GUILIELMI ALVERNI

EPISCOPI PARISIENSIS,

MATHEMATICI PERFECTISSIMI,

EXIMII PHILOSOPHI,

AC THEOLOGI PRÆSTANTISSIMI,

OPERA OMNIA,

Quæ hactenùs reperiri potuerunt, recondissimam rerum humanarum, ac divinarum doctrinam abundè complectentia, ac proinde bonarum artium ac scientiarum studiosis, maximè verò Theologis, ac divini verbi Concionatoribus apprimè necessaria.

Nunc demùm in hac novissima Editione ab innumeris erroribus aliisque labe expurgata, instaurata, elucidata, atque Sermonibus & variis Tractatibus aucta ex M.SS.Codd. ut ex Prefationibus ad Lectorem uberius intelligetur.

TOMIS DUOBUS CONTENTA.

CVM INDICIBVS LOCVPLETISSIMIS RERVM NOTABILIVM.

TOMUS SECUNDUS,

In quo quæ continentur versa pagina indicat.

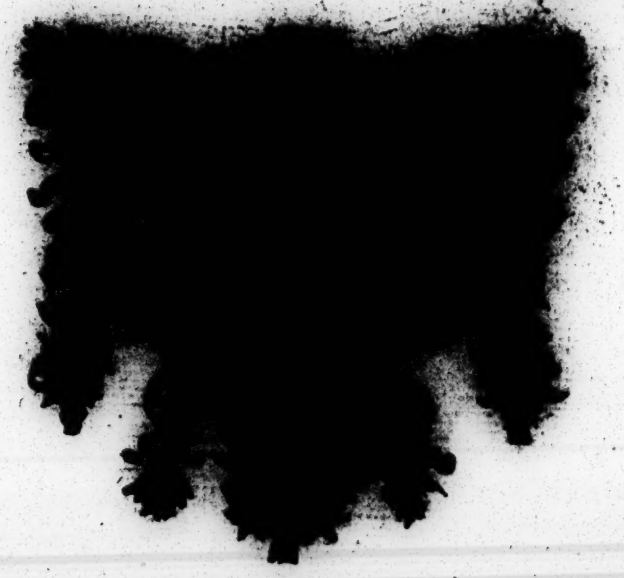

AURELIÆ, ex Typographia F. HOTOT. Bibliopolæ

LONDINI,

Apud ROBERTUM SCOTT, Bibliopolam.

M. DC. LXXIV.

IN PRIMA PARTE TOMI SECUNDI HÆC HABENTUR.

Sermones in Epistolas & Evangelia Dominicarum & Festivarum qui desunt in Editione Veneta.

IN SECUNDA PARTE SIVE SUPPLEMENTO.

Tractatus quatuor eximii nunc primùm ex M. SS. eruti.

I. De Trinitate, Notionibus & Predicamentis in divinis. *fol.* 1

II. De Anima. 65

III. Supplementum Tractatus novi de Panitentia. 229

IV. Tractatus de Collatione & singularitate Beneficiorum. 248

Indices necessarii.

DOMINICA PRIMA ADVENTVS

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Adventus Chriſti tres eſſe & totidem ad eos præparationes.

Hora eſt jam nos de ſomno ſurgere. *Rom. 13.*

Adventus Chriſti triplex.

HOc tempus dicitur tempus Adventuum, quia cantus Eccleſiæ ſunt de adventibus Chriſti. Triplex autem eſt adventus Chriſti: Scilicet adventus in carnem, adventus in mentem, & adventus ad judicium. Primus jam peractus hoc tempore recolitur anniverſaria memoria in Eccleſia Dei. Secundus fit quando Dominus venit ad peccatorem ut ei peccata remittat, & quando venit ad juſtum ut ei gratiam augeat, & conſoletur eum. Tertius adventus eſt ad judicium, vel ad particulare judicium in morte uniuſcujuſque, vel ad univerſale judicium. Et ſicut cantus Eccleſiæ circa hos tres adventus verſantur tempore iſto, ſic cordia fidelium circa eoſdem verſari debent: ideò Eccleſia in verbo propoſito fideles excitat à ſomno pigritiæ, ut Chriſto occurrant quantùm ad hos tres adventus.

I. Præparatio ad primum Adventum in carnem.

Quantùm ad Primum Adventum occurrit Chriſto qui beneficium Incarnationis recolit eo modo quo debet. Modus autem recolendi in quatuor conſiſtit. Primò in hoc quod de tanto beneficio gaudeamus, & Deo gratias agamus, quod pauci hodie faciunt. Bernard: Ardore deſiderii patrum ſuſpirantium Chriſti in carne præſentiam frequentiſſime cogitans compungor & confundor in memetipſo, & nunc vix contineo lachrymas, & ita pudet temporis torporiſque miſerabilium temporum horum. Cui namque noſtrûm tantum ingerat gaudium gratiæ hujus exhibitio, quantum veteribus ſanctis accenderat deſiderium ſola promiſſio? Secundò in hoc ut humilitatem ejus imitari deſideremus. Ad hoc enim exinanivit ſe formam ſervi accipiens, ut exemplo ejus humiliemur. Auguſt. Medicina tumoris hominis eſt humilitas Chriſti. Erubeſcat homo eſſe ſuperbus, quia humilis factus eſt Deus. Bernard: loquens de illo verbo Iſa. 9. *Parvulus natus eſt nobis*: Studeamus efficiſicut ille parvulus, diſcamus ab eo quia mitis eſt, & humilis corde, ne magnus videlicet Deus ſine cauſa factus ſit homo parvulus. Idem. Intolerabilis impudicitiæ eſt, ut ubi ſe exinanivit majeſtas, infletur vermiculus & tumeſcat. Tertiò in hoc ut eum factum parvulum pro nobis ardenti dilectione amplectamur ſecundum Bernard. Magnus Dominus & laudabilis nimis factus eſt parvulus dominus & amabilis nimis. Quartò verò in hoc ut attendentes immenſitatem miſericordiæ ejus in eo ſperemus: ſicut enim conſideratio ultimi adventus generat timorem, ſic conſideratio primi adventus generat ſpem. Auguſt. Dubitas quod dabit tibi bona ſua, qui dignatus eſt ſuſcipere mala tua?

Gaudium & gratiarum actio.

Humilitas.

Philipp. 2.

Charitas.

Spes.

II. Præparatio ad ſecundum Adventum in mentem.

Quantum ad ſecundum Adventum, occurrimus Chriſto per diligentem præparationem. Circa quod notandum quod fides Eccleſiæ eſt, quod ſicuti Chriſtus venit in mundum in Natali corporaliter, ſic in feſto iſto venturus eſt ſpiritualiter: quo ad illos qui fuerint debito modo præparati. Modus autem Præparandi in Pſal. 88. innuitur, ubi dicitur: *Miſericordia & veritas præcedant faciem tuam.* Triplex autem eſt *Miſericordia*: Scilicet in dando, dimittendo & mutuando. De miſericordia mutui notandum quod multum commendabilis eſt eleemoſyna mutui. Viceſies poteſt dari, & tamen remanebit danti. Quando enim aliquis per annum unum commodat alicui 20. ſolidos, quaſi datum reputat. Quod cum 20. annis fecerit, adhuc ſuos 20. ſolidos habebit. Præterea magnas uſuras recipiet à Deo. Auguſt. Quid fœneraris hujuſmodi miſer homo? fœnerare Deo, & centuplum accipies, & vitam æternam poſſidebis. Triplex item eſt *veritas*: veritas contritionis, veritas confeſſionis, veritas ſatisfactionis. Si vis ergo quod Chriſtus tecum ſit in Natali, verè munda te per contritionem, confeſſionem, ſatisfactionem, & miſericordiæ operibus inſtes. Sed contrario ſunt multi qui præparant ei *vanitatem & crudelitatem*; qui ſcilicet cum magnis expenſis præparant vanitatem veſtium, & inſtant vanitati ludorum, qui non crederent ſe debito modo facere feſtum Natalis, niſi in die illa, qua Dominus primo flevit pro eis, luderent cum taxillis. *Crudelitatem* præparant illi qui circa Natalem exactiones faciunt, & debita ſua repetunt, & ultra ſortem aliquid extorqueant. Tales videntur Deum velle fugare, qui veritas eſt & miſericordia: vanitas enim contraria eſt veritati, & fugat eam, ſimiliter crudelitas miſericordiam. Tales videntur velle obſcurare Deo univerſas vias, ne ad eos veniat; univerſæ enim viæ Domini miſericordia & veritas. Attende etiam *inordinationem* eorum qui præparant ſe ante feſtum Reſurrectionis, & non ante feſtum Nativitatis. Quid enim minus debetur Nativitati quàm Reſurrectioni, cum ejuſdem perſonæ ſit utraque ſolennitas? *Item* attende ſtultitiam eorum qui ſic præparant ante ſolennitatem iſtam & ſe imparatos relinquunt, cùm pannos & mappas ablueant, & ipſi in ſuis immunditiis remaneant. Auguſt. Omnes, quis omnia ſunt pulchra, ipſi ſunt turpes. Tales attendunt adventum Chriſti, qui nunc expectatur,

Miſericordia.

Veritas.

Huic præparationi contrariantur vanitas & crudelitas.

Pſal. 24.

Duæ inordinationes circa feſtũ Nativitatis.

ſpiritualem non eſſe, & ſpiritualem non requirere præparationem, ſed carnalem. Tales viliores ſe habent rebus ſuis.

III. Præparatio ad tertium Adventum ad Iudiciũ.

Quantum ad Tertium Adventum occurrit aliquis Chriſto, ſi frequenter habet memoriam mortis ſuæ, & diſtricti judicii. Hic nota quod ſicut ille qui vult regere navem, ponit ſe in ultima parte navis, ſic qui bene vult dirigere vitam ſuam, debet ſe ponere in fine vitæ per *mortis memoriam*. Eccleſiaſtici 7. *In omnibus operibus tuis memorare noviſſima tua, & in æternum non peccabis.* Ideo Platonis ſententia eſt, omnium ſapientum vitam meditationem eſſe mortis: Sapiens. Summa Philoſophia eſt aſſidua meditatio mortis. Et nota quod mors valde bene oſtendit ſapientiam hujus mundi ſtultitiam eſſe. Sapientia enim hujus mundi in *tribus* conſiſtit: in congregatione divitiarum, in acquiſitione honorum, & in procuratione delitiarum. Contra quæ fiunt tria in morte hominis. Nudus enim ingreditur terram, ſicut nudus eſt egreſſus de utero matris, ſolum ſudarium ſecum defert, ſub terra ponitur, & à vermibus comeditur. Primum oſtendit fatuitatem fuiſſe in laborando pro congregatione divitiarum. Secundum oſtendit fatuitatem fuiſſe in laborando quod ſuper alios eſſe voluit, quando ipſe ſub terra ponitur, & homines & jumenta vadunt ſuper eum. Tertium verò oſtendit fatuitatem in laborando, quando carni ſuæ voluit delitias dare, cum caro ſua cibus vermium efficitur. *Memoria* etiam diſtricti *judicii* valde neceſſaria eſt. Hieron. Sive comedo, ſive bibo, ſive aliquid aliud facio, ſemper inſonare videtur auribus meis illa terribilis tuba: Surgite mortui, venite ad judicium. Job. 31. *Quid faciam cum ſurrexerit ad judicandum Deus? & cum quæſierit quid reſpondebo illi?* De Antichriſto verò dicitur in Pſal. 9. *Inquinatæ ſunt viæ illius in omni tempore.* Et ſubditur cauſa: *Auferentur judicia tua à facie ejus.*

Oſtendit ſtultitiam Mundi triplicem.

Memoria Iudicii.

DE EADEM DOMINICA.

SERMO SECVNDVS.

Summarium.

Peccatorem dormienti in quatuor eſſe ſimilem. Citò à peccato ſurgendum eſſe ob quatuor incommoda.

SERMO II.

Hora eſt jam nos de ſomno ſurgere. *Rom.* 13.

De tribus agendum.

SEcundum quod exponitur de ſomno culpæ & circa hoc verbum tria ſunt attendenda. Primò cur peccator dormienti comparetur. Secundò cur ſine dilatione à peccato ſurgendum ſit. Tertiò tangendum eſt aliquid de diverſis ſpeciebus peccatorum à quibus ſurgendum eſt.

I. Peccator comparatur dormienti.

Circa primum notandum eſt quod peccator comparatur dormienti quadruplici ratione. Primo quia ſomnus eſt quædam imago mortis, & homo dormiens eſt quaſi imago hominis mortui, ſi non deberet excitari, idem eſſet ac ſi eſſet mortuus. Bernard. Quantum ad debitum continui profectus nihil adeo deperit de vita noſtra, quam quod ſomno deputatur. Sic peccatum quædam mors eſt, & peccator quaſi mortuus eſt: imo niſi eſſet propter ſpem ſuſcitationis ſpiritualis, melius eſſet ei quod eſſet mortuus. Imo bonum eſſet quod nunquam natus fuiſſet. Bernard. Vita ſine fructu eſt gravior mors. Cum denique duo parantur arbori infructuoſæ, ſecuris & ignis, deterioris conditionis eſt peccator quam canis, quantum ad hoc quod poſt mortem temporalem debitor eſt æternæ mortis, cum canis mortem tantummodo temporalem debeat. Secundo propter hoc quod dormiens credit ſe contrectare poma aurea & lapides pretioſos propter ſola phantaſmata quæ habet apud ſe. Credit etiam ſe veris deliciis uti propter phantaſmata deliciarum. Sic peccatores in hoc mundo creduntur ſe habere veras divitias & delicias, cum ſolam umbram horum habeant, veræ enim divitiæ & delitiæ à futuris diſtant quantum phantaſmata pomorum aureorum à pomis in veritate aureis. Job. 20. *Tranſiet ſicut ſi viſo nocturna.* & 27. *dives cum dormierit nihil ſecum auferet.* Tertio in hoc quod dormientibus videntur illa eſſe pericula, quæ in veritate non ſunt pericula, & ea timent; illa autem pericula, quæ vera ſunt, nec vident nec timent, ſi aliquis latro ſit juxta dormientem qui velit eum ſpoliare vel jugulare, ipſe nec videt nec timet. Sic peccatores umbras timent, ſed pericula vera non timent. Mortem corporis tranſitoriam timent, mortem verò culpæ & gehennæ non timent. Auguſt. Vera mors eſt quam homines non timent, ſeparatio animæ à Deo, qui eſt beata vita animarum. Item paupertatem hujus mundi timent, non paupertatem inferni. Ubi locus non erit mutuandi, nec locus mendicandi, aut labore aliquid acquirendi, non timent. Ubi una gutta aquæ haberi non poterit, ibi præ defectu bonorum mors deſiderabitur. Pſal. 13. *Ibi trepidaverunt timore ubi non erat timor.* Quartò propter hoc quod dormiens dum dormit errorem ſuum non intelligit. Sic peccatores dum in peccato ſunt deceptionem ſuam non intelligunt, nec poteſt eis perſuaderi magnitudo erroris ſui. Scilicet quando ignis infernalis eos excitaverit, tunc intelligent ſe eſſe deceptos. Unde Sapient. 5. dicunt qui ſunt in inferno: *Tranſierunt omnia ſicut umbra.* Seneca. Somnia narrare vigilantis eſt. Pſalm. 85. *Dormierunt ſomnum ſuum, & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus ſuis.*

Quia ambo vera, ſed falſa pericula timent.

Quia neuter deceptionem ſuã intelligit.

II. A peccato cito ſurgendum eſt.

Circa ſecundum notandum eſt quod ſine dilatione ſurgendum à peccato quatruplici ratione. Primò ne ab igne peccati conſumamur. Ignis enim conſumit omnia bona exteriora, ſic ignis peccati devaſtat omnia bona interiora. Job. 31. *Ignis uſque ad perditionem devorans.* Unde ſicut ignis ſine mora à ſinu excutitur, ſic peccatum ſine mora abjiciendum eſt, quod peccatum ignis eſt conſumens omnia bona & quaſi inutilia reddens, quantum ad meritum vitæ æternæ. Unde Gregor. Sicuti ignis ſine mora abjiciendum eſt. Bernard. Abſcondi ignem in ſinu meo, & exûſto jam latere nudatis viſceribus, jam ſanie defluente adhuc conſulendum eſt an excutiam illum? Secundò ſurgendum eſt à peccato ſine mora propter immunditiam peccati. Peccator immundior eſt quam ſit aliquod lutum. Unde ſicut homo ſine mora aſinum ſuum vel proximi de luto extrahit, ſic & ſeipſum ſine mora debet extrahere; niſi fortè aſinum chariorem habeat quam ſeipſum. Exod. 23. *Si videris aſinum odientis te ſub onere jacere, non pertranſibis, ſed ſublevabis cum eo.* Et Matth. 12. *Quis ex vobis eſt qui habeat unam ovem, & ſi ceciderit ſabbatho in foveam, nonne tenebit & ſublevabit eam? & quanto melior eſt homo ove?* Tertiò propter cruciatum & dolorem quem homo in corde ſuſtinet, dum eſt in peccato. Jacet enim ſuper lectum doloris, ſuper ſpinas vitiorum, unde pungitur & cruciatur. Mat. 7. *Nunquid colligunt de ſpinis uvas, aut de tribulis ficus?* Vermis enim conſcientiæ mordet eos, quando intrat conſcientiam, & iniquitates eorum ſicut onus grave gravantur ſuper eos, ut non quieſcant in conſcientiis ſuis. Et ſicut mulier exhorreſceret ſi videret ſe peperiſſe buſonem vel ſerpentem, ſic anima naturaliter horreſcit quando videt ſe vel homicidium, vel incendium, vel aliud flagitium perpetraſſe. Hoc experiuntur in ſemetipſis homicidæ & alii criminoſi, qui in magna miſeria ſunt donec pœnitentiam ſuſceperint, & tunc quaſi ſenſibiliter percipiunt ſe à magno onere exoneratos eſſe

Quia ſicut ignis conſumit omnia bona.

Quia eſt immundũ.

Pſal. 87.

Quia uterque laborat phantaſmatis.

Quod uterque ſimilis eſt mortuo.

esse. Ideo Veritas dicit. Mat. 11. *Venite ad me qui laboratis*, &c. Vere miserabilis est negligentia eorum qui potius volunt esse in lecto doloris, & in grabato Diaboli affligi, quam cum Deo in lecto florido quiescere. *De lecto diaboli* nota quod durior est lectus peccatoris ad caput quam in alia parte, cum lecti pauperum aliquid molle ad caput soleant habere. Ratio enim cruciatur ibi, cum sensualitas aliquantulum delectetur. Et ut breviter jam dicam, habet peccator infernum suum quasi tenebras cœcitatis, vermem remorsionis, ignem infernalem, scilicet ignem cupiditatis. Quarto sine mora surgendum est à peccato propter periculum quod peccatori imminet. Est enim peccator similis illi qui cecidit in mare, qui nescit horam quando debeat descendere in profundum quasi lapis. Ideoque insanus est si tabulam pœnitentiæ sibi oblatam differt suscipere, nescit enim horam mortis suæ. Si autem in peccato decedat, in puncto ad inferna descendet.

Quia periculum imminet peccatori.

III. Tractatum alibi.

De diversis verò speciebus peccatorum à quibus surgendum est, require in tractatu de vitiis secundum diversitatem illorum quibus prædicabis.

DE EADEM.

SERMO TERTIVS.

Summarium.

Præparari nos ad diem Natalis Domini, peccata abjiciendo, & opera bona præstando.

Sermo III.

Dies appropinquavit. Abjiciamus ergo opera tenebrarum. Induamur arma lucis, *&c. Rom.* 13.

I. Dies Natalis Christi hîc intelligendus est.

DIes ille specialiter potest intelligi dies Nativitatis Domini. Nunc diem fecit verus Sol nascens in mundo isto, sicut diem communem facit sol visibilis, dum oritur super terram. Et habet fides Ecclesiæ quod Christus spiritualiter venturus sit in hac solennitate ad eos qui fuerint præparati. Ergo monet Ecclesia fideles ad præparandum se. Præparatio autem in *duobus* consistit: scilicet in hoc quod peccata abjiciantur, & bona opera abundantius fiant, unde dicit: *Abjiciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis.* Et nota quod magis debemus conari ad servandam humanam naturam mundam à peccato post Incarnationem, quam ante Incarnationem. Ante Incarnationem Filii Dei erat una causa quare munda servanda erat humana natura, scilicet dignitas ipsius, quia imago Dei est, inquantum Deus. Unde si imago Christi, inquantum homo, vel imago beatæ Virginis ita mundè servatur, valde mundè servanda est à peccato imago Dei. Ista causa innuitur. Ecclesiastici 10. *Fili in mansuetudine serva animam tuam, & da ei honorem secundum meritum suum:* id est, secundum dignitatem suam. Modò verò sunt aliæ duæ causæ: Una est, quia est conjuncta in una persona deitati, & quasi inseparabiliter. Unde si cruci tantum defertur quia corpori Christi ad tempus conjuncta fuit, multum deferendum est humanæ naturæ. Alia causa est, quia munditia humanæ naturæ sanguine Christi comparata est. Apoc. 1. *Qui dilexit nos, & lavit nos de peccatis in sanguine suo* Multum servanda est munditia illa, quam Christus ita carè emit

Præparatio duplex ad hanc diem.

Humana natura cur sit servanda mûda post, quàm ante Incarnationem Filii Dei.

II. Peccata dicuntur opera tenebr. quia peccator est in tenebris & cœcitate mêtis. Peccatum est laqueus,

Nota, quod *opera tenebrarum* peccata dicuntur triplici ratione. Primo quia non perpetrantur nisi ab his qui sunt in tenebris & cœcitate mentis. Si sciret perfectè aliquis quid facit, quando peccat mortaliter, potius permitteret se corporaliter occidi. Ipse enim ligat se, & ligatum tradit diabolo. Proverb. 5. *Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringitur.* Ipse colligat retortam, qua in inferno suspendatur. Hæc retorta peccatum est, sine qua nullus ibi suspenditur. Tunc ad locum suspendii vadunt, quando in peccato mortali morantur. Unde mirabilis est cœcitas eorum, qui retortam istam regno cœlorum præponunt. Nolunt peccata sua relinquere pro regno æterno, quod eis promittitur. Si peccata sua deserunt, retortam istam quasi à collo peccatoris sacerdos removet, cum à peccato absolvit. Ideo libenter ad confessionem veniendum esset, & sine dilatione. Tunc peccator potest dicere Domino: *Dirupisti, Domine, vincula mea*, &c. Secundo dicuntur peccata *opera tenebrarum*, quia tenebras quærunt. Joan. 3. *Qui male agit, odit lucem.* Triplici verò ratione solet aliqua creatura quærere tenebras. Primò propter debilitatem visus, sicut noctua, quia visum habet debilem, lumen diei sustinere non potest, sed lumen noctis bene sustinet. Sic peccator, quia visum cordis debilem habet, lumen divinæ sapientiæ, quod magnum est, & quod ostendit ei quomodo possit magna lucrari, scilicet regnum Dei æternum, suscipere non potest. Sed lumen sapientiæ mundanæ quod parvum est, quod docet eum quomodo pecunias & obulos lucretur, bene sustinet. Secundo tenebras quærit aliqua creatura, quia aliquid erubescibile habet. Hac de causa peccator tenebras quærit, nihil enim erubescibilius peccato. Etiã nuditas corporis non est ita erubescibilis, sicut patet ex hoc, quia nuditas corporis propter peccatum erubescibilis est, nam parentes nostri ante peccatum nudi erant, & non erubescebant. Cum igitur illud propter quod unumquodque est tale, magis sit tale, peccatum magis est erubescibile quam nuditas corporis. Tamen hodie homines ad tantam corruptionem devenerunt ut non erubescant peccare, sed potius bene agere. Tertio tenebras quærit aliqua creatura, quia est exosa. Ideo bubo avis noctis tenebras quærit, aves enim lucis eam odiunt. Similiter lupi & serpentes, & latrones hac de causa se abscondunt. Sed super omnia peccatum exosum est. Summè enim displicet Deo, & summè nocet homini, sicut in tractatu de vitiis ostensum est à principio. Nihil enim est in universitate creaturarum quod non placeret Deo, & esset utile homini, si peccatum non esset: hoc solum est quod animam deturpat; hoc solum est in mundo isto de operibus Diaboli. Omnia enim animalia sunt creaturæ Dei, peccatum totius miseriæ pœnalis, quæ in mundo est, causa fuit. Peccatum non solum nocuit homini, sed etiam aliis creaturis. Terra enim quæ fructus bonos per se ferebat, per peccatum ita deteriorata est, quod modo exculta spinas & tribulos germinat. Sol etiam & Luna multum amiserunt de claritate sua propter peccatum. Ideo contra peccatores pugnabunt creaturæ, in futuro. Sap. 5. *Pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos.* Solebat primitus peccatum adeo exosum esse, quod si quis peccabat manifestè, omnes clamabant super eum quasi viso lupo, sed modo non clamatur contra lupos, sed contra agnos & oves, quia homines lupi facti sunt & ideo lupos non odiunt. Jam bubones securius possunt ire de die, quam aves lucis; boni enim deridentur, mali non. Tertiò dicuntur peccata *opera tenebrarum*, quia ducunt ad tenebras æternas, & merito; peccator enim tenebras huic præelegit, & ideo ad tenebras ibit. Joan. 3. *Hoc est judicium, quia lux venit in mundum*, &c. Ecclesiastici 15. *Ante hominem bonum & malum, vita & mors, quod placuerit ei dabitur illi.* Si non possent peccata abjici aliter, abjicienda essent cum abjectione manus, vel alterius membri. Matth. 18. *Si manus tua vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum & projice abs te*, &c. usque in ignem æternum. Duplici ratione peccata abjicienda sunt. Primò quia inutilis est eorum absconsio. Prov. 28. *Qui ab-*

quo [illegible] tor [illegible] dicit, [illegible] in confessione absolvitur.

Confitendum libenter & sine mora.

Psal. 115. quia tenebras quæris peccator.

Ob visus debilitatem.

Ob erubescentiam.

Genes. 2.

quia exosa est peccatum, & displicet Deo, nocet homini.

Genes. 3.

Olim mali erant exosi nunc boni

quia ducit ad tenebras æternas. Cur jure eò deveniat peccator,

scandit scelera sua non dirigetur. Luc. 12. *Nihil est opertum quod non revelatur*, ut Veritas ait. Secundò quia si non abjiciuntur fiunt inseparabilia, ita enim adhærebunt homini post mortem, sicut adhærent Diabolo. Nihil autem ad judicium adduci poteris quod magis judicem offendat, vel adducto magis adversetur. Sap. 4. *Traducent eos ex adverso iniquitates eorum*, ergo erunt à dextris peccata accusantia, &c.

Quia post mortem fiunt inseparabilia.

III. Opera bona debemus facere.

Sequitur, *& induamur arma lucis.* Nota quod multum debemus conari ad bona opera. Ecclesiastæ 9. *Quodcunque potest manus tua facere*, &c. & hoc quadruplici ratione. Primò quod bona opera operiunt multitudinem peccatorum. Sine bono opere homo nudus est. Petri 4. *Charitas operit multitudinem peccatorum.* Secundo quia bona opera defendunt hominem tam in præsenti, quam in futuro, sicut dicitur de eleemosyna, quæ excellit inter bona opera. Ecclesiastici 29. *Super scutum potentis, & super lanceam adversus inimicum tuum pugnabit.* Et Tob. 4. *Eleemosyna & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras.* Tertiò ornat hominem. Psal. 44. *Astitit regina*, &c. Vestitus deauratus est opera ex charitate facta, vestitus vero luto circundatus est opera terrena intentione facta. Varietate circundatus est ornatus iste, quando homo abundat in diversis generibus bonorum operum. Ille ornatus quærendus est, non ornatus corporalis, qui tunc deserit hominem quando magis necessarius est, quando scilicet homo vadit ad magnam curiam. Quartò verò propter hoc quia bona opera nobis exhibent fidelem societatem, ipsa enim non deserunt nos quando alii amici nos deserunt. Unde Apoc. 14. *Opera enim illorum sequuntur illos.* Hic est thesaurus ille quem homo secum defert. Ecclesiastici 29. *Pone thesaurum tuum in præceptis altissimi, & proderit tibi magis quam aurum.* Sapientes hujus mundi similes sunt columbæ, quæ nidificat ubi solet pullos suos amittere, sic ipsi thesaurizant in mundo isto, ubi antecessores sui thesaurum amiserunt. Oseæ 7. *Ephraim factus est quasi columba seducta non habens cor*, id est sensum. Matth. 6. *Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, &c.*

Quia defendunt nos.

Quia ornant nos.

Quia non deserunt ut cætera in Mundo.

Hic ergo quatuor notantur in verbo propositi. Primum scilicet quod bona opera operiant multa peccatorum, cum dicitur: *Induamur.* Secundum quod defendant, cum dicitur: *Arma.* Tertium ornant, cum dicitur: *Lucis.* Quartum quod fidelem societatem exhibeant, cum dicitur: *sicut in die honestè ambulemus.*

Dies Domini duplex.

Hoc intelligitur de illo die magno, quando omnia occulta apparebunt, qui scilicet dies clarus erit. Quem diem semiplenum fecit sol justitiæ in mundo isto, quando doctrina & exemplis suis mundum illuminavit latens sub nube mortalitatis nostræ. Sed in futuro plenum diem faciet, & tunc bona opera nobis valebunt ad hoc quod honeste ambulemus. Nota quod honestas est honoris status, in quo statu ille solus est, qui est in statu vel gratiæ, vel gloriæ. Non est in statu honoris, qui quandoque fuit filius Dei, sed modo est servus Diaboli, vel peccati.

Honestas quid & honestus quis

DOMINICA SECUNDA ADVENTUS

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

De quatuor libris ex quibus varia virtutes addiscenda.

SERMO IV.

Quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt. *Rom.* 15.

Libri quatuor.

NOta quatuor Libros scriptos esse ad eruditionem nostram, scilicet *Librum gloriæ, Librum gratiæ, Librum creaturarum, Librum scripturarum.*

I. Liber Gloriæ qualis.

In primo Libro legunt Angeli & Sancti qui cum Deo sunt. Sola apertio Libri hominē beatum facit. Unica visio ipsum hominem reddit scientem. Liber iste doctor est sui ipsius Augustinus. Habemus unum doctorem in cœlis, quem semel vidisse, totum didicisse est. De hoc libro legitur. Lucæ 10. *In hoc nolite gaudere quia Spiritus vobis subjiciuntur, gaudete quod nomina vestra scripta sunt in cœlis.*

II. Liber gratiæ qualis.

Liber Gratiæ est liber Crucifixi. De hoc libro legitur. Isaiæ 8. *Sume tibi librum grandem & scribe in eo stilo hominis.* Liber grandis erat Filius Dei ante Incarnationem scriptus stilo Angeli, Angelis scilicet legibilis. Sed stilo hominis scriptus est, cum incarnatus est, factus est enim hominibus legibilis. Tunc etiam liber grandis factus verbum abbreviatum juxta illud Rom. 9. Isai. 10. *Verbum breviatum faciet Dominus super terram*, de hoc libro legitur 2. Corinth. 2. *Non enim judicavi me scire aliquid inter vos nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum.* & Job. 31. *Quis mihi tribuat auditorem, ut desiderium meum audiat Omnipotens, & librum scribat ipse qui indicat, ut in humero meo portem illum.* Et beatus est qui in hoc libro studet. Bernardus. Beatus est, Domine Iesu, qui te hominem inter homines conversantem diligenter observans pro viribus suis se præbet imitatorem tui. In hoc libro quatuor specialiter legere debemus. *Humilitatem, mansuetudinem, charitatem & veritatem.* De duobus habetur Matth. 11. *Discite à me quia mitis sum & humilis corde.* De tertio Joannis 13. *In hoc cognoscent omnes quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad invicem.* Ibid. *Mandatum novum do vobis ut diligatis invicem.* De quarto Joan. 18. *Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum ut testimonium perhibeam veritati.* Et iterùm Joan. 8. *Si manseritis in sermone meo, vere discipuli mei eritis & cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos.* Circa primum vero attendendi sunt *tres gradus* Humilitatis quos Christus docuit: Scilicet subdere se majori, pari & minori. Hoc nos Christus docuit in Baptismo quando humilians se Joanni dixit Matth. 3. Sine modo sic decet nos implere omnem justitiam, id est omnem humilitatem. Et attende quod dixit Dominus, *non*, non *me*; insinuans se non loqui de se, sed de iis qui sunt in loco superiori, quibus necesse est in omnibus, exemplum humilitatis dare. Ecclesiastici 3. *Quanto magnus es humilia te in omnibus & coram Deo invenies gratiam.* Cum dixit in omnibus, nihil excepit. Et in vestibus & in equitaturis & in aliis exemplum humilitatis debet dare qui præest. Perfectionem etiam Humilitatis ostendit Christus in pedum ablutione. Unde Petrus quasi abhorrens dixit ei, Joann. 13. *Domine, tu mihi lavas pedes!* quasi nimiam humilitatem reputans, quia Dominus se inferioribus subderet. Similiter circa Mansuetudinem attendendi sunt tres *gradus*. Primus est circa humilitatem verborum. Secundus circa rapinas rerum. Tertius circa injurias corporum. Ad convicia Christus fuit mansuetus tunc, cum ei diceretur. Joann. 8. *Nonne benedicimus nos quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes?* Ex Mansuetudine respondit: ibid. *Ego dæmonium non habeo.* 1. Petri 2. *Qui cum malediceretur, non maledicebat* &c. De rapina rerum habes Joan. 19. *Acceperunt vestimenta ejus & fecerunt quatuor partes*, &c. De injuria corporali habes, Isai. 53. *Sicut ovis ad occisionem ducetur & quasi agnus coram tondante se obmutescet* Jerem. 11. *Ego quasi agnus mansuetus qui portatur ad victimam.* Ipse autem non solum malum pro malo non reddebat, sed etiam persequentibus beneficus erat, unde Lucæ 2. Servo

Quatuor virtutes hoc libro continentur, nobis legendæ.

Humilitas triplex. Christus eam exemplo suo docuit.

Mansuetudo triplex etiam à Christo docta.

Principis Sacerdotum articulam retinuit. & Lucæ 23. pro crucifixoribus oravit, dicens. *Pater dimitte illis; non enim sciunt quid faciunt.* Similiter Charitas *tres* habet *gradus*, ut scilicet diligamus debito modo quod supra nos est, quod juxta nos est, quod infra nos est. Deus qui supra nos est super omnia diligendus est. Proximum vero, qui juxta nos est, debemus diligere sicut nos; scilicet minus quam Deum, & plus quam temporalia. Temporalia quæ infra nos sunt contemnenda sunt, unde terra pedibus conculcatur. De hoc ordine dicitur Cant. 2. *Ordinavit in me charitatem.* Veritas similiter *triplex* debet esse in nobis: *Veritas cordis, oris & operis.* Sunt qui veritatem habent in corde, sed non audent eam proferre ore, propter erubescentiam, vel propter timorem, eo quod obsequium amicos, veritas odium parit juxta verbum Sapientis. Sic accidit in aliquibus judicibus Proverb. 28. *Qui cognoscit in judicio faciem, non bene facit.* Ille & pro buccella panis deserit veritatem. Ideo *veritas corruit in platea*, juxta verbum Isai. 59. Non habet testes qui eam tueantur. Non sufficit autem in corde veritas, nisi etiam sit in ore, unde Roman. 10. *Corde creditur ad justitiam*, &c. Item sunt alii qui habent veritatem in ore & non in corde, ut Hypocritæ, qui bene docent, sed interius malitiam habent, qui maledicti sunt. Ecclesiastici 2. *Ve duplici corde & labiis scelestis.* Labia scelesta sunt labia excommunicata, quæ à corde separantur, quando aliud sonat in ore, quam sit in corde. Contra quos dicitur in Matth. 5. *Sit sermo vester est, est; non, non*, ut scilicet sicut est in corde, sic proferatur in ore. Sunt etiam qui veritatem non habent in opere, ut Clerici & Religiosi, qui habitu vel ornatu suo mentiuntur, non habent enim in opere, quod in habitu eorum, vel ornatu figuratur.

Charitas triplex.

Veritas triplex.

III. Liber Creaturarum qualis. Philosphi non intellexerunt eum.

Liber vero Creaturarum est Mundus iste, de quo legitur Isai. 29. *Erit vobis visio omnium sicut verba libri signati.* Signatus fuit liber ille diu, ut etiam ipsi Philosophi pueriliter se habuerint circa librum istum, pulchritudinem litterarum libri admirantes & non attendentes quid eis liber ille loqueretur. Sicut pueri admirari solent in libris litteras aureas. Quod Mundus liber sit patet etiam ex hoc, quod legitur Ecclesiastici 1. quod *Deus effudit sapientiam suam super omnia opera sua.* Non est aliqua creatura Dei in qua Dei sapientia inveniri non possit, etiam in formica, Proverb. 6. *Vade piger ad formicam*, &c. Et Aristoteles, interrogatus à quo tot & tanta didicisset, respondit à rebus, quæ mentiri non norunt. Valet autem liber ille ad duo, ad cognitionem Dei, & ad cognitionem nostri, juxta illud August. Noverim te, noverim me. Notandum quod liber ille loquitur nobis unitatem essentiæ divinæ sua unitate: hoc enim quod mundus unus est, unicum principium esse ostendit: unde Ambrosius: Accedat quæcunque vis creatura, & faciat tale cœlum & talē terram, & dicam quod deus est. Si duo domini essent in mundo isto, jam mundus destructus esset, *quia omne regnum contra se divisum non stabit.* Matth. 12. Loquitur etiam nobis liber ille trinitatem personarum. Materia enim creaturarum loquitur nobis patrem, forma filium, qui est imago patris, conjunctio verò formæ cum materia, & naturalis amor qui ibi est, spiritum sanctum, qui est amor & nexus amborum. Itē liber ille loquitur nobis ea quæ sunt appropriata tribus personis. Magnitudine loquitur nobis potentiā, quæ patri appropriatur; pulchritudine sapientiā, quæ filio; utilitate creaturarū bonitatē, quæ spiritui sancto. Itē magnitudine loquitur nobis mūdus Dei immēsitatē, causa enim excedit effectū; delectabilitate pulchritudinis, vel suavitatis, vel quacūque alia delectabilitate loquitur nobis dulcedinem, quæ in Deo est; perpetuitatę verò loquitur Dei æternitatem, effectus enim inferior est quam causa sit. Propter hæc & similia dicuntur creaturæ, Dei vestigia. Job 11. dicitur, *Forsitan vestigia Dei comprehendes?* & Augustinus dicit: Nutus tui Domine sunt omnes creaturarum decus: & ad Roman. 1. *Invisibilia ipsius à creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur.* Et Sap. 11. *A magnitudine speciei & creaturæ cognoscibiliter poterit creator horum videri.* *Præter hoc* creaturæ admonent hominem ad laudem Dei. Omnes enim creaturæ Deum laudant, & sic exemplo suo ad ipsum *laudandum* nos invitant. Unde Gregorius. Mirum est quando homo semper Deū non laudat, quia omnis creatura ad eum laudandum semper invitat. Plus laudat Deum *rosa* una quam aliquis verbis explicare possit. Nullus enim est qui perfectè rosam cognoscat, & nullus est vivens in mundo isto qui perfectè sciret explicare Sapientiam Creatoris, quam rosa ab eo creata indicat. Admonent etiam creaturæ hominem ut in eum speret dum liberalitate sua Dei liberalitatem hommi ostendunt, juxta illud Augustini. Indicium maximum divinæ bonitatis est, quod quælibet creatura seipsam cogitur dare. Monent etiam creaturæ hominem de Dei *dilectione & timore.* Bona hujus mundi monent hominem ad Dei dilectionem, unde Augustinus. Domine cœlum & terra & omnia quæ in eis sunt undique mihi dicunt, ut amem te, nec cessant hoc dicere omnibus, ut sint inexcusabiles. Nullus modus efficacior est ad quærendum amorem alicujus, quam dona. Beneficia enim & feræ sentiunt, juxta verbum Sapientis. Unde cum bona hujus mundi dona Dei sunt, constat quod de ejus amore nos monent. Mala verò pœnalia mundi monent de timore Dei juxta Psalmum 59. *Dedisti metuentibus te significationem ut fugiant à facie arcus.* *Speciales* etiam *creaturæ* specialem homini eruditionem faciunt; de quibus pauca tangere sufficiat, Arbores in multis instruunt hominem. *Arbor* primò in terra radicem figit, in quo nobis quasi prædicat humilitatem, tanquam radicem omnium bonorum: Flores & folia & fructus in altum mittit, in quo monet nos ad rectitudinem intentionis; humorem sub duritie corticis & fructus sub duritia testæ, abscondit & custodit, in quo monet nos ut gratiam Dei sub asperitate pœnitentiæ custodiamus, & fructus bonorum operum non abscondamus, flores cito cadere permittit, fructus vero secum diu retinet; in quo monemur, ut hoc quod bonum est, ei quod pulchrum est, præferatur. Item arbor non degenerat. Matth. 7. *Nunquid colligunt de spinis uvas?* &c. Sic nos propriis moribus degenerare non debemus, nec brutales mores assumere. Item arbor accepta opportunitate operandi non otiatur, sed incipit operari; in quo monet nos, ut dum acceptabile tempus est, quæ salutis nostræ sunt operemur. Item arbor paulatim operando propter operationis continuationem multum proficit tam in augmento sui, quam in fructuum multitudine; in quo nobis ostenditur quantum bonum sit perseverantia. Bruta etiam *animalia* exemplo suo monent nos ad multa. *Primo* ad fugam rei nocivæ, quia secundum Hieronymum. Bruta etiam animalia in easdem pedicas retiaque non incidunt. Vix potest aliquis ita cautè lapidem accipere ad mittendum in aves, quin aves videant & fugiant. *Item* monent nos ad amorem rerum quæ sunt ejusdem speciei nobiscum. Ecclesiastici 13. *Omne animal diligit simile sui.* *Item* monent nos ad providentiam nostri eorumque qui secundum carnem nobis conjuncti sunt, ut sunt filij. Ut breviter dicam jam in *cauda animalium* multiplex sit nobis instructio. Job. 12. *Nimirum interroga jumenta & docebunt te, volatilia cœli & indicabunt*

Mūdus docet nos essentiam divinam.

Docet proprietates divinas.

creaturæ monent nos Deum laudare.

Rosa.

Sperare in Deum.

Diligere & timere Deum.

Speciales creaturæ docent hominem.

Arbor docet nos multas virtutes.

Animalia docent nos.

Cauda eorum docet nos.

tibi narrabunt pisces maris. Item animalia quædam cauda se defendunt à muscis, quædam cauda se regunt, ut aves volando, pisces natando, sic cauda, id est consideratione finis tui seu mortis, debes te defendere à vitiis, & regere in mundo isto. *Corpora* vero *cælestia* similiter, ut Sol & Luna & *Spiritus Angelici* specialiter exemplo suo monent nos ad obedientiam, juxta illud Psalmi 148. *Præceptum posuit & non præteribit.* Sol & Luna præceptum sibi datum à Domino nunquam præterevunt. Angeli etiam in custodia hominis Deo obediunt. *Omnes enim administratorii spiritus sunt, in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis,* sicut habetur ad Hebr. 1. Item monent nos ad servandum ordinem debitum. Job. 38. *Nunquid nosti ordinem cæli?* Item monent ad concordiam, juxta illud Job 25. *qui facit concordium in sublimibus.*

Angeli & corpora cœlestia nos instruunt.

II. Liber scripturarum, quid doceat.

De Libro verò Scripturarum legitur Ezech. 2. quod *in eo erant scripta lamentationes & carmen & væ* Lamentationes primi hominis, carmen verò & væ Diaboli & membrorum. Liber ille ostendit nobis quid credendum, quid cavendum, quid agendum, quid timendum, quid appetendum. Qui non plus potest de isto libro scire, saltem sciat illa duo mãdata de dilectione Dei & proximi, *in quibus tota lex pendet & Prophetæ*, ut legitur Matthæi 22.

DE EADEM DOMINICA.
SERMO SECVNDVS.

Summarium.

Qualiter, spectatâ formâ exterioris corporis humani ac membris ejus, homo se debeat habere interius.

Sermo V.

Quæcunque scripta sunt ad nostram doctrinam scripta sunt, &c. *Rom.* 15.

Deus innumerabiles fecit libros, scilicet creaturas, quare.

Filius sapiens lætificat patrem, ut legitur Proverb. 10. Et etiam glorificat, ibid. juxta aliam literam, *Gloria Patris filius sapiens*: Ideo cœlestis pater (qui vere solus pater est secundum illud Mat. 23. *Patrem nolite vocare vobis super terram, unus est enim pater vester qui in cælis est*) ad instructionem filiorum suorum fecit quasi innumerabiles libros, scilicet universitatem creaturarum. Librum voco omne illud, in quo sapientiam addiscere possumus: Universæ ergo creaturæ libri sunt, cum omnes aliquid sapientiæ nos doceant. Unde legitur Ecclesiastici 1: Quod *Deus effudit sapientiam super omnia opera sua* Et Salomon sapientiam quæsivit tam in herbis, quam in arboribus & in animalibus. Disputavit enim ab hysopo usque ad cedrum, & de omnibus generibus animalium per singula proponens parabolam de libris istis, unde proposuimus nobis exponere figuram, scilicet corporis humani, quæ multum instruit hominem qualiter homo interius se habeat. In omni specie animalium figura corporis & membrorum indicat naturam interiorem. Sic ungues acuti, magni & fortes, adunati, & dentes magni, & fissura oris magna indicant rabiem & ferocitatem, sicut apparet in leonibus, contraria vero signa sunt mansuetudinis, sicut apparet in hominibus.

Creaturæ cur & quomodo sint libri nostri. Salomon his libris est usus,

Ex figura & membris humanis, interior homo instruetur hoc sermone.

Figura exterior animalium interiorem naturam indicat.

I. Tria docet.

1. Contemnere terrena.

Notandum ergo quod pedes hominis in *tribus* nos instruunt. *Primo* in hoc quod terram conculcant, in hoc ostendentes terrena contemnenda esse. Seneca. Non est dignus Deo, qui opes non contempserit. Unde ad hoc significandum primitivi de Ecclesia primitiva cœlitus edocti precia domorum & agrorum suorum ponebant ad pedes Apostolorum. Actuum 4. Unde in fine ejusdem capitis (ubi dicitur quod Joseph attulit precium agri sui ante pedes Apostolorum) dicit Glossa: docet calcandum esse aurũ quod subdit pedibus Apostolorũ. Secundo in hoc quod potius serpentes esse videntur quam homines, qui toto pectore & ventre in solicitudine & amore circa terrena repunt. Homo solis plantis pedum tangis terram, solum quantum necessarium est ad sustentationem. In quo ostenditur nobis quod amorem non debemus contingere terrena nisi quantum ad necessitatem, ut scilicet tantum sufficiat nobis de illis, quantum necessarium est nobis ad sustentationem. 1. ad Timoth. 6. *Habentes alimenta & quibus tegamur his contenti sumus.* Proverb. 30. *Mendicitatem & divitias ne dederis mihi, tribue tantum victui meo necessaria.* Tertio Pedes quia terræ propinquiores sunt, amplius inquinantur & facilius lædunter, unde fortius oportet eos muniri, scilicet calceamentis. Sic qui terrenis amplius intendunt, amplius peccando inquinantur juxta illud Ecclesiastici. 11. *Si dives fueris, non eris immunis à delicto.* Et cum multa adversa eis accidant, frequenter per impatientiam lædunter: Ubi exemplo Christi & aliorum sanctorum sint muniti. Gregorius. Facta præcedentium consideremus & non erunt gravia, quæ toleramus.

1. Non sollicitos esse circa terrena, sed necessaria tantum curare.

2. Terrenis deditos facilius peccare.

II. Membra pudenda docent libidinem fugere.

De Membris pudẽdis, de quibus etiam aperte non licet loqui, licet dicere possumus quoniam ipsorum absconsio satis innuit vilem esse delectationem pertinentem ad membra illa. Unde valde infelix est, qui pro tali delectatione gloriam regni cœlestis amittit, & valde poterit confundi in die judicij; quando totus Mundus sciet quod pro re tam vili gloriam tantam amisit. Bernardus. væ, væ, væ. vapor est ad modicum parens, quod æternæ felicitatis excludit aditum, quod universitatis scientia fraudat, quod summæ privat dignitatis honore. Vilitas hujus peccati tanta est, quod Magistri dicunt, quod sunt aliqui dæmones qui sunt memores suæ antiquæ nobilitatis, qui indignantur de Luxuria tentare. Cujus signum est quod Lucifer tentans dominum in deserto, non tentavit eum luxuria.

Dæmones aliquos pudet tentare homines hoc vitio, cur.

III. Manus.

1. Docent discretionem.

Manus verò nos in *tribus* instruunt. *Primo* in hoc quod manus habent magnam fissuram digitorum, per hoc ostendentes quod magna discretio debeat opera nostra prævenire. In fissura enim discretio intelligitur. Unde Levit. 11. legitur, *omne quod habet divisam ungulam & ruminat in pecoribus comedetis.* Qui sine discretione concupiscentiã suam sequi volunt, animalia videntur non homines, juxta illud Senecæ. Quosdam ventri obedientes loco animalium numeremus, non hominum. *Item* manus frequenti ablutione indigent ad sui munditiam. Non sufficit ad hoc quod aliquis manus mundas habeat, ut in nocte manus suas bene tectas servaverit, imo in singulis diebus oportet eas lavari: in quo ostenditur nobis quod per Confessionem opera nostra lavare debemus, si volumus ea esse munda. Isai. 23. *Bene cane, frequenta canticum*: quod de cantico Confessionis exponitur. *Tertio* manus quasi æquè se habent ad hoc, quod aperiantur, vel claudantur. Præterea medietas manuum fissa est. Alia medietas continuitatem habet, quasi apta ad retinendum: in quo nobis ostenditur quod mediocritas in dando & retinendo laudabilis sit, & quod tam prodigalitatis quam avaritiæ vitia sunt vitanda. Monstrosum esset si aliquis haberet manus fissas usque ad brachia, vel omnino continuas usque ad ungues digitorum, Sic vitiosum est & omnia velle dare, & nihil velle dare. De his autem quæ pro Deo dantur, modo non loquimur, illa enim magis in sacculo ponuntur, quam dentur.

2. Confessionem frequentem.

3. Mediocritatem in dando & retinendo.

quod pro Deo datur sine modo dandum.

IV. Os,

1. Monet nos verba moderari.

Os etiãm *tria* nobis ostendit. *In hoc* quod os unicum est, cum duo sint oculi & duæ aures monemur ad moderantiam in verbis. Sapiens. A natura duas aures & unum os accipimus, quasi diceret, plus audias, quam loquaris Proverb. 10.

Qui

2. Temperantiam in cibo & potu.

Qui moderatur labia sua prudentissimus est. Secundo in quod modicum est (nullum enim animal corporis magni secundum Aristotelem ita parvum os habet à natura sicut homo, secundum quantitatem corporis) monemur ad temperantiam in cibo & potu Sapiens. Si cibis & potibus parce uteremur & immaculatos nos custodiremus, frueremur consortio & affabilitate eorum, id est, Angelorum. *Tertio* os hominis non est pronum ad terram; in

3. Cibum spiritualé nobis etiam curandum.

quo ostenditur, quod homo non solum de cibo terreno solicitudinem habere debet, sed etiam de cibo spirituali. Sapiens cætera animalia natura dejecit ad pastum, hominem verò erexit ad sidera Deuteron. 8. & Matth. 4. *Non in solo pane vivit homo*, &c.

V. Lingua.

Lingua etiam instruit nos in *tribus. Primo* in hoc quod ipsa est lata & tenuis, ostenditur quod potens sit ad evacuationem sordis. Gregorius. Levis res sermo, sed graviter vulnerat, aptissimum evacuandis sordibus instrumentum. *Secundo* in hoc, quod

1. Evacuat sordes.

est in humido, docemur quod de facili labitur. Facilius enim cadit homo quando viæ sunt humidæ, quam quando viæ sunt siccæ, ideo dicitur Ecclesiastici 14. *Beatus vir qui non est lapsus verbo ex ore suo. Tertio* inclusio linguæ ostendit quod valde

2. Facile labitur.

3. Valde nociva est, ideo custodienda.

mundè servanda sit. Propter nocivitatem solent includi leones & animalia alia fortia, sic etiam lingua inclusa est. Jacob. 3. *Omnis natura bestiarum & volucrum & serpentum & cæterorum animalium domantur & domita sunt à natura humana: linguam autem nullus hominum domare potest.*

VI. Aures.

Aures etiam nobis *tria* ostendunt. *In hoc*, quod naturaliter sunt apertæ, ostendunt nobis quod homo debeat paratior esse ad audiendum, tardior autem ad loquendum, juxta illud Jacobi 1: *Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus ad loquendum. In hoc* autem, quod aures hominis majores sunt quam aures brutorum, ostenditur nobis quod non

1. Monét plus audiendum quam loquendum.

2. Non omnia audienda.

debemus aures nostras omnibus verbis accommodare, juxta illud Ecclesiastici 28. *Sepi aures tuas spinis, linguam nequam noli audire, & ori tuo facito ostia & seras. In hoc* verò, quod aures non sunt dependentes ad terram sicut aures leporinæ, ostenditur, quod non solum verba de terrenis audire debemus, sed etiam verba de cœlestibus. Monstrosum esset si aliquis homo haberet aures ad modum leporarij. Sed valde vitiosum est quod aliquis nunquam velit audire loqui, nisi de terrenis Joann. 3. *Qui de terra est de terra loquitur.* Matth. 26. *Vere tu ex illis es, nam & loquela manifestum facit*, &c.

3. Cœlestia quoque non terrena tantum audienda.

VII. Oculi.

In oculis *tria* nobis ostenduntur. *In hoc* enim quod oculi sunt duo, cum tamen unus sufficere videretur ad videndum (non enim omnia essent hominis quæ ipse videret cum uno oculo) monemur

1. Monent ut diversorum quæramus consilia.

quod diversorum sapientum quæramus consilia, melius enim vident duo oculi quam unus. Proverb. 24. *Et erit salus ubi multa consilia sunt. In hoc* verò

2. Vt adversa & prospera feramus bene.

quod alter oculorum est sinister, reliquus dexter, docemur quod oculum cordis debeamus habere non solum ad prosperitatem, quæ per dextram significatur, sed etiam ad adversitatem, quæ per sinistram intelligitur. Qui in adversitate est, sperare debet prosperitatem futuram, ne absorbeatur à pusillanimitate: quando verò est in prosperitate, timere debet adversitatem, ne in superbiam elevetur, unde Ecclesiastici 11. *In die bonorum ne immemor sis malorum, & in die malorum ne immemor sis bonorum.* Non sic faciebat ille, qui dicebat. Lucæ 12. *Anima mea habes multa bona*, &c. *cujus erunt. In hoc* autem quod oculi à natura obvoluti sunt

3. Vt diligenter custodiantur oculi.

tunicis multis, instruimur magnam diligentiam adhibendam esse ad custodiam oculorum, de facili enim mors animæ intrat per has fenestras, ut patet in David, qui propter incautum respectum uxoris

mulieris commisit adulterium & homicidium ut legitur in 2. Reg. 11.

Item *in hoc*, quod homo unicum caput habet; cum habeat duos pedes & duas manus, instruimur quod pia fides nobis prædicat, quod scilicet unus sit Deus & dominus omnium, quodque mentiantur Manichæi, qui dicunt duos esse Deos & dominos. Quod si esset, verisimile esset quod jam mundus destructus esset. Non durat diu castrum vel civitas duorum dominorum diversorum, quin destruatur. Matth. 12. *Omne regnum divisum contra se desolabitur. Et omnis civitas vel domus divisa contra se non stabit.* Unitas *etiam* capitis nobis

VIII. Caput 1. Docet unus Deum, non plures esse.

In Congregatione vel domo debere esse unum Prælatum.

ostendit quod in corpore uniuscujusque congregationis debeat esse unicus Prælatus, aliter pax non erit ibi, si essent duo capita in corpore uno, quando unum illorum præciperet aliquid, aliud præciperet oppositum, etiam in domibus sæcularium unicum debet esse caput; scilicet vir, uxor enim debet esse subjecta viro. Si verò multi fratres maneant simul sine aliquo capite, debent sibi constituere unum ex eis caput, aliter ibi non erit pax.

IX. Amor membrorum inter se, fideles ad idem hortatur.

Amor verò membrorum ad invicem in corpore uno ostendit nobis amorem, quem fideles ad invicem debent habere. De quo amore habes, 1. Corinth. 12. *Si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra.* Specialiter vero amor videtur esse inter oculos & manus, ita ut si periculum immineat oculis, manus se periculo exponunt ictum recipientes, vel aliud malum quod oculi essent susceptur. Oculi etiam mala cæterorum deflent membrorum, & se quasi negligentes cætera membra respiciunt, cum seipsos non videant; in quo nobis ostenditur vehemens amor qui deberet esse inter Laicos & Clericos. Laici enim deberent eos amare tanquam oculos suos, Clerici verò deberent Laicis pericula eorum ostendere & mala eorum flere, sicut flevit Dominus super civitatem Hierusalem.

Clerici & Laici debét se mutuo amare. qui. Luc. 19.

X. Corpus rectum. Monet ut cor nostrũ rectum sit.

Rectitudo etiam corporis humani monet nos ad *rectitudinem animi*. Bernardus. Quærere & sapere quæ sunt terrena, curvitas animæ est: meditari ac desiderare ea quæ sursum sunt, rectitudo est. Item illum rectum corde dicimus, qui recte in omnibus sentiat, & à recto quod senserit in nullo dissentiat. Quid indecentius quam curvum recto corpore gerere spiritum? Item Bernardus: perversa res est & fœda anima, quæ debuit nutriri in croceis, hærere luto tanquam una de suibus amplexarique stercora. Erubesce anima mea divinam in pecorinam mutasse similitudinem, erubesce volutari in cœno, quæ de cœlo es. Idem loquens in persona corporis ad animam, sic ait: vide meam, quam tui gratia accepi te timente, te & reservante prærogativam. Tu quomodo non confunderis amisisse tuam? cur suam in te Conditor intuetur abolitam similitudinem; cum suam in me tibi conservet assidueque repræsentet? indigne humanum corpus inhabitas brutus & bestialis spiritus.

DOMINICA TERTIA ADVENTUS

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

De inutilibus & infidelibus & nequam servis Christi, & cur Christo serviendum sit.

Sic nos existimet homo ut ministros Christi, *1. Corinth. 4.*

SERMO VI. Christianus qui est servus Christi, quæ vitare, quæ præstare debeat;

QUilibet Christianus Christi minister est & servus, qui re & nomine est Christianus. Hoc enim videtur sonare hoc nomen Christianus, Christi servus. Et ideo oportet eum sollicitum esse, ne sit servus inutilis, ocio torpendo; & infidelis,

servitium quod Christo debet alij solvendo, servus nequam, conservorum suorum non miserendo; sed potius bonus & fidelis, ei servitium gratum exhibendo, ut mereatur audire à Christo in futuro: *Serve bone, quia super pauca fuisti fidelis &c.* Matt. 25.

I. Inutilis Ministeri Christi meretur.

1. Iram Dei.

2. Maledictionem Dei.

3. Mortem temporalē & æternam.

Circa Primum nota quod solum inutilitas ministrorum Christi sufficit promereri iram Dei & indignationem juxta illud. Proverb. 14. *Iracundiam ejus inutilis sustinebit. Item* maledictionem Dei habent tales super caput suum juxta illud. Matth. 21, de maledictione ficulneæ non ferentis fructum. *Item* meretur mortem temporalem & æternam, De *primo* habes Lucæ 13. de ficulnea fructum non ferente: *succide illam ut quid etiam terram occupat. De secundo* Matt. 25. *Et inutilem servum ejicite in tenebras exteriores: ibi erit fletus & stridor dentium. De utroque* Matt. 3. & 7. *omnis arbor quæ non facit fructum bonum &c.* Vide tractatum de vitiis in cap. de Otio.

II. Infideles servi Christi sunt.

1. Voluptuosi.

2. Ambitiosi.

3. Avari.

Circa Secundum nota quod Tria genera hominum sunt qui servitium quod Christo debent, alii solvunt unde infideles sunt. *Primi* sunt voluptuosi; de quibus legitur Roman. ultimo. *Hujusmodi Christo domino non serviunt, sed ventri suo.* Et ad Philip. 3. *Quorum Deus venter est &c.* Ipsi de ventre suo fecerunt Deum suum, sed ignis infernalis destruet illum. 1. Corint. 6. *Esca ventri & venter escis. Deus autem & hunc & has destruet. Secundi* sunt ambitiosi, qui servitium quod debent Deo solvere in pauperibus, potius volunt solvere canibus, scilicet detractoribus, ne mordeant eos: vel ad literam, canibus, sicut patet in illis qui vacant venationi. Tales non attendunt quod dixit dominus Matt. 15. *Non est bonum sumere panem filiorum &c.* De tali legitur Oseæ 12. *Ephraim pascit ventum &c.* Et subditur, *& oleum in Ægyptum ferebat.* Oleum misericordiæ fert in Ægyptum qui ea dat filiis Diaboli, unde debuit eleemosinas facere filiis Dei. De Apostolo legitur Roman. 15. quod eleemosinas transmisit in Hierusalem. Sed tales econverso auferunt eas illis de Hierusalem & dant his qui sunt de Ægypto. Subtrahunt ori Dei in pauperibus, & canibus & porcis dant. Etiam filios Diaboli lacerant, invitando ut de suo accipiant, filii verò Dei vix post longas preces aliquid possunt extorquere ab eis. *Tertij* sunt cupidi & avari Diabolo prodigi. Multi sunt, qui, si facerent pro Deo, quod faciunt pro Mundo vel Mammona; regnum Dei possent adipisci, qui tot pallia & vestes expendunt; quos Idolatras esse constat ex illo verbo, Ephes. 5. Avaritia *est Idolorum servitus*: ubi dicit Glossa: Avari Deus est nummus. Et ex eo quod dicit Glossa super illud Matt. 6. *Non potestis Deo servire & mammonæ.* Mammona syra lingua divitiæ sunt, quibus servire, Deum negare est. Tales terram corde adorant & quasi eam colunt & quasi incessanter Deum exterius pedibus conculcant. Hoc enim ab homine colitur, quod præ cæteris diligitur, dicit Glossa. Augustinus super illud Philip. 3. *Quorum Deus venter est.*

III. Servi nequam.

De Tertio habes Matth. 18. *Serve nequam omne debitum dimisi tibi &c.*

IV. Christo serviendum triplici ratione.

I. Nulli servitur justius.

1. Quia nos de nihilo fecit.

Circa Quartum nota quod *triplici* ratione debemus adhærere Christo ad serviendum ei. *Primo* quia nulli justius servitur, *Secundo* quia nulli utilius, *Tertio* quia nulli honestius. Nulli Justius servitur quam Christo, *Primo* quia ad hoc de nihilo nos fecit, ut ei serviremus: unde nisi hoc faciamus digni sumus ad nihilum redigi. Si vis perpendere quantum Deo tenearis pro hoc quia te fecit, attende quantum teneri te crederis illi qui tibi visum reddidisset amissum: quantum ergo teneris illi qui tibi dedit visum novum? Sic cogita de singulis membris, & videbis quantum pro corpore teneris servire Domino; quantum ergo pro anima quæ in infinitum est melior? vel quantum pro conjunctione corporis & animæ? Quid si meruisses conjunctionem destrui: scilicet quod meruisses mortem, & aliquis te conservaret à morte illa: nunquid non libenter servires ei longo tempore; quanto libentius ergo deberes servire ei, qui conjunctionem illam de novo fecit. *Secundo* quia ipse servivit nobis unde Lucæ 22. *Ego in medio vestrum sum sicut qui ministrat.* Et attende modum serviendi. Servivit enim nobis in humillimo officio, scilicet in pedum ablutione, de qua Joan. 13. Servivit etiam nobis in servitio preciosissimo, dum se ipsum expendit in servitio nostro. Unde bonus minister, qui carnem in cibum, sanguinem in potum, animam ministravit in pretium. Bernardus. Cui justius serviendum, quam ei, qui si non moreretur, non viveremus; juste sibi vendicat vitam meam, qui pro mea posuit suam. Non refugias ergo servitium ejus quantumcunque sit humile, nec timeas facere expensas in servitio ejus, qui se ipsum expendit pro servitio tuo. Dicas ergo cum Beato Bernardo: duo minuta habeo domine Jesu, scilicet corpus & animam, da ut hæc tibi digne offerre merear cum vidua muliere. *Tertio* quia ipse Angelis mandavit ut nobis ministrent, unde ad Hebræos 1. *Nonne omnes sunt administratorii spiritus in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capient salutis.* Et in Psal. 90. *Angelis suis Deus mandavit de te &c.* Circa quod verbum ne sis ingratus de tanto beneficio, diligenter attende quis mandaverit, quoniam Deus: & quibus quoniam Angelis, & de quo, quoniam de putredine & verme. Ad quid? ut custodiant te, non in uno loco tamen, sed in omnibus viis tuis: non uno die vel anno, sed à nativitate usque ad finem vitæ. Si pro eo beneficio serviret homo toto tempore vitæ suæ, non esset hoc nimis. *Quarto* quia ipse ministraturus est nobis. Lucæ 12. *& transiens ministrabit illis,* si aliquis ministraret ei mille annis ut unica hora ministraret sibi in cœlo, non esset hoc nimis? & tamē pro singulis horis quibus debito modo ministramus, si in bono perseverabimus ministrabit ipse nobis plus quam per centum millia annorum. Hæc ministratio est faciei ejus ostensio, de qua in Psal. 16. *Satiabor cum apparuerit gloria tua.* Et iterum Psal. 35. *torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Nulli Utilius Servitur, cum servientibus sibi regnum æternum largiatur, unde cantat Ecclesia. Ecce advenit dominator dominus & regnum in manu ejus, intellige ad dandum. Mira cœcitas hominum qui illis cum tanta diligentia serviunt, cum quibus nec villam, nec castrum lucrari possunt, Creatori vero suo pro regno servire nolunt. Nulli etiam Honestius Servitur, cum ei servire regnare sit. Præterea honestissimū est servitium quod requirit, ut est mundare se juxta illud: *hæc est voluntas Dei, sanctificatio vestra. 1.* Thessal. 4. Item se ipsum virtutum floribus ornare & similia. Hic potes descendere ad singula vitia vel virtutes.

2. quia ipse nobis servivit Redimendo nos.

3. quia Angelis mandavit ut nobis servirent. Custodia Angelorū.

4. quia Christus in Cœlo nobis est ministraturus.

II. Nulli Servitur utilius; quare.

III. Nulli Servitur honestius, cur.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Quibus virtutibus ministri Christi instructi esse debeant, ut ei debito modo ministrent.

SERMO VII. Cur Christo bene serviendum sit.

Sic nos existimet homo ut ministros Christi. *1. Corinth. 4.*

CUm quilibet Christianus minister Christi sit & pro ministerio suo, si debito modo fiat regno

regno cœlorum remunerandus sit: si verò non fiat debito modo, infernali patibulo affigendus sit, valde solicitus debet esse quomodo sic Christo serviat, ut Christus ejus servitium gratum habeat. Si cum tanto labore & solicitudine addiscit aliquis artem aliquam, de qua debet lucrari victum suum, cum quanta solicitudine addiscere debet ministerium illud, circa quod potest accidere vel tantum periculum, vel tantum lucrum. Necesse autem habet quilibet Christianus duo cognoscere ad hoc ut Christo debito modo serviat: Scilicet quale velit Christus esse ministerium suum, & qualia velit sibi ministrari.

Duo scienda sunt ut Christo bene serviatur.

I. Est imitatio Christi.

Primum docet ipse Christus Joan. 12. dicens: *Si quis mihi ministrat, me sequatur.* Similitudo morum dilectionem nutrit Ecclesiastici 13. *Omne animal diligit sibi simile: sic & omnis homo proximum sibi.* Ideo familiari amore dilexit Christus Joannem Evangelistam, quia virgo erat sicut & ipse, unde & Joan. ult. vocatur *Discipulus quem diligebat Iesus.* Bernardus. Beatus est ô Domine Jesu qui te hominem inter homines conversantem diligenter observans pro viribus se præbet imitatorem tui. Si autem vis scire magis specialiter quales velit Christus esse ministros suos, Sex sunt, quæ ipse in eis requirit. *Primum* est *Intelligentia* vel *Prudentia.* Proverb. 14. *Acceptus est regni minister intelligens, iracundiam ejus inutilis sustinebit.* Quando debuit dicere non intelligens, dixit inutilis, non intelligentem enim Christus inutilem reputat. Ideo quilibet Christianus amorem debet habere ad sapientiam, & addiscere eam quando potest. Quis Regum vel Principum aliquorum velit habere ministrum cœcum, sic nec Christus cœcus est, qui non intelligit. *Secundum* est *Munditia* mentis & corporis, & spiritualiter, quo ad peccata carnis. Et ita munditia est primus effectus intelligentiæ, Jacobi 3. *Quæ de sursum est sapientia, primum pudica est,* id est, pudicum faciens Job. 28. *Ecce timor domini ipsa est sapientia, & recedere à malo intelligentia* Si quis bene intelligeret quanta sit immunditia peccati, ipse citius saltaret in latrinam unam, quam se poneret in uno mortali peccato si esset in eo sicut de latrina una. Quam munditiam quærit dominus in ministris, habes Cantic. 2. *Dilectus meus mihi & ego illi, qui pascitur inter lilia,* id est opera munda ministrans, quod ejus refectio est. Et in Psal. 17. *Secundum puritatem manuum mearum retribuet mihi.* Item Psal. 100. *Ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat.* Munditia ista maxime requiritur in ministris Ecclesiæ, unde Ambrosius. Melius est spiritualia penitus omitti, quam impure tractari vel tangi. In Ecclesiasticis officiis dominus non frequentiam ministrorum probat, sed devotionem animorum. *Tertium est Humilitas,* unde ad ministrum pertinet esse humilem, cum minister dicatur, quasi minor statu, sed præcipue ad illos ministros, quorum dominus humilis est. Matth. 11. *Discite à me quia mitis sum & humilis corde.* & Lucæ 22. *qui major est in vobis, fiat sicut minor.* Quartum est *Patientia,* unde 2. Corinth. 6. *In omnibus exhibeamus nosmetipsos tanquam Dei ministros, in multa patientia* Non admittit Dominus ad mensam suam cœlestem aliquem qui adultus sit, quin probet eum de patientia. Ecclesiastici 2. *In humilitate tua patientiam habe, quoniam in igne probatur aurum & argentum; homines vero receptibiles in camino humiliationis.* Quintum est *Fidelitas.* Ecclesiastici 33. *Si est tibi servus fidelis, sit tibi quasi anima tua.* & Matth. 24. *Quis putas est fidelis servus & prudens* &c. secundum Bernardum prudens est qui intelligit, fidelis est qui diligit. Fidelitas tantum placet Deo in ministris suis, quod eis specialiter reddet mercedem æternam, Matth. 25. dicit: *quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam,* &c. *Sextum* est *Velocitas* vel *Strenuitas,* unde Proverb. 22. *Vidisti virum velocem in opere suo? coram Regibus stabit, nec erit ante ignobiles.* Econtrario piger solet esse oneros us hominibus, & libenter se expediunt homines à pigro, unde Ecclesiastici 22. *In lapide luteo lapidatus est piger,* id est, convitiosa objurgatione. *Et omnes loquentur super aspernationem illius. De stercore bonum lapidatus est piger, & omnis qui tetigerit eum, excutiet manus.*

Ioannes Evangelista cur dilectus à Christo.

Christi minister sex debet habere.

1. Prudentiã.

2. Munditiam à peccato, maxime carnis.

Ministri Ecclesiæ maximè sint mundi.

3. Humilitatem.

4. Patiẽtiam.

5. Fidelitatẽ.

Strenuitatẽ pigre ille odiosus.

II. Quid sibi in quibus sibi velit Christus ministrari.

Quid velit sibi Christus ministrari, docet Petrus, Epist. 2. cap. 1. dicens: *Ministrate in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem.* In *fide* primo docet ministrare, sine qua impossibile est placere Deo. Si aliquis faceret tot bona opera sine fide quot facit totus mundus, non propter hoc haberet regnum cœlorum. Majus jus haberet aliquis in regnum cœlorum pro uno opere quod faceret in vera fide, quam haberet pro omnibus operibus bonis, quæ posset facere extra fidem. Augustinus. Bona opera ante fidem inania sunt. Ita enim videntur esse ut magnæ vires & cursus celerrimus præter viam. Fides homini ostendit *duo,* quæ solent quærere, qui volunt alicui domino servire; scilicet qualis sit dominus, & qualiter remuneret servientes. Circa ipsum dominum ostendit ipsa *fides* nobis *tria*: scilicet ejus *omnipotentiam,* quam transgressores non possunt effugere, & qua bonis potest abundantissimè retribuere; & summam ejus *sapientiam,* cui nihil possumus abscondere, coram qua facimus, quicquid facimus. Boëtius. Magna nobis si dissimulare non volumus, indicta est probitatis necessitas, cum agamus ante oculos judicis cuncta videntis, ostendit & summam *bonitatem* ejus, quæ summe odit mala, unde summe vult punire ea, & summe diligit bonos & bona eorum vult remunerare. Item ostendit ex parte una patibulum infernalem paratum male servientibus, & ex altera parte coronam regni cœlestis bene se habentibus in Dei servitio. Hic possumus intelligere opera virtuosa quod difficile est fieri; vult enim dominus eos qui sibi serviunt aliquid sibi difficile sustinere pro amore ejus. Matth. 11. *Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Circa quod multi se male habent, unde Bernardus. Ignosce Domine, ignosce, excusamus, tergiversamur, sed non est qui se abscondat à lumine tuo. Et subdit: & vix est aliquis qui in his, quæ ad te sunt, velit experiri quid possit, etiam quod promptissime potest quantumque secundum carnem vel seculum sive timor impulerit, sive cupiditas traxerit. In *virtute* requirit Dominus *scientiam,* id est discretionem: insipidum enim est omne bonum Deo, nisi sale discretionis condiatur. Levit. 2. *Quidquid obtuleris sacrificii, sale condies.* Et ad Rom. 12. *Rationabile sit obsequium vestrum.* Sapientia pugnandum est contra Diaboli astutiam. Tullius. Belluinum est viribus decertare. Discretio verò ista attenditur in hoc, ut homo abstineat à peccato mortali, quod aufert ei valorem bonorum operum, & ideo dicitur, *Inscientia vero abstinentiam.* Peccatum vero mortale est quasi fel in esca Domini, juxta illud Psal. 68. *Dederunt in escam meam fel,* & illud fermentum de quo 1. Corinth. 5. *Modicum fermentum totam massã corrumpit.* Unum mortale aufert omnia opera, quæ homo potest facere, quantum ad meritum vitæ æternæ. De abstinentia verò ista legitur Isai. 58. *Nonne hoc est magis jejunium quod elegi? dissolve colligationes impietatis.* Non sufficit autem à malis culpæ abstinere, nisi & mala pœna pa-

1. In fide. Hebr. 11.

Bona operã cum fide & sine fide qualia.

Servituri de dominoduo quærunt.

Deus qualis sit Dominꝰ & qui remuneret.

Servientẽ Deo debent difficilia sustinere.

2. In scientia seu discretione.

3. In abstinentia à peccatis:

4. In patientia

tienter tolerentur, ideo ſubditur; *In abſtinentia patientiam.* Gregorius. Si dulcia quærimus, neceſſe eſt ut amara tuleremus. *Item* non ſolum debemus mala portare quæ nobis ab aliis inferuntur, ſed etiam mala quæ ipſi ſuſtinent, debemus nobis per *compaſſionem* aſſumere, unde 2. Corinth. 11. *Quis infirmatur & ego non infirmor?* &c. Ideo dicitur, *In patientia autem pietatem. Item* non ſufficit habere cordis compaſſionem ſine *operum exhibitione*, ſi homo facultatem habeat. Ideo ſubditur, *In pietate amorem fraternitatis.* Et hæc tanguntur Iſai. 58. ubi dicitur: *Cum effuderis eſurienti animam tuam & animam afflictam repleveris, orietur in tenebris lux tua.* Nihil adeò valet ad hoc quod dominus reſpiciat peccatorem miſericorditer, ſicut pietas cordis & operis. Sed quoniam iſta ſine *Charitate* non ſufficiunt juxta illud. 1. Corinth. 13. *Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum, ita ut ardeã, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.* Ideo ſubditur: *In amore fraternitatis charitatem.* Auguſtinus Charitas eſt concordia mentium, ſocietas electorum, vita animarum & Angelorum; quia nec animæ ſanctæ, nec Angeli ſine charitate vivunt.

5. In pietate ſeu cõpaſſione.

6. In Amore fraternitatis ſeu operum exhibitione.

7. In charitate

DE EADEM.

SERMO TERTIVS.

Summarium.

Sermo hic 1. perſuadere Chriſtiano nititur, ut 1. miniſter Chriſti non Dominus eſſe velit. 2. qualitates aliquot miniſtro Chriſti convenientes exponit. 3. quas ob cauſas bonum ſit Chriſto ſervire docet.

Sic nos exiſtimet homo ut miniſtros Chriſti. *1. Corith. 4.*

SERMO VIII.

APoſtolus intelligebat ſe miniſtrum eſſe Chriſti, non dominum. Miniſtrum Chriſti ſe reputari volebat, non enim erubeſcebat Chriſto ſervire, ſicut multi hodie faciunt. In his *duobus* debet eum imitari quilibet fidelis. Intelligere enim debet, quod nec in ſe, nec in ſuis habeat dominium, ſed tantum miniſterium. *Item* honorem magnum debet reputare, ſe eſſe ſervum Chriſti, & non erubeſcere ejus ſervitium. Lucæ 9. *Qui me erubuerit & ſermones meos, hunc filius hominis erubeſcet cum venerit in majeſtate ſua & patris & ſanctorum Angelorum.* Ad *primum* probandum poteſt valere hoc quod dicit Eccleſia Chriſto: *tu ſolus Dominus. Item* quod toties in veteri lege legitur; *ego Dominus*, & multa alia teſtimonia ſcripturæ, ſicut illud Daniel. 4. *Donec ſcias quod dominetur Excelſus ſuper regnũ hominum*, &c. *Qui aſcendit ſuper occaſum, Dominus nomen illi.* Pſalm. 66. *Ille* ſolus perfectè dominium habet qui eadem manu, qua fecit, reficere poteſt ea, ſi defecerint. *Præterea* ſi homo eſſet dominus alterius rei, ipſe videretur eſſe dominus ſpiritus ſui, qui de ejus ſubſtantia eſt, ſed conſtat quod illius dominium non habet, cum eum mutuo acceperit. Sap. 15. *Qui ſpiritum mutuatus eſt, is finxit illos.* Hunc videtur intellexiſſe Gedeon. Judic. 8. cum diceretur ei à filiis Iſraël: *dominare noſtri tu & filius tuus*, Reſpõdit enim *non dominabor veſtri, nec dominabitur in vos filius meus, ſed dominabitur vobis Dominus. Item* videtur intellexiſſe Auguſtus Cęſar, qui cum imperaret toti mundo, prohibuit tamen, ne aliquis vocatet eum dominum. Quantum autem *hoc placeat Deo*, cum aliquis ſolum ſe miniſtrum reputat & non in aliquo dominum, oſtendi poteſt *primo* ex illo Proverb. 14. *Acceptus eſt regi miniſter intelligens*, in quantum ſe miniſtrũ intelligit. *Secundo* ex illo verbo Matth. 5. *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.* Pauperes ſpiritu ſunt qui omnibus ſe gerunt tanquam miniſtros, & nunquam dominos, *quorum eſt regnum cœlorum*; quia tales conſtituet dominus ſuper multa, quia in paucis eos fideles invenit, Matth 25. Hi ſoli perfectè fideles ſunt: Quomodo enim fidelis eſt, qui bona ſuæ fidei bonæ à Deo commiſſa, proditioſe ſua facit. *Tertio* poteſt idem oſtendi per hoc quod legitur Lucæ 14. *Omnis ex vobis, qui non renuntiat omnibus, quæ poſſidet, non potèſt meus eſſe diſcipulus.* Omnibus quæ poſſidet renuntiat, qui non uſurpat ſibi dominium in aliquo eorum quæ ſibi commiſſa ſunt. 3.

I. Chriſtianus non Dominus, ſed miniſter Chriſti eſſe velit a iquot ob ob cauſas.

Homo non eſt dominus ſpiritus ſui.

Auguſtus noluit vocari Dominus.

Non dominum, ſed miniſtrum velle putari placet Deo.

1.

2. Pauperes ſpiritu qui ſint.

II. Qualitates miniſtri.

Notandum verò quod *quinque* ſunt quæ videntur pertinere ad eum qui ſe miniſtrum reputat. *Primum* eſt ut de domino ſuo ſolicitus ſit, non de ſe. Hæc enim eſt lex inter dominum & miniſtrum, ut miniſter ſolicitus ſit, quomodo domino ſuo ad voluntatem ejus ſerviat, Dominus verò ſolicitus debet eſſe, quomodo ſervo ſuo provideat vel miniſtro. Matth. 6. *Nolite ſoliciti eſſe dicentes: quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur?* Et ſubditur: *Scit enim pater veſter quia his omnibus indigetis.* Præcipuè non debet habere ſolicitudinem de ſe, qui ſentit ſe bonum dominum habere. Sap. 1. *Sentite de Domino in bonitate. Secundum* eſt, ut quaſi de omnibus redditurus rationem oſtendat, etiam de omni verbo otioſo, quod locuti fuerint homines reddent rationem in die judicii, ut legitur Matth. 12. & etiã de omni momento temporis. Bernardus. Omne tempus quod tibi fuerit impẽſum requiretur qualiter à te fuerit expenſum. *Tertium* eſt ut in futurum poſt amotionem ab adminiſtratione ſibi provideat, juxta illud Lucæ 16. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis recipiãt vos in æterna tabernacula.* Mammona lingua Syra ſignificat divitias, divitiæ verò iniquitates dicũtur, quæ cum inæqualitate quadã, vel abundantia poſſidentur. *Quartum* ut ſi Dominus abſtulerit ea ei, quorũ habebat miniſteriũ, ipſe nõ offendatur vel indignetur, ſed dicat cũ Job. *Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſicut Domino placuit ita factum eſt: ſit nomen Domini benedictũ.* Attendere debet miniſter onus & periculum adminiſtrationis & etiã mercedẽ futuram, quã pro adminiſtratione exſpectat. Amore ergo mercedis patienter adminiſtrationẽ ſuſtineat: propter onus verò & propter periculũ adminiſtrationis, adminiſtrationẽ ipſã timeat, & ejus ablationẽ pro magna exoneratione habeat. *Quintũ* eſt ut cũ Dominus petit in ſuis pauperibus, de ſuis bonis ipſe difficilem ſe non exhibeat Matt. 25. *Amen dico vobis quamdiu feciſtis uni ex his fratribus meis minimis, mihi feciſtis.* Et ut uno multa comprehendã ad voluntatẽ domini nõ ad ſuam debet habere reſpectum miniſter, vel in ſervãdo, vel in largiendo bona domini ſui. Aug. Maledictus diſpẽſator avarus, cui largus eſt dominus. Circa eos verò *qui erubeſcunt ſe Chriſto ſervire.* Attende quãta ſit eorum fatuitas. Erubeſcunt enim de eo, quod rectè incedunt, & gloriãtur de eo quod claudicant. Erubeſcunt quod ei ſerviunt, cui ſervire regnare eſt, & gloriãtur ſervire Diabolo. Erubeſcunt ſervire ei, cui Angeli ſervire gloriantur, & non erubeſcunt ſervire ei, qui propter indignationem & utilitatem à Dei ſervitio in perpetuum eſt repulſus, Diabolo ſcilicet.

I.

II. Sit ſolicitus de ratione reddenda, etiam in minimis.

III. In futurum ſibi provideat.

Mammona quid ſonet.

Divitię ſunt iniquitates, quomodo.

IV. Vt miniſteriũ ſibi auferri patienter ferat

V. Vt volenti domino largiatur libẽter eleemoſynas

Erubeſcens ſervire Deo & ſerviens Diabolo quam ſit fatuus.

Et nota quod quinque de cauſis bonum eſt ſervire Deo. *Primo* quod illius voluntati, qui ſervit Deo, omnia ſerviunt juxta illud Bernardi. Fideli homini totus mundus divitiarum eſt, totus plane eſt, quia tam proſpera, quàm adverſa ipſius æque omnia ſerviunt ei & cooperantur in bonum. Econtrario autem ille, qui ſervire Deo renuntiavit, juſto Dei judicio rebus viliſſimis ſervit, ut Diabolo, vel immunditiæ peccati, vel infimis creaturis, divitiis vel deliciis. *Secundo* quia Deus quaſi ſtudet ad exaltationem

III. Bonum eſt ſervire Deo.

1. Quia ſervienti Deo omnia ſerviunt.

Non ſerviẽtes Deo, viliſſimis ſerviunt.

exaltationem eorum qui sibi serviunt, juxta illud Psal. 9. *Annunciate inter gentes studia ejus.* Exemplum potes habere in Daniele, Joseph, Josue & David quos exaltavit. Qualiter Christus exaltaturus sit sibi servientes, perpendere potes ex Crucis exaltatione, quæ servivit Christo brevi tempore & satis duro servitio & ita exaltata est ab eo, unde Augustinus. Crux transivit de pœnis latronum ad frontes Imperatorum: quid faciet Deus fidelibus suis, si tantum honorem contulit pœnis suis. *Tertio* verò quia Christus sibi servientes potius amicos reputat quam servos, juxta illud Joan. 15. *Iam non dicam vos servos, sed amicos meos.* Imo reputat eos filios juxta illud Ps. 81. *Ego dixi; dij estis & filij excelsi omnes.* Imo reputat eos quasi in genere parentelæ sibi attinetes, juxta illud Mat. 12. *Quicunque fecerit voluntatem patris mei qui in cœlis est, ipse meus frater, & soror, & mater est.* In quo multũ dissimilis est divitibus hujus mundi, qui sibi servientes non videtur etiã homines reputare, immo minus caros eos habere videntur, quàm jumenta sua. *Quarto* propter illud verbum dulce quod habetur. Joann. 12. *Vbi sum ego, illic & minister meus erit.* Non sic divites hujus seculi, qui magnum dedecus sibi reputarent si ministri eorum sederent cum eis ad eandem mensam. *Quinto* verò quia Christus redditurus est vicem servientibus suis. Cum enim quieverint à ministerio eorum, ipse eis ministrabit juxta illud Lucæ 12. *Et transiens ministrabit illis.* Ministrabit inquam seipsum ferculum sufficientissimum, *erit ferculum* tam corpori quàm animæ. Animæ sufficientissimum erit ferculum secundum deitatem, corpori secundum humanitatem. Ezech. 16. *Similam & mel & oleum comedisti.*

2. Quia exaltat servientes sibi.

3. Quia servos suos habet tanquàm amicos filios.

4. Quia honorat servos suos.

5. Quia pascit eos seipso.

DE EADEM.

SERMO QVARTVS.

SUMMARIUM.

Sermo iste agit de fidelitate triplicium dispensatorum Dei.

Hic jàm quæritur inter dispensatores ut fidelis quis inveniatur. 1. *Corinth.* 4.

SERMO IX. Propositio.

HIc *primo* habes materiam sermonis ad Prælatos, *secundo* ad doctores, *tertio* ad omnes. Et si multa commendabilia sint in dispensatore, præcipue tamen commendabilis est in eo Fidelitas; unde Proverb. 28. *Vir fidelis multum laudabitur*, & Ecclesiastici 33. *Si est tibi servus fidelis, sit tibi quasi anima tua.* Et sicut sapientes hujus mundi hanc specialiter requirunt in suis dispensatoribus, sic etiam Christus, unde Matth. 24. *Quis putas est fidelis servus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam?* &c. Licet duo nominet quæ attendenda sunt in eo, qui debet fieri dispensator; scilicet fidelitatem & prudentiam, fidelitatem tamen præmittit, tanquam præcipuam. Illi etiam mercedem reddendam esse ostendit. Matth. 25. dicit: *quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam.* Sed hodie rarissimum invenitur in dispensatoribus Ecclesiæ quod præcipuè Christus requirit; jam enim non quæritur qualiter aliquis inter dispensatores fidelis inveniatur. In primitiva Ecclesia in illo parvo collegio Domini undecim fuerunt fideles & unus infidelis, Judas scilicet, & hodie inter duodecim dispensatores vix unus fidelis invenitur. Quando invenitur unus Petrus, inveniuntur duodecim Judæ qui furantes filiis Dei, quæ dant cognatis suis. Prov. 20. *Multi homines misericordes vocantur, virum autem fidelem quis inveniet?* Vocantur autem Prælati misericordes, cum vere sint crudeles. Quadam enim falsa benignitate permittunt filios suos spirituales à lupis infernalibus deferri, & non clamant, neque unum verbum increpationis proferunt. Et *notandum* quod tria sunt genera dispensatorum, & ad quodlibet illorum fidelitas requiritur. *Primi* sunt Prælati, *secundi* doctores, *tertii* qui sunt in statu inferiori.

Fidelitas pertinens ad Prælatos consistit in quinque, scilicet in *diligentia custodiendi, audacia resistendi, solertia pascendi, in discretione distribuendi, in moderatione puniendi.* *Triplici* ratione debet esse solicitus Prælatus ad custodiendas animas sibi commissas. *Primo* quia sanguine Christi emptæ sunt. Si quis haberet de vestibus Christi, valde diligenter custodiret eas. Si verò haberet aliquid quod esset de corpore ejus, ut sanguinem vel lachrymam, diligentius custodiret. Qualiter ergo debet custodire animas, quas sanguini suo proposuit pro illis sanguinem suum effundendo? *Secundo* quia in periculo animæ suæ pereunt animæ illæ, si ex culpa sua pereunt. unde 4. Regum 10. *Quicunque fugerit ex hominibus his quos adduxero in manus vestras, erit anima ejus pro anima illius.* Ezech. 33. *Sanguinem ejus de manu speculatoris requiram.* *Tertio* verò quia si Prælatus non adduxerit quantum in se fuerit animas sibi commissas ad Deum, faciem Domini non videbit; unde Genes. 43. *Non videbitis faciem meam, nisi fratrem vestrum minimum adduxeritis vobiscum.* Debet ergo Prælatus custodire eos, qui sibi commissi sunt, sicut ipse diligenter custodiret sanguinem Christi, si haberet in vase; & sicut vitam propriam, cum mors sibi immineat ex eorum perditione, & sicut regnum cœlorum, cum à visione faciei Dei, quæ utique est regnum cœlorum, excludatur, nisi eos secum adduxerit. Audacter etiam debet resistere mordentibus gregem. Job 29. *Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam.* 1. Regum 17. *Pascebat servus tuus patris sui gregem, & veniebat leo vel ursus & tollebat arietem de medio gregis, & persequebar eos & percutiebam.* Ecclesiastici 7. *Noli quærere fieri judex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates. Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis.* Joan. 10. Christus in Cruce scapulis suis obumbravit nobis, susceipiendo super se ictum, quem Deus patet nobis minabatur; sustinuit mortem temporalem, ut nos liberemur à morte æterna: sic etiam Prælatus sustinere debet mortem temporalem pro grege suo, si opus fuerit. De mercenario sic legis Joan. 10. *Mercenarius autem, & qui non est pastor, videt lupum venientem, & dimittit oves & fugit.* Debet etiam Prælatus esse solers ad pascendum subditos sibi. 1. Petr. 5. *Pascite qui in vobis est gregem Dei.* Et Ezech. 34. *Væ pastoribus Israël qui pascebant semetipsos:* & subditur; *quod crassum erat occidebatis, gregem autem meum non pascebatis.* Cùm natura doceat bruta animalia diligentiam habere ad providendum fœtibus suis de cibo &, Pagani à lege naturali edocti de cibo provideant, patet inexcusabiles esse patres spirituales, qui non credunt se teneri ad providendum cibum spiritualem filiis suis, nec remordet eos conscientia quod eos fame perire permittant, non attendentes quod Christus carnem suam & sanguinem cibum spiritualem fecit, ut in filiis suis vita spiritualis sustentetur. In quo exemplum dat eis quod etiam propria carne & sanguine debent pascere filios suos, si opus esset antequam vita spiritualis in eis deficiat.

Dispensationes sunt tres.

I. Fidelitas Prælatorum consistit in solicitudine custodiendi animas.

1. Quia sanguine Christi sunt emptæ.

2. Ob periculum animæ Prælati.

3. Ob inæstimabilem visionis Dei.

2. In resistendo mordentibus gregem usque ad mortem.

3. In solertia pascendi subditos.

Exemplum unitorum & paganorum.

Exemplum Christi.

Non minor est virtus quam quærere, parta tueri.

Sicut Christus se ipsum expendit pro restauranda vita spirituali, sic de seipso vita spirituali, cibo in Sacramento Altaris vult eam conservare, unde Joann. 6. *Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.* Discretus etiam debet esse Prælatus in distribuendo patrimonium Christi; vel etiam ministeria Ecclesiæ, non debet dare propriis cognatis, quæ vult Christus filiis suis dari. Deuter. 1.

4. In distributione ministeriorum Ecclesiæ.

Reprehensio Prælatorum Ecclesiæ duplex.

1. Ob distributionem bonorum Ecclesiæ.

2. Ob conniventiam malorum morum.

Date in vobis viros sapientes & gnaros & quorum conversatio sit probata in tribubus vestris, ut ponam eos vobis principes. Debet etiam Prælatus esse discretus in moderatione pœnæ, unde Isa. 28. *Ponam in pondere judicium & justitiam in mensura.* Contra illos verò qui in hoc infideliter se habent, dicitur Amos. 6. *Convertistis in amaritudinem judicium, & fructum justitiæ in absynthium.* Et Ezech. 34. *Lateribus & humeris impingebatis & cornibus vestris ventilabatis omnia infirma pecora,* &c. De moderatione in puniendo dat Gregorius Regulam dicens: sive plectendo, sive parcendo, hoc solum bene agitur, si vita hominum corrigatur. Et Seneca in libro de clementia: tam omnibus ignoscere crudelitas est, quam nulli modum tenere debemus. Sed quia difficile temperamentum est, quidquid plus æquo factum est, in partem humaniorem præponderet. Sunt qui dicunt quãdo aliquis peccavit; bonum est, cum talis sic fecit, ut sic puniatur; volentes reddere unicuique, quod meruit: cum potius illud deberent dicere, sic infirmatur talis, sic curetur: sic cecidit, sic relevetur: sic depauperatus est, sic recuperetur. Si tales possent facere quod intendunt, ad quid teneret dominus universale judicium, si unicuique secundum merita sua redditum esset? potius sunt Prælati positi ut infirmis sint adjutores salutis, quam ut reddant eis secundum merita eorum. Cum ipsi non possunt eis reddere mercedem de bonis quæ agunt, quid ita sitiunt vindictam de malis sumere, quæ faciunt?

In moderatione pœnæ

II. Fidelitas Doctorum consistit,

Sequitur de fidelitate Doctorum quæ in quinque consistit, scilicet in dictorum vel *doctrinæ apertione*, in *brevi tractatione*, in *sententiarum pondere*, in *loquendi dulcedine* vel suavitate, & *in traditione utilium*. De *primo* legitur 1.Cor.14. *Si incertam vocem det tuba, quis parabit se ad bellum?* Sunt qui gladium verbi divini involvunt & abscondunt in decore sermonis, ij proculdubio maledicti sunt, juxta Prophetam dicentem: *maledictus qui prohibet gladium suum à sanguine.* Potius videntur tales venditores esse gladiorum quam pugnatores, qui gladios involutos ferunt in magna copia, & nunquã ex eis ad nudum percutiunt. Et vere frequenter tales pro vili favore hominũ sermonem Dei vendunt. *Brevi-loquus* etiam debet esse doctor: quia *omne supervacuũ pleno de pectore manat.* Unde Isa. 50. verbum abbreviatũ faciet Dominus super terram. Litera nostra habet: *Consummationem & abbreviationem dominus Deus exercituũ faciet in medio terræ.* Si Deus abbreviavit verbũ suum ut posset comprehendi ab hominibus, quanto magis nos debemus abbreviare verba nostra. De *tertio* legitur. Num. 18. *Omnem medullã olei, & vini, & frumenti dedi tibi.* Non debet esse doctrina in solis verbis, quæ siliquis porcorum videtur similis. Luc. 15. legitur de filio prodigo qui pascebatur siliquis porcorũ. Et est siliqua genus leguminis sonori & sollibus vacuis, quod ventrẽ magis onerat, quam reficit, sicut dicit Glossa Interlin. Unde significat doctrinam quæ in solis verbis est. *Dulciter* etiam debent loqui doctores, & quasi ex compassione. Gregor. super illud Ezech. 3. *Et sedi ubi illi sedebant, & mansi in medio eorum.* Illi sermo libenter auditur, qui à patiente profertur. Et in eodem super illud Apoc. 10. *Devoravi librum, & erat in ore meo tanquam mel dulce.* Illi loqui suaviter de Deo noverunt, qui totis visceribus amare didicerunt. Prov. 16. *Qui sapiens est corde, appellabitur prudens; & qui dulcis eloquio, majora percipiet.* De *quinto* legitur Ephe. 4. *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat, sed si quis bonus est ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus.* Potius deberent doctores quærere utilia, quã subtilia & apta quam alta. Prov. 15. *Sermo opportunus est optimus.*

1. In apertione doctrinæ.

Item. 48.

2. In brevitate sermonis.

3. In sententiis, non nudis verbis. Siliqua quid sit.

4. In dulcedine loquendi

5. In doctrina utilium non subtilium.

III. Fidelitas verò ejus qui est in statu inferiori similiter potest attendi circa quinque. *Primum* est ut ipsa bona sibi commissa non dissipet, *secundum* ut ea studiose multiplicet, *tertium* ut dominum parte lucri, quæ ad eum pertinet, non defraudet, *quartũ*, ut bona sibi ad dispensandum commissa proditiose sua non faciat, *quintũ* ut castrum sive bonæ fidei commissum hosti domini non tradat. De *primo* legitur Luc. 16. *Et hic diffamatus est apud illũ quasi dissipasset bona ipsius.* Isa. 14. *Tu enim terrã tuam disperdidisti.* *Tribus* autẽ modis fit dissipatio ista. *Primus* modus est quando aliquis se & sua, quæ debuit expẽdere ad Dei honorẽ & animæ suæ utilitatẽ, expendit in Dei contumeliã & animæ suæ damnationẽ, sicut accidit eis qui vitam suam expendunt in servitio diaboli contra illud Prov. 5. *Ne des alienis honorem tuum & annos tuos crudeli.* Item illis, qui servos diaboli instantissime invitãt, filiis verò Dei duros se exhibẽt, divites dilaniant, ut de bonis eorum accipiant; pauperes verò vix possunt aliquid ab eis obtinere. *Secundus* modus est quando aliquis ab opere incœpto desistit, antequam consummaverit, unde Prov. *Qui mollis & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis.* Qui nullo amore vel desiderio ad opus ligatus est, talis operum suorũ dissipator reputatur. *Tertius* modus est quando aliquis quod verbo ædificat exemplo destruit, unde Eccles. 34. *Unus ædificans & unus destruens: quid prodest illis nisi labor.* Circa *secundum* notandum quod circa multiplicationem *triplex* potest esse infidelitas. *Prima* est cum pecunia domini absconditur. Unde Matth. 25. reprehenditur servus malus & piger, qui pecuniam domini sui absconderat. *Secunda* est cum pecunia in mercibus quæ minoris lucri sunt ponitur. Hæc infidelitas est in illis, qui legem Domini, per quam animas lucrari possunt, relinquunt & physicam vel leges, per quas temporalia lucrantur, addiscunt. Nunquid infidelis esset nũcius alicujus mercatoris, qui domino suo emere posset scarletum eodem pretio quo emit burellum, si eum non emeret. *Tertia* infidelitas est in eis, qui merces domini vendunt ubi minus vendibiles sunt, sicut accidit eis, qui Parisiis docent, ubi doctrina eorum vix auditur, & alibi nolunt docere, ubi doctrina eorum cara haberetur. Circa *tertium* notandum quod lucrum bonorum operum in *tres* partes dividitur. *Prima* pars est gloria, quæ ad Deum pertinet, juxta illud Apostoli: *Soli Deo honor & gloria. Secunda* pars est exemplum bonum, quod pertinet ad proximũ, unde Matth. 5. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona,* &c. *Tertia* pars est utilitas mercedis, quæ pertinet ad eum, qui opera bona facit. Deum ergo defraudat parte sua lucri, qui gloriam quærit de bonis operibus, quæ agit. Bernardus. Fidelis revera famulus es, si de multa gloria domini tui etsi non exeunte à te, tamen transeunte per te, nil manibus tuis adhærere contingat. De illis qui bona sibi commissa proditiosè sua faciunt, certum est quod cum infideliter se habeant in paucis, ipsi non constituentur super multa. Unde Lucæ 16. *Si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est quis dabit vobis?* alienum vocat bonum transitorium, vestrum verò, æternum, & ibidem. *Qui fidelis est in minimo: & in majori fidelis est; & qui in modico iniquus est, & in majori iniquus est.* Quia bona nostra commissa sunt vobis ita, quod in illis habeamus ministerium & non naturæ dominium, ostensum est in illo sermone: *Sic nos existimet homo,* &c. Tertiæ Dominicæ Adventus. Circa *quintum* notandum quod velut castrum nostræ bonæ fidei commissum est nobis corpus nostrum vel anima nostra. Vulgariter dicitur quod bonum castrum custodit, qui corpus suum custodit: sed melius castrum custodit, qui animam suam custodit. Hoc castrum Diabolus sibi reddi quærit, cum

Fidelitas inferiorum consistit

1. In non dissipando bona. Dissipatio fit.

2. In multiplicando bona. Nõ fit multiplicatio.

3. In lucrãdo. Bona operis lucrantur.

1. Deo gloriã.

2. Proximo exemplum.

3. Operanti mercedem.

4. In non dissipãdo prodigiosè.

5. In custodiendo castrum animæ & corporis.

peccatum carnis ſuggerit. Caſtrum verò animæ ſibi reddi quærit, quando peccata ſpiritualia ſuggerit. Quando verò nos ſuggeſtioni ejus conſentimus, caſtrum nobis adeò commiſſum hoſti ejus tanquam proditores tradimus. Et valde infideles ſumus, præcipue ſi non præmittamus nuntium ad dominum noſtrum pro ſuccurſu, cum ipſe poſſit nobis ſubvenire & etiam velit, non enim vult caſtrum abhæredari. 1. Corinth. 10. *Fidelis Deus eſt, qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis.* Nuntius qui ad Deum præmittendus eſt in tentatione, eſt oratio, unde ſuper illud Pſal. 87. *Intret in conſpectu tuo oratio mea*, dicit Gloſſa. Magna virtus orationis oſtenditur, quæ quaſi quædam perſona ad Deum intrat, & illuc mandatum peragit, quo caro pervenire nequit. Inexcuſabilis eſt qui prius caſtrum ſuum reddit, quàm pro ſuccurſu miſerit: vel qui non expectat ſuccurſum, pro quo miſit. Refertur de quodam qui de peccato luxuriæ tentabatur, quod, cum tantum invaluiſſet tentatio, ut amplius non poſſet reſiſtere, ipſe proſtravit ſe ante Crucifixum dicens: hoc modicum terræ habebam, Domine à te, non poſſum amplius tenere eam, reddo eam tibi. Salutationibus Beatæ Virginis fugatus eſt Diabolus, ſicut refertur de juvencula quadam, quæ cum receſſiſſet à juvene quodam, quem amaverat, & juvenis multis precibus tentaſſet flectere, & non potuiſſet, Diabolus in forma juvenis cepit eam tentare. Quem primo non agnovit juvencula, ſed poſt hoc perpendit. Non poterat tamen expedire ſe à Diabolo, nec valebant multa ſibi conſilia, quæ ei data fuerant. Sed ad ultimum dictum ſibi fuerat, quod ſi Diabolus ad eam veniret, flexis genibus alte diceret: Ave Maria. Quod cum feciſſet, ita fuit confuſus Diabolus, quaſi clava una in fronte percuſſus fuiſſet, & ait: Diabolus intret in buccam ejus, qui te hoc docuit.

Oratio pro ſuccurſu ad Deum mittenda.

Exemplum ad propoſitum de liberato à tentatione carnis.

Exemplum de liberata per ſalutationem Angelicam ab eadem tentatione.

DOMINICA IV. ADVENTUS.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Sermo hic explicat epiſtolam. Præcipuè autem agit de tribus. I. Gaudium in Domino quæ bona II. *Gaudium Mundi quæ mala pariunt,* & III. *Quomodo modeſtè ſeu rationabiliter vivendum ſit.*

Gaudete in Domino ſemper: iterum dico gaudete. Modeſtia veſtra nota ſit omnibus hominibus, Dominus enim prope eſt. *Philipp.* 4.

SERMO X.

Eccleſia cur tempore Adventus repræſentet Patrum deſideria de venturo Salvatore.

ECcleſia ſicut in feſto Natalis recolit ortum filii Dei in mundum iſtum, ſic in tempore Adventus repræſentat tempus ante nativitatem Salvatoris & oſtendit magna deſideria, quæ habebant antiqui Patres, quibus Salvator erat promiſſus, de ejus adventu, quod ideo facit Eccleſia ut fideles gaudeant & regratientur de beneficio jam accepto, provt vident magnitudinem deſiderii præceſſiſſe in antiquis de beneficio promiſſo. Pauci tamen ſunt qui hoc hodie recogitent. Bernardus. Cum ardorem deſiderii Patrum ſuſpirantium Chriſti in carne præſentiam frequentiſſimè recogito, confundor & pungor in memetipſo, & tunc vix contineo lachrymas, tantum pudet teporis torporiſque miſerabilium temporum horum. Cui namque noſtrûm tantum ingerat gaudium hujus gratiæ exhibitio, quantum accenderat veteribus ſanctis deſiderium promiſſio. Ideo ad gaudium monet Eccleſia dicens: *Gaudete in Domino*, &c.

Iuſtus debet gaudere in Domino.

I. Primum dictum Epiſtolæ explicatur. Ob bonitatem

Notandum quod vir juſtus quadrupliciter debet *gaudere in Domino*. Primo quod habet tam bonum dominum. In Pſalmo 134. *Beatus populus cujus Dominus Deus ejus.* Ad bonitatem verò hujus domini *primo* facit hoc, quod ipſe eſt benigniſſimus præceptor, jubens honeſta, levia, facilia & utilia. Matth. 11. *Jugum meum ſuave eſt, & onus meum leve.* 1. Joan. 5. *Et mandata ejus gravia non ſunt. Secundo* facit ad bonitatem ejus, quod ipſe eſt potentiſſimus proviſor & protector. Auguſtinus. Non habet Chriſtus unde alat pauperes ſuos, & Pſalm. 26. *Dominus protector vitæ meæ, a quo trepidabo? Tertio* hoc, quod ipſe eſt liberaliſſimus retributor ſervitium modicum regno cœlorum remunerans. Geneſ. 15. *Noli timere Abram, ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis.* Item ad bonitatem ejus facit quod dominatio ſua paterna eſt, non tyrannica, juxta illud Malach. 3. *Parcam eis ſicut parcit vir filio ſuo ſervienti ſibi, & convertemini, & videbitis quid ſit inter juſtum & impium, & inter ſervientem Deo, & non ſervientem ei.* Ad bonitatem *etiam* Dominici facit, quod ipſe factus eſt frater noſter & ſocius præſentis miſeriæ exemplo patientiæ ſuæ conſolans in miſeria pœnæ, miſericors ad liberandum à miſeria culpæ. Hoc magno deſiderio videbatur petere Salomon Cantic. 8. *Quis mihi det te fratrem meum ſugentem ubera matris meæ.* & Iſai. 49. *Laudate cœli & exulta terra, jubilate montes laudem, quia conſolatus eſt Dominus populum ſuum & pauperum ſuorum miſerebitur.* In hoc Dominus populum ſuum conſolatus eſt quod 33. annis dignatus eſt ei facere ſocietatem in hac valle miſeriæ. Auguſtinus. Magna membris ex capite conſolatio, modò etiam Dominus per experientiam novit miſeriam & pauperum miſeretur. *Homo indigens miſericors eſt.* Proverb. 18. Hebr. 2. dicitur de Chriſto quod *debuit per omnia fratribus ſimilari, ut miſericors fieret*, id eſt, in actu oſtenderet miſericordiam, quam habebat in natura. De *benitate* hujus domini legitur. Sophon 2. *Quærite Dominum omnes manſueti terræ, qui judicium ejus eſtis operati, quærite juſtum, quærite manſuetum.* Qui in *peccato mortali* ſunt, non poſſunt hoc modo gaudere in Domino, quia habent Diabolum dominum, qui peſſimus dominus eſt, & protector perverſiſſimus, gravia & inhoneſta & facienti noxia præcipiens, unde Sap. 5. dicunt damnati: *Laſſati ſumus in via iniquitatis & perditionis, & ambulavimus vias difficiles.* Item Diabolus impotens eſt ad protegendum ſuos ab eo, quem ad ejus ſuggeſtionem offendunt, quod patet ex hoc, quia ſeipſum non poteſt defendere, ideo Joan. 16. dicebat Dominus, quod Spiritus ſanctus in adventu ſuo arguet Mundum de judicio Dei, quod non timebat, cum tamen Princeps hujus Mundi jam judicatus eſſet. Veriſimile eſt quod valde durè judicabit Dominus vermiculum vilem contra Deum ſe erigentem, cum ita durè judicaverit tantum principem, ſcilicet Luciferum ſuperbientem. Ipſe etiam non habet feſtucam unam de ſuo, unde poſſit ſibi ſervienti providere. Præterea ſervientium ſibi non eſt remunerator, ſed potius jugulator vel cruciator. Secundo poteſt vir juſtus *gaudere in Domino*, ideo quia habet Dominum in arca cordis ſui, jam per gratiam ſperans ſe habiturum illum in futuro per gloriam: Mirabilem theſaurum habet, qui habet Deum in corde ſuo; ſi totum mundum haberet non eſſet ita dives. Auguſt. Qui veram fidem habet de Deo, non cupit in his miſeriis fieri dives, majus enim eſt ei Deus, quam Mundus, & Sap. 11. *Tanquam momentum ſtatera, ſic eſt ante te orbis terrarum, & tanquam gutta roris antelucani.* Pſal. 27. *Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.* & Thren. 3. *Pars mea Dominus dixit anima mea: Propterea exſpectabo eum.* Item in Pſal. 38. *Et nunc quæ eſt exſpectatio mea? nonne Dominus?* Hoc modo non poſſunt gaudere mali, cum nil boni habeant, ex quo Deũ non habẽt, nihil enim eſt homini bonũ ſine ſũmo bono, ut ait Seneca & ſi-

Dominus,

1. Quia eſt Præceptor benigniſſimus.

2. quia eſt potentiſſimus protector.

3. Quia eſt liberaliſſimus retributor.

4. quia paterne dominatur.

5. quia frater & ſocius noſter eſt factus in miſeria vitę hujus.

In peccato mortali cõſtituti quia Diabolum habent Dominum, cõtrarium experiuntur.

II. Quia juſtus Deum habet in arca cordis ſui, per gratiam & gloriæ ſpem.

cùt cùm Deo omnia bona veniunt ad hominẽ; juxtà illud Sap. 7. *Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa*: quod de Sapientia increata intelligitur: sic Deo recedente omnia bona recedunt ab homine, nihil enim remanet ei quod verè sit ei utile. Tertio potest vir justus *in domino gaudere*, id est, in bonis quæ dominus suus habet & quæ suis facit. Unde potest dicere: *Domini mei est terra & plenitudo ejus &c* Latitudo regni Christi magna materia gaudii debet esse servis & fratribus Christi. Unde Apoc. 19. *quoniam regnavit Dominus Deus noster omnipotens: gaudeamus & exultemus & demus gloriam ei.* Quarto debet *gaudere* vir justus *in domino*, id est, ut maneat in domino per amorem; non enim debet aliquod gaudium suscipere propter quod à Deo recedat. Hoc modo mali non gaudent in domino, cum gaudium quod ipsi habent, eis eum auferat, & propter hoc potius deberet esse illud, de quo gaudent causa doloris quam gaudii, ideo jucunditas mala morte amarior reputatur à Salomone Ecclesiastæ 7. *Inveni, inquit, mulierem morte amariorem.* Mors animam separat à corpore, sed jucunditas mala à longè meliori, scilicet à Deo. Ideo viri sancti potius mori elegerunt, quam jucunditati prohibitæ consentire. Monet autem Ecclesia ad *gaudendum semper in Domino*, quia gaudium in Domino, sive gaudiũ spirituale ita non est ad horam, sicut gaudium mundi. Job. 20. *Gaudiũ Hypocritæ ad instar puncti* De gaudio verò spirituali. Proverb. 15. *secura mens quasi jugè convivium.* Ideo autem *bis* monet ad *gaudendum*, quia gaudendum est de bonis viæ & bonis patriæ.

III. Ob bona Domini nostri. *Psal.* 23.

IV. Non aliud gaudium suscipiendo quod Deum tollat.

Secundum Dictum. Gaudendũ semper in Domino.

Tertium dictum. Cur bis ponatur, gaudete.

Et Notandum quod Gaudium hujus Mundi Multiplici ratione amandum non est. Primo quia ore Dei *maledictum* Lucæ 6. *Væ vobis divitibus, qui habetis consolationem vestram.* Quis audeat gustare cibum ab aliquo sancto maledictum? quomodo aliquis audet sumere gaudium ab ipso sancto sanctorum maledictum? Psal. 76. *Renuit consolari anima mea. Secundo* quia gaudium Mundi *fatuum* est. Et hoc *dupliciter. Primo* quia ex fatuitate provenit. Unde Lucæ 19. Dominus flens super Hierusalem civitatem gaudentem ait: *quia si cognovisses & tu* (supple *fleres*) innuens ex cœcitate esse quod ipsi gaudebant. Prov. 3. *Stultorum exaltatio ignominia.* Ejusdem 15. *Stultitia est gaudium stulto.* Immo insania videtur esse. Gaudium enim talium secundum Augustinum est gaudium Phreneticorum. Phrenetici infirmitatem suam non agnoscentes rident, cum amici eorum fleant, qui eorum infirmitatem agnoscunt. Sic tales gaudent cum mater Ecclesia ploret pro eis, immo ipse filius Dei periculum eorum ploravit. Bernardus: Compatitur Dei filius & plorat, homo patitur & ridebit? Nonne multum fatuus est qui nescit intelligere illud, quod puer nascens clamat ei. Puer nascens plorando prædicat in Mundo isto plorandum esse, non gaudendum, sicut tangit, Augustinus, super illud Ephes. 5. *Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt.* Puer inquit qui nascitur à ploratu incipit, nec redire potest statim natus. Plorat propheta suæ calamitatis, lachrimæ testes sunt miseriæ, nondum loquitur, & jam prophetat. *Secundo* est fatuum gaudium hujus mundi ab effectu, quia infatuat hominem: unde est quasi vinum, quod infatuat homines habentes debilia capita, nisi aqua misceatur; sic gaudium hujus Mundi homines infatuat corda debilia habentes, nisi aqua tribulationis misceatur, ut patet in Salomone, qui non prohibuit cor suum quin omni voluptate frueretur, ut habetur Ecclesiastæ 2. Ideo infatuatus est, ut habetur. 3. Regum. 11. Vinum istud potest intelligi illud, de quo legitur Amos. 2. *Et vinum damnatorum bibebant in domo Dei sui. Tertio* non est amandum gaudium hujus mundi, quia *breve* est. Unde Job. 20. *Gaudium hypocritæ ad instar puncti. Quarto* quia *non est purum, risus enim dolore miscebitur.* Proverb. 14. etiam in præsenti Boëtius. Dulcedo humanæ fœlicitatis multis amaritudinibus respersa est. Amatores Mundi non possunt verum gaudium habere in rebus hujus Mundi, quia aut respiciunt hujus Mundi mala, aut bona: De malis certum est, quod sunt eis causa tristitiæ. Bona verò transitoria sunt eis causa peccati; peccatum autem habet tristitiam sibi annexam, & sic sunt eis causa tristitiæ. Item Notandum quod ille qui habet abundantiam bonorum temporalium, vix aut nunquam potest ducere vitam jucundam, quod aut amat ea, aut non amat ea: si non amat ea, sunt ei oneri; unde potius faciunt ad miseriam, quam ad jucunditatem. Si verò amat ea, cum amor sit fames spiritualis, & famelicus sit in miseria, constat quod bona temporalia, etiam si amentur faciunt ad miseriam, Ecclesiastæ 5. *Qui amat divitias, fructum non capiet ex eis. Præterea* cum amor sit unio amantis & amati, ipse quasi unum est cum divitiis suis, unde omni mutationi subjacet, cui ipsæ subjacent: unde miserrimus est. *Quinto* verò gaudium Mundi, aufert gaudium spirituale, quod melius est. Bernardus. Delicata est divina consolatio, & non datur admittentibus alienam. *Sexto* quia iniquè venit gaudium illud ut frequenter. Unde Proverb. 2. *Qui lætantur cum malefecerint & exultant in rebus pessimis.* Unde Augustinus: Quid est seculi gaudium? breviter dico: sæculi lætitia est impunita nequitia; scilicet luxuriari, in spectaculis nugari, ebriositate ingurgitari, & turpitudine fœtere, & nihil mali pati. *Septimo* quia gaudium istud vertetur in tristitiam, scilicet una gutta gaudii in mille modios amaritudinis. Lucæ. 6. *Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis.* Job. 21. *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendent.* Proverb. 14. *Extrema gaudii luctus occupat.*

I. Quia est maledictũ à Deo.

2. Quia est fatuum.

1. Quia procedit e fatuitate & quali.

2. Quia infatuat.

3. quia brevis est.

4. quia non est purum.

Divites non possunt ducere vitam jucundam; ob duo.

1.

2.

5. Quia tollit gaudium spirituale.

6. quia est in malo.

7. Quia vertetur in tristitiam, quomodo.

Sequitur (*Modestia vestra*) id est, *rationabilis conversatio* (*nota sit omnibus hominibus*) Modestia rationabilis conversatio dicitur, quia hominis rationem habentis est, ut modum ponat in dictis suis & in factis: qui enim sequitur impetum animi sui inter bruta animalia, non inter homines reputandus est. Exemplum Modestiæ dedit nobis Deus, *in mensura & numero & pondere omnia disponendo*, Sap. 11. Modestiam etiam nobis commendat Christus exemplo suo, unde super illud 2. Cor. 10. *Obsecro vos per mansuetudinem & modestiam Christi* dicit Glossa: Christus provocatus lenem animum ostendit, & in correctionibus modum non excessit. *Modestia* est unus ex duodecim fructibus spiritus sancti, de quibus legitur Gal. 5. *Item* est unum illorum quibus ornantur electi Dei, unde Coloss. 3. *Induite vos sicut electi Dei sancti & dilecti viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam &c.* & 1. Timoth. 3. *Oportet episcopum irreprehensibilem esse, non percussorem, sed modestum.* Ad hanc *etiam* monemur. 1. Petri 3. ubi sic legitur, Omnes unanimes, *compatientes, fraternitatis amatores, misericordes, modesti, humiles.* Et Notandum quod *triplex* est *Modestia*; scilicet modestia oris, cordis & operis. Modestia *in corde duplex* est, *quædam* restringit superfluitatem cogitationum, ad quam modestiam inducere nos debet illud Michææ. 2. *Væ qui cogitatis inutile. Alia* quæ restringit superfluitatem desideriorum, ad quam monemur prima ad Timoth. 6. ubi dicitur, *habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti sumus. Modestia* vero *oris* constringit superfluitatem verborum, ad quam monemur. Ecclesiastici 25. ubidicitur *Non des aquæ tuæ exitum,*

III. quartum dictum. Modestia quid sit & cujus exemplo fiat.

Modestia est triplex.

1. In corde duplex.

2. In ore.

nec

nec modicum. Aquam vocat ſpiritus ſancti verba, juxta illud Proverb. 18. *Aqua profunda verba ex ore viri*, eo quod difficile ſit verba retinere ſicut & aquam. De hac aqua dicitur Proverb. 17. *Qui dimittit aquam caput eſt jurgiorum. Modeſtia* verò operis, exceſſum in operibus reſtringit. De qua Modeſtia poſſumus intelligere illud Eccleſiaſtici. 11. *Eſt qui locupletatur parce agendo*, quod de ſpirituali locupletatione verũ eſt. Homo impetuoſus eſt impetuoſitate ſua quandoque in peccatum incidit, unde omnia bona ſua amittit & ſic depauperatur. Homo modeſtus, licet quandoque non tantũ boni faciat ſicut homo impetuoſus, tamen bona ſua melius ſervat, & ſic locupletatur, & plus habet quietis ſpiritualis. Eccleſiaſtici. 31. *Somnus ſanitatis in homine parco*, id eſt, quies ſine turbatione eſt. in homine modeſto. *Specialiter* autem *Modeſtia* neceſſaria eſt *in verbis*, juxta illud Proverb. 10. *Qui moderatur labia ſua prudentiſſimus eſt*. Et præcipue neceſſarium eſt labia moderari in correctione hominum, alioquin facilè occidit homo, quem ſanare debuit Proverb. 12. *Qui ſuavis eſt vivit in moderationibus*: id eſt, vitam ſuam ſervat moderãdo verba ſua: *in ſuis munitionibus relinquit contumeliam*, id eſt, cavet. In hoc quod dicitur (*nota ſit omnibus hominibus*) innuitur quod vita noſtra debet lucere proximo ad exemplum. Chriſtiano enim neceſſaria eſt bona conſcientia propter ſe ipſum, bona autem fama propter proximum, ideo baptizati inunguntur chryſmate quod conficitur ex oleo & balſamo; oleum pertinet ad nitorem conſcientiæ, balſamum ad odorem bonæ famæ. Roman. 12. *Providentes bona non tantum coram Deo, ſed etiam coram omnibus hominibus*. Ubi dicit Gloſſa. Qui conſcientiæ famam negligit crudelis eſt. Ibi etiam dicit Gloſſa. Auguſtinus. Propter nos conſcientia noſtra ſufficit nobis, propter vos autem fama noſtra debet pollere in nobis. Eccleſiaſtici 41. *Curam habe de bono nomine*, & Proverb. 22. *Melius eſt nomen bonum, quam divitiæ multæ*. Ergo deterior eſt detractor, qui nomen bonum furatur alteri, quam fur, qui furatur ei terrenas divitias. Eccleſiaſtæ. 6. *Melius eſt nomen bonum quam unguenta pretioſa*. Et ſuper hoc verbum (*nota ſit omnibus hominibus*) dicit Ambroſius. Exemplo eorum vult alios adquiri. Cum enim lucebunt opera illorum, non deerunt qui imitentur bonum illorum (*Modeſtia veſtra*) unde hic modeſtus eſt, qui modo eſt tentus; id eſt, qui ſub menſura in omnibus continetur (*nota ſit omnibus hominibus*) ut bonum teſtimonium vobis reddant, unde bene ſequitur (*quia dominus prope eſt*) Vicino enim domino libenter teſtimonium ſervus haberet à proximis, (*nota ſit omnibus hominibus*) ut ipſi ædificationis exemplum accipiant. Item ut videntes, Deo gratias agant, & ſic unum quo ad te, alterum quo ad proximum, tertiuut quod ad Deum (*Dominus prope eſt*) & *ideo* commiſſum opus ſuum non negligatis. *Item* vel inſolentes fieri caveatis, *Item* ipſius ſubſtantiam non ſuperflue aut pompatice expendatis. *Primum* fieret malum, *ſecundum* deterius, *tertium* peſſimum (Nihil ſoliciti ſitis) pro defectu temporalium, pro victoria hoſtium, pro dilatione æternorum. In his enim omnibus *Dominus prope eſt nobis*, qui de *primo* ait. Matth. 6. *Nolite ſoliciti eſſe dicentes, Quid manducabimus aut quid bibemus &c.* Ipſe *etiam adjutor fortis*. Et *iterum*, *prope eſt ut veniat tempus ejus. Primum* incipientes, *ſecundum* ptoficientes, *tertium* perfectos urget.

3. In opere.

Modeſtia verborum maxime neceſſaria eſt.

quintum dictum. Debemus bona vita lucere proximo ad exemplum. Cõſcientia propter nos fama propter alios curanda. Baptizati cur Chryſmate inunguntur.

Modeſtus quis ſit.

Fama & exemplum bonũ propter Deum curanda ſunt. Sextum dictũ Monet nos de tribus. Septimum dictum. Monet quoque de tribus.

Pſal. 70. *Iſa.* 14.

DE EADEM DOMINICA.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Oſtendit hic ſermo Dominum nobis prope, hoc eſt, propenſum vel propitium eſſe. Ideo monet, ut de ſpiritualibus non temporalibus ſolliciti ſimus.

Dominus prope eſt. Nihil ſoliciti ſitis. *Ad Philip. ult.*

SERMO XI.

HOc verbum frequentat Eccleſia tempore iſto. Quæ frequentatio ſignum eſt, quod verbum ſit benigni magiſtri. Verba enim valde utilia ſolent magiſtri repetere.

I. Prope eſt Dominus.

Circa quod verbum, ſcilicet, quod *Dominus prope ſit*, Notandum quod *Dominus* Tripliciter *prope eſt*. *Primo eſt prope*, id eſt, proxime nobis attinens. Frater enim noſter eſt, quod debet eſſe cauſa magni gaudii & magnæ fiduciæ. Bernardus. Puto jam non ſpernere me poterit Chriſtus, os ex oſſibus meis, & caro de carne mea. Auguſtinus loquens de filio Dei naturali, multos, inquit filios Dei, fratres ſibi ſanguine ſuo emit, ne ſolus eſſet. Probavit, reprobatus; redemit, venditus; honoravit, vitiatus; vivificavit occiſus. Dubitas quod dabit tibi bona ſua, qui non dedignatus eſt ſuſcipere mala tua? Fraternitatem iſtam multũ deſiderabat qui dicebat: Cantic. ult. *Quis mihi det te fratrem meum ſugentẽ ubera matris meæ*; id eſt, Mariæ, quæ eſt mater noſtra per gratiam, fovens nos & protegens ad modum matris. Quam nobis bona ſit hæc fraternitas, patebit in receſſu animæ à corpore, cum Dæmones parati erunt ad rapiendum. Quantum gaudium erit viris juſtis cum videbunt fratrem ſuum volentem & valentem ferre auxilium. Proverb. 18. *Frater qui adjuvatur à fratre quaſi civitas firma*. Similiter in die judicii magna cauſa fiduciæ poterit eſſe juſtis, quod videbunt fratrem ſuum Judicem. *Pater non judicat quenquam, ſed omne judicium dedit Filio*. Joan. 5. Tunc agnoſcetur quantum ſit amanda iſta fraternitas. De hac propinquitate prædixit David Pſalm. 1. *Erit*, inquit, *tanquam lignum quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum*. Aquæ ſunt populi; juxta illud. 2. Regum. 14. *Omnes morimur & quaſi aqua dilabimur in terram, quæ non revertuntur*. Unde ſicut fatuus eſſet qui curſum aquæ defleret, ſic fatuus eſt qui mortem mortalium deflet. Tunc filius Dei *plantatus eſt ſecus decurſus aquarum*, quando omnibus mortalibus ſimilis factus eſt; Lignum plantatum juxta aquam permanet in loco ſuo fluente aqua, ſicut filius ſecundum divinitatem immortalis erat. Huic ligno adhærere debet, qui ſentit ſe periclitari in mari hujus Mundi. Auguſtinus. Si fluxus temporalium rerum trahit te in præcipitium, tene te ad lignum, quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum. *Secundo Dominus prope eſt*, quia appropinquavit regnum cœlorum. Matth. 3. *Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum*. Valde propinquiores modo ſunt homines regno cœlorum, etiam divinæ viſioni, quam eſſent ante adventum filii Dei, tunc enim non erat via in cœlum, niſi per infernum. Omnes deſcendebant ad inferos poſt quam Adam amiſerat regnum æternum. Per multa milia annorum non potuit illud habere, nec Deum videre, modo autem in momento uno lucratur homo regnum cœlorum, vel per Baptiſmum, vel per martyrium, vel etiam per contritionem, quæ tanta poteſt eſſe, ut hoc ſtatim obtineat. *Prope eſt* etiam *Dominus* comparatione ſtatus, qui erit poſt mortem, quando adeo longe erit à peccatoribus: quod ſi ipſi non ceſſarent ad quærendum eum per centum millia annorum, tamen non poſſunt ad eum pervenire,

quia Chriſtus eſt frater noſter.

Quantum fiduciæ & gaudii hoc nobis parere debeat. Maria eſt mater noſtra quomodo.

2. ratione temporis gratiæ. Quia nunc citius venitur in cœlum, quã in veteri Lege.

Baptizati, martyres & valde contriti in momento lucrantur cœlum.

2. quia in hac vita ſalus parata eſt peccatoribus, non in altera.

juxta illud Psal. 118. *Longe à peccatoribus salus*, &c. Lucæ 16. *Elevans autem* dives *oculos suos, cum esset in tormentis, vidit Abraham à longe*: & post: *Inter nos & vos chaos magnum firmatum est, ut hi, qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare.* Ideo optimum est consilium peccatoribus. Isa. 55. *Quærite Dominum, dum inveniri potest, invocate eum, dum prope est. Tertio prope est Dominus*, quia in proximo (secundum repræsentationem Ecclesiæ) nasciturus est in mundo isto & spiritualiter venturus ad eos qui fuerint præparati. Propinquior videtur esse hominibus tali tempore quam multis aliis temporibus, quia multis Ecclesiæ precibus invocatus est. Solent etiam principes dare munera in magnis festivitatibus, unde ipse etiam se ipsum tali tempore dedit mundo. *Parvulus enim natus est nobis*. Isa. 9.

3. Quia hoc tempore Adventus hominibus benignior est, quare.

II. Nihil solliciti simus de temporalibus.

Bene autem subditur, *Nihil soliciti sitis*, secundum unamquamque harum propinquitatum. Secundum *Primam* non, quia non oportet fratrem Christi nimis solicitum esse de his quæ sunt necessaria præsenti vitæ, tantummodo ad Christum se bene habeat & debito modo. Sicut non oportet fratrem Regis Franciæ multum solicitum esse de victu suo & vestitu, tantummodo se bene habeat ad fratrem suum. Matth. 6. *Nolite soliciti esse dicentes. Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur?* Item quantum ad *secundam*, non oportet homines nimis solicitos esse ad acquirenda temporalia, quando vident tempus opportunum ad acquirendum regnum cœlorum & ipsum Deum. Non deberet homo ita cor suum totum dare ad acquirendum temporalia, sicut multi faciunt, etiam si crederet quod totum mundum posset acquirere, cum ipse posset acquirere Deum, qui in infinitum plus valet quam totus mundus. Augustinus. Qui veram fidem habet, non cupit in his miseriis dives fieri, majus enim est Deus quam mundus. Fatuus esset ad quem pertineret regnum unum ex parte patris, & terra alicujus pauperis militis ex parte matris, si adhæreret hæreditati maternæ neglecta hæreditate paterna, ex quo speraret quod ad hæreditatem paternam posset pervenire, sic valde fatuus est qui huic valli miseriæ, in qua Eva mater nostra nos posuit, adhæret cœlestibus neglectis. Item quantum ad *tertium* appropinquante tanta solemnitate & adveniente tanto Domino debemus dimittere solicitudinem de aliis rebus & intendere circa tantum hospitem. Eccles. 2. *Qui timent dominum, præparabunt corda sua, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas.* Orationi multum instandum esset tali tempore, unde subditur (*Sed in omni oratione & obsecratione cum gratiarum actione petitiones vestræ innotescant apud Deum.*) Oratio accipitur pro prece facta sine adjuratione. Obsecratio verò pro prece facta cum adjuratione, ut cum dicitur, per nativitatem tuam libera nos Domine, *Innotescant apud Deum*, idest, ita ferventes & devotæ ut dignæ sint ad Deum intrare Ecclesiastici 35. *Oratio humiliantis se nubes penetrabit, & donec propinquet, non consolabitur, & non discedet, donec Altissimus aspiciat.* De hac oratione humili exemplum habes Matth. 15. in illa muliere fervente, quæ se catellis comparavit, cùm eam Dominus canibus comparasset. Petitiones verò quæ cum gratiarum actione fiunt ideo præponendæ sunt: qui enim vult alia impetrare, gratus debet esse de præteritis; quia non est dandis dignus, qui non agit gratias de datis, sicut dicit Glossa. Ille spirituali adventu in solemnitate proxima dignus erit, qui in adventu filii Dei in mundum, quem modò Ecclesia repræsentat, gratus & devotus debito modo fuerit. Est enim gratiarum actio secundùm Chrysostomum, super Matthæum, Invitatio ad plus dandum.

1. Ob primam propinquitatem.

2. Ob secundam propinquitatē.

3. Ob tertiam propinquitatem.

Orationes hoc tempore instandū.

Oratio quid.

Obsecratio quid.

Oratio quid valeat.

Gratitudo ad quid prosit.

DE EADEM.

SERMO TERTIVS.

SUMMARIUM.

Sermo hic ostendit Dominum prope esse hominibus maxime peccatoribus ob sex causas.

Dominus prope est.

SERMO XII.

PAratus dare quod necessarium est. Ideo, *Nihil soliciti sitis &c.* de temporalibus, sed jactantes curam vestram super Dominum & ipse vos enutriet. *Psal.* 54.

Ubi Notandum quod hoc verbum, *Dominus prope est*, multum frequentat Ecclesia tempore isto; volens illud cordibus hominum infigere tanquam valde necessarium eis. Unde *primo Dominus prope est* peccantibus, præsens enim est eis, ut merito de ejus præsentia erubescant. Boëtius. Magna nobis, si dissimulare non volumus, indicta est probitatis necessitas, cùm ante oculos tanti Judicis agamus, cuncta cernentis. Unde quidam ait.

Dominus prope est.

1. Peccatoribus, ut peccare erubescant.

Cum quid turpe facis, quod me spectante ruberes, Cur spectante Deo non magis inde rubes. Actuum. 17. *Non longe est ab unoquoque nostrum: in ipso enim vivimus & movemur & sumus. Secundo Dominus prope est* manenti in peccato, ut eum à peccato revocet, unde Apoc. 3. *Ego sto ad ostium & pulso: si quis mihi aperuerit intrabo & cœnabo cum eo.* Væ illi qui per annum vel multos facit Deum exspectare ad ostium suum. De propinquitate Dei ad eum qui manet in peccato suo. Exemplum tale habes in vitis Patrum. Quidam frater impugnabatur à fornicatione, qui veniens in quendam vicum Ægypti adamavit filiam sacerdotis Paganorum. Qui consilio accepto à Dæmone suo, noluit eam ei dare, nisi ille renunciaret Deo & Baptismo & Fidei & proposito Monachi. Cui tandem ille consensit, & vidit columbam exire de ore suo & volare in cœlum; & cum sacerdos renuntiaret Dæmoni suo, quod ipse vellet hæc omnia facere, respondit Dæmon. Noli filiam tuam ei dare, quia Deus ejus non recessit ab eo, sed adhuc juvabit eum. Et rediens sacerdos dixit ei: nolo eam tibi dare, quia Deus tuus adhuc adjuvabit te & non recessit à te. Audiens frater, dixit in semetipso: Hæc maxima est bonitas Dei, quæ me recepit, cum tamen negaverim etiam ipsum, & cum invenerit me nunc malum, cur recedam ab eo? Et veniens narravit illud cuidam seni in eremo. Senex autē laboravit pro eo per tres hebdomadas & rogavit Deum dicens: Domine da mihi hanc animam. Ex exaudita est oratio, nam completa prima hebdomada requisivit à fratre, si aliquid vidisset, qui dixit ei, se vidisse columbam ab altitudine cœli circa caput suum stantem. Secunda hebdomada vidit frater columbam venientem juxta caput suum. Tertia hebdomada completa vidit frater columbam stantem supra caput suum & intravit in os ejus. Tunc dixit Senex: Ecce susceptit Deus pœnitentiam tuam. Attende tibimet & esto solicitus.

2. Vt manentes in peccato; revocet.

Tertio est *prope Dominus* peccatori fugienti ab eo addendo peccatum peccato, quasi enim sequitur eum, monendo eum ut redeat, juxta illud. Isa. 30. *Aures tuæ audient verbum tuum post tergum monentis.* & Hierem. 3. dicit Deus ad animam peccatricem: *tu fornicata es cum amatoribus multis, tamen revertere ad me, dicit Dominus, & ego suscipiam te.* Si aliquis Rex speciosissimus & ditissimus duceret pauperem juvenculam, & illa reliquisset eum pauperi leproso adhærendo, quanta dignatio esset si rex dignaretur recipere eam? Quam admiranda est ergo bonitas Regis gloriæ qui, cum sit speciosus forma præ filiis hominum, tamen animam, quæ sibi desponsata fuerat, postquam

3. Vt fugientem peccatorem reducat. *Psal.* 44.

Diabolo

Diabolo adhæsit, eo contempto, dignatur recuperare. Mira insania! fugit homo peccator Deum, & currit ad infernalem lupum, cùm ovicula naturaliter lupum fugiat & ad pastorem currat. *Quarto prope est Dominus* peccatori pœnitenti & ad Deum revertenti. In quacunque hora ingemuerit peccator, iniquitatem ipsius dominus non recordabitur amplius 2. Regum 12. dixit David: *Peccavi Domino*, & tam cito dixit Nathan: *Dominus quoque transtulit peccatum tuum*. Et in Psal. 31. *Dixi*: *Confitebor adversùm me injustitiam meam &c.* & Lucæ 15. Cum filius prodigus rediret ad patrem suum, & adhuc longe vidit eum pater ejus, & misericordia motus est, & occurrens cecidit super collum ejus & osculatus est eum: & subditur: *Cito proferte stolam primam, & induite illum*. Stola vestis est; unde prima stola est gratia, quâ Deus induit animam in præsenti. Secunda stola est gloria, quâ induet in futuro. Exemplum habes de hac propinquitate in Latrone bono. Lucæ 23. *Domine memento mei &c.* Cui Dominus: hodie mecum eris in Paradiso.

4. Vt pœnitentem cito recipiat.

Quinto prope est Dominus existenti in tribulatione, ut subveniat; vel patientiam dando, vel ab ea eripiendo. Sed melius liberat, cum patientiam dat, sicut dicit Gregorius. In Psalm. 33. *juxta est Dominus his, qui tribulato sunt corde*. Item Psalm. 90. *cum ipso sum in tribulatione*. Bernardus quacunque hora sæviat tribulatio, non putes te esse derelictum, sed memineris scriptum esse: *cum ipso sum in tribulatione*. *Sexto prope est Dominus* unicuique ad reddendum secundum merita sua Johel. 3. Citò velociter reddam vicissitudinem caput vestrum. Jacob. 5. *Judex ante januam assistit*. Apoc. 3. *Ecce venio cito*. Si Dominus moraturus esset etiam per mille annos, tamen respectu præmii futuri, vel pœnæ, esset quasi una hora, juxta illud: Psal. 89. *Mille anni ante oculos tuos tanquam dies hesterna quæ præteriit*. Hos annos accuratissimè in mente habuit R. P. Joannes Ludovicus Societatis Jesu Sacerdos, & Sereniſſimæ Principi Elisabethæ Sereniſſimi Bavari Electoris Conjugi à confessione, vir magnæ existimationis & sanctitatis, omnibusque rari exempli, qui dum hunc librum typo & luci committo, decimo nono Februarii, Anno M. DC. XXXI. placidissimè æterno Nomini animam transmisit, non ut finiret annos æternitatis, sed ut inciperet.

5. Vt tribulato subveniat.

6. Vt reddat juxta merita post mortem.

Hujus viri integerrimi virtutes pulcherrimas ante mortem subticui, ut eò uberiùs in ejus laudes post mortem excurrerem, memor Ecclesiast. *Ante mortem ne laudes quemquam*. Ergo in tanta rerum copia exordium ducat pietas omnium reliquarum virtutum basis & fundamentum. Laborabat ille per multos annos acutissimis renum doloribus, nunquam tamen suas statas preces intermittebat, quas vel mater Ecclesia, vel obedientia religiosè præscripserat; imò quotidie Divæ Virgini, aliisque Cœlitibus quos maximo semper honore prosequebatur, aut officium divinum, aut precatorium rosarium demississimè persolvit. Sacris meditationibus assiduè intentus fuit, quibus eò libentiùs vacabat, quo magis à mortalibus ad immortalia rapiebatur. Inter sacrum faciendum incredibili sæpe gaudio perfusus præsentes ad cælestia incitavit. Superioribus in paucis charus semper extitit, qui non tam regere, quàm regi ab aliis maluit magno conatu, majore victoriâ. Quotiescunque Majorum suorum voluntatem explorare potuit, hic sese mirâ industriâ accommodare studuit, vitam potiùs millies amissurus, quam illorum imperium neglecturus. Nec minore charitate erga æquales ardebat. Amabat ille omnes modestissime, atque ab omnibus amabatur, sed quod rarum est in amore, etiam casto sine tædio, sine offensâ, sine affectatione. Ita enim omnem animi lætitiam sanctâ & maturâ gravitate moderabatur, ut simul etiam non nihil timeretur. Frequenti jejunio corpus maceravit sæpe illud Ecclesiast. repetens: *Mille anni ante oculos tuos, tanquã dies hesterna, quæ præteriit*: quos citò hîc absolvere gestiit, ut inter Cœlites longiùs durarent. Nam à Medicis de brevitate vitæ monitus, ipse quoque imprænsus, impotusque breviorem reddidit. Quantâ vero prudentiâ, quantâ vigilantia cum Sereniſſimis Principibus egerit, supra calamum meum est. Hoc unum ausim affirmare. Optassent Sereniſſimi Principes talem sibi virum diutius retinere, nisi eum jam cœlo maturum conspexissent.

In hac dignitatis, honorisque palæstra minime tenuioris plebis fuit oblitus, cui ita operam, industriamque locavit, ut omnem ipsius laborẽ, patientiam, animi alacritatem demirarentur. In pauperes liberalissimus, in confessionibus excipiendis studiosissimus, in reconciliandis animis pertinacibus impigerrimus, ut multi passim non mediocrẽ de ipso sanctimoniæ opinionẽ, existimationẽque conceperint.

Itaque non tam ætate, quàm labore ac dolore corporis confectus ad ætheriam Beatorũ Aulam felicissime migravit, ut laborum suorũ præmium ac mercedem æternùm caperet, dicereque posset. Domine *mille anni ante oculos tuos, tanquã dies hesterna, quæ præteriit*: & tametsi in terris adhuc aliquot menses aut annos vivere potuissem, malo tamen in cœlo præistis, dies, menses & annos cælestes inchoare. At hæc de præmio Bonorum. Quid de mercede malorum? Matth. 24. *Si dixerit malus servus ille in corde suo: moram facit dominus meus venire & ceperit percutere conservos suos, manducet autem & bibat cũ ebriosis, veniet dominus servi illius in die qua non sperat, & hora qua ignorat &c.* Quandoque est mors propinquior homini, quam ipse credat, ut patet in illo divite. Lucæ 12. qui dicebat. *Anima habes multa bona posita in annos plurimos*: cui dictum est: *Stulte hac nocte &c.*

DE EADEM.

SERMO QVARTVS.

SUMMARIUM.

Sequens sermo tres affert causas quare hoc dictum. Dominus prope est, *Ecclesia nunc frequentet, quarũ præcipua est, ut ad bene suscipiendũ Christũ in natali ejus nos præparemus, eaque præparatio in quibus consistat edocet.* Dominus prope est &c.

SERMO XIII.

Ecclesia hoc verbũ frequentat.

I.

Vt hoc tẽpore melius vivamus, cum hoc

TRiplici ratione, frequentat Ecclesia verbum istud. Primo ut fideles audientes dominũ sirum prope esse, honestius se habeant, sic enim solent dicere ministri domus, dominus venit, tenete vos in pace. Idem solent dicere discipuli adveniente Magistro. Et vere justum est, ut in tanta solennitate & circa tantam solennitatem homines honestius se habeant, & propter adventũ tanti domini à malo cessent. Isai. 1. *Quiescite agere perverse, discite bene facere*) tempore illo quo repræsentat Ecclesia, quod filius Dei pro nobis reliquit tot & tanta bona, unde justum est ut saltem tempore tali peccata pro eo reliquamus. Hieremiæ 12. *Reliqui domum meam, dimisi hereditatem meam.*

II.

Vt melius nos præparemus ad suscipiendum Christum.

Præparatio triplex.

Secundo frequentat Ecclesia istud verbum, ut homines audientes tantũ dominũ prope esse, non pigritentur præparare, quæ præparanda sunt, & circa hoc debet esse tali tẽpore opera & solicitudo fideliũ, quomodo scilicet debito modo se præparent tanto hospiti. Et Notandũ quod hæc præparatio in *tribus* consistit: Scilicet in hospitii mundatione, in vestiũ pulchritudine, in epularũ delectabilitate. Domum *mundat* confessio David. Psal. 95. *Confessio & pulchritudo in conspectu ejus*. Ista duo ponũt esse in cõspectu Dei ita, quod eum non offendant in hospitio quo ipse declinet: Scilicet pulchritudo Baptismalis innocentiæ & humilis Confessionis. Est magna

Mundatio hospitii, id est, animæ nostræ, qualis.

rusticitas hominũ quorundam qui Regem gloriæ volunt recipere in domum suam inquinatã immunditia peccati usque ad senestras sensuum & absque aliqua mundatione domus. Videtur quod non sufficiat eis, quod parvulus semel in stabulo pro eis jacuerit, nisi etiam modo ponant in stabulo, cum tamen glorificatus regnet in cœlo. De Confessione vide ultimum sermonem ultimæ Dominicæ, *In diebus illis salvabitur Iuda*, & tractatum de Accedia in capitulo de dilatione Confessionis. Ad *pulchritudinem* verò vestium monet nos Isai. 52. dicens. *Induere vestimentis gloria tua Hierusalem civitas sancta.* Vestimẽta gloriæ dicuntur vestimenta spiritualia, ad differentiam corporalium, quæ ignominiosa videntur secundum illud Bernardi. Qui gloriantur de veste sua, similes sunt glorianti de cauterio, quia propter peccatum Adæ introductus est usus vestium, unde vestimenta gloriæ solennia vestimenti intelligi possunt. Sicut enim corpora in magnis festis pulchriora habent vestimenta quam in diebus ferialibus, sic anima pulchrius debet esse ornata in magnis festivitatibus, quàm in alio tempore. Ad hanc etiam pulchritudinem vestium monemur. Baruch. 5. ubi dicitur. *Exue te Hierusalem stola luctus & vexationis tua & indue te decore & honore.* *Triplex* verò vestis necessaria erit in Natali, scilicet vestis Puritatis sive Castitatis & Humilitatis & Charitatis. *Prima* vestis est quasi de byssо. *Secunda* quasi violacei coloris. *Tertia* verò est quasi purpurea. *Prima* vestis conveniens est in festo isto: in magna enim puritate servanda est humana natura, quam constat nobis divinæ naturæ associatam in Christo & tali associatione, quam nunquam divisio sequetur, sicut crux in majori reverentia habetur postquam conjuncta fuit dominico corpori quam ante. *Vestis* etiam Humilitatis multum est conveniens in festo isto, in quo ad humilitatem Dei exemplo provocamur. Augustinus. Medicina tumoris hominis est humilitas Christi. Erubescat homo esse superbus, quia humilis factus est Deus. Et Bernardus loquens de illo verbo, Isa. 9. *Parvulus natus est nobis*, studeamus, inquit, effici sicut iste parvulus, discamus ab eo quia mitis est & humilis corde, ne magnus scilicet Deus sine causa factus sit homo parvulus Isa. 64. *Vtinam dirumperes cœlos & descenderes, à facie tua montes defluerent*: idest superbi humiliarentur. *Charitas* etiam vestis est valde conveniens in festo isto, unde Bernardus loquens de filio Dei incarnato ait. Non hoc loco prædicatur magnus Dominus & laudabilis nimis, sed parvus dominus & amabilis nimis. Parvulus utique qui natus est nobis, ipse modò nobis omne amabile, ipse pater & frater & dominus & minister præmium & exemplum. Sunt autem hæ *tres* vestes *necessariæ* in hoc festo propter hoc, quod in Curia illa, quam tunc tenebit Ecclesia, erunt tria genera personarum, scilicet Homo & Deus & Angelus; *Humilitas* ergo necessaria erit, qua Deo placeamus. Hâc placuit ei beata Virgo. Lucæ 1. *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ*, & Cantic. 1. *Dum esset Rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum.* Nardus est humilis herba, unde humilitatem significat. *Puritate* verò placebit Ecclesia Angelis, puritas enim hominem Angelis assimilat & quasi Angelum facit. Bernardus. Quid decentius castitate? de homine Angelum facit, similitudo enim & placere facit & amari, juxta illud Ecclesiastici 13. *Omne animal diligit simile sibi. Charitate* verò placebimus hominibus, amor enim ignis est. Ignis verò non potest melius accendi quam igne, sic nec amor potest melius accendi, quam amore, Seneca. Vis amari, ama. Et loquitur, hoc de opere dilectionis. 1. Joan. 3. *Qui habuerit substantiam hujus mundi & viderit fratrem suũ necessitatem habere & clauserit viscera sua ab eo, quomodo Charitas Dei manet in eo? Filioli mei non diligamus verbo neque lingua, sed opere & veritate.* Hæc operit si quid turpitudinis est in homine. Proverb. 10. *Vniversa delicta operit charitas.* Væ illi qui in solennitate nudus apparebit. Apoc. 16. *Beatus qui custodit vestimenta sua ne nudus ambulet & videant turpitudinem ejus.* *Tria* etiam festa festo Natalis conjuncta monent nos ad Charitatem, ad Puritatem, ad Humilitatem. Festum beati Stephani, qui tantæ charitatis fuit, quod genibus flexis pro suis lapidatoribus exoravit, monet nos ad Charitatem, festum Joannis, qui virgo fuit, ad Puritatem, festum parvulorum Innocentum ad Humilitatem. De *deliciis* verò præparandis tanto hospiti in tanta solennitate. Notandum quod deliciæ sunt ei esse cum filiis hominum. Proverb. 8. non cum porcis, id est, luxuriosis; canibus, id est, detractoribus; serpentibus & bufonibus, cupidis circa terrena amore & solicitudine repentibus; & superbis, quia Diaboli veneno inflantur. Joannis. 4. *Ego cibum habeo manducare, quem vos nescitis*: Cibus ejus est puritas bonorum operum, Cantic. 2. *Dilectus meus mihi & ego illi qui pascitur inter lilia.* id est, inter bona opera pura intentione facta. Et quia lilium sex habet folia, possumus hoc spiritualiter intelligere de sex operibus Misericordiæ. Beati sunt verè misericordes, cum quibus Deus facit solennitatem venturam in multis membris suis scilicet in multis pauperibus. Matth. 25. ubi dicit: *Quandiu fecistis uni ex his, fratribus meis minimis, mihi fecistis.* Sed multi sunt qui multas expensas faciunt ut Diabolum splendidè procurent in hoc festo, scilicet in membris suis: id est: in superbis hominibus, Deus verò non inveniet in hospitiis eorum, ubi caput suum reclinet. Specialiter verò laus & glorificatio apponenda est quasi delitiæ in hoc festo. Psalm. 49. *Nunquid manducabo carnes taurorum? aut sanguinem hircorum potabo? Immola Deo sacrificium laudis.* Ad hoc facit illud: tali die facta est multitudo militiæ cœlestis laudantium Deum & dicentium: *Gloria in altissimis Deo.* Lucæ 2. Ostendentes qualis sit operatio angelorum in cœlo, ut ad similem operationem revocarentur homines in terra. Sed nihil repræsentat ita in terris quodammodo cœlestis habitationis statum, sicut alacritas laudantium Deum. David Psal. 62. *Confiteantur tibi populi Deus: confiteantur tibi populi omnes.* Et subditur causa, cum dicitur: *terra dedit fructum suum.* Et loquitur de confessione laudis. Terra dicitur beata Virgo, quæ dedit fructum sufficientem & hominibus & angelis ad æternam refectionem, & Isa. 52. *Gaudete & laudate simul deserta Hierusalem, quia consolatus est dominus populum suum, redemit Hierusalem, paravit dominus brachium sanctum suum in oculis omnium gentium & videbunt omnes fines terræ salutare Dei nostri.* Quod Deus multum glorificandus esset pro assumptione humanæ naturæ figuratum est in hoc, quod Salomon fecit duos Cherubim in lateribus arcæ, habentes pedes oliquatos & quasi ad jubilandũ elevatos, ut in tripudiis habent mulieres saltando jubilantes. Arca figurat Domini cum corpus, duo Cherubim quasi jubilantes juxta arcã sunt Clerici & Religiosi filiũ Dei factum hominẽ glorificantes. Sicut Deus pro nobis se fine modo humiliavit, sic quasi fine modo eum glorificare & exaltare debemus. Et Notandum quod *quadruplici* ratione debemus conari ad bene recipiendum tantum hospitem in festo isto. *Primo* propter hoc, quia diu est quod Ecclesia incepit eum invitare nobis, scilicet in principio Adventus, & post non fuit dies in qua nobis eum non invitaret, unde poterit dicere se quasi derisũ esse ab Ecclesia si non bene receperimus eum; satis enim habemus

Pulchritudo vestium, qualium.

Gloriatio de vestibus exterioribus carpitur.

Triplex vestis pro festo Nativitatis.

1. Necessaria Castitas.

2. Humilitas

3. Charitas.

Hæ vestes necessariæ sunt.

Humilitas propter Deum.

2. Puritas propter Angelos.

3. Charitas propter homines.

Tria festa post Nativitatem monent nos harum vestium.

3. Deliciæ epularum quales & cum quibus sint Christo

Lilii sex folia, sex opera Misericordiæ denotant.

Glorificatio maxime est apponenda Christo, cui

3.

Arca & Cherubim figurant Corpus Domini & Cleticos.

Christum bene suscipere debemus.

habemus de tempore ad præparandum, præterea
2. instantia visitationis requirit diligentiam præparationis. *Secundo* propter personæ sublimitatem.
Altissimus est enim hic, qui apud nos hospitari debet, *Tertio* propter hujus hospitis utilitatem. Alii
3. hospites auferre solent, sed cum isto hospite veniũt omnia bona juxta illud. Sap. 7. *Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa*, loquitur de sapientia increata quæ est filius Dei. *Quarto* quia nisi hunc hospitem
4. habuerimus, pessimum habebimus hospitem, scilicet Diabolum. Væ illi cujus hospitium Diabolus in tanta solennitate inquinabit, omnia bona in conspectu hujus hospitis fugiunt.

III. Vt obviam Christo eamus, qui hoc fiat, qui non fiat.

Tertio frequentat Ecclesia verbum propositum ut homines intelligentes dominum suum prope esse, exeant obviam ei. Matth. 25. *Ecce sponsus venit, exite obviam ei.* Obviam vadit Christo; qui exercet aliquid de operibus suis, quæ solent commendare adventum ipsius, ut est sancta meditatio, vel oratio, vel auditus divini verbi. Num. 11. *Cum descenderet nocte super castra ros, descendebat pariter & Manna.* Ros est sermo Dei modò roris ardorem concupiscentiarum refrigerans, & ad bona opera fœcundans. Hoc descendente exterius, manna, id est, filius Dei, dulcedo animæ descendit interius. Sed sunt quidam, qui cum deberent ire obviam Deo, obviant Diabolo, frequentantes malas societates, audientes prava colloquia & alia exercentes, quæ solent esse occasio peccandi, plus amantes, ut videtur, in hoc festo in hospitium suum recipere Diabolum, quam Deum. Et Notandum quod *tribus* de causis non venit dominus ad aliquos, licet sit prope. *Primo* quia ipsi fugiunt eum. Psal. 118. *Appropinquaverunt persequentes me iniquitati, à lege autem tua longe facti sunt.* Proverb. 28. *Fugit impius nemine persequente.* Psalm. 72. *Qui elongant se à te, peribunt. Secundo*, quia peccata eorum hoc impediunt. Isa. 59. *Non est abbreviata manus domini, ut salvare nequeat, neque aggravata est auris ejus, ut non exaudiat, sed iniquitates vestræ diviserunt inter vos & Deum vestrum, & peccata vestra absconderunt faciem ejus à vobis ne exaudiret. Tertio* quia non invocatur in veritate. Veritas invocationis est desiderium cordis, unde in veritate non invocat qui ore tantum invocat eum. Psal. 144. *Prope est dominus omnibus invocantibus eum in veritate* Non venit dominus ad hospitium, nisi ubi scit adventum suum desiderari. Item non invocatur in veritate ab illis qui Diabolum invocant opere, & Deum ore. Jerem. 12. *Prope es tu ori eorum & longe à renibus eorum.*

Dominus ad quosdã venit.

1. quia fugitur.

2. quia à peccatis impeditur.

3. Quia non invocatur in veritate, quid hoc sit.

DOMINICA INFRA OCTAVAM. NATIVITATIS DOMINI.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Hic sermo ostendit I. *quis se Christus parvulus habuerit &* II. *qua virtutum exempla nobis exhibuerit.*

Quanto tempore hæres parvulus est nihil differt à servo. *Ad Galat. 4.*

SERMO XIV.

MOdo recolit Ecclesia qualiter ille qui sine æstimatione magnus est, pro nobis parvulus factus est, & ideo legitur verbum propositũ in Ecclesia, quo ostenditur qualiter parvulus iste se habuerit. Nota ergo quod Christus est hæres Dei patris Hebr. 1. *Quem constituit heredem*, & in Psalm. 2. *Postula à me & dabo tibi gentes hereditatem tuã &c.* Hæres iste nihil differebat à servo, cum parvulus esset, *Primo* enim similis erat aliis parvulis; Licet in
Coloss. 2. eo essent omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi, tamen videbatur sapientia proficere juxta

I. Christus parvulus qualiter se habuerit.

1

2.

illud Lucæ 2. *Iesus proficiebat sapientia &c. Secundo* licet omnia posset, tamen apparebat in eo naturalis impotentia loquendi, ambulandi, ut portaretur ab alio qui omnia portabat Lucæ 2. *Tulerunt illum in Ierusalem &c. Tertio* licet dominus omnium esset, subjectus tamen erat matri suæ & fabro Joseph, juxta illud Lucæ 2. *Descendit cum eis & venit Nazareth, & erat subditus illis. Quarto* licet esset sine omni macula, tamen signum maculæ habere voluit, scilicet cauterium circumcisionis Lucæ 2. *Postquam consũmati sunt dies octo &c.* Bernard. Agnus sine macula, qui peccati remedio non eguit, tamen voluit circumcidi, nec vestigium ullum vulneris habens, alligaturam vulneris non refugit, nec repulit cultrum lapideum, in quo solo vetus illa, quæ eraderetur, rubigo non fuit. Nos verò impudentes ob fœditatem culpæ erubescimus agere pœnitentiam. *Quinto* ille, cui sunt omnes administratorii spiritus angelici, venit ministrare. Matth. 20. *Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare.* Et sic planum est, quod Christus, dum parvulus esset, à servo in prædictis non differebat.

4. Circuncisio Domini.

5.

II. Christus parvulus factus dedit exemplum Christianis.

Et Nota quod *quatrupliciter* datur exemplum fidelibus in Christo. Primo exemplum *æquitatis & similitudinis* amandæ in hoc, quod (nisi in peccatis) ab aliis hominibus differre noluit, unde Hebr. 2. dicitur quod *per omnia debuit fratribus assimilari.* Hoc expediens nobis erat, ut exemplo morum, uniformitatem & similitudinem amaremus, quia hoc multum facit ad pacem & amorem. Eccle. 13. *Omne animal diligit simile sibi &c.* Psal. 67. *Qui inhabitare facit unius moris in domo.* Unde majores in Congregatione deberent se conformare minoribus Eccle. 7. *Quanto magnus es, humilia te in omnibus &c.* Matth. 2. *Quicunque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister, & qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus.* 1. Corinth. 9 *Cum liber essem ex omnibus, omnium me servum feci.* Secundo datur in hoc exemplum fidelibus *humiliter abscondendi bona sua* usque ad tempus opportunum. Unde Bernardus loquens de hoc quod Christus de nocte voluit nasci, dicit: Ubi sunt qui tam impudenter ostentare gestiunt semetipsos, tacet Christus non se extollit, non magnificat, non prædicat, & ecce annunciat eũ Angelus, laudat multitudo cœlestis militiæ: & tu ergo, qui Christum sequeris inventum absconde thesaurum, ama nesciri, laudet te os alienum, sileat tuum. Isai. 32. *Et erit vir sicut qui abscondit à vento & celat se à tempestate.* In vitis Patrum dicitur, sicut thesaurus manifestus cito minuitur, ita & virtus quælibet deperit publicata. Nam sicut cera à facie ignis solvitur, ita anima per laudem perit resoluta ab intentione sua. Gregorius. Ille debet publicare bonum quod agit, qui sancta humilitate fundatur, & nulla elatione contingitur. Tertio datur fidelibus exemplũ sapienter amandi filios suos, ut non quærant eis suavia, sed utilia: sic enim fecit pater misericordiarum filio suo dilecto, paupertatẽ & alias adversitates prosperis ei præeligendo. Potius debet pater filiis suis providere imposterum quam in præsenti. Item cavere debet ne sit misericors crudeliter. Prov. 13. *Qui parcit virgæ, odit filiũ suum: qui autem diligit illum, instanter erudit.* Ibid. 23. *Noli subtrahere à puero disciplinam, si enim percusseris eum virga non morietur. Tu si virga percutis eum & animam ejus de inferno liberabis.* Et 29. *Virga atque correptio tribuit sapientiã, puer autem qui dimittitur voluntati suæ, confundit matrẽ suã.* Refertur de quodã qui ducebatur ad patibulũ, is simulans se osculari patrem suũ, dentibus abscidit nasum, dicens: Patrem fuisse occasionẽ illius suspendii, quia non corripuerat eum. Eccles. 7. *Filii tibi sunt? erudi illos, & curva illos à pueritia illorũ. Filiæ tibi sunt? serva corpus illarũ, & non ostendas hilarem faciem tuam*

6.

7. Humiliter abscondendi bona.

8. Exemplum.

9. Bene edu-candi filios.

ad illas. Item 30. *Lacta filium tuum, & paventem te faciet: lude cum eo, & contristabit te.* Hieronymus. Nimia familiaritas parit contemptum. Et ibidem: *curva cervicem ejus in juventute, & tunde latera ejus dum infans est, ne forte induret, & non credat tibi, & erit tibi dolor animæ &c. Specialiter* autem cavere debent parentes, ne filiis suis cito dent potestatem sui. Ecclesiastici 30. *Non des illis potestatem in juventute.* Et 33. *Filio & mulieri, fratri & amico non des potestatem super te in vita tua.* Et paulò post, *melius est ut filii tui te rogent quam te respicere in manus filiorum tuorum.*

4. Patienter sustinendi adversitates.

Quarto datur exemplum fidelibus patienter substinendi adversitates, quoniam à Deo dantur. Nec debent credere ex odio talia dari, sed ex amore cùm filio suo naturali dederit, quem dilexit. Matth. 3. *Hic est filius meus dilectus.* Sufficere debet homini adoptivo, si sic à Deo ametur, sicut filius naturalis. Unde Christus discipulis suis dicit Joan. 15. *Sicut dilexit me pater & ego dilexi vos.* Qui ergo à Deo flagellatur, non ideo credat se Dei inimicum, sed parvulum, & ideo necessariam sibi esse flagellationem ad sui instructionem & custodiam. Gregorius. Quid mirum si flagellat custodiens parvulos dominus, quos grandes quærit hæredes, flagellat hominem & erudit & custodit. Isai. 28. *Sola vexatio intellectum dabit auditui &c.* Hierem. 15. Secundum aliam translationem, per omne flagellum & dolorem eruderis Hierusalem. Job. 10. *Visitatio tua custodivit spiritum meum.* Apoc. 3. *Ego quos amo arguo & castigo.* Sicut aliquis potius gaudet se legitimum filium esse, quam adulterinum; sic potius debet velle flagellari, quam prosperari. Hebr. 12. *Quod si extra disciplinam estis &c.* Si promissa patris agnovisti, non timeas flagellari, sed exheredari, curre sub manu patris flagellantis, quia dum flagellat erudit ad hæreditatem. Noli esse iniquus & puerilis, ut dicas; plus amat pater meus fratrem meum, cui permittit quidquid vult quam me, quia si me movero contra jussionem ejus, flagella invenio, potius gaude sub flagellis, quia tibi servatur hæreditas, illis ad tempus pacit, quos in æternum damnabit. Unde Glossa super illud Jacob. 1. *Omne gaudiũ existimate &c.* Ne indignemini fratres, si mali in mundo florẽt & vos patimini, quia non est Christianæ dignitatis his temporalibus exaltari, sed potius deprimi. Mali nihil habent in cœlo, & vos nihil in Mundo, sed spe illius boni ad quid tenditis, quidquid contingat in via gaudere debetis. Unde deberent fideles multum gaudere in tribulationibus. Job. 35. *Vbi est Deus qui fecit me, qui dedit carmina in nocte.* Psal. 41. *In die mandavit dominus misericordiam suam & nocte canticum ejus &c.* Actuum 5. *Ibant*, Apostoli, *gaudentes, à conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati &c.*

Prosperitates malorũ non curandæ.

Gaudendũ in tribulatione.

Dominica in Quinquagesima invenies sermonem de illo verbo 1. Corinth. 13. *Cum essem parvulus*, de quo potes in hac Dominica loqui, si necesse fuerit.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

Summarium.

Sermo sequens. I. *explicatur tempus incarnationis dicatur tempus plenitudinis vel plenitudo temporis* II. *Modus Incarnationis, qualis &* III. *finis Incarnationis quis fuerit explanat.*

At ubi venit plenitudo temporis &c. *Ad Galat. 4.*

SERMO XV.

IN hac Dominica post Nativitatem declaratur quando dominus venit, ad quid venit, & à quibus receptus sit. *Quando venit* declaratur, in Introitum Missæ, *Dum medium silentium*, &c. *Ad quid venit*, in Epistola: Scilicet *ut adoptionem filiorum reciperemus. A quibus receptus fuerit*, cum dicitur in Evangelio Lucæ 2. *Ecce positus est hic in ruinam*, &c (*in ruinam* scilicet Judæorum, qui ceciderunt per infidelitatem (*in resurrectionem*) Gentilium qui surrexerunt per fidem, sicut ait. Joan. 9. *Veni in mundum ut qui non vident, videant, & qui vident, cæci fiant*, &c. Quia verò in fine mundi reliquiæ Judæorum convertentur, ad fidem, ideo cantatur in fine Missæ, *tolle puerum*, &c. In his verbis determinat Apostolus Tria, scilicet *tempus Incarnationis*, cum dicit, *ubi venit plenitudo temporis*; *modũ*, cum dicit, *misit Deus filium suum*, *factum ex muliere, factum sub lege finem*, ideſt, *utilitatem*, cum dicit, *ut eos qui sub lege erant redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus.* Et destruit hic *triplicem* errorem; *Primo* Judæorum asserentium Christum non venisse, ibi, *ubi venit plenitudo temporis. Secundo* hæreticorũ dogmatizantium Christũ corpus phantasticum habuisse, & non traxisse de Virgine, ibi, *natum ex muliere*: *tertio* Manichæorum dicentium veterem legem à Deo non esse, ibi, *factum sub lege.*

Missa hujus Dominicæ docet.

1. Quando Christus venerit.

2. Cur venerit.

3. A quibus susceptus fuerit.

Verba thematis tria docẽt de Incarnatione.

Destruunt tres errores.

Tempus Incarnationis Domini dicitur tempus plenitudinis, immo plenitudo temporis. Tempus plenitudinis dicitur propter *triplicem* plenitudinẽ. Prima est repletio uteri virginalis Lucæ 1. *Ecce concipies in utero*, &c. *Secunda* est mentis fidelium Act. 2. *Repleti sunt omnes Spiritu sancto. Tertia* est veteris legis, de qua Dominus Math. 5. *Non veni solvere legem, sed adimplere.* Prima repletio fuit causæ secundæ, quia nisi venter Virginis repletus fuisset filio Dei, corda fidelium repleta non fuissent gratia Spiritus sancti. Secunda fuit causa tertiæ, quia repletio mentis facit repletionem legis. Plenitudo quoque temporis dicitur propter sex. *Primo* propter pacis abundantiam. Ps. 71. *Orietur in diebus ejus justitia & abundantia pacis*, &c. Joël. 2. *Implebuntur arca frumento & redundabunt torcularia vino & oleo*, &c. Propter hoc Januarius, in quo natus fuit Dominus, depingitur sedens ad ignem & comedẽs in abundantia omnia bona. *Secundò* propter charismatũ largissimam effusionem. Joël. 2. *Effundã spiritum meum super omnem carnem.* Ezech. 34. *Deducam imbrem in tempore suo, pluvia benedictionis erunt*, id est, bonorum spiritualium abundantia, unde tempus gratiæ comparatur autumno. Nam sicut quæ in hyeme germinant, & in vere pullulant, & in æstate maturantur, colliguntur in autumno. Sic etiam ante legem sancti germinaverunt, in lege pullulant, in Prophetis ad maturitatẽ pervenerunt, tempore gratiæ colliguntur. *Tertio* propter figurarum impletionem, quia præcedens tempus vacuum fuerat continens figuras sine rebus, unde altare jubetur inane & vacuum fieri & terra repleri. Exod. 20. *Altare de terra facietis mihi*, quia vetus testamentum est vacuum, sed Christus factus terra, id est, caro, replevit illud. *Quarto* propter promissorum solutionem. Joan. 1. *gratia & veritas per Iesum Christum*, &c. Gratia Dei redemptio generis humani, quæ dum per adventum perficitur veritas promissionis Dei, in exhibitione gratiæ adimpletur & ita jam exhibita veritate & impleta promissione lex vetus debet cessare. *Quinto* propter rationalis creaturæ perfectionem. Ephes. 1. *Proposuit in dispensatione plenitudinis temporum instaurare omnia in Christo qua in cœlis, & qua in terra sunt*, id est Angelos & homines, quia dum hominem reducit, magnam ex eo supplet ruinam angelicam. *Sexto* propter propositi temporis completionem, de qua Danielis 9. *Septuaginta hebdomades abbreviatæ*, &c. Sed quare tamdiu distulit incarnari. Ad hoc quinque possunt reddi rationes. *Prima*, ne

I. Tempus Incarnationis dicitur tempus plenitudinis ob tres repletiones.

Dicitur plenitudo temporis.

1. Propter abundantiã temporalium. Ianuarius,

2. Propter abundantiã spiritualiũ.

Anni tempora collata temporibus Ecclesiæ.

3. Propter figurarum repletionem.

4. Propter promissorũ exhibitionem.

5. Propter creaturæ rationalis perfectionem.

6. Propter tẽporis propositi completionem.

Cur tamdiu distulit Dominus incarnari.

1. subito veniens non agnoſceretur, ideo voluit ut exſpectaretur, Habac. 2. *Si moram fecerit exſpecta illum, quia veniens veniet, & non tardabit*, &c. *Secunda*, ut ſuperbia hominis convinceretur ad
2. Galat. 3. *Concluſit ſcriptura omnia ſub peccato*, id eſt convicit Dominus peccatores eſſe omnes. *Tertia*
3. ut medicus ferventius deſideretur Iſa. 46. *Vtinam dirumperes cœlos & deſcenderes*, &c. *Quarto* ut potentia medici oſtenderetur. Unde Gregorius. Tanto major apparuit potentia medici, quanto
4. magis crevit morbus ægroti. Sap. 16. *Tuus Domine ſermo, qui ſanat omnia, &c.* *Quinto* ut adepta ſanitate non vilipendatur, unde Eccleſiaſtici 21. dicitur: *Fili, peccaſti? non adjicias iterum.*

II. Modus Incarnationis qualis.

Item modus Incarnationis, cum dicit, *miſit filium ſuum*, non Prophetam, non Angelum, *factum ex muliere*, quia caro ejus tantum originem habuit à beata Virgine Hieremiæ 31. *Creavit Dominus novum ſuper terram: fœmina circumdabit virum.* Ibi dicit Bernardus. Si dixiſſet fœmina circumdabit infantem vel parvulum, nec novum videretur, nec mirum: nunc verò quia nihil tale poſuit, ſed dixit virum, verto me ad conceptionem & partum virginalem, ubi agnoſcitur longitudo brevis, latitudo anguſta, altitudo ſubdita, profunditas plana. Vir ſiquidem erat Jeſus nondum natus, ſed ſapientia, non ætate: non vigore corporis, ſed maturitate ſenſuum: non corpulentia membrorum, ſed potentia virium: neque enim minus habuit ſapientiæ conceptus, quam natus. Nec eſt *contrarium* quod dicit Evangeliſta Lucæ 2. quia *Jeſus proficiebat ſapientia & ætate & gratia*, quia non ita accipitur, quaſi ſeipſo melior factus ſit, ſed quia provt tempus poſtulabat, magis ac magis apparuit ſapientia & gratia quam habebat. Et ita proficiebat apud homines, quando illi in ejus cognitione proficiebant: apud Deum verò quando eos ad laudem Patris, à quo hoc eſſe teſtabatur, provocabat. Novum ergo quadrupliciter fuit, quia creatus in ſanctitate, quia conceptus ſine virili ſemine, quia perfectus in ſapientia & virtute, quia natus de Virgine. *Tribus* namque modis hominem Dominus fecerat: Scilicet de viro & muliere, ſicut aſſiduus monſtrat uſus. Item nec de viro nec de muliere, ſicut Adam. Item de viro ſine muliere, ſicut Evam. Reſtabat ergo unus modus ut faceret de muliere ſine viro, ſicut Chriſtum: ut ſicut cauſa damnationis ſumpſit principium à fœmina, ita & ſalutis. Et quia virgo erat quæ fuit cauſa mali, fortius illa, quæ fuit cauſa boni: Item *Factus fuit ſub lege*, non tamen coactè, ſed voluntarie, quia circumciſus fuit & omnes obſervantias legis implevit. Et hoc propter quatuor cauſas. *Prima* ne Judæi dicerent, quod legem implere non potuiſſet. *Secunda* ut legem à Deo datam probaret. *Tertia* ut onera noſtra experimento cognoſceret, & nobis compati diſceret. *Quarta* ut in ſeipſo veterem legem terminaret.

Jeſus quomodo profecerit ſapientia, &c.

Deus fecit hominem tribus modis.

Chriſtum quarto modo fecit hominem.

Chriſtus ſub lege factus fuit ob quatuor.

III. Finis Incarnationis quis.

Sequitur de Utilitate: ibi, *ut eos qui ſub lege erant redimeret*, duo præmiſit & duo ſubjunxit, reddendo ſingula ſingulis. Quare itaque *factus eſt ſub lege? ut eos qui ſub lege erant redimeret*; quia magno gravamine oppreſſi erant à quo eos redemit, & à legis onere liberavit Galat. 3. *Chriſtus nos redemit de maledicto legis*, &c. quod ſcriptum eſt Deuteron 27. *Maledictus qui non permanet in ſermonibus legis hujus, nec eos opere perficit.* Galat. 3. *Factus pro nobis maledictũ*: Scilicet ſuſtinẽdo ſupplicĩũ quod pro maledicto, id eſt, peccato erat, ſicut ſcriptum eſt Deuteron. 21. quando peccavit homo, qui morte plectendus erat, & adjudicatus morti appenſus fuerat in patibulo, non permanebat cadaver ejus in ligno, ſed eodem die ſepeliebatur, *quia maledictus à Deo eſt, qui pendet in ligno.* Ex hoc patet quod ille tantum maledictus eſt qui peccat, quia Deus odit peccatum, ſed Chriſtus non peccavit, ſicut oſtenditur Iſai. 53. *Iniquitatem non fecit, nec dolus fuit in ore ejus*, ſic nec maledictus à Deo. Suſtinuit ergo tantum maledictum pœnæ, ut nos liberaret à duplici maledicto, ſcilicet culpæ & pœnæ. Item quare *factus eſt ex muliere?* ſcilicet filius hominis *ut adoptionem filiorum Dei reciperemus.* Venit namque filius naturalis, ut alienos fratres & cohæredes efficeret. Oſeæ 13. *Ipſe inter fratres dividet*: hæreditatem ſcilicet & onus hæreditatis, quod eſt ut per tribulationes veniamus ad regnum.

1. Liberatio ab onere Legis veteris.

2. Liberatio à peccato ac pœna peccati.

Chriſtus factus maledictum.

3. Adoptio in filios Dei.

DOMINICA INFRA OCTAVAM EPIPHANIÆ.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Explicatur hoc ſermone thema, maxime qui ſint ii qui corpora ſua Deo offerunt hoſtiam vivam ſanctam Deo placitam, aut contrariam.

Obſecro vos per miſericordiam Dei ut exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viventem, ſanctam, Deo placentem, &c. *Roman.* 12.

SERMO XVI.

PRimo monet ad regimen corporis, quia ſecundum Bernardum ſtatus incipientium circa corpus ſe habet proficientium circa animam ſe exercet, perfectorum non niſi in Deo requiem habet. Viator primo debet providere de equo, qui non ſit ita laſcivus ut eum dejiciat, nec ita debilis ut in via deficiat. Etiam cavere debet homo ne faciat dietam nimiam, Bernardus. Oportet corpus reſtringere, non opprimere: ſerviat, non ſæviat: ancilletur & ne dominetur.

I. Status incipientium, proficientium & perfectorum circa quid verſentur.

Corpus quomodo tractãdum.

Obſecro vos per miſericordiam &c. In *primo* verbo dat formam Prælatis ſecundum *manſuetudinem* regendi ſubditos. Seneca. Generoſus eſt animus hominis & in arduum atque contrarium nitens, facilius ducitur quam trahatur. Ezech. 34. *Cum auſteritate imperabatis eis cum potentia, & diſperſæ ſunt oves meæ.* 3. Reg. 12. dicunt ſenes ad Roboam: *ſi locutus fueris ad eos verba lenia, erunt tibi ſervi cunctis diebus.* Per *miſericordiam* poteſt ſpecialiter intelligi illa miſericordia, qua Dominus effudit ſanguinem ſuum ad abluenda peccata noſtra. Et ſecundum hoc ad frangenda corda adamantina ſanguine Chriſti utitur, ſicut ſanguine hircino adamas frangi ſolet. Zachar. 7. *Cor ſuum poſuerunt ut adamantem, ne audirent legem.* Et ſecundum hoc eſt *adjuratio*, ut ei corpora noſtra offeramus, qui corpus ſuum pro nobis in cruce obtulit. Solent homines adjurare per id quod magis amant & cui magis tenentur. Sic Apoſtolus adjurat nos homines per miſericordiam Dei, quam maxime amare debemus, & cui tenemur maxime, & cujus offenſam maxime cavere debemus. *Obſecro vos per miſericordiam Dei* quæ nobis tot & tanta beneficia contulit, filium Dei pro noſtra redemptione vendidit, pro vivificatione noſtra occidit, & pro noſtra ablutione ſanguinem ejus effudit, & in noſtra defenſione ipſum quaſi clypeum in cruce oppoſuit, ut pro nobis ictum ſuſtineret, & cum inimici eſſemus, in filios Dei nos adoptavit, quæ etiam nos inter tot & tanta pericula cuſtodit. *Miſericordia Domini quia non ſumus conſumpti.* Thren. 3.

Miſericordia qualis hic intelligenda.

Adjuratio ſeu obſecratio quid & aliquid fiat hic.

Vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam, &c. *vivam* per charitatem: *ſanctam*, per puram intentionem: *placentem*, per hilaritatem. Corpora ſua *hoſtiam mortuam* offerunt qui dicunt, quando mortuus fuero ſepeliar in illa Religione, & dum vivunt in peccatis ſuis perſeverant. Anima ſepelietur in inferno, & cadaver vult ſepeliri in cœmeterio, vel in loco ſacro. *Item* hoſtiam mortuam offerunt,

II. Hoſtiam mortuam offerunt.

1. Impii volentes ſepeliri in loco ſacro.

2. Sine charitate opera pœnitentiæ agentes.

qui sine charitate, quæ est vita operum, carnem suam macerant jejunando, peregrinando, vel pœnitentiam in sudore vultus sui faciendo. *Primum* intelligo in eis qui in Quadragesima tarde veniunt ad pœnitentiam, & magnam partem jejunii Quadragesimalis faciunt in mortali. *Secundum* in illis qui vadunt ad sanctum Jacobum vel Romam injuriam non pacificantes, non attendentes illud Ecclesiastici 34. *Qui offert sacrificium ex substantia pauperis, quasi qui victimat filium in conspectu patris sui.* *Tertium* intelligo in his, qui de labore vivunt, qui pœnitentiam à Deo injunctam in sudore vultus sui agunt, & tamen sic eam inutilem reddunt, quia in mortali remanent, & unde possent lucrari regnum æternum, si extra mortale essent & bonam intentionem haberent, lucrantur tantum aliquid temporale vel mundanum. *Vel* mortuam hostiam offerunt Claustrales, qui corpora habent in claustro, corda in seculo. Corpus enim mortuum est, quod ab anima, vel à corde separatum est. Hi faciunt iniquam partitionem, ut qui animas dant Diabolo, corpora Deo. De talibus non est mirum si claustrum sit eis carcer & magnum dolorem sentiant, cum ipsi continuò sustineant quasi mortem, mors enim est divisio animæ à corpore. *Hostiam sanctam* offerunt qui pura intentione carnem suam macerant. Sanctum enim idem fere est quod ἄνους, id est, sine terra. Quales hi non sunt, qui aliquâ terrenitate opera sua inquinant, ut scilicet in illis qui peregrinationes faciunt ad Romam vel ad sanctum Jacobum, & toto tempore vitæ suæ inde gloriantur, similiter multi sunt quibus non saperet servitium quod faciunt in Ecclesia, nisi terreno lucro conditum esset. Tales pro condimento cibum, quem Deo præparant, terra, vel luto inquinant, & sic ei illum abominabilem reddunt. Deus enim pascitur operibus bonis, unde cibum ei præparamus, quando bona opera facimus. Contra tales dicitur in Psalmo 95. *Tollite hostias, & introite*: & Oseæ 5. *Victimas declinastis in profundum.* & Malach. 1. *Quis est in vobis qui claudat ostia, & incendat altare meum gratuito. Beneplacet hostia* cum aliquis carnem suam cum hilaritate mactat. Matth. 6. *Tu autem cum jejunas, unge caput tuum*, &c. 2. Corinth. 9. *Hilarem datorem diligit Deus.* Ecclesiastici 35. *In omni dato hilarem fac vultum tuum.* Illi qui cum tristitia & murmure & amaritudine bona opera faciunt, ponunt velut fel in esca Domini, quæ est bonum opus, & potant eum aceto acerbitatis & tristitiæ, Psalm. 68. *Potaverunt me aceto.* Et *nota* quod quidam sunt qui corpora sua Deo offerunt hostiam viventem per fidem, sanctam per spem, Deo placentem per charitatem. Alii Diabolo offerunt hostiam fœtentem, ut luxuriosi & hypocritæ, qui propter vanam gloriam se macerant, demum quicunque in Diaboli servitio corpora sua affligunt.

1. Jejunantes.

2. Peregrinantes.

3. Alias pœnitentes.

3. Claustrales corde in seculo constituti.

2. Hostiam sanctã qui offerãt, qui non.

5. Hostiam placentem qui offerãt, qui non.

Alia oblatio triplicis hujus hostiæ.

Diabolo qui offerãt.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

Summarium.

Et hoc sermone thema exponitur, quatuor vero præcipue tractantur. I monet ne conformemus nos seculo II *ut reformemur mente.* III. *explicat quomodo fideles sicut membra corporis humani ad invicem se habere debeant.* IV. *Religiosos ad bene vivendum incitat.*

Nolite conformari huic sæculo. &c. *Rom.* 12.

SERMO XVII.

I. Conformatio huic sæculo.

NOtandum quod *conformatio* hujus seculi sic fit. Mundus iste fornax est Babylonica, quæ *quatuor* fomentis succenditur: Scilicet *napta, mallolis, pice & stuppa. Naptam* vocamus quod remanet de olivis, cum oleum exprimitur, scilicet ossa cum fece vel amurca, & significat pœnitentiam, à qua si separetur usus operum misericordiæ, quod in oleo significatur, nihil aliud remanet quàm fomentum ignis infernalis, Jacob. 5. *Aurum & argentum vestrum æruginavit, & ærugo eorum in testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras sicut ignis. Malleoli* sunt sarmenta vinearum, & significant sæcularem potentiam, quæ quantumcunque sit magna indiget tamen sustentari à subditis quasi pacillis. Potentes hujus sæculi ad modum palmitum si stipiti, id est, Deo adhæreant, magnum fructum faciunt in Ecclesia: quantum enim ad corpora sunt loco Dei, Clerici quantum ad animas, si verò à stipite separentur, fomentum sunt ignis infernalis. In *pice* verò, quæ nigra est, & inquinat, & accensa tetrum facit odorem, luxuria designatur quæ magnæ est infamiæ, unde vocatur macula. Ecclesiastici 47. *Inclinasti femora tua mulieribus.* Et subditur: *Dedisti maculam in gloria.* In *stuppa* verò intelligitur vanitas gloriæ sæcularis, quæ citò transit, sicut stuppa citò ad ignem. In fornace istâ sufflator est diabolus, de quo Isa. 54. *Ego creavi fabrum sufflantem in igne prunas.* In fornacem istam projicitur aurum & argentum; scilicet aliquis innocens homo, & egreditur inde vitulus, homo scilicet vanus & lascivus, ut legitur Exod. 32. Notandum quod sunt aliqui qui conformare se volunt unicuique in malo, hi sunt similes chamæleonti, qui videtur talis coloris, qualis est res juxta quam est. Ipsæ etiam Simiæ sunt diaboli, de quibus legitur. 3. Reg. 10. Quod Salomoni afferebantur dentes Elephantorum & Simiæ & Pavones. Per quæ intelliguntur tria vitia quæ abundant in eis qui Curias frequentant. In dentibus, qui candorem præferunt, & tamen lædunt, significantur verba adulationis & deceptionis, quæ quasi candorem prætendunt & tamen nociva sunt. In Simiis verò intelliguntur illi, qui volunt imitari quidquid vanitatis vident fieri. In pavonibus verò intelliguntur illi, qui de magnitudine caudæ, id est, multitudine sociorum gloriantur. Conformatio mala prohibetur. Deuter. 22. ubi legitur: *Non induetur mulier veste virili: nec vir utetur veste femineâ. Abominabilis enim apud Deum est, qui facit hæc.* Sancti homines qui viriles debent esse, non debent se conformare malis in vanitatibus eorum, nec mali debent se conformare bonis per hypocrisim. Item notandum quod huic sæculo non debemus nos conformare, quia sæculum istud *monstrum* est habens faciem retro & non ante, & caput deorsum & pedes sursum. Caro enim spiritui dominatur in amatoribus hujus sæculi. Item oculos habet majores quam ventrem, plura enim expenduntur ad pascendum oculos, quam ad pascendum ventres. Mundus iste est *bestia* illa, de qua legitur Apoc. 13. quæ habebat *capita septem & cornua decem & super cornua ejus decem diademata, & super capita ejus nomina blasphemiæ. Et erat similis Pardo, & pedes ejus sicut pedes ursi, & os ejus sicut os leonis.* Peccator bestia est, quod figuratum est. Daniel 4. in Nabuchodonosor. Bernardus: Quid enim bestialius est homine, qui rationem habet & ratione non viget. Septem capita sunt septem vitia, quæ peccatori dominantur. Septem enim dominos habet, ex quo constat in magna servitute esse. Caput suum, scilicet Christum, luxuriosus à se amputat & quasi caput porci sibi coaptat, & sic de aliis vitiis. Decem cornua sunt transgressiones Decalogi, quibus homo Deum impugnat. Decem Diademata sive decem cornua significant gloriam, quam habent peccatores de peccatis. Nomina verò blasphemiæ sunt verba, quibus peccatores de peccatis suis se excusant, & Deum accusant. In pardo verò quia est varii coloris, intelligitur varietas & duplicitas quæ

1. Mundus fornax Babylonica succeditur.

2.

3. Conformatio cum hoc seculo vitanda.

1. quia mundus est mõstrum mirabile.

2. quia est bestia in Apocalypsi descripta.

4. Diabolus est sufflator in hac fornace.

2. Conformatio hujus seculi in variis malis.

Vitia Curialium.

quæ est in mundo isto, habent enim homines aliud in corde & aliud in ore, & aliud dicunt hic & aliud ibi. Pedes verò similes habent ursо, manibus humanis similes sunt pedes ursi. Sic peccatores opera habent similia operibus hominum, potius tamen opera eorum opera bestiarum sunt. Manus hominum majorem discretionem & distinctionem habent, quàm pedes bestiarum, ut quasi à natura instruantur hómines, quod potius cum discretiоne debeant operari, quam bestiæ; peccatores tamen concupiscentiam suam sequuntur absque discretione quasi bruta animalia. Ipsi ad modum ursi mel temporalis dulcedinis sequuntur usque ad mortem. Os verò eorum est ut os Leonis. Fœtet enim quantum ad mala verba, & patulum est quoad gulositatem, unde Psal. 5. *Sepulchrum patens est guttur eorum.* Sepulchrum dicitur, quo ad fœtorem, patens, quo ad vitium gulæ.

II. Reformatio mentis non valde duræ fit. Verbo et Exemplis Christi & Bonorum.

Sequitur *(Sed reformamini in novitate sensûs vestri* : vel mentis vestræ. *)* Nota hanc esse viam ad reformationem imaginis. Ignem Spiritus sancti oportet in corde hominis accendi, de quo igne dicit Dominus Luc. 12. *Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi ut accendatur.* Adsuccendendum multum valet verbum Dei, unde Psal. 104. *Eloquium Domini inflammavit eum*; & iterum Psalm. 118. *Ignitum eloquium tuum vehementer.* Deinde nisi materia sit valde dura, sufficit ut recta forma imprimatur, quod fit quando exempla bona ante oculos hominis ponis. Præcipuè verò ad hoc valet exemplum Christi. Ipse enim est speciosus formâ præ filiis hominum. Bernardus, quam formosum te in forma mea cognosco Domine Jesu, non solum propter divina quibus effulges miracula, sed etiam propter veritatem & mansuetudinem & justitiam. Item: beatus es domine Jesu qui te hominem inter homines conversantem pro viribus se præbet imitatorem tui. Augustinus. Summa religionis imitari quem colis. Alij sancti errare poterunt, sed Christus non, unde ipse dicit. Joan. 8. *Qui sequitur me non ambulat in tenebris.* Propter exempla multum valet ad reformationem imaginis esse in bona societate. Si autem cor sit nimis durum, necesse est ut malleatio disciplinæ vel alterius tribulationis addatur. Notandum tamen quod in quibusdam Clausтris malleatur super ferrum frigidum. Abundat enim ibi disciplina, sed deest ibi verbum Dei per quod fornax divini amoris succendatur, desunt etiam ibi recta exempla, & ideo non est ibi reformatio: unde in Proverb. 27. *Si contuderis stultum in pila quasi ptisanas feriente desuper pilo, non auferetur ab eo stultitia ejus.* Sequitur (*ut probetis quæ sit voluntas Dei*, &c.) Cum reformatio fiat per Dei imitationem, & non possimus eum imitari in sapientia & potentia, consequens est ut imitemur eum in bona voluntate; & ideo sequitur: *ut probetis*, &c. Joan. 4. *Charissimi nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint.* Voluntas Dei bona dicitur, quia nihil vult nisi bonum; beneplacens verò est illis qui intelligunt & experti sunt; perfecta verò est in omni bonitate, ut nihil fit eâ melius. Vel bona potest dici voluntas ejus, qua vult sanctificationem nostram. 1. Thessal. 4 *Hæc est voluntas Dei, sanctificatio vestra.* Hæc voluntas Dei bona est & misericordia plena cum peccator mortem meruerit, & Dominus pro morte sanctificationem requirit. Ezech. 18. *Nolo mortem morientis*, &c. Voluntas Dei beneplacens est, quæ vult ut homo instet bonis operibus, præcipuè operibus misericordiæ. Unde in Oseæ 6. *Misericordiam volui & non sacrificium*, & Jerem. 9. *Ego sum qui facio misericordiam & judicium, & justitiam in terra, hæc enim placent mihi.* Perfecta autem voluntas est ea Dominus vult ut homo pro amore ejus pauperem & alia mala pœnæ voluntariæ assumat, vel sibi illata à proximo patienter sustineat. Matth. 19. *Si vis perfectus esse, vade & vende quæ habes & da pauperibus.* 1. Thessal. 5. *Videte ne quis malum pro malo reddat*, &c. & sequitur: *hæc est enim voluntas Dei in Christo Jesu*, &c. *Specialiter* autè videtur pertinere hoc verbum, *probetis*, &c. ad Claustrales, ad quos dicit Bernardus. Non est nostrum languere circa communia præcepta, nec attendere quid Deus præcipiat, sed quid velit, probantes quæ sit voluntas Dei bene placens & perfecta *(Non plus sapere, quam oportet sapere.*) 1. Corinth. 8. *Scientia inflat.* Isidorus libro Etymologiarum: Credere debemus, discutere prohibemur. Proverb. 25. *Sicut qui mel multum comedit, non est ei bonum, sic qui scrutator est majestatis, opprimetur à gloria.* 24. *Ne erigas oculos tuos ad opes, quas non potes habere*, & 25. *Mel invenisti; comede quod sufficit tibi*: & 30. *Qui vehementer emungit elicit sanguinem*, &c. Ecclesiastæ 7. *Dixi, sapiens efficiar, & ipsa longius recessit à me.* Ecclesiastici 3. *Altiora te ne quæsieris.* Sequitur: (*Sicut enim in uno corpore*, &c.) Utitur Apostolus similitudine sumpta à membris corporis ad ostendendum quomodo fideles debeant se habere ea invicem. Attendendæ sunt diligenter proprietates membrorum. Notandum ergo *primo* quod membrum unum non invidet alij membro etsi non habet idem officium quod aliud habet; si enim omnia membra unicum haberent officium, essent quasi unum membrum, unde 1. Corinth. 12. *Si totum corpus oculus, ubi auditus? & si totum auditus, ubi odoratus?* & post: *Quod si omnia essent unum membrum, ubi corpus?* & hic dicitur: *Omnia membra non eundem actum habent. Secundo* nullum membrum corporis actum suum approperat, sed alij communicat. Imò oculus est oculus omnium aliorum membrorum, & sic de cæteris membris. Immo cum oculus cætera membra videat, ipse solus sibi invisibilis est. Sic fideles se & sua debent communicare aliis fidelibus; unde hic dicitur: *Multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra. Tertio* unum alij officium suum non vendit sed gratis dat. Sic deberet esse inter fideles, sed aliter est hodie. Michææ 3. *Principes ejus in muneribus judicabant, & Sacerdotes ejus in mercede docebant, & Prophetæ ejus in pecunia divinabant.* Quarto membrum unum læsum ab alio non se vindicat. Sic etiam debet esse in membris Ecclesiæ. Unde infra in hac Epistola dicitur. *Nulli malum pro malo reddentes. Quinto* membra infirmiora abundantiori honore honoramus & magis necessaria sunt. 1. Corint. 12. *Quæ videntur membra infirmiora esse, necessariora sunt, & quæ putamus ignobiliora membra esse corporis, his honorem abundantiorem circumdamus*, &c. & hic dicitur: *honore invicem prævenientes.* Ambrosius: Non est membris honor, nisi mutuis se præveniant obsequiis. *Sexto* unum membrum alij compatitur & congaudet. 1. Corinth. 12. *Si quid patitur unum membrum compatiuntur omnia membra, si vero gloriatur unum membrum congaudent omnia membra.*

Imitatio Christi.

Reformatio cordis nimis duri qui fiat.

Reformationis Claustralis absurda reprehensio.

Quid sit voluntas Dei bona beneplacens & perfecta duplici modo explicatur, & imitanda proponitur.

Psal. 44.

Hoc maxime ad Claustrales spectat.

Non nimis sapiendi.

III. Fideles habeant se ad invicem sicut membra corporis humani.

Distinguit Bernardus novem gradus, quorum tres primos ponere sufficiat. Quorum *primus* est perfecta obedientia, *secundus* est corpus suum in servitutem redigere, *tertius* est usus boni & consuetudinem in delectationem vertisse, Philosophus. Optima forma vivendi eligenda est, quam jucundam reddet assuetudo. Perfecta obedientia est, cum (maxime in incipiente) indiscreta est, hoc est, non discernere quid, vel quare præcipiatur, sed ad hoc tantum niti ut fideliter & humiliter fiat quod à majore præcipitur. 1. Corinth. 3. *Stultus fiat ut sit sapiens.* Et hoc omnis ejus sit discretio, ut in hoc nulla ei sit discretio circa præceptum ejus omnis

IV. Bonæ vitæ forma in tribus consistit.

Obedientiæ perfectæ qualis.

Visio scalæ Iacob Religiosis accommodatur.

sapientia sit, ut hac parte ei nulla sit. Pedes, quibus ascenditur scala, sit meditatio & oratio. Bernardus.. Ascendamus duobus pedibus, meditatione & oratione, meditatio quid desit, docet, oratio ne desit, obtinet: illa viam ostendit, ista deducit. In hoc verò quod summitas scalæ cœlum tangebat, innui videtur quod boni Claustrales si decedant statim evolant: ut verò simile est quod frequenter statim evolent, qui bene in Claustro se habent, & pro peccatis quæ fecerunt ante ingressum Claustri purgatorium non intrent. Si enim falce martyrij momentanei omnia resecantur, quanto magis martyrium claustralis mortificationis, quod durat per viginti vel triginta annos, omnia resecabit. Hoc autem quod vidit Jacob Dominum innixum scalæ, multum debet monere Claustrales ad ascendendum velociter per scalam claustralis pœnitentiæ, cum post ascensionem scalæ ad Deum sint perventuri: Hoc etiam quod dictum est Jacob à Domino, *Ero custos tuus quocunque perrexeris*, &c. erat ad solatium bonorum Claustralium, qui in protectione Dei commorantur. Tria etiam tanguntur in hac visione quæ claustrales debent monere ut cum timore & tremore salutèm suam operentur. *Primum* est Angelorum societas, quæ notatur ibi: *Angelos quoque ascendentes & descendentes*. Angeli ascendunt quando devotas orationes bonorum Claustralium Deo offerunt. Tob. 12. *Quando orabas cum lachrimis*, &c. Descendunt verò quando voluntatem Dei bonis fidelibus consulunt, fiunt enim immissiones per Angelos bonos, sicut etiam per malos. *Secundum* est Dei præsentia: unde Jacob ait. *Vere Dominus est in loco isto, & ego nescieham*. Cum magna reverentia debet homo se habere in loco, quem scit Deum inhabitare. Sic deberet bonus Claustralis se custodire in Claustro suo, quasi si videret Deum semper ante se; Claustrum enim est domus Dei, in qua Deus habitat, unde subditur. *Pavensque, Quam terribilis*, inquit, *est locus iste, non est hoc aliud nisi domus Dei*. Michææ 6. *Indicabo tibi, ô homo, quid sit bonum, & quid Dominus requirat à te: utique facere judicium & diligere misericordiam & solicitum ambulare cum Deo tuo*. Et Genes. 5. dicitur de Enoch quod *ambulavit cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Deus*. Sic debet se habere, qui cum Deo ambulat. Multum timendum est in loco sancto malè vivere, cum scriptum sit in Isa. 26. *In terra sanctorum iniqua gessit & non videbit gloriam Domini*. Præterea multum durè punita sunt peccata illa quæ in sanctis locis commissa fuerunt, ut peccatum Luciferi, quod commissum est in cœlo, & peccatum Adæ, quod commissum est in Paradiso. *Tertium* est proximitas cœli, quod notatur ibi: *& porta cœli*. Væ illis, qui jam sunt ad portam cœli, si non contingat eos cœlum intrare. Væ etiam illis, qui de domo Dei faciunt domum diaboli. Hoc est factum in illis Claustris, quæ paulatim ad tantam dissolutionem venerunt, quod facilius est salvari mundo, quam in talibus Claustris. Quasi de porta cœli ad portam inferni se præcipitat, qui in Claustro mortaliter peccat. Peccatum enim porta inferni dicitur Math. 16. *Et porta inferi non prævalebunt adversus eam*.

Religio martyrio comparatur.

Tria motiva Religiosorum ut sanctè vivant.

1. Angelorum præsentia.

2. Dei præsentia in Claustris tanquã sacris locis.

3. Proximitas Cœli.

Reprehensio malorũ Claustrorum.

DOMINICA PRIMA POST OCTAVAM EPIPHANIÆ.

SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

Hic sermo docet solicitudinem secularem vitandam fidelibus, & spiritualem amplectendam Prælatis. Deinde qua sint considerandæ dantibus eleemosynam, quando pauperes eam petunt.

SERMO XVIII.

Qui præest in solicitudine (supple) præsit. *Roman. 12.*

NOtandum quod solicitudinem solùm illis qui præsunt approperat. Gubernator enim navis aliis dormientibus vigilat, aliis quiescentibus laborat, similiter & pastor custodit vigilias noctis super gregem suum, Luc. 2. dum alij dormiunt, idem faciunt vigiles castrorum. Velut vigiles Ecclesiæ sunt illi qui præsunt, unde in Cantic. 3. *Invenerunt me vigiles, qui custodiunt civitatem*. Solicitudo magna quæ debet esse in illis qui præsunt innuitur, cum dicitur Psal. 120. *Non dormitabit neque dormiet qui custodit Israël*. Et notandum quod *duplex* est Solicitudo, *secularis & spiritualis*. De *secutari* legitur Matth. 6. *Nolite solliciti esse dicentes, quid manducabimus aut quid bibemus*, &c. Ista non debet esse in veris fidelibus. *Primo* quia temporalia accessoria sunt regno Dei, unde ibidem: *Quærite primum regnum Dei, & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis*. *Secundo* quia hæc solicitudo aufert meliorem solicitudinem, unde 1. Corinth. 7. *Qui cum uxore est, solicitus est*, &c. *Præterea* hæc solicitudo habet turbationem, unde Dominus Lucæ 10. *Martha Martha solicita es & turbaris erga plurima*. *Item* quia Dominus solicitus est de his, qui solicitudinem suam in eum projiciunt. 1. Petr. 5. *Omnem solicitudinem vestram projicientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis*. Et Psal. *Jacta super Dominum curam tuam & ipse te enutriet*. Augustinus, projice te in Deum, non est ita crudelis ut se eripiat, & te cadere permittat. Solicitudo verò *spiritualis multiplex* debet esse in illis qui præsunt. *Primo* soliciti debent esse de custodia animarum suarum, in majori enim periculo sunt quam alij. *Totum* enim *pondus prælij versum est in Saul*, ut legitur 1. Reg. ult. Illi qui præsunt ad modum vigilum, qui castra custodiunt, timere debent sibi tam ab hostibus, tam à dominis quam ab utrisque. Vigiles enim puniuntur si dormientes inveniuntur. Deuter. 4. *Custodite solicite animas vestras*. *Item* oportet eos solicitudinem habere circa Deum, cujus custodes sunt. Prov. 27. *qui custos est domui sui, glorificabitur*. Michææ 6. *Indicabo tibi, ô homo, quid sit bonum*: & post pauca subditur: *Solicitum ambulare cum Deo tuo*, quod præcipuè necessarium est his qui præsunt, quia tales familiarius debent adhærere ei. *Item* oportet eos habere solicitudinem circa familiam magnam quam habent, ut de cibo sibi provideant. Non debent esse sine solicitudine qui mille animabus tenentur providere de cibo, Joannis ultimo dictum est Petro: *Pasce oves meas*. *Præterea* ad majorem solicitudinem monet hoc quod infirmi sunt illi, quorum ipsi curam habent. Seneca. Tantum negotij habet quantum Medicus in pestilentia. *Alia* solicitudo debet esse circa subditos, ut eos à dæmonibus defendant. Joan. 10. *Mercenarius autem, & qui non est pastor videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit*. *Item* oportet eos solicitudinem habere quomodo Deo possunt rationem reddere, ipsi enim invigilant quasi rationem reddituri pro aliis 2. Tim. 2. *Solicite cura teipsum probabilem exhibere Deo operarium inconfusibilem*, &c.

I. Solicitudo duplex est.

2. Sæcularis, vitanda fidelibus.

1.

2.

3.

4.

Qui præsunt solicitudinem debent habere.

2. Spiritualis debet esse in præsidibus, qualis?

1.

5.

6.

Sequitur (*qui miseretur in hilaritate*) supple *subveniat*. 2. Cor. 9. *Hilarem datorem diligit Deus*. Quinque debet attendere ille à quo pauper eleemosynam quærit. *Primo* quis petat, quoniam dicitur Matth. 25. *Quamdiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis*. *Secundo* debet cogitare quid petat, quoniam suum petit, non tuum. Unde valde ingratus est qui abundat ad mensam suam de bonis Domini, & non vult dare modicum panis Domino petenti. *Tertio* debet cogitare ad quid petat,

II. Quinque sunt considerandæ dãtibus eleemosynam, cum eam pauper petit.

1.

2.

3.

petat, non enim petit ad dandum, sed ad mutandum cum centupla usura. Unde Augustinus Miser homo quid fœneraris homini, fœnerare Deo, & centuplum accipies & vitam æternam possidebis. Mirum est quod homines nolunt accommodare Deo ad talẽ usuram, ad qualẽ accommodarent Judæis & Saracenis, si hoc possent sine peccato. Augustinus: Christus dicit, da mihi ex eo quod dedi tibi, de meo quæro, & mihi nõ donas, de meo quæro, da & reddo, habuisti me largitorem, fac me debitorem, habeam te fœneratorem, pauca mihi das, plura reddam, temporalia mihi das, æterna restituam: hoc verbum Augustini pertinet ad secundum & tertium membrum. *Quarto* debet cogitare quod ipse habet petere à Deo regnum æternum, qui nunc petit ab eo modicũ panis, & si negat homo hoc modicum, Deus negabit ei regnũ. Prov. 21. *Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur.* Cato. *Ne dubites cum magna petas impendere parva.* *Quinto* cogitare debet à quo Deus petit eleemosynã, quam Deus largitus fuerit quando dedit nobis seipsum & pro redemptione nostra mori voluit.

Benedicendum persequentibus ob duo.

Sequitur, *benedicite persequentibus*, &c. bis benedicere monemur persequentibus, & quoniã benefici sunt, & quia inde mercedem à Deo non expectant.

DOMINICA SECUNDA POST OCTAVAM EPIPHANIÆ.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Dehortatur nos iste sermo à superbia intellectus sapientiave mundana, & hortatur ad verum prudentiam.

SERMO XIX.

Nolite esse prudentes apud vosmetipsos, &c. *Ad Rom. 12.*

I. Superbia intellectus quid & qualis sit.

DIssuadetur hoc *superbia intellectus*, quã aliquis se sapientem reputat. Quæ verbo etiam dissuadetur. Proverb. 3. *Ne sis sapiens apud temetipsum*, Isa. 5. ostenditur quam sit periculosa hæc superbia. *Va qui sapientes estis in oculis vestris*, &c. Sapientiam non habere est simpliciter ignorantia, credere verò se sapientem esse cum non sit, quasi insania est: sic enim est in eis ut in phreneticis & in insanis, qui se sapientes reputant & alios stultos. Ista falsa opinio est quasi quædam macula in oculo cordis, quæ impedit ne lumen sapientiæ ibi possit recipi. Talis non solum non habet sapientiam, sed habet quendam tumorem in corde, qui impedit, ne cor ejus capax sit sapientiæ, tumor enim sapientiam repellit. Proverb. 26. *Vidisti hominem sapientem sibi videri? magis illo spem habebit insipiens.* Sicut loca profunda magis abundant aquis in certis locis: sic inter sapientes sapientior est qui est humilis, & inter insipientes insipientior est qui superbus est. Hanc superbam opinionem de sua sapientia habent præcipuè sapientes hujus mundi, de quorum sapientia legitur. 1. Corinth. 1. *Stultam fecit Deus sapientiã hujus mundi.* Et 3. *Sapientia hujus mundi stultitia est apud Deum.* Rom. 1. *Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt.* *Sapientia* verò hujusmodi *tres species* habet quæ tanguntur à Jacobo 3. dicente: *Non est hæc sapientia desursum descendẽs, sed terrena, animalis, diabolica:* Terrenam habent qui sciunt temporalia bona adquirere. Hanc habent talpæ hujus mundi, quæ sub terra sapienter se habent, supra terram verò nil vident. Sed erit tempus quando *perturbabuntur velut reptilia in ædibus suis.* Mich. ult. Animalem habent vitam qui bonis adquisitis ad delicias utuntur, de quorum sapientia Rom. 8. *Prudentia carnis mors est.* Diabolicam habent illi, qui *sapientes sunt ut faciant mala, bene autem facere nescierunt.* Jerem. 4. qui scilicet sciunt cautè decipere homines & nocere eis, qui dominum percutientes in membris suis, facto videntur dicere: *Prophetiza? quis est qui te percussit?* sic enim nocent hominibus, quod homines non perpendunt quis hoc fecerit. Secundo dissuadetur in hoc verbo appetitus, quo aliqui appetunt habere scientiam, non ad ædificationem sui vel aliorum. De quibus multi sunt qui scire volunt eo tantum fine ut sciant, & turpis curiositas est; alij ut sciantur ipsi, & turpis vanitas est; alij ut scientiam suam vendant pro pecunia, pro honoribus, &c. & turpis questus est; alii ut ædificent, & charitas est; alii ut ædificentur, & prudentia est. Ecclesiastici 20. *Sapientia absconsa & thesaurus invisus, quæ utilitas in utrisque?* Augustinus, in libro de doctrina Christiana: Omnis res quæ dando non deficit, si habetur & non datur, nondum habetur quando habenda est. Contra illos qui scientia sua uti nolunt ad utilitatem proximi plenius habes in tractatu de vitiis in capite de avaritia scientiæ.

Matth. 26.

v. Scientia appetitus sine ædificatione malus est.

Qui prudentiam habet, debet eâ primo uti circa se, deinde circa proximum. Ad *primum* monemur Matth. 10. *Estote prudentes sicut serpentes.* Serpens pro capite totum corpus exponit, sic & nos pro capite Christo corpus tribulationibus exponere debemus. Rom. 8. *Quis nos separabit à charitate Christi*, &c. Item serpens in arcto loco veterem pellem deponit, sic & nos in arcto pœnitentiæ debemus deponere vetustatem culpæ; serpens etiam contra incantationem unam aurem obstruit terra & aliam cauda. Sic nos contra blandimenta hujus sæculi debemus munire nos consideratione terrenitatis nostræ & mortis. Item notandum quod secundum Bernardum vera prudentia est, si mala præterita defleas, si temporalia ista contemnas, si æterna concupiscas. *Hæc triplex prudentia* innuitur nobis Deuteron. 32. ubi sic legitur. *Utinam saperent & intelligerent, ac novissima providerent. Saperent* præterita peccata, quam sint amara. Jerem. 2. *Vide quia malum & amarum est reliquisse te Dominum Deum tuum.* Malum est in culpa & amarum in pœna. Utinam *intelligerent* præsentia quam sint vana. Ecclesiastæ 1. *Vanitas vanitatum*, &c. Quasi quædam somnia sunt. Somnia extollunt imprudentes. Vide tractatum de stultitiis avarorum. Sunt quidam qui divitias & delitias somniant, similes Pharaoni qui de vaccis pinguibus & spicis plenis somniavit, interpretationem verò somnii ignorant, nescientes quanta sterilitas & macies secutura sit divitias & delitias hujus mundi. Talis erat ille, cui dictum est Lucæ 12. *Stulte hac nocte animam tuam repetunt à te*, &c. Talis erat etiam dives ille epulo, de quo Luc. 16. Quidam verò somniant de honoribus & laudibus qui nec somnum sciunt, nec somnii interpretationem similes Nabuchodonosor Dan. 2. Nesciunt enim quid amant, qui gloriam hujus mundi amãt, quæ nihil est. Bernardus de superbo: credit quod audit, & quid intendat nõ attendit, hoc est, nec somnii reminiscitur, nec interpretationẽ ejus intelligit, quia nescit quid sit statuã terminari in luto & lapide de monte exciso comminui, quod tamen exponitur Oseæ 4. *Gloriam eorum in ignominiam commutabo.* Et Matth. 21. *Super quem lapis iste ceciderit conteret eum.* Item; *utinam novissima providerent*: Scilicet æternitatem gloriæ, quantum ad bonos; & mortis quantum ad malos; ut sibi providerent quantum Joseph contra sterilitatem futuram. Proverb. 6. *Vade ad formicam ô piger*, &c. Lucæ 16. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis*, &c. Sequitur (*providentes bona non tantum coram Deo; sed etiam coram omnibus hominibus.*) Coram Deo qui cor intuetur debemus bona providere *tripliciter.* Primo in cognitione, ut sit munda, Michææ 2. *Væ qui cogitatis inutile.* Secundo in affectione; ut sit

II. Prudentia vera duplex.

1. Circa se Serpentina prudentia qualis.

Prudentia hæc triplex est.

2. Divitiæ delitiæ honores somnia sunt, quæ lia? Gen. 41.

2. Circa Deũ & proximũ. Bona providenda coram Deo tripliciter.

Coram homine. 3. 2.

ſancta. *Tertio* in intentione, ut ſit recta. *Item* coram hominibus debemus bona providere *tripliciter*. In *habitu*, ne ſit notabilis. Auguſtinus. Non ſit notabilis habitus veſter, nec affectetis veſtibus placere, ſed moribus. In *locutione*, ne ſit irrationabilis. Sermo enim nuncius rationis eſt, & ideo ſine ratione non debet eſſe in te. Unde in ſolis habentibus rationem naturaliter invenitur ſermo, & ideò meritò de omni verbo otioſo reddituri ſumus rationem in die judicij. Et in *operatione*, ne ſit reprehenſibilis. Et nota quod non ſolummodo debet homo cavere ab offenſa Dei, immo etiam à ſcandalo proximi. Unde Matth. 18. *Va mundo à ſcandalis*: ſupple: quæ non cavet. Item: *Va illi per quem ſcandalum venit*: & ibidem. *Qui ſcandalizaverit unum de puſillis iſtis, qui in me credunt, expedit ei ut ſuſpendatur mola aſinaria in collo ejus, & demergatur in profundũ maris*. Exod. 22. *Si egreſſus ignis invenerit ſpicas & comprehenderit acervos frugum, ſive ſtantes ſegetes in agris, reddet damnum qui ignem ſuccenderit*. Ignem peccati ſuccendit, qui ſuo malo exemplo proximum ſcandalizat. Sequitur (*ſi fieri poteſt, quod ex vobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habentes*) Hebræor. penult. *Pacem ſequimini cum omnibus, ſine qua nemo videbit Deum*. Quidam ſunt qui pacem ſibi oblatam recipiunt, ſed ſi fugiat, eam non ſequuntur, non enim laborant ut eam habeant, nec eam emere volunt. Contra quos dicitur. *Pacem ſequimini*, etiam ſi fugiat. Et in Pſal. 33. (*Inquire pacem & perſequere eam.*) Hæc eſt hæreditas noſtra à patre noſtro nobis relicta. Joann. 14. *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis*. Potius expediret homini mori, quam hac hæreditate privari. 3. Reg. 21. Naboth interfectus eſt amore hæreditatis ſuæ quam noluit à ſe alienare. Pſalm. 119. *Cum his qui oderunt pacem eram pacificus*. Pacem locutus eſt, ubi fructus juſtitiæ ſeminatur. Jacob 3. *De his quæ valere poſſunt ad amorem pacis, habes in tractatu de ira in Cap. de Guerris.*

Matth. 12. 3. Scandalum vitandum.

Pax ſequẽda.

DOMINICA TERTIA POST OCTAVAM EPIPHANIÆ.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Hoc ſermone agitur de dilectione, maxime proximi, quare & quomodo is ſit diligendus.

SERMO XX.

Nemini quicquam debeatis, &c. *Ad Rom 1.*

Charitas.

ID eſt, cætera ita ſolvite ut non debeatis aliquid niſi charitatem, charitatem vero ſolvite, ut ſemper debeatis. Auguſtinus. Sola charitas eſt, quæ etiam reddita, ſemper detinet debitorem. Redditur enim cum impenditur, debetur autem ſi reddita fuerit, quia nullum eſt tempus quo impendenda non ſit.

Proximus diligendus eſt.

Nota quod multæ, ſunt cauſæ propter quas proximum debemus diligere. *Primo* propter naturalem attinentiam ſeu parentelam. Omnes enim ſumus fratres ex uno patre & ex una matre. Unde Malach. 2. *Numquid non pater unus omnium noſtrum?* Cum Dominus Angelos ſimul creavit, ipſe tamen unicum hominem à principio voluit facere, ut alij ab eo exeuntes tanquam fratres ſe amarent. *Secundo* propter ſimilitudinem, Eccleſiaſtici 13. *Omne animal diligit ſimile ſibi*. Si lupus non exercet malitiam in alios lupos quam exercet in res quæ non ſunt ſimilis ſpeciei, ſimiliter & leo & ſerpens, quid dicendum eſt de homine qui deſævit in alium hominem? niſi quod ferocior videtur lupis, leonibus, & ſerpentibus. Si natura docet bruta animalia manſuetudinem & amorem ſervare ad ſibi ſimilia, quam excuſationem habebunt homines, qui per rationem quam habent talia non faciunt? ipſa etiam aqua quæ velut quandam pugnam habet contra ignem, pacem habet cum terra quæ eſt ſimilis ſpeciei. *Tertio* verò propter amorem Creatoris. Eſt enim ſecundum ſapientem idem velle, idem nolle perfecta amicitia. Ille qui perfectè amat Deum, amat quæcunque ſcit ab eo amari. Unde cùm ſciat Deum ſic dilexiſſe hominem, ut filium ſuum unigenitum pro eo morti expoſuerit, ſuper omnia bona temporalia hominem debet diligere. Ad hoc etiam multum debet incitare ſimilitudo quam habet homo ad Creatorem ſuum. Licet enim aliquis amet omnes filios amici ſui, magis tamen amat eum, qui aſſimilatur ei, ita licet homo amorem debeat habere ad creaturas propter creatorem, magis tamen ad hominem, quem ſcit ei aſſimilari. Ad hoc etiam debet incitare eum hoc, quod homo à Deo ita care emptus eſt. *Quarto* propter hoc quod tantum placet Deo amor proximi. Unde Eccleſiaſtici 25. *In tribus placitum eſt ſpiritui meo, quæ ſunt probata coram Deo & hominibus. Concordia fratrum, & amor proximorum, & vir & mulier bene ſibi conſentientes.* Nec mirum ſi capiti placet membrorum unio, cum aliter membra non regantur à capite, niſi ſint in uno corpore. Quantum placeat Deo amor proximi, ſatis apparet ex hoc, quod Dominus ſpecialiter vocat mandatum de dilectione proximi eſſe mandatum ſuum Joann. 15. *Hoc eſt præceptum meum ut diligatis invicem ſicut dilexi vos*. Et quod dicit diſcipulos hoc ſigno ſpecialiter agnoſci. Ibidem 13. *In hoc*, inquit, *cognoſcent omnes quia diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem ad invicem habueritis*. Sicut diſpenſator alicujus divitis injuriam facit pauperi, cui Dominus ſpecialiter aliquid præcipit dari, ſi illud detinet; ſic ſi amorem tuum non das proximo cui Dominus, cujus eſt amor, illum præcipit dari, indubitanter facis ei injuriam. *Quinto* quia nihil eſt utilius quam proximum amare, ſicut nihil utilius membris alicujus corporis quam ſibi invicem eſſe conjuncta. Si enim aliquod membrum ab aliquo corpore ſeparetur, jam inutile eſt & à ſpiritu non vivificatur. *Ultimo* debemus amare proximum fideliter propter fraternitatem ſpiritualem, nati enim ſumus ex uno patre Deo & una matre Eccleſia cum baptizati ſumus, ubi effecti ſumus filij Dei & fratres ſpirituales, ſocij in lucro præſenti, juxta illud Pſalm. 118. *Particeps ego ſum omnium timentium te*, & in ſpe cohæredes regni æterni. Si tantum amant ſe aliqui propter carnalem nativitatem, quæ vilis eſt, ſcilicet quia ex eodem patre & ex eadem matre, quantum debent ſe amare fideles propter cœleſtem generationem? Item ſi quis amat fratrem illum qui ſecum hæreditatem partitur & diminuit, quantum debet amare fratres illos qui hæreditatem ſuam ei augebunt? quantò enim plures ſalvi erunt, tantò plura gaudia habebunt electi. Nullum gaudium temporale tantum valet, ſicut gaudium illud, quod habebit aliquis de ſalute unius electi. Ideò nota quod amandus eſt proximus ſive credatur bonus, ſive credatur eſſe malus. Quando creditur eſſe bonus, ſatis apparet quod amandus eſt ab his qui Deum amant, cum talem Deus non ſolùm filium ſuum reputet, ſed etiam reputat ſibi attinere quaſi in genere attinentiæ. Matth. 12. *Quicunque fecerit voluntatem patris mei qui in cœlis eſt, ipſe meus frater, & ſoror, & mater eſt*. *Præterea* ipſe eſt membrum Chriſti. Quis Chriſtianus non amaret pedes Chriſti? & ſi poſſet, lavaret eos & oſcularetur? quantum ergo amare debet pedes illos, pro quibus Chriſtus pedes proprios clavis configi voluit? Pedes iſti ſunt fideles humiles qui ſunt membra corporis myſtici, cujus caput eſt Chriſtus. *Item* cum tantus honor exhibeatur pixidi ubi corpus

3. Propter amorẽ Creatoris in hominem & ſimilitudinẽ hominis ad Creatorem.

4. Propter cõplacentiam Dei de amore mutuo inter homines.

5. Propter utilitatem.

6. Propter fraternitatem ſpiritualem.

Proximus bonus quare amandus.

1.

2.

3

corpus Christi servatur, quantum amandus est & honorandus ille, in quo creditur Deus manere? Joan. 14. *Ad eum veniemus & mansionem apud eum faciemus.* Si verò proximus tuus malus sit, hostis tuus sit, & tibi noceat, tamen etiam amandus est & *propter Deum, propter te,* & *propter seipsum. Propter Deum:* quia si Deum diligis, sicut filium ejus amabas cum sanæ mentis erat, sic propter Deum debes amare illum, cum insanæ mentis sit factus. *Item propter ipsum* proximum debes amare eum: quia si fratrem tuum amabas sanum, nihilominus debes eum amare ægrotum; in tali enim statu magis indiget amore tuo, quam in alio. *Item propter teipsum* debes eum amare, magis enim lucraris amando eum cum tibi nocet, quam si tibi beneficus esset.

Proximus malus amandus ob tria.
1.
2.
3.

Sequitur (*Diliges proximum tuum sicut teipsum*, &c.) id est ad id, ad quod te ipsum, scilicet ad fruendum Deo. Augustinus. Qui amat homines, aut quia justi sunt, aut quia non justi sunt, amare debet. Vel: *sicut teipsum*: ut ea quæ tibi vis provenire, velis & proximo secundum illa duo præcepta naturalia. Tob. 3. Quod tibi oderis fieri, alteri ne feceris, & Matth. 7. *Quæcunque vultis ut faciant vobis homines & vos facite illis.* Hæc est expositio hujus verbi: *diliges proximum tuum sicut teipsum*, &c. Notandum *tripliciter* ostendit nobis scriptura, modum quo debemus proximum diligere. *Primo* ad similitudinem amoris, qui est inter membra ejusdem corporis, de quo dictum est prius. *Secundo* per similitudinem amoris, quem habet homo ad seipsum. *Tertio* per similitudinem amoris, quem habuit Christus ad nos, de quo Joan. 15. *Hoc est præceptum meum, ut,* &c. Et nota quod Christus dilexit nos plusquam se, quantum ad vitam mortalem, & plus quam sua, unde Hierem. 12. *Reliqui domum meam, dimisi hæreditatem meam, dedi dilectam animam meam in manu inimicorum ejus. Plenitudo legis est dilectio.* Augustinus. Ubi charitas est, quid est quod possit deesse? ubi charitas non est, quid est quod possit prodesse? *Duabus* de causis dicitur esse dilectio plenitudo legis. *Primo* quia tria præcepta Decalogi dicuntur pertinere ad dilectionem Dei & septem ad dilectionem proximi, unde qui perfectè Deum & proximum diligit, decem præcepta Decalogi implet. *Secundo* verò quia licet opera mandatorum fiant, non est ibi plenitudo, si charitas desit, si unus homo haberet tot opera de genere bonorum, quot habet totus mundus, si charitas deesset vacuus à Deo repudiaretur. Unde Deuter. 16. *Non apparebit ante Dominum vacuus.* Et 1. Corinth. 13. *Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas*, &c.

Expositio hujus dicti, diliges proximum sicut teipsum.

Repetitio dictorum, quomodo diligendus proximus,
1.
2.
3.

Christus quantum nos dilexerit.

Dilectio cur sit plenitudo Legis.
1.
2.

DOMINICA QUARTA POST OCTAVAM EPIPHANIÆ.

SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

Sermo sequens tradit quibus spiritualibus vestimentis, & quas ob causas Christiani induti esse debeant.

SERMO XXI. Induite vos sicut electi Dei, sancti & dilecti, viscera Misericordiæ, &c. *Ad Coloss. 3.*

SIcut pueri solent vestibus suis spoliari quando furantur fructus alienos & deprehenduntur ibi, sic primus homo vestem innocentiæ perdidit, quando fructum prohibitum comedit. Unde Lucæ 10. *Qui despoliaverunt eum*, &c. Hanc vestem recuperat homo in Baptismo, in cujus signum parvuli veste candida induuntur. Et beatus est qui hanc vestem recuperatam in Baptismo custodit. Apocal. 16. *Beatus qui custodit vestimenta sua ne nudus ambulet & videant turpitudinem ejus.* Væ illis qui hanc vestem amiserunt. Erubescentior enim videtur esse nuditas quantum ad hanc vestem spiritualem, quàm nuditas quantum ad vestem corporalem. Cujus signum est quod primi parentes tunc primò erubuerunt, cùm fuerunt nudari veste innocentiæ, prius enim non erubescebant, licet corporalem nuditatem haberent. Diligenter servanda esset illa vestis quæ in extremo judicio coram toto mundo deferenda est, hanc qui non habebit, nudus apparebit in tanta Curia. Ideo monet illos qui vestem spiritualem amiserunt induere eam, illos etiam qui hanc servaverunt induere pulchriorem. Debent enim filii Dei quando crescunt vestes pulchriores habere, sicut filii nobilium pulchriores vestes habent quando sunt adulti, quam quando sunt parvuli. In solemnitatibus etiam debent fideles pulchriores vestes spirituales habere quàm in die laboris, sicut & de corporalibus vestibus fit. Item in diebus illis in quibus debent regem suscipere, scilicet in diebus in quibus communicant, debent habere pulchriores quàm in aliis diebus.

Vestis innocentiæ Baptismalis amissa recuperanda, non amissa pulchrior reddenda, cur.

Fideles spiritualiter debent pulchrius vestiti esse diebus festis & communionis.
1.

Innuitur autem triplex causa quare fideles vestium pulchritudinem deberent assumere. *Prima* est magna dignitas ad quam sunt electi, quæ causa innuitur cum dicitur: *Induite vos sicut electi Dei.* Si electi ad dignitatem aliquam terrenam honorabiliter volunt esse induti, quid debent facere illi qui ad regnum æternum sunt electi? *Secunda* causa est sanctificatio qua Sacramentorum participatione sanctificati sunt: qui enim suscipit Sacramentum Baptismi fit filius Dei & templum Spiritus sancti. 1. Joan. 3. *Filij Dei sumus.* 2. Cor. 6. *Vos estis templum Dei vivi.* Pulchriores vestes decet habere Dei filios quam diaboli servos, & ornatus pretiosior decet templum Dei, quam domos communes. Psal. 92. *Domum tuam Domine decet sanctitudo in longitudinem dierum. Tertia* est Dei dilectio, aliter enim decet esse indutos amicos regis cœlestis, quam alios. Unde legitur. 1. Machab. 11. quod Antiochus volens Jonatham esse inter amicos regis dedit ei potestatem esse in purpura & habere fibulam auream. Purpura est charitas perfecta desiderans pro nomine Christi aspera pati. Fibula verò est perfecta castitas non admittens alienum, neque quantum ad visum, neque quantum ad tactum, & hoc propter amorem Sponsi. Ad litteram fibula impedit ne pectus mulieris pudicæ videri possit vel contingi. In auro verò amor intelligitur. In purpura ergo & fibula intelliguntur charitas & castitas quæ sunt propriæ vestes animæ à Deo dilectæ, juxta illud Prov. ult. *Bissus & purpura indumentum ejus.* Et *notandum* quod vestis Christianorum specialiter est Christi similitudo, juxta illud Rom. 13. *Induimini Dominum Iesum Christum*, ideſt similitudinẽ ejus. 1. Cor. 15. *qualis cælestis tales & cælestes.* Scilicet filii cœlestis regis, & subditur. *Igitur sicut portavimus imaginẽ terreni, portemus & imaginem cœlestis.* Augustin. Summa religionis est imitari quem colis. Distinguuntur tamen hic tria genera vestium quæ competunt fidelibus secundum tres causas, quæ jam positæ sunt, quæ causæ tanguntur cum dicitur: *Sicut electi, sancti, dilecti. Prima vestis* est *Pietas*, quæ valde pulchra est, juxta illud Ecclesiastici 35. *Speciosa misericordia Dei in tempore tribulationis.* Hac veste indutus venit filius Dei, juxta illud Luc. 1. *Per viscera misericordiæ Dei nostri in quibus visitavit nos oriens ex alto.* Illi erunt digni Dei societate, qui hac veste induti inveniẽtur. Mat. 5. *Beati misericordes quoniam ipsi misericordiã consequentur.* 25. Ejusdem. *Venite benedicti patris mei possidete regnũ*, &c. *Esurivi enim & dedistis mihi manducare.* Hæc vestis specialiter pertinet ad fideles, quia electi sunt misericorditer ad tantam dignitatem. Congruum enim est ut misericordiam aliis exhibeat, qui misericordiam tantam suscepit. Ad pietatem verò primò monet Ecclesia, quia quasi naturalis est homini,

Quia electi ad dignitatem sanctorum.
2.

Quia sancti sunt ob Baptismi sanctificationem.

3.

Quia sunt dilecti Deo amici ejus: Jonathæ vestitus significat charitatem & castitatẽ, quæ sunt vestes amici Dei.

Vestis Christianorum est similitudo Christi.

Vestis fidelium triplex.

1.

Pietas seu misericordia interior, quia sunt electi.

unde apud omnes nationes commendabilis est. Job 31. *Ab infantia mea crevit mecum miseratio, & de utero matris meæ egressa est mecum.* Ad pietatem monet Ecclesia cum dicit hic per Apostolum: *Induite viscera misericordiæ*, idest affectus compassionis. Phil. 2. *Si quæ visctura miserationis.* Nulla virtus convenientior videtur in hac valle miseriæ quàm misericordia. *Secundum* genus vestis est *effectus exterior pietatis* qui enim proximo in corde compatitur, exterius debet effectum compassionis indicare, aliter non est vera compassio, unde Gregorius super illud Job 30. *Flebam quondam super eo, qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi.* Nunquid qui verè compatitur, quod necessarium conspicit proximo, negat? Isa. 58. *Cum effuderis esurienti animam tuam*, ecce compassio cordis, *& animam affectam repleveris*, ecce exhibitio operis, *orietur in tenebris lux tua. Sex* verò tanguntur ibi quæ pertinent ad effectum pietatis. *Primum* est *benignitatu*, quæ attenditur in hoc quod homo ex pietate sua pauperi largiatur. Ephes. 4. *Estote invicem benigni. Secundum* est *humilitas*, quæ attenditur in hoc, ut homo in propria persona ministerium suum exhibeat indigenti. Joan. 13. *Si ego lavi pedes vestros Dominus & magister, & vos debetis alter alterius lavare pedes. Tertium* est *modestia*, quæ in hoc attenditur, ut sermones nostros moderemur quando peccatores corripimus. Ecclesiastici 8. *Non incendas carbones peccatorum arguens eos.* Et Proverb. 12. *Qui suavis est vivit in moderationibus, relinquit contumeliam. Item* modestia attenditur in hoc, quod in prosperis sic expensas nostras moderemur, ut indigentias proximi explere possimus, unde Philip. 4. *Modestia vestra nota sit omnibus hominibus. Quartum* est *patientia*, quæ in hoc attenditur, ut malum pro malo non reddamus, unde 1. Petri 3. *Non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto, sed è contra benedicentes. Quintum* est *supportatio oneris proximi*, juxta illud Galat. 6. *Alter alterius onera portate.* Rom. 15. *Debemus nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere & non nobis placere. Vltimum* est *condonatio*, de quo hic: *donantes vobismetipsis, si quis adversus aliquem habet querelam, sicut & Dominus donavit vobis, ita & vos.* Ad Ephes. 4. *Donantes invicem sicut & Deus in Christo donavit vobis.* Matth. 18. *Nonne oportuit & te misereri conservi tui, sicut & ego tui misertus sum.* Ecclesiastici 28. *Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata solventur. Homo homini reservat iram, & à Deo quærit medelam. In hominem similem sibi non habet misericordiam, & de peccatis suis deprecatur.* Non est aliter vera patientia in homine, nisi homo ei, quem tolerat, offensam remittat & amet. Gregorius. Vera patientia amat quem tolerat. Nam tolerare & odisse non est virtus mansuetudinis, sed velamen iniquitatis. Exhibitio vero miserationis exterioris pertinet ad fideles, eo quod sunt sancti. Sacramentorum scilicet participatione fratres spiritales effecti. Sed quia opera pietatis etiam inutilia sunt, nisi charitas adsit, juxta illud 1. Cor. 13. *Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest*; ideo monet Ecclesia ad charitatem, quæ est tertia vestis dicens hic: *super omnia hæc charitatem habente*, ubi dicit Glossa. Ambrosius. Magis est studendum ei virtuti quæ major est omnibus. 1. Cor. 12. *Adhuc excellentiorem viam vobis demonstro*, quod de charitate intelligitur: & 1. Petri 4. *Ante omnia mutuam in vobismetipsis charitatem continuã habentes.* Hæc est vestis illa Christi, quã Christus noluit dividi. Joan. 19. licet pedes & manus fodi permiserit. Vestis ista pertinet ad fideles qui à Deo sunt dilecti, valde enim oportet ut Deum diligant, qui ab eo dilecti sunt usque ad assumptionem nostræ humanitatis, immo usque ad ponendũ animam suam pro nobis. Joan. 15. *Majorem hac dilectionem nemo habet ut animam suam*, &c. Bernardus. Super omnia reddit te emihi amabilem bone Jesu calix, quem bibisti opus redmptionis nostræ.

Et notandum quod *quinque* sunt quæ ad vestis commendationem solent facere. *Primum* est pulchritudo coloris, sic patientia vel pietas pulchra vestis est, velut enim rosei coloris est. Utrumque enim est quasi quoddam martyrium. De pietate habes 2. ad Corinthios 11. Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non uror? De patientia dicit Gregorius. Sine ferro & flammis martyres esse possumus, si patientiam in tribulatione custodimus. *Secundum* est odor, unde Cantic. *Odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris.* In hoc valde commendabilis est benignitas & largitas, ipsa enim est vestis illa de cujus odore potest intelligi illud Genes. 27. *Statimque ut sensit vestimentorum illius fragrantiam, benedicens illi ait. Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni cui benedixit Dominus.* Illi enim qui de facultatibus suis pauperibus largi sunt, benedicunt pauperes, benedicit & populus, benedicit & Dominus. *Tertium* est artificium. Hoc modo commendabilis est modestia in regendo labia sua, maximæ enim discretionis est modestiam tenere in verbis. Prov. 10. *Qui moderatur labia sua, prudentissimus est. Quartum* est materiæ preciositas, sic spes commendabilis est cum materia ejus sit beatitudo. Est spes certa expectatio futuræ beatitudinis, ut dicit Augustinus. *Quintum* est suavitas. Sic pax vel mansuetudo commendabilis est. Colos. 3. *Pax Christi exultet in cordibus vestris.* De mansuetis autem dicitur Psalm. 26. *Mansueti delectabuntur in multitudine pacis.* Et in his omnibus commendabilis est Vestis Charitatis. In *colore* cõmendabilis est cum sit vestis deaurata, vel potius aurea, juxta illud. *Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato.* Ab *odore* etiam commendabilis est, valde enim redolet Deo juxta illud Cant. 1. *Dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum.* Glossa Interlin. dicit quod nardus est humilis herba calidæ naturæ per quam charitas designatur. Commendabilis etiam est ab *artificio*, quasi enim studuisse videtur Deus ut sponsæ suæ hanc vestem contexerit, quando tot & tanta fecit ut eam ad amorem suum accenderet. Psalm. 9. *Annunciate inter gentes studia ejus. Quarto* commendabilis est propter *pretiositatem materiæ.* Si sericum pretiosum est quod trahitur de visceribus vermium, quàm pretiosa debet esse vestis charitatis, quæ quodam modo trahitur ex visceribus Christi? dum per foramen lateris patet nobis amor, quo Christus dilexit nos, quo amore ad eum diligendum accendimur Bernardus. Patet arcanum cordis per foramen corporis, patet magnum illud pietatis sacramentum, patent viscera misericordiæ in quibus visitavit nos oriens ex alto. *Quinto* commendabilis est hæc vestis à *suavitate*, propter quam unctio vocatur. 1. Joan. 2. *Vos unctionem habetis à sancto.* Item notandum quod Charitas est vestis turpitudinem peccatorum operiens, juxta illud 1. Petri 4. *Charitas operit multitudinem peccatorum.* Prov. 10. *Vniversa delicta operit charitas.* Humilitas etiam est vestis operiens, sed humilitas operit bona ne videantur, abscondita enim sunt bona nostra etiam à propriis oculis ne evanescant, charitas verò operit mala. Humilitas est quasi vestis de sacco, sub qua latitant filij Dei Isa. 50. *Indũ cœlos tenebris & saccum ponam operimentum eorum*, & Jonæ 3. *Surrexit* (Rex) *de solio suo & abjecit vestimentum suum à se & indutus est sacco.* Item charitas est vestis

2. Misericordia exterior quia sunt sancti.

Effectus pietatis seu misericordia.

1.
2.

3. Duplex spiritualis.

Corporalis

4.

5.

6.

3. Charitas quia sunt dilecti.

II. Vestes fidelium commendant.

1. Color roseus patientiæ & misericordiæ.

2. Odor largitatis vel benignitatis.

3. Artificium, modestia in sermone.

4. Preciositas materiæ, spes vitæ æternæ.

5. Suavitas mansuetudinis.

Vestis pretiosissima charitas.

1. A colore. Psal. 44.

2. Ab odore.

3. Ab artificio

4. Ob materiæ pretiositatẽ

Luc. 1.

3. Ob suavitatem.

Effectus charitatis.

1. Operit mala.

Humilitas operit bona

2. Calefacit.

Valde *calefaciens*, propter quod ignis dicitur à Domino Lucæ. 12. *Ignem*, inquit, *veni mittere in terram, & quid volo nisi ut accendatur.* Charitas etiam *ornat*, & sine ejus ornatu indigna est anima cœlum ingredi. Ipsa est vestis nuptialis; de qua Matth. 22. *Amice, quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem?* Et charitas vestis nuptialis potest dici, quia matrimonium quo humana natura soror nostra nupsit filio Dei multum requirit ut vestem charitatis habeamus. Si enim matrimonia quæ fiunt quotidie inimicos amicos efficiunt, quomodo hoc excellens matrimonium homines ad Dei amorem non accendet? Item charitas hominem *munit*, quia *fortis est ut mors dilectio.* Cantic. ult. & 1. Corinth. 13. *Charitas patiens est, benigna est &c.* Charitas est & decor & fortitudo: decor in quantum ornat, fortitudo in quantum munit. Prov. ult. *Fortitudo & decor indumentum ejus.* Proprium indumentum est Ecclesiæ charitas, quæ fortitudo est quando perfecta est. Lucæ ultimo. *Sedete in civitate quoadusque induamini virtute ex alto.* Virtus ista ex alto, fuit ardor charitatis. Sequitur, *quod est vinculum perfectionis.* Charitas dicitur vinculum, quia membra Ecclesiæ ligat ad virtutem, & in qua ligatione perfectio est Ecclesiæ. 1. Corinth. 6. *Qui adhæret Domino, unus spiritus est.* Jerem. 13. *Agglutinavi mihi omnem domum Israel, & omnem domum Juda, dicit Dominus.* & Deuter. 10. *Patribus tuis conglutinatus est Dominus & amavit eos.*

3. Ornat. Est vestis nuptialis, quomodo.

4. Munit.

Charitas est vinculum, quale.

DOMINICA IN SEPTUAGESIMA.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Agitur hoc sermone de triplici cursu ad Mortem, Infernum, & Paradisum. Item de iis, quæ currentem à comprehendendo bravio æterno vel Paradiso impediunt, & quæ ad hoc adjuvant.

Sic currite ut comprehendatis. 1. *Corinth.* 9.

SERMO XXII.

CUrsus de quo Apostolus loquitur non est cursus levitatis, sed est cursus sapientibus & insipientibus spectabilis, & possumus distinguere secundum scripturas Tres species Cursus. Primus est Cursus ad *mortem temporalem.* Hoc cursu currunt omnes magni & parvi, & potentes & contracti. Hoc currunt pueri antequam vadant, quilibet enim singulis diebus facit unam dietam ad mortem. De hoc cursu dicit Augustinus: Nihil est aliud tempus præsentis vitæ quam cursus ad mortem, in quo nemo vel paululum stare vel tardius ire permittitur, sed omnes urgemur pari motu. Ex quo verbo satis apparet quàm fatuum sit sectari gaudium In mundo isto, cùm potius fletus pertineat ad eos qui ad mortem tendunt quàm risus, ideo recte dictum est à Salomone Ecclesiastæ 2. *Risum reputavi errorem &c* Ex eodem verbo patet fatue agere eos, qui tantum laborant ut diu vivant. Valde enim fatuum est ad locum aliquem currere & nolle ad eum pervenire, unde Augustinus: Quanta cura, quanto opere quærunt homines ut diu vivant? ipsum autem diu vivere, quid est nisi ad finem currere? studia tua contraria sunt, ambulare vis & pervenire non vis. Et Gregorius. Quid est vita mortalis nisi via: & quale sit fratres mei perpendite, in labore viæ lassari & eandem viam nolle finiri. Hoc tamen *notandum* quod sicut in flumine non appareret velox cursus navis, nisi respectus habeatur ad stabilitatem littoris, sic nec apparet velox cursus vitæ præsentis nisi habeatur respectus ad æternitatem vitæ futuræ. Tunc bene cognoscunt hunc velocem cursum, unde illi qui sunt in inferno dicunt Sap. 5. *Nos nati continuo desinimus esse.* Et sicut fatuus esset, qui in modica terra haberet jus dominandi tanto tempore, quanto posset transire eam super uno veloce equo, & in uno magno regno haberet jus illud perpetuo possidendi, si primo jure secundo jure se spoliaret; sic fatui sunt qui mundum istum regno æterno præponunt. *Duo* exempla hujus cursus invenimus in creaturis. *Primum* est cursus aquarum, unde 2. Regum. 14. *Omnes morimur, & quasi aqua dilabimur in terram, quæ non revertuntur.* Sicut ergo fatuus esset qui cursu aquæ defleret, sic fatuus videtur esse qui mortem mortalium deflet. *Aliud* exemplum est cursus siderum, præcipue cursus solis, unde Ecclesiastæ 1. *Oritur sol & occidit, & ad locum suum revertitur.* Quam citò sol ortus est, tam cito incipit currere ad occasum, & quando creditur occidisse, occulte redit ad locum unde processit. Sic homo quàm citò natus est incipit currere ad mortem, & cum mortuus creditur ad auctorem suum revertitur ut pœnam vel præmium à Deo recipiat.

Tres cursus hic tractandi.

I. Cursus ad mortem temporalem Currendus est omnibus.

1. Hinc colligе fatuum esse in hoc Mundo gaudere velle.

2. Diu vivere velle.

Brevis cursus vitæ unde appareat.

I. Hanc vitæ æternæ præponere.

Cursus vitæ similis est cursus aquarum.

Solis.

Secundus Cursus est *malorum*, de quo cursu legitur Hierem. 23. *Factus est cursus eorum malus & fortitudo dissimilis.* Dissimilitudo ista potest attendi in hoc, quod ipsi sunt fortes ad malum & debiles ad bonum. Cursus verò iste nihil aliud videtur esse quam festinatio ad mortem æternam. Nunquid ad mortem æternam festinant illi, qui non solum malum de die operantur, sed etiam de nocte? nec solum ferialibus diebus, sed etiam festivis: qui non solum duobus pedibus vadunt in infernum, sed etiam omnibus membris peccant? Unde Proverb. 6. *Homo apostata, vir inutilis graditur ore perverso.* Qui peccatum ore committit, ore quodammodo graditur in infernum. Idem potest dici de aliis membris. De hoc cursu dicit Bernardus. Magna confusio, ardentius desiderant seculares pernitiosa quàm utilia, alacrius currunt ad mortem quàm nos ad vitam. Mali homines onusti spinis vitiorum ad infernale incendium non cessant currere, nec admonitionibus spinas volunt deponere, quibus incendi debent, nec ad modicum tempus quiescere, singulis diebus faciunt dietam unam illuc. Vere gens absque consilio sunt & sine prudentia; utinam saperent & intelligerent ac novissima providerent, utinam cogitarent vias suas & converterent pedes suos in viam Paradisi.

II. Cursus malorum ad Infernum qualis.

Deuteron. 32.

Tertius Cursus est *bonorum* de quo Bernardus, qui amat ardentius, currit velocius & pervenit citius. Et de hoc cursu loquitur hic Apostolus. *Sic currite &c.* & Hebr. 12. *Curramus ad propositum nobis certamen.* Hoc cursu currit qui incessanter bonũ operatur, juxta illud Ecclesiastæ. 9. *Quodcunque facere potest manus tua instãter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia, erunt apud inferos, quo tu properas.* Opus non erit ibi, sed potius merces operis. Ratio etiam excusationis vel defensionis non erit ibi, quia altissimus interrogabit opera. Sicut legitur Sap. 6. Apoc. 14. *Opera enim illorum sequuntur illos.* Scientia etiam & sapientia non erunt ibi utiles ad defensionem peccatorum, immo potius erunt noxiæ, faciunt enim ad aggravationem peccati, unde Luc. 12. *Servus sciens voluntatem domini sui, & non faciens plagis vapulabit multis.* Qui verò vult sic currere ut comprehendat, *specialiter* debet *duo* facere. *Primum* est ut à malis abstineat, *secundum* est ut de bonis quæ agit non superbiat. Ille qui bona agendo currit, & tamen à malis non cavet, ipse in incertum currit, modo per viam paradisi, modo per viam inferni, modo ante, modo retro, talis maledictus est. Ecclesiastici. 2. *Væ peccatori terram ingredienti duabus viis.* De tali dicit Glossa super illud. 1. Corinth. 9. *Ego sic curro, non quasi in incertum.* In incertum currit, qui talia agit ut ex quibusdam

III. Cursus bonorum ad Paradisum.

Currendi duo sunt necessaria ut comprehendat.

1. Vt mala non admittat bonis.

In incertũ q'ris currat.

possit sperare, & ex aliis desperare. De tali potest intelligi illud. Ecclesiastici 34. *Vnus ædificans & unus destruens quid prodest illis nisi labor?* Ille etiam qui de bonis quæ habet superbit ad bravium æternum non pervenit. Licet enim videatur currere in paradisum, currit tamen in infernum. Gressu operis exterioris, qui hominibus apparet, tendere videtur ad cœlum, sed gressu mentis, qui potentior est, intentione scilicet, tendit in infernum. Et Notandum quod Humilitas multum valet ad hoc *quinque* de causis. *Primo* quia hominem levem facit. Vere enim humilis quasi nil ponderat & se & bona quæ habet, ipsius vox est illa: *& dixi nunc cœpi.* Psal. 76. Superbus præsumit de bravio cum adhuc longe valde sit ab eo, unde cessat de cursu non advertens illud Bernardi ubi dixisti sufficit, ibi defecisti. Humilis verò quia longe se à bravio credit, incessanter currit. *Secundo* quia humilitas hominem à casu custodit, casus enim maximum impedimentum solet esse currentibus in stadio, & præcipuè casus à quo currens per se non potest surgere. Quod autem humilitas à casu conservet, patet ex eo, quod cum Dominus ostenderet S. Antonio Mundum plenum laqueis, & ipse quæreret quis evaderet laqueos illos; respossum est ei, Humilitas. Idem patet ex verbis Gregorii dicentis. Nunquid qui humilibus dat gratiam, auferet datam; ergo argumentum superbiæ est subtractio gratiæ. *Tertio* quia humilitas impetrat gratiæ abundantiam. Isai. 40. *Qui dat lasso virtutem, & his qui non sunt fortitudinem & robur mutiplicat.* Illi *qui non sunt*, vocantur humiles, qui se nil reputant. Et Bernardus. Semper solet esse divinæ gratiæ familiaris humilitas. Cum ergo humilitas gratia Dei digna sit, valet ad hoc ut bravium comprehendatur; comprehendere enim bravium gratia Dei est, non virtus humana: juxta illud ad Roman. 9. *Non volentis, neque currentis sed miserentis est Dei*, & Amos. 2. *Velox pedibus suis non salvabitur*, & Ecclesiastæ. 9. *Verti me ad aliud, vidique sub sole nec cursum velociũ, nec fortium bellum.* *Quarto* quia humilitas descendendo vadit, cum superbia eat ascendendo, & ideo velocius currere potest. Humilitas etiam non detinetur bellis & contentionibus sicut superbia, unde Proverb. 22. *Arma & gladii in via superbi, custos autem animæ suæ longe recedit ab eis.* *Quinto* quia Deus qui bravium est, humili appropinquat secundum quod dicit Glossa super illud. Psal. 33. *Iuxta est Dominus his qui tribulato sunt corde.* Augustinus. Altus quidem est Dominus, sed inclinatur humili & non se erigenti. Superbus cursu circulari currere videtur, bona enim opera quæ ab ipso procedunt, ad seipsum reflectit, dum propriam gloriam quærit, unde currendo non proficit eo modo, quo ille qui gloriam Dei quærit. Superbus hic mercedem suam recipit, juxta illud. Matth. 6. *Amen dico vobis receperunt mercedem suam*, & ideo in futuro bravium non comprehendit.

Humilitas ad hunc cursum juvat, superbia impedit.

1.

2.

3.

4.

5.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

Summarium.

Docet hic sermo à quibus expediti esse debeamus & quomodo currendum sit, ut æternum bravium & comprehendamus.

SERMO XXIII. Vt bravium æternũ cõprehendam oportet.

Sic currite, &c. *Corinthiorum* 9.

QUatuor sunt necessaria alicui ad hoc quod sic currat, quod comprehendat. Primò quod sit *expeditus*. *A tribus* verò debet esse expeditus qui currere vult ad bravium æternum. *Primo* à vinculis peccatorum & à carcere Diaboli. Proverb. 5. *Iniquitates suæ capiunt impium & funibus peccatorum suorum constringitur.* Non potest ergo currere nisi virtute Dei solvatur juxta illud. Joan. 11. *Solvite eum & sinite abire.* Et sicut uxor quando scit maritum suum esse in carcere materiali laborat & apud Dominum & apud homines ut à carcere liberetur, sic etiã multo fortius laborare deberet quando scit eum esse in carcere Diaboli. Sed aliter est. Pro liberatione enim à carcere Diaboli, nec eleemosynæ, neque orationes, neque alia auxilia fiunt. *Secundum* à quo oportet hominem expeditum esse est onus temporalium istorum, unde Bernardus. Tu onustus auro & argento putas te Christum sequi, exultavit ut gigas ad currendam viam? Qui videt se nimis oneratum temporalibus bonis, deberet facere largas eleemosynas, & sic se exoneraret, & Dei auxilium sibi compararet. *Tertium* à quo debet expeditus esse, est vestis longitudo. Quasi vestis de pravo panno est caro, quæ semper crescit desideria sua dilatando. De qua veste dicitur in Epistola Judæ. *Aliis miseremini in timore; odientes & eam, quæ carnalis est, maculatam tunicam.* Vestis ista restringitur quando desideria minuuntur, secundum illud. 1. Timoth. 6. *Habentes alimenta & quibus tegamur his contenti simus.* Quasi nudus verò currit, qui pro amore Christi omnia relinquit, juxta illud Amos. 2. *Nudus fugiet in illa die dicit Dominus*, & Marci 14. legitur de adolescente qui rejecta sindone nudus profugit. Secundo necessarium est currenti ad hoc quod bravium comprehendat ut *velociter currat*. Proverb. 22. *Vidisti virum velocem in opere suo? coram regibus stabit*, recipietur enim cum his qui sedes regales paradisi impleverunt. Sed sunt quidam qui multa bona proponunt, & tamen ea nunquam aggrediuntur, in quibus videtur impletum esse illud. Exod. 15. *Fiant immobiles quasi lapis.* Ad eos pertinet illud: Proverb. 26. *Sicut ostium vertitur in cardine suo, ita piger in lectulo suo, lectulo, inquam, conscientiæ.* & Ecclesiastici 33. *Præcordia fatui quasi rota curri.* Circa axem vertitur, ab axe tamen non separatur, sic tales multa proponunt & non faciunt. Tertio necessarium est ut à *deviatione* caveat, error enim multum impedit hominem, ne bravium comprehendat. Exemplum de hoc habemus in filiis Israel, qui in deserto cucurrerunt, non tamen proficientes, & in hæreticis, qui ita velociter currere videntur, & tamen bravium non comprehendunt errore impediti. Idem accidit mulieribus fortilegis Ecclesiastæ 10. *Labor stultorum affliget eos quia nesciunt in urbem pergere* Contra errorem istum securum remedium est, ut homo Christum sequatur. Alii sancti errare potuerunt, sed ipse non, unde Joan. 8. *Qui sequitur me non ambulat in tenebris.* Ipse bene novit viam Paradisi, qui inde venerat, unde Psalmus. 1. *Novit dominus viam justorum* Bernardus. Beatus est domine Jesu qui te hominem inter homines conversantem diligenter observans, pro viribus se præbet imitatorem tui. Quarto necessarium ut currendo perseveret, quia secundum Bernardum perseverantia est singularis filia summi regis, illa enim sola hæres est regni cœlestis. Ad commendationem perseverantiæ noluit Christus de cruce descendere, licet offerrent ei Judæi pretiosum munus pro hoc, scilicet quod crederent in eum. Licet etiam vulneratus esset, noluit tamen desistere ab opere incepto, donec dixerit: *Consummatum est.* Joan. 19. De hac consummatione videtur gloriari Apostolus dicens. 2 ad Timot. 4. *Bonum certamen certavi, cursum consumavi.* Tantum valet ultimũ opus perseverantis, quantum omnia præcedentia; defectus verò in fine operis, quasi destructio est omnium præcedentium, ideo dicitur Proverbiorum. 18. *Qui mollis & dissolutus est in opere suo, frater est suæ opera*

I. Peditos Ex

1. A vinculis peccati & Diaboli.

2. Ab onere rerum temporalium. *Psal. 18.*

3. A longa veste id est, desideriis tẽporaliũ.

Nudus currit, qui pro Christo omnia relinquit.

II. Velociter currere, id est proposita bona implere.

III. Non deviare.

Christum imitantes non deviant.

IV. Currendo perseverare Commendatio & necessitas perseverantiæ. Matth. 27.

opera dissipantis. Mollis est qui cedit, durus, qui quam citò occurrerit ei aliquid in opere incepto, desistit ab eò, quod quasi idem est ac si illud quod factum est dissiparet.

DE EADEM.

SERMO TERTIVS.

SUMMARIUM.

Tradit hic sermo quomodo sit currendum spiritualiter, & quæ ad cursum istum incitare nos debeant.

SERMO XXIV. Cursor spiritualis debet imitari in tribus famulum currere iussum.

Sic currite &c.

TRia solet prependere minister intelligens, cum dicitur ei à Domino suo, curre ad talem locum. *Primum* est, quod quam citò poterit, iter arripiat, *secundum* ut sine interpolatione quietis, si potest, eat, *tertium* ut non lentè, sed velociter incedat. Eadem debent accipere fideles in verbo Apostoli exhortantis eos ad cursum, ut si quis nondum aggressus est iter Paradisi, sine dilatione illud arripiat. De hac dilatione vide in tractatu de Acedia in capite de dilatione conversionis. Qui verò jam iter arripuit, incessanter perficiat, juxta illud Ecclesiastæ 9. *Quodcunque facere potest manus tua, instanter operare*, & hoc non pigrè, sed velociter Ecclesiastici 31. *In omnibus operibus tuis esto velox.*

Ad cursum spiritualem incitat.

Sex verò sunt quæ solent homines incitare ad currendum spiritualiter. *Primum* est bravii præciositas, quod est corona æterna, de qua subdit Apostolus 1. *& illi quidem, ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.* Corona ista est, quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se. Ipsa est dulcedo illa quam admiratur David dicens, Psalm. 30. *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine &c.* Pro singulis horis, quibus homo in cursu isto laborabit, fruetur plus quam centum millibus annorum illis deliciis, quibus fruitur Deus, cum tamen modicum esset centum annis laborare pro fruitione unius horæ. *Secundum* est multitudo & sublimitas personarum spectantium & exspectantium cursum nostrum. De spectantibus legitur 1. Corinth. 4. *Spectaculum facti sumus Mundo & Angelis & hominibus.* De exspectantibus verò dicit Bernadus, quod exspectant nos Angeli, ut eorum ruina restauretur; sancti, ut eorum gloria compleatur; Deus pater quasi filios & hæredes, ut nos super omnia bona sua constituat; Filius quasi fratres & cohæredes, ut fructum nativitatis & precium sanguinis patri suo offerat: & spiritus sanctus, qui est charitas & benignitas, in qua Pater nos prædestinavit, nec dubium quin prædestinationem impleri velit. O qualiter aliquis curreret ad aliquem locum præsentis miseriæ, si sciret se ibi exspectari à Beata Virgine: qualiter ergo currere debemus ad locum deliciarum, ubi tot & tanti nos exspectant. *Tertium* est temporis brevitas, breve enim tempus est quod restat homini, vel forsitan nullum, ideo dicitur Galat. 6. *Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes*, & Joannis 12. *Ambulate dum lucem habetis, ut non vos tenebræ comprehendant.* Et ejusdem. 9. *Veniet nox quando nemo potest operari.* *Quartum* est viæ prolixitas Bernardus. Festinans à terra ad cœlos, non moram faciat, quæ etsi non detinet, plurimum tamen nocet. Licet autem videatur esse longa via universis à terra ad cœlum ascensuris, præcipuè verò his qui peccando magis se elongaverint, de quibus dicitur, Psalm. 72. *Qui elongant se à te peribunt*, quod ut frequentius verum est. Iterum: Psalm. 118. *Longe à peccatoribus salus.* Seneca. Faciamus quod in itinere fieri solet, qui exierunt tardius velocitate moram compensant. *Quintum* est qualitas loci in quo sumus & malitia inhabitantium. Gregorius. Mala quæ nos hic præmunt ad Deum ire compellunt, & Exodi. 12. *Vrgebant Ægyptii populum* (Domine) *de terra exire velociter.* *Sextum* est hostium persequentium nos velocitas & crudelitas. De velocitate habes Thren. 4. *Velociores fuerunt persecutores nostri aquilis cœli.* De *crudelitate* Hierem. 6. *Crudelis est, & non miserebitur.* Væ illi qui in manus Diaboli per pigritiam suam inciderit.

1. Loci in quo currimus malignitas.

6. Crudelitas.

DE EADEM.

SERMO QVARTVS.

SUMMARIUM.

Octasione theimatis & temporis hujus ostendit hic sermo I. *fatuitatem delicate nunc viventium.* II. *commendat abstinentiam à variis ipsius utilitatibus.* III. *quatuor species abstinendi recenset.*

Omnis qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet. 1. *Corinth.* 9.

SERMO XXV. Cursor spiritualis in quibus debeat imitari temporales.

HOc planè verum est de contendentibus cursu corporali, qui abstinent ab omnibus, quæ possent eis esse occasio amittendi bravium, verbi gratia; placeret eis quandoque quiescere ut Cap. biberent de fonte quem vident juxta viam, abstinent tamen ne bravium amittant. Item si inveniant aliquid preciosum seu ponderosum, longe tamen minus valens quam bravium, contemnunt illud, si credunt quod propter hoc bravium amittant. Item licet pulchrius & honorabilius esset quod differrent vestes suas indutas, currunt tamen in camisys. Sic oportet eum qui vult comprehendere, abstinere à multis delectationibus & contemnere multa pretiosa. *Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum Diaboli*, ut legitur. 1. Timoth. 6. Item oportet eum contemnere multa quæ faciunt ad decorem & honorem, plus enim debet amare bonitatem quàm pulchritudinem, & potius velle se esse bonum quam pulchrum, & vilescere debet ei transitoria gloria pro magnitudine æternæ gloriæ.

Thema & tempus hoc dat occasionem agendi de Abstinentia tripliciter.

Et quoniam verbum propositum in Septuagesima legitur quando viri spirituales augent abstinentias suas, & viri carnales nimis vacant deliciis carnis in commessationibus & ebrietatibus, posset fieri tunc sermo de Abstinentia, & posset versari circa Tria, scilicet circa fatuitatem eorum qui tali tempore nimis vacant deliciis carnis, & circa commendationem abstinentiæ, & circa diversas species ejus. Fatuitas verò illorum qui tunc magis vacant deliciis, Multiplex potest ostendi. *Primo* per hoc quod ipsi tunc magis delicatè vivere volunt, quando viri spirituales magis se affligunt, cum tamen ipsi magis indigerent asperitate pœnitentiæ. Sed ipsi pro gutta una amaritudinis quam hic biberent, bibent in futuro mare æternæ amaritudinis, unde Hierem. 25. *Cum noluerint accipere calicem de manu tua ut bibant dices ad eos: Hæc dicit dominus exercituum: Bibentes bibetis, quia ecce in civitate in qua invocatum est nomen meum ego incipiam affligere & vos quasi innocentes & immunes eritis? Secundo* per hoc, quod, cùm tempore tali Diabolus acrius desæviat, eò quod appropinquat tempus salutis, juxta illud Apoc. 12. *Væ terræ & mari quia descendit Diabolus ad vos habens iram magnam, sciens quod modicum tempus habet*, ipsi arma abundantius volunt ei ministrare contra se ipsos, quasi conjurassent in mortẽ propriam, quando è contrario deberent ei arma subtrahere, ut faciunt viri spirituales. Arma quibus utitur cõtra nos Diabolus sunt cibi & potus delectabiles & superflui. *Tertio* per hoc, quia, cùm difficile

I. Fatuitas nunc delicate viventium patet.

1.

sit assuetis carere, & tanto difficilius quanto aliquis magis assuevit, ipsi ut usu carnium facilius careant in Quadragesima ante Quadragesimum multum uti volunt carnibus, tali suavitate laborantes qua laboraret ille qui in principio hyemis assuesceret pellicio, quo sciret carere se in magna hyeme oportere. Quanta sit vis consuetudinis, habes, Jerem. 13. ubi sic legitur. *Si mutare potest Æthyops pellem suam, & pardus varietates suas, & vos poteritis benefacere, cùm didiceritis malum.* 4. *Quarto* per hoc, quod cum ipsi habeant pessimum hospitem qui omnibus bonis veris spoliat hospitium juxta illud Joelis. 2. *quasi ortus voluptatis terra coram eo, & post eum solitudo deserti &c.* Cùm ipsi deberent sic se habere ad eum in ejus recessu, ut non libenter postea rediret ad eos, ipsi econtrario faciunt ei magnum festum in suo recessu, & non unius diei, sed quindecim, vel amplius. Et ideo post Pascha libentius ad eos revertitur juxta illud Luc. 11. *Cum immundus spiritus exierit de homine ambulat per loca inaquosa quærens requiem, & non inveniens dicit: Revertar in domum meam, unde exivi.* Mirum est, quia, si melior amicus quem ipsi habent, quatriduanus esset in hospitio eorum, jam eis fœteret, essent enim affecti tædio de ejus præsentia. Diabolo devotiores sunt, quando per dimidium annum vel plus fuit in hospitio eorum, & majus festum faciunt sibi, quam etiam in principio. Si Deus in paupere aliquo receptus sit hospitio eorum, citò se expediunt de eo, Diabolo verò splendide procurant, & longo tempore antequam recedat. 5. *Quinto* per hoc, quia, cum ipsi deberent præparantia suscipere appropinquante tempore salutis & spiritualis purgationis, ipsi econtrario impeditiva suscipiunt. Tempus salutis est tempus Quadragesimale, sicut tunc cantat Ecclesia. *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.* 2. Corinth. 6. 6. *Sexto* per hoc, quod, cum appropinquante adventu domini eorum, ipsi deberent appropinquare & exire obviam illi, ipsi econtrario elongant se, & ideo merito possunt timere illud. 7. Psalm. 72. *Qui elongant se à te peribunt. Septimo* per hoc, quod, cum deberent præparare hospitium Domino venturo, ipsi econtrario ignem apponunt, luxuriæ enim vacant, quæ *ignis est usque ad perditionem devorans & omnia eradicans* 8. *genimina*, ut legitur. Job. 31. *Octavo*, quia, cum Dominus vix inveniat aliquos qui serviant ei per longum tempus quin fatigentur & tepescere videantur, juxta illud Psal. 118. *Dormitavit anima mea præ tædio*, isti tamen ferventiores sunt in 9. servitio Diaboli in fine, quam in principio. *Præterea* cum dominus castra Diaboli sibi subjugare velit per famam, ipsi ea ita implent victualibus, quod quandoque tenent se usque ad Dominicam in ramis Palmarum, castra ista sunt corpora peccantium.

II. abstinentiam commendant. Circa Secundum verò notandum quod ad commendationem pœnitentiæ multa possunt valere. *Primo* ea quæ contrarium ipsi, scilicet vitium gulæ nobis exosum reddunt, quorum *tria* sufficiat ponere. Quorum *primum* est miseria præsens in qua vitium gulæ nos posuit. *Secundum* est vilitas in qua hoc quotidie homines ponit, eos enim in bestias convertit, juxta illud Senecæ. Quosdam ventri obedientes, loco animalium, non hominum numeremur. *Tertium* est *periculum* tam *corporale* quam *spirituale*, in quod hoc vitium ponit. De *corporali* legitur Ecclesiastici 37. *Propter crapulam multi obierunt, qui autem abstinens est, adjiciet vitam.* De *spirituali* verò satis potest patere per hoc quod legitur Proverb. 30. *Per tria movetur terra, & quartum non potest sustinere. Per servum, cum regnaverit: per stultum, cum satiatus fuerit cibo.* Stultus cibo satiatus, est corpus, cui nihil negatur quod appetit. Homo qui servus est gulæ, & qui gratiam non habet abstinendi, est sicut homo super equum indomitum non habentem frenum, qui in magno periculo est, præcipue si aqua profunda proxima sit, vel si sit juxta hostes suos, cito enim potest submergi, vel in manus hostium dari. Sic homo qui est absque freno abstinentiæ, cito in aquis voluptatis submergi potest, vel aliter perire. *Secundo* potest ad hoc valere quod Dominus in Paradiso & in statu innocentiæ parentes nostros eam docuit, & in forma corporis humani nobis eam scripsit. Velut quædam litteræ, quibus documentum abstinentiæ scriptum est in corpore humano, sunt oris modicitas. Inter animalia enim quæ sunt magni corporis minimum os habet homo, & dentium brevitas, & quod hominis os non est pronum ad terram. *Tertio* potest valere ad hoc quod virtus abstinentiæ magnæ fortitudinis est & dignitatis; hac enim homo bruta animalia excedit. Ethnicus,

1. Humani oris forma.

3. Vis abstinentiæ in frenanda gula.

Est virtus placitis abstinuisse bonis.

Non est magnum quid aliquem facere quod sibi placet. Proverb. 16. *Melior patiens viro forti, & qui dominatur animo suo, expugnatore urbium.* Dominator animi sui est, qui in potestate habet animum suum ut à vindicta vel aliquo alio, quod animus appetit eum coërcent. Abstinentia est velut quidam lapis preciosus cœlitus homini missus, custodiens eum ne usus temporalium bonorum ei noceat. Sine ipso bona transitoria hominem eis utentem de facili interficiunt. Si lapis preciosus, servans hominem ne vinum ei noceat tantum amatur, quantum amandus est lapis iste? *Quarto* potest valere ad hoc, quod abstinentia magnæ efficaciæ est contra hostes nostros, præcipuè contra carnem & Diabolum. Contra *Carnem*, quod eam debilitat & spiritui subjugat, arma etiam subtrahit & igni concupiscentiæ, quo caro spiritum incendit, ligna aufert. Sicut castra, alias inexpugnabilia, per subtractionem victualium capiuntur, sic caro quæ aliter vinci non potest, per abstinentiam domatur. Utendus esse videtur, qui dicit carnem suam non posse vincere, cum possit ei subtrahere cibum & potum usque ad humiliationem. Legitur Genes. 16, quod Agar ancilla videns se concepisse despexit dominam suam. De qua cùm Sara conquereretur, ait Abraham. *Ecce ancilla tua in manu tua est, utere ea ut libet.* Sic caro in manu spiritus est ut eam humiliet victualia subtrahendo. Contra *Diabolum* verò valet abstinentia, quod sicut lupum corporalem fames cogit exire de nemore, sic abstinentia lupum infernalem, Diabolum scilicet, facit exire de nemore, scilicet de homine. Matth 17. *Hoc genus (Dæmoniorum) non ejicitur nisi per orationem & jejunium.* Abstinentia Diabolum ponit in sicco, ubi ipse requiem non habet. Unde Matth. 12. *Cum immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quærens requiem & non invenit.* Diabolus ad modum piscis habitat in locis humentibus. Job. 40. Unde per abstinentiam poni debet in loco sicco, ut ibi quasi interficiatur secundum consilium Raphaelis. Tob. 6. dicentis ad Tobiam juniorem de pisce magno, qui stabat ad devorandum eum, ut extraheret eum de aqua in siccum. Quo facto cepit palpitare ante pedes ejus, & qui prius stabat ad devorandum, de facili tunc occisus est. Sic de facili punitur tunc Diabolus in hominibus, qui abstinentiam amplectuntur, qui non poterat occidi in eis, dum delicate viverent. Valet etiam abstinentia ad omnia, dum ori subtrahit,

4. Vis abstinentiæ adversus Carnem.

2. Adversus Diabolum

I. Tria quæ cogitata Gulam depellunt.
1.
2.
3. periculum corporale & spirituale.

trahit, quæ in opera pietatis expenduntur, quæ *pietas ad omnia utilis est*, ut legitur 1. Timoth. 4.

5. Quia Abstinentia ad omnia valet quomodo.

Circa tertium verò notandum quod Quatuor sunt species Abstinentiæ. *Prima* est abstinentia à malo vel à peccato, quæ summè necessaria est, quia sine ea non valent ceteræ abstinentiæ. Hieronymus. Tunc præclara est apud Dominum

III. Species Abstinentiæ.

1. Abstinentia à peccato.

abstinentia corporis, cum animus jejunat à vitiis. Parum quidem prodest tenuari corpus abstinentia, cum animus intumescit superbia, Isidorus. Qui à cibis abstinent & mala agunt Dæmones imitantur, quibus esca semper abest & culpa semper adest, & Isa. 58. *Quare jejunavimus & non aspexisti?* & sequitur responsio. *Ecce in die jejunii vestri invenitur voluntas vestra*, & post. *Ecce ad lites & contentiones jejunatis*, ubi dicit Glossa. Homo interior vescitur carnibus draconis, quæ datur esca populis Æthyopum, & subditur. *Nunquid tale est jejunium quod elegi? dissolve colligationes impietatis &c* Parum abstinentes videntur

Mortaliter peccantes sunt imprudentiores brutis, qui.

esse qui à peccato mortali non abstinent in quo oculo fidei mortem suam perpendunt, cum bruta animalia ab esca illa abstinere videantur, ex qua captionem suam sequi perpendunt, aves enim & cetera animalia in easdem pedicas retiaque non incidunt. *Secunda* species est abstinentia à bono, quod

2. Abstinentia à bono vitandi scandali causa.

est species mali, unde 1. Thess. 5. *Ab omni specie mala abstinete vos*. Ab hoc abstinendum est propter scandalum proximi, cum scriptum sit. Matt. 18. *Væ illi per quem scandalum venit*. Hic attendere deberent mulieres, quæ, ut debent, volunt esse matronæ, & tamen volunt in ornatu similes esse meretricibus, de qua materia vide tractatum de ornatu. De hac abstinentia habemus exemplum. 2. Machab. 6. ubi Eleazarus dixit illis qui volebant quod fingeret se comedere carnes à lege prohibitas, *etsi*, inquit, *nostra dignum non est fingere, ut multi adolescentium arbitrantes Eleazarum, nonaginta Annorum transisse ad vitam alienigenarum & ipsi propter meum simulationem & propter modicum corruptibilis vitæ tempus decipiantur*. *Tertia* species est abstinentia à bono,

3. Abeodem proprii periculi causa.

quod potest esse occasio mali, ut à forti vino, *quod ingreditur blande, sed in novissimo mordebit ut coluber, & sicut regulus venena sua diffundet*. Prov. 23. Eadem etiam causa abstinendum est à familiaritate mulierum. De hoc vide in tractatu de Luxu-

4. Ab eodem maioris boni causa.

riis, ubi agitur de occasionibus luxuriæ. *Quarta* species est abstinentia à bonis illis quæ à majoribus bonis impediunt, hoc modo abstinent viri perfecti à consolatione hujus mundi, scientes quod delicata est divina consolatio & non datur admittentibus alienam, secundum Bernardum. Hoc mo-

Psal. 76.

do abstinebat qui dicebat. *Renuit consolari anima mea* & Sara Tob. 3. *Nunquam cum ludentibus miscui me, neque cum his qui in levitate ambulant participem me præbui*.

DOMINICA IN SEXAGESIMA.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Sermo hic tractat principio materiam spectantem ad precedentem Dominicam, peccatum nimirum protoplasti miseriæ hujus vitæ causam fuisse, eumque ac posteros jure à Deo punitos fuisse. Deinde maximè ex hujus Dominicæ Epistolæ exemplo S. Pauli confirmat nos ad patienter ferendas tribulationes & tentationes.

Ministri Christi sunt & ego. Ut minùs sapiens dico plus ego. In laboribus plurimis. Supple, ostensus fui minister Christi, &c. 2. *Corinth.* 11.

SERMO XXVI. Miseria hujus vitæ quanta.

NOtandum quod secundum verbum Gregorii vita præsens laboribus plena est, cum luctu agitur & tandem cum lachrimis amittitur. Tanta est miseria hujus vitæ, ut nec vita dicenda sit, sed potius mors, vel morte deterior, unde Augustinus. Beatam vitam quæritis in regione mortis? non est ibi. Quomodo enim beata vita, ubi nec vita? & Ecclesiastici 30. *Melior est mors quam vita amara*. Licet propter assuetudinem non agnoscant homines magnitudinem præsentis miseriæ, tamen vix est aliquis (nisi dulcedo spei eum custodiat) qui pertranseat unum diem, quin multoties iratus sit, & frequenter accidit quod tanta est ira, ut homo sibimet manum injiciat, animam suam per odium occidendo, vel fratrem suum aggrediatur vel contumeliis, vel maledictionibus, vel etiam verberibus, immo quod plus est ipsum Deum aggrediatur, blasphemando ipsum. Propterea mater

Tres hæ Dominicæ hanc miseriam docent nos ferre, tribus modis.

Ecclesia videns filios suos sub onere præsentis miseriæ, non valens onus ab eis removere, facit quod potest, & laborat ad hoc quod filii sui onus istud portent *sapienter & fortiter & utiliter*. Et ad hoc videtur tendere officium Ecclesiæ in his tribus Dominicis, quarum hodierna Dominica media est. In præcedente tendit Ecclesia ad hoc ut hoc onus Sapienter portetur, ut scilicet filii ejus intelligant quare hoc onus portent. Portare enim onus ita, quod nesciatur quid vel quare portetur, asininum est. Etiam pueri parvi quando verberantur vel à matribus suis, vel à suis doctoribus, non solent dicere, quare verberatis me? unde nimis pueriles videntur esse, qui onus præsentis exilii incessanter portant & quasi continuè flagellantur & causam non considerant. Causa hujus exilii fuit peccatum,

1. Septuagesimæ, Sapienter, causam ejus intelligendo, quæ est.

Peccatum protoplasti.

sicut recoluit Ecclesia in Dominica præcedente quando legebatur quod primi parentes ceciderunt, unde quandocunque aliquis gravatur ab aliqua miseria deberet recurrere ad peccatum quod omnis miseriæ occasio extitit, & odium colligere contra ipsum. Specialiter peccatum gulæ fuit causa præsentis miseriæ & propter hoc recolitur tempore, quo homines maxime per gulam peccant, ut videntes miseriam in qua posuit hoc peccatum eos, illud odio habeant. Absit hoc ut summa Dei bonitas hominem in tantam miseriam posuerit, immo peccatum suum posuit eum ibi, unde Sap. 1. *Deus non fecit mortem* id est, causam mortis, & subditur post: *impii manibus ac verbis accersierunt eam*, id est, Adam & Eva Thren. 3. *Non enim humiliavit ex corde suo & abjecit* (Deus) *filios hominum*. Cum duæ sunt

Gula maximè est causa hujus miseriæ.

Deus non est ejus causa.

partes hominis corpus & anima, Deus utrique parti locum delectabilé præparaverat, corpori paradisum voluptatis in terris, animæ verò cœlum empyreum, id est, splendidum, ubi modò sunt angeli & animæ sanctorum ad quod transferretur homo si stetisset. In hodierna vero Dominica tendit officium ad hoc ut fideles Fortiter portent onus istud, unde in Epistola exemplo Pauli animantur fideles ad tolerantiam passionum. In sequenti verò Dominica tendit officium, ut portent onus istud Utiliter, unde in Epistola commendatur Charitas, sine qua nihil prodest ad vitam æternam, & cum qua omnia utilia sunt. Ipsa quidquid contingit, in aurum convertit. Ipsa est illud aurum probatum quod citò homines divites facit, juxta illud. Apoc. 3. *Suadeo tibi emere aurum ignitum probatum, ut locuples fias*. Charitas onus præsentis exilii non ex toto removet, sed facit, quod melius est, dum in bonum convertit.

Corpori Paradisum, animæ Deus cœlum empyreum paravit.

2. Sexagesimæ, fortiter, exemplo S. Pauli.

3. quinquagesimæ, utiliter, charitatem commendando; Utilitas Charitatis.

Sed contra Primum videbitur forsitan alicui quod Dominus nimis dure cum homine egerit, quando eum pro peccato gulæ morti temporali & præsenti miseriæ cum tota successione sua adjudicaverit. Ad quod Respondemus quod juste factum est hoc, immo etiam misericorditer egit Dominus cum homine, sicut potest si respectus habeatur ad damnationem angelorum irrepara-

Objectio Deus duriter videtur egisse cum protoplasto conjiciendo eum in hanc miseriam. Responsio

bilem. Cum enim tolerabilior est superbia in divite quam in paupere, juxta illud Ecclesiastici 25. *Tres species odivit anima mea & aggravor valde anima illorum. Pauperem superbum &c.* & angelum illum cunctis sideribus clarius emicantem irreparabiliter damnaverit propter suam superbiam, quis non videat Deum misericorditer egisse cum vermiculo, qui contra eum superbivit, quando spem reparationis ei concessit. *Item* apparebit si attendatur Dei immensitas; cum enim offensa major sit secundum quod major est qui offenditur, minor enim offensa est, si convitium dicatur multi simplici, major si regi, & cum Deus in infinitum sit major, erit offensa qua Deus offenditur in infinitum major, quam offensa, qua homo offenditur. Unde cum pœna sit proportionabilis culpæ, erit infinita pœna. *Præterea* cum pœna illa inflicta sit, ut peccatum ab homine caveatur, & Deus timeatur, & nec sit peccatum caveatur nisi à paucis, Deus verò parum timeatur, potius deberet videri alicui quod nimis parvam pœnam Deus inflixerit, quam nimis magnam. *Hoc* etiam attendendum est, quod pro uno minimo mortali plus punietur aliquis in inferno, quam sit pœna, quam totus mundus sustinuit à principio mundi, & sustinebit usque ad finem pro peccato primorum parentum. Acerbitas enim pœnæ infernalis excedit acerbitatem cujuscunque pœnæ præsentis. Infinitas enim pœnæ futuræ, plene recompensat multitudinem pœnarum præsentium. Et Nota quod sicut exaltantur cœli à terra, sic exaltatæ sunt viæ Domini, misericordia & justitia à viis hominum, ita quod aspicientibus ad justitiam hominum, justitia Dei furor videtur. Item aspicientibus ad misericordiam hominum, quæ parva est, Dei misericordia fatuitas videtur. Sed forte dicet aliquis, licet cum Adam Deus non injuste egerit cum sic puniendo, tamen cum successoribus injuste videtur egisse, dum eos pœnæ socios fecit, qui in culpa loci non fuerunt. Ad quod Respondemus quod Adam juxta Dei judicio exhæredatus est extra paradisum voluptatis, & data est ei hæc terra paupertatis, antequam filii ejus nascerentur. Filii ejus nullum jus habuerunt in paradiso voluptatis, nec succedere potuerunt hæreditarie, nisi in terra ista, quam tunc parentes ejus habebant, unde non est injuste actum cum eis, in hoc, quod in exilio isto remanserunt, ubi geniti fuerunt. *Item* cum homines hanc terram paupertatis tantum ament, ut de cœlo nunquam cogitent, verisimile est quod amplius eam amassent, si defectionis valde timuissent, & quasi de cœlo non curassent, nec unquam vellent à præsenti vita separari, quod eis non expedit. *Præterea* cum parentes eorum in deliciis quam computruerunt, & in hoc exilio meliùs se habuerunt, magis misericorditer egit Dominus cum filiis eorum, quando voluit eos esse in miseria, ubi novit eos melius servandos, quam in felicitate, & quod patentibus inflictum est ad pœnam, in filiis perlevetur ad cautelam. Sic caro vel pisces quæ servanda sunt, potius ponuntur in aqua salsa quam dulci. Felicitas vitæ præsentis est velut vinum purum, quod debilia capita, id est, corda in insaniam convertit, ideo aqua adversitatis miscenda est. Propter hoc quod aquam istam non miscuit Salomon, infatuatus fuit Oseæ 7. *Cœperunt principes furere à vino*, à vino inquam gaudii temporalis.

Circa Secundum verò notandum est quod Propriciter vult inducere Ecclesia filios suos ad portandum fortiter onus tribulationum. *Primo* per hoc quod ostendit Deum dare tribulationes eis quos amat, quod probat per Paulum, qui fuit unus de maximis amicis quos Deus habuit in mundo isto, cui tamen tot & tantas tribulationes Deus dedit, ut apparet in serie Epistolæ. *Secundo* per hoc quod Deus consolatur amicos suos, qui tribulationes patienter portant, unde subditur in Epistola tribulationibus enumeratis illa magna consolatio; quam habuit Paulus quando raptus est ad tertium cœlum. *Tertio* verò per hoc quod introducitur Paulus volens & petens removeri à se tribulationes carnis suæ, & subditur responsio domini per quam confirmatus est, ut non solum patienter, sed etiam libenter tribulationem sustineret, ita ut audita responsione Domini diceret: *Libenter gloriabor in infirmitatibus meis.* Hoc autem facit Ecclesia ut eodem verbo domini confirmentur fideles ad portandum libenter tribulationes suas. Circa *primum* verò notandum quod hoc multum debet movere fideles ad hoc ut tribulationes patienter portent, quod Dominus dat eas amicis & filiis suis, juxta illud Apoc. 3. *Ego quos amo, arguo & castigo.* & Hebr. 12. *Flagellat Dominus omnem filium quem recipit.* Quis enim non velit quod Deus faciat ei sicut amicis & filiis potius, quam sicut inimicis, & sicut adulteris Augustinus. Si exceptus es à passione flagellorum, exceptus es à numero filiorum. Item super illud. Hebr. 12. *Si extra disciplinam estis &c.* dicit Augustinus. Non est iniquo sensu & puerili, ut dicas, pius amat puer meus fratrem meum, cui permittit facere quicquid vult, quam me, quia si me invero contra justitiam, flagella invenio. Potius gaude flagellis, quia tibi servatur hæreditas, filiis ad tempus pœnis, quos in æternum damnabit. Quis, nisi furiosus, potius non velit se esse filium legitimum Dei, quam adulterinum, & potius esse benedictum, quam maledictum. Filii Dei legitimi sunt, qui tribulantur, adulterini verò sunt, qui prosperantur, juxta illud Hebr. 12. *Si extra disciplinam estis, cujus participes facti sunt omnes, ergo adulterini & non filii estis.* Quod tales maledicti sunt, habetur Luc. 6. *Væ vobis divitibus, quia habetis consolationem vestram*, & ibidem. *Beati eritis cum vos oderint homines.* Potius esset eligendum esse cum filio Dei in fornace tribulationis, ut legitur de tribus pueris Daniel. 3. quam cum Diabolo in deliciis, unde de Moyse legitur Hebr. 11. *Fide grandis factus, negavit se esse filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quam temporalis peccati habere jucunditatem, majores divitias æstimans thesauro Ægyptiorum improperium Christi, aspiciebat enim in remunerationem.* De Christo legitur Hebr. 12. quod *proposito sibi gaudio, sustinuit Crucem*, ostendens tribulationes prosperitati præeligendas esse, & in Psalmo. *Elegi abjectus esse in domo Dei mei, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum.* Et enumerantur undecim tribulationes Apostoli in Epistola, quarum *una carcer.* De incarceratione ejus legitur in diversis locis scripturæ Actuum 16. legitur quod, cum ejecisset spiritum pythonicum de quadam puella, parentes puellæ videntes se damnificatos, quia puella non lucraretur eis, ut prius lucrabatur, apprehenderunt eum & Silam, & scissis tunicis, virgis cæsi sunt Silas & Paulus, & in carcerem positi. Item de incarceratione ejus legitur Actor. 21. quia captus fuit & duplici catenis ligatus, & captivitas illa diu duravit. Captus enim ductus est Romam, ubi per biennium fuit in libera custodia. Postea per decennium in magis libera. Sed decimo quarto anno imperii Neronis, cum jam nequitia ejus invaluisset, positus est Paulus Romæ in carcerem, & eodem anno martyrio coronatus est. De vinculis Pauli etiam legitur. Ephes. 3. 4. & 6. legitur. *Legatione fungor in catena*, quia pro catenis non cessabat à prædicatione. *Secunda* tribulatio est *plaga verberum*, quas specificat dicens se à Judæis quinquies

1. Iustè & misericorditer egisse probatur ex reprobatione Angelorũ.

2. Ex immensitate Dei offensi.

3. Ex negligẽtia vitandi peccati.

4. Ex magnitudine pœnæ infernalis.

Iustitia & Misericordia Dei quantæ.

II. Objectio Adami successores videtur Deus injustè punire hac miseria.

Responsio. 1.

2.

3.

Dominicæ hujus Epistola docet nos patienter ferre tribulationes.

1.

Horum trium fusior explicatio.

1. Tribulationes patiẽter ferẽdæ sunt quia dantur amicis & filiis Dei.

Probatur exemplo Christi & Mosis.

S. Pauli undecim tribulationes.

1. Incarceratio.

2. Verbera Iudæi quem

Modùm in verberandis reis tenuerunt.

quies quadragenas, una minus accepisse. Prohibitum erat Judæis ut in verberibus non excederet numerus plagarum numerum quadragenarium. Unde Deuter. 25. *Pro mensura peccati erit & plagarum modus, ita dumtaxat ut quadragenarium numerum non excedant, ne fœde laceratus ante oculos tuos abeat (vel obeat) frater tuus.* Judæi autem ne immisericordes reputarentur, unam plagam dimittebant. A Gentibus verò ter virgis cæsus est. *Tertia* tribulatio est *lapidatio*, de qua legitur Actorum 14. Ubi habetur quod lapidatus est, & ejectus extra civitatem, & æstimaverunt eum esse mortuum. Postea discipuli ejus circumdederunt eum assistentes ei, & respiravit. Paulò ante verò in tanta reverentia habuerunt eum, quod volebant ei sacrificare. In quo satis appareret mutabilitas hujus mûdi, quia cum prius haberetur ut Deus, in tam brevi habitus est ut sceleratus. Propter hoc non est curandum homini, quid mundus de eo dicat. Non est mirandum, si de ore sepulchri fœtentis fœtor exeat, & si de corde malo, mala exeant verba. *Sepulchrum patens est guttur eorum.* Psalm. 5. Et Matth. 12. *Ex abundantia cordis os loquitur.* *Quarta* tribulatio est *diversa pericula* sive diversæ causæ mortis quæ in Littera enumerantur, ubi dicitur. *Ter naufragium feci, nocte & die*, &c. *Quinta* tribulatio est *labor manuum*. De labore Apostoli legitur apud Ammonium, quod Apostolus à mane, sive à pullorum cantu usque ad quintam horam labori manuum insistebat, unde victum adquirebat, & exinde usque ad decimam publicè disputabat. Plerumque tamen & in noctem protrahebat sermonem, & secundum hoc benè erat necessarium, residuum temporis comestioni, orationi & somno. Et notandum quod in principio cum dicitur (*in laboribus plurimis*) sumitur labor communiter ad tribulationes quæ post specificantur. *Sexta* tribulatio est ærumna, sive infirmitas. *Septima* vigiliæ multæ. *Octava* fames & sitis. *Nona* est nuditas in frigore. *Decima* est solicitudo cum compassione aliorum. *Undecima* est evadendi periculum, de qua ibi. *Damasci præpositus*, &c.

3. Lapidatio.

4.

5. Labor manualis Pauli quantus fuerit.

Explicatio dicti.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

II. Humilitatis exemplum in S. Paulo.

Circa consolationem verò datam Apostolo à Deo, *primo* attende humilitatem Apostoli, qui non dicit se raptum, sed hominem raptum, loquens de se tanquam de alio, quando narrat id quod ad gloriam pertinet. Aliter facit. 1. Timoth. 1. ubi enarrat quod humilitatis est, dicens. *Qui prius blasphemus fui & persecutor & contumeliosus.* *Item* attende quod dicitur (*ante annos 14.*) Multum enim videtur celasse suam revelationem Apostolus. Non sic facit garrulus. Proverb. 25. *Sicut urbs patens & absque murorum ambitu, ita vir qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum.* *Item* nota quod tertium Cœlum *duobus modis* potest hic accipi, vel ut sic dicatur, tertium cœlum visio intellectualis, quæ est quando nec corpora, nec imagines eorum videntur, sed in substantiis incorporeis intuitus mentis mira Dei potentia infigitur. Et dicitur hæc visio tertia comparatione corporalis visionis & imaginariæ. Corporalis est, quando aliqua corporaliter videntur Dei munere, quæ alii videre nequeunt, ut Balthasar vidit manum scribentem in pariete. Daniel. 5. Imaginaria visio est, quando aliquis in extasi vel in somno videt non corpora, sed imagines rerum Dei revelatione, quomodo Petrus vidit discum. Actor. 10. Visio verò Pauli talis fuit secundùm Augustinum, qualis est visio Angelorum & Sanctorum, qui jam beati sunt, unde Augustinus. Cur non credamus tanto Apostolo doctori Gentium rapto usque ad hanc excellentissimam visionem, in qua post hanc videndus est in æternum. Nec est contrarium ei, quod legitur Exodi 33. *Non videbit me homo & vivet.* tunc enim Apostolus non vixit, id est, secundum usum sensuum corporis, sed ablatus est ei omnis sensus hominis. Vel potest vocari tertium cœlum empyreum sive igneum, quod ita dicitur à splendore, non à calore, ut primum cœlum dicatur aereum, secundum firmamentum, tertium empyreum. Et cum subditur, *scio hujusmodi hominem, sive in corpore &c.* Specificat Apostolus quod cœlum dixerit, vocans paradisum & prius vocaverat cœlum. Cum autem subditur, *parco*, id est, parcè refero, *ne quis me existimet &c.* exemplum dat moderate loquendi. Unde Gregorius. Loquendo erudivit auditorum vitam, tacendo custodivit suam. Non sic fatuus, unde Proverb. 29. *Totum spiritum suum profert stultus, sapiens autem differt & servat in posterum.*

1. Tertiũ cœlum dupliciter explicatur.

1. Visio intellectualis. quid ea sit. Visio corporalis & imaginaria quid sint.

Visio & raptus S. Pauli qualis fuerit.

2. Cœlum empyreum dicitur.

Exemplum moderate loquendi in S. Paulo.

III. Circa Tertium verò attendendum est, quod in magno periculo sumus, cum etiam timenda nobis sint excellentissima dona Dei, unde dicit Apostolus, *& ne magnitudo revelationum extollat me &c.* Et est argumentum quod non solum scientia adquisita inflat, sed etiam divina revelatio. Attende etiam quod dicit ibi Glossa, Augustinus, quomodo securus est homo? quomodo agnus egredietur, ubi aries sic periclitari metuit? &c. In paradisum duceris & ab angelo tentaris. Et est argumentum quod nullus in hac vita debet esse securus. Dicitur autem angelus Sathanæ dupliciter, vel vehemens dolor corporis, vel tentatio per libidinem, dicitur enim, quod tentabatur, de sancta Tecla. Attende etiam quod non respondetur Apostolo cum primò orat sed post tertiam orationem, ut detur exemplum perseverandi in oratione, ad Romanos 12. *Orationi instantes.* *Præterea* non accipit Apostolus quod petit, de quo Glossa ex Augustino notabilis sic dicit. Nota quod exauditur Diabolus petens Job tentandum, & non exauditur Apostolus petens stimulum removendum. Exaudivit eum, quem disposuerat damnare, & non exaudivit eum, quem voluerat sanare. Nam & æger multa petit à medico, quæ medicus non dat. Non exaudit ad voluntatem, ut exaudiat ad sanitatem. Non est magnum exuudiri à Deo ad voluntatem, sed ad utilitatem. Aliquando Deus iratus dat, quod petitur. Cum verò ea quæ Deus laudat & promittit, ab illo petitis, secure petite, illa enim Deo propitio conceduntur. Quando autem petitis temporalia, cum modo petite, & cum timore illi committite, ut si prosint, det; si scit obesse, non det; quid enim obsit vel prosit, medicus novit, non ægrotus. Circa verò responsionem domini attende, quod Dominus primo ostendit quid sit per se petendum, & toto desiderio à Deo petendum, cum dicit, *sufficit tibi gratia mea.* In præsenti vita necessaria est gratia Dei & sufficiens. Qui eam non habet, nil habet, quod prosit ei. Qui eam habet, satis habet, unde illa instanter peti potest si desit. Demum ostendit tribulationes odiendas non esse, cum virtutem in homine perficiant. Unde sequitur: *Nam virtus in infirmitate perficitur.* Et Notandum quod multis modis facit tribulatio ad perfectionem virtutis. *Primo* quod purgat virtutes. Sic enim se habet tribulatio ad virtutes, sicut se habet ignis ad aurum, quod debet illud purgare, & probatius reddere. *Secundo* quia tribulatio hostem debilitat, corpus scilicet, quod concupiscit adversus spiritum, & sic quodammodo spiritum fortiorem reddit respectu corporis. *Tertio* verò quia magnitudo tribulationis occasionem dat, ut Deus gratiam augeat, juxta illud 1. Corinth. 10. *Fidelis Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet cum tentatione proventum*, id est, virtutis

Semper timendum in hac vita.

Scientia acquisita & revelatio inflare possunt.

Angelus Satanæ quid. Tentatio S. Pauli quæ fuerit.

Notanda de oratione.

1. Perseverandum in ea.

2. Cur non semper exaudiamur.

Diabolus, non Apostolus exauditus.

3. Quæ petenda sint.

Temporalia quomodo sint petenda.

Gratia Dei potissimum petenda, cur.

Tribulatio amanda, nam facit ad profectũ virtutis.

1.

2.

3.

augmentum. *Quarto* verò quia assuefactione levius fert homo tribulationem, juxta illud

Quod male fers, assuesce & feres. Ad Roman. 5. *Tribulatio patientiam operatur.* Bernardus. Exercitium vires in omni labore subministrat. *Quinto* verò quia secundum Senecam multum sibi adjicit virtus lacessita. Secundum Gregorium. Ignis flatu premitur ut crescat, & aqua invento obstaculo majores vires exercet. Sic homo cum habet infirmitatem contrariam, cum qua certè viriliùs se habet. Tribulatio est materia pugnæ, unde dat occasionem victoriæ, & per consequens coronæ, quia non coronabitur nisi qui legitimè certaverit. 2. ad Timoth. 2.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

Summarium.

Sequens sermo agit. I *de gloriatione Diabolica & Mundana quæ mala sunt, & de Christiana quæ bona est.* II. *Cur tribulationes nobis honoris ducere easque libenter suscipere debeamus.*

Libenter gloriabor in infirmitatibus meis ut inhabitet in me virtus Christi. 2. *ad Corinth. 12.*

SERMO XXVII.

Homo cur naturaliter glorietur libenter.

Gloriatio triplex.

CUm homo sit creatura nobilis & ad gloriam regni cœlestis creatus, ipse naturaliter vult gloriari, ideò necesse habet scire in quo debeat gloriari, ne forte glorietur, unde potius debet confundi. Notandum est ergo quod *triplex* est *gloriatio* scilicet *Diabolica*, *Mundana* & *Christiana*.

I. Diabolica, de peccato, quam sit absurda. Tria similia.

Diabolica gloriatio est gloriatio de peccato, de qua in Psalmo 51. *Quid gloriaris in malitia? &c.* Gloriatio ista talis est, qualis esset si aliquis gloriaretur si in lutum cecidisset fœtidum, peccatum enim immundissima res est. Item talis est gloriatio ista ac si mulier gloriaretur de hoc quod peperisset bufonem vel serpentem, vel aliud monstrum: sicut enim mulier debet naturaliter procreare hominem, non serpentem, vel bufonem, sic anima quæ naturaliter bona est, bona debet operari & non mala. Qui sic gloriantur similes sunt pueris, qui denigrando se, diabolum se fingunt, & sic re præsentando Diabolum per villam nudi incedunt. Contra sic gloriantes dicit Poeta.

1. 2. 3.

Gloria peccati nulla petenda sui est.

II. Mundana, de sapientia, fortitudine & divitiis, cur mala sit.

De Mundana gloriatione, sic legitur Hierem. 9. *Non glorietur sapiens in sapientia sua, & non glorietur fortis in fortitudine sua & non glorietur dives in divitiis suis.* In *sapientia mundana* non debet homo gloriari, quia ipsa stultitia est apud Deum, ipsa est velut lumen lignorum putridorum quod de nocte apparet & de die non apparet. In tenebris hujus vitæ videtur sapientia, sed in futuro bene apparebit quod insipientia est. De *fortitudine* etiam *corporis* non debet aliquis gloriari: & quia *fortioribus fortior instat cruciatio.* Sap. 6. & quia hoc est gloriari de fortitudine inimici sui, cum corpus adversetur spiritui, maledictus est talis. Hierem. 17. *Maledictus qui confidit in homine & ponit carnem brachium suum.* De *divitiis* nō debet aliquis gloriari, *quia non proderunt divitiæ in die ultionis*, ut legitur Proverb. 11. Quia gloriari de multitudine divitiarum quas aliquis amat contra Deum, est gloriari de hoc quod habet magnam molam ad collum, ut demergatur in profundum maris, id est, inferni. Gloriatio verò Christiani *multiplex* est, *quædam* est

4. 5.

III. Christiana. 1. De cognitione Dei. 2. De bona conscientia. Rom. 8.

de Dei cognitione, unde Hierem. 9. *Sed in hoc glorietur, qui gloriatur, scire & nosse me* & Baruch. 4. *Beati sumus Israel, quia quæ Deo placent manifesta sunt nobis. Secunda* gloriatio est illa de qua secunda Corinth. 1. *Gloria nostra hæc est testimonium conscientiæ nostræ* quando spiritus sanctus reddet testimonium spiritui nostro quod filii Dei sumus. *Tertia* gloriatio est in profectu fratrum, unde 2. Corint. 1. *Gloria vestra sumus, sicut & vos nostra*, & Joannis 1. *Majorem horum non habeo gratiam, quam ut audiam filios meos in veritate ambulare. Quarta* est in tribulationibus.

3.

4. De profectu fratrū. In tribulationibus. Tribulari debemus honorem reputare.

Et Nota quod *duo* dicuntur hic, scilicet, *gloriabor*, & *libenter.* Vult enim Apostolus ostendere quod sibi tribulationes placeant, & quasi honorem reputet, quod tribulatur. *Triplici* autem ratione ostendi potest, quod homo honorem debeat reputare, cum tribulatur. *Primo* quia sicut glorioſius est militi in exercitu esse, quam sedere ad ignem, vel esse in balneo. Boetius. Vir sapiens molestè ferrè non debet, quoties in fortunæ certamen adducitur. Sic virum fortem non decet indignari, quoties bellicus increpuit tumultus. *Secundo* quia ille qui sustinet tribulationes, Christum imitatur, cui assimilari magnæ gloriæ est. Ecclesiastici 23. *Gloria magna est sequi Dominum*, hic glorioſum est Christiano cùm defert stigmata Jesu Christi ad Galatas 6. *Nemo mihi molestus sit, ego enim stigmata Jesu in corpore meo porto.* Augustinus. Stigmata appellavit quasi notas pœnarum de persecutionibus quas patiebatur. Stigma enim dicitur punctum vel nota aliqua ferro facta. Sicut ad gloriam militis faciunt cicatrices vulnerum, quæ in bello suscepit, vel confractio scuti, sic ad gloriam eorum qui sunt in militanti Ecclesia facit tribulatio. Bernardus. Quisquis hic plagam vel livorem non susceperit, in futuro judicio miles inglorius apparebit. *Tertio* quia in hoc filii Dei & amici ostendimur cum tribulamur, ut ostensum est, esse autem filium Dei valde glorioſum est. Libenter etiam debemus suscipere tribulationes propter Multiplicem virtutem quam habent. *Prima* virtus est quod mentem sanant, unde beatus Gregorius, dicit de beato Benedicto, qui propter tentationem carnis projecit se in spinis, quod vulnere corporis sanavit vulnus mentis. Tribulatio verò corporis est velut tortura animam sanans Tortura videtur esse vulnus vel infirmitas, cum tamen sit sanitas. Sic tribulatio infirmitas videtur, cum tamen sit sanitas mentis, ideò dicitur Proverbiorum 27. quod *meliora sunt vulnera diligentis*, scilicet Dei, *quam fraudulenta oscula odientis*, scilicet Diaboli, vel Mundi Ecclesiastæ 7. *Melior est ira risu*, ira inquam, adversitatis, risu prosperitatis. Tribulatio est medicina Altissimi, juxta illud Ecclesiastici 38. *Altissimus creavit de terra medicamenta.* Ideo qui infirmus est mente, debet gaudere quando datur sibi tribulatio, tanquam spem habens de salute, cum tantus medicus intromittat se de ipso. *Secundo*, tribulationes debita nostra solvunt, & est magna valde misericordia Dei, quod pro pœnis futuris recipit tribulationes præsentes. Talis enim est, ac si ille, cui debentur marcæ auri vel argenti, reciperet pro eis fabas vel lapillos, quibus facta est computatio. Plus enim faba una est respectu marcæ argenti, quàm tribulatio præsens respectu pœnæ futuræ Ezech. 4. *Diem, inquam, pro anno dedi tibi. Tertio* tribulatio signum est divini amoris Ecclesiastici 30. *Qui diligit filium suum, assiduat ei flagella.* Contrario modo dicitur Proverb. 13. *Qui parcit virgæ, odit filium suum. Quarto* tribulatio erudit hominem Proverb. 22. *Stultitia colligata est in corde pueri, & virga disciplinæ fugabit eam.* Daniel. 4. *Post finem dierum, ego Nabuchodonosor oculos ad cœlum levavi, & sensus meus redditus est mihi.* Tribulationes præsentes dantur timentibus Deum, in significationem *ut fugiant à facie arcus*, id est, pœnæ futuræ. *Quinto* tribulatio odium præsentis vitæ inducit. Ecclesiastici 41. *O mors quam amara est memoria tua homini pacem habenti in substantiis suis*, & subditur. *O mors*

1. 2. 3. Libenter debemus suscipere tribulationes. 1. Quia sanat mentem.

2. Quia futuras pœnas solvit.

3. Quia est signum divini amoris. Quia erudit hominem. Psal. 59. 5. Quia facit odisse temporalia.

bonum est judicium tuum homini indigenti. Sicut cibus adhæret nisi in quo coquitur, nisi moveatur, & amittit saporem debitum & colorem, sic cor hominis adhæret mundo isti, nisi homo tribuletur juxta illud. Psal. 43. *Conglutinatus est in terra venter noster.* Gregorius. Electis suis Deus iter asperum facit, ne dum delectantur in via, obliviscantur eorum quæ sunt in patria. *Sexto* hominem proficere facit, unde Psal. 4. *In tribulatione dilatasti mihi.* Item Psal. 25. *multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea accelerauerunt.*

6. Quia ex illa profiet homo.

DOMINICA IN QUINQUAGESIMA.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Sermo hic agit de charitate & maximè tria I. *quid sit vera charitas describit.* II. *ex ejus etymo pretiositatem ipsius deducit.* III. *carentiæ ejus damnositatem ostendit.*

Si linguis hominum loquar & angelorum &c. 1. *Corinth.* 13.

SERMO XXVIII. Ad comparandam Charitatem monemur. 1.

QUando mercatores sunt in nundinis, si Deus significaret eis per angelum suum, vel per aliquem nuncium, qui de cœlo venisset, quas merces emere deberent, fatui essent si pigritarent emere tales merces. In nundinis sumus dum sumus in hoc mundo, juxta illud verbum Domini Lucæ 19. *Negotiamini dum venio.* In his nundinis specialiter consulit dominus ut emamus charitatẽ, juxta illud Apoc. 3. *Suadeo tibi emere à me aurum ignitũ probatum ut locuples fias.* Ad *idem* monet Dominus nos per Paulũ qui raptus fuit usque ad tertium cœlum, qui in Epistola hodierna multis modis charitatem nobis commendat, unde valde fatuus est, qui non multum laborat ut charitatem habeat. 2.

Est autem charitas ordinatus amor Dei & proximi. Amor Dei tunc ordinatus est, si ametur Deus propter se & super omnia. Amor quo aliquis amat Deum propter temporalia ista principaliter, non est ordinatus, cum sit Deo contumeliosus; qui enim Deum amat, principaliter propter temporalia, plus amat temporalia quam Deum. Illud enim scilicet præponere creaturam creatori, non est sine contumelia Dei. Non est etiam amor ordinatus, nisi Deus super omnia ametur, cum ipse in infinitum melior sit omni creatura. Qui aliquam creaturam Deo prædiligit, idololatra est. Quia hoc ab unoquoque colitur quod præ cæteris diligit, sicut dicit Glossa super illud Philip. 3. *Quorum Deus venter est.* Amor verò proximi ordinatus est, si ametur proximus citra Deum, & super alias creaturas. Amor illorum inordinatus est qui patrẽ, vel matrem, vel filium, vel filiam plus amat quàm Deũ, nec sunt digni Deo. Ad hoc quod aliquis amat supra Deum, deberet se habere sicut se haberet ad gladiũ, quo transverberatus esset, quem non videret sine dolore & horrore: Id quod supra Deũ amas est gladius, quo ad mortem æternam vulneratus es, & sola Dei virtute extrahi potes. Item amor illorum inordinatus est, qui plus amant divitias suas, quam proximum suum, juxta illud Joannis. 3. *Qui habuerit substantiam hujus mundi & viderit fratrem suum necessitatem habere & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo:*

I. Charitas quid sit. Amor Dei & proximi ordinatus quomodo sit, quomodo inordinatus.

Matth. 16.

II. Charitas ita dicitur. 1. Ob pretiositatem suã.

Potest autem dici quod virtus ista dicitur Charitas Quadruplici ratione *Primo* ut ostendatur valor ejus & pretiositas. Solemus dicere de hoc quod est valde splendidum vel candidum, quod sit ipse splendor vel candor, sicut dicitur Hebr. 1. de filio Dei, *quod sit splendor gloriæ*, & Sapientia 7. Quia sit *candor lucis æternæ.* Secundum hunc modum possumus intelligere quod virtus non solum sit chara, & pretiosa, immo sit ipsa charitas, excellentior est enim aliis virtutibus, unde Augustinus. Respice ad munera Ecclesiæ & universi, excellentius charitatis agnosces munus. Et Apostolus prima Corinth. 13. *Major autem horum est charitas.* Propter hanc excellentiam habitus olei comparatur, quia sicut oleum aliis liquoribus superhatat, sic charitas excellit respectu aliarum gratiarum. *Secundo* potest vocari charitas propter hoc, quod ad eam pertineat unamquamque rem charam habere sicut habenda est, in quo videtur esse perfectio animæ. Unde frater Guido Carthusiensis rationalis creaturæ vera perfectio est unamquamque rem tanti habere, quanti habenda est. Et propter hanc causam charitas pondus vocatur. Proverb. 11. ubi dicitur. *Statera dolosa abominatio est apud Dominum*, & pondus æquum voluntas ejus. Pondus æquum est charitas, quæ multum placet Deo. Statera verò dolosa cupiditas, in qua sola temporalia, quæ in veritate parvi ponderis sunt, multum ponderant. De hac statera legitur Oseæ 12. *Chanaan in manu ejus statera dolosa.* Hæc statera meritò dicitur abominabilis esse Deo, quia abominabilia illa, quæ Apostolus reputavit stercora præponderant ibi, ut sunt divitiæ & honores seculi. Luc. 16. *Quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum. Tertio* quia virtus ista hominem reddit charum Deo & pretiosum: sicut enim qualitas est secundũ quã quales dicimur, sic & charitas secũdum quam aliquid charum vel pretiosum dicitur. Homo qui charitatem non habet, res despecta est valde coram Deo, est enim velut stilla situlæ. Unde Isa 40. *Ecce gentes quasi stilla situlæ, & quasi momentum statera reputata sunt.* Illi verò qui charitatem habent, chari sunt illi sicut filii ipsius. Similiter opera de genere bonorum, in eo qui non habet charitatem, valde parvi sunt valoris. Si enim unus homo tot faceret bona opera, quot facit totus mundus, non posset inde habere regnum æternum. Si autem ex charitate fiant, valde preciosa sunt cùm unicum opus ex charitate factum, meritorium sit regni æterni. Quod charitas sit pretiositas hominis innuit Apostolus cùm dicit hic. *Si habuero prophetiam &c. Charitatem autem non habuero, nihil sum,* supple, in valore. Quia verò sit pretiositas operum, innuitur, ubi dicitur, *& si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas &c. Charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. Quarto* potest vocari charitas quasi chara unitas. Unit enim hominem Deo, tanquam capiti, & fidelibus, tanquam commembris; quam unitatem debet homo valde charam habere. Si enim homo ita charam habet unitatem, quæ est inter caput alicujus sui, scilicet corporis sui, & ipsum corpus, & unitatem quæ est membrorum corporis ad invicem, & tantum timet abscisionem capitis, vel alicujus membrorum, quantum deberet timere separari ab isto beato capite, scilicet à Deo, vel à cæteris membris Ecclesiæ. Hanc charitatem multum amabat Paulus dicens Roman. 8. *Quis nos separabit à charitate Christi, tribulatio? an angustia?* & post. *Certus sum quia neque mors neque vita.*

3. Ob veram æstimationem rerum amandarũ.

Cupiditas amor temporalium, qualis sit.

3. Quia charũ Deo reddit hominẽ & opera bona

2. quia est chara unitas, ob unitatem cum Christo & proximo.

Commendat Apostolus hic charitatem *tripliciter. Primo* ostendendo quam damnosa sit ejus absentia, ibi: *Si linguis hominum loquar & angelorum &c. Secundo* ostendit quam utilis sit ejus præsentia, ibi: *charitas patiens est. Tertio* commendat eam à durabilitate, ibi: *Charitas nunquam excidit.* Circa *primum* verò Notandum quod absentia charitatis adeò damnosa est, ut si ipsa defuerit, nullum verum bonum adsit. Simulacra bonorum possunt adesse, scilicet opera de genere bonorum, sed vera bona non aderunt. Seneca: Apud sapientes honesta non deerunt, apud vulgus verò simulacra rerum honestarum. Augustinus, attende quanta est

III. commendatio Charitatis.

Charitatis absentia quam sit damnosa.

charitas quæ si desit frustra habentur cætera, si autem adsit alicui, habentur omnia vel in se, vel in aliis, & Ambrosius. Qui charitatem non habet. Omne bonum amittit quod habet. Charitas est scientia illa de qua dicitur. Prov. 19. *Vbi non est scientia animæ, non est bonum*, quia ibi non est aliquid meritorium. De ipsa dicitur Ecclesiastici. 1. *Dilectio Dei honorabilis sapientia*: Nec solum scientia vel sapientia est charitas, immo super scientiam vel sapientiam esse videtur. In multis enim in quibus scientia hominem regere non potest, regit eum charitas. Et Notandum quod in his qui charitatem non habent, *tria* facit peccatum, *consumit* enim & *separat* à Deo, & *opera reddit inutilia*. *Dupliciter* autem consumit peccatum, scilicet per diminutionem bonorum naturalium: quantò enim aliquis diutius peccat, tantò minus idoneus est ad bene operandum. *Item* consumit peccatum, dum homini aufert vitam suam, & quasi furatur ei. Propter istam consumptionem dicitur ille qui est sine charitate esse velut æs sonans, æs enim sonando consumitur. Et possumus intelligere in verbo proposito linguas hominum, minus scientium, & linguas angelorum. Linguas hominum perfectorum, vel linguas angelorum possumus intelligere linguas illas quibus angeli superiores præpositi sunt minoribus, qui de Dei voluntate primi sentiunt, quod fit aliquibus nutibus vel signis; vel linguæ angelorum possunt dici quibus angeli ad homines missi utuntur. Quantum ad hoc quod ille qui in peccato est, separatus est à Deo, qui est vita animarum, dicitur peccator esse mortuus, vel nihil. Et ad hoc refertur illud: *Charitatem autem non habeam, nihil sum.* Ad operum verò inutilitatem pertinet illud; *nihil mihi prodest.* Opera de genere bonorum extra charitatem facta sunt velut moneta plumbea, si verò per charitatem fiant, sunt velut moneta aurea. Et hæc est una de virtutibus charitatis, quod plumbum vertit in aurum, & quidquid contingit quasi reddit aureum, quia preciosissimum facit.

Charitate absente, quid faciat peccatum.

1. Consumit.

Explicatio vocis Lingua in themate.

2. Separata Deo.

3. Opera inutilia reddit.

Vis Charitatis quàta

DE EADEM DOMINICA.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Explicantur hoc sermone septem bona, quæ nobis charitas affert, octo mala, à quibus nos custodit.

Charitas patiens est &c.

SERMO XXIX.

I. Charitas septem bona secũ habet. Duo prima sunt Patiẽtia & Benignitas.

APostolus ad commendationem charitatis, septem bona ponit, quæ comitantur charitatem, & octo mala, à quibus charitas hominem custodit. *Duo prima* bona sunt *patientia* & *benignitas*, unde Gregorius. Patientiam & benignitatem præmisit Apostolus: quorum altera illata à proximis mala æquanimiter portat; altera sua bona proximis miserabiliter impendit. Tribulatio probat utrum aliquis Deum vel proximum charum habeat, unde Gregorius. Pœna quippe interrogat si quis veraciter Deum amat. Benigna debet esse charitas. 1.. Joan. 3. *Qui habuerit substantiam hujus mundi &c.* Ephes. 4. *Estote invicem benigni* Glossa, id est, de facultatibus vestris largi. Vel benignitas in hoc potest attendi, ut dum injuriam patitur, benignè respondeat. Proverb. 15. *Responsio mollis frangit iram.* & Ecclesiastici 6. *Verbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos.* Quod patientia & benignitas debeant esse connexæ, innuitur. Ezech 3. *Vt adamantem & ut silicem dedi faciem tuam.* Ut silicem se Deo homo exhibet per patientiam, ut adamantem verò, dum per benignitatem attrahit. *Tertium* bonum est congaudere bonis proximi. *Quartum* est mala ejus sufferre compatiendo & supportando. *Quintum* est in omnibus Deo credere. *Sextum* omnia sperare. *Septimum* est diu exspectando dominum sustinere. Per *duo prima* facit charitas ut bene nos habeamus in his quæ nostra sunt, mala propria patienter portando, & bona propria liberaliter largiendo. Per *duo sequentia* facit charitas ut bene nos habeamus ad ea quæ sunt proximi, bonis congaudendo & mala comportando. Per *tria ultima* facit, quod bene nos habeamus ad Deum, cui debemus fidem, eò quod sit prima veritas; & spem, eò quod sit summa bonitas, & sustinentiam eo quod sit omnipotens & magnitudinem præmii recompensare potest, quod tardius solvit. Volunt potentes ut eis fiat longa credentia. Ecclesiastici 20. *Hodie fœneratur quis & cras expetit, odibilis est homo hujusmodi.* Ecclesiastici 5. *Altissimus est patiens redditor*, Non omnia credit, qui credit quod moriturus sit fame si Deo servierit, cum scriptum sit. Matth. 6. *Quærite primum regnum Dei & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis.* Non sperat etiam omnia, qui in tribulationibus positus de Dei succursu diffidit, cùm scriptum sit. 1. Corinth. 10. *Fidelis Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet cum tentatione proventum, ut possitis sustinere.* Non habet etiam perfectam sustinentiam, qui in tribulatione, antequam solatium Domini adveniat, succumbit.

Hæc duo sunt connexa.

quid per hæc bona nobis præstet Charitas.

II. Charitas custodit ab octo malis.

1. Ab Invidia.

Primum verò malum à quo charitas custodit, *æmulatio* est sive *invidia*, quæ *putredo ossium dicitur* Proverb. 14. Est enim vehemens corruptio animæ, ex qua provenit ut homo in malis proximi delectetur, & in bonis contristetur, cum è contrario in bonis deberet delectari, & in malis contristari. Sicut nitor naturaliter delectat visum corporis, sic bona naturaliter delectant animam, nisi corruptio eam immutet. Sed secundùm Augustinum Palato non sano pœna est panis, qui sano est suavis, & oculis ægris odiosa est lux, quæ sanis est amabilis. *Secundum* malum est *perversa operatio.* Qui charitatem habet habet spiritũ sanctum, unde Augustinus. Cùm quis charitatem habere ceperit, spiritum sanctum habebit, si non habuerit, sine spiritu sancto erit. Spiritus vero sanctus benignus est, & eum in quo est, benignè agere facit. Qui autem charitatem non habet, spiritum malignum habet & perversum, & ideo perversè agit, secundum illud. Psal. 17. *Cum sancto sanctus eris, & cum perverso perverteris.* Perversè agit ille, qui mala reddit pro bonis, qui Deo malignus est, cum Deus ei se exhibeat benignum, sanitatem ei dando, & alia bona temporalia. *Item* qui fratrem suum qui corruit, quem erigere debuit, magnitudine pœnæ opprimere vult. *Item* perversus est qui bonis detrahit & malis addit, cùm potiùs è contrario bona oporteat crescere, mala autem diminui. *Tertium* malum est *inflatio*, & est inflatio dilatatio propria usque ad compressionem proximi sui. Proverb. 28. *Qui se jactat & dilatat, jurgia concitat*, Jactantia est dilatatio exterior. Interior verò dilatatio est, cum quis magnam opinionem habet de se ipso. *Quartum* malum est *ambitio* cum aliquis quærit sui exaltationem & proximi dejectionem. Similis illi qui faceret de hominibus scabellum pedum suorum, ut sic altior factus, à pluribus posset videri. *Quintum* malũ est nimius *amor proprii boni*, ex quo solet sequi quod homo nullo modo curat de bonis proximi & quod cum scandalo sua repetit. Contra quod dicitur Lucæ. 6. *Qui aufert quæ tua sunt, ne repetas.* & Philip. 2. *non quæ sua sunt, singuli considerantes, sed ea quæ alterum.* & 1. Corinth. 10. *Nemo quod suum est quærat sed quod alterius.* Hoc malum ponitur in medio tanquam causa præcedentium malorum & sequentium. Et est multum genus humanum in hac parte corruptum, quasi enim in naturam versum est hominibus quærere propria bona

2. Perversa operatione.

Perversè qui agant.

3. Inflatione.

4. Ambitione.

5. Amore boni proprii.

Quantum hoc sit malum quamque insitum nobis.

8. Irritatione.

bona & negligens alienæ. *Secundum malum est irritatio* sive provocatio ad iram. Suos aliqui, quique do videntiones proximi sui igne iræ consumi sub cumbuit, quando ipsi deberent domum suam defendere à combustione, ipsi exemplo illius etiam volunt succendere, quod valde fatuum est. Eccles. 7. *Ira in sinu stulti requiescit.* Si sapiens esset, carbonem qui insiliit in domum suam à domo proximi, citò excuteret. *Sipimum malum est maligna cogitatio*, qui de injuriis vindictam dies cogitat, quasi ferrum in vulnere tenet. Contra tales dicit Isaias 1. *Auferte malum cogitationum vestrarum, dicit Dominus.* Prov. 24. *Malum est cogitare de iniquitate.* Prov. 24. *Cave videoris de inimicis tuis, ne gaudeat &c.* Gaudere de iniquitate Diabolicum est, & est signum magnæ contumeliæ & elongationis à Dei similitudine, ejus iniquitatem gaudere à Deo displicere. Hoc etiam est gaudere de morte fratris. Prov. 17. *Qui vindictam laturus videtur, non erit impunitus.*

Maligna cogitatione de vindicta.

8. Gaudendo de iniquitate.

DE EADEM.

SERMO TERTIUS.

SUMMARIUM.

Hic sermo I. *thema tripliciter explicat.* II. *Charitatis necessitatem ac utilitatem docet, tribus rebus eam comparans.*

SERMO XXX.

Charitas nunquam excidit.

Explicatio Thematis. 1.

HOc Tripliciter potest intelligi. *Primo* quia ille qui charitatem habet, non excidit à merito, dum enim charitatem servat, Deum amittere non potest. 1. Joan. 4. *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Charitatem ergo deberet homo servare sicut Dominum, cum ipsa servata servetur Deus. Qui charitatem habet, est quasi in sinu Dei, unde in magna securitate est. Augustinus. Quid times hominem homo, in sinu Dei positus? tu de sinu illius noli cadere. Quidquid ibi patieris, ad salutem valebit, non ad perniciem. Habens charitatem in morte non excidit, id est, ex toto non cadit, quia etsi moritur corpore, vivit tamen spiritu, & licet moriamur mundo, vivit tamen Deo. *Secundo* potest intelligi verbum hoc, scilicet (*charitas nunquam excidit*) de opere procedente ex charitate. Charitas enim arbor est cujus fructus imputabiles sunt. Eccles. 14. *Omne opus corruptibile in fine deficiet, & qui illud operatur, ibit cum illo. Et omne opus electum postponetur, & qui operatur illud, honorabitur in illo.* Charitas arbor est, à qua non excidit nec folium, nec fructus, nec flos dum ipsa steterit. Psal. 1. *Et folium ejus non defluet.* In hac arbore pendent omnia bona. March. 22. *In his duobus mandatis universa lex pendet & prophetæ.* Hoc habet veritatem de duobus mandatis, de dilectione Dei & proximi. Plus valet unus flos hujus arboris, scilicet unum bonum propositum charitatis, quàm infinita millia argenti & auri, unde bene convenit ei, illud Eccles. 24. *Flores mei fructus honoris &c.* Et solis fructibus hujus arboris pascitur Deus ab homine, ex illis etiam solis vivitur in paradiso. Si aliquis amittit arborem istam in præsenti, si ei post restituatur, restituetur cum omnibus solis & fructibus & floribus qui ibi fuerunt. *Tertio* potest verbum prædictum intelligi de ipsa charitate, quæ non excidit, quia in morte non amittitur. Ille enim qui diligit Deum in præsenti quando eum non videt, multò amplius diliget eum in futuro, quando eum videbit.

2. Charitas est similis arbori.

3.

II. Charitatis utilitas, necessitas.

Charitas est *thesaurus* ille in agro cordis absconditus, pro quo universa quæ haberet homo, essent vendenda & danda, si illum habere non posset, sicut innuitur Matth. 13. Ipsa etiam est *regnum cœlorum*, ut ibidem innuitur quod non solum est merit. in præsenti, sed etiam meritum in futuro. Vel ideo potest dici regnum cœlorum, quia quietis est ipsius. Alios thesaurus autem homini proponit mundi, scilicet mors, sed iste thesaurus non potest homini auferre, ut supra dictum est.

Est thesaurus qualis. Est regnum cœlorum, quale. Mors est janitor Mundi.

Omnia præterierunt præter [illegible]

Adeò valet tantum [illegible] quod nullus poterit [illegible] quando voluerit ejus perfectæ [illegible] cunque [illegible] *omnem sufficientiæ [illegible] nihil desiderans.* Thesaurus [illegible] est, ut prosit habenti thesaurum Dei. [illegible] ro istum non perfunctho thesauri hujus [illegible] tius nocens. Charitas [illegible] est quæ dividit inter filios regni [illegible] nia. Ipsa est donum, quod [illegible] cessariò habuit signum [illegible] servaverit. Quicumque [illegible] eo quæ videbit, unde Matth. 25. *Omnem habenti dabitur, & abundabit. Et a non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo.* Unde Augustinus de habente charitatem. Charitas vestis est, de aurata quam oportet habere Ecclesiam, quæ salvari debet à dextris Dei. Psal. 44. *Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato. Hæc habet veritatem in alio sensu.* Jacobus 1. Qui sunt mundi boni in die judicii, tunc manifestabuntur. Sicut mundus ostendere, sibi hæc non licere [illegible] stis regis, sic non licebat [illegible] Asseri regi aliquem ipsatum facere; ut legitur Esther. 4.

Est donum Dei, quam rum.

3. Est vestis qualis.

DE EADEM.

SERMO QUARTUS.

SUMMARIUM.

Hortatur hic sermo provectæ ætatis homines, ut puerilia evacuent exemplo Apostoli; idque I. *cur.* II. *& quomodo faciendum sit edocet.*

SERMO XXXI.

Cum essem parvulus, loquebar ut parvulus, sapiebam, ut parvulus, cogitabam ut parvulus, quando autem factus sum vir, evacuavi quæ erant parvuli.

NOn itaque exemplo Pauli, puerilia debemus evacuare, cùm pervenerimus ad virilem vel senilem. Et hoc multiplici ratione. *Primo* quod quasi monstruosum est hominem in senectute vel virili state puerilia retinere, sicut monstruosum esset, si aliqua arbor haberet flores, quando deberet habere fructus maturos. Et etiam *odibile*, sicut erubescibile esset alicui homini barbato ad mamillam nutrix pendere, immo quasi infamia videtur juxta illud.

Ludere per turpe, equitare in arundine longa,
Si quem delectat barbatum, ista cave.

Odibile est etiam Deo & hominibus, unde Ecclesiastici 25. Senem fatuum enumeratum inter species hominum quæ odimus. Maledictus etiam est & morte dignus senex puerilis juxta illud Isa. 65. *Puer centum annorum morietur, & peccator centum annorum maledictus erit.* Sicut virgo, quæ virginitatem sine fructu debitos fuisset, maledicta, sic quæ ad senilem ætatem pervenit & non habet fructum debitum, à Deo occideretur, nisi [illegible] Dei eam salvaret. Et ut breviter dicam, [illegible] pejus est esse bestialem quam bestiam, eo quod [illegible] stiam natura est, esse bestialem in vitio, sic pejus est esse puerilem, quam esse puerum. Senex. Plautumque est crimen in puritia, sed gravius est, si puerilitas remanet.

2b

II. Quot puerilia sunt evacuanda.

1. Examinanda sunt verba tria.

Et Notandum quod *ista sunt puerilia* quæ à nobis evacuanda sunt; quorum principium magis Apostolus. *Primum* est *loqui puerilitèr*, sine premeditatione loquuntur pueri quidquid eis in os venerit.

Ex contrario autem vir ſapiens non loquitur, niſi cum præmeditatione, unde de viro juſto dicitur in Pſal. 36. *Lingua ejus loquetur judicium*, id eſt examinatam ſcientiam. *Triplici* ratione debemus examinare verba noſtra. *Primo* ut poſſint pertranſire per illud diſtrictum judicium, in quo debent examinari. Unde Matth. 12. *Omne verbum otioſum, quod locuti fuerint homines, reddant rationem de eo in die judicij.* *Secundo* quod verbum multum poteſt nocere, niſi homo ſibi caveat. Bernardus. Levis eſt ſermo, ſed graviter vulnerat, aptiſſimum evacuandis cordibus inſtrumentum. *Tertio* quia verbum prolatum de proximo, eſt teſtimonium, vel pro eo, vel contra eum, ideo quaſi teſtimonium, cum deliberatione proferendum eſt. Seneca. Loqueris de proximo tuo, ſcito, te pro, vel contra eum teſtimonium proferre. *Secundo* evacuandum eſt *ſapere puerliter*, ideſt ſapientem eſſe circa modica, ut ſunt nuces, moneta plumbea, & ſimilia. Hanc ſapientiam habent illi, qui circa temporalia bona, quæ modica ſunt, ſapientes ſunt, circa ſpiritualia verò, vel æterna inſipientes. Geneſ. 25. Prætulit Eſau lenticulam hæreditati ſuæ. Hanc puerilitatem diſſuadet nobis Apoſtolus dicens. *Nolite pueri effici ſenſibus.* 1. ad Corinth. 14. 3. *Tertio* evacuanda eſt *cogitatio puerilis*, quæ eſt de ſolis præſentibus, ut non ſolummodo præſenti vitæ, ſed futuræ provideamus. Ad quod monemur. Proverb. 6. ubi ſic legitur. *Vade ad formicam, ô piger, & conſidera viam ejus, & diſce ſapientiam, quæ cum non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat in æſtate cibum ſibi, & congregat in meſſe quod comedat* nimirum in hyeme. 4. *Quarto* evacuanda eſt à nobis *immunditia puerilis.* Solent pueri ſedere in luto & deturpare ornamenta ſua, ſi qua habent. Similis puerilitas in multis eſt, qui jam ſunt ſenes, vel in virili ætate, & tamen non erubeſcunt morari in immunditia peccatorum ſuorum Hierem. 48. *Fertilis fuit Moab ab adoleſcentia ſua, & requievit in faecibus ſuis.* Ad Titum 1. *Infidelibus nihil eſt mundum, ſed inquinata ſunt eorum & mens & conſcientia.* Multi etiam dignitates quas habent, malè vivendo deturpant, unde ſapiens dicit de Nerone, quod cum quoſdam vellet ornare, non ipſos ornavit, ſed ornamenta deturpavit. 5. *Quinto* evacuanda eſt à nobis *puerilis mutabilitas*, qualis eſt in illis, qui una die aggrediuntur viam paradiſi, alia die redeunt ad viam inferni, una die ædificant, alia die deſtruunt. Eccleſiaſt. 34. *Unus ædificans & unus deſtruens, quid prodeſt illis niſi labor?* Mutabilitas ſignum eſt ſtultitiæ. Proverb. 15. *Cor ſtultorum diſſimile erit*: Et Eccleſiaſtici 27. *Homo ſanctus in ſapientia manet ſicut ſol. Nam ſtultus ſicut Luna mutatur.* Vir juſtus debet in præſenti quodammodo inchoare æternitatem per conſtantiam & perſeverantiam. 6. *Sexto* evacuandus eſt à nobis *timor puerilis.* Solent pueri timere falſa, ut ſocios larvatos. Levia etiam magis timent, quàm gravia pericula, ut virgam matris magis timent, quàm gladium hoſtis. Talis puerilitas in multis ſenibus eſt, quia divites, qui ſunt velut homines larvati adeò timent, ut non audeant eis in aliquo contradicere Seneca. Pueri quos amant, cum quibus ludere aſſueverunt, ſi perſonatos videant, expaveſcunt. Periculum eſt valde timere hominem, unde Proverb. 29 *Qui timet hominem, cito corruet.* Multi etiam ſunt qui præſentia mala, quæ levia ſunt, & quaſi umbræ futurorum malorum valde timent, mala verò futura non timent Hi ſunt velut equi umbratici, qui trepidant, ubi non eſt timor. Seneca. Auctoritatem habemus ſenum & vitia puerorum, nec puerorum tantum, ſed etiam infantum. Illi levia, hi falſa timent, nos utraque. 7. *Septimo* evacuandus eſt à nobis *amor puerilis.* Solent enim pueri concupiſcere quoque pulchrà, quæ vidét, licet ſint nociva ſibi, unde arripiunt quãdoque manu carbonem vel gladium propter pulchritudinem, quam ibi vident. Exemplum habemus de hoc in Moyſe, de quo narrat Joſephus, quod cùm Moyſes puer allatus eſſet coram Pharaone, videns Pharao elegantiam pueri & pulchritudinem, poſuit diadema ſuum ſuper caput pueri. Puer autem videns imaginem Idoli in corona, projecit ante pedes ſuos & conculcavit eam. Quod videntes Magi Pharaonis, dixerunt, hoc eſt ſignum quod per puerum illum deſtruetur regnum Ægypti. Alij volentes eripere puerum, dixerunt, quod ex puericia hoc fecerit, & fecerunt afferri carbonem vivum, quem puer acceptum poſuerat ad os ſuum, & linguam ſuam combuſſit, ex qua cauſa factus eſt impeditioris linguæ. Similis puerilitas in multis eſt, qui quam citò vident pulchritudinem alicujus mulieris, concupiſcunt eam, non attendentes, quod dicit Hieronymus. Gladius igneus eſt mulieris ſpecies. Pueri etiam ludum amant, unde Job 21. *Infantes eorum exultant luſibus.* Modica etiam quandoque magnis præeligunt, ut pomum quandoque caſtro. Plus dolent quandoque de amiſſione pomi, quam de amiſſione regni. Hæc puerilitas diſſuadetur Proverb. 1. ubi dicitur. *Uſquequò parvuli diligitis infantiam, & ſtulti ea, quæ ſibi ſunt noxia, cupient. Octavo* evacuanda eſt à nobis *inverecundia puerilis.* Solent pueri inverecundè mamillas ſibi à matre ſuſcipere, qualis puerilitas eſt in eis, qui lac adulationis, vel illicitæ conſolationis ſibi oblatum inverecundè ſuſcipiunt, contra illud Proverb. 1. *Fili mi ſi te lactaverint peccatores ne acquieſcas eis.*

Exemplum puerile de Moyſe puero.

DOMINICA PRIMA IN QUADRAGESIMA.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Explicat hic ſermò duplicitèr gratiam Dei, de quâ hac Epiſtola loquitur. Deinde edocet cur timenda ſit ingratitudo de beneficio Dominicæ Redemptionis, & quì hoc in vacuum recipiant.

Exhortamur ne in vacuum gratiam Dei recipiatis 2. *Corinth. 6.*

SOlent principes quando pugnaturi ſunt cum hoſtibus ſuis monere populum ſuum, ut ſtrenuè agant. Simile præceptum habetur Deuteron. 29. quod appropinquante jam prælio Sacerdos ſtet ante aciem & loquatur ad populum. Simili modo Eccleſia in principio Quadrageſimæ, quãdo fortior pugna inſtat exhortando præmittit dicens: *Hortamur vos*, &c. Et poſſumus intelligere hîc per Gratiam, ſpecialiter *beneficium redemptionis noſtræ*, de qua gratia legitur 2. Corinth. 8. *Scitis gratiam Domini noſtri Jeſu Chriſti, quoniam propter vos egenus factus eſt, cum eſſet dives, ut illius inopia vos divites eſſetis*, & Eccleſ. 29. *Gratiam fidejuſſoris ne obliviſcaris, dedit enim pro te animam ſuam*, & Auguſtinus loquens de hac gratia dicit: redemit venditus, vivificavit occiſus, honoravit injuriatus. De hac gratia dicit Apoſtolus ad Galat. 2. *Qui dilexit me, & tradidit ſemetipſum pro me. Non abjicio gratiam Dei*, vel, *non ſum ingratus gratia Dei*, ſecundum aliam litteram. Gratiam iſtam in vacuum recipit, qui tanti beneficii immemor exiſtit. In quo mundus multum videtur peccaſſe, pauci enim ſunt memores hujus beneficii, unde Eccleſiaſtæ 9 *Inventus eſt in ea vir pauper & ſapiens, & liberavit urbem per ſapientiam ſuam, & nullus deinceps recordatus eſt hominis illius pauperis.* Hanc gratiam immittit Eccleſia ſpecialiter in corda fidelium, quia maxime valet ad accendendum in eis ignem divini amoris, de quo igne dicit Dominus. *Ignem veni mittere*

1. Per gratiã beneficium redemptionis intelligendum.

Gratiam iſtã in vacuum quis recipit.

Cur fidelibus hoc beneficium proponatur

mittere in terram, & quid volo, nisi ut accendatur? & ardeat. Luc. 12. & Levitici 5. *Ignis in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos subjiciens ligna mane per singulos dies*, ligna sunt beneficia, quorum maximum est beneficium Redemptionis. Et notandum quod *ingratitudo* sive *oblivio hujus beneficij*, valde timenda est nobis. Et hoc *quadruplici* ratione. *Primo* propter magnitudinem beneficii. Bernardus loquens de hoc beneficio: dormit, inquit, adhuc tua affectio, immò non dormit, sed mortua est, si non huic respondit beneficio. Item: super omnia redditte mihi amabilem bone Jesu calix quem bibisti, opus redemptionis nostræ, hoc omnino amore nostrum facile vendicat sibi totum. Item multum fatigationis Christus assumpsit, quo multæ dilectionis hominem debitorem teneret commoneretque gratiarum actionis difficultas redemptionis. *Secundo* timenda est hæc oblivio, quod multa memorialia nobis data contra hanc oblivionem, inexcusabiles nos reddunt, si immemores hujus beneficii sumus Specialiter *quatuor* sunt *memorialia* hujus passionis Dominicæ *Primum est crux pœnitentiæ*, quam in signum dominicæ crucis deferimus. Ad Galat. ultimo. *Ego stigmata Domini Jesu in corpore meo porto.* Stigma dicitur punctum vel nota aliqua ferro facta, unde stigmata dicuntur notæ pœnarum. Pœnæ enim quas sustinemus, sunt quasi quædam signa pœnarum, quas Dominus sustinuit. *Secundum* memoriale est *imago Crucifixi*, quæ in tali loco in Ecclesiis ponitur, ut aspectui ingredientis Ecclesiam occurrat, & quasi necessitatem habeat respiciendi eam. Sed sunt multi qui quasi nunquam attendunt, quare imago illa sit ibi posita. *Tertium* memoriale est *Sacramentum Altaris*, de quo memoriali tangitur prima Cor. 11. *Quotiescunque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis* Quartum memoriale est *sermo Domini & officium Ecclesiæ*, & hoc memoriali specialiter excitantur homines in Quadragesima ad memoriam Dominicæ Passionis. *Tertio* timenda est hæc ingratitudo, quia in die judicij Dominus improperabit eam hominibus ingratis, præcedet enim insignia mortis suæ, cum ad judicium veniet & requiret mortem suam ab his, qui fuerunt ingrati de tanto beneficio, & merito, quia beneficium tantum in eis amisit. Bernardus. Nunquid non perit quod datur ingrato? Item ingratitudo est beneficiorum amissio, & meritò Dominus ab eis qui rem ita carè emptam sibi abstulerunt, scilicet proprias animas, pretium redemptionis, scilicet mortem suam requiret. *Quarto* timenda est hæc ingratitudo, quod ingratos, de hoc beneficio accusare poterunt infantes, qui non loquuntur; & feræ, quæ irrationales sunt; & etiam lapides qui non sentiunt. Infantes propter hoc, quia ipsi nutrices suas naturaliter amant propter beneficium lactis, quod eis ministrant. Quomodo ergo excusari poterunt, qui ei ingrati sunt, qui pro eis sanguinem suum fudit? Tob. 4. *Honorem habebis matri tuæ omnibus diebus vitæ ejus: memor enim esse debes quæ & quanta pericula passa sit propter te in utero suo.* Si naturaliter quis diligit matrem suam, quia multa passa est pro eo, quomodo Christum non multum diligit? ubi enim est mater, quæ tanta sustineret pro filio quanta Christus sustinuit pro nobis? Feræ ideò poterunt tales accusare, quia feræ beneficia sentiunt, sicut dicit Seneca. Et refertur de quodam Leone, quem quidam miles à serpente liberavit, qui liberatori suo adeò gratus fuit, quod eum deserere nolebat. Quam excusationem ergo peccator habebit in die judicij, qui à Liberatore suo recessit & serpenti infernali adhæsit? Lapides etiam poterunt tales accusare, cum adamas sanguine hircino frangatur, ipsi verò virtutem sanguinis Christi non sensarunt. Quatuor genera hominum sunt qui specialiter beneficia Passionis Dominicæ in vacuum videntur recipere. *Primo* illi qui nondum humiles sunt, cum ad docendam humilitatem Christus passus sit, unde Gregorius. Quanta virtus humilitatis, propter quam veraciter edocendum, ille qui sine existimatione magnus est, usque ad passionem parvulus factus, veraciter docuit humilitatem. Veraciter enim docuit eam non solùm verbo, sed etiã exemplo. *Secundo* qui adhuc se peccatis inquinant, cum Christus passus sit, ut nos à peccatis abluret. Apoc. *Qui dilexit nos & lavit nos à peccatis nostris in sanguine suo.* Ecclesiast. 34. *Unus adificans, & unus destruens quid prodest illis nisi labor?* Ita unus abluens, & alius inquinans, quid prodest illis nisi labor? *Tertio* illi qui nondum Domino Jesu Christo vivere volunt, cum Christus ideò vitam suam pro nostra dederit, ut nostram lucretur. 2. Corinth. 5. *Pro omnibus mortuus est Christus, ut, & qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est.* Bernardus. Cui justius vivendũ, qui si non moreretur, non viveret. Juste sibi vendicat vitam meam, qui pro me posuit suam. *Quarto* illi qui nondum Christum diligunt, cum Christus ideò passus sit, ut magnitudine sui beneficii homines accẽderet ad sui dilectionem. Bernardus. Multum fatigationis Christus assumpsit, quo multæ dilectionis hominem debitorem teneret, commoneretque gratiarum actionis difficultas redemptionis.

Potest etiam intelligi verbum propositum de *triplici* gratia quã Deus quotidie hominibus exhibet. *Prima* est beneficiũ exspectationis, quo Deus peccatores patienter exspectat ad pœnitentiam. *Secundum* beneficium est justificationis quando diem exspectationis convertit Deus in diem justificationis infundendo gratiam suam. *Tertium* est beneficium conservationis, quando conversos in statu bono conservat. Hanc triplicem gratiam in vacuum recipit, qui magnitudinem horum beneficiorum non attendit, nec pro illis gratias Deo condignas agit, quod solet esse valde nocivum hominibus, cum secundum Bernardum. Ingratitudo sit ventus urens siccans sibi fontem pietatis, rorem misericordi, fluenta gratiæ. Et *notandum* quod circa unumquodque horum beneficiorum quinque nobis attendenda sunt, de quibus in sequentibus dicetur.

Ingratitudo de beneficio redemptionis timenda.

1. Ob magnitudinem huius beneficii.

2. Ob memorialia cõtra eius oblivionem data.

Stigma quid.

3. Ob ingratitudinis huius exprobrationem iudicio extremo.

4. Ob gratitudinẽ infantum, ferarum & lapidum in beneficos sibi, qua cõfundimur.

Beneficium Redemptionis in vacuum recipiunt. 1.

2.

3.

4.

Per gratiã intelligi potest triplex beneficium Dei.

Qui hanc in vacuum recipiunt.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Iste sermo I. explicat tripliciter quomodo nunc sit tempus acceptabile, (vel tempus Nundinarum spiritualium, quo merces spirituales comparari possint) respectu trium temporum, maximè tempori extrà quadragesimam. II. docet quam dissimilis sit negotiatio cum Deo, vel cum damone instituta.

SERMO XXXIII.

Ecce nunc tempus acceptabile, &c. 2. *Cor.* 6.

I. Tempus acceptabile acquirendi spiritualia, seu nundinarum spiritualium est nunc.

ECclesiastæ 3. legitur quod sit tempus adquirendi, & in verbo proposito demonstrat nobis Ecclesia tempus illud dicens, *Ecce nunc tempus acceptabile*, intellige ad adquirendum vel negotiandum: Et cum hoc adverbium, (nunc) demonstret præsens tempus, in quo esse ostenditur, potest intelligi hoc esse dictum ad differentiam futuræ vitæ, in qua non erit tempus acquirendi, sed potius uti acquisitis & qui in præsenti non adquisierunt, tunc mendicabunt: Prov. 20. *Propter frigus piger arare noluit, mendicabit ergo æstate & non dabitur ei.* Et si mille annis mendicaret, non posset impetrare unam guttam aquæ ad refrigerium linguæ, quem ignis infernalis cruciabit. Exemplum de hoc habemus Luc. 16. de divite epulone, qui guttam

aquæ petiit super digitum Lazari, qui fuerat leprosus, nec impetravit. Mille anni sunt quod Dominus dixit, quod petieras, & nondum habet, nec unquam habebit, ideò dicitur Ecclesiast. 9. *Quodcunque facere potest manus tua instanter operare &c.* Isa. 55. *Quærite Dominum dum inveniri potest.* Potest etiam intelligi quod dicitur (*Nunc tempus est acceptabile*) ad differentiam temporis quod fuit ante Incarnationem filii Dei, tunc enim regnum cœlorum erat impignoratum, & quantumcunque aliquis laboraret pro eo, non poterat habere tunc. Sed modò quasi in una hora adquirit homo regnum cœlorum per baptismum, aut per martyrium, aut etiam per pœnitentiam, tanta enim potest esse contritio, quod in modica hora absolvitur homo à culpa & à pœna, ita quod si decedat tam cicò, habet regnum cœlorum, unde Bernardus in persona Ecclesiæ dicit; labor meus vix est horæ unius, & si amplius est, præ amore non sentio. Potest etiam intelligi quod dicatur (*Nunc tempus est acceptabile*) ad differentiam temporis quod est extra Quadragesimam. Quadragesimale enim tempus acceptabilius est ad lucrandum, quam alia tempora *Triplici* ratione. *Primo* quia campsores vel cambitores in locis suis inveniuntur nunc. Pœnitentiarii enim inveniuntur parati ad audiendas cõfessiones, quod non accidit in aliis temporibus. Et attende quàm felix commutatio fiat in foro pœnitentiali, vilissima est moneta quam apportat peccator, & pretiosissima illa quam reportat. Peccata sua ibi dimittit & gratiã Dei sibi adquirit. Bernardus. Non tibi quæcunque anima onerata peccatis, non tibi ille locus vilis aut despicabilis videatur, ubi Ecclesia peccatrix deposuit peccata, & induit sanctitatem. Circa hoc est attendenda puerilitas quorundam qui gratiam Dei vellent inde reportare & peccata sua nollent ibi dimittere, ac si nescirent legem cambiendi. Non agnoscunt tales, qualis moneta peccatum fuerit, potius enim dimitterent oculum cum peccatis, quàm ea secum deferrent, si agnoscerent quam noxia sint peccata. Matth. 18. *Si oculus tuus scandalizat te &c.* Non agnoscunt etiam qualis sit moneta, gratia Dei, qua regnum cœlorum potest haberi. Si enim hanc monetam agnoscerent, absque precibus magis peccata sua pro illa dimitterent. *Secundo* quia in Quadragesima quasi in nundinis Dei, venalia abundantius exponuntur, ut cui non placet unum, placeat aliud. Prædicatio est expositio venalium, & abundantius prædicatur in hoc tempore, quam in alio. De hac expositione venalium, dicit Augustinus. Venale habeo, venale habeo, quid? regnum cœlorum. Quo emitur? Paupertate regnum, dolore gaudium, labore quies, ignominiã gloria, morte vita. Præcipuum venale quod exponitur in nundinis est regnum cœlorum Luc. 9. *Tu autem vade & annuncia regnum Dei.* Plus valet operimentum hujus sacelli, quam quidquid mundus habet venale. Immo & ornatus operimenti, ut est sol & luna & stellæ, prævalet illis, quæ mundus exhibet venalia. *Tertio* quia in Quadragesima facilius invenitur moneta illa, qua regnum cœlorum emitur, ut sunt vigiliæ, orationes & jejunia. Aliquis facilius jejunat septem diebus in Quadragesima, quam potest Pascha sextam feriam in septimana, ac si Paschale tempus eos reddiderit impotentes. Aliquis etiam qui una die in Quadragesima dicit psalterium, vix post pascha potest dicere septem psalmos, & qui surgebat ad Matutinas in Quadragesima, vix post Pascha surgere potest ad Missam. Quid autem præcipuè emendum sit in nundinis istis ostendit nobis Dominus Apoc. 3. *Suadeo tibi emere aurum ignitum probatum.* Aurum istud est charitas, unde aurum emunt, qui charitati student. Sunt aliqui qui in nundinis istis Plumbum vel Argentum emunt. Illi *plumbum* emunt, qui opera pœnitentiæ in Mortali faciunt, opera enim talia ad similitudinem plumbi sunt ponderosa & non preciosa. Vel *plumbum* emunt, qui fatuitatem apertam sequuntur Ecclesiast. 22. *Super plumbum quid gravabitur? & quid illi aliud nomen quam fatuus? Arenam & salem & massam ferri facilius est ferre, quam hominem imprudentem & fatuum & impium. Argentum* verò emunt, qui sapientiam hujus mundi sectantur. Argentum non reputabatur alicujus pretii tempore Salomonis, ut legitur. 3. Regum. 10. Et *sapientia hujus mundi stultitia est apud Deum* ut legitur 1. Corinth. 3. *Aurum* autem emunt, qui veram sapientiam sequuntur, quæ est Dei dilectio Ecclesiast. 2. *Dilectio Dei honorabilis sapientia.*

Et Nota quod Diabolus habet negotiationem suam sicut & Deus suam, sed sunt in multis dissimiles *Primo* in hoc quod id quod Deus vendit præconsideratur, juxta illud Pro. ult. *Consideravit agrũ & emit eum.* Ager iste est ager mundæ conscientiæ, in quo absconditum est regnum cœlorum. Matth. 13. Quia gratia Dei ibi est, quæ est pretium regni cœlestis. Est etiam quædam similitudo ibi futuræ vitæ, propter munditiam & lucem & ardorem divinæ dilectionis. Ecclesiastici 40. *Gratia sicut paradisus in benedictionibus.* Inchoatur autem justo paradisus etiam in præsenti serenitate mundæ conscientiæ. E contrario in agro immundæ conscientiæ absconditus est infernus, quia ibi est peccatum, quod est quasi pretium inferni. Est etiam ibi quædam similitudo inferni, propter tenebras ignorantiæ, & vermem remordentis conscientiæ, & ignem pravæ concupiscentiæ. Id verò quod Diabolus vendit, non præconsideratur. Unde Lucæ 14. *Juga boum emi quinque & eo probare illa*, & ibidem, *Villam emi & necesse habeo exire & videre illam.* Sapienter egisset si prius juga boum probasset & villam vidisset, antequam emisset. Quinque juga boum emit, qui cum multa expensa, servituti quinque sensuum se subjicit. *Secundo* dissimiles sunt in hoc. Qui emit à Diabolo, dum emit, lætatur, & post sequitur tristitia, ut scilicet in peccato fornicationis, de quo dicit Bernardus, quod appetitus anxietas est, satietas pœnitentia. Et quidam cum tentaretur de peccato carnis, abscidit sibi linguam ut vehementia doloris expelleret vehementiam tentationis, & ait; absit ut tanti emam unde pœniteam. E contrario autem qui emit à Domino lætatur & post sequitur lætitia, unde Proverb. 20. *Malum est, malum est, dicit omnis emptor, & cum recesserit, gloriatur.* Duplex malum est in emendo regnum Diaboli, quia oportet multa pati & multa facere. *Tertio* sunt dissimiles in hoc, quia cum Diabolo purum nunquam facimus lucrum, semper plus perdit ibi homo quam lucretur. Proverb. 12. *Non inveniet fraudulentus lucrum.* Perdit ibi homo *primo* Deum, *secundo* regnum æternum, *tertio* fraternitatem Ecclesiæ, Ecclesiast. 13. *Qua communicatio fuerit ad carnem &c. quarto* bona Ecclesiæ. Psal 118. *Particeps ego sum omnium timentium te*, *quinto* bona propria, si quæ fecit, *sexto* perdit se ipsum, transit enim ad servitutem Diaboli, & melius esset ei non esse quam esse, nisi pœniteat. Augustinus. O lucra damnosa invenis peccatum, perdis justitiam. Cum Deo verò non est perditio, immo semper est ibi majus lucrum quàm perditio. Quanto magis perdit aliquis in servitio Dei, tanto magis lucratur. Matth. 10. *Qui perdiderit animam suam &c.* Unde ad perdendum propter Deum monemur. Ecclesiast. 29. Ubi dicitur *Perde pecuniam propter fratrem & amicum tuum, & non abscondas illam sub lapide in perditionem.* Quantumcunque constet regnum cæleste, modicum videbitur

2. Respectu temporis ante Incarnationem Christi.

3. Respectu temporis extra Quadragesimã.

Ob sacram Confessionem.

2. Ob prædicationes crebriores. Prædicatio exponit venale Regnum cœlorum.

3. Quia nunc facilius exercentur opera bona, quibus emitur Regnũ cœlorum.

In Nundinis istis qui emant plumbum vel argentũ, malas mercen.

Qui aurum emat.

II. Negotiatio Dei & Diaboli sunt dissimiles.

1. Quod à Deo venditur ab emẽte præconsideratur. Conscientia bona similis regno cœlesti, quare.

Conscientia mala similis Inferno, quare.

Quod à Diabolo vendi tur, non præconsideratur.

2. Qui emit à Diabolo primo gaudet, post dolet. Peccatum fornicationis.

Contrariũ accidit ementi à Deo.

3. Cum Diabolo plus perdimus, quam lucramur. Perdimus sex.

Contrariũ sit cũ Deo.

videbitur pretium fuisse, cùm regnum cœlorum habebitur. Cantic ult. *Si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam.* Quarto sunt dissimiles in hoc quod Deo de suo solvimus, cum nihil boni habeamus, quod suum non sit, 1. Corinth. 4. *Quid habes, quod non accepisti?* & primo, Paralip. ult. *Tua sunt* (Domine, *omnia, & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi.* Diabolo verò, si ematur ab eo, non solum solves de tuo, sed de teipso, ipse enim animas quærit juxta illud. Genes. 14. *Da mihi animas, cætera tolle tibi.* Hoc dixit rex Sodomorum, qui tenet figuram diaboli. *Quinto* in hoc dissimiles sunt, quia diabolus melius ostendit & deterius vendit. Ostendit enim vinum gaudii præsentis, post quod sequitur venenum infernalis tormenti, unde de vino isto legitur. Proverb. 23. *Ingreditur blande, sed in novissimo mordebit ut coluber.* Econtrariò facit Dominus. Unde Joannis 2. dicitur ei. *Tu autem servasti bonum vinum usque adhuc.* Psalm. 59. Ostendisti populo tuo dura, *potasti nos vino compunctionis.* Plus valet arrha quam Dominus dat, quam quidquid diabolus potest habere, quia Spiritus sanctus, arrha est hæreditatis nostræ, ut legitur Ephes. 1. secundum veriorem litteram.

4. Quia Deo solvimus de suo.

Diabolo de nostro ac nobis ipsis.

5. Quia diabolus melius ostendit, & vendit deterius. Contrariè facit Deus.

DE EADEM.

SERMO TERTIVS.

SUMMARIUM.

Sermo hic duabus similitudinibus navigationis & curationis medicinalis, aliisque motivis allatis, ad salutem propriam procurandam hoc tempore Quadragesimæ nos invitat ac incitat.

SERMO XXXIV.

Ecce nunc tempus acceptabile, &c. 2. *Corinth.* 6.

Occasione navigandi ad cœlestẽ Hierusalẽ, cum simus peregrini, non negligemus.

SI quis peregrinus esset transiturus mare, valdè gauderet si Dominus per certum nuntium significaret ei quod tempus idoneum esset ad transeundum. Peregrini sumus per mare hujus mundi ad cœlestem Hierusalem venturi, crucem pœnitentiæ levavimus, vel levaturi sumus. Ipse rex cœlorum crucẽ levavit primus. Isa. 9. *Et factus est principatus super humerum ejus.* Joan. 19. *Et bajulans sibi crucem, &c.* Nec est de familia ejus, qui crucem non levat pœnitẽtiæ, ex quo adductus est Apostolus Galat. 5. *Qui sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis.* Et Dominus Matth. 10. Luc. 9. *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum,* &c. Superbi humilitatẽ pœnitentiæ fugientes de familia regis infernalis sunt. Job. 41. *Ipse est rex super universos filios superbiæ.* Gregorius. Evidentissimum signum reproborum est superbia, humilitas electorum. Cum ergo his signis quem quisque Dominum habeat cognoscatur & sub quo rege militet, nobis tanquam peregrinis insinuat Ecclesia verbo beati Pauli proposito, quod tempus conveniens sit, ut ad cœlestẽ Hierusalem tendamus. Causa autem quare tempus istud idoneum est, potest esse, quia tempore isto ventus vanitatis minus flat, quàm alio tempore, præcipuè super aquas divitiarum ducens recta in infernum. Cessat etiam nunc ventus detractionum & irrisionum, qui alio tempore multos à pœnitentia retrahit. Econtrariò ventus Spiritus sancti, qui est charitas flat modo. Hoc vento transivit filius Dei hujus mundi mare & repatriavit. Iste ventus nunc flat, cùm charitas, quam Christus habuit, ad peccatores ostenditur. Et multum potens est ventus iste ad ducendum homines in paradisum. Psal. 142. *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.* Ventus etiam spiritus sancti est excitatio facta per prædicationem. Item per officium Ecclesiæ quod tempore isto valde est devotum. Sequitur (*Ecce nunc dies salutis*) Tempore isto præcipue debemus conari ad hoc, quod ad portum perveniamus salutis, quia multum monent modo nos ad hoc. *Primo* hoc quod Deus tali tempore tot & tanta fecit. *Item* admonemur ad hoc per creaturas, quæ semper operari in hyeme, æstate verò cessante impedimento intemperiei operari, ut patet tam in terra nascentibus quam in animalibus. Crescunt dies & lumen & calor eorum, ut & tu crescas exemplo eorum. Lumen etiam sapientiæ in te crescere debet, & ad Dei dilectionem debes accendi. Monemur etiam ad idem exemplo Christi, qui in tempore isto tot & tanta fecit pro salute nostra. Dormiendus. Qui me tantùm semel dicendo fecit, in redde de profecto te dixit nulla, & gessit mira, & pertulit dura, nec tantum dura, sed etiam indigna. Indecens est quod tempore illo, quo Dominus tuus laboravit pro salute tua, negligens inveniaris operari pro salute propria. Et si Dominus multum juverit nos ad salutem nostram, tamen voluit quod nobis aliquid remaneret aliquid ad agendum. Justitiæ enim Dei requirit ut homo adultus salutem non consequatur, nisi ipse ad hoc operetur. Augustinus. Qui fecit te sine te, non justificat te sine te. Voluit Dominus æqualis conditionis esse stultos & sapientes, strenuos & negligentes, sed vult Dominus, quod homo aliquid faciat sibi difficile in principio. Unde cùm Josaphat rex quidam videret in visione gloriam justorum, rogavit Conditorem, ne gloria illa privaret eum: cui Conditor, impossibile est, te modò esse hic, sed post multos sudores huc venies, si tamen tibi vim inferre poteris. In hoc virtus est quod homo abstineat ab eis quæ sibi placent, unde est versus.

Tempore Quadragesimæ est talis occasio ob bonos ventos, quales.

Vt tempore Quadragesimæ operemur nostram salutem, monet nos.

Exemplum

Est virtus placitis abstinuisse bonis.

Sapiens. Hoc solum virtuti adjicies, quod propriæ voluntati subtraxeris. *Adhuc* debemus conari ad bene operandũ, quia pium est credere, quod ille qui magnam misericordiam fecit, tempore isto paratus sit misericorditer respicere. *Præterea* modo juvant nos bona exemplа & consuetudo, sicut mala exempla alio tempore nos impediunt. Qui ad Confessionẽ tempore isto non venit, vel non jejunat, vix faciet hoc alio tempore. Et sicut dies isti dicti possunt dies salutis, quia facilius operatur homo in illis salutem suam quam in aliis, sic dies alii, dies perditionis. Unde qui desiderant aliud tempus, & istud odio habent, videntur odisse salutem suam, & diligere perditionem. Si enim non fuissent dies isti, ferè totus mundus iret ad perditionem. Unde multis expediret, quod ante Pascha morerentur, antequam recíderent. Seneca. Majus periculum est malè vivendi, quàm citò moriendi. De facili salvarent homines animas suas, si tempus istud continuè duraret.

Ad hoc autem quod aliquis salvet animam, præcipuum est desiderium vel amor propriæ salutis. Hæc est causa quare non salventur homines, quia non amant suam salutem, nec pro ea laborare volunt. Deus enim vellet omnes homines salvos fieri, secundum Apostolum 1. Timoth. 2. Et hac de causa venit in mundum istum. 1. Timoth. 1. Christus *Jesus venit in mundum peccatores salvos facere.* Et *nota* perversitatem hominum. Hoc enim minimè amant quod amare maximè deberent scilicet salutem. Ad malum enim suum nati sunt, si ad salutem perventuri non sunt. Istud minus quærere volunt, quod solum Dominus quærere voluit vel docuit, dicẽs Matth. 6. *Primum quærite regnum Dei,* & non dotuit alia esse quærenda, sed dixit adjicienda, si in majori credis Deo promittenti, credo & in minori, quod necessaria tibi adjiciet, provt tibi viderit expedire. Hoc non credunt mulieres, quæ præ timore paupertatis se prostituũt, malè sentientes de Deo. Credunt quod diabolus vel majorem potestatem, vel meliorem voluntatẽ providendi habeat quàm Creator earum. Item illud solum inter no-

Debemus aliquid operari pro salute nostra, quare.

Hortatio ad prorogandam salutem propriam & reprehensio negligentiæ illam.

gotia sua faciendum non putans, quod solum propriè ei negotium, & solum ex necessitate faciendum. Quæcunque facies homo si salutem suam non procurat, nihil factum est. Si nihil faciat, nisi quod salutem suam procuret, satis est. Excusat se aliquis, cum sibi dicimus, quare non fuisti ad sermonem? respondendo negotium habebam. Quasi negotium ejus non sit similiter laborandum pro salute, non attendens quod de excusatis dicitur Luc. 14. *Dico vobis quod nemo virorum illorum &c.* Item negotiari fruticiam, magnam sapientiam, scilicet ire in paradisum Ecclesiast. 6. *Quid habet amplius sapiens à stulto? & quid pauper, nisi ut pergat illuc, ubi est vita?* hoc solo discernimus sapiens à stultis. Sapiens es, in paradisum vadis. Stultus es, in infernum radis, imò insanis, quia vadis sic voluntariè ad locum suspendii. Item ad aliud nullum tempus habens liberum, quia omne tempus eis datur ad faciendum ea, quæ ad salutem pertinent. Job. 24. *Dedit ei Deus locum pœnitentiæ, & ille abutitur eo in superbiam.* Alia faciunt, sed illud facere nolunt, ad quod propriè facti sunt. Illi, qui omne tempus dat sibi, non vult dare illud tempus peccator, quod amisurus est, ut si post prandium audiat verbum ejus in diebus festivis, quando nil aliud habet facere nisi damnum suum. Similis esset ei qui patri dare nollet, quod porcis esset daturus. Illi rei, quæ solum tempus non habet de jure, scilicet peccato, dat peccator tempus & opportunitatem, sed illi rei, cui totum tempus datum est, nullam opportunitatem eligit. In hoc apparet quod peccatum pejus est quàm mors, quia cum alia tempus habent, etiam mors, ut habetur Ecclesiastæ 3. *Omnia tempus habent*, & subditur; *tempus nascendi, & tempus moriendi.* Peccatum tamen non habet tempus, unde non dicitur ibi, tempus peccandi. Nec peccatum negotium vocatur, cum post dicitur. 8. Ejusdem: *Omni negotio tempus est & opportunitas.* Ad peccandum nullum tempus opportunitatis est, unde Ecclesiast. 19. *Nemini mandavit (Deus) impie agere, & neminidedit (Deus) spatium peccandi.*

Peccato quare non sit opera danda.

Motiva ad salutem nostram procurandam nos excitantia.

Hæc verò quæ sequuntur debent movere hominem ad amorem propriæ salutis & ad laborandum pro ea. Alii à te salutem tuam desiderant. Deus pro ea in mundum misit filium suum, deinde spiritum sanctum. Ipsi etiam Angeli pro salute nostra in terris ministrant. Hebr. 1. *Omnes sunt administratorii spiritus in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capient salutis.* Proximus etiam tuus, cùm tibi obviat, salutem tuam exoptas ex consuetudine à spiritu sancto introducta, ut tibi ostendatur, quod eam debeas acceptare. Tu solus & Diabolus salutem tuam odio habetis. Irrationalia animalia amant salutem propriam. Ovis hac de causa fugit lupum, etsi nunquam videris eum aliqua vice, & avis hominem accipientem lapidem. Bernardus. Pudeat hoc idem non in homine posse, quod natura potest in volucre. *Item* pro morte tua multum laboras. Sap. 1. *Deus mortem non fecit &c.* multò magis laborare debes pro salute. *Item* pro salute corporis laboras, multò magis pro salute animæ laborare deberes. Si bene erit animæ, bonum erit corpori. Nil melius corpori, quàm salutem animæ providere. *Item* quæ facturus eras pro salute animæ, hæc facies in futuro, & inutiliter. Plangens enim peccata tua quæ manifestabantur & affligeris. De quo Apoc. 1. *Plangent se super eum omnes tribus terræ*, & Matth. 25. *Inutilem servum ejicite &c.* & Luc. 19. *Videns (Dominus) civitatem, flevit super illam.* Matres flebunt damnationem filiorum, quam nolunt modò flere. Luc. 23. *Filiæ Hierusalem nolite flere &c.* De secundo Nahum. 3. *Revelabo pudenda tua in facie tua, & ostendam gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam, & projiciam super te abominationes, & contumelias te afficiam, & ponam te in exemplum.* Quæ modò absconduntur, tunc toti mundo revelabuntur. Infelix in cujus sinu invenitur funis, cum quo suspendatur. Iste funis est peccatum. Jejunium tale erit ibi, quod nec guttam aquæ poterunt habere, & quod mortem, quæ ita amara est, esurient. Apoc. 9. *Desiderabunt homines mori, & fugiet mors ab eis.* Deuter. 32. *Fel draconum, vinum eorum.* Calculus ardens vehit panis. Proverb. 20. *Suavis est homini panis mendacii, & postea os ejus implebitur calculo.* De festo legitur. Isa. 14. *Subtus te sternetur tinea & operimentum tuum erunt vermes.* Et hæc omnia inutiliter fient, sic fatuus eadem faciet, quæ & sapiens, sed non tempore opportuno. Ecclesiastici 20. *Imprudens non servabit tempus.* *Item* timet homo fatuus perdere unum denarium, vel foulares, seipsum non. Si salutem tuam desideras, vaca ab exterioribus occupationibus. Joan. 11. Dicunt discipuli: *Si dormit, salvus erit.* Et libentius cogita quæ ad justitiam Dei pertinent, ut timor tibi incutiatur. Ecclesiastici 1. *Qui sine timore est, non poterit justificari.* Si timorem habes, magnum thesaurum habes ad salutem tuam. Isa. 33. *Timor Domini ipse est thesaurus ejus*, scilicet salutis. *Item* sapientiam libentius audias. Isa. 33. *Divitiæ salutis sapientia & scientia.* Item in Confessione consilium quæras. Prov. 11. *Salvi, ubi multa consilia.* Sic de facili poteris salvare animam tuam.

1. Pœnæ infernales. Luc. 16.

6. Cura temporalium.

7. Timor Dei.

8. Consilia aliorum.

Cura salutis corporalis.

Notandum quòd Tria solent valere ad hoc, quod aliquis infirmus corporaliter sanetur, scilicet *temporis opportunitas, consilium Medici, desiderium salutis in infirmo*, quod infirmū faciat Medicis in omnibus obedire. Ista ecce eadem valent ad hoc, quod illi qui sunt infirmi spiritualiter sanentur. *Temporis* enim *opportunitas* modo est, sunt enim *dies salutis.* 2. Corinth. 6. *Ecce nunc tempus acceptabile*, Triplici autem ratione possunt dici *dies salutis. Primo* quia salvator tempore tali salutem Mundi operatus est. *Secundo* quia isto tempore valde paratus est istis salutem dare, qui eam quærunt, ille, qui tali tempore tantum voluit facere pro salute hominis, & illam ineffabilem misericordiam fecit, verisimile est quod nunc paratus sit in misericordiam recipere pœnitentes. 2. Corint. 6. *Tempore accepto exaudivi te. Tertio* quia impedimenta quæ habent homines aliis temporibus, modò cessant. Multa etiam juvant & monent homines tempore isto ut pro salute sua operentur. Modò cessat ventus vanitatis, qui flat aliis temporibus, qui ventus recte ducit in infernum, modo etiam cessat ventus detractionum & irrisionum, qui multos aliis temporibus retrahit à pœnitentia. Ventus autem charitatis modò flat recte ducens in Paradisum, ostenditur enim charitas quam habuit filius Dei ad hominem, quando pro amore ejus mori voluit, cum nunc refertur in Ecclesia quomodo pro salute nostra flevit filius Dei in suscitatione Lazari, & in adventu in Hierusalem, & in agonia mortis, quando prolixius oravit, & quando sanguinem suum tali tempore multipliciter fudit. Unde valde indiscretus est qui tempore isto pro salute sua non aliquid facit, & talis vix perveniet ad salutem. *Item* isto tempore Dominus mundum formavit propter hominem, creditur enim mundus factus fuisse in Martio, unde valde ingratus est qui pro ipsius amore tempore isto aliquid non facit. Ezech. 11. *In præceptis meis non ambulastis, & judicia mea non fecistis, sed juxta judicia gentium quæ in circuitu vestro sunt, estis operati.* Postremo monent nos ad hoc creaturæ quæ cessaverāt in hyeme, operari propter hyemis intemperiem, modo verò cessante intemperie operari incipiunt. Invitant etiam ad hoc exempla & consuetudo. Vix veniet ad Confessionem & je-

Tria valentia ad sanandum corporaliter, valent ad sanandum spiritualiter.

1. Temporis opportunitas. Nunc sunt dies salutis ob tria.

In Quadragesima est opportunitas operandi salutem ob quatuor.

1.

Ioan 11. Matth. 25. Luc. 22.

2.

3.

sanabit alio tempore, qui illo tempore hoc non facit, quando vides alios hoc facere, consuetudo etiam hoc requirit. *Secundum* valens ad curandum infirmitatem spiritualem est *predicatio*, quæ est velut *consilium salutis medici*. Ad quod pertinet verbum Ecclesiastici 4. *Non retineas verbum in tempore salutis &c.* Mirantes aliqui quod frequenter prædicetur, non attendentes ad hoc doctores astrictos esse domini præcepto, alioquin maledictionem habent super se. Unde Proverb. 11. *Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis.* & Hiere. 48. *Maledictus qui prohibet gladium suum à sanguine.* Præcipuè verò vult Dominus ut in hoc tempore prædicetur, plus enim deberet valere unus sermo tempore isto, quam multis aliis temporibus. Quasi enim omnia nunc nobis prædicant. Tunc præcipuè medici secundum artem suam operantur, quando est temporis opportunitas. *Tertium* quod valet ad hoc quod infirmi spiritualiter sanentur, est *desiderium salutis*, de quo desiderio satis mirum potest esse, cùm videamus tot bruta animalia absque aliqua admonitione multum salutem suam desiderare. Si quis videat avem illaqueatam qualiter conetur ad hoc ut evadat, satis apparebit quod amat salutem suam. Vel si quis videat qualiter fugiat, cum lapis in eam mittitur. Item si quis videat canem qui in aquam cecidit, quomodo natat & ab ipsa tendit, bene apparebit quod amat salutem suam. Amemus ergo & nos salutem nostram. Augustinus: Postquam intellexi me sanguine Christi redemptum, nolui membra venalia exhibere. Aliud verò non video impedimentum, quare salutem consequi non debeamus, cùm adsit temporis opportunitas & sermo Dei, qui sanat omnia, quod legitur in libro Sapientiæ cap. 16.

2. Consilium Medici cœlestis, Concionatoris.

Cur nunc frequenter concionandum.

3. Desiderium salutis in peccatoribus, ad exemplum brutorum.

DOMINICA SECUNDA IN QUADRAGESIMA.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Decet hic sermo quomodo sanctificari & à quibus vitiis emundari debeamus, ut Dei voluntati sanctificationem nostram cupientis morem geramus.

Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra &c. 1. *Thess.* 4.

SERMO XXXV. De tribus hoc sermone agetur.

IN verbo isto ostendit nobis Apostolus *tria*. *Primo* quod voluntas Dei sit nos sanctificari sive mundari cum dicit, *hæc est voluntas Dei &c. Secundo* specificat *tria* vitia à quibus Deus vult nos mundari. *Primum* est peccatum carnis, de quo ibi: *ut abstineatis vos à fornicatione &c. Secundum* est peccatum superbiæ, de quo ibi: *Ne quis supergrediatur. Tertium* est peccatum cupiditatis vel avaritiæ, de quo ibi. *Neque circumveniat in negotio fratrem suum &c. Tertio* verò ostendit Apostolus causam quare necesse habeamus ab his emundari, ibi: *quoniam vindex est Dominus de his omnibus.*

I. Sanctificatio & emundatio nostra. Benignitas Dei volentis nos sanctificari & emundari, quanta.

Circa Primum debemus attendere magnam Dei *benignitatem*, & magnam hominum *perversitatem & corruptionem*. Benignitatem in hoc, quia cùm mortem æternam meruimus, quotiescunque mortaliter peccavimus, justissime posset dicere Deus, hæc est voluntas mea mors vel damnatio vestra. Ipse tamen non dicit hoc, sed potius hæc est voluntas mea sanctificatio vestra. Hæc est mutatio dextræ Excelsi, cum pro morte æterna, cujus peccator debitor est, sanctificatio nostra requiritur. *Si rem grandem dixisset tibi Propheta, certe facere debeas* (dicunt servi Naaman ad Dominum suum 4. Regum 5.) *quanto magis quia dixit tibi: lavare & mundaberis.* Sic quantumcunque difficile justissset Deus in vita ista fieri, libenter deberent hoc facere peccatores pro evasione mortis æternæ. Quam libenter ergo debet mundare se, cùm hoc sit facile cùm Dei adjutorio & peccatori honestum, & utile. Et cum ipse peccator, etiam si nunquam Deus dixisset, debebat hoc appetere. Merito damnabuntur qui hanc misericordiam Dei contemnunt & recusant. Ezech. 18. *Quare moriemini* (in peccatis vestris) *domus Israel? quia nolo mortem morientis* (peccatoris) revertimini, & vivite. Et iterum. *Numquid voluntatis meæ est mors impii, dicit Dominus, & non ut convertatur à viis suis & vivat?* Perversitatem verò hominum possumus advertere in hoc quod cum Diabolus dicat ex una parte, hæc est voluntas mea interfectio vestra; & Deus ex altera, hæc est voluntas mea sanctificatio vestra, potius adquiescunt Diabolo desideranti mortem eorum, & mortem culpæ & mortem pœnæ, quam Deo desideranti sanctificationem eorum. Unde mortem suam zelare videntur; juxta illud Sap. 1. *Nolite zelare mortem in errore vitæ vestræ neque adquiratis perditionem in operibus manuum vestrarum, quoniam Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione vivorum.* Corruptionem in hoc, quod potius volunt in luto immunditiæ remanere quam inde exire. Quis non miraretur si videret unum Angelum in luto esse, & potius vellet esse ibi quam in cœlo, & nullis precibus adquiescere vellet, quod de luto se eriperet; sic non parum admirandum est, quod anima humana quæ angelis similis est similitudine naturæ, elegit manere in peccato, cujus immunditia detestabilior est immunditiâ cujuscunque luti, & nullis precibus adquiescere vult ut inde exeat. Ipsum corpus quod ei datum est ut ei serviat, immunditiam, etsi tantum in suis pedibus sit, non sustinet, & anima in se ipsa immunditiam non abhorret. Quomodo potest hoc esse sine magna ejus corruptione? Præterea cùm anima sole & luna & stellis purior & clarior esse dicitur, quæ ratione esse congruit ei in luto peccati? quis non miretur stellam esse in cœno, quæ debet esse in cœlo? Item Notandum circa idem verbum quod *quatuor* sunt quæ possunt valere ad hoc quod aliquis veniat ad perfectam munditiam. *Primum* est frequens ablutio sui cum aqua lacrimarum, cui aquæ admiscendus est cinis, memoria scilicet propriæ mortis temporalis, vel æternæ, vel etiam memoria domini mortis per hunc modum fit lixivia, quæ ad abluendum efficacior est. In hac lixivia bonum est lavare quasi per singulas noctes lectum &c. *Secundum* est vitæ asperitas tam in victu quam in vestitu, sicut defricatio & abstersio cum panno aspero valere solet ad mundationem corporalium rerum, sic vitæ asperitas valet ad mundationem spiritualem. De hac asperitate exemplum habemus. Matth. 3. In Joanne Baptista ubi sic legitur: *Ipse autem Joannes habebat vestimentum de pilis Camelorum & zonam pelliceam circa lumbos suos, esca autem ejus erat locusta & mel silvestre. Tertium* est lima correctionis, unde qui perfectam munditiam desiderat, non debet fugere correctionem, sed amplecti. Gregorius: Ille solus amicus meus erit qui ante adventum districti judicis maculas meritis meis tergit. Proverb. 29. *Virga atque correptio tribuit sapientiam.* Ecclesiastici 20. *Quam bonum est arguere.* Sed sunt quidam miseri qui ex lima correctionis, ex qua debuerant contrahere munditiam & decorem, potius contrahunt rubiginem, dum de correctione dedignantur & deteriores fiunt. De tali potest dici illud Psal. 88. *Destruxisti eum ad emundationem*, id est unde debuit emundari vel emundari. *Quartum* est flamma tribulationis qua Dominus mundat illos quos aurum & argentum reputat, unde gaudere deberet homo cum in flam-

Perversitas hominum volentium perdi.

Corruptio hominum nolentium mundari.

Per quatuor homo mundatur perfecte,

1. Per lacrimas cum memoria mortis Christi & nostræ.

Lixivia peccatis. *Psal.* 6.

2. Per asperitatem vitæ.

3. Per correctionem patienter toleratam.

4. Per tribulationes.

ma tribulationis se à Deo positum videt. Iac. 1. *Omne gaudium existimate fratres mei, cum in tentationes varias incideritis.* Ille qui in flamma tribulationis per impatientiam exuritur, non aurum vel argentum ostendit se esse, sed potius paleam, unde multum potest timere illud Matth. 3. *Paleas autem comburet igne inextinguibili.*

Triplex sanctificatio in veteri Lege significat.

Item circa illud verbum Notandum est quod in veteri lege fiebat *triplex sanctificatio*, scilicet aqua expiationis, de qua habetur. Numeri 19. Et Exod. 30. sanguine mundantur secundum legem & unctione, tabernaculum & vasa ejus & Aaron. cum filiis suis. Et intelligitur in hac triplici sanctificatione *triplex Baptismus*, scilicet *baptismus fluminis* qui propriè dicitur baptismus; & *baptismus sanguinis*, quo beatus Mauritius cum sociis suis baptizatus est; & *Baptismus flaminis* sive spiritus sancti, quo salvantur illi qui non possunt habere Baptismum, sed credunt & convertuntur de peccatis suis, & libenter reciperent Baptismum, si possent habere. Vel in ablutione per aquam facta intelligi potest sanctificatio, quæ fit in parvulis qui baptizantur. In ablutione verò facta cum sanguine intelligitur ablutio, quæ fit per pœnitentiam, quæ est quædam carnis mortificatio & crucifixio, juxta illud. Galat. 5. *Qui sunt Christi carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis*, & super illud Matth. 10. *Qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus*, dicit glossa. Crux duobus modis tollitur vel portatur cum per abstinentiam corpus afficitur, vel per compassionem proximi affligitur animus. Per sanctificationem verò unctione factam significatur sanctificatio, quæ fit per augmentum gratiæ, & Specialiter sanctificatio quæ fit in ministris Ecclesiæ. *Quatuor* verò *species* sunt de quibus fiebat unguentum illud quæ significant illa quæ in ministris Ecclesiæ debent esse. *Prima* est *Myrrha prima & electa*, sic dicitur myrrha illa quæ sponte manat, & est pretiosior quàm illa quæ elicitur ex corticis vulnere, & significat macerationem carnis, quam aliquis facit quasi gratis, non pro peccatis quæ fecerit, sed ut stigmata domini Jesu in corpore suo portet. Galat. ult. Vel ut sic carnem suam quodammodo balsamet & à vermibus & à corruptione spirituali conservet. *Secunda Cinnamomum*, quod est cinerei vel nigri coloris, humilitatem significat. Cinnamomum cum frangitur visibile spiramentum emittit in modum nebulæ vel pulveris, & humilitas in ministris Ecclesiæ gratissimum odorem dat populo. *Tertia* species est *Calamus*. Quia calamo & scribitur & canitur, duplex officium Ecclesiæ ministrorum intelligitur. Unum est scribere legem Dei in cordibus eorum, hominibus prædicando, juxta illud. Psal. 44. *Lingua mea calamus scriba velociter scribentis.* Aliud est consolari eos in præsenti miseria, promissiones Dei eis explanando. *Quarta* species est *Casia* quæ in aquis crescit & bonum odorem reddit, per quam fides intelligitur, quæ in aquis sacræ scripturæ crescit. In quo innuitur, quod ministri Ecclesiæ mente debeant habitare in aqua sacræ scripturæ, quæ multùm valet ad munditiam, & ad hoc ut *parati sint ad satisfactionem omni poscenti rationem de ea quæ in eis est fide & spe*, juxta verbum 1. Petri 3. Unicuique verò horum admisceri debet oleum de olivis, ut omnia ista misericordiæ serviant. Tunc maceratio carnis misericordiæ servit, quando quod proprio ori subtrahitur, in ore Dei ponitur in paupere, juxta illud Matt. 6. *Tu autem cum jejunas, unge caput tuum*, oleo. Caput suum Christum scilicet oleo ungit, qui eleemosynam tribuit pauperi. Humilitas tunc misericordiæ servit, quando quod superbiæ vestium detrahitur, in vestiendis nudis ponitur. Doctrina etiam & studium sacræ scripturæ misericordiæ serviunt, quando ministri Ecclesiæ ex zelo quem habent circa salutem animarum talibus intendunt. Tamen secundum Glossam hæ quatuor species significant quatuor cardinales virtutes, quibus oleo misericordiæ divinæ Ecclesia Deo sanctificanda est.

1. Parvulorũ Baptisma.

2. Pœnitentium mortificatione.

3. Augmentũ gratiæ.

Unguentũ sanctificationis ex quatuor fiebat, quæ ad ministros Ecclesiæ referuntur.

1. Myrrha electa, carnis maceratio duplex.

2. Cinnamomum, Humilitas.

3. Calamus Prædicatio & Consolatio aliis facta.

4. Casia, id est, Fides.

Oleum ex olivis, Misericordia prædictis virtutibus admiscenda, qui.

Unguentũ hoc explicatur aliter.

II. Tria vitia sunt abluenda.

1. Fornicatio duplex. Spiritualis quid sit.

Sequitur, *ut abstineatis vos à fornicatione*, quod de fornicatione Carnali vel Spirituali potest intelligi. *Spiritualis fornicatio* est omne mortale peccatum Augustinus. Omnis anima aut est Christi sponsa, aut Diaboli adultera. Væ animæ illi quæ sponsum legitimum, speciosissimum forma præ filiis hominum, nobilissimum & ditissimum relinqui pro adultero, leproso, vilissimo, turpissimo & pauperrimo, Diabolo scilicet. De *fornicatione carnali* vide tractatum de Luxuria. Quod dicitur, *ut abstinentis à fornicatione*, pertinet ad hoc quod peccatum consuetum dimittatur, *ut scimus unusquisque vas suum possidere in sanctificatione & honore*, pertinet ad discretum regimen corporis in posterum, vas enim proprii corporis possidendum est in *sanctificatione*; id est, in maceratione, ita quod non lasciviat & in *honore*, id est, necessariorum ministratione, ita quod caro non deficiat. Sic honoratio sumitur Exodi 20. ubi sic legitur, *honora patrem tuum & matrem tuam &c.* Et *notandum* quod ad munditiam hujus vasis multum valet oris custodia. Vas enim quod non habuit operculum, nec super ligaturam immundum erit ut legitur. Numeri 19. Operculum habet vas istud, si habeat modestiam in loquendo, ligaturam, si habeat temperantiam cibum & potum moderatè sumendo. Item *notandum* quodquia lingua est malum inquietum & universitas iniquitatis. Jac. 3. ideo Dominus eam inclusit. Et primò posuit dentes, quasi quendam murum, deinde fossam inter dentes & labia, & tertiò labia, quasi antemurale. Sed de multis potest dici istud. Thren. 2. *Antemurale & murus pariter dissipatus est.* Proverb. 25. *Sicut urbs patens & absque murorum ambitu, ita vir qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum.* Sequitur, *noli in passione desiderii, sicut & Gentes quæ ignorant Deum*, passio desiderii vocatur ardor animus hominem vincens & quasi violentus, qualis est in eis de quibus loquitur. 2. Petri 2. *Hi*, inquit, *velut irrationabilia pecora naturaliter in captionem & perniciem*, supple, *tendunt.* Quod sequitur, *& ne quis supergrediatur*, ad superbiam pertinet, ut prius diximus, superbi enim sunt ut simiæ, quæ semper volunt saltare super humeros hominum, Jacobi 2. *Nonne divites per potentiam opprimunt vos? &c.* Item de aliis volunt facere scabellum pedum suorum & conculcare eos, ut sic seipsos exaltent, ideo meritò in futuro ipsi conculcabuntur juxta illud Isa. 28. Pedibus conculcabuntur coronæ superbiæ. Quod verò sequitur, *neque circumveniat*, pertinet ad dolos & fraudes cupidorum & avarorum Hierem. 5. *Sicut decipula plena avibus, sic domus eorum plena dolo, ideo magnificati sunt & ditati &c.*

Lingua cur & qui sit inclusa.

Passio desiderii quid.

2. Vitium est Superbia.

3. Avaritia.

Sequitur, *quoniam vindex est Dominus &c.* Roman. 12. *Mihi vindicta & ego retribuam.* Ecclesiastici 5. *Deus enim vindicans vindicabit*, & Deuteron. 32. *Mea est ultio & ego retribuam eis in tempore.* Sed sunt quidam, qui vindictam illam non timent, quia differtur, secundum illud Ecclesiastæ 8. *Quia non profertur cito contra malos sententia, absque timore ullo filii hominum perpetrant mala:* Contra quos dicit Augustinus. Lento gradu divina procedit sententia, sed tarditatem compensat gravitas.

III. A peccatis debeamus emundari ob Vindictam Dei.

DOMI-

DOMINICA TERTIA IN QUADRAGESIMA.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Docet hic sermo. I. quare. II. in quibus Deum imitari debeamus, ut ad ejus perfectissimum exemplar & doctrinam, vitam nostram corrigamus.

Estote imitatores Dei sicut filii charissimi. *ad Ephesios 5.*

SERMO XXXVI. Regula vitæ nostræ corrigendæ est imitatio Dei.

NEcessarium est verax exemplar ei, qui vult falsum librum corrigere; & necessaria est ei regula, qui vult torta dirigere. Seneca, nisi ad regulam, prava non corriges. Ideo Apostolus in verbo proposito regulam nobis tradidit, ad quam vitam nostram corrigamus, ut verissimum exemplar ad quod mala nostra corrigamus dicens. *Estote imitatores Dei &c.* & beatus esset qui ad hoc exemplar studiosè aspiceret & illud debito modo imitaretur exemplo. Job. 23. *Vestigia ejus secutus est pes meus, viam ejus custodivi & non declinavi ex ea*, & Apostolus 1. Corinth 11. *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.* Augustinus. Summa religionis est imitari quem colis. Quadruplici autem ratione debemus conari ad imitandum Deum. *Primo*, quia nullum justius imitamur; *secundo*, quia nullum rutius, *tertio*, quia nullum glorioſius, *quarto*, quia nullum fructuosius. Circa Primum Nota hominem magnæ dignitatis esse, si debito modo se habuerit, sed est res valde contemptibilis, si male se habuerit, juxta illud Senecæ: O quam contempta res est homo, nisi supra humana surrexerit. Dignitas Hominis in ejus creatione intribus insinuata est. *Primo* in hoc, quod quasi cum deliberatione tanquam res magna creatus est juxta illud Genes. 1. *Faciamus hominem &c. Secundo* in hoc quod cæteris creaturis prælatus est, unde subditur ibidem, *ut præsit piscibus maris & volatilibus cœli & bestiis universæque terræ &c. Tertio* in hoc quod creavit eum ad imaginem & similitudinem suam, ut ibidem sequitur: *Ad imaginem Dei creavit illum*, dando naturam similem divinæ naturæ, animam scilicet. Ad similitudinem suam creavit eum, ad hoc scilicet ut operibus Deum imitaretur in præsenti, & tandem similibus bonis cum eo frueretur in futuro. Non fuit enim creatus homo propter bona ista transitoria, quæ cruciant, & onerant, & inquinant, sed fuit creatus ad similes divitias & similem gloriam, quibus fruitur Deus. Attende ergo *triplicem* similitudinem hominis cum Deo: Prima est naturæ, ultima gloriæ, media gratiæ. Prima via est ad secundam, & secunda via est ad tertiam. Simile invenis de patre carnali, & filio qui patri similis est, primò in facie, secundò in operatione, talia enim operatur qualia videt patrem suum operari; tertiò verò in hæreditate, hæreditate enim sunt ejus bona paterna. Ex jam dictis satis patet quod homo nullum justius imitatur quàm patrem cœlestem, quia facie naturali multum similis est ei, cui etiam similis erit in gloria, si tamen similis ei fuerit in eis quæ sunt gratiæ, ut ab eo non degeneret. 1. Joan. 3. *Charissimi nunc filii Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus, scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus.* Nullum etiam *tutius* imitatur homo, cum ipse errare non possit, unde non errat qui eum imitatur in his quæ sibi competunt. Joan. 8. *Qui sequitur me non ambulat in tenebris.* Nullum etiam imitamur *glorioſius*, nil enim erubescibile debet nobis esse, quod exemplo ejus faciamus. Hoc non attendunt qui dedecus sibi esse credunt, si se non vindicent quam citò aliquid convitii ab alterofuerit eis dictum, vel aliqua injuria facta; cum tamen videant Deum tot convitia & blasphemias quotidie pati & quasi infimias alias injurias, & tamen differt vindictam inde sumere. Quæ dilatio verè intuentibus ad honorem ejus facit, non ad dedecus, Ecclesiastici 23. *Gloria magna est sequi Dominum.* Nullum etiam imitamur *fructuosius*, juvat enim imitantem se & sequentem e proximo quando venit ad aliquem difficilem transitum, ut solent facere boni socii qui porrigunt manus suas nobilibus, velos supportant, ut facilius transire possint. Unde in Psalmo 62. *Adhæsit anima mea post me, me suscepit dextera tua*, suscepit, inquam, ut imitantem traheret. Nullum etiam imitamur fructuosius & utilius propter mercedem, quam dat eis, qui ipsum imitantur, socios enim in via, socios vult esse in hospitio, juxta illud Joan. 12. *Si quis mihi ministrat, me sequatur, & ubi ego sum &c.*

1. Imitari Deum cur debeamus.

1. Quia nullus justius imitamur, cur. Creatio hominis ostendit ejus dignitatem.

1.

2.

3.

Ad quid homo fuerit creatus.

Similitudo hominis cũ Deo triplex est sicut Patris & Filii carnalis.

2. Quia nullũ tutius imitantur.

3. Quia nullũ glorioſius. Vindicta nõ sumenda de injuriante.

Sed cum nobis non competat Deum imitari in omnibus, & cùm secundum Augustinum etiam mali velint Deum imitari, ut superbi in altitune, iracundi in vindicta, acediosi in requie, cupidi in divitiis, luxuriosi in delectationibus, curiosi in scientia, videamus in quibus & qualiter nos debeamus eum imitari. Fatue voluit eum imitari Lucifer dicens. *Similis ero altissimo.* Isa. 14. Cui dictum est: *Verumtamen ad infernum detraheris in profundum laci.* Notandum ergo quod *primo* debemus Deum imitari in *lumine sapientiæ*, ad quod debemus habere magnum amorem, exemplo Dei qui tantum amat sapientiam, quod nullum amat, qui sapientiam non amat. Nullus etiam est, quem non amet, qui vere amat sapientiam, unde Sap. 7. *Neminem diligit Deus nisi eum qui cum sapientia inhabitat*, & Ecclesiastici 4. *Eos qui diligunt sapientiam diligit Deus, Deus lux est & tenebræ in eo non sunt*, ut legitur. 1. Joan. 1. Ideò & lucem in hominibus amat, & in mundum istum venit, ut homines luce sapientiæ illuminaret, juxta illud. Lucæ 1. *Visitavit nos oriens ex alto, illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis sedent.* Væ illis qui potius volunt esse similes noctuæ quàm Deo. Noctuæ similis est, qui lucem sapientiæ odit & tenebras ignorantiæ amat. Immo Diabolo similis est, de quo Joan. 3. *Qui male agit, odit lucem.* Talis merito in tenebris inferni erit, quas prælegit luci 1. Joan. 1. *Si dixerimus quoniam societatem cum Deo habemus, & in tenebris ambulamus, mentimur.* *Secundo* debemus imitari Deum in *sanctitate*, unde Levitici 19. *Sancti estote, quia ego sanctus sum.* Sanctitas vero ista sequitur lucé sapientiæ, qui enim ad lucem sapientiæ videt quanta immunditia peccatum sit, sanctificat se & mundat ab ea. Unde Job. 28. *Recedere à malo est intelligentia*, id est, effectus intelligentiæ. Præcipue autem ab immunditia peccati se sanctificat, qui dignitatem ad quam filii Dei electi sunt agnoscit. 1. Joan. 3. Postquam dixit quod *filii Dei sumus &c.* Subdit: *omnis qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut & ille sanctus est.* Sanctitatem Dei ostendit nobis hoc quod tantum studium habuit ad malitiam destruendam, quod mori voluit ut malitia destrueretur juxta illud Augustini: Cum innocens occidit, peccatum crucifigitur. *Tertio* debemus eum imitari in *dilectione*. 1. Joan. 3. *In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere.* Item: *Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret &c.* Joan. 2. Circa dilectionem Dei nota quod ipse prior dilexit nos; contra quosdam qui nolunt proximos suos diligere, nisi prius ab eis amentur. 1. Joan. 4. *In hoc est charitas, non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior*

II. In quibus Deum imitari debeã. Mali qui imitentur Deum.

1. In sapientia, amando lumen sapientiæ.

Lucem sapientiæ odientes, quales sint

2. In sanctitate.

3. In Dilectione.

4. In Largitate.

dilexit nos. Quarto in *largitate*, quæ in hoc apparet, quod largitur beneficia sua amicis & inimicis suis; justis & injustis, juxta illud Matth. 5. *Qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super justos & injustos. Quinto* in *misericordia*, Bernard. Maximè Deum imitabitur, qui nihil judicabit pretiosius, quàm misereri. Lucæ 6. *Estote ergo misericordes &c. Sexto* in pacis amore. Deus tantum pacem amat, ut pax specialiter locus ejus dicatur. *Factus est*, inquit Psal. 75. *in pace locus ejus.* Tantum etiam pacem amat, quod ab hostibus suis, eo inferioribus cœlesti regno eam emit. *Septimo* debemus eum in *patientia* imitari, ipse enim patientissimus est, ultimum enim quod ipse faciet, erit vindicta de inimicis suis, hoc erit in die judicii, quando dicet eis. *Discedite à me maledicti*, Matth. 25. Et ex hoc quod patientissimus est, sapientissimus agnosci potest, quia non est perfectè sapiens, qui non est patiens. Proverb. 14. *Qui patiens est multa gubernatur prudentia, qui autem impatiens est, exaltat stultitiam. Vltimo* debemus eum imitari in *perseverantia* seu in *bonitatis immutabilitate.* Ipse enim dicet per Malachiam sanctum Prophetam. *Ego Dominus & non mutor*, Matth. 10. *Qui perseveraverit, hic salvus erit.* Eccl. 27. *Homo sanctus in sapientia manet sicut sol, nam stultus sicut luna mutatur.* Et Notandum quod quidam sunt, qui Deum solum superficialiter imitantur ut Hypocritæ. Tales habent imaginem Dei depictam in se, quæ imago delebitur, ut pictura deleri solet. Qui verò Deum imitantur non solùm exterius, sed etiam interius, imaginem Dei habent quasi indelibiliter pictam in se, quæ non de facili deletur. Qui verò Deum volunt imitari interius, & Diabolum exterius, quasi larvam diabolicam superponere volunt Dei imagini, in hoc Deo contumeliam inferentes quod potius volunt assimilari Diabolo, quàm Deo.

5. In Misericordia.

6. In pacis amore.

7. In patientia.

8. In perseverantia in bono.

Hypocritæ quomodo imitentur Deum.

DE EADEM DOMINICA.

SERMO SECVNDVS.

Summarium.

Hortatur hic sermo ad triplicem bonitatem divinam imitandam maxime ad dilectionem inimicorum, ut filii Dei reputari possimus.

SERMO XXXVII. Explicatur thema.

Estote imitatores Dei &c. *ad Ephesios* 5.

PRimò monet nos Apostolus ut Deum imitemur, *secundo* subdit causam, quare debemus eum imitari, ibi: *sicut filii charissimi*, *tertio* in quo, ibi: *ambulate in dilectione*, *quarto* quia similitudo Dei secundum se non est nota nobis, ideò ostendit ubi illam similitudinem agnoscere possimus, nimirum in Christo, ibi. *Sicut Christus dilexit nos & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis.*

I. Filii Dei reputamur ob imitationem triplicis bonitatis divinæ.

Nota primò quod *tria* sunt propter quorum imitationem specialiter à Deo aliquis reputatur filius. *Primum* est dilectio inimicorum, unde Matth. 5. *Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos &c.* subditur, *ut sitis filii patris vestri, qui in cœlis est. Secundum* est pacificatio discordium, unde Matth. 5. *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur. Tertium* est misericordia sive subventio miserorum, unde Ecclesiastici 4. *In judicando esto pupillis misericors ut pater, & pro viro matri illorum, & eris tu velut filius Altissimi obediens & miserebitur tui magis quàm mater.* Et licet omnes homines sint Dei filii per creationem, tamen hæc tria genera hominum specialiter dicuntur filii Dei, quia patrem cœlestem in bonitate imitantur. Sic enim dicere solemus quando videmus aliquem à bonitate patris sui non degenerare, vere iste filius istius est. Bonitas verò Dei tanta est, quod ab influentia beneficiorum suorum non impeditur malis alienis, dat enim beneficia inimicis suis quos in esse conservat, & corporis necessaria ministrat, juxta illud. Matth. 5. *Qui solem suum oriri facit super bonos & malos &c.* Bonitas Dei est quasi magnus fluvius, qui obstacula rumpit, nec potest detineri, quin fluat. In hac bonitate imitantur Deum, qui inimicos suos diligunt. Item bonitas Dei tanta est, quod malis alienis non perturbatur, in tranquillitate omnia judicans, cogitans cogitationes pacis, pacem peccatoribus paratus facere, immò & charissimè emere, nimirum regno suo. In qua bonitate pacifici imitantur eum, propter quod filii Dei vocantur. *Præterea* pacifiti habent illud officium, propter quod filius Dei venit in mundum istum. Venit enim pacem reformare inter nos & patrem suum Ephes. 2. *Ipse est pax nostra &c.* Unde merito filii Dei vocantur propter simile officium, sicut Dominus vocat Joannem Heliam. Matth. 17. *Dico vobis quia Helias jam venit.* Helias, inquam, officio, non persona. Item bonitas Dei tanta est, quòd non eget bono alieno ad hoc quod beneficia sua tribuat, unde de pauperum miseretur à quibus retributionem non expectat. Bonitas amatorum mundi modica est, nec sufficit ad hoc, ut bona sua tribuat, nisi bono alieno excitata. Unde divitibus dant, à quibus retributionem sperant. Illi ergo pupillorum & viduarum miserentur, specialiter filii Dei vocantur, quia in hac bonitate Deum imitantur. Luc. 14. *Cum facis prandium aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos divites, ne forte te & ipsi reinvitent & fiat tibi retributio. Sed cum facis convivium voca pauperes, debiles, claudos & cœcos: & Beatus eris, quia non habent retribuere tibi, retribuetur enim tibi in resurrectione justorum.* Præterea cum Deus reputet sibi fieri, quod fit pauperi, juxta illud. Matth. 25. *Quandiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.* Misericors qui se habet ad pauperes quasi esset pater eorum eis necessaria providendo, quodãmodo pater Dei est in pauperibus, & ideo jure beatitudinis se habet ad eum ut pater. Talis vicem Dei supplet, ad Deum enim pertinet cura pauperũ, juxta illud Psal. 9 *tibi derelictus est pauper.* Tamen quandoque aliquas indigentias ei mittit, vel ad divitum experientiam, vel ad pauperum exercitium, scit enim cœlestis medicus quid daturus sit nobis ad consolationem, & quid subtracturus ad exercitationem. Non enim sine causa homo jumento suo subtrahit cibaria. Vices ergo Dei agit, qui pauperum miseretur, & filius Dei est imitatione. Job. 29. *Pater eram pauperum &c.*

1. Dilectio inimicorũ.

2. Pacificatio duplex.

1. sui ipsius.

2. Pacificatio aliorum.

3. Misericordia in miseris.

Misericors est quasi pater Dei quomodo.

Circa dilectionem inimicorum, quæ multis videtur esse difficilis vel impossibilis, notandum quod si homines aliquantulum sapientiæ haberent, non ita difficile eis videretur, *sapientiam* enim *non vincit malitia.* Sapient. 7. Quatuor verò attendenda sunt homini ad hoc ut inimicum suum possit diligere, & intelligat non esse sibi dedecus, si se non vindicet. *Primum* est *status inimici* sui, qui ei injuriatus est, & satisfacere ei non vult, est enim spiritualiter mortuus & quasi insanus, Manus in se ejecit, quando injuriando ei, animam suam occidit. Noli insanire in fratrem tuum mortuum, sed potius ei compatere. Crudeliores videntur fuisse qui Christo mortuo non pepercerunt, quàm qui vivum vulneraverunt, unde lancea dira vocatur, cum clavi dicantur dulces. Quis adeò cœcus est, qui non intelligat dedecus non esse se non vindicare de mortuo vel insano? immo potius dedecus esset homini, qui se de tali vindicaret. *Secundo* attendenda est *injuriæ illatæ utilitas & dilectionis*, quam inimico tuo propter Deum præstas. Persecutores enim nostri juxta verbum. Psalm. 117. nos circumdant sicut apes. Ad modum

II. Ad dilectionẽ inimici & vindictæ non exigendam juvat considerare.

1. Statum malum inimicis.

2. Vtilitatem illatæ injuriæ & dilectionis inimici.

modum enim apum nos pungunt tribulationibus, ſed in futuro favum cœleſtis beatitudinis nobis præparant, ideo juxta. Eccleſiaſtici. 1. *Uſque in tempus ſuſtinebit patiens &c.* Dilectio qua diligis inimicum tuum, utilior eſt tibi & Deo gratior, quàm illa qua diligis benefactores tuos, ſolum quia benefactores ſunt. Quando enim in die judicii Dominus exiget rationem de præcepto dilectionis fraternæ quod eſt unum de maximis præceptis, & aliquis dicet ſe amaſſe aliquem quia ab eo amabatur, vel quia erat benefactor ejus, reſpondebit Dominus pro iſto amore nil debeo tibi, jam de illo ſolutus es. Cum autem aliquis dicet ſe amaſſe aliquem propter Deum qui offendebat ſe multis injuriis, tunc dicet Dominus ei, de iſto amore debeo tibi. Veni benedicte, percipe regnum. Lucæ 6. *Si diligitis eos qui vos diligunt, quæ vobis eſt gratia?* & poſt. *Verumtamen diligite inimicos veſtros*, & ſubditur, *& erit merces veſtra multa.* Qui nolunt amare niſi ſe amantes & benefactores, habent amorem ſuum venalem. Quare ergo non vendunt illum Deo, qui carius emeret? Pro amore proximi, vel parvo beneficio amorem tuum dares, quare ergo non das pro Dei amore & ejus regno? Proximo amorem tuum exolve & à Deo pretium recipies. Præterea quis non intelligat dedecus non eſſe, non vindicare ſe de benefactore ſuo? *Tertium* eſt quod non potes proximo tuo nocere quin primo tibi noceas. Auguſtinus.. Quod malitia tua alteri non noceat, fieri poteſt, quod autem tibi non noceat, fieri non poteſt. Fatuum eſt, habere cum odio, qui pallium tuum tibi abſtulit & tunicam quæ tibi remanſit projicere, ſic juxta verbum Senecæ. Ridiculum eſt odio nocentis innocentiam perdere. Præterea quis non videat dedecus non eſſe, quando aliquis ex nobilitate animi non vult vindicare ſe, ne manus ſuas inquinet. Seneca. Quibuſdam libenter parcas, à quibus vindicare te faſtidias. A quibuſdam non aliter quàm ab animalibus pravis reducenda eſt manus. Qui vindicat ſe conviciando, os ſuum inquinat; qui manu percutiendo, manum ſuam inquinat. Non eſt ergo dedecus ſe non vindicare, ſed potius honor, Proverb. 20. *Honor eſt homini qui ſeparat ſe à contentionibus.* Non propter hoc debes inquinare tu os tuum, ſi proximus os ſuum inquinavit. Nullus bufonem & animalia ſimilia manu interficit, ne eam inquinet. *Quartum* eſt quod ille qui tibi injuriatur, magis injuriatur Deo quàm tibi, qui hoc ei prohibuit, qui majus jus habet in te, quam tu ipſe. Si ergo Deus differt vindicare injuriam illam, & non eſt dedecus, immo gloria magna; certus debes eſſe, quod nec tibi dedecus eſt, ſi in præſenti non vindiceris: illud enim non eſt dedecus homini, quod facit exemplo Dei, immo eſt gloria magna. *Gloria magna eſt ſequi dominum*, Eccleſiaſtici 23. Certiſſimo autem ſcias quod Deus ſimul vindicabit injuriam tuam & ſuam, ſi ſapienter exſpectabis, & plus puniet eum Dominus uno verbo, niſi in vita iſta ſe correxerit, quam tu & totus mundus poſſetis eum punire per centum annos. In fine Iſaiæ. *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur, & erunt uſque ad ſatietatem viſionis omni carni.*

Dilectio amicorum inutilis.

3. Nocumentum ſuum ſi ſe vindicet.

4. Divinæ vindictæ tarditatem & gravitatem.

Pacificatio ſui præcipua.

Circa pacificationem vero Nota, quod non ſunt verè pacifici, qui alios pacificant, & in ſe ipſis diu rancorem vel turbationem retinent, unde Bernardus. Sunt aliqui qui ſi viderint aliquem leviter ſcandalizatum, valde ſoliciti ſunt quomodo eum ad pacem reducere poſſint, & viderentur eſſe pacifici, niſi quod eorum commorio, ſi forte contra eos factum, dictumve videbitur, tardius univerſis difficiliuſque poterit ſedari, qui nimirum ſi vere pacem diligerent, haud dubium quin eam ſibi ipſis quærerent.

Circa miſericordiam vero notandum quod ſunt aliqui qui aliis ſunt miſericordes, ſed inmiſericordia ſui prædes ſibi ipſis, qui ſicut Cain malè dividunt, ſuſcipiunt. dantes pauperibus, & ſe diabolo, qui vitiis miſerentur, & animabus ſuis, quæ verè vidua ſunt, non miſerentur. Contra quos dicitur Eccleſiaſt. 30. *Miſerere animæ tuæ placens Deo.* Qui vult ordinatè eleemoſynam facere, à ſeipſo debeo incipere. Sicut non eſſet verè miſericors, qui patrem ſuum infirmum & egentem videret, ſi pro poſſe ſuo ei non ſubveniret, quantumcunque aliis miſericors eſſet; ſic non eſſet verè miſericors, qui animæ ſuæ, quam videt infirmam ad mortem æternam & egentem, cum verbo bono non ſubvenit.

DE EADEM.

SERMO TERTIUS.

SUMMARIUM.

Hic ſermo tractat de amore Dei patris in nos ut filios ſuos & noſtri viciſſim erga illum ut patrem noſtrum. II. De dilectione Chriſti erga nos & noſtra erga illum per oblationem.

Eſtote imitatores Dei ſicut filii chariſſimi, &c.

Ad Epheſios 5.

SERMO. XXXVIII.

NOtandum quod iſte articulus, ſcilicet quod verè fideles filii Dei ſunt, eſt unus de pulchrioribus articulis fidei noſtræ, & eſſet valde utile homini ad regendum vitam ſuam, ſi de hoc veram fidem haberet, totam enim ſuam occaſionem hujus mutaret. Aliter vivit pauperis filius, & aliter filius regis. In animalibus etiam hoc eſt verum. Aliter enim vivit agnus, aliter lupicatulus. In laboribus etiam videmus quod ſecundum ſpecies arboris eſt ſpecies fructus. Et licet de hac paternitate & filiatione non poſſit haberi cognitio niſi per fidem, ſicut nec de parentibus carnalibus, juxta verbum Auguſtini, poteſt tamen & auctoritatibus & rationibus perſuaderi. Primo Joannis tertio. *Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filij Dei nominemur, & ſimus*: & in eodem. *Nunc filij Dei ſumus*, &c. Et Matthæi 23. *Patrem nolite vocare vobis ſuper terram. Unus eſt enim pater veſter, qui in cœlis eſt.* *Quadrupliciter* etiam *ratione* oſtenditur. *Primo* per ſimilitudinem, quam habet homo ad Deum. De qua Geneſis primo, *Creavit Deus hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam.* Sic enim perpenditur de aliquo quod ſit filius ejus, quando ſcilicet eſt ei valde ſimilis. *Secundo* per hoc quod naturalem filium pro homine morti expoſuit Auguſtinus. Filii Dei ſumus, unde hoc probamus? & reſpondet. Mortuus eſt unicus, ne remaneret unicus. *Tertio* per hoc, quod in menſa altaris pane filiorum nos paſcit, ſcilicet cibo eodem quo Angeli in cœlo paſcantur, licet aliter. *Quarto* per hoc, quod Angelos ad cuſtodiam hominibus deputavit. Pſalm. 90. *Angelis ſuis mandavit de te.* Et Matth. 18. *Videte ne contemnatis unum ex his puſillis, quia Angeli eorum ſemper vident faciem patris mei qui in cœlis eſt.* Item notandum quod aliquis *triplici* ratione habet filium ſuum charum, *primo* quia unicus, *ſecundo* quia infirmus, *tertio* quia ultimo genitus. Sic Jacob diligebat Joſeph ſuper omnes filios ſuos, eò quòd in ſenectute genuiſſet eum, ut legitur Gen. 37. Propter eaſdem cauſas eſt homo bonus, charus Deo. *Primo* quia pauci ſunt boni. Matth. 20. *Multi ſunt vocati, pauci verò electi.* Eccleſiaſt. 1. *Stultorum infinitus eſt numerus.* Homo *etiam* infirmus eſt ratione carnis quam habet. Matth. 26. *Caro autem infirma.* Homo *etiam* factus fuit ultimo inter creaturas, ſexto ſcilicet die. Item populus Chriſtianus in fine temporum.

I. Fideles ſunt filii Dei. Hoc cognoſcere quam utile ſit.

Filiatio iſta cognoſcitur. I. Auctoritate Scripturæ.

2. Ratione quadruplici. 1.

2.

3.

4.

Filius diligitur à patre propter tria.

Ob eadem Deo diligitur homo. 1.

2.

3.

Gen. 1.

Ergo Deus non sit homini vilis.

est. Specialiter vero homo potest dici Charissimus filius Dei, quia ab eo carissimè emptus, & sicut homo charissimus est Deo, sic Deus charissimus deberet esse homini. *Vnde* ingratissimi sunt peccatores, qui pro momentanea voluptate, vel pro parva pecunia Deum vendunt, etiam vilius quàm Judas. Judas enim vendidit eum triginta denariis, ipsi verò quandoque denario uno Deum amittunt. Ecclesiasticus 10. *Auaro nil est scelestius. Praterea* cùm homo Deo sit charissimus, non deberet homo sibi ipsi esse vilis. Augustinus. Appendere ex pretio, ne tibi vilescas. Sed pro multis verum est illud verbum Senecæ, quod nihil est cuique se vilius, sotulares suos non venderent multi adeò vili in foro, sicut se ipsos vendunt. Nec immunditiam ita diu permitterent in sotularibus suis, sicut in se ipsis. Item Notandum quod *tribus* de causis amittit aliquis Patrem istum cœlestem. *Primo* quia negat eum, & ideò negatur ab eo Matth. 10. *Qui negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cœlis est.* Cum vix aliquis homo neget patrem suum licet pauperem, quantam contumeliam facit homo patri cœlesti, qui eum negat. Non est ignobilis pater iste, quod aliquis debeat eum erubescere. Mira insania talium, qui non erubescunt confiteri ad minus facto Diabolum patrem, & Deum erubescunt. Non erubescunt coram hominibus malè agere, sed bene agere erubescunt, similes illi, qui erubescit rectè incedere & non claudicare. *Secundo* patrem amittit qui indignè agit, ut fatuæ mulieres, quæ timore paupertatis se prostituunt, cùm tamen talem patrem habeant, qui prohibet eis ne solicitæ sint etiam pro necessariis Matth. 6. *Nolite soliciti esse dicentes. Quid manducabimus? aut quid bibemus?* &c. Propter eandem causam amittunt Patrem hunc usurarii & alii qui furantur timore paupertatis. Mira insania talium, qui Patrem amantissimum & potentissimũ derelinquunt, & ad hostem crudelissimum confugiunt, quasi ille potius velit, vel possit subvenire eis, quàm pater eorum. *Tertio* patrem istum amittunt, qui ejus correctionem renuunt. Et meritò, si enim pater carnalis habet correctionem super filiũ suum, cui parvam hæreditatem reservat, ne eam dissipet, quantò magis pater cœlestis debet corripere eum, cui tantam reservat hæreditatem. Augustinus. Quid mirum si flagellat custodiens parvulos Dominus, quod grandes quærit hæredes. Item quis est filius cui non debet disciplinam pater ejus? Item. Si promissã patris bene agnovisti, non timeas flagellari, sed exhæredari. Sequitur (*& ambulate in dilectione.*) Hic ostendit in quo specialiter debemus patrem cœlestem honorare vel imitari, scilicet in dilectione. Hæc enim sola est quæ distinguit inter filios regni & filios perditionis; sicut dicit Augustinus super illud 1. Corinth. 13. *Si linguis hominum &c.* Et 1. Joan. 3. *In hoc manifesti sunt filii Dei & filii Diaboli. Omnis qui non est justus, non est ex Deo, & qui non diligit fratrem suum.* Per hanc viam Christus ambulavit, hæc est via excellentissima. 1. Cor. 12. *Adhuc excellentiorem viam vobis demonstro*, quod de charitate intelligitur. Isa. 30. *Hæc est via, ambulate in ea*, ambulare, est proficere. Sequitur *sicut & Christus dilexit nos &c.*) id est, vice nostri pœnam solvés, quã nos solvere debebamus, vel pro nobis sicut pretium traditur; pro re quæ emitur. Sequitur (*oblationem & hostiã Deo in odorem suavitatis*) Nota quod *triplicitèr* reddit aliquid suavem odorẽ: vel in igne positũ, ut thus; vel attritum, ut aromaticæ species; vel effusum, ut unguentũ. His tribus modis reddidit Christus in Cruce suavem odorẽ. Ibi *attritus est propter scelera nostra.* Isa. 53. ibi etiam quasi in camino dilectionis fuit. Ibi alabastrũ pretiosissimi corporis fractum est, & effusum unguentum sanguinis ejus, & domus Ecclesiæ impleta est ex odore unguenti. Suavitatem illius odoris senserunt cœli, 2.
senserunt & inferni, odor iste de mundo isto diabolum fugavit. Joan. 12. *Nunc princeps hujus mundi ejicietur foras.* Sicut odor vinearum, quando florent, botones expellit, sic odor ille de mundo diabolum expulit, quo ad magnam partem potestatis ejus. Odor verò suavitatis fuit Christus Deo, ad 4.
satisfactionem, nobis, ad exemplum, dæmonibus, ad exterminium. Hanc suavitatem odoris significabat sacrificiorum cæremonialium suavitas, de qua dicit scriptura in diversis locis. Genes. 8. *Odoratus est Dominus odorem suavitatis*, & dixit ad Noë. *Nequaquam ultra maledicam terra propter homines.* Sunt tamen aliqui qui hunt odorem Christi non sentiunt, qui sine dubio aut mortui sunt, aut fœtidi. Bernardus. Qui odorem tuum Christe non sentit, aut mortuus est, aut fœtidus. In dilectionis hujus affectu monemur hic imitari Christum, ut scilicet offeramus ei oblationem & hostiam in odorem suavitatis. Rom. 12. *Obsecro vos per misericordiam Dei ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem*, &c. Sed hodie pro magna parte impletũ est illud. Joël. 1. *Periit sacrificium & libatio de domo Domini.* Multi cum tribulationibus arreruntur, non odorem suavitatis, sed potius odorem fœtoris reddunt. Quando etiam pauperes petunt ab eis eleemosynam pro unctione pietatis, exit ab eis lapis duræ objurgationis. In multis etiam, qui deberent ardere in dilectione divini amoris, servatur potius aqua fœtidæ voluptatis. Item notandum quod in hostiis Legis quædam animalia offerebantur, quæ vitia significabant, & mactatio eorum significabat vitiorum destructionem, quæ Deo sacrificium valde gtatũ est, ut in hirco, vel capra, vel vitulo, vel tauro. In hirco, vel caprâ fœtens iniquitas designatur; in tauro superbia; in vitulo, lascivia. In quibusdam verò animalibus virtutes significabantur, quorum oblatio significabat oblationem, quam Deo faciunt, qui peccato mortui in virtutibus Deo vivunt, ut in ove & agno & columba & turture. In ove simplicitas intelligitur, in agno innocentia, in columba socialis dilectio, in turture castitas. Utrasque hostias Deo spiritualiter offerre debemus.

Et homo non sit sibi vilis.

Patrem cœlestẽ amittunt.

1. Qui eum negant & erubescunt.

2. Qui ei non confidentes in temporalibus furantur &c.

3. qui ejus correctionẽ renuunt.

II. Cœlestem Patrẽ imitari debemus maxime in dilectione.

Christus dilexit nos offerendo se pro nobis.

Oblatio Christi in cruce fuit odoris suavissimi.

1.

Sacrificia vetera hoc significarũt.

Qui hunc odorem nõ sentiunt, quales sint. Nos similiter debemus nos Deo offerre.

Qui hoc nõ faciunt.

Veteris Legis Hostiæ quædam significarunt vitia mactanda.

Quædam virtutes exercendas.

DOMINICA QUARTA IN QUADRAGESIMA.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Commendatur hoc sermone cœlestis Hierusalem à quatuor, ad consolandos eos, qui jam per pœnitentiam ad eam peregrinantur & excitandos, qui viam pœnitentiæ adhuc ingressi non sunt.

Illa autem quæ sursum est Hierusalem libera est; quæ est mater nostra. *Ad Galat. 4.*

SERMO XXXIX.

Peregrinandum nunc per pœnitentiam ad cœlestem Hierusalem quomodo & quare.

QUando aliquis crucem transmarinam assumpsit, & proponit in terra sancta remanere, valde libenter audit bona de terra illa, & magnum solatium in talibus verbis recipit. Multi nostrum crucem pœnitentiæ assumpserunt in hac Quadragesima, proponentes ire in illam sanctam Hierusalem cœlestem. Tales vere peregrini sunt. Singulis enim diebus post assumptionem pœnitentiæ dictam unam fecerunt peregrinationis suæ. Hæc peregrinatio in hoc excellentior est aliis, quia propter hanc fiunt aliæ, & si hæc non fiat, aliæ parum valent. Beati sunt qui jam crucem assumpserunt, si perseverant. Et væ illis qui nondum assumpserunt, nisi assumant. Tempore tali rex cœlorum crucem assumpsit. Joan. 19. *Et bajulans sibi*

crucem

crucem, exivit in unum, qui dicitur Calvaria, locus. Et nullum reputat de familia sua nisi illum, qui crucem suam assumit. Matth. 10. *Qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus.* Ecclesia ergo ad solatium eorum qui jam crucem pœnitentiæ assumpserunt, & ad provocandum eos qui nondum assumpserunt, ut assumant commendat cœlestem Hierusalem dicens, *Illa quæ sursum est Hierusalem*, &c. In hoc quod dicit, *quæ sursum est*, commendat eam à *situ*. Et vere sursum est, quod in cœlo empyreo sit. In hoc quod vocat eam *Hierusalem*, commendat eam à *pace*: interpretatur enim Hierusalem pacifica, vel visio pacis. In hoc quod vocat eam *liberam*, ostendit ejus nobilitatem. In hoc quod dicit eam esse *matrem nostram*, ostendit ejus charitatem ad nos; docens quod multum debeamus de ea sperare & eam revereri & amare.

Cœlestis Hierusalem commēdatur hoc sermone, à quatuor cur.

1.

2.

3.

4.

I. Altus situs cœlestis Hierusalem tria bona dignit.

Circa Primum notandum quod ex hoc quod jam civitas aliqua est in alto sita, solent *tria* bona sequi. *Primum* est munditia, quam constat esse ibi. Unde Apocalyp. 21. *Non intrabit in eam aliquid contaminatum aut abominationem faciens, & mendacium. Secundum* est sanitas quam constat esse in civitate illa, nullus enim infirmatur in civitate illa, aut moritur. Apocal. 21. *Mors ultra non erit, neque dolor*, &c. *Tertium* est securitas. Non patet accessus hostibus quando civitas sita est in loco valde alto, securissima ergo est civitas illa. In mundo isto nulla est securitas, boni enim timent hîc, ne suam bonitatem amittant. Job. 20. *Verebar omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti.* Mali verò trepidant ubi non est timor. Ipsi enim, juxta verbum Augustini, timent quæ non oportet, amant quæ non decet, vanè dolent, vanius gaudent. In hoc etiam quod ista Hierusalem *sursum* est, possumus intelligere ejus *latitudinem*. In mundo enim isto sumus in quadam angustia, velut enim punctum est terra in sphæra mundi, cœlum verò se habet sicut circumferentia, ibi ergo est latitudo. Seneca. Punctum est in quo navigatis, bellatis, regnatis. Item Seneca. Ab ultimis littoribus Hispaniæ usque ad Indos pauciſſimorum dierum spatium jacet, si navem ferat ventus: at cœlestis ista regio per trigesimos annos velociſſimo sideri viam præstat. Et Augustinus. Noli pati angustias, evola in sublime in altitudinem cœlorum. Ad *latitudinem* istam possumus referre illud Baruch 3. *O Israël quàm magna est domus Dei, & ingens locus possessionis ejus.* Et Judicum 18. *Surgite, ascendamus ad eos, vidimus enim terram valde opulentam & uberem, nolite negligere, nolite cessare, eamus & possideamus eam, nullus erit labor, intrabimus ad securos in regionem latissimam, trādetque nobis Dominus locum, in quo nullius rei est penuria, eorum quæ gignuntur in terra.* Præterea id quod ibi amatur, scilicet Deus, immensus est, qui à quocunque habeatur omnibus sufficit, & quantò à pluribus habetur, tanto cum majori gaudio habetur ab unoquoque. Et ponit exemplū Augustinus de hoc in ludo. Quanto enim aliquis cum pluribus ludum aspicit, tanto magis gaudet. Ideò non est pressura spiritualis in cœlesti Hierusalem, sed sunt in magna latitudine. Sed in mundo isto pressura est juxta illud Joan. 16. *In mundo pressuram habebitis.* Quia unum & idem à diversis plene non possidetur. *Sursum* etiam dicitur esse Hierusalem superna, quia corda habent elevata ad Deum, qui ibi sunt. In quo militans Ecclesia debet triumphantem imitari, unde dictum est Moysi Exod. 25. ut faceret tabernaculum ad similitudinem tabernaculi ostensi in monte. De hac spirituali elevatione, dicitur. Coloss. 3. *Quæ sursum sunt sapite.* Et Philip. 3. *Nostra conversatio in cœlis est.*

2. Cœlestis Hierusalem lata est. Mundus angustus.

3. Immensus est Deus qui ibi possidetur

Secus est in hoc mūdo.

4. Cœlestis Hierusalem sursum esse dicitur ob cordium elevationem.

Circa Secundum verò notandum quod superna Hierusalem juxta interpretationem nominis *pacifica* est juxta illud Isa. 32. *Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiducia, & in requie opulenta*, & Isa. ultimo. *Ecce ego declinabo super eam quasi fluvium pacis.* In mundo isto non est perfecta pax. De malis hoc patet per Isa. 48. *Non est pax impiis dicit Dominus.* In bonis verò pax videtur esse secundum illud, Psal. 118. *pax multa diligentibus legem tuam.* Sed secundum veritatem non est pax perfecta, etsi ad tempus ibi sint quandoque treugæ. Quomodo habet aliquis pacem in domo sua, qui habet malam uxorem, & quinque filios queruloſos, qui nunquàm sitiantur. Uxor caro est, quæ litem & bellum habet cum spiritu Rom. 7. *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ.* & Galat. ult. *Caro concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem.* Quasi quinque queruloſi filii sunt sensus Ecclesiastæ 1. *Non saturatur oculus visu, nec auris auditu impletur.* Sic ergo in nobis ipsis pacem non habemus. Ad proximum etiam non habemus perfectè pacem, & quia frequenter eum offendimus, & quia multa fiunt ab eo quæ nobis non placent. Sed in superna Hierusalem erit hæc triplex pax perfecta, quia ad voluntatem Dei in nullo discordabimus. Nihil quod displiceat in illa sancta societate videbimus. Etiam corporibus nostris dominabimur perfectè, unde triplex pax erit ibi. Et ideò benedicitur Psal. 36. *& delectabuntur in multitudine pacis.* Ideò autem dicitur Hierusalem superna *visio pacis*, quia videtur ibi quod homini sufficit, ut meritò jam sit in pace, & aliud non quærat; unde in Psal. 16. *Satiabor cum apparuerit gloria tua.* Nunc dimittis domine &c. Luc. 2. *Ostende nobis patrem & sufficit nobis*, Joan. 14. In mundo isto nihil videtur in quo cor hominis perfectè possit quiescere, cum nihil minus Deo possit sufficere animæ, quæ Dei capax est. Præterea in rebus corporalibus minus invenit anima, cum habet, quam æstimet antequam habet. Sed aliter est de Deo, in quo semper plus invenitur quam creditum sit, unde Augustinus in libro de doctrina Christiana, Æternum ardentius diligitur quam desideratur, nulli enim desideranti conceditur de eo plus æstimare, quam habet, ne ei vilescat, cum minus invenerit, sed quantumcunque potuerit perveniens, plus inventurus est. In mundo isto sunt pacis reliquiæ & non pax perfecta. Joan. 14. *Pacem relinquo vobis.*

II. In cœlesti Hierusalem est pax ad Deum, ad nos, ad proximum. In hoc Mundo est contrarium.

Hierusalem dicitur visio pacis ob sufficientiā & quietem animi de Deo possesso.

Hoc non præstat possessio Mundanorum.

Circa *nobilitatem* verò vel *libertatem* notandum est, quod in Hierusalem *multiplex* est libertas. *Prima* est à servitute tyrannica, Christus, qui verè dominus est, ibi se habet ut sponsus & amicus. Joan. 15. *Iam non dicam vos servos, sed amicos. Secunda* libertas est à servitute creaturarum, in quibus amatores earum quasi incarcerati sunt, unde Augustinus in libro de vera religione. Quem delectat libertas, ab amore mutabilium rerum liberè abstineat. *Tertia* libertas est à servitute peccati. Erit enim annus jubilæus perpetuus post vitā istam, quantum ad electos, in quo omnia dimittebantur, ut habetur. Levit. 25. *Quarta* libertas est à corporis carcere, qui carcer adeò sordidus est, ut per fenestras lutum exeat. Rom. 7. *Quis me liberabit de corpore mortis hujus?* & in Psal. 140. *Educ de custodia animam meam. Quinta* libertas est à miseria huius exilii. Augustinus In valle miseriæ sumus, in qua eò magis flendum est, quò minus flemus. Ab hac miseria tunc liberi erimus, Apoc. 21. *Absterget Deus omnem lachrimam ab oculis eorum.*

III. Libertas in cœlesti Hierusalem quintuplex.

4.

5.

III. Ecclesiæ triumphantis incolæ cur nos amant.

Circa Quartum notandum, quod in hoc, quod superna Hierusalem *mater nostra* dicitur, ostenditur, quod cives illius civitatis & nos amant,

& à nobis amari debeant. Mater & amat & amatur. Et eadem causa est, quare Ecclesia amet filios suos, Ideo enim amat filios suos, quia carè comparavit eos; & filii amant eam eadem de causa, quia multa passa est pro eis. Tob. 4. *Honorem habebis matri tuæ omnibus diebus vitæ ejus: memor enim esse debes quæ & quanta pericula passa sit propter te in utero suo.* Sic sancti qui sunt in Hierusalem superna multa passi sunt pro peccatoribus. Non tantum dolorem passa est mater tua pro te, quantum Christus in cruce. Multum etiam passus est Petrus & Paulus & alii sancti pro peccatoribus. Zelus enim quem habebant circa conversionem peccatorum, eos occidit. Unde multum diligendi sunt & honorandi illi, qui sunt in Ecclesia triumphante ab his, qui sunt in Ecclesia militante. Et festa eorum deberent in magna reverentia celebrari, & magnam fiduciam deberent habere homines de eis sicut filia de matre. Et multum deberent desiderare pervenire ad illam amabilem societatem. Miserabilis est negligentia hominum, plus enim deberent homines laborare, ut possent videre Christum & beatam Virginem, & esse cum eis per unum diem quam velint laborare pro omnibus bonis quæ habituri sunt in illa superna Hierusalem.

Qui nos vicissim erga eos habere debeamus.

DE EADEM DOMINICA.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Ostendit hic sermo. I. *Cur hoc tempore pœnitentia ad gaudium invitemur,* & II. *quas ob res gaudendi nunc habeamus causas.*

SERMO XL.

Lætare sterilis quæ non paris &c. *ad Galat. 4.*

I. Cur hoc tempore Ecclesia ad lætitiam à spiritu S. moneatur hac Dominica.

SPiritus sanctus à quo ordinatum est officium Ecclesiæ hodie monet Ecclesiam in Missa ad lætitiam in introitu missæ; cum dicit: *lætare Hierusalem*: & in Epistola, cum dicit: *lætare sterilis.* Super quo aliquis posset admirari, cum tempus istud sit tempus flendi, tanquam tempus pœnitentiæ. Joël. 2. *Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio & in fletu & in planctu*; & cum legitur Eccles. 22. Quod *musica in luctu est importuna narratio.* Propter quod notandum quod Quadruplici ratione hodie monetur Ecclesia ad lætitiam. *Primo* in figura veræ lætitiæ quam habebunt animæ in septima ætate: est enim Dominica ista septima à Dominica Septuagesimæ, in qua Ecclesia cœpit plangere pro miseria hujus exilii, canticum lætitiæ dimittens, scilicet alleluia, recolens peccatum Adæ, propter quod in hoc exilio positi sumus. Nec cessat hæc miseria usque ad septimam ætatem, tunc enim primò conceditur homini verum gaudium, quod consistit in visione Dei, in cujus signum in hac Dominica, quæ septima est, Ecclesia ad gaudium monetur. Et Notandum quod prima ætas duravit ab Adam usque ad Noë. Secunda à Noë usque Abraham. Tertia ab Abraham usque ad David. Quarta à David usque ad transmigrationem Babylonis. Quinta à transmigratione Babylonis usque ad Christum. Sexta à Nativitate Christi usque ad diem judicii, quantum ad viventes in mundo isto. Septima perdidit spatium durandi, sed pertinet ad beatas animas, quæ gaudent cum Deo. *Secundo* monetur Ecclesia ad lætitiam, ad ostendendum, quod Deus vult sibi serviri cum lætitia, non in tristitia vel accidia. 2. Cor. 9. *Hilarem datorem diligit Deus.* in Eccles. 32. *In omni dato hilarem fac vultum tuum*, & in Psal. 2. *Servite domino in timore &c.* In lætitia cum bonis operibus Deus pascitur. qui cum tristitia bona opera facit, quasi cum salsa sellis vel absinthii admixtione Domino cibum suum apponit, unde non gratè servit ei. Psal. 68. *Dederunt in escam meam fel.* Sed cum salsa gratissima cibum Deo apponit, qui in spirituali lætitia opera bona facit, unde Matth. 6. *Cum jejunatis nolite fieri sicut hypocritæ tristes.* & post. *Tu autem cum jejunas unge caput tuum.* Caput, inquam, cordis, oleo lætitiæ. *Tertio* monetur Ecclesia ad lætitiam quasi in medio quadragesimæ, ut doceatur, quod dolor de peccatis commissis continuus non debet esse, quin quandoque lætitia de spe præmii admisceatur, unde Bernardus: Bonus est dolor de peccatis, si non sit continuus, miscendum est enim mel absynthio. *Quarto* ut ostendatur quod illi qui falsam lætitiam sæculi relinquunt & Deo servire incipiunt, non ex toto lætitiam amittunt, sed potius eam inchoant, quod figuratum est Genes. 22. Abraham credidit filium suum Isaac occidendum; tamen occisus non fuit, sed aries pro eo, Isaac risus interpretatur, qui amicis Dei remanet. Sed carnalis lætitia, quæ per arietem intelligitur, in eis destruitur. Indubitanter in custodiendis mandatis Dei est retributio multa, & dicit Glossa super illud verbum Psal. 18. quod tanta est, quod non potest dici. Si gallina naturaliter gaudet, quando dedit fructum suum, ovum scilicet, verisimile est quod anima naturaliter gaudeat, quando dedit fructum suum, scilicet opus bonum, & quod naturaliter doleat quando advertit dedisse se fructum contra naturam, scilicet malum opus, sicut mulier doleret si bufonem peperisset. De gaudio spirituali invenies amplius in sermone de fructibus spiritus.

1. Quia hæc Dominica figura est lætitiæ cœlestis, quomodo.

Septē ætates Mundi.

2. Quia Deo hoc tempore serviendum est cuũ lætitia.

3. Quia nunc est medium Quadragesimæ.

4. Quia servitus Dei lætitiã parit, de factis bonis operibus hoc tempore.

Et notandum quod Septem sunt de quibus gaudere potest Ecclesia tempore isto. Primo de hoc quod ejus sterilitas cessat, ad quod pertinet verbum propositum (*lætare*, inquit, *sterilis, quæ non paris*) id est, quæ non pariebas (*erumpe*) id est lætitiam exterius ostende (*& clama*) id est gaudium tuum aliis prædica (*quia multi &c.*) Deserta potest dici Ecclesia, quod non habet præsentiam sponsi sui; Ecclesia malignantium vel carnalium habet sponsum suum, scilicet mundum vel potius adulterum cui placere quærit, propter quem se ornat. In aliis temporibus anni, Ecclesia valde sterilis est, paucos vel nullos Deo generans, sed tempore Quadragesimæ multos filios Deo generat. Unde multum potest gaudere quia opprobrium sterilitatis ejus cessat. Lucæ 1. Dixit Elisabeth cùm concepisset Joannem, *respexit Dominus auferre opprobrium meum inter homines.* Et in eodem *Elisabeth implitum est tempus pariendi, & peperit filium. Et audierunt vicini & cognati ejus quia magnificavit Dominus misericordiam suam cum illa, & congratulabantur ei.* Magnum debet esse gaudium de conversione peccatorum inter homines, cùm tantum sit gaudium de hoc inter Angelos Luc. 15. *Gaudium erit in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente.* Si tantum gaudium sit quando filius regis terreni nascitur, quantum gaudium debet esse quando filii regis cœlestis nascuntur? In conversione peccatoris est quasi festum Nativitatis & Resurrectionis filii Dei & Spiritus sancti missionis. Nativitatis, quia nativitas est vitæ inchoatio. Ille autem qui convertitur, vitam spiritualem inchoat, quia & filius Dei est per gratiam. Resurrectionis verò, quia talis à morte culpæ resurgit, quæ multò amplius quam mors corporalis timenda est. Augustinus. Vera mors est quam homines non timent, separatio animæ à Deo, qui est beata vita animarum. Missionis verò spiritus sancti; quia spiritus sanctus per gratiam descendit in eum qui convertitur. Secun-

II. Ecclesia de septē nunc gaudere potest.

1. De peccatorum conversione.

In conversione peccatoris quasi tria præcipua festa sunt.

2. Quod nunc à peccando cessatur.

dò verò potest gaudere Ecclesia de hoc, quod pestilentia filiorum suorum cessat tempore isto. In alio tempore est tanta mortalitas seu pestilentia filiorum Ecclesiæ, quod quandoque inter centum non remanent sex; cum alios occidat invidia, alios luxuria, alios rapina, & sic de aliis. Si quis oculis spiritualibus videret quanta sit strages ista, bene posset dicere illud quod dicitur. Hieremi. 9. *Quis dabit capiti meo aquam & oculis meis fontem lachrymarum, & plorabo die ac nocte interfectos filiæ populi mei.* Hæc pestilentia in magna parte cessat tempore isto, immò etiam alij multi alio tempore mortui, modo resurgunt, & ideò multum debet gaudere Ecclesia secundum illud Luc. 15. *Epulari autem & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat & revixit*, &c. Tertiò deberet gaudere Ecclesia, de hoc, quod opprobrium Christi, quod aliis temporibus multum abundat, aliquantulum cessat tempore isto. Quod enim majus opprobrium est Domino Ecclesiæ quam hoc, quod si quis vult ei servire, deridetur, etiam ab aliis qui videntur esse de Ecclesia. Servitores verò diaboli nec derisores nec impeditores inveniunt. Et si quis derisores istos increpaverit, dicunt ferè omnes hoc se ludo facere.

3. Quia nunc bene operãtes non deridentur nec impediuntur.

Irrisores famulorum Dei sunt similes filio Ancillæ Abraham.

Sed ludus talis diabolicus est. Ludus talis signatus est in Ismaele & Isaac, de quo legitur. Genes. 21. *Cum vidisset Sara filium Agar Ægyptiæ ludentem cum Isaac filio suo, dixit ad Abraham: ejice ancillam hanc & filium ejus, non enim erit hæres filius ancillæ cum filio meo Isaac.* Ancilla significat cœtum malorum & carnalium qui sunt in Ecclesia Dei, qui per ancillam significantur. *Primo* quia servi sunt vitiorum. Joann. 8. *Omnis qui facit peccatum, servus est peccati.* Bernardus. An non servus cui dominatur iniquitas? & maxime. Nisi tu indignius judices hominem, quam vitium dominari. *Secundo* quia bonis serviunt, dum persecutio eorum profectus bonorum est. Unde Genes. 25. *Major serviet minori. Tertio*, quia si quid boni faciunt, timore pœnæ, vel spe mercedis transitoriæ faciunt hoc, unde mercedem æternam non habebunt. Aliqua temporalia, quasi bona mobilia eis à Deo dantur, sicut legitur Genes. 25. Quod dedit Abraham cuncta quæ possederat Isaac, Filiis autem concubinarum largitus est munera. Gregorius. Pueris hummos subtrahimus, quibus totum patrimonium reservamus. Ideò non debent boni indignari si videant hic malos divites, & se pauperes, ipsis enim servatur hæreditas, malis verò illud datur quod eis dandum est. Hiere. 48. *Date florem Moab*, florem, inquam, temporalis prosperitatis, *quia florens egredietur*, temporali prosperitate habita expelletur. Ad litteram. Moab fuit illegitimus filius, & ideo significat filios illegitimos Dei, sive adulteros, quos Dominus permittit hic prosperari. Hebr. 12. *Si extrà disciplinam estis, cujus participes facti sunt omnes, ergo adulteri, & non filij estis.* Hos illegitimos permittit Dominus cum filiis suis, tanquam paleas cum granis, & in multis utiles sunt eis. Unde boni de hoc non debent indignari. Quantuncunque filii Dei parvuli sint, faciunt eis ludum talem, qualem faciebat Ismaël cum Isaac, quem Apostolus vocat persecutorem in hodierna Epistola dicens. *Quemodo tunc is qui secundum carnem natus fuerat persequebatur eum, qui secundum spiritum: ita & nunc.* Secundum Hebræos Ismaël faciebat Isaac imagines luteas adorare. Secundum Augustinum. Opprimebat eum, quasi enim ludendo illudebat ei. Similiter accidit circa carnales qui in Ecclesia sunt, quia quasi ludendo filios Dei percutiunt, & hoc ad mortem, dum infirmos & adhuc parvulos irrisionibus suis faciunt deserere bonam vitam suam inchoatã. Talis ludus diabolicus est, quo filios Dei faciunt Deum negare, sicut Ismaël faciebat Isaac. Proverb. 10. *Qui per risum fatuus operitur scelus*, & 26. *Sicut noxius est qui mittit sagittas & lanceas in mortem, ita vir, qui fraudulenter nocet amico suo, & cum fuerit deprehensus dicit: Ludens feci.* Ludus iste similis est ludo de quo legitur. 2. Reg. 2. Surgant pueri & ludant coram nobis, dixit Abner ad Joab, & respondit Joab: surgant. Et surrexerunt duodecim ex una parte & duodecim ex alia parte; apprehensoque unusquisque capite comparis sui defixit gladium in latus contrarii & ceciderunt simul. Contra istos irrisores multa invenies in tractatu de superbia, capite de erubescentia. Quantum sit peccatum irrisorum innitur. Nehemiæ 4. *Audi Deus noster*, dixit Nehemias, *quia facti sumus despectio &c.* & post. *Ne operias iniquitatem eorum, & peccata eorum coram facie tua non deleantur, quia irriserunt ædificantes.* Aliis temporibus recrucifigunt Christum homines mali, quantum in se est, juxta illud Hebr. 6. *Rursum crucifigentes filium Dei & ostentui habentes.* & Psal. 68. *Super dolorem vulnerum meorum addiderunt*, dum animas pro quibus mortem sustinuit, ei auferunt. Sed hæc omnia cessant in magna parte tempore Quadragesimæ. Quartò potest gaudere Ecclesia de conversione peccatorum, quia tempore isto recuperat eos, quos Diabolus Ecclesiæ aliis temporibus abstulerat. Isa. 49. *Numquid tolletur à forti præda? aut quod captum fuerit à robusto, salvum esse poterit?* Multum gaudium debet esse de hoc quod peccatores liberantur à tam forti manu, & multæ gratiæ agi deberent Deo eos eripienti, cum scriptum sit Job. 41. de Diabolo, quod, *non est super terram, potestas, quæ comparetur ei, qui factus est ut nullum timeret.* Quintò potest esse gaudium in his qui conversi sunt de divina præsentia, jam potest dicere qui conversus est. *Si ambulavero in medio umbræ mortis &c.* Sextò potest esse gaudium de multiplici lucro. Peccator enim qui non habebat partem in aliquo bono, quod in Ecclesia Dei fieret, particeps est omnis lucri quod fit in Ecclesia Dei juxta illud. Psal. 118. *Particeps ego sum omnium timentium te.* Septimò potest esse gaudium de hoc quod sunt in via paradisi, juxta illud, quod hodie cantat in Ecclesia. *Lætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi &c.* De gaudio bonorum invenies amplius in sermone de fructibus.

4. De præda quæ nunc Diabolo eripitur.

5. De præsentia Dei in conversis. Psal. 22.

6. De lucro conversorum.

7. De itinere ad Paradisum. Psal. 121.

DOMINICA QUINTA IN PASSIONE.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Demonstrat hic sermo quomodo exemplo passionis Dominicæ Ecclesia hoc tempore peccatores ad aggrediendam pœnitentiam stimulare conetur, & jam pœnitentes eodem confirmare studeat.

Christus assistens Pontifex futurorum bonorum peramplius & perfectius tabernaculum non manufactum &c. *ad Hebr. 9.*

SERMO XLI. Cur hæc Dominica vocetur Dominica in Passione. Ioan. 11.

DOminica ista vocatur Dominica in Passione Domini, & à vesperis præcedentis Sabbati incipit officium de passione, cujus rei causa est miraculum de Lazari suscitatione, de quo legitur Evangelium sexta feria præcedente hanc Dominicam. Collegerunt enim postea Pontifices & Pharisæi Concilium, & ab illo die cogitaverunt ut Jesum interficerent, unde tunc Christi passio suos mores in machinatione Judæorum incepit. Illud autem miraculum creditur factum prima luna primi mensis, cujus luna decimo quinto crucifixus est Dominus, prima mensis dicitur Aprilis, ut habes Exod. 12. *Mensis iste vobis Principium mensium: Primus erit in mensibus anni.* Et quia ista

Dominica primo occurrit, ex quo Judæi firmaverunt sibi sermonem nequam de Domino interficiendo, ideo agitur in ejus officio de Domini passione. Et supprimitur *Gloria patri*, cantatur enim in fine psalmorum, quia laus ista communis est Trinitati. Et in Evangelio etiam tanguntur quædam præludia Dominicæ passionis, ubi dicitur, quod tulerunt lapides ut jacerent in eum. In Epistola etiam agitur de Christi passione.

II. Cur hoc tempore de Passione Domini agat Ecclesia.

Alia etiam ratio est quare officium Ecclesiæ tempore isto de passione Domini est: Ecclesia enim in illa parte Quadragesimæ quæ præcessit, usa est multis exemplis ad animandum eos, qui non inierant Pœnitentiam, ad aggrediendum pœnitentiam, & ad consolandum & confirmandum eos, qui jam aggressi sunt pœnitentiam ad portandam eam, nunc quasi in fine Quadragesimæ exemplo efficacissimo utitur, scilicet, Christi passione, reducens eis ad memoriam Dominicam passionem. Et debent isti dies quadragesimæ in sanctitate & reverentia observari præ ceteris, unde cantat Ecclesia. *Isti sunt dies quos observare debetis.* qui à peccatis alio tempore non cavebant, saltem isto tempore debent cavere. Valde ingratus Redemptori suo est, qui tempore illo quo crucifixus est pro illo, non timet eum iterum crucifigere. Hebr. 6. *Rursum crucifigentes sibimetipsis filium Dei &c.* qui alio tempore non erubuit de peccatis suis, saltem tempore isto de eis erubescat, quando sol sacco tenebrarum se operuit, quasi erubesceret quod pro peccato creaturæ creator moreretur. Sicut aliqui qui sunt de aliqua congregatione erubescunt, si unus de illa congregatione committat aliquod horribile factum. qui prius non timebat nec dolebat de peccatis suis, modo debet & dolere & tremere, cùm passionem Domini audit, ad quam terra tremuit, alioquin terra ponderosior esse videtur. Isa. 10. *Confringet dominus lagunculam in terrore*, & idem 19. *Erit terra Iuda Ægypto in pavorem*, id est, mors Domini in pavorem Ægyptio, id est peccatori. Gregorius. Cum saxa in passione Domini scissa sint, duriora saxis corda illa esse videntur, quæ audita passione Domini non scinduntur. Item qui prius non confitebatur peccata sua, modo saltem debet ea confiteri, cum ad mentem ei reducitur passio Domini, ad quam monumenta aperta sunt, alioquin labia ejus tenacius conglutinata videntur quam lapides in monumentis cæmento ad invicem compacti. qui prius nolebat servire Deo, debet ei servire tempore illo, quo Deus ita multum servivit ei. Isai. 43. *Servire me fecisti in peccatis tuis, prebuisti laborem mihi in iniquitatibus tuis.* Væ illis qui nec servire volunt nec laborare pro eo, qui tantum pro eis laboravit. Immò laborem labori addunt & afflictionem afflictioni, quantum in se est. Hierem. 15. *Laboravi rogans.* Prov. 1. *Extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret.* Rogat dominus suos quos ità carè emit ut sibi serviant, & audire contemnunt. Job. 19. *Servum meum rogavi, & non respondit, ore proprio deprecabar illum.* Isai. 1. *Laboravi sustinens.* Cum Dominus totum mundum portet, juxta illud. Hebr. 1. *Portans omnia verbo virtutis sue*, non dicitur, laborare in portando illum, sed in sustinendo peccatorem, laborare dicitur. Ex quo satis potest patere quàm onerosus sit peccator, qui adeò onerosus est, quod cœlum eum sustinere non potuit, quod patet in Lucifero. Ad ultimum neque terra poterit eum sustinere, sed in infernum descendet. Ideo dicit Dominus illis qui nolunt converti. *Vos estis mihi onus, projiciam quippe vos.* Hierem. 23. Et hoc in locum vilissimum, scilicet in ignem infernalem. Nec mirum si Dominus laborat in sustinentia peccatoris, quando vilis vermiculus ità diu facit se rogari, ut filius Dei fiat, & ad illam magnam curiam venire contemnit: tota enim vita bonorum itineratio est ad illam curiam cœlestem. Item non est mirum si Deus dicitur laborare in tenendo omnipotentiam suam à vindicta, quando ille qui est quasi canis mortuus erexit se contra eum, & toties rogatus non vult facere pacem cum illo, Non etiam est mirum si offenditur Deus, quando (cum tanto dolore laboravit usque ad sudorem & sanguinem) mercede sua fraudatur. Merces ista est salus nostra. Zach. 9. *Si bonum est in oculis vestris, afferte mihi mercedem meam.* Magis solet affligere mercenarium qui aufert ei mercedem suam, quam afflixerit eum labor diuturnus. Ex quo satis possunt intelligere quantum Deum offendunt, qui animas proprias ei auferunt. Ecclesiastici 34. *Qui effundit sanguinem, & qui fraudem facit mercenario, fratres sunt.* Levit. 19. *Non morabitur opus mercenarii tui apud te usque mane.* quid ergo de illis fiet, qui in hac mercede Christo injuriantur usque ad exitum vitæ suæ, & tunc primò converti volentes ad Dominum. De talibus potest dicere Dominus illud. Psalm. 68. *Super dolorem vulnerum meorum addiderunt.*

Labor Christi in peccatore convertendo quantus.

III. Memoria Passionis Dominicæ bona quia que affert hoc tempore pœnitentiæ.

Et Notandum quod memoria Dominicæ Passionis tempore pœnitentiæ est necessaria hominibus, quia timentibus aggredi pœnitentiam arduam, audaciam dat aggrediendi pœnitentiam, & spem veniæ impetrandi de Dei misericordia, ostendit eis. Illis verò qui jam pœnitentiam sunt aggressi dulcorat mala pœnæ, scilicet amaritudinem pœnitentiæ, & fortes sunt contra mala culpæ, unde valet contra peccatores. Illis verò qui in statu pœnitentiæ proficiunt, valet ad augmentum dilectionis. Ad *primum* facit illud 1. Machab. 6. *Elephantis ostenderunt sanguinem uvæ & mori, ut acuerent eos in prælium*, & Apostolus Hebr. 12. *Deponentes omne pondus & circumstans nos peccatum per patientiam curamus ad propositum nobis certamen, aspicientes in auctorem fidei & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem.* Fugit Dominus Jesus-Christus cum voluissent eum facere regem. Joan. 6. Ad crucem vero voluntariè pro nobis se obtulit. Nos ergo crucem pœnitentiæ pro ejus amore libenter assumamus. Ad *secundum* facit illud Bernardi. In quo inquit, clarius quam in vulneribus tuis illuxisset; quod tu domine suavis & mitis es & multæ misericordiæ. Majorem enim misericordiam nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro damnatis. Ideo peccavi peccatum grande, turbatur conscientia, sed non perturbatur vulnerum domini recordatione. Ad *tertium* facit quod legitur. Exod. 15. quod dominus ostendit lignum Moysi, quod cum misisset in aquas prius amaras, in dulcedinem versæ sunt. In quo figuratum est quod memoria Dominicæ passionis amaritudinem tribulationis dulcorat. Bernardus. Videntes angustias Domini nostri, leviùs vestras portabitis. Ad *quartum* facit quod dicit Gregorius, quod tanta est virtus crucis, ut si in mente fideliter habeatur, nulla libido, nulla peccati prævalere possit invidia, sed omnino ad memoriam totius peccati & mortis fugiet exercitus. Ad *quintum* facit quod dicit Bernardus. Super omnia inquit reddit te amabilem bono Jesu calix quem bibisti, opus redemptionis nostræ, hoc omnino amorem nostrum facilè vendicat totum sibi, hoc, inquam, est quod veram devotionem & blandius allicit, & justius exigit, & arctius stringit, & afficit vehementius.

1. Quia dat audaciam aggrediendi pœnitentiam.

2. Quia spem veniæ præbet impetrandæ.

3. Quia dulcorat amaritudinem pœnitentiæ.

4. Quia confortat adversus peccata.

5. Quia valet ad augmentum dilectionis in proficientibus.

DE

DE EADEM.
SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Explicantur hoc ſermone IV. verba thematis & ad quatuor genera vitioſorum hominum corrigendis dirigentur.

Chriſtus aſſiſtens Pontifex futurorum bonorum &c.

SERMO XLII. Explicantur verba thematis adverſus quatuor genera hominum vitioſorum.

NOtandum quod in verbo propoſito docet nos Apoſtolus quatuor, & hoc contra *quatuor* genera hominum. *Primo* docet quod Chriſtus patri ſuo interceſſor aſſiſtit pro nobis & futurorum bonorum largitor. *Primum* pertinet ad eum in quantum homo eſt. *Secundum* in quantum ipſe eſt Deus. Et hoc dicitur contra puſillanimes & diffidentes, qui diffidunt ſe poſſe obtinere regnum cœlorum. Ad hoc pertinet illud (*Chriſtus aſſiſtens Pontifex &c.*) Aſſiſtit Chriſtus patri ut Pontifex, intercedens ſcilicet ad patrem pro nobis, & hoc in quantum homo. Et ille idem eſt dator futurorum bonorum, in quantum Deus, unde magna fiducia eſſe poteſt his, pro quibus ipſe rogat, idem enim eſt qui rogat & qui rogatur. *Secundo* oſtendit Apoſtolus qualiter Chriſtus intravit in regnum cœlorum, quoniam *per proprium ſanguinem*. Et hoc dicitur contra illos qui nihil aſperum ſuſtinere volunt ut poſſint intrare in regnum cœlorum. Ad quod pertinet illud: *per amplius & perfectius tabernaculum non manufactum &c.* quod ſic exponendum eſt. Chriſtus introivit tabernaculum per amplius, id eſt majus, ut ſit una dictio. Et hic majoritas attenditur in hoc, ſcilicet quantum ad plurium capacitatem, & *perfectius* quantum ad æternitatem, & *tabernaculum* dico *non manufactum*, id eſt, opere humano. Unde exponendo ſubditur, id eſt, *non hujus creationis*, cujus fuit illud in deſerto. Illud enim fixit homo, illud creavit Deus. *Introivit* dico, neque per ſanguinem taurorum effuſum, ut in veteri teſtamento fiebat, ſed per proprium ſanguinem in ſancta ſanctorum, id eſt, in cœleſtia. *Tertio* oſtendit Apoſtolus Chriſtum tantum ſemel paſſum pro peccatoribus, cum dicit, *ſemel*, & hoc dicitur contra frequenter recidivantes. *Quarto* verò oſtendit difficultatem redemptionis noſtræ, ubi dicit. *Æterna redemptione inventa*. Redemptio æterna dicitur quia æterni ſunt qui redempti ſunt. Redemptio illa in omnibus legalibus ſacrificiis quæſita fuit, & inveniri in eis non potuit, ſed in ſanguine Chriſti inventa eſt. Et hoc eſt contra ſe ipſos viliter vendentes.

1. Contra puſillanimes & diffidentes ſaluti ſuæ.

2. Contra delicatos, nil aſperum pati volentes.

3. Contra recidivantes.

4. Contra viliter vendentes ſalutem ſuam.

Thematis quatuor partium fuſior explicatio.

Circa *primum* notandum quod Chriſtus multipliciter oraſſe dicitur pro peccatoribus. Oravit verbo. Joan. 17. *Ego pro eis rogo*, & poſt. *Non pro eis rogo tantum ſed & pro his qui creditur ſunt per verbum eorum in me*. Oravit etiam lachrymis & ſanguine. Lachrimis juxta illud. Hebr. 5. *Qui in diebus carnis ſuæ preces ſupplicationeſque ad eum qui poſſit illum ſalvum facere à morte cum clamore valida & lachrimis offerens, exauditus eſt pro ſua reverentia*. Oravit etiam ſanguine, juxta illud Hebr. 12. *Acceſſiſtis ad ſanguinis aſperſionem melius loquentem quàm Abel*. Sanguis enim Abel petebat vindictã, ſed ſanguis Chriſti miſericordiam, rogat etiam pro peccatoribus cicatricum oſtenſione Bernardus. Securum habes acceſſum ad Deum, ubi habes filium ante patrem, ante filium habes matrem. Filius oſtendit patri cicatrices & vulnera, mater oſtendit pectus & ubera filio, nec poteſt eſſe repulſa, ubi tot charitatis occurrunt inſignia Hebr. 9. *Jeſus introivit in ipſum cœlum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis*. Hebr. 7. dicitur de Chriſto quod *ſalvare in perpetuum poteſt accedentes per ſemetipſum ad Deum, ſemper vivens ad interpellandum pro nobis*. Rom. 8 *Qui eſt ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis*, & 1. Joan. 2. *Si quis peccaverit, advocatum habemus apud patrem Jeſum Chriſtum juſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris*. Et in Pſal. 83. *Reſpice in faciem Chriſti tui*. Deus patet reſpiciens quam carè Eccleſia filio ſuo conſtiterit, patet Eccleſiæ. Et Notandum quod Chriſtus modò eſt cum patre pro peccatoribus, ut prius reſponſum eſt, ad interpellandum pro nobis. In mundo iſto fuit cum peccatoribus, juxta illud Baruch. 3. *In terris viſus eſt, & cum hominibus converſatus eſt*. Sed niſi pœnituerint, in judicio erit contra peccatores. Tunc cicatrices quæ modò ſunt in ſignum reconciliationis; erunt in teſtimonium juſtæ damnationis. Apoc. 1. *Videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt*. Etiam & hominibus malis aſſiſtit ad invitandum ſi pœnitere voluerint. Apoc. 3. *Sto ad oſtium & pulſo*, ſi verò non pœnituerint ad vindicandum. *Judex* enim *ante januam aſſiſtit*, juxta verbum Jacobi 5. Bonis verò aſſiſtit paratus ad adjuvandum, ut Beato Stephano. Actor. 7. Omnibus verò aſſiſtit quaſi ad explorandum. Cantic. 2. *Ecce iſte ſtat poſt parietem noſtrum, reſpiciens per feneſtras, proſpiciens per cancellos*, ideò cautè agendum eſt. Circa *ſecundum* notandum eſt, quod Chriſtus ideò per proprium ſanguinem in cœlum voluit intrare, ut oſtenderet quomodo nos intrare debeamus, nimirum per arctam viam & anguſtam portam. Matth. 7. *Quam anguſta porta & arcta via eſt quæ ducit ad vitam*. Matthæ. 2. *Aſcendit pandens iter ante eos*. Luc. ult. *Nonne hæc oportuit Chriſtum pati, & ita intrare in gloriam ſuam*. Quanto magis aſpera ſuſtinendo oportet nos intrare in cœlum? & Actor. 14. *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei*, & Matth. 11. *Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud*. Vir ingreditur aliquis in regnum cœlorum, qui portam fugit quantum poteſt, qui nihil aſperum vult ſuſtinere. Tribulatio eſt porta illa, per quam oportuit intrare & filium Dei & amicos ejus. Joan. 13. *Non eſt ſervus major Domino ſuo*. Hieron. Nimis delicatus eſt Chriſtiane ſi vis hic gaudere cum ſeculo, & poſtea regnare cum Chriſto. Quod per tribulationem ingreſſus ſit in regnum cœlorum, figuratum eſt in hoc, quod gladius igneus poſitus eſt ad portam paradiſi terreſtris. In igne enim tribulatio deſignatur. Circa *tertium* verò notandum quod Chriſtus ſemel tantum paſſus eſt pro peccatoribus, & virtute Paſſionis ejus ſemel remittuntur peccata hominibus ſine pœna aliqua exteriori, ſcilicet in Baptiſmo. Recidivantes verò licet de peccato pœniteant, magnam tamen pœnæ remanent debitores, ignis ſcilicet purgatorii qui ignis, ſicut dicit Auguſtinus. Miro modo gravis eſt, exſuperat enim omnem pœnam quam aliquis in hoc Mundo poſſit pati. Ideo ſecundum verbum Bernardi. Recidere quam incidere deterius. Joan. 5. *Ecce ſanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat*. De hac materia vide in tractatu de Avaritia in Cap. de peccato recidivantium. Circa *quartum* vero notandum eſt quod redempti debent attendere quam carè à Chriſto empti ſint *triplici* ratione. Primo ut ſe vili ſoco Diabolo non vendant, ut faciunt farnæ mulieres, quæ quandoque pro uno denario animam dant Diabolo; & corpus peccatori exponunt Auguſtinus. Appende te ex pretio tuo, ne tibi vilеſcas. *Secundo* ut intelligant ſe merito à ſolo Chriſto poſſideri, ideo enim tanto pretio nos emit ut ſolus nos poſſideat. *Tertio* ut non ſit nobis grave ſi care emamus eum, cum ipſe ita care nos emerit, qui in infinitum minus valemus quam ipſe. Item Notandum quod Chriſtus quaſi ſtudioſe quæſivit redemptionem noſtram, juxta illud Pſal. 9. *Annunciate inter gentes*

1. Chriſtus dicitur verſimodè eſt cũ peccatoribus.

Bonis & malis aſſiſtit diverſimodè.

2. Per paſſionem & tribulationem debemus in cœlum intrare, ſicut Chriſtus intravit.

Geneſ. 3.

3. Baptizati & recidivi paſſionem Chriſti qui participent. De Purgatorio. De Recidivis.

4. Quia carè à Chriſto empti ſumus notandum.

Amor Christi in redimendo. Genes. 29.

studia ejus. Notandum quod licet ei carè constiterit, tamen quasi inventam reputavit, & hoc propter nimium amorem, quem habebat ad nos. Sicut Jacob pauci videbantur dies quibus Laban serviebat pro Rachel præ magnitudine amoris, quem habebat ad eam. Sic & nos non debemus reputare quod amore Christi sustinemus. Proverb. 12, *Qui negligit damnum propter amicum, justus est.*

Noster vicissim in eum.

DOMINICA PALMARUM.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Docet sermo iste ex officio Ecclesiæ hujus Dominicæ de processione & passione Domini conjunctis gloriam & felicitatem hujus Mundi contemnere, & humilitatem exemplo Christi sectari, ut in futuro exaltemur cum illo. Epistola toto fere sermone explicatur.

Hoc sentite in vobis quod & in Christo Jesu. *Philip. 2.*

SERMO XLIII. Duo principaliter hoc sermone tractantur.

Ecclesia in officio hodierno Duo intendit ostendere fidelibus, scilicet *gloriam mundi esse contemnendam*, eò quòd cito in ignominiam commutetur, *humilitatem* verò *crucis Christi amplectendam esse*, eo quod in gloriam commutetur. *Primum* ostendit in hoc quod Passionem processioni hodierna die conjungit. *Secundum* in Epistola, ubi ostenditur, quod humilitatem passionis Christi, subsecuta sit gloria exaltationis.

1. Admiratio seu dubium de Passione & Process. sione hodie conjunctis.

Sed forsitan mirabitur aliquis de conjunctione processionis & passionis, & quia passio tali die facta non est, & quia processio pertinet ad lætitiam, passio ad tristitiam. Unde Bernardus. Quid sibi vult ista mirabilis conjunctio? aut quid cogitaverunt patres nostri addentes passionem processioni? Nam processio quidem repræsentatur hodie, quia hodie facta; passio verò cur addita est, quam sexta feria constat esse secutam? Idem. Processionem hodie nova quadam & mira conjunctione addidit passioni, nam processio plausum habet, passio planctum. Circa quod Notandum est quod in conjunctione processionis & passionis circa *quatuor* possumus instrui. *Primo* circa illud Prov. 14. *Risus dolore miscebitur, & extrema gaudii luctus occupat.* Ad hoc signandum tristitia passionis subjungitur gaudio processionis. Nam processio ista repræsentat honorabilem illum concursum tali die Domino exhibitum in ingressu Hierusalem, quem in brevi subsecuta est ignominia passionis. In quo satis apparet quod gloria hujus mundi stabilis non sit, & quod in ea fiducia non sit habenda, unde Bernardus. Optime processioni passio est conjuncta, ut discamus in nulla iniqua hujus seculi lætitia fiduciam habere, scientes quoniam extrema gaudii luctus occupat. 1. Timoth. ult. *Divitibus hujus seculi præcipe non sublime sapere, nec sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo.* Seneca. Citò fit ignominia, superbi gloria Bernardus, ac eodem populo in eodem loco, & in ipso tempore, pauciſsimis diebus interpositis, primò cum tanto triumpho susceptus, postea crucifixus est. O quàm dissimile est: *tolle, tolle, crucifige eum*, &, *benedictus qui venit in nomine domini. Osanna in excelsis.* Quam dissimile est, *rex Israel*, & *non habemus regem nisi Cæsarem.* Quam dissimilia regnum & crux, flores & spinæ. Cui prius vestimenta consternebant aliena, ecce suis exuitur & sors mittitur super ea. *Secundo* instruimur ut prosperitatem, quando eam habemus, adversitatis memoria temperemus, vel etiam admixtione alicujus præsentis amaritudinis. Eccles. 11. *In die bonorum ne immemor sis malorum*, & econversò. Ideò *prosperitas stultorum perdet illos.* Prov. 1.

Respons. Conjunctio ista docet.

1. Gloriam & Gaudium Mundi contemnendum, quia in ignominiâ & tristitiam desinunt.

Gregorius. Quia prosperitas & gaudium est quasi vinum forte, & ipsi nesciunt illud temperare, ideò quasi infatuat eos, sed sapiens gaudium istud temperat oculum cordis habendo ad adversa, quæ possunt accidere. Eccleſiastæ 7. *Cor sapientum ubi tristitia est, & cor stultorum ubi lætitia.* Hoc temperamentum docuit nos Dominus hodierna die, quando post gaudium & honorem sibi exhibitum flevit, ut legitur Lucæ 19. Et Hierosolymitis securis eversionem urbis prædixit futuram. Hoc temperamentum docuit etiam nos Dominus in hoc, quod honorem illum in tanta humilitate suscepit, sedens super asinum. Unde Bernardus. Dominus sicut in passione patientiam habuit, sic in processione humilitatem exhibere curavit. In illa enim tanquam ovis ad occisionem ductus est, & quasi agnus coram tondente se obmutuit, & non aperuit os suum. In processione autem parabant se populi ut exirent obviam ei, nec eum latebat, qui noverat quid esset in homine. Propter quod & ipse paratus est non in curribus aut in equis, nec in frenis argentis, aut sellis auro tectis, sed humilis asselli tergo sedens suppositis Apostolorum vestibus, quas ego de preciosioribus regionis fuisse non credo. Item Bernardus de temperamento tali. Imitetur cogitatio naturam, imitetur & auctorem naturæ. Nonne natura in persona hominis vili limo vitæ spiraculum colligavit? nonne auctor naturæ in persona sua verbum limumque contemperavit? Salomonem ideò sapientia deseruit, quia jucunditatem suam amaritudine nulla disciplinæ temperare voluit. *Tertio* ostenditur nobis in hac conjunctione processionis & passionis, quod tali fatuitate laborant, qui gloriam & gaudium hujus mundi sequuntur, quasi laborent quod cum processione & gaudio ad patibulum suũ, vel ad aliud genus mortis ire vellent. Legitur Joan. 6. quod Dominus fugerit quando voluerunt eum facere regem, nunc autem honorem istum non fugit, quando ibat ad mortem suam, ad significandum quod jam diximus, quod qui gloriam quærunt gloriari volunt in via, qua ad mortem suam vadunt Augustinus. Nihil aliud est tempus præsentis vitæ quam cursus ad mortem, in quo nemo vel paululum stare, vel tardius ire permittitur, sed omnes pari motu urgemur; ergo gloria in vita, est gloria in via ad mortem. Gregorius. Qui præsenti suavitate capitur, quasi per amœna prata ad interitum ducitur. Hic ostendenda sunt illa *tria* in hominibus quæ mortuo fiunt, in quibus sapientia mundi ostenditur esse fatuitas. Mortuus cum solo sudario sepelitur quod ostendit cupiditatem esse fatuitatem. Sub terra ponitur & ab hominibus & jumentis conculcatur, in quo ostenditur fatuitas superbiæ, quæ super homines vult esse. A vermibus comeditur, in quo fatuitas voluptuositatis ostenditur, quæ de carne tantam curam habet. *Quarto* in prædicta conjunctione instruimur, ut tribulationem viam esse ad gloriam cognoscamus, unde Bernardus. Vobis charissimi tanquam spiritualibus spiritualia comparantes, in processione cœlestis patriæ repræsentamus gloriam, in passione, monstramus viam. Idem si consideratis in processione, quo properandum sit, discite in passione qua vel per quid eundum sit, hæc est enim via vitæ, tribulatio præsens. Via gloriæ, via civitatis, via habitaculi, via regni, secundum quod clamat latro de cruce. *Domine memento mei cum veneris in regnum tuum.* Lucæ 23. Euntem in regnum vidit, quo cum perveniſset, sui memorem esse rogavit. Item Bernardus. Ne mireris quod præsenti processione cœlestem dixerimus repræsentari, quoniam unus & idem in utraque suscipitur, etsi longe aliter, & ab aliis.

2. Prosperitatem & Honorẽ Mundanum temperandum memoria

adversitatis & humilitatis, admixtione.

3. Famos. qui Gloriã & Gaudiũ quærunt hac vita, quæ via ad mortẽ.

Sepultura mortui docet contemnere Concupiscentiã carnis, oculorum & superbiam vitæ.

4. Tribulationem esse ad Gloriã cœlestem.

Circa

II. Explicatur Epistola hoc toto 2. cap. Christi Humilitas qui nobis sit imitãda. Christi sublimitas qualis.

Circa Epistolam verò notandum quod in ea monemur ad imitandum Christi *humilitatem*, ubi dicitur. (*Hoc sentite in vobis, quod & in Christo Iesu*) supple, *fuit*. Sentite, inquam, non loquimini tantum, sicut illi, qui dicunt, & non faciunt. Vel, non prætendite exterius tantum ut Hypocritæ. Deinde *sublimitatem* illius, qui se humiliavit, ostendit, quia licet humilitas in omnibus sit commendabilis, præcipuè tamen in sublimioribus, unde Bernardus. Cùm omni indifferenter personæ sit humilitas quædam turris fortitudinis à facie inimici, nescio quo pacto vis ejus major in majoribus & in clarioribus clarior comprobatur. De Christi sublimitate tangitur ibi. (*Qui cùm in forma Dei esset*) id est, in plena essentia & æqualitate patris; *non rapinam arbitratus est*. Immo certissimè esse naturam scivit, *esse se æqualem Deo*, quia nascendo hoc sumpsit, non superbiendo præsumpsit ut Diabolus, qui Deo voluit esse æqualis. Unde Dei offensionem incurrit. Ecclesiastici 10. *Qui potestatem sibi sumit injuste, odietur*. Ostensa sublimitate Christi ostenditur & ejus Descensus Quadruplex. *Primus* fuit servilis formæ assumptio. *Secundus* assumptio mortalitatis & passibilitatis. *Tertius* uniformitas charitatis. *Quartus* humilis obedientia usque ad mortem vilissimam. Et ut breviter dicatur de isto descensu, à Deo descendit, ut qui primus erat, fieret novissimus virorum. Isai. 53. Ut vere posset dicere illud. Apoc. ult. *Ego primus & novissimus*. De descensu isto dicit Glossa ex Augustino. quanta humilitas? humiliavit se Christus usque ad Incarnationem, usque ad mortalitatis humanæ participationem, usque ad Diaboli tentationem, usque ad populi irrisionem, usque ad sputa & vincula, & alapas & flagella, & usque ad mortem. Et si parum est hoc, de genere mortis addendum est, mortem autem non quamlibet, sed crucis, quæ ignominiosior est. Idem Ecce habemus humilitatis exemplum, superbiæ medicamentum. Quid ergo intumescis homo? O pellis morticina quid tentaris? sanies fœtida, quid inflaris? princeps tuus humilis est, & tu superbus? caput est humile, & membrum superbum? Ad *primum* descensum pertinet illud, *exinanivit semetipsum*, Exinanivit, inquam, non substantiam evacuans, nec honorem inclinans. Glossa. Exinaniisse se est ab invisibilitatis suæ magnitudine se visibilem demonstrasse per formam servi acceptam. Ad *Secundum* pertinet illud, *in similitudinem hominum factus*, id est, mortalis & passibilis ut alii homines. Potuit assumere naturam hominis immortalem & non subjectam tali passibilitati, quali modo est: vel in statu tali, in quo fuit Adam ante peccatum, sed noluit. *Debuit enim fratribus assimilari per omnia, ut misericors fieret* ut dicitur Hebr. 2. Factus est in similitudinem hominum, non Angelorum, quia non eguerunt; non Dæmonum, quia illi non resurgunt; non hominis, quia primus homo neque in carne peccati, nec in similitudine carnis peccati erat creatus. Christus autem universali hominum miseriæ profundius se immersit, ne subtilis ille Diaboli oculus magnæ pietatis deprehenderet sacramentum. 1. Corinth. 2: *si enim cognovissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent*. Ad *tertium* descensum pertinet illud *& habitu inventus ut homo*. Habuit se Christus ut alii homines. In principio ætatis suæ apparuit insscius & impotens, tam ad ambulandum, quam ad loquendum. Deinde esurivit & sitivit, & comedit & bibit, ut alii homines, & adeo se aliis hominibus conformavit, ut à quibusdam peccator crederetur. Unde Matth. 11. *Venit filius hominis manducans & bibens, & dicunt: ecce homo vorax & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus*. Ad *quartũ* descensum pertinet illud, *humiliavit semetipsum usque ad mortem &c.* Sapien. 2. *Morte turpissima condemnemus eum*. Christus impleyit illud. Lucæ 14. *Cum invitatus fueris ad nuptias &c.* Ideo merito audivit illud. *Amice ascende superius*, unde subdit Apostolus, *propter quod, & Deus exaltavit illum &c.* Econtrario Lucifer elegit sibi locum primum Isai. 14. *Similis ero Altissimo*, sed dictum est ei in passione Christi: *da huic locum*. Tunc incepit cum rubore novissimum locum tenere, scilicet infernum Joan. 12. *Nunc judicium est mundi, nunc princeps hujus mundi ejicietur foras*.

Christi descensus quadruplex. Humilitas Christi quanta fuerit.

Exemplo Christi fugienda superbia.

Explicatio descensuum Christi ex Epistola.

1.

2.

3.

4.

III. Christus passis est ad dandũ exemplum Humilitatis.

Et notandum quod specialiter Christus passus est ad dandum humilitatis exemplum. Unde in hodierna Collecta dicitur. *Deus qui humano generi ad tuendam humilitatis exemplum salvator noster in carnem sumere &c.* Gregorius. Quanta virtus humilitatis, propter quam veraciter edocendi, in quo fuit sine æstimatione magnus, usque ad passionis parvulus factus est? Si tantum constitit Christo humilitas propter hominem, ipse mortem suam potest requirere ab his, qui humiles non sunt. Unde nullum possunt timere tales quod facturi sint in die judicii, quando insignia passionis suæ, crucem scilicet & similia ostensurus est hominibus. Isai. 62. *Dicite filiæ Sion, ecce salvator tuus venit, ecce merces ejus cum eo, & opus ejus coram illo*. Merces dicitur esse cum illo, quia paratus erit reddere mercedem hominibus. Vel propter hoc, illi quos meruit labore passionis, cum illo erunt. De hac mercede dicitur. Zach. 11. *Si bonum est in oculis vestris, afferte mercedem meam*, ideſt, vos ipsos, quos merui. Opus verò ejus dicitur passio, quæ erit cum illo quantum ad insignia passionis in extremo judicio. Matth. 24. *Et tunc parebit signum filii hominis in cælo*, in aëre Bernardus. Quid magis admirandum? quid amplius detestandum? quid gravius puniendum? quam quod videns Dei filium summum in regno angelorum, novissimum factum in regno hominum, apponat se homo magnificare super terram? Unum de remediis contra superbiam est ista Christi humilitas. Unde Augustinus. Medicina tumoris hominis est Christi humilitas? Erubescat homo esse superbus, quia humilis factus est Deus. Sicut erubesceret quis si sederet in scamno, & videret dominum suum sedere ad pedes suos. Alia verò remedia sunt in tractatu de superbia in fine.

Eum non imitari quã sit perniciosum.

Remedia contra superbiam.

DE EADEM DOMINICA.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Sermo iste tres modos exponit sentiendi in nobis quod fuit in Christo Iesu.

Hoc sentite in vobis &c.

SERMÓ XLIV. Tribus modis sentitur quod fuit in Christo.

TRipliciter debemus sentire quod fuit in Christo. *Primo* per compassionem. *Secundo* per effectus participationem. *Tertio* per mutationem. Primum Modum Sentiendi ostendit Ecclesia verbo proposito innuens quod passionem Domini audire debeamus. Opprobria enim ei dicta, debent nobis cadere super cor juxta illud Psal. 68. *Opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me*. Clavi etiam & lancea, quæ corpus ejus pertransierunt, pertransire debent corda nostra, sicut & matri ejus accidit, ut Simeon dixit ei. Lucæ 2. *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius*. Et *notandum* quod compassio, crux interior est, & est quasi crux aurea, cujus brachium superius, est dolor de memoria crucifixi. Inferius brachium, est dolor de recordatione peccatorum propriorum. Sinistrum brachium, est dolor de pœnali miseria proximorum. Dextrum brachium, est dolor de perditione animarum. Augustinus. Sunt-ne in te viscera Christianæ compassionis, qui plangis corpus

I. Compatiendo Christi passioni.

Nota 1. Compassio quid sit.

à quo recessit anima, & non plangis animam, à qua recessit Deus? Eccles. 21. *Luctus mortui septem dies, fatui autem & impii omnes dies vitæ illorum.*

2. Christo cur maximè compati debeamus,

Specialiter verò compassio crucifixi debet esse magna in nobis juxta illud Cantic. 2. *Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur &c.* Videmus membra infirmari, cùm caput infirmatur. Cùm caput infirmum est, oculi infirmi sunt &c. Juxta illud 1. Corinth. 12. *Si quid patiatur unum membrum, compatiuntur omnia membra.* Quantum ergo nos compati debemus capiti nostro Christo, cujus membra sumus. Et *notandum* quod multa sunt propter quæ quis solet alii multum compati, quæ omnia circa Christum concurrunt.

3. Causæ cõpatiendi quot.

1. *Primum est dilecti magnitudo.* Hæc causa vere fuit in Christo, unde Thren. 1. *O vos omnes qui transitis per viam &c.* 2. *Secundum est amoris magnitudo.* Hæc causa fuit in beata virgine, propter magnum enim amorem, quem habebat ad filium suum, gladius pertransivit animam ejus. De David etiam legitur. 2. Regum 18. quia dicebat: *fili mi Absalon, Absalon fili mi: quis mihi tribuat ut moriar pro te, fili mi Absalon.* Pro te, id est, vita tua. Videbatur reputare mortem filii sui graviorem sibi propria morte. Et de bono patre dicitur Ecclesiastici 30. *Pro animabus filiorum colligabit vulnera sua, & super omnem vocem turbabuntur viscera ejus.* Propter hanc causam filii, qui tenerè amant matres suas, molestius sustinent, cum eas vident percuti, quam si ipsimet percuterentur. Sed quis dubitat Christum magis amandum esse à nobis quam carnales matres. Quæ mater etiam tanta passa est pro filio suo, sicut Christus pro nobis? Nonne matrem suam reliquit pro nobis? Reliquit etiam synagogam matrem suam, & insuper animam suam morti exposuit pro nobis. Hierem. 12. *Reliqui domum meam, dimisi hæreditatem meam, dedi dilectam animam meam in manus inimicorum ejus.* 3. *Tertium est innocentia*, magis enim solemus compati ei, qui innocenter patitur. Quæ causa vere fuit in Christo, ipse enim *peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus.* 1. Petri 2. Propter hoc Ecclesia quæ lætatur in passionibus aliorum sanctorum, in die passionis Christi consistatur. 4. *Quartum est quando pro culpa nostra aliquis patitur*, tunc enim homo qui habet nobilem animum, dolorem illius suum reputat per compassionem, sicut suus est per occisionem, sicut patet in David 2. Regum ult. Qui cùm vidisset angelum populum occidentem propter hoc, quod ipse fecerat eum numerari, dixit ad Dominum. *Ego sum qui peccavi: ego inique egi, isti qui oves sunt, quid fecerunt? vertatur obsecro, manus tua contra me.* Hæc causa bene fuit in Christo, juxta illud Isai. 53. *Ipse vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra.* Nostra est passio Christi non solum per occisionem, sed etiam quantum ad nititatem, & ideo debet esse nostra quantum ad salutem. 5. *Quintum est patientis nobilitas*, quæ causa bene fuit in Christo, qui nobilissimus fuit tanquam altissimi filius. Valde alienum erat tale opus ab illo, juxta illud Isa. 28. *Alienum est opus ejus: ut operetur opus suum, peregrinum est opus ejus ab eo.* 6. *Sextum est patientis benignitas.* Hæc causa bene fuit in Christo. Ad Titum 3. *Benignitas & humanitas apparuit salvatoris nostri Dei, &c.* & Matt. 11. *Discite à me quia mitis sum & humilis corde.* Cum homo benignus & mitis omnibus cedat, quæ causa est eum gladio perforari? Et quæ convenientia stipitis rigidi & duri ad hominem benignum & dulcem? Ideo Ecclesia in illo dulci planctu, qui in Dominica de Passione incipit cantari, specialiter plangit hoc, quod clavis & lancea mitè corpus perforatur, & quasi poscit ut arbor crucis ramos suos flectat & naturalis rigor lentescat, ut superni membra regis miti tendant stipite.

Septimum est patientis ipsius pietas, magis enim competitur aliquis ei, quem novit esse pium & compatientem, quàm ei quem novit esse sine pietate. Ipse enim Deus non miseretur hominibus duris & sine misericordia, ideo scriptum est, *quod judicium sine misericordia fiet ei qui non fecerit misericordiam*, Jacobi 2. Et propterea tales non de facili salvantur. Bernardus. Nemo duri cordis misericordiam unquam adeptus est, nisi forte miserata Deus abstulerit ab eo cor lapideum, & dederit ei cor carneum. Et notificat *cor durum* dicens, quid est cor durum? quod nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec movetur precibus, minis non cedit, duratur ad flagella, ad beneficia ingratum, ad consilia infidum, ad judicia sua inverecundum, ad turpia impavidum, ad pericula pronum, ad humana inhumanum, præteritorum oblivi-scens, præsentia negligens, futura non providens, & ut in brevi cuncta complectar, ipsum est quod nec Deum timet, nec hominem reveretur. Hæc causa bene fuit in Christo. Ex compassione enim pertulit omnia quæ in mundo isto passus est. Taceo de compassione Beatæ Virginis unigenitum suum in cruce considerantis. Videtur aliquibus magnis quod major fuerit in eo dolor compassionis, quam passionis, quod ex duobus æstimant, ex magnitudine charitatis ejus, & ex cogitatione periculorum, quæ videbat in mundo isto. Compassionem suam ipse expressit lachrimis. Lucæ 19. Quando flevit super civitatem Hierusalem. Et Joan. 18. Ubi compatiens discipulis suis adhuc infirmis, ait his qui venerat ut eum comprehenderent, *si me quæritis, sinite hos abire.* *Octavum est exemplum aliorum compatientium alicui*, hoc enim solet hominem excitare ad similiter compatiendum. Quæ causa bene invenitur circa Christum, cui etiam creaturæ insensibiles quasi compassæ sunt. Unde sol radios suos abscondit, quasi nudienti ejus tenebras faciens. Petræ etiam scissæ sunt, quasi ei compatientes? *Ad* compassionem etiam debet excitare, quod ab indignis plane, immò etiam vita, scilicet à peccatoribus, morti æternæ adjudicatis talia passus est. Et etiam quod non habuit aliquem consolatorem. In Psal. 140. *Singulariter sum ego donec transeam.*

7. Cor durum quod.

Dolor cõpassionis cur videatur in Christo major fuisse, quàm passionis.

9. Quod à peccatoribus passus 10. quod non habuit consolatorem

Sequitur de Secundo Modo Sentiendi, qui est per effectus participationem. *Hoc modo* sentiunt ea quæ in Christo fuerunt illi, qui ex Christi Passione intelligunt, quantopere cavendum sit peccatum. Bernardus. Vide homo qualia sint illa vulnera, pro quibus oportuit Christum dominum vulnerari? Sic medicinæ æstimatio & doloris & timoris aggregatio est. Idem. Ex consideratione remedii, periculi mei æstimo quantitatem. *Item* qui intelligunt quantum sit timendum futurum supplicium. *Quia si in viridi ligno hæc faciunt in arido quid fiet?* Lucæ 23. In Psal. 59. *Dedisti metuentibus te significationem &c.* Bernardus. Qui non parcit filio, nunquid parcet figmento? nunquid parcet servo nequam? *Item.* Qui ad ignem amoris divini, in cruce nobis ostensi ad Deum amandum sunt accensi. Nimis congelata videntur esse corda ista, quæ ad ignem istum non calefiunt. Ecclesiastici 43. *Sol in meridiano exurit terram, & in conspectu ardoris ejus quis poterit sustinere?* quod de sole justitiæ in fervore Passionis intelligi potest. *Item* passionem Christi quantum ad effectum sentiunt, qui ad unctionem divinæ pietatis ibi nobis ostensæ, uncti & pii efficiuntur. Ibi petra effudit rivos olei. Job. 29. Christus petra fuit in patiendo, sed rivos olei fudit, misericordiam suam ostendendo, & miserationem suam exhibendo.

11. Participando effectus Passionis Dominicæ.

III. Imitando Christum Ex epistola.

Circa Tertium verò Modum Sentiendi. Notandum quod in Epistola hodierna monemur ad imitandum

1. imitandum Christum in *quatuor*: scilicet *Primo* in
2. *humilitate*, de quo ibi (*sed semetipsũ exinanivit*) *Secundo* in *charitate*, de quo ibi, *formã servi accipiens*,
3. *Tertio* in *obedientia*, de quo ibi, *humiliavit semetipsum factus obediens &c.* Bernardus. Non credas
Obedientia. aliquod bonum placere contra obedientiam illi, qui mori maluit, quàm non obedire. Ideo memento te fratres. Christus ne perderet obedientiam, perdidit vitam. 1. Regum 15. *Melior est obedientia quàm victima.* Gregorius. Obedientia est virtus, sine qua infidelis esse quisque convincitur, etsi fidelis esse videatur. Et per hoc quod dicitur, *humiliavit semetipsum*, innuitur quod voluntarie obedivit, non coactus. Joan. 10. *Ego pono animam meam.* quod est contra quosdam, qui non obediunt nisi coacti, sicut dœmones obediebant Christo, cum ejiceret eos de obsessis corporibus. *Quarto* in *patientia* de quo ibi, *usque ad mortem, &c.* Isai. 50. *Posui faciem meam ut petram durissimam.* Duram ad verba, duriorem ad verbera, durissimam ad vulnera.

IN DIE SANCTO PASCHÆ.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Intendit hic sermo nos absterrere ab indigna sumptione Eucharistiæ, explicando peccati hujus damna ac pericula. Item docet à quibus peccatis expurgari & qualium virtutum dispositiones habere debeant ad hoc sacramentum dignè accessuri.

Expurgate vetus fermentum &c. *1. Corinth. 5.*

SERMO XLV. Tria peccata in paschate committũtur; contra quæ tres sermones sequentes agunt occasione Epistolæ.

TRipliciter solent peccare homines paschali tempore. Quidam enim indigne sumunt Eucharistiam. Alii verò post sumptionem Eucharistiæ, ad peccata relicta redeunt. Alii autem indignitatem suam attendentes, in die Paschæ Eucharistiam non sumunt, & hoc ipsum vilipendunt, quod non fuerunt digni sumere eam. Et contra hæc *tria peccata, tria verba* dicuntur in Epistola paschæ. Circa *primum* dicitur *Expurgate vetus fermentum &c.* Circa *secundum* dicitur, *Pascha nostrum immolatus est Christus.* Quo verbo reducitur ad memoriam hominibus passio Christi, per quam à peccatis liberati sunt, ut ex quantitate remedii perpendant quantitatem periculi, & cognita quantitate periculi, timeant redire ad periculum. Circa *tertium* verò dicitur, *epulemur &c.* Et circa hæc tria peccata sunt tria capita in tractatu de Avaritia, ubi agitur de peccatis ministrorum Ecclesiæ.

I. Contra peccatum indigne Eucharistiam sumentium.

De primò verbo sic potest sermo fieri. *Expurgate vetus fermentum &c.*

Fermentum in sacra scriptura in diversis locis dicitur peccatum, ut Levit. 2. ubi legitur; *nec quicquam fermenti aut mellis adolebitur in sacrificio Domino.* In quo verbo duo docentur cavenda esse in bonis operibus, quæ solent eis valorem suum auferre, scilicet peccatum mortale & vana gloria. Mel, quod dulcedinem videtur habere, & inflativum est, significat vanam gloriam. Item fermentum vocatur peccatum Exod. 12. ubi agitur de agno paschali, qui sacramentum altaris significabat; ubi sic legitur. *Septem diebus fermentum non invenietur in domibus vestris: qui comedit fermentatum, peribit anima ejus de cœtu Israel*, sic etiam fermẽtum sumitur hic, cum dicitur. *Expurgate vetus fermentum.* Assimilatur autem peccatum fermento in hoc, quod sicut modicum fermenti totam massam corrumpit & immutat, sic unicum mortale peccatum multum immutat hominem & opera ipsius. Cum enim ante peccatum mortale superior esset cunctis visibilibus creaturis, quam cito est in mortali, efficitur inferior illis, quantum ad hoc quod est in miseria culpæ & in miseria pœnæ, cum aliæ creaturæ visibiles sint tantum in miseria pœnæ. Item debitorem temporalis mortis & postea æternæ, in quo deterioris conditionis est serpente uno, vel cane, vel porco, qui tantum debitores sunt mortis temporalis. Opera etiam de genere bonorum multum immutat unum peccatum mortale, auferendo eis valorem suum: plus enim valet jejunium unius diei extra mortale peccatum, quam jejunia decem annorum in mortali. Facit etiam ut sacramentum altaris mors sit sumenti, quod debuit ei esse vita. Deum etiam, patrem misericordiarum, in hostem capitalem convertit. Et ut breviter dicam Mundum istum quodammodo in peccatum homini immutat, facit enim quod & bona & mala hujus mundi cooperentur ei in malum, quæ bonis econtrario cooperantur in bonum. *Vetus* autem ideo dicitur istud fermentum, ad ostendendam ejus malitiam. Ostenditur enim per hoc fermentum istud ejusdem generis esse cum fermento illo quod Luciferum immutavit, & cum illo fermento quod immutavit primos parentes. Fermentum peccati angelum mutavit in diabolum & dignissimam creaturam in sanguisugam. Prov. 30. *Sanguisuga duæ sunt filiæ dicentes; affer, affer.* Pulcherrimam etiam creaturam fecit turpissimam & in tali statu posuit, ut ei melius esset non esse, quam esse. Unde videtur eam reduxisse plusquàm ad nihilum. Hominem etiam ita immutavit ut sapiant ei mala, & desipiant bona, nisi per gratiam Dei ad hoc, sanatus sit. Vitam hujus mundi in morte convertit, immò ut videtur, in deterius quàm sit mors, *quia melior est mors quam vita amara*, ut legitur, Ecclesiast. 30.

Peccatum cur fermentum vetus vocetur.

Tria autem sunt quæ deberent movere homines ad hoc, ut conarentur ad hoc, ut bene purgati accederent ad hoc sacramentum. *Primum* est *magnitudo periculi*, quod est indignè sumendo. Diabolus enim majorem potestatem accipit in eum, qui indignè illud sumit. Unde Joan. 13. Legitur de buccella & de Juda, quod post buccellam intravit in eum sathanas. Interlin. Ut plenius possideret, in quem intraverat, ut deciperet. Et Glossa assignat causam dicens: quia bono malè usus est. Et hæc præsumptio auxit peccatum. Si Diabolus plenius possedit Judam, quia buccellam panis præsumpsit sumere, quæ erat simplex panis, non enim tunc accepit corpus Christi, quomodo non pleniorem potestatem suscipit in eo, qui ipsum corpus Christi indigne sumere præsumit, pleniorem, inquam, prius habita? *Magnitudinem* etiam *periculi* ostendit Apostolus. 1. Corinth. 11. Postquam locutus est de indigne sumentibus hoc sacramentum. *Ideo*, inquit, *inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi.* Ut dicit Glossa, febribus infirmi, imbecilles longis invaletudinibus & dormiunt morte corporis. Ideo tempore tali tantat Ecclesia in hymnis. *Ab omni mortis impetu tuum defende populum.* Ad *periculum* etiam pertinet quod legitur in libro paschali, quod quicunque indigne communicat, nisi bonitas Christi, cujus judicio pendent omnia, gladium suspenderet & temporalem mortem, ut pœniteat, removeret, ab Angelis ad hoc positis perimeretur. *Secundum* est magnitudo divinæ offensæ, quæ est in indigne sumendo. quæ magnitudo ex *duobus* specialiter patet. *Primo* ex hoc quod hoc peccatum in sacra scriptura occisioni Christi comparatur, super 1. ad Corinth. 11. Ubi dicit Apostolus. *Quicunque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem domini indigne, reus erit corporis & sanguinis domini.* Glossa: Ac si Christum occideret, punietur. *Secundo* ex hoc quod indigne sumentes hoc sacramentum inferunt contumeliam Deo, non in suis, sed in propria persona, & non contumeliam verbi, sed facti. Multum offenditur aliquis princeps, si aliquis contumeliã inferat rebus

II. Ad non indigne sumendam Eucharistiam movere debet.

1. Magnitudo periculi, ut colligitur ex Evangelio de Iuda.

Ex Apostolo Paulo.

Ex libro Paschali.

2. Magnitudo offensæ Dei, ut patet.

1. Quia comparatur occisioni Christi.

2. quia est maxima contumelia Dei.

subditorum suorum, ut sumendo bovem subditi sui, sed plus, si in subdito suo, capiendo eum, plus etiam, si in præposito, plus etiam, si in filio suo; plus verò & meritò, si in propria persona. Contumeliam verbi inferunt Deo in propria persona, qui eum blasphemant. Sed indigne, aut non communicantes inferunt Deo contumeliam facti. *Tertium* est utilitas quæ sequitur ex digna sumptione hujus sacramenti, quæ innuitur nobis Lucæ 19. Ubi dominus dixit Zachæo, qui eum receperat in hospitio, *hodie salus domui huic facta est.*

3. Vtilitas dignæ sumptionis.

III. Accipientes Eucharistiam purgari sint.

Quinque autem sunt à quibus purgari debent esse qui ad hoc sacramentum accedunt. *Primum* est *peccatum* erroris, quo peccato multum laborant mulieres, quæ potius credunt Diabolo suadenti eis aliquem errorem per vetulam aliquam, quam Deo prohibenti eum per vicarium suum, scilicet sacerdotem. In quo assimilantur matri suæ Evæ, quæ potius credidit Diabolo dicenti, *nequaquam morte moriemini.* Genes. 3. quam Deo dicenti, *in quocunque die comederis ex eo, morte morieris.* Genes. 2. Unde sicut mulier prohibita fuit à ligno vitæ, sic illi qui sunt in peccato erroris alicujus, ut est divinatio & similia, non debent accedere ad sacramentum altaris, nisi prius pœniteant de tali peccato & proposito cavendi habeant.

1. A peccato Erroris.

2. Odii.

Secundum peccatum est *odium* quod reddit hominem canem in judicio scripturæ. Juxta illud Psal. 21. *Circumdederunt me canes multi.* Sicut ergo aliquis peccaret multum, qui sacramentum altaris cani attentaret dare, sic talis multum peccat, si ad altaris sacramentum accedat, nisi odium remittat. Talis videtur facere contra illud Matth. 7. *Nolite dare sanctum canibus*, cùm lupi & leones non lædant animalia sui generis, canes tamen pugnant cum canibus, unde significant homines iracundos, fratres suos odientes. Possunt tamen etiam per canes significari, qui propositum habent redeundi ad peccata, juxta illud Prover. 26. *Sicut canis qui revertitur ad vomitum suum, sic imprudens qui iterat stultitiam suam*, & 2. Petri 2. *Canis reversus ad suum vomitum, & sus lota in volutabro luti.*

Hi duo peccatores sunt similes canibus, cur. Vel relapsus.

3. Luxuriæ Porco similem reddit.

Tertium peccatum est peccatum *luxuriæ*, homo enim qui in peccato luxuriæ est, quasi porcus est, judicio scripturæ Immò immunditia sua plus displicet quam immunditia porci, porcus enim non est habitatio Dei, sed potius habitatio Diaboli, juxta illud Matth. 8. *Si ejicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum.* Sicut ergo porcus ad altare accedere non debet, sic qui in peccato luxuriæ est, non debet accedere ad altare, nisi de eo pœniteat & propositum cavendi habeat.

4. Avaritiæ.

Quartum peccatum est peccatum *avaritiæ.* Avarum hic intelligimus qui aliquid contra Deum adquisivit, vel adquireret, si oportunitatem haberet, & hoc in animo gerit. Talis peccat si sacramentum istud recipiat, sicuti si corpus Christi ad terram projiceret: ipse enim velut terra est, immo plus displicet Deo immunditia ejus, quàm immunditia terræ. Oseæ 9. *Facti sunt abominabiles sicut ea quæ dilexerunt* Sicut lutum, quod fit ex mixtione pluviæ & terræ, immundius est quam terra vel pluvia, hoc salvo quod pluvia secundum se immunda non videtur esse. Sic anima cum per amorem nimiũ unitur terrenis, valdè immunda redditur. Sapiens. Deterius avaritia vitium nullum est. Avarus ergo non debet accedere ad sacramentum istud, nisi de peccato suo pœniteat & propositũ satisfaciẽdi habeat, quod de cætero malè nõ adquirat.

5. Oris duplicis.

Quintum peccatum est *peccatum oris.* Ille qui assuetus est detractionibus, mendaciis, perjuriis & blasphemiis, crapulæ & ebrietati. Item qui assuetus est comedere de his quæ furto vel rapina adquiruntur, non debet accedere ad sacramentum altaris, nisi pœniteat & propositum habeat de cætero mundiùs servandi os suum. Si verò aliter accedat ad hoc sacramentum, multum peccat, sicut ille multum peccaret, qui in vase ubi immunditia contineri solet, nulla præcedente ablutione Corpus Christi poneret. Sicut enim corpus Christi ponitur in calice, sic & recipitur in ore. Unde sicut calix mundiùs servatur quam cætera vasa, sic & os mundius servandum est quàm cætera membra. Qui verò hoc non facit, sic se habet, sicut sacerdos se haberet, qui non majorem reverentiam exhiberet suo calici, quam scutellis in domo sua. Et ut breviter dicam, quicunque habet conscientiã mortalis peccati, si corpus Christi recipit, ipse ponit illud, quantum in se est, in loco abominabili, juxta illud Psal. 13. *Corrupti sunt & abominabiles facti sunt in studiis suis. Sequitur (ut sitis nova conspersio)* Conspersio dicitur farina mixta cum aqua, *sicut estis azimi*, facti in baptismo. Et est sensus. Expurgate vos à fermento peccati, ut mundi sitis, sicut in baptismo mundi facti estis.

Vno vere ab omni peccato Mortali.

IV. Quales debeant sacramentum sumpturi, ostendit hostia.

Et Notandum quod hostia ostendit quales debeant esse qui ad sacramẽtum altaris accedunt. Grana enim ex quibus hostia facta est, primò fuerunt dura, furfure operta, ab invicem distincta Ad statum verò, in quo modo sunt per hunc modum deducta sunt. Contrita fuit duricies eorũ, & in minimas partes redacta sunt. Mundata sunt à furfure & ad invicẽ commixta, subsecuta est irrigatio, & deinde coctio. In contritione & in minimas partes divisione, intelligitur contritio cordis & humiliatio, quæ debent præcedere susceptionem hujus sacramenti. In mundatione furfuris intelligitur confessio. In commixtione cõmunio, quę debet esse inter eos, qui hoc sacramentum sumunt. Cum enim quando grana erant integra, quæ erant granorũ essent divisa; postquam ex granis facta est farina, tanta est commixtio, ut distingui non possit quid sit hujus grani, & quid illius. Fortiorem reddit unionem illam irrigatio, solidiorem autem reddit illam ignis decoctio. Et his *tribus* innuuntur nobis *tres* causæ unionis, & dilectionis, quæ debet esse inter fideles. *Prima* causa est *fraternitas naturalis* quæ est inter omnes homines. Omnes enim ex uno patre & ex una matre carnali descendunt, ideò naturaliter debent amare se & sua, sibi etiam invicem communicare. Sunt qui non credunt se magis teneri uni homini, quàm uni cani. *Secunda* causa est *fraternitas spiritualis*, quæ est in illis qui aqua baptismi irrigati sunt, ubi filii Dei facti & ex Deo nati tanquam ex Patre, & Ecclesia tanquam ex matre. Ratione cujus generationis pertinet ad eos cœlestis hæreditas. Unde omnes Christiam debent se invicem diligere tanquam fratres & filii Dei. *Tertia* causa est *ignis dilectionis* Christi, quem ignem spiritualem immittit cordibus nostris Sacramentum altaris, dum nobis ostendit amorem, quem ad nos habuit Christus pro nobis in cruce moriendo, quo igne calefieri debemus ad amandum Christum & omnia membra ejus. Unde Christianos, quos commembra credimus esse, amare debemus sicut membra Christi & membra nostra. Sic ergo hostia ostendit nobis quales debeant esse qui ad sacramentum altaris accedunt. Et qui sic accedunt non solum à Deo reficiuntur, immò sunt velut panis valde delicatus, quo Deus pascitur & delectatur juxta illud. 1. Corinth. 10. *Vnus panis, unum corpus multi sumus.*

1. Contritio & Humilitas.

Vnionis dilectionis fidelium inter se causa.

1. Fraternitas Naturalis.

2. Spiritualis.

3. Amor Christi.

Tales sunt panis delicatus Deus qui.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

Summarium.

Hic sermo hortatur nos, ut caveamus nobis à relapsu in pristina peccata post pascha, ne Christum rursus crucifigamus, vendamus &c. Sed exemplum Christi pro nobis occisi & sanguinis ejus pro nobis effusi pretium considerantes, pro sanctitate

noſtræ conſervandæ quædam etiam, quæ ad hoc neceſſaria præſcribis præſumus. Deinde cùm Chriſtum in Epiſtola Paſcha, hoc eſt, tranſitus noſter vocetur, recenſet ſuos tranſitus peccatoribus faciendos, ad quorum difficultates ſuperandas Dei auxilio imprimis & alia tria nobis neceſſaria ſunt.

Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus.

SERMO XLVI.

HOc verbo oſtendit Eccleſia fidelibus quod Chriſtus pro fidelibus occiſus ſit in ſanctificationem hominis. Immolatio enim dicitur occiſio pro ſanctificatione hominis facta, & dicitur hoc verbum ſpecialiter contra recidivantes, ſicut oſtenſum eſt in ſermone præcedenti.

I. Cõtra peccatum poſt ſumptam Euchariſtiã relabentiũ in peccata.

Quadruplici autem ratione reducitur nobis ad memoriam quod Chriſtus occiſus ſit pro ſanctificatione hominis. *Primo* ut exemplo ejus armati ſtrenuè pugnemus, potius eligentes occidi quam vinci, unde 1. Petri 4. *Chriſte igitur paſſo in carne, & vos eadem cogitatione armamini.* In tempore Paſchali conflictus belli ſpiritualis major eſt, ideo ſanguis ſtrenui ducis oſtendendus eſt hominibus ad exacuendum eos in prælium, ſicut ſanguis uvæ & mori oſtendebatur elephantibus, ut habetur 1. Mach. 6. Bernardus. In mundo iſto tanquam in ſtadio certaminis poſiti ſumus, ubi Chriſtus poſitus eſt. Quiſquis livorem vel plagam non ſuſcipit, in futuro judicio miles inglorius apparebit. Et ad Heb. 12. *Recogitate enim, qui talem ſuſtinuit à peccatoribus adverſus ſemetipſum contradictionem, ut ne fatigemini animis veſtris deficientes. Nondum enim uſque ad ſanguinem reſtitiſtis, adverſus peccatum repugnantes. Secundo* ut injuriis & contumeliis Chriſti parcamus, & ab eis caveamus, ut non crucifigatur Chriſtus à nobis. Qui recidivat, rurſum Chriſtum crucifigit, rurſum vendit, rurſum poſt oſculum & refectionem cum Domino ſumptam, eum tradit & latronem infernalem ei præponit. Ad *primum* pertinet illud ad Hebr. 6. *Rurſus crucifigentes ſibimet ipſis filium Dei & oſtentui habentes.* Peccatum cauſa fuit crucifixionis Chriſti, & quodãmodo Chriſtum crucifigit, unde qui peccatum iterat, quodammodo eum rurſum crucifigit, dum iterat cauſam crucifixionis ſuæ. Unde Magiſter Hugo de ſancto Victore loquens in perſona Chriſti dicit. Tibi ipſi ſerva ſalutem tuam, ego pro illa mortuus ſum. Si illam amiſeris, ego iterum mori non poſſum. Sed nolo ut mihi injuriam facias, quia ſi ſalutem tuam quam morte mea reſtitueram voluntariè peccando amiſeris, quantum in te eſt, iterum me crucifigis, iterum me mori compellis. Item in Pſal. 68. *Super dolorem vulnerum meorum addiderunt.* Et Job 16. *Concidit me vulnere ſuper vulnus.* Et Notandum quod de *triplici* vulneratione loquitur ſcriptura *Primo* vulneratus eſt vivus vita mortali. Hanc fecerunt Judæi dicentes: *crucifige eum. Secundo* vulneratus eſt mortuus, quando unus militum lanceâ latus ejus aperuit, & hic creditur fuiſſe Gentilis. *Tertio* crucifigunt eum mali Chriſtiani, dum fructum paſſionis ſuæ, ſcilicet ſe ipſos ei auferunt. In *prima* vulneratione tantum ſanguis ex eo exivit. In *ſecunda* verò non tantum ſanguis, ſed etiam aqua præter naturam. In *tertia* verò, cum ipſe ſit impaſſibilis, nihil exit ex eo, ſed ab eo exibit mors æterna, quod quaſi contra naturam ejus videtur eſſe cum ipſe ſit vita, & ab eo qui mitiſſimus eſt, furor procedat. *Ignis enim in conſpectu ejus exardeſcet, & in circuitu ejus tempeſtas valida.* Pſal. 49. Chriſtum verò *vendit* qui recidivat, quando pro momentanea delectatione eum amittit, vel quando pro modica pecunia ab eo recedit, ſicut accidit in peccatoribus, qui pro denario uno perjurant, & in fatuis mulieribus, quæ pro quatuor denariis animam dant Diabolo & corpus leccatori, quale forum non facerent de ſotularibus ſuis, ſi eſſent novi. *Item* qui recidivat, poſt oſculum & refectionem Chriſtum hoſtibus ſuis tradit, quando poſtquam oſculatus eſt crucem in paraſceve, & in die paſchæ acceſſit ad corpus Chriſti, Diabolum in ſe intrare permittit, & ſic quantum eſt in ſe, Chriſtum quem ſuſceperat, ei exponit. *Item* quaſi Barrabam Chriſto præponit quando ab hoſpitio cordis ſui Chriſtum expellit & Diabolum ibi per peccatum recipit. *Tertio* ut ſanctitatem Chriſti ſanguine comparatam diligenter cuſtodiamus, & inquinari multum timeamus: ſicut aliquis diligenter cuſtodiret ſanguinem Chriſti, ſi haberet eum in vaſe aliquo ſub propria ſpecie, ſic diligenter debemus cuſtodire ſanctitatem noſtram pretio ſanguinis Chriſti adquiſitam. Et ſicut non parum peccaret qui ſanguinem Chriſti voluntariè in lutum projiceret, ſic non parum peccat, qui voluntarie facit, propter quod ſanctitatem ſuam amittit. Multum timenda eſſet inquinatio illa, quæ tollenda fuit ſanguine Chriſti, & quæ modo tolli non poteſt, niſi cum aqua cœleſti. Tota enim aqua materialis quæ in mundo iſto eſt, non poſſet auferre maculam unius mortalis. Immo neceſſaria eſt ad hoc gratia Dei, ideò Chriſtus pro inquinationibus noſtris mori voluit, ut potius timeamus inquinari, quàm mori. *Quarto* ut nos attendentes quid pro ſanctitate noſtra Dominus gloriæ fecerit, ſtudeamus etiam aliquid pro ea facere. *Septies* creditur Chriſtus effudiſſe ſanguinem ſuum pro ſanctitate noſtra. *Primò* in circumciſione. *Secundo* in agone, quando ſudor ejus factus eſt quaſi gutte ſanguinis decurrentis in terram. *Tertio* in flagellatione ad columnam, unde columna illa adhuc veſtigia ſanguinis oſtendit. *Quarto* dicitur effudiſſe ſanguinem ſuum quando coronatus eſt ſpinis. *Quinto* in crucifixione. *Sexto* in lateris apertione. *Ter* etiam Dominus flevit pro noſtra ſanctitate. Flevit enim ſuper civitatem Hieruſalem, flevit etiam ad ſepulchrum Lazari, & flevit in agone. De quo fletu legitur ad Hebr. 5. *Preces, ſupplicationeſque ad eum qui poſſit illum ſalvum facere à morte, cum clamore valido & lachrymis efforens, exauditus eſt pro ſua reverentia.* Aliquibus tamen videtur quod lachrymas iſtas Dominus protulerit in cruce, cum Beatus Bernardus dicat eum ibi fleviſſe. Sed ſive in agonia, ſive in cruce fleverit, hoc tamen conſtat quod tempore paſſionis flevit. Unde ſi Chriſtus tot & tanta fecit pro ſanctitate noſtra adquirenda, nos etiam debemus aliqua facere pro ipſa conſervanda, quia,

Non minor eſt virtus, quàm quærere, parta tueri.

Et præcipuè neceſſarium eſt Paſchali tempore, quando valdè de facili amittitur.

Notandum quod ſex ſunt neceſſaria ei qui vult ſanctitatem ſuam cuſtodire in Paſchali tempore. *Primum* eſt *frequens oratio.* Frequenter enim orandus eſt qui dedit ſanctitatem, ut eam conſervet, citò enim bonum amittitur, niſi à largiente cuſtodiatur, ut dicit Gregorius. Et Pſal. 126. *Niſi Dominus cuſtodierit civitatem, fruſtra vigilat qui cuſtodit eam.* Quia venti tentationem multum inſurgunt tempore tali, frequenter oportet dicere Domino: *Domine, ſalva nos, perimus.* Matth. 8. Et quia hoſtes validius impugnant, ideò ferventius eſt implorandum divinum auxilium. Ex quo patet, quod fatue agant illi, qui orationes, quas in Quadrageſima dicebant, paſchali tempore dimittunt. *Secundũ* eſt *vitatio prava ſocietatis*, quia, *qui tetigerit picẽ, inquinabitur ab ea*, ut legitur Eccl. 13. & Prov. 13. *Qui cum ſapientibus graditur, ſapiens erit, amicus ſtultorum ſimilis efficietur.* Qui evaſit in Quadrageſima à carcere Diaboli, fugere debet quantum poteſt & carcerem, & diabolum, & familiam diaboli, ne in carcerem reducatur. Et qui in

II. Vt exẽplo ducis noſtri confortati, ſtrenue cõtra vitia pugnemus poſt Paſcha

a. Vt Chriſtũ non iterum crucifigamus recidendo in peccatum.

1. Qui Chriſtum nunc crucifigunt ſpiritualiter

Triplex vulneratio Chriſti.

2. Chriſtum qui vendãt.

3. Qui eum tradunt.

4. Qui Barrabã ei præponant.

3. Vt ſanctitatẽ Chriſti ſanguine nobis parti diligenter ſeu Chriſti ſanguinem cuſtodiamus.

4. Vt aliquid pro noſtra ſanctitate faciamus, videntes quæ Chriſtus pro ea fecerit. Chriſtus ſepties effudit ſanguinem pro nobis. Luc. 22. Chriſtus tet flevit pro ſanctitate noſtra.

II. Volenti cõſervare ſanctitatem ſuam tempore paſchæ neceſſaria ſunt.

1. Oratio frequens.

2. Vitatio pravæ ſocietatis.

paradiſum vult ire, non debet ſe ponere in ſocietate eorum qui tendunt in infernum, ſicut qui contagium lepræ timet, quantum poteſt, debet vitare conſortium leproſorum. *Tertium* eſt *frequens confeſſio*, confeſſio enim & pulchritudo ſpiritualis concomitantur ſe juxta illud Pſalm. 95. *Confeſſio & pulchritudo in conſpectu ejus.* Non poteſt homo habere manus ſuas mundas diu, niſi eas abluat, & qui volunt habere ſotulares pulchros, frequenter tergunt. *Quartum* eſt *frequens auditus verbi divini.* Tria genera hominum non poſſunt eſſe diu ſine ſumptione cibi ſine gravamine magno, ſcilicet pueri, & qui de novo ex magna infirmitate convaluerunt, & itinerantes. Illi verò qui in Quadrageſima pœnituerunt, poſt Paſcha his modis ſe habent. Sunt quaſi modo geniti infantes & ex infirmitate graviſſima convaluerunt, nempe ex infirmitate animæ quæ gravior eſt quam corporis, & viam paradiſi ingreſſi ſunt, quæ valde longa eſt. Unde de cibo ſpirituali, ſcilicet verbo Dei multum indigent tunc. Unde ſuper illud Matth. 15. *Dimittere eos jejunos nolo, ne deficiant in via*, dicit Gloſſa: perit qui ſine cœleſti pane ad pœnitentiam tendit, & in Pſal. 106. *Eſurientes & ſitientes, anima eorum in ipſis defecit.* Item Pſal. 101. *Aruit cor meum, quia oblitus ſum comedere panem meum.* *Quintum* eſt *largitio eleemoſynarum.* Quando bellum periculoſius imminet, tunc magis ſunt neceſſarii ſtipendiarii. Stipendiarios noſtros facimus pauperes, quibus damus eleemoſynas, quod paſchali ſemper faciendum eſt, cum bellum ſpirituale magis eſt periculoſum. Legitur Eccleſ. 17. de eleemoſyna, quod *gratiam quaſi pupillam conſervabit.* *Sextum* eſt *diſciplina vel jejunij, vel alterius corporalis afflictionis.* Sicut vinum abſinthiacum tunc præcipuè ad reprehenſionem cholerici humoris ſumitur, quando præcipuè cholerici humores abundant, ut in æſtate. Sic caro vel jejunando, vel alio modo reprimenda eſt, quando carnalia deſideria magis abundant. Tunc carnes quæ debent ſervari præcipuè debent ſale condiri & corpora mortuorum myrrha inungi, quando tempus magis aptum eſt corruptioni, & putrefactioni. Unde in æſtate non eſt abjicienda myrrha pœnitentiæ ei, qui non vult quod corpus ſuum putrefiat putredine Luxuriæ. Unde fatuè agunt qui in Quadrageſima ſex diebus in ſeptimana jejunabant, & poſt Paſcha non poſſunt jejunare ſemel in ſeptimana, quaſi Paſcha fecerit eos contractos & impotentes. Vel non videtur tales curare de ſua putrefactione. Vel dicere videntur, ex quo eſt æſtas bene ſervabitur caro ſine ſale, quod magna ſimplicitas eſt. Proverb. 15. *Qui abjicit diſciplinam, deſpicit animam ſuam.* Non de facili ſervatur homo ſine myrrha vel ſale diſciplinæ in æſtate, niſi forſitan in balſamo ſacræ ſcripturæ totus ſit immerſus. De hoc balſamo legitur Eccleſ. 24. *Quaſi balſamum non mixtum odor meus.*

Frequens Confeſſio.

4. Frequens auditio verbi Dei. Pœnitentes poſt paſcha quibus ſunt ſimiles,

5. Largitio Eleemoſynæ.

6. Caſtigatio corporis.

Etiam poſt Paſcha jejunandum.

III. Sequitur videre quare Chriſtus dicatur *Paſcha noſtrum.* Notandum eſt ergo quod hoc nomen Paſcha interpretatur tranſitus. Chriſtus ergo Paſcha noſtrum eſt, id eſt tranſitus noſter, quia cauſa eſt tranſitus noſtri, ab ipſo enim adjuti loca periculoſa tranſimus. Tres autem tranſitus neceſſe habet facere peccator, quos nullo modo poteſt facere niſi à Chriſto juvetur. *Primus* eſt trãſitus à ſtatu culpæ ad ſtatum gratiæ. *Secundus* tranſitus eſt de virtute in virtutem, per deſertum pœnitentiæ. *Tertius* eſt tranſitus à ſtatu gratiæ ad ſtatum gloriæ, per torrentem mortis. Qui facturus eſt primum Tranſitum multum poteſt timere, & poteſt eſſe triplex cauſa ſui timoris. *Prima* eſt, quod per ſe non poteſt tranſire. *Secunda* eſt hoc, quod ſi non tranſit, neceſſe habet perire, cum ſit quaſi in manibus inimicorum ſuorum. *Tertia* eſt quod illi per quem ſolum poteſt tranſire, adeò eſt inimicus ipſius, quod jam gladium habet evaginatũ ſuper caput ejus. Ad *primum* facit illud quod dicit Interlin. ſuper illud Matth. 19. *Apud homines hoc impoſſibile eſt, apud Deum autem omnia poſſibilia ſunt.* Impoſſibile eſt, inquit, ut per ſe à cupiditatibus ſuis convertatur. Ad idem facit illud Eccleſiaſtæ 7. *Conſidera opera Dei, quod nemo poſſit corrigere, quem ille deſpexerit.* Magnum Chaos inter ſtatum peccatoris & ſtatum gratiæ firmamentum eſt quod ſolus Deus diſſolvere poteſt. Chaos illud eſt peccatum mortale, quod ſolus Deus poteſt diſſolvere, vel remittere: unde Iſa. 43. *Ego ſum qui deleo iniquitates tuas propter me.* Sicut cœli exaltantur à terra, ſic ſtatus gratiæ exaltatus eſt à ſtatu culpæ, unde niſi divina virtute non fit tranſitus de ſtatu culpæ ad ſtatum gratiæ. Status culpæ eſt velut ad portam inferni, ſtatus verò gratiæ velut ad portam paradiſi, & ſicut nulla pura creatura poteſt creare ſe, ita nec creata à morte ſpirituali ſuſcitare ſe. Ad *ſecundum* pertinet quod in Baruch 3. legitur, *quid eſt Iſrael quod in terra inimicorum eſt*, &c. Ad *tertium* pertinet illud Joan. 3. *Qui incredulus eſt filio, non videbit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eum.* Et illud Pſalm. 7. *Gladium ſuum vibrabit*, &c. Juſtitia Dei gladium evaginatum habet ſuper caput peccatoris. Secaret eum mediũ ut pars ejus putreſieret in terra, & pars in igne infernalem poneretur, niſi miſericordia gladiũ retentaret. Unde qui in ſtatu culpæ eſt, neceſſe habet ſimiliter Deo dicere. *Opera manuum tuarum ne deſpicias.* Adhærere debet Deo quantum poteſt, ut dextera Dei eum ſuſcipiat & ad ſe trahat, juxta illud Pſal. 62. *Adhæſit anima mea poſt te: me ſuſcepit dextera tua.* Iſte ſtatus periculoſus peccatoris oſtenſus eſt nobis. Exod. 14. Ubi filii Iſraël habuerunt ex una parte Ægyptios perſequentes eos, & ex altera parte mare. Ubi ſic legitur: *Levantes filii Iſraël oculos, viderunt Ægyptios poſt ſe, & timuerunt valde.* Quam citò aliquis peccatum mortale committit, ipſe efficitur in ſimili ſtatu. Mare enim, id eſt, amaritudinem conſcientiæ remordentis & amaritudinem mortis æternæ habet ex una parte, & ex alia parte Pharaonem infernalem perſequentem eum, & evadere non poteſt niſi ſpiritus domini bonus flaverit, qui amaritudinem conſcientiæ remordentis & pœnæ infernalis ei cedere faciat, remittendo ei culpam & obligationem pœnæ æternæ, & amaritudinem contritionis ſuper Pharaonem infernalem & exercitum vitiorum convertat, ut ibi ſubmergantur. Tranſitus etiam per deſertum pœnitentiæ valdè periculoſus eſt. Periculum iſtud probat tranſeuntium raritas & pereuntium multitudo. Pauci ſunt qui verè pœniteant. Sed pauciores ſunt qui ad peccata poſt pœnitentiam non redeant, melius enim eſſet veritatem non cognoviſſe, quam poſt agnitam retrorſum converti, 2. Petr. 2. & Joan. 5. *Ecce ſanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.* *Quinque* verò timenda ſunt in tranſitu iſto, quæ in his figurata ſunt, quæ filios Iſraël vexaverunt tranſeuntes per deſertum. *Primum* eſt error qui multum vexavit filios Iſraël, qui cum volebant procedere, retrocedebant hoc faciente errore Idem accidit hodie multis, ſicut hæreticis & mulieribus ſortilegis. *Secundum* fuit aquæ defectus *Tertium* faſtidium mannæ. *Quartum* bellum hoſtium. *Quintum* morſus ſerpentum, ſic multum vexantur hi qui tranſeunt per deſertum pœnitentiæ quadam ariditate ſpirituali, ex qua ſequitur faſtidium bonorum. Vexat etiam eos perſecutio hominum & inſidiæ dæmonum, qui per ſerpentes intelliguntur. Attendendum verò eſt, quod nullus eorum, qui à viginti annis & ſupra numerati ſunt, intravit terram promiſſionis, juxta verbum Domini. Numer. 14.

Pſal. 137.

Filii Iſraël figura hujus ſtatus ac tranſitus.

2. Quinque habet difficultates in filiis Iſraël ſignatas.

I. Chriſtus dicitur Paſcha noſtrũ, ideſt, tranſitus noſter ob tres trãſitus cum ipſius ope faciendos peccatoribus.

1. Tres habet difficultates quantas.

præter Josue & Calep, sed parvuli intraverunt. Sic pauci, qui tardè convertuntur, proficiunt de virtute in virtutem, vel perseverant. Multum etiam timere potest qui torrentem mortis debet Transire, & possunt esse sex causæ hujus timoris. *Prima* est quod, transibit solus, nullus enim amicorum vult homini facere sotietatem in isto transitu. *Secunda* est quod exibit nudus juxta illud. Job. 1. *Nudus egressus sum de utero matris meæ & nudus revertar illuc. Tertia* est quod hostes eum sequuntur, scilicet mala opera quæ per pœnitentiam non sunt deleta, juxta illud. Apoc. 14. *Opera illorum sequuntur illos. Quarta* est, quod hostes eum exspectant, scilicet dæmones. Unde legitur beatũ Martinum dixisse Diabolo exspectanti transitum suum. Quid hic astas cruenta bestia? nihil funesti in me reperies. *Quinta* est quod transibit ad regionem sibi ignotam. *Sexta* quod tot & tantas contumelias intulit ei, qui solus potuit eum liberare. Transitus iste signatus fuit in transitu Jordanis. Jordanis enim qui defluit in mare mortuum, significat torrentem mortis, qui ad mortem æternam homines mittit, nisi divinâ virtute liberentur. Jordanis Dei virtute cessit filiis Israël ut transirent ad terram promissionis. Sic per torrentem mortis, boni ad gloriam perducuntur. Et Notandum quod *tria* sunt necessaria quæ pertinent ad hos tres transitus. *Primum* est devotio & reverentia, quæ exhibentur crucifixo & cruci in Parasceve, eò quòd per crucifixum à statu culpæ transierimus ad statum gratiæ, in quo transitu velut pons crux fuit. Iste etiam transitus quotidie fit per crucem pœnitentiæ, tanquam per pontem. Nec alius modus transeundi est alicui adulto. Ideo multum amanda est crux pœnitentiæ, cujus signum est osculum, quod cruci datur in Parasceve. *Secundum* est sumptio Dominici corporis in die Paschæ. Hoc enim signum est, quod Christi auxilium necessarium est eis ad pertranseundum desertum pœnitentiæ. *Tertium* est sumptio Dominici corporis in infirmitate periculosa. Hoc enim signum est quod Christi protectio sit ei necessaria. Et qui dignè recipit, securus esse potest, secundum illud. Psal. 22. *Si ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo mala &c.* Qui verò indignè sumit non à Christo protegitur, sed potius ab eo dæmonibus traditur. Si quis verò pro aliquo horum transituum Christo serviret centum annis, non nimis esset.

3. Sex habet pericula.

Præfiguratus fuit in trãsitu Jordanis Filiorum Israel.

Ad hos trãsitus necessaria sunt. 1.

DE EADEM.

SERMO TERTIVS.

Summarium.

Hic sermo ponit quinque I. quibus ad tollendam indignationem moveat eos, qui ob eam in paschate non communicant. II. invitat nos ad communicandum, & quomodo bene communicandum sit, tradit.

SERMO XLVII.

Itaque epulemur non in fermento veteri &c.

Thema invitat nos ad sumendam Eucharistiam.

IN verbo isto invitat nos Ecclesia ad escam Angelorum, de qua Sap. 16. *Angelorum esca nutrivisti populum tuum.* In Psal. 77. *Panem Angelorum manducavit homo.* De hoc cibo potest intelligi, illud Ecclesiastici 36. *Est cibus cibo melior.* Cibus iste, cibus animæ est, non corporis. Siverò quæras quare Dominus voluit sumi à fidelibus sub specie panis. Respondeo ad ostendendum, quod sicut vita corporalis sustentari non solet absque pane, sic vita spiritualis sine ipso non sustentatur in præsenti. Joan. *Qui manducat me & ipse vivet propter me.* Item sicut panis talis est sine admixtione furfuris, & est cibus infastidibilis, sic ipse erit jucunditas nostra in futuro infastidibilis absque admixtione tristitiæ.

Cur Eucharistia sub specie panis sit instituta.

Specialiter autem dicitur illud verbum (*epulemur*) contra eos qui propter suam indignationem in die pasthæ non communicant, & de indignatione sua non dolent, qui tamen multum deberent dolere. Et sunt *quinque* quæ debent & possunt eis esse causa doloris.

III. Cõtra peccatum non communicantium in paschate ob suam indignationem, quam tollere nolunt.

Primum est hoc quia vel Christus vel Barrabas infernalis erit in hospitio eorum, quamdiu in peccato erunt mortali, propter quod Christum suscipere non poterunt, Diabolus erit in eis. Et satis infelices videntur esse qui ad modum Judæorum Barrabam Christo præeligunt, & per totum annũ Diabolum in hospitio suo habent, Deo verò nec semel in anno hospitium parare volunt. Mors bene invenit locum per quem intret in eos, vita verò non. *Secundum* est intentio, propter quam ipsi dimittunt accedere ad mensam Domini, quia talis voluntatem habet committendi proditionem, ideo non vult habere cum Domino fidem, nec vult ad mensam ejus accedere, unde posset dolere, cum in statu proditionis se considerat. *Tertium* est hoc, quod videt se esse ut canem, qui solebat esse filius. De hoc laudabilis est, quod cum ipse sit canis, ad mensam filiorum accedere non præsumit, juxta illud Marci 7. *Non est bonum sumere panem filiorum & mittere canibus* ad manducandum. De hoc multum potest dolere quod de filio, canis effectus est. *Quartum* est quod ipse non facit illud, quod Dominus recessurus à discipulis suis reliquit eis tanquam memoriale sui amoris dicens: *Hoc facite in meam commemorationem. Quintum* est constitutio Ecclesiæ, quæ dicit quod quilibet postquam ad annos discretionis pervenerit, saltem semel in anno confitearur omnia peccata sua & suscipiat reverenter ad minus in pascha Eucharistiæ sacramentum; nisi forte de consilio proprii sacerdotis ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab ejus perceptione duxerit abstinendum. Alioquin & vivens ab Ecclesiæ ingressu arceatur, & moriens Christianâ careat sepulturâ.

1.

2.

3.

4.

5.

Et Notandum quod cibus iste ad quem invitamur caro est. Caro verò quia non solum sapida est, sed etiam sapor aliorum ciborum, non solet comedi sola, ideo Apostolus determinat cum quibus debeat cibus iste sumi, quoniam non cum fermento peccati, sed cum azimis. Quare autem peccatum vetus fermentum dicatur, dictum est prius in sermone illo: *Expurgate vetus fermentum.* Distinguit autem Apostolus *duplex* fermentum, *malitiam* scilicet & *nequitiam.* Et est malitia pronitas ad malum, nequitia verò sterilitas ad bonum. Nequitia enim secundum Augustinum dicitur, eò, quod nec quicquam sit. Et ab his duobus debet esse immunis qui accedit ad sacramentum istud: à malitia, per propositum cavendi ab omni mortali: & nequitia, per propositum Deo serviendi. Non enim sufficit mala relinquere, nisi homo studeat & bona agere, quia sola inutilitas reddit servos Dei damnabiles. Matth. 25. *Inutilem Servum ejicite in tenebras exteriores*, & Matth. 7. *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur*, & Matth. 21. Maledixit dominus ficulneæ fructum non ferenti. Similiter distinguit Apostolus *duo* genera *azimorum*, scilicet *sinceritatem* à vitiis, & *veritatem* bonorum operum. A quibus autem vitiis sincerum oporteat eum esse, qui corpus Christi sumit, vide in sermone primo hujus Dominicæ. Sinceritas vero ista velut quidam cibus est, quo Deum delectas. Cum enim ipse non solum purus sit, sed ipsa puritas, cibus ejus est purus: Cantic. 2. Qui pascitur inter lilia. Multa etiam bona præcedere debent sumptionem hujus sacramenti, *jejunia* scilicet & *orationes* & *eleemosyna.* Unde bonum esset quod ille, qui debet communicare, diceret in corde suo: Domine sicut ego debeo

Cibus Eucharistiæ in paschate sumendus qualis sit.

Sumendus non cum fermento. Fermentum duplex malitiæ & nequitiæ, quid sunt.

Sumendus cum azimis item duobus, quid sint.

A Communicantibus bona opera facienda, quæ

cõmedere ad mensam tuam, sic ego volo quod hodie tu in membris tuis comedas ad meam; & quod illa die haberet tres pauperes ad mensam suam, vel septem, vel novem, juxta facultatem suam.

Sacram. Altaris cujus rei figura fit.

Et notandum quod ejus rei figura est Sacramentum Altaris, cujus rei figura fuit agnus paschalis, quem Dominus immolari præcepit, quando filios Israël à servitute Ægypti liberavit. Utrumque enim significat passionem Christi, sed agnus paschalis significat eam jam præteritam. Cibi verò illi cum quibus Dominus præcepit ut agnus paschalis comederetur, significant cibos illos spirituales, cum quibus Sacramentum illud sumendum est. De hoc sic legitur. Exod. 12. *Septem diebus azima comedetis*, &c.

Agni Paschalis comestio figura est comestionis Euchatisticæ.

DOMINICA PRIMA POST FESTUM PASCHÆ.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Hoc sermone agitur de Fide. I. qualis esse debeat virtus Fidei. II. explicatur Symbolum Fidei Apostolicum, interserendo moralia.

SERMO. XLVIII.

Omne quod natum est ex Deo vincit mundum. *1. Joann. 5.*

I. Exemplo Christi & Ecclesiæ hoc tempore concionandum de Fide.

SIcut Christus à die Resurrectionis usque ad Ascensionem multoties apparuit Discipulis suis ad fidei instructionem & commendationem, sic qui habent docere populum Dei, intendere debent ad fidei instructionem, & commendationem. Et hoc facit Ecclesia tam in hodierno Evangelio quam in Epistola. In Evangelio fides instruitur, cùm ostenditur, quod Dominus venerit ad Discipulos januis clausis. In hoc enim innuitur una de dotibus corporis post resurrectionem, subtilitas scilicet. Confirmatur fides, ubi ostenditur quod Dominus Thomæ óstendit loca vulnerum. Fides commendatur, cum dicitur, Joan. 20. *Quia vidisti me Thoma credidisti. Beati qui non viderunt & crediderunt.* In Epistola verò fides instruitur, cùm dicitur; *Omne, quod natum est ex Deo, vincit mundum.* Ostenditur enim quod anima, quæ spiritualiter resurrexit, à mundo isto non vincitur. Nativitas enim quæ est ex Deo, de qua ibi est sermo, spiritualis generatio est. Commendatur verò fides, cum dicitur: *hæc est victoria, qua vincit mundum, fides nostra.* Confirmatur, quando de multiplici testimonio subditur, quo veritas divinæ & humanæ naturæ in Christo ostenditur. Nos ergo exemplo Ecclesiæ de fide locuturi, *primo* de unitate essentiæ & trinitate personarum aliquid tangemus, *deinde* qualem velit Christus esse fidem nostram, ostendemus. De *primo* verò nullus debet dubitare, licet supra rationem sit, cùm discipulus ille quem Jesus dilexit, qui supra pectus Domini in cœna recubuit, qui profundius cæteris cælestia novit mysteria, ita plane hic dicat: *tres sunt, qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres unum sunt.* Et Dominus. Joan 10. *Ego & pater unum sumus.* Multa etiam similia Trinitati inveniuntur in creaturis, licet non omnino similia. Umbra enim non omnino est similis corpori, nec vestigium pedi. Exemplum Trinitatis habemus in igne, in quo invenies speciem, lucem & calorem. Item in anima, in qua invenies potentiam, quæ ad Patrem pertinet; sapientiam, quæ ad Filium: & bonitatem vel voluntatem, quæ ad Spiritum sanctum. Magnitudo creaturarum, & pulchritudo & utilitas ad Trinitatem pertinet. In magnitudine Dei Patris potentia; in pulchritudine, Filii sapientia: in utilitate, Spiritus sancti benignitas apparet. Item in corpore humano invenies vitam, sensum, & motum, quæ etiam ad Trinitatem personarum possunt referri. Et *notandum* quod fides esse debet *simplex*, ut homo sic credat, sicut scriptura dicit esse credendum. Nec mirum est si similiter credi oporteat, cùm etiam de parentibus carnalibus non possit haberi cognitio, nisi per fidem, sicut dicit Augustinus & Hilarius. Soli Deo de se credendum est, qui se solus novit. *Item* fides debet esse *viva*. Tunc perpenditur quod arbor sit viva, si floreat & frondeat, & faciat fructum. Sic etiam fides, viva est si floreat per firmum propositum serviendi Deo, si etiam frondeat, ut cum loquitur, loquatur quasi sermones Dei, & fructum bonorum operum faciat, alioquin mortua est. Jac. 2. *Sicut corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus mortua est.* Bernardus. Quid est fides non operans ex dilectione nisi cadaver exanime. Malè honoras Deum munere fœtido. Debet etiam fides esse magna, & attenditur hæc magnitudo in *quatuor*. *Primo* in hoc ut homo bona transitoria contemnat intuitu æternorum. Unde ad Hebr. 11. *Fide Moyses grandis factus negavit se esse filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quam temporalis peccati habere jucunditatem, majores divitias æstimans thesauro Ægyptiorum imperium Christi; aspiciebat enim in remunerationem.* *Secundo* in hoc ut homo in adversis de Deo confidat, unde Matth. 14. Modicæ fidei, quare dubitasti? *Tertio* in hoc, ut homo ad longam credentiam Deo bona sua tradat. Magni enim principes longam credentiam requirunt. Isa. 38. *Qui crediderit, non festinet.* Et Prov. 20. *Hæreditas ad quam festinatur in principio, in novissimo benedictione carebit.* Et Eccles. 20. *Hodie fœneratur quis, & cras expetit, odibilis est homo hujusmodi.* *Quarto* in hoc, ut cum homo aliquid petit à Deo, & non statim accipit, non propter hoc à proposito desistat. Unde Matth. 15. dictum est mulieri in oratione instanti, *O mulier magna est fides tua*, &c. Item fides debet esse integra, ut omnes articuli fidei credantur. Sunt autem in tribus locis articuli fidei collecti; scilicet in Symbolo Apostolorum, quod dicitur submisse, & in alio, quod dicitur in Missa, quod est Nicenæ Synodi, & in illo quod ad Primam cantatur. *Quicunque vult*, &c. Primum factum fuit ad instructionem Ecclesiæ, quæ novella erat; aliud hæresibus ortis, ad explanationem primi & quarundã hæresum ortarum, & maximè contra illam quæ dicebat orationem Spiritui sancto non esse tribuendam, unde contrariũ multũ exprimitur in illo Symbolo. Aliud factum est contra hæreses & maximè contra illas quæ erant contra incarnationẽ Filii & resurrectionẽ mortuorum. Primum submisse ideò dicitur, quia quando factum fuit, non ita publice fiebat protestatiò fidei; alia duo alta voce dicuntur, quia facta fuerunt contra proclamationes hæreticorum, & quia tunc erat publicæ fidei testatiò. Dicitur autem primum Symbolum ad Primam & ad Completorium, quarum horarum altera, scilicet prima, principium est diei, alia noctis, scilicet Completorium. Primo ad ostendendum quod ille, cujus fidem profitemur, est principium & finis. Secundum propter hoc, quia fidei professio valet ad effugandum dæmones, qui diurnis & nocturnis actibus insidiantur. Et eisdem horis à laïcis, & eadem ratione dicendum est. Simili ratione dicitur à religiosis, quando aliquis inter eos moritur, scilicet ad dæmones effugandos.

De Fide duo hoc sermone traduntur.

I.

Signa Trinitatis in creaturis.

II.

1. Fides sit simplex.

Sit viva.

2.

3.

4.

Sit integra.

Notabilia quædam de tribus Symbolis Fidei.

Dimissis majoribus duobus symbolis volumus de Symbolo Apostolorum loqui in quo sunt duodecim Articuli, secundum numerum Apostolorum, à quibus compositum est. Primus articulus pertinet ad Patrem, sex ad Filium. Unus ad Filium pertinet secundum Deitatem, quinque secundum humanitatem, & quinque ultimi pertinẽt ad Spiritum sanctum. Primus est. *Credo in Deum Patrem omnipotentem*

Symboli Apostolici divisio.

potentem, &c. Et *notandum* quod non est idem credere Deo, & credere in Deum. *Deo credit*, qui credit vera esse, quæ ab eo dicuntur, & secundũ hunc modum possumus dicere quod aliquis credit Petro, Paulo, Jacobo. *In Deum* verò *credere* est, credendo diligere & credendo in eũ ire. Ergo cum aliquis dicit: *Credo in Deum*, sensus est, fide tendo in Deum, quia eum credo summè bonũ, summè diligo eum, & sic corde tendo in eum. Credit verus & fidelis Christianus omnes veras delicias in Deo esse tẽpore tali, & quod omnes delitiæ quæ in mundo sunt, minus sunt respectu delitiarum, quæ in ipso sunt, quam sit una gutta aquæ respectu totius maris, ideò operibus suis tendit ad eũ. Etiam si necesse esset, per medios enses in eũ tenderet, & nullũ vinculum terreni amoris detinere possunt eum. Unde Bernardus. Quid est quod non optamus etiam per medios enses si oporteat tantã declinare miseriã & ad tantam accelerare gloriã, nisi quod mortua est fides nostra. Ex quo potest, quod ille mentitur, qui in peccato mortali est, quando dicit, *credo in Deum*, si illud intendat in propria persona dicere. Aliud est si intendat illud dicere in persona Ecclesiæ & fidẽ Ecclesiæ profiteri. Ad declarationẽ verò hujus verbi additur in Symbolo Sanctorum hoc verbum (*unum*) cum dicitur, *credo in unum Deum*. *Notandum* autem, quod hoc, quod hic sequitur, *Patrem omnipotentem*, valde est verbum dulce homini fideli, magna enim spes datur in verbo illo. Patri enim non potest deesse bona voluntas ad filios, præcipuè cum secundum Apostolũ ipse sit pater misericordiarum & secundum verbum Isa. 49. minus obliviscatur filiorum suorum, quam mater carnalis. Sic enim ait: *Nunquid potest mulier oblivisci infantem suum, ut non misereatur filio uteri sui? & si illa oblita fuerit, ego tamen non obliviscar tui. Ecce in manibus meis descripsi te.* Cum autem omnipotẽs sit non potest ei deesse potestas non implendi bonã voluntatem, quam habet ad filios. Cõtra hoc verbum peccare videtur qui derelicto Deo adhærerent diabolo, credentes se fame mori si Deo servirent. Videntur enim credere quod diabolus vel majoris potestatis sit ad providendũ eis qui sibi serviunt, quã Deus. *Omnipotentia* verò Dei in *tribus* attenditur. *Primo* in hoc, quod ipse sibi sufficit ad faciendũ quod vult, nõ indigens aliquo auxilio. *Secundo* in hoc, quod nõ potest ab aliquo prohiberi, ei enim militat omne quod obstat. *Tertio* in hoc, quod potest facere omne quod vult. *Omnia enim quæcunque voluit fecit in cœlo & in terra, in mari, & in omnibus abyssis.* Psal. 134. Sequitur, *creatorem cœli & terræ*, Creare est de nihilo aliquid facere. Alij artifices materia indigent ad hoc quod aliquid faciant, Dominus verò non. Ad declarandũ verò hoc verbũ dicitur in Symbolo sanctorum, *factorem cœli* usque ad *invisibilium*. Expressio autem ista facta est contra hæresim illam, quæ dicit visibilia esse à principe tenebrarũ, invisibilia verò à Deo. Quæ hæresis odibilis est Deo & hominibus, Deo, quia dominiũ ejus diminuit, dum visibilia ejus dominio subtrahit. Hominibus, quia contumeliam eis facit, dũ ex parte, ex qua visibiles sunt, vili servituti diaboli eos subjicit. Non solum hominibus facit contumeliam, immo omnibus visibilibus creaturis, unde omnes debent eam odio habere.

Deo credere quis dicatur.

Credere in Deum quid sit.

Peccator mortalis quomodo in Deum credat, & non.

Verbũ Patrem omnipotentem, spem excitat, cur.

Deus est omnipotẽs ob tria.

Creare quid sit.

Hæresis cõtra creationem.

Art. II. Secundus articulus est, *In Jesum Christum, filium ejus unicum Dominum nostrum*, &c. Sẽsus est *Credo*, &c. idest, fide tendo in Jesum Christum, quia fidem habeo de ipso. quod ipse sit Jesus, idest salvator eorum, qui ei adhærent & ideo ei adhæreo, vel quia fidem habeo, quod ipse sit Christus, idest, unctus & benignus, ideo ei adhæreo Bernardus. Omnino propter mansuetudinem quæ prædicatur in te, currimus post te Domine Jesu, audiẽtes quod pauperes non spernas, peccatores non horreas, &c. Vel quia credo quod sit filius ejus, cui servire honor est, non dedecus. In hoc enim quod filius Dei dicitur, insinuatur quod ipse sit Deus: sicut enim filius hominis homo est & non alterius speciei, sic necessario filius Dei, Deus est. Item adhæreo ei, quia credo eum esse unicum Dominũ nostrum. Ipse est Dominus mundi duplici ratione, scilicet jure creationis, quia cum patre & spiritu sancto mundum creavit, & jure redemptionis, quia eum perditum sanguine suo redemit. Contra hoc peccare videtur, qui dominari volunt, & etiam qui contra voluntatem ejus terrenis dominis obediunt, ipse enim est unicus Dominus *qui ascendit super occasum, Dominus nomen illi.* Ille solus pro Domino habendus est qui hominem resuscitare potest, si in ejus servitio mortuus fuerit. Libenter sequitur miles dominum illum, à quo sperat equum suũ sibi emendari, si in ejus servitio eum amiserit. Et ostenduntur in hoc articulo de illo domino, cui servire debeamus ea, quæ in domino solent requiri. *Primo* sapientia, in eo quod salvator dicitur. Sapiens enim rex salvat populũ suum sicut Ecclesiast. 10. de insipiente dictum est. *Rex insipiens perdet populum suum.* *Secundo* ostenditur ejus benignitas, cum Christus unctus vocatur filius Dei, in quo etiam innuitur potestas remunerandi eos qui sibi serviunt. *Ultimo* ostenditur quod legitimus & de jure Dominus sit, econtrario diabolus perditor eorum est, qui sibi serviunt, crudelem tyrannidem exercens in eos. Cui servire est vilissimum, qui de suo in nullo potest remunerare servientes sibi, nullo jure habens dominium in homine.

Christus cur sit Dominus noster.

Psal. 67.

Christus habet quæ ad Dominum spectant.

1.

2.

3.

Primus verò inter quinque articulos pertinentes ad filij humanitatem est hic, *Qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine*, Christus conceptus est de Spiritu sancto, id est, operatione Spiritus sancti. Quia Spiritus sanctus separavit à beata Virgine quod purissimum erat in ea, & amplius, depurans illud, inde formavit corpus Christi, & in instanti, animam infudit, ut tam citò esset verus homo & verus Deus. Non fuit ita in eo sicut in aliis hominibus, quorum corpora organizantur & circa quadragesimum diem anima dicitur ibi infundi, immò tam citò fuit ibi anima, juxta illud Hierem. 31. *Creavit Dominus novum super terram: fœmina circumdabit virum.* In conceptione culpa caruit, in nativitate, scilicet sua, matri suæ damnum virginitatis non intulit, nec ei doloris causa fuit. Mansit mater ejus virgo post partum, & sine dolore eum peperit. In quo dedit exemplum filiis, ut erga matres suas benignè se habeant, ut eas non depauperent, nec sint eis causa doloris. Tob. 4. *Honorem habebis matri tuæ. Memor enim esse debes, qua & quanta pericula passa sit propter te in utero suo.* Præterea debent filij accipere exemplum in Christo, ut benignè se habeant ad matres suas in hoc, quod cùm esset in cruce inter tot & tantos dolores proprios, matris suæ curam habuit, & Joanni eam commendavit. Præteres tantum honorem facit ei ab Ecclesia exhiberi, ut multi sint, qui majorem devotionem ad eam videantur habere, quàm ad Christum. *Secundus* inter articulos humanitatis est, *passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & sepultus.* Diligenter ergo attendere debet fidelis quanta pro eo passus sit flapella, sputa, opprobria, & similia, & hoc sub Pontio Pilato, qui Saracenus erat, vel vilis persona, indignus etiam pane & vita. Peccator enim, secundum Augustinum, indignus est pane quo vescitur, & secundum Gregorium, indignus est etiam vita. Deinde verò crucifixus est, quod erat vilissimũ genus tormentorũ. In cruce verò perseveravit usque ad mortẽ, ut & tua cruce pœnitentiæ ad suggestionẽ diaboli non descendas. Deinde verò sepultus est, non erat tamen ei necessaria

Art. III.

Christus dedit exemplum honorãdi matres duplicitèr.

Art. IV.

sepultura propter illam causã, propter quã alia corpora sepeliuntur, ne scilicet eorũ fœtore corrũpantur homines, cum corpus ipsius non esset dandum corruptioni, juxta illud Psal. *Non dabis sanctum tuum videre corruptionẽ.* Ipse tamen etiã in hoc voluit assimilari fratribus suis. *Tertius* inter articulos illos est, *descendit ad inferna.* Et hoc secundum animam, ut extraheret eos qui ibi detinebãtur. Et attende perversitatem hominis, qui non vult Christũ sequi in cœlũ, cum Christus eum secutus sit in infernum Oseæ. 13. *Ero mors tua, ô mors.* Et ibid. *Occurram eis quasi ursa &c.* *Quartus* est, *Resurrexit à mortuis*, si Christus mortuus sua virtute surrexit, verisimile est, quod ipse jam vivens mortuos suscitare possit. Artic. VI. *Quintus* est, *Ascendit ad cœlos &c.* In quo attende quod si Christus ascendit ad cœlũ, illi post eum ascendent, qui ei per amorẽ adhærent. Verisimile est quod in eodem hospitio membra recipiantur, in quo & corpus receptũ est. Dicitur autem Christus sedere ad dexterã patris secundum divinitatem, quia patri æqualis; secundum vero quod homo, dicitur sedere ad dexterã patris, quia potissimis bonis patris fruitur. Potissimo modo ibi debet adipisci & aspici à fidelibus per veram fidem, ut in tribulationibus de ejus adjutorio sperent & de servitio quod ei exhibent, à Deo mercedem exspectent. Sic enim legitur Actor. 7. de Stephano cũ lapidatio ei immineret, quod intẽdens in cœlũ vidit gloriam Artic. VII. Dei & ait: *Ecce video cœlos apertos &c.* *Inde venturus est judicare vivos & mortuos*, id est, bonos & malos, vel illos qui in adventu suo vivi reperientur, qui in momento morientur & resurgẽt, & illos qui prius erãt mortui. In quo etiam magna fiducia datur fidelibus, cum fratres eorũ secundũ carnem judicaturus sit eos, quia *pater non judicat quemquã, sed omne judicium dedit filio.* Joa. 5. Bern. Putò quod spernere me non possit, os ex ossibus meis & caro de carne mea.

Artic. VIII. Primus verò inter quinq; articulos qui ad spiritũ sanctũ pertinent hic est, *Credo in spiritũ sanctũ, sanctã Ecclesiã Catholicã*, & ex plana sicut prius, *credo in spiritũ sanctũ* Propter fidẽ enim quam habeo de spiritu sancto, quod ipse sit valde bonus & valde suavis in quibus habitat, præparo ego me ad hoc, ut sim habitaculũ ejus. Sap. 12. *O quã bonus & suavis est Dominus spiritus tuus in omnibus.* Unde bonus & necessarius est spiritus sanctus in homine recto, sicut spiritus qui attrahitur ad refrigeriũ ne sufforcetur. Ps. 118. *Os meũ aperui & attraxi spiritũ.* Item sicut spiritus rationalis necessarius est corpori ut idẽ vivificet, si autẽ auferatur spiritus, in pulverẽ corpus revertitur, sic se habet spiritus sanctus ad animã. Ps. 103. Auferes spiritũ eorũ & deficiẽt & in pulverẽ suũ revertentur. Valde etiam suavis est spiritus sanctus illi in quo est, juxta illud Eccl. 24. *Spiritus meus super mel dulcis.* Ad spiritũ sanctum tria pertinent in præsenti & duo in futuro. Cum enim ipse sit bonitas, ad eum pertinet destructio malitiæ, bonitas enim cõtraria est malitiæ, unde ad eum pertinet sanctificatio, *sanctã Ecclesiã Catholicã.* Et pertinent ad eundẽ articulũ hæc duo, *spiritũ sanctũ, sanctam Ecclesiã Catholicam.* Credere enim debemus quod spiritus sanctus ipse sit Deus, & quod Ecclesia sancta sit ab eo. Item ad spiritũ sanctum pertinet, Artic. IX. *sanctorum communio*, id est, unio membrorũ in corpore Ecclesiæ & ad caput & ad invicem, sicut spiritus hominis in corpore humano membra unit, cujus unionis signum est sacramentũ Dominici corporis. Communio SS. quadruplex. *Item* ad spiritum sanctum pertinet communio quam habent sancti ad invicem in hoc, quod sunt socii in lucro. Quod tangit David dicens. Ps. 118. *Particeps ego sum timentium te & custodientium mandata tua.* In communione ergo sanctorum tria intelligimus: sacramentum communionis, unionẽ mistici corporis quod est Ecclesia, cõmunionem sanctæ societatis, quod quilibet, qui est de Ecclesia, verè partem habet in omnibus bonis, quæ sunt in Ecclesia, per quã viam aliquis de facili ducatur ad proximorum dilectionẽ. Ad quam etiam cõmunionẽ sequi debet cõmunicatio tam bonorũ quam malorum temporalium, ut mala proximorũ nobis assumamus per cõpassionem, & bona nostra eis cõmunicemus per eleemosynarũ largitionẽ. Item ad spiritũ sanctum pertinet remissio offensionũ, cum ipse sit benignitas, ad quod pertinet tertius articulus, *peccatorum* Artic. X. *remissionem.* Credere enim debemus quod peccata remittuntur in Ecclesia per Baptismum & pœnitentiam & alia sacramenta. Nec solũ semel peccata remittit spiritus sanctus homini, sed quotiescũq; aliquis verè pœnitet. Ad bonitatem etiam sancti spiritus pertinet remuneratio tam in corpore quã in anima. Ad remunerationem corporis pertinet quartus Artic. XI. & XII. articulus, *carnis resurrectionem.* Ad remunerationem animæ quintus, *vitam æternam.* Qui carnis resurrectionẽ credit fideliter, non timet miserũ corpus expendere in servitio Christi, ex quo sperat se receperũ ipsum cum quadruplici gloria claritatis, impassibilitatis, subtilitatis & agilitatis. *Item* qui fidem habet de vita æterna, solicitus debet esse, quo modo illi provideat. Si cum tanta solicitudine provident homo miser vitæ, de qua nemo certus est per diẽ, quanta solicitudo debet esse providẽdi illi vitæ, de qua certus est, quod erit æterna. Ibi nec locus erit mendicandi, uti in divite epulone & in fatuis virginibus, nec locus laborandi, nec aliquid mutuo accipiendi. In vita autem ista vix est aliquis, cujus paupertati non consulatur aliquo istorũ trium modorum. Ibi verò, qui sibi non providerit, egestatem æternam patietur, ita ut nec guttam aquæ modicã possit habere. Bernardus. O anima mea domum habes, sed citò casura est domus tua, & nisi tibi provideris, ventis & pluviæ exponeris.

Providendũ vitæ æternæ, quare.

Luc. 16. Matth. 25.

DE EADEM DOMINICA.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

His sermo ostendit. I. quomodo Mundus impugnet & quomodo à nobis vincatur. II. aliquot Fidei effectus explicat.

SERMO XLIX.

Omne quod natum est ex Deo, vincit mundum.

I.

Christũ & Christianos odit & persequitur Mũdus, sed vincitur ab eis.

BErnardus. Postquã unigenitus Dei filius hominis dignatus est filius fieri, & habitu inventus est ut homo, non immeritò jam de cœlesti generatione exiguitas humana præsumit, neque indignũ est Deo eorum patrem fieri, quorũ se Christus fecit fratrem. Hæc parentela vel filiatio Dei, summa nobilitas est, de qua beatus Joannes, qui præ cæteris sanctis adoptionẽ filiorum Dei cõmendat, in Epistola hodierna loquitur dicens: *Omne quod natum est &c.* Unigenitũ Dei odit mundus iste, cum ipse in mundo apparuit & persecutus est eum mundus, sed ab eo devictus est, sic filios Dei adhuc mundus persequitur & odit. Joan. 15. *Si mundus vos odit, scitote, quia me priorem vobis odio habuit.* Et prius. *Mementote sermonis, quem ego dixi vobis, non est servus major domino suo, si me persecuti sunt, & vos persequentur.* Sed sicut unigenitus Dei mundũ vicit, sic & fratres ejus mundum vincunt. Joan. 16. *Confidite, ego vici mundũ.* Et hoc est quod dicit Joannes in verbo proposito. *Omne quod natum &c.* Et Notandum quod filii Dei *dupliciter* vincunt mundum, id est, mundi transitoria bona, alii eum subjiciendo, alii verò abjiciendo. *Primo* vincunt mundũ, qui in mundo remanentes terrena sibi subjiciunt & dominantes eis, quodammodo se faciunt altiores, & ad impugnandũ inimicũ potentiores. Faciunt enim inde largas eleemosynas, qui modus pugnandi valde efficax est ad impugnandum diabolum. Unde super illum locũ Ps. 143. *Misericordia mea & refugium meum*, dicit Augustinus

Christiani dupliciter vincunt Mundum, 1.

Auguſtinus. De nulla re ſit vincitur diabolus, ſicut de miſericordia: & Eccleſ. 29. *Super ſcutum potentis, & ſuper lanceam adverſus inimicum tuum pugnabit.* Econtrario cupidi & avari non ſibi terrena ſubjiciunt, ſed potius ſe terrenis ad modũ talpæ ſuper humeros ſuos ponentes terram quam fodiunt, ipſi enim quaſi ſuper humeros ſuos ponunt ea quæ malè adquirunt; & ſic ſe vivos ſepeliunt. *Secundo* modo vincunt mundũ, qui rebus mundi pro amore Chriſti renunciant, qui ad modũ luctantium ſe terrenis ſpoliãt, ne diabolus habẽs, quo eos teneat, dejiciat & devincat. Sequitur, *hæc eſt victoria quæ vincit mundum, fides noſtra.* Per fidẽ habitat Chriſtus in cordibus fideliũ, à quo eſt victoria. Job 17. *Pone me domine juxta te, & cujuſvis manus pugnet cõtra me,* Quoties temporalibus reſiſtis, toties vincis malignum. Noli propriis tribuere viribus, noli in te, ſed magis in Domino gloriari, quomodo enim fortis ille armatus tuæ cedet infirmitati?

II. Effectus

1. Intelligere facit peccati immunditiam, ut à Deo mundemur.

2. Vincit mũdi delicias, divitias, honores, vitia.

Et notandum quod fides hominem mundum facit, mundum vincit, Deo gratum hominem efficit, & diabolo reſiſtit. De *primo* Actor. 15. *Fide purificans corda eorum.* Fides intelligere facit, quanta ſit immunditia peccati, qua intellecta homo à peccato recedit, *recedere* enim *à malo intelligentia eſt.* Job 28. Intelligentia cauſa eſt, quod aliquis recedit à malo. Qui perfectè intelligeret, quanta ſit immũditia peccati, potius eligeret eſſe in luto uſque ad pectus, quàm in mortali peccato. De *ſecundo* habetur in verbo propoſito, *hæc eſt victoria, quæ vincit mundum*, id eſt, ea quæ in mundo ſunt, ſcilicet delitias, divitias & honores. Delitias vincit dum oſtendit corpus noſtrum latronem eſſe morti condemnatum de quo patet, quod non decent eum delitiæ. Seneca. Omnes capitali ſententiâ condemnati ſumus. Eccleſiaſtici 33. *Servo malevolo tortura & compedes.* Divitias vincit, dum oſtendit eas in muſcipula eſſe diaboli. Auguſtinus. Præda quam vis rapere, in muſcipula eſt. Tenes alienum, & teneris à diabolo. Honores verò vincit, dum oſtendit eos eſſe illuſiones. Unde Bernardus. Omnis purpura illuſionis eſt, per quam Domino illuſum eſt. Fides etiã vitia hujus mundi vincit, alia aqua lachrymarum ſubmergendo, alia igne infernali exurendo, alia verò fame jejuniorum & aliis afflictionibus effugando. De *tertio* verò notandũ, quod fides valde placet Deo; eſt enim primũ obſequium & primum ſacrificiũ gratum, quod homo Deo facit. Unde Hierem. 5. *Domine oculi tui reſpiciunt fidem.* Reſpiciũt, inquam, ſicut illud, quod multum ei placet, ubi enim amor, ibi oculus. Adeò enim fides placet Deo quod ſine ipſa impoſſibile eſt placere Deo. Unde falluntur illi, qui hæreticos bonos reputant, quia vident eos vel multum jejunare, vel eleemoſynas dare. Quaſi non poſſent habere os ſanum & animã infirmam, vel manũ ſanam & oculum infirmum vel cæcũ, quod accidit in talibus. Os ſanum habet homo abſtinens, manũ ſanam habet eleemoſynarius, cum nihil prohibet tales habere oculos cæcos per infidelitatem. Quandoque aliquis currit velociter, nec tamen pervenit ad locum ad quem tendit, quia error impedit eum. Sic accidit in hæreticis. Auguſtinus ſuper illud Ro. 3. *Arbitramur juſtificari hominem per fidem*, &c. Bona opera ante fidẽ inania ſunt. Ita enim mihi videtur eſſe ut magnæ vires & curſus celerrimi præter viam. Talia opera ſimilia ſunt pomis, quæ creſcunt in arboribus, quæ ſunt circa mare mortuũ, quæ ante maturitatem ſunt viridia, matura verò inſciſſa, favillã intus habent; ſic in talibus operibus, quæ bona modo intelliguntur, ignis infernalis poſt hanc vitam invenietur, erunt enim materia ipſius.

Facit placere Deo.

Hæretici ſine fide facientes opera bona quales ſint.

4. Reſiſtit diabolo.

Fides eſt ſcutum, quale.

Fides eſt propitiatoriũ ſuper arcam Eccleſiæ, quin extra fidẽ non eſt propitiatio vel peccatorum remiſſio. De *quarto* habes 3. Petr. 5. *Sobrij eſtote*, uſque, *cui reſiſtite fortes in fide.* Fides eſt ſapientia illa quam malitia non vincit, attingit enim fides à fine cogitationis uſque ad finẽ operis, vel à primo virtutum uſque ad ultimum reſiſtens diabolo. Fides eſt ſcutum, de quo ad Epheſ. ult. *In omnibus ſumentes ſcutum fidei.* Et hoc ſcutum eſt triangulum. Primus angulus eſt fides de pœnis æternis, ſecundus *de bonis* æternis, tertius eſt fides de labore Chriſti. De quo Thren. 3. *Dabis eis ſcutum cordis laborem tuum.* Et de hoc ſubditur in Epiſtola hodierna. *Quis eſt qui vincit mundum, niſi qui credit quoniam Jeſus eſt filius Dei.* Quod intelligendũ eſt de illo, qui credit fide viva. De fide verò mortua dicit Bernardus. Nec mirũ videri poteſt ſi nequaquã vincit fides, quæ nec vivit. Fides mortua proprie nõ videtur eſſe fides. Bernardus. Putaſne filium Dei reputat, Jeſum ille homo, qui ipſius nec terretur comminationibus, nec attragitur promiſſionibus, nec præceptis obtẽperat, nec conſiliis adquieſcit? nonne aſſimilatur his, qui ſi fateantur ſe noſſe Deum, factis tamen negant?

Fides viva hic intelligenda, non mortua.

Fides mortua qualis ſit.

III. Mundus impugnat nos proſperitate & adverſitate. Vincitur fide Chriſti, cur.

Et notandũ quod mundus quaſi duabus manibus nobiſcũ pugnat, ſcilicet dextera proſperitatis & ſiniſtra adverſitatis, proſperis ſcilicet alliciens & adverſis terrenis. Quem ille vincit, qui credit quod Chriſtus eſt filius Dei. Quia qui credit hoc, cùm filius Dei ſit ſummè bonus & beatus, nôvit quoniã in ipſo non fuit defectus veri boni, non præſentia veri mali. Unde cùm in eo tẽporalis proſperitas defuerit & adverſitas affuerit, cognoſcere poteſt quod tẽporalis proſperitas non eſt verum bonũ, nec temporalis adverſitas verum malũ. Auguſtinus. Omnia bona terrena contẽpſit Chriſtus homo, ut contemnenda monſtraret: & omnia terrena mala ſuſtinuit quæ ſuſtinenda præcipiebat, ut nec in illis quæreretur fœlicitas, nec in iſtis timeretur infœlicitas. De *præmio* verò eorũ qui victores exiſtunt ſatis habetur in Apoc. 2. c. *Vincenti*, inquit, *dabo edere de ligno vitæ.* Et poſt. *Eſto fidelis uſque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.* Item. *Qui vicerit, non lædetur à morte ſecunda.*

Victorum præmium, quod.

DOMINICA SECUNDA POST PASCHA.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Docet ſermo ſequens I. *cur memoria paſſionis Dominicæ tempore paſchali præ aliis temporibus habenda ſit.* II. *Cur ſub umbram arboris Crucis Chriſti confugiendum ſit tam hoc, quàm aliis temporibus*

Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut ſequamini veſtigia ejus. 1. *Petr.* 2.

SERMO. L.

I. Memoria Dominicæ Paſſionis habenda fidelibus omni tempore.

NOtandum, Paſſionem Chriſti memorandã eſſe fidelibus omni tempore. Hoc enim Dominus docuit diſcipulos ſuos, quãdo in brevi erat receſſurus ab eis, ut magis memoriæ eorũ infigeretur. Luc. 62. *Hoc facite in meam cõmemorationem.* 1. Cor. 11. *Quotieſcunque manducabitis panem hunc & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat.*

Specialiter Paſchali aliquot ob cauſas.

Specialiter autem memoranda eſt Paſchali tempore Unde Dominus poſt reſurrectionẽ ſpiritualiter apparens diſcipulis ſuis loca vulnerũ ſuorum oſtendit. Joan. 20. Et Luc. 24. Tali etiã tempore facit Eccleſia memoriã de Cruce, & celebratur invẽtio Crucis. In principio etiam Epiſtolæ hodiernæ, paſſio nobis ad memoriã reducitur. Tunc armari potius debent homines quando bellũ eſt periculoſius. Paſchali verò tempore bellum ſpirituale periculoſius eſt, & ideò memoria Dominicæ Paſſionis, quæ multũ valet; fidelibus ad munitionẽ aſſumenda eſt 1. Petr. 4. *Chriſto igitur paſſo, & vos eadem cogitatione armamini.* Thren. 3. *Dabis eis ſcutum cordis laborem tuum.* Item quando tempus magis facit ad ãputrefactionem, tunc myrrha, vel ſal, vel aliunda putrefactione conſervans magis neceſſariũ eſt. Conſervans à putrefactione ſpirituali eſt memoria Dominicæ paſſio-

1. 2. 3. 4.

nis. Cant. 1. *Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur.* In æstate etiam quando cholerici humores magis abundant, specialiter necessarium est absynthium ad choleræ repressionem, sic ad repressionem ardoris spiritualis necessaria est amaritudo Dominicæ Passionis. Item quando tempus calidius est, umbræ gratiores sunt. Tépore ergo paschali quãdo æstuant homines æstu libidinis, necessaria est eis umbra Dominicæ crucis. Cant. 2. *Sub umbra illius, quem desideraverã, sedi &c.*

II. Sub umbrã arboris Crucis cõfugiendum quinque de causis.

Notandum quod Christus lignum vitæ est Prov. 3. *Lignum vitæ est his, qui apprehenderint eam.* Loquitur de sapientia increata, quæ est filius Dei. Solet autem aliquis attendere ad aliquam arborem *quinque* de causis. Quandoque, ut ad umbram arboris pulchritudinem suam servet, ut mulieres faciunt, quæ timent candorem suum obscurari. Quandoque verò quia videret homo se nimio æstu gravari. Quandoque ut protegatur à pluvia. Quandoque propter lassitudinem, ut ibi quiescat. Quandoque ut de fructu arboris se reficiat. Eisdem de causis ad istam arborem accedere debes. Propter *primam* causam accedit, qui Dominicam passionem ad hoc recolit, ut pulchritudinem suam appendat ex pretio Dominici sanguinis, ne pulchritudo sua sibi vilescat, pertractans, in mente scilicet, quam carè Christus pulchritudinem suam emit. Apoc. 1. *Qui dilexit nos & lavit nos à peccatis nostris in sanguine suo.* Genes. 49. *Lavabit in vino stolam suam.* Hoc fit quotidie, quando in sanguine suo, qui est in specie vini in altari, lavat Ecclesiam, quæ ad ornatum & honorem Christi facit, propter quod stola vel vestis ejus dicitur. Qui sanguinem domini in calice haberet, multum diligenter eum custodiret, & valde reus esset si eum projiceret. Sic valde reus est, qui pulchritudinem sanguine Christi comparatam, per negligentiam amittit. *De hac umbra* legitur Thren. 4. *Christus dominus captus est in peccatis nostris, cui diximus: in umbra tua vivemus in gentibus.* Si æstus nimiæ adversitatis aliquem gravat, attendere debet ad Christum, ut passionem ejus recogitet. Bernardus. Videntes angustias Domini nostri, levius vestras portabitis. Gregorius. Si passio Domini nostri ad memoriam revocetur, nihil adeò durum est, quod non æquo animo toleretur. In Psal. 90. *Scapulis suis obumbrabit tibi.* Tunc Christus alicujus scapulis obumbrat, quando ipse considerans ea quæ pro eo portavit, pro Christo etiam aliqua gravia libenter portat. *Item* si pluvia tentationum aliquem gravat, recurrat ad memoriam Dominicæ passionis. Hanc enim multum timet Diabolus, quia ibi devictus est. In Psal. eod. *Scuto circumdabit te veritas ejus.* Veritas Dei patris est Christus. *Item* Psal. 56. *In umbra alarum tuarum sperabo donec transeat iniquitas.* Bernardus. Bona & desiderabilis umbra sub alis Jesu, ubi tutum fugientibus refugium, gratum fessis refrigerium. Si enim sentis te aliquo labore in servitio Christi gravatum, recurre ad memoriam Dominicæ passionis, ibi enim accenditur homo ad amorem Dei. Amor enim nescit esse otiosus, operatur enim magna, si est: si autem operari renuit, amor non est. Videbatur Jacob labor parvus quem pro Rachele sustinebat, cum esset magnus, præ magnitudine amoris. Sic eis qui verè amant Christum, facilis est labor, quem pro eo sustinent, & per hunc modum sub arbore vitæ quiescitur. *Ad arborem* verò istam accedit tanquam refecturus se de fructu ejus, qui considerata Dominicæ passionis virtute in se reflectit, scilicet humilitatem, mansuetudinem, patientiam, charitatem & pietatem. Specialiter enim dedit nobis Christus exemplum harum virtutum in passione. Cantic. 7. *Ascendam in palmam & apprehendam fructus ejus.*

DE EADEM DOMINICA.

SERMO SECVNDVS.

SERMO II.

SUMMARIUM.

Refert hic sermo I. quatuor modos, quibus Christus passus est, & etiamnum patitur. II. tres modos sequendi ipsum recenset.

Christus passus est pro nobis &c.

CAusas quare passio Domini ad memoriam reducatur invenies in sermone illo. *Pascha nostrum immolatus est Christus.* De Passione etiam Dominica invenies in sermonibus illius Epistolæ. *Quicunque baptizati sumus.* Et in illo sermone. *Tradidi vobis in primis &c.* Et in illa Epistola. *Hoc sentite in vobis.* Circa verbum verò propositum primò attendendum est, quod non dicit Petrus quæ & quanta Christus passus sit pro nobis, quia quasi inexplicabile est. Passus est quidem Christus multa pro nobis & multa etiam quotidie à nobis patitur. Multa etiam patitur inter nos in membris suis. Multum etiam oneroſos patitur nos ipsos & portat. *Primum*, scilicet quia multa passus est pro nobis, deberemus & nos desiderare ut aliquid pateremur pro eo. David Psal. 115 *Quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi.* Multa verò sunt quæ Christi passionem aggravarunt. *Primum* est personæ patientis sublimitas. Major est contumelia quæ infertur militi, quam quæ rustico, & si inferatur comiti, tunc etiam major erit; si regi, tunc longè major; si in infinitum majori, tunc in infinitũ major, ut videtur. *Secundo* aggravavit passionem hoc, quod pro indignis passus est. 1. Petr. 3. *Mortuus est justus pro injustis.* *Tertio* quod ab indignis multa passus est. Job 16. *Manibus impiorum me tradidit.* *Quarto* quod cũ latronibus passus est. Isa. 53. *Et cum sceleratis reputatus est.* *Quinto* quia sine causa, unde subditur, in hac Epistola, *qui peccatum non fecit &c.* Ethicus.

Ex vitiis leviter quidquid patiare ferendum est.
Quæ venit indigne pœna dolenda fuit.

Sexto quia ab illis, qui debebant esse ejus amici. In Psal. 54. *Si inimicus meus male dixisset mihi, sustinuissem utique.* Ab his verò, quæ nunc Christus à nobis patitur, bene parcendum esset ei. Bene deberet nobis sufficere quod tot & tanta pro nobis passus est, non deberemus dolorem addere super dolorem. Psal. 68. *Super dolorem vulnerum meorum addiderunt.* Ad Hebr. 6. *Rursus crucifigentes sibimetipsis filiũ Dei & ostentui habentes.* Rursus Christum crucifigunt quantum in se est, qui ad peccata sua redeunt. Ab illis verò quæ Christus patitur in membris suis deberemus compati ei, sicut & ipse compassus est nobis. Matth. 25. *Quamdiu fecistis uni ex fratribus meis minimis, mihi fecistis.* Patiente uno membro in corpore Ecclesiæ, cetera membra compati debent 1. Corinth. 12. *Si quid patitur unũ membrũ, compatiuntur omnia membra.* Ab eo etiam quod Christus patitur nos oneroſos portando & ad pœnitentiam exspectando, deberemus ei parcere. Peccator enim, quantum in se est, multum gravat eum, qui ita diu ab eo portatur, unde Isa. 1. *Laboravi sustinens.* & Hierem. 15. *Laboravi rogans.* Iterum 23. *Vos estis mihi onus, projiciam quippe vos.* Passus est Christus pro omnibus nobis & majoribus & minoribus, vobis minoribus relinquens exemplum, ut sequamini vestigia eus, sicut nos majores jam sequimur.

I. Christus passus est & patitur multiplicit̃er.

1. Passus est pro nobis; imitemur ergo eum.
Passionem Christi aggravavit.
1.
2.
3.
4.
5.
6.
2. Patitur à nobis, ergo parcamus ei.
3. Patitur in suis membris, ergo compatiamur ei.
4. Patitur & portat nos igitur parcamus ei.

Et Notandũ quod *tripliciter* solet aliquis aliquid sequi. Quandoque vestigiis passuum, quandoque vestigiis odoris, quandoque vestigiis sanguinis. *Primo* modo sequuntur Christum incipientes, qui cavent ab inimicitiis proximi & instant operi-

II. Tres modi sequendi Christum.
1. Incipientis.

bus misericordiæ. Universæ enim viæ domini misericordia & veritas. Mich. 6. *Indicabo tibi ô homo quid sit bonum & quid Dominus requirat à te, utique facere judicium & diligere misericordiam.* Job. 23. *Vestigia ejus secutus est pes meus.* *Secundo* modo sequuntur eum proficientes; quos jam incipit delectare odor exempli Christi & odor præmii æterni. Cantic. 1. *In odorem unguentorum tuorum &c.* Genes. 27. *Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni.* 2. Corinth. 2. *Deo gratias, qui odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco.* Hunc odorem multi non sentiunt Job. 11. *Forsitan vestigia Dei comprehendes.* *Tertio* modo sequuntur Christum perfecti, qui desiderant mori pro Christo, sicut pro eis Christus mortuus est, qui à carcere corporis cupiunt liberari. Roman. 7. *Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus.* Solebant multi Christi vestigia sequi, sed hodie vestigia ejus propter aquas divitiarum & deliciarum multis non apparent. In Psalm. 76. *In mari via tua, & semita tua in aquis multis, & vestigia tua non cognoscentur.*

Psal. 24.

2. Proficientium.

3. Perfectorum.

DOMINICA TERTIA POST PASCHA.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Sermo iste docet quare à carnalibus desideriis, maximè luxuriæ abstinendum, & quomodo iis resistendum sit.

Obsecro vos tanquam advenas & peregrinos abstinere vos à carnalibus desideriis, quæ militant adversus animam. 1. *Petr* 2.

SERMO LII. Primæ Tertiæ Dominicæ post Pascha quid & qua connexione tractent.

IN Epistola primæ Dominicæ post Pascha instruxit Ecclesia filios suos circa fidem, quæ de mundo isto victoriam habet. Sed quia mundus pugnat contra filios Dei quasi utraque manu dextera scilicet prosperitatis & sinistra adversitatis, ideo in Epistola secundæ Dominicæ docuit eos vincere mundum, quantum ad adversitatem, quasi tradens eis scutum quo se protegant, scilicet Christi passionem dicens: *Christus passus est pro nobis &c.* In Epistola verò hodiernæ docet vincere, quantum ad prosperitatem dicens. *Obsecro vos tanquam advenas &c.* In quo verbo innuitur *triplex ratio* quare à carnalibus desideriis sit abstinendum. *Primaratio* est, quia in mundo isto positi sumus non ad vivendum delicatè, sed potius ad pœnitentiam agendam. Non enim Dominus hominem de paradiso ejecit ut hic paradisum faceret, sed ut potius esset hic quasi in exilio, sed multi nesciunt quare in exilio isto positi sunt. Augustinus. Nescimus quo fine claudimur in exilio isto. Posuit dominus hominem in mundo quasi in carcere in quo torqueatur, sed tamen in quadam libertate, ut agat pœnitentiam; si voluerit: sed in futuro qui pœnitentiam nolunt hic agere; ponet in carcere infernali, ut velint nolint puniantur, & pœna tali, quæ eis non proderit. Hæc ratio insinuatur, cùm dicitur: *tanquam advenas.* Advena enim dicitur, qui venit aliunde, & nos in primis parentibus nostris de loco voluptatis venimus ad locum hujus exilii. *Secundaratio* est, quia ad locum deliciarum tendimus, scilicet ad cœlum, ubi verè satiabimur delitiis. David Psalm. 16. *Satiabor cum apparuerit gloria tua.* Fatuus viator vult bibere ad omnem aquam, quam in via invenit, ex quo accidit jam quandoque quod infirmitatem ad mortem incurrit, & cœnam delicatam sibi paratam amittit. Quandoque etiam cibos quos sumpserat cum verecundia evomit. Ecclesiastici 26. dicitur de tali viatore. *Viator sitiens ad fontem, os aperiet, & ab omni aqua proxima bibet, & contra omnem palum sedebit.* Delitiæ hujus mundi se habent sicut uvæ maturæ, auferentes illis qui eis utuntur vinum æternæ jucunditatis. Hæc ratio innuitur, cum dicitur: *& peregrinos.* Peregrini enim sunt qui de loco ad locum tendunt. In Psal. 38. *Advena ego sum apud te & peregrinus &c.* Hebr. ult. *Non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus.* Viri sancti scientes se invitatos esse ad cœnam æternam, in mane præsentis vitæ parum comedunt. *Tertiaratio* est, quia ea quæ caro desiderat, nocent animæ, de qua subditur. (*Quæ militant adversus animam.*) Galat. 5. *Caro concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem.* De hac materia vide Epistolam. *Obsistere fumus non carni.* Unde Seneca. Voluptates inter res viliissimas præcipuè extirpa, quæ more latronum in hoc nos amplectuntur, ut jugulent.

1. A carnalibus desideriis abstinendum.

Et Notandum quod inter voluptates quas caro desiderat, specialiter timenda est voluptas, quæ ad peccatum luxuriæ pertinet & præcipuè in æstivo tempore, calido enim tempore infirmitates valde abundant. Unde de hoc peccato specialiter notandum est, quod *tribus* de causis debet homo abstinere ab hac voluptate. *Prima* quia ipsa est quasi inclusa inter duas amaritudines. Præcedit enim amaritudo appetitus & multarum molestiarum, quæ sunt in procurando peccato. Sequitur etiam amaritudo pœnitentiæ quædam. Unde Hieronymus. *Appetitus fornicationis, anxietas; satietas vero pœnitentia.* Valde leccator est, qui mel inter spinas lingit & nucleum comedit sub amaritudine corticis: sic valde intemperatus est, quem non cohibet ab hac voluptate, quod per amaritudinem terminatur. De hac materia vide tractatum de luxuria in principio. *Secundo* abstinendum est ab hac voluptate, quia valde brevis est, pœna verò valde longa: momentaneum enim est quod delectat, æternum quod cruciat. Valde modica est esca qua Diabolus capit homines in hoc peccato. Ferrum verò valde magnum, quia pœna æterna. Qui piscis unquam ita viliter captus est, sicut illi qui hac voluptate capiuntur. Cavet piscis hamum, si hamus escam excedat. Ecclesiastæ 9. *Sicut pisces capiuntur hamo & sicut aves comprehenduntur laqueo, sic capiuntur homines in tempore malo.* *Tertiò* deberent homines abstinere ab hac voluptate, quia valde vilis est & valde care constat, damno enim regni cœlestis emitur. Bernardus. Væ, væ, væ, vapor est ad modicum parens, quod æternæ felicitatis aditum intercludit, quod universitatis scientia fraudat, quod summæ privat dignitatis honore. Quam autem hæc voluptas vilis sit, innuit erubescentia, quæ est ibi, & vilitas membrorum, quorum est voluptas, & inquinatio corporis sequens eam & fœtor. De his quatuor vide tractatum de Luxuria primo cap.

II. A peccato Luxuriæ maximè abstinendum ob tres causas.

Et Notandum quod quando anima sentit carnalia desideria, quæ militant adversus eam, anima etiam debet militare adversus carnem, eam disciplinando, vel aliam molestiam ei inferendo. De hoc *exemplum* habemus in beato Benedicto, de quo narrat Gregorius in Dialogo, quod cùm quadam die solus esset, Diabolus in specie merulæ volavit, juxta ipsum, ita ut manu capi posset, & facto signo crucis evanuit, & statim maxima carnis tentatio secuta est. Cepit enim tantum cogitare de quadam fœmina quam viderat, ut vix in ejus pectore flamma se caperet, ita ut etiam eremum egredi cogitaret. Sed tandem ad se reversus, misit se nudum inter sentes, & exiit vulneratus, & cessavit tentatio ut dicit Gregorius, quia vulnere corporis, sanavit vulnus mentis. *Item* legitur in vitis Patrum quod Abbas Zenon cùm iret ad Palestinam videns cucumeres concupivit, sed ipse sibi cogita-

III. Carnalibus desideriis resistendum castigatione Carnis docetur tribus exemplis.

tione sua respondit, quod esset furtum, unde dixit. Fures suspenduntur patibulo, probabo utrum possim illam pœnam sustinere, quæ illis debetur, & per quinque dies fixit corpus suum in æstu ad solem, & tunc dixit. Cum non possum sustinere tormentum, non oportet me facere furtum, sed magis vivere de labore manuum mearum. *Item* legitur in vitis Patrum quod mulier quædam dixit juvenibus quibusdam de solitario devotissimo, quid vultis mihi dare & egò dejiciam solitarium illum? At illi constituerunt pretium ei. Quæ egressa venit in cellam vespere, quasi errans, & cum ploraret & conquereretur quod à bestiis esset devoranda, & quod illuc venisset errando, ipse tandem misertus ejus, recepit eam in cellam suam. Cepit autem Diabolus inflammare cor ejus ad libidinem, quod cum senex sentiret, dixit sibi ipsi: qui talia agunt, ibunt in tormentum, vide ergo si possis sustinere æternum ignem, & mittebat omnes digitos figillatim in lucernam, quod tamen vix sentiebat propter ardorem concupiscentiæ, & ita fecit usque ad mane. Et illa videns quid faciebat, effecta est quasi lapis præ timore. Mane facto venerunt juvenes, quibus ille narravit, quod factum esset, ostendens digitos, & cum senex crederet eam dormire, invenerunt eam mortuam præ timore & acta oratione suscitavit eam.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

Summarium.

Varia docet hic sermo. I. in quibus carni non sit consentiendum. II. quomodo Christus fuerit peregrinus super terram, & justi quomodo eum imitati, peregrini esse debeant. III. ut bene inter malos vivamus, & ad hoc quod opus sit. IV. ad quid prosit fraternitas, quaque eam impediant.

Obsecro vos tanquam advenas & peregrinos abstinere à carnalibus desiderijs.

SERMO LIII.

I. Carni non consentiendum in tribus.

TRia sunt quæ caro desiderat in quibus carni consentire, non debemus. *Primum* est *otiositas*, *secundum* rerum *varietas*, *tertium* est rerum *suavitas*. In *primo* carni consentire non debemus, quia *qui sectatur otium, stultissimus est*, ut legitur Proverb. 12. Et Ecclesiastici 33. *Servo malevolo tortura & compedes, mitte illum in operationem, ne vacet. Multam enim malitiam docuit otiositas.* 1.

De hac materia vide tractatum de Acedia in cap. de Ociositate. Circa *secundum* etiam non debemus consentire carni, ut curiosè circa rerum varietates agamus, quia potius anima hoc modo magis famelica efficitur, quàm satietur. Augustinus. Anima delectationis avida, postquam ab unitate recessit, cùm rerum qualitate satiari non possit, rerum varietate satiari desiderat, sed laborat in vanum, *quia non satiatur oculus visu, nec auris auditu impletur*, ut legitur Ecclesiastæ 1. In *tertio* etiam non est consentiendum ei, suavitas enim prohibita quasi venenum est. Ecclesiastæ 7. *Inveni amariorem morte mulierem.* Mulier ista intelligitur suavitas prohibita, quæ est quasi dulce venenum, quod animam occidit. 2. 3.

II. Filius Dei quomodo fuerit peregrinus.

Item Notandum quod filius Dei quasi peregrinus in mundo isto fuit, & viator non habens propriam domum. Matth. 8. *Vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet, ubi caput reclinet.* Hierem. 14. *Quare quasi colonus futurus es in terra, & quasi viator declinas ad manendum.* Unde etiam in via nasci voluit. Luc. 2. Et in specie peregrini apparuit. Luc. 24. Habuit autem humanam naturam pro pera, in qua fuit pretium nostræ redemptionis. Pro baculo verò habuit crucem Genes. 32. *In baculo meo transivi Jordanem istum &c.* In báculo crucis transivit Christus torrentem mortis. Et sicut ipse se habuit in mundo isto ut peregrinus, ita vult ut sui in mundo isto reputent se peregrinos, ad Hebr. 11. *Fide demoratus est Abraham in terra repromissionis tanquam in aliena, in casulis habitando cum Isaac & Jacob coheredibus repromissionis ejusdem. Exspectabat enim fundamenta habentem civitatem ea.* Et post in cod. cap. *Confitentes quia peregrini & hospites sunt super terram.* 1. Corinth. 15. *Qualis cœlestis, tales & cœlestes.* Deut. 10. *Deus amat peregrinum, & dat ei victum atque vestitum. Et vos ergo amate peregrinos, quia & ipsi fuistis advenæ in terra Ægypti.* Justi ergo more peregrinorum pro *pera* debent habere fidem veram, vel vivam. In hac pera habet quidquid sibi necessarium est. Habet enim in ea Deum, quia per fidem habitat Christus in cordibus nostris. Ephes. 3. Augustinus. Aurum habens in arca dives est, Deum habens in conscientia sua, dives non est? conjunge aurum & Deum, arcam & conscientiam. Pro *baculo* verò debent habere spem. Qui se hoc baculo sustentat, non tadit nec fatigatur. In Psal. 33. *Non delinquent omnes, qui sperant in eo.* Et iterum. *In Domino sperans, non infirmabor.* Et Isa. 40. *Qui sperant in domino, mutabunt fortitudinem*, & subditur: *current & non laborabunt, ambulabunt & non deficient.* *Item* viri sancti non debent se superfluis onerare, peregrino sufficit ut habeat quæ viæ suæ necessaria sunt. Ad hoc monemur. 1. Timoth. 6. *Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti simus.* *Item* cum indigenis non debent litigare, id est, cum mundanis, sed irrisiones & alia mala ab eis illata patienter sustinere, Job. 12. *Deridetur justi simplicitas*, & Sap. 5. dicunt mali qui sunt in inferno de bonis: *Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum &c.* *Item* societatem bonam debent eligere. Proverb. 13. *Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit, amicus stultorum, similis efficitur.* *Item* quæ mundus tractat vel tradit eis, reputare non debent dona, quasi gratis data. Districtè enim in exitu cum eis computabitur, sicut & hospes solet facere Job. 19. *Scitote esse Judicium.* *Item* pro gratia hospitis sui, scilicet mundi, non debent multum expendere, quia vel gratiam hospitis non habebunt, vel citò amittent. Citò enim oblivioni tradentur. Unde Ecclesiastici 29. dicitur de hospite, *hospitabitur & pascet, & potabit ingratos, & adhuc amara audiet.* *Item* in mundanis confidere non debent, sicut de peregrinante dicitur Ecclesiastici 29. *ubi hospitabitur non fiducialiter aget nec aperiet os.* *Item* non debent pro necessariis viam Paradisi deserere, sed recta via incedere, juxta illud. Num. 20. *gradiemur, nec via publica, ad dexteram nec ad sinistram declinantes.* Item licet in via sint corpore, in patria tamen debent esse mente, toto desiderio & toto labore ad eam tendere: stultus enim viator est, qui in itinere amœna prata conspiciens obliviscitur quo tendebat. Eccles. 29. *Transi hospes & orna mensam, & quæ in manu habes ciba ceteros &c.* Gregorius. Electis suis dominus iter asperum facit, ne delectentur in via, & obliviscantur eorum, quæ sunt in patria. *Item* libenter debent suscipere, si inveniant aliquem qui eos portet & juvet, ut fit quando Ecclesia facit remissiones, quandoque enim brevi tempore facit tunc homo decem dietas vel amplius peregrinationis suæ. *Denique* in via mala libenter debent pedibus inniti, quod faciunt vere obedientes, qui alienum sensum & voluntatem etiam in periculosis volunt sequi. Si vis amplius de his quæ ad amatores pertinent, vide in sermone illo. *Videte fratres quomodo caute ambuletis.*

Pera & baculus Christi quæ.

Justi Christum imitantes sint quoque peregrini.

Pera ipsorum est Fides, & quid in ea habeant.

Baculus eorum est spes.

Qualitates seu conditiones peregrinorum istorum.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.

Sequitur, *conversationem vestram inter gentes habentes* III.

Boni inter malos bene viventes, quales sint.

habentes bonam) Matth. 5. *Sic luceat lux vestra coram hominibus &c.* Et notandum quod sunt quidam qui non credunt quod sit aliquis, qui inter malos possit bene vivere, hi deberent attendere, quod pulchri flores ut rosa & lilium inter spinas crescunt. Cantic. 2. *Sicut lilium inter spinas &c.* Crescunt & grana & fructus in arboribus cum foliis. Præterea videmus amicissimos Dei inter malos bene vixisse, ut Abraham, Loth, Job, & Tobiam. Præterea qui inter malos homines bene vivunt, magnam confusionem Diabolo & exercitui ejus faciunt, quando, cum ipsi soli sint, ab eis vinci non possunt. Isti faciunt in exercitu Diaboli sicut fecerunt tres viri fortes David in exercitu Philisthæorum, de quibus legitur 2. Reg. 23. *Irruperunt ergo tres fortes castra Philistinorum &c.* sicuti candela pulchrius lucet in tenebris, & stellæ in nocte, sic tales magis placent Deo, quia boni sunt inter malos. Unde Philip. 2. *Inter quos lucetis sicut luminaria in Mundo &c.* & Apoc. 2. *Scio ubi habitas, ubi sedes est sathanæ.* Et *notandum* quod aliquis bene se habet inter malos. *Quinque* sunt necessaria.

Ad bene vivendum inter malos necessarium est.

Primo ut neminem suo malo exemplo corrumpat. In quo multi multum peccant, qui infirmos scandalizant, non attendentes illud. Matth. 18. *Qui scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus & demergatur in profundum maris.* Et post. *Væ illi, per quem scandalum venit.* Sunt aliqui Diabolici, qui si viderint aliquem impatientem, provocant eum ad iram, quandoque usque ad negandum & blasphemandum Deum, non parcentes neque morti fratris sui, neque Dei contumeliæ, & qui debuerant ignem extinguere in domo fratris sui, succendunt. Si incendissent unam domum de palea, se valde peccasse reputarent, si verò combusserunt fratres suos, se innocentes reputant. Si quis malum dixerit de aliquo, ipsi hoc ei referunt, non attendentes illud Proverb. 6. *Sex sunt quæ odit Dominus & septimum detestatur anima ejus*, & illud septimum est, *seminare inter fratres discordiam.* A bono etiam debet homo cavere ne fratrem suum scandalizet, unde 1. Corinth. 8. *Si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum.* Cum magno horrore deberet homo comedere periculum & sanguinem fratris sui 2. Regum. 23. ait, David; *Num sanguinem istorum hominum, qui profecti sunt & animarum periculum bibam?* nolùit ergo bibere.

1. Scandalum quantopere cavendum sit.

2) *Secundo* necessarium est ut caveat ne ab illo corrumpatur, quia utrumque & corrumpere & corrumpi vitium est. In quo quidem multi errant, quærentes festucam unde sibi eruant oculum. Si vident aliquid malum, volunt illud imitari, inter sana eligentes putridum, ut inde se pascant, quando enim deberent se pascere bono, pascant se malo. In Psalm. 36. Noli æmulari in malignantibus, neque zelaveris faciences iniquitatem. 3) *Tertio* est ut nemini malum inferat. Tobiæ 4. *Quod ab alio oderis tibi fieri, vide ne tu aliquando alteri facias.* Seneca. Ridiculum est odio nocentis innocentiam perdere. 4) *Quarto* ut malum illatum ab alio patienter ferat. Proverb. 14. *Qui patiens est, multa gubernatur prudentia.* Augustinus. Vis, ne tibi noceat inimicus, disce diligere inimicum. 5) *Quinto* necessarium est ut justitiam exerceat, tam in se quam in aliis, quæ consistit in declinando à malo & faciendo bonum, scilicet vehementer desideretur homines à peccato cavere & bona agere. Matth. 5. *Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur.*

IV. Alibi videndum.

Sequitur *(si est voluntas Dei, ut bene facientes obmutescere faciatis imprudentiam hominum ignorantium.)* Si vis plura loqui de illis in quibus est voluntas Dei & beneplacitum, vide Dominicam illam. (*Fraternitatem diligite &c.*) De hoc sermo posset fieri, cum quis loquitur de fraternitate.

V. Fraternitas fidelium triplex.

Nota inter fideles *triplicem* esse *fraternitatem.* *Prima* est *naturalis* quæ sit ex uno primo patre & prima matre. Voluit Dominus omnes homines facere simul, sicut fecit omnes angelos simul, sed voluit omnes habere unum patrem & unam matrem, ut tanquam fratres se amarent Malach. 2. *Nunquid non unus pater omnium nostrum?* & subditur: *quare ergo despicit unusquisque nostrum fratrem suum?* *Secunda* fraternitas est fraternitas *gratiæ*, quæ est inter eos, qui per sacramentum Baptismi ex Deo patre & Ecclesia matre nati sunt. Propter quam fraternitatem multum deberent se fideles amare, cum ratione fraternitatis illius pertineat ad eos condividere cœlestem hæreditatem. *Tertia* autem fraternitas est quædam *spiritualis societas*, quæ est inter fideles, quæ quandoque perpetua est, ut in religiosis, quandoque vero ad tempus est, ut in secularibus qui confraternitatem aliquam faciunt Proverb. 18. Vir amabilis, ad societatem magis erit, quam frater. Et *nota* quod fraternitas ad multa valet homini qui debito modo est in ea. *Primo* ad hoc ut non ita de facili cadat in peccatum Proverb. 18. *Frater qui adjuvatur à fratre quasi civitas firma.* *Secundo* ad hoc, ut si ceciderit, resurgat. Ecclesiastes 4. *Væ soli, quia cum ceciderit, non habet sublevantem.* *Tertio* ad hoc ut facilius impetret à Deo quod sibi necessarium est. Difficile enim est preces multorum non exaudiri Matth. 18. *Dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terram de omni re, quamcunque petierint fiet illis à patre meo qui in cœlis est. Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* *Quarto* ad hoc, ut facilius dicetur, sunt enim bona quæ ipsi faciunt eis communia, & pro modico quod ipse fecit partem suam habet in omnibus bonis quæ ibi fiunt. Psalm. 132. *Ecce quam bonum & quam jucundum habitare fratres in unum*, quod dicitur *quam bonum*, referendum est ad utilitatem. *Quinto* ut cum mortuus fuerit in semetipso, vivat in confratribus suis qui multa exenia ei mittent in purgatorium. Sed væ illis, qui fratres suos ardentes in igne purgatorii defraudant ab eis, quæ eis debeant. E contrario beati sunt illi, qui eis subveniunt. In Psalm. 40. *Beatus qui intelligit super egenum & pauperem &c.*

Fraternam subventionem quæ peccata impediant.

Sunt tamen quædam peccata, quæ impediunt, ne aliquis confratri suo debito modo subveniat. *Primum* est *superbia.* Superbus enim nescit esse frater, sed vult esse Dominus, vult enim ut melius sibi fiat quam alii. *Secundum* est *rapina*, raptores enim fratres sunt Demonum, non hominum. Fraternitas eorum talis est qualis Cain, qui fratrem suum occidit Ecclesiastici 34. *Qui offert de sudore pauperis, quasi qui victimet filium in conspectu patris sui.* *Aliud* est peccatum *odii.* Qui habet odium ad alium, frater est canum, non hominum. Eccles. 13. *Quæ communicatio sancto hominis ad canem? Aliud* est *detractio*, detrahitur enim fratri est serpentum, non hominum Ecclesiastici 10. *Serpens qui silenter, nihil eo minus habet, quam qui manifeste derodit.* Circa fraternitatem verò ab inimicis juramentis valde cavendum esset, melius enim esset in confraternitate non esse, quam ibi periculum incurrere, vel contra fratres suos injurias facere. Væ illi, *qui ubi debuit facere elemosynam, fecit rapinam*, & ubi debuit peccata sua minuere, auget ea. Item væ illi, qui ubi debuit quærere animam animæ suæ, quærit utilitatem omnis substantiæ.

Quid hic maxime cavendum.

DOMINICA QUARTA POST PASCHA.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Proœmio hujus ſermonis docemur, qua in paſchate recenter converſis neceſſaria ſint. Reliquo ſermone Epiſtola & maximè quatuor ejus dicta explicantur.

Omne datum optimum, & omne donum perfectum de ſurſum eſt, deſcendens à patre luminum &c. *Iac.* 1.

SERMO LIV. Recenter ad Deum converſis neceſſarium eſt.

DUo ſunt neceſſaria his qui de novo ad Deum converſi ſunt. *Primo* ut à lapſu in peccatũ caveant. Habent enim multas impugnationes. Eccleſiaſtici 2. *Fili mi accedens ad ſervitutem Dei ſta in juſtitia & timore, & prepara animam tuam ad tentationem.* Joan. 5. *Ecce ſanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.* *Secundo* ut iſti adquiſitione boni proficiant, habent enim inchoationem boni, & proficiendo tendere debent ad perfectionẽ. Prov. 4. *Juſtorum ſemita quaſi lux ſplendens, procedit & creſcit uſque ad perfectum diem* Circa hęc duo inſtruit Eccleſia filios ſuos in quinq; Dominicis, quæ ſunt à Paſcha uſq; ad Aſcenſionem Domini. In tribus primis circa primum. In duabus ultimis circa ſecundum. Ad cavendum lapſum in peccatũ ſpecialiter valẽt *fides, patientia & abſtinentia*, per hoc enim triumphatur de mundo iſto. *Fides*, circa quam inſtruimur in prima Dominica, eſt oculus dexter, ſine quo homo inutilis eſt ad ſpiritualem pugnam. Hic eſt oculus quem corvus infernalis conatur eruere quando venit ad cadaver, ad peccatorem. 1. Reg. 11. *In hoc feriam vobiſcum fœdus*, ait Naas, *ut eruam omnium veſtrum oculos dextros.* *Patientia*, circa quã inſtruimur in ſecunda Dominica, pueros illæſos ab igne tribulationis cuſtodit, ſicut pueri in fornace Babylonica ab igne ſervati ſunt Danielis 3. *Abſtinentia*, ad quam monemur in tertia Dominica, cuſtodit parvulos in populo Dei, ne à Pharaone infernali in aquis divitiarum vel delitiarũ ſubmergantur, ſicut legitur, Exod. 1. Præcepit Pharao de filiis Iſrael dicens: *Quidquid maſculini ſexus natum fuerit, in flumen projicite.* Ad proficiendum verò in adquiſitione boni, *primo* neceſſarium eſt agnoſcere unde ſit omne bonum, ut quærentes bonum ubi eſt, inveniamus illud Matth. 7. *Quærite & invenietis.* Et circa hoc inſtruimur in principio hodiernæ Epiſtolę cum dicitur: (*Omne datum optimum &c.*) Bernardus. Incaſſum quis laborat in acquiſitione virtutum, ſi aliunde eas quærendas putat, quam à Domino virtutum. *Secundo* neceſſaria eſt doctrina, quæ oſtendit qua via ſit proficiſcendum, circa quod inſtruimur in Epiſtola hodierna, cum dicitur: (*ſit omnis homo velox ad audiendum.*) *Tertium* verò eſt bona operatio, circa quod inſtruimur in ſequenti Dominica in Epiſtola cum dicitur: *Eſtote factores verbi &c.* *Vltimum* eſt diligens conſervatio boni acquiſiti, circa quod inſtruimur in eadem Epiſtola cum dicitur: *Et permanſerit in ea &c.* Et poſt. (*Si quis putat ſe religioſum eſſe &c.*) Cuſtodia enim oris eſt cuſtodia hominis, ſicut cuſtodia portæ eſt cuſtodia civitatis. Prov. 13. *Qui cuſtodit os ſuum, cuſtodit animam ſuam.* De his tribus ultimis dicit Bernardus. Virtus vult cum humilitate doceri, cum labore quæri, cum amore haberi. Nec aliter doceri; vel queri, vel haberi poteſt. Cum humilitate addiſcit ille, qui intelligit ſe doctrinam illam intelligere & ſibi eam applicat, ut ſecundum eam ſe regat; ſuperbè addiſcit, qui non cogitat niſi quomodo alii eam tam citò effundant. Poſt neceſſarius eſt labor in quærendo, quia abſque labore gravi non poſſunt magna parari. Sapiens. Nihil magnum natura citò effici voluit, præpoſuitque unicuique pulchro operi difficultatem. Cum amore etiam ſervanda ſunt bona acquiſita. Sunt aliqui qui non amant puritatem conſcientiæ ſuæ donec eam amiſerint, tunc cum multis lachrimis & orationibus & verecundia confeſſionis volunt recuperare eam, & quando reparaverint, non timent amittere, immo ſe exponunt periculis. Ad iſta ſeptem deberent Doctores Eccleſiæ monere populum tempore iſto, & populus ad eadem deberet conari.

Hæc nos docet Eccleſia in quinque Dominicis poſt paſcha.

Ad primum valent tria.

1. Fides qualis

2. Patientia.

3. Abſtinentia.

Ad ſecundũ proſunt quatuor.

1.

2.

3.

4.

Plura de his.

Circa *primum* verò quod in hodierna Epiſtola docemur, notandũ eſt, quod Dominus volens nos habere faciem cordis ſurſum, ſicut & faciem corporis, meliora bona corporalia voluit de ſurſum deſcendere, ut calorem & lucem, pluviam & rorem, à quibus terra habet bonitatem & fœcunditatem ſuam. Sic etiam bonorum ſpiritualium donationem ad manum ſuam retinuit, ſcilicet donationem gratiæ & gloriæ. In Pſal. 83. *Gratiam & gloriam dabit Dominus*, & hoc eſt quod dicitur, *Omne datum optimum & omne donum perfectum*, &c. *Datum optimum* eſt gratia, ad Hebr. 13. *Optimum eſt gratia ſtabilire cor.* *Donum perfectum* gloria, 1. Cor. 13. *Cum venerit quod perfectum eſt, evacuabitur quod ex parte eſt.* Et poſſumus diſtinguere *tria* genera bonorum quæ à Deo dantur in præſenti. Quædam quæ dicuntur bona ſimpliciter, quæ communia ſunt nobis & brutis, ut eſt fortitudo corporis & pulchritudo, & ea quæ pertinent ad ornatum vel ſuſtentationem corporis & protectionem. Bona meliora ſunt animæ, quæ tamen animam non reddunt ex neceſſitate bonam, quæ ſunt communia bonis & malis, ut ſcientia, & ſimilia. Bona verò optima ſunt, quæ ſoli boni poſſunt habere, quæ non ſolum ſunt bona, ſed etiam ſunt dona eorum à quibus habentur, ut gratia gratum faciens. Vel bona ſimpliciter, ſunt bona fortunæ; meliora bona naturæ; optima bona gratiæ; perfecta bona gloriæ. Et hæc omnia deſcendunt à patre luminum, id eſt à vero ſole, à quo omne opus luminoſum. Quod bona fortunæ à Deo ſint, non videntur credere divites, qui tantò minùs volunt ei ſervire, quanto ſunt ditiores. Si enim verè divitias crederẽt ſe tenere à Deo, cognoſcere poſſent tanto magis ſe obligatos eſſe ad ſerviendum Deo, quanto majus eſt illud quod tenent ab eo. Bona etiam naturæ non videntur quidam credere ſe tenere ab eo, ſicut illi qui non credunt quod debeant ſervire Deo, vel quia ſunt nobiles, vel quia juvenes, quaſi juventutem & nobilitatem à diabolo tenerent propter quod de illis non deberent cenſum Deo. Gratiam non videntur quidam credere eſſe à Deo, qui ſcilicet præſumunt quod ad voluntatem ſuam eam habebunt: nec optimum donum Dei videntur eam reputare qui pro terrenis bonis, quæ ſunt bona infima, eam à ſe abjiciunt. Gloriam etiam non videntur reputare donum perfectum, qui corda ſua ab immunditia expedire nolunt, ut cœleſtis gloriæ fiant capacia Sequitur, *apud quem non eſt tranſmutatio, &c.* Oſtenditur in his verbis optimus eſſe ille à quo eſt omne datum optimum. Optimum enim eſt optima adducere, ſicut dicit Beatus Dionyſius, & oſtenditur tripliciter ejus magna bonitas. *Primo* per hoc quod eſt bonitas malitiam non compatiens, de quo ibi, *apud quem non eſt tranſmutatio*, non eſt quo ſe immiſceat malignitas ubi totum occupat bonitas. *Secundo* per hoc, quod eſt bonitas ſola bona influens, de quo ibi, *nec vicciſſitudinis obumbratio.* Interlin. Ubi eſt viciſſitudo, ibi & bona & mala, ſed ipſe ſola bona dat. Et *notandum* quod mala culpæ non ſunt ab eo, quæ obumbrant, ſed malum pœnæ eſt ab eo, illud enim non obumbrat, ſed potius illuminat. Gregorius. Oculos quos culpa claudit, pœna aperit. Iſa. 28.

Explicantur Epiſtolæ dicta.

I. Omne datum, &c. Omnia bona ſunt à Deo.

Bona quæ habentur à Deo quæ & quot ſint.

I. Tria bona

2. Quatuor bona.

Qui videtur non credere hæc eſſe à Deo

II. Dictum triplex.

Bonitas Dei patet ex tribus.

1.

2.

3. Non culpa ſed pœna malum à Deo eſt, cur.

Tantum-

Tantummodo sola vexatio dabit intellectum auditui. Mala pœnæ probantur non esse mala, eò quòd sunt à summo bono, scilicet à Deo, & fuerunt in summo bono, id est, filio Dei homine facto, & ducunt ad summum bonum, scilicet Deum, mala enim quæ nos hic premunt, ad Deum ire compellunt, ut dicit Gregorius. *Tertio* ostenditur magna Dei bonitas per hoc, quod est ad influendum bona sua ex se sufficiens, bonitate alia ad hoc non indigens Non talis est bonitas amatorum hujus mundi, qui nihil gratis volunt facere. Deus verò gratis ex sua bona voluntate omnia facit, & non pro aliqua sua utilitate. Hoc *tertium* notatur ibi (*voluntarie genuit nos &c. ut simus initium aliquod creaturæ ejus.*) Alius translator dicit, *ut simus primitiæ creaturarũ ejus.* Homines sunt primitiæ, id est, principatum obtinent inter creaturas inferiores, Apostoli etiam quædam primitiæ fuerunt in tempore gratiæ, qui Christo primo adhæserunt. Sequitur (*Sit omnis homo velox ad audiendum &c.*) Hic monentur fideles ad docilitatem, quæ in *tribus* consistit. *Primo* in hoc, ut homo verbum Dei libenter audiat, de quo ibi *Sit omnis homo &c.* & illud est quasi initium omnium bonorum. Sap. 6. *Initium* Sapientiæ *verissima disciplinæ concupiscentia.* Sunt qui vellent sapientes fieri, sed nesciunt à quo incipiant, propter quod sapientes non fiunt, quia nec fieri incipiunt. Debent autem incipere ab hoc, ut verbum Dei libenter audiant Gregorius. Nullum adeò signum prædestinationis certum est, ut libenter audire verbum Dei. Ecclesiastici 6. *Si dilexeris audire, sapiens eris. Secundo* in mansueta susceptione verbi Dei. Hæc mansuetudo in hoc attenditur, ut verbum Dei in corde carneo & non duro & lapideo recipiatur Ecclesiastici 3. *Cor durum habebit malè in novissimo.* De hac mansuetudine tangitur ibi, *in mansuetudine incipiet. Tertio* in hoc ut verbum cordi per firmam memoriam infigatur, de quo ibi, *Insitum verbum.* Et *notandum* quod tripliciter ostenditur nobis quod homo paratior debeat esse ad audiendum quàm ad loquendum. *Primo* per hoc quod auditus in pluribus est quam loquela. Auditus enim est in habentibus rationẽ & in non habentibus: loquela verò est in solis habentibus rationem, in quo innuitur quod cum discretione magna loquendum sit, *Secundo* in hoc quod lingua naturaliter est inclusa, cùm aures in aperto & apertæ sint. *Tertio* per hoc quod habemus duas aures, cum unicum os habemus. Si vis loqui de peccato oris, vide de hoc tractatum de Lingua. Item *notandum* quod parati debemus esse ad audiendum *tria.* Scilicet *Divinam legem*, quia *qui declinat aurem suam, ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.* Prov. 28. *Prælatorum jussionem.* Luc. 10. *Qui vos audit, me audit, qui vos spernit, me spernit, Pauperum clamorem.* Unde Prov. 21. *Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit & non exaudietur.* Sequitur, *Tardus autem ad loquendum.* Seneca. Tardiloquum esse te jubeo, & prope erit tibi Deus. Jacobus monens hic fideles ad auditum, quæ est prima porta & quasi exterior porta salutis, monet etiam ad tarditatem in loquendo & irascendo, ne bona, quæ per portam auditus introducuntur, indiscreta loquela effundat vel ignis iræ consumat. Bernardus. Levis res sermo, sed graviter vulnerat, aptissimum evacuandis mentibus instrumentum. Ideo dicitur Eccli. 28. *Ori tuo facito ostia.* Ecclesiastæ 7. *Ira in sinu stulti requiescit,* Verè stultus est qui ignem iræ in sinu suo permittit quiescere, quem constat bona, quæ ibi erant, consumere. Sequitur (*Ira enim viri justitiam Dei non operatur*) *primo* propter hoc, quia justitia Dei cum tranquillitate omnia judicat, sed ira procedit cum perturbatione. *Secundo* quia justitia Dei semper habet secum misericordiam, sed ira viri victoriam & vindictam. Finis enim iræ victoria, sicut dicit Sapiens. Proverb. 27. *Ira non habet misericordiam.*

III. Dictum triplex.
1. De audiendo verbo Dei.
1.
2. Ad audiendũ paratiores debemus esse quã ad loquendũ.
1.
2.
3. Tardi simus ad loquendum & irascendum.
Ad tria audienda debemus parati esse.
Ira viri iustiam Dei non operatur ob duo.

Sequitur, *propter quod abjicientes omnem immunditiam*, &c. Sicut spinæ ab agro abjiciuntur ante susceptionem seminis, sic à corde vitia antequam sermo Dei possit ibi inseri. Unde Hierem 4. *Novate vobis novale. & nolste serere super spinas.* Monemur autem ad abjiciendum immunditias, quantũ ad peccata carnalia & abundantiam malitiæ, quantum ad proximi injuriam: utraque enim abjicere debemus sine dilatione, sicut sine dilatione abjiceremus ignẽ, si haberemus in sinu nostro. Peccatũ carnis ignis dicitur Job. 31. Ubi sic legitur. *Ignis est usque ad perditionem devorans, & omnia eradicans genimina.* De malitia verò dicit Augustinus. Sic putato malitiam esse quasi ignem. Malitia tua ut alteri non noceat, fieri potest: quod autem tibi non noceat, fieri non potest. Bernardus. Abscondi ignẽ in sinu meo, & exusto jam latere nudatis visceribus, jam sanie effluente, adhuc consulendum est an excutiam illum? Qui aliter non posset abjicere à se peccatum, potius deberet illud abjicere à se cum oculo uno, vel manu una, quam retineret illud Matth. 5. *Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & projice abs te*, &c.

IV. Dictum duplex.
Duo abiicienda.
1. Immunditia peccati carnis.
2. Malitia iniuriæ proximo inferendæ.

Sequitur, *in mansuetudine suscipite insitum verbum quod potest salvare animas vestras*, &c. *Notandum* est quod sicut dicit Interlin. super illud Joan. 8. *Sermo meus non capit in vobis.* Sermo Dei est ut hamus, qui capit, dum capitur. Ideo necesse est cor mansuetum esse, suave scilicet & tenerum, ut verbum Dei ibi possit infigi. Cor enim lapideum, non hoc sustineret. In *hoc* verò quod dicitur *insitum*, innuitur utilitas verbi in homine: sicut enim ramunculus, qui trunco agresti inseritur, totum truncum operari facit secundum naturam suam, & cum prius non ferret nisi fructus agrestes solis porcis utiles, postea fert fructus hominibus delectabiles: sic homo qui ante susceptionem verbi Dei erat inutilis faciens opera, quibus porciinfernales pascebãtur, post susceptionem verbi Dei est arbor fructum ferens gratum Deo & hominibus & Angelis. Verbum Dei *potens* est salvare animas & in præsenti & in futuro. In præsenti à morte culpæ unde in Psal. 118. *In corde meo abscondi eloquia tua ut non peccem tibi.* In futuro à morte gehennæ Joan. 8. *Amen amen dico vobis, si quis sermonem meum servaverit, mortem non videbit in æternum.*

V. Dictum potest reduci ad quatuor.
1. Verbũ Dei quomodo capiat in nobis.
2. Quomodo fructificet in nobis.
3. Quid possit in nobis.

DOMINICA QUINTA POST PASCHA.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Sermo hic ad quatuor virtutes exercendas nos hortatur, quas in eo videas.

Estote factores verbi, & non auditores tantum, fallentes vosmetipsos. *Jac. 1.*

SERMO LV.

IN Epistola hodierna invitantur fideles ad quatuor. *Primo* ad obedientiam, cum dicitur: *Estote factores, & non auditores tantum. Secundo* ad linguæ custodiã, cum dicitur. *Si quis putat se religiosũ esse*, &c. *Tertio* ad misericordiam ibi: *Religio munda. Quarto* ad innocentiam sive munditiam ibi: *& immaculatum se custodire*, &c.

Epistola hæc hortatur nos ad quatuor virtutes.
I. Obedientia Verbi Dei auditi.

Circa primum verò notandum quod sunt quidam qui verbum Dei nec audiunt, nec faciunt, & sunt aliqui qui audiunt & non faciunt, & iterum sunt aliqui qui audiunt libenter & faciunt. De primis constat quod ipsi sunt apertè diaboli per illud Joan. 8. *Qui ex Deo est verba Dei audit, propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.* Satis

Auditores verbi Dei triplices.
1. Non audientes & non facientes quales sint

videtur quod aliquis non sit dominus castri, alicujus, quando ei volenti ingredi, porta claudituꝛ. Porta, per quam Dominus vult intrare ad cor hominis, est auditus verbi Dei, unde qui auditum ei negat, quasi portam ei claudit, ne Dominus cor ejus ingrediatur. Satis etiam videtur quod aliquis non sit de familia alicujus, quando mandatum ejus etiam non vult audire. Quomodo illud implebit, si audire contemnit? Cùm omnia membra hominis sint Christi, & quia ab eo redempta, mirum est, quomodo in aliquibus neque unum membrum habet, aurem scilicet ad recipiendum verbum vitæ & salutis. De illis verò qui verbum Dei audiunt & non faciunt, constat quod ipsi semetipsos decipiunt, sicut dicitur in verbo proposito, sicut aliquis se ipsum deciperet, si ab ægritudine quâ haberet, ex solo auditu Medici se crederet curari: Vel si quis ex solo aspectu speculi crederet deformitates à se removeri. Speculum enim in quo deformitates debemus videre, sacra scriptura est De hoc speculo dicitur Exodi. 38. *Fecit labrum aeneum cum basi sua de speculis mulierum*. Bernardus. Specula sùt Dei præcepta, in quibus sanctæ animæ semper aspiciunt, & si quæ in eis sunt fœditates deprehendunt. Et in Epistola hodierna similiter dicitur. Quod qui auditor est legis & non factor, assimilabitur viro consideranti vultum nativitatis suæ in speculo. Tales maledicti sunt juxta illud. Deuter. 27. *Maledictus qui non permanet in sermonibus legis hujus, nec eos opere perficit*. Talis, qui sermonẽ Dei quem novit, non implet, adversarium suum secum ducit ad judicem, qui eum tradet cruciandum judici. Matth. 5. *Esto consentiens adversario tuo cito, dũ es in via cũ eo, ne forte tradat te adversarius judici, & judex tradat te ministro, & in carcerẽ mittaris. Amen dico tibi non exibis inde, donec reddas novissimũ quadrantem*. De illis qui verba Dei audiũt & non faciũt, dicitur Ezech. 33. *Audiunt sermones tuos & non faciunt eos, quia in cantico oris sui vertunt illos, & avaritiam suam sequitur cor eorum*. Et *es eis quasi carmen musicum, quod suavi dulcique sono canitur*.

2. Audientes & non facientes quales sint.

3. Audientes & facientes quales sint.

Illi verò qui verba Dei audiunt & faciũt, beati sùt, juxta illud Lucæ 11. *Beati qui audiunt verbũ Dei, & custodiũt illud*. & Apoc. 1. *Beatus qui legit & audit verba prophetiæ hujus, & servat ea, quæ in ea scripta sunt*. Ubi dicit glossa: Illi soli sunt beati qui verba Dei audiũt, ut mente recõdant, & mente recondũt, ut opere cõpleant; & opere implent, ut vitam æternam possideant. Tales etiam benedicti sunt, juxta illud Deuter. 28. *Si præcepta Dei audieris, benedictus tu in civitate, benedictus tu in agro &c.* Tales etiam charissimi videntur esse Deo, secundum illud. Lucæ 8. *Mater mea & fratres mei hi sunt, qui verbum Dei audiunt & faciunt*, & Matth. 12. *Quicunque fecerit voluntatem patris mei, qui in cœlis est, ipse meus frater, & soror, & mater est*.

II. Linguæ custodia quã sit necessaria.

Sequitur (*si quis putat se religiosum esse &c.*) Sunt aliqui qui cavent ab operibus malis & non cavent à verbis malis, non attendentes quod de integritate honestatis modestia in sermone est, contra hoc dicitur. (*Si quis putat &c.*) Jacobi 3. *Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir*. Non est perfectæ virtutis homo, neque perfectæ sapientiæ absque modestia sermonis Proverb. 25. *Sicut urbs patens & absque murorum ambitu, ita vir, qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum*. Proverb. 10. *Qui moderatur labia sua, prudentissimus est*. Quantumcunque custodia adhibeatur castro, si porta non custodiatur, labor ejus inanis est. Idem est in homine, nisi enim os custodiatur, vana est quæcunque alia custodia. Prov. 13. qui custodit os suum, custodit animam suam. Non sufficit aliquis tegere equum lascivum, nisi freno ori apposito, sic & freno modestiæ in loquendo ori nostro adhibendum est. Jacobi 3. *Equis frena in ora mittimus, ad consentiendũ nobis & omne corpus illorum circũferimus*. Quantumcunque bene vas religetur, inutile est hoc, si in vase remaneat aliquod foramen, per quod vinum exeat: sic vana est religio illius, qui os diligenter non custodit, cum gratia Dei per indiscretum sermonem frequentes amittatur. Ecclesiast. 20. *Sapiens in verbis amabilem seipsum facit, gratiæ autem fatuorum effundentur*. Bernardus. Levis est sermo, sed graviter vulnerat, aptissimum evacuandis cordibus instrumentum. Dicitur autem religio vana eorum, qui linguam non refrenant, quasi vadens in nihilum, vel vadens nihilum, sicut inter animalia illa ferocia maxime sunt religanda, quæ plus habent ferocitatis, sic inter membra lingua maxime refrenanda est, quæ magis nocere potest. Jacob. 3. *Lingua ignis est, universitas iniquitatis*. Glossa. Quia per eam cuncta facinora fere continuantur, ut latrocinia, stupra, aut parantur vel patrantur, ut perjuria, falsa testimonia: aut defenduntur, ut cùm quilibet impius excusando scelus quod commisit, bonum simulat quod non fecit, & subditur in eodem Cap. *Omnis natura bestiarum & volucrum, & serpentum, & cæterorum domantur & domita sunt à natura humana, linguam autem nullus hominum domare potest*. Qui linguam non refrenat, cor suum seducit, sicut aliquis dominum seduceret, qui aliquem per portam introduceret, qui jugularet eum. Eccles. 28. *Verbis tuis facito stateram, & frenos ori rectos*. Si vis autem amplius de hac materia, vide tractatum de peccato linguæ.

III. Misericordia quam pariat emolumenta.

Sequitur, *religio munda & immaculata*, &c. Augustinus. Summa religionis est imitari quem colis, Deum scilicet, quem maxime imitatur aliquis per misericordiam. Unde Sapiens. Deum maxime imitabitur, qui nihil judicaverit pretiosius quam misereri. Sũma religionis est vera misericordia, per hanc præcipuè gratia Dei adquiritur, & misericordia Dei aliquis dignus efficitur, & diabolus vincitur. Eccles. 4. *In judicando este pupillis misericors ut pater, & pro viro matri illorum, & eris tu velut filius altissimi obediens, & miserebitur tui magis quam mater*. Et Matth. 5 *Beati misericordes, quoniã ipsi misericordiam consequentur*. Si *omne animal diligit simile sibi*, ut legitur, Eccles. 13. Verisimile est quod misericordia Dei misericordiã in hominibus amet, & parcat ei tanquam sorori. Hoc enim videmus & in ferocibus animalibus; ut in leonibus & lupis quod parcunt animalibus speciei suæ. Et Eccles. 29. dicitur de eleemosyna: *Super scutum & lanceam pugnabit pro te adversus inimicum tuum*. Et super illud Psalm. *Misericordia mea & refugium meum*, &c. dicit Augustinus. De nulla re ita vincitur inimicus diabolus ut de misericordia. Et Ecclesiastici 3. *Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis*, &c. Quis morti adjudicatus nõ libenter addiscat quò facilius misericordiã possit obtinere? Icẽ quis servaturus alicui regi, illi servitio non libentius intendat, quo gratiam ejus melius possit adquirere? Item quis pugnaturus cum aliquo quem scit se callidiorem & fortiorem, non libentius intendit illi modo pugnandi, quo hostis ejus melius possit expugnari? quantũ ergo intendendũ est misericordiæ, quæ ad omnia peccata prædicta efficax. Religio ista mũda & immaculata dicitur ab effectu secundum illud Luc. 11. *Date eleemosynã & ecce omnia munda sunt vobis*. Et notandum quod secundum Glossam in eo quod pupillos & viduas visitare jussit, cuncta quæ erga proximum agere debeamus, insinuat. Misericordia & in vita & in morte valet homini. Ambrosius. Non sunt bona hominis quæ secum ferre non potest, sola misericordia comes est defunctorum. Tob. 12. *Eleemosyna à morte liberat, & ipsa est quæ purgat peccata, & facit invenire misericordiam*

diam & vitam æternam. Et ejuſdem 4. *Ab omni peccato & morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras.* Miſericordia valet in præſenti & in futuro, immò ut brevius dicam ad omnia valet, juxta illud 1. Timoth. 4. *Pietas ad omnia utilis eſt, promiſſionem habens vitæ quæ nunc eſt & futuræ.* Hominem in judicio miſericordia ſalvat, ut patet Matth. 25. Ipſa etiam manſiones in regno cœlorum diſtribuit Eccleſiaſtici 16. *Omnis miſericordia faciet, locum unicuique ſecundum meritum operum ſuorum, & ſecundum intellectum peregrinationis ipſius.*

IV. Munditia opera miſericordiæ exercentes in peccatis quales ſint.

Sequitur, *& immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſeculo.* Sunt aliqui qui multa opera pietatis faciunt, ſed à peccatis non cavent, quaſi volentes eleemoſynis multis licentiam peccandi ſibi comparare. Ideò poſt commendationem miſericordiæ ſubditur de malorum vitatione, ut ſic opera pietatis habeamus ad alios, ut peccando non inquinemus nos ipſos. Non eſt perfectè miſericors qui pupillos & viduas in tribulatione poſitos viſitat, & animæ ſuæ, quæ à cœleſti ſponſo adamatur, non compatitur, ac ſuis ipſius, qui amiſit patrem cœleſtem, non miſeretur Eccleſiaſtici 14. *Qui ſibi nequam, cui alii bonus erit?* Proverb. 11. *Benefacit anima ſuæ vir miſericors.* Eccleſiaſtici 30. *Miſerere animæ tuæ placens Deo.* Et Notandum quod multiplex eſt macula, quam aliquis contrahit ab hoc ſeculo. *Prima* eſt macula ſuperbiæ, quæ multum timenda eſt homini. Hæc luciferum ipſis ſideribus clarius emicantem in Diabolum convertit. Hæc macula multum excœcat oculum cordis. *Secunda* macula eſt avaritiæ, quæ multum deformis eſt Eccleſiaſtici 31. *Beatus dives qui inventus eſt ſine macula, & qui poſt aurum non abiit &c.* *Tertia* macula eſt luxuriæ, de qua Eccleſiaſtici 47. *Inclinaſti femora tua mulieribus.* Et paulò poſt ſubditur. *Dediſti maculam in gloria tua.* Hæc macula valde turpis eſt Gregorius. Superbia, eo quod minus turpis creditur, minus vitatur. Luxuria eo magis vitatur & erubeſcunt homines, quia omnes turpem noverunt. *Quarta* macula eſt peccatum gulæ. In Epiſtola Judæ. *Hi ſunt in epulis ſuis maculæ, convivantes ſine timore, ſemetipſos paſcentes.* *Quinta* macula eſt loquacitatis. Jacob. 3. *Lingua conſtituitur in membris noſtris quæ maculat totum corpus.* Et *notandum* quod ad hoc quod aliquis *cuſtodiat ſe immaculatum ab hoc ſeculo* multum valet ad hoc quod ipſe elonget ſe à familiaritate mulierum. Eccleſiaſtici 13. *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea.* Proverb. 6. *Nunquid poteſt homo abſcondere ignem in ſinu ſuo, ut veſtimenta ejus non ardeant.* Et *ſpeciuliter* neceſſarium eſt ei qui vult *cuſtodire ſe ab hoc ſeculo immaculatum*, ut caveat ne amorem ſuum ponat in rebus hujus ſeculi, inquinant enim amatores ſuos. Bernardus. Beatus qui poſt ea non abiit, quæ poſſeſſa onerant, amata inquinant, amiſſa cruciant. Oſeæ. 9. *Facti ſunt abominabiles ſicut ea quæ dilexerunt.* Item *notandum* beatos eſſe qui *ſe immaculatos cuſtodiunt.* Unde in Pſal. 118. *Beati immaculati &c.* Matth. 5. *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* Et Proverb. 22. *Qui diligit cordis munditiam, propter gratiam labiorum ſuorum, habebit amicum regem.*

Quæ maculæ contrahantur ab hoc ſæculo.

1. Superbia.

2. Avaritia.

3. Luxuria.

4. Gula.

5. Loquacitas

Vt cuſtodiamur immaculati à ſæculo cavendum.

1.

2.

Tales ſunt beati.

DOMINICA INFRA OCTAVAM ASCENSIONIS.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Hic ſermo monet nos ut exemplo diſcipulorum Domini hoc tempore ad Spiritum S. ſuſcipiendum nos paremus. Et I. aliqua proponit nobis de Spiritu S. qua ad hanc præparationem faciendam nos movent. II. vero quædam proponit quæ ad ſuſcipiendum Spiritum ſanctum animam diſponant.

Eſtote prudentes, & vigilate in orationibus. *1. Petr. 4.*

SERMO LVI.

LEgitur Actorum 1. quod tempore medio inter Aſcenſionē Chriſti & miſſionem Spiritus ſancti fuerunt Diſcipuli cum ſanctis mulieribus in oratione expectantes Spiritum ſanctū eis promiſſum. Unde Act. 1. Hi omnes erant perſeverantes unanimiter in oratione cum mulieribus & Maria matre Jeſu & fratribus ejus. Exemplo ergo illorum debent fideles tempore iſto eſſe in præparatione ſui & expectatione Spiritus ſancti intenti, præparatis enim debito modo dabitur Spiritus ſanctus ad id, ad quod indigebunt. 1. Cor 12. *Unicuique datur manifeſtatio ſpiritus ad utilitatem.* Ideò Eccleſia in Epiſtola hodierna monet fideles ad vigilandum in orationibus.

Exemplo diſcipulorū Chriſti debemus nos præparare hoc tempore ad ſuſcipiendum S. Spiritum.

Et notandum quod *tria* ſunt quæ debent movere fideles ad præparandum ſe diligenter ad ſuſceptionem hujus hoſpitis; ſcilicet hoſpitis ſublimitas, ejuſdem utilitas, & hoſpitis, qui per eum fugatur, malignitas. Hoſpes ille ſcilicet Spiritus ſanctus, cui nos præparare debemus, Deus eſt, ſicut & Pater & Filius. Ideo cum magna diligentia præparandum eſt ei hoſpitium. Non videntur credere Spiritum ſanctum eſſe æqualem Filio, qui ante Paſcha diligenter præparant hoſpitium Filio, & ante Pentecoſten nullam præparationem faciunt Spiritui ſancto. De talibus poſſet facere deriſionē ſuam Spiritus ſanctus, cum poſt invocabunt eum dicētes: *Veni ſancte ſpiritus*; vel *Veni creator ſpiritus.* Quale enim eſt hoc, ad hoſpitium indignum deſiderare & toties vocare tantum Dominum. Utilitas verò hoſpitis hujus innuitur nobis. Sap. 12. *O quam benus & ſuavis eſt Domine ſpiritus tuus in omnibus.* Bonitas ſive utilitas Spiritus ſancti in nobis *primo* apparet ex hoc, quod abſque eo etiam ad momentum anima vivere non poteſt, ſicut nec corpus, niſi ſpiritum attrahat. In Pſalm. 118. *Os meum aperui & attraxi ſpiritum.* Frequenter attrahendus eſſet Spiritus ſanctus per ſanctum deſiderium. *Secundo* ex hoc, quod illi, quos Spiritus ſanctus non ſublevat, ſubmerguntur in aquis hujus mundi. Geneſ. 1. *Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas.* Auguſtinus. Tu quem imples, ſublevas, & quia tui plenus non ſum, mihimetipſi oneri factus ſum. *Tertio* ex hoc, quod membra in corpore Eccleſiæ conjungit: Sicut ſpiritus hominis partes in corpore continet, unde ipſo recedēte corpus diſſolvitur in pulverem: Pſal. 103. *Auferes ſpiritum eorum, & deficient, & in pulverem ſuum revertentur.* Sic qui per peccatum Spiritum ſanctum ſcilicet à ſe expellit, quaſi pulvis efficitur ſecundum illud. Pſal. 1. *Non ſic impij, non ſic, ſed tanquam pulvis, &c.* *Suavitas* etiam ejus magna eſt, ipſe enim eſt *dulcis hoſpes animæ.* Eccleſiaſt. 24. *Spiritus meus ſuper mel dulcis.* Ipſe eſt manna abſconditum & ficus de qua Prov. 27. *Qui ſervat ficum, comedet fructus ejus.* Et Bernardus dicit de dulcedine ipſius. Quid non temperabit dulcedo illa quæ mortem quoque facit dulciſſimam? quæ reſiſtere poteſt aſperitas unctioni illi? Hoſpes ille ſeptem dona affert his ad quos declinat, quorum minimum valet omne aurum quod in mundo eſt. Minimū videtur eſſe timor Domini, de quo tamen legitur. Eccl. 23. *Nihil melius eſt quam timor Domini.* De malignitate verò hoſpitis alterius, ſcilicet diaboli, qui neceſſariò adeſt, ſi Spiritus ſanctus deſit, ſatis patere poteſt per hoc, quod ipſe omnes hoſpites ſuos jugulat & ab omnibus veris bonis ſpoliat. Herem. 6. *Crudelis eſt, & non miſerebitur.* Gregorius. Nihil ſe feciſſe æſtimat, cùm animas non ſauciat.

I. Ad hanc præparationem faciēdam debent nos tria movere.

1. Spiritus ſanctus ſūblimitas.

2. Ejus utilitas vel bonitas.

3. Eccleſia conjungit.

4. Suavitas ejus.

5. Septem dona ejus.

6. Fuga diaboli.

Multa verò ſunt quæ animam præparant ad ſuſ-

Ad ſuſceptionem S. Spiritus animã præparant.

ceptionem Spiritus ſancti. *Primum* eſt *mundatio à peccatis* per veram compunctionem & humilem confeſsionem. Non enim habitabit ſpiritus ſanctus in corpore ſubdito peccatis, nec in corde immundo. Unde legitur Geneſ. 8. de columba, quæ figura erat Spiritus ſancti, quod cùm non inveniret ubi requiesceret pes ejus, reversa eſt ad Noë in Aream. Aquæ enim erant ſuper univerſam terram. Non ingreditur ſe columba aquis, nec ſpiritus ſanctus intrat ubi eſt diluvium peccatorum. 1.

Secundum eſt *oratio*. Unde tempore iſto ſpecialiter inſtandum eſt orationi. 2.

Tertium eſt *fraterna charitas*. Unde laudabilis conſuetudo Eccleſiæ eſt, quod in feſto iſto fiunt confraternitates & multæ eleemoſynæ. Hæc duo tanguntur in Gloſſa, ſuper illud Actorum 1. *Hi omnes erant perſeverantes unanimiter in oratione*. In oratione unanimes perſeverant qui Spiritum ſanctum expectant. Et poſt. Qui vult Spiritum ſanctum accipere, perſeveret in precibus & fratrum charitate. Quia cùm Spiritus ſanctus donum ſit, ſpecialiter dando proximo beneficia, meremur Chriſtum accipere. Luc. 6. *Date & dabitur vobis*. Auguſtinus. Magna miſericordia Dei, donum dat æquale ſibi, nam Spiritus ſanctus donum eſt. 3.

Quartum eſt *jejunium*, unde creditum Apoſtoli tali tempore jejunaſſe ſecundum illud Matth. 9. *Nunquid poſſunt filij ſponſi lugere quamdiu cum illis eſt ſponſus? Venient autem dies, cum auferetur ab eis ſponſus, & tunc jejunabunt*. Unde laudabilis eſt conſuetudo eorum, qui aliquam ſpiritualem abſtinentiam faciunt hoc tempore. Spiritus ſanctus ignis eſt. Sicut ergo ligna, dũ exſiccantur & humiditas in eis conſumitur, præparantur ad ſuſceptionem ignis: ſic corda hominum per abſtinentiam præparãntur ad Spiritus ſancti ſuſceptionem. 4.

Quintus eſt *auditus divini verbi*. Unde bonum eſt tali tempore libenter audire ſermones. Pſal. 118. *Ignitum eloquium tuum vehementer*. Item Pſal. 104. *Eloquium Domini inflammavit eum*. Actor. 10. *Adhuc loquente Petro cecidit Spiritus ſanctus ſuper omnes qui audiebant verbum*. 5.

Specialiter verò præparat ad ſuſceptionem Spiritus ſancti *humilitas*. Unde Iſa. 66. *Ad quem reſpiciam, niſi ad pauperculum, & contritum ſpiritu*, &c. 6.

DE EADEM DOMINICA.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Sermo iſte agit de prudentia bona ac mala.

Eſtote prudentes, &c.

SERMO. LVII.

Prudentia, diligenda eſt.

MOnemur in Epiſtola hodierna ad prudentiam, quæ multum diligenda nobis eſt triplici ratione. *Primo* quia patrem cœleſtem lætificat, ſecundum illud Prov. 10. *Filius ſapiens lætificat patrem, filius verò ſtultus mœſtitia eſt matris ſuæ*. 1. *Secundo* quia de diabolo triumphat ſecundum illud Job 26. *Prudentia ejus percuſſit ſuperbum*. Diabolus aſtutia pugnat contra nos. Geneſ. 3. *Serpens erat callidior cunctis animantibus*, &c. Et nos prudentia contra eum pugnare debemus. Unde ſerpens Moyſi devoravit ſerpentes magorum Exod. 7. In Pſ. 106. *Omnis ſapientia eorũ devorata eſt*. 2. *Tertio* quia prudentia eſt unum illorum quatuor, quibus nihil utilius eſt in vita hominibus. Sap. 8. *Sobrietatem & prudentiam docet & juſtitiam & virtutem, quibus utilius nihil eſt in vita hominibus*. Prov. 3. *Beatus homo qui invenit ſapientiam, & qui affluit prudentia*. 3.

Prudentia de qua hic ſermo, non eſt prudentia carnis.

Sed notandum quod prudentia ista ad quam ſic monemur, non eſt *prudentia carnis*. De qua Rom. 8. *Prudentia carnis mors eſt*. Delectationes enim prohibitas, quæ quaſi venenatæ ſunt, homini procurat. Non eſt etiam ſapientia iſta, de qua Jac. 3. *Non eſt ſapientia deſurſum deſcendens, ſed terrena animalis, Diabolica*. *Terrena* eorum, qui terrenis, quæ aliquirunt, ad modum talpæ ſe ſepelium. *Animalis* verò eſt ſapientia eorum, de quibus dicit Seneca. Quoſdã ventri obedientes, loco animalium numerauimus, non hominũ. *Diabolica* verò eſt illorum, qui exemplo diaboli exaltant ſe quantum poſſunt. Iſa. 14. *In cœlum conſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum*, &c. Non attendentes quanta dejectio ſecuta ſit, unde ſubdit. *Verumtamen ad infernum detraheris in profundum lacus*. Volunt Lucifero ſimiles eſſe Altiſſimo, ſed ſuperbi homines quodammodo volunt eſſe ſupra Altiſſimum, dum voluntatem ſuam voluntati Dei proferunt. Et dum voluntatem ſuam impleri volunt, ſive ſit juſta ſive injuſta, cum Deus ſolũ velit voluntatem ſuam adimpleri, ex quo juſta eſt. De hac prudentia legitur 1. Corint. 1. *Perdam ſapientiam ſapientium, & prudentiam prudentium reprobabo*. Iſta prudentia ad quam admonemur, *prudentia ſpiritus* eſt, de qua Rom. 8. *Prudentia ſpiritus vita & pax*. Hanc nullus habet niſi qui in paradiſum vadit. Eccleſiaſt. 6. *Quid habet amplius ſapiens à ſtulto? & quid pauper, niſi ut pergat illuc, ubi eſt vita?* Nullus verò prudens qui eſt, ſciens & volens vadit ad mortem ſuam. Non eſt aliquis ita ſapiens, quin poſſet repugnari ſecum, ſi quæreretur ab eò quo iret, & reſponderet, vado ſuſpendere me. Sic nullus eſt qui in infernum vadit, quin ſtultus ſit, quantumcunque ſapiens videatur. Hæc ſapientia *non invenitur in terrâ ſuaviter viventium*. Job. 28. Hæc eſt ſapientia ſanctorum, de quâ Auguſtinus. Sapientia ſanctorum eſt hîc temporaliter cruciari, & in æternum delectari. Qui vult hanc ſapientiam habere, ſtultus fiat, ut ſit ſapiens ſecundum illud 1. Corinth. 3. *Si quis videtur inter vos ſapiens eſſe in hoc ſæculo, ſtultus ſit, ut ſit ſapiens. Sapientia enim hujus mundi ſtultitia eſt apud Deum*. Et notandum quod omnis peccator ſtultus, eſt quod poteſt probari quatuor rationibus. *Primo* per hoc, quod magnã hæreditatem, per ſtultitiam ſuam amittit, ſcilicet regnum cœlorũ, ſimilis Eſaũ, qui pro lenticula vendidit jus primogenituræ ſuæ, Geneſ. 25. & Thren. 1. *Dederunt pretioſa quæque pro cibo ad refocillandam animam*. *Secundo* per hoc quod amiſſam hæreditatem recuperare negligit, cùm eam recuperare poſſit pro nihilo habens tetram deſiderabilem, & ideò cùm vellet recuperare non poterit. *Tertio* per hoc, quod in laqueo ejus ſcienter ſe ponit, qui cum ad mortẽ quærit. Laqueus iſte peccatum eſt. Job 18. *Immiſit in rete pedes ſuos & in maculis ejus ambulat*. Gregorius. Qui pedes in rete mittit, non cum voluerit exit, ſic qui in peccatis ſe dejicit, non mox cùm voluerit ſurgit. Qui in laqueis retis ambulat, greſſus ſuos ambulando implicat, & dum ſe expedire ad ambulandum nititur, ne ambulet obligatur. Prov. 5. *Iniquitates ſuæ capiunt impium, & funibus peccatorum ſuorum conſtringitur*. Immo quod plus eſt funibus peccatorum ſuorum unuſquiſque ad infernũ ſuſpenditur. Unde patet quanta ſit fatuitas ejus, qui mortaliter peccat, qui voluntariè funem facit quo in inferno ſuſpenditur. Et ut breviter dicam, qui peccatum facit, mortem ſuam facit. Sap. 1. *Deus mortem non fecit*, &c. Paulò poſt. *Impij manibus & verbis accerſierunt illam*, &c. Sap. 16. *Homo per malitiam occidit animam ſuam*. *Quarto* per hoc, quod juſtitiam Dei non timent, cùm tamen ſciant tot homines & tot Angelos damnatos propter tranſgreſſionem mandatorum Dei. Sicut omnes dæmones quandoque fuiſſe Angelos, & propter tranſgreſſionem mandati divini dæmones factos. *Item* propter inobedientiam primorum parentum, ſciunt totum genus humanum morte temporali condemnatum. *Item* ſciunt omnes exceptis octo propter peccata ſua in diluvio eſſe ſubmerſos. Gen. 7. *Item* quinque civi-

Non terrena.

Non animalis.

Non diabolica.

Sed eſt prudentia ſpiritus vel

Peccatores qui ſint ſtultũ.

Omnis peccator eſt ſtultus.

1.

2.

3.

4.

tates igne & sulphure succensas propter peccata sua. Genes. 19. & tamen nondum justitiam Dei timent. Psal. 87. *Numquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua? &c.*

Prudentiæ bonæ sunt quatuor species.

Et Notandum est quod Prudentia ad quam hic monemur, Quatuor habet species. Primum est providentia, ad quam monemur Proverb. 6. Cum dicitur. *Vade ad formicam O piger & considera vias ejus, & disce sapientiam. Quæ cum non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat in æstate cibum sibi & congregat in messe, quod comedat.* Et ejusdem 10. *Qui congregat in messe, est filius sapiens: qui autem stertit æstate, filius confusionis est.* Exemplum providentiæ habemus in Joseph Genes. 41. Qui in septem annis fertilitatis congregari fecit quæ necessaria erant septem annis sterilitatis futuris. Sapienti enim neque quod ante oculos habet, fugere licet, rerum exitus prudentia metitur. Senec. Si prudens es anime tuus, rebus temporibus dispensetur. Præsentia ordina, futura provide, præterita recordare. Quæ est sine hac specie prudentiæ similis est habenti debilem visum, qui non sufficie ea, quæ remota sunt invenire. Hoc luminare cœlesti aspicit homo futura ut prudentia. Sap. 8. *Sapientia attingit a fine usque ad finem fortiter & disponit omnia suaviter.* Secunda species est *circumspectio*, quæ est contrariorum vitiorum cautela. Ad hanc pertinet se cavere avaritiam, ut non incidamus in prodigalitatem, sic fugere temeritatem, ut non incidamus in pusillanimitatem. Ad hanc monemur proverb. 4. Ubi dicitur: *Omni custodia serva cor tuum.* Dicturus (*custodia*) præmisit (*omni*) ne hinc hostibus fores claudas & alibi aditus pandas, sed omnes fores hostibus claudas. Hanc speciem prudentiæ non habent, qui paupertatem præsentem, vel alia mala præsentia ita fugiunt, quod in mala æterna incidunt, similes equis umbraticis, qui fugiant umbras periculorum & vera pericula incurrunt. Vera bona & vera mala sunt vitæ futuræ, præsentia verò mala & bona umbræ sunt illorum, immò minus sunt quàm umbræ respectu futurorum. Hæc species prudentiæ commendatur nobis Ezech. 1. ubi dicitur quod *totum corpus plenum erat oculis in circuitu.* Tertia species est *cautio*, vel *discretio*, ad quam pertinet discernere à virtutibus vitia virtutum speciem prætendentia. Isidorus. Quædam vitia virtutum speciem præferunt, unde pernitiosus suos sectatores decipiunt, quia se sublevamine virtutis tegunt. Nam sub prætextu justitiæ crudelitas agitur, & remissa segnicies mansuetudo creditur sapiens. Nullæ sunt occultiores insidiæ, quam quæ latent in similitudine officii. Hoc lumine cœlesti inspiciuntur res non solum superficialiter, sed etiam interius. Seneca. Quæ decipiunt nihil solidi habent, tenue est mendacium, perluceſi diligenter inspexeris. Qui hanc speciem non habent, frequenter incurrunt illam maledictionem. Isa. 5. *Væ qui dicitis malum bonum & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras &c.* Qui hanc speciem prudentiæ habent, agnoscunt sub abundantia temporalium magnam indigentiam, sub lætitia magnam tristitiam, sub gloria ignominiam, sub pulchritudine immunditiam. Augustinus. Cum iniquis omnia sunt pulchra & ipsi sunt turpes. Seneca. Horum qui felices vocantur hilaritas ficta est & gravis tristitia, eo quidem gravior, quod interdum non licet palam esse miseros, sed inter risum ac cor ipsum extendentes necesse est agere felices. Quarta species est *docilitas*. Ad hanc pertinet erudire imperitos. Circa quæ tria vitanda sunt. *Primum* est ne alios informantes nos ipsos negligamus. *Secundum* est ne ignota pro cognitis habeamus & eis temerè assentiamus, hoc enim est præsumptio. Quod vitia qui

1. Providentia.

2. Circumspectio.

3. Discretio.

4. Docilitas activa. Vitanda his tria sunt.

cavere volunt, adhibeat, &c. [illegible] & difficilibus, quæ non sunt [illegible] studium non adhibeamus [illegible] riosaris; est enim curiositas [illegible] nimiam operam impendere. Cæterum [illegible] prudentiæ influunt. Prov. 5. [illegible] *aquam de tuis fontibus, & fluenta de medio puteorum tuorum.* Deveniat fontes tui foras. [illegible] doctrina Christiana. Omnis res [illegible] deficit, dum habetur & non datur, [illegible] tur, quando habenda est.

Curiositas quid sit.

Ad prudentiam hanc nos Dominus Matthæi 10. dicens: *Estote prudentes sicut serpentes.* [illegible] pro capite corpus exponit, & ad [illegible] terem pellem in arcto se ponit, & ne audiat vocem incantatoris, unam aurem caudæ, aliam terræ obstruit. In *piscibus* docemur caput nostrum scilicet Christum plusquam virum proprii corporis amemus. Rom. 8. *Quis nos separabit a charitate Christi?* & post. *Certus sum quia neque vita &c.* In *secundo* docemur ut in arcta pœnitentia veterem consuetudinem deponamus secundum illud ad Ephes. 4. *Deponere vos secundum pristinum conversationem veterem hominem, qui corrumpitur secundum [illegible] desiderii errores; in tertia verò docemur quod circa suggestiones Diaboli; aures cordis obturemus memoria nostra vilitatis & miseriæ. Eccles. Sirac. 7. In omnibus operibus tuis memorare novissima tua & in æternum non peccabis.* Sapientia Summa Philosophia est assidua mortis meditatio. Ad prudentiam etiam monet nos Salomon exemplo quatuor minimorum animalium Proverb. 30. dicens. *Quatuor sunt minima terræ, & ipsa sunt sapientiora sapientibus. Formicæ populus infirmus, qui præparat in messe cibum sibi: Lepusculus plebs invalida, quæ collocat in petra cubile suum: regem locusta non habet & egreditur universa per turmas suas. Stellio manibus nititur, & moratur in ædibus regis.* In *formica* commendatur nobis prudentia, ut prius dictum est. In *lepusculo* verò, quia est animal timidum, & velociter fugiens, & collocat in petra cubile suum, commendatur nobis diffidentia de propriis viribus, & confidentia in Deo, quæ reperitur in hominibus timoratis. In *locusta* verò, quæ saltat, ardens desiderium æternorum. In *stellione* verò, alas non habente, sed manibus nitente, commendatur nobis diligentia in operatione, quæ in illis, qui à natura tardi sunt ingenii, supplet quod minus à natura habent. Ingeniosi enim per negligentiam in imis remanent, & simplices quos ingenii pneuma non adjuvat, ad attingenda æterni regni mœnia virtus operationis levat. Stellio adhuc alio nomine ad literam vocatur lacertulus. Hæc quatuor operamur humilitas in viris sanctis; *ubi est humilitas, ibi & sapientia.* Proverb. 11. Verus humilis agnoscit infirmitatem suam & præoccupat ante tempus necessitatis sibi providendo. *Item* de viribus propriis non confidit, sed in Deo fiduciam suam ponens fortior efficitur. Isa. 40. *Qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem. Item* si per desiderium quandoque ad cœlestia salat, tamen per considerationem propriæ vilitatis ad terram decidit. Item tarditatem ingenii sui, quam agnoscit, diligentia supplet. Item Notandum quod specialiter oportet nos esse prudentes contra tentationes Diaboli, quæ in Psalmo 90. notatur cum dicitur. *Non timebis à timore nocturno &c. Prima* est *timor nocturnus*, idest, timor adversitatis, contra quem *scuto circumdabit te veritas ejus*, scilicet veritas quæ habetur, Rom. 8. *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Secunda* est *sagitta volans in die*, id est, vana gloria, tentans

A Domino ad prudentiam hanc monemur exemplo serpentis. 1.

Ad eandem Salomon nos hortatur exemplo quatuor animalium.

1. Formica.
2. Lepusculus.
3. Locusta.
4. Stellio vel Lacertus.

Humilitas quatuor virtutes horum animalcul. rum operatur in bonis.

1.
2.
3.
4.

Prudentia vincit quatuor tentationes Dæmonis.

1.

2.

in prosperitate, contra quam est scutum illud. 1. Corinth. 4. *Quid habes, quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?* Tertiò est *negotium perambulans in tenebris*, id est, honoris ambitio umbrata tenebris falsæ religionis; contra quam scutum est illud. Luc. 18. *Omnis, qui se exaltat, humiliabitur.* Quarto est *demonium meridianum*, quando scilicet angelus Sathanæ transfigurat se in Angelum lucis, tentans sub specie boni; contra quam scutum est illud. 1. Joan. 4. *Nolite credere omni spiritui.* Ideò quærit Josue ab angelo, *noster es, an adversariorum?* Josue 5. Et B. Virgo turbatur in sermone angeli. Unde Bernardus: Maria turbatur in sermone angeli, dolum (ni fallor) suspicans.

DE EADEM.

SERMO TERTIVS.

SUMMARIUM.

Recensentur hoc sermone aliquot utilitates, quas oratio vigilans parit & Charitas, qua vesti comparatur.

SERMO LVIII. Vigilandū est nobis in precibus.

Estote prudentes & vigilate in orationibus &c.

PRudentes esse debemus, id est, prævidentes futura pericula; & vigilare in oratione, ut digni simus fugere ea. Unde Luc 21. *Vigilate omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere omnia ista, quæ futura sunt.* 1 2. *Item* vigilare debemus in oratione abigendo muscas à sacrificio orationis, exemplo Abraham abigentis volucres. Genes. 15. Eccles. 10. *Muscæ morientes perdunt suavitatem unguenti.* 3. Vigilare etiam debemus ne Diabolus furetur nobis cor nostrum, quod frequenter accidit orantibus. 2. Reg. 7. *Invenit servus tuus cor suum ut oraret te.*

Sine Charitate nihil prodest.

Sequitur (*Ante omnia mutuam in vobismetipsis charitatem continuam habentes, quia charitas operit multitudinem peccatorum*) Charitas ante omnia habenda est, quia sine ea alia nihil prosunt. 1. Cor. 13. *Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Opera de genere bonorum sine charitate non sunt bona, sed similitudines bonorum. Seneca. Apud sapientes sunt honesta, apud vulgus verò simulachrum rerum honestarum. Et Notandum quod charitas vestis est vitalem calorem in homine custodiens, quam quicunque non habet, frigore moritur. Joan. 3. *Qui non diligit, manet in morte.* Charitas etiam vestis est abomnibus muniens. Non habenti Charitatem, nocent omnia tam prospera quam adversa: habenti verò Charitatem, omnia prosunt, secundum illud ad Rom. 8. *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Charitas etiam vestis est turpitudinem peccatorum operiens, unde hic dicitur: *Charitas operit multitudinem peccatorum.* Qui hanc vestem non habet, quasi nudus est. Apoc. 16. *Beatus qui custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet & videant turpitudinem ejus.* Et ejusdem 3. *quia dicis, dives sum & locupletatus & nullius egeo, & nescis quia tu es miserabilis & pauper & cæcus & nudus.* Et subditur. *Suadeo tibi emere aurum ignitum &c.* In quo innuitur quod per aurum charitas intelligitur, quam qui non habebit, pauper & nudus erit. Charitas etiam vestis nuptialis est, quæ hominem dignum facit ingressu regni cœlestis. Hanc quicunque non habet, indignus est consortio Dei & angelorum. Omnis ornatus absque Charitate velut saccus est, in quo non licet intrare aulam cœlestis regis. Unde Hester 4. legitur, quod non erat licitum indutum sacco intrare aulam regis Assueri, qui beatitudo interpretatur.

Charitas est vestis ad quæ prosit. 1. 2. 3.

IN DIE SANCTO PENTECOSTES.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Hic sermo ostendit. I. quæ beneficia à Christo & S. Spiritu hodie hominibus collata sint, ob quæ Deus sit glorificandus. II. Exemplo Discipulorum Christi proponit aliqua, quibus ad digne recipiendum S. Spiritum præparemur, quod ad fidelium utilitatem pertinet.

Erant omnes discipuli pariter in eodem loco. *Actor. 2.*

SERMO LIX. Ecclesia hæc solemnitate duo spectat.

HOdie celebrat Ecclesia solennitatem Spiritus sancti habens respectum ad *duo*, scilicet ad *gloriam Dei & utilitatem fidelium.* Vult enim ut fideles attendentes id quod Deus est operatus tali die, glorificent eum & gratias agant ei de tanto beneficio, & præparantes se debito modo exemplo Apostolorum, sperent se eundem spiritum recipere. Hodie Christus se Deum ostendit qui prius se Dominum mundi ostenderat. In hoc se Deum ostendit, quod spiritum sanctum, qui Deus est Ecclesiæ dedit, non enim est minor dator dono suo. Augustinus. Magna misericordia Dei, donum dat æquale sibi. Nam Spiritus sanctus donum est. Hoc prædixerat Dominus, dicens. Joan. 16. Spiritus qui à patre procedit, *ille me clarificabit.* Ostenderat se dominum Christus maris & eorum quæ in mari sunt, cùm super mare ambulavit, & mare se solidum ei præbuit, & staterem in ore piscis inveniendum prædixit. Item Dominum inferni & eorum quæ in inferno sunt, quoniam contrivit portas inferni & Sathanam ligavit. Ostenderat etiam se Dominum terræ & eorum quæ in terra sunt, infirmos curando, mortuos suscitando, quando eadem manu, qua fecerat omnia, quæ defecerant reficiebat. Ostendit etiam se Dominum aëris & omnium quæ sunt in aëre, & cœli & eorum quæ sunt in cœlo, cùm propria virtute ascendit per aëra nube lucidâ sibi obsequente, & receptus est in cœlum angelis ferentibus ei testimonium, quod in cœlum ascendisset, ne putaretur in paradisum terrestrem vel in alium locum translatus sicut Helias & Enoch. Ostenso ergo prius quod esset Dominus omnium, hodie ostendit se esse verum Deum, sicut prius dictum est. Hodie rex noster septuaginta duos milites fecit, eis associans duodecim Barones quos à Deo roboravit, quod per eos totum mundum sibi subjugavit. Duodecim Barones sunt duodecim Apostoli, septuaginta duo milites sunt septuaginta duo discipuli. Bernardus licet magna & plane divina fuerint miracula quæ Dominus gessit in terris, hoc tamen unum super omnia alia enituit, quod in paucis simplicibus totum mundum & omnem sapientiæ altitudinem sibi subjugavit. Et notandum quod quando aliquis fit miles, ensis sibi cingitur, & in collo percutitur, ut gladio hostes percutiat, & ictus viriliter sustineat: sic Dominus cum hos novos milites fecit, verbum Dei eis pro ense dedit, unde ad Hebr. 4. *Vivus est sermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti.* Et ad Ephes. 6. *Et gladium spiritus, quod est verbum Dei.* Ad hoc signandum linguæ apparuerunt super eos. In igne verò qui lucet corroborat, patientia intelligitur. Hodie sponsus Ecclesiæ misit sponsæ suæ, non tantum munus in signum amoris (sicut solent sponsi mittere uxoribus suis munuscula aliqua in signum amoris) sed ipsum amorem misit spiritum sanctum, qui amor est. Ostenderat Deus mundo potentiam & sapientiam suam, sed hodie ostendit bonitatem suam, spiritum sanctum mittendo in mundum. Bernardus. Cogitemus super nos opera Trinitatis, &

I. Hodie Christus Deum ostendit qui.

Ante ostendit se Dominū Matt. 14. Marc. 6. Matt. 17.

Act. 1.

4. Reg. 2. Genes. 5. Hodie Christus fecit discipulos milites.

Misit munus Sponsæ suæ Ecclesiæ S. Spiritum.

Exhibuit mundo bonitatem suam.

& videamus quam ſolicita ſit illa majeſtas, ne nos perderet in æternum. Potenter omnia fecerat, ſapienter omnia gubernabat, ſed latebat bonitas. Item Bernardus. Domine quid eſt homo quia innotuiſti ei? aut filius hominis quia reputas eum? denique mittis ei Unigenitum tuum, mittis ſpiritum tuum, promittis etiam vultum tuum, & ne quid vacet in cœleſtibus ad opera ſolicitudinis noſtræ, etiam illos beatos ſpiritus propter nos mittis in miniſterium. Et *notandum*, quod adventus ſpiritus ſancti in *tribus* differt ab adventu filii. *Primo* Adventus filii Dei duplex eſt. Unus eſt ad homines & pro hominibus in manſuetudine, ſcilicet & benignitate. Alter verò erit contra homines malos in majeſtate & ſeveritate. Sed adventus ſpiritus ſancti ſemper eſt ad homines & pro hominibus. *Secundo* in hoc quod filius Dei venit ad homines, ut cum hominibus converſaretur. Baruch 3. *In terris viſus eſt &c.* Sed ſpiritus ſanctus venit ad homines ut in hominibus habitet ſecundum illud Joan. 14. *Vos cognoſcetis eum, quia apud vos manebit & in vobis erit.* *Tertio* in hoc quod filius ad patrem rediit, ſed ſpiritus ſanctus cum Eccleſia remanſit. Unde multũ debet Eccleſia inſtare in feſto iſto ejus glorificationi, quaſi enim quodam appropriato modo tenetur ei Eccleſia. Ipſe enim prophetas inſtruxit, ipſe Chriſti incarnationem operatus eſt & gentium converſionem. Cùm Chriſtus corporalem Eccleſiæ præſentiam ſubtraxit, ipſe cum ea remanſit ei conſulens, ejus conſolator & infirmitatis ejus adjutor. De *primo* Joan. 16. *Docebit vos omnem veritatem.* Seneca loquens de ſpiritu ſancto, hîc dat, inquit, magnifica conſilia & erecta, ſi credas. De *ſecunda* Joan. 14. *Ego rogabo patrem, & alium paraclitum dabit vobis*, id eſt alium conſolatorem. De *tertio* ad Rom. 8. *Spiritus adjuvat infirmitatem noſtram.* Nullus poteſt ſe ab ejus glorificatione excuſare in quocunque ſtatu ſit. Quia ſi in peccato es, glorificare debes eum, cum ipſe operetur remiſſionem peccatorum. Bernardus. Spiritus ſanctus ſicut nos erigit quadam fiducia, ita Deum inclinat ſua miſericordia ad nos. Si extra peccatum es, ſi tamen debilem te ſentis, glorifica eum tanquam infirmitatis tuæ adjutorem. Si perfectus es & ſpiritualis, glorifica eum, talium enim conſolator eſt, qui carnales conſolationes renuunt. In Pſal. 76. *Renuit conſolari anima mea, memor fui Dei & delectatus ſum.* Spiritus ſanctus eſt ſuavitas ſpirata à patre & filio, quam ſponſus Eccleſiæ ſponſæ ſuæ communicat. Solet ſponſus ſponſæ tradere vel roſam vel aliquid ſuaviter redolens. Sic Chriſtus ipſam ſuavitatem tradit ſponſæ ſuæ. Joan. 3. *Spiritus ubi vult ſpirat.*

Adventus Dei Filii & S. Spiritus in tribus differunt.

Eccleſia debet glorificare S. Spiritum ob beneficia ipſius, quæ.

II. Ad dignè recipiendũ S. Spiritum præparatio.

1. Vnitas & Concordia.

Et ſicut Eccleſia debet vacare hodie glorificationi Dei, ita debet ſe præparare, ut ſpiritum ſanctum digna ſit recipere. Ad quod primum valet unitas, unde diſcipuli erant pariter in eodem loco. Corporaliter ſpiritum ſanctum receperunt, & ſicut erant in uno loco corporaliter, ſic etiam ſpiritualiter, habentes cor unum & animam unam. Qui vult ergo ſpiritum ſanctum recipere, odium ſive diſcordiam à ſe removeat. Spiritus hominis non vivificat membra hominis, niſi ſint unita: ſic ſpiritus ſanctus in corpore Eccleſiæ illos vivificat, qui habent unitatem & concordiam. Ignis etiam lignorum diviſione extinguitur, ſic ignis ſpiritus ſancti in hominibus per diſcordiam. In Pſal. 132. *Quam bonum & quam jucundum habitare fratres in unum.* Quam bonum, id eſt, quam utile. Eccleſ. 25. *In tribus placitum eſt ſpiritui meo, quæ ſunt probata coram Deo & hominibus. Concordia fratrum & amor proximorum, & vir & mulier bene ſibi conſentientes.* *Secundo* præparat ad ſuſceptionem ſpiritus ſancti humilitas & ſtabilitas, quæ duo notantur in hoc, quod ſedentibus Apoſtolis Spiritus ſanctus datur. Unde Gloſſa. Seſſio indicium eſt humilitatis & ſtabilitatis, quibus præparatur ſedes ſpiritui ſancto, qui ſuper humiles requieſcit. Non vult ſpiritus ſanctus intrare hoſpitium aliquod, niſi ibi honorandus ſit. Humilitas verò ſolà honorat eum. Unde Eccleſ. 3. *Magna potentia Dei ſolius, & ab humilibus honoratur.* Bernardus. Semper ſolet humilitas eſſe familiaris divinæ gratiæ. Non venit ſpiritus ſanctus ad hoſpitium in quo nullum invenit. Seneca. Primum argumentum compoſitæ mentis exiſtimo, poſſe conſiſtere & ſecum morari. Valet *etiam* ad hoc quod aliquis ſpiritum ſanctum ſuſcipiat, ſi ei appropinquet & obſtacula removeat. Jacob. 4. *Appropinquate Deo & appropinquabit vobis.* Sicut à lumine ſolis & à calore impeditur aliquis alicujus rei terrenæ oppoſitione; ſic à ſuſceptione ſpiritus ſancti aliquis impeditur amore rei terrenæ ſcilicet, vel divitiarum, vel delitiarum, vel honorum. Job. 38. *Per quam viam ſpargitur lux, dividitur æſtus ſuper terram.* Tunc lux ſpargitur, cum ſerenum eſt, vel quando aër ſerenus eſt, non habens aliquam terrenam groſſitiem impedientem. Æſtus verò dividitur ſuper rem aliquam, quando illud à quo eſt æſtus propinquius efficitur. Sic lux divinæ ſapientiæ illuminat cor hominis, quando nulla terrenitas hoc impedit. Æſtus verò, id eſt, ignis ſpiritus ſancti ſuper terram dividitur, cum ei appropinquatur. Et quaſi ſpiritui ſancto obviam vadit, qui cor ſuum ad cœleſtia erigit, ſpiritus enim ſanctus deſurſum venit, ſecundum illud. Jacob. 1. *Omne datum optimum & omne donum perfectum &c.* Ad hoc ſignificandum diſcipuli receperunt ſpiritum ſanctum, cum eſſent in ſuperiori parte domus, unde ſuper illud Actor. 2. *In eodem loco*, dicit Gloſſa. Qui ſpiritum ſanctum deſiderat, carnis domicilium mentis contemplatione tranſcendens calcat. In homine ſunt duæ manſiones. In inferiori manſione habitat, qui ea quæ carnis ſunt cogitat & deſiderat. In ſuperiori manſione habitat qui ad ea quæ ſurſum ſunt, mentem levat. Item notandum quod ſicut aliquis declinat ad hoſpitium, in quo ſcit deſiderari adventum ſuum, præcipuè cum dominus hoſpitii multum ſuper hoc rogat eum; ſic ſpiritus ſanctus venit ad eos qui ſunt in oratione & deſiderant adventum ſuum, unde oratio unum eſt illorum quæ maximè præparant ad ſuſceptionem ſancti ſpiritus. Sap. 6. *Præoccupat eos qui ſe concupiſcunt &c.*

2. Appropinquare illi & removere obſtacula rerum terrenarum.

3. Oratio.

Legimus ſpiritum ſanctum in principio Eccleſiæ *tripliciter* datum. *Primo* in *oratione*. Unde cantat Eccleſia de Apoſtolis. *Orantibus Apoſtolis Deum veniſſe nunciat.* Et Lucæ 3. *Oranti Jeſu apertum eſt cœlum, & deſcendit ſpiritus ſanctus corporali ſpecie ſicut columba in ipſum.* *Secundo* in *prædicatione*, unde Actor. 10. *Adhuc loquente Petro, cecidit ſpiritus ſanctus ſuper omnes qui audiebant verbum.* *Tertio manuum impoſitione*, unde Actorum 8. *Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant ſpiritum ſanctum.* Igitur qui vult ſpiritum ſanctum recipere, vacet orationi, audiat prædicationem, & libenter vadat ad confeſſionem, ubi manuum impoſitione datur gratia ſpiritus ſancti. In oratione enim ſervatur deſiderium, deſiderium autem impetrat ſpiritum ſanctum. Unde Dan. 9. *Adhuc me loquente in oratione, ecce vir Gabriel &c.* Et poſt, *dixitque ego veni ut indicarem tibi; quia vir deſideriorum es.* Iſa. 26. *Anima mea deſideravit te in nocte &c.*

S. Spiritus tribus modis datus eſt olim ſicut & nunc.

4. Humilitas & ſtabilitas.

DE EADEM.
SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Affert hic ſermo rationes aliquot cur S. Spiritus in ſpecie linguarum igne arum apparuerit. Deinde ſeptem operationes ignis ſeptem S. Spiritus donis accommodat.

Apparuerunt illis diſpertitæ linguæ tanquam ignis. *Actorum* 2.

SERMO LX.

ID eſt radioli ignei, ad modum linguarum formati, diverſi & diſperſi ſuper Apoſtolorum capita, 2. Actor.

Tria circa hoc verbũ notanda.

Circa quod verbum Tria nobis attendenda ſunt ad inſtructionem noſtram. *Primo* quid in hoc ſignatum ſit, quod in linguis igneis ſpiritus ſanctus apparuerit. *Secundo* quare ſpiritus ſanctus potius linguam elegerit, quàm aliud membrum, ut in ejus ſpecie appareret. *Tertio* quare potius ignem quàm aliud elementum elegerit.

I. S. Spiritus in linguis igneis apparuit.

Circa Primum *tria* notanda ſunt, quod ſcilicet in linguis igneis apparuerit ſpiritus ſanctus. *Primo* quod ſpiritus ſanctus diſcipulos eloquentes redderet, & hoc verbis ardentibus, quod prædicantibus neceſſarium eſt, quia qui non ardet, non incendit, unde de Helia dicitur Eccleſiaſtici. 48. Quod verbum ejus quaſi facula ardebat. *Secundo* ut oſtenderetur quod legem igneam prædicarent, ſcilicet legem amoris, hanc venit enim dominus prædicare & hanc voluit dominus præcipuè à diſcipulis prædicari. Lucæ. 12. *Ignem veni mittere in terram, & quid volo niſi ut accendatur?* & Joan. 15. *Hoc eſt præceptum meum, ut diligatis invicem*, & poſt, *hæc mando vobis, ut diligatis invicem.* Item Joan. 13. *In hoc cognoſcent omnes, quia diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis ad invicem*, & Levit. 6. *Ignis in altari ſemper ardebit, quem nutriet ſacerdos &c.* Has duas ſignificationes tangit Bernardus dicens. Venit ſpiritus ſanctus ſuper diſcipulos in linguis igneis, ut linguis omnium gentium verba ignita loquerentur, & legem igneam igneæ linguæ prædicarent. *Tertio* ut oſtenderetur, quod ſpiritus ſanctus, qui per ignem ſignificatur, loqueretur in eis, ſecundum illud verbum Domini Matth. 10. *Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus &c.* Voluit dominus certificare eos quod ſpiritus ſanctus in eis loqueretur, & ne diffiderent, & ne ſibi attribuerent quod multi ad prædicationem eorum converterentur, & ut ab hominibus ſermo eorum quaſi ſermo Dei audiretur. Hierem. 15. *Si ſeparaveris pretioſum à vili, quaſi os meum eris.* Prædicator pretioſum à vili ſeparat, quando oſtendit quid ſit vile, & quid pretioſum.

II. In ſpecie membri linguæ apparuit.

Circa Secundum notandum quod ſpiritus ſanctus *triplici* ratione in ſpecie linguæ potius quam in ſpecie alterius membri apparuit. *Primo* quod lingua igne infernali multum ſuccenſa eſt, ideo igne ſpiritus ſancti multum indigebat Jacobi. 3. *Lingua ignis eſt, univerſitas iniquitatis.* Lingua conſtituitur in membris noſtris, quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam nativitatis noſtræ, inflammata à Gehenna. *Secundo* quia valde difficile eſt linguam regere, ideò præ cæteris membris gratia ſpiritus ſancti indiget. Prov. 16. *Hominis eſt animam præparare, & Domini gubernare linguam.* Et Jacob. 3. *Omnis natura beſtiarum & volucrum & ſerpentum & cæterorum domantur & domita ſunt à natura humana, linguam autem nullus hominum domare poteſt.* *Tertio* quia membrum valdè utile eſt, ſi bene regatur. Proverb. 10. *Vena vitæ os juſti.* Proverb. 15. *Lingua placabilis, lignum vitæ.*

III.

Circa Tertium verò notandum, quod ideò ſpiritus ſanctus in igne potius quam in alio elemento apparuit, quia ignis habet ſeptem operationes per quas ſeptem dona ſpiritus ſancti intelligi poſſunt. *Prima* eſt quod *purgat*, ut patet in auro & argento, quæ in igne purgantur; & hoc pertinet ad *donum timoris*, cujus eſt purgare à peccatis. Eccleſ. 1. *Timor domini expellit peccatum. Nam qui ſine timore eſt, non poterit juſtificari.* Et ibid. Timor domini ſcientiæ religioſitas, religioſitas cuſtodit & juſtificabit cor. Nec mirum ſi timor Domini à peccatis purgat, cùm habeat pro fornace tam ignem purgatorii, quam ignem inferni. Cùm ſine timore juſtificatio non fiat, frequenter cogitanda eſſent quæ timorem nobis poſſent incutere, ut ſunt pœnæ, quas legimus Dominum intuliſſe etiam in præſenti pro diverſis peccatis, & diſtrictio extremi judicii & pœnæ purgatorii & inferni. *Secunda* operatio ignis eſt, quod *liquefacit*, & ſic quod durum erat molle efficit. Et hoc pertinet ad *donum pietatis*, quod cor hominis quodammodo liquefacit, ut hominibus coaptet ſe, gaudendo cum gaudentibus & flendo cum flentibus. Hoc donum ſpiritus ſancti Paulus habebat dicens. 1. Cor. 10. *Quis infirmatur & ego non infirmor? Tertia* operatio ignis eſt quod *incinerat*, & ſic quæ omnino diſtincta erant, unum facit. Quod pertinet ad *donum ſcientiæ*, quod ſecundum Auguſtinum hominem facit interius lamentantem & non exterius ſe jactantem. Et ſecundum illud. Eccleſiaſtæ 1. *Qui addit ſcientiam, addit & dolorem.* Donum etiam ſcientiæ valet ad hoc ut homo bene converſetur in medio pravæ & perverſæ nationis. *Quarta* operatio ignis eſt, quod *ſurſum tendit*, quod pertinet ad *donum conſilii*. Conſilia enim pertinent ad eminentiam vitæ & perfectionem, ut illud Matth. 19. *Si vis perfectus eſſe, vade, & vende quæ habes, & da pauperibus. Quinta* operatio ignis eſt, quod lutea & fragilia *conſolidat*, quod pertinet ad *donum fortitudinis*. Luc. 24. *Sedete in civitate quoadusque induamini virtute ex alto.* Hoc igne conſolidatus fuit Petrus, quando ibat gaudens à conſpectu concilii, quia dignus habitus eſt pro nomine Jeſu contumeliam pati. Actuum 5. qui prius ad vocem ancillæ negaverat dominum Matth. 26. *Sexta* operatio eſt quod *illuminat*, quod pertinet ad *donum intellectus*. Thren. 1. *Miſit ignem in oſſibus meis, & erudivit me.* Oſſa Eccleſiæ Apoſtoli fuerunt, qui totum corpus Eccleſiæ ſupportabant, exterius dura per patientiam adverſorum, interius verò dulcedinem pietatis & manſuetudinis habentes velut medullam. Ex hoc poſſumus agnoſcere fatuitatem eorum, qui in Prælatis Eccleſiæ cauſantur, eo quod ſunt conſtantes & immobiles in via veritatis. Ridiculum enim eſt duritiam reprehendere in oſſibus, cum in eis potius hoc laus ſit. *Septima* operatio ignis eſt, quod *inflammat*, quod pertinet ad *donum ſapientiæ*, cui præ magnitudine ſaporis ſpiritualia ſapiunt. Sicut enim cibus ſapit magis eſurienti; ſic & ſpiritualia magis ſapiunt amanti. Ad Coloſſ. 3. *Si conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt quærite.*

In ſpecie Elementi ignis apparuit.

Septẽ operationes ſeptem dona S. Spiritus denotant.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

DE EADEM.
SERMO TERTIVS.

SUMMARIUM.

Explicatur I. *hoc ſermone quomodo tres ſtatus incipientium, proficientium, & perfectorum, à S. ſpiritu in columba flatus & ignis figuris, olim apparente inſtruantur.* II. *in quibus S. ſpiritus requieſcat, in quibus non.* III. *diverſam eſſe repletionem S. ſpiritus, quid faciendum ut eo repleamur, & repletionis hujus quæ ſint ſigna.*

Apparuerunt illis diſpertitæ linguæ &c.

NOta ſpiritum ſanctum figuratum eſſe tribus figuris, *primo in columba.* Lucæ 3. Ubi in

SERMO LXI.

S. ſpiritus figuratus fuit tribus.

ſpecie

ſpecie columbæ deſcendit ſuper Chriſtum baptizatum. *Secundo* in *flatu* Joan.20. Quando dominus inſufflavit & dixit diſcipulis ſuis. *Accipite ſpiritum ſanctum. Tertio* in *igne*. Actorum 2. Et pertinent hæ tres figuræ ad tres ſtatus juſtorum. *Prima* pertinet ad incipientes, *ſecunda* ad proficientes, *tertia* ad perfectos. Circa Primum notandum, quod incipientes ad bonam vitam *primo* debent habere gemitum pro cantu. Debent enim recogitare omnes annos ſuos in amaritudine animæ ſuæ. Hierem. 6. *Luctum unigeniti fac tibi, planctum amarum.* Ad talem pertinet doloris pœnitentialis cinerem tanquam panem manducare. Nec mirum ſi anima pœnitens luctum habeat pro cantu, cùm Deus luctum illum cantum reputet, præmio regni æterni illum remunerando. Iſai. 23. *Sume cytharam, circui civitatem meretrix oblivioni tradita: bene cane, frequenta canticum*, canticum, inquam confeſſionis. *Secundo* ad ſimilitudinem columbæ uti debet puro grano, ut placeat ſibi à malo abſtinere & bona agere. Nõ enim ſufficit lugere præteritam injuſtitiam, niſi homo eſuriat etiam juſtitiam, unde poſt illud: *Beati qui lugent*, ſequitur immediate: *Beati qui eſuriunt juſtitiã.* Matth. 5. Erubeſcant illi, *qui lætantur cùm malefecerint, & exultant in rebus peſſimis.* Proverb. 2. Qui à columba exemplum ſumere nolunt, ſunt, qui potius corvi volunt eſſe, homines carnales cadaveribus adhærentes. *Tertio* debet qui bonam vitam inchoavit exemplo columbæ manere ſuper aquas doctrinæ, ut umbram accipitris infernalis, ſcilicet umbram peccati agnoſcat & à Diabolo caveat. Cantic. 5. *Oculi ejus ſicut columbæ ſuper rivulos aquarum.* *Quarto* exemplo columbæ nidificare debet in petra. Petra quæ non flectitur, Chriſtum ſignificat, præcipuè in ſtatu crucis, ubi occidi potuit, ſed non vinci. In hac petra nidum ſuum facere debet, qui bonam vitam inchoat, juxta illud Cantic. 2. *Veni columba mea in foraminibus petræ.* Foramina petræ ſunt vulnera Chriſti in cruce. Bernardus. Ubi vita firma, quæ infirmis requies, niſi in vulneribus ſalvatoris. In foraminibus petræ tantò illic ſecurior habito, quantò ille potentior eſt ad ſalvandum. Idem. Devotus miles non ſentiet ſua, dum benigni ducis vulnera intuebitur. *Quinto* ad modum columbæ ſimpliciter intuetur; dum in operibus ſuis ad Deum habet intentionem. Matth. 6. *Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebroſum erit.* Oculus dicitur hic intentio. De hac ſimplicitate dicit Bernardus. Simplicitas eſt perfecte ad Deum converſa voluntas, unam petens à domino, hanc requirens &c. Vel ſimplicitas eſt in converſatione vera humilitas, virtutis conſcientiam magis amplectens quam famam. *Sexto* debet eſſe abſque felle malitiæ, potius eligens mala ſuſtinere quàm inferre; quia apud Chriſtianos non eſt miſer qui patitur contumeliam, ſed qui facit, ut dicit Hieronymus. Ruſticus eſt qui facit ruſticitatem, non cui fuit. Qui bonam vitam inchoavit, non debet tantum timere malum pœnæ, ut metu illius proſiliat in malum culpæ, quod incomparabiliter magis timendum eſt. *Septimo* exemplo columbæ congregatim volantis concordiam cum proximo debet habere. In Pſal. 132. *Ecce quam bonum, & quam jucundum habitare fratres in unũ &c.* Eccleſ. 25. *In tribus placitum eſt ſpiritui meo, quæ ſunt probata coram Deo & hominibus. Concordia fratrum &c.* Circa Secundum verò notandum quod ſpiritus ſanctus ideò per flatum voluit deſignari, ſive per ſpiritum qui attrahitur ad cor refrigerandum, ut oſtenderetur ejus neceſſitas. Inter omnia enim maximè neceſſarius eſt vitæ humanæ ſpiritus iſte. Non enim poteſt homo durare per unam horam abſque ipſo, cum ſine cibo & potu multis diebus durare poſſet. Sic vitã animæ maximè indiget ſpiritu ſancto, ſine ipſo enim non poſſet ad horam durare. Et debent illi qui in bono proficiunt ſic ſe habere ad ſpiritum ſanctum, ſicut ad ſpiritum quem attrahimus ad cordis refrigerium nos habemus. Cavere enim debent diligenter, ne ſolicitudine vel amore terrenorum impediatur adventus ſpiritus ſancti. Sicut viſcoſo humore exiſtente in meatu, per quem ſpiritus nervorum attrahitur, fit difficultas reſpirandi, & quandoque homo ſuffocatur, ſic & animæ accidit. Matth. 13. Lucæ 8. Solicitudo hujus ſæculi & fallacia divitiarum ſuffocant verbum. Prov. 4. *Omni cuſtodia ſerva cor tuum; quia ex ipſo vita procedit.* Frequenter etiam debent aperire os cordis per deſiderium, & orando attrahere ſpiritum ſanctum ad refrigerandum cor ab ardore vitiorum ſecundum illud. Pſalm. 118. *Os meum aperui & attraxi ſpiritum.* Pſal. 26. *Animã mea deſideravit te in nocte &c.* Aliter anima tota incenditur. Attrahendus eſt etiam ſpiritus ſanctus, ut inde vox prædicationis, vel orationis, vel laudis divinæ, vel gratiarum actionis formetur. Actorum 2. *Repleti ſunt omnes ſpiritu ſancto & ceperunt loqui.* Circa Tertium verò notandum eſt quod ſicut ignis ſubjectum ſuum in cinerem redigit, ſic ignis ſpiritus ſancti viros perfectos per humilitatem incinerat, & adnihilat, juxta illud. Geneſ. 18. *Loquar ad dominum meum cum ſim pulvis & cinis.* Sicut etiam ignis id quod juxta ſe eſt ſibi aſſimilat, ſic vir perfectus proximum ſuum ſibi aſſimilat, dum eum ad Deum convertit. Carbo mortuus poſitus cum vivis aut incenditur ab aliis, aut alios extinguit: ſic viri perfecti ad modum ignis morti ſe exponunt, ut alios vivificent, intelligentes nullum ſacrificium majus & carius eſſe Deo quam zelum animarum ſecundum Gregorium. Viri perfecti ad modum ignis ſemper tendunt ſurſum, converſatio enim eorum in cœlis eſt jam in ſpe, & deſiderant ibi eſſe in re. Cupiunt enim diſſolvi & eſſe cum Chriſto. Et mortem habent in deſiderio, & vitam in patientia, ad Roman. 7. *Infelix homo quis me liberabit de corpore mortis hujus.* Et in Pſalm. 119. *Heu mihi quia incolatus meus prolongatus eſt.*

Sequitur, *Seditque ſuper ſingulos eorum ſpiritus ſanctus*, ſecundum Gloſſam in ſeſſione intelligitur regia poteſtas, quia ſpiritus ſanctus in ſanctis requieſcit. Vult ſpiritus ſanctus eſſe ut rex in domo, in qua eſt, ut ejus imperio obediatur. Unde Joan. 14. *Si diligitis me, mandata mea ſervate, & ego rogabo patrem. & alium paraclitum dabit vobis.* Item. *Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit.* Et ſubditur: *& ad eum veniemus & manſionem apud eum faciemus.* Item ſpiritus ſanctus in ſanctis requieſcit, & maximè in Chriſto requievit. Unde Iſai. 11. *Et requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini, ſpiritus ſapientiæ &c.* Et in Evangelio Nazaræorum quod hebraicè ſcriptum eſt, ità legitur factum, cùm aſcendiſſet dominus de aqua, deſcendit fons omnis gratiæ, & ſpiritus patris deſcendit & requievit ſuper eum & dixit ei. Exſpectabam te fili in omnibus prophetis ut venires & requieſcerem in te, tu es enim requies mea, tu es filius meus primogenitus, qui regnas in ſempiternum. Et *notandum* quod in *tribus* generibus hominum non requieſcit ſpiritus ſanctus. *Primo* in eis qui ab ingreſſu domus ſuæ quaſi manibus eum repellunt, dum malis operibus impediunt, ne ad eos ingrediatur, qui ſine dubio magnam contumeliam ſpiritui ſancto faciunt. Unde ad Hebr. 10. *Irritam quis faciens legem Moyſi, ſine ulla miſeratione, duobus vel tribus teſtibus morietur. Quanto magis putatis deteriora mereri ſupplicia, qui filium Dei conculcaverit, & ſpiritui gratiæ contumeliam fecerit.* Talis

Hæc ad tres ſtatus ſpectant.

I. Incipientes columbæ aſſimilentur.

1. Iſai. 38. Pſal. 101.

2.

Simplicitas quid ſit. Pſal. 26.

6.

7.

Proficientes opus habẽt ſtatu S. ſpiritus, cur.

Perfecti in quibus ſimiles ſunt Igni.

Philipp. 1.

S. Spiritus quomodo requieſcat in Sanctis.

In Chriſto requievit.

In quibus S. Spiritus non requieſcat.

peccat in ſpiritum ſanctum bonitatem ejus contemnens, qui ideò vult diutius eſſe malus, quia Deus eſt ſibi bonus exſpectando eum ad pœnitentiam, & tale peccatum vix remittitur homini. Ad Rom. 2. *Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te addúcit? ſecundum autem duritiem tuam & impœnitens cor theſaurizas tibi iram in die iræ.* 2. *Secundo* non quieſcit in eis plene, qui multitudine venialium quaſi multitudine pulveris eum contriſtant, ad Epheſ. 4. *Nolite contriſtare ſpiritum ſanctum &c.* 3. *Tertio* non quieſcit in eis, qui per mortale peccatum eum à ſe expellunt, & ſpiritum immundum loco illius introducunt, contra illud Apoſtoli 1. ad Theſſ. 5. *Spiritum nolite extinguere.* Spiritus ſanctus ad modum ignis extinguitur vel flatu ſuperbiæ, vel diviſione lignorum diſcordia ſcilicet, vel odio, vel aquæ multitudine, ſcilicet delitiarum.

III. Triplex plenitudo S. Spiritus. 1. 2. 3.

Sequitur, *& repleti ſunt omnes ſpiritu ſancto.* Nota *triplicem plenitudinem*, ſcilicet aptam, æquam & cumulatam. *Apta* plenitudo eſt, ut cum domus dicitur plena hominibus. Talis eſt in viris ſanctis. Actor. 6. *Stephanus plenus gratia &c.* *Æqua* verò plenitudo ut in vaſe quod plenum eſt aqua, & talis fuit in beata Virgine, unde Lucæ 1. *Ave gratia plena.* *Cumulata* eſt plenitudo ſuperfluens, qualis fuit in Chriſto. Joan. 1. *Plenum gratia & veritatis.* Et ibidem. *De plenitudine ejus nos omnes accepimus.* Multum ergo debemus ſperare de ſanctis, amplius de beata Virgine, ſed maxime de Chriſto. Item Notandum quod ei qui vult ſpiritu ſancto impleri neceſſe eſt ut prius evacuetur, ſecundo ut religetur, tertiò ut verè mundetur. *Primo* oportet ut ſpiritu mundi *evacuetur* qui ſpiritum ſanctum vult recipere, mundus enim non poteſt eum accipere, ut legitur Joan. 14. Mundus ibi ſumitur pro his qui habent ſpiritum mundi hujus, ſcilicet pro amatoribus & ſapientibus hujus mundi. Oportet amorem ſuum avertere à mundo iſto qui vult converti ad Dominum, unde ſuper illud. Pſalm. *Diligite dominum omnes ſancti ejus*, dicit Gloſſa ex Auguſtino. Diſce non diligere mundum ut diſcas diligere Deum, averte ut convertaris, funde ut implearis. Idem. Bono implendus es, funde malum. Putas quia melle vult te implere Deus, ſi aceto plenus es, ubi mel pones? Neceſſe eſt *etiam* ut prius *religetur*, vaſe enim non religato non infundet Deus gratiam ſpiritus ſancti. Hanc religationem facit timor, *quia qui timet Deum, nihil negligit.* Eccleſiaſtæ 7. Eccleſiaſtici 1. *Timor domini ſcientiæ religioſitas. Religioſitas cuſtodiet & juſtificabit cor.* Religioſitas quæ ex timore eſt, in duobus conſiſtit, ſcilicet in hoc, quod à malo cuſtodit, & in hoc, quod vivificat, id eſt, ad opera bona incitat. *Item neceſſarium* eſt etiam ut talis verè *mundetur*, & non fictè, ſicut illi qui mundabant quod de foris erant calicis & paropſidis, intus autem pleni erant rapina & immunditia. De quibus loquitur Dominus. Matth. 23. Sap. 1. *Spiritus ſanctus effugiet fictum*, illum ſcilicet, qui fingit ſe mundare ei hoſpitium, & non mundat. Item Notandum quod *quadruplex* eſt ſignum hujus repletionis ſpiritus ſancti. *Primum* eſt ſatietas ſive ſedatio ſitis hujus mundi. Auguſtinus. Qui biberit de fluvio paradiſi, cujus gutta una major Oceano, reſtat ut in eo ſitis hujus mundi extincta ſit. *Secundum* eſt quod flagellatur & non murmurat, vaſa enim plena pertuſa non reſonant. *Non murmur reſonat, non querimonia &c.* *Tertium* ſignum hujus repletionis eſt ſupereffuſio, vel per verba ſpiritualia, *ex abundantia enim cordis os loquitur.* Matth. 12. Eccleſiaſtici 20. *Sapiens in verbis producet ſeipſum.* Vel per alia ſigna exteriora. Prov. 17. *In facie prudentis lucet ſapientia.* *Quartum* eſt humilitas. Gregorius. Mens quæ divino ſpiritu impletur habet evidentiſſima ſigna ſua, veritatem ſcilicet & humilitatem: quæ ſi utraque in una mente perfecte conveniunt, liquet quod de præſentia ſpiritus ſancti teſtimonium ferunt. Bernardus. Magna virtus humilitas, ſine cujus obtentu non ſolum virtus non fit, ſed etiam in ſuperbiam prorumpit.

Implendus S. Spiritu debet.

1. Evacuari, qui.

2. Religari.

3. Mundari.

Repletionis S. Spiritus quatuor ſunt ſigna. 1. 2. 3. 4.

IN DIE SANCTÆ TRINITATIS.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Explicit hic ſermo tres partes thematis de SS. Trinitate. I. pars (Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti) filio Dei. II. (Charitas Dei.) Deo Patri. III. (Communicatio S. Spiritus) ſpiritui ſancto accommodatur.

Gratia domini noſtri Jeſu Chriſti, & Charitas Dei, & communicatio ſancti ſpiritus ſit cum omnibus vobis. 2. *ad Corinth. ult.*

SERM. LXI. Explicantur tres partes thematis hoc ſermone.

ECcleſia in Epiſtola hodierna recolit fidelibus orationem quandam, quam faciebat Apoſtolus pro Corinthiis quibus ſcribebat, ut fideles eandem orationem faciant pro ſe & ſibi charis. Dicit ergo; *Gratia domini noſtri Jeſu Chriſti &c.* Tangitur ibi *Trinitas* perſonarum. *Primo* perſona Filii, antequam nominetur perſona patris, & hoc contra Arrium, ne ſcilicet filius minor patre videatur, ſicut Arrius dixit. *Secundo* perſona patris, cum dicitur: *Charitas Dei*, ſcilicet patris. *Tertio* perſona ſpiritus, cum dicitur: *& communicatio ſancti ſpiritus.* *Vnitas* verò divinæ eſſentiæ innuitur, cum dicitur in ſingulari *ſit*, & non *ſint*.

S. Trinitas hoc themate tangitur qui.

I. Explicatur prima pars thematis de Deo Patre.

Prima verò Pars hujus orationis *multipliciter* poteſt intelligi. *Primo* ſic: gratia à domino Jeſu Chriſto exhibita ſit cum omnibus vobis in corde per jugem memoriam, & in oratione per gratiarum actionem. Ad Coloſſ. 3. *Grati eſtote.* Iſa. 51. *Gaudium & lætitia invenietur in ea, gratiarum actio, & vox laudis.* Multipliciter verò eſt gratia à Chriſto nobis exhibita. *Prima* quod cùm dives eſſet, pro nobis pauper effectus eſt ſecundum illud. 2. ad Corinth. 8. *Scitis gratiam domini noſtri Jeſu Chriſti, quoniam propter vos egenus factus eſt cùm eſſet dives, ut illius inopia vos divites eſſetis.* Cujus gratiæ nos memores eſſe debemus, ut paupertatem proximi libenter ſuſtineamus. Bernardus. Magna abuſio eſt & nimis magna, quod dives velit fieri miſer vermiculus, pro quo Deus majeſtatis & dominus Sabaoth pauper voluit fieri. *Alia gratia* eſt, qua dedit ſemetipſum pro nobis. Eccleſiaſtici 29. *Gratiam fidejuſſoris ne obliviſcaris, dedit enim pro te animam ſuam.* Ad Tit. 2. *Apparuit gratia Dei ſalvatoris noſtri, qui dedit ſemetipſum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate &c.* Auguſtinus loquens de Chriſto. Redemit, inquit, venditus, vivificavit occiſus, honoravit injuriatus. Ad Galat. 2. *Dilexit me & tradidit ſemetipſum pro me. Non ſum ingratus gratia Dei.* Vel, *non abjicio gratiam Dei*, ſecundum aliam litteram. *Alia gratia* eſt ſecundum quam fecit nos cohæredes ſuos ſecundum illud ad Tit. 3. *Benignitas & humanitas apparuit ſalvatoris &c. Ut juſtificati gratia ipſius hæredes ſimus ſecundum ſpem vitæ æternæ.* Ideò ipſe filius carnem aſſumendo venit in mundum, ut ipſemet ad quem pertinebat cœleſtis hæreditas, ſocios nos eſſe vellet. Quantum ipſe deſideret non in hoc ſocios ſuos eſſe ſatis oſtendit Auguſtinus dicens. Mortuus eſt pro nobis unicus Dei; & ne remaneret unicus, mortuus eſt unicus, multos enim filios Dei fecit unicus filius Dei. Emit ſibi fratres ſanguine ſuo. Hoc eſt contra quoſdam homines caninos, qui fratres ſuos vellent eſſe mortuos, ut majorem haberent hæreditatem. Qui ſimiles ſunt Cain, qui fratrem ſuum

Gratia à Chriſto nobis exhibita.

Hæreditatis appetitus ſcelestus.

fratrem occidit. Geneſ. 4. *Omnis qui odit fratrem ſuum, homicida eſt.* 1. Joan. 3.

2. Pulchritudo facies Chriſti.

Secundo ſic poteſt intelligi (*gratia domini noſtri Jeſu Chriſti*) id eſt, placentia ipſius ſit cum omnibus vobis, ut ſcilicet agnoſcatis quàm delectabile ſit ejus faciem videre. Heſter. 15. *Valde mirabilis es domine, & facies tua plena eſt gratiarum.* Hoc dictum eſt Aſſuero, qui interpretatur beatitudo, & tenet figuram Chriſti. Et 1. Petri 1. *In quem deſiderant Angeli proſpicere.* In Pſal. 16. *Faciem tuam domine requiram*, & in Pſal. 79. *Qui regis Iſrael intende* multoties replicatur illud. *Oſtende nobis faciem tuam, &c.* Deus fons eſt omnis dulcedinis. Delitiæ verò quæ inveniuntur in creaturis, velut minimæ guttæ ſunt, quæ inde fluxerunt, quas inimici Dei lingunt, juxta illud Pſalm. 71. *Inimici ejus terram lingent.* Mira ſtultitia hominum, qui fontes dereliquerunt & guttis adhærent, quaſi in fonte poſſit eſſe amaritudo, cum in guttis illis tanquam veſtigiis deduci deberemus ad delicias Dei. Job. 11. *Forſitan veſtigia Dei comprehendes? &c.* David Pſal. 72. *Mihi autem adhærere Deo bonum eſt, &c.* Videre faciem Chriſti paradiſus eſt, etiam ſi in inferno hoc alicui concederetur videre. Videre etiam faciem ejus in quantum homo eſt, nimiam habet jucunditatem, quia *eſt ſpecioſus forma præ filiis hominum.* Placentia ergo Chriſti debet eſſe in cordibus noſtris, ut ad eam ſuſpiremus, & ut comparatione ipſius omnem pulchritudinem tranſitoriam exteriorem contemnamus.

Pſal. 44.

8

Tertio ſic poteſt intelligi (*Gratia domini &c.*) id eſt, gratia quam gratis dat Chriſtus, quæ nos ei gratos reddit, & nos ei gratis etiam graatanter ſervire facit. (*Sit cum omnibus vobis*) quantum gratia ſit deſideranda, require ſuper illud ad Rom. 6. *Gratia Dei vita æterna*, ubi multa habes de commendatione gratiæ. Hæc gratia pretium eſt regni cœleſtis, immò inchoatio paradiſi, ſecundum illud Eccleſiaſt. 40. *Gratia ſicut paradiſus in benedictionibus.* Sed ſine hac gratia nihil Deo gratum eſt, nihil homini bonum.

II. Explicatio ſecundæ partis de Deo Patris Charitas Dei Patris notatur.

1.

Sequitur (*& charitas Dei.*) Nota quod charitas Dei patris ad hominem in multis attenditur. *Primo* in hoc quod hominem ſibi attraxit, dum ſororem noſtram ſcilicet humanam naturam filio ſuo copulavit. Hierem. 31. *In charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te, miſerans.* Si matrimonium homines eò attrahit, ut de inimiciſſimis valdè amicos faciat, quantum debet homines attrahere ad amandum Deum hoc, quod ſororem noſtram, ſcilicet humanam naturam filio ſuo inſeparabiliter copulavit, glorioſius enim non potuit nubere caro noſtra. 2. *Secundo* in hoc quod proprio filio non pepercit, ſed pro nobis tradidit illum unde 2. Joan. 4. *In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam filium ſuum unigenitum miſit Deus in mundum, ut vivamus per eum.* 3. *Tertiò* in hoc quod nos in filios adoptavit, unde 2. Joan. 3. *Videte qualem charitatem dedit nobis pater, ut filii Dei nominemur & ſimus* Et, *nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cùm apparuerit, ſimiles ei erimus.* 4. *Quarto* perenditur amor iſte ex diligenti cuſtodia, quam nobis adhibet tam hominum quam Angelorum. In Pſal. 90. *Angelis ſuis mandavit de te &c.* Delinquentibus etiam nobis flagella adhibet, Apoc. 3. *Ego, quos amo, arguo & caſtigo* Auguſtinus. Quid mirum ſi flagellat cuſtodiens parvulos dominus, quos grandes quærit hæredes? Vias etiam periculoſas ſepit eis ſecundum illud. Oſeæ 2. *Ecce ego ſepiam viam tuam ſpinis, & ſepiã eam materia & ſemitas ſuas non inveniet.* Poteſt 5. *etiam* ſic intelligi, ut charitas Dei intelligatur charitas, qua Deum charum habeamus, & eũ tanquã patrem amemus Amor ille in hoc attenditur, ut mandata ejus cuſtodiamus. 1. Joan. ult. *Hæc eſt charitas Dei, ut mandata ejus cuſtodiamus, & mandata ejus gravia non ſunt.* 2. ejuſd. 1. *Hæc eſt charitas ut ſecundum mandata ejus ambulemus.* Et Joannes. *Si diligitis me mandata mea ſervate. Qui habet mandata mea, & ſervat ea, ille eſt qui diligit me.* Gloſſa habet audiendo, ſervat faciendo.

Sequitur, *& communicatio ſancti ſpiritus &c.* ſpiritus ſanctus ſeipſum communicans in præſenti per gratiam, in futuro per gloriam, *ſe ſanctis omnibus vobis.* Spiritus ſanctus in utriusq; præſentis vitæ eſt Eccleſiæ ſolatium, in patria verò erit præmium. Notandum quod ſicut fluvius grandis in ripis ſuis major eſt quam eſt quando non exit in eas, ſic bonitas major eſt communicans ſe, quam quæ non cõmunicat. Unde cùm ſpiritus ſanctus ſit ſumma bonitas, ipſe eſt bonitas ſe communicans, unde recte dicimus donum. Item ipſe eſt amor quo pater & filius, cujus fruitione beati erimus. Hæc communicatio ſancti Spiritus poteſt dici communicatio quam ſpiritus ſanctus facit ei apud quem habitat ad caput & alia membra Eccleſiæ, ſicut ſpiritus hominis membra unit in corpore humano cum capite ſuo. Sic verò cum Chriſto debet homo habere communionem *triplicem. Prima* eſt negotiantis ſocietas. Tradidit enim Deus homini bona ſua, unde debet operari. Ex opere verò triplex debet provenire lucrum; ſcilicet gloria Dei, proximi exemplum & operantis præmium. Unde cavendum eſt diligenter operanti, ne vel Deum vel proximum parte ſua fraudet, ne partem ſuam meritò amittat. *Alia* communicatio eſt, quâ aliquis affectu Chriſto pro nobis paſſo compatitur, & regnanti congratulatur, qui in ſe adimplet illud Philip. 2. *Hoc enim ſentite in vobis, quod & in Chriſto Jeſu.* Quando ſcilicet omnia opprobria exprobrantium Chriſto cadunt ſuper eum, & ſuam ipſius animam pertranſit gladius ſicut Simeon dixit beatæ Virgini. Lucæ 2. *Tertia* communicatio eſt quâ aliquis Chriſti eſt ſocius in præſenti tribulationum & in futuro ſit ſocius ejus conſolationum. Eccleſiaſtici 2. *Fidem poſſide cum amico in paupertate illius, ut in bonis illius lætaris.* Communicatio etiam ejus in quo eſt ſpiritus ſanctus ad cætera membra Eccleſiæ triplex eſt. *Prima* eſt quæ facit hominem gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus, quando ſcilicet affectu aliquis malis proximi compatitur & bonis congratulatur, ſicut Paulus 2. Cor. 11. *Quis infirmatur & ego non infirmor &c.* 1. Corinth. 12. *Si quid patitur unum membrum compatiuntur omnia membra &c. Alia* communicatio eſt qua aliquis paratus eſt ſe & ſua in ſervitium proximi impendere, ſecundum illud Matth. 7. *Omnia quæcunque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis. Hæc eſt enim lex & propheta.* *Tertia* communicatio eſt quædam ſocietas, quæ eſt inter membra Eccleſiæ, quod unuſquiſque habet partem in omnibus bonis, quæ fiunt in Eccleſia, ſecundum illud. Pſal. 118. *Particeps ego ſum omnium timentium te & cuſtodientium mandata tua.* 1. Joan. 1. *Quod vidimus & audivimus annuntiavimus vobis, ut & vos ſocietatem habeatis nobiſcum, & ſocietas noſtra ſit cum patre & cum filio ejus Jeſu Chriſto.*

III. Explicatio tertiæ partis de S. Spiritu ſancto.

1. quomodò nobis communicetur S. Spiritus.

Cum Chriſto ſit nobis triplex communicatio.

1.

2.

3.

Habens S. Spiritum cæteris fidelibus communicat.

1.

2.

3.

DOMINICA PRIMA POST DOMINICAM SS. TRINITATIS.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Præmittit hic ſermo quædam de charitatis pretioſitate, neceſſitate &c. Deinde ſex motivis ex amore Dei erga nos ductis amorem Dei & proximi in nobis accendere conatur.

In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam filium ſuum unigenitum miſit Deus in mundum ut vivamus per eum. *1. Ioannis 4.*

Iudicium perversum Mundi circa pretium Rerum.

VIsum de deterioribus quæ sunt in mundo istud hoc, quod stultos eo pretiosa reputat, quæ sunt vilia, & ea vilia, quæ sunt pretiosa, unde multum liberum debuerat homines audire si quis eis diceret quid esset vita & quid pretiosum. Recte sic deberent audire illud quod verbum quod præcedit de vera Dei [illegible] illud. Hierem. 15. *Si separaveris pretiosum à vili, quasi os meum eris.* Pretiosissima vero virtutum esse charitas, propter quam naturaliter in cordibus hominum venit filius Dei in mundum istum secundum illud Luc. 12. *Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi accendatur?* Propter eandem cum missus est Spiritus sanctus in linguis igneis, ut discipuli in igne divini amoris succensi, linguis igneis loquentes igneam prædicarent, ut verbi ignitis igneam charitatem cordibus hominum accenderent. Et ad hunc ignem accendendum specialiter laborare deberent Prælati Ecclesiæ, secundum illud. Levit. 6. *Ignis in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos &c.* Quilibet etiam laborare deberet super omnia ut in se charitatem haberet, cùm sine ea nihil profici queat, secundum illud. 1. Corinth. 13. *Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest*, nihil, inquam, in valere. Charitas verò ita in hoc attenditur ut Deum & proximum charos habeamus, sicut chari habendi sunt: Deum scilicet super omnia amando & proximum sicut nos ipsos, ut scilicet ea velimus inferre proximo, quæ nobis inferri nolimus; & impendamus ei beneficia, quæ nobis vellemus impendi. Hanc charitatem intendit Ecclesia in hodierna Epistola accendere in cordibus fidelium, utens quod videret esse efficacissimum ad eam accendendam; amorem scilicet, quo dilexit nos Deus, nobis ostendendo, sicut dicit beatus Bernardus. Cum causa diligendi Deum quæritur, illud est præcipuum, quia ipse prior dilexit nos. Amor ignis spiritualis est, ignis verò nullo modo accenditur meliùs quàm igne, ita amor Dei non videtur in nobis meliùs accendi, quam consideratione amoris, quo à Deo dilecti sumus.

Charitas est res pretiosissima, & ob quæ accendendam Christus & S. Spiritus in Mundum venerunt.

Prælati & omnes ad eum cõniti deberent ob ejus summã necessitatẽ.

Charitas Dei & proximi in quo cõsistant.

Charitas attenditur amore Dei quali.

Sex motiva ad accendendum in nobis Amorem Dei & proximi.

Bernardus. Quomodo, immò quantum sine modo à nobis amari meruit, qui prior dilexit nos, tantos, & tantum, & gratis, & tantillos, & tales. Ubi Sex attendenda immurmur circa amorem, quo Deus dilexit nos. *Primum* est quod ipse primò dilexit nos, secundum illud 1. Joan. 4. *In hoc est charitas, non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos*, in quo multi nolunt imitari eum. Nolunt enim amare aliquẽ nisi prius amentur ab eo, nec benefacere alicui nisi prius ipse eis benefecerit, contra quos Matt. 5. *Si diligetis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis?* siquidem & peccatores hoc faciunt, defendunt enim benefacientes sibi: Non est ergo magnum diligentes se diligere, sicut non est magnum similibus assimilari, sed magnum est aliquem inimicantem se diligere & ei beneficium esse, hoc enim est Deum imitari. Amor etiam talis pretiosior est, & à Deo remunerabitur, tanquam ei datus. Amor, quo quis amat amantem se, nulla habita cognitione ad Deum, nullius remunerationis est apud Deum. Unde qui prius amare nolunt, nisi prius amentur, similes sunt illis, qui non amarẽt vinum, nisi prius corruptum esset, non enim curant habere amorem proximi, nisi quando unus est pretiosus. Quid autem dicam de illis qui Deum amare nolunt, sed prius volunt amari ab eo, ac si ipse dignus non esset, nisi reamari. Bernardus. Dignus est plane Deus ut reametur, præsertim si adverterent, quis, quot & quantum amaverit. Secundum est, ut cum ipse esset [illegible], tamen amorem suum voluit ponere in homine, qui est quasi vermiculo & vermis,

1. Quod Deus prior dilexit nos. Imitandus in hoc tam in sui, quam proximi amore.

2. Quod tãtus nos amat & à nobis vult amari & hoc á nobis contendit.

unde in Psalm. 143. *Domine, quid est homo, quia innotuisti ei? &c.* Nec solum voluit Deus hominem amare, sed etiam vult ab eo amari, de quo admiratur Augustinus dicens. Domine, quid sum ego, ut amare te me jubeas? & nisi hoc faciam, iracaria mihi & minaris ingentes miserias? Immò, quod plus est, Deus rogat homines mediantibus creaturis ut eum amem. Unde Augustinus. Domine, cœlum & terra, mare & omnia quæ in eis sunt, dicunt mihi undique ut amem te, nec cessant hoc dicere omnibus. Sunt enim creaturæ visibiles quasi munera nobis à Deo data; omnia enim visibilia propter hominem creata sunt: munera enim efficacissima solent rogare accipientem, ut amet datores eorum. Causa autem quare Dominus velit à nobis amari, hæc est liberalitas sua, ut scilicet occasionem habeat glorificandi nos. Nimis enim honorati sunt amici ipsius. Psal. 138. *In hoc autem pauci volunt Deum imitari*, ut cùm ipsi sint magni, in personis humilibus amorem suum ponere velint, non attendentes illud. Lucæ 16. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis &c.* Et divites hujus sæculi non attendunt pauperes electos esse ad regnum cœleste, secundum illud Jacob. *Nonne pauperes elegit Deus in hoc mundo, divites in fide & hæredes regni?* & ideò non curant sibi cõparare amicitiam eorum. Gregorius. Pauperes non sunt despiciendi ut egeni, sed sunt honorandi ut patroni. *Tertium* est quod Deus tantum dilexit nos. *Magnitudo* verò *amoris* in *tribus* potest perpendi. *Primo* in hoc quod filium suum pro nobis dedit. Unde Joan. 3. *Sic Deus dilexit mundum ut filium suum unigenitum daret &c.* Et in Epistola hodierna dicitur. *In hoc apparuit charitas Dei &c.* Nõ sufficit Deo pro servo requirendo Angelum mittere, sed misit filium, & filium unigenitum, & hunc in mundũ, qui in maligno positus est, qui est locus plenus miseria. Immò, quod plus est, misit eum etiam in infernum, ut inde suos extraheret. Ad hoc etiam misit eum in mundum, ut venditus nos redimeret, occisus nos vivificaret, injurias passus nos honoraret. Bernardus. Admirans signum dilectionis, Domine, inquit, quid est homo quod miserus ejus es? Mittis ei unigenitũ tuũ, mittis spiritum sanctum tuum, promittis vultũ tuũ, & ne quid in cœlestibus vacet ad opera solicitudinis nostræ, etiam illos beatos spiritus propter nos mittis in ministerium. *Secundum* signũ dilectionis fuit quod nos in filios adoptare voluit juxta illud 1. Joan. 3. *Videte qualem charitatem dedit vobis Pater, ut filii Dei nominemur & simus. Tertiũ* signum dilectionis fuit quod humanã naturam in eadem persona divinæ naturæ associari voluit. Hier. 31. *In charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te miserans.* Quantum ad *primum signum* dilectionis non imitãtur Deum, qui filios proprios plus amant quam Deum, dum Deum offendunt ut filiis suis divitias congregent, qui tamen utilius operarẽtur, etiam quantũ ad filios suos, si Deum plus quam filios diligerent, & pro amore filiorũ non dimitterent Deo obedire. Deus enim propter hoc diligeret filios eorum secundum illud. Genes. 22. *Quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo unigenito propter me, benedicam tibi & multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli &c.* Et post. *Possidebit semen tuum portas inimicorũ suorũ.* In *secundo signo* dilectionis non imitantur illi, qui licet cũ inimicis pacem faciant quantũ ad hoc, ut eis mala non inferant, non tamen quantũ ad hoc ut eis beneficia unquam impendant. Non sic Deus, qui inimicos suos adoptat in filios. In *tertio* etiam *signo* non imitantur Deum, qui nunquam familiares esse volunt iis, qui semel eos in aliquo infamat. Non sic Deus, qui homini, qui inimicus suus erat, tantum dilectionis vel familiaritatis voluit ostendere, quod humanam naturam sibi voluit associari perpetuò. Valde dissimilis

Cur Deus hoc faci

Divites Magnat in hoc non imit tur, qui.

3. quod no tantum lexerit. Magn hujus a ris colli tur.

In his bus amoris imitant Deum.

est amor aliquorum amori illi quo Deus dilexit nos, ipse enim plus dilexit nos quam propriam vitam corporalem secundum illud 1. Joan. 3. *In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille pro nobis animam suam posuit.* Ipsi verò unum denarium præponunt ei, dum pro denario uno vel quandoque pro nihilo perjurium faciunt. *Quartum* est quod ipse gratis dilexit nos, ipse enim bonorum nostrorum non indiget. In quo pauci imitantur eum, pauci enim sunt qui ament aliquem, nisi aliquam privatam utilitatem inde sperent. Unde accidit quod illi, qui videntur homines amare dum sunt divites, derelinquunt eos si fiant pauperes. Unde illud.

4. Quod nos gratis dilexit. Qui hic Deum non imitentur.

Cum fueris felix, multos numerabis amicos,
Tempora si fuerint nubila, solus eris.

Quomodo Deus emat à nobis amorem sui.

Dilexit nos Deus gratis, & tamen multi nulla utilitate moveri possunt ut debito modo Deum diligant. Vult Deus amore eorum emere regno æterno, neque sic habet eum. Vult etiam emere eum multitudine bonorum temporalium, & quanto plura bona temporalia dat eis, tanto minus eum diligunt. Tales similes sunt anguillæ quæ etiâ duabus manibus teneri non potest. Quasi sinistra manu Dominus tenere eos nititur, temporalia dando; quasi dextera, æterna porrigendo. Prov. 3. *Longitudo dierum in dextera ejus, & in sinistra illius divitiæ & gloria.* Non flectuntur tales etiam ad amandum Deum debito modo per illud quod legitur Rom. 8. *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* *Quintum* est quod tantillos diligere voluit, immò ut plus dicam, nullos diligere voluit, vilus enim nihil erant homines peccatores quantum ad valorem, cum ipse eos redimere voluerit, unde Isai. 40. *Omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo.* Qui in mortali peccato est, non esse dicitur, quia non habet esse sibi utile. Bonum enim esset ei si natus non fuisset homo ille, si sic moriturus sit, tunc enim non haberet bonum neque malum. E contrario homines plus diligunt terram, quæ quasi nihil est contra Deum, qui est summum bonum. Hierem. 4. *Aspexi terram, & ecce vacua erat & nihil. Sextum* est quod tales voluit diligere, mortis scilicet damnatos, vita etiam indignos. Mundus enim tunc erat in tali statu, in quali est latro qui ad suspendendum ducitur. Omnes enim tunc ducebantur in infernum, quando filius Dei mundo subvenit & quasi pro eo fidejussit. Ecclesiastici 29. *Gratiam fidejussoris ne obliviscaris, dedit enim pro te animam suam.*

5. Quod tantillos ac nullos dilexit.

6. quod tales & tam indignos dilexit.

DE EADEM DOMINICA.
SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

Hic sermo multa affert, quibus peccatori timorem incutiat, ut convertatur.

SERMO. LXIV. Timoris & Amoris effectus.

Perfecta charitas foras mittit timorem. 1. *Joan.* 4.

DUo sunt specialiter necessaria homini qui vult salvare animam suam scilicet timor Dei & amor. Timor sapientiam inchoat secundum illud. Proverb. 1. *Timor Domini principium sapientiæ.* Amor verò sapientiam perficit secundum illud. Eccles. 1. *Doctrina Dei honorabilis sapientia.* Timor facit declinare à malo, secundum illud. Proverb. 16. *In timore domini declinatur à malo.* Amor verò abundanter facit operari bonum. Amor enim Dei ociosus esse non potest, operatur enim magna si est: si autem operari renuit, amor non est, sicut dicit Gregorius. *Timor domini expellit peccatum. Nam qui sine timore est, non poterit justificari*, ut legitur Ecclesiastici 1. Deinde verò perfecta charitas timorem expellit, sicut dicit hic Joannes.

1. Timorem

Circa timorem verò notandum est quod duodecim sunt, quæ timorem generare possunt in peccatoribus. *Primum* est *consideratio lachrymarum Christi*, verisimile est enim statum illum valde periculosum esse pro quo Deus flevit. De lachrimis istis habetur. Luc. 19. *Ut appropinquavit, videns civitatem, flevit super illam &c.* Et Joan. 11. in resurrectione Lazari ubi infremuit spiritu & voce magna clamavit &c. Ad Hebr. 5. *Qui in diebus carnis suæ, preces supplicationesque ad eum, qui posset illum salvum facere à morte, cum clamore valido & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia.* Bernardus. Patrum filius Dei & plorat, homo patitur & ridebit? *Secundum* est *consideratio passionis Christi.* Bernardus. Ex consideratione periculi mei æstimo quantitatem medelæ. Filius Dei jubetur occidi, ut vulneribus nostris preciosissimo sanguinis illius balsamo medeatur. Agnosce homo quam gravia sunt illa vulnera, pro quibus necesse est Christum dominum vulnerari. Sic verè æstimatio & timoris & doloris aggregatio est. *Tertium* est *consideratio culpabilitatis nostræ.* Si enim tantum timet aliquis, qui se culpabilem scit esse unius criminis in curia alicujus terreni principis, quantum timere potest, qui tot & tantorum criminum scit se culpabilem esse apud tam districtum judicem? Unde legitur de quodam rege, qui memor malorum suorum & divini judicii, gaudere non poterat. Qui interrogatus à quodam fratre suo, noluit ei causam ostendere. Unde mittit buccinatores ad portam fratris sui, quod secundum consuetudinem regni illius certum signum erat mortis. Deinde cùm frater regis ad regem esset ductus & non modicum timeret & valdè tristis esset, requisivit rex, quare non gauderet? Qui cum respondisset ei, quomodo in statu tali gaudere posset, indicavit ei rex causam tristitiæ suæ. Si ergo ille tantum timebat, qui sciebat regem esse fratrem suum, & qui in nullo sciebat se esse culpabilem apud quem, nisi quod aliqua signa audierat offensæ regis, merito timere poterit, qui in toto & tantis scit se culpabilem esse, non apud fratrem, sed apud dominum majestatis. *Quartum* est *consideratio nostræ infirmitatis & impatientiæ*, quod musica nos, si nos infestaverit, diu facit nos irasci, quandoque usque ad Dei blasphemiam. Adeò etiam impatientes sumus, quod modica pœna temporalis quandoque affligit hominem usque ad tædium vitæ, ut patet in Helia 3. Reg. 19. Qui petiit animæ suæ ut moreretur. *Quintum* est *misericordiæ, quam dominus exhibet hominibus in præsenti.* Secundum enim magnitudinem misericordiæ, erit in futuro magnitudo justitiæ. Sicut Deus enim est summè misericors, ita & summè justus est. Et sicut opera misericordiæ ipsius in præsenti reputantur stulta, comparatione habita ad misericordiam hominum, sic in futuro justitiæ suæ furor apparebit, unde in Psal. 6. *Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua &c.* Proverb. 6. *Zelus & furor viri non parcet in die vindictæ, nec acquiescet cuiquam precibus, nec recipiet pro redemptione dona plurima. Septimum* est *opera justitiæ*, quæ dominus legitur fecisse in mundo isto, ut est vindicta quam sumpsit de Lucifero & angelis ejus, qui adhæserunt ei, quos Dominus propter peccatum superbiæ irremediabiliter damnavit. Luc. 10. *Videbam Sathanam sicut fulgur cadentem de cœlo.* & 2. Petr. 2. *Si Deus angelis peccantibus non pepercit &c.* Aliud opus justitiæ est, pœna mundo inflicta pro peccato primorum parentum, scilicet pro peccato gulæ & pro peccato carnis totus mundus submersus est, exceptis octo animabus. *Septimum* est *velocitas & facilitas perimendi* spiritualiter & corporaliter, propter quod in umbra mortis dicimur esse. Lucæ 1. *Visitavit nos oriens ex alto, illuminare his qui in tenebris & in*

Exemplum timentis Dei judicia.

Pœna Lucifeti.

Pœna Protoplasti.

umbra mortis sedent, &c. *Octavum* est *Dei omnipotentia*, cui peccator resistere non poterit, neque eâm effugere. Unde Psal. 138. *Si ascendero in cœlum, tu illic es*, &c. Et Matth. 10. *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Sed potius eum timete qui potest corpus & animam perdere in gehennam.* Item Psal. 89. *Quis novit potestatem iræ tuæ*, &c. *Nonum* est *Dei sapientia* lucidè videns omnia, cui nihil poterit abscondi. Boëtius. Magna nobis, si dissimulare nolumus, indicta est probitatis necessitas, cùm agamus coram oculis judicis cuncta cernentis. *Decimum* est *zelus justitiæ divinæ.* Bernardus. Qui non parcit filio, nunquid parcet figmento? nunquid parcet servo nequam? & Lucæ 23. *Si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?* *Undecimo* possent peccatori timorem incutere illa, quæ sacra scriptura dicit de die judicij, ubi tremebunt Angeli, ubi nullus vel Angelus vel Sanctus audebit rogare pro aliquo qui tunc in peccato mortali mortuus est, & signa terribilia quæ judicium præcedent, de quibus dicit Gregorius. Oportet multa mala præcurrere, ut malum sine fine valeant nunciare. *Duodecimum* est *consideratio pœnarum futurarum.*

II. Timorem incutiunt peccatori. 1.

Circa quas notandum est, quod multa sunt in eis quæ peccatoribus possunt timorem incutere. *Primum* est *pœnarum acerbitas*, gravissima enim pœna, quæ in isto mundo sustinetur, minor est quaque pœna purgatorij. Unde Augustinus. Miro modo licet æternus non sit, gravis est ignis ille. Exsuperat enim omnem pœnam, quam aliquis in mundo isto perpessus est. *Secundum* est *pœnarum diversitas.* Et inveniuntur in sacra scriptura *novem* pœnæ. 2. Nona genera pœnarum. *Prima* est *ignis. Secunda vermis*, de quibus in fine Isaiæ. *Vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur. Tertia* est *fœtor*, quasi sulphuris, de quo Psalm 10. *Ignis & sulphur & spiritus procellarum*, &c. Et Isai. 30. *Flatus Domini quasi torrens sulphuris succendens eam.* *Quarta* est *frigus*: unde Matth. 13. *Ibi erit fletus & stridor dentium.* Frigus solet sequi dentium stridor. Et Job. 24. *Ad nimium calorem transeat ab aquis nivium.* *Quinta* est *fames*, Unde Isa. 65. *Servi mei comedent, & vos esurietis.* Et erit ibi tanta inopia, quod unam guttam aquæ habere non poterunt, ut patet Lucæ 16. in divite epulone in inferno sepulto. Job 27. *Apprehendet eum quasi aqua inopia.* Unde dicit Glossa. Dives in inferno cogente inopia usque ad summa petenda perductus est, qui sua tenacitate usque ad minima neganda pauperibus restrictus est. Item Gregorius: Guttam petiit, qui micam negavit. Ibi erit tantus defectus boni, ut mors, quæ in mundo isto præ omnibus fugitur, præ omnibus ibi desideretur. Apoc. 9. *Quærent homines mortem, & non invenient eam, desiderabunt mori & fugiet mors ab eis.* Habebit locum illud Eccles. 41. *O mors bonum est judicium tuum, homini indigenti*, &c. Libentius interficeret seipsum homo ibi quam diabolum. Diabolo enim interfecto non cessaret pœna eorum. Tunc libenter diceret damnatus illud. 2. Reg. 1. *Sta super me & interfice me, quoniam tenent me angustiæ*, si crederet se exaudiri. Ibi erunt septem anni penuriæ, oblivisci facientes magnam abundantiam præsentis vitæ. *Sexta pœna* erit *tortorum*; de qua Matth. 18. *Tradidit eum tortoribus donec redderet universum debitum.* *Septima* est *horror* tam loci quam dæmonum; unde Job 10. *Ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.* Item Job 20. *Vadent & venient super eum horribiles.* Si tantum horrorem habet homo quando videt in præsenti unum dæmonem, quantus horror erit ubi tot horribiles apparebunt? & magis horribiles, ut videtur, quam appareant in præsenti. *Octava & nona* pœna erunt *tenebræ & vincula.* Unde Matth. 22. *Ligatis manibus & pedibus ejus mittite eum in tenebras exteriores*, &c. Nec solum erit ibi pœnarum *varietas*, immò & *contrarietas.* Unde Gregorius. Horrendo modo tunc erit ibi miseris dolor cum formidine, flamma cum obscuritate. Et in eorum interitu ipsa suis qualitatibus tormenta discordant, qui à conditoris voluntate dum viverent discrepabant. Fit miseris mors sine morte; finis sine fine, defectus sine defectu; quia & mors vivit, & finis semper incipit, defectus deficere nescit. Mors perimit, sed non extinguit; dolor cruciat, sed pavorem non fugat, flamma comburit, sed tenebras non discutit: quia enim cum diabolo contra suum creatorem concordaverunt, & creaturæ contrariæ conveniunt ad eorum pœnas. *Tertium* quod timendum est circa pœnas, est earum *diuturnitas.* Matth. 25, *Discedite à me maledicti in ignem æternum.* Satis facile est jacere in uno lecto suavi & mundo, & tamen si alicui posito in tali lecto diceretur, jace & quiesce, quia oportebit te ibi jacere viginti annis, ipse responderet, potius vellem esse mortuus. Quid ergo erit de illo, qui erit in igne ardente, & sciet se mansurum ibi non tantum per viginti annos, vel per centum, vel mille, sed per infinita sæcula sæculorum? Isa. 33. *Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante?* &c. In hac meditatione conversus fuit Fulco, qui postea factus fuit Episcopus Tholosanus. *Quartum* est pœnæ *universalitas*, totus enim homo post diem judicij erit in igne. Cum aliquis non posset sustinere ignem in minima parte digiti per unam horã, quantus erit dolor quando totus homo erit in igne æternaliter. Ideò tanta erit in inferno vis doloris, quod mens ad aliud dirigi non poterit, nisi ad quod vis doloris impellit. Signum hujus doloris est hoc, quod Dominus in Evangelio multoties dicit. Matth. 13. 22. & 25. *Ibi erit fletus & stridor dentium.* Si singulis diebus, in quibus erunt damnati in inferno, flerent unicam lachrymam materialem, plus exiret per processum temporis ab uno damnato, quam omnia vasa quæ in mundo sunt capere possent. Quod patet ex hoc, quod omnia vasa hujus mundi finita sunt & numero & magnitudine, dies verò, quibus erunt in inferno, non habebunt finem *Quintum* est *consolationis defectus.* Unde Bernardus. Quid erit, cum se viderit illa misera conditio omni desolatione nudatam in illas tenebras exteriores excuti, & ab illa bonorum Ecclesia perpetua excommunicatione excludi? *Sextum* est *pœnarum inutilitas.* Præsens pœna & brevis est & fructuosa, sed futura gravis est & infructuosa, quia si aliquis fleret tantum lachrymarũ, quantum est in toto mundo, aquæ non sufficerent ad ablutionem unius mortalis peccati. Plus virtutis haberet hîc lachryma una, quam omnes illæ. Præter prædicta notandum quod malis dolor veniet ex bonorum præsentium amissione. In Psal. 48. *Cum interierit, non sumet omnia, neque descendet cum eo gloria ejus.* *Item* ex hoc, quod tempus meredi transiit. Unde Hier. 8. *Transiit æstas, finita est messis, & nos salvati non sumus.* *Item* ex amissione æternæ gloriæ. Psal 20. *Pones eos ut clibanum ignis in tempore vultus tui*, ideſt, dum sancti vultum vel faciem tuam videbunt. *Item* ex prava societate, socios enim habebunt dæmones horribiles, & homines igne infernali exustos & fœtentes. *Item* ex loci qualitate qui erit tenebrosus & fumosus.

Pœnarum contrarietas qualis.

Æternitas pœnarum simile.

Dolor damnatorum quibus erit.

DOMINICA II. POST TRINITATEM, SERMO UNICUS.

Summarium.

Hoc sermone explicatur tota Epistola. I. *rationes septem afferuntur, cur mirandum non sit quod mundus bonos odio sequatur.* II. *agitur de odio proximi quantum malum sit.* III. *in quibus operibus*

vibus dilectio proximi ostendenda & qua vera dilectio proximi sit, demonstratur.

SERMO. LXV.

Nolite mirari si odit vos mundus &c. 1. Joan. 3.

Tria facit hæc Epistola.

ECclesia in Epistola hodierna tria intendit facere. *Primo* intendit monere fideles ut odia mundi sine admiratione sustineant, ibi. *Nolite &c. Secundo* intendit eos incitare ad hoc, ut odientes se diligant, ibi. *Nos scimus &c.* Ubi dilectionem commendat & odium detestatur. *Tertio* veram dilectionem notificat & ad eam hortatur, ibi. *In hoc cognoscimus charitatem Dei.*

I. Odiũ Mundi in bonos non mirandum.

1. Circa Primum verò assignari possunt Septem rationes quare non debent mirari boni, si odit eos mundus. *Primo* quia ipsorum Dominum mundus odivit. Unde Joan. 15. *Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit.* Augustinus. Magna consolatio membris ex capite. Et Dominus Matth. 10. *Non est discipulus super magistrum, nec servus super dominum suum.* Et Joan. 15. *Mementote sermonis mei quem ego dixi vobis. Non est servus major domino suo. Si me persecuti sunt, & vos persequentur &c.* Et quod gravius solet esse, mundus sine causa Christum odivit. Immo tunc odio habuerunt eum, cum maximè amare debuerunt eum, juxta illud. Psal. 108. *Posuerunt adversum me mala pro bonis, & odium pro dilectione mea.* Non mirentur ergo fideles si mundus eos odiat, quos amare debuit. *Secundo* quia hujus mundi homines qui mali sunt, seipsos habent odio, unde non est mirum, si alios odio habeant. Eccleiast. 10. *Qui sibi nequam, cui bonus?* Quod mali se habeant odio, patet ex hoc, quod ipsi amant vitia sua. Sed qui amat vitium, odit personam. Psal. 10. *Qui diligit iniquitatem, odit animam suam.* Nonne odit aliquem qui amat malũ ejus? ergo odit se ipsum, qui amat vitium suum. *Tertio* quia mali odiunt meliores amicos quos habent. Matth. 7. *Inimici hominis, domestici ejus.* Nonne odit usurarius illos quos magis amare debuit, scilicet uxorem, filios & filias, servos & ancillas, dum eos jugulat, faciendo peccato suo consentire? Oseæ 9. *Ephraim educet ad interfectorem filios suos. Quarto* quia boni non sunt de mundo isto; unde non est mirum si odiant bonos tanquam extraneos, sicut canis odire solet canes extraneos supervenientes. Unde Joan. 17. *Ego dedi eis sermonem tuum & mundus eos odio habuit, quia non sunt de mundo.* Et iterum Joan. 15. *Si de mundo fuissetis, mũdus, quod suũ erat diligeret, quia vero de mundo non estis, sed ego elegi vos de mũdo, ideo odit vos mundus. Quinto* verò quia boni in mũdo isto dissimiles sũt; dissimilitudo verò occasio solet esse odii, sicut similitudo amoris. Ecclesiastici 13. *Omne animal diligit sibi simile.* Sap. 2. *Gravis est nobis etiam ad videndũ, quia dissimilis est aliis vita illius. Sexto* verò quia boni mundo contrarii sunt, testificantes contra ipsum. Unde Joan. 7. *Non potest mundus odisse vos, me autem odit, quia ego testimonium perhibeo de illo, quod opera ejus mala sunt.* Mali similes sunt avibus noctis, unde odiunt lucem bonorum operum, præcipuè lucem sanæ doctrinæ. Joan. 3. *Qui malè agit, odit lucem.* Job 24. *Si subito apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis.* Amos 5. *Odio habuerunt corripientem &c.* & 3. Regum ult. dixit Achab de Michea; *ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, sed malum.* Isai. 30. *Loquimini nobis placentia. Septimo* quia mali habent palatum cordis infectum de febre iniquitatis, & ideò bona quæ deberent eis sapere & placere, amara sunt eis. Michæ. 3. *Odio habetis bonum &c.* Isa. 5. *Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum.* Prov. 14. *Ambulans recto itinere & timens Deum, despicitur ab eo, qui infami graditur via.* Et 29. *Abominantur impii eos, qui in recta sunt via.* Philosophus quidam, cum diceretur ei, homines te contemnunt, inquit, at illos asini, sed nec illi asinos, nec ego illos curo. Senec. Malis displicere, laudari est. Item. Nondum felix es, si non turba te deriret. Et *notandum* quod hoc quod mali persequuntur & odiunt bonos, non est novum, immò incepit quasi ab initio mundi. Odivit Cain Abel fratrem suum, & tandem interfecit eum. Genes. 4. Persecutus est Ismaël Isaac; quæ persecutio ludus vocatur. Genes. 21. Odivit etiam Esau Jacob volens occidere eum Genes. 27. Sed odium tale non debent boni timere, cum Dominus dicat. Matth. 5. *Beati estis cum male dixerint vobis, & persecuti vos fuerint &c.*

Odiũ malorũ in bonos quam sit antiquũ.

II. Dilectio est vita, & Odium est mors animæ.

Sequitur (*Nos scimus quia translati sumus &c.*) sicut separatio animæ à corpore mors est & conjunctio vita, sic separatio à Deo mors est animæ & conjunctio cum Deo per dilectionem vita est. Augustinus. Vera mors est quam homines non timent, separatio animæ à Deo, qui est beata vita animarum. Sicut ergo naturaliter aliquis amat vitam temporalem, & naturaliter timet mortem, sic amare debet charitatem & vitare odium, cum animalia irrationalia mortem naturaliter timeant & fugiant. Incautiores irrationabilibus animalibus esse videntur qui odium non cavent, quod constat mortem spiritualem esse. 1. Joan. 3. *Qui non diligit*, inquit, *manet in morte.* In morte culpæ jam est talis, & debitor est mortis æternæ. Sequitur. *Omnis qui odit fratrem suum homicida est.* Nota quod ille qui occidit odio progressivo ad actum exteriorem, occidit se & alterum, sed primò se ipsum, homo enim per malitiam occidit animam suam. Sap. 16. & in Psal. 36. *Gladius eorum intret in corda ipsorum.* Augustinus. qui alii nocere desiderat, similis est illi, qui gladio se transverberat, ut tunicam alterius scindat. Deinde verò occidit spiritualiter proximum suum; quoniam ad odiendum se provocat, & ita odium est velut gladius scindens ex utraque parte. Ecclesiast. 21. *Quasi romphæa bis acuta, omnis iniquitas.* Sequitur. *Scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in se manentem.* quia mortem infert & vitam aufert, ideò meritò vita æterna privatur, & morti æternæ obligatur. Et Notandum quod cum mors temporalis tria efficiat in eo qui moritur, mors æterna in duobus illorum ei assimilatur. Nam temporalis mors à corpore separat animam, à qua corpus habebat valorem suum. Mortem etiam temporalem dolor maximus concomitatur. Corpus etiam adnihilatur. Mors verò æterna ab anima separat Deum, à qua anima habebat omnia bona sua. Dolorem etiam habet concomitantem majorem, quam sit dolor mortis temporalis. Unde si aliquis huit pœnæ esset adjudicatus, ut singulis momentis gladio dilaceraretur; & tam citò reviviscceret, ipse tamen non haberet tantam pœnam, quantam ille qui damnatus est. Tertium verò est adnihilatio, quæ non ibi est, hoc enim bonum esset illi, qui damnatus est.

Qui odit, homicida est dupliciter, quomodo.

Comparatio mortis temporalis & æternæ.

III. Dilectio proximi ex duobus operibus cognoscitur.

Sequitur (*In hoc cognovimus charitatem Dei &c.*) Circa quod notandum quod probatio dilectionis veræ, exhibitio est operis. Duo verò opera pertinent specialiter ad dilectionem. *Primum* est ut spiritualem vitam proximi nostræ temporali præponamus. *Secundum* ut bona nostra temporalia necessitatibus proximi exponamus. Ad *primum opus dilectionis* provocat nos beatus Joannes hic exemplo Christi dicens. *Ille pro nobis animam suam posuit, & nos debemus animas pro fratribus ponere*, sicut in corpore humano manus, quæ est membrum firmius pro oculo se exponit periculo, sic qui firmiores sunt in corpore Ecclesiæ, pro aliis morti se debent exponere. Ad quod præcipuè tenentur Prælati, ipsi enim tenentur ad hoc ex officio. Joan. 10. *Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis.* In

Prælati quomodò ad hoc teneantur.

persecutione fidei tenetur Prælatus se opponere, licet ad hoc non requiratur ab aliquo. Ille verò qui Prælatus non est, non sic tenetur se offerre quando non requiritur, præcipuè quando videt se infirmum & timet ne in pœnis succumbat. Potest tamen Prælatus perfectius mortem declinare ut gregis utilitati se servet, quando ex tali mortis declinatione periculum gregi non imminet, ut scilicet in Paulo qui per fenestram in sporta dimissus est per murum, & sic effugit manus persecutoris. 2. Corinth. 11. Hoc signum dilectionis apparet in paucis hodie in Ecclesia Dei, pauci enim videntur curare de morte spirituali proximorum Bernardus. Cadit asina, & est qui sublevet; perit anima, & non est qui recogitet. Si asinus vicini tui in lutum cadit, curris illuc ut ad extrahendum juves: fratrem verò tuum impingis & in lutum immunditiæ cadere facis. Si lupi canem unum deferrent, saltem clamoribus exterreres eos: proximũ verò tuum vides à lupis infernalibus ad infernum trahi, & omnino taces. Ad *secundum opus* pertinet illud, *qui habuerit substantiam hujus mundi*, &c. ex quo verbo satis patet, quod pauci sunt qui habeant charitatem, & ita per consequens patet quod pauci sunt qui salventur. Duriores inveniunt pauperes Christi fratres suos si indigeant vel mutuo vel dono illorum, quam Judæi Judæos. Hodie non capitur ille sermo Christi in cordibus hominum. *Omnia quæcunque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis.* Matth. 7.

Explicatio thematis.

Sequitur, *filioli non diligamus verbo neque lingua, sed opere & veritate*, secundum Glossam. In *verbo* pura locutio sine opere intelligitur, in *lingua* verò multiplex oratio. Sicut quidam sæpe repetitis sermonibus amorem suum volunt hominibus commendare, ut illi qui dicunt, ego facerem hæc & illa pro vobis. *Sed opere & veritate*, id est, exhibitione operis & veritate cordis. *Primum* dicitur contra illos qui pauperibus aliquid petentibus dicunt, Deus consulat vobis, & nihil dant. Contra quos dicit Jacob. 2. *Si frater & soror nudi sint, & indigeant victu quotidiano, dicat autem aliquis illis, Ite in pace: calefacimini & saturamini, non dederitis autem eis quæ necessaria sunt corpori, quid proderit? Secundum*, scilicet *veritate* cordis, contra illos qui exterius amorem simulant, & in corde odium gestant. Prov. 10. *Abscondunt odium labia mendacia.* Vel, *opere*, dicitur, quantum ad exhibitionem beneficij, *veritate* verò, quantum ad correctionem peccati. Non enim perfecte aliquis proximum diligit, qui bona ei impendit, si peccata ejus corrigere negligit. Proverb. 28 *Qui corripit hominem, gratiam postea inveniet apud eum, magis, quam ille, qui per linguæ blandimenta decipit.* Gregorius. Ille solus amicus meus erit, qui ante adventum districti judicis maculas mentis tergit. Seneca. Monstrabo tibi quid desit illis qui omnia possident, scilicet qui verum dicant.

Qui opere & veritate diligant, qui non.

Amicus vetus quis.

DOMINICA III. POST TRINITATEM.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Sermo sequens continet tres exhortationes, quibus adevitanda tria mala, quæ mundus sequacibus generat, nos hortatur.

SERMO LXVI.

Humiliamini sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore visitationis. *1. Petr.* 5.

I. Exhortatio huius Epistolæ respectu mundi triplex. Mundus sequacibus suis tria mala facit.

Ecclesia multas exhortationes facit fidelibus in Epistola hodierna. Primò facit tres respectu mundi, deinde tres alias respectu invisibilis inimici. Primò de tribus primis prosequemur. Circa quas notandum est, quod mundus *tria* mala facit illi, qui eum amplectitur. *Primo in superbiam elevat*, quæ elevatio ad præcipitium est. Sic Christus ductus est à Judæis in superciliũ montis, ut eum præcipitarent. Lucæ 4. 1. Timoth. 6. *Divitibus hujus sæculi præcipe non sublime sapere*, &c. Dicit Augustinus. Vermis divitum superbia, grandis animus est, qui inter divitias isto morbo non tenetur. Magnus est, qui non se ideò magnum putat, quia dives est. Qui autem ideò se magnum putat, superbus & egenus est. In carne crepat, in corde mendicat, inflatus est, non plenus. *Secundo nimia solicitudine suffocat.* Unde semen inter spinas cadens à spinis suffocatur. Matth. 13. Quod exponens Dominus ibi dicit: *qui seminatus est in spinis, hic est, qui verbum audit, & solicitudo sæculi istius, & fallacia divitiarum suffocat verbum*, &c. *Tertio per immoderatum usum tædium generat.* Lucæ 21. *Attendite ne corda vestra graventur in crapula & ebrietate.* Difficile enim est, qui abundanter habet bona hujus mundi, ut utendo non excedat. Lucæ 16. legitur quod *homo quidam erat dives, qui induebatur purpura & bysso*, &c. Et ejusdem 12. Dixit ille qui multa congregaverat: *Anima multa habes bona posita in annos plurimos*, &c. Contra hæc *tria* sunt hæ *tres* exhortationes. Contra *primum* dicitur illud, *humiliamini*. &c. Contra *secundum*, *omnem solicitudinem*, &c. Contra *tertium*, *Sobrij estote*, &c.

Contra hæc est triplex exhortatio huius Epistolæ.

I. Humiliatio triplex.

Circa *primam* verò *exhortationem notandũ* quod *triplex* est *humiliatio*. *Prima* est in propriæ miseriæ cognitione, de qua in Psalmo 50. *Cor contritum & humiliatum*, &c. *Secunda* in subjectione, 1. Petr. 2: *Subjecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum*, &c. *Tertia* est in contemptu præsentis gloriæ. Quæ præsens gloria valde esset contemnenda, & quia nihil est in valore. Joan. 8. *Si ego glorifico me ipsum, gloria mea nihil est.* Et quia plena est erubescẽtia. 1. Machab. 2. *Gloria viri peccatoris quasi stercus & vermis.* Et quia est ex parte corporis, corpus enim est saccus stercorum & cibus & materia vermium. Et quia momentanea est. Job 20. *Gaudium Hypocritæ ad instar puncti.* Gaudium Hypocritæ vana est gloria, de illa enim gaudet. Item *notandum* quod valde necessarium est homini sub manu Dei humiliari. *Primo* quia non potest ei resistere, nec eam refugere. Job 9. *Deus, cujus iræ resistere nemo potest.* In Psal. 38. *Si ascendero in cœlum, tu illic es.* Poëta.

Gloria præsẽs ob quatuor contemnenda est.

Sub Dei manu humiliari necesse est tria.

An nescis longas regibus esse manus.

Secundo quia sola humilitate invenitur misericordia: Sap. 6. *Exiguo conceditur misericordia, potentes autem potenter tormenta patiuntur. Tertio* quia sola humilitate venitur ad gloriam. Prov. 29. *Humilem spiritu suscipiet gloria.* Et Job 22. *Qui humiliatus fuerit, erit in gloria.* Et Matth. 18. *Nisi conversi fueritis, & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cœlorum. Econtrario* modo multum timenda est superbia. Hæc Angelum fecit diabolum. Luc. 10. *Videbam Sathanam quasi fulgur de cœlo cadentem.* Hæc est quæ regem fecit dæmoniacum. 1. Regum 16. Spiritus nequã intrabat in Saul. Hæc etiam Nabuchodonosor fecit quasi jumentum. Daniel. 4. *Tibi dicitur Nabuchodonosor Rex: regnum tuum transibit à te*, &c. & subditur, *fœnum quasi bos comedes. Notandum* quod licet omnibus peccatoribus timenda sit potentia manus divinæ, tanquam quæ tenet gladium evaginatum super nos, præcipuè tamen eam timere debent superbi, tales enim valde districtè judicabuntur, unde dies judicij dicitur spiritualiter venire super eos. Isa. 2. *Dies Domini exercituum super omnem superbum & excelsum, & super omnem arrogantem, & humiliabitur.* Hier. 50. *Ecce ego ad te superbe dicit Dominus exercituum, quia venit dies tua, tempus visitationis tuæ. Et cadet superbus & corruet, & non erit qui suscitet eum*, &c. Et multum comminatur sacra scriptura superbis. Abdiæ 1. *Si exaltatus fueris ut aquila, & si inter sydera posueris nidum tuum, inde detrahã*

Superbia cur maxime sit timenda. Manus Dei omnipotentis.

detraham te, dicit Dominus. Et Job 20. *Si ascenderit usque ad cœlum superbia ejus, & caput ejus nubes tetigerit, quasi sterquilinium in fine perdetur.* &c. In Psal. 30. *Retribuet abundanter facientibus superbiam. Notandum* quod manus Domini potens est ad exaltandum si te humiliaveris Luc. 14. *Qui se exaltat humiliabitur*, &c.

II. Sequitur, *omnem solicitudinem*, &c. Lucæ 12. *Nolite soliciti esse animæ vestræ quid manducetis, neque corpori quid induamini.* Sequitur, *ipsi enim cura est de vobis. Triplex* cura est Deo de nobis *Primo cura provisionis*, quæ *dupliciter* ad eum pertinet, scilicet *jure paternitatis & dominij.* De jure enim naturali ad patrem pertinet filiis providere, nisi culpa hoc impediat. Matth. 6. *Nolite soliciti esse dicentes: quid manducabimus? aut quid bibemus?* &c. *Scit enim pater vester quia his omnibus indigetis.* Ad dominum etiam pertinet necessaria eis providere, qui sibi debitè serviunt. Servi est cogitare ut voluntatem Domini sui adimpleat; Domini verò est cogitare ut servus necessaria habeat. *Secundo cura sanationis*, si tamen ei infirmitates nostras humiliter confiteamur & salubri ejus consilio obtemperemus. Boëtius. Si operam medicamenti expectas, oportet ut vulnus detegas. Augustinus. Scit cœlestis medicus quid nobis daturus sit ad consolationem, & quid subtracturus ad exercitationem. Non enim homo sine causa jumento suo cibaria detrahit. Inchoavit Christus salvationem nostram, & jam sibi multum constitit, unde sperare debemus quod jam perficiet, nisi per culpam nostram steterit. Isa. 53 *Livore ejus sanati sumus.* Oseæ 6. *Ipse cepit & sanabit nos. Tertio cura regiminis*, si tamen flagella ejus patienter sustineamus. Augustinus. Quid mirum si flagellat custodiens parvulos Dominus, quos grandes quærit hæredes? qui refugit ab eo flagellari, refugit ab eo regi. Hebr. 12. *Si extra disciplinã estis, cujus participes facti sunt omnes, ergo adulteri & non filij estis.* Item notandum quod *sex* modis debet homo solicitudinem suam projicere in Deum. *Primo* si eum amisit, ut solicitè eum quærat. Cant. 3. *Surgam & circuibo civitatem, per vicos & plateas quæram quem diligit anima mea.* Isa. 55. *Quærite dominũ, dum inveniri potest*, &c. *Secundo* ut scilicet ab ejus offensa caveat. Ad quod valet, si vera fide ante conspectũ ejus se omnia facere credat. Mich. 6. *Indicabo tibi ô homo quid sit bonum & quid Dominus requirat à te. Facere judicium, & diligere misericordiam, & solicitum ambulare cum Deo tuo.* In Ps. 15. *Providebã dominum in conspectu meo semper*, &c. *Tertio* ut scilicet mandata ejus impleat. Eccl. 6. *Cogitatum habe in præceptis Dei, & in mandatis ejus maximè assiduus esto.* Et ejusdem 3. *Quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper. Quarto* ut quæ magis placent Deo homo inquirat. Eccl. 2. *Qui timent dominum inquirunt quæ beneplacita sunt illi. Quinto* ut habitaculũ dignum ei præparet. 1. Reg. 7. *Præparate corda vestra Domino.* Et Eccl. 2. *Qui timent Dominum præparabunt corda sua, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas. Sexto* quomodo ei rationem reddat. Luc. 16. *Redde rationem villicationis tuæ.* Job 9. *Verebar omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti.* In Ps. 111. *Jucundus homo qui miseretur & commodat, disponet sermones suos in judicio.*

III. Sequitur, *sobrij estote*, Nota sobrietatem hominum valde necessariam & amandam esse. *Primo* propter ejus utilitatem, unum enim est illorum quatuor quibus nihil est utilius in vita hominibus. Sap. 8. alia tria sunt justitia, prudentia & virtus, vel fortitudo. *Secundo* propter ejus honestatem. Sobrietas enim res est valde honesta & valde grata Deo & Angelis ejus. Sapiens. Si cibis & potibus parce uteremur, & immaculatos nos custodiremus, frueremur consortio & affabilitate Deorum, id est, Angelorum. *Tertio* propter crapulæ noxietatem. Ecclesiastici 37. *Propter crapulam multi obierunt.* Crapula dicitur quasi cruda epula.

DE EADEM DOMINICA.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Docet nos hic sermo resistere Diabolo, Fide & Vigilia. Quatuor item modos excitandi somnolentos proponit, & duo impedimenta ne evigiletur, vitanda monet.

Vigilate quia adversarius vester diabolus tanquam Leo rugiens circuit quærens quem devoret. *1. Petr. 5.*

SERMO LXVII.

IN his verbis facit Ecclesia fidelibus *tres exhortationes* respectu hostis invisibilis. *Prima* est ut *vigilent*, quod necessarium est quia adversarius circuit. Job 1. *Circuivi terram & perambulavi eam.* Proverb. 4 *Omni custodia serva cor tuum. Secunda* est ut ei *resistant*, quod necessarium est, quia quærit quem devoret, & ideo omnibus viribus resistendum est ei, ne ipse intret, unde sequitur, *cui resistite in fide.* Hierem. 6. *Crudelis est, & non miserebitur. Tertia* est ut *scuto fidei se muniant*, quod necessarium est, quia hostis iste invisibilis est, fides verò lumen est quo ea videntur, quæ aliter invisibilia sunt. Homo sine fide velut cæcus est huic pugnæ invisibili inutilis. Fides in hoc bello invisibili hominem doctum reddit & ideo fortem. Proverb. 24 *Sapiens fortis est, & vir doctus robustus. Quia cum dispositione ineatur bellum: & erit salus ubi multa consilia.* Ideò bene dicitur, *fortes in fide*, quod de fide viva videtur esse intelligendum, fides enim mortua quomodo aliquem fortem redderet? 1. Joan. 5. *Hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra.* Ephes. 6. *In omnibus sumentes scutum fidei*, &c.

I. Exhortatio Epistolæ respectu dæmonis triplex.

Fides quantum possit in hac pugna, & cur.

Circa *primam exhortationem* notandum est quod vigilia ista attenditur in apertione oculorum interiorum & strenuitate: strenuitas verò attenditur in vivacitate ad bona agenda & agilitate in fugiendo pericula. Si quis verò somnolentum sentiat se somno huic vigiliæ opposito, *quatuor modis* potest se excitare. *Primo* virga illa de qua habetur Hierem. 1. Quid tu vides Hieremia? & subditur, virgam vigilantem ego video. Hæc virga pœna est purgatorij, vel inferni; quæ multum debet homines evigilare. Sed *duo* sunt quæ multos impediunt ne evigilent, scilicet *oblivio & remotio.* De *primo* impedimento dicit David Psalmo. *Nunquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua, & justitia tua in terra oblivionis?* meritò ista terra dicitur terra oblivionis in qua justitiæ Dei obliviscimur, à qua tamen incessanter ferimur. Percussit Deus Adam virga justitiæ suæ, scilicet miseria præsenti, non tamen de grosso virgæ suæ, & tamen totum genus humanum vix potest portare ictum illum, immò omnes morimur de ictu illo, Quid ergo erit quando de grosso virgæ suæ percutiet nos Deus? & quando *transitus virga erit fundatus?* ut dicitur Isa. 30. Virga Domini in præsenti in transitu est, sed in futuro fundabitur, quia in æternam pœnam mutabitur. Insipientiores videmur esse pueris, qui justitiam Dei non timemus. Pueri enim timent, saltem dum virgarum summitatem in dorso habent. Nos verò summitates virgæ, qua Deus hominem percussit, habemus in dorso, scilicet famem, sitim, &c. & tamen Deum non timemus. *Secundum* impedimentum est *remotio.* Quidam enim remotè conspiciunt virgam divinæ justitiæ, qui quasi tenent se initio vitæ suæ, interponentes inter se & vitam futuram totam vitam, qua sperant se victuros,

I. Exhortatio prima Vigilia hæc in quibus consistat. Hic somnoléti quatuor modis excitandi.

2. Ne evigiletur, duo impediunt.

1. Oblivio justitiæ divinæ.

2. Remotio futuræ justitiæ Dei

Talis erat de quo dicitur Lucæ 12. qui dicebat: *Anima mea habes multa bona posita in annos plurimos*, & tamen non supererat una dies vitæ suæ. Homo deberet se ponere in fine vitæ suæ per mortis meditationem dicendo: ponatur quod hac nocte moriar, quo iturus sum? & sic de proximo deberet pœnam purgatorii vel inferni conspicere, & sic posset excitari. Sapiens. Summa sapientia est assidua mortis meditatio. *Secundo* Christi exemplo Hebr. 12. *Recogitate enim qui talem sustinuit à peccatoribus adversus semetipsum contradictionem, ut non fatigemini animis vestris deficientes.* Hunc modũ excitandi insinuat Dominus Matth. 26. dicens: *Non potuisti una hora vigilare mecum?* Cũ Domino vigilat qui ejus exẽplo vigilanter, & strenue se habet. *Tertio* periculorũ præsentiũ consideratione. Quem modũ excitandi insinuat Dominus dicens. Matth. ibid. *Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem.* Tria solent homines multum excitare, scilicet ignis, aqua & latrones, quæ pericula nobis specialiter imminent: vix enim est dies in quo fluctus cogitationum malarum caput cordis non operiant. Vix etiam est dies in quo pravarum cogitationum ignis in domo conscientiæ non succendatur. Latro verò infernalis semper adest Luc. 12. *Si sciret pater familias qua hora fur veniret &c.* Non debet dormire neque dormitare qui custodit Israël, quia non dormitat neque dormit qui Israël impugnat. *Quarto* consideratione quietis æternæ. Hunc modum excitandi insinuat. Bern. cum dicit. Universũ tempus pœnitentiæ quædã est vigilia solẽnitatis magnæ & æterni sabbati, quod præstolamur. Nec graveris diuturnitate vigiliæ, si æternitatem solennitatis attendas. Libenter vigilare debent amici Dei in mundo isto, quia cùm dederit dilectis suis somnum, tunc in pace dormient & requiescent.

II. & III. exhortationis fusior explicatio desideratur.

DOMINICA IV. POST TRINITATEM.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Sermo iste ostendit quot modis passionum seu tribulationum amaritudo condienda sit bonis, quibus modis tamen mali non juvantur. Fructus quoque tribulationis duodecim recensit.

SERMO LXVIII. Tribulati qualiter se gerant.

Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. *Rom.* 8.

PAssiones amaræ sunt, sed tamen salubres, & ideo non sunt projiciendæ, sed aliquo condiendæ, ut homo possit eis uti. Gregorius. Si quærimus dulcia, necesse est ut amara toleremus. Exemplum de simia, quæ ascendens in arborem nucis, & inveniens amaritudinem corticis, fructus tacitè projicit, ex quo accidit ei quod nunquam gustat de nucleo. Sic aliquando gustantes tribulationem amaram projiciunt eam, & sic nunquam gustant de dulcedine præmii. Hebr. 12. *Omnis disciplina in præsenti non videtur gaudii esse sed mœroris postea fructum pacatissimum exercitatis perfert reddet justitiæ &c.* Quadruplici sale vel salsa possunt condiri tribulationes. Tribulationes quomodo condiendæ. 1. *Prima* est cogitatio æterni supplicii. Et hæc est pungitiva, generat enim timorem. Psal. 2. *Reges eos in virga ferrea*, & merito, quia hic nolunt regi virga directionis, virga aurea, cujus extensio signum est clementiæ, ut habetur in Historia. Hester. 8. Nolunt disciplinam qua à naufragio liberentur. Ideò. *Apprehendet eos quasi aqua inopia.* Job 27. Virgam projiciunt, sed mutabitur in colubrum, scilicet in mortem æternam. *Secunda* est consideratio præmii, quæ est aromatica species. Greg. Consideratio præmii minuit vim flagelli. 2. Cor. 4. *Id quod in præsenti momentaneum est & leve tribulationis nostræ &c. Tertia* est consideratio passionis Christi, & ideo hic dicitur *Non sunt condignæ passiones &c.* Greg. Si passio Christi ad memoriam revocetur, nihil adeò durum quod non æquo animo toleretur. *Quarta* est consideratio multiplicis utilitatis seu fructus quem habet tribulatio, & possunt dici duodecim. 4. Fructus tribulationis.

Primus est purgatio Eccles. 2. *In dolore sustine & in humilitate tua patientiam habe, quoniam in igne probatur aurum & argentum, homines vero receptibiles in camino humiliationis.* Sed de quibusdam potest dici illud Hierem. 6. *Frustra conflavit conflator, malitia enim eorum non sunt consumpta. Argentum reprobum vocate eos, quia Dominus projecit eos.* 2. *Secundus* fructus est extinctio carnalium passionum sicut mare Ægptios operuit, Israëlitis non nocuit: Exod. 14. sic amaritudo pœnæ & tribulationum opera vitiorũ impedit, opera verò virtutum juvat. Eccles. 10. *Curatio faciet cessare peccata maxima. Tertius* fructus est securitas contra judicium. Psal. 45. *Non timebimus dum turbabitur terra &c.* Nahum 1. *Non consurget duplex tribulatio. Quartus* fructus est, quia est signum amoris domini Apoc. 3. *Ego, quos amo, arguo & castigo.* Tob 12. *Quia acceptus eras Deo, necesse fuit ut tentatio probaret te.* Hebr. 12. *Quem diligit Dominus, castigat, flagellat autem omnem filium, quem recipit. Quintus* fructus est quia pignus est æternæ salutis Baruch. 4. *Qui enim induxit vobis mala, ipse rursum adducet vobis sempiternam jucunditatem cum salute vestra.* 2. Timoth. 2. *Si sustinebimus & conregnabimus.* Bern. Nunquid Christus socium tribulationis & passionis à communione sua patietur arceri, secum consistens latro in cruce, eadem die cum eo fuit in paradiso. *Sextus* fructus est gaudium vel solatium. Psal 93. *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo &c.* Act. 5. *Ibant Apostoli gaudentes &c. Septimus* fructus est consolatio spiritus. Job 6. *Hæc mihi sit cõsolatio, ut affligens me dolore non parcat.* Psal. 22. *Virga tua & baculus tuus &c.* Qui habet precium rei in bursa quam vult emere, & scit eam venalem, accedit ad forum sperans quod eam habebit. *Octavus* fructus sanitas est spiritualis. Eccles. 31. *Infirmitas gravis sobriam reddit animam*, quia *altissimus de terra creavit medicinam, & vir sapiens non abhorrebit eam. Nonus* fructus est excitatio devotionis. Isa. 26. dicitur. *Domine in angustia requisierunt te.* Psal. 114. *Tribulationem & dolorem inveni &c. Decimus* est animatio in adversis. Rom. 5. *Tribulatio patientiam operatur, patientia* autem probationem, probatio verò spem. *Undecimus* est eruditio, quæ emittit disciplinam quasi lucem. Isa. 28. *Sola vexatio intellectum dabit auditui. Duodecimus* est conformatio ad caput nostrum. Joan. 15. *Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit.* Eccles. 8. *Gloria magna est sequi Dominum.*

Et Nota quod *quatuor prima* desolatoria sunt malorum. quomodo enim malus, qui habet tribulationem, potest habere solatium in consideratione inferni, cum illa tribulatio sit ei quoddam nuncium inferni: potius erubescere potest magnitudinem pœnæ infernalis, cum quasi intolerabilis sit ei tribulatio præsens, quæ tamen cõparatione futuræ est levis. *Item* quod solatium possunt habere mali in consideratione passionis Jesu Christi, cum Christus requisiturus sit mortem suam ab eis. Cum enim ipsi abstulerint Christo seipsos, quos adeò carè emit, merito precium mortis suæ ab eis requiret. *Item* quod solatium possunt habere in utilitate tribulationum, cum peccata, in quibus sunt, reddunt eis tribulationes inutiles. Ipsi multa solvunt & à debito suo in nullo se absolvunt. *Item* quod solatiũ possunt habere in consideratione gloriæ cœlestis, cùm ipsi eam per peccata sua amiserunt, potius in hac cõsideratione invenitur materia doloris quam gaudii.

DE

DE EADEM DOMINICA.
SERMO SECVNDVS.

Summarium.

Recenſentur I. *hoc ſermone octo, ex quibus Gloria Beatorum colligi poſſit.* II. *referuntur ſex, quorum quodlibet triplex eſt, qua Beatis Gaudiorum cauſa exiſtunt.*

Non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis, &c.

I. Gaudia Beatorum ex octo patet.

OCto ſunt ex quibus apparere poteſt quod fideles habituri ſunt valde magnam gloriam, licet modò viles ſint & abjecti. *Primum* eſt quod Dominus ita carè vendidit gloriam ſuam etiam amicis ſuis. Petrus emit eam martyrio crucis. Paulus amputatione capitis. Et veriſimile eſt quod ipſe non decipit eos, cum ſit amicus fideliſſimus. Et quod plus eſt, ipſe emit cariſſimè gloriam iſtam amicis, crucis ignominia. *Secundo* patet magnitudo hujus gloriæ per gloriam pulchritudinis quam videmus etiam in inferioribus creaturis, cum domino placeat eos decorare. Sicut eſt lilium in hyeme vile, in æſtate verò cum domino placet pulcherrimum eſt, & ſimiliter in pratis, quæ tunc ſunt mirabilis pulchritudinis. Matth. 6. *Conſiderate lilia agri, quomodo creſcunt.* Et ſequitur. *Dico vobis quoniam nec Salomon in omni gloria ſua coopertus eſt ſicut unum ex iſtis.* Et poſt. *Si fœnum agri, quod hodie eſt, & cras in clibanum mittitur, Deus ſic veſtit, quanto magis vos modicæ fidei. Tertio* patet magnitudo gloriæ in gloria pulchritudinis, quæ videtur in his, quæ artificio fiunt ex lignis & lapidibus & ære, ut in gloria Salomonis. 3. Reg. 10. *Videns Regina Saba omnem ſapientiam Salomonis & domũ quam ædificaverat*, &c. *Non habebat ultra ſpiritum.* Quid ergo gloriæ habebũt amici Dei, cum ei placuerit eos decorare ſecundum magnitudinem ſapientiæ ſuæ? *Quarto* patet ex verbis Sanctorum, quibus Deus revelavit eam, ut eſt illud Iſa. 44. *Oculus non vidit Deus abſque te*, &c. *Quinto* patet ex hoc quod legitur Matth 17. in Domini transfiguratione, quod *reſplenduit facies ejus ſicut ſol, veſtimenta autem ejus facta ſunt alba ſicut nix. Sexto* patet per hoc, quod Chriſtus honorem ſuum contulit cruci, quæ ei ſervivit. Unde Auguſtinus. Crux de pœnis latronum tranſivit ad frontes Imperatorum. Quid faciet de fidelibus ſuis, ſi tantum honorem contulit cruci? *Septimo* ex honore quo honorat modo Chriſtus ſanctos in terris. Major enim reverentia exhibetur pulveribus, vel oſſibus Sanctorum, vel etiam panniculis, quam maximis principibus hujus mundi, unde videtur quod multo magis honorentur in cœlis. *Octavo* patet per hoc, quod gloria eorum ſimilis eſt gloriæ Dei. 1. Joan. 3. *nunc filij Dei ſumus & nondum apparuit quid erimus. Scimus, quoniam cum apparuerit, ſimiles ei erimus.*

II. Gaudium beatis proveniet ex ſex.

Notandum quod gaudium provenit his qui ſalvi fiunt quaſi ex *ſex* partibus. *Primo* à Beata Trinitate, *ſecundo* à loci amœnitate, *tertio* à jucunda ſocietate, *quarto* à corporis glorificatione, *quinto* ab inferno, *ſexto* à mundo iſto. De *primo* legitur. Iſa. 33. *Regem in decore ſuo videbunt.* Et notandum quod in viſione regis triplex gaudium erit. *Primum* erit in videndo faciem Dei ſecundum Deitatem, quod erit ſummũ gaudium, quia melius eſſet ſic eſſe in terris, quam in paradiſo & non videre faciem Dei. In Pſal. 26. *Faciem tuã Domine requiram.* Et Joann. 17. *Hæc eſt vita æterna ut cognoſcant te ſolum Deum*, &c. Et in Pſal. 79. triplicatur, *oſtende faciem tuam & ſalvi erimus. Secundum* gaudium erit videndo humanitatem Chriſti. Bern. Plenum prorſus omnis ſuavitatis dulcedine, videre hominem hominis conditorem. *Tertium* gaudium erit in conſideratione unionis humanitatis ad divinitatem. Et erit mirabile, quando cognoſcent quod frater eorum ſecundum carnem verè Deus eſt. Item à loci amœnitate triplex gaudium. *Primo* à claritate loci. Triplex. 2.
Unde Tob. 13. *Beatus ero, ſi fuerint reliquiæ ſeminis mei ad videndam claritatem Jeruſalem.* Apoc. 21. *Civitas non eget ſole neque luna ut luceant in ea, nam claritas Dei illuminavit eam, & lucerna ejus eſt agnus. Secundum* à loci puritate. Unde Apoc. 12. *Non intrabit in eam aliquid coinquinatum aut abominationem faciens & mendacium. Tertium* erit ex loci latitudine. Baruch. 3. *O Iſrael quam magna eſt domus Dei, & ingens locus poſſeſſionis ejus. Magnus & non habens finem.* Tota terra eſt quaſi punctum reſpectu cœli empyrei, ubi ſancti regnabunt. Ex ſocietate *etiam* triplex gaudium provenit. *Primum* 3.
eſt ex multitudine. Apoc. 7. *Vidi turbam magnam,* Triplex.
quam dinumerare nemo poterat, &c. *Secundum* ex nobilitate ſocietatis illius, in qua erit beata Virgo & omnes ſancti Angeli, qui omnes reges erunt, unde filius Dei dicitur veniſſe *de cœlo à regalibus ſedibus.* Sap. 18. *Tertium* de amicabilitate ſocietatis illius, tanta enim erit charitas inter eos, quod gaudia aliorum ſua reputabunt? unde Iſa. 31. *Dixit Dominus cujus ignis eſt in Sion & caminus ejus in Hieruſalem.* A glorificatione *etiam* corporis triplex gaudium. *Primo* ab ejus pulchritudine, quæ conſiſtit in claritate & debita figura & ſitu membrorum. Matth. 13. *Juſti fulgebunt ſicut ſol in regno* 4.
patris eorum. Secundo ex libertate corporis. Liber- Triplex.
tatem enim quam habet modo animus, habebit tunc corpus ſic, quod ſubito tranſeat ab oriente in occidentem, ut includi non poſſit muro, vel alio obſtaculo. Habebit etiam corpus tunc ſimplicitatem & agilitatem, ut, ubi volet ſpiritus, protinus adſit corpus. *Tertio* ab impaſſibilitate corporis, nulla enim moleſtia corporibus eorum de cætero poterit nocere. Apoc. 21. *Abſterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor*, &c. Ab inferno *etiam* triplex 5.
gaudium proveniet. *Primo* ex hoc quod infernum Triplex.
evaſerint. Gregorius. Iniqui pro iniquitate ſua æterno ſupplicio punientur, ut juſti homines & in Deo videant gaudia, quæ percipiunt; & in iſtis reſpiciant ſupplicia, quæ evaſerunt. *Secundo* ex hoc, quod hoſtes eorum cruciabuntur. Unde Pſal. 57. *Lætabitur juſtus cùm viderit vindictam. Tertio* ex hoc, quod peccatum, quod maximè nocet hominibus, clauſum erit in inferno poſt diem 6.
judicij tanquam in proprio loco. A mundo *etiam* Triplex.
triplex gaudium erit, *primum* quia à pœnali miſeria hujus exilij liberati erunt. Bern. Tranſiſſe de morte ad vitam, vitæ gaudium duplicat. Veriſimile eſt quod multum gaudeat ille, qui dicebat. *Heu mihi* Pſal. 119.
quia incolatus meus prolongatus eſt. Et Apoſtolus. *Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis* Rom. 7.
hujus? &c. Secundum erit gaudium quod à naufragio liberati erunt. Si de evaſione naufragij, qui de mari exierunt, tantum gaudent, veriſimile eſt quod multum gaudeant, qui tot naufragia paſſi à mari hujus mundi evaſerunt. Bern. Periculum probat tranſeuntium raritas & pereuntium multitudo. Ex hoc patet quod mare hujus mundi vix ex quatuor navibus tranſit una, quia vix de quatuor hominibus unus ad portum ſalutis venit. *Tertium* erit quod de tanto hoſte triumphaverunt. Job 41. *Non eſt ſuper terram poteſtas quæ comparetur ei qui factus eſt ut nullum timeret.* Hoſtis eorũ erat ut gigas, & ipſi erant ut locuſtæ. Origen. Vult Dominus Jeſus mirabiles res facere, vult enim de locuſtis ſeparare gigantes & de his qui in terris ſunt cœleſtes ſuperare nequitias. Ad cumulum gaudij facit hoc, quod ſecuri erunt de æternitate gloriæ. Joan. 16. *Et gaudium veſtrum nemo tollet à vobis.*

DOMINICA QUINTA POST TRINITATEM.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

In Exordio hujus ſermonis agitur aliquid de tribus bonis operibus. In prima parte traditur, cur orare libenter diſcere debeamus. In ſecunda prefatio & ſingula dicta orationis Dominicæ petitiones explicantur.

SERMO LXX. Orationis, Ieiunii & Eleemoſynæ utilitas & quomodo habeant ſe ad invicē.

Omnes unanimes in oratione eſtote. 1. *Petri* 3.

Sicut dicit Gloſſa ſuper illud. Pſal. 41. *Apud me oratio Deo vitæ meæ.* Juſtitia hominis in hac vita eſt jejunium & oratio & eleemoſyna. Oratio his duabus alis volat ad Deum, & bonitas hominis in his tribus conſiſtit. Per hoc patet, quod homo habet comparationem & ad id quod eſt ſupra ſe, ſcilicet ad Deum, & ad angelos, & ad ſanctos, & ad id quod eſt juxta ſe, ſcilicet corpus proprium. Oratio neceſſaria eſt homini ut per eam ab his quæ ſupra ſe ſunt, imploret auxilium, eleemoſyna, ut proximo indigenti ſubveniat. Jejunium verò corpus caſtiget & in ſervitutem redigat, & vix erit quod, qui in his tribus bene ſe habet, victoriam de hoſte non habeat. Jejunium enim debilitat hoſtem, ſcilicet corpus, & per conſequens etiam Diabolum, qui maximè in carne confidit, unde quidam ſanctus Diabolus plus confidit in adjutorio carnis quam in aliquo alio, quia magis nocet domeſticus hoſtis. Oratio adjutorium nobis cœleſte adquirit, Eleemoſyna verò terreſtre auxilium, dum pauperes ſtipendiarios noſtros facit. Quomodo non vincet hoſtem debilem, qui tam cœleſtia quã terreſtria habet in auxilium? Inter hæc tria magis videtur excellere oratio, cùm ſit reſpectu ejus quod ſupra nos eſt, & cùm jejunium & eleemoſyna ei deſerviant velut quædam alæ. Oratio columba eſt, avis ſcilicet ſpiritus ſancti, quæ ramum olivæ apportat, dum pacem hominibus impetrat. Ideò autem dicimus eam avem ſpiritus ſancti, quia devota oratio à ſpiritu ſancto eſt: *ſpiritus* enim ſanctus *poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus* juxta verbum Apoſtoli Rom. 8. Id eſt, poſtulare facit. De oratione dicit Auguſtinus ſuper illud Pſal. 87. *Intret in conſpectu tuo oratio mea*: Mira virtus puræ orationis, quæ quaſi quædam perſona ad Deum intrat, & ibi mandata peragit, quo caro venire nequit. Et Gregorius. Magna eſt virtus orationis, quæ fuſa in terra, in cœlo operatur; & licet beatius ſit dare, quam accipere Actor. 20. tamen magis congruit ſtatui, in quo ſumus, petere, quam dare, cùm nihil habeamus hic, niſi quod aliunde accipimus juxta illud. 1. Corinth. 4. *Quid habes quod non accepiſti?* ideò *ſpecialiter* de oratione dicemus, quæ nobis impetrat id quo indigemus, *prius* oſtendendo quod officium iſtud quilibet addiſcere debeat, deinde indicando quomodo ille ſummus magiſter orare docuerit.

Oratio inter hæc tria excellit, cur.

Orationis & natura vis.

Cur huic ſtatui conveniat.

De oratione duo hoc ſermone tractabuntur.

I. Orare diſcendum libenter.

Notandum ergo quod ſex rationes poſſunt aſſignari, quare libenter quilibet debeat diſcere orare. *Primum* ex hoc, quod ille magnus magiſter, qui cathedram habet in cœlo adeò diligenter voluit eam docere. Quia veriſimile eſt, quod Chriſtus noluerit nos negligenter addiſcere, quod voluit ita diligenter docere. Verecundum eſt diſcipulis Chriſti, ſi illud neſciunt, quod magiſter illorum diligentiſſime docuit. Docuit autem illud *exemplo*. Matth. 14. quando *dimiſſa turba aſcendit in montem ſolus orare. Veſpere autem facto ſolus erat ibi*: & Luc. 22. legitur quod in agonia prolixius orabat, & quandoque pernoctabat in oratione, cum tamen propter ſe oratione non indigeret, qui ſolo verbo poterat facere quæcunque volebat. Sed fecit hoc, ut daret nobis exemplum libenter orandi. *Verbo* etiam diligenter hoc docuit, oſtendens quid orandum eſſet Matth. 6. Ubi orationem Dominicam tradidit, & ubi orandum, ibidem. *Cum oraveris intra in cubiculum tuum & cluſo oſtio ora patrem tuum in abſcondito &c.* Et quando orandum nempe *ſemper* Luc. 21. *Vigilate omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere iſta omnia quæ ventura ſunt. Item* docuit qualiter orandum, nimirum *devote, breviter, humiliter & perſeveranter.* De *primo* Joan. 4. *Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant eum in ſpiritu oportet adorare.* De *ſecundo* Matth. 6. *Orantes autem nolite multum loqui ſicut Ethnici faciunt.* De *tertio* ibidem. *Cum oratis, non eritis ſicut Hypocritæ, qui amant in ſynagogis & angulis platearum ſtantes orare, ut videantur ab hominibus.* Et Lucæ 18. in parabolis de publicano & phariſæo habetur de eodem & de *quarto* ubi agitur de judice iniquo, qui nec Deum timebat, nec hominem reverebatur, qui tamen viduæ fecit vindictam propter nimiam ejus importunitatem, & Luc. 11. *Si ille perſeveraverit pulſans, dico vobis, & ſi non dabit illi ſurgens eo quod amicus ejus ſit, propter tamen improbitatem ejus ſurget & dabit illi &c. Secundum* ex hoc, quod oratio, ſi fiat eo modo quo debet exennium eſt Deo valde gratum & miniſterio angelico dignum. Unde Tob. 12. dicit Angelus: *quando orabas cum lachrimis, & ſepeliebas mortuos, ego obtuli orationem tuam Domino.* Non debet homini grave eſſe exennium illud Deo mittere, quod angelo non eſt grave offerre, immò quod plus eſt, ipſe Chriſtus, qui in quantum homo, ſummus Sacerdos eſt, illud offert Deo patri. Quod ſignatur in hoc, quod Diaconus thuribulum tradit ſacerdoti & ſacerdos thurificat. Sic Chriſtus orationes Eccleſiæ Deo patri præſentat, quæ præſentatio multum facit eas valere: quando enim à Deo contemnetur quod à tanto mediatore ei præſentatur? *Tertium* eſt quod officium iſtud facile eſt. Si dicatur alicui ut det eleemoſynã, poteſt excuſare ſe, cùm non ſemper habet homo argentum in burſa. Si dicatur etiam quod homo jejunet, ſimiliter poteſt ſe excuſare, cùm multi propter debilitatem capitis jejunare non poſſunt. Sed ab oratione nullus poteſt ſe excuſare, quilibet enim poteſt habere orationem ſuam, ſaltem mentalem, etiamſi ſit mutus. Unde Pſal. 41. *Apud me oratio Deo vitæ meæ.* Et ſuper illud Pſal. 36. *Juſtus autem miſeretur & tribuet*, dicit Gloſſa: Semper eſt aliquid juſto quod det, ſaltẽ orationem. *Quartum* eſt quod opus illud honorabile eſt. Multa ſunt officia quæ aliquibus cederẽt ad dedecus, ſicut arare & fodere, ſed orare Deum nulli quantumcunque nobili cedit ad dedecus, quia ſecundum Gregorium, cùm oramus ipſi cum Deo loquimur, quod ſine dubio magnus honor eſt. *Quintum* verò eſt quod officiũ iſtud valde lucroſũ eſt. Quod poteſt oſtendi ex hoc, quod nihil eſt ad quod oratio valere non poſſit. Unde 2. Paralip. 20. *Cum ignoremus quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, ut oculos noſtros dirigamus ad te.* Hoc eſt officium ex quo poteſt homo lucrari omni tempore, & in hyeme & in æſtate, & in ſereno, & in pluviali tempore, de nocte & de die, & quandoque una hora lucratur plus orando, quam valeat civitas una, quia lucratur homo modica oratione, cum devota eſt, regnum æternum. quandoque antequam inchoetur oratio, eſt homo in ſtatu damnationis, & antequam finiatur, eſt in ſtatu ſalutis. Quandoque plus lucratur vetula una orando de cœlo una hora, quam mille milites armati de terra per longum tempus. Unde Gloſſa ſuper Num. Plus valet unus ſanctus orando, quam innumeri peccatores præliando. Oratio ſcilicet cœlum penetrat, quando hoſtes in terris non vincit. Maxima ſolatia à ſanctis in

2. Verbo ſuo.

4. Quatuor modis docuit.

2. Quia exennium Deo gratiſſimum.

3. Quia officium facile.

4. Honor.

5. Lucrum. Efficax Oratio.

mundo isto orando recipiuntur. Unde Lucæ 3. *Jesu baptizato & orante apertum est cœlum.* Et ejusdem 9. *Et factum est, dum oraret species vultus ejus altera*, & vestitus ejus albus. Et ejusdem 22. Sic legitur de Christo. *Positis genibus orabat*, & post subditur: *apparuit autem illi angelus de cœlo confortans eum. Sextum* est necessitas orandi quam habemus in præsenti. *Tria* solent dare necessitatem clamandi hominibus, *ignis*, *aqua* & *hostes*. Et hæc tria quasi singulis diebus dant nobis necessitatem clamandi ad Deum in oratione. Vix enim est dies in quo domus conscientiæ nostræ igne infernali non succendatur, scilcet concupiscentia prava. Unde necesse habemus clamare pro aqua divinæ gratiæ, & ad aquam lachrimarum recurrere. Et ignis iste quando ex una parte succenditur, ex alia parte extinguitur. Ex ipsa enim aqua lachrimarum unde debuit extingui, quandoque accenditur. Nam ex hoc quod aliquis carnis concupiscentiam deplorat, quandoque vana gloria nascitur. Vix etiam est dies in quo homo non sentiat fluctus malarum cogitationum super caput suum, unde necessitatem habet clamandi illud. Matth. 8. *Domine, salva nos, perimus.* Vix etiam est dies in quo non videat hostes suos in portis castri sui, dum detractionem, vel aliud malum verbum sentit in ore, & sic de aliis portis castri sui, scilicet corporis sui.

6. Quia necesse habemus quotidie orare ob tria.

II. Oratio Dominica.

Sequitur videre qualiter Christus orare docuerit de quo legitur Lucæ 11. *Cum esset* Jesus *in loco quodam orans, ut cessavit, dixit unus ex discipulis suis ad eum: Domine doce nos orare, sicut docuit Joannes discipulos suos & ait illis. Cum oratis, dicite: pater noster &c.* Circa quam orationem Notandum est quod *quinque* sunt à quibus ipsa commendabilis est. *Primum* est *auctoris dignitas*, quia ipse Deus composuit eam, unde convenit ei illud Ecclesiastici 24. *Ego ex ore altissimi prodivi. Secundum* est *brevitas*, unde Glossa Bedæ. Orationem brevibus verbis composuit, ut sit fiducia citò accipiendi, quod breviter vult rogari. *Tertium* est *fœcunditas*. Glossa. Nihil est quod in septem petitionibus non contineatur. *Quartum* est *spiritualitas*. Glossa. Nulla oratio magis spiritualis est, quam ista quæ ex ore filii Dei, qui est veritas, processit. *Quintum* est *virtus* ipsius. Magnæ enim virtutis est. Est enim verisimile, quod Christus petitiones, quæ in ea sunt, non formasset, nisi eas audire vellet. De ejus virtute dicit Augustinus. De quotidianis & levibus peccatis & brevibus, sine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium satisfacit. Eorum est enim dicere: *Pater noster &c.* Hæc oratio minima peccata delet, illa scilicet, à quibus vita fidelium etiam scelerate gesta, sed pœnitendo in melius commutata discessit, si veraciter dicatur: *Dimitte nobis debita nostra &c.* Post Eucharistiam est Dominica oratio maximum remedium, vel unum de maximis contra venialia peccata. Habet autem Dominica oratio duas partes, quarum *prima* præparat orantem ad devotè orandum, *secunda* verò continet septem petitiones. Est autem valdè necessaria præparatio ante orationem, unde in Psalm. 9. *Præparationem cordis eorum audivit auris tua.* Plus attendit quandoque Deus ad præparationem quàm ad orationem vocalem, ideò dicitur. Ecclesiastici 18. *Ante orationem prepara animam tuam.* Est autem *duplex præparatio*: quædam *remota*, quædam *propinqua*. Remota est observantia mandatorum Dei. Qui enim vult à Deo exaudiri in his quæ petit, primò debet eum exaudire in his quę Deus ab eo petit. Deuter. 10. *Quid Dominus Deus tuus petit à te, nisi ut timeas Dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus, & diliges eum, ac servias Domino Deo tuo in toto corde tuo, custodiasque mandata Domini &c.* Augustinus. Qui à præceptis Dei avertitur, quod in oratione postulat, non meretur. Et Proverb. 28. *Qui declinat aures suas, ne audiat legem, oratio ejus execrabilis.* Et ejusdem 21. *Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur.* Propinqua præparatio est in *duobus modis*: in *lachrimositate* & *in fiducia impetrandi*, & his duobus modis præparat orantem pars ista (*Pater noster qui es in cœlis.*) Excitat enim ad lachrimas *dupliciter*. *Primo* dum patrem eorum ad memoriam reducit ei, qui peccando ita viliter vixit. *Secundo* dum absentiam amantissimi patris innuit dicens, *qui es in cœlis*, & dulcem illam patriam à qua ipse exulat. Ad *primum* pertinet quod dicit Bernar. Cogitanti mihi quod offenderim patrem, est certe quod pudeat, etsi non quidem terreat. Quanam fronte attollo oculos jam ad vultum tam pii patris tam malus filius. Pudet indignè gessisse me generi meo. Pudet tanto patri vixisse degenerem. Et Glossa super hunc locum dicit. Cavendum est cuique à sordibus, ne tanto patri sit indignus. Ad alterum videtur pertinere illud. Psal. 41. *Fuerunt mihi lachrimæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie ubi est Deus tuus.* Primus fletus qui est pro peccatis, est irriguum inferius, *secundus* fletus, qui est pro absentia patris & dilatione patriæ, est irriguum superius. Ad *fiduciam impetrandi* valet illud verbum *dupliciter*. *Primo* dum patrem nominat eum quo petitur. Hujus patris amor superat maternum amorem. Isa 49. *Nunquid oblivisci potest mulier infantem suum, ut non misereatur filio uteri sui. Et si illa oblita fuerit, ego non obliviscar tui. Secundo* dum dicit eum esse in cœlis, ubi est abundantia omnium bonorum. Quomodo enim pater misericordiarum, habens abundantiam omnium bonorum, non miserebitur filii positi in valle miseriæ, ubi est penuria omnium bonorum? Ad hoc pertinet hoc quod dicit Bernar. Ubi jam illud quod apud antiquos tam terribiliter quem frequenter intonare solebat: ego dominus Deus tuus? Mihi dicatur oratio, cujus principium dulci nomine paterno, sequentium petitionum mihi obtinendarum præstat fiduciam. Et Glossa super hoc nomen *Pater*. In hoc data fiducia quid negabit filiis, qui jam dedit quod pater est. Lucæ 11. *Si ergo vos, cum sitis mali, nostris bona data filiis vestris, quanto magis pater vester cœlestis dabit spiritum bonum petentibus se?* Quod autem lachrimæ valeant ad impetrandum, patet per hoc, quod dicit Augustinus super illud Psalm. 38. *Auribus percipe lachrimas meas, qua*, inquit, *violente sunt in precibus.* quod etiam fiducia valeat ad hoc, patet per hoc, quod legitur. Jacob 1. *Si quis autem indiget sapientia, postulet à Deo &c.* & post dicitur: *Postulet autem in fide, nihil hæsitans. Qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, qui à vento movetur & circumfertur. Non ergo existimet homo ille, quod accipiat aliquid à Domino.*

Propinqua duplex.

1. Fit hæc omnia duobus modis.

2. Etiam duobus modis fit.

Hos duos modos valere ad impetrandum probatur.

Valet ad defenda VV. & MM. peccata.

Dividitur in duas partes.

I. Præparatio. Ejus necessitas.

Præparatio est duplex: Remota quid.

Secunda Pars dividitur in duas partes, cum duplex sit vita spiritualis, vita gratiæ & vita gloriæ. *Primo* ponuntur tres petitiones pertinentes ad vitam gloriæ, *secundo* quatuor petitiones pertinentes ad vitam gratiæ. Primo autem ponuntur petitiones ad vitam gloriæ spectantes, tanquam digniores secundum illud Matth. 6. *Quærite primum regnum Dei & justitiam ejus &c.* Regnum Dei quæritur in principio tribus petitionibus, justitia verò ducens ad regnum quæritur in quatuor sequentibus. Et Notandum quod ille qui mortem meritus apud judicem severum, & nescit judicem sibi adhuc placatum, primo petit vitam, sive ut pœnitentiæ ei à morte quam meruit. Sic qui mortaliter peccavit, cùm certus non sit in hac vita quod sibi sit dimissum

2. Pars orationis Dominicæ in duas partes dividitur, cur & in quas.

Explicatio singularum petitionū. Septima. Sed libera nos à malo.

necesse habet primò petere ut parcatur sibi à morte. Ad quod pertinet illa petitio : *libera nos à malo.* Malum enim ibi dicitur mortale peccatum, quod est mors prima & sequela ejus, scilicet mors æterna. Et deberet proponi cum magno desiderio hæc petitio, eo scilicet modo, quo reus attendens quid fecit, & quod tormentum sibi præparatum sit, cum multis lachrimis vitam suam petit. Sic peccator respiciens peccatum quod fecit, & tormentum quod pro eo meruit, cum multis lachrimis debet dicere : *libera nos à malo.* Dicebat quidam quod latrones & trutanni docuerunt eum orare. Trutanni docuerunt eum, quæ miserabiliora sunt in eis improbissimè ostendendo, & quæ sana sunt abscondendo, ut magnitudo miseriæ excitet ad misericordiam; latrones verò secundum modum, quem jam diximus. Vita verò spiritualis obtenta est in continua pugna, juxta illud Job. 7. *Militia est vita hominis super terram*, id est, tentatio, & propter hoc necessaria est alia petitio, qua petitur ne in tentationem cadere permittamur. Quæ petitio etiam cum magno desiderio proponenda est, sicut ille, qui facturus est duellum, antequam intret campum, cum magno desiderio rogat Dominum & rogare facit, ut sibi det victoriam, & obtenta victoria gratias Deo agit. Sic quilibet fidelis debet in mane rogare Deum, ut in illa die det sibi victoriam de Diabolo, quam citò enim surgit, intrat in campum certaminis valdè periculosi. Bern. In mundo isto tanquam in stadio certaminis positi sumus, in quo Christus mortuus est. Quisquis hic livorem vel plagam non susceperit, in futuro judicio miles inglorius apparebit. In vespere verò, si à casu caverit, debet sequi gratiarum actio. Augustin. Qui orandus est ut faciat, illi reddenda est gratiarum actio, cùm fecerit. In quo multi peccant, cùm enim acceperint aliquod beneficium à Deo, nunquam postea memores sunt ejus, cùm tamen deberent regratiari Deo singulis diebus, longo tempore. Et *notandum* quod consensus velut pes est animæ, quo aliquis dicitur intrare in tentationem vel etiam induci. Matth. 26. *Vigilate & orate ut non intretis in tentationem.* Intretis, inquam, per consensum. Inducit autem Dominus hominem in tentationem permissivè, Diabolus verò quasi impulsivè. Vita etiam spiritualis etsi ad impulsum tentationis non corruat, debitis tamen obligata est, dimissa enim culpa & morte æterna, remanet homo adhuc obligatus ad pœnam transitoriam, ideò necessaria est petitio illa : *dimitte nobis debita nostra*; quæ petitio cum magno desiderio proponenda est, quia sicut solet dici, non est onus sicut onus debitoris. Si quis obligatus esset debitis multis ad terminum, & sciret se in gravi carcere ponendum, nisi infra terminum redderet, & probabiliter crederet se non sufficere ad solvendum infra terminum, cum magno desiderio peteret sibi debitum remitti, si speraret obtinere, & valdè gratum haberet, si quis à tabulis creditoris eum deleri faceret, & se ipsum scribi. Sic cum magno desiderio petere debet sibi debita dimitti, qui credit se non posse solvere ea infra terminum mortis, cùm sciat se ponendum pro eo quod non solverit in ignem purgatorii, de quo igne dicit August. Miro modo gravis est ignis ille, excedit enim omnem pœnam, quam unquam passus est homo in hac vita. Huic verò petitioni additur determinatio, cum dicitur : *sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Specialiter* autem valet ad impetrandam remissionem à Deo, si remiserimus proximo. Ecclesiastici 28. *Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata solventur; homo homini animal diligit simile sibi ut habetur.* Ecclesiastici 13. & lupus lupo non nocet, nec leo leonem lædit secundum verbum Senecæ, verisimile est quod Dei misericordia nihil ita amet in homine sicut animam suam sororem, & quod ei, qui libenter dimittit proximo, dominus dimittat : econverso non remittenti, nihil remittit, quia *per quæ peccat quis, per ea & torquetur.* Sap. 11. Quis vindicari vult, à domino inveniet vindictam. Vita etiam spiritualis ex se deficiens est, & indiget cibo spirituali sustentari, sicut vita corporis alimonia ciborum sustentatur. Et etiam ante casum oportet eam cibo sustentari, ideò in quarta petitione petitur sustentamentum vitæ spiritualis, cum dicitur (*panem nostrum quotidianum da nobis hodie.*) Nec videtur principaliter intelligendum esse de pane materiali, cùm dicit Dominus illum esse adjiciendum, non quærendum. Matth. 6. *Et hæc omnia adjicientur vobis.* Quæ petitio cum magno desiderio proponenda est, cum quotidie cibus ille sit necessarius, nec à nobis eum habere possimus. Sic cum desiderio eleemosynam peteret, qui sciret se fame morituum, nisi eam mendicando obtineret. Et *notandum* quod panis iste *quadruplex* est, scilicet *doctrina, exemplum, sacramenta Ecclesiæ*, præcipuè Confessionis & Eucharistiæ & *opera virtutum.* De *pane doctrinæ* legitur Deuter. 8. *Non in solo pane vivit homo &c.* De *pane exempli* habetur super illud. Joan. ult. *Pasce oves meas.* De *bonis operibus* habetur Isa. 4. ubi dicitur in persona virtutum : *Panem nostrum comedemus & vestimentis nostris operiemur, tantummodo invocetur nomen tuum super nos.* Deficiunt virtutes, nisi ex eis bene operemur, sicut visus corporalis in homine deficit, si homo diu in carcere maneat, ubi non videat. *Sacramenta* verò *Confessionis & Eucharistiæ* panis dicuntur, quia multùm valent ad sustentamentum vitæ spiritualis, quia quandocunque aliquis dignè accedit ad ea, recipit gratiam vel augmentum gratiæ. Dignè autem accedit humiliter credens habere sacramentum illum effectum, quem prædicat Ecclesia : & qui habet desiderium percipiendi effectum illum. qui absque desiderio accedit, quasi ore clauso accedit, & ideo vacuus accedit, & vacuus recedit. Quartum, in quo consistit dignitas ista, est, ut homo gratus sit Deo de hoc, quod fontes gratiarum in Ecclesia posuit, ad quos recurrere possumus, cum gratia indigemus. Ex prædictis satis potest esse manifestum, quantum Deo indigeat vita præsens, quia adeò pauper est quod necesse habet mendicare. Unde August. Qui panem quotidianum petit, non dives, sed pauper est. Est etiam plus quam pauper, cùm multa debeat, & est in magno periculo, habens undique circa se & laqueos & causas mortis. Circa alias vero tres petitiones notandum, quod sicut homo factus est, ut serviat Deo, sic mundus factus est, ut serviat homini. Et pro servitio quod exhiberet homo creatori, debuit habere dominium mundi in vita præsenti, tandem habiturus ipsum Deum, cùm de paradiso terrestri transferretur in cœlum. Sed quia debitum Deo servitium exhibere noluit, dominium mundi justo Dei judicio amisit, & in servitium incidit, ita quod à muscis & aliis minimis creaturis non possit se defendere. August. Homo dicit tibi convicium & tumes, & iratus es; pulicibus resiste, ut dormias. In futuro verò ponetur homo in statu debito, ut Deo perfectè subjectus sit, & cæteræ creaturæ sint sibi subjectæ, & ut ipsum Deum possideat, si ab eo prius possessus est. Deus enim secundum August. Nullius possessio erit, cujus possessor non fuerit. Ad primum pertinet illa petitio (*fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra*) id est, veniamus ad statum illum, in quo voluntati tuæ voluntatem nostram omnino conformabimus, ut nunc faciunt angeli. Ad secundum pertinet illa petitio (*Adveniat regnum tuum*) id est, veniat status ille, in quo regnabimus ab omni

servitute

Vnde discimus orare.

Sexta petitio. Et ne nos inducas in tentationem.

Quinta. Dimitte nobis debita nostra.

Sicut & nos dimittimus.

Quarta. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.

Panis quadruplex distelligendus.

Qui digne ad sacramenta accedant.

Explicatur quarta petitio.

servitute liberi. Ad tertium pertinet illa petitio (*sanctificetur nomen tuum*) id est, confirmetur nomen illud, quo filii Dei vocamur, quod erit, quando dulcedine divina fruemur, juxta illud Ecclesiastici 15. *Jucunditatem & exultationem thesaurizabit super illum, & nomine æterno hæreditabit eum.* Quando jucunditatem illam ineffabilem sentiemus, tunc confirmati erimus sicut angeli Dei. Et notandum quod hæ tres petitiones cum magno desiderio proponendæ sunt: valdè enim mirabile est quod patrem misericordiarum, à quo omnia bona recipimus, & multo majora speramus, ita frequenter offendimus & voluntatem Diaboli ita frequenter facimus. Et valdè desiderandus est status, in quo voluntatem Dei in omnibus facimus. Valdè desiderandus status, in quo à vilissima servitute, in qua sumus, liberamur. Valdè enim grave est servitutem sustinere illi, ad quem non pertinet regere. Valdè etiam miserabile est, quod illi, qui sunt filii Dei, ita de facili possunt fieri filii diaboli, unde valdè desideranda est confirmatio. Notandum etiam quod in hoc verbo, *sanctificetur*, notatur apparentia hujus honoris, ut sit sensus, *sanctificetur*, id est, *sanctum appareat*. Tunc dicitur res fieri, quando innotescit fieri: modò enim filii Dei sumus, sed nondũ apparet quid erimus, sed cùm apparuerit similes ei erimus. Joan. 3. qui videt modo pauperes, vix crederet eos esse filios Dei, nisi sacra scriptura hoc diceret, vadunt enim pedites juxta Eccles. 10. *Vidi servos in equis & principes ambulantes super terram quasi servos.* Sed tunc scriptum est, erit manifeste in eis scilicet, quod ipsi sunt filii Dei, juxta illud Apoc. 3. *Qui vicerit, scribam super illum nomen Dei mei?* Glossa. Erit quodammodo Deus, sicut ferrum, quando vehementer ignitur, est quasi ignis. Sic electi erunt quodammodo Deus, quando ei valdè similes erunt. In corporibus glorificatis etiam erit scriptum quatuor dotibus, quasi quatuor literis, quod sunt filii Dei. Scriptum est, nota, id est, certa designatio. Certum autem erit ex corpore glorificato, quod sint filii Dei, sicut in veste pretiosa alicujus perpenditur quod ipse sit princeps. Secundum hunc modum dicitur esse scriptum in femore, id est in carne Christi, quod ipse sit rex regum & *dominus dominantium*. Apoc. 19.

Prima petitio, sanctificetur nomen tuum, specialiter explicatur.

DOMINICA VI. POST TRINITATEM. *SERMO PRIMVS.*

Summarium.

Hoc sermone agitur de Baptismo. Et primo cùm per Baptismum sanguine Christi loti sumus, monet nos partim ut immunditiam peccati varias ob causas timeamus ac vitemus, partim, ut huic ablutioni interius exteriusque convenienter vivamus. Secundo effectus Baptismatis duodecim proponit & exponit.

SERMO LXXI.

Quicunque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus. *Roman. 6.*

Qui sint baptizati in Christo.

IN Christo Jesu baptizatus est, qui in institutione ejus, scilicet in nomine Trinitatis baptizatus est. Unde Matth. ult. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filii & spiritus sancti.* Prænominato illo qui baptizandus est, debet dici: *Ego baptizo te in nomine patris & filii & spiritus sancti.* Quicunque ergo baptizatus est sic, baptizatus est in morte Christi, id est, purificatus est à vitiis per mortem Christi, quia mors Christi causa est purificationis, cum baptismus virtutem suam habeat de morte Christi. Qui ergo baptizati sunt, non solum aqua baptizati sunt, sed quodammodo loti & baptizati in sanguine Christi. Apoc. 1. *qui dilexit nos, & lavit nos à peccatis nostris in sanguine suo.* Et Notandum quod Ecclesia vult ut baptizati sciant se lotos esse in sanguine Christi *triplici* ratione. *Primò* ut magis timeant immunditiam peccati, *secundo* ut intelligant quod tincti debent esse sanguine Christi, *tertio* ut agnoscant virtutem Baptismi. Circa Primum verò notandum quod *quinque* sunt, ex quibus intelligi potest quantum sit timenda immunditia peccati. *Primum* est dignitas rei quam peccatum inquinat. Quanto pannus aliquis preciosior est, tanto magis timenda est inquinatio. *Primo* igitur timenda est hæc inquinatio propter dignitatem humanæ naturæ, quæ perpenditur ex hoc, quod anima Dei imago est. Unde sic peccat qui eam peccato mortali inquinat, sicut qui imaginem crucifixi vel beatæ Virginis in lutum valdè immundum projiceret. *Præterea* humana natura unita est divinæ in persona Christi. Unde sicut ille qui crucem in qua corpus Christi pependit, in lutum projiceret, peccaret; sic peccat qui non timet inquinare humanam naturam, quæ divinæ naturæ inseparabiliter associata est. *Secundum* est difficultas recedendi, quæ difficultas immo impossibilitas in Lucifero & aliis angelis corruentibus apparet, à quibus macula peccati separari non potuit, ex quo semel adhæsit. In hominibus etiam patet difficultas ista recedendi. *Primo* ex hoc, quod à tempore quo homo peccavit, nullus purus homo à peccato perfectè purgatus fuit, ut dignus esset videre faciem Dei, donec sanguis Christi effusus est, quo purificatio illa perfecta est. *Secundo* ex hoc, quod ex quo aliquis mortaliter peccat, immunditia ejus ablui non potest per totam aquam quæ sub cœlo est, nisi aqua gratiæ de sursum descendat, quæ mentem abluat. Ad purgandum mundum ab immunditia peccati immissum est diluvium in mundum, ita ut operirentur omnes montes excelsi, qui subsunt universo cœlo, ut legitur. Gen. 7. Ante diem etiam judicii præcedet ignis, quo comburetur facies mundi & ascendet tantum ignis ille, quantum aquæ in diluvio ad purgationem mundi. *Tertium* est immunditiæ hujus vilitas, quæ potest perpendi ex hoc, quod Dominus immunditiam corporalem non videtur æstimare respectu ejus, Matth. 15. *De corde exeunt cogitationes malæ, homicidia &c. Hæc sunt quæ coinquinant hominem, non lotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem.* Vilitas etiam ista patet ex hoc, quod immunditia ista pulcherrimam creaturam Luciferum adeò deturpavit & à tam sublimi statu in tam infimum dejecit, ut inferior esse videatur etiam serpentibus & bufonibus. Vilitatem hujus miseriæ & immunditiæ ostendit illud. Psalm. 13. *Corrupti sunt & abominabiles facti in studiis suis.* *Quartum* est hoc, quod talis immunditia adeò displicet Deo, quod non habet ita bonum amicum neque in cœlo neque in terra, quem non odiret ad mortem æternam, si maculam unius mortalis peccati in eo inveniret. Ecclesiastici 12. *Altissimus odio habet peccatores.* *Quintum* est hoc quod talis immunditia adeò deteriorat rem in quam cadit, quod nisi virtute divina illa macula removeatur, ipsa perdita est, & minus quam nihil valet, melius enim esset nihil esse, quam sic esse. *Præterea* macula ista hominem assimilat Diabolo & indignum reddit cœlesti regno, ideò cum magno desiderio petendum est ut Dominus deleat eam. David Psal. 59. *Secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam.*

Ecclesia vult nos scire, quod in sanguine Christi per Baptismum loti simus, ob tria.

I. Immunditia peccati timenda est.

Duplicitèr.

Duplicitèr.

5. Duplicitèr.

Circa Secundum verò notandum est, quod Christiani qui baptismum susceperunt, tincti debent esse sanguine Christi, in quo abluti sunt. Unde baptismus tinctio interpretatur, & hic est color optimus Christianorum, sed in multis mutatus est color optimus, ut legitur Thren. 4. Jerem. 13. Nunquid avis discolor hæreditas mea mihi? Nunquid

II. Baptizati debent esse tincti vel colorati sanguine Christi duplicitèr.

avis tincta per totum? Hoc colore debet esse homo tinctus interius in corde & exterius in corpore. In corde *interius* scilicet per jugem meditationē dominicæ passionis,& per desiderium patiendi pro Christo, vel imitandi ejus passionē. Sanguine Christi habebat cor tinctum beata Agnes,cùm dixit & *sanguis ejus ornavit genas meas*.Genę cordis sunt intellectus & affectus. Intellectum ornat meditatio dominicæ passionis, affectum verò desideriū patiēdi pro Christo. Meditatio dominicæ passionis multum utilis est ad destructionem vitiorum.Unde Bern.Visa Christi passione,quis tam delicioſus qui non contineat?quis tam malitioſus, qui non abstineat ? quis tam iracundus, qui non condoleat? Accendit etiam amorē Christi in corde hominis, sicut in corde filii amorem maternum accendit consideratio eorum, quæ mater pro filio passa est. Tob.4. *Honorē habebis matri tuæ omnibus diebus vitæ ejus. Memor enim esse debes quæ & quanta pericula passa sit propter te in utero suo.* Multò majora passus est Christus pro salute nostra. *Exterius* verò tincti debemus esse sanguine Christi per carnis mortificationem juxta illud. 2. Cor. 4. *semper mortificationem Jesu in corpore nostro circumferentes*. Sicut Ecclesia imitari Christū debet in candore puritatis,sic & in rubore passionis.Cant. 5. *Dilectus meus candidus & rubicundus*. Et, *qualis cœlestis , tales & cœlestes*.1. Corinth. 15.

1. Interius versando circa Passionē Domini intellectu & affectu, quomodo.

2. Exterius per mortificationem.

Circa Tertium verò notandum est quod baptismus magnæ efficaciæ est, & videtur habere duodecim effectus , quorum Quinque ostenduntur nobis per quinque operationes naturales quas habet aqua, in qua debet fieri baptismus. Aqua enim *sordes abluit, ignem extinguit, calorem refrigerat, submergit,* & *terrum rigando fœcundat*. *Primus* ergo istorum effectuum quinq; baptismi,est *spiritualium sordium ablutio*. Baptismus velut quoddā balneum est,quod cœlestis sponsus Ecclesiæ suæ præparavit, in quo primo ipse balneavit se, & cum alia balnea balneantes se soleant abluere & à balneantibus inquinari, sponsus tamen Ecclesiæ cum ipse sit candor lucis æternæ & peccatum non fecerit, balneum istud non inquinavit , sed contactu sanctissimi corporis sui vim abluendi animas dedit ei. *Secundus* effectus baptismi est quod *ignem infernalem*,& etiam *purgatorium extinguit*, quantum ad ipsum baptizatum , ut de cætero ignis infernalis vel purgatorius non possit in eum , nisi ipse peccator accenderit eum contra se. Unde admiranda est fatuitas illorum,qui post baptismum peccant , cum voluntarie ignem in proprium incendium incendunt. *Tertius* effectus est quod *ardorem pravarum concupiscentiarum refrigerat*: minus enim possunt hujusmodi ardores in baptizatis. Isti verò ardores sunt velut ignis iste,qui beati Antonii nominatur. Unde minùs misericordes videntur esse parentes , qui nolunt filios suos citò per baptismum à suis ardoribus liberari *Quartus* effectus est,quod *exercitum diaboli submergit*,quantum ad potestatem, ut de cætero non possit in baptizatum , nisi per consensum peccati ei vires reddiderit , quod figuratum est. Exod.14. in submersione Pharaonis cum exercitu suo in mari rubro,&in Psal. 73. dicitur. *Contribulasti capita draconum in aquis*. *Quintus* effectus est quod *terram cordis irrigat & irrigando fœcundat*. Ante baptismum est terra cordis velut sabulum juxta illud. Psal.1 *Non sic impii , non sic , sed tanquam pulvis* , & unde sterilis est ad bona opera , sed post fertilis redditur.

III. Baptismi effectus sunt duodecim. Quinque primi patēt ex quinque naturalibus aquæ operationibus.

1. Effectus.

2.

3.

4.

5.

Quatuor alii effectus baptismi ostenduntur nobis. Luc.3.ubi legitur quod *Jesu baptizato & orante, apertum est cœlum, & descendit spiritus sanctus corporali specie sicut columba in ipsum, & vox de cœlo facta est, tu es filius meus dilectus, in te complacui mihi*. *Primus* autem istorum quatuor effectuum est *cœli apertio*,& est in hoc magna virtus baptismi, qui cum in terra exhibeatur , in cœlo tamen operatur. Ad significandum hunc effectum baptismi, voluit Dominus cœlum aperiri super Christum baptizatum. Quæ enim utilitas fuit tunc cœlum aperiri, cùm nullus tunc esset egressurus vel ingressurus , nisi ut ostenderetur, quod quam citò homo baptizatus est, si decedat , evolans inveniet sibi cœlum apertum , cùm ante baptismum apertus esset sibi infernus. Ex quo satis patet quanta sit fatuitas mulierum quæ incōsolabiliter dolent de morte filiorū suorū, qui post baptismum decedūt , antequā baptismalem innocētiam amiserunt. Valde enim fatuum est eas dolere de hoc , quod filii eorum transierunt à societate hominum ad societatem Dei, & angelorum. Et gloriam, quam sibi vellent, filiis invidere videntur, potius desiderantes eos esse in hoc exilio quam in cœlo , cùm deberent gaudere de hoc , quod filii sui ita de facili tantam gloriam adquirunt, sed de hoc solum dolere debent, si forte propter culpam eorum decedūt. Apparet etiam quam reprehensibiles sint illæ , propter quarum negligentiam &dilationem filii earum morientes tantam gloriam amittunt , majus enim damnum faciunt filiis suis , quam si post baptismum eos propriis manibus jugulassent. Jugulando tamen magis peccarent , occidere enim vel exponere proprium filium ; diabolicum est. Et crudelitas talis crudelitatem leonum vel luporum exuperat , lupi enim & leones fœtus suos nutriunt & custodiunt. Immo etiam dicuntur nutrisse quandoque parvulos infantes à casu inventos. Legitur enim de quodam qui post , factus fuit rex Persarum , quod cum parvulus esset , & pastor quidam eum in nemore exposuisset, cum veniret ad puerum,invenit canem præbentem ei ubera, & à feris & avibus eum defendentem. In quo satis confundi possunt, qui proprios filios nutrire nolunt , cum canis alienum nutrierit. *Secundus* effectus est *descensus spiritus sancti* in baptizatum, quod significatum est in hoc, quod spiritus sanctus descendit in specie columbæ super Dominum baptizatum.Tota Trinitas mansionem suam habet in baptizato , unde multa reverentia exhibenda est ei tanquam sanctuario & reliquiis.Si tanta reverentia exhibebatur arcæ testamenti , in qua erat manna & virga Aaron , quæ fronduerat & tabulæ testamenti Hebr.9.quanta reverentia exhibenda est parvulo baptizato, cùm constet quod pater & filius & spiritus sanctus habitent ibi. *Vnde* multum peccant mulieres , quæ malè tractant parvulos. *Item* quod differri faciunt baptismum filiorum suorum , cum interim in eis spiritus immundus habiter. *Item* multum peccant qui post baptismum peccatum mortale committunt , expellunt enim à se contumeliosè patrem & filium & spiritum sanctum , & immundum spiritum introducunt. *Tertius* effectus est quod *baptismus* eum qui baptizatur , *filium Dei efficit*. Ad quod significandum super Christum baptizatum audita est vox ista : *hic est filius meus dilectus*. Matth.3. Si cum magna diligentia nutriuntur filii comitum vel regum , cum quanta diligentia nutriendus est parvulus , quem constat esse filium Dei ? De illis qui sunt in adulta ætate nescitur utrum sint filii Dei vel filii Diaboli juxta illud Ecclesiastæ 6. *Nescit homo utrum amore , an odio dignus sit*. Sed de parvulo quem constat esse baptizatum , qui nondum est in ætate in qua possit peccare, constat quod sit filius Dei. Et *notandum* , quod quando aliquis baptizatur festum est Nativitatis filii Dei , & quasi festum Pentecostes, nascitur enim Deo , cùm baptizatur , & filius Dei efficitur per gratiam , & est missio spiritus sancti sicut in Pentecoste. *Quartus* horum effectuum est , quod *baptismus imaginem Dei in homine reformat*. Singulæ gratiæ quæ in baptismo dantur velut varii colores sunt animam decorantes. Hæc reformatio signata est in

IV. Quatuor medii patēt ex Baptismo Christi.

1.

hoc,

hoc, quod voxilla audita est: *In te complacuit mihi.* Lucæ 3. Sicut aliquis complacet sibi quando aliquod speculum ei oppositum reddit ei imaginem pulchram & decoram; sic Deus complacet sibi in baptizato, quando imago ejus in eo tanquam in speculo resultat pulchra.

Tres ultimi effectus Baptismi patet ex cæremoniis Baptismi. 1.

Alios Tres effectus baptismi ostendunt nobis ea quæ adhibet Ecclesia ad baptismi solennitatem. *Primus* illorum effectuum est, quod *sensus spirituales sanat.* Nos nascimur ex Adam animales & carnales, nihil valentes sapere secundum spiritum, sed in baptismo spirituales efficimur. Sanatio sensuum spiritualium significatur in *sale*, quod in ore ponitur, *& saliva*, quæ tam in auribus ponitur quam in naribus, sal in ore ostendit os cordis esse sanatum, ut sapientiam Dei valeat de cætero meditari. Saliva in auribus ostendit auditum esse sanatum, ut verba sacræ scripturæ de cætero delectet audire. Saliva verò in naribus sanationem odoratus spiritualis ostendit, ut inter bonos & malos odores de cætero discernat, ut non sint sicut illi de quibus dicitur Psalm. 113. *Nares habent & non odorabunt.* Hanc sanitatem narium mali videntur inutiliter suscepisse, qui more suum nares cordis in fœces & fœtores hominum mittunt, ubi odoratum spiritualem ex toto amittunt. Sal etiam in ore ideo ponitur, ut intelligatur hoc membrum facillimè putredine vitiari, & sal sapientiæ valde esse necessarium ad ejus confirmationem. 2. *Secundus* horum effectuum est, quod baptismus illi parti, quæ superior est in anima baptizati, scilicet libero arbitrio, quasi *dignitatem regiam restituit*, ut cæteris viribus dominetur, quod significat *inunctio* facta in vertice, unde diligenter cavendum est ne de cætero pars illa servituti vitiorum subjiciatur. Bernard. An non servus, cui dominatur iniquitas? ita, & maximè. Nisi forte indignius judices hominem tanquam vitium dominari. Et *notandum* quod baptismus cum multo gaudio & festivitate celebrandus est, tanquam festum regiæ unctionis, & orandum est, ut parvulus baptizatus ad regni possessionem perveniat, cujus jus per illam unctionem adeptus est. Et est forma illa, forma regiæ inunctionis, tripliciter enim unguntur reges, sic & qui baptizantur, tripliciter unguntur. In *pectore* unguntur oleo, ut viscera misericordiæ in proximos habeant. In *scapulis* etiam inunguntur, ut onera veri Domini mansuetè portent. In *vertice* verò, ut in superiori parte animæ regiam dignitatem servent. *Tertius* verò horum effectuum est, quod *sanctitatem baptizato confert*: talem, inquam sanctitatem, qualem recipit Ecclesia in dedicatione, quam non amittit, etsi lupanar inde efficeretur. Unde Baptismus est dedicatio templi spiritualis, sicut innuit. Glossa super illud. 1. Corinth. 3. *Templum Dei sanctum est, quod estis vos.* Sanctum est, dicit Glossa, à tempore baptismi. Unde sicuti fornicatio facta in templo materiali majus peccatum est, quam facta in loco communi, sic peccatum à baptizato factum, majus est quam ab alio non baptizato factum. Sanctitatem illam dicunt aliqui esse cum charactere illo indelebili, qui secundum magistros per baptismum imprimitur, quo charactere Christiani à non Christianis in die judicii discernentur, & in bonis erit ad honorem, in malis ad confusionem. Character enim ostendet quod ipsi Christi servi fuerint, opera verò mala associata characteri ostendent, quod infideles & proditores extiterint contra Christum.

Baptismus cur cum gaudio celebrandus. Baptizandi ut reges unguntur tripliciter, quare.

3. Baptismus est. Dedicatio, qualis.

Baptizati peccatum quantum.

Charactéris effectus post hanc vitam.

DE EADEM DOMINICA.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Hic sermo tria tradit. I. *societas Christi in cœlo cur sit desideranda, & Dæmonum in inferno cur sit timenda.* II. *qua via ad societatem Christi perveniendum sit.* III. *cur sancti mortui in hac Epistola appellentur.*

Si mortui sumus cum Christo, credimus quia simul etiam vivemus cum Christo. *Rom. 6.*

SERMO LXXII.

I. Cũ Christo esse in cœlis desiderare debemus ob duo.

VAlde debet homo desiderare esse cum Christo in illa beata vita. *Primo* cùm sciat se factum ad hoc quod tantum ibi perfectam quietem habeat, juxta illud Augustini, Domine fecisti me ad te; & inquietum est cor meum, donec requiescat in te. *Secundo* propter bonam societatem, quæ est ibi. *Tribus* de causis Christus bonus socius est. *Primo* quia amicabilis, & amabilis scilicet ad hoc ut amet & ametur. In eo concurrunt omnes causæ propter quas debet aliquis amari. Ipse enim est benefactor noster maximus. Ipse est etiam propinquissimus noster. In quantum Deus, Pater est, in quantum homo, frater est. In eo etiam summæ inveniuntur deliciæ. Ipse est verus Jonathas, amabilis valde, 2. Reg. 1. vel potius amabilis nimis, juxta illud. Cant. 1. *Adolescentulæ dilexerunt te.* quantum valet amicabilitas ad societatem ostendit Salomon. Proverb. 18. dicens. Vir amicabilis ad societatem magis amicus erit quàm frater. *Secundo* est bonus socius, 2. quia curialis, quæ curialitas perpendi potest ex hoc, quod servos suos, quantumcunque sunt eo inferiores, secum vult esse juxta illud Joan. 12. *Ubi sum ego, illic & minister meus erit.* Vult etiam comedere eos in mensa sua, juxta illud Lucæ 22. *Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis & ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnum, ut edatis, & bibatis super mensam meam in regno meo.* Immò quod plus est, ipsemet ministrabit eis, juxta illud Lucæ 12. *& transiens ministrabit illis. Tertio* est bonus socius, quia valdè jucundus. 3. Unde valdè & adeò jucundum est esse cum eo, ut paradisus reputetur, juxta illud Lucæ 23. ubi dixit Dominus latroni: *Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso.* Non fuit illa die in paradiso cœlesti latro, sed fuit cum Christo, quia faciem ejus secundum divinitatem vidit, & hoc fuit ei paradisus. Unde Interlinealis super illud: vita est esse cum Christo, quia ubi Christus, ibi regnum. Si quis esset cum Christo in inferno, ita tamen ut faciem divinam videret, hoc esset ei paradisus. Super illud Joan. 12. *Ubi ego sum, illic & minister meus erit*, dicit Glossa: precium operis, quo Christo ministratur, est esse cum quo nunquam est malè, & sine quo nunquam est bene. Qui haberet veram fidem, non timeret venire ad istam societatem, etiam per ignem & gladios, si aliter pervenire non posset. Unde Apostolus Philip. 1. desiderabat dissolvi & esse cum Christo in illa beata vita. Quia qui illuc non pervenerit, pravam societatem habebit; erit enim socius dæmonum in pœnis, quorum societas valdè timenda est: *primo* quia sunt horribiles juxta illud Job. 20. *vadent & venient super eum horribiles.* Si tantum horrorem habet homo quando videt unum diabolum, quantum horrorem habebit quando tot horribiles juxta se habebit? Job. 10. *Ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Secundo* socii isti & erunt exosi, & erunt odientes. Et vicissim studium eorum erit inferre sociis suis ea, quæ scient eis magis displicere. Mœstissimi *etiam* erunt propter gravitatem pœnarum quas sustinebunt.

Societas Dæmonum timenda ob tria. 1. 2. 3.

II. Via perveniendi ad

Et sicut desiderium deberet esse hominum, ut ad hanc Christi societatem possent pervenire; sic stu-

Societatem Christi in cœlis sunt tribulationes hujus vitæ, quare.

dium eorum deberet esse, qua via pervenire possent. Viam verò istam docet nos Apostolus in verbo proposito dicens. (*Si mortui sumus &c.*) Qui vult socius esse cum Christo in regno, oportet quod prius sit socius ejus in tribulatione juxta illud Apoc. 1. *Ego Joannes frater vester & particeps in tribulatione & regno &c.* & 2. Timoth. 2. *Si sustinemus, & conregnabimus.* qui est cum domino in vigilia vitæ præsentis in pane doloris & aqua tribulationis, meritò erit cum eo in solennitate futura in æternis deliciis secundum Bernard. Universum tempus pœnitentiæ vigilia quædam est solennitatis magnæ & æterni sabbati, quod prestolamur. Nec graveris diuturnitate vigiliæ, si æternitatem solennitatis attendas. Hieron. Delicatus es Christiane, si & hic gaudere vis cum sæculo & ibi regnare cum Christo. Qui socius Christi est in via, socius ejus erit in hospitio, juxta illud Joan. 12. *Si quis mihi ministrat, me sequatur, & ubi ego sum, illic & minister meus erit.* Antequam Christus recipiat ad illam jucundam societatem, prius vult hominem probare. Tob. 3. *Pro certo habet omnis qui colit te, quod vita ejus, si in probatione fuerit, coronabitur,* & Eccl. 2. *In igne probatur aurum & argentum, homines verò receptibiles, &c.* Prius est Sciphus aureus, vel argenteus sub malleationibus vel limationibus multis quam pulchritudinem debitam habeat, sic malleationibus multis diversisque tribulationibus oportet hominem humiliari & probari, antequam in mensa dignus sit poni. Eligendi sunt amici non in mensa, sed in tribulatione. Princeps aliquis non eligit sibi in socium illum qui non debeat eum deserere juxta ignem vel mensam, sed illum qui in periculo mortis debeat ei fideliter adhærere. Ecclesiast. 6. *Si possides amicum, in tentatione posside illum*, id est, prius tenta vel experire eum antequam possideas. Et subditur: *& ne facile credas ei temetipsum, est enim amicus secundum tempus suum, & non permanebit in tempore tribulationis.* Et ibidem. *Est amicus socius mensæ, & non permanebit in die necessitatis.* Et Ecclesiast. 22. *Fidem posside cum amico in paupertate illius, ut & in bonis illius lateris. In tempore tribulationis illius permane illi fidelis, ut in hæreditate illius coheres sis.* Quod Christus illos qui sunt hic socii passionum, socios faciat consolationum, ut legitur. 2. Corinth. 1. probat. Bern. dicens: Nunquid Christus socium tribulationis à communione sua patietur arceri? si confitens in cruce latro etiam eadem die fuit cum eo in paradiso. Passiones tribulationum ostendunt qui sint filii Dei & cohæredes Christi, juxta illud ad Rom. 8. *Si filii & hæredes, si tamen compatimur.* Bern. Qui triumpho, si in prælio non fui.

III. Viri sancti mortuis assimilantur, 1.

Notandum quod viri sancti mortui vocantur eò, quòd mortuo in multis assimilentur. *Primo* in hoc assimilantur, quia sicut ille qui mortuus est, animam reddidit creatori suo, sic ipsi animas suas reddiderunt. 2. Corinth. 5. *Pro omnibus Christus mortuus est &c.* Bern. Cui justius vivendum quam ei, qui si non mortuus esset, non viverem. Juste sibi vendicat vitam meam, qui pro meâ posuit suam. 2 *Secundo* assimilantur mortuo in hoc, quod sicuti corpus mortui in terra est, sed spiritus ejus est, alibi, quia vel in purgatorio, vel in inferno, vel in paradiso; sic sancti licet corpore sint in mundo isto, mente tamen sunt alibi. Sunt quandoque in cœlo juxta illud. Philipp. 3. *Nostra conversatio in cœlis est.* Item quandoque in inferno, juxta illud Isa. 38. *Ego dixi in dimidio dierum meorum vadam ad portas inferi.* quandoque in purgatorio animabus quæ in tenebris sunt suffragando dicentes: *Illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis sedent &c.* 3 Luc. 1 *Tertio* assimilantur in hoc, quod sicut in mortuo non est sensus, eo quod non adsit spiritus, sta etiam viri sancti se habent quasi non sentirent, vel cum eis bona terrena auferuntur, vel cum mala pœnalia eis inferuntur. Unde in Psalm. 37. *Factus sum sicut homo non audiens*, & iterum. *Ego tanquam surdus non audiebam.* *Quarto* assimilantur 4. mortuo in hoc, quod sicut mortuos mare abjicit, ita eos abjicit mundus iste juxta illud. 1. ad Corint. 4. *Tanquam purgamenta mundi hujus facti sumus omnium peripsema.* Dicitur autem peripsema purgamentum ferri, vel pomi, vel quidquid de materia qualibet ad purgationem abjicitur. *Quinto* 5. verò assimilantur mortuo in hoc, quod cum mortui non sepeliuntur, ab avibus & canibus lacerantur: sic viri sancti nisi se abscondant à detractoribus lacerantur. Propter hoc viri sancti abscondunt se. Ad Colossi. 3. *Mortui estis & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.* Unde Isa. 32 *Et erit vir sicut qui absconditur à vento & celat se à tempestate.* Legitur. 1. Reg. 17. Quod Goliath dixit David *dabo carnes tuas volatilibus cœli & bestiis terræ.* Idem facit Diabolus de viris sanctis. Instinctu enim Diaboli detractores carnalitatem in viris sanctis consumunt. Viri enim sancti propter verba detractorum multa in conversatione sua corrigunt. *Vltimo* assi- 6. milantur viri sancti mortuo in hoc, quod nihil transitorium in mundo appetunt, sed soli vitæ æternæ adhærent, juxta illud. Psal. 26. *Vnam petii à domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo domini omnibus diebus vitæ meæ.* Mortuis requies æterna optatur, non aurum vel argentum, vel aliquid simile.

DOMINICA VII. POST TRINITATEM.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Sequens sermo docet I. *quomodo sicut membra exhibita fuerunt servire immunditiæ & iniquitati, ita exhibenda sunt servire justitiæ in sanctificatione.* II. *reprehendit homines ob vitia quædam, quæ ab eis circa servitium divinum committuntur.*

Sicut exhibuistis membra vestra servire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra servire justitiæ in sanctificationem. *Rom. 6.*

EXhibet peccator membra sua iniquitati *velociter* secundum illud Proverb. 7. *Statim sequitur eam quàsi bos ductus ad victimam &c.* Item *lætantur.* Proverb. 2. *Qui lætantur cùm malefecerint &c.* Item *indeficienter* ita, ut nulla admonitione cessare velint. Isa. 1. *Quiescite agere perverse.* Sic qui convertitur debet exhibere membra sua justitiæ *velociter* Ecclesiastici 5. *Ne tardes converti ad dominum &c.* Item *lætantur.* Psalm. 99. *Servite domino in lætitia.* Item *indeficienter*, id est, *perseveranter.* Matth. 24. *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Potest autem in verbo proposito specialiter sumi immunditia pro peccato carnis: iniquitas vero pro peccato mentis, & specialiter pro cupiditate, quia *nihil est iniquius, quam amare pecuniam* Ecclesiastici 10. Job. 20. *Revelabunt cœli iniquitatem ejus, & terra consurget adversus eum.* Stabit in medio Usurarius & omnia accusabunt eum. Deus quem offendit, sancti quorum festa non servavit, homines quos spoliavit, uxor & filii quos occidit, creaturæ quas incarceravit. Item illud verbum potest exponi de Clericis, quos cœli accusabunt, id est, patroni quorum Ecclesias spoliaverunt, in quibus servitium debitum furati sunt. Terra etiam consurget adversus eos, quia accusabunt eos peccatores, quos spoliaverunt, quorum peccata non redemerunt, ut debebant. Item accusabunt eos pauperes quos portione sua defraudaverunt. Ambros. Non dicas proprium, quod commune est. Item. *Sicut exhibuistis &c.* Et potest attendi hæc similitudo in *tribus* in universalitate membrorum,

rũ, in hoc scilicet, ut serviamus Deo *strenue, viriliter & instanter*. De *primo* nota quod sicut universa mẽbra posuit peccator iniquitati serviendo, sic universa debet ponere in serviendo Deo. Et hoc *dupliciter*, videlicet *primo* cohibendo ea à malo. Isa. 33. *Qui proicit avaritiã ex calumnia, & excutit manus suas ab omni munere. Qui obturat aures suas ne audiat sanguinem, & claudit oculos suos, ne videat malũ, iste in excelsis habitabit.* Eccl. 28. *Sepi aures tuas spinis, & linguam nequam noli audire, & ori tuo facito ostia & seras auribus tuis. Secundo* verò debet operari in servitio Christi in diversis mẽbris. Qui habet diversos agros, vult unumquemq; sibi utilẽ esse. Qui diversas habet arbores in horto suo, vult ex qualibet fructum habere. Sic Deus ex diversis membris quæ dedit homini, vult diversos actus sibi solvi. Auribus ergo audias libẽter verbum Dei & officium Ecclesiæ. Oculis defleas contumelias, quas ei intulisti, hostem etiam fatiges in respiciendo scripturam. Si nescis ibi legere, respice librum naturæ, & manus pauperi porrigas; vel labores ut habeas de justo unde vivas & pauperi subvenias. Pedibus etiam Deo servias peregrinationes faciendo; ore confitendo, orãdo corde, cogitando, credẽdo, & sic de cæteris. *Viriliter* etiam debes servire Deo, ut sicut non cohibuit te timor æterni supplicii vel amor æterni præmii à peccato, sic non cohibeat te à servitio Dei amor temporalis prosperitatis vel timor temporalis adversitatis. Alexander Papa. Propter delectationes, mala facimus, propter tristitiam verò à bonis removemur. Augustin. Omnia terrena contempsit homo Deus, ut contemnenda monstraret. Omnia terrena mala sustinuit quæ sustinenda præcipiebat, ut nec in illis quæreretur fœlicitas, nec in istis timeretur infelicitas. Contra quæ sumendum est scutum fidei. Quid est quod non optamus etiam per medios enses tantam declinare miseriam, & ad tantam accelerare gloriam, nisi quia mortua est fides nostra? De *tertio* Eccl. 9. *Quodcunque facere potest manus tua, instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec scientia, nec sapientia erit apud inferos, quo tu properas. Sicut exhibuisti &c.* Immunditia & iniquitas potest ibi sumi pro immundo & iniquo, scilicet diabolo, & justitia pro justo, scilicet Deo.

I. Dupliciter, in abstinendo.

In operãdo omnibus membris.

II. Homines reprehendendi in divino servitio ob quatuor.

Circa servitium divinum *quatuor* sunt attendenda & hominibus ostendenda, scilicet causæ pro quibus homines dimittunt servire Deo, & quem dominum ei præeligunt quæ stipendia ab eo expectent, quem præeligunt, & quam negligenter Deo serviant illi, qui ei adhærent. Circa *primum* attende quod quidam Deo servire dimittunt, quia Deus bonus est, scilicet bonitatem ejus contemnentes, de quibus. Rom. 2. *An divitias bonitatis ejus contemnis?* E converso David Psal. 134. *Laudate dominum quia bonus est dominus &c.* *Alii* verò sunt qui timent mori fame, si ei adhærerent. Contra quos Augustinus. Pascebat contemnentem se & deseret timẽtem se? Hieron. Nonne Deus habet unde pauperes suos alat? Tales attendere deberent quod Judæos pavit pane de cœlo, cum eis alius cibus deesset, & Danielem in lacu, Dan. ult. & Heliam per corvum pavit. 3. Reg. 17. Psal. 36. *Non vidi justum derelictum &c.* Tales vidẽtur sentire malè de Dei omnipotentia, vel de Dei bonitate, qui credunt se melius habituros necessaria si diabolo servirent, quam si Deo servirent; videntur enim credere quod diabolus melius possit providere suis servientibus quam Deus, vel quia melius velit. Videntur autem reputare Deum deteriorem dominum quam aliquem hominem, cum homines non subtrahant jumẽtis cibum, nisi ex causa. Augustin. Scit cœlestis medicus quid nobis daturus sit ad consolationem, & quid subtracturus ad exercitationem. Non enim sine causa homo jumento suo cibaria subtrahit. Major fatuitas est talium qui credunt Deo quod eis daturus sit regnum, & non credũt quod eis daturus sit cibum, cùm tamen in Evangelio promittat utrumque. Matt. 6. *Primum quarite regnum Dei & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis.* Ibid. *Respicite volatilia cœli* Luc. 12. dicit *Corvos*, per quos filii diaboli intelliguntur. David Psal. 146. *Qui dat jumentis escam ipsorum & pullis corvorum invocantibus eum.* *Alii* dimittunt servire ei, quia credunt quod illi, qui Deo serviunt, nunquam gaudium habeãt vel solatiũ. Qui sine dubio non credũt Evangelio. Mat. 11. *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.* Immò nec Deo credunt, qui paratam asserit electis gloriam, reprobis ignem. Eodem ore & eadem veritate testatur laborare & oneratos esse qui ad ipsum non accedunt, accedentes autem non defecturos, sed reficiendos ab eo. Bern. qui regnum pollicetur, ipse jugũ suum suave, & onus suum leve testatur. Idem domine super mel dulcioré spiritũ tuum asseris, & ecce isti dulcioré invenerunt carnem venationis, pro pudor! carnem meretricis, sæculi vanitatem. Væ miseris, de parte enim judicãt, & tanquam amarum fastidiunt manna tuum absconditum, quod non gustaverunt. Sane qui probaverũt utraque, hi sciunt quod Deus verax & omnis homo mendax. Ipsorum testimonia credibilia debuerunt esse nimis, sed cum promissionibus tuis tuorumque experiẽtia contemnuntur & deridentur. Nec mirum si ex parte non credit homini, qui non credit Deo promittenti. *Alii* dimittunt servire Deo propter juventutem, ac si à Deo eam non tenerent, sicut & senectutem. Tales volunt placere diabolo quasi majori Domino, qui volunt quod diabolus de vita eorum quod sibi placet accipiat & reliquias post dant Deo. *Alii* verò propter pulchritudinem. Magna Dei contumelia est in hoc, quod diaboli sunt, qui in hoc mundo pulchriores sunt. *Alii* verò quia divites sunt, quia Deus plura dedit eis, minus volunt servire ei. *Alii* propter erubescentiam, erubescentes videri servi Dei & non diaboli. Erubescunt tales de hoc quod recti incedunt, & quod non claudicant sicut alii, & de hoc quod aliquid vident & non sunt omnino cœci ut alii. Attende *etiam* quod optimo domino pessimum præponunt, scilicet diabolum Deo. Duo timeri solent in domino aliquo, scilicet vilitas & iniquitas. Hæc sunt in diabolo, unde dicitur. *Immunditia*, propter vilitatem, & *iniquitas* propter hoc, quod iniqua imperat, scilicet periculosa servienti. Et iniquitas propter hoc, quia injuriosa Deo & proximo, nec servientem remunerat. Quæ Deus præcipit suis ad sanctificationem, diabolus præcipit suis ad inquinationem. Stipendia diaboli mors, stipendia Dei regnum æternum. Munditia verò, qua Deo servitur, à multis multum negligentiæ habet Bern. Magis confusè & ardentiùs desiderant sæculares perniciosa, quàm nos perutilia, alacrius currunt ad mortem, quàm nos ad vitam August. Si possemus homines excitare, & nos simul cum eis excitari, ut tales essemus amatores vitæ permanentis, quales homines vitæ sunt fugientis. Non modicum potest Deus offendi, quando videt non sibi sic serviri sicut etiam immunditiæ.

1. Causæ cur Deo non serviatur.

2. Reprehensio non fidentium Deo in temporalibus.

3. Reprehensio de difficultate servitii divini quærentiũ.

Matth. 11.

4.

5.

6.

7.

8.

DOMINICA OCTAVA POST TRINITATEM.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Sermonis hujus. I. pars commendatur in themate, illudq; explicat II. quid & quibus debeamus ostendit.

Debitores sumus non carni, ut secundum carnem vivamus, &c. *Rom.* 8.

SERMO LXXIV.

OStensum est prius in prima parte præcedenti quod filius Dei venit in mundum ut legem daret spiritus, ex qua gratia in præsenti & gloria in futuro, ideo hic invitat ad obediendum spiritui,

Vivendum secundum spiritum, non carnem, etsi

non carni, non enim ſecundum carnem debemus vivere Rom. 13. *Carnis curam ne feceritis in deſideriis.* Job. 39. *Clamorem exactoris non audit.* Exactor eſt venter, qui quærit quæ ſibi non debentur, & quandoque decipit, ſi illud ſolvatur; quod ſibi negandum eſt. Nec ceſſat, etſi detur quod ſibi debetur, donec ſibi ſatis fecerit. quid carni debeatur, oſtenditur, Eccleſiaſtici 33. *Cibaria & virga & onus aſino, panis & diſciplina & opus ſervo.* Cibaria, ne deficiat in via, virga ut in ea proficiat, onus ne laſciviat. Poſt ibidem. *Servo malevolo tortura & compedes. Mitte eum in operationem ne vacet* &c. Secundum carnem vivunt, qui legi carnis obediunt, quorum Deus venter eſt Philip. 3. Quem etiam à ſuis coli faciunt, unde jubente domino omnes genua flectunt adorantes Bacchum, vinum ſcilicet, cui omnes ſervitores ejus genua flectunt. Dan. 3. Edunt edictum de adoranda ſtatua. Qui ſecundum carnem vivit, ſecundum jumentum vivit, ſtabulo contentus pro cælo, præſepio pro menſa Bern. Puto, jumenta dicerent ſi loqui fas eſſet. *Ecce Adam quaſi unus ex nobis.* Seneca. Quosdam ventri obedientes loco animalium numeremus, non hominum. *Si ſecundum carnem vixeritis, moriemini &c.*, citius *morte naturæ.* Eccleſiaſtici 37. *Propter crapulam multi obierunt.* Et *morte culpæ* Epheſ. 5. *Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria.* Supra hic: *Prudentia carnis mors eſt* 1. Timoth. 5. Vidua *quæ in deliciis eſt, vivens mortua eſt*, ſcilicet morte culpæ. Et *morte æterna.* Lucæ 16. De divite epulone, qui ſepultus eſt in inferno. *Si autem ſpiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.* Vivetis diutius *vita naturæ* Eccleſ. 37. *Qui abſtinens eſt, adjiciet vitam.* Vivetis etiam *vita gratiæ* in præſenti, & *vita gloriæ* in futuro, *Mortificaveritis*, jejunio & oratione carnem macerando & ſic concupiſcentias ejus minuendo. Matth. 17. *Hoc genus* dæmoniorum *non ejicitur niſi per orationem & jejunium.* Hieron. Jejunio ſanantur peſtes corporis, oratione peſtes mentis, *Debitores ſumus non carni &c.* Triplici ratione non debemus vivere ſecundũ carnem, id eſt, ad carnis imperium. *Primo* quia caro ſervus eſt ipſius ſpiritus, unde obedire debet nobis, non imperare. Prov. 19. *Per tria movetur terra & quartum quod non poteſt ſuſtinere. Per ſervum cum regnare caperit &c. Secundo* quia hoſtis, unde mortifera quaſi ſalubria conſulit nobis. Eccleſ. 12. *Non credas inimico tuo in æternum.* Apoſtolus ad Galat. 5. *Caro concupiſcit adverſus ſpiritum, & ſpiritus adverſus carnem. Tertio* quia ſtulta, ex morſu enim pomi venenati quaſi phrenetica vel inſana facta eſt noxia ſibi & mortifera appetens. Ad modum febricitantis appetit vinum, in quo eſt luxuria. 1. Corinth. 2. *Animalis homo non percipit, ea quæ ſunt ſpiritus Dei.* Ad modum hominis ſtrabi videntis proxima & non remota, ſic ſe habet caro. Si æque videret remota ut proxima, eadem ſibi utilia judicaret, quæ & animæ Bern. Nihil utilius corpori, quam ſaluti animæ providere. Si bonè erit animæ, bene erit & corpori. Exemplum eſt de duobus ſociis, uno ſtulto & alio ſapiente incedentibus per eandem viam. Hi cùm veniſſent ad locum diverſarum viarum & ſapiens diceret alteram viam illarum bonam eſſe, ſtultus dixit de reliqua. Cui adquievit ſapiens. Et incedentes per eam inciderunt in latrones & ſapiens captus fuit, ſtultus verò in fovea abſconditus eſt, ſed ad ultimum quoque captus eſt. Et cum ſapiens diceret ſtulto, quod culpa ejus hoc ſibi accidiſſet, replicavit aſſerens culpam ſapientis fuiſſe, qui ſibi crediderat, cùm ſciret eum eſſe ſtultum &c. Hi ſocii ſunt ſpiritus & corpus. Atque hoc exemplo convincitur inexcuſabilis ſpiritus, qui carni conſentit.

Quid debeatur Carni.

Viventes ſecundum carnem quales ſint.

Geneſ. 3.

Moriuntur triplici morte.

Secundum ſpiritum viventes, triplici vita vivunt.

Mortificatio in quibus conſiſtat.

Non vivendum ſecundum Carnem.

1.

2.

3.

Exemplum.

II. Deo quam

(*Debitores ſumus &c.*) Multa debemus, & multis Deo debemus honorem & timorem. Unde Malach. 1. *Filius honorat patrem, & ſervus dominum ſuum. Si ergo pater ego ſum, ubi eſt honor meus? ſi dominus ego ſum, ubi eſt timor meus?* Unde cavendum eſt ne nova debita contrahamus. Et ſoliciti debemus eſſe quomodo vel nobis remittantur, vel ea ſolvamus. Dicunt experti, cum quibus ego, quod non eſt onus tantum, quantum debitorum. De his debitis reddidit nos ſolicitos Dominus in oratione Dominica, *Dimitte nobis debita noſtra*, Unde *notandum* nos obligatos eſſe *triplici* debito. *Primum* eſt innatæ pœnalitatis, quo debito primi parentes obligaverunt terram noſtram. *Secundum* eſt pœnæ, quo tenemur pro peccatis noſtris, hoc debitum contraximus noſipſi. *Tertium* eſt cenſus vel ſervitii quod Deo debemus, & ex diverſis cauſis, ut infra tangetur. In *primo* debito continentur iſta: fames, ſitis, frigus, calor, labor, infirmitas, & mors, quæ eſt maximum inter hæc debita, unde qui moritur, dicitur ſolvere debitum naturæ, ideſt, corpus neceſſitati mortis addictum. Rom. 5. Chriſtus mortuus eſt propter peccata. Gaudere ergo debet qui talia ſuſtinet, quia debita ſua ſolvit. Regratiari etiam debet Deo, qui paratus eſt hoc debitum computare homini in precium regni cælorum, ſi patienter ſuſtineat. *Secundum* debitum per pœnitentiam ſolvitur, ad cujus debiti ſolutionẽ multum conari debemus, quia qui non ſolverit in præſenti, ponetur in carcerem donec ſolverit noviſſimum quadrantem. Ideo boni pauperes à divitibus ſpiritualibus orationum ſuffragia mendicare non ceſſant, & ad ſimilitudinem captivorum pauperum redemptionem ſuam quaſi obolatim mendicant. Circa *tertium* nota quod Chriſto debemus ſervitium vitæ noſtræ multis de cauſis. *Duas* tangit Bern. in libro de diligendo Deo, ſi totum debeo pro me facto, quid addam pro refecto: & refecto hoc modo? Non enim tam facilè refectus, quam factus. Et poſt. Quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi: In primo opere me mihi dedit, in ſecundo ſe, & ubi ſe dedit, me mihi reddidit. Datus ergo dedit & reddidit, me pro me bis debeo. Idem. Quid Domino retribuam pro ſe? Nam etſi millies me rependere poſſem, quid ſum ad dominum? Item alteram harum cauſam tangit alibi. Cui juſtius mihi vivendum quam ei, qui ſi non moreretur, non viverem? juſte ſibi vendicat vitam meam, qui pro mea poſuit ſuam. Item alibi *quatuor* cauſas, quare debemus Chriſto ſervitium, tangit his verbis. O ſi cognoviſſes quanta & quam multis debeas, videres quam nihil eſt quod facis. *Primo* debes Chriſto totam vitam tuam, quia Chriſtus pro tua poſuit ſuam. *Secundo* exigunt præterita peccata tua futuram vitam tuam, ut facias fructus dignos pœnitentiæ & recogites omnes annos tuos in amaritudine animæ tuæ Quid ſi *tertium* debitorem oſtendam, qui eam vendicet ſibi, puto quod deſideres gloriam quam oculus non videt &c. Nonne ad hoc emendum totum te & quæcunque poteris dare oportebit, & cum omnia compleveris non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis. *Quarto* debitori debes quod es, à quo totum habes, qui te fecit, & bene fecit, & cuncta miniſtrat. Cui horum proponis reddere quod debes? *Debitores ſumus &c.* Deo, nobis & proximo. Deo *tria*, *honorem*, *timorem*, & *amorem*. De duobus primis Malach. 1. *Filius honorat patrem &c.* ut ſupra. De tertio. Deutero. 6. *Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo &c.* In *tribus* debemus Deo exhibere honorem & reverentiam. *Primo* in hoc ne ſua nobis uſurpemus, ut gloriam & vindictam, quæ ſibi retinuit. *Gloriam meam alteri non dabo*, ait ipſe Iſaiæ. 42. Item, *mea eſt ultio* Deutero. 32. & Rom.

multa debeamus,

Triplex bitum bemus,

1. Pœnæ mis pa tibus tractæ.

2. A nob tractu Matth.

3. Servi Deo, exca

Tri ben

De Deo

Hon

Tripl

12. *Mihi vindictam. Item* noſmetipſos non debemus uſurpare nobis. *Item* etiam ea quorũ diſpenſationem habemus tantum, emit enim nos ſanguine ſuo. Apoſtolus ad Corinth. 6. *Empti eſtis pretio magno.* Diſpenſationem enim nobis commiſit in his, quæ noſtra videntur eſſe. Tranſire à diſpenſatione ad dominium, eſt rapina, & velut crimen proditionis. *Secundo* debemus reverentiam ei in hoc, ut coram eo nihil indecens faciamus. Quidam.

Cum quid turpe facis quod me ſpectante juberes.
Cur ſpectante Deo non magis inde rubes?

3. *Tertio* ne perſonæ ejus contumeliam inferamus, quod faciunt indigne conficientes, vel celebrantes, & blaſphemantes. *Item* timorem debemus Deo in *tribus. Primo* in hoc, ut ea quæ prohibet, caveamus, Prov. 16. *In timore Domini declinatur à malo.* 1. Timorem in tribus. *Secundo* in hoc ut ea quæ præcipit impleamus. Eccleſiaſtæ 7. *Qui timet Deum, nihil negligit.* 2. *Tertio* in hoc ut ea quæ cominatur fugiamus. Job 19. *Fugite à facie gladij, quia ultor iniquitatis gladius eſt.* Matth. 10. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus*, &c. *Item* debemus Deo amorem propter *quatuor. Primo* propter parentelam, attinet enim nobis quia pater & frater noſter eſt. *Secundo* quia in eo ſunt ſummæ deliciæ. *Tertio* quia beneficia valde magna ab eo accepimus, & *quarto* quia valde magna adhuc ſperamus. Hæ ſũt quatuor cauſæ quare aliquis ſolet amare rẽ aliquã Et eſt mirũ quod omnia iſta non poſſunt movere animũ noſtrum ad Deũ amandum, cum adeò abundanter in eo concurrant. 1. Amorem ob quatuor. Nobis verò ex parte corporis debemus iſta tria de quibus Eccleſ. 33. *Cibaria & virga & onus aſino*, &c. Ex parte verò animæ honorem. Eccleſiaſtici 10. *Fili in manſuetudine ſerva animam tuam & da ei honorem ſecundum meritum*, ideſt, ſecundum dignitatem, quia nobilis eſt creatura poſita in exilio mundi hujus & in carcere corporis. Unde Eccleſiaſtici 30. *Miſerere animæ tuæ placens Deo.* Non eſt verè miſericors, qui animæ ſuæ non compatitur. Ibid. 14. *Qui ſibi nequam eſt, cui alij bonus erit?* 2. Corpori & animæ noſtræ quid debeamus. Proximo verò debemus dilectionem. Unde Apoſtolus Rom. 13. *Nemini quicquam debeatis: niſi ut invicem diligatis.* Ex dilectione verò debemus ei & auxilium & conſilium, & exemplum. Job. 29. *Oculus fui cæco, & pes claudo. Pater eram pauperum, & cauſam quam neſciebam, diligentiſſime inveſtigabam.* 3. Proximo quid debeamus. In Evangelio Matth. 7. *Quæcunque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis.*

DOMINICA NONA POST TRINITATEM.

SERMO PRIMVS.

SERMO LXXV.

SUMMARIUM.

Sermone hoc pars hujus Epiſtolæ exponitur. Duo autem præcipue tractantur. I. Cur mala tam propria quam aliena concupiſcenda non ſint. II. Exemplis duobus ex libris Moſis deſumptis à quatuor vitiis abſterremur.

Non ſimus concupiſcentes malorum, &c. 1. *Cor.* 10.

I. Malũ proprium concupiſcere non debemus. 1. IN verbo iſto nos monet Eccleſia de quodam de quo per nos rogati eſſe deberemus, ſcilicet, ut mala non concupiſcamus. Et poſſunt multæ rationes aſſignari quare non debemus malum concupiſcere. *Prima* eſt, quia mala concupiſcere, eſt quaſi de lapidibus famem habere: minus enim videntur mala eſſe concupiſcenda quam lapides comedendi. Unde talem ſuaſionem facit diabolus illis quos movet ad concupiſcendum malum, qualem fecit Chriſto cum dixit: *dic ut lapides iſti panes fiant.* Matth. 4. Et his, qui ei conſentiunt concupiſcendo, quæ concupiſcenda non ſunt, meritò ponetur calculus ignitus in ore, juxta illud Proverb. 20. *Suavis eſt homini panis mendacij, & poſtea implebitur os ejus calculo.* 3. *Secunda* eſt, quia concupiſcere malum, diabolicum eſt. Concupiſcentia mali Angelum diabolum fecit, & adhuc hominem diabolo aſſimilat, non enim invenitur hoc in brutis, quod mala ſua concupiſcant ſcienter, immò naturaliter fugiunt & captionem ſuam & cauſas mortis. Unde Eccleſiaſtici 22. *Mittens lapides in volatilia, dejiciet ea. Tertia* quia qui mala concupiſcit, malis ſaturabitur, ſicut qui bona concupiſcunt, bonis ſaturabuntur juxta illud. Matth. 5. *Beati qui eſuriunt & ſitiunt juſtitiam*, &c. Eccleſiaſt. 7. *Non ſemines mala in ſulcis injuſtitiæ & non metes ea in ſeptuplũ. Quarta* eſt quia concupiſcere malum, eſt concupiſcere venenum, non venenum ſerpentis viſibilis, ſed venenum ſerpentis inviſibilis, vel infernalis, quod deterius eſt. Unde Eccleſiaſtici 21. *Quaſi à facie colubri fuge peccata, & ſi acceſſeris ad ea, ſuſcipient te. Dentes leonis dentes ejus interficientes animas hominum. Quaſi romphæa bis acuta omnis iniquitas, plagæ illius non eſt ſanitas.* Quod intelligendum eſt poſt vitam iſtam. Ex quo patet quod tali fatuitate laborat qui malum concupiſcit, quali fatuitate laboraret qui concupiſceret venenum bibere, vel exponi dentibus leonum, vel ad mortem vulnerari. *Quinta* quia malum concupiſcere eſt vincula, vel carcerem diaboli appetere juxta illud Proverb. 5. *Iniquitates ſuæ capiunt impium, & funibus peccatorum ſuorum conſtringitur. Sexta* quia malum concupiſcere, eſt funem quo in inferno ſuſpendendus eſt appetere, ſine fune enim peccati non ſuſpenditur aliquis ibi. Et ut breviter dicam, malum concupiſcere eſt mortem ſuam deſiderare, mors enim vera eſt quam homines non timent ſeparatio animæ à Deo, qui eſt beata vita animarum, ſicut dicit Beatus Auguſtinus. Quod intelligi poteſt & de morte culpæ, & de morte æterna. Et Sap. 16. *Homo occidit per malitiam animam ſuam.* Apoc. 22. Unde in illis, qui concupiſcunt malum, & appetitum ſuum implere non poſſunt, videtur impletum eſſe jam illud quod erit in inferno, quod deſiderabunt homines mortem ſuam, & mors fugiet ab eis, ad tales videtur pertinere illud Sap. 1. *Nolite zelare mortem.* Et notandum quod non debemus concupiſcere neque malum proprium, neque malum alienum. Triplici verò ratione non debemus concupiſcere malum alienum proximũ odiendo. *Primo* quia aliquem proximum odire, eſt ignem diabolicum in ſinu abſcondere, ut domum proximi ſui poſſit comburere, quod ſine propria combuſtione non poteſt fieri, vel gladium in propio ventre abſcondere, ut hoſtem ſuum poſtea poſſit inde lædere. Auguſt. Sic puraro malitiam eſſe quodammodo ignem. Si incendere vis aliquid, niſi id, ad quod admoves ardeat, non poteſt incendi aliud, verbi gratia, cum faculam apponis igni, prius ardet ignis, ut aliud poſſit accendere. Ita ergo malitia procedit ex te, & quẽ vaſtat antequam te? & in Pſal. 36. *Gladius eorum intret in corda ipſorum.* Velut gladius in proprio ventre abſcondius eſt odium latens in corde. *Secundo* propter propinquitatem quæ eſt proximi ad Deum & ad te, ex quo accidit quod non potes nocere proximo tuo, quin noceas tibi, & Deo. Auguſtinus. Malitia tua ut alteri non noceat fieri poteſt: quod autem tibi non noceat, fieri non poteſt. Qui proximo ſuo nocet, nocet Deo non in ſe, ſed in re ejus, ſicut qui capit ſubditum alicujus domini, nocet domino ſuo. Unde ſicuti, ſi pater tuus & mater tua eſſent juxta hoſtem tuum, & non poſſes vulnerare hoſtem, quin vulnerares patrem & matrem, parceres hoſti propter patrem & matrem. Item ſicut, ſi domus tua & domus amici tui eſſent juxta domum inimici tui, non combureres domum hoſtis tui, ſi crederes alias duas ex ea comburi: ita non debet aliquis nocere proximo ſuo, ne noceat ſibi & Deo. *Tertio* quia ſi tu odis proximum

Malum alienum non debemus concupiſcere. 1. Quia redũdat in noſtrum damnum. 2. Quia Deo & nobis nociviũ eſt quomodo.

tuum, justo Dei judicio fit ut Deus te odiat etiam ad mortem æternam, altissimus enim odio habet peccatores. Unde *Sap.* 14. *Odio sunt Deo impius & impietas ejus.* Odiunt etiam te quodammodo creaturæ: sicut enim bonis quodammodo amicæ sunt dum eis serviunt & cooperantur in bonum, sic malis creaturæ inimicæ sunt, dum eis nocent. Sap. 14. *Creatura Dei in odium facta sunt, & in tentationem animæ hominum, & in muscipulam pedibus insipientium.* Tu ipse etiam odis te, dum odis proximum, juxta illud Psal. 10. *Qui diligit iniquitatem odit animam suam.* Non solum odit animam, sed proprium corpus, dum utrique propriis manibus mortem procurat æternam. Sap. 1. *Deus mortem non fecit*: & paulò post: *Impij manibus & verbis accersierunt eam.* Item notandum quod cum sint mala culpæ & mala pœnæ, multo minus concupiscenda sunt mala culpæ, quam mala pœnæ. Mala enim pœnæ bona sunt secundum veritatem, licet vulgus sic ea vocet, sed mala culpæ secundum veritatē mala sunt. Quod autem mala pœnæ bona sint, triplici ratione potest ostendi. *Primo* per hoc quod sunt à summo bono. Secundo quia fuerunt in summo bono, scilicet in Christo, qui mala culpæ diligenter cavit, sed mala pœnæ diligenter assumpsit. *Tertio* quia ducunt ad summū bonum juxta illud Greg. Mala quæ nos hic premunt, ad Deum nos ire compellunt. Mala verò culpæ secundum veritatem mala probantur esse, & per hoc, quod sunt ab eo, quo nullus pejor est, scilicet à diabolo, & per hoc, quod sunt in eo, unde & assimilantur ei, & per hoc quod ducunt ad tormentum diabolo paratum, juxta illud Matth. 25. *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & Angelis ejus.* Si quis vult amplius dilatare hanc materiam, descendat ad diversas species malorum sive vitiorum.

2. Quia Deus & creaturæ te odiunt.

Tu ipse te odis si proximū odis.

Mala pœnę concupisci possunt, mala culpæ non.

Illa quia bona sunt ob tria.

Hæc quia mala sunt ob tria contraria.

II. Vitia quatuor cavenda monet Epistola.

(*Neque idolatræ efficiamini*) Quatuor vitia hic dissuadet Apostolus, quæ cavenda sunt hominibus, scilicet *Idolatriam, fornicationem, diffidentiā* de Deo, quā vocat tentationem. Et ponitur consequens pro antecedente, qui enim diffidit, tentare solet. Diffidebant autem filij Israël de domino, quando dicebant. Psalm. 77. *Nunquid poterit Deus parare mensam in deserto? Quartum* est murmur contra Deum, vel contra eum qui loco Dei est. Circa *primum* notandum est, quod *tria* sunt genera hominum qui idolatrant ad modum Judæorum vitulum aureum adorantium, Exod. 32. *Primi* sunt homines sine longanimitate, qui quando indigent aliquo, si petunt illud à Deo, & statim non accipiunt, tam cito sibi caput constituunt, facientes sibi alium Deum, sicut fecerunt filij Israël, cùm Moyses moram faceret in monte, sicut patet in illis, qui, quando sanitatem vel prolem à Deo impetrare non possunt, ipsi vadunt ad aliquam vetulam sortilegam, quam sibi Deum faciunt, dum ab ea requirunt, quod ad solum Deum pertinet. *Secundi* sunt illi, qui postquam satis comederunt & biberunt in festivis diebus, quando deberent Deo regratiari, ipsi adorant vitulum, dum lasciviam Deo præponunt, & ad choreas vadunt. Per vitulum enim qui animal valde lascivum est, intelligitur lascivia, quam illi Deum suum constituunt contra prohibitionem Ecclesiæ, eam Deo præponentes, non formidantes mala infinita quæ ex choreis proveniunt, similes Judæis, de quibus scriptum est. Exod 32. *Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere*, id est, ludos in veneratione diabolo facere. *Tertij* sunt illi, qui postquā satis comederunt in festis, cogitantes quod per denarios habuerunt id quod comederunt, & quod denarios non habuissent, nisi laborassent, contempto mandato Ecclesiæ, violant solennitates Ecclesiæ dicentes; crucem argenti ea dedisse sibi, quæ comederunt commendantes pecuniam eo modo, quo Deum datorem omnium bonorum comendare debuerunt. In quo sibi quasi aurum Deum constituunt, similes Judæis, qui dixerunt ante vitulum aureum: *hi sunt dii tui Israel, qui eduxerunt te de terra Ægypti.* Exod. 32. Circa *secundum* notandum est, quod tria sunt quæ deberent hominem cohibere à fornicatione. *Primo* pœnæ, quas legitur Dominus inflixisse pro hoc peccato. Legitur enim dominus submersisse omnes homines pro hoc peccato, exceptis octo hominibus. Gen. 7. Et mille & quadringenta interfeciſſe Num. 25. quando filii Israël fornicati sunt cum filiabus Moab. *Secundo* vilitas hujus peccati. De qua vilitate habes in tractatu de Luxuria in Cap. in quo agitur de his quæ valent ad detrimentum luxuriæ in fine cap. *Tertio* verò pœnæ quæ infligendæ sunt in futuro pro hoc peccato, quæ longè majores sunt pœnis præsentibus. Unde Augustinus super illud. 1. ad Corinth. 10. *Hæc in figura facta sunt nostri.* Illæ pœnæ fuerunt figura nostrarum pœnarum. quantæ ergo pœnæ illæ sunt, quarum figuræ illæ fuerunt. Sicut enim bonis multo melius est id quod per figuram significatur, quā ipsa figura, ut regnum cælorum melius est terrā promissionis, ita & malis longe pejus est quod per figuram significatur quam figura significans, ut gehenna pejor est qualibet pœna temporali. Circa *tertium* verò notandum est, quod illi, qui de Deo diffidunt, credentes quod fame morerentur, si Deo servirent, cum tamen dicatur Sap. 1. *Sentite de domino in bonitate*, graviter peccant, cum tamen sciant & Judæos & sarracenos hanc bonitatem habere, quod filiis suis de cibo provideant. *Item* cum sciant lupos & leones à natura edoctos de cibo fœtibus suis providere, tamen credunt quod pater cœlestis, qui pater est misericordiarum, filios suos fame perire permittat. *Item* cum videant dominos terrenos, qui mali sunt, providere his qui sibi serviunt, credunt quod ille qui optimus est servientibus suis non debeat providere: Immo quod plus est, credunt quod diabolo serviendo necessaria habeant, serviendo verò Deo non, contra id quod scriptum est in Psalmo. 36. *Junior fui, etenim senui, & non vidi justum derelictum &c.* De hac materiā vide amplius super illud Rom 6. *Sicut exhibuistis membra vestra &c.* præcedente Dominica 7. Tentationem vel diffidentiam, de qua hic loquitur Apostolus, habes Num. 21. Ubi sic legitur. *Cur eduxisti nos de Ægypto, ut moreremur in solitudine? deest panis, non sunt aquæ &c.* Et subditur: *quamobrem misit Dominus ignitos serpentes in populū.* Circa *quartum* attendendum est quantum offendatur Dominus quando aliquis murmurat contra eum qui loco Dei est, quando invidet ei, vel quando non vult ei obedire, sicut patet. Num. 16. de Chore, qui invidens Moysi & Aaron murmuravit contra eos, habens secum ducentos de majoribus Levitis, quos dignos sacerdotio præferebat illis, & adjunxerat sibi Dathan & Abiron potiores in tribu Ruben, quibus dicebat principatum populi deberi, quia de Ruben primogenito suo erant. Dominus verò Chore cum ducentis quinquaginta levitis interfecit igne de cœlo misso, qui devoravit eos. Dathan verò & Abiron qui Moysi vocanti eos dixerant, non venimus, viventes à terra absorpti sunt. Et in Epistola potest vocari exterminator vel ignis, qui Chore cum aliis Levitis combussit, vel angelus, cujus ministerio vindicta illa facta est.

I. Idololatriā spiritualem triplicem.

1.

2.

3.

Fornicationē obliviscitur tria afferre debent.

Figuræ veteris gis dimen in lis & b

Diffidere de Deo Quam repre bilis ditur.

Exem hujus in fil Israel

Mur inob tiam sus si res.

Exem pœn Chor

Exter tor q

DE EADEM DOMINICA.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Explicatur hoc sermone thema, & tria præcipue traduntur 1. omnimodam certitudinem haberi non posse

posse absque revelatione, an simus in bono statu, aut si simus, an in eo perseveraturi sumus, opinionem tamen ac fiduciam, quod simus in statu gratiæ, formari posse ex tribus signis II. Lapsum in peccatum fieri ob tria, ad hunc casum cavendum occasiones septem fugiendas esse.

SERMO LXXVI.

Qui se existimat se stare, videat ne cadat. *1. Corinth.* 10.

I. Incertitudo status gratiæ quanta.

NOta quod non dicitur qui stat, sed qui se existimat stare. Nullus enim certus est certitudine omnimoda quod ipse sit in bono statu, nisi sibi cælitus fuerit revelatum. Unde Eccleſiast. 9. *Sunt justi atque sapientes, & opera eorum in manu Dei: Et tamen nescit homo utrum amore an odio dignus sit, sed omnia in futurum reservantur incerta.* Si non esset alia miseria in præsenti vita nisi quod sumus in talibus tenebris, non deberent homines ita gaudere sicut faciunt. Unde. Tob. 5. *Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo* Miserabiles tenebræ sunt istæ, scit homo quod Deum offendit, & iram ejus usque ad mortem æternam meruit, certus autem non est quod sibi placatus sit. Item certus est homo quod ferrum peccati animam suam pertransivit, & quod ad mortem vulneratus fuit, sed non est certus utrum ferrum adhuc exierit, & tamen evadere non potest à morte æterna nisi ferrum extractum fuerit. In tantis tenebris est homo in præsenti, quod ipse nescit ubi sit, forsitan est in manu Dei, forsitan in ore diaboli, multos enim habet diabolus in ore suo, quibus tamen nondum ostendit hoc, facit enim ad modum lupi, qui accipiens ovem de ovili, primo plane defert eam, sed postquam tenuerit eam in nemore, ubi nec canes nec pastores timet, tunc confringit ossa ipsius. Sic diabolus ducens aliquos plane in infernum, mollibus induens eos & deliciis pascēs eos, cavens ne conquassentur, sicut solet fieri de ovis, vel de vasis vitreis, sed in futuro ostendet eis quam crudelis est, & non miserebitur. Et licet aliquis in præsenti sciat se esse in bono statu, nescit tamen finaliter qualis futurus sit: posset enim esse quod aliquis in præsenti esset quasi Apostolus, & tamen in Dei providentia esset quasi Diabolus. Unde Joan. 6. *Nonne ego vos duodecim elegi, & ex vobis unus diabolus est?* qui primò fuerat bonus quasi apostolus, factus erat quasi diabolus. Et licet homo nesciat pro certo se in bono statu esse, potest tamen homo habere aliquam opinionem, quod ipse sit in bono statu. Et sunt *tria signa* per quæ potest aliquis hoc credere. *Primum* est *virtus* sive *potestas*, quando scilicet aliquis videt longo tempore se posse cavere ab omnibus quæ Deus prohibet, & implere quæ Deus præcipit; ipse ex hoc quod habet talem virtutem opinari potest adesse dominum virtutum à quo solo talis virtus esse potest. *Secundum* est *recta dispositio interioris appetitus*, quando scilicet anima talem saporem in rebus invenit, qualem debet invenire, quando scilicet mala ei desipiunt & bona sapiunt Augustin. Palato non sano pœna est panis, qui sano est suavis, & oculis ægris odiosa est lux, quæ sanis est amabilis. *Tertium* signum est *dulcedo cordis*, quando aliquis non habet aliquam remorsionem conscientiæ, sed habet pacem & tranquillitatem. Unde Proverb. 16. *Dulcedo animæ sanitas ossium*, id est, virium. Hæc *tria* attestantur sanitati spirituali sicuti & sanitati corporali. Nam ex quo aliquis virtutem corporis recuperavit, & appetitum habet bene dispositum, & dolorem vel gravamen in corpore non sentit, jam credit sanitatem sē perfectè recuperasse. Hæc *tria* ostendunt adesse præsentiam patris & filii, & spiritus sancti. Virtus ad patrem pertinet, cui attribuitur potentia. Hoc quod res sapiunt animæ ut debent, pertinet ad filium cui appropriatur sapientia. Hæc est enim vera sapientia, ut homo res diligat ut diligendæ sunt. Ecclesiastici 1. *Dilectio Dei honorabilis sapientia.* Frater Guido Carthusiensis. Creaturæ rationalis vera perfectio est unamquamque rem habere ut habenda est. Dulcedo verò pertinet ad spiritum sanctum. Ecclesiast ici 24. *Spiritus meus super mel dulcis.* Et sicut tres sunt qui testimonium dant in cœlo visibili, ita ista tria dant testimonium in cœlo spirituali, scilicet in anima viri justi.

Diabolus quomodo suos tractet

Incertitudo perseverantiæ.

Opinio boni status concipi potest ex tribus signis.

1.

2.

3.

Hæc signa probantur.

1. Similitudine sanitatis corporalis.

2. Præsentia SS. Trinitatis in anima justi.

1. Joan. 5.

II. In hoc quod dicitur, *videat ne cadat*, innuitur quod cœcitas sit occasio casus, & quod visio custodiat hominem à casu. Circa quod notandū quod cadere in peccatum potius est præcipitare se, quam præcipitari, sicut ostendit Glossa. Matth. 4. *Si filius Dei es &c.* in quo ut dicit Glossa infirmus ostenditur diabolus, quod nulli possit nocere, nisi prius ille se deorsum miserit. *Tribus* autem de causis præcipitat se aliquis in peccatum, *timore mali*, *amore transitoris boni*, & *errore*, quia scilicet non cognoscitur quam altus sit casus iste. Propter similes casus solet aliquis ad literam præcipitare se, vel timore hostium suorum qui eum sequuntur, potius eligens præcipitium quā incidere in manus eorum. Item cupiditate alicujus lucri, sicut accidit in captione castrorum: vel quia nescit homo altitudinem casus, credit esse saltum, quod est præcipitium. Sic, qui timore paupertatis, vel molestiæ temporalis, vel opprobrii præcipitant se in peccatum, vel cupiditate adquirendi aliquid terrenum. Unde Quidā propter delectationem mala facimus, propter tristitiam à bonis revocamur. Hi deberent oculos fidei aperire & attendere quid sit quod concupiscant, ipsi enim trepidant ubi non est timor. Ipsi sunt velut equi umbratici, qui ut umbras fugiant, pericula vera incurrunt. Bona & mala hujus vitæ præsentis quasi quædā umbræ & picturæ sunt futurorum bonorum & malorum. Vera bona & vera mala vitæ futuræ sunt. Unde Sap. 5. dicunt damnati qui sunt in inferno, *transierunt omnia ista sicut umbra &c.* tales sunt sicut Cain, qui legitur caput tremulum habuisse, & qui legitur dixisse domino Genes. 4. *Omnis qui invenerit me, occidet me.* Tales umbram mortis timent, veram autem mortem scilicet æternam, non timent Isa. 9. *Habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis.* Immò quod plus est, ipsi timent aurū & argentum & lapides pretiosos sibi missa à Domino ut inde fabricetur eis corona æterna; ipsi credunt hostes suos esse, qui in veritate succursus sunt à Deo missi Prov. 28. *Fugit impius nemine persequente.* Etiam à fatuis persecutores creduntur illi, qui potius obsequuntur. *Item* qui se præcipitant in peccatum, cupiditate alicujus lucri, deberent aperire oculos fidei ad videndum quale est illud lucrum. Seneca. In omnibus rebus & consiliis faciamus quod solemus facere quoties ad institorem alicujus mercis accedimus. Videamus hoc quod concupiscimus quanti deferatur, sæpe maximum est precium, pro quo nullum datur. Id pro quo præcipitas te, esca momentanea est, sub qua latet ferrum mortis æternæ. Momentaneum est quod delectat, sed, æternum est quod cruciat, sicut dicit Greg. & Aug. Præda quam vis rapere, in muscipula est. Tenes alienum & teneris à diabolo. Est etiam venenum dulce, & est velut gutta mellis, post quam necesse habes bibere mare æternæ amaritudinis, E contrario tribulatio præsens est velut gutta maris, post quam sequitur abyssus æterni gaudii Gregorius: Sicut dulcia quærimus, necesse est ut amara toleremus. *Item* qui vult præcipitare se in peccatum errore, deberet aperire oculos fidei ad videndum qualis sit iste casus.

Casus in peccatum fit ob tria, sicut corporalis casus.

1. Ob timorē vanum mali.

Ob cupiditatem boni temporalis ob multa spernendi.

3. Ob ignorantiā quo & unde cadatur.

Periculosior enim est quam si præcipitaretur de maxima turre quæ in mundo est, si esset in bono statu. Immo melius esset ei quod de cœlo caderet usque ad terram, talis enim casus solum corpus occideret, casus verò in peccatum animam occidit morte culpæ in præsenti, & postea causa erit mortis æternæ tam corporis quam animæ. Item attendere deberet quam altus ab loco iste in quo est, & quam infimus in quem vult se præcipitare. Dum est in bono statu, est filius Dei; dum peccat, efficitur servus diaboli. Prius in statu regis, post in statu latronis, quia infernali suspendio condemnatus. Prius in manu Dei, post in ore diaboli; prius proximus cœlo, post quasi ad portam inferni. Bene videtur ligatus esse à diabolo, qui dicit se non posse continere, quoniam ita ex alto præcipitat se. De hac materia invenies amplius in tractatu de commendatione gratiæ.

II. Ad cavendum casum fugiendæ occasiones septem.

Qui se existimat stare, &c. Qui vult à casu cavere necesse habet fugere ea, quæ solent esse occasio casus Prov. 11. *Qui cavet laqueis, securus erit.* Septem verò sunt quæ solent esse occasio cadendi alicui. *Primum est altitudo loci.* Bern. Facile est in alto se continentem obstupescere & de vita periclitari. Qui vult ergo sibi cavere à casu, fugiat honores & altas altitudines. Hieron. Cave, honores quos sine culpa tenere non potes, sublimitas honorum magnitudo est scelerum, propterea quantum potes, honores vita. *Secundum est pedum infirmitas*, quam

2. Invidia.

qui patitur, necesse habet quiescere, donec convaluerit. Pes animæ amor est, sicut dicit Aug. Hunc habet pedem infirmum invidus, quia *putredo ossium invidia*, ut legitur in Prov. 14. Unde qui pronum se sentit ad motus invidiæ, quiescere deberet in domo conscientiæ suæ, & non curiosè considerare bona vel mala proximorum suorum. Non cessat enim in tali consideratione cadere, dum de bonis dolet & de malis gaudet. *Tertium* est *scandalum* vel *obex in via*, quod solet pedem lædere &

3. Iracundia.

dare occasionem ruinæ. Velut scandalum in via est homo durus & iracundus, cujus familiaritatem debet fugere, qui vult à casu sibi cavere. Unde Proverb. 22. *Noli esse amicus homini iracundo*, id est, noli esse ei familiaris. Licet aliquis amet omnes arbores quæ sunt in horto suo, tamen spinosas arbores non amplectitur nec contingit nisi cum cautela. Homo iracundus est velut lignum igne fuscatum, ideo non est rarum aliquem esse ei familiarem. *Quarta*

4. Negligentia circa varia.

vero est fomes negligentiæ. Negligentia fere est occasio cujuslibet casus. Propter hoc enim, quod aliquis sit negligens regratiari Deo de bonis acceptis, vel negligens est auxilium Dei & sanctorum postulare, vel sancta occupatione se munire, vel aliquo alio modo negligens est, accidit quod ipse cadit in peccatum. Unde Matth. 12. ubi loquitur Christus de reditu spiritus immundi in domum unde exivit dicit, *& veniens invenit eam vacantem scopis mundatam & ornatam.* Unde qui vult à casu cavere, negligentiam debet à se excutere. Dicebat quidam senex in vitis patrum. *Tres sunt* virtutes Satanæ quæ præcedunt universa peccata, *scilicet* exteriora. *Prima* oblivionis, *secunda*, negligentiæ, *tertia* concupiscentiæ. Prima generat secundam, secunda tertiam, & sic capit homo. Ex eo quod obliviscitur homo ea quæ ad fidem pertinent, ut est beatitudo æterna, pœnalia & gaudia paradisi & tormenta inferni, occasio est quod homo negligens sit. Ex negligentia secundo desiderii rerum transitoriarum, aliud Prov. 21. *Desideria occidunt pigrum, noluerunt enim quicquam manus ejus operari.* Tertio dicunt cupivit & desiderat. *Quarto* ubi habitat, facilius enim corruit homo in via lubrica, quam in aperta. Via lubrica est vita delicata. Qui vult à casu cavere, ducat vitam asperam. Unde in vitis patrum Matth. 4. *Dic ut lapides isti panes*

Dictum ex vitis PP. peccatum ortitur ex

fiant, dicit Glossa. In pugna Christi prius contrà gulam agitur, quia nisi prius hæc frenetur, frustra contra alia vitia agitur. Unde multum possunt timere Prælati, qui delicatè vivunt & verbum Dei raro audiunt, quia via illorum tenebræ & lubricum & Angelus Domini persequens eos. Diabolus enim persequitur eos, quia duces sunt exercitus. Unde 1. Reg. 31. *Totum pondus prœlij versum est in Saul, & consecuti sunt eum viri sagittarij.* *Sextum* est *fovea propinquitas, fovea profunda est meretrix*, ut legitur Proverb. 23. qui vult ergo cavere à casu, fugiat consortium mulierum. Unde 1. ad Corinth. 6. *Fugite fornicationem.* Super quod verbum, dicit Ambrosius. Cum aliis namque vitiis potest exspectari conflictus, hanc fugite, ne adproximetis; quia non potest aliter melius vinci. Sicut aliquis qui impellitur ab hoste suo, in magno periculo est, cum sit juxta profundam foveam, quia antequam verterit se, corruit: sic in magno periculo est, quem tentat diabolus de peccato carnis, si sit juxta fatuam mulierem. Qui à muliere remotus est, antequã diabolus eum ad eam duxerit, forsitan succursus divinæ gratiæ habebit, si tamen nuntium orationis ad Deum præmiserit pro auxilio. Sed si à loco in quo diabolus incipit eum tentare recesserit, diabolus non portabit eum ad locum ubi mulier est. Vel possumus intelligere hoc de *fovea oris*, quæ obstruenda est illi, qui vult à casu cavere sibi. Si aliquis haberet foveam profundam in domo sua, in quam decies corruisset, & tamen nollet eam obstruere, fatuus reputaretur: sic valde fatuus est, qui decies vel amplius corruit peccato oris, & tamen non vult adhuc os suum obstruere. Eccles. 14. *Beatus vir qui non lapsus verbo ex ore suo* *Septimum* est *ponderis gravitas.* Ad parvum impulsum cadit qui graviter oneratus est, sic de facili corruit in peccatum, qui multa habet temporalia. Unde qui vult cavere sibi à casu, à nimio onere temporalium se exoneret, & largis eleemosynis sibi auxilium impetret, & potius velit quod temporalia bona, dum ex eis eleemosynas facit, eum in bono statu instituant, quam quod nimio onere eum in peccatum dejiciant. Eccles. 11. *Si dives fueris, non eris immunis à delicto.*

DOMINICA X. POST TRINITATEM.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM:

Hic sermo imprimis themã explanat. Deinde quanta sit malitia, turpitudo ac infœlicitas mali Christiani male servientis Deo, legem ejus non serviendo: econtra vero quanta fœlicitas ac dignitas sit boni Christiani, edocet.

Nemo potest dicere Dominus Jesus, nisi in Spiritu sancto, *1. Corinth. 12.*

HAbent in usu omnes Christiani tam boni quam mali vocare Jesum Dominum suum. Ipse tamen non reputat omnes servos suos, quod apparebit cum claudet eis domum suam. Matth. 7. *Non omnis qui dicit mihi Domine, Domine introibit in regnum cœlorum.* Non de omnibus qui eum dominum vocant, gratum est ei hoc, sed de illis solum, qui præcepto ejus obediunt. Unde Luc. 6. *Quid vocatis me Domine, Domine, & non facitis quæ dico?* Ad idem possumus referre illud Apostoli verbum propositum, ostendentis quorum proprium sit dicere quod Jesus sit Dominus eorum: non enim omnium qui credulitatem aliquam habent de Deo, sed solum illorum qui charitatem habent ad eum, ex qua charitate et obediunt, obedientia enim est divini verbi professio. Est ergo sensus verbi propositi. *Nemo potest dicere, Jesus est Dominus meus, nisi in spiritu sancto*, id est, in charitate, quæ est

spirituale

ſpirituale donum Spiritus ſancti. Dicere non eſt ſolum ſono vocis proferre. Immo, ſecundum Gloſſam, ille propriè dicit, qui voluntatem ſuam & mentem ſono vocis enunciat. Unde Auguſt. Propriè ponit verbum, quod eſt dictio ſignificans voluntatem & intellectum dicentis. Unde ille propriè dicit Jeſum dominum ſuum, qui in mente habet ut ei tanquam domino ſerviat, nam qui in peccato mortali eſt, ſervus eſt diaboli. Unde non videtur eſſe ſervus Chriſti, cum Dominus dicat Matth. 6. *Nemo poteſt duobus dominis ſervire.* Non eſt deus medietarius diaboli, ut habeat ſervum ei cõmunem. Unde 2. ad Corinth. 6. *Quæ ſocietas luci ad tenebras? quæ conventio Chriſti ad Belial?* Homo qui verbo Chriſtum reputat Dominum & diabolum opere, eſt quaſi arbor cujus folia ſunt Dei, fructus verò diaboli, & tales potius reputandi ſunt arbores diaboli, quam arbores Dei, cum ſcriptum ſit Matth. 7. *A fructibus eorum cognoſcetis eos*: & Joan. 10. *Opera quæ ego facio teſtimonium perhibent de me.* Sic opera quæ malus Chriſtianus facit, teſtimonium perhibent de eo, quod ipſe ſervus diaboli ſit. Profeſſio Domini quam malus Chriſtianus facit, Chriſto videtur illuſio eſſe, dum exterius eum Dominum dicit, quem in corde ſuo contemnit. Similiter præſides Chriſto illuſerunt Matth. 27. Signa ſubjectionis ei exterius exhibentes, & in cordibus ſuis eum vilipendentes.

2. Chriſtianus male vivens negat Chriſtum.

Sed poteſt dicere malus Chriſtianus Chriſtum quandoque fuiſſe Dominum ſuum, vel quod deberet eſſe Dominus ſuus, ſed quod ſit Dominus ſuus in actu non videtur quod poſſit dicere, cum ipſe non ſit ſervus ejus in actu. Ex quo ulterius poteſt inferri quod omnis Chriſtianus male vivens Chriſtum negaverit. Cum enim aliquando Chriſtum habuerit pro Domino, & modo non habeat, conſequens eſt quod ipſum negaverit. Et notandum quod negatio talis pejor videtur eſſe in *quatuor* negatione illa quam infideles Chriſto faciunt. *Primo* in hoc quod infideles negant eum verbo mali Chriſtiani facto. Unde ad Tit. 1. *Confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant.* Nolite ergo tanquam fide ſecuri eſſe, ſed adjungite fidei rectæ vitam rectam, ut Chriſtum confiteamini verbis bene dicendo & factis bene vivendo. Nam ſi confitemini verbis & non factis, fides talium hominum propriè eſt fides dæmoniorum. Secundum Bernardum. Efficacior eſt vox operis quam vox ſermonis. *Secundo* in hoc quia negatio infidelium habet ignorantiam, quæ aliquantulum attenuat culpam illorum. Multi enim Judæi & Sarraceni ideo Chriſto non ſerviunt, quia neſciunt eum eſſe Dominum ſuum, & ei ſervirent, ſi eum agnoſcerent. Sed Chriſtianus malus Chriſto negat ſervitium ſuum; cum tamen agnoſcat eum eſſe Dominum ſuum. Si duo homines negarent principi ſervitium ſuum, & unus ſic diceret principi; neſcio vos eſſe Dominum meum, & ſi ſcirem libenter vobis tanquam Domino ſervirem; alius verò diceret, bene cognoſco vos eſſe Dominum meum; ſed nihil pro vobis facerem, magis poſſet princeps offendi de negatione ſecundi, quam primi, quia magis videret ſe ab eo contemni. Sic quantum ad hoc magis videtur eſſe contumelioſa Dei negatio Chriſtiani, quam negatio Judæi vel Sarraceni. *Tertio* quia talis Chriſtianus nullius legis eſſe videtur. Legis enim Chriſtianæ non videtur eſſe, cum ipſe ſit ejus tranſgreſſor. Legis etiam Judæorum non videtur eſſe, cum eam non obſervet, nec legis Sarracenorum, cum legis Machometi neſcius ſit. Judæi verò & Sarraceni legis alicujus ſunt, licet in ea non ſalventur. *Quarto* verò in hoc, quod aliquando tales fuerunt legis Chriſtianæ, & modo Chriſtiani non ſunt, unde apoſtatæ ſunt. Sicut ergo deterioris conditionis eſt, qui aliquando fuit alicujus ordinis, & apoſtatavit, quam ſi nunquam fuiſſet alicujus ordinis, ſic deterioris conditionis videtur eſſe malus Chriſtianus, qui ab ordine Chriſtianæ religionis apoſtatavit, quantum ad hoc, quam Judæus vel Sarracenus, qui nunquam in illo ordine fuit.

Talis eſt pejor infidelis ob quatuor.

1.

2.

3.

4.

Et notandum quod non eſt magnum eſſe Chriſtianum, ſed valde magnum eſt eſſe bonum Chriſtianum: eſſe verò malum Chriſtianum, non ſolum non eſt glorioſum, immo eſt valde ignominioſum. Et hoc multiplici ratione. *Primo* quia talis apoſtata eſt, ſicut prius oſtenſum eſt, & ideò inutilis. Proverb. 6. *Homo apoſtata vir inutilis.* Sicut palmes dum viti non adhæret, ad nihilum valet niſi ut in ignem ponatur, non enim poteſt fieri inde cochlear, vel aliquid aliud ſicut de ramis aliarum arborũ. Sic Chriſtianus dum Chriſto adhæret, per charitatem valde precioſum quid eſt, ſi verò per peccatum ab eo ſeparetur, materia eſt incendij infernalis. Ideo dicitur Joan. 15. *Ego ſum vitis, vos palmites.* Et Ezech. 15. *Fili hominis quid fiet de ligno vitis ex omnibus lignis nemorũ quæ ſunt inter ligna ſylvarũ, nunquid tolletur de ea lignum ut fiat opus? aut fabricabitur de ea paxillus ut dependeat in eo quodcunque vas? ecce igni datum eſt in eſcam.* Licet honorabile ſit eſſe Monachum, ignominioſum tamen eſt eſſe Monachum apoſtatam. Item licet honorabile ſit eſſe Angelum bonum, tamen ignominioſum eſt valde eſſe Angelum malum, vel Angelum apoſtatam. Non enim ſunt ejuſdẽ precij denarij boni & denarij falſi. Idem intelligas de Chriſtiano bono & malo. *Secundo* quia Chriſtianus malus proditor eſt, cũ Deum impugnet à quo habet quidquid habet, cujus expenſis vivit & veſtitur, & tamen à Dei contumelia non ſit refrenatur. *Tertio* verò quia velut monſtrum eſt. In parte enim eſt Chriſtianus, & in parte Sarracenus. Ex parte corporis unum videtur habere membrum Chriſtianum, ſcilicet linguam, quæ Chriſtum dominum vocat, quantum verò ad cætera membra quaſi Sarracenus eſt. Unde de illo poteſt dici illud Geneſ. 27. *Vox quidem vox Jacob eſt, ſed manus, manus ſunt Eſau.* Si enim aliquid eveniat contra ejus voluntatem, bene oſtendit quod nec lingua tota Chriſtiana eſt Chriſtum aperte negando, vel blaſphemando, vel fratrem contumeliis afficiendo. Ex parte verò animæ quantum ad oculum fidei Chriſtianus eſſe videtur, cætera verò Sarraceni ſunt. Oculus etiam fidei valde diſtat ab oculo veri Chriſtiani, adeo enim obnubilatus eſt velamine culpæ, ut ea quæ fidei ſunt videre nequaquam poſſit, niſi eo modo quo aliquis videt lumen ſolis clauſis oculis, eo quod frons lumini pervia ſit. Quomodo ergo Chriſtianus dicetur, cum ſecundum plura Sarracenus eſſe videatur, & ſecundum pauciora Chriſtianus. *Quarto*, quia malus Chriſtianus maledictus eſt, quod figuratum eſt Matth. 21. Ubi Dominus maledixit ficulneæ habenti folia & non fructus. Et in Deut. 27. *Maledictus qui non permanet in ſermonibus legis hujus, nec eos opere perficit.* Nec tamen unica maledictione maledicti ſunt mali Chriſtiani, ſed quaſi infiniti. Unde ibidem ponuntur maledictiones diverſæ ad diverſas tranſgreſſiones. *Maledictus qui non honorat patrem ſuum & matrem*, &c. Et 28. *Si audire nolueris vocem Domini Dei tui; & cuſtodias & facias omnia mandata ejus & ceremonias, venient ſuper te omnes maledictiones iſtæ. Maledictus eris in civitate, maledictus in agro, maledictum horreum tuum & maledicta reliquia tua. Maledictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, armenta boum tuorum, & greges ovium tuarum, maledictus eris ingrediens & egrediens.* Diverſis etiam locis

III. Nõ eſt magnum eſſe Chriſtianũ, ſed bonum Chriſtianũ. Eſſe malum Chriſtianũ ignominioſum ac miſerum eſt.

1. Quia eſt Apoſtata inutilis.

2. Quia eſt proditor.

3. Quia monſtrum eſt, quomodo.

4. Quia maledictus eſt.

sacræ scripturæ sunt diversæ maledictiones pro diversis vitiis. Et ut breviter dicam, quicquid agat malus Christianus, ipse maledictionem habet super se juxta illud Ecclesiast. 41. *Væ vobis viri impii qui dereliquistis legem Domini altissimi, & si nati fueritis, in maledictione nascemini, & si mortui fueritis, in maledictione erit pars vestra.* Et in die judicii maledicti nominabuntur à domino secundum illud. Matth. 25. *Discedite à me maledicti in ignem æternum.* Quintò quia malus Christianus infelix est, bona enim fugiunt eum & mala confluunt ad eum. Infelicitas verò ista tripliciter potest ostendi. *Primo* per hoc quod tantam hæreditatem alienavit à se, quanta est regnum cœlorum, & etiam partem suam illorum, quæ habet in Ecclesia præsenti, quando enim erat in bono statu, particeps erat talium bonorum. *Secundo* in hoc, quod bona quasi adnihilantur in manu sua, eleemosyna enim vel jejunium, quod esset meritorium regni æterni, in manu ejus quasi nihil valet, juxta illud 1. Corinth. 13. *Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas*, &c. Quod esset aurum in manu alterius, plumbum est in manu ejus. *Tertio* quia quod alii esset bonum, ei est malum, ut corpus Christi, quod alii esset salus, ei est mors. Sextò quia fides illius mortua est juxta illud Jac. 2. *Sicut corpus sine spiritu mortuum est, ita fides sine operibus mortua est.* Unde Christianus malus tale servitium facit Deo quando fidem mortuam ei offert, quale faceret si offerret ei cadaver fœtidum. Unde Bernar Quid fides, quæ non operatur ex dilectione, nisi cadaver exanime. Bene honoras Deum munere fœtido, bene placas Deum tuæ fidei interfector. Et sicut fides Christiani talis mortua est, sic & ipse Christianus mortuus est, non morte sanctorum, quæ preciosa est, sed morte peccatorum, quæ pessima est. *Præterea* fide talis credulitate dæmonum infidelior invenitur, cum illa dæmones contremiscere faciat. Fides vero tua tibi timorem non facit, cum tamen tot & tanta tormenta ostendat tibi esse parata Jacob. 2. *Tu credis quod unus est Deus, bene facis. Et dæmones credunt & contremiscunt.* Immo nec fides mali Christiani videtur esse fides. Sicut enim ille qui crederet aliquod pomum totum venenatum, nullo modo illud comederet: sic videtur quod si malus Christianus vere crederet delectationem peccati venenatã esse, & ex ea sequi mortem æternam, nullo pretio uteretur ea. Unde 1. Joan. 3. *Qui dicit se Deum nosse, & mandata ejus non custodit, mendax est.* Et Bernardus. Putas-ne filium Dei, reputat Jesum, quisquis ille est homo qui ipsius nec terretur comminationibus, nec allicitur promissionibus, qui præceptis non obtemperat, nec consiliis adquiescit? *Item* quia fides mali Christiani ad cumulum damnationis ejus est, magis enim peccat Christianus fornicando vel aliud peccatũ committendo, quam Sarracenus committendo simile peccatum, qui nescit lege scripturæ hoc esse prohibitum Bern. Ad cumulum damnationis relicta nobis videtur fides futuræ promissionis. *Item* fides mali Christiani signũ est persecutionis. In judicio enim fides ostendet ex una parte eum fuisse Christianum, ex alia verò parte opera mala ostendent eum Christi fuisse inimicum. Fides ostendit quod fidelitatem Christo debuit, & per consequens, quod proditor fuit. *Item* fides mali Christiani est velut quædam litera suæ dãnationis; erit enim scriptum literis fidei in corde suo in die judicii, quod qui fornicationem & similia faciunt, regnum Dei non possidebunt. Ex alia parte in libro conscientiæ invenietur scriptum scriptura facta propria manu, quod ipse talia fecit. Quædam enim notæ & signacula ex malis operibus relinquuntur in corde hominis, secundum Origenem quæ in die judicii revelabuntur. Unde tangit Glossa super illud Rom. 2. *Cogitationum accusantium aut defendentium.* Unde consequens erit ut Deus à regno suo talem excludat.

5. Quia infelix est in tribus.

6. Quia ipsius Fides.

1. Mortua est.

Psal. 113. Psal. 33.

2. Peior est fide Dæmonum, cur.

3. Non est fides.

4. Est ad cumulum dãnationis.

5. Est signum persecutionis.

6. Litera dãnationis.

Quod autem valdè magnum sit bonum esse Christianum, multipliciter potest ostendi *Primo* per hoc quod talis est servus illius regis, cui servire regnare est. Vulgariter dicitur de serviente regis terreni, quod par est comiti. Sed de servientibus regis cœlestis verum est, quod ipsi sunt super reges terrenos. Et talis cum sit servus Deo fidelis, valde charus est ei, juxta illud Ecclesiast. 33. *Si est tibi servus fidelis, sit tibi quasi anima tua.* quam charos habeat Christus servientes suos apparet in cruce, quam tantum honoravit, quia sibi servivit, licet durum fuerit servitium ejus Augusti. Crux de pœnis latronum transivit ad frontes imperatorum. Quid faciet Deus fidelibus suis, si tantum honorem contulit pœnis suis? *Item* bonus Christianus est filius Dei, hæres Dei & cohæres Christi, ipse enim quasi omni genere attinentiæ attinet Christo, juxta illud Matth. 12. *Quicunque fecerit voluntatem patris mei, ipse meus frater, & soror, & mater est.* Ipse etiã est habitaculum spiritus sancti, sicut figuratum est. Luc. 3. quando super dominum descendit in specie columbæ, ad ostendendum quod spiritus sanctus in baptizatis habitat. Ubi etiam cælum apertum est, & vox patris audita est, hic est filius meus dilectus, ut ostenderet illos qui baptizati sunt esse filios Dei, & eis cœlum esse apertum. Immo ipsi sunt cœlum, in quo habitare Deo valde est delectabile, juxta illud Proverb. 8 *Delicia mea esse cum filiis hominum.* Bern. Non est mirum si hoc cœlum inhabitat libenter dominus Jesus, quod utique non quomodo ceteris dixit tantum ut fieret, sed pugnavit ut adquireret, occubuit ut redimeret. Et ut brevius dicam, bonus Christianus beatus est, quidquid sibi adversitatis acciderit, etiam cum moritur, juxta illud Apoc. 14: *Beati mortui qui in Domino moriuntur.* Felicitas boni Christiani ex *tribus* potest perpendi. *Primo* ex hoc quod quasi omnia bona confluunt ad eum, particeps est enim omnium bonorum timentium Deum. *Secundo* ex hoc quod quasi bona crescunt in manibus ejus, illud enim quod in manu alicujus mali Christiani esset, quasi nullius meriti, in manu ipsius, est meritorium regni æterni: *Tertio* ex hoc quod mala ei sunt bona, ipse enim nihil habet malum juxta illud Ecclesiastæ 8. *Qui custodit præceptum non experietur quicquam mali* Ad Rom. 8. *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Quod aliis esset venenum, est ei remedium. Talis etiam benedictus est quasi infinitis benedictionibus. Unde Deut. 28. *Venient super te omnes benedictiones istæ & apprehendent te, si tamen præcepta ejus audieris. Benedictus tu in civitate, &c.* & paulo post: *Emittet Dominus benedictionem super cellaria tua, & super omnia opera manuum tuarum.* In introductione *etiam* novæ legis quasi ad singula verba dat dominus benedictionem observantibus novam legem Matth. 5. ubi sic dicit. *Beati pauperes spiritu*, &c. In die *etiam* judicij benedictos vocabit tales Matth. 25. *Venite benedicti patris mei. Item* hic videntur esse felices & benedicti juxta illud. 1. Corinth. 3. *Omnia vestra sunt, vos autem Christi.* Quia videlicet superiora eorum sunt ad fruendum, ut Deus, trinitas. Æqualia etiam sunt eorum, ut angeli ad convivendum. Immo eorum videntur esse ad serviendum, juxta illud Hebr. 1. *Nonne omnes sunt administratorii spiritus, in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capient salutis?* Hieron. Credenti totus Mundus divitiarũ est, infidelis verò obolo indiget. quod Bern. exponit

IV. Quã magnum sit bonum Christi patet.

1.

2. Rom. 8.

exponit dicens. Totus plane, quia tam prospera quam adversa ipsius, æque omnia serviunt ei, & cooperantur in bonum.

DE EADEM DOMINICA
SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Comparatur hoc sermone vivens & mortuus corporaliter ad viventem ac mortuum spiritualiter.

SERMO LXXVIII.

Unicuique datur manifestatio spiritus ad utilitatem, &c. *1. Corinth.* 12.

Sicut spiritus ad vitam corporis, ita Spiritus S. ad vitã animæ se habet.

SIcut aliquid est in corpore humano dum vivit, in quo perpenditur quòd adhuc ibi spiritus est, sic semper aliquod signum est in illis in quibus est Spiritus sanctus, quo perpenditur præsentia Spiritus sancti. Et sicut quando aliquis laborat in extremis, diligenter inspicitur utrum adhuc in eo sit spiritus, & si signum apparet quod adhuc sit, non deseritur homo. Cum verò apparet quod recesserit, non placet hominibus diu cohabitare ei qui defunctus est, etiam si pater eorum fuerit, sed fit luctus pro eo, & sepelitur, & Domino commendatur, qui solùm potest mortuos suscitare. Et ita est si homo perpendat præsentiam Spiritus sancti in aliquo, & licet infirmus sit, tamen non est deserendus. Si verò nulla signa perpendantur de præsentia Spiritus sancti, non multum amanda est ejus societas.

Sicut in corpore tria sunt signa spiritus, ita in anima S. Spiritus.

Tria verò sunt signa præsentiæ Spiritus sancti in aliquo. *Primum* est sensus spiritualis. Sicut constat corpus humanũ dum sentitur adhuc vivere, sic homo qui habet sensum doloris tam de his quæ amisit, quam de his quæ commisit, verisimile est quod Spiritum sanctum habeat, ad minus quo ad aliquem effectum Spiritus sancti. Econtrario verò insensibilitas est signum absentiæ Spiritus sancti. Bern. Scio membrum longiùs à salute absistere quod obstupuit, & ægrum se se non sentientem periculosiùs laborare. Et Prov. 23. dicitur de illo qui ebrius est amore mundi, *Verberaverunt me, sed non dolui, traxerunt me, & ego non sensi. Secundum* 2. signum est motus alicujus membri. Cùm videtur de aliquo quòd ipse manum vel pedem trahit ad se, retrahendo se ab aliquo peccato, quod solet facere movendo manum ad dandum eleemosynas, vel ad faciendum aliquod bonum opus, verisimile est quòd Spiritus sanctus in isto jam incipiat operari. *Tertium* 3. signum est Spiritus attractio. Cùm aliquis gratiam Spiritûs sancti attrahit orando contra ardorem peccati, signum est quòd Spiritus sanctus aliquo modo in eo est. Et talis in quo ista tria signa inveniuntur, deserendus non est, sed tanquam infirmus juvandus, cum de convalescentia ejus spes haberi possit. Ille verò in quo talia signa nulla apparent, quòd scilicet de nullo malo commisso, nec de aliquo bono amisso dolet, cum tamen regnum cœlorum amiserit qui nec vult se retrahere à malo, nec movet manus suas ad bonum, nec auxilium Dei ad ista postulat, cavendus est omnino, nec est tutum habitare cum eo, præcipuè quando facto suo cœperit corrumpere cohabitantes. In quo casu, si etiam pater proprius sit, non est amanda ejus societas.

Qui hæc signa nõ habet deserendus est.

Cum duobus generibus hominum debet homo libenter habitare, scilicet cum valde bonis, à quibus potest homo meliorari, & cum his, de quibus per aliqua signa videtur, quòd debeant per eum meliorari. Senec. Cum illis libenter conversâre, qui te meliorem facturi sunt: illos etiam admitte, quos tu meliores potes facere. Pro eo verò, de quo constat quòd sit spiritualiter mortuus, in quo etiam nullo modo signa Spiritus sancti apparent, consequens est ut fiat luctus tanquam pro mortuo vel etiam longè ampliùs quam pro mortuo corporaliter. Unde Ecclesiastici 22. *Supra mortuum plora, defecit enim lux ejus, & supra fatuum plora, deficit enim sensus: Modicum plora supra mortuum, quia requievit*, & paulò post: *luctus mortui septem dies, fatui autem & impij omnes dies vitæ illorum.* Aug. Sunt-ne in te viscera Christianæ cõpassionis, qui plãgis corpus à quo recessit anima, & non plangis animam à qua recessit Deus? *Item* sepeliẽdus est talis ne fœtore ejus homines corrumpantur. In quo apparet impietas detractorum, qui tales sepelire non timent, publicando peccata eorum, quod est septimum genus peccati impietatis, sicut septimum genus pietatis est sepelire mortuos de quo Tob. 2. *Item* orationibus Deo commendandus est talis, qui solus potest resuscitare mortuos à morte peccati. Ecclesiast. 7. *Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere, quem ille despexerit*, ideſt, attende quæ opera Dei sunt, ideſt, soli potestati & virtuti divinæ possibilia, & invenies hoc inter illa, corruptionem, scilicet impiorum. Isa. 43. *Ego sum qui deleo iniquitates tuas propter me.* Unde & 44 *Ego dominus faciens omnia.* Et 45. *Ego suscitavi eum ad justitiam.* Et notandũ quod peccator mortuus vocatur. Unde Lucæ 15. Mortuus est filius meus & revixit: quod dicitur de filio prodigo, qui tenet figuram peccatoris. & Eccl. 9. *Melior est canis vivus leone mortuo.*

adeoque spiritualiter mortuo.

1. Lugendum.

2. Sepeliẽdus. Detractorũ impietas.

3. Pro eo orãdum.

Et sunt sex rationes, quare aliquid solet mortuum reputari, quæ in peccatore inveniuntur. *Primo* solet aliquis mortuus reputari, quia morti propinquus est; sic solet dici de illo qui laborat in extremis, de cujus evasione spes nõ habetur, pro mortuo potest reputari. Idem solet dici de illo, qui adjudicatus est suspendio, qui habet oculos velatos & funem in collo. Hoc modo potest reputari mortuus, qui in peccato mortali est, qui velamen cæcitatis habet super oculos cordis, & ad suspendium infernale ducitur, & jam habet funem in collo. Funis, sine quo nullus pendet in inferno, est peccatum mortale. Mortuus ergo potest reputari peccator, quia æternæ morti proximus. Paries corporis videtur eũ separare à morte æterna, quo pariete destructo in puncto ad inferna descendet. *Secundo* solet aliquis mortuus reputari, quia vivit in magna miseria, ita quod vita sua potiùs dicenda sit mors quàm vita. Jonæ ult. *Tolle quæso animam meam à me, quia melior est mihi mors quam vita.* Sic vita hominum qui sunt in inferno & dæmonum jam mors dicitur. Sic etiã vita impiorũ, qui sunt in mundo isto, quia valde misera est, habens ad modũ vitæ infernalis tenebras ignorantiæ & culpæ, & ignem pravæ conscientiæ, & vermem remordentis conscientiæ, mors potest dici, & ipsi possunt mortui reputari. Ecclesiastici 30. *Melior est mors quam vita amara.* *Tertio* 3. verò solet aliquid mortuum reputari, quia fructum non facit, sicut dicitur. Jacob, 2. quod fides sine operibus mortua sit. Ferè enim est ac si mortuus esset, ex quo nullum fructum facit; sic etiam peccator mortuus dici potest. Unde Bernard. Vita sine fructu gravior est quam mors. Mortui sunt peccatores, & opera quæ ipsi faciunt mortua sunt. Unde similem materiam habere videntur doloris cum opera sua conspiciunt, quam habent mulieres quæ fœtus mortuos emittunt. *Quarto* 4. solet aliquid mortuum reputari, quando separatum est ab aliquo valde ei necessario. Secundum hunc modum dicitur Eccles. 34. *Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum.* Velut occisus reputatur pauper homo, cui sustentamentum animæ suæ ablatum esset. Sic corpus etiam dicitur mortuum, à quo anima separata est, quæ valde necessaria est corpori. Sic & peccator mortuus potest dici sine Deo, sine quo nullius valoris est ipse. August. Vera est mors, quam homines non timent, separatio animæ à Deo, qui est vita beata animarum. *Quinto* dicitur 5.

Vt corporaliter, sic spiritualiter reputatur aliquid mortuum.

1.

2.

3.

4.

5.

Cum duobus generibus hominum libenter conversandum est.

Sicut pro mortuo corporaliter, ita pro non habente signa S. Spiritus,

aliquid mortuum propter vilitatem, propter hoc dicit David. 1. Reg. 24. *Quem persequeris rex Israel, quem persequeris? canem mortuum persequeris*, & 1. Corinth. 1. *Ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret.* Ea quæ non sunt vocat ea, quæ propter sui vilitatem esse non reputantur. Sic & peccator mortuus nihil dici potest, quia quasi nullius valoris à Deo reputatur. Unde Isa. 40. *Omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo.* Gentes ibi vocantur, quasi generaliter viventes, vel qui vivunt ut geniti sunt. Et in Psalm. 14. *Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus. Sexto* reputatur aliquid mortuum propter defectum virtutis & defensionis, sicut Isa. 41. dicitur. *Ecce confundentur & erubescent omnes qui pugnant adversum te. Erunt quasi non sint, & peribunt viri, qui contradicunt tibi.* Sic peccator mortuus reputari potest, cum sit absque defensione & virtute. Cum enim stillicidium malarum cogitationum stillat super oculum cordis, ipse non habet tantam virtutem, ut oculum avertat de alio cogitando. Item cum ignis infernalis super pedem voluntatis ceciderit, ignis scilicet pravæ concupiscentiæ non habet tantam virtutem, ut eum excutiat. Ad flatum etiam unius verbi cadit.

DE EADEM.

SERMO TERTIVS.

Summarium.

Agit hic sermo contra quinque genera hominum vitiosorum, potissimum verò ad virtutem liberalitatis exercendam nos excitat, 12. Motivis.

SERMO LXXIX.

Unicuique datur manifestatio Spiritus ad utilitatem, &c. *1. Corinth. 12.*

Explicatio brevis thematis.

MAnifestatio Spiritus dicitur gratia per quam patet, quod Spiritus sanctus sit in aliquo. Et hoc quod dicitur ad utilitatē simpliciter, & non determinatur ad cujus utilitatem, innuitur quod gratia detur ad omnem utilitatem: unde sensus est verbi propositi, *unicuique datur gratia* ad communem utilitatem. Et potest intelligi dictum verbum illud contra *quinque* genera hominum. Primo contra quosdam homines venales, qui nihil gratis vel liberaliter faciunt, sed in omnibus vendere se volunt. Et Nota contra hanc venalitatem valere possunt & ea quæ ostendunt vilitatem hujus peccati venalitatis, & ea quæ liberalitatem commendant. Venalitatem verò istam valde ignominiosam esse manifestum est. *Primo* ex hoc, quod vendere se meretricum est. Poëta.

Thema sic explicatum valet contra V. vitia.

I.

Contra hoc quæ valeāt.

Turpiter ingenuum mumera corpus emunt.

Secundo ex hoc quod nobilis animus eam naturaliter abhorret, vix enim posset sustinere aliquis habens nobilem animam, ut alius eam exhiberet venalem tanquam jumentum. Quomodo ergo ipse venalem seipsum exhiberet, cum creatus sit homo ut præsit piscibus maris & volatilibus coeli & bestiis terræ universæque creaturæ. Mirum est quomodo non multum dedignetur, quando sub precio alicujus rei temporalis ponitur, & sub modico precio? *Præterea* Christianum sic vendere se, videtur injuriosum Deo, qui ideo emit eum valde carè, & sine dubio tantum emit ut solus possideret. Augustin. Postquam intellexi me sanguine Christi redemptum, nolui me exhibere venalem. Bernard. Justè sibi vendicat vitam meam, qui pro me posuit suam.

Genes 1.

Vendere seipsum Diabolo quam sit magnum scelus.

Maxime autem vile est vendere se ipsum diabolo pro lucro terreno. De qua venalitate legitur Eccles. 10. *Nihil est iniquius, quam amare pecuniam, hic enim & animam suam venalem habet.* Si tantum facinus reputatur vendere fratrem suum ad mortem, majus facinus vendere patrem suum, quem tenetur homo magis amare; quantum facinus erit vendere seipsum? quoniam debet homo magis amare se quam patrem & matrem, & præcipuè cum talis venditio ad mortem æternam sit.

Gratis liberaliter operantur seu data liberalitas

Duodecim verò sunt quæ deberent homines movere ad hoc quod gratis & liberaliter operentur. *Primum* est hoc quod gratis datum est illud, unde debet operari, quod innuitur in verbo proposito, cum dicitur *unicuique datur gratia.* Sicut ergo sibi datur, sic debet dare. Unde Matt. 10. *Gratis accepistis, gratis date. Secundum*, ad dandum data est, non ad vendendum, unde dator ipsius præcipit eam dari Lucæ 6. dicens: *Omni petenti te, tribue.* Quando aliquis potens dispensatori domus suæ tradit bona, ut provideat inde filiis & alii familiæ, ipse non committit ea ut eis vendat, sed potiùs ut liberaliter distribuat. Similiter quando datur potentia alicui membro corporis, non datur ei ut officium suum vendat aliis membris, sed ut liberaliter tribuat.

Exennium de litas

Tertium est hoc quod dominus promittit, quòd danti dabitur. Lucæ 6. *Date & dabitur vobis.* Dominus habet consuetudinem quarumdam Ecclesiarum, in quibus plus expendentibus plures redditus dantur. Sic libenter dantibus, Dominus dat libenter. Ideò, verum est illud Proverb. 11. *Alii dividunt propria & ditiores sunt. Alii rapiunt non sua, & semper in egestate sunt.* Proverb. 3. *De primitiis frugum tuarum da pauperibus & implebuntur horrea tua saturitate, &c.* Conquerebantur in quadam religione quòd multa quondam solebant eis dari, & pro tunc nihil eis dabatur. Respondit quidam quod duo socii intraverant olim religionem illam & accidit quòd unus illorum expulsus fuit inde, & alter post eum noluit remanere & secutus est eum. Isti socii sunt dare & dabitur vobis, quos dominus in Evangelio associavit, vos autem expulistis unum scilicet date, & alter, scilicet dabitur, cum eo recessit. *Quartum* est multiplex effectus liberalitatis. Quorum *primus* est qui offensas facit remitti. Unde Proverb. 21. *Munus absconditum extinguit iras, & donum in sinu indignationem maximam.* Et potest hoc intelligi de indignatione Dei & de indignatione proximi. *Secundus* effectus est, quòd auget gratiam. Unde Proverb. 18. *Donum hominis dilatat viam ejus, & ante principes spatium ei facit.* Quod similiter fit de gratia apud Deum. Unde vulgariter solet dici, facite ei viam, quia exennium portat. Exennium dicitur donum quod usualiter dicitur præsens. Unde refertur de quodam paupere, qui non poterat accessum habere ad comitem illum Campaniæ, qui præ largitate dicebatur palmas habere perforatas, quòd parato exennio de pane avenæ munda vapa cooperto dilatata est via ab ostiariis & exennium comiti præsentavit. Qui interrogatus à comite quare hoc fecisset, respondit quia aliter non intrassem. *Tertius* effectus est, quòd talis liberalitas hominem ducit ad bonum finem. Unde Hieronymus. Non memini me vidisse mala morte mortuum, qui liberalem ante duxerit vitam. Et ut breviter dicam, efficacissima est liberalitas ad id quod optimum est in vita ista, scilicet ad amorem: sine donis enim amor non bene conservatur, etiam inter matrem & filiam, dando enim & accipiendo manet & filiæ amicæ sunt, quod vulgariter dicitur, donando qui non amici sunt, amici efficiuntur. Unde Proverb. 25. *Si esurierit inimicus tuus ciba illum*, &c. Virtus enim ista liberalitatis etiam erga feras videtur valere, beneficia enim etiam feræ sentiunt, ut Seneca ait. *Quintum*, quod deberet homines movere ad dandum, est, quòd multum homines assimilat Deo, qui ex liberalitate fecit quidquid fecit. Fecit enim quasdam creaturas, ut eis daret, alias ut eas daret. Seneca. Qui dat

beneficia. Deum imitatur, qui repetit, fœneraror est. Specialiter verò Deum imitatur qui dat pauperibus. Unde Barlaam Deum maxime imitabatur, qui nihil judicavit quam misereri preciosius. *Sextum* est hoc, quod cum damus, melius vendimus, præcipue si propter Deum damus. Quia à Deo plus recipiemus, & multo amplius, quia centuplum & vitam æternam. Et præter hoc ipsum accipientem lucramur, juxta illud Proverb. 22. *Victoriam & honorem adquirit, qui dat munera, animam autem aufert accipientium*. Cor enim accipientis quodammodo aufert; dum per amorem cor ejus suum facit. Sicut dicit Gregor. loquens de Joseph qui frumenta vendens Ægypto, non argentum quærebat, sed ipsos ementes servos regis faciebat, & sic frumenta quæ vendidit, non vendidit. *Septimum* est hoc, quod illud quod datur, melius servatur, si tamen pro Deo datur. Unde quidam, cùm Dominus ejus vellet habere de bonis ejus, & præciperet ei, ut de bonis suis ei veritatem diceret, facta computatione sexcentorum aureorum quos pauperibus erogaverat, respondit quòd nihil haberet nisi sexcentos aureos. Cùm autem à circumstantibus objiceretur, quòd falsum esset, & dicerent illa prædia tantum valent, & illa domus tantum valet, & multa alia: respondit ille, illa non sunt mea, sed domini mei, quia quando voluerit accipiet tanquam sua, sed istud pro Deo dedi & per manus pauperum in salva custodia posui, ita quod nullus potest illud auferre. *Octavum* est quod illud quod daturus es, in dando quodammodo melioratur, juxta verbum Senecæ. Istud quod suscipis, quamdiu possides, sub nomine sordido latet. Dum habes, servus est, cum donasti beneficium est. Spiritus etiam sanctus in sacra scriptura vocat donum benedictionem. Unde Judicum. 1. dixit Axa patri, *da mihi benedictionem*. Et vocatur donum benedictio *triplici* ratione. I. Et quod recipiens danti benedicit juxta illud Job. 29. *Benedictio perituri super me veniebat*. II. Et quia ille qui dat benedictionem accipit à domino, juxta illud. Matth. 25. *Venite benedicti patris mei possidete paratum vobis regnum*. III. Et quia populus tales dat benedictiones. Unde Eccl. 31. *Splendidum in panibus benedicent labia multorum*. & Proverb. 26. *qui promus est ad misericordiam benedicetur*. *Nonum* est hoc quod omnia suadent nobis liberalitatem. *Primò* suadet nobis Deus & verbo & exemplo. Verbo suadet Lucæ 6. *Omni petenti te, tribue*. Exemplo verò, quia liberalissimus est. Magna enim liberalitas ejus perpendi potest ex multitudine donorum ipsius. Universa enim bona, sunt dona ipsius. *Secundo* ex ejus magnitudine, de qua August. Magna misericordia Dei, donum dat æquale sibi, nam Spiritus sanctus donum est. *Tertio* ex multitudine eorum quibus donat, dat enim non solum bonis, sed etiam malis, nec solum amicis, sed etiam inimicis. Matth. 5. *Qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super justos & injustos*. *Quarto* in hoc, quod non solum dat sua, sed etiam se ipsum dedit Deus ad redemptionem mundi. Dat etiam se ipsum ad remunerationem post præsentem vitam. *Quinto* in hoc, quod quærit peccatores cum divites hujus mundi abscondant se ab eis. August. loquens de illo verbo *petite & accipietis*. Non tantum hortaretur ut poteremus, nisi dare vellet. Erubescat humana pigritia, plus vult ille dare, quam nos accipere; plus vult ille misereri, quam nos à miseria liberari. *Sexto* quod non solum dat per se sed etiam per ea quæ ipse creavit. Cuncta enim non pellant dare ex parte ejus, dum utilitatem aliquam habeant. Monet etiam nos ad dandum ipsa natura, quæ non patitur aliquid vacuum. Monet nos etiam sol, qui lucem suam non cessat largiri omnibus, nisi medium sit aliquid, quo impediatur. Similiter ignis calorem suum, & sic de cæteris creaturis. Et hoc videtur esse certamen inter creaturas, quod rebus sibi proximis volunt dare species. *Decimum* est hoc quod signum est magnæ nobilitatis liberalem esse. Unde Aristot. dicit de leone, qui est rex animalium, quod est animal communicativum. Sol etiam & alia corpora nobiliora magis liberalia esse videntur, latiùs diffundendo effectus suos. Actuum 20. *Beatius est dare quam accipere*. *Undecimum* est hoc quod valde curiale est dare & valde gloriosum. De curialitate patet exemplum de magistro illo, de quo habetur in tractatu de superbia in cap. de nobilitate. De hac verò gloria habetur in Tobia versificato.

Sunt dare lætitiæ vox verbum nobile verbum.
Mellifluum, dantis gloriæ, dantis honor.

Duodecimum est hoc quod lex naturalis scripta in corde hominis monet ad hoc. Cum enim ibi scriptum sit, quod tibi non vis fieri, alii ne feceris; & cum valde acceptum sit homini ut sibi detur id quo indiget, secundum legem naturalem ipse debet libenter dare alii, cum videt eum indigere. Et Notandum quod *quinque* modis contingit aliquem liberaliter agere. *Primo* modo liberaliter agunt qui de gratia sibi data cæteris membris Ecclesiæ serviunt, non pro aliquo pretio terreno, sicut faciunt religiosi, qui sibi invicem gratis serviunt. *Secundo* modo liberales sunt, qui pretium inde accipiunt, sed pro Deo & in fraterna Charitate minus quam possunt, hoc est satis rationabile, ut in omni officio aliquid fiat pro Deo, à quo homo habet gratiam sic operandi. Liberaliùs etiam se debet homo habere ad fratrem suum Christianum, quam ad Judæum vel Saracenum. *Tertio* liberales sunt, qui divitibus pro pretio operantur, pauperibus verò gratis. *Quarto* qui ex pterio quod recipiunt partem pauperibus dare proponunt. *Quinto* qui salvem opus quod agunt ad Deum referunt, sicut illi qui suo labore corpus intendunt frangere, ut Deo obediant, vel furtum, vel rapinam, vel similia evitare.

Secundo potest intelligi verbum illud dictum contra quosdam gloriantes de gratia quam habent, despicientes eos qui non habent. Et tanguntur in verbo proposito *duo* repressiva hujus gloriationis. *Primum* est quod dicitur Dei gratia data esse à Deo. Sicut enim ille cui eleemosyna datur misericorditer, non debet de hoc ab aliquo gloriari, gloria enim illa potius dantis est; sic non debet homo gloriari de gratia sibi data. Unde 1. ad Corinth. 4. *Quid habes quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?* Bern. Frustra inflaris contra publicanum, qui non habet quod tu, eo quòd non accepit ut tu. Sicut ramus arboris quanto magis oneratur fructu, tanto magis demittit se. Item licut ille qui habet plura à domino aliquo, magis subjectus est ei: sic subjectior debet esse & humilior, cui Deus plura dona contulit. Factum est aliquem gloriari de hoc, quod aliis magis sit oneratus. *Aliud* repressivum est hoc, quod gratia Dei dicitur, data ad communem utilitatem. Gratia enim quæ datur alicui, quandoque est ei occasio damnationis æternæ. Unde non habet eam ad propriam utilitatem, sed ad communem. Sicut cautela habet ignem ad sui consumptionem & ad hominum illuminationem. Qui ergo plures gratias habet, non debet esse elatus, sed cæteris magis timoratus.

Tertio potest intelligi prædictum verbum contra homines ociosos, qui gratiam sibi datam à Deo inutiliter habent. De quibus *notandum* quod ipsi sunt in magno periculo & in magna abjectione & in magna utilitate. *Periculum* ostendit Bernard. dicens. Omnium tentationum & malarum cogitatio-

Donum vocatur in scriptura benedictio ob tria.

Omnia hortantur nos ad Liberalitatē. Deus 6. modis hanc suadet.

Natura seu creaturæ qui eam suadeant.

Liberaliter agitur 5. modis.

Hoc vitium reprimitur duobus modis.

Tria pericula hoc vitio.

num & inutilium ſentina eſt ocium. *Afflictio* verò patet ex hoc verbo Proverb. 21. *Deſideria occidunt pigrum. Nolnerunt manus ejus quicquam operari. Tota die concupiſcit & deſiderat.* Deſideria dicuntur occidere pigrum, quia vita ejus eſt quaſi mors, quia piger in magna afflictione eſt. *Vilitas* verò ocioſi patet ex hoc, quod ipſe videtur inferior brutis, cum illis licitum ſit vivere vel comedere, ipſe verò indignus ſit pane juxta illud 2. Theſſal. 3. *Si quis non vult operari, nec manducet.* Immò minus videtur valere quàm homo mortuus juxta illud Bern. Vita ſine fructu gravior quam mors eſt.

IV. Quarto poteſt intelligi dictum illud verbum contra quoſdam qui gratiam ſibi datam ad propriam utilitatem ſolùm volunt habere; qui quodammodo ſeipſos excommunicant, dum extra communitatem ſe ponunt. Contra quos dicit Seneca. Non poteſt quiſquam beatè vivere, qui ſe intuetur, qui omnia ad utilitates ſuas convertit. Alteri vivas oportet, ſi tibi vis vivere. Tullius. Fundamentum juſtitiæ eſt, ne cui noceas; deinde communi utilitati ſtudeas. Quanto aliquis in Eccleſia communius vivit, tanto melius vivit. Sancta vita clauſtralium melior eſt quam vita ſæcularium, quia perfectior eſt & communior.

V. Crudeles in pauperes quàm mali ſint. Quinto poteſt intelligi hoc dictum contra eos, qui gratia ſibi data utuntur in nocumentum aliorum, ut patet in advocatis malis & tyrannis hujus ſæculi. Tales ſic ſe habent inter homines ſicut lupi & ſerpentes inter animalia. Tales etiam in arundine accepta de manu domini caput ejus percutiunt, dum poteſtate ab eo accepta eum in pauperibus opprimunt. Tales valdè ingrati ſunt Deo, quia impugnant eum bonis ſuis & reddunt mala pro bonis, ex quo accidit eis duplex malum. Tales patientur duplex malũ. *Primum* eſt quod fons pietatis divinæ exſiccabitur eis, juxta illud Bern. Ingratitudo eſt fons urens, ſiccans ſibi fontem pietatis, rorem miſericordiæ, fluenta gratiæ. *Secundum* eſt abundantia malorum, juxta illud. Proverb. 17. *Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo ejus.*

DOMINICA XI. POST TRINITATEM.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Sermo ſequens docet ad quæ bona ſpiritualia meditatio paſſionis ac mortis Domini conducat.

Tradidi vobis in primis quod & accepi. quoniam Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris. 1. *Corinth.* 15.

SERMO LXXX. Thematis explicatio. HOc dicit Apoſtolus Corinthiis, quibus prædicaverat, ſed poſt ſeducti fuerunt à falſis Apoſtolis: Repetit autem eis quod priùs eos docuerat, dicens. *In primis*, id eſt, inter maxima quæ accepi à Spiritu ſancto, non finxi ſcilicet (*quod Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris.*) Et exemplo Apoſtoli idem debemus fidelibus tradere, tanquam unum de primis documentis & maximis Chriſtianæ religionis. Ideò inter prima documenta illud debet eſſe, quia multum valet ad hoc, quòd aliquis declinet à malo, quod eſt prima pars juſtitiæ. Hoc autem ſic poteſt manifeſtari, quòd maximè poteſt valere ad hoc, quòd aliquis doleat de malo quod fecit, vel quòd caveat ne de cætero illud faciat, magnitudo mali quam ſcit inde provenire. Malum autem quod ex peccato venit, mors eſt, quæ videtur eſſe maximum malum Gen. 2. *In quacunque die comederis, morte morieris.* Ad Rom. 6. *Stipendia peccati mors.* Et in Ezech 18. *Anima quæ peccaverit, ipſa morietur.* Mors verò quæ ſequela eſt peccati, *triplex* eſt, ſcilicet amara vita hujus exilii. Eccleſiaſtici 30. *Melior eſt mors quam vita amara.* De qua ſpecialiter poteſt intelligi illud. *In quacunque die* &c. *Secunda* eſt mors temporalis. *Tertia* eſt mors æterna. Habet autem illud malum longitudinem, latitudinem, profundum & altitudinem. Longitudo attenditur in hoc, quòd non ſolum filii Adam mortui ſunt pro peccato iſto, ſed & filii filiorum, & hoc extendetur uſque ad ultimam generationem. Latitudo verò attenditur in hoc, quòd non ſolum in terra una propter illud peccatum moriuntur homines, ſed & per univerſum orbem. Profunditas verò in hoc, quòd mors iſta extenditur uſque ad parvulos in utero materno. Altitudo verò in hoc, quòd mors iſta pervenit uſque ad altiſſimum, ſcilicet uſque ad filium Dei. Filius enim Dei mortuus eſt pro peccato illo. Doleret aliquis ſi feciſſet aliquid pro quo aliquis garcio mortuus eſſet, Quomodo ergo non timet facere peccatum, pro quo Deus mortuus eſt? Dicitur quòd Adam, mortuo Abel filio ſuo, cum agnoſceret mortem illam pro peccato ſuo accidiſſe, flevit centum annis: veriſimile eſt quòd multo magis fleviſſet, ſi agnoviſſet filium Dei moritutum pro peccato ſuo. Patet ergo quòd hoc, Chriſtum eſſe mortuum pro peccatis noſtris, eſt de primis documentis religionis Chriſtianæ, cum multum valeat ad declinandum à malo, quod eſt prima pars juſtitiæ.

Habes 4. de menſione quomodo.

Adam mortem Abel quamdiu fleverit.

Eſt etiam de maximis documentis; valet enim quaſi ad omnia. Unde 1. ad Corinth. 2. *Non judicavi me ſcire aliquid inter vos, niſi Jeſum Chriſtum, & hunc crucifixum.* Bernard. Mea ſumma Philoſophia eſt me Jeſum-Chriſtum ſcire, & hunc Crucifixum. Idem. Paſſio tua domine ultimum refugium, ſingulare remedium deficiente ſapientiâ, non ſufficiente juſtitiâ ſanctitatis, ſuccumbentibus ventis illa ſuccurrit. Paſſio Chriſti eſt refugium contra mala pœnæ, quod ſignatum eſt Exod. 15. in ligno quod oſtendit dominus Moyſi, quò miſſo in aquas Marath; quæ prius erant amaræ, in dulcedinem verſæ ſunt. Sic lignum crucis aquas tribulationis dulcorat. Gregor. Si paſſio domini ad memoriam revocetur, nihil adeò durum, quod non æquo animo toleretur. Idem. Devotus miles non ſentiet ſua, dum benigni ducis vulnera intuetur. Idem. Videntes anguſtias domini noſtri, leviùs portabimus noſtras. Paſſio etiam domini refugium eſt contra mala culpæ: Diabolus enim crucem, in qua eſt devictus timet, ſicut latro timet furcas, & ſicut canis aqua calida exuſtus, timet aquam calidam. Bernard. Bona & deſiderabilis eſt umbra ſub alis Jeſu, ubi tutum fugientibus refugium, gratum feſſis refrigerium. Ideò dicitur Cantic. 1 *Veni columba mea in foraminibus petræ.* Chriſtus in cruce fuit petra, quia patientiſſimus. Foramina ergo petræ ſunt vulnera Chriſti. Bern. Ubi tuta firmaque requies niſi in vulneribus Chriſti. In foraminibus petræ tanto ſecurior habitatio, quanto ille potentior eſt ad ſalvandum. Paſſio etiam domini retinaculum eſt contra fluxibilitatem bonorum temporalium. Auguſt. Si fluxus rerum temporalium trahit te in præcipitium, tene te ad lignum quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum: Lignum illud eſt lignum crucis.

II. Meditatio paſſionis Domini pote[ſt] ma ſi[t] valet [ad] omnia.

Contra la pe[na] tribu[la]tiones.

Valet etiam paſſio domini ad omnia bona gratiæ; ſingulæ enim virtutes reficiuntur ibi. Thren. 4. *Chriſtus dominus captus eſt in peccatis noſtris, cui diximus in umbra tua vivemus in gentibus.* Chriſtus dicitur unctus vel dulcis, in umbra ejus, id eſt, ad dulce exemplar vivere debemus. Si *fides* tua hæſitat, nihil magis valet ad ejus confirmationem, quam hoc, quod Chriſtus morte ſua confirmare voluit hoc quod tu credis. Nullus enim ſani capitis auderet mendacium confirmare morte propria. Si *ſpes* tua diffidit, in cruce *petra tibi fundit rivos olei* Job. 29. Oſtendit enim abundantem Dei miſericordiam, cui ſpes innititur. Bernardus. Ego fidens, quod

Contra la cul[pam].

Contra[rium] pora[lium].

III. Me[ditatio] paſſ[ionis] mor[tis] Chri[ſti] v[alet] om[nia] tute[la]. Ad [fi]

I. Meditatio mortis, maximè Chriſti, ex peccatis ortæ valet ad dolorem & cautelam peccati.

Mors triplex eſt.

ex

ex me mihi deeſt, uſurpo mihi ex viſceribus domini, quoniam miſericordia attulit. Nec deſunt foramina per quæ effluunt, meum proinde meritum eſt miſeratio domini. Non planè ſum meriti inops, quamdiu ille miſerationum inops non fuerit. Idem patet ſecretum cordis & foramen corporis, patet magnum pietatis ſacramentum, patent viſcera miſericordiæ, in quibus viſitavit nos oriens ex alto. Aug. Dubitas quod velit tibi dare bona ſua, qui dignatus eſt ſuſcipere mala tua? Si *charitas* tua refriguit, maximus ignis ſpiritualis immittitur ibi cordi tuo. *Majorem hac dilectionem nemo habet, quàm ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.* Joan. 15. Bern. Super omnia reddit, ut ſupra. Quare amat aliquis matrem ſuam quia multa paſſa eſt pro eo, ideò multum dolet ſi verbo etiam offenderit eam: ſed longè majora paſſus eſt Chriſtus pro eo. Multum igitur dolere debeo de ejus offenſa. Si fatigata eſt charitas tua tribulationibus & laboribus, conſidera Chriſtum tot & tanta patientem pro te & pro aliis peccatoribus adhuc paratum amplecti eos. *Prudentia* commendatur tibi in hoc, quòd Chriſtus quaſi oblitus corporis ſui, ſpiritum ſuum, quem chariorem habet, patri ſuo commendat, dicens: *Pater in manus tuas commendo ſpiritũ meum.* Vade & tu fac ſimiliter. In tribulatione *juſtitia* commendatur in hoc, quod pater filio non parcit. Bern. Qui non parcit filio ſuo, nunquid parcet figmento? nunquid parcet ſervo nequam. Lucæ 23. *Si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet. Manſuetudinem* in hoc nobis commendat, quòd non litigat cum perſecutoribus, ſed quòd ad patrem ſuum ſe convertens quærit cauſam quare tribulationibus eum exponat: innuens duo quæ cohibere deberent fidelem à murmure in tribulatione, ſcilicet hoc, quòd tribulatio datur à patre miſericordiarum, qui non daret filiis nisi bonum. Luc. 11. Et Joan. 18. dixit Jeſus Petro. *Calicem quem dedit mihi pater, non vis ut bibam illum?* Et intentio dantis tribulationem. Gregorius. Ille ſolus de flagellis murmurat, qui animum percuſſoris ignorat: Pedum clavifixio, tibi *ſtabilitatem* commendat mentis. Clavifixio manuum ſtabilitatem in opere; ne ſcilicet deſiſtas ab opere inchoato, donec perfeceris. Quia inclinato capite emiſit ſpiritum, monet ad humilem *obedientiam* Bernard. Mementote fratres, ne Chriſtus perderet obedientiam, perdidit vitam Super omnia verò commendatur ibi *pietas*, & ſpecialiter pietas animarum. Salutem enim animarum ſuper omnia ſitiebat. Alabaſtrum dominici corporis in cruce fractum, unguentum pietatis abundantiſſimè effudit, ita ut odorem ejus cælum & terra & infernus ſenſerit. Ibi pietas eum diviſit quaſi in duo fruſta, animam mittens illis qui erant in lymbo, corpore remanente in mundo. Ubi plus dedit latroni, quam auſus fuerat petere. Dicebat enim latro: Luc. 23. *Domine memento mei, cum veneris in regnum tuum.* Cui Dominus ait: *amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiſo.* Auguſtinus. Conſiderabat facinora ſua, & pro magno habebat ſi ei in fine parceretur. Miſericordia attulit, vel obtulit, quod miſeria diſtulit.

Ad Charitatem.

Ad Prudentiam.

Ad Juſtitiam.

Ad Manſuetudinẽ. Ob duo tribulatio patienter eſt toleranda.

Ad ſtabilitatem.

Ab Obedientiam.

Ad pietatẽ ſeu zelum animarum.

DE EADEM DOMINICA.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Tradit 1. *hic ſermo quàm neceſſaria ſit homini Gratia Dei in hac vita* 2. *modos* 7. *cavendos enumerat quibus aliquis ſe indigne vel indebite habet ad eam.*

SERMO LXXXI. Graria neceſſaria eſt

Gratia Dei ſum id quod ſum. 1. *ad Corinth.* 15.

NOta gratiam Dei in præſenti ſummè neceſſariam eſſe homini: ſine ea enim nihil I. poteſt; nihil II. habet, nihil III. valet. Ad *primum* Joan. 15. *Sine me nihil poteſtis facere.* Non reputatur aliquid, niſi quod eſt bonum meritorium. Unde ſenſus eſt, ſine gratia mea nihil meritorium poteſtis facere. Ad *ſecundum* 1. Corinth. 13. *Si charitatem non habeam, nihil ſum.* Nihil, inquam, in valore. Ad *tertium* Seneca. Nihil eſt homini bonum ſine ſe bono. Ex quo aliquis malus eſt domino ſuo, ſcilicet Deo, juſto Dei judicio ea quæ ipſe poſſidet mala ſunt ei. Cùm igitur gratia adeò ſit neceſſaria homini, valdè amanda eſt ab eo, & multùm ſtudere debet ne ad eam ſic ſe habeat, quod ex culpa ſua eam amittat.

homini ne ceſſaria.

Et Notandum quòd *ſeptem* modis ſe habet, aliquis indignè vel indebito modo ad gratiam Dei. *Primo* cùm ad eam in neceſſitate non recurrit, ut accidit in eo qui videt ſe peccatis inquinatum, & Deo & angelis abominabilem factum juxta illud. Pſal. 13. *Et abominabiles facti ſunt in ſtudiis ſuis.* Et tamen ad aquam gratiæ, ſine qua mundari non poteſt, non recurrit. Item videt ſe igne infernali ſuccenſum, igne ſcilicet concupiſcentiarum, & tamen pro aqua gratiæ, quâ ignis ille extinguatur, non clamat. Ex negligentia magna videtur eſſe defectus gratiæ in tempore gratiæ, cùm habeant proximos varios fontes gratiarum, ſcilicet ſacramentum Pœnitentiæ & Euchariſtiæ Hebr. 4 *Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ ejus.* Aug. Nunc tempus auxilii, nunc tempus donorum. Qui tempore gratiæ à gratia aridi ſunt, ſimiles ſunt eis, *qui calcatis torcularibus ſitiunt* Job 14. *Secundo* indebito modo ſe habent ad gratiam, qui ei pulſanti non aperiunt. Habent cor clauſum gratiæ Dei & Deo quod idem eſt Apoc. 3 *Ecce ſto ad oſtium & pulſo. Si quis audierit vocem meam & aperuerit mihi januam*, &c. Magna miſericordia Dei eſt, qui ita diu pulſat ad oſtium, & magna ruſticitas peccatoris, qui aperire non vult ei Greg. Debemus miſericordiam Dei erubeſcere, ſi juſtitiam ejus nolumus formidare; qui tanto ampliori improbitate contemnitur, quanto contemptus vocare non dedignatur. Gratia Dei ſe habet ut radius ſolis, aperi ei feneſtram cordis & intrabit. Hebr 12. *Contemplantes ne quis deſit gratiæ Dei.* 1. Petri 1. *Sperate in eam quæ offertur vobis gratiam in revelationem Jeſu Chriſti.* Sed ſunt quidam qui eam à ſe repellunt vel tumore, vel torpore cordis, vel quaſi objecta ſpurcitia manuum ſuarum, il eſt, operum. Jacobi 4. *Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.* qui gratiam Dei recipere nolunt, videntur peccare in Spiritum ſanctum, ingrati bonitati Dei quam contemnunt. *Tertio* indebito modo habent ſe ad gratiam; qui eam extinguunt. 1. ad Theſſal. 5. *Spiritum nolite extinguere*, vel, *gratiam nolite celare*, alia littera. Secundum Gloſſam. Spiritum extinguit, qui donum abſcondit ſpiritus, ſcilicet propter quod merito illud perdit, quod accidit ei qui negligit ex gratia ſibi data proficere. 1. ad Timoth. 4. *Nolt negligere gratiam quæ in te eſt.* Gratiæ ſpecialiter convenit illud. Proverb. ult. *Panem ociosa non comedit.* Panis quo gratia ſuſtentatur eſt opus, quod exit ab ea. Unde ſi ceſſat operari, ceſſat ſumere cibum ſuum, unde deficit. Iſa. 4. dicunt mulieres *panem noſtrum comedemus.* Gratiæ etiam convenit illud Gen. 30. *Da mihi liberos, alioquin moriar.* Quarto indebito modo ſe habet ad gratiam, qui datorem gratiæ contriſtat, Spiritum ſanctum à ſe per peccatum expellendo, & ſpiritum malignum inducendo, quod non eſt ſine magna contumelia Dei. Ad Epheſ. 4. *Nolite contriſtare Spiritum ſanctum Dei, in quo ſignati eſtis in die redemptionis.* Hebr. 10. *Quanto magis putatis deteriora mereri ſupplicia, qui filium Dei conculcaverit, & ſanguinem teſtamenti polluerit, in quo*

Aliquis indebito modo ſe habet ad gratiam, 1. quid ad eã in neceſſitate non recurrit.

Gratia tẽpore gratiæ non negligenda.

2. Qui ei pulſanti non aperit.

Cur aliqui eam repellant.

Tales peccant, in ſpiritum ſanctum.

3. Qui eam extinguit. Spiritum qui extinguant aut perdant gratiam.

4. Qui datorẽ eius contriſtat Qui hoc fiat.

5. Qui eam in aliis persequitur.

sanctificatus est, & spiritui gratiæ contumeliam fecerit? deteriora, inquam, morte. *Quinto* indebito modo se habet ad gratiam, qui eam odit & persequitur in aliis, ne faciant quæ sunt Spiritus sancti, de quibus Job 26. *Ipsi rebelles lumini fuerunt*, tales vix visitat gratia Dei. De talibus require in tractatu de Invidia. *Sexto* indebito modo se habent ad gratiam simoniaci, qui eam vendunt vel emunt, quod est valdè magnum peccatum in tempore gratiæ, est enim contra gratiam, sicut sub lege naturali peccatum contra naturam est valdè magnum peccatum. Damasus Papa. Omnia alia crimina comparatione simoniacæ hæresis pro nihilo reputantur. Quære de hoc in tractatu de avaritia, in cap. de simonia. *Septimo* indebito modo se habet ad gratiam, qui, quod gratiæ est, tribuit alii. Non sic Paulus qui dicit: 1. Corinth. 15. *Gratia Dei sum, id quod sum*, &c. Galat. 2. *Dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.* Si meretrix offensa fuit 3. Regum 3. de filio suo sibi furtim ablato, non est mirum si Deus offendatur quando aliquis sibi usurpat quod gratiæ ejus est. Et *nota*, quòd ex hoc verbo initium habuit quod ponitur in literis Prælatorum, *Dei gratia.* In literis tamen quorundam verius posset poni, *hominum gratia*, *ira Dei* Oseæ 13. *Dabo tibi regem in furore meo.* Ex magno furore & ex magna ira Dei provenit, quod in grege quem proprio sanguine redemit, lupum permittat esse pro pastore.

6. Qui eam vendunt vel emunt. Simonia quãtum sit peccatum.

7. Qui tribuit alii quod est gratiæ Dei vel Dei.

Vndeortum scribi in literis Prælatorum, Dei Gratia. De malis Prelatis quid scribendum.

DE EADEM.

SERMO TERTIVS.

Summarium.

Ostendit inprimis hic sermo quàm necessaria sit nobis cognitio nostri. Dein occasione thematis notificat nobis quid simus per naturam, culpam, ac gratiam. Demùm ejusdem occasione docet, cur in S. Paulo gratia vacua non fuerit, & quare nobis cavendum sit ne ea in nobis otiosa existat.

SERMO LXXXII. Cognitio sui quare necessaria sit homini.

Gratia Dei sum id quod sum.

VAldè necessarium est homini ut se ipsum cognoscat, unde Bern., Si noveris mysteria omnia, si te nescieris, eris similis ædificanti sine fundamento. Boëtius. Humanæ naturæ ista conditio est, ut tunc tantum ceteris rebus excellat, si se cognoscat, eadem causa infra bestias redigatur, si se nosse desierit. Nam ceteris animantibus sese ignorare naturæ est, homini verò vitio venit, ideo dicitur, Cantic. 1. *Si ignoras te ô pulcherrima inter mulieres, abi post vestigia gregum tuorum.* Post vestigia gregum abit, qui jumentis inferior efficitur, ignorando seipsum, qui se cognoscere potuit. Bernard. Omni bestia bestialior homo ratione vigens & ratione non utens. Pecus quidem si se à ratione non regat, excusationem habet à natura. Ad cognitionem verò sui multùm valet si homo consideret quid homo sit per naturam, & quid sit per culpam, & quid fiat per gratiam, & loquimur hic de natura destituta sive corrupta, non de natura bene instituta. *Notandum* ergo quòd homo per naturam habet esse contemptibile & miserabile, filius est enim putredinis & frater vermium. Unde Job 18. *Putredini dixi: pater meus, mater mea & soror mea vermibus.* Adam in statu ante peccatum cum erat immortalis, sanus erat & sine corruptione, peccando verò factus est putredo materialitati putrefaciendi addictus, & qui ab eo nati sunt ad modum vermium nati sunt de putredine. Unde Job 25. *Quãto magis homo putredo & filius hominis vermis?* Item homo per naturã est filius iræ, ante morti condemnatus, quam natus Ephes. 2. *Eramus natura filii iræ sicut & ceteri.* Secneca. Omnes capitali supplicio deputati sumus; ideòque nihil miserius homine, qui æternæ mortis terrore prostratus, vivendi sensum acceperat ad hoc ut periret. Per culpam vero fit homo maledictus. *Maledicti* enim *qui declinant à mandatis tuis.* Et Deut. 28. *Si audire nolueris vocem domini Dei tui, ut custodias & facias omnia mandata ejus & ceremonias, quas ego præcipio tibi hodie, venient super te omnes maledictiones istæ, & apprehendent te. Maledictus eris in civitate, maledictus in agro.* Et 27. similiter habetur de illis maledictionibus. *Item* infelix fit aliquis per culpam, ut omnia bona eum fugiant, quod enim alii esset bonum, non est ei bonum. Seneca. Nihil est homini bonum sine se bono. Et meritò, cùm enim malè se habeat ad dominum suum, ea quibus ipse dominatur malè se habent ad ipsum. *Item* fit exosus Deo juxta illud: Sap. 14. *Odio sunt Deo impius & impietas ejus* Ecclesiastici 12. *Altissimus odio habet peccatores.* Vel etiam adnihilatur, ut judicio Dei nihil sit in valore. Psalm. 4. *Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus.* Unde quantumcunque videatur valere secundùm seculum, nihil debet appreciare se. *Item* fit socius dæmonum in præsenti similis eis in culpa, in futuro similis erit eis in pœna. Fit etiam socius tormentorum. Hieron: Absque notitia creatoris sui omnis homo pecus est, immò inferior jumentis in hoc, quòd est in miseria culpæ & pœnæ. *Præterea* debitor est non solùm mortis temporalis, sed & æternæ, cum jumentum tantùm temporalis sit debitor. Per gratiam verò fit homo benedictus Deut. 28. *Si præcepta ejus audieris, benedictus tu in civitate & benedictus in agro. Benedictus fructus ventris tui & fructus terræ tuæ, fructusque jumentorum, greges armentorum*, &c. Et hoc nomine vocabit Deus bonos in die judicii dicens Matth. 25. *Venite benedicti patris mei possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi.* E contra malos vocabit maledictos: *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus*, ut legitur ibidem. Item gratia Dei facit hominem beatum. *Beatus* enim *populus cujus Dominus Deus ejus*, Psal. 143. *Item* facit hominem Dei filium, hæredem Dei, cohæredem verò Christi Rom. 8. *Si filii & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi. Si tamen compatimur, ut & conglorificemur.* Gratia igitur Dei est homo id, quod est. Si quid habet valoris, habet à gratia, per naturam enim in statu est contemptibili, sed in contemptibiliori est per culpam propriam. Distinguitur *triplex* vita: *naturæ gratiæ & gloriæ.* Vita gratiæ est preciositas vitæ naturæ, & preciũ sive meritum, vitæ gloriæ. Vita enim naturæ non est appreciandа illis, qui non sunt habituri vitam gratiæ, sed sunt damnandi. Ad vitam verò gloriæ non pervenitur nisi per vitam gratiæ. Magno ergo amore amanda esset vita gratiæ & multum timenda esset mors contraria, scilicet mors culpæ, & multo ampliùs timenda esset mors, quæ contraria est vitæ æternæ. De vita verò naturæ legitur Jac. 4. *Quæ est vita vestra?* hominũ scilicet. *Vapor est ad modicũ parens, & deinceps exterminabitur. Pro eo ut dicatis: si dominus voluerit & si vixerimus, faciemus hoc aut illud.* Et Job 7. *Memento* (Deus) *quia ventus est vita mea.* Et si hoc intelligatur de vita corporis naturali & de vita naturali animæ, planũ est quòd non multũ amanda est, si non debeat sequi vita gratiæ vel gloriæ, cùm hanc vitam habeant animæ quæ in inferno damnatæ sunt, quibus melius esset non esse quàm esse Apoc. 9. *Quærent homines mortem*, &c. Talem etiam vitam habent dæmones, quibus melius esset non esse quàm esse.

Ad hanc juvant tria.

Considerare quod simus, per naturam corruptam.

1.

2.

3. Quid per culpam. Psal. 118. 21.

Quid per gratiam.

Sequitur (*Et gratia ejus in me vacua non fuit*) Gratia Dei in beato Paulo vacua non fuit, immò multum

Vacua non fuit ob quatuor.

multum profecit. *Primo* in meritorum multiplicatione. 1. Corinth. 15. *Abundantius omnibus laboravi.* 2. ad Corinth. 11. *In laboribus plurimis. Secundo* in diaboli impugnatione 2. Corinth. 12. *Sufficit tibi gratia mea*, &c. Et 1. Corinth. 9. *Sic pugno non quasi aerem verberans. Tertio* in proximorum ædificatione. Unde 1. ad Corinth. 4. *Per Evangelium ego vos genui. Quarto* in Dei cognitione & amore. Unde raptus est usque ad tertiũ cœlum. 2. Corinth. 12. Et Notandum quòd *quadruplici* ratione valdè cavendum est homini, ne gratia Dei in eo sit ociosa. *Primo* quia gratia Dei deficit si ociosa sit, cujus ratio hæc est, quia opus gratiæ cibus est & velut sustentatio ejus. Unde si ociosa est, panem non comedit, & ideò non est mirum si deficit, sicut visus illius qui diu est in tenebris, cùm non videt, deficere solet. *Secundo* quia solus labor, qui ex gratia est, verè bonus est, & glorioſum fructum habet. Sap. 3. *Bonorum laborum gloriosus est fructus. Tertio* quia valdè periculosum est gratiam Dei in aliquo esse ociosam, cum gratia illa sit à Deo commissa sibi ad lucrum, & nisi lucratus inde fuerit damnari potest, ùt patet in parabola de quinque talentis. Matth. 25. *Inutilem servum ejicite in tenebras exteriores. Quarto* quia solus fructus gratiæ in cœlesti thesauro ponitur Matth. 6. *Thesaurizate autem vobis thesauros in cœlo, ubi nec aerugo, nec tinea demolitur, & ubi fures non effodiunt, nec furantur.* Solus fructus gratiæ ab homine defertur, cùm ab hac vita discedit Apoc. 14. *Opera enim illorum sequuntur illos.* Hoc fructu solùm in paradiso vivitur.

Cavendum ne gratia in nobis sit ociosa ob quatuor.

DOMINICA XII. POST TRINITATEM.

SERMO PRIMVS.

Summarium.

Hic sermo hominem tripliciter insufficientem esse docet 1. *ut se in esse conservet, & quomodo circa hoc peccetur* 2. *Ut bonam vitam inchoet, in ea perseveret ac proficiat, &c. qui in hoc peccetur.* 3. *Ut cum desideriis terrenis repleat sensatiet, idque ob tres rationes.*

SERMO LXXXIII. Defectus emendandi ostensio grata est, quod fit hoc sermone.

Sufficientia nostra ex Deo est. 2. *Corinth.* 3.

MUltùm solet placere homini magnum defectum patienti, quando sibi ostenditur unde illum defectum possit supplere. Ideò Mater Ecclesia filiis suis multum deficientibus; unde possunt supplere defectus suos ostendit dicens. (*Sufficientia nostra ex Deo est*) Et notandum quod tripliciter est homo deficiens. *Primo* ad subsistendũ. *Secundo* quia non est sufficiens ad bene vivendum. *Tertio* quia non est sufficiens ad desiderium suum implendum ex his bonis transitoriis.

Hominis defectus seu insufficientia triplex.

I. Ab subsistendum.

Ad subsistendum etiam *tripliciter* est insufficiens. *Primo* quia sicut ex nihilo est, ita ad nihilum redigeretur, nisi à Deo in esse conservaretur Bern. In libro de diligendo Deo. Natura ita condita fuit, ut habeat jugiter necessarium protectorem, quem habuit & conditorem, ut quæ nisi per ipsum non valuit esse, sine ipso nec valeat subsistere. August. Deus ex nihilo omnia fecit, & si se subtraheret in nihilum redigerentur. Et Gregorius. Esse omnium quæ de nihilo sunt in nihilum tenderet, nisi ea omnium auctor manu regiminis retineret. *Secundo* insufficiens est ad subsistendũ, quia non est sufficiens ad defendendum se ab hostibus suis, *immo* à dæmonibus valdè citò perimeretur, nisi à Deo defenderetur. Thren. 3. *Misericordia domini quia non sumus consumpti, quia non defecerunt miserationes ejus*, &c. Bern. Si boni spiritus à nobis se elongaverint, impetum malorum spirituum quis poterit sustinere? *Tertio* insufficiens est homo ad subsistendum, quia cibo indiget ut substentetur, aliter, citò deficeret. Hanc sufficientiã non habet angelus, immò nec etiam lapis. Ex *prima* insufficientia agnosce fatuitatem eorum, qui se contra Deũ erigunt. Idem enim est ac si securis erigeret se contra eum à quo movetur Isa. 10. *Nunquid gloriabitur securis contra eum qui secat in ea, aut exaltabitur serra contra eum à quo trahitur?* Non potest se movere securis, nisi ab homine moveatur, & cùm movetur, si à movente dimittatur, in terram decidit. Sic homo non potest se movere absque Deo, & si à Deo relinquatur in nihilum redigitur. Gregorius Omnia creata nec subsistere nec movere se prævalent. Sicut lapis non ascendit, nisi virtute alienâ, si verò dimissus est, ad terram cadit. Sic virtute divina creaturæ in esse conservantur juxta illud. Hebr. 1. *Portans omnia verbo virtutis suæ.* Illæ autem dimissæ, ad nihilum, unde venerant, revertuntur. Sicut creatura per se ipsam esse non incepit, sic neque per se ipsam in esse conservatur. Quia non minor est virtus, quam quærere, parta tueri. Et sicut Deo indiguit prima die homo ad hoc ut esset, ita etiam indiguit ut esset secunda die, & tertia die, & sic deinceps. Circa *secundam* insufficientiam agnosce fatuitatem eorum, qui guerram volunt habere cum Deo. citò enim dominus vindicaret se de eis, si vellet, quia dæmones, si ipse permitteret, eos interficerent. Mira insania! non sufficiunt homines defendere se ab hostibus suis, & tamen Deum volunt hostem habere. Saltem bellum quod habent cum dæmonibus causa deberet esse, ut pacificarentur cum Deo. Job 40. *Memento belli, nec ultra addas loqui. Ecce spes ejus frustrabitur eum, & videntibus cunctis precipitabitur.* Ex *tertia* insufficientia agnosce ingratitudinem eorum qui Deum peccando impugnant, à quo miraculosè pascuntur. Valdè ingratus fuisset Helias si Deum peccando impugnasset, quando dominus pascebat eum miraculosè. 3. Reg. 17. mittendo ei per corvum panem & carnes mane & vespere. Valde etiam ingrati erant Judæi qui Deum offendebant, quando esca Angelorum pascebat eos. Sap. 16. *Angelorum esca nutrivisti populum tuum.* Sic valde ingrati videntur esse illi, quos pascit Dominus pauca grana in terra multiplicando, sicut & quinque panes vel septem multiplicavit, vel ex una nuce quasi infinitas nuces producendo. Citò perfecisset Dominus guerrã talium, si vellet, subtrahendo eis victualia, necesse enim haberent tũc perire. Non est castrum adeò inexpugnabile quin possit capi, si possent ei victualia auferri. Canis enim sibi non beneficos mordet, tamen pascentes se amat. Valde ergo erubescere deberent, qui Deũ à quo pascuntur impugnare nõ cessant. Talibus dici potest illud Apoc. ult. *Foris canes.* Immò poterit eis dici, foris vos quideteriores fuistis, quàm canes.

1. Circa qui peccent.

Qui circa 2.

Qui circa 3. Ingratitudo peccatoris quanta erga Deum qui eum pascit.

Sequitur de secunda insufficientia hominis ad bene vivendũ. Notandum ergo quod ad hoc homo est *tripliciter* insufficiens. Non enim sufficit homo bonam vitã inchoare, nec in ea perseverare, neque proficere. Quod homo insufficiens sit ad *inchoandum*, patet ex hoc, quod ipse non est sufficiens ad cogitandum meritoriè. Cogitare verò meritoriè primũ opus esse videtur ad minimũ. 2. ad Cor. 6. *Non quod sufficientes simus aliquid cogitare à nobis, quasi ex nobis*, &c Igitur si ad minimũ opus non sufficimus, nec ad majora sufficiemus Potest homo se occidere peccando. Sap. 16. *Homo per malitiam occidit animam suam.* Sed non potest homo post suscitare seipsum. Potest homo seipsum perdere, sed perditus non potest seipsũ liberare. Oseæ 13. *Perditio tua Israel tantũmodo in me auxilium tuũ.* Item non sufficit homo *ad perseverandum* in bono, quia secundum Gregor. cito bonum amittitur, si à largitore non custodiatur. August. loquens de Petri negatione. Hic cognoscitur quoniam verum est, sine me nihil potestis facere.

II. Ad bene vivendum.

2. Inchoando.

2. Perseverando.

Ioan. 15. 1. Proficiendo

Ecce ad unius ancillæ impulsum firmissima columna contremuit. Non sufficit etiam *proficere*, multò minùs etiam quàm in bono perseverare. Ideo beatus est, qui spem suam habet in Deo. Hieremiæ 17. *Benedictus vir qui confidit in Domino.* Cujus ratio innuitur Isa. 40. *Qui sperant in Domino mutabunt fortitudinem.* Fortitudo enim Dei in auxilium veniet eis, ex qua poterant, quod ex se non poterant. Psal. 25. *In Domino speràs non infirmabor.* Et iterùm: Psal. 33. *Non delinquent omnes qui sperant in eo.* Bernard. super illud Cant. 1. *Trahe me post te*, dicit in persona Ecclesiæ. Domine scio me nequaquam pervenire ad te, nisi gradiendo post te; sed nec hoc quidem, nisi adjutum à te trahas me post te. Psal. 83. *Beatus* siquidè, *vir cujus est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit in valle lacrymarum*, &c. perventurus quandoque ad te in montibus gaudiorum. Ex *prima* insufficientia agnosce fatuam præsumptionem eorum, qui credunt, quod si volent, emendabunt vitam suam. Hæc est repromissio nequissima, quæ multos perdit, ut legitur Ecclesiastici 29. Ex *secunda* insufficientia agnosce fatuitatem eorum, qui cùm sint in bono statu, ut eis videtur, de casu sibi non timent, non attendentes illud 1. Corint. 10. *Qui se existimat stare, videat ne cadat.* Et *nota* quod præsumptio indiscreta firmitatis, multis occasio est ruinæ. Ideo Petrus graviùs cæteris corruit, quia præ cæteris præsumpsit. Judith 6. *Domine Deus cœli & terræ intuere superbiam eorum & respice ad nostram humilitatem, & faciem sanctorum tuorum attende, & ostende quoniam non derelinquis præsumentes de te, & præsumentes de se & de sua virtute gloriantes humilias.* Augustus. Multos impedit à firmitate præsumptio firmitatis. Ex *tertia* insufficientia agnosce fatuitatem eorum, qui rarò vel nunquam in oratione sunt, ut Dei vel Sanctorum petant auxilium, non attendentes quantum necesse sit eis cœleste auxilium, ideo dicit scriptura, quòd Deus posuit hominem in paradisum. Gen. 2. & non dicit, quòd homo ibi se posuerit, ad ostendendum, quòd homo in paradisum ex viribus suis non pervenit.

Circa 1. qui peccent.

Præsumptio de perseverantia quâ sit nociva.

Qui peccet circa 3.

III. Ad replendum cor desideriis temporalibus. Causa huius est triplex. 1.

Sequitur de quarta insufficientia, quæ attenditur in replendo cordis desiderium. Notandum ergo, quod desiderium cordis temporalibus bonis repleri non potest. Unde Ecclesiastæ 5. *Avarus non implebitur pecuniâ.* Cujus rei *triplex* ratio potest assignari. *Prima* est capacitas ipsius animæ, quia secundùm sanctos Doctores animam Dei capacem, nihil minus Deo replere potest. Unde cum orbis terrarum sit ante Deum quasi gutta roris antelucani, ut legitur Sap. 11. Non sufficit replere cor unius hominis. *Secundo* propter bonorum temporalium vanitatem. Bern. Non plus satiabitur cor hominis auro, quàm corpus aurâ. Ideò dicit beata virgo quòd Deus *divites dimisit inanes.* Lucæ 1. Ecclesiastici 34. *Quasi qui apprehendit umbram & persequitur ventum, sic qui attendit ad visa mendacia*, id est, ad temporalia, quæ non solvunt quod promittunt, & ideò mendacium dicuntur. *Tertio* quia temporalia bona non intrant in cor hominis essentialiter, ideò non replent illud. Sicut vinum in dolio, ventrem non implet, nec corporalem sitim sedat; sic pecunia in bursa vel in arca non replet cor hominis, nec sedat sitim avaritiæ. Insanire videtur avarus, qui sedare volens sitim cordis sui, pecuniam ponit in bursam, ubi sitis non est. Sola gratia Dei quæ cor intrat, sitim cordis potest extinguere.

2.

3.

Avaritiæ insania.

DE EADEM DOMINICA.
SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Hic sermo. 1. tradit quomodo aliquis Dei gratiam acquirere seu salvare animam suam possit. 2. triplicem sufficientiam nostram pertractat.

Sufficientia nostra ex Deo est.

QUi vult salvare animam suam. *Primo* debet habere fixum in corde suo, quòd propria ejus virtus ad hoc non sufficiat. Aug. Domine sine te nihil sunt omnes conatus mei. *Secundo* debet habere fixum quòd divinum auxilium ei nunquam deerit, nisi per culpam ejus steterit David. Psal. 17. *Deus meus adjutor meus, & sperabo in eum. Tertio* non debet fingere se, quin faciat posse suum, & debet ad hoc laborare ut divinum auxilium adsit, homini enim fingenti se & non facienti posse suum, Deus auxilium suum subtrahit. Sap. 1. *Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum.* Debet etiam orando, & eleemosynas dando, & alia bona opera faciendo laborare ad Dei auxilium habendum. Ex quo agnosce fatuitatem aliquorum, qui cùm non possint vitam suam emendare sine Dei auxilio, cùm deberent gratiâ ejus acquirere insistendo operibus quæ sciunt ei placere, ipsi potiùs offensas ejus multiplicant, & sic sperant ad emendationem vitæ suæ pervenire.

Item Notandum quod Triplex est Sufficientia scilicet *naturæ, gratiæ, gloriæ.* De *prima* legitur. 1. ad Timoth. 6. *Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti simus.* Bonæ sunt divitiæ Christianorum. In Psal. 36. *Melius est modicum justo super divitias peccatorum multas.* Beatior est qui habet victum & vestitum, & sibi sufficiunt, quàm qui haberet totum mundum, si sibi non sufficeret. Prov. 30. *Duo rogavi te, ne deneges mihi antequàm moriar. Vanitatem & verba mendacii longe fac à me. Mendicitatem & divitias ne dederis mihi. Tribue tantum victui meo necessaria, ne forte satiatus illiciar ad negandum, & dicam, quis est dominus? aut egestate compulsus furer, & perjurem nomen Dei mei*, negando scilicet furtum timore mortis. Utrumque autè potest esse occasio peccati & paupertas & divitiæ, sed tamen periculosius est esse divitem quàm pauperem. In Psal. 98. *Cadent à latere tuo mille & decem millia à dextris tuis.* A dextris, inquam, prosperitatis. De *sufficientia gratiæ* legitur. 2. ad Corinth. 12. *Sufficit tibi gratia mea.* qui Dei gratiâ habet, habet ipsum Deum. Unde debet ei sufficere, quia nimis est avarus, cui non sufficit Deus. Talis verò dives est, etiam si pauper videatur esse. Aug. Aurum habens in arca, dives est: Deum habens in conscientia, dives non est: cõjunge Deum & aurum, arcam & conscientiam. Sapiens. Omnia habere non potes, ergo omnia contemnas, ut omnia possideas. 2. Corinth. 6. dicitur de servis Christi: *Sicut egentes, multos autem locupletantes*, intellige spiritualibus divitiis, *tanquam nihil habentes, & omnia possidentes.* Glossa. Ambros. Hæc fuit gloria Apostolorum nihil omnino possidere, & sine solicitudine esse. Et Glossa Aug. loquens de hoc, *quasi tristes, semper autem gaudentes.* Et de hoc, *sicut egentes*, &c. Et de hoc, *tanquam nihil habentes*, &c. dicit *quasi*, vel, *sicut*, vel, *tanquam*, talibus addi, quia talia sicut in somnis trãseunt. Sed contraria ponũtur sine *quasi*, &c. quia signa incerta sunt, res verò certæ. Tristitia habet *quasi*, gaudium non habet *quasi* quare hoc: quia gaudium certa res est, tristitia verò quasi in somnis trãsit. Si quis indicat somnium, addit, quasi sedebam, quasi loquebar, quasi equitabam, & hujusmodi. Utique dicit *quasi*, quia quòd videbat dormiens, cum evigilavit, non invenit. Idem intelligendum est de paupertate sanctorum quantum ad hæc temporalia, non enim est vera paupertas, sed quasi paupertas, & quasi somnium paupertatis. Job. 20. *Velut somnium avolans non invenietur.* & Job. 27. *Dives cum dormierit, nihil secum auferet, aperiet oculos suos, & nihil inveniet.* Glossa In somno quasi de his videbat. & Eccl. 34. *Somnia extollunt imprudentes. Quare* autem præsens felicitas somnium vocetur, require in tractatu de avaritia, ubi assignantur tredecim stultitiæ avarorum. Quòd autem sancti verè divites sint patet ex illo verbo

verbo Psal. 33. *Non est inopia timentibus eum.* Prov. 13. *Est quasi pauper, cum in multis divitiis sit.* Aug. Multùm dives est Christiana religio, quæ omnia possidet, in omnium possessore. Sciunt enim sancti, quòd si eis desunt temporalia, fieri ordinatione altissimi patris, & illum defectum eis salubrem esse & preciosum, unde inter divitias suas illum reputant. Aug. Scit cœlestis medicus quid nobis daturus sit ad consolationem & quid, &c. ut supra. De hac sufficientia gratiæ dicit Apostolus ad Philip. ult. *Ego didici, in quibus sum, sufficiens esse.* Et Tob. 5. *Sufficiebat nobis paupertas nostra*, &c. De *tertia* verò *sufficientia* legitur Joan. 14. *Ostende nobis patrem, & sufficit nobis.* Hieronymus. Ibi erit perfecta sufficientia, quia omne bonum. Exod. 33. dicit dominus Moysi dicenti sibi: *Ostende mihi gloriam tuam, Ego ostendam omne bonum tibi.* Beatitudo omne bonum habet, est enim status omnium bonorum congregatione perfectus. Hic non est perfecta sufficientia, qui *non satiatur oculus visu, nec auris auditu impletur. Quid est quod fuit? ipsum quod futurum est. Quid est quod factum est? Ipsum quod faciendum est. Nihil sub sole novum. Nec valet quisquam dicere, ecce hoc recens est, jam enim præcessit in seculis quæ fuerunt ante nos*, ut legitur Ecclesiastæ 1. Sed in futuro perfectè satiabitur homo, cùm à Deo torrente voluptatis potabitur. Psal. 16. *Satiabor cum apparuerit gloria tua.*

3. Gloriæ.

Beatitudo quid sit.

Psal. 35.

DOMINICA XIII. POST TRINITATEM.

SERMO PRIMVS.

Summarium.

Versatur hic sermo circa Decalogum. 1. in communi docens, quas utilitates ejus observatio afferat, & quæ ad præcepta divina servanda inducere nos debeant. 2. in specie Decalogi præcepta vel conjunctim vel divisim explicans, ostendendo maximè ad quæ illa nos dirigant, & in quibus contra illa peccetur.

Abrahæ dictæ sunt promissiones & semini ejus. *Galat. 3.*

SERMO LXXXV.

Quæ sint 5. verba quæ Apostolus in Ecclesia loqui maxime voluit.

IN *Ecclesia volo quinque verba sensu meo loqui, ut & alios instruam, quam decem millia verborũ in lingua.* 1. Corinth. 14. Hæc quinque verba sunt: credendi scilicet articuli fidei; agenda sunt decem mandata Decalogi; cavenda scilicet septẽ capitalia vitia; appetenda sunt gaudia paradisi sive promissiones; timenda sunt supplicia sive comminationes. De his libenter deberent loqui, qui habent alios docere: & illi libenter deberent talia audire, qui volunt animas suas salvare. Promissiones Dei omne desiderium humanum exsuperant & intelligentiam Isa. 64. *Oculus non vidit, Deus absque te, quæ præparasti expectantibus te.* Si vis tamen loqui de diversis causis gaudii paradisi, require in sermone illo: *Non sunt condignæ passiones*, &c. Quibus tamen hæ promissiones debeantur, ostendit hic Apostolus dicens: *Abrahæ dictæ sunt promissiones*, &c. Gen. 22. Sub figura terræ promissionis promissa est vita æterna Abrahæ, qui obedierat Deo, volendo immolare filiũ suum, & semini ejus, id est, imitatoribus ejus in obedientia, qui semen Abrahæ dicuntur Joan 8. ubi Dominus dicit Judæis. *Si filii Abrahæ estis, opera Abrahæ facite.* Gen. 22. *Benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ.* Ostendit ergo Apostolus in verbo isto quòd implentibus mandata debentur promissa, ideò de mandatis Decalogi hic dicemus. *Primo* cõmendando mandatorum observationem, *deinde* tangendo aliquid de unoquoque mandatorum Decalogi.

Hæc in cõcione dicẽda & audienda essent. Promissiones Dei & gaudia paradisi quanta.

Quibus hæc debeantur ex themate docetur.

Agetur hoc sermone de Decalogo dupliciter.

1. Decalogus

Notandum quòd Decalogus cõmendabilis est à scribentis dignitate, quia à Deo scriptus est, ut habetur Exod. 31. & 34. Item à brevitate, quia quasi decem lineæ, vel decem verba sunt in hoc scripta. Et à virtute, & ab utilitate, quia, qui ea servat, non damnatur. Quis sani capitis non libenter reciperet aliquid scriptum, quod à Deo sibi missum esset per certum nuncium, & servaret, si sciret, quòd, cùm illud haberet, perire non posset?

ob quæ sit commendabilis.

Et Notandum quod mandata Dei observata *duodecim* virtutes habent in suis observatoribus. *Primo* faciunt eos amicos Dei juxta illud. Joan. 15. *Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio vobis.* Nec est hoc parvum, cùm enim servire Deo regnare sit, & serviens regi cœlesti par sit, immò major rege terreno, sicut vulgariter dicitur de serviente regi, quod par sit comiti, quantũ hoc erit, esse amicum regis cœlestis? Eccl. 7. *Amicus fidelis protectio fortis, qui invenit illum invenit thesaurum. Amico fideli nulla est comparatio*, &c. Ideò discretè faciunt qui quærunt quomodo possint adquirere amorem Dei. *Secundo* faciunt eos socios Dei. Quãdiu aliquis mandata Dei servat, Deum habet secũ, immò etiam in se ipso, nec potest amittere eum, dum ea servabit, ideò deberet ea servare sicut Deum. Joan 14. *Si quis diligit me, sermonem meum servabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* *Tertio* faciũt eos Deo attinentes esse, etiam omni genere attinentiæ Mat. 12. *Quicũque fecerit voluntatem patris mei, ipse meus frater, & soror, & mater est.* Frater vel soror est Christi, quia cohæres est. Quasi mater Christi est bona mulier, quæ mandata Dei observat, quia coronabitur sicut mater Christi, quæ regina est mundi & in cœlis coronata est. Et Lucæ 8. *Mater mea & fratres mei hi sunt, qui verbum Dei audiunt & faciunt.* *Quarto* faciunt ut homo impetret à Deo, quod voluerit. 1. Joan. 3. *Charissimi si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deũ, & quicquid petierimus ab eo, accipiemus, quoniã mandata ejus custodimus, & ea quæ sunt placita corã eo facimus.* Ideò non vult dominus hominem audire in oratione, qui non vult eum audire in mandatorum observatione. Prov. 28. *Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.* *Quinto* faciunt, ut creaturæ homini obediant, ut legitur Josue 10. qui dixit: *Sol contra Gabaon ne movearis, & Luna contra vallem Aialon.* Et sequitur; *steterũtque sol & luna donec ulcisceretur se gens de inimicis suis.* *Sexto* servant hominẽ ne amittat aliquod bonũ, juxta illud. Prov. 29. *Verbũ custodiens filius, extra perditionem erit.* Talis nec perdit nec perditur. Et Ecclesiast. 15. *Si volueris mandata conservare, conservabunt te.* & Matth. 10. *Vestri autem & capilli capitis omnes numerati sunt.* Quomodo autem perit homo, ubi nullus perit capillus? *Septimo* custodiunt eos ne aliquod malum eis accidat. Ecclesiastæ 8. *Qui custodit præceptum non experietur quicquam mali.* Licet accidat viris sanctis aliquid quod esset aliis malum, eis tamen est bonum, cum sit materia coronæ æternæ. Bern. Jucundũ Dei judiciũ, quod ille superbus malleator humilium, nescienti ei fabricat coronas perpetuas. Viro sancto super proprium dorsum fabricant peccatores coronã. *Octavo* faciunt eos etiam in præsenti beatos. Prov. 29. *Qui custodit legem beatus est*, & Luc. 11 *Beati qui audiũt verbũ Dei & custodiũt illud.* Væ illis qui potiùs eligũt esse maledicti quã beati. Maledicti sunt qui declinant à mandatis Dei Observantes mandata beatos dicimus, quia sunt in lumine & gaudio & societate Dei. De lumine & gaudio dicitur in Ps. 18. *Justitiæ domini rectæ lætificantes corda: præceptum domini lucidũ illuminans oculos.* Prov. 6. *Mandatum lucerna est & lex lux.* Psalm. 118. *In custodiendis illis retributio multa.* Glossa. Quæ tãta est quod non potest dici. De societate verò Christi prius dictũ est: *Nono* à morte mala custodiunt eos. Aug. Morite mala non potest mori

Eius observatio 12. bona parit.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

qui ante bonam duxerit vitam. *Decimo* custodiunt à morte æterna. Joan. 8. *Si quis sermonem meum servaverit, mortem non gustabit in æternum.* *Undecimo* ad cœlestem vitam hominem introducunt illud Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi serva mandata.* *Duodecimo* faciem Dei ei ostendunt, juxta illud Joan. 14. *Qui habet mandata mea & servat ea, ille est qui diligit me.* Et subditur. *Et manifestabo ei meipsum.* Hoc manifestatio intelligi potest faciei Dei ostensio.

Præter istæ sunt aliæ *octo*, quibus possunt homines induci ad observationem mandatorum Dei. *Primum* est quod homines ad hoc facti sunt. Unde optimum quod possunt facere in mundo isto hoc esse videtur, finis enim optimus est in unoquoque. Eccles. ult. *Deum time & mandata ejus observa, hoc est omnis homo.* Bernard. Si hoc est omnis homo, sine hoc nihil est homo, nihil in quo in valore, propterea dignus est morte. Idem. Dignus est planè morte, qui Domino Jesu recusat vivere, quando aliqua res fit in aliquod opus, & quando est facta ad illud inutilis est, destruitur. Igitur homo qui factus est ut mandata Dei ferver, quando mandatis Dei servare noluit, destrui vel mori dignus fuit. Unde justissima fuit illa sententia Gen. 2. *Quacunque die comederis, &c.* *Secundo* quod tot benedictiones habent mandatorum Dei observatores. Deut. 28. *Venient super te omnes benedictiones istæ, &c.* ut supra. In nova lege quasi ad singula verba dat Dominus benedictionem observatoribus novæ legis. Matth. 5. *Beati pauperes spiritu, &c.* *Tertio* est hoc quod observatio mandatorũ Dei gratissimum est sacrificium Deo, Eccl. 35. *Sacrificium salutare est attendere mandatis & discedere ab omni iniquitate.* Salutare vocatur hoc sacrificiũ, quia causa est salutis æternæ. Cum aliis sacrificiis potest homo damnari; cum hoc autẽ non. Discedere ab omni iniquitate requiritur ad salutem, id est, non operari omnem iniquitatem, 1. Reg. 15. *Nunquid vult Dominus holocausta aut victimas, & non potius ut obediatur voci Domini.* *Quarto* est hoc quod homo nõ potest meliorem thesaurum in mundo isto facere quàm mandata Dei servare. Unde Eccli. 29. *Pone thesaurum tuũ in præceptis altissimi, & proderit tibi magis quàm aurum.* Eccli. 3. *Sicut qui thesaurizat, ita qui honorificat matrẽ suam.* Idem intelligendum est de aliis mãdatis, quod dicitur de homine ratione matris, & Tob. 12. *Bona est oratio cum jejunio & eleemosyna, magis quam thesauros auri recondere.* *Quintum* est hoc quod Deus vult ea multum observari. Unde in Ps. 118. *Tu mandasti mandata tua custodiri nimis* Prov. 7. *Serva mandata & vives, & legem meã quasi pupillam oculi tui.* Pupilla diligenter servatur, eo quod lædatur de facili, & valde periculosè. Facilius autem læditur lex Dei quam pupilla, quia sola voluptate læditur. Etiam periculosius, quia melius esset homini oculũ erui, quàm præcepta Dei transgredi. Matth. 18. *Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & projice abs te.* Quod Dominus mandata sua velit multum custodiri satis patet ex hoc Eccles. 8. *Ego os regis observo, & præcepta juramenti Dei.* Observat Salomon, os Christi, quasi expectans sententiã diffinitivam. Sunt aliqui qui potius os hominũ observant, judicia hominũ timentes, contra quos Apostolus 1. Cor. 4. *Mihi pro minimo est ut à vobis judicer, aut ab humano die.* Observabat etiam Salomon præcepta juramenti Dei, ne in futuro daretur contra eũ sententia. Dicuntur autem præcepta juramenti Dei, quia Deus juravit se redditurum vitam æternam observatoribus suis & pœnam æternam transgressoribus. In Psal. 88. *Non prophanabo testamentum meum*, &c. Sic & nos debemus firmè mandata observare, quasi juràssemus. David Psal. 118. *Juravi & statui, custodire judicia justitiæ tuæ.* Adeò vult dominus mãdata sua servari, quòd hoc signo debet perpendi quantùm cum diligamus vel non. 1. Joan. 5. *Hoc est charitas Dei ut mandata ejus custodiamus.* Et Joan. 14. *Si diligitis me mandata mea servate.* Et quia iniqui non credunt se habere nisi tristitiam, si mandata dei observent, ideò subdit. *Et ego rogabo patrem, & alium paraclitum dabit vobis*, id est, alium consolatorem, tunc enim admittitur consolatio, sed in spiritualem mutatur: ipsa inspectio mandatorum dei habet dulcedinem magnam. Ecclesiastici 23. *Nihil dulcius est, quam inspicere in mandatis Dei.* Sicut oculis corporalibus bene dispositis est dulce inspicere lumen, sic lumen mandatorum dei procedens à vero sole, dulce est oculis cordis bene dispositis. Sed oculis tenebris assueti molestari solent cùm primò ad lumen veniunt. *Sextum* est hoc quod magnæ securitatis est mandata dei servare. 1. Joann. 3. *Qui servat mandata ejus, in ipso manet.* Talis sic manet in deo, quia in manu, vel in sinu ejus. Sapient. 3. *Justorum animæ in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum malitiæ*, supple, *æterna.* Unde August. Quid times hominem tu in sinu dei positus, &c. ut supra. *Septimum* est hoc, quod aliæ creaturæ, quas deus non honoravit quantùm hominem, & quæ non expectant tantam remunerationem, præceptum à deo sibi datum custodiunt. Præceptum posuit dominus soli, & non præteribit, & sic de aliis creaturis. Unde exemplum aliarum creaturarum multùm deberet homines movere ad observationem mandatorum dei. *Octavum* est multiplex malum quod ex transgressione mandatorum dei provenit, Sed hæc mala eadem sunt cum illis malis quæ sequuntur ex peccato; de quibus habetur in tractatu de vitiis in principio, ideò hic de his tacemus.

Præterea ad observationem eorum potest homines movere hoc, quòd non sunt gravia. 1. Joan. 5. *Mãdata ejus gravia non sunt*, etsi aliquibus gravia videntur, levia tamen apparent eis propter aliquod lucrum temporale, quod tantum posset inesse. *Item* quia sunt servanti utilia, non ipsi percipienti. Isa. 48. *Ego Deus tuus docens te utilia.* *Item* hoc, quod non servãs ea infidelis judicatur. Unde 1. Joa. 2. *In hoc scimus quod cognovimus Deum, si mandata ejus observamus. Qui dicit se nosse Deũ & mandata ejus non custodit, mendax est.* Et Ecclesiastici 32. *Qui credit Deo attendit mandatis.* Ergo qui non attendit mandatis, Deo non credit. *Præterea* transgressio mandatorum hominum Diabolo assimilat & associat hîc in culpa & in futuro in pœna. Soli homines & dæmones non custodiunt quæ sibi à Deo mandata sunt. Deberet *etiam* movere homines ad observantiam mandatorum certitudo veritatis & salubritas eorum. In Psalm. 118. *Justitia tua, justitia in æternum, & lex tua veritas.* Securè incedit homo per viam illam quam docet ille, qui non potest fallere nec falli. Alii præceptores fallere possunt & falli, sed Deus non. Bernardus. *Nullus est ei similis in legislatoribus* Job. 36. Psalm. *Novit dominus vitam justorum.* Ipse ergo verè potest eos docere. Libenter adquiescendum est consilio illius medici, qui non solùm credit esse salubria quæ consulit, sed etiam scit. Bern. Securè me credo illi, qui me salvare velit, noverit & possit? Libenter, inquam, operandum est quod dicit consiliarius ille, qui non solùm est consiliarius, sed etiam judex. Immò multùm desiderabat Job ut ipse esset judex & instructor suus Job. 31. *Quis mihi tribuat auditorem, ut desiderium meum omnipotens impleat, & librum scribat ipse, qui judicat, ut in humero meo portem illum.* Filius est ille, qui judicat, quia *pater non judicat quemquam, sed omne judicium dedit filio*, Joan. 5. *Præterea* ille idem qui dat mandata, dat potestatem implendi ea, si saltem quis humiliter petat. Aug. Domine continentiam jubes, da quod jubes, & jube quod vis. Re-

Ad observationem Decalogi 8. inducũt. 1.

Mandata Dei quas ob causas diligenter observanda sint.

Cur vocentur præcepta juramẽti Dei.

Observa præcep Dei ne fert tri per se, per acci dens.

Alia observ Dei m data move

quire de hac materia in tractatu de ſuperbia in cap. de inobedientia. Et *notandum* quòd Dominus *tria* tangit ubi ponuntur mandata Decalogi, quæ poſſunt hominem monere ad obſervationem mandatorum Dei. *Primum* eſt conſideratio beneficiorum ipſius: eſt autem beneficium creationis ſuſtentationis, redemptionis. Unde ante illud verbum Exod. 20. (*Non habebis deos alienos:*) dicit dominus. *Ego ſum Deus qui eduxi te de terra Ægypti*, &c. reducens ei ad memoriam beneficium liberationis de Ægypto, in quo figurata eſt liberatio à diabolo facta per Chriſtum. *Aliud* eſt oſtenſio pœnæ infligendæ tranſgreſſoribus. Unde poſt primum præceptum & ejus explanationem ſubditur. *Ego ſum Dominus Deus tuus fortis zelotes, viſitans iniquitatem patrum in filios*, &c. Ubi innuuntur *tria* quæ in Deo timere debent tranſgreſſores mandatorum ejus. *Primum* eſt ſumma ſapientia ipſius, quam nihil poteſt latere, quæ innuitur cum dicitur *Deus*. Deus autem dicitur à θεάω, quod eſt conſiderare omnia, ut dicit Joan. Damaſcenus. *Secundum* eſt omnipotentia quam nullus poteſt effugere, & ideò ſubditur ibi *fortis*. *Tertium* eſt zelus quo ipſe animas amat, cùm earum ſponſus ſit. Sap. 11. *qui amas animas*. Nec fornicantibus parcit Proverb. 6. *Zelus & furor viri non parcet in die vindicta; nec adquieſcet cujuſquam precibus, nec ſuſcipiet pro redemptione dona plurima*. *Tertium*, quod poteſt valere ad hoc, quòd homines mandata Dei obſervent, eſt oſtenſio mercedis quæ obſervantibus dabitur. Unde ſubditur *& faciens miſericordiam in millia his qui diligunt me, & cuſtodiunt præcepta mea*.

Et notandum quòd in his decem præceptis non traditur perfecta doctrina, ſed initium doctrinæ. Eſt enim velut quoddam alphabetum, quod ſcripſit Dominus in tabulis illi populo tanquam rudi & puerili. Accepit autem populus ille ſpiritum ſervitutis in timore. Roman. 8. Unde cum timor ſit initium ſapientiæ Pſal. 110. initium doctrinæ debuit accipere. Populus verò Chriſtianus doctrinæ perfectionem accepit. Unde Matth. 5. *Eſtote perfecti ſicut pater veſter cæleſtis perfectus eſt*. Et ſicut non eſt magnum quid alphabetum non ſcire, erubeſcibile tamen eſt illi qui diu fuit diſcipulus, illud ignorare: ſic valdè erubeſcibile erit alicui qui diu fuit Chriſtianus & Chriſti diſcipulus, alphabetum legis divinæ ignorare, ſcilicet decalogum. Et Notandum quod tria prima præcepta oſtendunt, quomodo homo ſe debet habere ad Deum, & ſeptem quomodo ſe debet habere ad proximum.

In primis verò tria oſtenduntur quomodo ſcilicet nos debemus habere ad Deum, *corde enim creditur ad juſtitiam*. Rom. 10. Secundò quomodo ore, tertiò, quomodo opere. Ad Deum bene corde ſe habet, qui ſummè ei credit, ſummè in eo ſperat, & hoc eſt eum ſolum habere Deum. *Tripliciter* autem facit quis contra Primum Mandatum quod eſt (*non habebis Deos alienos coram me.*) *Primo* ille qui magis alii quàm Deo, ut qui verulis ſortilegis magis credit, quàm miniſtro Dei. Similis Evæ, quæ cum Dominus aſſeruiſſet: *in quacunque die comederis ex eo, morte morieris*. Gen. 2. & diabolo aſſerente: *nequaquam moriemini*, diabolo magis credidit quàm Deo. Sic cùm Deus aſſerit per miniſtrum ſuum in Eccleſia aliquid eſſe peccatum. Lucæ 10. *Qui vos audit, me audit*: conſulente autem poſtea ſortilega illud, reſpondet juvencula, fortè eſſet peccatum, & dicente vetula, nequaquam, adquieſcit juvencula, credens potiùs diabolo in vetula loquenti, quàm Deo in ſacerdote loquenti. *Secundo* facit contra hoc præceptum, qui plus confidit in creatura quàm in creatore. Aug. De Deo deſperare eſt, ſpem in creatura poſuiſſe. Hoc modo peccant operarii, qui fiduciam, quam deberent habere in Deo, de his quæ ſibi ſunt neceſſaria, ponunt in brachio ſuo, maledicti à Deo juxta illud Hierem. 17. *Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium ſuum*, id eſt, rem fragilem, virtutem ſuam. E contra dicitur ibidem. *Beatus vir qui confidit in domino*. Sed tales potiùs volunt eſſe maledicti, quàm benedicti. Mira cæcitas talium, quòd non attendunt quòd frequenter meliores operarii ſunt pauperes Eccleſiaſtæ 9. *Verti me ad aliud, vidique ſub ſole nec velocium eſſe curſum, nec fortium bellum, nec ſapientium panem, nec doctorum divitias, nec artificum gratiam; ſed tempus caſumque in omnibus*. Potiùs ſtudeat homo gratiam Dei comparare, libenter eundo ad Eccleſiam & alia bona opera faciendo, deinde verò laboret provt poterit, & certam fiduciam habeat in eo, qui vitam dedit, quòd dabit neceſſaria vitæ Matth. 6. *Quærite primum regnum Dei & juſtitiam ejus & hæc omnia adjicientur vobis*. Agricola qui plus confidit in foſſorio ſuo quàm in Deo, de foſſorio ſuo facit Deum ſuum. *Item* contra hoc præceptum faciunt qui plus amant aliquid terrenum, divitias vel delitias quàm Deum. Ad Philip. 3. *Quorum Deus venter eſt*. Ibi dicit Gloſſa quòd hoc ab homine colitur, quod præ cæteris diligitur, & ad Epheſ. 5. *Avaritia eſt Idolorum ſervitus*. Ibi dicit Gloſſa. Avari Deus eſt nummus, & ſuper illud. Matth. 6. *Non poteſtis Deo ſervire & mammonæ* dicit Gloſſa. Divitiis ſervire eſt Deum negare. Quod ſequitur (*non facies tibi ſculptile*, &c.) ſecundùm Auguſtinum explanatio eſt primi præcepti. Sculptile vel Idolum ſecundùm aliam litteram dicitur illud, quod nullius rei naturalis repræſentativum eſt, ſed ociosè confictum; ſimilitudo verò vocatur quod alicujus rei naturalis repræſentativum eſt. Gloſſa verò aſſignat differentiam inter adorare & colere: Dici poteſt aliquis invitus adorare vel adulando regibus Idolatris ad cedendum tormentis, & hoc invitus, cum ſciat quòd Idolatria nihil eſt: colere verò eſt toto affectu & ſtudio mancipari. Notandum quòd inclinare ſe regi quaſi homini, ubi nullum ſcandalum fratris, & ubi nullum periculum fidei imminet, non eſſe peccatum: inclinare verò ei quaſi Deo, & cum periculo fratris, peccatum eſt. Contra Secundum Præceptum, quod eſt: *non aſſumes nomen Dei tui in vanum*, facit aliquis quadrupliciter. Primò qui jurat pro nihilo. Unde, *non enim habebit Dominus inſontem eum qui aſſumpſerit nomen Dei frustra*. Secundò qui jurat mendacium. Tertiò qui jurat injuſtum. Quartò qui jurat contumeliam Dei, ut faciunt blaſphemantes. Contra hoc peccatum require de peccato linguæ in cap. de blaſphemia & perjurio. Secundùm aliam intelligentiam illius præcepti contra illud præceptum faciunt, qui filium Dei credunt puram creaturam, ut fecit Arrius. Contra Tertium præceptum quod eſt, *memento ut diem ſabbati ſanctifices*, tripliciter facit aliquis. *Primo* ille, qui amat plùs opus terrenum propter aliquod lucrum, quàm honorem ſolennitatis. Unde ſequitur. *Non facies omne opus tu & filius tuus*, &c. *Secundo* qui feſtum inquinat immunditia alicujus peccati. Unde dicitur, *diem ſabbati ſanctifices*, id eſt, ſanctum obſerves, diligenter in eo peccata cavendo. *Tertio* qui in peccato priùs commiſſo perſeveraverit. Unde Hierem. 17. *Nolite portare pondera in die ſabbati: nec inferatis per portas Hieruſalem: & nolite ejicere onera de domibus veſtris in die ſabbati: & omne opus non facietis. Sanctificate diem ſabbati ſicut præcepi patribus veſtris*, &c. Non bene feſtum obſervat, qui pondus diei in eo portat, qui horrore peccati ſui illud inquinat. In vigilia ſolennitatum peccata deponenda ſunt. Poſſumus etiam dicere quod in *primo* præcepto docemur nos reverenter

Tria alia ad idem cõducentia ex principio Decalogi ſumpta.

1. Beneficia Dei.

2. Pœna in tranſgreſſores Legis.

Timor pœnæ ex tribus oritur.

3. Merces obſervantibus legem.

II. Decalogus eſt quaſi Alphabetũ & initium doctrinæ.

Decalogus ad duo nos dirigit.

Prima tria præcepta ad tria nos dirigunt erga Deum.

Contra I. præceptum peccant.

1. Credentes malis hominibus, non Deo.

2. Sperantes in creaturis, non in Deo.

3. Amantes Creaturas plus quàm Deum.

Idolum quid ſit.

Adorare Reges quãdo ſit peccatũ, quando non.

Contra II qui peccãt

Contra III peccatur tripliciter.

Prima tria præcepta ad tria alia nos dirigunt.

habere ad ipsum Deum, in *secundo* ad nomen ejus, in *tertio* ad ea quæ sunt sanctificata ab eo, ut est templum, vel locus, vel vasa, vel ornamenta Ecclesiarum, vel personæ Ecclesiasticæ. Et hoc post tertium præceptum innuitur cùm dicitur. *Benedixit Dominus diei sabbati & sanctificavit eum.*

Reliqua VII. præcepta dirigũt nos ad duo erga proximum.

De aliis verò Septem Præceptis notandum est, quòd hoc, quòd aliquis bene se habeat ad proximum, in duobus consistit: in hoc scilicet, quòd homo faciat hoc alii, quod sibi vult fieri, juxta illud: *quæcunque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis.* Matth. 7. Et in hoc, quod non faciat alii quod sibi odit fieri Tob. 4. Ad *primum* pertinet illud, *honora patrem tuum & matrem tuam, ut sis longævus super terram.* Et initiatur ibi illa pars justitiæ quæ est: *hoc facias alii quod tibi vis fieri.* Perfectio enim illius pertinet ad novam legem. Et intelligitur hoc præceptum tam de parentibus spiritualibus quàm de carnalibus. Rectè ergo ordinatur hoc præceptum post præcepta primæ tabulæ, quibus homo ordinatur ad Deum, & ante præcepta secundæ tabulæ, quibus ordinamur ad proximum, eo quòd non solùm intelligatur hoc præceptum de parentibus carnalibus, immò etiam de spiritualibus, & præcipue de patre cœlesti, qui plus, & super omnia, & præ omnibus honorandus est. De hac materia require in tractatu de superbia in cap. de irreverentia. Subditur autem hic repromissio, scilicet vitæ diuturnitas: justum est enim, ut qui gratus est ei, à quo vitam suscepit, vita diutius perfruatur. Ingratus verò citiùs moritur Proverb. 20. *Qui maledicit patri suo & matri suæ extinguetur lumen ejus in mediis tenebris.* Honor verò de quo hic agitur, non solùm in reverentia attenditur, sed etiam in administratione eorum, quæ sunt necessaria. Ad *secundam* partem justitiæ, quæ est, *quod tibi oderis fieri ab alio, vide ne aliquando alteri feceris*, pertinent sex ultima præcepta. *Tripliciter* autem potest quis injuriari proximo: scilicet *facto*, *verbo*, *voluntate*. *Facto* verò *tripliciter*, vel quantum ad ipsam personam, quod prohibetur ibi, *non occides*, vel quantum ad suos, quod prohibetur ibi. *Non mœchaberis*, vel quantum ad sua, quod prohibitum est ibi, *non furtum facies*. *Injuria* verò *verbi* prohibetur ibi, *non falsum testimonium dices contra proximum tuum*. Et hæc injuria verbi occasio potest esse triplicis injuriæ facti præmissæ. Aliquis enim propter falsum testimonium potest occidi, vel uxorem suam amittere, vel rebus suis spoliari. In *duobus* autem sequentibus prohibetur *voluntas*, quæ est cupiditas, quæ radix est omnium malorum, ut legitur ad Timoth. 6. Et priùs cupiditas rei alienæ immobilis, cum dicitur. *Non concupisces domum proximi tui.* Et quia aliquis posset credere concupiscentiam rei mobilis licitam esse, quia faciliùs mobilia in alios transferuntur, ideò consequenter subditur aliud præceptum de re aliena mobili, cum dicitur, *non desiderabis uxorem ejus, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, nec omnia quæ illius sunt.* *Notandum*, quòd secundùm Isidorum in his sex ultimis præceptis à parte intelligitur totum. Unde illud, *non occides*, sic debet intelligi, non occides manu, vel mente, vel consensu, nec manum violentam inferes innocenti, nec auxilium vitæ subtrahes illi, cùm potes & debes dare. Unde Augustin. Pasce fame morientem: si non pavisti occidisti. Et *notandum* quòd judex non occidit, sed lex. Illud verò, *non mœchaberis*, sic intelligitur, id est, non miscearis alicui, excepto fœdere matrimonii. Illud verò, *non furtum facies*, prohibet quamlibet usurpationem rei alienæ. *Notandum*, quòd illud, *non occides*, pertinet ad superbiam vitæ, cujus effectus est ira, & odium, & alia opera malitiæ. Illud verò, *non mœchaberis*, pertinet ad concupiscentiam carnis. Illud verò, *non furtum facies*, pertinet ad concupiscentiam oculorum.

VI. Ultima dirigũt nos ad secundũ, proximus injuriatur tripliciter. Facto tripliciter, quod vetat V. VI. VII. præceptũ.

2. Verbo, quod vetat VIII. Hoc est causa transgressionis trium præcedentium.

3. Voluntate seu cupiditate, quam vetant IX. & X. Nec mobilia nec immobilia concupiscenda.

Explicationes aliæ ad ultimorum præceptũ.

1.

2.

3.

DE EADEM DOMINICA
SERMO SECVNDVS.

Summarium.

Tractat hic sermo de Abrahæ virtutibus, meritò apud Deum, & promissionibus ei à Deo factis. Item multa ex ejus vita imitanda nobis proponit.

Abrahæ dictæ sunt promissiones & semini ejus, &c.

PRomissa est Abrahæ vita æterna & ejus imitatoribus sub figura terræ. Ideò cantat Ecclesia. *In lucem sanctam, quam olim Abrahæ promisisti & semini ejus.* Lucæ 16 Vocatur quies animarum sinus Abrahæ, cum dicitur: *factum est ut moreretur mendicus & portaretur ab angelis in sinum Abrahæ.* Et Gen. 15. dicitur. *Suspice cœlum & numera stellas, si potes. Sic erit semen tuum*, in multitudine & in claritate, erit enim innumerabile & clarum ad modum stellarum. Non solùm promisit Deus vitam æternam Abrahæ & ejus imitatoribus, immò etiam juravit se daturum eam eis. Gen. 22. *Per memetipsum juravi dicit dominus, quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo unigenito propter me, benedicam tibi*, benedictione, inquam, illa. Venite benedicti Deinde sequitur (*Benedicentur in semine tuo omnes gentes.*) Intelligas eadem benedictione. Et subditur causa (*quia obedisti voci meæ.*) Valde læti possunt esse qui sequuntur obedientiam, etiam in arduis, certi enim debent esse de vita æterna, ac si Deus jurasset se daturum eam eis. Postquam enim Abrahæ voluit Deo obedire in filii immolatione, dicit ei dominus se juravisse, quòd ei benediceret. Et *notandum* quòd valdè magni meriti fuit Abraham apud Deũ, ut patet ex illo verbo domini ad eum. Genes. 18. *Num celare potero Abraham quæ gesturus sum.* Etiam ex hoc, quod dominus de toto mundo elegit eum, ut ex semine ejus assumeret sibi populum, immò, quod plus est, de semine ejus vellet nasci. Hebr. 2. *Nusquam angelos apprehendit, sed semen Abrahæ.* In semine ejus voluit mundum salvare & orbem replere. De semine ejus fuit Beata Virgo, & Anna, & Apostoli. Unde bonum esset vitam ejus diligenter inspicere & studiosè. Septem verò inveniuntur de eo in quibus bene se habuit ad Deum, & sex in quibus se bene habuit ad proximum. Unde tredecim sunt in quibus debemus eum imitari.

Primo ad Deum bene se habuit in hoc, quòd in prava societate ab eo non recessit, immo post pravam societatem fugit, relinquendo scilicet civitatem Chaldæorum. Chaldæi enim ignem adorantes, multas molestias inferebant patri suo, ut ipse ignem adoraret, sed ipse non consensit. Exodi 23. *Non sequeris turbam ad faciendum malum, nec in judicio plurimorum adquiesces sententiæ, ut à vero devies.* Sicut in multis civitatibus multi coguntur exemplo aliorum igni cupiditatis servire, sed melius esset eis civitates deserere, quàm malo consentire. Et *notandum*, quòd quando aliquis peregrinaturus esset, jam magnam partem peregrinationis suæ videtur fecisse, quando à villa sua recessit; sic magnam partem peregrinationis spiritualis jam fecit, qui removit se à loco in quo natus est. In multis fœcibus est vinum in vase ubi primò ponitur, quas relinquit cum de vase in vas transfunditur. Hierem. 48. *Fertilis fuit Moab ab adolescentia sua & requievit in fœcibus suis, nec transfusus est de vase in vas & in transmigrationem non abiit, id circo permansit gustus ejus in eo, & odor ejus non est immutatus*, Multas malas radices terrenarum & malarum

larum affectionum habet homo in tali loco, quas vix aut nunquam ibi dimittit, ideò dicit Hieron. quòd monachus in patria sua perfectus esse non potest. *Notandum* etiam quòd desertio pravæ societatis initium est salutis. Fatuum est ei qui vult ire in paradisum, immiscere se societati, quæ vadit in
2. infernum. *Secundo* in hoc, quòd ad præceptum Dei terram suam & cognationem & domum patris reliquit, etiam mente, ut non haberet voluntatem redeundi ad ea corpore. Jam morabatur in Haran quando dictum fuit, & illud. Gen. 12. *Egredere de*
3. *terra tua*, &c. *Tertio* in hoc, quòd ea, quæ adquisivit in bello decimavit, Gen. 14. *Dedit ei* (Melchisedech) *decimas ex omnibus*, quæ adquisiverat. Unde verisimile est, quòd de aliis bonis suis decimas dederit. *Quarto* in hoc, quòd Deo contra na-
4. turam credidit in sobole sibi promissa. Unde Gen. 15. *Credidit Abraham Deo & reputatum est ei ad justitiam.* Idem ad Rom. 4. legitur & subditur: *qui contra spem in spem credidit*. Glossa. Prior spes secundum naturam fuit, dum juvenis ex juvencula secundùm naturam speravit sobolem, nec tamen habuit. In hoc modo contrarium illi spei speravit, scilicet ut vetulus de vetula, & sterilis de sterili generaret. Et est argumentum, quod multùm placet Deo quando aliquis Deo plus credit quam sensui suo, vel etiam rationi suæ, ut in sacramento altaris, & in trinitate personarum, & in unitate substantiæ.
Captivatio intellectus & sensus per fidem placet Deo. 5. *Quinto* in hoc, quod ad præceptum Dei carnem suam circumcidit Gen. 17. Et omne masculinum in generationibus suis. Spiritualiter carnem suam
Spiritualis circumcisio quæ sit. 6. circumcidit, qui carnis suæ amputat voluptatem, & concedit ei necessitatem. *Sexto* in hoc, quòd quantò Deo familiarior fuit, tantò humiliorem
Sancti quo familiariores Deo, tanto humiliores. 7. Deo se habuit. Unde Gen. 18. *Loquar ad dominum meum, cum sim pulvis & cinis.* Greg. Sancti viri quantò magis divinitatis interna inspiciunt, tanto magis se nihil esse conspiciunt. Nusquam legitur Abraham se cinerem & pulverem professum esse, nisi cum meruit Dei locutiones habere. *Septimo* in hoc, quòd ad præceptum Dei filium suum voluit immolare. Gen. 22. Mira obedientia quod filium suum miraculosè genitum, de quo tot & tanta sibi promissa fuerunt, immolare voluit, non ingratus ei qui illum dederat, datorem enim dono præferebat. Non sic amatores hujus mundi, qui datorem omnium bonorum donis suis impugnant. qui filios vel alia dona sua à Deo data plusquam dominum diligunt, qui quantò plura eis dederit, tantò minùs eum diligunt.

II. Imitandus in sex quibus se bene habuit ad proximum. 1. Pacis sectatio. *Primum* verò in quo ad proximum bene se habuit fuit *pacis sectatio*. Cùm enim tota terra in qua ipse & Loth erant sibi promissa esset à Deo, cessit tamen juri suo, dans optionem fratri suo Loth eligendi terram quam vellet. Unde Gen. 13. *Ne quaso sit jurgium inter me & te: fratres enim sumus. Ecce universa terra coram te est*, &c. Non solùm debet fidelis accipere pacem sibi oblatam, immò debet eam sequi emendò eam. Rom. 14. *Quæ pacis sunt sectemur*. Et in Psal. 33. *Inquire pacem & persequere eam*. Et Hebr. 12. *Pacem sequimini cum omnibus*.
2. Fidelitas. Ecclesiastici 15. *In tribus placitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo & hominibus. Concordia fratrum & amor proximorum. Secundum* fuit *fidelitas* quam servavit fratri suo Loth in adversis; exponens se periculo ut eum à periculo liberaret, scilicet ab hostibus, qui eum captum ducebant.
3. Liberalitas. Gen. 14. Ecclesiastici 6. *Amicus fidelis protectio fortis*. & Proverb. 17. *Omni tempore diligit, qui amicus est, & frater in angustiis comprobatur. Tertium* fuit *liberalitas* absque venalitate. Unde regi Sodomorum dicenti sibi: *da mihi animas, cætera tolle tibi*, respondit, quòd de his quæ reduxerat non acciperet a filo subtegminis usque ad corrigiam caligæ nolens vendere beneficium quod eis impenderat. Gen. 14. Non sic faciunt illi, qui quando invenerunt aliquid quod proximus eorum amisit, volunt inde medietatem habere. *Quartum* fuit vera *benignitas*, quâ pro hoste oravit, ut dicamus benignitatem abundantem bonitatem, quæ est quasi quidam fluvius exiens ripas suas, quo aliquis beneficus est non solùm amicis, sed etiam inimicis. Sic fecit Abraham orando pro Abimelech Gen. 20. *Nunc ergò redde viro suo uxorem, & orabit pro te, quia propheta est, & vives*, & subditur. *Orante autem Abraham sanavit Deus Abimelech, & uxorem ancillasque ejus. Quintum* fuit magna ejus com-
4. Benignitas. 5. Compassio. *passio*, quæ patet in hoc, quod pro Sodomitis qui perdendi erant ita allegavit apud dominum. Gen. 18. *Nunquid perdes justum cum impio?* &c. *Sextum*
6. Hospitalitas. fuit devota & curialis *hospitalitas* Gen. 18. in susceptione trium virorum, qui ei apparuerunt, secundùm Josephum fuerunt tres angeli in forma humana, quorum duo missi sunt ad subversionem sodomæ, & tertius ad nunciandum quod Sara paritura esset Abrahæ filium. Eusebius vero dicit verbum Dei ibi apparuisse cum duobus præconibus. *Curialitas* attenditur in hoc, quod non expectavit quod ipsi hospitium peterent, sed humiliter rogavit ut cum eo comederent dicens: *Domine si inveni gratiam in oculis tuis, ne transeas servum tuum. Item* quod modicum promisit dicens: *ponam buccellam panis*, & multum præparavit, quia vitulum de armento optimum coxit. *Devotio* vero ostenditur in quatuor, scilicet in adoratione, in occursu eorum, in pedum ablutione, & in præparationis acceleratione. Dicitur enim ibi: *Festinavit Abraham in tabernaculum ad Saram, dixitque ei: accelera, tria sata similæ commisce*, &c. *Ipse vero ad armentum cucurrit & tulit inde vitulum tenerrimum & optimum & dedit que puero, qui festinavit & coxit illum*. Origenes. Senex currit, Sara accelerat, puer festinat, nullus piger in domo sapientiæ invenitur. Hebr. 13. *Hospitalitatem nolite oblivisci, per hanc enim placuerunt quidam angelis hospitio receptis. Quarto* ostenditur devotio in hoc, quod ipse eis in propria persona ministravit. Unde Hieron. loquens de Abraham dicit: qui tres viros susceperat, non servis præcepit ut hospitibus ministrarent, nec bonum quod exercebat per alium innuit, sed quasi prædâ repertâ cum Sara humilitati solus incubuit, ipse pedes lavit, ipse in humeris suis vitulum de armento portavit, ipse ut servus stetit peregrinis prandentibus serviens, & manibus coctos cibos jejunantibus apposuit.

Curialitas hospitalitatis Abrahæ fuit in duobus.

Eiusdé devotio hospitalitatis in quibus consistit.

DOMINICA XIV. POST TRINITATEM.
SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Agit hic sermo de ligno vitæ, Spiritu S. scilicet in corde hominis gratiam Dei habentis velut in paradiso situato & de variis effectibus ac virtutibus fructuum hujus ligni, id est Spiritus sancti.

Fructus spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, &c. *Galat. 5.*

SERMO LXXXVII. Præmiß. Homo propter duplicem suam substantiam mirabilior est reliquis creaturis. Huic duplici substantiæ provident Deus duplici loco.

NOta inter creaturas hominem esse maximè mirabilem, cùm constet ex duplici substantia, scilicet corpore & anima. Altera terrestri & quasi jumentina, reliqua cœlesti & quasi angelica. Altera, visibili & corporea, reliqua invisibili & incorporea. Mirabilior est homo quàm esset animal, quod constaret ex bove & asino, utraque enim pars illius esset materialis. qui autem utramque partem hominis fecit, à principio secundum utramque partem homini bene providit, terrestri substantiæ præparando paradisum terrestrem: animæ verò, quæ angelis similis est, cœlum Empyræum, sicut

Ité duplici ligno vitæ.

& angelis præparavit. Et quia utraque pars vitam habebat, in utroque loco lignum vitæ voluit esse. De *primo* legitur. Gen. 2. *Plantaverat Deus paradisum voluptatis à principio.* Et paulo post: *Produxit Deus de humo omne lignum pulchrum visu & ad vescendum suave. Lignum vitæ etiam in medio paradisi.* De *secundo* legitur Apoc. 2. *Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in paradiso Dei mei.* Sed homo utrumque per peccatum amisit & in hac valle miseriæ positus est. Tamen Deus non obliviscitur miseriæ eorum qui diligunt eum, immò facit eis ibi paradisum spiritualem. Sicut enim ipse est in paradiso, sic vult eos habere paradisum juxta illud Joan. 12. *Ubi sum ego, illic & minister meus erit.* Paradisus istè est cor hominis habens gratiam Dei, juxta illud Ecclesiastici 15. *Gratia sicut paradisus in benedictionibus.* Isa. 51. *Ponet desertum ejus quasi delicias, & solitudinem ejus quasi hortum Dei.* Cor hominis, antequam dominus per gratiam sit ibi, desertum est, sed Deo præsente paradisus est juxta illud. Johel. 2. *Quasi hortus voluptatis terra coram eo, & post eum solitudo deserti.* Cor tale paradisus dicitur, quia Dei habitatio est, sicut enim dicit Interl. super illud Lucæ 23. *Amen dico tibi, hodiè eris mecum in paradiso*: Vita est esse cum Christo, quia ubi Christus, ibi regnum. *Item* propter ejus latitudinem, cor enim tale majus est mundo, cùm Deus sit ibi, quem constat majorem esse mundo: *Præterea* locus est luminis, amoris & gaudii, sicut & cœlestis Paradisus Deo sunt deliciæ. Proverb. 8. *Deliciæ meæ esse cum filiis hominum.* Etiam cœlum dicitur cor tale, de quo Bern. Nec mirum si dominus Jesus libenter hoc cœlum inhabitat, quod non quomodo cæteris dixit tantùm ut fieret, sed pugnavit ut acquireret, occubuit ut redimeret. E contrario cor peccatoris infernus est, eo quòd sit habitatio dæmonum, ut patet Matth. 12. ubi dicitur: *cum immundus spiritus exierit ab homine*, &c. Et Lucæ 8. ubi dicitur de Maria Magdalena, quòd ab ea septem dæmonia exierunt. *Item* propter tenebras ignorantiæ, quæ ibi sunt, & ignem pravæ concupiscentiæ, & vermem remordentis conscientiæ. Unde peccatoribus hic incipit infernus eorum, justis verò paradisus eorum. Væ illis qui multis laboribus & expensis faciunt hic sibi infernum. Væ etiam illis qui potiùs eligunt in præsenti habitare in inferno quàm in paradiso. Mira insania est talium, qui infernum præoccupant. Videtur quòd ipsi credant nimis tarde se perventuros in infernum. In paradiso autem isto spirituali est etiam lignum vitæ, scilicet Spiritus sanctus, cujus fructus hic enumerat Apostolus dicens: *fructus spiritus est charitas*, &c. De hoc ligno vitæ legitur. Apoc. 22. *Ostendit mihi flumen aquæ vivæ splendidum tanquam crystallum, procedens de sede Dei & agni: In medio plateæ ejus & ex utraque parte fluminis lignum vitæ afferens fructus duodecim. Per menses singulos reddens fructus suos & folia ligni ad sanitatem gentium.* Aqua dicitur gratia Spiritus sancti, quia abluit. Viva verò, quia non deficit. Aliquis potest prohibere gratiam à se, vel quia cor suum est in alto superbiæ, vel objectu alicujus peccati, sed gratia Dei, quantù in se est, parata est irrigare corda. Flumen verò dicitur, quia singulas regiones unam post aliam rigat. *Citra* flumen illud sumus nos, qui sumus in hac vita, qui nondum justificati perfectè, adhuc justificari indigemus. *Ultra* flumen verò sunt illi, qui perfectè justificati, ulteriùs justificari non indigent, illi scilicet, qui sunt in patria. Lignum verò vitæ est ipse Spiritus sanctus, unus & idem ex utraque parte fluminis. Unum enim & eundem Spiritum sanctum justificantem, regentem, protegentem & consolantem habet militans Ecclesia quem & triumphans. Duodecim fructus ligni vitæ sunt 12. fructus, quos hic enumerat Apostolus. Hos fructus reddit lignum vitæ per singulos menses, id est, assiduè. Et Notandum *quinque* esse admiranda circa lignum illud. *Primum* est ligni identitas ex utraque parte fluminis. *Secundum* est fructuum varietas, quia 12. in specie. *Tertium* est fructuum assiduitas. *Quartum* est fructuum preciositas. Sicut enim Spiritus sanctus arbor nobilissima est, sic fructus ejus preciosissimi. *Quintum* est foliorum salubritas, de qua ibi & *Folia ligni ad sanitatem gentium.*

His locis amissis degit homo in hac misera vita, in qua paradisus ejus est cor habens gratiã Dei.

Cor carens Dei gratia est desertũ.

Cor dicitur paradisus ob tria.

Et nota quod Primum debet esse causa magnæ fiduciæ Ecclesiæ militanti, quæ scilicet habet Spiritum sanctum quasi quoddam pignus hæreditatis æternæ, cui pignori securè potest incumbere; quia est summum bonum. Unde 1. Corinth. 1. *Qui unxit nos Deus, & qui signavit nos & dedit pignus spiritus in cordibus nostris*, & Ephes. 1. *Signati estis spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ.* Quidam tamen codices meliùs habent, *arrham* Glossa. Interest inter arrham & pignus, quia quando pignus datur, soluto eo pro quo ponitur, aufertur. Arrha verò est, cùm de ipso precio datur aliquid, quod non est auferendum, sed complendum. Unde cùm Spiritus sanctus in futuro non auferatur, sed pleniùs habeatur, meliùs videtur dici arrha Spiritus sancti quam pignus.

Cor justi, cur cœlum dicatur.

Cor peccatoris infernus vocatur ob duo.

Invehitur in peccatores.

In corde hominis lignum vitæ est S. Spiritus.

Circa quale flumen hoc lignum situm sit.

Circa Varietatem verò fructuum notandum, quòd in *tribus primis* fructibus perfectis est perfecta beatitudo, in aliis verò initiatis est initium beatitudinis vel beatitudo viæ, inter quos charitas præcedit ut caput virtutum secundùm August. De qua etiam dicit Hieron. Quæ alia debuit inter fructus spiritus habere primatum nisi charitas? sine qua cæteræ virtutes non reputabuntur esse virtutes, & ex qua nascuntur omnia cætera bona. Charitas quæ est primus fructus ligni vitæ est ipsa vita spiritualis, charitas enim est conjunctio animæ cum Deo, quæ vita est, sicut separatio animæ à Deo est mors. Unde Aug. Vera mors quam homines non timent est separatio animæ à Deo, qui est vita animarum. Charitate amantur quæ amanda sunt, quæ si habeantur sequitur gaudium, quod est conjunctio convenientis cum conveniente, charitatis cum charitate. Charitate etiam odiuntur quæ odienda sunt, quibus si careat homo, jam habet pacem. In futuro igitur perfectè amabuntur quæ amanda erunt, ubi erit præsentia omnis boni & absentia omnis mali. Perfecta erit beatitudo, quia beatitudo est status omnium bonorum congregatione perfectus. Initium verò beatitudinis est, ubi deus est per gratiam, qui est verum & summum bonum, & ubi abest malum culpæ mortalis, licet malum pœnæ adsit, quia malum pœnæ non est verè malum. In viris ergo justis est in præsenti verum gaudium, licet non plenum; & vera pax, licet non plena. Joan. 16. *Petite & accipietis, & gaudium vestrum sit plenum.* In peccatoribus vero ubi charitas non est, non potest esse verum gaudium, sed vanum cum ipsi vana amant. Unde super illud Philip. 4. *Gaudete in Domino*, &c. dicit August. Quid est sæculi gaudium? breviter dico, sæculi lætitia est impunita nequitia, scilicet luxuriari, in spectaculis nugari, ebriositate ingurgitari, turpitudine fœtere, & nihil mali pati. Et subditur magnæ misericordiæ est impunitam nequitiam non relinquere, ne gaudium domini sit in sæculo, & ne cogatur in extremis gehenna damnari. Seneca. Fundamentum bonæ mentis est non gaudere vanis. Ad summam pervenit, qui scit quo gaudeat. Similiter & vera pax non est in peccatoribus, cùm habeant pessimum hostem in domo propriæ conscientiæ, peccatum scilicet. Pessimus hostis quem habet homo peccatum est, cùm neque diabolus neque malus homo possit nocere homini, nisi

Citra hoc flumen qui habitent. Qui ultra.

S. Spiritus utrisque est lignum vitæ.

Fructus sancti. gni hujus hic recen Apostolus. De hoc li gno & fr ctibus e V. Tra buntur sermone.

Idem S tus S. gnum Eccles triumph tis & tantis.

S. Spiri melius tha qu pignus catur.

Ex C tate dium orit

Tres fruc vita hab perf

Pe ne C G G qu

Ca viol qua adul

hiſi hoc mediante, quia non nocebit adverſitas, ſi non dominetur iniquitas. Iſa. 48. *Non eſt pax impiis, dicit dominus.* Quomodo poteſt huic eſſe pax, qui habet bellum inteſtinum? Syndereſis enim, ſcilicet ſuperior pars rationis, quæ Deo concordat, repugnat cum inferiori. Et *notn* quòd hi tres primi fructus animam perficiunt quantũ ad vera mala & vera bona, tres verò ſequentes perficiunt hominem quantum ad mala pœnæ. *Tribus* autem gradibus aſcenditur ad hoc, quòd aliquis ſe perfectè habeat ad mala pœnæ. *Primus* gradus eſt *patientia* quæ in hoc attenditur, ut homo non deducatur in malum per conſenſum, etſi patiatur aliquantulum, vel turbetur. Juxta illud. Pſ. 76. *Turbatus ſum & non ſum locutus.* Patientia enim etſi timeat mala pœnæ, tamen non tantùm, ut propter hoc inſiliat in mala culpæ. Agnoſcit enim deteriora eſſe mala culpæ quàm mala pœnæ. Imò mala pœnæ mala non ſunt, cum ſint à ſummo bono & in ſummo bono, ſcilicet Chriſto, & ducant ad ſummum bonum, ſcilicet Chriſtum. Gregorius: Mala quæ nos hic premunt, ad Deum ire compellunt. Ad *ſecundum* gradum pertinet *longanimitas* quæ eſt longa exſpectatio amotionis malorum in quibus eſt homo, vel redditionis bonorum promiſſorum. Eccleſiaſtici 1. *Vſque in tempus ſuſtinebit patiens, & poſtea redditio jucunditatis.* Non eſt perfectè patiens qui ad horam malum pœnæ ſuſtinet, ſi in hoc non perſeverat. Ad *tertium* gradum pertinet *bonitas*, quæ intelligitur eſſe dulcedo animi, quæ facit ut homo non patiatur à malis pœnæ, nec deducatur ad conſentiendum alicui malo. quod fit quando homo habet tantam dulcedinem Spiritus ſancti in corde, quod dulcedine illa quaſi quadam ſalſa dulcorantur tribulationes. Eccleſiaſtici 24. *Spiritus meus ſuper mel dulcis.* *Tres* fructus ſequentes faciunt ut homo bene ſe habeat ad eum, qui ſocius eſt ei in præſenti miſeria, ſcilicet ad proximum ſuum. *Benignitas* conſiſtit in ſuorum largitione. Unde 1. ad Corinth. 13. *Charitas patiens eſt, benigna ſt*, id eſt, larga egenis, dicit Gloſſa. Et ſuper illud Epheſ. 4. *Eſtote invicem benigni*, id eſt, de facultatibus veſtris largi dicit Gloſſa. *Manſuetudo* attenditur in tractabilitate ipſius perſonæ, ad quam monet nos dominus. Lucæ 6. dicens. *Prout vultis ut faciant vobis homines, & vos faciatis eis ſimiliter.* Sed quia tractabilitatem ſolet comitari convertibilitas ad malum, ideò neceſſaria eſt *fides* tertio loco, quæ in hoc attenditur, ut homo talem ſe exhibeat, ut meritò in ipſo confidatur, ut confidentem de ſe non fallat, vel fraudet, vel deſerendo amicum in adverſis, vel defraudando eum in commiſſis, vel alio modo. Gloſſa tamen vult, quòd fides hæc aliter ſumatur, ut dicatur certitudo de inviſibilibus. *Tres* verò *ultimi* fructus faciunt ut homo bene ſe habeat ad bona tranſitoria, quibus in præſenti vita utimur. *Modeſtia* in hoc attenditur, ne in uſu eorum, quantum ad quantitatem erretur. *Continentia* verò in hoc, ne quis qualitate rerum quibus utitur, ſeducatur ſicut mater noſtra, de qua Gen. 3. *Vidit mulier, quod bonum eſſet lignum ad veſcendum & pulchrum oculis aſpectuq; delectabile, & tulit de fructu ejus, & comedit.* Ideò Seneca. Palatum tuum fames excitet, non ſapores. *Tertia* eſt *caſtitas*, quæ in hoc attenditur, ut ad ſupernum finem uſus rerum temporalium referatur. Anima ſponſa eſt Dei. Nuncii verò qui à ſponſo ſuo ſunt miſſi, ſunt bona præſentia ad nunciandum ei aliquid de potentia, ſapientia & de bonitate ſponſi ſui. Auguſt. Nutus tui domine ſunt omne creaturarum decus. Item. Domine cœlum & terra & mare & omnia quæ in eis ſunt, undique mihi dicunt ut amem te, nec ceſſant hoc dicere omnibus. Scotus. Laudat creatura artificem & mirabilium operum forma ſpeciem demonſtrat auctoris. Anima verò quæ nuncio, ſponſi pro ſponſo amplectitur, adulterium ſpirituale vel fornicationem committit. Unde contra caſtitatem, de qua hic agitur, facere videntur illa tria, de quibus loquitur Auguſt. quæ ſunt privatio modi, ſapientiæ & ordinis.

Sex primi fructus in quibus perficiant nos. Tres medii fructus ſunt tres gradus in patiendo aſcendendi.

1. Patientia, in quo conſiſtat.

Mala pœnæ cur mala non ſint.

2. Longanimitas, quid ſit.

Quis ſit perfectè patiens.

3. Bonitas, quid ſit, quid efficiat.

Tres medii poſteriores fructus qui nos perficiant erga proximum.

Tres ultimi fructus qui faciant ut nos bene habeamus ad terrena.

Caſtitatem violare quantum ſit adulteriũ.

II. Feracitas huius arboris vitæ quanta ſit.

De Aſſiduitate verò Fructuum notandum, quòd cum aliæ arbores longo tempore ſint ſine fructu, & etiam anno in quo debent fructum ferre, non per totum annum fructum ferant, & ante fuerint in eis flores quàm fructus, arbor tamen quæ eſt Spiritus ſanctus non eſt in homine ſine fructu. Matth. 12. *Ex fructu arbor cognoſcitur.* Unde multùm deberet timere qui nullum fructum aſſignatum in ſe invenit, ne Spiritus ſanctus in corde ejus non ſit. Flores etiam hujus arboris ſunt propoſita ſancta, & fructus opera ſancta, ideò ſicut comparatur Spiritus ſanctus, Prov. 27. Ubi hic legitur. *Qui ſervat ficum, comedet fructus ejus, & qui cuſtos eſt domini ſui, glorificabitur.* Ficus habet dulcedinem fructuum & longam ſucceſſionem eorum; ſic Spiritus ſanctus habet dulces fructus & aſſiduos. In præſenti, qui cuſtodit Spiritum ſanctum, comedet fructus gratiæ, in futuro verò habebit fructus gloriæ.

Flores & fructus hujus arboris qui ſint.

IV. Fructuum S. Spiritus prætioſitas. Tres primi cur ſint valdè prætioſi.

Sequitur de Prætioſitate horum fructuum. Et notandum quòd *tres primi* fructus valdè ſunt prætioſi, cùm ſint prætium regni æterni, vel potiùs ſunt ipſum regnum æternum, Roman 14. *Regnum Dei non eſt eſca & potus*, id eſt, cauſa regni. *Sed juſtitia & pax & gaudium in Spiritu ſancto*, ſupple, eſt regnum Dei, id eſt, cauſa regni Dei. Juſtitiam hic intellige charitatem, hoc enim juſtiſſimum eſt, ut Deus ſuper omnia diligatur, qui ſuper omnia valet, & proximus nobis ſimiliter diligatur, ſicut & nos. Bern. Inexcuſabilis eſt & infidelis qui non diligit Deum toto corde, tota anima, tota mente. Clamat quippe intus innata juſtitia, quod ex toto eum diligere debeat, cui ſe totum debere non ignorat. Vel iſta tria ſunt regnum in homine, juxta illud. Lucæ 17. *Regnum Dei intra vos eſt*, id eſt, vita regia. In his conſiſtit cœleſtis vitæ fructus.

Charitas cur appelletur Juſtitia.

V. Fructus. Charitas cur ſit fructus prætioſiſſimus.

Specialiter verò fructus charitatis valdè prætioſus eſt, immo videtur eſſe ipſa prætioſitas hominis & operum ejus, cùm quaſi nihil in valore ſit homo antequam charitatem habeat. 1. ad Corinth. 13. *Si charitatem non habuero, nihil ſum.* Immo opera facta ſine ea nihil proſunt, ut ibidem legitur. Fructus ille *quadruplicem* habet virtutem. *Primo* eſt quòd ſanat omnem lætalem infirmitatem ſpiritualem, cui ſanationi atteſtatur bona diſpoſitio guſtus ſpiritualis. Habenti enim charitatem ſapiunt res prout ſapere debent, eſt enim charitas amor ordinatus, quo prætioſa habentur quæ verè ſunt prætioſa, & vilia quæ verè ſunt vilia, ſcilicet temporalia iſta. Seneca. Abſtrahunt à recto honores & divitiæ & potentiæ, &c. quæ opinione noſtra chara ſunt, precio autem ſuo vilia. Unde ille, cui ea quæ vilia ſunt, prætioſa exiſtimantur, multùm deberet timere de ſpirituali infirmitate ne adſit, & ne charitas deſit. Hæc virtus charitatis innuitur nobis. Proverb. 10. ubi legitur quod *univerſa delicta operit charitas.* Operire illud eſt facere quaſi nunquam illa peccata fuerint Bern. Plenè & miſericorditer indulget vel remittit Deus, non enim damnat ulciſcendo vel iraſcendo, nec confundit improperando, nec minùs amat imputando. Idem. Quod Deus mihi imputare non decrevit, ſic eſt quaſi nunquam fuerit. Fructus ille ſic ſanat ſpirituales infirmitates quaſi nunquam fuerint. *Secunda* virtus hujus fructus eſt quòd hominem facit ſapientem. Eccleſiaſtici 1. *Delectio Dei honorabilis ſapientia.* Non eſt verè ſapiens qui verè bona chara non habet, ſicut non eſſet ſapiens mercator, qui aurum pro luto daret. Bona temporalia

Vis ejus quadruplex eſt.

respectu æternalium se habent sicut lutum ad aurum. Sapien. 7. *Omne aurum in comparatione sapientiæ quasi arena est exigua, & tanquam lutum existimabitur argentum in comparatione illius.* Aurum & argentum terra sunt juxta illud Bernard. Aurum & argentum est terra alba & rubea, quæ solus error hominum & non virtus eorum facit preciosa. Pecunia enim lutum reputatur à Propheta Abacuc. 2. *Væ*, inquit, *ei qui multiplicat non sua. Usque quò aggravat contra se densum lutum?* Charitas unctio est docens hominem, ubi deest homini alius magister. Unde 1. Joan. 2. *Vos unctionem habetis à sancto & nostis omnia*, & post hoc: *non necesse habetis ut aliquis doceat vos, sed unctio ejus docet vos de omnibus. Tertia* virtus hujus fructus est, quòd hominem reddit divitem propter sui preciositatem, quia est aurum ignitum & probatum juxta illud. Apoc. 3. *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum & probatum ut locuples fias.* Cuncta quæ contingit quasi nausea facit, quantum ad preciositatem; cuncta enim quæ fiunt ex charitate, meritoria sunt regni cœlestis. Facit etiam divitem, quia participem reddit omnium bonorum Ecclesiæ. *Quarta* virtus ejus est, quia facit hominem Deo placentem, cùm enim aliquis per charitatem Deũ amat, amatur ab eo. Unde Joan. 14. *Qui autem diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eũ, & manifestabo ei me ipsum*, & Prov. 8. *Ego diligentes me diligo* &c. Et super illud. Ps. 32. *Exultate justi in domino.* Dicit Glossa. Placet Deo, cui placet Deus. Ideò Deus aliquos spernit, quia ipsi spernunt eum. Isa. 33. Væ qui spernis, nonne & ipse sperneris? Nonne Deum bene spernit ille, qui faceret pro obulo, quod non faceret pro Deo? & nonne Deus bene spernit eum, quem permittit esse in luto vitiorum suorum multis annis, quòd non elevat eum? Ecclesiastæ 7. *Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere, quem ille despexerit.*

Pecunia quid sit.

II. Fructus Gaudium est fructus dulcissimus. Gaudium hoc excedit gaudium carnis.

1.

Sequitur de Fructu gaudii, qui dulcissimus est Ecclesiastici 30. *Non est census super censum salutis corporis, & non est oblectamentum super cordis gaudium.* In *tribus* videtur excedere gaudium cordis respectu carnalis gaudii. *Primo* in continuitate, homo enim carnalis non semper sedet ad mensam corporalem, sed *secura mens quasi jugo convivium.* Prov. 15. *Secundo* in hoc, quod purius est. Gulosus enim habet multas amaritudines annexas gaudio suo, ut est afflictio ex dilatione delitiarum, quas vehementer appetit. Item defectus quos in eis quæ sibi apponuntur invenit, quia secundùm August. Ubicunque caro quærit refectionem, invenit defectionem. Præterea excedit in sumendo delectabilia, unde lædit & conscientiam, & corpus, & naturam. Ex quo sequitur duplex amaritudo, remorsio conscientiæ, & infirmitas, vel aliud gravamen corporis. Seneca. Voluptas est brevis, fastidio objecta, quæ quò avidiùs hausta est, citiùs in contrarium recidẽs. Ecclesiastici 31. *Amaritudo animæ vinum multum potatum*: econtrario, *exultatio animæ & corporis vinum moderate potatum*, ut ibidem legitur. *Tertiò* in hoc, quod gaudium cordis est exultatio animi de magnis bonis & veris. Unde dicit Glossa super illud verbum: *fructus spiritus est charitas, gaudium, pax*, id est, elatio animi de his quæ digna sunt, inniti gaudium spirituale esse de his de quibus dignum est gaudere, gaudium carnale est de vilibus. Seneca. In voluptate nihil est magnificum, &c. Habet autem ille fructus *quadruplicem* virtutem. *Prima* est quæ hominem facit diu vivere vita gratiæ. Eccles. 30. *Jucunditas cordis est vita hominis, & thesaurus sine defectione sanctitatis, & exultatio viri est longævitas.* Econtrario tristitia est occasio quandoque mortis spiritualis. Unde Eccles. 30. *Tristitiam longè expelle à te, multos enim occidit tristitia.* Et Proverb. 15. *In mœrore animi dejicitur spiritus*, dejicitur, inquam, ab alto virtutum, & Proverb. 17. *Animus gaudens ætatem floridam facit, spiritus tristis exsiccat ossa.* Ætas florida, ætas juvenilis quæ fortior est; exsiccatio verò ossium est exsiccatio animæ ab humore gratiæ, ex qua solet sequi, quòd homo frangitur per impatientiam, sicca enim ligna citiùs franguntur, quàm flectantur. *Secunda* virtus ejus est, quòd hominem facit bene & socialiter cum hominibus conversari. Proverb. 15. *Cor gaudens exhilarat faciem.* Vix potest homo hominibus esse benè affabilis, nisi habeat gaudium cordis. Proverb. 27. *Stude sapientiæ fili mi, & lætifica cor, ut possis exprobranti respondere sermonem.* Unde non expedit Prædicatores & Pœnitentiarios, vel alios qui habent loqui cum hominibus, nimis se affligere vel jejunando, vel vigilando, ne tristitiam vultus sui homines fugiant. *Tertia* virtus est, quòd hominem reddit terrena despicientem. Ecclesiastæ 2. *In multa sapientia multa indignatio*, id est, ubi multa est saporatio vel jucunditas, ibi est multus contemptus terrenorum. Augustinus. Gustato spiritu desipit omnis caro. *Quarta* virtus est quòd hominem de diabolo facit triumphare. Antonius. Unica ratio vincendi inimicum est lætitia spiritualis. quandò diabolus videt in aliquo spiritualem lætitiam, multùm displicet sibi, quia scit Deum adesse. Unde 1. Regum 4. dicunt Philistæi, qui tenent figuram dæmonum, *venit Deus in castra. Væ nobis, non enim fuit tanta exultatio heri & nudius tertius.* Constat ex diversis testimoniis scripturarum meliorem & jucundiorem esse vitam bonorum quàm malorum. Gregorius. Absit quòd tanta delectatio sit in vitiis, quanta in virtutibus est Bern. loquens de illo verbo, Psal. 30. *Odisti observantes vanitates supervacuè.* An non supervacuè vanitates observat, qui non solùm fructuosiùs, sed etiam jucundius servire poterit Deo quàm mundo. Hierem 17. *Ego non sum turbatus te pastorem sequens.* Glossa, quantò magis Christum sequeris, tantò minùs laboras & Eccl. 24. *Spiritus meus super mel dulcis*, & Sapien. 12. *O quàm bonus & quàm suavis est domine spiritus tuus in omnibus.* Cantic. 4. *Quam pulchra es amica mea, quàm pulchra es, oculi tui columbarum, absque eo quod intrinsecus latet.* Id quod latet intrinsecùs in anima, quæ sponsa est Christi, quod multum placet ei, est usus sive spirituale gaudium animæ. In eodem. *Sicut fragmen mali punici, ita gena tua, absque eo quod intrinsecus latet.* Placet Christo in sponsa sua rubor sanctæ verecundiæ, vel imitatio passionis dominicæ cum usu spirituali. Item Cantic 7. *Quam pulchra es & quam decora charissima in deliciis, statura tua assimilata est palma.* Palma à parte inferiori aspera est, à parte superiori pulchrior, & habet fructus dulces. Sic vir bonus dulcedinem spiritualem habet in mente sua. Item Cantic. 8. *Quæ est ista, quæ ascendit de deserto deliciis affluens*, & Job. 22. *Tunc super omnipotentem deliciis affluens*, & in Ps. 20. *Quoniam prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis.* Benedictio dulcedinis vocatur largitio septiformis gratiæ Spiritus sancti, cui annexa est dulcedo. Et dicitur hoc ad differentiam collationis temporalium; quæ est benedictio amaritudinis. Item in Ps. 30. *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ domine quam abscondisti timentibus te, perfeciste eis qui sperant in te*, &c. Hanc dulcedinem non sentiunt perfectè, qui de novo conversi sunt, in quibus timor habitat vel abundat, sed spe adveniente amplius sentitur. Unde Ecclesiastici 2. *Qui timetis dominum sperate in illum, & in oblectationem veniet vobis misericordia.* Matth. 11. *Jugum meum suave est* &c. His & multis aliis scripturarum verbis patet jucunditas quæ est in vita bonorum. Sed hæc jucunditas

2.

3.

Vis hujus fructus quadruplex est.

Tristitia fugienda.

Prædicatores & Pœnitentiarii quid vitare debeant.

Jucunditas vitæ bonorum ex scripturis ostenditur.

in

Cur hæc à peccatoribus conversis initio nõ sentiatur.

in principio bonæ vitæ parva vel nulla est propter consuetudinem peccandi quæ præcessit. Hieron. Insuavem & asperã fecit nobis viam virtutum longa consuetudo peccandi. *Dulce enim lumen & delectabile oculis videre solem.* Eccles. 11. Tamen lux solis contristat oculos tenebris assuetos, via enim virtutum molesta est illis qui assueti sunt vitiis sed paulatim incipiunt dulcedinem sentire. Unde super illud Matth. 11. *Jugum meum suave est*, dicit Glossa. Angusta est via quæ ducit ad vitam, quæ non nisi angusto initio incipitur, processu verò temporis ineffabilis dilectionis dulcedine dilatatur. Prov. 4. *Ducam te per semitas æquitatis, quas cum ingressus fueris non arctabuntur gressus tui*, & in eodẽ. *Iustorum semita quasi lux splendens, procedit & crescit usque ad perfectum diem.* Paulatim crescit & lux, & amor, & gaudium viri justi usque ad perfectam beatitudinem. 2. Cor. 3. *Nos omnes revelata facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur de claritate in claritatem tanquam à domini spiritu.* Secundùm Aug. facies revelata est ratio expedita, transformatio de claritate in claritatem est transitus de forma obscura in lucidam, donec perveniamus ad imaginem Domini, id est, ad hoc ut Deo similes simus juxta illud. 1. Joan. 3. *Nunc filii Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus.* De afflictione verò quæ est in vita malorum constat his testimoniis scripturæ. Hierem. 9. *Ut iniquè agerent laboraverunt.* Isa. 57. *Impii quasi mare fervens, quod quiescere non potest.* Apoc. 14. *Nec habebant requiem die ac nocte qui adorabant bestiam.* Sapien. 5. *Lassati sumus in viâ perditionis, ambulavimus vias difficiles.* Hierem. 2. *Scito & vide quia malum est & amarum reliquisse te dominum Deum tuum.* Multa verò sunt quæ faciunt ad jucunditatem bonorum. *Primum* est *puritas conscientiæ*, animus enim hominis generosus plùs quiescit in lectulo cõscientiæ, quando mundus est, quam immundus, naturaliter enim abhorret immunditiam. Unde super illud: *Fructus spiritus est charitas, gaudium*, &c. dicit Glossa, id est, puritas animi. Præterea peccata non solùm immunditia sunt animi, sed etiam infirmitas, qua sanata animus quietem & jucunditatem habet. Unde dicitur. Proverb. 16. *Dulcedo animæ sanitas ossium.* Secundum est *exoneratio à debitò mortis æternæ*, quo onere peccatores onerati sunt. Matt. 11. *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis & reficiam vos*, &c. Et in Ps. 37. *Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus grave gravatæ sunt super me. Tertium* est *libertas* vel *solutio à vinculo diaboli.* Ligatus enim est peccator, ut non possit liberè facere, quod vult secundùm partem superiorem rationis, juxta illud. Proverb. 5. *Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringitur.* Quando verò jam habet Spiritum sanctum, habet libertatem, juxta illud. 2. ad Corinth. 3. *Ubi spiritus domini, ibi libertas.* *Quartum* verò est *quies à cruciatu malarum affectionum.* Peccatores quandoque cruciantur fame & siti insatiabili divitiarum, vel delitiarum, vel honorum. Unde Lucæ 15. dicit filius prodigus, qui tenet personam eorum: *Ego autem hic fame pereo.* Et iam cruciantur quandoque timore, ut patet in avaro qui habet caput tremulum sicut Cain. Job 15. *Sonitus terroris semper in auribus eius, & cum sit pax ille semper insidias suspicatur.* Quandoque etiam cruciantur invidia, quæ facit, quòd ipsi amittant quando alii lucrantur. Quandoque etiam cruciantur ira. Hæ autem passiones cessant in eis qui bene vivunt, unde majorem quietem habent Sicut ille qui de acuta febri convaluit, meliùs quiescit, eò quòd sitis & ardor caloris in eo cessaverit. Augustin. Justit Deus, & verum est, ut sui pœna sit omnis inordinatus animus. *Quintum* est *quies animæ & conscientiæ.* Peccator enim dum est in peccato, stimulatur à conscientia remordente, nec permittitur quiescere Hæc est prima vindicta quam sumit Deus de peccatore, quia non sinit Deus dedecus culpæ esse in homine absque decore justitiæ vel vindictæ, juxta verbum. Augustin. Et prima est hæc ultio, quòd se judice nemo nocens absolvitur. Cessante autem remorsione meliùs quiescit homo, sicut aliquis meliùs quiesceret in lectulo florido, quam in lecto spinis pleno. Cant. 1. *Lectulus noster floridus. Sextum est præsentia gratia divina*, quæ mẽtem illuminat cognitione & aspergit rore cœlestis gratiæ, ex quo sequitur jucunditas. Qui in peccatis sunt, in tenebris sunt, unde quale gaudium possunt ipsi habere? Tob. 5. *Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo & lumen cœli non video.* Lumen verò ad gaudium facit, in Psalm. 88 *Domine in lumine vultus tui ambulabunt & in nomine tuo exultabunt tota die.* Proverb. 13. *Lux justorum lætificat.* Similiter virtutes, quæ à fonte cœlestis dulcedinis asperguntur in cordibus eorum, faciunt ad jucunditatem bonorum. August. Super illud. 2. ad Corinth. 12. ubi loquitur de raptu Pauli dicit. In illa regione intelligibilium bona vita in fonte suo bibetur, inde aliquid aspergitur huic humanæ vitæ, ut in tentationibus hujus sæculi temperanter, fortiter, justè prudenterque adjuvetur. *Septimum* est *testimonium Spiritus sancti.* De quo ad Rom. 8. *Ipse spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei.* Hoc testimonium est oleum illud quod prudentes virgines sumpserunt in vasis suis. Matth. 25. Hoc testimonium potest intelligi gloria ista, de qua loquitur. Apostol. 2. ad Corinth. 1. *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ* Hanc vocat beatus Bernard. devotionem, loquens de illo verbo *oleum effusum nomen tuum.* Audite, inquit, quæ & quanta infundere oporteat, priusquam effundere præsumamus. Primò quidem compunctio, deinde devotio, tertiò pœnitentiæ labor, quartò pietatis opus, quintò orationis studium, sextò contemplationis ocium, septimò plenitudo dilectionis. Deinde subdit, abscindatur ferro acutæ compunctionis ulcus inveteratæ consuetudinis. Si est acerbus dolor, leniatur unguento devotionis, quod non est aliud nisi concepta de spe indulgentiæ exultatio. Hanc continendi parit facultas & victoria de peccato. *Octavum* est *bona societas*, habens secum Deum & viros plenos Deo Bernard. Cum quo est Deus, nunquam minùs solus est, quàm cùm ipse est solus. Seneca. Sacer infra nos spiritus sedet, bonorum & malorum observator nostrorum. Hic dat magnifica consilia & recta. Psal. 132. *Ecce quàm bonum & quàm jucundum*, &c. *Nonum* est *jucunditas boni operis.* Psal. 118. *In custodiendis illis retributio multa.* Ibi dicit Glossa. Non tantùm pro eis in futuro redderur præmium, sed & hic in eorum custodia magnum est gaudium. Item Glossa. Quæ retributio tanta est, ut non possit dici. Cujus gaudii multiplex potest assignari ratio. *Una* ratio potest esse hæc, quòd opus meritorium est in mediocritate, natura verò, in medijs delectatur & in extremis contristatur. Ut visus contristatur de nimia albedine, & delectatur in viridi colore, qui est medius color. *Alia* ratio potest esse, quòd Dei justitia non desinit esse, opus bonum absque remuneratione, etiam in præsenti, sicut non desinit esse dedecus culpæ, absq; decore vindictæ. *Præterea* sicut mulier naturaliter gaudet cum peperit filium, si autem peperisset bufonem, vel serpentem, vel aliud cõtra naturam, doleret; sic anima gaudet quòd opus bonum fecerit, tanquam fructum sibi competentem, & contristatur de malo opere, tanquam de fructu contra naturam. Joan. 16. *Mulier cum parit*

Afflictio vitæ malorum ex scriptura probatur.

Passionum cruciatus.

Vitam bonorum jucundam faciunt.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

Testimonium S. Spiritus quid sit.

Cant. 1.

Gaudii de bono operatio.

1.

2.

3.

tristitiam habet, quia venit hora ejus. Cum autem peperit puerum jam non meminit pressuræ propter gaudium. Etiam in præsenti datur gaudium homini de fructu manuum suarum, Prov. ult. Et virtutes panem suum comedunt juxta illud Isa. 4. *Panem nostrum comedemus.* 10. *Decimum* est *securitas mentis*, quæ est quasi jugè convivium, ut legitur Prov. 15. Certi sunt viri sancti quòd malis pœnæ non nocebit eis, solùm sibi caveant in malo culpæ. In Psal. 22. *Si ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es.* Prov. 28. *Justus quasi leo confidens absque terrore erit.* 11. *Undecimum* est hoc, quòd Deus parcit viris justis à multis operibus laboriosis & periculosis, & etiam ipsimet sibi parcunt. Greg. Misericors Deus, quos tenerè diligit, ab extremis actionibus eos custodit. Nam & pater familias ad eum laborem servos dirigit, à quo subtiles filios abscondit, & inde veri filii sine vexatione decori sunt, unde servi in pulvere deturpantur. Item cessationem Deus à laboribus mundi imperat, sed vesana mens plùs se assequi aspera carnaliter, quàm tenere blanda spiritualiter gaudet. Habentes manna fastidiunt, & sæpè desiderant quæ non sine lachrimis comedunt. Contritio & infelicitas in viis talium, & viam pacis non cognoverunt. *Duodecimum* Psal. 13. 12. est hoc, quòd corda justorum à terrenis exaltata sunt, juxta illud Senecæ. Talis est sapientis animus, qualis mundus supra lunam. Semper illic serenum est. Gregorius. Omnes qui illicita appetunt, vel in hoc mundo aliquid videri volunt, depressis cogitationum tumultibus in corde comprimuntur. Idem. Contemptores mundi, quia nihil hujus mundi appetunt, nullis proculdubio in corde tumultibus comprimuntur. *Decimum tertium* est *amor sapientiæ*, ex quo amore accidit, quòd ipsi libenter student sapientiæ, vel libenter audiunt doctrinam. Senec. Nemo potest beatè vivere, nec tolerabiliter quidem, sine sapientiæ studio. Et beata quidem vita perfectæ sapientiæ efficitur, cæterum tolerabilis inchoata. Sap. 8. *Intrans in domum meam conquiescam cum illa. Non enim habet amaritudinem conversatio illius, nec tædium convictus illius, sed lætitiam & gaudium.* Eccl 23. *Nihil dulcius quam respicere in mandatis domini.* Moyses enim suscepit mandata Dei à domino. Quadraginta diebus & quadraginta noctibus fuit, quòd neque comedit neque bibit. Exod. 24. Et sufficit ei consolatio divinæ allocutionis. Multùm ei dissimiles sunt, qui tam citò tædio afficiuntur, quando dominus illis incipit loqui. Tunc Deus loquitur nobiscum, quando scripturam divinam legimus, vel eam ab alio audimus. *Decimumquartum* est hoc, quòd ipsi discretè regunt opera sua, ideò non habent tot molestias corporis sicut mali, neque etiam ita citò moriuntur, Eccles. 25. *Beatus qui habitat cum muliere sensata.* Mulier sensata est caro disciplinata: Seneca. Potest nostra providentia longiorem prorogare huic corpusculo moram, si voluptates, quibus major pars hominum perit, poterimus regere & coërcere. *Decimumquintum* est *magnitudo divini amoris.* Gen. 29. Videbantur Jacob dies pauci quibus serviebat pro Rachele, præ amoris magnitudine. Amor est jugum suave, & quidquid contrahitur cum tali jugo leve est Bernard. O jugum sancti amoris, quàm gloriosè laqueas, quàm suaviter premis! Augustin. Omnia seva & inhumana prorsus facilia aut pœne nulla efficit amor. *Decimumsextum* est hoc quòd viri justi voluntatem suam committant divinæ voluntati, unde sicut Dei voluntas impletur, ita & voluntas eorum. Augustin. Jugum Christi suave est & onus suum leve, quia qui huic jugo subjectus est, cætera ei subjecta erunt, & nihil ei repugnat. Non habent mali pacem, quia Deo resistunt. Job. 9. *Quis restitit Deo & pacem habuit?* Seneca. Vir bonus quidquid illi acciderit, æquo animo sustinebit. Scit enim hoc accidisse ex lege divina, ex qua universa procedunt. *Decimumseptimum* est *gaudium congratulationis*, quod dividitur in congratulationem capitis, id est, Christi, & membrorum. Congratulatio verò membrorum in congratulationem eorum, qui sunt de triumphante Ecclesia, & eorum qui sunt de militante. Magnitudo hujus gaudii in his, qui habent magnam charitatem, perpendi potest ex magnitudine gaudii, quam habet mater ex sublimatione filii sui, ut cum celebrat novam missam, vel fit Episcopus, vel aliter sublimatur, honorem filii reputat suum; sic Christianorum honorem & sanctorum debemus nostrum reputare. Joan. 14. *Si diligeretis me gauderetis utique quia vado ad patrem.* Quod potest intelligi ex similitudine membrorum corporis. 1. Corinth. 12. *Si gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra.* Totus mundus huic gaudio materiam ministrat. Et sicut cœlum & terra plena sunt gloria Christi, & etiam infernus, quia in nomine ejus flectitur omne genu, cœlestium, terrestrium & infernorum. Phil. 2. Sic etiam plena sunt materia hujus gaudii. Gloriam enim Christi suam debent reputare, qui charitatem habent, tanquam gloriam fratris sui, & ei congratulari. *Decimumoctavum* faciens ad jucunditatem bonorum, præcipuè illorum, qui aliquanto tempore in bono perseveraverunt, est *assuetudo.* Seneca. Ultima forma vivendi eligenda est, quam jucundam reddet consuetudo. Bernard. Etiam ponit tertium gradum illorum, quos animales vocat in religione consuetudinem vertisse in delectationem sive dilectionem his verbis. Initium boni in conversatione perfecta obedientia est, profectus corpus suum subjicere & in servitutem redigere; perfectio usu boni consuetudinem vertisse in delectationem. *Decimumnonum est spes præmii.* Ad Rom. 12. *Spe gaudentes. Vicesimum* est *pinguedo animi*, quæ in proficientibus invenitur quos Bern. vocat homines rationales, assignans tres gradus eorum, & in ultimo ponens hanc pinguedinem sive mentis affectionem in his verbis. Initium rationalis est intelligere quæ in doctrina fidei apponuntur homini, profectus ei talia præparare qualia ei præponuntur, perfectio cùm in affectum mentis transit judicium rationis. Primus gradus pertinet ad discentes, secundus ad scientes, & alios docentes, tertius ad habentes saporem spiritualem, condimentum scientiæ. Aliquando autem hæc pinguedo augetur per occasionem aliquam, ut per laudem divinam. In Psal. 62. *Sicut adipe & pinguedine repletur anima mea, & labiis exultationis laudabit os meum*, vel secundum aliam literam, *labia exultationis laudabunt nomen tuum.* Glossa. Sicca enim labia laudare non possunt. Qui hanc pinguedinem habet à vento vanæ gloriæ caveat sibi, meminerit enim scriptum esse. Levit. 3. *Omnis adeps domini erit jure perpetuo.* Hujusmodi pinguedo mundis cordibus datur, unde in Psal. *Pinguescent speciosa deserti*, &c. Facit etiam ad jucunditatem in viris perfectis gaudium contemplationis; cùm anima multùm illuminatur & afficitur, nondum tamen videt Deum facie ad faciem. A tali consolatione multùm impedit aliquos religiosos Hypocrisis, unde Job. 20. dicitur de Hypocrita. Non videat rivulos fluminis, torrentis, mellis & butyri. Rivuli fluminis secundùm Gregorium sunt dona Spiritus sancti. Gregor. Fluvius torrens est exuberans inundatio Spiritus sancti, quæ in contemplantem animam colligitur, qui spiritus nos melle & butyro faciat, quia quem repleverit divinitatis Christi dulcedine, & incarnationis fide lætificat. Mel enim desuper, id est, ex aëre cadens, dulcedinem divinitatis significat;

10.

11.

Deus quo modo nobis loquatur.

14.

15.

16.

butyrum verò quòd ex carne eſt, myſterium incarnationis Chriſti ſignificat. Auguſt. De gaudio contemplationis. Introduxiſti me domine in quandam inconſuetam dulcedinem, quæ ſi perficiatur in me, neſcio quid ſit vita æterna, ſi hæc non ſit. Bern. loquens de ſe: ſubitò, inquit, tanta mihi de me ſuborta eſt fiducia & infuſa lætitia, quarum terror in loco horroris, ubi præceſſerat timor. O ſi duraſſet. Iterum & iterum vivifica me domine in ſalutari tuo, ad videndum in bonitate electorum tuorum.

Contemplatio & Prædicatio ſeu Actio jungenda.

Et *nota* quòd vitam perfectorum debent partiri ſibi prædicatio & contemplatio. Gregor. Perfectus prædicator non eſt, qui propter contemplationis ſtudium operanda negligit, vel propter operationis inſtantiam contemplationem poſtponit. De hoc habemus exemplum in Chriſto, qui per diem in civitatibus miracula exhibebat, & ad orationis ſtudium in nocte pernoctabat. Speculando enim in Dei amorem ſurgitur, ſed prædicando ad proximi utilitatem reditur. Pſal. 41. *In die mandavit dominus miſericordiam ſuam & nocte canticum ejus.* Auguſtin. Si imponitur ſarcina juſti negotii ſuſcipienda eſt propter charitatis neceſſitatem, nec ſit omnimodò veritatis dilectio deſerenda eſt, ne ſubtrahatur ſuavitas & opprimat iſtam neceſſitas. Bern. Noli nimis inſiſtere oculis contemplationis: meliora ſunt ubera prædicantis. De ſomnio contemplationis legitur. Proverb. 3. *Quieſces & ſuavis erit ſomnus tuus.* Maximum gaudium bonorum eſt in viſione Dei facie ad faciem, quæ viſio conceditur aliquibus ſanctis etiam ante mortem, ut ſciant ad quantam jucunditatem venturi ſunt. Ad quod videtur pertinere illud. Job. 36. *In manibus abſcondit lucem & præcipit ei ut rurſus adveniat. Annunciat de ea amico ſuo quod poſſeſſio ejus ſit, & ad eam poſſit accedere.* Hac viſione vidit Paulus Deum. 2. Corinth. 12. Ubi dicit Auguſt. Neceſſe eſt abſtrahi ab hac vita mentem, quando in illius ineffabilis viſionis lucem aſſumitur, & non ſit incredibile quibuſdam ſanctis, nondum ita defunctis, ut ſepelienda cadavera remanerent, etiam iſtam excellentiam revelationis fuiſſe conceſſam. Cur ergo non credamus, quòd Apoſtolo doctori gentium rapto uſque ad excellentiſſimam viſionem voluit Deus demonſtrare vitam hanc in qua vivendum eſt in æternum? Ibidem etiam dicit Auguſtin. Quòd tertium cœlum eſt viſio, qua videtur Deus facie ad faciem. De hac viſione videtur loqui beatus Bernard. in Epiſtola ad fratres de monte Dei dicēs: ſic Deus dulciſſimè invenitur, ut diligētiùs quæratur. Hoc ergo ineffabile eſt, quod cū non niſi ineffabiliter videatur, qui vult videre cor mundet, quia nulla corporis ſimilitudine dormientis, nulla corporea ſpecie vigilantis, nulla rationis indagine, niſi mundo corde humiliter amantis videri poteſt, vel apprehendi. Hæc eſt enim facies Dei, quam nemo poteſt videre & vivere mundo. Hæc eſt ſpecies, cui contemplandæ aſpirat omnis, qui affectat diligere dominum Deum ſuum in toto corde ſuo, & in tota mente ſua, & in omnibus viribus ſuis. Ad quod etiam non deſinit excitare proximum ſuum, ſi diligit eum ſicut ſeipſum. Ad quod cùm aliquandò admiratur, in ipſo lumine veritas indubitanter videt prævenientem gratiam. Cùm ipſe repellitur, in ipſa cœcitate ſua intelligit puritati ejus non convenire immunditiam ſuam; & ſi amat, dulcè flere debet, & non ſine multo gemitu cogitur redire ad conſcientiam ſuam.

S. Pauli & aliorum SS. raptus quales viſiones fuerit.

Viſiones tales quibus contingant & quos effectus habeat.

III. Fructus pacis precioſitas ex duobus patet.

1.

Sequitur de tertio fructu ſcilicet de *pace*, quem fructum conſtat eſſe precioſum in hoc, quòd filius Dei ita frequenter voluit eam eſſe in ore ſuo & ſuorum. Lucæ 2. habuerunt fructum hunc in ore Angeli, *ſubitò enim facta eſt cum Angelo multitudo militiæ cœleſtis laudantium Deum & dicentium: gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus*, &c. Ipſemet filius Dei habuit in ore ſuo hunc fructum. Joan. 14. *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis.* Et Joan. 20 In duobus locis dixit *pax vobis.* Voluit etiam ut Apoſtoli hunc fructum haberent in ore ſuo. Matth. 10. *Introeuntes in domum ſalutate eam dicentes, pax huic domui.* Hoc ſignificatum eſt Gen. 8. in hoc, quòd columba ramum olivæ in ore ſuo reportavit. Oliva enim ſignum eſt quòd viri ſpirituales in ore ſuo deberent portare pacem, aut ad ea quæ pacis ſunt admonerent: Non habent pacem, ſed infernalem facem advocati, qui portant litem. Precioſitas etiam hujus fructus apparet ex hoc, quod filius Dei ita cārè emit fructum illum, morte enim ſua pacificavit mundum Deo. & adhuc pacem peccatorum paratus eſſet emere ſuo ſanguine, licet peccatores habeant totum culpandi minùs potentes ſint eo. Væ illis qui tam honorabilem pacem recuſant accipere: fructum illum reliquit ſponſus ſponſæ ſuæ Eccleſiæ, quando moriturus erat. Fructus ille *quadruplicem* habet virtutem. *Primo* Dei filio aſſimilat. Matth 5. *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.* Filij, inquam, per imitationem, tale officium habent in terra, quale filius Dei, qui pacificavit nos Deo patri. *Secundo* ad ſapientiam præparat, dum oculum cordis mundat. Matth. 3. *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* Tantæ munditiæ eſt pax quòd aquam mundantem cætera mundat. Cor enim mundatum clariùs videt. Aqua turbida non reddit imagines, ſed poſtquam quievit. Sic eſt de corde humano. Eccleſiaſtici 38. *Sapientiam ſcribe in tempore vacuitatis, & qui minoratur actu ſapientiam percipiet.* Ideò dicitur in Pſal. 33. *Videte*; ſuppl., *primo*: & poſt, *quoniam ſuavis eſt Dominus*, &c. Unde Eccleſiaſtæ 9. *Verba ſapientum audiuntur in ſilentio*, ibi ſcilicet cor ſilet à tumultu pravarum cogitationum & affectionum. *Tertio* locum Deo præparat. Unde Pſal. 75. *in pace factus eſt locus ejus.* Stude ut fructum iſtum Deo apponas, & habebis Deum ad convivium tuum. Unde 2. Corinth. ult. *Pacem habete, & Deus pacis erit vobiſcum. Ultimo* pacem æternam dat. Iſa. ult. *Erit ſabbatum ex ſabbato.* Qui enim hic pacem amaverunt, in futuro pacem habebunt, qui non amaverunt, non habebunt. Iſa. 32. *Sedebit populus meus in pulchritudine pacis in tabernaculis fiducia & in requie opulenta.* Octo verò ſunt quæ pacem peccatoris impedire videntur, ſcilicet ira, odium, lis, bellum, ſolicitudo mundi, tumultus exterior, inquietudo quoad locum, & moleſtia, quæ eſt contra voluntatem ſuſtinentis, unde qui vult pacem habere, ſtudeat ab his cavere.

Vis quadruplex inest huic fructui.

1.

2.

Pacis quanta ſit munditia.

3.

Pacem impedientia octo.

IV. Fructus. Et maxime neceſſarius, ſub eo latet magna dulcedo.

Sequitur de quarto fructu qui eſt *patientia*, quo fructu nullus videtur eſſe magis neceſſarius in hac valle miſeriæ, ubi inter tot mala ſumus. Hic fructus ſolidus cibus eſt duritiam habens in cortice, ſed ſub illa duritia latet magna dulcedo, & quia Deus tribulatos conſolatur etiam in præſenti; & quia tribulatio via eſt ad æternam dulcedinem. Ad Hebr. 12. *Omnis diſciplina in præſenti quidem non videtur eſſe gaudii ſed mœroris, poſtea autem fructum pacatiſſimum exercitatis per eam reddet juſtitiæ.* Cujus fructus *quadruplex* virtus eſt. *Prima* eſt quòd hominem facit plus quam fortem. Proverb. 16. *Melior eſt patiens viro forti, & qui dominatur animo ſuo; expugnatore urbium.* Sine dubio major eſt virtus in patiendo mala; quam in agendo fortia, & ideò melior eſt patiens quam fortis. Seneca. Magni animi eſt injurias in ſumma patientia pati, & nobilior triumphus eſt & utilior victoria ſui ipſius quam expugnatio urbium. Multi malos civitates expugnaverunt, qui tamen ſeipſos non vicerunt. Qui ſe vincit, contra omnia fortis eſt ſecundùm

Vim habet quadruplicem.

1.

Victoria ſit quanta ſit.

verbum ſapientis. Qui ſeipſum vincit, non ſolùm urbem, ſed etiam regnum cœlorum capit. Matth. 11. *Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Seneca. Faciliùs eſt totam gentem, quàm unum vincere. *Secundo* facit hominem multùm ſapientem. Proverb. 14. *Qui patiens eſt, multa gubernatur ſapientia.* Cujus ſignum eſt hoc, quòd Deus qui eſt ſapientiſſimus, eſt patientiſſimus, ultimum enim quod ipſe faciet erit judicium, ubi ipſe vindicabit injurias ſuas. In eodem. *Qui impatiens eſt, exaltat ſtultitiam ſuam.* Et iterùm in eodem. *Impatiens operatur ſtultitiam. Tripliciter* autem ſapiens eſt homo patiens. *Primo* quia ſapienter adquirit, ſcilicet ſine labore, mala pœnæ, quæ ſunt velut aurum & argentum & lapides pretioſi ad fabricandum coronam perpetuam, libenter recipiendo. Bernard. Si patientia noſtra crudeli miſeratione minuitur, paulatim gemmis corona noſtra privatur. *Secundo* ſapienter cuſtodiendo. Patiens cùm aliqua ſibi auferuntur, ſtudet ea quæ remanent diligentiùs cuſtodire: econtrariò impatiens, ſi auferatur ei terra, ipſe aufert ſibi cœlum, dum vult ſe vindicare; ſi auferatur ei modicum terrenum, ipſe etiam projicit omnia bona ſua ſpiritualia. *Tertio* meliorando quæ adquirit, dum mala in bona convertit, patienter ea portando. Rom. 8. *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Tertio* patientia cuſtodit hominem à nocumento mortiferi, ſi quid biberit. Convicium ſi impatienti diceretur, ei eſſet mortiferum; patienti vero ſalubre eſt, quod eſt unum de ſpiritualibus miraculis. Ideo videtur Gregorius dixiſſe illud in Dialogo. Ego quidem virtutem patientiæ ſignis & miraculis majorem puto. Ad patientiam videtur pertinere illud. Iſa. 43. *Cum tranſieris per aquas, tecum ero, & flumina non operient te.* Cùm ambulaveris *in igne, non combureris.* Hoc eſt quod Moyſes vidit. Exod. 3. quod rubus igne arderet, & non comburebatur, quia vir patiens in tribulatione non deterioratur. *Quarto* verò patientia hominem coronat. Hieron. Quis Sanctorum ſine patientia coronatus eſt? Etiam à cunabulis Eccleſiæ non defuit iniquitas premens & juſtitia patiens. Patientes habent literas Evangelij quod regnum cœlorum ipſorum ſit. Matth. 5. *Beati qui perſecutionem*, &c.

Patiens eſt ſapiens tripliciter.

Patientia quantum ſit miraculum.

Sequitur de quinto fructu qui eſt *longanimitas* & conſiſtit in ſuſtinendo & expectando Deum, ad quod monemur in Pſal. 16. *Expecta Dominum, viriliter age*, &c. Et eſt *triplex* ratio quare debemus Deum exſpectare & ſuſtinere. *Prima* eſt quia nihil meliùs poteſt expectari. Unde Gloſſa ſuper illum locum, aliud expecta, aliud deſidera, ſi majus, ſi ſuavius inveneris. *Secundo* quia non fallit debito modo expectantem. Pſal. 24. *Univerſi qui ſuſtinent te, non confundentur.* Auguſt. Non negatum putes, ſi non accipis: ſi differtur, non aufertur. Gregorius. Nemo qui tardiùs auditur, credat quod à ſuperna curia negligatur. *Tertio* quia ad utilitatem noſtram differt. *Triplici* verò utilitate differt Deus dare electis quod petunt. *Primo* ut affliction exſpectationis cruciati & purgati digni ſint illud accipere. Gregorius. Electorum vota Dominus differens cruciat, crucians purgat. *Secundo* ut deſiderium creſcat. Gregorius. Sæpè vox noſtra eò perficitur, quod differtur. Et cùm ſuperficie tenus petitio noſtra negligitur, vota noſtra altiùs in cogitationum radice complentur. Sic & ſemina meſſium gelu preſſa ſolidantur, & quò ad ſuperficiem tardiùs exeunt, ad frugem multipliciora conſurgunt. Idem. Sancta deſideria dilatione creſcunt; ſi autem dilatione deficiunt, deſideria non fuerunt. Auguſtinus. Si aliquando Deus tardiùs dat, commendat dona, non negat. Diu deſiderata dulciùs obtinentur, citò autem data vileſcunt. Servat tibi Deus quod non vult citò dare, ut & tu diſcas magis magna deſiderare. *Tertio* ut obtentum meliùs cuſtodiatur. Gregor. Tanto validius quis tenet cùm invenerit, quanto tardiùs quod quærebat invenit. Habet autem iſte fructus *quadruplicem* virtutem. *Prima* quod omnia alia bona cuſtodit. In una hora longanimitas tantum facit, quantum cæteræ virtutes triginta, vel pluribus annis fecerunt, quia non eſt minor virtus quàm quærere, parta tueri Si ultima hora longanimitas non perſeveraret, omnia bona facta amiſſa eſſent. Unde dum ea cuſtodit, quodammodo ea tribuit, ideò dicitur. Eccleſiaſtici 2. *Va his qui perdiderunt ſuſtinentiam*, quia per omnia perdiderunt. *Secundo* quia hominem Deo fidelem reddit. Soli longanimes Deum in tribulatione non deſerunt, & ideò meritò audituri ſunt illud dulce verbum. Lucæ 22. *Vos eſtis qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis, & ego diſpono vobis ſicut diſpoſuit mihi pater meus regnum. Tertio* cùm omnes virtutes mereantur mercedem, hæc recipit bravium. Currunt aliæ, ſed hæc comprehendit. 1. Corinth. 9. *Omnes quidem currunt, ſed unus accipit bravium*, &c. Longanimitas ſive perſeverantia eſt ſingularis filia ſummi regis, quia hæres regni cœleſtis. *Quarto* coronam augmentat. Eccleſiaſtici 2. *Conjungere Deo & ſuſtine, ut creſcat in noviſſimo vita tua.* Magni principes volunt ſibi fieri magnam credentiam, ſed tardius ſolvunt, & offenduntur cùm aliquis nimis citò vult ſibi ſolvi. Eccleſiaſtici 10. *Hodie fœneratur quis, & cras expetit, & odibilis eſt hujuſmodi.*

V. Fructus. Loganimitatis in quo conſiſtat. Deus eſt expectandus ob tria. I.

3. Deus differt dare quod petitur ob tria. 1. 2.

Sequitur de ſexto fructu qui dicitur *bonitas*, id eſt dulcedo animi ſecundùm Gloſſam. Qui fructus pretioſus eſt, quia non ſolum dulcis, ſed ipſa dulcedo, & tanta ducedo, quod totum mare hujuſmodi dulcorat. Bernard. Quid non temperabit illa dulcedo, quæ mortem quoque facit dulciſſimam? quæ reſiſtere poteſt aſperitas unctioni illi? Habet autem fructus ille *quadruplicem* virtutem. *Primo* propriam corruptionem hominis ſanat. Proverbiorum 16. *Dulcedo animæ ſanitas oſſium. Secundo* ab igne tribulationis animam ſervat, ita quod capilli bonarum cogitationum non pereant ibi, ſicut figuratum eſt Daniel. 5. in tribus pueris miſſis in fornacem, ubi ſic legitur: *Et non tetigit eos omnino ignis, neque contriſtavit, nec quicquam moleſtiæ intulit.* Et poſt in eodem: *& capillus capitis eorum non eſt aduſtus.* Hæc dulcedo videtur eſſe ros ille, de quo ibidem: *& fecit medium fornacis quaſi ventum roris flantem. Tertio* verò gratiam in corripiendo trahit, unde legitur figurata eſſe per manna, quod erat in arca Teſtamenti cum virga Aaron & Tabulis. Hebr. 9. In virga intelligitur correctio, in tabulis diſcretio, in manna dulcedo. Quæ tria debet habere Prælatus, virgam correctionis, cum diſcretione tamen & dulcedine. *Quarto* in prædicatione proficere facit Proverb. 16. *Qui ſapiens eſt corde, appellabitur prudens, & qui dulcis eloquio, majora reperiet.* Majora, inquam, lucra in præſenti, & majora præmia in futuro. Prædicando enim multùm lucrabitur Deo, & in futuro habebit auream & aureolam. Eccleſiaſtici 6. *Verbum dulce multiplicat amicos*, amicos inquam, Deo.

Sequitur de ſeptimo fructu qui dicitur *benignitas* ſive *liberalitas*. Iſtum fructum patet eſſe precioſum ex hoc, quod eſt nobilium perſonarum. Unde etiam dicitur liberalitas, eò quod liberorum ſit hominum Avaritia eſt hominum ſerviliùm, ſed largitas nobilium. Quanto aliquis eſt liberaliòr tanto nobilior, unde videmus ſolem & alia corpora cœleſtia, quæ ſunt nobiliora, liberaliùs & diffuſius communicare bona ſua. Leo etiam qui dicitur rex animalium, eſt anima communicativum, ſecundùm

secundùm Philosophum. Habet autem fructus ille *quadruplicem* virtutem. *Prima* est, quòd facit hominem amari, & hæc adeò efficax est quòd inimicos amicos facit. Unde Proverb. 21. *Munus absconditum extinguit iras, & donum in sinu indignationem maximam.* Et ejusdem 25. *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum. Si sitit, da illi aquam bibere. Prunas enim congregabis super caput ejus*, id est, eum accendes ad diligendum te. Inter eos verò qui amici sunt deficit amicitia, nisi ea muneribus conservetur; dando enim & accipiendo matres & filiæ amicæ sunt, ut vulgariter dicitur. *Secundo* facit honorari. Proverb. 22. *Victoriam & honorem adquiret qui dat munera.* Et ejusdem 18. *Donum hominis dilatat viam ejus*, &c. *Tertio* Deo assimilat, qui liberalissimus est. Seneca. Qui dat beneficia, Deum imitatur: qui repetit, fœnerator est. Specialiter verò imitatur Deum homò misericors, quiâ liberalis est pauperibus. Abraham Deum maximè imitabatur, qui nihil judicavit, quam misereri, preciosius. *Quartò* hominem ad bonum finem perducit, ideò inquit Hieronymus. Non memini me vidisse mala morte mortuum, qui liberalem ante duxerit vitam.

VIII. Fructus qualis sit.

Sequitur de octavo fructu qui dicitur *mansuetudo* sive *tractabilitas*, qui est preciosus & delicatus. Psal. 36. *Mansueti hæreditabunt terram.* In quo insinuatur hujus fructus preciositas, cùm pro mansuetudine terra promissionis habeatur: *& delectabuntur in multitudine pacis*, ecce delectabilitas. Homines immansueti in turbatione & amaritudine animi frequenter sunt. Habet autem ille fructus quatuor virtutes. *Prima* est quòd hominem conservat. Unde Ecclesiastici 10. *Fili in mansuetudine serva animam tuam.* Homines immansueti frequenter franguntur per impatientiam, vel igne iræ succenduntur. *Secundo* amorem & gratiam homini comparat. Unde Ecclesiastici 3. *Fili in mansuetudine opera tua perfice, & super hominum gloriam diligeris.* Legitur Ecclesiastici de Moyse, quòd erat dilectus deo & hominibus. Cujus causa tangitur. Num. 12. Ubi dicitur, quòd Moyses erat mitissimus hominum qui morabantur in terra. Mansuetudo est velut adamas, attractivæ enim naturæ est. Unde Ezech. 3. *Ut adamantem & silicem dedi faciem tuam.* Patientia enim facit hominem ut silicem, mansuetudo ut adamantem. *Tertio* corripit utiliter, unde in Psal. 89. *Quoniam supervenit mansuetudo, & corripiemur.* Ultimo salutem æternam tribuit, juxtà illud. Psal. 45. *Cum exurgeret in judicium Deus, ut salvos faceret omnes mansuetos terræ.*

Vis ejus quadruplex.

1.

2.

Mansuetudo est similis adamanti.

3.

4.

IX. Fructus. Preciosus est propter duo.

Sequitur de nono fructu, scilicet de *fide*, quem fructum patet esse preciosum *Primo* ex hoc, quòd Deus amat talem fructum, juxta illud Ecclesiastici 1. *quod beneplacitum est Deo fides & mansuetudo.* *Item* ex hoc quod raro invenitur, rarum enim preciosum est. De raritate ejus legitur. Proverb. 20. *Multi misericordes vocantur, virum autem fidelem quis inveniet?* Habet autem *quatuor* virtutes. *Prima* est quod hominem facit laudari. Proverb. 28. *Vir fidelis multum laudabitur. Secundo* facit exaltari. Matth. 24. *Quis putas est fidelis servus & prudens, quem constituit dominus super familiam suam.* Licet duo innuat hæc littera esse in eo qui promovendus est fidelitatem scilicet & providentiam, fidelitatem tamen præponit. *Tertio* facit hominem multum amari à Deo & à domino terreno. Ecclesiastici 33. *Si est tibi servus fidelis, sit tibi quasi anima tua.* quasi frarrem sic eum tracta. *Quarto* facit coronari. Matth. 25. *Quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam.*

Virtutes quatuor habet fidelitas.

X. Fructus.

Sequitur de decimo qui *modestia* dicitur, quem fructum constat esse preciosum ex eo quod magnorum hominum est. Seneca. Magni animi est magna contemnere, ac mediocria malle, quam nimia velle. Homo parvi animi vincitur à magnitudine rei quæ sibi offertur, & inclinatur etiam ad faciendum inhonesta, & ad portandum etiam onus importabile. Valdè etiam bene redolet fructus ille, unde ad Philip. 4. *Modestia vestra nota sit omnibus hominibus*, id est, rationabilis conversatio dicit Glossa. Hanc vult Apostolus notam esse omnibus hominibus, ut odore ejus, si mortui sint, vivificentur, si vero vivi, confortentur. Et habet fructus ille *quadruplicem* virtutem. *Prima* est, quod hominis vitam servat tam spiritualem, quàm carnalem, sive corporalem. Seneca. Mediocria, utilia. Quæ sunt nimia vita, eo quod superflua nocent. Sic segetem nimia sternit uberras, sic rami fructuum onere frangunter, sic ad maturitatem nunquam pervenit nimia fœcunditas. Idem. quandoque amicus nocet quem immoderata fidelitas rumpit. *Secundo* vitam jucundam facit, sicut è contrario nimietas injucundam Boët. Paucis minimisque natura contenta est, cujus satietatem, si in superfluis urgere velis, aut injucundum fiet quod infuderis, aut noxium. *Tertio* Deo assimilat, qui in numero, pondere & mensura omnia disposuit. Sap. 11. Bern. Non deò largior esse velis, Idem. Non pudeat concham non esse fonte profusiorem. *Quarto* facit hominem sufficientem, sicut è contra prodigalitas facit hominem indigentem, ut de filio prodigo, qui ad tantam indigentiam pervenit Luc. 15. Seneca pecuniam magnam habet quis? si avarus est, non habet, si prodigus, non habebit.

Pretiosum reddit duo.

1.

Vim habet quadruplicem.

1.

2.

3.

4.

XI. Fructus quam sit pretiosus. Virtus ejus est quadruplex.

Sequitur de undecimo fructu qui dicitur *continentia*, quem fructum patet esse preciosum, ex illo verbo Ecclesiastici 26. *Omnis ponderatio non est digna continentis animæ.* Et est *quadruplex* virtus hujus fructus. *Prima* est, quod vitam prolongat tam spiritualem quam corporalem. Seneca. Potest nostra providentia longiorem prorogare huic corpusculo moram, si voluptates, quibus major pars ejus perit, poterimus regere & coercere. Ecclesiastici 37. *Qui abstinens est, adjiciet vitam. Secundo* ad jucunditatem spiritualem præparat, juxta illud. Psal. 76. *Renuit consolari anima mea*, &c. Bern. Delicata est divina consolatio, & non datur admittentibus alienam. Dominus non vult satiare plenos, vel potare ebrios. *Tertio* Deum & angelos lætificat. Gen 21. legitur quod Abraham fecit grande convivium in die ablactationis filii sui: sic Deus gaudet cum aliquis filius suus separatur à lacte temporalis consolationis. Tullius. Si cibis & potibus parciùs uteremur, & nos immaculatos custodiremus, frueremur consortio & affabilitate Deorum, id est, angelorum. *Quarto* à pessimo hoste quem habemus nos custodit, scilicet à voluptate. Ecclesiastæ 7. *Inveni amariorem morte mulierem.* Hæc mulier voluptas est, quæ corpus morte temporali interficit, & æterna morte interficit corpus & animam. Seneca. Voluptates inter res vilissimas præcipuè æstima, quæ more latronum nos amplectuntur ut strangulent. Idem. Quis hostis in quenquam tam contumelioslus fuit, quàm in quosdam in quibus voluptates sitæ sunt. Non enim sufficit voluptari hominem excæcare, immo eum quandoque paraliticum facit, vel aliter affligit.

1.

2.

3.

4.

Voluptas quantus sit hostis noster.

XII. Fructus. Preciosus cur sit. Vis ejus est quadruplex

Sequitur de duodecimo fructu qui *castitas* dicitur, quem fructum patet esse preciosum ex hoc, quod ad sponsam regis cœlestis pertinet, cujus *quadruplex* est virtus. *Primo* animæ facit miræ pulchritudinis Sap. 4. *Quàm pulchra casta generatio*, &c. *Secundo* angelis assimilat. Bern. quid castitate decorius, quæ de homine angelum facit? Differentes inter se homo pudicus, & angelus, sed felicitate non virtute. Et si castitas angeli felicior, hominis

tamen fortior esse cognoscitur. *Tertio* ad modum balsami hominem à spirituali corruptione conservat Bern. Castitas instar balsami odoriferi, quo condita cadavera vel corpora incorrupta servantur, sensus & artus continet & constringit *Quarto* in statum gloriæ hominem quodammodo ponit. Bern. Castitas sola in hoc mortalitatis loco & tempore statum immortalis gloriæ repræsentat.

V. Folia ligni vitæ quæ sint & ad quid prosint.

Sequitur de foliis ligni vitæ quæ sunt ad sanitatem gentium, de quibus foliis breviter expediemus nos. Hæc folia sunt Dei mandata, quæ adeò salubria sunt, ut qui custodierit ea, malum non habeat. Ecclesiastæ 8. *Qui custodit præceptum, non experietur quicquam mali.*

Epilogus. Invectimus in negligentes dona S. Spiritus.

Ex prædictis patet beatum esse cui datum est habere lignum vitæ in corde suo, & hîc paradisum initiare. Econtrario væ illis, qui potiùs volunt hîc imitari infernum, & potius volunt habere lignum mortis in corde suo, quàm lignum vitæ. Lignum mortis est spiritus malignus, lignum vitæ est Spiritus sanctus. Joël. 1. *Ficum meam decorticavit, nudans spoliavit eam*, &c. Decorticatio ista est remotio exterioris honestæ conversationis, quam decorticationem multi religiosi faciunt, qui in eis Spiritum sanctum extinguunt, contra illud. 1. Thessal. 5. *Spiritum nolite extinguere.* Væ etiam illis, qui cùm lignum vitæ habeant, negligunt tamen fructus ex eo colligere, & rarò prædictis fructibus vescuntur.

DE EADEM DOMINICA.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Hic sermo ostendit nos Christi esse duplici modo, & secundi modi sex signa esse. In fine additur aliquid de Crucifixione & cruce hominis Christiani.

SERMO LXXXVIII. Christi sumus dupliciter.

Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum viciis & concupiscentiis. *Gal.* 5.

I. Omnes sũt Christi iure triplici.

Dupliciter dicitur aliquis esse Christi, vel de jure, vel de mandatorum ejus impletione. Primo modo omnes homines sunt Christi. Psal. 23. *Domini est terra & plenitudo ejus*, &c. Et alibi Ps. 2. *Postula à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam. Triplici* jure sunt omnes homines Christi, scilicet, *creatione, conservatione, emptione. Creatione,* quia creatura necessariò est creantis, cùm eam faciat non ex materia aliena, sed ex nihilo, ipse enim dat esse & materiæ & formæ. Item facit non precio conductus, sed gratis, juxta illud Bern. Propter temetipsum Deus fecisti omnia, & qui sibi vult esse & non tibi, inter omnia nihil incipit esse. Quadruplici ratione potest aliquis habere dominium in re aliqua quæ fit; vel quia illam facit, vel ratione materiæ quæ sua est, vel quia facientem conducit, vel quia propter eum fit. Sed nulla harum rationum facit ad hoc, quòd creatura alterius sit quàm creantis. Si verò postquam creata est, det eam Deus alicui, non dabit eam nisi creaturæ suæ; unde adhuc sua erit. Non potest etiam creatura, propriè loquendo, à Deo emere aliquid, cùm non habeat unde solvat ei, nisi rebus Dei. 1. Paralip. ult. *Tua sunt* (domine) *omnia, & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi. Iure* etiam *conservationis* est creatura ipsius creantis, desineret enim esse nisi creator eam in esse conservaret. Gregorius. Esse omnium quæ de nihilo sunt in nihilum tenderet, nisi creator ea in esse conservaret, & nisi auctor omnium manu regiminis retineret. Unde, cùm non minor sit virtus quàm quærere, parta tueri, creatura jure erit illius, à quo solo potest conservari. *Iure* etiam *emptionis* sunt omnes homines Christi, tanti enim emit, ut meritò solus eos possideat. 1. Corinth. 6. *Empti estis precio magno*, &c. Plus tenetur homo Deo pro beneficio suo redemptionis sive emptionis quã creationis Bern. qui me semel dicendo fecit, in reficiẽdo & dixit multa, & gessit mira, & pertulit dura, sed & indigna. In primo opere me mihi dedit, in secũdo verò se dedit. Datus ergo & redditus, me pro me debeo, & bis me debeo. Quid Deo tribuam pro se? nam etiamsi millesies me rependere possem, quid sum ego ad dominum? constat, cùm bonũ esset damnatis non natos fuisse, quòd meliùs esset homini, quod non crearetur, quã quòd non redimeretur. Secundo modo pauci homines sunt Christi. Hebr. 2. *Nunc autem nec dum videmus omnia subjecta ei.* Tamen paucitas illa prævalet multitudini malorum. Psal. 15. *Funes ceciderunt mihi in præclaris*, &c. Sicut lapides precioſi pauciores sunt lapidibus cõmunibus, sed unus precioſus valet infinitos lapides communes, & acervus frumenti minor est acervo paleæ, sed tamen prævalet acervus frumenti: sic unus bonus prævalet mille malis, juxta illud Ecclesiastici 16. *Melior est unus timens Deum, quã mille filii impii.* Et quantò pauciores sunt, tantò glorioſius est esse de numero illorum. Et notandum quòd *triplici* ratione multum optandum est hominẽ esse de parte Dei. *Primo* quia magna dignitas est servire Deo, cui servire regnare est. Si servẽs regi pari est comiti, ut vulgariter dicitur, quantæ dignitatis est serviens regi cœlesti? Eccles. 10. *Magnus est judex, & potens in honore, & non est major illo, qui timet Deum. Secundo* propter hoc, quia qui non habet deum pro domino, pessimum habet dominum, quia diabolum. Non potest homo esse absque domino, sicut fatui homines credunt. Job 11. *Vir vanus in superbiam erigitur, & tunquã pullum onagri se liberum natum putat. Tertio* quia Deus est valdè bonus Dominus David Psal. 143. *Laudate dominũ quoniam bonus* Ideò verò dicimus Deũ bonum Dominum, quia est *benignissimus præceptor, fortissimus protector*, & *liberalissimus retributor.* Benignitas in præcipiendo in hoc attenditur, quòd ipse præcipit tantum honesta & utilia nobis non sibi. Ipse enim bonorũ nostrorum non eget Isa 48. *Ego Deus tuus docens te utilia.* Et Sap. 8. dicitur de sapientia increata, quæ est ipse filius Dei. *Sobrietatem & prudentiam, docet, & justitiã & virtutem, quibus utilius nihil est in vita hominibus.* Fortitudo verò ejus in protegendo patet ex hoc, quod ipse est omnipotens. David Psal. 26. *Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo?* Liberalitas verò retributionis patet in hoc, quod & pauperibus servientibus sibi dat regnũ, unde & pro tali regno tali domino libenter deberet servire pauperes, qui parũ vel nihil possunt lucrari cum divitibus hujus mundi. De magnitudine autẽ mercedis, quã dat dominus, tangitur. Gen. 15. ubi Deus dicit ad Abrahã. *Noli timere Abrahã, ego protector tuus sum & merces tua magna nimis*, &c. Propter has rationes beatũ se deberet reputare qui signa aliqua habet, quòd sit de parte Christi. David. I. s. 143. *Beatus populus cujus est dominus Deus ejus.*

Sex vero signa sunt quibus perpenditur, utrum aliquis sit de parte Dei. *Primum signum* docet nos ipse Deus. Joan. 8. *Qui ex Deo est, verba Dei audit.* Verisimile est quod verba Dei non impleat qui non dignatur ea audire. Unde signũ est quod ille, qui non vult audire verba dei, non sit servus ipsius. Dominus ex obedientia cognoscit suos. Lucæ 6. *Quid vocatis me Domine Domine, & non facitis quæ dico.* Non videtur esse dominus castri, qui non habet ingressum in illud. Aures quasi quædam portæ sunt, per quas ad animam ingreditur Deus, oculi vero & sensus ceteri portæ sunt, per quas diabolus frequenter egreditur cũ vanitate mundi. Non videtur ergò Christus esse dominus castri illius, ubi portæ indifferenter aperiuntur hosti suo, scilicet diabolo, & ei claudun-

2. Conservationis.

3. Emptionis.

clauduntur. Justũ esset, ut qui totum hominẽ creavit & sanguine suo redemit, inde saltem aures possit habere quando vellet. Et qui eas apertas habẽt, quando mors eorum vult intrare, aperire deberent eas libenter, quando vita vult intrare. *Secundum signum* est *humilitas*, unde Glossa ex Greg. Super illud Job 41. *Ipse est rex super universos filios superbiæ*, iste est titulus diaboli, sicut humilitas Christi, quo signo uterque exercitus dignoscitur. Item Gregorius evidentissimum signum reproborum est superbia, humilitas electorum. quam ergo quisque habeat, cum cognoscitur, sub quo rege militet, invenitur. Solent multũ timere homines quando aliquod certum signum vident mortis suæ temporalis, nec mirum, cùm ipse dominus morte adappropinquante secundũ sensualitatẽ multũ timuerit; quantum ergo deberent timere superbi, qui evidentissimum signum æternæ mortis in se cognoscunt? Eõ modò quo aliquis in area sua inter paleas & granum distinguit, paleam enim, quæ levis est fert ventus secum, grano propter ponderositatem tenente locũ infimum. Sic Deus distinguit inter suos & non suos, illos enim, quos ventus superbiæ ducit quò vult, à se abjiciet. Unde Matth. 3. *Permundabit aream suã, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igne inextinguibili. Tertium signum* est *mutua dilectio*. Unde Joan. 13. *In hoc cognoscent omnes quod discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem*. Sicut dilectio est signũ quod aliquis sit ex parte Christi, sic odium signũ est, quod aliquis sit ex parte diaboli, quia *qui odit fratrem suum homicida est*. 1. Joan. 3. Sicut diabolus homicida erat Joan. 8. Et *nota* fatuitatem aliquorũ qui signa contraria volunt habere in se, dum scilicet volunt amare amicos & odire inimicos, quorũ alterum est signum Diaboli, & reliquum Christi. Quasi aliquis posset duobus dominis servire, Christo scilicet & diabolo, non attendentes scriptum esse. Matth. 6. Quòd nemo potest duobus dominis servire. Cùm lupi non habeant odium inter se, licet ad canes habeant, qui sunt alterius speciei; & cũ serpentes non habeant odiũ inter se, licet habeant ad mulierem & semen ejus. Gen. 3. mirũ est quomodo homines habeant odium inter se? *Quartum signum* est *circumcisio spiritualis* sicut enim Deus carnalem populum Judaicũ carnali circumcisione distinxit ab aliis pópulis, sic spirituali circũcisione veros Israëlitas distinxit à non veris. In circumcisione carnalium magno gravamine aliquid de proprio corpore abscindebatur, & hoc præcipuè fiebat in ætate tenera: sic in spirituali circumcisione amputanda est superfluitas seu voluptas, & remanere debet necessitas, licet in faciendo sit gravamen, ideò enim virtus est ibi, quia difficultas est in faciendo illud, est enim virtus placitis abstinuisse bonis. Facilius autem fit illud si homo talibus in juventute assuescat. Ad hanc spiritualẽ circumcisionem monemur. Deut. 10. ubi sic legitur. *Circumcidite præputiũ cordis vestri.* & Jerem. 4. *Circumcidimini Domino, & auferte præputia cordium vestrorum*. Nono verò ejusdem cõminatur Deus omnibus illis qui non habent hanc circumcisionem dicens: *Visitabo super omnem qui incircumcisum habet præputium. Quintum signum* est illud, de quo hîc dicitur, *qui Christi sunt carnem suam crucifixerunt*, &c. Et *notandum* quòd Christus crucem portavit. Joan. 19. *Et bajulans sibi crucem, exivit in eum, qui dicitur calvariæ, locum*. Et vult suos cruce esse signatos, ad minus cruce pœnitentiæ. Matth. 10. *Qui non accipit crucem suam & sequitur me, non est me dignus*. Christus tantùm odivit peccatum, quod voluit crucifigi, ut peccatum secũ crucifigeretur. August. Cùm innocens occiditur, peccatum crucifigitur. Simile odium debent habere illi qui Christi sunt ad peccatum, ut non timeant carnem suam cruciari, si peccatum in ea destruant. *Sextum signum* est *misericordia*. Hoc signo distinguet Deus suos in die judicii, ut habetur. Matth. 25. quando dicet suis: *Venite benedicti*, &c. Et *nota* quod misericordibus venit benedictio à tribus partibus. *Primo* ab illis quibus dant eleemosynam juxta illud. Job 29. *Benedictio perituri super me veniebat. Secundo* à populo. Proverb. 22. *Qui promptus est ad misericordiam benedicetur*. & Ecclesiastici 31. *Splendidum in panibus benedicent labia multorum. Tertio* à domino. Psal. 23. *Hic accipiet benedictionem à domino*. Immo Deus misericordes benedictos vocat in verbo proposito, & æterna gloria vocatur benedictio. Judic. 1. ubi dicit Axa patri suo: *da mihi benedictionem*. Ac è contrario immisericordibus venit maledictio ex diversis, scilicet à paupere & à populo. Proverb 11. *Qui abscondit frumenta maledicetur in populis*. Item tales maledicentur à Deo. Matth. 25. *Discedite à me maledicti*.

Et nota quod talis potest esse ratio quare hi qui sunt ex parte Christi, carnem suam crucifigunt cum vitiis & concupiscentiis, quia guerra ad mortem est inter Christum & diabolum. Vult Christus eos qui capiuntur ex parte diaboli crucifigi. Unde cùm caro receptatrix sit inimicorum Christi, scilicet peccatorum juxta illud. Rom. 7. *Non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum*, vult Christus eam crucifigi. Vitia verò sunt crucifigenda quia important peccata. Desideria verò sive concupiscentiæ ideò debent crucifigi, quia militant adversus animam. 1. Petri 2. *Obsecro vos tanquam advenas & peregrinos abstinere vos à carnalibus desideriis*, &c. Item notandum quòd crux Christiana constat ex *quatuor brachiis*. Brachium ex parte superiori est stultitia, qua viri sancti in hoc mundo stulti reputantur, cùm tamen verè sint sapientes. 1. Corinth. 4. *Nos stulti propter Christum*, &c. Et ejusdem 3. *Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat, ut sit sapiens*. Secundum brachium à parte inferiori est paupertas. Brachium à dextris est temporalis molestia, ad Hebr. 11. *Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti*, &c. Brachium à sinistris est contumelia. 1. Corinth. 4. *Tanquam pangamenta hujus mundi facti sumus, omnium peripsema usque adhuc*. Dicitur autem peripsema aliquod purgamentum rei.

1. Humilitas Electorum, superbia Reproborũ est signum ideo valde timenda.

2. Dilectio mutua.

Odium etiã inimicorũ quam sit inconveniens.

3. Circumcisio spiritualis, quid sit & qui similis sit carnali.

4. Misericordia. Misericordes benedicuntur à tribus.

Immisericordes à tribus maledicuntur.

5. Crucifixio carnis. Qui fiat imitatione Christi.

Vitia & concupiscentiæ Carnis cur crucifigenda sunt.

Crux Christiani hominis habet quatuor brachia, qualia.

DOMINICA XV. POST TRINITATEM.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Exponuntur hoc sermones. Primæ Epistolæ dicta & tria potissimum tractantur. 1. Quæ profectum spiritualem impediant, quæ promoveant & in quibus rebus attendendus sit. 2. Quam perversa ac nociva vitia sint vana gloria, excitatio litium, &c. Et invidia 3. peccantes quomodo corripiendi sint.

Si spiritũ vivimus, spiritu & ambulemus. *Galat.* 5.

DIcit Apostolus. 1. ad Corinth. 14. *In Ecclesia volo sensum meo quinque verba loqui, ut aliquos instruã potius quam decem. verborum in lingua*, ideò & nos quinque verba Epistolæ exponemus, quorum Primum est illud quod proposuimus. *Si spiritu vivimus*, &c. id est, si spiritualem vitam inchoavimus, in illa proficiamus. Sicut corpus humanum, cùm incipit vivere anima infusa, necesse habet nutriri & sustentari & in crescendo proficere, alioquin deficit: sic ille qui inchoavit vitam bonam, necesse habet nutriri & sustentari, & spiritualiter crescendo proficere, aliter vita bona deficit, unde Luc. 1. dicitur de Joanne Baptista. *Puer autem crescebat & cõfortabatur spiritu*. Et notandũ

SERMO LXXXIX. Quinque ex Epistola exponentur.

Spiritualem profectum impediunt quinque. 1.

quod quinque sunt quæ impediunt spiritualem profectum hominis. *Primum* est *defectus desiderij proficiendi*, qui ex diversis causis potest accidere in homine. *Quandoque* accidit ex præsumptione perfectionis. Augustin. Multos impedit à firmitate, præsumptio firmitatis. Sic multos impedit à profectu, præsumptio perfectionis. Seneca. Ideò meliores fieri nolumus, quia optimos nos putamus. Augustinus. Oportet tibi displicere quod es, si vis pervenire ad id quod non es. Sicut stomachus ventositate plenus appetitum amittit, sic qui se perfectum credit, proficere non curat. *Quandoque* verò est iste defectus desiderij ex quadam bestialitate, scilicet ex contemptu spiritualium bonorum. Sicut enim porci quasdam species aromaticas vel margaritas contemnunt, sic homo animalis spiritualia bona contemnit Matth. 7. *Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas ante porcos.* Bern. Quomodo lux in cassum circumfundit oculos cæcos vel clausos; ita animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei. *Aliquando* verò accidit iste defectus desiderij ex fatigatione, quandoque enim homo ita fatigatur, ut tædeat eum etiam vivere, unde 3. Regum 9. dixit Helias, *Sufficit mihi Domine, tolle animam*, &c. Et cum obdormisset: ait Angelus: *Surge, comede.* Ubi innuitur, quod cibus spiritualis contra hanc fatigationem valet Unde in psalm. 118. *Dormitavit anima mea* præ tædio, &c. *Secundum* impedimentum est *divisio animi nimia.* Unde Greg. Non sufficit proficere homo ad utraque divisus, quia si exterius auditum aperit, interiùs surdescit. Genes. 49. dixit Jacob ad Ruben *effusus es sicut aqua, non crescas. Tertium* est *defectus sapientiæ.* Unde Ecclesiastici 22. *Filia fatua in dominatione sua fiet.* Filia fatua est anima non condita sale sapientiæ, ut sunt animæ eorum, qui verbum Dei vel non audiunt, vel retinent, unde non est mirum si arescunt, juxta illud psal. 101. *Aruit cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum.* Et alibi Psal. 106. *Esurientes & sitientes, in ipsis anima eorum defecit.* Seneca. Non prodest cibus corpori, nec accedit qui statim sumptus amittitur. *Quartum* est *pusillanimitas*, quæ hyemi assimilatur non permittenti exire germen vel flores de arboribus. Sic multi non audent facere bona opera, tantùm quia timent sustinere aliquid asperitatis. Unde Prover. 18. *Pigrum dejicit timor.* Et ejusdem 22. dicit piger: *Leo est foris in medio platearum occidendus sum.* Talis homo habet caput tremulum sicut habebat Caïn, dicens Gen. 4. *Omnis qui invenerit me, occidet me. Quintum* est *amabilitas*, qua homo quandoque vult unum, quandoque vult aliud: contra quod dicit Bern. Qui aliquò tendit, si unam & rectam tenuerit viam, citò perveniet quò tendit, & itineris & laboris facit finem. Si verò multas aggreditur vias, errat, nec laboris aliquando facit finem, quia error non habet finem. Non ergo te mutes, nec aliud pro alio accipias, sed usque ad terminum perfectæ sanitatis medicinalis obedientiæ remedio utere. Si occurrat aliquid difficile in via per quam aliquis ire incepit, non propter hoc debet homo desistere, quia labor improbus omnia vincit. Et si tantum est impedimentum, quòd non potest homo aliquanto tempore proficere, cessante tamen impedimento debet homo ad opus redire, ut faciunt herbæ & arbores, quæ cessante hyeme ad opera redeunt à quibus cessaverunt propter hyemis intemperiem.

Spiritualem profectum promovent tria. [2]

Ad hoc verò quòd aliquis proficiat spiritualiter, tria valdè necessaria sunt. *Primum* est *desiderium magnum proficiendi.* Bernard. Magna pars proficiendi est, velle proficere. Contra illos qui non habent desiderium proficiendi, dicit Bernard. Magna confusio & nimis magna, ardentiùs desiderant sæculares pernitiosa, quàm nos utilia, alacriùs currunt ad mortem, quam nos ad vitam. Desiderium illud est ignis spiritualis, qui multùm nutriendus esset in corde hominis, juxta illud Levit. 6. *Ignis in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos subjiciens ligna mane per singulos dies:* & paulò post subditur. *Ignis iste est perpetuus, qui nunquam deficiet in altari.* Ligna verò quibus ignis iste nutriendus est sunt ista; scilicet cogitare quòd valde verecundum est, diu esse in statu proficiendi & non proficere; sicut verecundũ est diu esse in scholis & nihil didicisse. Unde legitur Luc. 2. De Christo. *Jesus proficiebat sapientia, &c. Aliud* quo nutriendus est ignis hujus desiderii, est brevitas temporis nobis concessi ad proficiendum. Eccles. 9. *Quodcunque facere potest manus tua, instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erit apud inferos, quò tu properas. Tertium* est hoc, quod talentum nobis commissum exigetur à domino cum usuris, ut patet Matth. 25. Ubi dicit Dominus: *inutilem servum ejicite in tenebras exteriores. Quartum* est hoc, quod qui non proficit, tanquam arbor sterilis citiùs amputatur. Lucæ 13. *Succide illam, ut quid etiam terram occupat?* Matth. 7. *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum excidetur & in ignem mittetur. Secundum* quod necessarium est volenti proficere, est *discretio* sive *scientia*, & ideò doctrinâ sanâ indiget talis & bono exemplo. Bernard. Virtus vult doceri cum humilitate, quæri cum labore, haberi cum amore, nec aliter vult quæri, vel doceri, vel haberi, nec potest. *Tertio* necessaria est ei qui vult proficere *humilis oratio*, quæ impetret, ut possit, id quod vult & scit facere. Hæc tria tantum requiruntur ad hoc quod aliquid bene fiat, velle, scire & posse. Ecclesiastici 35. *Oratio humiliantis se penetrat*, &c. Profectus verò spiritualis in his *quinque* attenditur. *Primo* in hoc ut opera sint puræ bona. Levit. 1. *Holocaustum masculum immolabit & absque macula offeret.* Et ejusdem 14. *Assumet duos agnos immaculatos, & ovem unicelam absque macula. Secundo* in hoc, quòd sint voluntariè facta. Unde in Psal. 53. *Voluntarie sibi sacrificabo. Tertio* in magnitudine affectûs vel devotionis, quia non respicit Deus quantum, sed ex quanto. Unde super illud Lucæ 21. ubi agitur de paupercula vidua offerente duo æris minuta, dicit Interlin. Non perpendit Deus quantum in ejus sacrificio, sed ex quanto proferatur. Gregor. Non erit manus vacua à munere, si arca cordis plena fuerit bona voluntate. *Quarto* in bonorum operum pluralitate. 1. Corinth. 15. *Abundantius omnibus laboravi. Quinto* in sequenti humilitate. Lucæ 17. *Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite servi inutiles sumus, quod debuimus facere fecimus.*

Sequitur de secundo verbo quod est (*non efficiamur inanis gloriæ cupidi.*) Circa quod notandum quòd vana gloria multùm timenda est bonis & præcipuè incipientibus. Unde Job. 15. *Ledetur quasi vinea in primo flore botrus ejus, & quasi oliva projiciens florem suum.* Ubi dicit Gregorius. Si florentem vineam immoderatum frigus, vel æstus attigerit, discusso flore botrus tabescit. Item Gregorius. Oliva cum in flore est, si immoderata nebula tangitur, à fructu tabescit & vacuatur: sic bona inchoantes, si cœperint laudibus delectari, fructum perdunt operis velut ex nebula favoris. Cupidos vanæ gloriæ habet diabolus in servitio suo pro vilissimo pretio. Inter terrena enim vilissimum videtur vana gloria, propter quod & pulvis dicitur. Matth. 10. *Exeuntes foras de civitate vel domo, excutite pulverem de pedibus vestris.* Pulvis enim est minima pars terræ, & pulvis licet sit modicus, multùm tamen nocet oculo, si super eum ceciderit. Sic vana gloria multùm nocet oculo intentionis, unde multùm cavendum est ab ea. Gregor. Quantas

vires

vires habeat humanæ gloriæ amor noscit, nisi qui bellum indixerit. Quia etsi facilè sit eam non appetere dum negatur, difficile est tamen eam respuere, dum offertur. Si vis ampliùs de hac materia, require de ea in tractatu de superbia, in illa parte, in qua agitur de vana gloria.

III. Excitantes rixam, iram scandalum quam sint perversi.

Sequitur de tertio verbo quod est (*invicem provocantes.*) Et notandum quòd pravi garriones si sciunt aliquem habere ulcus in aliqua parte sui, volunt se appodiare super illud. Sic aliqui homines à Deo sunt perversi, quòd ea libentiùs dicunt hominibus, unde sciunt eos ampliùs scandalizari. Proverb. 10. *Labia justi considerant placita, cor impiorum perversa.* In talibus ex abundantia cordis perversi os loquitur. Tales sicut dicunt displicentia hominibus, sic frequenter audiunt quæ sibi displicent. Prov. 13. *Impius confundit & confundetur.* Sapiens. Qui pergit dicere quod vult, audiet quod non vult. Tales incendiarii sunt, spiritualia enim templa cõburunt. 1. Corinth. 3. *Templum Dei sanctum est, quod estis vos.* Tales officium diaboli sibi usurpant, dum homines tentant. Matth. 4. *Et accedens tentator dixit*, &c. Tales cum ignem infernalem deberent extinguere, scilicet ignem iræ, potiùs sufflant eum ut accendant Eccles. 28. *Si sufflaveris, quasi ignis exardebit; & si expueris super illam, extinguetur. Utraque enim ex ore proficiscuntur.* Talis filiam diaboli mortuam suscitat, scilicet rixam. Rixa enim spiritualis filia diaboli est, quia nihil similius est actibus dæmonum quàm litigare, ut dicit Augustinus. Aliquando etiam provocant homines ad iram illos, quos amplius amare debuerunt, ut filios & filias, indiscrete eos corripiendo. Contrà quos dicitur. Ephes. 6. *Patres nolite ad iracundiam provocare filios vestros.*

IV. Invidiæ natura & qualitas perversa.

Sequitur de quarto verbo quod est (*invicem invidentes*) Circa quod notandum quod secundum Joannem Chrisost. cùm cetera peccata aliquem colorem excusationis habeant, invidia nullum habet, cùm non habeat talem delectationem, qualem peccata alia, sed potius cruciatum. Horatius.

Invidia siculi non invenere tyranni.
Majus tormentum. Item.
Invidus alterius rebus marcescit opimis.

Seneca. Utinam invidi in omni civitate aures & oculos haberent, ut de bonis omnium torquerentur. De invidia habemus super illud verbum. *Invicem invidentes* notabiles Glossas. Quarum prima est Gregorii dicentis. Sciendum quod cùm per omne vitium antiqui hostis virus humano cordi infundatur, in zelo invidiæ tota viscera sua serpens concutit, & in hac imprimenda malitia quasi pestem movet. Alia est Cypriani dicentis: zelus iste modum non habet, permanens jugiter sine fine, cùm alia scelera finiantur. Quanto ille cui invidetur successu meliore profecerit, tanto invidus in majus incendium ignibus livoris inardescit. Invidia fera pessima est, quæ bonos libentius occidit. Hæc occidit sanctum sanctorum, id est, Christũ. Math. 27. *Sciebat enim, quod per invidiã tradidissent eum.* Hoc vitium miseros homines amat, & in illis solùm quiescit, miserorum est enim felicibus invidere. Unde super illud Job. 5. *Parvulum occidit invidia.* dicit Gregorius. Parvulus invidia occiditur, quia nisi infelicior esset, de bono alterius non doleret.

Quibus infit hoc vitium.

V. 1. Præoccupatio duplex.

Sequitur de quinto verbo quod est, *si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto*, &c. Præoccupatio, juxta verbum Augustini, est dum vel ad horam non videtur quid agendum sit, vel si qui viderint, vincuntur tamen ut malum fiat, cùm scilicet latet veritas, vel cùm compellit infirmitas. Præoccupatus ergo levius tractandus est, cum obstinatis verò aliter agendum est, unde Paulus tradidit sathanæ Corinthium fornicatorem 1. Corinthiorum 5. Si præoccupatus fuerit homo, qui res fragilis est. Unde non est mirum si cadat, præcipuè cùm sit in continuo conflictu, immo potiùs mirum esset si quandoque non caderet. Unde in vitis patrum Juvenis quidam venit ad Abbatem Theodorum dicens: Ecce quidam frater reversus est ad seculum. Respondit Abbas Theodorus In hoc non mireris, sed si audieris quod prævaluerit aliquis effugere de manibus inimici, hoc admirare *Mons cadens defluit & saxum transfertur de loco suo*, ut legitur Job 14. Quid mirum ergo si homo, qui res est fragilis cadat. In hoc quòd dicit, *vos qui spirituales estis*, &c. innuitur quòd instructio carnaliũ ad viros spirituales pertinet. Unde super illud. 1. Paralip. 22. *Non poteris ædificare domũ nomini meo, tanto effuso sanguine coram me*: dicit Glossa. Sordes tergere non valent manus quæ lutũ tenent. In spiritu autẽ lenitatis facienda est correctio, quia correctio debet procedere ex charitate. *Charitas* autem *benigna est*, ut legitur. Corinth. 13. Cantic. 4. *Mel & lac sub lingua tua.* Dulcedo magna, quæ per mel & lac potest intelligi, debet esse sub lingua ejus, qui alium corripit. Unde in arca testamenti erat virga cum manna, quia dulcedo debet esse cum correctione. In Psal. 89. *Quoniam supervenit mansuetudo & corripiemur.* Seneca. Vitia animi sicut vitia corporis leniter tractanda sunt. In Psal. 140. *Corripiet me justus in misericordia*, &c. Timere potest aliquis sibi, qui corripiendo aliquem igne iræ succendit, cùm scriptum sit. Exod 22. *Si egressus ignis invenerit spicas, & comprehenderit acervos frugum, sive stantes segetes in agris, reddet damnum qui ignem succenderit.* Non debet homo despicere peccatorem. Ecclesiastici 8. *Ne despicias hominem avertentem se à peccato, neque improperes ei. Memento quod omnes in correctione sumus.* Bern. Frustra inflaris adversus peccatorẽ qui idem non habet ut tu quia non accepit ut tu. Sequitur *considerans teipsum*, &c. Aug. Nihil ad misericordiã sic inclinat, quã proprii periculi vel reatus cognitio. Ideò dominus principẽ Ecclesiæ cadere permisit, ut in semetipso addisceret qualiter aliis misereri deberet. Ecclesiastici 31. *Intellige quæ sunt proximi tui ex teipso.* Job 5. *Visitans speciem tuam non peccabis.* Gregorius. Proximum visitat, qui ad eum passibus amoris tendit, ut ex viso compatiatur ei. Nescit compati pauperi, qui paupertatem per experientiam non noverit secundũ illud: abyssus miseriæ abyssũ invocat misericordiæ. Unde Proverb. 19. *Homo indigens misericors est.*

cum obstinato.

Exemplum

2. Corrigere peccatores qui debeãt.

Correctio cur lenis esse debeat.

3. Lenis correptio & misericordia unde oriatur.

DE EADEM DOMINICA
SERMO SECVNDVS.

Summarium.

Hic sermo hortatur nos ad portanda onera proximi, seu ad subveniendum proximo tam in onere seu malo culpæ, quàm pœnæ, præcipue animabus in purgatorio.

Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi, &c. *Gal. 6.*

SERMO XC

Lex Christi est Dilectio qua Christus verbo & exemplo docuit.

VNum de maximis mandatis Christianæ religionis proponit nobis Apostolus dicens. *Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi*, id est, sic adimplebitis dilectionem. Dilectio est lex Christi „ quam Christus specialiter verbo suo docuit, & facto implevit. Joan. 13. *In hoc cognoscent omnes*, &c. Et ejusdem 15. *Hoc est præceptum meum*, &c. Lex ista impletur non in sermone, sed in fraterni oneris portatione. 1. Joan. 3. *Filioli mei non diligamus verbo, nec lingua, sed opere & veritate.* Hanc legem Christus implevit; cum pœnam pro peccatis nostris tulit. Isa. 53. *Vere languores nostros ipse*

Ad portandum onera infirmorũ monet nos.

tulit, & dolores noſtros ipſe portavit. Et notandum, quòd omnia ferè monent hominem ad portandum onus fratris ſui infirmi. *Primo* monet nos ipſe Deus exemplo ſuo, qui cum fortiſſimus ſit, omnia portat. Hebr. 1. *Portans omnia verbo virtutis ſuæ*, portans, inquam, conſervando ea in eſſe.

1. Deus.

Deus portat tribus modis.

Portat etiam peccatores, eos patienter expectando ad pœnitentiam. Unde Iſa. 46. *Audite me domus Jacob, &c. qui portamini à meo utero*, &c. Portat etiam Dominus homines, indigentiam eorum implendo. Deut. 32. *Expandit alas ſuas, & aſſumpſit eum atque portavit in humeris ſuis.*

2. Angeli.

Monent etiam nos ad idem *Angeli* exẽplo ſuo, qui etiam hominem portant juxta illud. Pſal. 90. *In manibus portabunt te*, quod Bern. exponit his verbis. Arbitror velut quibuſdam manibus homines interdum ab Angelis Dei portari, ut quodãmodo non ſentiẽtes tranſeant, quæ tanto tempore formidabant, ut non plus mirentur ſuper priore difficultate, quàm ſuper poſteriore facilitate. Duas manus duplicem intelligo demonſtrationem, dum ſcilicet hinc tribulationis brevitas, inde retributionis æternitas oſtenditur, aut magis pingitur aut imprimitur cordi, ut intimo affectu ſentiamus id quod dicitur. 2. Corinth. 4. *Quod in præſenti eſt momentaneũ & leve tribulationis noſtræ ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Quis iſtas immiſſiones per Angelos bonos non credat fieri, cùm certũ ſit quod ecntrariò immiſſiones fiãt per Angelos malos. Luc. 16. *Factum eſt ut moreretur mendicus & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ.* Nõ intelligas illa quæ Angeli animabus faciunt poſt mortem hominũ fieri propter infirmitatem eorum, ſed potius ad honorem, ſicut Epiſcopus defertur ad Eccleſiam ſuam in aliquibus civitatibus prima die, quâ ibi recipitur.

Portat dua. bus manibus, qualibus.

Portant animas poſt mortem.

Portant orationes noſtras.

Portant etiam orationes noſtras ad Deum. Tob. 12. *Cum orabas cum lachrymis*, &c. *ego obtuli orationem tuam Domine.* Ad idem monent nos *creaturæ inferiores.* Videmus oſſa in homine quæ fortia ſunt portare carnem, & alia minùs fortia, & truncus in arboribus qui fortior eſt, portat ramos; cervi etiam tranſeuntes aquam, invicem ſua onera portant, nam ſequentes tergis præcedentium capita imponunt. Sic & qui inter homines ſunt firmiores, infirmiores portare debent. Roman. 15. *Nos firmiores debemus imbecillitates infirmorum ſuſtinere, & non nobis placere.*

3. Aliæ inferiores creaturæ.

Onus proximi portandum duplex eſt.

Et nota quòd duplex eſt onus proximi, quod portare debemus. *Primum* eſt *culpæ*, quod portare debemus orando, vel aliter juvando, ne ſub eo remaneat. 1. Reg. 15. Porta quæſo peccatum meum, ait Saul Samueli. Et Numer. 18. *Tu & filii tui, & domus patris tui tecum portabitis iniquitatem ſanctuarij*, &c. Sed ſunt qui aſino ſi ſub onere cecidiſſet, compaterentur & eum ſublevarent, juxta mandatum Domini. Deuter. 22. *Si videris aſinum fratris tui aut bovem cecidiſſe in via, non deſpicies, ſed ſublevabis cum eo.* Si verò frater eorum ſub onere culpæ ceciderit, non ſublevant eum, ſed potiùs ſublevantem in lutum impingunt. Bernard. Cadit aſina, & eſt qui ſublevet; perit anima, & non eſt qui recogitet. Cariora videntur homines habere jumenta ſua quàm fratres ſuos. Nunquid Deus qui voluit ſublevari jumentum, vult hominem remanere ſub onere peccati, quem ad imaginem ſuam creavit? De onere iſto ſciendum eſt, quòd valde grave eſt, unde in Pſal. 37. *Iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum.* Signa verò hujus gravitatis ſunt hæc. I. Primo hominem reddit gravem. Job 7. *Poſuiſti me contrarium tibi, & factus ſum mihimetipſi gravis.* II. Reddit etiam hominem immobilem quaſi eſſet lapis. Non poſſet facere paſſum unum in via paradiſi, qui eſt ſub onere peccati etiam per viginti annos. Unde impletur in eis illud Exod. 15. *Fiant immobiles quaſi lapis, donec pertranſeat populus tuus Domine.* Qui eſt ſub onere peccati, non poteſt ad ſe trahere manum nec pedem. Si enim poſuit pedem amoris in re aliqua, quam contra Deum amat, non poteſt inde ſe retrahere. III. Adeo etiam grave eſt pondus illud, quod iſte, qui eſt ſub eo, nullis funibus poteſt ad cœlum trahi. *Funiculus triplex difficile rumpitur*, ut legitur Eccleſiaſtæ 4. Sed onus illud rumpit non ſolùm triplicem funiculum, ſed etiam quaſi infinitos, dum beneficiis Dei, quæ ſunt quaſi vincula charitatis, trahi non poteſt peccator. Unde Oſeæ 11. *In funiculis Adam trahã eos, & in vinculis charitatis.* IV. Hoc onus cœlũ ſuſtinere non potuit, immo illum de quo legitur Job. 41. *Non eſt ſuper terram poteſtas, quæ comparetur ei.* Onus illud Luciferum de cœlo præcipitavit. Luc. 10. *Videbam Sathanam quaſi fulgur de cœlo cadentem.* V. Ecce ad ultimum iſta terra onus illud ſuſtinere non poterit, immo qui ſub iſto erunt, in infernum deſcendent quaſi lapis, immo velociùs quàm lapis. Job. 21. *Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad infernum deſcendunt.* Melius eſſet habere molam aſinariam in collo, quàm eſſe ſub onere mortalis peccati. Unde Matth. 18. *Qui ſcandalizaverit unum de his puſillis, expedit ei ut ſuſpendatur mola aſinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris.* Veniet etiam hora quòd melius eſſet habere unum montem ſuper ſe, quàm onus illud. Unde Apocal. 6. dicunt reprobi montibus & petris. *Cadite ſuper nos & abſcondite nos à facie ſedentis ſuper thronum*, &c. Peccatum propter gravitatem ſuam comparatur talento plumbi. Zac. 5. *Ecce talentum plumbi portabatur*, &c. *& dixit hæc eſt impietas.* Præter gravitatem habet etiam iſtud onus peccati vilitatem, vilius enim eſt & abominabilius quocunque luto. Potiùs etiam eſſet homini eligendum quòd continuè iret onuſtus ferro, quàm quòd onus peccati portaret. In Pſal. 13. *Corrupti ſunt & abominabiles facti ſunt.* Oſeæ 9. *Facti ſunt abominabiles ſicut ea quæ dilexerunt.* Præterea onus illud eſt quaſi onus ſpinarum, quibus ille qui portat comburetur, peccata enim ſpinæ ſunt. Hierem. 4. *Novate novale, & nolite ſerere ſuper ſpinas* Faſciculus ſpinarum, faſciculus eſt peccati. Iſa. 58. *Diſſolve colligationes impietatis, ſolve faſciculos deprimentes.* Ex his ſatis poteſt perpendi fatuitas eorum qui onera peccatorum ſuorum nolunt deponere pro regno æterno. Patet etiam quanta eſt duritiei eorum, qui fratribus ſuis non compatiuntur, quos tanto onere vident deprimi, immo potius conteri.

I. Culpæ.

Reprehẽſio nolentium portare hoc onus.

Onus peccati eſt graviſſimum.

1.

2.

Secundum eſt onus *pœnæ*, quod poteſt ſubdividi in *quatuor* ſpecies, ſcilicet in onus *pœnitentiæ* pro peccatis debitæ, in onus *illatæ injuriæ*, & in onus *infirmitatis diſplicentis*, & in onus *neceſſitatis.* In onere pœnitentiæ, portando debemus juvare fratrem noſtrum exemplo Chriſti, qui pœnam peccatorum noſtrorum portavit. 1. Petri 2. *Qui peccata noſtra pertulit in corpore ſuo ſuper lignum*, id eſt, pœnam pro peccatis. Et præcipuè debemus juvare eos qui ſunt in Purgatorio, qui inciderunt in manus Domini. Job 19. *Miſeremini mei ſaltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me.* Sex ſunt quæ debent homines movere ad ſubveniendum libenter eis qui ſunt in purgatorio. *Primum* eſt gravitas ignis cruciantis eos. Auguſtinus. Miro modo gravis eſt ignis ille, exuperat enim omnem pœnam quam aliquis in mundo iſto perpeſſus eſt. Ideò libentiùs datur eleemoſyna leproſis, vel his qui igne beati Antonij cruciantur, quia magna eorum eſt miſeria. Quis differt ſubvenire amico ſuo, quem videt in ignem cecidiſſe? quis non currat illuc quàm citiùs poterit, ut eum inde extrahat? *Secundum* eſt magnitudo pauper-

tatis in qua ſunt. Paupertas hujus mundi non videtur eſſe paupertas reſpectu futuræ: hic enim poteſt homo conſulere paupertati ſuæ, vel labore, adquirendo unde vivat, vel mutuo illud accipiendo, vel ſaltem mendicando. Sed in futuro non erit locus laborandi, ſed potiùs mercedem recipiendi pro labore hic facto. Item non erit ibi locus mutuo aliquid accipiendi, quia non eſt poſtea locus ſolvendi, neque locus mendicandi, ut patet in divite epulone Lucæ 16. qui guttam aquæ obtinere non potuit, & in fatuis virginibus. Matth. 25. quibus dictum eſt: *ne forte non ſufficiat nobis & vobis*, &c. Proverb. 20. *Propter frigus piger arare noluit, mendicabit ergo in æſtate, & non dabitur illi.* *Tertio* propter hoc, quia non poſſunt à nobis quærere. Hac de cauſa libenter fit eleemoſyna mutis & parvulis expoſitis, quia quærere non poſſunt. In Pſalm 40. *Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem.* *Quarto* propter hoc, quia non habent qui pro eis quærat & ſtatum eorum nobis indicet. Parvulus expoſitus etſi quærere non poſſit, habet tamen matronam aliquam quæ pro eo petit. *Quinto* quia nos & noſtra ab eis habuimus. Valdè ingratus videtur eſſe parentibus ſuis ille, qui vix ſemel in anno memor eorum exiſtit, cùm ipſi eum viginti annis vel triginta nutrierunt. Multum poſſunt de eo conqueri apud Deum. *Sexto* quia ſi ſubvenimus eis, cùm ipſi liberati fuerint à carcere purgatorii & erunt ante faciem Dei, ipſi erunt memores beneficiorum noſtrorum, & plus valebit una oratio eorum, quam ipſi facient pro adjutoribus ſuis, quàm valuerunt omnes orationes eorum adjutorum pro eis factæ. Refert Petrus Cluniacenſis, quòd quidam monachus cùm adhuc eſſet ſcholaris, ſingulis diebus dicebat commendationem animarum, ita quòd quandoque ſcholas negligens virgis verberatus eſt. Quod tunc nullus ſcivit niſi unus ſocius ejus. Tandem eo mortuo & ſepulto, cum in fine commendationis diceretur, *anima ejus & anima omnium fidelium defunctorum requieſcant in pace* reſponderunt animæ corporum in illo atrio ſepultorum alta voce, *Amen.* Cùm autem homines dubitarent unde illa vox veniſſet, ſocius ejus, cui converſatio ejus nota erat, retulit hoc eis, propter quod deinceps devotiùs animarum memoriam egerunt. Notandum quòd *triplici* ratione non debet homo de facili deponere onus pœnitentiæ aſſumptæ. *Primo* quòd onus illud eſt quaſi quoddam pondus ad quod gloria æterna tradetur nobis. Unde 2. Corinth. 4. *Id quod in præſenti eſt momentaneum & leve tribulationis noſtræ ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis*, &c. Bern. Si pœnitentia noſtra crudeli miſeratione minuitur, paulatim gemmis corona meriti privatur. *Secundo* quia ſi hoc pondus deponatur, loco illius onus aliud quaſi mons quidam ſuperponetur, ſcilicet pœna æterna, quam conſtat quocumque monte eſſe graviorem ex verbo Apoc. 6. ubi dicunt montibus. *Cadite ſuper nos*, &c. *Tertio* quia pro onere parvo liberamur à magno. Apocal. 2. *Non mittam ſuper vos aliud pondus, tamen illud, quòd habetis, tenete donec veniam.* Sequitur de onere *injuriæ illatæ*, quod debemus patienter portare nec propter hoc proximum debemus odire. Gregor. Vera patientia amat quos tolerat. Tolerare & odiſſe non eſt virtus manſuetudinis, ſed velamen iniquitatis. Ad hoc monuit nos Chriſtus, & exemplo & verbo. Matt 5. *Diligite inimicos veſtros*, &c. Exemplo verò quando pro perſecutoribus ſuis exoravit & crucifixoribus. Sequitur de onere *infirmitatis diſplicentis*, in cujus oneris portatione multùm poteſt homo mereri, cùm ſit valdè difficile portare tale onus Eccleſiaſtici 22. *Arenam & ſalem & maſſam ferri facilius eſt ferre quàm hominem imprudentem & fatuum & impium.* Ibidem. *Super plumbum quid gravius levari? & quod illi aliud nomen quàm fatuus?* Ambroſius. Cum magna pietate portandi ſunt, qui ipſi per ſe pro ſua infirmitate non poſſunt. Sequitur de onere *neceſſitatis*, ad quod onus portandum monuit nos Chriſtus exemplo ſuo quando receſſurus à diſcipulis ſuis pedes eorum lavit. Joan. 13. *Si ergo lavi veſtros pedes dominus & magiſter, & vos debetis alter alterius lavare pedes.* In quo facto docuit Chriſtus quod maximus qui eſt in Eccleſia, minimo debet ſervire, ſi fuerit neceſſe etiam in minimo ſervitio, quia *non eſt ſervus ſuper dominum ſuum.* Matt. 10. Unde ſi dominus ſervivit, non eſt in Eccleſia Dei qui ſervire non teneatur, ſi neceſſitas hoc requirat. Non ſunt aliqua membra inferiora pedibus, nec ſordes viliores illis quæ pedibus adhærere poſſunt. Nec ſolùm portare debemus onus neceſſitatis quantum ad amicos, ſed etiam quantum ad inimicos. Proverb. 25. *Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum, ſi ſitierit, da illi aquam bibere.*

4. Onus neceſſitatis Chriſti exemplo portandum.

DOMINICA XVI. POST TRINITATEM.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Hoc ſermone duo potiſſimum tractantur. 1. Epiſtola per totum ſermonem explicatur. 2. Agitur de 5. quæ Apoſtolus tanquam neceſſaria ſaluti ſuorum Epheſiorum flexis genibus à Deo rogavit, quæ eadem nobis quoque eadem finem neceſſaria ſummopere à Deo efflagitanda ſint.

Flecto genua mea ad patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti, &c. *Epheſ.* 3.

SERMO XCI. Quinque petit Apoſtolus hac Epiſtola pro ſalute Epheſiorum, nobis quoque ad eam neceſſaria.

IN Epiſtola hodierna tangit Apoſtolus quinque, quæ ipſe genibus flexis petebat pro Epheſiis, quos amabat, cùm in fide & bonis operibus perſeverarent, in quibus per eum fuerunt confirmati, cùm per alium eſſent converſi. Amant enim Prædicatores auditores illos, in quibus laborem ſuum ſalvum vident. In fine verò hujus Epiſtolæ glorificat Apoſtolus Deum, ut exemplo ſuo ad idem nos moneat. In hoc, quòd Apoſtolus illa quinque genibus flexis petit, ſatis oſtenditur nobis, quòd valdè ſunt utilia, & quod ea debemus petere nobis & his quos amamus.

1. Firmitas boni propoſiti. Quam conſtanter in eo ſit perſiſtendum.

Primum illorum quinque eſt *firmitas boni propoſiti*, quæ multùm valet ad hoc, quòd aliquis ſalvet animam ſuam. Sicut enim clavum, quem nutare videmus, evellere tentamus, & non eum qui firmiter adhæret: ſic diabolus eum, quem videt nutare, tentat; illum verò, quem videt in firmo propoſito reſiſtendi diabolo, cavendi ab omni mortali, & ſerviendi Deo ſemper, dimittit. Jacobi 4. *Reſiſtite diabolo, & fugiet à vobis.* Deberet homo firmiter proponere in corde ſuo quando inſurgit tentatio carnis, quod ipſe non ibit ad locum ubi perpetret peccatum; immo ſi aliud non poterit facere reſidebit, vel cadere ſe permittet in terram in loco ubi tentatio inſurget. Diabolus non poterit eum portare ad locum peccati, Deus enim non permitteret. Similiter proponere debet, quòd ſi dicatur ſibi convicium, ſaltem tacebit ad horam, hoc enim videtur ſatis facile cuique. Item ſi aliqua difficultas occurrat ei in opere inchoato, non debet ceſſare, quia ſecundùm verbum ſapientis, natura præpoſuit unicuique pulchro operi difficultatem. Non tam citò redit nauta ad portum, quàm citò ventum contrarium habet; nec canis dimittit feram, quàm citò ſpinas invenit, immo ſequitur eam donec eam cæperit. Proverb. 28. *Qui mollis & diſſolutus eſt in opere ſuo, frater eſt ſua opera diſſipantis.*

2. Onus pœnitentiæ ob tria non eſt deponendum.

3. Onus injuriæ illatæ quomodo ſit portandum. Chriſtus hoc ferre verbo & exemplo docuit.

4. Onus infirmitatis aliena quàm ſit grave.

Mollis dicitur ille, qui cedit duris, qui nihil durum potest pati. Dissolutus verò, qui nullo amore ligatus est ad bonum opus. Hanc firmitatem bene habebat Apostolus dicens. Rom. 8. *Quis nos separabit à charitate Christi? tribulatio an angustia*, &c. Potiùs eligendum esset homini quod separetur ab eo caput & unumquodque membrum corporis sigillatim, quàm quòd separetur à Christo & à membris Ecclesiæ. Sed sunt quidam qui multum timerent, si deberet eis abscindi caput sui asini, idest, corporis scilicet separationem ab anima, separationem verò à nobilissimo capite, scilicet à Christo & corpore illo, cujus Christus est caput non timet, cum tamen nihil ita timendum esse deberet Christiano. Unde Aug. Nihil sic debet formidare Christianus, quam separari à corpore Christi. Si enim separatur à corpore Christi, jam non est membrum ejus: si non est membrum ejus, jam non vegeratur spiritu ejus, & ex hoc sequitur quòd jam sit mortuus. Illud primum, scilicet firmitatem, tangit Apostolus his verbis. *Flecto genua mea ad patrem Domini nostri Jesu Christi, ex quo omnis paternitas in cœlis & in terra nominatur, ut det vobis secundum divitias gloriæ suæ virtutem corroborari per spiritum ejus in interiori homine.* In genuflexione ostenditur nobis zelus quem habebat de salute proximi. Hæc gratia multùm abundavit in Apostolis & aliis sanctis, qui non timebant se morti exponere pro salute proximorum, scientes nullum sacrificium majus esse Deo quàm zelum animarum, ut dicit Gregorius super illud. Ezech. 4. *Sume tibi sartaginem ferream.* Tantus zelus erat eorum, quòd non videbantur timere mortem propriam respectu peccatorum, quibus in persecutionibus compatiebantur. Unde Stephanus cùm lapidaretur, quasi oblitus lapidationis suæ, genibus flexis pro lapidantibus exoravit, ut legitur. Actuum 7. Hic zelus multùm hodie in Ecclesia refriguit: multi enim plùs compaterentur uni cani. si viderent eum à lupo deferri, quàm fratribus suis, quos vident à dæmonibus in infernum protrahi. In verbis verò quæ sequuntur ostenditur unde possit præsumi, quòd illud obtineatur, quod à Deo patre petitur. Et *primo* potest hoc præsumi ex hoc, quòd ipse est verissimè pater, unde & paternus amor maximè est in eo, quod notatur ibi: *ex quo omnis paternitas in cœlis & in terra nominatur*, id est, ab ejus dispositione est quòd aliquis vel homo vel angelus pater nominetur, licet non sit, verè enim non est pater nisi ipse Deus. Unde Malach. 2. *Nunquid non pater unus omnium nostrum?* Et Matth. 23. *Patrem nolite vocare super terram, unus est enim pater vester qui in cœlis est.* Joannes Damascenus. Principaliùs Deus Pater noster est, qui de non esse ad esse deduxit, quàm qui genuerunt, qui ex ipso & esse & generare susceperunt. Homines verò vel angeli patres quandoque dicuntur, vel pro reverentia, vel pro imitatione, vel beneficii exhibitione, vel etiam carnali generatione, vel aliis de causis. Super omnia ergo diligendus est Deus, qui verissimè pater est, & de ipso maximè est confidendum. Augustinus. Amandus est generator, sed præponendus creator. Matth. 7. *Si ergo vos cùm sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis pater vester qui est in cœlis, dabit bona petentibus se? Aliud* per quod præsumitur, quod id quod petitur à Deo, obtineatur, est Dei abundantia, de qua ibi: *ut det vobis secundùm divitias gloriæ suæ*, id est, secundùm copiam majestatis suæ. Ad copiosam Dei majestatem pertinet, ut det multis multum & liberaliter. Unde Jacobi 1. *Qui dat omnibus affluenter, & non improperat.* Unde dicendum est Deo cùm aliquid petitur ab eo, ut non consideret quid nos simus digni suscipere, sed quid eum deceat dare. Legitur, quòd cùm Alexander Magnus dedisset quoddam magnum donum cuidam humili personæ, & persona illa dixisset, non sum digna tali dono, respondit Alexander: non attendo quid te conveniat accipere, sed quid me conveniat dare. *Tertio* ostenditur modus quo Deus possit debiles corroborare cùm dicitur: *corroborari per spiritum ejus in interiori homine*, &c. Hoc etiam facit ad hoc quòd homo confidat se accepturum quòd petit, cùm apparet sibi modus quo illud de facili fiat. Spiritus sanctus est ignis, ideò per ipsum corroborantur illi, qui sunt molles & debiles, sicut ignis corroborat & solidat vas luteum quod ante ignem est molle & tenerum. Quod est contra quosdam, qui videntes debilitatem suam, credunt se non posse roborari tantùm, quòd à peccato mortali se contineant. Qui si devotè & frequenter Spiritum sanctum invocarent, de facili ab eo roborarentur. Quanta fuerit infirmitas Apostolorum antè susceptionem Spiritus sancti satis apparet in principe eorum, qui ad vocem ancillæ negavit Christum, Lucæ 22. & Matth. 26. Post susceptionem tamen Spiritus sancti fortissimi fuerunt.

Ex dicto primo notandum.

1. Zelus animarum quantus fuerit in Apostolis & aliis SS.

2. Spes obtinendi quod petitur à Deo oritur ex duobus.

1. Quia ipse est verus & solus pater noster.

Angeli & Homines quomodo patres vocentur.

Secundum, quod valdè necessarium est homini, est *jugis meditatio Christi*, quod tangit ibi: *Christum habitare per fidem in cordibus vestris*, id est, per actum fidei. Et notandum quod Christus oculis misericordiæ libenter respicit eum, qui oculos cordis frequenter habet ad ipsum. Unde super illud Psal. 31. *firmabo super te oculos meos*, dicit Glossa. Non auferam oculos meos à te, quia semper levas oculos tuos ad me. Sed sunt quidam qui nunquam de Deo cogitant, quasi esset eis gravis ad videndum, sicut erat gravis Judæis, dum erat in carne mortali, ut legitur. Sap. 2. *Dupliciter* autem potest cogitare aliquis de Christo: vel secundùm quod fuit in hac vita mortali; sic est ut exemplum, vel secundùm quod est in gloria, & sic est ut præmium Bernard. Utrumque es mihi Domine Jesu, & speculum patiendi & præmium patientis. Bern. Ecclesiam tempore & loco peregrinationis suæ duæ res consolantur: de prætetito quidem memoria passionis Christi, de futuro autem quòd se in sortem sanctorum cogitat & confidit recipiendam. Integra consolatio, cùm non solùm quid sit expectandum, sed unde sit præsumendum noverit. Cur paveat ad præmii magnitudinem, quæ pretii considerat dignitatem? In *prima* meditatione vult Christus ut homo habeat eum ut signaculum vel sigillum, cui homo conformet se & voluntate & operatione sicut cera sigillo conformatur. Unde Cant. 8. *Pone me ut signaculum super cor tuum.* In hac *etiam* prima consideratione invenit homo solatium contra omnes tribulationes hujus mundi. Hebr. 12. *Recogitate enim qui talem sustinuit à peccatoribus adversus semetipsum contradictionem, ut non fatigemini animis vestris deficientes, nondum enim usque ad sanguinem restitistis.*

Tertium est, ut homo faciat bona, quæ facit, ex charitate, aliter enim non prosunt ad salutem. Unde 1. ad Corinth. 13. *Si distribuero in cibos pauperum*, &c. In hoc autem quod dicitur: *in charitate radicati & fundati*, innuitur quòd charitas radix sit, sine qua ramus boni operis aridus est. Gregorius. Nihil habet viriditatis ramus boni operis, nisi maneat in radice charitatis. Innuitur etiam quòd charitas fundamentum sit totius spiritualis ædificii, unde sine hac spirituale ædificium non subsistit. Homo mediante charitate adhæret terræ Ecclesiæ, terræ scilicet viventium. Sequitur (*ut possitis comprehendere*) id est, perfectè intelligere (*cum omnibus sanctis quæ sit latitudo*, &c.) id est, quanta debeat esse latitudo. *Latitudo charitatis* attenditur in extensione ad inimicos & amicos. Matth. 5.

2. Abundantiæ ipsius.

Diligite

Charitatis latitudo. Quantum se extendat.

Diligite inimicos vestros. Ideò verò conari debemus ad amandum inimicos, quia dilectio ista est nobis utilior & Deo gratior, quia ei propter se datur, unde hanc in die judicii remunerabit tanquam sibi datam. Dilectio illa quam habet aliquis ad aliquem qui est benefactor suus, solùm, & non aliquo modo propter Deum, non remunerabitur à Deo. Luc. 6. *Si benefeceritis his qui vobis benefaciunt, quæ vobis est gratia?* vel potest attendi latitudo ista in extensione ad sinistram per compassionem malorum, & ad dexteram per congratulationem bonorum juxta illud. Rom. 12. *Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus.* August. tamen in Glossa. Vult quòd hæc latitudo attendatur in hilaritate bene operandi. 2. Corinth. 9. *Hilarem datorem diligit Deus.* Et Ecclesiastici 35. *In omni dato hilarem fac vultum tuum.* Et Augustin. in Glossa. qui tristis dat, perdit quod dat. Opus ergo est latitudine charitatis, ne pereat quidquid boni facis.

Inimici cur sint amādi. Amor erga benefacientes qui sit malus. In duobus consistit.

2. Longitudo quantum se extendat.

Sed quoniam abundante iniquitate refrigescit charitas multorum, sicut legitur. Matth. 24. ideò cum latitudine charitatis necessaria est *longitudo charitatis*, quæ attenditur in perseverantia usque in finem. Matth. 24. *Qui perseveraverit*, &c. Isa. 54. *Longos fac funiculos tuos.* Funiculus qui Deum ligare potest, est amor. Hic funiculus tenebat Christum ligatum ad columnam quando flagellatus fuit, zelus enim domini exercituum fecit hoc. Sicut sepulchrum clausum ipsum tenere non potuit; sic nec funiculus ille eum tenuisset, nisi amor nostræ salutis fecisset. August. O jugum sancti amoris, quàm gloriosè laqueas, quàm suaviter premis. Hoc funiculo debent esse ligati fideles ab obedientiam Deo & his qui loco Dei sunt. Et longus debet esse, ut in obedientia illa usque in finem vitæ perseveremus.

'Amor est funiculus.

Item Obedientia.

3. Sublimitas in quo consistat.

Sublimitas verò attenditur in hoc, ut Deus exspectetur in præmium, non sufficit enim ad inimicos dilectionem extendere & usque in finem in dilectione perseverare, nisi propter Deum hoc fiat.

4. Profunditas quomodo habēti hæc 4. omnia serviant seu cooperentur in bonum.

Profunditas verò attenditur in timore pœnarum inferni. Qui habet charitatem cum his *quatuor* dimensionibus, omnia habet, omnia enim serviunt ei juxta illud. Rom. 8. *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Latitudini charitatis serviunt tam inimici quam amici, tam prospera quàm adversa; longitudini tam futura, quàm præsentia; sublimitati cœlum, profunditati infernus, spei, cujus videtur esse sublimitas dilectionis, ipsum cœlum sedes est & thronus & habitaculum. Rom. 8. *Spe salvi facti sumus*; timoris, cujus videtur esse profunditas charitatis, quasi quidam carcer videtur esse infernus, ubi de hostibus suis justitiam facit in cruciando & premendo vitia. Job. 17. *In profundissimum inferum descendent omnia mea.* Totus homo interior in infernum debet descendere. Intellectus ut pœnas videat, affectus ut timeat. Hæc *quatuor* pertinentia ad charitatem illi soli perfectè intelligunt, qui in ea radicati sunt & fundati; quia tales sunt in lumine juxta illud: 1. Joan. 2. *Qui diligit fratrem suum in lumine manet.* Econtrario: *Qui odit fratrem suum in tenebris est*, ut ibidem legitur. Hæc *quatuor* inveniuntur fuisse in Christo. *Latitudo* in hoc quòd pro inimicis mortuus est, unde ad Roman. 5. *Commendat charitatem suam Deus in nobis, quoniam cum adhuc peccatores essemus Christus pro nobis mortuus est.* Hanc latitudinem nobis significavit extenso brachiorum in cruce. *Longitudo* in hoc, quòd *factus est pro nobis obediens usque ad mortem.* Philip. 2. *Sublimitas* in hoc, quòd remittendo merita nostra & omnem intelligentiam nostram superat. *Profunditas* verò in hoc, quòd non solùm opera, sed etiam occultas cogitationes discretè judicat. *Vel latitudo* charitatis divinæ potest attendi in hoc, quòd beneficia sua

Qui intelligit hæc 4.

Quomodo hæc 4. in Christo fuerint.

Quomodo sint in Deo.

dat bonis & malis. Matth. 5. *Qui facit solem suum oriri super bonos & malos*, &c. *Longitudo* in hoc, quòd peccatorem diu expectat ad pœnitentiam. Rom. 2. *Divitias bonitatis ejus & patientiæ & longanimitatis contemnis? Profunditas* in hoc, quòd de profundo victoriam extrahit, juxta illud. Psal. 112. *Suscitans à terra inopem, & de stercore erigens pauperem.* Et 1. Reg. 2. *Suscitat de pulvere egenum, & de stercore elevat pauperem. Sublimitas* in hoc, quòd ad dignitatem regni cœlestis hominem exaltat, juxta illud ejusdem. *Ut sedeat cum principibus & solium gloriæ teneat.*

IV. Scientia de magnitudine dilectionis Christi quæ.

Quantum quòd necessaria sit homini qui vult salvare animam, est *scientia* utilis, sicut est scientia qua aliquis scit quantum Christus nos dilexerit. De qua scientia. 1. Corinth. 2. *Non judicavi me scire aliquid inter vos nisi Jesum Christum, & hunc crucifixum.* Scientia ista maxima necessaria est homini. Proverbiis. *Ut scias sermones veritatis & verum est bonum.* De ista scientia dicit hic Apostolus dicens: *Scire etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi.* Supereminentem, eminentia, alii charitati, vel supereminentem nostræ scientiæ, excedit enim omnem scientiam nostram. Unde Luc. 9. vocatur excessus, ubi sic legitur. *Erant autem Moyses & Helias visi in majestate, & dicebant excessum ejus, quem completurus erat in Hierusalem.* Thren. 3. vocatur transgressio, ubi dicitur. *Recordare paupertatis & transgressionis meæ.*

Hic amor quomodo vocetur in scriptura.

V. Profectus ad plenitudinem Dei quid sit.

Quantum est *proficere ad virtutum plenitudinem Dei*, id est, ad implendum hic plenitudinem gratiæ, tendentes in plenitudinem gloriæ, quæ dicitur omnis plenitudo Dei, id est, perfecta plenitudo, quæ à Deo est. Debet autem tolerari hoc verbum, *potest*, ad hanc petitionem, ut dicatur, potè etiam ut possitis scire, &c. Et sic de aliis petitionibus. Vel debet repeti quod præcessit (*proficere*). Et *notandum* quòd nunquam isto aliquis habet gratiam, ut habeat virtutum plenitudinem, immo multùm deest sibi, & paulatim ad illud debet proficere. Bernardus. Omnia illi desunt, qui sibi nihil deesse putat Proverb. 4. *Justorum semita velut lux splendens procedit & crescit usque ad perfectam diem.* Bernard. Nemo repente fit fummus. Ascendendo non volando apprehenditur summitas scalæ. Ascendamus ergo duobus pedibus, *meditatione* & *oratione*. Meditatio quid desit docet. Oratio ne desit obtinet.

Hic profectus non fit repente.

Fit duobus pedibus.

VI. Glorificare Deum ad quid valeat.

Ultimò Apostolus Deum glorificat (*ipsi gloria in sæcula.*) De qua glorificatione *advertendum*, quòd multùm valet ad hoc, quod aliquis de diabolo triumphet. Ille enim Deus est dominus virtutum, qui est rex gloriæ. Ad eum pertinet gloria, victoria & pugna. Ergò si Deo das gloriam, jam attribuis ei victoriam, & per consequens ponis super eum pugnam. In Psalm. 88. *Domine in lumine vultus tui ambulabunt & in nomine tuo exultabunt tota die & in justitia tua exaltabuntur.* Et subditur causa: *quia gloria virtutis eorum tu es.*

VII. Clausula Epistolæ quæ sit.

DE EADEM DOMINICA.
SERMO SECUNDUS.
Summarium.

Hic sermo agendis 1. Variis rationibus, quibus homo loca sua, qui in Charitate radicati & fundati sunt, & quàm multi, qui non sunt. Deinde de charitate Dei, & proximi, utriusque de gloria regni cœlestis pauca subjungit.

In charitate radicati & fundati, &c. *Ad Ephes. 4.*

Sic perficiendi est locutio. *Pater, venite ad Spiritum Dominum nostri Jesu Christi, ut in charitate radicati & fundati possitis comprehendere*, &c. Circa

SERMO XCII.

quod verbum primò notandum est, quòd rectè petebat Apostolus quando petebat ut Ephesii essent radicati in charitate, quia optimus locus charitas est. Unde quilibet summopere conari debet ut in loco isto sit, ut charitatem habeat. Hunc optimum dicimus multiplici ratione. Primò quia securissimus est. Qui enim est in loco isto, in Deo est, juxta illud 1. Joan. 4. *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Et in libro Sap. 3. ostenditur quomodo talis in Deo maneat, ubi dicitur. *Justorum animæ in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum malitiæ* vel *mortis.* Valdè magna est securitas ista, quia non est, qui de manu ejus possit eruere. Job. 10. August. Verò dicit talem esse in sinu Dei his verbis. Quid times hominem homo in sinu Dei positus? Tu de illius sinu noli cadere. Quidquid ibi patieris, ad salutem valebit, non ad perniciem. Super hoc autem quòd locus iste, locus securitatis est, est etiam locus jucunditatis, quia *secura mens quasi juge convivium.* Proverb. 15. Quomodo enim non erit jucunditas, ubi læta cantat conscientia? *Si ambulavero in medio umbræ mortis non timebo mala, quoniam tu mecum es.* Psal. 22. Contra verò quomodo securitas vel jucunditas erit ei, qui guerram habet cum omnipotente? cui justitia Dei tenet evaginatum gladium super caput suum ut eum medium scindat, nisi Dei misericordia gladium sustentaret? Item quomodo securitas vel jucunditas est ei, cum quo & in quo diabolus est, semper sitiens sanguinem ejus? Est enim charitas optimus locus, quia locus vitæ & luminis, locus augmenti & divitiarum, locus abundantiæ omnium bonorum. De *primo* legitur. 1. Joan. 2. *Qui diligit fratrem suum, in lumine manet.* Extra charitatem nihil est, nisi in tenebris. Unde ibidem dicitur. *Qui odit fratrem suum, in tenebris est.* Ideò extra charitatem verum gaudium non est. Tob. 5. *quale gaudium erit mihi, qui in tenebris sedeo*, &c. De *secundo* 1. Joannis 3. *Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres.* Extra charitatem nihil vivit vita gratiæ, omnia sunt ibi mortua, omnia arida. 1. Joan. 3. *Qui non diligit manet in morte.* Gregorius. Nihil habet viriditatis ramus boni operis, nisi maneat in radice charitatis. Qui est extra charitatem, est velut mare mortuum, ubi nihil vivit. Homo qui videtur magni valoris esse in sæculo, qui charitatem non habet, est quasi leo mortuus; & judicio Dei parvi vel nullius valoris est. Ecclesiastæ 9. *Melior est canis vivus leone mortuo.* quòd charitas locus divitiarum sit, patet ex hoc, quia charitas ubi est, ibi est & ipse Deus juxta illud. 1. Joan. 4. *Qui manet in charitate, in Deo manet*, &c. qui autem Deum habet, verè dives est juxta illud. Augustin. Aurum habens in arca dives est, Deum habens in conscientia dives non est? conjunge aurum & Deum, conscientiam & arcam, id est, compara. De augmento vero legitur. Ephes. 4. *Veritatem facientes in charitate crescamus.* Extra charitatem nullus crescit, sed potiùs ad nihilum reducitur juxta illud. 1. ad Corinth. 13. *Si habuero prophetiam*, &c. *Charitatem autem non habuero, nihil sum.* Charitas est locus ubi est omnium bonorum abundantia Augustin. Ubi charitas adest, quid est quod possit deesse? Ubi charitas deest, quid est, quod possit prodesse? Joan. 15. *Qui manet in me & ego in eo, hic fert fructum multum.* Extra charitatem nullus fructificavit, juxta illud Osee 9. *Radix eorum exsiccata est, fructum nequaquam faciunt.* Radix exsiccata est cupiditas, quæ est radix omnium malorum. 1. Timoth. 6. Extra charitatem nihil est verè bonum, licet sit ibi species boni. Seneca. Apud sapientes sunt honesta, apud vulgus verò simulachra rerum honestarum. Charitas locus est ubi nullus moritur, nullus malum patitur, quia *qui custodit mandatum, non experietur quicquam mali* Eccles. 8. quod de mandato dilectionis specialiter intelligendum est. In charitate quidem radicatus erat Apostolus qui dicebat Rom. 8. *Certus sum enim, quia neque mors, neque vita*, &c. poterit nos separare à charitate Dei.

I. In Charitate radicatus in optimo loco est.

I. Ob securitatem loci istius seu charitatis.

Ob jucunditatem.

Qui careant his duobus.

3. Ob alia varia.

5.

6.

7.

8.

Charitas dividitur in charitatem Dei & proximi. Et debemus esse radicati in Dei dilectione triplici radice, ut scilicet diligamus eum ex toto cordo, & ex tota anima, & ex tota mente; ideſt, dulciter, prudenter, fortiter, ut exponit B Bern. Dulciter, ne illecti; prudenter, ne decepti; fortiter, ne oppressi ab amore Domini avertamur. Radices verò in quibus debemus esse radicati in dilectione proximi, require in Sermone super illud. Rom. 13. *Nemini quicquam debeatis nisi ut invicem diligatis*, &c. Secundùm duodecim causas quæ ibi assignantur, quare sit proximus diligendus.

Sequitur, *ut possitis comprehendere*, scilicet in gloria, *quæ sit latitudo*, &c. Gloria regni Dei in quatuor consistit. In longitudine æternitatis. Unde Psal. 144. *Regnum tuum regnum omnium sæculorum.* In latitudine charitatis quia nulla invidia est ibi, immo gaudium de omnibus bonis aliorum. Isa 60. *Tunc videbis & afflues, & mirabitur, & dilatabitur cor tuum.* In sublimitate dignitatis. Ps. 81. *Ego dixi dii estis, & filii Excelsi omnes.* Matt. 24. *Super omnia bona sua cõstituet eum.* Et in cognitionis profunditate. 1. Cor. 13. *Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum.* Et Hier. 31. *Omnes cognoscent me à minimo usque ad maximum.* Hæc quatuor figurata sunt per coronam quatuor digitorum, quę super mẽsam ponebatur. Exodi 25. Arca figura est Ecclesiæ, vel animæ sanctæ, ad cujus gloriam pertinent quatuor prædicta.

DOMINICA XVII. POST TRINITATEM.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Sermo insequens thema explicat. Item superiores ad clementer regendum, & subditos ad libenter parendum hortatur. Postea docet, quare & quomodo digne ambulandum seu convenienter vivendum sit triplici vocationi divinæ, maxime ei, qua ad Regnum cœleste vocamur.

Obsecro vos ego vinctus in domino, ut dignè ambuletis vocatione, quâ vocati estis. *Ephes. 4.*

HOc dicit Apostolus Romæ existens in carcere Ephesiis, qui ad fidem Christi conversi erant. In hoc quod dicit *obsecro*, non *impero*, dat exemplum mansuetudinis his, qui habent imperium super aliquos. Seneca. Remissiùs imperanti, meliùs paretur. Nota quòd contumax est animus humanus, & in contrarium atque arduum vadens sequitur faciliùs, quò ducatur, ideò nullum ex omnibus magis clementia, quàm regem vel principem decet. Nobilis animi est, benigne se habere his, qui sunt sub potestate sua. Ideo reges inter Christianos inunguntur in signum pietatis, quam habere debent. Et 3. Reg. 20. *Ecce audivimus quod reges domus Israel clementes sunt.* Econtrario servilis animi est crudelem esse in eos quos habet in potestate. Proverb. 30. *Per tria movetur terra*, & quartum *quod sustinere non potest. Per servum cum regnaverit*, &c. Et Boëtius dicit. *Asperius nihil est humili, cum surgit in altum.*

Asperitatem eorum qui præsunt ad subditos improperat eis Dominus in Ezech. 34. dicens. *Cum austeritate imperabatis eis & cum potentia.* Item cùm obsecratio sit perfecta adjutatio, in verbo obsecrãdi innititur, quòd potius velle debemus ut homines benefaciant propter reverentiam & timorem Dei, quàm propter timorem humanum. Unde Ecclesiast. 19. *Corripe amicum antequam comminaris.*

& da locum timori altissimi. Qui cōminatur homini pœnā propter causam temporalem, humanum timorem introducit, & timori altissimi viam claudit, ideò Apostolus dicit se esse vinctum in domino, id est, pro domino, ut Ephesii attendentes, quòd ipse patiebatur pro fide, non timerent pati pro eadem fide Christi. Et *notandum* quòd Apostolus ad litteram erat in vinculis propter zelum salutis animarum. Ideò libenter adquiescere debebant ipsi exhortanti eos de salute, scilicet ad Hebr. ult. *Obedite præpositis vestris & subjacete eis: Ipsi enim pervigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri, ut cum gaudio hoc faciant,* &c. Unde dicit Augustinus, cum gaudio ista facimus, quando videmus proficere in verbo Dei: tunc enim cum gaudio laborat operarius in agro, quando attendit arborem & fructum. Quando attendit segetem, & videt ubertatem, tunc intelligit quod non sine causa manus attrivit, non sine causa frigus æstusque toleravit. Isai. 61. *Isti sunt semen cui benedixit dominus.* Ideò gaudens gaudebat in domino. Et in Canonica 3. Joannis. *Majorem gratiam horum non habeo quam ut audiam filios meos in veritate ambulantes.* Multùm deberet movere subditos ad obediendum prælatis hoc, quòd sunt in tanto periculo & labore pro eis. Ipsi sunt similes illis, qui subveniunt naufragantibus, qui de facili solent submergi, undè valdè periculosum est opus tale. Bern. Quibus assimilamus homines generationis hujus, aut quibus comparabimus illos, quos videmus à terrenis & corporalibus consolationibus avelli! profectò similes sunt his qui submersi periclitantur in aquis, quos videas tenentes tenere, nec ulla ratione deserere, quod primum occurrerit, quidquid sit illud, licet sit tale quod omnino prodesse non possit, ut sunt radices herbarum ceteraque similia. Et si fortè ad eas veniant, ut eis subveniant, nonnunquam apprehensas solent involvere eas secum adeò, ut nec ipsis auxilium ferre jam valeant. Valdè fuit ingratus mundus, & est adhuc adjutoribus suæ salutis, qui morti se exponebant, ut peccatores à morte liberarent, & econtra peccatores mortem eorum sitiebant. Item sancti laborabant ut eos à peccatis mundarent, & ipsi eis maculam in faciem imponebant. Matth. 11. *Venit Ioannes*, Baptista, *neque manducans neque bibens, & dicunt demonium habet. Venit filius hominis manducans & bibens, & dicunt: ecce homo vorax & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus.* Et sic utrique parti contradictionis calumniabantur. Prov. 9. *Qui arguit impium, sibi maculam generat.* Medici corporum pro consilio quod impendunt, gratiam hominum & beneficium temporale deportant: Medici verò animarum pro consilio reportant odium & persecutionem. Ideò mundus in defectu talium multùm punitus est. Diu enim fuit, quòd paucos adjutores habuit suæ salutis. Per quæ enim peccat homo, per hæc & punitur. Multum etiam deberent homines adquiescere in his, quæ pertinent ad salutem & utilitatem suam illis, quos vident feciſſe pro eis, quod non faceret pro eis melior res amici carnalis, quos habent. Melior amicus quem habes, sive sit pater, sive mater, sive alius, non efficietur pauper pro te, sicut illi fecerunt, qui vel in sæculo, vel in abbatiarum dominiis abundare poterant, & tamen pro salute tua vitam pauperem elegerunt & mendicitatem.

Sequitur, *ut digne ambuletis vocatione* &c. quod potest exponi de *triplici* vocatione. *Primò* de vocatione prædicationis, ut sit sensus, ut ambuletis provt nequistis doctrina quam suscepistis Philip. *Digne Evangelio Christi conversamini.* Lucæ 12. *Cui enim multum datum est, multum quæretur ab eo.* Hebr. 6. *Terra sæpe venientem super se bibens imbrem, & germinans herbam opportunam illis, à quibus colitur, accipit benedictionem à domino: proferens autem spinas & tribulos reproba est, & maledicto proxima, cujus consummatio in combustionem.* Secundò de vocatione qua Christus vocavit in cruce. Proverb. 1. *Vocavi & renuistis.* Vocatio ista clamor dicitur. Job 16. ubi sic legitur. *Terra ne operias sanguinem meum, nec inveniat in te locum latendi clamor meus.* Hebr. 12. *Sanguinis asperſionem melius loquentem quam Abel.* Sanguis Abel locutus est vindictam, sanguis Christi misericordiam. Sanguis Christi indicabat vehementer, quantum Christus desiderabat salutem nostram, & ideò clamor dicitur, quasi magnum signum voluntaris paternæ, quam habebat ad peccatores. Secundùm hoc ergo sensus est, *ut digne ambuletis vocatione*, &c. id est, ut secundùm desiderium & studium, quæ Christus ostendit in cruce se habere de salute nostrâ, vos etiam magnum desiderium & studium circa salutem vestram habeatis, & exemplo Christi aliqua pro salute vestra faciatis. Ad clamorem Christi petræ scissæ sunt, & monumenta aperta sunt. Unde nimis surdi esse videntur, qui clamorem Christi non audiunt, lapidibus videntur esse duriores. *Tertio* potest intelligi de dignitate ad quam vocamur, sub hoc sensu, *ut digne ambuletis vocatione*, &c. id est, ut sic vos habeatis, sicut requirit dignitas, ad quam vocati estis. Dignitas ista non est regnum Franciæ sed regnum gloriæ. Ad regnum Franciæ inungit Rhemensis Archiepiscopus, ad illud Spiritus sanctus. Ad regnum Franciæ fit unctio unctione de cœlo missa, sicut dicitur, ad illud similiter. In hoc tamen est illa excellentior, quod in ista inungitur spiritus hominis, in illa corpus.

Septem verò sunt quæ dignitas illa requirit. *Primo* ut indigna caveamus: indignum est dignitate illa ad quam vocatus est, qui gratis ex caritate vili oneri & sibi importabili se subdit, ut non timeat sui oppressionem propter nimium affectum lucrandi. Indignum est ut manus ejus, qui ad tantam dignitatem vocatus est in omnino serviant, ut scilicet fune vel fimo temporalium onustus & electus ad regnum incedat. Onera ista jumentorum sunt, non hominum; ut dicit quidam sapiens: *Indigna etiam* committit, qui nudus vel ignominiosa veste indutus incedit, aliter enim debet esse indutus filius regis, & aliter servus diaboli. Colos. 3. *Induite vos sicut electi Dei, sancti & dilecti, viscera misericordiæ*, &c. Vestis filiorum Dei est vestitus deauratus circundatus varietate, id est, charitas bonorum operum diversitate Apocal. 16. *Beatus qui custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet.* Rom. 13. *Abjiciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis, sicut in die honestè ambulemus.* Et 1. Cor. 14. *Omnia honestè & secundùm ordinem fiant in vobis.* Hoc est vestimentum gloriæ, quod requirit gloria illa, ad quam electi sumus. Isai. 52. *Induere vestimentis gloriæ tuæ Hierusalem.* Vestimentum ignominiæ est vestitus vitiorum, & etiam vestimentum corporum. Bern. Qui de veste gloriatur, similis est furi gloriantis de cauterio, cum per peccatum Adæ usus quæ introductus sit. *Indigna etiam* committit, qui peccata committit, peccata quæ dignitatem, ad quam electus est, annullant. Valdè enim infelix reputaretur aliquis, qui esset electus in Episcopum, & tempore medio inter electionem & confirmationem committeret crimen, propter quod Episcopatu privaretur, & in super suspenderetur; sic valdè infelix est Christianus, qui cùm jam electus est ad regnum cœleste, peccatum mortale committit, propter quod regno privetur, & inferni pœnalo affligetur. Secundò mundana contemnamus. Contemptibilia hujus mundi contemnere debet, qui ad tantam dignitatem electus est, & debet dicere illud Psal. 72. *Quid est mihi in*

1. Ob periculum prælatorum.

2. Ob amorē eorum in subditos.

3. Subditi prælatis maximè spiritualibus libenter obedire debent.

I. Ob gaudiū prælatorū.

Ingratitudo Mundi erga suos doctores spirituales.

II. Vivendum convenienter triplici vocationi.

I. Prædicationis,

Christi crucifixi.

3. Regni cœlestis.

Hæc cur sit dignitas major regno Francia.

III. Dignitas vocationis ad regnum cœleste requirit.

I. Indignitas triplex.

Matth. 27.

Vestis ignominiæ quæ.

Vestis gloriæ quæ sit. Psal. 40.

1.

2.

3.

Similitudo cur terrena sint cõtemnenda.

cælo, & à te quid volui super terram? Gregorius. Vilescunt temporalia, si considerentur æterna. Si ad aliquem pertineret ex parte patris regnum unum, & ex parte matris terra unius pauperis militis. Infelix reputaretur ipse, si adhæreret hæreditati maternæ, & negligeret paternam. Sic infelix est, qui pro exilio isto in quo natus est nostro Eva nos posuit, cœlestis patris hæreditatem amittit. *Tertio* ut adversa viriliter toleremus, quia *non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis.* Rom. 8. Bern. Quid est quod non optamus etiam per medios enses, si oporteat declinare tantam miseriam, & ad tantam accelerare gloriam, nisi quia mortua est fides nostra? *Quarto* ut magna agamus, magnitudo enim mercedis magnitudinem requirit laboris. Justum est enim ut magna & multum laborem operarius, qui magno precio conducitur. August. Labor te terret, vide mercedem. Genes. 15. *Noli timere Abram, ego protector tuus sum & merces tua magna nimis.* *Quinto* ut in his usque in finem perseveremus; corona enim æternitatis perseverantiam in bonis operibus requirit. Galat. 6. *Bonum autem facientes non deficiamus, tempore enim suo metemus non deficientes.* Item: *dum tempus habemus operemur bonum.* Gloss. Aug. Si homo non imponeris finem operi, nec Deus imponet finē remunerationi: quantum seminaverimus in operibus, tantum metemus in fructibus, & quantùm aviditas se dilataverit inquirentis, tantum se aperiet ad præmium manus retribuentis. *Sexto* ut ad illam dignitatem velociter tendamus. Bern. Festinemus ubi habitemus sine morâ, abundemus sine defectu. Idem. Qui amat ardentiùs, currit velociùs, & pervenit citiùs. Idem. Magna confusio & nimis magna. Ardentiùs quærunt sæculares pernicioſa, quàm nos perutilia, alacriùs currunt ad mortem, quàm nos ad vitam. Non solùm currere debemus ad tantam dignitatem, sed etiam volare. Isa. 40. *Qui sperant in domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut aquilæ, current & non laborabunt, ambulabunt & non deficient.* *Septimo* ut hilariter faciamus. Psal. 104. *Lætetur cor quærentium dominum.* Idem Psal. 137. & *cantent in viis domini, quoniam magna est gloria Domini.*

DE EADEM DOMINICA.
SERMO SECVNDVS.

Summarium.

Addit hic sermo septem in ultima parte præcedentis sermonis relati, alia sex necessaria electis seu vocatis ad Regnum cœleste. Maximè verò agit de Humilitate, Mansuetudine & Charitate.

Obsecro vos cum omni humilitate & mansuetudine, cum patientia, supportantes invicem in charitate, solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis. *Ad Ephes. 4.*

SERMO XCIV. Electi seu vocati ad regnū cœleste debent esse.

1. Humiles varia de Humilitate.

Pacificat Apostolus in verbis istis ea, quæ requisivit dignitas illa, ad quam vocati sumus. Primò enumerans humilitatem, mansuetudinem & patientiam, tanquam virtutes valdè necessarias electis. Qui inter multa hujus mundi, immo quos præponit humilitati, quia humilitas non solùm est gratia, sed etiam vas & receptaculum aliarum gratiarum. *Deus enim superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Jacobi 4. Sicut aqua fluit ad loca humilia, sic gratia humilia corda replet. Augustin. Alta siccantur, infima replentur. Hunc oportet habere vocatos ad gloriam cœlestem, non enim alia est via ad sublimitatem, quàm per magnalitatem Dei. Per humilitatem ascenditur ad sublimitatem, quia hæc est via, & non est alia præter ipsam, quæ aliter vadit, potiùs cadit, quàm ascendit. Augustin. Ambula per Christi humilitatem, si vis pervenire ad ejus sublimitatem sive æternitatem. Job 22. *Qui humiliatus fuerit, erit in gloria.* Et Proverb. 15. *Gloriam præcedit humilitas.* Et 29. ejusdem, *humilem spiritu suscipiet gloria.* Et hoc meritò, quia sola humilitas Deū recipit, & tumor superbiæ eum repellit, unde Deus meritò recipiet humilitatem in cœlo, quæ eum recipit in hoc exilio. Humilitas hic Deum honorat, juxta illud Ecclesiastici 3. *Magna potentia solius Dei, & ab humilibus honoratur.* Ideò humilis in futuro quasi jure vicissitudinis à Deo meritò honorabitur. Dicit Bern. de Joseph, quòd indignum judicavit inglorium facere dominum suum, qui eum fecerat glorioſum. Sic verè humilis indignum judicat Deo auferre gloriam suam, qui eum ad tantam eligit gloriam. Superbus econtrario Deo aufert gloriam suam, & ideò gloria Dei privabitur in futuro. Isa. 26. dicitur de impio, *non videbit gloriam Dei.* Verè humilis in loco novissimo residet in præsenti, ideò audire merebitur: *amice ascende superius.* Lucæ 14. Humilis precio præsentis gloriæ, quam pro Dei amore contemnit, gloriam æternam sibi adquirit. Nec solùm Deum honorat humilis, sed etiam omnes, omnibus se subdendo, unde & ab omnibus honoratur, juxta illud Lucæ 14. *Qui se humiliat, exaltabitur.* Et notandum quòd non dicit Apostolus solùm cum humilitate, sed cum omni humilitate; necessaria enim est electis Dei omnis humilitas & exterior & interior. Ecclesiastici 19. *Est qui nequiter se humiliat, & interiora ejus plena sunt dolo.* Matth. 11. *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde.* Et necessaria est humilitas quantum ad tres gradus humilitatis, qui sunt se subdere majori, pari & minori. Hos tres gradus docuit nos dominus volens baptizari à Joanne dicens: *Sic nos decet implere omnem justitiam*, id est, perfectam humilitatem. Matth. 3.

Sequitur (*& mansuetudine*) mansuetos etiā oportet esse illos quos Deus ad tantam gloriam vocavit. Mansuetudo est tractabilitas, quæ facit hominem à Deo perfectè in præsenti possideri, illius enim rei plenè dominium habebimus, de qua facimus quod volumus. Jure ergo mansuetudinis mansuetus in futuro Deum meritò possidebit. Deus nullius possessio erit cujus prius possessor non fuerit. Matth. 5. *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.* Item Psal. 36. *Mansueti autem hæreditabunt terram.* Nec solùm in futuro mansueti possidebunt Deum, sed etiam in præsenti per gratiam. Unde Prov. 3. *Mansuetis dabit gratiam.* Homines mansueti sive tractabiles, non solùm à Deo, sed etiam ab hominibus quodammodo possidentur, quia inde faciunt quod volunt, ideò omnes amant eos, tanquam suos. Unde Ecclesiastici 3. *Fili in mansuetudine opera tua perfice, & super hominum gloriam diligeris.* Ad hoc significandum quòd homo mansuetus animal sit omnium, insedit Christus mansueto animali, scilicet asello, quod omnibus commune erat.

Sequitur (*cum patientia*) patientes oportet esse illos, qui ad tantam gloriam vocati sunt, ut sint socii Christi in tribulatione, sicut volunt esse in gloria. Ecclesiastici 22. *Fidem possidē cum amico tuo in paupertate illius, ut in bonis illius lætaris.* De hac materia require in sermone. *Si mortui sumus cum Christo.* Rom. 6.

Sequitur (*supportantes invicem in charitate.*) Oportet etiam electos Dei habere supernum charitatem, non solùm ad communicandum bona proximo, sed etiam ad supportandum mala. Rom. 15. *Debemus nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere.* Galat. 6. *Alter alterius onera portate.* Et 1. Corinth. 13. *Charitas omnia sustinet.*

Sequitur (*solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis.*) Unitatem spiritus in vinculo pacis debent habere electi Dei ad invicem, solus enim Christus cum membris suis sibi ad invicem unitis sedet

in cœlum, juxta illud. Joan. 3. *Nemo ascendit in cœlum nisi qui descendit de cœlo, filius hominis, qui est in cœlo.* Hanc unitatem debemus soliciti servare quia valdè placet Deo, sicut econtrario discordia multùm displicet ei. Proverb. 6. *Sex sunt quæ odit dominus, & septimum detestatur anima ejus*, &c. *& eum qui seminat inter fratres discordias.* Hujus antem unitatis quoddam nutrimentum & vinculum est pax exterior, ideò dicitur *in vinculo pacis.* Hæc autem pax sicut dicit Gloss. Hieron. est, si bona nostra invicem diligamus, si peccata, quæ sine damno tritici, aut cum spe salutis corrigendorum eradicari non possunt, usque ad messem ultimam toleremus, si perfectionis opera quæ tamen fieri & non fieri licet, ne infirmi scandalizentur, non facere dispensemus. Pacificus locum Deo parat, quia in pace factus est locus ejus, & ideò meritò apud Deum locum inveniet. Et *nota* quòd unitas spiritus dicitur unitas Ecclesiastica, qui eam facit Spiritus sanctus. Unde in primitiva Ecclesia, quando gratia Spiritus sancti abundanter dabatur, multùm unitas abundabat. Act. 4. *Multitudinis credentium erat cor unum & anima una.* Et Ezech 11. *Dabo eis cor unum & spiritum novum tribuam in visceribus eorum.* Unitas ista placet Deo & omnibus sanctis. Ecclesiastici 25. *In tribus placitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo & hominibus, concordia fratrum & amor proximorum*, &c.

Pacifici.

Psal. 75.

Vnitas spiritus cur vocatur unitas Ecclesiastica.

DOMINICA XVIII. POST TRINITATEM.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Commendat nobis hic sermo tres virtutes. 1. *Gratiarum actionem seu beatitudinem.* 2. *Dilectionem proximi.* 3. *Discretionem seu metum de temporalibus habendum.*

SERMO XCV. Hic sermo hortatur ad tres virtutes.

Gratias ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei quæ data est vobis in Christo Jesu. 1. *Cor.* 1.

IN quo verbo, exemplo Apostoli, monemur ad tria. *Primo* ad gratiarum actionem, cum dicitur: *gratias ago Deo. Secundo* ad fraternam dilectionem, cum dicitur: *pro omnibus vobis. Tertio* ad discretionem, cum dicitur: *in gratia Dei quæ data est vobis in Christo Jesu.* Circa primum notandum, quòd octo sunt quæ deberent homines movere ad hoc, quòd multùm instarent gratiarum actioni. *Primo admonitiones sanctorum*, admonent enim sancti multùm nos ad hoc & verbo & exemplo. Bern. Disce in referendo gratias non tardus esse aut segnis, disce ad singula bona gratias agere. Diligenter considera quæ tibi apponuntur, ut nulla Dei dona debitâ gratiarum actione frustrentur Tob. 4. *Omni tempore benedic Deum.* Col. 3. *Omne quodcunque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini nostri Jesu Christi facite, gratias agentes Deo & patri per ipsum.* Et ejusdem 4. *Orationi instantes, vigilantes in ea in gratiarum actione.* Et Eph. 5. *Gratias agentes semper pro omnibus in nomine Domini nostri Jesu Christi Deo & patri*, &c. Duo sunt, quæ condividunt sibi vitam sanctorum, scilicet oratio & gratiarum actio. Quia sancti vel prævident bona vel mala. Si bona, personat gratiarum actio; si mala, sequitur oratio pro illis amovendis. Bernard. Charitas tot modis in oratione vel gratiarum actione in Deum se jugiter refundit, quot in suis necessitatibus vel consolationibus, in proximis vel compassionibus vel congratulationibus naturales in hoc materias invenit pius affectus. Immo utramque horum totam vitam sanctorum haberet, nisi aliud obstaret. Unde 1. Thes. 5. *Sine intermissione orate, in omnibus gratias agite.* Et Lucæ 18. *Oportet semper orare, & non deficere.* Non cessat Deus nobis benefacere, & ideò gratiarum actio non deberet cessare, nisi debilitas humana impediret. Non etiam cessant pericula imminere homini in mundo isto, ideò incessanter petendum esset auxilium, nisi obstaret infirmitas hominis. Unde Lucæ 21. ubi loquitur dominus de periculis dicit: *Vigilate omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere omnia mala ista quæ futura sunt & stare ante filium hominis. Secundò admonitiones creaturarum*, quæ incessanter nos invitant ad gratiarum actionem; beneficium enim datum alicui invitat eum ut danti gratias agat. Cùm ergo omnia, quæ videmus data sint homini, ut patet Genes. 1. ubi dicit dominus. *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram: & præsit piscibus maris, & volatilibus cæli & bestiis, universæque terræ, omnique reptili quod movetur in terra*, &c. Omnia quæ videmus invitant nos ad gratiarum actionem. Augustin. Opera tua intueri licet, ut laudaris, qui talia operaris. *Tertio* ipsum tempus in quo sumus. In tempore enim gratiæ sumus, cui nulla operatio magis congruere videtur, quàm gratiarum actio, ideò valdè bonum est gratiarum actioni instare. Proverb. 16. *Sermo opportunus, est optimus. Quarto* quia gratiarum actio est de operationibus quæ fiunt in paradiso, unde in psalm. 88. *Misericordias domini in æternum cantabo.* Canticum illud erit gratiarum actio & vox laudis de hoc, quòd misericorditer à periculis fuerimus liberati. Isa. 51. *Gaudium & lætitia invenietur in ea, gratiarum actio & vox laudis.* Unde bonum est addiscere officium, quod tamdiu facere oportebit. *Quinto* propter utilitatem multiplicem, quæ ex hoc opere sequitur. *Prima* est, quòd hominem intribulatione custodit, & Deum adesse facit, ut figuratum est Danielis 3. in pueris qui in fornace positi gratias agentes Deo ab igne læsi non fuerunt, & quartus apparuit cum illis similis filio Dei. Sic ignis tribulationis non lædit eos, qui in ea Deo gratias agunt, quia Dei societatem habent. Unde Bern. Quantumcunque sæviat tribulatio, ne putes te derelictum esse, sed memineris scriptum esse, *cum ipso sum in tribulatione. Secunda* est quia gratiarum actio divinam largitatem ad dandum provocat. Unde Proverb. 10. *Anima quæ benedicit impinguabitur.* Bern. Ad locum unde exeunt flumina gratiarum revertuntur, ut iterum fluant. Ecclesiastici 43. *Benedicentes dominum exaltate illum quantum potestis, major est enim omni laude. Exaltantes eum replemini virtute. Sexto* quia hæc operatio multùm placet Deo Gratiarum actio adeps est spiritualis, de quo Levit. 3. *Omnis adeps domini erit jure perpetuo.* Item unguentum est, quo caput Ecclesiæ ungitur, quod figuratum est in Magdalena caput Christi ungente. Matth. 26. & Marci 14. Bernard. Bonum est unguentum contritionis, quod de recordatione peccatorum conficitur. Melius devotionis, quod de recordatione beneficiorum fit Dei. Porrò utrumque vincit unctio pietatis. Unguentum devotionis est gratiarum actio. Multùm placet Deo, quæ gratiarum actioni instat anima. Unde Cant 1. *Tu pulchra es amica mea.* Et subditur: *oculi tui columbarum.* Columba simpliciter respicit, unde oculos columbarum habent, qui simpliciter creaturas respiciunt, in omnibus creaturis Deum respiciendo, tanquam causam & datorem omnium bonorum. Vel quia Spiritus sanctus, cui amor appropriatur, in columba apparuit. Oculos columbarum habet, qui oculo amoris bona proximi respicit, ei congratulando, & de eis gratias agendo. Non habent oculos columbæ, sed potiùs noctuæ homines invidi, qui de bonis proximi affliguntur, & sic quasi de lumine excœcantur. Secundùm verbum Boëtii: Similes sunt avibus illis, quas nox illuminat, & lux excœcat. Ipsi sunt maledicti juxtà illud. Isai. 5. *Væ qui*

I. Gratiarum actio. Ad hanc movent,

Oratio & gratiarum actio totam vitam sanctorum occupant.

Cur semper gratiarum actio & oratio facienda sit.

1.

Gratiarum actionis utilitas duplex.

Psal. 90.

6.

Gratiarum actio est adeps & unguentum.

Melior est contritionis.

Simplices habet oculos columbæ ob duo.

Invidi habent oculos noctuæ.

dicitis malum bonum & bonum malum, ponentes tenebras lucem & lucem tenebras. Septimo in hoc, quòd ingratitudo, quæ gratiarum actioni contraria est, rusticitas est magna. *Quinque* rusticitates faciunt homines Deo, quas homini non facerent. *Prima* est, quod hi quibus ipse majora dat beneficia, minùs eum diligunt; divites scilicet, & qui majorem terram ab eo tenent, minorem censum ei solvunt. *Secunda* quòd non timent comedere de suo, licet damnum vel contumeliam ei intulerint. *Tertia* est, quòd ei nolunt dare de suo in paupere, nec etiam accommodare ad centuplum usuras, quod facerent libenter alicui Sarraceno vel excommunicato, si sine peccato hoc facere possent. *Quarta* est, quòd non timent ei contumeliam vel damnum inferre, licet eâdem die ad mensam ejus comederint. *Quinta* est, quòd de minimo beneficio gratias vicino suo agerent, Deo verò gratias non agunt etiam de beneficiis maximis. Non solùm rusticus est homo ingratus, immo similis est porco, qui comedens glandes sub quercu terram respicit non quercum, quæ sibi dedit glandes; sic homines ingrati oculos suos fatuerit declinare in terram, & non elevant eos ad creatorem cœli & terræ, qui dat eis omnia bona. *Ultimum* est multiplex malum, quod provenit ex ingratitudine. *Primò* bona quæ à Deo accepta sunt auferri facit. Unde super illud ad Rom. 1. *Quia cum Deum cognovissent, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt*, dicit Augustinus, quod Deus dederat gratis, tulit ingratis. *Secundò* impedit ab his quæ darentur homini, nisi ingratus fuisset. Gregorius. Non est dignus dandis, qui non agit grates de datis Bernardus. Ingratitudo est ventus urens, siccans sibi fontem pietatis, rorem misericordiæ, fluenta gratiæ. *Tertio* ingratitudo non solùm privat hominem bonis, immo etiam pœnam addit. Unde legitur quòd Ezechias est punitus pro ingratitudine. Cum enim ei Dominus dedisset triumphum incredibilem, & percussisset centum octoginta quinque millia hominum in castris Sennacherib, licet secundùm Josephum cum populo Deo hostias immolasset, non tamen gratias dignè egit & canticum non cantavit, sicut in hujusmodi Patres facere consueverant, & ideò ægrotavit usque ad mortem. Unde venit ad eum Isaias dicens: *Dispone domui tuæ, quia morieris tu & non vives*, Isaiæ 38. Et *notandum* est quod gratiarum actio licet generaliter placeat Deo, tamen magis placet ei in adversis quâ in prosperis, sicut aves pinguiores gratioris saporis sunt assatæ quam elixæ. Homo qui in igne tribulationis murmurat, est velut avis macilenta, quæ dum assatur comburitur. Ille verò qui in igne tribulationis gratias agit, est velut avis pinguis, quæ propria pinguedine superfunditur, in qua superfusione odor suavissimus Deo datur, ut patet in Beato Laurentio. Item *notandum* quod *melior est ira risu*, ut legitur Ecclesiastæ 7. id est, adversitas minùs est periculosa quàm prosperitas, ideò sequi debet gratiarum actio, tam in adversitate quàm in prosperitate.

Ingratitudinis absurditas quintuplex.

2. Ingratitudinis damna.

1.

2.

3.

4. Reg. 19.

Gratiarum actio in adversis melior est.

Circa secundum, in quo monemur ad fraternam dilectionem, notandum, quod multùm deberemus nos excitare ad eam, cum scriptum sit ad Rom. 13. *Qui diligit proximum, legem implevit*. Et ibidem legitur, *Plenitudo legis est dilectio*. Ad dirigendum nos circa amorem proximi proponit nobis sacra scriptura triplex exemplar. *Primum* exemplar est amor quem habemus ad nosipsos, unde Matth. 22. *Diliges proximum tuum sicut teipsum*, id est, sicut de bonis propriis gaudemus, & de malis dolemus, sic congaudere debemus de bonis proximi, & de malis ejus compati. *Secundum* est amor Christi ad nos, unde Joan. 15. *Hoc est præceptum meum ut diligatis invicem sicut dilexi vos*. Christus sic dilexit nos, quod plus amavit salutem nostram, quàm suam temporalem vitam, vel quàm sua. Hierem. 12. *Reliqui domum meam, dimisi hæreditatem meam. Dedi dilectam animam in manus inimicorum ejus*, &c. Sic enim amat Christus suos, quod reputat sibi fieri, quod uni illorum fit, juxta illud Matthæi 25. *Quamdiu fecistis uni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis*. Sic & nos debemus proximum diligere, ut omnia temporalia contemnamus pro salute proximi. *Tertium* exemplar est amor, quem membra habent ad invicem, quæ sunt in eodem corpore, de quo tangit Apostolus 1. ad Cor. 12. dicens: *Si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra*. Reputat etiam unum membrum corporis sibi fieri, quod fit alij. Dicit enim os quando pes ab aliquo læditur, quare me lædis? & si quis pedibus aliquod beneficium fecerit, os inde regratiatur. Sic reputare debemus nostra, quæ sunt proximi.

II. Dilectio fraterna.

Ad hæc tria nos movere debent.

1.

Circa tertium verò, ubi ad discretionem monemur, notandum quod Apostolus dicit. *In gratia quæ data est vobis*, & non dicit in divitiis. In quo instruimur quòd de profectu amicorum nostrorum, in bonis spiritualibus debemus gaudere, non de profectu temporalium, immo tunc debemus timere, cùm scilicet videmus amicum nostrum in mare projectum ad modum Jonæ, ut legitur in libro ejus Cap. 1. Psal. 68. *Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me*. Augustinus. Amas sæculum, absorbebit te, amatores suos vorare novit, non portare, periculosius est mare hujus mundi, quàm mare materiale. Bern. loquens de mari hujus mundi dicit: periculum probat transeuntium raritas, & pereuntium multitudo. In mari enim materiali de quatuor navibus non perit una, in mari verò hujus mundi de quatuor hominibus non evadit quandoque unus, quia *multi sunt vocati, pauci vero electi*. Matth. 10. In Psal. 55. *Ab altitudine diei timebo*. Dies dicitur prosperitas. Timere debemus, cum videmus molam asinariam ligatam ad collum amici nostri, scilicet circuitum temporalium, qui mola asinaria dicitur à Christo. Matth. 18. Timere etiam debemus, cùm videmus in illis, quos amamus signum mortis æternæ. Gregor. Continuus successus temporalium, æternæ damnationis est indicium.

Sequitur, *Quæ data est vobis in Christo Jesu*. Nota quòd meritò Christi hominis dat Deus Ecclesiæ ea quæ petit, dum petit à Deo patre ea quibus indiget per Dominum suum Jesum Christum, & non meritis suis, unde sic finiuntur orationes Ecclesiæ. Ipse enim est filius ejus dilectus, in quo sibi complacuit, ut legitur Luc. 3. & meritò ipsius fratres ejus quibus Deus iratus erat, patri pacificantur.

DE EADEM DOMINICA.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Agit hic sermò de divitibus in Deo, & divitibus in mundo.

Gratias ago Deo meo semper pro vobis, quia in omnibus divites facti estis. *1. ad Cor. 1.*

HOc dicit Apostolus Corinthiis qui ad fidem Christi conversi erant, & idem potest dici omnibus verè Christianis. Non dico de illis Christianis, qui sunt nomine Christiani & vitæ Sarracenæ, qui sunt Christi proditores & servi ejus de jure hostis ejus, id est, diabolo adhærentes, qui sunt Christiani apostatæ, & ideo inutiles. Prov. 6. *Homo apostata vir inutilis*. qui videtur esse deterioris conditionis, quã fuerint Christiani, sicut Monachus apostata videtur esse deterioris cõditionis, quã si nũquam fuisset Monachus. Sed veri Christiani verè possunt dici quod in õnibus divites facti sũt in Christo. Dũ enim habent Christũ, qui Dominus est omniũ, habent &

in Christo. Unde Augustinus. Multùm dives est Christiana religio, quæ omnia possidet in omnium possessore. Magnum thesaurum habet verè Christianus, si in agro cordis abscondit Christum juxta verbum domini. Matth. 13. Qui thesaurus non ostenditur ei, nisi in visione, quæ ejus erit beatitudo. Psal. 30. *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ domine*, &c. Et *notandum* quod quidam sunt divites in mundo, quidam in Deo. In Deo divites sunt, qui Deum habent in corde juxta verbum Augustini. Nummos habens in arca dives est, Deum habens in conscientia dives non est: conjunge aurum & Deum, arcam & conscientiam. In Deo etiam dicitur aliquis esse dives, qui in manu Dei posuit omnia bona sua, multa bona opera pro amore ipsius faciendo, bona etiam temporalia pauperibus erogando, manus enim Christi manus sunt pauperum, ut dicit Glossa super illud: Psal. 75. *Nihil invenerunt viri divitiarum in manibus suis.*

Divites in Deo qui sint.

Et notandum quòd divites in mundo & divites in Christo in *quatuor* differunt. Divites enim in Christo sunt divites semper, & ubique, in omnibus, & veras divitias habent. Divites verò in mundo sunt divites hodie, & cras pauperes. Sunt etiam divites hîc, & si ad alium locum declinaverint, possunt ibi mori fame. In multis etiam pauperes sunt, & divitiæ eorum vanæ sunt. *Primum* probari potest per hoc quod legitur Lucæ 12. de illo divite cujus agri tulerunt fructus uberiores solito, ita quòd horrea ad capiendum non sufficerent, qui cum crederet se habere abundanter necessaria in annos plurimos, audivit à Deo: *stulte hac nocte repetunt animam tuam à te. Quæ autem parasti cujus erunt?* & subdit dominus: *sic est qui sibi thesaurizat & non est in Deo dives*, sic est inquam stultus, sicut ille, qui vult ut fit dives ad horam. Glos. super illud Psal. 30. *Odisti observantes vanitates*, &c. Vanitatem observatis, si in pecunia speratis, vel in honore, vel in aliquo nomine potentiæ. Illud solùm divitiarum hujus Mundi in salvo ponitur, quod ponitur in manu Dei, quod scilicet pro Deo datur. Et illud verè habetur, sicut quidam dixit Domino suo, cùm dominus ejus vellet de bonis ejus habere, & præcepisset ei, ut de bonis suis ei veritatem diceret, nihil plus habeo, inquit, præter sexcentos aureos, quos pro Deo dedi. Cum autem à circumstantibus ei diceretur, quod falsum esset, & dicerent illa prædia tantum valent, & illa domus, & multa alia, ille respondit: illa non sunt mea, sed domini mei, quia quando voluerit accipiet tanquam sua. Sed illud pro Deo dedi, & in salva custodia per manus pauperum posui, ita quod nullus potest auferre mihi. Divites in Christo ideo divites sunt *ubique*, quia partem habent in omnibus bonis, quæ sunt in cœlo & in terra, juxta illud Psal. 18. *particeps ego sum omnium timentium te*, &c. Ideo bene convenit eis illud. Proverb. ult. *Multæ filiæ congregaverunt divitias: tu supergressa es universas. In omnibus* verò ideò dominus divites eos dicit, quia omnia sunt divitiæ Christianorum. Non solùm enim bona, sed etiam mala pœnæ sunt divitiæ bonorum, unde Hebræor. 11. dicitur de Moyse *majores divitias æstimans thesauro Ægyptiorum improperium Christi.* Ideò totus mundus est fideli divitiarum, infidelis autem obulo indiget. Bernardus. Totus mundus fideli divitiarum est. Totus planè, quia tam prospera quàm adversa ipsi æquè omnia serviunt & cooperantur in bonum. Divitiæ bonorum veræ divitiæ sunt, cùm cor hominis repleant.

Divites in Mundo & Christo differunt in quatuor.

Divitiæ temporales quomodo in salvo seu suo loco ponantur.

Econtrario verò divitiæ mundi vanæ sunt, & hoc *tripliciter*. Vanæ enim sunt in se, & in comparatione nostri, & in comparatione creatoris. *In se* vanæ sunt *dupliciter*, scilicet *veloci evanitu & indigentia.* De *primo* Sapient. 5. *Transierunt omnia tanquam umbra.* De *secundo* Hierem. 4. *Aspexi terram, & ecce vacua erat.* Hæc vacuitas potest intelligi defectus quem habet quælibet possessio hujus Mundi. Unde si ab homine repellit unam indigentiam, facit multas. Ideò verum est, quod dicit Seneca, quod altera cupiditatum ex fine alterius trahitur. Et verum est illud sapientis: illos pluribus indigere, qui plura possident. Seneca. Congregetur ad te quidquid multi divites possident, ex his majora cupere disces. Et super illud, ad Timoth. 6. *Radix omnium malorum est cupiditas quam quidam appetentes erraverunt à fide.* Dicit Glossa: Qui appetit pecuniam, cupere cupit. *Comparatione* verò *nostri* vanæ sunt divitiæ hujus Mundi, quia non conferunt plenitudinem continenti, nec fulcimentum nitenti, nec fructum sperarum laboranti. Animæ *plenitudinem* non conferunt, unde Augustinus in libro de diligendo Deo. Pecunia non satiat animæ famem, sicut nec ventus corporis ventrem. Etenim si quis famelicum hominem apertis faucibus ventum vel aërem haurire cernat, quod illo consulatur fami, minimè credit. In errore es, si spiritum rationalem rebus putas temporalibus non magis inflari, quam satiari. Sic potentiæ animæ, rationalis, concupiscibilis & irascibilis non implebuntur. Rationalis non implebitur scientia in præsenti juxta illud: *non satiatur oculus visu*, &c. Ecclesiastici 1. Concupiscibilis non implebitur pecunia, juxta illud. *Avarus non implebitur pecunia.* Ecclesiastæ 5. & Ecclesiastici 14. *Tu satiabilis est oculus cupidi.* Et irascibilis multo minus gloria, cum gloria temporalis vanissimum videatur esse inter temporalia, unde à vanitate specialiter nomen accepit, ut specialiter vana gloria dicatur: Boëtius. O doxa doxa, sive gloria gloria quid aliud futura es mentibus mortalium, nisi magna inflatio aurium. Divitiæ etiam mundi non dant *fulcimentum* innitenti juxta illud. Proverb. 11. *Qui confidit in divitiis suis corruet.* Fructum etiam non dant juxta illud Ecclesiastæ 5. *Qui amat divitias fructum non capiet ex eis.* Fructus iste est sufficientia vel satietas, quem ex divitiis non capit ille, qui eas amat, cùm amor sit fames: fames autem & satietas simul esse non possunt. Vanæ etiam sunt divitiæ istæ *respectu creatoris*, sicut arca dicitur vacua, licet sit aëre plena, eo quòd non est plena re solida. Sapien. 11. *Tanquam momentum stateræ sic est ante te orbis terrarum, & quasi gutta roris ante lucani.* De vanitate ista dicitur. Ecclesiastæ 1. *Vidi cuncta quæ fiunt sub sole, & ecce universa vanitas.*

Divitiæ Mundi vanæ sunt tripliciter.

1. In se dupliciter.

2. Ratione nostri tripliciter.

Potentiæ animæ quomodo non satientur.

Vana gloria cur sic dicatur.

3. Ratione Dei.

Et notandum quòd Apostolus non dicit, gratias ago quia divites facti estis in mundo, sed quia in Christo, multiplici ratione. *Primo* quia divitiæ mundi animam inquinant, quòd videtur esse signatum in hoc, quod ea quæ videntur preciosiora inter eas, ut est aurum & argentum, manus tangentium inquinant. Ideo Spiritus sanctus vocat ea lutum. Abac. 2. *Væ ei, qui multiplicat non sua. Usque quo aggravat contra se densum lutum.* Deterius inquinant divitiæ animam, quàm lutum corpus, ideò Apostolus rectè arbitratus est ea ut stercora, Phil. 3. *Secundo* quia ignominiosæ sunt. Proverb. 3. *Stultorum exultatio ignominia.* Et in Psalm. 4. juxta aliam literam *filii viri inclyti, usquequo ignominiosè diligitis vanitatem?* sicut ignominiosum esset alicui regi si contraheret cum aliqua paupere ac deformi, qui contrahere posset cum aliqua nobili & pulchra; sic ignominiosum est animæ, quando inseparabili amore inhæret his bonis, & debuit & potuit adhærere. *Tertio* quia divitiæ perditionis sunt, vel quia perduntur, vel quia perdunt hominem, sicut econtrario spirituales divitiæ

Cur noluerit Apostolus Corinthios divites esse in Mundo.

4.

sunt divitiæ salutis. Isai. 33. *Divitiæ salutis sapientia & scientia.* Bernard, loquens de bonis temporalibus, utinam, inquit, congregatæ perirent, & non congregator eorum. Tolerabilius esset insudare labori perituro, quàm perempturo. Ecclesiastici 11. *Si dives fueris, non eris immunis à delicto.* Vel ut brevitet dicam, frequentiùs in malum domini sui congregantur. Unde Ecclesiastæ. 5. *Est & alia infirmitas pessima quam vidi sub sole, divitiæ conservatæ in malum domini sui, pereunt enim in afflictione pessima.* Pereunt enim hîc morte culpæ, & in futuro morte pœnæ æternæ, & in præsenti præter hoc sunt in afflictione pessimâ. Si vis amplius de hac materia, require in tractatu de avaritia prima patre capite 7.

DOMINICA XIX. POST TRINITATEM.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Hic sermo 1. *tradit cur peccatũ vetustas vocetur.* 2. *hortatur, ut renovemus nos ab ea, exemplo & modo creaturarum aliquarum.* 3. *in fine quasdam Epistolæ sententias explicat.*

SERMO XCVII. Obiectio adversus verba Apostoli.

Renovamini spiritu mentis vestræ, *Ephes.* 4.

QUæ est ista commonitio, cum ferè nullus se nem se cognoscat: etiam vetustissimi adeò avari sunt, & in suo regimine indiscreti, ac si essent pueri. Gregor. Tanto debet esse quisque in sui regimine cautior, quanto fuerit ætate provectior. Seneca. Monstro similis est avaritia senilis, quid enim stultius, quàm via deficiente viaticum augere. Præterea ad quid profuit admonitio de renovatione cum à senectute ad juventutem non sit regressus: Responsio. Peccatum vetùstas dicitur, eo quòd vetustati in effectu multiplici assimiletur. *Primo* morti æternæ proximum facit, & parum distat, qui est in mortali, ab inferno. Gladium Dei habet evaginatum super caput, qui eum medium divideret, nisi Dei misericordia eum sustentaret. Job 19. *Fugite à facie gladii. Secundo* curvum facit. Psal. 37. *Miser factus sum & curvatus sum.* Item Psal 16. *oculos suos statuerunt declinare in terram.* Vix oculus cordis potest cœlum respicere quod amisit, quia iniquitates suæ onus grave gravatæ sunt super eum, Deus tamen fecit hominem rectum, ut legitur Ecclesiastæ 7. *Tertio* visum obscurat, ut patet in Isaac, qui non cognovit Jacob visu, sed manibus tentare voluit. Gen. 27. Non videt peccator, quò à diabolo ducatur. Si enim videret, rediret. Psal. 118. *Cogitavi vias meas, & converti pedes meos. Quartum*, peccatum ita debilitat, ut ad parvum impulsum suggestionis in peccatum ruatur. *Quinto* rugam etiam duplicitatis in homine facit inhærere, ut aliud peccator esse & aliud videri velit. Unde Ecclesiastici 2. *Væ duplici corde. Sexto* facit caniciem quasi ex defectu caloris naturalis, ex defectu enim divini amoris est candor mundanæ sapientiæ in peccatoribus. Et ab hac vetustate peccati monet Apostolus renovari.

Responsio. Peccatum dicitur vetustas ob sex effectus

Psal. 37.

Sex species renovationis creaturam docent renovationem hominum.

Et notandum quòd *sex* species renovationis in creaturis inveniuntur, quæ ostendunt homini diversos modos suæ renovationis. *Prima* species fit per ignem, sicut ferrum renovatur à rubigine, & aurum & argentum sic purgatur, & idoneum ad operandum efficitur. Sic videtur dominus velle renovari hominẽ, quando ponit eum in ignem tribulationis, dando ei infirmitatem. Circa ferrum, dum calidum est, operandum est, non autem quando frigidum est, sic circa tales tunc exhortationibus insistendum est. Sed quibusdam potest dici illud. Ezech. 24. *Multo labore sudatum est, & non exivit de ea rubigo, neque per ignem.* Et illud Hieremiæ 6. *Frustra conflavit conflator: malitiæ eorum non sunt consumptæ: argentum reprobum vocate eos, quia dominus projecit eos.* Tribulatio verò ignis vocatur, quia similes auro & argento purgat; similes paleæ, incinerat. *Secunda* species renovationis est in serpente, qui cum senuerit propter duritiem pellis non potest bene se vertere, quare abstinet quadraginta diebus, deinde egrediens per arctum foramen, ibi pellem relinquit. In quo commendatur renovatio, quæ fit per arctam pœnitentiam. Matth. 7. *Arcta est via, quæ ducit ad vitam.* Per serpentem diabolus intelligitur, quia in serpente hominem decepit, & propter venenum invidiæ & inimicitias, quas habet ad hominem. Unde Genes. 3. *Inimicitias ponam inter te & mulierem.* Pellis serpentis est peccatum, quod est similitudo diaboli. Si ergo peccatum in aliquo induravit, conetur quantum poterit ad abstinendum à peccato suo, deinde arctam pœnitentiam aggrediatur, & ibi diabolus eum relinquet. Diabolus enim libenter vadit per latam viam, & in arcta via hominem deserit. Matth. 12. *Cum immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida,* &c. Diabolus ad modum piscis in humidis habitat, & in arido requiem non invenit. Job 40. *Sub umbra dormit in secreto calami in locis humentibus.* *Tertia* species renovationis est in aquila. Unde in Psal. 102. *Renovabitur ut aquilæ juventus tua.* dicit Glos. quod aquila dum senio gravatur, unco rostri immodico crescente non potest os aperire & cibum capere, inde langueſcit. Sed quodam naturali modo collidit rostrum ad petram, & exuit onus rostri quò priùs cibus impediebatur, & redit ad cibum, & omnia reparantur ei, ut juvenis fiat. In quo commendatur renovatio quantum ad considerationem dominicæ passionis. Christus in statu crucis petra dicitur, unde Cant. 2. *Veni columba mea in foraminibus petræ*, propter perfectam patientiam. Rostrum nimis curvatum est amor ad terrena nimis curvatus, qui cibum capere non potest, quia tali amori spiritualia non sapiunt. Sed ista curvitas ad petram alliditur, quando exemplo Christi terrena despiciuntur, & tunc homo interior cibum suum sumit, quia spiritualia incipiunt ei sapere, & sic fit renovatio Bern. Magna abusio, & nimis magna, quod miser vermiculus velit dives fieri, pro quo Deus majestatis & dominus Sabaoth pauper fieri voluit. In allisione rostri potest intelligi renovatio oris, juxta illud, 1. Regum 2. *Recedant vetera de ore vestro.* Isa. 6. Labia Isaiæ mundantur calculo, ut dignus sit loqui verbum Dei 1. Pet. 4. *Si quis loquitur, quasi sermones Dei.* *Quarta* species renovationis est in cervo, de quo dicit Glos. super illud Psal. 41. *Quemadmodum desiderat cervus ad fontes*, &c. Qui cùm gravatus est senio crescentibus pilis atque cornibus serpentem haurit naribus, quo hausto venenum æstuat, unde fontem ad bibendum ardentissimè desiderat, quo hausto pilos & cornua deponit. In quo commendatur nobis renovatio, quæ fit deserendo mundum consideratione malorum quæ habet mundus. Sicut enim cervus hausto serpente æstuat, & fontem quærit ad sui refrigerium; sic mens malis hujus mundi gravata fontem quærit divinæ misericordiæ. Gregor. Mala quæ nos hîc premunt, ad Deum ire compellunt. Nahum 3. *Qui viderit te, resiliet à te.* Gregor. Contemnendus est mundus iste, etiam si blandiretur, & rebus prosperis demulceret animum. At postquam tot laboribus hominem premit, tantaque adversitate fatigat, dum tot nobis quotidiè dolores ingeminat, quid nobis aliud, quam ne diligatur, clamat: Sic pellis, idest, vitia carnalia, & cornua superbiæ deponuntur. *Quinta* species renovationis est in accipi-

1. Ignis.

Serpens

Aquila

accipitre, quæ fit singulis annis. De qua Job. 39. *Nunquid per sapientiam tuam plumescit accipiter, expandens alas suas ad austrum?* In quo commendatur renovatio, quæ fit in mutatorio orationis & contemplationis, quando viri contemplativi de virtute in virtutem proficiunt. Gregor. Quid est accipitrem in austro plumescere, nisi quod unusquisque Sanctorum ilam Spiritûs sancti tactus concaluerit, & usum vetustæ conversationis abjiciens, novi hominis formam sumit? 2. Corinth. 4. *Licet qui foris est noster homo corrumpatur, tamen is qui intus est renovatur de die in diem.* Et Apocal. 22. *Qui justus est, justificetur adhuc.* Accipiter qui est avis nobilis, qui de præda cor amat, veros amatores animarum significat. Et notandum quòd renovationem accipitris vermes venenosi accelerant, ut bufones & similia, sic in viris sanctis Thren. 3. *Saturabitur opprobriis.* Sexta species renovationis est in Phœnice, quæ in nido suo ligna congregat; & alis suis ignem excutiens seipsam comburit, & ex cineribus avis suæ speciei procreatur. In quo commendatur nobis renovatio, quæ fit in glorificatione corporum, quando implebitur illud. Apocal. 21. *Ecce nova facio omnia.* Ligna in proprium incendium congregaverunt, & ignem suis alis excusserunt homines primi, quando pomum quod à Deo sibi erat prohibitum concupierunt, & concupitum gustaverunt, hoc eos incineraverit. Ex cineribus verò fit renovatio, quando ex pulveribus fiet restauratio.

Explicatur quædam sententiæ Epistolæ.

Sequitur, *spiritu mentis*, ideſt, spiritu qui est mens, ut specificetur, de quo spiritu dicatur. Et notandum, quòd renovatio spiritûs fit in præsenti, propter hanc fuit primus adventus Christi, renovatio verò fiet corporum in futuro. Philip. 3. *Salvatorem expectamus Dominum nostrum Jesum Christum*, &c. Bern. Nunc eant, nunc redeant, qui corpora sua pellibus murium & stercoribus vermium informant, quia cum Dominus ad judicandum venerit, non reformabit nisi quod abjectionis & humiliationis inveniet. Sequitur, *& induite novum hominem*, &c. ideſt, similitudinem novi hominis, *qui secundum Deum creatus est*, ideſt, Dei potentia, non humana natura, vel ad similitudinem. Augustinus. Summa religio est imitari quem colis, scilicet Deum. Seneca. Nisi ad regulam prava non corriges. Exemplar divinum nobis absconditum erat, ideò oportuit ut crearetur homo Deo similimus secundùm possibilitatem humanæ naturæ, ad cujus formam se homo corrigeret. Homo iste Christus est, ad cujus exemplar homo debet præcipuè respicere propter hoc, quòd pulcherrimum est exemplar & verissimum. David. Psalm. 44. *Speciosus forma præ filiis hominum.* Bernard. O quam formosum te in forma mea cognosco Domine Jesu, non solum propter divina quibus effulges miracula, sed etiam propter veritatem & mansuetudinem & justitiam. Idem. Beatus est Domine Jesu, qui te hominem inter homines conversantem diligenter observans, pro viribus se præbet imitatorem tui. (*In justitia & sanctitate veritatis*) hoc dicitur contra justitiam & sanctitatem falsitatis & vanitatis, quæ fit in hypocritis, vel justitiam signorum, quæ fuit in Judæis.

DE EADEM DOMINICA.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

SERMO XCVIII.

De tribus agitur hoc sermone. 1. *In principio & fine de renovatione mentis pauca.* 2. *De cohibenda lingua à mendacio & ira moderanda.* 3. *De labore manuum & quadruplici ejus bona intentione, seu fine.*

Renovamini, &c.

Epistola & sermo hic ad tria nos horratur.

AD tria nos monet Apostolus hîc, *primo* ad mentis renovationem; ibi: *Renovamini spiritu mentis vestræ*, &c. *Secundò* ad linguæ gubernationem, ibi: *propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem*, &c. *Tertiò* ad manualem operationem, ibi: *qui furabatur, jam non furetur, magis autem laboret*, &c.

I. Ad renovationem mentis.

Primo necessaria est mentis renovatio à peccati vetustate; hæ peccatum ibi remanserit & bonitatem operum auferat, quod *malitia fermentum totum massam corrumpit*, secundum Apostolum 1. ad Corinth. 5. Peccatum mortale cum operibus est velut fel in esca Domini.

Semper nisi sit vas, quodcunque infundis acescit.

II. Ad gubernationem linguæ, quoad duo.

1. Veritatem ne mentiamur.

Linguæ verò gubernationem docet Apostolus quantum ad *duo*, scilicet quantum ad *veritatem*, ibi: *loquimini veritatem*, & quantum ad *lenitatem*, ibi: *Iracundiam & ultionem petamus.* Circa *primum* nota quòd diabolus fuit primus mendax juxta illud Joan. 8. *Mendax est & pater ejus.* Et qui potiùs amat mendacium quam veritatem, videtur potiùs velle esse similis diabolo quàm Deo, qui veritas est. De hac materia require in capite de ira. Circa *secundum* nota, quòd *duplex* est ira, scilicet ira contra vitium personæ, & ira contra personam. Prima est bona, secunda mala. De utraque dicitur verbum istud. De *prima* sic, *irascimini* contra vitium, *& nolite peccare*, nimis citò irascendo. Ecclesiastæ 7. *Justus perit in justitia sua.* Et post, *noli esse justus multum.* Et Prov. 11. *Qui suavis est vivit in moderationibus.* Galat. 6. *Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, instruite hujusmodi in spiritu lenitatis.* De *secunda* sic. Si irascimini contra personam, nolite peccare, id est, non consentiat ratio. *Sol non occidat super iracundiam vestram*, &c. ideſt, non duret usque ad occasum solis. Ecclesiast. 7. *Ira in sinu stulti requiescit.* Et Job 5. *Virum stultum interficit iracundia.* Vel sol justitiæ per iracundiam mentes vestras nunquam deserat, qui cum ira nunquam habitat. Secundum Glos. August. Super illud. *Nolite locum dare diabolo.* Diabolo locum dat, qui portas sensuum pandit. Hierem. 20. *Ascendit mors per fenestras nostras.* Jacob. 4. *Resistite diabolo, & fugiet à vobis.* August. Tentator non cessat nisi ingrediatur, & ideò docet dominus ut timoris valva in facie ejus elidatur. *Item* locum diabolo dat, qui se in aliquo bono non occupat. Hier. Semper boni operis aliquid facito, ut te diabolus inveniat occupatum. *Specialiter* diabolo locum dat, qui Deum à se per mortale peccatum expellit, per quod diabolum introducit, quòd non sit sine magna Dei contumelia. Aug. super hunc locum. Duæ sunt portæ, per quas diabolus intrat, scilicet cupiditas & timor. Si cupis aliquid terrenum, & times facere bonum, aperis diabolo, & intrat diabolus. Si cupis regnum cœleste, & times pœnam æternam gehennæ, aperis Christo, & intrat Christus. Ecclesiastæ 10. *Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris.*

Qui dent locum diabolo.

III. Ad opus manuale.

Circa tertium verò notandum, quòd beatus est qui vivit de labore manuum suarum, juxta illud Psal. 127. *Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es*, &c. E contrario, qui non vult operari, non manducet. Debemus autem operari aliquid utile, non ociosari, quia pro vitando ocio etiam sectari, tidendum est secundum Bern. Item quod bonum sit, & in quo mortale peccatum non sit, ut patet Sapient. 3. *Bonorum laborum gloriosus est fructus.* Duæ verò intentiones laboris [illegible] primò est, *qui furabatur*, &c. [illegible] debet homo, ut de justè [illegible] vivat, & non necesse habeat furari victum suum.

Duæ bonæ intentiones seu fines laboris huius.

Alia est, *ut habeat unde tribuat necessitatem patienti.* Cùm non possint omnes laborare, quibus dedit Deus potestatem laborandi laborent, ut possint fratribus suis infirmis subvenire. Possunt tamen præter has esse *duæ* aliæ bonæ intentiones in labore. *Una* est, ut caro dometur, ne lasciviat. Eccles. 33. *Servo malevolo tortura & compedes: mitte illum in operationem, ne vacet. Alia* est, ut pœnitentia à Deo injuncta homini agatur. Genes. 3. *In sudore vultus tui vescêris pane tuo.* Qui extra mortale est, & aliquâ istarum intentionum laborat, in opere suo regnum cœlorum lucratur. Inter has intentiones videtur illa excellere, quâ quis laborat ut habeat unde tribuat patienti necessitatem, sicut oleum supereminet cæteris liquoribus, sic pietas aliis operibus. Quidam venit ad quosdam Eremitas, à quibus quæsivit quid operis facerent, qui responderunt, sine intermissione oramus. quibus ille ait: & ego do eleemosynas magnas de labore meo pauperibus, qui sive dormiam, sive vigilem, semper orant pro me. Et *notandum* quod arbores quantum ad tria renovantur, quantum ad flores, folia & fructus. Et quantum ad hæc tria monet hic Apostolus hominem renovari. Primo debet renovari mens per florem boni propositi, vel bonæ voluntatis; secundò os, quantum ad folia verborum; tertiò manus, quantum ad fructus bonorum operum.

Alia duæ.

Quæ his sit excellentior.

Exemplum de Eleemosyna.

Ut arbores in tribus debemus renovari.

DOMINICA XX. POST TRINITATEM.

SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

Instruit hic sermo viatorem hujus vitæ ad cœlum tendentem, docendo, quid ipsi faciendum, cavendumque sit, ut secure ad terminum regni cœlestis perveniat.

SERMO XCIX.

Videte quomodo cautè ambuletis. *Ephes.* 5.

Cautè ambulare quid sit.

VIvere rectè, dicit cautè ambulare. Vita enim præsens itineratio est, & vivere, est ad mortem æternam, vel ad vitam beatam tendere. Singulis diebus facit homo magnam dietam unam ad alteram harum, & ille solus sapienter vivit qui ad vitam tendit. Ecclesiastæ. 6. *Quid habet amplius sapiens à stulto? & quid pauper, nisi ut pergat illuc ubi est?* Nemo sapienter vadit, qui voluntariè ad suspendium suum vadit. Bernardus. Sinite sapientes hujus mundi, de spiritu hujus mundi viventes, alta sapientes & terram lingentes, sapienter descendere in infernum.

Cautè ambulare volentes in via huius vitæ quid considerare debeant.

Et notandum quòd qui vult cautè ambulare in via præsentis vitæ, frequenter debet inspicere initium viæ, & medium, & finem. Bernardus. Homo considera unde venis, & erubesce: Ubi es, & ingemisce: quo tendis, & contremisce. Qui de nobilitate superbiunt, debent primùm respicere, scilicet ex quam vili materia corpus formetur. De loco verò, ubi sumus, qualiter ad luctum invitet. Mala hujus sæculi per se sunt bona, quia sunt materia luctus: bona verò mala sunt quia mala; scilicet peccata inducunt. Ecclesiastici 11. *Si dives fueris, non eris immunis à delicto* Vide tractatum de horreis. Videre etiam debet qualiter ingressus est in mundum istum, & qualiter egressurus est, & medium vitæ suæ non timeat initio & fini conformare. Rectum enim est cujus medium non exit ab extremis, monstruosum autem est cujus medium extremitatibus non respondet. Nudus egressus es de utero matris, nudus reverteris illuc. Job. 1. In vita ergo tua paupertatem non vereatis. Item videre debemus principium à quo sumus, ad quod necessariò post vitam istam revertemur, secundùm merita nostra ab eo accepturi. Illi ergo in præsenti adhæreamus, hoc enim requirit hoc, quòd ab eo cuncta habemus. Bern. Infidelem urget justitia naturalis, totum se tradere illi à quo se totum habet. Hoc etiam sæpè requirit hoc, quòd pro remuneratione ad eum venturi sumus, ab eo enim cui servitium impendimus, meritò mercedem requiremus.

Recti quid Monstruosum.

Et notandum quòd *quinque* sunt causæ propter quas cautè ambulandum est in via paradisi. *Prima* quia *arcta* est *via*, quæ ducit ad vitam, & quam citò extra viam pes ponitur, ponentis collum frangitur. Matth. 7. *Arcta est via quæ ducit ad vitam.* In Alpibus ubi via est arcta, & si homo viam exeat cadit in abyssum, solent homines cautè ambulare. Psal. 139. *Juxta iter scandalum posuerunt mihi.* Quasi de cœlo in infernum cadit, qui à statu gratiæ recedit. Et *notandum* quòd illis qui habent nimis latam conscientiam valdè timendum est illud. *Arcta est via quæ ducit ad vitam*, &c. Lati enim currus non possunt incedere per arctam viam, unde cùm eorum conscientia sit quasi quidam magnus currus, timendum est his, ne sit extra hanc viam. Pauci enim sunt, ut ibidem dicitur, qui eam inveniant. *Remedium* contra strictura[m] viæ est, ut homo videat ubi ponat pedem amoris sui. Augustin. Pes animæ amor est, qui si rectus est, dicitur charitas, si curvus est, dicitur cupiditas. Sicut contractus non potest ire ad sanctum Jacobum, ita qui pedem non habet, non potest ire in cœlum. Præcipuum quod est cavendum, est, ne nimis dilatentur gressus in via arcta. *Secundo* quia *thesaurum* istum precio[sum] *habemus* in vasis fictilibus. 2. Corinth. 4. Qui habet precio[sum] liquorem in vase vitreo, cautè ambulat. Sanguinem enim Christi habemus in nobis ipsis, eo modo, quo aliquis dicitur habere in mercibus emptis precium, quo emit Imò quod plus est, ipsum Deum habemus in cordibus nostris. *Specialiter* ergo cavendum est, ne ad lapidem offendamus, & vas vitreum frangendo liquorem amittamus. Velut lapis in via paradisi est homo durus alios scandalizans, quem debemus declinare, si Deum nolumus amittere. *Tertio* propter viæ *lubricitatem.* Thren. ult. *Lubricaverunt vestigia nostra in itinere platearum nostrarum.* Hanc lubricitatem intellige pronitatem ad peccandum, quæ est in homine tam à natura destituta, quam à consuetudine. Gen. 8. *Sensus & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua.* Contra quod *remedium* est, ut homo alicui solido innitatur. Isa. 40. *Qui sperant in domino, mutabunt fortitudinem.* Et in Psal. 2. *In domino sperans non infirmabor.* Et illud Psal. 33. *Non derelinquent omnes, qui sperant in eo.* *Quarto* propter *tenebrositatem.* Gen. 1. *Tenebræ erant super faciem abyssi* Contra quod *remedium* est, secum habere lucernã Divini verbi. Psal. 118. *Lucerna pedibus meis verbum tuum.* Vel saltem lucernam boni exempli Phil. 2. *Inter quos lucetis sicut luminaria in mundo.* *Quinto* verò propter *hostis propinquitatem.* Tres causæ tanguntur quando dicitur in Psal. *Fiat via illorum tenebræ & lubricum, & angelus domini persequens eos.* Contra malignos spiritus *remedium* est frequens invocatio Spiritus sancti, vel invocatio bonorum spirituum, qui nos à malignis spiritibus defendunt. Exemplum de Elisæo 4. Reg. 6. qui exercitum angelorum paratum sibi vidit ad adjuvandum. Ad hoc etiam multum valet firmum boni propositi. Jacob. 4. *Resistite diabolo, & fugiet à vobis.* Item *notandum* quod vivere non magnum quid est, vivunt enim bruta animalia, vivunt dæmones & reproborum animæ, quibus melius esset non vivere. Unde Apocal. 9. *Desiderabunt homines mori, & fugiet mors ab illis.* Sed debet modo vivere magnum quid est, ideò dicit Apostolus. (*Videte quomodo cautè ambuletis*, &c.) Sed

qui

Vita bestialis, qualis sit.

qui bestiali modo vivunt. Seneca. Quosdam ventri obedientes loco animalium numeremus, non hominum. Prosequere de diversis generibus animalium, secundum diversa genera peccatorum. Et *notandum* quòd deterius est bestialiter vivere, quam bestiam esse, sicut pueriliter vivere, quam puerum esse.

Ad discrete & bene ambulandum tria requiruntur.

Notandum quòd *sex* sunt in quibus consistit discretio viatoris. *Primo* ut competentem sibi societatem eligat. *Secundo* ut à sciente iter diligenter inquirat. *Tertio* ut pericula declinet. *Quarto* ut non nisi necessariis se oneret. *Quinto* ut operam det ad hoc, ut de die hospiteturi, de nocte enim hospitanti omnia bona deficiunt, sicut vulgariter dicitur. *Sexto* ut cum indigenis non litiget. Non enim securum est alienigenam cum indigenis litigare.

De 1. Societas competens & bona est ob quatuor, De 2. j. & 4.

Societas verò competens est, quæ vadit ad locum eundem, ut si velis ire in paradisum, cum similibus te socia, non cum illis, qui vadunt in infernum. *Item* si est societas secundum modum tuum. Ecclesiastici 13. *Dixeri te ne socius fueris*. *Item* si est utilitas ex illa associatione. Seneca. Cum illis versare, qui te meliorem facturi sunt. Illos admitte *etiam*, quos tu meliores poteris facere. De *secundo* Hierem. 6. *Interrogate de semitis antiquis*, &c. De *tertio* Proverb. 11. *Qui cavet laqueos, securus erit*. De *quarto* Gregorius. Hominis pedes onerat, quicunque præter necessariũ curat. Circa *quintum* notandum, quod ad hoc, quòd aliquis de die hospiteturi valeat, si mane iter arripiat. Item si iter continuet, & ſ. gressum moderetur. Prov. 19. *Qui festinus est, pedibus offendit*. Sin autẽ contingat aliquem tarde iter arripere, necesse est valerius ambulare. Seneca. Faciamus quod in itinere fieri solet, qui tardius exierunt celeritate gressus compensant. Circa *sextum* nota, quod homines mundani sunt velut indigenæ hujus mundi, viri cœlestes velut alienigenæ, unde non debent cum eis contendere, sed injurias patienter sustinere.

De 5.

Ambulanti in cœlum quinque sunt cavenda sibi quique.

1. Iter viæ, qui sit ob 4. causas.

1. Viarum multitudinem.

Irem nota, quod euntí in cœlum *quinque* sunt cavenda, scilicet errot, casus, ne periculum incurrat latronum, ne in via deficiat, ne aliquid sibi placens in via eum oblivisci faciat. Viæ erroris *quatuor* possunt esse causæ, viarum multitudo, itinerantium ratipas, obscuritas, signorum mutatio. Circa *primum* nota, quod juxta viam cœli multæ sunt aliæ viæ, multis enim modis malí sumus, boni verò unico modo, medium enim unum est, extremitates verò multæ. Ideo dicit dominus Matt. 7. de via cœli quod pauci sunt, qui inveniunt eam. In Psal. 106. *Viam civitatis habitaculi invenerunt*. Item Psal. 31. *Viæ eunt Domine dirumpe nubem*, &c. Ad *secundum*. Isa. 35. *Cœlestis via per sanctam*. Ideò non est factum aliquem scire viam cœli, vel malí sunt boni, quia defecit animus viam paradisi. Defectus *viæ* doctrinæ, dum facit obscuritatem, multos faciebat errare viam cœli. Joan. 12. *Qui ambulat in tenebris, nescit quo vadat*. Signa viæ quæ videmus in viis inferni, quæ debemus esse in viis paradisi, multos faciunt errare, ut in hypocrisia, & in his qui deserunt habitum religionis, qui malè vivunt, & in hæreticis, dum aliqui credunt esse bonos propter aliquam abstinentiam, vel mansuetudinem, quem in eis vident. Quasi aliquis non possit habere aliquid mali, cùm habeat aliquid boni, imò omnis deceptor præcendit aliquid boni, quò malum palliet. Sic piscator escam homo superponit, & occultat hamum laqueis. Tales etiam non attendunt, quod [illegible] quod lucet, est aurum. Matth. 7. [illegible] prophetis, qui veniunt ad vos in [illegible] Circa *secundum* scilicet casum [illegible] vult à casu cavere, oportet [illegible] similibus. Prov. 22. *Pavus* [illegible] *Formido & fovea*, &

2. Viæ obscuritatem.

3. Signorum deceptiones respectu & hæretici quomodo decipiant.

2. Casus seu lapsus.

laqueus super eo, qui [illegible]
fugere à voce [illegible]
[illegible] circa periculum [illegible]
quotidiè descendebat ab Hierusalem [illegible]
cidit in latrones. Ab Hieru[illegible]
dit, qui à contemplatione [illegible]
solicitudinem mundanorum, [illegible]
spoliatur. Prov. 1. *Frustra jaciuntur [illegible]*
pennatorum. Greg. Facilè [illegible]
qui oculos habent in cœlis. Circa [illegible]
notandum, quòd in via sit defectus [illegible]
sa super illud: *ne deficiamus in via*. Matth. [illegible]
sine cœlesti pane ad patriam tendit. Ideò [illegible]
Eliæ 3. Regum 19. *Surge, comede, grandis [illegible]*
stat via. Aut *infirmitatem*. Jacob. Genes. 32. *Domine servi quadraginta boves habeam tecum, [illegible]*
& boves fœtas, quas si in ambulando plus fecero laborare morientur una die omnes greges, &c. Vel *velocitate*. Prov. 19. *Qui festinus est pedibus offendit*, &c. Greg. Frustra velociter currit, qui prius quam ad metam veniat deficit. Aut *via [illegible]*. Num. 21. *Tædere cœpit populum itineris ne laboris*. Galat. 6. *Bonum facientes non deficiamus: tempore enim suo metemus non deficientes*. De *quinto*, exemplum [illegible]
mus de tribubus Ruben & Gad. Num. 32. qui extra terram promissionis remanserunt, propter terræ fœcunditatem. Gregor. Stultus viator est, qui in itinere amœna prata conspiciens, [illegible] quò tendit. Item Gregor. Bleesis [illegible] iter facit, ne dum delectentur in via, [illegible] eorum quæ sunt in patria.

Defectus in via fit ob quatuor.

DOMINICA VIGESIMA PRIMA POST TRINITATEM.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Hic sermo ad pugnam spiritualem bene pugnandum nos erudit & excitat.

SERMO C.

Confortamini in Domino & in potentia virtutis ejus, &c. *Ephes. 6.*

ABacuc 2. *Justus in fide sua vivit*: fidèl. vitam [illegible] regat & disponat. Ad hoc quod aliquis vitam suam regat discrete, malum valet fides. De pugna spirituali, quæ est inter homines & dæmones, valde grande periculum est, quod homo bellum habeat, & tamen hoc nescias. Hieronymus. Tunc maximè oppugnaris, [illegible] nescis. Aliter oportet homines se habere in bello, & aliter in pace. Pacem verò [illegible] nobis offendit hoc quod legitur [illegible] *pacem. Inserta & malitiosa est pax tua, & [illegible] mellitus*, & quod ibi legitur de [illegible] lierem tetigit, & illud Job. 7. *Militia [illegible] terra est, & sicut dies mercenarii dies ejus*. Quod legitur Job 1. de diabolo, qui petit à Domino potestatem [illegible] & quod legitur Matth. 4. de tentatione Domini. Dicit Augustinus [illegible] in forma humana Deus tentasse quod Dominus permisit, ut de hac pugna [illegible] redderentur. Malitia etiam [illegible] ret, *lupus apparuit in aliqua [illegible]* similis: sic hæc etiam pugna certos [illegible] Apostolus in præsentia nominatur. [illegible] *est nobis colluctatio adversus [illegible] sed adversus principes & potestates, [illegible] adversus rectores tenebrarum harum*, &c.

Pugna spiritualis inter homines & dæmones qualis sit. Ex quibus locis scripturæ patescat. 1.

Et notandum quod Apostolus [illegible] hic *primo* animat, *secundo* [illegible] ejus, cum quo pugnandum est, [illegible] pro quo pugnandum, [illegible] (*Confortamini in Domino*) [illegible]

Amœnitas viæ, inducens oblivionem termini.

Apostolus militem Christi ad pugnam hanc [illegible] plicitèr præparat. I.

Animat ad-

animare exercitum, ut dictum est Deuter. 20. *Appropinquante prælio stabit sacerdos ante aciem, & sic loquetur ad populum*, &c. Dominus etiam Jesus mittens Discipulos animavit eos dicens. *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere*, &c. Matth. 10. Sic Apostolus facit hic. Et videtur verbum ejus pertinere ad eos, qui trepidant timore, ubi non est timor. Sicut enim initium sapientiæ est timor Domini, sic initium stultitiæ est timor malus. Proverbior. 16. *Pigrum despuit timor*. Et 22. *Dicit piger; leo est foris*. Illi quos timor malorum præsentium a via paradisi impedit, sunt velut equi umbratici, qui ut umbram declinent, in vera pericula incidant. Vera bona & vera mala sunt vitæ futuræ, umbræ verò eorum sunt bona præsentia & mala præsentia. Sapient. 5. dicunt qui sunt in inferno, *transierunt omnia illa tanquam umbra, & tanquam navis pertransiens, & tanquam avis, quæ pervenit fluctuum impetum, cujus, cum pervenit, non est vestigium inveniri*, &c. Illi ergo qui timent præsentia mala *triplicitèr* debent confortari in domino. *Primo* tanquam in frenuo & previo duce, dante illis exemplum frenuæ agendi, *secundo* tanquam in fideli adjutore, *tertio* tanquam in liberali remuneratore. *Primo* modo confortavit ipse dominus Apostolos, cum essent clausi propter metum Judæorum, ostendens eis manus & latus, ut legitur. Joan. penult. *Secundo* modo confortavit Stephanum, cum imminoret ei martyrium, qui vidit gloriam Dei, & Jesum stantem à dextris Dei, tanquam paratum ad adjuvandum. Actor. 7. *Tertio* modo confortavit beatam Cæciliam, cui imminente martyrio misit duas coronas, unam de liliis, & unam de rosis: illam de liliis propter virginitatem, quam in juventute servavit, illud enim est quasi quoddam martyrium illam verò rosis propter martyrium sanguinis, quod passura erat. Ad *Primum* August. Magna consolatio membris ex capite. Gregorius. Si passio domini ad memoriam revocetur, nihil adeò durum, quod non æquo animo toleretur. Hunc modum confortandi in domino docet ipse dominus Matth. 10. dicens. *Non est discipulus super Magistrum, nec servus super dominum suum*, &c. Ad *secundum* patet. 1. ad Corinth. 10. *Fidelis Deus qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet cum tentatione etiam proventum, ut possitis sustinere*. Unde Josue. 1. *Confortare & esto robustus, noli timere & noli timere, quia tecum est dominus*, &c. Unde Job. 27. *Perstat contra me, & quasi fortis in bello pugnat contra me*. Unde in Psal. 117. *Dominus mihi adjutor, non timebo quid faciat mihi homo*. Sic respondit beatus Martinus diabolo dicenti sibi, quod in armis sibi adverteretur. Ad *tertium* August. Labor te terret, vide mercedem, & Dominus ad Abraham Genes. 15. *Ego protector tuus sum & merces tua magna nimis*.

Contra hūc timorē triplex confortatio.

De 1.

De 2.

De 3.

Cæcilia duplicem coronam accepit, quare.

Iterum de 1.

11.

Arma armatura sapientiæ divinæ.

Debent Apostolus Christi militem, cùm dicit. (*Induite armaturam Dei*,) quod intelligi potest de illa armatura, qua Christus armatus fuit in mundo hoc, Filius de Dei sapientia. Non enim per puerilia vincere voluit, sed per sapientiam. Job. 26. *Prudentia percussit superbum*. Nec mirum si fortitudo Christi, 1. ubi tribus vocibus scripturæ pertransiit, & in cruce, ubi opus sapientiæ consummavit diabolum decepit, suus virgo Aaron infantem vocibus virgæ flagellorum devovit. Exod. 7. Sapientia ergo debent Christiani pugnare, sicut & Christus. Prov. 24. *Vir sapiens fortis est, & vir doctus robustus & validus. Doctrina sapientis fortitudo parva & pauci utens. Doctrina verbis ejus in virtutibus & sapiens, doctus. Et psal. Melior sapientia quam arma bellica. Sapientia, & intellectus sapientia quam virus, & vir prudens, quam fortis*. Et Sapient. 7. *Sapientiam non vincit malitia*. Et notandum quod in bello parvuli multi propter stultitiam suam pereunt. Et sunt multæ stultitiæ illæ, quæ ibi accidunt, quarum aliquas ponamus. Stultitia *una* est illorum, qui sumunt arma nimis onerosa, & præcipuè quando non habent eorum consuetudinem. Quandoque enim ponderositate eorum dejiciuntur, ut qui nimis jejunant, vel nimis vigilant, vel nimis orant. David arma Saul deposuit, quia ponderosa erant, & non habebat eorum consuetudinē, & levibus armis hostem vicit. 1. Regum 17. *Secunda* stultitia est eorum, qui ante pugnam armare se nolunt, sed tunc primùm arma accipiant, cùm dolorem vulnerum sentiunt, ut cū gladio linguæ venenatæ fuerunt vulnerati, tunc primùm patientiæ vel humilitatis clypeum assumunt. Semper debent incedere armati, qui semper sunt inter hostes suos, ideo dicitur. Ecclesiastici 2. *Accedens ad servitutem Dei sta in justitia & timore, & prepara animam tuam ad tentationem*. Præparatio ista est cogitatio de modo resistendi tentationi. Modus autem convenientissimus resistendi tentationi, quæ est per linguas venenatas hominum, est taciturnitas, ad quod monemur exemplo Christi. Qui cum summa taciturnitate blasphemiam persecutorum audivit Isa. 53. *Quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum*. Et in Psal. 37. *Tanquam surdus non audiebam, & sicut mutus non aperiens os suum*. *Tertia* stultitia est eorum, qui in ipso conflictu arma sua projiciunt, quando ea fortiter tenere deberent, patientiam scilicet & humilitatem. *Quarta* stultitia eorum, qui ex ea parte, qua debiliores sunt, & qua magis impugnantur à diabolo, minùs se volunt munire, cùm contrarium esset faciendum. Deberet quilibet diligenter inspicere ex qua parte esset infirmior, & ex illa parte magis se munire. Qui videt se avarum, multùm deberet conari ad largitionem eleemosynarum. Sicut faciunt, qui ligna tortuosa dirigunt, multùm enim inflectunt ea in contrarium, ut sic reducantur in rectitudinem. *Quinta* stultitia est eorum, qui nolunt resistere hostibus in loco, ubi facilius possem. Ad portas castri hostibus resistendum est, vel aliquo loco alto, & stricto, ubi pauci contra multos resistunt. Et non tam hostibus resistendum est, quando eorum castrum vel eorum terram occupaverunt. Sicut portas sensuum hostibus spiritualibus resistendum est, & in alto & stricto superominentis viæ ponere nos debemus. Tullius. Optima forma vivendi eligenda est, quæ jucundam reddit assimulo. Via enim multis occupationibus faciendo est angusta, ut hosti via non pareat, & ibi hosti resistendum est. Sicut Elisæus præcepit obmurari fontem aquarum, per quos via poterat esse in Samariam, ut legitur Judith 4. *Sexta* stultitia est eorum, qui nolunt hostem interficere, dum parvulus est, unde tremulentes illud Psal. 13. *Semen quis novit & filios parvulos ejus adpropiavit*. Tales nolunt hosti resistere donec fuerint ab hoste interfecti.

Arma armatura Christus est usus

Primo pro obsta, sero medicina paratur
Dum mala per longas convalescunt mora.

Hieron. Lubricus est antiquus serpens, & ne capite teneatur, statim totum labitur. Genes. 3. *Ipsa conteret caput tuum, & tu insidiabis calcaneo ejus*. *Septima* stultitia est illorum, qui inter se pugnant, & hostes suos amicos sequuntur, & pejores quos bonorum inimici sunt propriæ voluntates. Et ideò nobis à Deo mittuntur contradictiones, quæ propriam sensum impugnant, & persecutiones, quæ impugnant propriam voluntatem. Unde contra suos pugnare, aliquos repugnant. E contrario favere hominum applausus hostes nostri sunt, qui nos abducere nolunt. Multi hoc non intelligunt. Propterea

Vale

Vade contra virum ſtultum, & neſciet labia prudentia. Octava ſtultitia eſt eorum, qui de propè volunt pugnare cum hoſte, cum ex propinquitate robur accreſcit, & elongatione vires amittit, ut eſt fornicatio & omnes voluptates, ideò dicitur. 1. ad Corinth. 6 *Fugite fornicationem. Nona* ſtultitia eſt eorum qui fugiendo cũ hoſte pugnant, qui eos magis inſequitur, ut faciunt illi, qui adverſa hujus mundi timent. Seneca. quemadmodum pernicioſior eſt hoſtis fugientibus, ſic omne fortuitum incommodum magis inſtat cedenti ex adverſo. Unde Joſue 7. dixit Joſue. *Domine quid dicam videns Iſraelem hoſtibus ſuis terga vertentem. Decima* ſtultitia eſt illorum, qui cùm pugnandum eſſet, contrariis; pugnant ſimilibus, ut odio contra odium, garrulitate contra garrulitatem, ſtultitia contra ſtultitiam, cùm amore contra odium pugnandum ſit, ſicut aquâ contra ignem: Proverb. 25. *Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum: ſi ſitit, da illi potum.* Taciturnitate pugnandum eſt contra garrulitatem. Sapiens garrulo non reſpondet convicium. Eccleſiaſtici 8. *Non litiges cum homine linguato, & non ſtruas in ignem ipſius ligna.* Sapientia etiam contrà ſtultitiam pugnandum eſt. Proverb. 26. *Ne reſpondeas ſtulto ſecundum ſtultitiam ſuam, ne ei ſimilis efficiaris. Undecima* ſtultitia eſt illorum, qui laborant in impugnatione hoſtium ſuorum, cùm glorioſius abſque conflictu poſſent triumphare de eis. Proverb. 16. *Melior eſt patiens viro forti, & qui dominatur animo ſuo, expugnatore urbium.* Item in eodem 20. *Ne dicas reddam malum pro malo, exſpecta dominum & liberabit te*, liberabit, inquam, à labore & à periculo vindicandi te. Præterea ad plenum vindicabit te, hoſtem tuum patibulo infernali tradendo, cui tu non poſſes ampliùs nocere niſi ad mortem aſini ſui, ideſt, corporis. Vide qualis inſania ſit aliquem ſe occidere, ut aſinum hoſtis ſui poſſit occidere. *Duodecima* ſtultitia eſt eorum, qui juvant hoſtem ſuum ad ſui interfectionem. Gregor. Non eſt timendus hoſtis, qui non poteſt vincere, niſi volentem, ita nec occidere niſi juvantem. Diabolus cordi gladium applicat, quando malam cogitationem immittit. Impingis & tranſfigis gladium cordi tuo, quando conſentis, & ſic diabolum juvas. *Item* diabolum juvat, qui ſciens & volens vadit ad foveam, in quam diabolus vult præcipitare eum. Proverb. 23. *Fovea profunda eſt meretrix, & puteus anguſtus aliena. Inſidiatur in via quaſi latro, & quos incautos invenerit, interficiet.* Si inſidiantes in via quæ Romam ducit tolerandi non ſunt, multo minùs inſidiantes in via paradiſi. Debet proponere qui tentatur de peccato carnis, quod non ibit ad locum ubi illud committat, niſi diabolus eum portet. Diabolum *etiam* juvat, qui gladium ei conducit, quò interficiatur, ut qui dat alicui mulieri, ut peccato ſuo conſentiat. Et *notandum* quod hæc expoſitio in qua armatura Dei dicitur ſapientia, ſatis competit ei quod ſequitur, *ut poſſitis ſtare adverſus inſidias diaboli*, Diabolus magis pugnat contra hominem inſidiis & aſtutiâ, quàm viribus. Geneſ. 3. *Serpens erat callidior cunctis animantibus terræ.* Ideò ſapientia contra eum pugnandum eſt.

Abſurditas peccati homicidii. 11.

Diabolum contra nos juvamus tripliciter. 1. 2.

Tentatio carnis qui poſſit vinci. 3.

Cur ſapientia contra Diabolum pugnandi ſit.

III. Status hoſtis declarat Diabolus timendus ob quatuor. Explicantur aliquot voces Epiſtolæ.

Et incipit ibi Apoſtolus oſtendere ſtatum ejus cum quo pugnandum eſt, inſinuans *quatuor* in eo propter quæ vadè timendus eſt. *Primum* eſt *aſtutia*, de qua ibi. *Inſidias diaboli. Secundum* eſt *poteſtas.* Iob 41. *Non eſt ſuper terram poteſtas, quæ comparetur ei.* Et *nota* quod principes hîc dicuntur dæmones aliis dæmonibus principantes: poteſtates verò dicuntur, qui illis principibus præſunt. Tales autem dæmones dicuntur rectores mundi, quia dilectores mundi regunt. Tenebras vocat peccatores, ſicut & Gloſſa. Joan. 1. *Tenebræ non comprehenderunt eum. Tertium inviſibilitas*, de qua ibi, *contra ſpiritualia*, ideſt, ſpirituales hoſtes. *Quartum eſt nequitia* quæ eos poſſidet, & eis dominatur ibi; *nequitia.* Et regitur Genitivus ille ex vi poſſeſſionis. Nequitia diabuli tanta eſt, quod inceſſanter ſitit ſanguinem noſtrum. Gregor. Nihil facere ſe æſtimat, cùm animas non ſauciat.

Illud pro quo pugnandum eſt oſtenditur, cum dicitur. *In cœleſtibus*, ideſt pro cœleſtibus. Ille quem diabolus tentat, deberet habere oculum ad patibulum infernale, ubi ſuſpendetur, ſi victus fuerit; & ad coronam regni cœleſtis alterum oculum, qua coronabitur, ſi vicerit. Et non de facili deberet dicere malum verbum peccato conſentiendo. Priùs deberet velle occidi, quàm vinci, exemplo Chriſti & Martyrum. Bernardus. In mundo iſto, quaſi in ſtadio poſiti ſumus certaminis, ubi Chriſtus mortuus eſt. Quiſquis ergo hîc livorem vel plagam non ſuſcepit, in futuro judicio miles inglorius apparebit. Neque ad cœlum, neque ad infernum videntur habere oculos, qui dicunt, quod non poſſint continere. Cum enim pro parvo lucro temporali, vel parva pœna peccatum ſuum dimitterent, videtur, quòd pro tanto lucro, vel tanto damno poſſent illud dimittere, ſi oculos fidei ad hoc apertos haberent.

IV. Certaminis præmium proponit. Conſideratio pœnæ & præmii mirè juvat ad ſuperandas tentationes.

DE EADEM DOMINICA. SERMO SECVNDVS.

Summarium.

Sermo ſequens in Epiſtolæ poſtillas ſeu commendatur, & maximè armaturam militis Chriſtiani commendat & explicat.

Accipite (ideſt, induite vos) armaturam Dei. *Ad Epheſ. 6.*

SERMO CI.

NOta hanc armaturam Dei eſſe commendabilem. *Primo* quia eſt Dei, vel à Deo datur. Alia arma dantur à tyrannis; ſed horum armorum dominationem vel donationem Deus retinuit ad manum ſuam. Si honor eſt accipere arma à comite vel rege, & tanto eſt honorabilior quanto major princeps vel rex eſt nobilior, quantus honor erit accipere arma à rege gloriæ? *Secundo* in hoc, quod armatura corporis propriè eſt armatura ſervi vel clientis: corpus enim ſervus ſpiritus eſt. Arma verò iſta, arma militaria ſunt, quia ſubt ipſius ſpiritus. 2. ad Corinth. 10. *Arma militiæ noſtræ non ſunt carnalia, ſed potentia Deo ad deſtructionem munitionum, conſilia deſtruentes, & omnem altitudinem extollentem ſe adverſus ſcientiam Dei. Tertio* per hoc quod ſunt arma lucis. Rom. 8. *Abjiciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis.* Quòd arma corporalia aliquid videntur habere honoris, ex hoc eſt, quòd in tenebris ſumus. Ex impotentia enim hominis eſt, quod ex corruptibilibus rebus, quæ ei deberent eſſe ſubjecta, poteſtatem ſuam mendicet: ad dedecus enim hominis eſſet, quod ex ferro vel hujuſmodi occideretur, niſi ſub armis eſſet. Sed armatura ſpiritualis ad invicem conſiderata multum habet honoris.

I. Explicatio dicti. 1. Armatura Dei laudabilis eſt. 2. 3.

Sequitur, *ut poſſitis reſiſtere*, non dicit *impugnare*, ſed ſolùm *reſiſtere*, quod diabolus fugatur & confunditur, ſi ei reſiſtatur, tentationi ejus non conſentiendo. Jacob. 4. *Reſiſtite Diabolo, & fugiet à vobis.* Petri 5. *Cui reſiſtite fortes in fide.* Diabolus cum ſuperbus ſit, ſolam rebellionem dedecus ſuum & injuriam reputat, ſicut Nabuchodonoſor Judith. 1. qui juravit per thronum & regnum ſuum, quòd defenderet ſe ab omnibus. Nullus tamen impugnabat eum, ſed injuriam ſuam reputavit, quòd nuncios ſuos vacuos remiſerant, & non obedierant ei, *in die malo*, Dies malus dicitur præſens tempus, quia *militia eſt vita hominis ſuper terram.* Job 7.

II. Tentatio Diaboli quomodo ſuperetur.

Et Ecclesiastæ 9. legitur, *Sicut pisces capiuntur hamo & aves laqueo, sic capiuntur homines in tempore malo*, & Apostolus ad Ephes. 5. *Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt.* Ubi dicit Glossa. Ex quo lapsus est Adam, & de paradiso expulsus est, non fuerunt dies nisi mali. Quod ostendit puer, qui nascitur, quia ploratu incipit, nec ridere potest. Statim natus plorat, propheta suæ calamitatis. Lachrymæ testes sunt miseriæ; nondum loquitur, & jam prophetat.

III. Sequitur (*& in omnibus perfecti stare,*) in omnibus tam in prosperis quam in adversis. Utraque enim fortuna dejicit hominem. David Psal. 90. *Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis* Greg. Cùm omnis fortuna timenda sit, magis est timenda prospera quàm adversa; hæc enim sæviendo erudit, illa blandiendo seducit. Sicut illuminans magis amandus est excæcante, sic adversitas magis amanda est prosperitate. Ecclesiastæ 7. *Melior est vir risu (perfecto)* (supple) *in virtutibus.* Homo sine virtutibus imperfectus dicitur esse quantum ad bonitatem, ad quam multùm ei deest. Sicut denarius falsus, non est centesima pars denarij, quantum ad bonitatem, licet in figurâ perfectus sit, non enim valent centum denarij falsi unum bonum denarium. Sic etiam unus malus homo vix est millesima pars hominis quantum ad bonitatem, juxta illud Ecclesiastici 16. *Melior est unus timens Deum, quam mille filij impij.* Immo in valorem nihil reputatur, juxtà illud 1. Cor 13. *Si charitatem non habeam, nihil sum.* Et in Psal. 14. *Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus.* Si aliquis dolet tantum sibi deesse unum pedem pauperem, quantum dolere deberet, qui tantum videt sibi deesse ad suam bonitatem? Ad perfectionem monemur. Genes. 17. *Ambula coram me & esto perfectus.*

Fortuna prospera magis est timenda quam adversa. Homo imperfectus quis & qualis sit.

IV. Sequitur, *state succincti lumbos vestros*, Apostolus, in milite Christi armat caput galeâ spei, pedes Sanctorum exemplis, corpus loricâ justitiæ. In manu sinistra ponit scutum fidei, in manu dextra gladium spiritûs, quod est verbum Dei. Et ne arma desluant, & hominem sine potentia relinquant, monet ut succingatur miles Christi dicens, *state succincti*, &c. Cavete ne dejiciamini. Ad quod multum valet paupertas. Greg. quicunque ad fidei congregationem venimus, certamen contra malignos spiritus assumimus. Nihil autem in hoc mundo, malignus spiritus proprium possidet. Nudi ergo cum nudo in hoc mundo luctari debemus. Nam si vestitus cum nudo congreditur, citiùs ad terram dejicitur, quia habet unde teneatur. Et quia virtus diaboli in lumbis ejus est, ut legitur Job 40. ideò dicit, *State succincti lumbos vestros.* Et iterum, quia caro est hosti familiaris, & ideo magis timenda. Micheæ 7. *Abs te qui dormit in sinu tuo, custodi claustra oris tui*, &c. Et subditur, *& inimici hominis domestici ejus.* Et notandum quod sunt lumbi mentis. 1. Pet. 1. *Succincti lumbos mentis vestræ*: & sunt lumbi carnis. Luce 12. *Sint lumbi vestri præcincti.* Utrosque oportet esse præcinctos. Propter fecundos lumbos vidit Dan. Virum præcinctum ad renes auro obrizo. Propter primos vidit Joan. Apocal. 1. Hominem præcinctum ad mamillas zona aurea. Quæ duo significant continentiam mentis & corporis. Ad præcingendum carnis lumbos valet justitia, scilicet carnis disciplinatio. Ad præcingendum lumbos mentis valet fides, quæ delectationes carnis venenatas, prohibitas ostendit. Unde Isa. 11. *Erit justitia cingulum lumborum ejus & fides cinctorium renum ejus.* Ubique vero fortitudo sive firmitas propositi necessaria est. Unde Proverb in fine. *Accinxit fortitudine lumbos suos.* Caro enim est velut vestis de parvo panno, quæ semper crescit, desiderio sui augmentando. Unde in Epistola Judæ. *Aliis*

Armatio militis Christiani.

Cur succinctus esse debeat miles Christi.

Paupertas ad hoc cõducit,

Cur lumbos debeat esse succinctus.

Lumbi sunt duplices mentis & carnis.

Curet qui sint præcingendi. Dan. 10.

miseremini in timore, odientes eam quæ carnalis est maculatam tunicã. Ideo oportet eam præcingi. Job. 16. *Convulneravit lumbos meos, & effudit in terram viscera mea.* Item notandũ quòd oportet præcinctos esse itinerantes, ministrantes, & pugnantes, quæ tria ad quemlibet fidelem pertinent. Quod dicitur, *in veritate*, vel *charitate* contra Hypocritas est, qui solos lumbos carnis propter timorem hominum præcingunt. *Induti loricam justitiæ.* Justitia lorica dicitur, quia undique munit hominem, sicut lorica totum corpus tegit, sic justitia reddit unicuique quod suum est. Quæ autem unicuique debeamus, require in sermone Dominicæ octavæ post Trinitatem super illud: *Debitores sumus non carni.* Isa. 59. *Indutus est justitia vel lorica, & galea salutis in capite ejus. Calceati pedes*, &c. Affectus sanctorum exemplis mundi sint ne terram contingant aliquo amore commodi temporalis, ne scilicet homo terrenis commodis nimis innitatur. Hierem. 2 *Prohibe pedem tuum à nuditate. In præparationem Evangelij pacis.* Nota duplicem esse præparationem ad Evangelium. *Prima* est bona operatio, *secunda* est studium, prius enim est agere quam docere. Lucæ ult. *Potens in opere & sermone.* 1. ad Timoth. 4. *Attende tibi*, bene vivendo scilicet, *& doctrinæ*, quo ad præparationem studij. De utraque Ecclesiastici 18. *Ante judicium para justitiam, & antequam loquaris disce.* Vocatur autem Evangelium pacis, quia pacem affert peccatoribus, vult enim omnia Deus eis remittere, qui Evangelio obediunt, & præter hoc pacem eorum regno cælorum emere; *in omnibus sumentes scutum fidei*, &c. Nota quod fides est armatura aliarum virtutum, sicut scutum aliorum armorum; sic enim protegit alias virtutes, sicut scutum protegit loricam & cætera arma. *Item* scutum triangulum est, & fides quodammodo trianguli est propter Trinitatem personarum, vel propter tria opera Dei, quæ specialiter nobis fides ostendit, scilicet redemptionem, malorum damnationem, & bonorum remunerationem. Tentationes diaboli dicuntur tela, quia subtiles, ignea verò, quia ad malum accendunt. Job 41. *Halitus ejus prunas ardere facit*, (*& galeam salutis assumite.*) Galea dicitur esse salutis, quia saluti maximè necessaria, servat enim membrum istud, quod maximè necesse est servari, caput scilicet. Sic spes debet servare in homine & cœlestem intentionem in operibus, sine qua opera non sunt salubria. Thessal. 5. *Induti loricam fidei & & charitatis, & galeam spem salutis.* Matth 10. *Estote prudentes sicut serpentes.* Serpens caput servat super omnia membra: sic spes caput protegit, id est mentem, quia spe illius boni quod tendimus, quicquid in via nobis adversitatis acciderit, toleramus, *& gladium spiritus.* Glo. Sicut gladius est acutus, quia eum quem ferit mundo dividit. Ad Hebr. 4. *Vivus est sermo Dei efficax*, &c. Hic gladius summè necessarius est latis, qui habent alios defendere. Cantic. 3. *Ecce lectulum Salomonis 60. fortes ambiunt*, &c. 1. Mach. 3. dicitur de Juda quod protegebat castra gladio suo.

DOMINICA XXII. POST TRINITATEM.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Sermo iste agit de profectu & perseverantia fidelium in bona vita. Ac primo tria vitia profectum istum impedientia pandit. Deinde quatuor causas affert, cur Apostolus de sanctorum perseverantia bene sperare jubeat, quod ad omnes fideles referri potest. Demum docet hominis perfectionem tribus effici & constare.

Confidimus in Domino Jesu, quia qui cœpit in nobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Jesu. *Phil.* 1.

SERMO CI. 1. Thema est.

HOc verbum dicit Apostolus Philippensibus, qui bonam vitam inchoaverunt Et est hoc verbum *primo* contra quosdam de virtute humana confidentes. Non sic Apostolus, sed confidebat in domino. Fatuus est qui in eo confidit, qui ad bene cogitandum ex se non sufficit. 2. Corinth. 3. *Non quod sufficientes simus cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* Talis maledictus esse videtur juxta illud. Hierem. 17. *Maledictus homo qui confidit in homine.* Talis ædificat super arenam, unde corruit ædificium ejus. Sed qui in domino confidit, supra petram ædificat, unde stabile est ejus ædificium. Hier. 17. *Benedictus vir qui confidit in domino.* Sicut ille qui confidit in divitiis hujus mundi corruet. Prov. 1. sic qui in humana virtute confidit, Proverb. 12. *Qui confidit in cogitationibus suis, impie agit.* Job. 8. *Et sicut tela aranearum fiducia ejus.* De hac materia requiro in tractatu de superbia in Cap. de præsumptione & in sermone Dominicæ 12. post Trinitatem super illo *sufficientia nostra ex Deo est. Secundo* est verbum propositum contra quosdam, qui de bonis inchoatis malum prophetant, ut quod durare non poterunt, vel aliquid aliud. *Non* sic Apostolus, sed potiùs confidebat, quod Deus, qui bonum opus inceperat, perficeret. Ad Hebr. 6. *Confidimus de vobis dilectissimi meliora & viciniora salutis.* Galat. 5. *Confido de vobis in domino quod nihil aliud sapiatis.* Cùm non soleant sapientes inchoare ea quæ volunt perficere, credendum est, quòd Deus velit bonum perficere quod inchoavit, nisi per culpam hominis impediatur. Sed cor malum libenter malis præsumit. Ecclesiastici 14. *Oculus malus ad mala. Tertio* est verbum propositum contra quosdam qui soliciti sunt de inchoatione alicujus boni, & pro hoc Deo instant in oratione, & in ipso de ejus inchoatione confidunt. postquam verò bonum est inchoatum, non cogitant de ejus conservatione, non instantes Deo in oratione pro hujusmodi, sed de se ipsis præsumentes, non attendentes, quòd non minor est virtus, quàm quærere, parta tueri, & quod citò bonum amittitur, nisi à largitore custodiatur Augustin. Cooperando in nobis Deus perficit, quod operando incipit, quia ipse volentibus operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens. Idem Augustin. Sine Deo vel operante ut velimus, vel cooperante quod volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus. Deus enim est alpha & O, principium & finis. Apocal. 1. Bona enim inchoat & consummat. Unde in Psal. 58. *Misericordia ejus prævenient me.* Et iterum Psal. 22. *Misericordia tua subsequetur me.*

1. Contra confidentes in aliis quam in Deo.

2. Contra timidos de perseverantia.

3. Contra præsumentes de sua perseverantia.

II. Apostolus habuit confidentiam de profectu Philippensium ob quatuor. 1. 2.

Quadruplici ratione poterat confidere Apostolus, quod Deus in Philippensibus bonum opus inceptum perficeret. *Primo* quia hoc pertinebat ad Dei nobilitatem. Sicut enim dicitur alibi hanc sibi quodammodo nobilitas legem ponit, ut debere se quod sponte tribuit æstimet, & nisi in beneficiis creverit, nihil se præstitisse putet. Unde ex quo incipit, de benignitate & largitate sua complet. *Secundo* quia hoc pertinet ad gloriam Dei, ut illud quod incipit perficiat. Solent artifices sibi dedecus reputare, quando inchoata non perficiunt, timent enim ne dicatur illud. Lucæ 14. *Hic homo cœpit ædificare, & non potuit consummare.* Sic dominus multa consummat in hominibus propter gloriam suam, quæ aliàs hominum non requirunt, & multis propter eandem gloriam parcit. Et hoc est, quod allegat David dicens in Psal. 18. *Adjuva nos Deus salutaris noster, & propter gloriam nominis tui libera nos.* Et Moyses Num. 14. Sic allegat ad dominum pro populo. *Ne dicant Ægyptii non potuit introducere populum istum in terram, pro qua juraverat, idcirco occidit eos in solitudine. Magnificetur ergo fortitudo domini sicut juraſti*, &c. Idest, comple propter honorem tuum quod cœpisti. *Tertio* propter experientiam. Sentiebat enim Apostolus in semetipso, quòd Deus volebat salutem eorum in hoc, quòd habet ei memoriam eorum in cunctis orationibus suis. Nec impediebatur quin eos haberet in corde suo, & desiderare eos esse socios gaudii sui, nec à vinculis, in quibus erat, nec propter defensionem Evangelii, nec propter confirmationem infirmorum, quibus militem occupebatur, sicut ipse Apostolus dicit. Et hoc unum signum est quod quandoque habent, qui hominibus prædicant, quòd Deus velit conversionem eorum: gratia scilicet & devotio, quam Deus ministrat prædicantibus ad utilitatem auditorum. *Quarto* propter fidelitatem Philippensium, in modico enim eis commisso fideles extiterant, unde digni erant ut plura eis bona committerentur, juxta illud. Matth. 25. *Quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam.* Philippenses accepto verbo prædicationis ab Apostolo firmi in fide fuerant, nec pseudo Apostolos receperunt.

Signa conversionis hominum est in concionatore. 4.

III. Perfectionem hominis efficiunt & constituunt.

Et Notandum quòd ad perfectionem hominis faciunt ista. *Primo* ut homo à malis amplius caveat, ut homo scilicet non solùm à malis operibus caveat, sed etiam à malis verbis. Jacob. 3. *Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir. Secundo* augmentum gratiæ, & quantum ad lucem cognitionis, & quantum ad valorem sancti amoris. Unde Proverb. 4. *Justorum semita quasi lux splendens procedit & crescit usque ad perfectum diem.* Hæc perfectio diei attenditur in luce & calore. *Tertio* in multitudine bonorum operum. Eccles. 9. *Quodcunque facere potest manus tua, instanter operare*, &c. *Quarto* in hoc quod homo perseveret usque ad diem mortis, quem Apostolus hic vocat diem Jesu Christi, quia tunc facit Christus de hominibus quod vult. Dum homines sani sunt, ipsi faciunt voluntatem suam, tunc dies hominum sunt, sed in morte Deus accipit tempus, & facit quod justum est. Psal 74. *Cum accepero tempus, ego justitias judicabo.*

Dies seu tempus Christi & hominis quæ.

DE EADEM DOMINICA.

SERMO SECVNDVS.

Summarium.

Sermo hic commentatur in partem posteriorem Epistolæ, maximè verò agit de charitate & sinceritate.

Testis mihi est Deus quomodo cupiam omnes vos in visceribus Jesu Christi, &c. *Ad Philip.* 1.

SERMO CII. Officium hujus Dominicæ ad parcendum & compatiendum defectibus proximi nos instruit. Psal. 129.

ECclesia in hodierno officio instruit nos circa dilectionem proximi, ostendens in Evangelio proximum sic esse amandum, quòd ejus defectibus parcendum est. Ad parcendum vult homines inducere in officio missæ cùm dicit. *Si iniquitates observaveris*, &c. Observat Deus iniquitates eorum, qui observant iniquitates proximorum, nolentes eis dimittere. In Epistola verò ostenditur sic proximum esse amandum, quod defectibus ejus compatiendum est, & pro eo est orandum, sicut Apostolus faciebat Philippensibus. Amorem magnum habebat Apostolus ad Philippenses, quia semen verbi Dei & laborem suum in eis non amiserat. Sic Prædicatores specialem amorem habent ad eos, in quibus proficiunt. Non tantum amat agricola terram in qua semen amittit, sicut terram quæ fructum multiplicem ei reddit. Sic etiam ipse

Apostolus cur subtrahat auditores amaverit. Idem alii Concionatores faciunt.

Deus amat eos in quibus verbum ejus proficit, alios verò odit. Hebr. 6. *Terra sæpe super se venientem bibens imbrem, & generans herbam opportunam illis à quibus colitur, accipit benedictionem à domino. Proferens autem spinas & tribulos reproba est, & maledicto proxima, cujus consummatio in combustionem erit.* Cupiebat Apostolus Philippenses esse in visceribus Jesu Christi, ideſt, in intimo amore ipsius, ut scilicet ex corde amarent eum, & amarentur ab eo. Et *notandum* quod amici quandoque dicuntur esse in *manu* Dei. Sapient. 3. *Justorum animæ in manu Dei sunt.* Quandoque in *sinu*, secundùm illud Augustini. Quid times hominem homo in sinu Dei positus? Quandoque verò in *viscera*. Ex quo satis patet quanta sit securitas amicorum Dei. Quid enim potest nocere eis, qui in viscera Christi sunt? illi qui habent Christum in viscera suis, merito vicissitudinis sunt in viscera Christi. Joan. 15. *Manete in me & ego in vobis.* Ejusdem ibid. *Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes & arescet*, &c.

Amici Dei sunt in manu, sinu & viscera Dei, quantum hoc prosit.

Sequitur (*& hoc ero ut charitas vestra magis ac magis abundet in omni scientia & in omni sensu.*) Duo petebat Apostolus à Deo Philippensibus, charitatem abundantem cum scientia. Hæc duo simul esse debent, ut scientia charitatem juvet, ministrando ei quæ diligenda sunt; & charitas servet scientiam, ne inflet. Exemplo etiam Apostoli debemus orare & pro nobis & pro his quos amamus, ut charitas nostra abundet & propter charitatis raritatem & propter ipsius preciositatem. Quàm parum sit de charitate in mundo isto, satis potest apparere per hoc, quòd charitas in hoc consistit, quòd homo chara habeat ea, quæ chara habenda sunt, Deum amando super omnia, proximum sicut seipsum, minus scilicet Deo & supra bona temporalia. quòd homines parum charos habeant se & Deum satis patet tam in mercatoribus, qui pro denario uno non timent perjurare, quàm in usurariis & fatuis mulieribus quæ pro modico Deum & se amittunt. Proverb. 10. *Cor impiorum pro nihilo*: Et Ecclesiastici 10. dicitur de avaro, quod animam suam venalem habeat. quàm parum etiam homines Deum charum habeant, patet per hoc, quòd totiens recusant facere pro Deo, quod facerent pro obulo. Quòd quidam etiam homines parum diligunt proximum, satis potest apparere per hoc, quòd ita parum curant subvenire ei, citiùs subvenirent cani, si à lupis deferretur, quàm proximo suo, qui à dæmonibus ad infernum trahitur. Et *notandum* quod amor eorum qui carnaliter contra Deum se amant, non est verus amor; sed est sicut ignis duorum civium se comburentium, vel sicut amplexus duorum in aqua se submergentium, & sicut compes in quo ipsi malè amantes se diabolo custodiunt. Videntur se amare tales, & ad mortem se odiunt. De preciositate verò charitatis satis patet per hoc, quod legitur. 1. Corinth. 13. *Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Sine charitate nihil habet homo, quod sit verè preciosum, cum ea verò id quod modici valoris esse videtur preciosum est regnum cœlorum. Et *notandum* quod abundantia charitatis in hoc attenditur, ut homo non solùm amicos, sed etiam inimicos diligat. Vult autem Apostolus charitatem abundare magis, ut bona nostra his quos amamus communicemus, & magis, ut si nos offenderint, eis remittamus, vel magis quantum ad dilectionem proximi, & magis quantum ad dilectionem Dei. Si vis scire quem Deus reputet quod eum diligat, ipsemet ostendit in Joan. 14. dicens: *Qui habet mandata mea, & servat ea, ipse est qui diligit me.* Et 1. Joan. 5. *Hæc est charitas Dei, ut mandata ejus custodiamus.* Sunt qui verbo volunt Deum & proximum diligere, qui amor non sufficit, ideò dicitur. 1. Joan. 3. *Filioli non diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate.* Si de mandatis vis loqui, require de hoc in sermone Dominicæ decimæ tertiæ post Trinitatem super illud. *Abraha dicta sunt promissiones*, &c. Sequitur (*in omni scientia & in omni sensu*) scientia sive discretio necessaria est cum dilectione, ne sic homines amemus ut vitia eorum amemus cum ipsis, sicut sunt aliquæ mulieres quæ filios suos fovent in malis suis, & aliqui milites qui juvant attinentes sibi & justè & injustè, vel etiam dominos suos, non attendentes quod contra Deum nullum deberent juvare, qui propinquissimus eis est, & maximè attinet nobis, cùm ipse sit pater noster. Matth. 23. *Et patrem nolite vocare vobis super terram, unus enim est pater vester qui in cœlis est.* In omni sensu diligit, qui in omnibus bonis quæ videt, in eo quem amat congaudet; & malis ejus compatitur, sicut faciebat Apostolus. 2. Corinth. 11. *Quis infirmatur & ego non infirmor?* &c. Sequitur (*ut probetis potiora.*) Non sufficit bona eligere à malis, immo inter bona meliora eligenda sunt, quia secundùm Hieron. Non levis error est minùs bona magis bonis præferre. Potiora non probant illi, qui à cibis jejunando abstinent & faciunt mala. Isidor. Qui à cibis abstinent, & mala agunt, dæmones imitantur, quibus esca semper abest, & culpa semper adest. Potiora non eligunt qui tota die psalmos suos ruminant, nunquam aliquid devotionis in eis habentes. Melius esset verbis remotis cum lachrimis & devotione petere à Deo ea, quæ indiget homo.

Charitas & scientia cur iuncta esse debeant.

Cur pro nobis & aliis charitatem petere debeamus.

Quam cara sit in Mundo charitas erga Deum, proximum & nosmetipsos.

Amor carnaliter se amantium qualis sit.

Charitatis preciositas quanta.

Abundantia charitatis in quo consistat.

Sequitur (*ut sitis sinceri & sine offensa in die Christi, repleti fructu justitiæ per Jesum Christum in gloriam & laudem Dei.*) Sinceritas necessaria est homini propter se ipsum, quia attenditur in hoc, quòd homo sit purus ab operibus, scilicet corruptionis propriæ. Necessarium est etiam homini ut sit sine offensa, quantum ad proximum, ut scilicet non scandalizet eum. 1. Corinth. 10. Sine offensione estote Judæis & Gentibus & Ecclesiæ. Matth. 18. *Væ homini illi per quem scandalum venit.* Circa sinceritatem verò, quæ est puritas à putredine vel corruptione, *notandum*, quod multipliciter solet aliquid corrumpi. Corrumpitur caro, ideſt, putrescit per animæ separationem. Putrescit vestis, quando nimis differtur ejus ablutio, & de cæteris bene ablui non potest. Putrescit etiam caro, si sine sale diu servetur. Putrescit etiam ad propinquitatem rei putridæ, ut corpus hominis putrescit; si aliqua pars ejus putrefacta sit, nisi amputetur illa; & unum pomum putrefactum putrefacit alia poma cum quibus est. Secundùm primum modum putrescit anima vitiorum putredine, cùm à Deo separatur. Juxta secundum modum putrefiunt illi, qui sunt sine confessione, & vix postea per confessionem abluuntur, quia sicut dicit Bernard. computatio dilata multa facit obliviſci. Secundùm tertium modum putrefiunt, qui sine sale disciplinæ pœnitentialis, vel alterius tribulationis se observare volunt. Secundùm quartum modum putrefiunt, qui inter malos libenter habitant. Etiam leprosi inter sanos diutiùs servantur, ne lepra eorum multùm appareat, quàm inter leprosos. Unde satis patet, quod fatui sunt qui inter leprosos spiritualiter libentiùs habitant, quàm inter sanos. Et *notandum* quod sinceritas hodie in paucis invenitur. Unde potest Deus dicere istud Ezech. 22. *Versa est mihi domus Israel in scoriam*, quæ est rubigo metallorum, vel purgamentum & sordes eorum, quæ in igne excoquuntur. Unde sequitur. *Omnes isti es & stannum & ferrum & plumbum in medio fornacis scoria argenti facti sunt;* Æs percussum

Qui verè Deum & proximum diligant.

resonat

resonat & significat eos qui ad tribulationem murmurando resonant. *Stannum* est argento simile, non tamen ad similitudinem argenti purgatur in igne, sed consumitur, & significat illos qui in tribulationibus deficiunt & non proficiunt. *Item* stannum se mentitur argentum, unde significat illos qui habent speciem bonitatis, veritatem autem non habent. *Plumbum* verò quod pondere suo trahitur in profundum, significat illos quorum iniquitates sicut peccati onus gravegravatæ sunt super eos, trahentes in profundum peccati, & post in abyssum supplicii. *Ferrum* verò quod alia metalla contundit, significat illos qui proximos diversis injuriis opprimunt. Solebant esse fideles ut argentum, nunc verò pro magna parte sunt ut scoria per vitæ immunditiam. Isaiæ 1. *Argentum tuum versum est in scoriam.* Vult autem Apostolus Philippenses esse sinceros & sine offensa, perseveranter usque in diem Christi, idest, usque in finem vitæ. Sed quia non sufficit à malo abstinere, nisi & bonum fiat, ideo subditur, *repleti fructu justitiæ*, idest, bonis operibus, quæ sunt fructus virtutis, quæ hic justitia dicitur. Et hoc non viribus nostris, sed *(per Iesum Christum.)* Et hoc ita abundanter, ut sitis, *in gloriam & laudem Dei*, ut gloriosus sit Deus in sanctis suis, vel manifestari, *in gloriam & laudem Dei*, id est, in gloriam æternam, unde Deum laudetis. Specialiter tamen potest hic dici fructus justitiæ jejunium, eleemosyna & oratio. Unde super illud Psalm. 41. *Apud me oratio Deo vitæ meæ.* Dicit Glos. Justitia hominis in hac vita est, jejunium, Eleemosyna & oratio. De Eleemosyna. Ecclesiastici 17. *Eleemosyna viri quasi sacculus cum ipso, & gratiam quasi pupillam conservabit.* De his tribus legitur. Tob. 12. *Bona est oratio cum jejunio, & Eleemosyna magis quàm thesauros auri recondere.* Et Ecclesiastici 38. *Da suavitatem, da memoriale similaginis, & impingua oblationem.* Non dicit da orationem, sed da suavitatem, devotionem scilicet orationis, quam panci dant, quia *musca morientes perdunt suavitatem unguenti.* Ecclesiastæ 10. quod dicitur. *Da memoriale similaginis*, respicit ad jejunium, similago enim non purgatur nisi conteratur. Quod dicitur, *impingua oblationem*, pertinet ad Eleemosynam, quæ est pinguis oblatio, unde & pietas per oleum significatur.

Explicatio aliquot dictorum Epistolæ.

Jejunium, Eleemosyna & oratio cur justitiæ fructus dici possint.

DOMINICA XXIII. POST TRINITATEM.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Sermonis sequentis. 1. Thema explicatur. 2. Agitur de triplici sapientia seu stultitia mundana, circa gloriationes, divitias & delicias.

Gloria in confusione eorum, qui terrena sapiunt. *Phil.* 3.

SERMO CIV. Explicatio thematis de sapientia mundanæ damna.

SApientia hujus mundi valdè inimica est nobis. Sunt multùm hominem impedire à salute. Est enim stultitia juxta illud 1. ad Corinth. 3. *Sapientia hujus mundi stultitia est apud Deum*, & tamen dicitur sapientia. Et ideò ejus de facili ab homine expellitur. Ipsa verò manente in homine veræ sapientia intrare non potest, cùm sapientia mundi hoc prohibeat, quæ est ei contraria, tanquam quæ vera stultitia est. Ideò dicitur Proverb. 26. *Vidisti hominem sapientem sibi videri, magis stultus spem habebit quàm ipse.* Et 1. Corinth. 3. *Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat, ut sit sapiens.* Propter hoc Spiritus sanctus multa dicit in sacra scriptura ad dehortationem hujus sapientiæ, & qui infirmum populum Dei debent multùm conari ad ipsum. Et illam de stupenda sapientia ista, pars ejus est vana gloriatio, *secunda* circa divitias,

Est triplex.

tertia circa delicias.) Apostolus verbum proposítum dicit ad destructionem primæ partis insipientiæ hujus. *Gloria*, inquit, *eorum qui terrena sapiunt*, id est, qui habent terrenam, sive mundanam sapientiam, *est in confusione.* Quod dictum de causis verum est. *Prima*, quia ad eternam confusionem ducit, juxta illud Oseæ 9. *Confusio Ephraim capiet.* Proverb. 29. *Superbum sequitur humilitas*, etiam in præsenti. *Secunda* est, quia in confusione gloriantur, gloriantur enim unde confundi deberent. Et sicut Apostolus circa primam partem sapientiæ mundanæ dicit, gloriam mundanam esse in confusione, sic nos ad destructionem alterius partium possumus dicere, quod divitiæ mundanæ sunt in paupertate. Notandum quòd terrena sapere dicuntur illi, qui saporem vel dulcedinem non inveniunt nisi in bonis terrenis. Bona spiritualia eis non sapiunt. Etiam ipse Deus quasi non sapit eis, nisi quasi terra pulverisetur eis. Quia si dicitur eis faciatis hoc pro Deo, vilipendunt, nisi addatur & pro argento. Ad tales videtur pertinere illud Psal. 71. *Inimici ejus terram lingent.* Et illud Michææ 7. *Lingent pulverem quasi serpentes.* Pulvis est minima pars terræ, unde significat modica bona temporalia, quæ multi lingunt circa spiritualia, dum pro illis spiritualia dicta faciunt.

Gloria terrena est in confusione ob 2.

I.

2.

Divitiæ terrenæ sunt in paupertate.

Qui sapiant terrena.

Gloriam mundanam esse in confusione multipliciter potest ostendi. *Primò* quia gloria illa est circa corpus, & ea quæ ad corpus pertinent. Corpus verò saccus est stercorum & materia vermium. Unde patet quòd de ipso potiùs deberemus confundi & humiliari quam gloriari. Ideò dicitur 1. Machab. 2. quod gloria impii fœtor est & vermis est, ne gloriæ etiam vestium idem patet per illud Sap. Qui gloriatur de vase, similis est furi gloriantí de cauterio, quia propter peccatum Adæ introductus est usus vestium. Qui verò gloriatur de hoc quod ditior est aliis, quasi gloriatur, quòd majores habet compedes quàm alii, quia secundum Gregorium. Compedes onerat, qui præter necessaria curas. Qui verò gloriatur, quod magis delicatè vivit quàm alii, quasi de hoc gloriatur, quod ipse est in aqua immunda, scilicet ab effectu. Immunda enim & etiam submergens animam, est aqua voluptatis.

I. Gloria mundana in quibus consistat, & cur sit in confusione.

2. Circa corpus.

2. Circa vestes.

Circa Secundum verò notandum est quod divitiæ mundanæ *dupliciter* sunt in paupertate. Primo quia ad paupertatem æternam ducunt, quæ tanta est, quod nec gutta aquæ potest haberi ibi, nec laborando, nec mendicando, nec mutuando, qua lingua refrigeretur, quæ igne infernali ardet. De hoc exemplum habes de divite epulone. Lucæ 16. Sunt etiam in paupertate præsenti divitiæ mundanæ secundùm illud Sapientis, pauculis indigent, qui pauca possident. Et notandum quòd multæ sunt causæ propter quas divitiæ mundanæ sunt in paupertate. *Primo* quia sunt parvæ respectu animæ humanæ, quæ capax est Dei, unde non potest à divitiis mundanis impleri, sicut mensura quæ capax est mille modiorum, modio uno impleri non posset. Sapient. 11. *Tanquam momentum stateræ, & sicut gutta roris antelucani, sic illi erunt ab aliis servari.* *Secundo* quia rarum sunt pretiosa, quæ multùm pretiosa ab hominibus æstimantur, sicut aurum & argentum. Bernardus. Aurum & argentum terra alba & rubea, quæ solus hominum error & non virtus eorum facit pretiosa. *Tertio* quia divitiæ mundi quodammodo sunt paupertas, defectus multos illi qui advenunt afferentes. Deest enim ei familia quam debeat congregare, & conservare, & multa talia curare. Unde accidit quod magis indiget qui divitias adquisivit, quàm faceret antequam acquireret. Ecclesiastæ 5. *Ubi multa sunt opes, multi & qui comedunt*

II. Divitiæ mundanæ sunt in paupertate in futura & præsenti vita.

Eadem sunt in paupertate ob quas quatuor.

1.

2.

3.

ctu, &c. *Quarto* quia divitiæ istæ cupiditatem augent. Cupiditas verò plus facit ad paupertatem, quàm ante defectus divitiarum. Sic econtrario diminutio cupiditatis magis facit ad hoc quod aliquis vere fit dives, quam additio pecuniæ. Seneca. Si vis te divitem facere, non divitiis est addendum, sed cupiditati detrahendum.

III. Delitiæ mundanæ sunt in amaritudine ob duo.

Circa *tertium* verò notandum est quod voluptas præsentis vitæ *dupliciter* est in amaritudine. *Primo* quia ad æternam amaritudinem ducit, sicut omnia flumina ad mare tendunt Proverb. 14. *Risu dolore miscebitur, & extrema gaudii luctus occupat. Secundo* quia dulcedo felicitatis humanę multis doloribus respersa est, juxta verbum Boetii. Ecclesiastæ 7. *Inveni amariorem morte mulierem.* Hæc mulier est voluptas, quæ morte amarior est, quia à meliori separat quàm mors, separat enim animam à Deo, & mors separat animam à corpore. Viri sancti bene ostendunt voluptatem illicitam amariorem esse morte, quando potiùs eligunt mori, quàm ei consentire. Palato sano credendum est de cibis, non palato ægro. Et viris sanctis credendum est de discretione inter dulce & amarum, & non illis, qui habent palatum cordis infectum de febre iniquitatis, qui dicunt dulce amarum & amarum dulce. Isa. 5. *Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem & lucem tenebras, ponentes amarum dulce, & dulce amarum.* Voluptas homines interficit morte culpæ, & ponit eos in amara & misera vita, quæ deterior videtur esse quàm mors, morte etiam temporali & æterna. Ad *primum* pertinet illud. Seneca. Voluptates inter res vilissimas præcipuè extirpa, quæ more latronum in hoc nos amplectuntur, ut jugulent. Proverb. 23. dicitur de vino quòd *ingreditur blandè sed in novissimo mordebit ut coluber*, &c. De *secundo* patet, quia voluptas hominem ponit in aliqua infirmitate, quæ tantum habet miseriæ quandoque, quod homo magis vellet esse mortuus, quàm esse in infirmitate illa. Ecclesiastici 25. *Melior est mors, quàm vita amara.* *Tertium* etiam patet per illud. Seneca. Voluptatibus major pars corporum perit. Ecclesiastici 37. *Qui abstinens est, adjiciet vitam.* De *quarto* habemus Proverb. 5. *Novissima illius amara quasi absinthium.* Loquitur de muliere fallace, quæ potest intelligi voluptas.

Voluptatis damnum quadruplex.

1. Occidit animam.

2. Infirmam reddit.

3. & 4. Temporali & æterna morte perimit.

De primo.

De secundo.

De tertio.

De quarto.

DE EADEM DOMINICA.
SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Sequens sermo ostendit. 1. *Quomodo conversatio Apostoli fuerit in cœlo, ut eum imitemur in hoc.* 2. *Docet cur libenter in cœlo & inviti in Mundo esse debeamus.* 3. *In fine comparat Mundum Jericho.*

Conversatio nostra in cœlis est. *Ad Philipp. 3.*

SERMO CV. Apostoli conversatio quomodo fuerit in cœlis.

IN principio hodiernæ Epistolæ monuit Apostolus ad sui imitationem. In verbo verò proposito ostendit qualis sit ejus conversatio, quam imitari debemus. Et notandum quòd conversatio Apostoli jam erat in cœlis, licet adhuc in terra maneret, eo modo, quo dicitur aliquis esse in religione, qui in sæculo vitam religiosam incipit ducere. Apostolus enim talem vitam ducebat in terris, qualem ducit, qui sunt in cœlis. Et *primo* similis erat vita ejus vitæ cœlesti *in exultatione à terrenis.* Phil. 3 *Quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta.* Et post: *propter quem omnia detrimentum feci & arbitror ut stercora, ut Christum lucrifaciam. Secundo in puritate.* 2. Cor. 10. *In carne enim ambulantes, non secundùm carnem militamus.* Vivebat Apostolus in carne præter carnē, quod virtutis est angelicæ, non humanæ. Ambr. super illud 1. Cor. 7. *Bonum est homini sic esse.* Supergreditur virginitas conditionem humanæ naturæ, per quam homines angelis assimilantur. Major est victoria virginum quàm angelorum. Angeli enim sine carne vivunt, homines verò virgines in carne triumphant. Hieron. In carne præter carnem vivere non terrena vita est, sed cœlestis. *Tertio in lumine sapientiæ.* 1. Corinth. 2. *Sapientiam loquimur inter perfectos. Quarto* in *charitate* quasi *confirmata* ardore, ad Rom. 8. *Quis nos separabit à charitate Christi? tribulatio an angustia?* &c. Et ibidem. *Certus sum quod neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profunditas, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Christi. Quinto in concordia Dei.* Job 25. *Qui facit concordiam in sublimibus.* Apostolus. 1. ad Corinth. 11. *Si quis videtur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus.* 2. ad Timoth. 2. *Servum domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes. Sexto* & *Septimo in gratiarum actione & oratione* sicut in cœlo Psal. 88. *Misericordias domini in æternum cantabo.* Sic Apostolus misericordiam sibi impensam frequenter recolebat, & frequenter resonabat in ore ejus gratiarum actio & vox laudis tam pro misericordia sibi impensa, quàm pro misericordia impensa aliis, ut patet in ejus epistolis ad Roman. 1. *Gratias ago Deo meo pro vobis*, &c. De oratione etiam, quam faciebat pro omnibus, patet in diversis epistolis suis. Philip. 1. *Hoc oro ut charitas vestra magis ac magis abundet.* Et in his omnibus debemus eum imitari. *Aliter* etiam conversatio Apostoli in cœlis erat, scilicet cœlestium contemplatione, desiderio & spe, & hoc quantum ad interiora. Conversatio autem exterior Apostoli erat in cœlo intentione, quia per illam Deo intendebat placere, & pro ea æternam mercedem adquirebat. Ibi quilibet opera sua ponit, ubi mercedem requirere intendit. De ejus contemplatione habemus. 2. Corinth. 3. *Nos omnes revelatâ facie gloriam domini speculantes*, &c. Et ejusdem 4. *Non contemplantibus ea quæ videntur nobis, sed quæ non videntur.*

Et notandum quod nos similiter exemplo Apostoli debemus conversari in cœlis, Colos. 3. *Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite ubi Christus est in dextera Dei sedens.* Mente debemus libenter habitare in cœlo, &c. *Primo* quia patria nostra est, & libenter habitat homo in patria sua. Hebr. ult. *Non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus.* Joan 17. *De mundo non sunt, sicut & ego non sum de mundo.* Sed multi sunt de quibus non videtur quòd sint de cœlesti patria. Tria solent ostendere aliquem esse de aliqua patria: lingua, mores, & amor terræ. Primus Ad *primum* pertinet illud Matth. 26. *Vere & tu ex illis es, nam & loquela tua manifestum te facit.* Joan. 3. *Qui de terra est, de terra loquitur.* Et in cœlo *Quem misit Deus, verba Dei loquitur.* Unde de illo non videntur esse nisi pauci. Pauci enim de cœlo loquuntur. Isai. 29. *De humo mussitabit eloquium tuum.* De Samuele legitur. 2. Reg. 3. quòd de sanguine ejus non cecidit super terram. De cœlo qui non videntur esse, immo potius de inferno blasphemantes Deum, tali enim lingua loquuntur damnati in inferno. Ecclesiastici 23. *Est & ... quela contraria morti, non inveniatur in hereditate Jacob.* Non videntur esse etiam de cœlo qui cœlestes cives odio habent, bonos scilicet. Ephes. 2. *Jam non estis hospites & advenæ*, &c. Joan. 13. *In hoc cognoscent omnes quia mei discipuli estis, si dilectionem habueritis adinvicem.* *Secundo* libenter debemus habitare mente in cœlo, quia pater ...

Eius vitæ similis fuit cœlitum vitæ.

1.

2.

cœl...

cœlestis ibi est. Matth. 23. *Unus est enim pater vester, qui in cœlis est.* Joan. 12. *Ubi ego sum illic & minister meus erit.* August. in soliloquio. Deus pater veritatis, pater sapientiæ, pater beatitudinis, pater boni & pulchri, pater intelligibilis lucis, pater vigilationis atque illuminationis nostræ, pater pignoris, quo admonemur redire ad te. *Tertio* quia ibi est thesaurus noster, ibi enim ponimus quidquid veri boni facimus. Matth. 6. *Ubi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum,* & 2 ad Timoth. 1. *Scio cui credidi & certus sum, quia potens est depositum meum servare in illum diem.* *Quarto* quia patria illa habet omnes bonas conditiones. Est enim *abundans*, juxta illud Deuter. 8. *Dominus Deus introducet te in terram bonam,* &c. *Ubi absque penuria comedes panem tuum, & rerum omnium abundantia perfrueris.* Est etiam *pulchra & pacem habens.* Isa. 32. *Sedebit populus meus in pulchritudine pacis.* Est etiam *secura.* Prov. 1. *Qui me audierit absque terrore requiescet, & abundantia perfruetur, terrore malorum sublato.* Est etiam ibi *bona societas.* 1. Joan. 1. *Quod vidimus & audivimus annunciamus vobis, ut & vos societatem habeatis nobiscum, & societas nostra sit cum patre & cum filio ejus.* Econtra quasi inviti debemus habitare in mundo isto, quia multas conditiones habet valdè malas. Primò ibi est *paupertas*, unde Salomon vidit in omnibus non ubertatem, Ecclesiastæ 1. Sed vanitatem & afflictionem spiritus. Item ibi est *formido & pavor.* Isa. *Formido & fovea & laqueus super te qui habitator es terræ.* Non est pax etiam ibi, sed *pressura.* Joan. 16. *In mundo pressuram habebitis*, in me autem pacem. Non est etiam ibi amœnitas, sed exilii *asperitas.* Unde in Ps. 119. *Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est.* Est etiam ibi *mala societas* decipiens suavia non faciens, unde Hierem. 9. *Unusquisque à proximo suo se custodiat, & in omni fratre suo non habeat fiduciam, quia omnis frater supplantans supplantabit, & omnis amicus fraudulenter incedet, & vir fratrem suum deridebit,* &c. Job. 30. *Frater fui draconum & socius struthionum.* Draco est detractor veneno detractionis assistentes occidens. Struthio verò qui ferrum comedit est adulator, qui adulando fortitudinem in hominibus consumit. Item Ezech. 2. *Increduli & subversores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas.*

3. Quia ibi est thesaurus noster.

4. Quia ibi sunt multa bona.

In Mundo inviti esse debemus, quia sunt ibi multa mala.

Detractor est similis Draconi Adulator Struthioni.

Habitatio hujus mundi figurata est per Hiericho Josue 6. De cujus divitiis veri Israëlitæ prohibentur aliquid contingere, tactu cordis amando eas contra Deum. Aurum & argentum in thesauro domini præcipitur reponi, ideſt, pauperibus erogari, ipsi enim sunt thesaurus domini. Malè dicitur etiam rædificatori ipsius. Maledictus est enim qui vanitatem hujus mundi destructam rædificat. Aquæ etiam, ideſt, voluptates hujus mundi malæ sunt, & mortiferæ & steriles. In quibusdam enim mortem peccatorum operantur, in aliis verò sterilitatem, quos adeo delicatos reddunt & molles, ut nullius laboris patientes sint. De aquis Hiericho habemus. 4. Regum 2. Habet mundus iste latrones, ideſt dæmones, qui & spoliant & vulnerant descendentes de Hierusalem in Hiericho, relinquentes semivivos, ideſt, deferentes vitam sublimem & descendentes ad vitam sæcularem Lucæ 10. *Homo quidam descendebat ab Hierusalem in Hiericho, & incidit in latrones.* Habet etiam irrisores, qui viros sanctos irridet. Seneca. Nondum felix es, si nondum turbo deridet te. Sic pueri Hiericho illuserunt Heliseo, propter quod à duobus ursis percussi sunt, 4. Regum 2. In mundo etiam isto habitant homines dehonestati. Sicut 2. Regum 10 fecit David in Hiericho manere viros illos, scilicet servos suos, quibus rex filiorum Ammon præciderat vestes usque ad nates & raserat dimidiam partem barbæ. Quod spiritualiter in mundo isto accidit, ubi sunt homines seminudi, anima scilicet nudi & corpore induti: & semibarbati, mente scilicet inberbes & pueriles, corpore verò barbati.

Mundus Iericho similis. Iericho interpretatur luna.

DOMINICA XXIV. ET ULTIMA POST TRINITATEM.

SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

Iste sermo intendit præparare corda hominum ad adventum seu natalem filii Dei: præmittit ergo proœmii loco explicationem loci Oseæ de quærendo Deo à peccatore, & Hieremiæ de salute sperandæ ex adventu Christi à Juda, ideſt, confitente. Inde per totum sermonem agitur de sacramento confessionis, de quo principaliter quinque tractantur quæ optimè digesta, ac divisa in sermone facile invenias.

In diebus illis salvabitur Juda. *Hierem.* 23.

SERMO CVI.

OSeæ 10. *Tempus requirendi dominum, cum venerit qui docebit vos justitiam.* Semper est tempus requirendi dominum ei, qui per peccatum suum illum amisit, donec eum invenerit, unde Isa. 55. *Quærite dominum dum inveniri potest.* Nunquam debet cessare ille qui Deum amisit, quærendo, dum est in vita ista, in qua ipse potest inveniri. Væ enim ei, si non invenerit eum. Qui Deum perdidit, omnia perdidit, sicut qui Deum invenit, omne bonum invenit. Sapient. 7. *Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa.* Et loquitur de sapientia increata, quæ est filius Dei. Et Exodi 33. dicit dominus ad Moysen: *Ostendam omne bonum tibi*, loquens de ostensione sui ipsius. *Item* qui Deum perdidit, se & sua perdidit, quia bonum fuisset ei, si natus non fuisset homo ille, nisi Deum recuperaturus sit, melius enim esset ei non esse, quam sic esse. Sua verò perdit, quia nihil est homini bonum sine se bono, sicut Seneca dicit. Specialiter tamen distinguitur *triplex tempus*, quo Deus potiùs quærendus est, quia faciliùs invenitur. *Primo* quando propè est juxta illud Isaiæ 55. *Invocate eum, dum prope est.* Hoc non videntur advertere illi, qui diu volunt morari in peccatis suis, qui proponunt tunc quærere eum, quando elongaverunt se ab eo quantum potuerunt, scilicet quando infirmierunt ad mortem, quibus multùm timendum esset illud Psal. 72. *Qui elongant se à te peribunt.* *Secundo* quærendus est Deus quando ipse quærit nos, paupertatem nobis mittendo, vel infirmitatem tanquam nuncium. Prover. 13. *Legatus fidelis sanitas est.* Legatus fidelis tribulatio est, quæ sanitas est, ideſt causa sanitatis. Tempore tali eũ quæsivit Jonas, & invenit Jonæ 2. *Clamavi ad dominum de tribulatione meâ, & exaudivit me.* Et filius prodigus Lucæ 15. Ubi sic legitur, *quàm mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo? surgam & ibo,* &c. *Tertio* verò quærendus est Deus quando lumen doctrinæ habetur. Et ad hoc pertinet verbum propositum. *Tempus*, inquit, *requirendi dominum*, supple, tũc erit, cùm venerit qui docebit nos justitiam. Faciliùs invenitur quod perditum est cum lumine, quam sine lumine. Unde sapiens mulier vôlens quærere drachmam perditam, lucernam accendit, ut legitur Luc. 15. Lucerna est verbum Dei, juxta illud Psal. 118. *Lucerna pedibus meis verbum tuum.* Ille ergo qui sermonem audit, si per peccatum Deum amisit, propositum debet sumere requirendi dominum, & eo ipso fiduciam debet habere inveniendi eum, quod ipse dignatus est mittere ei lucernam, ad quam eum quæret. Ut multum debet Deo regratiari, quod Deus non oblitus est ejus, qui omni bono erat indignus. Si verò sermo fiat Clericis, tangendum est illis de amore sacræ scripturæ. Cùm enim ipsi sint oculus Ecclesiæ, magnum

Peccatori Deus semper est quærendus.

Deum perdere quàm sit nocivũ.

Qui Deum perdit se & sua perdit.

Tribus temporibus maximè quærendus est Deus.

1.

2.

3.

Clericis hoc dictum applicandum tripliciter.

debent amorem habere ad lumen sapientiæ, cùm oculus absque lumine inutilis sit. Tangendum est *etiam* eis quod civitas Ecclesiæ non est perfectæ munditiæ, donec aqua doctrinæ velut quidá magnus fluvius transiens laverit eam. *Item* tangendum est eis quantam munditiam faciat studium etiam liberalium artium in scholaribus Parisiis. Hieron. Ama sacras litteras, & carnis desideria non amabis.

In diebus illis salvabitur Juda, &c.

De Advẽtu filii Dei cur multum sint locuti Prophetæ.

Quando aliquid magnum debet fieri, solent inde homines multum loqui. Unde de maximis quæ facta sunt in mundo isto fuit adventus filij Dei in mundum, unde Prophetæ multum de hoc locuti sunt antequam fieret. Unde Hierem. 23. in verbis quæ recitat Ecclesia tempore isto dicit. *Regnabit rex, & sapiens erit, & faciet judicium & justitiam in terra. In diebus illis salvabitur Juda*, ostendens nobis in hoc verbo quanta futura esset misericordia in curia hujus magni domini mundo promissi. Juda interpretatur confessio. Ostenditur ergo quod tanta erit misericordia in judicio ejus, quod reus cujus culpa ita certa esset, quod ipse jam esset damnandus, si confessus eam fuerit, salvetur.

Confessio salvat in Iudicio Dei.

Discrimen Iudicis sæcularis & spiritualis circa confessionem.

Quod non est in curia sæcularium, licet aliquis sit reus, tamen adhuc defendi potest, ex quo non est confessus vel convictus, sed postquam confessus est, jam non restat locus defensioni. Poëta.

Non est confessi causa tuenda rei.

Sed in curia Christi, scilicet in foro pœnitentiali, quanto aliquis apertius culpam suam confitetur, tanto certiùs ei remittitur. Unde super illud Psal. 31. *Et iniquitatem meam non abscondi*, dicit Glos. Si homo agnoscit, deus ignoscit. De hac confessione aliquid proposuimus dicere, & primò ea quæ pertinent ad ejus commendationem.

De sacram. Cõfessionis agetur hoc sermone.

Notandum ergo quod *sex* sunt à quibus commendabilis est confessio. *Primo* commendabilis est ab auctoritate ejus, qui eam adduxit, scilicet filii Dei. Cum Deus ante adventum suum multa bona commendaverit mundo per nuncios suos, ipse tamen quædam in propria persona attulit mundo, ut est præceptum diligendi inimicos, & de pace servanda cum his, qui pacem oderunt; & confessio peccatorum homini singillatim facta. Quæ apparet optima esse, quia optimus eam attulit. Optimi est optima adducere, ut dicit beatus Dionysius. Gratia ista, quam facit Deus homini in sacramento confessionis, est una de propriis gratiis quæ ad tempus gratiæ pertinent, non enim remittebatur in veteri lege peccatum his, qui illud confitebantur, ut patet Josue 7. de Achan, cui dixit Josue: *fili mi, da gloriam domino Deo Israel, & confitere atque indica mihi quid feceris, ne abscondas. Respondit q; Achã Iosue: Vere ego peccavi domino Deo Israel, sic & sic feci. Vidi inter spolia pallium coccineum valde bonum & ducentos siclos argenti, regulam quoq; auream quinquaginta siclorum, & concupiscens abstuli*, &c. Et subditur ibidem quod dixit ei Josue: *quia turbasti nos, exturbet te Dominus in die hac. Lapidavitque eum omnis Israel.* Amplectenda est ergo valde confessio tempore gratiæ, tanquam misericordia domini huic plenitudini temporis reservata, & tanquam res optima ab optimo adducta. Non videntur fidem habere de sacramento confessionis, quod ita bonum sit, quia ita de facili possent se mundare per confessionem, & negligunt. *Secundo* commendabilis est confessio ex hoc, quod ipsa est curia misericordiæ Dei. Cum enim misericordia sit super omnia opera ejus, curia misericordiæ superior est quàm curia justitiæ. Undeó si quis videt se gravari in curia justitiæ, securè appellet ad istam, & necesse habet justicia ejus appellationi deferre. *Misericordia enim superexaltat judicium.* Jacobi 2. *Tertio* commendabilis est ex forma, quæ proceditur in judicio confessionis. Forma enim secundùm quam procedit hic, plena est dulcedine & misericordia. Et differt in *quatuor* forma ista à forma, qua proceditur in curia justitiæ. *Primo* in hoc quod in hac curia redditur reo narrandi factum suum. Non adducitur aliquis qui supplear illud, si ipse semiplenè narraverit. Non adducitur etiam testis, qui probet contrarium ei quod dixerit. Unde hic non habet locum illud Joan. 8. *Tu de temetipso testimonium perhibes, testimonium tuum non est verum. Secundo* in hoc, quod in hoc judicio judex vel arbiter ponitur reo familiaris in causa de qua fit judicium. Interveniunt & peccatorem personæ rectè media districto jure debet esse judex, sicut in die judicii Christus judex erit, quia filius Dei est & filius hominis, Deo & homini quasi simili gradu attinens. Joan. 5. *Pater non judicat quenquam, sed omne judicium dedit filio.* Et de hac causa forsitan vocat se Christus filium hominis, ubi loquitur de adventu suo ad judicium Lucæ 12. *Estote parati, quia qua hora non putatis, filius hominis venit.* Ne boni terreantur, cùm cogitant se judicandos esse à filio Dei, cum sciant eundem esse filium hominis. Sed ex misericordia Dei est, quod in judicio confessionis ipse judex purus homo est & peccator sicut confitens. Unde videtur impletum esse in hoc judicio illud quod desiderabat Job. 16. dicens. *Vtinam sic judicaretur vir cum Deo, quemadmodum judicatur filius hominis cum collega suo. Tertio* in hoc, quod in judicio isto non feruntur nisi sententiæ absolutionis. Quantumcunque reus sit qui peccata sua confitetur, sententia tamen absolutionis pro eo fertur, si mandatis Ecclesiæ stare voluerit. Circa quod diligenter attendendum est quale est vinculum quo absolvitur. Quasi enim funis est in collo ejus, quo suspendendus est. Peccatum mortale est funis iste, sine quo nullus infernali patibulo suspenderetur. Libentissimè ergo deberent venire ad confessionem, qui se sentiunt esse in peccato mortali. *Quarto* in hoc, quod ille qui venit ad hoc judicium, etsi dignus esset patibulo, ipse remunerabitur regno æterno: cum enim pœnitentia injungitur, gratia suscepta in sacramento confertur. Cùm peccator totam culpam habeat, & Dei potestate inferior sit, tamen in hoc judicio Deus emit pacem ejus regno cœlorum, sitam honorabilem pacem peccator non recusat. *Quinto* commendabilis est à facilitate remedii parata ad magnitudinem periculi. Qui in peccato mortali sunt, lepram spiritualem habent, quæ tanto periculosior est lepra corporis, quanto anima prævalet corpori. Infirmitas enim periculosior est quæ est in membro nobiliori. *Præterea* lepra corporis ejicit à consortio hominum, lepra verò animæ homini aufert societatem dei & angelorum. Item lepra corporis expellit hominem à civitate, lepra verò animæ non permittit hominem remanere neque in cœlo neque in terra, sed facit hominem descendere usque in infernum. Vide periculo vide facilitatem remedii, quæ significata est 4. Regum 5. ubi dixit Heliseus Naaman viro leproso. *Vade lavare septies in Iordane, & recipiet sanitatem caro tua atque mundaberis.* Cùm iratus recederet Naaman, eo quòd Heliseus ei non fecisset, dixerunt servi sui ad eum: *Pater si rem grandem dixisset tibi propheta, certe facere debuerat quanto magis quia dixit tibi lauare & mundaberis. Descendit ergo & lauit septies in Iordane secundum sermonem viri Dei, & restituta est caro ejus sicut caro pueri parvuli.* Jordanis interpretatur sacramentum judicantis, & significat sacramentum confessionis, quæ est quasi unda fluvius paradisi. Septena vero lotio confessionem septem criminalium peccatorum significat, per quam mundatio fit à lepra spirituali. Facilis modus mundationis, qui in verbo consistit,

Confessio est commẽdabilis.

1. Ob institutis authoritatem,

Cõfessio est singularis gratia temporis gratiæ.

2. Ob summã Dei misericordiam in ea apparentem.

3. Ob modum suavẽ ipsa

consistit. Meritò in sordibus suis sordescit, qui hoc facili modo mundationis mundare se negligit. *Item* qui in peccato mortali est, in ore diaboli est, quod intranti valdè latum est, & exire volenti valdè arctum, juxta illud Job. 36. *Salvabit te ex ore angusto latissime.* Angusto, inquam, ad exeundum, latissime eum recipiente. Vide ergo facilitatem modi liberationis à tanto periculo, quoniam ipsa natura oviculam docet ut clamet, scilicet dum est in ore lupi. Tu ergo clama per confessionem, immo ut verius dicam, submissè manifesta peccatum sacerdoti. *Item* qui in peccato mortali est guerram habet cum sacerdote omnipotente. Periculosa est valdè guerra ista, vide ergo facilem modum pacificationis. Non oportet te mactare vitulos vel oves, ut fiebat antiquitus. Verba enim humilis confessionis pro vitulis recipiet. Oseæ ult. *Reddemus vitulos labiorum nostrorum.* Et Isaiæ 57. *Creavi fructum labiorum pacem* Creavi, id est, ex nihilo humilitatis feci patem esse fructum labiorum. Humilitas enim confessionis specialiter facit ut Deus peccatori per confessionem reconcilietur. Figura videtur fuisse ramus olivæ quem detulit columba ad vesperam in arcam. Genes. 8. Ramus olivæ signum est pacis, & confessio similiter signum est & causa pacis inter nos & Deum. Sicut ramum columba ad vesperam attulit; sic confessionem Spiritus sanctus in fine temporum in Ecclesia ordinavit. Nos enim sumus, in quos fines sæculorum devenerunt. Vel columba figura potest esse Ecclesiæ, juxta illud Cantic 6. *Una est columba mea.* Columba ergo ramum olivæ portat in signum pacis, quia Ecclesia habet confessionem in ore, quæ est signum & causa pacis cum Deo. *Quinto* confessio commendabilis est à multiplici ejus virtute. *Prima* virtus eius est quod hominem vivificat: cum enim ad confessionem os aperitur mors exit, & vita ingreditur juxta illud Prov. 10. *Vena vitæ os justi, os autem impiorum operit iniquitatem.* qui non vult confiteri, non permittit mortem à se exire. Hujus vivificationis signum est hoc, quod videmus aliquando homines venire ad confessionem quasi mortuos, non sentientes vulnera peccatorum suorum, & dum confitentur datur eis dolor de peccatis, qui dolor vitam attestatur, membrum enim mortuum non dolet. *Secunda* virtus ejus est quod hominem exonerat ab onere pœnæ quam debebat pro peccato suo, ex vi enim clavium dimittitur aliqui de pœna condigna, propter erubescentiam etiam quæ est maxima pars pœnitentiæ. Secundùm Augustin. absolvitur à parte pœnæ, & alleviatur conscientia à gravitate, quam sentiebat. Iniquitates enim sicut onus grave gravatæ sunt super peccatorem Job. 7. *Posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihimet ipsi gravis.* Quando aliquis qui erat in aliquo peccato enormi confessus est illud, & à sacerdote est absolutus, videtur ei quod sit alleviatus quasi mola una esset remota de collo ejus. *Tertia* virtus ejus est quod homini gratiam adquirit, accedenti enim debito modo ad confessionem datur gratia, si non habet, si habet, augetur. Ad hoc autem quod aliquis debito modo accedat faciunt ista *quatuor*: *fides* de effectu sacramenti; *humilitas*, ut scilicet homo credat se indigere effectu illo; *desiderium* obtinendi effectum illum; & *gratitudo*, ut scilicet homo sit gratus & devotus Deo, de hoc, quòd dominus hoc sacramentum quasi quendam fontem gratiarum posuit in Ecclesia sua. *Quarta* virtus est quod diabolum confundit, dum se deprehensum agnoscit, solent enim fures confundi cum deprehenduntur. Unde diabolus non ita libenter ei suggerit postea, cùm credat secretum suum ab eo revelandum. Ecclesiastici 27. *Qui denudat arcana amici sui fidem perdit.* Non habet etiam tantam potestatem in homine. Hieron. potestas & virtus traditoris annihilatur revelata traditione. *Quinto* Deum placat. Bernard. O felix humilitas pœnitentium, ò beata spes confitentium, quàm potens es coram omnipotente? quàm facilè vincis invincibilem? quàm citò tremendum judicem convertis in piissimum patrem? De hoc exemplum habemus. 2. Regum 12. Ubi cum Nathan multùm comminatus esset ipsi David pro adulterio & homicidio quæ commiserat, dixit David ad Nathan: *peccavi domino.* Et statim ait Nathan: *Dominus transtulit peccatum tuum*, id est, dimisit tibi, ut dicit Glossa. Qui humiliter confitetur, cum citò veniam consequetur. Et in Psal. 31. *Dixi confitebor adversum me injustitiam meam Domino*, &c. Et 1. Joan. 1. *Si confiteamur peccata nostra, fidelis & justus est, Deus, ut remittat nobis peccata nostra.* Cœlestem etiam curiam lætificat, juxta illud Lucæ 15. *Gaudium erit in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente.* Sancto commendabilis est à virtutis continuitate. Baptismus bonam vitam inchoat, sed confessio non solùm inchoat eam sed etiam confervat. *Primum* significatum est Judic 1. ubi sic legitur. *Quis ascendet ante nos contra Chananæum, & erit dux belli? & dixit dominus*, *Judas ascendet.* Sic confessio debet præcedere alia bona opera. *Secundum* verò significatum est Gen. 43. in hoc, quòd Benjamin Judæ traditus est, qui debuit eum ad patrem reducere. Benjamin interpretatur filius dextræ, unde significat illos qui ad dextram Dei patris ponendi sunt in die judicii, quos confessio ad Deum reducet. Sacramentum baptismi tantum semel valet peccatoribus, sed ad confessionem recurrere possumus, quotiescunque peccamus. Unde Isai. 23. dicitur ad peccatricem animam, quæ nomine meretricis ibi intelligitur: *Bene cane, frequenta cantica*, Ecclesia etiam dicitur columba Cantic. 6. *quæ* gemitum habet pro cantu. Unde cantus ejus est confessio Deo gratissimus, cujus signum est hoc, quod pro tali cantu dat animæ peccatrici regnum colorum. Unde Cantic. 2. *Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis. Vox enim tua dulcis, & facies tua decora.* Confessio vicem præceptoris tenet, unde in Psal. 146. *Præcinite domino in confessione.* De confessione dicit Gregorius. Non minus admiror humillimam peccatorum confessionem, quàm sublimia gesta virtutum. Seneca. Locum tenet innocentiæ peccati confessio: ubi confessio, ibi remissio. Unde in Psal. 95. *Confessio & pulchritudo in conspectu ejus.* Ita est in conspectu Dei confessio humilis peccatoris, sicut pulchritudo innocentis.

Positis his quæ ad commendationem faciunt confessionis, consequenter assignemus causas propter quas necessarium fuit sacramentum confessionis in Ecclesia Dei. Ex multis quinque ponere sufficiat. Notandum ergo quod hoc sacramentum *primo* requirit hoc tempus quod est tempus plenitudinis & abundantiæ. Duo autem specialiter oportet abundare tempore isto, *Dei misericordiam & hominum humilitatem.* Triplici ratione oportuit dei misericordiam abundare tempore gratiæ. *Primo* ad hominum attractionem, ad quod multum valet misericordia & mansuetudo, juxta illud Cantic. 1. *Oleum effusum nomen tuum, ideo adolescentulæ dilexerunt te.* Nomen Dei vocatur filius Dei, qui oleum effusum fuit, quando secundùm misericordiam suam salvos nos fecit, propter quam misericordiam mundus præcipuè post eum cucurrit. Unde Bern. Omnino propter mansuetudinem, quæ in te prædicatur, currimus post te Domine Jesu, audientes quod non spernas pauperem peccatorem. Non horruisti confitentem latronem, non lachrimantem peccatricem, non Chananæam supplì-

2. Peccator est in ore Diaboli.

Remedium.

3. Habet litem cum Deo. Remedium. Pax fit per confessionem humilem.

Figura hujus pacis qui fuerit ramus olivæ in ore columbæ.

5. Ob eius virtutes.

1. Vivificat.

2. Exonerat ab onere pœnæ.

Alleviat conscientiam.

3. Dat & auget gratiam. A debito modo accedendi quatuor juvant

4. Diabolum confundit.

5. Deum placat.

Sanctos lætificat.

6. Ob virtutem inchoationem & conservationem. Confessio differt à Baptismo in duobus.

Confessio est cantus qualis.

Commendatio Confessionis.

II. Confessionem in Ecclesia instituì necessarium fuit.

1. Propter tempus gratiæ & plenitudinis.

Duo oportuit abundare hoc tempore.

2. Misericordiam Dei ob hoc.

1. Ob attractionem hominum ad pœnitentiam.

cantem, non deprehensam in adulterio, non sedentem in telonio, non supplicantem publicanum, non negantem discipulum, non persecutorem discipulorum, non ipsos crucifixores tuos. In odorem unguentorum horum currimus. *Secundo* ut exemplo suo homines ad misericordiam, Deo maxime placentem & hominibus maxime utilem invitaret. Unde super illud Cant. 1. *Oleum effusum nomen tuum* dicit. Glossa. Sponsus a patre missus ad sponsam venit unctus, ut sponsam ungat unguento, scilicet misericordiæ. *Tertio* ut peccatum desperationis Deus a mundo expelleret. Unde quando filius Dei consummavit opus salutis nostræ, ne aliquis locus desperationi remaneret homini indigno omni dono, qui latrocinio damnationem meruerat tam temporalem quam æternam, cujus culpa ita certa erat, quod jam suspensus erat temporali morte, & æternæ propinquissimus, regnum cœlorum dedit eodem die possidendum. Luc. 23. De quo loquens August. Sic ait. Confidebat latro fatinora sua, & pro magno habebat si vel in fine parceretur. Dominus autem continuo inquit, amen dico tibi quia hodie mecum eris in paradiso. Et subdit August. Misericordia obtulit, quod miseria abstulit. Similiter *triplici* ratione oportet humilitatem hominum abundare tempore gratiæ. *Primo* quia humilitas receptaculum est gratiæ, *Deus autem humilibus dat gratiam*. Jac. 4. Abundantia ergo gratiæ magnitudinem humilitatis requirit, sicut abundantia vini, vasis magnitudinem. *Secundo* propter humilitatem Dei August. Medicina tumoris hominis est humilitas Christi. Erubescat homo esse superbus, quia humilis factus est Deus. Indecens est quod servus vult esse super dominum suum. Matth. 10. *Non est discipulus super Magistrum suum, nec servus supra dominum suum*. *Tertio* quia superbia fuit in perditoribus humani generis, & specialiter superbia se excusans & Deum accusans. Unde Genes. 3. *Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi*, quodammodo retorquens in Deum culpam, qui mulierem ei dederat. Et mulier ait: *Serpens decepit me, & comedi*, quodammodo in auctorem tentantis culpam retorquens. Ad sanitatem ergo necessaria fuit humilitas accusans se & Deum glorificans, qualis est in filiis, qui peccata sua humiliter confitentur, talis fuit in latrone illo, de quo prius testimonium. Unde ait idem. *Erant quidem justa, nulla justa facta recipiens: hic vero nihil mali fecit*. August. Latro in cruce salutem quare meruit, nisi quia illam viam tenuit, ubi offenditur salutare Dei? Videlicet viam humilis Dei, a qua tibi pes non exeat. In hoc enim quod se accusavit, Deum laudavit. Confessio peccatorum multum indicat Dei bonitatem & misericordiam. *Primo* in hoc, quod mala nostra ei confitemur, ipsum bonitatem ejus omne malum odire, & omne malum quasi ei contrarium fugere, quod procul dubio signum est magnæ bonitatis. *Secundo* in hoc, quod licet rei ad eum redeamus, quo de clementia ejus nos veniam sperare oportet. Quod autem perfectæ humilitatis sit confessio peccatorum, patere potest ex illo verbo Bern. Vere humilis non vult humilis prædicari, sed vilis reputari, exemplo ejus, qui cum miles reputatus est. Isa. 53. *Secundo* requirit hoc Sacramentum Confessionis officium medendi morbis spiritualibus, quod habent sacerdotes. quomodo autem morbos curabunt, nisi agnoscant? quomodo autem agnoscent, nisi infirmi filii eos detegant? In libro consolationum Boetii. Si expectes medicantis operam, oportet ut vulnus detegas. Poeta.

Non sanabilis, nisi agnoscat se curari morbi.

Præterea quis peccatorum curare præsumit infirmum, si nullum signum curabilitatis appareat? In peccatore vero qui peccatorem se non cognoscit nec confitetur, nullum signum curabilitatis apparet, unde parum sperari potest de curatione talium. August. Nemo insanabilior eo, qui sibi sanus videtur. Bern. Scio longe a salute esse membrum quod obstupuit, & ægrum se se non sentientem periculosius laborare. August. Gravissime peccas, quia ignotas, & periculosissime Seneca. Initium salutis cognitio peccati est. Idem Hieron. Difficulter ad sanitatem pervenimus, quia nos ignotare nescimus. Idem. In his morbis quibus omnino afficimur, quo quis pejus se habet, eo minus sentit. Somnia sua narrare vigilantis est, & vitia sua confiteri, sanitatis indicium. *Tertio* requirit hoc sacramentum officium villicationis, quod habent sacerdotes. Luc. 16. *Redde rationem villicationis tuæ*. Oportebit sacerdotes qui populis præsunt rationem reddere pro illis Deo juxta illud. Hebr. ult. *Obedite prepositis vestris & subjacete eis, ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri, ut cum gaudio hoc faciant, & non gementes*. Quomodo autem poterunt sacerdotes pro eis rationem reddere, & eorum Deo computare, nisi ipsi computent coram sacerdote primo? *Quarto* requirit sacramentum confessionis Eucharistiæ susceptio. In sacramento altaris Deus est, licet in nebula juxta illud. 3. Regum 8. *Dominus dixit ut habitaret in nebula*. Unde qui accedit ad sacramentum illud, accedit ad creatorem suum, quem accessum debet præcedere judicium, *bonus enim rectis judicium diligit*. Psal. 98. Sicut judicium præcedet veritatem, antequam homo ad Deum accedat, ut videat eum facie ad faciem: sic judicium enigmaticum & quasi obscurum præcedere debet accessum ad Deum in sacramento altaris. De quo judicio legitur. 1. ad Corinth. 11. *Si nosmetipsos dijudicaremus, non utique judicaremur*. Et ibidem. *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat & de calice bibat*. *Quinto* requirit hoc dilectio futuri judicii. Solent homines, qui habent dominum, cujus curiam valde timent, si habent discordiam aliquam, pacificare per amicos eam, & volentes potius subdere amicabili arbitrio, quam incidere in ignem judicii Domini sui. Sic magistrio Spiritus sancti arbitrium fori pœnitentialis in Ecclesia est ordinatum ad evadendum judicium districtionis futuri judicii Matth. 5. *Esto consentiens adversario tuo cito, dum es cum eo in via; ne forte adversarius tuus tradat te judici, & judex tradat te ministro, & in carcerem mittaris*, &c.

Sequitur videre quare in Adventu peccatores debeant præparare se ad solemnitatem Nativitatis Christi, scilicet confitendo peccata sua, sicut & in quadragesima ad solemnitatem paschæ. Ad quod debemus movere *primo* hoc, quod Ecclesia a principio non cessat Deum invitare ut in solemnitate illa spiritualiter ad eam veniat. Ad hanc invitationem pertinent orationes, quas Ecclesia dicit in adventu, & versiculi & multa alia, quæ tempore illo cantat Ecclesia, petens per ea adventum filii Dei. Unde in tanta solemnitate nullum poterit Deus offendi, si ita vehementer invitatus nihil invenit præparatum. *Secundo* hoc, quod corporalis præparatio major fit ad solemnitatem natalis quam pascha. unde eadem ratione major debet fieri præparatio spiritualis, verisimile non minor, maxime cum adventus, quem Ecclesia tempore illi expectat, spiritualis sit. Spiritualem vero voco adventum, cum Deus venit ad cor hominis, vel peccata remittendo, vel gratias augendo, vel hominem consolando. Mira fatuitas spiritum non præparari, quem Deus debet recipi, & corporalem præparationem fieri, cum corporaliter non debeat recipi. Quis cæcus non videret quod in adventu sponsi [illegible] comperit præparatio dominæ, scilicet animæ, qua[illegible]

1. Humilitatem hominū ob tria.
1.
2.
2. Ob cōmotionem hominum ad misericordiam.
3. Ob expulsionem desperationis.
Confitentium humilitas qualis & quam necessaria sit.
Confessio peccatorum indicat Dei bonitatem in dubbus.
Est perfecta humilitas.
4. Propter Cōfessarios ut Medicos spirituales.

ancillæ, scilicet carnis. *Præterea* cum filius Dei in sua incarnatione honoraverit utrumque, scilicet carnem & animam utrumque sumendo, utrumque etiam debet eum incarnatum honorare. Non minus ergo debet anima eum honorare præparando se quàm corpus. Qui corporali præparatione tantùm eum honorant, videntur idem sentire cum illis hæreticis, qui dixerunt filium Dei carnem assumpsisse & non animam. *Item* cum per repræsentationem Ecclesiæ mundus recipiat salvatorem in natali, circa pascha verò secundum repræsentationem Ecclesiæ transeat de mundo ad patrem, non minùs videtur præparatio competere ante natalem, quàm ante pascha, susceptioni enim domini præparari solet hospitium, non discessioni. *Item* cum in incarnatione filii Dei magnus dominus & laudabilis nimis, factus sit parvulus & amabilis nimis. Dicit beatus Bern. Quanto pro nobis humilior dignatus est fieri tempore tali, tantò amplius à nobis tempore tali debet honorari. *Præterea* cùm tempore tali in stabulo semel pro nobis jacuerit, sufficere debet nobis, & non deberemus eum velle iterùm in stabulũ recipere. Stabulum est cor peccatoris sordibus peccatorum plenum. In hoc stabulum nunquam Deus intrabit, cum sint ibi sordes spirituales, quas solas reputat dominus.

IV. Confessionis species sunt septẽ.

Sequitur videre de speciebus confessionis, quæ multæ sunt. *Prima* est confessio se excusans & Deũ accusans. *Secunda* est desperantium. *Tertia* est confessio diminuta. *Quarta* est confessio ficta vel irrisoria. *Quinta* est elationis. *Sexta* est vanæ gloriationis. *Septima* humilitatis & devotionis. De *prima* habetur exemplum Genes. 3. Ubi dixit Adam. *Mulier, quam dedisti sociam, mihi dedit de ligno, & comedi*, Deum accusans & se excusans. Talis est confessio illorum, qui dicunt se ipsos esse in peccatum carnis, sed cavere non potuisse. Item talis est confessio eorum, qui dicunt quòd nullus potest cavere sibi vel à mendaciis, vel à juramentis Deo contumeliosis, scilicet vel à detractione, vel à detentione decimarum, vel ab hujusmodi. Contra quos dicit Hieron. O prophana temeritas, ô vesana insania. Duplicis scientiæ Deum ignorantia condemnaris, scilicet quòd nesciat quid fecerit & quid jusserit, quasi imposuerit mandatum quòd implari non possit. Proh nefas! imponitis iniquitatem justo, crudelitatem pio, ac si nos, quod suspicari sacrilegum est, ad salutem non fecerit, sed ad pœnam. Mendacium eorum qui dicunt quòd non potuerunt continere, manifestari potest ex hoc, quod si unus gartio assuesset, ipsi continuissent, multò magis propter Dei præsentiam continere debuerunt. Item mendacium eorum, qui dicunt quod juramenta horribilia cavere non possunt, patet ex hoc, quod ipsi bene cavent, quod non convitiabuntur domino terreno, immò nec gartioni uni convitiarentur, nisi ipse eis prius convitiatus fuerit, quanto magis cavere deberent ne convitiarentur creatori suo, cum ipse nunquam eis convitiatus sit. Mendacium verò eorum qui dicunt quòd cavere non possunt à detentione decimarum, patere potest per hoc, quod ipsi bene cavent ne ruinegnat jura domini eorum. *Secunda* species confessionis habemus Matth. 27. de Juda. *Peccavi*, inquit, *tradens sanguinem justum*. Et subditur postea, *quod projectis argenteis in templo recessit, & abiens laqueo se suspendit*. Dicit Hieron. Super octavum Psalmum, quod magis offendit Judas Deum in hoc, quod se suspendit, quàm in hoc, quod eum tradidit. In hac etiam confessione habemus exemplum Genes. 4. Ubi dicit Cain. *Major est iniquitas mea, quàm ut veniam meream*. De tertia verò specie notandum quod diminuta potest esse confessio *dupliciter*. Vel quia aliquod peccatum celavit, vel quia circumstantias celavit. Sicut enim ipse potest fieri ex cause arboris fructus ex granis, sic aliquis potest in futuro ignis cruciari propter circumstantias ipsum peccatum aggravantes, sicut & propter ipsum peccatum. De abscondente peccata dicitur Osee 13. *Abscondita est peccatum ejus*. Et *Dolorès parturientis venient ei*. Et super illud Lucæ 18. *Gratias ago tibi Deus, quia non sum sicut cæteri hominũ*, dicit Beda, Quid prodest quod rapti civitas custoditur, & unum foramen non quod intrare hostes relinquatur. Talibus illudit diabolus, sicut illusum est animis David, quibus dimidiæ barbæ rasæ sunt, qui in Hiericho remanserunt. Indecens enim judicavit David ut sic crederent in Hierusalem 2. Regum 10. Spiritualis rasura est vitiorum remotio. Qui ergo dedecorem vitiorum suorum velunt tantùm deponere, remanebunt in Hiericho. Et per Hiericho intelligimus civitatem maledictam. Tales non sunt digni ascendere in cœlestem Hierusalem. De abscondendo peccatum suum, dicitur Proverb. 28. *Qui abscondit facinora sua, non dirigetur*: qui autem confessus ea fuerit, & reliquerit ea, *misericordiam consequetur*. Peccatum celare, est ignem in sinu suo abscondere. Bern. Abscondi ignem in sinu meo, & exusto jam latere, jam nudatis visceribus, jam sanie effluente, adhuc consulendum est mihi an sanum illum excutiam? Non dimittet dominus unum mortale peccatum, nisi omnia peccata dimittat. Et hoc sit propter suam summam bonitatem, quia summa Dei pietas veniam non denegabit. Et summa iniquitas est, ab eo, qui summè bonus est, dimidium petere veniæ. Præterea non dimittitur peccatum mortale, nisi per infusionem Spiritus sancti. Spiritus sanctus quasi universalem mundiciam requirit in hospitio suo, licet diabolus particulari immundiciâ sit contentus. Spiritus sanctus vult habere totum hospitium, non vult esse mediatorius cum diabolo, ut diabolus habeat unam partem hospitii & ipse aliam. Retinere aliquod peccatum mortale in conscientia, est retinere proditorem in domo sua, qui tradat eum hostibus suo. Sap. 4. *Tradet eos ex adverso iniquitates eorum*. Et notandum quod causa hujus periculosæ abscondentiæ solet esse verecundia nimia, quam habent aliqui de turpitudine peccatorum suorum. De quo Bern. O insania, non pudet inquinari, & ablui pudet. Tales timent Ægyptios jam mortuos, & exercitum Pharaonis jam submersum in mari rubro, id est, malitiosissimos peccatorum indebitum in memoriâ contritionis. Mira timiditas talium, qui de malitiis non audent etiam loqui. Talis etiam timor fuit de quodam sacerdote, qui peccata eorum abhorreat, non attendens quod sacerdos assignus talibus, ea quasi non reputet, & quod videt bonam voluntatem confitentis, fugat diabolum monstris effectus non expavit ad vocem asinæ. Tales timent ne sacerdos eos valde malos reputet, si horribilia peccata sua ei confitentur, vel saltem de eo tardo ex hoc eos bonos posse reputare. Sed unus sacerdos, si diseretus est, quod in rem confessionis omnia peccata mortalia noverit, potest præsumere potest sacerdos de illis qui peccata horribilia confitentur, quod confitentur alia peccata mortalia, si ibi essent, unde vanus inde credere potest quod omnia peccata mortalia per confessionem ab eis exierint, & quod remanent bóni & sancti. *Præterea* qui erubescunt unum sacerdotem, multo amplius timere deberet turpitudinem eorum toto mundo. Psalm. 7. *Reconciliabuntur eis in faciem suam, & offendent in gratiam suam & regnis finimicitiæ ejus* Hieron. 20. *Confundentur valdè veruntamen, quia non intellexerunt opprobrium juventutis suæ, quod nunquam delebitur*. Item si confusionem effugere nolu-

1. Desperantium instar Iudæ & Cain.

2. Diminutem Confessionem

Talis confessio nil valet ob duo. 1. 2.

Reprehensio talium.

Periculum talium.

Causa hujus celationis est timor seu verecundia. Motiva aliquos ad tollendam hanc verecundiã

Confusio duplex bona & mala.

centem gloriam, quare non timent confusionem adducentem ignominiam? Confusio adducens gloriam est confusio confitentis, confusio adducens ignominiam erit confusio reproborum. De hac duplici confusione legitur Ecclesiastici 4. *Non confundaris pro anima tua dicere verum. Est enim confusio adducens peccatum, & est confusio adducens gloriam & gratiam.* Præterea quòd damnum est confitentis, si Sacerdos de eo malam opinionem habeat? nunquid propter hoc minùs valebit peccator? nunquid vendere se debet peccator Sacerdoti, quod tantùm desiderat multum à Sacerdote appreciari? videtur, in opinione Sacerdotis suam beatitudinem posuisse, qui eum æternæ fœlicitati præponit. *Quarta* species est eorum qui peccata sua confitentur, habent tamen propositum ad ea redeundi. De quibus potest Dominus dicere illud Isa. 29. *Populus iste ore suo & labiis suis glorificat me, cor autem ejus longe est à me.* Tales irrisores sunt potiùs quàm pœnitentes. Irrisor enim est & non pœnitens, qui adhuc agit quod pœnitet. Talis fallit Deum, æstimans quod velit cum Deo pacem facere, cum tamen propositum habeat ei facere bellum, unde deceptor est & proditor. *Quinta* species est eorum, qui se in confessione laudant, & se aliis præferunt, qualis fuit confessio Pharisæi dicentis Lucæ 18. *Deus gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum*, &c. Talis est confessio illorum, qui dicunt se non habere peccatum, in hoc ipso magnum committentes peccatum. Mendacem enim faciunt Deum juxta illud 1. Joan. 1. *Si dixerimus quoniam non peccavimus, mendacem facimus Deum.* Præterea tales videntur fecisse tale peccatum, quale Judæi fecerunt, qui Christum innocentem Pilato judici tradiderunt. Se enim Sacerdoti judici tradiderunt, qui innocentes sunt reputatione eorum, non sicut Petrus vel Paulus, vel quicunque peccaverunt, sed sicut Christus qui nunquam peccavit. *Sexta* species est illorum qui peccata sua ad gloriam publicant. De quibus Isa. 3. *Peccatum suum sicut Sodoma prædicaverunt, nec absconderunt.* Qui de peccato suo gloriatur, similis est illi, qui gloriaretur de hoc quod in lutum cecidisset. Poëta.

Gloria peccati nulla petenda sui est.

Aliqua spes potest haberi de homine, qui de peccato suo erubescit; ille verò qui de peccato suo non erubescit, quasi desperabilem infirmitatem habet. Ultima species confessionis fuit in Publicano dicente Lucæ 18. *Deus propitius esto mihi peccatori.* Et Lucæ 15. *Peccavi in cœlum & coram te.*

Ultimo videndum est qualis debeat esse confessio. Unde confessio *primo* debet esse *voluntaria*. Psalm. 53. *Voluntarie sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo Domine.* Talis non fuit confessio Achan. Iosue 7. Qui noluit peccatum suum confiteri, donec forte deprehensus est, ideò post confessionem nihilominus lapidatus est. *Secundo accelerata*, quia computatio dilata multa facit oblivisci, sicut dicit beatus Bernard. De hac materia require amplius in tractatu de Accidia in Cap. de dilatione confessionis. *Tertio* debet esse *frequens*, & hoc *dupliciter*. *Primo* ut frequenter ad confessionem veniamus, quia frequenter peccavimus. Proverb. 24. *Septies in die cadet justus, & resurget.* Qui vult habere manus mundas, oportet ut frequenter eas abluat, non solùm semel in die, sed etiam pluries. Sic qui vult esse mundus, frequenter se per confessionem abluat: Si affectas decorem, ama confessionem, ut dicit quidam. *Secundo* ut eadem diversis confiteamur, quia quanto pluribus confiteri sub spe veniæ, citiùs veniam consequeris, ut dicit Augustin. Assignantur etiam aliæ causæ, quare pluribus debeamus confiteri, quæ his versibus continentur.

Sapiens & multis confessio fit, quia nescis,
Quæ digna est cautela, pudor, suffragia crescunt.

Tamen circa hoc debet cavere confitens, ne diversis, quibus confitetur nimio onere pœnitentiæ obruatur. Solet accidere, quando multi in eodem cibo sal ponunt, quod in nimietate salis cibum destruunt. Similiter accidit quando aliquis multa peccata sua confitetur. *Quarto* debet esse *humilis*, juxta illud Ecclesiastici 4. *Presbytero humilia animam tuam.* Lucæ 15. *Non sum dignus vocari filius tuus.* Quæ humiliatio maxime attenditur in hoc quod homo se accusat, & quanto minùs sibi aliquis in hoc parcit, tanto Deus faciliùs sibi ignoscit. Unde super illud Psalm. 84. *Veritas de terra orta est, & justitia de cœlo prospexit*, dicit Augustinus. Quis dicit Deus? parcamus huic, quia sibi non parcit: ignoscamus ei, quia non ignoscit sibi? Et super illud Psal. 31. *Injustitiam meam non abscondi*, dicit Glos. Quando homo detegit, Deus tegit: quando homo tegit, Deus nudat. In Psal. eod. *Dixi confitebor adversum me injustitiam meam Domino*, & subditur. *Et tu remisisti impietatem peccati mei.* *Quinto* debet esse *verecunda*, talis qualis fuit confessio Publicani Lucæ 18. Unde dicitur ibi Publicanus à longe stans nolle nec oculos ad cœlum levare, &c. Augustinus. Laborat mens patiendo erubescentiam, quia erubescentia magna pœna est. Qui erubescit pro Christo, fit dignus misericordiâ. Erubescentia tamen servire debet in confessionem, non dominari, ut scilicet non reddat mutum peccatorem, sed potius absolvat eum in magna parte à pœna, cujus debitor erat. *Sexto* debet esse *amara*, juxta illud Isa. 38. *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Unde valde reprehensibiles sunt, qui ridendo, immo deridendo Deum peccata sua confitentur. Ad fugiendum verò fatuum risum istum cogitare deberet confitens quem offenderit, scilicet regem gloriæ, qui omnipotens est. *Item* quantum eum offenderit, cùm imaginem ejus in lutum immunditiæ projecit. Credo non esse Angelum in cœlo qui non damnaretur in æternum, si tale peccatum fecisset. *Item* cogitare debet quantæ pœnæ adjudicatus sit pro peccato suo nimirum morti æternæ. Quale est hoc, latronem ridere, qui jam habet in collo funem, quo suspendendus est in infernum. Peccatum mortale est funis iste. Cum lachrymis ergo accedere debet peccator ad ministrum Dei, qui hunc funem removeat, & non cum risu. *Septimo* debet esse *discreta*. Levit. 2. *Quidquid obtuleris sacrificii sale condies.* August. Qui vult confiteri peccata sua ut inveniat gratiam, quærat discretum Sacerdotem, qui sciat ligare & solvere: cum negligens circa se extiterit, negligatur ab eo. *Octavo propria* debet esse, ut homo peccata sua, non aliena confiteatur. Unde in Psal. 55. *Deus vitam meam annunciavi tibi.* Unde personæ magnæ auctoritatis, quæ alibi solent dicere, nos fecimus, vel illud, in confessione debent dicere in singulari, *ego feci hoc.* Religiosi qui in aliis solent dicere *nostrum*, confitendo peccatum suum debent dicere *meum*, non *nostrum*. *Item* non debet homo peccatum alterius in confessione dicere suum, nisi in communi, quia sine hoc non potest manifestare aliquam circumstantiam peccati sui, quæ aggravat peccatum suum, & tamen oportet eam confiteri. Sunt aliqui qui confessionem inimicorum suorum faciunt quando deberent facere propriam confessionem, immo etiam confessionem Dei vel diaboli. Propriam enim non faciunt, dum culpam suam Deo vel diabolo attribuunt. Qui culpam attribuunt Deo, videntur quod non deberent dicere, *miserere mei Deus*, quantum ad culpam illam, sed potius, *miserere tui Deus.* Propriam confessionem non faciunt qui sic confitentur. *Domine bene scitis quod omnes mentiuntur, omnes jurant*, & sic de aliis. Debet

1. Ficte confitentium. Quales sint isti.

5. Laudantiũ se in confessione, &c. Dicentes se nullũ peccatum habere quales sint.

6. Gloriantiũ de suis peccatis.

7. Humiliantium se in cõfessione.

V. Cõfessionis qualitates seu conditiones.

1. Debet esse voluntaria.

2. Accelerata.

3. Frequens duplici modo.

1.

2.

debet esse *vera*, unde non debet homo mentiri in cõfessione, etiam causâ humilitatis Augustinus. Cũ humilitatis causa mentiris, si non eras peccator antequam mentireris, mentiendo efficieris, quod non eras. Qui in confessione mentitur, Deo mentitur, cui fit confessio. Psal. 117. *Confitemini Domino quoniam bonus*, &c. Quod mendacium quàm periculosum sit patere potest ex eo quod legitur Act. 5. ubi ait Petrus Ananiæ, *cur tentavit Sathanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto? Non es mentitus hominibus, sed Deo.* Et subditur: *Audiens autem Ananias hæc verba, cecidit & expiravit. Decimo* debet esse nuda, unde reprehensibiles videntur esse illi, qui sic confitentur de peccato carnis. *Ego habui familiaritatem cum mulieribus*, dicere enim deberent, *ego peccavi*, &c. Job 7. *Non parcam ori meo, loquar in tribulatione spiritus mei. Undecimo* debet esse fidelis, ut habeat fidem de virtute illius sacramenti, & ut in spe veniæ confiteatur. Bern. quidquid remordet conscientiam confiteri debet humiliter, & purè, & fideliter. *Duodecimo* debet esse *integra*, ut uni omnia confiteantur. Qui enim uni partem confitetur & partem alii, ut bonus videatur, veniam non consequetur. August: loquens de pœnitente. Caveat ne ductus verecundia dividat apud se confessionem, ut diversis diversis sacerdotibus velit manifestare. quidam enim uni celant quæ manifestanda alii conservant, quod est laudare se & ad Hypocrisin tendere, & semper venia carere: ad integrum putant se per frusta pervenire. *Tertio decimo* debet esse *obedire parata*. August. ponat se omnino pœnitens in judicio sacerdotis, nihil retinens sibi, ut omnia eo jubente paratus sit facere pro recipienda vita animæ, quicunque faceret pro evitanda morte corporis: & hoc cum desiderio, quia per hoc vitam recuperat infinitam, & eris ut Deus. Cum gaudio enim facere debet immortalis futurus, quod faceret pro differenda morte moriturus. Cujus contrarium in multis invenitur. Multi enim si haberent febrem acutam, quindecim diebus abstinerent à vino continuè ad consilium medici, qui una die nolunt ab eo abstinere ad consilium sacerdotis. Item mulier, quæ ad consilium medici se faceret abradi etiam à crinibus propriis, ad consilium sacerdotis non vult abstinere, quin ornet se crinibus alienis. Ponat ergo se pœnitens omninò in judicio discreti sacerdotis, ut valeat recuperare vitam animæ in præsenti, & in futuro vivat in sæcula sæculorum. Amen.

9. ...a, sine ...i men... ...do.

10. Nuda,

11. ...delis du... ...ciet.

12. ...egra, ...n divisa ...d plures ...nfessa...

13. Obedientia.

Qui hîc peccant.

Finis sermonum Primæ Partis.

DOMINICA PRIMA IN ADVENTV DOMINI.

PARS SECUNDA.

SERMO PRIMUS.

Thema explicatur & docetur cur, cui & quid hoc tempore sit concionandum. V. afferuntur causæ, cur adventum Christi in carnem Ecclesia repræsentet hoc tempore.

Dicite filiæ Sion ecce rex tuus venit tibi mansuetus &c. *Matth.* 21.

ERMO I. ...hemate ...c concio... ...notibus ...in mandá... ...ur.

IN verbis istis habent prædicatores mandatum à spiritu sancto *ut loquantur, & cui & quid loquantur.* Ad *primum* pertinet illud (*Dicite*) secundum Glossam. Interim subintelligitur (*prædicatores*) Ad *secundum* pertinet illud, (*filiæ Sion.*) Ad *tertium* illud (*ecce rex tuus*) &c. Propter dictum mandatum non est tutum prædicatoribus hodie à prædicatione cessare. Unde consuetudo ecclesiæ ferè ubique est, ut hodie prædicetur Isa. 6. *Væ mihi quia tacui.* 1. Corinth. 9. *Væ enim mihi est si non evangelizavero.* Ezech. 3. *Sanguinem ejus de manu tua requiram.* Hodie etiam debent fideles libenter prædicationem audire, spiritus enim qui voluit prædicatores loqui, volunt alios audire, cùm idem spiritus dicat. Ecclesiastici 32. *Ubi non est auditus, non effundas sermonem.* Adventum illorum qui magni sunt secundum seculum prævenire solet aliquis viam præparans: sic adventum salvatoris prævenire debet sermo Dei, velut nuncius viam præparans. Unde super illud Matth. 3. *Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus* dicit Glossa. Via domini ad cor diligitur, cùm sermo ejus diligenter auditur.

Cui verò prædicatores loqui debeant, ostenditur cum subditur, *filiæ Sion.* Et *notandum* quòd Sion mons est, in quo erat turris David defendens civitatem Hierusalem, sicut mater filiam protegit, unde filia Sion dicebatur civitas Hierusalem. Hîc verò filiam Sion intelligamus militantem ecclesiam, quæ filia est triumphantis ecclesiæ, eam imitando, & defensionem ab ea suscipiendo, cui significationi benè congruit interpretatio hujus nominis Sion, interpretatur enim speculum vel specula. Speculum est triumphans ecclesiæ militantis, ratione *exempli* Exod. 25. *Inspice & fac secundum exemplar quod tibi in monte monstratum est.* A sanctis debet ecclesia exemplum accipere, non ab hominibus coram Deo mortuis. Exod. 3. *Solve calceamentum de pedibus tuis* &c. Simile Josuæ 5. Specula verò est ratione *præsidii*, defendit enim ecclesia triumphans militantem, ut filiam, si tamen illa non degeneret. Et *notandum* quod aliquando villa quæ ex se debilis est, fortis est ratione castri, quod super eam est, à quo defenditur, si tamen gratiam eorum habeat qui in castro sunt; si verò inimici ejus sunt, tunc undique ei timendum est: sic licet ecclesia militans ex se

Hierusalem cur filia Siõ dicatur.

Significat Ecclesiam militantẽ, & Sion militantem.

debilis videatur, tamen valdè fortis est, si gratiam habuerit triumphantis. Si verò offensa est triumphans Ecclesia à militante, multum ei timendum est. Unde Judith 5. *Si est aliqua iniquitas eorum in conspectu Dei eorum, ascendamus ad eos, quoniam tradens tradet eos Deus eorum tibi, & subjugati erunt sub jugo potentiæ tuæ. Si vero non est offensio hujus populi coram Deo suo, non poterimus resistere illis, quoniam Deus eorum defendet illos.* Utinam agnoscant fideles quod Achior dux filiorum Ammon infidelis dixit Holoferni. Militans Ecclesia multùm deberet captare gratiam triumphantis, exhibendo reverentiam locis sacris, temporibus sacris, legi Dei, Ministris ejus, pauperibus subveniendo: quod enim eis fit, Deus reputat sibi fieri. Matth. 25. *Quandiu fecistis uni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis.* Econtrario verò à pluribus triumphans Ecclesia in his omnibus offenditur. Possumus etiam per filiam Sion spiritualiter humiles intelligere, erat enim civitas Hierusalem, quæ dicebatur filia Sion in valle. Filiæ ergo Sion dicitur: *ecce rex tuus venit tibi*, quia humilibus specialiter Salvator venit. Humiles specialiter humili regi dati sunt, unde super illud Joann. 6. *Hæc est voluntas ejus qui misit me patris, ut omne quod dedit mihi non perdam ex eo*, dicit Interlinearis, datus est tantum humilibus. Glossa. Ibidem. De tumentibus perit, sed de pusillis nihil. Matth. 18. *Non est voluntas ante patrem vestrum, ut pereat unus de pusillis istis.* Psal. 117. *Tu populum humilem salvum facies.* Diabolus rex est superborum. Job 41. Ipse est rex humilium. Greg. 34. Moral. Evidentissimum signum reproborum est superbia, humilitas verò electorum. Cùm ergo quam quisque habeat cognoscitur, sub quo rege militet invenitur. Unusquisque quasi quendam titulum portat operis, quo facilè ostendit sub cujus serviat potestate rectoris. Illos, qui erant in monte superbiæ tumentes de altitudine potentiæ vel sapientiæ, Christus dimisit inanes, Bernardus ad fratres de monte Dei. Sinite sapientes hujus sæculi de spiritu hujus mundi tumentes, alta sapientes, & terram lingentes, sapienter descendere in infernum. Quid loqui debeant prædicatores ostenditur, cùm subditur: *Ecce rex tuus venit tibi.* Et *notandum*, cùm sacra scriptura distinguat adventum Salvatoris, scilicet adventum in carnem, in mentem, & ad judicium; vel particulare, quod est in morte uniuscujusque; vel generale, quod erit in fine mundi. In primo adventu venit Salvator ad nos secundùm Ecclesiæ repræsentationem, in aliis verò duobus secundùm veritatem. Et primò de repræsentatione primi adventûs prosequamur.

Gratia Ecclesiæ triumphãtis quomodo capiatur.

Filia Sion, anima humilis.

Salvator specialiter venit ad humiles non ad superbos.

Superbia reproborũ, Humilitas electorum est signum.

Adventus Salvatoris est triplex.

Notandum ergo, quòd hæc repræsentatio fit in Ecclesia multis de causis. *Primo* ut per eam à somno pigritiæ excitemur. Ad quod pertinet, quod dicitur in Epistola; *Hora est jam nos de somno surgere.* Et verè hora est. Quis enim non debeat excitari ad operandum salutem propriam, cùm audit Dei potentiam excitari ad operandum eam. *Excita potentiam tuam Domine & veni*, dicit Ecclesia. quis non debeat accipere saccum pœnitentiæ, cum attendit regem suum sacco indutum? Jonæ 3. *Surrexit rex de solio suo, & abjecit vestimentum suum à se: & indutus est sacco.* Et hoc dicitur de rege Niniveæ. Sic filius Dei saccum nostræ carnis suscepit, in quo pœnitentiam ageret. Augustin. super Psalterium. Filius Dei non habebat ubi flagellaretur, ad hoc carne indutus est, ut sine flagello non esset. Exemplo ergo ejus fideles excitari debent ad pœnitentiam. Hierem. 6. *Accingere cilicio, & conspergere cinere, luctum unigeniti fac tibi. Secundo* ut de misericordia salvatoris multùm confidamus, attendentes quia caro & frater noster est, Bernard. Puto quod me jam spernere non poterit Christus, os de ossibus meis, & caro de carne mea. Cùm per primum adventum jam nobiscum sit Deus, secundùm illud Isa. 7. *Et vocabitur nomen ejus Emmanuel*, id est, *nobiscum Deus*, & per secundum adventum in nobis sit Deus secundum illud Joan. 14. *Mansionem apud eum faciemus.* Et ibidem. *Vos cognoscetis eum, quia apud vos manebit, & in vobis erit.* meritò sperare possumus quòd in tertio adventu pro nobis erit Deus. Roman. 8. *Si Deus pro nobis, quis contra nos? Tertio* ut de tanto beneficio gaudentes vana mundi gaudia respuamus. Unde Zach. 9. ante illud. *Ecce rex tuus venit tibi*, dicitur: *Exulta satis filia Sion, jubila filia Hierusalem.* Dici tamen de hoc beneficio gaudent secundum meritum. Bern. super Cantica. Ardorem desiderii patrum suspirantium Christi in carne præsentiam frequentissimè cogitans, compingor & confundor in memetipso, & nunc vix contineo lachrymas, nunc pudet teporis, torporisque miserabilium temporum horum. Cui namque nostrum tantum ingens gaudium hujus gratiæ exhibitio, quantum accendit veteribus sanctis desideriorũ promissio? De vanitate hujus sæculi gaudent hodie homines, gaudium spirituale non reputantes. De quorum gaudio dicit Aug. Quid est sæculi gaudium, breviter dico. Sæculi lætitia est impunita nequitia, scilicet luxuriari in spectaculis nugari, ebriositate ingurgitari, turpitudine fœtere, & nihil mali pati. *Quarto* ut magnitudine beneficij considerantes, benefactori grati esse studeamus & affectu & effectu Affectu ardenter amando, quia secundum Bern. Super missus est: in hoc loco non prædicatur magnus minus & laudabilis nimis, sed factus parvulus amabilis nimis. Effectu, ei devotè obediendo & viendo, verissima enim Domini recognitio est obedientia. Lucæ 6. *Quid vocatis me Domine Domine & non facitis quæ dico.* *Quinto* ut ex honore no à Deo exhibito dignitatem humanæ naturæ pensantes, eam inhonorare timeamus. Bern. Mira quæ tis Dei dignatio, magna dignitas hominis sic positi, in qua si gloriari voluerit non erit insipi Non quòd aliquid esse videatur tanquam à sei sed quia tanti eum fecerit ipse, qui fecit omnes. nes enim divitiæ, omnis gloria mundi, vel quid in eo concupiscitur, minus est ad hanc riam, immo nec est aliquid in ejus comparatione

DE EADEM DOMINICA.

SERMO SECVNDVS.

Summarium.

Ex verbis thematis occasione desumpta traduntur, quæ præparationi adventum valde accommoda sunt.

Dicite filiæ Sion, ecce rex tuus venit tibi mãsi

IN his verbis quæ Spiritus sanctus per Z riam dixit, & per Matthæum ad memoria duxit, voluit idem spiritus ut quatuor ostend tur fidelibus circa adventum Salvatoris, scili venientis, *propinquitas* in hoc, quod dicitur, ejusdem *sublimitas* in hoc, quod dicitur, *re* ventus *utilitas* in hoc, quod dicitur, *ven* advenientis *mansuetudo* in hoc, quod dic *mansuetus*. Propinquitatem ostendere volu occurrere ei non differamus. Sublimitatem ve secundùm eam apparatum ei faciamus. Utili ut caveamus culpam per quam ea privari poss Mansuetudinem verò, ne terreti à facie ejus abscondamus vel fugiamus.

Circa *primum* notandum quod adventus Sal ris in carnem secundum repræsentationem Ec propinquus est. Tempus enim deputatum p tioni solennitatis natalis, vix est medietas tem

Adventum Christi in carnem repræsentat Ecclesia. 1.

depu

deputati præparationi ſolénitatis paſchæ, ideò nec dilationi nec negligentiæ locus debet eſſe. Unde in epiſtola legitur. *Dies appropinquavit*, ideſt, in proximo eſt dies, inquam, natalis, quem fecit verus ſol, naſcens in mundo iſto. *Abjiciamus ergo opera tenebrarum* &c. Adventus quoque ſalvatoris in mentem propinquus eſt, habet enim fides eccleſiæ quòd ſpiritualiter venturus ſit in ſolennitate natalis ad eos, qui fuerint præparati. Præterea ipſe ſtat ad oſtium cordis & pulſat, paratus intrare, Apoc. 3. *Ecce ſto ad oſtium & pulſo* &c. Adventus etiam ad judicium particulare vel generale eſt propè. Johel. 3. Citò velociter reddam viciſſitudinem vobis ſuper caput veſtrum. Jacob. 5. *Judex ante januam exiſtit*, vel *aſſiſtit*. Apoc. 3. *Ecce venio tibi cito*, ſi dominus moraturus eſſet per mille annos, tamen reſpectu præmii futuri vel pœnæ eſſet quaſi una hora, juxta illud. Pſal. 89. *Mille anni ante oculos tuos, quaſi dies heſterna quæ præterriit*. Matth. 24. *Si autem dixerit malus ſervus ille in corde ſuo: moram facit dominus meus venire, & ceperit percutere conſervos ſuos, manducet autem & bibat cum ebriis, veniet dominus ſervi illius in die, qua non ſperat.* Quandoque eſt mors propinquior homini, quàm ipſe credat, ut patet in illo divite. Luc. 12. qui dicebat: *anima mea multa bona habes, poſita in annos plurimos*. Cui dictum eſt. *Stulte hac nocte repetent animam tuam à te.* Non eſt ergo differendum occurrere ſalvatori venienti. De hoc occurſu dicit Bern. Non oportet te homo maria transfretare, non penetrare nubes, non tranſalpinare neceſſe eſt, non grandis, inquam, tibi oſtenditur via, uſque ad temetipſũ occurre Deo tuo. Deinde ſubdit: uſque ad cordis compunctionem & oris confeſſionem occurre, ut ſaltem exeas de ſterquilinio miſeræ conſcientiæ, quoniam indignum eſt illud auctorem puritatis intrare. Quantum ad *primum* adventum occurrendum eſt ei, de tanto beneficio *gaudendo & gratias agendo*. Quantum ad adventum *in mentem* occurrendum eſt ei *orando*. Sicut enim in primo adventu non venit niſi multũ deſideratus, ita nec in adventu ſpirituali. Aggæi 2. *Veniet deſideratus cunctis gentibus*. *Item* verbum Dei audiendo. Numeri 11. *Cum deſcenderet nocte ſuper caſtra ros, deſcendebat & Man*. In Pſal. 71. *Deſcendet ſicut pluvia in vellus*. Deſcendente pluviâ doctrinæ exteriùs, deſcendit Deus interiùs. *Item* de Deo ſincerè meditando, animo ſcilicet à terrenis ſolicitudinibus & affectionibus expedito & ad Deum ſuſpenſo. Bern. Nunquam unctio cum venerit inveniet imperatos, ſed ſemper vultus ſuſpenſos expanſoſque habentes ſinus ad largam Dei benedictionem. Quantum ad adventum *ad judicium* occurendum eſt ei in *veritate & miſericordia*. Hæ enim ſunt viæ per quas venit. Pſal 24. *Univerſæ viæ domini miſericordia & veritas, precedent faciem tuam*. Pſal. 88. Securus erit in futuro judicio, qui hic verè ſe judicaverit. Pſal. 118. *Feci judicium & juſtitiam, non tradas me calumniantibus me*. 1. Corinth. 11. *Si noſmetipſos dijudicaremus, non utique dijudicaremur*. *Item*, miſericordiam conſequetur in futuro, qui hic miſericors extiterit Matth. 5. *Beati miſericordes* &c. De operibus miſericordiæ fiet diſceptatio in judicio, ut habetur Matth. 25. Et, *Judicium erit illi ſine miſericordia, qui non fecerit miſericordiam*. Jacobi 2.

Quaſi præparatione ei ſit occurrendum.

In adventu 1.

In 2.

In 3.

II. Sublimitas ſeu gloria Chriſti venturi.

Circa *ſecundum* notandum, quod ille qui advenit, rex gloriæ eſt. Pſal. 23. *Dominus virtutum ipſe eſt rex gloriæ*. Hebr. 1. *Qui cum ſit ſplendor gloriæ* &c. Immo eſt ipſa gloria Dei patris. Prov. 10. Secundum aliam litteram: *Gloria patris filius ſapiens*, quanto magis ille, qui eſt ſapientia Patris? Mira gloria Dei patris eſt habere filiũ ſummæ bonitatis, ſummæ ſapientiæ, ſibi æqualem & coæternum. De hac gloria legitur Iſa. 40. *Revelabitur gloria Domini*, Lucæ 3. *Videbit omnis caro ſalutare Dei*. Illi ergo, qui eſt gloria Dei patris, glorioſus apparatus eſt faciendus, ut ſcilicet *locus gloriæ* ei provideatur, & *veſtes gloriæ* aſſumantur, & *delitiæ glorioſæ* præparentur: hæc enim tria facere ſolemus, cum aliam perſonam honorabilem in hoſpitio noſtro ſcipimus. De *primo* David dicit Pſal. 25. qui fuit ſecundùm cor Dei. *Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ*. Nec oportet Deo quærere locum glorioſiorem corde humano, ſi fuerit debito modo præparatum. Seneca in epiſtolis. Scitote tam bene culmo quàm auro homines tegi. Contemnite omnia quæ ſupervacuus labor velut ornamentum & decus ponit. Cogitate nihil præter animum eſſe mirabile, cui magno nihil eſt magnum, ſine comparatione majus eſt cor humanum mundo, cum ſit capax Dei cui mundus comparatus eſt quaſi gutta roris. Sapientiæ 11. *Quaſi gutta roris antelucani, ſic eſt ante te orbis terrarum*. Cor humanum palatium eſt regium, ſi tam debito modo ibi conſulatur, imperetur & pantur. Immo etiam regnum eſt, nec quale-cunque regnum, ſed regnum cœlorum. Lucæ 17. *Regnum Dei intra vos eſt*. Cœlum etiam cœlorum eſt, cujus habitatio Deo valde grata eſt. Bernard. Nec mirum ſi libenter inhabitat cœlum hoc Dominus Jeſus, quod non quomodo cæteris dixit tantùm ut eret, ſed pugnavit ut adquireret, occubuit ut rediret; & poſt laborem voto poritus ait, hæc requies mea. Prover. 8. *Delitiæ meæ eſſe cum filiis hominum*. Iſte locus eſt debito modo paratus: ſi ſit paratus ut dictat pars ſuprema animæ, ſecundum quam ſpecialiter attenditur ſimilitudo ad Deum, quæ parſemper malo remurmurat. Et tunc eſt anima locus gloriæ, cùm ſic eſt parata ſecundùm illud 2. Corinth. 1. *Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ*. Tunc eſt pax vera in anima, in qua pace facta eſt locus Dei: ſine hac pace eſt anima velut domus perſtillans, in qua non eſt quies. Prov. 27. Tecta perſtillantia & litigioſa mulier comparantur. Ad aſſumendas *veſtes gloriæ* monemur Iſa. 52. *Induere veſtimentis gloriæ tuæ Hieruſalem civitas ſancti*. Veſtes gloriæ dicuntur veſtes ſpirituales, ad differentiam corporalium, quæ ſunt veſtes ignominiæ Bernar. Qui gloriatur de veſte, ſimilis eſt furi qui gloriatur de cauterio, quia propter peccatum Adæ introductus eſt uſus veſtium. De veſtibus ſpiritualibus vide in 13. ſermone Epiſtolarum; *Dominus prope eſt*. *Delitiæ glorioſæ* quibus Dominus paſcendus eſt, ſunt ejus laudes. Pſalm. 49 *Numquid manducabo carnes taurorum, & immola Deo ſacrificium laudis*, &c. Hæ delitiæ rectè dicuntur delitiæ glorioſæ, cùm ſcriptum ſit. Pſal. eod. *Sacrificium laudis honorificabit me*. Honorificatio verò iſta non debet eſſe oris ſolùm, ſed etiam cordis & corporis. 1. Corinth. 6. *Glorificate & portate Deum in corpore veſtro*. Quidam labiis Deum glorificant, & corpore & opere Deum blaſphemant. Iſa. 29. *Populus hic labiis me glorificat, cor autem ejus longe eſt à me*. 1. Cor. 10. *Sive manducatis, ſive bibitis, vel aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite*, &c. Glo. Si modum naturæ debitum immoderatione voracitatis excedas, & vinolentia te ingurgites, quantaſcunque laudes lingua ſonet, vita blaſphemat.

Apparatus glorioſus & faciendus tribus modis.

I. Loco glorioſo, qui eſt cor hominis.

Quomodo ſit debite præparatus hic locus.

2. Veſtimentis gloriæ.

3. Delitiis glorioſis laude divina ſcilicet, quali.

III. Adventus Domini. Peccato ne impediatur;

Circa *tertium* notandum, quod illi qui hoc ſacro tempore à peccato non cavent, Salvatorem advenientem quaſi manibus à ſe repellunt, dum immunditia operum ſuorum adventum illius ad ſe impediunt. Murum etiam faciunt inter ſe & Salvatorem, dum peccatum peccato addunt. Iſaiæ 59. *Iniquitates veſtræ diviſerunt inter vos & Deum veſtrum*. Tales multùm dolere poſſent & deberent;

Quàm id dolendum.

habent enim multiplicem matetiam doloris. *Prima* est, quòd ille qui aliorum est salvator, illorum est damnator. Alij possunt dicere: *Salvatorem expectamus.* Philip. 3. Ipsi verò dicere possunt, damnatorem expectamus. Si duo sunt in carcere uno, quorū alter probabiliter speret se liberandum, cùm dominus carceris venerit, alter verò credat se damnandum, & dicatur utrique cras dominus veniet sicut unus habet materiam gaudii, sic alter doloris. In vitis patrum dixit abbas Zenon cuidam fratri interroganti sermonem aliquem, vade & fac talem cogitationem, qualem faciunt illi, qui sunt in carcere. Illi enim interrogant homines, ubi est judex, & quando veniet? & in expectatione pœrarum suarum plorant: sic præcipuè facere debet qui in peccato mortali sunt, cùm adventum ei audiunt. Ad augmentum etiam doloris fit, quòd quandoque tales erant in populo, quialvatur. Deut. penul. *Beatus es Israel. Quis sibi tui populo, qui salvaris in Domino?* Matth. *Vocabis nomen ejus Iesum, ipse enim salvum faciet populum suum à peccatis eorum.* Tales sunt monachi apostatæ. Boëtius in libro consolationum. In omni adversitate fortunæ, infelicissimum genus infortunii est, fuisse felicem. *Alia* materia doloris est, quòd cùm alii facturi sint festum nobile in lætitia magna, sicut illi cum quibus Deus erit, ipsi facturi sunt festum horribile in amaritudine conscientiæ, sicut illi cum quibus diabolus erit. Isa. 7. *Vocabitur nomen ejus Emanuel* quod interpretatur, *nobiscum Deus.* De malo verò dicitur. Job. 20. *Videbunt & venient super eum horribiles.* *Alia* materia doloris est, cùm considerant quid facturi sint in tertio adventu, quando dominus venturus est ut judicet contumelias has quas ita malè se habuerunt in primo adventu & secundo. Isa. 10. *Quid facietis in die visitationis & calamitatis de longe venientis.* Isa. 30. *Nomen domini de longinquo venit, ardens furor ejus &c.*

Exemplum de in peccato mortali constitutis.

IV. Mansuetudo veritatis Christi. Hic peccatur duplicitèr.

Circa *quartum* notandum quòd aliqui à facie salvatoris venientis fugiunt, vel se abscondunt. Fugiunt illi, qui à prædicatione, vel alibi ubi Deū invenire possent, declinant. Prov. 28. *Fugit impius nemine persequente.* Illi verò se abscondunt à Deo, qui peccata sua occultant illi, qui loco Dei est sicut Adam. Gen. 3. *Vocem tuam audivi domine in paradiso, & timui, eo quod nudus essem, & abscondi me.* Hujus verò absconsionis occasio solet esse hæc, quòd credunt se malo reputandos à sacerdote, si peccata enormia ei confessi fuerint. Cujus contrarium potiùs credere debet sacerdos, cùm verisimile sit eum qui bene confitetur esse pulchrum, peccatum verò quod confitetur, turpe. Unde cùm in vera confesione peccata dimittantur, fatuum est aliquem credere immundum esse, quòd perfectè se lavit in confessione, vel infirmum, quia perfectè purgatus est, vel Dei inimicum, quia hostem pessimum Dei justitiæ tradidit; scilicet, peccatum suum, & se peccatorem judici spirituali condemnat. Rex mansuetus potius amandus est, quàm timendus. Rex iste agnus est, quem petebat. Isa. 16. *Emitte agnum domine dominatorem terræ.* Beata virgo de leone fecit agnum, sicut dicitur de rhinocerote, sive de unicorne nulla violentia domabili, quòd in sinu virginis caput reclinans mansuescit. Mansuetudo est virtus valdè necessaria dominantibus. Ambr. in hexamero: *apibus*, inquit, *rex natura clarus est & insignis, ut magnitudine præstet & specie, & quod in rege est præcipuum, morum mansuetudine, nam etsi habeat aculeum, non utitur eo ad vindicandum.*

Remedium ne celentur peccata in Confessione

Christus quàm mansuetus rex sit.

Mansuetudo dominantibus necessaria exemplo regis apum.

SERMONES DE EADEM.

SERMO TERTIVS.

Summarium.

Nominibus bona & mala animæ in scripturis datis, illa ad bonam vitam eruditur & hæc à mala absterretur.

Dicite filiæ Sion &c. 31

NOtandum quòd anima bona *quatuor* vocatur nominibus, quibus in eis quæ sibi agenda sunt instruitur. Vocatur enim *filia principis, filia Sion, filia Iuda, filia Hierusalem.* De *primo* Can. 7. *Quàm pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia principis.* Gressus, id est, progressus & profectus animæ, quæ filia est cælestis principis, valdè pulchri sunt tur Deo & angelis ejus, quæ fiunt ad exempla sanctorum, quæ per calceamenta intelliguntur. Et hoc est primum necessarium animæ, ut scilicet nobilitatem suam intelligat, ut cum nobilitate generis contra morum ignobilitatem certet. Aliter vivit filius nobilis, aliter filius ignobilis: aliter etiam vivit agnus, aliter lupi catulus, unde & in hominibus & in brutis animalibus variatur modus vivendi secundùm varietatem generis. De *secundo* & *quarto* habetur Zach. 9. *Exulta satis filia Sion, jubila filia Hierusalem.* In hoc nomine, *filia Sion*, ostenditur animæ secundum quod ei faciendum est. In speculo enim sacræ scripturæ, faciem suam debet respicere, ut videat an sint in ea sordes quæ cœlesti sponso displiceant. Speculum illud significatum est Exod. 38. in speculis, quæ posita fuerunt in lavatorio seu labro æneo, propter hoc, quòd anima faciem suam debeat videre in speculo scripturæ, dicitur Can. 5. *Oculi ejus sicut columbæ super rivos aquarum quæ lacte sunt lotæ.* Columba sedet super aquas, in quibus videat umbram accipitris, & caveat sibi ab eo. Sic anima in aquis scripturæ debet videre umbram accipitris infernalis, peccatum scilicet quod est similitudo diaboli, ut sibi ab eo caveat. De *tertio* Dan. 13. *Sic faciebatis filiabus Israel, sed filia Iuda non sustinuit iniquitatem vestram.* Non potest nobilis animus diu sustinere immunditiam iniquitatis. In hoc nomine Juda intelligitur tertium, quòd animæ agendum est. Sordes enim quas in speculo scripturæ videt, per confessionem lavare debet. Can. 2. *Ostende mihi faciem tuam*, & subditur: *sonet vox tua in auribus meis*; vox, inquam, confessionis. Prov. 28. *Qui abscondit scelera sua non dirigetur, qui autem confessus fueris & reliquerit ea, misericordiam consequetur.* De *quarto* debet anima pacem pectoris, & desiderare pacem æternitatis, quod ostenditur, cùm filia Hierusalem vocatur. Hierusalem enim interpretatur pacifica, vel visio pacis. De pace require in titulo de beatitudinibus.

E contrario anima peccatrix quatuor nominibus vocatur: scilicet *filia latronis, filia Edom, filia Babylonis, filia Belial.* De *primo* Michæ 5. *Nunc vastaberis filia latronis.* Filia latronis est anima quæ imitatur illum magnum latronem infernum, suspendio jam damnatum, quæ etiam in statu talis est, in quali latro, jam funem habens in collo, quo suspendetur. Væ illi animæ, quæ potius elegit esse filia latronis, quam principis. *Filia Edom* est illa anima quæ sanguine peccati inquinata est, Edom enim interpretatur sanguineus vel terreneus. Thren. 4. *Gaude & lætare filia Edom, quæ habitas in terra Hus. ad te quoque perveniet calix*; de quo Psal. 10. *Pluet super peccatores laqueos, spiritus procellarum pars calicis eorum.* Ironicè loquitur dicēs *gaude*. Quæ non vult esse filia Sion, meritò efficitur filia Edō. Anima enim quæ in speculo scripturæ sordes suas non aspicit, eas non abluit. *Filia* etiam

Babylonis

Babylonis vel confusionis est anima peccatrix, quæ non vult esse filia confessionis. Nahum. 3. *Revelabo pudenda tua in facie tua, & ostendam gentibus nuditatem tuam.* Jerem. 20. *Confundentur vehementer, quia non intellexerunt opprobrium sempiternum, quod nunquam delebitur.* Qui timent hic confundi coram Sacerdote, qui peccator est, confundentur in futuro coram toto mundo. Ecclesiastici 4. *Pro anima tua ne confundaris dicere verum, est enim confusio adducens peccatum, & est confusio adducens gloriam & gratiam.* Psalm. 56. *Filia Babylonis misera.* Anima etiam peccatrix, *filia Belial* dicitur. 1 Reg. 1. *Ne reputes ancillam tuam, quasi unam de filiabus Belial.* Belial enim interpretatur, *absque jugo*, absque suavi jugo Christi vult esse anima peccatrix, sine quo jugo pax peccatoris vel requies non invenitur. Matth. 11. *Tollite jugum meum super vos.* Et subditur; *& invenietis requiem animabus vestris.* Augustinus ad Heremitas Jugum Christi suave est, qui enim huic jugo subjectus est, cætera ei subjecta sunt, & nihil ei repugnat. Psalm. 118. *Pax multa diligentibus legem tuam.* Econtrario. *Non est pax impiis dicit Dominus.* Isa. 57. Item Psalm. 13. *Contritio & infelicitas in viis eorum, & viam pacis non cognoverunt.*

Peccata in confessione cur celanda non sint.

DE EADEM.

SERMO QVARTVS.

Summarium.

Sicut Judæi Christum in carne venientem male receperunt, ita nunc Christianos ad adventum Christi in mentem & ad judicium male se parare; quique Christi adventum in carnem desideraverint ex Antiphonis sapientialibus, ut vocant, demonstratur. Tres etiam præparationes ad adventum Dei in mentem afferuntur, &c. quæ ejus desiderium in peccatore excitare debeant.

SERMO IV.

Dicite filiæ Sion, ecce rex tuus tibi venit.

Fideles veteris & novæ legis advenus Christi expectarunt, sed utrique male ad illos se habuerunt.

ANtiqui fideles fuerunt diu in expectatione Salvatoris eis promissi. Isa. 8. *Expectabo Dominum qui abscondit faciem suam à domo Jacob.* Et Luc. 2. dicitur de Simeone, quod erat expectans cõsolationem Israël. Moderni etiam fideles sunt in expectatione Salvatoris juxta mandatum ipsius. Luc. 12. *Et vos similes hominibus expectantibus Dominum suum.* Phil 3. *Salvatorem expectamus.* Antiqui expectabant adventum in carnem. Moderni expectant adventum in mentem, vel ad judicium. Mandavit Spiritus sanctus per Zachariam Prophetam ut expectantibus adventum in carnem, nunciaretur illius adventus propinquitas. Item etiam spiritus vult ut expectantibus adventum in mentem, vel ad judicium, per Prædicatores annuncietur illorum adventuum propinquitas. Sed timendum est, ne tantum ad multos accidat de his adventibus, sicut de primo accidit. Prænunciatus erat Judæis adventus ille à multis, & longè ante, & multi petierant eum, & tamen receperunt valde male venientem in Bethlehem, in qua natus est: adeò enim plena fuit, quod non fuit ei locus, nisi in diversorio. Sic multi tempore adventus adeò se occupant circa transitoria, quod non invenit Salvator locum in eis, ubi recipiatur. Quantùm verò displicuerit Salvatori quòd eum recipere noluerint, ostendit ipse Lucæ 19. dicens civitati Hierusalem. *Non relinquent in te lapidem super lapidem, eo quod non cognoveris tempus visitationis tuæ.* Simile accidit de adventu ad judicium. Licet enim multùm moneat homines Salvator in Evangelio, ut sint parati ad illum. Lucæ 12. *Et vos estote parati*, &c. & Matt. 24. Tamen ipsi negligunt parare se, ideò *cum dixerint pax & securitas, tunc repentinus eis superveniet interitus.* 1. Thes. 5.

Et notandum quòd *tria* specialiter præparant homines quantum ad adventum Salvatoris in mentem, scilicet *puritas, magnitudo desiderij, & humilitas. Puritas* præparat, quia ille qui venturus est, candor est lucis æternæ: & candidam oportet esse animam, in qua ipse sedere elegerit, juxta verbum beati David. Psalm. 59. *Confessio & pulchritudo in conspectu ejus. Magnitudo* etiam *desiderij* ad idem præparat. Libentius declinat aliquis ad hospitium in quo credit adventum suum desiderari. Sicut Salvator non venit in primo adventu, nisi plus quàm multum desideratus, sic nec in secundo. Aggæi 2. *Veniet desideratus cunctis gentibus.* Desiderium hoc exprimunt verba Prophetarum, ut illud. Isa. 64. *Utinam dirumperes cælos & descenderes.* Et illud: *Veni ad liberandum nos*, & similia. Antiphonæ etiam quæ cantantur in fine adventus, quasi clamores sunt desiderantium adventum Salvatoris. Desideratus est Salvator à *superioribus*, à *prioribus*, ab *inferioribus*, à *posterioribus*. Ad clamorem *superiorum*, ideſt, Angelorum pertinet antiphona illa: *O sapientia*, in qua via prudentiæ dicitur modus redemptionis, quo prudentia Christi percussit superbum, ut legitur Job. 26. Quem modum Angeli ignorabant. Ad *priores*, scilicet Reges & Prophetas pertinent duæ sequentes Antiphonæ. De quibus legitur Lucæ 10. *Multi reges & Prophetæ voluerunt videre, quæ vos videtis.* Illa Antiphona *O Adonai*, quæ loquitur de visione rubi, pertinet ad Prophetas. Ad Reges pertinet illa. *O radix Jesse.* Ad *inferiores*, scilicet ad illos, qui in Limbo erant vincti & in tenebris, pertinent illæ duæ. *O Clavis David* & *O oriens.* Ad *posteriores* scilicet ad gentes & Judæos pertinent illæ *O rex gentium. O Emmanuel.* Causa desiderij in antiquis fuit *duplex*: scilicet periculosus status in quo erant, quia omnes descendebant ad infernum. In tali statu erant, in quali ille, qui ducitur ad patibulum, & desiderat adventum Domini sui qui eum liberet. Hieron. Quis miserior homine, qui æterno mortis terrore prostratus, ad hoc tantùm sensum acceperat, ut periret? *Alia* causa erat abundantia gratiæ in adventu Christi promissa. Videntes gravari se in curia justitiæ appellabant ad curiam misericordiæ. Ecclesiastici 36. *Speciosa misericordia Dei in tempore tribulationis, quasi nubes pluviæ in tempore siccitatis.*

Tres præparationes ad Christi adventum in mentem. 1. Sap. 7. 2. 3. 4.

Desiderium adventus Domini in carnem ex duobus patet.

Antiphonæ O, ostendũt quam generà hunc adventum desiderãtiũ. 1. 2. 3. 4.

Causæ duæ huius desiderii veterum.

De desiderio secundi adventûs *notandum* est, quod *septem* sunt, quæ si cogitentur, valent ad hoc, ut ille qui per mortale peccatum Deum deseruit, ejus adventum desideret. *Primum* est ut cogitet quem reliquit, siquidem *patrem* suum, negavit *Dominum* suum, recessit à *liberatore* suo. De *primo* Deuteron. 32. *Deum, qui te genuit dereliquisti*, &c. Naturalis est amor filij in patrem, & naturalis dolor de ejus offensa. Præcipuè verò dolendum est de offensa patris cœlestis. Aug. Amandus est genitor, sed præponendus est creator. Opprobrium magnum est *etiam* dominum suum negare, & maximè illum dominum, à quo omnia bona tenet, de quibus bonis victum habet & vestitum. Diabolus non habet festucam de suo quam possit homini dare, *Domini enim est terra & plenitudo ejus.* Psal. 23. Josuæ 22. *Absit à nobis hoc scelus, ut recedamus à Domino*, &c. Multùm *etiam* dolere debet qui se recessisse videt ab eo, qui morte propria à morte æterna eum liberavit. Ecclesiastici 29. *Ingratus sensu dereliquit liberatorem se.* Refertur leonem, quem quidam miles à serpente liberavit, adhæsisse liberatori suo. Econtrà multi relicto Christo adhærent serpenti infernali. Judic. 12. *Erui vos de manu eorum, & tamen reliquistis me. Secundum* est ut

Septem excitant in peccatore desiderium adventus Christi in mentem. 1. Cogitare quem amiserit peccator. 2. Patrem. 3. Dominum. 4. Liberatorem.

cogitet causam quare reliquit Deū. Hier. 2. *Quid inveneruñt patres vestri in me iniquitatis, quia elongaverunt à me, & ambulaverunt post vanitatem, & vani facti sunt.* Daniel 5. *Peccatis tuis & iniquitatibus tuis redimes te.* Tertium est ut cogitet quid eō ceteris reliquerit, quia causa bonum. Oseæ 8. *Projecit Israel bonum.* Hoc vo. Ille qui incidit in latrones dispoliatus fuit, & filius prodigus bona sua dissipavit ejusd. 15. aug. Tale bonum est Deus, ut nemini desiderium eum bene sit. Quid erit bonum peccanti miserabilius, ex quo ipse malus est sibi, seipsum occidendo Sap. 16. *Mente per malitiam occidit animam suam.* *Triplex bonum* amittis qui Deum deserit, scilicet *honestum, delectabile, expediens.* De *primo* dicit Sapiens. Apud sapientes sunt honesta, apud vulgus verò simulachra rerum honestarum. De *secundo* habetur Hieremiæ 2. *Me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, & foderunt sibi cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas.* Hæ cisternæ sunt creaturæ, in quibus non invenitur perseverans jucunditas. Hierem. 17. *Dereliquerunt venam aquarum viventium, dominum.* Aqua voluptatis est quasi aqua mortua & corrupta Seneca. Voluptates non sunt solidæ, non sunt fideles, & si non nocent, fugiant. Potiùs aliquid mansurum circumspice. Sola virtus gaudium præstat perpetuum & securum. De *bono expedienti* patet, quod amittitur ab eo, qui peccat, quia secundùm Senecam nihil est homini bonum sine se bono. Ecclesiastici 19. *Bona est substantia, cui non est peccatum in conscientia.* Quomodo bona est substantia illi, cui est materia infirmitatis ad mortem? cui etiam est ad augmentum ingratitudinis, & per consequens damnationis. *Quartum* est ut cogitet cui adhæserit. Joan. 6. dixit Petrus Domino: Domine ad quem ibimus? Gregorius. Stultum est servire diabolo offenso, qui nullo placatur obsequio. Bernar. in persona Domini. Quid causæ est quod inimico meo, vestroque potiùs servire vultis, quam mihi? *Quintum* est ut cogitet quid diabolo adhærendo invenit, quia omnem miseriam. Oseæ. 7. *Væ eis quoniam recesserunt à me.* Ejusdem 9. *Væ eis cum recessero ab eis.* Ecclesiastici 41. *Væ vobis viri impii, qui dereliquistis legem Dei altissimi.* Hierem. 2. *Scito & vide quia malum & amarum est, reliquisse te dominum Deum tuum.* Non est sine miseria quem vermis conscientiæ mordet, qui in spinis vitiorum jacet, qui continuè super se onus diaboli habet, maledictus enim est & infelix. Hierem. 17. *Domine omnes qui te derelinquunt confundentur.* *Sextum* est ut cogitet quod nisi adveniat Deus, non recedet diabolus. Psal. 14. *Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus.* *Septimum* est quòd non potest homo venire ad Deum per gloriam, nisi Deus adveniat per gratiam. Murus à solo Deo dissolubilis est inter ipsos, peccatum scilicet. Isa. 59. *Iniquitates vestræ diviserunt inter vos & Deum vestrum.* Oseæ 13. *Perditio tua Israel, tantummodò in me auxilium tuum.*

Humilitas multùm præparat ad adventum salvatoris in mentem: *humilibus* enim *Deus dat gratiam.* Jacobi 4. & 1. Petri 5. Humiles etiam consolatur Deus. 2. ad Corinth. 7. Isa. 66. *Ad quem respiciam, nisi ad pauperculum, & contritum spiritū, & tremientem sermones meos.* Humilitas beatæ Virginis causa fuit ut filius Dei ad eam veniret. Cantic. 1. *Cum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum.*

Triplex bonum amittit peccator. 1. 2.

Voluptates quid sint. 3.

4. 5. 6. 7.

Humilitas D. V. quid causarit.

DE EADEM.

SERMO QVINTVS.

Summarium.

Multæ rationes quare tres adventus Christi magnificiendi sint

Dicite filiæ Sion ecce rex tuus venit tibi.

HOc tempus, tempus devotionis est, in quo *adventus* salvatoris *in carnem* recolitur, *adventus subjectionis* prænunciatus, adventus *in memorem* expectatur. Quod Adventus in causam magnis quid fuerit, apparere potest, si attendamus à quot, & quantis, & quàm longè anteà quàm fuerit, fuit prænunciatus, quæ patens est diversis locis scripturæ, Genes. 49. *Non auferetur sceptrum de Juda, & dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est.* Isa. 59. *Viderunt omnes fines terræ salutare Dei nostri.* Hier. 23. *Suscitabo David germen justum.* Zach. 9. *Ecce rex tuus venit.* Item si attendatur quantùm fuerit desideratus. Isa. 64. *Utinam dirumpares cœlos & descenderes.* Aggæi 2. *Veniet desideratus cunctis gentibus.* Item si attendatur quantùm fuerit quæsitus. Isa. 16. *Emitte agnum domine* &c. Ejusdem 62. *Propter Sion non tacebo, & propter Hierusalem non quiescam, donec egrediatur ut splendor justus ejus.* Item si attendatur quantùm ad gaudendum de hoc adventu monuerit Spiritus sanctus. Joel. 2. *Filiæ Sion exultate & lætamini in domino Deo vestro, quia dedit vobis doctorem justitiæ.* Zach. 2 *Lauda & lætare filia Sion, quia ecce venio & habitabo in medio tui.* Zach. 9. *Exulta satis filia Sion, jubila filia Hierusalem.* Item si attendatur quis, unde, quò & quare, venerit. Ad *primum* monet Apostolus ad Heb. 7. *Intuemini quantus est hic* &c. Bern. Primo loco cum Apostolo stupente intueamur & nos, quātus sit iste qui ingreditur. Ipse enim est secundùm Gabrielis testimonium altissimi filius, ac ideò cœlestissimus. Ipsum enim non fas est Dei filium degenerem suspicari. Venit autem de longè juxta verbum. Isa. 30. *Ecce nomen Domini venit de longinquo.* A summo enim cœlo egressio ejus. Venit autem in carceris hujus horrorem. Causa autem quare venerit, ex parte ejus fuit magna ejus misericordia & charitas copiosa: in nobis verò liberatio à pœna, cujus propter peccatum primorum parentum debitores eramus, & gratiæ abundantia. *Triplicis pœnæ* erant homines debitores, etiam amici Dei. *Primo carentiæ visionis Dei*, non enim poterant homines habere Dei visionem, propter quam facti erant. Deut. 32. *Abscondam faciem meam ab eis.* Isa. 8. *Expectabo dominum qui abscondit faciem suam à domo Jacob.* Cùm finis sit optimum in unoquoque, visio illa optimum hominis est, unde David Psal. 26. *Faciem tuam domine requiram*, & in Psal. 79. *Qui regis Israel intende*, ter ponit *ostende faciem tuam* &c. Hæc visio est tota merces. Dicit Glos. ex Aug. Super 2. ad Corinth. 12. Job. 33. *Videbis faciem ejus in jubilo.* David. Psal. 20. *Lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo.* Bern. Illud est verum & summum gaudium, quod non de creatura, sed de creatore concipitur; quod cùm possederis, nemo tollet à te; cui comparata omnis aliunde jucunditas, mœror est, omnis suavitas dolor est, omne dulce amarum, omne decorum fœdum, omne postremo, quodcunque delectare possit, molestum. *Alia pœna* erat quòd clausum erat homini cœlum Empyreum. Adam si fuisset Deo obediens, esu ligni vitæ sic melioratus fuisset, quod nec senio, nec infirmitate defecisset, vel deterior factus fuisset, & post sine morte translatus fuisset in cœlum Empyreum. *Tertia pœna* erat, quòd vincti erant carcere inferni. Zach. 9. *Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu.* *Abundantiam gratiæ* adduxit Salvator, optimi enim est optima adducere, ut dicit Dionysius. Jam non est aliquis sine gratia Dei, nisi per magnam negligentiam suam. 1. Joan. 2. *Si quis peccaverit, advocatū habemus apud patrem Jesum Christum.* Joan. 11. *Scio bone quia semper me audis.* Hebr. 5. *Exauditus est pro sua reverentia.* Præter mediatorem etiam habemus

beatam Virginem & tot alios intercessores, quod jam non potest durare ira domini ad homines, nisi hoc sit per magnam culpam eorum.

II. Advêtus ad judicium magnitudo ex sex constat.

Quod, Adventus ad judicium pronunciatus magnum quid sit, apparere potest per hoc, quod tantùm loquitur sacra scriptura de illo. *Item* per signa terribilia, quæ illum præcedent, & per modum veniendi, veniet enim tunc cum tota triumphante Ecclesia. *Item* per hoc, quòd corpora tunc resurgent. *Item* per illos qui ibi judicabuntur, ibi enim judicabuntur etiam maximi. Sap. 6. *Judicium durissimum his, qui præsunt, fiet.* Item per ea, de quibus judicabuntur. Ecclesiast. 12. *Cuncta quæ fiunt, adducet Deus in judicium.* Item per magna quæ ibi fient. Omnibus enim congregatis adjudicabitur regnum cœlorum, vel infernale suspendium. Tunc Ecclesia consummabitur.

III. Advêtus in mente magnitudo ex septem apparet.

1.

De Adventu verò in mentem quòd magnum quid sit, non ita apparet, quia adventus ille invisibilis est. Job. 9. *Si venerit ad me, non videbo eum.* *Septem* verò sunt quibus cognosci potest, quòd non modicum quid est adventus iste. *Primum* est, quòd, cùm adventus in carnem sit solius filii in carne mortali apparentis, & adventus ad judicium sit tantùm filii in carne gloriosa apparentis, adventus tamen in mentem est totius Trinitatis. Joan. 14. *Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* *Secundum* est quòd cum adventus in carnem, & adventus ad judicium communes sint bonis & malis, adventus in mentem specialiter est bonorum. *Tertium* est, quòd iste adventus non solum est ad nos, sed etiam in nos. Joan. 16. *Vos eum cognoscetis, quia apud vos manebit, & in vobis erit.* Magna securitas habere Deum in se. David. psalm. 22. *Si ambulavero in medio umbræ mortis non timebo mala, quoniam tu mecum es.* Magnum thesaurum habet, qui Deum habet. Aug. Aurum habens in arca dives est, Deum habens in conscientia dives non est: conjunge Deum & aurum, arcam & conscientiam. Qui Deum habet in se, verisimile est, quòd non sit sine consolatione. Apoc. 3. Si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi januam, intrabo ad illum, & *cœnabo cum illo, & ipse mecum.* *Quartum* est, quòd adventus in carnem sine adventu in mentem homini occasionaliter est nocivus, quantùm ad hoc, quòd erit ei in augmentum damnationis, qui tanto beneficio ingratus fuit. *Quintum* est, quòd adventus ad judicium est contra illos ad quos spiritualiter salvator non venit, unde dicent montibus: *cadite super nos, & abscondite nos à facie sedentis super thronum, & ab ira agni.* Apoc. 6. *Sextum* est quia in primo adventu venit salvator ad nos in cœlum rediturus. In mentem verò venit ibi mansurus, nisi immunditia operum nostrorum quasi propriis manibus expulerimus eum. Joan. 14. *Ad eum veniemus & mansionem apud eum faciemus.* Item ibidem: *ut maneat nobiscum in æternum.* *Septimum* est, quòd nisi ad nos venerit, ad ipsum venire non possumus. Matth. 23. *Hospes eram & non collegistis me,* & præmittitur pœna: *Discedite à me maledicti in ignem æternum.*

DOMINICA II. IN ADVENTU.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Præmii loco duo ponuntur principia sapientiæ divinæ II. occasione 2. principii & Evangelii agitur de signis judicium universale præcedentibus & eorum causis.

SERMO VI. Erunt signa in Sole & Luna & stellis &c. *Luca 21.*

HOc tempore recolit Ecclesia adventum sapientiæ Dei in mundum. Unde in hoc tempore debent homines operam dare ut fiant sapientes. Et quia multi desiderant fieri sapientes, sed nesciunt à quo incipiant, nec verò cum possit citò consummari, quàm fuerit inchoata, volumus vobis ostendere *duplex principium sapientiæ*, quod in sacra scriptura invenimus. Primum est *desiderium addiscendi*, sive *amor sapientiæ*. Secundum est *timor Dei*. De primo legitur Sapient. 7. *Justum principium est verissima disciplinæ concupiscentia.* Concupiscentia sapientiæ vera est, quando est circumscripta omni re temporali, seu loco temporali, seu gloria. Verior est quando sic concupiscitur sapientia, quòd labor, qui est in addiscendo sapientiam, vel dispendium libenter toleratur. Proverb. 13. *Vult & non vult piger.* Vult lucrum, & non vult laborem. Verissima est, cùm præ divitiis temporalibus sapientia concupiscitur, & meritò concupiscitur præ illis, cum melior sit illis. Proverb. 16. *Possidere sapientiam, quia melior est auro.* Sapient. 7. *Omne aurum comparatione illius arena est exigua.* Hoc bene videtur intellexisse Salomon. 3. Regum. 3. Cùm enim dixisset dominus ei; *Postula quod vis, ut dem tibi*, prætulit sapientiam omnibus dicens: *dabis servo tuo cor docile* &c. Nec mirum si divitias salutis prætulit divitiis perditionis. Isa. 33. *Divitiæ salutis, sapientia & scientia.* Divitiæ terrenæ dicuntur perditionis, quia & perdunt & perduntur. Bernard. Utinam tantùm congregata perirent & non congregator eorum, tolerabilius esset infodere labori perituro, quàm peremptoro. Hoc initium sapientiæ ducit ad sapientiæ consummationem. Ecclesiastici 6. *Si dilexeris audire, sapiens eris*, Immo ducit ad regnum cœlorum. Sapient. 6. *Concupiscentia sapientiæ deducit ad regnum perpetuum.* In cæteris dimidium facti qui bene cœperit habere dicitur, sed qui habet hoc initium sapientiæ, apud Deum sapiens reputatur. Antiqui idem dixerunt sapientes & presbyteros seu sapientiæ amatores. De *alio principio* sapientiæ dicitur. Proverb. 1. *Timor domini, principium sapientiæ.* Ad quem timorem introducendum multùm valet consideratio adventus ad judicium de quo agitur in hodierno officio, & specialiter in Evangelio. In quo *Primo* signa præcedentia adventum judicis ponuntur. *Secundo* modus adventus exprimitur, ibi *tunc videbunt* &c. *Tertio* consolatio bonorum subditur, ibi, *his autem fieri incipientibus.* Dimissis verò duobus ultimis, de signis vobis modo loquemur, & *Primo* signa Evangelii declarabimus, *Secundo* signa, quæ invenit Hieronym. in annalibus historicis Hebræorum, enumerabimus, *Tertio* quæ signa præcedant judicium, tangemus.

Cur hoc tempore Sapientia sit discenda.

Sapientiæ duo principia.

I. Desiderium discendæ sapientiæ.

Sapientia præstantia.

Divitiæ.

2. Timor Dei.

In hoc Evangelio de tribus agitur, de 1. hoc & sequente de 2. & 3. agetur 3. & 4. 5.

Tanguntur autem *quinque signa* in Evangelio hodierno. *Primum* in sole, *secundum* in luna, *tertium* in stellis, *quartum* in terra, *quintum* in mari. Dan *prima* specificantur. Joel 2. ubi dicitur. *Sol convertetur in tenebras, & luna in sanguinem, antequam veniat dies domini magnus & horribilis.* De tribus simul habetur Apoc. 6. *Vidi & ecce terræ motus factus est magnus, & Sol factus est niger tanquam saccus cilicinus, & Luna tota facta est sicut sanguis, & Stellæ de cœlo ceciderunt super terram, sicut ficus emittit grossos suos, cum à vento magno movetur.* De eisdem habetur. Matth. 24. *Sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cœlo.* De *quarto* scilicet de pressura in terris legitur ibidem. *Erit tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi, usque modo, neque fiet, simile* habetur. Daniel. 12. *Veniet tempus, quale non fuit ab eo, ex quo gentes esse cœperunt, usque ad tempus illud.* Signum verò *quintum* scilicet maris confusionem aliqui æstimant fore hoc, quòd

1. Signa 5. ante judicium ex Evangelio 1. 2. 3.

4.

5.

mare cum fragore magno peribit secundùm illud. Apoc. 21. *Et mare non est.* Vel confusionem istam possumus intelligere turbationem maris novam, qualis nunquam visa est. Gregorius. Confusio maris & fluctuum nec dum nova exorta est, sed cum jam multa prænunciata completa sint, dubium non est, quòd sequantur etiam panca quæ restant, quia sequentium rerum certitudo est præteritorum exhibitio. Signa 15. ex S. Hieron. Hieronym. in annalibus libris Hebræorum invenit quindecim signa quindecim dierum ante diem judicii, sed utrum continui futuri sint dies illi an interpolati, non expressit. *Prima* die eriget se mare quadraginta cubitis super altitudines montium, stans in loco suo quasi murus. *Secunda* tantùm descendet, ut vix videri possit. *Tertia* marinæ belluæ apparentes supra mare, dabunt rugitus usque ad cœlum. *Quarta* ardebit mare & aquæ. *Quinta* herbæ & arbores rorem dabunt sanguineum. *Sexta* ruent ædificia. *Septima* petræ ad invicem collidentur. *Octava* generalis fiet terræ motus. *Nona* æquabitur terra. *Decima* exibunt homines de cavernis, & ibunt velut amentes, & non poterunt mutuò loqui. *Undecima* surgent ossa mortuorum & stabunt supra sepulchra. *Duodecima* stellæ cadent. *Decimatertia* morientur homines tunc viventes, ut cum mortuis resurgant. *Decimaquarta* ardebunt cœlum & terra, id est, superficies terræ & aëris. *Decimaquinta* fiet cœlum novum & terra nova, & resurgent omnes. Causæ 8. horum signorum. 1. possunt autem assignari octo causæ, quare signa judicium præcedant. *Prima* ut magnum malum malis futurum annuncient. Gregorius in homilia. Quid terrores, quos cernimus, nisi iræ sequentis præcones dixerim? Item in Homilia super Evang. Lucæ 21. *Cùm audieritis prælia & seditiones*, &c. Ultima tribulatio multis tribulationibus prævenitur, & per crebra mala quæ prævenerunt, indicantur mala perpetua, quæ subsequuntur, & subdit. Multa debent mala præcurrere, ut malis malum valeant sine fine nuntiare. 2. *Secunda* causa est, quam tangit Gregorius in eadem Homilia dicens, Qui in cunctis deliquimus, in cunctis ferimur, & subdit. Omnia quæ ad usum vitæ accepimus, ad usum convertimus culpæ: sed cuncta, quæ ad usum pravitatis infleximus, ad usum nobis convertuntur ultionis. 3. *Tertiam* causam tangit Beda. dicens. Appropinquante suo termino, elementa quasi pavida micant & tremunt. Quantum ergo erit timendum homini? 4. *Quarta* causa est, ut creaturæ ostendantur præparatæ esse ad ulciscendum creatorem de hostibus suis. Imminente guerra, solet fieri armorum ostensio, & faciunt principes, ut subditi eorum armati conveniant. Sic fiet antequam Deus vindictam sumat de inimicis suis. Sap. 5. *Accipiet armaturam Zelus illius, & armabit creaturam ad ultionem inimicorum.* Et ejusdem 16. *Creatura tibi factori deserviens, exardescit in tormentum adversus injustos.* 5. *Quinta* causa tangitur à Glossa super illud. Isa. 24. *Erubescet luna, & confundetur sol.* Cernens eos, qui ejus lumine fruebantur, nihil dignum Dei bonitati feciisse. 6. *Sexta* causa est ut sint incitamenta doloris. Chrisostom. Patrefamilias moriente domus ejus turbatur, familia plangit & nigris se vestimentis induit; sic humano genere, propter quod omnia facta sunt, circa finem constituto, totus destruitur mundus, cœli ministeria lugent, & candore depositò tenebris induuntur. 7. *Septima* est mundi senium, mundus enim senex infatuatus est, de quo Ecclesiastici 25. Senem verò multa circumveniunt incommoda. Gregorius. Sicut in juventute viget corpus forte, & incolume manet pectus, tortuosa cervix, plena sunt brachia. In annis autem senilibus statura curvatur, cervix exsiccata deponitur, frequentibus spurcitiis pectus urgetur, virtus deficit loquentis, verba anhelitus intercidit. Nam etsi languor plerumque senibus desit, ipsa sua salus ægritudo est. Ita & mundus in annis prioribus velut in juventute viguit, ad propagandam humani generis prolem robustus fuit, salute corporum viridis, opulentia rerum pinguis. At nunc ipsa sua senectute deprimitur, & quasi ad vicinam mortem molestiis crescentibus urgetur. 8. *Octava* est ut ab amore mundi separemur. Unde Gregor. Dominus acredemptor noster paratos nos invenire desiderans, senescentem mundum quæ mala sequantur denunciat, ut nos ab ejus amore compescat.

DE EADEM DOMINICA.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Mysticè explicantur signa judicium extremum præcedentia: sub finem tractatur de statu seu timore Angelorum ac hominum tempore judicii.

Erunt signa in Sole & Luna &c.

IN Dominica præcedenti recoluit Ecclesia adventum salvatoris in carnem, qui fuit in humilitate & mansuetudine. In hac prænunciat adventum ejus ad judicium, qui erit in majestate & potestate, ut qui amare nolunt humilem & mansuetum, timeant potentem. Memoria primi adventus, valet ad spei sublevationem, prænunciatio secundi ad timoris incussionem. Inter spem & timorem debent esse fideles. Timor eos custodit, ne evanescant: spes, ne adversa eos dejiciant. Prov. 1. *Aversio parvulorum interficiet eos, & prosperitas stultorum perdet eos.* Convenienter verò in dominica immediata dominicæ, in qua recolitur adventum in carnem, prænunciatur adventus ad judicium, propter temporis brevitatem. Gregor. Omne quod transit breve est. Item super illud Job. 17. *Solum mihi superest sepulchrum*; pœnè mortuum se considerat, qui se moriturum non ignorat. In Evangelio verò hodierno *Primo* ponuntur signa adventum judicis præcedentia. *Secundo* status eorum ostenditur, ad quos venturus est, ibi: *arescentibus hominibus pra timore* &c. *Tertio* status eorum, qui cum eo venturi sunt ibi: *virtutes cœlorum movebuntur. Quarto* describitur modus adventus judicis, ibi: *tunc videbunt filium hominis* &c. *Quinto* subditur bonorum exhortatio consolatoria, ibi: *his autem fieri incipientibus. Sexto* ponitur exemplum ad dictorum declarationem ibi, *videte ficulneam.* Et inter signa *primo* ponuntur signa secundùm mutationem superiorum, ibi: *erunt signa in sole, & luna, & stellis. Secundo* secundùm mutationem inferiorum, ibi: *& in terris pressura* &c.

Circa Primum notandum, quod id, quod dicitur hîc de signis non solùm potest intelligi ad literam, ut in præcedenti sermone ostensum est, sed etiam mystice, & forsitan non minùs convenienter. Et secundùm hoc sol dicitur Christus, qui dicitur sol justitiæ. Malach. ult. Luna verò Ecclesia Deo illuminata, quæ dicitur amicta sole. Apoc. 12. Stellæ verò intelliguntur fideles, lumen fidei habentes & conversatione cœlestes. Gen. 15. *Suspice cœlum, & numera stellas, si potes, sic erit semen tuum.* Quæ signa verò futura sint in sole, luna & stellis ostenditur. Matth. 24. his verbis. *Sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cœlo.* Sol justitiæ obscurabitur, prædicatione ejus & miraculis cessantibus. Luna verò non dabit lumen suum, quia sanctitas Ecclesiæ miraculis non apparebit. Stellæ cadent de cœlo, quia multi cœlestem

cœlestem conversationem deferent. De signis etiam solis, & lunæ, & stellarum legitur Apoc. 6. *Vidi, & ecce terræ motus factus est magnus*, id est, magna commotio terrenæ diligentiæ contra sanctos. *Et Sol factus est niger, tanquam saccus cilicinus*, quia Christus prædicatione sua & miraculis non clarescit, immo Antichristus & sui videbuntur facere multa miracula, & ideò multi movebuntur. March. 24. *Surgent pseudo-Christi & pseudo-Prophetæ, & dabunt signa magna & prodigia, ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi. Et luna tota facta est ut sanguis*, ubique patietur Ecclesia à persecutoribus sanguinis effusionem. Johel 2. *Sol convertetur in tenebras, & luna in sanguinem*, vel tota fiet sanguis, quia malorum reparatione secundùm omnem statum suum peccatrix erit, peccatum enim per sanguinem intelligitur. Osee 4. *Sanguis sanguinem tetigit. Et stellæ cæli ceciderunt super terram*, quia multi qui videbantur esse stellæ per fidei claritatem & cœlestem conversationem, cadent per infidelitatem & impietatis perpetrationem. Potest etiam intelligi in sole potestas Ecclesiastica, in luna potestas sæcularis. Gen. 1. *Fecit Deus duo luminaria magna, Luminare majus, ut præesset diei, & luminare minus, ut præesset nocti.* Ecclesiastici. Potestas Ecclesiastica diei, id est, spiritualibus intendere debet: potestas sæcularis nocti, id est, temporalibus. Et sicut contra naturam esset, si Sol luceret de nocte; sic contra naturam esse videtur si potestas Ecclesiastica transfert se ad ministrationem temporalium spiritualibus neglectis, sicut legitur. 2. Machab. 4. *Sacerdotes jam non circa altaris officia dediti erant, sed contempto templo & sacrificiis neglectis festinabant participes fieri palestræ.* Joel. 2. *Sol & Luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt splendorem suum.* Jam non lucent prælati radiis doctrinæ. Isa. 56. *Speculatores ejus cæci omnes, nescierunt universi*, &c. & post: *ipsi pastores ignoraverunt intelligentiam.* Ex quo consecutum, quòd luna, id est, sæcularis potestas conversa est in sanguinem, prout legimus Joel 2. Potest enim illud dici de principibus. *Manus vestræ sanguine plenæ sunt.* Isa. 1. Ecclesiastici 34. *Panis egentium vita pauperis est: qui defraudat illum, homo sanguinis est.* Hier. 2. *In alis tuis inventus est sanguis animarum pauperum & innocentium.* Alæ istæ sunt potentia & divitiæ, quibus pauperes opprimuntur. Unde 4. Regum 5. dicitur de Naaman Syro. *Erat Naaman vir fortis & dives, sed leprosus.* Qui significat potentes & divites, lepra manifesti peccati alios corrumpentes. Unde sicut leprosi separabantur à castris. Levit. 13. & 14. & Numeri 12. sic tales excluduntur à communione fidelium per excommunicationem. Vel alæ istæ possunt intelligi violentia & calumnia, quas exercent in subditos contra consilium Joannis Baptistæ dicentis. Lucæ 3. *Neminem concutiatis neque calumniam faciatis.* Hæ sunt alæ milvi, de quibus legitur. Zach. 5. *Habebant alas quasi alas milvi.* Milvus est avis rapax, quæ insidiatur infirmis avibus, ut pullis. Sic tales debiles & infirmos opprimunt, & fortibus non resistunt. Unde fiet de eis sicut de milvo, cui capto extrahitur aliquid de intestinis, & alii milvi, putantes quod ferat intestinum, conveniunt, & omnia præcordia ei auferunt. Diviti cupido quodammodo intestina extrahuntur, cùm cor in bonis exterioribus ponitur, secundùm illud Ecclesiastici 10. *In vita sua projecit intima sua.* Alii verò potentes & divites conveniunt ut intestinum devorent, ea quæ malè congregavit diripiendo & devastando. Prov. 22. *Qui calumniatur pauperem, ut augeat divitias suas, dabit ipse ditiori se, & egebit.* Stellæ sunt fideles. Gen. 22. *Multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli, & velut arenam quæ est in littore maris.* Quod dicit stellas, pertinet ad fideles, quod dicit arenam, pertinet ad infideles. Hæ stellæ cadent de cælo, quia multi recedent à fide. 1. ad Timoth. 4. *Quidam recedent a fide, attendentes spiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum.* Finalis malitia diaboli, quæ per caudam draconis intelligitur. Apoc. 12. trahet tertiam partem stellarum, id est, fidelium. Quidam fideles erunt, perfecti, hi non trahentur; alij mediocres erunt, hi seducentur ad tempus, sed post revertentur, alij simplices, & illi ex toto seducentur. March. 24. *Multi venient in nomine meo dicentes: ego sum Christus, & seducent multos.* Apoc. 8. *Et quartus Angelus tubam cecinit, & percussa est tertia pars solis, & tertia pars Lunæ, & tertia pars stellarum. Et in tertis pressura*, pressura, inquam, tribulationum. Et notandum quod triplex invenitur fuisse tribulatio. Prima fuit tyrannorum, *secunda*, Hæreticorum, *tertia* Hypocritarum. *Quarta* tribulatio erit tempore Antichristi major aliis. Unde pag. 7. *Videbam in visione mea noctis, & ecce quatuor venti pugnabant in mari, & quatuor bestiæ grandes ascendebant magnæ de mari, diversæ inter se. Prima* quasi leæna, hæc est crudelitas tyrannorum. *Secunda* similis ursæ, hæc est versutia hæreticorum. *Tertia* quasi pardus, hæc est varietas & dolus Hypocritarum. *Quarta* terribilis & fortis nimis, hæc est Antichristus. Potest etiam intelligi (*Sol*) potestas Papæ, (*Luna*) potestas imperialis, quæ à Papa recipitur, *Stellæ* verò Episcopi, secundum illud Apoc. 1. *Septem stellæ, septem sunt Angeli*, id est, Episcopi septem Ecclesiarum. Sol jam obscuratus est, quia potestas Papæ diminuta est, cùm Ecclesia Græcorum ab ea recessit. Luna facta est sicut sanguis, id est, potestas imperialis per crudelitatem. Et multæ stellæ de cælo ceciderunt in terram, quia multi Episcopi, quorum conversatio debuit esse in cœlis, terrenæ conversationis facti sunt. Fideles etiam in diversis partibus mundi opprimuntur ab infidelibus, qui per mare sonans & fluctuans intelliguntur, Isa. 57. *Impij quasi mare fervens, quod quiescere non potest.*

Ecclesiastici.

Lædi divitiis & dominatio in alios vehemens indignatio.

Exemplum de talibus.

De casu stellarum, id est, seductione fidelium.

Pressura seu tribulatio & persecutio à 4. tyrannis.

Similis 4. bestiis.

II.

Status eorum ad quos judex veniet

Status eorum qui cum judice sunt venturi.

Timor in judicio quàm sit furtivus.

Per virtutes cœlorum qui intelliguntur.

Status eorum ad quos judex ostenditur, cùm dicitur, *arescentibus hominibus pra timore*, &c. Sicut securiras impinguat & reficit secundum illud Proverb. 15. *Secura mens quasi juge convivium*, sic timor attenuat & exsiccat secundum idem Proverb. 17. *Spiritus tristis exsiccat ossa.* Si verò sic affligent mala illa expectata, quid facient præsentia?

Status eorum qui cum judice venturi sunt, ostenditur, cum dicitur, *virtutes cælorum.* Interlinearis Glossa super Matth. 24. Tremebunt Angeli, quanto magis homines? id est, ad modum cæmentium se habebunt; vel timebunt timore reverentiæ, qui licet semper in eis sit, tunc tamen præcipuè in eis apparebit. Job. 26. *Columnæ cæli contremiscunt & pavent ad nutum ejus.* Hieron. Quid faciet virgula deserti, ubi concutitur cedrus paradisi? Chrysost. hoc intelligit de tali motione, quali moventur principes alicujus terreni regis, cùm rex vadit in expeditionem. Si rex, inquit, terrenus processurus contra expeditionem aliquam mandat in populo, dignitates omnes moventur, exercitus excitatur, tota civitas fervet. Quantò magis rege cœlesti exurgente judicare vivos & mortuos, Angelicæ virtutes commoventur, & terribiles ministri terribiliorem Dominum præcedunt. Possunt tamen hîc cœli intelligi prædicatores, vel electi firmiores, quorum virtutes movebuntur; tamen aliter quàm in illis qui damnati sunt. In damnandis enim desinent esse, in electis verò videbuntur deficere. Sicut lumen candelæ videtur extingui flatu alicujus, & non extinguitur. Matth. 24. *Ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi.* Dum stella accidit, quòd videtur cadere, cùm non cadat. Poëta. *Et si non cecidit, potuit cecidisse videri.*

Psal. 72. *Mei autem pene moti sunt pedes.* Item Psal. 116. *Impulsus eversus sum ut caderem, & dominus suscepit me.* Item Psal. 93. *Nisi quia dominus adjuvit me, paulo minus habitasset in inferno anima mea.*

DE EADEM.
SERMO TERTIVS.

Summarium.

Explanantur singula verba thematis & modus quo Judex ad Judicium universale venturus est.

Tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum potestate magna & majestate, *Luca 2.*

SERMO VIII. Explicantur voces thematis.

His verbis ostenditur modus veniendi ad judicium, & verba singula pondus habent; *tunc videbunt*, scilicet hora, qua non putatur. Lucæ 12. *Estote parati, quia qua hora non putatis, filius hominis veniet.* Quod intelligendum est de adventu ad judicium universale, & de adventu ad judicium particulare, quod est in morte uniuscujusque 1. ad Thessal. 5. *Cum dixerint pax & securitas, tunc repentinus superveniet interitus. Tunc videbunt* eum Judæi, qui hic videre noluerunt. Sapient. 2. *Gravis est nobis etiam ad videndum.* Item *tunc videbunt* eum mali, qui in membris suis eum abominantur. Proverb. 29. *Abominantur impii eos, qui in recta sunt via.* Apparebit autem eis in illa visione valdè terribilis secundùm illud. Sapient. 5. *Videntes turbabuntur timore horribili.*

Tria in judice incutient timorem.

Tria verò poterunt eis specialiter timorem incutere in judicio. 1. *Primum* est potentia judicis, quæ erit summa, unde non licet ab ea appellare, potentia ejus erit omnipotentia, quàm non poterunt fugere. Psalm. 138. *Si ascendero in cœlum tu illic es.* &c. Item non poterunt eidem resistere. Chrysostom. Nec resistendi virtus, nec fugiendi facultas, nec pœnitentiæ locus, nec satisfactionis tempus. Ex angustia omnium rerum nihil remanet nisi luctus. 2. *Secundum* est sapientiæ ejus perspicacitas, cui nihil poterit abscondi. Ecclesiastæ 12. *Cuncta quæ fiunt adducet Deus in judicium.* Sapient. 6. *Cogitationes scrutabitur.* 3. *Tertium* est Zelus. Prov. 6. *Zelus & furor viri non parcet in die vindictæ, nec adquiescet cujusquam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima.* Chrysostom. Tunc nec divitiæ divitibus, nec parentes parentibus intercedunt. Nec angeli, sicut solebant, pro hominibus faciunt verbum, quia natura judicii non recipit misericordiam. De zelo ejus multùm loquitur sacra scriptura. Daniel. 7. *Thronus ejus flamma ignis.* Malach. 3. *Ipse est quasi ignis conflans.* Sap. 5. *Accipiet armaturam zeli sui illius.* Isa. 30. *Ardens furor ejus.* Ejusdem 66. *Ecce dominus in igne veniet.* Et dicit August. quòd mallent reprobi omne tormentum sustinere, quàm faciem videre irati judicis. Apoc. 6. dicent montibus & petris, *cadite super nos, & abscondite nos à facie sedentis super thronum*, & ab ira agni. Malach. 3. *Quis stabit ad videndum eum?* Et *notandum* quòd dominus *filium hominis* se vocat in verbo proposito *tribus* de causis. *Primo* propter exemplum humilitatis, contra eos qui de nobilitate generis superbientes, ab eo qui nobilior est in genere suo se denominant. *Secundo* quia in forma humana apparebit in judicio, non divina. *Tertio* ad insinuandum meritum quo ad gloriam talem devenit, humilitas enim quam in humanitate exhibuit, causa fuit quare ita exaltatus est. Philip. 2. *Semetipsum exinanivit, formam servi accipiens. Propter quod & Deus exaltavit illum* &c. *In nubibus* verò ad litteram veniet, obsequentur enim nubes ei ad judicium descendenti, sicut obsecuti sunt ei in cœlum ascendenti. Actor. 1. *Sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum.* Veniet autem *in potestate*, id est, cum ostensione potestatis. Potestas ejus ex multis apparebit, ut ex mundi flagratione. Psalm. 49. *Ignis in conspectu ejus exardescet.* Item ex multitudine eorum, quos congregabit. Joel. 3. *Congregabo omnes gentes, & deducam eas in vallem Josaphat, & disceptabo cum eis.* Psalm. 49. *Advocavit cœlum desursum & terram discernere populum suum.* Item in pulverum collectione & corporum resuscitatione. 1. Corinth. 15. *Omnes quidem resurgemus.* Item in corporum electorum glorificatione. Matth. 13. *Fulgebunt justi sicut sol in regno patris eorum.* Item in virtute vocis. Chrysostom. Vere vox magna tubæ terribilis, cui omnia obediunt elementa, quæ petras findit, Inferos aperit, portas æreas conterit, vincula mortis dirumpit, & de profundo abyssi animas liberatas corporibus suis assignat. Item in obsequio nubium & in innovatione cœli & terræ. Nullus homo de uno sacco veteri potest facere novum, quantum erit ergo innovare cœlum & terram? Item in auctoritate judiciaria, pater enim non judicat quenquam, sed omne judicium dedit filio. Item videbunt eum *in majestate* sua. Tunc totus Christus, scilicet caput cum membris gloriosus apparebit, indutus lumine sicut vestimento. Tunc omnes electi veste gloriosa induti erunt.

1.

2.

3.

Judex vocatur filius hominis ob tria.

In nubibus cœli quomodo sit venturus.

Et *notandum* quòd de modo veniendi ad judicium aliqua tangit. Matth. 24. quæ non tangit Luc. hic: sicut est *illud sicut fulgur exit ab oriente, & paret usque in occidentem, ita erit adventus filii hominis*, erit enim subitus & corufcus. Et *illud, tunc parebit signum filii hominis in cœlo.* Præcedent enim insignia passionis Christi, & exprobrabitur peccatoribus magnum beneficium passionis ejus eis exhibitum, & requiret Christus mortem suam ab eis, tanquam precium, quòd pro eis dedit, cùm se ipsos ei abstulerint, qui ita carè eos emerunt. Et ostenditur magna ingratitudo eorum, qui semel crucifixum pro eis, iterum peccando crucifixerunt. Hebr. 6. *Rursum crucifigentes sibimetipsis filium Dei.* Chrysostom. Non erit tunc necessitas accusationis, cùm viderint crucem, & ipsum Christum, habentem in corpore suo testimonium passionis. Zach. 12. *Aspicient ad me quem confixerunt.* Apoc. 1. *Videbit omnis oculus, & qui eum pupugerunt.* Angustias in quibus tunc erunt peccatores, & cætera pertinentia ad judicium require.

DE EADEM.
SERMO QVARTVS.

Summarium.

Consolatur bonos & hortatur ad spem & gaudium concipiendum ob adventum judicii. 2. similitudinem de ficu ad hoc Judicium accommodat, & ultima verba Evangelii explanat. in summa virtutum; tractatu de timore. Igitur his quatuor sermonibus totum Evangelium ordine est expositum.

His autem fieri incipientibus &c.

Hic electos hortatur cùm dicit: *Respicite & levate capita vestra.* Consolatur dicendo *quoniam appropinquat redemptio vestra.* Respicite per fidem, levate per spem. Levate capita vestra, id est, exhilarate corda vestra. Gregor. Idem est capita levare & mentes ad gaudia patriæ cœlestis erigere; spes levat, sicut desperatio deprimit. Gen. 4. *Quare concidit facies tua?* Et *notandum* quòd ad spei elevationem tria videntur pertinere. *Primum* est ut malum transitorium non timeatur. Qui hoc timet, est eo inferior. Qui verò illud non timet, est eo superior, quodammodo enim illud conculcat contemnendo. David Psal. 55. *Super inimicos meos*

meos despexit oculus meus, id est, desursum aspexit. Boëtius in libro consolationum. Mali circa diripiendas inutiles sarcinulas occupantur. Boni verò desuper irrident, vilissima quæque rapientes. *Secundum* est ut in bonis temporalibus fiducia non habeatur. August. de Deo desperare, est spem in creaturis posuisse. 1. ad Timoth. 6. *Divitibus hujus sæculi præcipe non sublime sapere, nec sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo.* Sperare in temporalibus, est confidere super baculum arundineum, super quem si innixus fuerit homo, perforabit manum ejus. 4. Regum 18. Ponens fiduciam in temporalibus, maledictionem habet super caput suum. Isa. 31. *Væ qui descendunt in Ægyptum ad auxilium, in equis sperantes*, &c. *Tertium* est ut de meritis propriis non præsumatur. Job. 10. *Si justus fuero, non levabo caput*, de justitia scilicet præsumendo. Luc. 17. *Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite servi inutiles sumus*, &c. Et *notandum* quòd meritò Dominus electos ad gaudium hortatur cùm mundus destruitur. *Primo* quia via eorum laboriosa finitur. Gregor. Quid est vita mortalis, nisi via? & quale sit fratres mei perpendite, in labore viæ lassescere, & tamen eandem viam nolle finiri? *Secundo* quia gaudium inimicorum eorum destruitur; mundus enim odit electos. Joan. 17. *Ego dedi eis sermonem tuum, & mundus eos odio habuit.* Item 15. *Quia de mundo non estis, ideo odit vos mundus. Tertio* quia appropinquat amicus. Gregor. qui Deum diligunt, ex mundi fine gaudere jubentur, quia eum quem amant mox inveniunt, dum transitis quem non amaverunt. Et hoc est quod subdirur. *Quoniam appropinquat redemptio vestra.* Et *notandum* quòd est redemptio à captivitate *culpæ*; quæ facta est in primo adventu, de qua David Psal. 110. *Redemptionem misit Dominus populo suo*, & est redemptio à captivitate *pœnæ*, de qua hîc & Rom. 8. *Nos ipsi intra nos gemimus adoptionem filiorum Dei, expectantes redemptionem corporis nostri.*

Boni tempore judicii ultimi gaudere jubentur.

Redemptio duplex, culpæ & pœnæ.

VI. Similitudo de ficulnea ad propositum accommodatur duplici sensu.

1. *Videte ficulneam*, &c. Hoc exemplum ponitur ad dictorum declarationem, quasi diceret, sicut ex fructu arborum vicina æstas cognoscitur, ita ex ruina mundi prope esse cognoscitur regnum Dei, quæ ruina fructus mundi est secundum Greg. Ad hoc enim crescit ut cadat, ad hoc germinat ut quidcunque germinaverit cladibus consumat. Bene autem regnum Dei æstati comparatur, quia tunc mœroris nostri nubilia transeunt, & vitæ dies æterni solis claritate fulgescunt, ut dicit Greg. Matth. 24. sic habetur. *Ab arbore fici discite parabolam*, & potest intelligi de Synagoga designata per ficulneam maledictam & arefactam, de qua legitur Matth. 11. Et secundùm hoc ponitur hîc proximum signum adventus ad judicium; Judæi enim in fine mundi convertuntur secundùm illud Isa. 10. *Reliquiæ Jacob convertentur.* Chrysost. super Matth. Quare potiùs de ficu quam de alia arbore ponit similitudinem? quia penè post omnes vernat, & difficile frigus post ficum vernantem venit. Sic post conversionem Judæorum propè est æstas, id est, æterna serenitas, & cœli & terræ desiderata novitas.

Explicatio dictorum ultimorum Evangelii.

Amen dico vobis, quia non præteribit, de mortalitate ad immortalitatem, *generatio hæc*, id est, genus humanum, vel genus Judæorum, *donec omnia fiant. Cœlum* æreum, de quo Matth. 13. *Volucres cœli & terra transibunt.* Beda. Innovabuntur deposita priori forma permanente autem substantia. Ecclesiastæ 1. *terra autem in æternum stat. Verba autem mea non præteribunt*, id est, intellectus verborum non remanebit incompletus. Gregor. Manentes sententias exprimit sermo Dei qui transit. Item Gregor. Nihil in rerum corporalium naturâ cœlo & terrâ durabilius; & nihil in rerum naturâ ita velociter, quam sermo transit. Sed omne quod apud nos durabile est, & sine mutatione, durabile ad æternitatem non est.

DOMINICA TERTIA ADVENTUS.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Explicat 1. *partem Evangelij seu interrogationem Ioannis, &* 1. *affert duas duorum PP. sententias circa interrogationem Ioannis.* 2. *Ex eadem parte instruit mores circa varia.*

Cum audisset Joannes in vinculis opera Christi, &c. *Matth.* 11. SERMO X.

IN hoc sacro tempore quatuor sunt Dominicæ, quæ videntur pertinere ad quadruplicem Salvatoris adventum. *Primus* est *adventus in carnem*, ad quem pertinet prima Dominica, in cujus Evangelio legitur illud Zachar. 9. *Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus. Secundus* est *adventus ad judicium*, ad quem pertinet secunda Dominica, in qua legitur Evangelium illud Lucæ 21. *Erunt signa in Sole, & Luna, & Stellis.* Et subditur, *Tunc videbunt filium hominis venientem*, &c. *Tertius* est adventus ad *limbum*, ad quem videtur pertinere tertia Dominica, in cujus Evangelio legitur illud. *Tu es qui venturus es? an alium expectamus?* Quod exponit Gregorius in Homilia de adventu in limbum. *Quartus* est *adventus in mentem*, ad quem pertinet quarta Dominica. In festo enim natalis proximo illi Dominicæ intimatur Salvator ad Ecclesiam suam spiritualiter venturus. Unde in Epistola legitur, *Dominus prope est*, &c. Et in Evangelio legitur illud, *dirigite viam Domini.* Adventus in carnem & ad limbum cum gratiarum actione sunt recolendi. Adventus ad judicium cum timore est cogitandus. Adventus verò in mentem cum diligenti præparatione est expectandus.

Quatuor Dominicæ advêtus respondent quadruplici adventui Christi.

Et notandum quòd Evangelium hodiernum tria principaliter continet, scilicet Joannis interrogationem, ibi: *cum audisset Joannes*, &c. Salvatoris responsionem, ibi: *Respondens Jesus*, &c. & Joannis commendationem à Salvatore factam, ibi: *illis autem abeuntibus.* Circa primum, quantum ad litteram notandum, quod Gregorius & Hilarius videntur diversimodè sensisse de interrogatione Ioannis. Gregorius enim dicit in Homilia, quòd Ioannes quærit, ut sciat si is qui per se mundum venerat, per se ipsum ad inferni claustra descenderet: volens sibi insinuari, an sicut pro hominibus nasci dignatus est, etiam pro hominibus mori dignaretur: ut qui nativitatis ejus præcursor extitit, mortis etiam præcursor fiat, & venturum inferno nunciet, quem jam venisse mundo nunciavit. Sed quia inconveniens videtur, quòd Ioannis in aliquo articulo fidei dubitaverit, descensus verò ad inferos fidei articulus est: præterea responsio Domini non videtur competere interrogationi sic intellectæ. Potest ergo intelligi hæc dubitatio, non dubitatio infidelitatis, vel etiam tarditatis, sed quidam horror ex pietate procedens. Abhorrebat enim ex pietate quod filius Dei ad infernum descenderet. Unde potest exponi: dubitavit, id est, dubitare se ostendit, vel ad modum dubitantis se habuit. Sic 4. Regum 2. Helisæus licet non dubitaverit Heliam raptum, tamen ad tollendam dubitationem filiorum Prophetarum, & ad instantiam eorum misit eos qui quærerent Heliam in montibus. Quod autem non dubitaverit Helisæus, satis patet in littera. Hilarius dicit quod Ioannes non dubitavit, nec misit discipulos pro sua hæsitatione, sed pro certificatione discipulorum. Et verisimile est quòd Ioannes non dubitavit, qui columbam descendentem super Christum vidit, & illam vocem patris audivit; *hic est filius meus dilectus*, &c.

Tria in hoc Evangelio tractantur I. S. 1. 2. S. 2. 3. S. 4. & reliquis. De interrogatione Ioannis duæ sententiæ.

1. S. Gregorii.

2. Hilarius

Matth. & Lucæ 3. cui dictum est Joan. 1. *Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto.* Præsentem etiam demonstravit in eodem. Et post quæstionem à discipulis propositam, salvator Joannem plùs quam prophetam dixit. Sed secundùm Hilarium sic intellige locum istum. Discipuli Joannis pro magistro suo zelantes invidebant Christo. Unde Joan. 3. dicunt Joanni. *Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum.* Iste zelus erat ex magno amore magistri, sicut Josue zelavit pro Moyse. Num. 11. Cum Eldad & Medad prophetarent in castris. Joannes verò positus in carcere occasione Herodiadis, videns discipulos suos de Christo hæsitantes; & Christo invidentes, & intelligens in spiritu se in brevi morituum, noluit eos relinquere in illo statu. Unde cùm per se non posset eos certificare, misit eos ad Christum, ut ab eo certificarentur: & secundùm hoc plena est litera. *Mittens duos de discipulis suis ait illis* (supple hoc: *Dicite Iesu*) *Tu es qui venturus es*, id est, qui venturus dicebaris à Prophetis. Vel secundùm aliam literã, *ait illi*, idest Christo per internuncios, *an alium expectamus?* Chrysostomus: Ostendit quia duo venturi erant, Christus & Antichristus Joan. 5. *Ego veni in nomine Patris mei, & non accepistis me. Si alius venerit in nomine suo, illum accipietis.* Sententiæ Hilarii videtur consentire Chrysostomus dicens. qualiter inquit magnus propheta erat si hoc ignorabat? quod etiam multi minores sciebant & prædixerant. Isa. 53. *Sicut ovis ad occisionem ducetur*, & Zach. 9. *Tu quoque in sanguine testamenti eduxisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua.*

Hîc sunt quatuor notanda pro moribus.

Quantum ad instructionem morum *quatuor* nobis attendenda sunt in prima parte evangelii. *Primum* est, quod Joannes in vinculis esse dicitur. *Secundum* quòd propter auditionem operum ad Jesum misit. *Tertium* quòd Joannes in carcere Herodis quasi dubitans quærit, quod in deserto asseruit. *Quartum* est quæstio quæ à duobus discipulis proponitur. Circa *primum* notandum quòd Joannes interpretatur gratia, vel in quo est gratia. Secundùm *primam* interpretationem Joan. in vinculis est, cùm aliqua gratia in aliquo vinculo mundi, vel carnis, vel peccati ligata tenetur ne proficiat. Rom. 1. *Qui veritatem dei detinent in injustitia.* In multis locis hodie Joannes in vinculis tenetur, unde multùm dolendum esset. Secundùm *aliam* interpretationem Joannes in vinculis est aliquis habens gratiam dei, cui corpus carcer est, impediens eum à contemplatione veritatis. Sap. 9. *Corpus quod corrumpitur, aggravat animam.* Quasi duo discipuli ab eo missi sunt ad quærendam veritatem, *abstinentia & devotio orationis.* De *abstinentia* legitur. Ecclesiastæ 2. *Cogitavi in corde meo abstrahere à vino carnem meam, ut animam meam transferrem ad sapientiam.* Et Dan. 1. legitur de pueris abstinentibus, quòd Deus dedit eis scientiam & disciplinam in omni libro & sapientiam, Danieli autem intelligentiam omnium visionum. De *oratione* August. dicit, quòd oratione melius solvuntur dubia, quàm inquisitione aliqua. Potest etiam per Joannem in vinculis intelligi status illorum, qui adventum salvatoris expectabant, & potest *quadruplex vinculum* inveniri in illo statu. *Primum* est vinculum originalis culpæ. *Secundum* est vinculum originalis pœnæ. *Tertium* est vinculum actualis culpæ, *quartum* est vinculum præsentis miseriæ. *Primum* est *vinculum concupiscentiæ*, quæ ante gratiam imputatur ad peccatum, sed in gratia est ad exercitium. Hoc vinculum signatur in muliere inclinata, de qua habetur. Lucæ 13. quæ non poterat sursum aspicere. Difficultatem enim habet ad bonum, qui est in originali peccato & pronitatem ad malum, unde Rom. 7. *Non quod volo bonum, hoc facio.* Ideò exclamat Apostolus dicens ib. *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Cõcupiscentia ista est mulier de qua legitur Ecclesiastæ 27. *Inveni amariorem morte mulierem* &c. Et subditur: *vincula sunt manus ejus*, scilicet difficultas ad bonum & pronitas ad malum, de quibus dictum est. Lucæ autem 13. subdit dominus de vinculo dicens: *Hanc filiam Abrahæ, quam alligavit Sathanas ecce* 18. *annis, non oportuit solvi à vinculo isto die Sabbati.* *Secundo vinculo* ligati erant qui erant in limbo, de quo legitur Isa 42. *Dedi te in fœdus populi, in lucem gentium, ut aperires oculos cæcorum, & educeres de conclusione vinctum, de domo carceris sedentes in tenebris.* Ejusdem 49. *Dedi te in fœdus populi* &c. *ut diceres his qui vincti sunt, exite, & his qui in tenebris, revelamini.* De *tertio vinculo* dicitur in Psalm. 118. *Funes peccatorum circumplexi sunt me.* Hæc vincula significata sunt in vinculis Sedeciæ. Ierem. 39. Obsidetur civitas animæ per parvam delectationem, capitur per pravam operationem. Tenetur & excœcatur rex per pravam consuetudinem, vincitur per obstinentiam, ducitur in Babylonem per impœnitentiam finalem. De *quarto vinculo* habetur Oseæ 11. *In funiculis Adam trahum eos.* Præsentes miseriæ dicuntur funculi, quia illis ad Deum reducimur. De hoc vinculo legitur. 2. Paral. ult. in oratione Manasse. *Incurvatus sum multo vinculo ferri, & non est respiratio mihi, quia exacerbavi iram tuam.* Circa *secundum* notandũ quòd Ioannes propter auditum operum, non verborum ad Iesum mittit, quia secundùm Bern. Efficacior est vox operis, quàm vox sermonis. Eccl. 29. *Quæ in manu habes ciba cæteros.* Salvator etiam operibus potiùs quàm verbis certificat discipulos Ioannis. Circa *tertium* notandum quòd Ioannes in carcere Herodis quasi dubitans quærit, quod in deserto asseruit. Sic Petrus. Matth. 16. plenam confessus est veritatem dicens: *Tu es Christus filius Dei vivi*, quem negavit introductus in domum pontificis. Matth. 26. *Et tu cum Iesu Galilæo eras.* At ille negavit dicens: *Nescio quid dicis.* Sic multi scholares cùm sunt in deserto paupertatis, & in scholis, apertè confitentur veritatem verbo & exemplo, sed ditati vel ad dignitatem promoti, mutant opinionem. Rom. 1. *Quia commutaverunt veritatem Dei in mendacium.* Proverb. 17. *Qui vertit linguam incidet in malum.* Non sic erat Apostolus, qui dicebat 2. ad Timoth. 2. *Verbum Dei non est alligatum.* Circa *quartum* notandum, quòd sicut adventum Christi in carnem multi nuncii præcesserunt, primò Abrahã Patriarcha, postea Prophetæ, deinde Ioannes Baptista: sic adventum in mentem multi nuncii præcedunt. *Primo fides*, quæ est prima virtutũ, sicut Abraham princeps fuit aliorum patrum, ex qua alia bona nascuntur. Ad eam pertinet illud Gen. 30. *Da mihi liberos, alioquin moriar.* *Fides* enim *sine operibus mortua est.* Iacobi 2. Ex ea nascuntur velut duo prophetæ: *timor* futuri supplicii & *spes* præmii. Sed quidam hos prophetas occidunt. Matth. 23. *Ierusalem, Ierusalem, qua occidis Prophetas.* *Primum* scilicet timorem occidit, qui absque timore peccat. Lucæ 23. dixit bonus latro malo. *Nec tu times Deum* &c. Psal. 13. *Non est timor Dei ante oculos eorum.* In illis bene occisus est ille propheta, qui nec deum timent nec homines verentur. Lucæ 18. Timor est velut quoddam frenum homines cohibens à malo. Exod. 1. *Timuerunt obstetrices Deum*, & pepercerunt pueris ne interficerent eos. *Spes* verò æternorum transitoria facit contemni, illa enim est quæ dicit. Psalm. 72. *Quid enim mihi est in cœlo, & à te quid volui super terram.* Ioannes Baptista tunc præmittitur,

Ioannes quid sonet. Ioannes in vinculis dicitur dupliciter sensu.

Duo discipuli à Ioanne missi significant duas virtutes.

Ioannes in vinculis significat 4. vincula viventium ante adventum Christi

Concupiscentia.

3. Ioannes & gratia lachrymarum.

mittitur, cùm gratia lacrymarum alicui datur, quòd non potest fieri absque gratia gratum faciente: & tunc frequèter accidit, quod Jesus venit, & diabolus fugit. Hanc aquam benedictam diabolùs sustinere non potest. 3. Regum 18. *Junge currum & descende, ne te occupet pluvia*, dictum est Achab.

Duo discipuli Ioannis notant duas discussiones conscientiæ.

Duo discipuli qui à Joanne mittuntur certitudinem Salvatoris quærentes sunt duæ discussiones conscientiæ. *Prima* est an aliquòd peccatum sit adhuc in conscientia, de quo nondum doleat, vel confiteri proponat. *Alia* est utrum firmum habeat propositum cavendi omne mortale. His duobus cõcurrentibus spem probabilem anima habet, quod filius Dei in eam venerit. Pro certo ejus adventum scire non potest. Job 9. *Si venerit ad me, non videbo eum.* Ecclesiastæ 9. *Nescit homo utrum amore vel odio dignus sit.* 1. ad Corinth. 4. *Nihil mihi conscius sum, non tamen in hoc justificatus sum.*

Adventus in mentem spem possumus habere, non certitudinem.

DE EADEM DOMINICA.

SERMO SECVNDVS.

SVMMARIVM.

Explicatur 2. pars Evangelij seu verba & responsum Christi, maximè verò ad finem laudes & præconia Ioannis.

SERMO XI.

Et respondens Jesus ait illis.

Hoc sermone sex tractantur ex Evangelio.

NOtandum quòd in hodierno Evangelio *primo* diligentiæ Magistri circa Discipulos relinquendos nobis exemplum proponitur. *Secundo* veritas fidei ostenditur, ibi: *renunciate Joanni quæ audistis & vidistis. Cæci vident*, &c. *Tertio* paupertatis utilitas insinuatur, ibi: *pauperes evangelizantur. Quarto* commendatur fidei puritas, ibi: *Beatus qui non fuerit scandalizatus in me. Quinto* tam adulationis, quam invidiæ vitandæ exemplum datur, ibi: *illis autem abeuntibus*, &c. *Sexto* in commendatione Joannis qualis debet esse justus vir, & maxime prædicator ostenditur.

De *primo* dicit Chrysostomus Joannes fuit providus pater, moriens discipulos ut filios assignat fideli tutori. Sic faciendum est parentibus carnalibus. Sic Christus relicturus discipulos curam magnam habuit de cibo spirituali eis providendo; instituit enim Sacramentum altaris, & fecit eis illum dulcem sermonem; qui habetur Joann. 13. usque ad 18. Matri etiam diligenter providit de societate, commendans eam Joanni, Joan. 19.

Circa *secundum* notandum, quod veritas fidei certificatur per signum quod prædixerat Isaias. Sicut enim habetur Lucæ 7. *In ipsa hora curavit multos à languoribus suis*: Hieronymus. Cessent verba; loquantur opera. Et dixit nuntiis, *Euntes, renunciate Joanni quæ audistis & vidistis*, quasi diceret Dominus. Si essetis in Prophetiis periti, sciretis me esse Messiam in lege promissum, hoc enim signum dederat. Isa. 35. dicens: *Deus ipse veniet & salvabit nos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt, tunc saliet sicut servus claudus, & aperta erit lingua mutorum.* Si quis tamen objiciat, quòd ante adventum erant multa miracula facta. Ad hoc respondens Ambrosius dicit. Tobiæ oculos recepit. Tob. 11. Sed hæc fuit Angeli, non hominis medicina. Helias mortuum suscitavit. 3. Regum 17. Ipse tantùm rogavit. Helisæus leprosum mundari fecit. 4. Reg. 5. Sed valuit mysterij figura, non auctoritas præcepti. Christus verò miracula imperio faciebat. Et licet alia miracula facta fuerunt ante adventum Christi, non tamen abundantia miraculorum, quæ prædicta erat ab Isa.

Discrimen miraculorũ veteris & novi testamenti.

Circa *tertium* notandum quod secundum Hieron. illud, *pauperes evangelizantur*, sic exponitur, id est, evangelizant. Unde dicit Hieronymus. Et quod his non minus est pauperes evangelizantes commemorat. Sed convenientiùs sic videtur exponi, *evangelizantur*, id est, evangelio illuminantur. Isa. 61. *Evangelizare pauperibus misit me.* Luc. 4. Et *notandum*, quod sermo Dei magis & libentius auditur à pauperibus, & magis in eo proficiunt. Divitibus parum prodest sermo auditus. Matth. 19. *Cum audisset adolescens verbum, abiit tristis, erat enim habens multas possessiones.* De Judæis etiam amantibus terrena dicitur ad Hebr. 4. *Non profuit eis sermo auditus.* De pauperibus & piscatoribus legitur. Matth. 4. *Illi autem continuo relictis retibus secuti sunt eum.* Pauperes à curis liberiores sunt, ideò meliùs possunt intendere verbo Dei. Lucæ 12. *Vendite quæ possidetis*, &c. *Ubi enim est thesaurus vester, ibi & cor vestrum erit.* Pauperes sunt alterius felicitatis investigatores, cùm hìc sint in miseria. Tob. 2. *Filij sanctorum sumus, & vitam illam expectamus, quam Deus daturus est his, qui fidem suam nunquam mutant ab illo.*

Sermo Dei cur magis capiat in pauperibus quam in divitibus.

4. Scandalum in Christo quale fuerit.

Circa *quartum* notandum, quod Dominus dicendo: *Beatus est qui non fuerit scandalizatus in me*, percutit illos nuncios, qui in Christo scandalizabantur, invidentes ei, & non credentes in eum. *Qui non fuerit scandalizatus in me*, id est, pedem intelligentiæ non offendet ad humilitatem meam, econtrario maledictus est, qui ad eam offendit. Scandalum Græcè idem est quod obex Latinè. In Christum offenderunt, qui videntes ejus humanitatem noluerunt credere ejus deitatem. 1. Corinth. 1. *Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam.*

Scandalum quid sonet.

5.

Circa *quintum* notandum, quod Dominus commendat Joannem quia speciem sanctitatis ostenderat. Sicut enim dicit Chrysostomus: Apud homines illos videbatur levissimi hominis signum, ut modò quasi sciens prædicaret, modò nescius interrogaret. Multi verò econtrariò hominibus habentibus sanctitatis nomen, occasione inventa ex invidia libenter detrahunt. De quibus dicitur Ecclesiastici 36. *Qui pessimant plebem meam, invenient perditionem.* Laudat verò Dominus Joannem post discessum discipulorum ejus. Chrysostomus. Blanditores in facie laudant, vel coram domesticis; vir autem sapiens quandò laudatur in facie, flagellatur in corde. Multùm enim timendus est homini sermo adulatoris. August. super Psal. Plus persequitur lingua adulatoris, quam manus interemptoris. Hieron. Pulchrè adulator apud Philosophos diffinitur, *blandus inimicus.* Seneca: habet suum venenum blanda oratio.

Adulatores quales sint.

6. Laus Ioannis magna ob duo.

Circa *sextum* notandum, quòd magna est laus Joannis, & quia à Deo laudatur. 2. Corinth. 10. *Non enim qui semetipsum commendat ille probatus est, sed quem Deus commendat*; & quia in his laudatur, in quibus assimilatur beatæ Trinitati. Aug. Summa religionis est imitari quem colis. Et *primo* laudatur in potentia, cùm dicitur: *quid existis in desertum, videre? arundinem vento agitatam?* In hoc similis est patri, cui appropriatur potentia. Potens erat Joannes ventis tentationum resistere. Psalm. 1. *Non sic impij, non sic, sed tanquam pulvis, quem projicit ventus à facie terræ*, &c. Job 21. *Erunt sicut paleæ ante faciem venti. Secundo* laudatur in bonitate, ibi: *hominum mollibus vestitus*, &c. In hoc similis Spiritui sancto cui bonitas appropriatur. Item Joannes amore æternæ bonitatis, suavitatem bonorum temporalium contemnebat. Ipse dicebat cum David Psalm. 72. *Mihi autem adhærere Deo bonum est.* Gregorius. Nemo existimet in luxu atque in studio preciosarum vestium peccatum deesse, quia si hoc culpa non esset, Christus nullo modo Joannem de vestimenti sui asperitate laudasset. Ipse nulla carnis mollicie alliciebatur, qui dulce-

Ioannes similis Deo patri in potentia, qui.

Similis sancto spiritui in bonitate, qualis.

Contra luxum vestiũ.

Similiq Filio Dei in Sapientia, plus quam Propheta fuit triplici modo,

dine ſpiritus ſancti elevabitur. Guſtato enim ſpiritu, deſipit omnis caro. *Tertio* commendatur in ſapientia, ibi: *Prophetam*. In hoc ſimilis eſt filio, cui appropriatur ſapientia. Secundùm Bedam plus quam Propheta fuit, qui non tantùm venturum prædixit, ſed etiam præſentem demonſtravit. Beda officium prophetæ eſt futura prædicere non etiam demonſtrare. Major Propheta eſt, in quo finis eſt Prophetarum. *Item* propheta eſt, qui bene docet, plus quam propheta qui exemplo boni operis quaſi ad oculum oſtendit, quod verbo dicit. Vel, plùs quam propheta dicitur Joannes, quia non ſolum prophetizavit Spiritus ſanctus per ipſum, ſed etiam de ipſo. Unde ſubditur. *Hic eſt enim de quo ſcriptum eſt.* Malach. 3. *Ecce ego mitto Angelum meum* &c. Verba ſunt patris ad filium *Angelum meum*, id eſt, nuncium meum, *ante faciem tuam*, id eſt, manifeſtationem tuam, *qui præparabit viam*. Interlin. Quia pervia reddet corda auditorum. Chryſoſtomus. Prophetæ eſt, ut de Deo prophetizet. Nunquid prophetæ eſt, ut de illo prophetet Deus? Et *notandum* quòd Joannes fuit angelus purè vivendo, Deo vacando, & miniſterium nunciando ad populum. Joannes puritatem habuit interiorem, cujus ſignum eſt quòd Chriſti amicus dicitur. Joan. 3. *Amicus ſponſi, quiſtat & audit* &c. Prov. 22. *Qui diligit cordis munditiam propter gratiam labiorum ſuorum amicum habebit regem.* Puritatem etiam exteriorem habuit, fuit enim virgo, & abſtinentiæ valdè magnæ. Mart. 11. *Venit Ioannes neque manducans neque bibens.* Linguam ſuam, qua debebat prænunciare ſalvatorem, adeo cuſtodire voluit, quòd in deſertum fugit,

Ne levi ſaltem maculare vitam,
Famine poſſet.

Noluit etiam vanitatem mundi illis oculis conſpicere, quibus viſurus erat ſalvatorem. Deo *etiam* vacavit, ſicut & angeli. Matth. 18. *Angeli eorum ſemper vident faciem patris mei, qui in cœlis eſt.* Ideo elegit habitare in deſerto. Hieron. O deſertum, familiarius Deo gaudens. Miniſterium *etiam* ad modum angeli ad populum habuit, propter quod ſacerdos dicitur angelus. Malach. 2. *Angelus Domini exercituum eſt.* Gregor. Unuſquiſque veſtrum in tantum ſufficit in quantù gratiam ſupernæ aſpirationis accepit. Si à pravitate proximum revocat, ſi exhortari ad benefaciendum curat, ſi æternum ſupplicium erranti denunciet, cum verba ſanctæ annuntiationis impendit; profectò angelus exiſtit. Hebr. 1. *Non-ne omnes adminiſtratorii ſpiritus* &c.

Angelus fuit dictus tribus de cauſis.

1. Ob puritatem vitæ duplicem.

DE EADEM.

SERMO TERTIVS.

SUMMARIUM.

Vtilitas quarta virtutum Cardinalium, à quibus S. Ioannes commendatur.

Illis autem abeuntibus cœpit dicere ad turbas de Joanne &c.

SERMO XII. Cur Ioannes hoc tempore laudetur. Pſal. 47. Ioannes cõmendatur à 4. virtutibus Cardinalibus. Iuſtitia hic qualis & quid ſit.

IN hoc ſacro tempore recitantur in Eccleſia quæ pertinent ad laudem regis venientis. Et quia laus præcurſoris laus eſt regis: mirabilis enim eſt Deus in ſanctis ſuis, ideo legitur hodie Evangelium continens commendationem Joannis, in qua nobis quatuor cardinales virtutes inſinuantur. *Prima fortitudo*, cùm dicitur diſſentiis arundinis. *Secundo temperantia*, cùm mollicies veſtium removetur abeo. *Tertio prudentia* cum dicitur eſſe plus quam propheta. *Quarto juſtitia*, cùm dicitur Angelus miſſus ad præparandam viam ante faciem Chriſti: ad juſtitiam enim pertinet humile & fidele miniſterium. Matth. 3. *Sic decet nos implere omnem juſtitiam*, id eſt, perfectam humilitatem. Auguſt. ad Macedonium. Juſtitia eſt, à diligendo nulla avelli ſuperbia. Ideo juſtitia eſt amor ſoli amato ſerviens. Hæ virtutes in hac vita utiliſſimæ ſunt. Sap. 8. *Sobrietatem & prudentiam docet & juſtitiam & virtutem, quibus utilius nihil eſt in vita hominibus.* Fortitudo cuſtodit hominem ne noceant ei mala mundi. Temperantia ne noceant ei bona. Prudentia ne fallatur. Juſtitia verò eum cuſtodit, ne ipſe alium fallat vel ei noceat, quia non minùs periculoſum eſt fallere vel nocere, quam falli vel damnum recipere. Hæ virtutes veræ divitiæ ſunt, non aurum & argentum & ſimilia. *Primo* quod non poſſunt auferri ab homine. Senec. hoc dicit beatum eſſe, non quod vulgus vocat, ſed cui omne bonum in animo eſt. Idem Incipit fortunæ ſubjectus eſſe, ſi quis partem extra quærit. Sapiens inter ſe omne bonum terminabit. *Secundo* quia ab his homo habet bonitatem & preciоſitatem ſuam, unde ſe habent in homine, ſicut virtutes in lapidibus preciоſis. Plus valet unus modicus lapis preciоſus, quàm multi magni communes: ſic unus homo habens virtutes iſtas, quàm multi non habentes. Eccleſiaſtici 16. *Melior eſt unus timens Deum, quàm mille filii impii.* *Tertio* quia ab hujuſmodi habet homo quòd bona temporalia ſint ei bona. Senec. Nihil eſt homini bonum, ſine ſe bono. Eccleſiaſtici 13. *Bona eſt ſubſtantia, cui non eſt peccatum in conſcientia.* Temporalia enim ei, qui non habet gratiam, ſunt materia infirmitatis, unde non ſunt bona ei, ſicut ſanguis non eſt bonus homini, quando eſt infirmitatis materia. Senec. in epiſtolis. Accipit ille grandem pecuniam, ergo & ſuperbiam, ſed inquis pecuniam perdidi: O te felicem, ſi cum illa avaritiam perdidiſti, ſed ſi manet avaritia apud te, es tamen felicior, quod materia tantò morbo ſubducta eſt. Donationem harum divitiarum retinuit Deus ad manum ſuam. Jacob. 1. *Omne datum optimum & omne donum perfectum deſurſum eſt.* Donum perfectum eſt donum nullo indigens, quod ipſa animo infunditur: ſed frumentum, vinum & ſimilia, ſunt dona imperfecta, indigent enim vaſe vel cellario. *Prudentia* tantum bonum eſt, ut ſine ea nihil boni videatur haberi; Proverb. 19. *Vbi non eſt ſcientia animæ, non eſt bonum.* Sapient. 13. *Vani ſunt omnes homines, in quibus non eſt ſcientia Dei.* *Fortitudo* verò hæc intelligitur non corporis ſed animæ, unde hanc habere poteſt qui paralyticus jacet in lecto. Sapiens. Non tantùm in bello & mari, ſed etiam in lecto apparet hæc virtus. Hæc facit ut non poſſit homo vinci, etſi poſſit occidi. Auguſt. Invictus eſt, cui non poteſt auferri quod amat. Senec. Facilius eſt vincere gentem, quam animum unum ſolum vincere. Hæc virtus valet contra omnem infirmitatem. Marc. ult. *Et ſi mortiferum quid biberint, non eis nocebit.* Venenata enim reddit ſalubria. Senec. Doce eum beatum eſſe, qui mala vertit in bonum. *Temperantia* cuſtodit hominem, ne bona tranſitoria ei noceant. In magno periculo ſumus in mundo iſto, impugnant enim nos & bona & mala. Sap. 14. *Creaturæ Dei in odium factæ ſunt, & in tentationem animæ hominum, & in muſcipulam pedibus inſipientium.* Sine hac virtute quod ſuperfluum ad ſuſtentamentum, eſt homini mortiferum. Eccleſiaſtici 37. *In multis eſtis eris infirmitas & propter crapulam multi obierunt.* Seneca. Major pars corporum voluptatibus perit. Et ſi tantum amatur lapis preciоſus, de quo creditur quòd habet virtutem ſervandi hominem, ne venenum ei noceat, quantò amanda eſt virtus temperantiæ, quæ hominem cuſtodit, ne aliquid carni delectabile ei noceat. Juſtitia cuſtodit hominẽ ne ſit proditor, vel in Deũ vel in proximũ. Qui Deo vel proximo injuriatur, proditor

Vtilitas virtutum.

Hæ virtutes veræ divitiæ quare.

Fortitudo.

Temperantia.

Prudentia.

Juſtitia.

est cùm hoc faciat patri vel fratri, ideò dignus est morte à qua justitia liberat. Prov. 11. *Non proderunt divitiæ in die ultionis, justitia autem liberat à morte.*

DE EADEM DOMINICA.

SERMO QVARTVS.

SUMMARIUM.

In quibus peccator arundini similis sit, & quod Joannes & justus vir ei similis non sit.

SERMO XIII.

Quid existis in desertum videre? arundinem vento agitatam? &c,

Peccator similis est arundini. 1.

IN arundine peccator significatur, eo quod arundini in multis assimiletur. *Primo* in hoc, quod arundo habet radicem in luto vel fluido, non terra solida. Sic peccator non habet intentionis radicem, vel amoris in terra viventium, sed in re transitoria, quod est principium omnium malorum. Amor enim mundi secundum Augustinum, est totum & solum hominis malum. Radicem in solido figi voluit Deus, cùm dixit: *Quærite primum regnum Dei.* Matth. 6. Radix ostendit de qua terra sit arbor. Tria multùm timenda sunt homini, qui invenit radicem cordis sui fixam in re transitoria. *Primum* est, si nimis profundè fixa sit, ut scilicet res illa transitoria Deo præponatur, Et debet multùm dolere, quando rem illam respicit, quam plus diligit quàm Deum, pro illa enim Deum negavit. Hoc enim ab homine colitur, quod præ cæteris diligit, ut dicit Glos. ex August. super illud Philip. 3. *Quorum Deus venter est.* Res illa gladius est, quo diabolus eum ad mortem vulneravit. Ideo bene dicitur Matth. 5. *Beati pauperes spiritu*, scilicet quia parùm fixerunt spiritum in terrenis istis. *Secundum* est si radicem cordis in multis rebus transitoriis posuit, sicut ille, qui multas habebat possessiones. Matth. 19. Occasione ejus dixit Deus illud verbum: *Amen dico vobis quia dives difficilè intrabit in regnum cœlorum, funiculus triplex difficile rumpitur.* Ecclesiastæ 4. Sed multo difficilius funiculus decuplex. *Tertium* est si diuturnitate temporis radices corroboratæ sunt. Non transfertur arbor postquam senuit. Ideo Dominus volait primùm quæri regnum Dei. Matth. 6. *Secundo* arundo exterius habet nitorem, interiùs vacuitatem; sic secundùm August. Cùm iniquis omnia pulchra sunt, & ipsi sunt turpes. *Tertio* arundo habet debilitatem, unde non est securum ei innixi, dè facili enim frangitur, & innitens læditur: sic non est tutum confidere in peccatore, licet potens videatur. Jerem. 17. *Maledictus qui confidit in homine.* Isa. 36. *Ecce confidit super baculum arundineum confractum istum, super Ægyptum. Cui si innixus fuerit homo, intrabit in manum ejus & perforabit eam.* Debilitas potestatis terrenæ designatur est in arundine posità ad illusionem in manu Christi pro sceptro. Matth. 27. Ecclesiasticii 10. *Omnis potestatus brevis vita.* Et subditur: *Rex hodie est, & cras morietur.* *Quarto* arundo de facili movetur. Sic peccator ad omnem ventũ tentationis mutatur. Ecclesiastici 27. *Stultus sicut luna mutatur.* Ejusdem 5. *Noli esse ventilis in omnem ventum.* *Quinto* habet arundo sanguinem pro fructu: sic peccator in fine non invenit fructum operum suorum. Sap. 5. *Spes impij quasi lanugo, quæ à vento tollitur.* Rom. 6. *Quem fructum habuistis in quibus nunc erubescitis.*

In terrenis cor fixum habens, tria timere debet. 1. 2. 3.

Joannes in his arundinis similis non fuit.

Joannes arundo non fuit, non enim radicem amoris in mundo isto habuit, sed in Deo, fuit enim perfectæ temperantiæ, quæ temperantia est amor integrum se præbens ei quod amatur, ut dicit Aug. Joannes vacuus non fuit, immo repletus Spiritu sancto ex utero matris suæ, ut prædixit Angelus. Lucæ 1. Joannes flexibilis ad malum non fuit, quia mors cum à veritate deviare non fecit, nec gloria, qua Christus reputari potuit: elegit enim solidè subsistere in se, no inaniter raperetur super se, ut dicit Gregor. Non fuit etiam sine fructu, fuit enim terra terens fructum centesimum, cùm habeat aureolam tribus de causis, quia virgo, prædicator & martyr. Vir justus *etiam* arundo non est, mentem enim habet fixam in cœlo, juxta illud Phil. 3. *Nostra conversatio in cœlis est.* Ipse vacuus non est. Primo Corinthiorum 15. *Gratia Dei in me vacua non fuit.* Non etiam flexibilis ad diversos ventos tentationis. Ecclesiastici 19. *Firmabitur in illo, & non flectetur.* Fiducia in deo firmat sanctos. Isa. 40. *Qui sperant in Domino mutabunt fortitudinem*, scilicet divinam. Et *notandum* quòd sicut ille qui pontem transit, vel alium locum periculosum forti vento flante descendit ad terram; sic salubre consilium est homini contra ventum detractionis flantem vel adulationis, descendere per considerationem terrenitatis & fragilitatis suæ; tunc enim cognoscet non esse mirum si sibi detrahitur, & ad laudem sui erubescet, quia qui falsò prædicatur, necesse est ut suis laudibus erubescat, ut dicit Boëtius. Item vir justus non est sine fructu, Sap. 3. *Bonorum laborum gloriosus est fructus.*

Vir justus arundini, similis non fuit,

Remedium contra detractiones & adulationes.

Vel in arundine peccator designatur, qui in luto habet radicem per luxuriam, vacuus est per avaritiam, agitatur per superbiam. Per arundinem potest significari spiritualiter Hypocrita, qui exterius lucet per decorem exterioris conversationis, intus vacuus est quia non habet veritatem virtutis, qui ad modum arundinis ad ventum detractionis vel adulationis in diversas partes flectitur. In hac arundine diabolus dormit secundum illud Job 40. *Sub umbra dormit in secreto calami.* Quis enim excitet ibi dormientem, cùm Christus credatur ibi dormire. Hæc est *etiam* arundo illa, quæ Christum sitientem aceto potavit. Matth. 27. Sitit salutem nostram & bonitatem, sed hypocrita speciem ei propinat bonitatis, sicut acetum speciem habet boni vini, & tamen non est bonum vinum. Arundo ista aliquando dulcem sonum emittit, sed dulcedinem istam non percipit. Multa enim verba hypocritæ dulcia proferunt, sed dulcedinem illam non sentiunt, sunt enim velut æs sonans, aut cymbalum tinniens, 1. Corinth. 10.

Arundo significat peccatorem. Hypocritã tripliciter. 1.

Diabolum.

DE EADEM.

SERMO QVINTVS.

SUMMARIUM.

Claustrum desertum & Claustrales iis quæ in desertis inveniuntur, maximè feris comparantur. In fine docetur, quam sit periculosa hominum frequentia.

SERMO XIV.

Quid existis in desertum videre, &c.

Duo tractantur hoc sermone de Claustro. 1.

PRimum videndum est quare claustrum vocetur desertum, *deinde* quæ debeant quæri & inveniri in hoc deserto. Circa primum notandum, quod claustrum potest dici desertum, quia medium est inter Ægyptum hujus mundi & terram promissionis. Per illud est via recta de mundo in cœlum. Cant. 3. *Quæ est ista quæ ascendit per desertum sicut virgula fumi?* quæ rectè tendit in altum? In hoc deserto videtur *ignis in rubo.* Exod. 3. ideſt, deitas humanæ naturæ sociata, dum consideratur beneficium passionis. Ibi invenitur *manna* spirituális consolationis. Num. 11. Ibi est *lignum dulcorans aquas* Marath. Exod. 15. Lignum, inquam, crucis. Ibi est *rubus ardens*, qui non consumitur, quia vir justus ibi fortior tribulationibus efficitur. *Vel* potest desertum dici claustrum, eo quòd à mundo desertum reputatur, cùm in veritate paradisus sit delectatum. Hieron. in Epistolis. Oppidum mihi carcer est, solitudo paradisus. Sic Dominus vocat cœlum desertum.

Claustrum vocatur desertum. 1.

Quæ inveniantur in hoc deserto

Luc. 15. *Nonne dimittit nonaginta novem in deserto?* eo quòd homines nolunt ibi mente habitare, ac si esset desertum. Causa autem quare aliqui desertum reputant claustrum est hæc: quia illud tantùm respiciunt exterius. Claustro enim convenit illud Psalm. 30. *Qui videbant me, foras fugerunt à me.* Ibi sub deformitate latet pulchritudo secundùm illud. Psalm. 44. *Omnis gloria filiæ regis, abintus.* Sub asperitate victus jucunda refectio. Deut. 8. *Afflixit te penuria, & dedit manna.* Sub solitudine jucunda familiaritas Dei & angelorum. In deserto locutus est dominus cum Judæis. Exodi 20. De cœlo locutus sum vobis. Ibi angelus eos præcessit. Exodi 32. *Præcedet te angelus meus.* Bernard. in epistolis. Cum quò Deus est, nunquam minùs solus est, quàm cùm solus est. Oseæ 2. *Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor ejus*: sequitur videre quid quærendum sit, & inveniendum in deserto claustri.

Cur horteantur Claustra.

Quæ bona spiritualia sint in claustris.

II. Vt in deserto, ita in claustro tria inveniuntur.

Et sunt tria quæ solent homines videre in deserto, scilicet flores, magnas arbores, & feras. Similia in deserto claustri inveniri deberent. De *primo* Hieron. in epistolis ô desertum Christi floribus vernans. O Eremus familiariùs Deo gaudens.

1. Flores id est, variæ virtutes.

Flores Christi sunt pietas, virginitas, charitas, patientia, mansuetudo, humilitas & eorum opera. Ecclesiastici 24. *Flores mei fructus honoris & honestatis.* Ad ista maximè provocavit nos Christus exemplo suo. His floribus debet redolere desertum claustri. Odorem istum debet sentire qui accedit, nisi mortuus sit & fœtidus. Bernard. Qui non sentit odorem tuum Christe; aut mortuus aut fœtidus est. Imò quandoque mortui odore isto sustentantur. 2. Corinth. 2. *Christi bonus odor sumus Deo, in his qui salvi fiunt, & in his qui pereunt. Aliis odor mortis in mortem, aliis odor vitæ in vitam.*

Odor horum florum qualis.

2. Arbores. Claustrales quales sint arbores.

In deserto isto inveniuntur, *magnæ arbores.* Nemus juxta civitatem frequenter exstirpatur, & vinea juxta viam à transeuntibus vindemiatur. Unde David. Psal. 79. *Vindemiant eam omnes qui pertransiunt viam.* Arbores etiam juxta viam damnificantur & in foliis & in fructibus: sic qui sunt juxta mundum, & in foliis verborum & in fructu operum jacturam magnam patiuntur. Vix potest aliquis esse juxta civitatem hujus mundi, quin per mortale sæpe succidatur, nisi homo se abscondat. Senec. Absconde te in ocio, imò ocium abscondе. Idem. Hoc in ocio facio, ulcus meum curo, si ostenderem tibi pedem vel manum turgidam, aut contractæ carnis aridos nervos, promitteres mihi uno loco jacere & fovere morbum meum. Majus malum est, quod non si possum tibi ostendere. *Feræ* dicuntur etiam ibi inveniri. Bernard. ad fratres de monte Dei. Aliud nomen professioni vestræ imponite, potiùs feras indomitas & incaveatas, quæ aliter communi hominum more domari non poterant, vos æstimate & appellate. Feram se reputat ille, qui indomabilitatem suam recognoscit, & corpus suum negligit, & homines fugit. Hominis tanta est indomabilitas, quòd nec unum membrum domari potest, lingua scilicet secundùm Jacobum 3. *Omnis natura bestiarum & volucrum & serpentum & cæterorum domantur, & domita sunt à natura humana, linguam autem nullus hominum domare potest, inquietum malum, plena veneno mortifero.* Claustralis memor esse debet quoties ad modum apri homines dente peremerit, quoties ad modum tauri cornupetæ capite cordis per odium vel iram se hominibus illiserit; quoties ad modum serpentis venenum malæ suggestionis vel detractionis effuderit, quoties ad modum aspidis visu suos alios infecerit, qui oculos suos cohibere non potuit per totam vitam à curiositate. August. Non dicatis habere vos animos pudicos, si oculos habetis impudicos. Negligere etiam debent qui sunt in claustris corpus suum, & naturalibus desideriis attenti esse. Senec. Nescis te opinione laborare; non re: pauper es; quia videris, nihil deest avibus. Ambros. Pecora in dies vivunt, feris in alimentum solitudo sua sufficit secundùm illud. 2. Mach. 5. *Judas secesserat in desertum locum, ibique inter feras cum suis vitam in montibus agebat, & fœni cibo vescentes demorabantur, ne participes fierent coinquinationis.* Genes. 1. assignavit dominus eandem escam hominibus & jumentis. *Ecce*, inquit, *dedi vobis omnem herbam* &c. *ut sint vobis in escam & omnibus animantibus terræ.* Fugere autem debent claustrales homines. Senec. Quotiens inter homines fui, minùs homo redii. Idem, fuge multitudinem, fuge paucitatem, fuge unum, fuge teipsum. Ecclesiastici 18. *Ne obletteris in turbis, nec in modicis. Assidua enim est commissio illorum.* Ex hoc, quòd claustralis quasi silvester est, *tria bona* proveniunt. *Primum* decor exterioris conversationis, sicut animalia silvestria pulchriorem habent pellem, quam domestica. *Secundum* quòd libentius videtur ab hominibus onager quàm asinus domesticus. *Tertium* est Dei familiaritas, quam non habet qui est mundo familiaris. Inimici enim sunt Deus & mundus. Jacob. 4. *Adulteri nescitis, quia amicitia hujus mundi inimica est Dei? Quicunque ergò voluerit amicus esse hujus sæculi, inimicus Dei constituitur.* Bernard. O anima, sola esto, ut illi soli te solam serves, quem ex omnibus elegisti. Idem. Dei filius verecundus amator est, & non vult sponsæ suæ secreta sua revelare in publico. Et *notandum* quòd non videtur minùs periculosum venire inter homines quàm inter lupos. Unde interrogatus quidam philosophus, quid esset inimicissimum homini, respondit, alter homo. Veniens inter homines videre debet & videri & occidere, & occidi, & lædere & lædi. Periculosum est videre & videri, audire & audiri. Bernard. Detrahere, aut detrahentem audire, quid horum damnabilius sit non facilè dixerim. Idem fœdè moveris ad risum chinnos, fœdius moves. Senec. Quo major populus cui miscemur, hoc periculi plus est. Nil tam damnosum bonis moribus, quàm in aliquo spectaculo residere: sæpe avarior, luxuriosior, ambitiosior redeo. Idem. Unum exemplum avaritiæ vel luxuriæ multum mali facit. Quotiens processeris, in ipso transitu sunt aliqua quæ revocent. Cupiditates enim tibi occurrent. Oculi hominum quasi vim fascinandi habent, bona nostra quo ad valorem sæpe adnihilant. Ad modum malefiliſci visus hominum occasionaliter nos interficit. Solo ore lupus nobis nocet, homo non solo ore, nec minùs etiam ore quàm lupus, quasi enim ignis exit ab ore hominis. Jacob 3. *Lingua ignis* &c. Ecclesiastici 28. *Plaga linguæ comminuet.* Præcipuè timendum est venire inter homines cùm sint plures. Senec. Subducendus est populo tener animus, & parùm tenax recti. Nemo satis est impetum vitiorum tam magno comitio venientium ferre potest. *Specialiter* verò imminent pericula oculo intentionis, cùm homo sit inter homines, qui thesaurus vocatur à Christo super illud. Matth. 12. *Bonus homo de bono thesauro suo profert bona.* De facili enim projicit homo intentionem suam in proximum sibi hominem.

3. Feræ. Indomitæ feræ quomodo sint Claustrales.

DOMINICA IV. ADVENTUS.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Breviter explicatur Evangelium, & duo dubia circa illud explicantur.

Miserum

Miſerunt Judæi ab Hieroſolymis Sacerdotes & Levitas ad Joannem &c. *Ioan.* 1.

SERMO XV.

IN Evangelio dominicæ præcedentis Eccleſia ad fidei confirmationem duos diſcipulos Joannis dubitantes de Chriſto nobis propoſuit, & teſtimonium operum Chriſti, certificans eos, ſubjunxit. In Evangelio præſentis dominicæ ad ejuſdem fidei confirmationem introducit Eccleſia nuncios Judæorum miſſos ad Joannem, & teſtimonium Joannis de Chriſto. Et continet Evangelium hodiernum *quatuor*, ſcilicet nunciorum deſcriptionem, eorum interrogationem, Joannis reſponſionem, loci, in quo hæc facta ſunt, determinationem. Ubi deſcribuntur nuncii, oſtenduntur eſſe ab Hieroſolymis miſſi, ubi erat conſilium & judicium. Item oſtenduntur litterati, ubi dicitur, quòd erant ſacerdotes & levitæ: & religioſi, ubi dicitur, quod erant ex Phariſæis. Ex quibus colligitur quòd erant fide digni. Unde apparet inexcuſabiles eſſe Judæos, qui ad teſtimonium Joannis, qui maximæ opinionis erat inter eos, acceptum per nuncios fide dignos, credere noluerunt. Nuncii verò *primo* interrogant de perſona Joannis, ibi: *Tu quis es?* *Deinde* de authoritate officii, ibi: Quid ergò baptizas? Joannes verò reſpondens ad interrogationem de perſona, *primo* negat ſe eſſe, quod non erat, ibi: *Et confeſſus eſt*, ſecundò aſſerit de ſe, quod erat; ibi: *Ego vox clamantis in deſerto*. Litteram ſic intellige: & confeſſus eſt ſe non eſſe Chriſtum, & non negavit ſe eſſe præcurſorem. *Et confeſſus eſt quia non ſum ego Chriſtus*. Intet lin. Ecce humilitas Joannis, qua nihil majus eſt, cùm poſſet Chriſtus credi. *Et interrogaverunt eum.*

Quis ergo? (ſupple) *es tu? Elias es tu?* ſecundùm Chryſoſtomum, qui fuit Græcus, non fuit alia cauſa quare quærunt de Elia, niſi quia Elias apud eos major cæteris habebatur: ſecundùm Latinos verò ideo, quia in illo præceſſerat figura Baptiſmi, quando diviſo Jordane ipſe & Heliſæus tranſierant. 4. Reg. 2. Et dixit Joannes: non. Matth. 11. dicit dominus de Joanne. *Si vultis recipere, ipſe eſt Helias*, & ejuſdem 17. *Dico vobis quod Helias jam venit*, & ſubditur. *Tunc intellexerunt, quod de Joanne Baptiſta, dixit eis.* Solutio Cùm in creatura tria reperiantur, ſubſtantia, virtus, & operatio; Joannes negat ſe eſſe Heliam quantum ad ſubſtantiam. Chriſtus verò dicit Joannem Heliam quantum ad virtutem & operationem. *Propheta es tu?* ſecundùm Chryſoſtom. ſuper Matth. quærunt de illo, quem parem Moyſi expectabant, de quo Deuter. 18. *Prophetam ſuſcitabit tibi Deus de fratribus tuis ſicut me, ipſum audies.* Secundùm Latinos quærunt de Heliſæo, in quo figura Baptiſmi præceſſit ſicut in Helia. 4. Reg. 2. *Reſpondit, non ſum.* Secundùm expoſitiones poſitas nulla eſt quæſtio, ſed quædam Gloſ. Generaliter accipiens prophetam quæſtionem movet, qualiter negat ſe eſſe prophetam, Matth. 11. Et ſecundùm unam. Gloſſa dicit, quòd Joannes loquitur cum præciſione, ut ſit ſenſus. Non ſum propheta. Tamen alia Gloſſa accipit prophetam pro prædicente futura dicens: non ſum propheta, quia non prænuncio futura, ſed oſtendo præſentem. *Quis es? quid dicis de te ipſo? ait Joannes, Ego vox clamantis in deſerto* &c. Iſa. 40. Vox verbum internum præcedit, & illud indicat, & ei cedit: ſic ſe habuit Joannes, ad verbum æternum incarnatum. Joan. 3. *Illum oportet creſcere, me autem minui.* Ego ſum vox verbi clamantis in me manente in deſerto. Matth. 10. *Non vos eſtis qui loquimini ſed ſpiritus patris veſtri, qui loquitur in vobis.* David Pſalm. 44. *Lingua mea calamus ſcriba.* In deſerto, inquam, Judeæ ad differentiâ deſerti Ægypti. Et bene dicitur *clamantis*, cùm vocaret Judæos, qui erant ſurdi. Iſa. 24. *Surdi audite*, clamantem inquam, *Dirigite*, id eſt, rectam facite viam domini. Rectum eſt cujus medium non exit ab extremis. Chriſtus eſt alpha & omega, principium & finis. Apoc. 1. Ab his extremis non exit, qui ſicut omnia habet à deo, ſic operibus ſuis ad eum tendit, & per ea ipſi placere intendit. De loco ubi hæc acciderunt, habes in ſermone tertio.

1. Locus ubi hæc facta ſunt, quid fuerit.

1. Nunci ad Joannem miſſi quales fuerint.

2. Interrogatio nuncioſi duplex.

3. Reſponſio Joſuæ ad 1. Reſponſum ad 2. habet 3.

Duarū Qq. & RR. explicatio & dubiorum circa illas ſolutio.

Explicatio, aliquorum dictorum Evangelii.

DE EADEM.

SERMO SECUNDUS.

Summarium.

Explanatur thema, & 1. cauſa quatuor afferuntur cur Mundus deſertum vocari & haberi poſſit. 2. aliquot rationes, quare Deus clamans & Joannes cæterique prædicatores vox clamantis, Dei nimirum, cenſendi ſint: duplicem eſſe viam Diaboli & Dei, quales ea ſint, & quo modo via Dei in quinque ſtatibus preparanda ſit.

Ego vox clamantis in deſerto &c.

SERMO XVI.

DEſertum in quo Deus clamat poteſt intelligi mundus iſte, qui in multis deſerto aſſimilatur. Deſertum eſt locus *hominibus vacuus, abundans beſtiis, tranſeuntibus horribilis, deficiens bonis.* Quia *vacuus eſt hominibus*, ideò dicitur ſolitudo. Deut. 8. *Ductor tuus fuit dominus in ſolitudine magna:* ſic in mundo iſto pauci ſunt vere homines, etſi multi ſunt exterius hominibus ſimiles. Multæ ſunt ſimiæ in mundo iſto. Eccleſiaſt. 9. *Pauci in ea viri.* Ierem. 4. *Intuitus ſum, & non erat homo.* Pauci ſunt qui rectitudinem animi ſervent, cujus figura eſt rectitudo corporis. Philoſ. Cætera animalia natura dejecit ad paſtum, hominem verò erexit ad ſidera. Bernard. Puto jumenta dicerent, ſi loqui fas eſſet: *Ecce Adam quaſi unus ex nobis.* Item Bernard. Rectus dominus & non eſt iniquitas in eo. Rectus ergo dominus hominem rectum fecit, ſtaturam dedit Deus homini rectam forſitan, ut iſta rectitudo exterioris vilioriſque figmenti, illum interiorem qui ad imaginem dei factus eſt ſpiritualis ſuæ conſervandæ rectitudinis admoneret, & decor limi deformitatem argueret animi. Quid indecentius, quam curvam recto corpore gerere animam? Auguſt. in libro de doctrina Chriſtiana. Belluinus eſt homo amando talia, qualia belluæ. Item in eodem. Non diſcordet cor tuum à facie tua. Non habeas faciem ſurſum & cor deorſum. In deſerto hujus mundi *multa ſunt beſtiæ*, multa ſunt ibi venenata animalia per malignitatem. Deut. 8. *In qua erat ſerpens flatu adurens & ſcorpio ac dipſas.* Pſal. 57. *Furor illius ſecundùm ſimilitudinem ſerpentis.* Eccleſiaſtæ 10. *Si mordeat ſerpens in ſilentio, nihil minùs eo habet, qui occulte detrahit.* Multi ſunt ibi urſi & leones propter rapacitatem. Proverb. 28. *Leo rugiens & urſus eſuriens, princeps impius ſuper populum pauperem.* Dan. 7. *Ecce beſtia alia urſo ſimilis*, cui dictum eſt. *Surge, comede carnes plurimas.* Sophon. 3. *Principes ejus in medio ejus quaſi leones rugientes; Judices ejus lupi veſpere, non relinquebant in mane.* Multi etiam pardi ſunt ibi per varietatem & Hypocriſim. Dan. 7. *Ecce beſtia alia quaſi pardus & alas habebat, quaſi avis.* Multæ videntur eſſe aves, quæ in veritate ſunt reptilia, reputant enim pectore & ventre, id eſt, ſolicitudine & amore circa terrena. Multæ ſunt hyenæ per crudelitatem. Hyena in corpora mortua deſævit. Ierem. 12. Secundùm aliam literam: *facta eſt hæreditas mea quaſi hyena.* Multi non timent deſævire in pauperes, quorum

1. Mundus eſt deſertum ob 4.

Pauci veri homines ſunt in Mundo.

Geneſ. 3. Pſal. 52.

Peccatores variis beſtiis ſunt ſimiles.

vita est genus mortis, Detractores etiam non timent sepelire mortuos in peccatis, & sic corrumpunt alios. Multi etiam sunt ibi heritii per asperitatem Isa. 34. *Ibi foveam habuit heritius*, Multi sunt apri ibi per iram. Psal. 79. *Exterminavit eam aper de sylva*. Multi vulpes per dolositatem. Luc. 13. *Dicite vulpi illi*, loquitur de Herode. Judic. 15. Sampson colligavit caudas vulpium. Mirantur aliqui quomodo Sampson tot vulpes invenire potuit, sed multo plures invenirentur in deserto hujus mundi. Desertum etiam hujus mundi *terribile hominibus est transeuntibus*. Transeuntes sunt contemptores hujus mundi, qui dicunt illud. Hebr. ult. *Non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus*. Psal. 38. *Advena sum apud te & peregrinus*. Hebr. 11. dicitur. *Expectabat*, Abraham, *fundamentum habentem civitatem*, & subditur de antiquis prioribus: *confitentes quia peregrini & hospites sunt super terram*. Deut. dicitur quòd *Deus amat peregrinum, & dat ei victum & vestitum*. Tali transeunti terribile est desertum hujus mundi, timet enim quicquid videt in hoc mundo. Scit enim quòd *creaturæ in odium hominis factæ sunt & in tentationem animæ hominum*. Sap. 14. Ecclesiastici 18. *Homo sapiens in omnibus metuit*. Tunc magis timet mundum, cùm ei blanditur, sciens illud esse verum de mundo. *Quemcunque osculatus fuero, ipse est tenete eum*. Matth. 26. Ecclesiastæ 7. *Melior est irarisu*. Proverb. 27. *Meliora sunt vulnera diligentis, quàm fraudulenta oscula odientis*. Desertum etiam mundi multum est *deficiens veris bonis*. Deut. 8. dicitur de deserto, per quod transierunt filii Israel, quod ibi nullæ erant omnino aquæ: sic in deserto hujus mundi: nec una gutta gratiæ est, nisi de cœlo veniat. Proverb. ult. dicitur de sapiente muliere, quòd de longè portat panem suum. Nonne magnus defectus bonorum, ubi necesse habemus panem nostrum quotidie mendicare? Augustin. qui panem quotidianum petit dives, pauper factus est.

II. Deus est clamans in Mundo secùndum tria tempora. Deus 1. clamavit triplici clamore.

Clamans in hoc deserto, est Deus, *Clamavit* Deus in hoc mundo, & *clamat*, & *clamabit*. *Triplici* clamore jam clamavit. *Primus* fuit *generalis*, *secundus specialis*, *tertius singularis*. *Generalis* fuit *clamor*, quo clamavit in universitate creaturarum, qui clamor monebat homines, ut auctorem eorum esse verum Deum, cognoscerent; & ut maximum benefactorem diligerent. *De cognitione* tangit. Aug. 11. libro de civitate Dei. Exceptis, inquit propheticis vocibus, mundus ipse ornatissima sua mirabilitate & mobilitate, & visibilium omnium pulcherrima specie, quodammodo tacitus, & factum se esse, & non nisi à Deo ineffabiliter atque invisibiliter fieri se potuisse proclamat. Idem 10. libro confessionum. Interrogavi do Deo meo, cœlum, solem, lunam & stellas, & inquiunt, neque nos sumus Deus quem quæris. Et dixi, omnibus quæ circumstant carnem meam: dicite de Deo meo aliquid, & exclamaverunt voce magna, ipse fecit nos. Interrogatio mea, intentio mea, & responsio eorum, species eorum, flores & alia quæ producit terra, quæ est infimum elementum & pedibus omnium calcatur, speciem talem nobis ostendunt, qualem homo qui est dignissima creaturarum non posset facere. Unde ostensione illius speciei apparet majorem homine esse qui talia fecit, & quod terra talia facere per se non potest. De *dilectione* tangit. Augustin. 11. libro confessionum dicens. Domine cœlum & terra, mare, & omnia quæ in eis sunt: Ecce undique dicunt mihi ut amem te, nec cessant dicere omnibus, ut sint inexcusabiles. Ad amandum Deum, monent creaturæ, quæ sunt ejus beneficia, ad incitandum enim aliquem ad amandum alium, efficacior est donatio, quàm locutio. Auditum hujus clamoris impedivit amor concupiscentiæ. Proverb. 30. *Sanguisugæ duæ sunt filiæ dicentes: affer, affer*. Sanguisuga est superbia diaboli sanguinem nostrum sitiens, cujus filiæ sunt concupiscentia carnis & concupiscentia oculorum, quæ in multis impediunt, ne clamorem audiant creaturarum. De ardore concupiscentiarum exit velut quidam fumus, multum impediens visum animæ, ne ea, quæ creaturæ ei de Deo innuunt, agnoscat. Aug. 1. libro confessionum. Aspergis pœnales cœcitates super illicitas cupiditates. *Specialis clamor* fuit per viros à Deo edoctos, qui clamabant, quòd mundus transibit. Hunc transitum clamavit Moyses figuraliter. Eductio enim de Egypto & inductio in terram promissionis ad contemptum mundi, & amorem cœlestium figuraliter invitabat. Idem Prophetæ clamaverunt. Isa. 40. *Vox (Domini) dicentis: Clama. Et dixi: Quid clamabo? Omnis caro fœnum est, & omnis gloria ejus quasi flos agri*. Item Salomon Ecclesiastæ 1. *Vanitas vanitatum & omnia vanitas*. Ejusdem 3. *Suis spatiis transeunt universa sub cœlo*. Idem clamaverunt Apostoli 1. Corinth. 7. *Præterit figura hujus mundi*. 1. Joan. 2. *Transit mundus & concupiscentia ejus*. *Singularis clamor* fuit, clamor Christi, dissimilis clamori aliorum. Illi clamabant ne homines temporalia concupiscerent contra clamorem concupiscentiæ, sed non poterant dare id, quo sitis concupiscentiæ sedaretur, quod Christus potuit. Unde sitientes transitoria ista ad se vocavit. Joan. 7. *Stabat Jesus & clamabat dicens. Si quis sitit, veniat ad me & bibat*. Ejusdem 4. *Qui biberit ex aquâ quam ego dabo ei, non sitiet in æternum*. Augustin. Qui biberit de fluvio paradisi, cujus gutta una est major Oceano, restat ut in eo sitis hujus mundi extincta sit. Alii disuaserunt concupiscentiam, Christus verò concupiscentiam suasit, sed virorum bonorum. Augustin. super Psal. 33. *Quis est homo qui vult vitam?* Omnes, inquit, respondistis in corde vestro: ergo quem quæritis & ego quæro desiderium vestrum. Quod vultis vitam & dies bonos non solum non reprimo, sed vehementer attendo, Prorsus quærite vitam, quærite dies bonos, sed ubi possunt inveniri, ibi quærantur. *Clamat* etiam Deus in mundo isto in membris suis, ad quem clamorem multi obturant aures suas, non atttendentes illud. Prover. 21. *Qui obturat aures suas ad clamorem pauperis, clamabit & ipse, & non exaudietur*. Hujus clamoris figura est clamor quem emisit in cruce. Matth. 27. *Deus meus ut quid dereliquisti me?* In pauperibus est Christus; nullum enim habent consolatorem. Ecclesiastæ 4. *Vidi calumnias quæ sub sole geruntur & lachrimas innocentum, & neminem consolatorem*. *Clamabit* etiam Deus in futuro. *Unus clamor* erit per angelos præcursores judicii. Matth. 25. *Ecce sponsus venit* &c. Alius clamor. Surgite mortui & venite ad judicium, quem clamorem audient mortui. 1. Corinth. 15. *Canet enim tuba & mortui resurgent incorrupti*. *Alius clamor* erit. *Discedite à me maledicti in ignem æternum*: vel, *Venite benedicti* &c. Matth. 25. Qui alios clamores Dei audire noluerint, ad minùs tunc audient. Amos. 3. *Leo rugiet, quis non timebit?* Clamor ille tonitru vocatur. Job. 26. *Cum vix parvam stillam sermonis ejus audierimus, tonitruum magnitudinis illius quis poterit intueri*. Vox Dei clamantis prædicator est, qui ad populum clamores prædictos habet deferre. Clamor judicii deferendus esset ad iniquos, qui ita judicant, ac si nunquam essent judicandi, eis esset dicendum illud. Iob. 19. *Et scitote judicium*: & ne credant eis esse parcendum, sicut judices iniqui gratiam faciunt divitibus frequenter. Esset eis dicendum dictum illud: Sap. 6. *Judicium durissimum*

1. Generali per creaturas dupliciter.

1. Ut cognoscatur.

Ut diligatur.

in

in his, qui præsunt fiet. 2. Paralip. 19. *Videte quid faciatis. Non enim hominis exercetis judicium, sed domini. Quidquid judicaveritis, in vos redundabit. Sit timor domini vobiscum, & cum diligentia cuncta facite* &c. Oppressoribus pauperum illud esset dicendum. Job. 36. *Judicium pauperibus tribuet. Tunc stabunt justi in magna constantia adversus eos qui se angustiaverunt.* Sap. 5. Et *notandum* quòd in hoc, quòd Joannes qui prædicator fuit, per spiritum sanctum, se vocem dicit: *primo* ostendit prædicatoris auctoritatem, *secundo* monet prædicatorem ad fidelitatem, *tertio* monet ad doctrinæ integritatem. Circa *primum* notandum quòd eadem est actio instrumenti, & utentis instrumento, & qui audit vocem alicujus, audit ipsum. Sic qui audit prædicatorem, audit Christum. Luc. 10. *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit.* Hierem. 12. *Si separaveris pretiosum à vili, quasi os meum eris.* Circa *secundum* notandum, quòd vox indicat animum loquentis. Voces enim secundùm Philosophum sunt notæ earum passionum, quæ sunt in anima. Sic prædicator non se debet ostentare, sed Christum glorificare exemplo Christi. Ioan. 8. *Ego non quæro gloriam meam.*, aliter est infidelis. Circa *tertium* notandum quòd partes vocis voces sunt, ut syllabæ. Sic ergo in prædicatore omnia debent esse prædicantia, aliter doctrina ejus non est integra. 1. Timoth. 4. *Exemplo esto fidelium in verbo & conversatione.* Tit. 2. *In omnibus te præbe exemplum bonorum operum.* Hieron. super Exod. ubi loquitur de veste sacerdotali. Omnia, inquit, sacerdotalia debent esse vocalia, ut veritatem quam mente concipit, habitu resonet, ut quicquid agat, quicquid loquitur, de æternis sit.

Quia prædicator vox Dei est, tria notet.

De 1.

Dirigite viam domini, Matth. 3. sic habetur. *Parate viam domini, rectas facite semitas ejus.* Isa. 40. sic habetur; *parate viam domini, rectas facite in solitudine semitas Dei nostri.* Via paratur, cùm prava abjiciuntur. Hierem. 50. *Tollite de via lapides.* Semita recta fit, cùm consilia servantur. Et *notandum* quòd est *via domini*, & est *via diabolo*. *Via diaboli* est *laboriosa*, *infructuosa*, *periculosa*, & ideo derelinquenda est. Isa. 55. *Derelinquat impius viam suam* &c. Ecclesiastici 31. *Non credas te via laboriosa.* Ad hoc quòd via sit *laboriosa quinque faciunt.* *Primum* est *via longitudo* seu *infinitas*, propter quam mali continuè laborant, & de die, & de nocte. Hierem. 16. *Servietis diis alienis die ac nocte qui non dabunt vobis requiem.* Quòsus de die laborat delicias præparando, de nocte vere nimia repletione vexatur. Ecclesiastæ 2. dicitur de avaro. *Cuncti dies ejus doloribus & ærumnis pleni sunt.* Senec. Naturalia desideria finita sunt, ex falsa opinione nascentia, ubi definant non habent. Idem. Viam cunti aliquid extremum, error immensus est. *Secundum* est *via tenacitas.* Genes. 14. *Vallis silvestris multos habebat puteos bituminis.* Ecclesiastici 13. *Qui tetigerit picem inquinabitur ab ea.* Picem vocat temporalia, propter tenacitatem. *Tertium* est *oneris gravitas.* Psal. 37. *Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus grave gravatæ sunt super me.* Non habet veram quietem qui est in peccato. Isa. 58. *Solve fasciculos deprimentes.* Peccatum onus est, quod cœlum non sustinuit, nec ad altimum terra sustinebit, immo necessario ad infernum descendet. *Quartum* est *via arduitas*, ascendendo enim mali incedunt, quærunt enim appatentiam. Chrysostomus. Tolle hoc vitium, ut non velint homines hominibus apparere, & sine labore omnia vicia resecantur. *Quintum* est *venterum vehementium varietas.* Undique percutitur peccator ventis tentationum. Ab oriente enim percutit ventus superbiæ procedens ex nobilitate generis; ab occidente dejicitur terrore mortis, ab austro prosperitatis quasi à dextris elevatur; ab aquilone adversitatis quasi à sinistris dejicitur. Augustin. Si bene est, amas; si male, dolet. Proverb. 1. *Aversio parvulorum interficiet eos, & prosperitas stultorum perdet eos.* De his ventis legitur Matth. 7. *Flaverunt venti* &c. Ecclesiastici 5. *Non te ventilet in omnem ventum.* Iob. 21. *Erunt sicut paleæ ante faciem venti.* Et licet adeo laboriosa sit via diaboli, tamen mali non sentiunt, quia inebriati sunt. Thren. 3. *Inebriavit me absynthio.* Gregorius Absynthio ebrius est, qui præ amore præsentis sæculi à sensu mentis alienus, quicquid pro mundo sustinet, leve putat. Laboris amaritudinem, quam tolerat, ignorat, sed quod modò non intelligunt mali, in inferno intelligent. Sapient. 5. dicunt damnati: *lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, ambulavimus vias difficiles, viam autem domini ignoravimus.* Via etiam diaboli *infructuosa* est. Sap. 3. *Vacua est spes illorum, & labores sine fructu.* Psalm. 24. *Confundantur omnes iniqua agentes supervacuè.* Bernard. An non supervacuè iniqua agit, qui non solùm fructuosius, sed jucundiùs potuit Deo servire quàm mundo. Rom. 6. *Quem fructum habuistis tunc in quibus nunc erubescitis?* Meritò erubescent, qui de se ipsis tam vile forum fecerunt, & tantum thesaurum pro tam vilibus mercibus commutaverunt. Infructuositatem prædictam recognoscunt damnati in inferno. *Quid nobis profuit superbia? aut divitiarum jactantia? quid contulit nobis? transierunt omnia illa tanquam umbra* &c. Sap. 5. Maris hujus mundi arena terminus est, quæ infructuosa, & ponderosa est. Sine fructu est via mundana, & in fine invenit se homo oneratum peccatis. Item *periculosa* est via diaboli. Hoc enim magis tolerabile, si solùm esset infructuosa: tolerabilius esset insudare labori perituro quam perempturo, juxta verbum Bernard. *Septem* sunt, quæ faciunt ad hoc, quod sit periculosa. *Primo* ejus *tenebrositas.* Proverb. 4. *Via impiorum tenebrosa, nesciunt ubi corruant. Secundo latronum multitudo.* Iob. 19. *Simul venerunt latrones ejus, & fecerunt viam sibi per me.* Tertio *sociorum infidelitas.* Osee 4. *Non est misericordia, non est veritas* &c. Hierem. 9. *Unusquisque à proximo suo se custodiat.* Michææ 7. *Nolite credere amico.* Ecclesiastici 6. *Est amicus qui convertitur ad inimicitiam.* *Quarto scandalorum multitudo.* Matth. 18. *Væ mundo à scandalis.* Ecclesiastici 21. *Via peccantium complanata est lapidibus.* *Quinto via lubricitas.* Thren. 4. *Lubricaverunt vestigia nostra in itinere platearum nostrarum.* Psal. 34. *Fiat via illorum tenebræ & lubricum.* Propter lubricitatem est via diaboli ruinosa. Ecclesiastici 32. *In via ruinæ non eas.* Gregor. Peccatum quod per pœnitentiam non diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit. Matth. 26. legitur de Petro, quòd primò simpliciter negavit, secundò cum juramento, tertio detestando. Dicit Glos. Perseverare in peccato dat incrementum scelerum, & qui minima spernit, cadit in majora. *Sexto* ductor cæcus & infidelis. Ecclesiastici 18. *Post concupiscentias tuas non eas, & à voluntate tua avertere. Si præstes animæ tuæ concupiscentias ejus, faciet te in gaudium inimicis tuis.* *Septimo* quòd hæc via *in malum locum ducit.* Ecclesiastici 21. *Finis illorum inferi & tenebræ & pœna.* Econtrario, *via Domini* est *suavis, fructuosa, & secura.* De *primo* Matth. 11. *Jugum enim meum suave est* &c. Hieron. Insuavem & asperam fecit nobis viam virtutum longa peccandi consuetudo. De *secundo* Sap. 3. *Bonorum laborum gloriosus est fructus.* De

Repletur deo sicut est Evangelio.

Via est duplex.

Diaboli, via habens incommoda.

Est laboriosa ob quinque.

Tentationes quadruplices ad similitudinem 4. ventorum.

1. Diaboli via est infructuosa, quare.

2. Mali cur in hac via laborè hujus viæ non sentiunt.

Sentient in inferno.

3. Est periculosa ob septem.

1.

2.

3.

4.

5.

Peccatum quantum sit ponderosum.

6.

7.

Petri negatio.

II. Via Domini tria habet commoda.

sertio Prov. 3. *Custodi legem atque consilium &c. Tunc ambulabis fiducialiter in via tua, pes tuus non impinget, si dormieris non timebis &c.* Via diaboli via mortis, via verò Dei via vitæ. Jerem. 21. *Ecce ego do coram vobis viam vitæ & viam mortis.* Eccles. 15. *Ante hominem vita & mors.* Via Domini est via benedicta. Psalm. 118. *Beati immaculati in via &c.* Via verò diaboli maledicta. Eccles. 2. *Væ illis qui dereliquerunt vias rectas, & diverterunt in vias pravas.* Via Domini parata fuit, quia arduitate semotâ complanata est secundùm illud. Isa. 40. *Omnis mons & collis humiliabitur.* Exsiccata est etiam lubricitate deliciarum remota. Spinæ etiam divitiarum amotæ fuerunt ab ea & lapides scandalorum, quia non colebantur manifesta peccata in Ecclesiâ. Sed nunc sepecanda esset via. Nunquam enim fuerunt homines magis superbi vel voluptuosi quam sunt hodie in Ecclesia dei, & multa sunt in ea scandala. Et *notandum* quòd via quantum ad vitam *prælatorum* tripliciter est præparanda, scilicet quantum ad *conversationem* eorum irreprehensibilem. 1. ad Timoth. 3. *Oportet Episcopum irreprehensibilem esse*, quantum ad *subditorum* provisionem. 1. Petri 5. *Pascite qui in vobis est gregem domini:* & quantum ad *judicii æquitatem.* Deut. 1. *Quod justum est judicate.* 2. Paralip. 19. *Quodcunque judicaveritis in nos redundabit. Via* etiam *conjugatorum* tripliciter est præparanda quantum ad *fidelitatem.* 1. Cor. 7. *Nolite fraudare invicem*, & quantum ad *hospitalitatem.* Hebr. 13. *Hospitalitatem nolite oblivisci*, & quantum ad *filiorum* [illegible] *institutionem.* 1. Timoth. 2. *Salvabitur mulier per filiorum generationem. Semita* etiam *claustralium* reparanda est *primo* quantum ad *devotam obedientiam.* Hebr. ult. *Obedite præpositis vestris &c. Secundo* quantum ad *voluntariam paupertatem.* Lucæ 14. *Qui non renunciat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Tertio* quantum ad *cordis & corporis mundiciam.* Proverb. 22. *Qui diligit* cordis *munditiam propter gratiam labiorum suorum habebit amicum regem.* Isa. 52. *Mundamini qui fertis vasa domini. Semita virginum* in seculo manentium reparanda est quantum ad *humilitatis custodiam.* Lucæ 1. *Ecce ancilla domini.* Item quantum ad *orationis instantiam.* 1 Corinth. 7. *Mulier innupta & virgo cogitat quæ domini sunt.* Item per *seculi fugam.* Tob. 3. *Nunquam cum lætantibus miscui me. Semita* etiam *viduarum* reparanda est quantum ad *orationis instantiam.* 1. Tim. 5. *Quæ verè vidua est & desolata, speret in Deum, & instet obsecrationibus & orationibus die ac nocte.* Et quantum ad *jejuniorum observationem.* Lucæ 2. dicitur de Anna: *& hæc vidua erat usque ad annos 84. Quæ non discedebat de templo, jejuniis & obsecrationibus serviens die ac nocte*, & quantum ad *bonorum operum frequentiam.* 1. Tim. 5. *Vidua eligatur non minùs 60. annorum, quæ fuerit unius viri uxor, in bonis operibus testimonium habens.*

Viæ hæ in duobus diversæ.

Via Domini quomodo paretur.

In tribus præparandæ est via seu vita.

1. Prælatorũ.

2. Conjugatorum.

3. Claustralium.

4. Virginum.

5. Viduarum.

DE EADEM.

SERMO TERTIVS.

Summarium.

Totum Evangelium explicatur. In principio Judæorum ad Joannem Legatorum in interrogando perversitas, & Joannis in respondendo prabitas declaratur. Reliquo sermone usque ad finem varia explanantur Evangelii dicta.

SERMO XVII.

Duo ostenduntur hoc Evãgelio.

1. Perversitas Phariſæorũ duplex.

Missi erant Judæi ab Hierosolymis Sacerdotes &c.

SEnsus hujus Evangelii duo nobis ostendit, scilicet Phariſæorum qui ad Joannem missi sunt perversitatem, & Joannis bonitatem. *Primum* in duobus, scilicet in hoc, quod incitant Joannem ad hoc, ut se laudet, quasi laus hominum in proprio ore non sordesceret. 2. Corinth. 10. *Non enim qui semetipsum commendat ille probatus est, sed quem Deus commendat.* Proverb. 27. *Laudet te alienus, & non os tuum, extraneus, & non labia tua.* Joan. 5. *Si ego testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum non est verum. Item* in hoc, quòd aliud prætendunt & aliud intendunt. Prætendunt quòd ideo quærant, ut habeant quid respondeant his qui eos miserunt. Ipsi verò habita responsione non requiescunt, sed respondentem pungunt dicentes. *Quid ergo baptizas?* &c. Chrysostomus. O amentia, ô elatio, ô intemperanea investigatio. Missi estis docendi ab eo quis esset, non legem imposituri. Bonitas Joannis ostenditur quo ad *humilitatem, patientiam & fidelitatem. Humilitas* Joannis fuit magna, qui cum Christus possit putari, noluit. August. Nullum majus meritum habuit Joannes, quam de ista humilitate. Qui cum posset fallere homines, & putari Christus, & laudari pro Christo, confessus est apertè dicens. *Non sum ego Christus.* Humilitas Joannis non solùm gloriam appetiit, sed etiam oblatam respuit. Greger. Quantum vim habeat nocendi inanis gloriæ tentatio, nemo novit nisi qui ei bellum indixit, quam, etsi plurimùm non appetatur, repelli difficile est, cum effertur. Proverb. 27. *Quemodo probatur in conflatorio argentum & in fornace aurum, sic probatur homo ore laudantis.* Poëta

Laudatas ostendit avis Junonia pennas.

Non sic Joannes, sed intelligens interrogantes esse nuncios Babylonis domum aromatum ei ostendere meruit, de qua legitur. 4. Regum 20. Et cautè respondens, quæ ad laudem suam pertinebant tacuit, ideo à domino laudari dignus fuit. Matth. 11. Humilitas Joannis circa ea gloriam contempsit, circa quæ maximè solet appeti scilicet circa *dignitatem, scientiam & vitæ auctoritatem.* Ad primum pertinet quod dicit: *non sum ego Christus.* Christus enim nomen est dignitatis. Cui multi dissimiles sunt de prælationibus gaudentes, & similes sunt illis qui de fidejussione plus quàm oportet gaudent. Proverb. 17. *Stultus manibus plaudet cum spoponderit pro amico suo*, & 22. *Noli esse cum his qui defigunt manus suas, & qui vades se offerunt pro debitis.* Ecclesiastici 7. *Non spondeas super virtutem tuam, quod si spoponderis, quasi restituens cogita.* Ad *secundum* pertinet illud: *non sum Propheta*, quod interpretatur. *Videns.* Isa. 3. *Væ qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobis ipsis prudentes.* Ad *tertium* pertinet illud. *Non sum dignus*, qui fuit vitæ auctoritas. De vitæ auctoritate gloriantur exterminantes facies suas. Matth. 6. *Cum jejunatis nolite fieri sicut Hypocritæ tristes. Exterminant enim facies suas, ut pareant hominibus jejunantes.* Hieron. Intonsam barbam & promissum, caput neglectum, obducta supercilia, humile humi positum, & quicquid ambitionem everså via sequitur, virgo devita. *Item* in [illegible] fione Joannis apparet eum immunem esse à [illegible] tuor speciebus superbiæ, quas tangit Gregor. per Lucæ 18. ubi agitur de Phariſæo, quæ continentur hoc versu

Ex se, pro meritis, falsò, plus omnibus instant.

Has duas species *ex se, pro meritis* excludit cum dicit. Ego vox clamantis, Christo prædicationem suam adscribens. Illam speciem quæ designatur per hoc, quod dicitur falsò, excludit, cum se Christum negat & Heliam. Illam autem speciem quæ designatur per hoc, *plus omnibus*, excludit cum præeminentiam Christi ad se ostendit dicens. *Ego baptizo in aqua* &c. *Patientia* Joannis ostenditur in hoc, quod erga pungentes se non offendit, sed magis humiliat se, inferioritatem sui ad

Christum

Christum ostendens. *Fidelitas* ejus ostenditur in hoc, quod gloriam Domini sibi non usurpat. Bern. super Cant. Fidelis revera famulus es, si de multa gloria Domini tui, etsi non exeunte à te, tamen transeunte per te, nil in manibus tuis adhærere contingat. De Joanne potest dici, quod dicit Bern. de Joseph, qui uxorem Domini sui tangere nolebat. Gen. 39. Indignum, inquit, judicavit inglorium facere, qui eum fecit glorioſum.

1. Fidelitas.

Explicatio aliquot dictorum Evangelii.

Quid ergo baptizas, ſi tu non es Chriſtus, nec Helias, nec propheta. Auguſt. Quaſi audaciæ videbatur eſſe baptizare. Quærimus utrum tu ſis Chriſtus? tu dicis te non eſſe. Quærimus ne forte præcurſor ejus ſis, quia novimus ante adventum Chriſti venturum eſſe Heliam, quem negas te eſſe. Quærimus ne ſis aliquis præco illum præveniens, id eſt, propheta, & acceperis poteſtatem hanc. Nec prophetam ſe eſſe dixit. De baptiſmo in Prophetis legerant phariſæi. Zach. 4. *In die illa exibunt aqua de Hieruſalem.* Joel. 3. *Fons egredietur de domo Domini.* Secundùm unam expoſitionem propheta ſumitur ibi pro Heliſæo, qui juſſit Naaman ſepties lavari in Jordane, in quo figuratus eſt baptiſmus. 4. Regum 5. Reſpondit ei Joannes non

2. indignans eis, vel offenſus, ſed oſtendens præeminentiam Chriſti ad ſe in baptiſmo. *Ego baptizo in aqua* exterius tantùm lavans corpus, non interius cor. *Medius autem veſtrum ſtetit*, id eſt inter

3. vos humiliter, quaſi unus ex vobis, & dicitur *ſtetiſſe*, quia nunquam per peccatum eſt inclinatus. 1. Pet. 2. *Qui peccatum non fecit.* *Quem vos neſcitis*, id eſt, vera cognitione non cognoſcitis.

4. *Ipſe eſt qui poſt me venturus eſt*, prædicaturus ſcilicet, baptizaturus, moriturus. *Qui ante me factus*

5. *eſt*, id eſt, dignitate mihi præpoſitus. *Cujus non ſum dignus ut ſolvam ejus corrigiam calceamenti*, quod tamen extremum eſt ſervitium, & ad minimos pertinet. Vel, *ſolvam* &c. id eſt, ut explicem unionem deitatis ad humanitatem. Calceamentum pedem occultans ſignificat humanitatem, qua ſe occultavit divinitas. Non ſum dignus ut ſponſam ejus ducam ſecundùm morem legis, de quo habetur.

6. Deut. 25. *Hæc*, id eſt Phariſæorum interrogatio, & Joannis reſponſio, in *Bethania facta ſunt trans Jordanem, ubi erat Joannes baptizans.* Duæ ſunt

7. Bethaniæ, ut dixit Gregorius, una trans Jordanem, altera citra, non longè Jeruſalem, ubi Lazarus ſùſcitatus eſt Joan. 11. Chryſoſtomus duas aſſignat rationes quare Evangeliſta locum determinat, ubi factum eſt. *Una* eſt, ne credatur, quòd Joannes in occulto vel coram paucis hoc dixit. *Alia* quia tempore hoc, quo Evangelium hoc ſcripſit, adhuc multi ſupererant, qui interfuerant huic teſtimonio, unde valet ad certitudinem hiſtoriæ.

Bethaniæ ſunt duæ. Duæ cauſæ cur locus ſignificetur.

Dicti 3. uberior explicatio. Jeſus ſtat medius inter homines quadrupliciter. 1.

Medius veſtrum ſtetit, quem vos neſcitis, ſimile habetur Lucæ ult. & Joan. 20. *ſtetit Jeſus in medio diſcipulorum.* Et *notandum* quòd *Jeſus ſtetit medius*, homines Deo & ad invicem conjungendo. Mediator enim fuit Dei & hominum. Ante incarnationem filii Dei, non erat qui Deum & homines conjungere poſſet. Job. 9. *Non eſt qui utrumque valeat arguere, aut ponere manum ſuam in ambobus.* Ipſe eſt lapis angularis duos parietes conjungens, ſcilicet Gentiles & Judæos. Epheſ. 2. *Ipſe eſt pax noſtra, qui fecit utraque unum.* Exemplo ergo ejus ſtudeas paci reformandæ in te & in aliis. *Beati* enim *pacifici* &c. Matth. 5. *Item* ipſe ſtetit medius; ſe ſimilem aliis exhibendo. Hebr. 2. *Debuit fratribus per omnia ſimilari.* Bernard. amator communitatis & commendator quomodo illam deſereret? Noli ergo extollere te per ſuperbiam, nec ſingularis exiſtas. Eccleſiaſtici 32. *Rectorem te poſuerunt, noli extolli, eſto in illis, quaſi unus ex illis.* Item fuit medius, perſonas non accipiendo. Ipſe eſt lignum vitæ in medio paradiſi. Geneſ. 2. *Puſillum & magnum ipſe fecit, & æqualiter eſt ei cura de omnibus.* Sap. 6. 2. Paralip. 19. *Non eſt apud Dominum Deum noſtrum iniquitas, nec perſonarum acceptio.* Rom 2. *Non eſt perſonarum acceptio apud Deum.* Exemplo ergo ejus acceptionem perſonarum caveamus. Iacob. 2. *Fratres mei nolite in perſonarum acceptione habere fidem Domini noſtri Jeſu Chriſti gloriæ.* Gregor. in Moral. Collata hominis ratio aſſerit, quantum omnia, quæ vel vita, vel ſenſu, vel ratione carent natura rationalis antecedit. Et tamen quàm plurimum hominem non ex eo quod ipſe eſt, ſed ex his quæ circa ipſum ſunt veneramur: cumque non intuemur quid ipſe ſit; ſed quid ipſe poſſit, in acceptionem perſonarum non ex perſonis, ſed ex rebus adjacentibus ducimur. Sicque fit ut is apud nos in deſpectionem veniat, qui foris honoratur, quia dum pro his quæ circa illum ſunt honorabilis habetur, rebus ſuis in examine noſtro poſtponitur. Seneca. Quemadmodum ſtultus eſt, qui equum empturus non ipſum reſpicit, ſed ſtrarum & frenos. Sic ſtultiſſimus eſt, qui hominem aut ex veſte, aut ex conditione veſtis, qua circumdatus eſt, exiſtimat. Item medius ſtetit, congregatis in nomine ipſius opem ferendo. Matth. 18. *Ubi ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.* Exemplo ergo ejus libenter juves laborantem pro ſalute animarum. 2. Corinth. 1. *Adjutores ſumus gaudii veſtri* Nolens juvare cum poſſit, reus mortis eorum judicatur. Actuum 20. *Mundus ſum à ſanguine omnium. Non enim ſubterfugi quominus annunciarem omne conſilium Dei vobis.* Gregor. Tot occidimus, quot ad mortem ire tepidi & tacentes videmus. Item. Quia juſtò pereunte, quando in peccatum cecidit, prædicator tacuit, ejus ſanguinis reus tenetur: & qui ſolicitus eſſe non ſtuduit in prædicatione, factus eſt particeps in damnatione. *Quem vos neſcitis, terrenis* occupati, *malitia* excæcati, ejus *humilitate* decepti. Cum modicum pulveris oculum corporalem à viſu impediat, non eſt mirum, ſi terra in corde hominis exiſtens per ſolicitudinem viſum interiorem impediat. Sap. 9. *Terrena inhabitatio deprimit ſenſum multa cogitantem.* Eccleſiaſtici 11. *Fili nec in multis ſint actus tui.* Gloſ. Cum animus dividitur ad plura, fit minor ad ſingula. *Malitia* etiam viſum interiorem impedit. Sap. 2. *Excæcavit illos malitia eorum.* Iſa. 42. *Quis cæcus niſi qui venundatus eſt?* diabolo ſcilicet, per peccatum. *Profunditas* etiam *humilitatis* multorum bonitatem celat. Actuum 8. *In humilitate judicium ejus ſublatum eſt.* Et *notandum*, quòd cum Joannes ſolem intelligentiæ Judæis digito oſtenderet, & ipſi radios beneficiorum ejus ſenſerint, culpa eorum fuit, quod ipſi neſciverunt eum. Auguſt. Si quis alteri digito ſolem oſtenderit; & videre non poterit, culpet potiùs oculi lippitudinem, quàm digiti oſtenſionem, & ſecundùm Auguſtinum: Si culpabiles fuerunt, qui tunc Chriſtum non agnoverunt, multum ſunt culpabiles, qui nunc eum non agnoſcunt. Judæi offenderunt, ait Auguſtinus: in præſentem, tanquam in humilem lapidem. Lapis ille adhuc parvus erat. Jam quidem præciſus eſt de monte ſine manibus, quia ſine virili opere Virgo peperit Chriſtum. Ignoſcendum eſt Judæis, qui offenderunt in lapidem, qui non creverat, quales ſunt illi, qui in ipſum montem offendunt? Cæci Judæi non vident humilem lapidem. Quanta cæcitas eſt non videre montem?

Acceptio perſonarum cavenda exemplo Chriſti.

Judicat hominem ex veſte, quàm ſtultus ſit.

4.

Salus proximi curſim negligens eam prædicator quantum peccet.

Dicti 4. copioſior explanatio. Cognitio Dei & divinorum ſeu viſus interior 3. rebus impeditur. 1.

2.

3.

Judæi circa Chriſtum cæcutientes minus reprehendendi quàm Chriſtiani.

DOMINICA INFRA OCTAVAM NATALIS DOMINI.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

De admirandis seu mirabilibus de Christo dictis, & de admirandis ab eo dictis & factis.

Et erant pater ejus & mater ejus mirantes super iis quæ dicebantur de illo.

SERMO XVIII. quinque ex Evangelio tractat sermones sequentes.

EVangelium hodiernum *quinque* continet. *Primo* Joseph & Mariæ admirationem, *Secundo* Simeonis prophetiam terribilem, *Tertio* Annæ confessionem, *Quarto* Mariæ & Joseph reversionem ad Nazareth, *Quinto* pueri Jesu commendationem. Occasione primi dicemus aliqua mirabilia, occasione secundi aliqua terribilia, occasione aliorum trium aliqua imitabilia.

I. Admiranda circa Christum triplicia.

Circa Primum notandum, quòd admiranda fuerunt, quæ dicta sunt de puero, item quæ dicta sunt à puero, & quæ facta sunt à puero, ut meritò dixerit. Isa. de eo. 9. *Et vocabitur nomen ejus admirabilis.* Et David psalm. 4. *Scitote quoniam mirificavit dominus sanctum suum. Admiranda* valdè fuerunt, quæ dicta sunt de eo à Prophetis longè ante incarnationem, ut est illud Isa. 7. *& vocabitur nomen ejus Emmanuel*, id est, *nobiscum Deus*, sed de his causâ brevitatis non prosequimur, sed solùm de his quæ circa ejus conceptionem vel nativitatem de eo dicta sunt. *Notandum* ergo quòd valdè *admiranda* fuerunt quæ per Gabrielem Mariæ dicta sunt de ipso Luc. 1. *Vocabis*, inquit, *nomen ejus Jesum.* In quo insinuatur ejus sapientia & bonitas. Bonitas enim & sapientia principis salvat populum, sicut insipientia & impietas perdunt. Ecclesiastici 10. *Rex insipiens perdet populum suum.* Ejusdem Proverb. 28. *Leo rugiens, Ursus esuriens, princeps impius super populum pauperem.* Et subditur! *& filius altissimi vocabitur*, ecce nobilitas! *Et dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus. Et regnabit in domo Jacob in æternum, & regni ejus nō erit finis*, ecce æterna potestas! *Item admiranda* fuerunt, quæ dicta sunt Mariæ ab Elisabeth in eod. Cap. *Unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me? Ecce enim ut facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo.* Cognovit Elisabeth spiritu sancto dominium pueri adhuc in utero materno clausi. Bernard. Quis tibi indicavit matrem Domini muliet sancta? ut facta est vox salutationis &c. Puer etiam in utero Elisabeth clausus videtur sensisse velut ultra duos parietes in utero Mariæ Dominum clausum. Bernard. loquens de Joanne. Verè ardens & vehementer accensus, quem sic præoccupavit flamma cœlestis, ut jam sentiret Christi adventum, qui nondum poterat sentire seipsum. *Item admiranda* fuerunt, quæ dicta fuerunt per Zachariam, Lucæ 1. *In visceribus misericordiæ visitavit nos oriens ex alto. Illuminare his* &c. Filius Dei qui ex patre oritur æternaliter, visitavit nos nascens de matre temporaliter. *Item admiranda* fuerunt, quæ dicta sunt Iosephab Angelo. Matth. 1. *Quod in ea natum est, de spiritu sancto est, pariet autem filium, & vocabis nomen ejus Jesum, ipse enim salvum faciet populum suum à peccatis eorum*; ergo beatus est, qui est de populo ejus. Deut. 33. *Beatus es Israel. Quis similis tui populo, qui salvaris in Domino? Salvum*, inquam, *faciet à peccatis eorum*, quod solius Dei est. De his admirandis circa ejus conceptionem & nativitatem dicit Bern. Angelus nunciat, virtus obumbrat, altissimi supervenit spiritus, virgo credit, fide concipit, virgo parit, virgo manet. Quis non miretur? Nascitur altissimi filius, Deus de Deo genitus ante

1. Admiranda de eo dicta.

1. à Prophetis.

2. à Gabriele ad Mariã.

3. Ab Elisabeth.

Ioannes in utero quomodo senserit Christum.

4. à Zacharia.

5. Ab Angelo ad Ioseph.

Dictũ Bernardi de admirandis circa puerũ Iesum.

sæcula. Nascitur verbum infans, quis vel satis miretur? *Item admiranda* fuerunt quæ dicta sunt de ipso à Magis. Matth. 2. *Vidimus stellam ejus in oriente.* Dominus ergo stellarum erat. *Item admiranda* fuerũt, quæ dicta sunt ab Angelis, à pastoribus relata aliis. Lucæ 2. *Claritas Dei circumfulsit illos*, quod in tota veteris testamenti serie non invenitur, ut dicit Glossa. Et dixit illis angelus. *Ecce Evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus est vobis hodie salvator* &c. & subditur, *& subito facta est cum Angelo multitudo cœlestis militiæ laudantium Deum* &c. In eodem. *Omnes qui audierunt mirati sunt de his quæ dicta erant à pastoribus ad ipsos. Item admiranda* fuerunt quæ dicta sunt de eo à Simeone. Lucæ 2. *Viderunt oculi mei salutare tuum. Quod parasti ante faciem omnium populorum, Lumen ad revelationem gentium* &c. *Item* admiranda sunt etiam dicta ab eo. Lucæ 4. *Mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore illius.* Matth. 7. *Cum consummasset Iesus verba hæc, admirabantur turbæ super doctrina ejus.* Lucæ 20. *& mirati in responso ejus, tacuerunt. Item* admiranda facta sunt ab eo, ut verè possit ei dici, *tu es Deus qui facis mirabilia.* Matth. 8. *Porro homines mirati sunt dicentes: qualis est hic, quia venti & mare obediunt ei*, & Marc. 7. *Quanto eis præcipiebat, tanto magis plus prædicabant, & eo amplius admirabantur dicentes: bene omnia fecit, & surdos fecit audire, & mutos loqui.*

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Explicatur dictum terribile Simeonis & tractantur terribilia quædam circa Christum. Aliqua etiam in ipso imitanda proponuntur.

Ecce positus est in ruinam &c.

TErribile est Verbum Simeonis. Duo nullum timenda sunt in mundo isto, scilicet causarum ruendi in peccatum infinitas & Judicis qui offenditur severitas. Ad *primum* pertinet quod dicit: *Ecce positus est hic in ruinam.* Quid est quod non possit esse in ruinam, id est, in occasionem ruendi, ex quo Salvator fuit in ruinam multorum? Quæ securitas esse potest, ex quo vita esse potest occasio mortis, & salus occasio ægritudinis? ideo homo sapiens in omnibus metuit. Ecclesiastici 18. Sap. 14. *Creaturæ Dei in odium factæ sunt, & in tentationem animæ hominum.* Ubicunque sit homo, imminet ei mors, unde in umbra mortis dicitur esse. Luc. 1. Ad *secundum* pertinet illud, *& in signum cui contradicetur, & tuam ipsius animam pertransibit gladius.* Signum severitatis divinæ & justitiæ est, quòd Deus pater potiùs voluit, quòd unigenitus pœnam pro humano genere solveret, quam ut ipse eam remitteret. Bernard. Qui non parcit filio, nunquid parceret figmento, nunquid parcet servò nequam? Lucæ 23. *Si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?* psalm. 59. *Dedisti metuentibus te significationem, ut fugiant à facie arcus.* Arcus, inquam, divini judicii. Signum *etiam* divinæ justitiæ est, quòd filius matri propriæ noluit in hoc parcere. Licet enim sciret, quòd dolor passionis ejus animam matris pertransiret, voluit tamen potiùs pœnam solvere pro humano genere cum tanto dolore matris, quàm eam remittere.

Ecce positus est in ruinam vitiorum. Isa. 19. *Ecce Dominus ascendet super nubem levem*, id est, carnem à peccato immunem, *& ingredietur Ægyptum*, id est, mundum, *& commovebuntur simulacra*

2. In ruinam Dæmonũ, resurrectionem Angelorum.

Ægypti, id est, vitia ab hominibus movebuntur. Et resurrectionem virtutum. Isa. 4. *Apprehendent septem mulieres*, scilicet virtutes, *virum unum*, & ejusdem 11. *Requiescet super eum spiritus Domini* &c. *Item* positus est in ruinam Dæmonum & resurrectionem angelorum filius Dei, qui de cœlo Luciferum dejecit. Lucæ 10. *Videbam Sathanam quasi fulgur de cœlo cadentem*, factus homo dejecit eum de altitudine principatus hujus mundi. Joan. 12. *Nunc princeps mundi hujus ejicitur foras*. Coloss. 2. *Expolians principatus & potestates* &c. Lucæ. 11. *Cũ fortis armatus custodit atrium suũ* &c. Isa. 49. *Nunquid tolletur à forti preda?* &c. *Item* positus est in ruinam superborum & resurrectionem humilium. Lucæ 1. *Deposuit potentes de sede, & exaltavit humiles*. Ecclesiastici 10. *Sedes ducum superborum destruxit Deus, & sedere fecit mites pro eis*. Psal. 112. *Suscitans à terra inopem, & de stercore erigens pauperem* &c. Ipse Judæos superbos humiliavit, & gẽtiles humiles exaltavit. Rom. 11. *Cæcitas contigit ex parte in Israel, donec plenitudo gentium intraret*. Isa. 8. *In lapidem offensionis, & in petram scandali duabus domibus Israel* &c. Ejusdem 60. *Pro eo quod fuisti derelicta & odio habita, ponam te in superbiam seculorum*. Et notandum quòd ille cui Salvator est in ruinam, verè videtur esse filius perditionis, cum aliorum salvator sit ejus perditor. *Quinque* genera hominum videntur posse dici filii perditionis. *Primo* illi qui salubribus ad sui damnationem utuntur, qualis fuit Judas, de quo dicit interlin. super Joan. 12. ubi agitur de unguento. Iste moritur bono odore, de quo alii vivunt. Joan. 17. *Nemo periit ex eis nisi filius perditionis*. Quis locus emendationi relinquitur, quando illud homines destruit, quod eos emendare debuit? David Psal. 88. *Destruxisti eum ab emundatione*. Gregorius. Cœlestis medicus ægros non respicit, quos de medicamẽto deteriores fieri videt. *Secundi* sunt superbi. Gregorius. Evidentissimum signum reproborũ est superbia, humilitas electorum. Superbus habet quandam ventosam plenitudinem, ex qua indignatur, & omnem escam abominatur. David Psalm. 106. *Omnem escam abominata est anima eorum* &c. Ecclesiastici 3. *Synagoga superborum non erit sanitas*. 2. Thess. 2. *Nisi revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui adversatur & extollitur super omne quod dicitur Deus*. *Tertii* sunt immisericordes, qui non timent etiam pauperibus injuriari. 2. Regum. 12. dicit David de illo, qui oviculam pauperis rapuerat: *Vivit Dominus quoniam filius mortis est vir qui fecit hoc*. *Quarti* sunt per obstinationem obdurati. Ecclesiastici 3. *Cor durum malè habebit in novissimo; & qui amat periculum, in illo peribit*. *Quinti* sunt qui habent multa temporalia, & multum amant ea. Matth. 15. *Amen dico vobis quia dives difficile intrabit in regnum cœlorum. Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm divitem intrare in regnum cœlorum*. Bern. Utinam tantum congregata perirent & non congregator eorum, tolerabilius esset insudare labori perituro, quàm perempturo. Idem. Pereunt miseri, dum perituris adhærent, omittentes ea quibus apprehensis salvare possent animas suas.

3. In ruinam superborũ, resurrectionem humilium.

4.

5.

Quibus Christus est in ruinam sunt filii perditionis 1. Tales sunt.

Signa christi, id est, imitanda in ipsius. vitia sunt, contemptus divitiarum, deliciarum, honorum.

Et in signum cui contradicetur. Cum multifariè multisque modis olim sit Deus locutus patribus in Prophetis, novissimè locutus est nobis in filio. Hebr. 1. docens per eum verbo & exemplo bona trãsitoria, temporalia scilicet, divitias, delicias, & honores non esse vera bona, nec esse amanda; molestias verò corporis, paupertatem & contemptum non esse verè mala, nec esse timenda. Augustin. super illud. Hebr. 12. *Qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem*. Omnia terrena bona contempsit homo Christus, ut contemnenda monstraret; & omnia terrena mala sustinuit, quæ sustinenda præcipiebat, ut nec in illis quæreretur felicitas; nec in istis timeretur infelicitas. Bern. Dei filius, in cujus arbitrio erat eligere tempus, elegit quod molestius est, præsertim parvulo & pauperis matris filio, quæ vix pannos haberet ad involvendum, præsepe ad reclinandum: & certè cùm tanta necessitas esset, nullam audio pallii fieri mentionem. Item Christus qui non fallitur, elegit quod carni molestius est, illud ergo melius, id utilius, id magis eligendum, & quisquis aliud doceat vel suadeat, ab eo tanquam seductore cavendum. Dictum est pastoribus ab angelo. Lucæ 2. *Hoc vobis signum: invenietis infantem pannis involutum, & positum in præsepio*. Quod dicitur, *infantem*, pertinet ad molestiam seu luctum. Puer enim à ploratu incipit, ut dicit. August. Sap. 7. *Primam vocem similem omnibus emisi plorans*. Quod dicitur, *pannis involutum*, pertinet ad paupertatem, & quod dicitur, *positum in præsepio*, ad vilitatem seu ad humilitatem. His signis à multis hodie contradicitur. Multi quippe vocati, sed non multi electi, & ideo nec signati. *Primo* signo contradicunt voluptuosi. Ecclesiastici 27. *Audivit luxuriosus & displicebit ei*. *Secundo* contradicunt avari. Matth. 19. *Cum audisset adolescens verbum, abiit tristis. Erat enim habens multas possessiones*. *Tertio* signo contradicunt superbi. Ecclesiastici 13. *Sicut abominatio est superbo humilitas, sic execratio divitis pauper*. Et *notandum*, quòd speciale signum Christianorum est Christi imitatio. Exod. 12. *Erit vobis sanguis in signum*. Ejusdem 13. *Erit quasi signum in manu tua, & quasi monimentum ante oculos tuos*. Ezech. 9. Omnes qui habebant Tau non sunt percussi. Joan. 2. Raab ligavit coccineum filum in fenestra sua, & salvata est. Hoc signo signatus erat Apostolus & primi de ecclesia, ad Galat. 6. *Stigmata domini Iesu in corpore meo porto*. Glos. Stigma dicitur punctum vel nota de ferro facta. Ad Galat. 5. *Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt* &c. sed hodie mutata sunt signa. David Psal. 73. *Posuerunt signa sua, signa*. Item Psal. 64. Item. *Turbabuntur qui habitant terminos à signis tuis*. Termini sunt extrema rei, terminos ergo habitant, qui terrena quæ sunt extrema & minima diligunt.

Hæc signa dicta sunt ad pastores ab angelis.

His signis qui contradicunt. 1. 2. 3.

Christianorum speciale signũ est imitatio Christi.

Signatis contraria qui habent.

Et tuam ipsius animam pertransibit gladius. Beda. Dolor Dominicæ Passionis, quia non potuit videre crucifigi filium sine affectu materni doloris, etsi speraret resurrecturum. Secundum Chrysost. etiam sic intelligitur animam ipsius, scilicet Christi, quam tuam reputas, *pertransibit gladius*. Vel sic intellige, *tuam*, idest, tui ipsius. Non tamen propter matris dolorem dimisit Christus ascendere crucem: vel antequam opus salutis nostræ esset consummatum, de ea descendit. Exemplo ergo ejus, & tu non dimittas pœnitentiæ crucem ascendere, nec de ea ante mortem descendas pro parentibus. Hieronymus in epistolis. Licet parvulus ex collo pendeat nepos, licet sparso crine vel sciissis vestibus ubera, quibus te nutrierat mater ostendat, licet in limine pater jaceat: per calcatum perge patrem, siccis oculis ad vexillum crucis evola; solum pietatis genus est in hac re esse crudelem. Idem. Gladium tenet hostis ut perimat, & ego de matris lachrymis cogitabo? *ut revelentur ex multis cordibus cogitationes*. Amor Scribarum & Pharisæorum, quo gloriam terrenam & divitias Deo præponebant, latebat, sed tunc revelatus est, cùm Salvatorem occiderunt, ne locum & gentem amitterent, Joan. 11. Et tunc apparuit, quod in cordibus eorum erat terra sursum & cœlum deorsum, tunc effusum est venenum aspidum, quod erat sub labiis eorum. Psal. 13.

Gladius pertransiturus animam B. V.

Exemplo Christi crux pœnitentiæ non est deserenda ne parẽtum quidẽ causa.

Revelatio cogitationum.

DE EADEM.

SERMO TERTIVS.

SUMMARIUM.

Continet hic sermo potissimum commendationem Annæ à septem virtutibus, quæ aliis imitanda proponuntur.

Et erat Anna Prophetissa &c.

SERMO XXIII. Hoc Evangelium 6. hominum statibus imitandi materiam præbet, de quibus sparsim, hoc & sequenti Sermone.

EVangelium hodiernum materiam ædificationis ministrat mulieribus & viris, prælatis & subditis, adultis & parvulis. Mulieribus in Anna, quæ venerandæ ætatis & laudabilis conversationis, spiritum prophetiæ habens, domino confitetur, & de puero loquitur his qui redemptionem Israël expectant. Et *notandum* quòd Evangelista ostensurus quod Anna Deum laudaverit. Primò eam commendat, quia *non est speciosa laus in ore peccatoris*. Ecclesiastici 15. Non est reputanda laus, quam facit qui laudabilis non est. Non est ignis trigefacere, nec personæ vituperabilis erit laudare. Et attende quòd *septem* tangit Evangelista, quæ pertinent ad commendationem Annæ. *Primum* est quòd usque ad matrimonium virginitatem suam servavit. *Secundum* quod post mortem viri, licet tempore brevi cum eo fuerat, alii viro copulata non fuit. *Tertium* est quod tam longo tempore in viduitate bene se habuit. *Quartum* est quod à templo non discessit. *Quintum* est quod corpus suum maceravit. *Sextum* quod obsecrationibus institit: obsecratio est petitio cum adjuratione. *Septimum* quod donum prophetiæ habuit.

Hoc Evangelium 6. hominum statibus imitandi materiam præbet, de quibus sparsim, hoc & sequenti Sermone. Cur Anna ab Evangelista laudetur. Anna commendatur à septem virtutibus.

1. Virginitas quam sit pretiosa & quam diligenter conservanda sit.

Circa *primum notandum* quod virginitas est thesaurus. Job 38. *Nunquid ingressus es thesauros nivis?* Thesaurus dicitur propter preciositatem, *Nivis*, propter puritatem. Iste thesaurus impreciabilis est, quia *non est digna omnis ponderatio continentiæ animæ*. Ecclesiastici 26. Et si fuerit amissus, est irrecuperabilis. Licet enim Deus multa miracula in terris fecerit, tamen nulli, qui virginitatem amisit, restituit. Iste thesaurus adeo preciosus est, quod cœlestis gloriæ precium est, & non solum illius gloriæ, quæ communis est omnibus electis, sed etiam gloriæ specialis aureolæ scilicet, quæ figurata est. Exod. 25. ubi præceptum est ut fieret mensa, & super mensam corona, & super coronam coronula, quæ significabat aureolam. Iste thesaurus diligenter servandus est, saltem usque ad matrimonium. Si in bonum matrimonium convertatur, tolerabile est hoc. *Quia habemus thesaurum istum in vasis fictilibus*. 2. Corinth. 4. Et, quia *melius est nubere quam uri*. 1. Corinth. 7. Sed væ illis qui tantum thesaurum cum Dei offensa tanta, propter momentaneam voluptatem carnis amittunt. Circa *secundum* notandum, quòd cum mortuo altero conjugum, reliquus se debeat semimortuum reputare, erant enim una caro. In aliquibus avibus reperitur, quod unâ mortua, alii compar non societur. Honestum esset, nisi periculum timeretur, ut conjuges primis nuptiis essent contenti. Bernar. Pudet ad negocium honestatis rationem non posse in homine, quod natura potest in volucre. Augustin. Secundas nuptias licitas omnino concedit Apostolus. De tertiis autem, & de quartis, & de pluribus ultra solent homines movere quæstionem. Sed quis audeat diffinire, quod nec Apostolum audio diffiniviſſe. Ait enim. 1. Corinth. 7. *Si dormierit virejus, cui vult nubat*, non dicit primus vel secundus &c. & subdit Augustin. Ut breviter respondeam, nec illas nuptias debeo damnare, sed eis verecundiam numerositatis auferre Circa *tertium* notandum, quod cum difficile sit à consuetis abstinere, valde commendabile est, quod tanto tempore bene in viduitate se habuit. Ad quod multùm valere potuit, quod carnem suam jejunando maceraverit. Hieronymus. Quamdiu Eva in paradiso abstinuit, virgo fuit: quam citò præceptum abstinentiæ violavit, corruptionem sensit. Idem ad quandam virginem. O filia si Apostolus castigavit corpus suum, & in servitutem redegit, ne cum aliis prædicasset, reprobus efficeretur, quomodo tu juvencula adhuc in feryore juventutis posita, dapibus & vino plena de castitate eris secura? Circa *quartum* notandum quòd secundum Glossam, quia circa templum frequens erat, eam non discedere dicit, non quia ad horam non discessisset. Valde commendabile est in filiis & filiabus Dei libenter esse in domo patris sui. Lucæ secundo. *Nesciebatis quia in his quæ patris mei sunt oportet me esse*. Quia Anna libenter manebat in Templo, datum est ei videre Salvatorem. Non est sine magna utilitate, cum aliquis libenter manet in Ecclesia. Et in hoc, quod à Templo non discedebat, datur exemplum viduis ne sint vagæ sicut meretrix, de qua legitur Proverb. 7. *Ecce occurrit ei mulier in ornatu meretricio, præparata ad decipiendas animas, garrula & vaga*, &c. Circa *quintum attende* illud 1. Timoth. 5. *Vidua quæ in deliciis est, vivens mortua est*. Periculosus est valde status viduitatis, si vidua delicate vivat. Circa *sextum attende* illud 1. Timoth. 5. *Quæ vere vidua est & desolata, speret in Domino, & instet obsecrationibus & orationibus die ac nocte*. Circa *septimum attende* quod dicit Glossa de Anna quod longa castitate, longisque jejuniis ad hoc pervenerat culmen, ut spiritum prophetandi acciperet. Vult Dominus esse mundum vas, in quo balsamum suæ sapientiæ ponit. Sapient. 7. *Sapientia in animas sanctas se transfert, amicos Dei & Prophetas constituit*. Et Dan. 1. legitur de pueris abstinentibus, quod *Deus dedit illis scientiam & disciplinam in omni libro & sapientia*. Quæ verba dixit Anna Deum laudando, vel de puero aliis loquendo, scriptum non est, quia mulier auctoritatem docendi non accepit, ut tangit Glossa super. 1. Corinth. 14. Mulieres in Ecclesiis taceant, non enim eis permittitur loqui. 1. Timoth. 2. *Docere mulieri non permitto*, &c.

2. De secundis, tertiis, quartis nuptiis quid sentiendum.

3. Viriginitas

Et ut perfecerunt omnia secundum legem Domini reversi sunt, &c. Prætermittit Lucas de fuga Domini in Ægyptum & reditu, de quo habetur Matth. 2. In hoc quod Mariam & Joseph, qui figuram Prælatorum tenent, perfecerunt omnia secundum legem, monentur Prælati, ut studeant legem scire, & juxta eam circa subditos operari. Proverb. 6. *Mandatum lucerna est, & lex lux*. Psalm. 118. *Lucerna pedibus meis verbum tuum*, &c. *ambulat in tenebris, nescit quo vadat*.

DE EADEM.

SERMO QVARTVS.

SUMMARIUM.

De incremento & robore spirituali ad exemplum Christi parvuli.

PUer autem crescebat & confortabatur, id est, corroborabatur (hæc pertinent ad corpus) plenus sapientia, & gratia Dei erat in illo (hæc pertinent ad animam.)

Simile, Joan. 1. *plenum gratiæ & veritatis*. Habuit Christus in primo statu conceptionis tantam gratiam & sapientiam quantam habuit trigesimo anno, unde vir vocatur in conceptione. Hierem. 31. *Creavit Dominus novum super terram. Fœmina circumdabit virum*. Quæ dicuntur de incremento pueri, & confortatione, ideo scripta sunt, ut ejus

ut ejus exemplo ſtudeamus ſpiritualiter creſcere & roborari. Non multùm prodeſt corporaliter naſci, ſi non ſequatur incrementum & roboratio. Naſcitur enim parvulus puer & debilis. Sic poſt nativitatem ſpiritualem neceſſe eſt, ſequi incrementum & roborationem. Ideo poſt ſacramentum Baptiſmi & pœnitentiæ, quæ pertinent ad ſpiritualem nativitatem, inſtitutum eſt ſacramentum Euchariſtiæ pertinens ad incrementum, & ſacramentum confirmationis pertinens ad roborationem. Tria verò ſunt quæ incrementum ſpirituale impediunt. *Primum* eſt effuſio hominis interioris per terrena deſideria & carnalia. Geneſ. ult. *Ruben effuſus es ſicut aqua, non creſces*. Gregorius. Non ſufficit homo proficere ad utraque diviſus. Planta ramos mittens inferius, minùs creſcit ſuperius. Auguſtinus. Ab uno averſus, in multa evanui. Exarſi enim aliquando ſaciari inferius in adoleſcentia, & ſilveſcere ſum auſus variis & umbroſis amoribus, ſicut duobus dominis exiſtentibus in caſtro, uno creſcente alter decreſcit, ſic cum corpus hominis nimis impletur, anima evacuatur. Lucæ 21. *Attendite vobis ne graventur corda veſtra in crapula & ebrietate, & curis hujus vitæ*. Secundum eſt defectus cibi ſpiritualis, ſcilicet verbi divini & boni operis. Eccleſiaſtici 22. *Filii ſapientiæ non condita, ita demum erudientur ſi non fiet*. E contrario qui ſapientiam edunt, creſcunt & proficiunt, & per bona opera etiam animam reficiunt, & incrementum ſpirituale faciunt. Unde Iſa. 4. dicitur in perſona virtutum *panem noſtrum comedemus*, id eſt, operibus noſtris ſuſtentabimur. Sicut viſus deficit quando eſt diu homo in carcere, ubi non videat; ſic virtutes, ſi non exeant in opera, deficiunt. *Tertium* eſt elongatio à fonte divinæ miſericordiæ, & à fontibus ſacramentorum eccleſiæ. Unde non creſcunt ſpiritualiter, qui de ſe ipſis non de Dei miſericordia confidunt, & ad ſacramenta eccleſiæ rarò accedunt. Ierem. 17. *Benedictus vir qui confidit in domino*, & ſubditur. *Erit tanquam lignum, quod transplantatur ſuper aquas, quod ad humorem mittit radices ſuas* &c. Signum quòd aliquis creverit eſt, ſi tranſitoria ei parva ſunt. Senec. Scitote præter animum humanum nihil eſſe mirabile: cui magno, nihil eſt magnum. Crevit ille, in quo eſt ſpei altitudo, longanimitatis longitudo, charitatis latitudo. Ad roborationem verò ſpiritualem faciunt iſta: ſcilicet *verbi divini auditus, ſacramentorum ſuſceptio digna, exercitatio in faciendo bona & tolerando mala, & devota oratio*. De *duobus primis* poteſt intelligi illud. Pſalm. 103. *Panis cor hominis confirmet*. De *tertio* Bernard: Ruſticus habet nervos duros & fortes lacertos; exercitatio facit, otio corpus molleſcit. *Oratio* ad robur facit, quia hanrit gratiam, unde eſt robur. David Pſalm. 118. *Os meum aperui & attraxi ſpiritum*. Signum quod aliquis robur acceperit eſt, quod tentationibus non cedit. Non habent robur, qui ſibilo unius verbi dejiciuntur.

Et notandum quod verè ſpiritualiter creſcere in Deum, in Deo eſt creſcere. Ioan. 3. *Illum oportet creſcere*, id eſt, exaltari ſecundum Bedam, *me autem minui*, id eſt, humiliari. Secundùm Chryſoſtomum ſic intelligitur, *illum oportet* &c. id eſt, noſtra ceſſabunt, creſcent autem quæ illius ſunt. Evacuari enim debemus ſenſu & voluntate noſtra, pro ſenſu ac voluntate Dei. Ad robur vero ſpirituale multum facit cogitatio, propriæ infirmitatis. Auguſtin. Multos impedit à firmitate præſumptio firmitatis, & ſuper illud Pſal. 67. *Infirmata eſt, tu vero perfeciſti eam*, dicit Auguſtin. Si non infirmaretur, non perficeretur.

Effectus 4. Sacramentorum.

Incrementum ſpirituale impedit. 1.

Signum incrementi quod ſit.

Spiritus robor. 4.

Signum roboris ſpiritualis.

Spiritualiter creſcere quid ſit.

Quid roboret ſpiritualiter.

DOMINICA INFRA OCTAVAM EPIPHANIÆ.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Totum Evangelium breviter explicatur & doctrina aliqua inmiſcentur, præcipuè de conſuetudinibus Iudæorum in peregrinationibus Hieroſolymam ex lege faciendis.

Cum factus eſſet Jeſus annorum duodecim, aſcendentibus illis Hieroſolymam ſecundùm conſuetudinem diei feſti, &c. *Luca 2.*

PRæceptum eſt à Domino ut omnis maſculus de univerſis finibus Iſrael ter in anno, ſcilicet in tribus ſolennitatibus ſe præſentaret Domino. Exod. 23. Et offerre debebant hoſtias determinatas in lege. De feſtis etiam habetur Levit. 23. De oblationibus verò Num. 28. & 29. De mulieribus non eſt præceptum, ſi tamen comitabantur viros ſuos, bonum erat. Et qui remoti erant de duabus ſolennitatibus ſe poterant excuſare in neceſſitate, ſed de ſolennitate Paſchæ non poterant, niſi pro infirmitate. *Conſummatiſque diebus*, &c. Interlin. dicit quod ſolennitas octo protelabatur diebus, ſed videtur quod non niſi ſeptem diebus. Deut. 16. *Septem diebus comedes abſque fermento*. Solutio in 14. Luna conveniebant ad veſperum, & comedebant agnum Paſchalem, poſtea peragebant ſeptem integros dies. *Remanſit puer Ieſus in Ieruſalem, & non cognoverunt parentes*. Beda. Si quæritur quomodo potuit à parentibus obliviſcendo relinqui, qui tantâ providentiâ nutriebatur parentum? Reſpondendum eſt quod filiis Iſraël ad feſta conſurgentibus, vel ad propria redeuntibus mos erat ſeorſum viros, ſeorſum fœminas incedere, pueri cum quolibet parente indifferentes ire poterant, & ideo Mariam & Joſeph viciſſim putaſſe puerum Jeſum, quem ſecum non cernebant cum altero parente reverſum. *Venerunt iter diei*, hoc factum eſt die, quâ redierunt à Hieruſalem. *Et requirebant eum inter cognatos & notos*, id eſt, vicinos, hoc factum eſt ſecunda die poſt. *Et non invenientes*, tertia die *regreſſi ſunt*, &c. Ideo ita ſolicitè quærebant eum, quia metuebant ne, quod in infantia pueri facere voluerant, aliqui implere vellent, ſcilicet pueri occiſionem. *Et ſtupebant ſuper prudentia & reſponſis ejus*, id eſt, ſuper prudentia reſponſorum. *Et ipſi non intellexerunt verbum, quod locutus eſt ad eos*. Verbo illo volebat Dominus innuere, quòd ſicut ad patrem, ita ad ipſum pertinet templi cura & ſpiritualium gubernatio. Beda. Quorum una eſt majeſtas, una eſt ſedes, & una domus, non ſolum materialis, ſed & ſpiritualis. Joan. 17. *Omnia mea tua ſunt, & tua mea ſunt. Et deſcendit cum eis*. Bene dicit, *deſcendit*, & propter loci ſitum, & propter humilitatis deſcenſum. *Et mater ejus conſervabat omnia verba hæc. Conferens*, ſcilicet ad ea quæ erant ſcripta de ipſo. Conferebat, inquam, *in corde ſuo*, id eſt, in arca memoriæ. *Et Ieſus proficiebat ætate*. Gregor. Juxta naturam hominis de infantia ad juventutem procedendo. *Sapientia & gratia*. Gregor. Non per acceſſum temporis, quod non habebat accipiendo, ſed dona gratiæ, quæ habebat, cæteris pandendo, ad laudem Dei & hominum utilitatem; ideo dicit, *apud Deum & homines*.

Explicatio dicti 1. Quando ex lege Moſis in Hieruſalem fuerit peregrinandum, & quæ oblationes faciendæ.

2. Quot diebus hæc feſta duraverint.

3. Quomodo puer perditus fuerit & conſuetudo peregrinantium Iudæorum.

4.

5.

6. Cur ſolicitè fuerit puer quæſitus.

7.

8.

9.

10.

11.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Hortatur nos exemplo Mariæ & Chriſti in hoc Evangelio contento ad plurimas virtutes exercendas.

Cum factus esset Jesus annorum duodecim, &c.

Christus & Maria varias virtutes exemplo suo nos hic docent.

HIstoria præsentis Evangelij multam materiam ædificationis monstrat nobis: Ædificat enim nos in ea mater, ædificat & filius. *Duodecim* verò sunt ad quæ mater exemplo suo nos monet. Et *primo* ad peregrinationes seu locorum sacrorum visitationem, & specialiter ad peregrinationem Hierosolymitanam, hæc enim fuit peregrinatio Beatæ Virginis: si loca sacra visitanda sunt, terra illa quæ antonomasticè sancta dicitur, maximè videtur esse visitanda. Si corpus Christi crucem sanctam reddidit in qua modico tempore mansit, quomodo terram illam sanctam non reddidit Sanctus Sanctorum, qui ibi conceptus, natus, mortuus, & sepultus est, & tanto tempore mansit. Hanc peregrinationem antiqui patres volebant facere mortui, quod non poterant vivi, ut Jacob qui voluit in terra illa sepeliri. Genesis 49. & 50. ejusdem: adjuravit Joseph fratres suos cum moreretur dicens: *Asportate ossa mea vobiscum*, & tamen nondum habebat terra illa sanctitatem, quam modo habet, sed erat eam habitura. *Secundo* ad filiorum instructionem adduxit Beata Virgo secum filium, sacra loca visitans. Qui filios suos verbo & facto debito modo non instruunt, videbunt eos duci coram toto mundo ad infernale suspendium. Lucæ 23. *Filiæ Jerusalem nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, & super filios vestros: quia ecce venient dies in quibus dicent, beatæ steriles, & ventres qui non genuerunt.*

Ad terram sanctam cur sit peregrinandum.

I. Maria duodecim.

II. Ad terram sanctam cur sit peregrinandum.

3. *Tertio* monet ut ea quæ ad divinum cultum pertinent expleamus, in hoc scilicet, quod non rediit ad propria, nisi prius consummatis diebus solennitatis: econtrariò multi faciunt, quos diabolus extrahit de Ecclesia, officio nondum consummato. Refert Gregorius in dialogis de quodam Monacho, qui non poterat morari in oratione, quod Beatus Benedictus vidit quendam puerulum nigrum, qui eum de Ecclesia extrahebat. *Quarto* ut turbam fugiamus, quia beata Virgo Jesum in turba amisit, Zachæus Jesum in turba non vidit: Lucæ 19 Senec. Quo major est populus cui admiscemur, hîc periculi plus est. Idem. Subducendus est populo tener animus & parum tenax recti. Nemo nostrum impetum vitiorum tam magno comitatu venientium ferre potest Ecclesiastici 18. *Ne oblectaris in turbis, nec in modicis. Assidua enim est commissio illorum.* 5. *Quinto* ut solennitates timeamus. Occasione solennitatis Beata Virgo amisit filium suum. In magnis solennitatibus solent latrones spoliare domos. In festo Herodis Joannes est decapitatus. Matth. 15. In festo Pharaonis Pistor est suspensus. Genes. 40. Multæ solennitates quæ institutæ sunt propter utilitatem animarum, convertuntur ad voluptatem corporum, vacando commessationibus & ebrietatibus & vanitatibus, Ideo dicitur Malach. 2. *Dispergam super vultum vestrum stercus solennitatum vestrarum.* Isa. 1. *Solennitates vestras odivit anima mea.* Thren. 1. *Viderunt eam hostes, & deriserunt Sabbata ejus.* Amos 5. *Odi, & projeci festivitates vestras*, quasi dicat vestræ sunt & non meæ. *Sexto* ut ad Jesum semper oculos habentes solicitè eum custodiamus Proverb. 27. *qui custos est Domini sui*, glorificabitur. Beata Virgo filium suum amisit, quia oculos suos ad eum non habuit. David Psalm. 24. *Oculi mei semper ad Dominum.* Item in Psal. 31. *Firmabo super te oculos meos.* Glossa, Non auferam oculos meos à te, quia tu levas semper oculos tuos ad me. Et *notandum* quòd puer remansit in Hierusalem, parentibus hoc non cognoscentibus. Sic à multis amittitur Jesus ipsis ignorantibus, eo quòd rarò conscientias suas scrutantur. Credentes eum esse in comitatu amiserunt illum. Sic aliqui qui sunt in sacris congregationibus, confidentes de hoc, quod Jesus est in illorum societate, quantum ad se ipsos illum amittunt. *Septimo* ut eum amissum quæramus perseveranter. Bernardus. Post triduum reperit filium suum Beata Virgo. Post triduum contritionis, confessionis & satisfactionis reperitur Jesus. Exod. 8. *Viam trium dierum pergemus in solitudinem* & sacrificabimus Domino Deo nostro. Ubi *primus* dies potest intelligi cognitio, quâ cognoscit mundum nihil esse. Hierem. 4. *Aspexi terram, & ecce vacua erat, & nihil. Secundus* verò est cognitio, qua aliquis cognoscit se nihil esse. Galat. 6. *Si quis existimat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit.* *Tertius* cognitio, qua cognoscit se minùs quam nihil esse. Cum enim peccatum nihil sit, ut dicit Augustinus: & qui *facit peccatum servus est peccati.* Joan. 8. servus verò minor est Domino suo. Hinc qui facit peccatum minùs quàm nihil esse videtur. *Octavo* ut quæramus eum sapienter. quærunt enim aliqui Deum insipienter, ut voluptuosi in delitiis, cupidi in armentis suis, ideo non inveniunt, Cantic. 3. *In lectulo meo per noctes quæsivi quem diligit anima mea. Quæsivi illum & non inveni.* Oseæ 5. *In gregibus suis & in armentis suis vadent ad quærendum Dominum, & non invenient.* Beata Virgo sapienter quæsivit, quia in templo in medio Doctorum eum quæsivit. Aliquando invenitur in prædicatione vel lectione, qui non est inventus in oratione. *Nono* ut quæramus eum cum dolore. *Pater tuus*, inquit Beata Virgo, *& ego dolentes quærebamus te.* Bernard. Quomodo inveniam te bone Jesu in gaudio, quem vix matres dolens invenit. Joan. penult. *Maria stabat ad monumentum foris plorans.* Jerem. 6. *Luctum unigeniti fac tibi, planctum amarum. Decimo* ut parentum carnalium obliviscamur, in hoc, quod inter cognatos & vicinos Jesum non invenit. Bern. Quomodo te bone Jesu inter cognatos meos inveniam, qui inter tuos minimè es inventus. Deu. 33. *Qui dixit patri suo & matri suæ: nescio vos, & fratribus suis: ignoro illos, & nescierunt filios suos, hi sunt qui custodierunt eloquium tuum. Undecimo* ut mansuetudinem monet in hoc scilicet, quod invento filio non conviciatur nec maledicit, sed rationem facti quærit. *Fili*, inquit, *quid fecisti nobis sic?* David Psalm. 89. *Supervenit mansuetudo, & corripiemur.* Ephes. 6. *Patres nolite ad iracundiam provocare filios vestros. Duodecimo* ad verbi divini conservationem. *Maria* enim *conservabat omnia verba* &c. Ambros. Maria non minùs ore quam corpore pudica, secreta quæ noverat nulli divulgat, sed tacito corde scrutationis congruum tempus, quo Deo hoc velit divulgari; reverenter expectat. Ecclesiastici 20. *Homo sapiens tacebit usque ad tempus.* Ecclesiast. 3. *Est tempus tacendi & tempus loquendi.*

Filius etiam in multis nos ædificat in hodierno Evangelio. *Primo* in hoc, quod voluntarius est ad bonum ad quod duxerat eum mater visitans loca sacra, & diutius vult ibi morari quàm mater. Bernard. ad fratres de monte Dei. Quicunque voluntatem bonam habebit, secum habet quicquid ad bene vivendum opus est. Bona voluntas est vellut materia omnium bonorum, sicut cera materia est formandæ imaginis. *Quæ desursum est sapientia est bonis consentiens.* Jacob. 3. *Secundo* in hoc quod inventus est in templo & non in foro, libenter enim manebat in domo patris cœlestis, unde veniens Hierusalem primò ibat ad templum Unde Chrysostomus dicit de eo. Proprium erat bonæ filij, ut veniens primò curreret ad domum patris. *Tertio* in hoc quod in medio Doctorum invenitur non in medio puerorum. Ecclesiastici 8. *Ne despicias narrationem presbyterorum sapientium, & in proverbiis eorum conversare, ab ipsis enim disces sapientiam*

Exemplum.

Abusus magnorum festorum.

6. Jesus dimittitur tribus modis.

eorum converſare, ab ipſis enim diſces ſapientiam. In eodem. *Non te praeterent narratio ſeniorum, ipſi enim didicerunt à patribus ſuis.* Ejuſdem 27. *In medio cogitantium* (legem Dei) *aſſiduus eſto.* *Quarto* in hoc quod patrem ſpiritualem oſtendit præponendum eſſe carnalibus dicens. *Neſciebatis quia in his quæ patris mei ſunt oportet me eſſe?* Auguſt. Amandus eſt generator, ſed præponendus eſt creator. Matth. 23. *Patrem nolite vocare vobis ſuper terram. Unus enim eſt pater veſter qui in cœlis eſt.* *Quinto* in hoc quod matrem honorat, humiliter ei obediendo. *Deſcendit* enim *cum eis, & venit Nazareth, & erat ſubditus illis.* Bern. Quis, quibus? ſcilicet Deus hominibus. In quo confunduntur quidam litterati, nolentes obedire prælatis ſuis minùs litteratis. Petrus ſervo Pontificis amputavit auriculam. Joan. 18. Cognitio in multis impedit obedientiam, & Petrus interpretatur agnoſcens. Bern. quis non erubeſcat obſtinatus eſſe in conſilio ſuo, quando ſapientia Dei ſuum deſeruit? *Sexto* in hoc, quod evangeliſta eum proficere dicit, proficere, inquam *ætate & ſapientia & gratia apud Deum & homines.* Exemplo ergo ejus & nos proficiamus ætate ex puerilitate ad virilitatem tranſeundo. Sunt aliqui qui ſemper ſunt in conceptione boni propoſiti, ſemper bona quæ agant deliberantes & nunquam ea agentes. Aliqui etiam ſemper ſunt in infantia, lectum conſcientiæ inquinantes. *Inquinata ſunt eorum & mens & conſcientia.* Tit. 1. Interlin. Semper edentuli, duris vel aſperis uti non valentes, lac præſentium delectationum ſugentes, qui ad modum infantium, quod eis occurrerit, in os ponunt: ut immunditias alienas, ut patet in detractoribus. Tales non proficiunt ætate. Exemplo etiam ejus *Sapientia* debemus proficere, non ſolùm quantum ad cognitionem, ſed etiam quantum ad ſaporem, ut mala nobis deſipiant ampliùs diſplicendo, & bona nobis ſapiant ampliùs placendo. Auguſt. Ad diſcendum, quod opus eſt, nulla mihi ætas ſera videtur. quia etſi ſenes magis decet docere quàm diſcere, magis tamen diſcere decet, quàm, quod doceant, ignorare. *Gratia* etiam proficere debemus apud Deum & homines, ut gratiores ſimus Deo & hominibus. ad Rom. 12. *Providentes bona non tantum coram Deo, ſed etiam coram hominibus.* Matth. 5. *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum qui in cœlis eſt.* Non eſt multũ curandum de gratia belluarum vel ſimiarum. Velut ſimiæ ſunt homines mali, formam humanam exterius habentes, & interiùs animalem, ſive beſtialem. Senec. Quoſdam ventri obedientes loco animalium numeremus non hominum. David Pſal. 33. *Audiunt manſueti & lætentur.* Bernard. Manſuetis plateam, æquanimiter audio quicquid in me jactare voluerit livor perditorum. Lucæ 6. *Beati eritis, cum vos oderint homines.*

De his quæ profectum impediunt vel juvant, vide 89. ſermonem epiſtolarum ſuper illud. *Si ſpiritu vivimus, ſpiritu & ambulemus*, & in tractatu de charitate cap. de gradibus charitatis. *Fili quid feciſti nobis ſic?* Si vis loqui de ſeptem verbis Beatæ virginis require de illis in ſermone ultimo ſequentis Dominicæ.

Obedientia

Qeomodo Exemplo Chriſti proficiamus ætate ſpiritualiter. 1.

2. Sapientia.

3. Gratia &c.

Gratia malorum non eſt curãda.

De profectu ſpirituali vide plura alibi.

Septem verba B. V.

DE EADEM.
SERMO TERTIVS.

Summarium.

Quomodo inſtar parentum Chriſti viri contemplativi Chriſtum amittant, amiſſum quærere & invenire debeant.

Cum factus eſſet Jeſus annorum 12. &c.

SERMO XXIV.

TRia oſtendit nobis evangelium hodiernum, ſcilicet quòd parentes Jeſum amiſerunt, quæſierunt & invenerunt. Et Notandum quòd Jeſus *dupliciter* amittitur. *Uno modo* per mortalem culpam, cum ſcilicet deſinit eſſe præſens per gratiam. *Secundo modo* cum deſinit eſſe in viris contemplativis quantum ad aliquem ſpecialem effectum, ſcilicet jucunditatem interiorem, vel devotionem aliam. Primus modus non videtur competere parentibus Chriſti, cùm dicat Auguſt. quòd, cùm de peccatis agitur, de beata virgine non vult facere mentionem. Ideo de alio modo amiſſionis & de quæſitione & inventione ei reſpondentibus proſequemur. Et *notandum* quòd cum viri ſancti attineant Chriſto omni genere attinentiæ ſecundùm illud Matth. 12. *Quicunque fecerit voluntatem patris mei qui in cœlis eſt, ipſe meus frater & ſoror & mater eſt*, rectè poſſunt intelligi parentes ejus. Modus verò quo amiſerunt parentes Chriſti eum, oſtendit qualiter à viris contemplativis amittitur, quantum ad devotionem. Cùm parẽtes ejus aſcendiſſent in Hieruſalem ad ſacrificandum in die paſchæ, redeuntibus illis remanſit puer, & ipſi non cognoverunt hoc, æſtimantes eum in comitatu eſſe, unde turba occaſio extitit amittendi. Viri contemplativi aſcendunt in Hieruſalẽ, quæ interpretatur viſio pacis, per meditationẽ, ſacrificãt per orationẽ, habẽtes Jeſum per devotionem. Ipſis verò recedentibus de Hieruſalem amittitur Jeſus, quantũ ad devotionem in turba cogitationum & affectionum & locutionũ mundanarũ. Hæ ſunt turbæ, quibus Jeſus dimiſſis in montem aſcendit ſolus orare. Matth. 14. Hæ turbæ impediunt, ne Jeſus videatur, Lucæ 19. Et quantum ad has turbas dictum eſt de contemplatione. Thren. 3. *Sedebit ſolitarius & tacebit* &c.

Tria tractantur hoc ſermone. 1.

Amiſſio Jeſu, Jeſus duobus modis amittitur.

Primo modo non amiſerunt eum parentes eius ideò de illo hic non agetur.

Viri ſancti cur poſſint dici parentes Chriſti.

Quomodo viri SS. ſeu contemplativi inſtar parentum Chriſti amittant Chriſtum.

Illi, qui ſic amiſit Jeſum, attendendus eſt modus quo ejus parentes ipſum quæſierunt & locus. Modus quærendi fuit, quod cum dolore quæſierunt eum. *Pater tuus*, dicit Beata virgo, *& ego dolentes quærebamus te.* Cum dolore ergo quærere debent viri contemplativi Jeſum ſic amiſſum David Pſal. 76. *Renuit conſolari anima mea* &c. Anſelmus. Conſolatio, lætitia, ſecuritas, nolo vos, renuo vos, niſi peccati venia reduxerit vos Joan. 20. *Maria ſtabat ad monumentum foris plorans.* De Jacob legitur Oſeæ 12. *Flevit & rogavit eum*, & ſubditur: *in Bethel invenit illum.* Locus in quo quæritur duplex eſt. Locus in quo quæritur, & non invenitur: & locus in quo quæritur, & invenitur. Locus in quo quæritur & non invenitur à viris contẽplativis, quantũ ad cõtemplationem ſpirituale ſunt cognati & noti. Quãto enim plures habẽt familiares tanto plures colloeutiones Et hæc eſt turba, in qua Jeſus amittitur. Chryſoſtomus. Pro quanta parte magis eſt ad hanc rem cor tuum, pro tanta parte minùs eſt ad Deum. Quidam ſanctus. Tria decent quemlibet religioſum: pauca loqui, paucos habere familiares, multùm orare.

2. Quæſtio Jeſu quomodo quærendus ſit Jeſus.

Jeſus quæritur duplex

Circa inventionem verò Jeſu tria attendenda ſunt, ſcilicet *locus* in quo inventus eſt, *modus* inveniendi, & *tempus*. Locus verò *triplex* eſt: ſcilicet *communis, ſpecialis, & magis ſpecialis*. Communis fuit Hieruſalem: ſpecialis, templum: magis ſpecialis, medium doctorum. In Hieruſalem invenitur, non in Capharnaum, quod interpretatur villa conſolationis, ubi quærunt eum voluptuoſi. Job. 28. *Non invenitur in terra ſuaviter viventium.* Capharnaum ad litteram male dixit dominus. Matth. 11. *Et tu Capharnaum nunquid uſque in cœlum exaltaberis? uſque in infernum deſcendes. Verumtamen dico vobis quia terra Sodomorum remiſſius erit in die judicii, quam tibi* &c. Et ejus habitatores ſunt maledicti. Lucæ 6. *Ve vobis divitibus qui habetis conſolationem veſtram.* *Item* invenitur in templo, & non in palatio. Ubi quærunt eum ambitioſi ibi non eſt inventus

3. Inventio Jeſu, in qua tria notanda. 1. Locus triplex ubi inventus eſt. Hieruſalem non Capharnaum.

Templum non palatiũ

à Magis. Matth. 2. In palatio illuditur Jesus. Non decet sacco indutum, id est, religiosum indutum vili habitu intrare aulam regiam. Hester. 4. *Item* invenitur in medio Doctorum, non in medio negotiatorum, ubi eum quærunt cupidi, qui domum Dei domum negotiationis faciunt. Joan. 2. Ergo invenitur in Hierusalem, quæ est visio pacis sive pacifica per exercitium meditationis, in templo, quod est domus orationis, per orationem, in medio Doctorum, per exercitium locutionis. Invenitur autem sedens contra inquietos, audiens contra præsumptuosos, qui priùs volunt docere quàm audire; interrogans contra vanæ gloriæ cupidos, qui dedignantur interrogare ne videantur ignorare. Inventus est autem post triduum, nam quasi primo die quærere debet contemplativus Deum in se, si verò non invenit eum per sui considerationem, quærat eum extra convertendo se ad speculum creaturarum & sacram scripturam quasi secundo die. Quòd si non invenerit eum sic, quærat eum super choros Angelorum in suâ naturâ, quasi tertiâ die Vel post triduum invenitur scilicet post cognitionem sensibilium, imaginabilium, intelligibilium. Cognoscitur enim in contemplatione esse Jesus super sensibilia, imaginabilia, & intelligibilia.

Mediorum Doctorum non negotiatorum.

2. Modus quo inventus est.

3. Tempus post quod inventus est

DOMINICA PRIMA POST OCTAVAM EPIPHANIÆ.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Explicatur totum Evangelium breviter & quædam doctrinæ immiscentur.

Nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ. *Joan. 2.*

SERMO XXVI. De miraculo in nuptiis facto sex exponuntur hoc Evangelio.

SEx continet Evangelium hodiernum. *Primo* enim determinatur locus ubi miraculum factum est, scilicet Cana Galilææ. *Secundo* personæ coram quibus factum est, ibi: *erat mater Iesu ibi*, &c. *Tertio* ea quæ dederunt occasionem ut fieret miraculum, scilicet convivarum defectus sive miseria, Mariæ misericordia, ministrorum obedientia. De hoc ibi: *Vinum non habent*. *Quarto* manifestatio miraculi, ibi: *Haurite nunc*, &c. *Quinto* ordo hujus miraculi ad alia miracula facta à Christo, ibi: *hoc fecit initium signorum*. *Sexto* effectus miraculi, ibi: *& manifestavit gloriam suam*, &c.

Expositio Evangelii.

Nuptiæ, idest convivium nuptiale, in *Cana Galilææ*, nomen est villæ in provincia Galilææ. *Et erat mater Iesu ibi*, vocata ad convivium. Quare scriptura Joseph non asserat interfuisse, dicunt quidam ipsum fuisse mortuum, & Beatam Virginem in custodiam filij transiisse. Ad idem valet quòd nihil amplius de Joseph legitur in Evangelio. In Passione verò probabile est, quòd mortuus fuerit, cùm Beata Virgo tradita sit alterius custodiæ, vivente enim viro non fieret hoc. *Vocatus est Iesus & Discipuli ejus*, futuri, secundum opinionem communem. *Nota* quòd de ordine historiæ duplex est opinio. Quidam enim dicunt Dominum apertè post jejunium prædicasse, Discipulos congregasse ad sermonem in monte factum ante vini miraculum, quia legunt Dominum, & Discipulos ejus invitatos ad nuptias. Communior autem opinio est, Dominum post illud miraculum Discipulos vocasse, & occultè prædicasse usque ad incarcerationem Joannis, sed post publicè. De nuptiis dicunt quidam, quod sponsus illarum nuptiarum fuit Joannes Evangelista. Sed contrarium videtur secundùm illos, qui dicunt quòd illæ nuptiæ factæ fuerunt post vocationem Discipulorum, inter quos fuit Joannes, ut patet Matthæi quarto, Lucæ quinto. Quia non est credibile quod postea retrocesserit, ut vellet uxorem ducere, qui usque tunc virginitatem servaverat. *Vinum non habent*, scilicet ministri convivij, vel ipsi convivæ. *Quid mihi & tibi est mulier?* de defectu vini, quasi dicat: ad illos pertinet quorum nuptiæ sunt. *Mulier* est hic nomen sexus, non fractionis. Augustinus sic exponit. Quid mihi & tibi est mulier, convenire unde possum miracula facere? Quasi dicat, à te non habeo potestatem hanc, unde quantum ad hoc matrem te non cognosco. A te habeo unde pati possum, unde in cruce matrem te cognoscam commendans te Joanni. Secundum primam expositionem bene subditur: *nondum venit hora mea*, qua miraculū fit gratius cognito defectu vini: secundū aliam expositionem etiam bene subditur: *nondum venit hora mea*, hora, inquā, voluntatis, non necessitatis, scilicet patiēdi opportunitas, quia non debet esse passio, nisi prædicato Evangelio, nisi virtute Deitatis prius ostensa mundo. Propter hoc verbum quidam hæretici dixerunt horam mortis esse inevitabilem. Contra quod legitur Joann. 10. *Nemo tollit animam meam à me, sed ego pono eam à me ipso. Quodcunque dixerit vobis.* Etsi negare videretur filius, tamen scit mater facturum ob pietatem & reverentiam quam habebat ad ipsam, ideo fiducialiter imperat ministris. *Hydriæ*, idest, vasa aquatica, ab ὕδωρ, quod est aqua. *Secundum purificationem* Judæi crebrò lavabant vasa epulatoria, & si casu aliquid immundum tangerent, non comedebant nisi loti. Vas ligneum pollutum lavabatur, fictile confringebatur. Levitic. 15. Marci septimo. *Pharisæi & omnes Judæi nisi crebro laverint manus, non manducant*, &c. Hæ hydriæ ergo erant interpositæ ut purificari possent immundi secundùm morem Judæorum. Quod autem dicitur *hydria*, id est, aquaticæ, facit ad certitudinem miraculi. Si enim vinariæ fuissent, posset aliquis credere hanc de causa aquam fuisse rubeam. *Metretas*, μέτρον Græcè, mensura dicitur Latinè. *Implete hydrias aqua*, ministros facit apponere aquam, ut habeat eos testes miraculi. Item contra errorem Manichæi in hoc ostendit se auctorem & Dominum aquæ: si enim sua non esset, ei non obediret. Item ostendit se illum, qui in vite mutat aquam in vinum ministerio naturæ. *Architriclino*, triclinium secundum quosdam dicitur domus tricamerata, vel tres habens testudines, vel fortè qui habet tres mensarum ordines, ut in refectoriis fieri solet. Secundum Chrysostomum verò dicitur Architriclinus dominus convivij, vel dominus domus in qua erit convivium, scilicet præpositus ministrantium, qui fuerat constitutus, ut ordinaret servitores in mensa. Unde quæritur quare Jesus præcepit potiùs vinum ferri Architriclino, quàm alicui de convivis: & respondetur, quod ille cui committitur cura vel ordinatio convivij, non comedit usque post alios, unde est magis sobrius, & melius potest judicare de vino quàm alij. *Aquam vinum factam*, id est, vinum factum ex aqua. Sed sic dicit Evangelista, quia secundùm opinionem Architriclini, erat aqua non vinum. *Vocat sponsum*, mirans vini bonitatem. *Omnis homo*, &c. potest intelligi ad literam, carnalis à veris descendit ad falsa, &c. *Et inebriati fuerint*, &c. id est, repleti fuerint cibo & potu. *Tu autem servasti vinum bonum*. Chrysostomus dicit generale esse in miraculis Christi quod semper in nobilius terminantur, quàm natura possit. Unde si restituit visum, vel auditum vel aliquod membrum, melius facit, quàm natura fecerat prius, vel facere possit. *Hoc fecit initium signorum*, &c. Contra Lucæ secundo, apparuit Angelus Pastoribus. Et Matthæi secundo, Stella duxit Magos, & ejusdem 4. Jesus jejunavit 40. dies & 40. noctes, ideo sic intellige quod hic dicitur: hoc signum primum fecit inter signa facta in Cana Galilææ, vel fuisse primum publicè vel manifestè factum. *Et manifestavit gloriam suam*, id est latentem

Discipuli num ante vel post has nuptias fuerint vocati duæ opiniones.

Sponsus in his nuptiis an fuerit Ioannes, duæ opiniones.

Ioseph quā domortuus Custodes B. Virg. qui uerunt. f

latentem Deitatem : *& credidérunt in eum*, non tunc primò, ſed firmiùs, *Diſcipuli ejus*, ſecundùm communem opinionem qui futuri erant diſcipuli.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

I. Commendatio Matrimonij carnalis. II. Inſtructiones conjugum carnalium.

SERMO XXVI.

Nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ, &c.

Matrimonium eſt triplex.

NOtandum quòd *triplex* eſt matrimonium, ſcilicet *matrimonium carnale* inter virum & mulierem, ad quod pertinent nuptiæ de quibus hîc habetur, & *matrimonium ſpirituale* inter Deum & animam, & *matrimonium* quaſi *medium* inter Filium Dei & humanam naturam. Primum Matrimonium fidelibus commendandum eſt, ut in honore habeatur, & circa illud inſtrui debent, ne per indiſcretionem in illo pericliterentur. Et hæc duo facit ſeries hujus Evangelij, commendans matrimonium, & circa illud fideles inſtruens.

Matrimonium carnale.

Commendatur tripliciter.

Tripliciter verò illud commendat. *Primo* in hoc, quod oſtendit Dominum honoraſſe matrimonium, præſentiam ſuam & matris ſuæ, & Diſcipulorum ſuorum nuptiis exhibendo. *Secundo* in hoc, quòd oſtendit eum ibi miraculũ feciſſe. Circa miraculum verò tria attende: *primo* quod fuit miraculum primum à Salvatore publicè factum. Unde dicit Evangeliſta: *hoc fecit initiũ ſignorum Ieſus*. *Secundo* quod fuit miraculum ſingulare, quod nunquam in Evangelio legimus alias ipſum feciſſe. *Tertio* quod fecit illud miraculum ante Joannis incarcerationem. Adhuc lucifer, ſcilicet Joannes lucebat, & tamen ad honorem matrimonij vetus ſol ſplendore tanti miraculi convivis illuxit. *Tertio* Evangelium commendat matrimonium oſtenſione virtutis ipſius. Mutatio aquæ in vinum virtutem matrimonij indicat, aqua enim ſordida & lutoſa eſt ſolatium mulieris cum viro, ſi ſacramentum matrimonij deſit. Hæc eſt aqua peccati, in qua porcini homines volutantur. 2. Petr. 2. *Sus lota in volutabro luti*. Hoc eſt mare in quod dæmones gregem porcorum præcipitant. Matth. Quaſi vinum precioſum eſt ſolatium mulieris, viro habenti ſe ordinatè in matrimonio. Eccleſiaſtici 31. *Exultatio animæ & cordis vinum moderate potatum*. Væ illi qui aquam ſordidam vino precioſo præfert. Verè honorabile connubium, ut dicitur Hebræorum ultimo, quod Dominus ſic voluit honorare. Quia matrimonium honoravit in paradiſo per ſe illud inſtituendo, in ſtatu innocentiæ, in horto deliciarum, honorare voluit illud in hoc exilio, de conjugata naſcendo. Matth. 1. ſeparationem ejus prohibendo: ejuſdem 19. præſentiam ſuam in nuptiis exhibendo, & miraculum ibidem faciendo. Honoravit & illud mater ſua, quæ etiam matrimonium contraxit, & nuptiis præſentiam exhibuit, & ad faciendum miraculum filium ſuum incitavit.

Miraculum hoc eſt cõmendabile à tribus.

Deus & Dei mater quomodo matrimon. honoraverint.

Inſtruuntur fideles circa illud tripliciter.

Sequitur de inſtructione. *Notandum* ergo quod Evangelium iſtud *tripliciter* inſtruit fideles circa illud, & *quantum ad Deum*, & *quantum ad proximũ*, & *quantum ad ſe ipſum*. *Quantum ad Deum*, ibi: *Et erat mater Ieſu*, ibi: *Vocatus eſt Ieſus & Diſcipuli ejus ad nuptias*. *Quantum ad proximum*, ibi: In Cana Galilææ. *Quantum ad ſe*, ibi: *Tu autem ſervaſti vinum bonum uſque adhuc*. Cum aliquis contrahit matrimonium adeſſe debet Jeſus cum matre & cum diſcipulis ejus, & hoc multipliciter. Primo quod humiliter implorandum eſt conſilium & auxilium eorum, & fideliter ſperandum eſt, quòd ipſi matrimonium dirigent. Si verò matrimonio contracto aliquid adverſitatis accidat, quod eſt vinum deficere, recurrendum eſt ad matrem miſericordiæ; quæ filium inducat & aquam tribulationis in vinum exultationis mutet. Tob. 3. *Poſt tempeſtatem tranquillum facis, & poſt lachrymationem & fletum exultationem infundis*. Docuit Angelus Raphaelem Tobiam & ejus uxorem ut tribus noctibus abſtinerent in oratione antequam carnaliter convenirent. Tob. 6. Et ſicut ibidem legitur in eos, qui conjugium cauſa peccati ſuſcipiunt, *ut Deum à ſe & ſua mente veludant, & ſuæ libidini ita vacent ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus, in eos poteſtatem habet dæmonium*. Aliter *etiam* dicitur Jeſus nuptiis adeſſe, ut deſiderio ſalutis nuptiæ fiant, ut ſcilicet habeatur adjutrix ſalutis. Gen. 2. *Non eſt bonum hominem eſſe ſolum, faciamus ei adjutorium*. Matth. 18. *Ubi duo vel tres congregati ſunt in nomine meo, ibi ſum in medio eorum*. Mater etiam Salvatoris debet ibi eſſe, ſcilicet timor Domini. Iſa. 26. *A facie tua Domine concepimus & peperimus ſpiritum ſalutis*. Tob. 3. *Virum cum timore tuo, non cum libidine mea conſensi ſuſcipere*. Debent etiam diſcipuli Chriſti eſſe ibi, diſcipuli, inquam, per imitationem. *Quatuor* ſpecialiter videntur facere diſcipulos Chriſti, ſcilicet *manſuetudo & humilitas*. Matth. 11. *Diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde*. *Tertium* eſt *terrenorum contemptus*. Lucæ 14. *Qui non renunciat omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus*. *Quartum* eſt *dilectio*. Joan. 13. *In hoc cognoſcent omnes quia diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis ad invicem*. *Humilitas* debet eſſe in conjugibus, quæ cauſa eſt concordiæ, ſicut ſuperbia eſt cauſa diſcordiæ. *Inter ſuperbos ſemper jurgia ſunt*. Proverb. 13. Concordia in conjugibus multum placet Deo. Eccleſiaſtici 25. *In tribus placitum eſt ſpiritui meo, quæ ſunt probata coram Deo & hominibus. Concordia fratrum & amor proximorum, & vir & mulier bene ſibi conſentientes*. *Manſuetudo* etiam neceſſaria eſt, durities enim viri frequenter eſt mulieri occaſio adulterij. Coloſſ. 3. *Viri diligite uxores veſtras, & nolite eſſe amari ad illas*. Inhumanum eſt, quòd vir malè ſe habeat ad illam, quæ patrem & matrẽ & cæteros cognatos ſuos pro eo reliquit. Jerem. 2. *Recordatus ſum tui, miſerans adoleſcentiam tuam & charitatem deſponſationis tuæ, quando ſecuta es me in deſerto*. In matrimonio comparatione uxoris bonæ *terrena* ſunt *contemnenda*. *Domus* enim *& divitiæ dantur à parentibus, à Domino autem proprie uxor prudens*. Prov. 19. Eccli. 26. *Mulieris bonæ beatus vir*. Amare etiam debet vir uxorem. Epheſ. 5. *Diligite uxores veſtras, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam, & tradidit ſemetipſum pro ea*. Et poteſt attendi hæc ſimilitudo in duobus. *Primo* in hoc ut zelet pro ſalute uxoris, Chriſtus enim pro ſalute Eccleſiæ mortuus eſt. *Secundo* in hoc, quod ſi adulterat, & poſt pœniteat à viro miſericorditer recipiatur. Oſeæ 3. *Diligite mulierem dilectam amico & adulteram, ſicut diligit Dominus filios Iſrael, & ipſi reſpiciunt ad Deos alienos*. Item Epheſ. 5 *Viri debent diligere uxores ſuas ut corpora ſua*, & ſubditur: *Qui ſuam uxorem diligit, ſeipſum diligit*. Item in eodem: *Unuſquiſque uxorem ſuam ſicut ſeipſum diligat*. In hoc etiam quod Jeſus & mater ejus & diſcipuli nuptiis interſunt, inſinuatur quod honeſtæ perſonæ ad nuptias ſunt vocandæ, non hiſtriones. Eccleſiaſtici 12. *Si bene feceris, ſcito cui feceris*. Et in eodem: *bene fac juſto*. Ibid. *Da miſericordi, & non ſuſcipias peccatorem*, &c. *Item* innuitur ibidem quod abundantia nuptiali paupertas pauperum debeat relevari, pauperes enim erant Jeſus, & mater ejus, & diſcipuli ejus. Luc. 14. *Cum facis convivium, voca pauperes*, &c. Et attende quod abundantia nuptialis paupertatem ipſorũ debuerit relevare, econtrario pauperes indigentiæ nuptiali ſubvenerunt: ſic accidit in his qui ſunt verè miſericordes, quia à pauperibus ſuſtentantur, cum videantur

1. Humilitate.

2. Manſuetudine.

3. Contemptu terrenorũ.

4. Dilectione. Vir diligit uxorem ſicut Chriſtus Eccleſiam dupliciter.

Diſcipuli Chriſti, adeſſunt ſi imitemur eos in quatuor virtutibus.

Quales perſonæ ſint vocandæ ad nuptias.

Cui pauperibus ſit benefaciendũ in nuptiis.

Iesum & Mariã & diſcipulis quomodo nuptiis adeſſe debeãt.

eos sustentare. 3. Reg. 17. Illi viduæ, quæ Heliam pavit, farina & oleum non defecerunt donec Dominus pluvium daret terræ. Missus erat Helias ad viduam illam ut pasceretur ab ea, & ipse potius pascebat eam. Prover. 11. *Alii dividunt propria, & ditiores fiunt. Alii aliena rapiunt non sua, & semper in egestate sunt.* Lucæ 6. *Date, & dabitur vobis.* Nuptiæ debent fieri in Cana Galilææ, ut scilicet hac intentione uxor ducatur, ut inde proles suscipiatur, Galilæa enim interpretatur transmigratio. In Galilæa nuptias facit, qui intentione consulendi mutabilitati præsentis vitæ uxorem ducit, attendens mundum istum locum esse transmigrationis, non mansionis, ut ipse in hærede permaneat, qui in se permanere non potest, qui hæres potest ejus mortem locum ejus teneat, & ei subveniat, matrimonium vult contrahere. Tob. 8. *Domine tu scis quod non luxuriæ causa accipio sororem meam, conjugem, sed solâ posteritatis dilectione, in quâ benedicatur nomen tuum in sæcula sæculorum.* In Cana nuptiæ fiunt, quod interpretatur zelus, qui est amor viri in uxorem, cùm contrahitur matrimonium amore conjugali, ut scilicet habeat quæ à peccato eum custodiat. 1 Corinth 7. *Propter fornicationem unusquisque uxorem suam habeat*, supple *virandam.* Item ut habeatur cui bona sua credat. Ecclesiastici 36 secundum unam litteram; *cui credit, qui non habet.* Ibidem. *Qui possidet mulierem bonam, inchoat possessionem.* Item in eodem. Ubi non est sepes, diripietur possessio: & ubi non *est mulier, ingemiscit egens*, maritus scilicet. Item ut habeat quæ ei obsequium exhibeat. In nuptiis bonum vinum servandum est, non enim totam mercedem suam hîc debent conjuges recipere, sed laborem matrimonii sustinentes in futuro fructum debent expectare. Hîc debent intendere merito, ut in futuro possint frui præmio. Ecclesiastici 1. *Timenti Deum bene erit in extremis.* E contrario dicitur Job. 21. de quibusdam: *Ducunt in bonis dies suos*, ecce bonum vinum; *& in punctо ad infernum descendunt*, ecce quod deterius est. Proverb. 5 *Favum distillans labia meretricis.* &c. *novissima ejus amara quasi absinthium.* Idem 14. *Extrema gaudii luctus occupat.* Apoc. 18. *Quantum glorificavit se & in deliciis fuit, tantum date ei tormentum & luctum.*

Nuptiæ qui fiant in Galilæa seu fines matrimonii.

1. Galilæa aliquid sonet.

2. finis.

3.

4. Tribulationes coniugibus tolerandæ.

DE EADEM.

SERMO TERTIVS.

Summarium.

Agitur breviter de matrimonio inter Christum & humanam naturam, post usque ad finem fusius de matrimonio spirituali inter Deum & animam, per Baptismum, per pœnitentiam, de qua multa, & per Religionis ingressum.

SERMO XXVII. Matrimonium est triplex.

Nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ &c.

NOtandum quod *triplex* est matrimonium, carnale inter virum & mulierem, & ad quod pertinent nuptiæ de quibus hîc habetur, & matrimoniũ spirituale, inter Deum & animam, & matrimonium quasi mediũ inter filium Dei & humanam naturam. Secundùm *ultimum matrimonium* dicitur de Christo in Psalm. 18. *& ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo*, & Hebr. 2. *Nusquam enim angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit.* Item Jerem. 31. *In charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te miserans.* Hoc matrimonium initiatum fuit in Patriarchis & Prophetis, ratificatum fuit in angeli salutatione, consummatum in carnis assumptione. Sponsa verò traducta est in domum sponsi in ascensione, aqua in vinum mutata est, quia insipiditas litteræ mutata est in dulcedinem spiritualis intelligentiæ: vel aqua timoris in vinum amoris, dominus enim terribilis factus est ei sponsus amabilis Cant. 2. *Introduxit me rex in cellam vinariam, in me ordinavit charitatem.*

Matrimonium triplex.

Matrimonium inter Christum & humanã naturam.

Hoc matrimonium quãdo fuerit inchoatum, ratificatum & consummatum &c.

Matrimonium *spirituale tripliciter* contrahitur, scilicet *in Baptismo, per pœnitentiam* & *per religionis ingressum.* Ad Primum pertinet illud Oseæ 2. *& sponsabo te mihi in fide.* Ad Secundum quod ibidem legitur: *sponsabo te mihi in justitia & judicio & in misericordia & miserationibus.* Justitia debet esse ex parte pœnitentis: & cum judicio, secundùm illud Ecclesiastici 33. *Sine judicio nihil facias grave.* Rom. 12. *Rationabile sit obsequium vestrum.* Ex parte verò Dei est misericordia & miserationes. Misericordia potest pertinere ad affectum, miseratio ad effectum: & ostenditur in hoc magna miseratio Dei, quæ est in suscipiendo animam peccatricem ad sui cõjugium. Hoc conjugium figuratum fuit in conjugio Moysi cum Æthyopissa, de qua Num. 12. Bern. Moyses quidem Æthyopissam duxit in uxorem, sed non ejus potuit mutare colorem. Christus verò quam adamavit adhuc ignobilem & fœdam, gloriosam sibi exhibuit, non habentem maculam, neque rugam. Nuptiæ pertinentes ad hoc matrimonium sunt gaudium supernorum civium. Luc. 15. *Gaudium est angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente.* Hoc matrimonium debet habere *triplex bonum*; *fidem, prolem* & *sacramentum. Fidem*, ne admittat diabolum. Isa. 57. *Luxuriæ me discooperuisti adulterum. Prolem* bonorum operum. 1. Thim. 2. *Salvabitur mulier per generationum filiorum sacramentum*, ne anima à Deo separetur. 1. Corinth. 7. Præcipio non ego, sed dominus, uxorem à viro non discedere. *Sex hydriæ* in quibus purificandi sumus, qui post baptismum actuale commisimus secundum Bernar. sunt hæ. *Prima* est *compunctio.* Ezech. 33. *Impietas impii non nocebit ei, in quacunque die conversus fuerit ab impietate suâ. Secunda confessio*, omnia enim in confessione lavantur. 4. Reg. 5. *Vade, & lavare septies in Iordane. Tertia eleemosynarum largitio.* Lucæ 11. *Quod superest date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt. Quarta injuriarum remissio.* Matth. 6. *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris* &c. *Quinta corporis afflictio*: dealbantur enim sancti in sanguine suo, scilicet mira Dei virtute. Apoc. 1. *Qui dilexit nos & lavit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Sexta obedientia præceptorum.* Joan. 15. *Vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis*, quod ideo dixit secundũ Bern. Quia in auditu auris obedierant illi. Hæ hydriæ dicuntur lapideæ, non propter duritiem, sed propter stabilitatem. *Duæ metretæ*, duplex timor, scilicet timor quo timeo ne forte contingat me in gehennam trudi & ab æterna vita excludi. *Tertia metreta* est timor de amissione gratiæ. *Vel sex hydriæ* possunt intelligi *sex reliquiæ peccati* in eo qui jam habet gratiam. *Prima* est *bonorum insipiditas.* Proverb. 27. Anima *saturata* scilicet peccati acerbitate *calcabit favum*, id est spiritualem dulcedinem. Isa. 5. *Væ qui dicit malum bonum, & bonum malum* &c. *Secunda visus spiritualis debilitas.* Marc. 8. dixit quidam à Domino sanatus, *video homines quasi arbores ambulantes.* Psal. 37. *Lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum. Tertia incertitudo propriæ salutis.* Ecclesiastæ 9. *Nescit homo utrum amore an odio dignus sit.* 1. Corinth. 4. *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum. Quarta debilitas ad faciendum bonum & sustinendum adversa.* David Psal. 37. *Dereliquit me virtus mea. Quinta appetitus noxiorum.* Prov. 1. *Usquequo parvuli diligitis infantiam, & stulti quæ sibi sunt noxia cupient? Sexta voluntatis varietas.* Ecclesiastici 27. *Stultus ut luna mutatur.*

Proverb. 15. *Cor ſtultorum diſſimile erit.* Hæ hydriæ aqua lachrimarum ſunt implendæ, ut vinum ſpiritualis lætitiæ habeatur. Proverb. 14. *Cor quod novit amaritudinem animæ ſuæ, in gaudio ejus non miſcebitur extraneus.* *Vel ſex hydriæ* poſſunt intelligi *ſex genera meditationum*, quibus uti debet pœnitens. *Prima* eſt de ſtatu ante converſionem. *Secunda* de ſtatu quem converſi tenemus, qui licet ſit ab iniquitate mundus, non tamen eſt à tentatione immunis. Status primus eſt quaſi ſtatus filiorum Iſrael, in Ægypto, qui opprimebantur ſerviendo in luto & latere. Exod. 1. Secundus eſt quaſi proficiſcentium per deſertum, ubi multa fuerunt pericula. *Tertia hydria* eſt de occulto Dei judicio, qui terribilis eſt in conſiliis ſuper filios hominum. Quod judicium, cum ſciatur juſtum, non debet reprehendi; & quia non occultum, non valet comprehendi. *Quarta* eſt meditatio de exitu noſtro ab hac vita. *Quinta* eſt meditatio de æternitate gehennæ. *Sexta* de æternitate gloriæ. Hæ hydriæ aquâ implentur, cùm Dei gratiâ in his meditationibus demorantes timore magno replemur. *Primam hydriam* aquâ impleo, cùm circa peccata præteritæ attendo damnum quod ex eis paſſus ſum; ſervitutem qua vehundatus ſum, dolorem habens de damno, pudorem de fœditate, indignationem de ſervitute. *Secundam* aqua impleo, cùm conſidero propriam ad reſiſtendum malo infirmitatem, ad agendum bonum tepiditatem, & cum his tentationum infinitatem. *Tertiam* impleo cùm conſidero rationem diſtrictiſſimam reddendam de omnibus omiſſis & commiſſis. *Item* operum noſtrorum in conſpectu Dei indignitatem. Iſa. 64. *Omnes juſtitiæ noſtræ quaſi pannus menſtruatæ.* *Item* cum conſidero illam quam habeo de ſtatu meo cœcitatem. Eccleſiaſtæ 9. *Neſcit homo finem ſuum.* Job. 3. *Viro cujus via abſcondita eſt, & circumdedit eum Deus tenebris.* *Quartam* impleo, cùm conſidero hinc exeundi neceſſitatem & horam incertam. Job. 32. *Neſcio quam diu ſubſiſtam & ſi poſt modicum tollat me factor meus.* *Item* conſidero modum incertum exeunti, & incertum locum quo exiturus ſum, & quod hæc omnia relinquam incertus quid poſt hanc vitam reperiam. Heſt. 7. *Nec dum verbum de ore regis exierat & ſtatim operuerunt faciem Aman.* Sic de eo qui damnandus eſt voluntas Dei poſt exitum citò fiet. Matth. 26. dicit Chriſtus. *Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem*: & ego miſer horam mortis meæ non expaveſcam? *Quintam* & *ſextam* impleo, dum timeo ne hanc incurram & illam amittam. Multi videntur magni meriti eſſe, qui gloriam non habebunt. Matth. 7. *Multi dicent mihi in illa die: Domine domine, nonne in nomine tuo prophetavimus* &c. *Et tunc confitebor illis quia nunquam novi vos.* Multi etiam videntur nullius meriti eſſe, qui ad gloriam pervenient. Ejuſdem 21. *Publicani & meretrices præcedent vos in regno Dei.* Hydriæ hæ debent eſſe lapideæ, fortes, conſtantes, non debiles & inſtabiles. Hydriam habet luteam & non lapideam, qui peccata ſua recolit ad delectandum. Num. 11. *Recordamur piſcium quos comedebamus in Ægypto* &c. *Prima hydria tres* habet *metretas*, ſi conſiderans, ſtatum tuum ante converſionem attendas te in illo fuiſſe *malis plenum*, *bonis vacuum*. *Item* ſolicitudine debuiſti cavere mala quæ Deus prohibuit, & facere bona quæ Deus præcepit. *Hydria ſecunda* habet *tres metretas*, cum attendo *mentis* meæ *inſtabilitatem*, & *corporis imbecillitatem*, & *ruinam præparatam*, ſi deſit divinum auxilium. Mentis inſtabilitatem hoc indicat, quod cum lingua verba perſonat, mens huc & illuc evagatur, & tunc *muſca morientes perdunt ſuavitatem unguenti.* Eccleſiaſtæ 10. Corpus etiam imbecille ad bonum, pronum eſt ad malum.

Ruina verò propinqua eſt, ut illud Pſalm. 93. dici poſſit. *Niſi quia Dominus adjuvit me, paulominus habitaſſet in inferno anima mea.* *Tertia hydria tres* habet *metretas*, dum timeo *ne Deus ad panam mala mea reſervet, & ne forte bona mea non accipiam.* Eccleſiaſtæ 7. *Nemo poteſt corrigere quem ille deſpexerit.* Job. 12. *Si deſtruxerit, nemo eſt qui ædificet.* *Item* dum timeo de ſtatu meo & in proſperis & in adverſis, ne ſcilicet proſpera arrideant, ut irrideant, vel ne ſint initia dolorum, quorum finis ſit defectus indeficiens, mors vivens, interitus æternus. *Quarta hydria* habet *tres metretas*, ſi pertractetur quam dura ſit *corporis & ſpiritus ſeparatio.* Eccleſiaſtici 41. *O mors quam amara eſt memoria tua.* *Item* ſi attendatur poſt mortem corporis putrefactio, & poſt putrefactionem vermis. Job. 25. *Homo putredo & filius hominis vermis.* *Item* hora qua conſpectui judicis ſumus præſentandi. 2. Corinth. 5. *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti.* In hac hora *tria* ſunt formidanda: *hoſtis, conſcientia, judex.* Hoſtis accuſans, conſcientia atteſtans, judex examinans. *Quinta hydria tres metretas* habet, ſi cogitetur *ignis futuri exuſtio, vermis corroſio, utriuſque æternitas.* Ignis enim erit inextinguibilis, vermis immortalis. Iſa. ult. *Vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur.* *Sexta hydria tres* habet *metretas*, ſi apprehendatur quam beatitudinem habituri ſumus, quantum ad *fortitudinem veræ potentiæ*, *ſuavitatem charitatis ſinceræ*, *plenitudinem ſapientiæ*, ut ſimus plenè roborati, inflammati, illuminati.

Ad matrimonium quod contrahitur per ingreſſum religionis pertinet illud. Oſeæ 12. *Servivit Iſrael in uxorem, & in uxorem ſervivit.* Non ſufficit Jacob, qui & Iſrael dictus eſt habere Liam, niſi haberet & Rachelem. Sic Chriſtus vult habere in ſuo conjugio & animas activorum & animas contemplativorum. Bernard. Unde hæc tibi inæſtimabilis gratia, ut ejus ſponſa mereraris eſſe in quem deſiderant angeli proſpicere? Unde tibi hoc ut ſponſus tuus ſit, cujus pulchritudinem Sol & Luna mirantur? huic matrimonio bene competit illud. Gen. 2. Quamobrem *relinquat homo patrem & matrem*, patrem, ſcilicet mundum, matrem, veterem ſcilicet conſuetudinem. Hoc matrimonium initiatur in mundi deſertione, ratificatur in habitus ſumptione, conſummatur in profeſſione. Parit Lia ante Rachelem, ſic exercitium activæ prævedit jucunditatem contemplativæ. Eccleſiaſtæ 3. *Tempus flendi & tempus ridendi.* Primo eſt tempus flendi. *Sex hydrias* ad nuptias hujus convivii pertinentes diſtinguit Bernard. his verbis. Ego ſex hydrias arbitror ſex eſſe obſervantias, quas ad purificandum corda ſancti patres inſtituere. *Prima* eſt *continentia caſtitatis*, qua diluitur quicquid ante luxuria inquinavit. *Secunda jejunium*, ut quod maculaverit crapula, abſtinentia mundet. Per ſegnitiem quoque & ocioſitatem multas contraximus ſordes contra ſententiam Dei, Geneſ. 3. *in ſudore vultus tui*, non alieni, *veſceris pane tuo.* Propter hoc *tertia hydria* nobis proponitur, ut ſordes in *labore manuum* diluantur. *Quarta hydria vigiliarum obſervantia* ponitur, ut nocte ſurgentes ad confitendum nomini tuo, noctes non bonas præteriti temporis redimamus. Lingua nos multùm inquinaverat, ideo neceſſaria eſt *hydria*. *Quinta ſilentium*, cuſtos religionis, in quo eſt fortitudo noſtra. *Sexta hydria* eſt *diſciplina*, quando non noſtro arbitrio, ſed alieno vivimus, ut deleatur, quicquid indiſciplinatè vivendo deliquimus. Aqua qua hæ hydriæ implendæ ſunt, eſt timor Domini concupiſcentiam extinguens, ſicut aqua ignem. Jubentur hydriæ impleri aqua, ut obſerventur mandata Domini in timore; quæ mu-

Sex hydriæ ſunt 6. meditationes pœnitentis. 1. & 2.

1.

4.

5.

6.

Hæ hydriæ quomodo impleantur aqua.

1.

2.

3.

Tripliciter impletur.

1. & 2.

1. & 6.

Quales debeant eſſe iſtæ hydriæ.

Hydriæ tres metretas quæ ſint.

Tria in judicio formidanda ſunt.

5.

6.

3.

4.

Per ingreſſum religionis. Figuræ & prædictiones hujus. Activa & Contemplativa vita huc ſpectat.

Quomodo initietur, ratificetur, conſummetur.

Activa eſt ante Contemplativam.

Sex hydriæ ex S. Bern. ſunt 6. obſervantiæ religioſorum.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

Ex qua aqua quod vinum hic fiat.

catur in vinum, cùm timor in charitate completur, & implentur omnia fervore ſpiritus, & jucunda devotione.

Exemplò Chriſti quo modo erga parentes & cognatos religioſi ſe habere debeant.

Sed quærit Bernard. dicens. Quem non moveat, quod in nuptiis ſuis reſpondet Dominus benigniſſimæ matri ſuæ. *Quid mihi & tibi* &c. Nonne ipſa eſt in cujus utero novem menſibus moratus eſt? Et ſubdit. Propter nos reſpondet, ut converſos ad Deum, jam non ſolicitet carnalium cura parentum, & neceſſitudines illæ non impediant exercitium ſpirituale. Quamdiu de mundo fuerimus, debitores conſtat nos eſſe parentibus. At poſtquam nos reliquimus nosmetipſos, multo magis ab ipſorum ſollicitudine liberi ſumus. Unde legimus fratrem quendam in eremo converſantem, cùm ad eum carnalis frater auxilii gratia adventaſſet, reſpondiſſe, ut adiret alterum fratrem eorum, cùm ille jam obiiſſet. Cúmque admiratus, qui venerat, reſponderet, quia jam obiit, eremita, humiliter, ſe quoque obiiſſe, reſpondit.

Exemplum Eremitæ de eodem.

DE EADEM.

SERMO QVARTVS.

Summarium.

De S. Mariæ pietate & poteſtate, de obedientia Eccleſiæ, mercede patientiæ, fide Eccleſiæ.

Nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ.

SERMO XXIX.

Sex continet hoc Evangelium. De quinque agitur hoc ſermone.

IN hoc Evangelio *Primo* matrimonium commendatur, *Secundo* oſtenditur Mariæ pietas, *Tertio* ejus poteſtas, *Quarto* obedientia Eccleſiæ inſtruitur, *Quinto* merces patientiæ oſtenditur, *Sexto* fides Eccleſiæ roboratur. De *primo* dictum eſt ſuperiùs. Ad *ſecundum* pertinet illud: *Vinum non habent*. Voluit Dominus Eccleſiam non ignorare officium Beatæ Virginis, quod eſt defectus Eccleſiæ filio oſtendere ad ſupplendum, cujus eſt vinum ſolacii deſolatis miniſtrare. Cant. 1. *Introduxit me rex in cellaria ſua*, & ſubdunt fideles: *Exultabimus & lætabimur in te, memores uberum tuorum ſuper vinum*. Bernard. Quid mirum, ſi pietatem exhibent viſcera pietatis? Nonne qui pomum in manu ſua tenuerit dimidia die, reliqua diei parte pomi odorem ſervabit? Quantum igitur viſcera illa virtus pietatis affecit, in quibus novem menſibus requievit? Nam antea replevit mentem quàm ventrem, & cùm proceſſit ab utero, ab animo non receſſit. *Poteſtas* ejus in hoc oſtenditur, quod licet ipſa defectum illum ſupplere non potuerit, ſed ſolùm illum indicaverit, & licet filius defectum illum ad eos non pertinere oſtenderit, tamen ad nutum matris ipſum ſupplevit. Bernard. quando miſereri nolet mater miſericordiæ? Quando miſereri non poterit mater omnipotentiæ? Ad inſtructionem *obedientiæ* pertinet illud. *Quodcunque dixerit vobis facite*. Obedientiæ eſt non diſcernere quod jubetur, ſed humiliter adimplere. Diabolica vox fuit, *cur præcepit vobis Deus*? Gen. 3. Utilitas illius præcepti non apparebat quam tamen citò experti ſunt, qui illud humiliter impleverunt. Bern. Quid ſibi vult illud domine? miniſtri ſoliciti ſunt de vini penuria, & tu dicis implete hydrias aqua? illi de poculis cogitant, & tu præcipis ut purificationis vaſa impleant? *Merces patientiæ* oſtenditur ſecundùm intellectum ſpiritualem in hoc, quòd aqua in vinum mutatur. Sanctis enim mala quæ hic patiuntur in bona converterentur. Joan. 16. *Vos contriſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium*. Hebr. 12. *Omnis diſciplina in præſenti videtur non eſſe gaudii, ſed mœroris* &c. *Fidem Eccleſiæ roborat* miraculi facti memoria, ſicut in diſcipulis, qui affuerant, miraculi præſentia. Unde dicit Evangeliſta. *Hoc fecit initium ſignorum* &c. *& crediderunt diſcipuli ejus* &c. Non obediviſſet aqua ſalvatori, ſi ſua non fuiſſet, ut dicunt Manichæi, qui miraculosè mutavit aquam in vinum, miniſterio naturæ ſimile facit in vite.

Officium S. Mariæ.

Pietas.

Poteſtas.

Obedientia Eccleſiæ.

Patientiæ Merces.

Fides Eccleſiæ.

2.

DE EADEM.

SERMO QVINTVS.

Summarium.

De tribus Virtutibus B. V. in ſermone, & de ſeptem verbis ejus quæ in Evangelio locuta eſt, imitanda omnibus, maximè religioſis.

Dicit Mater Jeſu ad eum &c.

IN hoc Evangelio tria habentur de verbis Beatæ Virginis, quæ ſunt velut folia ligni vitæ. Ipſa eſt lignum vitæ, quia protulit nobis illum, qui eſt vita. Joan. 14. *Ego ſum via, veritas, & vita*. Unde de verbis verum eſt quod legitur. Apoc. ult. De foliis ligni vitæ, quæ ſunt ad ſanitatem gentium. De ipſa verum fuit illud Pſalm. 1. *Et folium ejus non defluet*. Non defluxerunt verba ejus, ut ab ea ſuperfluè dicerentur, nec à nobis debent defluere, ut à nobis negligantur. Tria verò nobis attendenda ſunt circa illa: ſcilicet eorum *paucitas, brevitas*, & *utilitas*. *Pauca* ſunt enim verba ejus quæ in Evangelio continentur, quia ſeptem tantùm. Sciebat illud. Proverb. 10. *In multiloquio non deerit peccatum*, ideo multiloquio non eſt uſa. *Brevia* etiam fuerunt verba ejus, nullum prolongans, excepto illo quod ad laudem Dei protulit, illud ſcilicet: *Magnificat anima mea Dominum* &c. Luc. 1. In quo multi diſſimiles ſunt laudem Dei abbreviantes vel ex parte principii, vel ex parte finis, vel ex parte medii. Pſal. 33. *Benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus ejus in ore meo*. Gregor. Mirum eſt quomodo homo ſemper Deum non laudat, cùm omnis creatura ad laudandum eum ſemper invitet? Circa *utilitatem* notandum eſt quòd tria prima pertinent ad propriam utilitatem, tria ultima ad utilitatem proximi, medium ad laudem Dei. *Tria prima* dixit Angelo, Luc. 1. *Primum* fuit verbum *diſcreta interrogationis*, ſcilicet *quomodo fiet iſtud?* &c. *Secundum*, *humilis reſponſionis*: *Ecce ancilla Domini*. *Tertium fidelis orationis*: *Fiat mihi ſecundum verbum tuum*. Diſcreta interrogatio eſt, quæ eſt cum diſcretione, qualis fuit illa, Unde dixit, *quoniam virum non cognoſco*. Verbum diſcretæ interrogationis valde neceſſarium eſt homini. Unde Auguſt. in libro de doctrina Chriſtiana. Nulla res magis memoriæ mandanda eſt, quam illa verborum locutionumque genera, quæ ignoramus, ut cùm occurrerit, poſſit, quæri poſſit. Specialiter hæc verba ſunt neceſſaria religioſis. Licet enim Beata Virgo exemplar ſit omnium fidelium, perfecta tamen fuit in vita activa & in vita contemplativa, ſpecialiter tamen eſt exemplar contemplativorum. Ipſa enim in carne, præter carnem vixit, & ut perfectiùs deo vacaret, ſuum corpus hæc mundana dividere noluit. Cùm aliquis in religione de novo eſt aliquid facturus, primò eſt circa illud diligenter inſtrui: ſemel enim bene inſtructus, de cætero illud facere poterit, unde novitium pertinet dicere illud. *Quomodo fiet iſtud?* Bernard. Virtus vult cum humilitate doceri. Ideo religioſus debet deſe humiliaſentire & fateri, in mente quòd obedientiam humilitas illa non excludat. Vera eſt enim humilitas, quam non deſtruit comes obedientia, ut dicit Gloſſa ſuper Matth. Ad humilitatem pertinet illud, *ancilla Domini*, ad obedientiam illud, *ecce*. Tertiò qui ſe indevotum reputat, paratus tamen ad illud quod

pote

poteſt, fideli oratione impetrare debet, ut poſſit. Ad quod pertinet illud. *Fiat mihi ſecundum verbum tuum*. Poſtulet autem in fide nihil hæſitans. Jacob. 1. Fiduciam magnam debet habere quod Deus juvet eũ in eo, quod ab eo per ſuum vicariũ exigit. Aug. Domine da quod jubes, & jube quod vis. Cùm tria neceſſaria ſint volenti bene operari, ſcilicet noſſe, velle, poſſe, diſcreta interrogatio adquirit cognitionẽ, humilis reſponſio indicat bonam voluntatem, fidelis ratio adquirit poteſtatem. Adproximi utilitatem pertinens eſt *verbum correctionis*, *ſuffragij*, & *conſilij*. Correctio ab errore revocat, conſilium revocatum dirigit. Et hæc pertinent ad inſtructiònem. Præter hæc debemus proximo auxilium, ad quod pertinet verbum ſuffragij. *Verbum correctionis* eſt illud Lucæ 2. Fili quid feciſti nobis ſic? Ibi nomen filij præmittitur, ut ex amore correctio procedere non dubitetur. Deinde ratio facti requiritur, ne indiſcretè increpetur. Eccleſiaſtici 11. *Priuſquam interroges ne vituperes quemquam, & cùm interrogaveris, corripe juſte.* Deinde ratione revocatur ab eo in quo erraſſe videtur cùm dicitur. *ecce ego & pater tuus dolentes quærebamus te. Verbum ſuffragij* eſt illud. *Vinum non habent*. Beata Virgo ſuffragatur indigentibus, non abundantibus. Item ſuffragatur ſtatum indicando, non importunè inſtando. Si boni eſſent ſuffragantes & majores Eccleſiæ, in hoc ſuffragio ſufficeret ut ſtatus ejus, cui ſuffragantur indicaretur, ſcilicet quod indiget & dignus eſt. Bern. Ubi non licet quod volo facere, quis locus eſt roganti? *Verbum conſilij* eſt illud. *Quodcunque jusſerit*, &c. Circa quod attende humilitatem, non enim ſuum conſilium alieno prætulit, ſed ad alienum potius miſit, quod eſt contra obſtinatos in conſiliis ſuis. Bern. Quis non erubeſcat obſtinatus eſſe in conſilio ſuo, quando ipſa ſapientia ſuum deſeruit. Loquitur de Chriſto, qui cum eſſet in his quæ patris fuerant, tamen deſcendit cum matre ſua in Nazareth, & erat ſubditus illi.

Volens bene operari tribus indiget.

Tria verba ultima ſpectant ad utilitatem proximi.

1. Verbum correctionis

2. Verbum ſuffragii.

3. Verbum conſilii.

DOMINICA SECUNDA POST OCTAVAM EPIPHANIÆ.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Comparatur I. peccatum lepræ II. oſtenditur quomodo 8. ſpecies lepræ ſpiritualis curentur 8. beatitudinibus Evangelicis, & quomodo eadem ſpecies voluntatem ac intellectum corrumpant.

SERMO XXX.

Cùm deſcendiſſet Jeſus de monte, ſecutæ ſunt eum turbæ multæ. *Matth.* 8.

Hoc Evangelium cõtinet duo miracula. Circa I. miraculum 4. ſunt notanda.

EVangelium hodiernum continet duo miracula, ſcilicet *mundationem leproſi*, & *ſanationem ſervi Centurionis paralytici*. In parte verò illa, in qua ponitur primum miraculum. *Primo* oſtenditur quando illud factum ſit, ibi: *Cum deſcendiſſet Jeſus de monte*, &c. *Secundo* coram quibus, ibi: *Secuta ſunt eum turba multa. Tertio* qualiter ſe habuit leproſus ſalutem petens, ibi: *leproſus veniens adorabat eum. Quarto* qualiter ſe habuit Salvator ſalutem conferens, ibi: *Et extendens manum Jeſus*, &c.

I. Quando & circa ſit factũ miraculum. Peccatũ dicitur lepra.

Circa *primum* notandum, quòd cum deſcendiſſet de monte, ubi fecerat ſermonem de beatitudinibus, quibus omnis lepra ſpiritualis curatur, lepra ſcilicet peccati: lepram corporalem mundat, in quo ſe mundatorem lepræ ſpiritualis deſignat. Unde circa hæc *duo* nobis videnda ſunt, ſcilicet quare peccatum lepra dicatur, & quomodo beatitudinibus ſpecies hujus lepræ ſanentur. Sciendum igitur, quòd *triplici ratione* peccatum lepra dicitur. *Primo* quia lepra corporalis eſt membrorum corruptio ex humorum putrefactione effecta. Velut membra animæ ſunt ejus potentiæ, quæ ex inordinatis affectibus velut pravis humoribus corrumpuntur. Corrumpitur rationalis, cùm delectatur cogitationibus otioſis, vel voluptuoſis, vel terrenis, vel glorioſis, vel malitioſis, vel cùm erroribus ſeducitur falſa de Deo ſentiendo, vel magna de ſe, vel mala de proximo. Corrumpitur irascibilis trepidando, ubi timendum non eſſet. Pſal. 13. *Trepidaverunt timore, ubi non erat timor.* Vel naturæ, ſeu perſonæ iraſcendo, cum iraſci debeat vitio, vel de viribus propriis præſumendo, vel altitudinem tranſitoriam inordinatè appetendo. Corrumpitur concupiſcibilis, delectationes, quæ ſunt ſecundùm ſenſum, libidinosè appetendo, vel ſpirituales negligendo. *Secundo* quia peccatum ad modum lepræ traducitur per contagium. Sic quaſi hæreditariè per contagium traducta eſt lepra peccati in Evam, quia per ſerpentis colloquium quaſi hæreditariè traducta eſt lepra Originalis peccati in nos: Rom. 5. *Sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſiit.* Per contagium etiam exempli peccatum in multos traducitur. Eccleſiaſtici 13. *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea.* Senec. Unum exemplum avaritiæ vel luxuriæ multum mali facit. Dives vicinus, cupiditate irritat, comeſtor delicatus paulatim enervat & emollit. Malignus comes, quamvis candido & ſimplici, rubiginem ſuam affricuit. Peccatum etiam rapinæ quaſi hæreditariè traducitur in filios. Ezech. 19. *Eduxit unum de leunculis ſuis, factus eſt leo, & didicit prædam capere.* A matre etiam meretrice peccatum luxuriæ quaſi hæreditariè tranſit ad filiam. Qualis enim mater, talis filia frequenter. *Tertio* quia lepra morbus eſt, qui multùm timetur. Dicunt aliqui, aliam infirmitatem, det mihi Deus, ſi placuerit ei, ſed à lepra cuſtodiat me. Per lepram ergo peccatum deſignatur, ut quantum timendum ſit innuatur. Eccleſiaſtici 21. *Quaſi à facie colubri fuge peccata, & ſi acceſſeris ad illa ſuſcipient te. Dentes leonis dentes ejus, interficientes animas hominum. Quaſi romphæa bis acuta omnis iniquitas. Plaga illius non eſt ſanitas*, &c. Timendum ergo eſt peccatum ut coluber, ut leo, ut gladius. *Quatuor* de cauſis timetur lepra corporis, in quibus omnibus à lepra peccati ſuperatur. *Prima* eſt, quia hominem multùm damnificat, humanæ ſocietatis ſolatium auferendo. Lepra peccati non ſolùm ſeparat à conſortio hominum, ſed etiam à conſortio Dei & Angelorum. Hæc lepra ejecit Angelum de cœlo, Adam de terreſtri paradiſo, ad ultimum peccatores de mundo iſto ejiciet, & includet in inferno velut in quadam leproſoria domo. In præſenti ſeparat eos à bonis quantum ad meritum, in futuro verò ſeparabit eos quantum ad locum. *Exibunt* enim *Angeli & ſeparabunt malos de medio juſtorum*. Matth. 13. Qui habet lepram peccati mortalis ſolus reputatur, quia non eſt in conſortio bonorum quantum ad meritum, unde væ illi. Eccleſiaſtæ 4. *Væ ſoli. Secunda* eſt quia multùm moleſtat æſtu & ſiti. Eccleſiaſtici 23. *Anima calida quaſi ignis ardens*, &c. Ejuſdem 14. *Inſatiabilis oculus cupidi, non ſatiabitur donec conſumat arefaciens animam ſuam*. Proverb. 30. *Sanguiſuga duæ ſunt filiæ dicentes: affer, affer*. Sanguiſuga eſt concupiſcentia, cujus duæ filiæ ſunt amor habendi bona temporalia, & amor fruendi. Iſa. 43. *Lingua eorum ſiti aruit.* Sitis eorum qui habent lepram ſpiritualem tanta eſt, ut ſedari non poſſit, non dico ſolùm uno cyatho vini, imò nec uno dolio & cellario pleno vini. Adeo etiam ſitiunt, ut venenata bibere non timeant, ut patet in raptoribus, furibus & uſurariis. Etiam ſe ipſos bibendo ſubmergunt. Et attende famitatem talium, qui cum deberent recurrere ad gratiam Dei, cum una gutta lepram curaret, & per conſequens

Potentiæ animæ quomodo corrumpuntur.

Exemplum malum cõtagioſum

Peccatum magis quã lepra timendum.

1. Ob damnificationem.

2. Ob moleſtationem.

sitim sedaret, potiùs bibere volunt quod lepram augeat, & per consequens sitim. Joan. 4. *Qui biberit ex aqua quam ego dabo illi, non sitiet in aeternum.* Augustinus. Qui biberit de fluvio Paradisi, cujus gutta major est Oceano, restat ut in eo sitis hujus mundi extincta sit. *Tertia* est quia multùm vilificat, facit enim deformem ad videndum & abominabilem ad cohabitandum. Reddit enim anhelitum fœtidum, & aëra inficit. Sed lepra peccati amplius hoc facit. David Psalm. 13. *Corrupti sunt & abominabiles facti sunt in studiis suis.* Idem ibid. *Sepulchrum patens est guttur eorum.* 1. Corinth. 15. *Corrumpunt bonos mores colloquia mala.* Oseæ 9. *Facti sunt abominabiles sicut ea quæ dilexerunt.* Si verò tria prædicta, scilicet damnificatio, molestia & vilificatio, modicum durarent, tolerabilis esset lepræ infirmitas, sed morbus lepræ corporalis vix vel nunquam curatur. De lepra verò peccati hoc constat quod apud homines ejus curatio impossibilis est, apud Deum verò omnia possibilia sunt. Matth. 19. Isa. 43. *Ego sum qui deleo iniquitates tuas propter me.* *Quarta* est quòd lepra est morbus crescens. Primò enim parum apparet, sed crescendo procedit, donec totum corpus occupaverit: sic lepra peccati, primò corrumpit cor, deinde os & oculos & alia exteriora. Ecclesiastici 11. *A scintilla una augetur ignis.*

3. Ob vilificationem.

4. Ob augmentum.

II. Octo corruptiones animæ, seu species lepræ spiritualis, octo beatitudinibus curantur,

Sequitur videre quomodò octo beatitudinibus species lepræ spiritualis mundantur. Sciendum ergo quod octo sunt corruptiones ipsius animæ, quæ sunt velut octo species lepræ. *Prima* est *cupiditas*, quæ est immoderatus appetitus habendi bonum temporale. Hanc sanat paupertas spiritus. Et quia *radix omnium malorum cupiditas est.* 1. Timoth. 6. Convenienter primò eam extirpat Salvator, securim prædicationis ponens ad radicem malitiæ. *Secunda* est *ira*, quæ est appetitus vindictæ, quam sanat mansuetudo, quæ nec nocet, nec nocere desiderat. Ira est velut ignis in corde hominis omnia bona consumens, ideo multùm conandum est ad ejus remotionem. Ecclesiastæ 12. *Aufer irum à corde tuo.* Ejusdem 7. *Ira in sinu stulti requiescit.* Proverb. 6. *Numquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, ut vestimenta ejus non ardeant?* Ira morbus est valde gravis ad portandum his, qui sunt circa eum qui hoc morbo laborat. Proverb. 18. *Spiritum ad iracundum facilem quis poterit sustinere?* Ejusdem 27. *Grave saxum & onerosa est arena, sed ira stulti utroque gravior.* *Tertia laetitia est saeculi*, quæ est appetitus fruendi bonis transitoriis. Hanc lepram habebant qui dixerunt, Sap. 2. *Venite & fruamur bonis quæ sunt.* Lætitia sæculi se habet in amatoribus mundi, ut risus in phreneticis. Hanc sanat gratia lugendi, quæ se habet ut dolor in infirmo sanæ mentis. Melius est habere sanæ mentis dolentem, quam phreneticum ridentem. Gregor. Inter duos ægros medicus aderat. Sed unus æger in febre integrum sensum tenebat, alter verò sensum mentis perdiderat. Loquitur de Christo & Magdalena & Pharisæo. *Quarta* est *acedia*, quæ magna bona modicum curat, quæ est velut fastidium veri boni, & est infirmitas morti appropinquans. David Psal. 106. *Omnem escam abominata est anima eorum, & appropinquaverunt usque ad portas mortis.* Hanc sanat esuries justitiæ, ut justitiam intelligamus bonum gratiæ sicut ibi: *Quærite primum regnum Dei & justitiam ejus.* Matth. 5. *Quinta* est *invidia*, quæ gaudet de alieno malo, & dolet de alieno bono; quæ *putredo* dicitur *ossium*. Proverb. 14. Hanc sanat misericordia quæ condolet alieno malo. *Sexta* est *cordis immunditia*, quæ est cordis laxitas sordes peccati sustinens. Hanc sanat cordis munditia, quæ est puritas animi omnem immunditiam abhorrens. Qui habent hanc corruptionem

1. Cupiditas paupertate curatur,

2. Ira mansuetudine,

3. Lætitia sæculi, gratia lugendi.

4. Acedia esuries iustitiæ,

5. Invidia misericordia,

6. Immunditia cordis munditia cordis,

sunt velut *sus lota in volutabro luti.* 2. Petr. 1. Cum quidam stultus diceret audiente Pythagorâ, malle se cum mulieribus quàm cum Philosophis conversari: & sues, inquit, libentiùs in cœno, quam in aquâ pura conversantur. *Septima* est *discordia*, quæ est in hominibus proprii sensus, & propriæ voluntatis, quæ diabolo multùm assimilatur, cujus est dispergere; & similitudinem Dei multùm dissipat, cujus est colligere. Lucæ 11. *Qui non colligit mecum, dispergit.* Augustinus. Nihil similius est actibus dæmonum quam litigare. Hanc corruptionem sanat gratia pacificandi, quâ filio Dei specialiter assimilamur, ut Dominus insinuat dicens: *Beati pacifici, quia ipsi filii Dei vocabuntur.* Matth. 5. *Octava* est minima passibilitas à malo pœnæ præsentis, & vocatur *impatientia*: vel à malo futuro, & vocatur *pusillanimitas*, seu nimia timiditas, quam removet Philosophus à forti dicens: fortis est intimidus mali. Senec. Vir bonus ab honesto nullâ re deterrebitur ad turpia nullare invitabitur. Cõtra hãc corruptionẽ dicit Dominus: *Beati qui persecutionem patiuntur.*

Et *notandũ* quòd istæ octo corruptiones sunt 4. respectu boni ipsius affectus, 4. respectu mali. Duæ sũt respectu boni, quod est infra nos, scilicet immoderatus appetitus fruendi illo. Tertia est respectu boni quod est supra nos, scilicet acedia, quæ fastidium est boni. Quarta est respectu ejus, quod est juxta nos scilicet discordia. Prima respectu mali, si malum proximo velis inferre. Secunda si malum quod patitur nolis misericorditer auferre. Tertia est si malum culpæ in te velis sufferre. quarta est, si malum pœnæ loco & tempore nolis ferre. Item *notandum* quòd corruptionem in affectu concomitatur corruptio in intellectu. Unde Zach. 5. dicitur de impietate quòd *hæc est oculus eorum in universa terra.* Proverb. 21. *Lucerna impiorum peccatum.* De facili intellectus sequitur affectum. David Psal. 72. *Transierunt in affectum cordis.* *Nimium amorem altitudinis* concomitatur frequenter præsumptio, quam homines de se sentiunt, ideo dicitur 1. Timot. 6. *Præcipe divitibus hujus saeculi non sublimè sapere.* *Iram* concomitatur cœcitas vel obscuratio, impedit enim ira animum ne possit cernere verum. David Psal. 57. *Supercecidit ignis & non viderunt solem.* *Saeculi* etiam *latitiam* concomitatur fatuitas. Vinum est gaudium temporale faciens homines furere. Oseæ 7. *Cœperunt Principes furere à vino.* Hoc vinum infatuavit Salomonem. *Accidiosi* bonum dulce in amarum & prophetiis falsis deluduntur. Isa. 5. *Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum, ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.* Ipsi fastidiunt manna. Proverb. 22. *Dicit piger, leo est foris, in medio platearum occidendus sum.* Proverb 26. *Dicit piger, leo est in via, leana in itineribus.* *Invidiam* concomitatur cœcitas. Hæc excœcavit Judæos. Sap. 2. *Excœcavit illos malitia eorum.* Job. 5. *Per diem incurrent tenebras, & quasi in nocte sic palpabunt in meridie.* Ubi dicit Gregor. Mens invidi dum aliquo bono alieno affligitur, de radio solis obscuratur. *Immundi corde* nares habent & non odorabunt. Ruminant enim fœtentia, ac si essent aromata. *Discordes* verò in quibus proprius sensus abundat, putantes se esse sapientes, stulti facti sunt, nec solum stulti, sed quasi insani. Nescire enim quæ essent scienda, simplex stultitia est, sed credere se sapientem, cùm sit stultus, insania est. Proverb. 26. *Vidisti hominem sibi sapientem videri, magis illo spem habebit insipiens.* Augustin. Si dicendo te esse sapientem, stultus factus es: dic te stultum, & sapiens eris. *Impatientes* verò sunt quasi arreptitii. Et sicut *qui sapiens est, multa gubernatur sapientia.* Proverb. 14. sic qui impatiens est, parum & nullâ. *Pusillanimis* verò est velut maniacus, cui verbum illud Genes. 4. *Omnis qui invenerit me, occidet*

occidet me, ſonitus terroris ſemper eſt in auribus ejus, & cum ſit pax, ille ſemper inſidias ſuſpicatur. Job. 15. *Terrebit vos ſonitus folii volantis.* Levit. 26.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Explicatur totum primum miraculum, cujus occaſione variæ doctrinæ adferuntur.

SERMO XXXI. Cum deſcendiſſet Jeſus de mõte, ſecutæ ſunt eũ turbæ multæ, & ecce leproſus veniens adorabat eum.

Cur coram turbis leproſus ſit curatus. Circa hoc duo notanda.

QUod coram turbis leproſus dicitur ſanari facit ad certitudinem miraculi. Notandum eſt etiam quòd turbæ ſequuntur, non principes. Chryſoſtomus. Principes non ſequuntur; per totum enim Evangelium vides eos eſſe fixos. Turba cum ſilentio audivit, Phariſæi ut calumniarentur. Item in hoc quòd poſt deſcenſum montis ſequuntur turbæ, inſtruuntur prælati de monte contemplationis deſcendere, ut fructum in populo faciant. Job. 29. *Cum ſederem quaſi Rex circumſtante exercitu, eram tamen mœrentium conſolator.* Periculoſa eſt nimia mora prælati in monte contemplationis. Exod. 32. *Videns populus quod moram faceret Moyſes deſcendendi de monte, congregatus adverſus Aaron ait. Fac nobis Deos, qui nos præcedant.*

1.

2.

Qualiter leproſus petierit ſanari. Circa hoc 3. tota procuranda lepra ſpiritualis.

Et ecce leproſus, &c. Circa modum quo ſe habuit ſalutem petens, *tria* attende: ſcilicet quòd *venit*, quòd *adorat*, quòd *poteſtatem Chriſti confitetur*, in quibus tria oſtenduntur nobis valdè neceſſaria ad ſanationem lepræ ſpiritualis. *Primum* eſt *appropinquatio*, ut ſcilicet appropinquet Deo greſſu deſiderii & operis. Jacob. 4. *Appropinquate Deo; & appropinquabit vobis.* Aug. In libro de Baptiſmo parvulorum. Adjutor noſter dicitur Deus. Nec adjuvari poteſt, niſi qui aliquid ſponte conatur. Idem in libro de perfectione juſtitiæ hominis. Non adjuvatur, niſi qui & ipſe aliquid agit. *Secundum* eſt *humilitas* in adoratione, quæ valde efficax eſt ad impetrandum ſalutem. Eccleſiaſtici 35. *Oratio humiliantis ſe nubes penetrabit.* David Pſalm. 101. *Reſpexit in orationem humilium, & non ſprevit precem eorum.* Jacob. 5. *Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.* Tertium eſt *fides*, quæ multùm valet ad impetrationem ſalutis. Matt. 8 *Vade & ſicut credidiſti fiat tibi.* Interlin. Cuique ſicut credit ita fit. *Domine ſi vis potes me mundare.* Iſte leproſus tenet figuram humani generis, quod erat in adventu Chriſti leproſum, quod potentiam Dei per pœnam juſtè inflictam noverat, ſed bonitatem voluntatis ejus non ita. Sed jam non debet eſſe dubium quin velit nos à lepra ſpirituali mundare, cum ad hoc ſanguinem ſuum fudit, & tot fontes gratiæ in Eccleſia poſuit. Apoc. 1. *Qui dilexit nos, & lavit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo.* Tit. 2. *Qui dedit ſemetipſum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi populum acceptabilem.* Iſa. 12. *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris. Et extẽdens manũ Jeſus tetigit*, &c.

Leproſus hic quomodo ſignificet genus humanum.

Quomodo ſe habuerit ſalvator ſanando leproſum. Circa hoc ſeptem notanda.

Circa modum quo ſe habuit Salvator ſalutem conferens ſeptem attende. *Primum* quòd manum extendens leproſum tangit, in quo apparet ejus humilitas. *Secundum* quòd dicit: *volo*: in quo apparet ejus pietas. *Tertium* quòd dicit, *mundare*: id eſt, munderis. *Et confeſtim mundata eſt lepra ejus*, in quo apparet ejus majeſtatis poteſtas. *Quartum* quòd dicit ut nemini dicatur, in quo jactantia condemnatur. *Quintum* quòd mittendo ad Sacerdotes, in hoc eos honorat. *Sextum* quòd in eodem confeſſionem commendat, qua leproſi ſpirituali-

ter ſe Sacerdotibus oſtendunt. *Septimum* quòd munus præceptum in lege jubet offerri, in quo legem veterem approbat. *Et extendens*, &c. *Notandum* quòd multipliciter Dominus manum ſuam extendit. Extendit enim eam *Ad percutiendum*. Iſa. 9. *Adhuc manus ejus extenta.* Vibravit enim Dominus gladium ſuum. Pſalm. 7. Et innuitur in hac extentione, quod etiam remotos percutiat. Pſalm. 138. *Si aſcendero in cœlum, tu illic es*, &c. *Item* quòd percutiet etiam ſuperiores. Sapient. 6. *Judicium duriſſimum in his, qui præſunt, fiet.* Item quod fortiter percutiet: manus enim quæ altiùs extenditur, graviùs percutit. Timent porci ſecurim ſuper ſe elevatam, & non timent fatui homines ſuper quos Dei juſtitia gladium elevavit. Et *notandum* quòd Deus manũ ſuã ad percutiendum extendit in cœlo, in terreſtri paradiſo, in mundo, in purgatorio, in inferno. In *cœlo* ad percutiendum ſuperbum apoſtatam. Iſa. 51. *Nunquid non tu percuſſiſti ſuperbum, vulneraſti draconem?* Job. 26. *Prudentia ejus percuſſit ſuperbum.* In *Paradiſo*, ad percutiendum primos parentes, quæ percuſſio tranſivit ad poſteros. Jerem. 30. *Plaga inimici percuſſi te.* In *mundo* vero quoſdam percutit ad converſionem. Iſa. 19. *Percutiet Dominus Ægyptum plaga, & ſanabit eam*, alios ad indurationem. Jerem. 5. *Percuſſiſti eos, & non doluerunt.* In *purgatorio* ad expiandum. Job. 19. *Miſereminimei, miſereminimei*, &c. In *inferno* ad æternaliter puniendum. Proverb. 19. *Parata ſunt derriſoribus judicia, & malleipercutientes ſtultorum corporibus.* Item extendit manum ſuam *ad amplexandum*, ut apparuit in ſtatu crucis, ubi fuit quaſi paratus ad amplexandum peccatores, & ſic ſe habet in tempore gratiæ. Unde Luc. 15. legitur de patre familias, quod occurrens cecidit ſuper collum filii. *Item ad largiendum.* Proverb. 1. *Extendi manum meam, & non fuit qui aſpiceret.* Proverb. ult. *Manum ſuam aperuit inopi, & palmas ſuas extendit ad pauperem.* Adeo extendit Deus pater manum ſuam, quod brachium ſuum, ſcilicet filius, in duo fruſta diviſum eſt, anima deſcendente ad inferos, ut captivos extraheret, & corpore remanente in ſepulchro. Eccleſiaſtici 4. *Non ſit manus tua ad accipiendum porrecta, & ad dandum collecta.* Item *ad oſtendendum viam.* Iſa. 65. *Tota die expandi manum meam ad populum, qui graditur in via non bona.* Manum hoc modo Chriſtus extendit, dum formam rectè vivendi hominibus oſtendit. Sed multi facto dicunt ei: *recede à nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus.* Job. 21. Item *ad adjuvandũ.* Pſal. 172. *Tenuiſti manum dexteram meam*, &c. Maximè vero ſic manum ſuam extẽdit his, qui proximè eum ſequuntur. Pſal. 62. *Adhæſit anima mea poſt te, me ſuſcepit dextera tua.* Job 14. *Operi manuũ tuarũ porriges dexteram.* Item *ad ſanãdũ*, uthîc, *tetigit eum.* Magna dignatio majeſtatis ſuæ, leproſum tangit. Gloſſa. Tetigit propter humilitatem, ut nos doceret nullum ſpernere pro aliqua corporis maculatione: quod eſt contra aliquos, qui leproſos abominantur. Teſtatur Cantor magnus Pariſienſis de quodam Sacerdote leproſorum, qui in muro fecerat foramen, per quod audiebat confeſſiones eorum, & porrigebat corpus Domini, quod parte illa remanente ſanâ quam vertebat ad illos, alia facta eſt leproſa. Et quidam ſervus, qui adeo abhorrebat leproſos, quod nolebat eis eleemoſynam ferre, factus eſt leproſus. De illis vero qui leproſos ſpiritualiter deſpiciunt dicitur Iſa. 65. *Qui dicunt, recede à me, non appropinques mihi, quia immundus es. Iſti fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die.* Non abhorruit Chriſtus peccatricem. Luc. 7. *Si eſſet hic Propheta, ſciret utiq; qua & qualis eſt mulier quæ tangit eũ, quia peccatrix eſt.*

1. Dominus extẽdit manum ſuam.

Deus percutit in quinq; locis.

Exẽpla duo punitorum quod corporaliter leproſos horruerint.

Leproſi ſpiritualiternõ abhorrendi.

2. Qui nolint mundari.

Dicit *volo*, vult siquidem Christus mundare, sed nolunt homines mundari. Verè non vult mundari, qui libentius habitat cum leprosis quam cum sanis, cum lepra sit morbus infectivus, si enim esset sanus, posset ipse ex habitatione esse leprosus. *Item* non vult fieri sanus, qui nec consilium Medici vult audire, quo sanatur, non vult enim audire prædicationem. Proverb. 24. *Erit salus ubi multa consilia.* *Item* qui non vult reddere alienum pro curanda lepra spirituali, pro curanda enim lepra carnali daret suum. *Item* non vult mundari, qui lepram peccati non vult ostendere Medico, ut sanetur. 4. Reg. 5. dictum est Naaman à servis suis, *etsi rem grandem dixisset tibi propheta, certe facere debueras, quanto magis, quia dixit tibi lavare & mundaberis.*

3. Mundatio à lepra fit.

Mundare & confestim mundata est lepra ejus. Sciendum est quod *quinque* modis fit mundatio lepræ, scilicet *ablutione*, ut Naaman, qui mundatus est in Jordane 4. Reg. 5. Apoc. 1. *Dilexit nos & lavit nos*, &c. Sic fit aliquis mundus peccati. Baptismatis ablutione, vel lachrymarum. *Item ostensione.* Lucæ 17. dictum est leprosis, *ostendite vos Sacerdotibus*, qui dum irent mundati sunt. Psalm. 31. *Dixi confitebor*, &c. *Et tu remisisti. Item separatione* ut Maria Num. 12. quæ fuit extra castra septem diebus. Sic mundatio fit per excommunicationem, quæ medicinalis est ut cauterium. 1. Corinth. 5. *Iudicavi hujusmodi hominem tradere Sathanæ.* Et Num. 5. præcepit Deus ut ejiciant extra castra omnem leprosum. *Item inclusione*, ut manus Moysi, quæ extracta de sinu leprosa apparuit, reposita in sinu similis facta est carni reliquæ Exodi 4. Sic aliqui in sæculo leprosi spiritualiter erant, qui in claustro positi à lepra sanantur. *Item tactu*, ut hîc. Sed *duplex* est *tactus* Domini; unus *suavis*, alter *gravis*. *Suavis* est quo tangit filios suos in præsenti ad probationem. Genes. 27. *Accede fili ut tangam te & probem*, &c. *Gravis* est quo tangit in Purgatorio. Job. 19. *Miseremini mei*, &c. *quia manus Domini tetigit me.* Hebr. 10. *Horrendum est incidere in manus Dei viventis.* Item notandũ quod ea quæ fiebãt in purificatione leprosi corporaliter, ostendunt qualiter debeat purificari leprosus spiritualiter de quo habetur Levit. 14. Quod sumat duos passeres, & lignum cedrinum, & vermiculum, & hyssopum, & unũ ex passeribus immolet in vase fictili super aquas viventes, vivum autem cum ligno cedrino & cocco & hyssopo tingat in sanguinem passeris immolati, quo aspergat illum qui mundandus est septies. Cum *passer* dictus sit à patiendo, duo passeres sunt dolor contritionis, quo anima compungitur, & dolor satisfactionis, quo corpus affligitur. De quibus Mich. 4. *Dole & satage filia Sion. Lignum cedrinum* quod est imputribile, est propositum firmũ de cætero non peccandi mortaliter, quo incorruptio servatur Unde Joan. 5. *Ecce sanus factus es, jam noli peccare.* Joan. 8. dicit Dominus Adulteræ: *Vade, & jam amplius noli peccare. Vermiculus*, seu *coccus* rubei coloris, est pudor confessionis, quo pœnitens erubescens de peccatis confunditur. Rom. 6. *Quem fructum habuistis tunc in his, in quibus nunc erubescitis? Hyssopus* cujus est tollere tumorem pulmonis, est humilitas pœnitentis, quia cervix prius erecta dejicitur. *Aqua viva* sunt dona Spiritus sancti, Salvatoris doctrina, lachrymarum gratia, quibus anima à sordibus peccatorum mundatur.

Tactus Domini duplex.

Ritus purgãdi leprosum corporaliter in veteri testamento, ostendit quid sit faciendũ leproso spiritualiter.

Passer quid sonet.

4. Præcipiendi forma triplex.

Et ait illi Iesus: vide nemini dixeris. Notandum quod aliquando ponitur aliquid in forma præcepti, & est præceptum, ut illud: *honora patrem*, &c. Exod. 20. Quandoque non proponitur in forma præcepti, & est præceptum, ut illud. *Non fornicaberis*, in eodem. Quandoque proponitur in forma præcepti, & non est præceptum, ut hîc. *Vide nemini dixeris.* Glossa. Taceri jussit, & taceri non potuit, non quod aliquid voluit & non potuit, sed dat exemplum, ut sui in magnis, quæ faciunt, latere velint, sed ut prosint aliis, prodantur inviti. Et insinuatur in hoc, quod qui gloriam hujus mundi fugit, maximè eam apprehendit: hoc solum enim habet gloria hujus mundi glorioſum secundùm verbum Sapientis, quod se appetentes fugit, & se fugientes appetit. Sen. 5. libro de beneficiis. Gloria fugientes magis sequitur. Ecclesiastici 11. *Si secutus fueris, non apprehendes, & non effugies, si præcucurreris. Sed vade, ostende te sacerdoti.* Glossa. Mittit ad Sacerdotes propter humilitatem, ut Sacerdotibus deferat honorem. Ecclesiastici 7. *Sanctifica Sacerdotes.* Rom. 13. *Cui honorem, honorem.* Ejusdem 12. *Honore invicem prævenientes.* Glossa. Non est aliter fraternus amor, nisi mutuis se præveniat obsequiis. 1. Timoth. 5. *Qui bene præsunt presbyteri duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo & doctrina.*

Secundùm intellectum spiritualem est hæc exhortatio ad confessionem peccatorum. Proverb. 28. *Qui abscondit scelera sua non dirigetur, Qui autem confessus fuerit & dereliquerit ea, misericordiam consequetur.* De confessione vide ultimum sermonem Epistolarum.

Et offer munus quod præcepit Moyses in testimonium illis, id est, ut ipsi hoc testimonio credant, vis scilicet tanto miraculo, vel si non credant sint inexcusabiles, & ita sit eis vel in testimonium salutis vel in testimonium damnationis. *Vel sic. Offer munus quod præcepit Moyses* leprosos offerre in testimonium suæ curationis. Et *notandum* quòd sic habetur Levit. 13. Leprosus offerebat duos agnos immaculatos, & ovem anniculam absque macula & tres decimas similæ, & olei sextarium. In duobus agnis intelligitur duplex innocentia, quam debet offerre peccator. Una est ut opprimendo nullum miserum faciat, alia ut miserum non deserat, sed sublevando ejus miseriam subveniat. Contra illum qui caret prima innocentia dicitur. Isa. 3. *Quare atteritis populum meum & facies pauperum commolitis?* contra illum qui caret secunda, dicit Ambrosius. Pasce fame morientem: si non pavisti, occidisti. In ove intelligitur mansuetudo, quâ peccatum dimittit ei, qui eum offenderat. Prov. 3. *Ipse deridet illusores, & mansuetis dabit gratiam.* Illusor est qui vult sibi dimitti à Deo, & non dimittit proximo. Ecclesiastici 28. *Homo homini reservat iram, & à Deo quærit medelam?* Simila est immaculata substantia, quæ debet offerri, quia ex justè acquisita eleemosyna debet fieri. Ecclesiastici 33. *Immolantis ex iniquo maculata est oblatio.* Debet autem simila conspergi oleo, quia eleemosyna debet pinguescere, devotione & hilaritate. 2. Cor. 9. *Hilarem datorem diligit Deus.* Rom. 12. *Qui miseretur, in hilaritate.* De substantia tres decimæ sunt dandæ sicut in veteri Testamento de laboribus. Prima dabatur Sacerdoti, secunda in oblationes solennitatum, tertia in eleemosynas pauperum.

DE EADEM DOMINICA.
SERMO TERTIVS.

Summarium.

Explanatur secundum miraculum interjectis aliquibus documentis.

Cùm autem introisset Capharnaum accessit ad eum Centurio, &c.

COntra Lucæ 7. sic habetur: *Misit ad Jesum seniores Judeorum, rogans eum ut ut veniret*, &c. Responsio. Accessit mente, unde Interlin. devade & desiderio, qui modus accedendi melior est. Deus enim spiritus est. Joann. 4. Et vult ut ad eum spiritualiter

ſpiritualiter accedatur. Vel acceſſit per amicos ſcilicet Judæos, qui pro eo intercederent. Poſſet tamen dici quod corporaliter venit. Sed Judæis quaſi familiaribus Chriſti, verbum ſuum commiſit. Centurio dicitur, qui eſt ſuper centum milites: *Rogans eum*, per internuncios, qui dixerunt ut habetur Luc. 7. *Dignus eſt ut hoc illi præſtes, diligit enim gentem noſtram, &c.* Et eſt argumentum quod miſericordiâ Dei, mediante amicitiâ Sanctorum acquiratur, & allegant nuncii Centurionis meritum, & impetrant quod quærunt. Econtrario demeritum illorum pro quibus oratur quandoque impedit, ne oratio exaudiatur. Eccleſiaſtici 34. *Unus ædificans, & unus deſtruens, quid prodeſt eis niſi labor?* Tales ſunt ſimiles Pharaoni dicenti. Exod. 8. *Orate Dominum*, &c. & poſt in eodem. *Rogate pro me*, operibus tamen adverſabatur. *Puer*, id eſt ſervus. *Ego veniam.* Venire incipit, ſed non pervenit. In medio enim viæ verbo eum abſens curavit, ne propter impotentiam crederetur corporaliter ire. *Non ſum dignus* &c. ſecundùm Hieron. hoc dicit propter idola quæ nondum alienaverat; timebat enim ne oculi Salvatoris offenderentur in aliquo, quod ibi videret. *Nam & ego*, &c. Probat quod hoc Dominus poſſit facere per locum à minori, cum ipſe qui ſub poteſtate eſt, multa facit per ſubditos ſuos. *Miratus eſt*, id eſt, ad modum mirantis ſe habuit. *Non inveni tantam fidem in Iſraël.* Intellige præſentis temporis, in Patriarchis enim & Prophetis majorem invenit, & intellige Beatam Virginem exceptam. De Apoſtolis verò dicunt aliqui quod non erant tantæ fidei tempore illo. Poteſt tamen ita exponi. *Non inveni tantam fidem*, id eſt, tam facilem fidem. In Apoſtolis non fuit tam facilis fides, quia nullus exteriùs iſtum docuit. Vel ſic expone. *Non inveni tantam fidem in Iſrael*, quantam in iſto, id eſt, in gentibus per iſtum figuratis. Vel ſecundùm communem uſum loquendi non comprehenduntur in hoc verbo Apoſtoli, ut ſi quis intraret domum aliquam, in qua neminem inveniat, dicit: nemo eſt in hac domo, non connumerans venientes ſecum. *Dico autem vobis, quia multi*, &c. Poſſet dicere aliquis, ſunt-ne gentes creditуræ? ideo ſubditur: *Multi ab Oriente & Occidente*, &c. Malach. 1. *Ab ortu ſolis uſque ad occaſum magnum eſt nomen meum in gentibus, & in omni loco offertur nomini meo oblatio munda Et recumbent*, id eſt, requieſcent *cum Abraham*, &c. Hos ſpecialiter nominat, quia his ſpecialiter facta eſt promiſſio de Chriſto incarnando. *Filii autem regni*, id eſt, Judæi, in quibus regnabat Deus, *ejicientur in tenebras exteriores.* Tenebras interiores habet homo, quàm citò peccat, ſcilicet mentis cœcitatem, exteriores verò habebit in inferno. *Ibi erit fletus & ſtridor dentium.* Gloſſa. Dentes ſtrident, qui hîc de audacitate gaudebant. Oculi flent, qui per concupiſcentiam vagabantur. Fletus de ardore, ſtridor dentium ſolet de frigore excitari, quia ibi tranſibunt de aquis nivium ad calorem nimium. Job. 24. Sap. 11. *Per quæ peccat quis, per hæc & torquetur.* Unde dives epulo torquetur in lingua. Lucæ 16. *Et dixit Ieſus Centurioni*, id eſt, rogantibus pro eo, vel ei ſi perſonaliter affuit, &c.

Centurio quis.

Merita SS. valent in oratione. Demerita pro quibus oratur, obſunt.

Varia explicatio.

DE EADEM.

SERMO QVARTVS.

SUMMARIUM.

SERMO XXXIII. *Varia pro ædificatione noſtra in Chriſto, Centurione & ejus ſervo diſcenda proponuntur.*

Cùm autem introiſſet Capharnaum.

PArs iſta Evangelii hodierni, in qua ponitur ſervi Centurionis ſanatio, multam habet materiam ædificationis tam in Chriſto, quàm in Centurione, quàm in ejus ſervo. In Chriſto *primo* datur nobis *exemplum humilitatis*, in hoc quod ire ad ſervum Centurionis conſentit. Gloſſa. Magna humilitas, quod ſervum dignatus eſt viſitare. Ad filium reguli noluit venire. Joan. 4. ne divitias honorare videretur: hîc ne ſervilem conditionem ſpernere videatur, mox ire conſentit. Seneca. Quemadmodum ſtultus eſt, qui equum tentaturus, non ipſum aſpicit, ſed ſtratum & frenos; ſic ſtultiſſimus eſt, qui hominem aut ex veſte, aut ex conditione, quæ nobis modo veſtis circumdata eſt, exiſtimat. *Secundo exemplum æquitatis* in hoc; quòd devotionem gentilis non deſpicit, ſed laudibus extollit dicens: *Non inveni tantam fidem*, &c. Actor. 10. *In veritate comperi, quoniam non eſt perſonarum acceptor Deus*, ſed in omni gente, qui timet eum, & operatur juſtitiam, acceptus eſt ei. *Tertio fides in nobis roboratur* ex oſtenſione potentiæ Chriſti, qui abſentem verbo curat. *Vade*, inquit, & ſicut *credidiſti fiat tibi. Et ſanatus eſt puer ex illa hora.*

Ex miraculo tria diſcenda in Chriſto.

In Centurione verò nobis *quatuor* commendantur. *Primo humilitas* in hoc, quod dicit: *Non ſum dignus ut intres ſub tectum meum.* Auguſtin. Dicendo ſe indignum, præſtitit ſe dignum, non in cujus parietes, ſed cujus cor Chriſtus intraret, Chryſoſtomus. Quia indignum ſe fecit ſuſcipiendi in domo, dignus factus eſt regno. Unde illud: *Non ſum dignus*, pertinet ad humiles Sacerdotes, qui ſe reputant indignos celebrare, cùm non habeant hoſpitium eburneum Regi Regum congruũ, quale habuit Beata Virgo, de qua potuit dici illud. Iſa. 62 *& vocaberis voluntas mea in ea.* quomodo dignus eſt ut Deus intret ſub tectum ipſius, qui habet uxorem litigioſam, id eſt, conſcientiam contumelioſam. Proverb. 19. *Tecta jugiter perſtillantia litigioſa mulier.* Item in quo de igne cupiditatis fumus tentationis aſcendit & ubi flat ventus ſuperbiæ, licet tantam non habeat devotionem, non debet tamen propter hoc dimittere celebrationem; ſolummodo bene ſe præparet: ſicut homo non dimittit ferre vas ad aquam, quia vacuum eſt. Velut fons gratiæ eſt Sacramentum altaris. Sed quibuſdam illuditur à pigritia ſub tegmine divini timoris, qui potius hoc relinquunt ex pigritia, quam ex timore Dei. qui ſi haberent verum timorem Dei, negligentiam præparandi ſe, à ſe repellerent. Eccleſiaſtæ 7. *Qui timet Deum nihil negligit.* Ibi potiùs timere deberent Dei offenſam, ubi nulla eſt utilitas, quàm ubi offenſæ remittuntur, & virtus cavendi eas confertur, & captivis qui ſunt in purgatorio ſubvenitur. Figuram talium tenet piger ſervus dicens: *Domine timui te, quia homo auſterus es.* Lucæ 19. *Secundo fidei magnitudo*, quâ credidit quòd dicere Chriſti, eſſet facere, unde ait. *Tantum dic verbo, & ſanabitur puer meus* Fides iſta ſanitatem ſervi meruit, unde dictum eſt ei; *ſicut credidiſti fiat tibi.* Interlin. Cuique ſicut credit, ita fit. Matth. 17. *Si habueritis fidem ſicut granum ſynapis*, &c. Matth. 9. *Omnia poſſibilia ſunt credenti. Tertio ſapientiam*, quæ inſinuatur ibi: *nam & ego ſum ſub poteſtate conſtitutus*, &c. *Quarto bonitas*, quæ innuitur in hoc quod pro ſervo rogat, & dicitur. Lucæ 7. quod erat illi pretioſus. Et vocat eum puerum, in hoc exhibens ei reverentiam. Seneca. Servi ſunt immo homines: ſervi ſunt, immo humiles amici. Idem contra illos qui ſervos durè tractant, potius volentes ab eis timeri, quàm amari: Colant te, inquit, potiùs ſervi quàm timeant, & non ſit homini parum, quod Deo ſatis eſt Idem. Rideo illos, qui turpe exiſtimant cum ſervo

In Centurione quatuor.

Contra nolentes frequenter celebrare & communicare.

Quomodo Domini erga ſervos affecti, eoſque tractare debeant.

ſuo cœnare, virgâ murmur omne compeſcitur. Totâ nocte ieiunant, ſic fit ut ipſi de domino loquantur, quibus coram domino loqui non licet: at illi quibus non tantùm coram dominis, ſed cum ipſis ſermo erat, quorum os non conſuebatur, parati erant pro domino porrigere cervicem. Idem. Sic cum inferiore vivas, quemadmodum ſuperiores velis tecum vivere. Eccleſiaſtici 33. *Si eſt tibi ſervus fidelis, ſit tibi quaſi anima tua, quaſi fratrem ſic eum tracta.* Eiuſdem 7. *Servus ſenſatus ſit tibi dilectus quaſi anima tua.* De his quatuor dicit Chryſoſtomus. Quid primũ miramur in Centurione, humilitatem, an fidem, ſapientiam an bonitatem.

Iſta 4. ſunt S. Chryſoſtomi.

In ſervo verò Centurionis *primo* inſinuatur nobis ſervi *bonitas*. Chryſoſtomus, ſicut habent quod imitentur domini in Centurione, ſic habent ſervi quòd imitentur in puero. Qualis putas erat puer, qui ſic amabatur? Non erat poſſibile, ut ſine precio bonorum morum talem ſibi dilectionem comparaſſet. Domini ergo debent amorem ſervis propter communem naturam, ſervi debent timorem, propter ordinationem divinam. *Secundo* oſtenditur civitas, in qua infirmabatur, Capharnaum ſcilicet, & interpretatur villa pulcherrima, vel ager pinguedinis: in quo inſinuatur, quòd loci amœnitas, vel rerum abundantia multis ſit occaſio ſpiritualis infirmitatis. Hierem. 22. *In omni colle ſublimi, & ſub omni ligno frondoſo tu proſternebaris meretrix.* Hieronym. Amœna & excelſa ſemper Idolis conſecrantur. Pſal. 72. *Prodiit quaſi ex adipe iniquitas eorum.* Ezech. 16. *Hæc fuit iniquitas Sodomæ otium & abundantia*, &c. Item. 48. *Fertilis fuit Moab ab adoleſcentia ſua & requievit in facibus ſuis.* Lucæ 12. *Anima, habes multa bona poſita in annos plurimos, requieſce, comede, bibe, epulare.* Tertio oſtenditur *genus infirmitatis* quo infirmabatur, cùm dicit: *Puer meus jacet in domo paralyticus, & male torquetur.* In deliciis efficitur homo quaſi paralyticus, impotens ſcilicet ad agendum & ſuſtinendum. Seneca. Quis hoſtis in quemquam tam contumelioſus fuit, quantum in quoſdam voluptates ſuæ ſunt? ſufficit alicui quod excæcet hoſtem ſuum, voluptates verò voluptuoſos non ſolùm excæcant, ſed etiam impotentes, & leproſos corporaliter efficiunt. In Capharnaum, id eſt, in villa conſolationis male torquetur piger. Prover. 21. *Deſideria occidunt pigrum. Noluerunt quicquam operari manus ejus. Tota die concupiſcit & deſiderat.* Tractatione bonarum artium occupandi ſumus, quotiens male habet inertia impatiens ſui. Et *notandum* quòd quidam male torquentur, quidam bene. Bene, id eſt, utiliter torquetur, qui bono labore torquetur, quia *bonorum laborum glorioſus eſt fructus.* Sap. 3. Male torquetur, qui à paralyſi accidiæ torquetur, cum ex tormento ſuo aliquam utilitatem non conſequatur:

In ſervo tria. 1.

Quomodo ſervi erga dominos ſe gerere debeant.

2. Locus ubi infirmabatur Capharnaum quid ſonet.

Capharnaũ quid ſonet.

Qui bene, qui male torqueãtur.

DOMINICA III. POST OCTAVAM EPIPHANIÆ.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

In quibus Eccleſia navi, ejus prælati naucleris, & Mundus mari aſſimilatur, de tentationibus quaſi quatuor ventis in mari cordis humani flantibus. Peccator item comparatur mari.

Aſcendente Ieſu in naviculam ſecuti ſunt eum diſcipuli eius. *Matth.* 28.

EVangelium hodiernum ſex continet: ſcilicet aſcenſum Chriſti & diſcipulorum eius in naviculam, maris turbationem Chriſto dormiente ſtam, Chriſti ſuſcitationem, diſcipulorum increpationem, ſedationem tempeſtatis factam ad Chriſti iuſſionem, hominum ſuper hoc admirationem: ibi, *Venti & mare obediunt ei.* Ex hoc dixerunt aliqui hæretici ventum & mare eſſe animata: quod non eſt verum, ſed dicuntur obedire, quia ad modum obedientium ſe habent, dum in illis fit Dei voluntas. Similiter intelligitur illud: *Imperavit ventis & mari*, fecit enim ac ſi imperaret. Imperium enim proprie eſt ad res animatas.

Aſcendente Ieſu in naviculam, &c. Navicula Ieſum & diſcipulos eius continens eſt Eccleſia, mare mundus. Vnde quidam dixit in perſona Petri:

Eccleſiam pro nave rego, mihi climata mundi
Sunt mare: doctrina, retia: piſcis homo.

Proverb. ult. dicitur de Eccleſia. *Facta eſt quaſi navis inſtitoris, de longe portans panem ſuum.* Eccleſia panem ſuum de longe portat, quia de cælo panem ſpiritualem orando impetrat. Item de exilio meritum portat, unde in æternum vivat. Comparatur autem navi Eccleſia, quia ad modum navis arcta fuit, in principio paucos habens credentes. Arcta etiam erit in fine ſcilicet, in tempore Antichriſti, ſed in mediò eſt lata, quia multos modò habet credentes. Mundus autem mare dicitur, eo quod mari in multis aſſimilatur. *Primo* in hoc, quod mare citò de tranquillitate in tempeſtatem vertitur: ſic mundus à proſperitate facile tranſit in adverſitatem. Senec. In momento mare reverritur, & ubi modo luſerunt navigia, ibi ſtatim abſorbentur. *Secundo* fluctus, qui in mari ſunt elevantur & ſtatim deprimuntur, & cùm fuerint depreſſi, iterum ſtatim elevantur, ſic fit in mundo. Claudianus:

Tolluntur in altum:
Vt lapſu graviore ruant.

Pſal. 36. *Vidi impium ſuperexaltatum & elevatum ſicut cedros Libani. Et tranſivi, & ecce non erat.* Item Pſal. 72. *Dejeciſti eos, dum allevarentur.* Et Iob. 30. *Elevaſti me, & quaſi ſuperventum ponens eliſiſti me valide.* *Tertio* mare mortuos à ſe eiicit. Sic & mundus eos, qui mortui ſunt mundo. Sap. 2. *Gravis eſt nobis etiam ad videndum.* 1. Corinth. 4. *Tanquam purgamenta hujus mundi facti ſumus, omnium peripſema uſque adhuc.* Peripſema eſt purgamentum ferri, vel pomi, vel quicquid de qualibet materia abiicitur, ut purgatior reddatur. *Quarto* in mari piſces grandiores devorant minores. Sic in mundo potentiores infirmos opprimunt. Abacuc. 1. *Quare taces devorante impio iuſtiorem ſe, & facis homines quaſi piſces maris?* 2. Corinth. 11. *Suſtinetis ſi quis vos in ſervitutem redigit, ſi quis devorat*, &c. Vivunt tamen viri ſancti, licet devorentur à tyrannis ſicut Ionas intra ceti ventrem Ionæ 2. 2. Corinth. 6. *Quaſi morientes, & ecce vivimus.* *Quinto* in mari venti faciunt tempeſtatem, aquam commovendo; ſic tyranni in hoc mundo faciunt perſecutionem, populos concitando. Tyranni ſuperiores populis, ſunt velut venti ſuperiores aquis, aquæ enim multæ populi multi. Apoc. 17. *Sexto* mare terminum habet arenam, quæ eſt ſterilis & gravis. Hierem. 5. *Qui poſuit arenam terminum mari.* ſic finis huius mundi eſt infructuoſitas cum onere peccatorum. Rom. 6. *Quem fructum habuiſtis in quibus nunc erubeſcitis?* Sepius mare periculoſum eſt, ſic & mundus iſte. Bern. Periculum probat tranſeuntium raritas, & pereuntium multitudo. Aug. Amas ſæculum, abſorbebit te: amatores ſuos vorare novit, non portare. periculoſius eſt mare huius mundi animæ, quam mare Marſiliæ corpori. In mari Marſiliæ de quatuor navibus vix perit una, in mari mundi, de quatuor animabus vix ſalvatur una. *Octavo*, in mari multa monſtra inveniuntur, ſic in mari huius mundi. Nunquid nõ mõſtruoſa eſt *generatio, quæ prodentibus gladios habet*, de qua habetur Proverb. 30. & Pſalm. 58.

Gladius in labiis eorum, quoniam quis audivit. Monſtrum eſt homo habens os bilingue. Proverb. 8. *Os bilingue ego deteſtor.* Et ejuſdem 18 *Verba bilinguis quaſi ſimplicia.* Monſtrum etiam eſt homo habens multa capita. Tot capita habet quis, quot vitia ei dominantur. Auguſtinus. Tot dominorum ſervus eſt, quot vitiorum. *Nono* mare non eſt locus manſionis, ita nec mundus iſte. Hebr. 13. *Non habemus hic manentem civitatem, ſed futuram inquirimus.* Aug. nihil aliud eſt tempus præſentis vitæ quàm curſus ad mortem, in quo nemo vel paululum ſtare, vel tardius ire permittitur, ſed omnes pari
10. motu urgemur. *Decimo* in mari non ſunt in homine viæ ejus, ſic non eſt in homine ut per mare hujus mundi ad portum ſalutis perveniat, ſed eſt in Deo, ideo orationi inſtandum eſt. Tob. 4. *Omni tempore benedic Deum, & pete ab eo ut vias tuas dirigat.* Pſalm. 142. *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.* Rom. 9. *Non eſt currentis, neque volentis, ſed miſerentis Dei. Vndecimo* :
11. mare eſt amarum licet piſces nutriti in eo ejus amaritudinem non refugiant; ſic mundus iſte amaritudinibus plenus eſt, licet homines eis aſſueti non agnoſcant. Job. 30. *Eſſe ſub ſentibus delicias computabant.*
12. *Duodecimo*, mare aquis non redundat. Eccleſiaſtæ 1. *Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat.* Sic mundus bonis tranſitoriis non abundat, nec concupiſcentia carnis ſatiatur deliciis, nec concupiſcentia oculorum divitiis, nec ſuperbia vitæ honoribus. Omne autem quod eſt in mundo, eſt concupiſcentia carnis, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ. 1. Joan. 2.

Convẽſi ad Deum in ſuis tentationibus à Deo iuvantur.

In hoc quod Diſcipuli Jeſum ſecuti ſunt tempeſtatem paſſi, inſinuatur, quod cum aliqui ad Deum convertantur, tunc tentationem patiuntur. Sed ad bonum eorum facit quod Dominus permittit. Eccleſiaſtæ 2. *Fili accedens ad ſervitutem Dei ſta in juſtitia & timore, & prepara animam tuam ad tentationem.* Non nocet tempeſtas eo quod præſens ſit Chriſtus. Bernard. quantumcunque ſæviat tribulatio, non putes te derelictum, ſed memineris ſcriptum eſſe: *cum ipſo ſum in tribulatione.* Pſal. 30. Iſa. 43. *Cum pertranſieris per aquas, tecum ero, & flumina non operient te.* Non enim tempeſtas timenda eſt quam habet pater miſericordiarum in manu ſua, cohibens eam cum videt hoc expedire. Job. 38. *Quis concluſit oſtis mare?* & ſubditur, *poſui vectem & oſtia & dixi: huc uſque venies, & non procedes amplius.*

Prælatus Eccleſiæ ſimilis eſt nauclero.

Et notandum quòd in navicula Eccleſiæ nauta eſt Prælatus, unde in multis debet ei aſſimilari. *Primo*
1. in hoc quod verbo & doctrina debet circumducere populum ad obediendum Deo, ſicut nauta navem gubernaculo circumducit, Jacob. 3. *Ecce naves cum magna ſint, & ventis validis minentur, circumferuntur à modico gubernaculo, ubi impetus dirigentis voluerit. Secundo* in hoc quod peritia
2. nautæ maximè apparet tempore tempeſtatis. Sic prudentia & virtus prælati maximè patet tempore tribulationis. Eccleſiaſtici 4. *Qui non eſt tentatus, quid ſcit? vir in multis expertus cogitabit multa, & qui multa didicit enarrabit intellectum. Qui non*
3. *eſt expertus pauca recognoſcit. Tertio* peritia nautæ eſt in caligine noctis, diſtinguere ſtellarum diverſitatem quantum ad ortum & occaſum & effectus earum, & præcipuè ſignanda eſt ſtella maris, ſcilicet tranſmontana. Sic prudentia prælati eſt conſiderare tempore tribulationis Sanctorum ortum, id eſt, vocationem eorum, & finem, & virtutes, & miracula, & præcipuè Beatam Virginem, quæ
4. eſt ſtella nobiliſſima in firmamento Eccleſiæ, & dicitur ſtella maris. *Quarto* nauta aliis timentibus tempore tempeſtatis, & confidentiam habet, & feſtinat ſtabilire navem projecta anchora, ſic Prælatus aliis trepidantibus in adverſis debet eſſe ſecurus. Proverb 28. *Fugit impius nemine perſequente. Juſtus autem quaſi leo confidens abſque terrore erit.* Prælati eſt figere anchoram ſpei contra fluctus tentationum. Hebr. 6. *Fortiſſimum habemus ſolatium, qui confugimus ad tenendam propoſitam ſpem, quam ſicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam.* Quinto nauta non timet merces projicere ut 5.
homines ſalvet, nec etiam hominem illum quem ſcit eſſe cauſam ortæ tempeſtatis. Jonæ 1. *Tulerunt Ionam, & miſerunt illum in mare.* Sic Prælatus non debet timere abjicere iſta temporalia, ut animas Periculum
ſalvet. Philoſophus. Peſſimæ divitiæ ego mergam tetrenarum
vos, ne mergar à vobis. 1. Timoth. 6. *Qui volunt opum.*
divites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli, & in deſideria inutilia & nociva, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Job. 31. *Quaſi fluctus tumentes ſuper me, timui Deum.* Gregorius. Cùm fluctus deſuper tumentes nautæ inſpiciunt, ea projiciunt pro quibus ante longas navigationes ſumpſerunt.

Mare cor peccatoris ſignificat.

Et ecce motus magnus factus eſt in mari. Aliter mare poteſt intelligi cor peccatoris triplici ratione. *Primo* propter inquietudinem. Iſa. 57. *Impij quaſi*
1. *mare fervent, quod quieſcere non poteſt. Secundo*
2. propter profunditatem. Hierem. 17. *Pravum eſt cor hominis & inſcrutabile quis cognoſcet illud?* Hieronym. Fatuum eſt, facile de corde alterius judicare. *Tertio* propter ſalſuginem quæ cor pecca-
3. toris ſitire facit inſatiabiliter. Proverb. 13. *Venter impiorum inſatiabilis eſt.* In hoc mari *quatuor venti* In hoc mari
flant 4. ventis tentatio-
flantes tempeſtatem ſuſcitant. Dan. 7. *Videbam in* num.
viſione noctis, & ecce quatuor venti pugnabant in mari magno, & quatuor beſtiæ grandes aſcendebant de mari. Primus ventus eſt *ambitionum tentatio.*
1. Hic flat ab oriente, nobilitas enim generis huic tentationi occaſio exiſtit. *Beſtia* excitata flatu iſto, Beſtia ſuperbiæ qualis.
eſt *ſuperbia*, quæ eſt quaſi leæna habens alas aquilæ. Alæ iſtæ ſunt ſublimitas & poteſtas. Alæ ſuperbiæ avelluntur, quando ſuperbus à ſtatu ſuo dimittitur. Tunc ſtat ſuper pedes quaſi homo, quia non ſtat ibi ut in equo, vel ſuper alios homines. *Secun-*
2. *dus* ventus eſt *tentatio invidiæ*, quæ flat à meridie, quia invidia de proſperitate bonorum dolet. *Be-* Beſtia invi-
ſtia eſt *invidia*, quæ eſt ſimilis urſo, qui libenter diæ qualis.
mel comedit. Invidus enim detrahendo bona aliorum conſumit. Beſtia iſta in parte ſtetit, quia invidus quandoque hominem in parte laudat. Tres ordines dentium habuit, quia invidus tres modos detrahendi habet; ſcilicet mala augendo, bona diminuendo, indifferentia pervertendo. Hi ſunt ſpiritus in modum ranarum de ore Draconis exeuntes. Apocalypſis decimo ſexto. *Tertius* ventus eſt
3. *tentatio carnis* flans ab occidente, id eſt, à carne quæ quotidie tendit ad occaſum. *Beſtia* eſt *concu-* Beſtia car-
piſcentia, quæ pardo ſimilis dicitur propter varie- nalis con-
tatem deſideriorum. Hæc beſtia quatuor habebat cupiſcentiæ
capita, quia quatuor ſunt quæ pertinent ad con- qualis.
cupiſcentiam carnis: otium, ſuavitas veſtium & ſimilium, epularum delectabilitas, & carnale opus. Habebat etiam quatuor alas, quia quatuor ſunt quæ carnis concupiſcentiam erigunt, Juventus, ſanitas, pulchritudo, nobilitas. Hæ ſunt aliæ milvi, quibus ad ſordes volatur: de quibus Zach. quinto.
Quartus ventus flans ab aquilone eſt *tentatio cru-* 4.
delitatis, quæ eſt in potentibus reſpectu ſubditorum, ad quam pertinet quarta beſtia cæteris crude- Beſtia cru-
lior, quæ cæteras comminuit & pedibus conculcat. delitatis
Cornua ipſius ſunt præpoſiti, & gartiones, & qualis.
conſimiles, qui quos conculcare non prævalent, ſaltem accuſando lædere nituntur. His ventis & In tentatio-
mari, Dominus imperat, cum non permittit eos ne ut in te-
in corde hominis regnare. *Notandum* quod in tem- peſtate tria
peſtate tentationis tria ſunt facienda. 1. Exone- ſunt faciẽ-
da.

randa enim est navis in mare cõscientiæ per confessionẽ sicut Jonæ 1. *miserunt vasa quæ erant in navi in mare.* 2. Altitudo si qua est dimittenda est, ut velum dimittitur surgente tempestate, quia perflat altissima venti tentationum, humilia verò in tuto sunt. 3. Anchora etiam spei figenda est. Hebr. 6. *Confugimus ad tenendã propositam spem, quam sicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam.* 1. Corinth. 10. *Fidelis est Deus qui non patietur vos tentari supra id quod potestis.* Anchora spei facit animam stare in loco suo. Ecclesiastæ 10. *Si spiritus potestatem habentis super te ascenderit, locum tuum ne dimiseris.*

Mare tripliciter obedivit Domino. Sic peccator.

Item sciendum quòd mare *tripliciter* legitur obedivisse Deo: quia in tempestate ad ejus voluntatem quievit ut hîc. calcabile se ei præbuit. Mat. 14. Filiis Israël viam paravit. Exod. 14. Sic peccator, qui per mare intelligitur, *tripliciter* deo obdit. *Primo* dum à peccato quiescit. Isa. 1. *Quiescite agere perverse. Secundo* quando largitione eleemosynarum pedes Domini, scilicet pauperes sustentat. *Tertio* cum per doctrinam & exemplum aliis ad patriam viam parat, ut patet in Paulo.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

Summarium.

Tres optimi effectus hujus Evangelii exponuntur. Damnatur temeraria securitas, consolatio tentatis, instructio tribulatis adhibetur.

Ascendente Jesu in naviculam &c.

SERMO XXXV.

Hoc Evangelium tria præstat.

HAbet hoc evangelium aliquid pertinens ad fidelium terrorem, aliquid pertinens ad eorum consolationem, & aliquid pertinens ad eorum instructionem. Ad *terrorem* pertinet, quòd discipuli Jesum secuti in naviculam, ipso præsente tempestatem passi sunt, in quo condemnatur temeraria securitas aliquorum, qui ita securi sunt in mari, ac si essent jam in portu, & ita securi sunt in bello, ac si jam triumphassent. 3. Reg. 20. Nec glorietur accinctus æquè ut discinctus. Bern. Nusquam est securitas fratres, neque in cœlo, neque in paradiso, multo minùs in mundo In cœlo cecidit angelus sub præsentia divinitatis, Adam in paradiso de loco voluptatis; Judas in mundo, de schola Salvatoris. August. Nemo securus debet esse in vita ista, quæ tota tentatio nominatur. Ubi erit securitas, ex quo illi qui sunt cum domino Iesu tempestatem patiuntur? Ad *consolationem* pertinet quòd ad imperium domini fit tanta tranquillitas, ut homines mirentur. Ecclesiastici 43. *In sermone ejus siluit ventus.* Tob. 3. *Post tempestatem tranquillum facis.* Psal. 88. *Tu dominaris potestati maris, motum autem fluctuum ejus tu mitigas.* Subitò ita dominus sedat tempestatem tentationis, ut miretur homo & de difficultate quæ priùs fuit, & de facilitate præsenti Bern. Turbatur aliquis vehemẽter sive corporali quovis incommodo, seu tribulatione aliqua sæculari, seu accidia spiritus & animi quadam defectione langueſcens, jam tentari incipit, supra quàm valeat sustinere. Arbitror sanè velut quibusdam manibus hujusmodi homines interdum ab angelis supportari, ut quodammodo non sentientes transeant, quæ tanto opere formidabant: nec parum mirentur postmodum tam super posteriore facilitate, quàm super priore difficultate. Ad *instructionem* verò quatuor pertinent: scilicet, quòd Jesus dormiebat, & quòd discipuli ad eum accedunt, & quòd clamando eum suscitant, & quòd eorum timiditas increpatur. In quibus quatuor innuuntur valde necessaria in tempestate tribulationis. *Primum* est *fidei vivacitas*, quæ per oppositum innuitur ibi: *Ipse vero dormiebat*; unde Glossa. Dormit in nobis dominus, scilicet fides Domini, cum negligentiùs agimus, & ideò tempestas surgit. Si verò fides resurgit, imperat ventis & fluctibus. Ephes. ult. *In omnibus sumentes scutum fidei.* 1. Petri 5. *Cui resistite fortes in fide. Secundum* est ut ad Deum accedamus, iniquitates nostras quæ inter nos & Deum dividunt dimittendo, cessando, scilicet à malis actibus & bonis operibus instemus. Deuter. 23. *Quando egressus fueris adversus hostes tuos in pugnam, custodies te ab omni re mala.* 1. Cor. 9. *Omnis qui in agone contendit ab omnibus se abstinet. Specialiter* ad Deum accedit, qui ad ea accedit, in quibus solet conferri gratia ut ad confessionem, vel ad prædicationem. *Tertium* est *oratio.* Matth. 26. *Vigilate & orate ut non intretis in tentationem.* August. Ideo premuntur justi in ecclesia, ut pressi clament, clamantes exaudiantur, exauditi glorificent Deum. *Quartum* est *fiducia* de Deo. 2. Paralip. 10. *Non est vestra pugna, sed Dei.* In eodem *Tantummodo confidenter state, & videbitis auxilium domini super vos.* Numer. 14. *Dominus nobiscum est, nolite timere.* Diffidentia in Petro fuit causa quod incepit mergi. Matth. 14.

1. Tetret ne simus securi

2. Consolatur in tentationibus.

3. Docet 4. utilia tribulatis.

1.

DE EADEM.

SERMO TERTIVS.

Summarium.

De statu religioso, qui navi comparatur.

Ascendente Iesu in naviculam &c.

PEr naviculam intelligi potest status religionis, qui salvat à mari hujus mundi. Assimilatur autem religio navi in istis tribus. I. Qui portatur in navi, modicò loco est contentus; sic religiosus modico contentus esse debet. 1. ad Timoth ult. *Habentes alimenta & quibus tegamur, his contentisimus.* Matth. 7. *Arcta est via quæ ducit ad vitam. Item* qui portatur in navibus, licet sit magnus, non dedignatur sedere ad pedes gubernantis; sic religiosus non debet dedignari si habeat prælatum se inferiorem. Ecclesiastici 3. *Quanto major es, humilia te in omnibus.* Matth. 3. *Sic decet nos implere omnem justitiam. Item* si navis sine pondere sit vacillat: si cum nimio, submergitur: si moderatum habeat, stabilitur: sic religio si non habeat debitum pondus observantiæ & disciplinæ dissolvitur; si talibus immoderatè sit onerata, opprimitur; si mediocritatem observet, stabilitur. Matth. 23. *Alligant onera gravia & importabilia & imponunt ea in humeros hominum.* In naviculam religionis Iesus ascendit, cum institutæ fuerunt religiones: & tunc secuti sunt eum discipuli ejus, quando verè imitati sunt eum, qui fuerunt in religionibus. Et *notandum* quod in religionibus quidam sunt discipuli Moysi, qui scilicet ibi temporalia quærunt, quales erant qui dicebant. Joan. 9. *Tu discipulus illius sis, nos Moysi discipuli sumus.* Moyses enim promittebat terram lacte & melle fluentem. Levit. 20. Isa. 1. *Si volueritis & audieritis me, bona terra comedetis. Quidam* vero simulant se esse discipulos Christi, cum potiùs sint ministri Satanæ, ut hypocritæ, qui transfigurantur velut ministri justitiæ. 2. Corinth. 11. *Item* quidam sunt discipuli Christi, sed ad tempus, qui in necessitate Christum negant, ut Petrus. Matth. 26. Veros esse discipulos Christi ostendunt tria: scilicet *paupertas spiritus.* Lucæ 14. *Omnis qui non renunciaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. mansuetudo & humilitas.* Matth. 11. *Discite à me quia mitis sum & humilis corde*: & *dilectio cordis.* Joan. 13. *In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem. Et ecce*

Respondetur obiectioni.

4.

motus

Abundantia temporaliũ in religione horum exitat.

motus magnus factus est in mari, ita ut navicula operiretur fluctibus. Hoc fuit quando abundantiâ temporalium religioni data est secundum illud. Apocal. 12. *Misit serpens ex ore suo aquam post mulierem tanquam flumen, ut eam faceret trahi à flumine.*

DOMINICA QUARTA POST OCTAVAM EPIPHANIÆ.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Explicatur totum Evangelium.

Simile factum est regnum cœlorum homini, qui seminat bonum semen in agro suo &c. *Matth.* 13.

SERMO XXXVIII.

NOn comparatur hîc persona personæ, sed negotium negotio, quod factum fuit, vel fieri potuit. *In agro suo*, mundo scilicet. *Cum autem dormirent*, id est, inertia torperent & incuria *homines*, qui ad tutelam & custodiam aliis sunt deputati. *Inimicus*, id est, diabolus *superseminavit zizania.* Zizania nomen est cujusdam herbæ quæ alio nomine dicitur lolium, hîc autem ponitur pro qualibet immundicia segetum. Diabolus zizaniam seminavit, cum præcedente nomine Christi hæreticos permiscuit electis, *in medio tritici*, ideo hæretici per zizaniam intelliguntur, quia zizania non est de semine tritici. Paleæ dicuntur fideles mali, qui etsi non vita, fide tamen sunt de ecclesia, sicut palea de semine tritici. *Cum autem crevisset herba*, id est, doctrina catholica per Augustinum, Hieronymum, Hilarium & similes. *Tunc apparuerunt & zizania*, id est, hæreses. Item *cùm crevisset herba*, id est, cùm fideles profecissent, *& fructum fecissent*, id est, bonæ fidei opera monstrarent. *Tunc apparuerunt zizania*, id est, manifestaverunt se hæreticorum dogmata, quia secundùm Glossam. Cùm homo spiritualis esse ceperit, tunc judicat omnia. *Servi patris familias*, id est, messis custodes, *dixerunt* consulentes dominum in corde suo. *Inimicus homo*, id est, diabolus, qui dicitur homo ab homine devicto, ut Scipio dicitur Africanus, ab Africa devicta. *Ne forte* &c. Prohibetur eradicatio festinata, damnosa, suspiciosa. Glossa. ex Augustin. Multitudo non est excommunicanda, nec princeps populi Glossa. Hîc datur locus pœnitentiæ, & monemur non citò amputare, quia qui hodie errat, forsan cras defendet veritatem; si ergo modo evelleretur triticum quod futurum erat, eradicaretur. *Sinite.* Glossa. Hoc videtur contrarium illi verbo Apostoli. *Auferte malum ex vobis.* 1. Corinth. 5. Sed sicut inter triticum & lolium quàm diu herba est parum distat monet ita dominus ne de ambiguo judicemus. *Sinite utraque crescere* &c. Hic insinuat dominus prohibitionem suam esse intelligendam, cùm triticum potest crescere cum zizania. Cùm enim suffocatur triticum à zizania, non habet locum ibi illa prohibitio. *Et in tempore messis.* Secundùm expositionem Domini messis est consummatio sæculi. *Colligite primum zizaniam.* Contra Matth. 25. primo dicitur bonis: *venite benedicti patris*, deinde malis: *discedite à me maledicti.* Solutio potest sumi ex hoc, quod ibi legitur, *ibunt in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam.* Prius enim ibunt reprobi in supplicium quàm justi in regnum, licet ordo disceptandi contrarius sit, *& alligate ea.* Isidorus. Similis culpæ reos consimilis cruciatus constringet. *In fasciculos*, non in unam fascem, ut dicit Interlin quia pro modo perversitatis suæ unusquisque punietur. Contra Isa. 24. *Et congregabuntur in congregatione unius fascis in lacum* &c. Solutio. Et unus, & plures erunt fasciculi. Omnium enim reproborum erit una pœna damni, scilicet carentia visionis divinæ, tamen pro diversitate criminum erunt diversæ actuales pœnæ, & idem ignis magis & minùs puniet secundum diversitatem culparum. *Triticum autem*, illos qui unitatem amaverunt, *congregate in horreum meum*, id est, in cœlestes mansiones.

Respondetur obiectioni.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

De 4. personarum operationibus in agro Ecclesiæ circa homines.

Simile factum est regnum cœlorum homini, qui seminat bonum semen in agro suo &c.

SERMO XXXIX.

IN parabola hodierni evangelii quatuor personæ tanguntur: scilicet seminans semen bonum, superseminans semen malum, agri custodes, agri messores. Seminans semen bonum est Christus, superseminans semen malum est diabolus, custodes agri sunt prælati, messores sunt angeli. Circa *primum tria* nobis ostenduntur, scilicet Christi *potentia, bonitas & sapientia. Prima* ibi: *In agro suo*, Ager enim iste mundus, est secundum Domini expositionem, cujus agri Christus Dominus est, ipsius enim est terra & plenitudo ejus, Psal. 23. unde pater ei dixit. Psal. 2. *Postula à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam & possessionem tuam terminos terræ.* Ecclesia ei dicit: *tu solus Dominus.* Psal. 67. *Qui ascendit super occasum, Dominus nomen illi.* Ministerium possunt alii habere, sed non Dominium. 1. Corinth. 4. *Sic nos existimet homo ut ministros Christi.* Proverb. 14. *Acceptus est regi minister intelligens.* Intelligens, inquam, solum se esse ministrum. *Bonitas* ostenditur in hoc, quod dicitur seminasse semen bonum. Seminavit semen bonum producendo creaturas bonas in esse bonitate naturæ. Gen. 1. *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.* Vel efficiendo creaturas rationales bonas infusione gratiæ. Bonitas creaturarum bonitati creatoris attestatur Augustin. Plus delectant omnia quam singula, si sentiri possint omnia, sed longè melior qui fecit ea. Augustin. Quia bonus est Deus, sumus: & in quantum sumus, boni sumus. *Sapientia* ostenditur in hoc, quod non vult colligi zizaniam cum damno tritici, expectans, si forte zizania convertatur in triticum, & volens ut triticum crescat usque ad messem. Non est perfecta sapientia, ubi non est patientia. Proverb. 14. *Qui patiens est multa gubernatur sapientia.* Gregorius Tanto quis ostenditur minùs doctus, quanto minùs patiens convincitur. Proverb. 14. *Impatiens operabitur stultitiam.*

Seminantis Christi Potentia.

Bonitas.

Sapientia.

Circa *secundum tria* nobis ostenduntur. Impugnatoris *importunitas, astutia & malignitas* ibi: *Cum dormirent homines.* Quiescentibus hominibus diabolus ab impugnatione non quiescit. Job. 30. *Qui me comedunt, non dormiunt.* Gregorius Diabolus assidua tentatione nos impugnat, ut saltem tædio vincat. *Malignitas*, ibi: *Superseminavit zizaniam in medio tritici.* Ad litteram hæretici illos sibi attrahunt & pervertunt, in quibus bonitatem conspiciunt, ut bonos eleemosynarios. Diabolus enim meliores magis impugnat, illos enim impugnare negligit, quos jure quieto possidere se sentit, ut ait Gregorius. *Astutia* ejus ostenditur ibi: *& abiit.* Glossa, id est, latuit & occultissimus est factus. Genes. 3. *Serpens erat callidior cunctis animantibus terræ.* Paulinus Episcopus Augustino. Hostis noster cui mille nocendi artes, tam variis expugnandus est telis quàm variis impugnat insidiis.

Super seminantes Diabolo. Importunitas.

Malignitas.

Astutia

Custodum Ecclesiæ Prælatorũ, negligentia

Circa *tertium tria* nobis ostenduntur : scilicet prælatorum *negligentia*, *ignorantia*, & *indiscretus zelus*. *Primum* ibi : *Cum dormirent homines*. Ex somno pigritiæ prælatorum multa mala proveniunt ecclesiæ Dei. Navi periculosa est dormitio rectoris. Proverb. 23. *Eris sicut dormiens in medio mari, & quasi sopitus gubernator amisso clavo.* Gregi etiam est periculosa dormitio pastoris. Gen. 31. dixit Jacob qui pastor erat, *fugiebat somnus ab oculis meis.* Psal. 120. *Non dormitabit neque dormiet qui custodit Israel.* Rationem reddit Bernard. dicens : quia non dormitat neque dormiet, qui impugnat Israël. Prælatus gravatus somno pigritiæ, filios suos opprimit sicut meretrix illa, de qua legitur. 3. Regum. 3. Quia somnus iste in prælato magis periculosus est, ideo specialiter dicitur Petro Mar. 14. *Simon dormis?* Chrysostomus. Miror si quem contigerit salvari de his qui principantur in tantis deliciis & tanta pigritia. *Ignorantia* osten-

Ignorantia.

ditur ibi : *unde ergo habet zizaniam?* Reprehensibilis est hæc ignorantia in prælato, unde in agro cujus ipse est cultor fit zizania, cùm ex parte hoc fit ex ejus negligentia. Tribus de causis est zizania in agro ecclesiæ : scilicet ex *inimici nequitia*, *terræ malitia*, *cultorum negligentia*. Inimicus non cessat seminare semen malum, unde mirum esset si semen ejus in aliquem fructum exurgeret. Gregorius. Assidua tentatione diabolus nos impugnat, ut saltem tædio vincat. Terra etiam maledicta non cessat germinare spinas & tribulos. Gen. 3. *Spinas & tribulos germinabit tibi.* Hebr. 6. *Terra proferens spinas & tribulos reproba est, & maledicto proxima.* Negligentia etiam cultoris causa est zizaniæ, sicut insinuatur, ibi : *Cum autem dormirent homines per agrum hominis pigri transivi* &c. *Et ecce totum repleverant urtica, & operuerant superficiem ejus spinæ.* Ideo monetur prælatus ad vigilandum. Apoc. 3. *Esto vigilans* &c. Proverb. 6. *Ne dederis somnum oculis tuis, neque dormitent palpebræ tuæ.* In agrum quem zizania occupavit, deberet cultor mittere ignem charitatis, exemplo Domini. Lucæ 12. *Ignem veni mittere in terram.* Absalon agrum Joab succendit. 2. Reg. 14. & Samson agros Philistinorum Judic. 15. *Zelus indiscretus* ostenditur, ibi : *vis imus & colligimus ea?* eodem fervore dixerunt hæc, quo Petrus amputavit auriculam Malchi Mar. 14. Et Lucæ 9. dixerunt Jacobus & Joannes : *vis dicamus ut descendat ignis de cœlo & consumat illos?* sicut Helias fecit. *Et conversus increpavit illos dicens : Nescitis cujus spiritus estis. Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare.* Ad eradicationem quæ fit per excommunicationem valde faciles sunt prælati ecclesiæ, non attendentes quod excommunicatio sit abscissio membri à corpore illo, cujus Christus est caput. Unde alia remedia essent tentanda, antequam fieret abscissio à tam nobili corpore : & tunc etiam cum timore facienda esset, sicut totum corpus tremit, cùm membrum ab eo exciditur.

In agro Ecclesiæ cur oriatur zizania.

Zelus indiscretus prælatorum,

Excommunicatio cur facile fulminanda non sit.

Messorum Angelorum triplex operatio in reprobos.

Circa *angelos messores triplex opus* eorum, respectu reproborum nobis ostenditur : scilicet *messio* : *collectio zizaniæ* & *alligatio*. *Messio* erit in separatione reproborum à bonis transitoriis quæ dilexerunt, quæ separatio fiet cum magno dolore. Nimii amatores temporalium fecerunt ea membra sua, ut dicit. August. Unde dolebunt in eorum separatione, sicut corpus dolere solet in membri abscissione. *Collectio* erit in separatione reproborum ab electis. *Exibunt* enim *angeli & separabunt malos de medio justorum.* Matth. 13. ejusdem 25. *Separavit eos ab invicem* &c. In eodem. *Discedite à me* &c. In *alligatione* verò qui fuerunt hic dissoluti ruptis vinculis præceptorum Dei, tunc ligati in ignem mittentur. Matth. 22. *Ligatis manibus & pedibus ejus, mittite eum in tenebras exteriores.* Tunc ligatio, quâ hic ligaverunt se, peccatis assuescendo, consummabitur. Proverb. 5. *Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringitur.* Tale servitium exhibet diabolo, qui peccat, qui propriis manibus se ligat, & se ligatum ei tradit. Tunc ligati erunt ad comburendum, qui vinculo consanguinitatis hìc ligati sunt, ad malè agendum, vel alia de causa concordes sunt ad malum. Isa. 33. *Spinæ congregatæ igne comburentur.*

DE EADEM.

SERMO TERTIVS.

Summarium.

Quid sit ager iste de quo in Evangelio, item quid in eo seminetur, & qui seminent.

Simile est regnum cœlorum homini qui seminat bonum semen in agro suo.

NOtandum quòd est *ager superior*, & *inferior*, & *interior*. *Superior* est *paradisus*, Prov. ult. *Consideravit agrum, & emit illum*, iste est Achel-demach. id est, ager sanguinis, Christi sanguine emptus. In agro illo seminavit Deus angelicam naturam, Lucifer verò superseminavit superbiam, quam secuta est ruina. *Ager inferior* est *mundus*, de quo agro exponit Dominus verbum propositum, ubi Deus hominem seminavit, sed Diabolus inobedientiam ibi : *Superseminavit*, hanc secuta est pœnalis miseria. *Ager* verò *interior* est *cor hominum*, habens duas partes, intellectum & affectum. Ad seminandum hunc agrum venit filius hominis in mundum afferens *duplex* bonum *semen*, plenus enim gratia & veritate venit. Joan. 1. *Semen veritatis* seminat in intellectum, *semen gratiæ* in affectum. *Semen veritatis* dum in terram bonam cecidit, in *triplicem fructum* exurgit, scilicet in *cognitionem sui*, unde *dolor* : in *cognitionem mundi*, unde *timor* : In *cognitionem Dei*, unde *amor*. De primo Eccles. 1. *Qui addit scientiam, addit & dolorem.* Circa *secundum* notandum quod non est mirum ex cognitione mundi timor exurgat, cum omnia quæ in mundo isto videmus sint velut gladii, quibus animæ nostræ possunt interfici, vel laquei quibus possunt capi. Sap. 14. *Creatura Dei in odium facta sunt, & in tentationem animæ hominum, & muscipulam pedibus insipientium.* Ecclesiastici 9. *In medio laqueorum ingredieris, & super dolentia arma ambulabis.* Arma dolentium, scilicet damnum, sunt creaturæ, quæ animas concupiscentias eas occidunt. 1. ad Timoth. 6. *Qui volunt divites fieri incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli.* Genes. 4. dixit Cain qui tenet figuram avarorum. *Quicunque invenerit me, occidet me.* Ex cognitione verò *Dei* bene amor exurgit. Quomodo enim potest agnosci, & non amari, in quo omnes ad amandi concurrunt? Ipse est optimus, & ideo amore dignissimus. Ipse nobis propinquissimus, ipse pater, ipse est fons totius suavitatis, ipse est benefactor maximus. *Semen* verò *gratiæ* seminatum in affectu, exurget verò in fructum bonorum operum. 2. Corinth. 6. *Exhortamur vos ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.* Genes. 47. dixit Joseph : *Accipite & serite agros, quintam partem reddabitis, quatuor partes reliquas permitto vobis.* Quinta pars de bonis operibus Deo danda, est primaria; quæ soli Deo debetur, quatuor partes non sunt debitorum solutio, cordis lætificatio, in eo diendis enim illis retributio multa, augmentum gratiæ, & meritum vitæ æternæ.

Aliter *triplex* est ager, in quo seminare debemus, in nobis *justitiam*, in proximo *misericordiam*, in Deo *devotionem*. De *primo* Proverb. 11.

Seminanti

Seminanti justitiam merces fidelis. Quæ merces explicatur Oseæ 10 *Seminate vobis in justitia, & metite in ore misericordiæ.* Messio hæc fiet cum audietur illud: *Venite benedicti patris mei*, &c. Matth. 25. Justitiam seminant in falsitate, non in veritate hypocritæ. Sed in veritate eam seminant, qui propter Deum hîc sibi non parcunt, quibus meritò Dei misericordia in futuro parcet. *De secundo.* 2. Corinth. 9. *Qui parce seminat, parce & metet.* Circa *tertium* notandum quod in Deo specialiter seminant, qui devotionem habent ad ea, quæ Deo appropriantur, ut est pulchritudo Altarium, Ecclesiarum, & laus divina. Sed de quibusdam conqueritur Dominus per Jerem. 2. *Nunquid solitudo factus sum Israeli, aut terra serotina.* Qui quasi pro perdito habent, quæ in talibus expenduntur, illis similes, qui reputabant unguentum perditum, quo Dominus à Magdalena ungebatur. Joan. 12. Non est Christus solitudo, nec terra serotina, sed potius terra optima. Gen. 26. *Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni cui benedixit Dominus.*

Quiseminet in falsitate qui in veritate.

2.

3.

DOMINICA IN SEPTUAGESIMA.

SERMO PRIMUS.

Summarium.

Explicatur totum hoc Evangelium.

SERMO XL. Simile est regnum cœlorum homini patrifamilias, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam. *Matth.* 20.

COmparatio est negotij ad negotium sub hoc sensu. *Simile est regnum cœlorum*, id est, negotium præsentis Ecclesiæ, negotio patris familiæ, quod factum fuit, vel fieri potuit. *Pater familias* est Deus, *operarij* sunt Prædicatores, *vinea* Ecclesia Glossa. Paterfamilias iste conditor noster est, qui habet vineam universalem Ecclesiam, quæ ab Abel usque ad novissimum electum, qui in fine nasciturus est, quot sanctos protulit, quasi tot palmites misit. Hic paterfamilias exit ad excolendum vineam mane, hora 3, 6, 9, & 11. Operarios conduxit, quia à mundi hujus initio usque in finem ad erudiendam fidelium plebem Prædicatores mittere non desinit, secundum Hieron. mane fuit usque ad diluvij inundationem. Operarij Adam, Seth, Enoch, & alij justi. Hora tertia usque ad circumcisionem. Operarij Noë & cæteri. Hora sexta usque ad legis dationem. Operarij Moyses & cæteri. Hora nona usque ad regum unctionem. Operarij David & cæteri Prophetæ. Undecima usque ad Christi & Apostolorum prædicationem. Operarij Christus & Apostoli & cæteri Prædicatores. Secundum Gregorium. Mane est intelligentia puerorum, quæ parum claret, ut lux matutina; hora tertia, intelligentia adolescentium, quæ proficit in calore charitatis & splendore cognitionis; hora sexta intelligentia juvenum, quæ plenè calet & lucet sicut sol in meridie; hora nona intelligentia senum, quæ incipit decrescere in calore & splendore; hora undecima intelligentia decrepitorum, quæ jam juxta occasum existit. In omnibus his aliquos vocat Dominus, secundum Chrysostomum. Conductio nostra est promissio vitæ æternæ. *Conventione autem facta ex denario diurno.* Glos. Denarius habet imaginem regis, qui olim pro decem nummis computabatur. Diurnus denarius est præmium pro fide & observatione decalogi. *Cum autem sero factum esset.* Sero est finis mundi, vel finis uniuscujusque. *Dicit dominus vineæ* pater *procuratori*, scilicet filio, cui omnia dedit, in manus, *incipiens à novissimis.* Glossa. A novissimis incœpit, dum prius latronem quàm Petrum duxit in paradisum. Lucæ 23. *Hodie mecum eris in paradiso, usque ad primos.* August. de concordia Evangelistarum. Quamvis fœlicitatem resurrectionis omnes simul accepturi sint, tamen quia quidam accipient post unam horam, alij post multas, illi dicuntur priores accipere, qui post modicum temporis accipient, itaque novissimi labore, erunt primi in præmio. *Qui circa undecimam horam venerant.* Interlin. quia gentiles vel decrepiti sunt vocati, *acceperunt & ipsi singulos denarios.* Interlin. Conformati corpori claritatis Christi. Glossa. Eandem æternitatem cum his qui ab initio mundi vocati sunt. *Murmurabant adversus patrem familiæ.* Murmuris quid. *Quinque* modis potest intelligi quod dicitur de murmure. *Vnò* modo per syntheſim, id est, spontaneam concessionem: quasi diceret, concedatur, quod sic dixerunt, sic potest eis responderi, ut subjungitur. *Secundo* per regulam ciconij, secundum quam fit sermo ad alios, & alios de eadem multitudine non mutata voce. Psalm. 77. *Cum occideret eos, quærebant eum*, alij occidebantur, & alij quærebant. *Tertio* potest hoc murmur intelligi de præsenti, ut in præsenti murmurent, qui eum in futuro recipiunt. *Quarto* potest intelligi de murmure admirationis, & secundùm hoc illud murmur est admiratio Judæorum in Judicio de gloria Gentium. *Quinto* potest intelligi de gemitu patrum in limbo. Unde Interlin, super illud. *Accipientes murmurabant*, quia antiqui patres in infernum descendentes à gloria dilati sunt. Quasi ergo post murmurationem denarium accipiunt, qui post longa inferni tempora ad gaudia pervenerunt. *Pondus diei, & æstus.* De hoc pondere habetur Actor. 15. Hoc est jugum *quod neque nos neque patres nostri portare potuimus.* Chrysostomus. Pondus significat opus justitiæ; æstus concupiscentiam sæculi. Hoc ideo dicitur, quia olim omnibus bonis mundus prosperabatur, & ideo qui tunc fuerunt, cum majori difficultate justitiam servaverunt; quia fœlicitas mundi impedimentum est animæ. Pondus etiam possumus intelligere onerosa præcepta, æstum verò urentem tentationem, quam conflabant maligni spiritus in antiquos ad æmulationem Gentium Judæos irritantes. *Respondens uni illorum*, quia par erat omnibus murmurandi ratio facta, respondendo uni quodammodo fit omnibus satis. *Non facio tibi injuriam*, tanta est perversitas hominis invidi, quòd gratiam fratri impensam æstimat suam injuriam, & quod alij fuerit collatum, reputat sibi ablatum. Est enim invidia secundùm Philosophum, dolor alienæ fœlicitatis. *Tolle quod tuum est & vade.* Potest in malo sic exponi: *tolle quod tuum est*, scilicet æternam pœnam, quam meruisti, *& vade*: id est, in ignem æternum; & dirigitur sermo ad obstinatos in murmure. *Secundo* potest dirigi sermo ad eos, qui non fuerunt pertinaces, & exponitur in bono sic. *Tolle*, &c. id est, accipe quod meruisti. *Vade*, id est, in regnum Dei. *Volo autem*, &c. Interlin. Gratia & misericordia est, ut coæqualis fiat tibi populus Gentilis. *An non licet mihi quod volo facere?* Hæc est perversitas hominis invidi, quod fontem divinæ bonitatis in proximum nititur obstruere. *An oculus tuus*: &c. Hieron. Nunquid benignitas mea tibi est causa nequitiæ? Interlin. Vocat oculum intentionem, quo ad primatum nitebantur invidia plenum. Glossa. Verè Judæi pravam intentionem habuerunt, qui prohibebant Apostolis loqui Gentibus ut salvæ fierent. *Erunt novissimi*, scilicet Gentiles, *primi*, vel qui minoris videntur meriti erunt majoris; & *primi*, id est, Judæi, *novissimi*, vel qui videntur esse majoris meriti erunt minoris. Chrysostomus. Eandem repetit sententiam quam supra in fine Cap. præcedentis posuerat, ut doceat quare introducta est

Paterfamilias, operarii, vinea, quæ sint.

Quæ hotæ & operarii. S. Hieronymus.

S. Gregor.

Pondus & æstus quid.

Invidiæ definitio.

parabola, sed tamen non omnes primi, non omnes novissimi ad numerum electorum pertinent, unde subditur: *Multi enim sunt vocati*, ad fidem, *pauci vero electi*, ad regnum.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

Summarium.

De Dei bonitate, negligentia hominum, spe excitanda, præsumptione reprimenda, timore incutiendo.

SERMO XLI.

Simile est regnum cœlorũ homini patrifamilias &c.

IN hac parabola *Primo* magnitudo divinæ bonitatis nobis ostenditur, *Secundo* negligentia hominum circa propriam salutem arguitur, ibi: *Quid hic statis tota die ociosi?* *Tertio* malitia hominum respectu proximi increpatur, ibi: *An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?* *Quarto* sublevatur spes, ibi: *Erunt novissimi primi.* *Quinto* præsumptio reprimitur, ibi: *Et primi novissimi.* *Sexto* timor omnibus incutitur, ibi: *Multi enim vocati, pauci vero electi* &c.

Dei bonitas ostenditur.

Circa Primum notandum quod bonitas Dei *tripliciter* in hac parabola nobis, ostenditur. *Primo* in hoc quod paterfamilias dicitur, providet enim hominibus in victu & vestitu, sicut paterfamilias suæ familiæ. Diabolus non habet festucam de suo, unde possit eis providere. Psal. 33: *Qui dat escam omni carni.* & Psal. 146. *qui dat jumentis escam ipsorum, & pullis corvorum* &c. id est, filiis dæmonũ. Unde proditores convincuntur esse, qui tenent se cum inimico ejus, & Deum malè vivendo impugnant, de cujus bonis vescuntur & vivunt. Chrysostomus: Christus paterfamilias, cujus una domus est cœlum & terra, familia omnis creatura, qui quasi tristegam ædificavit, ut in terra essent certantes, in inferno victi, in cœlo victores. Superior regio est terra lucis, inferior regio tenebrarum, media regio est lucis & tenebrarũ. In superiori est tantùm gaudiũ, in inferiori tantùm luctus, in medio miscentur gaudium & luctus. Proverb. 14. *Risus dolore miscebitur.* Item in superiori tantùm est dies, in inferiori tantùm nox, in media variantur dies & nox, ubi etiam quidam operantur opera lucis, quidam opera tenebrarum. Rom. 13. *Abiiciamus opera tenebrarum & induamur arma lucis.* In hac domo hujus patrisfamiliæ, quasi vasa utensilia sunt planetæ, ut sol & luna. De sole Ecclesiastici 43. *Vas admirabile, opus excelsi*: & de luna in eodem. *Vas castrorum in excelsis.* *Secundo* ostenditur magnitudo divinæ bonitatis in solicitudine quam habet de salute nostra, quæ insinuatur in hoc, quod mane, tertia hora, 6. 9. & 11. cultores mittit in vineam. Bern. Cogitemus super nos opera Trinitatis, & videamus quam solicita fuerit illa majestas, ne nos perderet in æternum. *Tertio* in hoc quod liberaliter remunerat, pro opere unius horæ præmium æternum dat, immò & pro calice aquæ frigidæ. Matth. 10. Aliquando etiam pro duobus minutis. Lucæ 21.

Otiosos & negligentes salutem suã increpantur 1. Series,

Circa Secundum notandum, quod specialiter reprehenduntur, qui in hora 11. ociosi inveniuntur. Hora enim 11. uno modo significat senũ, alio modo significat tempus gratiæ. Maximè vero reprehensibiles sunt, qui in senio non operantur pro propria salute. Gregorius. Tanto quisque cautior esse debet in sui regimine, quanto provectior fuerit ætate. Ecclesiastæ 11. *Mane semina semen tuum, & vespere ne cesset manus tua.* Vespere senii incessanter est operandum. Chrysost. An nescitis quia qui non operantur in hoc sæculo, non manducant in illo? Dies iste, dies operationis est, dies qui sequitur, dies feriarum est. *Item* qui ociosi sunt in tempore gratiæ, multum sunt reprehensibiles. *Primo* quia nos habemus formam & exemplum laborandi à Domino. Philip. 2. *Exinanivit semetipsũ formam servi accipiens.* Intolerabile quod servus non dignetur laborare, ex quo videt dominum suum laborantem. *Secundo* quia jam servi empticii sumus. 1. Corinth. 6. *Empti estis precio magno.* *Tertio* quia melius conducti sumus, antiquitus enim terra promittebatur servientibus Deo, tempore verò gratiæ cœlum eis promittitur. Si objiciatur quod antiquitus spiritualibus promittebatur etiam cœlum, responsio est, quod pauci erant spirituales tunc. *Præterea* multũ exspectabant post mortem solutionem illius præmii. Multum fuit longa via in cœlũ, quando oportebat ire per infernũ, & expectare ibi usque ad passionem Christi. *Tertio* quasi in momento potest homo acquirere cœlum. Bern. in persona ecclesiæ. Labor meus vix est unius horæ, & si amplius est, præ amore non sentio. Sciendum quod parabola ista videtur esse dicta specialiter cõtra ociosos, qui negligunt salutem propriam operari, & ad incitandum tales ad operandum hodie recitatur. Ad *idem* etiam incitantur exemplo Domini, cujus prima opera in matutinis hodie recitantur. *Item* exemplo Adæ de quo hodie lectum est. Tulit ipsũ Dominus hominem & posuit in paradiso voluptatis ut operaretur. Genes. 2. Ad *idem* monent creaturæ irrationales, quæ tempore hyemis cessaverunt ab opere, quæ nunc incipient operari. Homines *etiam*, qui excolitioni vinearum suarum nunc intendunt.

Circa *tertium* notandum, quod malitia invidiæ corrumpit cor & sensum pervertit. Prov. 14. *Putredo ossium*, id est, virium, *invidia*. Invidia sic visum pervertit, ut lumen bonorũ operum videre non possit, cum tamen scriptum sit Ecclesiastæ 11. *Dulce lumen & delectabile est oculis videre solem.* Job. 24. *Isti rebelles fuerunt lumini.* Sap. 2. *Gravis est nobis etiam videndum.* August. Oculis ægris odiosa est lux. 1. Reg. 18. Cùm audisset Saul quod David præferretur, ait: *Mihi dederunt mille, & David decem millia*, & subditur: *non rectis oculis aspiciebat Saul David*, & hic dicitur, *an oculus tuus nequam est* &c. Invidia etiam linguam pervertit, unde Genes. 37. dicitur de fratribus Joseph, quod non poterant ei quicquam pacificè loqui.

Circa Quartum notandum, quod illud, *Erunt novissimi primi*, multipliciter potest intelligi. Primo de gentibus quæ prælatæ sunt Judæis. Deuter. 1. *Advena qui tecum* versatur in terra. *Ascendet super te*, & subditur. *Ille erit in caput, & tu eris in caudam.* Genes. 48. posuit Jacob dexteram manum super caput Ephraim junioris fratris, sinistram vero super caput Manasse, qui erat major natu. *Item* novissimi in oculis suis, primi sunt in oculis Dei. 1. Reg. 15. *Nonne cum esses parvulus in oculis tuis caput in tribubus Israel factus es?* *Item* novissimi judicio hominum sunt primi judicio Dei, quia Deus non attendit quantum, sed ex quanto, nec ponderat opera nostra ad pondus publicum, de quo 2. Reg. 14. sed ad pondus sanctuarii, de quo. Num. 7: Id pondus charitatis est. Prov. 16. *Spirituum ponderator est Dominus.* Potiùs ponderat Dominus affectum interiorem, quàm operationem exteriorem. Ad hoc pondus ponderavit dominus duo minuta vidue. Luc. 21. *Item* novissimi sunt primi, quantum ad ingressum regni, ut latro præcessit Petrum. Hujus vero prioritatis quandoque causa est hæc, quod illi qui tardè incipiunt ferventiores sunt. Seneca. Videamus quod in itinere fieri solet, qui tardiùs exierunt, velocitate compensant moram. Per contrarium intellige, quando primi fiant novissimi.

Circa *sextum* notandum quod multi sunt vocati ad fidem, pauci vero electi ad regnum, sicuti omnes Canonici vocantur ad electionem, unus tamen

tamen tantùm eligitur. Item omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium. 1. Corinth. 9. Multi etiam sunt lapides communes, lapides verò pretiosi sunt pauci. Multum est de palea in aréa, sed parum est de grano. Multi etiam filiorũ Israël exierunt de Ægypto, sed pauci ex illis intraverunt terram promissionis. Matth. 7. *Quàm angusta porta & arcta est via, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inveniant eam.* Et notandum quòd hoc verbum, *pauci vero electi*, potest homini magnum incutere timorem, si attendat boni magnitudinem, quo privabitur, si electus non fuerit, & magnitudinem mali, quo punietur. Si aliquis de canonicis non eligitur in Episcopum, solatium habet, quia sine hoc potest ei bene esse, sed nulli in futuro bene erit, qui electus non fuerit. Ad timoris etiam incrementum facit hoc, quod homo in se cognoscit tot causas quare potest non eligi, quarum nulla latet electorem; immo latent aliquæ hominem, quæ notæ sunt electori. Timor iste expellere debet negligentiam ab homine Ecclesiastæ 7. *Qui timet Deum nihil negligit.* Negligentiâ verò expulsa confidendum est de Dei misericordia, non de propriis viribus Rom. 9. *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.*

DE EADEM.

SERMO TERTIVS.

SUMMARIUM.

Iste sermo parabolam istam de triplici vinea explicat.

Simile est regnum cœlorum homini patrifamilias &c.

SERMO XLII. Vinea triplex. I. Ecclesia,

NOtandum quòd vinea hîc potest intelligi *Ecclesia*, vel *religio*, vel *anima*. Et *primo* prosequamur secundùm primam acceptionem, scilicet de vinea ecclesiæ de qua Isa. 5. *Vinea Domini exercituum domus Israel est & viri Iuda germen delectabile.* Jerem. 2. *Ego te plantavi vineam electam.* In hac vinea Christus est vitis, electi palmites. Joan. 15. *Ego sum vitis, vos palmites.* Et Notandum: *sex* sunt in quibus assimilatur ecclesia vineæ. *Primum* est quòd vitis est arbor humilis, nec videtur esse tanti valoris, præcipuè in hyeme, quanti valoris esse ostenditur ex fructuum pretiositate: sic fideles in hyeme præsentis adversitatis videntur esse abjecti, sed in futuro nobilitas eorum apparebit. 1. Joan. 3. Filii Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus, cum apparuerit similes ei erimus. Ecclesiastæ 10. *Vidi servos in equis, & principes quasi servos ambulantes super terram.* *Secundum* est quòd dum palmes viti adhæret utilis est valde, separatus verò à vite minus utilis est quam ramus cæterarum arborum: sic fideles dum per charitatem Christo adhærent magni valoris sunt, separati verò ab eo nihil valent, nisi igni comburendi infernali. Ezech. 15. *Fili hominis quid fiet de ligno vitis ex omnibus lignis nemorum quæ sunt inter ligna silvarum. Numquid tolletur de eo lignum, ut fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillus, ut dependeat in eo quodcunque vas? ecce igni datum est in esum* &c. *Tertium* est quòd vitis purgatione & putatione indiget quantumcunque ferat fructum, & si putatio intermittatur, licet fructum multum ferat, destruitur: sic fideles quando ferunt fructum bonorum operum, necessariam habent purgationem à malis. Si enim homo solum intendat multiplicationi bonorum operum & negligat purgationem malorum, bona à malis suffocantur. Joan. 15. *Omnem palmitem, qui fert fructũ, purgabit eum ut fructum plus afferat.* Can. 2. *Tempus putationis advenit.* Jere. 4. *Circumcidimini viri Iuda.* Et *notandum* quod cum in vinea visibili, quæ semel in anno dat fructum, semel in anno faciendus est purgatio, in vinea spirituali, quæ singulis diebus dat fructum, singulis diebus purgatio facienda est. Bernard. Extra quotidianum sacrificium orationis vel lectionis, studium conscientiæ discussioni, emundationi, compositioni, parcus dies negligenda non est. Cessante vero purgatione & putatione vinea ista destruitur. Isa. 5. *Nunc ostendam vobis quid ego faciam vineæ meæ* &c. & subditur: *non putabitur, & non fodietur, & ascendent super eam vepres & spinæ* &c. *Quamvis* vitis insufficiens est ad fructum suum, non solum perforandum, sed etiam sustentandum, unde oportet eam alligari paxillo, à quo sustentetur. Sic Ecclesia per amorem dicitur esse alligata Christo & sanctis ejus, & eis inniti. Can. 8. *Quæ est ista quæ ascendit de deserto deliciis affluens, innixa super dilectum suum?* Ejusdem 2. *fulcite me floribus.* *Quinto* etsi fructus vitis de terra exeat, cavendum est tamen ne terram contingat, putresceret enim: sic fideles cavere debent ne opera sua terram contingant, quod fit cùm terrena intentione fiunt, corrumpuntur enim, nec habent talia opera æternam remunerationem. Ecclesiastici 14. *Omne opus corruptibile in fine deficiet, & qui operatur illud, ibit cum illo.* *Sexto* vitis tanto habet fructum minùs pretiosum, quanto est in terra pinguiori. Tunc fructus valdè pretiosus est, quando plantatus est in monte, in loco arenti, ubi à radiis solis fructus ejus absque impedimento contingentur. Terra arida est paupertas in qua scilicet fideles fructum pretiosum faciunt. In hac terra plantata fuit vitis illa, quæ fructificavit suavitatem odoris Ecclesiastici 24. scilicet beata Virgo. Isa. 53. *Et sicut radix de terra sitienti.* Jerem. 31. *Adhuc plantabis vineas in montibus Samariæ.* In monte plantavit Dominus vineam ecclesiæ, quando apposuit eam à principio in eminentia vitæ, ut ibi custodiretur. Sed jam est in valle in abundantia deliriarum & divitiarum. Et notandum quod vinea ecclesiæ secundùm Bernard. Dei plantata est manu, redempta est sanguine, rigata verbo, propagata gratia, fœcunda spiritu: unde cultores ejus non deberent esse negligentes circa ejus culturam. Item *notandum* quod hanc vineam quatuor mala impugnant, scilicet *astutia hæreticorum.* Cant. 2. *Capite nobis vulpes parvulas* &c. *Pressura principum.* Psal. 79. *Exterminavit eam aper de silva* &c. *Superbia prælatorum.* Jerem. 12. *Pastores demoliti sunt vineam meam.* Et ejusdem 50. *Grex dispersus Israel*, leones ejecerunt eum. Leonini enim homines populum Dei dispergunt. Ecclesiastici 4. *Noli esse sicut leo in domo tua evertens domesticos tuos* &c. *Quarto abundantia peccatorum* vel *temporalium*, unde Jezabel vineam Naboth dissipavit. 3. Reg. 21. Jezabel interpretatur fluxus vel sterquilinium, unde significat abundantiam peccatorum vel temporalium. *In vineam suam*, per hoc quod dicit *suam*; innuitur quod sit alia vinea, quæ non sit sua, quæ est ecclesia malignantiũ. Deut. 32. dicitur *Sodomorũ vinea, vinea eorum* &c. Uvæ hujus vineæ sunt peccata. Ibidem: *Uva eorũ, Uva fellis* &c. Uva propter delectationem quæ est in peccato, sed fellis propter annexam amaritudinem: botrus amarissimus erit in tormento futuro, quando devorabunt eos aves morsu amarissimo. Isa. 24. *Amara erit potio bibentibus illã.* Cultores hujus vineæ in præsenti bibit, si quid ibi est de clato, sed in futuro bibent fœces. Psal. 74. *fax ejus non est exinanita, bibent omnes peccatores terræ.* Notandũ quod in vinea ecclesiæ nõ debent operarii terrenis tantùm intendentes. Unde Chrysost. Opera nostra sunt opera justitiæ, non ut aurum colligamus, non ut divitias adquiramus. Ideo non conducit nemo conducit operarium, ut hoc solum faciat, quod manducet; sic nos non ideo vocati sumus ut hæc sola operemur quæ ad nostrum pertinent usum,

hîc similis vineæ in 6,

Vinea Spiritualis.

Vinea hæc ubi & quomodo sit plantata.

Hanc vineã 4. impugnant.

Vinea peccatorum qualis,

Operarii hujus vineæ non sunt qui terrenis intendunt.

sed ad gloriam Dei. Et sicut, mercenarius totam diem impendit circa opus, modicam horam circa cibum, sic nos omne tempus debemus impendere circa gloriam Dei, modicam partem circa terrenos usus. Et si mercenarius ea die qua opus non fecit erubescit intrare domum & petere panem, quomodo non confunderis intrare Ecclesiam & stare in conspectu Dei quando nihil boni gessisti? Et qui peccant. *Item* non reputantur operarij, qui peccata faciunt, peccatum enim nihil est, & qui peccant destruunt & non construunt. Psalm. 123. *Forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem.* Alia littera dicit, *aquam sine substantia.* Operarii qui sint. Spiritualiter operarij in vinea Ecclesiæ sunt, qui Ecclesiam instruunt. Matth. 9. *Messis quidem multa, operarij vero pauci. Rogate ergo dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.*

Item vinea potest intelligi *religio*, cui *primo* necessarium est ut ad modum vineæ sepem habeat, II. Religio est similis vineæ in quinque. qua claudatur, per quam canes & porci arceantur, illi scilicet qui possunt eos corrumpere suo malo exemplo. Apocal. ult. *Foris canes.* Pœnitentia extra religionem est quasi vinea sine spe, quæ diripitur à transeuntibus. Psalm. 79. *Destruxisti maceriam ejus, & vindemiant eam omnes qui pertransiunt viam.* Psalm. 108. *Diripiant alieni labores ejus.* Ecclesiastici 36. *Ubi non est sepes, diripietur possessio.* Eccles. 10. *Qui dissipat sepem, mordebit eum coluber.* Matth. 21. *Homo erat paterfamilias, qui plantavit vineam, & sepem circumdedit ei.* Isa. 5. *Nunc ostendam vobis quid faciam vineæ meæ. Auferam sepem, & eris in direptionem.* Prov. 24. *Per agrum hominis pigri transivi, & per vineam viri stulti, & ecce totum repleverant urtica & operuerant superficiem ejus spinæ, & maceria lapidum destructa erat.* Secundo 2. flos vineæ odore suo fugat serpentes. Sic odor religionis infestus est illis, qui sunt genimina viperarũ. Matth. 3. *Progenies viperarum quis monstravit vobis fugere à ventura ira?* & 23. *Serpentes, genimina viperarum, quomodo fugietis à judicio gehennæ?* 2. Cor. 2. *Christi bonus odor sumus Deo, in his qui salvi fiunt, & in his qui pereunt. Aliis quidem odor mortis in mortem, aliis odor vitæ in vitam.* Tertio 3. vinea dũ est in flore, citò læditur. Sic novitij, qui per flores intelliguntur, citò læduntur bona prima omittendo Job. 15. *Ladetur quasi vinea in prima flore botrus ejus.* Quarto 4. fructus vineæ inebriat, sic cõtemplatio quæ est fructus præcipuus religionis inebriat mentes. 2. Cor. 5. *Sive mente excedimus Deo.* Quinto 5. vinea quanto magis fimo impinguatur, tanto minus bonum vinum habet. Sic divitiæ religionis impediunt puritatem & fervorem devotionis. Unde quidam.

Religio dat opes, paupertas religionem,
Divitiæ veniunt, religioque fugit.

In aliquibus religionibus nimis est de fimo temporalium. Unde potest dici illud Thren. 4. *Qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora.* Abac. 2. *Va qui multiplicat non sua, usquequo aggravat circa se densum lutum?* Operarij in vinea religionis sunt qui eam fodiunt, de statu ipsius inquirendo, Operarii boni & mali huius vineæ qui sunt. & purant superflua resecando, & quantum ad res, & quantum ad personas, & dum religio bene se habet sunt vinitores ex eodem loco, secundùm illud Oseæ 2. *Dabo ei vinitores ejus ex eodem loco.* quando verò negligentes sunt qui sunt de illa religione, mittuntur eis vinitores aliquando cum confusione eorum. Isa. 31. *Filii peregrinorum agricolæ & vinitores ejus erunt.* Horæ verò quibus operarii mittuntur in vineam religionis, intelligi possunt diversæ ætates. Horæ diversæ sunt diversæ ætates ingredientium religionem. 1. Pueritia. *Mane* enim *pueritia*, mane ergo conducuntur qui in pueritia intrant religionem. Manna colligebatur manne in deserto. Exod. 16. Facilius tolerat religionem qui ei assuescit à pueritia. Proverb 8. *Qui mane vigilaverunt ad me, invenient me.* Ideo myrrha quæ significat amaritudinem pœnitentiæ Christo infanti oblata est. *Tertia hora* conducuntur, qui in *adolescentia* religionem intrant. Tertia hora incipit calor concupiscentiæ, qui per lascivos discursus adolescentem agit. Proverb. 30. *Quartum penitus ignoro*, scilicet *viam viri in adolescentia sua.* Et attende quod in foro non primi, vel nundinis secundum litteram Origenis, quia adolescentes jam incipiunt habere prudentiam mundi, quæ consistit in contractibus mundi. Chrysostomus. Forum mundus est, quia in eo omnia venalia & muma circumventio. Oseæ 9. *Ephraim circumdedit me in negotiatione & dolo.* Qui veniunt ad adolescentiam vix vocantur à mundo ad religionem, maximè qui bonis temporalibus sunt obsessi, quod significatum est Matth. 19. in adolescente, cui dictum est. *Si vis perfectus esse*, &c. Qui abiit tristis, *erat enim multas habens possessiones.* Tamen quando adolescentes religionem intrant, placet Deo multum ingressus eorum. Jerem. 2. *Recordatus sum tui, miserans adolescentiam tuã & charitatem desponsationis tuæ, quando secuta es me in deserto.* Sexta hora conducuntur, qui *virili ætate* religionem intrant. Nona qui intrant in *senectute.* Undecima verò qui in *senectute* vel *decrepita ætate*: nec etiam istos recusat Dominus, quod figuratum est in hoc quod Joannes Baptista natus est de sterilibus & senibus Lucæ 1. Magna Dei gratia est in conversione talium, quia *quæ antiquatur & senescit prope interitum est.* Hebr. 8. Proverb. 22. *Adolescens juxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea. Nemo eos conduxit.* Ad litteram senex vix religio recipit quasi truncos inutiles, non tamen desperandum unde sequitur. *Ite & vos in vineam meam. Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.* Matth. & Luc. 3. Et de trunco potest fieri vitulum cornua producentem & ungulas. Ut puerille, qui significat vitæ novitatem, portatur est in brachiis Simeonis senis. Lucæ 2. Et Abrahæ centenario natus est filius. Genes. 21.

Vinea etiam intelligi potest Anima. Proverb. 24. *Per agrum hominis pigri transivi & per vineam viri stulti*, &c. De hac vinea bibitur primò vinum compunctionis, deinde vinum devotionis delectabile & dulce. Hoc vinum nuptiarum est, positum in convivio Assueri. Hest. 1. Hoc est vinum *germinans virgines.* Zach. 9. Hic est *calix debrians inebrians quam præclarus.* Psal. 22. Hoc est vinum novum, quod dominus mittit in utres novos Matth. 9. Et *notandum* quòd in vinea animæ secundum Bernardum Vitis est fides, palmites verò virtutes, botrus bonum opus, vinum devotio. Bernardus. Miror audaciam plurimorum, quos videmus in suis vineis non colligere nisi spinas & tribulos, in meis etiam dominicis se ingerere non vereri. *Quid hic statis?* &c. Mirum est quod in foro stat venalis qui jam venditus est. Augustinus. Postquam interemptore meo sanguine Christi redemptum, nolui membra mea venalia exhibere. *Quid hic statis?* in via tam periculosa & tam longa, qui potius currere debuistis? *Notandum* quod *quatuor* sunt quæ specialiter bonis viris timenda sunt. *Primo superbia* quæ in bonis nascitur, quæ est velut vulnus ex sanie proveniens, quæ hominem corrumpere facit de proprio. *Secundo ira* vel *impatientia*, quæ quasi cendiaria est. Unde ira multum timenda est homini, qui est ferè cinis, tam ex parte animæ, quam ex parte corporis. Ex parte corporis patet quod ferè cinis, cum ad solum calorem febrilem in cinerem redigitur. Domus ligneæ & straminæ sine in cinerem non rediguntur. Ex parte etiam mæ ad ardorem pravæ concupiscentiæ in cine

vel in nihilum peccati redigitur. Ecclesiastici 2. *Væ* 5. *eis qui perdiderunt sapientiam. Tertio* proprii oris *impetus sequi.* Proverb. 25. *Quasi urbs patens & absque* 4. *muro cujus ambitu, ita vir qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum. Quarto* est *otiositas*, de qua hic & Proverb. 12. *Qui sectatur otium stultissimus est.* Bernard. Omnium cogitationum & tentationum malarum, & inutilium sentina est ocium. Item notandum quod operari, non ociari competit homini secundum naturam. De statu naturæ destitutæ hoc manifestum est, in illo enim dictum est Genes. 3. *In sudore vultus tui vescetis pane tuo.* Iob 5. *homo ad laborem nascitur.* In statu etiam naturæ institutæ tulit Deus hominem & posuit in paradiso, ut operaretur, Genes. 2. Ad opus nos monent exemplo suo *creaturæ superiores*, scilicet Angeli: *omnes enim administratorii spiritus sunt.* Hebr. 1. *Inferiores creaturæ.* Proverb. 6. *Vade, ô piger ad formicam, & considera vias ejus*, &c. Item dicitur quod opus non permittant vivere aliquam ociosam in sua congregatione. Item *mediæ creaturæ*, ut sol & luna & stellæ. Ecclesiastæ 1. *Oritur sol & occidit, & ad locum suum revertitur, ibique renascens gyrat per meridiem*, &c. Ad opus etiam monet *locus* in quo sumus Mich. 2. *Surgite, quia non habetis hic requiem.* Hebr. ult. *Non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus.* Ad idem monet *tempus* quod est mensura motus rerum mutabilium, & est de numero successivorum Gal. ult. *Dum tempus habemus operemur bonum ad omnes.* Ad idem monet *naturalis ordo rerum*, operatio enim naturaliter præordinatur quieti. Deus post opera sex dierum, septima die quievit. Angelus primus voluit quiescere. Isa. 14. *Sedebo in monte testamenti*, & de Paradiso cœlesti præcipitatus est. Lucæ 10. *Videbam Satanam quasi fulgur cadentem de cœlo. Item beneficium jam impensum nobis*, & *beneficium promissum.* Iam servi empricii sumus, beneficio redemptionis accepto. Iam non possumus dicere illud: *Nemo nos conduxit.* Promissum etiam est nobis præmium super omnem laborem Genes. 15. *Ego protector tuus sum & merces tua magna nimis.* Rom. 8. *Non sunt condigna passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Voca operarios & redde illis mercedem.* Non vocantur *ociosi*, vel *verbosi*, vel *mali operarii*, sed fideles operarii & strenui. *Ociosi* non vocantur cum scriptum sit Matth. & Luc. 3. *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur.* 1. Corinth. 3. *Unusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem.* Bern. Qui Vicarium suum posuit in Ecclesia in operatione, Vicarium habebit in præmii acceptione. Iob 31. *Si fructus ejus comedi absque pecunia.* Glos. Fructus terræ absque pecunia comedere, est ex Ecclesia sumptus recipere, & eidem Ecclesiæ prædicationis præmium non præbere. 2. Thessal. 3. *Si quis non vult operari, non manducet.* Gregorius. Quid ad hoc nos doctores dicemus, qui adventum præcurrentes Ecclesiasticum officium suscipimus, & nuti panem comedimus Bern. Venient ante tribunal pupillorum & viduarum, audietur accusatio gravis, allegatio dura, quorum vixêre stipendiis, nec diluêre peccata. Ibidem etiam audietur querimonia eorum, qui in Ecclesiis laboraverunt, & alii labores ipsorum abstulerunt. Iacob. 5. *Thesaurizastis vobis iram in novissimis diebus. Ecce merces operariorum vestrorum, qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est clamat, & clamor eorum in aures Domini Sabaoth introivit.* Tales ociosi sunt in Ecclesiis ut idola, pedes enim habent & non ambulabunt, non clamabunt in gutture suo. Et sunt ut formidines in hortis, quæ habent similitudinem hominum, & non sunt homines. Sic tales sunt quasi prælati, sed non vere prælati. De formidinibus habes Baruch ult. *Verbosi* etiam non vocantur ad mercedem, qui sunt ut ficus maledicta a Domino, habens folia non fructus, de qua legitur Matt. 21. Ipsi sunt arbores inutiliter terram occupantes, unde succidendi sunt Lucæ 13. *Item* non vocantur ad mercedem *operarii mali*, seu operarii iniquitatis, qui potius computandi sunt inter vineæ extirpatores Philipp. 3. *Videte malos operarios* Matth. 7. *Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem.*

Væ eis qui perdiderunt sapientiam.

Verbosi.

Operari nō ociari naturale est homini.

Ad operandum varia nos monēt.

1. Quos.

Ad hanc vitam non vocantur, 1. Quos.

Nil, nī.

DOMINICA IN SEXAGESIMA.

SERMO PRIMUS. SERMO XLIII.

SUMMARIUM.

In prima parte Evangelium explicatur, in secunda mores instruuntur, agiturque de quinque. 1. De seminante, seu virtutibus prælato necessariis. 2. De semine sive verbo Dei. 3. De agro seu corde hominis. 4. De defectu. & 5. De profectu seminis.

Partes Evangelii quas tuor.

Cùm turba plurima conveniret, &c. *Luc.* 8.

IN hodierno Evangelio *prima* ponitur parabola turbis à Domino proposita. *Secundo* ostenditur quod spiritualiter sit intelligenda ibi: *Hæc dicens clamabat: qui habet aures audiendi audiat. Tertio* à domino requiritur expositio, ibi: *Interrogabant autem*, &c. *Quarto* ostenditur quod ad discipulos pertineat mysteriorum cognitio, ibi: *Vobis datum est*, &c. *Quinto* ponitur expositio facta discipulis à Domino, ibi: *Est autem hæc parabola.* Dixit autem per similitudinem, sive per parabolam. Matth. 13. Marc. 4. Dicit Glossa & Hieron. quod parabola est rerum natura discrepantium sibi, sub aliqua similitudine facta comparatio. Et subditur in Glossa. Parabola Græce similitudo dicitur, quando quid intelligere volumus, per aliquas comparationes indicamus, ut ferreum aliquid durum, velocem ventis comparamus & avibus. Et *notandum* quod multis de causis parabolice loquebatur. *Primo* ut more Palæstinæ, ubi prædicabat servaret. *Secundo* ut studiosis occasionem se exercendi daret. *Tertio* ut melius memoriæ infigeret, quam causam Chrysostomus ponit. *Quarto* ne veritatem indignis panderet. *Quinto* ut per cognita ad incognita traheret. Propter duas causas primas etiam Philosophi incorporant sermones suos, ut scilicet magnificent sapientiam, ne aliquis præsumat de ea, nisi qui de ea noverit, & ut promoveantur sensibilia à corporeitate ad spiritualitatem, quia sermo si fuerit corporeus assumptus ex sensu, imprimitur forma ipsius in phantasia velociter, propter proximitatem phantasiæ ad sensum. *Exiit*, de sinu patris in mundum, vel de domo Iudæorum parte assumpta ad gentes. *Qui seminat*, Christus scilicet, qui veritatis, quod apud patrem vidit, hominibus per se, vel per suos indicat. *Seminare*, id est, ad seminandum *semen suum*, scilicet verbum Evangelii Chrysostomus. Unde exit, qui ubique præsens est, respondet: non loco, sed habitudine exiit, indutus scilicet veste humanitatis. *Aliud cecidit secus viam*, id est, super corda vanis cogitationibus & dæmonum suggestionibus pervia Iob. 19. *Venerunt latrones & fecerunt sibi viam pernam.* Iudic. 6. *Cum seminasset Israel, ascendebat Madian*, &c. Et *conculcata est*, malis cogitationibus & pravis affectionibus. Interlin. Ut nec in memoria mens teneat, quod opere exercere neglexerit. *Et volucres cœli comederunt illud*, id est, dæmones, qui sunt aëreis seu spiritualis naturæ, & per aëra volitant, ipsorum enim suggestione verbum amittitur. *Et aliud cecidit super petram*, Glos. Petra est firmi-

Parabola quid sit?

Obiectio solvitur.

tum cor, nullo fidei vomere penetratum. Matth. 13. dicitur *alia ceciderunt in petrosa.* Terra petrosa est, ubi parum est desiderii salutaris, & multum duritiei. *Et natum* ad horam, *aruit*, quia non habuit humorem devotionis aut gratiæ. *Et aliud cecidit inter spinas*, id est, in corda divitum sollicitudinibus lacerata, & malis affectionibus cruentata. *Simul exorta spina*, id est sollicitudines & inordinatæ affectiones, *suffocaverunt illud.* Beda. Ita occupaverunt mentem, quòd fructum spiritualem in eo facere non potuit. Secundùm Chrysostomum. *Vix bona desides, petra imbecilles, spinæ iniqui. Et aliud cecidit in terram bonam*, id est, in cor docile & mite. Jac. 1. *In mansuetudine suscipite insitum verbum. Et dedit fructum centuplum.* Matt. 13. sic habetur. *Et dabant fructum, aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud trigesimum.* Ad quos spectent hi fructus.

Centesimus pertinet *ad contemplativos*, qui habent duplicem perfectionem implentes præcepta veteris legis, & consilia Evangelii. Centenarius enim numerus constat ex decies 10. Denarius verò perfectionem designat. Hinc super illud Exod. 22. *Decimas tuas & primitias tuas non tardabis reddere* dicit Glos. ex Isid. Denarius perfectionem designat, quia usque ad ipsum numerus crescit. Denarius quid significet.

Sexagesimus fructus pertinet *ad statum vidualem*, constat enim ex sexies 10. Ad statum verò illum pertinet Decalogi impletio & sex opera misericordiæ. *Trigesimus fructus* pertinet *ad conjugatos*, qui debent habere fidem Trinitatis, cum impletione Decalogi. Talis enim numerus constat ex numero denario triplicato. *Hæc dicens clamabat.* Obiectioni respondetur. Contra Isa. 42. *Non clamabit.* Responsio, clamore contentionis, sed clamore charitatis. Et verè clamandum ei erat, cum surdis loqueretur. Isa. 42. *Surdi audite. Qui habet aures*, &c. Glos. Ubicunque hæc admonitio interponitur, mysticum esse quod dicitur, & attentius esse quærendum ostenditur. *Qui habet aures audiendi audiat*, &c. id est, aptas ad audiendum auditu interiori, habens scilicet intelligentiam mentis. *Audiat*, id est, hæc verba spiritualiter intelligat. *Interrogabant autem eum discipuli ejus quæ esset hæc parabola*, id est, quis esset sensus hujus parabolæ. Glossa. Non mox finita parabola, sed ut Marcus ait 4. *Cum singularis esset.* Augustinus. Ipsius domini narratio parabola fuit, de qua nunquam exigitur ut etiam ad litteram facta monstrentur, quæ sermone profetuntur. Christus est lapis unctus à Jacob, Genes. 28. & lapis reprobatus ab ædificantibus, qui factus est in caput anguli, Psal. 117. Luc. 20. Sed illud in rebus gestis factum est, hoc autem in figuris tantùm prædictum est. Illud quippe scribis narrasse rerum præteritarum, hæc prænunciasse tantùm figurarum. *Vobis datum est nosse mysterium regni Dei*, id est, abdita scripturæ. De quo Matth 21. *Auferetur à vobis regnum Dei.* Sicut pictura hominis dicitur homo. Describit enim nobis, & quasi depingit regnum Dei, nobis, inquam, tanquam amicis Joan. 15. *Omnia quæcunque audivi à patre meo nota feci vobis. Cæteris autem*, ut dicitur Mar. 4. *qui foris sunt, in parabolis omnia fiunt.* Matth. 7. *Nolite dare sanctum canibus. Videntes*, id est, videre se reputantes, *non videant.* Vel videntes foris visu exteriori humanitatem, non videant intus divinitatem. Vel videntes foris miracula, non videant intus virtutem operantem, *& audientes* foris verbum, *non intelligant*, intus spiritualem sensum Isa. 6. *Audite audientes, & nolite intelligere. Est autem hæc parabola*, id est, hujus parabolæ sensus. Glos. Nota hanc primam esse parabolam, quæ cum interpretatione sua posita sit. Et cavendum est, ubicunque dominus rogatus à discipulis sermones suos differit, ne vel aliud vel plus velimus intelligere, quam ab eo exponitum est. Hanc glossam sic intellige, ne vel plus vel aliud existimus intelligere, id est, contrarium vel superfluum. Simile Deut. 4. *Non addetis ad verbum quod loquor vobis, nec auferetis ex eo.* Proverb. 30. *Ne addas quicquam verbis illius.* Apocal. ult. *Si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto*, &c. Glos. Ideo hanc parabolam per seipsum dignatur exponere, ut se figurate loqui innotesceret, & rerum significationes, etiam in his quæ exponere voluit, quærendas esse doceret. *Qui autem secus viam.* Hic duplex est litteræ, quia in quibusdam libris est (*qui*) in aliis libris est (*quod*) sicut in duabus sententiis sequentibus. Secundùm quod est, *qui*, sic expone. *Semen est verbum Dei. Qui autem secus viam*, supple *seminantur, hi sunt qui audiunt*, &c. Et notandum quod seminari æquivocum est. Nam terra seminatur, id est semen suscipit, & semen seminatur, id est in agro spargitur. Primo modo sumitur ubi habetur, Qui, *Secus viam*, id est, juxta transitum mundi. *Deinde*, id est, postquam audierunt, *venit diabolus*, per multiplices suggestiones, *& tollit*, &c. Similiter expone sequentem sententiam. *Hi radices non habent.* Radix est profunditas vel magnitudo desiderii. *Ad tempus credunt*, &c. Ecclesiast. 18. *A mane usque ad vesperam immutabitur tempus. Quod autem in spinas*, &c. Sic construe. Semen est verbum Dei quod cecidit in spinas, suscipientes autem semen, quod cecidit in spinas, sunt illi qui audiunt, &c. Simili modo lege sequentem sententiam & duas primas, si fuerit ibi *quod. Quod autem in terram bonam.* Construe ut prius. Glos. Bonos auditores, qui verbum audire satagunt, in mente memoriâ recondunt. Et sic opportuno tempore fructum operarius proferet, prospera & adversa hujus sæculi patienter suscipiens. *Sunt qui corde bono & optimo audientes verbum retinent & fructum afferunt in patientia.* Cor bonum est cum verbum retinetur in intellectu: optimum est cum desiderium implendi est in affectu, ita quod non impeditur impletio, nec adversitate terrente, nec prosperitate blandiente. Cor bonum respectu seminis facit ordinatio rationalis, melius ordinata irascibilis, optimum ordinatio concupiscibilis. *Fructum in patientia.* Jacob. 1. Patientia opus perfectum habet.

Exiit qui seminat seminare semen suum. Circa hanc parabolam quinque nobis considerandæ sunt pertinentia ad institutionem nostram: scilicet *quis seminet, quid seminet, ubi seminet, Seminis effectus, Seminis profectus.* Qui seminat Christus. Augustinus in libro de doctrinâ Christianâ. Quoniam Christus seminat, ego quis sum? vix comminas seminantis. In me ipse ponere dignatur, qui velit elaborare. Nolite ergo attendere ad vilitatem operis mei, sed ad charitatem seminis & potestatem seminatoris. Et licet Christus sit principalis seminator, qui princeps pastorum est, tamen primo exercere ministerium seminandi. Unde exemplo Dei exire debent seminare semen suum. Et [illegible] hoc verbo, *exiit qui seminat semen suum*, quinque nobis commendantur valde necessaria. In hoc verbo, *exiit*, commendatur *liberalitas.* Cùm dicitur, *qui seminat*, commendatur *humilitas.* Cùm dicitur, *seminare*, id est seminandum commendatur *rectitudo intentionis.* Cùm dicitur, *semen suum*, commendatur *scientia & bona vita.* Exiit filius Dei de sinu patris, creaturæ non erat accessus, ut seminaret semen suum, venit enim in mundum, ut testimonium perhiberet veritati. Joan. 16. *Exivi à patre & veni in mundum.* Marci 1. *Eamus in proximos vicos & civitates, ut & ibi prædicem, ad hoc enim veni.* Iste prælatus debet exire non solùm de veteri conversa-

Denarius quid significet.

Obiectioni respondetur.

Expositio Dominicæ parabolæ. Quanti ea facienda sit.

tione ſecundùm illud Epheſ. 4. *Deponite vos ſecundum priſtinam converſationem veterem hominem qui corrumpitur ſecundum deſideria erroris.* Et Coloſ. 3. *Expoliantes vos veterem hominem*, ſed etiam ab otio ad operationem, à lecto contemplativæ in agrum activæ. Bernard. ſuper Cant. Noli nimis inſiſtere oculis contemplationis, meliora enim ſunt ubera prædicationis, Matth. 4. loquitur de Chriſto. *Circuibat Ieſus totam Galilæam, docens in ſynagogis eorum.* Eiuſdem 9. *Circuibat Ieſus omnes civitates & caſtella docens in ſynagogis eorum.* Hieron. Prædicat Ieſus æqualiter in villis & in urbibus. Marc. 8. *Circuibat caſtella in circuitu docens.* Cant. 7. *Egrediamur in agrum, commoremur in villis.* 2. Timoth. 4. *Prædica verbum, inſta opportune, importune.* Iſa. 58. *Clama ne ceſſes.* Eccleſiaſtæ 11. *Mane ſemina ſemen tuum, & veſpere non ceſſet manus tua.* Proverb. 24. *Eos qui trahuntur ad interitum liberare ne ceſſa.* *Humilitas* commendatur in hoc, quòd dicitur ibi: *qui ſeminat.* Seminatorem ſe debet reputare prælatus, non dominatorem. Bernard. ad Eugenium Papam. Non ad dominandum opinor te elevatum. Nam & Propheta cum ſimiliter levaretur audivit: *ut evellas & deſtruas, & ædifices & plantes.* Ierem. 1. Diſce ergo tibi ſarculo opus eſſe non ſceptro. *Rectitudo intentionis*, commendatur ibi: *ſeminare.* Ad ſeminandum debet exire prælatus. Multi tamen potius exeunt ad metendum quàm ad ſeminandum. Conceſſit metere Dominus carnalia ſeminanti ſpiritualia. Matth. 10. *Dignus eſt operarius cibo ſuo.* Et Lucæ 10. *Edentes & bibentes quæ apud illos ſunt.* 1. Cor. 9. *Nunquid non habemus poteſtatem manducandi & bibendi?* Quis militat ſuis ſtipendiis unquam? &c. & poſt. *Si nos vobis ſpiritualia ſeminamus, magnum eſt ſi nos carnalia veſtra metamus?* ſed qua fronte præſumit metere, qui non ſeminavit? Matth. 25. *Scio quod homo durus es, metis ubi non ſeminaſti*, &c. Ierem. 50. *Diſpergite ſatorem de Babylone, & tenentem falcem in tempore meſſis.* Sator Babylonis eſt prælatus malus, qui ſibi & aliis ſeminat confuſionem, cum deberet eſſe operarius inconfuſibilis. 2. Timoth. 2. *Sollicite cura te ipſum probabilem exhibere Deo operarium inconfuſibilem.* Talis male ſeminat & male metet. Iob. 4. *Vidi eos qui operantur iniquitatem, & ſeminant dolores & metunt eos, flante Deo periiſſe*, & Oſeæ 8. *Ventum ſeminabunt & turbinem metent.* *Scientia & bona vita* commendatur ibi: *Semen ſuum?* Ille ſeminat ſemen ſuum, qui verbum per ſcientiam habet in corde, & per honeſtam converſationem exteriorem in carne. Alienum ſemen ſeminat, qui vult docere antequam didicerit, qui poſtquam habet unum quaternum, incipit prædicare, & ſi error fuerit in quaterno, errorem prædicat; ſimilis eſt Pilato qui poſtquam quæſivit, *Quid eſt veritas?* ſtatim exiit, non expectatâ reſponſione. Ioan. 18. Item alienum ſeminat, qui bona exempla aliorum exponit hominibus in ſe oſtendens eis mala exempla. Talis ſerit agrum diverſo ſemine contra præceptum. Levit. 19.

2. Humilitas.

3. Recta intentio.

4. & 5. Scientia & bona vita.

Circa ſecundum notandum, quòd ſemen quod ſeminatur, iuxta expoſitionem Domini eſt verbum. Hoc ſemen de Paradiſo allatum eſt, hoc attulit ipſe Filius Dei, & ipſum dignatus eſt ſeminare, & propter ſeminationem eius in mundum venit, ut prius oſtenſum eſt. Hierem. 14. *Quaſi colonus futurus es in terra.* De germine uno huius ſeminis, ſcilicet de uno bono propoſito pœnitentis gaudent chori Angelorum, Lucæ 15. *Gaudium erit coram angelis Dei ſuper uno peccatore pœnitentiam agente.* Ex uno grano huius ſeminis fructus colligitur unde colligens æternaliter reficitur, unum enim bonum verbum alicui eſt occaſio ſalutis. Semen illud quandoque in eo in quo ſeminatum eſt poſt viginti annos fructificat. Et licet hoc ſemen in hac terra ſeminetur, fructus tamen eius in cœlo colligitur. Hieronym. Diſcamus in terris talia, quorum ſcientia nobis perſeveret in cœlo. Et notandum quòd verbum Dei ſemini in multis aſſimilatur, & de multis quædam ponere ſufficiat. *Primum* quòd in ſemine puritas magna requiritur: Etiam cum ſemen purum ſeminatur, in meſſe zizania mixta ſegeti quandoque invenitur, ſic circa verbum Dei multum ſervanda eſt puritas, 2. Corinth. 4. *Nequæ adulterantes verbum Dei.* Philip. 1. *Quidam ex contentione Chriſtum annunciant non ſincere.* Proverb. 15. *Sermo purus pulcherrimus.* *Secundum*, ſemen eſt valde neceſſarium ad hoc ut ager fructificet. Peractis omnibus aliis quæ ad agri culturam pertinent, ſi ſeminatio omittatur, quaſi amiſſa ſunt ea quæ ſunt facta. Sic quantumcunque diligens ſit qui excolit terram Eccleſiæ, in aliis ſi ſemina deſint, parum valent cætera. Iſa. 28. *Nunquid totâ die arabit arans?* Eiuſdem 1. *Niſi Deus exercituum reliquiſſet nobis ſemen, quaſi Sodoma fuiſſemus*, &c. Ex quo verbo ſatis oſtenditur quantum amorem deberet habere mundus ad verbum Dei, cum ei quodammodo debeat bonitatem ſuam, ſine ipſo enim fuiſſet ſimilis Sodomæ, & in culpa & in pœna. Præterea cum deteriores ſint qui ſemen à domino relictum contemnunt, quam fuiſſent ſi eis relictum non eſſet. Deteriores Sodomâ & Gomorrha eſſe videntur, qui hoc ſemen ſibi relictum contemnunt. Matth. 10. *Tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die iudicii, quam civitati illi.* Loquitur de non recipiente illos, quos mittebat ad prædicandum. *Tertium* licet ſemen ſit modicum quantitate, tamen magnum eſt virtute, totalem enim agrum facit operari ſecundum ſuam ſpeciem. Ager enim qui ſine ſemine ſpinas & tribulos germinaret, ſecundum illud Geneſ. 3. *ſpinas & tribulos germinabit tibi*, recepto ſemine fructum laudabilem profert. Eandem virtutem verbum Dei habet in homine. Væ illis qui præ negligentia ſeminandi agrum cordis ſui fructu tam precioſo privantur, fructus cordis prævaleat fructui totius terræ, Seneca. Turpiſſima iactura eſt quæ per negligentiam fit. *Quartum* ſemen minutatim ſpargitur, ſic verbum Dei minutatim ſpargendum eſt; Seneca. Plurimum proficit ſermo, qui minutatim animo irrepſit. Diſputationes protelatæ & effuſæ audiente populo plus habent ſtrepitûs, minus familiaritatis. Idem. non multis opus eſt verbis, ſed efficacibus: ſeminis modo ſpargenda ſunt, quod quamvis ſit exiguum, cum occupaverit idoneum locum, vires ſuas explicat. *Quintum*, ſubtractio ſeminis valde nociva eſt agricolæ; ſimiter ſe habet in verbo Dei. Bernard. Modica ſeminis detractio, non modicum eſt meſſis detrimentum, 2. Corinth. 9. *Qui parce ſeminat, parce & metet.* *Sexto* ſemini prodeſt terræ rigatio, ſic ſeminanti verbum Dei neceſſaria eſt & aqua gratiæ, & aqua lachrymarum. Pſal. 125. *Qui ſeminant in lachrymis, in exultatione metent.* Eccleſiaſtici 20. *Homo acharis quaſi fabula vana.* *Septimò* ſemen ſcilicet in terra recondi oportet ad hoc ut fructum ferat, ſic & verbum Dei. pſal. 118. *In corde meo abſcondi eloquia tua ut non peccem tibi.* Proverb. 7. *præcepta mea reconde tibi.* Semen in terra abſconditur, ne ab avibus rapiatur, ut à terra capiat humorem. Semen in ſacco non humorem capit, nec radicem mittit, ſic nec verbū in ore vel in quaterno. Io. 8. *Sermo meus non capit in vobis.* Non capit voluntatem noſtram ſermo Dei, niſi in profundo cordis abſcondatur, ſermo Dei eſt ut hamus, qui capit, dum capitur, ut dicit Interlin. ſuper illud Ioan. 8. *Sermo meus non capit in vobis.* *Octavò*, ſemen non ſtatim quando in terram iacitur fructum facit, immo fructus eius patienter expectatur, nec etiam certum eſt quod fructus ſequatur; nihilominus tamen ſeminatur &

11. Quid ſeminetur. Verbum Dei, quantæ dignitatis & valoris ſit.

Verbum Dei aſſimilatur ſemini.

Contemptus Verbi Dei.

semen benedictione Dei commendatur, sine cujus operatione seminare est semen perdere. Similiter se habet in verbo Dei, Jacob. 5. *Ecce agricola expectat pretiosum fructum terræ, patienter ferens*, &c. Ecclesiastici 11. *Mane semina semen tuum, & vespere ne cesset manus tua. Nescis enim quid magis oriatur, hoc aut illud, & si utrumque simul melius erit.*

III. Vbi seminetur. Quadruplex terra ubi seminatur, qualis sit.

Circa tertium notandum quod locus ubi seminatur hoc semen est *quadruplex*: *terra* scilicet *secus viam, terra petrosa, terra spinosa, & terra bona.* In terra secus viam verbum auditum ab intellectu rapitur. In terra petrosa fructus verbi impeditur terrente adversitate. In terra verò spinosa impeditur blandiente prosperitate. In terra secus viam vis rationalis vanis cogitationibus est exposita. In petrosa vis irascibilis, impatiens est ad adversa. In spinosa concupiscibilem alliciunt prospera. Et *notandum* quod terra juxta viam, si non sit clausa, frequenter fit via. Viâ enim existente lutosâ, intrât viatores, & conculcatione eorũ fit via. Terra etiã non irrigata fit arida, & ad modum petræ fit dura. Terra verò juxta viam intelligi potest cor sine clausura, cor scilicet illius, qui non habet diligentiam in custodiam sensuum suorum. Terra verò petrosa cor aridum à gratia & devotione. Terra verò spinosa cor incultum hominis negligentis. Vel terra petrosa potest intelligi cor superbum, invidum, & iracundum. Amos 6. *Nunquid currere quærunt in petris equi?* Prædicatores sunt equi, quorum est nomen Dei per mundum portare. In petris non currunt, quia in duris cordibus superborum, invidorum, & iracundorum non proficiunt. Equus currens supra petras deferratur ibi quandoque, & circa duros homines frequenter habent materiam impatientiæ, qui in eis nolunt proficere. Terra spinosa est cor accidiosum vel avarum, Proverb. 24. *Per agrum hominis pigri transivi, & per vineam viri stulti, & ecce totum repleverant urticæ, & operuerant superficiem ejus spinæ.* Abac. 2. *Væ ei qui multiplicat non sua. Nunquid non repentè consurgent, qui mordeant te, & suscitabuntur lacerantes te, & eris in rapinam eis.* Hoc pertinet ad spinas avaritiæ. Terra lutosa est cor luxuriosi vel gulosi. Psal. 17. *Vt lutum platearum delebo eos.* Terra etiam secus viam potest intelligi, qui familiaris est ei qui est in via lata & spaciosa, quæ ducit ad mortem; & maximè qui familiaris est apertè malo, in quo vestigia diaboli apparent, Ecclesiastici 21. *Qui odit correptionem vestigium est peccatoris*, id est, Diaboli, qui antonomaticè dicitur peccator. Job. 20. *Vadent & venient super eum horribiles.* Talis familiaritas in multis impedit fructum verbi Dei, 1. Corinth. 15. *Corrumpunt bonos mores colloquia mala*, Ecclesiastici 19. *Qui se jungit fornicariis erit nequam.* Psalm. 17. *Cum perverso perverteris.* Impeditur etiam fructus verbi in aliquibus propter lapideam duriciem, ut patet in Pharaone, qui multoties proponebat dimittere populum, & post veniebat contra promissum. Exod. 7. & 8. *Induratum est cor Pharaonis.* Impeditur etiam fructus verbi in his, qui peccatum suum defendunt, qui ad modum spinarum pungunt eos à quibus corriguntur, qui similes sunt ericio. Isa. 34. *Ibi foveam habuit ericius.*

Explicatio harum terrarum.

Prædicatores sunt equi, quales.

IV. Defectus fructus cur fiat, & quî caveatur in terra.

Circa quartum notandum quòd semen à fructu deficit in *terra secus viam*, & quia conculcatur, & quia ab avibus rapitur. Contra conculcationem necessaria esset clausura, scilicet diligens sensuum custodia. Ecclesiastici 28. *Sepi aures spinis* Isa. 58. *Et vocaberis ædificator sepium.* Ejusdem 26. *Vade populus meus, intra in cubicula tua, claude ostia tua super te*, si cor sit sine clausura, accidet illud, quod tangitur Job. 30. *Quasi rupto muro & aperta janua irruerunt super me.* Aves etiam abigendæ sunt exemplo Abrahæ. Genes. 15. *Descenderunt volucres super cadavera, & abigebat eas Abram.* Ad aves etiam istas abigendas valet timor Domini, sicut formidines ponuntur in hortis ad fugandas aves. Valet etiam ad idem memoria Dominicæ passionis. Timent dæmones vexillum crucis, qui in cruce devicti sunt. In *terra petrosa* deficit semen, non excrescens etiam in fructũ propter defectũ humoris gratię vel devotionis; ideo necessariũ est seminanti, & ei qui semen recipit, recurrere ad fontem divinæ misericordiæ, ut impleat promissionem factam Isa. 30. *Dabitur pluvia semini tuo, ubicunque seminaveris in terra.* De eadem pluvia legitur, Ezech. 34. *Pluviæ benedictionis erunt, & dabit lignum agri fructum suum.* In *terra spinosa* spinæ crescentes suffocant verbum, ideo libenter seminandum est in terra sine spinis, id est, in pauperibus non habentibus spinas divitiarum exemplo filii Dei, Lucæ 4. *Evangelizare pauperibus misit me.* sumptum est de Isa. 61. Littera nostra habet *ad annunciandum mansuetis misit me.* Hierem. 4. *Nolite serere super spinas.* Ille etiam qui vult ut verbum Dei in se fructificet, purgare se debet à spinis vitiorum contritione & humili confessione.

Proficit semen in terra bona, scilicet in terra studiosè clausa, abundantur irrigata, diligenter culta, in corde scilicet bono & optimo, cujus rationalis est à variis expedita & salubribus intenta, irascibilis adversitate non terretur, concupiscibilis prosperitate non allicitur. Proficit semen in corde ejus, qui à mala societate est elongatus, quod non resistit Deo, nec nocet proximo.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

Summarium.

Interpretatio parabolæ à Christo factæ, exponitur.

Qui habet aures audiendi audiat, &c.

TRiplex auditus hîc notatur, qui necessarius est auditoribus. *Primus* est naturæ, quo verbum suscipitur. *Secundus* est intelligentiæ, quo sensus verbi discernitur. *Tertius* obedientiæ, quo res verbi efficitur. Sunt qui non habent aures audiendi aliquid de Deo, quasi excommunicatos habentes eum. Ezech. 23. *Nasum tuum & aures tuas præcident.* Tales etiam Dominus reputat excommunicatos, Proverb. 28. *Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.* Alii habent aures ad audiendum, sed non ad intelligendum, Isa. 42. *Qui apertas habes aures nonne audies?* Alii habent aures ad audiendum & ad intelligendum, sed non ad obediendum. Isa. 6. *Excæca cor populi hujus, & aures ejus aggrava, & oculos ejus claude. Interrogabant autem.* Chrysostomus cupientes scire, oportet interrogare. Augustinus libro de doctrina Christiana. Nulla res magis memoriæ mandanda est, quàm illorum verborum locutionumque genera quæ ignoramus, ut cum aliquid obscuritor occurrerit, quæri possint. Non tamen frustra interrogant, sed soli cum illo, ut dicitur Marc. In quo instruimur secundum Bedam, ut si intelligentiam divinorum assequi volumus, sepositis curis mundi domum sacræ scripturæ soli cum solo domino meditando & orando intremus. *Vobis datum est*, &c. Hîc ostenditur quod aliter prædicandum est sapientibus aliter simplicibus. Apertè occulta fidei dicenda sunt sapientibus, simplicibus quasi involutè. 1. Corinth. 2. *Sapientiam loquimur inter perfectos.* Numer. 4. præcipitur quod

Caathitæ

Cathitæ pórtent ſacra tabernaculi involuta, quæ ſacerdotes tractabant nuda. Eccleſiaſtici 39. *Occulta proverbiorũ exquiret ſapiens & in abſconditis parabolarum converſabitur.* Gloſ. Super principium Proverbiorum ſicut in terra aurum, in nuce nucleus, in hirſutis caſtaneorum operculis abſconditus fructus inquiritur, ita in proverbiis altus divinuſque ſenſus inquirendus eſt. Job. 28. *Sapientia trahitur de occultis.* In occultis Parabolarum converſari debet vir litteratus, & abſcondere ſe ab æſtu tentationum. Gregorius. Cùm ſacrorum eloquiorum ſecreta ſcrutamur, quid aliud quàm opaca ſilvarum ad refrigerandum nos ingredimur? Et *notandum* quòd in omnibus operibus Dei ſapientia eſt quærenda. Deus enim effudit eam ſuper omnia opera ſua ut legitur Eccleſiaſtici 1. Specialiter tamen quærenda eſt in illis rebus, à quibus filius Dei ſumit parabolas ſuas. *Eſt autem hæc parabola.* Notandum quòd hæc expoſitio Dei eſt brevis, aperta & facilis, & ſine curioſitate ornatus. Ad *brevitatem* pertinet illud. Auguſt. Sicut ingratus eſt qui incognita obnubilat, ſic oneroſus eſt, qui cognita inculcat. Eccleſiaſtici 21. *Verba prudentium ſtatera ponderabuntur.* De *facilitate* dicitur Proverb. 14. *Doctrina prudentium facilis.* Auguſt. in libro de doctrina Chriſtiana. Quid prodeſt locutionis integritas, quam non ſequitur intellectus audientiũ, cùm loquendi omnino nulla ſit cauſa, ſi quod loquimur non intelligant, propter quos ut intelligant loquimur. Item. Quid prodeſt clavis aurea, ſi aperire quod volumus non poteſt? & quid obeſt lignea, ſi aperire poteſt? quando non quærimus, niſi patere quod clauſum eſt? 1. Corinth. 14. *Si incertam vocem dederit tuba, quis præparabit ſe ad prelium?* Contra ornatum dicitur Eccleſiaſtici 4. *Non abſcondas ſapientiam tuam in decore ſuo.* Auguſt. in libro de doctrina Chriſtiana. Cavendum eſt ne divinis gravibuſque ſententiis, dum additur numerus, pondus detrahatur. Numerus eſt proportio ſyllabarum, metrorum & colores Rhetorici. Aug. ibidem. In auctoribus noſtris hoc mihi plus placet, quod ibi rariſſimè inveni eos numeros: ſatis enim eſt ei propter quod agitur, ut verba congruentia non oris eligantur induſtria, ſed peccatoris ſequantur ardorem. *Semen eſt verbum Dei.* Verbum Dei eſt ſemen reſpectu meriti. Bonum opus ſemen eſt reſpectu præmii, malum opus reſpectu ſupplicii. Gregor. Semen eſt quidquid boni feceris, ſemen etiam eſt quidquid mali feceris. Diligenter autem videndum eſt homini ubi eſt, quid ſeminet. Noli ſeminare in carne, quia *qui ſeminat in carne, de carne metet corruptionem.* Gal. 6. Noli ſeminare in aëre, ut faciunt illi, qui pro vana gloria opera de genere bonorum faciunt. Jerem. 12. *Seminaverunt triticum & meſſuerunt ſpinas.* Hoc accidet talibus Aggæi 1. *Seminaſtis multum, & intuliſtis parum.* Mich. 6. *Tu ſeminabis, & non metes.* Item noli ſeminare ſpinas vitiorum, materiam incendii infernalis. ad Gal. 6. *Quæ ſeminaverit homo, hæc & metet.* Eccleſiaſtici 7. *Non ſemines mala in ſulcis injuſtitiæ, & non metes ea in ſeptuplum.* Et *notandum* quòd eleemoſyna ſemen ſpecialiter dicitur eo quòd ſemini in multis aſſimilatur. *Primo* in hoc, quod occultanda eſt. Eccleſiaſtici 29. *Conclude eleemoſynam in ſinu pauperis.* Matth. 6. *Te autem faciente eleemoſynam neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextra.* *Secundo* in hoc, quod facienda eſt de juſto, ut ſeminetur purum triticum. Eccleſiaſtici 34. *Qui offert ſacrificium ex ſubſtantia pauperum, quaſi qui victimet filium in conſpectu patris.* *Tertio* debet committi terræ purgatæ à ſpinis, quia pauperibus danda eſt non habentibus ſpinas divitiarum, & bonis non habentibus ſpinas vitiorum. Jerem. 4. *Nolite ſerere ſuper ſpinas.* Iſa. 58. *Frange eſurienti panem tuum.* Lucæ 14. *Cum facis convivium, voca pauperes* &c. Eccleſiaſtici 12. *Da bono, & ne receperis peccatorem.* *Quarto* rigari debet rore compaſſionis & hilaritatis. Job. 30. *Compatiebatur anima mea pauperi.* Iſa. 58. *Si effuderis animam tuam eſurienti, & animam afflictam repleveris* &c. Eccleſiaſtici 35. *In omni dato hilarem fac vultum tuum.* *Quinto* fructus multus expectatur de eleemoſyna in alio anno, id eſt, in alia vita. Iacob. 5. *Agricola expectat precioſum fructum terræ* &c. Hoc ſemen habet duplicem meſſem. 1. Thim. 4. *Pietas ad omnia utilis eſt, promiſſionem habens vitæ quæ nunc eſt & futuræ.* *Quod autem in ſpinis* &c. Gloſ. nota quod divitiis duo jungit ſolicitudinem & voluptatem, quia & per curam mentes opprimunt, & per voluptatem reſolvunt. Et *notandum* quod divitiæ ſpinæ dicuntur, eo quod ſpinis in multis aſſimilentur. *Primo* in hoc, quod ſpinæ etiam cum ſint ſub flore pungunt: ſic divitiæ etſi habeant exterius florem mundanæ gloriæ, pungunt tamen mentem triplici punctione: ſcilicet labore in congregando, timore in ſervando, dolore in amittendo. Unde quidam.

Dives divitias non congregat abſque labore,
Non tenet abſque metu, non deſerit abſque dolore.

Secundo divitiæ ad modum ſpinarum veſtem interioris hominis dilacerant. Seneca. Projice quæ ipſum cor lacerant, quæ ſi aliter extrahi nequirent, ipſum cor avellèndum eſſet. Abac. 2. poſt illud, *Va qui multiplicant non ſua*, ſubditur. *Nunquid non repente conſurgent qui mordeant te, & ſuſcitabuntur lacerantes te?* *Tertio* divitiæ ſunt latibulum ſerpentum infernalium, unde qui volunt eas accipere, à ſerpentibus infernalibus mordentur. 1. Timoth. 6. *Qui volunt divites fieri incidunt in tentationes, & laqueum diaboli.* *Quarto ſpinæ ſe invicem complectuntur.* Nahum 1. ita quod totus faſciculus ſpinarum facilius excutitur, quam ſpinæ abinvicem ſeparentur, ſic divitiæ per partes bene diſpenſantur. Ideò bonum eſt ſecundum conſilium Dei, ſe ſemel exonerare ab eis. Matth. 19. *Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia* &c. *Quinto* ſpinæ amplectentes ſe cruentant, ſic divitiæ amatores ſuos cruentant ſanguine peccati. Eccleſiaſtici 11. *Si dives fueris, non eris immunis à delicto.* Gregor. Divitiæ ſpinæ ſunt, quia cogitationum ſuarum punctionibus mentem lacerant: cùm uſque ad peccatum pertrahunt, quaſi inflicto vulnere cruentant. *Sexto* ſpinæ ſunt materia ignis: ſic divitiæ ſunt materia ignis cupiditatis in præſenti & ignis infernalis in futuro. Pſalm. 117. *Exarſerunt ſicut ignis in ſpinis.* Iſa. 33. *Spinæ congregatæ igni comburentur.* Iacob. 5. *Divitiæ veſtræ putrefactæ ſunt & veſtimenta veſtra à tineis comeſta ſunt, Aurum & argentum veſtrum eruginavit, & arugo eorum erit vobis in teſtimonium & manducabit carnes veſtras ſicut ignis.* Et *notandum* quod Matth. 13. habetur, quod *fallacia divitiarum ſuffocat verbum* Hæc fallacia decipiuntur etiam ſapientes. Gregor. Divitiæ fallaces ſunt, quæ nobiſcum diu permanere non poſſunt. Fallaces ſunt, quia mentis noſtræ inopiam non expellunt. Divitiæ non ſolvunt quod promittunt, promittunt abundantiam, & ſolvunt inopiam Lucæ 1. *Et divites dimiſit inanes.* Proverb. 10. *Qui nititur mendaciis, hic paſcit ventos, idem autem ipſe ſequitur aves volantes.* Eccleſiaſtici 34. *Quaſi qui apprehendit umbram & perſequitur ventum*, ſic qui attendit ad viſa mendacia. *Suffocantur.* Gregor. Solicitudines & voluptates & divitiæ ſuffocant, quia importunis cogitationibus ſuis guttur mentis ſtrangulant, & dum bonum deſiderium intrare ad cor non ſinunt, quaſi aditum flatus vitalis negant.

Res parabolis à Chriſto explicatæ quales.

Chriſti expoſitio tria habet.

1. Brevitatem

2. Facilitatem ſeu claritatem.

Ornatus neglectum.

Semen quid ſit.

Ubi & quid non ſit ſeminandum.

Eleemoſyna ſimilis eſt ſemini.

a

b

5

6

Dititiæ aſſimilantur ſpinis.

Divitiæ cur ſint fallaces.

DE EADEM.

SERMO TERTIVS.

SUMMARIUM.

Dua dubia de Christo seminante solvuntur.

SERMO XLV. I. Christus ipse exiit seminare ob tria.

Exiit qui seminat seminare semen suum, &c.

HAnc quæstionem tetigisse videtur Hierem. 14. dicens, *quare quasi colonus futurus es in terra?* & potest dici, quod tribus de causis ipsemet exiit seminare: scilicet propter terræ *necessitatem*, & propter aliorum cultorum *pravitatem*, & propter agri culturæ spiritualis *utilitatem*. Quàm *necessarium* sit semen divinum mundo insinuat, Isa. 1. dicens: *Nisi Dominus exercituum reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuissemus*, &c. *Pravitas* aliorum cultorum apparet ex hoc, quod mundus erat plenus spinis vitiorum, in adventu Filij Dei Prov. 24. *Per agrum hominis pigri transivi, & per vineam viri stulti, & ecce totum repleverant urticæ, & operuerant superficiem ejus spina.* *Utilitas* culturæ spiritualis ex hoc apparet, quòd plus valet unus fructus cordis humani, scilicet opus unum ex charitate procedens, quam totus fructus quem terra à principio mundi usque nunc protulit. Præterea de fructu oris sui potest homo ditari. Proverb. 12. *De fructu oris sui unusquisque replebitur bonis.*

1.

2.

3.

II. Christus seminavit in mala terra ob tria.

Et aliud cecidit secus viam. Sed quare sapientissimus agricultor in terram pravam semen suum jecit? Ad hoc potest dici, quod tribus de causis. *Primo* ad nostram instructionem, ut exemplo ejus in omni genere hominum seminemus. Chrysostomus. Qui seminat, sine adjudicatione mittit semina, sic & Prædicator Christi non dividit divitem & pauperem, sapientem & insipientem, studiosum, aut desidem. Rom. 12. *Græcis ac Barbaris, sapientibus & insipientibus debitor sum.* *Secundo* ad prædicatorum consolationem, ut non impatienter ferant, si in multis eorum peribit semen, quia idem Christo accidit. Isa. 5. *Triginta modij sementis faciunt modios tres.* Aug. Magna consolatio membris ex capite. *Tertio*, quia ille, cujus est semen, de terra prava potest facere bonam. Chrysostomus. Qualiter habet rationem seminare in spinis vel petris? Solutio. In seminibus quidem nullam, in animabus autem multam. Et nisi illa proximitas, quæ est secundùm Ecclesiæ respectionem ostenderetur, agricola incusaretur meritò, quia non potest de petra facere non petram, aut de via non viam, aut de spinis non spinas, in rationabilibus autem possibile est de petra fieri terram pinguem.

1.

2.

3.

DOMINICA IN QUINQUAGESIMA.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Tractatur parte prima hujus Evangelij de prænuntiatione Passionis Dominicæ. De prænunciatione octo explantur de Passione quinque quæ Christus passus est, & adhuc patitur in suis.

SERMO XLVI. Assumpsit Jesus duodecim & ait illis: Ecce ascendimus Hierosolymam, &c. *Luc.* 18.

Evangelii partes duæ.

HOdiernum Evangelium duo principaliter ostendit, scilicet Dominicæ Passionis prænunciationem, & cujusdam cæci illuminationem. Circa *primum octo* nobis consideranda sunt. *Primum* est quare prænunciatio Dominicæ Passionis in hac Dominica recolitur, & potest de hoc triplex ratio reddi. *Prima* est, quia sicut Passio erat propinqua secundum veritatem, cum Dominus dixit Discipulis: *Ecce ascendimus Hierosolymam*, &c. Sic nunc est proxima secundùm Ecclesiæ repræsentationem, ideò convenienter nunc in Ecclesia verba illa leguntur. *Secunda* est, ut invitentur fideles ad crucem pœnitentiæ, & ad ascensum in cœlestem Hierusalem. Licet enim Christianus semper debeat esse in cruce secundùm illud Gal. 5. *Qui Christi sunt carnem suam crucifixerunt*, & etiam proficiendo debeant ascendere, tamen maximè in Quadragesima. Et sicut ille qui ingressurus est religionem, prætentat aliqua quæ sunt religionis, & eis ante ingressum assuescit, sic ante quadragesimam aliquid pœnitentiæ inchoandum esset. Contrarium verò homines faciunt, qui in comestione carnium & in aliis deliciis hoc tempore excedunt, quasi nesciant quod quanto talibus assueverunt, tanto difficilius eis postea carebunt. Difficile caret aliquis pellicio in medio hyemis, qui in principio hyemis eis assuevit. Hoc tempore multùm conandum est ad sobrietatem. Seneca. Diebus festis magis imperandum est animo. Hoc tempore multo difficilius est ebrio populo sobrium esse. Diabolus credens quod in brevi sit eos amissurus, vexat eos in servitio suo quantum potest Sicut illi qui conducunt equos, multùm solent eos vexare, quia modicum sunt eos habituri. Apoc. 12. *Va terra atque mari, quia descendit ad vos diabolus, habens iram magnam, sciens quia modicum tempus habet.* *Tertia* est, ut hominibus ostendatur quantum malum sit peccatum gulæ, qua tamen peccant homines tempore isto, ex magno malo, quod ex illo peccato secutum est. Mors enim filii Dei secuta est inde. Ex magnitudine remedii, apparet magnitudo mor[bi]. Bern. Ex consideratione remedij, periculi mei [et] mo quantitatè: filius Dei jubetur occidi, ut vulnebus meis precioso sanguinis illius balsamo medetur. Agnosce homo quam gravia sint illa vulnera pro quibus oportuit Christum Dominũ vulnerari. Ad satisfaciendũ pro peccato primorum parentum quod fuit peccatum gulæ, passus est filius Dei.

Prima Prænunciatio passionis Dominicæ de qua octo hic tractantur.

I. Passio recolitur hac Dominica ob tria.

Secundum est, cum Dominus assumpsit Discipulos ad Passionis suæ prænunciationem, ut hic dicitur & Matth. 20. & ad ostensionem gloriæ suæ in transfiguratione, Matth. 17. Marc. 9. & Luc. 9. qui duodecim assumpsit ad prænunciationem passionis & tres tantùm scilicet Petrum, Jacobum & Joannem ad gloriæ ostensionem. quod factum est ideo ut ostenderetur quod omnes invitantur ad imitationem passionis, pauci tamen perveniunt ad fructionis fructum. 1. Petri 2. *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus.* 1. Corinth. 9. *Omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium.*

Tertium est, quare assumpsit eos secretò, ut dicitur Matth. 20. Cujus ratio fuit, ut daret nobis exemplum ne secreta nostra passim omnibus revelemus. Quidam enim quæ solis amicis committenda essent, his quos habuerunt obviam narrant, ut dicit Seneca. Ecclesiastici 19. *Sagitta infixa femori est sic verbum in corde stulti.* In eodem. A facie [stulti] parturit fatuus. Parturiens non quiescit, donec tum emiserit, nec fatuus donec verbum prorumpat. Ecclesiastici 6. *Multi pacifici sint tibi, consiliarius vero unus de mille.* *Specialiter* in hoc, quod [Christus] loquitur Apostolis de passione sua, datur exemplum his, qui ascensuri sunt crucem religionis, ne passim hoc revelent. Ecclesiastici 27. *Noli credere verbis eorum sicut socero tuo.* Socer scilicet pater uxoris, id est carnis, est mundus, cui non est revelandum quod aliquis vult mundum deserere, Jacob fugit [Laban] latato & ignorante Laban Genes. 31. Bern. In [mul]na secularium amicorum loquens. Noli, [in] præcipitanter agere, diu considera, diligenter [ex]re, magnum est quod proponis, & opus habes [lon]ga deliberatione. Experire quid ponis, amico [con]sule, ne post factum pœnitere contingat. [Est] sapientia mundi, animalis, terrena, diabolica, [ini]mica salutis, suffocatrix vitæ, mater tepiditatis, [et] scilicet,

scilicet, quæ Deo solet vomitum provocare. Cum enim verbum Dei esse non dubites, quid opus est deliberatione? vocat magni consilii angelus, quid ergo consilium præstolaris? quis enim sapientior & fideliot illo? Ab ore putei gehennæ eripior, & consilium petam? Amicos consulat, qui non legit, *inimici hominis domestici ejus.* Matth. 10.

IV. Cur itio in Jerusalem vocetur ascensus & itio in Ægyptum descensus.

Quartum est, quare scriptura, ubi loquitur de adventu in Jerusalem, vocat eum ascensum, ut hic & Luc. 2. *Ascendentibus illis Hierosolymam*: ubi verò loquitur de adventu in Ægyptum, vocat eum descensum, ut Genes. 12. Descendit Abram in Ægyptum, & 26. dixit dominus ad Isaac: *Ne descendas in Ægyptum*, & Isa. 31. *Væ qui descendunt in Ægyptum.* Quod ideò fit, ut innuatur difficultas quæ est in eundo in cœlestem Hierusalem, & facilitas quæ est in eundo ad tenebras & mortem inferni Act. 14. *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.* Luc. ult. *Nonne oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam?* E-contrario est facilis descendus Averni.

V. Cur futura prædicat Christus.

Quintum est, quod dominus futura prædicit ut agnoscatur ejus divinitas & futurorum præscientia, Sicut enim proprium est divinæ potentiæ extendere se operando ad id quod est & non est, ex nihilo enim potest operari & res redigere ad nihilum, sic divinæ sapientiæ est videre futura, & præterita ut præsentia Isa. 41. *Annunciate quæ venturæ sunt in futurum, & sciemus quia dii estis vos.*

VI. Quinque ex Passione Domini meditanda.

Sexto considerandа nobis sunt quæ dominus prædicit se passurum, quæ sunt *quinque* scilicet *traditio, illusio, flagellatio, conspuitio, crucifixio*, sive *occisio.* Traditus est, qui erat virtus patris. Illusio facta est Dei sapientia. 1. Corinth. 1. *Prædicamus Christum, Dei virtutem, & Dei sapientiam.* Flagellatus est, *qui peccatum non fecit.* 1. Petri 2. Conspuitur Dei gloria. Psal. 56. *Exurge gloria mea.* Hebræor. 1. *Qui cum sit splendor gloriæ.* Occiditur qui est vita Joan 14. *Ego sum via, veritas & vita.* Similia patiuntur viri justi in mundo isto. Ipsi enim *traduntur* ab his, à quibus deberent amari, Luc. 21. *Trademini à parentibus & fratribus*, &c. Ipsi etiã *deridentur* Job 12. *deridetur justi simplicitas.* Et Sap. 5 dicunt damnati de bonis: *hi sunt quos aliquando habuimus in derisum*, &c. quæ derisio figurata est in Helisæo ascendente in Bethel; cui dicebant pueri: *ascende calve.* 4. Reg. 2. Sed quis sit finis hujus derisionis, ibidem ostenditur. Helisæus enim maledixit pueris in nomine domini, & egressi ursi de silva laceraverunt ex eis 42. Proverb. 3. *Ipse deludet illusores.* Justi etiam *flagellantur* à maledictis tyrannis Isa. 10. *Væ Assur virga furoris mei & baculus ipse est.* Auguſt. Quid superbit impius, si de ipso flagellum facit pater meus? pater flagello filiũ corrigit, & post in ignem flagellum mittit. Item justi hic *conspuuntur* contemptu & vilipensione. 1. Cor. 4. *Nos ignobiles; Usque in hanc horã & esurimus & sitimus & nudi sumus, & colaphis cedimur*, &c. *tanquam purgamenta mundi hujus facti sumus, omnium peripsema usque adhuc.* Sic vocatur purgamentum pomi vel ferri Justi *occidantur.* Psal. 43. *Propter te mortificamur tota die*, &c. Consolatio in his est memoria eorum quæ dominus passus est pro nobis. Augustinus. Magna consolatio membris ex capite. Bern. Videntes angustias domini nostri, leviùs vestras portabitis Gregor. Si passio domini ad memoriam revocatur, nihil adeò durum est, quod non æquo animo toleretur. Si fallit te aliquis de quo confidebas, cogita Christum traditum esse à discipulo suo Psal. 40. *Homo pacis meæ, in quo speravi qui edebat panes meos magnificavit super me supplantationem.* Si oportet te subditum esse indigno, noli turbari, cogita Deum tuum traditum fuisse gentibus, Pilato scilicet & ministris Romanorum. Si quis stultum te reputat, cogita quod Herodes Christo in veste alba illusit. Si quis te percutiat, cogita Christum fuisse flagellatum pro te usque ad sanguinem. Hebr. 12 *Recogitate eum*, &c. *nondum enim usque ad sanguinem restitistis*, &c. Et *notandum* quod similia prædictis patitur adhuc Christus in Ecclesia, in membris suis. *Traditur* enim gentibus, scilicet apertè malis. Psal. 78. *Deus venerunt gentes in hereditatem tuam*, &c. A quibus verò traditur, ostenditur. Joan. 18. *Gens tua & pontifices tradiderunt te mihi.* post *illuditur*, cũ populus eruditione & exemplo bono fraudatur. Jerem. 50. *Grex perditus fuit populus meus, pastores eorum seduxerunt eos.* 2. Pet. 3. *Venient in novissimis diebus illusores, juxta proprias concupiscentias ambulantes.* Deinde *flagellatur* dominus quia populus angariis & injuriis opprimitur Psal. 72 *Fui flagellatus tota die.* Post *conspuitur*, quia cultus ejus vilipenditur, & cultores ejus, si qui boni sunt, confunduntur. Job 30. *Faciem meam conspuere non verentur.* Glos. Faciem ejus conspuere est, justos etiam in præsentia confutare, & in eorum contumelias verba fluxa quasi fluentes salivas mittere. Postea *occiditur*, cum charitas in populo malo exemplo eorum perditur, & fides perverso dogmate corrumpitur. 1. Joan. 4. *Deus charitas est*, & Ephes. 3. *per fidem habitat Christus in cordibus vestris.* Unde convenienter dicitur occidi Christus, cum charitas perditur, vel fides corrumpitur. Et *notandum* quod Christus *ter* traditus est. *Primo* à Juda. Matth. 26. *Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? At illi constituerunt ei 30. argenteos, & ex inde quærebat opportunitatem ut eum traderet. Secundo* à Judæis Matth. 27. *Sciebat* (Pilatus) *quod per invidiam tradidissent eum. Tertio* à Pilato Luc. 23. *Pilatus adjudicavit fieri petitionem eorum, & Jesum tradidit voluntati eorum.* Judas tradidit cupiditate propria, Judæi ex invidiæ malitia, Pilatus verò favore iniquitatis & Judæorum gratia. Similibus modis fit traditio prædicta. Quidam enim tradunt Christum ex avaritia, ut simoniaci, quidam ex malitia, ut qui invidia vel odio non dimittunt promoveri dignos, & promovent indignos. Quidam verò his duobus modis vincuntur, favore scilicet vel gratia magnorum, promoventes indignos ad præces eorum. *Item notandum* quod *quatuor* modis Christo illusum est, scilicet *in domo sacerdotis* Luc 22. *Illudebant ei cædentes, & velaverunt eum, & percutiebant faciem ejus, & interrogaverunt eum dicentes: Prophetiza.* Item *in domo Pilati.* Matth. 27. *Clamydem coccineam circumdederunt ei, & plectentes coronam de spinis posuerunt super caput ejus, & arundinem in dextera ejus, &* ei. Tertio *in domo Herodis*, qui eum illusit indutum veste alba. Item *in cruce.* Matth. 27. *Principes sacerdotum cum scribis & senioribus illudentes dicebant: Si Rex Israel ab descendat de cruce.* Similibus modis illuditur ei hodie à sacerdotibus malis. Cum velamine capitis illudunt ei, dum amictum habent in capite, qui signat spem cœlestium, qui pro cœlestibus in Ecclesia non saviunt, immo pro terrenis desaviunt ibi dicentes. In veste alba illudunt ei, qui albam induunt, cum non habeant munditiam, quæ in alba designatur. In purpura ei illudunt, qui fibulam purpuream induunt, qua charitatis latitudo designatur, cum non habeant charitatem, sed potiùs odii amicitiam. In cruce ei illudunt, qui bonos in pœnis irridunt, in quibus eos consolari deberent. *Vel* prima illusio, qua velata facie dicebant: *Prophetiza*, &c. referri potest ad illusionem, quam faciunt Dei sapientiæ, qui simonias occultas committunt, quasi aliquid latere possit Dei sapientiam. Illusio verò facta in purpura, arundine, corona & genuflexione, referri potest ad illusionem, quam

Similia quomodo justi patiantur.

1.

2.

Consolatio afflictionis justorũ est meditatio Passionis Christi.

Quemodo similia Christo adhuc patiatur

1.

2.

Similiter hodie traditur.

Illusus est quater.

1.

2.

3.

4.

Sic hodie quadrupliciter illuditur.

1.

2.

3.

4.

Vel. 1.

2.

faciunt divinæ potentiæ illi, qui ſunt ex parte diaboli, dando ei poteſtatem Eccleſiæ, & eam quantum eſt in ſe Deo auferentes. Illuſio facta in veſte alba, referri poteſt ad illuſionem quam faciunt bonitati ſeu honeſtati, deridentes eos qui honeſtatem prætendunt, vocantes eos hypocritas vel papelardos. In cruce Deo illudunt *inimici crucis Chriſti, quorum finis interitus, quorum Deus venter eſt.* Philip. 3. Qui crucem pœnitentiæ in ſe abhorrent, & in aliis deridentes, irriſionibus ſuis eos incitantes, ut de cruce pœnitentiæ deſcendant.

Flagellatus eſt quater. 1.

Circa flagellationem Chriſti *notandum*, quod Chriſtus quater flagellatus eſt. Flagellatus eſt *in capite*, cùm acceperunt arundinem & percuſſerunt caput ejus Matth. 27. Flagellatus eſt *in facie*. Luc. 22. *Velaverunt eum, & percutiebant faciem ejus.* 2.

Item flagellatus eſt *in collo*, ſcilicet colaphis Marc. 14. *Ceperunt quidam conſpuere eum, & velare faciem ejus, & colaphis eum cædere.* 3.

Item flagellatus eſt *in corpore*. Marc. 15. Pilatus *tradidit eis Ieſum flagellis cæſum, ut crucifigeretur.* His *quatuor modis* flagellatur etiam in Eccleſia. Quaſi *in capite* arundine percutitur, cum tyranni poteſtate accepta ab Eccleſia contra majores de Eccleſia abutuntur. *In facie* flagellatur, cùm religioſos, qui deberent eſſe pulchrior pars Eccleſiæ, ſæculares perſequuntur. *In collo* verò, cùm prædicatores, per quos cibus ſpiritualis debet tranſire in corpus Eccleſiæ, ab his quibus cibum porrigunt, verbo vel facto læduntur. *In corpore* flagellatur, cum in minoribus membris Eccleſiæ perſecutionem patitur. 4. Sic hodie flagellatur quatuor modis.

Circa conſpuitionem *notandum*, quod Chriſtus conſpuitur in facie, cum in pulchrioribus membris Eccleſiæ multùm vilipenditur. Conſpuitio enim eſt maxima vilificatio. Iſa. 50. *Faciem meam non averti ab increpantibus & conſpuentibus me.* Sed conſpuitio iſta aliquos de Eccleſia ſuffocat, ſicut Hur ſororius Moyſi ſputis Judæorum traditur fuiſſe ſuffocatus. Quidam verò non ſuffocantur ſputis cum Hur, ſed potius cum cæco illuminantur, de quo Joan 9. Tales erant Apoſtoli, de quibus Actor. 5. *Ibant (Apoſtoli) gaudentes à conſpectu concilii, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati.* Quomodo hodie Chriſtus in ſuis conſpuatur. Quibuſdam obeſt, quibuſdã prodeſt hæc conſputatio

Occiſus eſt 4. vulneribus.

Circa occiſionem *notandum*, quod Chriſtus quatuor vulnera habuit quæ cauſa mortis ejus extiterunt, ſcilicet in duobus pedibus & duabus manibus. Simili modo occiditur hodie in Eccleſia. Pedes totum corpus ſuſtinent, manus pro toto corpore laborant. Pes ergo ſiniſter & manus ſiniſtra ſunt agricolæ, qui omnem laborem Eccleſiæ ſuſtinent, quantum ad temporalia. Pes dexter & manus dextra ſunt perſonæ Eccleſiaſticæ, quæ onus ac laborem ſuſtinent, quantum ad ſpiritualia. Hi occiduntur, cùm de vita eorum eis ſubtrahitur Eccleſiaſtici 34. *Panis egentium, vita pauperis eſt. Qui defraudat eum, homo ſanguinis eſt.* Ibidem. *Qui auffert in ſudore panem, quaſi qui occidit proximum ſuum.* Quomodo in pauperibus nunc occidatur.

VII. Cur prænũciationi paſſionis reſurrectionis mentio miſceatur.

Circa *ſeptimum* notandum, quod dominus prænunciationi ſuæ paſſionis ſubdit accelerationẽ ſuæ reſurrectionis dicens, *Tertia die reſurget.* Beda. Ut tam cita reſurrectio evacuet ſcandalum crucis. Oſee 6. *Vivificabit nos poſt duos dies, in die tertia ſuſcitabit nos*, id eſt, ſuſcitando oſtendet. In hoc dat exemplum prædicatoribus, ut temperent prædicationem ſuam, ne triſtibus admiſcentes. Luc. 10. Samaritanus vulneribus ſauciati vinũ & oleum infudit. Datur etiam in hoc exemplum fidelibus, ut cùm aliqua gravia pro Chriſto tolerant, gloriam, quam patiendo meruerunt, attendant. Conſideratio enim futuri minuit vim flagelli, ut dicit Gregorius. Ideo Stephano prothomartyri in certamine ſuo gloria Dei oſtenſa eſt. Actor. 6. Hoc imitari debent. 1. Concionatores. 2. Fideles adverſa patientes.

Circa *octavum* notandum, quod diſcipuli nihil horum intellexerunt, quæ dicebat de paſſione ſua. Et tanguntur tres cauſæ in Gloſſa. *Prima* eſt, quia ejus, quem maximè vivere deſiderabant, mortem audire non poterant. *Secunda* quia credebant eum verum Deum eſſe, unde non credebant eum posſe mori. *Tertia* quia credebant eum parabolicè loqui. Sic matres indiſcretè amantes filios ſuos non poſſunt audire de eorum correctione, & amatores mundi non poſſunt audire verbum de ejus ſeparatione, & qui nimis amant vitam præſentem, non poſſunt audire verbum de morte. Eccleſiaſtici 41. *O mors quàm amara eſt memoria tua, homini pacem habenti in ſubſtantiis ſuis*, &c.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

De ſecunda parte Evangelii, videlicet et illuminatione cæci, multaque documenta tradit occaſione Chriſti, cæci & cæcitatis.

Factum eſt autem cum appropinquaret Jericho cæcus quidam ſedebat ſecus viam mendicans, &c.

IN hac parte quæ continet cæci illuminationem quinque nobis oſtenduntur. *Primo* ſtatus Salvatoris cæcum illuminaturi, ibi. *Cum appropinquaret Hiericho. Secundo* ſtatus ſalvandi, ibi. *Cæcus quidam ſedebat ſecus viam mendicans. Tertio* quomodo ſe habuerit cæcus ſalutem petens, ibi. *Cum audiret turbam*, &c. *Quarto* Quomodo ſe habuerit Jeſus, ſalutem conferens, ibi. *Stans autem Ieſus*, &c. *Quinto* quomodo ſe habuerit cæcus ſalute obtenta, ibi. *Et ſequebatur eum magnificans Deum.*

Circa primum notandum, quod filius Dei propinquanti Jericho illuminat cæcum, ut hic habetur, & curat vulneratum, qui incidit in latrones Lucæ 10. Jericho enim interpretatur defectus. Per cæcum verò & vulneratum ſignificatur humanum genus vulneratum per concupiſcentiam ex parte voluntatis & excæcatum per ignorantiam ex parte rationis. Secundum quod dicit Auguſtinus in Enchiridio, quod duo mala ſunt nobis infixa ex peccato Adæ ignorantia rerum agendarum & concupiſcentia noxiarum. Salvator verò ſuum defectus noſtræ pœnalitatis & voluntatem ſanavit & rationem illuminavit. Greg. Cum conditor noſter appropinquat Jericho cœcus ad lumen redit, quia cum divinitas noſtræ carnis defectus ſuſcepit, genus humanum lumen quod amiſerat, recepit.

Circa Secundum notandum, quòd genus humanum cœcum erat quantum ad vim rationis mendicans; quantum ad concupiſcibilem, deſ magnorum bonorum patiens. Sedebat verò ignaviam quantum ad iraſcibilem, timens agere di & ſuſtinere ardua pro ſalute propria, & juxta viam habens opera de genere bonorum que fide vera. Ex cœcitate ignorantiæ ſequitur mendicitas. Proverb. 10. *Quiritudeſti ſunt in vitæ cordis morientur.* Ex cœcitate etiam ignorantiæ ſequitur ignavia, ſicut cognitio eam fugat. Unde Bern. loquens de illo verbo. Pſal. 90. *Non timebis à timore nocturno.* Timor, inquit, aſſiduus nocturnus eſt & planè tenebroſus, quia abſcondit ab oculis quod non ſint condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis. Sed facilè hunc radius veritatis expellit. Ingerit enim oculis cordis peccata quæ ſecuta, nunc æterna præmia, nunc ea quæ pro nobis tulit Chriſtus. Juxta viam bene dicitur eſſe, qui habet opera de genere bonorum ſine vera fide. Unde ſuper illud ad Rom. 3. *Arbitramur hominem juſtificari per fidem* dicit Gloſ. ex Auguſtino, Bona [illegible] ante fidem inania ſunt. Ita enim mihi vide[illegible]

Circa cæcitatem intellectus notanda ſunt quatuor.

1. Signa cæcitatis ſunt quatuor.

Illudit peccatori demon.

2. Cæcitas mentis peior eſt cæcitate corporis in ſeculum.

tur esse ut magnæ vires & cursus celerrimus præter viam. Et notandum quod peccatum est causa cæcitatis interioris. Sapient. 2. *Excæcavit eos malitia eorum.* Circa quam cæcitatem *quatuor* nobis attendenda sunt: scilicet quibus signis agnoscatur, & in quibus deterior sit hæc cæcitas cæcitate corporali, quomodo incurratur & quomodo sanetur. Circa *primum* notandum quod signa interioris cæcitatis sunt error in eundo & casus nunc in aquam, nunc in ignem, nunc in foveam. Item quod venenatis se pascunt, & quod dæmones varias illusiones eis faciunt. De *primo* Thren. 4. *Erraverunt cæci in plateis.* Sophon. 1. *Ambulabunt ut cæci, quia Domino peccaverunt.* De *secundo* Matth. 17. *Sæpe cadit in ignem & crebro in aquam.* Matth. 15. *Cæcus si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt.* Venenatis se pascunt cùm prohibitis delectationibus utuntur, quod non facerent si venenum viderent. Job. 6. *An potest aliquis gustare, quod gustatum afferat mortem.* Illusio quam dæmones faciunt peccatori figurata est. Judic. 16. ubi legitur quod Philistæi fecerunt Samson adduci de carcere ut luderet coram eis. Illudit diabolus peccatori dicendo illi, Psalm. 40. *Dilatavos tuum & implebo illud*, & nihil in ore ejus ponit, cum desiderio peccatoris, vana gloria, vel aliquid terrenum accedit. Os animæ affectus est. Joan. 8. *Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est.* Hierem 4. *Aspexi terram, & ecce vacua erat* & nihil. *Item* illudit diabolus peccatori dicens ei, quod pulcher erit si pulchras vestes habuerit: ac si vestis esset homo, aut vestium pulchritudo hominis. Contra quod dicit August. Cum iniquis omnia sunt pulchra, & ipsi sunt turpes. Bern. Omnis purpura illusionis est, postquam Domino Jesu in purpura illusum est. *Item* illudit persuadendo homini quod erit magnus, si in aliqua dignitatis altitudine positus fuerit. Philosophus. Nemo virorum istorum quos divitiæ tibi & honores in alto fastigio posuerunt magnus est, sed magnus basi videtur quia cum illum metiris. Non est aliquis honorabilis eo quòd habeat aliquam dignitatem, sed ignominia sua si malus est pluribus est spectabilis. Glossa super illud Joan. 19 *Plectentes coronam de spinis.* Loco ignominiæ est apud indignum dignitas. *Item* illudit diabolus homini suadendo quod noceat proximo, sciens quod sibi amplius nocebit. Augustinus. Qui alij nocere desiderat similis est illi, qui gladio se transverberat, ut tunicam alterius lædat. Circa *secundum* notandum quod *septem* sunt in quibus est pejor cæcitas mentis quam cæcitas corporis. *Primum* est quod cæci corporaliter ducem habere desiderant, cæci verò spiritualiter de duce non curant. Seneca. Cæci ducem quærunt, nos sine duce erramus. *Secundum* quod cæci corporaliter, cum eligunt ducem, eligunt eum videntem & fidelem. Peccator verò cæcum eligit pro duce, potius exemplum accipiens à malo quàm à bono. Thren. 4. *Erraverunt cæci in plateis, tenuerunt lacinias suas.* Peccator pro duce vult illum habere qui multotiens in foveam peccati se præcipitavit, scilicet proprium sensum & propriam voluntatem. Ecclesiastici 18. *Post concupiscentias tuas non eas, & à voluntate tua avertere. Si præstò anima tua concupiscentias suas, faciet te in gaudium inimicis tuis.* Libentius sequitur diabolum ducentem ad mortem, quàm Christum ad vitam ducentem. *Tertium* est quod cæcus corporaliter cæcitatem suam agnoscit, cæcus verò spiritualiter non. Joan 9. *Si cæci essetis, non haberetis peccatum. Nunc verò dicitis quia videmus, peccatum vestrum manet.* Proverb. 26. *Vidisti hominem sibi sapientem videri, magis spem illo habebit insipiens.* Rom. 1. *Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt.* Si putantes se esse sapientes stulti facti sunt, puta ergo te stultum, & sapiens eris. Senec. in epistolis. *Uxoris meæ, fatuæ scis hæreditarium onus in domo mea remansisse.* Hæc fatua subitò desiit videre. Incredibilem rem tibi narro, sed veram. Nescit se esse cæcam. Pædagogum suum rogat ut migret, dicit domum tenebrosam esse. Hoc quod in illa ridemus omnibus nobis accidisse liqueat tibi. Nemo avarum se intelligit, nemo cupidum: cæci ducem quærunt, nos sine duce erramus & dicimus, non ego ambitiosus sum, sed nemo aliter ratione vivere potest. Non ego sumptuosus sum; sed urbs ipsa insignes expensas requirit. *Quartum* est quod cæci corporaliter quærunt illuminari, cæci verò spiritualiter fugiunt illud per quod possent illuminari, ut doctrinam sacram. Psalm. 18. *Præceptum Domini lucidum illuminans oculos.* Item Psalm. 118. *Declaratio sermonum tuorum illuminat. Quintum* est quòd non est aliquis ita cæcus corporaliter, qui nescit in ore suo ponere cibum. Sed cæci spiritualiter quod ponendum esset in ore ponunt in oculos vel in aures, dum pulchritudinibus exquisitis pascunt oculos suos, vel alienos, & multis expensis emunt laudes hominum, unde aures eorum pascantur, cum potius deberent Deum pascere in paupere. *Sextum* est quod cæci corporaliter defectum visus tactus supplent. Unde vulgariter dicitur: *Qui non videt, palpare debet.* Genes. 27. Isaac palpavit Jacob cum oculi ejus caligassent. Cæcus verò spiritualiter pœnas futuras quas non videt, experientia quadam tangere non vult, quia oculis cordis non videt quam grave sit lingua ardente in æternum sitire. Cùm magnus calor est, deberet ire per diem ad magnum æstum sine potu, tunc tactu experientiæ hanc gravitatem agnosceret. Item qui non videt quàm grave sit *ab aquis nivium transire ad calorem nimium.* Job vigesimo quarto. Deberet pedem ponere in aqua frigida, quando est nimium frigus. Similiter qui non videt quam grave sit æternaliter esse in igne, deberet digitum ponere ad momentum in ignem, in quo in præsenti se calefacit. Isa. 33. *Quis vr vobis poterit habitare cum igne devorante. Septimum* est, quod cæci corporaliter fœlices reputant eos qui vident. Econtrariò cæci spiritualiter videntes, spiritualiter contemnunt & irrident. Prov. 12. *Ambulans recto itinere & timens Deum, despicitur ab eo qui infami graditur via.* 29. Ejusdem ibid. *Abominantur impij eos qui in recta via sunt.* Sed contemptus eorum contemnendus est, & irrisio eorum irridenda. Senec. Æquo animo audienda sunt imperitorum convicia, & ad honesta vadenti contemnendus est ipse contemptus. Et quidam senex in vitis patrum: aut fuge homines, aut irridens mundum & quæ in mundo sunt, stultum temetipsum facito in pluribus. Circa *tertium* notandum, quod *septem modis* solet visus corporalis impediri, & similibus modis impeditur visus spiritualis. *Primo oculorum evulsione*, sic impeditur in illis, de quibus diabolus procurat quod habeant oculos suos in bursa, vel in alia re transitoria. Ubi amor, ibi oculus. Matth. 6. *Vbi est thesaurus tuus, ibi est cor tuum.* Prover. 17. *Oculi stultorum in finibus terræ.* Ecclesiastæ 2. *Sapientis oculi in capite ejus, stultus in tenebris ambulat.* Verè in tenebris ambulat, cum oculos suos in aliqua re transitoria à se remotæ posuerit. *Secundo aversione à lumine.* August. in libro de libero arbitrio, Væ eis Domine qui averterunt se lumine tuo & fluxu carnalium operum delectantur. Danielis decimotertio. *Declinaverunt oculos suos ne viderent cælum, neque recordarentur judiciorũ justorum. Tertio oculorum velatione.* Sic impeditur visus illorum, quos diabolus ducit ad suspendium infernale oculis velatis velo culpæ vel solicitudinis mundanæ, & manibus ligatis prava consuetudine. Gen. 20. *Ecce mille*

Circa cæcitatem interiorem 4. notanda sunt.

1. Signa cæcitatis sunt quatuor.

Illudit peccatori dæmon.

2. Cæcitas mentis pejor est cæcitate corporis in septem.

Exemplum ex Seneca.

Dictum sancti.

3. Visus spiritualis ut corporalis impeditur 7. modis.

argenteos dedi fratri tuo. Hoc erit tibi in velamen oculorum, ait Abimelech uxori Abrahæ. Mundus dedit Christo temporalia, quæ facta sunt velamen oculis Ecclesiæ. De ligatione verò habetur. Proverb. 5. *Iniquitates suæ capiunt impium & funibus peccatorum suorum constringitur. Quartò oculorum confusione*, ut in anseribus, quibus consuuntur oculi ne multitudine rerum visarum ab impinguatione retardentur: sic aufertur visus his, qui nolunt audire verbum Dei, ne delectatio quam habent in operibus malis diminuatur. Psal. 35. *Noluit intelligere, ut bene ageret. Quinto* modo impeditur visus illis super quorum oculos cadit *lutum*. Hanc causam docet Dominus, Ioan. 9. quando expuens in terram fecit lutum ex sputo, & linivit oculos cœci, causam ostendens spiritualis cœcitatis. Cum lutum sit aqua terræ admixta significat sapientiam terrenam; per aquam enim intelligitur sapientia terrena, quæ multos excœcat, Rom. 1. *Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt*, 1. Corinth. 3. *Sapientia hujus mundi, stultitia est apud Deum. Sextò* aufertur visus *infirmitatis magnitudine*, sic spiritualis visus aufertur superbis. Vnde Gregor. loquens de Pharisæo indignante de hoc quod Magdalena tangebat Dominum. Lucæ 7. dicit quod Pharisæus de febre sensum perdiderat, sed Magdalena sensum in febre tenebat. Sic sensum spiritualem amittunt, qui in magnitudine morbi obstupescunt. Ecclesiastæ 7. *Ne obstupescas ne impie agas multum*. Bernard. Scio longius à salute abesse membrum, quod obstupuit; & ægrum sese non sentientem, periculosiùs laborare, Idem. Cor durum est, quod semetipsum non exhorret, quia non sentit. *Septimò* aufertur *visus calore*. Vnde ursus dicitur excœcari per pelvim ardentem, & Tob. 2. Excœcatus est Tobias stercoribus, Psalm. 57. *Supercecidit ignis, & non viderunt solem*. Ignis cupiditatis, vel alius ardor implendi desiderium multos excœcat. Augustin. in lib. Confess. Spargis pœnales cœcitates super illicitas cupiditates. Circa *quartum* notandum quòd *triplex* est remedium contra spiritualem cœcitatem, ut ex sacra Scriptura haberi potest. *Primum amaritudo contritionis*, quod significatum est Tob. 11. ubi Tobias felle linivit oculos patris & visum recepit. *Secundum* est *ablutio confessionis*, quod significatum est Ioan. 9. ubi Dominus dixit cœco. Vade, lava in natatoria Siloe: & subditur: *Abiit ergo & lavit, & venit videns*. Siloe interpretatur Missus. Aqua ergo Siloe est confessio, est enim unum de lavatoriis Christi à patre missi. *Tertium* est *collyrium bonorum operum*, quod pertinet ad satisfactionem, Apoc. 3. *Collyrio inunge oculos tuos, ut videas*. Opera quibus pœnitens Deo satisfacit multùm iuvant visum spiritualem, ad modum collyrii, Psalm. 101. *Intellectus bonus omnibus facientibus eum*. Psalm. 118. *A mandatis tuis intellexi*. Ecclesiastici 1. *Fili concupiscens sapientiam conserva justitiam, & Dominus præbebit eam tibi*. Item *notandum* quod *quadruplex* cœcitas in sacra Scriptura invenitur. *Prima* est cæcitas à nativitate, Ioan. 9. Quasi hanc cœcitatem habent qui superbiunt ex nobilitate generis, vel aliis bonis naturalibus, Oseæ 9. *Gloria eorum à partu*, sed si quis moribus degeneret, hæc gloria ei in ignominiam commutatur, Eiusdem 4. *Gloriam eorum in ignominiam commutabo*. Hæc cœcitas curatur appositione luti super oculos, id est, ex consideratione propriæ vilitatis. *Secunda* est cœcitas Tob. 2. Quæ signat cœcitatem quam facit luxuria. Hirundo est avis levis, quasi depicta, garrula & luxuriosa, & significat vanam pulchritudinem mundi, cuius aspectus inquinat & excœcat, sicut stercora inquinaverunt & excœcaverunt Tobiam. Hæc cœcitas felle curatur, id est, pœnitentiæ amaritudine, Tob. 11. Ecclesiastici 11, *Malitia horæ oblivionem facit luxuriæ magnæ. Tertia* est ex faciei crassitudine, Iob. 15. *Operuit faciem ejus crassitudo*. Hæc est cœcitas quam facit abundantia temporalium. Hæc est cœcitas mendicantium, de qua dicitur in præsenti Evangelio, Bern. super Cant. Avarus terrena esurit ut mendicus, fidelis contemnit ut Dominus. Hinc dicitur *respice* quia cœcitas quam temporalium facit abundantia, curatur, cum verba bona per fidem aspiciuntur. Vilescunt enim temporalia cum considerantur æterna, ut dicit Gregor. *Quarta* cœcitas est, de qua Apocal. 3. *Nescis quia tu es cœcus*, &c. Et præcedit ibi: *dicis quod dives sum & locupletatus*, &c. Hæc est cœcitas præsumptionis, quæ collyrio curatur, unde subditur ibi: *Collyrio inunge oculos tuos, ut videas*. Collyrium fit ex frumento, frumentum est Christus, Ioann. 12. Ex hoc frumento fit collyrium, cum ab eo sumitur humilitatis exemplum. Augustin. Medicina tumoris hominis est humilitas Christi. Erubescat homo esse superbus, quia humilis factus est Deus.

Circa cœcum salutem petentem *sex* attendenda sunt. *Primum* est quod auditus in cœco defectum visus implevit, & occasio recuperandi visum fuit, sic auditus verbi divini est initium salutis. Si habes pravum oculum, habeas bonam aurem, Ecclesiastici 3. *Auris bona cum omni concupiscentia audiet sapientiam. Secundum* est quòd interrogavit Ecclesiastici 6. *Si videris sensatum evigila ad illum*. Senec. Primum documentum est, ut nullam doctrinam contemnas: secundum est ut à nullo discere erubescas. *Tertium* est quod clamavit: *Iesu fili David miserere mei*. Ambr. Homo pro hominibus factus misereri hominis. Chrys. Qui pedibus non potest, voce sequitur. Clamor quem Deus audit est magnitudo desiderii; hoc clamore clamat Moyses, Exod. 14. Et Susanna Daniel. 13. *Quartum* est quod in clamore perseveravit, cum qui præibant increpabant eum ut taceret. Multum valet perseverantia ad impetrandum quod petitur à Deo. Lucæ 11. *Ille si perseveraverit pulsans, dico vobis, & si non dabit illi surgens, eo quod amicus ejus sit, propter improbitatem tamen ejus surget, & dabit ei quotquot habet necessarios*. secundum Bedam, qui Iesum venientem præierunt significant tumultus carnalium desideriorum, vel suggestionem dæmonum, vel turbam persecutorum: secundùm Ambrosium, quæ orationem impediunt. *Quintum* est quod prudenter eligit dicens: *Domine, ut videam*. Et *notandum* quòd naturaliter est magnus amor ad visum corporis, unde & oculus, unde est visus, diligenter servat natura. Si enim periculum imminet, manus ei opponit: si non esset visus, multum desideratur, & quasi nihil reputatur quod habet, qui visum non habet, Tob. 5. *Quod mihi gaudium erit, qui in tenebris sedeo, & lumen cœli non video?* Nec mirum si multum ametur visus, cum homo sine visu sit in periculo, & quantumcumque se, & quantum ad sua si habet pecuniam, de facili potest ei aliquis eam furari. Puer parvulus potest eum lapidibus obruere, licet etiam fortis sit, eum ducit, ita potest eum ducere in domum hostium ut in propriam, ut patet 4. Reg. 6. in illis qui missi fuerunt à Rege Syriæ ad capiendum Helisæum, quos percussos cœcitate, duxit Helisæus in Samariam, & posuit in medio hostium suorum: sic quasi inutilis est homo sine visu, ideo ille eligit sapienter aliis visum prælegit. Similiter scribitur de visu spirituali: unde Salomon cùm diceret Dominus: *Postula quod vis ut dem tibi*, sapientiam prælegit vel prætulit, dicens: *Dabis servo tuo cor docile*. 3. Reg. 3. *Sextum* est fides, unde dictum est ei à Domino; *fides tua te salvum fecit*, Actorum 15. *Fide purificans corda eorum*. Matth. 8. *fiat credidisti, fiat tibi*. Interlin. Vnicuique sicut credit ita fit.

Cœci spiritualis curatur triplici remedio. Contritione. Cõfessione. Satisfactione.

Ex scripturis quadruplex cœcitas.

1.

2.

Circ

IV. Tria circa Christum illuminãtẽ. 1.

Circa dominum ſalutem dantem *tria* nobis indicantur. *Primò* eius *bonitas* ibi: *Stans autem Ieſus juſſit illum ad ſe adduci.* Hieronymus. Quia cœcus ſequi non poterat, ſtat dominus, & vocari iubet, ne turba prohibeat. Sic deberent facere magni prælati Eccleſiæ, vocare ad ſe pauperes, ut audirent eorum querimonias, Eccleſiaſtici 4. *Declina pauperi ſine triſtitia aurem tuam, & redde debitum tuum:* ſcilicet iuſtitiam & eleemoſynas, *& mente pacificâ reſponde in manſuetudine.* Ad bonitatem etiam pertinet, quod interrogat, quid velit ſibi fieri, ibi: *quid vis ut faciam tibi? Secundo poteſtas* in hoc, quod imperat ut reſpiciat, & imperando poteſtatem reſpiciendi dat cùm dicit: *Reſpice. Tertio* eſt *ſapientia*, cum indicat ſe videre cor eius dicens: *Fides tua te ſalvum fecit.* Fides ipſius cœci contradicentes clamori eius vincit: Chryſoſtomus. Talis eſt natura fidei, quanto vetatur eo magis accenditur, propter quod ſervi Dei in perſecutionibus non vincuntur, Idem. Virtus fidei in periculis ſecura eſt, in ſecuritate periclitatur.

V. Quomodo cœcus ſanatus ſe gratum exhibuerit. Ingratitudo. Gratitudinis exemplã. Fidẽ impetrat gratiã & gloriam. Spiritualiter à cœcitate ſanatus ſex reſpiciat & ſalvus maneat. Cœlum. Infernum. Mundum. Mandata. Chriſtum. Ipſum.

Circa ultimum notandum, quòd cœcus ſalute obtentâ non eſt ingratus, ſequitur enim benefactorem, laudat mirabilium factorem. Bernard. Ingratitudo eſt ventus urens, ſiccans fontem pietatis, rorem miſericordiæ, fluenta gratiæ. E contrario multi à Deo liberati, diabolum ſequuntur, Eccleſiaſtici 29. *Ingratus ſenſu dereliquit liberantem ſe.* Tales inhumani ſunt, immo feris deteriores, feræ enim beneficia ſentiunt. Refertur quidam leo adhæſiſſe cuidam militi, qui eum liberaverat à ſerpente. Item quidam leo ſanatus in cœnobio, in quo manebat Hieronymus, remanſit cum eo & fratribus eius, ſerviens eis, ut in vita beati Hieronymi legitur. Non erat ingratus David vir ſecundùm cor Dei, 1. Regum 3. qui videns ſe non ſufficere ad Deum laudandum pro bonis ab eo acceptis, petit adiutores, dicens: *Magnificate Dominum mecum.* Pſalm. 33. *Benedicentes dominum exaltate eum quantum poteſtis, major eſt enim omni laude*, Eccleſiaſtici 43. *Reſpice*, &c. *Notandum* ſicut fides impetrat gratiam ſecundùm quam Dominus dicit hic, *fides tua te ſalvum fecit.* ſic fides habentem gratiam perducit ad gloriam. Vnde dicitur hic ei qui illuminatur, *Reſpice*, Epheſ. 6. *In omnibus ſumentes ſcutum fidei*, 1. Ioan. 5. *Hæc eſt victoria quæ vincit mundum, fides noſtra.* Et *notandum* quod cœcus ſanatus ſpiritualiter *ſex* debet reſpicere, ſcilicet *cœlum*, ut gaudeat de hæreditate recuperata, Hebr. 11. *Aſpiciebat enim in remunerationem. Infernum*, ut timeat Matth. 10. *timete eum, qui poteſt corpus & animam perdere in gehennam. Mundum*, ut fugiat, Nau. 3. dicitur de Ninive, quæ ſignificat mundum, *qui viderit te, reſiliet à te. Mandata*, ut impleat, Eccleſiaſtici 35. *ſalutare ſacrificium eſt attendere mandatis.* Cum aliis ſacrificiis poteſt homo damnari, cum hoc verò ſalvatur. Item debet reſpicere *Chriſtum*, ut imitetur, Auguſt. ſumma religionis eſt imitari quem colis. *Seipſum*, ut humilietur, Mich. 6. *humiliatio tua in medio tui.*

DOMINICA PRIMA IN QVADRAGESIMA.

SERMO XLVIII.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Totum Evangelium explicatur.

Ductus eſt Ieſus in deſertum à ſpiritu, ut tentaretur à diabolo.

Locus ubi Chriſtus tentatus eſt, qualis fuerit.

GLoſſa, Hiſtorialiter in illo deſerto quod eſt inter Hieruſalem & Iericho Chriſtus diabolum vicit, ubi figuraliter dixerat Adam incidiſſe in latrones & eos cum viciſſe. Latrones autem ibi habitaſſe probat locus qui dicitur *Dorachim*, id eſt, ſanguis propter effuſionem ſanguinis, qui ibi fiebat. Eadem via Samaritanus deſcendit, quia carne indutus eaſdem tentationes ſuſtinuit. *In deſertum ductus eſt*, tanquam in locum certaminis, *à ſpiritu*, Gloſſa, Sancto, qui quos replet ad pugnam mittit fortes: ſine hoc ſpiritu qui ad pugnam vadit citò cadet. *Vt tentaretur à diabolo*, non dicit ut tentaret eum diabolus, ſed ut tentaretur. Tentatio enim diaboli activa mala fuit, ſed tentatio Chriſti paſſiva bona fuit & à ſpiritu ſancto. *Et cum jejunaſſet 40. diebus & 40. noctibus.* Interlinearis, Quod ieiunat, divinæ eſt potentiæ. *Poſtea eſuriit.* Gloſſa. Hoc eſt veræ humanitatis: Et accedens tentator. Eſuries dedit diabolo occaſionem tentandi Chriſtum. Chryſoſtomus. O cœcitas diaboli, poſt quadraginta dies ſentit eſurientem, & 40. diebus non intellexit ieiunantem. Nam ſicuti eſurire poſt ieiunium eſt hominis, ſic per 40. dies ieiunare & non eſurire hominis non eſt: *Tentator.* Gloſſa. Tribus modis fit tentatio, ſuggeſtione, delectatione, conſenſu. Chriſtus verò ſolâ ſuggeſtione tentatus fuit, quare delectatio peccati mentem eius non momordit.

A quo & cuj eò ductus fuerit. Tentatio diaboli activa mala paſſiva bona eſt Chriſti. Ieiunium & eſuries Chriſti quid ſignificaverint. Eſuries occaſio tentãdi. Tentationis tres modi.

Dixit: *Si filius Dei es*, Gloſſa: Noverat filium Dei veniſſe in hunc mundum, ſeu per Prophetas, ſeu per Angelos nunciantes, ſeu per Ioannem demonſtrantem. Sed quia humilia in eo videbat, quod de Deitate ſuſpicatus eſt, ex ſuperbia ei in dubium venit, unde & callide exquirit: Alia Gloſſa, Aliud horum exploratoris eſt, aliud tentantis; exploratis eſt illud *die ut lapides*, &c. *Qui reſpondens dixit. Scriptum eſt.* Deuter. 8. *Non in ſolo pane vivit homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei.* Os Dei quandoque dicitur *ſacra ſcriptura.* Iſa. 30. *Os meum non interrogaſtis.* Quandoque *prædicator.* Hierem. 15. *Si ſeparaveris pretioſum à vili, quaſi os meum eris.* Quandoque *filius Dei.* Cant. 1. *Oſculetur me oſculo oris ſui.* His tribus modis poteſt accipi hic Gloſſa, Non utitur poteſtate, ſed ſcripturarum auctoritate: docet magis doctrinâ quàm miraculis pugnare. Alia Gloſſa. Sententiis utitur inſtruens nos ut vincamus, non potentia ſed humilitate. Alia Gloſ. temperat reſponſionem, ne cognoſcat eſſe Deum.

Reſponſio Domini. Os Dei tria dicuntur.

Tunc aſſumpſit. Gloſſa, quia reſponſione Chriſti incertus remanſit, poſt primam ad ſecundam tentationem acceſſit. Alia Gloſſa. Prima & ultima tentatio in deſerto, eadem media quoque hiſtorialiter fuit. Vltima poſt quam regreſſus eſt in Hieruſalem, quia Matthæus non ſecundùm ordinem hiſtoriæ, ſed ſecundùm tentationem Adæ proſequitur. Luc. 4. ut res geſta eſt. Diabolus Adam primo *de gula* tentavit, dum de ligno vetito guſtare monuit. *De vana gloria*, cum dixit: *Eritis ſicut Dii.* De *avaritia*, cum dixit: *Scientes bonum & malum.* Geneſ. 3. *Aſſumpſit eum diabolus.* Gloſ. Non mirum ſi ſe permiſit crucifigi. Alia Gloſ. quod ſe permiſit aſſumi non infirmitas fuit, ſed patientia: in diabolo verò non virtus, ſed ſuperbia. Aſſumptio tamen poteſt dici deductio in ſanctam civitatem Hieruſalem, ubi templum fuit & cultus Dei, quæ ſancta uſualiter dicebatur. *Et ſtatuit eum diabolus ſuper pinnaculum templi.* Pinnaculum poteſt intelligi deambulatorium quoddam, unde Sacerdotes populo prædicabant. Gloſ. Et eo loco Chriſtum tentat, ubi multos deceperat. Pinnaculum etiam poteſt dici domûs planicies habens murum in circuitu iuxta morem Palæſtinæ. Deuter. 22. *Cum ædificaveris domum novam, facies murum tecti per circuitum, ne effundatur ſanguis in domo tua, & ſis reus labente alio: Templi*: non locus Deo dicatus cohibet eum: *& dixit ei.* Gloſſa quia verba ad invicem conferuntur, in ſpecie hominis diabolum apparuiſſe veriſimile eſt. *Si filius Dei es.* Tentatio de vana gloria. Gloſ. In omnibus tentationibus hoc agit, ut intelligat ſi

2. Tẽratio Matthæus & Lucas circa ordinem tentationum cõciliantur. Adæ tentatio triplex. Pinnaculi duplex explicatio.

Filius Dei sit, sed Christus sic responsum temperat, ut ambiguum derelinquat, *Mitte te deorsum*, Glossa. Hæc vox convenit illi, qui omnes præcipitare satagit, in quo infirmus ostenditur, quod nulli nocere potest, nisi prius ille se deorsum miserit, Isa. 51. *Incurvare ut transeamus. Scriptum est enim quia Angelis*, &c. Interlin. Scripturis utitur, non ut virtutes instruat, sed ut errores ingerat, sic & sui, Beda. Quod bene dicitur de corpore diaboli, malè interpretatur de capite, August. tamen exponit hoc de capite, *In omnibus tollent te*, secundùm Glossam hîc tacet diabolus, quod contra eum dictum est. Sic faciunt mali advocati, leges & decretales truncando. *Scriptum est* Deut. 6. *Non tentabis dominum Deum tuum*, Glossa. Nemo debet tentare Deum, quando habet ex humana ratione quod faciat: nunc autem poterat aliter de templo descendere, quam pro jactantia se præcipitare. Deum tentat, qui aliquo signo explorare vult, quantum apud Deum possit.

2. Advocati mali similes Diabolo. Responsio Christi.

Assumpsit eum diabolus, id est, duxit, Chrysostomus. In sequente Domino non infirmitas, sed patientia est: in ducente diabolo non virtus, sed superbia est. *Ostendit ei omnia regna mundi*, id est, quomodo in hominibus regnaret mundanis per diversa vitia, ut exemplo multitudinis faciliùs inclinaretur ad peccandum. *Vel* ostensionem istam intelligas mundanorum commendationem, quasi dicat: vide quàm pretiosa & speciosa sunt quæ sunt in mundo. Chrysostomus dicit sic ostendisse, sicut aliquis in alto constitutus, extendens manum ad aliquam partem orbis dicit: hæc est Italia, hæc Græcia, hæc Palæstina. *Et gloriam eorum*, scilicet, fertilitates locorum & amœnitates, & munitionem, & inexpugnabilitatem. *Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me*. Luc. 4. sic habetur: *Mihi tradita sunt, & cui volo do illa*. Planè mentitus est diabolus, quia omnis potestas à Deo est, Rom. 13. Nec est mirum, quia ipse est mendax & pater ejus, Joan. 8. Chrysostomus. Etsi aliis mentiatur diabolus, dicens omnia esse sua; apud se tamen scit, quod non habet aliquid. *Scriptum est enim*, &c. Deut. 6. Alia littera, nostra littera habet, *Dominum Deum tuum timebis, & illi soli servies*, hîc dicitur, *Adorabis*. Servies, inquã, servitute latriæ, quæ soli Deo debetur.

3. Tentatio. Ostensionis regnorum Mundi triplex explicatio. 1. 2. 3. Mendacium dæmonis. Responsio Christi.

Tunc reliquit eum diabolus, ad tempus, ut Luc. 4. ait, per Judæos postea cum eo pugnaturus. *Et ecce Angeli*. Glos. non quasi tunc primò adeuntes, sed agonem Dei procul aspicientes, ne videatur eorum præsidio eguisse, vel vicisse. *Et ministrabant ei*. Chrysost. Quoniam ministrabant ei Angeli scimus, in quibus autem ministrabant, scire non possumus. Evangelii finis.

DE EADEM.
SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

De Christi tentatione sex tractantur, tentatis consideranda & applicanda.

SERMO XLIX.

Ductus est Jesus in desertum, &c.

CIrca hoc Evangelium ad ædificationem nostram sex nobis consideranda sunt. *Primo* quare dominus tentari voluit, *secundo* tentationis tempus, *tertiò* tentationis locus, *quartò* modus impugnandi quem habuit tentator, *quinto* modus repugnandi quem habuit Salvator, *sexto* quid tentationem secutum est.

1. Christus voluit tentari ob tria.

Circa primum notandum, quòd triplici ratione Deus tentari voluit *Primo* ut de pugna spirituali homines certos redderet, *secundo* ut ejus tentatio his qui tentantur solatium esset, *tertio* ut ejus tentatione addisceremus modum impugnandi, quem habet diabolus, & modum repugnandi, quem habere debemus. Circa *primum* sciendum, quòd grave periculum est habere inimicitias capitales, & hoc ignorare, habere hostem suum juxta se, & eum non videre. Non repugnat, qui se impugnari ignorat, Hieronymus. Tunc maximè impugnaris si te impugnari nescis, ideò voluit Dominus tentari, & permisit ut diabolus formam humanam assumeret, in qua eum tentaret, ut pugna nobis spiritualis certior fieret. De hac pugna certos nos etiam reddit scriptura sacra in multis locis, ut Genes. 3. *Inimicitias ponam inter te & mulierem*, &c. Item Job. 1. & 2. 7. *Militia est vita hominis super terram*. Alia littera habet *tentatio*, &c. Ephes. 6. *Non est nobis colluctatio adversus carnem & sanguinem*, &c. Ad majorem etiam certitudinem hujus pugnæ Deus voluit tentatorem apparere diversis sanctis in forma visibili, ut Beato Martino in forma humana. Apparuit Antonio in forma puerili. Hæc pugna frequenter habenda esset in memoria Job 40. *Memento belli*. Habenda esset hujus pugnæ memoria homini mane, ut præmuniret se oratione tanquam campum certaminis ingressurus. Item vespere, ut Deo gratias ageret, si triumphum de hoste habuisset. Si verò victus fuisset, non intraret lectum donec per pœnitentiam Deo reconciliatus esset, periculosum enim valdè est in potestate inimici sui obdormire. Quasi continua habenda esset hujus pugnæ memoria: hæc enim memoria valet ad hoc ut homo sit *humilior*, *cautior*, ac Deo *devotior*. *Humilior* est, quia sine gloriatione est, sciens adhuc se esse in prælio, 3. Regum 20. *Ne glorietur accinctus æque ut discinctus*. *Cautior* est intelligens pugnam habere se cum hoste callidissimo, Genes. 3. *Serpens erat callidior cunctis animantibus terræ*. *Devotior* est Deo, quem vitæ suæ agnoscit protectorem, cum hostem habeat tam potentem, Job. 41. *Non est super terram potestas, quæ comparetur ei. Misericordia domini quod non sumus consumpti* Habemus pugnam cum gigante, cùm simus sicut locustæ, Orig. Vult Dominus Jesus mirabiles res facere, de locustis superare gigantes, & de his quæ in terris sunt cælestes vincere nequitias. Circa *secundum* notandum, quod nullus debet indignari si tentetur, cum ipse Dominus tentatus sit, Matth. 10. *Non est discipulus super magistrum, nec servus super dominum suum*. Aug. Magna consolatio membris ex capite. Considerare debet qui tentatur quod ei subveniat, qui per experientiam tentationem non ignorat. Hebr. 4. *Non habemus Pontificem qui non possit compati infirmitatibus nostris, tentatum per omnia pro similitudine absque peccato*. Qui diabolum vicit in se, paratus est eum vincere in nobis. Circa *tertium* notandum, quod diabolus primò impugnat hominem ex ea parte qua homo est infirmior, scilicet ex parte carnis. Psal. 8. *Minuisti eum paulominus ab angelis*. Unde Adam primo tentatus de peccato gulæ, & de eodem primo Christus tentatur. In via laqueum ponit, per quam homo necesse habet ire; comedere enim necessitatis est. Psal. 1. *In via hac qua ambulabam, absconderunt superbi laqueum mihi*. In foveam magis propinquam solet eum primo præcipitare, post verò assumpsit eum ad alia loca, & inter peccata carnis primo tentat eum de gula, quæ occasio est aliorum carnalium peccatorum. Peccato gulæ male introducitur, & per fornicationem in deterius inducitur.

Circa tempus tentationis notandum, quod post baptismum, post illam vocem patris, *Tu es filius meus dilectus*, &c. Mar. 1. & Lucæ 3. ductus est in desertum, ut tentaretur Christus. quando Deus pater clamat. Luc. 3. *In te complacuit mihi*, tunc ductus est Iesus in desertum, ut tentaretur. Non ergo das Deum tibi esse iratum, si tentationes surgunt. Tob. 12. *Quia acceptus eras Deo, necesse fuit ut tentatio probaret te*. Ecclesiastici 2. *In igne probatur aurum & argentum: homines vero receptibiles in camino*

in examine humiliationis. Aug. Sub uno igne aurum rutilat, & palea fumat.

III. Ca. in deserto Christus fuerit tentatus.

De loco notandum quod Dominus in deserto tentatus est. Cum aliquis diabolum deseruit, tunc diabolus contra eum vehementer insurgit. Diabolus illos pulsare negligit, quos quieto jure possidere se sentit, ut dicit Gregor. Pharao postquam populus Judæorum eum deseruit, omni populo suo congregato eum insecutus est. Exodi 14. Cum aliquis evadit de carcere alicujus principis, tunc omnes currunt post eum, & qui paucos habuit custodes dum esset in carcere, postea habet multos insecutores. Sic qui ad Deum convertitur multis tentationibus vexatur. Psal. 3. *Domine quid multiplicati sunt qui tribulant me*, &c. Ecclesiastici 2. *Fili accedens ad servitutem Dei, sta in justitia & timore; & prepara animam tuam ad tentationem.*

IV. Modi tentationis impugnatis 1.

Circa modum impugnandi quem tentator habuit 12. attende. *Primo* quod tentat explorando dicens: *Si filius Dei es*, simile Genes. 3. *Cur præcepit vobis Deus? Secundo* quod tentat mentiendo dicens: *Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me.* Et Lucæ 4. *Universa hæc mihi tradita sunt, & cui volo do ea.* Simile Gen. 3. *Nequaquam moriemini. Tertio* a parte infirmiori, primo impugnando scilicet ex parte carnis. *Dic ut lapides isti panes fiant. Quarto* procedit malitiæ malitiam addendo. Prima enim tentatio videtur esse ad licitum, scilicet ad repellendum famem panis comestione. Secunda verò ad illicitum, sed lucrosum, scilicet ad adorandum diabolum, ut habeatur mundi dominium. Tertia ad illicitum & periculosum, scilicet ad præcipitium. Simili modo procedit diabolus tentando alios. Si enim tentet de deliciis, primo ponit necessarium & immiscet superfluum, Gregor. Necessitates corporales hoc habent periculosum, quod in eis sæpissimè non agnoscitur, quid circa eas vitio vel utilitatis studio agatur. Si tentet de divitiis, primò solicitat hominem ut quærat necessaria, deinde superflua, ut ait Gregorius. Si tentet de honoribus, proponit prodesse, & intendit obesse, utens illo verbo, 1. Tit. 3. *Si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Quinto*, in omni tentatione superbiam miscet, tanquam ille in quo superbia maximè regnat: primo, monet ut si habet altitudinem, eam ostendat, deinde si non habet, ut eam malè adquirat ibi; *Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me.* Primum verò dupliciter facit: *primò*, monet ut ostendat eam in necessitate, ibi. *Si filius Dei es, dic ut lapides*, &c. *Secundo*, ut ostendat eam superfluè & etiam periculosè, ibi. *Si filius Dei es, mitte te deorsum*: sic hodie miscet superbiam cæteris peccatis, ut patet in conviviis divitum, ubi plura expenduntur ad gloriam, quam ad necessitatem. Sapiens; *non magna constat nobis fames, sed ambitio.* Chrysost. Tolle hoc vitium, ut non velint homines hominibus apparere, & sine labore omnia vitia resecantur. *Sexto*, in tentatione pertinente ad concupiscentiam carnis monet opus naturæ mutari, & refectionem non dico modo difficili, sed secundum naturam impossibili, parari. Sic mutantur vini sapores aromatum admixtione, mutantur colores croceatione, fiunt monstruosæ rerum commixtiones. In tentatione pertinente ad avaritiam quærit adorari; quia avaritia est simulachrorum servitus. Ephes. 5. Glossa. Avari Deus est nummus, vera enim recognitio dominij est obedientia. Luc. sexto. *Quid vocatis me Domine, Domine, & non facitis quæ dico. Pecunia vero obedimus omnia.* Ecclesiastici 10. Et super illud Matth. 6. *Non potestis Deo servire & mammonæ*, dicit Glossa. Divitiis servire, Deum negare est. In tentatione pertinente ad superbiam vitæ monet ad præcipitium, quia superbia causa est ruinæ. Ascensus superbiæ habet secum ruinam spiritualem, quæ à paucis agnoscitur. Psal. 72. *Dejecisti eos dum allevarentur.* Lucæ 16. *Quod altum est hominibus, abominatio est apud Deum.* Item superbia est causa manifestæ ruinæ. Proverb. 17. *Qui altam facit domum suam, quærit ruinam.* Gregorius de superbis. Soli ruinæ crescit quod ædificant, qui ante molem fabricæ fundamenta humilitatis non parant. Job 30. *Elevasti me, & quasi super ventum ponens elisisti me valide.* Septimo diabolus aliter tentat nobiles, aliter ignobiles. Si nobilis est aliquis, fundet ei magna, ut Christo, dicens. *Si filius Dei es.* Si ignobilis est, fundet vilia, ut venalitatem, unde Christo, de quo dubitabat an esset filius Dei an non, dicit: *Hæc omnia tibi dabo*, &c. Hodie tamen venalitas etiam usque ad majores pervenit. Cupiditas hominem venalem facit, Ecclesiastici 10. *Nihil iniquius est quam amare pecuniam. Hic enim & animam suam venalem habet.* Immo & Deum habet venalem, ut patet in Simoniacis. Et notandum quod secundum Hieronymum, Sicut matrona non est casta, quæ cum rogatur munera accipit, ita nec judex minuscula accipiens à corruptione immunis judicatur. Salustius. O inquit urbem venalem & mature perituram, si emptorem invenerit. In urbe Ecclesiæ non desunt emptores, unde nisi venalitas defuerit, in majoribus multùm timendum est Ecclesiæ. Non decet emptos sanguine Christi illis vendi, tanti enim emit secundum Augustinum, ut solus possideret. Augustinus. Postquam intellexi me sanguine Christi redemptum, nolui me venalem exhibere. *Octavo.* Diabolus mutationem loci procurat, ut opportunitatem tentandi habeat. Unde assumpsit Dominum super montem excelsum, ut ostenderet ei mundi desiderabilia, ut opportunitatem tentandi eum de avaritia haberet, & supra pinnaculum templi, voleas tentare eum de vana gloria Genes 4. dixit Cain ad Abel. *Egrediamur foras* in agrum, & ibi occidit eum. *Nono.* Repulsa à Domino tentatione gulæ, non propter hoc ab impugnatione avaritiæ & superbiæ cessat. Augustin. Præmonitos vos esse volo neminem super terram absque tentatione victurum, ut cui forte tollitur aliqua, aliam securus expectet. *Decimo* genus tentationis mutat, ut quem non superat una, superet alia. Unde diabolus apparuit cuidam de antiquis patribus diversas ampullas ferens, dicens, nolenti de una, se dare de altera. *Undecimo* in sacro loco tentat, utens etiam sacris verbis, quod facere solet tentando sapientes. Unde tentans Christum, qui erat prædicator, & qui verbis sacræ scripturæ se defenderat, verbis scripturæ similiter eum impugnat dicens: *Scriptum est quia Angelis suis mandavit Deus de te. Duodecimo* promittit temporalia, ut auferat æterna dicens: *hæc omnia tibi dabo*, &c. Augustin. O lucra damnosa, adquirit pecuniam & perdit justitiam.

Circa modum repugnandi quem habuit Salvator, *notandum* quod tribus verbis sacræ scripturæ diabolum vincit, per hoc volens ostendere sapientiam necessariam in bello spirituali. Prov. 24. *Vir sapiens fortis est, & vir doctus robustus & validus*, &c. & Sap. 6. *Melior est sapientia quam vires.* Eccles. 9. *Invenit is ergo vir pauper & sapiens, & liberavit urbem per sapientiam suam*, &c. Et subditur. *Dicebam ego meliorem esse sapientiam fortitudine.* In eodem. *Melior est sapientia quam arma bellica.* Hæc victoria Christi designata est. 1. Regum 17. in victoria David de Goliath. Unde Glossa ibi dicit: David prostravit Goliath tribus lapidibus de torrente, & Christus diabolum tribus reflexionibus de lege. Petierat diabolus ut Dominus lapides converteret in panes, & Dominus econtrario panes convertit in lapides. Verba enim sacra quibus velut panibus filij Dei reficiuntur, velut lapides in eum je-

V. Modus Christi repugnantis fuit triplex. 1. Scriptura seu sapientia.

Huius victoriæ Christi figura fuit victoria David de Goliath.

cit. & sic prostravit. Sic facere debent filij Dei. Tamen attendendum est quod David ad vincendum Goliath virtutem Dei invocavit. Unde 1. Regum 17. dixit ad Goliam: *tu venis ad me cum gladio & hasta, & clypeo. Ego autem venio ad te in nomine Domini exercituum.* Sic virtus fidei necessaria est ad vincendum diabolum verbis sacræ scripturæ, sine ea bi lapides sunt diabolo ac signa. Iob 41. *Instar ictus sunt ei lapides fundæ.* 1. Ioan. 5. *Hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra.* Proverb. 30. *Omnis sermo Dei ignitus clypeus est sperantibus in se.* Clypeus dicitur, quia à malo protegit, ignitus, quia animam ad bonum accendit. Item circa modum repugnandi notabile est, quod dominus tentatori non adquiescit, etiam in re licita. In principio enim tentationis ei resistendum est. Hieronymus. Lubricus est antiquus serpens, & nisi capite teneatur, totus statim illabitur. Ephes. 4. *Nolite locum dare diabolo.* Item ad modum repugnandi pertinet quod dominus durius respondet diabolo volenti usurpare divinum honorem. Chrysostomus. In duabus tentationibus mitis permansit dominus, in tertia exasperatus est, & quasi iratus dixit: *Vade retro Sathana.* Hoc ergo exemplo discamus nostras æquanimiter sustinere injurias. Dei autem neque ad audicum sustinere, quia in proprijs injurijs esse quempiam patientem laudabile est: injurias autem Dei dissimulare impium est.

Pides & scriptura sunt arma necessaria in hac pugna.

Nostræ injuriæ tolerandæ sunt non Dei.

Tentationem Christi duo secuta sunt.

De hoc quod secutum est tentationem notandum, quod diabolus victus fugit, unde sequitur. *Tunc reliquit eum diabolus* Iac. 4. *Resistite diabolo & fugiet à vobis.* Victor verò angelos sibi ministrantes habuit, unde subditur: *& ecce angeli accesserunt & ministrabant ei.* Glossa. Sicut in hoc agone militia nostra præstruitur, ita in obsequio angelorum gloriosa remuneratio docetur.

DE EADEM.

SERMO TERTIVS

SUMMARIUM.

Tria dicta Evangelij tractantur. Occasio 1. de ductu seu regimine filiorum Dei & Dæmonis. Occasione 2. De jejunio Christi & Quadragesima, itemque de gloria Christi triplici. Occasione 3. De tribus tentationibus & tentatoribus.

Tunc ductus est Iesus in desertum, &c.

SERMO L.

Sicut dicitur ad Hebr. 10. *Justus ex fide vivit*, id est, vitam suam regit, & disponit. Et ostenduntur nobis in hoc Evangelio tria ad fidem pertinentia, quæ multum valent ad regnum vitæ nostræ. *Primum* est, quod Spiritus Sanctus eorum qui per baptismum mundati sunt, est rector. *Secundum* quod spiritus malignus est eorum impugnator. *Tertium* est quod angelus bonus est eorum ministrator. Ad *primum* pertinet illud (*Tunc*) scilicet cum esset baptizatus Iesus, *ductus est in desertum à spiritu.* Ad *secundum* illud, *ut tentaretur à diabolo.* Ad *tertium* illud, *Et accesserunt angeli*, &c. Hebræor. 1. *Nonne omnes sunt administratorii spiritus in ministerium missi?* propter *primum* spiritualiter vivamus à peccato carnis caveamus: propter *secundum* cum nullo homine inimicitias habeamus, propter *tertium* viles nos non habeamus, nec nos venales pro re temporali exhibeamus, cùm tantæ dignitatis simus, quòd angeli ministrent nobis. Ductus est Iesus in desertum post baptismum, in quo datur exemplum mundatis ut fugiant mundum Hieron. 51. *Fugite de medio Babylonis, ut salvet unusquisque animam suam.* Psal. 54. *Ecce elongavi fugiens & mansi in solitudine.* Oseæ 2. *Deducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius.* Item notandum quod filii Dei ducuntur honorificè: quia à Spiritu sancto Rom. 8. *Quicumque spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei.* Psal. 142. *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam*, &c. Servi verò diaboli ducuntur ignominiosè Spiritu maligno manibus ligatis & oculis velatis & ad mortem æternam. Proverb. 5. *Funibus peccatorum suorum constringitur* Eiusdem 24. *Erue eos qui ducuntur ad mortem.* Item filii Dei à Spiritu sancto benignè reguntur. Luc. 4. *Agebatur à spiritu in desertum diebus* 40. Servi verò diaboli à spiritu maligno fugitantur 1. Reg. 16. Spiritus malus exagitabat Saul. Item filii Dei in desertum ducuntur, à Spiritu sancto ducuntur, servi verò diaboli à spiritu maligno reducuntur fune cupiditatis misso in collum, quò molâ asinariâ eis alligatâ in mare huius mundi præcipitentur. Matth. 18. quæ reductionem amici carnales quandoque procurant. Et *notandum* quod secundùm Bernardum Spiritus Sanctus qui ad desertum religionis ducit, adnullū postea non reducit, quare non est in eo est &c.

I.

Dictum Evangelii. Ad regimen vitæ nostræ tria faciunt.

Filii Dei & Diaboli quæmodo ducantur.

Et cum ieiunasset 40. diebus & 40. noctibus, Ieiunavit Christus tanto tempore ut ostenderet convenientiam legis & prophetarum & evangelij. Ieiunavit Moyses 40. diebus, Exod. 34. Item Helias tempore prophetarum 3. Regum. 19. Christus verò tempore gratiæ ideo non ieiunavit minus quia si minus ieiunasset, insultaret Arrius quia non potuisset agere quod puri homines fecissent, licet Moyses & Helias. *Item* non ieiunavit plus quia si plus ieiunasset, forsitan cum diabolus tentasset. *Item* notandum, quòd hoc, quod Moyses ieiunavit, fuit, quia divino eloquio delectabatur. Helias verò ieiunavit in fortitudine cibi per sumpti. Christus ieiunavit suâ virtute. Post ieiunium tamen esuriit, ut celetur Deus. *Item* notandum quod Christus ieiunavit quadraginta diebus cibis indigens, dans nobis exemplum abstinendi à carnalibus desideriis tempore agonis. *Item* quadraginta diebus comedit cibo non indigens, licet post suam resurrectionem, ad ostendendum spiritualem cibum esse necessarium his, qui spiritualiter surrexerūt. *Item* notandum quòd secundùm Gregor: in abstinentia quadragenarius numerus custoditur, quia cùm per carnis desideria, quæ constant quatuor elementis constat, decalogi mandata contemserimus; dignum est ut eandem carnem quater decies affligamus. In eodem numero etiam notatur, quod nos qui agimus pœnitentiam mandata decalogi cum quatuor evangeliis colere debemus: quadragenarius enim numerus constat ex denario per quaternarium ductus. *Item* secundùm Gregor. dies quadragesimæ. Quadragesima subtractis septem diebus dominicis fit decima pars anni unde, cum per quadragesimam affligimus, quasi anni nostri decimam damus, quod nobis ipsis vivimus per annum, auctori nos in eius decimis per abstinentiam mactamus. Iste numerus commendatus est nobis in 7. dierum quadraginta inundatione aquarum, in quibus omnibus caro deleta est. Aquas lachrymarum debent inundare in pœnitentia, ut omnis carnalis affectus destruatur. Item in quadraginta dierum purificationis puerperæ Levit. 12. & in quadraginta diebus exspectationis Ninivitarum. Ionæ 3. *Adhuc quadraginta dies & Ninive subvertetur.*

Postea esuriit. Et notandum quòd legimus tribus tantum ter cibo indigusse. *Primâ vice* diabolus dixit ei lapides, volens ut eos converteret in panes. *Secunda vice* invenit folia sine fructu in ficu, & maledixit ei, & arefacta est ficulnea Matth. 21. *Tertia* datum est in escam eius fel. psal. 68. *Dederunt in escam meam fel.* Cibus quem Dominus noster sumpsit, salus nostra est Ioan. 4. *Cibus meus est ut faciam voluntatem eius qui misit me, ut perficiam opus eius.*

ejus. Loquebatur de opere salutis nostræ. Hunc cibum adeò desiderat Dominus, ut quasi mendicando ostiatim quærat eum. Apoc. 3. *Ego sto ad ostium & pulso, si quis audierit vocem meam, & aperuerit januam intrabo ad eum & cœnabo cum illo*, &c. Lapidem Domino esurienti apponunt homines duri & incorrigibiles, qui nec habent verba nec opera pertinentia ad fidem, habentes cor diabolicum, Job 41. *Indurabitur cor ejus quasi lapis*, ad modum diaboli odio habentes correctionem. Ecclesiastici 21. *Qui odit correctionem, vestigium est peccatoris.* Folia ei apponunt, qui habent fidei verba, sed non opera, similes ficulneæ maledictæ. Matth. 21. Merito succidendæ. Luc. 13. *Succide eam*, &c. Psal. 118. *Maledicti qui declinant à mandatis tuis.* Escam cum felle Deo apponunt, qui bona opera in mortali faciunt, qui operibus suis magnam bonitatis auferunt partem, plus enim valeret jejunium unius diei extra mortale factum, quàm jejunia centum annorum facta in mortali. Undè fatuus est qui propter negligentiam suam amittit bona sua. Peccatum mortale est fermentum, sine quo debet esse oblatio. Levit 2. *Omnis oblatio, quæ offertur Domino absque fermento fiet.*

Qui Christo apponit lapides.

Qui folia.

Qui fel.

III. Tentator tres vires animæ tribus peccatis tentat.

Et accedens tentator. Attendendum est quòd post Quadragesimam ad tentandum Dominum diabolus accedit tentans de peccato gulæ, cupiditatis, vanæ gloriæ. Vel de peccato gulæ, & ostentationis, & erroris, & secundùm hoc tres tentationes possunt referri ad tres vires animæ; Prima ad concupiscibilem, quæ facta est in deserto. Quæ autem facta est supra pinnaculum templi, ad irascibilem, quæ tendebat ad ostentationem illam, in qua dixit tentator; *hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me.* Tertia pertinet ad rationalem, quæ tendebat ad errorem. De his tribus multos tentat diabolus, etiam post bona opera, ut Ezechias, qui tentatus est de ostentatione post tantam victoriam hostium, cum Dominus centum octoginta millia Assyriorum interfecisset propter eum, & post abolitionem idololatriæ, & postquam Dominus propter eam fecerat umbram solis reverti decem lineis. Isa. 38. Et cecidit in tentationem illam ostendens omnia quæ erant in domo sua nuntiis regis Babylonis, & ideò meruit illa amittere. Sap. 39. Sic multi per ostentationem bona sua amittunt. Matth. 6. *Amen dico vobis receperunt mercedem suam.* Similiter & David, & Salomon, & Samson post magna opera sunt tentati de concupiscentia carnis. Samson post tantam fortitudinem & stragem hostium, adamavit mulierem meretricem, quæ decepit eum. Judic. 16. Salomon post tantam sapientiam, & qui tot mala dixit de amore mulierum, postea infatuatus est per illas. 3. Reg. 11. David qui ita sanctus fuit; qui in necessitate noluit aquam bibere, sed libavit eam Domino. 2. Reg. 23. Et qui percussit pectus suum; quia præcidit oram chlamydis inimici sui, 1. Reg. 24. tamen postea cecidit per carnis concupiscentiam. 2. Reg. 11. ubi concupivit Bersabee. Samson fortissimus, Salomon sapientissimus, David sanctissimus, per carnis concupiscentiam postea ceciderunt. Non igitur nobis confidendum, sed ab hac tentatione cavendum, & timendum est, ne cadamus propter concupiscentiam carnis. *Item* aliqui sunt, qui post multa bona cadunt per tentationem erroris, ut patet in Petro, qui postquam confessus fuerat: *Tu es Christus filius Dei vivi.* Matth. 16. & postquam Dominum usque ad mortem sequi se paratum esse dixerat, postea apostatavit & negavit se nosse Deum. *Item* notandum quòd tentatur aliquis à *carne*, à *Dæmone* & à *Deo*. De *prima* tentatione Jacob. *Unusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus.* A *Dæmone* verò tentatur aliquis *tripliciter*: per rerum ablationem, corporis afflictionem, hominum exprobrationem, ut patet in Job. qui primo temporalia bona amisit, secundo in carne afflictus est, tertio exprobrabant ei amici & uxor ejus. Contra *primum* opponenda est *spes cœlestium.* Hebr. 10. *Rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes vos habere meliorem & manentem substantiam.* Contra *secundum* opponendus est *profectus virtutum.* 2. Corinth. 12. *Virtus in infirmitate perficitur*: & 1. Corinth. 10. *Fidelis est Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis.* Contra *tertium* pacis conscientia. 1. Corinth. 4. *Mihi pro minimo est ut à vobis judicer*, &c. De tentatione quæ fit à Deo dicitur in Psal. 25. *Proba me Deus & tenta me.* Genes. 22. Tentavit Deus Abraham.

1. Irascibilem ostentatione. Exemplum Ezechiæ.

2. Concupiscibilem concupiscentia carnis. Exempla Davidis, Salomonis, & Samsonis

Dæmon tripliciter tentat. Exemplum Iob.

Quid opponendum sit.

Deus. Exemplum Abrahæ.

Si filius Dei es dic ut lapides isti panes fiant. Sciendum quod diabolus multum conatur ad hoc ut filii Dei pœnitentiam suam dimittant. Matth. 27. *Si filius Dei es, descende de cruce.* Hujus ratio potest esse hæc, quod si pœniteatis nostra crudeli miseratione minuitur, paulatim gemmis corona nostra privatur. Unde quandoque sexus fragilitatem allegat: si mulier est, quandoque infirmitatem ætatis; si senex vel juvenis est, aliquando debilitatem complexionis; aliquando metum morbi incurabilis; aliquando illud & illud. 1. ad Timoth. 5. *Noli adhuc aquam bibere*, &c. Unde quidam sanctus Pater fratribus suis. Ecce, inquit, fratres diabolus physicam docet, ecce medicus factus est. De complexionibus loquitur infirmitates diversas si teneatur religio generari prædicat, sed quare hoc, non ut mederi velit, sed ut lædere possit. Item *notandum* quod duritiem pœnitentiæ vult mutari in suavitatem, non ut in illa suavitate homo remaneat, sed ut illa suavitas post in æternam asperitatem mutetur. Proverb. 20. *Suavis est homini panis mendacij, & postea os ejus implebitur calculo.* Item sciendum est quod superflue ædificantibus dicendum esset ut lapides in panes converterent, unde Christum in suis membris pascerent; sed multi econtrariò faciunt, cum id, unde essent pauperes pascendi, in superflua ædificia expendunt, quibus timendum est illud Abac. 2. *Lapis de pariete clamabit.* (*Qui respondens*, &c.) quare non adquievit Dominus ut lapidem faceret panem? Respondeo. Ut lateret ejus divinitas, & ut nos opera nostra abscondamus ab his, qui non proficiunt in eis. Matth. 7. *Nolite dare sanctum canibus*, &c. & ut monstraret ad imperium diabolum nihil esse faciendum.

Superflue ædificantes misericordiæ monentur.

Cur Christus ex lapidibus non fecerit panes causa triplex.

Scriptum est Deuter. 8. *Non in solo pane vivit homo*, &c. Notandum quòd inter creaturas mirabilior videtur esse homo, cum constet ex creatura spirituali & creatura corporali. Multum miraretur aliquis si videret animal partim bovem partim equum, mirabilior videtur esse homo. Illud enim animal constaret ex duabus naturis corporalibus, homo verò constat ex corporali & spirituali. Major autem est differentia inter corporale & spirituale, quam inter duo corporalia: sic major est differentia inter album & nigrum, quàm inter duo nigra. Pars una hominis est visibilis, altera invisibilis: Pars una est ut jumentum, alia ut angelus. Unde cum ex partibus tam dissimilibus constat, non est mirum si cibis valde dissimilibus indigeat. Cibus animæ est verbum Dei, circa quem cibum multi valde negligentes sunt. Quorum negligentia ostenditur valde reprehensibilis: *Primo* ex hoc, quòd animalia irrationalia cibum suum agnoscunt, & quærunt, & frequentant loca ubi eum invenire possint, ut aves, quæ de grano vivunt, frequentant areas, & quæ de racemis vivunt, frequentant vineas. Pisces etiam currunt ad cibum in aquam projectum, solus homo qui est creatura rationalis cibum animæ suæ non agnoscit, nec quærit,

Homo duplicis naturæ in duplici cibo indiget.

Cibus animæ est verbum Dei non negligendum.

4. Rationalem errore. Exemplum Petri. Tentatores sunt tres.

immo si ei porrigatur fugit. Proverb. 6. *Vade ad formicam ô piger*, &c. *Secundo* per hoc, quod natura instruit enim de hoc cibo quærendo. Sapient. Cætera animalia natura dejecit ad pastum, hominem verò erexit ad fidem. *Tertio* quod jumentis suis de cibo provident, animæ verò suæ cibum negligit providere. Seneca. Nihil est cuique se vilius. *Quarto* per hoc quod filius Dei tantùm fecit ut homini prævideret cibum istum, Marc. 1. *Eamus in proximas vicos & civitates ut prædicem, ad hoc enim veni.* Voluit enim Deus hominem recipere negligentèr hunc cibum, quem voluit ministrare cum tanta paupertate, tanto labore, tanta contradictione, præcipuè cum prævideret se occidendum occasione hujus ministerij. *Quinto* ex hoc quòd tantum malum provenit ex defectu hujus cibi, scilicet arefactio ipsius animæ. David Psalm. 101. *Aruit cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum.* Item Psalm. 106. *Esurientes & sitientes, anima eorum in ipsis defecit.* Sicut deficit vita corporalis sine corporali cibo, sic spiritualis sine spirituali; velle vivere sine cibo, est velle tentare Deum. In hoc quod Dominus tentatus de cibo corporali opponit cibum spiritualem datur intelligi quòd in Quadragesima quando homines jejunant à cibo corporali, valde necessarius sit eis cibus spiritualis.

DOMINICA II. IN QUADRAGESIMA.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Evangelium explicatur.

SERMO LII. Et egressus Jesus, secessit in partes Tyri & Sidonis, &c. *Matth.* 15.

De terra Genezareth relictis Scribis & Pharisæis calumniantibus de hoc, quod Discipuli ejus transgrediebantur traditiones seniorum. *Secessit in partes Tyri & Sidonis.* Interlin. quæ fuerunt civitates Gentilium. *Et ecce mulier Chananea.* Hilarius. Chananæi terras in quibus Judæa est, coluerunt, qui vel bello consumpti, vel in loca vicina dispersi, vel in servitutem subjecti, nomen tamen sine patriæ sede circumferunt. Ex illa ergo dispersione ista Chananæa est, *Syrophœnissa genere*, hoc est ex Syris & Phœnicibus orta. Gentilis itaque est, & si Judæis admixta. Æstimatur autem ex lege cognovisse, quod Christum & Dominum & David filium confiterur. Mar. 7. sic habetur de hac muliere. *Mulier ut audivit de eo cujus filia habebat spiritum immundum, intravit & procidit ad pedes ejus.* Unde vult Marcus Jesum in domo fuisse, cum mulier ad eum venit. Matthæus verò per ista verba: *Dimitte eam, quia clamat post nos*, innuit quod post Jesum ambulantem preces emiserit. Ad quod dicendum, mulier venit in domum ubi erat Jesus, ubi non respondit Jesus ei verbum, sed in silentio egressus est, & post ejus egressum facta sunt quæ Matthæus narrat, *Miserere mei.* Magnus effectus ejus ostenditur quo malum filiæ dicit esse suum. *Filia mea male à dæmonio vexatur.* Detegit medico qualitatem morbi, dicens: *Vexatur à dæmonio*, & magnitudinem, dicens: *male* (*Qui non respondit ei quidquam*) Non de superbia, ut dicit Glossa, sed ne opus suum contradicat ipsius doctrinæ, dixerat enim Matth. 10. *In viam gentium ne abieritis. Et accedentes discipuli*, &c. Interlin. Mysterii ignari, vel misericordiæ mori, vel importunitate ejus discipuli carere cupientes. *Dimitte eam quia clamat post nos.* Interlin. quam tenes non exaudiendo. *Non sum missus*, scilicet primum & principaliter, ne sit contrarium id quod legitur in Abdia. *Legatum misit Dominus ad gentes, ut illa veniat*, Interlin. quæ à longè clamabat confecuta est eum. *Non est bonum sumere panem filiorum*, &c. Interlin. verbum falsum quod prius debetur Judæis, non est bonum dare Gentibus caninâ rabie latrantibus. Hæc exposi primò pertinet ad mysterium, secundò verò ad teralem sensum. Panis filiorum vocatur opera miraculosa, quam ista quærebat, non doctrina *Etiam Domine*, quasi diceret, verum est quod cis, veruntamen si panis filiorum non detur bus, tamen catelli reficiuntur de micis panum. *& catelli*, &c. Magna humilitas, comparav eam Dominus cani, & ipsa comparat se cate quod est diminutivum canis. *O mulier magna des tua*, &c. Quæ priùs vocabatur canis, hîc lier vocatur. Et designat fides mulieris hujus, fi Ecclesiæ. *Et sanata est filia ejus ex illa hora.* In lin. Ubi datur exemplum catechizandi & bapti di infantes, qui nondum facere nec sapere ali possunt, sed per confessionem & fidem paren liberantur à diabolo.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

De quinque personis hujus Evangelij.

Egressus Jesus secessit in partes Tyri & Sidonis,

In hoc Evangelio *quinque* personæ tangun scilicet dæmonium filiam mulieris vexans lia vexata, mater pro filia orans, & cœtus Ap lorum eam juvans, & Dominus mulieri clam primò non respondens, sed ad ultimum eam exaudiens. Et de qualibet harum personarum tur aliquid ad ædificationem nostram pertinen

Circa *primum* notandum, quod Ecclesia in bus primis Dominicis Quadragesimæ in Ev lio loquitur de diabolo. In prima ostendit qu do impugnet sanctos quos nondum possidet enim ostenditur quomodo diabolus se habet tentatione ad Deum. In secunda Dominica ditur quomodo se habeat diabolus ad eos quo possidet, malè enim eos vexat. In tertia qu do se habeat ad eos quos jam amisit, multum conatur ad recuperandum eos, unde *assumit s spiritus secum nequiores se, & ingressi habita* Lucæ undecimo. De vexatione verò, quam diabolus ei, qui est in peccato, sciendum quo cet peccator exterius delicias habeat, tame terius habet vexationem & miseriam. Aug primo libro Confessionum. Domine justisti, est, ut pœna sibi sit inordinatus animus. Minus ordinata inquieta sunt, ordinata verò cunt. Hierem. 16. *Servietis diis alienis, qui dabunt vobis requiem die ac nocte.* Hæc affli test *tripliciter* ostendi. *Primo* per hoc, quod p res jacent infirmi in lecto conscientiæ spini rum pleno. Sicut enim lectulus conscientiæ est floridus. Cant. 1. sic in malis est spinosus. 7. *Nunquid de spinis colligunt uvas, aut de ficus?* quasi diceret non ita; nec cum viriis quies. *Secundo* per hoc, quod peccator est in statu, in quali ille est, quem continuè canes dent. Conscientia mordet & remordet faci sos. Ipsa est mulier litigiosa, cum qua hom non quiescit. Proverb. 27. *Tecta perstillantia frigoris, & mulier litigiosa comparantur. Ter* hoc quòd peccator est portitor ad collum diabolici, quod non deponit nec die, nec nec diebus festivis. Psalm. 37. dicit de iniqui *sicut onus grave gravata sunt super me.* Qu sine vexatione esse potest, qui tantum onus continuè portat? Unde peccatum est onus quod lum sustinere non potuit, nec terra ad ul

Alleviatur Confeſſione.

ſuſtinebit, imò oportebit quod ad infernum deſcendat. Ponderoſitas peccatorum patet ex alleviatione quam ſentit peccator cum peccata ſua confeſſus eſt & reliquit. Matth. 11. *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis*, &c. *Jugum enim meum ſuave eſt, & onus meum leve.* Intellige reſpectu oneris diabolici. Unde magna eſt fatuitas eorum, qui potius eligunt ferre onus diaboli, pro quo non exſpectant niſi cruciatum æternum, quam onus Chriſti, pro quo exſpectant regnum cœlorum.

Onus Chriſti leve. Onus diaboli grave.

II. Filia Mulieris.

Circa *ſecundum* notandum quòd filia hujus mulieris licet à dæmonio malè vexaretur, tamen non legitur rogaſſe dominum pro ſua liberatione: & univerſaliter non legi aliquem dæmóniacum rogaſſe dominum pro ſua liberatione. Inſani & dæmoniaci bene ſciunt laqueum abſconditum quærere quo ſe ſtrangulant, vel ignem, vel aquam, quo ſe præcipitent, ſed medicum vel remedium ſalutis neſciunt quærere. Sic quos diabolus poſſidet *ſapientes ſunt ut faciant mala, bona autem facere neſciunt*, Hierem. 4. Proverb. 27. *Cor iniqui inquirit mala.* Quærunt uſurarii laqueos occultos uſuræ, quibus ſe ſtrangulent. Item luxurioſi fatuas mulieres ſciunt ſibi præparare, quæ ſunt velut gladii quibus ſe occidunt. Hieron. Gladius ignitus eſt ſpecies mulieris. Pro ſalute verò ſua nec Deum ſciunt rogare, nec medicos ſpirituales conſulere, ideo illi qui ſanæ mentis ſunt, multùm deberent eis compati, & à malo coërcere quantum poſſent. Sicut inſani ligandi eſſent, ne in ſe vel in alios manus mittant. Debent etiam apud Deum & apud medicos ſpirituales pro ſalute talium laborare.

Laquei variidæmonis inſanorum. Vſurariorũ. Luxurioſorum.

III. Mater. Cura parẽtum de ſalute liberorum.

Circa *tertium* notandum, quod mulier iſta multum affectabat ſalutem filiæ ſuæ, ſicut patet ex conſtantia precum ipſius, in quo datur exemplum matronis, ut ſi videant filios ſuos in poteſtate diaboli, multum affectent liberationem ipſorum. E contrario vero multæ vident filios à lupo infernali duci in infernum, & non currant. Si vero viderent porcos ſuos à lupis deferri, totis viribus eos inſequerentur. Aliquæ etiam lupos infernales in domo ſua nutriunt, qui filios occidunt. Fatuæ enim mulieres manent in domibus earum, & ſic habent filii eorum gladios paratos, quibus ſe occidunt. Hodie impletum eſt illud Michææ 7. *Inimici hominis domeſtici ejus.* Et notandum quod ſecundùm Gloſſam, ſub perſona mulieris mira fides eccleſiæ, & patientia, & humilitas prædicatur. Fides qua credidit poſſe ſanari filiam; patientia quia totiens deſpecta in precibus perſtat; humilitas quia ſe non canibus, ſed catulis comparat. Aliter poſſumus notare *ſex* circa hanc mulierem, quæ ad inſtructionem noſtram pertinent. *Primum* eſt quod clamat. *Secundum* eſt quod clamando ſapienter allegat, ibi: *Miſerere mei Domine fili David filia mea male à dæmonio vexatur. Tertium* quod in clamore perſeverat, quod patet ex hoc, quod dicunt diſcipuli: *Dimitte eam, quia clamat poſt nos. Quartum* eſt, quod Salvatori appropinquat ibi: *At illa venit. Quintum* eſt quod ſe humiliat, ibi: *& adoravit eum. Sextum* eſt quod fidei magnitudine ſalutem filiæ impetrat, unde dictum eſt ei à Domino. *O mulier magna eſt fides tua.* Eſt autem circa *primum* notandum, quod clamor, quem Deus audit, eſt magnitudo deſiderii. David. *Deſiderium pauperum exaudivit Dominus.* Pſal. 11. Hic fuit clamor quo clamavit Moyſes. Exod. 14. & Suſanna Danielis 13. Circa *ſecundum* notandum quod mulier iſta quatuor oſtendit clamore ſuo, quæ poterant movere ſalvatorem ut ejus miſereretur. *Primum* ipſius miſericordia, quæ innitur, ibi, *Miſerere mei.* Ipſa miſeriam filiæ per compaſſionem, ſuam fecerat, ideo miſericordia digna erat. Miſericors enim miſericordia dignus eſt, miſericordia enim amat miſericordiam. Eccleſiaſtici 13. *Omne animal diligit ſibi ſimile. Secundum* eſt magna miſeria, abyſſus enim miſeriæ abyſſum invocat miſericordiæ; quæ innuitur ibi, *filia mea malè dæmonio vexatur. Tertium* eſt ſalvatoris promiſſio, quam oſtendit, cum dicit: *Dimitte.* *Quartum* eſt patris ejus exemplum, qui fuit miſericors, ad quod pertinet illud: *fili David.* 1. Machab. 2. *David in ſua miſericordia conſecutus eſt ſedem regni in ſæcula.* David etiam malignum ſpiritum effugabat à Saule, 1. Reg. 19. ſic apparebat iſta effugari dæmonium à filia. Circa *tertium* notandum quod perſeverantia multùm valet in oratione, ſicut Dominus oſtendit. Luc. 18. per exemplum de vidua, & per amicum petentem panes, Luc. 11. Roman. 12. *Orationi inſtantes.* qui petitionem facit in curia Domini Papæ, non deſiſtit, licet non ſtatim exaudiatur.

Clamore 4. oſtẽdit, quibus Chriſtũ moverat, li

Peſeverat in oratione.

Circa *quartum* notandum quòd mulieri à longè clamanti non reſpondet Dominus, ſed cum ei appropinquaſſet, & adjuvari ab eo petiviſſet, tunc ei reſpondit. Sic non exaudit Dominus illos qui in luto peccati ſunt, licet clament, nihil aliud ut exeant à peccato facientes, ranis ſimiles, quæ à palude exire nolunt, licet multũ clament. Talibus cõminatur Dominus, Sophon. 1. *Viſitabo ſuper viros deſixos in fecibus ſuis.* Illos exaudit Dominus, qui greſſu deſiderii & boni operis appropinquant; illos juvat Dominus, qui ſe juvant.

Appropinq̃at Salvatori. Deus peccatores non exaudit. Peccatores comparãtur ranis.

Circa *quintum* notandum, mulier iſta humiliat ſe & facto & verbo: facto adorando, verbo verò quadruplicitèr, ſcilicet catellis ſe comparando, micas poſtulando, fideles dominos ſuos vocando, indignam menſæ filiorum ſe reputando. In quo multi peccatores ſunt ei diſſimiles, qui dedignantur ſedere ad menſam Domini, tanquam reputantes eam indignam diſcubitu ſuo, cum ipſi potius eâ ſint indigni, tanquam canes. In hoc autem quod dicitur, *de menſa dominorum ſuorum*, innuitur quod peccator qui ſalutem vult obtinere, debet eſſe humilis, ut bonos reputet dominos ſuos, tanquam filios Domini ſui, ſcilicet Dei. Solent enim homines filios dominorũ ſuorũ vocare dominos. In hoc etiã quòd dicitur quòd catelli edunt de micis, inſinuatur quòd humiles medullã ſacræ ſcripturæ reficiuntur, mica enim eſt de interiori parte panis. Et *notandum* quòd humilitas orantis multùm valet ad impetrandum, Eccleſiaſtici 35. *Oratio humiliantis ſe nubes penetrabit.* David Pſalm. 101. *Reſpexit in orationem humilium*, &c. Centurio poſt illud verbum humile: *Domine non ſum dignus, ut intres ſub tectum meum*, audivit: *Sicut credidiſti fiat tibi.* Matth. 8. Et Luc. 15. Poſtquam filius prodigus dicere propoſuit. *Non ſum dignus vocari filius tuus*, pater accurrens cecidit ſuper collum ejus, & oſculatus eſt eum, & ait: *Cito proferte ſtolam primam.* Et poſtquam hæc mulier ſe catello comparavit, audivit: *fiat tibi ſicut vis.* Marci 7. ſic dicitur: *Propter hunc ſermonem vade, exiit dæmonium de filia tua.*

Chananæa humiliat ſe verbo & facto.

Fides qualis eſſe debeat.

Circa *ſextum* notandum quod fides debet eſſe magna certitudine, potens contra omnem altitudinem extollentem ſe adverſus ſcientiam Dei 2. Corinth. 10. Item fiducia impetrandi, Matth. 21. *Si habueritis fidem, & non hæſitaveritis, non ſolùm de ficulnea facietis, ſed etiam ſi dixeritis huic monti: tolle te & jacta te in mare, fiet.* Item conſtantia in adverſis, qualis erat fides Pauli, Rom. 8. *Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti?* Item contemptu bonorum temporalium Hebr. 11. *Fide Moyſes grandis effectus negavit ſe eſſe filium filiæ Pharaonis*, &c.

V. Apoſtoli.

Circa cœtum Apoſtolorum mulieri ſuffragantium notandum etiam, quod non rogati juvant eam dicentes: *Dimitte eam, quia clamat poſt nos.* Dominus quodammodo tenebat eam ligatam ſpe & deſi-

derio obtinendi salutem filiæ suæ. Ex hoc facto Apostolorum debemus sperare, quia sancti juvabunt nos orationibus suis apud Deum, si hoc devotè petierimus. In quo multum aliqui errant, non confidentes de suffragiis sanctorum, non attendentes quod sancti dum fuerunt in vita præsenti tantum desiderabant animarum salutem, quod pro illa morti se exposuerunt. Quid ergo facient modo, cum charitas eorum non defecerit, sed potius creverit. Isa 31. *Dixit dominus cujus ignis est in Sion, & caminus in Hierusalem.* Bernardus. Si sanctus dum adhuc viveret misertus est peccatoribus, & oravit pro eis, nunc tantò amplius, quantò veriùs agnoscit miserias nostras, orat pro nobis patrem, quia beata patria illa charitatem illius non minoravit, sed augmentavit. Præterea Nunquid possunt sancti oblivisci devotionem, quam homines eis exhibent?

Sancti orant pro nobis.

VI. Salvator.

Circa Salvatorem notandum, quod primo videtur se habuisse durè ad mulierem, cum ei verbum non respondit, Apostolos etiam pro ea rogantes non exaudivit, eam etiam cani comparavit, mulier tamen humili perseverantiâ quod petebat impetravit. Et *notandum* quod *quinque* de causis Dominus distulit eam exaudire. *Primo* ut opportuniùs eam exaudiret. Ipse enim est exauditor in opportunitatibus, in tribulatione, Psal. 9. *Secundo* ut longanimitatem & patientiam ejus probaret, ut tangit Interlin. patientiam ejus probavit comparando eam cani. Gregorius. Qualis quisque apud se lateat, illata contumelia probat. *Tertio* ut suos in oratione perseverare doceret, Lucæ 11. *Si perseveraverit pulsans*, &c. Chrysostomus. Magna vis est instantiæ orationis, quod Apostoli non obtinuerunt, ipsa perficit: etenim pro nostris noxis magis vult à nobis rogari, quàm ab aliis, quamvis magis liberam præsentiam habeant. *Quarto* ut occasionem illi verbo daret. *Nam & catelli*, &c. Unde Chrysostomus propter hoc tardabat Christus, sciebat enim eam hoc dicturam. *Quinto*, ut desiderium mulieris dilatione crescceret, Gregor. Sancta desideria dilatione crescunt. Si autem dilatione deficiunt, desidetia non fuerunt, Augustinus. Si aliquando Deus tardius dat, commendat dona, non negat: diu desiderata dulcius obtinentur, citò autem data vilescunt. Servat tibi Deus, quod non vult citò dare, & ut tu discas magna magnè desiderare. Ardor desiderii mulieris humiliter orantis impetravit dæmonii expulsionem. Tob. 6. dicitur quod fumus procedens de corde piscis affi extricabat omne genus dæmoniorum. Fumus ille est devotio orationis de corde ardenti procedens. Specialiter est advertendum verbum quod Dominus dixit mulieri, *Non est bonum sumere panem filiorum & mittere canibus* ad manducandum, ubi innuitur quantum distet inter bonos & malos, quanta sit dignitas bonorum, & quanta sit vilitas malorum. Boni sunt filii Dei 1. Joan. 3. *Nunc filii Dei sumus & nondum apparuit quid erimus*, &c. Mali verò canes sunt divino judicio. Multùm dolere debet, qui scit se ad imaginem Dei creatum, & tamen per culpam propriam ad tantam vilitatem redactum, ut canis à Deo reputetur. Imò cane posterior est peccator, est enim in miseria culpæ & pœnæ, cùm canis sit solùm in miseria pœnæ. Et est debitor mortis temporalis & æternæ, cum canis sit debitor tantùm mortis temporalis. Et *notandum* quod peccator in *quatuor* assimilatur canibus. *Primum* est impudentia. Non erubescit canis coram Rege facere rusticitatem suam, nec peccator coram Deo committere abominationem peccatorum suorum. *Secundum* est insatiabilitas, patitur enim peccator ad modum canis famem insatiabilem, unde filius prodigus, qui tenet figuram peccatorum, dicit Luc 15. *Ego autem fame pereo*: De his duobus Isa. 65. *Canes impudentissimi nescierunt saturitatem. Tertium* est oris immunditia, resumit enim quod evomit. Sic peccator ea quæ confitendo evomit, retidivando iterum committit. Proverb. 26. *Sicut canis qui revertitur ad vomitum suum, sic imprudens qui iterat stultitiam suam.* Inter peccatores verò immundius os videtur habere detractor, qui fordes aliorum incessanter ruminat. *Quartum* est oris noxietas. Canis ore mordet & interdum venenum effundit. Sed non minus est nocivum os peccatoris, imò multo amplius. Nullum animal ore tantum potest nocere quantum homo. Psal. 13. *Quorum os maledictione & amaritudine plenum est.* Item *venenum aspidum sub labiis eorum.*

Distulit exaudire ob quinque causas.

Discrimen inter bonos & malos.

Peccator comparatur canibus in 4.

1.

2.

3.

Ecce mulier Chananæa de finibus illis egressa, &c. Hæc mulier Chananæa potest significare animam per pœnitentiam commutatam à vetustate vitæ in novitatem (*Chananæa* enim interpretatur commutata) & specialiter animam intrantis religionem. Dicta etiam est *Syrophœnissa*. Marc. 7. & interpretatur altè conversa. Talis verò mundum deserens pennis virtutũ ad statum sublimiorem evolat. David Psal. 54. *quis dabit mihi pennas sicut columbæ & volabo*, &c. Isa. 40. *Assument pennas ut aquilæ*: *Chananæa* etiam interpretatur negociatrix. Talis verò negotiatur temporalia pro æternis cõmutando. Matth. 13. *Simile est regnum cœlorum homini negotiatori.* Proverb. ult. *Gustavit & vidit quia bona est negotiatio ejus.* Hæc mulier erat egressa de finibus Tyri & Sidonis. *Tyrus* interpretatur tristitia, vel angustia magna & significat cupiditatem mundi, quæ concomitantur tristitia & angustia magna. Ecclesiastici 27. *Sicut in medio compaginis lapidum palus figitur, sic inter medium emptionis & venditionis angustiabitur peccatis.* Hæc angustiatio accidit ex hoc quod uterque intendit lucrari. De tristitia habetur Ecclesiastici 11. *Est homo luborans & festinans & dolens impius & tanto magis non abundabit.* Propter dolorem annexum divitiæ dicuntur spinæ Matth. 13. Proverb. 15. *Conturbat domum suam sectatur avaritiam. Sidon* carnalem voluptatẽ significat, interpretatur enim venatio tristitiæ qui delectationes quærit, tristitiam venatur, quia *risus dolore miscebitur.* Prov. 14. Nec solum de *Tyro* & *Sidone* exeundum est, sed etiam de *finibus* ut etiam horum occasiones vitentur. Diabolus libenter retinet hominem inter fines Tyri & Sidonis Exod. 8. dixit Pharao, *ego dimittam vos ut sacrificetis Deo vestro, verum tamen longius ne abeatis*, &c. Qui desiderat per quæ fit appropinquatio ad peccatum, de finibus Tyri & Sidonis exit. Verbi gratia, *Fines Sidonis*, id est, carnalis voluptatis sunt ociositas & delectabilitas cibi & potus, lectorum & vestium varitas, familiaritas personarum cum quibus peccatum potest, vel per quas procurari potest peccatum, frequentatio loci in quo datur occasio peccandi, solitudo cum muliere, De *ociositate* dicit Ecclesiasticus 33. *Multam malitiam docuit ociositas.* De *deliciis.* Bern. Periclitatur castitas in deliciis. Ephes. 5. *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.* De *vestibus* Matth. 11. *Quid existis in desertum videre hominem mollibus vestitum?* De *lecto* Proverb. 7. *Intexui funibus lectum meum, stravi tapetibus.* De *familiaritate.* Ecclesiastici 9. *Cum femina ne assiduus sis, nec audias illam, ne forte pereas in efficacia illius.* Et post. *Cum aliena muliere ne videas omnino, nec accumbas cum ea super cubitum.* De *procurante peccata* legitur Judith. 12. Ubi Holofernus dixit vagao: *vade & suade hebrææ ut sponte consentiat habitare mecum*; & subdit: *Non vereatur*, inquit vagao, *bona puella introire ad dominum meum.* De *loci frequentatione* dicitur. Danielis 13. De presbyteris. *Isti frequentabant*

bant domum Ioachim. Et videbant eam quotidie ingredientem & lucubrantem, & exarserunt in concupiscentiam ejus. De *solitudine* cum muliere legitur Genes. 39. *Accidit quadam die ut intraret Ioseph domum, & operis quidpiam absque arbitris faceret, & illa apprehensa lacinia vestimenti ejus dicerat: dormi mecum. Fines* Tyri, id est, cupiditatis sunt ea quæ dant occasionem tollendi alienum ut est multitudo familiæ. Nahum 2. *Leo sufficienter cepit catulis suis, & necavit leænis suis.* Genes. 19. *Nec stes in omni circa regione. Filia* hujus mulieris est *sensualitas* quæ frequenter agitatur, etiam postquam anima exivit de finibus Tyri & Sydonis. Hieronymus de se: Caro mea nigra erat sicut æthiopis, & tamen adhuc in me incentiva libidinis pullulabant.

Solitudo.

Sensualitas.

Clamat dicens: *Miserere mei Domine.* Et *notandum* quod *duæ* sunt species orationis. quædam est *fructuosa*, quædam *infructuosa.* Fructuosa verò continet *quatuor* species. *Prima* sit verecundo & humili affectu: talis fuit oratio Publicani, qui non audebat *oculos suos ad cælum levare.* Lucæ 18. Et talis videtur oratio filii prodigi dicentis: *Pater, peccavi in cælum & coram te, jam non sum dignus vocari filius tuus, fac me sicut unum de mercenariis tuis.* Lucæ 15. Verecundia multum placet. De impœnitente. Bernardus quantum displicet Deo impudentia peccatoris, tantum placet ei erubescentia pœnitentis. *Secunda* species sit puro affectu. Talis fuit oratio Susannæ dicentis. Danielis 13. *Domine tu scis quæ isti malitiosè composuerunt adversum me. Tertia* species sit lato affectu. Sic oravit Moyses dicens, Exod. 32. *Aut dimitte eis hanc noxam, aut dele me de libro tuo. Quarta* species sit grato affectu quæ est cum gratiarum actione. Unde beata virgo dicit. Lucæ 1. *Magnificat anima mea dominum.* Sed gratiarum actio debet habere humilitatem, aliter discordaret in auribus Dei, sicut accidit in superbo Pharisæo qui gratias agebat, quia non erat sicut cæteri hominum. Luc. 18. Infructuosa verò similiter *quatuor* habet species. *Prima* est simulata; de qua Matth. 15. *Populus autem hic labiis honorat me, cor autem eorum longe est à me*: & sumptum est de Isaiæ 29. Secundum aliam litteram ubi nos habemus. Pro *ea quod appropinquat populus iste ore suo & labiis suis glorificat me*, &c. Augustin. quid prodest labiorum strepitus ubi mutum cor est. *Secunda* species, est oratio incircumspecta, de qua Matth. 20. *Nescitis quid petatis. Tertia* species, est criminosa oratio, quam faciunt qui sunt in magnis criminibus sine humilitate vel reverentia, Isa. 1. *Cum multiplicaveritis orationem, non exaudiam. Quarta* species est oratio ridiculosa, qualis est oratio superborum & hypocritarum. Superbi confidentes in multitudine operum suorum quasi irridentes deum, dum manibus plenis eleemosynam à Deo petunt, talis fuit oratio pharisæi superbi. Lucæ 18. Dicentis: *Jejuno bis in sabbato*, &c. Oportet manus esse vacuas per humilitatem, si quis vult impetrare gratiam à deo, oratio hypocritarum ridiculosa est, quod cùm petant eleemosynam ab eo qui in cælis est, manus tamen ad terram tendunt aliquid terrenum intendendo.

4. Species orationis fructuosa.

1. Humilis.

2. Pura.

3. Læta.

4. Grata.

Infructuosa.

1. Simulata.

2. Incircumspecta.

3. Criminosa.

4. Ridiculosa.

DOMINICA III. IN QUADRAGESIMA.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Evangelium in octo particulas dividitur & explicatur.

SERMO LIII. Octo tenentur.

Erat Jesus ejiciens dæmonium & illud erat mutum. *Luca* 11.

HOc Evangelium octo continet. *Primo* Salvator miracula operatur. *Secundo* turba admiratur, ibi, *Et mirata sunt turba. Tertio* pharisæi blasphemabant, ibi, *Quidam autem ex eis*, &c. *Quarto* quidam eum tentant, ibi. *Et alii tentantes*, &c. *Quinto* Salvator blasphemiam contra se dictam destruit ibi. *Ipse autem ut vidit cogitationes*, &c. *Sexto* Judæos reprehendit, ostendens eos esse pejores quàm essent ante legis assumptionem, ibi. *Cum immundus spiritus* &c. *Septimo* mulier quædam eum laudat matrem ipsius beatificando, ibi. *Factum est autem cum hæc diceret*, &c. *Octavo* Salvator mulieri respondet auditores verbi dei, & factores beatos esse ostendendo ibi. *Quin immo.*

Erat Jesus ejiciens dæmonium, &c. à corpore obsesso. *Et illud erat mutum*, id est, mutum faciens, erat & cæcum, ut dicitur. Matth. 12. *Et cum ejecisset*, &c. Beda in homilia, hujus Evangelii: tria miracula similiter facta sunt: dæmon enim expulsus est, cæcus vidit, mutus locutus est.

I. Christus Dæmonem ejicit.

Et admirata sunt turba, minores opera Christi admirantur, majores verò blasphemant: unde subditur.

II. Turbæ miranturi.

Quidam autem ex eis, scilicet Pharisæi, *dixerunt.* In *Beelzebub principe dæmoniorum*, &c. Matth. 12. Sic habetur. *Pharisæi audientes dixerunt: hic non ejicit dæmones nisi in Beelzebub*, &c.

III. Pharisæi blasphemant.

Et *notandum* quod nomina idolorum orum habuerunt à Belo patre Nini qui Ninive condidit, & nomine suo nominavit, qui Ninus diligens patrem suum, & de morte ejus valde dolens fecit fieri auream statuam patris ejus similitudinem exprimentem; quam habuit in tanta reverentia, ut, si servi fugitivi vel alii facinorosi ad eam confugerent, securi essent; ideò cœperunt homines illi imagini thurificare & divinos honores exhibere, videntes hoc Nino placere: quo exemplo cæteri de vicis adjacentibus in honorem patrum suorum statuas aureas fecerunt fieri, & eas adoraverunt, & sic pullulavit idolatria. A nomine verò Beli secundum diversa idiomata diversa nomina idolorum sumpta sunt. Nam Babylonii vocabant idolum suum Belum, & alii Baalim, alii Baal, scilicet, Palæstini, alii, scilicet, Moabitæ Beelphegor: sic enim dicitur idolum centigenis, id est, Priapi. Judæi vero unius Dei cultores irrisionis causa idolum Sidoniorum, qui erant eis vicini, vocabant Beelzebub, quasi virum muscarum: Baal enim vir; Zebub, musca interpretatur, quia muscæ congregabantur super idolum propter cruorem eorum quæ immolabantur, cui idolo dicebant præsidere principem dæmonum, scilicet, luciferum, cujus familiaritate vel consideratione minores dæmones credebant obedire Christo, ut ad voluntatem suam exirent de corporibus obsessis.

Origo Idolorum.

Varia nomina idolorum.

Belus.

Baalim.

Baal.

Beelphegor.

Beelzebub.

Et alii tentantes, ad probandum, *signum de cœlo quærebant ab eo*, ut coniterum, sicut accidit tempore Samuelis. 1. Regum 12. vel ignem de cœlo, sicut accidit tempore Heliæi 3. Regum 18. & 4. Regum 1. Et hoc fuit proprium Judæorum signa quærere. 1. Corinth. 1. Judæi signa petunt; unde Petrus qui prævaluit in miraculorum operatione ad prædicandum Judæis missus est: tamen dominus non exhibet eis hæc signa sciens, quod depravarent ea.

IV. Alii tentant

Cur Christus tentantibus signa negat.

Ipse autem ut vidit cogitationes eorum, &c. Licet dominus non dederit eis signum visibile de cœlo, tamen dat eis signa deitatis suæ, ad cogitata eorum respondendo, Dei enim est cor videre. 1. Reg. 16. *Deus intuetur cor.* Hieronymus super Matth. Ad cogitationes respondet, ut sic etendere compellerentur, *omne regnum*, Primo probat dominus indirecta probatione quod non expellit dæmones in principe dæmoniorum: deinde probatione directa. Probatio indirecta est, cùm parte adversarii sumpta, ad inconveniens ducitur, ut ad veritatem

V. Cognoscendo cogitationes Deitatem indicat.

Refutat blasphemiam.

redeatur. Indirecta probatio talis est: *omne regnum in se ipsum divisum desolabitur*: hæc nota est. Chrysostomus: Concordia parvæ res crescunt, discordia maximæ dilabuntur. Regnum Sathanæ in se divisum est; hanc accipit ex hoc, quod dicunt eum in principe dæmoniorum ejicere dæmones. Ergo regnum Sathanæ desolabitur, vel non stabit. Et ponitur hæc conclusio sub interrogatione, *& domus supra domum cadet*, id est, familia contra familiam consurget ut eam conculcet & conterat, desolabitur, vel non stabit. *Si autem Sathanas in semetipsum divisus est*, id est, regnum Sathanæ, *quomodo stabit regnum ejus? quia vos dicitis in Beelzebub ejicere me dæmonia*. Istud: *quia vos dicitis*, &c. conjungitur cum hoc: *Si Sathanas in se divisus est*: & innuitur, quod media probatio hujus probationis sumitur ex verbis eorum dicens: *Quomodo stabit regnum ejus?* &c. Ad hoc tendit, ut à regno diaboli recedant, quod ipsi elegerant: ex quo enim non stabit, deserendum est, & ad Christi regnum transeundum. De quo regno dicitur Daniel. 2. *Suscitabit Deus regnum cœli quod in æternum non dissipabitur. Si autem ego in Beelzebub ejicio dæmonia, filii vestri*, id est, Apostoli, vel Judæorum exorcistæ, in quo ejiciunt? Innuitur hic alia indirecta probatio, in qua ducitur ad id quod falsum est secundum opinionem eorum, scilicet, quod Apostoli, vel exorcistæ Judæorum in principe dæmoniorum ejiciunt dæmonia, quod Judæi non credebant, imò ejectionem illam Deo attribuebant, cum ejectionem à Christo factam principi dæmoniorum attribuerent. Unde patet quod ex invidia movebantur. Beda in homil. Si expulsio dæmonum facta per filios vestros exorcistas Deo attribuitur, quare idem opus in me eandem non habet causam. *Notandum* quod Salomon tradidit quosdam exorcismos Judæis, quibus cooperantibus quibusdam herbis & gemmis exorcistæ Judæorum ejiciebant dæmones à corporibus obsessis, tamen virtute Dei: Apostoli etiam hæc sibi conscii erant, nihil malè artis à Christo didicisse, qui secundum Augustinum filii Judæorum hic vocantur. Sequitur: *Ideo*, scilicet, quia filios vestros Dei virtute ejicere creditis dæmones. *Ipsi judices vestri erant*: comparatione enim ipsorum apparebit vos esse damnabiles, qui illud quod in eis attribuitis Deo, in me invidia attribuitis diabolo. Per modum istum mulierculæ reges, & imperatores judicabunt: comparatione enim earum ipsi apparebunt damnabiles. Apostoli vero judicabunt per approbationem sententiæ quasi assessores Matth. 19. *Sedebitis super sedes 12. judicantes 12. tribus Israel. Porro si in digito Dei*, &c. Hic assumit dominus id quod probatum est indirecta probatione, scilicet, quod in spiritu Dei ejiciat dæmonia non in principe dæmoniorum: Ex hoc ostendens regnum Dei in brevi venturum. *Porro si in digito Dei ejicio dæmonia* Matth. 12. dicitur: *in spiritu Dei*; & est expositio ejus, quod hîc dicitur. Et *notandum* quod manus Dei dicitur filius, quia pater per filium operatur. Ps. 143. *Emitte manum tuam de alto*: digitus verò dicitur Spiritus S. qui à patre procedit & filio, sicut digitus à manu & corpore, & quia sicut varii sunt digiti, manus autem una; sic varia sunt dona Spiritus sancti, unus tamen atque idem spiritus. Exod. 8. *digitus Dei est hic. Profectò venit*, id est, perveniet in vos regnũ Dei, id est, apertio ipsius regni quia in primo offeretur hostia, quæ januam regni aperiet: vel pervenit in vos regnũ Dei, quia Christus inter vos est. Simile Luc. 17. *regnum Dei intra vos est*, id est, inter vos. Vel regnũ Dei potest dici interior vita sanctorũ in qua Deus regnat, quæ vita est regia live regnario, servire enim Deo regnare est. *Cum fortis armatus*. Hîc probat dominus directè sumpta metaphora pugnatorũ, quod non ejicit dæmonia in principe dæmoniorum, sed virtute sua, quæ major est fortitudine dæmoniorum *cũ fortis armatus* scilicet diabolus, *custodit atrium*, id est, mundũ. De fortitudine diaboli dicitur, Job 41. *Non est potestas*, &c. Ex Dei tamen misericordia debilis est contra electos. Hieron. Debilis est homo qui non potest vincere nisi volentẽ. Arma ejus desideria mali, arcus ejus detractor, scutum hypocrita vel obstinatus. Job 41. *Corpus illius quasi scuta fusilia*. 45. *Arcum conteret & confringet arma & scuta comburet igni*, scilicet, infernali. Galea ejus superbia. Regum 17. Dicitur de Goliath. *Cassis ærea super caput ejus*. Lorica sunt luxuriosi. Eccl. 43. *Sicut lorica induit se aquis*. Diabolus mundũ custodit ad damnationẽ, sicut lupus custodit ovile ad devorationẽ, sicut quod canis custodit ad defensionẽ. *In pace sunt omnia quæ possidet*, id est, peccatores, quos non turbat quietare, cum sint sui. Greg. Illos pulsare negligit quos jure quieto possidere se sentit. Ista pax est periculosior quàm guerra. Matth. 10. *Non veni pacem mittere in terram sed gladium*. Vel in pace, id est in ocio quæ pax mala est. Sicut vinea quæ non fodiatur in pace est, sed deterioratur; & lorica quæ non induitur rubigine, consumitur, sic anima otiosa deterioratur Eccl. 33. *Multam malitiam docuit otiositas*. Pacem verò istam concomitatur interior vera. Isaiæ 37. *Non est pax impiis dicit dominus. Si autem fortior illo*, scilicet, Christus, *superveniens*, id est desuper veniens. *Vicerit eum* triplici tentatione, scilicet fortiter resistendo, & passionem fortiter sustinendo, *universa arma ejus*, id est, peccatores, quibus armatus erat, scilicet de universis aliquos auferet, *in quibus confidebat, & spolia ejus*, id est, peccatores, diabolo ablatos, *distribuet*, id est, diversis Ecclesiæ officiis assignabit. De Christi fortitudine legitur. Iob. *Si fortitudo quæritur, robustissimus est*. Chrys. Matth. Non debent timere hostem fortẽ qui habent principem fortiorẽ Ierem. 46. *Fortis impegit in fortem, & amborum pariter ceciderunt* sed dissimiliter quia diabolus irreparabiliter cecidit, sed Christus cecidit surrecturus. Micheæ 8. *Ne lætæris inimica mea, quia cecidi, consurgam. Qui non est mecum*, &c. Hic ostendit se non operari in principe dæmoniorum per hoc quod est ei dissimilis, & contraria opera agit. *Qui non est mecum*, id est, qui mecum non convenit; cùm ego sim humilis, & ipse superbus; ipse malignus volens perdere, ego benignus volens salvare, *Contra me est*, mihi non consentiens vel fœderatus. *Et qui non colligit mecum*, ad unitatem fidei vel dilectionis, dispergit, per hæreses schismata.

Cũ immundus spiritus, &c. Specialiter potest intelligi de Iudæis, hoc modo. *Cum immundus spiritus exierit ab homine*, scilicet à Iudæis; *Ambulat per loca inaquosa*, id est, transit ad gentes inaquosas per defectum doctrinæ & gratiæ. *Quærens requiem in eis, & non inveniens*; *dicit*: *revertar in domum meam unde exivi*, scilicet ad Iudæos non cognoscentes creatorem suum, *& cum venerit invenit eam scopis mundatam*. Intellige priùs, scilicet, legalibus præceptis quasi virgeis instrumentis: scopa enim dicitur virgeum instrumentum quo mundantur domus. *Et tunc vadit & assumit alios septem spiritus secum quiores se*, id est, universitatem dæmonum. Septenarius enim est numerus universitatis; *& ingressi habitant ibi: & sunt novissima illius hominis pejora prioribus*; quia pejores sunt Iudæi quàm olim fuerunt in Ægypto antequam acciperent legem; quia secundum Bedam: Major est infidelitas venientem non suscipere quàm venturum non credere. Possunt etiam ista intelligi de recidivante post baptismum vel pœnitentiam hoc modo: (*cum immundus spiritus exierit*) in baptismo vel pœnitentia ab homine diabolo abrenuntiante, ambulat per loca inaquosa id

Discordia regnum dissipat.

Etectio dæmonis Deo adscribẽda.

Exorcismi Iudæorum.

Damnabilis Iudæorum invidia.

Apostoli Iudices.

Filius dicitur manus Dei.

Spiritus S. digitus Dei

Quomodo regnũ Dei perveniat in nos.

Servire Deo est regnare.

Regnum Christi.

Insidiæ demonis,

id est, explorat corda fidelium ab omni malo humore fictata si quomodo intrare valeat: *Quærens requiem.* 1. Pet. 5. *Adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem devoret. Revertar in domum meam unde exivi*, ad animam, scilicet, à qua per baptismum vel pœnitentiam ejectus sum. *Invenit scopis*, scilicet, baptismo, vel pœnitentia. Isa. 14. *Scopabo eam in scopa.* David Psal. 76. *Scopebam spiritum meum*; *mundatam*, à vitiis. *Septem spiritus alios*, scilicet, septem simulationes, quæ se virtutes mentiuntur; & ideo nequiores se, id est, apertis; quia secundum August. Simulata æquitas;

Æquitas simulata.

non est æquitas, sed duplex iniquitas. Et distingue *tres* septenarios. *Primus* est bonus, continens septem dona spiritus sancti. *Secundus* continet septem spiritus nequam, scilicet septem vitia, septem donis contraria: luxuriam, quæ sapientiæ opponitur,

Septenarius donariùspiritus sancti. Vitiorum.

gulam oppositam intellectui. Avaritiam oppositam consilio: accidiam oppositam fortitudini: iram oppositam scientiæ. Invidiam oppositam pietati. Superbiam oppositam timori. *Tertius* septenarius continet septem simulationes septem donorum,

Filiarum. Hypocrisis.

quas vocat nequiores, quia sub specie boni illaqueant imprudentes. Has septem simulationes facit hypocrisis; ideo rectè hypocritis Dominus dicit septies væ vobis hypocritæ. Matth. 24. Proverb. 26. Dicitur de inimico: *quando submiserit vocem suam ne credideris ei; quia septem nequitiæ sunt in corde ipsius. Erfiunt novissima hominis illius pejora prioribus.* Chrysostomus: Difficilior erit pœna posteriorum. 2. Petr. 2. *Melius erat viam veritatis non agnoscere* &c.

Dæmon sub specie boni decipit homines.

Pœna recidivorum maior.

VII. Confutantur hæretici

Mulier de turba; non dives, vel nobilis, sed de plebe communi. Dixit illi, Christo scilicet, quem pharisæi blasphemant. *Beatus venter qui te portavit* &c. In hoc confutatur Manichæus, qui dicit, Christum non habere verum corpus, sed phantasticum. Confutantur etiam alii hæretici, qui dicunt Christum formasse sibi corpus ex puro æthere & postea transfuliisse in uterum virginis; quod si verum esset; non fuisset nutritus lacte virginis: ex eodem enim fonte lac nutriendis, & semen procreandis pueris emanat. Unde sicut lacte Viginis fuit pastus, sic sanguine virginis corpus ejus formatum fuit.

III.

Factores legis seu verbi Dei, beati dicuntur.

Quinimmo beati qui audiunt verbum Dei &c. Additivè sumitur, non privativè quasi diceret. Non tantùm beata est Maria, quia portavit & lactavit: Sed maximè beata est, quia præcepta Dei opere servavit.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

De miseria Dæmoniaci & peccatoris, de misericordia Dei, de charitate offerentium miseros Deo. Ad quæ Dæmon homines mutos reddat: quanti referat peccatoris agnoscere suam miseriam. Quæ peccata sint ministrorũ Ecclesiæ.

SERMO LIV.

Erat Jesus ejiciens Dæmonium & illud erat mutum.

Tria tractantur.

HOc factum pleniùs narratur. Matth. 12. ubi sic legitur: *Oblatus est Iesu unus dæmonium habens; cæcus, & mutus, & curavit eum; ita ut loqueretur & videret.* Circa quod factum *tria* nobis attendenda sunt pertinentia ad ædificationem nostram, scilicet magna miseria patientis, magna misericordia subvenientis, & quòd oblatus ab alio, est curatus. *Miseria patientis, triplex* fuit: & quælibet istarum tanta fuit, quod ad gravamen sufficere potuit. Magna miseria est habere dæmonium,

I. Miseria patientis seu dæmoniaci Triplex est.

Matth. 15. *Filia mea male à dæmonio vexatur.* Item magna miseria est cæcitas. Tob. 5. *Quale gaudium miserorum qui in tenebris sedent & lumen cæli non vident?* Item magna miseria est esse mutum; qui enim est mutus, est quasi animal brutum. Magna vero *misericordia Salvatoris* quæ totaliter ab hac triplici miseria eum liberat, cùm liberatio ab una earum fuisset magnum beneficium. Liberatur autem non suam liberationem postulans, sed ab aliis *oblatus*.

1. Habere dæmonium.

2. Esse Cæcum.

3. Esse mutum.

II. Misericordia Salvatoris.

III. Charitas Offerentiũ. Peccator comparatus dæmoniaco.

Tenet autem figuram peccatoris iste dæmoniacus cæcus & mutus, in quo Triplex Miseria invenitur. Qui enim peccatum mortale committit, spiritum sanctum quasi manibus suis à se expellit, spiritum malignum in se introducit. Unde habet dæmonium, quod in eo dominatur. August. Super illud. *Immissiones per angelos malos.* In malis, inquit, potest diabolus sicut in suo pectore nisi prohibeatur à majore 2. Timoth. 2. *A diabolo captivi tenentur ad ipsius voluntatem.* 2. Petr. 2. *A quo quis superatus est, hujus & servus est.* Postquam vero diabolus intravit in aliquem ipse facit ad modum latronis, qui ingrediens domum, lumen extinguit, & ejus, quem vult spoliare, os obstruit, ne clamans succursum habere possit. Sic diabolus illum in quo habet potestatem cæcum & mutum facit. Joan. 3. *Qui male agit, odit lucem*; fures timent diem. Job. 24. *Si subitò apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis*; ideo fur infernalis cæcitate procurat. Isa. 42. *Quis cæcus, nisi qui venundatus est*, scilicet, diabolo per peccatum ardor pravi desiderii peccatorẽ excæcat, sicut ursus dicitur excæcari ad pelvim ardentẽ: & To. 11. *extinctus est calidis fletcribus.* Ps. 57. *Supercecidit ignis & non viderunt solem.* Aug. in libro Confessionũ, spargis pœnales cæcitates super illicitas cupiditates. Diabolus etiam procurat, ut peccator sit mutus, ne orando vel confitendo impetret auxilium vel consilium quo à potestate ipsius eripiatur. Et *notandum* quod sicut animalia irrationalia dicuntur muta, licet aliquam vocem emittant, quia vox illa non est formata; sic peccator dicitur mutus, quia non habet verba debita. Nemo dicit canem loqui, licet assiduè latret, vel ranam, licet coaxet. August. in lib. confessionum: Domine væ tacentibus te, quia loquaces muti sunt. Circa *primam miseriam* notandum est, quod peccator ad modum dæmoniaci habet magnam vexationem. Isa. 57. *Impii quasi mare fervens quod quiescere non potest*: in eodem: *Non est pax impiis, dicit Dominus.* Vel ad modum dæmoniaci gaudet de hoc de quo flendũ esset Prov. 2. *Qui lætantur cum malefecerint & exultant in rebus pessimis.* Sibi & alii ad modũ dæmoniaci nocet: sæpe cadit in ignẽ iræ, & sæpe in aquam voluptatis prohibitæ, ubi submergitur. Matth. 17. laqueos occultos usuræ exquirit, ut se strangulet. Proverb. 27. *Cor iniqui exquirit mala.* sibi manus injicit, Sap. 16. *homo per malitiam occidit animam suam*, in alios insilit, dentibus mordet. Matth. 8. *occurrerunt ei duo habentes dæmonia sævi nimis, ita ut nemo posset transire per viam illam.* Gal. 5. *Si invicem mordetis & comeditis, videte, ne ab invicem consumamini.* De *cæcitate* peccatoris require Dominica I.

Peccator vexatus dæmoniacus.

Circa *tertiam miseriam* notandum quod ad *tria* reddit diabolus hominem mutum: scilicet, ad *sui accusationem*, ad *Dei laudem*, ad *proximi ædificationem*. De *primo*. Proverb. 28. *Qui abscondit scelera sua non dirigetur: qui autem confessus fuerit ea, & reliquerit ea, misericordiam consequetur.* Ecclesiastici 17. *à mortuo, quasi nihil, perit confessio*: Peccator mortuus est; unde non est mirum, si mutus est qui mortuus est. *Septem* sunt quæ hominem reddunt mutum ad confessionem. *Primum* est *pudor*, Ecclesiastici 5. *non confundaris pro anima tua*

Fit Mutus ad tria.

I. Ad Confessionem.

1. Pudore.

dicere verum. Bernard. O insania! ablui pudet, & inquinari non pudet. *Secundum est dilatio*, Sophon. 2. *Vae cantantis in fenestra, & corvus in superliminari*, contra quod dicit. Ecclesiastici 5. *Ne tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem: subito enim veniet ira Domini. Tertium* est *diffidentia* perseverandi in pœnitentia proveniens ex multiplici recidivatione, hanc diffidentiam habent qui in Deo spem suam non posuerunt Isa. 40. *qui sperant in Domino mutabunt fortitudinem. Quartum* est *hypocrisis* vel *vana gloria*, dicit enim hypocrita: Ego credor bonus, quomodo ergo hoc peccatum confiterer? Oseæ 13. *Colligata est iniquitas Ephraim absconditum est peccatum ejus. Quintum* est *timor pœnitentiæ* non assuetæ. 1. Machab. 5. *Si timuerit Judas transire, & posuerit castra extra flumen, transfretemus ad eos, & potenter adversus illum:* Qui timet pœnitentiam non assuetam, similis est habenti apostema, qui non sustinet, quod sanies effundatur, donec cancer eum invaserit. Ecclesiastici 38. *Ante languorem adhibe medicinam*: sed sunt quidam qui foliis ficuum sicut Adam operiunt se. Genes. 3. Qui discretius facerent si massam ficuum tollerent, & inde vulneri suo cataplasma facerent, ut Ezechias fecit. Isa. 38. ficus dulcedinem habens peccatum significat: Unde de massa ficuum cataplasma facit qui de ipsis peccatis medicinas facit, erubescendo de ipsis in confessione. *Sextum* est *fictio*: Quod impedimentum multum commune est. Bernard. Ignosce domine, ignosce, excusamus, tergiversamur; vix est aliquis qui in his, quæ ad re sunt, experiri velit, quid possit, etiam quod promptissimè potest secundum carnem vel seculum, sive timor impulerit, sive cupiditas traxerit; qui pro infirmitate corporali sananda abstinet continuè à vino, dicit se non semel posse in septimana à vino abstinere pro spirituali sananda; qui fortis fuit ad malum, impotentem se dicit ad bonum. Rom. 6. *Sicut exhibuistis membra vestra servire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra servire justitiæ.* Isa. 5. *Væ qui potentes estis ad bibendum vinum* &c. Sapient. 1. *Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum* &c. *Septimum* est *incuria* sive negligentia malæ consuetudinis. Proverb. 18 *Impius cum in profundum peccatorum venerit, contemnit.* Ad ædificationem proximi mutum hominem reddit culpa propria, qua aliquis se reum sentit, Psal. 106. Iniquitas oppilabit os suum. Proverb. 20. Suavis est homini panis mendacii, sed os ejus implebitur calculo. Item avaritia Matth. 25. Qui autem unum talentum acceperat, abiens fodit in terram.

2. Dilationem

3. Diffidentiâ perseverantiæ,

4. Hypocrisin

5. Timorem Pœnitentiæ,

6. Fictionem.

7 Negligentiam.

II. Mutus ad laudem Dei

A *laude Dei* verò mutum facit *superbia*: superbus enim se laudat, cùm deberet Deum laudare. Proverb. 27. *laudet te alienus & non os tuum.* 2. Corint. 10. *non enim qui se ipsum commendat ille probatus est* &c. Laus Dei deberet esse in ore hominis, secundùm illud: Semper laus ejus in ore meo. Isa. 48. *Laudem meam infrænabo tibi ne intereas*; sed loco hujus fræni posuit diabolus frænum suum in hominibus, scilicet frænum erroris quod erat in maxillis populorum, scilicet verba superba. Apocal. 13. *Datum est bestiæ os loquens grandia*; os jactantiæ, assuetum os bestiæ sive diaboli videtur esse.

Agnitio miseriæ suæ

Et *notandum*, quod valde est utile homini, ut agnoscat magnam miseriam quam habet qui est in peccato, & magnam misericordiam Dei quæ est in liberatione ab ipso. qui enim hoc agnoscit si est in peccato misereatur sui & desiderat exire de peccato. Ecclesiastici 30. *Miserere animæ tuæ placens Deo.* Augustin. in libro confessionum. quid miserius misero non miserante se ipsum. Si cecidit canis in aquam, conatur venire ad ripam; vel si avis cecidit in laqueum, conatur ad sui liberationem: Quanta est ergo insipientia hominis qui in peccatum cecidit, nec tamen suam liberationem quærit: & qui miseriam peccati agnoscit, si non est in peccato, timeat cadere in illud. 1. Corinth. 10. *Qui se existimat stare videat ne cadat*: magis esset timendus casus à statu innocentiæ in peccatum, quam casus à maxima turre quæ in mundo sit. Item cognoscens miseriam peccati, si quandòque fuit in illa, & Deus eum liberavit, scit esse gratus liberatori suo, & libenter in servitium Dei expendit temporalem vitam qui ei remisit mortem æternam. Bernard. Vivo ego, dicit Dominus, nolo mortem peccatoris sed magis ut convertatur & vivat. Non vult Dominus mortem meam & non libenter offero ei vitam meam. Item si in miseria peccati nec est, nec fuit, ipse scit esse gratus suo cõservatori. Aug. in libro de Virginitate: Multo ardentius debes diligere illum qui flagitiosis ad se conversis quæcunque dimisit, in ea te cadere non permisit. Talis etiã qui miseriã peccati agnoscit, cõpatitur proximo existenti in peccato, & pro posse cum juvat, ut ab eo exeat, quod *specialiter* pertinet ad ministros Ecclesiæ, eorũ est dæmoniacum cœcum & mutum offerre salvatori: Ille enim nec pro sua liberatione rogat nec supplicat, sed frequenter è contrario illi animas Deo auferunt, qui eas offerre debuerunt.

Et *notandum* quòd *septem* valdè periculosa videntur esse ministris ecclesiæ. *Primum* est quòd pauperes defraudant à sua portione temporalium bonorum, quod est quasi homicidium. Ecclesiastici 34. *Panis egentium vita pauperis est*: qui defraudat eum homo sanguinis est. *Secundum* est quod eos qui sunt in periculo decipiunt, tenentur naufragantibus subvenire, & non faciunt, in cura habent graviter infirmantes, nec de hoc curant; filios suos vident duci ad mortem, nec resistunt. Proverb. 24. *Erue eos qui ducuntur ad mortem & eos qui trahuntur ad interitum liberare non cesses.* Si dixeris vires non suppetunt qui inspector est cordis ipse intelligit. *Tertium* quod illos qui ardent in purgatorio debent orationibus liberare & hoc negligunt. Augustin. Miro modo gravis est ignis, licet non sit æternus: exuperat enim omnem pœnam quam aliquis in hoc mundo perpessus est. *Quartum* est quod spiritum sanctum vendunt per peccatum symoniæ. Damasus Papa. Cætera crimina comparatione Symoniacæ hæreseos pro nihilo reputãtur. *Quintum* est quòd filium Dei in sacramento altaris conculcant. Hebr. 10. *Irritam quis faciens legem Moysi sine ulla miseratione duobus vel tribus testibus moritur.* Quanto deteriora putatis mereri supplicia qui filium Dei conculcaverit & spiritui gratiæ fecerit contumeliam. *Sextum* est, quod filios suos fame verbi Dei perire permittunt. Gregor. Qui non studuit solicitus esse in prædicatione particeps factus est in damnatione. *Septimum* est quod venenatis exemplis pascendo filios suos occidunt. Zach. 11. *Pasce pecora occisionis, quæ qui pascebant, occidebant.* 1. Thim. 4. *Exemplum esto fidelium in verbo & conversatione.* Ad Titum 2. *in omnibus teipsum præbe exemplum bonorum operum.*

DE EADEM.

SERMO TERTIVS.

SUMMARIUM.

De dæmonibus ejectis de cœlo, corporibus obsessis mundo, animabus; & septem modis quibus ejicitur ex homine.

Erat Jesus ejiciens dæmonium &c.

NOtandum quod opus Salvatoris est Dæmonium ejicere. Primo ejecit illud de cœlo Ezech. 28. *Tu Cherub peccasti & ejeci te.* Ejicie[bat] etiam

De corporibus. De mundo Ab animabus.

etiam eum de corporibus obsessis, ut hîc habetur. Ejecit eum de mundo in passione sua. Ioan. 12. *Nunc princeps hujus mundi ejicietur foras*: quotidie etiam ipsum ejicit ab animabus. Væ illis qui assumpserunt officium contrarium officio Salvatoris, introducentes diabolum in homines. Porius videntur esse tales Antichristi, quàm Christiani: tales sunt suasores, vel consultores, vel conciliatores turpitudinis. Item væ illis qui bonis sibi datis utuntur ad retinendum diabolum, ne ab eis exeat. Ut qui per juventutem, vel pulchritudinem vel nobilitatem se excusant, vel defendunt in peccatis suis, & eisdem bonis utuntur ad repellendum Deum à se. Item væ illis, qui velut muro claudunt diabolum secum assuetudine peccandi, duritiam & obstinationem faciendo in se ipsis. Item væ illis qui ad modum canis observant, ne aliquod foramen sit in hominibus, per quod Deus intret: bona quæ vident fieri ab hominibus, deridendo, ut auditum verbi divini vel aliquid simile. Item væ illis qui serpentem infernalem ad modum ciconiæ rostro & unguibus in se defendunt, corripientibus se convitiis, & maledictis resistendo.

Septē modis dæmon ab homine ejicitur.

1. Auditu verbi Dei.

2. Aqua lachrimarum & sapientiæ

3. Oratione.

4. Ieiunio.

5. Virga disciplinæ.

6. Increpationē.

7. Frustatim.

Et *notandum* quòd multis modis spiritualiter Diabolus ab homine ejicitur. *Uno modo* auditu verbi divini quod figuratum est. 1. Reg. 16. ubi legitur: quòd *David tollebat citharam & levius se habebat Saul*: quæ cithara figuram tenet sacræ doctrinæ. *Secundo* ejicitur diabolus aquâ, cum ille, in quo erat, mergatur aquâ; fugit diabolus, nolens submergi; quod verum est & de aquis lachrimarum, & de aqua sapientiæ Salvatoris. Psal. 37. *Contribulasti capita draconum in aquis*. In aqua sapientiæ ille se mergit qui totum se ponit in studio, & tunc diabolus solet eum relinquere, ut accidit scholaribus, qui in patria sua malè vivunt, Parisiis verò in studio bene se habent. *Tertio* ejicitur diabolus per orationem Tobiæ 6. Dixit angelus Tobiæ: *Particulam cordis, si super carbones ponas, fumus ejus extricat omne genus dæmoniorum*. Fumus particulæ cordis super carbones positæ significat devotionem orationis. Particula cordis super carbones ponitur, cum affectus igne divini amoris accenditur. *Quarto* ejicitur per jejunium sicut fames facit lupum exire de nemore. Marc. 9. *Hoc genus dæmonii non potest exire, nisi in oratione & jejunio*. Matth. 12. *Cum immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida quærens requiem & non inveniens*. *Quinto* ejicitur virga disciplinæ. Proverb. 22. *Stultitia colligata est in corde pueri, virga disciplinæ fugabit illam*. Legitur de beato Benedicto quòd percussione effugavit diabolum à quodam monacho, qui solitus erat exire de monasterio, fratribus ponentibus se in oratione. *Sexto* ejicitur diabolus clamoribus & increpationibus, ad modum lupi. Hodie tamen potiùs acclamatur, contra oves vel agnos quàm contra lupos. Isaiæ 58. *Clama ne cesses*. *Septimo* ejicitur serpens infernalis ab homine velut per frusta; velut cauda ejus ejicitur, cum actus peccati exterior deseritur; velut medium verò, quando deseritur, voluntas peccandi vel cogitatio de peccato; velut caput ejicitur, quando intentio mala deseritur. Ecclesiastici 25. *Non est caput nequius super caput colubri*. In eodem 21. *Quasi à facie colubri fuge peccatum*.

DE EADEM.

SERMO QVARTVS.

SUMMARIUM.

De septem vitiis capitalibus, & septem motivis confessionis.

SERMO LVI.

Erat Jesus ejiciens dæmonium &c.

NOtandum quòd cum dæmonium dicatur esse in homine per peccatum, quasi septem dæmonia habet, qui septem habet capitalia vitia, ideo debet instare erga salvatorem ut ea expellat à se, qui à Magdalena septem expulit dæmonia. Luæ 7. Facit autem scriptura mentionem de septem dæmoniis quæ ad hæc septem vitia possunt referri. *Primus* dæmonium est Beelzebub princeps dæmoniorum, de quo tangitur in Evangelio hodierno. Ad hoc dæmonium pertinet superbia, quæ est regina peccatorum; cui bene convenit interpretatio nominis. Interpretatur enim Beelzebub, princeps muscarum. Superbia est princeps superborum, dominatur enim eis. Qui assimilantur muscis in instabilitate, murmuratione, & immunditia. Ipsi sunt instabiles, quia sunt sine pondere timoris, qui est anchora mentis; ut dicit Gregorius: Ideo sunt *ut pulvis, quem projicit ventus à facie terræ*. Psal. 1. Iob. 7. *Tollet eos ventus urens, & velut turbo rapiet de loco suo* ipsi sunt paleæ igni comburendæ. Matth. 3. *Paleas comburet igne inextinguibili*. Superbi muscæ sunt, quantum ad murmurationem, quia *inter superbos semper jurgia sunt*. Proverb. 13. Item quantum ad immunditiam, quia sicut musca carnibus, quibus insidet, corruptionem relinquit, sic superbia in carnalibus mentibus vermem relinquit invidiæ. Proverb. 14. *Putredo ossium invidia*. *Secundum* est dæmonium, quod invasit Saul quod pertinet ad invidiam. 1. Reg. 18. Postquam autē audivit Saul Choros cantantes: *percussit Saul mille, & David decem millia*; ait: mihi dederunt mille, & filio Isai. decē millia; & sequitur: Et spiritus malus invasit Saul, & post *non rectis oculis aspiciebat Saul David*. Invidiæ est non rectè aspicere, cui invidet: unde nominatur invidia, eò quòd non rectè sinat videre. *Tertium* est dæmonium faciens mutum de quo habetur in Evangelio hodierno. Matth. 11 habetur quod habens dæmonium *illud erat cæcum*. Secundum Hieronymum, tria sunt ibi facta miracula, cæcus videt, mutus loquitur, possessus à dæmone liberatur; & pertinet hoc dæmonium ad virium iræ, quæ habet tres effectus in homine. Ira enim excæcat animum ne possit cernere verum. Ephes. 4. *Sol non occidat super iracundiam vestram*. Item ligat linguam, quia ad literam non permittit debito modo loqui, sed verba objurgationis, & blasphemiæ. Item hominem in potestatem diaboli ponit; quod patet per inordinatos motus & gestus iracundi, qui ad modum furiosi se habet: unde quod suggerit ei diabolus, statim cum impetu vult facere. Ephes. 4. *Nolite locum dare diabolo*, Gloss. in ira perseverando. *Quartum* est dæmonium, de quo. Matth. 15. *Filia mea male à dæmonio vexatur*, hoc pertinet ad peccatum acediæ. Ratio est ut mater voluntatis, quia habet eam regere. Voluntas verò accidiosi in bonis non invenit saporem vel delectationem, eum quasi acetosa ei facta sunt; unde magnam habet afflictionem. Seneca. Tractatione bonarum artium occupandi sumus quotiens malè habet inertia impatientem sui. *Quintum* est dæmonium, quo vexabarur lunaticus ille, de quo dicitur. Matth. 17. & Marc. 9. Quia *frequenter mittit eum* diabolus *in ignem & aquam, ut eum perdat*; hoc pertinet ad avaritiā. Avarus est dr lunaticus, secundū cursū lunæ patiēs, id est secundū mutationē temporaliū quæ per lunam significantur, quæ crescit & decrescit: sic temporalia variabilia sunt & secundū ea avarus mutatur. Ecclesiastici 27. *Stultus ut luna mutatur*, scilicet, per prospera & adversa. Quandoque mittitur in ignem, id est, ardorem luxuriæ, succedentibus prosperis: quandoque in aquam tristitiæ accurrentibus adversis. *Sextum* est illud, de quo legitur. Marc. 5. *Occurrit Jesu homo in spiritu immundo, qui domicilium habe-*

1. Septem capitalia peccata committuntur septem dæmoniis.

I. Superbia.

Superbi & miles muscis. Propter instabilitatem.

Murmurationem.

Immunditiam.

II. Invidia.

III. Ira.

Ista tria efficit in homine Excæcat.

Ligat.

Tradit dæmoniis.

IV. Acedia.

V. Avaritia.

Avaritia similis Lunæ

VI. Gula.

bat in monumentis, &c. Cui nomen erat legio, & porcos in mare præcipitavit, hoc dæmonium pertinet ad vitium gulæ, quod immundum est. Maculat enim membrum, in quo magis indecens est immunditia, scilicet, os. Iudæ 1 1. *Hi sunt in epulis suis maculæ*, &c. maculat etiam, quia ad luxuriam trahit; quia secundùm dicit Hieronymus venter & genitalia sibi confinia sunt, & dum unus edacitate reficitur, alter ad contumelias excitatur. Monumenta sunt loca mortuorum fœtida: domicilium ergo habet hoc dæmonium in monumentis, quod in corporibus gulosorum fœtidis in quibus volut in sepulchris, jacent animæ eorum prostratæ, à quibus vita gratiæ recessit. Numeri 11. *Filij Israel prostrati sunt in sepulchris concupiscentiæ.* Psal. 77. *Adhuc esca eorum erant in ore ipsorum*, &c. Hoc dæmonium rectè vocatur legio, quia peccata multa concomitantur hoc vitium. Proverb. 23. *Cui væ? cujus patri væ? cui rixæ? cui fovea? cui sine causa vulnera? cui suffossio oculorum? non ne-bis, qui student calicibus epotandis.* Gulosis debetur duplex væ: æternum & temporale. De primo Isa. 5. *Væ qui potentes estis ad bibendum vinum.* De secundo. Proverb. 20. *Operarius ebriosus non locupletabitur.* Patri etiam obesio debetur væ, quia tales ad literam depauperant parentes suos. Istis etiam sunt rixæ & discordiæ. Proverb. 20. *Luxuriosa res est vinum & tumultuosa ebrietas*: ipsi etiam sunt foveæ, id est, præcipitatio de peccato in peccatum. Prov. 23. *profunda fovea est meretrix.* Istis sunt sine causa vulnera, amittunt enim effectus membrorum sine ferro & gladio: his accidit suffossio oculorum, non solum exteriorum, sed etiam interiorum, subtrahitur enim eis lux gratiæ, Sapiēt. 5. *Lux justitiæ non illuxit nobis.* Hoc dæmonium porcos in mare præcipitat, id est, homines in luto voluptatis morantes in amaritudinem æternæ damnationis. *Septimum* est dæmonium: de quo legitur. Tob. 3. quod dæmonium, nomine Asmodeus, occidit septem viros Saræ: hoc pertinet ad peccatum luxuriæ. Ejusdem 6. *Ostendam tibi, quibus prævalere potest dæmonium, his qui conjugium sic suscipiūt, ut Deum à se, & à sua mente excludant*, &c. Psal. 34. *Fiat via illorum tenebræ, & lubricum & angelus domini persequens illos.* Qui fugiunt lumen sapientiæ, & delicatè vivunt, persequitur spiritus luxuriæ, & comprehendit. *Et illud erat mutum.*

Gula maculat.

Damna è gula sequēntia.

Væ æternū.

Temporale.

Discordia.

Vulnera. Oculorum suffossio.

VII. Luxuria.

Notandum quod in hac dominica non legitur Evangelium secundùm Matthæum, quod ostendit hunc dæmoniacum fuisse mutum & cæcum; sed Evangelium secundùm Lucam, quod solùm ostendit ipsum fuisse mutum; quia contra illos qui tali tempore muti sunt à confessione peccatorum suorum recitatur. Et sciendum quod lupus non capit agnum per pedem, sed per collum ne clamet: sic diabolus non capit peccatorem per pedem, imò permittit eum ire ad sanctum Jacobum: nec per manum, imò permittit, ut faciat eleemosynam: sed capit eum per collum, ne verbum confessionis peccatorum per illud exire possit; unde multum conandum esset tempore isto ad removendum vinculum colli ab hominibus. Isa. 52. *Solve vincula colli tui*, &c. Septem sunt per quæ possunt induci peccatores ad pœnitentiam & confessionem peccatorum suorum. *Primum* est magnitudo periculi, in quo sunt. *Secundum* est facilitas remedij. *Tertium* est tenuitas impedimenti. *Quartum* est bonum quod ex confessione sequitur in præsenti. *Quintum* bonum quod ex ea sequitur in futuro. *Sextum* est malum quod ex taciturnitate sequitur in præsenti. *Septimum* est malū quod ex ea sequitur in futuro. *Duo prima* ostendenda sunt conjunctim; non possunt tamen ostendi, nisi oculis cordis. Spiritualia enim sunt, & oculo corporis non videntur.

Qua parte dæmon hominem capiat & teneat.

Septem motiva Confessionis faciendæ

Sciendum ergo quod ille qui in peccato mortali est, indubitanter in ore diaboli est. Job 36. *Salvabit te ex ore angusto latissimè*: os diaboli angustum est volenti exire, scilicet, latissimum est intranti. Visa magnitudine periculi attende facilitatem remedij, quod ipsa natura bruta animalia docuit, ut scilicet clament, si capiantur, te verò non oportet clamare. Sed sufficit submissè loquendo peccata tua Sacerdoti revelare. Item qui est in peccato mortali laborat lepra periculosissima, propter quam separabitur à cōsortio Dei & angelorū à qua facili ablutione mundari potest. 4. Regum 5. *Vade lavare in Iordane septies, & recipiet sanitatem caro tua.* Septies lavari in Jordane est septem criminalia peccata humiliter confiteri: nec multum costat ista ablutio, cùm solo verbo fiat. Si rem grandem dixisset tibi Propheta dicunt servi Naaman, facere debueras, quantò magis, quia dixit tibi; lavare & mundaberis. Item magnis debitis obligatus est, qui in mortali est peccato, æterno carceri tradendus, nisi se hic absolverit. Solâ autem confessione potest se absolvere, pro magna parte. Meritò ergo tradetur carceri si se non absolverit Matth. 18. Et iratus dominus ejus tradidit eum tortoribus quo adusque redderet universum debitum.

Circa *tertium* notandum quod pudor multos impedit à confessione peccatorum suorum, quod impedimentum valdè tenue est: timere enim verecundiam de peccatis, de quibus homo contritus, est quasi timere Ægyptios mortuos, vel exercitum Pharaonis infernalis jam submersos mari rubro, id est amaritudine contritionis. O mira timiditas illorum qui de mortis non undequaque. Magna etiam fatuitas talium qui timent ne sacerdos peccata eorum abhorreat, non attendentes, quod sacerdos assuetus talibus, ea quæ non reputet, ex quo vidit & cognoscit bonam voluntatem confitentis; sicut Balaam mons assuetus ad vocem asinæ non expavit. Timent ne sacerdos eos valdè malos reputet, horribilia peccata ei confiteantur, cùm sacerdos è contrario ex hoc eos bonos possit reputare. Sic enim quod in vera confessione peccata remittuntur, & præsumere potest de illo, qui peccata horribile confitetur, quod confiteretur alia si haberet; unde potest credere confitentem bonum & quasi sanctum esse à quo peccata per confessionem exierunt. Non est credendus aliquis immundus quòd bene se lavit, nec infirmus cujus infirmitas bene purgata est, nec inimicus principi qui inimicos magnos principi ei tradidit. Præterea quod damnum est confitentis, si sacerdos eo malam opinionem habeat? Numquid propterea hoc peccator minus valebit? numquid peccatum se vult vendere sacerdoti, ut tantum de ipso sacerdote multum appreciari? Videtur in opinione sacerdotis beatitudinem suam posuisse, qui æternæ felicitati præponit. Pudor confitendi quoddam frenum est quod diabolus peccatori imposuit, ut ad voluntatem suam eum ducat. Job 3. *Equis frenum eis mittimus*, &c. unde oportet esse excutiendum hoc frenum. Erubescentia de peccatis est remedium à Deo datum, sed convertitur diaboli suggestione in venenum propter eam dimittit confiteri. Circa *primum* notandum, quod ex confessione in præsenti sequitur multiplex bonum; ut peccatoris exoneratio: Videtur enim peccatori, cum confessus est peccatum, quod multum timebat confiteri, quod magno onere sit exoneratus. Item cum cœlestificatio. Luc. 15. *Gaudium est in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente.* Item dæmonum confusio, & à morte spirituali suscitatio. Non minimum est, quod ex confessione sequitur, quum cre-

cœlum & terram, scilicet, impij justificatio. Circa *quintum* notandum quod bonum quod sequitur ex confessione in futuro & gloria æterna. Ecclesiastici 4. *Non verecundaberis pro anima tua, dicere verum: Est confessio adducens gloriam.* Circa *sextum* notandum quod in præsenti multiplex malum sequitur ex taciturnitate peccatorum, & dæmonum irriso: irridere enim dæmones possunt eum, qui non audet confiteri peccata sua, dicentes, videte de fatuo isto, qui permittit se furari, & nescit clamare, quod brutum animal sciret facere. Nescit aperire ostium oris sui, quod est sine clave & sine serra, ut à periculoso carcere liberetur, quod faceret puer septem annorum. Secundos qui eum liberare debuit, nobis eum custodit. Unde habenti oculos cordis apertos majorem erubescendi materiam habet taciturnitas quàm confessio; spectaculum factus est Deo & Angelis, qui eum mutum admirantur. Item taciturnitatem istam comitatur oneris gravitas. Iniquitates enim quas non confitetur sicut onus grave gravantur super peccatorem. Item concomitatur eam detentio in carcere diaboli. Circa *septimum* notandum, quod malum sequens ex hac taciturnitate in futuro, confusio est æterna. Ecclesiastici 4. Est confusio adducens iniquitatem. Nahum. 3. *Revelabo pudenda tua in facie tua, & ostendam genitibus nuditatem tuam.* Jerem. 20. Confundentur confusione vehementi, *quia non intellexerunt opprobrium quod* nulla oblivione delebitur. *Et illud erit notum.* *Notandum* quod cum dæmon sciens interpretatur dæmonium mutum, esse videtur litteratus, qui alios ædificare negligit. Proverbiorum 11. Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis. Ecclesiastici 30. *Bona abscondita in ore clauso quasi oppositiones aquarum circumpositæ sepulchro.* Item dæmonium mutum esse videntur, qui sic volunt loqui ut non intelligantur. 1. Corinth. 14. *Si autem nil vos linguis loquens, quid prodest?*

V. Bonum futurum Confessionis.

VI. Præsens malum confessionis omissæ.

VII. Futurum.

Qui sint dæmones muti.

DE EADEM.

SERMO QUINTUS.

Summarium.

Confessionem non differendam, nemini invidendum, bonis resistendum, verbum Dei non fastidiendum. De septem malis recidivationis octo causis, ob quas recidivus pejor fiat, laudibus B. M. Virginis, factores legis beatos esse.

SERMO LVII.

Cum immundus spiritus exierit ab homine, &c.

Quatuor dissuadentur.

1. Negligentia confessionis differendæ.

2. Invidia de alieno bono.

3. Imprudentia non resistens hosti.

4. Fastidium verbi divini.

Alii remanent in peccatis.

Alii non perseverant in pœnitentia.

ET notandum quod in Evangelio hodierno quatuor mala nobis dissuadentur. Primo negligentia confessionem peccatorum differendi. Secundo invidia bonis alienis detrahendi. Tertio imprudentia non satis resistendi hosti. Quarto fastidium divini verbi. *Primum* in hoc quod dæmonium mutum dicitur fuisse: cum enim instatur quod diaboli machinatione efficitur ut à confessione peccatorum suorum aliqui abstineant. *Invidia* verò dissuadetur, ubi contra blasphemiam Pharisæorum invidorum disputatur. *Imprudentia* verò non resistendi hosti dissuadetur, ubi de reditu immundi spiritus ad domum, à quo exierat, agitur. *Fastidium* verbi divini dissuadetur, ubi auditus verbi divini commendatur.

Duo primum pertinent ad eos, qui in peccatis suis remanent. *Duo alterum* ad eos qui pœnitentiam inchoant, sed in ea non perseverant. Inter eos verò qui in peccatis remanent, quosdam detinet timor mali præsentis; ut est, pudor confessionis, vel satisfactionis labor, quosdam verò quidam boni, ut eos, qui bonum in proximo impugnant. Inter illos verò qui non perseverant in pœnitentia inchoata, quibusdam est occasio recidivandi quod delicatè vivunt; quod per oppositum datur intelligi, ubi: *Ambulat per loca inaquosa, quærens requiem, & non invenit*, &c. Aliis verò quod octavi sunt: unde Matth. 12. dicitur: *Iterum revertar*, Aliis defectus cibi spiritualis. Psal. 106. *Esurientes & sitientes anima eorum in ipsis deficit.* De illis, qui ad confessionem diaboli machinatione sunt mixti, jam dictum est. De invidia verò quæ divina opera videns cùm deberet laudare, non timet blasphemare, dicit Chrysostomus. Invidia non quærit quid dicat, sed solum, ut detrahat. Item Chrysostomus. Æmulatione nè non est malitia alia deterior. Adulter enim completur in brevi peccatum suum. Æmulatio verò nunquam quiescit. Item Chrysostomus. Sicut potens gurgite & dæmones jacturâ nostrâ, ita hi proximi malis lætantur. Invidia alieni boni non loquitur: ibi mutus est, circa mala loquax. Propter hanc invidiam, de qua habetur in Evangelio hodierno, cantatur etiam hodie de Joseph vendito ex invidia fratrum. Invidiâ imitatur homo diabolum, cujus invidiâ mors introivit in orbem terrarum. Sapient. 2. Ideò in Epistola legitur: *Imitatores mei estote*, Ephes. 5. quasi dicat: Nolite esse imitatores diaboli invidi, sed mei. *Cum immundus spiritus*, &c.

Invidia quæ pernicios.

Invidus imitatur diabolum:

Notandum quod diabolus spiritus immundus dici potest, cùm per peccatum est in homine. Spiritus verò nequam, cùm est in homine per corporalem vexationem, 1. Reg. 18. *Spiritus nequam vastabat Saul.* Item *notandum* triplicem spiritum immundum esse in homine per *concupiscentiam carnis, concupiscentiam oculorum, & superbiam vitæ.* Apocal. 16. *Vidi de ore bestiæ & de ore draconis, & de ore pseudo-prophetarum exire tres immundos spiritus in modum ranarum.* Ambulat. Diversis vitiis tentando. *Per loca inaquosa.* Matth. 12. dicitur: *Per loca arida* ipse explorat corda fidelium ab omni humore malo siccata, si quomodo intrare valeat. 1. Petri 5. *Adversarius vester*, &c. *Quærens requiem & non inveniens*, dicens: *Revertar*, &c. Diabolus requiem in loco arido non invenit. Unde significatus est, per piscem illum, qui voluit devorare Tobiam quem extraxit in siccum & palpitans bestius est. Si diabolus vult te devorare, extrahe illum in siccum, carnales delicias subtrahendo. Item *dormit in lectis humentibus.* Job 40. Ezech. 29. *Draco magne qui cubas in medio fluminum.* Item quærit hospitem qui mollem lectum ei faciat, & splendidè eum reficiat. Talis hospes fuit dives, *qui induebatur purpura & bysso.* Lucæ 16. Et *cum venerit, invenit scopis mundatam & ornatam.* Matth. 12. ponitur tertium, scilicet, *ornatum.* Et *notandum* quod sic fit cum Dominus recipitur in domum aliquam sicut solet fieri in receptione magnorum. Solet enim domus scopis mundari per ancillas, deinde ornari. Ancillæ scopantes vel scopentes sunt Pœnitentiarij & Prædicatores. Proverb. 9. *Misit ancillas suas ad arcem.* Job. 40. *Ligabis tu ancillis eius?* David Psal. 77. exercitabat & scopebam spiritum meum. Et *notandum* quod immunditia cum de domo scopendo ejicitur, non deficit propè ante ingressum domus, de qua ejecta est, nec ante domum vicini, sed longè: sic peccata propè semper sunt. Genes. 19. *Nolite, obsecro, fratres mei, hoc facinus nequam*, hæc elongatio multum displicet diabolo. Unde Matth. 7. dicitur de legione dæmonum, quod *deprecabantur Dominum, ne se expelleret de regione.* Conscientia verò expulsione vitiorum mundata, ornatur decore virtutum, quem ornatum sequitur deinde exercitatio bonorum. Vacuum enim munere et ornatum David in vitio committit homicidium et adulterium. 2. Reg. 11. Ecclesiastici 33. *Multa mala fecit otium.* Ezech. 16. *Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbiæ, & quinit abundantiæ, & otium.* Et assumit

Diabolus spiritus immundus tripliciter.

Confessarii & Concionatores scopantes conscientiam aliorum.

Conscientia mundata, ornanda est virtutibus.

alios septem spiritus nequiores se. Quod dicitur de his septem spiritibus referri potest ad septem mala, quæ solent sequi ex frequenti recidivatione, scilicet, diffidentia standi, dilatio confessionis, dimissio pœnitentiæ assumptæ, additio peccati ad peccatum, elongatio à Deo; dimittit enim talis facere ea, quæ solent habilitare ad gratiæ susceptionem, ut est auditus verbi divini, bonorum familiaritas, & similia, vel blasphemia; Deo enim imputat peccatum suum. Talem sequitur contemptus: *Impius cum in profundum venerit vitiorum, contemnit.* Proverb. 18. *Et ingressi habitant ibi* Isa. 13. *Replebitur domus eius draconibus, & habitabunt ibi struthiones.* Draco volat, unde significat spiritum superbiæ. Flatu adurit, unde significat spiritum iræ. Veneno necat, & secundùm hoc significat spiritum invidiæ. Struthio habens pennas similes pennis herodij, pondere tamen carnis volare non valens, hypocrisin significat, quæ habet virtutum similitudinem: unde pennas videtur habere, sed non volat, quia ad ima terrenis desiderijs inclinatur. *Et sunt novissima hominis illius pejora prioribus.* Ioan 5. *Ecce sanus factus es, jam amplius noli peccare ne deterius aliquid tibi contingat.* Bernardus. Residere, quàm incidere, deterius est. 2. Petri 2. *Melius est viam veritatis non agnoscere*, &c. Ecclesiastici 5. *De propitiato peccato noli esse sine metu & ne adjicias peccatum super peccatum.* Recidivans facit sicut ille, qui postquam omnia bona sua in domo sua congregasset, ignem apponeret: vel similis est illi, qui postquam de naufragio evasisset, & in nave secura se posuisset, rursum in mare se præcipitaret: vel similis illi, qui postquam pulchris vestibus se induisset, in luto se volutaret. 2. Petri 2. *Canis reversus ad vomitum, & sus lota in volutabro luti.* Proverb. 26. *Quasi canis qui revertitur ad vomitum suum, sic imprudens homo qui iterat stultitiam suam.* Ecclesiastici 1. Secundùm literam unam perversus non poterit adornari. Adornatus enim se inquinat, Ecclesiastici 10. *quis honorabit exhonorantem animam suam.* Recidivanti accidit sicut uxori Loth. Quæ *respiciens post se, versa est in statuam salis.* Genes. 19. Lucæ. 16. *Memores estote uxoris Loth.*

Diabolus Spiritus nequam. Septem mala oriuntur à recidivatione.

Diabolus draco; draconisque proprietas. Struthio.

Et possunt Octo causæ assignari quæ faciunt quod novissima recidivantis pejora sunt prioribus. *Primò* est magna debilitas ad resurgendum, quæ in eo est, sicut ad literam recidivantes ex aliqua infirmitate debiliores solent esse, & ideo in majori periculo. Accidit in eis qui frequenter recidivant, sicut in sotularibus, qui, si multoties fuerint reparati, ad ultimum non tenèt sururam, & in lutum projiciuntur: Sic tales post multiplicem recidivationem non habent propositum cavendi à malo; unde pœnitentia eorum non est vera, nec veniam impetrant ruinæ; licet sit cum lachrymis. Ad Hebræos, penultimo dicitur de Esau, quod *non invenit locum pœnitentiæ, quamquam cum lachrymis inquisisset eam.* *Secundum* est ruptio fœderis cum domino initi in Sacramento pœnitentiæ, quod quandoque osculo confirmatur, ut cum in die parasceves osculatur quis crucem, quandoque etiam susceptione corporis dominici: unde non parum peccatum aggravatur. *Tertium* est, quod dominum inimicis suis reddit, in quantum in se est, quando in cibum in quo dominus receptus est, ex alia parte inimicos domini intrare permittit. *Quartum* est irrisio vel subsannatio divinæ misericordiæ, quæ peccatori pacem fecerat, cum justitia Dei vellet eum morte æterna occidere; unde quomodo audebit jam ad Dei misericordiæ oculos levare. *Quintum* est crudelitas in animam propriam, cujus non timet vulnera jam sanata renovare, & quasi vulnera super vulnus concidere. Si quis vulnera fratris sui jam renovaret, magna esset crudelitas; major vero si vulnera patris: quanta ergo est, quando hoc facit animæ suæ, quam plùs quàm fratrem vel patrem debet diligere. *Sextum* est contristatio Spiritus sancti, & curiæ cœlestis, quantum est in ipso recidivante, cum lætificatione dæmonum Ephes. 4. *Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis.* Bernardus. Putas placatos habebis in judicio, quos tanto, & tam perato vis privare gaudio? Oseæ 7. *In malitia sua lætificaverunt regem.* Si posset dominus doleri multum doleret de recidivo, quod figuratum est Ioan. 19. ubi dicitur de Christo, quod cùm accepit acetum, dixit: *Consummatum est.* Acetum, quod quanquam fuit bonum vinum, significat illos, qui quamquam fuerunt boni, & postea facti sunt mali, de quibus dominus doleret quasi cum tremo dolore, si dolere posset. *Septimum* est ingratitudo veniæ & gratiæ jam datæ, & gloriæ promissæ; quæ ingratitudo multum aggravat peccatum; Cum enim pro quolibet peccato mortali debitor homo mortis, pro dimissione unius peccati mortalis, deberet ipse Deo servire mille annis si tantum viveret: quod manifestum potest fieri ex hoc, quod pro dimissione mortis temporalis quæ est momentanea, serviret libenter alicui per totam vitam suam. Attende etiam statum in quo dominus assumit peccatorem, quia non est dignus pane quo vescitur, & dominus ungit eum oleo gratiæ ad regnum gloriæ. *Octavum* est, quod quantum in se est, iterat Passionem Christi Hebr. 6. *Rursum crucifigentes sibimet ipsis filium Dei, ostentui habentes.*

Canis. Sui.

Vxori Loth

Octo causæ ob quas recidivus fit pejor.

I. Debilitas resurgendi.

II. Rupito fœderis.

III. Proditio.

IV. Irrisio divinæ misericordiæ.

V. Crudelitas in animam.

Extollens, &c.) *Beatus venter qui te portavit.* Vere beatus, *venter ejus aburuens.* Cantic. 5. *Venter latus liliis.* Ejusdem 7. Puritate scilicet interiori & exteriori. Verè Beatus venter ille sterilitatis opprobrio carens, & sine cruciatu pariens, fecunditatem habens prolis, & integritatem habens virginis. Ipsa enim sicut dicit Bernardus fuit sine corruptione fœcunda, sine gravamine gravida, sine dolore puerpera. Venter ille fuit apotheca spiritus sancti. Matth. 1. *inventa est in utero habens de spiritu sancto.* Venter ejus fuit domus aromatum, habuit venter ejus pretium redemptionis, pignus cœlestis hæreditatis; & sale pi per quod humana infirmitas posset cerificari. enim minoris valoris erat, quàm cœlestis hæredi Venter iste habuit fontem divinæ misericord cujus fontis signum fuit fons olei qui in nativ te Christi erupit, & in tyberim fluxit. V ille fuit tabernaculum in quo requievit, quem cœlum nec terra capit. Ecclesiastici 24. *Qui creav regnavit in tabernaculo meo*: habuit venter i saurum cœlestis regis sed *absconditum in agro* 13. Thesaurus iste est filius Dei in carne a absconditus, Isai. 45. *Vere tu es Deus absco* Thesaurum cœlestem posuit Deus in terra berent homines accessum ad Deum. Implet dominus. Deut. 28. *Aperiet tibi Dominus t rum suum culum.* Numer. 20. *Aperiet th tunum*: impletum fuit illud, Proverb. 21. rus desiderabilis & oleum in habitaculo ju antonomaticè dicitur Christus. Isa. 45. *N justum.* Habitaculum ejus fuit beata Virgo, fuit cœlestis thesaurus, & oleum pietatis. ma associatio est ista pauperibus, cum inve simul ab eis miserendi facultas, & volun benti thesaurum non deest facultas, habenti pietatis non deest voluntas. Maria est facta D saurum & eleemosynaria, commissus est saurus, non ut avarè abscondat, sed ut in pa expendat. Revera beata terra illa, ex cujus

gran

grano humani generis debitum ſolvitur, cœleſtia horrea implentur, & cœtus electorum in æternum paſcitur. De hoc grano dicitur Joan. 12. *Niſi granum frumenti*, &c. Pſal. 84. *Benedixiſti Domine terram tuam, avertiſti*, &c. Vere benedicta terra; quæ ſola benedictione abſque alia excolitione hoc granum protulit, hoc eſt frumentum electorum. Zach. 9. *Quid eſt bonum ejus & quid pulchrum niſi frumentum electorum.* Venter ejus fuit Ager plenus à Deo benedictus. Geneſ. 27. *Ecce odor filij mei, ſicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus. Et ubera quæ ſuxiſti.* Ex toto regem cœlorum beata Virgo in expenſis ſuis habuit; quia & veſtem ei quaſi de panno propriæ carnis providit & victum ei de lacte ſuo miniſtravit. (quin imò; beati qui audiunt, &c.) quaſi diceret: Non ſolum beata, quæ verbum Dei habuit in ventre, ſed etiam beatus eſt qui verbum Dei habet in mente: & ſi enim communius ſit in mente habere quàm in ventre, tamen habere in ventre & in mente fini beatorum ſcilicet, gloriæ Dei, eſt propinquius. Gloſſa. Non ſolum laudanda eſt Maria, quia verbum Dei portavit in utero, ſed, maxime beata eſt, quia præcepta Dei ſervavit in opere. Ipſa habebat Dei præcepta in corde & opere. Lucæ 2. *Maria conſervabat omnia verba hæc*, &c. Auguſt. in libro de virginitate. Beatior fuit Maria concipiendo fidem Chriſti. Materna propinquitas nihil Mariæ profuiſſet, niſi fœlicius Chriſtum corde, quàm carne geſtaſſet. Multi ſancti ſunt in cœlo, quorum matres ſunt in inferno. quia beata Virgo verbum Dei audivit, & cuſtodivit, præparavit eam, ut Dei mater fieret; & non econtrario. Propterea dicit Dominus, Matth. 12. *Quicunque fecerit voluntatem patris mei qui in cœlis eſt, ipſe meus frater, ſoror, & mater eſt.* Simile habetur Matth. 13. & Luc. 8. dicitur: *Mater mea, & fratres mei ſunt, qui verbum Dei audiunt, & faciunt.* Plus autem eſt eſſe fratrem, matrem, & ſororem, quàm eſſe matrem tantùm. Beati ergò qui verbum Dei audiunt, & faciunt. Proverb. 8. Beatus homò qui audit me; ſed quia *non auditores legis juſti ſunt apud Deum, ſed factores legis juſtificabuntur.* Rom. 2, Ideo bene hoc dicitur: *Et cuſtodiunt illud.* Jacob. 1. *Eſtote factores verbi & non auditores tantum.* Joan. 16. *Qui audit mandata mea & ſervat ea, ille eſt qui diligit me.* Apocal. 1. *Beatus qui audit & legit verba prophetiæ hujus, & ſervat ea quæ in ea ſcripta ſunt.* Gloſſa. Illi ſoli beati qui audiunt, ut mente recondant; & mente recondunt, ut opere impleant; & opere implent, ut vitam æternam poſſideant. Et *nota* quòd illud: *Et cuſtodiunt illud*, reſpondet ei, quod dictum eſt: *Et ubera quæ ſuxiſti*; ſicut illud: *Beati qui audiunt*, reſpondet illi: *Beatus venter qui te portavit.* Sicut beata Virgo ad verbum Angeli Chriſtum ſecundum carnem concepit, ita anima ad verbum prædicationis Chriſtum ſpiritualiter concipit: & ſicut beata Virgo quem conceperat & pepererat, lacte ſuo nutrivit, ita anima quæ ſpiritualiter concepit, & peperit, ſpirituali lacte debet nutrire; parum enim prodeſt concipere, & parere, ſi defectu nutrimenti proles pereat.

DOMINICA IV. IN QUADRAGESIMA.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Evangelium explicatur. De refectione corporali & ſpirituali. Qualia convivia noſtra, qualis prædicatio, & quales prædicatores eſſe debeant, qui panes, qui piſces ſint.

Abiit Jeſus trans mare Galilææ. *Joan. 6.*

IN Evangelio hodierno, *primo* quædam ponuntur antecedentia miraculum, *ſecundo* ipſum miraculum, *tertiò* verò quod conſecutum eſt miraculum. In prima parte *primo* oſtenditur *locus* ubi factum eſt miraculum, *ſecundo tempus*, *tertio* quod dedit occaſionem miraculo, *quarto* numerus perſonarum, coram quibus factum eſt miraculum. Circumſtantiæ quæ quæque miraculi. Locus. Tempus. Occaſio. Perſonæ.

Abiit *Jeſus trans mare*, ideſt, ultra *mare Galilææ quod eſt Tiberiadis*, Stagnum quoddam eſt, nam quælibet collectio aquarum mare vocatur à Judæis, quia dictum eſt Geneſ. 1. *Congregationes aquarum appellavit maria.* Et erat quædam magna & lata Jordanis refluxio, quæ dicebatur mare Galilææ à regione adjacente, Tiberiadis verò à civitate, quæ Tiberias dicitur, ſita juxta illud mare. Alibi etiam dicitur Genezareth, à naturâ locus, quia ex ſe criſpantibus undis generat auras. *Et ſequebatur multitudo*, &c. Abiit ergo, ut ſcilicet ſepararet ſe à multitudine, in montem qui erat in littore oppoſito Tiberiadi. Matth. 14. dicitur quod dimiſſa turba poſt miraculum aſcendit in montem. Joan. verò hîc dicit, quod ante miraculum: ſed non eſt contrarietas, quia & ante & poſt aſcendit. Chryſoſt. montem aſcendit, ut erudiat nos à tumultibus & turbatione quieſcere, apta eſt enim ad prophetiam ſolitudo; & eum, qui ad Deum vadit, erui oportet ab omni turbatione. *Cum ſublevaſſet ergo.* Beda. quod ſublevaſſe oculos, & vidiſſe perhibetur ad ſe venientem turbam, divinæ pietatis indicium eſt, quia cunctis ad ſe venire quærentibus gratia miſericordiæ cœleſtis occurrere conſuevit. *Dixit ad Philippum: Unde ememus panes*, &c. Dicitur Matth. 14. Quod dixerunt Domino *deſertus eſt locus, & hora jam præteriit, dimitte turbas, ut euntes in caſtella, emant ſibi eſcas.* Ad hoc reſpondet Auguſt. in libro de concordia Evangeliſtarum. Intelligitur, inquit, poſt hæc verba quæ dixerunt diſcipuli, Dominum inſpexiſſe multitudinem, & tunc dixiſſe Philippo, quod Joannes commemorat; alij autem prætermiſerunt. *Tentans eum*, ideſt probans an veram fidem haberet, & ne propter infirmitatem dubitationis aliquod inconveniens ſuſpiceris, ſubditur: *Ipſe enim ſciebat quid eſſet facturus*, ſic continuat Chryſoſtomus. *Reſpondit Philippus; ducentorum denariorum*, &c. Mar. 6. ſic dicitur. Dicunt Diſcipuli: *Euntes emamus ducentis denariis panes.* Reſpondit Auguſt. in libro de concordia Evangeliſtarum quod Marcus dicit, volens intelligi hoc ex ore cæterorum Philippum dixiſſe; vel plutalem numerum poſuit pro ſingulari, quod uſitatiſſimè fit in ſcriptura. Victor verò qui Joannem expoſuit dicit, quod Philippus pro omnibus reſpondit, & primo locutus eſt Philippus: ſic Joannes dicit, ut alij poſt, ut Marcus narrat, *ducentorum denariorum*, &c. tot denarios habebant, ut dicit Victor, quod probat per hoc, quod dicit Marcus 6. *Euntes emamus ducentis denariis panes*, vult Philippus oſtendere denarios, quos habebant, non ſufficere ad neceſſaria turbæ. *Erat autem fœnum*, &c. oſtendit quod locus erat aptus refectioni. *Colligite*, &c. Chryſoſtom. Non oſtentatio eſt ſuperflua, ſed ne phantaſiam æſtimarent, condi quædam faciebant fragmenta quod factum eſt. *Cophinos fragmentorum.* Secundum Victorem, Cophini ſunt vaſa in quibus portatur fimus vel ſimilia. *Hic eſt vere Propheta qui venturus eſt in mundum*, id eſt, qui prædictus eſt venturus. Deut. 18. Prophetam ſuſcitabit, &c. Chryſoſtom. O gaſtrimargiæ ſuper abundantia! infinita operatus eſt mirabiliora, & hoc nunquam confeſſi ſunt, niſi quando impleti ſunt. Sed videtur quod non fuit propheta, cum prophetæ viderent per rerum ſimilitudines & figuras. Ipſe verò ab inſtanti conceptionis ſuæ in plena viſione fuit, quæ eſt per ſpeciem propriam. Reſponſio: quantum ad modum viden- Concordia inter Matt. & Ioan. Solitudo apta ad ſpeculationē. Concordatur loci ſcripturarum. Chriſtus probat fidē Philippi. Reſponſio Philippi. Locus, miraculi. Turba profitetur fidem in Chriſtum. Obiectio. An Chriſtus fuerit Propheta. Reſponſio.

Quomodo fuerit Propheta.

di, propheta non fuit, sed quantum ad certam enunciationem futurorum propheta dictus est. Aug. 23. Homilia: Sic Dominus Jesus, Dominus prophetarum, propheta dictus est, sicut Angelus dictus est, id est, Dominus Angelorum. Isa. 9. *Vocabitur nomen ejus magni consilii Angelus*: etenim Angeli Latinè sunt nuncij. Aliquid Christus præsens annunciavit, & ex hoc Angelus erat: aliquid futurum prædixit, & ex hoc Propheta erat.

Quomodo Angelus.

Abiit Iesus trans mare Galilea; Miraculum de refectione turbæ ex quinque panibus & duobus piscibus bis legitur in anno, scilicet ultima Dominica ante Adventum, & in media Quadragesima. In Dominica ante Adventum inchoatur ibi; *Cum sublevasset oculos Iesus*: & in Dominica media in Quadragesima inchoatur altius ibi: *Abiit Iesus trans mare Galilea*. Cujus ratio est, quia ratione illius verbi: *Erat autem proximum pascha*, tunc legitur, ut miraculum, quod tempore proximo paschæ factum est, simili tempore recitetur. In alia Dominica videtur legi occasione illius verbi: dicebant quod *hic est vere propheta, qui venturus est in mundum*. Tunc enim Ecclesia incipit cantare de eo qui venturus erat: unde tunc legitur Jerem 23. *Ecce dies veniunt*, &c. *dicit Dominus*. Quantum verò ad moralem instructionem, Evangelium de refectione, legitur & in ultima Dominica, & in media Quadragesima; quia necessaria est refectio & in medio operis, & in fine. Marc. 7. *Et si dimisero eos jejunos deficient in via.*

Miraculum de 5 panibus & 2. piscibus cur bis legatur in anno.

Moralis instructio. Refectio in medio, & in fine operis.

Et *notandum* quòd convivium istud Domini quinque millia hominum exceptis mulieribus & parvulis refecit, sed ejus recordatio multo plures reficit; convivium refecit corpora, recordatio reficit animas. Augustinus. Non est magnum pascere ventres morientes, sed magnum est pascere animas in æternum victuras: Item recordatio ejus facit, ut in conviviis nostris etiam corporalibus animas pascamus, Proverb. 13. *Justus comedit & replet animam suam; venter autem impiorum insatiabilis est.* Injustus replendo corpus animam suam evacuat. Justus verò replet eam. Venter interior, animus scilicet impij, insatiabilis est, licet exterior possit repleri. Recordatio hujus convivij facit, ut Deus in conviviis nostris pascatur. *Tripliciter* autem ibi pascitur, scilicet *puritate*. Can. 2. *Qui pascitur inter lilia*. Item *gratiarum actione*, quæ est velut adeps. Levit. 3. *Omnis adeps Domini erit jure perpetuo*. Item *pietate*. Matth. 25. *Esurivi & dedistis mihi manducare*. Recordatio hujus convivij convivia nostra ordinat, & respectu Dei, & respectu nostri, & respectu proximi. Ad ordinationē, quæ est respectu Dei quatuor pertinent, scilicet quod Dominus ad cœlum respexit. Matth. 15. Quod benedixit, ut ibidem legitur, quod gratias egit. Joannis sexto. Accepit Jesus panes, & cùm gratias egisset, distribuit discumbentibus, quod turba pascentem laudavit ibidem. *Illi homines, cum vidissent quod fecerat signum, dicebant, quia hic est vere Propheta.* Exemplo ergo Domini qui reficiuntur, oculos cordis debent levare ad Deum, cujus bona sunt, quæ comedunt: qui apponentem nobis, si debito modo hoc faciat, remunerabit: qui miro modo providet illud unde sustentamur; qui etiam providet aliis perituris Jacob. 1. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est.* Sunt qui ad modum porci tantum id quod comedunt intendunt. Sunt aliqui qui ulterius ad apponentem attendunt, sed hoc non sufficit. Canis enim hoc videtur facere, qui pascentem se diligit. Seneca. Beneficia etiam feræ sentiunt. Justus ad Deum à quo omnia bona oculo fidei respicit. Habacuc. 2. *Justus ex fide vivit*, id est vitam suam regit. Benedictio etiam in conviviis nostris non est negligenda qua oratur, qui creavit cibum, ut det salubrem usum. Seneca. Stulto nulla re opus est, nulla re uti. Item docet non esse positum bonum vitæ spatio ejus, sed in usu. primæ Timoth. quarto citur de cibo quòd *sanctificatur per verbum Dei orationem*; nescilicet sit noxius corpori vel ani Intravit diabolus in sanctimonialem quæ lact sine benedictione comedit, ut legitur in dia Gregor. Gratias debemus agere etiam Deo in viviis nostris cum gratias agamus homini & modicis beneficiis. 1. Timoth. 5. *Nihil est rejic dum quod cum gratiarum actione percipitur.* post refectionem laudandus est, qui cibum cre & dividit potius quam ipse cibat. Ad ordinatio respectu proximi quatuor similiter pertinent, cet, quod illis refectionem dedit, qui aliter ea bere non poterant. Matth. 14. *Desertus est lo* unde etiam si pecuniam habuissent, non inve sent cibum venalem. Item reficit famelicos; ibidem dicitur: *hora jam præteriit.* Item mult runt reliquiæ. E contra dicitur. Iob. 20. De i *Non remansit de cibo ejus, & propterea nihil pe nebit de bonis ejus.* Item diligenter fuerunt co vatæ reliquiæ; unde hîc dicitur: *Colligite qua raverũt fragmenta* &c. Quidam reliquias imm tractant. Item quæ danda erant pauperibus, sonis inhonestis dant. Exod. 8. *Ascendentia quinas ciborum tuorum rana.* Ad ordinationem respectu nostri quatuor similiter pertinent, ho in comedendo. Unde dixit Dominus: *homines discumbere.* Bonaventura. Grata re Deo honestas, & amica angelorum Fercul paucitas, solus enim panis hordeaceus legit fuisse, cum uno pulmento; cum enim legatur 14. *Vnde nobis panes in deserto tanti, ut satur turbam istam*, verisimile est non fuisse vin deserto quod turbæ tantæ sufficeret. Ecclesiast *In multis escis erit infirmitas.* Item fuit ibi rum humilitas, scilicet cophinorum: non spl vasorum aureorum, vel argenteorum, sic conviviis aliquorum, qui inde pascunt divitum, unde pauperes pascere debuerunt. nard. Loquens divitibus in persona paup videte, inquit, quale si de paterna portione oculos vestros, vita vestra cedit vobis in supe copias; nostris necessitatibus detrahitur; quid accedit vanitatibus vestris. Idem loque ecclesia: de sumptibus egenorum servitur lis divitum. Inveniunt curiosi quo delect & non inveniunt miseri quo sustententur. satietas debet ibi esse, ut satis reputetur quo ponitur. Matth. 14. *Manducaverunt omnes turati sunt*: hanc saturitatem potius facit quàm ciborum multitudo. Hebr. ultimo. *mum est gratia stabilire cor, non escis quæ n fuerunt ambulantibus in eis.*

Refectio corporalis.

Refectio spiritualis.

Tripliciter pascitur Deus in cõviviis nostris. Gratiarum actione. Pietate.

Convivia qualia esse oporteat respectu Dei.

Cum sublevasset, &c. In multis locis lo Evangelium de sublevatione oculorum Sal in quo monemur, ut oculos nostros frequent levemus. Frequenter nobis respiciendum e lum, patria enim nostra est ad quam te Hebr. ult. *Non habemus hic manentem civ sed futuram inquirimus.* Item locus est, trem charissimum habemus, quod Domin ponere in oratione Dominica. David Ps *Fuerunt mihi lachryme mee panes die ac no dicitur mihi quotidie ubi est Deus tuus*, ibi saurus noster. Matth. 6. *Vbi est thesaurus t est cor tuum.* Ibi est & merces operum no Augustinus. Labor te terret, vide mercede etiam est Dominus cujus defensione contin mus. David Psalm. 24. *Oculi mei semper a num.* qui oculos cordis habet ad Deum, ocul næ misericordiæ sunt super eum. Psalm. 31. *Fi*

Levatio mentis ad Deum.

Quidam inter comedendum similes porcis. Aliicanibus

ſuper te oculos meos. Gloſſa. Non auferam oculos meos à te, quia tu ſemper levas oculos tuos ad me. Sublevat oculos Jeſus turbam refecturus. Exemplo ergo ejus & tu leva oculos cordis, beneficium pauperi daturus; attende imaginem Dei in paupere, cogita eum eſſe filium Dei & fratrem Chriſti. Item membrum Chriſti; & quod ſibi Chriſtus reputat fieri quod pauperi fit. Matth. vigeſimo-quinto. *Quod uni ex minimis meis feciſtis mihi feciſtis.* Hieronymus. Quoties manum pauperi porrexeris Chriſtum cogita Item elevat Jeſus oculos patrem rogaturus. Joan. 17. *Sublevatis oculis in cœlum, dixit: Pater clarifica filium tuum.* Exemplo ergo ejus cleva oculos cordis in oratione ad Dei potentiam, ſapientiam, & bonitatem, ut de eo confidas, & id quo indiges faciliùs impetres. Attende potentiæ Dei nihil eſſe difficile, & ejus ſapientiæ miſeriam tuam notam eſſe, bonitati verò ejus proprium eſſe miſereri ſemper & parcere. Item elevat oculos Jeſus perito in lege reſponſum daturus Lucæ 10. *Suſpiciens Jeſus dixit: Homo quidam deſcendebat*, &c. Diſcipulos docturus Lucæ 6. *Elevatis oculis in Diſcipulos dicebat. Beati pauperes*, &c. Exemplo ergo ejus tu populum docturus oculos cordis eleva ad Deum, agnoſcens quia *omnis ſapientia à Domino Deo eſt*. Eccleſiaſtici 1. Et ab ipſo eſt petenda. Jacob. 1. *Si quis indiget ſapientia, poſtulet à Deo*, &c. De ipſa eſt Deo gloria danda. Eccleſiaſtici ult. *Danti mihi ſapientiam dabo gloriam.* Item elevat oculos Dominus ſanaturus ſurdum & mutum, *ſuſpiciens enim in cælum ingemuit*, ut habetur Marc. 7. Inſinuans difficultatem quæ eſt in converſione ejus qui ſurdus eſt ad auditum verbi divini, & mutus ad confeſſionem & orationem. Item elevat oculos in ſuſcitatione Lazari, inſinuans difficultatem quæ eſt in converſione ejus, qui eſt in peccato conſuetudinis, habens ſupra ſe lapidem obſtinationis. Exemplo ergo ipſius cum aliquid facturus es quod multum habet difficultatis, ut eſt correctio peccatoris, eleva oculos cordis. 2. Paralip. 20. *Cum ignoremus quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, ut oculos dirigamus ad te:* Correctio peccatoris eſt unum de operibus ad quæ homo ex ſe non poteſt. Eccleſiaſtæ 7. *Conſidera opera Dei, quod nemo poſſit corrigere quem ille deſpexit.*

Quando oravit Patrem.

Quando excitavit ſuſcitavit Lazarum.

Quando ſanavit ſurdum & mutum.

Ars magna pungenda ad Deum confugiendum.

Eſt puer unus hic qui habet quinque panes hordeaceos. Notandum quòd *bis* Salvator refecit turbam. *Primo* ex quinque panibus hordeaceis & duobus piſcibus. *Secundo* ex ſeptem panibus & paucis piſciculis.

Refectio per quinque panes indicat doctrinam veteris teſtamenti.

Prima refectio deſignat doctrinam veteris teſtamenti habentem quinque libros Moyſi, velut quinque panes hordeaceos. Hordeum cibus eſt jumentorum, exterius habens aſperitatem, interius verò medullam ſuavem, ſic doctrina illa fuit cibus populi rudis, & quaſi animalis intus habens ſuavem medullam ſpiritualis ſenſus. 1. Corinth. 2. *Animalis homo non percipit ea quæ ſunt ſpiritus Dei.* Habuit etiam doctrina illa, velut duos piſces, Prophetiam & Pſalmos. Auguſt. In duobus piſcibus intelliguntur Pſalmi & Prophetæ temperantes auſterum ſaporem legis, de his tribus habetur Lucæ ultimo. *Quæ ſcripta ſunt in lege & Prophetis & Pſalmis de me.*

Refectio per ſeptem panes indicat doctrinam novi teſtamenti.

Secunda refectio, ſignificat doctrinam novi Teſtamenti quæ habet ſeptem panes, quia in ea ſeptiformis gratia Spiritus ſancti revelatur & datur, & habet piſciculos, ſcilicet, ſanctos; quorum exemplo fideles reficiuntur. Secundum Bernardum. Quinque panes ſunt contritio cordis, confeſſio oris, jejunium, eleemoſyna, oratio, & quia durities eſt in his, ideo dicuntur hordeacei. Et notandum panes Salvatoris & panes diaboli diſſimiles eſſe. Panes Salvatoris exterius habent aſperitatem, interius ſuavitatem ad modum hordei. 2. Corinth. 1. *Sicut abundant paſſiones Chriſti in nobis, ſic & per Jeſum Chriſtum abundat conſolatio noſtra.* Pſal. 93. *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo conſolationes tuæ lætificaverunt animam meam.* Panis diaboli exterius habet ſuavitatem, interius aſperitatem. Proverb. 20. *Suavis eſt homini panis mendacij & poſtea os ejus implebitur calculo.* *Duo piſces* ſunt exempla Sanctorum: exempla Confeſſorum ſunt ut piſcis elixus. Exempla Martyrum, ut piſcis aſſus. Hi piſces dant ſaporem panibus, quia ſecundùm Gregor. Si exempla antiquorum patrum recolimus, nihil grave eſt quod ſuſtinemus: Vel quinque panes cognitio ſui pudor commiſſi, dolor admiſſi, timor judicii, horror inferni. Duo piſces ſunt ſpes & fides, quæ prædictos panes comeſtibiles faciunt per ſaporem quem apponunt. Quis enim illos panes comederet, niſi de venia & gloria ſperaret, & quomodo ſperaret, niſi Dominum benignum crederet.

Alii ſunt panes Chriſti.

Alii panes diaboli.

Duo piſces exempla Sanctorum.

Alia explicatio varia panum & piſcium.

Duo piſces ſpes & fides.

Aliter quinque panes intelligi poſſunt dolor contritionis, rubor confeſſionis, ciborum abſtinentia, vigilia, diſciplina, ut panes dicamus ea quæ ad pœnitentiam pertinent. Pſalm. 101. *Cinerem tanquam panem manducabam.* Hi panes ſunt ariſtoſi & pungitivi. Quis dolor debeat eſſe in contritione innuitur. Jerem. 6. Ubi comparatur planctui unigeniti. *Accingere cilicio & conſpergere cinere, Luctum unigeniti fac tibi.* Planctus unigeniti magnus eſt, quia in eo erat ſpes poſteritatis: ſic multum debet dolere, qui merita ſua amiſit, in quibus erat ſpes æternæ retributionis. Iſa. 13. comparatur dolor iſte tortionibus ventris, & dolori parturientis: *Dolores*, inquit, *& tortiones tenebunt, quaſi parturientes dolebunt.* 2. Machab. 9. *Apprehendit eum dirus dolor viſcerum.* Rubor confeſſionis ſignificatus eſt per mare rubrum, in quo Pharao ſubmerſus eſt cum exercitu ſuo. Exod. 15. ſic diabolus cum univerſitate vitiorum ſubmergitur in amaritudine ruboris confeſſionis. Judas meruit principatum inter fratres qui, aliis trepidantibus, primus intravit mare rubrum, ut dicit Magiſter in hiſtoriis. Judas mare rubrum ingreditur, cum pœnitens nullo obſtante rubore, peccatorum turpitudinem confitetur. 1. Machab. 5. Dixit Timotheus: *Si timuerit Judas tranſire torrentem prævalebimus adverſus eum. Si autem tranſierit non prævalebimus.* De aliis tribus quæ ad ſatisfactionem pertinent, habemus in Chriſto. De abſtinentia Chriſti legitur Matth. 2. Luc. 4. de vigilia. Matth. 26. & Mar. 14 *Non potuiſtis una hora vigilare mecum*: & Luc. 6. *Et erat pernoctans in oratione.* Eccleſiaſtici trigeſimo primo, *Vigilia honeſtatis tabefaciet carnes.* De diſciplina Chriſti habetur Iſa. 53. *Diſciplina pacis noſtræ ſuper eum.* Matth. 27. *Jeſum flagellatum tradidit eis.* Eccleſiaſtici trigeſimo. *Qui diligit filium aſſiduat illi flagella.* Hebr. 12. *Si extra diſciplinam eſtis jam non eſtis filii, ſed adulteri.* Eccli. 33. *Cibaria & virga & onus aſino, panis & diſciplina, & opus ſervo.* *Duo piſces* ſunt eleemoſyna & oratio. Eleemoſyna ad modum piſcis qui mundus erat, ſecundùm legē pennas habet, hilaritatem, & ſupererogationem. 2. Cor. 9. *Non ex triſtitia aut ex neceſſitate: Hilarem enim datorem diligit Deus.* Luc. 10. *Si aliquid ſupererogaveris ego cum rediero, reddam tibi.* Supererogat, qui non ſolum de ſuperfluis, ſed etiam de neceſſariis pauperi dat, ut beatus Martinus. Orationis etiã duæ ſunt pennulæ, quibus aſcenditur in cœlum, ſcilicet, lachrymoſa devotio, & humilitas. Tob. 12. Dicitur de primo. *Cum orares cum lachrymis*, &c. *Ego obtuli orationem tuam Domino* Iſa. 38. dicit Dominus Ezechiæ. *Audivi orationem tuam, & vidi lachrymas tuas.* De ſecundo Eccleſiaſtici 35. *Oratio hu-*

Panes pœnitentiæ.

Qualis debeat eſſe dolor de peccatis.

Rubor confeſſionis ſimilis mari rubro.

Tria ad ſatisfactionem pertinentia. Abſtinentia. Vigilia.

Duo piſces, eleemoſyna, & oratio.

miliantis se nubes penetrat.

Alia explicatio quinque panum.

Aliter *quinque panes* possunt intelligi quinque partes doctrinæ sacræ hominibus aspersæ.

I. Panis.

Prima est pars illa, qua peccata hominibus ostenduntur odibilia, tanquam ea, quæ Deus per se odit. Sapient. 14. *Odio sunt Deo impius & impietas ejus*: impietas per se, impius propter eam. Ejusdem 13. *Nihil odisti eorum quæ fecisti* unde cum omnia præter peccatum fecerit, nihil illorum odit propter se & tanquam ea quæ per se sunt nociva, sine ipsis nihil est homini nocuum. Nulla enim nocebit adversitas, si non dominetur iniquitas, ut docet Gregor.

Odium peccati.

II. Terror.

Secundus panis est illa pars doctrinæ qua terror peccatoribus incutitur, dum supplicia parata illis ostenduntur, & gladius evaginatus super capita eorum. Proverb. 19. *Parata sunt derisoribus judicia & mallei percutientes stultorum corporibus.* David. Psal. 7. *Nisi conversi fueritis gladium suum vibrabit.* Iob 19. *fugite à facie gladii, quia ultor iniquitatis est gladius.* Iste panis est pungitivus, quia pœnam habet timor. 1. Ioan. 4. Hunc panè apponebat Ioannes Baptista Matth. 3. *Progenies viperarum, quis monstravit vobis fugere à ventura ira.*

III. Pudor.

Tertius panis est illa pars doctrinæ quæ nobis pudorē ingerit de fœditate peccatorū nostrorū, vel insultationibus dæmonum, vel de presentia Dei, & conspectu ejus & curiæ cœlestis, vel de generatione nostra. Bernardus pudet indigna gessisse degeneri nostro, pudet tanto patri vixisse degenerem.

IV. Dolor.

Quartus panis est illa pars doctrinæ, quæ nobis dolorem ingerit, ut quæ ostendit peccatum esse mortem spiritualem dividentem animam à Deo. Augustinus vera mors est quam homines non timent separatio animæ à Deo qui est beata vita animarum. Isaiæ 59. *Peccata vestra diviserunt inter vos & Deum vestrum* Jerem. 6. *Luctum unigeniti fac tibi*, &c.

V. Ira ad vindicãda peccata nobis.

Quintus panis est illa pars doctrinæ, quæ in nobis iram sanctam excitat ad ulciscendas Dei contumelias in nobis, & resistendum dæmonibus & destruenda peccata. Psal. 4. *Irascimini & nolite peccare.* Duo pisces, sunt illa pars doctrinæ, quæ ad spem & amorem pertinent: his asperitas prædictorum panum dulcoratur: sperantibus enim & amantibus Deum, quantumlibet aspera, suavia sunt propter eum.

Panes tribulationum.

Et notandum quod panes hordeacei sunt tribulationes, pisces sunt consolationes. Panes verò quibus turba reficitur quinque sunt, cùm pisces sint duo; quia plures sũt tribulationes turbæ, quàm consolationes. *Martha* enim *turbatur erga plurima.* Luc. 10. Perfectis verò dat Deus pisces, non tantùm duos, sed 153. Ioan. ultimo. David Psal. 93. *Secundùm multitudinem* dolorum meorum, &c. 1. Corinth. 1. *Sicut abundant passiones Christi in nobis*, &c. Primus panis est infirmitas innata. Secundus est pœna à Deo illata. Tertius est contumelia à proximo dicta. quartus est injuria facti à proximo illata. Quintus est cordis angustia ex proximi miseria. Hæ tribulationes panes sunt, qui animam reficiunt. 3. Regum 22. *Mittite virum istum in carcerem, & sustentate eum pane tribulationis.* Iob. 9. *Saturatus afflictione & miseria* Thren. 3. *Saturabitur opprobriis.* *Duo pisces* sunt spes, & amor: spes est piscis marinus, nutritur enim in amaritudine tribulationum, secundum illud. Rom. 5. *Tribulatio patientiam operatur, patientia probationem: probatio spem.* Charitas est piscis aquæ dulcis, qui nutritur in flumine illo cujus impetus lætificat civitatem Dei: iste piscis ad modum illius piscis qui mundus erat secundùm legem, pennulas habet, *patiens est, & unguæ est.* 1 Corinth. 13.

Duo pisces spes & amor.

Facite homines discumbere:

Erat autem fœnum multum in loco.

Notandum quòd hæc refectio corporalis figura est refectionis spiritualis, quæ fit verbo Dei: & attende *duodecim* circa hanc refectionem quæ instruunt nos circa spiritualem refectionem.

Primum est, quod populus qui reficitur, super fœnum discumbit: in quo ostenditur, quod in eo qui verbo Deo reficitur, caro debet esse subdita spiritui. *Omnis* enim *caro fœnum.* Isa. 40. Non est prædicandum crapulâ & ebrietate gravatis. *Anima* enim *satiata calcabit favum.* Proverb. 27. Bernardus. Ante carnem studiis disciplinæ edomitam, & emancipatam spiritui, ante spretam & abjectam sæculi hujus pompam & sarcinam, indignè ab impuris lectio sacra præsumitur Idé quomodo nempe lux in cassum circumfundit oculos cæcos, vel clausos, ita animalis homo nõ percipit ea quæ Dei sunt.

Secundum est, quod Salvator panes quos habebat Puer, accipit, non novos creat, sed eos multiplicat: in quo duo ostenduntur, scilicet, quod *non venit legem solvere sed implere.* Matth. 5 Item quod doctrina Ecclesiæ fundari debet super scripturam auctenticam. Matth. 13. *Omnis scriba doctus in regno cœlorum similis est patri familias qui profert de thesauro suo nova & vetera.*

Tertium est, quod in cœlum aspicit. Hilarius: honorem patris, inquit, à quo erat ipse confessus, ut qui adessent intelligerent, à quo tantæ virtutis assumpsisset effectũ, dirigentes & ipsi, oculos mentis: sic qui habet instruere populum, oculos dirigere debet ad Deum cujus donum sapientiæ est *Omnis* enim *sapientia à domino Deo est.* Ecclesiastici 1.

Quartum est, quod gratias agit; sicut hic dicitur: Cùm gratias egisset, distribuit discumbentibus. Chrysostomus docet nos antequam mensam tangamus, gratias agere, quod potius videtur esse de mensa spirituali faciendum, quam de corporali.

Quintum est, quod benedixit. Matth. 14. *benedixit & dedit discipulis suis*: sic qui instruit populum orando impretrare debet divinam benedictionem. Coloss. 4. *Orate pro nobis, ut Deus aperiat nobis ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi.* Hester ultimo. *Tribue domine sermonem compositum in ore meo.* Augustinus in libro de doctrina Christiana. Regina Hester, pro suæ gentis temporali salute locutura, apud regem oravit, ut in os ejus congruum sermonem Deus daret; quanto magis orare debet, ut tale munus accipiat, qui pro æterna hominum salute in verbo & doctrina laborat. Item Augustinus. Orando, inquit, pro se, ac pro illis, quos allocuturus est, sit orator, antequam doctor.

Sextum est, quod panes frangit, ut dicitur. Matth. 14. In quo datur intelligi, quod expositio ad eum pertineat. Eodem enim spiritu quo scripturæ sunt editæ sunt expositæ. Bernardus. Super Cant. Cognoscite dominum in fractione panis, sic spectetis ad me ut non exspectetis ex me.

Septimum est, quod discipulis dat, discipuli verò dant turbæ: in quo insinuatur, quod minores expositionem recipere debent à majoribus. Psal. 75. *Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis.* Montes æterni sunt majores de Ecclesia, vitam æternam sperantes, sibi & aliis promittentes, qui à vero sole lumen sapientiæ primò recipiunt.

Octavum est, quod panibus hordeaceis pisces addit, in quo instruuntur, qui populum habent instruere, ut non semper terreant; immo quandoque consolentur: nec tantum rudia proponant, immo proponant aliqua delectantia. Augustinus. In libro de doctrina Christiana. Dixit quidam eloquens, & verum dixit, ita debere dicere eloquentem ut doceat, ut delectet, ut flectat, & addit: Docere, est necessitatis, delectare, suavitatis, Flectere victoriæ: docere debet, ut instruat; delectare, ut audientem

dientem detineat, flectere, ut moveat ad agendum.

IX. Satietas debet esse à Deo.

Nonum est quod refectio ejus satiat. Matth. 14. *Et saturati sunt*, &c. Satiat autem ex paucis: sic quod aliquis satietur in scriptura sacra, à Deo est: nisi enim à gratia Dei sit, quantò aliquis plus habet scientiæ, minus habet satietatis. In scripturis verò aliis non videtur esse satietas: Aggæi 1. *Comedistis & non estis saturati.* Proverb. 13. *Justus comedet & & replet animam, venter impiorum insaturabilis est.*

X. Altiora rudibus non proponenda.

Decimum est, quod fragmenta præcipiuntur colligi; sic secretiora, quæ à rudibus capi nequeunt, non sunt negligenter habenda, ut dicit Gloss. super Matth. 14.

XI. Concionatores non sint prolixi.

Undecimum est, quod reliquiæ fuerunt magnæ, quod est contra multos qui nullas reliquias facere volunt, effundentes totum quod cogitaverunt, nihil inde reservantes, prolixitate sermonum gravantes auditores. Eccli. 21. *Verba sapientum statera ponderabuntur.*

XII. *Duodecimum* est, quod 12. Cophini ex fragmentis implentur. Chrysostomus pares esse numero Discipulis cophinos reliquiarum, eruditionis gratiâ factum est. Illi in quibus esse scientia videtur, ut cophini sunt. Augustinus in libro de doctrina Christiana, quomodo Christus sciat, ego quid sum; vix cophinus seminantis. Sic potest dici, quod Christus est qui pascit, cophinus prædicator. Spiritualiter tamen dici possunt cophini, qui ex scriptura, quam sciunt, nec in se, nec in aliis proficiunt, qui vulgariter dicuntur sacci litteris pleni.

DOMINICA V. IN QUADRAGESIMA.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

De causa & præludiis Passionis Christi, ad quæ Evangelium totum revocatur & explicatur.

SERMO LIX.

quis ex vobis arguet me de peccato,

Causæ passionis.

EVangelium hujus Dominicæ, quæ dicitur Dominica in Passione, *duo* ostendit; scilicet *causam Passionis* Christi, *& præludia Passionis. Causa Passionis* fuit ejus prædicatio veritatis: de qua tangitur ibi. Si *veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?* *Præludia* ostenduntur *primo* in verbis ibi: *Nonne benedicimus nos, quia Samaritanus es tu.* Secundo in factis ibi; *Tulerunt lapides, ut jacerent in eum.* Ostenderat Dominus disputans cum Judæis falsitatem diaboli cui ipsi credebant: hic ostendit veritatem suam, cui nolunt credere, dicens: *quis ex vobis arguet me de peccato?* de peccato scilicet mendacij vel quolibet alio. Glossa, Non dedignatur ex ratione ostendere se non esse peccatorem. Job. 31. *Si contempsi subire judicium cum servo meo*, &c. *Si veritatem dico, quare non creditis mihi.* Augustinus. Unde hæc, nisi quia estis filij diaboli, & non veritatis, ut subditur. *qui est ex Deo*, fide, non tantum natura, *verba Dei*, scilicet veritatem, *audit.* Non solum auditu exteriori, sed etiam interiori. *Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.* Augustinus. Noli attendere naturam, sed vitium. Natura ex Deo sunt, vitio non ex Deo: imitando enim diabolum filij diaboli facti erant, secundùm Augustinum. Quia præsciverat Dominus qui erant credituri; eos dicit *ex Deo*. Hoc autem, *ex Deo non estis*, dictum est ad eos, qui non solum peccato vitiosi erant, nam hoc malum commune erat omnibus, sed etiam præcogniti, quod non erant credituri. *Nonne benedicimus nos*, &c. convicia ingerunt, quia respõdere non possũt. Sed quomodo hoc dicunt: *benedicimus nos*, cùm ante non legantur dixisse. Hic respondet Chrysostomus: Quod licet Evangelista non dixerit, tamen ex hac serie intelligitur hoc ab eis multoties dictum esse. *Quia Samaritanus es tu.* Victor Samaritani susceperant circumcisionem & legalia, non tamen desistebant ab idololatria his: prædicaverat dominus. Ioan. 4. Ideo objiciunt ei, quod Saramitanus sit, id est, ambiguus & incertus, & legis adversarius. Sicut Samaritani dubij erant inter legem & idololatriam & legis adversarii in cultura idolorum. *Et dæmonium habes.* Victor, quasi dicerent: Arreptitius es *Ego dæmonium non habeo.* Beda Duo ei illata fuerunt; unum negavit, & aliud tacendo consensit. Custos namque humani generis venerat, & si se Samaritanum non esse diceret, esse custodem negaret. Sed quare non improperavit eis vitam eorum? Respondet Beda; Hîc dominus in semetipso patientiæ præbuit exemplũ, ut eo tempore, quo à proximis ex falsitate contumelias accipimus, eorum etiam vera mala taceamus. *Sed honorifico patrem*, attribuẽdo ei quę operor & quę loquor *Et vos inhonorastis me*, per falsa opprobria, sed super hoc judiciũ patris nõ effugietis; unde subditur: *Ego autem non quæro gloriam meam, est qui quærat* scilicet pater. *Et judicet*, id est, puniet. Sed quomodo Ioan. 5. Dixit *Pater non judicat quemquam*, respondet Augustinus Quod duplex est judicium condemnationis, scilicet, & discretionis. De primo Joan. 5. *Pater non judicat quemquam*: De secundo hîc *Est qui quærat* gloriam meam *& judicet.* Discernendo eam à gloria vestra, quia vos secũdũ sęculũ gloriamini, ego nõ; sed eâ gloriâ quã habui apud patrem antequam mundus esset. Ioan. 17. *Amen amen dico* &c. Non desistit dominus à prædicatione propter contumeliam sibi dictam. *Si quis sermonẽ meum servaverit*, in corde, in ore, in opere, in corde per fidem, in ore per confessionem. Roman. 10. *Corde creditur ad justitiam: ore autem confessio fit ad salutem.* In opere per mandatorum impletionem. Psalm. 102. *Memores sunt mandatorum ejus ad faciendo ea. Mortem non gustabit in æternum.* Augustinus. Gustabit, dictum est, pro eo quod est experietur. Sed quid sibi vult, quod hæc dicit loquens his qui morituri erant? respondet Augustinus. Videbat dominus aliam mortem, de qua nos liberare venerat, scilicet, mortem æternam, mortem secundam, ipsa est vera mors. Nam ista, migratio est. Item. Augustinus. Quid est ista mors, depositio sarcinæ gravis; sed si alia sarcina non portetur, qua homo in gehennam præcipitetur. *Nunc cognovimus*, per ea, quæ promittis, *quia dæmonium habes*, id est, mente alienatus es. Beda, Sicut acceptâ contumeliâ bonus melior fit; ita mali beneficio fiunt pejores. *Abraham mortuus est, & prophetæ; & tu dicis*, quasi dicerent, loquendo impossibilia & inopinabilia, ostendis te alienatum. Augustinus. Istâ morte qua dominus vult intelligi, nec Abraham mortuus est, nec Prophetæ. Unde Dominus respondens Saducæis. Matth. 22. Dixit *Non legistis*, quomodo dixit dominus ad Moysen: *Ego sum Deus Abraham*, &c. *Non est autem Deus mortuorum, sed vivorum* Illi ergo vivebant. *Numquid tu major es patre nostro Abraham.* Interlin. Provocant, ut aliquid diceret contra Abraham. *qui mortuus est*, licet sermonem Dei servaverit. *Et Prophetæ mortui sunt*; quibus tamen non es major: ergo nec discipuli tui majores sunt eis. *Quem te ipsum facis*, id est, fingis? Respondit Jesus contra hoc, quod dixerant, quem te ipsum facis. *Si ego glorifico*, id est, gloriosum facio me ipsum, *gloria mea nihil est*, sicut gloria simulatorũ, ut dicit Victor. Qui volut videri, quod non sunt nulla est, &c. *Est pater meus qui glorificat me.* Ex hoc ut dicit Aug. calumniatur Arriani fi-

Præludia passionis.

Homo natura bonus, vitio malus est.

Patientiæ exemplum.

Iudicium duplex.

Quo judicio judicet.

Serme Dei servatur triplicitèr.
In corde.
In ore.
In opere.

Mors duplex corporalis spiritualis.

Objectio Arrianorũ.

Obiectio Arrianorum Reſponſio.

dei noſtræ dicentes. Ecce maior eſt pater, quia glorificat filium. Contra quod dicit Auguſtinus. Non legis, & ipſum filium dicentem, quod glorificet patrem ſuum. Ioan. 17. *Ego glorificavi te ſuper terram.* Si ergo pater filium glorificat, & filius patrem, agnoſce æqualitatem, & corrige perverſitatem, *Et non agnoviſtis eum*, ſcilicet, patrem. Iſaiæ 1. *Iſrael me non cognovit. Ego autem novi eum.* Matth. 11. *Nemo novit patrem, niſi filius, & qui voluerit filius revelare*: & ne videatur hæc dicere ex arrogantia, ſubdit, ut dicit Auguſtinus. *Si dixero*, &c. Victor: Similiter mentitur, qui dicit ſe neſcire, quod ſcit, ſicut & ille, qui dicit ſe ſcire quod neſcit. *Abraham*, &c. Oſtendit ſe majorem eſſe Abraham, cujus contrarium credebant Iudæi *Pater veſter*, quantum ad carnis originem, *Exultavit ut videret diem*, hoc eſt cũ deſideravit diem meũ. Gloſſa. Credens exultavit ſperando, ut videret intelligendo tantum myſterium.

Alia Gloſſa. Incertum eſt, an diem temporalem, quo erat venturus in carnem, an diem æternitatis, ſed utrumque Abraham vidit; unde ſubditur: *Vidit, & gavisus eſt.* Secundùm Chryſoſtomum, oſtendit dominus eos eſſe alienos ab Abraham qui in eo, in quo lætabatur, dolent. Secundùm Auguſtinùm. Tunc vidit quando dixit ſervo ſuo: *mitte manum ſub femore meo & jura per Deum cœli.* Geneſ. 24. Secundùm Gregorium. Abraham diem domini vidit, cùm in figura ſummæ Trinitatis tres angelos hoſpitio recepit. Geneſ. 18. Secundùm Chryſoſtomum, tunc vidit, quando voluit immolare filium. Geneſ. 22. *Dixerunt Iudæi*, ſolam in eo ætatem carnis penſantes, ut dicit Beda. *Quinquaginta annos*, &c. Dominus verò ab intuitu carnis ad divinitatis contemplationem trahens dixit eis *Amen* &c. *Antequam Abraham fieret, ego ſum.* De Abraham dixit fieret, eſſet, quia Abraham creatura fuit. De ſe verò dixit: *Sum.* Chryſoſtomus. Hac dictione, Sum, utitur, ſicut pater eius. Exodi 3. *Ego ſum qui ſum.* Continuè enim eſſendi ſignificativa eſt dictio hæc, & ab omni eruta tẽpore: propterea blaſphemãtium videtur eis hõc verbũ: ideò eum lapidáre volũt *Tulerunt ergo lapides, ut iacerent*, id eſt; projicerent in eum. Gregorius. iſta æternitatis verba mentes Iudæorũ infideliũ ſuſtinere nõ valentes, ſolita crudelitate ad lapides currunt, & quem intelligere non poterant, obruere quærebant: ideò autem hoc genere mortis eum occidere volebant, quia videbatur blaſphemaſſe attribuendoſibi verbum ad æternitatem pertinens, ut prius dictum eſt; blaſphemus autem lapidatur. Levit. 24. Ieſus *autem abſcondit ſe, & exivit de templo.* In quo notatur eius benignitas: unde Auguſtinus Ieſus tanquam homo, tanquam humilis, & benignus abſcondit ſe, cui quidem magnum non erat, ut eos continuè terra dehiſcente faceret abſorberi: ſed magis commendanda erat patientia. Et Gregor. Dicit quæ nobis hoc exemplo loquitur dominus, niſi ut cum etiam reſiſtere poſſimus, iram ſuperbientium humiliter declinemus.

Melius eſt credere, quã reſiſtere iræ.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

Summarium.

De ſex virtutibus prædicatori neceſſarijs; ſexque perverſitatis Iudæorum argumentis.

SERMO LXI.

Sex ſunt Prædicatori neceſſaria.

Quis ex vobis arguet me de peccato.

IN hoc Evangelio proponitur nobis Salvatoris bonitas, quam imitemur & Iudæorum perverſitas, quam deteſtemur. *Sex* verò commendat nobis in Salvatore neceſſaria illis qui habent illos inſtruere.

Primum eſt *vitæ irreprehenſibilitas*; ad quod pertinet illud: *Quis ex vobis*, &c. debet enim irreprehenſibiliter vivere, qui vitia aliorum habet reprehendere: alioquin dicitur ei illud Luc. 4. *Medice cura te ipſum*, & illud. Matth. 7. *Ejice primum trabem* de oculo tuo. Gregor. Quâ præſumptione medeti percuſſum properat, qui in facie vulnus portat. 2. Tit. 2. Cura te ipſum exhibere operarium inconfuſibilem, rectè tractantem verbum veritatis. Verbum non rectè tractat, qui, quod ædificat verbo, deſtruit facto. Gregor. Superiectas ſordes tergere non valent manus, quæ lutum tenent. Idem, cuius vita deſpicitur, reſtat ut eius prædicatio contemnatur.

Secundum doctrinæ veritas, ad quod pertinet illud: *Si veritatem dico*, &c. Hæc duo ſocianda ſunt ad invicem veritas vitæ, & veritas doctrinæ: quæ ſi in eo, qui habet alios inſtruere, convenerunt, quod intenditur efficiunt: Si verò alterum defuerit, reliquum inefficax eſt, vel etiam recedit. Eccleſiaſtici 27. *Volatilia ad ſibi ſimilia conveniunt*, & veritas ad eos, qui operantur illam, revertetur. Vnde multùm timendum eſt regnum eorum qui non habent veritatem vitæ. De facili enim errare poſſunt circa veritatem doctrinæ. Ideò iuxta verbum David. Pſal. 11. hodie *diminutæ ſunt veritates à filijs hominum.* In ore multorum non eſt veritas, quia cor eorum vanum eſt; ideò in multis impletur illud. Daniel. 8. *Proſternetur veritas in terra*: Modicum enim terreni lucri veritati præponitur. Pauci ſunt hodie qui veritatem tueantur, ideo corruit in plateis veritas. Iſa. 59. Pauci ſunt hodie imitatores Chriſti dicentis Ioan. 18. *Ego in hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum, ut perhibeam teſtimonium veritati*

Tertio eſt *humilitas*, quæ Dei gloriam quærebat, & propriam contemnebat. Ad quod pertinet illud. *Honorifico patrem meum*, & illud *Ego non quæro gloriam meam*; & quibuſdam interpoſitis, ſubditur. *Si ego glorifico me ipſum* gloria mea nihil. Humilitas eſt valdè neceſſaria ei qui habet alios inſtruere, ut non ſolum ſit in eo doctrinæ veritas ſed etiam intentionis puritas, ut quærat Dei gloriam & contemnat ſuam. Dei dupliciter debet quærere, ea videlicet quæ ſunt ad gloriam, prædicando ſicut legitur in pſalmo 18. *Cœli enarrant gloriam Dei* Cœli vocantur apoſtoli à terrena elongati, ſicut cœli à terra ſunt exaltati. Item profectum ſuum Deo attribuendo Eccleſiaſtici 47. *Danti mihi ſapientiam dabo gloriam.* Sapientia enim cum ſapientiâ virtutum condita eſt ſcientia. Merito verò Deo gloriam tribuit, qui circa correptionem delinquentium proficit. Correctio hominis divinum opus eſt, non humanum. Eccleſiaſtici 42. *Conſidera opera Dei, quod nemo poteſt corrigere quæ ille deſpexerit* & ſicut Dei gloria quærenda eſt, ſic propria fugienda eſt. Vana enim gloria eſt velut aër corruptus noſtra opera corrumpens; ſicut aër corruptus ſanitatem corporum corrumpit. nec mirum ſi corruptum eſt, quod de loco corrupto procedit. Quis locus magis corruptus eſt quã veſica ſuperbiæ de qua vana gloria exit: hæc vas proficienda eſt in foeum cinerum. Levit. 1. Cõfit cum per memoriam matris ſuperbia reprimitur. Si quis verò glorificat ſe ipſum, gloria ſua nulla eſt quia; *non qui ſeipſum commendat, ille probatus eſt, ſed quem Deus commendat.* 2. Cor. 10.

Quartum eſt *manſuetudo*, qua Dominus ad verba ſibi dicta à Iudæis non movetur. Mitis enim eſt, ut dicit Gloſſa ſuper Matth 5. Quem rancor vel ira non afficit, ſed omnia æquanimiter portat: homines inmanſueti, cum concitati fuerint, vel arguant verum, vel pro convitio convitia reddunt, ſed Dominus de duobus ſibi obiectis, illud quod quo modo tolerari potuit, non negavit, ſcilicet

esse Samaritanum, quod autem manifestè falsum erat, negans nullum convitium reddidit, cum tamen posset eos veraciter dicere dæmonium habere. 1. Petr. 2. *Qui cum malediceretur non maledicebat* &c. Beda. Hic Dominus in semetipso præbuit exemplum patientiæ, ut eo tempore quo à proximis ex falsitate contumelias accipimus, eorum etiam vera mala taceamus. Rom. 12. *Non vosmetipsos defendentes charissimi, sed date locum iræ,* E contrario autem *audito convitio os stultorum ebullit stultitiam.* Proverb. 15. Et si quid gratiæ habebat illud effundit. Mansuetudo valde necessaria est illis qui habent alios instruere. Sunt enim missi, ut medici, ad curationem phreneticorum, nec expedit ut phreneticus à medico occidatur, licet medico convitietur, unde super illud Matth. 5. *Si quis te percusserit in maxillam*, dicit gloss. docet verus medicus, quos ad salutem ægrotorum dirigit mansuetè tolerare, quod ille intulerit, in infirmitate. Hanc mansuetudinem commendat Dominus. Matt. 10. *Ecce ego mitto vos sicut oves*, &c.

Doctores sunt velut medici.

V. Charitas.

Quintum est *charitas*, propter convitia audita à beneficij collatione non desistens, unde post illud verbum. *Demonium habes.* Subdit illam promissionem: Si quis sermonem meum servaverit, &c. Cant. ult. *Fortis est ut mors dilectio*, & paulò post. *Aqua multa non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam.* Charitas nec multitudine tribulationum, quæ per aquas multas, nec magnitudine pœnarum, quæ per flumina intelligitur, superatur.

VI. Prudentia.

Sextum est *prudentia* benigna sibi & aliis, à periculo cavens; ad quod pertinet illud. *Iesus autem abscondit se, & exivit de templo*, ad quod monet Dominus Matth. 10. *Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columba*; prudentes sicut serpentes, ne falli possitis; simplices ut columbæ, ne fallere velitis.

Ser signa malitiæ Iudæorum.

Possumus etiam notare *sex* quæ ad perversitatem Judæorum pertinent. *Primum* est, quod non acquiescunt veritati. Ad quod pertinet illud, *Si veritatem dico, quare non creditis mihi.* Humana ratio nata est diligere bonitatem; unde ex magna corruptione erat, quod veritati nolebant adquiescere. Job 24. *Ipsi rebelles fuerunt lumini* hæc corruptio multum invalescet in novissimis temporibus. 2. Tim. 4. *Erit tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt*, & subditur *A veritate auditum avertent, ad fabulas convertentur.* Hæc corruptio multum etiam hodie abundat. Si enim unus ribaldus aliquid dixerit contra honestum virum, credent homines simplici verbo illius. Si verò decem honestæ personæ dicerent contrarium cum juramento, non crederent eis: Christo etiam qui veritas est. Joan. 14. nolunt homines credere: Christo, inquam, utilia docenti, terribiliter comminanti, æterna promittenti. De primo Isaiæ 48 *Ego Dominus Deus tuus docens te utilia.* De secundo Lucæ 6. *Væ vobis divitibus, qui habetis hic consolationem vestram.* De tertio, ibidem. *Beati pauperes quoniam vestrum est regnum Dei* & Matth. 4. *Pœnitentiam agite*, &c. *Secundum* est, quod auditum negaverunt deo loquenti, de quo ibi: *Propterea vos non auditis, quia* &c. Magna perversitas est, cùm omnia membra humana Dei sint, jure creationis, conservationis, & emptionis, quòd diabolus ad voluntatem suam habeat usum membrorum illorum: Domino verò usus etiam aurium negetur. *Tertiũ* est, quod cùm ipsi dæmonium habeant, dicunt tamen eum dæmonium habere, qui dæmonia venerat ejicere Luc. 13. *Ecce hodie & cras ejicio dæmonia.* Ipsi, ad modum canis rabidi, manum ministrantis mordent, & ad modum phreneticorum in medicum desæviunt, & volentem eos lavare maculant. Proverb. 9.

Mala de proximo citius creduntur quã bona.

I. Non acquiescunt veritati.

II. Nolunt audire Deum loquentem.

III. Malum alteri imponunt.

Quiargu it impium sibi maculam generat. *Quartum* est, quod maledictionem qua Salvatori maledicunt, benedictionem asserunt dicentes. *Nonne bene dicimus quia Samaritanus es tu*, & de hoc, cum hoc pessimè dicunt; ideo Dei maledictionem incurrunt. Isa. 5. *Væ qui dicitis bonum malum, & malum bonum.* *Quintum* est, quòd de beneficio pejores fiunt. Unde audita à domino illa salubri promissione. *Si quis sermonem meum servaverit* convitium priùs ei dictum iteraverunt dicentes. Nunc cognovimus quia dæmonium habes. Gloss. sicut acceptâ contumeliâ bonus melior fit, ita mali fiunt de beneficio pejores. Tunc se cognoscere dixerunt, cùm magis malitiâ excæcati fuerunt. *Sextum* est, quòd cum ipsi essent lapidandi, Salvatorem lapidare voluerunt; unde subditur. *Tulerunt lapides judæi, ut jacerent in eum.* Et *notandum* quòd cum inimicitiæ positæ sunt inter serpentem infernalem, & mulierem & semen serpentis & semen mulieris. Et mulier debebat conterere caput serpentis. Genes. 3. Sic homines naturaliter serpentes materiales lapidibus persequuntur: sic ordinata res esset, ut filij Dei semen serpentis infernalis lapidarent, ad minus spirituali lapidatione: de quâ Ecclesiastici 22. *In lapide luteo lapidabitur piger*, sicut Ioannes Baptista Pharisæos & Saducæos lapidabat. Matth. 3. Dicens: *Progenies viperarum quis demonstrabit vobis fugere à ventura ira.* E contrario autem semẽ serpentis lapidat, hodie filios Dei, sicut unigenitum Dei voluit lapidare.

IV. malum dicunt bonũ.

V. Beneficio pejores fiũt.

VI. Lapidandi volunt lapidare salvatorem.

DE EADEM.

SERMO TERTIVS.

SUMMARIUM.

De tribus ad salutem necessarijs, veritate vitæ & doctrinæ Christi, quinque passionis capitibus & 12. alijs passionibus.

Amen Amen dico vobis. Si quis sermonem meum servaverit, &c.

SERMO LXII.

Tria hic tractantur necessaria ad salutem.

TRia sunt valdè necessaria homini illi qui vult salvare animam suam, scilicet, ut verbum Dei libenter audiat, & quod audierit firmiter credat, & ut verbum auditũ custodiat memoriter retinendo & opere implẽdo. *Tria* autem verba dicuntur in hoc evangelio pertinentia ad hæc tria. *Primum* est illud; *Qui est ex Deo, verba Dei audit.* *Secundum* est illud: *Si veritatem dico quare non creditis mihi.* *Tertium* est illud. *Si quis sermonem meum servaverit.* *Auditus verbi* videtur esse principium boni, quia *fides est ex auditu* Rom. 10. *Auditus autem per verbum Dei.* Verè non est Dei, qui verba ejus audire dedignatur; quomodo enim præcepta Dei implebit, qui ea audire contemnit. Mandatorum impletio ostendit veros servos Dei, unde Luc 6. *Quid vocatis me Domine Domine, & non facitis quæ dico*, qui viso prædicatore in ecclesia tam citò recedit, servum diaboli se ostendit Habacuc. 3. *Egredietur diabolus ante pedes ejus.* Pedes Dei sunt prædicatores qui nomen Dei portant per mundum, quibus intrantibus ecclesiam Diabolus in membris suis egreditur. qui aures, quæ sunt naturaliter apertæ, verbo Dei claudit, quomodo cætera membra parata ad Dei obsequium habebit. Non est dominus castri, qui non habet saltem ingressũ, nec videtur Dominus habere dominium illius, in quo per ostium auditus non patet sibi aditus.

I. Auditus verbum Dei.

Speciosi pedes Evangelizãtium.

Circa *Secundum* notandum, quòd necessarium est, quòd verbum Dei, quod auditur, firmiter credatur: in quo multi deficiunt, licet credere videantur. Bernard. Putas ne filium dei reputat Iesum quisque ille, & qui comminationibus ejus

II. Fides firma.

non terretur, nec promissionibus allicitur, nec se præceptis obtemperat, nec consiliis acquiescit: multi audierunt illud. Sap. 1. *Os quod mentitur, occidit animam*, & videntur illud credere, & tamen non cavent sibi à mendacio nocivo proximo, de quo illud intelligitur: sed non credunt verè. Quis enim venenum bibere audebit, de quo credit quod etiam existens in ore, eum occidat; velut tale venenum est mendacium juxta verbum prædictum. Item multi audierunt illud. 1. Corinth. 6. *Fornicarii regnum Dei non possidebunt*, & æstimant se illud credere; tamen dicunt, se non posse continere: in quo ostendunt se non verè credere voluptatem fornicationis esse mortiferam. Si enim verè hoc crederent, potiùs se non posse uti ea aliquatenus assererent Iob. 6. *An gustare quis poterit quod gustatum afferat mortem.* Item non videntur credere illud. Matth. 6. *Si non dimiseritis hominibus, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra*, qui modicam injuriam nolunt dimittere proximo, cum tot & tantis debitis teneantur Deo obligati. Quis enim non dimittat libenter unum pro mille. Item non videntur credere verè illud. Sap. 14. *Homo per malitiam occidit animam suam*: qui à nocumento proximi nolunt abstinere. Si enim illud verè crederent saltem timore proprii nocumenti à nocumento proximi abstinerent. Psal. 36. *Gladius eorum intret in corda ipsorum*, id est, intrabit. Occidens enim proximi corpus, occidit animam suam. Item non videntur credere eos qui rem alienam injustè capiunt, à diabolo capi, qui nullis exhortationibus ab usurpatione rei alienæ cohiberi possunt. August. Præda quam vis rapere in muscipula est, tenes alienum, & teneris à diabolo. Item non videntur credere, quod non dimittatur peccatum, nisi restituatur ablatum, & quod necesse sit in patibulo infernali pendere, vel malè possessa reddere, qui nullo modo induci possunt ad restituendum. Si periculum, quod eis imminet, cernerent, sine dilatione quæ malè possident, restituerent. Item si viderent bona spiritualia quæ restituenda sunt, quæ in infinitum sunt meliora, sine dilatione temporalia restituerent.

Mendacio cavendum.

Fornicatio cavenda.

Dimittendum proximo.

Non nocendum proximo.

Furtum cavendum.

Restitutio facienda.

III. Impletio mandatorũ.

Circa *tertium* notandum, quòd utilitas sermonis auditi & crediti in hoc consistit, quod sermo custodiatur memoriæ tenacitate, & operis impletione. Unde custodientes verbum beatificantur. Luc. 11. *Beati*, inquit, *qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud*: & illud. Apoc. 1. *Beatus qui legit, & qui audit verba prophetiæ hujus, & servat ea quæ in ea scripta sunt.* Senec. Non prodest cibus nec corpori accedit qui statim sumptus emittitur. Idem verum de cibo spirituali. Proverb. 10. Dicitur de sapientia: *lignum vitæ est his qui apprehenderint eam*; & qui tenuerit illam Beatus. Joan. 14. *Qui habet mandata mea, & servat ea ille est qui diligit me; habet* sciendo, *servat* implendo. Triplici ratione debet quilibet libenter servare mandata Dei. *Primo*, quia servans ea nullum bonum amittit, nec se, nec sua perdit, nec perditur. Proverb. 29. *Verbum custodiens filius extra perditionem erit.* Sapient. 16. *Servo tuus hos, quia in te credunt, conservat.* Ecclesiastici 15. *Si volueris mandata servare, servabunt te. Secundo* quia servans mandatum nullum malum incurrit. Ecclesiastæ 8. *Qui custodit præceptum, non experietur quicquam mali.* Quis non diligenter custodiret lapidem pretiosum, quod posset ab omni corporali infirmitate custodiri, & hîc dicitur. *Si quis sermonem meum servaverit, non gustabit mortem in æternum.* Ad litteram. Adam si sermonem Dei servasset, mortem corporalem non gustasset: causa enim mortis fuit transgressio divini mandati. *Tertio*, quia, qui mandatum custodit, bona sibi æterna acquirit.

Tres causæ ob quas mandata servanda.

Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.*

Et *notandum* quòd mors corporalis tria facit: à corpori anima aufert, à qua bona sua habebat, unde inutile efficitur, id est, dolorem magnum infert & esse destruit. In duobus primis, assimilatur mors æterna morti corporali. Separat enim à Deo, qui est fons omnium bonorum. Matth. 25. *Discedite à me maledicti*, &c. Continuè majorem dolorem infert, quam sit dolor mortis. In tertio verò non assimilatur; non enim facit mors æterna damnatos non esse, immo servatur eis vita, ut non cessaret pœna, Apocal. 9. *Desiderabunt homines mortem, & mors fugiet ab eis.*

Tulerunt lapides Judæi ut jacerent in eum. In hodierno Evangelio ostenduntur quædam præludia, vel anticipationes dominicæ passionis, quibus occasionem dedit prædicatio. Sed ne aliqui crederet, hæc accidisse ex culpa prædicantis, primo ostenditur quod in prædicante fuerunt illa dona quæ pertinent ad perfectionem prædicatoris, scilicet, irreprehensibilitas, sive *veritas vitæ*, & *veritas doctrinæ*. Ad *primum* pertinet illud: *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Ad *secundum*, illud: *Si veritatem dico, &c.* Et è contrario, perversitas auditorum; & quantum ad intellectum, ibi: *Quare non creditis mihi.* Et quantum ad effectum, ibi: *Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.* Intellectus non credens veritati, est ut oculus lippus, qui ad lucem obtenebratur. Affectus cui non sapit verbum Dei, est ut instrumentum gustus amaro humore infectum. Augustinus. Palatum febricitantis habet, cui mel cœli insipidum est. Ecclesiastæ 6. *Quam aspera est nimium sapientia in doctis hominibus* &c. Circa vitæ *irreprehensibilitatem* notandum, quòd irreprehensibilem decet esse illum qui aliorum vitia reprehendit. Alioquin ex ore parte arguitur; intus arguit eum conscientia sua. Jerem. 2. *Arguet te malitia & aversio tua increpabit te.* Vel arguit eum scriptura. Rom. 2. *Qui ergo alium doces te ipsum non doces, qui prædicas non furandum, furaris*, &c. Vel arguit eum turba, dicens: *cura te ipsum.* Lucæ 4. Vel arguit eum Dei justitia David Psal. 29. *Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas*, &c. Circa *veritatem doctrinæ* notandum, quòd illa veritas multum est necessaria prædicatori. August. in libro de doctrina Christiana. Minùs intelligantur, minùs placeant, minùs moveant quæ dicuntur, vera tamen dicantur & multa. De his qui habent falsam doctrinam loquitur multũ Dominus. Jer. 23. *Nolite*, inquit, *audire verba Prophetarũ qui prophetant vobis & decipiunt vos; visione cordis sui loquuntur.* In eod. *Audivi quæ dixerunt prophetæ prophetantes vobis mendacium & decipiunt vos in nomine meo.* Item: *Ecce ego ad prophetas, qui assumunt linguas suas, & aiunt*, &c. De eodem habetur. Ezech. 13. *Decepernnt populum meum dicentes, pax, pax, & non erat pax*, &c.

Circa præludia Dominicæ Passionis notandum quod præter illa *quinque* principalia pertinent ad Dominicam Passionem, quæ prædicit Dominus. Lucæ 18. Dicens: *Tradetur gentibus & illudetur, & flagellabitur, & conspuetur, & postquam flagellaverint, occident eum.* Possumus enumerare *duodecim* quæ passus est Salvator. *Primum*, fames. Matth. 4. *Cùm jejunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus, postea esuriit.* Ejusdem 21. *Mane revertens in civitatem esuriit. Secundum*, sitis, Ioan. 4. *da mihi bibere*; Ejusdem 19. *sitio. Tertium*, est fatigatio ex labore Ioan. 4. *Jesus ergo fatigatus ex itinere sedebat super fontem. Quartum*, est defectus hospitii. Lucæ 2. *Reclinavit eum in præsepio, quia non erat ei locus in diversorio.* Matth. 8. *Filius hominis non habet, ubi caput suum reclinet;*

reclinet: & Marci 11. *Circumſpectis omnibus cum jam veſpera eſſet hora exivit in Bethaniam.* Gloſſ. Circumſpectis; ſi quis enim eum hoſpitio recipere ret. Tantæ enim paupertatis fuit & ita nulli adulatus, ut in tanta urbe nullum hoſpitium inveniret.

5. Tentatio. *Quintum*, eſt tentatio. Tentatus enim eſt à dæmone, & ab homine. De primo habetur. Matth. & Lucæ. 4. de ſecundo, habetur. Lucæ 10. *Quidam legis peritus ſurrexit tentans eum.*

6. Fletus. *Sextum*, eſt fletus de quo habetur Lucæ 19. Ioan. 11. & Hebr. 5.

7. Vigilia. *Septimum*, eſt vigilia de qua Matth. 26. & Marc. 14. *Non potuiſtis una hora vigilare mecum*, Lucæ 6. *& erat pernoctans in oratione divina.*

8. Inſidiæ. *Octavum*, eſt inſidiatio, Matth. 22. *Abeuntes Phariſæi conſilium inierunt, ut caperent Ieſum in ſermone.*

9. Obſervatio *Nonum*, eſt obſervatio, Lucæ 14. *cum ſtaret hydropicus ante eum obſervabant, ſi ſabbatho curaret.* Pſal. 36. *Obſervabit peccator juſtum.*

10. Irriſio. *Decimum*, eſt irriſio, Lucæ 16. *Audiebant hæc omnia Phariſæi, qui erant avari, & deridebant eum.*

11. Opprobria quinque. *Undecimum*, eſt quod paſſus eſt opprobria, & poſſumus notare *quinque* genera opprobriorum. Detrahebant enim ejus *poteſtati*, *nobilitati*, *veritati*, *ſapientiæ*, & *benitati*. De *primo* opprobrio habetur. Matth. 12. *Hic non ejicit dæmonia niſi in beelzebub principe dæmoniorum*, & ejuſdem. 27. *Alios ſalvos fecit, ſe ipſum non poteſt ſalvum facere.* De *ſecundo* Matth. 13. *Nonne hic eſt filius fabri.* Marc. 6. *Nonne hic eſt faber.* De *tertio* habetur. Joan. 8. *Tu de te ipſo teſtimonium perhibes, teſtimonium tuum non eſt verum*, & Matth. 26. dixit princeps ſacerdotum; *Ecce nunc audiſtis blaſphemiam.* De *quarto* habetur hic dæmonium habes. Inſaniam enim volunt ei imponere. De *quinto*. Ioan. 9. *Scimus quia hic homo peccator eſt.*

12. Intentatio mortis. In eodem. *Non eſt hic homo à Deo, qui ſabbathum non cuſtodit* *Duodecimum* eſt attentatio ad occidendum. Attentavit Herodes cum adhuc parvulus eſſet, occidere eum gladio Matth. 2. Compatriotæ ejus tentaverunt occidere eum præcipitio. Lucæ 4. *Ducentes eum ad ſupercilium montis ut præcipitarent eum.* Iudæi tentaverunt occidere eum lapidibus, ut in hodierno Evangelio habetur.

DOMINICA IN RAMIS PALMARUM.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Evangelium explanatur.

SERMO LXIII. Cum appropinquaret Ieſus Hieroſolymam, & veniſſet Bethphage. *Matth.* 21.

GLoſſa. Bethphage erat viculus, ſacerdotum. In monte oliveti habebant ſacerdotes viculos ad alenda pecora. Non enim habebant portionem hæreditariam in terra promiſſionis. Numeri penult. *Ite in caſtellum*: Hieruſalem vocat caſtellum deſpectivè: Caſtellum diminutivum eſt caſtri, *quod contra vos eſt*, id eſt, coram vobis ex oppoſito, ad literam. *Et ſtatim invenietis aſinam alligatam*, ad litteram: Erat in Hieruſalem aſina communiter uſibus pauperum deputata; forſitan ad portandum aquam, quia civitas arctabatur penuria aquæ; & erat in bivio alligata, ut cuicunque eſſet neceſſaria, aſſumeret eam, & die qua eam haberet, pabulum ei daret. Hæc aſina habebat pullum, qui ad idem nutriebatur. Matthæus ſolus facit mentionem de aſina; alii tres de pullo. Hujus cauſam reddit Beda, dicens, quod hi tres Evangelium græcè ſcripſerunt, Matthæus verò hebraicè, quia aſinam ſolutam & adductam refert, ut hebrææ gentis, ſi pœnituerit non deſperandam monſtraret eſſe ſalutem. *Quia Dominus his opus habet* propter myſterii ſignificationem, *Dominus* Interlin. Simpliciter omnium rerum cui ſervire debet omnis creatura *Aſinam alligatam & pullum cum ea.* Secundùm Gloſſ. Aſina ſignificat Iudæos jugo legis domitos, ſed tamen peccatis irretitos. Pullus eſt populus gentilium, cui nullus doctor frænum correptionis impoſuit, liber & laſcivus, qui & ipſe in vinculis peccatorum irretitus erat. Chryſoſtomus: Aſina Iudæa, quæ ſecundùm dominum mater eſt gentium. Iſa. 1. Alia litera, vocaberis mater juſtitiæ & mater civitatum. *Vt adimpleretur*, id eſt, ex hoc adimpletum eſt, per Prophetam Zach. 9. *Dicite* ô prædicatores *filiæ Sion.* Gloſſa. Filia Sion eſt Hieruſalem ſita in monte Sion. *Nota* quod turris David, quæ erat in monte Sion, defendebat civitatem, quæ erat inferius, ſicut mater cuſtodit & defendit filiam; ideo una mater, alia vero filia dicitur. *Tibi*, id eſt, ad tuã utilitatẽ, ſi credas, contra te, ſi non credis. *Et pullum filium ſubjugalis.* *Nota* quod aſina græcè, latinè ſubjugalis dicitur; & utroque nomine ob eandem cauſam dicta eſt. Huic enim jumento primo inſedit homo, & à ſedendo latinus aſinum dixit. Græcus verò vocavit ſubjugale. Item *notandum* quod Marcus, & Lucas, & Ioannes non dicunt, eum ſediſſe niſi ſuper pullum; Matthæus verò videtur velle, quod ſederit ſuper pullum & aſinam; quod fieri potuit, licet brevis eſſet via. Potuit enim primo inſidere pullo, & quia fortè laſcivus erat, deſcendit & inſedit aſinæ: quod ſi ſuper pullum tantùm inſedit, Matthæus utrumque poſuit, propter myſterium. Zach. 9. Sic habet litera noſtra. *Ecce Rex tuus venit tibi juſtus & ſalvator, ipſe pauper & aſcendens ſuper aſinam & ſuper pullum aſinæ filium. Fecerunt ſicut præcepit illis.* Hic datur forma perfecta obedientiæ: quod eſt non ſolum facere quod præcipitur, ſed etiam ut præcipitur. *Alii autem cædentes ramos palmarum* vel frondes. Marc. 11. *Oſanna* ſecundùm quoſdam eſt dictio ſimplex, æquipollens huic dictioni, ſalus, & ſecundum hoc ſenſus eſt *Oſanna*, id eſt, ſalus eſt *filio David*, id eſt, à filio David. Secundum Hieronymum. Oſanna compoſitum ex corrupto & integro quaſi Oſiana, id eſt, ſalva, obſecro. Oſii. Sonat ſalva, Anna, eſt interjectio obſecrantis, ſicut papæ admirantis; quæ quia in latino non habetur eloquio. Hieron. pro ea poſuit obſecro. Secundùm hoc ſic conſtrue. *Dicentes filio David Oſanna*, id eſt, ſalva obſecro. *Benedictus qui venit in nomine domini.* Id eſt ad honorem domini, quia adventus Chriſti non tantum homini, ſed etiam totius mundi ſalus eſt, terrena conjungens cœleſtibus. Alia Gloſſa. Quaſi ſalva, obſecro, in excelſis, implendo ſcilicet numerum angelorum. Fortè petebant ſublimitatem regni terreni, eum tamen neſcientes, propheticè regem cœli & angelorum prædicabant.

Aſina gentem Iudæorum ſignat. Pullus gentiles.

Explicatur aſina, & pullus.

Exemplum perfectæ obedientiæ.

Oſanna quid ſignificet.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

De miſſione Apoſtolum; de mundi malis, ejuſque contemptu; de duplici Caſtello, de tribus virtutibus quas dominus in ingreſſu Hieruſalem docuit, prælatis & principibus neceſſarias.

SERMO LXIV. Cum appropinquaret Jeſus Hieroſolymam, &c.

EVangelium quod legitur in hodierna proceſſione oſtendit honorem exhibitum Salvatori, venienti Hieruſalem ad locum paſſionis ſuæ. Et *primo* oſtenditur quomodo Hieruſalem venerit. *Secundo*, quomodo honor exhibitus ei fuerit, ibi: *Plurima autem turba.* Venit autem Salvator inſidens humili jumento à diſcipulis adducto & præparato,

Quis honor Chriſto Hieroſolymam ingredienti exhibitus.

Quatuor notanda.

Circa adductionem verò quatuor nobis sunt attendenda pertinentia ad ædificationem nostram. *Primum* est, locus unde discipuli sunt mihi. *Secundum* qui missi sunt. *Tertium*, ad quem locum missi sunt. *Quartum*, ad quid sunt missi.

I. Vnde discipuli missi sint.

Missi sunt discipuli à monte oliveti: in quo significatur eminentia dilectionis Christi, qua venit in Hierusalem pro nobis passurus Joan. 15. *Majorem dilectionem nemo habet*, &c. Hanc dilectionem dicit Apostolus nimiam. Ephes. 5. *Secundum charitatem ejus nimiam qua dilexit nos, cum essemus mortui peccatis, convivificavit nos in Christo.* Magna charitas fuit quod filium unigenitum misit in carnem; major quod *in similitudinem carnis peccati.* Rom. 8. Nimia, quod voluit pati pro nobis: Vel magna, quod misit unigenitum *in similitudinem carnis peccati.* Major, quod voluit mori pro nobis, nimia, quod tali genere mortis. Sap. 2. Morte *turpissima condemnemus eum.* Vel ideò à monte oliveti eos misit, ut designaret, quod ex eminentia misericordiæ suæ fit, quod prædicatores & doctores per mundum spargit; sicut ex magnitudine iræ tales subtrahuntur, sicut sterilitas corporalium agrorum, ex defectu victualiũ, & defectus pluviæ, & arefactio fontium & fluminum, signa sunt iræ divinæ. Sic defectus victualium spiritualium, & pluviæ spiritualis, & ariditas fontium & fluminũ spiritualium, signa sunt iræ divinæ. Defectum ciborum spiritualium comminatur dominus, Amos 8. dicens: *Mittam famem in terram, non famem panis, & sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei.* Item sicut exoculatio corporis signum est iræ; ita exoculatio spiritualis, quam comminatur dominus. Isaiæ 26. *Claudam oculos prophetarum.* Item obtenebratio luminarium cœli signum est iræ. Joelis. 2. *Sol convertetur in tenebras*, &c. Amos 8. *Tenebrescere faciam solem in die luminis.* Luminaria in cœlo, Ecclesiæ sunt doctores & prædicatores.

Signa iræ Dei.

II. Qui missi sint.

Circa *secundum* notandum, quod discipuli missi figuram tenent prædicatorum & doctorum Ecclesiæ. Duo verò missi sunt ad commendandam dilectionem Dei & proximi, vel scientiam veritatis, & puritatem operis vel ad ostendendum, quod tales notitiam utriusque testamenti debent habere, & ordinata potestate pollere.

III. Quo missi sint.

Circa tertium notandum; quod locus ad quem missi sunt, dicitur castellum discipulis oppositum, significans mundum qui despective dicitur castellum. Despiciendũ enim est multis de causis. *Primo*, quia transitorius. Luc. 12. *Stulte hac nocte animam tuam repetent à te.* Sapient. 5. *Transierunt omnia velut umbra.* *Secundo*, quia cruciatorius Ecclesiastici 2. *Peccatori autem dedit Deus afflictionem & curam superfluam, ut adjiciat, & congreget, & tradat ei qui placuerit Deo.* Ejusdem 10. *Labor stultorum affliget eos.* *Tertio*, quia cruciatus æterni est meritorius, Lucæ 16. *Mortuus est dives, & sepultus est in inferno.* *Quarto* quia Deo est adversarius, adeo, ut Dei & amicitia ipsius non habeantur simul. Jacob. 4 *Quicunque voluerit esse amicus hujus sæculi, inimicus Dei constituetur.* Hoc castellum contra Deum munitũ est, cujus fossatum est cupiditas, quod inde profundatur & dilatatur, unde videtur adimpleri, quod admirabile est dictu. Ex injectione enim terrenæ substantiæ cupiditas augetur: crescit enim amor nummi, quantũ ipsa pecunia crescit. Lucæ 1. *Divites dimisit inanes.* Amor cupiditatis est velut ignis græcus, quo diabolus quasi consumit, & facit non apparere quod in hoc fossato projicitur. Alia fossata per processum temporis implentur; istud autem semper profundatur, quia per consuetudinẽ de die in diem profundius in peccatum descenditur. Voluptas verò est velut aqua immunda hoc castrum cingens, & quasi inexpugnabile reddens, in qua aqua adulatores velut ranæ coaxantes morantur. Psal. 104. *Edidit terra eorum ranas in penetralibus regum ipsorum.* In hac aqua magna pars eorum qui ad impugnandum hoc castrum missi sunt, submersa est. ut multi magni prælati Ecclesiæ qui vivunt delicatius, quàm principes terreni. Turris in hoc castro, superbia. Mons super quẽ castrum ædificatum est. Est materia superbiæ, ut potentia, divitiæ, vel scientia. Muri sunt ex peccatoribus induratis. Zach. 7. *Cor suum posuerunt ut adamantem.* Job 41. *Indurabitur caro ejus quasi lapis*: cæmentum vel bitumen est colligatio impietatis, vel turpis amor.

Castelli descriptio.

Fundamentum.

Fossa.

Circa *quartum* notandum, quod discipuli missi sunt ad solvendum asinam & ducendum, unde dictum est eis: *Solvite & adducite mihi.* Vincula quibus asina ligata est possunt intelligi septem vitia capitalia, quæ solvuntur per septem dona Spiritus sancti: de quibus. Isa 11. *Timor solvit superbiam*: timoris enim comes est humilitas. De timore dicitur. Proverb. 14. *Timor domini fons vitæ, ut declinet à ruina mortis.* Superbia est ruina mortis, ira mors ruinosa. Scientia solvit iram, sicut stultitia eam fovet. Iob 5. *Virum stultum interficit iracundia.* Pietas solvit invidiam, pietas enim malis proximi condolet, de quibus invidia gaudet. 2. Corinth. 11. *Quis infirmatur & ego non infirmor.* Fortitudo accidiam, de quibus Proverb. 10. *Egestatem operata est manus remissa; manus autem fortium divitias parat.* Consilium solvit cupiditatem, sive avaritiam. Matth. 19. *Si vis perfectus esse, vade & vende omnia*, &c. Intellectus luxuriam. Psal. 31. *Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus.* Sapientia quæ pertinet ad gustum spiritualem, solvit vitium gulæ. Augustinus. Gustato spiritu, desipit omnis caro; ita è contrario; Gustata carne, desipiunt spiritualia: unde filii Israël concupiscentes carnes fastidierunt manna. Numeri 11. & 21. Spiritualiter asina significare potest peccatores multos laboribus & doloribus pressos: pullus verò illos qui *in labore hominum non sunt*, qui per campos licentiæ evagantur omne onus bonæ occupationis & solicitudinis abjicientes. Job 11. *Vir vanus superbiam erigitur, & quasi pullum onagri se liberum natum putat*, utrique vinculis peccatorum sunt alligati. Proverb. 5. *Iniquitates suæ capiunt impium, funibus peccatorum suorum unusquisque constringitur.* Chrysostomus. Antequam peccemus liberi sumus, sed si semel operibus diaboli nos obligavimus, jam nostra virtute liberari non possumus. Et sicut navis, fracto gubernaculo, illuc ubi tempestas voluerit ducitur, sic homo perdito auxilio gratiæ Dei, non facit quod vult, sed quod diabolus. Sicut regem facit populus, tamen factum non potest repellere, sic postquam homines thronum in cordibus suis, non potest jam pere eos nisi Deus. Et *notandum*, quod diabolus alligat peccatores ut jumenta non per unum membrum tantum, sed etiam per multa, scilicet per linguam, per oculos, per aures, per manus, per pedes. Oculos habent quasi ligatos ad ea quæ Deum piter amant, ut ad alia vix eos convertere. possint. Idem intellige de aliis membris.

Adducit in damnationem.

Adversatur Deo.

Ite in castellum quod contra vos est, &c.

Notandum, quod *duplex* est castellum, unum quod Deus firmavit contra diabolum, quod significatum est per Bethaniam, quæ interpretatur domus obedientiæ, & significat Ecclesiam, Luc. 10. *Intravit Iesus quoddam castellum. Aliud* est castellum, quod diabolus munivit contra Christum, de quo Luc. 17. Cum *ingrederetur Iesus quoddam castellum, occurrerunt ei decem viri leprosi*, amantes scilicet, mundi, transgressores decalogi. De hoc castello hoc dicitur, significat enim mundum C[illegible]

&c.

& discipulis ejus oppositum, contra Deum munitũ.

Mittit dominus discipulos suos ad *tria*, scilicet, ad mundum impugnandum, ad solvendum peccatores, & ad ducendum ad Iesum. Figuratus autẽ est mundus per Jericho, & modus quo Jericho subversa est, ostendit, quomodo debet impugnari mundus. *Notandum* ergo quod filii Jsrael septem vicibus circuierunt Jericho, & post clangorem tubarum, & clamorem populi muri ejus corruerunt; sic ad mundi expugnationem valet quod consideratione animi septemplici circumeatur: circuitus sunt septẽ considerationes *septem malorum* quæ sunt in hoc mundo, quæ valent ad hoc, ut contemnatur quæ insinuantur nobis. Sapient. 5.

Discipuli ad tria missi.

Expugnatio Iericho docet quomodo mundus expugnandus.

Septem tristia mundi.

I. Labor fatigantes.

Primum, est *labor*, amatores mundi fatigans; cujus fatigationis duplex causa est, scilicet, multitudo agendorum & multitudo impedimentorum. Tot enim resistentias inveniunt in his, quæ agunt, quot impotentes non perficiunt, quod intendunt: Unde dicunt damnati. Sapient 5. *Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis; ambulavimus vias difficiles:* hoc ultimum referendum est ad resistentias.

II. Negligentia meliorum.

Secundum, est *negligentia meliorum*, adeo enim intenti sunt & diligentes circa bona temporalia, quod negligunt æterna: unde Luc. 14. Excusant se invitati ad nuptias. Semen inter spinas suffocatum est Matth. 13. Ephraym & Manasses fratres fuerunt. Ephraym, fructificans interpretatur, Manasses, oblivio. Abundantia enim temporalium, & Dei oblivio se cõcomitãtur: ideo dicitur Deut. 8. *Cave ne cum dederit tibi Dominus urbes & oppida cunctarumque opum copiam, obliviscaris domini Dei.* Genes. 40. Pincerna Pharaonis in prosperitate oblitus est Joseph interpretis sui. Hoc malum insinuatur cùm dicitur. Sapient. 5. *Viam domini ignoravimus.*

III. Vanitas.

Tertium, est *vanitas*: Bona enim præsentia non sunt vera bona, nec mala pœnæ præsẽtia, vera mala sunt, sed sunt quasi umbræ verorum bonorum, & verorum malorum. Vera enim bona & vera mala sunt futuræ vitæ. Sap. 5. *Omnia transierunt velut umbra:* hæc umbra figurata est in umbra juniperi, 3. Regum. 19. vel in umbra hederæ. Jonæ. 6. propter hanc vanitatem prosperitas amatorum mundi somno comparatur. Ecclesiastici 34. *Somnia extollunt imprudentes.* Job 20. *trãsiet sicut visio nocturna.*

IV. Fugacitas.

Quartum, est *fugacitas bonorum mundi*; de quo ibi: *tanquam nuncius præcurrens.* Omnia mundana quæ videmus decidere, ut flores, & similia, præmittũtur quasi nuncii, qui nunciant nobis mortem. Ecclesiastici 38. *Memor esto judicii mei*: Sic enim erit & tuum Mihi heri, & tibi hodie, Quincunque ante te moritur, nuncius est tuus præcurrẽs ad mortem. Seneca. Voluptates non sunt solidæ, non sunt fideles etiam si non nocent, fugiunt: potius aliquod bonum mansurum circumspice, sola virtus præstat gaudium perpetuum securum.

V. Periculum.

Quintum est *periculum*, quod insinuatur ibi: *tanquam navis quæ pertransit fluctuantem aquam.* Sap. 5. Sicut naviganti per mare propinqua est causa pereundi, sic viventi in hoc mundo. Bern. periculũ probat transeuntium raritas, & pereuntium multitudo Augustus. Amas sæculum, absorbet te, amatores suos vorare novit, non portare.

VI. Mutabilitas.

Sextum, est *mutabilitas*, quæ notatur ibi: *Avis quæ transvolat in aere*: Sap. 5. Ascendunt enim usq; ad cœlos, & descendunt usque ad abyssos: vel si bene est, timent, si malè dolent, ita, quod nunquam in eodem statu permanent.

VII. Vulnus occultum.

Septimum est *vulnus occultum*, quod bona hujus mundi amatoribus suis infligunt, quod notatur ibi: *tanquam sagitta emissa*: ideò spinis comparantur. Matth. 13. & Luc. 8. Habacuc 2. Post illud: Væ qui multiplicat non sua, subditur: *Nunquid non repente cõsurgũt qui mordeãt & suscitabũtur lacerãtes te*

Tres virtutes Christi.

Charitas.

Mansuetudo. Humilitas

Tres gratiæ prælatis necessariæ.

Humilitas.

Clementia.

Vtilitas.

Clementia principum commendatur.

Rex apum aculeo caret

Prælatorũ charitas.

Superbia.

Dicite filiæ Sion: ecce Rex tuus venit tibi mansuetus sedens super asinam, &c. Tria vult Spiritus sanctus ostendi Ecclesiæ de rege suo, scilicet, ejus charitatem, mansuetudinem, & humilitatem. *Primum* datur intelligi ibi: *venit rex tuus* tibi, id est, ad tuam utilitatem. *Secundum* ibi: *mansuetus. Tertium* ibi *sedens super asinam*, &c. & quæ à propheta fuerunt pronuntiata, Evangelium ostendit esse exhibita. De charitate habetur, Joan. 15. *Majorem hac dilectionem nemo habet*, &c. De mansuetudine, & humilitate. Matth. 11. *Discite à me quia mitis sum & humilis corde.* Istæ tres gratiæ multum sunt necessariæ illi qui habet alios regere. Debet enim præesse *humiliter*, *clementer* & *utiliter*. *Humiliter*, ut sic populo præsit, ut Deo subsit, non transeat à ministerio in dominiũ, in populo Deo serviat, nõ tyrannidem exerceat. August. Justitia est amor, soli amato serviens; & ideo rectè dominans. *Clementer* debet præesse, ut coactus pœnas inferat. Debet etiam præesse *utiliter*, ut libẽter beneficia conferat, potius quærat populo prodesse, quam emolumentũ temporale ab ipsis recipere. *Beatius est dare quam accipere.* Actuum 20. De *humilitate* dicit Bern. Cum omni indifferenter personæ sit humilitas quædam turris fortitudinis à facie inimici, nescio quo pacto vis ejus major in majoribus, & clarioribus clarior comparatur Ecclesiastici 3. *Quanto major es, humilia te in omnibus. Mansuetudo* etiam multum necessaria est his, qui præsunt; unde *Moyses* quem præfecit dominus populo suo, *erat vir mitissimus super omnes homines, qui morabantur in terra*, Numeri 12. & 3. Regum 20. *Audivimus quod reges domus Israel clementes sunt.* Proverb. 20. *Roboratur clementia thronus regis*, Ecclesiastici 10. *Sedes ducum superborum destruxit, & sedere fecit mites pro eis.* Seneca. Nullum ex omnibus clementia magis quam regem aut principem decet. Idem: Iracundissimæ ac pro captu corporis pugnantissimæ sunt apes, & aculeum in vulnere relinquunt. Rex ipse sine aculeo est, noluit illum natura sævum esse: exemplar hoc omnibus regibus ingerens, pudeat ab exiguis animalibus non trahere mores: tantò moderatior animus hominum esse debet, quantò vehementius nocet. In signum mansuetudinis, quam debent habere, inunguntur reges Christiani, & magni Ecclesiæ prælati. Item propter hanc mansuetudinem Christus vocatur agnus. Isaiæ 16. *Emitte agnum domine dominatorem terra. Charitas* etiam necessaria est his, qui præsunt: periculosissimum est populo habere hostẽ suum supra se. Thren. 1. *Facti sunt hostes ejus in capite*: onerosum est etiam valde, aliquem habere supra se, nisi credat illum ibi esse pro se. Seneca. Illius magnitudo stabilis est, quam omnes, quam supra se, tam pro se sciunt. Multi tamen rectores sunt in Ecclesia, qui potius diabolum imitari volunt, quam Christum, diabolus voluit esse *similis altissimo.* Isaiæ 14. ipsi verò volunt esse supra altissimum, dum volunt voluntatem suam fieri, & in his quæ Deo placent, & in his, quæ Deo displicent. Item diabolus servientes sibi bonis spoliat Joelis 2. *Quasi hortus voluptatis terra coram eo, & post eum solitudo deserti.* Sic ipsi spoliant subditos suos Isaiæ 3. *populum meum exactores sui spoliaverunt.* Item diabolus servientibus sibi pro præmio reddit suppliciũ: sic ipsi illos, qui eos eligendo honoraverunt, postea affligunt. Ideò significantur per ramnum Judic. 9. Ramnus quoddam genus rubi est, quod vulgo sentice appellant, asperum nimis & aculeatum est, sicut lentes, & secundũ Josephum ad impetum venti naturaliter ignem producit. Unde significat ambitiosum, qui spinis vitiorum spinosus est, qui spoliat subditos, sicut spinæ lanã spoliant oves, à quibus cõtingun-

tur qui ex se emittit ignem iræ, quo ipse cum subditis suis comburitur: qui se mollem & mansuetum in principio exibet, deinde durum, quia post tyrannidem exercet.

Christus voluit sedere super asinam multis de causis.

Sedens super asinam, &c. Multis de causis dominus super asinam sedere voluit. *Primo* ut ostenderet se in mansuetis quiescere. Chrysostomus non in curru, vel equo superbiæ, vel belli, sed in asina pacis, quia in humilibus & mansuetis quiescit. *Secundo*, ad dandum exemplum mansuetis ad destructionem superbiæ, præcipuè illius superbiæ, quæ attenditur in equitaturis. Unde Zach. 9. Post illud: *sedens super asinam*, subditur: *dispergam quadrigam ex Ephraym & equum de Hierusalem*. *Tertio* ut ostenderet in quo statu erat homo in adventu suo, quia *comparatus erat jumentis insipientibus, & similis factus*, erat *illis*, Psal. 48. Bernardus. Ecce quomodo de grege facta est egregia creatura, puto, dicerent jumenta, si loqui fas esset: *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus*. Genes. 3. Idem. An non tibi videtur ipsis bestiis quodammodo bestialior esse homo ratione vigens, & ratione non utens? pecus quidem, si se ratione non regat, excusationem habet à natura. Voluit homo ascendere ad hoc, ut esset sicut Deus, *sciens bonum & malum*, & ut bestia factus est. Daniel. 4. dictum est Nabuchodonosor. *Regnum tuum transibit à te* & cum *bestiis atque feris erit habitatio tua: fœnum quasi bos comedes*. Similis erat homo ante adventum Christi jumento & in morte & in vita. Unde Hieron: quid miserius domine qui æterno mortis terrore prostratus ad hoc tantum sensum vivendi acceperat ut periret, immo inferior erat jumento: cùm enim jumentum mortem unicam debeat, ipse debebat duas temporalem scilicet, & æternam.

Homo miserior bestiis in hoc.

DE EADEM.

SERMO TERTIVS.

Summarium.

De cæremoniis quibusdam in tribus præcipuis, & aliis processionibus Ecclesia observari solitis, & septem in Dominica Palmarum factis.

SERMO LXV.

Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via. *Ioan.* 12.

Tres processiones solemnes. Cereorum. Ramorum Vxillorum. Tria fidelibus commendantur.

Sic habetur: *Turba multa quæ convenerat ad diem festum cum audisset, quia Iesus venit Hierosolymam, acceperunt ramos palmarum, & processerunt obviam ei.* Et ab hoc verbo nomen processionis fortè sumptum est. Facit autem Ecclesia tres processiones solemniores aliis. *Primam*, cum luminibus, scilicet, in purificatione. *Secundam*, cum ramis palmarum & floribus, sicut in ramis palmarum. *Tertiam*, cum vexillis & crucibus sicut in ascensione. In quibus *tria* commendantur fidelibus valdè necessaria ad salutem. In *prima* lumen sapientiæ, in *secunda* exemplum societatis bonæ. In *tertia* amor crucis pœnitentiæ. *Primum* ostendit homini quid fieri debeat *Secundum*, quid fieri valeat. *Tertium* verò de hoste triumphat, sicut & Christus per crucem de diabolo triumphavit. qui timet quæ pœnalia sunt in mundo isto, & suavia quærit, vix de hoste triumphat. Augustinus. Omnia terrena contempsit homo Deus, ut contemnenda demonstraret, & omnia adversa sustinuit ut sustinenda monstraret, ut nec in istis timeretur adversitas, nec in illis speraretur felicitas. Seneca. quemadmodum hostis pernicios ior est fugientibus, sic omne fortuitum incommodum instat magis ex adverso. Iosue 7. *Mi domine Deus quid dicam videns Israelem hostibus suis terga vertentem*. Ista tria commendat etiam nobis Ecclesia in processionibus aliis, quas facit;

Prospera & adversa æqualiter ferenda.

Cæremoniæ quædam Ecclesiæ.

post aquam enim benedictam, quæ baptismum signat quo propriè fit purificatio, sunt duo cerei, in quibus lumen sapientiæ designatur, qui duo sunt, propter duo testamenta; deinde reliquiæ sanctorum à quibus exemplum sumere debemus. Tertiò, est crux: hæc tria signantur in illis tribus, quæ in arca testamenti continebantur: de quibus ad Hebræos 9. In arca testamenti erat urna aurea, habens manna, & virga Aaron, quæ fronduerat & tabulæ testamenti: tabulæ testamenti pertinent ad lumen sapientiæ, virga Aaron ad pœnitentiam, urna aurea habens manna, est homo ille Deus, quem maximè debemus imitari.

Et Notandum *septem* attendenda esse facta in die tali quæ possunt esse materia sermonis. *Primum* est, quòd Deus venit voluntariè & tempestivè ad locum, ubi pro nobis pateretur. Isa. 53. *Oblatus est quia ipse voluit*, & nos ergo ad confessionem voluntariè & tempestivè veniamus, patiamur libenter pro eo qui pro nobis tot & tanta passus est. Psal. 115. *Quid retribuam Domino* &c.

Secundum quòd veniens ad mortem honorem susceptit quem alias recusavit. Joan. 6. *Iesus cum cognovisset quod venturi essent, ut raperent eum, & regem facerent fugit in montem ipse solus*; ideo Dominus veniens ad mortè honorem susceptere voluit, ut ostenderet quòd, qui gloriam quærunt in hac vita similes sunt ei qui morti adjudicatus cum honore magno ire vellet ad locum mortis. Augustinus. Nihil aliud est tempus præsentis vitæ, quam cursus ad mortem, in quo nemo vel paululum sistrare vel tardius ire permittitur, sed omnes pari motu urgemur. Gregor. Qui præsenti suavitate capitur quasi per amæna prata ad interitum ducitur.

Tertium est, quòd Dominus honorem illum tam humiliter susceptit. Bernard. Dominus sicut in passione patientiam, sic in processione humilitatem exhibere curavit, in illa enim *tanquam ovis ad occisionem deductus est*. In processione autem quia parabant se populi ut exirent ei obviam; nec cum latebat, qui noverat quid esset in homine, propter quod & ipse paratus est, non in curribus, & in equis, non in frænis argenteis, aut sellis auro tectis, sed humilis asselli tergo insidens, superpositis Apostolorum vestibus, quas ego de pretiosioribus regionibus fuisse non credo.

Quartum est multiplex obsequium jumenti portanti illum exhibitum. Alii vestimenta jumento imponebant, ut dominus illi mollius insideret. Alii prosternabant vestimenta in via, per quam jumentum iturum erat. Alii ramos & frondes arborum: sic magna reverentia exhibenda est homini, de quo creditur, quod Christum portet & hoc conandum esset, ut suavius illum portaret, & se in via morum inquinaret. Sed è contrario tales hodie punguntur contumeliis & irrisionibus, & offendicula eis in via ponuntur, ac si intenderent Christum molestare in eis vel præcipitare.

Quintum est quòd lætitiam Jerosolymitarum fletu miscuit; de quo habetur, Lucæ 19. *Cum appropinquaret videns civitatem flevit super illam*, ut ostenderet illud, Proverb. 14 *Risus dolore miscebitur & extrema gaudii luctus occupat*: ut docetur illud, Ecclesiastici 11. *In die bonorum ne immemor sis malorum* Ecclesiastici. 7. *Cor sapientium, ubi tristitia, & cor stultorum, ubi lætitia*.

Sextum est quòd ad extirpandam cupiditatem quæ causa erat malorum, pro quibus flebat tanto zelo exarsit. Beda. Post enumerata mala ingressus est in templum, ejecit vendentes & ementes per hoc innuens, quod ruina populi maximè Sacerdotum culpa fuerit. Unde enim vendentes & ementes percutit, ostendit, unde radix perditionis

profes-

processit, 1. Timoth. 6. *Radix omnium malorum est cupiditas*, tam Sacerdotum, quam populi: causa erat, quod in templo commercia exercebant.

VII. Vsurariorũ è templo ejectio. Vsurarii latronibus similes.

Septimum est, quòd usurarios [qui non accipiebant etiam usuram manifestam, sed munuscula fructuum] de templo ejecit, & latrones judicavit, dicens: *Domus mea domus orationis vocabitur, vos autem fecistis illam speluncam latronum*: & indubitanter usurarii tanquã latrones in futuro damnabuntur, ut ille, qui alium modum inveniendi victum suum nescit in hoc mundo habere, quàm per latrocinium, qui mortem & periculum incessanter animæ suæ comedit & bibit. 2. Reg. 23. Dixit David. *Non sanguinem hominum istorum, qui profecti sunt, & animarum periculum bibam*, noluit ergo bibere. Si David noluit bibere alienum periculum, multo minùs usurarii debent proprium bibere.

DE EADEM.

SERMO QVARTVS.

Summarium.

SERMO LXVI *De duplici professione Salvatoris, triplici obsequio ei præstito; de jumento, vestimentis, deque cadentibus ramos ex arboribus.*

Plurima autem turba, straverunt vestimenta sua &c.

DUplex processio salvatoris recolitur hodie in Ecclesia. *Una* quæ fuit à monte oliveti in Hierusalem cum honore & reverentia, *alia* quæ fuit à Hierusalem ad locum crucifixionis cum mœrore & verecundia. De *prima* loquitur evangelium quod legitur in processione. *Triplex* obsequium exhibitum est salvatori ut ostendit. Bern. his verbis: Considerare, inquit, libet triplex obsequium quod in processione hac exhiberi video salvatori. *Primum* quidem à jumento, cui insidet. *Secundum* ab his qui vestimentum prosternunt. *Tertium* ab his, qui ramos de arboribus cædere perhibentur. Nonne omnes reliqui ex eo quod abundat sibi, & quasi sine labore obsequuntur Domino, solum verò jumentum semetipsum exponit obsequio. Silendum mihi est, ut elationem caveatis; an magis loquar, ut habeatis consolationem. Jumentum quidem cui insidet nonne vos estis, glorificantes & portantes Deum in corporibus vestris. Expendunt seculares homines in obsequium Domini, non quidem corpora, sed quæ adjacent, cum de terrena substantia eleemosynas largiuntur. Prælati ramos cædunt de arboribus, cum de fide & obedientia, Abrahæ, de castitate Ioseph, de mansuetudine Moysi cæteris; virtutibus evãgelizãt.

Duplex processio Salvatoris.

Triplex obsequium Salvatori præstitum.

Qui intelliguntur per jumentum.

Qui vestimenta prosternunt.

Qui ramos de arboribus cædunt.

Et *notandum* quòd per vestimenta intelliguntur corpora vel bona opera. *Primò* modo vestimenta in via prosternit, qui dat exemplum carnem mortificandi, vel eam martyrio exponendi. De vestimentis bonorum operum dicitur. Apoc. 16. *Beatus qui custodit vestimenta sua ne nudus ambulet*. Ecclesiastici 9. *Omni tempore sint vestimenta tua candida*. Vestimenta istà in via prosternunt, qui sequentibus bonorum operum exempla relinquunt; sic Helias pallium suum reliquit Helisæo. 4. Reg. 2. Secundi Mach. 2. *Adolescentibus exemplum forte relinquam*. Secundum Glossam, Ramos vel frondes cædunt, qui verba & sententias de libris patrum excerpunt. Item qui viros spirituales hominibus ad imitandum proponunt. Arbores surgunt de terra & eriguntur ad cœlum: sic viri spirituales. Alius est oliva, secundum illud. Psal. 51. *Ego quasi oliva fructifera in domo Domini*: de qua decerpitur ramus misericordiæ. Alius est ut palma, secundum illud Psal 19. *Iustus ut palma florebit*, item. Job 29. *Sicut palma multiplicabo dies*. Item. Can. 7. Statura tua assimilata est palmæ, de

Vestimentorum explicatio.

Qui sint Oliva.

Palma.

que decerpitur ramus longanimitatis & patientiæ. Palma post centum annos fructificat, &c. viri sancti post præsentem vitam fructum æternæ mercedis recipiunt. Genes. 21. Abraham centenario natus est Isaac. Proverb. 32. in fine: *& ridebit in die novissimo*. Alius est cedrus, arbor, scilicet, imputribilis qui potest dicere, illud Ecclesiastici 24. *Quasi cedrus exaltata sum in libano*, de quo ramus continentiæ decerpitur. De associatione processionis & passionis quæ fit hodie, require in sermonibus de epistolis. Cedri.

DE EADEM.

SERMO QVINTVS.

Summarium.

SERMO LVII. *A quibus & quomodo Christus honoratus fuerit, & honorandus sit.*

Plurima autem turba straverunt vestimenta sua &c.

IN his verbis ostenditur honor exhibitus salvatori ad locum Passionis venienti. *Primo* ostenditur à quibus sit exhibitus, ibi: *Plurima autem turba* &c. *Secundo* quomodo sit exhibitus, ibi: *Straverunt vestimenta sua in via*.

Honor Christo exhibitus à quibus & quomodo

Exhibitus est ei honor à turba scilicet; à personis, pauperibus, simplicibus, & abjectis, non à divitibus, sapientibus, & potentibus; similiter accidit hodie secundum illud, 1. Corinth. 1. *Videte vocationem vestram fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles* &c. Divites & sapientes, scilicet, scribæ & Pharisæi & potentes & sapientes. Unum amicum divitem habuit, scilicet, Zachæum: de quo habetur, Luc. 15. Et unum Potentem, scilicet, Centurionem. Matth 8. Et unum sapientem, scilicet Nicodemum, Joan. 3. Ideo eum non amabant divites, sapientes, & potentes, quia eis non nunciabat bona, sed mala. E contrario verò pauperibus, simplicibus, & humilibus nunciavit bona, ut potest ostendi ex testimoniis scripturæ quæ sequuntur. Matth. 5. *Beati pauperes spiritu*. E contrario verò dicitur divitibus. Lucæ 6. *Væ vobis divitibus*. Item Matth. 11. *Confiteor tibi Domine pater cœli & terræ quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus & revelasti ea parvulis*. Lucæ 18. *Omnis, qui se exaltat, humiliabitur*. Matth. 18. *Nisi conversi fueritis & efficiamini sicut parvuli non intrabitis in regnum cœlorum*. Ejusdem 19. *Sinite parvulos venire ad me & nolite prohibere talium est enim regnum cœlorũ*. Turbæ Dominus miserebatur. Matth. 15. *Misereor turbæ quia jam triduo perseverant mecum*.

Magnates Christum oderant. Pauperes amabant.

Christus parvulos & simplices amplectebatur.

Circa *secundum* notandum quòd exhibentes honorem vestimenta in via sternunt, ramos, vel frondes de arboribus cædunt, & in via ponunt, & clamando orant, & benedicunt. Via, penitentia est, per quam homo vadit ad Deum. Actorum 14. *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cœlorum* Isa. 30. *Hæc via, ambulate in ea*. In hac via vestimenta sternuntur, cum pœnitentiæ & tribulationi corpora exponuntur. Sed verisimile est quod ante vestimentorum prostrationem via fuerit expedita, & à luto, & à lapidibus & à spinis, si ibi erant. In quibus intelliguntur *tria*, quæ pœnitentibus sunt necessaria, ante carnis mortificationem sive jejunium, scilicet, *amotio peccatorum*, quæ intelligitur in amotione luti. *Dimissio odii* vel *rancoris* quæ intelligitur in amotione lapidum. Ecclesiastici 21. *Via peccantium complanata lapidibus*, odiis, scilicet, & rancoribus. Canis lapidẽ sibi projectũ rodit, sic iracundus verbum projectum in cor suum huc & illuc vertit. *Restitutio ablati* quæ intelligitur in amotione spinarum; spinæ enim vocantur divitiæ, Matth. 13. Et Lucæ 8.

Via quæ sit spiritualiter.

Tria pœnitentibus necessaria. Amotio peccati. Dimissio odii.

Restitutio ablati.

Illa tria ad diversos ordinantur fines.

Primum, ordinat ad Deum, cum scilicet removentur ea, quæ in homine Deo displicent. *Secundum*, scilicet, dimissio odij, ordinat ad proximum. *Tertium* verò, ordinat ad temporalia bona ne homo nimis ea diligat retinendo contra propriam salutem. quòd *primum* sit necessarium, patet ex hoc quod legitur Isa 58. *Ecce in die jejunii vestri inveniuntur voluntas vestra*, & subditur: *Nonne hoc est jejunium quod elegi*? quasi diceret, non; sed illud quod subditur: *Dissolve colligationes impietatis*. De *secundo* patet per illud Matth. 6. *Si non dimiseritis hominibus peccata eorum, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra*. De *tertio* patet per illud Augustin. Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. Per positionem ramorum in via, cùm rami illi fuerint olivarum, secundum quòd cantat Ecclesia: *Pueri hebræorum tollentes ramos olivarum*, significatur eleemosyna. Oliva enim propter oleum significat misericordiam: ramus autem olivæ opus est misericordiæ, secundum quòd habetur, Genes. 8. Quia post diluvium attulit columba ramũ olivæ ad Noë, ad designãdum cessationẽ diluvii. Signũ cessationis diluvii iræ Dei est misericordia: Quia *beati misericordes, quoniã ipsi misericordiam cõsequentur* Mat. 5. Clamor duplex est scilicet, orationis & gratiarũ actionis. Oratio est illud *Osanna in altissimis*. Gratiarum actio est illud: *Benedictus qui venit* &c Et insinuantur nobis *tres* conditiones quæ valent ad hoc, ut oratio exaudiatur, scilicet, *devotio*, *fiducia*, *discretio*. *Primum*, in hoc, quòd dicitur Clamabant: Clamor est, ubi est intensio vocis, similiter devotio est intensio desiderii. Psal. 33. *Clamaverunt justi, & Dominus exaudivit eos*. Exod. 14. *Quid clamas ad me*, dicit Dominus ad Moysen: tamen nihil legitur dixisse exterius. Ad *fiduciam* pertinet illud. *Filio David*: David enim fuit misericors. 1. Machab. 2. *David in sua misericordia consecutus est sedem regni in sæcula*. Reducitur ergo pater misericors ad memoriam, eò quòd præstat impetrandi fiduciam, ad quod etiam facit rememoratio humilitatis assumptæ. Bernard. Puto, jam spernere me non poterit Christus, *os de ossibus meis, & caro de carne mea*. Genes. 2. Ad *discretionem* pertinet illud: Osanna in altissimis, id est, salvà nos, obsecrò in altissimis. qui petunt corporalem salutem petunt salutem in imis: unde non petunt discretè. Matth. 6. *Primum quærite regnũ Dei* &c. In universo ergo modo exhibendi honorem, ostenduntur nobis *sex*, pertinentia ad viam pœnitentiæ, scilicet *amotio peccati*, *dimissio odii*, *restitutio ablati*, *mortificatio carnis*, *eleemosyna*, & *oratio*.

Ostenditur illa tria necessaria esse

Oliva, misericordiam denotat. Ramus, opus misericordiæ est

Duplex clamor.

Tres conditiones orationis ut exaudiatur.

Devotio.

Fiducia.

Discretio.

Sex universim ostenduntur necessaria ad pœnitentiam.

IN FESTO PASCHÆ.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Evangelium exponit u

Maria Magdalenæ & Maria Iacobi & Salome emerunt aromata, &c. *Marc.* 16.

Ex Ioachim, Cleopha, Salome, tres Anna Marias.
Quas habuit junxit Ioseph, Alphæo, Zebedæo.
Vnius hæc mater, hæc quatuor, illa duorum,

SERMO. LXVIII.

IUncta Ioseph, scilicet, Beata Virgo, fuit unius mater, scilicet, Christi: juncta Alphæo, fuit mater quatuor, scilicet, Iacobi Minoris, Simonis, & Iudæ, & Ioseph. Iuncta Zebedæo, fuit mater duorum, scilicet, Iacobi Majoris & Ioannis Evangelistæ. *Emerunt aromata*, id est, species aromaticas vel redolentes, secundùm Lucam penultimo Mulieres quæ venerant de Galilæa, in die parasceves, sepultò Domino viderunt monumentũ, & quemadmodum positum erat corpus ejus, & revertentes paraverunt aromata, & unguenta & sabbatho quidem siluerunt secundùm mandatum: & cum transisset sabbathum & rediisset licentia operandi, perfecerunt, quod minùs fecerant in parasceve, sabbatho superveniente, & de hoc hîc loquitur Marcus: *Et valde mane unà sabbatorum*. Interlin. id est, prima à sabbatho, eadem enim prima sabbathi dicitur, quæ nunc Dominica vocatur; *Veniunt ad monumentum orto jam sole*. Marcus & Lucas satis hîc conveniunt, sic enim legitur, Luc. 24. *Vna sabbathi valde diluculo, venerunt ad monumentum portantes quæ paraverant aromata*. Mar. verò dissentire videtur dicens. *Vespere autem Sabbathi*, id est, nocte Sabbathi, *quæ lucescit in prima Sabbathi, venit Maria Magdalene & altera Maria videre sepulchrum* Ad hoc dicit. Augustin. in libro de Concordia Evangelistarum, quòd nomine vesperis, noctem significat, à parte totum denominans, & est ibi Synecdoches & est sensus, *vespere Sabbathi*, id est, nocte, quæ lucescit in prima sabbathi, id est terminatur ad primam diem à sabbatho, id est, ad diem Dominicam: & innuitur, quod non qualibet parte noctis, sed diluculo venerunt & viderunt juvenem sedentem in dextris.

Notandũ quòd Ioan 20. dicit duos angelos fuisse ibi: *unum ad caput, & unum ad pedes, ubi positum fuerat corpus Iesu*. Lucas dicit eos fuisse stantes. Matthæus loquitur de uno sedente super lapidem revolutum. Marcus dicit: *juvenem sedentem in dextris*, quem mulieres introeuntes in monumentum viderunt. Ad solvendam verò contrarietatem quæ videtur esse in his, valet quod dicit Chrysostomus, angeli primò sedebant, sed mulieribus assurrexerunt & steterunt juxta illas. Item, quòd dicit Hieronym: quod monumentum apud Mo[illegible] cum non locus sepulti corporis dicitur, sed quædam pars maceriæ ante spelũcam, in quam intraverunt mulieres: quod autem Marcus, & Matthæus dicunt unum angelum fuisse, dictum est propter eorum similitudinem qui non negant eos plures fuisse; credendum est enim, quod duo vel plures fuerunt secundùm quod Ioannes & Lucas volunt. *Coopertum stola candida*. Matth. ultimo dicitur quòd *aspectus ejus, erat sicut fulgur vestimentum ejus, candida sicut nix*. Angelus nuncius resurrectionis suo habitu indicat, qualis judex futurus sit in generali resurrectione. In candore enim nix significatur quod blandus erit justis. In terrore verò fulguris quod terribilis erit malis. *Nolite expavescere*. Gregor. Quasi dicat paveant, qui non amant adventum Domini, vel supernorum civium qui vitiis presti de eorum societate desperant. Vos autem quid timetis, qui vestros concives videtis *Iesum quæritis*: quia multi dicebantur hoc non[illegible] ne, determinat, de quo Iesu intelligat dicens: Nazarenum crucifixum: & si verbis non credit[illegible] *Ecce locus ubi posuerunt eum. Et Petro*. Gloss. P[illegible] trus vocatur ex nomine, ne desperet, ex negatione; nisi enim exprimeret nominatim eum angelus qui magistrum negaverat, inter discipulos venire non auderet. Matth. ult. dicitur. *Citò euntes*; quo innuitur, quod annunciatores dominicæ resurrectionis non debeant esse pigri, rumores enim tam boni cum festinatione debent nunciari.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

De mulierum devotione, Christi resurrectione, angelorum in nos dilectione.

Maria Magdalenæ & Maria Iacobi, & Maria Salome, &c.

NOtandum, quòd series hujus evangelii hodierni *tria* nobis ostendit, pertinentia ad ædificationem nostram, scilicet, *mulierum devo-*

stionem, capitis Ecclesiæ resurrectionem, Angelicam ad nos dilectionem: quæ *tria* videntur esse contra illa *tria*, quæ fuerunt in perditione humani generis, scilicet, *invidia Angeli apostatæ* peccatum suadentis, *perversitas mulieris*, diabolo potiùs quàm Deo credentis, & *sententia mortis*: de qua Genes. 2. *Quacunque die comederitis, morte moriemini.*

I. Devotio mulierum. Devotio hæc varia fuit.

Circa primum notandum quòd mulieres multum fuerunt devotæ Christo. Ipsæ fuerunt devotæ ejus prædicationi, secutæ enim sunt prædicationem ejus, Matth. 27. *Erant autem ibi multæ mulieres à longe quæ secutæ erant Iesum à Galilæa ministrantes ei.* Item devotæ fuerunt ejus Passioni. Joan. 19. *Stabant autem juxta crucem mater ejus, & soror matris ejus*, &c. Item sepulturæ: Magdalena sepulturam ejus unctione prævenit, ipsa cum aliis aromata paravit. Marc. ult. Cùm sepeliretur mulieres aspiciebant. Matth. 27. *Erant autem ibi Maria Magdalena & altera Maria sedentes contra sepulchrum.* Item devotæ fuerunt monumentum visitantes in quo sepultus fuerat. Matth. 28. *Venit Maria Magdalena & altera Maria videre sepulchrum.*

II. Resurrectio Christi.

Circa secundum notandum, quod resurrectionem capitis nostri nunciat Angelus, quæ nuntiatio quasi nova semper debet haberi: Sicut enim ea, quæ in Parasceve leguntur de Passione Domini, quasi recentia audiuntur & cum mœrore; sic quæ de Resurrectione in Pascha leguntur, cum lætitia audienda sunt, & quasi nova hæc est novitas, quæ non veterascit; unde dies Paschæ, dies boni nuncij est. 4. Reg. 7. *Si tacuerimus & noluerimus nunciare usque mane, sceleris arguemur.* Prov. 25. *Aqua frigida animæ sitienti bonus nuncius de terra longinqua.* *Sex* verò nuncianda sunt mundo in die Paschæ. *Primum* est nobilis *triumphus Christi.* Mors & vita duello conflixere mirando; dux vitæ mortuus, regnat vivus. Circa quem triumphum attendendus est modus pugnandi, quo triumphavit: vicit enim non percutiendo, sed patiendo. Proverb. 16. *Melior est patiens viro forti*, &c. Vicit sapientiam non manifesta potentia. Job. 26. *Prudentia ejus percussit superbum.* Vicit silendo, non litigando. Isa. 53. *Quasi agnus coram tondente se obmutescet*, vade & tu fac similiter; contrariis pugna, non similibus, aqua contra ignem pugnandum est; sic silentio contra garrulitatem, sapientia contra stultitiam, patientia contra fratris iram, non credas dedecus esse, si non vel repercutias, vel convitium pro convitio non reddas; imo magnus honor est, cùm aliquis talibus cavet, ne os suum vel manum maculet. Proverb. 20. *Honor est homini qui separat se à contentionibus.* Seneca. Quibusdam libenter parcas à quibus te vindicare fastidias, & non aliter quàm ab animalibus parvis & inquinantibus reducenda est manus. *Secundum* est, quòd Christus contrivit inferni *portas æreas & ferreos vectes confregit.* Psalm. 106. Ideo carcer in quo amici Dei detinebantur, ruptus est; ut jam non possit amicos Dei detinere. Oseæ 13. *Morsus tuus ero inferne.* Qui mordet partem capit, & partem relinquit; unde amicos de inferno extraxit, inimicos ibi reliquit. Væ illi qui carcerem inferni sibi reparat peccatum mortale committendo. O si tantum gaudium est, cum aliquis liberatur à carcere Saracenorum, quantum gaudium fuit; cum Christus amicos suos de carcere inferni eduxit. *Tertium* est resurrectio capitis nostri, qui mortem destruxit. 1. Corinth. 15. *Vbi est mors victoria tua? Quartum* est quod licet Christo post resurrectionem defuerit miseria, non tamen defuit ei misericordia. Pincerna Pharaonis succedentibus prosperis oblitus est interpretis sui. Genes. 11. & sicut vulgariter dicitur: honores mutant mores. Sed Christus in gloria resurrectionis pietatem exhibet, sicut & in statu mortalitatis. Marc. ultimo *Surgens Iesus mane prima Sabbathi apparuit primo Mariæ Magdalenæ, de qua ejecerat septem dæmonia.* Ipse etiam Simoni qui eum negaverat specialiter apparuit. Lucæ ultimo & rediit ad Discipulos, Thomam in fide confirmaturus. Joan. 20 *Quintum* est quod nos resurgemus cum caput nostrum resurrexerit. 1. Corinth 15. *Si resurrectio mortuorum non est nec Christus resurrexit.* Similium meritorum apud eundem judicem similis est remuneratio: Unde si Christus serviendo Deo in corpore & anima, meruit remunerari in corpore & anima, & nos similiter remunerandi sumus. Non est verisimile, quod Deus sit minus in remunerando liberalis, quam homo serviendo: unde si homo in corpore & anima servit, Deus in corpore & anima remunerabit. Præterea si corpus non resurgit non remuneratur homo, scilicet, anima, quæ non est homo, ideo jam non dicitur esse pigra caro quæ tanta gloria remuneranda est. *Sextum* est quod cœlestis Hierusalem recuperata est; unde jam tempus est peregrinandi, ideo eadem die Dominus in specie peregrini apparuit. Luc. ult.

3. Resurrectio nostra.

Causa resurrectionis Christi, & nostræ.

6. Cœlestis patria recuperata.

III. Dilectio Angeli ad homines.

Dilectio Angeli ad homines jam patet. Angelus enim de cœlo descendens lapidis revolutione solicitudinem removet, quam habebant mulieres de ejus amotione, consolatur eas: *Nolite*, inquit, *timere*: Resurrectionem ejus nunciat, indicia resurrectionis ejus dat: *Venite & videte locum*, mittit eas ad nunciandum resurrectionem Discipulis, indicat locum ubi Christus sit videndus. Jam non habet mundus causam non diligendi mulierem, vel Angelum, qui perditionis mundi causa extiterant, cum eis satisfecerint, jam non est timenda mors, quam immortalitas consequatur. Somnus est à quo resurgitur, non mors. Psal. 3. *Ego dormivi & soporatus sum & exurrexi.* Mors corporalis est depositio veteris vestis, quæ quasi quidam saccus est. Psalm. 29. *Concidisti saccum meum*, &c. Mors porta est per quam exitur à miseria & transitur ad gloriam.

Mors timenda non est.

DE EADEM.

SERMO TERTIVS.

SUMMARIUM.

Tria genera aromatum, quinque unctiones Christi, quatuor dotes resurgentis, quatuor circa sepulturam Dominicam considerantur.

Maria Magdalenæ & Maria Jacobi, & Salome, emerunt aromata ut venientes ungerent Jesum.

SERMO LXX.

IN hoc quod Mariæ unguenta præparant, datur intelligi quod amaritudo pœnitentiæ suavitatem spiritualis consolationis meretur, secundum Bernardum. Cum per fidem habitet Christus in cordibus nostris, Christus in sepulchro, est fides mortua in animo. Quid faciemus ei? Quid fecerunt ei sanctæ mulieres? Emunt aromata, ut venientes ungerent illum. Nunquid ut suscitarent? scimus quod suscitare nostrum non est, sed ungere nobis incumbit Cur hoc? ne fœteat qui hujusmodi est, ne sit cæteris odor mortis, ne effluat & penitus dissolvatur. Emant aromata tres mulieres, mens, manus, lingua. De his, ut arbitror, Petrus mandatum recepit ter pascere gregem Domini. Pasce, inquit, mente, ore, opere; pasce animi oratione, verbi exhortatione, exempli exhibitione. Quærat igitur mens aromata sua ante omnia compassionis affectum, deinde rectitudinis zelum & inter hæc discretionis spiritum non amittat, ad Galat. 6. *Qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis.* Compassionis affectus multum quidem prodest, quia animus liberalis quem pro se viderit anxium, contristare erubescit, nisi priora sibi vendicet compassionis affectus. In spiritu vehementi conterimus naves

Amaritudo pœnitentiæ quem habeat fructū.

Mens, manus, lingua, per 3. mulieres significatur.

Mentis aromata.

a. Fractio portarum inferni.

3. Resurrectio Christi.

4. Misericordia Christi

Quomodo contra vitia pugnandū sit.

Quomodo pugnaverit & vicerit.

Quantæ lætitiæ diei Paschæ.

Sex hoc die nunciantur.

1. Triumphus Christi.

tharsis, conterimus quassatum calamum, lignum fumigans extinguimus. Samaritanus vulneribus sauciati vinum & oleum infundit Luc. 10. Psal. 118. *Bonitatem & disciplinam & scientiam doce me.* Aromata dicta, nummo propriæ voluntatis sunt emenda. Isa. 55. *Venite emite absque argento & absque ulla commutatione vinum, & lac* dulcedinis. Gratia gratis datur, & cum emitur, gratis emitur, quia quod datur pro ea, nobis melius retinetur; propriam voluntatem dimittentes, nihil amittimus; etiam lucramur plurimum, commutantes illud in melius, ut communis fiat quæ fuit propria: Voluntas communis Deo & proximo, zelo rectitudinis movetur, cum conspicit Dei contumeliam, & affectu compassionis cum conspicit proximi miseriam. Linguæ aromata sunt modestia in increpando, copia in exhortando, vel in orando, efficacia in persuadendo. Aliquando quod sanare debuerat, quia mordacius forte videtur, exasperat & exulcerat magis, quando negligentiæ additur impudentia, & impatientia cumulatur, ut qui in sordibus erat sordescat adhuc, declinans *in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis*, ac more phrenetici non solum repellens, sed & mordere tentans medicum. Multis quoque non suppetit verborum copia, sed pro sermonis inopia linguam suam sentiunt adhærere palato quod interdum audientibus solet non parum obesse. Aliis verò ad manum est abundantia sermonum, sed quæ dicunt minus sapiunt, & quia gratiam non habent quæ loquuntur minus efficacia sunt. Aromata linguæ nummo confessionis emuntur, prius peccata tua confitearis, quam ad purganda accedas aliena. Paret & manus aromata sua, ne fubsannet nos sapiens, tanquam pigrum illum, cui labor sit manum ad os porrigere. Sermo vivus & efficax, exemplum est operis, facilè persuadens quod intendimus dum factibile probat esse quod suademus. Aromata manus sunt carnis continentia, misericordia, patientia. Ante omnia perfectam continentiam quære, quam debes tibi ipsi: Nemo enim tibi te propinquior est; deinde adde misericordiam, quam debes proximo, quia cum eo salvandus es. *Omnes enim qui pie volunt vivere in Christo, persecutionem patiuntur.* Vide ne per impatientiam pereas, sed universa sustine pro eo, qui pro te maiora sustinuit, & apud quem patientia infructuosa non erit; patientia enim pauperum non peribit in finem. Psal. 9. Aromata manus emenda sunt nummo subiectionis hæc dirigit gressus nostros & sanctæ conversationis gratiam promeretur. Qui non vult subdi suo superiori non invenit suum inferius sibi subditum.

Propria voluntas.

Zelus rectus Dei contumeliam & proximi miseriam respiciens.

Lingua aromata.

Defectus Conciona-torum.

Confessio.

Manus aromata.

Subiectio.

Et notandum quod *quinque* de causis corpus alicuius inungitur. Quandoque in signum honoris. Vt 3. Reg. 1. Vnxerunt regem Salomonem in Sion. Sic corpus Christi mysticum ungitur in baptismo in signum regni futuri. Quandoque inungitur quis ad sanitatem. Ecclesiastici 38. *Vnguentarius unctiones conficiet sanitatis.* Lucæ 10. Samaritanus infundit vinum & oleum vulneribus sauciati. Sic corpus Christi mysticum ungitur in sacramento confirmationis & extremæ unctionis Iacob. ultimo, *Infirmatur quis in vobis*, &c. Aliquando inungitur quis ad suavitatem, ut Hester 2. Puellæ, quæ præparabantur Assuero, utebantur oleo myrrhino, & quibusdam unguentis, sex mensibus. Sic corpus Christi mysticum ungitur à viris sanctis, dum exemplis eorum in bono confortatur. 2. Corinth. 2. *Christi bonus* odor sumus. Ecclesiastici 7. *Melius nomen bonum quam unguenta pretiosa.* Quandoque inungitur initurus certamen ne possit ab hoste teneri, sic Christus & Apostoli inuncti fuerunt gratia mansuetudinis, qua invincibiles extiterunt. Isa. 61.

Quinque unctiones Christi.

1.

2.

3.

Spiritus domini super me eo quod unxerit me ad annunciandum mansuetis misit me. Quinto fit inunctio ut servetur corpus à putredine, hac de causa mulieres corpus Christi mortuum ungere voluerunt. Corpus autem Christi mortuum intelligi potest vel illa pars Ecclesiæ quæ mundo mortua est. Colos. 3. Mortui estis & vita vestra abscondita est cum Christo: Vel illa pars Ecclesiæ cuius vita genus mortis est. Ecclesiastici 30. *Melior est mors quam vita amara*: Vel illa pars Ecclesiæ, quæ quandoque vixit vita gratiæ, nunc verò mortua est morte culpæ. Mulieres quæ maioris compassionis sunt, quæ infirmis nolunt resistere, & pauperibus ea quibus indigent, nesciunt denegare, figuram tenent prælatorum, qui aromata bonorum operum deberent præparare ad ungendum corpus Christi mortuum tribus prædictis modis; sed potius quidam spinas habent vitiorum: Quidam corpus Christi pungunt & scandalizant, multi non timent desævire in corpus Christi mortuum, vel gladio linguæ detrahentis, vel alio genere persecutionis, non attendentes, quod lancea quæ percussit Christum mortuum, dira vocatur, cum clavi dulces vocentur Ierem. 12. Secundum 70. *Numquid spelunca hyena hereditas mea mihi.* Gloss. Hyena, nocturna bestia mortuorũ cadavera devorat & de sepulchris effodit. *Quis revolvet nobis lapidem ab ostio monumenti* huius. *Notandũ* quod resurrectio Christi figura est spiritualis resurrectionis quæ fit in præsenti. Apocal. 20. Beatus qui partem habet in resurrectione prima. Est etiam pignus & securitas resurrectionis futuræ. Ea verò quæ accidunt circa ipsam, significant ea, quæ fiunt in generali resurrectione, & quæ facta sunt in mundo, cum resurrectio Christi per Apostolos nunciata est. Resurrectio Christi nulli nota fuit homini, cum ipse resurrexit, sed postea per angelum manifestata est, & per hoc quod cibum sumpsit cum discipulis suis. Mors eius manifesta multis fuit. Marc. 15. *Videns centurio qui ex adverso stabat, quia sic clamans expirasset*, &c. Sic multis mors propria nota est, nulli verò sua resurrectio spiritualis nota est, nisi Deus eam ei revelet vel ex aliquibus signis eam intelligat, ideo posset homo esse in magno timore.

Terra motus factus est magnus. Matth. ultimo. Surrexit mortuus in peccatore sit, cum movetur motu timoris qui expellit peccatum. Ecclesiastici 1. Vt cum terra quæ in eo erat sursum, sit deorsum Prov. verb. 26. *Cœlum sursum, & terra deorsum.* Angelus de cœlo descendit, & lapidem revolvit, quando gratia cœlestis infunditur duritiem lapideam removens, & os ad confessionem aperiens.

Et *notandum* quod angelus non revolvit lapidem, ut egressuro Christo aperiret, sed ut egressum eius ostenderet iam factum: iam enim resurrexerat, sic spiritualiter resurgit peccator per contritionem antequam os aperiat ad confessionem. Item motio terræ significavit motionem futuram in mundo ad prædicationem Dominicæ resurrectionis. Descensus angeli lapidem revolvens gratiam Spiritus sancti missam cœlitus, cordis luminum emollientem indicat, Marc. ultimo, figuratur. *Quis revolvet nobis lapidem ab ostio monumenti, & respicientes viderunt revolutum lapidem.* Bern. Si consideremus quam magnum sit ad resuscitare qui huiusmodi est quam difficile est movere ad cor eius, quod lapidea quædam obstinatio & impudentia clausit, puto quod dicere necessitatem habeamus & nos: *Quis revolvet nobis*, &c. Fit tamen nonnunquam, ut solita pietate præparationem cordis nostri audiat auris divina, & ad vocem vitæ eius resurgat: qui erat mortuus. *Et ecce angelus domini*, scilicet, hilaritas quædam, in vultu ipsius tanquam in ostio monumenti, nobis apparet, & fulgur

fulgur quidam index resurrectionis.

Iesum quæritis Nazarenum, crucifixum, surrexit. Notandum circa Christi resurrectionem, quod Christus surrexit *cito*, & *vere*, & *non amplius moriturus*: *Cito*; quia tertia die non mansit mortuus, nisi uno die naturali integro; & tunc ad infernum descendit. Exemplo igitur Christi si spiritualiter mortuus es, ad hoc labora, ut quantocius poteris, resurgas, & in statu illo ad infernum descende, cogitando pœnam, quæ tibi parata est. Isa 38. *Ego dixi in dimidio dierum*, &c. Christus etiam surrexit *vere*. Lucæ ultimo. *Surrexit Dominus vere*, & apparuit Simoni. Non verè surrexit, cui dicitur, Apocal. 3. *Nomen habes quod vivas & mortuus es.* Surrexit etiam *non moriturus amplius*: *Christus enim resurgens ex mortuis, jam non moritur.* Roman. 6. Lazarus surrexit. Joann. 11. Sed iterum moriturus. Qui surgendo *quatuor* dotes assumunt, non moriuntur iterum: Velut, quædam dotes animæ sunt: *splendor sapientiæ, impassibilitas patientiæ, humilitatis subtilitas, obedientiæ agilitas.* Sapientia multum facit ad vitæ conservationem spiritualis. Proverb. 5. *Lignum vitæ est his qui apprehenderint eam.* Talem effectum habet sapientia respectu vitæ spiritualis, qualem habebat lignum vitæ respectu vitæ corporalis In eodem: longitudo dierum in dextera ejus Legitur de Sacerdotibus qui comederunt fructus arboris solis & lunæ quod vivebant quadringentis annis illæsi. Deuteron. penult. *De pomis fructuum solis & lunæ. Patientia* etiam multum valet ad conservationem vitæ spiritualis. Lucæ 21. *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* Item *humilitas* multum valet ad idem, quia humilis humilitate sua laqueos diaboli evadit. Sicut econtrario superbia multum facit ad mortem spiritualem. Bernardus. Sive jam existens, sive nondum; semper tamen superbia erit causa subtractæ vitæ, vel gratiæ. Nunquid qui humilibus dat gratiam, humili auferet datam? *Agilitas* etiam *obedientiæ* multum valet ad idem; obedientes enim Deus tanquam suos observat, & exaudit, illi soli habent eum tanquam dominum. Lucæ sexto. *Quid vocatis me Domine Domine & non facitis quæ dico.* Augustinus in libro de opere Monachorum: citius auditur oratio obedientis, quam decem millia contemnentis. Lucæ ultimo sic habetur. *Quid quæritis viventem cum mortuis: non est hic, sed resurrexit.* In loco mortis vitam quærunt, qui in mundo isto vel in peccato fœlicitatem quærunt. Augustinus. Beatam vitam quæritis in regione mortis, non est ibi. Quomodo beata vita, ubi nec vita. Ideò in libro de Symbolo, vita quæritur à quibusdam, sed non invenitur quoniam non ubi est, quæritur. Oseæ quinto. *In gregibus suis & in armentis suis vadant ad quærendum Deum, & non invenient.* Viventem quærunt cum mortuis, qui in claustris vitam carnalem ducere volunt, ubi vetus homo deberet esse crucifixus, de quibusdam claustris potest dici illud Marc. *Surrexit non est hic, ecce locus ubi posuerunt eum.* Institutores enim claustralium observationum, & fundatores Abbatiarum, posuerunt Christum in claustris. Sed jam non est in multis claustris. Linteamina & sudaria, quæ vidit Petrus in monumento Domini, Joannis vigesimo. Inveniuntur ibi, sed Christus inde surrexit. Primo Regum 19. Inventum est simulachrum & pedes caprarum loco David, ipse verò inde recesserat; similiter in Clero superpellicia, & alia figuralia inveniuntur hodie; Christus verò ab eis pro magna parte recessit. Spiritualiter: verbum propositum potest referri ad illum qui Christum in Sacramento Altaris receptum, per peccatum à se repellit.

Surrexit, &c. Ecclesia hoc tempore Resurrectionis frequentat, & quasi auribus hominum inculcat volens resurrectionem habere in memoria à fidelibus. Primæ ad Timotheum secundo. Memor esto Jesum resurrexisse à mortuis. Utilis autem est memoria ista ad *tria*. *Primo* ad assecurationem fidelium de sua resurrectione. Membra enim suscitabit, qui caput suscitavit, & qui similes fuerunt Christo ignominiâ Passionis, similes ei erunt in gloria Resurrectionis. Primæ Corinthiorum sexto. *Deus & Dominum suscitavit, & nos suscitabit per virtutem suam.* Item secundæ Corinth. quarto. *Scientes quoniam suscitavit Christum Jesum, & nos cum Jesu suscitabit.* *Secundo* utilis est ad consolationem fidelium contra mortem, quæ futura, maximum infert timorem, præsens verò maximum dolorem. Non est timenda amissio sacci veteris, pro quo redderur pretiosa purpura. Item non est lugenda mors, quam immortalitas consequitur, juxta verbum sapientis. Non est timenda lenti runcini amissio pro quo redderur bonus dextrarius. Non est timendus somnus mortis à quo Dei potentia suscitabit. 1. Thessal. 4. *Nolumus vos ignorare de dormientibus ut non contristemini sicut cæteri qui spem non habent.* *Tertio* utilis ad nostram instructionem. Est enim figura spiritualis resurrectionis, de qua dictum est prius. Item *notandum* quod ille qui meminit Dominicæ resurrectionis debet cogitare modum quo resurrexit, de quo dictum est prius, & modum quo post resurrectionem se habuit, de quo dicetur in sermone sequentis Dominicæ: Et viam qua ad gloriam resurrectionis pervenit, scilicet, humilitate passionis Lucæ ultimo. *Nonne oportuit pati Christum & resurgere à mortuis die tertia.* 2. Timoth. secund. *Si sustinemus & conregnabimus.* Ideo in de Paschæ post cantus pertinentes ad gaudium resurrectionis redditur ad crucem, & Dominica post octavam Paschæ, loquitur Epistola de Passione, & Christus apparens Discipulis post resurrectionem, ostendit eis signa Passionis suæ. Ecclesiastici secundo. *Væ his qui perdiderunt sustinentiam.*

Ecce locus ubi posuerunt eum. Notandum, quod *quatuor* leguntur de sepultura Dominici corporis quæ instruunt fideles circa Dominici corporis receptionem. *Primum*, quod in sindone munda involutum est. Matthæi vigesimo septimo. Ad ostendendum, quod recipiens corpus Dominicum, debet habere candorem innocentiæ & pudicitiæ, ut non habeat cor inquinatum vel nimio amore proprij boni, vel desiderio alieni mali. Unde Glossa super Matthæum 27. Sindone munda Jesum involvit qui pura mente eum suscipit. Marci, penultimo, Joseph autem mercatus sindonem: hæc munditia à Deo comparanda est, oratione humili, & castigatione corporis, & contritione mentis. Proverbiorum ultimo. *Sindonem fecit & vendidit*: de hac munditia habetur Apocalypsis 19. Datum est illi ut cooperiat se bysso candenti & splendido. *Secundum* est, quod Nicodemus Myrrham & Aloen attulit. Joannis 19. *Venit Nicodemus ferens mixturam Myrrhæ & Aloes quasi libras centum.* In Myrrha quæ conservat à putredine, intelligitur solicitudo præparandi se ante susceptionem, & custodiendi se post susceptionem. Deuteron. 4. *Custodi temetipsum & animam tuam sollicite.* In Aloë quod habet etiam vim conservandi & purgandi, intelligitur timor, qui purgat à peccatis. Ecclesiastici primo. *Timor Domini expellit peccatum*, timor etiam Domini conservat. Proverbiorum 14. *Timor Domini fons vitæ ut declinet à ruina mortis.* Ejusdem 15. Per timorem Domini declinat omnis à malo. *Tertium* est, quod in monumento excisio in petra novo positum est. Petra est aliquis per firmitatem boni propositi: excisio fit per amotio-

Memoria resurrectionis ad tria utilis.

Cito surgendum ei qui,

1. Ad assecurationem.

Vere surgendum.

2. Ad consolationem.

Quatuor dotes eius qui vere resurgit.

Quatuor docentur per sepulturam Christi.

1. Sapientia

I. Candor innocentiæ.

Vera vita in hoc mundo non est.

2. Patientia.

3. Humilitas.

4. Obedientia

3. Ad instructionem.

II. Solicita custodia sui ante & post communionem.

Quomodo perveniatur ad gloriam.

Christus recedit à claustris multi-viventium.

Christus recedit à multi communicantibus.

III. Firmum propositum

nem proprii ſenſus, & propriæ voluntatis, quod fuit novum, ſecundum Matthæ. vel, *in quo nondum poſitus quiſquam fuerat* ſecundum Luc. 22. Et Ioan. 19. Hoc ſpecialiter pertinet ad eos qui ſervaverunt innocentiam baptiſmalem. Ad litteram decuit, ut nec uterus virginis, nec monumentum dominicum, ob reverentiam dominici corporis fuerit alteri commune. Similiter os illius, qui corpus dominicum ſumit, communicando, vel celebrando, debet reſtringi à multis malis & verbis ſæcularibus: unde os ſacerdotis non debet eſſe expoſitum ad verba ſæcularia, ſicut ora aliorum. Ezech. 44. *Porta iſta clauſa erit & non aperietur, & vir non tranſibit per eam.* Dominus enim Deus Iſraël ingreſſus eſt per eam. Per portam oris ſacerdotalis intrat Deus in ſacramento altaris, dum ipſe celebrat & egreditur, dum ipſe prædicat. Ideò à multis debet cohiberi, quibus ora aliorum ſunt expoſita. Bern. Conſecraſti os tuum Evangelio, nugis illud aperire illicitum eſt, aſſueſcere ſacrilegum. Ierem. 15. *Si ſeparaveris* pretioſum à vili, quaſi os meum eris. Debet ergo talis ſe ſervare ſicut os Dei. Sed hodie impletum eſt quantum ad multos, illud Oſeæ 8. Nunc factus eſt Iſraël in nationibus quaſi vas immundum. Numeri. 19. *Vas quod non habuerit operculum aut ligaturam deſuper immundum erit.* Quartum eſt quod magnum ſaxum poſitum eſt ad oſtium monumenti. Ad litteram, indecens erat, quod monumentum domini porcis & canibus eſſet expoſitum; ſic indecens eſt, quod poſt ſuſceptionem dominici corporis, os ſacerdotis de facili aperiatur. Vnde opus eſt clauſurâ, quæ non de facili moveatur. Bern. Sive aliquis ſit bonus, ſive malus, neceſſe eſt ut magnum ſaxum taciturnitatis ad os eius ponatur. Si bonus eſt, ideò, ne gratiæ eius effundantur. Si malus eſt, ne verbis ſuis alios conturbet. Eccleſiaſtici 20. *Gratia fatuorum effundentur.* Prov. 16. *Qui imponit ſtulto ſilentium iras mitigat.* Ioſue 10. *Volvite ſaxa ingentia ad os ſpeluncæ.*

IV. Silentium.

DE EADEM.

SERMO QVARTVS.

SUMMARIUM.

De duplici Chriſti corpore, triplici ſepulchro. Quis, quando religionem ingredi, & quomodo ſe gerere debeat in ea. De Ieſu, id eſt, Salvatore; Nazareno, id eſt, floride.

Valde mane una Sabbatorum veniunt ad monumentum, orto iam ſole.

SERMO LXXI.

Duplex corpus Chriſti.

NOtandum quod *duplex* eſt *corpus Chriſti*, ſcilicet *corpus* eius *proprium* & corpus *myſticum*. *Corpus proprium* poteſt conſiderari quaſi in *duplici* ſtatu, vel ut apparet in ſpecie ſua, vel ut latet in ſacramento altaris, quaſi ſita *triplex* eſt eius ſepulchrum, vel monumentum ſcilicet illud in quo fuit proprium corpus eius mortuum & illud in quo nunc ſumitur in Sacramento, & religio in quo corpus eius myſticum mundo mortuum quieſcit. De quo poteſt intelligi dictum illud. Iſaiæ 11. *Erit ſepulchrum eius glorioſum.* Sepulchrum clauſtri figuratum eſt in ſepulchro Eliſæi. De quo legitur. 4. Reg. 13. Quod timore latrunculorum proiectum eſt cadaver in ſepulchrum Eliſæi, quod cum tetigiſſet oſſa Eliſæi revixit homo & ſteti ſupra pedes ſuos. His verbis oſtenditur, qua intentione & quomodo quis debeat clauſtrum intrare, & qualiter ſe debeat habere. Eliſeus ratione nominis & actuum ſuorum figuram tenet Chriſti. Interpretatur enim Dei mei ſalutare. Timore latrunculorum infernalium intrare quis debet clauſtrum. Mortuus enim debet eſſe, crudele enim eſt ſepelire aliquem vivum. Habitus religioſorum eſt ſudarium

Triplex ſepulchrum.

Mortuus contactu oſſium Eliſæi reſurgit.

Qua intentione quis religionem ingredi debeat.

eorũ, cum in eo ſepeliantur. In duobus caſibus ſepelitur quis vivus, quandoque propter iuſtitiam, ut cum, ſcilicet, aliquod ſcelus commiſit, & tunc in ſepulchro non quieſcit: Sic qui vivi mundo, clauſtrum intrant, multum ibi torquentur. Quandoque ſepelitur quis vivus propter cupiditatem ſepelientium, ut eius bona habeant. Sic multi in clauſtro ſepeliuntur nondũ mundo mortui. Diligenter eſt attendendum antequam aliquis ſepeliretur in ſepulchro clauſtri, utrum ſpiritum mundi adhuc attraheret, divitias, vel delicias, vel honores appetendo.

Et *notandum* quòd *tripliciter* debet eſſe clauſtro mortuus. *Primo*, quia morti propinquus eius ſit dua meditatione ſit. Archiſynagogus dixit: filia ſuam eſſe mortuam. Matth. 9. *Filia*, inquit, *modo defuncta eſt.* Gregor: Se fere mortuum conſiderat, qui ſe moriturum non ignorat. *Secundo* ſui deſpectione; ſic David mortuus erat. 1. Reg. 24. *Quem perſequeris rex Iſrael, quem perſequeris canem mortuum?* *Tertio* debet eſſe ſibi mortuus, id eſt, ſuis concupiſcentiis, & Deo, id eſt, beneplacito vivus. Rom. 14. *Nemo veſtrum vivit.* Gal. 2. *Vivo ego, iam non ego, vivit in me Chriſtus.* Rom. 6. *Si mortui ſumus cum Chriſto, credimus, quia ſimul vivemus illo.* In eodem: *Conſepulti ſumus cum illo.* Oſſa Eliſæi tangit quis quando eis ſociatur. inflexibiles ſunt à rigore religionis, qui nales ſuſtinent, exterius duri per patientiam interius uncti divinis conſolationibus. Sen. Cum his converſare qui te meliorem facturi illos admitte, quos potes meliores facere. Sunt qui qui in viris religioſis inflexibilitatem niantur, quibus ſi crederetur, religio eſſet oſſibus, nec durare poſſet. Qui in ſepulchrum gionis projicitur, reviviſcere debet, id eſt, novam debet inchoare, & ſtare ſupra pedes in modico terram tangendo. 1. Timoth. 6. *tes alimenta & quibus tegamur, his contenti.* In hoc quod valde mane venerunt ad monumentum datur exemplum veniendi cito ad religionem. *bonum erit viro cum portaverit jugum Domini adoleſcentia ſua.* Threnorum. 3. Antequam aſſumerit quis vitæ ſæculari, bonum eſt viram religionem ſam aſſumere. Ieremiæ 13. *Si mutare poteſt Aethiops pellem ſuam aut pardus varietatem; & vos poteritis benefacere cum didiceritis malum.* In hoc quod ma die à ſabbatho, ſcilicet, primo tempore ad laborandum veniunt, oſtenditur quod non quis debeat ingredi religionem, cum labor onus religionis poteſt portare, & non ex ætatem decrepitam, in qua religioni ſit Paterfamilias primo mane exiit conducere rios in vineam ſuam. Matth. 20. Attende etiam, quod veniunt orto iam ſole. Poſtquam ſol intelligentiæ illuxit alicui, qui ſcilicet diſcretionem intelligens quid requirat religio poteſt in religionem recipi. Pueros non gentes quid ſit religio, cruci religionis manum videtur, conſuevit Eccleſia lumen præferre. Diſcretio enim requiritur in crux religionis aſſumitur. Illud autem *vet nobis lapidem*, &c. Ad tentationem tatis pertinet quæ volentibus intrare vel iam ingreſſis prima occurrit quam nard. timorem nocturnum loquens de Pſa. 90. *Non timebis à timore nocturno.* gnificat apparentem duritiam religionis pidem ſuppoſuit Iacob capiti ſuo, videns attingentem cœlos. Geneſ. 28. Illam etriem pro mollitie habet, qui per eam ad gloriam ſe perventurum videt. Hæc eſt fundebat rivos olei. Iob. 19. Apparens ties religionis oleum habet internæ;

consolationis. In hoc, quod Jesus prædicitur videndus in Galilæa, quæ interpretatur transmigratio, datur intelligi, eum qui religionem intravit, oportere transmigrare de virtute in virtutem, ut Deus videatur per internam consolationem in præsenti, & spem in futuro.

Incrementa virtutum in religione.

Jesum quæritis Nazarenum non est hic: quasi diceret, verè Jesus Salvator, quem quæritis, licet venena, & linguæ Judæorum dixerint: *alios salvos fecit, seipsum salvum facere non potest.* Matth. 27. In eodem, *Salva temetipsum.* Marc. ultimo sic habetur: *Scio quod Iesum qui crucifixus est quæritis.* Verè Nazarenus, ideſt, floridus, non fœtidus. Non enim dedit Deus, sanctum suum videre corruptionem: Videbatur emarcuisse flos de radice Jesse, sed si secundum vitam mortalem emarcuerat, jam reflo-

Jesus, id est, Salvator.

Nazarenus, id est, floridus.

ruerat, secundum illud Psalm. 27. *Refloruit caro mea.* Dixerant Judæi. *Si filius Dei es, descende de cruce*, credentes afflictionem tenere eum in cruce; ut non posset de ea descendere, cum potiùs ibi teneret eum amor salutis nostræ: sed qui crucifixus est, resurrexit, & clausura sepulchri eum tenere non potuit. Ex quo manifestum est, quod nec afflictio eum invitum tenuit in cruce, exiliissent clavi si voluisset. *Iesum quæritis.* Sanctæ mulieres quærunt, quem debent quærere, sed non ubi debent: unde eis dicitur Lucæ 24. *Quid quæritis viventem cum mortuis?* Nazarenus, id est, floridus cruci affixus fuit; Contempto enim flore mundanæ gloriæ, ipse crucis ignominiam elegit. Hebr. 12. *qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem*, ipse regnum fugit. Joannis sexto. Ad crucem verò voluntariè venit. Sic floridus, factus est crucifixus: in resurrectione factus est crucifixus, Nazarenus, vel floridus; quia ignominia passionis transivit ad gloriam resurrectionis, immo ipsa crucifixio, vel crux florida facta est; quia in magno honore habetur: Crux enim transit de pœnis latronum, ad frontem Imperatorum, ut dixit Augustinus. Quid faciet Deus fidelibus suis, si tantum honorem dedit pœnis suis. Galat. ultimo: *Mihi absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi.* Bern. super Cantic. Sponsus sibi nihil glorioſius putat, quam Christi portare opprobrium.

Amor Christi in cruce.

Gloria crucis.

DOMINICA PRIMA POST PASCHA.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

De manifestationibus post Resurrectionem, de missione Apostolorum, & potestate remittendi peccata, de duplici pace, Thomæ dubitatione & confessione.

SERMO LXXII.

Cum sero esset die illo una Sabbathorum, &c.

Duæ manifestationes.

Ioan. 20.

HOc Evangelium continet *duas* Christi manifestationes factas Discipulis in Jerusalem. *Prima* facta est Thoma absente ipso die resurrectionis. *Secunda* octava die Thoma præsente; die illa qua resurrexit. *Una Sabbatorum*, ideſt, una inter dies Sabbathorum, id est, solennium; quia tunc erant dies azymorum. *Et fores essent clausæ*, domus scilicet, in qua domo erant Discipuli congregati propter metum Judæorum, ut scilicet clausione ostiorum & congregatione plurium minùs timerent. *Stetit in medio Discipulorum.* Ingressus januis clausis, ostendens in hoc quod corpus habebat glorificatum: hæc est enim natura corporis glorioſi, ut corpus ei non glorioſum resistere non possit Gregorius. Quid mirum si post resurrectionem januis clausis intravit, qui antea non aperto utero Virginis exivit. August. in libro de concordia Evangelistarum. Ipso die resurrectionis suæ, excepto quod à mulieribus visus est, *ter* se Dominus manifestavit. Petro *semel* Lucæ ultimo. *Iterum* duobus illis, quorum unus Cleophas. In eodem. *Tertio* plurimis jam inde loquentibus in noctis exordio, ut dicitur hîc. Mulieribus verò *bis* apparuit. *Primo* Mariæ Magdalenæ, flenti ad monumentū, Joan. 22. *Deinde* duabus mulieribus dum irent nunciare Apoſtolis. Matth. ultimo. Unde secundùm hoc apparuit quinquies ipso die resurrectionis, ultima autem illarum apparitionum fuit hæc. *Et dixit eis pax vobis. Ego sum, nolite timere. Et cum hoc dixisset ostendit eis manus & latus*, id est, cicatrices lateris & manuum, ne putarent eum esse phantasma, & ut ostendat se esse illum, qui passus est. Victor cicatrices vulnerum non ex impotentia curandi servavit, sed ut in perpetuum victoriæ suæ circumferat triumphum, & ad fidem resurrectionis astruendam, & ut idem corpus resurgere, quod moritur, demonstraret. *Gavisi sunt ergo*, &c. Impletum est quod dixit. Joan. 16. *Iterum videbo vos, & gaudebit cor vestrum.* Aug. Ad dubitantium corda sananda, vulnerum sunt servata vestigia. Item per tactum vult, ut probent idem, *Palpate & videte quoniam spiritus carnem & ossa non habet.*

Cicatrices vulnerum servatæ.

Gaudium Discipulorum.

Lucæ ult. *dixit eis iterum pax vobis.* Hortatur Dominus Discipulos ad passionem mittendos, *primo* ad mentis tranquillitatem dicens: *pax vobis* *Secundo* eos suo exemplo consolatur dicens. *Sicut misit me pater*, &c. *Tertio* dat gratiam qua officium injunctæ legationis impleant dicens: *Accipite spiritum sanctum.* *Quarto* dat potestatem ligandi atque solvendi, ibi: *Quorum remiseritis peccata*, &c. *Pax vobis.* Augustinus Iteratio, confirmatio est. Ipse dat pacem super pacem. Unde ad significandum pacem peccatoris in præsenti, & pacem æternitatis in futuro, bis dixit *pax vobis* Discipulis. Episcopus etiam in Missa bis dicit pax vobis. *Primo* vertit se Episcopus ad populum, quia pax peccatoris quandoque datur ministerio Episcoporum. *Secundo* non vertit se ad populum, quia pax æternitatis non datur ministerio Episcopi. *Sicut misit me*, ideſt, ad quod misit me, scilicet, ad Passionem. *Pater* qui me amavit, *sicut misit me*, ideſt, ea charitate, qua misit me, *& ego mitto vos.* Chrysostomus, Hic elevat eorum animos. Vel sic: *Sicut misit me pater*, &c. Quia ad prædicandum mitto vos, sicut ad prædicandum missus sum. *Insufflavit.* Aug. Insufflando significat Spiritum sanctum, non Patris solius esse spiritum, sed etiam suum; sicut flatus erat ab eo, ita Spiritus sanctus, qui dabatur in flatu. Quod est contra Græcos, qui dicunt quod Spiritus sanctus non est à Filio. *Et dixit*: *Accipite Spiritum.* Secundum Chrysostomum. Non adhuc deprecatio fit ad patrem secundum illam promissionem. Joann. 14. *Ego rogabo patrem & alium paraclitum dabit vobis*, sed auctoritate dat eis virtutem, potestatem quandam spiritualem & gratiam: sed non ut mortuos suscitent & virtutes faciant, sed ut dimittant peccata; diversa enim sunt charismata Spiritus sancti. Sed nonne potestas dimittendi peccata erat data Petro. Matth. 16. & aliis ejusdem 18. Potest dici, quod ibi fuit promissio seu prædictio hujus, hîc prædictionis impletio, ut hîc confirmatio. Sed adhuc objicitur, quod solus Deus peccata dimittit. Isa. 43. *Ego sum qui deleo iniquitates tuas propter me.* Oseæ 13. *Perditio tua ex te Israel, tantummodo ex me auxilium tuum.* Responsio. Solus Deus dimittit peccata, quantum ad culpam; pœnam verò possunt remittere ministri, ut dicit Dominus. *Quorum remiseritis peccata.* Ministri enim partem pœnæ relaxant, sed solus Deus totum indulget, scilicet, culpam & pœnam. Magister Hugo de sancto Victore: Remittere est debitum temperare & in parte relaxare. Dimittere verò est ex toto indulgere, quod per Spiritum sanctum fit. Chrysostomus. Si mali sint valdè Sacerdotes, Deus, quæ ejus sunt,

Pax datur, Missio mandatur.

Potestas ligandi & solvendi data.

Episcopus in Missa dicit, Pax vobis.

Discipuli ad quid sint missi.

Insufflatio Spiritum sanctum significat.

Natura corporis glorioſi.

Potestas Petro & aliis promissa & data.

Deus dimittit peccata quoad culpam & pœnam.

Et Minister homo dimittit peccata quoad pœnę partē.

Remittere & dimittere differunt.

Quinque manifestationes.

operabitur. Quid dico ſacerdotes, nec angelus nec archangelus operari quid poteſt in his quæ data ſunt à Deo, ſed pater & filius & ſpiritus ſanctus omnia diſpenſat. Sacerdos autem ſuam accommodat linguam, & ſuam tribuit manum. Item, ex hoc, quod hic dicitur, primò: *Accipite ſpiritum ſanctum*; poſt: *quorum remiſeritis peccata*, &c. Volunt quidam habere, quod nemo poſſit ligare, vel ſolvere, niſi habeat ſpiritum ſanctum, quod non eſt verum. Unde dicendum eſt, quod *dupliciter* dimittit aliquis pœnam peccatorum, vel ex officio tantùm, vel ex officio, & vitæ merito. Primo modo remittunt etiam mali. Secundo boni ordinati. Præterea ſpiritum ſanctum habent qui remittunt, id eſt, donum ſpiritus ſancti ſcilicet ordinem. Item per gratiam ſpiritus ſancti fit remiſſio peccatorum, quod in illo facto voluit Dominus dare intelligi, quod gratia ſacramentis datur, quæ per miniſtros Eccleſiæ miniſtrantur: Quod autem non requiratur in miniſtro gratia ſpiritus ſancti, patere poteſt ex hoc, quod ante paſſionem dedit hanc poteſtatem, & tamen ſine inſufflatione. Sic autem intelligendum eſt ſecundum Gloſſ. *Quorum remiſeritis*, &c. id eſt, quos dignos dimiſſione judicaveritis, duabus clavibus, id eſt poteſtatis & diſcretionis, *Remittuntur eis*, id eſt, tunc Deus approbat dimiſſionem: *Et quorum retinueritis*, id eſt, non remiſeritis, vel per vos vel per ſucceſſores veſtros, retenta ſunt, id eſt, non ſunt remiſſa. Sic rex principem mittens dat ei poteſtatem & mittere in carcerem, & dimittere.

Deus utitur miniſterio Sacerdotis.

Non neceſſaria bonitas miniſtri ad hoc, ut validè officium fiat.

Remiſſio peccatorum qualis.

Thomas autem unus ex duodecim, qui olim fuerant, & eſſe debebant. Non enim erant, niſi undecim, cum Iudas ſe ſuſpendiſſet. Matth 27. & Actuũ 1. Sic aliquis dicitur de duodecim paribus Franciæ, licet non omnes ſint quia tot deberent eſſe. *Qui dicitur Didymus*, id eſt geminus, quia dubius etiam dicitur Thomas, id eſt, abyſſus, quia dubitando profundius novit. *Noverat cum eis quando venit Ieſus*, Contra. Lucæ ultimo. *Regreſſi ſunt in Ieruſalem diſcipuli illi quibus apparuit Dominus cum irent in Emaus, & invenerunt congregatos undecim, & eos qui cum ipſis erant, dicentes: Quia ſurrexit Dominus vere & apparuit Simoni, & ipſi narrabant quæ geſta erant in via, & quomodo cognoverunt eum in fractione panis. Dũ autem hæc loquerentur, ſtetit Ieſus in medio eorum, & dixit eis: pax vobis.* Cùm ergo eſſent ſoli undecim Apoſtoli, & illi eſſent congregati, patet quod Thomas erat cum eis. Ad hoc reſpondet Auguſt. in 4. libro de concordia Evangeliſtarum: intelligendum eſt quod Thomas exierat inde, antequam eis loquentibus Dominus appareret: erat tamen cum aliis, quãdo venerunt illi duo Diſcipuli. Poſt exitum verò Thomæ dũ loquerentur, *quomodo cognoverunt eum in fractione panis*, apparuit eis Dominus, & poſtquam reverſus fuit Thomas, *dixerunt ei alii diſcipuli: Vidimus Dominum. Niſi videro*, &c. Chryſoſtomus: Thomas non tantũ illis non credidit deſcredens, quantum rem putas impoſſibilem eſſe, ſcilicet, reſurrectionem, unde non dixit: non credo vobis, ſed niſi videro, & miſero, non credo. Item Chryſoſtomus. Sicut ſimpliciter & cito credere eſt levitatis, ita ultra modum circumſcrutari, & multum inveſtigare eſt groſſiſſimæ mentis. Eccleſiaſtici 19. *Qui cito credit, levis eſt corde. Venit Ieſus januis clauſis*, ut prius, & dixit: pax vobis. Victor, pacem offert, qui propter pacem venit. In prima viſitatione bis dixit: Pax vobis, quia in illa ſignificatur viſitatio præſens, per gratiam, in qua pax peccatoris datur, & pax æternitatis promittitur & præguſtatur. In hac viſitatione ſemel tantum quæ ſignificat viſitationem, quæ erit in octava Reſurrectionis, ubi unita pax erit, ſcilicet, pax æternitatis. *Infer digitum tuum huc.* Chryſoſt. Vide qualiter non expectat à Thoma prius rogari, nec audire aliquid tale, quale aliis dixerat: niſi videro non credam; ſed præoccupat eum, oſtendens per hoc, quomodo, cùm & hæc loquebatur ad condiſcipulos, ipſe aderat: etenim verbis eiſdem uſus eſt. *Infer digitum tuum huc*, ut cognoſcas per tactum, *& vide manus meas*, ut cognoſcas etiam per viſum, *& affer manum tuam*, id eſt, applica. Chryſoſt. Tu cum videris diſcredentem diſcipulum, excogita dominatoris clementiam, qualiter & pro una anima oſtendit ſeipſum vulnera habentem, & accedit, ut ſalvet unum, & etiam aliis groſſiorem exiſtentem. Gregor. Non hoc caſu, ſed divina diſpenſatione geſtum eſt, ut electus ille tunc deeſſet, quando aliis Dominus apparuit; poſt autem veniens, audiret, audiens, dubitaret, dubitans, palparet, palpans, crederet; egit namque miro modo ſuperna clementia, ut Diſcipulus dubitans, dum magiſtri vulnera palparet carnis, in nobis vulnera ſanaret infidelitatis: dum enim ille palpando ad fidem reducitur, mens noſtra omni dubitatione poſtpoſita in fide ſolidatur. *Reſpondit Thomas, & dixit, Dominus meus.* Secundum quod homo, quem redemiſti ſanguine tuo. 1. Petr. 1. *Redempti eſtis pretioſo ſanguine quaſi agni immaculatr. Et Deus meus.* Per creationem, quem de limo creaſti, ut dicat Victor: & ſic confitetur Thomas utramque naturam in Chriſto, humanam & divinam. *Quia vidiſti me Thoma credidiſti*, non quod viſio ſit cauſa fidei, ſed adminiculum. Gregorius. Thomas aliud vidit, & aliud credidit, hominem vidit, & Deum confeſſus eſt. Auguſt. Non ait, tetigiſti, ſed vidiſti, quoniam generalis ſenſus quodammodo eſt viſus; quamvis dici poſſit, non auſum Diſcipulum tangere. Quærit Chryſoſtomus: qualiter corpus incorruptibile typos, ideſt, figuras demonſtrabat clavorum, & tangibile erat mortali manu? Et reſpondet: ne tumultueris, condeſcenſionis enim erat, quod fiebat: quod enim fabrile erat, ut clauſis intraret januis, à groſſitie omni erutum erat, ſed ut crederetur reſurrectio, hæc oſtendantur, & ut diſcant, quoniam ipſe eſt qui crucifixus fuerat, & non alius pro eo ſurrexit. *Beati qui non viderunt, & crediderunt.* Chryſoſtomus, cum dixerit quis: nunc vellem eſſe ſecundum tempora illa, & videre Chriſtum mirificantem, excogitet. *Beati qui non viderunt, & crediderunt.* Sed cum dicatur hoc pro futuris, quare non dicitur: beati qui non videbunt & credent, hoc reſpondet Auguſt. Præteriti inquit temporis uſus eſt verbis, tanquam illa qui, quod erat futurum, in ſua noverat prædeſtinatione jam factum; nec ſolum propter futuros hoc dixit, ſed propter aliquos etiam diſcipulorum qui de facili crediderunt & talia non petierunt.

Iohannes dixit Thomã abfuiſſe.

Lucas ait adfuiſſe.

Reſponſio & conciliatio.

Cito credere non ſemper laudabile.

Pax alia præſens, alia futura.

In conſpectu diſcipulorum ſuorum Chryſoſtomus. Videtur mihi ea, quæ fecit poſt reſurrectionem facere ſigna; ideo ait: in conſpectu diſcipulorum: poſt reſurrectionem enim non manifeſtavit ſe mundo, ſecundum illud. Joan. 13. *Adhuc modicum vos videbit mundus me jam non videt. Quæ non ſunt ſcripta* Chryſoſtomus quærit: quare non omnia ſunt ſcripta quæ fecit? Et reſpondet: propter multitudinem. Et inde vero & excogitavit, quoniam qui non credit his quæ dicta ſunt, ne pluribus attenderet; qui vero hæc ſuſcipit nullo indiget alio in fidei ratiocinatione. *Ut credatis*, hoc pertinet ad preſens *ne credentes vitam* &c. hoc pertinet ad futuram vitam. *Ieſus* hoc erat proprium nomen illius hominis. Lucæ 2. *Vocatum eſt nomen ejus Ieſus quod vocatum eſt ab angelo, priusquam conciperetur in utero.* Lucæ 1. *Vocabis nomen ejus Ieſum*; eſt Chriſtus, id eſt unctus, gratia ſpiritus ſancti. Pſalm. 44. Unxit te Deus oleo, &c. *Vitã habebitis æternã. In nomine ejus*, ideſt, in fide nominis ejus. 1. Joan. ultimo.

ſcribo

scribo vobis, ut sciatis quoniam vitam habeatis æternam qui creditis in nomine filij Dei, vel in nomine ejus, id est, per eum,

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Sexdecim documenta ex dictis Christi post Resurrectionem.

SERMO LXXIII.

Dixit Jesus pax vobis.

LEgitur Judicum 14. *De forti egressa est dulcedo.* Hoc dixit Samson de Leone in cujus ore post mortem invenit favum mellis, sed de Christo possumus idem dicere, qui est Leo de tribu Juda. Apocal. 5. Cujus os post passionem ejus dulcem habuit doctrinam. Et ex verbis ejus dictis post resurrectionem *sexdecim* documenta possumus accipere. *Primo*, commendatur nobis pietas. Joan. vigesimo. Ubi alloquitur mulierem flentem. *Mulier*, inquit, *quid ploras?* Hujus pietatis consolantis lugentes magnus defectus est hodie in mundo isto. Ecclesiastæ 4. *Vidi calumnias quæ sub sole geruntur, & lachrymas innocentium & neminem consolatorem. Secundo*, dissuadetur temeritas Joannis vigesimo. *Noli me tangere. Nondum enim ascendi ad patrem meum.* Non debet ad Christum in Sacramento Altaris accedere, in cujus corde nondum Christus ad patris æqualitatem ascendit, cum ei debitam reverentiam non exhibeat, sed quasi eum crucifigat, ad Hebr. 6. Rursum *crucifigentes in semetipsis filium Dei.* 1. Corinth. 2. *Si cognovissent nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. Tertio*, notatur humilitas. Joannis 20. *Vade autem ad fratres meos*: adeptus gloriam resurrectionis, non dedignatur servos vocare fratres. Bernard. Cum omni indifferenter personæ humilitas sit quædam turris fortitudinis à facie inimici, nescio quo pacto vis ejus major in majoribus, & in clarioribus clarior comprobatur. *Quarto* commendatur nobis bona societas, ubi Magdalenam cum socia salutat. Matthæi ultimo. Et Thomam cum aliis in fide confirmat. Joan. 20. *Quinto* mansuetudo. In eodem: *Nolite timere*: hoc multum necesse esset prælatis. Bernardus super illud. Exultabimus, & lætabimur memores uberum tuorum. Cant. 1. Cur morsus à serpente parvulus conscientiam refugit sacerdotis, ad quam eum oportuerat tanquam ad sinum recurrere matris. *Sexto* patientia. Lucæ ultimo: *Videte manus meas*, ibidem: *oportuit pati Christum*, Joannis ultimo: *Cum esses junior cingebas te.* Joan. 9. *Sicut misit me pater & ego mitto vos. Septimo* Pax. Joan. 20. Ter eis pacem optat. *Octavo* fides. Joan. 20. *Quia vidisti me Thoma credidisti, beati qui non viderunt & crediderunt. Nono*, Spes. Matth. ult. *Ecce ego vobiscum*, &c. *Decimo*, Charitas. Joan. ultimo: Petrus interrogatur ter de amore. *Undecimo* dissuadetur curiositas. Joan ultimo, dictum est Petro: *Quid ad te tu me sequere.* Act. 1. *Non est vestrum nosse tempora vel momenta.* Non habet Deus unum proprium servientem, ferè enim omnes immiscent se terrenis. *Quinque* autem alia spiritualiter pertinent ad ministros Ecclesiæ, quorum *primum* est, studere intelligentiæ sacræ scripturæ. Lucæ ultimo. *O stulti, ô tardi.* Ibidem: *Incipiens à Moyse*, &c. Et post, *aperuit eis sensum ut intelligerent scripturas. Secundum* est, studere virtuti. Lucæ ultimo. *Sedete in civitate quoad usque induamini virtute ex alto.* Act. 1. *Accipietis virtutem Spiritus sancti in vos. Tertium* sacerdoralis dignitatis cognitio. Joan. 20. *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis*, &c. *Quartum* est intentionis directio. Joan. ultimo. *Mittite in dexteram navigij rete, & invenietis. Quintum* est ut debito modo doceant, quid fiet, si doceant utilia & si doceant efficaciter & instanter, & ubique.

1. Pietas.

2. Temeritas cavenda.

Indignè cõmunicãtes.

Humilitas

4. Societas bona.

5. Mansuetudo.

6. Patientia.

7. Pax.

8. Fides.

9. Spes.

10. Charitas.

11. Curiositas cavenda.

Ad *primum* pertinet illud Marc. ultimo. *Docentes servare omnia quæcunque mandavi vobis.* Ad *secundum* pertinet illud Joan. ultimo. *Pasce, pasce, pasce.* Pasce verbo, pasce exemplo, pasce temporali subsidio. Exemplum & temporale subsidium debent adjuvare verbum. Ad *tertium* & *quartum* pertinet illud Matth. ultimo. *Ite docete omnes gentes.* Item illud Marc. ultimo. *Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium* omni creaturæ. Ista 16. documenta possunt intelligi folia ligni vitæ, ad quorum umbram æstivo tempore deberent se homines obumbrare contra ardorem peccati Cant. 2. Sub umbra illius quem desiderabam sedi. Gregor. Dum sacrarum scripturarum secreta scrutamur, quid aliud quam ad refrigerandum nos, opacá silvarum ingredimur.

Folia ligni vitæ.

DE EADEM.

SERMO TERTIVS.

SUMMARIUM.

Christi apparitiones 12. post resurrectionem, & misericordiam in eis relucens, cum septem Spiritus sancti donis & septem exemplis, quæ ante Ascensionem suam Christus monstravit, imitanda proponit.

SERMO LXXIV.

Cum sero esset die illa, una Sabbathorum, venit Jesus, &c.

Apparitiones Christi decem ex Evangelio.

DEcem legimus apparitiones Christi in Evangelio. Quinquies apparuit ipsa die Resurrectionis. *Primo* Mariæ Magdalenæ flenti ad monumentum. Joan 20. *Secundo* eidem & alij Mariæ euntibus nunciare Discipulis Christi resurrectionem, de qua hic habetur. *Tertio* Petro. Lucæ ultimo. *Quarto*, Discipulis euntibus in Emaus. Lucæ ultimo. *Quinto* ipsis reversis in Jerusalem, & decem Apostolis, absente Thoma, Joan. 20. *Sexto* post octo dies in Jerusalem apparuit Apostolis, præsente Thoma. Joan. 20. *Septimo*. piscantibus ad mare Tiberiadis, Joan. 21. *Octavo* omnibus 11. in Galilæa Matth. ult. *Nono* in cœnaculo ipsis recumbentibus, Actor. 1. *Decimo* in monte Oliveti, Luc. ult.

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.

Et *notandum*, quod *septem* harum apparitionum Bernar. refert ad *septem dona Spiritus sancti.* his verbis: In septem apparitionibus quæ post resurrectionem factæ leguntur, septem illa dona Spiritus sancti possumus invenire. In prima spiritum timoris accipe, quando venientibus mulieribus sanctis, descendit Angelus de cœlo, & terræ motus factus est, ita, quod ipsas timore perterritas oportuit ab Angelo consolari. In spiritu pietatis apparuit Simoni, quia magna omninò & verè Domino Jesu digna pietatis dignatio, quod ei quasi singulariter & ante cæteros dignatus est apparere, quem præ cæteris de negatione ejus rea conscientia confundebat. In spiritu scientiæ duobus pergentibus in Emaus exposuit scripturas, incipiens à Moyse & Prophetis. In spiritu fortitudinis, januis clausis, intravit, ostendens manus & latus sicut solent in signum virtutis clipeorum foramina demonstrari In spiritu consilij frustra in piscatione laborantes mittere in dexteram rete consuluit. In spiritu intellectus: *aperuit eis sensum, ut intelligerent scripturas.* In spiritu sapientiæ, die quadragesima eis apparuit, quando videntibus illis est elevatus, & viderunt filium hominis ascendentem ubi erat prius. Usque ad illam diem quasi per stultitiam servos faciebat credentes: postquam verò ascendit coram eis ad patrem, cœpit jam sapientia dilatari. Plures fuerunt apparitiones quod innuit Paulus dicens: *Visus est Jacobo, visus est plus quam quingentis fratribus simul.* 1. Cor.

Septem ex his apparitionibus ad septẽ dona Spiritus S. referuntur.

Timoris.

Pietatis.

Scientiæ.

Fortitudinis.

Cõsilij.

Intellectus.

Sapientiæ.

Duæ apparitiones aliæ ex S. Paulo.

In omnibus filis apparet misericordia Salvatoris.

13. Videntur tamen omnes apparitiones misericordiæ fuisse Misericordia enim quæ filium Dei de cœlo deposuit & corpore indutt juxta verbum. Augustin. Eum etiam post resurrectionem detinuit, ne tam citò in cœlum ascenderet. Nunquid non misericordiæ fuit, quod Magdalenæ ad monumentum flenti Joan. 20. *De qua ejecerat septem*
1. *dæmonia* Marc. ultimo primo apparuit. Item misericordiæ fuit quod duas mulieres primo salutavit Matth. ultimo. Ne mulieres de salute desperent, eo
2. quod mulier causa perditionis extiterit *Item* misericordiæ fuit, quod & Petro specialiter, qui eum negaverat, ne ex negatione desperaret apparuit. De qua apparitione tangitur. Luc. ultimo. *Item*
3. misericordiæ fuit, quod duobus discipulis euntibus in Emaus, cum tristes essent, apparuit cæcitatem credendi in eis reprehendens, & quæ scripta erant de ipso eis exponens, tandem in fractione
4. panis se cognosci faciens. *Item* misericordiæ fuit, quod discipulis propter metum Judæorum congregatis apparens, cicatrices vulnerum eis ostendit, fidem resurrectionis astruens, & ad passiones eos
5. animans. Joan. 20. *Item* misericordiæ fuit, quod ad certificandum dubitationem Thomæ, ad discipulos rediit ut ibidem haberur. Misericordiæ *etiam*
6. fuit, quod discipulis piscantibus apparens, qui
7. tota nocte laborantes nihil ceperant, consilium eis dedit, & Petrum de pascendis tam agnis quam ovibus admonuit. Joan. ultimo. *Item* misericordiæ
8. fuit, quod undecim discipulis apparens, potestatem suam eis ostendit. Lucæ ultimo & Joan. 20. Ad eorum securitatem, dicens: *Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra*: Dedit etiam eis mandatum de cunctis gentibus docendis, quod pertinet ad sapientiam. Promisit etiam Ecclesiæ suam
9. præsentiam, quod pertinet ad bonitatem. *Item* misericordiæ fuit, quod recumbentibus discipulis apparuit Marc. Ultimo. Et cum eis comedere voluit. Actor. 1. Bern. loquens de illa apparitione, inquit, benignitas ejus qui cognovit figmentum nostrum, nec dedignatur necessitates nostras sed miseretur, si tamen curam carnis non in desiderio facimus, sed in necessitate. In illa etiam apparitione omni creaturæ Evangelium prædicari jussit, &
10. expectare in Jerusalem promissum spiritum voluit. Misericordiæ *etiam* fuit, quod in monte oliveti apparens, benedictionem parvo gregi, quem in tertis relinquebat, inter persecutores dedit. Luc. Ultimo. Et videntibus illis in cœlum ascendit. Act. 1.

Christus resurgens ante ascensionem septem exempla dedit.

Item notandum quod Christus resurgens ante suam ascensionem his qui spiritualiter surrexerunt malea exempla salubria dedit, de quibus causa brevitatis *septem* ponamus. *Primum* est, quod post hoc, mundo se non immiscuit, licet aliquibus bonis apparuerit. Sic faciendum esset ei, qui spiritualiter resurrexit. Seneca. Inimica est malorum conversatio. Idem: quo major est populus, cui admiscemur, hoc periculi plus est, nihil adeò damnosum bonis moribus, quam in aliquo spectaculo residere. I. *Secundum* est, quod dixit Mariæ Magdalenæ. *Noli me tangere nondum enim ascendi ad patrem meum*. Joan. 20. Non securum homini tangere mulierem, dum est in hac vita, nec etiam consanguineam, quia corpus mulieris ignis est: ignis
II. verò nescit consanguinitatem. *Tertium* est, quod pacem in ore habuit: columba ramum olivæ detulit in ore. Genes. 8. Sic qui spiritum sanctum habet, verba pacis habere debet. *Quartum* est, quod loca
III. vulnerum ostendit. Luc. ultimo. & Joan. 20. Sic qui resurrexit, peccata sua per confessionem ostendere debet. Proverb. 28. *Qui abscondit scelera sua non dirigetur*. Oseæ 13. *Colligatur est conquisitus Ephraim* abscondituum est peccatum illius. *Quintum*
IV.
V.
VI. est, quod tangi se permisit etiam in manifesto. Sic, qui verè resurrexit in manifesto sustinet ut arguatur Sed sunt quidam, qui videntur habere illud apostema: *Nolime tangere*, qui dicunt illud. Exod. 21 Bestia si tetigerit montem, lapidabitur. *Sextum* est, quod insufflavit, & Spiritum sanctum dedit. Ioan. 21. Sed sunt quidã qui potius ignem infernalem spirant, & malignũ spiritum cordibus hominũ inspirant, ut sunt malitiæ & turpitudinis consiliatores. *Septimum* est, quod cibum sumpsit, scilicet, panem. Ioan. ultimo, & piscem. Luc. ultimo, & favum mellis, Lucæ ultimo. In pane, sacramentum altaris intellige, quod habet speciem panis: Pisces verò sunt sancti, qui aquis tribulationum non submerguntur, sed meliorantur. Piscis assus, Christus passus. Pisces assi, sunt diversi sancti æstu tribulationum afflicti, unde assos pisces comedere, est sanctorum exemplis reflci. In favo habente ceram, quæ est materia luminis & mellis dulcedinem, intellige sacram scripturam quæ illuminat intellectum & affectum. Bene disposito dulciter sapit. Proverb. 16. *Favus mellis verba composita*. Augustin. O litteras melle cœli melleas & Dei lumine luminosas. Idem: palatum febricitantis habet, cui mel cœli insipidum est.

DE EADEM.

SERMO QVARTVS.

Summarium.

De duplici Christi redivivi ad discipulos adventu. Quando ad eos venerit, quo in statu eos invenerit. Quomodo se ad eos habuerit. De pace, de quiete mentis & corporis. Documenta prælatis, & subditis dantur, quam utilis sit passionis memoria, intelligi datur.

Cum sero esset, die illa, una Sabbathorum, &c.

HOc Evangelium ostendit duplicem adventum Christi ad discipulos post resurrectionem ejus. Et circa Primum adventum ostenditur; quando ad eos venerit. *Secundo*, in quo statu eos invenerit. *Tertio*, qualiter ad eos se habuerit. Tempus, quando venit, fuit dies resurrectionis. *Cum sero esset*, & erat *una Sabbatorum*. Status in quo eos invenit, quod fores erant clausæ ubi congregati erant propter metum Iudæorum. Modus vero quomodo se habuerit, ostenditur ibi: *Stetit in medio* &c.

Circa *Primum* notandum, quod dies resurrectionis illi est, qui tenebris erroris fugatis, lumine divinæ cognitionis á ruina culpæ resurrexit in novitate vitæ. Prima Thess. ultimo. *Omnes vos filii lucis estis & filii diei*. Non sumus filii noctis neque tenebrarum. Ad Roman. 6. *Sicut ipse Christus surrexit a mortuis per gloriam patris; ita & nos* cit in novitate vitæ ambulare. Coloss. 3. *Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite*, Item cum sero dies deficiat & finiatur, sero est cui per humilitatem in sua æstimatione dies quodammodo deficit, qui sibi ipsi vilescit ad quod monemur. Lucæ 17. *Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: servi inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus*. In hoc quod unum Sabbatorum, innuitur, quod multipliciter sit Sabbatum seu quies. Est enim quies corporis sine quiete mentis, quæ non est vera quies: de qua Isaiæ 48. *Requievit Moab in fecibus suis*. Et Isaiæ 57. *Non est pax impiis dicit dominus*. Ejusdem 57. *Impii quasi mare fervens quod quiescere non potest*. Quies ista ridiculosa est, cum quiescit servus, quando laborat dominus, scilicet, spiritus. Tremellius 1. *Viderunt eum hostes & deriserunt* Sabbatha ejus. Secunda quies est mentis, sine quiete corporis

Hanc habent illi qui carnem ſuam crucifigunt cũ vitiis & concupiſcentiis Levit. 16. *Sabbathum requietionis Deo eſt, & affligetis animas veſtras & nolite ondera portare in die Sabbathi*: Pondera, inquam, peccatorum. In eodem: *Non inferatis onera per portas civitatis huius in die Sabbathi*, ſcilicet per portas quinque ſenſuum. Exod. 16. *Requies Sabbathi, ſanctificata eſt, maneat apud ſe unuſquiſque: nullus egrediatur de loco ſuo die ſeptimo*: Locum iſtum intellige mentis quietem. Tertia quies, eſt quies mentis & corporis, quæ erit in futuro. Iſaiæ ultimo. *Erit Sabbathum ex Sabbatho.* Vna ergo Sabbathorum, in qua dominus venit ad conſolandum humiles, eſt ſecunda quies, ſcilicet, tranquillitas mentis.

Quies mentis & corporis.

Circa ſtatum in quo diſcipulos invenit, notandum, quod ipſi erant præ timore in domo una congregati, & fores erant clauſæ. Primum pertinet ad iraſcibile cui neceſſarius eſt timor cautelæ. Bern. Super Cantic. In veritate didici nihil æque efficax eſſe ad gratiam promerendam, retinendam, recuperandam, quàm ſi omni tempore coram Deo inveniaris non alta ſapere ſed timere. Proverb. 28. *Beatus homo qui ſemper eſt* pavidus. Congregatio neceſſaria eſt concupiſcibili, ne per varia deſideria diſpergatur. Eccleſiaſtici 30. *Congrega cor tuum in ſanctitate.* Rationabili verò neceſſarium eſt, ut fores ſenſuum claudantur, ne ipſa mundana ſolicitudine inquietetur. Iſaiæ 26. *Vade populo meus intra cubilia tua claude oſtia ſuper te.* Portæ quinque ſenſuum, ſunt portæ fluviorum, id eſt, concupiſcentiarum. Naum. 2. Portæ fluviorum ſunt apertæ, & templum ad ſolum dirutum eſt; templum Dei anima eſt. 1. Corinth. 3. & 6. Quod ad terram diruitur, id eſt, ad terrena inclinatur, cum fores ſenſuũ apertæ ſunt. Poſſent hæc ad ſtatum Clauſtralium ſpecialiter referri: in quibus continentia fores ſenſuum claudit, ad delectationes corporales. Congregationem facit obedientia & paupertas voluntaria. Obedientia membra capiti coniungit. Paupertas voluntaria ſive charitas perfecta, omnia communicans, membra adinvicem coniungit, horum verò cauſa eſt timor mundani periculi.

II. Quo in ſtatu Chriſtus diſcipulos invenerit. Timidos.

Congregatio.

Clauſos.

III. quliter ſe Chriſtus habuerit ad diſcipulos.

Stat in medio.

Sollicitudo prælatorum

Conſtantia prælatorum

Subditorũ diſſolutio.

Chriſtus mediator.

Circa *tertium* notandum quod Salvator ad diſcipulos veniens in medio ſtat, pacem eis optat, paſſionem ſuam ad memoriam eis revocat, aſpectu ſuo eos lætificat, mittendo ad prædicationem, inter perſecutores confortat, & neceſſaria ad officium iniunctum dat. In hoc quod ſtat, prælatos inſtruit, quorum eſt ſtare, non per inertiam iacere. Pigritia enim eorum multum nocet Eccleſiæ. Matth. 13. *Cum dormirent homines venit inimicus & ſuperſeminavit zizania* in medio tritici. Item in hoc quod ſtat exemplum eis ſtabilitatis dat; ſtabilis debet eſſe prælatus, ut ad ventos tentationum non flectatur. Eccleſiaſtici 25. *Firmabitur in illo, & non flectetur.* Eiuſdem 5. *Non te ventiles in omnem ventum.* Quibuſdam verò prælatis convenit illud. Iob 21. *Erunt ſicut palea ante faciem venti.* Prælatus debet eſſe ſtabilis, reſiſtens malis: Vnde dicitur Iſaiæ 26. De urbe: Vrbs fortitudinis, ponetur in ea murus, & antemurale. Murus & antemurale in clauſtro, ſunt abbas & prior; vel prior, & ſubprior, qui ſunt neceſſarii ibi, ut diſſolutioni, cui unus non reſiſtit, alter reſiſtat. Sed ſunt qui in his muris ſolam calumniantur reſiſtentiam, dicentes, illos ſolos bonos eſſe prælatos qui nulli diſſolutioni reſiſtunt: ipſi volunt habere murum ſine lapide, qui de facili ſuffodiatur. Geneſ. Penultimo. *In voluntate ſua ſuffoderunt murum.* De his prælatis conqueritur dominus. Ezech. 13. *Non aſcendiſtis ex adverſo nec oppoſuiſtis vos murum pro domo Iſrael.* Prælatus debet eſſe ſtabilis, & columna ædificium Eccleſiæ ſuſtinens Ierem. 1. *Dedi te in columnam ferream & in murum æneum.*

Item notandum quod mediator locum ſibi congruum elegit in medio ſtans, in hoc prælatis comitatem oſtendens. Sicut eſt indecens in corpore humano, ſi caput ad humerum dextrum vel ſiniſtrum declinet, ſic indecens eſt, ſi prælatus non omnes amet, vel non de omnibus curam debitam habeat. Exemplum debet accipere ab illo, qui præeſt omnibus, de quo legitur. Sap. 6. Puſillum & magnum ipſe fecit, & æqualiter eſt ei cura de omnibus.

Comitas Prælatorũ, & æqualitas erga omnes

Et ſciendum, quod Dominus in nativitate fuit in medio duorum animalium. Secundum aliam literam, in medio duorũ animalium cognoſceris. In paſſione fuit in medio duorum latronum. Ioan. 19. *Crucifixerunt duos latrones hinc & inde medium autem Ieſum.* In reſurrectione fuit in medio diſcipulorum, ut hic habetur. In iudicio verò erit in medio bonorum & malorum; ſtatuet enim hædos à ſiniſtris, oves autem à dextris. Matth. 25. In hoc quod Dominus ſtat in medio, commendat nobis medium virtutis. Virtus enim cõſiſtit in medietate inter ſuperfluitatem & indigentiam, hoc medio tutiſſimus ibis: iſtud medium tenuere beati. In medio duorũ animalium ſtans dominus, commendat nobis medium prudentiæ: Illa enim animalia dicuntur fuiſſe bos & aſinus. Iſaiæ 1. *Cognovit bos poſſeſſorem ſuum & aſinus præſepe* domini ſui. In bove qui ruminat intelligitur curioſitas prophetiæ in populo gentili. In aſino intelligitur ruditas in populo Iudaico Geneſ. 22. *Expectate hic cum aſino*: in medio ergo bovis & aſini ſtat, qui nec ad curioſitatem philoſophorum gentilium declinat, nec ad ruditatem Iudaicam ſed media via incedit. Eccleſiaſtici 3. *Quæ præcepit tibi Deus, cogita ſemper, & in multis operibus eius ne fueris curioſus.* Exod. 22. *Primogenitum aſini mutabis ove*, id eſt, puerilem ſimplicitatem in ſimplicitatem cum diſcretione, quæ in ove intelligitur. Ovis enim ſimplex animal eſt, & tamen ruminat. Dominus autem ſtans inter duos latrones, commendat nobis medium temperantiæ, quod in hoc attenditur, ut ſi crucifigantur carnalia deſideria, tamen ſalvetur natura. Rationabile enim debet eſſe obſequium. Rom. 12. In latrone qui à dextris crucifigitur, intelligitur irrationabilitas pœnitentiæ, per dexteram enim ſpecies virtutis deſignatur. In latrone blaſphemante, qui à ſiniſtris crucifigitur, carnalitas intelligitur; quæ Deum blaſphemat, ſicut temperantia eum glorificat. Vtrumque cavendum eſt, & ne caro irrationabiliter affligatur, & ne carnaliter vivatur. Num. 20. *Via publica gradiemur nec declinabimus ad dexteram vel ſiniſtram.* Stans in medio diſcipulorum commendat nobis medium fortitudinis quod cavet & præſumptionem & puſillanimitatem. Præſumptio fuit in Petro dicente. Matth. 26. *Etſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ego nunquam ſcandalizabor.* Et Lucæ 22. *Tecum paratus ſum & in carcerem & in mortem ire.* Puſillanimitas fuit in diſcipulis in unum propter metum Iudæorum congregatis, quos exemplo ſuæ paſſionis ad medium fortitudinis vult revocare. Stans in iudicio in medio bonorum & malorum, commendat medium iuſtitiæ, quod cavet remiſſionem & crudelitatem. Crudelitas non novit parcere, remiſſio non novit mala punire. Iuſtitia verò tribuit unicuique quod ſuum eſt, malis pœnam, bonis præmia. De hac materia require in quarta Dominica Adventus in ſermone de illo verbo, Medius autem veſtrum ſtetit.

Chriſtus medius inter duo animalia.

Chriſtus medius inter latrones.

Mortificatio cum diſcretione fiat.

Chriſtus medius inter diſcipulos.

Præſidio.

Puſillanimes.

Fortitudo.

Chriſtus medius inter bonos & malos in iudicio extremo.

Crudelitas, remiſſio, iuſtitia.

Circa *ſecundum* notandum, quod dominus veniens ad diſcipulos ſuos, pacem eis attulit, & vicarios ſuos pacem afferre voluit. Matth. 10. *Intrantes domum ſalutate eam, dicentes: Pax huic domui.* Multitudinem eorum potius ſolicitudinem & turbationem affert; tantam enim multitudinem ſociorum & equorum habent, quod in magna ſolici-

Secundus adventus Chriſti ad diſcipulos.

Pompoſus comitatus prælatorũ.

tudine oportet ésse hospites eorum provisione.

Christus bis pacem precatus.

Item sciendum quod dominus bis dicit discipulis; *pax vobis*; propter pacem temporis, & pacem æternitatis; de quibus Joan. 14 *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis*: & inter hæc ostendit eis manus & latus ostendens, quomodo fiat transitus ab una pace usque in alteram. Act. 14. *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cœlorum.*

Pax bona & mala.

Et *notandum* quod est pax mala, sicut & bona; & habet *tres* species. *Prima* est, pax inordinata, cum superior obedit inferiori, ut ratio sensualitati, prælatus subdito, pater filio. Proverb 30. *Per tria movetur; & quartum sustinere non potest*: per servum cum regnare cœperit terra. Ejusdem 12. *Non decet servum dominari principibus.* Genes. 3. *Quia audisti vocem uxoris tuæ.* Secunda simulata, qualis fuit Judæ. Lucæ 22. *Juda osculo filium hominis tradis?* 2. Regum 20. Dixit Joab ad Amasam: *Salve mi frater, & percussit eum, & effodit intestina ejus.* De habentibus hanc pacem, dicitur in Psalmo 11. *Labia dolosa in corde & corde locuti sunt.* Item Ps. 61. ore suo benedicebant, & corde suo male dicebãt. *Tertiæ* pax; est inquinata, pax scilicet eorum, qui sunt concordes in malo: de qua Matth. 10. *Nolite arbitrari quod venerim pacem mittere in terram*, sed gladium. &c. Augustinus in libro 19. de civitate Dei capitulo 12. Pacem iniquorum, in comparatione pacis justorum: ille videt, nec pacem esse dicendam, qui novit præponere recta pravis & ordinata perversis. Et sciendum, quod dominus veniens ad discipulos post resurrectionem, convenienter eis pacem optat, quam recedens ab eis ante passionem, eis reliquerat. Joannis 14. *Pacem relinquo vobis*, &c. Quam tribulatio passionis eis abstulerat, quam morte sua eis acquisierat. Modum verò acquirendi ad memoriam revocavit, scilicet passionem suam, ut incitet ad diligentiam observandi.

1. Inordinata.

2. Simulata.

3. Inquinata.

Pacis alia divisio.

Item sciendum, quod pax pectoris, ad quam primo incitat, pax est, quam mundus non potest dare, & quam nulla persecutio ab amicis Dei potest auferre. Pax temporis, tantum bonum est, quod à suo contrario quæritur, secundùm August. in libro 19. De civitate Dei capitulo. 12. Pax Pectoris tantum bonum est, quod nulla guerra exteriori destruitur. Item notandum, quòd Dominus ad pacem monet, ad memoriam revocans; quæ passus est, contra illos, qui nolunt audire verbum de pace, cum memores sunt injuriæ sibi illatæ in hoc quod Dominus Passionem suam ad memoriam revocat discipulis in tribulatione positis instruimur, ut cum aliquid pro Christo patimur, ea quæ pro nobis passus est, cogitemus. Hebr. 12. *Recogitate enim, qui talem sustinuit à peccatoribus adversum semetipsum contradictionem, ut ne fatigemini animis vestris deficientes.* 1 Petr. 4. *Christo in carne passo, & vos eadem cogitatione armamini.* Bernard. Videntes angustias Domini nostri levius vestras portabitis. Gregor. Si Passio Domini ad memoriam revocetur, nihil adeo durum est, quod non æquo animo toleretur. Passio Christi lignum est aquas tribulationis dulcorans, sicut figuratum est. Exod. 15. In ligno, quod à Domino ostensum est Moysi quo aquæ Marach, sunt dulcoratæ, 1. Machab. 6. Elephantibus ostendebatur sanguis uvæ & mori ad acuendos eos in prælio: Sic sanguis Christi consideratus, acuere nos debet in pugna spirituali. Aspectus serpentis ænei sanabat à morsibus ignitorum serpentum Numer. 21. Ita aspectus Christi in cruce, iram & impatientiam nostram sanat. Aspectus Domini discipulos lætificat, in quo datur exemplum ei qui præest, ut talem se exhibeat, quod ejus præsentia subditos lætificet, non contristet; quod fiet, si ab eis ametur. Augustin. loquens de eo qui præest, & quamvis utrumque necessarium sit, tamen plus amari à nobis appetit quam timeri. Gavisi sunt discipuli viso Domino filio qui resurrexerat. Gaudeas ergo tu, cum perpenderis aliquem à morte culpæ resuscitatum. Non imitari perfidos Judæos, qui cogitaverunt, ut Lazarum à morte resuscitatum, interficerent. Joan. 12.

Memoria passionis Christi levat tribulationes nostras.

Aspectus Christi lætificat discipulos, & Prælatos instruit.

Et sciendum, quod convenienter Dominus pacem optat specialiter discipulis ad prædicationem mittendis. Pax enim pectoris multum est necessaria prædicatoribus In aqua turbida imagines non videntur, & à mente turbata veritas, quæ prædicanda est non agnoscitur. Item convenienter in suo exemplo ad patientiam incitat dicens. *Sicut misit me* &c. Quia prædicatoribus valde est necessaria patientia. In Psalmo 91. *Bene patientes vivunt ut annuncient* &c. Proverb. 19. *Doctrina viri patientiam noscitur.* Eisdem etiam spiritum sanctum dat. Multum enim est eis necessarius spiritus sanctus; oportet enim quod occuper eos totaliter ut scientia sit in intellectu, Charitas in affectu, dulcedo in sermone lux boni exempli in opere. Potestatemetiam eis dat quia qui prædicant, potestatem debẽt à superioribus accipere, non sibi eam usurpare, quia, *qui potestatem sibi injuste assumit odietur.* Ecclesiastici. 20. Quod dictum est, sicut misit me pater &c. Pertinet ad sapientiam; illud verò: Quorum remiseritis peccata &c. Pertinet ad potentiam, illud verò Accipite &c, pertinet ad bonitatem.

Circa *primum* notandum, quòd filius cui sapientia appropriatur missus est ad reformationem hominis, in qua sapientiæ moderationem ostendit non potentiam. Job. 26. *Prudentia ejus percussit superbum.* Ejusdem 40. *Quasi hamo capiet eum?* Item: *nunquid illudes ei quasi avi?* Potuit uti potentia sed noluit. Matth. 26. An putas, quòd non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi plusquam duodecim legiones angelorum. Diabolus astutiâ hominem seduxerat. 2. Corinth. 11. *Timeo ne sicut serpens Evam seduxit, ita corrumpantur sensus vestri* &c. Apocal. 12. *Projectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocabatur Diabolus, & Sathanas* qui seduxit universum orbem. Ideo convenienter sapientiâ contra eum usus est. Et sicut Christus ad hoc missus est, ut sapientiæ moderatione uteretur, sic misit ipse discipulos ut eadem moderatione sapientiæ uterentur. Noluit, ne facerent, sicut illi, qui dicunt. Sap. 2. Sit fortitudo nostra lex justitiæ Et *notandum* quòd omni factionis respondet opus reformationis. De primo dicitur, Genes. 2. *Formavit Dominus Deus hominem de limo terræ, & inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ.* De *secundo* dicitur hîc; *Insufflavit* & cætera.

DE EADEM.

SERMO QVINTVS.

SUMARIUM.

De communitatis utilitate, veritate & utilitate fidei.

Post dies octo iterum venit Jesus.

CIrca hunc adventum Domini ad discipulos *primo* nobis communitas commendatur, *secundo* veritas fidei ostenditur, *tertio* habetur fidem beatificatur. *Communitas* commendatur in hoc, quod Dominus Thomæ apparet in congregatione existenti, non separato ab ea: sic filii Jacob congregati benedictionem patris receperunt Genes. 49. Et spiritus sanctus descendit super discipulos in unum congregatos. Actor. 2. Et

est valde communitatem sequi. In Psalmo 132. *Ecce quam bonum & quam jucundum, habitare fratres in unum.* Periculosa verò est singularitas. Ecclesiastæ 4. *Væsoli quia si ceciderit non habet sublevantem se.* Ovis extra gregem à lupo rapitur. Una candela cito à vento extinguitur, non sic multæ. Diabolus sciens, quod non ita possit prævalere uni congregationi, sicut uni personæ, invitat ad singulare certamen, quod in Goliath significatum est. 1. Regum 17. *Veritas fidei* ostenditur in confessione Thomæ dicentis: *Dominus meus & Deus meus.* Deus, qui me redemisti; Deus meus, qui me creasti. Exemplo ergo Thomæ & nos verè Dominum & verè Deum confiteamur. Vere confitetur aliquis Dominum, præ omnibus ei obediendo: Deum vero, præ omnibus eum diligendo. Vera recognitio dominii obedientia est. Non confitetur eum Dominum, qui membris generationi deputatis, plus obedit circa mortifera, quàm Deo circa salubria. Lucæ 6. *Quid vocatis me Domine Domine & non facitis quæ dico.* Item non verè confitetur eum Deum, qui aliquid plus quàm Deum diligit unde super illud. Philip. 3. *Quorum Deus venter est*, dicit Glossa: hoc ab homine colitur, quod præ cæteris diligitur. Non verè confitetur eum Dominum superbus, à Deo se avertens, & se Deificans sibi bona sua attribuendo. Esse enim alpha & ô sive principium & finis Dei est. Item non verè confitetur eum Deum avarus, pecuniam deificans. Ephes. 5. *Avaritia est idolorum servitus.* Gloss. Avari Deus est nummus. Oseæ 8. *Argentum suum & aurum suum fecerunt sibi idola* Psal. 113. *Simulachra gentium argentum & aurum* Gulosus etiam non verè confitetur eum Dominum, cum deificet ventrem suum. Philip. 3. *Quorum Deus venter est.* Habens veram fidem *beatificatur*, ibi: *Beati qui non viderunt & crediderunt.* Similiter Lucæ. 1. *Beata quæ credidisti*: & Matth. 16. *Beatus es Simon barjona* &c. Thomæ difficile credéti Domini resurrectioné similes sunt, qui de facili mala de proximo credentes, bona de eis vix credere possunt. Ex levi suspicione mortem culpæ de proximo credunt, resurrectioné quæ fit per gratiam, vix credere possunt.

DOMINICA SECUNDA POST PASCHA.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Quatuor signis Dominus bonum pastorem ostendit. De proprietate boni pastoris, & Mercenarii. Quomodo Christus oves suas cognoscat, & ab eis ipse cognoscatur.

Ego sum Pastor bonus. *Joan.* 10.

VOlens princeps pastorum pastores bonos præfici gregi, quem acquisivit sanguine suo, notificat pastorem bonum. *Primo* exemplariter, dicens: *Ego sum pastor bonus. Secundo* describendo, ibi: *bonus pastor* &c. *Tertio* quia opposita juxta se posita manifestiora sunt, notificat mercenarium, qui contrarius est bono pastori ibi *Mercenarius* &c. *Quarto* exemplum positum manifestat ibi: *Ego sum Pastor bonus & cognosco oves meas* &c. *Ego sum Pastor* &c. Non fur; de quo prius locutus fuerat. Pastor, inquam, bonus, non mercenarius.

Et notandum quòd nomen pastoris *duplicitèr* sumitur, *communiter*, scilicet & *proprie*. *Communiter* dicitur pastor, cui cura ovium commissa est, & officium pastoris exercet: & sic commune est bonis & malis. *Proprie* vero dicitur pastor, qui hæc facit fine debito gloriam Dei quærens, & ovium utilitatem. *Bonus pastor.* Visbor exprimit, quid sit proprium boni pastoris, *animam suam*, id est, vitam propriam corporalem *ponit* cùm opus est *pro ovibus suis* id est, pro spirituali vita hominum. *Mercenarius autem* &c. Notificat mercenarium per hoc quod fugit in adventu lupi, ostendens damnũ fugæ ipsius *Et lupus rapit* & causã fugæ ibi: *Mercenarius autem.* Augustinus. Quis ille mercenarius? & respondet: Sunt in ecclesia quidem præpositi, non Deum propter Deum quærentes, temporalia commoda sectantes, honores ab hominibus appetentes quisquis talis est, mercenarius est Greg. Sunt nonnulli, qui dum plus terrenam substantiam quam oves diligũt meritũ Pastoris perdunt. Itẽ non pastor, sed mercenarius vocatur, qui non pro amore intimo oves dominicas, sed ad temporales mercedes pascit. Mercenarius quippe est qui locum quidem pastoris tenet, sed lucra animarum non quærit, terrenis commodis inhiat, honore prælationis gaudet, temporalibus lucris pascitur, impensâ sibi ab hominibus reverentiâ lætatur. *Qui non est pastor.* Quantum ad meritum *cujus non sunt oves propriæ*, id est, qui non amat utilitatem ovium tanquam propriam, utilitatem, inquam, spiritualem; sed lac & lanam earum sibi vult; secundùm illud, Ezech. 34. *Lac comedebatis, & lanis operiebamini* &c. *Videt lupum venientem* Quis est lupus, nisi diabolus. Gregor. Lupus est malignus Spiritus, qui caulis fidelium insidians circuit, & mortes animarum quærit. *Et dimittit oves.* Salutem earum negligendo, vel localiter recẽdedo. Et fugit. Augustinus. Non occurrit resistendo, vel peccata arguendo, quod est fugere. Item Augustinus. O mercenarie lupum venientem vidisti & fugisti? Forte dices: ecce adsũ, non fugi: fugisti, quia tacuisti, corpore stetisti, spiritu fugisti. Gregor. Lupus veniens indicat, quo quisque animo super gregis custodiam stabat. Lupus etiam intelligitur tyrannus. Gregor. Lupus super oves venit cũ quilibet injustus & raptor fideles atque humiles opprimit. Sed is qui pastor esse videbatur, & non erat, relinquit oves & fugit, quia dũ sibi ab eo periculum metuit, resistere ejus injustitiæ non præsumit: fugit autem non mutando locũ sed subtrahendo solatium. *Et lupus rapit.* dum animas ad peccati delectationem trahit. Ezech. 24. *Facti sunt greges mei in rapinam, & oves meæ in devorationem omnium bestiarum.* Et *dispergit*, id est, ad diversa vitia spargit. *Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est.* Gregor. Sola causa est ut mercenarius fugiat, quia mercenarius est. Ac si apertè diceretur: stare in periculo ovium non potest, quia in eo, quod ovibus præest, non oves diligit, sed lucrum terrenum quærit; dum enim honorem amplectitur, de temporalibus commodis lætatur, opponere se contra periculum trepidat, ne hoc, quod diligit, amittat. Item, Gregor. Fugit, quia timuit, timuit quia temporale plus æterno amavit. *Et non pertinet ad eum de ovibus*, id est, facit ac si non pertineret. Sed non-ne Paulus oves deseruit lupi timore, cum à fratribus dimissus est in sporta, & sic evasit propositum vanasci. 2. Corinth. 11. Respondet ad hoc August. quod cessit persecutioni, & servavit se ovium utilitati, secundùm illud, Matth. 10. Si vos persecuti fuerint in una civitate fugite ad aliam.

Et *notandum* quòd aliud est, quando personalis est persecutio Prælati, tunc enim debet cedere propter utilitatem ovium, quibus est prælatus spiritu, licet sit absens corpore, ut dicit August. Aliud est populi persecutio, tunc enim debet prælatus resistere, & quasi murum se opponere. *Ego sum pastor bonus.* potest intelligi hæc repetitio facta causa confirmationis, vel causa manifestationis: quod autem dixit simpliciter prius, hic probat, scilicet, se esse pastorem bonum, Vel adhuc dicit bis pastorem bonum, quia non solum pascit verbo

Quid sit proprium boni Pastoris.

Quis Mercenarius, & quid proprium eius sit.

Quærit temporalia

Dimittit oves. Fugit.

Lupus rapiens.

Causa cur mercenarius fugiat.

An S. Paulus fugerit.

Quando Prælato liceat fugere.

quando non.

Cognitio Ovium.

ſed etiam exemplo. Vel quia paſcit non ſolum in quantum homo, ſed etiam inquantum Deus. *Et cognoſco oves meas.* Quæ ſcilicet ſunt meæ, & per præſentem juſtitiam, & per prædeſtinationem æternam. 2. Timoth. 2. *Novit Dominus qui ſunt ejus*, vel ſecundùm Gregorium in homilia: cognoſco oves meas, id eſt, diligo. *Et cognoſcunt me mea*, id eſt diligenter obſequuntur. Qui enim veritatem non diligit adhuc minimè agnovit. 1. Joan. 2. Qui dicit ſe noſſe Deum, & mandata ejus non cuſtodit, mendax eſt.

Cognitio Paſtoris.

Notandum quòd diligere eas affectu, eſt cognoſcere, id eſt, recognoſcere, eas eſſe ſuas, vel facere recognoſci, quod ſint ſuæ: vel ſic. *Cognoſco oves meas*, id eſt, miſereor illarum, agnoſco eas miſeratione indigere. Proverb. 12. *Novit juſtus animas jumentorum ſuorum; viſcera autem impiorum crudelia.* Sed ne aliquis crederet, parem eſſe cognitionem ovium ejus cognitioni ſubdit. *Sicut novit me pater*, cui omnia perfectè ſunt nota: *Et ego cognoſco patrem. Et animam meam pono pro ovibus meis* ſecundùm voluntatem patris quam agnoſco; pro ovibus, inquam, liberandis, & paſcendis: & quia non ſolum Judæam, ſed Gentilitatem redimere venerat, ut dicit Auguſtin. ſubdit. *Et alias oves habeo.* Per prædeſtinationem æternam, licet non per præſentem juſtitiam, Gentes ſcilicet, quæ non ſunt ex hoc ovili. De populo, ſcilicet Judæorum, *& illas oportet adducere*, id eſt, ad fidem meam ducere opportunitate congruitatis, non neceſſitatis. Luc. ultimo. *Nonne oportebat Chriſtum pati & ita intrare in gloriam ſuam. Et vocem meam audient*, non ſolum auditu interiori, ſed etiam exteriori, quæ eſt obedientia in auditu auris mihi obediendo. *Et fiet unum ovile*; id eſt, una Eccleſia de Judæis & Gentibus; & quia monſtruoſa eſſet, niſi haberet unum caput, ſubditur: *Et unus paſtor.*

Eccleſia una ex Iudæis & Gentibus Vnum caput ſeu unus Paſtor

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

SERMO LXXVIII.

SUMMARIUM.

De quatuor boni Paſtoris conditionibus.

Ego ſum Paſtor bonus &c.

Quatuor requiruntur ad bonitatẽ Paſtoris.

NOtandum quòd ad bonitatem paſtoris Quatuor requiruntur, ſcilicet, *rectitudo intentionis, ſolertia paſcendi, audacia reſiſtendi, diligentia cuſtodiendi.* Per Primum diſtinguitur paſtor bonus à mercenario. Mercenarius enim ſua quærit, bonus paſtor non; imo gloriam Dei, & utilitatem proximi. 1. Corinth. 10. *Non quæro quod mihi utile eſt, ſed quod multis, ut ſalvi fiant.* 2. Corinth. 13. *Non quæro veſtra ſed vos.* Dei gloriam quærit, per oſtium intrans. Joan. 10. *qui intrat per oſtium, hic paſtor eſt ovium.* Utilitatem gregis Chriſtus quæſivit, ſecundùm illud. Joan. 10. *Ego veni ut vitam habeant*, vitam inquam gratiæ, *& abundantius habeant*, ſcilicet, vitam gloriæ. Sed multi poſſunt dicere; ego veni ut vitam meam habeam, & abundantius habeam, quàm haberem in domo patris mei, qui è contrario mortem æternam habebunt. Væ illi, qui per mortem propriam vel alienam vult ſuſtentare temporalem vitam, non quærens de morte ſua vel gregis niſi ut ſolam lanam, & lac habere poſſit. Non ſic David fecit vir ſecundum cor Dei. 2. Reg. 23. *Num ſanguinem iſtorum hominum, qui profecti ſunt, & animarum periculum bibam.*

I. Recta intentio.

Periculum avocat à cura animarum. Amor Dei invitat.

Sciendum quod timor periculi qui eſt in officio paſtorali debet hominem ab ejus appetitu retrahere, & quaſi nolentem reddere. Amor tamen gloriæ Dei, & profectus gregis, eum qui idoneus eſt, ad ſuſceptionem debet cogere. Chryſoſtomus. Primatus fugientem deſiderat; deſiderantem horret. guſt. honor debet te quærere, & non tu hono Gregor. Sicut ille, qui vocatus renuit, qu refugit, ſacris altaribus eſt admovendus: qui ſe ultro ingerit procul dubio eſt amove Bern. Non volentes, non currentes, ſed cu tes eligito, & compelle intrare; pro quo ris, ſit tibi ſuſpectus: qui pro ſe rogat, jam j tus eſt, nec intereſt, utrum per ſe, an per ali roget. Adulanté etiam & ad placitũ uniuſcu loquentem, unum de rogantibus puta, e non rogaverit. Profectum populi multum amare prælatus. Joan. 3. majorem non hab tiam quam ut videam filios meos in verit bulantes. Intentio prælati debet eſſe; ut m non ut ſibi miniſtretur. Hieron. ſuper il quis epiſcopatũ deſiderat, bonũ opus deſider inquit, non dignitatem, laborem, non delici creſcere faſtigio, ſed decreſcere humilitate, vum omnium velle fieri propter Chriſtum.

Solertiam paſcendi debet habere paſtor cendi, inquam, & verbo & exemplo, & te li ſubſidio. Propter quod ter dictum eſt Petro ci. Joan. ultimo. Eccleſiaſtici 18. *Qui miſeri habet, docet & erudit quaſi paſtor gregem ſu* Ejuſdem. Sapiens plebem ſuam erudit lere *bo vobis paſtores juxta cor meum, & paſ ſcientia, & doctrina.* 23. Ejuſdem. *Suſcita eos paſtores & paſcent eos.* 1. Petri 5. *Paſcite vobis eſt gregem Dei.* Ad pabulum exempli Apoſtolus. 1. Timoth 4. *Exemplo eſto fi verbo & converſatione.* ad Titũ. 2. *In omnibus plum temetipſum præbe bonorum operum.* De ſubſidii temporalis, dicit Auguſt. Talis d rector Eccleſiæ qui proponat verbum do delibus ignorantibus, & menſam commun digentibus. Libenter audit linguam ejus rem, cujus dexteram expectat porrigentem lertiam paſcendi pertinet, quod doctrinã lis, brevis, & utilis. De primo Proverb. 14. *na prudentium facilis.* Eccleſiaſtici 3. Ne ab ſapientiam in decore ſuo. De brevitate. Sicut ingratus eſt, qui incognita obnubilat roſus eſt, qui cognita inculcat. Eccleſi *Verba ſapientum ſtatera ponderantur.* U doctrinæ commendat nobis Dominus. Iſa. teens: *Ego ſum Dominus Deus tuus docens te* non dicit; ſubtilia Iſa. 19. *Confundentur pl & texentes ſubtilia.* Ejuſdem 2. *Conflabunt ſuos in vomeres.*

Audax ad Reſiſtendum debet eſſe. prælat cundum illud, bonus paſtor animam ſu pro ovibus ſuis. 2. Corinth. 12. *Libentiſſ dam, & ſuperimpendar ego ipſe pro animab* Eccleſiaſtici 48. dicitur de Helia. *In diebu pertimuit principem.* Job. 29. *Conterebam qui* &c. Proverb. 12. *qui negligit damn amicum juſtus eſt.* De mercenario vero guſt. Si ovis ejus deviat non revocabit matut, non medetur, ſi devoratur non tur, ſi ſubterfugiunt temporalia, qua fugit & ipſe animas, quas amare ſim ſolũ debet ſe opponere tyranno, immò qu ipſi Deo. Ezech. 22. *Quæſivi de eis virum terponeret ſepem & ſtaret oppoſitus cont* 32. *Aut dimitte eis hanc noxam aut de quem ſcripſiſti.* Iſa. 64. Non eſt qui tenear te. Ierem. 7. *Noli orare pro popu & non reſiſtas mihi.* Sapien. 18. *Propter querela* &c. *Reſiſtit ira*

Item Diligenter ſunt cuſtodiendæ oves ſanguine Chriſti acquiſitæ. Actor. 20. *Attendite vobis* &c. *Quam acquiſivit ſanguine ſuo.* ſic genter ſanguinem Chriſti ſervares, ſic

quas plus Christus, quam sanguinem suum amavit, diligenter debes servare. Præterea animæ tuæ in periculo tibi commissæ sunt. 4. Reg. 10. *Quicunque fugerit ex omnibus his, quos adduxero in manus vestras, erit anima ejus pro anima illius.* Ezech. 29. *Sanguinem ejus de manu speculatoris requiram.* Genes. 43. *Non videbitis faciam meam nisi adduxeritis fratrem vestrum minimum.* Debet ergo Pastor custodire gregem sicuti vitam propriam. Ad diligentem verò custodiam gregis *primo* requiritur, ut se ipsum custodiat: Ipso enim capto, grex est in periculo. 2. Reg. 18. *Si media pars è nobis ceciderit, non multum curabunt, quia tu unus pro decem millibus computaris:* dictum est David Ejusdem 21. Juraverunt viri David dicentes. *Iam non ingredieris nobiscum in bellum, ne extinguas lucernam in Israel.* 1. Reg. ult. *Totum pondus prælij versum est in Saul.* 3. Reg. ult. *Non pugnetis nec contra minorem nec contra majorem, sed contra regem Israel. Secundo*, necessarium ut orando frequenter gregem Deo commendet. Matth. 14. Jesus in monte orat cum navicula in mari jactaretur fluctibus. Joan. 17 Orat Jesus pro grege suo. *Ego inquit pro eis rogo* Item. *Pater sancte, serva eos* &c. In Psal. 126. *Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat, qui custodit eam. Tertio* ut gregem ante oculos habeat, vel cordis, vel corporis. Ecclesiastici 7. *Pecora tibi sunt attende illis* &c. Proverb. 27. *Diligenter agnosce vultum pecoris tui tuosque greges considera.* Actor. 20. *Attendite vobis & universo gregi. Quarto*, ut malum manifestum diu in grege non sustineat. 1. Corinth. 5. *Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit. Expurgate vetus fermentum.* Ibidem: *auferte malum à vobismetipsis.* Apoc. 2 *Scio quod non potes sustinere malos. Quinto*, ut admonitionibus infirmorum multum insistat. 1. Machab. 5. *Erat Judas congregans extremos, & hortabatur populum per totam viam donec veniret in terram Iuda.* Actorum. 20. *Nocte & die non cessavi cũ lachrimis monens unumquemque vestrũ.* 1. Thes. 4. *Consolamini pusillanimes. Sexto*, ut de reddenda ratione frequenter cogitet. Hebr. 13. *Obedite præpositis vestris & subjacete eis: Ipsi enim pervigilãt quasi rationem reddituri pro animabus vestris.* Jerem. 33. *Adhuc transibunt greges ad manum numerantis.* Ejusdem 13. *Vbi est grex qui datus est tibi?*

Pastor debet primo se ipsum custodire.

Secundo gregem in oratione Deo commendare.

Tertio, gregi attendere.

Quarto malum populi tollere.

Quinto, infirmos admonere & consolari.

Sexto, de reddenda ratione cogitare.

DE EADEM.

SERMO TERTIVS.

Summarium.

SERMO LXXIX. *Honor & onus pastoris spiritualis. Comminationes pastoribus facta. Quatuor modi, quibus gregem occidunt.*

Ego sum pastor bonus. Pastor bonus, &c.

Duo tractantur. I.

Honet pastoralis

HIs verbis duo nobis ostenduntur: scilicet honor pastorlais officij & onus honor ibi. *Ego sũ pastor bonus.* Onus ibi: *Bonus pastor*, &c. In hoc apparet honor pastoralis officij, quod altissimus hoc officium voluit habere in mundo isto; sicut prædictum erat per Isaiam 40. *Sicut pastor gregem suum pascit, & in brachio suo congregabit agnos, in sinu suo levabit, fetas ipse portabit.* Loquitur de ipso ad modum pij pastoris: ipse pavit nos doctrina & exemplo, & altaris sacramento: ipse in brachio cruce extento congregavit agnos, qui sunt sine lana & lacte specialiter pauperes, qui in his intelliguntur. Joan. 11. *Iesus erat moriturus pro gente, & non tantum pro gente, sed ut filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum.* Ipse ostensione misericordiæ suæ in altitudinẽ spei eos levavit, ipse animas gravidas conceptione boni propositi confortando passionis suæ memoria portavit. Oseæ 11. *Ego quasi nutritius Ephraim portabam eos in brachiis meis.* Detestantur Ægyptij omnes pastores ovium. genes. 46. Sic seculares, officium pastorale despiciunt dedignantes pascere gregem domini, vel propter suã nobilitatem, vel propter secularem potestatem, non attendentes, quod David dicit loquens in persona Christi: *Ego constitutus sum rex ab eo predicans præceptum ejus.* Ad hoc venit ipse altissimus in mundum Marc. 1. *Eamus in civitates & vicos proximos, ut ibi prædicem. Ad hoc enim veni.* Magnum reputant pascere ventres, & dedignantur pascere mentes: Cum tamen dicat Augustinus. Non est magnum pascere ventres morientes, sed magnum est pascere animas in æternum victuras. Gloriantur pascere porcos, & dedecus sibi putant pascere Dei filios. Matth. 8. *Si ejicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum.* Seneca. quosdam ventri obedientes loco animalium numeremus, non hominum.

Quidam dedignantur pascere oves.

Zelus animarum in Christo.

Onus pastorale. II.

Onus pastoralis officij ostenditur, cum dicitur, *Bonus pastor* &c. Si honor te delectat, onus terreat, si pastor non est bonus, in magno periculo est. Ad hoc verò quod sit bonus, multum requiritur, ut scilicet, si opus fuerit, pro grege se exponat morti. Periculum magnum in quo est pastor malus, patet ex diversis comminationibus quas ei facit scriptura sacra, & de multis pauca ponere sufficiat. Jerem. 23. *Væ pastoribus, qui dispergunt & dilacerant oves pascuæ meæ.* Ejusdem 26. *Vlulate pastores, & clamate; aspergite vos cinere optimates gregis, quia completi*, &c. Ezech. 34. *Væ pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos.* A pascendo se ipsos nõ prohibẽtur pastores, nec negotiis, nec aliquibus debitis; à grege verò pascẽdo de facili prohibentur. Zacha. 10. *Super pastores iratus est furor meus.* Cũ omne animal diligit simile sibi. Ecclesiastici 13. Bene apparebit furor, cũ sũmus pastor ita desæviet in pastores. Sed lupi fuerunt; ideo merito dentes bestiarum mittet in eos. Gregor. Considerate quid de grege agatur, quando lupi pastores fiunt.

Comminationes factæ ad pastores.

Notandum, quod recipiens officium pastorale, animam suam in pignore pro ovibus ponit. Si bonus est, animam suam, id est. animalitatem pro ovibus deponit, solicitudinem, & amorem, quem habiturus erat circa se, & suos, & sua, in gregis solicitudinem & amorem commutando. Item animam suam, id est, vitam suam disponit, honeste conversando, ut pabulo boni exempli gregem pascat. Item si opus fuerit, animam suam, id est, vitam suam corporalem pro grege morti exponit Pastor multum debet esse solicitus & strenuus circa ea, quæ pertinent ad salutem gregis. Proverb. 6. *Fili mi, si spopõderis pro amico tuo, defixisti apud extraneũ manum tuam*: ideò discurre, festina &c. Ezech. 33. *Sanguinem ejus de manu speculatoris requiram.* Dominus dicturus Petro pasce, ter inquisivit eum de amore suo, innuens quod pastor debet amare gregem plus quam suam vitam corporalem. Dicitur etiam in Evangelio hodierno secundo: *Ego sum pastor bonus*; non solum pascens verbo, sed etiam exemplo. Sed sunt qui interficiunt quos reficere debuerunt, Zach. 11. *Pasce pecora occisionis, quæ qui pascebant, occidebant.*

Quid sit animam pro ovibus ponere.

Tripliciter pastor gregem occidit. I.

Tripliciter occidit pastor gregem. *Primo* sustentationem corporalem ei auferendo. Ecclesiastici 34. *Panis egentium vita pauperum: qui defraudat eum, homo sanguinis est.* Ibidem: *Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum.* 3. Regum 21. Dictum est regi Achab: *Occidisti insuper & possedisti. Secundo*, negligendo quæ pertinent ad officium pastorale. Ezech. 33. *Si dicente me ad impium*, &c. *Sanguinem ejus de manu tua requiram.* Gregor. Tot occidimus, quot ad mortem quotidie tepidi & tacentes ire videmus. Tunc sub-

II.

jectus moritur sine te, quando in causa mortis contradictorem pertulerit te. T*ertio* pabulum venenati exempli gregi ministrando. Rom. 14. *Noli cibo tuo illum perdere, pro quo Christus mortuus est.* Oseæ 6. *Sacerdotum in via interficientium.*

HI.

Notandum, quod pastor pro grege liberando morti se exposuit; sic cæteri pastores pro grege conservando morti se debent exponere, cum opus fuerit Gregor. in Homil. Primum nobis est necessarium, exteriora nostra misericorditer ovibus Christi impendere. Postremum verò si necesse sit, etiam mortem nostram pro eisdem ovibus ministrare. Sed cum incomparabiliter longè sit melior anima, qua vivimus, terrena substantia, quam exterius possidemus; qui non dat pro ovibus suis substantiam suam, quando pro his daturus est animam suam.

DE EADEM.

SERMO QVARTVS.

Summarium.

Sermo hic loquitur, de sex pertinentibus ad pastores Ecclesiæ, quæ eis committantur. Quanta culpa & pœna eorum, qui vel per munera, sanguinem, potentiam intrant in officia pastoralia

SERMO LXXX.

Ego sum pastor bonus.

NOtandum quod sex pertinent ad bonitatem pastoris. *Primum* est, ut debito modo intret per ostium; & in hoc distinguitur à fure, qui ascendit aliunde. *Secundum* est, ut oves cognoscat. Joan. 10. *Cognosco oves meas. Tertium* est, ut amet dominum ovium, & gratiâ illius, oves in tantum, ut pro eis, si opus fuerit, morti se exponat Joan. ultimo. *Petre amas me.* Ejusdem 10. *Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis.* In hoc distinguitur à mercenario, qui fugit lupo veniente. *Quartum* est, ut antecedendo oves viam eis demonstraret. Joan. 10. *Cum proprias oves emiserit, ante oves vadit & oves eum sequuntur. Quintum* est, ut eas pascat. Joan. ultimo. *Pasce oves meas. Sextum* est, ut earum conservationi & multiplicationi intendat. Unde hîc dicitur: *Alias oves habeo, quæ non sunt de hoc ovili, & illas oportet adducere & fiet unum ovile, & unus pastor*; & congregatio ad conservationem facit.

Sex pertinentia ad bonitatem pastoris.
1.
2.
3.
4.
5.
6.

Circa Primum notandum, quod ostium Christus est; per ostium intrat, qui intrat propter Christum & per Christum: non intrant propter Christum, qui non quærunt Christi gloriam, & ovium utilitatem. Philip. 2. *Omnes quæ sua sunt quærunt*: isti non sunt pastores, sed potius ovium tonsores. Jacob pastor erat; Laban verò tonsor erat: fugit Jacob cum Laban iviſſet ad tõdendas oves. Genes. 31 Sic Christus fugit eos, qui non curant pascere, sed solùm tondere. Ter dictum est Petro *pasce*, sed nec semel dictum est: tonde, vel mulge, ut dicit. Bern.

Debitus modus intrandi. I. Intrandum per Christum & propter Christum

Et *notandum*, quod non intrat per Christum, qui intrat per *donum*, vel per *carnem* & *sanguinem*, vel per *terrenam potestatem*. Per *donum* intrans Simoniacus est, sive sit munus à manu, vel lingua, vel á corde: munus verò à manu potest esse vel pecuniæ, vel sordidi obsequii. Damasus Papa: Omnia crimina in comparatione Simoniacæ hæreseos pro nihilo reputantur. Contra hoc peccatum magnum zelum habuerunt Sancti, ut patet ex testimoniis scripturæ quæ sequuntur. 4. Reg. 5. dixit Helisæus ad Giezi: *lepra Naaman adhærebit tibi & semini tuo in sempiternum.* Contra hoc peccatum videtur exarsisse in adventu primo Christus, bis ejiciens ementes & vendentes de templo. De prima ejectione habetur Joan. 2. De secunda Matth. 21.

Non respicienda dona, sãguis, potẽtiæ.

Pœna Simoniæ.

Et Actuum 8. Dixit Petrus Simoni Mago: *Pecunia tua tecum sit in perditionem.* Hoc peccatum [illegible] latrones in Ecclesia locum Dei obtinere. Joan. [illegible] *qui non intrat per ostium in ovile ille fur est, & latro* non solum latro, sed etiam sacrilegus: absurdum enim est sacrilegum dicere illum, qui furatur calicem de Ecclesia, & non illum, qui furatur Ecclesiã cum calice, & cæteris pertinentibus ad Eccl[esiam]. Peccatum illud est valde periculosum, quia opor[tet] Simoniacum resignare beneficiũ Simoniacè [illegible] situm. Unde quasi in nassa diaboli est piscis. [illegible] nassam gurgustinam, ingressus est, non de facili regreditur per locum, per quem intravit, [illegible] alium non exit, nisi captus. Sic non de facili resignatur beneficium Simoniacè acquisitum, & [illegible] non est salus. Qui *per carnem* intrat, ut frequenter post carnaliter agit. Joã. 4. *Quod natum est ex carne caro est.* Petrus introductus per ancillam ostiariam in atrium pontificis Christum negavit. Joan. 18. Sic, quem caro introducit, quæ ancilla est anima, de facili negat Christum. Hoc peccatum hominem maledictum reddit. Micheæ 4. *Væ qui ædificat Sion in sanguinibus.* Hoc peccatum impedit ne Ecclesia regatur à Spiritu sancto. Job. Penultimo. *Corpus ejus quasi scuta fusilia, & compactum quasi squamis se sẽprementibus: una uni conjungitur, & spiraculum incedit per eas.* Hoc peccatum in [illegible] locis Deum exhæredat. Bona enim, quæ dominus vellet dare filiis suis, Prælati dant consanguineis suis. Contra illos qui intrare volunt per *terrenam potentiam* notandum, quod multiplex pœna [illegible] legitur in sacra scriptura. Numeri 16. Legitur [illegible] Core, quod cum 250. de majoribus Levitarum [illegible] divino succensus est, quia sacerdotium capere [illegible] luerunt. Ibidem legitur de Dathan, & Abiron, [illegible] ducatui Moysi invidebant, quibus jure primogenituræ videbatur deberi, cum essent de tribu [illegible] primogenti; quòd *dirupta est terra sub pedibus eorum, & aperiens os suum devoravit eos cum tabernaculis suis & universa substantia eorum, & descenderunt vivi in infernum.* Item legitur. 4. Reg. 15. & secundo Paralip. 26. De Ozia rege, qui festo propitiationis indutus stola pontificali [illegible] vit in templum, ut incensum poneret, quod [illegible] est terræ motus, & percussus est in facie lepra, [illegible] fuit leprosus omni tempore vitæ suæ. Et notandum quod ille, quem diabolus introducit, voluntatem introducentis se postea facit. Bern. Qui infidelis intrat & non per Christum, quid non infidelis agit, & contra Christum.

Circa secundum notandum, quod oportet [illegible] pastor oves suas agnoscat. Proverb. 27. *Diligenter agnosce vultum pecoris tui*, &c. Ejusdem 12. *Novit justus animas jumentorum suorum, viscera autem impiorum crudelia.* Oportet ut interiora subditi agnoscat prælatus, ut agnoscat quis indigeat increpatione, quis consolatione. 1. Thessal. 4. *Corripite inquietos & consolamini pusillanimes*: sed multi sunt [illegible] stultus auriga Phaëton, de quo dicitur quod [illegible] retinere valet, nec nomina novit equorum.

Item amor Christi, & ovium necessarius est pastori. Unde Matth. 22. *Quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem?* Vestis nuptialis [illegible] charitas, sine qua nullus debet recipere curam animarum, qua charitate Deum habet charum [illegible] omnia, & proximum suum citra Deum, & [illegible] omnem terrenam substantiam. Bernard. super [illegible] ric. non otiosè totiens repetitum est: *Petre, amas me*, in commissione ovium: Et ego quidẽ id [illegible] nificatum puto, ac si dixisset illi Jesus: nisi me [illegible] de perfectè ames, hoc est, plusquam tua, [illegible] tuos, plusquam etiam te, nequaquam [illegible] curam hanc, nec te intromittas de ovibus [illegible] pro quibus sanguis meus utique effusus est. Pas[tor]

Dignitas & excellentia pastorum.

Ecclesiæ admulta admittuntur, quæ solum amicorum sunt. *Primo* ad custodiam corporis dominici; illud idem corpus, quod in utero virginali formatum est, ad verba sacerdotis incipit esse sub specie panis, sicut Deus pater filium suum commisit beatæ virgini, sic & cõmisit sacerdoti. Item sicut Simeoni concessum est tenere filium Dei, sic concessum est & sacerdoti. Caveat tamen quid inde faciat, sicut enim Simeon infelix fuisset, si in lutum projecisset filium Dei, cum in manibus suis eum tenebat: Sic infelix est sacerdos, qui corpus dominicum indigne tractat. Ierem. 26. *Ego autem ecce in manibus vestris sum, facite mihi quod bonum & quod rectum est in oculis vestris. Verumtamen videte & cognoscite quia si occideritis me, sanguinem innocentem tradetis contra vosmetipsos, & contra civitatem istam & habitatores eius.* Velut occisio est indigna sumptio dominici corporis. Ambrosius: Qui indignè Christum sumit, idem est, ac si interficiat: & supra illud 1. Corinth. 11. *Qui autem manducaverit panem hunc, & biberit calicem domini indigne, reus erit corporis & sanguinis domini.* Glossa 1. ita reus erit, ac si Christum occiderit. *Secundo*, ad custodiam sponsæ Christi admittitur *Tertio*, admittitur ad eius mensam. *Quarto*, ad osculum. *Quinto*, ad consilia & secreta, Ioan. 15. *Iam non dicam vos servos, sed amicos; quia omnia quæcunque audivi à patre meo, nota feci vobis. Sexto*, ad officium reconciliationis, ad quod non est admittendus filius iræ: quia secundum Gregor. Cum is, qui displicet, ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora provocatur. Bern. Væ filiis iræ qui nondum reconciliati, reconciliationis alienæ negocium, quasi gens, quæ iustitiam fecerit, apprehendunt.

Pectorum indigne cõmunicantis

Custodia Sponsæ Christi.

Reconciliatio.

IV. Pastor debet præire oves exemplo.

Circa quartum notandum, quod pastorem oportet præcedere oves, exemplum bonum eis ministrando, & honestate vitæ excellendo, sicut legitur. 1. Regum. 10. de Saul quod *stetit in medio populi; & altior fuit universo populo ab humero & sursum.* Item in eodem: *Certe videtis, quem elegerit dominus, quod non sit similis illi in omni populo.* Gregorius in moralibus: Non debet hominum ducatum suscipere, qui nescit homines bene vivendo præire. Item Gregorius: tantum debet actionem populi actio transcendere præsulis, quantum differre solet à grege vita pastoris. Idem: quisquis speculator ponitur, in alto stare debet per vitam, ut possit prodesse per providentiam, & secundum Hieronymum: Nihil in tantum destruit Ecclesiam Dei, quàm clericos laicis esse deteriores. Isaiæ 34. *Erit sicut populus, sicut sacerdos.* Et dicit Bern. & ut utinam sic, & non peior populo sacerdos.

V. Oves pascere.

Circa quintum notandum, quod pastoris est pascere, pabulo, scilicet, verbi, exempli, & temporalis subsidii: vel secundùm Bern. pabulo prædicationis, operis, & orationis. Vnde dictum est Petro ter: pasce, exemplo, scilicet, conversationis, verbo prædicationis, fructu orationis.

VI. Conservare oves.

Circa sextum notandum, quod pastor debet intendere his quæ faciunt ad conservationem gregis, ut est congregatio sive pacificatio eius. Oseæ 1. *Congregabuntur filii Israel, & filii Iuda pariter, & ponent sibi caput unum.* Et sciendum quod qui deberent esse pastores sunt lupi. Ezech. 22. *Principes eius in medio eius quasi lupi rapientes prædam.* Sophoniæ 3. *Iudices eius lupi vespere, non relinquebant in mane.* Proverb. 28. *Leo rugiens & ursus esuriens princeps super populum pauperem.* Vulpes etiam facti sunt multi dolosè rapientes. *Vox quidem* eorum, *vox Iacob* est; *manus autem, manus Esau sunt.* Genes. 27. Ezech. 13. *Quasi vulpes in deserto Prophetæ tui Israel erant.* Threnorum ultimo, dicitur de monte Sion: *vulpes ambulaverunt in eo.*

Pastores mali, lupi, leones, ursi, vulpes.

Quinque alia pertinentia ad pastorem.

Notandum, quod supra illud Ioan. ultimo: *Pasce oves meas.* Glossa enumerat quinque pertinentia ad pastorem, scilicet, credentes, ne deficiant confortare, terreno subsidio, si necesse est, subditis providere, exempla virtutum præbere, adversantibus obsistere, peccantes corrigere.

DE EADEM.

SERMO QVINTVS.

SUMMARIUM.

Dei benignitas nos solatur, lupi infernalis crudelitas terret, ovium nostra instruit.

Ego sum pastor bonus. Bonus pastor animam suam ponit pro ovibus suis, &c. SERMO LXXXI.

NOtandum quod Evangelium hodiernum ministrat nobis materiam *consolationis*, & materiam *timoris*, & nostræ *simplicitatis*. Materiam *consolationis* in hoc, quod ostenditur nobis pastoris nostri bonitas. Materiam *timoris* in hoc, quod ostenditur nobis lupi crudelitas, & nostra indefensa simplicitas: lupi crudelitas ibi: *Et lupus rapit*, &c. Simplicitas nostra in hoc, quod oves nos vocat veritas.

I. Consolatio nostra.

Circa primum attendenda est Dei benignitas, qui noluit nos esse contentos fragilitate nostrorum pastorum; immo filium præfecit nobis pastorem, & pastorum principem. Prima Petri ultimo. *Cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem aeternæ gloriæ coronam.* Et ipse verè fuit pastor bonus, qui carnem suam dedit nobis in cibum, sanguinem in potum, animam in pretium. Verè est ipse pastor bonus, cui non deest conservandi voluntas, nec facultas. Chrysostomus. Maneamus sub pastore tali, & securi à lupo erimus. Pastorem enim habemus ita amantem nos, ut & animam pro nobis det. Cum igitur & potens sit, & in tanto diligat, quid prohibet nos salvari? Nihil, nisi quidem nos desiderimus. Rom. 8. *Si Deus pro nobis quis contra nos? Deus qui iustificat quis est qui condemnet?* Bern. super Cantic. Huic securus me credo, qui salvare me velit, noverit, & possit. Voluntas eius indicatur ibi: *Animam meam pono pro ovibus meis.* Notitia ibi: *Et cognosco oves meas.* Potestas in eodem capitulo Ioan. ubi dicitur: *Et non rapiet eas quisquam de manu mea*; & paulo post. *Nemo potest rapere de manu patris mei.* Vere bonus pastor, qui ovem perditam quæsivit, & inventã reduxit, lassatam in humeris reportavit Lucæ 15. Psal. 118. *Erravi sicut ovis quæ periit.* Isaiæ 53. Omnes nos quasi oves erravimus. Item vere bonus pastor est, qui ad pascua optima oves suas reducit, scilicet, ad refectionem æternæ beatitudinis. Gregorius. Loquens de illo verbo Ioan. 10. *Ingredietur, & egredietur, & pascua inveniet.* Oves eius pascua invenient, quia, quisquis illum corde simplici sequitur, æternæ viriditatis pabulo nutritur. Et subdit: pascua electorum sunt, vultus præsens Dei, qui dum sine defectu conspicitur, sine fine mens cibo vitæ satiatur. Ezechiel. 34. *In pascuis uberrimis pascam eas; & in montibus excelsis Israel erunt pascua earum. Ibi requiescent in herbis viridantibus & in pascuis pinguibus pascentur super montes Israel. Ego pascam oves meas, & ego eas accubare faciam.* In his verbis, insinuatur refectio animæ beatæ secundum tres vires. Refectio quantum ad rationabilem, ibi: *In pascuis uberrimis pascam eas, & in montibus excelsis.* Pascua uberrima erunt in cognitione Trinitatis & unitatis, quæ erit visio pascens, secundum Augustinum. Ioannis 17. *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te*, &c. Per montes excelsos intelliguntur rationes æternæ, quæ sunt in mente divina; quæ dicuntur montes propter eminentem modum cognoscendi, quæ etiam pertinent ad refectionem rationabilis. Ad refectionem concupiscibilis pertinet illud: *Requiescent*, &c. Ad concupiscibilem enim pertinet desiderium boni adquirendi & dilectio-

Quæ pascua sint ovium Christi.

Trium potentiarum animæ, refectio.

Rationalis.

Concupiscibilis.

boni adquisiti. Quies ergo quantum ad desiderium boni adquirendi, pertinet ad refectionem concupiscibilis: de quo ibi: *Requiescet*: quantum verò ad dilectionem boni adquisiti, dicitur: *In pascuis pinguibus pascentur*, ut in pinguedine, dilectionis eminentia intelligatur, in Psalmo 62. *Sicut adipe & pinguedine replearetur anima mea.* Irascibilis. quantum ad irascibilem erit refectio securitas boni adquisiti, ad quod pertinet illud: Et *ego accubare eos faciam.* Simile Lucæ 12. *Faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis.*

2. Lupi crudelitas.

Circa lupi crudelitatem notandum quod lupus rapit, hominem à Deo separando: dispergit verò, discordiam ad proximum seminando; vel dispergit, in diversa peccata præcipitando. Matth. 12. *Qui non colligit mecum, dispergit.* Gregor. in homilia *Lupus dispergit oves:* cum alium ad luxuriam trahit, alium in avaritiam accendit, alium ad superbiam erigit, alium per iracundiam dividit.

Et notandum, quod cum alii lupi solis clamoribus exterreantur: lupus tamen infernalis inter oves habitat, & de illo verum est illud. Job 41. *Non fugabit eum vir sagittarius: in stipulam versi sunt ei lapides funda.* Vix est dies, in quo oves spirituales non teneat vel per aures, dū detractores libenter audiunt: vel per aliquod de aliis membris quo peccatum committunt. Unde necessarium est valde, ut pastor eis subveniat. Amos 3. *Quomodo si eruat pastor de ore leonis duo crura, aut extremum auriculæ; sic eruentur filii Israel.* Legitur in libro de animalibus, quod lupus quando senescit, circuit civitates, & nocet hominibus, quoniam prædari non potest; sic lupus infernalis magna parte potestatis suæ amissa in passione Christi, amplius circuit in fine temporum, quærens qui nocere possit.

3. Simplicitas ovis Christi.

Circa tertium notandum, quod in hoc, quod fideles oves dicuntur, simplicitas eorum & indefensio, insinuatur. Inter animalia enim quadrupedia majoris simplicitatis dicitur esse ovis, & minoris defensionis: cætera animalia vel fuga, vel astutia, vel fortitudine, vel quia unguibus vel dentibus sunt armata, secura sunt ab hostibus suis, sed ovis nihil tale habet. De lana & lacte dat pastori eam regenti & defendenti: sed non habet discretionem, qua, si erraverit, sciat redire. Similiter est de ove spirituali. David Psal. 118. *Erravi sicut ovis quæ perit.* 3. Regum. 22. *Vidi cunctum Israel dispersum in montibus errantes quasi oves.* Simpliciores esse videntur homines brutis animalibus. Hieronymus: Cætera animalia in eadem retia pedicasque non incidunt, quod hominibus accidit, qui in easdem pedicas diaboli, à quibus liberati sunt, incidunt. Brutum animal in ore lupi clamat: Peccator verò peccatum suum non vult submissè dicere sacerdoti, ut de potestate lupi infernalis liberetur. Pisces non capiuntur hamo escâ non cooperto, homines verò capiuntur hamo pœnæ æternæ, quem esca momentaneæ voluptatis operire non sufficit. Multi etiam sine defensione sunt, cum subito unius verbi quandoque dejiciantur, *& funibus peccatorum suorum quisque constringitur.* Proverb. 5.

Fideles homines oves cur, vocentur.

Alias ovas habeo &c. *Et vocem meam audient.* Circa verbum propositum considerandum nobis est, quare ille, qui non solum sapiens est, sed etiam ipsa sapientia patris, fideles oves vocet, ad quod dicendum, quod in hoc, quod eos oves vocat, *septem* gratias eisdem commendat in septem proprietatibus ovis designatas. Septem proprietates ovis, 1. Simplicitas. *Primo* est fidei simplicitas, quæ in hoc nobis commendatur, quod ovis animal simplex est, in his, scilicet, quæ fidei sunt. *Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter.* Proverb. 10. Ambrosius: Auferantur argumenta, ubi fides quæritur. 2. Corinth. 11. *Timeo, ne*, sicut serpens Evam seduxit astutia sua, ita corrumpa[tur] sensus vestri, & excidant à simplicitate quæ [est] Christo. Sine disceptatione credendum est de [Deo] quod ipse de se in sacra scriptura docet. [Uni] Soli Deo de se credendum est, qui se solus [novit]. Exod. 20. *Si altare lapidum feceris mihi, non ædificabis illud de sectis lapidibus. Si enim levaveris cultrum tuum super eum, polluetur.* Altare [Dei] deum est fidei soliditas, super quam non est [ponen]dum acumen ingenii, quod per cultrum intelligitur ingenium nostrum in his, quæ fidei sunt, [Spi]ritui scripturæ non præponamus. Et *secundo* quod ovis animal simplex est, ruminat & [mandu]cat. Sic qui habet simplicitatem fidei, [debet] sacram debet ruminare, & secundum illam in [operan]dis & agendis discretionem habere. Eccles[iastici] *quæ præcepit tibi Deus, cogita illa semper, & in [plu]ribus ejus operibus ne fueris curiosus.* Secundo [timo]r, vel fuga mali quæ commendatur in hoc, [quod] ovis naturaliter timet lupum. Sic fidelis [homo] debet lupum infernalem vel peccatum. Eccle[siastici] 21. *Quasi à facie colubri fuge peccatum.* [Nec] hostis potest nocere, nisi per illud, quia non [nocu]bit adversitas, si non dominetur iniquitas. [Prov]erb. 27. *Beatus homo qui semper est pavidus.* *Tertio* stabilitas, vel pax in hoc, quod ovis [habet] quietum est. Commendabile est, esse qui[etum]. Et quantum ad corpus. Seneca in epistolis: [Ma]mum argumentum compositæ mentis exi[stit] posse consistere, & secum morari. Commen[dabi]le est etiam esse quietum mente. Joan. 14. *Pa[cem] relinquo vobis, pacem meam do vobis* Hebr. 4. *Relinquitur sabbatismus populo Dei.* Gre[gorius]: Quid quietius, quam nihil in hoc mundo ap[petere]: quid laboriosius, quam terrenis desideriis [inhi]are. Hinc est quod Israël Sabbathum accepit in [Ægy]pto: Ægyptus percutitur multa muscarum mu[ltitu]dine. Sed de quibusdam potest dici illud. Ps[alm.] *Contritio & infelicitas, in viis eorum; & [viam] pacis non cognoverunt.* *Quarto*, commenda[tur] charitas, qua proximi utilitati debent inte[nd]i in hoc, quod ovis est animal utile, ipsa e[nim] lis ad victum & vestitum. Ovis secundum [Chri]stinum, mandatum Evangelicum implens [de] duabus tunicis, dat unam non habenti, [scili]cet homini, ipsa pascit, & vestit Dominum [suum]. Sic ovis spiritualis Christum pascit, & ves[tit] ipse dicturus est in judicio. Matth. 25. *Esuri[vi] Nudus fui* &c. *Quinto*, obedientia, in hoc, [quod] ovis est animal tractabile, sive obediens, ad [quod] pertinet verbum propositum: *vocem meam au[dient]*. Sicut dicitur in libro de animalibus, pastore[m] sequi oves festinè ambulare, ad auditum [ejus] vocis. *Sexto*, sobrietas, in hoc, quod aridi[tate] tur, modicis expensis sustentatur. Isa. 49. *In [omni]bus pascentur, & in palmis erunt pascua eorum.* [Sene]ca: Victus sit tibi ex re facili, nec ad vol[uptatem] sed ad cibum accede, palatum tuum fames [non] non sapores: desideria tua parvo redime, [quæ] tantum curare debes ut desinant. *Septimo* [mansue]tudo: in hoc, quod ovis malum non novit [facere] sed potius ferre. Isa. 53. *Quasi ovis ad occisi[onem] ducetur.* Rom. 12. *Nulli malum pro malo red[dentes]*. Proverb. 20. *Ne dicas; reddam malum pro [malo]*.

DOMINICA TERTIA.

SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

Evangelij expositio.

Modicum & non videbitis me, &c. *Joan.*

HOc Evangelium *tria* continet. *Primo* [quæ]dam verba, quæ à Salvatore discipu[lis] cantur. *Secundo* intellectus illorum verborum [a]

Discipulis quæritur, ibi: *Quid est hoc, quod dicit nobis modicum?* Tertio verba illa à Salvatore declarantur ibi: *Plorabitis & flebitis vos. Modicum*, id est, parvum tempus restat, usque ad hoc, quod patiar, & claudar sepulchro & tunc *nō videbitis me*, id est, incipietis me nō videre. *Et iterum modicum & videbitis me*, id est, parvum tempus erit, scilicet, triduum postquam resuscitatum me videbitis. Vel sic: *Modicum & non videbitis*, id est, modico tempore abscondar ab oculis vestris, scilicet, per triduum. Et *iterum modicum & videbitis me*, id est, rursum modico tempore apparebo vobis, scilicet, quadraginta diebus ante Ascensionem, & subdit, quare modicum dicens? *Quia vado ad patrem.* In Ascensione, scilicet, ad potiora bona Patris, vel ad patrem, id est Patris immortalitatem. *Notandum* quod hæc verba tristia, scilicet, de separatione sua, ab eis mukotiens revolvebat ipsis. Joann. 13. *Filioli adhuc modicum vobiscum sum.* Ejusdem 14. *Adhuc modicum & mundus me jam non videt.* In eodem. *Jam non multa loquar vobiscum.* Ratio verb hujus est, ut auditione tristium assuefaciat eos ferre ejus separationem. Præterea conjuncta erat consolatio, non enim solum dicebat, *Modicum & non videbitis me*, immo & subjiciebat, *& iterum modicum, & videbitis me.* Præterea dicendo, quia vado ad Patrem, ostendebat non esse mortem, sed potiùs translationem. Unde hoc etiam faciebat ad consolationem. *Dixerunt ergo*, &c. *Quid est hoc quod dicit nobis modicum*, &c. Duplex causa potuit esse quare non intelligebant quæ dicebantur, scilicet, tristitia Discipulorum, & contrarietas, quæ videbatur esse in verbis Domini dicentis; videbiti, & non videbitis. Dicebant ergo eadem personæ vel aliæ, *Quid est hoc quod dicit nobis modicum? Cognovit autem Iesus quia hoc volebant eum interrogare.* Interlin. In hoc ostendit se Deum, cum sine verbis eorum intellexit dubitationem eorum. Jerem. 17. *Scrutans corda & renes Deus.* 1. Reg. 16. *Deus intuetur cor. Amen amen dico vobis.* Exponit quod dixerat, scilicet, *Modicum & non videbitis me. Secundo* inducit similitudinem ad declarationem expositionis, ibi: *Mulier cum parit. Tertiò* adaptat similitudinem, ibi; *Et vos quidem nunc tristitiam habetis*, &c. *Amen amen.* Geminatio nota est confirmationis *plorabitis* interius *& flebitis* exterius, scilicet, in triduo mortis, *mundus autem.* Secundum Augustinum hoc nomine significati sunt inimici, à quibus Christus occisus est, qui lætati sunt Christo occiso. *Vos autem contristabimini*, non solum de mea morte, sed etiam de eorum exultatione. Lucæ ultimo, dicitur discipulis euntibus in Emaus. *Et estis tristes, sed tristitia vestra vertetur in gaudium*, cognita mea Resurrectione, vel Ascensione. Jerem. 31. *Convertam luctum eorum in gaudium* Tobiæ 3. *Post lacrymationem & fletum exultationem infundis. Venit hora ejus*, hora, inquam, pariendi, vel patiendi. Lucæ 1. *Elizabeth impletum est tempus pariendi. Venit.* Præteriti temporis est. *Non meminit pressura*, id est, doloris partus. Unde Sara nato sibi Isaac, dixit: *Risum fecit mihi Dominus*, Genes. 21. *Nunc quidem tristitiam habetis.* De audita morte mea. Joan. 16. *Quia hæc locutus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum*, vel *habetis*, ideſt, in brevi habetis. Beda. Contristabuntur, cùm illum comprehendi, ab hostibus ligari, ad ultimum crucifigi videbunt. *Iterum autem videbo vos.* Post resurrectionem. Joan. 14. *Non relinquam vos orphanos, veniam ad vos & gaudebit cor vestrum.* Joan. 24. *Gavisi sunt discipuli viso Domino & gaudium vestrum*, quod erit de resurrectione, *nemo tollet à vobis. Quia Christus resurgens à mortuis, jam non moritur*, ad Romanos sexto Vel *gaudium*, quod erit postquam confirmati fueritis virtute ex alto. Lucæ ultimo, *nemo tollet à vobis.* Beda. Gaudium eorum nemo tulit ab eis, quia etsi postmodum persecutiones passi sunt, spe tamen resurrectionis & visionis illius accensi omne gaudium existimabant, cùm in tentationes varias incidebant. Jacob. 1. Actuum 5. *Ibant Apostoli gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.*

Sancti persecutiones cum gaudio passi.

Aliter legitur illud secundū Aug. *Modicum* &c. ut modicū intelligatur totū spatium præsentis vitæ in quo privandi erant visione; non quia non viderunt eum, sed quia non viderunt eū, sicut prius, mortalem & secum conversantem. *Modicum & iam non videbitis me.* Interlin. ideſt, nunquam videbitis me mortalem, vel non videbitis me secundum deitatem. Et dicitur præsens vita modicum comparatione æternitatis. *Et iterum modicum & videbitis me.* Quia electi post præsentem vitam veniunt ad Dei visionem 1. Corinth. 13. *Tunc cognoscam sicut & cognitus sum. Quia vado ad patrem*, hoc respicit illud, *& non videbitis me. Mulier cum parit tristitiam habet*, &c. Augus. totius laboris sui fructum, Ecclesia nunc parturit desiderando, tunc est paritura cernendo; parturit gemendo, paritura lætando, parturit orando, paritura laudando. *Iterum videbo vos*, &c. Augus. Putò quod hoc non ad tempus illud referendum est, quo surrexit, eisque carnem suam cernendam tangendamque monstravit, sed potius ad illud: de quo Joannes ait: *Cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est.* 1 Joan. 3. Isa. 35. *Ipsi videbunt gloriam Domini & decorem Dei nostri. Et gaudebit cor vestrum & gaudium*, &c. Isa. 35. *Lætitia sempiterna erit super caput eorum*, &c. Aug. ibi ergo finis, qui sufficit nobis, æternus erit: Nec enim nobis sufficit finis, nisi cujus finis nullus finis. *Modicum & iam non videbitis me.*

Modicum aliter explicatur.

Præsens vita modicum respectu æternitatis.

Visio Christi corporalis, & beatifica.

Moraliter potest verbum propositum intelligi duobus modis. Primo, ut modicum, intelligatur totum tempus usque ad finem sæculi, secundum Glossam. *Secundo*, ut modicum, quo Salvator non videtur, intelligatur tentationis vel tribulationis. Modicum quod videtur, intelligatur consolationis. Secundum primum intellectum valet verbum propositum, ad contemptum præsentis prosperitatis, & ad tolerantiam præsentis adversitatis. Contemnenda est præsens prosperitas, quasi punctalis. Job. 20. *Gaudium hypocritæ ad instar puncti.* Item patienter toleranda est præsens adversitas, quasi momentanea, cui succedit jucunditas divinæ visionis. Ecclesiastici 1. Usque in tempus sustinebit patiens, & postea redditio jucunditatis. Multi tamen non intelligunt hanc jucunditatem, dicentes, sicut dicebant Discipuli. *Quid est quod dicit nobis modicum*, &c. *Nescimus quid loquitur.* Augus. hoc modicum longum nobis videtur, quoniam adhuc agitur. Sed cùm finitum fuerit, sentietur, quam modicum fuerit. Possumus autem *tripliciter* ostendere hanc modicitatem. *Primo* per sacræ scripturæ auctoritatem. *Secundo* comparando tempus vitæ præsentis ad gloriæ æternitatem. *Tertio* comparando illud ad pœnæ infernalis diuturnitatem. Testimonia sacræ scripturæ, quibus hæc modicitas ostenditur, hæc sunt, 1. Pet. 1. *Modicum nunc, si oportet contristari in variis tribulationibus.* 2. Corinth. 4. *Id enim momentaneum & leve tribulationis nostræ*, &c. Prima Joan. 2. *Filioli mei novissima hora est.* Isa. 54. Ad punctum in modico dereliqui te. In eodem. *In momento indignationis meæ, abscondi faciem meam parumper à te.* Jacob. 4. *Quæ est vita vestra. Vapor est ad modicum parens*, &c. Specialiter temporibus nostris vita hominis modica est. Pauci enim sunt qui vivant usque ad 70. annos. Vixit Adam 930. annis. Tunc non erat mirum si amabant præsentem

Modicum moraliter explicatur.

Brevitas vitæ huius tripliciter ostenditur.

I. Sacræ scripturæ.

Christus veritatem explicationis cognovit, & dubitationem solvit.

Multitudo malorum tristitia.

Tristitia electorum vertitur in gaudium.

prosperitatem, vel timebant præsentem adversitatem: sed hodie nec est amanda prosperitas, nec timenda adversitas, cum quasi momentaneæ sint. *Item* patet hæc modicitas, si habeatur respectus ad æternitatem, minus est enim totum tempus præsentis vitæ in comparatione ad gloriam æternam, quam una gutta aquæ respectu maris totius. Rom. 8. *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis.* Item patet hæc modicitas, si habeatur respectus ad pœnæ infernalis diuturnitatem. Unde dicunt damnati in inferno. Sap. 5. *Transierunt omnia illa tanquam umbra*, &c. Et paulo post: *Nos nati continuo desiimus esse.*

2. Respectu æternæ vitæ. 3. Respectu diuturnæ pœnæ infernæ.

II. Secundus sensus vocis Modicum.

Juxta secundum intellectum sciendum, quod amici Dei in hac vita nunc habent tentationem, vel tribulationem, vel consolationem: sicut ostendit Bernard. loquens de illo verbo. Cantic. 1. *Trahe me post te: curremus in odorem unguentorum tuorum.* Trahimur, inquit, cum tribulationibus & tentationibus exercemur: currimus cum interius consolationibus & inspirationibus visitati, tanquam in suaveolentibus unguentis respiramus. Sic nox spiritualis, & dies in eis succedunt sibi, sic modicum est, & non videtur Salvator, & iterum modicum est, & videtur. Sic lætitia Dei Salvatoris subtrahitur & postea redditur. Bernardus super Cantic. O modicum, non modicum, ô modicum longum, pie Domine modicum dicis, quod non videmus te. Salvum sit verbum Domini mei, longum est multum valde nimis: Veruntamen utrumque verum, & modicum meritis, & non modicum votis. Idem loquens de illo verbo, Abacuc. secundo. *Si moram fecerit expecta eum, quia veniens veniet, & non tardabit.* Quomodo non tardabit, si moram fecerit: nisi quia quo ad meritum plusquam satis est: non est tamen satis quantum ad desiderium.

Tempus desolationis & consolationis.

Et notandum quod multis de causis jucunda præsentia Salvatoris, alicui subtrahitur. *Primo* ut humilitas servetur, ne illam lætitiam credat se habere à se. Ideo Paulus ab Angelo Sathanæ colaphizatur, ne extollatur. 2. Corinth. 12. *Ne magnitudo revelationum extollat me*, &c. *Secundo*, ut incauta securitas vitetur, quæ mater est negligentiæ, & periculo propinqua. Gregorius in Moralibus. Dum mens secura redditur, in torporem laxatur. Idem: mater negligentiæ solet esse securitas. Idem in Moralibus. Multis sæpe grave periculum incauta securitas fuit. Bernardus super Cantica. Ne dixeris in abundantia tua, non movebor in æternum, ne cum gemitu cogaris dicere: Avertisti faciem à me, & factus sum conturbatus. Curabis si sapis, in die malorum non immemor esse bonorum. Et in die bonorum, non immemor esse malorum. In die virtutis clama, cum defecerit virtus mea, ne derelinquas me in tempore tentationis consolare, & distrahe me post te; sic non deseret te spes in tempore malo, & in bono providentia non deerit. *Tertio*, ut ardentius quæratur. Cantic. 3. *In lectulo meo per noctem quæsivi quem diligit anima mea*, &c. *Surgam & circuibo civitatem per vicos & plateas, quæram quem diligit anima mea.* *Quarto*, ut inventus fortius teneatur. In eodem: *Tenui eum nec dimittam.* De his duobus simul dicit. Bernardus. super Cant. Ideo subtraxit se, quo avidius revocaretur, teneretur fortius; præteriens teneri vult, abiens revocari. *Quinto*, ut pateat ex ejus absentia, quid conferebat sua præsentia, ostendit infirmitas quantum bonum erat sanitas, ostendit guerrra quantum bonum erat pax, ostendit tentatio, quantum bonum erat mentis tranquillitas. *Sexto*, ut ex hac tristitia perpendatur quam male sit homini, si à Deo separetur omnino, quod fiet in damnatione. Jerem. 2. Scito & vide, quia malum & amarum est reliquisse te Dominum Deum tuum. Augustinus. Tale bonum est Deus, ut nemini eum deserenti bene sit.

Christus sex de causis consolationem subtrahit. 1. Propter humilitatem conservandam. 2. Propter securitatem vitandam. 3. Ut ardentius quæratur. 4. Ut fortius teneatur. 5. Ut clarius cognoscatur ipsa. 6. Et damnatio.

Plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium. Intendit Dominus his verbis consolari Discipulos suos à quibus in brevi recessurus erat quos prævidebat magnas tribulationes passuros, in quibus consolatur etiam alios fideles in multas tribulationes patiuntur. In Psal. 33. Multæ tribulationes justorum. 2. Timoth. 3. *Omnes qui pie volunt vivere in Christo persecutionem patientur.* Præmittitur in verbis prædictis desolatio cum dicitur. *Plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos autem contristabimini*, subditur consolatio ibi: *Sed tristitia vestra vertetur in gaudium*, plorabitis & flebitis vos. Electi, hæc est vita Christianorum. Piscis nutritur in aquis & vita Christiani in lachrymis. Isa. 50. *Computrescunt pisces sine aqua.* Super illud Jacob. 1. *Omne gaudium existimate fratres mei, cum in tentationes varias incideritis*, dicit Glossa. Ne indignemini, si mali in mundo crescerent, & vos patimini; quia non est Christianæ dignitatis in temporalibus exaltari, sed potius deprimi? mali nihil habent in cœlo, & vos nihil in mundo, sed spe illius boni ad quod tenditis, quidquid via contingat, gaudere debetis. David Psal 121. *Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus.* Item Psal. 104. *Lætetur cor quærentium Dominum.* Geminatio fletus referri potest ad duplicem speciem luctus, quas distinguit Glossa super Matth. His verbis prior est luctus pro peccatis, vel propriis vel alienis. In Psalm. 118 *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei quia non custodierunt legem tuam.* *Secundus* est ex desiderio cœlestis patriæ. Primus irriguum inferius, secundus superius, de quibus legitur Josue 15. Et Judicum 1. Ille abluit præsentes sordes: hic accendit acrius æternorum amores. Vel geminatio ista potest referri ad incolatum præsentis miseriæ. David Psal. 119. *Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est*: & dilationem patriæ. David Psal. 136. *Super flumina Babylonis illic sedimus, & flevimus dum recordaremur tui.* Vel geminatio potest referri ad mala pœnæ, quæ fideles in se patiuntur, & ad mala culpæ, in quæ persecutoribus compatiuntur. Quod autem dicitur: *Mundus autem gaudebit*, facit ad augmentum utriusque doloris, & compassionis. Cum mundus miseriâ sit plenus & miseriam suam intelligat; & ideo gaudeat, eo ipso miserior. Augustin. in libro Confessionum. Quid miserius misero non miserante se ipsum. Item sicut divitis mensa tentationem pauperis Lazari augebat, Luc. Sic gaudium mundi visum, ad augmentum tentationis electorum facit. Auget etiam tribulationem eorum hoc, quod non solum patiuntur in se, sed etiam in cæteris fidelibus. 1. Corinth. 12. *Et si patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra.* Ecclesia est velut unum corpus, in omnibus membris patiens atque dolens, ad quod pertinet referri illud: *Vos autem contristabimini.* Communis enim est tristitia fidelium.

Circa consolationem eorum, quæ tangitur *Sed tristitia vestra vertetur in gaudium* notandum quòd tristitia, quam habent boni in præsenti, referenda est gaudio mundi *septem* de causis. 1. propter benedictionem quam habet à Deo. Matth. 5. *Beati qui lugent.* Item Lucæ 6. *Beati qui nunc fletis* è contrario autem gaudium mundi malum est à Deo, secundum illud Lucæ 6. *Væ vobis ridentibus qui habetis consolationem vestram.* Quomodo deat gustare cibum ab aliquo sancto maledicto, quantum ergo timendum est gaudium male[dicti]

ab[i]

ab ipso sancto sanctorum. Psal. 76. *Renuit consolari anima mea. Secundo*, quia sapientes tristitiam ptæsentem gaudio præsenti præeligunt; quod autem sapientes præeligunt, præligendum est. Malunt sapientes se sanos esse lugentes quam phreneticos gaudentes. Ecclesiastæ 2. *Risum reputavi errorem.* Eiusdem 7. *Cor sapientium, ubi tristitia est: & cor stultorum ubi latitia.* Ex facilitate est gaudium huius mundi, immo ex cæcitate; secundum illud Lucæ 19. *Videns Iesus civitatem flevit super illam, dicens: quia si cognovisses & tu*, supple, fleres. Præelegit sapientissimus, scilicet, Dei filius, in mundo isto tristitiam gaudio: unde dicit Bern. In sermonibus: Christum super Lazarum & super civitatem flevisse, & in orationibus pernoctasse: risisse vero aut iocasse nunquã legimus. *Tertio*, quia tristitia salubris est, licet sit amara. Gaudium vero mundi mortiferum est. Ecclesiastici 7. *Inveni amariorem morte mulierem.* Mulier ista, mundi est lætitia. Gaudium mundi est velut vinum forte, capita debilia destruens, nisi aqua tribulationis misceatur, ut patet in Salomone, qui non prohibuit cor suum, quin omni voluptate frueretur. Ecclesiastæ 2. Et ideo infatuatus est. 3. Reg. 11. *Sapientia non invenitur in terra suaviter viventium.* Iob. 28. Hoc est vinum damnatorum, de quo Amos. 2. Tristitia verò est aqua sapientiæ, id est, hominem sapientem reddens; unde Isa. 28. *Et tantummodo sola vexatio dabit intellectum auditui.* Et Ieremiæ 6. Secundum translationem. 70. Per omnem dolorem & flagellum erudieris Ierusalem. *Quarto*, quia tristitia convenit loco, in quo sumus, & tempori. De loco dicit August. In valle miseriæ sumus, in qua eo magis flendum est, quo minus flemus. Ipse puer nascens fletu suo ostendit, locum in quo sumus, esse locum fletus. August. Super illud Ephes. 5. Redimentes tempus quoniam dies mali sunt. Puer, inquit, qui nascitur à ploratu incipit, nec ridere potest; statim natus plorat Propheta, suæ calamitatis lachrimæ sunt testes miseriæ, nondum loquitur, & iam prophetat. Tempus etiam in quo sumus, tempus flendi est. Ecclesiastici 3. *Tempus flendi, & tempus ridendi*: tempus flendi, est in præsenti, ubi est multa materia fletus, & lachrimæ sunt in valore suo: lachrimæ in futuro, quantum ad reprobos, nullius valoris erunt. Electis verò materia fletus deerit. Materia fletus in præsenti sunt Dei iniuriæ, & contumeliæ, & strages animarum, incolatus præsentis miseriæ; dilatio patriæ. Ordo congruus, ut vigilia fiat ante festum. Electi faciunt hic vigiliam in pane tribulationis & aqua doloris, post faciunt festum: reprobi verò prius faciunt festum, quam vigiliam; ipsi videntur facere festum stultorum. *Quinto*, propter brevitatem, habituri sunt boni & mali tristitiam & gaudium. Sed boni scientes, quod est præsentis vitæ, esse breve, quod vero est futuræ vitæ, esse longum, tristitiam eligunt in præsenti, & gaudium in futuro. Augustinus. Sapientia sanctorum est, hic temporaliter cruciari, & in æternum delectari. Mali verò e contrario faciunt. Iob 20. *Et gaudium hypocritæ*, scilicet, mundi, *ad instar puncti.* Electi non timent sumere guttam amaritudinis, quam sequatur abyssus æternæ dulcedinis. E contrario, reprobi sumunt guttam dulcedinis, pro qua habituri sunt abyssum æternæ amaritudinis. *Sexto*, quia tristitia præsens electorum, habet adiunctam lætitiam in Psal. 93. *Secundum multitudinem dolorum meorum*, &c. Seneca: Viri boni gaudium est ex bona conscientia, e contrario gaudium mundi est cum tristitia, quia de malo gaudent. Prov. 2. *Qui lætantur cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis.* Malis verò tormentum animæ. August. Curre per singula, tot invenies animæ tor-

II. Tristitia sapientum, lætitia stultorum.

III. Tristitia salubris, lætitia mortifera.

IV. Tristitia convenit loco & tempori.

Materia fletus.

V. Brevitas temporis.

VI. Tristitia bonorum mixta lætitiæ. Gaudium malorum mera tristitia.

menta, quot vitia. *Septimo*, quia tristitia electorum vertitur in gaudium, & e contrario, gaudium mundi, in tristitiam. Et hoc habetur exemplum in divite & Lazaro Lucæ 16. Plus valeret lutum in brevi mutandum in aurum quam aurum in brevi mutandum in lutum. Ierem 31. *Convertam luctum eorum in gaudium.* De gaudio malo malorum, legitur. Proverb. 14. *Extrema gaudii luctus occupat.* Amos 8. *Convertam omnes festivitates vestras in luctum.* Iob 21. *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.* In hac verò conversione attendendum est, quod una gutta tristitiæ electorum mutabitur, quasi in mille modios lætitiæ, & e converso, una gutta gaudii reproborum, plus quam in mille modios tristitiæ. Lucæ 6. *Væ vobis qui ridetis, quia plorabitis.*

VII. Tristitia in gaudium, gaudium in tristitiam convertitur.

Mulier cum parit, tristitiam habet. Mulier dicitur Ecclesia, vel anima fidelis, quia Deo subiecta est per obedientiam. Genes. 3. *Sub viri potestate eris.* Item, quia fœcunda, in Psal 127. *Uxor tua sicut vitis abundans.* Item, quia compatiens, Ecclesiastici 36. *Ubi non est mulier, ingemiscit egens.* Item, quia herum molliens, id est, Christum prudo, eum ad misericordiam flectens. Comparatur autem tristitia animæ, vel Ecclesiæ, angustiæ parturientis propter acerbitatem. Threnor. 2. *Magna velut mare contritio tua.* Ierem. 6. *Luctum unigeniti fac tibi, planctum amarum.* Item, propter brevitatem. 1. Pet. 1. *Modicum nunc, si oportet contristari.* Item, propter gaudium fructus sequentis. De quo hic: *Cum peperit, iam non meminit pressuræ propter gaudium. Item* notandum, quod Ecclesia parturit, & in prædicatoribus, & in pœnitentibus. prædicator habet dolores ut parturientis, eiulando pro his, qui in utero moriuntur. Ierem. 4. *Ventrem meum doleo.* Ambrosius, ventrem meum doleo, ut prophetico utar eloquio, quia quem regeneraturus eram, amisi. Item, pro his, qui in utero colliduntur Genes. 25. *Dedit Deus conceptum Rebeccæ, sed collidebantur in utero eius parvuli: qua ait: sic mihi futurum erat, quid necesse erat concipere.* Item, pro his, qui à partu retrahuntur. Isaiæ 37. Venerunt usque ad partum filii, & virtus non est pariendi. Gregorius. Pensandum est quantus sit prædicatoribus sanctis dolor de cadentibus, quantus de stantibus timor: quantus fervor de conversis, quanta solicitudo de convertendis. Iob 39. Incurvantur ad fœtum, & pariunt, & rugitus emittunt. Galat. 4. *Filioli mei, quos iterum parturio,* &c. Apocal. 2. *Mulier in utero habens, & clamabat parturiens, & cruciatur ut pariat.* Sed quidam cruciantur, ut pereant. Ierem. 9. Ut inique agerent, laboraverunt. Ecclesiastici 10. *Labor stultorum affliget eos*, &c. pœnitens etiam habet dolores ut parturientis, in anguistia contritionis, in erubescentia confessionis, in labore satisfactionis Genes. 3. *In dolore paries filios. Mulier cum parit*, &c. Ostenditur hic, quod tristitia est via ad gaudium. Gregorius. Si dulcia quærimus, necesse est ut amara toleremus.

Ecclesia vel anima comparatur mulieri parturienti.

Dolor prædicatorum.

Dolor pœnitentium.

Circa gaudium verò futurum, tria nobis hic insinuantur. *Primo*, quod erit post tristitiam, & ideo dulcius: e contrario erit in mundanis, quia deliciis & divitiis & honoribus sunt assueti. Difficile enim est carere assuetis, & contrariis uti. *Secundo*, quod erit gaudium cordis ibi: *Et gaudebit cor vestrum.* Gaudium amatorum mundi, est de exterioribus. *Tertio*, quod erit sine fine: de quo ibi: *Et gaudium vestrum nemo tollet à vobis.* Isaiæ 52. Lætitia sempiterna super capita eorum.

Diabolus habet gaudium futurum.

1.

2.

3.

DOMINICA IV. POST PASCHA.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Agit hic sermo de officio Spiritus sancti mundum de Peccato, Justitia, Judicio arguentis; de quibus Clerici multò magis quàm sæculares sint arguendi. Fusè illa tria explicat. Et quomodo Spiritus sanctus Christum caput, & Discipulos membra ejus, clarificaverit, ostendit.

SERMO LXXXIII.

Vado ad eum qui me misit, &c. Joan. 16.

Tria tractatur hic.

IN hoc Evangelio Dominus corporalem discessum suum Discipulis, *primo* prædicit. *Secundo* missionem Spiritus sancti eis promittit ibi: *Expedit ut ego vadam*, &c. *Tertio* effectum adventus Spiritus sancti ostendit, ibi: *Et cum venerit*. *Triplex* autem effectus ostenditur Spiritus sancti, scilicet, *mundi arguitio*, ibi: *Arguet mundum*. *Apostolorum instructio*, ibi: *Adhuc multa*, &c. *Christi clarificatio*, ibi: *Ille me clarificabit*. *Vado*, ideſt, in proximo vadam; & ita certum est, ac si jam esset præsens. *Et nemo ex vobis interrogat me quo vadis?* sicut consuevistis. Joan. 13. *Domine quo vadis?* dixit Petrus. Ejusdem 14. *Domine, nescimus quo vadis*, dixit Thomas. Secundum Chrysost. Audientes, quoniam absque synagogis vos facient, & quoniam odient vos, & quoniam, qui interficiet vos, opinabitur culturam se offerre Deo; ita accidit, ut amissione locutionis detinerentur, & nihil ei loquerentur, tristitia enim opprimebantur. Secundùm Augustinum ostenditur in hoc, quod manifestè erat ascensurus in cœlum, unde Glossa super illud. *Vado ad eum qui me misit*, ita palam ut nemo interroget, quod visu corporali fieri cernat. Videbunt enim eum in nube ascendentem, certi de gloria. Act. 1. *Et nemo ex vobis interrogat*, id est, interrogabit. *Sed quia hæc locutus sum vobis tristitia*, &c. Augustinus. Videbat quid sua verba in eorum cordibus agerent; contristabatur namque in eis humanus affectus, quia carnalis desolabatur aspectus. Noverat autem Christus, quid eis potiùs expediret, quia visus interior, ipse est utique melior, quo eos consolaturus erat Spiritus sanctus. Beda dicit, quod magis tristabantur de recessu, quo eos deserebat, quàm lætarentur de ascensu, quo patrem petebat. *Sed ego veritatem dico vobis*. Chrysost. Non dico quæ ad gratiam vestram sunt, sed & si decies millesies contristamini, audire oportet, quia confert. *Expedit vobis, ut ego vadam*. Augustin. *Expedit vobis*, ut hæc forma servi auferatur à vobis. Nolo ut adhuc me carnaliter diligatis, & isto lacte contenti, semper infantes esse cupiatis. Beda. Expedit, ut forma servi vestris substrahatur aspectibus, quatenus amor divinitatis altius vestris infigatur mentibus. *Si enim non abiero, paraclitus*, ideſt, Salvator vobis promissus, *non veniet ad vos*, quia non eritis idonei eum recipere. Augustin. Si alimenta terrestria, quibus vos alui, scilicet, præsentiam corporalem, quam parvuli capere poteratis, non subtraxero, solidum cibum, non esurietis; si carni hæseritis, capaces spiritus non eritis. Augustin. Non potestis capere spiritum, nisi secundum carnem nosse desistatis Christum. 2. Cor. 5. *Et si noverimus Christum secundum carnem*; sed jam non novimus. *Et cum venerit*, &c. Ostenditur *duplex* effectus Spiritus sancti in Discipulis. *Primus* est corroboratio affectus eorum, ibi: *Arguet mundum de peccato*. *Secundus* illuminatio intellectus: de qua ibi: *Docebit vos omnem veritatem*. *Arguet*, per vos, qui modo timidi estis, *mundum*, ideſt, mundi amatores. Augustin. quia per Spiritum sanctum diffundenda erat charitas in cordibus eorum. Rom. 5. *Quæ foràs mittit timorem*. 1. Joan. 4. Quo impediri possent, ne arguere mundum anderent: Propterea dixit: *ille arguet mundum de peccato*, quod habet, *& de justitia*, quam non habet, *& de judicio*, quod non timet. *De peccato quidem, quia non crediderunt in me*. Secùndum Chrysostomum: Arguet eos de peccato infidelitatis, quia non crediderunt in Christum. Secundo, de justitia Christi, quem peccatorem vocaverunt. Joann. 9. *Hic homo non est à Deo qui Sabbathum non custodit*. Tertio de judicio, quo diabolus condemnatus est per eum, quem dixerunt habere dæmonium. *De justitia* verò, *quia ad patrem vado & jam non videbitis me*. Chrysostomus. Vide per hæc duo interemptam pernicioſam suspicionem: neque enim peccatoris est, ad Deum ire, nec apud Deum semper esse. *De judicio vero, quia princeps mundi hujus*, scilicet, diabolus jam judicatus est per Christum, quem dixerunt dæmonium habere, Joan. 8. Chrysostomus; quia dicebant, dæmonium habes, hoc postea ostenditur falsum esse. Non enim diabolum cœpissem, si peccato obnoxius essem. Nunc autem condemnatus est. Secundum Augustinum sic exponitur de peccato infidelitatis: hoc enim peccatum, quasi solum sit, præ cæteris posuit, quo hoc manente, cætera detinentur, & hoc discedente, cætera remittuntur. *Et de justitia*, quam non habent, & imitati non sunt. Mundus de peccato suo arguitur. De justitia verò aliena, sicut arguitur de lumine tenebræ. Quantum enim malum eorum, qui non credunt, non solum per se ipsum verum etiam ex bono potest apparere eorum, qui credunt; & quoniam ista vox infidelium esse convincit: quomodo credimus quod non videmus; justitia credentium justitiam sic oportuit definiri: *quia ad patrem vado, & jam non videbitis me*. Unde, secundùm Augustinum. Intelligitur de justitia credentium, sive de justitia fidei, quæ est, credere quod non videtur: cùm justitia via sit ad regnum, secundum illud Matth. 6. *Primum quærite regnum Dei, & justitiam ejus*, scilicet, justitiam ducentem ad regnum, meritò arguendi fuerunt à Spiritu sancto, qui noluerunt imitari Christum, euntem ad patrem per viam justitiæ. Aug. Jam non videbitis me, quomodo nunc vobiscum sum, scilicet, mortalem. De judicio, quod non timuerunt, & tamen timere debuerunt, quia princeps mundi hujus jam judicatus est, scilicet diabolus. De quo Joannis 12. *Nunc princeps hujus mundi ejicietur foràs*. 2. Petri. *Si Angelis peccantibus non pepercit*, &c. *Jam judicatus*. Augustin. Judicio ignis æterni irrevocabiliter destinatus. De hoc judicio mundum arguitur, quoniam cum suo principe judicatur, quem sibi similibus atque impius imitatur. *Adhuc multa*, &c. Ostendit, quod expedit ut vadat, per alium effectum Spiritus sancti, qui est docere. *Adhuc multa habeo vobis dicere*; quasi diceret, adhuc indigetis instructione, & non potestis portare modo, ideſt, adhuc estis capaces. Ex hoc videtur quod alicuicenda sunt carnalibus, quæ sunt dicenda spiritualibus. 1. Corinth. 3. *non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus*. *Cum autem venerit ille Spiritus veritatis*, docens scilicet veritatem, *docebit vos omnem veritatem*, scilicet, veritatem viæ veritatem patriæ, ut sit distributio pro generibus singulorum, non pro singulis generum sicut Victor. Vel omnem veritatem saluti necessariam. Augustinus quod ait: *Docebit vos omnem veritatem*, non arbitror in hac vita, in cujusquam homine posse compleri; cum dicat Apostolus 1. Corinth. 13. *Ex parte cognoscimus*, sed quia per Spiritum sanctum fit, ut ad ipsam plenitudinem veritatis perveniamus, ubi facie ad faciem videbimus. Ideo Dominus illam perfectionem nobis promisit per Christum.

Triplex effectus sancti Spiritus.

Absentia corporalis Christi profuit Apostolis.

Duplex effectus Spiritus sancti in Apostolis.

Fortitudo & illuminatio.

tem Spiritus ſancti dicens: *docebit vos omnem veritatem*, vel docebit omnem veritatẽ vitæ, juſtitiæ, & doctrinæ. De veritate vitæ dicitur Iſaiæ 38. *Memento, quæſo, quomodo ambulaverim coram te in veritate & corde perfecto* De veritate juſtitiæ. Proverb. 18. *Accipere perſonam in judicio non eſt bonum, ut declines à veritate judicii* De veritate doctrinæ. Matth. 22. *Magiſter, ſcimus, quia verax es, & viam Dei in veritate doces.* Et bene dico: docebit vos veritatem, non falſitatem. *Non enim loquetur à ſemetipſo*, ideſt, non finget doctrinam novam à me ſeparativam, ſicut diabolus. Joan. 8. *Cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur.* Secundum hunc ſenſum dicit ipſe de ſe. Joan. 14. *A meipſo non loquor*, ideſt, nihil proprium, nihil à patre alienum loquor. *Sed quæcunque audiet loquetur*, ideſt, certa & vera loquetur. Simile habetur Joan. 3. Quod vidit & audivit hoc teſtatur, ideſt quod certiſſimè novit. Ejuſdem 8. Ego quod vidi apud patrem, loquor. Certiora habemus, quæ à veris doctoribus accipimus, quàm quæ à nobis dicimus. Chryſoſtomus ſic continuat, quoniam dixit: confert me abire, & illum venire: & quoniam non poteſtis portare modo, tunc autem poteritis; & ne hæc audientes majorem ſpiritum exiſtiment, propterea ait: *à ſeipſo non loquetur*, hoc eſt, nihil contrarium, nihil proprium præter mea. Gloſſa: Audire illius eſt ſcire, ſcire verò eſſe. A quo ergo eſt illi eſſentia? Ab illo audientia, ſcilicet, ſcientia, quæ non eſt aliud quàm eſſentia. *Et, quæ ventura annunciabit vobis.* In hoc inſinuatur, quod Deus eſt; Dei enim eſt videre futura, ut præſentia; hoc autem dicitur, ne credatur non eſſe æqualis patri, & filio, quia dictum eſt: *Non loquetur à ſemetipſo*, tamen non ſolum prædicet futura; immo etiam me clarificabit per ſigna quæ faciet fieri in nomine meo. Auguſt. Dupliciter hoc exponit his verbis: *Ille me clarificabit*; quia diffundendo in cordibus credentium charitatem ſpiritualeſque faciendo, declaravit, quomodo filius patri eſſet æqualis, vel quia per ipſam charitatem fiducia repleti, & timore repulſo, annunciaverunt Chriſtum hominibus: quod enim facturi erant in Spiritu ſancto, hoc eumdem ſpiritum dixit eſſe facturum. *Ille me clarificabit*, verba mea, quæ nunc occulta ſunt vobis, manifeſtando vobis. Et bene dico: *me clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis*, id eſt, conſona meis dicet. Chryſoſtomus: Una mea, & illius doctrina, & ex quibus ego debebam docere, ex eiſdem & ipſe docet. Nec æſtimetis alia eſſe quæ illius, & quæ mea: etenim illa mea ſunt & meæ applaudent gloriæ. Secundum Auguſtinum ſic exponitur: *De meo accipiet*, ſcilicet, de meo patre; ſed quia poſſent dicere: tu dixiſti, quia ipſe eſt ſpiritus veritatis, qui à patre procedit. Joan. decimo quinto. Non ergo accipiet à te, ſed à patre; ideo ſubdit: *Omnia quæ habet pater, mea ſunt*, ideſt communis eſt potentia & eſſentia mei, & patris, & etiam proprietas communis, ſcilicet, ſpiratio; propterea dixi vobis: *De meo accipiet*, ideſt, mea ſunt, quæ accipiet, *& annunciabit vobis.* Quærit Victor: cum idem ſit eſſe patris & filii, quare dicit *omnia quæ patris ſunt mea ſunt.* Reſpondet: omnia dicit, propter pluralitatem nominum eſſentialium, quia juſtitia, pietas, bonitas, ſapientia, potentia, & hujuſmodi, eadem ſunt Patris & Filii & Spiritus ſancti. *Vado ad eum qui me miſit*, &c. Solent homines peregrinaturi prædicere familiæ ſuæ receſſum ſuum, & conſolari eam de receſſu ſuo: vel dicendo, ſe in brevi reverſuros, vel per perſonam idoneam ſe ei proviſuros; ſic Dominus receſſurus à Diſcipulis ſuis, & quaſi peregrinaturus, aſcendendo in cœlum, ſecundum illud Matt. 25. *Homo quidam peregrè proficiſcens vocavit ſervos ſuos*: & receſſum ſuum eis prædixit, & conſolatus eſt eos; oſtendendo, ſe in brevi reverſurum ad eos, ut recolnit Eccleſia in Evangelio præcedentis Dominicæ. *Modicum, & non videbitis*, &c. Item promittendo ſe eis proviſurum per Spiritum ſanctum, ut recolitur in hac dominica.

Et notandum quod cum Aſcenſio Domini prope ſit, ſecundum Eccleſiæ repræſentationem, convenienter legitur hodie Evangelium, continens verba, quæ dixit Dominus de Aſcenſione ſua in brevi futura. Duo autem ſpecialiter oſtendit hoc Evangelium, ſcilicet, Diſcipulorum deſolationem de receſſu Magiſtri audito, & exhibitam eis à Domino conſolationem. In prima vero parte *tria* attenduntur. *Primo*, Aſcenſio Domini prædicitur, ibi: *Vado ad eum*, &c. *Secundo*, modus aſcendendi inſinuatur, ibi. *Nemo interrogat me quo vadis? Tertio*, ratio dicti contriſtantis Diſcipulos oſtenditur, ibi: *Quia hæc locutus ſũ vobis, triſtitia implevit cor veſtrum. Sed veritatem dico vobis. Expedit vobis*, &c.

De deſolatione & conſolatione.

Circa *primum* notandum, quod dominus de ſuo reditu ad patrem loquitur non tanquam de futuro remoto, ſed quaſi preſens eſſet. Exemplo ergo ejus reditum tuum ad Deum ſemper quaſi præſentem habeas, ne mors te inveniat imparatum. Lucæ 12. *Eſtote parati; quia qua hora non putatis, filius hominis veniet.* Item exemplo domini vade ad eum qui te miſit, ſaltem ſpiritualiter. *Primo*, ei gratias referendo de bonis quæ ab eo acceperis. Eccleſiaſtici 1. Ad locum, unde exeunt flumina revertuntur, ut iterum fluant. Corvus non eſt reverſus ad arcam, ſed columba deferens ramum olivæ in ore. Geneſ. 8. Ramus olivæ, eſt verbum gratiæ, & miſericordiæ, quod debemus habere in ore, dicentes: *Miſericordia domini quod non ſumus conſumpti quia non defecerunt miſerationes ejus.* Thren. 3. 1. Corinth. 15. *Gratia Dei ſum id quod ſum. Secundo*, debemus ire ad Deum, ſapientiam ejus lucidè videntem omnes actus noſtros cogitando Boëtius: magna nobis, ſi diſſimulare nolumus, indicta eſt probitatis neceſſitas cum omnia agamus ante oculos judicis cuncta cernentis. Hebræorum 4. *Omnia nuda & aperta ſunt oculis ejus.* Job. 26 *Nudus eſt infernus coram eo. Tertio*, debemus ire ad Deum, mercedem laboris noſtri nobis coram eo paratam frequenter conſiderando. Auguſtinus. Labor te terret, vide mercedem *Quarto* diſtrictionem judicii ejus attendendo, ſicut faciebat Job. 31. *Quid faciam, cum ſurrexerit ad judicandum Deus, & cum quæſierit, quid reſpondebo ei?*

1. Parandum iter ad Deum.

1. Referendo gratias.

2. Cogitando ſapientiam Dei omnia videntis.

3. Conſiderando præmia laboris noſtri.

4. Attendendo ſtrictum Dei judicium.

Circa *ſecundum* notandum quod Deus manifeſtè aſcendit, Actor 1. *Videntibus illis elevatus eſt*; non fuit neceſſe quærere, quo iret cum hoc eſſet manifeſtum. Exemplo ergo ejus & nos manifeſte de virtute in virtutem aſcendamus, & exemplũ proficiendi proximo miniſtremus. Matth. 5. *Sic luceat lux veſtra coram hominibus* &c. Item *notandum*, quod non ſolum attendendum eſt, unde vel qua eatur, ſed etiam quo itur. Amici carnales in receſſu amicorum ſuorum de hoc mundo attendunt ſolum, unde ipſi eant ſcilicet, quoniam ab eis recedunt, & ideo plorant: ſic faciebant diſcipuli. Unde dicit Beda in Homilia: quod magis triſtabantur de receſſu, quo eos deſerebat, quam lætarentur de aſcenſu, quo patrem petebat. Item homines carnales non attendunt, quo à diabolo ducantur, ſed qua via ducantur unde per amæna prata ad interitum ducuntur. Sapiens verò finem viæ attendit. Boëtius. Non quod ſitum eſt ante oculos, ſufficit intueri: rerum exitus prudentia metitur; lumen mundanæ ſapientiæ modicum eſt, & non ſufficit ad hoc, ut ad illud videantur remota, ſed lumen ſapientiæ divinæ magnum eſt, unde ad illud videntur & propinqua & remota. Sapient 8. *Sapientia*

II. Modus aſcenſus Chriſti. Tria attendenda. Vnde, Qua, Quo aſcendendum.

Veritas vitæ. Veritas loquitur. Veritas doctrinæ.

Diabolus mendax.

Spiritus S. patri & filio æqualis.

Spiritus quomodo filium Dei clarificavit.

Fidem doctrina Chriſti & Spiritus S.

Attributa divina tribus perſonis communia.

Chriſti providentia de ſuis.

vincit malitiam: attingit à fine usque ad finem fortiter, &c.

III. Dictum desolationis seu tristans discipulos.

Circa *tertium* notandum, quod Dominus non dimittit sic dicere utilem veritatem, licet eos contristantem. Exemplo ergo ejus dic hominibus, quæ eis profint, etiam si [illegible]. David: *Veritatem tuam non abscondi in corde meo.* Psal. 39. *Non labia mea non prohibebo*, scilicet, à veritate dicenda. Psalm. 16. *Manifestabo tibi*, quid omnia possidentibus dicit, scilicet, qui verum dicat. Idem dic eis, non quod velint audire, sed quod non velint semper audisse: nec omne dulce gustandum est, nec omne amarum projiciendum est. Simia inveniens amaritudinem in cortice nucis, projicit; ideo de dulcedine nuclei non gustat. Sicut virtus est, placitis abstinuisse bonis, sic virtus est, sustinere quæ displicent, veritatem ergo utilem & dicas, & audire non refugias.

Veritas dicenda licet displiceat.

Christus consolatur discipulos.

Expedit vobis, ut ego vadam. Consolatur hic Dominus discipulos de suo recessu contristatos per utilitatem sequentem suum recessum, scilicet, per adventum Spiritus sancti. *Expedit vobis ut ego vadam.* Corda vestra sursum tracturus. Matth. sexto. *Ubi est thesaurus tuus, ibi est cor tuum.* Joannis duodecimo. *Cum exaltatus fuero à terra, omnia trahum ad me ipsum.* Matth. 24. Ubi fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ. Item spem ascendi post me, vobis daturus. Micheæ secundo. *Ascendet iter pandens ante eos*, cum caput Ecclesiæ jam sit in cœlo, & etiam multa membra corporis Ecclesiæ, sperandum est, quod alia debeant ibi recipi. Non faciet Deus pater filio suo dimidium hospitium: Verisimile est, quod illi, qui de nostris sunt ibi, trahant & nos illuc, nisi nos impediverimus. Deuteron. 33. dicitur Ecclesiæ: *Ascensor cœli, auxiliator tuus.* Item petitiones vestras patri porrecturus atque pro vobis oraturus. Hebræor. 7. *Accedens per semetipsum ad Deum semper vivens ad interpellandum pro nobis.* 1. Joan. 2. *Si quis peccaverit advocatum habemus apud patrem Jesum Christum justum*, &c. Item locum vobis paraturus. Joannis 14. *Vado parare vobis locum. Si autem abiero, & præparavero vobis locum, iterum veniam, & accipiã vos ad meipsum.* Paravit nobis locum in ascensione, cœlum nobis in effectu aperiendo. Item præsentiam suam manifestam nobis subtrahendo, ut fides haberet meritum. Augustinus super Joannem. Subtrahit se, & latet, ut sit fides, quæ non est de re visa. Gregorius in homilia: fides non habet meritum cui humana ratio præbet experimentum. Item militibus dona daturus. Ephes. 4. *Ascendens Christus in altum captivam duxit captivitatem dedit dona hominibus.* Item amorem carnalem amputaturus. Unde hîc dicitur: *Si non abiero paraclitus non veniet ad vos.* Bernard. Nisi carnis præsentia subtrahitur, spiritualem gratiæ plenitudinem mens occupata non admittit. Si ita est, quis audeat de cætero carnis illecebris deditus paraclitum expectare, quid huic Sercquilinio, & illi consolationi? Et *notandum*, quod affectus carnalis & turpis gratiam expellit: affectus carnalis & naturalis, gratiam, vel gratiæ plenitudinem impedit. Joan. 6. *Caro non prodest quidquam.* Hebr 5. Qui lactis est particeps, expers est sermonis justitiæ. Isa. 28 *Quem docebit scientiam & quem intelligere faciet auditum, ablactatos à lacte.* Bernard. Delicata est divina consolatio, & non datur admittentibus alienam. Turpis affectus est in illis qui tantum amant filios, vel uxores, vel alios sibi conjunctos, qui non timent offendere Deum, ne eos contristent, & ut eorum voluntatem impleant, sicut fecit Adam. Genes. 3. *Quia audisti vocem uxoris tuæ & comedisti*, &c. *maledicta terra in opere tuo.* Tales similes sunt pellicano qui dicitur effundere sanguinem suum, ut vivificet pullos suos; morte enim sua acquirunt, unde [illegible] suorum corporalem sustentent. *Si autem [illegible] mittam eum ad vos.* Lucæ 6. *Date & dabitur vobis.* Dani corporalem consolationem, sive [illegible] renti, datur spiritualis consolatio. Et cum [illegible] ille arguet, &c.

Affectus carnalis & turpis damna.

Notandum, quod Spiritus sanctus per spi[illegible]les viros in quibus habitat, malos arguit, bo[illegible] struit, gloriæ Christi intendit. Ad *primum* p[illegible] illud: *Arguet mundum de peccato.* Ad *secu[illegible]* illud: *Docebit vos omnem veritatem.* Ad [illegible] illud: *Ille me clarificabit.* Cùm Spiritus san[illegible] bonitas, & malitia sit oppositi bonitati; s[illegible] tus sanctus in te est, non habebit malitia [illegible] juxta te, quin saltem arguas eam; sicut aqua [illegible] in pace, juxa ignem. *Item* cùm omne anim[illegible] ligat simile sibi. Ecclesiastici 13 Ille in quo e[illegible] ritus, qui est bonitas, omne bonum diligit, [illegible] structionem & alia beneficia bonis, qui sunt [illegible] se, impendit. *Item* cùm Spiritus sanctus igni[illegible] cujus est tendere sursum; ille cui inest spiritu[illegible] vinæ gloriæ intendit. Primæ Corinth. 10. *Si[illegible] meditis, sive bibitis, sive aliquid aliud agitis [illegible] nia in gloriam Dei facite.* Ad hoc creati sumus, [illegible] 26. *Faciet te Dominus excelsiorem cunctis gen[illegible] quas creavit in laudem & gloriam suam.* Isaiæ [illegible] *gloriam meam creavi eum.* Item sciendum [illegible] cum Dominus peccatum prohibeat, & justiti[illegible] cipiat, & non obedientibus sibi multas co[illegible] tiones faciat, & jam multos sibi non obe[illegible] terribiliter puniverit, valde reprehensibilis e[illegible] dus, qui peccatũ facit, & justitiam omittit, & [illegible] ctum judicium Dei de inobedientia sua non [illegible]

Item notandum, *quadruplici* ratione [illegible] dicitur Spiritus sanctus. *Primo* ad ostend[illegible] quod ille maximè se redarguit, qui Spiritu[illegible] ctum abundantius accipit. Gregorius supe[illegible] Job ultimo: *Auditu auris audivi te, nunc [illegible] mea videt te; ideo me reprehendo.* quanto q[illegible] joris gratiæ lumen recipit, tanto magis re[illegible] sibilem se agnoscit: sicut pulvis appare[illegible] solis, qui non apparet in umbra. *Secundo*, [illegible] nuandum, quod arguere non est alienum [illegible] gnitate, & amore, cum Spiritus sanctus, [illegible] benignitas, & amor, dicatur arguere. Isa. 11. *[illegible] dietur virga de radice Jesse*; id est, de incendi[illegible] ris; Jesse enim interpretatur incendium. Ap[illegible] Ego, *quos amo, arguo. Tertio*, ad infirm[illegible] quod mansuetudo & benignitas servanda e[illegible] guendo. 2. Thessal 3. *Nolite æstimare ut inim[illegible] sed corripite, ut fratrem.* Galat. 5. *Vos qui spi[illegible] les estis, instruite hujusmodi in spiritu le[illegible]* David Psal. 89. *Supervenit mansuetudo, & [illegible] mur.* Seneca. Vitia animi sicut vitia corpor[illegible] tractanda sunt. *Quarto*, quia Spiritus san[illegible] lem hominem facit, ut idoneus sit arguere. T[illegible] pediunt argutionem, scilicet, *reprehensibilit[illegible] rantia, & timor.* Hæc autem removet spir[illegible] purgat, illuminat, & corroborat. Ideo su[illegible] stolos descendit in specie ignis, qui facit [illegible] Quod reprehensibilitas impediat arguen[illegible] dit Gregor. dicens: Superjectas sordes te[illegible] valet manus, quæ lutum tenet. Ecclesiast[illegible] *immundo quid mundabitur.* Matth. 7. [illegible] *dicis fratri tuo, sine, ejiciam festucam de o[illegible] & ecce trabs est in oculo tuo.* Ad impedim[illegible] rantiæ referri potest illud Rom. 1. *Qui al[illegible] te ipsum non docet.* Timor etiam impedit [illegible] stici 7. *Noli quærere fieri judex nisi valeas [illegible] rumpere iniquitates, ne forte extimescat fa[illegible] tentis. De peccato quidem*, supple, comm[illegible] *non crediderunt in me.* Ex defectu fidei est, [illegible] qui peccant, 1. Joan. ult. *Qui infidelis est, [illegible] egit.* Et *notandum*, quod mundus multum c[illegible] hem[illegible]

Mundus reprehenditur de iustitia dimissa.

Iustitiæ cõtemptorio & nullitas.

Mundus de triplici iudicio arguendus.

Clerici ob malas causas magis arguendi quam seculares de peccato.

hensibilis de incredulitate. Non enim credit, quæ dicuntur ei de suo transitu. 1. Joan. 2. *Transibit mundus & concupiscentia ejus.* Sic Loth visus est quasi ludens loqui, cum prædiceret genero suo deletionem Sodomæ. Genes. 19. Nec Noë credebatur de diluvio futuro, immo homines erant *comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, usque ad eum diem, in quo intravit in arcam Noe, & non cognoverunt donec venit diluvium, & tulit omnes.* Matth. 24. Nunc non credit mundus venenositatem prohibitarum deliciarum. Eccles. 7. *Inveni amariorem morte mulierem*, scilicet, carnis voluptatem. Si enim eã crederet, prohibitas delicias caveret. Job 6. *An gustare, quis poterit quod gustatum afferat mortem.* Item non credit noxietatem divitiarum. Proverb. 1. *Usquequo stulti, quæ sibi noxia sunt, cupient.* Item non credit utilitatem adversitatum, Ecclesiastæ 7. *Melior est ira risu.* Item non credit futuram pœnam peccatorum & tristitiam in præsenti eis annexam. Ecclesiastici 21. *Via peccantium complanata lapidibus*, in finem illorum inferi & tenebræ, & pœnæ. *De justitia vero*, &c. Sciendum quod valde reprehensibilis est mundus de justitia, quia eam dimittit, quæ tantum Deo placet & homini tantum prodest. Justitia adeo placet Deo, quod *in omni gente, qui timet eum & operatur justitiam, acceptus est illi.* Actor. 10. Et adeo est homini utilis, ut nihil lucretur qui eam amittit Glossa. August. super illud Psalm. 61. *Rapinas nolite concupiscere.* O lucra damnosa invenis pecuniam, perdis justitiam! Qui justitiam deserit miseriam necessario assumit. Aug. in libro de libero arbitrio: Tanta est beatitudo justitiæ, ut nemo ab ea, nisi in miseriam possit abscedere. Justitia in præsenti egentem relevat, in futuro morte liberat. Proverb. 14. *Justitia elevat gentem.* Ejusdem 10. *Nihil proderunt thesauri impietatis, justitia autem liberabit à morte.* Item reprehensibilis est ex eo, quia ei detrahit; etiam justitiæ Domini nostri Jesu Christi detraxit. Joan. 9. *Non est hic homo à Deo qui Sabbathum non custodit.* Item quia ad justitiam non respicit ut eam imitetur, immo potius respicit ad injustitiam. Summa enim malorum est juxta verbum sapientis, quod vivunt ad exemplar ad pejorem formam, quam inveniunt, se informare volunt, cum tamen sotularibus suis, vel vestibus formam optimam eligant, potius de putrido pomo, quàm de sano mordere volunt. Ecclesiastici 32. *Peccator homo vitabit correctionem, & ad voluntatem suam inveniet comparationem. De judicio*, &c.

Mundus reprehenditur de justitia dimissa.

Justitiæ cõtemptorio & utilitas.

Mundus de triplici judicio arguendus.

Notandum, quòd de *triplici judicio* arguendus est mundus. *Primo*, de judicio non pertinente ad se, quod sibi usurpat. Matth. 7. Et Lucæ 6. *Nolite judicare.* Rom. 14. *Tu quis es qui judicas servum alienum*, &c. *Item* de judicio proprio quod negligit. De quo 1. Corinth. 11. *Si nosmetipsos dijudicaremus, non utique judicaremur. Item* de judicio Dei quod non metuit, cum tamé Lucifer qui tam nobilis creatura fuit, jam judicatus sit. Si superbia in divite sic judicata est, quid fiet de paupere superbo, quis nesciat superbiam magis tolerabilem esse in divite, quam in paupere. Ecclesiastici 25. *Tres species odivit anima mea & aggravor valde anima illorum pauperem superbum.* Damnatio ejus in exemplum magnorum posita est. Ezech. 28. *In terram projeci te ante faciem regũ dedi te, ut cernerent te.* De his quæ pertinent ad terrorem divini judicij, require in tractatu de dono timoris, *ille arguet mundum de peccato, & de justitia, & de judicio.* Cum communiter de his arguendus sit mundus, maxime de his arguendus est Clerus, qui amplius peccatum debuit cavere, & justitiam imitari, & judicium Dei metuere. *Peccatum* amplius debuit cavere, quia ejus peccatum magis & Ecclesiæ nocet, & Deo magis displicet. Ecclesiæ magis nocet, quia magis eam deformat, maculans debiliorem partem Ecclesiæ, scilicet, faciem. Job. 30. *Faciem meam conspuere non verentur.* Et magis corrumpit, quia populus ad clerum respicit, & exemplum ab eo accipit. Unde clerici possunt dicere illud, 1 Corinth. 4. *Spectaculum facti sumus mundo.* Judith. 8. *Quoniam vos estis presbyteri, ex vobis pendet anima illarum.* Deo vero magis displicet. *Primo*, propter donum scientiæ, quod peccatum clericorum multum aggravat, Gregorius. Ubi majus est donum scientiæ, transgressor majori subjacet culpæ. Jacob. 4. *Scienti ergo & non facienti peccatum est illi. Secundo*, quia stipendia à Domino recipiunt, quod non parum aggravat quod eum offendunt. In Psalmo 40. *Homo pacis meæ qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem.* Sed terribile est quod sequitur: *Tu autem Domine miserere mei, & resuscita me*, qui videor esse mortuus, *& retribuam eis.* Bernard. Honorati incedunt de bonis Domini, cui tamen honorem non deferunt. *Tertio*, quia ante faciem Domini stant, quasi continuè Isa. 65. *Populus qui ad iracundiam provocat me ante faciem meam semper.* *Justitiam* maximè debent imitari clerici, qui sunt Sanctorum successores. Unde, sicut succedunt in dignitate, debent succedere in vitæ sanctitate: quod tamen multi non faciunt. Bernardus super Cantic. Successores omnes cupiunt esse, imitatores pauci. Propinquus Elimælech agrum ejus voluit habere, sed uxorem ejus noluit ducere, sed non potuit obtinere. Ruth 4. Qui succedit in dignitate, oportet quod succedat in vita, quasi in uxore. Valde est periculosum in terra Sanctorum malè vivere. Isa. 26 *In terra Sanctorum iniqua gessisti, & non videbis gloriam Dei. Secundo*, ratione amplioris obligationis. Amplius enim obligati sunt, vel voto, vel Ecclesiæ statuto: multa enim statuta emanaverunt de vita & honestate clericorum. Sed de multis verum est illud: *Ipsi obligati sunt & ceciderunt. Tertio*, ratione sacri ministerii. Sacerdotes enim debent indui justitia, & sic templum intrare, non sicut Antiochus, de quo legitur 2 Machab. 5. qui ausus est intrare Templum universa terra sanctius, & scelestis manibus sumens sancta vasa, contrectabat indignè, & contaminabat. Bernard. de ministerio talium, sic frequentare Psalmos, sic circuire altaria, laus est execrabilis, & omnino est peccatum. *Judicium* multum debent metuere clerici, & maximè Prælati, cum scriptum sit. Sapient. 6. *Judicium durissimum in iis, qui præsunt, fiet.* Non solùm durum, vel durius: exigetur enim ratio ab eis de talento accepto, vel de bonis temporalibus, quorum dispensatores fuerunt & de animabus, quas in custodia habuerunt. Multum timendum est judicium quantum ad primum, ut patet ex verbis Gregorii dicentis: Sunt nonnulli qui magnis, ut diximus, muneribus ditati, solius contemplationis studiis inardescunt, parere utilitati proximorum in prædicatione refugiunt. De quo strictè judicentur, ex tantis proculdubio rei sunt, quantis ad publicum venientes prodesse potuerunt. Gregorius. Pensemus, quod lucrum Deo facimus nos, qui, talento accepto, ad negotiationem ab ipso missi sumus. Et enim dicit. Negotiamini dum venio, ecce venit, ecce de negotio nostro luctum requirit. Quale ei lucrum de negotiatione nostra monstrabimus, ecce in majestate terribili, inter Angelorum & Archangelorum choros videbitur, in illo examine electorum omnium reproborumque multitudo deducetur, & quid, unusquisque sit operatus, ostendetur. Ibi Petrus cum Judæa conversa, quam post se traxit, apparebit. Ibi Paulus conversum, ut ita dexerim, mundum ducens apparebit Ibi Andræas post se Achaiam, Joannes Asiam, Thomas Indiam,

De Iustitia. 1.

2.

3.

De Iudicio

Ratio ã Clericis exigetur.

De talento accepto.

Quantum quisque lucratus sit.

Clerici ob multas causas magis arguendi quam sæculares de peccato.

in conſpectu ſui judicis converſam ducent. Cùm igitur tot paſtores cum gregibus ante æterni paſtoris oculos veniunt, quid nos miſeri dicturi ſumus, qui ad Dominum noſtrum pene negotium vacui venimus? Si forte quis dicat: abi & abſconde pecuniam tuam in terrâ; dicitur nobis illud: *Servum inutilem projicite in tenebras exteriores* &c. Matth. 25. Item multum timendum eſt judicium, quantum ad diſpenſationem bonorum temporalium. Si enim de omni verbo otioſo, quod locuti fuerint homines, reddent rationem: Matth. 12. Item de cogitationibus, ſecundum Gregorium: & de momento temporis ſecundum Bernardum; indubitanter ratio exigetur de bonis temporalibus qualiter fuerint expenſa. Et cum dicat Hieronymus: Quicquid habent clerici pauperum eſt, & Bern. Facultates Eccleſiarum patrocinia ſunt pauperum, & ſacrilega eis crudelitate ſubripitur quicquid ſibi miniſtri, & diſpenſatores, non utique Domini, & poſſeſſores, ultra victum & veſtitum accipiunt. Quid facient qui pauperum bona malè expendunt? ſi Dominus cum tanta ira dicturus eſt: *Eſurivi, & non dediſtis mihi manducare.* Matth. 25. Cum quanta ira dicturus eſt; eſurivi & cibum meum mihi abſtuliſtis. Timendum eſt etiam, quod temporalia accipiunt ab eis, quibus ſpiritualia non conferunt. Bernard. Indignus lana & lacte convincitur, qui non paſcit gregem. Auguſtinus: Penſemus, cujus damnationis ſit ſine labore hic percipere mercedem laboris, Gregorius: Penſemus, cujus ſit apud Deum criminis, nihil contra peccatum agere, & peccatorum pretium manducare. Bernardus: De talibus venient ante tribunal Chriſti ubi audietur pupillorum accuſatio gravis, allegatio dura, dum, quorum vixere ſtipendiis, nec diluere peccata. Idem: quid tibi, inſipiens, deliciæ ſapiunt, quid divitiæ illæ cæcos oblectant oculos, quibus tam gravi veritatis judicio, tam duræ te obligas rationi, univerſum quidem uſque ad noviſſimum quadrantem exigens.

De bonis temporalibus.

De cura animarum.

Item quantum ad tertium, valde timendum eſt judicium. Amator enim animarum, bene volet reddi ſibi rationem de illis. Sapien. 11. *Quoniam tua ſunt Domine qui amas animas.* Proverb. 16. *Spirituum ponderator eſt Dominus.* Modò animæ vilipenduntur. Jerem. 12. *Concalcaverunt partem meam.* Bern. Cadit aſina, & eſt qui ſublevet; perit anima, & non eſt qui recogitet. *Sed adhuc tranſibunt greges ad manum numerantis.* Jeremiæ 33. Aliquando Dominus dicet illud Hieremiæ 13. *Ubi eſt grex qui datus eſt tibi? Ille me clarificabit* &c.

Clarificatio membrorũ duplex.

Circa Chriſti Clarificationem de qua multum loquitur Joan. Evangelium notandum, quòd eſt clarificatio *capitis* & *membrorum*. *Clarificatio membrorum* eſt *duplex*: *Una* quæ eſt purgatio cœtus bonorum à labe malorum. De qua Joan. 13. *Nunc clarificatus eſt filius hominis, & Deus clarificatus eſt in illo.* Hæc clarificatio perficietur cum fiet illa ſeparatio; de qua habetur Matth. 25. Huic clarificationi deberent intendere prælati Eccleſiarum. Aliqui tamen contrarium agunt peſtilentibus implentes eccleſias. Iſa. 1. *Juſtitia habitavit in ea, nunc autem homicida.* Lucæ 19. *Vos autem feciſtis eam ſpeluncam latronum.* *Alia* clarificatio inchoatur glorificatione animarum; ſed perficietur in reſurrectione corporum: & eſt valde conveniens quòd ſancti qui hic glorificant Deum. 1. Corinth. 10. *Sive comeditis, ſive bibitis, ſive aliud agitis, omnia in gloriam Dei facite*, à Deo glorificentur, glorificati vero Deum perfectè glorificent atque laudent. Bern. Semivivus relictus in terra, ſemi laudare poſſum: ubi totus vixero, totus ibo in laudem.

1.

2.

Clarificatio capitis duplex.

Clarificatio verò *capitis* etiam *duplex*; ſcilicet, ſecundum humanitatem, & divinitatem. *Prima* fuit in reſurrectione & aſcenſione. De qua Joan. 7. *Ie-*

ſu nondum erat clarificatus. Item ejuſdem 17. *Pa... verba; clarifica filium tuum, ut filius clari... te.* Auguſt. humilitas in paſſione eſt oſtenſa, c... in reſurrectione coepit. *Secunda* Claritas ſecun... Deitatem eſt oſtenſio gloriæ & altitudinis, ſe... dum quam filius eſt æqualis patri. De qua Jo... *Nunc clarifica me, tu pater, apud temetipſum ... tate quam habui antequam mundus eſſet, ap...* Ejuſdem 16. *Ille me clarificabit.*

Sex modis clarificavit Spiritus ſanctus Chri... *Primo*, oſtendens eum eſſe Deum; Deum ... ſcilicet, Spiritum ſanctum, non potuit dare ... Deus Auguſtinus: magna miſericordia Dei, ... dat æquale ſibi: nam Spiritus ſanctus donu... Oſtenderat ſe Chriſtus Dominum ante Sp... ſancti miſſionem, Dominum maris, & eorum ... ſunt in mari, ſe oſtendit, cum ſuper mare am... vit, & mare ſe ſolidum ei præbuit, & ſtater... ore piſcis inveniendum prædixit. Item Dom... inferni, & eorum, quæ in inferno ſunt, qu... contrivit portas inferni & Sathanam ligavit ... dit ſe Dominum terræ, & eorum quæ in terra ... infirmos curando, mortuos ſuſcitando, q... eadem manu, qua omnia facerat, quæ de... rant, reficiebat. Oſtenderat etiam ſe Dom... aëris, & eorum, quæ ſunt in aëre, & cœ... eorum quæ ſunt in cœlo, cum propria vi... aſcendit per aëra, nube lucida ſibi obſequ... & receptus eſt in cœlis, angelis ferentibus te... monium, quod in cœlum aſcendiſſet, ne ... retur in Paradiſum terreſtrem, vel alium l... tranſlatus; ſicut Helias & Enoch. In miſſione... rò Spiritus ſancti oſtendit ſe Deum, dando ... ritum ſanctum, qui Deus eſt. Hic modus clari... di oſtenditur, cum ſubditur: *quia de meo acci...* id eſt, à me dabitur; quia à me procedit. *Secu...* bonitatis effuſæ magnitudine. Bern. in ſermon... Cogitemus, fratres, ſuper nos & in nos opera ... nitatis: & ab initio mundi uſque ad finem, q... ſollicita fuerit illa majeſtas, cui adminiſtratio ... riter & gubernatio ſæculorum incumbit, ne ... perderet in æternum. Potenter quidem omnia ... cerat, ſapienter omnia gubernat, & utrarum ... rerum, tam potentiæ, quàm ſapientiæ ſigna ... nifeſtiſſima tenebantur in creatione & conſe... tione machinæ mundialis: Et bonitas quidem ... Deo erat, & bonitas multa nimis: Sed latet ... corde patris, cumulanda quandoque ſuper ... nus filiorum Adam. Sicut mundi creatio no... tuit eſſe, niſi ab omnipotente, & gube... non potuit eſſe, niſi à ſummo ſapientie, ſi... potuit eſſe effuſio tantæ bonitatis, quæ in ... coſten facta eſt, niſi à ſummo bono. *Tertio*, ... ficavit Spiritus ſanctus Chriſtum, ſecundum ... ſam Auguſtini, faciendo viros ſpirituales, ... telligere poſſent æqualitatem filii cum patre. ... pauci fuere ſpirituales. De numero virorum ... tualiũ æqualitatem filii cum patre intelligen... Joannes, Joan. 1. *Vidimus gloriam ejus, ... quaſi unigeniti à patre.* Vidimus id eſt, ... vimus, per miracula ab eo facta, & per v... de cœlo lapſam, & per transfigurationem, ... rectionem & aſcenſionem. *Quarto*, ti... timorem ab eis, ut gloriam Chriſti tot... annunciare poſſent. Prius princeps Apoſtol... vocem ancillæ negaverat Chriſtum. *Quinto*, quia Spiritu ſancto dato, cred... Chriſtum, fecerunt majora miracula in ... Chriſti, quàm Chriſtus fecerat. Joan. 14. ... *dit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet ... jora horum faciet*, & ſubditur: *Quodcunque ... ritis patrem in nomine meo, hoc faciam, ut ... tur pater in filio.* *Sexto*, quia in paucis per ... ſanctũ roboratis, de mũdo triũphavit, in duo...

per paucos discipulos.

principibus, & septuaginta duobus militibus. Bern. Licet magna & plane divina fuerunt miracula, quæ Dominus Jesus gessit in terris, hoc tamen super omnia enituit, quod in paucis simplicibus totum mundum, & sapientiæ ejus altitudinem sibi subjugavit, cum supra creaturam rationalem non videatur esse nisi creator, non videtur quod potuit esse, nisi à Deo, quod timore mundano & humano ab irascibili sublato, adeò fortes effecti sùt. Facti enim sùt quasi omnipotētes. Bern nil omnipotētiam verbi clariorem reddit quā quod omnipotētes reddit qui in se sperant, Denique *omnia possibilia sunt credenti* Mar. 9. Paulus Philip. 4. *Omnia possum in eo qui me cōfortat.* Petrus potens fuit in cælo Simonem volantem, dejiciendo, in terra cùm ad verbum ejus Ananias & Saphyra exspiraverunt. Actuum 5. Rationabilem docuit omnem veritatem, concupiscibilem inflammavit, & respectu Dei & respectu proximi. Ad primum pertinet donum timoris & fortitudinis. Ad secundum donum scientiæ, consilij, & intellectus. Ad tertium donum pietatis & sapientiæ. Pietatis tantæ fuerunt, ut pro salute proximi exponerent se morti, & tantam esuriem & sitim summi boni habuerunt, ut per ignem & gladium ad illud ire vellent. Si solus Deus potest hominem corrigere, secundum illud Ecclesiastæ 7. *Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere, quem ille despexit.* Quomodo potuerunt ita totaliter immutari nisi à Deo? In missione Spiritus sancti, specialiter accidit, quod legitur. 2. Machab. 1. *Tempus affuit, quo sol refulsit, qui prius erat in nubilo*, sol inquam justitiæ.

DOMINICA QUINTA POST PASCHA.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Dividitur & explicatur Evangelium.

Amen, amen dico vobis. Si quid petieritis patrem in nomine meo dabit vobis, &c. *Ioannis* 16.

Prima pars quia continet.

I. IN hoc Evangelio *primo* Salvator ad consolandum discipulos de discessu suo virtutem sui nominis eis indicat, quæ erat suppletura ejus præsentiam, dicens: *Si quid petieritis patrem in nomine meo dabit vobis.* *Secundo*, ad consolationem eorundem ostendit statum discipulorum ante discessum suum & missionem Spiritus sancti, & statum post, ut appareat, quod eis expedit ut ab eis discedat, & Spiritum sanctum eis mittat, ibi: *Vsque modo non petiistis quicquam: petite & accipietis, ut gaudium vestrum plenum sit* &c. II. *Tertio* verò ponit Evangelista quædam verba discipulorum, quibus apparet ignorantia eorum, qui non intelligebant, quæ à domino dicebantur, nec intelligebant se non intelligere, ibi: *Dicunt ei discipuli: Ecce nunc palam loqueris*, &c. III.

Secunda pars continet imperfectionem discipulorum & perfectionem.

In *secunda* parte *primo* ostenditur imperfectio eorum, & quantum ad affectum & quantum ad intellectum ante discessionem & missionem Spiritus sancti. *Secundo* perfectio eorum accepto Spiritu sancto. Imperfectio quantum ad affectum, ibi: *Vsque modo non petiistis quicquam in nomine meo.* Imperfectio quantum ad intellectū ibi: *Hæc in proverbiis*, &c. Perfectio verò quātum ad intellectum, ibi: *Venit hora cum jam non in proverbiis loquar vobiscum*, &c. Perfectio quantum ad affectum ibi: *In illo die in nomine meo petetis. Si quid petieritis*, scilicet, aliquid, quod verè sit, ut est æternum. *In nomine meo*, id est, meo nomine invocato, vel in virtute nominis mei, *dabit vobis.* Secundùm Augustinum, quia sancti pro se ipsis exaudiuntur, non pro omnibus, ideò dicit: *dabit vobis.* Secundum Bedam, Ideo dicit *dabit vobis*, & non dabit simpliciter; quia si non eis, pro quibus petimus, dabit nobis, tamen præmium benignitatis nostræ restituet. Dicit Augustinus quod non petitur in nomine Salvatoris, quidquid petitur contra rationem salutis. Qui autem in nomine ejus petit, si non contra salutem suam petit, accipit quando debet accipere; quædam enim non negantur, sed ut congruo dentur tempore, differuntur. *Vsque modo non petiistis quicquam.* Glossa Interlin Confisi meæ præsentiæ. *In nomine meo*, hoc est, in virtute nominis mei: quod dupliciter secundùm Augustinum potest intelligi; vel quia nomen ejus, sicut cognoscendum erat, non cognoverant, vel quia comparatione rei, quam petere debuerant, pro nihilo habendum erat quod petierant, quod erat transitorium, quasi nihil est transitorium comparatione rei permanentis. *Petite*, id est, petetis, hoc scilicet, *ut gaudium vestrum sit plenum: & accipietis.* Vel sic: *petite & accipietis*, quod petitis, ita, *ut gaudium vestrum sit plenum, & accipietis.* Vel sic, *ut gaudium vestrum sit plenum.* Augustinus super Joannem: Hoc gaudium profecto non est carnale, sed spirituale, & quando tantum erit ut ei jam aliquid non sit addendum. Procul dubio tunc erit plenum gaudium, quod fletu non miscebitur, sicut præsens gaudium. Proverb. decimo quarto. *Risus dolore miscebitur. Hæc in proverbiis*, id est, ænigmatibus & obscuritatibus, *locutus sum vobis.* Chrysostomus: quia obumbrata erant, quæ dicta sunt, ait: *hæc in proverbiis locutus sum*: quæ, sicut dicit Aug. solēt homines audire, & nō intelligere: unde dicit Victor, quæ usquemodo dixi vobis quasi proverbia sunt, id est, obscura, sicut solent esse proverbia: quæ sunt dicta brevia, aliud in superficie verborum; aliud in virtute sententiarum habentia. Basilius: Proverbiorum nomen in verbis vulgaribus habere consuetudo hominum solet, ea quæ ex traductione antiquitatis loquūtur. Sed hæc vulgi opinio est & communis; nobis autem proverbium est sermo utilis, habens aliquid utilitatis in aperto. Plurimum autem sensum contegens in occulto. *Venit hora cum jam non in proverbiis loquar vobiscum*, id est, non obscurè. Dicit autem hoc de tempore post missionem Spiritus sancti. *Sed palam de patre meo annunciabo vobis*, scilicet, tempore ante ascensionem, secundum illud, Actuum primo. *Per dies quadraginta apparens eis, & loquens de regno Dei.* Vel *annunciabo*, mittendo Spiritum sanctum. Beda: Illam horam significat, qua peracta passione sua ac resurrectione, Spiritus sanctus erat gratiam daturus; tunc enim spiritualiter intus instructi, omnia quæ de agnitione divinitatis à mortalibus erant capienda ceperunt. *In illo die*, postquam vobis apparuero vel Spiritum sanctum misero *in nomine meo petetis*; in virtute, scilicet, nominis mei; quasi diceret: tunc æqualitatem mei ad patrem cognoscetis, aliter non petetis in nomine meo. Victor: In illo die missionis Spiritus sancti, in nomine meo petetis, credentes me Deum esse; hoc est, petite & impetrabitis, quia in me Deum creditis. *Et non dico vobis quia ego rogabo patrem de vobis*; immo; ut Deus idem cum patre exaudiam. Augustinus. Super Joannem: In quantum homo pro nobis interpellat patrem: in quantum Deus est, exaudit cum patre: & sic non est contrarium quod hic dicitur, ad illud 1. Joan. 2. *Advocatum habemus apud patrem Iesum Christū*, &c. illud enim referendum est ad humanitatem; istud ad deitatem. Et bene dixi: *in illo die in nomine meo petetis* Patrem, scilicet; *Ipse enim pater amat vos*; unde accipietis, quod ab eo petetis, *quia vos me amastis, & credidistis.* Hæc dictio (Quia) nota est signi, non causæ. August. Super Joannem, quia ille

Sancti pro seipsis exaudiuntur, non pro omnibus. Quid petendū sit.

Deus differt aliquando dare. Quid sit in nomine Iesu petere.

Gaudium spirituale est.

Proverbiū quid sit.

Quomodo Christus interpellet patrem pro nobis & simul exaudiat.

amat, ideo nos amamus. *Ipse* enim *prior dilexit nos.* 1. Ioan. 4. Ergo hinc factum est, ut diligeremus, quia dilecti sumus: vel sic: *non dico, quia ego rogabo patrem de vobis: ipse enim pater amat vos*; quasi diceret, non oportet eum rogare de vobis, quasi de inimicis: *ipse enim amat vos*. Et vulgariter dicitur, quod non oportet multum rogare amicum pro amico. Quia vos me amastis; quasi diceret, ipse me diligentes diligit, id est, in amicitia conservat, & gratiam eis augmentat. *Et credidistis quia ego à Deo exivi*, per generationem, & missus sum ab eo. Ecclesiastici 24. *Ego ex ore altissimi prodi.* Michææ 5. *Egressus eius ab initio dierum aeternitatis.* *Exivi à patre*, &c. Hic ostendit, quod vera est fides eorum. Augustinus. Sic exponit hæc verba: exit, inquit, à patre, quia de patre est, in mundum venit, quia suum corpus mundo ostendit, quod de virgine assumpsit; reliquit mundum corporali discessione, perrexit ad patrem hominis ascensione: nec mundum deseruit præsenti gubernatione. *Ecce nunc palam loqueris, & proverbium nullum dicis.* Glossa. Interlin. Palam loqui æstimant cum dictorum eius nequeant comprehendere mysteria. Augustinus. Super Ioannem: Illi usque adeo non intelligebant, ubi nec saltem se non intelligere intelligerent. *Nunc scimus, quia scis omnia.* Beda in Homilia apertè ostendit, quia loquens ad eos dominus, de his maxime disputabat, quæ audire, & quæ interrogare volebant; hoc præveniens ultro offerebat. Vnde merito illum scire omnia, quasi Deum confitentur, apertum namque divinitatis indicium est cogitationum nosse secreta. *Et non est opus, ut aliquis te interroget*, cum interrogationes nostras, antequam interrogemus, manifestes. Chrysostomus. Vides, quantum ad id, quod in mente eorum erat, respondit. In hoc credimus, quia à Deo existi, id est, filius Dei es, & à Deo missus. Augustinus. Super Ioannem. Prævidere cogitationes hominum Deo magnum non erat, sed parvulis magnum erat, qui dicebant: *in hoc credimus quia à Deo existi.* Possemus referre illud: *Ecce nunc palam loqueris & proverbium nullum dicis*, ad tria quæ dominus dixit eis, scilicet, quod pater amabat eos, & quod à Deo erat, & ad patrem ibat, & ad hoc exhilarati sunt, & intellexerunt. Facile enim intelligit quis quod audire diligit. Augustinus. Super Ioannem: Quod intelligenti est verbum, non intelligenti est proverbium.

Christus exivit à patre per generationem

Deus secreta hominũ cognoscit.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Documenta varia ad orationem pertinentia.

SERMO LXXXV. Conveniens tempus orandi.

Amen dico vobis si quid petieritis, &c.

Licet semper orandum sit secundum illud Lucæ 18. *Oportet semper orare, & non deficere*: Specialiter tamen tempus orandi est ab hac Dominica usque ad festum Pentecostes: & de his diebus qui sunt ante ascensionem, hoc patet, cum sint dies rogationum. Præterea cum secundum præsentationem Ecclesiæ, Advocatus eius iturus sit ad curiam cœlestem, tempus est formandi petitiones. In die etiam ascensionis tempus orandi est. Consueverunt enim principes cum de novo recipiunt terras suas, liberalitatem suam ostendere. In die ergo ascensionis eum secundum repræsentationem Ecclesiæ rex regum regnum suum recepit, liberalitatem suam, orantes exaudiendo, ostendit. In psal. 4. *Mirificavit dominus sanctum suum, dominus exaudiet me, cum clamavero ad eum.* Post ascensionem verò in oratione expectandus est Spiritus sanctus, sicut primi de Ecclesia fecerunt. Actuum primo. *Hi omnes unanimiter perseverantes erant in oratione cum mulieribus & Maria matre Iesu, & fratribus eius.* Præterea postquam dominus noster à ceris ascendit in cælum, multiplicari debent nu ascendentes. Genes. 28. Vidit Iacob scalam, & gelos ascendentes & descendentes. Angeli, id nuncii, ascendentes sunt fidelium orationes, cendentes sunt divinæ inspirationes & consol nes. Glossa. Super illud Psal. 87. *Intret in cons tuo oratio mea.* Magna virtus puræ orationis hi tatur, quæ quasi quædam persona ad Deum in & mandatum peragit, quò caro pervenire n Cum igitur hoc tempus sit tempus orandi, c nienter in hac Dominica recoluntur in Ec quædam verba à Salvatore dicta ante eius asce nem & Spiritus sancti missionem, quibus m orandi indicat, & fiduciam impetrandi dat; orandum provocat. *Primum* pertinet ad vim nabilẽ. *Secundum* pertinet ad vim irascibilem *tium* pertinet ad vim concupiscibilem. *Primu* cessarium est, ne fructum orationis impediat rantia. *Secundum* ne eum impediat diffidentia *tium*, ne eum impediat negligentia vel pigr Ad *primum* pertinet illud Matth. 20. *Nescitis petatis*, & illud Iacob 4. *Petitis & non accipitis quod male petatis.* Ad *secundum* pertinet illu cobi 1. *Postulet autem in fide nihil hæsitans: Q hæsitat, similis est fluctui maris*, &c. Non ergo met homo ille quod aliquid accipiat à Deo. *gentia* etiam impedit fructum orationis. Vn gitur in vitis patrum, quod quidam frater batur molestiam à spiritu fornicationis, & sæpe ad seniorem ut pro se oraret. Cumque quens oratio senioris eum non iuvaret, dom nocte ostendit seniori negligentiam fratris e causa quare non exaudiretur. Vidit enim monachum sedentem & spiritum fornication diversis formis mulierum ludentem apud ip & eum cum ipsis delectari: Vidit etiam ang Dei astantem & indignantem graviter contra dem fratrem, quia non surgebat nec profte bat se in orationibus ante Deum, sed magis lectabatur in cogitationibus suis. Cognovit senior culpam fratris esse quod ipse non exa batur pro eo, & dixit fratri: Impossibile est cedere à te spiritum fornicationis, aliis p orantibus, nisi tu ipse laborem assumas in niis, in orationibus, in vigiliis, rogans Deum gemitu. Augustinus in libro de baptismo p lorum: Adiutor noster dicitur Deus, nec adi potest nisi qui sponte aliquid conatur. Idem bro de perfectione iustitiæ hominis: non ad tur, nisi qui & ipse aliquid agat. Fiducia trandi datur in hoc, quod dicitur: *Amen dico vobis.* Geminatio enim huius dictionis, fit ad confirmationem promissionis. Simile nes. 41. Quod vidisti secundo ad eandem re tinens somnium, firmitatis indicium est. *amen dico vobis*: ego qui sum veritas. Ioann cimo quarto. Et ideo non fallo cui nota est largitas, unde non fallor, qui *si quid petieri trem in nomine meo, dabit vobis*, &c. Po men intelligi illa geminatio facta contra du deceptionem, quæ solet esse in promittent frequenter enim accidit, quod non solvun missum, vel diminute solvunt; Domin rò iuxta promissionem hic factam dat, quo tur, & etiam plus quam petitur, ut ostendi multis exemplis. Lucæ 1. Dum Zacharias pro populo, additum est ei de filio na Vnde dicitur ibi. *Exaudita est oratio uxor tua Elizabeth pariet tibi filium.* Isa Hoc dicit dominus de rege Assyriorum: no bit in civitatem hanc, & non jaciet ib tam, &c. Sed cum his additum est, quod octoginta quinque millia occisa sunt de e

tū ejus. Item Salomon periit ſapientiam & addidit Deus divitias & gloriam. 3. Regum 3. Jacob. 1. *qui dat omnibus affluenter.* Epheſ. 3. *Ei autem qui potens eſt omnia facere ſuperabūdāter, quàm petimus, aut intelligimus, ipſi gloria in Eccleſia.* Item fiducia impetrandi datur in hoc, quod dicitur: *Petite & accipietis, ut gaudium veſtrum plenum ſit.*

Ad formam verò petendi quam dominus indicat, *quinque* pertinēt, ſcilicet, quid ſit petendum, à quo ſit petendum, quales, petere debeant, quomodo petendū ſit & quibus. *Quid* ſit petēdū oſtēditur, cum dicitur. *Siquid petieritis.* Ad idem pertinet illud: *In nomine meo.* et illud *gaudiū veſtrū plenum ſit.* Petēdū eſt aliquid, quod ſit ſolidum, ſcilicet & permanens, non temporale, tranſiens & fugiens. Jerem. 4. *Aſpexi terram & ecce vacua erat, & plena nihil,* nihil, quoniam temporalia tranſeunt; vacua, quia non replent, ſed inanunt. Bern. Si aliquid ſoliditatis haberent replerent. Eccleſiaſtici 5. *Avarus non implebitur pecunia.* Luc. 1. *Divites dimiſit inanes.* Seneca de deliciis: non ſunt ſolidæ, nō ſunt fideles, etiam ſi non nocent, fugiunt. Auguſtinus. O munde immunde, quid ſtrepis, quid avertere conaris tenere vis fugiens, quid faceres ſi maneres? Item petendum eſt non ſalutem impediens, ſed ad ſalutem valens, & hoc eſt petere in nomine ſalvatoris in quo non petit, qui divitias petit, quæ ſalutem impediunt. 1. Timoth. 6. *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli,* &c. Sapient. 14. *Creatura in odium facta ſunt, & in tentationem animæ hominum, & in muſcipulam pedibus inſipientium.* Item non eſt petendum bonum minimum, bonis & malis commune, ſed bonum ſummum, quod cor implere ſufficiat; unde cor plenum gaudium habeat. Auguſt. 15. libro de civitate Dei: Deſerto bono bonorum proprio lapſus eſt factus ad bonorum minimum, non bonis proprium, ſed bonis maliſque commune. A *quo* eſt petendum, oſtenditur, cum dicitur, *petieritis patrem.* Dulce eſt nomen paternum & naturale eſſe cognoſcitur patribus utilia filiis providere. Luc. 11. Cum dixiſſent diſcipuli: *doce nos orare.* Ait illis: *cum oratis, dicite: Pater noſter, qui* &c. Bernardus: mihi dicatur oratio cujus principium dulce, nomine paterno, ſequentium petitionum obtinendarum mihi præſtat fiduciam Lucæ 11. *Si vos, cum ſitis mali, noſtis bona data dare filiis veſtris, quanto, magis pater cæleſtis dabit ſpiritum bonum petentibus ſe.* Et ſuper illud, Matth. 6. *Pater noſter,* dicit Gloſſa: Quid negabit filiis, qui jam dedit quod pater eſt. Provideas tamen, qui petit, ut ſe filium exhibeat, non canem, ne audiat illud Matth. 15. *Non eſt bonum ſumere panem filiorum & dare canibus.* *Quales* petere debeant, notatur, cum dicitur: *Amen Amen dico vobis, ſi quid petieritis in nomine meo, dabitur vobis.* His enim qui ſunt eis ſimiles, in Chriſtum credentes, & cum amantes, ſit hîc promiſſio, tales enim erant diſcipuli, ſicut patet ex his quæ ſequuntur: *Pater,* inquit, *amat vos, quia vos me amaſtis & credidiſtis, quia à Deo exivi.* Fides multum valet ad impetrandum. Matth. 15. *Sicut credidiſti, fiat tibi.* Ejuſdem 21. *Si habueritis fidem, & non hæſitaveritis,* &c. *Et omnia quæcunquè petieritis in oratione credentes, accipietis.* Dilectio etiam multum valet ad impetrandum, ut hoc intelligamus de dilectione operis non ſermonis. Joannis 14. *Qui habet mandata mea & ſervat ea, ille eſt qui diligit me.* 1. Joannis 5. *Hæc eſt charitas Dei, ut cuſtodiamus mandata ejus.* Iſidorus. Si id quod Deus præcepit, faciamus, id quod petimus, ſine dubio obtinemus Auguſtinus. Citius exaudietur una oratio obedientis, quàm decem millia contemptoris. 1. Joan. 2. *Si cor noſtrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, quod petimus accipiemus ab eo,* quia mandata ejus cuſtodimus. Et contrarium: *qui declinat aurem ſuam ne audiat legem, oratio ejus erit exſecrabilis.* Proverb. 33. Gregorius in dialogo: quid mirum ſi poſtulantes nondū à domino exaudimur, qui præcipientem dominum tardius aut nullo modo audimus. *Quomodo* ſit petendum, oſtenditur, cum dicitur: *In nomine meo,* invocato, ſcilicet, nomine meo, vel in virtute nominis mei. Nomen ejus nomen eſt bonum, gloriоſum & benedictum. David Pſal. 51. *Confitebor nomen tuum, quoniam bonum eſt in conſpectu ſanctorum tuorum.* In hoc nomine facta ſunt miracula, in hoc nomine expulſa ſunt dæmonia, & perpetrata beneficia. In Pſalmo 110. *Sanctum & terribile nomen ejus,* ſupple, dæmonibus. Marci ultimo. *In nomine meo dæmonia ejicient.* Ex Bernardus ſuper Cantic. Nomen ſponſi invocatum lenit & inungit. Idem: cui fons forte ficcatus lachrimarum, invocato Jeſu non continuo erupit uberior, fluxit ſuavior? In Pſalmo 12. Sit nomen ejus benedictum. Joannis 14. *Quidquid petieritis in nomine meo hoc faciam.* *Quibus* peti debeat ad hoc, ut petitio neceſſario impleatur, oſtenditur, cum dicitur: *Dabit vobis.* Auguſtinus. Super Joannem: quia ſancti pro ſe ipſis exaudiuntur, non pro omnibus, ideo dicit: *Dabit vobis.* Indignitas ejus, pro quo oratur, quandoque impedit orationem. Jeremiæ 7. & 11. *Nolo orare pro populo iſto, nec aſſumas pro eis laudem & vrationem, quia non exaudiam.* Ejuſdem 15. *Si ſteterit Moyſes & Samuel coram me, non eſt anima mea ad populum iſtum.* Non eſt exauditus Samuel pro Saul. 1. Regum 16. *Uſque modo non petiſtis quicquam in nomine meo, petite, & accipietis, ut gaudium veſtrum ſit plenum.*

In his verbis *duo* oſtenduntur, ſcilicet, *negligentia humana,* & *liberalitas divina. Primum,* ibi: *Uſque modo non petiſtis quicquam. Secundum,* ibi: *petite, & accipietis,* &c. Magno tempore fuerant cum domino diſcipuli, & neglexerant æterna petere, conſolatione corporalis præſentiæ ejus contenti. Similis negligentia in multis eſt hodie, qui temporali conſolatione contenti, quæ eſt à domino maledicta. Lucæ 6. *Væ vobis divitibus qui hic habetis conſolationem veſtram.* De gaudio æterno non curant, quæ negligentia non eſt parum reprehenſibilis, cùm tanta miſericordia negligitur, quæ in præſenti nobis à Deo exhibetur. Aliquis enim locus eſt, ubi gratius haberetur, ſi hoc ibi à Deo diceretur: *petite & accipietis, ut gaudium veſtrū plenum ſit,* quàm ſi daretur eis tanta maſſa auri, quantus eſt totus mundus. O quantum gauderet ille dives Evangelicus Lucæ 16. Qui, plus quam mille anni ſunt tranſacti, petiit guttam aquæ ſuper digitum Lazari, qui fuerat ulceribus plenus. Sed nondum obtinuit, ſi audiret: *petite & accipietis, ut gaudium veſtrum plenum ſit.* Si quis tamen dicat ego peto, nocte & die, Pſalmos & orationes in ore habeo. Reſpondeo. Si labia ad Deum habes, cor autem longe eſt ab eo non petis, ſed potius cum eo velle illudere, ludo, qui dicitur ad vendendum aſinum, videris. Iſaiæ 29. Secundum unā litteram. *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe eſt à me.* Alia litteta ſic habet: *eo quod appropinquans populus iſte oreſuo & labiis ſuis glorificat me,* Deuteronom. 4. *Cum quæſieris dominum Deum tuum, invenies eum, ſi tamen toto corde quæſieris.* De quibuſdam tamen verum eſt, quod nec corde nec ore precantur, ſed potius diſprecantur: in quibus immunditia oris fructum impedit orationis. Gregor. Cum is, qui diſplicet, ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora provocatur cum os diſplicet, oratio nec placet nec placat. Ideo ſicut Evangelium hodiernum

II. A quo petendum ſit.

III. Quid petere debeant.

Fides valet ad impetrandum.

IV. Quomodò petendum.

Nomen Ieſu efficax.

V. Pro quibus petendum.

Quare Deus ſanctos pro aliis orantes non ſemper exaudiat.

Duo oſtenduntur in verbis domini.

I. Negligentia humana.

In inferno nemo exaudietur.

Multi multum orant & nihil impetrant.

provocat ad orandum, sic epistola hodierna monet ad os refrænandum dicens: *Si quis putat se religiosum esse*, &c. Si quis tamen dicat, & cor & os habet ad Deum. Respondeo, quod si cum his manum extendit ad diabolum, non videtur adhuc verè à Deo petere, sed potius Deum deridere; non solum corde & ore, sed etiam manu petendum est, ut ad Deum manus extendatur ei obediendo & pauperi eleemosynam dando. Propter quod convenienter moneantur nos in Epistola hodierna, ut simus verbi factores. Multum enim valet ad hoc quod Deus exaudiat hominem orantem quod homo exaudiverit Deum præcipientem, ut ostensum est in sermone præcedenti. *Tripliciter* ostenditur liberalitas divina in hoc quod dicitur: *Petite & accipietis*, &c. *Primo* in hoc quod ad petendum nos provocat. Liberales hujus mundi inquirentes se fugiunt & se abscondunt: Non est talis Dei liberalitas, quæ ad petendum hortatur. Augustin. super Joann. Nō tantum hortaretur, ut peteremus, nisi dare vellet. Erubescat humana pigritia; plus vult ille dare, quā nos accipere, plus vult ille misereri, quàm nos à miseria liberari. De hac provocatione ad orandum amplius habetur Matth. 7. & Luc. 11. Petite, inquit, & dabitur vobis, quærite & invenietis, pulsate, & aperietur vobis. August. Quandoque exposuit ista diversificando. Unde Glossa: Ipsius super Matth. 7. *Petite & accipietis*, &c. quasi infirmus pedibus prius petat ut sanetur, post quærat ut inveniat viam quæ ad propositum ducat; deinde cum illuc venerit, ut aperiatur, pulset. Sed prius est petitio sanitatis, ut vires dentur animo, quibus, quod præcipitur, impleri possit, viribus acceptis. Secunda, est inquisitio viæ, quid enim sunt vires per devium euntes, cum recta via ad destinatam perduxerit. Tertia, est pulsatio, ut quod clausum est, inveniri possit. Secundum hoc: *Primum* pertinet ad *insipientes*, *secundum* ad *proficientes*, quorum est considerare, qua via melius possint proficere, *tertium* ad *perfectos*, qui mortui sunt mundo & se habent immediate ad regnum. Ad Colossē. 3. *Mortui estis*, mortuis vita æterna petenda est. Postea visum est Augustino esse potius dicta ista ad inculcationem; unde August. in glossa super Matth. 7. Operosè quidem, quid ista tria inter se differant, exponendum putavi. Sed longe melius ad instantissimam petitionem omnia referuntur. Potest tamen sic exponi: petite veniam, quærite gratiam, pulsate ad gloriam. Vel possunt intelligi hæc tria dicta contra tres defectus trium virium qui fructum orationis impediunt, qui sunt modicitas fidei in rationabili, tepiditas dilectionis in concupiscibili, parvitas spei in irascibili. Petat ergo fides sine hæsitatione. Jacob. 1. *Postulet autem in fide, nihil hæsitans*; quærat *dilectio sine simulatione*. Rom. 12 Pulset spes sine cessatione ut ei aperiatur, & non confundatur. Rom. 5. *Spes autem non confundit*. *Secundo* ostenditur Dei liberalitas in hoc quod petentes accepturos esse quod postulant, pollicetur. *Petite* inquit, *& accipietis*. Matth. 7. Sic habetur: *Omnis enim qui petit accipit, & qui quærit invenit & pulsanti aperietur*. Et ad singula verba est intelligendū piè & perseveranter. Et *notandum*, quod pietas uno modo idem est quod misericordia; secundum hoc piè petit, qui petit id quod non est contra salutem animæ. Impiè verò, qui petit quod est contra salutem animæ Ecclesiastici 36. Miserere animæ tuæ placens Deo. Item petit piè qui proximū petentem misericorditer exaudit; impiè, qui non vult proximum exaudire: cum tamen velit à Deo exaudiri, qui à Deo non accipit quod petit. Proverb. 21. Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, clamabit & ipse, & nō exaudietur quandoque pietas dicitur cultus Dei. Unde Glossa loquens de illo verbo. Job. 28. Secundum unam [illegible] teram: Ecce pietas est sapientia, dicit: Pie[illegible] hoc loco posuit Dei cultum; ubi nostra litte[illegible] bet: *Timor Domini ipsa est sapientia*, qu[illegible] dicitur theosebia, & ille cultus consistit in [illegible] de & charitate. Unde Isidorus. 8. libro [illegible] mologiarum Tria sunt quæ in religionis [illegible] colendum Deum in hominibus perquirun[illegible] des, Spes, & Charitas. Et Augustinus in [illegible] dio: Fide, spe, charitate colimus Deum. [illegible] petit, qui petit sine fidei hæsitatione, sin[illegible] dentia, & sine desiderij tepiditate. Perse[illegible] etiam multū valet ad hoc quod id, quod [illegible] accipiatur; sicut improbitas in curia Roma[illegible] tum valet ad hoc, quod id, quod petitur, [illegible] tretur. Philip. *In omni oratione & obsecrat[illegible] gratiarum actione petitiones vestræ innotesc[illegible] Deum* Jacobi ultimo. *Multum valet deprec[illegible] sti assidua* Romanorum 12. *Orationi insta[illegible]* ostendendum quod multum valet perse[illegible] in oratione, ponit Dominus exemplum [illegible] co. Lucæ 11. & exemplum de vidua. Epi[illegible] Et Genes. 22. Licet angelus dixisset Jac[illegible] *mitte me*, tamen ait Jacob: *Non dimittam [illegible] benedixeris mihi*. De petente piè & perse[illegible] intellige, quod dicit August. loquens de il[illegible] bo David, Psalm. 65. *Benedictus Dominus [illegible] amovit orationem meam & misericordiam [illegible] me*. Si non est, inquit, amota oratio, secu[illegible] quod nec misericordia. *Tertio* ostenditur [illegible] beralitas in hoc, quod ad petendum magna [illegible] dicens: *Petite, & accipietis, ut gaudium v[illegible] plenum sit*.

Nota quod gaudium mundi vacuum est; [illegible] *Sicut somniat esuriens & comedit, cùm autem [illegible] expergefactus, vacua est anima ejus* &c. G[illegible] verò de spiritualibus in præsenti est semi[illegible] Gaudium verò de Deo, quod in futuro h[illegible] electi, plenum erit, 1. Corinth. 15. *Cum [illegible] quod perfectum est, evacuabitur quod ex p[illegible]* Bernard. Illud est verum & solū gaudium, q[illegible] de creatura sed de creatore concipitur, q[illegible] possederis nemo tollet à te: cui comparat[illegible] aliunde jucunditas mœror est, omnis suav[illegible] lor est, omne dulce amarum, omne de[illegible] fœdum; postremò quodcunque aliud de[illegible] possit, molestum.

Item *notandum* quòd cum gaudium m[illegible] quasi gutta una respectu gaudii futuri q[illegible] de Deo, secundùm illud, Sapient. 11. Q[illegible] *roris ante lucani, sic est orbis terrarū ante te*. [illegible] lum est petere à Domino universorum [illegible] mundi, sicut non decet petere à rege unam [illegible] vini vel aquæ. Item *petite & accipietis* &c.

Sciendum, quod *sex* sunt quæ multum v[illegible] hoc, ut, quod in oratione petitur; ac[illegible] *Primum* est *puritas cordis* unde super illu[illegible] *Iniquitatem si aspexi in corde meo*, di[illegible] Puritas orationis exauditur. August. M[illegible] tum cubiculum cordis, intus est qui exa[illegible] cata multum impediunt fructū orationis. [illegible] *multiplicaveritis orationes vestras, non e[illegible] Manus enim vestræ sanguine plenæ sunt*, [illegible] *Opposuisti nubem, ne transeat oratio*. [illegible] mitatem vult curare, ad materiam mod[illegible] currere, ut eam expellat; & qui vulnus [illegible] re, primo debet ferrum inde extrahere [illegible] tio, quæ est pro amotione alicujus ad[illegible] ideo non exaudiatur, quia peccatum, qu[illegible] versitatis causa, retinetur; & si forte exa[illegible] ira Dei est, non ex misericordia: exaud[illegible] ad malum suum. Oseæ 13. *Dabo tibi reg[illegible] re meo*. Jeremiæ 51. *In calore eorum po[illegible] eorum*. Non est misericordiæ, si vinū deru[illegible]

2. Tripliciter liberalitas divina ostenditur.

1. Provocat ad petendum.

Tres defectus orationis.

Pollicitatio Dei liberalis.

tanti in calore, licet illud multum petat. Super illud 2. Corinth. 12. *Virtus in infirmitate perficitur*, dicit Gloſſa Auguſtini.

Nota, quod exauditur diabolus petens Iob tentandum, & non exauditur Apoſtolus petens ſtimulum amovendum. Illum exaudivit, quem diſpoſuerat damnare, & non exaudivit, quem diſpoſuit ſalvare: nam infirmus multa petit à medico, quæ non dat, non exaudit ad voluntatem, ut exaudiat ad ſanitatem. *Secundum* eſt *largitio eleemoſynarum*; munera præmiſſa faciunt, ut petitio ſequens facile exaudiatur. Iſa. 58. *Frange eſurienti panem tuum* &c. *Tunc invocabis & Dominus exaudiet, clamabis, & dicet ecce adſũ: quia miſericors eſt Dominus Deus tuus.* Eccleſiaſtici 29. *Conclude eleemoſynam in ſinu pauperis, & hæc orabit pro te. Tertium* eſt *humilitas*, quæ valet ut ad miſericordiam moveatur, qui rogatur, ſi miſeria eius pro quo oratur ei exponatur, quod facit humilitas, abyſſus abyſſum invocat, abyſſus, ſcilicet, miſeriæ abyſſum miſericordiæ. Eccleſiaſtici 35. *Oratio humiliantis ſe nubes penetrat.* David Pſal. 101. *Reſpexit in orationem humilium, & non ſprevit precem eorum.* Humilis eſt velut arbor plantata iuxta fontem divinæ miſericordiæ; de illa enim confidit. Ieremiæ 17. *Benedictus vir qui confidit in Domino* &c. Et erit tanquam lignum quod transplantatur ſuper aquas. *Quartum* eſt *manſuetudo.* Proverb. 15. *Reſponſio mollis frangit iram, ſermo durus ſuſcitat furorem.* Reſponſio mollis eſt, cum aliquis recognoſcit ſe graviora meruiſſe quàm patiatur. Iudith. 9. *Humilium & manſuetorum ſemper placuit tibi deprecatio. Quinto fiducia*, Iacob. 1. *Poſtulet autem in fide nihil hæſitans.* Bernardus, Quatenus in bonis Domini pedem fiduciæ poſueris; eatenus poſſidebis. Item nil omnipotentiam verbi clariorem reddit, quàm quod omnipotentes facit omnes, qui in ſe ſperant. Denique omnia poſſibilia ſunt credenti. *Sextum* eſt *obedientia*; de qua dictum eſt prius.

II. Largitio eleemoſynarum.

III. Humilitas.

IV. Manſuetudo.

V. Fiducia.

VI. Obedientia.

Et *notandum* quod ſecundum qualitatem rei, quæ petitur, debet eſſe modus petendi. Cùm petitur regnum, quia magnum eſt quod petitur, magnè id eſt cum magno deſiderio debet peti. Auguſt. Servat tibi Deus quod non vult cito dare, ut tu diſcas magnum magnè deſiderare. Item, quia æternum eſt quod petitur, perſeveranter debet peti: de qua perſeverantia dictum eſt prius. Item quia tale bonum eſt, quod nulli eſt malum, & quod eſt neceſſarium, ſimpliciter eſt petendum: Temporalia verò quæ aliquibus ſunt noxia, ſub conditione ſunt petenda. Gloſſa. Auguſt. Super illud. 2. Corinth. 13. Cùm ea quæ laudat Deus, & promittit, ab illo petitis, ſecure petite: Illa enim, Deo propitio, conceduntur. Quando autem petitis temporalia, cum modo petite, & cum timore illi committite, ut ſi proſint, det, ſi ſcit obeſſe, non det; quid enim proſit, vel obſit, medicus novit, non ægrotus. Bernardus ad fratres de monte Dei, poſtulatio, inquit, eſt circa obtinenda temporalia & neceſſaria vitæ, in qua Deus poſtulantis comprobans bonam voluntatem: facit tamen quod ipſe melius iudicat, & dat libenter ſequi poſtulantem. Poſtulans verò debet fundare intentionem ſuam, in hoc, quod impletione poſtulationis ſuæ Deus laudetur, & glorificetur, & dilectio Dei in hominibus augeatur; & ut bonis fiat conſolatio, & infirmis caveatur peccandi occaſio: defectus enim temporalium eſt occaſio peccandi; Ideo dicit Salomon, Proverb. 30. *Mendicitatem & divitias ne dederis mihi: tribue tantum victui meo neceſſaria, ne forte ſatiatus illiciar ad negandum, & dicam: quis eſt Dominus?* Et egeſtate compulſus furer, aut periurem nomen Dei mei.

Deus negat petitis in bonum petentis.

DOMINICA POST ASCENSIONEM

SERMO PRIMVS.

SERMO LXXXVI.

SUMMARIUM.

Evangelium explanatur.

Cum venerit paraclitus, &c. *Ioan.* 16.

SIcut in Dominica proxime futura recolitur Spiritus ſancti miſſio, ſic hodie in Evangelio recolitur promiſſio facta de ipſo mittendo, cum quadam notificatione Spiritus ſancti reſpectu illorum à quibus eſt, ſcilicet, Patris & Filii; & reſpectu eorum, quæ ab ipſo ſunt, oſtenditur enim multiplex eius effectus: & quia Spiritus ſanctus mittendus erat ad roborandum diſcipulos contra adverſa quæ paſſuri erant, tangitur in eodem Evangelio de tribulationibus illis, ibi: *hæc locutus ſum vobis. Cum venerit paraclitus*, id eſt, conſolator; ſic dicitur, ut ſperent ab eo conſolationem, *quem mittam vobis à patre.* Hic oſtenditur quod Spiritus ſanctus eſt à filio, ſed hoc habet filius à patre, *Spiritum veritatis*; hoc dicitur ut ab eo ſperent prædicationis gratiam; *qui à patre procedit*, penes quem auctoritas eſt: nec eſt dicendum, quod ita procedat à patre, quod non à filio, ſicut Græci dixerunt occaſione huius verbi, cum filius ſolet patri attribuere etiam quod ſuum eſt, quia quidquid habet, habet à patre: unde dicitur ſpiritus filii. Galath. 3. *Miſit Deus ſpiritum filii ſui* &c. Ad Rom. 8. *Siquis ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius. Ille teſtimonium perhibebit de me*, ſcilicet, de mea Deitate: nam tantum donum non poſſet dare niſi Deus. Item perhibebit de me vivente, qui credebatur mortuus. In hoc enim, quod mittam Spiritum ſanctum quem promiſeram, apparebit me reſurrexiſſe & vivere. Item in manifeſtatione ſignorum, quæ facta ſunt in adventu Spiritus ſancti. In nomine meo teſtimonium perhibebit de me contra Iudæos. *Et vos teſtimonium perhibebitis de me*, ſcilicet, de mea Deitate, vel de operibus meis, & vita mea, confirmati à Spiritu ſancto, *quia ab initio* prædicationis meæ *mecum eſtis.* Et ideo teſtimonium perhibere poteſtis in hoc quod noviſtis.

Nota quod diſcipuli ex hoc confirmant teſtimonium ſuum, quòd cum illo fuerant converſati. Actuum. 10. *Dedit manifeſtum eum fieri, non omni populo, ſed teſtibus præordinatis à Deo, nobis, qui manducavimus & bibimus cum illo.* 1. Ioan. 1. *Quod audivimus* &c. Actuum 4. Habetur de teſtimonio Apoſtolorum: *& nos*, inquiunt, *teſtes ſumus horum verborum, & Spiritus ſanctus*, &c. Beda in homilia: Adveniens ſpiritus teſtimonium perhibuit de Domino, quia diſcipulorum corda inſpirans, omnia quæ de illo erant ſcienda mortalibus, clara illis luce revelavit. Illi autem teſtimonium perhibuerunt, quia quæ ſpiritu intus docente, perceperũt, hæc abjecto timore priſtino, foris loquendo, etiam aliis miniſtrabant, ut dicit Auguſt. *Quia ille perhibebit, & vos perhibebitis*: ille in cordibus veſtris, vos in vocibus veſtris, ille inſpirando, vos ſonando. Joan. 16. Hæc, ſcilicet, perſecutionem futuram, & odium mundi. *Locutus ſum vobis, ut non ſcandalizemini*, id eſt, offendiculum patiamini pro his, cum venerint recedendo à me. Simile, Matth. 26. *Omnes vos ſcandalum patiemini in me in iſta nocte. Scriptum eſt enim percutiam paſtorem & diſpergentur oves gregis.* Beda: Curavit pius magiſter futura diſcipulis pravorum bella prædicere, ut minus hæc venientia poſſent eos offendere, quia ſolent levius ferri adverſa quæ ante prænoſcuntur.

Triplex malum prædixit eis, quod erant paſſuri. *Primo* videtur eſſe damnum ſpirituale; de quo ibi: *Abſque Synagogis facient vos*, id eſt, de

congregatione sua ejicient vos. *Jam enim conspiraverunt Judæi, ut si quis eum confiteretur Christum, extra Synagogam fieret* Victor hoc prædixit eis quod præcipue poterat eos turbare: nondum enim erant Ecclesiæ, immo ad templum ibant orationis causa. Actuum 3. *Petrus & Joannes ascendebant in templum ad horam orationis nonam*: tamen secundum veritatem nullum malum erat eis à Synagogis Judaicis expelli, qui inde erant separaturi, etiam si nullus eos expelleret, ut dicit August. super Joannem. *Secundum* malum est diffamatio. *Tertium* est mors corporis. De his habetur, ibi: *Venit hora, ut omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo*; quasi diceret: non solum ejicient vos è congregatione, sed adeo malos vos reputabunt, ut occisionem vestram credant gratam Deo. Secundum Augustinum, hoc dicitur ad consolationem eorum; quasi diceret: licet vos à Synagogis ejiciant, tamen non timeatis solitudinem quia tot Deo adquiretis; *ut omnis qui interficit* &c. Augustinus. Hæc verba Dominus subjecit, tanquam ex hoc consolaretur eos qui de Synagogis pellerentur. Non enim ait: Et venit hora; immo, sed venit hora, ut intelligerent & gauderent tam multos se Christo adquisituros, ut eos non sufficeret Judæis de synagogis pellere, sed nec sinerēt vivere, ne omnes ad nomē Christi sua prædicatione cōverterēt. *Non noverunt patrem, neque me*, hoc est non cognoverunt Deum, neque ejus filium. Beda: quia filius in patre, & pater in filio patet quod quicunque filio restiterant obstinata mente, nec patrem noverunt. 1. Joan. 2. *Omnis qui negat filium, nec patrem habet*. Hæc locutus sum, &c. De futuris ideo instruxi vos, ne ignaros & imperitos animos mala inopinata & improvisa turbarent, sed prægnita, ac patienter accepta ad bona sempiterna perducerent. Vt *cum venerit hora, eorum*: In neutro genere, scilicet adversorum; vel hora eorum, scilicet, persecutorum, scilicet, opportunitas persequendi. Augustinus. Hora eorum, hora tenebrosa. Joan 17. *Hæc est hora vestra & potestas tenebrarum.*

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

De triplici Spiritus S. effectu, consolatione, instructione, veritatis confirmatione.

SERMO LXXXVII.

Cùm venerit paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre, spiritum veritatis, qui à patre procedit, ille testimonium perhibebit de me, & vos testimonium perhibebitis. *Joan. 16.*

IN his verbis quæ in Evangelio hodierno leguntur promissio spiritus sancti à Salvatore facta discipulis recolitur, fides instruitur, desiderium accipiendi Spiritum sanctum inquiritur. *Promissio* recolitur, cùm dicitur: *quem ego mittam*. Promissio Spiritus sancti duplici ratione hodie recolitur. Primò, quia illa missio Spiritus sancti in discipulos famosa & gloriosa in sequente Dominica recolitur, ut præsens; ideo cōvenienter recolitur hodie, ut futura promissio illius missionis discipulis hodie à Salvatore facta in Evangelio legitur. Secundò quia occulta missio Spiritus in fideles in hoc festo facienda expectatur. Dabitur enim Spiritus Sanctus in hoc festo paratis debito modo, licet aliter, & ad aliud quam tunc. *Unicuique enim datur manifestatio Spiritus ad utilitatem*. 1. Corinth. 12. Ideo missio illa fidelibus prædicitur, ut ad illam studeant separare. De præparatione verò ad receptionem Spiritus sancti, require in primo sermone epistolæ hodiernæ & sequentis Dominicæ. *Fides* instruitur in hoc, quod duæ personæ ... natim exprimuntur, scilicet pater & spiritus, ... verò ex vi correlationis intelligi datur. Item ... ctoritas patris ostenditur in hoc, quod dic... *mittam vobis à patre*. Filij verò intelligi datur, ... dicitur: *quem ego mittam vobis*.

Et *notandum* quòd falsitas erroris Græcorum ... centium Spiritum sanctum non procedere à ... qui originem habuit ex hoc, quod exprim... quod Spiritus sanctus procedit à patre, ... exprimitur, quod procedat à filio, satis de... potest ostendi. Cum enim per se notum sit ... amor procedit ab amante, & Spiritus san... amor indubitanter quo pater amat filium ... lius patrem, Spiritus sanctus à patre & filio ... dit. Præterea si eodem modo se habet amor ... filius amat, ad filium, & amor quo pater ... ad patrem; sic amor quo pater amat, à patre ... dit, & amor quo filius amat, à filio procedi... *fiderium* vero recipiendi Spiritum sanctum ... tur in hoc, quod effectus multiplex ost... quem habet Spiritus sanctus in his, ad quos ... titur.

Triplex verò effectus in prædictis verbis ... ditur. *Primus* est *consolatio*, qui effectus ost... in hoc, quod paraclitus dicitur, inter... enim cō solator. *Secūdus est instructio* vel *illu*... qui effectus ostenditur in hoc, quod Spiritus ... tatis dicitur. *Tertius* est *veritatis confirmat*... *duplex* est, scilicet, *interior*, ad quam pertine... *Ille testimonium perhibebit de me*; alia est *ex*... adquam pertinet illud: *& vos testimonium p*... *bitis*.

Circa Consolationem notandum, quo... ritus sanctus non consolatur quoscunque ... enim illos consolatur qui vanam consola... complectuntur; illis enim potius desolatio ... dictionis æternæ debetur. Luc. 6. *Væ vobis di*... *qui habetis hic consolationem vestram*. Sponsa... sti habenti consolationem cum mundo, ad ... non debetur à Christo sponso consolatio, ... tius flagellatio. Bernard. super Cantic. D... est divina consolatio, & non datur adm... bus alienam. Consolatur Spiritus sanctus ... tes mundi consolationem. David Psalm. 76. ... cōsolari anima mea: memor fui Dei & delect... Matth. 5. *Beati qui lugent, quoniā ipsi consol*... Job 3. *Post lacrimationem & fletū exultationem*... *dis*. Greg. super illud Gen. 32. *Vidi Dominum ... faciem* prius inquit, exurente tristitia caligo ... tur, & sic resplendente raptim in circūspecta ... mens illuminatur. Item Greg. mens lachrim... zata in contemplatione videt limpidius. Item ... ralibus plerumque fit ut in ipsis piis fletibus ... charitas erumpat, & mens quæ cæca jacuer... pectionem fulgoris intimis suspiriis veget... valescat. Spiritus S. Deus est patiētiæ & solati... 15. & Deuter. 8. *Afflixit te penuria*, & *d*... *cibum manna*. Jacob multum timebat Esau, ... illam visionem vidit, pro qua dixit: *Vid*... *num facie ad faciem*. Genes. 32. Item S... in tribulatione positus vidit gloriam Dei. ... 7. Joannes in exilio positus vidit revela... quæ in Apocalypsi continentur. Item no... solatur Spiritus sanctus habentes tristitiam ... sæculi, quæ mortem operatur. 2. Cor... Non debetur adulteræ, quæ de absentia ... tristatur, consolatio, sed potius afflictio ... betur. Qui in se dolent fletibus quæ Deo ... cent, iste luctus in gaudium vertitur. Jerem. ... *vertam luctum eorum in gaudium*. Iste luctus ... designari per aquas Marach, quæ in dulc... versæ sunt. Exod. 15. Item non consolatur ... ritus sanctus pigros & remissos, qui servi...

vitio...

vitiorum patiuntur. 2. Corinth. 11. *Sustinentes si quis vos in servitutem redigit*, sed illos, qui strenuè tentationes superat, consolatur. Apocal. 2. *Vincenti dabo manna absconditum*. Vasi immundo, scilicet, cordi vitiis pleno non infundet Spiritus sanctus balsamum suæ consolationis. *Spiritus Domini super florem requiescit*. Isa. 11. Servanti mandata promittitur paraclitus. Joan. 14. *Si diligitis me, mandata mea servate: & ego rogabo patrem & alium paraclitum dabit vobis* Item non consolatur Deus superbum. Superbia enim mons Gelboe est in quem nec ros, nec pluvia descendit. 2. Reg. 1. Et si descenderet à vento vanæ gloriæ exsiccaretur. Superbus habet ventosam plenitudinem, quæ consolationem Spiritus sancti repellit, sed consolatur Spiritus sanctus humiles. 2. Corinth. 7. Bern. Magna & sublimis virtus humilitas, quæ promeretur, quod non docetur, digna adipisci, quod non valet addisci: digna de verbo & à verbo concipere quod suis ipsa verbis explicare non potest.

Malris mediscon-solatur Spiritus sanctus

Et *notandum* quod Spiritus sanctus *multipliciter* consolatur. *Primo*, tentationem mitigando Isaiæ 43. Cum pertransieris per aquas, tecum ero, & flumina non operient te, cum ambulaveris in igne non combureris. Per aquam quæ habet mollitiem, intelligitur tentatio prosperitatis: in igne tentatio urens adversitatis. Daniel 3. *Fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem*. *Secundo* virtutem dando Lucæ ultimo. *Sedete in civitate donec induamini virtute ex alto*. 1. Corinth. 10. *Fidelis est Deus, qui non patietur vos tentari super id quod potestis: Sed faciet cum tentatione proventum, ut possitis sustinere*. *Tertio* dulcedinem infundendo. Ecclesiastici 24. *Spiritus meus super mel dulcis*, &c Bernard. Quid non temperabit dulcedo illa, quæ mortem quoque facit dulcissimam, quæ resistere potest asperitas unctioni illi? Augustin. Gustato spiritu desipit omnis caro; unde cum tantam suavitatem Spiritus sanctus afferat, ut totum mundum homini desipere faciat, patet Sipiritum sanctum esse Deum, & super omnem creaturam. *Quarto* utilitatem tentationum ostendendo: Sic dominus consolatus est Stephanum, osterdendo ei fructum martyrij sui, gloriam suam. Actuum 7. Hoc modo consolatur Paulus Rom. 8. *Non sunt condigna passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis*. Et Jacob. 1. *Beatus qui suffert tentationem quoniam cum probatus fuerit accipiet coronam vitæ*, &c.

Dando virtutem pugnandi.

Infundendo dulcedinem

Ostendendo utilitatem tentationum.

Circa secundum effectum Spiritus sancti notandum, quod ipse est Doctor Ecclesiæ Joan. 14. *Ille vos docebit omnia*. Ejusdem *16. Et cum venerit spiritus ille veritatis docebit vos omnem veritatem*: veritatem de humanis, veritatem de divinis, veritatem circa inferiora, ut contemnantur, veritatem circa superiora, ut appetantur. Ipse est Doctor justitiæ. Joel 2, *Filii Sion, exultate & lætamini in domino Deo vestro, quia dedit vobis Doctorem justitiæ*. Isaiæ 30. *Dabit vobis dominus panem arctum & aquam brevem, & non faciet ultra avolare à te doctorem tuum*. Panis, est doctrina difficilis, & obscura quæ attritione expositionis indiget, qua cum quodam labore utimur. Aqua vero est doctrina facilis sine labore nobis utilis. Panis ergo arctus, & aqua brevis nobis data sunt; quia doctrina sacra in duobus mandatis de dilectione abbreviata est. Nec doctor avolat, quia Spiritus sanctus ab Ecclesia nõ recedit: ipse docet interius. Thren. 1. *De excelso misit ignem in ossibus meis & erudivit me*. Ignis in ossibus, est Spiritus sanctus in cordibus. Ad hunc doctorem recurrendum est. Augustin. Super Ioannem Magisteria forinsecus adjutoria & admonitiones quædam sunt, cathedram autem habet in cœlo, qui corda docet.

Quomodo Spiritus S. illuminet.

Et sciendum quod Spiritus sanctus, Spiritus veritatis est, veritatem sub umbra figurarum latentem detegens, mundi vanitatem contemni faciens, simulationem fugiens, errores hæreticorum & gentilium destruens. Hunc spiritum veritatis non capit Judæus, umbris figurarum adhærens; hunc spiritum non capit mundus, de spiritu vanitatis tumẽs. Joan. 14. *Quem mundus non potest capere*, ipsũ non capit hypocrita, sanctitatem mentiens. Sap. 1. *Spiritus disciplina effugiet fictum*; ipsum etiam non capit hæreticus vel gentilis spiritibus erroris attendens 1. Timoth. 4. *Spiritus manifeste dicit, quia in novissimis temporibus discedent quidam à fide attendentes spiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum*.

III. Quomodo Spiritus S confirmet veritatem. Testificatur de Christo.

Circa tertium effectum Spiritus sancti qui est confirmatio veritatis, attendendũ est valde utilem esse veritatẽ, ad quam confirmandũ testis adducitur Spiritus sanctus: quid autem Spiritus sanctus testificetur ostenditur. 1. Joan. ultimo. *Spiritus, inquã est qui testificatur, quoniam Christus est veritas*. Secundũ Augustinũ: Omnia sũt falsitas præter Christũ; promittũt enim quod non solvũt. Temporalia vanitas sũt, nõ veritas. Ecclesiastici. 1. *Vidi cuncta quæ fiunt sub sole, & ecce universa vanitas sunt*. Vanitas temporalium multis similitudinibus ostẽditur. Sapient. 5. *Transierunt omnia illa tanquam umbra, & tanquam nuntius præcurrens*, &c. Et Ejusdem: *Spes impij quasi lanugo, quæ à vento tollitur, & tanquam spuma gracilis, quæ à procella dispergitur: & tanquam fumus qui à vento diffusus est; & tanquam memoria hospitis unius diei prætereuntis*. Propter vanitatem temporalia somnio comparantur. Ecclesiastici 33. *Somnia extollunt imprudentes*. Job 20. *Transiet sicut visio nocturna*. Isa 29. *Sicut somniat esuriens*, &c. Spiritus sanctus Christo testimonium perhibuit in hoc, quod ab eo datus est, secundum quod ipse promiserat; nobilitas enim doni nobilitati dantis attestatur. Item in discipulorum roboratione; Christus enim per Spiritum sanctum paucos milites adeo roboravit, quod per eos de toto mundo triumphavit. Petrus qui ad vocem ancillæ ante missionem Spiritus sancti Christum negaverat, Matth. 26. Accepto Spiritu sancto invincibilis factus est. Item Spiritus sanctus exhibuit ei testimoniũ in prædicatorũ exercitatione. Lucæ 21. *Ego dabo vobis os & sapientiam cui non poterunt contradicere omnes adversarij vestri* Act. 6. *Non poterant resistere sapientiæ & spiritui, qui loquebatur*. Item miraculorum operatione, accepto enim Spiritu sancto, *prædicaverunt ubique, domino cooperante & sermonem confirmante sequentibus signis*. Mar. ultimo.

Ostendit quanta sit vanitas terrum temporalium.

Variis modis testificatur Spiritus S. de Christo

Sequitur: *Et vos testimonium perhibebitis*. Conveniens ordo, *prius* enim oportuit discipulos testimonium à Spiritu sancto recipere, & post aliis perhibere. Spiritus sanctus fecit eos idoneos ad testimonium perhibendum, mundando eos, ne exceptione à testimonio repelli possent. Ezech. 36. *Effundã super vos aquam mũdam & mundabimini*, &c. *Secundo*, eos instruendo, ut veritatem asserendam agnoscerent. Joan. 16 *Docebit vos omnem veritatem*. *Tertio* eos roborando, ut veritatem agnitam loqui auderent, Lucæ ultimo. *Sedete in civitate, donec induamini virtute ex alto*.

Spiritus S fecit Apostolos &, prædicatores idoneos testes.

Mundando eos.

Instruendo

Roborando.

Et *notandum*, quod Christus multiplex testimonium habuit. Testimonium patris in baptismo. Matth. & Lucæ 3. & in transfiguratione Matth. 17, Item habuit testimonium Spiritus sancti, columba super ipsum descendente. Matth & Lucæ. 3. & in die Pentecostes, Spiritu sancto misso ab eo super ejus discipulos in specie ignis. Actu. 2. Habuit testimonium Joannis: *hic venit in testimonium*, de illo testimonio multum sequitur in eodem capitulo & ejusdem 5. *Vos misistis ad Joannem, & testimonium perhibuit veritati*. Item habuit testimonium

Multa testimonia de Christo.

Dei patris Spiritus sancti.

S. Ioannis Baptistæ.

Miraculorum.

operum, de quo in eodem. *Ego habeo testimonium maius Ioanne; opera enim quæ dedit mihi pater ut perficiam, ea ipsa opera, quæ ego facio, testimonium perhibent de me.* Item habuit testimonium scripturæ Ioan. 5. *Scrutamini scripturas, &c. illæ enim sunt quæ testimonium perhibent de me.* Item habuit testimonium Apostolorum, de quo Isaiæ 44. *Vos testes mei, &c.* Item testimonium ei perhibuerunt prædicando, & veritatem quam prædicabant, sanctitate vitæ, & miraculis, & morte propria confirmando. Nemo sani capitis mendacium morte propria auderet confirmare. Testimonia ista credibilia facta sunt nimis. Sed hodie multi, qui testimonium ei perhibere debuerunt, ad testimonium perhibendum idonei non sunt. Alii corrumpuntur muneribus. Ecclesiastici 20. *Xenia & dona excæcant oculos iudicum.* Alii timore mundano vel humano à testimonio cessant, trepidantes ubi non erat timor Proverb. 29. *Qui timet hominem cito corruet.* Alii amore vel odio à veritate testimonii prohibentur. Bernardus. Amor vel odium veritatis nescit iudicium. Item testimonium aliquorum non est conveniens propter contrarietatem: *confitentur enim se nosse Deum, factis tamen negant*, ad Titum 1. hi sunt de quibus, Matth. 23. *Dicunt enim & non faciunt.* Aliqui verò sunt testes de auditu, non de visu, qui multis annis audierunt Theologiam, & nunquam una die secundum eam vixerunt: tales testes non fuerunt Apostoli. 1. Ioan. 1. *Quod vidimus & audivimus, annunciamus vobis*: immo nec de auditu videntur testes esse, cum aures audiendi non habeant. Matth. 13. *Qui habet aures audiendi audiat.* 1. Ioan. 3. *Omnis qui peccat, non vidit eum, nec novit eum*: famam eius audire potuerunt. ob 28. *Audivimus famam eius.* In eodem: *Non invenitur sapientia in terra suaviter viventium.*

Scripturæ.

Apostolorū

Multi prohibentur à testimonio veritatis.

Testes minime idonei.

Hæc locutus sum vobis, ut non scandalizemini, absque Synagogis facient vos. Prævidens dominus multos excommunicatione esse scandalizandos, subiungit de scandalo & excommunicatione.

Et *notandum* quod aliquando iniuste fertur excommunicatio, & tunc solet, qui excommunicatur, scandalizari, quandoque verò iuste lata, ab eo, qui excommunicatur, vel ab eis, qui cum eo conversantur, contemnitur. In primo casu patienter esset ferendum & absolutio humiliter petenda; tunc enim non nocet sed prodest, meretur enim tunc excommunicatus & in hoc, quod verecundiam sustinet. Ecclesiastici 4. *Est confusio adducens gloriam*, & in hoc, quod superiori honorem exhibet, & in hoc, quod proximo exemplum patientiæ præbet. Tunc ad sui consolationem debet ad memoriam reducere, quod hic dominus dicit: *absque Synagogis facient vos*; & illud Luc. 6. *Beati eritis cum vos oderint homines, & cum separaverint vos.* Ioan. 9. *Conspiraverunt Iudæi, ut si quis eum confiteretur Christum, extra Synagogam fieret.* In secundo casu notandum, quod multum timenda est excommunicatio iuste lata: quia sic excommunicatus est Sathanæ traditus, & quandoque tales statim puniebat, ut Corinthium fornicantem: de qua habetur 1. Corinth. 5. Nunc autem non statim eos punit ut in futuro magis puniantur. Gregor: Ad modicum gloriari sinitur, ut fortius & atrocius in perpetuum feriatur. Item blande seducit, sed post violenter ad supplicia trahit. Iob 21. Quare impii vivunt, &c. respondet. *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.* Item ut excommunicatio timeatur & caveatur. Ecclesiastici 8. *Quia non profertur cito contra malos sententia, filii hominum absque timore ullo perpetrant malu.* De hac materia require in summa de vitiis, capitulo de contemnentibus excommunicationem.

Excommunicatio iniuste lata, æque ferenda est.

Excommunicatio iuste lata timenda est.

IN DIE PENTECOSTES.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Cur Christus discipulis suis se manifestaveri[t] & non Mundo: Quomodo nobis ad SS. T[ri]nitatem eundum, & illa ad nos veniat. [Non] pacem præsentem plenam, sed futuram. Ch[ri]sti humanitatem sublevatam cunctis g[ra]nostri esse debere.

Si quis diligit me sermones meos servabit. *Ioan.* 14.

DVo continet Evangelium hodiernum, scil[icet] responsionem domini ad interrogationem dæ Thadæi, & discipulorum consolationem d[e] tium de recessu audito; quæ incipit ibi: *Par[a]utem Spiritus sanctus.* Dixerat dominus: *M[odi]iam non videt me, vos autem videbitis me.* Ido[c] fivit ab eo Iudas: quæ causa esset, quare manif[e]turus esset se eis, & non mundo. Vnde respon[d]dominus, ostendens causam huius discretionis dilectionem, quæ probatur per mandatorum ob[s]vationem: unde dicit. *Si quis diligit me, [ser]mea servabit*, hoc est, qui diligit me affectu, [os]det hoc in effectu. Gregor. Probatio dilect[i]exhibitio est operis. *Et pater meus diliget eum* est, ostender se diligere eum merito illius dil[e]nis, quia pater ab æterno dilexit, & quia pa[ter] ligit, cùm una sit dilectio mei & patris. *Ad [eum] veniemus*, ego pater & Spiritus. Ioan. 14. *Ap[ud] mansionem apud eum facimus.* Postquam induti fuerunt v[ir]tute ex alto. Lucæ ultimo. Trinitas in eis manif[e]gratiam, secundum quod exponitur de om[ni]sanctis; sic intelligitur: *mansionem apud eum f[a]cimus.* Glossa. Hic per gratiam & in futuro per [gl]riam. Augustinus. Veniunt ad nos Pater & [Fi]lius & Spiritus sanctus: dum venimus ad eos, ve[l] subveniendo; venimus obediendo, veniunt [il]luminando; venimus intuendo, veniunt imple[n]do; venimus capiendo e contrario. *Qui non dili[git] sermones meos non servabit.* August. Ecce ex[a]est causa quare suis se manifestaturus est, & [non] alienis quos mundi nomine appellat: & ipsa [ra]est, quod ipsi diligant. Dilectio sanctos disce[rn]mundo. *Et sermonem*, &c. ne credatur parv[a] temptus, si sermo ipsius contemnatur, subd[i]storitatem dicens: & *sermonem* vel sermo *q[uem] audistis, non est meus*; id est, mei hominis, vel [qu]i sum verbum patris, non sum à me ipse [se]eius, qui misit, patris. Simile, Ioan. 14. *[Ver]loquor vobis, à me ipso non loquor.* Eiusdem [est] *doctrina, non est mea, sed eius qui misit me. Hæc locutus sum vobis.* De manifestatione mea, & m[a]in dilectoribus meis. *Apud vos manens*, co[n]præsentia; & quia aliqua dixerat quæ non [in]xerant, aliqua etiam de auditis obliti fuerant, [ne]ostendit Spiritum sanctum manifestaturum [et] cura & rememoraturum oblita.

Paraclitus autem spiritus Gregor. Paraclitus [ex] ca locutione, latina advocatus dicitur, vel [ex]laror: qui ideo certe advocatus dicitur, qui [in] errore delinquentium apud iustitiam patris [in]venit, qui etiam exorare pro delinquentibus [de]hibetur, quia eos quos repleverit, exorare [fa]cit. Ipse enim Spiritus sanctus postulat pro [nobis]

gemitibus inenarrabilibus. Roman. 8. Ipse postulat, quia ad postulandum vos quos repleverit, inflammat. Consolator autem vocatur, quoniam dum de peccati perpetratione mœrentibus spem veniæ præparat, ab afflictione tristitiæ mentem levat. *Quem mittet pater*, quia apud eum est auctoritas principii. Sed ne credatur minoritas esse in filio, subdunt: *in nomine meo*, id est, ad honorem nominis me, vel ad invocationem nominis mei: vel secundum Victorem, ad salutem credentium, quæ notatur in hoc nomine Jesu. *Ille vos docebit omnia*, non intellecta, *& suggeret vobis omnia*, id est, subministrabit, non ab imo, sed ab occulto. Littera Augustini. commemorabit vobis quæcunque dixero vobis, hoc est, ad memoriam revocabit oblita; vel sic: *Docebit*, ut sciatis *& suggeret*, id est, incitabit, ut velitis *&* faciatis. *Et pacem relinquo vobis*: iterum antequam mittam vobis Spiritum sanctum. Victor: tranquillitatem mentis, pacem peccatoris. Gregorius hic relinquo, illic do. *Pacem meam*, scilicet, pacem æternitatis, *do*, id est, dabo *vobis* sequentibus *relinquo*, prævenientibus *do*. Augustinus. Pacem relinquit nobis mundo, pacem suam nobis dat, in fine venturus; pacem relinquit nobis, ut hic invicem diligamus. pacem suam dabit nobis, ut nunquam dissentire possimus. Item, ubi ait: *Relinquo vobis pacem*, non dixit, meam; quia nos talem pacem nunc habemus, si delectemur in lege Dei secundum interiorem hominem, sed non est plena, quia habemus legem in membris repugnantem legi mentis. Roman 7. Inter nos ipsos etiam pax est, quia credimus quod invicem nos diligamus. Sed nec ista plena est quod ad invicem cogitationes cordis nostri, non videmus. Itaque pax ista nobis ab ipso relicta, pax nostra est; neque enim nisi ab illo habemus, & talem; sed ipse talem non habet, quia illi nihil repugnat in se ipso, nec quicquam illum latet. Igitur si fuerimus usque in finem qualem accepimus, talem habebimus, ubi nihil repugnat ex nobis, & nihil invicem nos lateat in cordibus nostris. Et ne intelligant, de pace temporis subdit: *non quomodo mundus dat, ego do vobis*, ut sine molestia mundo fruamini. Hanc enim pacem cum mundo, non venit ipse mittere in terram, sed gladium. Matth. 10. gladium, intellige, contrarium hujus pacis.

Duplex pax habita à Christo.

Pax inter homines hic plena non est.

Pax futura plena erit.

Non turbetur cor vestrum, pro morte mea, *nec formidet*, pro infirmitate vestra Augustinus. Hinc turbari, & formidare poterat cor illorum, quia ibat ab eis, quamvis venturus ad eos, ne forsitan gregem lupus hoc intervallo invadat; unde pro discessu domini turbantur pro propria infirmate timebant. Vel sic: *Non turbetur cor vestrum*, interius, *neque formidet*, afflictionem exteriorem. *Audistis, quia ego dixi vobis: vado & venio ad vos. Vado*, inquit, per passionem ad patrem, & venio ad vos, scilicet, ad vestram consolationem & confirmationem. Si primum vos terret, secundum vos consoletur. *Si diligeretis me*: hic ostendit, quod non solum non debent tristari de recessu suo; immo etiam debent gaudere, quia ad patrem vadit, à quo glorificandus est, *si diligeretis me*, sincera dilectione, omni carnalitate amota, *Gauderetis utique, quia ad patrem vado*, per passionem quam sequetur resurrectio & ascensio in carne gloriosa. *Ad patrem, quia pater major me est homine.* Augustinus. Per hoc erat iturus ad patrem, per quod non erat patri æqualis: per illud autem, in quo est æqualis unigenitus gignenti, nunquam à patre recedit. Sed quare ex hoc erat eis gaudium? Respondet Augustinus, quoniam naturæ humanæ congratulando, eo quod sic assumpta est à verbo unigenito, ut immortalis constitueretur in cœlo, & ita fieret sublimis, ut incorruptibilis pulvis sederet ad dexteram patris.

Discessus Christi à discipulis fuit etiam causa gaudii.

Natura humana in Christo sublevata.

Quis non hinc gaudeat, qui hic diligit Christum, ut & suam naturam jam immortalem congratuletur in Christo, atque id se speret esse futurum per Christum? *Si enim abiero vobis*: ire me ad patrem & venire ipsum ad vos, *ut cum factum fuerit, credatis* esse factum me præsciente & volente per hoc me credatis Deum. Augustinus dicit: quia post mortem visuri erant cum venientem & ad patrem ascendentem, quo viso, fuerant illud crediturî, quod ipse esset Christus filius Dei: crediturî autem non fide nova, sed aucta, aut certè cum mortuus esset, defecta, cum resurrexisset refecta. *Iam non multa loquar vobiscum.* In hac mortali vita degens, in hoc ostendit se cito iturum ad patrem. *Venit enim princeps mundi huius*, id est, prope est ut veniat diabolus in ministris suis ad me capiendum, & ducendum ad mortem. Mundum hîc vocat peccatores. Diabolus enim, ut dicit Chrysostomus, non principatur cœlo & terræ, sed eis qui se tradiderunt ei. *Et in me non habet quicquam*: nullum omnino peccatum, vel morte dignum in Psal. 58. *Qua non rapui, tunc exolvebam. Sed ut cognoscat mundus*, id est, humanum genus; *quia diligo patrem & sic facio*, id est, pati volo. *Sicut mandatum dedit mihi pater*, id est, in hoc obedio patri, quasi diceret, propter amorem patris mundo ostendendum & obedientiam, hoc facio.

In Christo nihil culpa vel morte dignum reperitur. Obedientia Christi erga Deum patrem.

DE EADEM.
SERMO SECVNDVS.

Summarium.

Qui diligit Deum, mandata eius servat & diligitur ab eo; qui non diligit, non servat. Christi sermo est etiam Dei patris; eius sermonis intelligentia & exactio à Spiritu sancto petenda est.

Si quis diligit me sermones meos servabit. Ioan. 14.

SERMO LXXXIX.

HOdie recolit Ecclesia illam abundantem & excellentem donationem Spiritus sancti, quæ facta est discipulis quinquagesima die à resurrectione. In epistola agitur de figura sub qua datus est Spiritus sanctus, sed in Evangelio agitur de re figurata. Figura fuit ignis, ignis enim amorem designat, & in specie ignis datus est; & quia Spiritus sanctus amor est, & quia datus fuit, ut corda discipulorum amore inflammaret. Gregor. In homilia: foris apparentibus linguis igneis intus facta sunt corda flammantia; quia dum Deum in ignis visione suscipiunt, per amorem suaviter arserunt: Ipse namque spiritus amor est. De re igitur, scilicet de dilectione Dei agitur in Evangelio hodierno: & *Primo* tangitur de amore, quem Deus à nobis exigit. *Secundo* de amore, quem Deus nobis exhibuit, ibi: *Venit enim princeps mundi huius & in me non habet quicquam, sed ut cognoscat mundus quia diligo patrem.* Et quia Deus vult à nobis amari non solum affectu, sed etiam effectu, uterque modus ostenditur. Primus modus diligendi in effectu, ibi; *Si quis diligit me sermonem meum servabit.* Secundus modus diligendi in affectu, ibi: *Si diligeretis me, gauderetis utique.*

Duo in Evangelio tractantur. Quo amore amemus Deum. quo amore Deus amavit nos. Deus amandus affectu, & effectu.

Circa Primum verò *quinque* nobis ostenduntur. *Primo*, quod obsequium, qui diligit Christum, ei exhibeat, ibi: *Si quis diligit me*, &c. *Secundo*, quam utilitatem ex hoc recipiat, ibi: *Et pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apudeum faciemus. Tertio*, quia opposita, juxta se posita fiunt manifestiora, non diligentem Christum notificat ibi: *Qui non diligit me*, &c. *Quarto*, ne sermo ejus contemnatur, auctoritatem indicat, ibi: *Et sermonem quem audistis non est meus. Quinto*, ostendit ad quem recurrendum sit pro sermonis ejus intelligentia, vel gratia ad implectionem ser-

Circa primum de amore nostro erga Deũ quinque considerantur.

monis necessaria, ibi: *paraclitus autem spiritus sanctus*, &c. *ille vos docebit omnia*, &c.

1. Amor noster erga Deum custodia seu observatio mandatorum.

Si quis diligit me, sermonem meum servabit. Hoc est obsequium, quod Christus à diligente se requirit, scilicet custodia mandatorum ipsius. Joannis 14. *Si diligitis me, mandata mea servate*; hoc signo amicos suos agnoscit. In eodem: *qui habet mandata mea & servat ea, ille est qui diligit me.* Glossa: Qui habet in memoria, & servat in vita: vel habet in faciendo, servat perseverando. Joan. 15. *Vos amici mei estis, si feceritis, quæ præcipio vobis*: nec solum amicum reputat eum, qui ejus mandata servat, sed etiã attinentem sibi primo gradu attinentiæ. Luc. 8. *Mater mea, & fratres mei hi sunt qui verbum Dei audiunt & faciunt.* Custodire ejus mandata, reputat Christus veram dilectionem. 1. Joan. 5. *Hæc est charitas Dei ut mandata ejus custodiamus.* Ejusdem. 2. *Qui dicit, se nosse Deum, & mandata ejus non custodit, mendax est.* Loquitur de notitia experientiæ, quæ est per unionem & familiaritatem dilectionis. Item ejusdem 3. *Filioli mei non diligamus verbo neque lingua, sed opere & veritate.* Gregor: in homilia. De dilectione conditoris lingua, mens & vita requiratur. Inter elementa, ignis maximè videtur esse activus; ideo designat amorem Dei rectè, qui non est otiosus. Gregor: Amor Dei non est otiosus, operatur enim magna, si est, si vero operari renuit, amor non est.

Amor Dei igni comparatur.

Et *notandum*, quod ille, qui diligit Christum, sermonem ejus servat *quadruplicicer*, scilicet, in memoria retinendo, jugiter meditando, scipturis commendando, opere implendo. Ad *primum* pertinet illud, in Psal. 102. *Memores sunt mandatorum ipsius, ad faciendum ea.* Proverb. 7. *Fili custodi sermones meos, & præcepta mea reconde tibi.* In eodem: *Scribe legem meam in tabulis cordis tui.* De *secundo* legitur in Psal. 27. *Et in lege ejus meditabitur die ac nocte.* Deuter. 6. *Erunt verba hæc quæ ego præcipio tibi, in corde tuo, & narrabis ea filiis tuis, & meditaberis sedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens atque consurgens* Josue 1. *Non recedat volumen legis hujus ab ore tuo, sed meditaberis in eo diebus ac noctibus.* Ecclesiastici 3. *Quæ tibi præcepit Deus cogita semper.* De *tertio*. Apocal. 14. *Scribe, beati mortui qui in Domino moriuntur.* Ecclesiastici 38. *Sapientiam scribe in tempore vacuitatis.* De *quarto* Ecclesiastici 15. *Si volueris mandata mea servare, servabunt te.* Proverb. 29. *Verbum custodiens filius, absque perditione erit.* Ecclesiastæ 8. *qui custodit præceptum, non experietur quicquam mali.* Joan. 8. *Si quis sermonem meum servaverit, mortem non gustabit in æternum.*

Quatuor modis servatur sermo Christi.

1. Memoria retinendo

2. Meditando jugiter.

3. Scriptis commendando.

4. Opere implendo.

Præceptum mutuæ dilectionis.

Et *sciendum* quod præceptum vel sermo Christi specialiter potest intelligi præceptum de mutua dilectione. Joan. 15. *Hoc est præceptum meum ut diligatis invicem.* Ejusdem 13. *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem.* Ejusdem 15. *Hæc mando vobis, ut diligatis invicem.* Legitur in vita beati Joãnis Evangelistæ, quod cũ ipse devenisset ad ultimam senectutem & vix inter discipulorum manus ad Ecclesiam deferretur nec posset plura dicere verba, ad quamlibet pausam dicebat hoc: Filii, diligite alterutrum. Tandem discipuli & fratres, qui aderant, audientes, quod eadem verba semper diceret, dixerunt magister, quare semper hæc loqueris? qui respondit: quia præceptum Domini est, & si solum fiat; sufficit. Qui Christum diligit, verè hoc præceptum servat. 1. Joan. 4. *Si quis dixerit, quoniam diligo Deum, & fratrem suum odit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem quem videt, Deum quem non videt, quomodo potest diligere?* Ejusdem 3. *Qui habuerit substantiam mundi hujus, & viderit fratrem suum necesse habere, & clauserit viscera sua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo?* Sequitur:

Et pater meus diligit eum. Ecce utilitas quæ sequitur ex hoc, quod Christus diligitur. Si Joan. 14. *Qui autem diligit me, diligetur a patre meo: & ego diligam eum.* Multum debet homo fidere se diligi à Deo, & amicitiam habere. Deus enim est *amicus fidelis. Amico* verò *fidi nulla est comparatio, & non est digna ponderatio auri, contra bonitatem fidei illius.* Eccles. amici *quædam simulatitia* inveniuntur infideles, quia aliquando non manent, licet amentur de amico isto. Prover. 8. *Ego diligentes me.* *Secundo*, quia tempore adversitatis desinunt. Ecclesiastici 6. *Est amicus secundum tempus suum & non permanebit in tempore tribulationis.* Sic in amico isto. Proverb. 7. *Omni tempore qui amicus est.* *Tertio*, qi amant vivos, sunt mortuorum spoliantes eos bonis suis. Ecclesiastici *Est amicus qui convertitur ad inimicitias*: amicus verò iste specialiter in morte ostenditur amicum, cum spiritum, ui de habitaculo corporis exit, in cœleste habitaculum recipit. Quandoque amici patri, inimici fiunt filio, sed amicus iste propter patrem quandoque amicos, usque ad decimam generationem Exod. *Ego sum Dominus Deus tuus, faciens misericordiã in millia his qui diligunt me.* Hic est amicus non dimittit nisi amittitur. Augustin. quarto Confessionũ. Beatus qi amat te, & amicum in inimicum propter te. Scis enim nullũ charum cui omnes in illo charisunt, qui non amittit nemo te amittit, nisi qia dimittit. Hic est qui potest inveniri, sed non prævenire. 1. Joan. *In hoc est charitas Dei non quasi nos dilexerimus Deum: sed quoniam ipse prior dilexit nos.* 31. *In charitate perpetua dilexi te; ideo attraxi miserans.* Noli ergo cæcere non possum diligere proximum, nisi ipse pris me diligat, immo præplo Dei eum prævenias & beneficiis ad amorem te attrahas. Lucæ 6. *Si diligitis eos qui vos diligunt, quæ vobis est gratia? nam & peccatores diligentes se diligunt.* Amicus iste amat vehementer. 1. Joan. *In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam filium suum misit Deus in mundum ut vivamus per eum. Item* amat utiliter 1. Joan. *Videte, qualem charitatem dedit nobis Deus ut filii Dei nominemur & simus. Item* amat familiariter, ut cohabitet in his quos diligit; unde dicitur; *& ad eum veniemus.* Deuteron. 33. *Benjamin amantissimus Domini*, &c. *in eo quasi in toto die morabitur.* Gregorius. in homilia: Fratres charissimi, quanta sit ista solennitas videte in cordis vestri hospitio adventum Dei; ut domum vestram quisquam dives aut Præpotens traret, omni festinatione tota domus mundetur, ne quid fortasse esset, quod oculos amici offenderet. Tergat ergo sordes pravi operis Deo præparat domum mentis. David Psal. *Domum tuam Domine decet sanctitudo in longitudine dierum.* Sequitur: *Et mansionem apud eum faciemus* Gregor. in homilia: In quorundam venit, & mansionem non facit; quia per dilectionem quidem Dei respectum percipit, tantationis tempore hoc ipsum quod amaverant, obliviscuntur. Sicque ad peccata redeunt, ac si ea minime planxissent. ergo verè Deum diligit, qui ejus mandata in corde ejus Dominus & venit & mansionem quia sic eum amor Deitatis penetrat, ut amore tentationis tempore non recedat. Et perversitatem hominum, qui amicitiam parum utilem, & quãdoque noxiam, multibus & expensis procurant: De amicitia qui amor dignissimus est, quia magni magnæ utilitatis est, non curant; si magna

est, esse servum regis, dicitur enim esse par comiti; quantus honor est, esse amicum regis cœlestis. David Psal. 138. *Nimis honorati sunt amici tui Deus*, &c. Amicitia ista est adeo utilis, ut cum ea nihil sit inutile. Rom. 8 *Scimus, quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*, &c. Sine ipsa vero nihil est utile. 1. Corinth. 13. *Si distribuero omnes facultates meas in cibos pauperum; charitatem vero non habeam, nihil mihi prodest.* Item, mira perversitas aliquorum, qui Deo ad se venienti cum universitate bonorum ostium cordis claudunt. Sapient. 8. *Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa*, id est, cum sapientia increata. Apocal. 3. *Ecce ego sto ad ostium & pulso. Si quis audierit vocem meam, & aperuerit januam, introibo ad illum & cœnabo cum illo, & ipse mecum.* Stat Dominus ad ostium cum ad pœnitentiam expectat. Isa. 30. *Expectat dominus, ut misereatur nostri.* Augustin. in epistolari: Erubescat humana pigritia, plus vult ille misereri, quam nos à miseria liberari. Ostium cordis est voluntas; hoc ostium clausum tenetur, quandiu homo habet voluntatem peccandi, quia *in malevolam animam non introibit sapientia.* Sapient. 1. Pulsat Dominus inspirando & prædicando, beneficia conferendo, & affligendo Cant. 5. *Vox dilecti mei pulsantis, aperi mihi soror mea.* Si quis audierit vocem ejus, aure intelligentiæ & obedientiæ, aperiens ostium voluntatis per consensum bonum, Deus intrat gratiam infundendo, & cœnat Deus cum eo, & ipse cum Deo, quia condelectatur ipse Deo & Deus illi. Item maxima perversitas illorum, qui Deum in hospitio cordis sui receptum à se quasi manibus propriis impingendo expellunt; operibus enim malis, quæ perpetrant, Deum à se fugant: *qui dicebant Deo, recede à nobis*, Job 22. Turpius ejicitur, quàm non admittitur hospes. Tales dum Deum à se pellunt, omne bonum à se projiciunt. Oseæ septimo. *Projicit Israel bonum.* Tales dum Deum à se projiciunt, diabolum introducunt. *Ad eum veniemus.* Interlin. Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Pater, cui appropriatur potestas, veniens irascibilem roborat, Filius cui appropriatur sapientia veniens, rationabilem illuminat, Spiritus sanctus, cui appropriatur bonitas, concupiscibilem sanat. Ad robur irascibilis pertinet donum timoris & fortitudinis. Timor fugit vera mala, scilicet, mala culpæ, & pœnas æternas. Fortitudo sustinet mala non vera, scilicet, mala pœnæ transitoriæ, & utrumque pertinet ad robur irascibilis. Gregorius. In via Domini timor operatur fortitudinem; in via sæculi debilitatem. Proverb. 14. *In timore Domini fiducia fortitudinis.* Ad illuminationem rationalis pertinet donum consilij, scientiæ, & intellectus. Dono intellectus sapientiam in creaturis legimus Ecclesiastici 1. *Deus effudit sapientiam super omnia opera sua.* Dono scientiæ à deceptione cavemus, quam bona præsentia faciunt, quæ mentiuntur se vera bona, cum potiùs sint umbræ verorum bonorum Sapient. 5. *Transierunt omnia illa tanquam umbra.* Dono consilij bona transitoria in æterna commutamus. Matth. 19. *Si vis perfectus esse, vade & vende omnia*, &c. Augustin. Præbe tectum & accipe cœlum. Ad sanitatem concupiscibilis pertinet donum pietatis & sapientiæ. Dono pietatis proximi mala desipiunt, & eis condolemus. Et per sapientiam vera bona nobis sapiunt. *Et mansionem apud eum faciemus.*

Nota quod domus conscientiæ malleo verbi Dei ædificatur. Jeremiæ 23. *Nunquid verba mea sunt quasi ignis ardens, & quasi malleus conterens petras*: Hujus domus fundamentum est fides. Apocal. 21. *Fundamentum primum, jaspis.* In jaspide significatur fides sanctorum. semper virens per bonam operationem, non marcescens per persecutionis ardore. Altitudo muri, est spes, latitudo charitas, tectu humilitas. *Septem columnæ* in hac mansione excisæ, sunt septem virtutes sustentantes septem onera quæ in nobis sunt. Quorum *primum*, est onus proprij corporis de quo Sap. 9. *Corpus quod corrumpitur, aggravat animam.* Et Job. 28. *Qui fecit ventis pondus*; id est corpora dedit animabus, ne vento elationis exsufflarentur. Columna hoc onus portans, id est, portabile reddens, est disciplina qua corpus castigatur. 1. Corinth. 9. *Castigo corpus meum & in servitutem redigo. Secundum*, est onus tribulationis, de quo 2. Cor. 4. *Illud quod in præsenti momentaneum est, & leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Columna sustentans est patientia. *Tertium*, est onus compassionis proximorum: de quo ad Galat. 6. *Alter alterius onera portate.* Et columna sustentans, est pietas *Quartum*, est onus blandæ tentationis quæ valde periculosa videtur esse Ecclesiastæ 7. *Melior est ira risu*, id est, adversitas prosperitate. In Psalmo 55. *Ab altitudine diei timebo.* Columna sustentans est timor Domini sine quo facile ruit spirituale ædificium. Ecclesiastici 27. *Si non in timore Domini instanter te tenueris, cito subvertetur domus tua. Quintum*, est onus dilationis præmium sub quo onere multi defecerunt. David Psal. 68. *defecerunt oculi mei, dum spero in Deum meum.* Columna sustentans, est longanimitas. *Sextum*, est onus studij & laboris proprii. Matth. 20. *qui portavimus pondus diei & æstus.* Columna sustentans, est interna lætitia, quæ est ex bono præsenti, vel expectato *Septimum*, onus prælationis est, de quo, Exodi 18. Dicit Jethro Moysi: *Non bonam rem facis, stulto labore consumeris & tu, & populus iste qui tecum est: ultra vires tuas est negotium solus istud non poteris sustinere.* Columna sustentans, est prudentia portas onera.

Sequitur: *Qui non diligit me sermones meos non servat:* hoc signo perpenditur qui non diligit deum scilicet mandatorum ejus transgressione; sicut amicus reputatur mandata implens, secundum illud Joan. 15. *Vos amici mei estis si feceritis quæ* &c. Sic inimicus reputatur mandata transgrediens & inimicus capitalis: unde prima inobedientia hominis morte punita est Genes. 2. *Quocunque die comederis ex eo, morte morieris* Et juste sic punita est; cum enim Deus hominem fecerit, ut mandatis ejus obediret, secundum illud Ecclesiastæ ultimo: Time Deum & mandata ejus observa, hoc est omnis homo; quia non fecit id, propter quod factus erat, destruendus fuit morte. Qui mandata Dei transgreditur, ejus dominium negat. Sicut enim obedientia vera, est recognitio dominii, sic inobedientia vera negatio dominii. Unde Lucæ 6. *Quid vocatis me Domine Domine, & non facitis quæ dico?* Meritò ergo inimicus Dei reputatur qui mandata ejus non custodit tanquam negans ejus dominium.

Sequitur: *Et sermonem quem audistis, non est meus*, &c. Ex hoc verbo datur intelligi quod sermo prædicatoris audiendus est non ut sermo hominis, sed ut verbum ab ore Dei procedens. Lucæ 10. *Qui vos audit, me audit & qui vos spernit, me spernit* Matth. 10. *Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis.* Jerm. 15. *Si separaveris pretiosum à vili, quasi os meum eris.* Scripturæ sacræ convenit illud Ecclesiastici 24. *Ex ore altissimi prodij.* Unde cum magna reverentia audienda est & pro reliquiis habenda. Item ex eodem verbo potest haberi, quod non est ascribendum prædicatori, si bene prædicet, sed Deo. Bernardus super Cant. Mihi liquido constat nec de canalibus oriri rivos aquarum, nec de labiis vel dentibus verba prudentiæ nec laus calami est, laudabilis scriptura

Dominus pulsat, & non aperitur.

Pulsat quatuor modis.

Malitia & ingratitudo hominum.

Tres vitæ animæ. Irascibilis, rationabilis, concupiscibilis. Timor, Fortitudo

Consilium Scientia, Intellectus.

Pietas. Sapientia.

Domus spiritualis fundamentum.

Altitudo. Latitudo. Tectum. Columnæ septem. Onera septē huius domus.

1. Onus proprii corporis.

2. Onus tribulationis.

3. Onus compassionis proximi,

4. Onus blandæ tentationis.

5. Onus dilationis.

6. Onus laboris.

7. Onus Prælationis.

III. Odium Dei transgressio mandatorū.

Obedientia recognitio dominii. Inobedientia negatio dominii.

IV. Auctoritas verbi Dei.

Laus Deo non prædicatoria scribenda.

vel pictura; nec gloria linguæ, vel labiorum bonus sermo, unde gloria tibi pulvis putride? Unde autem blanditur tibi popularis favor, quod, verbum bonum & bene forte deprompseris, sed Dominus Christus dedit os & sapientiam. *Paraclitus autem Spiritus sanctus*, &c. Gregor: in homilia. Nisi isdem Spiritus sanctus assistat cordi audientis, otiosus est sermo doctoris: nemo ergo docenti homini tribuat quod ex ore docentis intelligit; quia nisi intus sit qui doceat, doctoris lingua exterius in vacuum laborat. Item Gregor: Per vocem audiens non instruitur, quando mens per spiritum non ungitur. Ad effectum dilectionis pertinet illud: *Si diligeretis me, gauderetis utique* &c. Veræ dilectionis est gaudere bonis amici, & condolere malis. Sapiens idem velle, idem nolle ea demum vera amicitia est. Ad Rom. 12. *Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus.* 1. Corinth. 13. dicitur de charitate, quod *non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati.* Ille verè Christum diligit, qui compatitur malis ejus, & in capite & in membris, qui piè scilicet afficitur circa ejus passionem, & miserias proximorum amovet, vel fustinet compatiendo. 2. Cor. 11. *Quis infirmatur & ego non infirmor, quis scandalizatur & ego non uror?* Item qui verè diligit Christum congaudet bonis ejus, & in se, & in membris. 1. Corinth. 12. *Si gloriatur unum membrum congaudent omnia membra.* E contrario, invidia vitium diaboli gaudet de malis alienis, & dolet de bonis. August. in libro de doctrina Christiana Avertat, inquit, Deus pestem invidiæ ab animis omnium hominum. Ne dum Christianorum vitium diaboli invidentia, diabolicum vitium est, sed habet matrem suam: superbia vocatur mater invidiæ; suffoca matrem, & non erit filia. Ad dilectionem, quam nobis Christus exhibuit pertinet illud: *Et ego diligo patrem & sicut mandatum*, &c. Dilexit Christus patrem, non in verbo & lingua tantum, sed opere & veritate, obediendo ei in eo quod erat gravissimum, scilicet, in tolerantia mortis tam ignominiosæ. Bernardus: Mementote fratres, Christus ne perderet obedientiam perdidit vitam: Exemplo ergo ejus obedias deo, vel tenenti locum ejus etiam in his quæ gravissima sunt. *Siquis diligit me sermonem meum servabit.* Ecclesia in hoc festo missionem Spiritus sancti occultam expectat, & illam famosam Spiritus sancti missionem, quæ in specie ignis super discipulos facta est, commemorat. Ad primam se præparat, pro secunda verò Deum glorificat & ei regratiatur. De utraque verò tangitur in Evangelio. Ad primam pertinet illud: *Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Ad secundam pertinet illud: *Paraclitus autem Spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo.* Et quia custodia mandatorum præparat ad susceptionem Spiritus sancti, ideo præmittitur incitatio fidelium ad observationem mandatorum. Cum dicitur: *Si quis diligit me sermonem meum servabit*; ad illud pertinet quod in vigilia Pentecostes legitur lectio, in qua agitur de obedientia Abrahæ. Item in Evangelio legitur: *Siquis diligit me, mandata mea servabit, & ego rogabo patrem, & alium paraclitum dabit vobis.*

Ad illud designandum datus est Spiritus sanctus decima die ab ascensione Domini; observantibus enim decalogum Spiritus sanctus datur. Si vis loqui de hac materia require in sermone illo epistolarum: *Abrahæ dictæ sunt promissiones*, &c. Galat. 3. *Paraclitus autem Spiritus sanctus.* Quadrupliciter nominatur: Dicitur enim Spiritus sanctus, spiritus veritatis; paraclitus amor sive Charitas. De *prime* & *tertio* habetur hîc De *secundo* & *tertio* Joan. 14. *Rogabo patrem meum & alium paraclitum mittet vobis spiritum veritatis quem mundus non potest accipere.* Ejusdem 15. *Cum venerit paraclitus quem ego mittam vobis à patre, spiritum veritatis.* De quarto dicit Gregorius super illud. *Siquis diligit me*, Ipse Spiritus sanctus amor est. Et 1. Joan. 4. *Deus charitas est.* Cum sit Spiritus sanctus, expellit immunditiam, & cùm sit Spiritus veritatis, expellit errorem vel ignorantiam. *Item*, cum sit paraclitus, sive consolator, expellit tristitiam, & cum sit amor, sedat discordias. *Primum* & *tertium* hic expresse nominatur. Ad *secundum* verò pertinet illud *ille vos docebit omnia.* Ad *quartum* illud. *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis.* De pace require in tractatu de beatitudinibus. E contra spiritus malus, dicitur spiritus immundus. Matth. 12. *Cùm immundus spiritus exierit ab homine*, &c.

Item spiritus erroris. 1. Joan. 4. *In hoc cognoscimus spiritum veritatis, & spiritum erroris. Item* Spiritus vexationis. Matth. 15. *Filia mea malè à demonio vexatur. Item* spiritus est discessionis. Matth. 12. *Qui non congregat mecum dispergit.* Malus spiritus immunditiam amat; unde Matth. 8. Dæmones dicunt Domino: *Si ejicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum.* Spiritus sanctus amat puritatem; unde super florem dicitur requiescere. Isa. 11. *Flos de radice ejus ascendet & requiescet super eum spiritus Domini.* & 1. Thessal. 4. post illud: *hæc est voluntas Dei, sanctificatio vestra.* quibusdam interpositis, subditur: *non vocavit nos in immunditiam, sed in sanctificationem.* Itaque qui hoc spernit, non hominem spernit, sed deum, qui etiam dedit Spiritum sanctum in nobis. Spiritus malus tenebras ignorantiæ amat, & lumen sapientiæ odit. Joan. 3. *Omnis qui male agit, odit lucem.* E contra Spiritus veritatis amat lucem. Sapientiæ 7. Sapientia infinitus thesaurus est hominibus, quo qui usi sunt, participes facti sunt amicitiæ Dei In eodem: neminem diligit Deus nisi eum, qui cum sapientia inhabitat. Proverb. 14. *Acceptus est regi minister intelligens.* Regi, inquam, cœlesti. Item Spiritus malus eum in quo est affligit: Spiritus verò sanctus eum lætificat. 1. Reg. 16. *Spiritus Domini recessit à Saul & exagitabat eum spiritus nequam.* Ecclesiastici 24. *Spiritus meus super mel dulcis.* Sapient. 12. *O quàm bonus & quam suavis est, Domine, spiritus tuus in nobis.* Spiritus sanctus est manna absconditum Apocal. 2. *Vincenti dabo manna absconditum.* Item spiritus malus amat discordiam, Spiritus sanctus amat concordiam. Sicut spiritus hominis non vivificat membra, nisi sint ad invicem unita; sic Spiritus sanctus non vivificat membra à corpore Ecclesiæ per discordiam divisa.

Assistentia Spiritus S. auditoribus necessaria.

Effectus dilectionis compassio.

Gaudium de alterius bono & dolor de malo.

Invidia dolor de alterius bono, gaudium de malo.

Superbia filia Invidiæ.

Spiritus S. docet impletionem mandatorum.

Spiritus S. cur decima ab ascensu Christi die datus.

DOMINICA TRINITATIS.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Evangelium explanatur.

Homo quidam ex Pharisæis, Nicodemus nomine Joan. 3.

IN hoc Evangelio *primo* ponitur Nicodemi descriptio. *Secundo* tangitur de adventu ejus ad Jesum, & allocutione ipsius. *Tertio* ponitur instructio ejus facta à Christo. *Erat autem homo ex Pharisæis*, qui credunt resurrectionem. *Princeps Judæorum*, unus de principibus Judæorum *hic venit ad Jesum nocte.* Glossa August. Nocte forsitan ideo, quia Magister in Israel palam discere erubescebat, vel pro metu Judæorum. *Et dixit ei.* Non credens eum deum esse, sed dei amicum & Prophetam magnum, *Rabbi*, id est, Magister. In hoc quod vocat Magistrum, innuit se velle ejus Discipulum esse.

Scimus

Scimus quia à Deo venisti, scilicet, missus ab eo, & ostendit causam hujus scientiæ, dicens: *Nemo enim potest*, &c. vel sic.: *scimus quia à Deo venisti magister*, id est, ad docendum, cum doctrinam signa confirment. *Nemo enim potest facere signa quæ tu facis nisi fuerit Deus cum eo.* Contra Matt. 7. *Multi dicent mihi in illadie Domine nonne in nomine tuo virtutes multas fecimus?* &c. Ad hoc dicendum; quod nullus facit signa nisi fuerit Deus cum eo. Sed non sequitur, quod ipsi sint cum Deo; quia hominem esse cum deo, ponit unionem hominis & Dei, in bona voluntate. Deus vero dicitur esse cum homine propter virtutem divinitatis ostensivam, quam malus potest habere. August. in libro confessionũ: Domine mecũ eras, autem ego tecum non eram: loquitur pro tempore ante conversionem suam *Respondit Iesus*, &c. Hic incipit dominus *primo* instruere Nicodemum de spirituali nativitate, *secundo* de sua ascensione, ibi *Nemo ascendit*, *tertio* de ejus passione, ibi: *Et sicut Moyses.*

Christus instruit Nicodemum in tribus.

Et notandum, quòd cum Nicodemus esset magister legis, quæ terrena promittebat, spiritualiter instruendus erat de regno cœlesti, unde tria promittit ei dominus. *Primo* quod talis non potest intrare, immo oportet eum cœlestem fieri, spiritualem vitam inchoando; inchoatio verò est illa nativitas secunda, de qua hic loquitur dominus. *Secundo* quod per se non potest intrare, immò oportet eum uniri illi, qui de cœlo descendit, cum quo ascendet. *Tertio* quomodo qui de cœlo descendit, ingressum regni cœlestis adhærentibus sibi obtenturus sit, quia morte sua, cui morti charitas patris pro salute nostra eum exposuit, de quo ibi: *& sicut Moyses.* Instruens autem dominus Nicodemum de spirituali nativitate *primo* ostendit, quod est necessaria ad salutem, *secundo* notificatur illa nativitas, *tertio* arguitur Nicodemus & ad humilitatẽ inducitur, ibi: *Tu es magister in Israel.* Respondit Jesus voluntati Nicodemi qui venerat doceri à Christo. *Amen amen dico tibi.* Iteratio est ad majorem confirmationem, *Nisi quis renatus fuerit denuo*, id est, iterum, in græco est, desuper. Et dicit Chrysostomus, quod exponitur dupliciter. Quidam sic: Desuper, id est, de cælo: alij: sic desuper, id est, insuper, sive iterum: & huic expositioni consonat litera nostra quæ habet, denuo; *non potest videre regnum Dei.* Contra, illi qui sunt in inferno dicũtur videre sãctos Paradisi usq; ad diẽ judicij. David Psal. 111. peccator videbit & irascetur, &c. Lucæ 11. Dives vidit Lazarum. Ad hoc respondendum est, exponendo illud regnum Dei, id est Deum qui est regnum, quem soli mundo corde videbunt Matth. 5. vel videre sumitur pro experiri, & frui gaudio regni. *Quomodo potest homo nasci, cum sit senex?* Glossa, qui solam nativitatem carnalem novit quæ non potest denuo fieri. Modum secundæ nativitatis inquirit: *nunquid potest in ventrem*, &c. Sub dubio proponit manifestum inconveniens propter reverentiam quam habebat ad Christum; & quia, ut dicit Chrysostomus lucidiorem doctrinam inquirebat: Christus autem patienter sustinens, nec ejus ignorantiam condemnans, secundũ illud. Isaiæ 42. *Calamum quassatum non conteret*, benignè ei respondet, aperiens ei amplius modum generationis; unde subditur: *nisi quis renatus fuerit ex aqua*, Baptismi exterius abluente, *& Spiritu sancto*, id est, gratia Spiritus sancti interius mundante. Et intelligitur de his qui habent opportunitatem baptizandi, & pro tempore illo, quando veritas esset manifestata, & mysteria nostræ redemptionis consummata, & sacramenta essent sortita suum plenum effectum scilicet, post resurrectionem, & Spiritus sancti missionem. Vel sic: *ex aqua & Spiritu sancto*, Est triplex baptismus, scilicet fluminis, & flaminis, & sanguinis: Et in duobus ultimis est generatio similis primæ: & quia Nicodemus de carnali generatione mentionem fecerat, ideo adducit eum ab illa, dicens: *quod natum est ex carne, caro est*, id est, carnale, *& quod natum est ex spiritu*, id est, ex virtute Spiritus sancti. *Spiritus est*, id est, spirituale est. *Non mireris*, id est, non anxieris. Admiratio est stupor de magna visione, *quia dixi tibi* hoc verbum; *oportet vos nasci* denuo; quia *spiritus ubi vult spirat*, id est, operatur liberè cùm sit omnipotẽs. *Et vocem ejus audis*, id est, operationem aliquo signo, aure exteriori percipis. *Sed nescis unde veniat*, id est, qua causa hæc sanctificet. *Aut quò vadat*, id est ad quod opus vel beatitudinem gratiam conferat. Secundùm Chrysostomũ, sic intelligitur: *non mireris*, anxiè quærendo modum generationis, de qua dixi tibi, quia *spiritus*, id est, ventus, *ubi vult spirat*, id est, libere flat. Et vocatur hîc voluntas naturalis motus ejus, non electio secundum voluntatem, sicut dicitur è contrario Rom. 8. *Vanitati subjecta est creatura non volens.* Et vocem, id est, sonum *ejus audis* corporalibus auribus. *Sed nescis unde veniat*, id est, ex quibus thesauris sit, quia quæstio est apud Philosophos, unde ventus flet. Ps. 134. *Qui producit ventos de thesauris suis; aut quo vadat*, id est, ad quam utilitatem fiat, cùm tamen sis certissimus de sono: cum igitur in re corporali sic deficis, quid de modo spiritualis generationis anxiaris? Vel sic *non mireris* si dico quod senem necesse est iterum nasci, quia spiritui nihil est difficile. *Spiritus enim ubi vult spirat*, id est, ubi vult operatur, & quos vult sanctificat & fit ibi punctuatio, & novus versus incipit hic.

Triplex Baptismus, Fluminis, Sanguinis Flaminis.

Et vocem ejus audis, meam scilicet, ad te loquentem quæ est vox ipsius spiritus, quia ipse misit me secundum quod sum homo. *Et nescis unde veniat* ista vox mea, id est, de qua generatione loquitur, cum generationem carnalẽ mihi objicias. *Aut quò vadat*, id est, de qua causa dicam: quia *oportet vos denuo nasci.* Sequitur: *sic est omnis qui natus est ex spiritu*, quasi diceret, sicut spiritus est occultus & invisibilis; sic, *qui nascitur ex spiritu*, occultè & invisibiliter nascitur. *Tu es magister in Israel & hæc ignoras?* Augustinus super Joannem: non insultat ei ut superior habeatur, qui omnibus præest, sed quia vult eum nasci ex spiritu, quod nequit, nisi humilis, tumidum ex magisterio humiliat. Interlin. Inflatus nescis, humilis scies. *Amen amen dico tibi*, Nicodemo modum nativitatis spiritualis quærenti ostendit dominus, quod non est ex defectu veritatis rei, nec ex defectu docentis, quod ipse nativitatem illam non agnoscit; sed quia testimonio illius non acquiescit & hoc est quod subditur: *Amen amen dico tibi: quod scimus*, ego & Prophetæ & Apostoli: vel ego, & Pater, & Spiritus sanctus, loquimur; unde cum nihil sciatur, nisi verum, non est defectus ex parte veritatis reiquod me non intelligis. *Et quod vidimus*, in abscondito Dei, testificamur, foris mundo. In hoc quod dicitur, *vidimus*, certitudo cognitionis ostenditur. Magna enim est certitudo quę habetur de re quæ videtur. *Et testimonium nostrum non accipitis*, licet in homine non sit habere fidem; tamen in libertate hominis est, oblatam recipere vel non recipere, vel refutare, & vere, *testimonium nostrum non accipitis*; quia *si terrena dixi vobis*, ut de templo corporis mei solvendo & in triduo à me suscitando Joã. 2. *Et non creditis, quomodo si dixero vobis cælestia*, id est, cœlestem spiritus nativitatẽ, credetis. Sic exponit Victor concordans Augustino & Bedæ: unde quærit Augustin. quod est illud terrenum quod dixit, quod non credebant homines, & respondet illud quod de templo suscitãdo dixerat; corpus enim suum de terra acceperat. Secundum Chrysostomum, terrenum

res sacramenti, occulta & invisibilis gratia Spiritus sancti

Testimonii rei visæ certum

Fides est donum Dei & non in potestate hominis. Liberum tamen est homini fidem recipere, vel respuere.

Terrenum illud non intellectum à Nicodemo exponitur.

illud fuit exemplum de vento ſecundum ipſum ſupra poſitum. Ponit etiam Chryſoſtomus aliam expoſitionem, vocans dominum illud terrenum quod non credebat Nicodemus. Et ſecundum eum generatio ſpiritualis quæ fit per baptiſmum terrena dicitur comparata ad divinam generationem, qua filius à patre generatur. Poſſet tamen intelligi illud terrenum hoc quod inchoatio ſpiritualis vitæ nativitas dicitur; eo quod corporali nativitati aſſimiletur.

Et nemo, &c. Gloſſa Bedæ ſic continuat: poſtquam increpavit, ad humilitatem invitavit, quia
II. ipſe diligenter his quæ audit intendit, inſtruit eum adhuc de cœleſtibus & terrenis, cœleſtis eſt ejus aſcenſus ad vitam: terrena ejus exaltatio ad mortem. Auguſtinus, quomodo aſcendit nemo, niſi qui deſcendit, non aſcenſuri ſunt in cœlum quos facit filios Dei. Et reſpondet cæteri erunt membra ejus ut unus aſcendat, 1. Corinth. 12. *Sicut unum corpus eſt & membra habet multa, omnia autem membra corporis, cum ſint multa, unum corpus ſũt.* Ita etiam Chriſtus. *Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo.* Deſcendit ſecundum quod eſt Deus, aſcẽdit ſecundum quod eſt homo, deſcenſus enim nihil aliud eſt quam manifeſtatio in carne, ut dicit Aug. ad Voluſianum, *filius hominis*, &c. Chriſtus ſcilicet cum membris ſuis, & quia cum deſcendit à patre non receſſit ſubditur: *Qui eſt in cœlo*: ſecundum quod Deus; cum hoc relativum, qui, ſit iterativum ejuſdem perſonæ, patet, quod una eſt perſona in duabus naturis, qui ſecundum divinã naturam in cœlo erat, ſecundum humanam naturam loquebatur Nicodemo.

III. *Et ſicut Moyſes*, &c. Hic inſtruit eum circa paſſionem ſuam *exaltavit ſerpentem in deſerto.* Numeri 21. Ad curandũ filios Iſrael à morſibus ſerpentum ignitorum: Ita *exaltari oportet filium hominis*, id eſt, Chriſtum ſecundum humanam naturam in crucis patibulo, ut omnis qui credit in eum, id eſt, fide tendit in ipſum, non pereat, ſed habeat vitam æternam; nunc in ſpe, & tandem in re. Serpens æneus habuit ſimilitudinem cum ſerpentibus venenoſis, tamẽ non habuit venenum; ſic Chriſtus habuit ſimilitudinem carnis peccatricis, non tamen peccatum. 1. Petri 2. *qui peccatum non fecit* Roman. 8. *Deus miſit filium in ſimilitudinem carnis peccati.*

Et notantur tria in verbo dicto, Primo, figura cum dicitur: *& ſicut Moyſes.* Secundo, veritas figuræ reſpondens, ibi; *Ita exaltari oportet filium hominis* Tertio, oſtenditur utilitas duplicis veritatis, ſcilicet evaſio mortis, & conſecutio vitæ æternæ, ibi: *Vt omnis qui credit*, &c. Auguſt. Figura præſtabat vitam temporalem, res præſtabat vitam æternam.

Rabbi, ſcimus quia à Deo veniſti magiſter Sunt quidam magiſtri qui veniunt à diabolo: à Deo veniunt, qui docent veritatem utilem: à diabolo qui habent doctrinam mendacem, vel ſuperfluam. Deus eſt veritas & bonitas: veritas in intellectu, & bonitas in affectu, Doctrina ejus verax & utilis, Pſal. 118. *Iuſtitia tua juſtitia in æternum, & lex tua veritas.* Iſa. 48. *Ego Deus tuus docens te utilia gubernans te in via quã ambulas.* Utilem veritatem Chriſtus docuit; unde vidit eum Joannes *plenum gratiæ & veritatis.* Joan. 1. Luc. 3. *Mirabantur omnes in verbis gratiæ quæ procedebãt de ore illius.* Joãnis 18. *Ego in hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum ut teſtimonium perhibeam veritati.* Ejuſdem 8. *Si veritatem dico quare non creditis mihi?* Ipſe enim ambulavit *in magnis neque in mirabilibus* ſuper ſe. Sed utilia docuit ad ſalutem neceſſaria. Ipſo docuit per pœnitentiam delere præterita mala. Matth. 4. *Pœnitentiam agite*, &c. Docuit etiam cavere futura, Joan. 5. *Ecce ſanus factus es, jam amplius noli peccare, ne aliquid deterius tibi contingat.* Item octavo. *Vade & jam amplius noli peccare.* Item docuit contemptum terrenorum & deſiderium æternorum Matth. 6. *Nolite theſaurizare vobis theſaurum in terra, ubi ærugo & tinea demolitur*, &c. Item 19. *Vade & vende omnia quæ habes*, &c. Ejuſdem 6. *Thezaurizate vobis theſauros in cœlo.* Ipſe etiã docuit mandatorum impletionem. Matt. 19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata.* Ipſe docuit ſanctũ timorem & amorẽ Matt. 10 *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſũt occidere, ſed potius timete eum, qui poteſt animam & corpus perdere in gehennã.* 1. Joan. 14. *Mandatũ novũ do vobis, ut diligatis.* Et 15. *Hoc eſt præceptum meum*, &c. In eodem. *Hæc mando vobis, ut diligatis invicem.* Ipſe docuit manſuetudinem & humilitatem. Matt 10. *Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde* Auguſtinus. Putabas forte ſapientiam Dei dicturã: Diſcite, quoniam cœlos feci & aſtra: non; ſed potius illud: quoniam *mitis ſum & humilis corde.* Doctrina etiam ipſius ad Nicodemum incepit ab eo, ſine quo non erat ſalus, cum dixit: *Niſi quis natus fuerit denuo, non poteſt videre regnum Dei.* Ber. Super Cantic: Scire ea prius, ampliuſque curato, quæ ſenſeris viciniora ſaluti: ſcitu modum ſciendi, ut ſcias quo ordine, ut id prius quod maturius ad ſalutem; quo ſtudio, ut id ardentius, quod vehementius ad amorem: quo fine ut tantum ad ædificationem tui vel proximi. Diabolus docet & falſa & inutilia, vel noxia. Joannis 8. *Ipſe eſt mendax & pater ejus.* Primum verbum ejus ad hominem, fuit quæſtio noxia, quam ſecuta eſt ſolutio falſa. Geneſ. 3. *Cur præcepit vobis Deus, ut non comederetis ex omni ligno paradiſi?* ſubditur? *nequaquã moriemini. Scit enim Deus* &c.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS

Summarium.

Quam neceſſarius Spiritus S. Eccleſiæ ſit. De triplici vita, quintuplici nativitate hominis.

Amen amen dico tibi niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, &c

IN Dominica præcedenti recoluit Eccleſia quomodo Spiritus ſanctus Eccleſiæ ſit miſſus. In hac Dominica vult oſtendere quantum Eccleſiæ ſit neceſſarius; unde legitur hodie Evangelium quo dominus inſtruens Nicodemum, oſtendit quod nullus regnum Dei ingreditur niſi prius renaſcatur. De hac verò ſpirituali nativitate volentes loqui, quia nativitas vitæ inchoatio eſt, primo diſtinguemus multiplicem vitæ inchoationem, & nativitatem.

Notandum eſt ergo quod *triplex* eſt *vita* ſcilicet vita *naturæ*, vita *gratiæ*, vita *gloriæ*. De *vita naturæ*. Jacob. 4. *Quæ eſt vita noſtra? vapor ad modicum parens.* Eccleſiaſtici 4. *Laudavi magis mortuos quã viventes, & feliciorem utroq; judicavi qui nec dum natus eſt, nec vidit mala quæ ſub ſole fiunt.* De *vita gratiæ* dicitur ad Galat. 2. *Vivo autem jam non ego, vivit vero in me Chriſtus.* Ibi. *in fide vivo filij Dei.* Lucæ 15. *Frater tuus hic mortuus fuerat & revixit.* De *vita gloriæ* legitur Joan. 17. *Hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te ſolum verũ.* 1. Joan. 5. *Vitã æternã habebitis qui creditis in nomine filij Dei.* Vita naturæ contemptibilis ſi deſit vita gratiæ, eſt enim quaſi vita latronis adjudicati morti qui jam ducitur ad mortem neca: Omnes capitali ſupplicio comdemnati ſumus Auguſtinus. Nihil aliud eſt tempus præſentis quam curſus ad mortem in quo nemo nec parvũ ſtare permittitur, ſed omnes pari motu urgemur. Hæc vita eſt nobis communis, & brutis. Ecclesiaſtici 3.

Vita peccatorum pessima mors.

stastici 3. *Vnus est interitus hominis & jumentorum & æqualis utriusque conditio, sicut moritur homo, sic & illa moriuntur, spirant omnia.* Hæc vita communis est etiam damnatis, quibus bonum esset, non esse. Matth. 26. *Bonum esset ei si natus non fuisset homo ille* Apocal. 9. *Desiderabunt homines mortem.* Vita illa quædam mors est vel morte deterior Ecclesiastici 30. *Melior est mors quã vita amara.* Genes. 2. *Quacunque die comedetis ex ea, morte moriemini.* Secundum unam expositionem mors ibi pœnalis vita vocatur, quæ est quasi quoddam genus mortis. Vita gratiæ est media inter vitam naturæ, & vitam gloriæ. Ipsa est bonitas naturæ, & pretium gloriæ. Vita naturæ sine vita gratiæ inutilis est, immo & periculosa; vivens enim homo tantum illa vita est velut arbor sine fructu excidenda, & post in ignem mittenda Lucæ 3. *Excide eam, ut quid terram occupat?* Bern. quam mitius me privares, ô amara mors, vitæ usu, quam fructu: nam vita sine fructu gravior mors est. Deinde duo mala parantur arbori infructuosæ securis & ignis. Vita gratiæ est, per quam transitus est ad vitam gloriæ. Rom. 6 *Gratia* Dei vita æterna, id est pretium vitæ æternæ. Hæc vita est multùm desideranda; ideo Dominus Nicodemo vitam ostendit hanc necessariam esse inchoandam. Vitam gratiæ filius Dei adeo charam habuit quod morte sua nobis eam voluit adquirere; unde dicit Augustinus De eo quod vivificavit occisus, hujus vitæ sustentationi in mundo isto voluit intendere. Marci 1. *Eamus in civitates & vicos proximos, ut ibi prædicem: Ad hoc enim veni.* Huic vitæ refectionem sui sacri corporis & sanguinis voluit providere Joan. 6. *Qui manducat me, & ipse vivet propter me.* Circa vitam gratiæ specialiter reprehensibilis est dilatio inchoandi eam. Difficile est vitam malam consuetam relinquere. Jeremiæ 13. *Si potest Æthiops mutare pellem suam aut pardus varietatem suam, & vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum.* Et hîc dicit Nicodemus: quomodo potest homo nasci, cùm sit senex. Seneca in epistolis: quidam tunc vivere incipiunt, cum desinendum est; quidam autem desinunt antequam incipiunt.

Item notandum quod multiplex est Nativitas, *Prima* est secundum carnem. *Secunda* est spiritualis, qua quis nascitur in baptismo. *Tertia* est illa, qua quis nascitur per pœnitentiam. *Quarta* est in susceptione regiminis Ecclesiastici. *Quinta* est in susceptione æterni præmii.

Quintuplex nativitas.

Prima est miserabilis: In illa enim nascitur homo ad laborem. Iob. 5. *Secunda* est puræ divinæ misericordiæ, ut cùm parvulus absque ulla præparatione in dei filium adoptatur. *Tertia* est misericordiæ cum justitia sociatæ, in qua misericordia & veritas obviant sibi, & justitia & pax osculantur. *Quarta* est quandoque iræ, quandoque misericordiæ. Osee 13. *Dabo tibi regem in furore meo, & auferam indignationem meam. Quinta*, est bonitatis immensæ, cum scilicet Deus majestatis servum suum vocat ad societatem suam. Joan. 12. *Vbi ego sum, illic & minister meus erit.*

Prima tardalis.

Prima nativitas tres habet comites, scilicet; bonorum inopiam, & malorum pœnalium abundantiam, & Dei iram. De *primo* legitur Job. 1. *Nudus egressus sum de utero matris meæ* Ecclesiastici 5. *Sicut egressus sum de utero matris nudus sic revertar nudus*; 1. Tim. 6. *Nihil intulimus in hunc mundum* &c. Ad *secundum* pertinet illud. Sap. 7. *Primam vocem emisi similem omnibus*: & super illud Ephes. 5. *Redimentes tempus* &c. glossa Augustin. ex quo lapsus est Adam & paradiso expulsus, nunquam fiunt dies nisi mali quod ostendit puer qui nascitur, qui à ploratu incipit, nec ridere potest; statim natus plorat Propheta suæ calamitatis, lachrimæ enim testes sunt miseriæ; nondum loquitur, & jam prophetat. Ad *tertium* pertinet illud, Ephes. 2. *Eramus natura filij iræ*: quod dicitur propter originale peccatum. 3.

Secunda Nativitas habet tres comites, scilicet peccati deletionem, gratiæ collationem, fomitis debilitationem. Peccati deletio figurata est in Ægyptiis submersis, filiis Israel transeuntibus per mare rubrum. Exod. 14. Gratiæ illuminatio, & fomitis debilitatio, designata sunt in nube quæ filiis Israël in die præstabat refrigerium, in nocte verò illuminabat eos, de qua nube similiter habetur. Exod. 14. Et in Psal. 77. *Deduxit eos nube diei.* Secunda Nativitas spiritualis; Tres etiam comites habet. 1. 2. 3.

Tertia Nativitas per pœnitentiam.

Tertia Nativitas similiter tres habet comites, scilicet amaritudinem in contritione pudorẽ in confessione, laborem in satisfactione: de quo legitur, Isaiæ 38. *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ* Et Matth. 26. *Egressus foras flevit amare* de secundo Ecclesiastici 4. *Non confundaris pro anima tua dicere verum: est enim confusio adducens peccatum, & est confusio adducens gloriam.* Rom. 6. *quem fructum habuistis tunc in illis in quibus nunc erubescitis.* De labore habetur Sap. 3. *Bonorum laborum gloriosus est fructus* Et Prov. 20. *Malum est, malum est, dicit omnis emptor & cùm recesserit gloriabitur.*

Tres item comites habet. 1. 2. 3.

Quarta Nativitas per promotionem malorum ad Ecclesiasticas dignitates.

Quarta nativitas habet tres comites, quo ad malos maxime majores; scilicet, qui promoventur secundum matris parturientis tristitiam, nascentium lætitiam, vulgi gementis angustiam. De tristitia habetur Joan. 16. *Mulier cum parit tristitiam habet.* Apocal. 12. *Clamabat parturiens & cruciabatur, ut pariat* Proverb. 10. *Filius stultus mœstitia est matris suæ.* Genes. 15. *Collidebantur parvuli in utero, & ait Rebecca, si sic mihi futurum erat, quid necesse fuit concipere.* Ejusdem 38. *Dixit Thamar: quare propter te divisa est maceria.* Frequenter enim in promotionibus fiunt schismata: Elisæus ungens Hazel in regem flevit, prævidens, quæ mala facturus erat filiis Israel. 4 Regum 8. De lætitia ejus qui promovetur, habetur. Proverb. 17. *Homo stultus plaudit manibus suis cum spoponderit pro amico suo.* Ursus in hora nativitatis suæ ridet, postea nunquam: sic qui in promotionibus suis lætantur, post multis adversitatibus opprimuntur Zach. 11. *Pasce pecora occisionis; quæ qui possederant, occidebant, & non dolebant & venundabant ea, dicentes; Benedictus dominus divites facti sumus.* De gemitu populi legitur, Proverb. 29. *Cum impij sumpserint principatum, gemet populus* Ejusdem 28. *Cum surrexerint impij abscondentur homines:* sicut cum falco elevatur abscondunt se aves. In eodem. *Leo rugiens & ursus esuriens princeps impius super populum pauperem.* In fœtu ursi, sicut dicit Aristot. non apparent nisi ungues, in filiis raptorum, cùm in Ecclesia promoventur, apparet rapacitas Daniel. 7. *Dentes & ungues bestiæ erant ferrei.* Ezech. 15. *Assume planctum super principes Israel.* Et subditur: De læna quæ potest intelligi alicujus magni prælati curia: *eduxit nunc de leunculis suis. Leo factus est, & didicit prædam capere, hominesque comedere.* In eodem. Sceptrum dominantium planctus est, & erit in planctum. Et ipsi faciunt alios plangere, & ipsi vel in præsenti vel in futuro plangent. Quo ad bonos verò qui promoventur. 2.

Tres item per promotionem bonorum.

Quinta nativitas habet tres comites, scilicet, nascentis tristitiam: *Ipse enim primam vocem emisit ploratu:* Sap. 7. Vulgi lætitiâ. Proverb. 30. *In multiplicatione justorum*, scilicet principum, *lætabitur vulgus.* Dei gloriam. Prov. 28. *In exultatione justorum multa gloria est*, id est, in prosperitate bonorum prælatorum. 3.

Quinta nativitas similiter tres habet comites, scilicet, gaudium sine dolore. Isaiæ 51. *Gau*

dium & lætitiam tenebunt, & fugient dolor & gemitus. Ejusdem 65. *Gaudebo in populo meo, & non audietur in Ierusalem vox fletus ultra.* Item habebunt quietem sine labore Apocal. 14. *Ammodo jam dicit spiritus, ut requiescant à laboribus suis.* Et vitam sine morte. Sap. 7. *Iusti in perpetuum vivent.* Apocal. 21. *Mors ultra non erit.*

Quinta Nativitas per adeptionem æterni præmii. Tres habet comites. 1. 2. 3.

DE EADEM.

SERMO TERTIVS.

Summarium.

Quatuor ad salutem necessaria, Fides, Baptismus, Humilitas, Charitas. Apertio Cœli Christi Passioni, Ascensioni, Baptismo attribuitur. Quare Christus per serpentem Æneum figuratus, quomodo in passione exaltatus, in quo similitudo exaltati serpentis & Christi consistat, & Virtus crucis.

SERMO XCII.

Nemo ascendit in cœlum nisi qui de cœlo descendit.

QUatuor tanguntur in hodierno Evangelio, quæ multum valent ad ingressum regni cœlestis. *Primum*, est fides Passionis Christi, de quo ibi: *sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, ut omnis qui credit in ipsum non pereat*, &c. *Secundum* est susceptio sacramentorum Ecclesiæ ad quam pertinet illud: *nisi quis renatus fuerit ex aqua*, &c. *Tertium* est humilitas, de quo ibi: *Nemo ascendit in cœlum* &c. Descensus per humiliationem causa est, ut ad gloriã cœlestem ascendatur. Job. 12. *Qui humiliatus fuerit, erit in gloria.* Bernardus. Per humilitatem ascenditur ad sublimitatem, quia *hæc* est via, & non est alia præter ipsam: qui aliter vadit, cadit potiùs, quam ascendat. Christus cùm per naturam divinitatis non haberet quo ascenderet, quia ultra Deum nihil est tamen per descensum quomodo crescceret, invenit. Ephes. 4. *Qui descendit, ipse est & qui ascendit super omnes cœlos. Quartum*, est charitas qua quis adhæret Christo. Solus enim Christus caput, scilicet: cum membris in cœlum ascendit ad quod pertinet verbum prius dictum: *Nemo ascendit in cœlum* &c. Unde multum desiderandum est esse de corpore illo. David Psal. 72. *Mihi autem adhærere Deo bonum est* &c. Multùm timenda est separatio à Christo: Unde dicebat Apostolus Rom. 8. *Quis nos separabit à charitate Christi? Tribulatio, an angustia?* In eodem: *Certus sum quod neque mors, neque vita*, &c. *Poterit nos separare à charitate Dei quæ est in Christo Iesu.*

Quatuor ad salutem necessaria. I. Fides. II. Sacramenta. III. Humilitas. IV. Charitas.

Sicut Moyses exaltavit serpentem &c. Cum *tribus* attribuatur apertio regni cœlestis, scilicet, *Passioni* Christi *Ascensioni* eiusdem *Sacramento* quo quis per spiritum renascitur, convenienter, postquam Ecclesia recoluit Christi Passionem, & Ascensionem & Spiritus sancti missionem, in hac dominica vult ostendere fidelibus cœlestis regni apertionem. Unde legitur in multis Ecclesiis visio Joannis qua vidit ostium cœli apertum, & in Evangelio agitur de illis tribus quæ pertinent ad regni cœlestis apertionem, & primo de nativitate, quæ fit per spiritum sanctum, secundo de Christi ascensione, tertio de ejus passione, scilicet in verbo proposito. Et ostenditur quibus regnum sit apertum, est enim apertum renatis per Spiritum sanctum, habentibus passionis fidem, & adhærentibus per charitatem ei, qui ascendit in cœlum.

Tribus attribuitur apertio Cœli.

Circa verbum propositum Quatuor ad ædificationem nostram nobis sunt attendenda, scilicet, quare Christus per serpentem sit figuratus. Quare per æneum, & quare in passione dicatur exaltatus, & in quo similitudo ejus exaltationis ad exaltationem serpentis attendatur.

Circa Primum notandum, quod *triplici ratione* Christus specialiter in statu crucis per serpentem figuratus est. *Primo*, quia de serpente fit remedium contra venenum serpentis. De serpente enim Cyriaca. Item mira Dei virtute serpens fuit remedium contra venenum serpentium ignitorum Numeri 21. *Fac serpentem æneum & pone eum pro signo: qui percussus aspexerit eum, vivet*: sic Christus in cruce remedium fuit contra venenum antiqui serpentis. *Secundo* propter sapientiam, qua cruce vicit diabolum: Ibi enim Christi prudentia percussit superbum Job. 26. Genes. 2, *Serpens erat callidior cunctis animantibus terræ.* Exod. Serpens Moysis devoravit serpentes magorum: sapientia Christi in cruce astutiæ dæmonum prævaluit. Et ibi diabolum volentem capere eum Job. 40. *An extrahere poteris leviathan hamo?* Corinth. 1. *Quod stultum est Dei, sapientius est hominibus.* Stultum Dei dicitur Christi passio. Idem, *verbum crucis pereuntibus, stultitia est*, mundi sapientibus. Glossa dicit: càm dicere sapientibus, dicit, pereuntibus.

Sapientes mundi dici possùt pereuntes *triplici ratione*. *Primo* quia ad modum naufragantium quæ possident inseparabiliter adhærent, Bern. Quibus assimilabimus homines generationis istius aut quibus comparabimus illos quos videmus terrenis & corporalibus avelli, separarique posse. Profectò similes sunt his qui submergi reluctantur in aquis, quos nimirum videas ultro citroque tenere, nec ulla ratione deserere quod manibus occurrerit. *Secundo* ad modum submergendorum, quasi molam habent ligatam collo, scilicet, temporalia quæ amant contra. *Tertio* quia in profundiori mari hujus mundi modum bonorum natatorum se se mergunt, quod accidit quod se submergunt.

Et *notandum* quod *duplex* est *malum* scilicet *malum culpæ*, & *malum pœnæ*. Sapientia Dei *malum culpæ*, & meritò tanquam illud quod diabolus in mundo isto posuit, & quod homines diabolo similem facit, & ad ignem præparatum diabolo hominem ducit. Sapientia vero mundi amat *malum pœnæ*, & fatuè cum illud sit à Deo, Deo fuerit, & ad Deum ducat. Gregor. Mala nos hic premunt ad Deum nos ire compellunt. Sapientes hujus mundi similes sunt fleti pueri alapa à matre sibi data, & non pro culpa quam meruit, ipsi medicinam amaram timent, mortem ad mortem non timent. Hanc sapientiam Christus in cruce destruere voluit, pro destruendis malis culpæ etiam alienis malum pœnæ sustinuit, scilicet, mortem, genus mortis malam culpæ diligenter cavit, malam pœnæ gaudenter sustinuit, Hebr. 12. *propositosibi gaudio sustinuit crucem. Tertio* serpens in arcto foramine veterem pellem deponit, sic Christus in angustiis Passionis deposuit mortalitate ad gloriam immortalitatis transiit. Psalmo 29. *Convertisti fletum meum & circumdedisti me lætitia.*

Circa Secundum notandum quod *triplici ratione* Christus non per quemcunque serpentem, sed per Æneum significatus est. *Primo* quia serpens habet similitudinem cum serpentibus venenum, tamen veneno caret; sic Christus habuit similitudinem carnis peccatricis non peccatricem. Rom. 8. *Deus filium suum misit in similitudinem carnis peccati. Secundo*, quod est fabricabile eo modo quo cæteri metalla tensionibus non est ductibile in quo figura patientiæ Christi & sanctorum invincibilis

occidi possunt, flecti nequeunt. Rom. 8. *Quis nos separabit à charitate Christi?* Et licet æs sic non possit duci, potest tamen poliendo decorari. Sic Christum passio nõvicit, sed gloria immortalitatis decoravit. Hebr. 2. *Videmus Christum propter passionem mortis gloria & honore decoratũ. Tertio*, quia æs sonorũ est valde, in quo gratia prædicãdi & orãdi intelligitur, quam Christus habuit. Psal. 44. *Speciosus forma pra filiis hominum. diffusa est gratia*, &c. Specialiter in cruce sonorus fuit; ibi enim verbo & exemplo docuit, ibi *preces & supplicationes ad Deum cum clamore valido & lacrimis obtulit.* Hebr. 5. ibi clamans voce magna pretium nostræ redemptionis exsolvit. Matth. 27.

III. Quæ ratione Christus exaltatus in passione.

Circa Tertium notandum, quod Christus dicitur exaltatus in passione non solum propter exaltationem localem, quæ erat in illo genere mortis, quia sic vulgari sermone dicebatur, sed propter spiritualem exaltationem, quæ est in illis qui carnem suam crucifigunt cum vitiis & concupiscentiis ad Galat. 5. Cujus figura fuit Christi passio. Exaltatur quis spiritualiter, cùm omnia quæ mundi sunt ponit sub pedibus suis, bona transitoria contemnens, mala transitoria non timens, sed amplectens, sicut fecit Christus. Augustin. Omnia bona transitoria contempsit homo Christus ut contemnenda monstraret, & omnia terrena mala sustinuit, quæ sustinenda præcipiebat, ut nec in illis quæreretur fœlicitas nec in istis timeretur infelicitas. Ad ostendendum bona temporalia esse contemnenda voluit esse elevatus à terra, Ad ostendendum, mala transitoria non esse timenda, sed potius amplectenda, voluit esse cruci affixus.

Bona temporalia contemnenda, mala non timenda.

IV. Similitudo inter serpentis & Christi passionem.

Circa Quartum notandum, quod illa similitudo in *tribus* attenditur. Serpens æneus exaltatus est in deserto, & Christus in cruce destructus est à mundo & ab amicis suis, etiam à patre videbatur esse derelictus. Isa. 63. *Torcular calcavi solus, & de gentibus non erat vir mecum*, &c. Iob. 6. *Esca animarum non est mihi in cibo*, necessarii quoq; mei recesserunt à me. Psal. 21. *Tribulatio proxima est, & non est qui adjuvet* &c. Lucæ 23. *Deus meus, ut quid me dereliquisti.* A multis etiam hodie ad crucem penitus deseritur, pauci ibi volunt ei facere societatem, vexillum Ecclesiæ, id est, vexillum crucis portando, quod mulierculis hodie relictum est. Ioan. 19. *Stabant juxta crucem Jesu mater ejus & soror matris ejus. Item* exaltatus est serpens æneus, ut à cunctis à serpentibus percussis aspiceretur. Numeri 21. *Qui percussus aspexerit eum, vivet.* Sic ad literam Christus in cruce exaltatus est, ut à cunctis posset videri, qui de diversis partibus mundi cõvenerant in Ierusalem propter festum paschæ, sic imago crucifixi in alto & in evidenti in ecclesiis ponitur, ut ab omnibus fidelibus aspiciatur, ut cogitent quid retribuant Domino pro omnibus quæ retribuit eis. Psal. 115. Bet. Quid adhuc dormitat tua affectio immo non dormit sed mortua est, si huic non respõdet beneficio. Tob. 4. *Vivatorio habebis: mori tua omnibus diebus vitæ tuæ: Memor esto Domine diebus quæ & quanta passus sit pericula propter te in utero suo.* Non tamen tot, & tanta est passa pro te, quanta Christus tamen multi multo tempore quidquid significat illa imago non attendunt. *Item* serpens æneus exaltatus est, ut percussis à serpentibus esset remedium: sic contra morsus serpentum infernalium Christi passio efficax est remedium, unde subditur: *ut omnis qui credit in eum, non pereat*, &c. Origenes, tanta virtus est crucis, ut si in mente fideliter habeatur, nulla libido, nulla peccati possit prævalere invidia. Si continuo ad memoriam eius reducatur, totius peccati & mortis fugit exercitus.

Quæ crux Christi in Baptismo, quod loco collocetur.

Christus pro nobis passus est, quam nos ei.

V. Virtus crucis Christi.

DOMINICA PRIMA POST FESTVM SANCTÆ TRINITATIS.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Evangelii parabola literaliter & moraliter explicatur.

SERMO XCIII.

Homo quidam erat dives, &c. *Luc.* 16.

EX hoc quod nomen Lazari exprimitur, videtur esse rei gestæ narratio, nihilominus tamen parabola fuit; unde Glossa, quæ dicit, quod magis videtur narratio, quàm parabola, sic intelligenda est, quàm parabola tantum: est enim parabola tamen rès gesta fui, sic ut vult Gregor. in homilia. Allegoricè, dives populum Iudaicum designat qui vitæ cultum exterius habet & acceptæ legis deliciis usus est ad nitorem non ad utilitatem. Lazarus verò ulceribus plenus, significat populum gentilem ulceribus peccatorum plenum. Hanc expositionem require in homilia. Gregor, *Homo quidam erat dives.* Divitias habens & amans *Bysso.* Glossa: Byssus est genus lini candidi & mollissimi; *Et epulabatur quotidie splendide*, id est, lautè, sive delicatè, vel gulose. *Et canes veniebant* Interlin. hos nec ipse poterat removere à se, nec visitator erat, qui removeret. *In sinu Abrahæ.* Tradunt sancti ad literam quod in loco pœnarum est pars superior, quæ ora inferni dicitur, id est, extremitas habens aliquantam lucem; nec est contrariũ illud Io. 17. *Et in tenebris fœtor ejus intimus meũ.* Illum enim locum vocat tenebras respectu visionis Dei. Locus ille dicitur sinus Abrahæ pro quiete vel tranquillitate ut sinum maris dicimus, locum secretum, ventis & tempestatibus impervium: & licet ibi requieverint etiam cæteri sancti ut Abraham; tamen specialiter dicitur sinus Abrahæ, quia Abraham prima fuit credendi via, & primus prædicans apertè fidem unius Dei. Sinus ergo Abrahæ ad literã intelligitur superior pars inferni. Mysticè verò sinus Abrahæ dicitur requies bonorũ: unde oramus animas defunctorũ collocari in sinu Abrahæ. Mat. 8. *Dico vobis quod multi ab oriente & occidente venient & recumbent cum Abraham, & Isaac & Iacob in regno cælorum. Et sepultus est in inferno.* Glossa: Sepultura inferni pœnarum est profunditas, quæ superbos & immisericordes post hanc vitam vorat. *Pater Abraham*: insinuatur quod Iudæus fuerit. *Ut intingat extremum digiti sui in aquam.* Non dicitur hoc ideo, quod Lazarus digitum habuerit, sed per hoc ostenditur, quod dives minimum suffragium, ut est digiti intinctio, magnum beneficium reputaret, si consequi posset. Gregorius in homilia: Ab extremo digiti se tangi desiderat, qui æternis suppliciis datus optat per aliorum vel ultima participari. *Vt refrigerem linguam meam.* Interlin. In qua patiot plura alia Interlin. Quia, sicut mos est, etiã inter cõvivialoquacitati studuit, refrigerari linguam petit, id est, animam quæ pro peccato linguæ cruciabatur: vel lingua potest intelligi aliquid animæ, simile linguæ. Vnde Augustin. Profiteri animam posse habere similitudinem corporis & corporalium omnino membrorum, quisquis renuit, potest negare animam esse, quæ in somnis videt vel ambulare vel sedere, vel huc vel illuc gressu vel etiam volatu ferri. Item in Cassiani voluminibus legitur quod animæ non sunt otiosæ, neque nihilum sentiant, cum dives ille in inferno se flamma cruciari clamet. Augustin. Quomodo intelligitur lingua divitis flamma inferni, Sinus Abrahæ & huiusmodi vix à mansuetis; à contentiosis verò nunquam invenitur. *Receptis*

Vetæ netes gesta an parabola fuerit.

Dives populum Iudaicum indicat.

Lazarus populum Gentilem signat

Luxus divitis.

Sinus Abrahæ sensu literali.

Abraham primus fidem unius Dei prædicavit apertè

Sinus Abrahæ sensu Mystico.

Infernum.

Dives suffragium petit.

Cruciatur dæmonum in his rebus per quæ peccavit.

Merita malorum cõpensantur bono temporali hic. Peccata iustorũ purgantur adversitate hic.

bona in vita tua, & Lazarus similiter mala.

Nota, quod iste dives aliquid boni habuit, ex quo bonum transitorium in hac vita recepit. Et Lazárus aliquid mali habuit, sed ignis inopiæ purgavit. *Et in his omnibus*, id est, inter hæc omnia quæ me excusant, unum est quod omnino me absolvit, scilicet, quod nullo modo possum tibi subvenire, quia, *magnum chaos firmatum est inter nos & vos.* Ambros. Inter divitem & pauperem magnum chaos firmatum est, quia post mortem nequeunt mutari merita. Chaos intelligi potest pro distantia magna secundum meritorum differentiam: vel chaos dicitur via, id est, ex una parte inflexibilis Dei justitia; ex alia parte immutabilis meritorum exigentia. *Vt hi qui volunt transire ad vos non possint*, id est, si vellent non possent, vel qui volunt de natura, non tamen simpliciter volunt: sicut Angeli confirmati de natura possunt peccare, gratia tamen hoc impedit; sic electi naturali benignitate, reproborum vellent liberationem, nisi adeo justitiæ Dei essent adstricti. Gregor. Justorum animæ, & si naturæ suæ bonitate misericordiam habent: Jam tamen auctoris sui justitiæ conjunctæ, tanta rectitudine constringuntur, ut nullis ad reprobos compassione moveantur. *Rogo ergo te, pater*, &c. Ambrosius. Servus iste dives magister incipit esse, cum nec discendi tempus habet neque docendi. *Ne & ipsi veniant in locum hunc tormentorum.* Non dives curabat illos, sed ne per adventum illorum amplius torqueretur. Glossa. Servatur diviti ad pœnam & cognitio pauperis quem despexit, & memoria fratrum quos reliquit, ut de visa gloria despecti, & de pœna inutiliter amatorum torqueatur. *Si Moysen & Prophetas.* Hoc patuit in Christo, cui noluerunt post resurrectionem credere.

Angeli boni natura peccabiles, gratia confirmati peccare non possunt.

Damnati aspectu & præsentia sociorum pẽccati magis torquẽtur.

Hoc Evangelio arguitur avaritia Pharisæorum. Boni & mali vita, finis, & status post mortẽ. Vita divitis & Lazari.

Homo quidam erat dives, &c. Hoc Evangelium vel exemplum dictum est contra Pharisæos avaros, irridentes Dominum exhortantem ad largitionem eleemosynarum. Et describit Dominus duas personos, unum divitem & alterum pauperem. Et primo ostenditur eorum vita. Secundo finis vitæ, ibi: *Factum est, ut moreretur*, &c. Tertio status eorum post mortem, &c. *Elevans autem oculos suos.* Ubi vita divitis describitur, nomen ejus tacetur, dives fuisse commemoratur; qualiter divitiis sit usus, vel potius abusus, ostenditur: ubi verò vita pauperis describitur, nomen ejus exprimitur, & ostenditur magna ejus miseria, & sine omni consolatione humana.

I. Nomen divitis tacetur. Ratio 1.

Circa primum verò notandum, quod convenienter Dominus loquitur de divite, quasi de ignoto, nomen ejus non exprimendo. *Primo*, quia dives in paupere Deum non agnovit. Matth. 25. quod uni ex minimis meis non feciſtis, & mihi non feciſtis. Ideo Dominus meritò divitem quasi non agnoscit. Non habentibus oleum misericordiæ, dicit Dominus: *Nescio vos.* Matth. 25 *Secundo*, ad insinuandum, quod dives, qui in mundo nomen cum offensa Dei sibi fecit, in cœlo nomine illo carebit, quod habent electi. Proverb. 10. Nomen impiorum putrescet, id est, deficiet. Octavo die, qua circumcisio fiebat, nomen imponebatur. Et generali circumcisione facta, in octava resurrectionis nomen habebunt electi: de quo Apocal. 2. *Vincenti dabo manna absconditum, & dabo illi calculum candidum, & in calculo nomen novum scriptũ.* Manna erit jucunditas visionis divinæ: calculus candidus corpus immortale & glorioſum, nomen in calculo scriptũ erit, quia filii dei ex gloria corporis apparebũt. *Tertio*, quia nomina divitum transierunt per ora porcorum, ideſt, hominum bestialium, à quibus laudantur; *vocaverunt* enim *nomina sua in terris suis.* Psal. 40. ideo dicit Dominus. *Non transibunt nomina eorum per labia mea.* Quis pomum ore porci masticatum libenter ponit in ore suo. Nomen malorum quo mundo est honorabile, Deo est abominabile. Luc. 16. *Quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum.* *Quarto*, quia dives malus Dei judicio quantum ad personam suam nihil est in valore; à multis etiam valore ejus pensatur ex eis quæ sibi adjacent, ipsemet etiam personam suam vilem habet, sua præponendo: quia secundum Senecam nihil est se ipso vilius. Pythagoras si pecuniam habueris, necesse est ut te ipsum, aut pecuniam vilem habes. Cùm igitur persona mali divitis modis præd. nihil sit, merito non nomine personæ, secund. quam quasi nihil est, sed ex his quæ adjacent nom. catur. Seneca. Magnam pecuniam habet: hom. illum judicas? arca est. Quis ærario, quis plen. videt loculis? & iste quem dominum æstimas pe. niæ, loculus est.

Circa secundum notandum, quod dives dic. aliquis, vel quia divitias habet, vel amat: div. primo modo Deus non abjicit, cùm ipse sit Job 36. *Deus potentes non abjicit*, cùm & ip. potens; sic Abraham dives fuerat, qui tamen quiè erat. Gen. 17 *Erat Abraham dives valde.* divites secundo modo à regno Dei exclud. Matth. 19. *Facilius est, camelum intrare fo. acus, quàm divitem intrare in regnum cœl.* Timoth. 6. *Qui volunt divites fieri incidunt tationem, & in laqueum diaboli & desideria & inutilia quæ mergunt in interitum.* Hoc fuit dives iste epulo. Qui divitias amant, n. habent, vel possident eas, immo potiùs possi. ab eis. Ideo viri divitiarum dicuntur: unde Cain interpretatur possessio, qui figuram se. rorum; unde potiùs est avarus possessio, qu. sessor. Et *notandum*, quod licet habere divi. sit malum, tamen occasio est malorum, quia dum Senecam multum est divitiarum cont. non corrumpi. Ecclesiast. 11. *Si dives fueris, immunis à delicto.* Difficile est spinas divitia. aliquo tractari, & ipsum non cruentari: ide. fuisse primo ostenditur, ut materia sequenti. lorum agnoscatur, scilicet, divitiæ.

Circa tertium notandum, quod tribus m. circa divitias contingit peccare, sclicet, m. adquirendo, malè expendendo, malè ret. Per veterem legem manifestum erat quod acquisitio erat damnabilis, furtum enim m. prohibebatur in ea. Sed hoc exemplo vult o. re Dominus, quod infidelis dispensatio & a. tentio possit esse damnabilis. Ad infidelem. sationem pertinet illud: *Induebatur purpur. so, & epulabatur quotidie splendide.* Ad a. tentionem pertinet illud: *Et nemo illi dabat.* gorius in homilia. In veteri lege non tena. rapina mulctatur. Ibi res injustè sublata resti. quadruplici punitur. Hinc autem dives iste n. stuliſſe aliena reprehenditur, sed propria m. disse: nec dicitur, quod quempiam opp. sed quia in habitis rebus se extulit. Hinc co. dum est, qua pœna mulctandus sit, qui al. pit, si inferni damnatione percutitur, qui. non largitur. Item Gregor. Dives iste no. punitus est, quia aliena abstulit, sed qui. rebus semetipsum malè dereliquit: hoc s. quod hunc inferno tradidit, quia in su. tumidus fuit, quia accepta dona ad usum. tiæ inflexit, quia viscera pietatis ignora. peccata sua redimere, etiam cùm sibi a. pretium, noluit.

Et notandum quod bonum rerum temp. non est positum in multitudine vel magnit. rum, sed in usu Sap. 1. Omnia quæ extra n. dona, & quæ hominibus forte contingun. ideo laudantur, quod habuerit quis eas, sed

ho.

Bona vita bona in longitudine, sed in bono usu consistit.

honestè eis sit usus. Seneca docet non esse positum bonum vitæ in spacio ejus, sed in usu. Idem intellige de aliis rebus temporalibus. Ad malum suum divitias habuit, qui gratiam bene utendi illis non accepit. Ecclesiastici 5. *Est infirmitas pessima, quam vidi sub sole, divitiæ conservatæ in malum domini sui.* De divitiis suis dives iste sibi fuit prodigus, proximo suo avarus. Circa se usus est eis ad superfluitatem, proximo non subvenit ad magnam necessitatem; cùm dominus esset ei largus, ipse domino in paupere fuit avarus; ideo fuit maledictus.

Superfluitas victus & vestitus damnatur.

Augustin. Maledictus dispensator avarus, cui largus fuit dominus. Divitiis suis usus est ad superfluum vestitum & victum. Vestes enim pretiosas habere voluit ad gloriam; quod notatur ibi: *Induebatur purpura.* Item molles voluit habere ad delitias; ad quod pertinet, *Et bysso*, quod est genus lini candidi & mollissimi. Ad victum superfluum pertinet illud: *Et epulabatur quotidie splendide.*

Vestitus multis de causis reprehensibilis.

Circa vestitum notandum, quod vestitus multis de causis potest esse reprehensibilis. *Quandoque* propter sumptuositatem, vel pretiositatem. Gregorius in Homilia. Sunt nonnulli qui cultum subtilium pretiosarumque vestium non putant esse peccatum; quod si culpa non esset, nequaquam sermo divinus tam vigilanter exprimeret, quod dives, qui torquetur apud inferos, bisso indutus fuisset. Indignum est vili cineri fieri saccum purpureum: corpus nostrum pulvis est, & in cinerem revertetur, ut quid perditio hæc? Indignum est cadaver putridum purpura involvi. Cùm pretiositas ornatus prohibeatur mulieribus. 1. Tim. 2. Et prima Petri 3. Patet hanc pretiositatem multo fortius esse reprehensibilem in viris. *Secundo*, reprehensibilis est vestitus propter multitudinem, cùm mutatoria tot habentur, quòd à tineis comeduntur, & Christus in pauperibus nudus remanet. Job. 24. *Nudos dimittunt homines, vestimenta tollentes.* Tollere vel auferre dicuntur, quibus conferre tenentur, scilicet, pauperibus. Hieronymus. Aliena rapere convincitur, qui ultra necessitatem sibi retinere comprobatur. Bern. Clamant nudi, clamant famelici, & conqueruntur, & ponit verba conquerentium, nobis, inquit, fame & frigore miserabiliter laborantibus, quid conferunt tot mutatoria vel extensa in perticis, vel plicata in manticis? nostrum est quod effunditis, nobis crudeliter subtrahitur, quod inaniter expenditis. Jacobi 5. *Agite nunc divites, plorate ululantes in miseriis quæ advenient vobis. Divitiæ vestræ putrefactæ sunt, vestimenta vestra à tineis comesta sunt.* *Tertio*, propter studiosam curiositatem.

1. Sumptuosus & pretiosus.

2. Multus & superfluus.

Clamor & querela pauperum.

3. Curiosus.

Gregor. Nemo æstimet in luxu atque studio pretiosarum vestium peccatum deesse; quia si culpa non esset, nullo modo Dominus Joannem de vestimenti sui asperitate laudasset. *Quarto*, propter indecentiam, ut cum non est vestitus secundum statum personæ; sicut cùm clericus militarem vestitum vult habere, vel religiosus sæcularem, vel vir fœmineum. Sophoniæ 1. *Visitabo super vires indutos veste peregrina.* Vestis peregrina est, quæ non est secundum statum personæ. Deuter. 22. *Non induetur mulier veste virili, nec vir vestietur veste femínea.* *Quinto*, propter gloriosam ostentationem. Ecclesiastici 9. *In vestitu ne glorieris unquam.* Gregor. in homilia. Nemo vestimenta præcipua nisi ad inanem gloriam quærit, videlicet, ut honorabilior cæteris esse videatur: nam quod pro sola gloria inani vestimentum pretiosius quæritur, res ipsa testatur; quia nemo vult illic pretiosis vestibus indui, ubi ab aliis non possit videri. Quam culpam possumus melius etiam è diverso colligere; quia si abjectio vestitus virtus non esset, Evangelista de Joanne vigilanter non diceret, erat vestitus pilis camelorum. *Sexto.* Propter præsumptionē: ex vanitate enim vestis præsumitur vanitas mentis. Ecclesiastici 19. *Amictus corporis*, &c. *enunciant de illo. Septimo*, propter anticipationem. Dei enim ordinatione prius oportet nos esse pannosos, quantum ad corpus, quàm glorioſos. Lucæ 1. Hoc vobis signum: invenietis infantem pannis involutum. Phil. 3. *Qui reformabit corpus humilitatis nostræ.* Zach. 3 dicitur de Jesu, magno Sacerdote: *Auferte ab eo sordida vestimenta, & induite eum mutatoriis. Et epulabatur quotidie splendide.*

4. Non conveniens statui.

Prohibetur vir uti veste muliebri & contra.

5. Gloriosus ad ostentationem.

Præsumptuosus ob vanitatem.

6.

Ambitiosus præscribens Dei ordinationi.

7.

Notandum, quod in convivi[illegible]st aliquando splendor commendabilis aliquando reprehensibilis: commendabilem facit hilaritas charitatis vel pietatis. De quo Ecclesiastici 31. *Splendidum in panibus benedicent labia multorum.* Rom. 12. *Qui miseretur in hilaritate.* 2. Corinth. 9 *Non ex tristitia, aut ex necessitate; hilarem enim datorem diligit Deus.* Splendor reprehensibilis est immoderatæ delectabilitatis, ut cùm quæritur ibi delectabilitas, non solum secundum gustum, sed etiam secundum visum, ut in colore vini. Proverb. 23. *Ne intuearis vinum quando flavescit in vitro.* Attenditur etiam splendor iste non solùm quantum ad fercula, sed etiam quantum ad vasa aurea & argentea, vel superflua luminaria, quantum ad cœnam. Splendidè epulantur, qui plus expendunt ad pascendum oculos hominum, quam ad pascendum ventres. Bernar. Videte quale sit hoc, de fraterna portione pascere oculos vestros. Vita vestra cedit vobis in superfluas copias, vestris necessitatibus detrahitur, quidquid accedit vanitatibus vestris.

Convivia splendida aliquandò commendantur. Aliquandò reprehenduntur.

Splendor conviviorū varius.

Erat quidam mendicus. Hìc ostenditur impietas divitis, & tanguntur *septem* quæ ejus peccatum aggravant. *Primum* est, quod erat unus: si enim plures fuissent, posset dicere, quis tot pauperibus sufficeret dare? hoc pertinet ad illud: Quidam. *Secundum* est, quod erat mendicus, in quo datur intelligi paupertatis magnitudo. *Tertium*, quod jacebat ad januam ejus, ut dives dicere non posset: non vidi, in angulo fuit, aspicere non potui. Gregorius in homilia. Haberet aliquam excusationem forsitan dives, si Lazarus pauper & ulcerosus ante ejus januam non jacuisset. Si remotus fuisset, si ejus inopia non fuisset oculis importuna. *Quartum* est, quod erat ulceribus plenus. Si non movisset eum ad compassionem paupertas, poterat eum movere magna infirmitas. Non enim solum ore clamabat ad divitem, sed etiam toto corpore. Petrus Ravennensis: auribus divitis obturatis, nihil esset vox unius clamantis. Unde dominus ad aperiendum cor ejus totum corpus pauperis vulneribus aperuit, ut quot essent vulnera, tot essent ora clamantia. Idem, purpura & bisso, mollibus vestimentis, & epulis blandis, crudelis anima viscera ferrea nutriebat: quæ Dominus, humanæ salutis avidus inquisitor, cupiens emollire, projecerat ante januam totius pietatis conflatorium scilicet Lazarum. Conflatorium dixit, propter ferrea viscera. Sed potest dicere illud. Jerem. 6. *Frustra conflavit conflator malitiæ.* *Quintum* est, quod pauperi vilia sufficissent, non quæsisset pretiosa vel delicata, quod notatur ibi: *Cupiens saturari de micis*, &c. Pauperem non dicent delitiæ. Augustinus de verbis Domini: Non cogantur divites pauperum cibis vesci, utantur consuetudine infirmitatis suæ, & doleant se aliter sustentari non posse: quia si consuetudinem mutant, ægrotant. Edant superflua, dent pauperibus necessaria, edant pretiosa, dent pauperibus vilia: & quidem pauperum sunt reliquiæ, non delitiæ, non oblectamenta, sed fragmenta. Non est mirum, si quis non velit dare quæ multum constant, sed hoc est mirum, negare Deo panem in paupere. Job 22. *Aquam lasso non dedisti & esurienti subtraxisti panem.* *Sextum* est, impietas familiæ divitis ad quod

1. Septem circumstantiæ aggravātes peccatum divitis.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

pertinet illud : & nemo illi dabat. Impius Dominus impiam habet familiam. Ecclesiastici 10. *Secundum judicem populi, sic & ministri ejus. Septimum* est, quod canes divitis mitiores fuerunt pauperi quàm dives. De quo ibi : *Sed canes veniebant*. Petrus Ravennensis : Canes pauperis ulcera curant magisterio naturæ, dives pauperem negligit, accusante natura. Idem : dives mitior fuit canibus suis, quàm pauperi. Canes enim aliquando pinguia, sed nec micam de mensa ejus pauper recepit. Matth. 15. *Nam & catelli edunt de mensa dominorum suorum*. In eisdem verbis attende quatuor, quæ faciunt ad magnitudinẽ miseriæ pauperis. *Primum* est, tanta paupertas ut micas habere non valeat. *Secundũ* est, tanta infirmitas, ut nulla pars ejus ulcere careat. *Tertium* est, visa divitis copia. *Quartũ* est quod nulla consolatio inde est accepta. Greg. in homil. Quantus, putamus, fratres charissimi, tunc in corde pauperis tumultus tentationis fuit, cui certè ad pœnam poterat sufficere paupertas : & si sanus fuisset, rursum suffecisset ægritudo, etiam si subsidium adesset, sed ut probaretur amplius pauper, simul hunc paupertas & ægritudo tabefecit, atque insuper videbat procedentem divitem obsequentibus confulciri, & se in infirmitate & inopia à nullo visitari. Sequitur.

Quatuor ostendunt miseria Lazari.

II. Mors Lazari.

Factum est autem ut moreretur, &c. Hic ostenditur finis vitæ, & attende, quod ei cui defuerat consolatio humana, parata fuit consolatio angelica. Petrus Ravennensis : meritò pauperi præparantur officia angelica, cui tam crudeliter denegata fuerant humanitatis obsequia. Idem : non dedignantur portare eum Angeli, cui prius ministrabant Hebr. 2. *Omnes sunt administratorii spiritus*. Qui non habent equos in hac vita, Angelos habent portitores in morte. Qui vidisset pauperem in illa vita misera, reputasset eum infœlicem, & Deo exosum, omni bono indignum : qui tamen dignus erat regno cœlesti, quem Deus in morte tantum diligere ostendit, quòd ad ejus obsequium Angelos misit. Lazarus fuit margarita in sterquilinio latens ; sicut dicit Gregorius de Romula, quæ in simili statu fuit. Latebat, inquit, in sterquilinio margarita Dei sterquilinium, fratres, hanc corruptionem corporis appello ; sterquilinium abjectionem paupertatis nomino. Assumpta est ergo margarita, quæ jacebat in sterquilinio, & posita est in cœlestis regis ornamento. Econtrario : qui vidisset divitem in illa prosperitate, reputasset eum fœlicem & dilectum à Deo : & tamen Deus habebat eum odio ad mortem. Jam erat adjudicatus patibulo infernali. In Psalmo 143. post illud ; *Promptuaria eorum plena* ; & cum subditur. *Beatum dixerunt populum cui hæc sunt* ; sed subditur veritas divini judicii : *Beatus populus, cujus Dominus Deus ejus. Mortuus est autem & dives*, &c Non unica morte est mortuus sed *tripliti*. *Prima* est *culpa*, qua separatur anima à Deo. 1. Timoth. 4. *Vidua*, id est anima à Christo separata, *quæ in deliciis est vivens, mortua est*. *Secunda* est *natura*, qua separatur anima à corpore : & de qua hîc. *Tertia* est *gehenna*, qua separatur anima à gloria Apoc. 20. *Missi sunt in stagnum ignis : hæc mors est secunda. Et sepultus est in inferno*. In profunditate enim pœnarum positus est. Apocal. 18. *Quantum glorificavit se & in deliciis fuit, tantum date ei tormentum & luctum*.

Indicia Dei & hominũ diversa.

Angelica obsequia Lazaro parata.

Lazarus margarita latens.

Triplex mors divitis.

Diversa mors bonorum & malorum.

Nota, bonorum mortem esse quasi quandam portam per quam transitur ad gloriam Econtrario. Mors peccatorum, quæ pessima est, quasi quædam porta, per quam transitur ad gehennam. Job 21. Ducunt in bonis dies suos & in puncto ad inferna descendunt. De sepultura corporis non loquitur hic dominus, quia quantumcunque sit illa honorabilis ; tamen parum prodest ei cujus anima sepelitur in inferno. Sepultura reprobi, est ut sepultura asini : de qua Jerem. 21. *Sepultura asini sepelietur*. Sepultura asini talis est : dominus pellem retinet, & [illegible] mes carnes comedunt, ossa ad pluviam & gra[illegible] nem remanent. Sic bona exteriora, quæ per pe[illegible] intelliguntur, filii retinent & quandoque dom[illegible] terrenus. Vermes ad litteram comedunt carnes. A[illegible] ma, quæ per perversitatem ossibus compara[illegible] pluviæ & grandini infernali assimilatur. De ha[illegible] pultura exponitur illud Eccli. 10. Cùm mo[illegible] homo hæreditabit serpentes, scilicet inferna[illegible] quantum ad animam. Et bestias, scilicet, filios [illegible] dominos terrenos vastantes hæreditatem. Et ver[illegible] ad litteram, qui corpus comedunt.

Pompa sepulturæ malorum nihil prodest.

Elevans autem oculos. Hic ostenditur statu[illegible] rum post mortem, & attendit hîc tria, scilicet, [illegible] tuum mutationem, vindictam Dei congruente[illegible] præsumptionem divitis perseverantem.

Circa primum nota, quod dives qui solebat [illegible] supra, fuit infra, quod notatur ibi : *Elevans e*[illegible] Proverb. 19. *Superbum sequitur humilitas*, id [illegible] dejectio, *& humilem spiritum suscipiet gloria*. [illegible] oculos suos statuerat declinare in terram, nunc [illegible] dè eos elevat : oculos quos clauserat culpa, jam [illegible] ruerat pœna. Gregor. Oculos culpa claudit, [illegible] aperit. *Item* erat in tormentis qui solebat esse [illegible] liciis : qui in vita sua bona receperat, nunc ma[illegible] recipiebat. Gregor. in homil. Si qui estis, q[illegible] hoc mundo aliquid exterioris boni accepist[illegible] sum, ut ita dicam, donum exterius pertim[illegible] debetis, ne vobis pro quorundam vestrorum a[illegible] recompensatione sit datum, ne judex qui bo[illegible] teriora restituit, à retributione boni intimi re[illegible] Item mendicabat, à quo solebant alij mend[illegible] O quam grave erat sustinere cruciatum ei, q[illegible] fueverat deliciis, & dejectionem ei, qui fue[illegible] honore, & tantam indigentiam ei, qui fue[illegible] tanta abundantia. Multum esset conandum hi[illegible] honoribus & divitiis assueverunt, ut salvar[illegible] intolerabile enim erit eis carere, & contraria [illegible] nere. Econtra Lazarus erat supra, &c. in deli[illegible] ejus beneficium quærebatur.

Circa secundum notandum, quod dives [illegible] liter in lingua memorarur cruciari, quia in [illegible] peccaverat. Sapient. 11. *Per quæ peccat quis [illegible] hæc & torquetur*. Petrus Ravennensis : Si [illegible] possidet totum ignis inferni, quare solius [illegible] desideras æstibus subveniri ? an quia lingua [illegible] uritur, magis ardet, qua pauperi insultavit, [illegible] sericordiã denegavit, & præcedit ad judicium [illegible] præcessit ad peccatum. Et primo degustat c[illegible] quæ cibos pretiosos & odorata pocula deg[illegible] Chrysostomus. Ubi peccatum, ibi pœna. [illegible] rius. Quid est quod in tormentis positus di[illegible] guam suam refrigerari postulat, nisi quod [illegible] convivando magis de loquacitate peccave[illegible] retributionis justitiam in lingua atrocius [illegible] Secundum sensum allegoricum, provt dives [illegible] ficat populum Judaicum, dicit Gregorius [illegible] milia : Infidelis populus verba legis in ore [illegible] quæ servare contempsit : ibi ergo amplius a[illegible] ubi se ostendit scire, quod facere noluit. *Ite*[illegible] micas Lazaro non dederat, guttam aquæ no[illegible] pit ; quam postulat. Gregorius. Dives ille qu[illegible] fæ suæ minima dare noluit, in inferno usque [illegible] nima quærenda pervenit : nam guttam aquæ [illegible] qui micam panis negavit. *Notabile* verò e[illegible] guttam aquæ petivit super digitum Lazari, q[illegible] rat ulceribus plenus, tunc non erat ita indig[illegible] naturæ, ut esse solebat. Mille anni sunt, quo[illegible] petiit lingua ejus, & adhuc igne cruciatur, n[illegible] mẽ adhuc obtinuit, nec unquam obtinebit. P[illegible] 28. *Qui despicit deprecantem sustinebit pe*[illegible] Ejusdem 21. *Qui obturat aurem suam ad cla*[illegible] *pauperis, clamabit & non exaudietur ipse*. Pr[illegible]

secund[illegible]

ſecundum Gregorium: Torquebatur in gloria Lazari, quem habebat deſpectui. Item in timore damnationis fratrum, quos amaverat contra Deum; ſic torquebuntur prælati ſolicitudine & timore nepotum, vel conſanguineorum, quos male amavertunt.

III. Divitis præſumptio. 1.

Circa Tertium, attende, præſumptionem divitis, qui Abraham patrem vocat, à quo tamen degeneraverat. Petrus Ravennenſis: Si pius, ſi hoſpitalis in pauperem fuiſſes, filius Abrahæ eſſes. Qui generatoris opera non facit, negat genus, dicente Domino. *Si Abrahæ filii eſtis, opera Abrahæ facite.* Joan. 8. Miſericordiam poſtulat, qui ſine miſericordia fuerat, quaſi neſciens illud Jacobi 2. *Judicium ſine miſericordia fiet ei, qui non fecit miſericordiam. Item* attende impietatem divitis adhuc perſeverantem, qui Lazarum dum viveret reliquit miſerum; nunc iterum vult eum efficere miſerum; vult enim eum facere redire ad miſeriam ſæculi. Flevit Dominus Lazarum ſuſcitaturus. Joannis 11. Qui ad miſeriam hujus ſæculi erat eum reducturus, petit dives Lazarum ſibi mitti, petit eum mitti ad fratres ſuos, ſic vult pauperem vexare: ſicut divites conſueverunt in hoc ſæculo pauperes vexare. *Item* perſeverat divitis ſtultitia, quæ mortuo putat magis eſſe credendum, quàm vivo, & quàm legi Dei. Sic Saul per Pythoniſſam petiit ſuſcitari Samuelem quem volebat conſulere. 1. Reg. 28.

2. Impietas.

Et notandum, quod dives qui in vita ſua prædicationem deſperaverat, poſtquam ſenſit tormenta inferni, pro prædicatione zelare videtur: petit enim ad fratres ſuos Lazarum mitti, qui tormenta illa nunciet eis. Sic multi ſunt uſurarij & aliis vitiis irretiti, qui ad prædicationem venire nolunt; qui ſi illa tormenta ſenſiſſent, ipſimet prædicatores fierent.

De prædicatione.

Item notandum quod hoc exemplum eſt ſpeculum divitum & pauperum. Si dives es, & divitiis ad gloriam & delicias uteris & pauperibus avarus, & parcus exiſtis, finem ad quem devenit dives iſte conſequeris. Eadem via ad eundem finem ducit. Si verò juxta facultatem tuam pauperibus miſericors fueris, ſolatium habebis, quòd Abraham qui hoſpitalis fuit, erat in requie. Gregorius in Homilia: Verba lectionis ſacræ debent nos inſtruere ad implenda mandata pietatis. Quotidiè Lazarum, ſi nos quærimus, inveniemus. Quotidie Lazarum, ſi non quærimus, cernimus. Ecce importunè pauperes ſe offerunt, rogant nos, qui tunc pro nobis interceſſores veniant. Certè nos omnino rogare debuimus, & tamen rogamur. Videte ſi negare debemus, quod petitur, quando patroni ſunt qui petunt. Item Gregorius. Dum pauper reprehenſibilis cernitur, moneri debet, & deſpici non debet. Si verò reprehenſionis nihil habet, venerari ſummoperè, ſicut interceſſor, debet. Sed ecce multos cernimus, quos cujus ſint meriti, neſcimus. Omnes ergo venerandi ſunt, tantoque neceſſe eſt, ut omnibus te humiliare debeas, quanto, quis ſit Chriſtus, ignoras. Idem, quando jacenti in terra porrigitis, ſedenti in cœlo datis. Si pauper es, attende finem pauperis, ut in paupertate tua ſolatium habeas, ſciens quod patientia pauperum non peribit in finem. Ille triſtem vitam pertulit, & ad lætam mortem pervenit. Sapiens, non quod ſitum eſt ante oculos, ſufficit intueri; rerum exitus prudentia metitur.

Hæc parabola eſt ſpeculum divitum & pauperum.

DOMINICA II. POST FESTUM SS. TRINITATIS.

SERMO PRIMVS.

SERMO XCIV.

SUMMARIUM.

Explicatur Evangelium:

Homo quidam fecit cœnam magnam. *Luca 14.*

SEcundum Gregorium hæc cœna magna eſt ſatietas internæ dulcedinis, quam nobis Deus præparavit, & vocatur cœna, non prandium, quia poſt cœnam nullum convivium reſtat, ſed poſt prandium reſtat cœna. Prandium ergo eſt refectio ſpiritualis quæ habetur in præſenti, de qua agitur Matthæi 22. Cœna verò eſt refectio præparata in fine ſæculi, de qua hîc agitur. Et *vocavit multos*, ſed pauci veniunt, quia nonnunquam ipſi, qui ei per fidem ſubjecti ſunt, æterno ejus convivio male vivendo contradicunt. *Et miſit ſervum ſuum.* Gloſſa Interlin. Prædicatores, qui dicuntur ſervus ſingulariter, quia in idem conveniunt. *Hora cœnæ* id eſt ultima ætate, ſcilicet in fine ſæculi. Primæ Corinth. 10. *Nos ſumus in quos fines ſæculi devenerunt.* Primæ Joannis 2. *Scimus quia noviſſima hora eſt. Dicere*, id eſt, ad dicendum invitatis per legem & Prophetas. *Ut venirent* ut ſcilicet repulſo faſtidio ad guſtandum cœnam ſe præparent, *quia jam parata ſunt omnia.* Immolato enim Chriſto introitus regni patet. Et *cœperunt omnes.* Gloſſa Interlinearis: Qui venire noluerunt, & eſt dictum pro majori parte, ſicut dicitur quod omnes vadunt ad bellum, cum multi tamen remaneant. *Excuſare.* Gloſſa. Excuſat omnis qui terrena pluſquam cœleſtia diligit, etſi ad cœleſtia ſe tendere dicat. Villam emi, id eſt dominatum multo labore, adquiſivi; vel infœlici commercio, ſcilicet pretio animæ meæ, vel pretio regni cœleſtis comparavi. Hanc villam Lucifer emit, qui pro dominatione quam appetiit regnum æternum amiſit. *& neceſſe habeo exire*, à mei conſideratione, & ab æternorum contemplatione. Superbus extra ſe eſt, unde ſuper illud Joan. 6. *Eum qui venit ad me non ejiciam foras.* Gloſſa. Humilis foras non ejicitur, quod eſt tantum ſuperbi, qui nihil habet in bono interiori, nec hîc, nec in futuro. *Et videre illam*, id eſt, ſtudium meum ad illam applicare. *Rogo te habe me excuſatum.* Gregorius in Homilia. Dum dicit, rogo te, habe me excuſatum humilitas ſonat in voce, dum venire contemnit, ſuperbia in actione. Auguſtinus. In empta villa dominatio notatur & ſuperbia. Sequitur *Juga boum emi quinque.* Hæc excuſatio refertur ad concupiſcentiam oculorum, unde curioſitas procedit. Per quinque boves intelliguntur quinque ſenſus qui verſantur circa terrena, ſicut boves verſant terram. Juga vero dicuntur, quia inſtrumenta ſenſuum combinantur, duæ enim aures ſunt, duo oculi, duæ nares. Duo etiam inſtrumenta guſtus lingua & palatum. Duæ manus quibus maximè fit tactus. Juga ergo boum ille emit qui ſervituti quinque ſenſuum curioſorum, cum labore & expenſis multis & damno regni cœleſtis ſe ſubjicit. Gregorius. Quia ſenſus corporales interna comprehendere neſciunt; ſed ſola exteriora cognoſcunt, rectè per eos curioſitas deſignatur, quæ dum alienam vitam quærit diſcutere ſemper ſua intima neſciens ſtudet exteriora cogitare. Auguſt. Secundus oſtendit juga quinque, id eſt, quinque ſenſus corporis qui nihil intelligit inveſtigandum, niſi quæ per hos adminiſtratur, & ideo invitantes ad cœnam ſupernorum non ſequitur. Sequitur *& eo probare illa.* Gregor. Ipſa excuſantis verba à vitij ſui ſignificatione non diſcrepant, dum dicit eo probare illa, qui aliquando probatio ad curioſitatem pertinere ſolet. *Uxorem duxi.* Auguſtinus. Tertius uxorem ducit, quia voluptas carnis multum impedit. Gregorius. Quid per uxorem niſi voluptas carnis accipitur? Nam quamvis bonum ſit conjugium ad propagandam ſobolem divina providentia conſtitutum, nonnulli tamen per hoc non fœcunditatem prolis, ſed deſideria expetunt voluptatis, idcireo

per rem justam significari potest non incongrùe res injusta, *& ideo non possum venire.* Insinuatur quod voluptas carnis valde sit efficax impedimentum salutis. Gregorius de his tribus impedimentis simul. Dum hunc terrena cura occupat, illum alieni actus sagax cogitatio devastat. Alterius etiam mentem voluptas carnis inquinat; fastidiosus quisque ad æternæ vitæ epulas non festinat. *Et reversus servus*, &c. Sciendum quod sicut prædicatores cum proficiunt ad Deum redeunt gratias agendo, sic cùm obstaculum inveniunt quasi ei renunciant, consilium & auxilium ejus implorando. *Tunc iratus*, &c. Loquitur de Deo more hominis in quem motus non cadit, sed dicitur irasci quando facit opera quæ congruunt irato. Isa. 28. *Irascetur Dominus ut faciat opus suum, peregrinum est opus ejus ab eo.* Punitio videtur esse opus peregrinum ab ejus mansuetudine. *Exi cito in plateas*, id est, ad eos qui sunt in via lata & spaciosa quæ ducit ad mortem. Matth. 7. Qui, ut dicit Augustinus, vagantur per campos licentiæ, putantes licitum esse quidquid est libitum, *& vicos civitatis*, id est ad illos quos temporalium coarctat inopia, *& pauperes ac debiles, cæcos*, &c. Cæci & claudi vocantur & veniunt, quia infirmi quique, atque in hoc mundo despecti plerunque tanto cœlestius vocem Dei audiunt, quanto in hoc mundo non habent ubi delectentur. Vel per hæc quatuor genera hominum intelliguntur peccatores humiles. Glossa. Notandum quod sicut peccatores fuerunt qui venire noluerunt, ita peccatores sunt qui veniunt, sed superbi peccatores despiciuntur, humiles eliguntur. Gregorius. Pauperes debiles dicuntur qui suo judicio apud semetipsos infirmi sunt, nam pauperes quasi fortes sunt qui positi in paupertate superbiunt. Cæci sunt qui nullum ingenij lumen habent. Claudi qui rectos gressus in operatione non habent, intellige hoc, vel simpliciter, vel sui reputatione. *Exi in vias & sepes.* Glossa. Cum de vicis & plateis vocat, Judæos significat, quitenere legem sub urbana vel in urbana conversatione noverant, cum de viis & sepibus vocat agrestem, populum gentium significat. Alia Glossa. Mittit ad vias cum illos vocat qui jam in bonæ voluntatis tramite constituti sunt nullis cupiditatibus temporalium occupati: Mittit ad sepes cum illos vocat, qui culta ab incultis secernunt, & cursus arcent bestiarum, id est bona à malis distinguunt & munimen fidei adversus diaboli tentamenta obrendunt, *& compelle intrare*: hanc compulsionem facit adversitas. Gregorius. Mala quæ nos hic premunt, ad Deum nos ire compellunt, *ut impleatur domus mea.* Glossa interlinearis, numerus prædestinatorum fidelium, qui numerus inexpletus non remanebit. *Nemo virorum illorum*, excusantium *gustabunt cœnam meam.* Glossa. Etiam qui per seram pœnitentiam aliquando intrare quærant. Unde dicitur fatuis virginibus. *Amen dico vobis nescio vos.* Matth. 25. Nemo ergo vocatus se excuset.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

De liberalitate Dei, hominum perversitate, & eam consequute damno.

SERMO XCIV. Tria docetur hac parabola. Primũ sex ostendunt.

Homo quidam fecit cœnam magnam, *&c.*

IN hac parabola tria nobis ostenduntur, scilicet Dei *liberalitas*, *hominum perversitas*, & *sequela perversitatis*, scilicet *damnum proveniens ex ea*. *Dei liberalitatem sex* ostendunt. *Primum* est hujus cœnæ notificatio. *Secundum* est cœnæ magnitudo, ibi: *Cœnam magnam. Tertium* est illorum qui vocati sunt, multitudo, ibi: *Vocavit multos. Quar-* *tum* est quod nolentibus venire ad cœnam in- est, ibi: *Tunc iratus paterfamilias. Quintum* stantia quam facit in vocando. Plures enim plures loco mittit pro convivis habendis. *Sextum* compulsio, de qua ibi, *compelle intrare. Per-* *tatem hominum* ostendit triplex excusatio vocati ad cœnam faciunt. *Damnum sequens* perversitate ostenditur, ibi. *Dico vobis quod virorum illorum qui vocati sunt gustabunt cœnam meam.*

Circa primum notandum quod avarus cum convivium occultat illud, sed Deus ex liber- sua cœnam suam vult omnibus notam fieri. ipse & per se, & per servos suos nunciat eam. multum locuti sunt sancti; Isa. 25. sic legitur. *& dominus exercituum omnibus populis in mon- convivium pinguium, cõvivium vindemiæ pu- medullatorum, vindemia defecata.* In pingu- intellige gaudij plenitudinem. Joan. 16. *Pe- accipietis, ut gaudium vestrum plenum sit.* In la quæ infra ossa absconditur gaudij securitate eodem. *Et gaudium vestrum nemo tollet à vo-* defæcata vindemia gaudij puritatem hic, *ille- sus miscebitur.* Prov. 14. Sed ibi, *auferet D- omnem lachrymam.* Isa. 25. De hac cœna l- etiam Isa. 64. *Oculus non vidit deus absque t- paratis expectantibus te.* Item ejusdem 65. *Se- comedunt & vos esurietis*, & de hac cœna est David Ps. 16. *Satiabor cum apparuerit gl-* Item Psal 30. *Quam magna multitudo du- tua Domine.* Et 1. Cor. 2. *Oculus non vidit, n- audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ pr- deus diligentibus se.* De hac etiam loquitur D- hic. Item Lucæ 22. *Ego dispono vobis sicut d- mihi pater meus regnum, ut edatis & bibat- mensam meam in regno meo.*

Circa *magnitudinem* hujus cœnæ notandu- hæc cœna magna est diuturnitate, quia æt- 65. *Gaudebitis & exultabitis usque in sempi-* In eodem. *Exultabo in Hierusalem & gaude- populo meo, & non audietur in ea vox fletus &* dem 51. *Venient in Sion laudantes, & lætitia- terna super capita eorum. Item* magnum est q- ad convivas. Nulli enim convivæ erunt ibi gni. Unde dixit Dominus Augustino, qui grandium. Genes. penult. *Aser pinguis pa- & præbebit delicias regibus.* Aser interpre- titudo, soli reges deliciis æternæ beatitudin- tur. Magna est etiam cœna illa quantum a- parata sunt. Multa enim, & magna, & val- abilia, & cum magnis expensis sunt parata fercula multa erunt in cœna illa. Nihil e- ibi quod non pascat, quod refectioni n- viat. Unus enim in gloria alterius delect- non solum in propria propter mutuam cha- quæ communicabit omnia. Et licet fuill- sit sicut dominus ejus, tamen cœna illa pro- vos amplificata est, ut fercula divinitatis sit- ferculum humanitatis. Charitas enim pat- incarnari fecit, ut electi non solum dele- ejus deitate, sed etiam in assumpta hu- quam partem gloriæ ostendere voluit in fi- guratione. Matth. 17. Marci & Luc. 9. Fer- jus cœnæ figurata sunt Numer. 13. in fru- attulerunt exploratores de terra promiss- fuerunt ficus, uva & malogranata. In fic- dulcedinem divinitatis. Proverb. vigesimo mo. *Qui servat ficum, comedet fructum ejus: c- custos est domini sui, glorificabitur.* In uva humanitatem in torculari crucis expressam, malogranatis sanctorum ordinatam societatem, natè enim se habent grana in malogranato, magna sunt fercula hujus cœnæ. Unum enim

vulum eſt quod ſolum ſufficeret. Joannis decimoquarto. *Domine oſtende nobis patrem, & ſufficit nobis.* In uno ferculo omnia adminiſtrantur, unde Dominus dixit Exod. 33. *Ego oſtendam tibi omne bonum.* Omne bonum adminiſtrabitur in illo, qui erit omnia in omnibus. 1. Corinth. 15. *Item* valde delectabilia parata ſunt. Delicias enim quibus ab æterno Deus eſt beatus, ſervis ſuis in cœna illa communicabit. Cum ad ſervos non videantur pertinere deliciæ, ex mira liberalitate eſt, quod Dei majeſtas ſervis tantas delicias velit communicare. Plus ſunt deliciæ illæ reſpectu deliciarum quæ ſunt in mundo, quas Dei inimici lingunt, quam ſit mare reſpectu unius guttæ aquæ. Bernardus. Illud eſt verum & ſolum gaudium, quod non de creatura, ſed de creatore concipitur, quod cum poſſederis nemo tollet à te, cui comparata omnis aliunde jucunditas mœror eſt, omnis ſuavitas dolor eſt, omne decorum fœdum, omne poſtremo quodcunque delectare poſſit moleſtum. Tales ſunt deliciæ illius cœnæ quod invitatio ad eas beatum reddit. Apoc 19. *Beati qui ad cœnam nuptiarum Agni invitati ſunt.* Item eſuries hujus cœnæ beatum efficit. Luc. 6. *Beati qui nunc eſuritis quia ſaturabimini.* Solus odor hujus cœnæ quem ſentiunt ſancti in præſenti, prævalet gaudio mundi *Item* magnis expenſis parata eſt iſta cœna, quia morte Chriſti. Tanta eſt delectabilitas hujus cœnæ, quod ſancti qui præguſtaverant de ſuavitate illa, mortem non reputabant, qua ad cœnam ſe pervenire ſperabant. Ad Roman. 8. *Non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis. Item* magna eſt cœna iſta quantum ad miniſtros, miniſtrabit enim ibi filius Dei. Luc. 12. *Amen dico vobis faciet illos diſcumbere & tranſiens miniſtrabit illis. Item* Spiritus ſanctus pigmenta ſuavitatis ibi propinabit, Ipſe fluvio nectareo lætificabit civitatem Dei. David Pſal. 35. *Torrente voluptatis potabis eos*, &c. Circa *tertium* notandum quod Dominus ad cœnã multos vocavit. Matth. 22. *Multi vocati.* Immo omnes videtur vocaſſe. Ejuſdem 11. *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos.* Nec ſolum vocat multos, immo & multis modis. Unde Gregor. in homilia Vocat Deus per ſe, vocat per Angelos, vocat per Patriarchas & Prophetas, vocat per Apoſtolos, per paſtores, vocat plerumque per flagella, vocat aliquando per mundi proſpera, vocat aliquando per adverſa, nemo contemnat, ne dum vocatus excuſet, cum voluerit introire, non valeat. Circa *quartum* notandum quod multum iraſcitur Deus contra illos qui vocati ab eo nolunt venire ad tantas delicias. Nec mirum, cum ad ſuaſionem diaboli currant ad infernales miſerias. Hæc ira nobis oſtenditur Proverb. 1. *Vocavi*, inquit, *& renuiſtis, extendi manus meas, & non fuit qui aſpiceret. Deſpexiſtis omne conſilium meum, & increpationes meas neglexiſtis. Ego quoque in interitu veſtro ridebo.* Signum magnæ offenſæ erit, quod Dominus de morte filiorum ſuorum, quos ſanguine ſuo redemit, gaudebit. Circa *quintum* notandum quòd Dominus ad diverſa loca miſit pro convivis vocandis, immo ad omnia loca videtur miſiſſe. Pſalm. 18. *In omnem terram exivit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Vocatio eſt prædicatio Marci ultimo. *Euntes in mundum univerſum prædicate Evangelium omni creaturæ.* Circa *ſextum* notandum quòd cum hoſpites non ſolum ſunt invitandi, ſed etiam trahendi, Dominus ad cœnam ſuam compellit intrare. Nonne compulit Paulum qui viſu amiſſo converſus eſt Actuum 9. Item filium prodigum qui fame compulſus rediit ad patrem ſuum. Lucæ 15. Multis claudit Dominus viam inferni, ut redeant in paradiſum. Oſeæ ſecundo. *Sepiam viam tuam ſpinis, & ſepiam eam maceria.*

5.

6.

7.

8.

Multitudo vocatorum.

Ira Dei in nolentes venire.

Inſtantia vocandi.

Compulſio ad cœnam.

Gregorius in Homilia. Viæ noſtræ ſpinis ſeptæ ſunt, quando in hoc quod male cupimus, dolorum punctiones invenimus. Viæ noſtræ maceria ſepiuntur, cum deſideriis noſtris duræ in hoc mundo objectiones reſiſtunt. Multi vinculo ægritudinis ligantur à Domino, ne poſſint facere quod non debent facere. Seneca. Infirmitati meæ gratias ago, quæ cogit me non poſſe quod non debeo velle. Multos perſecutores compellunt ire ad Deum. Exodi 12. Urgebant Ægyptij filios Iſrael velociter exire de Ægypto. Multos trahit Dominus ad ſe tribulationibus. Cantic. 1. *Trahe me poſt te.* Bernard. Trahimur cum tentationibus exercemur. Oſeæ 11. *In funiculis Adam trahams eos, in vinculis charitatis.* Multi timore periculi vovent quod deſerent mundum, & intrabunt clauſtrum. Auguſt Felix neceſſitas quæ ad meliora compellit. Cum multis Dominus miſericorditer agit, in quos multis ſævire videtur. Auguſtinus in libro Confeſſionum. Exercui omnia legitima tua, nec evaſi flagella tua, nam tu ſemper aderas miſericorditer ſæviens & amariſſimis aſpergens offenſionibus omnes illicitas jucunditates meas, ut ita quærerem ſine offenſione jucundari, Gregor. in Homilia loquens de illo verbo *compelle intrare.* Alij vocantur & venire contemnunt: alij vocantur & veniunt, alij compelluntur, ut intrent. Vocantur quidem & venire contemnunt, qui donum quidem intellectus accipiunt, ſed eundem intellectum operibus non ſequuntur; vocantur & veniunt; qui acceptam intellectus gratiam operando perficiunt; quidam etiam ſic vocantur, ut etiam compellantur, vident enim quæ agere debeant, ſed hoc ex deſiderio non ſequuntur. His plerunque contingit, ut eos in carnalibus deſideriis ſuis mundi hujus adverſitas feriat, apprehendere temporalem gloriam conentur & nequeant, & dum per alta pelagi quaſi ad grandiores curas hujus ſæculi navigare proponunt, ſemper adverſis flatibus à delectationis ſuæ littore repelluntur; cumque ſe frangi deſideriis ſuis adverſante mundo conſpiciunt, quid de ſe auctori ſuo debeant, commemorantur, ita ut ad eum erubeſcentes redeant, qui eum ſuperbientes pro mundi amore deſerebant.

Et ceperunt ſimul omnes ſe excuſare. Circa excuſationes quæ perverſitates hominum oſtendunt notandum quod valde perverſum eſt quod aliquis ſe excuſet ne ad id veniat citra quod quieſcere non valeat, quod naturaliter deſiderat, & propter quod obtinendum factus eſt. Ad delicias hujus cœnæ factus eſt homo, citra illas perfectè non quieſcit. Auguſt. in libro Confeſſionum. Domine feciſti nos ad te, & inquietum eſt cor noſtrum donec requieſcat in te. Item valde perverſum eſt, aliquem ſe excuſare, cum monetur ad hoc, quod omnino neceſſe habet facere, niſi velit æternaliter perire. Lucæ 10. *Porro unum eſt neceſſarium*, ſcilicet ad cœnam æternam pervenire. Item perverſum eſt alia negotia prætendere, cum de illo negotio monemur, quod ante omnia alia neceſſe habemus facere. Matth. 6. *Primum quærite regnum Dei.* Hoc eſt negotium negotiorum, ſcilicet propriæ ſaluti intendere. Ad cœnam iſtam, ad quam multi rogati nolunt venire, etiam per medios gladios, ſi neceſſe eſſet, deberent ipſi feſtinare. Bernardus. Quid eſt hoc, quod non optamus etiam per medios enſes, ſi oporteat declinare à tanta miſeria & ad tantam accelerare gloriam, niſi quod mortua eſt fides noſtra.

11.

Notanda circa excuſatores. Circa primum quinque.

Circa excuſationẽ primi *quinque* ſpecialiter ſunt advertenda. *Primum* eſt quod impedimentum ſalutis ſuæ emit. *Villam*, inquit, *emi*: *ſecundum* eſt, quod cum dominiũ temporalium ſuſcepit, in ſervitutẽ incidit unde ſubditur, *neceſſe habeo exire. Tertium* eſt, quod cum cuſtodiæ aliorum intenditur,

negligentia circa sui custodiam incurritur, quod notatur in verbo *exeundi*. Cantic. 1. *Posuerunt me custodem in vineis, vineam meam non custodivi.* Quartum est quod post emptionem videre villam vadit, quam ante emptionem videre debuit. Proverb. ult. *Consideravit agrum, & emit illum.* Quintum est quod Domino multarum rerum temporalium, parva inde utilitas fit, visio enim est fructus quem habet inde, ad quod pertinet illud: *& videre eam.* Ecclesiastes 5. *Ubi multæ opes, multi sunt qui comedunt illas, & quid prodest possessori, nisi quod cernit divitias oculis suis.* Et frequenter videt se damnificari in eis.

Circa secundum.

Secundam excusationem ostendit Bernardus his verbis. Jumentis, inquit, convincitur bestialior & stolidior homo, qui juga necessitatis quinque sensuum propria subeat, voluntate. Nam ut mercedem pro opere suo quis tribuat, inauditum est. Quid juga boum emit, cui jugum suave gratis offertur? Quid est melius quinque eligere, quam unum? Quis potest servire quinque prædonibus, oculus, inquit, *meus depredatus est animam meam.* Thren. 3. Et sciendum quod jugum quinque sensuum valde grave est, quia *non satiatur oculus visu, nec auris auditu.* Eccles. 1. Tyrannidem magnam exercet sensualitas. Prov. 30. *Per tria movetur terra, & quartum sustinere non potest, per servum cum regnaverit,* &c. Servus regnans est spiritus contra Deum intumescens. Stultus satiatus cibo est animo deliciis infatuatus. Mulier odiosa in matrimonium assumpta, est voluptas spiritui hominis amare juncta. Ancilla hæres dominæ est sensualitas dominium rationi auferens. Secundum Gregorium ista excusatio pertinet ad vitium curiositatis, de quo Gregorius. Grave curiositatis est vitium, quod dum cujuslibet mentem ad investigandam vitam proximi exterius ducit, semper ei sua vitia abscondit, ut aliena sciens se nesciat, & curiosi animus quanto peritus fuerit alieni meriti, tanto sit ignarus sui. Ecclesiastici 21. *Pes fatui facilis in domum proximi sui.*

Circa tertium.

Circa excusationem tertij notandum, quod si uxor ad literam accipitur, nulla videtur excusatio, cum enim uxor sit adjutorium hominis à Deo datum secundum illud Genes. 2. *Non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adjutorium.* Qui uxorem duxit, maxime si bona est, potentior videtur esse ad veniendum ad cœnam Dominicam, unde Ecclesiastici 26. *Mulieris bona beatus vir.* Si uxor ista intelligatur voluptas carnis, secundum expositionem Gregor. datur ex hoc intelligi quod voluptas corporis hominem imporentem efficiat, & quasi paraliticum, ad quod pertinet, *non possum venire.* Voluptas est mulier illa, de qua Ecclesiastæ 7. *Inveni amariorem morte mulierem,* &c. Vincula sunt manus ejus. Oseæ 5. *Non dabunt cogitationes suas ut revertantur ad Dominum. Spiritus fornicationum in medio eorum.*

III.

Circa damnum sequens ex perversitate excusantium se, quod ostenditur verbo illo, *nemo virorum illorum qui vocati sunt gustabit cœnam,* notandum quod justè irascitur Dominus contra illos qui contemnunt ejus cœnam tam delicatam & tantis expensis paratam, sicut iratus fuit contemnentibus manna. Numer. 21. *Nauseat,* inquit, *anima nostra super cibo isto levissimo.* Et subditur. *Quamobrem misit Dominus in populum ignitos serpentes.* Cœna ista manna est *habens omne delectamentum & omnis saporis suavitatem.* Sap. 16. *Item* justè offenditur Dominus cum illi quos invitavit, & qui consenserunt ut venirent ad cœnam suam, venire nolunt, ut Christiani. *Item* cum aliqui voto se obligant ad aliquas observationes, & post non curant eas observare, contra tales dicitur Ephes. 4. *Nolite contristare Spiritum sanctum, in quo signati estis.* Spiritus sancto signatur, qui baptizatur, quia caracter ei imprimitur. *Item* qui votum religionis emittit signatur, quia per habitum à cæteris hominibus discernitur, qui spiritum contristat, cum ea quæ promisit non observat 2. Petri 2. *Melius erat viam justitiæ non cognoscere, quam post agnitionem retrorsum converti,* &c. Prov. 20. *Ruina est homini devotare sanctos, & post, vota retractare.* Ecclesiastici 20. *Est qui pra confusione promittit amico suo, & lucratus est inimicum gratis.* Proverb. 25. *Nubes & ventus & pluvia non sequentes vir gulosus: & promissa non implens.* Contra tales dicit Dominus exemplum de duobus filiis, quorum alter respondebat patri quod nolebat ire in vineam, & tamen ivit: alius dixit, eo, & non ivit. Et Dominus subdit. *Amen dico vobis, publicani & meretrices precedunt vos in regno Dei.*

Iustè irascitur Dominus excusantibus.

DE EADEM.

SERMO TERTIVS.

Summarium.

Hic sermo delicias hujus cœnæ explanat.

Homo quidam fecit cœnam magnam, &c.

COEna corporalis est refectio quam sequitur somnus corporalis, cœna vero Dominica refectio est quàm comitatur somnus æternæ quietis. Cantic. 1. *Indica mihi ubi pascas in meridie,* id est in æternæ claritatis fœlicitate. Deliciæ mundi non possunt dici propriè cœna: usum enim earum sequitur vexatio mentis. Sunt enim veluti cibus inflativus, ventosus & indigestibilis, illi enim qui plus habent de bonis istis temporalibus inflatur, & contra Deum & contra proximum. Job. *Quid tumet contra Deum spiritus tuus?* 1. Cor. quarto. *In nobis discatis, ne unus in alterum inflatur.* In eodem. *Quid habes quod non accepisti? si autem accepisti quid gloriaris quasi non acceperis?* Primæ ad Timoth. ultimo. *Divitibus hujus sæculi præcipe non sublime sapere.* Item habent verba ventosa, scilicet verba jactantiæ. Job. 16. *Numquid finem habebunt verba ventosa?* Item licet delectatio in bonis præsentibus sit transitoria, tamen interminabilis est pœna. Proverb. 20. *Suavis est homini panis mendacij, & post implebitur os ejus calculo,* qui non potest masticari vel digeri. Et notandum quod cum Deus præparaverit cœnam magnam, libenter debemus ei præparare cœnam parvam.

Duplicem cœnam vult sibi Dominus parari. *Prima* est corporalis, quæ ei præparatur in pauperibus. Matth. 25. *Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Secunda* est cœna spiritualis, quæ ei præparatur in mente. Apoc. 3. *Ecce ego sto ad ostium & pulso.* Et, *si quis audierit vocem meam & aperuerit mihi januam, introibo ad illum, & cœnabo cum illo & ipse mecum.* Stat Dominus expectando ad pœnitentiam. Isa. 30. *Expectat Dominus ut misereatur nostri.* Pulsat ad ostium cordis quod est voluntas, inspirando, prædicando, beneficia conferendo, verbera infligendo. Intrat Dominus gratiam infundendo cum cordis aperto per bonum consensum, sicut sol intrat in domum aperta fenestra. Cœnat Dominus cum illo, in fide ejus & puritate operum delectando. Ipse enim pascitur inter lilia. Cantic. 2. Pascitur etiam cœnat cum illo de puritate conscientiæ lætando. Deliciæ Dei sunt cum filiis hominum. Prov.

Et vocavit multos, &c. Si ad cœnam Dominicam sumus invitati, *tria* debemus facere, quæ solent facere invitati ad cœnam magnam corporalem. *Primum* est temperare nos à cibo qui cœnam nocere posset auferre, & hæc est una ratio quare viri sancti in præsenti jejunant, scilicet ne amittant

Contemplatio triplex est.

SERMO XCV.

Tria docetur hoc Evangelio

beatam cœnam, & ne contristent invitatorem suum, & expensæ pro cœna factæ ab eis requirantur. Ecclesiastæ 10. *Væ tibi terra cujus rex puer est & cujus principes mane comedunt. Secundo* debemus nos consolari spe hujus cœnæ, si forte esuriamus, vel forte sitiamus, meditantes illud Lucæ 6. *Beati qui nunc esuritis, quia saturabimini. Tertio* debemus prægustare aliquid in contemplatione ne dilatione cœnæ deficiamus. David. Psal. 33. *Gustate & videte quoniam suavis est dominus.* Contemplatio verò circa tria versatur. *Primo* circa creaturas visibiles, *secundo* circa creaturas invisibiles, *tertio* circa Dei invisibilia, quæ species contemplationis nobilior est. Tullius. Cibus & pabulum animorum humanorum est cognitio & contemplatio sempiternæ naturæ.

Contemplatio triplex est.

1.

3.

Et misit servum suum hora cœnæ &c. *quia parata sunt omnia.* In hoc quod dicitur omnia parata datur intelligi, quod manuum ablutioni sit intendendum. Væ illi qui negligentiâ abluendi manus tantam & talem cœnam amittet. *Et cœperunt omnes excusare.* Causa hujus excusationis est in experientia internæ & externæ dulcedinis, ut ostendit Greg. in Homilia, his verbis. Corporales, inquit delitiæ cùm non habentur, grave in se desiderium accendunt; cum verò habitæ eduntur, comedentem protinus in fastidium per satietatem vertunt. E contra, spirituales delitiæ cùm non habentur in fastidio sunt, cum verò habentur in desiderio. Quantò major earum sapor percipitur, eò amplius cognoscitur, quod avidius sumantur. Et propterea non habitæ amari non possunt, quia sapor ignoratur. Quis enim amare valeat, quod ignorat? Fastidium verò spiritualis dulcedinis sequitur fames bonorum temporalium: omnis enim peccator famelicus est, ut dicit filius prodigus de se Lucæ 15. *Ego*, inquit, *fame pereo.* Superbus famelicus est honoris, avarus famelicus est pecuniæ, voluptuosus est famelicus delitiarum. Et ad hæc tria pertinent tres excusationes, quæ sequuntur Gregor. in Homilia. Quia gustare intus nolumus paratam dulcedinem, amamus miseri foris famem nostram, ea scilicet quæ nos famelicos reddunt.

DOMINICA TERTIA POST FESTUM S. TRINITATIS.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Explicatur Evangelium.

SERMO XCV.

Erant appropinquantes ad Jesum publicani & peccatores *Lucæ* 15.

Tria docemur hoc Evangelio.

HOc Evangelium tria ostendit. *Primo* Salvatoris miram dignationem recipientis peccatores ad se venientes. *Secundo* Scribarum & Pharisæorum indignationem murmurantium de hac receptione, ibi. *Et murmurabant. Tertio* Salvatoris instructionem sedantis hoc murmur, ibi *& ait ad illos parabolam istam. Erant appropinquantes* non solum corpore sed etiam corde. *Publicani* Glossa. Qui publica vectigalia exigunt vel conducunt, & qui lucra sæculi per negotia sectantur, super illud Rom. 13. *Cui tributum tributum, cui vectigal vectigal* Glossa. Tributum dicitur quod regiones solvunt, vectigal dicitur stipendium quod datur dominis quando per patrias vehitur. Vel tributum dicitur quod domi solvitur, vectigal quod ad domum domini vehitur: *& peccatores* publici. Simile Lucæ 7. *Mulier quæ erat in civitate peccatrix. Et murmurabant pharisæi & scribæ*, id est magistri legis. Glossa. Dupliciter errant, quia & se justos putant & sunt superbi; & illos reos putant, cum jam pœniteant. *Dicentes quia hic peccatores recipit* quasi contrarius esset legi quæ hoc prohibet, separans Judæos à cohabitatione aliarum gentium Deutero. 7. *Non habebis fœdus cum eis; nec misereberis eorum, nec sociabis cum eis conjugia. Et manducat magister vester* cum publicanis & peccatoribus. *Et ait ad illos parabolam istam*, id est similitudinem. Tres parabolas proposuit eis dominus, scilicet parabolam de ove perdita & parabolam de drachma perdita & de filio prodigo. In duabus primis reprehenditur injusta falsa justitia, quia non quæritur errantem, in tertia quia non recipit redeuntem. *Quis ex vobis habens centum oves* Gregor. in Homilia. quia centenarius est numerus perfectus auctor hominum centum oves habuit, cum sanctorum angelorum substantiam & hominum creavit. Et bene in illo statu oves dicuntur, quia innocentes eos condidit, sed una ovis nunc periit, quando homo pascua vitæ reliquit. Demisit nonaginta novem oves in deserto, quia illos summos angelorum choros reliquit in cœlo. Cœlum autem desertum vocatur, quasi derelictum, tunc autem homo cœlum deseruit, cum peccavit. Et dicitur cœlum desertum ab homine, non quia cœlum adhuc habitaret, sed habitaturus erat, si non peccaret. Ab angelo autem desertum erat cum inde corruit. Lucæ 10. *Videbam Sathanam quasi fulgur de cœlo cadentem.* Matt. 18. Sic legitur. *Nonne reliquit nonaginta novem in montibus*, id est, in excelsis, *& vadit ad illam quæ perierat.* Venit enim quærere hominem perditum in terra. Ezech. 34. *Ecce ego requiram oves meas*, &c. *Et cum invenerit eam ponit in humeros suos gaudens.* Gregorius. Oves in humeros suos posuit, quia humanam naturam suscipiens peccata nostra ipse portavit. 1. Petri 2. *Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo.* Ambrosius. Humeri Christi crucis brachia sunt, illic peccata mea deposuit Isaiæ 53. *Vere languores nostros ipse pertulit. Et veniens domum*, id est, cœlum empyreum die ascensionis *convocat amicos suos & vicinos suos*, scilicet angelorum cohortes, qui amici ejus sunt, quia voluntatem suam continuè in sua stabilitate custodiunt Joannis 15. *Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio vobis.* Vicini quoque ejus sunt, quia claritate visionis ejus assiduè perfruuntur. Matth. 18. *Angeli eorum semper vident faciem patris mei. Congratulamini mihi.* Nam ovis ipsa sua culpa se perdidit, ego mea misericordia eam inveni, meum gaudium est vita ipsius. *Dico vobis quia sic gaudium erit in cœlo super uno peccatore*, &c. Per nonaginta novem justos uno modo intelliguntur sancti angeli, qui nunquam peccaverunt Glossa. Si in nonaginta novem justis qui non erraverunt, nec indigent pœnitentia, angeli intelliguntur, videtur majus esse justificare impios quam justos creare & conservare, quia & si utrumque æqualis potentiæ, hoc majoris gaudij & misericordiæ, id est, majoris applausus. Vel per nonaginta novem justos intelliguntur homines justi, & secundum in hoc intelligitur de pœnitente fervente & de justis negligentibus, vel non fervent-ibus, sicut Gregorius exponit. Magis, inquit, de peccatore converso quam de stante justo gaudium fit in cœlo, quia & dux in prælio plus cum militem diligit, qui post fugam reversus hostem fortiter premit, quam illum qui nunquam tergum præbuit, & nunquam aliquid fortiter fecit. Agricola illâ amplius terram amat, quæ post spinas uberes fruges profert quam eam quæ nunquam spinas habuit, & nunquam fertilem messem produxit. Et nota quod sicut mater habens decem filios si decimus ægrotet magis est solicita de eo quam de his novem, & si sanitatem recuperet magis gaudet de sanitate ejus recuperata quam de sa-

nitate in aliis novem conservata. Item *majus gaudium est in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente quam de multis justis* &c. Hinc distinguendum est inter affectum charitatis & effectum. Bern. Meliori major affectus, magis indigenti major tribuendus est effectus. *Aut quæ mulier* hæc mulier intelligi potest Dei sapientia Proverb. 14. *Sapiens mulier ædificat domum suam habens drachmas decem.* Secundum Bedam, drachma drachmæ est nummus habens certam quantitatem & imaginem regis impressam & nominis ejus superscriptionem. Per decem drachmas significantur hic angeli & homines qui habent imaginem regis sui, scilicet Dei impressam in ratione. Homines verò non solum habent impressionem imaginis, sed etiam habent superscriptionem nominis, quia à Christo nominantur Christiani. Unam ergo drachmam mulier perdidit, quando homo peccando à Deo recessit. Sed mulier ad quærendam drachmam, lucernam accendit, quia Dei sapientia ad quærendum hominem in carne apparuit. Lucerna enim est lux in testa, scilicet verbum in carne. Tunc lucerna luxit quando Christus inter homines claruit: accensa autem lucerna evertit domum, quia mox ut ejus divinitas per carnem claruit, omnis se nostra conscientia concussit. Domus namque evertitur cum consideratione reatus sui humana conscientia perturbatur. In aliis libris habetur, emendat domum, ut dicit Gregorius in Homilia. Quia nimirum prava mens si non prius per timorem evertitur ab assuetis vitiis non emendatur. Eversa ergo domo invenitur drachma, quia dum perturbatur conscientia hominis, reparatur in homine similitudo Conditoris. Amicæ & vicinæ quas mulier convocat potestates cœlestes sunt, quæ supernæ sapientiæ juxta sunt per gratiam continuæ visionis. Decem verò drachmas mulier habuit, quia novem sunt ordines angelorum. Sed ut compleretur electorum numerus homo Christus creatus est. Cæterorum expositio patet ex præcedentibus.

II. Appropinquasse peccatores ad Christum mirum non est.

Erant appropinquantes ad Jesum publicani & peccatores. Non erat mirum si Salvatori appropinquabant qui salute indigebant Matth. 9 *Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus.* Aug. Domine medicus es, & ego æger sum: misericors es & miser sum, sana ergo & miserere. 1. *Item* non erat mirum si ei appropinquabant, qui eis tantum appropinquaverat, quod primo gradu propinquitatis eis propinquus factus fuerat: assumendo enim carnem frater noster effectus est, implens illud desiderium Ecclesiæ, *quis mihi det te fratrem meum.* Cantic. ultimo. Veste simili vesti peccatorum se induerat, misit enim *Deus filium suum in similitudinem carnis peccati*, ad Rom. 8. Ideo non erat mirum si peccatores ad eum tanquam ad sibi similem accedebant Ecclesiastici 13. *Omnis caro ad sibi simile conjungetur.* Bern. Super Cantica. Puto me spernere non poterit os de ossibus meis & caro de carne mea. In Psalm. 1. *Erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum.* Aquæ decurrentes sunt populi in mortem fluentes. Juxta decursus aquarum filius Dei plantatus est cum homo mortalis effectus est. 2. *Item* non erat mirum si ei appropinquabant cujus mansuetudinem odoriferam à prophetis prædictam sensetant Zach. 9. *Ecce rex tuus venit tibi mansuetus.* In Psalmo 44. *procede & regna propter veritatem & mansuetudinem & justitiam.* Bernardus super Cantic. Omnino propter mansuetudinem quæ in te prædicatur, currimus post te Domine Jesu, audientes quod non spernas peccatorem & pauperem non horres. Non horruisti confitentem latronem, non lachrimantem peccatricem, nō Cananæam supplicantem, non deprehensam in adulterio, non sedentem in telonio, non supplicantem publicanum, non negantem discipulum, non persecutorem discipulorum, non impios crucifixores tuos. In odoré unguentorum horum currimus. Mansuetudo habet naturam quasi adamantinam. Adamas ferrum ad se trahit, sic mansuetudo ferrea corda trahit. Et *notandum* quod cum generaliter longè à peccatoribus sit salus, aliqui adeo sunt remoti ab ea, quod non possunt appropinquare, ut damnati, qui jam sunt in inferno; Unde Lucæ 16. *Elevans autem oculos suos cum esset in tormentis vidit Abraham à longe.* Et paulò post. *Inter nos & vos chaos magnum firmatum est* &c. In præsenti verò vita, possibilis est appropinquatio & elongatio, & alij Deo appropinquant, alij verò ab eo se elongant. De elongantibus dicit David. Psal. 72. *Qui elongant se à te peribunt.* Elongatio verò ista fit per pravum consensum, & per malam cōsuetudinem, hæc est via trium dierum qua itur ad infernum. Inter appropinquantes verò aliqui solo ore appropinquant Hieremiæ 12. *Prope es tu Dòmine oris eorum, sed longe à renibus eorum* Isa. 29. *Populus hic labiis honorat me.* &c. Aliqui verò appropinquant corde per contritionem, ore per confessionem, opere per satisfactionem, hæc est via trium dierum Exodi 15. qua ab Ægyptiis receditur, ut gratum Deo sacrificium offeratur. Illis qui sic appropinquant, appropinquat Deus Jacob. 4. *Appropinquate Deo & appropinquabit vobis.* Deus vero appropinquans intellectum illuminat. In Psalmo 33. *Accedite ad eum & illuminamini*, &c. Affectum à rubigine vitiorum purgat, & ad bonum inflammat Deuteron. 4. *Deus noster ignis consumens est.* Item in arduis adjuvat. Psalm. 62. David. *Adhæsit anima mea post te, me suscepit dextera tua.* Deus ad modum boni hospitis quando transitus est difficilis, manum extendit, juvat. Item ab hoste conservat Job 17. *Pone me juxta te & cujusvis manus pugnet contra me.* David. 26. *Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo.*

Et *notandum* quod libenter debent peccatores appropinquare ad Jesum cum ipse recipiat eos *libenter, festinanter, lætanter & frequenter.* Prima apparent in receptione filij prodigi. Pater eum libenter recepit, quia cum adhuc longè esset vidit eum, & misericordia motus est. Item festinanter eum recepit, quia occurrit ei. Lætanter recepit, sicut patet ex amplexu & osculo & convivio quod exhibuit. Item *frequenter* recipit Salvator peccatoré Matt. 18 Non solum septies sed usque septuagies septies Isa. 55. *Derelinquat impius viam suā & revertatur ad dominum & ad Deum nostrum & miserebitur ejus, quoniam multus ad ignoscendum. Vt audirent illum. Notandum* quod sicut initium recedendi à Deo est fastidium doctrinæ, ut dixit Abbas Palladius in vitis patrum, sic initium redeundi ad Deum est auditus sanæ doctrinæ Ecclesiastici 6. *Si dilexeris audire, sapiens eris.* Prov. 19. *Non cesses audire fili doctrinam.* Auditus verbi divini multum incitat ad bonum. Legitur de Herode qui valde impius fuit, quod audito Joanne multa faciebat. Marc. 6. Ecclesiastici 6. *Si videris sensatum evigila ad eum, & gradus ostiorum tuorum exterat pes tuus.* Prædicatores pedes sunt Salvatoris deferentes nomen ejus per mundum. His pedibus debet peccator libenter appropinquare Deuteron. Penultimo. *Qui appropinquant pedibus ejus accipient de doctrina ejus.* Aliqui imitatores diaboli, cum isti pedes prædicatores intrant Ecclesiam cito egrediuntur. Abacuc. 3. *Egredietur diabolus ante pedes ejus.*

Et murmuraverunt pharisæi & scribæ dicentes, quia hic peccatores recipit. Fatuè agebant pharisæi & scribæ murmurantes de hoc *Primo* quia ob[illegible]

fus

ſunt infirmitatis peccatores deſpiciebant, cum ipſi apud Deum contemptibiliores eſſent. Eccleſiaſtici 8. *Ne deſpicias hominem avertentem ſe à peccato, neque improperes ei. Memento quoniã omnes in correptione ſumus.* Aliqui indigni ſunt apud Deum, qui magni ſunt in opinione hominum. Matth 20. *Sic erunt noviſſimi primi, & primi noviſſimi.* Primi in opinione hominum, noviſſimi apud Deum. Ejuſdem 21. *Amen dico vobis quod publicani & meretrices præcedent vos in regno Dei. Secundo* quia ſe juſtos putabant, cum eſſent ſuperbi: & illos eſſe reos, cum jam pœnitèrent. Ipſi de magnitudine infirmitatis ſenſum amiſerant ut Phariſæus ille de quo loquitur Gregorius in Homilia illius Evangelij. *Rogabat Jeſum quidam Phariſæus.* Luc. 7. Ecce Phariſæus veraciter apud ſe ſuperbus & fallaciter juſtus, ægrum reprehendit de ægritudine, & medicum de ſubventione qui ipſe quoque clarioris vulnere ægrotabat, & ignorabat. Inter duos ægros medicus aderat, ſed unus æger in febre integrum ſenſum habebat, alter verò febre ſenſum perdiderat, qui hoc ipſum quod à ſalute longè eſſet, ignorabat. *Tertio* quia cum duo ſint in peccatore, natura & vitium, naturæ verò debeatur compaſſio, vitio verò indignatio & diſtrictio, ipſi ſolam indignationem ad peccatores habebant. Gregorius in homilia hujus Evangelij. Vera juſtitia compaſſionem habet, falſa juſtitia dedignationem. Idem in alia Homilia. Oportet ut ſolicitè diſcernamus, quia diſtrictionem debemus vitiis, compaſſionem naturæ. Si enim feriendus eſt peccator, nutriendus proximus: Si verò jam per pœnitentiam percutit ipſe, quod fecit, jam noſter proximus peccator non eſt. *Quarto* quia murmurant de hoc quod dominus rem ſuam recipit. Ad quod pertinet parabola de ove, quia ovis eſt animal ſimplex, & homo à ſerpente deceptus periit, ideo miſericordia Dei ei ſubvenit. Tria excitant pietatem Dei ad miſerendum, ſcilicet ſimplicitas, infirmitas & tenera ætas. *Ad ſimplicitatem pertinet illud.* Pſal. 118. *Erravi ſicut ovis quæ perijt.* Ad infirmitatem illud Lucæ 5. *Non egent qui ſani ſunt medico: ſed qui male habent:* Ad teneram ætatem quod dominus dixit. Joan. 21. bis *paſce agnos meos*, & ſemel tantum *paſce oves meas. Quinto* quia murmurant de hoc quod dominus eos recipit, quos ad imaginem & ſimilitudinem ſuam creavit. Similitudo enim multum valet ad dilectionem Eccleſiaſtici 13. *Omne animal diligit ſimile ſibi.* Ad hoc pertinet parabola de drachma quæ habet regis imaginem & nominis ejus ſuperſcriptionem. *Sexto* quod murmurant de hoc quod recipit quos tantum dilexit, quod regni ſui hæredes eos eſſe voluit. Ad quod pertinet parabola de filio prodigo. *Si filij & hæredes quidem Dei.* Rom. 8.

Tria excitant Deum ad miſericordiam.

Gaudium Dei de pœnitentibus.

Congratulamini mihi quia inveni ovem quæ perierat. In hoc verbo dominus charitatem, quam habet ad nos indicat. Ad pœnitentiam incitat, innocentiam commendat, charitatem indicat in hoc, quod oſtendit ſe gaudere de bono noſtro, amantis enim eſt gaudere de bono amati. Unde Galat 5. inter fructus ſpiritus gaudium aſſociatur charitati. *Fructus* inquit, *ſpiritus ſunt charitas, gaudium*, &c. Et 1. Corinth. 13. de charitate quod congaudet veritati, id eſt, veris bonis. Joan. 14. *Si diligeretis me gauderetis utique, quia vado ad patrem.* Ad pœnitentiam incitat in hoc, quod oſtendit ſe gaudere de pœnitentia noſtra, libenter enim facere debemus unde patrem cœleſtem lætificemus. Prov. 10. *Filius ſapiens lætificat patrem ſuum.* Et non ſolum ipſe de pœnitentia noſtra gratulatur, immo & amicos ſuos & vicinos convocat ad lætandum. Non reputat Deus aliquem amicum ſuum, qui de ſalute animarum non lætatur. Petrum etiam qui ita ardenter amabat ipſum, adverſarium reputabat, cum ſaluti humani generis adverſari voluit. Matth. 16. *Vade poſt me Sathana ſcandalum mihi es.* Pœnitentiam agendo Deo & angelis occaſionem lætitiæ damus. Ambroſius. Multum debemus accedere ad probitatem, ut agamus quod illis gratum ſit, quorum affectare patrocinium & offenſam timere debemus. Numeri 28. *Oblationem meam & panes & incenſum odoris ſuavitatis offeres*, &c. Dicit Gloſſa Origenis. In diebus feſtis noſtris habet dominus feſtos ſuos dies. Eſt enim magna feſtivitas ſalutis humanæ, puto quod per ſingulos, qui convertuntur ad Deum & in fide proficiunt, feſtivitas Deo oritur. Lætificat eum impudicus, ſi ſit juſtus & caſtus cum juſtitiam colit; agit feſtum Chriſtus qui pro ſalute noſtra ſanguinem fudit, cũ videt prodeſſe quod humiliavit ſe, factus obediens uſque ad mortem, agit feſta Spiritus ſanctus, cum in his qui convertuntur videt ampla ſibi parari. Lætantur angeli ad quorum feſtivitates accedunt converſi; gaudium enim eſt in cœlis ſuper uno peccatore pœnitentiam agente. Deo & angelis occaſionem lætitiæ dantes, cum ſuper terram ambulantes converſationẽ in cœlis habemus. Vereor ne è contrario mala converſatio noſtra non ſolum terris, ſed & cœlo lamentationes inducat, & fortaſſis ipſi Deo, ut quid enim dixit; pœnitet me feciſſe hominem. Geneſ. 6. Innocentiam commendat in hoc quod hominem ovem vocat. Ovis eſt animal innocens, injurias novit ferre, non inferre Iſaiæ 53. *Sicut ovis ad victimam ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe obmutescet.* Cætera animalia lædunt: alia mordent dentibus, ut aries & taurus; alia percutiunt pedibus, ut equus & mulus; alia dilaniant unguibus, ut urſus & leo; ovis verò nullo iſtorum modorum lædit. Non eſt ovis Chriſti qui mordet detrahendo, vel impingit cornibus minores per potentiam opprimendo, vel percutit pede, id eſt, affectu proximo inſcendo, vel cum odiendo, vel laniat unguibus aliena rapiendo. De proprietatibus ejus require in ſermone quinto Dominicæ ſecundæ poſt Paſcha.

Ovis quale animal.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

SERMO XCVI.

De gaudio ſuper peccatore pœnitente.

Dico vobis quod ita gaudium eſt in cœlo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente, &c.

HOc verbum ſpem in nobis erigit & deſperationi omnino locum obſtruit, ſicut ille qui pugnat in duello corporali, ad hoc tendit ut hoſtem ſuum faciat dicere malum verbum ſeu ultimum verbum, ſic diabolus in pugna ſpirituali ad hoc tendit ut eum quem impugnat, faciat dicere malum verbum, ſcilicet verbum deſperationis, quale fuit illud verbum Cain. Geneſ. 4. *Major eſt iniquitas mea, quam ut veniam merear.* Sed poſt verbum propoſitum nullus locus deſperationi relinquitur cum ex verbo Salvatoris habeatur, quod cœleſtis curia de cõverſione lætatur peccatoris. Peccator converſus, eſt velut fera capta, aper eſt aliquis per luxuriam, urſus per gulam, & ſic de cæteris: Venationes delitiæ ſunt regum. De una fera capta delitias habet tota curia unius principis, de uno peccatore converſo lætatur tota curia cœleſtis. Deſiderabat Iſaac veſci venatione Geneſ. 27. Sic pater cœleſtis hanc venationem ſpiritualem deſiderat. Tale gaudium eſt de peccatore converſo, quale gaudium eſſet ſi filius regis ab igne qui dicitur infernalis vel ſancti Antonij liberaretur; ignis enim concupiſcentiarum ignis infernalis eſt. Pariſiis in

quantum ſit gaudium de converſione peccatoris.

Ecclesia beatæ virginis cantatur. *Te Deum laudamus*, cum ignis ille in aliquo extinguitur. *Item* tale est gaudium illud quale esset si filius regis qui ad patibulum duceretur, de manibus ducentium eriperetur, Proverb. 24. *Erue eos qui ducuntur ad mortem, & eos qui trahuntur ad interitum liberare ne cesses.* Alij ducuntur voluntarij, alij trahuntur quasi inviti à fervore juvenili vel prava consuetudine. *Item* tale est gaudium illud quale esset gaudium de victoria pugnantis, pugnant enim homines contra dæmones, quam pugnam Deus & angeli respiciunt, & si contingerit diabolum ab homine vinci, de victoria illa gratulantur. 1. Corinth. 4. *Spectaculum facti sumus mundo & angelis & hominibus.*

De convertso peccatore est festivitas quadruplex. 1.

Nec solum gaudium est de conversione peccatoris, immo etiam festivitas magna. *Primo* est festivitas quasi natalis filij Dei, quæ nativitas duplex est. Una in utero, in conceptione scilicet boni propositi. Isa. 26. *A timore tuo Domine concepimus, & quasi parturiuimus & peperimus spiritum salutis.* Si lætatus est Abraham de conceptu Saræ, & Zacharias de conceptu Elizabeth, quare non lætetur Christus de conceptu sponsarum suarum? Secunda nativitas est ex utero in confessione peccatorum, vel manifestatione bonorum operum. Sicut reges terreni gratulantur herede sibi nato, sic & rex cœlestis. Lætatus est Zacharias, nato Joanne, & congratulabantur Elizabeth vicini, Lucæ 1. 2. *Secundo* est festivitas Paschæ & Resurrectionis. Resurrexit filius Dei à morte spirituali quæ est resurrectio prima Apocal. 20. *Beatus qui partem habet in resurrectione prima.* Item ibi est transitus de profundo vitiorum ad sublimitatem virtutum. 3. *Tertio* est festivitas Spiritus sancti, quæ recesserat à 4. domo sua propter immunditias peccatorum. *Quarto* est festivitas regiæ coronationis; inunguntur enim qui convertuntur ad regnum cœlorum. Ecclesiastæ 4. *De carcere & catenis interdum quis egreditur ad regnum.* Et notandum quod illud (*gaudium est in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente, quam super nonaginta novem justis*, &c.) intelligitur de peccatore fervente, & justis non fervent ibus, ut vult Gregor: super illud Ecclesiasticæ 9. *Melior est canis vivus leone mortuo.* Canis vivus est pœnitens prudens & strenuus; leo mortuus justus piger, & accidiosus.

DOMINICA QUARTA POST FESTUM SS. TRINITATIS.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Inter Evangelij explicationem agitur de misericordia & ejus impedimentis, effectibus, incitamentis, impedimentorum remediis, & prædicationis oseribus.

SERMO XCVII. Estote misericordes sicut & pater vester misericors est. *Luca* 6.

Quinque monetur hoc Evangelio.

IN hoc Evangelio Dominus *Primo* ad misericordiam monet. *Secundo*, impedimenta misericordiæ amovet, ibi: *Nolite judicare*, &c. *Tertio* duos principales effectus misericordiæ suadet, ibi: *Dimitte & dimittetur vobis. Quarto* ponit incitantia ad illos, ibi *Mensuram bonam* &c. *Quinto* ponit cohibentia ab impedimentis misericordiæ, ibi *Quid autem vides festucam in oculo?* &c.

1. *Nolite judicare*, &c. Interlin. Non tantum in largitate beneficiorum sitis misericordes, sed etiam in judicando. Glossa. De apertis quæ bono animo fieri non possunt permittitur nobis judicare. Alia Glossa. Sunt quædam media & incerta, quomodo fiant, quoniam & benè & malè possunt fieri. Nescimus etiam qualis futurus est, qui nunc [illegible] malus, de ejus correctione desperare, eumque quasi abjectum reprehendere, temerarium est. *Nolite condemnare*, id est quod aliquis sit condemnandus pronunciare vel asserere. *Facile enim est in oculis Dei subito honestare*, id est, [illegible] *pauperem* Ecclesiastici 11. Ejusdem 18. *A mane usque ad vesperam immutabitur tempus.* Dimittite injurias, *& dimittetur vobis*, peccatum vel debitum vel secundum aliam litteram, dimittimus debitum à quo tenemur. *Date* pauperibus temporalia, *& dabitur vobis* vita æterna, & etiam temporalia, si expedit. Proverb. 3. *De primitiis fructuarum tuarum da pauperibus & replebuntur horrea tua saturitate. Mensuram bonam*, id est legitimam. Sunt enim quædam mensuræ quæ propter parvitatem suam sunt illegitimæ. Item *bonam*, id est de re bona. Psalmo 102. *Qui replet in bonis desiderium tuum. Confertam*; id est plenam, vel manibus pressam *& coagitatam*, id est conquassatam, *& superfluentem*, id est cumulatam, non rasilem. Dicit Interlin. pauperes erunt causa ut Deus det, occasio promerendi fuerunt. *In sinum vestrum*. Sinus animæ duplex est, scilicet intellectus, qui implebitur gloria visionis apertæ, & affectus implebitur lætitia dilectionis perfectæ. *Eadem quippe mensura* &c. Beda. Generaliter de omnibus potest accipi, quæ mente, manu, lingua geruntur, quia secundum opera singulorum reddetur quantitati meriti respondebit quantitas præmii, bono genere, id est magnum præmium, magno magnum, & minùs minori. *Dicebat autem illis & similitudinem* per eam invitans ad injuriam dimittendam. Hoc dixit Dominus contra Pharisæos ut habetur Matth. 15. ubi discipuli dixerunt Domino: *quia audito hoc verbo Pharisæi scandalizati sunt*, & ait Dominus: *Sinite illos cæci sunt & duces cæcorum, cæcus autem si cæco ducatum præstet; ambo in foveam cadunt. Numquid potest cæcus cæcum ducere?* id est ira vel odio excæcatus contra illum intulit vim & injuriam vitia ejus curare? Sed tranquillus manserit; cæcum videnti oculo, sereno corde ad lumen ducere poterit. *Numquid potest cæcus cæcum ducere?* Interlin stultus stultum docere? *Nonne ambo in foveam cadunt?* in perditionem. *Non est discipulus super magistrum.* Glossa Si magister qui Deus est, non suas ulciscitur injurias, sed tolerando perfectiores minores docere voluit, Discipuli qui homines sunt hanc singulam imitari debent perfectionis. *Perfectus autem omnis est* &c. Matth. 23. *Unus est magister.* Quid autem vides? hoc respicit ad id quod dictum est: *Nolite judicare* (*festucam*) id est quodcumque levius peccatum [*in oculo fratris tui*) quod est in oculum mentis, (*trabem*] id est gravius illud (*quæ in oculo tuo est*) id est in mente tua. *Quomodo considéras? aut quomodo potes?* &c. Glossa. Non potes minùs, ut iram in fratre emendare, nec majus, ut odium vel invidiam repellis de corde tuo (*Hypocrita ejice* &c.) Glossa. hi scilicet hypocritæ odio vel livore accusare omnia suscipiunt & volunt consultores videri sine exemplo emendationis. Alia Glossa. Si quem vis reprehendere, primum vide utrum ei similis sis: quod si es, pariter ingemisce, & non eum tibi objicere, sed pariter conari mone. quod si non es similis, tamen quia olim fuisti vel esse potuisti, [illegible] descende, & non ex odio, sed ex misericordia longue: raro enim & non sine magna necessitate objurgationes adhibendæ, & non nisi respectu Dei & remota trabe ob oculo.

Estote misericordes sicut & pater vester misericors est.

Plenus

Plenus eſt mundus iſte malis, & malis culpæ & malis pœnæ. Abúdat iniquitas ex parte mundi, & æquitas juſtitiæ ex parte Dei Aug. in libero de libro arbitrio. Nullo temporis intervallo iſta duo dividuntur, ut quaſi alio tempore non faciat aliquis quod debet, & alio patiatur, ne vel temporis puncto univerſalis pulchritudo turpetur, ut non ſit in ea peccati dedecus ſine decore vindictæ. Oſeæ 4. *Maledictum & mendacium, homicidiũ & furtum & adulterium inundaverunt* &c. *Propter hoc lugebit terra.* Proverb. 14. *Miſeros facit populos peccatum.* In hoc loco ubi ſunt tot & tanta mala, modo ſunt boni ſicut & mali, ſuper quo poſſet aliquis multum mirari, cum ſapientes hujus mundi, quando habent aliquam rem bonam & ſibi charam non ſoleant eam dimittere in loco malo, ſi aliter poſſint de ea diſponere. quomodo ergo Deus qui omnipotens eſt, qui bonos diligit ut filios chariſſimos, permittit eos in mundo iſto eſſe, cum mundi malitiam agnoſcat? Apoc. 2. *Scio ubi habitas ubi ſedes eſt Sathanæ.* Ad hoc dicendum quod hoc facit Deus propter multas utilitates electorum & propter gloriam ſuam. Utilitates vero illas ponere non eſt præſentis negotij. Sed ſciendum eſt quod triplex adhibet Dominus remedium electis ſuis contra mundi periculum *Primum* eſt quod citius eripit eos de mundo iſto Sap. 4. *Placens Deo factus dilectus & vivens inter peccatores translatus eſt, & raptus eſt ne malitia mutaret intellectum illius.* Et paulo poſt: *Placita erat Deo anima illius, propterhoc properavit eripere eum de medio iniquitatum* Iſa. 57. *Viri miſericordiæ colliguntur*; ſicut aliquis colligit ficus ſuos aliquantulum virides potius eligens illas habere tales, quam alius habeat eas magis maturas. Sic Dominus bonos in juventute colligit ne pervertantur, & à diabolo devorentur. *Secundum* eſt quod in parte removet eos de mundo iſto, ſcilicet quantum ad partem illam quæ eſt melior & ſibi charior. Licet enim in mundo ſint corpore, alibi tamen ſunt corde. Philip. 3. *Noſtra autem converſatio in cœlis eſt.* Qui continuè eſt in mundo iſto, corde & opere, vix eſt quin corrumpatur à malitia mundi. Amici Dei magna parte temporis morantur extra mundum, aliquando deſcendunt in infernum viventes ne deſcendant morientes, & in ignem inferni depurgant corda ſua à vitiorum rubigine ſicut aurum purgatur in fornace Eccleſiaſtæ 1. *Timor Domini expellit peccatum. Tertium* remedium eſt quod Deus dat quaſdam gratias amicis ſuis, quibus mala in bona vertuntur. Majus eſt mala alicujus in bona converti, quàm penitus ab eo auferri. Hæ gratiæ ſunt patientia & miſericordia. Patientia propria mala hominis in bona convertit, miſericordia vero aliena. De anima quæ habet perfectè has gratias, vere poteſt dici illud Proverb. ultimo. *Multæ filiæ congregaverunt divitias: tu ſupergreſſa es univerſas.* Mundus enim ei plenus eſt divitiis. Has duas gratias commendat nobis Eccleſia in hac Dominica: Patientiam in Epiſtola dicens: *Non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis* &c. Rom. 8. Miſericordiam in Evangelio dicens: *eſtote miſericordes.* Et poſt illam admonitionem oſtendit *quare* & *quomodo* miſericordes eſſe debemus. *Quare*, ibi *pater veſter miſericors eſt quomodo ibi ſicut.* Circa admonitionem notandum, quod cum Deus ſummè juſtus ſit, ſummè miſericors, poterit aliquis dubitare quare potius dicat dominus *Eſtote miſericordes ſicut & pater veſter miſericors eſt*, quam, *eſtote juſti ſicut & pater veſter juſtus eſt.* De quo triplex ratio poteſt aſſignari. *Prima* eſt quia miſericordia inter virtutes excellit, ſicut oleum ſupernatat aliis liquoribus, ſic miſericordia excellit reſpectu aliarum virtutum. Ipſa Deo maxime placet. Aug. Non eſt quod Deo ita amabiles faciat ut pietas, ipſa de diabolo efficacius triumphat. Unde ſuper id. *Miſericordia mea & refugium meum*, dicit Gloſſa. De nullo ſic vincitur diabolus, ut de miſericordia. Ipſa in omni neceſſitate ſubvenit. 1. Tim. 4. *Pietas ad omnia utilis eſt. Secundo* quia miſericordia loco in quo ſumus maxime competit, ſumus enim in valle miſeriæ. Mundus plenus eſt miſeria, ideo oportet homines plenos eſſe miſericordia *Tertio* quia miſericordia patri naturaliter convenit. Sicut dilectio eſt paternus affectus, ſic & miſericordia, unde filios patris cœleſtis oportet imitari eũ in miſericordia, & in hoc examinabit eos in die judicij. Miſereri ei proprium eſt, miſericordes faciet hæredes regni ſui, immiſericordes tanquam filios diaboli, mittet in infernũ. Matt. 25. *Diſcedite à me maledicti*, &c. Juſtitia Domino congruit, ipſi debemus eam dimittere, & nobis uſurpare Eccleſ. ult. *Cuncta quæ fiũt adducet Dominus in judicium.* Prov. 20. *Non dicas, reddam malũ pro malo, expecta Dominum & liberabit te*, à labore videlicet vindicãdi, & à debito gehennæ, quo te obligares vindicãdo. Miſericordia debet eſſe homini in voluntate, juſtitia in neceſſitate. Cauſa quare miſericordes eſſe debemus oſtenditur, cum dicitur: *pater veſter miſericors eſt*, non ſolum in creaturis rationalibus, ſed etiam in irrationalibus; eſt hoc verum, quod ab eo à quo habent vitam, habent & modum vivendi. Aliter vivit agnus, aliter lupus, aliter filius regis, aliter paſtoris A patre ergo cœleſti, à quo habemus vitam per creationẽ, debemus habere modum vivendi per ejus imitationem. Ipſe propriè pater eſt. Matt. 23. *Patrem nolite vocare vobis ſuper terram.* A patre carnali habemus partẽ corporis valde modicum eſt quod ab eo nobis tunc datur, nihil etiam dat nobis de ſuo, ſed à patre cœleſti habemus corpus & animam. Aug. Amandus eſt generator, ſed præponendus eſt creator. Pater iſte ſuper omnia diligendus eſſet, de eo confitẽdum eſſet præ omnibus. In hoc multum viden ur errare homines, qui ita parum de ipſo confidunt.

Et *notandum* quod pater cœleſtis filios degenerantes filios non reputat. Matt. 5. *Diligite inimicos veſtros* &c. *ut filij patris veſtri ſitis, qui in cœlis eſt. Specialiter* vult pater cœleſtis ut filij ejus imitentur ipſum in *tribus*: ſcilicet in *ſanctitate*, Levit 19. *Sancti eſtote, quia ego ſanctus ſum*: in *beneficentia* inimicorum, Matt. 5. *Benefacite his, qui oderunt vos, ut ſitis filij* &c. & in *miſericordia*; de qua hic: *Eſtote miſericordes* &c. Pater cœleſtis eſt perfectæ bonitatis. Perfecta vero bonitas malitiam non admittit, unde ſanctitas eſt. Item perfectam bonitatem aliena non impedit malitia, quin beneficia ſua tribuat, unde etiam inimicis benefacit. Item perfecta bonitas ſibi ſufficit ad hoc, ut in actum exeat, unde illis à quibus nihil ſperat miſericorditer ſubvenit.

Circa modum miſerendi *notandum*, quòd Deus ita miſericors eſt, quod ejus miſericordia eſt in omnes. Ipſe enim facit ſolem ſuum oriri ſuper bonos & malos, & pluit ſuper juſtos & injuſtos. Matth. 5. Miſericordia ejus eſt in omni opere ejus. Etiam puniendo miſeretur, ſemper enim punit citra condignum. Item miſerationes ejus ſuper omnia opera ejus. Jacob. 2. *Miſericordia ſuperexaltat judicium.* Ipſe miſerendo animam corpori præponit, non parcens corpori, ut animæ medeatur. Eſto etiam ſimiliter miſericors. Eccleſ. 30. *Miſerere animæ tuæ placendo Deo.* Prov. 11. *Benefacit animæ ſuæ vir miſericors.*

Et *notandum* quod Deus multipliciter miſeretur. Ipſe miſeretur, indignum omni bono averſum ab ipſo revocando. Iſa. 30. *Erunt aures tuæ audientes vocem poſt tergum monentis.* Item redire volentẽ patiẽter expectãdo. Rom. 2. *Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit.* Sap. 12. *Diſſimulãs*

I. Miſericordia.

Objectio.

Reſponſio.

Triplex remedium contra mundi pericula. 1.

2.

3.

Dubitatio ſecũ.

Reſponſio triplex. 1.

Pſal. 143.

2.

3.

Pater cœleſtis imitandus in tribus. 1.

2.

3.

Modus miſerationis divinæ qualis.

Modis 12. Miſeretur Deus. 1.

2.

peccata hominum propter pœnitentiam. Item hoſtem
3. volentem redire paſcendo. Pſ. 146. *Qui dat jumentis eſcam ipſorum, & pullis corvorum invocantibus*
4. *eum.* Pulli corvorum ſunt filij dæmonum, filij inquã per imitationẽ. *Item* eũ defẽdẽdo Thren. 3. *Miſericordia domini quod non ſumus conſumpti.* Dæmones enim inimicũ Dei jugularent, niſi à Deo defẽderetur. Bern. Si ſpiritus boni ſe elongaverint, impetũ
5. malignorũ ſpirituũ ſuſtinere quis poterit? *Item* poſt multiplicem repulſam à vocatione non deſiſtendo. Greg. Debemus miſericordiã Dei erubeſcere, & ſi juſtitiã ejus nolumus formidare, qui tãto ampliori improbitate contemnitur, quanto contemptus vo-
6. care non dedignatur Apoc. 3. *Ego ſto ad oſtium & pulſo. Item* ad converſionem noſtram ſtudioſè operando. In Pſal. 9. *Annuntiate inter gentes ſtudia ejus.* Ipſe eſt ut faber qui equum inclavat ut ſibi remaneat David Pſ. 31. *Converſus ſum in ærumna mea dum*
7. *configitur ſpina. Item* pœnitentem benignè recipiendo, ut patet in filio prodigo. Luc. 15. Bern. Miſericorditer & plenè remittit Deus. Non enim damnat ulciſcẽdo, nec confundit improperando,
8. nec minus amat imputando. *Item* de ſtatu viliſſimo ad ſtatũ regũ exaltando. Vilitas ſtatus oſtenditur, cũ dicitur *de ſtercore erigens pauperem* &c. Pſ. 112. Item converſo virtutem perſeverandi dando, Iſa. 40.
9. *Qui dat laſſo virtutem. Item* à periculis cuſtodiendo. Iſa 9. *Succenſa eſt quaſi ignis impietas. Item*
10. delinquẽtem miſericorditer corripiendo. In Pſ. 88. *Si autem dereliquerint filij ejus legem meã* &c. *Vi-*
12. *ſitabo in virga iniquitates eorum. Item* non pœnitentem de malitia citra condignum puniendo. Pſal. 67. *Non continebit in ira ſua miſericordias ſuas. Item.* Perſeverantem in bono ſupra condignum remunerando ſecundum illud. *Menſuram* &c.

II. Miſericordiæ impedimenta.

Nolite judicare. Hic amovet impedimenta miſericordiæ, ea ſcilicet quæ ſunt falſæ juſtitiæ. Impeditur enim miſericordia à falſa juſtitia. Et notandũ quod ſunt quidam qui omnia volunt judicare, qui extremum judicium Dei videntur velle evacuare. Si enim hic omnia judicarentur, ad quid divinum judicium in futuro ſequeretur. Si illis ad quos pertinet ex officio judiçare diſtrictum manet judicium, ſecũdum illud Sap. 6. *Judicium duriſſimum fiet his, qui præſunt*, quid fiet de his, qui uſurpant ſibi judicium?

Iudicium triplex eſt prohibitũ.

Et *notandum* quòd *triplex* judicium eſt prohibitum vel diſſuaſum. *Primum* eſt cum judicat quis perſonam, quæ non ſubeſt ejus judicio, quale eſt judicium illorũ, qui judicant ſuperiores ſuos, qui
1. Deo ſunt exoſi. Prov. 6. *Sex ſunt quæ odit Deus, & ſeptimum deteſtatur anima ejus oculos ſublimes.* Oculi ſublimes sũt qui reſpiciũt ſuperiores ſuos, ut eos judicẽt. Bern. Non obſervemus prælatos, ſed honoremus. Eccleſ. 8. *Non judices contra judicem, quia quod juſtum eſt judicat.* Prælati tenentur reddere rationem pro animabus ſubditorũ. Hebr. 13. *Ipſi pervigilant, quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri.* Subditi non tenentur reddere rationem pro animabus prælatorum: quare ergo immiſcent hic ſe periculo à quo Deus eos liberavit. *Secundum* eſt judi-
2. ciũ de his de quibus ſolus Deus habet judicare, ut de intentione, vel de his quæ futura ſunt. 1. Reg. 16. *Homines vident ea quæ parent, Deus autem intuetur cor.* Videre futura ut præſentia divinum eſt Iſa. 41. *Annunciate quæ futura ſunt in futurum, & ſciemus quia dij eſtis vos.* Ad hæc duo pertinet Gloſſa quæ habetur ſuper Matt. 7. Duo sũt in quibus judiciũ temerariũ eſt cavendũ. Sunt enim quædam media &c. Require eam in expoſitione litteræ. *Tertiũ*
3. eſt judicium præceps quod fit non ſervato juris ordine. Job. 29. *Cauſam, quã neſciebam diligentiſſime inveſtigabam.* Sunt qui judicant ad teſtimonium unius, vel potius nullius, quia perſona teſtificans eſt infamis, cui fides adhibenda non eſt, nec etiã exigunt juramentum, & cum aliquis infamis depo-nit aliquid contra aliquã perſonam honeſtam ad-credũt ei, quod ſi decem viri juſti jurarent contrariũ, non adquieſcerent eis. Item aliqui ſunt promptiores ad condemnãdũ quam ad miſerandũ, contra quos dicitur: *Nolite cõdemnare* Miſereri debet deſiderio, cõdemnare in neceſſitate. Micheæ. 6. *Indicabo tibi homo quid ſit bonum, & quid Dominus requirat à te, utiq; facere judicium & diligere miſericordiam.* Seneca in epiſtolis. Clementia ſanguini alieno tanquam ſuo parcit, & ſcit hominis naturam eſſe homine prodigè utendum.

Dimittite & dimittetur vobis. Hic monet duos principales effectus miſericordiæ, ſcilicet condonandum & donandũ, condonando offen-donando beneficia. Condonanti condonat Deus Eccleſiaſtici 28. *Relinque proximo tuo nocenti tunc deprecanti tibi, ſolventur tibi peccata tua.* Auguſt. Ad dilectionem inimicorum vos admo-quia ad ſananda peccatorum vulnera nullum dicamentum utilius eſſe cognoſco. quædam ſic habet.

Dimittite & dimittemini & poteſt intelligi tum contra tria genera hominum. *Primo* co-tenentes iram, qui diabolum ſecum tenent & bolo tenentur, tanquam ejus ſervi. Dimittere oportet eos diabolum, iram remittendo, ſi bolo volunt dimitti. *Secundo* contra nimis tes pecuniam, qui eam incarcerant in arcis ſu-cũ ea corda eorum incarcerantur. *Vbi enim ſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum* Matt. 6. Immo plus eſt, dum pecuniam male capiunt, à di-capiuntur. Auguſt. Prædã quam vis rapere in-cipula eſt, tenes alienum, & teneris à di-Tales dum Pecuniam male adquiſitam reſti-dimittunt, à diabolo dimittuntur. *Tertio* nolentes confiteri peccata ſua, qui diabolũ qui-modo incluſum tenent, dum os ſuum no-confeſſionem aperire, ut diabolum à ſe expellere. Prov. 28. *Qui abſcondit ſcelera ſua dirigetur, qui autem confeſſus fuerit & reliquerit ea, miſericordiam conſequetur.*

Date & dabitur vobis. Danti pauperibus ſolum dantur bona ſpiritualia in præſenti leſtia in futuro, immo etiam ei temporalia plicantur. Gregor. in dialogis. Terrenæ ſ-tiæ per hoc, quod pauperibus diſtribuuntur tiplicantur. Proverb. 11. *Alij dividunt pro-ditiores ſiunt. Alij rapiunt aliena, & ſemper egeſtate.* Ejuſdem 28. *Qui dat pauperi non Qui deſpicit deprecantem, ſuſtinebit pe-* Reg. 17. Illi viduæ quæ Heliam pavit, fa-leũ non defecerunt. Miſericors fideliter di-pauca bona ſibi commiſſa, & ideo meri-multa bona conſtituitur. Matt. 25 Conque-quidã religioſi, quod non daretur eis u-erat: quibus unus de antiquis fratribus ait: ſi-runt abbatiam iſtam duo ſocij, quorum alter ciſtis, & ideo reliquus noluit vobiſcum re-re. Hi duo ſocij ſunt, date & dabitur, quos nus in Evangelio aſſociavit. Non vultis dare, meritò non datur vobis.

Et *notandum* quòd dando temporalia pau-*quinque* ſunt prævidenda. *Primum* eſt *ordo*, licet prius det ſe ipſum Deo. Eccleſiaſtici *ſerere animæ tuæ placens Deo.* Non eſt acce-compenſatio Deo, quod tua ei des, & te ei has. Non eſt grata ei hæc diviſio. ut Deo & te diabolo: ſic fecit Cain Geneſ. 4. Dominus ad Abel prius, & poſt ad munera pexit. *Secundo* eſt, ut des de tua ſubſtantia, uſura, vel rapina Prov. 3. *Honora dominum de ſubſtãtia tua.* Tob. 4. *De tua ſubſtãtia fac eleemoſynam* cleſi-

ſiaſtici 34. *Dona iniquorum non probat altiſſimus.* 3.
Tertium eſt, *intentio recta*, ut non favore vel humana laude hoc facias Matt. 6. *Cum facis Eleemoſinã noli tuba canere ante te.* Elemoſynæ ſiniſtra intentione datæ, ſunt ut ſemina, quæ tollunt aves, Matt. 13. Mar 4. Lucæ 8. Et ſicut fructus vermiculoſi, 4.
quos concutit ventus. *Quartum* eſt *idoneitas perſonæ*, cui datur. Danda eſt Eleemoſyna pauperi, & maximè bono, Eccleſiaſtici 29. *Conclude Eleemoſinam in ſinu pauperis.* Lucæ 14. *Cum facis convivium, voca pauperes.* 4. Regum 4. Heliſæus implet vaſa vacua. Hieron. Da pauperibus, non locupletibus Eccleſ. 12. *Si benefeceris, ſcito cui benefeceris.* In eodem. *Benefac juſto* &c. *Quintum* eſt *modus*, ut 5.
ſcilicet detur ſecundum facultatem, & neceſſitatem ejus, cui datur Tob. 4. *Si multũ tibi fuerit, abundãter tribue: ſi exiguũ fuerit, libenter impertiri ſtude.*

Menſuram bonam, &c. Hic ponit dominus incitantia ad principales effectus miſericordiæ; & primo incitat ad dandum magnitudo præmij quod Eleemoſynæ reddetur. Et *notãdum* quod qui pauperi dat Eleemoſinam, Deo dat mutuum Prov. 19. *Fœneratur Deo qui miſeretur pauperis* Ejuſdem 22. *qui accipit mutuũ, ſervus eſt fenerãtis.* Miſericors multum habet Deum ad voluntatem ſuam Et quia dans mutuum aliquando non recuperat tale quale dedit, immo deterius, vel non tantum, ideo dicit dominus. *Menſuram bonam dabunt*; ſupple, pauperes, *in ſinum veſtrum*, id eſt de re bona. Circa *primum notandum* quod valde melius erit quod ſolvetur quam quod accommodatum fuit. Quod accommodatum fuit erat tanquam putridum, quia tranſitoriũ vel corruptibile, quod reddetur erit æternum Aug. Præbe tectum & accipe cœlum. Circa *ſecundum* oſtenditur quod menſuram dabunt plenam & plenitudine non vana ſed vera, & menſuram cumulatam. Ad *primum* pertinet quod dicitur *confertam*, ad *ſecundum* quod dicitur *coagitatam*, ad *tertium*, quod dicitur, *effluentem*. Aug. Miſer homo qui fœneraris proximo, fœnerare Deo, & centuplum accipies, & vitam æternam poſſidebis.

Eadem menſura, &c. Terribile eſt hoc verbum illis qui avariſſimi ſunt Deo, cum tam prodigi ſunt mundo vel diabolo. Exemplum notabile habetur de hoc in divite epulone Lucæ 16, qui micas cadentes de menſa ſua pauperi ulceroſo non dedit. Sepultus verò in inferno guttam aquæ obtinere non potuit. *Nunquid poteſt cæcus cæcum ducere?* Hoc *dupliciter* incitat ad condonandum. *Primo* oſtenſione damni quod facit odium, excæcat enim: *Secundo* exemplo ſui magiſtri; ibi: *Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum.*

Et notandum quod cœcitas multum reprehenſibilis eſt in prælato Primum enim vitium eſt quo quis repellitur à miniſterio dei Levit. 21. ubi ſic legitur. *Homo de ſemine tuo*, dictum eſt Aaron, *qui habuit maculã, non offerret panes Deo ſuo, nec accederet adminiſterium ejus ſi cæcus fuerit, ſi claudus*, &c. Prov. 14. *Acceptus eſt regi miniſter intelligens, iracundiam ejus inutilis ſuſtinebit*, inutilem vocat cœcum. Cœcitas prælati valde eſt inutilis Eccleſiæ, vel periculoſa, cum ipſe ſit ejus ſpeculator. Iſaiæ. 56. *Omnes beſtiæ agri venite ad devorãdum, ſpeculatores ejus cæci omnes.* Ipſe etiam debet ducatũ præbere aliis, cœcus autem ſi cœco ducatũ præſtat, ambo in foveam cadunt. Periculoſius eſt cæco ducem cæcum habere, quam duce carere. Si enim ducem non haberet, viam prætentaret ut formica, quæ eſt animal cæcutiens, non præficit ſibi ducem, ſed habet velut quendam baculum à natura, quo viam prætentat: legitur enim 2. Regum 5. quod poſuerunt Jebuſæi cæcos & claudos ſuper muros Hieruſalem, in contemptum David, & dictum eſt ei: *Non ingredieris hunc, niſi abſtuleris cæcos & claudos.* Cæci & claudi ſuper muros poſiti ſunt prælati mali, cæci per ignorantiam, claudi per defectum virtutis, niſi iſti removeantur, non dominabitur Chriſtus perfecte in Eccleſia Eccleſiaſ. 10. *Qualis rector civitatis, tales & qui inhabitant eam.* Greg. Cum paſtor per abrupta gradiatur, neceſſe eſt ut grex in præcipitium trahatur. *Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum.* Gloſſa Auguſt. ſuper illud Phil. 2. *Mortem autem crucis*, ecce habemus humilitatis exemplum, ſuperbiæ medicamentum: quid ergo intumeſcis homo, ô pellis morticina quid tenderis? ô ſanies fœtida quid inflaris? princeps tuus humilis eſt, & tu ſuperbis. Caput eſt humile, & membrum ſuperbum.

Quid autem vides feſtucam, &c. Hic intendit dominus cohibere à temerario judicio per cõſiderationem proprij peccati. Et notandum quod multum valet ad perfectionem quod homo frequenter defectus ſuos reſpiciat Bernardus Illam animam diligit Deus quæ ſine elatione ſe conſiderat, & ſine diſſimulatione judicat. Item ad fratres de monte Dei. Solitite temetipſum reſpicias, ab omnibus oculis averte. Sapientiæ. Proprium eſt ſtultitiæ aliena vitia cernere, ſua obliviſci. Bernardus. Egregium inſtrumentum eſſet oculus, ſi ſicut cætera, ſic etiam ſeipſum poſſet videre. Quod cum interiori oculo conceſſum ſit, ad exterioris exemplum ſeipſum negligens, vacat circa aliena. Cum multum vult non ſufficit redire ad ſe. Vaca tu ipſe tibi, multa materia ſolicitudinis es dices, *trabem quæ in oculo tuo eſt non conſideras.* Chryſoſtomus. Qualiter in alienis oculis vides tam parva, in tuis tam magna tranſcurris. Si te magis diligis quam proximum, quare ipſum procuras, & non magis te ipſum? Si autem teipſum contemnis, manifeſtum eſt quod non eſt procuratio, quod ipſum judicas: ſic Hydropicus corrigit eum cui digitus tumet, ipſe ſui ventris immemor. *Aut quomodo*, &c. Chryſoſtomus. Si in veritate argueres, ut ſalvares, plus te ipſum ſalvares. Nunquid potes alij benevolentior eſſe quam tibi Eccleſiaſtici 14. *Qui ſibi nequam, cui bonus?* Rom. 2. *Qui alium doces, teipſum non doces* Lucæ 4. *Medice cura te ipſum.* Greg. Improbus & impudicus eſt medicus qui aliis mederi appetit & proprium vulnus neſcit *Hypocrita ejice primum trabem*, &c. Hoc verbum pertinet ad ſacerdotem malum alios corripientem & ſe negligẽtem. Omnis ſacerdos ſi vult docere populum, primo doceat ſe ipſum, quia Laicus ſi magnum peccatum fecit, fuſtuca eſt quantum ad peccatum ſacerdotis. Super illud 2 Reg. 7. *Non ædificabis mihi domum, quia vir ſanguinis es*, dicit Gloſſa. Sordes tergere non valent manus quæ lutum tenent. Eccleſ. 34. Ab immundo quid mundabitur?

Eſtote miſericordes; &c. Corinth. 14. *In Eccleſia volo ſenſu meo quinq; verba loqui, ut & alios inſtruam, quam decem millia verborum in lingua.* Exemplo ergo Apoſtoli *quinque* verba, ſcilicet quinque documenta utilia Evangelij hodierni vobis loqui volo ad inſtructionem veſtram. *Primum* eſt illud: *Eſtote miſericordes*, &c. *Secundum* illud: *Nolite judicare. Tertium* illud: *Nolite condemnare* &c. *Quartum* illud. *Dimittite*, &c. *Quintũ* eſt illud: *Date*, &c. Explanationes horũ verborum habes in præcedẽtibus. Notandũ quod fideles magis deberẽt gaudere cũ quinq; verbis Evangelica eis exponũtur quã ſi quinq; Evãgelia integra eis proponerẽtur, quę ipſi non intelligerent. Cujus cõtrarium multifaciũt, libenter audientes Evangelium, cum non intelligunt. Si verò prædicator velit illud exponere, fugiũt ſicut diabolus aquam benedictã. Aqua benedicta qua dominus ejicit diabolum de mundo iſto, prædicatio eſt, quia ad modũ aquæ mundat Joan. 15. *Vos mũdi eſtis propter ſermonem quem locutus ſũ*

V. Remedia impedimentorum miſericordiæ.

Appendix ſermonis hujus.

Oſorès prędic a tiõnis.

rubis. Diabolus ingressi in eis est, hanc aquam sustinere non [illegible], fugit, & eos, quos in potestate sua habebat, secum ducit, sicut aliquis ducit jumentum suum quo vult. Si diabolus aspergeret aliquis aquam suam maledictam, scilicet verba detractionis, vel alia verba mala, ipsi cito currerent illuc. Os detractoris est vetus vas, in quo diabolus tenet aquam suam maledictam. In Psalmo. 9. *Quorum os maledictione & amaritudine plenum est.* Quod aquam debeant sequi fideles, ostendit Ecclesia in processionibus suis, in quibus aqua benedicta præcedit. Idem ostendit dominus Lucæ 22. dicens: *occurret vobis homo amphoram aquæ portans. Sequimini eum.* Fatuitas talium multipliciter potest ostendi. *Primo* per hoc, quod similes sunt homini valde infirmo, qui consilium medici, quo multum indiget, potius vult audire in lingua sibi ignota, quam in lingua sibi nota. Verba sacræ scripturæ consilia sunt illius cœlestis medici, cui nulla infirmitas est incurabilis, qui non potest fallere nec falli, qui se medicum vocat Matt. 9. dicens. *Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus.* *Secundo* per hoc, quod tales sunt similes homini, qui venisset ad locum ubi essent magnæ reliquiæ, quibus dominus magnas virtutes operaretur, & dū essent involutæ, magnā eis reverentiā exhiberet; cū verò nudæ ostenderentur, pedibus eas conculcaret, & hora illa, qua deus per eas miracula facturus esset, fugeret. Reliquiæ sunt verba Dei ut patet ex virtutibus, quas operantur; illuminant enim oculos cordis. David Ps. 118. *Præceptū domini lucidū illuminans oculos.* Immo mortuos spiritualiter suscitant. Joan. 5. *Venit hora, & nunc est, quando mortui audient vocem filij Dei & qui audierint vivent.* Si vestis quæ corpus domini tetigit, pro reliquiis habetur, quomodo verba, quæ ex ore ejus processerunt, sancta non erunt? Matth. 7. *Nolite sanctum dare canibus*, &c. Has reliquias in earum ostensione vilipendit, qui, cum Evangelium est exponendum, fugit, in hora quando illuminari debet recedit, quia verba Dei tunc oculos cordis illuminat, cum exponuntur, juxta illud. Psalm. 118. *Declaratio sermonū tuorū illuminat.* *Tertio* per hoc, quod recedit, cum aromata magni odoris conterūtur, & magis redoleant. Scriptura sacra est velut olla aromatū secundū illud Ecclesiastici 24. *Sicut cinnamomū & balsamū aromatizans odorem dedi.* Aromata conteruntur, cum scriptura sacra exponitur Beda. Sermo Dei more aromatū quo subtilius quasi terendo dissolvitur, eo majorem suæ virtutis internæ fragantiam reddit. Tales sunt similes bufonibus, qui in vinea morantur, donec florere incipiat, sed tunc egrediuntur, quando vinea incipit redolere. De odore scripturæ sacræ legitur Ecclesiastici 24. *Quasi balsamum non mixtum odor meus.* Hunc odorem non senserunt illi, quibus diabolus nares spirituales præcidit Ezech. 23. *Nasum & aures tuas præcident.* *Quarto* per hoc, quod potius volunt sibi tradi panem, quo multum indigent non fractum, quam fractum, cum tamen illum frangere non possint. Discipuli cognoverunt Dominum in fractione panis Luc. 24.

Similes sunt.
1.
2.
3.
4.

DOMINICA QUINTA POST FESTUM S. TRINITATIS.

SERMO PRIMVS.

SERMO XCVIII

SUMMARIUM.

Explicatio Evangelij & sex virtutum.

Cum turbæ irruerent in Jesum, id est, cum impetu accederent ad eum. Et ipse stabat secus stagnum Genesareth. *Luc.* 5.

BEda idem est mare Galileæ, mari Tiberiadis, stagnum Genezareth. Mare Galileæ dicitur provincia adjacente, mare Tiberiadis à Tiberiade civitate, quam ædificavit Herodes in honorem Tiberij juxta locum illum. Stagnum Genezareth à proprietate lacus quasi generans auras. Dicitur autem mare secundum Hebræos, qui omnem congregationem aquarum mare vocant. *Et ecce duæ naves* una erat Petri, alia Zebedæi. *Piscatores autem descenderant* à nave in litus. *Rogavit eum terra reducere pusillum*, id est, elongare à litore, ne turba intraret cum eo. *Duc in altum*, id est, in profundū, navem. *In verbo tuo*, id est, ad verbum tuum, *laxabo rete*. Similiter autē Jacobū & Johannem Zebedæi filios scilicet circumdederat [illegible]. *Ex hoc jam homines eris capiens.* Beda. Non [illegible] in apostolatum eligitur, sed prædicitur quando sit eligendus. Et *notandum* quod [illegible] fuit vocatio Apostolorum. *Prima* in simplicitatem Joan. 1. *Secunda* in familiaritatem, hic. *Tertia* in Apostolatū Matt. 4. *Et subduxerūt navibus.* Glos. quia adhuc habent voluntatem redeundi ad propria, sed tertia vocatione perficiuntur ei adhæserunt.

Cum turba irruerent in Jesum, &c. In hoc evangelio juxta litterā ad *sex* monemur. *Primo* ad [illegible] rem divini verbi. *Secundo* ad obedientiam. *Tertio* ad charitatem mutuam. *Quarto* ad humilitatem. *Quinto* ad benignitatem. *Sexto* ad bonorum familiaritatem. Ad *amorem divini verbi*, exemplo irruentis ad salvatorem, ut verbum ejus audiret, sicut tempore famis irruere solent pauperes ad distributione Eleemosinarum. Immiserat dominus eos famem sicut promiserat. Amos 8. *Mittam*, inquit, *famem in terram, non famem panis neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei.* Fames [illegible] est appetitus cibi spiritualis, donum est [illegible] & signum salutis, sicut appetitus cibi corporalis signum est sanitatis corporalis. Fastidium [illegible] signum est langoris spiritualis. In psalmo [illegible] *nem esca abominata est anima eorum, & [illegible] quæ venerunt usque ad portas mortis.* Inest hominibus naturalis appetitus cibi. Unde cum [illegible] & pisces ad cibum, si eis projiciatur, & [illegible] vivunt de grano, frequentant locum ubi [illegible] cutiuntur, quæ autem vivunt de racemis [illegible] frequentant. Inexcusabiles ergo homines [illegible] tione utentes, qui cibum suum vel non [illegible] vel negligunt, & porrigentem cum fugiunt. *Ad obedientiam* monemur exemplo Petri, qui totam noctem laborasset inutiliter, tamen verbum domini navem duxit in altum, & [illegible]. Duabus de causis solet homo renuere opus injunctum, vel propter sui fatigationem, vel infructuositatem. Pertæsus autem licet fatigatus [illegible] etenim infructuositatē laboris futuri ex infructuositate præteriti timere posset, tamen [illegible] opus non renuit, sed simpliciter obediit. [illegible] citas obedientiæ multum grata est Deo. [illegible] commendat primitivam Ecclesiam in Psalmo. *In auditu*, inquit, *auris obedivit mihi.* [illegible] *tatem mutuam* monemur exemplo illorum [illegible] in navi Zebedæi, qui ad nutum eorum [illegible] navi Simonis, ad eos veniunt, & auxilium [illegible] pendunt. Proverb. 18. *Frater qui adjuvatur a fratre, quasi civitas munita.* Ad *humilitatem* [illegible] exemplo Petri ad genua Christi procidit, *exi à me domine, quia homo peccator sum* [illegible] quasi diceret non sum dignus cohabitare. Gregorius in Moralibus Si te peccatorem [illegible] consideras, oportet ut à te dominum [illegible] pellas. Augustinus. Ut piscator loquitur [illegible] Deum & dominum salutis secum habebat, [illegible] cebat: *exi à me domine*, ac si infirmus medico

denti & eum curare volenti diceret, exi à me quia ego ægroto. Ad *benignitatem* monemur exemplo Salvatoris duobus modis. *Primo* in hoc quod turbam irruentem ad se non à se turpiter repellit, sed accedens in navem eam à terra elongari facit. Aug. Non debet esse dispensator austerus, ubi pius est Dominus. Lucæ 8. *Præceptor, turba te comprimunt & affligunt*, &c. *Secundo* in hoc quod à Petro non recedit, immo consolatur eum dicens. *Noli timere*, prædicens exaltationem Petri humiliati. *Ex hoc*, inquit, *eris homines capiens.* Augustinus in libro confessionum. O quam excelsus es Domine, & humiles corde sunt domus tuæ. Lucæ 18. *Qui se humiliat, exaltabitur* Et *sciendum* quod dictum est Petro, *eris homines capiens*, non aurum, non argentum. Secundæ ad Corinth. 12. *Non quæro quæ vestra sunt, sed vos.* Isaiæ 13. *Suscitabo super vos Medos qui argentum non quærant, nec aurum velint.* Prædicator debet facere sicut Joseph. Genes. 47. congregans triticum, ut omnes Ægyptios regiæ subjiceret servituti. Ad *bonorum sequelam* vel *familiaritatem* monemur in hoc, quod *subductis ad terram navibus relictis omnibus secuti sunt eum*, sic adquirentes ejus familiaritatem, vocatio enim ista, ut prius dictum est, fuit ad familiaritatem. Proverb. 13. *Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit, Amicus autem stultorum similis illis efficietur.* Carbones mortui si ponantur cum vivis accenduntur, sic qui in peccatis sunt mortui, familiaritate bonorum vitæ gratiæ vivificantur.

5. Ad benignitatem duobus modis.

6. Ad bonorum sequelam.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

Summarium.

Explicatur Evangelium moraliter & instruuntur Concionatores.

SERMO XCIX.

Cum turbæ irruerent in Jesum ut audirent verbum Dei, & ipse stabat secus stagnum Genezareth.

Stagnum Genezareth mundum significat. 1.

PEr stagnum Genezareth mundus designatur. *Primo* quia stagnum illud auras generat & varietas tentationum ad modum ventorum mundum istum perturbat. Matth. 7. *Flaverunt venti*, &c. Daniel. 7. *Videbam in visione noctis, & ecce quatuor venti pugnabant in magno mari.* Ventus flans ab oriente est temperatio superbiæ vel vanæ gloriæ quæ à nobilitate generis ortum habet. Ventus flans ab occidente est tentatio carnis, quæ caro non cessat tendere in occasum. Ventus flans à meridie est tentatio invidiæ, quæ de prosperitate proximi affligimur. Ventus flans ab aquilone est iræ vel odij ad diabolicam crudelitatem incitans. *Secundo* quia pisces de stagno sapiunt aquam limosam, sic amatores mundi in verbis & operibus terram & lucrum sapiunt. Philippens. 3. *Gloria in confusione eorum, qui terrena sapiunt.* Joannis 3. *Qui de terra est, de de terra loquitur.* *Tertio* quia stagnum illud dicitur mare secundum Hebræos, qui omnem congregationem aquarum mare vocant. Sic veri Hebræi in bonis hujus mundi intelligunt amaritudinem esse, adquiruntur enim cum labore. Ecclesiastæ 4. *Unus est, & secundum non habet, non fratrem, non filium, & tamen laborare non cessant.* Cum timore possidentur. Job 15. *Sonitus terroris semper in auribus ejus, & cum sit pax semper insidias suspicatur.* Levit. 16. *Terrebitur sonitus folij volantis* Cum dolore. Eccli. 5. *Est & alia infirmitas quam vidi sub sole, divitia congregata in malum domini sui.* Pereunt enim in afflictione pessima.

2.

3.

Instructio prædicatoris.

In hoc quod Dominus non in stagno, sed secus stagnum stat, insinuatur quod prædicator à mundo separare se debeat. Gregorius. Qui carnalibus actibus adhuc incubat, vitam aliorum, spiritualiter instruere, necesse est ut erubescat. In Psalm. 1. *Erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum.* 2. Timoth. 2. *Nemo militans Deo implicat se secularibus negotiis.* Duæ viæ. Possunt intelligi duæ viæ salutis, scilicet via mandatorum. David Psalm. 118. *Viam mandatorum tuorum cucurri*; & via consiliorum, quæ est navis Simonis, id est, obedientis, qui non solum servat præcepta, sed etiam consilia. *Navem Simonis.* Salvator ascendit, quia consilia implevit. Proverb. 8. *Ego in consiliis habito.* Prædicator navem Simonis debet ascendere. Decet enim prædicatorem & præcepta & consilia implere, cum ad impletionem præceptorum & consiliorum alios habet incitare. Matt. 5. *Qui solverit unum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cælorum. Piscatores* Sunt prædicatores. Matth. 4. *Faciam vos fieri piscatores hominum.* Jerem. 16. *Mittam eis piscatores multos, & piscabuntur eos*, Abacuc. 1. *Facies homines quasi pisces maris. Retia* sunt sermones divini quibus corda audientium Deo capiuntur.

Prædicator imitetur Apostolorū quinque.

De retibus notandum quod Salvator vidit Petrum & Andræam mittentes retia in mare. Matth. 4. *Item* Jacobum & Joannem reficientes retia in eodem. *His* vero habetur quod piscatores descenderant & lavabant retia. *Item* quod navè ducta in altum retia laxantur, & multum capitur, & quod rete rumpitur. *Item* Joannis ultimo. Rete in dexteram navigij mittitur & multum capitur. Juxta *primum* exemplo Petri & Andræ mitte rete prædicationis in mare, id est, in illos qui sunt in amaritudine vitæ, facilius enim convertitur, qui non habet in hoc mundo, in quo delectetur. Puer Ægyptius, quem Dominus suus reliquerat, qui etiam infirmari cœperat, adhæsit David 1. Regum 30. Sic Christo adhæret quem mundus despicit. Juxta *secundum* exemplo Joannis & Jacobi retia prædicationis reficias. Non semper novos sermones facias, nec jam factos vilipendas, sed eos meliorare studè, & operam da, ut eos bene scias, & gratiam Dei dicendi habeas. Seneca. Vis sapienter loqui, loquere quod sciveris. Juxta *tertium* post prædicationem noli extolli, sed per humilitatem ad infima tua descende, & lava retia prædicationis humiliter deflens quod circa eam negligenter egisti. Marc. 13. *Videte vosmetipsos.* Primæ ad Timoth. 4. *Attende tibi & doctrinæ.* Circa *quartum* intellige non semper esse prædicandum in locis propinquis, in remotis enim major est fructus. Marci ult. *Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ.*

1.

4.

Rete prædicationis tumpitur tripliciter.

Et *notandum*, quod rete prædicationis multis modis rumpitur. *Uno modo*, cum prædicator malo exemplo dissipat, quod verbo ædificat. Gregorius super Ezech. Ad hoc ut ferventer veritas prædicandi teneatur, necessaria est altitudo vivendi. *Secundo* cum scriptura erroneis opinionibus scinditur. 1. Corinth. 1. *Obsecro vos*, &c. *ut idipsum dicatis, & non sint in vobis schismata.* *Tertio* cum hi, qui fidem receperunt, præceptis Dei non obediunt. Hierem. 2. *A sæculo fregisti jugum, rupisti vincula*, & Marc. 5. legitur de dæmoniaco quod sæpe catenis & compedibus vinctus dirupisset catenas, & compedes comminuisset Et *notandum* quod magni pisces retia solent rumpere, sic majores de Ecclesia præcepta Dei amplius transgrediuntur. Hieremi. 5. dicitur de optimatibus *hi simul fregerunt jugum, ruperunt vincula.* Juxta *quintum* intellige prædicationem pro æternis factam valde fructuosam esse. Rete enim in dexteram navigij mittitur, cum pro æternis prædicatur. In veteri lege piscabantur ad sinistram navigij, temporalia enim promittebantur. Isa. 1. *Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis.* Ad sinistram etiam navigij piscantur præ-

5.

dicatores quæstuarij, quorum prædicatio à populo contemnitur. *Præceptor per totam noctem laborantes nihil cepimus.* Sciendum, quod piscatio Petri nocte facta laboriosa & infructuosa significat piscationem laborantium in acquisitione temporalium.

Piscatio duplex. 1. Cupiditatis. Et noctis. 2.

Piscatio vero in verbo Domini facta, significat piscationem laborantium in his quæ pertinent ad salutem animarum. Primam piscationem facit *cupiditas*, secundam *charitas*. In nocte fit prima, quia qui malè agit odit lucem. Joan. 3. Job. 24. *Oculus adulteri observat caliginem.* Ejusdem 3. *Viro cujus abscondita est via, & circumdedit eum Deus tenebris.* Et August. primo libro Confessionum. Spargis pœnales cæcitates supra illicitas cupiditates. Excæcatur aliquis quantum ad visum corporalem in pelvi candenti, sic spiritualiter excæcantur homines ardore cupiditatis In Psalmo 57. *Supercecidit ignis & non viderunt solem.* Ex igne pravæ concupiscentiæ quidã fumus procedit, qui visum interiorem impedit. *Item* piscatio cupiditatis multũ habet laboris. Sap. 5. dicunt damnati: *Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, ambulavimus vias difficiles.* Eccl. 10. *Labor stultorũ affliget eos, qui nescinunt in urbem pergere.* *Item* infructuosa est illa piscatio, unde hic dicitur: *nihil cepimus.* Avarus nihil capit. *Primo* quia temporalia cõparatione æternorũ nihil sunt. Hierem. 4. *Aspexi terram, & ecce vacua erat & nihili.* In Psal. 123. *Forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem.* Alia littera habet, *aquam sine substantia.* *Secundo* quia potius capiuntur, quam capiant; sicut pisces volens capere escam, capitur hamo. August. Præda quam vis rapere, in muscipula est. Tenes alienum. & teneris à diabolo. Avarus potius habetur quam habeat. Proverb. 13. *Est quasi dives, cum nihil habeat.* Verè nihil habet avarus, sed potius habetur. *Tertio* quia licet horrea & cellaria avarorum multa capiant, ipsi tamen vacui remanent, & potius amittunt quam capiant. Lucæ 1. *Divites dimisit inanes.* Tullius. Animus humanus, non arca, dives appellari solet. Quamvis illa plena sit, & cum imanem te videbo, divitem non putabo.

1. Est laboriosa. 2. 3. Est infructuosa. 1. 2. 3.

II. Charitatis.

Piscatio charitatis multum capit. Cum enim anima una prævaleat toti auro mundi, si prædicator toto tempore vitæ suæ non lucraretur nisi animam unam, multum lucraretur. Avarus similis est aranæ, quæ eviscerando se telam præparat qua muscas capiat. In bonis enim interioribus se damnificat, ut vilia adquirat. Isa. 59. *Telas arantearum texuerunt.* Ecclesiastici 10. dicitur de avaro. *Projecit in vita sua intima sua.*

DOMINICA SEXTA POST FESTUM SS. TRINITATIS.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

De ira, reconciliatione, falsa & vera Justitia.

SERMO C. Justitia Pharisæorum diminuta erat.

Nisi abundaverit justitia vestra plusquam Scribarum & Pharisæorum, &c. *Matth.* 5.

IUstitia Pharisæorum & Scribarum diminuta erat, & quantum ad illam partem justitiæ, quæ est declinare à malo, & quantum ad illam, quæ est facere bonum, & quantum ad cohibitionem animi. Quantum ad *primam partem* diminuta erat, quantum ad cohibitionem linguæ, & quantum ad cohibitionem manus. Quantum ad *primum*, quia non cohibebant animum ab ira, ut manum ab actu pravo. Quantum ad *secundum*, quia non cohibebant linguam à contumelia, sicut manum à violentia. Item non cohibebant linguam à simplici mendacio, sicut à perjurio. quantum ad *tertium* quia permittebant minus malum ad vitandum majus, sicut adulterium ad vitandum homicidium, sicut patet in libello repudii. Deuteron. 25. Item concedebant ut provocatus alieno malo, malum inferret proximo, ut patet in lege talionis. Exod. 21. Quantum ad *quandam partem* diminuta erat justitia eorum, quia non faciebant bonum omnibus, ut inimicis. Levit. 19. *Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.* Alia translatio est. Nostra translatio habet: *Diliges amicum tuum.* *Item* bonum quod faciebant, non faciebant recta intentione, sed ut viderentur ab hominibus.

Dictum est antiquis. Non occides. Exod. 20. *Qui autem occiderit, reus erit judicio*, id est, accusatione ante judicem, vel judicio illo, de quo postea Exodi 21. *Hæc sunt judicia quæ propones eis. Si percusserit homines, volens occidere, morte morietur. Ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo*, non dicit culpæ fratris, cui licet irascitur *reus erit judicio*, id est, dignus accusatione ad judicem: & intelligas hic de ira, quæ est cum deliberatione. Si verò ira ista exeat extra per vocem non tamen exprimentem specialiter contumeliam debetur major pœna, quam si non exiret, & de hoc subditur. *Qui autem dixerit fratri suo racha, reus erit concilio*, id est, consensu judicum de sententia danda in eum. Racha est interjectio indignationem exprimens. Si ira vero exeat extra per vocem exprimentem specialem contumeliam, tunc debetur major pœna, quam si non exprimeretur specialis contumelia, de quo subditur: *Qui autem dixerit fatue, reus erit ignis gehennæ.* Interlin. Non enim furor est, illum, quem Deus sale sapientiæ condivit, infatuatum dicere. Nomine judicii concilij & gehennæ designatur pœna infernalis judicio minor, concilio major, gehenna etiam major quam concilio, hoc est, quod quando in judicio de pœna discutitur, adhuc locus est defensioni; in concilio cum jam culpæ certa pœna defertur, adhuc locus habet dilatio. In gehenna vero pœna jam data sine dilatione infertur, unde reus tunc est in perpetuo statu. *Si ergo offers*, &c. Quia homo continuo pugna secundum illud Job 7. *Militia est vita hominis super terram*, non est mirum si quandoque dens per iram offendat proximum, ideo postquam dissuasit iram dat consilium, quid fiat si per iram quis proximum offenderit dicens: *ergo si offers.* Vel sic potest continuari. Ostendit Dominus latentem esse damnabilem, item iram prorumpentem in contumeliam generalem vel specialem, quia ex his nascitur odium quod est ira inveterata ponit exhortationem contra odium dicens: *offers*, id est, offerre vis, *munus tuum ad altare, ibi recordatus fueris quod frater tuus habet aliquid adversus te*, quem tu læsisti, unde de te potest conqueri, *relinque*, &c. *& vade*: proposito si non potes, *reconciliare fratri tuo*, quantumcunque est, *& tunc*, scilicet facta reconciliatione quæ in te est *veniens*, id est, intentionem revocans id quod cœperas *offeres munus tuum. Nisi abundaverit justitia vestra*, &c.

Et notandum est quòd *quadruplex* est justitia regnum non introducens. *Prima* est justitia desistens, *secunda* est justitia hic mercedem recipiens, *tertia* justitia remisse agens, *quarta* justitia tepens. De *tribus* primis dicit Bernardus. Omnis justitia transitoria, omnis justitia vendita, omnis justitia tepida erit in oblivione coram Deo. *Quarta* dissuadetur Ecclesiastæ 7. *Noli esse justus multum.*

1. Justitia vendita hic mercedem recipiens. 3. Justitia remissa seu tepida.

Prima in regnum non introducit, nec intrat, quia ante regni ingressum deficit. Hæc est justitia non perseverans Talis est justitia illorum, qui pœnitentiam quam in Quadragesima accipiunt, ante Pascha projiciunt, quos tempus Paschale pœnitentes reddit, non solum in medietate temporis, sed quasi in sex partibus temporis. qui enim [illegible]

bus in ſeptimana poterant jejunare in Quadrageſima, poſt Paſcha non poſſunt jejunare ſexta feria, perſeverandum eſt in juſtitia inchoata & ſervanda eſt juſtitia tanquam res valde pretioſa, pretium enim eſt regni cœleſtis, unde vocatur juſtitia regni. Matth. 6. Job 27. *Juſtitiam meam, quam cœpi tenere, non deſeram.* Apoc. 3 *Tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.* Galat. 6. *Bonum autem facientes non deficiamus, tempore enim ſuo metemus non deficientes.* Secundum Bernard. Sola perſeverantia ſingularis filia eſt ſummi regis. Illa enim ſola cœleſtem hæreditatem obtinet.

2. Juſtitia vēdita hic mercedem recipiens.

Vendita juſtitia eſt, quæ fit pro aliqua re tranſitoria, ut laude humana, vel pecunia, quæ ad regnum non introducit. Matth. 6. *Attendite ne faciatis juſtitiam veſtram coram hominibus ut videamini ab eis, alioquin mercedem non habebitis apud patrem veſtrum qui in cœlis eſt.* In eodem. *Receperunt mercedem ſuam.* Multum poſſunt timere homines, qui habent beneficia in quibus pecunia cauſa eſt, qua poſita ponitur ſervitium Dei, & qua ceſſante, ceſſat, ne juſtitia eorum ſit juſtitia vendita. Malach. 1. *Quis eſt in vobis qui claudat oſtia, & incendat altare meum gratuito?* & ſubditur. *Non eſt voluntas mea in vobis dicit Dominus, & munus non ſuſcipiam de manu veſtra.* Magnum zelum habuit Salvator ad negotiationem amovendam de templo. Joan. 2. *Auferte iſta hinc & nolite facere domum patris mei domum negotiationis.* Bernardus ad Eugenium Papam. Plena eſt ambitioſis Eccleſia, jam non eſt quod horreat in ſtudiis ſuis & molitionibus ambitionis, non plus quam ſpelunca latronum in ſpoliis viatorum. Vendentes ſuam juſtitiam deridebit vera juſtitia dicens: *Ite ad vendentes & emite vobis.* Matth. 25. In Pſalmo 2. *Qui habitat in calis irridebit eos.* Et quid fiet de juſtitia ſupervendita, ſcilicet de juſtitia illorum, qui habent multa & magna beneficia Eccleſiaſtica, quorum fructus percipiunt & male expendunt, & nihil vel parum in Eccleſia utilitatis faciunt. Multi in Eccleſia ſerviunt Deo, ſicut Judæi ſerviebant ei, ſcilicet pro temporalibus. Sed non ſic voluit Dominus. Unde Joan. ult. cùm monuiſſet Petrum ad implendum diligenter officium ſuum, non ſubdidit remunerationem in bonis temporalibus ſicut faciebat Judæis, ſed potius ſubdidit de morte quam paſſurus erat pro illo: *cum eſſes*, inquit, *junior cingebas te*, &c. Quidam etiam ſerviunt Deo ut Judas, eum venalem exhibendo. Juſtitia illorum qui præponunt Deo pecuniam, eſt idololatria Deo contumelioſa. Illud enim ab homine colitur, quod præ cæteris diligit, ut dicit Gloſſa ſuper illud Philipp. 3. *Quorum Deus venter eſt.* Dum canis vadit cum duobus non agnoſcitur quis eorum ſit Dominus, ſed cum illi ſeparantur tunc agnoſcitur, remanet enim cum Domino. Sic agnoſcitur de multis cui ſerviant, utrum Deo vel divitiis. De multis creditur quod habeant veram juſtitiam, de quibus apparebit in die judicij quod fuit idololatria, ideo ſecurum eſſet contemptis divitiis ſoli Deo adhærere.

3. Juſtitia remiſſa ſeu tepida.

Juſtitia remiſſa fuit juſtitia Scribarum & Phariſæorum, de qua hic dicitur, *niſi abundaverit juſtitia veſtra*, &c. Et eſt verbum terribile; erant Scribæ eminentis ſcientiæ, quia Magiſtri Legis, erant Phariſæi eminentis vitæ. Secundum opinionem ſuam & aliorum pro certo putabant juſtitiam ſuam ſufficientem eſſe ad ſalutem, & tamen non erat, ſicut Dominus oſtendit. Sic multis videtur quod juſtitia eorum ſit ſufficiens ad ſalutem & tamen non eſt. Non eſt ſecurum confidere in opinionibus, & animam ſuam in incerto opinionum ponere, cum de facili credat intellectus, quod vult affectus. Pſalm. 72. *Tranſierunt in affectum cordis.* Auguſtinus in libro Confeſſionum. Spargis pœnales cæcitates ſuper illicitas cupiditates. In talibus melius eſt abundare, quam deficere. Si quis amplius debito fecerit, Dominus bene ſciet remunerare illud, non eſt in hoc periculum. Sed ſi in modico defecerit non implens illud ad quod tenetur, ibi erit periculum, cui poſt hanc vitam non poterit ſubveniri. Proverb. 10. *Egeſtatem operata eſt manus remiſſa.* Homo remiſſus ſiſtit citra debitum, & pro modico quandoque totum amittit. E contrario *cogitationes robuſti ſemper in abundantia.* Proverb. 21. Homo remiſſus diminuendo procedit, hodie facit aliquid, cras minus, Eccleſiaſtici 22. *Filia patua in deminoratione fiet.* Ita accidit in vita ejus ſicut in ſtatua Nabuchodonoſor. Dan. 2. cujus caput fuit de auro optimo, pectus & brachia de argento, porro venter & femora de ære.

4. Juſtitia excedens, intemperata & ſine miſericordia.

Juſtitia excedens eſt juſtitia ſine miſericordia, quæ non eſt verè juſtitia. Gloſſa ſuper quintum Matth. Juſtitiæ lumen eſt miſericordia. Juſtitia ſine miſericordia in tenebris eſt, & eſt cœcus furor. Super illud Eccleſiaſtici 7. *Noli eſſe juſtus multum*, dicit Interlin. Summum jus, ſumma injuria eſt. De hac juſtitia tangit Gloſſa ſuper illud Lucæ 1. *Erant autem ambo juſti ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & juſtificationibus Domini ſine querela.* Ecce, inquit, temperata juſtitia. Plerumque hominum juſtitia durior querelas provocat. Hæc juſtitia in regnum non introducit, eo quod eſt ſine miſericordia, *judicium enim ſine miſericordia fiet ei, qui non fecerit miſericordiam.* Jacob 2. Miſericordia in Paradiſo loca diſtribuit, unde qui hic miſericors non fuerit, in paradiſo locum non habebit. Eccleſ. 16. *Omnis miſericordia faciet unicuique locum ſecundum meritum operum ſuorum & ſecundum intellectum peregrinationis illius.*

Triplex cauſa huius juſtitiæ.

Et *ſciendum* quod hujus intemperatæ juſtitiæ *triplex* ſolet eſſe cauſa. *Prima* conſideratio propriæ infirmitatis. Proverb. 19. *Homo indigens miſericors eſt.* Galat. 6. *Conſiderans temetipſum ne & tu tenteris. Secunda* eſt ignorantia alienæ infirmitatis. Non agnoſcitur de facili aliena infirmitas niſi per propriam. Seneca. Regum animos induimus, illi obliti propriæ infirmitatis alienæ deſæviunt tanquam injuriam acceperint. *Tertia* eſt amor vanæ gloriæ vel laudis. Ex quo enim ventus vanitatis percutit ignem zeli, totus homo accenditur ita, quod non timet facere magnam ſtragem, ut juſtus dicatur. Sicut quidam judex pro culpa levi filium fecit occidi, ut diceretur bonus juſtitiarius; ſtultiſſimus mercator, qui vanam laudem ita carè emit. Juſtitia ad regnum introducens eſt juſtitia vera animum, linguam & manum cohibens, omnibus amicis & inimicis benefaciens, æterna quærens. Sed cum neſciamus an veram an falſam juſtitiam habeamus, unum remedium habemus ut ad humilitatem confeſſionis fugiamus, ad curiam divinæ miſericordiæ appellantes à curia juſtitiæ. Bernard. Apud Dominum fratres jus habere non poſſumus, quia in multis offendimus omnes. Sed nec fallere eum, ipſe enim novit abſcondita cordis, quanto magis opera manifeſta. Nec reſiſtere viribus, quoniam omnipotens eſt. Quid ergo reſtat, niſi ad humilitatis remedia tota mente confugere, & quidquid in aliis minus habemus, de ea ſupplere. Idem. Fugiamus ad miſericordiam & dicamus: *quoniam melior eſt miſericordia tua ſuper vitas*, &c. Pſalm. 62. & qui non poſſumus in veſtitu innocentiæ vel juſtitiæ, appareamus veſtiti confeſſione: *confeſſio* enim *& pulchritudo in conſpectu ejus.*

Juſtitia vera quæ ſit.

Humilitatis neceſſitas.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

Summarium.

De justitia Phariſæorum, quinto præcepto, & reconciliatione.

SERMO CI.

Niſi abundaverit juſtitia veſtra, &c. *Matth.* 5.

Diſcrimen veteris & novæ legis.

SOlent Magiſtri in ſcholis ſuos pueros faciliora per majores docere ſcholares, ipſi verò docent difficiliora majores. Magiſter Eccleſiæ Chriſtus eſt Joann. 13. *Vos vocatis me Magiſter & Domine, & bene dicitis, ſum etenim.* Judæos qui pueriles fuerunt, & quaſi ſub virga, docuit Dominus per viros à Deo electos, quaſi per majores ſcholares, ſcilicet per Moyſen & Prophetas mandata leviora. Populum verò Chriſtianum quaſi magis capacem, docuit ipſemet doctrinam ſuperiorem vel ſublimiorem, ſcilicet legem novam.

Tria facit Chriſtus in hoc Evangelio.

Ad differentiam doctrinæ veteris legis & novæ pertinet Evangelium hodiernum, in quo tria facit Dominus. *Primo* oſtendit Judæorum doctrinam, (etiam ſicut docebant eam Scribæ ſive Magiſtri legis, & ſicut ſervabant eam Phariſæi, qui magnæ religionis videbantur eſſe) inſufficientem eſſe ad ſalutem. *Secundo* aſſumit quintum mandatum decalogi, ſcilicet: *non occides*, implens quod deerat illi mandato, oſtendens non ſolum manum cohibendam eſſe ab homicidio, ſed etiam animum ab ira, & linguam à contumelia: ibi. *Audiſtis quia dictum eſt antiquis, non occides.* &c. *Tertio* oſtendit ab eo, qui aliquem læſerit reconciliationem ejus ſine dilatione eſſe quærendam, ibi: *Si offers munus tuum,* &c.

I. Juſtitia Scribarum fuit inſufficiens ob duo.

Circa primum notandum quod juſtitia Scribarum & Phariſæorum dupliciter eſt inſufficiens. *Primo*, quia erat forinſeca. Matth. 23. *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qui mundatis quod de foris eſt calicis & paropſidis.* Et in eodem. *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qui ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis. Secundo* quia erat terrena, quantum ad intentionem plurium, unde fiebāt eis promiſſiones & cōminationes terrenæ. *Tria* promittebantur Judæis, ſcilicet, *bona terræ, vita temporalis, & pax. Bona terræ.* Deuter. 11. *Si obedieritis mandatis meis, quæ ego præcipio vobis,* &c. *Dabit pluviam terræ veſtræ temporaneam & ſerotinam.* Iſaiæ 1. *Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis. Vita.* Levit. 18. *Cuſtodite leges meas atque judicia, quæ faciens homo vivet in eis. Pax.* Michææ 4. *Concident gladios ſuos in vomeres & lanceas ſuas in ligones.* Nobis verò promittitur *regnum cœlorum, vita æterna, & pax peccatoris. Regnum cœlorum.* Matth. 3. *Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum. Vita æterna.* Ejuſdem 19. *Omnis qui reliquerit domum vel fratres,* &c. *centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit. Pax.* Joan. 16 *Hæc locutus ſum vobis, ut in me pacem habeatis. Item* comminabatur eis Dominus mortem temporalem, Iſa. 1. *Quod ſi nolueritis & me ad iracundiam provocaveritis, gladius devorabit vos.* Nobis verò comminatur gehennam, vel ignem æternum, ut hic, *Qui dixerit fratri ſuo fatue, reus erit gehennæ ignis.* Matth. 25. *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum.*

Promiſſa veteris legis tria ſunt.

Promiſſa tria novæ legis.

Pœnæ utriuſque legis.

II. Suppletur defectus quinti præcepti vetādo iram. Ira varia bona & mala.

Circa ſecundum notandum quòd Moyſes ſecurim poſuit ad ramum arboris, prohibens homicidium, Dominus verò tanquam ſapiens agricola ſecurim poſuit ad radicem, prohibens iram, ex qua ſequitur homicidium. Et *notandum* quòd eſt ira, qua aliquis iraſcitur fratri, quæ mala eſt, de qua hic. Omnis qui iraſcitur culpæ fratris, quæ ira bona eſt, de qua hic dicit Gloſſa. Juſta ira mater eſt diſciplinæ, & ira quæ eſt cum cauſa, judicium eſt, non ira. De hac habetur Eccleſ. 7. *Melior eſt ira riſu.* Ira verò qua quis iraſcitur fratri duplex eſt, quædam ſubita, quæ non eſt peccatum mortale, de qua in Pſalmo 4. *Iraſcimini & nolite peccare.* Alia cum deliberatione, quæ eſt peccatum mortale, de qua ſpecialiter intelligitur quod hic dicitur: *Omnis qui iraſcitur,* &c. Et ſciendum quod valde fatuus eſt homo qui iram non refrenat, Job 5. *Virum ſtultum interficit iracundia,* permittit enim eam in ſe dominari. Eccleſ. 7. *Ira in ſinu ſtulti requieſcit.* Sicut ſtultus eſſet qui carbonem vivum poneret in ſinu ſuo & requieſcere permitteret, ſic ſtultus eſt qui ignem iræ in ſinu permittit quieſcere. Ejuſdem 11. *Aufer iram à corde tuo.* Iracundus ſignificatur per Saul, de quo 1. Reg. ultimo. Arripuit Saul gladium ſuum & irruit ſuper eum. Gladius iracundorum intrat in corda ipſorum, prius enim iracundus animam propriam occidit, quam corpus proximi lædat. *Item* iracundi ſignificantur per Miniſtros regis Babylonis, qui ſuccenderunt fornacem, quæ eos ſuccendit. Daniel. 3. Auguſt. ſuper illud. Pſal. 34. *In laqueum cadat in ipſum.* Sic putato malitiam eſſe quomodo ignem. Si vis incendere aliquid, illud quod admoves, igni prius ardet, niſi ardeat non incendit aliud. Verbi gratia, cùm faculam apponis igni prius ardet, ut aliud poſſit incendere. Ita ergo malitia procedit ex te, & quid vaſtat ante, quam te? quomodo profundum ramum lædit, ubi radicem habet non lædit. Malitia tua ut alterum non lædat, fieri poteſt, quod autem tibi non noceat, fieri non poteſt. Iracundus eſt quaſi aper, qui in venabula ſe impingit, & eſt quaſi inſanus, qui in ſemetipſum dentes vel manus convertit. De remediis contra iram vide tractatum de ira.

Si offers, &c. His verbis reſpondetur quid offerendum, & ubi, & qualis offerre debeat. *Primum* ibi *tuum. Secundum* ibi: *altare. Tertium* ibi: *tunc veniens offeres* (*ſi offers munus tuum*) id eſt, de proprio. Si enim eſſet de rapina, non placeret, Eccleſiaſtici 34. *Immolantis ex iniquo maculata eſt oblatio.* Prov. 3. *Honora Dominum de tua ſubſtantia.* Iſa. 58. *Frange eſurienti panem tuum.* (*Ad altare materiale*, de quo in Pſal. 25. *Circundabo altare tuum Domine.* Item ad altare ſpirituale, id eſt Chriſtum de quo Exod. 20. *Altare de terra facies mihi.* id eſt Chriſtum incarnatum credes, vel ad altare fidei, ſuper quo facienda eſt omnis oblatio, *Sine fide* enim *impoſſibile eſt placere Deo.* Hebr. 11. Vel altare poteſt intelligi cor devotum quod altare eſt thymiamatis, de quo Exod. 30. *Facies quoque altare ad adolendum thimiama de lignis Sethim.* Super hoc altare offeruntur Domino cantica ſpiritualia. Coloſſ. 3. *Verbum Chriſti habitet in vobis abundanter in omni ſapientia, docentes & commonentes veſmet ipſos in pſalmis & hymnis & canticis ſpiritualibus.* (*Et ibi recordatus fueris*) Hic inſinuatur quod oblaturus Domino, debet cor ſuum ſcrutari ne aliquid ſit in eo, quod Deo diſpliceat, Exod. 29, Filij Aaron jubentur lavare manus & pedes oblaturi in tabernaculo. Si bene placet Deo oblatio, non ei placet offerens. Gen. 4. reſpexit dominus ad Abel & munera ejus. Male dividit, qui ſe dat diabolo, & ſua Deo.

Et tunc veniens offeres munus tuum. Modum reconciliationis faciendæ tangit Chryſoſtom. in originali dicens. Si cogitatu offendiſti fratrem tuum, cogitatu reconciliare, ſi verbis offendiſti, verbis reconciliare, ſi factis offendiſti, factis reconciliare. Aliter Niſi quem factis læſiſti factis placaveris, ſine cauſa oras Deum, ſine cauſa Elemoſynas facis. De rebus quibus alios ſpoliaſti quid prodeſt tibi, ſi unus pro te orat, & alius adverſum te Deum interpellat. Eccleſiaſtici 34. *Dona iniquorum non probat altiſſimus, nec reſpicit in oblationibus*

bus iniquorum. Vnus ædificans & unus destruens, quid prodest illis nisi labor. Vnus orans & unus maledicens, cujus vocem exaudiet dominus.

De homicidio. *Audistis quia dictum est antiquis non occides*, occasione horum verborum dicunt quidam neminem occidendum, contra quem errorem multa invenies in tractatu virtutum capitulo ultimo de disciplina. Et notandum quod multum debemus cavere ab homicidio, & ab homicidio nostri, & homicidio alterius, & maximè nostri. Occidit verò aliquis se ipsum, cum mortaliter peccat. Sapient. 16. *Homo per malitiam occidit animam suam.* Iob 5. *Virum stultum interficit iracundia, & parvulum occidit invidia.* Sapient. 1. *Os quod mentitur, occidit animam suam. Interficitis universi vos*, &c. Psal. 61. Cavendum est etiam ab occisione proximi, quæ fit multipliciter. *Primo corde* 1. Ioannis 3. *Qui odit fratrem suum homicida est. Secundo ore*, ut detractionibus vel adulationibus Proverb. 30. *Generatio quæ prodentibus gladios habet.* Hierem. 9. *Sagitta vulnerans lingua eorum.* Iob. 5. *Salvum fecit dominus egenum de gladio oris eorum.* Psal. 63. *Exacuerunt ut gladium linguas suas.* Item Ps. 54 *mollitisunt sermones ejus super oleum, & ipsi sunt jacula.* Ecclesiastici 28. *Flagelli plaga livorem facit: plaga linguæ comminuet ossa. Tertio* gladio materiali. Act. 12. *Occidit autem Iacobum fratrem Ioannis gladio. Quarto malo exemplo* Roman. 14. *Noli cibo tuo illum perdere pro quo Christus mortuus est.* 1. Corinth. 8. *Sic enim peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis. Quinto* taciturnitate *mala* Ezech. 3. Et 33. *Si me dicente ad impium morte morieris, non fueris locutus ei ut se custodiat à via sua mala, ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram.* Gregor. Quia iusto pereunte qui in peccatum cecidit, prædicator tacuit; eius sanguinis reus tenetur. *Sexto* incauta reprehensione Deut. 19. *Qui percusserit proximum suum nescius*, &c. *in succisione lignorum securis effugerit manum, ferrumque lapsum de manubrio amictum ejus percusserit & occiderit: hic ad unam supradictarum urbium confugiet & vivet.* In silvam imus, cum per correctionem vitia incidere intendimus, ferrum labitur cum asperior correctio debito exercetur. *Septimo* duritia & immisericordia ad indigentes. August. Pasce fame morientem. Si non pavisti, occidisti. Proverb. 28. *Qui subtrahit aliquid à patre*, supple de necessariis exhibendis, *& dicit hoc non est peccatum, particeps homicidæ est. Octavo*, bona pauperum rapiendo. Ecclesiastici 34. *Qui aufert in sudore panem quasi qui occidit proximum suum.* In eodem *panis egentium vita pauperum est, qui defraudat illum, homo sanguinum est.*

Homicidium duplex.

Octo è modis occiditur proximus

I.

II.

III.

IV.

V.

VI.

VII.

VIII.

DOMINICA SEPTIMA POST FESTUM S. TRINITATIS.

SERMO PRIMVS.

SERMO CII.

SUMMARIUM.

Explanatur Evangelium, & acta moralia traduntur.

Cum turba multa esset cùm Iesu &c. *Marc.* 8.

Quinque sunt in hoc Evangelio

Modus pascendi qualis

IN hoc Evangelio *primo* ostenditur quare turbam pavit, *secundo* unde eam paverit, ibi: *Et interrogabat eos quot panes habetis? Tertio* quomodo eam paverit, ibi: *& præcepit turbæ discumbere* &c. *Quarto* ostenditur multitudo reliquiarum convivii, ibi: *& sustulerunt*, &c. *Quinto* numerus manducantium, ibi: *erant autem qui manducaverant* &c. Ad modum pascendi pertinent ista scilicet quod turbam super terram discumbere fecit. quod gratias egit & ipsemet panes fregit, quod eos discipulis dedit turbæ apponendos. Item benedictio piscium; & pulmenti appositio. & quod saturavit eos quos pavit. *Misereor*, &c. Glossa. Quod misereatur est ex affectu humanæ compassionis, quod satiat tot ex tam paucis panibus ex potestate divina; *sustinent me*, id est expectant. Sed quare, quia in montem ascenderat & sedebat, cum discipulis, ut dicitur. Marh. 15. & ipsi propter curationem infirmorum suorum convenerant, Mathæus habet, *quia triduo jam perseverant mecum.* Interlin. pro curatione suorum, *septem sportas.* Sportæ vasa sunt quibus panis portatur. Et dicit Glossa, quod factæ sunt de iunco & palmarum foliis. *Erant autem qui manducaverant quasi quatuor millia.* Matt. addit: *extra parvulos & mulieres.*

Cum turba multa esset cū Iesu, &c. Recolit Ecclesia in hodierno Evangelio unum de conviviis solemnibus factis à Salvatore in mundo isto. Non legitur fecisse nisi duo talia, quia melius iudicavit intendere refectioni animarum, quam corporum Augustinus. Non est magnum pascere ventres morientes, sed magnum est pascere animas in æternum victuras. Octo vero ostenduntur in hoc Evangelio facta à Salvatore pertinentia ad ædificationem nostram. *Primum* est quod turbam refecturus discipulos convocavit, & de hoc quod facturus erat cum eis tractavit. Glossa super Marh. 15. Dominus discipulos convocat ut doceat maiores consilia sua minoribus communicare, & ut ex locutione intelligant signi magnitudinem. Sunt aliqui qui credunt se sibi sufficientes, à nullo consilium quærentes, qui putantes se esse sapientes, stulti facti sunt Roman 5. August Vbi dixisti sufficit, ibi defecisti, ubi tibi placuisti, ibi periisti, Bern. Omnia illis desunt, qui sibi nihil deesse putant Proverb. 26. *Vidisti hominem sibi sapientem videri, magis spem illo habebit insipiens.* Gregor. Valde difficile est, ut is qui se sapientem æstimat, mentem ad humilitatem reducat. Item Gregor. Quia prima stultitia angeli elatio cordis fuit, vera sapientia efficitur hominis, humilitas suæ æstimationis. Ecclesiastici 32. *Fili sine consilio nihil facias. Secundum* est quod dominus ostendit quid ad pascendum turbam eum moverit: ibi. *Misereor*, &c. Non movit eum mundanæ gloriæ vanitas, sed pietas. Sunt aliqui qui ideo faciunt magna convivia, ut largi dicantur, qui in veritate largi non sunt, licet ventus vanitatis eis res suas auferat; sicut arbor nucis larga non est, licet fructus eius à vento excutiantur.

Octo ostenduntur in hoc Evangelio.

I. Consultatio.

II. Misericordia.

Pietatem Salvatoris, mundi multa movere potuerunt ut in actum miserendi exiret. *Primum* fuit hoc quod turba erat, turba enim est miseranda, quod vix est quin sint in ea multi indigentes misericordia & digni eâ. Sunt in ea aliqui simplices defectum sapientiæ habentes, aliqui verecundi, aliqui valde pauperes, aliqui magni meriti apud Deum. Turbæ impendebat Salvator beneficia sua, ut beneficium instructionis Math. 5. *Videns turbas ascendit in montem.* &c. *& aperiens os suum docebat eos*, &c. Item beneficium Salvationis vel sanationis Matth. 14. *Exiens vidit turbam multam & misertus est ejus, & curavit languidos eorum.* Item beneficium corporalis refectionis, de quo hic habetur. *Secundo* fuit hoc quod triduo sustinuerant eum vel perseveraverant cum eo, ut dicit Matthæus. Multum valet perseverantia ad impetrandum à domino quod ab eo petitur, ut dominus ostendit Lucę 11. in parabola de amico veniente de via. Item in parabola de iudice iniquo & vidua Lucæ. 18. Ad hoc sustinuerat turba dominum, ut infirmos eius, sanaret. Si ergo infirmitates tuas spirituales vis sanari, exemplo turbæ sustine triduo dominum. Primus dies sit dolor contritionis, secundus pudor confessionis, tertius labor satisfactionis. Hoc est triduum quod itur,

Christum movit ad misericordiam.

I.

II.

ut Deo gratum ſervitium offeratur. Exod. 5. Vel primus dies poteſt intelligi cognitio veri, ſecundus deteſtatio mali, tertius amor boni. *Tertio* movit Dominum turbæ indigentia, quia non habebant quod manducarent. Chryſoſtomus Sine indigentia non feciſſet Deus mira. Hic oſtendit Dominus facto, quod Lucæ 14. oſtenderat verbo dicens: *Cum facis convivium, voca pauperes*, &c. *Quarto* potuit eum movere, quia laboraverunt, unde dicit: *Quidam ex eis de longe venerunt*. *Quinto* hoc, quod laboraturi erant, unde ipſe dicit. *Si dimiſero eos jejunos, deficient*. *Sexto* hoc, quod erant in ſolitudine, ubi neceſſaria venalia non inveniſſent, etiã ſi pecuniam habuiſſent: unde dicunt diſcipuli, *unde iſtos quis poterit ſaturare panibus in ſolitudine?* *Tertium* pertinens ad ædificationẽ noſtram eſt hoc, quod de numero panum quæſivit. Voluit Dominus numerũ panum à diſcipulis reſpõderi ut veritas miraculi per hoc appareret, & ad commendationem ſeptiformis gratiæ Spiritus ſancti. Alia refectio facta ex quinque panibus ſignificat doctrinam veteris legis. *Iſta* facta ex ſeptem panibus ſignificat doctrinam novæ legis, in qua ſeptiformis gratia Spiritus ſancti & revelatur & datur. Hæ ſeptem gratiæ poſſunt intelligi, vel ſeptem dona Spiritus ſancti, vel ſeptem virtutes, ſcilicet tres Theologicæ. Et quatuor tres ordinant ad finem ſupremũ, ſcilicet fides, ſpes, charitas. quatuor circa illa quæ ducunt ad finem illum. Agnoſcimus fide ſupremum finem bonũ eſſe ſe communicans, unde duæ oriuntur affectiones: ſcilicet ſpes ex eo quod cognoſcitur eſſe bonum quò nihil melius deſiderari poteſt, bonum enim eſt, quod deſideratur ab omnibus, ut ait Dionyſius, & hoc deſiderium pertinet ad charitatem. De quatuor cardinalibus dicit Auguſt. Prudentia eſt diligere quod diligendum eſt, fortitudo nullis avelli moleſtiis, temperantia nullis illecebris, juſtitia nulla ſuperbia. Attendendum verò eſt, quod Salvator audito à diſcipulis quod ſeptem panes haberent turbam diſcumbere juſſit, ad oſtendendum quod pane contenti eſſe debeamus, quando alia non inveniuntur, quod eſt contra quoſdam, qui dicunt quod pro ſolo pane non ponerent menſam, vel non ſederent ad menſam. *Quartum* eſt quod eos ad terram diſcumbere fecit, ad oſtendendũ quod in nova lege terrena contemni jubentur, quæ in veteri promittebantur. Iſaiæ 1. *Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis*. Matth. 19. *Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus*, &c. *Quintum* eſt quod gratias egit. Debemus gratias agere Deo in conviviis noſtris, cum gratias agamus hominibus, etiam pro modicis beneficiis ab eis receptis. 1. Timoth. quarto. *Nihil eſt rejiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur*. *Sextum* eſt quod panes & pisces benedixit, benedictio etiam in conviviis noſtris non eſt negligenda, qua oratur qui creavit & dedit cibum, ut det ſalubrem ejus uſum, quod non eſt parvum donum. Seneca. Stulto nulla re opus eſt, nulla enim re ſcit uti. Idem. Deoe non eſſe poſitum bonum vitæ in ſpatio ejus, ſed in uſu. Idem eſt intelligendum de aliis rebus. 1. Timoth. 4. dicitur de cibo quod ſanctificatur per verbum Dei & orationem, ne ſcilicet ſit noxius animæ vel corpori. Intravit diabolus in ſanctimonialem, quæ ſine benedictione lactucam comedit, ut legitur in dialogis S. Gregorij. *Septimum* eſt quod piſces apponi juſſit, ad oſtendendum quod cibis verbi Dei addendum eſt pulmentum exempli boni. Magis enim ſuadent opera bona quam verba, ut dicit Ambroſius, Seneca. Longum iter per præcepta, *breve & efficax* per exempla. *Octavum* eſt quod panes & piſces tantum multiplicavit, quod poſtquam ex eis quatuor millia, præter mulieres & parvulos ſatiati ſunt, ſeptem ſportæ plenæ fuerunt fragmentis, quæ remanſerunt, ad oſtendendum quod miſericordibus bona temporalia multiplicantur à Deo. Lucæ 6. *Date & dabitur vobis*. Gregorius in dialogis. Terrenæ ſubſtantiæ per hoc quod pauperibus diſtribuuntur, multiplicantur. Proverb. 11. *Alij dividunt propria & ditiores ſunt*. Ejuſdem 28. *Qui dat pauperi, non indigebit*. 3. Regum 17. Illi viduæ quæ Heliam pavit, farina & oleum non defecerunt, donec pluvia à domino data eſt mundo. Potius Helias pavit viduam, quam vidua ipſum, multotiens pauperes potius paſcunt miſericordem, quam miſericors ipſos. Quia miſericors fideliter diſpenſat pauca bona ſibi à Deo commiſſa, ideo merito à Deo ſuper multa conſtituitur. Matth. 25.

Dimittere eos jejunos nolo, ne deficiant in via. Notandum quod tribus generibus hominum valde grave eſt jejunare, ſcilicet convaleſcentibus ab infirmitate magna, itinerantibus, & pueris. His tribus modis ſe habent qui de novo de peccatis ſuis pœnituerunt, convaluerunt à multis & magnis infirmitatibus, viam paradiſi ſunt ingreſſi, pueri ſunt unius anni, vel menſis, & ideo cibus verbi divini eſt eis neceſſarius, & ſine illo deficiunt. Gloſſa Bedæ ſuper Matth. 15. Perit qui ſine pane cœleſti ad patriam tendit. 3. Reg. 9. *Surge, comede, grandis tibi reſtat via*. Thren. 1. *Facti ſunt principes ejus ſicut arietes non invenientes paſcua, & abierunt abſque fortitudine ante faciem ſubſequentis*.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Explicatur Evangelium myſticè.
Quot panes habetis? qui dixerunt ſeptem.

SEptem panes poſſunt intelligi quibus vita ſpiritualis ſuſtentatur *primus* eſt opus virtutis, ſine eo enim deficit, niſi exeat in opus; potentia dendi in eo, qui diu eſt in tenebris, deficit, non exeat in actum ſuum, ſuſteneatus enim ſuo: unde in perſona virtutum poteſt intelligi illud Iſaiæ 4. *Panem noſtrum comedimus*. virtutum eſt opus earum, quo ſuſtentatur. *Secundus* eſt doctrina Deut. 8. *Affluxit te penuria & dedit tibi mannã, cibum quem ignorabas tu & patres tui reſponderet tibi quod non in ſolo pane vivit homo, ſed in omni verbo quod procedit ex ore Dei*. Hujus eſt exemplum Eccleſiaſtici 29. *Quasi in manducando tetereris*. Bernard. Efficacior eſt vox operis quam vox ſermonis. *Quartus* eſt ſacramentum Euchariſtiæ. Joannis 6. *Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vitã*. *Quintus* eſt inſpectio creaturarum. Iſaiæ 29. *Erit viſio omnium quaſi viſio libri ſigillati*. *Sextus* eſt oratio, quæ multum roborat hominem. *Septimus* eſt meditatio. de his duobus dicit Gregorius. Vita hominum amor dei, hunc fides concipit, ſpes parturit, Spiritus ſanctus formatum vivificat, lactat lectio, meditatio paſcit, oratio confortat. *Piſciculi* ſunt conſolationes, quæ modicum dat in præſenti. In Pſalmo *ſecundum multitudinem dolorum meorum in corde meo conſolationes tuæ lætificaverunt animam meam*. Joannis 14. *Rogabo patrem meum & alium paracletum dabit vobis*. Et bene dicuntur piſciculi præſentes conſolationes, reſpectu enim conſolationum quæ ſunt in patria, ſe habent ad inſtar puncti.

Bern. exponit quæ dicuntur in hoc Evangelio clauſtralibus his verbis. Salvatorem ſecuti eſtis ſimi in deſertum ſecuti eſtis: Exiſtis ad caſtra, ſed vereor ne quis forte in triduana tione puſillanimis inveniatur, & in Ægypt ſeculi pequam corde vel etiam corpore tur. Propter hoc dicit ſcriptura, *Expoſte*

I. Septiformis gratia S. Spiritus.

II. Explicatio 7. panum.

III. Contẽptus terrenorũ.

IV. Gratiarum actio pro victu.

V. Benedictio menſæ.

VI. Bonum exemplum.

VII. Miſericordiæ fructus temporalis.

VIII.

Psal. 18. *viriliter age.* Idem. Viam trium dierum eas necesse est in desertò, si gratum Deo tuo offerre volueris sacrificium, & triduo sustineas Salvatorem, si miraculo papibus desideras satiari. Prima est dies timoris horrendum gehennæ supplicium demonstrans. Secunda dies est pietatis, qua respiramus in luce miserationum Dei. Tertia dies rationis, in qua veritas innotescit, ut tanquam ex debito quodam naturæ sine alia consideratione creatura subjecta sit creatori, servus serviat redemptori.

II. Eadem 7. quam ex. positio. Matth. 4. Luc. 4. Idem. *Septem panes* quibus reficiamini isti sunt. *Primus* panis est verbum Dei, in quo vita hominis est, sicut ipse testatur. *Secundus* panis est obedientia, quoniam *meus*, inquit, *cibus est ut faciam voluntatem qui misit me. Tertius* panis est meditatio sancta, de qua scriptum est: meditatio sancta servabit te, & quæ in alio loco nominari videtur, *panis vitæ & intellectus. Quartus* panis est orantium lachrymæ. Psal. 101. *Panem meum cum fletu miscebam. Quintus* labor pœnitentiæ. Nec miraberis quod laborem aut lachrymas panem dixerim, nisi forte exciderit tibi quod in Propheta legisti. *Cibabis nos pane lachrymarum.* Psal. 79. Item Psalmus 127. *Labores manuum tuarum quia manducabis beatus es, & bene tibi erit.* &c. *Sextus* panis est jucunda unanimitas socialis, panis, inquam, ex diversis granis confectus fermentante sapientia Dei. *Septimus* panis est Eucharistia, quoniam, inquit, *panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita.* Joan. 6.

III. Eadem 7. quam alia explicatio. 1. Item septem panes secundum Bernardum, sunt septem effectus misericordiæ, seu septem miserationes. *Prima* est quod à multis peccatis adhuc in sæculo positum custodivit, non primâ quidem inter omnes quas mihi impendit, sed inter has septem. Quis enim non videat quod sicut in peccata multa non cecidi, sic & in alia potui cecidisse peccata, nisi me omnipotens servasset? Fateor & fatebor: Psal. 93. *Nisi quia Dominus adjuvit me paulo minus habitasset anima mea in inferno.* At miseratio tua *secunda* super me Domine, quoniam poterit explicari sermone? Ego peccabam & tu dissimulabas, non continebam à sceleribus, & tu à verberibus abstinebas, prolongabam ego multo tempore iniquitatem meam, & tu Domine pietatem tuam. *Tertia* miseratio fuit quod visitavit cor meum, & immutavit ut amara fierent quæ prius mihi dulcia erant, & qui lætabar cum male facerem, & exultabam in rebus pessimis, ut recogitarem ei omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. *Quarta* miseratio fuit quod pœnitentem misericorditer suscepisti, ut in numero eorum inveniret, de quibus Psal. trigesimo primo *Beati quorum remissæ sunt iniquitates*, &c. *Quinta* misericordia per quam mihi continendi deinceps & emendatius vivendi præstitisti virtutem, ne recidivum paterer, & esset novissimus error priore pejor. *Sexta* misericordia est gratia promerendi, cum scilicet munus bonæ conversationis indulges. *Septima* spes obtinendi, qua donas homini indigno peccatori de tuis totiens experta bonitate usque ad cœlestia speranda præsumere. Item de miserationibus divinis. Bernardus. Sic onerat me miserationibus Deus, sic concludit, sic obruit beneficiis suis, ut omnis aliud non possim sentire. Quid enim retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Tanta tribuit, tanta retribuit, & tu mihi de alio onere loqueris? Deficit spiritus meus. Prorsus deficit in tanta beneficiorum consideratione, & licet dignas non sufficiam gratias agere, ingratitudinem prorsus odit anima mea, peremptoria siquidem est ingratitudo, hostis gratiæ, salutis inimica.

2. 3. 4. 5. 6. 7.

Unde hos quis poterit saturare panibus in solitudine? Sicut cœlum solitudo est malis, secundum illud Lucæ 15. *Dimisit nonaginta novem in deserto*; sic mundus solitudo bonis, qui licet ibi habeant bona transitoria, sunt tamen quasi non habentes. 1. Corinth. 7. *Qui gaudent tanquam non gaudentes, & qui emunt, tanquam non possidentes, & qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur.*

IV. Septem panes significant 7. dona S. Spiritus.

In hac solitudine dat Dominus septem panes, septem dona Spiritus sancti, quibus possumus contra carnem, mundum & diabolum: dono scilicet timoris, scientiæ & pietatis possumus contra carnem, dono consilij & fortitudinis contra mundum, dono intellectus & sapientiæ contra diabolum. Donis tribus pugnatur contra carnem. Dono scientiæ cogitat quis vilitatem carnis, quando ipsa sit vas stercorum, immo latrina latrinarum, quoniã aliæ latrinæ non sordescunt nisi per ipsam. Unde dicitur Judicum 3. quod percusso Eglon rege, per secreta naturæ statim alvi stercora proruperunt. Non apparuit prius esse latrina, sed nunc apparuit. *Item* dono scientiæ cogitat quia carnem esse domum ruinosam, ad cujus reparationem frustra quotidie laboratur. Aggei 1. *Comedistis, & non estis saturati.* Et subditur. *Qui mercedes congregavit, misit eas in saccum pertusum.* Saccus pertusus est caro, de qua per multa foramina effluunt sordes. *Item* dono scientiæ cogitat quis carnem esse carcerem interioris hominis. In Psal. 41. *Educ de carcere animam meam.* Ad Roman. 7. *Infelix ego homo, quis me liberabit de carcere mortis hujus?* id est de corpore. Hic carcer est luteus, immundus & tenebrosus. Job 4. *Quanto magis qui habitant domos luteas.* Osee 8. *Israel factus est in nationibus, quasi vas immundum.* In Psal. 68. *Eripe me de luto.* Job 3. *Viro cujus abscondita est via, & circumdedit eum Deus tenebris.* *Item* dono scientiæ agnoscit quis carnem esse colubrum, de quo dicitur, quod cum foveretur in sinu ejus qui eum liberaverat, complexus eum cœpit pungere, & cum quereretur quid faciat? respondit, naturam meam facio. Sic caro reddit malum pro bono. Dicitur quod mus in pera, coluber in sinu, ignis in domo male remunerant hospites suos. Dono ergò scientiæ cognoscitur caro esse colubrum, & fugiendo vincitur. Ecclesiastici 25. *Non est caput nequius super caput colubri.* Ejusdem 21. *Quasi à facie colubri fuge peccatum.* Item dono *timoris* possumus contrà carnem, quæ melius vincitur fugiendo, timoris enim est fugere. Proverb. 14. *Sapiens timet & declinat à malo.* Ejusdem 15. *Per timorem Domini declinat omnis à malo.* Item dono *pietatis* caro vincitur, unde super illud 1. ad Timoth. 4. *Pietas ad omnia utilis est*, dicit Glossa. Omnis summa Christianæ disciplinæ in misericordia & pietate consistit, quam aliquis sequens etsi lubricum carnis patiatur, vapulabit quidem, sed non peribit.

I. Scientia.

2. Timore.

3. Pietate.

Dono *consilij* & *fortitudinis* vincitur mundus, qui impugnat prosperis & adversis. Dono *consilij* prosperitatem nobis utilem reddimus, dum ea quæ non possunt servari, serinendo, servamus distribuendo. Stultus est qui omne frumentum suum recondit in horreo, nihil inde seminans, cum pars seminanda esset, & pars ad usum servanda. Genes. 47. *Reliquas partes pervestra vobis, in sementem*, &c. Pauperes sunt quasi thesaurus vel sacculus Ecclesiastici 29. *Eleemosyna viri quasi sacculus cum ipso.* Luc. 12. *Vendite quæ possidetis & date eleemosynam, facite vobis sacculos qui non veterascunt, thesaurum indeficientem in cœlis.* Dono *fortitudinis* adversitas nobis utilis redditur, dum patienter toleratur.

Donis duobus pugnatur contra mundum.

1. Consilio.

2. Fortitudine.

Dono *intellectus* & *sapientiæ* diabolus vincitur. Sunt enim pennæ spirituales, quibus in cœlum volatur. Prov. 1. *Frustra jacitur rete ante oculos pennatorum.* Glossa. Facile evadit laqueos in terris, qui semper oculos habet in cœlis. Diabolus tentans de mundi gloria vincitur, dono *intellectus*, cujus est cogere interiora, unde sub mundi gloria videt igno-

Donis duobus pugnatur contra diabolum.

1. Intellectu.

DOMINICA OCTAVA POST FESTUM S. TRINITATIS.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Evangelium explicatur de hæreticis, hypocritis, justis & peccatoribus.

Attendite à falsis Prophetis &c. *Matth. 7.*

CVm sint *quatuor* impedimenta Ecclesiæ in præsentis vitæ, scilicet aperta persecutio tyrannorum, deceptio hæreticorum, simulatio falsorum fratrum & fallacia Antichristi & sequentium, de duobus agitur in hoc Evangelio: *primo* de prima impedimento hæreticorum, ibi, *attendite* &c. *secundo* de secundo impedimento simulatione fratrum, ibi: *Non omnis qui dicit mihi Domine.* Hæretici cum bene videantur vivere, male docent falsi fratres cum bene videantur docere, ipsi tamen male vivunt.

In prima ergo parte monemur *primò* ut ab hæreticis caveamus, *secundo* docemur quomodo eos agnoscere valeamus, ibi: *à fructibus eorum cognoscetis eos. Attendite*, id est, diligenter cavete. *A falsis Prophetis* id est hæreticis, *qui veniunt ad vos.* Glossa. Licet hoc de omnibus qui aliud habent in sermone, aliud opere prætendunt possit accipi, tamen specialiter de hæreticis, qui quadam pietatis veste tecti venenato animo & intentione rapaces sunt lupi, vel exterius si copia detur interius corrumpendo. *A fructibus eorum cognoscetis eos.* Contra. Nonne multa bona faciunt qui videntur esse fructus, quibus potius possunt boni quam mali? Hoc solvit Glossa dicens non cognoscentur à veste, sed ab operibus, vocans opera de genere bonorum, quæ faciunt ad tegendam malitiam, quæ non sunt fructus, quia non secundum genus sunt. Alia Glossa. Si quando dicta vel facta eorum prosunt bonis, non hoc faciunt malis, sed illis Dei consilio, quia non eorum fructus sed vitis quæ super spinas quandoque extenditur carpendus est botrus, spina cavenda. *Numquid colligunt* &c. Glossa. Vt spina non facit botrum, sic bona arbor facit fructum bonum, malus & non è converso. Alia Glossa. Spinæ & tribuli sunt hæretici, à quibus nullus sapiens veritatem poterit invenire, sed concidunt & comburuntur approximantes. *Sic omnis arbor* &c. Glossa. Sicut de arboribus prædictis non expectantur dulces, sic ab hominibus bonis talibus non exeunt fructus mali, id est opera æternæ demeritoria. Arbor bona est voluntas bona. Arbor mala est vir malæ voluntatis mala. *Non potest arbor bona fructus malos facere*, intelligo manens talis sicut ostendimus exemplum ponens de nive, quæ potest calefieri, manens scilicet nix, cum tamen desinit fit aqua. Arbor bona potest fieri mala, & è converso ut salvus factus est Paulus, & ludas Apostolus electus est proditor. Ad terrendum non bonum subditur communiter. *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum* &c. per mortem, vel separabitur de ecclesia per excommunicationem in præsenti vel per iudicii examinationem. *Vade* dicitur de arbore illa *succidetur* &c. *in ignem.* Et *in ignem* gehennæ *mittetur.* Et quia mala arbor non potest bonos fructus facere, *fructus eorum cognoscetis eos.* Vel ad hominem potest contineri, *omnis arbor*, ut &c. mercede sumatur sub hoc sensu, *ignis*

Sapientia

Sex genera hominum non satiantur in mensu Domino

Hæc refectio in 6. differt ab alia.

Explicatio huius refectionis.

minam, secundum illud Phil. 3. *Gloria in confusione eorum qui terrena sapiunt.* Osee 4. *Gloriam eorum in ignominiam commutabo.* Item sub temporali ignominia videt immarcessibilem gloriam. Moyses minabat gregem ad interiora deserti. Exod. 3. Sic interiora mundi inspicienda sunt ut abeo resiliatur. Nahum. 3. *Qui viderit te, resiliet à te.* Item dono *sapientiæ* diabolus vincitur, dono enim sapientiæ cœlestis gloria prægustatur, & sic mundana gloria abominabilis redditur. Lucæ 16. *Quod altum est apud homines, abominatio est apud Deum.* Eccles. 1. *Vbi multa sapientia, ibi indignatio multa.* 1. Machab. 2. *Gloria impii stercus & vermis. Et manducaverunt & saturati sunt.*

Notandum quod *sex* sunt genera hominum qui non satiantur ad mensam Domini. *Primi* sunt illi, qui ad eam non accedunt, qui sunt maledicti, secundum illud: *Maledicti qui declinant à mandatis tuis.* Psalm. 118. In Psalmo 106. *Omnem escam abominata est anima eorum, & appropinquaverunt usque ad portas mortis.* *Secundi* sunt illi, qui accedentes ad mensam Domini non comedunt, sed abscondunt ut postea vendant, non adquiescentes illi exhortationi divinæ, *comedite amici* &c. Cantic 5. *Tertii* sunt quidam homines rustici, qui ad mensam domini terrum vertunt. Ecclesiastici 3. *Quoniam aspera est nimium sapientia indoctis hominibus, & non permanebit in ea exors.* Exors est qui suum cor habet alibi. *Quarti* sunt homines sæculari scientia satiati. Prov. 27. *Anima satiata calcabit favum.* *Quinti* sunt homines fastidiosi, qui nolunt audire nisi nova, & ex quo aliquid semel audierunt, licet illud nesciant, non possunt audire illud de cætero. Seneca. Fastidientis animi est multa degustare. *Sexti* sunt homines malevoli & detractores. Sap. 1. *In malevolam animam non introibit sapientia. Erant autem qui manducaverunt quasi quatuor millia.*

Notandum quòd *sex* sunt in quibus hæc refectio Domini differt ab alia. *Primo* in hoc, quod fuerunt ibi quinque panes, hic vero septem. *Secundo* in hoc, quòd illi fuerunt hordeacei, isti cuduntur fuisse triticei. *Tertio* in hoc, quod ibi sederunt super fœnum, hic super terram. *Quarto* in hoc, quod ibi fuerunt quinque millia quimanducaverant, hic quatuor. *Quinto* in hoc quod ibi duo pisces hic pisciculi pauci. *Sexto* in hoc quod ibi duodecim cophini pleni his quæ superfuerunt, hic septem. Quid per panes septem significetur jam ostensum est. In pane hordeaceo significatur timor pœnitivus, & palea figurarum intelligentiam tegens, quæ in veteri lege abundabant. In pane triticeo amor suavitatis, in nova lege abundans. In discubitu super fœnum ostenditur quod in vetere lege desideria carnis reprimebantur, in discubitu vero facto super terram in hoc convivio ostenditur quod in nova lege terrena contemni docentur; in hoc quod quinque millia fuerunt in alio convivio insinuatur populum illum subditum fuisse quinque sensibus. Hic quatuor millia sunt propter virtutes quibus spiritualiter vivitur, ibi duo pisces quia duæ personæ erunt, quæ populum pascebant rex & sacerdos. In nova lege pascitur populus sanctus, qui multi sunt. De sexto dicit Chrysostomus quare duodecim cophini fuerunt, ubi plures manducaverunt, & respondet, forte sportæ cophinis sunt maiores. Potest & numerus sportarum ad idem referri ad quod numerus panum, scilicet ad septiformem gratiam Spiritus sancti.

verum, id est ex mercede quam recipient, vel ex fructibus dum eos comedent, non dum eos faciunt. Proverb. 1. *Comedunt igitur fructus viæ suæ. Non omnis qui dicit Domine Domine* &c.

II. De falsis fratribus.

Hic agitur de falsis fratribus. Glossa. Sicut cavendi sunt qui habent speciem bonæ vitæ propter dogma nequitiæ, sic & hi qui è contrario cum integræ doctrinæ & fidei sint, turpiter vivunt. Lucæ 6 sic habetur. *Quid vocatis me Domine Domine, & non facitis quæ dico?* Contra hoc quod hic dicitur videtur esse illud Joel 2. *Omnis qui invocaverit nomen Domini salvus erit*, & illud 1. Corint. 12. *Nemo potest dicere Dominus Iesus nisi in Spiritu sancto.* Ad quod dicendum, quod hic loquitur de vocali dictione & vera. Nemo autem potest dicere Iesus est Dominus meus, nisi sit servus ejus. Nemo autem est servus ejus nisi habeat Spiritum sanctum. Unde Augustin. Propriè Apostolus ponit verbum quod est (*dicit*,) significans voluntatem & intellectum dicentis. *Sed qui facit voluntatem patris mei*, servando scilicet ejus mandata, *ipse intrabit.*

Objectio.

Responsio.

Verum agitur de hæreticis.

Attendite à falsis Prophetis qui veniunt &c. In verbo *attendendi* monemur ad vigilantiam in cognoscendo malum. Chrysostomus. Magna virtus boni est cognoscere malum & firma tutela salutis scire quæ fugias. 1. Joan. 4. *Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint, quoniam multi pseudoprophetæ exierunt in mundū.* 2. Petri 2. *Fuerunt pseudoprophetæ in populo, Sicut & in vobis erunt magistri mendaces, qui introducent sectas perditionis* seu *perditionis.* Ab hæreticis qui falsi Prophetæ dicuntur vigilanter cavendum est, quia dolosi sunt; unde significantur per vulpes samsonis Judicum 15. Et Cantic. 2. *Capite vulpes parvulas nobis.* Item Apoc. 9. comparantur scorpionibus, quia in facie, id est in principio blandiuntur, cauda verò, id est in fine pungunt. Joan. 2. *Omnis homo primum bonum vinum ponit.* Prov. 7. *Irretivit eum multis sermonibus & banditiis labiorum pertraxit illum.*

Hæretici sunt falsi vocantur.

Et *notandū*, quod hæretici dicūtur recte falsi cum ipsi falsificēt litteras regni cœlestis, & monetā paradisi. Ipsi corrumpunt litteras sacræ scripturæ quæ à filio Dei qui imago patris est, quasi sigillo appenso confirmatæ fuerunt in cruce. *Ostendam vos fabricatores mendatij & cultores perversorum dogmatum.* Monetam verò Paradisi falsant, aurum divini amoris subtrahendo ei, dum orationes, jejunia, eleemosynas, amore vanæ gloriæ faciunt, quæ amore Dei facere debuerunt. Sequitur; *Qui veniunt ad vos in vestimentis ovium.* Secundum August. Vestimenta ovium sunt blanda innocentum, cæteraque religionis signa, 2. ad Timoth 5. *Habentes quidem speciem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes.* Ovis dum vivit pelle sua contegitur, mortua autem ove alter contegitur inde. Ovis viva est verè innocens, qui pelle honestæ conversationis ornatur Quasi pellis ovis mortuæ est conversatio exterioris hypocritæ Glossa. Jejunia & orationes sunt simulantis sicut & ovis. Sed non debent oves pelles suas deponere, etsi aliquando lupi se eis contegant. *Intrinsecus autem sunt lupi rapaces*, vel spiritualiter corrumpendo, vel si possint corporaliter persequendo, ut patet in Ario, cujus consilio tempore suo omnes episcopi Catholici missi sunt in exilium, ut vix inventi sint tres. Episcopi qui obsisterent, & obviarent ei. Actor. 20. *Scio quia intrabunt post discessionem meam lupi rapaces.* Chrysostomus Lupus tectus pelle ovina per vocē agnoscitur & per actum. Ovis balat inclinata deorsum, lupus ululat contra cœlum. Hoc superbiæ, illud humilitatis signum. Ovis herbam manducat, lupus carnem: qui ergo sanguine gaudet & bellis, lupus [illegible]

De falsis fratribus.

Discrimen inter ovem & lupum.

Et *notandum* quod sicut alii nos exterius decipiunt, qui speciem boni prætendunt, cum sint mali, sic etiam interius decipimur quibusdam prætentibus, quasi quibusdam prophetiis habentibus speciem boni. Threnor. 2. *Prophetæ tui viderunt tibi falsa & stulta.* Proponit aliquis recedere à peccato, sed occurrit ei cogitatio dicens, quod potest hoc differre promittens longos dies cum adhuc juvenis sit, vel quod satis alia vice recuperabit, vel quod non debet nimis terreri magnitudine peccati, & inducit ei exemplum de Magdalena & David, vel quod cum sit lubricus post confessionem deterius cadet, vel quod omnia grandia peccata penitus redimet intrando religionem, vel eundo in terram sanctam, & quod securius est cadere modo, & post resurgere, quam resurgere, & iterum cadere velit. Profectò diabolicæ sunt hujusmodi cogitationes, immissæ enim sunt ab Angelo malo, & de futuro sunt 2. Corinth. 11. *Ipse enim Satbanas transfigurat se in Angelum lucis.* Sed quod *prima* falsa sit, patet per hoc, quod plures pelles agnorum inveniuntur in foro quam arietum: & frequentius moriuntur homines non senes, quam senes. In Psalmo. *Viri impij non dimidiabunt dies suos.* *Secunda* etiam patet esse falsam, non enim est in voluntate hominis egressus de peccato: peccatum enim nassæ comparatur, à qua piscis per se non exit, licet per se intrare possit. Item comparatur casui elephantis, qui per se non resurgit: vel fractioni vitri, vel testæ, quæ non consolidantur. *Alia* etiam prophetia fallax est. Exemplum enim David vel Magdalenæ non est ad hoc, ut si quis peccaverit non desperet: nec omnibus facit Deus, quod illis fecit. Joel. 2. *Quis scit si convertatur & ignoscat Deus?* *Alia* etiam Prophetia fallax est, quæ solicitudinem facit de vulnere nondum recepto, & aufert solicitudinem de curando vulnere jam recepto. Qui cupidit solicitus debet esse quomodo fugat, & orare humiliter Deum ut operi suo porrigat dexteram. Job. 14. Sed qui stat, solicitus debet esse ne cadat. 1. Corinth. 10. *Alia* etiam Prophetia fallax est. Fatuum enim est quod aliquis proponat se facere magnam pœnitentiam cum infirmior erit, qui nunc non potest facere parvam.

Falsæ persuasiones differendæ emendationis vitæ detegantur.

1.

2.

3.

4.

5.

Qui non est hodie, eras minus aptus erit.

Senilis ætas minus potens est ad tolerandum onera quam juvenilis. Cum omne totum sit majus sua parte, qui non potest unum peccatum parvum redimere penitus, peccata magna quomodo poterit omnia redimere? Item cum militia sit vita hominis super terram, & valde utiliter militatur cum peccata per pœnitentiam destruuntur, quanta fatuitas est senilem statem huic militiæ reservare, ut aliquis potit militare donec decrepitus fuerit. Threnor. 3. *Bonum viro cum portaverit jugum Domini ab adolescentia.*

Job 7.

Hypocritæ sunt falsi fratres cognoscuntur præcipuum à tribus.

A fructibus eorum cognoscetis eos. Secundum Augustinum à *tribus* maximè cognoscuntur hypocritæ. *Primum* est oppressio bonorum, opprimunt enim bonos persequendo factis, & detrahendo verbis. *Secundum* est facilis reprehensio alienorum, quod faciunt ut videantur zelum habere. *Tertium* est impatientia in adversis, unde dicit Glossa, quod maximè discernantur per impatientiam in tempore adversitatis, quod manifestum est in hypocritis nostri temporis, qui moveantur ad contumelias sibi dictas, quia gloriam quærunt. Hieronym. Non quæras gloriam, & non dolebis cum inglorius fueris. Qui laudem non appetit, contumeliam non sentit. Specialiter tunc cognoscuntur ex fructibus hypocritæ cum dignitates sunt adepti; cognoscuntur, inquam, quales prius fuerunt; unde cum quidam diceret: *Honores mutant mores*, alius sorte-

Hæretici cognoscuntur ea doctrina. 1.

xit: immò *monstrant vires*. Item notandum quòd hæretici possunt cognosci ex *doctrina* & *vita*. Ex *doctrina Primo* quia in occulto docent. Proverb. 9. *Aqua furtiva dulciores sunt*. E contrario Christus in aperto docuit & monuit docere. Joan. 18. *Ego palam locutus sum mundo*. In eodem *In occulto locutus sum nihil*. Matth. 10. *Quod in aure auditis, prædicate super tecta*. 2. Tim. 4. *Cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros prurientes auribus*. *Tertio* quia illa commendant quæ propinqua sunt erroribus eorum. Unde virginitatem multum laudant, ut matrimonio detrahant. 1. Timoth. 4. *Spiritus manifeste dicit, in novissimis temporibus discedent quidam à fide attendentes spiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum*, & subditur: *prohibentium nubere*. *Quarto* quia mulieres permittunt docere, contra illud 1. Corinth. 14. *Mulieres in Ecclesiis taceant*, & prima Timoth. 2. *Mulier in silentio discat Quinto* quia non missi docent Hierem. 23. *Non mittebam Prophetas, & ipsi currebant* Et *sciendum* quod errores hæreticorum ex aliquo vitio habuerunt originem: ut ex vitio luxuriæ error illorum qui dixerunt opus carnis non esse peccatum. Ex *vita* etiam cognoscuntur hæretici, quia multum intendunt illis per quæ possunt apparere sancti, ut prolixitati orationum & similibus. Marc. 12. *Devorant domos viduarum sub obtentu prolixæ orationis*.

Ex vita. 2.

peccata vocantur spinæ. 1.

Nunquid colligunt de spinis uvas? Spinæ dicuntur peccata. Proverb. 24. *Per agrum hominis pigri transivi &c. & ecce obduerunt superficiem ejus spina. Primo* eò quod mentem pungunt. August. in libro de libero arbitrio. Nullo temporis intervallo ista dividuntur, ut quasi alio tempore non faciat quod debet & alio patiatur, ne vel temporis puncto universalis pulchritudo deturpetur, ut sit in ea peccati dedecus sine decore vindictæ. Proverb. 14. *Miseros facit populos peccatum*, ad minus miseria remordentis conscientiæ. *Secundo* quia se complectuntur per comitantiâ, quia peccatum quod per pœnitentiam non diluitur, suo pondere ad aliud trahit, ut dicit Gregor. *Tertio* quia fructum bonorum operum impediunt. Hiere. 4. *Nolite serere super spinas*. Spinæ exortæ suffocant verbum Dei Lucæ 8. & Matth. 13. *Quarto* quia sunt materia ignis futuri. Isa. 33. *Spinæ congregatæ igni comburentur*. De his spinis non colligitur uva nisi acerba. Hierem. 31. *Omnis homo qui comederit uvam acerbam, obstupescent dentes ejus*. Non credat peccator se posse habere veram quietem in lecto conscientiæ, dum erit plenus his spinis. Spinæ etiam dicuntur ipsi peccatores, eò quod pungant bonos. Cant. 2. *Sicut lilium inter spinas* &c. quia sunt materia ignis infernalis. 2. Reg. 23. *Prævaricatores quasi spina evellentur & cum igne succensa comburentur usque ad nihilum*. De his spinis uva non colligitur, quia ex mala societate homo non efficitur bonus, Lucæ 24. *Quid quæritis viventem cum mortuis?* Justus uva dicitur Oseæ 9. *quasi uvas in deserto inveni Israel*. Spinæ etiam divitiæ dicuntur, quia pungunt mentem per solicitudinem, dolorem & timorem, & sunt materia ignis cupiditatis, sicut enim ligna augent ignem, sic divitiæ cupiditatem, quia *crescit amor nummi quantum ipsa pecunia crescit*.

Peccatores cur spinæ dicuntur 3.

Justus uva dicitur. Spinæ dicuntur divitiæ. 4.

Ex his spinis non colligitur nisi uva fellis. Denero.] 32. *Vua vorum uva fellis* Spinæ etiam dicuntur tribulationes, Oseæ 2. *Sepiam viam spinis*. Hæ spinæ pungunt, sed pungendo salubriter eruditunt. Ecclesiast. 22. *Pungens oculos deducit lacrimas, & qui pungit cor profert sensum*. Propter has spinas sanctæ erinaceij dicuntur. In Psalmo 103. *Petra refugium erinacis*. Ex his spinis velut quadam sepe clauditur Ecclesia. Ecclesiastici 36. *non est sepes, diripietur possessio* Ex his spinis virtute uva dulcissima colligitur, dum Deus tribulatos consolatur. Psalm. 93. *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificaverunt animam meam*.

Sequitur *Non potest arbor bona fructus malos facere*. Bona arbor est homo bonus & [illegible] bona voluntas, & intelligas hoc cõjunctim fieri. Et *notandum* quod fructus viri justi in præsenti 12. in patria similiter erunt 12. *Primus* in [illegible] ti est bonorum temporalium multiplicatio. [illegible] *Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis*. Proverb. 13. *Custoditur justo substantia peccatoris*. Job. 27. *Argentum eorum innocens dividet*. Secundus est quod omnia tam prospera quam [illegible] serviunt eis, & ad salutem cooperantur. Ad Rom. 8. *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*. *Tertius* est continuum [illegible] mentum bonorum spiritualium. Proverb. [illegible] *storum semita quasi lux splendens procedit & crescit usque ad perfectum diem*. *Quartus* est radicatio eorundem Ephes. 3. *In charitate radicati*. *Quintus* est consolationum spiritualium multiplicatio Isaiæ 66. *Ego consolabor vos*. *Sextus* est [illegible] torum revelatio. Joan. 15. *Quæcunque audivi a patre meo, nota feci vobis*. Amos 3. *Non faciet Dominus verbum, nisi revelaverit secretum suum servos suos Prophetas*. *Septimus* jucunditas bene operando. Psalm. 118. *In custodiendis illis retributio multa*. Ecclesiastici 25. *Homo quiescitur in filiis*. Naturalis jucunditas animæ est [illegible] nis operibus, sicut hominis in filiis. *Octavus* victoria de diabolo. Jacob 4 *Resistite diabolo & fugiet à vobis*. *Nonus* fomitis debilitatio significata est Josuæ 11. ubi præcepit Deus Josuæ, ut equos subnervaret. *Decimus* est [illegible] rientiæ eruditio, Ecclesiastici 34. *Qui non est expertus, qualia scit? Undecimus* est cognitio divinæ prælibatio per contemplationem. [illegible] 32. *Vidi Dominum facie ad faciem. Duodecimus* spei roboratio. Gregor. Tanto spes in [illegible] solidior surgit, quanto quis pro eo gravior [illegible] lerit.

Sequitur de fructu justitiæ in patria, [illegible] *Habebit fructum in resurrectione animarum suarum*. *Primus* est gaudium de egressu exilij Hierusalem. *In misericordia reducam eos*. *Secundus* est gaudium de absolutione carceris corporis. Psalm. 141. *Educ de carcere animam meam*. Ad Rom. 7. *Infelix ego homo, quis me liberabit de carcere mortis hujus?* *Tertius* est gaudium de laqueorum, id est [illegible] tionum evasione. Psalm. 123. *Laqueus contritus est Quartus* est gaudium de liberatione [illegible] vinculis pœnalibus, quæ sunt fames, sitis, [illegible] calor, lassitudo, ægritudo, necessitas [illegible] Isæ. 25. *Præcipitabit in monte isto faciem [illegible] colligati super omnes populos*. *Quintus* de [illegible] dejectione. 1. Corinth. 15. *Ubi est mors [illegible] tua?* Ad Rom. cap. ult. *Deus conteret [illegible] pedibus nostris*. *Sextus* est de pœnæ æternæ [illegible] ne, pro qua sancti misericordias Domini [illegible] num cantabunt. Thren. 2. *Misericordiæ [illegible] quod non sumus consumpti*, Isaiæ. 4. *Et [illegible] qui salvati fuerint de Israel Septimus* est [illegible] bertas, de qua Rom. 8. *In libertatem gloriæ [illegible] Dei Octavus* desiderata societas Matth. [illegible] *ab oriente & occidente venient & recumbent cum Abraham*, &c. *Nonus* est consummatio [illegible] tunc enim ex toto corde diligemus Deum. [illegible] rinth. 13. *cum venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est*. *Decimus* est [illegible] tris nostri desiderabilis humanitas. Cantic. [illegible] *mihi det te frutrem meum Undecimus* est [illegible]

in pacis tranquillitate. Psalm. 4. *In pace in idipsum, &c.* Iterum. *Quiescite facere prave, pacem.* Decimum est confirmata securitas. Psalm. 90. *Non timebis a timore nocturno.*

Omnis arbor, id est tam Clericus quam Laicus, quam Religiosus. *Laicus oliva* debet esse, cujus fructus debent esse opera misericordiæ Psalm. 51. *Ego sicut oliva fructificavi in domo Dei.* Hierem. 11. *Olivam uberem, fructiferam speciosamque vocavit nomen tuum. Clericus* vero *vitis* debet esse fructificans suavitatem odoris. Ecclesiastici 24. Odor bonæ opinionis multum est necessarius eis. 2. Corinth. 2. *Christi bonus odor sumus.* Debet autem Clericus esse vitis non solum frondosa, sed etiam fructuosa Osee 10. *Vitis frondosa Israel, fructus adæquatus est ei. Religiosus* vero debet esse *ficus* ferens dulcem fructum Prove. 27. *Qui servat ficum, comedet fructus ejus.* Hierem. 24. *Quid tu vides Hieremia, ficus bonas, bonas valde, & ficus malas, malas valde.* Boni religiosi sunt valde boni, & mali valde mali. Aug. Sicut non inveni meliores quã qui in monasteriis profecerunt, sic nõ expertus sum deteriores quam qui in monasterio defecerunt. De his tribus lignis legitur Judicum 9. quod imperium super ligna recipere noluerunt, quia oliva pinguedinem, vitis lætitiam, ficus dulcedinem relinquere noluit.

Ad bonum fructum pertinet. 2.

Et *notandum* quod ad bonitatem fructus *quinque* videntur pertinere. *Primum* est *utilitas fructus*, unde solent appellari steriles arbores, quæ non ferunt utiles fructus. Fructus inutiles ferunt, qui otiosa agũt ut qui ludũt in quadragesima ne sint otiosi. Bern. Pro vitando otio otiosa sectari ridiculũ est. Hier. 22. *Scribe virum istum sterilem qui in diebus suis non prosperabitur. Secundum* est ut sit sine corruptione, unde fructus vermiculosus non reputatur bonus. Talẽ fructum ferunt hypocritæ Matt 23. *Væ vobis scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui similes estis sepulchris dealbatis &c. Tertium* est *gratus sapor.* Fructum grati saporis ferunt, qui cum lætitia bona operantur. Psalm. 99. *Servite domino in lætitia.* Sapient. 8. *Non habet amaritudinem conversatio illius.* Accidiosi ferunt fructus amaros, qui aliis sunt onerosi, & alijcis. Ecclesiastici 30. *Noli dare tristitiam animæ tuæ. Quartum* est *sanitas.* Fructum sanum fert ille, qui diligenter cavet ne proximũ sunũ scandalizet Aug. In incessu, habitu, & in omnibus motibus nostris nihil fiat, quod cuiusquam offendat aspectum Job. 9. *Vereor omnia opera mea. Quintum* est *durabilitas.* Fructum durabilem non ferunt, qui operã carnis faciunt Galat. 5. *Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, &c.* Ecclesiastici 14. *Omne opus corruptibile in fine deficiet; & qui operatur illud, ibit cum illo.*

DE EADEM.

SERMO SECUNDUS.

Summarium.

Contra 5. genera hominum.

SERMO CV.

Omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur.

HOc verbum dictum est à præcursore Matth. 3. & à Salvatore ejusdem 7. Ex quo apparet quod Salvator dicit in prædicatione sua, quod præcursor dixerat. Est contrà quosdam, qui dedignantur dicere dicta ab aliis. Et potest intelligi verbum propositum dictum contra *quinque* genera hominum. Primo contra *otiosos*, qui nihil facere volunt, qui postquam fuerint per mortem exciſi, in ignem æternum mittentur. Matth. 25. *Serum inutilem proicite in tenebras exteriores. Hi sunt arbores autumnales; infructuosæ, bis mortuæ*, ut legitur in Can. Judæ. Hujus otiositatis causa est error in quibusdam, qui credunt eos nobiliores esse qui nihil agunt, quam eos qui aliquid agunt. Qui tali fatuitate laborant, quasi laboraret ille qui diceret meliores vineas quæ fructum non ferunt, quam quæ ferunt: & salices infructuosas nobiliores quam arbores amygdalarum quæ fructum ferunt; & porcos qui nihil faciunt nobiliora animalia esse quam equos, quorum est aliquis usus. Job. 40. *Circumdabunt eam salices torrentis.* Homines otiosi sunt licut salices in aquis deliciarum crescentes, & velut porci in luto se volutantes. Quanta sit fatuitas amare otium ostenditur Prov. 12. ubi dicitur: *qui sectatur otium stultissimus est*, non solum stultus, vel stultior.

I. Contra otiosos.

Et *sciendum* quod homo otiosus *triplici miseria* subjacet. *Prima* est quod infelicior est brutis animalibus in hoc, quod inhibitum est ei comedere. 2. Thessal. 3. *Si quis non vult operari, non manducet.* Brutis animalibus non est hoc inhibitum: immo Deus pascit ea Matt. 6. *Respicite volatilia cæli*: & post, *& Pater vester cælestis pascit ea. Secunda* quod est in magna afflictione, plus enim durat ei una dies, quam homini occupato duo. Ipse est quasi totus famelicus: aures esuriunt rumores; gula cibum, oculi spectacula. Proverb. 2. *Desideria occidunt pigrum, noluerunt quicquam operari manus ejus, tota die concupiscit & desiderat. Tertia* est quod in magno est periculo. Est enim velut homo inermis in medio inimicorum suorum. Ille qui est in peccato, non exit inde nisi se occupet, Seneca. A stultitiâ nemo emergit nisi manum porrigat ad laborem. qui extra peccatum est cito cadet nisi se occupet. Bernardus. Omnium tentationum & cogitationum malarum & inutilium sentina est otium.

Otiosus triplici miseriæ est subiectus. 1.

Secundo potest intelligi hoc verbum dictum contra illos qui habent folia verborum sine fructu bonorum operum, qui verbo se recognoscunt Christianos, non faciunt tamen opera quæ Christianos decent. Hi maledicti sunt, Psalm. 118. *Maledicti qui declinant a mandatis tuis.* Hi signati sunt per ficulneã cui dominus maledixit. Matt. 21. cum non invenisset in ea nisi folia, statim arefacta est. Ficulnea, quæ dulces fructus debet ferre, rectè significat Christianum, qui debet facere opera Deo & angelis grata, qui si habeat tantum folia verborum, maledictus est & arefactus, quia æterno igne dignus. Magnum valde est esse Christianum si fidei opera concordent, aliter est periculosum. Judæi & Sarracheni poterunt se justificare in die judicij respectu malorum Christianorum. Poterunt enim dicere Christo: Si novissemus te esse dominum nostrũ Jesum Christum, servissemus tibi: iste vero Christianus agnoscens te dominum suum, tibi servire noluit, immo contumelias tibi intulit. Et *sciendum* quod inter arbores habentes folia & non fructus laudabiles, aliquæ habens folia pungitiva, ut juniperus, quibus sunt similes detractores. Hierem. 9. *Sagitta vulnerans lingua eorum.* in Psalm. 56. *Lingua eorum gladius acutus.* Aliæ habent folia fœtentia ut sambuca, quibus sunt similes luxuriosi, qui de peccato carnis libenter loquuntur Ephes. 5. *Fornicatio & omnis immunditia non nominetur in vobis.*

III. Contra habentes flores & non fructum.

Tertio potest intelligi dictum contra illos qui flores habent, sed non fructum. Flores intelligimus hic opera de genere bonorum, quæ fiunt in mortali, cum bona intentione. Et sicut omnes flores qui crescunt in terra alicujus divitis hominis non sufficerent ei ad refectionem unius diei; sic si aliquis faceret tot bona in mortali quot totus

III. Contra habentes flores & non fructum.

mundus facit, non sufficerent ei ad hoc quod de illis posset vivere una die in paradiso. Non tamen propter hoc ille qui in mortali est debet cessare à bonis operibus. Sicut enim in flore spes fructus est, sic spes habetur de cõversione illius qui facit libenter Eleemosynas & alia opera de genere bonorum. ET sicut flos vineæ bufones inde fugat, dominum verò vineæ lætificat; sic quodammodo opera de genere bonorum fugant dæmones, & Deum & angelos lætificant, dum occasionaliter ad pœnitentiã adducunt: *gaudium* enim *est in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente.* Lucæ 15. Cantic. 2. *Flores apparuerunt in terra nostra.* Fatuus esset qui nollet arbores suas ferre flores, quia flores non comeduntur; nisi enim flores præcederent, non sequerentur fructus. Sic fatuus est, qui non vult facere bona opera dum est in mortali, quia illis non meretur vitam æternam. Multum tamen deberet conari ad removendum mortale, quod tot & tantos labores quasi aufert ei, plus enim valet unum bonum opus extra mortale peccatum, quam infinita in mortali facta. Sed sunt aliqui qui ad modum avarorum pro modico magna amittunt.

IV. Contra hypocritas.

Quarto potest intelligi hoc dictum contra hypocritas qui non faciunt fructum qui bonus sit, licet bonus videatur; qui sunt similes arboribus quæ sunt juxta mare mortuum, quatum fructus ante maturitatem virides sunt; cum verò maturi sunt, si incidas invenies in eis favillam & cinerem: sic opera hypocritarum modo videntur meritoria vitæ æternæ, sed quando dominus manifestabit qua intentione ea fecerint, apparebit quod fuerunt meritoria ignis infernalis. Modo hæretici per hypocrisim suam decipiunt homines qui credunt eos non posse esse hæreticos, quia multum jejunant, vel quia largas eleemosynas dant, quasi nescirent quod homo potest habere os sanum & manum sanam, & tamen habet oculum ægrum.

V. Contra facientes studio malos fructus.

Quinto potest hoc intelligi dictum contra illos qui apertè malos fructus faciunt, *qui lætantur cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis.* Proverb. 2. Qui talis perversitatis sunt qualis esset mulier quæ potiùs vellet parere bufonem quam pulchros pueros, quos bruta animalia & terræ nascentia damnabiles ostendunt, cum illa fructus sibi assignatos à Deo faciant, & isti ab eis degenerent.

Ob duo debemus conari bonos fructus facere.

Et *notandum* quod *duabus* de *causis* multum debet homo conari ad fructum bonorũ operum. *Prima* quia illa secum defert in morte, cum divitias deserit, & ab amicis carnalibus deseritur Apocal. 14. *Opera illorum sequuntur illos.* Undè nec profilio, nec pro filia nec pro aliquo alio debet à bono opere cessare. *Secũda* est quia valde periculosum est homini fructũ bonorũ operum nõ facere secundũ verbum propositum *omnis arbor*, &c. Bernardus. quam mitius me privares, mors amara vitæ usu quam fructu, nam vita sine fructũ gravior mors. Denique duo parantur arbori infructuosæ, securis & ignis. In majori periculo sunt homines qui fructum non faciunt quam canes vel porci; illi enim non debent nisi unam mortem, post mortem nihil mali habebunt. Homines verò mali debitores sunt mortis temporalis & æternæ; excidentur enim morte temporali, & post comburentur igne æterno, ideo dicuntur arbores bis mortuæ in Cant. Judæ.

S. Bernardus.

S. Chrysostomus. Chrysostomus. Duæ pœnæ sunt excidi, & in ignem mitti. Multi gehennam horrent, ego autem casum gloriæ illius multo majorem pœnam gehennã esse æstimo. Intolerabilis est gehenna: verùm etiam si ponat aliquis mille gehennas, nihil tale dicet quale est excidere à gloria illa, odio à Christo haberi, & audire, *non novi vos.* Etenim melius est decem millia sustinere fulmina, quam faciem illam mansuetam aversam videre à nobis, tranquillum illum oculum non ferentem videre nos.

DE EADEM.

SERMO TERTIVS.

Summarium.

De duodecim proprietatibus arborum.

Omnis arbor, &c.

TEmpore isto libri Salomonis in Ecclesia leguntur, in quibus mula sapientia invenitur, & à clero sapientia à Deo petitur cum cantatur; *Da mihi Domine sedium tuarum assistricem sapientiam.* Unde & populus tempore isto exemplo cleri sapientiam debet desiderare & libenter addiscere, cum nesciat legere in libris Salomonis, alii libri sunt eis aperiendi. Velut quidam libri sunt hæ visibiles creaturæ, *effudit* enim Deus *sapientiam super omnia opera ejus.* Ecclesiastici primo. Non est qua creatura in qua aliquid sapientiæ legi non possit, etiam in formica. Proverb. 6. *Vade ad formicam ô piger, & disce sapientiam.* Salomon sapientiam quæsivit in creaturis, disputavit enim de terra habentibus ab hysopo usque ad cedrum, & de bestiis animalibus aliquam proposuit parabolam. Aristoteles interrogatus à quo tot & tanta didicisset, respondit à rebus quæ mentiri non norunt. Luc. 29. *Erit vobis visio omnium, quasi verba libri signati.* Et nunc volumus vobis exponere librum quem nobis Dominus proponit in Evangelio hodierno, dicens: *Omnis arbor*, &c.

Duodecim verò attendenda sunt nobis circa arborem pertinentia ad nostram ædificationem. Primum est illud Augustini. Arborem attendite, quæ radicem figit in humili ut vertice tendat ad cœlum. Ante primò humilia, ut deinde exalteris. Luc. 14. *Qui se humiliat, exaltabitur.* Gregorius. Omnis virtutis humilitas est. Illa in nobis virtus vera pullulat, quæ in radice propria, id est humilitate parturit. *Secundum* est quod arbor quæ propter temperiem hyemis ab operatione cessavit, reparato temporis opportunitate operari incipit. Vos facite similiter. Ad Galat. ult. *Dum tempus habemus operemur bonum ad omnes*, &c. Ecclesiast. 9. *Quæcunque potest manus tua facere, instanter operare*, &c. Ejusdem 11. *Mane semina semen tuum; & vespere non cesset manus tua.* Ecclesiastici 14. *Pars boni diei bona non te præterreat.* Tertium est quod arbor non operatur uno solo ramo, sed in omnibus. Simplo ergo illius omnibus membris tuis servias ore instrue proximum, lauda & ora Deum, manus tuas libenter extendas ad pauperem, pedes peregrinare; auribus libenter audi verbum Dei, cantus Ecclesiæ, oculis libenter respice quæ te excitent ad Dei timorem vel amorem, vel humilitatem, vel proximorum compassionem. Cum videris aquam cogita quod aqua quandoque omnes inimicos Dei qui erant in hoc mundo submersit, scilicet tempore diluvij Genes. 7. & time. Cum videris ignem, cogita quod ignis quandoque comburet omnes inimicos Dei comburet, & time. Cum respicis terram, cogita illam esse sepulchrum tuum, terra enim es, & in terram reverteris, & humilia te. Cum vides miseriam proximi tui, cogita te & illum membra esse unius corporis, & compatere. I. Corinth. 12. *Si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra.* Cum respicis bona temporalia, cogita omnia illa à Deo propter hominem facta, ut sic ad Dei amorem accendaris. Ait Domine cœlum & terra & omnia quæ in eis sunt undique dicunt mihi ut amem te, nec cessant dicere omnibus. Quartum est hoc quod licet arbor crescat invisibiliter, tamen continuatione

menti tantum proficit, quod arbor valde magna efficitur, in quo nobis perseverantia commendatur, quæ sola secundum Bernardum. Singularis est filia summi regis, illa enim sola hæres est regni æterni, *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Matth. 24.

Labor improbus omnia vincit. Item.
Gutta cavat lapidem non vi, sed sæpe cadendo.

V. Quintum est quod arbor non degenerat, ut alios fructus quam Deus ordinaverit, ferat secundum verbum Domini hic positum: *Nunquid colligit de spinis uvas, aut de tribulis ficus?* Arbori præceptum Deus posuit, non præteribit. Solum sunt duæ creaturæ quæ transgrediuntur Dei ordinationem; scilicet homo malus & diabolus, qui tantæ perversitatis sunt, quod potius volunt producere spinas unde in inferno incendantur, quam fructus unde in cœlis pascantur. Cum homo peccat rale est, ac si vinea spinas produceret Vinea enim Domini Sabaoth domus Israel est, Isaiæ 5. Sicut mulier horresceret si videret se peperisse bufonem vel serpentem; sic anima deberet perhorrescere cum videret se pertulisse fructum innaturalem, scilicet mala opera.

VI. Sextum est quod arbor vehementer adhæret terræ, unde habet nutrimentum & crementum, & non unica radice tantum sed multis. Secundum Philosophos radix plantæ, similis est ori animalis. Sic anima tua vehementer adhæreat Deo, unde habet omnia bona; veritati ejus adhære per fidem, liberalitati per spem, suavitati per dilectionem. Noli amplius credere veculæ sorciariæ quam Deo vel ejus ministro. Noli diffidere de Dei liberalitate sicut illi qui per mortale à Deo recedunt ut sustentationem suam habere possint, ac si diabolus posset vel vellet melius providere eis quam Deus. Noli guttas transitoriæ delectationis præponere fonti dulcedinis, sicut faciunt Dei inimici, qui secundum verbum David, terram lingunt. Septimum est quod arbor humorem suum & nucleum diligenter servat, humorem duritiæ corticis operiendo, & nucleum testa: ita tu humorem gratiæ diligenter debes servare quem fatuus infundit. Ecclesiastici 20. *Gratia fatuorum effundentur.* Bernard. Levis sermo, sed graviter vulnerat, aptissimum evacuandis cordibus instrumentum. Noli destruere opera tua mortaliter peccando, vel ab opere inchoato ante consummationem desistendo. Proverb. 18. *Qui mollis & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis.* Mollis est qui difficultati quæ in opere suo bono occurrit cedit, ab opere desistendo. Octavum est quod arbor cultura indiget. Philosophus, Puto quod omnes species plantæ quæ non fuerunt cultæ, silvestres erunt. Excole ergo diligenter te ipsum ne quasi arbor silvestris fias, intende putationi seu purgationi tui ipsius. Joan. 15. *Enm qui fert fructum purgabit, ut fructus plus afferat.* Nonum est quod arbores silvestres, secundum Philosophum, magis fructificant quam hortenses, sed fructus hortensium meliores sunt. Studeas esse arbor hortensis, magis intendens bonitati fructuum quam multitudini. In Psamo 17. *Secundum puritatem manuum mearum retribues mihi,* non secundum pluralitatem operum. Cant. 2. *Qui pascitur inter lilia.* Decimum est quod arbores transplantantur, & secundum Philosophum quidam fructus sunt meliores uno loco quam in alio. Item *tempus est plantandi, & tempus evellendi quod plantatum est.* Eccles. 3. Item secundum Philosophum plurimæ plantantur in vere, pauciſſimæ in hyeme, in autumno & in æstate: sic hominem transplantari oportet, & oportunius fit hæc plantatio in pueritia. Prov. 22. *Proverbium est, adolescens juxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea.* Hierem. 13. *Si mutare potest Æthyops pellem suam, aut pardus varietatem suam; & vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum.* Undecimum est quod arbores silvestres per insitionem fiunt nobiliores. Sic peccator qui est quasi arbor silvestris, per insitionem verbi divini nobilior efficitur. Jacobi 1. *In mansuetudine suscipiet insitum verbum, quod potest salvare animas vestras.* Et cum fructibus arboris prius porci infernales pascerentur, post insitionem defert fructum quo & Deus & Angeli delectantur. Duodecimum est cum rami arboris cum fructibus magis onerati fuerint, magis inclinantur; sic quanto plura bona opera feceris, tanto humilior sis, & Deo te magis obligatum noveris, cum opera illa dona ejus sint. 1. Corinth. 4. *Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quare gloriaris quasi non acceperis?*

XI.

XII.

Omnis arbor, &c. Hoc verbum *specialiter* dictum est contra illos qui habent speciem bonitatis, & non bonitatem. Unde Matth. 3. sic habetur. *Videns autem multos Pharisæorum & Saducæorum,* &c. Et subditur. *Omnis arbor,* &c. Pharisæi & Saducæi religiosi erant ad minus exterius. Et Matth. 7. dicitur contra illos qui interius erant lupi, & exterius habebant vestimenta ovium. Unde *specialiter* hoc verbum pertinet ad religiosos, minus est enim tolerabilis in religione, qui non facit fructum, quam in sæculo; sicut arbores infructuosas minus toleramus in horto exculto & clauso quam in silva. Religio est quasi hortus excultus & clausus. Cantic. 4. *Hortus conclusus soror mea sponsa,* &c. Unde de ficulnea plantata in vinea dicitur: *Succide eam, ut quid etiam terram occupat?* Lucæ 13. Fructus bonus dicitur fructus spiritus, ad Gal. 5. *Fructus autem spiritus est charitas, gaudium,* &c. Plura de his fructibus in sermonibus epistolarum decima quarta Dominica post octavam Pentecostes.

Cõtra quos fit hoc dictũ

Religiosi.

Religio.

Non omnis qui dicit Domine, Domine, &c. Beda. Quid folia rectæ confessionis jactatis, qui bonos fructus non ostenditis? *Notandum* quod quidam semel tantum dicunt *Domine*, qui hoc tantum habent in ore. De quibus Isaiæ 29. *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est à me.* Alij dicunt bis *Domine*, qui credunt corde & confitentur ore, sed contradicunt opere. Ad Tit. 1. *Confitentur se nosse Deum, factis autem negant.* Alij dicunt ter *Domine*, quod non fit nisi in Spiritu sancto. Glossa. Verè dicere dominus Jesus, est corde credere, ore confiteri, & operibus attestari; nam unum sine altero, negare est. *Sed qui facit voluntatem,* &c. Dei voluntas est ut sanctè vivamus, sicut & ipse sanctus est. Levit. 19. *Sancti estote, sicut & ego sanctus sum.* 1. Thessal. 4. *Hæc est voluntas Dei, sanctificatio vestra.* In Psalmo 14. *Domine quis habitabit,* &c. *qui ingreditur sine macula,* &c.

Dicentes domine triplices sunt.

Voluntas Dei quæ sit

DOMINICA NONA POST FESTUM SANCTÆ TRINITATIS.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Explicatur Evangelium, & docentur quatuor per Dominum, & quatuor per Villicum.

SERMO CXIX.

Homo quidam erat dives qui habebat Villicum. *Luc.* 16.

Explicatio Evangelii.

IN hoc Evangelio primò ponitur parabola contra avaritiam Pharisæorum à Salvatore dicta, deinde ostenditur ad quid sit inducta, ibi: *Ego vobis dico, facite vobis amicos,* &c. *Qui habebat villicum.* Glossa. Villicus est propriè custos villæ, sed ponitur hîc pro œconomo, idest dispensatore, qui universam domus substantiam dispensat. *Quasi dissipasset.* quasi diceret, diffamatus est, quasi dissipa-

tor, hæc & dictio quasi nota est veritatis non similitudinis. sicut Ioan. 1. *quasi unigeniti à patre.* Secundum Glossa: hæc dissipatio in hoc attenditur, cum vel bona non debito modo congregantur, vel malè expenduntur. *Et vocavit illum*, ut sciret an verum esset quod dictum erat de illo. Non enim facile credendum est dictis malis de alio. *Villicationis tuæ* id est dispensationis tuæ. *Recipiant me.* Glossa. Interlin. illi quibus misericordiam impendero. *Centum cados olei.* Beda Cadus græcè, amphora dicitur latine, continens urnas tres. Chorus modiis 39. impletur Isidorus. Urna mensura est quam quaternarium vocant. Propriè autem dicitur vas ad cineres mortuorum colligendos De choro dicitur Ezech. 45. *Accipe cautionem, id est chartam, in quaſcriptum est debitum tuum*: & dicitur à cavendo: *& scribe octoginta.* Quintam partem dimittit, primò dimidiam partem dimittit. Ratio potest esse quia chorus maior est mensura quam cadus. *Et laudavit Dominus villicum iniquitatis* Glossa Interlin. Non de fraude, sed de providentia, quamvis peccantem laudat: propter fraudem vero vocatur villicus iniquitatis. Et est hæc probatio à minori: si enim ille qui cum dispendio Domini sibi providit, commendatus est à Domino suo; quanto magis commendatur iste à Deo qui sibi providet legitimè. *Quia filii hujus sæculi* &c. Beda. Cuius quisque opera agit, hic & eius filius dicitur. Vnde filii sæculi dicuntur, id est tenebrarum, & filii lucis id est æternæ visionis. Sed quomodo verum est hoc; *filii hujus sæculi* &c. Cum super illud psal. 118. *Bonum mihi lex oris tui super millia auri & argenti*, dicit Glossa quod plus diligit charitas legem Dei, quam cupiditas millia auri & argenti. Vnde & amor sanctorum amorem mundanorum superat, & prudentia prudentiam. Responsio. Non dicit *prudentes* simpliciter, sed *prudentiores in generatione sua*, scilicet in generatione carnali, non quod ita sit, sed quod prudentiores videntur in carnalibus quam filii lucis in spiritualibus. *Facite vobis amicos de mammona.* Quandoque invenitur mammona, primæ declinationis, quandoque mammonis, tertiæ declinationis: & dicunt quidam quod mammona nomen est divitiarum: mammon nomen dæmonis est, qui præest divitiis, id est qui decipit per divitias: habent enim dæmones officia sibi deputata. Beda in Homilia dicit quod mammona lingua punica, lucrum dicitur. Glossa Bedæ hîc dicit, mammona iniquitatis vocat divitias, quia ut frequenter iniquè adquiruntur. August. super Lucam. Omnis dives aut iniquus est, aut hæres iniqui. Vel iniquitatis dicuntur, quia retinentur ab avaris. Vel iniquitas potest ibi sumi pro inæqualitate, sicut Ecclesiastici 42. *Melior est iniquitas viri quam mulier bene faciens.* Etiam de divitiis iniquitatis, id est iniquè adquisitis, scilicet per furtum vel per rapinam, potest fieri eleemosyna in casu, cum nescitur cui sit restituendum. *Vt cum defeceritis*, ab hac vita mortali; vel *cum defeceritis* à propriis meritis, *recipiant in æterna tabernacula.*

Objectio.

Responsio.

II. Dominus docet nos quatuor, 1.

Homo quidam erat dives &c. In hac parabola ministrat nobis materiam ædificationis, & Dominus & villicus Dominus in *quatuor. Primò* in hoc quod diffamationi villici non leviter adquiescit; bona enim facilè sunt credenda de proximo, mala verò non de facili. In malis enim verum est illud Ecclesiastici 19. *Qui citò credit, levis est corde.* Ad non leviter credendum malum de proximo monemur exemplo Domini. Genes. 18. *Descendam*, inquit, *& videbo* &c. Et vocato villico dicitur. *Quid hoc audio de te?* 1. Ioan. 4. *Nolite omni spiritui credere.* *Secundo* in hoc quod audita dissipatione bonorum suorum non neglexerit inquirere, & est argumentum quod pro diffamatione sola potest & debet prælatus inquirere, Genes. 18 *Clamor Sodomorum & Gomorræorum multiplicatus est, descendam & videbo.* Negligentia & pigritia multis fuit causa depauperationis, & temporalis & spiritualis. Prov. verb. 23. *Vestietur pannis dormitatio* Eccles. 10. *In pigritiis humiliabitur contignatio*, id est congnorum coniunctio, quæ est in suprema parte ædificii. Tigna sunt ligna quæ dicuntur capiones, eò quod mutuo se capiant. Piger differt subvenire domui suæ malè tectæ & aliter deterioratæ, donec totaliter corruit. Idem accidit in domo Ecclesiæ: ex pigritia enim Prælatorum differtur subventio, quod tantum crescit corruptio, quod iam non habet locum correptio. Hoc est quod plangit Isa. 11. de Synagoga. *Vulnus & livor & plaga tumens non est circumligata, nec curata medicamine, nec fota oleo. Tertio* in hoc quod Dominus in villico inhonestatis quod laudabile est laudat. Sicut apis dimittit immunditiis flori insidet: sic Dominus dimissis malis malis quæ erant in villico iniquitatis bonum inter mala elegit quod laudet. Econtrario inter bona malum eligunt desiderio detrahendi & vituperandi, similes scabronibus, qui dimissis floribus insident stercoribus. De scabronibus habetur Exod. 23. *Cum hostium inimicorum tuorum coram te terga vertam, emittens scabrones prius* sunt similes illis qui de pomo partim fœtido, partim putrido, putridum comedunt, quod sanum projicientes. Hi quærunt impietatem in domo iusti, contra consilium Salomonis Proverb. 24. *Insidiaris & quæras impietatem in domo justi.* Isti ipsi quærunt festucam, unde sibi oculum eruunt, avertentes se ab his, unde lumen boni exempli habere poterant. *Quarto* in hoc quod villicus remissione facta debitoribus, etiam cum damno ipsius Domini non increpat. Clementi Domino placet clementia villici, unde Glossa. Christus qui ad clementiam pronus est hæc discipulos, si in sibi creditos misericordes fuerint. Huic Domino valde sunt dissimiles principes huius mundi, qui volunt ut præpositi eorum graves pares excorient, ut divitias eorum augeant. Mich. 3. *Odio habetis bonum & diligitis malum, qui violenter tollitis pelles eorum desuper eis, & carnes eorum desuper ossibus eorum. Ipsi sunt generatio quæ pro dentibus gladios habet, & commandit molaribus suis, comedat inopes de terra & pauperes de hominibus,* Proverb. 30.

Villicus etiam ministrat nobis materiam ædificationis in *quatuor. Primo* in hoc quod villicus finem suam in brevi finiendam esse attendit. Quod attendere debet, quicunque habet aliquam potestatem sæcularem. Eccles. 10. *Omnis potestatus brevis vita* &c. *Rex hodie est & cras morietur.* Proverb. 27. *Diligenter agnosce vultum pecoris tui tuosque greges considera, non enim habes jugiter potestatem. Secundo* in hoc, quod dicit suos agnoscit. *Fodere*, inquit *non valeo* &c. Ita interam ministri divitum cum à ministerio amoventur egent, quia nesciunt sibi aliter providere. In futuro tamen potest intelligi, ubi nullum meritum providendi habebunt, qui hic sibi non providerunt. Dupliciter in præsenti provident sibi qui indiget, vel operando vel mendicando, mendicando inquam, mutuum vel donum. Sed in futuro non erit tempus operandi. Eccles. 9. *Quodcumque potest operari manus instanter operare; quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quo tu properas.* Ioan. 9. *Venit nox qua nemo potest operari.* Mendicatio etiam ibi inutilis erit. Proverb. 20. *Propter frigus piger arare noluit; mendicabit ergo in æstate, & non dabitur ei.* Matth. 25. dictum est quinque virginibus mendicantibus: *ne forte non sufficiat nobis & vobis, ite ad vendentes*

SERMO CXVIII.

Amici faciendi de quo & ad quid.

Amicitiæ prudentia & utilitas.

Tria commoda amicorum sanctorum.

Mfaciendum amicis dum sunt necessaria.

dentes & emite vobis. Tertio in hoc, quod cogitavit quid esset facturus. *Quid faciam*, inquit, *quia Dominus meus auferet à me villicationem?* Sic frequenter cogitare debet peccator. Job 31. *Quid faciam cum surrexerit ad judicandum Deus? & cum quæsierit, quid respondebo illi? Quarto* in hoc quod contra paupertatem futuram remedium eligit amicitiam servorum Domini sui. *Scio*, inquit, *quid faciam, ut cum amotus fuero à villicatione, recipiant me in domos suas.* Notandum quod mansiones cœlestes pauperum sunt, illis enim datæ sunt. Matth. *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum*, unde si divites illud habere volunt, oportet ut illud à paupere emant. Divites habent domos in terra, pauperes in cœlo. Libenter ergo divites recipiant pauperes in domibus suis in terra, ut à pauperibus recipiantur in cœlo. August. Præbe tectum, & accipe cœlum.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

SERMO CXVIII.

De amicitia & faciendis amicis.

Facite vobis amicos, &c.

Amici faciendi de quo & ad quid.

IN verbo proposito monet nos Dominus ad hoc, de quo per nos satis moniti esse deberemus, scilicet ut amicos nobis faciamus, ostendens de quo & ad quid eos facere debeamus. De quo ibi, *de mammona iniquitatis*. Ad quid, ibi: *Ut cum defeceritis*. Vere per nos debemus esse moniti & rogati de faciendo amicos, cum hoc sit utilissimum. Isaiæ 48. *Ego Deus tuus docens te utilia.* Dionysius: Optimi est optima addiscere. Optimum inter actus humanos est amicos facere. Ecclesiastici 6. *Amico fideli nulla est comparatio, & non est digna ponderatio argenti & auri*, &c. Ejusdem vigesimo quinto. *Beatus qui invenit amicum verum.* Tullius in libro de amicitia. Omnibus rebus humanis anteponenda est amicitia, nihil est naturæ tam aptum, tam conveniens, ad res secundas vel adversas. Ad conservationem naturæ multum valet amicitia. Si prosperitas adsit, habes qui tecum gaudeat; si adversitas, qui eam tecum sustineat. Amicitia etiam prævalet consanguinitati. Tullius in eodem. In hoc præstat amicitia propinquitate, quod ex propinquitate benevolentia tolli potest, ex amicitia non potest. Sublata enim benevolentia, nomen amicitiæ tollitur, propinquitas remanet. Consanguinitas facit ut aliquis sit tibi propinquus, amicitia autem vera facit, ut aliquis sit quasi alter tu. Tullius. Qui verum amicum intuetur, tanquam exemplar aliquod intuetur sui; quocirca & absentes adsunt, & egentes abundant, & imbecilles valent, & (quod dictu difficilius est) mortui vivunt. Qui Sanctos, vel Angelos, vel pauperes bonos, qui jam decesserunt fecit sibi amicos, est in curia cœlesti ante Deum circa illos, cum nondum ibi sit in propria persona. *Item* qui pauperes bonos, qui adhuc vivunt, fecit sibi amicos, est in eis cum Deo in oratione, cum in propria persona impediatur negotiis sæcularibus ab oratione: & cum in propria persona sit egens meriti, in eis abundat: & cum per se sit debilis resistere diabolo, in eis potens est. *Item* cum in propria persona mortuus sit, in amicis vivit, qui ei subveniunt, & testamentum fideliter exequuntur.

Amicitiæ consentanea & utilitas.

Tria commoda amicorum Sanctorum.

Ad faciendum amicos duo sunt necessaria.

Et notandum quod ei qui vult amicum facere duo sunt necessaria. *Primo* ut in ejus electione discretionem habeat. *Secundo* ut his quæ possunt valere ad hoc, ut ametur, intendat. In electione amici *quatuor* sunt necessaria. *Primum* ut ille qui eligitur sit discretus, quia amicitiæ stultorum solent esse noxiæ. Proverb. 13. *Amicus stultorum similis efficietur.* Licet stultus amandus sit, tamen amicitiæ non sunt cum eo ineundæ. Ad amicitiam pertinet habere idem velle & idem nolle cum amico & confidentiam & familiaritatem. Specialiter fugienda est amicitia illius stulti, de quo legitur. Ecclesiastici vigesimo quinto. *Tres species odivit anima mea*, &c. *senem fatuum & insensatum.* Iste senex fatuus est mundus, qui est quasi in senio, & tamen in levitate & vanitate sua remanet. Non cessat Dominus flagellare ipsum, & tamen non recedit ab eo fatuitas ipsius. Proverb. 27 *Si contuderis stultum in pila quasi ptisanas desuper feriente pilo, non auferetur ab eo stultitia ejus.* *Secundum* ut sit bonus. Tullius in libro de amicitia. Hoc primum sentio, amicitiam nisi in bonis esse non posse, quomodo erit tibi amicus, qui sibi ipsi est inimicus? Ecclesiastici 14. Qui sibi nequam, cui bonus? David Psalm. 10. *Qui diligit iniquitatem, odit animam suam. Tertio* ut non sit iracundus. Proverb. 22. *Noli esse amicus homini iracundo.* Homo iracundus est velut lignum ignitum quod exurit tangentem se, & velut lignum spinosum quod pungit amplectentem se; ideo quamvis sit amandus, tamen ejus familiaritas est timenda. Præterea amicitia ejus non duraret, vinculum enim amoris igne iræ in eo exureretur. *Quartum* ne sit superbus; superbus enim nescit esse socius, vult enim esse Dominus. Prov. 11. *Ubi fuerit superbia, ibi & contumelia.*

Quinque verò sunt quæ ad hoc valere possunt ut ab eo ameris quam pro amico elegisti. *Primum* est modestia in sermone. Ecclesiastici 20. *Sapiens in verbis amabilem se facit, gratiæ autem fatuorum effundentur.* *Secundum* est similitudo Ecclesiastici 27. *Volatilia ad sibi similia conveniunt.*

Oderunt hilarem tristes, tristemque jocosi.

Tertium est virtus. Tullius de amicitia. Nihil est virtute amabilius, nihilque quod alliciat magis ad diligendum. In eodem. Tanta est vis probitatis ut eam vel in eis quos nunquam vidimus; vel quod majus est, in hoste diligamus. *Specialiter* valet ad hoc *virtus mansuetudinis*. Ecclesiastici 3. *Fili in mansuetudine opera tua perfice, & super gloriam hominum diligeris.* Mansuetudo ad modum adamantis habet vim attractivam. Ezech. 3. *Ut adamantem & silicem dedi faciem tuam.* *Quarto* valent ad hoc obsequia & beneficia. Sapiens. Hoc tempore obsequium amicos, veritas odium parit. Ignem amoris oportet nutriri ligni beneficiorum, alioquin deficit. Proverb. 26. *Cum defecerint ligna, ignis extinguetur.* Obsequia etiam feras ad amorem incitant, & de inimicis amicos faciunt. Roman. 12. *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum. Si sitit, potum da illi; hoc enim faciens carbones ignis congeres super caput ejus*, cor ejus accendendo ad amorem tui. *Quinto* valet ad hoc amor. August. Nulla est major ad amorem invitatio, quam prævenire amando. Seneca in epistolis. Quæris quomodo amicum facturus sis, cito ego monstrabo amatorium sine medicamento, sine herba, sine ullo venefico carmine. Si vis amari, ama: ut ameris, amabilis esto.

De quo amici faciendi.

Sequitur videre de quo faciendi sunt amici. Sunt enim faciendi de mammona, seu de divitiis iniquitatis. Sed quomodo est verum, cum scriptum sit Eccles. 34. *Qui offert sacrificium ex substantia pauperis, quasi qui victimat filium ante faciem patris.*

Amici fiunt de mammona.

Quatuor modis fiunt amici, de mammona iniquitatis. *Primo* cum integre restituuntur pauperibus ea quæ per rapinam vel furtum ab eis male habita sunt, & humiliter petitur remissio de injuriis eis illatis differendo restitutionem. 1.

Secundo cum ignoratur cui sit restituendum, & de consilio Ecclesiæ pauperibus erogatur. 2.

Tertio cum aliquis contra prohibitionem Ecclesiæ lucratur, ut laborando in 3.

festivis diebus, vel aliter, ita tamen quod non tenetur ad restitutionem: tunc enim facienda est medicina unde facta sunt vulnera, & dandum est de hoc pauperibus. His tribus modis possunt fieri amici de mammona iniquitatis, scilicet de divitiis iniquè acquisitis *Quarto* faciendi sunt amici de mammona iniquitatis, scilicet de divitiis, quę iniquè servantur cum tenacitate scilicet nimia veniali, vel mortali. Potest enim quis dãnari eò quod non dat sua. Matth. 25. *Discedite à me* &c. *Esurivi* &c. Et dives epulo damnatus est quia sua non dedit. Lucæ 16. Ad quid faciendi sunt amici ostenditur cum subditur; *ut cum defeceritis* &c. Glossa. Non quoslibet pauperes, sed eos qui possunt in æterna tabernacula recipere. Sapiens. *Cui des videto* Ecclesiastici 12. *Si benefeceris, scito cui benefeceris.* Ibidem *Benefac justo, & invenies retributionem magnam, & si non ab ipso, tamen à Deo.* Ibidem *Da bono, & non recipias peccatorem. Benefac humili, & ne dederis impio.* Quod intelligendum est in duobus casibus. Unus est, si credatur quod propter donum tuum negligat justitiam. Alius est cum datur intuitu impietatis, ut faciunt illi qui dant histrioni causa histrionatus. Ecclesiastæ 7. *Bonum est sustentare justum.* Virum bonum debes reputare attinentem tibi, exemplo Christi dicentis Matth. 12. *Quicunque fecerit voluntatem patris qui in cœlis est, ipse meus frater & mater & soror est.* Et indubitanter prius est subveniendum filiis Dei quam servis diaboli. Debent boni amare se invicem, cum mali odiant eos. Joan. 15. *Quia de mundo non estis, propterea odit vos mundus.* Boni debent se amare, sicut aliqui qui sunt de una patria amant se, cum conveniunt in alia regione, de mundo enim non sunt, licet sint in mundo.

4.

Ad quid faciendi sint. Cato.

Quibus benefaciendũ quibus non.

DE EADEM.

SERMO TERTIVS.

Summarium.

Evangelij sententiæ quædam explanantur.

SERMO CXIX.

Homo quidam erat dives, qui habebat villicum.

Per villicũ quid intelligatur.

VIllicus potest intelligi quilibet homo cui Deus commisit custodiam ad minus sui ipsius Ecclesiastici 15. *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit eum in manu consilij sui.* Sicut vulgariter dicitur bonum castrum custodit, qui corpus suum custodit; & melius, qui animam suam. Deuteron. 4. *Custodi temetipsum & animam tuam solicite.* Proverbiorum quarto. *Omni custodia serva cor tuum, ab ipso enim vita procedit.* Et *notandum* quòd homo indiget magna custodia, tanquam castrum undique obsessum. Job 19. *Obsederunt in gyro tabernaculum meum.* Impugnatur homo à dextris per prospera, à sinistris per adversa, à posteriori per declinationem præteritorum peccatorum, ab anteriori per novos laqueos tentationum, à superiori per præsumptionem, ab inferiori per desperationem.

Infamia ex peccato oritur.

Apud homines. Diffamatio sine culpa.

Hic diffamatus est apud eum, &c. Notandum quòd sicut fumus procedit ab igne, & fœtor à cadavere, sic infamia à peccato. Non potest diu fieri ignis, quin fumus exeat inde, nec peccatum frequenter fieri, nisi infamiam diffundat. Diffamatur verò peccator, apud homines, apud creaturas, apud Deum. Cùm aliquis diffamatur absque culpa sua, cito decidit in infamiã & revertitur pœna in confingentes, ut accidit in presbyteris qui Susannam accusaverunt. Dan. 13 Cum auditur aliquid contra virum bonæ famæ, debemus stupere, non credere, unde ibidem legitur *Obstupuerunt servi vehementer, quia nunquam auditus fuerat sermo hujusmodi de Susanna.* Ecclesiastici 19. *Qui citò credit, levis est corde.* Et post. *Audisti verbum contra proximum tuum, commoriatur in te, fidens quia te non disrumpet.* Et alludit vulgari quod dicitur: *Ipse crepuret, nisi diceret.* Unde subditur: *à facie verbi putrescit fatuus.* Ubi verò peccatum alicujus notorium est, tollendum est de medio, ne alios inficiat, sicut docet Apostolus. 1. Corinth. 5. *Tollatur de medio vestrum*, Et subditur: *Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit.* Publicus peccator est sicut domus igne accensa in medio civitatis, de qua aliquando carbones produnt, qui alias domos comburunt. Unde dixit quidam.

Tunc tua res agitur, paries cum proximus ardet.

Eccles. 32. *Peccator homo vitabit correctionem, & ad voluntatem suam inveniet comparationem*, & illud Isa. 34. *Pilosus clamabit alteri.* Glossa: De petrata malitia perpetrandam invocat. Seneca. crati, Catoni & Lælio honestatem excuterent milis multitudo. Et post unum peccatum luxu aut avaritiæ multum mali fecit. Econtrario un bonum invitat ad aliud bonum. Proverb. 27. *Fe rum ferro exacuitur, & homo exacuit faciem ci sui.* Ecclesiastici 11. *Ab una scintilla ignis, & ab uno doloso augetur sanguis*, id est tum. Infamia est ut fœtor procedens de cada Amos 4. *Ascendere feci putredinem castrorum rum ad nares vestras.* Peccator occultus cadaver sepultum, quod non fœtet aliis bus, sed fœtet Deo & Angelis ejus: peccato manifestus est sicut cadaver insepultum.

Et *notandum* quod tria faciunt ad hoc quod ver multum fœteat: scilicet quod in alto po est, & calor, & ventus. Propter *primum* p Prælati multum fœtet, & multos inficit. 51. *Ecce ego ad te mons pestifer qui corrum versam terram.* Sic accidit de Prælato malo, Antiocho. 2. Machab 9. qui tantum fœtebat fœtore ejus gravabatur exercitus. Pro velut solis calor excitat ad fœtorem. Josuæ tur de quinque regibus, quod suspensi fu quinque stipites ad solem. Ventus quidem si quoddam incitamentum ad fœtorem. dum venti se habent verba hominum, qu miam disseminant. Nec solum infamatur apud homines, sed etiam quodammodo ras creaturas, quæ eum accusant, cum tene carceratas & inclusas; videlicet denarios frumentum in horreo, vinum in cellario quasi de incarceratis loquitur Dominus *Stomachum frumentum meum in tempore suo, mihi, & liberabo lanam meam*, &c. Et Jacob *te nunc divites*, &c. Item quatuor elementa homines, quæ triplici voce secundum sancto Victore nos alloquuntur. *Accipe, beneficium, debitum, supplicium.* Prima lantis, secunda admonentis, tertia co Vox famulantis. Dicit cœlum: ministro in die, ut vigiles; tenebras in nocte, ut p ad oblectationem tuam gratas tempor dines pario; temperiem veris, fervorem tumni plenitudinem, hyemis algorem. vitalem tibi præbeo flatum, & omne ad tuum nitto obsequium. Aqua dicit præbeo, sordes purgo, arentia rigo, genera piscium ad tuum usum nutrio. ego te porto, pane confirmo, vino admonentis Mundus dicit: servio tibi, sum propter te, ut servias illi, qui me propter se. Si sentis beneficium, redde qui fecit te & me, puniet te per me. Vo nantis. Dicit ignis à me combureris, me demergeris; aer, in me ventilaberis; te absorberis; infernus, à me deglutieris. Id Sapient. 5. *Armabit creaturam ad ultionem*

eorum. Ibidem- *Pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos* Ejusdem 16. *Creatura tibi creatori deserviens exardescit in tormentum contra injustos.* Peccator etiam diffamatur apud Deum judicem & ultorem, quia opera clament contra facientem. Gen. 4. *Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra.* Ejusdem 18. *Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum multiplicatus est.*

Quasi dissipasset, Bona dissipantur cum naturalia vulnerantur, gratuita auferuntur, & bona temporalia inutilia redduntur; hæc omnia per peccatum fiunt. De duobus primis habetur Lucæ 10. *Qui despoliaverunt eum*, quantum ad gratuita, *& plagis impositis*, quantum ad naturalia. Ad tertium potest referri illud Ecclesiastici 13. *Bona substantia, cui non est peccatum in conscientia.* Oseæ 8. Projecit *Israel bonum.* Seneca. Nihil est homini bonum sine se bono. Et attende quod dicitur *bona illius.* Sive enim sint bona naturæ, vel gratiæ, vel fortunæ, bona Dei sunt, non nostra, sed nobis credita. 1. Corinth. 4. *Quid habes quod non accepisti? si autem accepisti, quare gloriaris quasi non acceperis?* Isaiæ 26. *Omnia opera nostra operatus es in nobis domine.* Joan. 15. *Sine me nihil potestis facere. Quid hoc audio de te?* quasi dicat, de quo talia audire non debueram, cui omnia bona commiseram. Hæc consideratio retraxit Joseph, ne peccaret cum uxore domini sui Genes. 39. *Ecce*, inquit *dominus meus omnibus mihi traditis ignorat quid habeat in domo sua, nec quicquam est quod non tradiderit mihi, præterquam uxor ejus: quomodo ergo possum hoc malum facere, & peccare in dominum meum?* E contrario legitur de malis Job. 12. *Abundant tabernacula prædonum, & audacter provocant Deum, cum ipse dederit omnia in manu eorum. Redde rationem villicationis tuæ.* De præsenti potest hoc exponi, & secundum hoc redditio villicationis ad confessionem etiam refertur. Confessio est quædam computatio coram Dei Vicario. Bern. Computatio dilata multum facit oblivisci. Potest etiam intelligi de futuro, sub hoc sensu *Redde*, &c. id est, cogita te reddituruin. Matt. 12. *De omni verbo otioso quod locuti fuerint homines, reddent rationem in die judicii.* Ecclesiastici 11. *Ante judicium interroga te ipsum.* Ecclesiastici ultimo. *Cuncta quæ fiunt, adducet Deus in judicium.* Matth. 10. *Omnes capilli capitis vestri numerati sunt.*

DOMINICA DECIMA POST FESTUM SANCTÆ TRINITATIS.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Evangelium explanatur & tria documenta dantur.

SERMO CX.

Cum appropinquaret Jesus Jerusalem, videns civitatem, flevit super illam, &c. *Luc.* 19.

I. Explicatio Evangelij.

HOc Evangelium ostendit nobis Salvatoris compassionem & zelum: compassionem in fletu de civitatis destructione, zelum in ejectione ementium & vendentium de templo & quotidiana prædicatione. *Cum appropinquaret*, non solùm corporis gressu, sed etiam compassionis affectu. *Flevit super illam.* Ter legimus dominum flevisse; scilicet hic, & Joannis 11. & Hebræos 5. *dicens, quia si cognovisses*, quod imminet, & subaudi, fervisses, quæ modo exultas, *in hac die tua*, qua scilicet tibi lætaris & non Deo. Sapple habes, vel sunt tibi, *ea quæ ad pacem*, tibi temporalem faciunt, ut divitiæ, deliciæ, gloria, sanitas tua corporalis, & eorum similia, *nunc autem*, id est tempore lætitiæ *abscondita sunt ab oculis tuis.* Supple mala imminentia, illa scilicet quæ sequuntur *quia venient dies in te*, id est, contra te. Beda. Erit pœna quam imminere ignorat. *Et circumdabunt te inimici tui & angustiabunt.* Beda. Romani principes ad litteram dicuntur fecisse tres aggeres ad capiendam Hierusalem, *& circumdabunt te undique* obsidendo te, *& ad terram prosternent te & filios qui in te sunt*, alios de civibus tuis occidendo, & alios captivando, *eo quod non cognoveris tempus visitationis tuæ.* Beda. Quos Deus visitat vel miraculo vel præcepto. Hierem. 8. *Milvus in cœlo cognovit tempus suum; turtur & hirundo & ciconia custodierunt tempus adventus sui. Populus autem meus non cognovit judicium domini.* Ad litteram factum est ut dominus prædixit, quia Hierusalem funditus eversa est juxta vaticinium Isaiæ 5. *Diripiam maceriam ejus, & erit in conculcationem.* Postquam redierunt Romani ipsâ eversâ, Judæi qui in speluncis latuerant & silvis, redierunt Hierusalem, & cæperunt venerari loca sancta & reædificare. Quod audientes Romani miserunt Helium Adrianum, qui funditus evertit eam, ita quod lapis super lapidem non remansit; & datum est edictum à Romanis, ne Judæus quis in transmarinis partibus habitaret. Post ædificavit modicam civitatem juxta locum ubi esse solebat, & à nomine suo Heliam nominavit, & longo tempore sic dicta est. Et quod in alio loco Hierusalem sit quam esset cum dominus fuit crucifixus, patet ex hoc, quod locus in quo crucifixus est dominus, & hortus in quo sepultus est, modo sunt in medio civitatis, & tunc erant extra, sicut patibula malefactorum hodie fiunt extra civitatem. *Et ingressus in templum cœpit* &c. Beda. Post onumerata mala ingressus in templum ejecit ementes & vendentes, per hoc innuens quod ruina populi maximè Sacerdotum culpa fuit. Dum enim vendentes & ementes percutit, ostendit unde radix perditionis processit. Alia vice ejecit eos scilicet post miraculum mutationis aquæ in vinum, quod solus Joannes narrat secundo Cap. De hac ejectione domini, quæ facta est in ramis palmarum, loquitur Matth. 21. & Marc. 11. & Luc. hîc ad litteram. In primo atrio templi fecerûnt loca venalia ubi vêditores & campsores erant quod fecerât fieri sacerdotes ex cupiditate, ut advenientes haberêt paratû quod offerrent; & quia aliqui nô habebant unde emerent, posuerunt ibi nummularios, à quibus mutuò acciperetur pecunia: & quia non audebant eis accommodare cû superabundantia manifestæ usuræ, commodabant sub nomine collibiorum, & dicuntur collibia munuscula fructuum. Scriptum est Isaiæ. 56. *Domus mea, domus orationis vocabitur. Vos autem fecistis eam speluncam latronum.* Hierem. 7. *Numquid spelunca latronum facta est domus ista, in qua invocatum est nomen meum.* Isaiæ 1. *Principes tui infideles, socius furum.* Oseæ 6. *In domo Israel vidi horrendum, fornicationem Ephraim.*

II. Tria docet nos hoc Evangeliû.

Videns autem civitatem, &c. Ad *tria* monemur in hoc Evangelio. *Primum* est ut vano gaudio fletum præferamus. *Secundum* est ut locis sacris reverentiam exhibeamus, *tertium* est ut prædicationi frequenter intendamus. Ad *primum* monemur in hoc, quod dominus Hierosolymitas, gaudentes facto & verbo ad fletum incitavit. Facto; dum respiciens Hierusalem flevit: verbo: cum dixit: *quia si cognovisses &c.* De hoc, scilicet, quare gaudio vano fletus veritatis præferri debeant, vide sermonem illum: *Tristitia vestra vertetur in gaudium.* Et notandum quod quadruplex fletus Salvatoris potest haberi ex Scriptura. *Primus* est fletus infantiæ illius, unde cantat Ecclesia: *vagit infans inter arcta*

Primum.

Fletus Salvatoris quadruplex

conditus præsepia. Sapient. 7. *Primam vocem similem omnibus emisi plorans.* *Secundus* est fletus quo flevit super Lazarum ad vitam revocandum Joannis 11. *Tertius* est fletus quo flevit super civitatem. *Quartus* fletus est de quo habetur Hebr. 5. quo creditur flevisse in cruce. Hi quatuor fletus Salvatoris possùt referri ad *quatuor species fletus*, qui quasi quatuor fluvij paradisi animam irrigant & fœcundant. *Primus* est fletus pro incolatu præsentis miseriæ. August. In valle miseriæ sumus, in qua eò magis flendum est, quo minus flemus. David Ps. 119. *Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est.* *Secundus* est fletus compunctionis, de quo David. Psalm. 6. *Lavabo per singulas noctes lectum meum.* Item *exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non custodierunt legem tuam.* Psalm. 118. *Tertius* fletus compassionis Job. 30. *Flebam quondam super eo qui afflictus erat* Hierem. 9. *quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum, & plorabo die ac nocte interfectos filia populi mei?* *Quartus* est pro dilatione patriæ. In Psalm 136. *Super flumina Babylonis illic sedimus & flevimus, dum recordaremur Syon.* Ad primã speciẽ fletus pertinet fletus infãtiæ Salvatoris. De fletu infãtiæ dicitur super illud Ephes. 5. (*Redimentes tempus quòniam dies mali sunt*) puer qui nascitur à fletu incipit, nec ridere potest statim natus. Plorat propheta suas calamitates, lachrimæ sunt testes miseriæ, nondum loquitur & jam prophetat. Fletus quo creditur flevisse in cruce, pertinet ad fletum compunctionis, qui est illorum qui sunt in cruce pœnitentiæ. Fletus verò super destructionem civitatis, fletus fuit compassionis. Fletus super Lazarum qui ad vitam erat revocandus, cui gloria erat differenda, pertinet ad illam speciem fletus qui est pro dilatione patriæ.

Aliæ quatuor species fletus,

Ad has species Salvatoris fletus referuntur,

Ad reverentiam locis sacris exhibendam monemur in hoc, quod dominus vendentes & ementes de templo ejecit. Et *notandum* quod multis modis se habet aliquis irreverenter ad sacrum locum. *Primo* in sacro loco male vivendo, ut faciunt mali religiosi. Exod. 3. *Solve calceamenta pedum tuorum, locus enim in quo stas, terra sancta est.* Isaiæ 26. *In terra sanctorum iniqua gessit, & non videbit gloriam Dei.* *Secundo* opus terrenum in Ecclesia agendo. August. In oratorio nemo aliquid agat, nisi id ad quod factum est, unde & nomen accepit Marc. 11. legitur quod dominus non sinebat ut quisquam vas transferret per templum. *Tertio* molestiam sacro loco inferendo, ut faciunt qui Ecclesias frangunt. 1. Corinth. 3. *Si quis templum Dei violaverit, disperdet illum Deus.* *Quarto* locum sacrum polluendo Psalm. 78. *Polluerunt templum sanctum tuum.* Legitur de Pompeio, quod postquam illi qui cum illo erant templum domini profanaverunt stabulantes equos in porticu templi, nunquam post pugnavit quin vinceretur, qui hactenus fuerat fortunatissimus. *Quinto* proximo ibi nocendo vel in rebus suis, ut qui rapiunt ea quæ ibi reposita sunt, sicut facere voluit Heliodorus. 2. Mach. 3. qui graviter flagellatus est. Vel in ipsis personis, ut faciunt mulieres quæ occasione suæ pulchritudinis filios dei occidunt. Phinees gladius igneus speciei mulieris est. *Sexto* filio Dei in propria persona ibi contumeliam faciendo, ut faciunt illi qui indignè celebrant vel communicant. Hebr. 10. *Irritam quis faciens legem Moysi, sine miseratione duobus vel tribus testibus moritur. Quanto deteriora meveri putatis supplicia qui filium Dei conculcaverit.* Secundum Gloss. Christum contulcat qui eo indignè participat.

Secundum.

Locus sacer irreverẽter tractatur.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

Ad intendendũ frequẽter prædicationi monemur in hoc quod Salvator erat quotidie docens in templo; cum verbum Dei panis quotidianus sit, convenienter Salvator quotidie docens erat in templo. Et notandum, quod illi ad quos pertinet ut populi docent, frequenter debent prædicare, cum in lege de sacra scriptura multas habeant admonitiones. Et qui hoc negligunt multas comminationes: & cum multis paucas ponere sufficiat. Isaiæ 58 *Clama ne cesses.* Ecclesiastici 11. *Mane semina semen tuum* &c. Oseæ 8. *In gutture tuo sit tuba.* 2. Timoth. 4. *Testificor coram Deo* &c. Prædica verbum, insta oportunè, importunè, oportunè quantum ad te quibus placet, importunè nolentibus. Ezech. 3. *Si dicente me ad impium: morte morieris, non annunciaveris, nec locutus fueris ut avertatur vir iste impius & vivat, ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram.* 1. Corinth. 9. *Væ mihi si non evangelizavero.* Isaiæ 6. *Væ mihi quia tacui.* Proverb. 11. *Qui abscondit frumentum in tempore suo, maledicetur in populis* Hierem. 48. *Maledictus qui prohibet gladium suum à sanguine.* Et sicut qui docti sunt in Ecclesia, frequenter debent prædicare in Ecclesia, sic etiam indocti libenter & frequenter debent prædicationem audire. Proverb. 19. *Noli cessare audire fili doctrinam.* Ecclesiastici 6. *Si dilexeris audire sapiens eris.*

Tertium.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

Summarium.

Explicatur Evangelium.

Videns civitatem flevit super illam, &c.

Circa seriem hujus Evangelij 12. nobis videnda sunt pertinentia ad ædificationem nostram. *Primum* est hoc quod Salvator plorans ostendens facto quod Salomon verbo docens stultitiam fecerit. Ecclesiastici 2. *Rectum reputavi errorem.* Bernardus fletum super Lazarum & super civitatem non in orationibus pernoctasse, risisse vero nusquam legimus. *Secundum* est quod plorans per civitatem non super villulas, civitates magis periculosæ fuit: in eis enim plus est de scientiæ mundanæ, quæ sapientiæ divinæ nullum valet. Proverb. 26. *Vidisti hominem sibi sapiens videri? magis spes illo habebis insipiens.* Ge moralibus. Valde difficile est ut is qui sapiens se æstimat, mentem ad humilitatem reducat, nisi ducte prædicantibus crédat. Rom. 8. *Sapientia carnis inimica est Deo.* In civitatibus sunt homines magis ambitiosi, voluptuosi & avari. *Tertium* quod destructionem Hierusalem quam fecerat ex justitia, defleret ex misericordia. In corde misericordiæ debet ardere ignis zeli. Sorores istæ sunt justitia & misericordia, unde dicitur Matth. 5. *Beati*, inquit, *qui esuriunt & sitiunt justitiam. Beati misericordes*, &c. Glossa. Lumen est misericodia, misericordiæ vita justitia. Justitia sine misericordia crudelitas, misericordia vero sine justitia remissio est. Habent hæretici veram misericordiam, cum justitia; cum enim sint misericordes in quos maleficos, immisericordes sunt parcit ziçaniæ; potushat frumento cit membro putrido corrumpenti non sana. *Quartum* fletus fuit Hierusalem dicit & tu, scilicet, *fleres*, innuens ex defectu nis esse quod non flebat. Sic ex aliqui in mundo isto non flent sed tanta est materia flendi & tanti valoris mæ. De malis quæ in hoc mundo videmus quod sunt per se materia fletus, bona vero

videmus

videmus mala adducunt, ut sunt divitiæ, sanitas, pulchritudo corporalis, & similia. Ecclesiastici 11. *Si divos fueris, non eris innocens à delicto*, unde bona hujus mundi per consequens materia sunt fletus. De valore seu virtute lachrimarū vide in tractatu de beatitudinibus, ubi agitur de luctu. *Quintum* est quod gaudio Israelitarum fletum miscuit, ostendens facto illud Proverb. 14. *Risus dolore miscebitur* & illud Eccli. 11. *In diebus bonorum non immemor sis malorū. Sextū* est quod causā hujus destructionis esse ostendit, quod tempus visitationis suæ non cognovit. Visitaverat dominus Ierusalem per servos suos, tandē visitavit eam per se ipsum, & eam incorrigibilē invenit, & hoc fuit causa destructionis eorum Matt. 23. *Quoties congregare volui filios tuos quemadmodū gallina congregat pullos sub alas, & noluisti*, non projiciuntur forulares quam cito apparuerit in eis foramen, sed quando non habetur spes de reparatione eorum. Idem accidit in peccatoribus. Tunc dominus Judæos reliquit, cum eorū incorrigibilitas apparuit. Super illud Ps. 31. *Multa flagella peccatoris*, dicit Glossa. Peccator domatur flagello & freno, & utinam domaretur. Verendū enim est ne nimis resistendo correctioni indomitus mereatur relinqui, & ire in latam viam quæ ducit ad mortem *Septimum* est quod ingressus urbem primo templum adiit. Chrysostomus proprium erat boni filij ut veniens primò ad domum patris curreret. Tu ergo imitator Christi factus, cum in aliquam ingressus fueris civitatem, primò ante omnē actū ad Ecclesiā curras. *Octavū* est quod postquam mala ventura civitati, deflevit, ut radicē illorum ostēderet, cupidos & avaros de templo ejecit. Beda. Post enumerata mala ingressus in templū vēdētes & ementes ejecit, per hoc innuens quod ruina populi maximè sacerdotum culpa fuerit. Dum enim vendentes & ementes percutit, ostendit unde radix perditionis processit. *Nonum* est quod opus terrenum in templo fieri non permisit Marc. 11. legitur quod dominus non sinebat ut quisquam vas transferret per templum. Vult dominus magnam reverentiam etiā templo materiali exhiberi. David Ps. 92. *Domum tuam decet sanctitudo in longitudine dierum.* Gen. 28. *Quam terribilis est locus iste? non est hic aliud nisi domus Dei & porta cœli.* Multū etiā displicet Deo cum personæ Ecclesiasticæ sæculares sunt secūdū illud Isa. 24. *Et erit sicut populus, sic sacerdos. Decimum* est quod exemplū zeli cōtra symoniacam pravitatē Ecclesiæ dedit, dum cum tanto zelo vēdentes & ementes de templo ejecit. Non legitur Salvator in hac vita mortali tantam iram per zelū ostendisse quantā ostendit ibi. Tunc impletū fuit illud Ps. 68. *Zelus domus tuæ comedit me.* Ber. Eugenio Papæ. Si Christi discipulus es, ignoscat zelus tuus, exurgat auctoritas adversus imprudentiā hanc & generalem pestem, intuere magistrum sic facientem, & audi dicentem, *qui mihi ministrat, me sequatur*, non parat aures ut audiat, sed flagellum quō feriat, verba nec facit nec recipit; nec enim sedet judicans, sed insequitur puniens. Causam tamē non tacet, quod dei domum negotiationis feciſſent, ergo & tu fac similiter. Erubescant vultum tuum hujusmodi negotiatores, si fieri potest; si non, timeant, & tu flagellum tenes sicut Deus. Contra peccatum, contra naturam multum zelavit, cum lege naturali mundus regebatur. Sic tempore gratiæ multum zelavit cōtra pravitatem Symoniacam, quæ est contra gratiam. Unde licet adventus ille fuisset mansuetudinis, tamen iram suam contra hoc vitium voluit ostendere, sicut juxta verbum Bernardi: gehennalis flamma moram non sustinens Sodomæ prævenit tollere nationem. *Undecimum* est quod usurarios latrones vocavit, etiam illos qui non recipiebant manifestas usuras, sed fructus accipiebant pro usuris, accommodantes his qui offerre volebant. Usurarij sunt fures domestici, & ideo magis nocivi. Nulla enim pestis efficacior ad nocendum quam familiaris inimicus. Ipsi tanquam fures damnabuntur in die judicij. Væ illi qui alio modo nescit victum suum adquirere in mundo isto nisi per furtū. *Duodecimum* est quod quibus intendendū in templo sit ostendit. Orationi & doctrinæ in Ecclesia intendendū est. Ad primum pertinet quod domus ejus dicitur *domus orationis*. Ad secundum *quod erat quotidie docens in templo.* Ecclesia domus est disciplinæ sicut orationis. Augustinus in libro de doctrina Christiana. Disciplinæ domus est Ecclesia Christi. Ecclesiastici ultimo. *Appropiate ad me indocti & congregate vos in domo disciplinæ.* His duobus specialiter intenderunt Discipuli in primitiva Ecclesia, sicut ipsi dicunt Actuum 6. *Nos vero*, inquiunt, *orationi & ministerio verbi instantes erimus.*

Si cognovisses & cæ. Hoc verbum dixit Salvator flens Hierusalem gaudenti & mala sibi ventura non providenti. Idem verbum debet dicere prædicator flens vel dolens peccatori in hoc mundo prosperanti & parata sibi tormenta non prospicienti. Sic loquebatur Paulus Philippensibus. *Imitatores*, inquit, *mei estote, fratres, & observate eos qui ita ambulant sicut habetis formam nostram. Multi enim ambulant, quos sæpe dicebam vobis, nunc autem & flens dico, inimicos crucis Christi, quorum finis interitus, quorum Deus venter est.* Phil. 3. Peccatores sunt *gens absque consilio & sine prudentia, utinam saperent & intelligerent, ac novissima providerent.* Deuteron. 32. Et *notandum* quod *septem* mala quasi ventura sunt peccatori per quæ si ea cogitet ad fletum incitari posset. *Primum* est temporalium bonorum spoliatio, quæ fit ei in morte, Psalm. 48. *quia cum interierit non sumet omnia, neque descendet cum eo gloria ejus.* Matth. 25. *Omni habenti dabitur*, scilicet gloria, *& abundabit: & ei qui non habet*, scilicet gratiam, *& quod videbatur habere, auferetur ab eo.* Lucæ 12. *Stulte hac nocte repetent animam tuam à te, quæ autem parasti cujus erunt?* *Secundum* est occursus inimicorum. Thren. 1. *Omnes inimici ejus apprehenderunt eam inter angustias.* Bernard. O anima mea quis erit ille pavor, cum tibi occurrentia catervatim illa teterrima monstra videbis, ad cujus confugies auxilium? *Tertium* est amissio status pœnitendi, & misericordiam consequendi. Iste status distinguit inter homines viatores & dæmones. In Psalm. 75. *ex tunc ira tua.* Item Psalm. 74. *Cum accepero tempus, ego justitias judicabo.* *Quartum* est magna confusio. Hierem. 20. *Confundentur vehementer quia non intellexerunt opprobrium sempiternum quod nunquam delebitur.* Confusionis ejus causa poterit esse operum denudatio, vel beneficiorum Christi exprobratio, vel Dei & Sanctorum derisio. De primo habetur Ecclesiastici 11. *In fine hominis denudatio operum illius.* Isaiæ 47. *Revelabitur ignominia tua*, videbitur opprobrium. Nahum. 3. *Revelabo pudenda tua in facie tua, & ostendam gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam.* Secundum beneficiorum exprobratio, & specialiter exprobratio Passionis Christi, multum confundet eos, cum insignia Passionis suæ eis ostendet Christus. Apparebunt cicatrices in carne ejus, ut videant in quem pupugerunt. Zach. 12. & Apocal. 1. Matth. 24. *Tunc apparebit signum filij hominis in cœlo.* De tertio dicitur in Psal. 2. *Qui habitat in cœlis irridebit eos, & Dominus subsannabit eos.* Proverb. 1. *Ego quoque in interitu vestro ridebo.* Et in Psal. 1. *Videbunt justi & timebunt, & super eum ridebunt*, &c. *Quintum* est separatio reproborum ab electis. Matth. 13. *Exibunt Angeli & de medio justorum malos separabunt.*

II. Verbū hoc dicendum peccatori à concionatore.

Flendum est peccatori ob 7.

Ejuſdem 14. *Unus aſſumetur, & alter relinquetur.* Oſeæ 13. *Conſolatio abſcondita ab oculis meis, quia ipſe inter fratres dividet.* Loquitur de inferno. *Sextum* eſt excluſio à gloria. Iſaiæ 26. *Tollatur impius, ne videat gloriam Dei.* Alia littera noſtra ſic habet. *In terra ſanctorum iniqua geſſit, & non videbit gloriam Dei* Chryſoſt. Ego caſum gloriæ illius multo majorem pœnam eſſe gehennæ aio. Intolerabilis eſt gehenna: verum etſi mille ponat aliquis gehennas, nihil taledicit quale eſt excidere à gloria. Matth. 25. *& clauſa eſt janua. Septimum* eſt 7. gehennalis pœnæ miſeria. *Ibi erit fletus & ſtridor dentium*, ſicut dominus oſtendit in multis locis in Evangelio, ut Matth. 8. 13. & Lucæ 13. *Non relinquent in te lapidem ſuper lapidem, eo quod non cognoveris tempus viſitationis tuæ.*

III. Peccatoris 5. pericula.

Notandum quod *quinque* ſunt pericula in peccatore. *Primum* eſt peccati inſenſibilitas. Ambroſius: graviſſimè, id eſt, periculoſiſſimè peccas qui ignoras. Bernar. Scio membrum longius à ſalute abſiſtere quod obſtupuit, & ægrum ſeſe non ſentientem periculoſius laborare. Seneca. Initium ſalutis cognitio peccati. *Secundum* eſt remedij abominatio proveniens ex quadam ventoſa plenitudine, de qua in Pſalm. 106. *Omnem eſcam abominata eſt anima eorum. Tertium* eſt perverſitas quæ eſt 3. in quibuſdam, qui adeo ſunt corrupti, quod dicunt bonum malum, & amant periculum ſuum. Iſaiæ 5. *Væ qui dicitis bonum malum*, &c. Eccleſiaſtici 3 *Qui amat periculum, in illo peribit.* Eccleſiaſtici 1. *Perverſi difficile corriguntur.* Ipſi deſtruuntur ab emundatione ſive emendatione, id eſt unde deberent emendari. Gregor. Cœleſtis medicus ægros non reſpicit, quos de medicamento deteriores fieri videt. Tales medicum reputant inimicum. Bernardus. Mira perverſitas: iraſcitur medicanti, & non iraſcitur ſagittanti. *Quartum* 4. eſt corruptio activa ſeu infectio aliorum. De peccatoribus qui non corrumpunt alios intelligitur illud Matth. 13 *Sinite utraque creſcere uſque ad meſſem.* In Hæreticis verò, quia bonos corrumpunt, quorum ſermo ſerpit ut cancer. 2. ad Timoth. 2. non habet hoc locũ. *Quintũ* eſt induratio in malo, qualis fuit in Pharaone. 1. Reg. 6. *Quare aggravatis corda veſtra ſicut aggravavit Ægyptus* & Pharao cor ſuum. Talis fuit in Judæis, & ideo perierunt Eccleſiaſtici 3. *Cor durum male habebit in noviſſimo.* Proverb. 28. *Qui mentis eſt duræ corruet in malum.* Ejudem 29. *Viro qui corripientem ſe dura cervice contemnit, repentinus ei ſuperveniet interitus*, &c. *Domus mea, domus orationis vocatur.*

IV. Domus Dei triplex.

Notandum quod *triplex* eſt domus Dei, ſcilicet *ſuperior* Joan. 14. *In domo patris mei manſiones multæ ſunt.* 2. Corinth 5. *Scimus quoniam ſi terreſtris domus noſtra hujus habitationis diſſolvatur, quod ædificationem à Deo habeamus domum non manufactam, ſed æternam in cœlis.* Alia eſt domus *inferior* ſive *exterior*, de qua loquitur dominus in Evangelio, ſcilicet in verbo propoſito & Geneſ. 28. in figura hujus domus dicitur, *non eſt hic aliud niſi domus Dei*, &c. Tertia eſt domus *interior*, ſcilicet anima juſti. 1. Corinth. 3. *Templum domini ſanctum eſt, quod eſtis vos.* In eodem. *Neſcitis quia templum Dei eſtis, & Spiritus ſanctus habitat in vobis?* Domus exterior figura eſt aliarum duarum, oſtendens quid in ſuperiori lateat, & quid in inferiori fieri debeat.

Tertia circa templũ habenda.

Circa domum exteriorem, ſcilicet Eccleſiam verbum propoſitum ad tria debet nos incitare, ſcilicet ad ejus *amorem* & *venerationem* & *fiduciam impetrandi.* Ad *primum* excitat nos quod dicitur, *domus mea.* Naturaliter amat filius domum patris, exemplum habemus de hoc in Chriſto, qui relictis parentibus remanſit in templo, & ait: *Neſciebatis quia in his quæ patris mei ſunt oportet me eſſe?* I. Et quando veniebat in Hieruſalem primò templum, unde Gloſſa. Super Matth. 21. In urbem templum primo adiit, dans formam gionis, ut quocunque imus, primo dom tionis, ſi ibi eſt, adeamus, & per oratione commendati, ſic ad agenda negotia ſece Frequenter etiam erat in templo, Lucæ 21. quod erat diebus docens in templo, noctibus morabatur in mõte Oliveti. *Ad veneratio* Eccleſiæ invitat illud, *Domus mea*, do Dei reverentiam exhibere debemus. *Levi à facie nominis mei pavebat*, divi reverentiam exhibendo. Geneſ. 28. *bilis eſt locus iſte?* Eccleſia eſt locus comm & hominibus. Apocal. 21. *Ecce tabernacu cum hominibus & habitabit cum eis* 3. *Ædificans ædificavi domum in habitacalem* Domum Dei decet pulchritudo. David *Dilexi decorem domus tuæ.* 3. Reg. 6. *in templo quod non auro tegeretur.* Pulc hujus domus indicare debet pulchritudin leſtis domus, de qua Apocal. 21. *Non in eam aliquid coinquinatum.* Magnitudo etiam domus inferioris, magnitudinis cœleſtis. indicium eſt Baruch. 3. *O Iſrael quam m domus Dei* &c. Luminoſitate vero ipſius tur claritas cœleſtis, de qua, Apocal. 21. *Dei illuminat illam.* Celebritas officij indic dij magnitudinem. Bern. Nihil adeo rep in terris quendam habitationis cœleſtis ſicut alacritas laudantium Deum. *Fiduci trandi*, in Eccleſia nobis dat hoc quod *Domus orationis*, ad hoc enim voluit h mum fieri, ut ibi oraremus, & orantes exau ad quid enim vellet ibi nos orare, niſi nos exaudire? unde 3. Regum 9. cum S petiiſſet ut orantes in templo exaudirem pondit dominus: *exaudivi orationem tuam* poſt. *Sanctificavi domum iſtam, & erunt & cor meũ ibi cũctis diebus.* 2. Paralip. 7. O *erunt aperti, & aures meæ erectæ ad oratio qui oraverit in loco iſto.* Et poſt. *Elegi & ſa locum iſtum, ut ſit nomen meum ibi in ſempi & permaneant ibi oculi mei & cor meum cun bus.* In eodem. *Cum compleſſet Salomon fund ces, deſcendit de cœlo ignis, & devoravit h & victimas, & majeſtas domini replevit* Exod. Ultimo. *Poſtquam cuncta perfecta ſunt ruit nubes tabernaculum teſtimonij, & gloria pi replevit illud.*

Sequitur. *Vos autem feciſtis eam ſpelun tronum.* *Notandum* quod Eccleſia quando habitatio ſanctorum, poſt vero facta eſt latronum, quantum ad multos malos qui in tebant, tamen non licebat ibi homines ma apertè, ſed hodiè eſt manifeſta habitatio r Bern. Plena eſt ambitioſis Eccleſia. Jam quod horreat in ſtudiis & molitionibus nis. Hodie clamatur non contra latrones contra innocentes; non contra lupos, ſed con agnos.

DOMINICA UNDECIMA POST FESTUM S. TRINITATIS.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Evangelium in 3. partes dividitur & explan

Dixit Jeſus ad quoſdam qui in ſe confidebant,

Luca. 18.

Aſcendens

Explicatur brevis Evangelii. Pharisæi qui.

Ascenderunt in templum in monte situm, Simile Actuum 3. *Petrus & Ioannes ascendebant in templum; Unus Pharisæus*, quasi divisus. Pharisæi divisi erant à cæteris in quibusdam traditionibus & observantiis. Ipsi habebant in manu & in fronte membranas, in quibus erat scriptus decalogus, in signum quod Dei præcepta habenda sunt ante oculos cordis per jugem meditationem, & in manu per eorum impletionem. Item spinas ferebant in fimbriis palliorum, ut pungerentur cum incederent, & memores mandatorum Dei fierent. *Et alter Publicanus.* Publicani dicebantur, vel quia publicè peccabant, vel quia publicè recipiebant vectigalia, vel quia merces suas vendendo omnibus publicabant. Publicanus erat apparentis malitiæ, sicut Pharisæus apparentis bonitatis. *Raptores injusti.* Rapina attenditur in violenta occupatione rei alienæ, injustitia in iniqua detentione. *Jejuno bis in Sabbatho*, id est in hebdomada. *Dico vobis*, &c. Glossa Interlin. Posita Pharisæi controversia & Publicani, ponitur judicis sententia, ut caveatur superbia. *Descendit hic justificatus in domum suam ab illo*, id est, plusquam ille; vel ab illo, id est, ad comparationem ipsius. Similiter Hierem. 3. *Justificavit animam suam adversatrix Israel, comparatione prævaricatricis Iudæ.* Ezech. 16. *Justificasti sorores tuas in omnibus abominationibus.*

Publicani qui.

Tres Pastores Evangelii.

Dixit Iesus ad quosdam qui in se confidebant, &c. Hoc Evangelium continet quandam parabolam à Salvatore dictam; & *primo* ostenditur ad quos sit dicta. *Secundo* ponitur ipsa parabola: *Duo homines*, &c. *Tertio* ostenditur ad quid docendum sit inducta, ibi: *quia omnis qui se humiliat exaltabitur*, &c. Circa primum notandum quod hæc parabola dicta est ad quosdam de se confidentes quasi justos, & non vere justos, & aspernantes cæteros. Qui de se confidit, id est de viribus suis, vel quantum ad mali declinationem, vel boni operationem, valde fatuus est, cùm sine Dei auxilio ad neutrum sit sufficiens. Etiam non sumus sufficientes ad bene cogitandum. 2. Corinth. 3. *Non quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis.* Ista præsumptio multis est cadendi occasio. Hierem. 48. *Eo quod habuisti fiduciam in munitionibus tuis, & in thesauris tuis, tu quoque capieris.* Fatuus est etiam qui confidit de operibus suis bonis, cum non possit scire utrum verè bona sint. Job 9. *Verebar omnia opera mea.* Ecclesiastici 9. *Sunt justi atque sapientes, & quorum opera sunt in manu Dei, & tamen nescit homo utrum amore vel odio sit dignus.* Fatuus est mercator qui confidit in negotiatione cùm discernere nesciat de eo quod emit, an sit aurum vel cuprum, argentum vel stannum. Prov. 11. *Qui confidit in divitiis suis, corruet.* Et non solum fatuus est quide se confidit, sed etiam maledictus, secundum illud Hierem. 17. *Maledictus qui confidit in homine.* Et paulo post. *Benedictus qui confidit in Domino.* Confidens de se est sicut arbor plantata in terra arida quæ arefit, confidens vero in Deo est sicut arbor benedicta plantata juxta fontem divinæ bonitatis, ubi radicem cordis per fiduciam posuit. Unde Hierem. 17. dicitur de confidente in Domino, *erit tanquam lignum quod transplantatur super aquas.* Ipsi erant tanquam justi, & non verè justi, cùm non haberent humilitatem. Ubi enim deest humilitas, non est alicujus gratiæ veritas. Gregor. Eam namque, quam non invenit humilem veritas, fugit mentem. Aspernans cæteros fatuus est, cum corda eorum non possit videre ubi sedes est bonitatis. Sicut cæcus naturaliter fatuus esset, si de coloribus vellet judicare. Sicut spiritus ubi vult spirat, Joannis tertio. *Spiritus ubi vult spirat* & subito eum qui malus erat, bonum efficit. Præterea in eo qui nunc est in mortali, forsitan est aliquid quod erit ei occasio salutis, ut pietas informis. Ambrosius. Qui pietatem sequitur etsi lubricum carnis patiatur, vapulabit quidem, sed non peribit. In eo qui est in statu gratiæ, forsitan est aliquid quod erit ei occasio damnationis & casus, ut indignatio adversus peccatores. Proverb. 29. *Qui ad indignandum facilis est, erit ad peccandum proclivior.* Item qui nunc est ut sanctus, in Dei præsentia est diabolus; & econverso, ut patet in Juda & Magdalena. Judas erat sanctus, quia Apostolus & miracula faciens, tamen in Dei præsentia erat diabolus. Joannis sexto. *Unus ex vobis diabolus est.* Magdalena vero septem habebat dæmonia. Marc. ultimo, tamen in Dei providentia erat sancta. Item notandum quod illi ad quos dicta est hæc parabola peccabant in Deum & in proximum. In Deum se justificando, in proximum cæteros aspernando. Primum dissuadetur. Ecclesiastici 7. *Non te justificet apud Deum, quoniam cognitor est cordis.* Ipse qui se justificat, similis est illi qui vult testis esse in causa propria, unde potest ei dici illud Joan. 8. *Tu de teipso testimonium prabes, testimonium tuum non est verum.* Solus Deus testis est verax, qui non potest falli de bonitate conscientiæ. David Psalm. 88. *Testis in cœlo fidelis.* 1. Regum 16. *Deus autem intuetur cor.* Homo bene potest falli etiam circa se. 1. Cor. 4. *Nihil mihi conscius sum, non tamen in hoc justificatus sum.* Prov. 20. *Qui potest dicere, mundum est cor meum, purus sum à peccato?* 1. Joan. 1. *Si dixerimus quoniã peccatum non habemus, nosmetipsos seducimus.* Aspernanti cæteros dicitur Rom 14. *Tu quis es, qui servum judicas alienum? suo domino stat vel cadit.* Isa. 23. *Væ qui spernis, nonne & tu sperneris?*

Contra cõfidentes in se & aspernantes cæteros.

II. Pharisæi & Publicani diversæ qualitates.

Duo homines proponuntur nobis ut duo specula, Pharisæus ad hoc ut videamus in eo quanta sit macula superbiæ, Publicanus ad hoc ut in eo videamus quanta sit virtus humilitatis. Videamus in superbo Pharisæo quod non videbat in se. Superbus est sibi quasi speculum mendax, unde recte significatur per Naaman. 4. Reg. 5. qui interpretatur decorus sibi, tamen erat leprosus. Superbia est lepra, quæ curatur in Jordane, id est, in descensu humilitatis. *Ascenderunt in templum.* Licet uterque ascenderet quantum ad situm loci, tamen Pharisæus ascendit per præsumptionem, ideo ruiturus. Proverb. 17. *Qui altam facit domum suam quærit ruinam.* Publicanus vero descendit per humilitatem, merito exaltandus. *Ut orarent*, non ut se ostentarent, ut mulieres faciunt, quæ ita veniunt ad Ecclesiam, ut diabolus apparuit beato Martino, purpuratè scilicet, & id quod maxime displicet Deo offerunt ei, cum eum rogare volunt, scilicet superbiam. Superbia intulit Deo primam contumeliam quæ ei illata est, unde non est mirum si Deus odiat eam *Pharisæus autem stans.* Status corporis in eo elationem indicat mentis: econtrario in eo qui debito modo orat humiliatio corporis humilitatem indicat mentis. Isaiæ 49. *Vultu in terra demisso adorabunt te.* Ecclesiastici, 35. *Oratio humiliantis se nubes penetrat. Hec apud se orabat.* Apud se orat, quia oratio ejus ad deum non ascendit. Gregor. Oratio hominis placentis sibi non ascendit ad cœlum. *Deus gratias ago tibi.* Secundum Interlin. qui ascendit rogare non rogat, sed se laudat, insuper, & roganti insultat. Et *notandũ* quod huic Pharisæo magis congrueret sacrificium spiritus contribulati, quod est pœnitentium, quam sacrificium laudis vanæ, vel gratiarum actionis, quæ est perfectorum. In Psalmo 50. *Sacrificiũ Deo spiritus contribulatus.* Item Psal. 49. *Sacrificiũ laudis honorificabit me. Non sum sicut cæteri hominũ.* quid ergo es pharisæe? reputas te gigantem & alios locustas. Genes.

Pharisæi oratio.

6. *Gigantes erant super terram in diebus illis.* Num. 13. *Vidimus monstra quædam filiorum* Enach. *de genere giganteo, quibus comparati quasi locustæ videbamur.* Glossa. *Quatuor* sunt species tumoris: cum vel aliquis bonum quod habet, à se habere æstimat, aut si datum à Deo credit, pro meritis datum putat; aut cum jactat se habere, quod non habet; aut cum despectis cæteris apperit singulariter videri habere quod habet. *Prima* specie superbiæ laborabat qui dicebat Daniel. 4. *Nonne hæc est Babylon civitas magna quam ego ædificavi?* Laboranti hac superbia dicitur 1. Corinth. 4. *Quid habes quod non accepisti?* &c. Illi qui habent *secundam* speciem superbiæ extinguunt naturam gratiæ. Ad Rom. 11. *Si gratia, jam non ex operibus, alioquin gratia non est gratia.* Psal. 55. *Pro nihilo salvos faciens illos.* Laboranti *tertia* specie dicitur Apoc. 3. *Tu dicis, quod dives sum, & locupletatus, & nullius egeo, & nescis quia miser es, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.* *Quarta* specie laborabat hic Pharisæus, qui reputabat se singulariter justum, in quo multum decipiebatur. Sic etiam decipiebatur Helias 3. Reg. 19. dicens: *remansi ego solus*, &c. cum tamen multi remansissent, sicut ei dictum fuit. Gregor. Cernum est quod humilitatis radio se illuminat qui aliorum bona subtiliter pensat, quia dum ea quæ ipse fecit, facta foris ab aliis conspicit, eum tumorem superbiæ, qui intus de singularitate erumpere nititur; premit Idem Gregorius. Sicut incentivum est elationis consideratio deterioris, sic cautela humilitatis respectus melioris. *Raptores*, &c. Cum duæ sint partes justitiæ, scilicet declinare à malo & facere bonum, primo ostendit se habere primam partem justitiæ, dicens: *Non sum sicut cæteri hominum*, & secundum ibi: *Jejuno bis in Sabbatho*, &c. Et *notandum* quod sicut inter accipitres aliqui sibi rapiunt & pullis suis, ut silvestres; aliqui vero rapiunt dominis suis, scilicet domestici: sic inter raptores quidam rapiunt sibi, quidam vero dominis suis, ut balivi. Ipsi habent peccatum, & domini commodum, Abacuc. 2. *Væ illi qui multiplicat non sua? Injusti.* Injustos vocat avarè detinentes sua, sicut raptores rapientes aliena. Ecclesiastici 4. *Declina aurem pauperi sine tristitia, & redde ei debitum tuum. Velut etiam hic Publicanus.* Glossa Interlin. Ecce ex vicino Publicano, majoris tumoris occasio. Superbia & ex bonis & ex malis proximi facit damnum suum. Si habet juxta se miserum, inde magis inflatur; si felicem, invidet & affligitur. Econverso humilitas ubique lucratur. Si habet juxta se miserum, compatitur, unde de aliena infirmitate sanatur, de aliena paupertate ditatur. Si fœlicem, magis inde humiliatur. *Jejuno bis in Sabbato.* Jejunabat Pharisæus jejunio diaboli, scilicet à cibis & non à malis. Isidorus. Qui à cibis abstinent & mala agunt, dæmones imitantur, quibus esca semper abest, & culpa semper adest. Ipse cibo serpentis infernalis solvebat jejunium suum, scilicet pulvere vanæ gloriæ. Isaiæ 5. *Serpenti pulvis panis ejus. Decimas do*, &c. Melius dixisset *reddo*, nihil enim dat domino temporali, qui censum quem in terra sua retinuit ei reddit. Psalm. 23. *Domini est terra & plenitudo ejus*, & ratione hujus dominij sibi decimas voluit reddi. Jejunando reddebat Pharisæus quod sibi debebat, Dando ei decimas, reddebat Deo quod ejus erat. Sed in tertio deficiebat, non enim reddebat proximo, quod suum erat, cui erat injuriosus eum temere judicando.

Et *notandum* quod in ea quæ à se ipse excludit, spiritualiter incidit. Incurrit spiritualem rapinam, dum titulum bonitatis sibi usurpat. Incurrit injustitiam, dum proximum temerario judicat. Roman. 14. *Tu quis es qui servum alienum judicas? suo domino stat, aut cadit.* Incurrit spirituale adulterium, dum gloriam, quæ quasi sponsa est Domini, sibi usurpat. Isaiæ 42. & 48. *Gloriam meam alteri non dabo.* Non sic fecit Joseph qui noluit consentire uxori Domini sui dicenti, *dormi mecum.* Genes. 39. Bern. Indignum judicavit inglorium facere, qui fecerat glorioſum. Ad fidelem Christi servum pertinet dicere illud Psalm. 113. *Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.* Item qui se jactat de jejunio, pascitur vento Pharisæi. *Pascuntur dignitis hominum & populoribus aurit.* Item qui se de decimatione jactat, spirituales decimas & primitias Deo, qui est Alpha & Omega principium & finis, subtrahit, non attribuendo principium & consummationem boni operis. Ecce foramen superbiæ evacuatio bonorum in Pharisæo facta est & introductio malorum. Ecclesiastici 37. *Ne des aquæ tuæ exitum vel modicum.* Dedu[ce] Pharisæus ad exhibendam abstinentiam, ad pendendam misericordiam, ad referendas gratias oculum habet, ad humilitatis cust[odiam] oculum non habet, & quid prodest si tota [civitas] custodiatur, & unum foramen, per quod [hostis] intrent, relinquatur? *Publicanus autem stans a longe.* Innuit hoc quod seipsum despiciebat, [et] dum se judicans & indignum appropinquare [Deo], dis, quia leprosum spiritualem se reputabat. [Unde] le Matth. 8 *Domine non sum dignus ut intres [sub] tectum*, &c. Item Lucæ 5. *Exi à me Domine, quia [ego] homo peccator sum. Non audebat oculos ad [cælum] levare*, intelligens se reum esse. Rei enim non [audent] levare faciem. 2. Reg. 2. *Noli me sequi, ne cogam [te] confodere te, & levare non potero faciem meam [contra] Joab fratrem tuum Sed percutiebat pectus suum* & Deum vindicans de se, percutiendo pectus, [in] quo est cor, unde procedunt cogitationes [malæ], homicidia, &c. Matth. 5. *Dicens Deus propitius esto mihi*, quasi dicat, Iniquitatem meam [ago] secundum illud. 2. Regum ultimo. *Ego sum qui peccavi.*

Duo homines ascenderunt, &c. In hac parte attende fatuitatem superbiæ in Pharisæo, & [virtu]tionem humilitatis in Publicano, & veritatem [Evan]dicij in Christo. Sicut *ubi humilitas, ibi sapientia* Proverb. 11. sic ubi superbia; ibi stultitia, nec [una] solam, immo septem possumus invenire in Pharisæo. *Prima* est, quia orationem suam à gratiarum actione incipit quod tale est, ac si quis Missam inciperet à Deo gratias. Missæ confessio præmittitur, & in gratiarum actione Missa finitur. [Ju]stus prius accusator est sui. Proverb. 18. Incipienda est oratio à consideratione malorum; ex [qua] triplex bonum provenit. *Primum* est *humilitas*, valde efficax est in oratione. Psal. 101. *Respexit [in] orationem humilium.* Ecclesiastici 35. *Oratio humiliantis se nubes penetrabit. Secundum* est *fletus*, [qui] violentus est in precibus, juxta verbum Augustini super illud Psalm. 38. *Auribus percipe lacrymas meas.* Mundat etiam mentem, qua munda[ta] tio facile exaudiatur. Augustinus. Munda [cor] cubiculum mentis, intus est qui exaudiat. *Tertium intensio desiderij*, quæ multum valet ad hoc [ut] oratio exaudiatur. David Psalm 9. *Desiderium [pau]perum exaudivit Dominus.* Dicebat quidam [de] latrones docuerant eum orare. Latro consideran[s] mala culpæ à se perpetrata & mala pœnæ sibi [de]rata, cum multo desiderio petit pœnam sibi [tem]ti, & spatium vivendi sibi concedi: sic [pu]tor considerans mala quæ fecit & tormenta [quæ] Deus sibi paravit, cum magno desiderio veniam [im]petere debet. *Secunda* fatuitas est, quod non [vult] solem justitiæ lucere nisi apud se, dum se [so]lum justum putat. Bernardus. Nolo ut nusquam [ali]oris solem lucere, nisi in cella tua. *Tertia* est [qui] gaudet de dissimilitudine vel inæqualitate, dicens

Gratias

Quatuor species superbiæ.

Prima quis laboravit.

Qui secunda.

Qui tertia.

Quiquarta

Quæ à se excludit in ea Pharisæus incurrit.

Æquitas judicii Christi.

Gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum, quod tale est, ac si aliquis gauderet de inæqualitate manuum vel oculorum suorum. *Quarta* est quod Publicanum singulariter despicit, cum nullus despiciendus sit.

Spernere mundum, spernere nullum, spernere se se, Spernere se sperni, quatuor sunt dona superni.

Philip. 2. *Superiores sibi invicem arbitrantes.* Rom. 12. *Honore invicem prævenientes.* Bernardus. Qui peccatum suum perfectè examinando semetipsum intelligit, suum peccatum nullius peccato par esse existimat, quod non sicut suum, intelligit Lucæ 14. *Cum invitatus fueris ad nuptias, recumbe in novissimo loco.* Non dicit in medio, sed in novissimo, ut inferiorem omnibus te reputes. Ille qui nunc est in mortali, forsitan habet aliquid in se, quod erit ei occasio salutis; & tu qui nunc es in charitate, habes aliquid quod erit tibi causa damnationis. *Quinta* est quod infirmitates suas abscondit ei à quo sanationem suam quærere debebat, dicens se non esse raptorem, injustum, adulterum. In libro consolationum. Boëtii. Si opem medicantis expectas, oportet ut vulnus deregas. *Sexta* est quod Eleemosynam petiturus divitias suas ostendit. quod tale est, ac si aliquis mendicet manu plena nummis. *Jejuno*, inquit, *bis in Sabbato*, &c. *Septima* est quod gloriatur de falsa moneta, scilicet de operibus quæ sunt de genere bonorum absque humilitate. Seneca. Apud sapientes sunt honesta, apud vulgus vero simulacra rerum honestarum. In Publicano vero humili invenire possumus *quatuor* discreta facta. *Primum* est *reverentia sacrorum* quæ apparet ex hoc, quia à longe stabat. Non sic faciunt usurarii, qui ponunt se iuxta altare, cum Missa celebratur. *Secundum* est quod oculos ad cœlum, non levat, nec mirum cum cœlestem curiam graviter offenderit multoties, ut fulgur inde expectare possit, cœlum etiam amiserit, ut eius respectus causa doloris ei esse possit. *Tertium* est quod percutiendo se, de pessimo hoste suo vindictam sumit. Pessimus hostis peccatoris est ipse peccator, ipse se ad mortem vulnerat, ipse se diabolo ligat, ligatum tradit, & funem quo suspendatur ad proprium collum ponit. Proverb. 5. *Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum quisque constringitur.* *Quartum* est quod miseriam suam divinæ misericordiæ opponit dicens: *Deus propitius esto mihi peccatori*, &c. Attendere vero debemus Dei benignam pietatem in humilem Publicanum: non audet Publicanus appropinquare, & Deus ei propinquat. Augustinus. Altus quidem es domine, vicinaris tamen humili & non se erigenti. Non audet ad cœlum respicere, & Deus respectu misericordiæ eum respicit. David Psal. 50. *Cor contritum & humiliatum Deus non despicies*, id est, respectu misericordiæ eum respicere non dimittes. Publicanus pœnas à se exigit, & Deus ei parcit; culpam suam agnoscit, & Deus ei ignoscit. Glossa. Sicut humilis non audet appropinquare ut Deus appropinquet, non aspicit ut aspiciatur, premit conscientiam, sed spem sublevat, percutit pectus, pœnas à se exigit, ut Deus parcat, confitetur, ut Deus ignoscat, ignoscit Deus quod ille agnoscit. Veritatem iudicii attende in Christo dicente: *Descendit hic justificatus in domum suam ab illo*; &c. Et est hic argumentum quod melior est peccator humilis, quam iustus superbus. Augustinus in libro de civitate Dei. Audeo dicere superbis esse utile cadere in aliquid apertum manifestumque peccatum, unde sibi displiceant, qui iam sibi placendo ceciderant. Salubrius enim sibi Petrus displicuit quando flevit, quam placuit quando præsumpsit.

Ad quid docendum inducta sit parabola oftenditur cum dicitur. *Quia omnis qui se exaltat humiliabitur*, &c. Simile verbum habemus Lucæ 14. & Matth. 23. Creatus est homo ad humile ministerium, quod si impleverit in præsenti, in futuro exaltabitur: si vero ab eo recesserit, in futuro deiicietur. Proverb. 29. *Superbum sequitur humilitas, & humilem spiritu suscipiet gloria.* Ecclesiastici 11. *Sapientia humiliati exaltabit caput eius.* Iob. 22. *Qui humiliatus fuerit, erit in gloria.* Exaltans se Pharisæus humiliatus est. humilians se Publicanus exaltatus est. Exaltans se Lucifer delectus est, Lucæ 10. *Videbam Sathanam quasi fulgur cadentem de cœlo.* Isaiæ 14. *Quomodo cecidisti Lucifer?* &c. Ezech. 28. *Elevatum est cor tuum in decore tuo* &c. *In terram proiecit ante faciem regum dedi te, ut cernerent te.*

Ad. docēdā humilitatē hec parabola est inducta.

III.

DOMINICA DUODECIMA POST FESTUM S. TRINITATIS.

SERMO VNICVS.

SERMO CXXIII.

SUMMARIUM.

Tria tractantur, præcipuè circa miraculum hujus Evangelii.

Exiens Iesus de finibus Tyri & Sidonis, &c. *Marc. 7.*

Explicatio brevis principii Evangelii.

TYrus & Sidon civitates sunt inter medios fines Decapoleos. Glossa. Decapolis regio est decem urbium trans Iordanem ad Orientem. Quod autē dicitur venit. *ad mare Galilæa inter medios fines Decapoleos*, non ipsas eum intrasse significat, nec mare transmigrasse dicitur, sed usque ad mare venisse atque ad locum qui medios fines Decapoleos longè trans mare positos respiciebat. *Et suspiciens*, id est sursum aspiciens *quod est adaperire*, id est aperiaris. *Quanto autem eis præcipiebat.* Glossa. Sciebat ille qui omnia novit antequam fiant, quia magis prædicarent, sed hoc præcipiendo pigris voluit ostendere, quanto studiosius quantoque frequentius prædicare debeant, quibus iubet ut prædicent; quanto illi qui prohibentur, tacere non poterant.

I. Tria circa hoc miraculum notanda

Adducunt ei surdum & mutum. Circa hoc miraculum à Salvatore factum Tria sunt nobis attendenda pertinentia ad ædificationem nostram. primum est quid per hunc surdum & mutum designetur. Secundum, est modus quo curatur. Tertium est id quod ex curatione eius sequitur. Circa *primum* notandum quod per hunc surdum & mutum peccator designatur, cui cum diabolus ceperit eum loca illa obstruit, per quę facilius ab eo posset expelli, & Deus introduci, scilicet, aures & os, & facit eum surdum & mutum: surdū ne consilium deliberatione sua audiat: mutum ne consilium vel auxilium petere valeat. Verè surdus est peccator qui clamorem universitatis creaturarum non audit, clamorem, inquam, in quo nos incitant ad Dei amorem. August. in libro confessionum. Domine cœlum & terra, mare, & omnia quæ in eis sunt dicūt mihi undique ut amē te, nec cessant hoc dicere omnibus ut sint inexcusabiles. *Item* verè surdus est peccator, qui clamorem Salvatoris non audit, clamorem, inquam, quo sanguis eius nos incitat, ut eum amemus, & ei vicem rependamus. Hebr. 12. *Accessistis ad mediatorem testamenti novi Iesum, & sanguinis asperionem melius loquentem quam Abel. Item* verè surdus est peccator, & qui non audit tubam illam quam mortui audiunt. 1. Thess. 4. *Ipse dominus in jussu & in voce archangeli & in tuba Dei descendet de cœlo.* Hieron. in epistolari. Sive comedam, sive bibam, sive aliquid aliud faciam, semper videtur insonare auribus meis illa terribilis tuba, surgite mortui & venite ad iudicium. *Item* verè surdus est peccator qui tonitrua divinæ con-

I. Surdus & mutus significat peccatorem

Surdus est peccator. 1.

2.

31

Æquitas judicii Christi.

minationis, vel tonitruum sententiæ extremi judicij non audit. In Psal. 28. *Deus majestatis intonuit.* Job. 26. *Cum stillam sermonum ejus vix audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis ejus intueri.* Idem mutus est peccator, sicut animal dicitur mutum, licet habeat vocem, quia non habet vocē formatā. Sic mutus dicitur qui nō habet verba debita. Augūst. In libro confessionum. Væ tacentibus de te, quia loquaces muti sunt. Nemo dicit canem loqui, etiamsi latret, vel ranam, etsi toto die coaxet.

Mutus est peccator & quæra.

Et *notandum* quod diabolus facit peccatorem surdum ad tria. *Primo* ad clamorem pauperis, ut cum Deum in paupere non audierit, meritò à Deo non exaudietur Prov. 21. *Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, clamabit & ipse & non exaudietur.* *Secundo* facit eum surdum fratri veniam petenti, ut cum fratri remittere noluerit, nullum peccatum ei à domino remittatur Ecclesiastici 28. *Relinque proximo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata solventur. Homo homini servat iram & à Deo quærit medelam? In hominem sibi similem non habet misericordiam, & de peccatis suis deprecabitur?* Matt. 18. *Nonne oportuit & te misereri conservi tui, sicut & ego tui misertus sum?* Aug. *Ego vos ad dilectionem inimicorum admoneo, quia ad sananda peccatorum vulnera nullum utilius medicamentū esse agnosco.* *Tertio* facit eum surdum ad audiendum verbum Dei, ut cum non audierit Deum præcipientem, Deus non audiat eum orantem. Proverb. 28. *Qui declinat aurem suam ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.* Diabolus hominem facit mutum ad quatuor: ad Dei laudem, ad orationem, ad peccatorum confessionem, ad proximi instructionem.

Diabolus facit peccatorem surdū ad tria.

II. Circa modum curandi notandum, quod surdus *primo* ad Salvatorem adducitur, *secundo* Salvator pro illius salute rogatur, *tertio* à turba ejicitur, *quarto* Salvator digitos in auriculam ejus mittit, *quinto* linguasalivā tangit, *sexto* in cœlum suspicit, *septimo* gemit. Circa *primum* sciendum quod peccatores multis modis ad Salvatorem adducuntur. Aliquando virtute prædicationis. Actorum 2. *His auditis compuncti sunt corde.* Matt. 26. *Gallus cantavit*, qui figuram tenet prædicatoris, *& recordatus est Petrus verbi quod dixerat Iesus, & egressus foras flevit amare.* Aliquando adducitur correctione infirmitatis, & præcipuè cum timetur ne sit ad mortem Ps 13. *Multiplicatæ sunt infirmitates eorū, postea accelleraverunt.* Isaiæ 38. *Convertit Ezechias faciem suam ad parietem, & flevit fletu magno.* Ecclesiastici 10. *Curatio cessare faciet peccata maxima.* Aliquando exemplo alterius vitam præteritam corrigentis. Proverb. 27. *Ferrum ferro acuitur, & homo exacuit faciem amici sui.* Aliquando largitione Eleemosynarum Actor 10. dicitur Cornelio: *exaudita est oratio tua, & Eleemosynæ tuæ commemoratæ sūt in conspectu Dei.* Circa *secundū* notandum quod precibus sanctorum aliquando impetratur salus alicujus. Unde Job ultimo dixit dominus ad amicos Job. *Iob servus meus orabit pro vobis: faciem ejus suscipiam, ut non imputetur vobis stultitia.* Luc. 13. Custos vineæ impetravit de ficulnea ne abscinderetur. Circa *tertium* notandum, quod in hoc quod de turba sanandus ejicitur, his qui volunt agere pœnitentiam datur exemplum vitandi pravas societates. Simile habetur Matt. 9. Ejecta enim turba intravit in domum ut salvaret filiam Archisynagogi Job 39. dicitur de onagro qui designat contemptores mundi: *contemnit multitudinem civitatis.* Commendatur etiam in hoc desertio mundi per ingressum religionis. Hierem. 48. *Relinquite civitates, & habitate in petra.* In Psalmo 54. *Ecce elongavi fugiens, & mansi in solitudine.* Circa *quartum* notandum quod cum digito aures purgentur, & digiti sint discreti ab invicem, in hoc quod digitus in auriculam mittitur, purgatio intellectus à sensu mundi, qui stultitia est apud Deum, & collatio veræ discretionis intelligitur, quæ multum valet ad salutem. Seneca. Initium sapientiæ cognitio peccati. Auris digito purgata est auris audiendi [illegible] 13. *Qui habet aures audiendi audiat.* Circa *quintum* sciendum est quod saliva medium est gustus, & si corrupta fuerit decipitur in judicando gustus de sapore cibi, ut patet in febricitantibus, quibus propter amarum humorem, quo palatum infectum est cibus qui dulcis est amarus videtur. Si verò sit bene disposita saliva, bene judicat gustus In saliva bene intelligitur gratia, quam dominus dat effectui qua ipse sanatur, ut sapiant sibi resipiscant sapere debent. Sine ipsa amarum videtur ei dulce & converso. Augūst. Palatum febricitantis habet cui mel cœli insipidum est. Isaiæ 5. *Væ qui dicitis bonum malum, & malum bonum*, &c. Circa *sextum* sciendum est, quod dominus sanaturus surdum mutum in cœlum suspexit, unde discretio & gratia sint speranda ostendit, à Deo enim spes sunt non ab homine Jacob. 1. *Omne datum optimum & omne donum perfectum de sursum est, descendens à patre luminum.* Circa *septimum* sciendum est in hoc quod dominus ingemuit, innuit quantum gendum peccatum, quod tam difficile curatur quantum est ex parte peccantis. Idem voluit dominus ostendere flendo super Lazarum suscitatum Joan. 1.

Circa octavum notandum quod sanationem primam ex parte sanati tria sunt secuta, scilicet [illegible] apertio, solutio vinculi linguæ, recta locutio. parte vero sanantis, quod præcipit ne miraculum alicui diceretur, & quod tanto amplius est cautum, quantò publicatio à Salvatore magis hibita est. Circa *primum* sciendum quod ditus sensus sit disciplinæ perceptivus, tus interior accipitur intellectus Duæ intelliguntur consideratio gehennæ & gloriæ Consideratio gehennæ est quasi sinistra, consideratio gloriæ est quasi auris dexstruuntur vero aures istæ sicut aures aspidis & cauda, id est concupiscentia terrenorum sumptione pœnitentiæ finalis vel longævitatis aures aperiuntur cum desiderium terrenorum tatur in desiderium cœlestium, & præsumptio gævitatis in spem æternitatis. Lingua intelligi est intelligi affectus, loquela vero quæ est intimæ voluntatis accipi potest. Hanc loquelam Deus exaudit, *desiderium pauperum exaudivit dominus.* Psal. 9. *Et [illegible] vinculum linguæ ejus* Sciendum quod vinculum linguæ impediens hominē ne peccata cōfiteatur. *Primum* vinculū est *pudor*, ut peccatis turpibus, ut sunt peccata contra unde sodomia interpretatur muta. Ephes. *nim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est dicere* quādoque ille qui habet morbum in membundo perit, eò quod præ verecundia eum tegit, sic accidit in peccatis turpibus. 4. *Est confusio adducens peccatum.* Hanc rem excutere debet pudor extremi judicii 3. *Revelabo pudenda tua in facie tua, & gentibus nuditatem tuam.* Quandoque impedit confessionem. Ecclesiastici 5. *Ne dicas peccavi, & quid accidit mihi triste? altissimus redditor est patiens.* Ecclesiastici 8. *Quia non profertur cito contra malos sententia absque timore filij hominum perpetrant mala.* Idem quandoque pedit confessionem stulta spes alias pœnitendi confitendi. Ecclesiastici 5. *Ne tardes converti ad minum, & ne differas de die in diem.* Job. 32.

quamdiu subsistam, &c. Ecclesiastici 9. *Nescit homo finem suum. Qui non est hodie cras minus aptus erit.*

Item quandoque impedit confessionem *desperatio* de venia, vel *diffidentia* cavendi á peccato. Genes. 4. *Major est iniquitas mea, quam ut veniam merear, Et loquebatur recte.* Recte loquitur, qui bona Deo attribuit, & mala imputat sibi. Oseæ 13. *Perditio tua Israel ex te, tantummodo ex me auxilium tuum.* Non rectè locutus est Adam Genes. 3. *Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi, & comedi*, retorquens culpam suam in datorem, mulieris scilicet. Potest etiam rectitudo loquelæ intelligi & referri ad quinque verba, de quibus 1. Corinth. 14. *Volo quinque verba loqui in Ecclesia sensu meo magis, quam decem millia in lingua.* Primum verbum pertinet ad teipsum, secundum ad Deum, tria sequentia ad proximum. Primo verbo te ipsum ante alios accusas & condemnas. Proverb. 18. *Justus prius accusator est sui.* Secundo Deum laudas: & hoc verbum bene sequitur primum verbum, quia prius á peccato es mundandus, quam divinæ laudi intendas. Ecclesiastici 15. *Non est speciosa laus in ore peccatoris.* Primo verbo aliorum trium ordinatè te habes in corripiendo proximum. Non dicatur tibi illud Rom. 2. *In quo alterum judicas, teipsum condemnas*: & post, *qui alium doces, te ipsum non doces*: Et Poëta.

Loripedem rectus, derideat Aethiopem albus.

2. Tim. 2. *Solicite cura teipsum probabilem exhiberi Deo, operarium inconfusibilem.* Matth. 7. *Hypocrita ejice primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis ejicere festucam de oculo fratris tui.* Secundo verbo in responsionibus te exhibeas certum, non proferendo ambigua in consiliis. Ecclesiastici 32. *Si his interrogatus fueris, habeas caput responsum tuum.* Proverb. 24. *Labia deosculabitur, qui recta verba respondet.* Tertio verbo in expositionibus & exhortationibus dilucidum te exhibeas. non obscurum. 1. Corinth. 14. *Si nesciero virtutem vocis, ero ei cui loquor barbarus.* Et in eodem. *Qui loquitur lingua, non hominibus loquitur*, ideſt, qui loquitur obscurè. *Qui autem prophetat*, ideſt, interpretatur, *loquitur ad edificationem*, &c. *Et præcepit eis, ne cui dicerent.* Hic monemur exemplo Domini ad vitandam laudem hominum. Simile habetur Matth. 17. *Nemini dixeritis visionem donec filius hominis resurrexerit à mortuis.* Et Marc 1. dictum est leproso mundato, *vide nemini dixeris. Quanto autem plus præcipiebat*, &c. Hic innuitur quod laus humana est sicut umbra, quæ fugit sequentes, & sequitur fugientes. Ecclesiastici 11. *Si secutus fueris, non apprehendes: & non effugies, si præcucurreris.* Seneca in libro beneficiis. Gloria fugientes magis sequitur. *Et eo amplius admirabantur*, &c.

Tria sunt quæ mundani mirantur in electis, scilicet: *contemptum temporalium.* Ecclesiastici 31. *Beatus qui post aurum non abiit, nec speravit in pecunia thesauris, fecit enim mirabilia in vita sua: humilitatem.* Ecclesiastici 11. *Erexit eum ab humilitate ipsius, & exaltavit caput à tribulatione, & mirati sunt in illo multi*: item taciturnitatem contra contumeliam. Matth. 27. *Non respondebat ei ad ullum verbum, ita ut miraretur præses vehementer.*

Bene omnia fecit &c. Genes. 1. *Vidit Deus cuncta quæ fecit, & erant valde bona.* Hoc non videntur credere illi, qui de operibus Dei murmurant; nec mulieres, quę formam à Deo sibi datam depingendo se mutant. Hieronymus de talibus dicit. Qua fiducia erigit ad cœlos vultus, quos conditor non agnoscit?

3. Recta locutio.

Quinque verba S. Pauli explicantur.

1.

2.

3.

4.

5.

Deo ex plene ſatisfacit.

1.

2.

Modus tis miratur in bonis.

1.

2.

3.

Explicatio illius dicti Evangelij

DOMINICA DECIMA TERTIA POST FESTUM S. TRINITATIS.

SERMO PRIMVS.

SERMO CXIV.

SUMMARIUM.

Explicatur Evangelium breviter & verbatim.

Beati oculi qui vident quæ vos videtis, &c. *Luc.* 10.

IN hoc Evangelio *primo* commendatur nobis *humilitas, secundo charitas, tertio pietas.* Humilitas in hoc, quod discipuli quibus quasi parvulis dominus arcana sua revelaverat beatificantur, de qua revelatione præmissum est in eodem capit. Charitas in hoc, quod ostenditur quod per dilectionem Dei & proximi ad vitam venitur, ibi: *hoc fac, & vives.* Pietas in hoc, quod post parabolam de Samaritano, qui erga spoliatum & vulneratum misericordia motus est, subditur: *Vade, & tu fac similiter.* Tria commendantur in hoc Evangelio.

Beati oculi, interiores & exteriores, non solum vestri, sed illorum *qui vident quæ vos videtis*, cognoscentes sacramenta illa, id est sacra secreta quæ revelantur parvulis Matt. 11. & Luc. 10 *Multi Prophetæ*, futura prædicentes, *& reges*, sc & alios bene regentes, vel *reges* ad litteram *voluerunt videre, quæ* id est qualia & qualiter *vos videtis*, scilicet me præsentem & miracula facientem: *& audire quæ auditis* doctrinam scilicet ex ore meo, *& non audierunt.* Glossa. Prophetæ & justi à longe gloriam Dei cognoverunt, & viderunt per speculum in ænigmate; sed Apostoli præsentem dominum habentes, & ab eo quæ volebant interrogantes, non per angelos vel varias visionum species videbant. *Et ecce quidam legis peritus*: Ambrosius, verbi legis tenens, vim legis ignorans. Iste habebat litteræ peritiam, sed non spiritualem intelligentiam. *Surrexit*, ut melius audiretur, *tentans illum.* Cum iste peritus esset in lege præsumitur non ignorasse mandatum quo venitur ad salutem. Unde non videtur interrogasse causa addiscendi quod nesciret, sed ut experientiam sumeret scientiæ Christ. *quid faciendo vitam æternam possidebo?* Chrysostomus. Non dicit credendo. Prima justitia est cognoscere Deum, ultima, opera facere.

Ille respondens dixit diliges dominum Deum tuum, &c. Lucas quatuor tangit pertinentia ad modũ diligendi Dũ. Deuteronom. 6. & Matt. 22. non ponũtur nisi tria. Et aliqui referunt quatuor, quæ ponit Lucas ad quatuor propter quæ Deus est diligẽdus. Est enim diligẽdus quia creator, dans esse; & quia glorificator, dans optimum esse. Verba tamen Deutero. videntur pertinere ad illas tres vires, quæ sunt rationalis, concupiscibilis, & irascibilis. Fortitudo enim quæ tertio loco ponitur pertinet ad irascibilem. Verba verò Matthæi videntur pertinere ad illas tres vires, quæ sunt intellectus, voluntas, & memoria. Unde mens, cujus est memorari, tertio loco ponitur. Lucas verò utrumque videtur tangere, ut idem accipias per hoc, quod dicit Lucas *ex omnibus viribus* per hoc quod dicitur in Deutero. *ex tota fortitudine* et notandum quod secundum Gregor. verba ista, *ex toto corde tuo* ponuntur ad inculcationem; ut sit sensus, *ex toto corde tuo*, &c. id est, ex te tota. Secundum Augustinum sic exponitur, *toto corde*, id est intellectu sine errore: *tota anima*, id est voluntate tota sine contradictione: *Omni mente tua*, id est memoria sine oblivione. Secundum Bernardum sic exponitur. *Toto corde*, id est sapienter; *tota anima*, id est dulciter. *tota virtute*, id est fortiter, sive perseveranter. Idem. Non abduci blanditiis, nec seduci fallaciis, nec injuriis frangi, toto corde, tota anima, tota virtute diligere est. Item. Bern. Discere amare dulciter, prudenter, fortiter. Dulciter ne illecti, pru-

De dilectione Dei.

denter ne decepti, fortiter ne oppressi ab amore domini avertamur. Et *Proximum tuum sicut te ipsum*, id est, ad id, ad quod te ipsum, scilicet ad gratiã in præsenti, & ad gloriam in futuro. Vel in quo te ipsum, id est in Deo. Augustinus in libro de doctrina Christiana. Quisquis rectè diligit proximum, hoc cum eo debet agere ut etiam ipse toto corde, tota anima, tota mente diligat Deum. Vel potest intelligi, ut sit sensus, hoc facias proximo, quod tibi vis fieri; quod autem tibi non vis fieri, non facias ei, ut duo præcepta juris naturalis, quorum unum habes Matt. 7. aliud Tob. 41. & sunt expositiva hujus mandati. Isidorus. Duo sunt erga dilectionem proximi servanda, ut beneficij impensione foveatur, & nullâ malitiâ lædatur.

Recte respondisti. Laudat responsionem, non laudat factum. *Hoc fac & vives* secundũ Glossam. In hoc ostendit quod per dilectionem solam venitur ad vitam æternam. Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi serva mandata. Ille volens justificare se ipsum*, id est justum ostendere, *dixit ad Iesum, & quis est meus proximus?* Hoc quæsivit, ut se justum ostenderet. Si enim dominus responderet ei. Judæus est proximus tuus, diceret se diligere omnem Judæum, & sic omnem proximum, sed verè omnis homo proximus est, sed Judæus non reputat proximum nisi Judæum. Unde illud Deuter. 23. *Non fœnerabis proximo tuo, sed alieno*, sic intelligit alieno, id est, gentili vel Christiano. Poterat dominus breviter respondere, omnis homo proximus tuus est, sed maluit similitudinem proponere per quam ostenderet etiam inimicum esse proximum. Ille enim qui incidit in latrones erat Hierosolymita. Samaritani vero Hierosolymitis erant inimici. Unde cum aliquæ gentes infestabant Judæos, Samaritani adhærebant eis Ostendendo ergo inimicum esse proximum, ostendit per consequens omnem hominem esse proximum.

Tres causæ inspiciendi in cœlum. I.

Suspiciens autem Iesus &c. Et *notandum* quod multis de causis aliquis in cœlum suspicit, *aliquando* ad ostensionem suæ infirmitatis; opposita enim invicem collata, manifestiora sunt. Job 35. *Suspice cœlum & intuere, & contemplare æthera, quoniam altior sit te. Quandoque* ad ostendendũ quod 2.
in adversis in deo confidere debemus, unde Daniel. 13. dicitur de Susanna quod *flens suspexit in cœlum, erat enim cor ejus fiduciam habens in domino. Quandoque* ad innuendum quod bona à Deo non à nobis habemus Isaiæ. 22. *Non suspexistis ad eum, qui fecerat eam*, &c. Hac de causa in cœlum suspexit volens ostendere illud Joan. 7. *Mea doctrina non est mea, sed ejus qui misit me.* 3.

Homo quidam; scilicet genus humanum, *descendebat*, in Adam peccante à *Hierusalem*, id est cœlestis beatitudinis pace & visione, *in Hiericho*, id est in defectum hujus vitæ mutabilis & erroneæ, *& incidit in latrones*, id est in potestatem dæmonum, *qui etiam despoliaverunt eum*, vestem immortalitatis; & innocentiæ auferendo, *& plagis* peccatorum *impositis*, id est, illatis, quibus humanæ naturæ integritas violatur, *abierunt*, non ab insidiis cessando, sed eas occultando, *semivivo relicto*, quia & si immortalitas potest auferri, oculus tamen rationis homini remanet, quo Deus potest cognosci. *Accidit autem ut sacerdos*, &c. Sacerdos & Levita pertransierunt, quia sacerdotium legis & ejus ministerium peccata non curaverunt, sed solum ostenderunt. Vel Sacerdos & Levita intelliguntur, lex & prophetia quæ hominem non sanaverunt, sed peccata ostenderunt & reprehenderunt *Samaritanus*. Dominus qui animas custodit, iter faciens: pro nobis enim homo factus est in mundo, veniens secus eum, scilicet vulneratum, quia *in similitudinem hominum factus est, & habitu inventus ut homo.* Philip. 2. *videns eum*, oculo clementiæ *misericordia motus* ex cõpassione, *& appropians*, miseratione, *alligavit vulnera ejus* quia redarguens peccata cohibuit, *infundens oleum*, spem veniæ pœnitenti tribuendo, *vinum*, terrorem incutiendo, & *imponens illum in jumentum suum*. Jumentum dicitur hîc caro Christi in qua peccata nostra portavit 1. Petr. 2. Huic mento sanciatum imposuit fidem incarnationis spirando. *Duxit in stabulum*, id est in præsentem Ecclesiã. Glossa. Non domũ, sed stabulũ vocat, nomine miserias & fœtores hujus vitæ significat. homo in hoc exilio tanquam in patria gaudeat *curam ejus egit*, quia circa ægrotum sollicitus *& altera die*, scilicet post resurrectionem, qu splendor lucis æternæ magis effulsit, *protulit denarios* glossa. Duo testamẽta quæ & nomẽ & nem regis continent æterni, *& dedit stabulario* Gregor. Apostolis sensum aperuit, ut intelligerent scripturas. *Curam illius habe, & quodcunque superogaveris*, &c. Supererogat qui prædicat, eis quibus prædicat sumptus non accipiat, ut Paulus. 2. Corinth. 12. Vel supererogat, qui non præcepta, sed etiam concilia implet vel prædicat Corinth 7. *De virginibus præceptum non habeo, consilium autem do*, &c. *Cum rediero*, ad judicium *reddam tibi* Matth. 25. *Quia super pauca fuisti fidelis super multa te constituam. Quis horum trium*, &c *Qui fecit misericordiam* Ambros. cognitio facit proximũ, sed misericordia secundum naturam. Nihil enim tam secundũ naturam est quam ne juvare consortem. *Vade & tu fac similiter.* Proximi cessitates sublevãdo, ut te proximũ diligere sicut ipsum manifestes

Psal. 44.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Exponitur Evangelium copiosius: sed quæritur ejus sententia potissimum.

Beati oculi qui vident quæ vos videtis, &c.

BEati fuerunt illi qui Christũ presentẽ ac manifesta faciem oculis cordis & carnis viderunt. Et non solum illi beati fuerunt, sed etiam illi qui oculis veræ fidei eum vident secundum illud Joan. 20. *Quia vidisti me Thoma credidisti, beati qui non viderunt & crediderunt.* Lucæ 1. *Beata quæ credidisti.* Magis beati sunt qui non solum habent fidem, sed etiam in scripturis sacra Dei voluntatem agnoscunt, ut sunt viri religiosi. Baruch. 4. *Beati sumus Israel, quia quæ placita sunt Deo, manifesta sunt nobis.* Unde in Psalmo dicitur de beato viro. *In lege domini fuit voluntas ejus, & in lege ejus meditabitur die ac nocte.* Prov. 3. *Beatus homo qui invenit sapientiam & qui affluit prudentia.* Item magis beati sunt qui Christum prope imitantur relictis omnibus eum sequentes, ut sunt viri religiosi. Bernardus. Beatus est Dominе Jesu, qui te hominem inter homines conversantem diligenter observans, pro viribus se præbet imitatorem tui. Beatissimi vero sunt qui Christum vident facie ad faciem, ad quod potest referri illud 3. Reg. 10. *Beati servi tui qui stant coram te & semper audiunt sapientiam tuam.*

Beati oculi qui vident, &c. Notandum quod Ecclesia militans in statu illo in quo non potest videre Christum oculis carnis, libenter desiderat videre Christum oculis cordis tanquam *speculum* tanquam *meritum*, & tanquam *præmium* & tanquam *adjutorium* & *remedium*. De duobus dicit Bernardus. Super Cantica. Utrumque mihi es Domine Jesu & speculum patiendi & præmium patiendi

Alius modus diligendi Deum ex toto cor. &c. anima, mens.

patienti utrumque fortiter provocat & vehementer accendit. Ipſe eſt nobis ſpeculum vivendi, ipſe, Pſal. 44. inquam, ſpecioſus forma præ filiis hominum, ſpecioſam enim formam vivendi nobis tradidit. Bernardus. Quam formoſum in forma mea te cognoſco Domine Jeſu, non ſolum propter divina quibus effulges miracula, ſed etiam propter veritatem & manſuetudinem & juſtitiam. *Item de merito,* 3. dicit Bernardus. Meum meritum miſeratio Domini, nam plane non ſum meriti inops, quamdiu ille miſerationum non fuerit expers. Liquet illum erraſſe qui ait Geneſ. 4. *Major eſt iniquitas mea, quam ut veniam merear*, quia non erat de membris Chriſti, nec pertinebat ad eum de Chriſti merito, ut ſuum præſumeret, ſuum diceret quod illius eſſet. 4. De *adjutorio* dicit David Pſalm. 117. *Dominus mihi adjutor, non timebo quid faciat mihi homo.* De *remedio* Joannis 3. *Sicut Moyſes exaltavit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis, ut omnis qui credit in ipſum non pereat, ſed habeat vitam æternam.* Item *ſciendum* quod libenter & frequenter videnda ſunt nobis oculis cordis credenda, cavenda, agenda, timenda, ſperanda. Credenda, ſunt articuli fidei, cavenda, ſunt peccata; agenda, opera virtutum; timenda, ſunt pœnæ futuræ; ſperanda, gaudia æterna. *Multi Reges & Prophetæ voluerunt videre*, &c. Deſiderium eorum in multis locis ſacræ ſcripturæ exprimitur. Numeri 24. *Orietur ſtella ex Iacob.* Et ſubditur. *Heu quis victurus eſt quando faciet illa Dominus?* Iſa. 64. *Vtinam dirumperes cœlos & deſcenderes.* Cant. 8. *Quis mihi det te fratrem meum*, &c. Aggei 2. *Veniet deſideratus cunctis gentibus.*

III. Qui & cur *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo,* &c. d eſt ex te toto. Auguſt. Totum exigit te qui fecit te. Sed noli triſtis eſſe quaſi nihil unde gaudeas remaneat. Ex hoc enim diligis te quod diligis Deum ex toto te. Item non dicas, nunquid amabo proximum? proximus enim in Deo diligendus eſt. Fons amoris debet naſci in altò, ut Deus primò ametur, & inde amor ad alios derivetur. Auguſt. in libro Confeſſionum loquens Domino; Beatus, inquit, qui amat te & amicos in te, & inimicos propter te. Solus enim nullum charum amittit, cui omnes chari ſunt in illo, qui non amittitur. Ideo debes diligere Deum ex toto te quia fecit te totum, redemit te totum, glorificatur totum, providet toti, & ad hoc monet te totus mundus. Auguſt. in libro confeſſionum Domine cœlum & terra, mare & omnia quæ in eis ſunt dicunt mihi undique ut amem te, nec ceſſant hoc dicere omnibus, ita ut ſint inexcuſabiles. Non amat Deum ex ſe toto ſuperbus vel amator vanæ gloriæ, qui pulverem vanæ gloriæ, quæ nihil eſt, Deo præponit. Joan. 8. *Si ego gloriam meam quæro, gloria mea nihil eſt*: nec voluptuoſus, qui pro momentanea delectatione Deum deſerit. Gregorius. Momentaneum eſt quod delectat, æternum quod cruciat: nec avarus, qui pro nummo vel pro nihilo eum amittit, ut cum pro vendendis mercibus ſuis perjurium incurrit, & quandoque eas nonvendit. Proverb. 10. *Cor impiorum pro nihilo*, &c. Et *notandum* quod Deus vult diligi non ſolum affectu, ſed etiam effectu. 1. Joan 5. *Hæc eſt charitas Dei ut mandata ejus cuſtodiamus.* Hæc eſt charitas ut ambulemus ſecundum voluntatem ejus Joan. 14. *Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit.* Et *ſpecialiter* vult ſervari mandatum de dilectione proximi. Joan. 15. *Hoc eſt præceptum meum ut diligatis invicem.* Joan. 4. *Hoc mandatum habemus à Deo, ut qui diligit Deum, diligat & fratrem ſuum.*

Alius modus diligendi Deum ex toto cor. de, anima, mente.

Et notandum quod toto corde ſive intellectu Deum amat, qui intellectum in obſequium Chriſti captivat, & qui ſtudium ſuum Chriſto dat, & ad Dei viſionem ardens anhelat. De primo legitur 2. Cor. 10. *In captivitatem redigentes omnem intellectum in obſequium Chriſti.* Et *notandum* quod *quadruplex* debet eſſe *captivatio intellectus* noſtri. *Primum* ut in his quæ fidei ſunt Deo obediamus. Hilarius. Soli Deo deſe credendũ eſt, qui ſe novit ſolus. *Secũda* eſt ut melius de proximo quam de nobis ſentiamus. Seneca. Quod homines libenter de aliis, de te apud te male exiſtima. *Tertia* eſt ut ſenſũ ſuperioris noſtri ſenſui noſtro præferamus, quod maximè faciendũ eſt in religione. Bern. Lignum ſcientiæ boni & mali in paradiſo eſt cenſura diſcretionis in converſatione religionis penes patrem ſpiritualem, qui dijudicat omnia, & ipſe à nemine judicatur: nam ipſius eſt diſcernere, & aliorum obedire. *Quarta* eſt ut circa nos intendentes ab aliis oculos avertamus Bern. Temetipſum ſollicitè cuſtodi, & ut te ipſum cuſtodias ab omnibus oculos averte. Chriſto ſtudium ſuũ dat, qui ea quibus adjuvamur in Deum ab eis quibus impedimur, ſagaciter ſecernit quod eſt prudentiæ, ut dicit Auguſtinus. Et qui doctrinam neſcientem Chriſtum faſtidit. Bern. Si diſputes aut conferas, non ſapit mihi, niſi ſonuerit ibi Jeſus. Item qui in creaturis Deum intelligit. Auguſt. Væ illis qui diligunt nutus tuos pro te. Nutus tui ſunt omne creaturarum decus. *Tota anima* ſive *voluntate* amat, qui perfecte obedit Deo, quem nec timor mali tranſitorij, nec amor boni tranſitorij ab obedientia retrahit. *Tota mente* ſive *memoria* Deum diligit, qui ea quæ Deo diſplicent & ab amore ejus impediunt oblivioni tradit, ut ſunt injuriæ nobis illatæ, quæ cum cogitantur ſunt quaſi ferrum in vulnere, quod vulneris ſanationem impedit. Item ea quæ ad Dei honorem pertinent, & ad ſalutem animarum memoriæ infigit, quem magnus amor Dei, de alio quam de Deo cogitare diu non ſinit, ſicut ſolet accidere fatuè amantibus qui non poſſunt obliviſci quod amant. Bernard. ſuper Cantic. O amor impetuoſe, qui præter te aliud cogitare non ſinis. Deus vult amorem cordis noſtri habere integrum Prov. 24. *Præbe fili mi cor tuum mihi.*

Captivatio intellectus quadruplex.

Homo quidam deſcendit de Hieruſalem in Iericho. Homo iſte figuram tenet peccatoris. Et ſciendum quod *ſeptem mala* accidunt ei qui per mortale peccatum à Deo recedit, quæ hic nobis inſinuantur. *Primum* eſt deſcenſus ſive potius dejectio quod inſinuatur ibi: *deſcendebat.* Peccavit Adam & à paradiſo terreſtri in hanc vallem miſeriæ deſcendit, & qui dominus erat creaturarum dominium in magna parte amiſit, ut etiam minimis animalibus eſſet ſubjectus, ut pulicibus. Aug. Homo dicit tibi convicium & iratus es: pulicibus reſiſte ut dormias. Itẽ qui ſimilis erat Deo, ſimilis factus eſt jumẽto. Pſ. 48. *Homo cũ in honore eſſet, non intellexit*, &c. Ber. Puto jumenta dicerent ſi loqui fas eſſet, ecce Adam quaſi unus ex nobis. Deſcendunt etiam alij qui per mortale peccatum à Deo recedunt, qui in ſtatu gratiæ erant quaſi ad portam paradiſi, in ſtatu culpæ ſunt ad portam inferni. Inter portam & domum non eſt niſi limen medium, & inter ipſos & infernum ſolum tranſverſum corporis videtur eſſe medium. Si enim ſic decedant, quaſi in puncto ad infernum pervẽniunt. Job. 21. *Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt.* Item cum omnia prius eſſent eorum, omnia enim tam proſpera quam adverſa ſerviebant eis, & ad bonum illorum erant ſecundum illud Roman. 8. *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*, &c. Peccatori autem omnia cooperantur in malum, etiam ipſa mors Chriſti. Luc 2. *Ecce poſitus eſt hic in ruinam & in reſurrectionem multorum*, &c. Fiunt enim peccando ſervi vitiorum ſecundum illud Auguſt. Malus tot dominorum ſervus eſt, quot vitiorum. Bern. An non ſervus cui

IV. Peccanti mortaliter ſeptem mala eveniunt. 1.

dominatur iniquitas & maximè, niſi tu ſervus indignius judices hominem tibi quam vitium dominari. Item, qui erat in ſtatu in quo erat Deo ſimilis inferior fit brutis animalibus, cum ſit duplicis mortis debitor, ſcilicet temporalis & æternæ, bruta enim ſolam mortem temporalem debent, poſtea nihil
2. mali ſentiunt. *Secundo* eſt amiſſio pacis quod inſinuatur ibi: *à Hieruſalem*, quod interpetatur *viſio pacis*. Joan. 16. *Hæc locutus ſum vobis, ut in me pacem habeatis*. Quam cito enim hòmo recedit à Deo habet bellum, illa enim pars ſecundum quam eſt imago Dei agens vices Dei movet homini bel-
3. lum remordendo eum. Job. 9. *Quis reſtitit ei & pacem habuit?* *Tertium* eſt mutabilitas quæ inſinuatur ibi, *in Iericho*, interpretatur enim *Luna* Thren. 1. *Peccatum peccavit Hieruſalem, propterea inſtabilis facta eſt*. Iſaiæ 57. *Impij quaſi mare fervens quod quieſcere non poteſt*. Pſalm. 1. *Non ſic impij, non ſic*,
4. &c. *Quartum* eſt quod incidit in poteſtatem dæmonum, de quo ibi: *Incidit in latrones*. Valde timendum eſt incidere in eorum manus, & mira inſania eſt quod aliquis audet obdormire in eorum poteſtate, cum ſint nobis inimiciſſimi. Multum debet advertere qui vult à Deo recedere, ad quem, ſi à Deo receſſerit, neceſſe habet ire juxta verbum Petri. Joan. 6. *Domine ad quem ibimus?* Et non ſolum incidit in latrones, id eſt in poteſtatem dæmonum, qui mortaliter peccat, immo etiam tranſit in ſtatum latronis, ut dignus ſit infernali ſuſpendio, & jam funem quo ſuſpendendus ſit in collo habeat, qui prius erat filius Dei & dignus
5. cœleſti regno. Funis quo aliquis ſuſpenditur in inferno, eſt mortale peccatum. *Quintum* eſt deſpoliatio, de qua ibi. *Deſpoliaverunt eum*. Et notandum quod qui mortaliter peccat ſpoliatur virtutibus, quæ ſunt animæ veſtimenta & ornamenta. Apoc. 16. *Beatus qui cuſtodit veſtimenta ſua ne nudus ambulet*. Item ſpoliatur bonis operibus, amittit enim omnia bona opera quæ fecit. Ezech. 18. *Si averterit ſe juſtus à juſtitia & fecerit iniquitatem, nunquid vivet? Omnes juſtitiæ ejus quas fecit non recordabuntur, & in peccato ſuo morietur*. Item ſpoliatur bonis eccleſiæ, quorum erat particeps, dum erat in ſtatu gratiæ. Pſalm. 118. *Particeps ego ſum omnium timentium*, &c. *Sextum* eſt vulneratio, de qua ibi: *Et plagis impoſitis*. Et notandum quod diabolus illi, quem capit oculos eruit, aures & nares præcidit, manus & pedes amputat, lumbos convulnerat, latus confodit, viſcera effundit. Quandoque oculum dextrum eruit, cum procurat quod de æterna remuneratione non curat. 1. Regum, 11. Rex Jabes dixit nuntiis Saul. *In hoc feriam vobiſcum pactum, ut eruam vobis oculos dextros*. Quandoque uterque oculus eruitur. Samſoni uterque oculus erutus fuit Judic. 16. Auris præciditur, cum obedientia prælato debita, amittitur. Nares vero præciduntur, cum diſcretio ſpiritualis ſubtrahitur. Ezech. 23. *Præcident nares tuas & aures tuas*. Manus amputantur, cum exercitium bonorum operum ſubtrahitur. Pedes amputãtur, cum ſtabilitas boni propoſiti & exitus à malo vel progreſſus de bono in bonum præciditur, pedibus enim ſtat aliquis aut progreditur, Judic. 1. Comprehenderunt Adonibezec cæſis ſummitatibus manuum ac pedum ipſius. Lumbi convulnerantur, cum ad peccatum carnis aliquis pronus efficitur. Job. 16. *Convulneravit lumbos ſuos*. Latus confoditur, cũ amor fraternus amittitur. Numeri 33. *Erũt tibi quaſi clavi in oculis, & quaſi lancea in lateribus*.
7. Viſceraeffũdũtur in cupidis & avaris à quibus bona exteriora, cõtemptis internis æternis bonis deſiderantur. Ecc. 10. dicitur de avaro. *Projecit intima ſua*. Job. 16. *Effudit in terram viſcera mea*. *Septimum* eſt mors nobilioris partis ipſius, quod inſinuatur ibi: *ſe-*

mivivo relicto. Signum hujus mortis eſt priv[ation] ſenſus & motus. Damna enim maxima [non] non ſentit, qui minima damna corporis ſ[entit]. Item quamvis in ſtatu periculoſiſſimo ſit, [non] non poteſt ſe removere inde, niſi hoc Dei v[olun]tate fiat. Semivivus vel ſemimortuus poteſt dici [mor]tor, vel quia vitæ gratiam perdidit & vi[tam] turæ retinuit, vel propter mutabilitatem ſe[cun]dum verbum. Auguſtinus in libro de Trinitate. [Mu]tabilitas, inquit, non inconvenienter mortalitas [di]citur. Item propter ſubtractionem vitæ ſu[æ]. tinue enim aliqua pars ſubtrahitur. 2. Reg. 14. [Omni]nes enim morimur, non dicitur moriemur.

Homo quidam deſcendebat ab Hieruſalem in Ie[ri]richo, & incidit in latrones, Dicuntur latrones [dæ]mones. Job. 29. *Simul venerunt latrones ejus*. [Et] notandum quod diabolus in multis latroni[bus] latur. *Primo* in hoc quod dimittens vilia [bo]ſa rapit Geneſ. 14. *Da mihi animas, cætera [tu] tibi. Secundo* lumen prædicationis & conſ[ilii] ſciens illud Proverb. 24. *Erit ſalus ubi multa [con]ſilia*. Joan. 3. *Qui male agit, odit lucem*, [&] in hoc quod cum non poteſt intrare ut furet [in] unum locum, alium ingreſſum quærit Dia[bolus] tentans Deum in deſerto, poſtquam per [ga]gulæ cum dejicere non potuit, ad alia ſe tra[nſ]vitia tentans ipſum de illis Matth. 4. *Qui* hoc quod cum debile oſtium invenit, im[pe]cum forte pertranſit. Oſtium forte eſt illud, [quo] bet firmum propoſitum ut diabolo reſiſtat, & mortale peccatum caveat, & à tali recedit d[ili]Jac. 4 *Reſiſtite diabolo & fugiet à vobis*. *Qui* quem invenit ſolum invadit. Solus eſt qui à [fi]eccleſiæ ſeparatus eſt, cui multum eſt tim[en]illud Eccleſ. 4. *Væ ſoli* &c.

Item notandum quod multa ſunt remedi[a] tra latrones infernales, de quibus pauca [ſu]ſufficiat. *Primum* ut domum conſcientiæ frequenter ſcrutemur. Bern. Præter quotid[ia]orationis ſacrificium & lectionis ſtudium cientiæ diſcutioni, compoſitioni, emend[a]pars ſua diei neganda non eſt. *Secundum* eſt [ut] num pigritiæ caveamus. Luc. 12. *Si ſciret [pa]milias, qua hora fur veniret, vigilaret utiq[ue]* mile Matth. 24. *Tertium* eſt ut portam ori[s] neſtras ſenſuum diligenter cuſtodiamus, [mors] enim *mors per feneſtras*. Hierem. 9. Et *qui[cu]dit os ſuum, cuſtodit animam ſuam*. Prov. *Quartum* eſt ut lumen ſapientiæ habeamu[s] enim latro infernalis hoc lumen Job. 24. *Cu[m]to apparuerit aurora, arbitrantur umbram [mo]rtem*. *Quintum* eſt ut theſaurum noſtrum in loc[o] reponamus, ſcilicet theſaurizando in cœlo. 6. *Theſaurizate vobis theſauros in cœlo*, [&] noſtra commendando Deo & ſanctis, ut [fa]David dicens. *In manus tuas commendo [ſpi]meum*. Pſalm. 10. *Sextum* eſt ut orando [non] clamemus, clamor enim iſte exterret latr[ones] fernales, Matth. 26. *Vigilate & orate ut non [in]tis in tentationem*.

DE EADEM.

SERMO TERTIVS.

Summarium.

De habentibus curam animarum.

Curam illius habe.

QVia parabola iſta loquitur de cura, ideo [in] ipſa poſſet fieri ſermo habentibus [cu]animarum & comprehenduntur quatuor [ge]ra perſonarum in hac parabola ſcilicet [ille] incidit in latrones, & illi qui tranſeuntes [per] illum miſericordia moti non ſunt, & Sa[ma]nus qui ſuper eum miſericordia motus eſt & [ille]

in ſuo

in ſuo receſſu curam commiſit; Primus tenet figuram populi, de quo cura habenda eſt. Sacerdos & levita tenent figuram miniſtrorum ſynagogæ, qui in cura populi fuerunt negligentes. Samaritanus, qui interpretatur cuſtos, ſignificat Chriſtum qui cuſtos eſt. In Pſalmo 126. *Niſi Dominus cuſtodierit civitatem*, &c. Ille cui in receſſu ſuo curam commiſit, figuram tenet miniſtrorum eccleſiæ, quos dominus curam à ſe inchoatam perficere voluit.

Vltima deputat curam animarum habentes, de quibus ſex explicantur.

Miniſtris vero eccleſiæ curam animarum habentibus parabola iſta miniſtrat materiam timoris & conſolationis. Conſolationis primò in hoc quod dominus curam habuit, de qua ibi. *Curam illius egi*; *ſecundò* in hoc quod curam commiſit ibi; *Curam illius habe*, *tertiò* in hoc quod ſupereroganti præmium promiſit ibi: *Quodcunque ſupererogaveris*. Materiam timoris *tria* miniſtrant, ſcilicet gravitas infirmitatis eius quem in cura habet, de quo hic; *abierunt ſemivivo relicto*; & quod dominus indicat anteceſſores eorum negligentes fuiſſe in hac cura, ubi dicit quod ſacerdos & levita pertranſierunt: timendum enim eſt ne ſimiliter iudicet de multis modernis; & diligentia ſamaritani qui ita diligenter curam inchoavit, non enim negligenter eam conſummari voluit qui adeo diligenter eam inchoavit. David Pſal. 9. *Annunciate inter gentes ſtudia eius.*

Circa *primum* nota quod non ſolum Chriſtus curam habuit, ſed & propter hoc officium venit in mundum. In vita ſua huic officio intendit, & in hoc mortuus eſt. Auguſtin. Magna conſolatio membris ex capite. Non reputet ergo qui curam habet ſe ignominioſum habere officium, *magna* enim *gloria eſt ſequi dominum*, Eccleſiaſtici 23. Gaudeat ſe officium tale habere in mundo iſto, quale filius Dei habuit. Quanto glorioſius eſt Deum imitari quam diabolum, tanto glorioſius eſt curandis animabus intendere quam litibus. Auguſt. Nihil ſimilius eſt actibus dæmonum quam litigare. 1. Corinth. 6. *Secularia iudicia ſi habueritis inter vos, contemptibiles qui ſunt in eccleſia illos conſtituite ad iudicandum.* Curam habere eſt divinum officium ſapient. 12. *Non eſt alius Deus quam tu cui cura eſt de omnibus.* Sed ſpecialiter de animabus. Eiuſdem 11. *Parcis omnibus quia tua ſunt omnia domine, qui amas animas.*

Circa *ſecundum* notandum quod dominus curam commiſit. De officio advocationis hoc non legimus. Et qui ad curam debito modo accedit, Dominus curam committit. Accedit vero modo debito, quem non ingerit ſtulta & præſumptuoſa ſuperbia vel cupiditas, ſed Chriſti amor & compaſſio proximi. Declinandus autem eſt locus ſuperior humiliter Chriſti exemplo, qui licet eſſet ſufficientiſſimus fugit cum vellent eum regem facere Ioan. 6. Auguſt. Locus ſuperior ſine quo populus regi non poteſt, & ſi teneatur atque miniſtretur ut decet, indecenter tamen appetitur. Gregor. Pollens virtutibus invitus & coactus accedit ad regimen animarum. Prudenter quia eſt locus periculoſus. Auguſt. Quanto quis in loco ſuperiori, tanto in periculo maiori verſatur. Superbia illum ad curam incitat, qui ibi quærit excellentiam propter ſe. Superbia eſt amor propriæ excellentiæ. Superbia enim omnis ſtultitia eſt; ut ait Bernard. licet non omnis ſtultitia ſuperbia ſit, præſumptio indubitanter eſt, ſi vita deſit vel ſcientia. Auguſt. Prius vide ſi noſti diligere te ipſum, & committo tibi proximum ſicut te ipſum. Si vero non noſti diligere te, timeo ne decipias proximum ſicut te. Pſal. 10. *Qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam.* Qui nunquam audivit de arte medicinali, qua temeritate præſumet mederi? Si verò adſit & vita & competens ſcientia & ſequatur Dei vocatio, ut præſentetur ab illo ad quem pertinet, & incuretur ab illo qui locum Dei tenet, nec intervenit pecunia vel preces carnales vel violentia, amore Dei curam quis ſuſcipere debet, hoc enim Dominus petiit à Petro poſt trinam interrogationem de amore factam. Auguſtin. Otium ſanctum quærit charitas veritatis, negotium ſanctum ſuſcipit neceſſitas charitatis. Movere etiam eum debet ad hoc compaſſio proximi exemplo Samaritani, qui videns vulneratum miſericordia motus eſt. Si hæc duo aliquem introducant, Deus ei curam committit Si vero præceptum eccleſiæ addatur, tunc trahit eum triplex funiculus cui nec debet nec poteſt reſiſtere, tunc non debet reſignationem facere nec quærere. Matth. 19. *Quod Deus coniunxit homo non ſeparet.* Bern. in epiſtolis loquens cuidam, Congratulor, inquit, tibi quod exoneratus ſis. Sed vereor ne Deus à te exoneratus ſit, cuius procul dubio ordinationi reſiſtis, dum promotus ab illo, tu à te dejiceris.

Qui debito modo ad curam accedat, qui non.

Circa *tertium* notandum quod quantumcunque aliquis videatur excedere laborando vel expendendo pro ſalute animarum, licet etiam non proficiat non eſt ei timendum, fidelis enim eſt Deus qui promiſit quodcunque ſupererogaveris, &c. Sicut qui miniſtrant ægris corpore, multa præparant de quibus infirmi non guſtant, tamen ille pro quo faciunt, Chriſtus ſcilicet, ſolvet eis, ac ſi inde guſtaſſent. Sic accidit in his qui laborant pro ſalute animarum, retribuet enim eis Salvator, licet ipſi non proficiant. Et ſciendum quod cum una anima creaturis omnibus corporalibus prævaleat, plus eſſet laborandum pro una anima ut ſalva fieret, quam laboraretur pro omnibus quæ ſalvari non poſſunt.

4. Incidenti in latrones quatuor acciderunt.

Circa *primum* verò illorum *trium* quæ habentibus curam animarum materiam timoris miniſtrant, notandum, quod *quatuor* dicuntur de illo qui incidit in latrones, quæ habentes curam animarum circa maiorem partem ſubditorum ſuorum inveniunt. *Primum* eſt *diſpoliatio*, peccanti enim mortaliter nullum bonum verum remanet. Seneca. Nihil eſt homini bonum ſine ſe bono. Oſeæ, 8. *Proiecit Iſrael bonum. Secundum* eſt *plagarum illatio*, & non unius plagæ tantum. Iſaiæ 5. *A planta pedis*; &c. *Tertium* eſt quod ibi relictus eſt, non enim inde recedere potuit. Licet peccator agnoſcat ſe eſſe in luto immunditiæ, & licet gladium divinæ iuſtitiæ videat evaginatum ſupra ſe, & licet ſciat ſe reputari fatuum & infelicem propter peccatum ſuum, tamen non poteſt inde ſe movere. Exod 15. *Fiant immobiles quaſi lapis*. *Quartum* eſt quod ſemivivus ſive ſemimortuus relictus eſt, vivus carne, mortuus corde. Vix tangeret eum pulex quin ſentiret ex parte carnis: ex parte animæ nec damna nec vulnera ſentit. Proverb. 23. *Vulneraverunt me, & non dolui: traxerunt me, & ego non ſenſi.* Nec ſolum ſemimortui ſunt multi, ſed etiam pluſquam decem partes vitæ ſuæ amiſerunt. Seneca in epiſtolis. Quem dabis mihi qui aliquod pretium tempori ponat, qui intelligat ſe quotidie mori: in hoc omnes fallimur, quod mortem non proſpicimus. Magna pars eius jam præteriit, quidquid ætatis retro eſt mors tenet.

Circa *ſecundum* notandum eſt quod multis habentibus curam animarum timendum eſt ne Chriſtus iudicet eos ſimiles miniſtris ſynagogæ, ſcilicet ſine miſericordia, circa ſalutem animarum negligentiſſimos. Bern. Cadit aſina, & eſt qui ſublevet, perit anima, & non eſt qui recogitet. Si cadit aſina, & non ſufficis ad ſublevandum, quæris adiutorem: ubi vero tot ſubditi iacent ſub onere

peccatorum suorum, adjutores non quæris, & subvenire volentem non diligis.

6. Samaritani diligentia 10. spectatur.

Circa diligentiam Samaritani 10. attende. P*rimo aspectum*, de quo ibi: *& videns illum.* exemplo illius considerare debet sacerdos populum sibi subditum. Joan 10. *Cognosco oves meas.* Proverb. 12. *Novit justus animas jumentorum suorum, viscera autem impiorum crudelia.* Si vero sacerdos diligenter consideret subditos, videbit aliquos adeo per superbiam inflatos, ut visum amiserint. Aug. in libro confessionum. Nimis inflata facies claudebat oculos meos: alios veneno serpentis infernalis, scilicet invidia corruptos. Proverb. 14. *Putredo ossium invidia*: alios ira & impatientia quasi freneticos, ut se & familiam suam & patrem cœlestem ore dilacerent: alios accidia languentes, & etiam ad pascendum se impotentes, alios inflatos avaritia ad gulam, ut jam eis immineat suffocatio: alios eviscerados Judæ similes, *qui suspensus crepuit medius, & diffusa sunt omnia viscera ejus.* Actor. alios vero lumbis vulneratos, & ut uno verbo comprehendam, majorem partem eorũ videbis decapitatam, id est à Christo capite per mortale peccatum separatam. Aug. super Lucam. Sunt ne in te viscera Christianæ passionis, qui plangis corpus à quo recessit anima, & non plangis animam à qua recessit Deus? *Secundum* est *misericordia*, de qua ibi: *misericordia motus est.* Visionem sequitur misericordia, seu compassio. Lucæ 19. *Si cognovisses & tu*, supple, *fleres.* Visus & lachrymæ ad idem membrum pertinent, scilicet ad oculum. Oculus enim Ecclesiæ tenerior & compassibilior deberet esse cæteris membris, sed oculus in calcaneum versus est quantum ad duritiam, nec mirum est cum non minus calcaneo terram tangat per solicitudinem & amorem. *Tertium* est *appropiatio*, ibi: *& appropians.* E contrario tunc aliqui elongant se, cum curam fuscepcrint, cum tamen tanta infirmitas & tot infirmorum indubitanter requirat Medici præsentiam. Seneca. Tantum habes negotij quantum Medicus in pestilentia. *Quartum* est *olei infusio*, quæ est divinæ misericordiæ ostensio, quæ spem erigit. *Quintum* est *vini infusio*, quæ est ostensio eorum, quæ timorem incutiunt ut sunt pœnæ infernales. Isaiæ 26. *A timore tuo Domine concepimus, & quasi parturivimus, & peperimus spiritum salutis.* Proverb. 1. *Timor Domini principium sapientiæ.* Eccli. 1. *Timor Domini expellit peccatum. Sextum* est *vulnerum alligatio*, quæ fit Sacramentorum exhibitione. Et est alligatio ad fluxum sanguinis restringendum, quæ si sit nimis stricta, læsionem facit; si nimis laxa, fluxum non restringit. *Medium, tenuere beati.* Reprehensibiles sunt qui nimiis pœnitentiis onerant homines, juxta verbum Domini, Matth. 23. *Alligant onera gravia & importabilia, & imponunt in humeros hominum*; &c. Cum tamen Apostolis dictum sit de Lazaro, *solvite eum, & sinite abire.* Joan. 11. Item multi sic onerant eos, quod quasi non possunt abire. *Septimum* est quod imposuit eum in jumentum suum. Ejus qui habet curam est subditos portare, non ab eis portari exemplo Christi, qui *peccata portavit in corpore suo super lignum.* 1. Petri 2. 1. Reg. 15. *Nunc quaso porta peccatum meum.* Et Levit. 10. *Ut portetis iniquitatem multitudinis, & rogetis pro ea in conspectu Dei.* Bern. quid jugum vestrum super illos aggravatis, quorum onera potius portare debetis? *Octavum* est quod de loco ubi fuerat vulneratus eũ removit. In quo insinuatur, quod ad sanationem spiritualem mutare locum expedit, in quo infirmitatem spiritualem incurrit, ut clericis bene expedit ire ad scholas, vel intrare in religionem bene ordinatam. Jerem. 48. *Sterilis fuit Moab ab adolescentia sua, requievit in fecibus suis, non est transfusus de vase in vas. Nonum* est quod recessurus curam ejus alteri commisit. Non sic faciunt multi, qui si vocantur ad majus beneficium, volunt retinere [illegible] quod prius habebant. Quod tenent non possunt velli ab eis, sicut nec ab homine qui submergitur. Bernard. Quibus assimilabimus homines generationis hujus, aut quibus comparabimus illos, qui videmus à terrenis & corporalibus avelli separarique non posse. Profecto similes sunt illis, qui submersi periclitantur in aquis, quos nimium videas tenentes tenere, nec ulla ratione deserere quidquid manibus occurrerit. *Decimum* est quod illi cui commisit, dedit duos denarios, per quos duo testamenta significantur secundum Glossam, quibus æterni regis nomen & imago continetur. In quo insinuatur, quod habenti curam spiritualiter est necessaria notitia sacræ scripturæ. Oculus Ecclesiæ lumen sapientiæ multum est necessarium. Oculus corporis sine lumine esset quasi inutilis. Sic est de oculo Ecclesiæ. Medico spirituali necessaria est medicinæ spiritualis notitia, nec ei sufficit quod sciat cantare & legere. Quid ad insipientem de cantu Medici.

Accidit ut Sacerdos quidam descenderet eadem &c. Nota quod Archiepiscopi & Episcopi, & Archidiaconi, & alij qui sunt in sacris ordinibus, sicut præcellunt honore, sic præcellere debent & sanctitate. Sed hodie pro magna parte in eis vitiis inveniuntur sicut subditi, unde hic habes quod eadem via descendebat Sacerdos & Levita qua ille qui incidit in latrones. Isaiæ 24. *Et erit sicut populus, sic Sacerdos.* Aliquando deteriores veniuntur. Jerem. 5. *Ibo ad optimates & loquar illis, ipsi enim cognoverunt judicium Dei sui, & viam Dei sui.* Viam Dei quantum ad manifestum judicium quo ad occulta. Et subditur: *Et ecce isti simul confregerunt jugum, ruperunt vincula.* Isti sunt qui prætereunt faciem avertentes. Amos 6. *Optimi capita populi, ingredientes pompatice domum Domini.* Et subditur quibusdam interpositis: *bibentes in phialis vinum, & optimo unguento delibuti, & non patiebantur super contritione Joseph.* Et *vir ille* [illegible] *percussus* [illegible] *terriit*, scilicet spoliato & vulnerato. Forsitan enim vulneratus & non spoliatus, non ita perterrefaceret, sed intenderent. Sed hoc non propter vulnerandum, sed propter spolia tollenda. 1. Paralip. 20. Venerunt & Philistim & detraxerunt spolia eorum, & bene dicitur spolia cæsorum; primi excommunicationis vulnus infligunt, & ad spolia emendarum tollunt. Strenuorum enim non est spoliis intendere, sed victoriæ. Isti verò spoliis intendunt. 1. Mach. 4. *Nonne contra nos spolia eorum, quia bellum contra vos est.*

DOMINICA XIV. POST FESTUM TRINITATIS.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

In hoc sermone agitur de lepra & leprosis, & de Samaritano & castello religionis.

Cum iret Jesus in Hierusalem transibat per mediam Samariam, &c. *Luca* 17.

Littera plana est, nec indiget expositione. Recolit Ecclesia in Evangelio hodierno unum de miraculis à Salvatore factis, vel potius decem, scilicet curationem decem leprosorum. Circa sensum vero Evangelij quatuor nobis attendenda sunt pertinentia ad ædificationem nostram: scilicet genus infirmitatis à qua Salvator curavit, infirmorum numerus, curationis modus, unius redeuntis Salvatorem.

Genus infirmitatis lepra fuit, per quam [illegible]

Genus morbi.

2. Numerus leprosorum.

3. Leprosi per quatuor curati sunt.

4. Samaritano quadruplicatur.

ter peccatum. Vide sermonem Dominicæ 2. post Epiph. *Cum descendisset Jesus de monte secuta sunt eum turba multa; & ecce leprosus &c.* Decem vero fuerunt qui à lepra mundati sunt per quos decalogi transgressores significantur. Si vis loqui de præceptis decalogi, require de hoc in sermone illo Epistolarum, *Abraha dictæ sunt promissiones*, Dominica 13. post festum SS. Trinitatis.

Circa tertium notandum quod modus curationis illorum leprosorum ostendit nobis modum quo curanda est lepra peccati. Leprosi isti crediderunt, unde Dominus dixit redeunti ad se: *fides tua te salvum fecit.* Item à longe steterunt, vocem levaverunt, & salvatori dicenti, *ite*, obedierunt. Et in his commendantur nobis quatuor, quæ multum valent ad emundationem lepræ spiritualis. *Primum* est *fides*, sine qua impossibile est placere Deo, Hebr. 11. Fides ostendit peccatori districtam Dei iustitiam, quæ in Psal. 6. furor dicitur. *Domine ne in furore tuo arguas me.* Considerata autem hac iustitia peccator confugit ad Dei misericordiam, sicut & isti leprosi dicentes: *Jesu præceptor miserere nostri. Secundum* est *humilitas* quæ commendatur nobis in hoc, quod leprosi à longe stant, quæ humilitas multum valet ad mundationem lepræ spiritualis sicut ostendit David quod hoc in se expertus fuerat dicens *Cor contritum & humiliatum Deus non despicies.* Psal. 50. Item Psal. 101. *Respexit in orationem humilium.* Leprosi ad litteram elongari debuerant à sanis quia lepra est morbus infecturus. *Tertium* est *magnitudo desiderij*, quæ commendatur in elevatione vocis. Vocem levat qui desiderium elevat, ut sic desideret spiritualia, sicut prius desideraverat terrena. Augustin. O si possemus homines excitare, & cum eis pariter excitari, ut tales essemus amatores vitæ permanentis, quales sunt illi amatores vitæ fugientis. Si homines tantum desiderarent mundari à lepra spirituali, quantum desiderant mundari à carnali, cito essent mundati. Sed qui facerent valde difficilia pro emundatione lepræ corporalis, nolunt facere facilia pro emundatione lepræ spiritualis. 4. Reg. 5. *Si grandem rem dixisset tibi propheta, certe facere debueras, quanto magis quia dixit tibi lavare & mundaberis.* Item qui nullo modo posset induci ad ea quæ sibi occasio essent lepræ corporalis, ut est cohabitatio leprosorum, non potest cohiberi ab occasionibus lepræ spiritualis. libentius enim habitat cum leprosis spiritualiter, quam cum sanis. Id circo Dominus non exaudit aliquos quia modicum habent desiderium eorum quæ petunt, Vnde Aug. Servat tibi Deus quod non vult cito dare, ut tu discas magna magnè desiderare. Magnitudo desiderii clamor est cordis, quem Deus exaudit. Psal. 9. *Desiderium pauperum exaudivit Dominus.* Hoc clamore clamabat Moyses Exodi 14. *Quid clamas ad me?* Quartum est *obedientia.* Dominus dixit leprosis ut irent ad sacerdotes, & dum irent mundati sunt. Hæreticus nunquam mundatur quia nunquam vult ire ad sacerdotem, dicens laicum sibi sufficere. In hoc quia mundantur prius quam ad sacerdotes pervenirent, insinuatur quod peccatori pœnitenti de peccatis suis & proponenti confiteri, remittuntur peccata ante confessionem. Vnde dixit David Psal. 31. *Dixi confitebor adversum me injustitiam meam Domino & tu remisisti impietatem peccati mei.* Quid ergo timet peccator, qui cum bono proposito venit ad sacerdotem ut ei confiteatur, cum jam peccata ejus ab eo recesserunt. Non est discretus Sacerdos, si eum ut peccatorem despicit, cum mundatus sit.

Circa quartum notandum est quod ille unicus qui ad salvatorem redijt samaritanus erat, qui interpretatur custos, & tenet figuram illorum qui salutem animarum à salvatore receptam custodiunt. Et commendantur nobis quatuor quæ multum valent ad salutis conservationem. *Primum* est *visus fidei.* Ephes. 6. *In omnibus sumentes scutum fidei.* Frequenter debet aspicere ad lumen fidei pœnitens, beneficium remissionis peccatorum suorum quod valde magnum est, cum pro unico mortali homo debitor sit mortis æternæ. Si pro remissione unius mortalis serviret Deo centum annis non esset nimis. Si esset debitor mortis temporalis, quæ est momentanea, libenter serviret quandiu viveret illi, qui ab ea eum liberaret, sed quidam lumen fidei projiciunt post tergum suum, & ideo merito in foveam peccati & inferni corruunt. Proverb. 4. *Via peccatorum tenebrosa, nesciunt ubi corruant. Secundum* est *velocitas* sive *vivacitas*, Prover. 22. *Vidisti hominem velocem in opere suo, coram regibus stabit, & non erit ante ignobiles.* Eccles. 31. *In omnibus operibus tuis esto velox, & omnis infirmitas non occurret tibi.* Pigritia est multis occasio cadendi, ut his qui tantum dimittunt stillicidium malæ cogitationis cadere super oculum cordis, præ pigritia vertendi oculum ad aliud cogitandum quod oculus corrumpitur. Item si ignis infernalis, scilicet, ignis desiderij super pedem desiderii affectus ceciderit permittunt pedem comburi præ pigritia extutiendi ignem illum. *Tertium* est *gratitudo*, Bern. Ad locum unde exeunt flumina revertuntur, ut iterum fluant. Qui gratus est de beneficio collationis, dignus est ut addatur beneficium conservationis. Econtra non est dignus dandis, qui non agit gratias de datis Aug. Quod dederat Deus gratis, tulit ingratis. Bern. Ingratitudo est ventus urens, siccans sibi fontem pietatis, rorem misericordiæ, fluenta gratiæ. *Quartum* est *vitatio occasionum peccandi* Genes. 19. *Non stes in omni circa regione.* Eccli. 21. *Quasi à facie colubri fuge peccata; & si accesseris ad ea suscipient te.* Ista *quatuor*, insinuantur nobis in his quæ dicuntur de isto Samaritano. *Primum*, scilicet aspectus fidei ibi, *vidit quia mundatus est: secundum* est vivacitas vel velocitas ibi, *ut autem vidit. Tertium* gratitudo ibi, *reversus est magnificans*, &c. *Quartum* ibi. *& hic erat alienigena.* Habent indigenæ multas occasiones peccandi quas non habent alienigenæ, amici enim carnales sunt multis occasio peccandi, vel alia familiaritas. Valet etiam ad hoc quod aliquis non recidivet, quod se alienigenam reputat sicut David. Psal. 118. dicens. *Incola ego sum in terra.* Item Psal. 38. *Advena ego sum apud te & peregrinus*, &c. Deut. 18. *Deus amat peregrinum*, &c. Quid est filius Dei per gratiam debet dicere cum David. Psal. 72. *quid enim mihi est in cœlo? & à te quid volui super terram?* Contemnere debet hoc exilium plenum miseria, quod ad eum pertinet ratione matris suæ Evæ comparatione regni quod ad eum pertinet ratione patris cœlestis. 1. Ioan. 5. *Scimus quoniam omnis qui natus est ex Deo non peccat, sed generatio Dei conservat eum.* In hoc quod unus gratus est datori salutis ei novem sint ingrati, insinuatur quod peccatum ingratitudinis multum abundat. Isa. 57. *Viam manus tuæ invenisti, propterea non rogasti.* Gregor. Qui quæsitam felicitatem in terris invenit, auctorem qui eam tribuit non requirit.

Repetitio horum quatuor.

Quartum copiosè explicatur.

Ite ostendite vos sacerdotibus. Notandum quod quatuor modis legimus lepram corporaliter curatam fuisse, scilicet ablutione aquæ, ut lepra Naaman, 4. Reg. 5. *Lavate*, inquit, *septies in Iordane* &c. ostensione sacerdotis, de hoc hic habetur: tactu manus Domini. Matth. 8. *Extendens manum suam tetigit eum*: manus occultatione, Exodi 4. Et possunt referri ista ad quatuor quæ valent ad mundationem lepræ spiritualis. Primum pertinet ad dolorem contritionis, in aquis enim lachrimarum

II. Lepra spiritualis ut corporalis quatuor modis curatur.

septies se debet lavare spiritualiter qui leprosus est ut deploret septem peccata criminalia quæ commisit. Secundum pertinet ad erubescentiam confessionis. Tertium ad molestiam satisfactionis, Dominus enim leprosum spiritualiter tangit, cum infirmitatem ei attribuit, vel ministerio sacerdotis ei pœnam imponit, sed quia hæc possunt fieri ad ostentationem, & tunc non verè curatur lepra, ideo manus occultatio etiam est necessaria, ut quantum in se est opera sua velit latere.

III. *Et hic vide Samaritanus.* Samaritanus ut dictum est prius custos interpretatur, & figuram hic tenet illorum qui salutem à Deo acceptam custodiunt. Poëta.

Non minor est virtus quam quærere, parta tueri.

Tria discenda à Samaritano. Et notandum quod tria dicuntur de Samaritanis vel de Samaritano in evangelio quæ valent ad hanc custodiam. Legitur Ioan. 4. quia exierunt de civitate sua ad salvatorem, 1. *& rogaverunt eum ut apud eos maneret, & mansit apud eos duobus diebus,* 2. Lucæ 10. legitur de Samaritano quod super vulneratum misericordia motus est, & hoc legitur de Samaritano sanato qui rediit ad Salvatorem ad regratian. 3. dum. *In primo* nobis commendatur bonorum familiaritas, quæ multum valet ad sanationis spiritualis conservationem. Proverb. 13. *Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit.* In *secundo* commendatur misericordia quæ multum valet ad idem. Eccli. 29. *Conclude eleemosynam in sinu pauperis, & hæc orabit pro te.* In eodem dicitur de eleemosyna. *Gratiam viri quasi pupillam conservabit.* In *tertio* gratiarum actio, quæ multum valet ad idem. Psal. 58. *Fortitudinem meam ad te custodiam.*

IV. Religio est Castellum. *Cum introiret in quoddam castellum, occurrerunt ei decem viri leprosi.* Per hoc castellum quod erat inter Galilæam & Hierusalem figuratur religio, quæ media est inter mundum & paradisum, ubi paupertas fossatum est, cujus fossati profunditas multum valet ad hujus castelli fortitudinem, murus est patientia, turris humilitas, quæ licet mundanis non rectè intuentibus videatur rendere in imum, tamen magnæ altitudinis est rectè intuentibus: è contrario vero est de superbia, quod enim altum est apud homines, abominatio est apud Deum. Lucæ 16. Sed de multis religionibus verum est illud Abacuc. 1. *Super omnem munitionem videbit, comportabit aggerem, & capiet eam.* Agger comportatur cum temporalia multiplicantur. Apocal. 12. *Draco post mulierem fugientem in solitudinem misit aquam tanquam fluvium*, id est abundantiam temporalium, *ut fluvio eam trahi à fluminib.*

Religiosorum lepræ. In religione vero multiplex lepra invenitur. *Prima* est lepra *Simonis*, hæc est lepra Giezi 4. Regum 5. 1. *Secunda de peccatum proprietatis*, hæc est lepra Naaman Syri, de quo legitur in eodem, quod *erat dives, sed leprosus.* Propriotarii etsi sint divites, sunt tamen leprosi. *Tertia* est *peccatum inobedientiæ*, hæc est lepra Simonis, qui judicabat salvatorem de familiaritate peccatricis. Luc 7. Inobedientes contraxerunt maculare suos prælatos 4. *Quarta* est *peccatum superbiæ*, hæc est lepra Oziæ Regis. 2. Paralip. 26. Secundum Bern. lepra superbiæ septemplicitèr occupavit religiones, primo quantum ad amplitudinem possessionum & ædificiorum, secundo quantum ad gloriam vestium, tertio quantum ad voluptatem corporum. Item duæ species lepræ sunt in ore, scilicet instantia in prospectis & verbum impatientiæ in adversis. Duæ sunt in corde, scilicet propria voluntas & proprium consilium, & utraque lepra omnis pessima est eoque perniciosior, quo magis occulta est, & quanto plus abundat, tanto sibi laniorata videtur quibusque. Hæc illorum est qui zelum Dei habent, sed non secundum scientiam sequentes errorem suum, & obstinati, in eo ita ut nullius veli[ni] filiis adquiescere. Hi sunt ut dicit beatus Ber[nardus] unitatis divisores, inimici pacis, & charit[atis] perres, vanitate tumentes, placentes sibi, [sapientes] in oculis suis, ignorantes Dei justitiam & [suam] volentes constituere. *Quinta lepra* est *invidiæ murmurationis.* Hæc est lepra Mariæ sororis Mo[y]sis, quæ murmuravit contra eum. Numeri 12. *Sexta* est *inanis gloriæ.* Hæc est lepra manus Moysi. Exod. 4. Quæ in sinu munda fuit, extracta apparuit leprosa. Sic dum bonum opus manifestatur, elatione lepra contrahitur. Ideo dicitur Matth. 6. *Nesciat sinistra tua quid faciat dextra tua Septima est carnalitatis.* Hæc est lepra quæ curatur tactu manus Domini Matth. 8. Manu Domini ille tangitur, à Domino infirmitas vel alia pœna tollitur. Sub carnalitatem vero quatuor pertinent; scilicet [gu]la gulæ, otium, luxuria, carnalis amicitia, familiaritas. Et hæ quatuor species lepræ possunt designari in quatuor leprosis, qui sedebant in porta Samariæ 4. Reg. 7. his enim vitiis frequentius infecti sunt illi in quorum potestate ingressus [re]gionis est.

DOMINICA XV. POST FESTUM TRINITATIS.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Explicatur Evangelium,

Nemo potest duobus dominis servire. *Matth.*

IN hoc Evangelio intendit Dominus in[du]cere contemptum bonorum temporalium & [amo]rem spiritualium. *Primo* ostendit amorem [tem]poralium impedire amorem spiritualium ibi: *[Non] potest. Secundò* amovet solicitudinem de necessariis corpori quæ solet esse occasio amandi temporalia ibi: *Ideo dico vobis ne solliciti sitis*, [Quare] dit unde speranda sunt necessaria corpori ibi: *[Respi]cite volatilia cæli. Quarto* monet ut bona spiritualia quæramus faciens promissionem de temporalibus adiiciendis ibi: *Quærite autem primum regnum Dei.*

Nemo potest duobus dominis: inter se dissentientibus *servire, aut enim unum*, id est diabolum *odio habebit, & alterum*, id est Deum *diliget: aut unum* id est diabolum *sustinebit.* August. Nemo quidem diligit diabolum, sed sua cupiditate implicatus amat eum, ut si quis alienæ ancillæ concubinatus sit, suam cupiditatem durum patitur servire, non amet illum cujus ancillam diligit, & [ser]vire scilicet Deum *contemnendo.* August. Non [ha]bebit, nullius enim conscientia Deum odit, [sed] multi enim sunt de quibus scriptum est, *Deum verum qui se videre asserunt aspernati sunt.* Pro hoc notandum quod nulla creatura Deum [ha]bet etsi effectus: nec etiam diabolus habet [Deum] quantum Deus est, sed in quantum potest. Sicut latro non odit judicem in quantum judex, sed in quantum judex est & vindex. *Non potestis Deo servire & mammonæ.* Glossa. Per mammonam divitiæ dicuntur, quibus servire negare est. Non dicit habere, quod licet bene dispenset, sed servire, id est cupere & avari. Mammonæ nomen est dæmonis cujusdam vitiis, non quod in ejus ditione sint divitiæ, his uniter ad decipiendum retinendo eas divitum. Interlin. dicit quod bonus dispensator non est servus, quia non servit divitiis, id est scilicet cura eorum retrahamini ubi dicitur: *Ideo vobis ne solliciti sitis animæ vestræ*, id est, [ani]mæ vestræ quid manducetis. Principium [sa]pientiæ est solicitum esse de necessariis

Diabolus enim ſecundum Gregor. Primò ſolicitat hominem ut quærat temporalia neceſſaria, quando vero eſt in opere ſolicitat eum ut quærat ſuperflua. Gloſſa. In ſudore vultus paratur panis, ſed labor exercendus eſt, ſolicitudo tollenda eſt, quæ mentem perturbat dum timet ne aut poſſeſſa diſpereant, aut elaborata non contingant. *Nonne anima*, id eſt vita veſtra, *plus eſt quam eſca*, &c. Gloſſa: qui dedit majora, id eſt vitam & corpus, dabit minora, ideſt victum & veſtes. In promiſſis veritatis nemo dubitet, ſit homo quod eſſe debet, mox adduntur ei omnia propter quem ſunt facta. *Reſpicite volatilia cœli*, quantum ad eſcam exemplum dat de volatilibus, quantum ad veſtes de liliis. *Nonne vos magis pluris eſtis?* id eſt majoris pretij, quia rationales & in filios adoptati, ut dicit Gloſſa. Unde ſi Deus paſcit animalia irrationalia, verisimile eſt quod potius velit paſcere filios ſuos. *Quis autem veſtrum*, &c. Hoc pertinet ad veſtimentum. Gloſſa. Illi curam tegendi corporis relinquite, qui illud ad hanc menſuram fecit pervenire. *Conſiderate lilia agri.* Alio exemplo oſtendit quod de veſtibus non debent eſſe ſoliciti. *Dico autem vobis quoniam nec Salomon*, qui floruit præ cæteris Eccleſiaſt. 2. *Supergreſſus ſum opibus omnes qui ante me fuerunt in Hieruſalem: in omni gloria ſua*, triplici ſcilicet ſapientiæ, potentiæ, divitiarum. Alia littera habet, *in omni regno ſuo coopertus eſt ſicut unum ex iſtis.* Gloſſa. Quæ purpura regum, quæ pictura textricum poteſt comparari floribus: ipſe color dicitur operimentum florum, ſicut dicimus operuit iſtum rubor. *Et cras in clibanum mittitur.* Gloſſa. Cras pro futuro ponitur in ſcripturis, dicente Jacob, *exaudiet cras me juſtitia mea.* Geneſ. 30. *In clibanum.* Gloſſa. Alij libri habent in ignem, vel in acervum qui habet ſpeciem clibani: & poteſt clibanus poni vel pro fornace, vel pro acervo ad modum clibani facto. *Quanto magis vos*, ſcilicet veſtiet, *modicæ fidei.* Gloſſa. Pusillanimes ſunt quæ nec de minimis certæ ſunt. Alia Gloſſa. Quicunque in aliqua promiſſione dubitat, modicus eſt fide, & quanto plus dubitat, tanto minus invenit ea pro quibus ſolicitus fuit. *Nolite ergo ſolliciti eſſe.* Hic concluditur ex exemplis prius poſitis, & ſecundum Gloſſam inculcatio eſt, vel ſpiritualiter diſſuadetur hæc ſolicitudo, quæ procedit uſque ad querimoniam ſermonis, unde ſubditur, *dicentes quid manducabimus*, &c. *Hæc enim omnia gentes inquirunt.* Gloſſa. Quid amplius habet gentilis, cujus infidelitas animum ſolicitat, & curis hujus vitæ fatigat. *Scit enim pater veſter*, &c. Interlin. qui bonis filiis viſcera ſua non claudit. Alia Interlin. *Dum patrem audis, non dubites de voce.* Gloſſa. Pater dat, niſi infidelitas veſtra avertat. *Quærite autem primum regnum Dei*, id eſt principaliter omnibus rebus cæteris illud præponendo, & omnia propter illud faciendo; *& juſtitiam ejus*, id eſt regni, quæ, ſcilicet ducit ad regnum, juſtitiam ſcilicet abundantem, ad differentiam ſcilicet juſtitiæ Scribarum & Phariſæorum, de qua ſupra ſcriptum. Matth. 5. *Niſi abundaverit juſtitia veſtra*, &c. Secundum Gloſſam, regnum Dei quærimus ſectando juſtitiam ejus. Juſtitia vero regni eſt quam Chriſtus docuit obſervare, *& hæc omnia adjicientur vobis.* Gloſſa aliud quod principaliter datur, aliud quod ſuperadditur, quia in inventione æternitas debet eſſe, in uſu temporalitas. Alia Gloſſa. Omnia ſunt filiorum; & ideo hæc omnia adjicientur non quærentibus, quibus ſi inhiarent ad probrioſam [illegible] ſi intenderent ad gratiarum actionem.

DE EADEM.

SERMO SECUNDUS.

Summarium.

Cur Deo & Dæmoni ſervire non poſſit. Deinde cur Deo, & non diabolo, mundo, & carni ſerviendum ſit. SERMO CXVIII.

Nemo poteſt duobus dominis ſervire, &c.

DOmini quibus nemo poteſt ſervire ſunt Deus & diabolus. Triplici vero ratione non poteſt eis aliquis ſervire, *primo* propter unius ſublimitatem, *ſecundo* propter alterius utilitatem, *tertio* propter voluntatum contrarietatem. Interdum multi habent unum ſervientem propter eorum paupertatem, quia nullus eorum ſufficeret ei providere, ſed nobiles & divites dedignantur aliquam habere ſocietatem in ſervientibus ſuis. Sic Dominus non vult habere diabolum ſocium in ſerviente ſuo. 2. Corinth. 6. *Quæ conventio Chriſti ad Belial?* Diabolus adeo vilis Dominus eſt, ut primum ſervitium quod aliquis ei facit reddat eum indignum ſervire Deo. Eccleſiaſtici 13. *Quæ communicatio hominis ſancti ad canem*, Sicut indignum eſt ut reliquiæ canis homini ſancto apponantur, ſic indignum eſt ut qui diabolo ſerviunt ad Dei ſervitium recipiantur, niſi prius per gratiam renoventur. Voluntates Dei & diaboli multum ſunt contrariæ, Dominus enim lucem inhabitat & amat, & ad lumen ſapientiæ vult ſibi ſerviri. 1. Timoth. ultimo dicitur de Deo, *lucem habitat inacceſſibilem*, Proverb. 14. *Accepta eſt regi miniſter intelligens.* Sapient. 7. *Neminem enim diligit Deus niſi eum qui cum ſapientia inhabitat.* Diabolus vero vult ſibi in tenebris ſerviri, lucem habens odio. Joan. 3. *qui male agit, odit lucem.* Ipſe cum aſſumit aliquos ad ſuum ſervitium dicit eis quod dixit Nahas Jabitis. 1. Reg. 11. *In hoc fœdus vobiſcum paciſcar, ut eruam vobis oculos dextros.* Item Deus vult ſibi ſerviri in puritate, ipſe enim paſcitur inter lilia. Cant. 2. 1. Theſſal. 4. *Hæc eſt voluntas Dei, ſanctificatio veſtra.* Pſalm. 100. *Ambulans in via immaculata, hic mihi miniſtrabit.* Diabolus vero vult ſibi ſerviri in ſpurcitia, unde petit ſe mitti in porcos. Matthæi octavo *Ipſe enim habitat in locis humentibus.* Job. 40. *In aridis requiem non invenit.* Matthæi 12. *Deus vero in altiſſimis habitat, ubi magna eſt munditia.* Eccleſiaſtici 24. *Ego in altiſſimis habito*, &c. Item Deus vult habere ſervientes humiles. Pſal. 100. *Non habitabit in medio domus meæ qui facit ſuperbiam.* Diabolus vero vult ſuperbos, ipſe enim eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ. Job. 41. Gregor. Evidentiſſimum ſignum reproborum eſt ſuperbia, humilitas electorum. Cum ergo quam quiſque habeas cognoſcitur, ſub quo rege militet invenitur. Item Deus vult habere miniſtros honeſtè indutos, quod ſignatum eſt in miniſtris Salomonis. 3. Reg. 10. & 2. Paralip. 9. & Proverb. ultimo dicitur de forti muliere quod *omnes domeſtici ejus veſtiti ſunt duplicibus.* diabolus] vero vult habere miniſtros deshoneſtantes, ita quod poſteriora ſæpè appareant hominibus ſicut ſignatum eſt. 2. Reg. 10. ubi rex filiorum Ammon ſervis David vellet præcidi uſque ad nates veſtes uſque ad nates præcisis stat, ita quod apparet pudibunda quãdo pectora aliquarũ mundalis hominibus fiunt nota. Item Dominus vult habere miniſtros concordes. Ipſe enim habitare facit unius moris in domo, id eſt unanimes. Job. 25. *Qui facit concordiam in ſublimibus.* Diabolus verò vult habere miniſtros diſcordes. Matth. 12. *Qui non colligit mecum, diſpergit.* Item diabolus vult ſervientes ſuos ſon-

I. Deo & Dæmoni ſerviri non poteſt ob tria.

Cur ſervus Diaboli non poſſit eſſe ſervus Dei.

Voluntas Dei & Dæmonis ſunt contraria.

1.

2.

3.

Pſal. 67.

4.

gregare ista temporalia. Exod. 5. *Dispersus est populus per Ægyptum ad colligendas paleas.* Deus verò vult servientes suos dispergere secundum illud, Psalm. 111. *Dispersit dedit pauperibus.* Matth. 19. *Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus. Præterea* Deus & diabolus volunt habere servientes suos in omni tempore, & ideò indubitanter nemo potest illis servire. Ierem. 16. *Servietis diis alienis, qui non dabunt vobis requiem die ac nocte.* Luc. 1. *Serviamus ei in sanctitate & justitia coram ipso omnibus diebus nostris.*

II. Homo debet Deo servire ob duo

Nemo potest duobus dominis servire. Notandum quod necesse habet homo Deo servire, licet aliqui credant se sine Domino esse posse. Job. 11. *Vir vanus in superbiam erigitur, & quasi pullum onagri se liberum putat esse.* Debet homo servitium Deo ratione creationis. Bernard. Etiam infidelem urget naturalis justitia se totum tradere illi, à quo se totum habet. Ratione redemptionis: ad Corinth. 6. *Empti estis pretio magno* Cum ergo non possit homo duobus dominis servire, Beatus est ille qui Deum Dominum ad serviendum eligit. Psalm. 143. *Beatus populus cujus est Dominus Deus ejus.* Psal 72. *Mihi adhærere Deo bonum est.* Et possunt *sex* causæ assignari quare beatus est qui Deum pro Domino eligit. *Prima* est quia qui non habet Deum dominum, habet pessimum Dominum scilicet diabolum, quæ ratio insinuatur. Joan. 6. cum Dominus diceret Apostolis *nunquid & vos vultis abire? respondit Petrus, Domine ad quem ibimus?* profecto si ab eo recessissent, in servitutem diaboli transissent. Hoc cogitare debet qui per mortale peccatum à Deo vult recedere. *Secunda* causa est, quia Dominus iste nobilissimus est, ut nulli sit dedecus servire ei, servire enim ei regnare est. Si serviens regis terreni par est comiti, ut vulgariter dicitur, serviens regis æterni major est rege terreno. *Tertia* est, quia Dominus iste benignus est præceptor, præcipiens levia, honesta, & servienti utilia. Matth. 11. *Jugum meum suave est, & onus meum leve est.* 1 Joan. 5. *Mandata ejus gravia non sunt.* Psal. 15. *Bonorum meorum non eges.* *Quarta* est quia Dominus vitæ fortissimus est protector. Psal. 26. *Dominus protector vitæ meæ.* *Quinta* est, quia ipse est liberalissimus remunerator. Genes. 15. *Noli timere Abram, ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis.* Illi qui ne villulam unam lucrari possunt cum aliis dominis, cum isto domino lucrari possunt vitam æternam. Benignitatem ejus insinuat Petrus. Joann. 6. dicens: *& nos credimus quia tu es Christus filius Dei.* Christus interpretatur unctus, unde intelligitur ejus benignitas, in hoc vero quia dicitur filius Dei ejus nobilitas. *Sexta* causa est, quia Dominus iste est sapientissimus gubernator, nihil autem tantum expedit stulto quantum servire sapienti, ut dicit Bernardus.

Beatus est qui Deo servit.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

Item notandum quod nullus diabolum debet eligere pro Domino multiplici ratione. *Primo* quod inimicus noster est. Bernard. in persona Domini. quid causæ est quod inimico meo vestroque libet potius servire quam mihi? non ille vos pascit, non creavit. Si parva hæc videntur, gratis vos non ille, sed ego vos redemi, non auro, non argento, non sole, non luna, non aliquo Angelorum, sed proprio cruore. Si nec tam multiplici jure est elicere à vobis debitum famulatum, saltem obtemperare illi, qui plura pollicetur. Offerte nunc dona gratiæ futuris muneribus gloriæ cumulanda. *Secundo* quia implacabilis est ejus inimicitia. Gregorius: Stultum est servire diabolo offenso, qui nullo placatur obsequio. *Tertio* quia gravis est exactor gravi onere laborum & servitiorum opprimens, unde figuratus est per Pharaonem opprimentem filios Israel laborantes in luto, latere & palea,

III. Diabolo non est serviendum.

1.

2.

3.

Exod. 1. De hac oppressione habetur. Sapien. *Lassati sumus in via iniquitatis.* Et sicut filiis Israel præpositi fuerunt qui eos affligerent dicentes, *plete opus vestrum quotidie.* Exod. 5. Sic tyranni mali se habent ad subditos. Hierem. *Grex perditus populus meus, pastores sedu* Et post. *Grex dispersus Israel, leones ejec* Vel singula vitia possunt intelligi afflictores. *Quarto* quia diabolus Dominus est litigiosus, vult servum otiari à malo, unde stimulat peccatum addat peccato. Exod. 5. *Vacatis id circo dicitis eamus*, &c. Conscientia vero liter contradicit, unde est ibi jurgium Exod. 2. in hoc, quod vir Ægyptius contra Hebræum. Ideo dicitur Isa. 57. *quasi mare fervens*: & in eodem. *Non est pijs.* Diabolo vero expulso per gratiam jurgium. Proverb. 26. *Sufurrone sub quiescunt.* Hoc jurgium habere magna & magna tranquillitatio est carere ipso. 17. *Melior est buccella panis sicca cum gaudio, domus plena victimis cum jurgio.* *Quinto* quia hil ab eo tenemus, nec de expensis ejus Domini autem est terra & plenitudo ejus. non potest dare unam festucam de suo bus suis. Quomodo panem quotidianum tere à Deo qui inimico ejus scilicet diabolo *Sexto* quia servientibus suis daturus est pro præmio. Magna crudelitas est pro dare supplicium Rom. 6. *Stipendia* Proverb. 5. *Ne des alienis honorem tuum tuos crudeli.* Magna fatuitas hominum, dicit: Ego servientes meos interficiam, dicit: Ego servientes meos reges æternos Et tamen plures servos habet diabolus stus. Christus vocat ad regnum Matth. *benedicti patris mei percipite regnum*: & homines. E contrario diabolus vocat ad & infiniti cum sequuntur. *Ultimo* quia ductor est. Joan. 8 *Ipe est mendax & pater* mendacium primos parentes seduxit. Gene *tis*, inquit, *sicut dii.*

Possunt etiam intelligi hi duo domini, nemo potest servire, Deus & mundus. Et dum quod mundus non est eligendus pro no, *primo* quia exactor est gravis mund negotiorum vel officiorum, & si amplec uno brachio, tenebit te duobus. August bebit te, amatores suos vorare novit non De onagro per quem designantur mundi tores legitur Job. 39. *Clamorem exactoris Secundo* quia litigiosus est mundus caus hominem implicans, & fœlix est ille q dixit Abraham ad Loth Genes. 13. *Ne gium inter me & te & pastores meos & fratres enim sumus, ecce universa terra* est. Proverb. 20. *Honor est homini, qui contentionibus.* *Tertio* quia mundus Dominus spolians illos qui ei serviunt recedunt. Psalm. 48. *Dives cum interi met omnia, neque descendet cum eo glo* 5. *Nudus egressus de utero matris* vertar illuc. 1. Timoth. ultimo. *N in hunc mundum, haud dubium nihil mus.* *Quarto* quia mundus est infa mentiendo sicut diabolus. Socius is Laban qui interpretatur candidatio dam pulchritudinem decipit. La decepit Jacob. Genes. 31. Unde ab eo recessit, sic qui sapiens est attendens quod servientibus suis male promittit.

II.

Avari sunt servi & captivi divitiarum.

1

Possunt etiam intelligi hi duo Domini nemo potest servire Deus & corpus. Et scie

quod corpus nullus debet eligere pro Domino ut ei ſerviat. *Primo* quia gravis exactor eſt, quid enim ventri ſufficit? Juvenalis.

O quanta eſt gula quæ ſibi tantos,
Penit, apros, animal propter convivia natum.

De hoc exactore dicitur Job. 3. *Vocem exactoris non audierunt.* Proverb. 30. *Tria ſunt inſatiabilia, & quartum quod nunquam dicit ſufficit. Infernus, Os vulvæ, terra quæ nunquam ſatiatur aqua, ignis vero nunquam dicit ſufficit.* Terra corporis non ſatiatur aqua delectationis. *Secundo* quia caro litigioſa eſt Proverb. 19. *Tecta perſtillantia litigioſæ mulier.* Et 27. *Tecta perſtillantia in die frigoris & litigioſæ mulier comparantur. Tertio* quia crudelis licet blandiri videatur, Eccleſiaſt. 25. *Non eſt caput nequius ſuper caput colubri, & non eſt nequitia ſuper iram mulieris.* Non timet caro facere quod viro ſuo, id eſt ſpiritui ſit cauſa mortis. *Quarto* quia caro eſt infidelis ſicut Dalila Samſonis, quæ eum tradidit hoſtibus ſuis. Judit. 16.

DE EADEM.

SERMO TERTIVS.

Summarium.

Dicta quinta hujus Evangelij fuſius explicantur.

SERMO CIX.

Nemo poteſt duobus Dominis ſervire.

POſſumus intelligere verbum iſtud dictum eſſe. *Primo* contra hypocritas, qui exterius volunt ſervire Deo, & interius diabolo, de quibus Matt. 7. *Veniunt ad vos in veſtimentis ovium.* Iſaiæ 29. *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe eſt à me. Secundo* poteſt intelligi dictum contra quoſdam qui exterius volunt placere mundo, interius Deo, non attendentes illud Jacob. 4. Adulteri neſcitis quia amicitia hujus ſeculi inimica eſt Dei? Iſaiæ 27. *Coanguſtatum eſt ſtratum, ita ut alter decidat, & pallium breve utrumque operire non poteſt.* Pallium ſcilicet amotis. Valde fatua eſt anima quæ credit ſe poſſe placere ſponſo, dum ſponſus eam ſcit velle placere adultero diabolo. Tales volunt habere Deum quaſi incarceratum, cum non permittunt ſe ſocium oſtendere extra per bonam operationem. *Tertio* poteſt intelligi hoc eſſe dictum contra quoſdam qui ſimul agunt manifeſtè bona & mala, non attendentes illud Eccleſiaſtici 2. *Væ duplici corde* &c. *& peccatori terram duabus viis ingredienti.* Tales arant in bove & aſino, quorum animalium unum eſt mundum, aliud immundum contra prohibitionem Domini. Deuter. Tales ſunt ſimiles Samaritanis qui Deum colebant, & nihilominus idolis immolabant. 4. Reg. 17. Tales arguit Helias 3. Reg. 18. *Uſque quo*, inquit, *claudicatis in duas partes?*

Hoc dicitur contra 1.

Non poteſtis Deo ſervire & mammonæ. Notandum quod homines liberales divitiis dominantur, avari vero eis ſerviunt, unde viri divitiarum dicuntur. Pſalm. 75. *Nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus ſuis.* Chryſoſtomus. Divitiæ à ſervitute Dei nos expellunt in ſuam captivitatem. Ad hanc vero captivitatem *primo* pertinet quod avari cuſtodes ſunt divitiarum, non habentes cor, id eſt poteſtatem diſtribuendi eas ad utilitatem animarum ſuarum. Beda. Divitiis ſervit qui has cuſtodit ut ſervus, ſed qui ſervitutis excuſſit jugum diſtribuit ut Dominus. Bern. Super Cant. Quære, inquit à quovis eorum qui inſatiabili corde lucris temporalibus inhiant, quid ſentiat de his qui ſua vendentes & pauperibus dantes regna cœlorum pro terrena ſubſtantia mercantur? Sapienter agunt, reſpondebit. Quære iterum, cur quod approbat non facit? Non poſſum, inquit, quare? profecto quia domina avaritia nō permittit, quia ſua nō ſinit quæ poſſidere videtur. Ibidem. Si vere tua ſunt, expende ad lucra pro terrenis cæleſtia commutando; ſi non vales, fatere te pecuniæ tuæ non Dominum eſſe ſed ſervum, cuſtodem, non poſſeſſorem. *Secunda* facit ad ſervitutem quia avari divitiis ſuis ſunt inferiores; habent enim eas ſe ipſis chariores, ſi pecunia amittitur multum dolent.

Avari ſunt ſervi & captivi divitiarum. 2

Ploratur lachrimis amiſſa pecunia veris.

De ſui vero perditione non dolent, Proverb. 23. *Verberaverunt me & non dolui. Tertio* quod divitiis obediunt, Eccleſ. 10. *Pecunia obediunt omnia.* Adeo vero ſunt obedientes divitiis quod uſque ad contemptum Dei obediunt. Chryſoſtomus. Qui vult mandata avaritiæ facere, neceſſe eſt ut contemnat Dei mandata. *Quarto* quod in divitiis congregandis vel conſervandis quaſi totam vitam ſuam expendunt. Quaſi quatuor nummos cenſuales ad modum ſervorum dant divitiis ſupra ſe, ſcilicet ſolicitudinem, amorem, locutionem & operationē. Ad gravitatem etiam hujus ſervitutis facit quod ipſi ſunt venales ſecundum id. Eccleſiaſt. 10. *Nihil eſt iniquius quam amare pecuniam, hic enim & animam ſuam venalem habet.* præterea non ſolum ſerviunt divitiis ſervitute duliæ, quæ exhibetur creaturis, ſed etiam ſervitute latriæ, quæ ſoli exhibenda eſt Creatori, unde hic dicit Gloſſa, Divitiis ſervire deum negare eſt, Epheſ. 5 *Avaritia eſt idolorum ſervitus*, ut dicit Gloſſa. Avari Deus eſt nummus. Avarus ſe habet ad divitias tanquam eſſent ſummum bonum, ſumme eas diligendo, ſpem ſuā in eis ponendo, de eis melius quam de Deo ſentiendo. Si enim credit habitarum neceſſaria, ſi divitiis ſervitrix. Præterea ubi Deus & divitiæ requirunt contraria, potius obedit divitiis quam Deo. Obedientia inter ſervos Dei & ſervos pecuniæ diſtinguit, Lucæ 6. *Quid vocatis me Domine Domine, & non facitis quæ dico?* Et *notandum* quod licet homo non poſſit ſervire Deo & divitiis, tamen aliquis poteſt ſervire Deo cum divitiis, & hoc multipliciter. *Primo* pro amore Dei eas contemnendo. Auguſt. Qui veram fidem de Deo habet, non quærit in his miſeriis fieri dives, non enim plus eſt ei mundus quam Deus. *Secundo* in acquiſitione earum, laborando ne pro neceſſariis ſibi furtum vel rapinam committat, ut habeat unde eleemoſynam faciat. Epheſ. 4. *Qui furabatur, jam non furetur, magis autem laboret operando quod bonum eſt, ut habeat unde tribuat neceſſitatem patienti. Tertio* eas conſervando, ut oportunius diſtribuantur. Eccleſiaſt. 3. *Tempus adquirendi & tempus perdendi. Quarto* eas diſtribuendo, Eccleſiaſtici 29. *Tempus adquirendi, perde pecuniam propter fratrem & amicum, & ne abſcondas eam ſub lapide in perditione*, id eſt ſub duritia cordis.

Avarus ſervit divitiis cultu latriæ.

Deo ſervitur in divitiis. 1

2

3

Ideo dico vobis ne ſolliciti ſitis animæ veſtræ. Notandum quod multiplex eſt ſolicitudo. Quædam eſt providentiæ ſpiritualis quæ ſuaderur. proverb. 6. *Vade ad formicam ô piger & conſidera vias ejus.* Rom. 12. *qui præeſt in ſollicitudine*, ſupple præſit. *Alia* eſt ſollicitudo temporalis neceſſitatis, de qua inſtruitur homo Geneſ. 3. *In ſudore vultus tui veſceris pane tuo. Alia* eſt ſuperfluitatis & cupiditatis & curioſitatis, quæ provenit ex immoderato amore terrenorum & diffidentia æternorum. Chryſoſtomus. Sollicitudo deſperationis eſt filia. Hæc diſſuadetur hic: & Phil. 4. *Nihil ſolliciti ſitis.* proverb. 11. *Expectatio ſollicitorum peribit. Prima* eſt commendabilis, *ſecunda* tolerabilis, *tertia* vituperabilis, illa enim verbum Dei ſuffocat. Matth. 13. *Sollicitudo hujus ſeculi & fallacia divitiarum ſuffocant verbum Dei* mentem perturbat Luc. 10. *Martha Mar. ſollicita es & turbaris erga plurima.* Eccleſiaſtici 31. *Vigilia & cholera & tortura viri*

III. Sollicitudo triplex.

infrunito, ſcilicet intemperato circa divitias. Item excæcat, unde in fine Hierem. & in fine libri quarti Regum legitur quod Sedecias fuit excæcatus in Rebblatha, quæ interpretatur multa hic. *Nolite ſolliciti eſſe dicentes.*

Nota quod multæ cauſæ ſunt quare fideles non debent ſolliciti eſſe de neceſſariis vitæ. *Prima* eſt vitæ incertitudo: qui enim non eſt certus de futura vita, quid mirum ſi non eſt certus de neceſſariis vitæ futuræ: ſi enim Deo placuit dare vitam, veriſimile eſt quod placeat ei dare neceſſaria vitæ futuræ. *Nonne anima*, ideſt vita, *plus eſt quam eſca*, dicit Dominus, quaſi diceret, qui dat majora, dat minora. Hæc cauſa innuitur Luc. 12. Ubi poſt iſtud verbum, *Stulte hac nocte animam tuam repetam à te*, ſubditur, *ideo dico vobis, ne ſolliciti ſitis animæ veſtræ; quid manducetis. Secunda* cauſa eſt quod Dominus creaturis inferioribus homine victum & veſtitum abundanter miniſtrat, veriſimile eſt quod creaturam nobiliorem amplius diligat quam minus nobilem, & potius ei providere velit. Ad quod pertinet illud, *reſpicite volatilia cæli*. Item id, *conſiderate lilia agri*. Lucæ 12. ſic habetur, *conſiderate corvos*, &c. Deus paſcit illos, per quos filij diaboli intelliguntur; & veriſimile eſt ſi Deus paſcit filios diaboli, quod paſcat etiam filios proprios. Pſal. 46. *Qui dat jumentis eſcam ipſorum, & pullis corvorum invocantibus eum.* Job 38. *Qui præparat corvo eſcam.* Et *notandum* quod pulli corvorum antequam nigreſcant à parentibus ſuis non paſcuntur, ſed paſcuntur rore cœli. Sed cũ nigreſcere incipiunt, paſcuntur carnibus cadaverum, & veriſimile eſt quod Deus hominibus neceſſaria provideret, niſi plumis peccatorum nigreſcerent. *Tertia* cauſa eſt quod hæc ſollicitudo infidelibus aſſimilatur, quod innuitur ibi: *hæc enim omnia gentes inquirunt.* Immo verò videtur eſſe infidelitas. Cùm enim Deus promittat regnum ſervientibus ſibi, & quærentibus primùm regnum & ejus juſtitiam, promittat additionem temporalium: ſicut infidelitas eſſet non credere primæ promiſſioni, ſic infidelitas eſt non credere ſecundæ intendere. Ambroſius. Indecorum eſt homini curare de cibo vel veſte qui militat regno. Rabanus. Quis rex devotis militibus debitam non procurat alimoniam? Quis famulis ſuis non miniſtrat cibaria? ſervi eſt ſollicitum eſſe quomodo Domino ſuo ſerviat, Domini vero eſt cogitare ut ſervus neceſſaria habeat. Sed ſi ſervus de ſe cogitat & non de Domino; non eſt mirum ſi Dominus ei non provideat. *Quarta* cauſa eſt quod pater noſter cœleſtis ſcit nos indigere. Chryſoſtom. Qui ad fontem vadit non eſt ſollicitus de bibendo, nec ad prandium copioſum de comedendo. Quid times ſtulte? Dei providentia largior eſt fonte? Idem Chryſoſtomus. Qualis pater eſt qui non neceſſaria miniſtrat pueris, maximè cum non ignorat quod egent? Etiam Sarraceni & Judæi à lege naturali edocti filiis ſuis provident, & etiam feræ fœtibus ſuis, quomodo ergo pater miſericordiarum filiis non provideret, qui ſervos ſuos in deſerto pavit cibo de cœlo miſſo. Heliam etiam pavit corvo ei deferente panem & carnem. 3. Regum 17. Auguſt. ſuper Matth. Scit cœleſtis Medicus quid nobis daturus eſt ad conſolationem, non enim homo ſine cauſa jumento ſuo cibaria ſubtrahit. *Quinta* cauſa eſt quia ad futurum tempus pertinet ſollicitudo futuræ vitæ ſicut ad præſens pertinet ſollicitudo præſentis. Sufficit præſenti diei malitia ſua, id eſt, ſollicitudo pertinens ad eam.

IV. Hoc dictũ tria docet.

Quærite primum regnum Dei, &c. Hoc verbo *Dei liberalitas* nobis oſtenditur, *vita noſtra ordinatur*, *pretioſum à vili ſeparatur*. Liberalitas Dei in hoc oſtenditur, quod monet nos ad petendum magna. Auguſtinus. Non tantum hortaretur ut peteremus, niſi dare vellet. Erubeſcat humana pigritia, ſi vult ille dare quam nos accipere, plus vult ille reri quam nos à miſeria liberari. Liberalitas Dei fuit ut fierent quæcunque facta ſunt. Alia ſe eis daret, ſcilicet creaturas rationales; alia ut ret, cæteris ſcilicet creaturis, & cuilibet cre ad inditium ſuæ liberalitatis dedit quand relitatem. Auguſt. Judicium maximum liberalitatis eſt quod quælibet creatura co ipſam dare. *Vi ordinatur* in hoc, quod mur primo quærere regnum Dei & juſtitiam Adverte quanta ſit præpoſteratio facta in bus, qui illud quod primo ab hominibus docet quærendũ, ultimò quærunt, differ verſionem ſuã uſque ad extremã infirmi eſt valde periculoſum. Aug. Periculoſiſ & interitui vicinum uſque ad mortem pœnitentiæ remedium. Chriſtianus qui tiſmo eſt inunctus ad regnum cœlorum perpendit ſe jus regni amiſiſſe, & patibulum meruiſſe, debet intendere ad rec dum illud, nec quieſcere deberet donec de ejus recuperatione haberet. Sed ſun qui dum vivunt volunt malè agere, & tam rant ad bonum finem pervenire, ſcilicet qu caudam equinam in vitulo, cum tamen non ſoleant habere. Bona vita habet bo nem, & mala malum. Ipſi ſunt ſimiles Balaa ti Numeri 23. *Moriatur anima mea morte j* Tales per totam vitam ſuam parant manſio inferno, cum tamen nolunt ibi manere ſed radiſo ipſi ſeminant maledictionem, & tam lunt metere benedictionem, non attendent ad Galat. 6. *Quod enim ſeminaverit homo hæ tet.* Eccleſ. 25. *Quod in juventute tua non gaſti, quomodo invenies in ſenectute tua?* Ip de ſpinis colligere uvas, & de tribulis fic runt enim bonum finem in vita ſpinis pe plena. *Pretioſum à vili ſeparatur* in hoc minus non monet ad quærendum tempo monet ad quærendũ regnũ & regni ejus ju promittit ea eſſe adjicienda. Separatio iſta à vili valde placet Deo ſecundum illud Jere *ſeparaveris pretioſum à vili, quaſi os me*

Et *notandum* quod tria ſunt genera bo ſcilicet *bonum gloriæ*, *bonũ gratiæ*, *bonum* Primum intelligitur per regnum Dei, ſecun juſtitiam ejus, tertium ibi, *hæc omnia adj vobis.* Primum eſt finis viæ, ſecundum via viaticum. Juſtitia regni eſt juſtitia perfec qualis eſt neceſſaria in regno Dei, cujus p nemo poteſt reſiſtere cum ſit omnipotens. Pſalm. 138. *Si aſcendero in cœlum tu illic* pientiam etiam ejus nihil poteſt latere. In bonitas, cum ſit ſumma, ſummè odit mal maximam vindictam ſumet de eo.

Quadruplici ratione hoc dictum poſſumus gere: *hæc omnia adjicientur vobis. Prima* habet juſtitiam regni, filius Dei eſt, unde proviſio, quod tangit Gloſſa dicens: nia ſũt filiorũ. *Secundo* quia bona tempor infima ſunt, unde incurvatur homo qu adquieſcens illi ſuggeſtioni diabolicæ Iſa *curvare ut tranſeamus.* Quam incurvatio vult Dominus, ideo non monet peti. *Tertia* quandoque habenti noxia, unde Prov *quæquo parvuli diligitis infantiam & ſcitis ea ſibi noxia ſunt cupient?* & ſuper illud 2. Cor *Virtus in infirmitate perficitur*, dicit Auguſt. Cum ea quæ Deus laudat & promi ipſo petitis, ſecurè petite, illa enim Deo conceduntur: cum autem petitis temporalia modo petite & cum timore committite proſint det: ſi ſcit ob eſſe non det, quid

vel

vel obſit medicus novit non ægrotus. *Quarto* quia bona modica ſunt, quæ indubitanter ab eo ſunt ſperanda, à quo regnum ſperatur. Rabanus loquens illi qui ſollicitus eſt de his bonis corporis. Noli homo exacerbare Deum pro te taliter cogitando. Dato regno ſuſpiras panem, indutus immortalitatis gloria, plangis corporis veſtimentum. Ambroſius. Indecorum eſt homini procurare de cibo vel de veſte qui militat regno. Novit rex quemadmodum militiam ſuam paſcat, alat, veſtiat, & malis providet; Deus quanto magis bonis providebit? Aug. Paſcebat contemnētē ſe, & deſeret ſequentēſe:

DOMINICA DECIMA SEXTA POST FESTUM S. TRINITATIS.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Evangelium in VII. puncta diviſum explicatur.

Ibat Ieſus in civitatem quæ vocatur Naim. *Luc* 7.

LIttera plana eſt nec indiget expoſitione circa ſeriem huius evangelii SEPTEM nobis conſideranda ſunt pertinentia ad ædificationem noſtram. *Primò* quid deſignet iſte *mortuus*. *Secundo* quid mortui *ſuſcitatio*. *Tertiò locus* ubi ſuſcitatur. *Quartò multitudo* coram qua ſuſcitatur. *Quintò occaſio* ſuſcitationis. *Sexto modus* ſuſcitandi. *Septimo ſequela* ſuſcitationis.

Deſignat autem mortuus iſte peccatorem. Et *notandum* quod tres mortuos legimus in evangelio Dominum ſuſcitaſſe, ſcilicet filiam archiſynagogi ſuſcitatam in domo, de qua habetur Matth. 9. & Marc. 5. & unicum filium viduæ ſuſcitatum ad portam ciuitatis, de quo habetur in evangelio hodierno, & Lazarum ſuſcitatum ad ſepulchrum Ioan. 11. in ſuſcitatione vero horum trium mortuorum oſtenſum eſt quod Salvator poteſtatē habet ſuper triplicē mortem, ſcilicet mortem naturæ, culpæ, & gehennæ, & ſuper triplicem vitam, ſcilicet naturæ, gratiæ, & gloriæ. Item triplex mors culpæ deſignata eſt in morte horum trium, ſicut oſtenditur his verſibus.

Mens mala, mors intus, malus actus, mors foris, noſus.
Tumba puella, puer Lazarus, iſta notant.

Et *ſecundum* quod ſpiritus ſanctus peccatum per mortem voluit deſignari ad oſtendendum quantum peccatum ſit fugiendum, & quantum de eo ſit dolendum cum commiſſum eſt. Peccatum fugiendum eſt ut mors. Eccleſiaſtici 21. *Quaſi à facie colubri fuge peccatum*. De eo etiam dolendum eſt tanquam de morte. Sic dolere debet qui amicum ſuum videt in peccato mortali ac ſi videret eum mortuum, immo etiam plus. Eccleſ. 22. *Medicum plora ſuper mortuum, quoniam requievit*, & paulò poſt. *Luctus mortui ſeptem dies, fatui autem & impij omnes dies vitæ eorum*. Aug. Sunt ne in te viſcera Chriſtianæ compaſſionis, qui plangis corpus à quo receſſit anima, & non plangis animam à qua receſſit Deus? Mors corporis non eſt reputanda quaſi reſpectu huius mortis. Marc. 5. *Non eſt mortua puella ſed dormit*. In Pſal. 15. *Pretioſa in conſpectu Domini mors ſanctorum eius*, ſed *mors peccatorum peſſima*. Pſal. 33. Aug. Vera mors eſt quam homines non timent ſeparatio animæ à Deo. Sic dolendum eſt de peccato ut de morte unigeniti. Ierem. 9. *Luctum unigeniti fac tibi planctum amarum*. Vnde iſte fuit unicus matris ſuæ. Magis amat mater quæ habet unicum filium illum, quam ſi multos haberet, ideo amplius dolet de eius morte Vnde 2. Reg. 1. dicit David plangens Ionatham. *ſicut mater unicum amat filium, ita te diligebam.*

Peccatum comparatur morti. 1.

Et NOTANDUM quod *ſex* ſunt in quibus peccatum morti corporis aſſimilatur. *Primum* eſt quod mors ſeparat ab anima corpus à qua habebat valorem ſuum, unde remanet corpus quaſi truncus inutilis. Sic peccatum ſeparat animam à Deo, à quo habebat valorem ſuum, unde remanet anima quaſi nullius valoris: unde bonum eſſet ei non eſſe, niſi eſſet ſpes de eius ſpirituali reſtauratione. Iſaiæ 59. *Iniquitates veſtræ diviſerunt inter vos & Deum veſtrum*. Oſee 7. *Væ eis quia receſſerunt à me*. Quanto Deus præ valet animæ, tanto deterior eſt ſeparatio animæ à Deo, quam corporis ab anima. *Secundo* mors aufert ſenſum corpori, ſic peccatum animæ, Prover. 23. *Verberaverunt me, & non dolui, trauerunt me, & ego non ſenſi*. Damnum corporis, bene ſentit peccator, ſed damnum animæ nonidēo dicitur ſemivivus relictus ſive ſemimortuus. Luc 10. Ex parte animæ mortuus, ex parte corporis vivus. *Tertiò* mors aufert motum corporis ſic peccatum animæ, unde videmus aliquos peccatores qui cor ſuum per amorem poſuerunt in terra, vel carne propria vel aliena, & licet agnoſcant quod cælum præ valet terræ, & animæ & carni, tamen non poſſunt cor ſuum transferre ad meliora, ut videatur implere illud in eis illa ſupplicatio Exod. 15. *Fiant immobiles quaſi lapis*. *Quarto* mortem ſequitur putrefactio, corruptio, & verminum generatio. peccatum etiam ſimilia his ſequuntur. Pſal. 3. *Corrupti ſunt & abominabiles facti ſunt in iniquitatibus ſuis*. Prover. 14. *Putredo oſſium invidia*. 1. Machab. 2. *Gloria impij fœtor & vermis*. Gloria hominis deberet eſſe teſtimonium conſcientiæ, ſed loco huius gloriæ eſt peccatori immunditia & remorſio conſcientiæ Iuvenalis.

Prima etenim eſt hæc ultio quod ſe. Iudice nemo nocens abſolvitur.

Iſaiæ ultimo. *Vermis eorum non morietur*. *Quinto* mortem ſequitur fœtor corporis, ſic peccatum ſequitur fœtor infamiæ vicinos interficiens. Ioel. 2. *Aſcendet fœtor eius, & aſcendet putredo eius, quia ſuperbè egit* Ioan. 11. *Domine jam fœtet quadriduanus enim eſt*. habens peccatum cordis, oris, operis, conſuetudinis. Sed hunc fœtorem multi non agnoſcunt, quia fœtidi ſunt Bern. ubi omnes fœtidi ſunt, fœtor unius minimè ſentitur. *Sexto* mortem corporis ſequitur ſepultura, ſic peccatum ſequitur ſepultura animæ ſub lapide obſtinationis. Thren. 3. *Lapſa eſt in lacum vita mea, poſuerunt lapidem ſuper me*.

II. Suſcitatio mortui.

Et ſicut mortuus iſte peccatorem figurat, ſic & ejus ſuſcitatio figurat peccatoris converſionem. Item ſicut multum timendum eſt peccatum & multum dolendum eſt de ipſo commiſſo: ſic multum deſideranda eſt peccatoris converſio, & multum gaudendum eſt de ipſa jam facta; eſt enim reſurrectio filii Dei. Luc. 15. *Epulari & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus fuerat & revixit*. In eodem. *Gaudium eſt angelis Dei ſuper peccatore*, quanto magis gaudium debet eſſe hic hominibus.

III. Locus ſuſcitationis.

Locus in quo hæc ſuſcitatio facta eſt porta eſt civitatis per quam mortuus efferebatur, & ad quam Salvator appropinquavit. Secundum Gloſſam. Porta qua effertur aliquis eſt de ſenſu, quo aliquis in peccatum corruit, ut qui videt mulierem ad concupiſcendum eam. Qui autem turpibus vel otioſis audiendis accommodat. Qui lingua commodat litigiis Hieremi 9. *Aſcendit mors per feneſtras*. Appropinquat autem Dominus portæ civitatis quando gratia ſalutaris cohibet ne tentatio per aliquem ſenſum ad effectum perveniat. Pſal. 118. *Averte oculos meos ne videant vanitatem*. Iob. 31. *Pepigi fœdus cum oculis meis*. Oſeæ 2. *Sepiam viam tuam ſpinis*

IV. Coram multitudine cur ſuſcitatio facta.

Suſcitatur autem mortuus iſte coram multitudine, cum in ſuſcitatione filiæ Archiſynagogi turbam ejecerit. Matth. 9. & Marc. 5. quia mortuus iſte ſignificat peccatorem, cuius peccatum hominibus notum eſt, qui pœnitentia ſua debet ædificare populum, ſicut malo exemplo ſuo corrupit eum.

Filia vero Archisynagogi peccatorem occultum, qui occultè debet satisfacere: insinuat etiam in hoc quod est turba tumultuans. Matth. 9. *Cum vidisset turbam tumultuantem dicebat: discedite.* Et est turba non ejicienda, scilicet turba compationis, de qua habetur in hoc evangelio. Alias duas causas tangit Glossa, quare coram multitudine suscitatus est. Multi, inquit, fuerunt cum Domino, multi cum vidua, ut viso miraculo multi Dei laudatores fiant & testes.

V. Occasio suscitationis trium mortuorum.

Huius suscitationis occasio videtur fuisse fletus matris: cum enim eam vidisset Dominus *misericordia motus super eam dixit, noli flere.* Suscitationis verò Lazari occasio fuit fletus Mariæ & Iudæorum. Ioan. 11. *Quàm cum vidisset plorantem & Iudæos qui erant cum ea,* Occasio etiam fuit suscitationis filiæ Archisynagogi, quod pater Dominum rogavit. Sic valde necessarium est, quod aliquis roget pro eo qui in peccato est mortali, ipse enim non est dignus ut à Domino exaudiatur. Ioan. 9. *Peccatores Deus non audit.* Et *notandum* quod valde desolata erat mater huius defuncti: cum enim esset vidua, deerat ei solatium viri. Item cum esset ille unicus, erat sine solatio filiorum. Abyssus igitur miseriæ abyssum divinæ misericordiæ invocavit.

VI. De modo suscitandi quatuor.

Ad modum suscitandi pertinent ista *quatuor*: scilicet Dominus ad mortuum accessit, loculum tetigit, portantes stare fecit, illi qui erat suscitandus dixit: *Adolescens tibi dico surge.* Ad mortuum spiritualiter Salvator appropinquat, cum aliquam gratiam prævenientem ei dat, gratiam, inquam, gratis datam, non gratum facientem, ut desiderium propriæ salutis, vel voluntatem miserendi pauperibus, ut sic Deus eius misereatur, vel internam inspirationem, vel exteriorem prædicationem. Loculum vero Dominus tangit cum affectum animi malum compescit. Portitores vero peccatoris secundum Glossam, sunt immunda desideria, vel adulantium blandimenta, quos portitores Dominus facit stare, cum talia facit cessare. Vel possunt intelligi isti portitores fiducia diu vivendi, consideratio alienæ culpæ, impunitas peccatoris, stulta spes pœnitendi in futuro, quam aliquis habet de magna Dei misericordia. Contra primum dicitur. Iob 32. *Nescio quamdiu subsistam.* Ecclesiast. 9. *Nescit homo finem suum.* Is. 38. *Dum adhuc cordiver suscidit me.* De secundo Ecclesiastici 32. *Peccator homo vitabit correptionem & ad voluntatem suam inveniet comparationem.* Contra tertium dicitur Ecclesiastici 5. *Ne dixeris, peccavi, quid accidit mihi triste?* Ecclesiastici 8. *Quia non profertur cito contra malos sententia, absque timore ullo filii hominum perpetrant mala.* Contra quartum dicitur Ecclesiasticici 5. *Ne dicas miseratio Dei magna est.* In eodem: *ne tardes converti ad Dominum.* Quantum ad religiosos, portitores possunt intelligi ista quatuor, scilicet recordatio vitæ prioris Numeri 11. *Recordamur piscium quos comedebamus in Ægypto.* Rigor regularium observationum Actor. 15. *Hoc est onus quod nec nos nec patres nostri portare potuimus.* Exemplum aliorum pusillanimum Num. 13. Vbi dixit Caleph, *ascendamus*, &c. dictum est ei. *Nequaquam ad hunc populum valemus ascendere, quia fortior nobis est.* Deuter. 20. *Quis est homo formidolosus & corde pavido, vadat & revertatur in domum suam, ne pavere faciat corda fratrum suorum sicut ipse timore perterritus est.* Spes redeundi per pœnitentiam, quæ est in aliquibus stultis, non attendentibus quod corvus egressus de arca nunquam rediit ad arcam. Genes. 8. Loculus intelligi potest vel conscientia, vel ipsum corpus quod est quasi feretrum animæ mortuæ. Iste loculus tangitur cum infirmitas à Deo emittitur; tunc stant qui portabant, quando membra à peccatis cessant. Peccator singulis membris quasi pedibus utitur ad eundum ad inf[er]dum eis peccat, ac si crederet quod non s[ine] illuc perveniret Proverb. 6. *Homo apostata, inutilis, graditur ore perverso.* Attendendum est *Adolescens, tibi dico surge.* Marc. 5. habetur. *tibi dico surge.* Non legimus hoc, *senex*, vel *dico surge*, vix enim à peccatis surgunt, qui senuerunt. Hieron. Dum est parvulus hom[o] terfice. Prover. 22. *Adolescens juxta viam* [suam] *etiam cum senuerit, non recedet ab ea,* Isaiæ 6[5] *centum annorum morietur.* Ierem. 13. *Si Æthiops mutare pellem suam.*

Sequela suscitationis quantùm ad suscitat[um] triplex; scilicet quod resedit, quod loqui[tur] quod Dominus illum matri suæ dedit. Prim[um] tinet ad compunctionem, secundum ad [con]fessionem, tertium ad reconciliationem. C[um] absolutio iniungitur satisfactio. In hoc quod dicitur, *Resedit* & non *stetit* innuitur peccator cum pœnitet, licet erigatur per bo[nam] luntatem, tamen adhuc jacet debilis ad [re]dum, & resistendum tentationi. Iacet per rem nondum certus de venia, timens sibi su futuro, stat tamen per spem. In hoc quo tur, cæpit loqui, innuitur, quod peccator diu est in statu peccati, quasi non loquitur irrationabilia proferat. In hoc autem quod *dedit eum matri suæ*, innuitur, quod resusc[itatus] novo à morte peccati matre indiget, ali[as] diu viveret. Mater conveniens esset Dei tia. Ecclesiastici 3. *Filii sapientia ecclesiæ* Sequela suscitationis quantum ad alios, [est] mor reverentiæ, & Dei magnificatio, & commune miraculis Christi, scilicet [lau]laus, unde dicit Evangelista. *Accepit timor & magnificabant Deum*, &c.

Propheta magnus surrexit in nobis. Chr[istus] gnus propheta fuit, quia verax in verbis, in exemplis, potens in miraculis. Non [fu]phetæ magni, in quibus spiritus mendax tur. 3. Reg. 22. *Egrediar, & ero spiritus [in] ore omnium prophetarum.* Item non fuerunt propheta Caiphas & Balaam, licet vera [di]quia mali fuerunt. Vnde exempli eis defuit *Deus visitavit plebem suam.* No[ta] quod est quadruplex visitatio. *Prima* est *[in]* in pauperes, Iacobi 1. *Religio munda & [im]apud Deum & patrem, hæc est. Visitare pup[illos] duas in tribulatione.* Matth. 25. *Infirmus visitastis me.* Talis fuit visitatio Salvatoris [in] adventu. *Secunda* est *mutua familiaritatis* micos & notos. Talis est visitatio spiritus facit Salvator homini. Iob. 10. *Visitatio tua divit spiritum meum.* Psalm. 105. *Visita nos in tuo advidendum in bonitate electorum tuorum dum in latitia gentis tua. Tertia* est *correcti[va]* prælati visitant subditos. in Psa. 88. *Si [de]prehenderint, & mandata mea non [cu]visitabo in virga iniquitates eorum. Quarta [vi]nationis*, de qua Isa. 27. *In illo die visi[tat]minus in gladio suo duro & grandi & fort[i]* dicitur de vinea, *nocte & die servo eam, ne [de]tur contra eam* Isa. 10 *Quid facietis in die [vi]tionis & calamitatis de longe venientis.* Ex [his] quod aliquis non visitatur hic ad correctio[nem] post visitetur ad condemnationem. Osea [4] *visitabo super filias vestras, cum fuerint fornicat[æ]*

DOMINICA XVII. POST FESTUM SS. TRINITATIS.

SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

Evangelium ſuccinctè explicatur.

SERMO CXXI.

Cùm intraret Jeſus in domum cujuſdam Principis Phariſæorum, &c. *Luc.* 14.

Duo oſtendit Chriſtus in hoc Evangelio.

DOminus in hoc ſermone primò oſtendit Phariſæos, qui eum obſervabant, ut poſſint reprehendere, reprehenſibiles eſſe de avaritia, & Sabbathi violatione. *Secundo* proponitur parabola, per quam monet eos ad humilitatem, inſinuans eos eſſe reprehenſibiles de ſuperbia, de avaritia, & Sabbathi violatione. Et reprehenſibiles oſtendit per hoc, quod faciebant in Sabbatho opus cupiditatis, qui reprehendebant in eo factum in Sabbatho opus charitatis. Et *ipſi*, ſcilicet Phariſæi, *obſervabant eum*, ſi Sabbathum ſolveret. *Et ecce homo quidam hydropicus*, Gloſſa ὑδρωψ, aqua, unde hydropiſis morbus aquoſus ſubcutaneus, de vitio veſicæ natus cum inflammatione turgente, & anhelitu fœtido. Et eſt proprium hydropici, quod quanto plus bibit, tanto plus ſitit. *Reſpondens Jeſus* inſidioſis obſervatoribus, cogitationibus ſcilicet eorum, quas tanquam Deus videbat, licet-ne Sabbatho curare ſine violatione Sabbathi. Gloſſa. Sabbathis præcipuè docet & operatur Jeſus, non ſolum propter ſpirituale Sabbathum, ſed etiam propter celebriorem populi conventum quærens ſalutem omnium. *At illi tacuerunt.* Gloſſa: meritò tacent, qui contra ſe dictum quidquid dixerint, vident, Si enim licet, cur obſervant? ſi non licet, cur pecora curant? *Sanavit eum ac dimiſit abire.* Corporaliter ſanatum volens ſe transferre ad ſanationem animarum. *Et reſpondens ad illos*, ſcilicet cogitationibus obſervatorum inſidioſorum: *Cujus veſtrum aſinus*, &c. Gloſſa. Competenti exemplo ſolvit quæſtionem, ut eos oſtendat Sabbathum violare in opere cupiditatis, qui eum arguunt in operibus charitatis. *Dicebat autem ad invitatos* ab ipſo principe Phariſæorum parabolam iſtam. Gloſſa: aliquid myſticè ſignificantem, *intendens*, id eſt, intelligens, quomodo primos accubitus eligerent, id eſt, eligere deberent in Eccleſia homines. Ideò ſuperiores perſonæ in humilioribus ſedibus ſedent, ſcilicet in remotioribus ab altari, qui tamen ex uſu, modo reputantur digniores. *Dicens ad illos: Cum vocatus fueris*, &c. Expoſitio litteralis plana eſt. Myſticè nuptiæ, iſtæ ſunt commixtiones Chriſti & Eccleſiæ, unde ſenſus eſt: *Cùm vocatus fueris ad nuptias*, id eſt, vocatus à Chriſto per inſpirationem, vel exteriorem prædicationem unitari Eccleſiæ fueris ſociatus, *non diſcumbas in primo loco*, id eſt, non extollas te præ cæteris in ſcientia vel meritis, *ne forte honoratior te ſit invitatus ab illo*, ideſt, ad fidem vocatus, *& veniens iſte, qui te & illum invitavit*, Deus ſcilicet, qui corda ſingulorum aut merita intelligit, *dicat tibi*, interius occultè, vel exterius manifeſtè, ut te revocet ab errore: *da huic locum*, id eſt, intellige te minorem illo, *& tunc incipias cum rubore*, &c. cùm confunderis, quia te aliis prætuliſti. *Sed cum vocatus fueris, recumbe in noviſſimo loco*, te minorem aliis reputando, *ut cùm venerit* in morte, vel ad judicium, vel per inſpirationem, *dicat, amice*, qui amaris & amas. Proverb. 17. *Omni tempore diligit, qui amicus eſt. Aſcende ſuperius*, in præſenti ad majus meritú, vel in futuro ad majus præmium. Tunc erit tibi gloriæ coram ſimul diſcumbentibus, id eſt, in eadem fide manentibus, vel in eadem beatitudine quieſcentibus. *Quia omnis qui ſe exaltat.* Hic oſtenditur ad quid inducta ſit hæc parabola nimirum ad oſtendendum *quia omnis qui ſe exaltat*, incautè de meritis elevans ſe, *humiliabitur*, à Deo, & ſi non coram hominibus, *& qui ſe humiliat* de beneficiis, *exaltabitur.*

Expoſitio Evangelii.

DE EADEM.

SERMO SECUNDUS.

Cum intraſſet Jeſus in domum cujuſdam Principis Phariſæorum.

SERMO CXXII.

Evangelium duo oſtendit.

HOc Evangelium *duo* nobis oſtendit ſcilicet *Phariſæorum malitiam* Salvatori inſidiantem, & *Salvatoris prudentiam* inſidias eorum vitantem. Proverb. 1. *Fruſtra jacitur rete ante oculos pennatorum.* Nec ſolum eorum laqueos vitabat, ſed etiam ipſos laqueis eorum involvebat. Studebant Phariſæi ut ipſum reprehendere poſſent, ipſe vero eos reprehenſibiles convincebat, ſe vero laudabilem exhibebat. *Sex* vero ſunt in quibus Phariſæi poſſunt oſtendi reprehenſibiles ex hoc Evangelio. *Primum* eſt quod ei quem paſcebant, nocere intendebant; comedebant cum eo & ipſi inſidiabantur; habebant exteriorem juſtitiam & interiorem malitiam; pauperi Salvatori refectionem dabant, quem tamen ex invidia obſervabant. Matth. 23. *Væ vobis ſcriba & phariſæi Hypocritæ, qui mundatis quod de foris eſt calicis & paropſidis, intus autem pleni eſtis rapina & immunditia.* In eodem. *Væ vobis qui ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis.* Sic hodie in membris proditur ab his qui cum eo manducant & bibunt, ut vere poſſit dicere illud. Luc. 22. *Verumtamen manus tradentis me mecum eſt in menſa. Secundum* eſt, quod cum ipſi peccati pleni erant, peccatum quærebant in eo qui peccatum non fecit 1. Pet. 2. contra illud Proverb. 24. *Ne inſidieris & quæras impietatem in domo juſti* Pſ. 36. *Obſervabit peccator juſtum.* Sapiens. proprium eſt ſtultitiæ aliena vitia cernere, propria obliviſci. Mat. 7. *Ejice primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis ejicere feſtucam de oculo fratris tui. Tertium* eſt defectus compaſſionis. Non habebant ad paralyticum & alios compaſſionem, quia eorum calumniabantur curationem. Gregor. vera juſtitia compaſſionem habet, falſa indignationem. Matth. 23. *Væ vobis ſcriba & Phariſæi hypocritæ, qui decimatis mentam anetum & cyminum, & relinquitis quæ majora ſunt legis, miſericordiam & judicium & fidem. Quartum* eſt quod tacuerunt quando loqui debuerũt interrogari an liceret Sabbatho curare. Sic hypocritæ tacent, cum tempus eſt loquendi, & loquuntur, cùm tempus eſt tacendi. Potius volunt confundere hominem de peccato jam facto quam prævenire eum & occurrere faciendò; non intendunt corrigere, ſed correctionem alijs oſtendere Hieron. Multi præventi majoribus *leviora* inferunt malunt vituperare & damnare quam emendare. *Quintum* eſt quod de minimis habent magnam curam, de maximis parvam vel nullam: boves enim vel aſinos curant, de hominibus non curant. Bern. Optimi diſpenſatores rerum, qui de maximis minimam, de minimis maximam curam egerunt Ibidem. Cadit aſina & eſt qui ſublevet, perit anima & non eſt qui recogitet. *Sextum* eſt amor vanæ gloriæ. Eligunt enim primos accubitus. Matth. 23. *Amant primos recubitus in cœnis & primas cathedras in ſynagogis.* Salvator vero in hoc Evangelio laudabilis oſtenditur, quia *potentia* ejus & *ſapientia* & *bonitas* ibi manifeſtatur. *Potentia* in paralytici curatione: *Sapientia* in hoc, quod reſpondet cogitationibus illorum. 1. Regum 16. *Homo videt quæ patent, Deus autem intuetur cor.* Item in hoc, quod exẽplo evidenti convicit eos in curatione infirmorũ Sabbathum non violari. *Bonitas* in hoc quod obſervatores ſuos inſtruit parabola propoſita

De primo 1.

2.

3.

4.

5.

6.

De ſecundo & tertio.

Phariſæi tria in Chriſto obſervaverunt.

humilitate. *Ipſe obſervabant eum.* Notandum quod Phariſæi obſervaverunt Salvatoris *ſapientiam, potentiam, & bonitatem. Potentiam*, cum dicebant Luc. 11. *Hic in Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia. Sapientiam*, cum miſerunt Diſcipulos ſuos ut caperent Jeſum in ſermone. Matth. 22. *Bonitatem* verò, cum adduxerunt mulierem in adulterio deprehenſam. Joan. 8. Et cum obſervabant eum an Sabbatho curaret Joan. 9. *Hic homo non eſt à Deo, qui Sabbathum non cuſtodit.* Salvator verò *tripliciter* confundit obſervationem eorum, ſcilicet per potentiam, hydropicum miraculosè curando; per ſapientiam, quæſtionem eis proponendo cui reſiſtere non audent; per bonitatem, beneficium inſtructionis ſuis inſidiatoribus impendendo. Et *notandum* quod occaſio obſervationis Phariſæorum erat quod ipſe peccata eorum arguebat. Amos 5. *Odio habuerunt corripientem in porta, & loquentem perfecte abominati ſunt.* Iſaiæ 30. *Loquimini nobis placentia, videte nobis errores.* Eccleſiaſtici 11. *Bona in mala convertere inſidiatur, & in electis ponit maculam.*

Christus tripliciter eos confundit.

Cur Phariſæi Chriſtū obſervarint.

Taciturnitas triplex.

At illi tacuerunt. Notandum quod eſt *taciturnitas ſapientis.* Eccleſiaſtici 19. *Eſt tacens, & ipſe prudens.* Ejuſdem 20. *Eſt tacens qui invenitur ſapiens: & eſt tacens, odiens tempus apti temporis. Sapiens tacebit uſque ad tempus.* Item eſt *taciturnitas ignorantis.* Eccleſiaſtici 20. *Eſt tacens non habens ſenſum loquelæ.* Ejuſdem 5. *Si eſt tibi intellectus, reſponde proximo tuo; ſin autem manus tua ſit ſuper os tuum.* Item eſt *taciturnitas inſidiantis*, de qua hic.

Curatio hydropici.

Ipſe autem apprehendens ſanavit illum. Gloſſa. Vitium quod iſte in corpore, Phariſæi geſtabant in mente, & ideo coram ipſis curat corporaliter, ut hoc exemplo diſcant curari ſpiritualiter. Et *notandum* quod iſte hydropicus figuram tenet avari, qui hydropico aſſimilatur in tribus: ſcilicet in *inflatione*, in *futido anhelitu*, in *ſiti inſatiabili.* *Inflationem* poſſumus referre ad *ſuperbiam*, quæ comitatur divitias. Unde ſuper illud prima ad Timotheum 6. *Divitibus hujus ſæculi præcipe non ſublime ſapere nec ſperare in incerto divitiarum.* Dicit Gloſſa. Vermis eorum ſuperbia. *Vel* iſtum inflationem poſſumus referre ad *ventris ingluviem*, quæ interdum divitias concomitatur, illi enim cui ſufficiebat enum ferculum cum pauper erat, non ſufficiūt tria quādo factus eſt dives. *Fœtorem vero anhelitus* poſſumus referre ad conſilia corrupta quæ divites dant familiaribus ſuis Oſ. 9. *Ephraim educet ad interfectionem filios ſuos.* De *ſiti* verò avari planum eſt quod eſt inſatiabilis. Prover. 30. *Sanguiſuga duæ ſunt filiæ dicentes: affer, affer.* Sanguiſuga diabolus eſt, ſanguinem peccati ſemper ſugens & ſitiens, duæ filiæ ejus avaritia & luxuria, quæ dicunt *affer, affer*, Eccleſiaſt. 5. *Avarus non implebitur pecunia. Ipſe verò apprehenſum eum ſanavit ac dimiſit.* Duo ſunt vitia circa temporalium poſſeſſiones ſcilicet *cupiditas & avaritia*: cupiditas in accipiendo, avaritia in retinendo. Notandum eſt ergò quod *cupiditas* per hydropicum deſignatur, qui non ſatiatur. Poëta

1.

2.

3.

Hydropicus ſignificat avarum in tribus.

1. Dupliciter explicatur.

Significat hydropicus & aridam manum habens duo vitia in temporalibus.

Sic quibus intumuit venter, ſuffuſus ab unda,
quò plus ſunt potæ, plus ſitiuntur aquæ.

Avarus verò deſignatur per hominem habentem manum aridam, de qua habetur. Matth. 12. Modi verò ſanandi has infirmitates deſignant modos ſanandi hæc vitia. Habenti manum aridam dixit Dominus *extende manum tuam. Et extendit, & reſtituta eſt ſanitati.* Manum extendere eſt, quæ per avaritiam erat contracta ad retinendum, laxare ad dandum Eccleſiaſtici 4. *Non ſit manus tua ad accipiendum porrecta & ad dandum contracta.* Gloſſa ſuper illud Matth. duodecimo *Extende*, &c. Nulla plus valet curatio quam eleemoſynarum largitio. Fruſtra pro peccatis rogaturus manus ad Deum expandit, qui has ad pauperes pro poſſe non extendit. Hydropicum vero ſanavit Dominus apprehenſum, & creditur apprehendiſſe manum ejus. Manum apprehendere eſt appetitum & uſum accipiendi cohibere. Cupidum diabolus apprehendit dum ipſe pecuniam contra Deum acquirit, Auguſtinus. Præda quam vis rapere in muſcipula eſt: tenes alienū & teneris à diabolo. Per manum qua rem alienam aliquis furatur tenet eum diabolus donec pœnituerit. Unde neceſſe eſt ut à Domino comprehendatur & à diabolo auferatur ad hoc quod ſanetur cupiditas. *Item* notandum quod duo inſinuantur nobis in hoc quod Dominus Sabbatho curat. *Primum* eſt quod ille qui ab actu peccandi ceſſat, ſpiritualiter ſanatur. Iſ. 1. *Quieſcite agere perverſe. Secundū* eſt quod certis temporibus propter animarum ſalutem licet vero contemplativo ſe ſtudio contemplationis ſubtrahere; quod figuratum eſt. Geneſ. 30. Cum Ruben de agro mandragoras attuliſſet Liæ matris ſuæ. Rachel pro illis mandragoris Jacob virum ſuum conceſſit Liæ. Quod factum eſt tempore meſſis triticeæ. Meſſis triticea eſt activæ vitæ fœcunditas: tempus hujus meſſis tempus eſt opportunum actioni. Eccleſiaſtici 3. *Tempus amplexandi, & tempus longe fieri ab amplexibus.* Ruben Liæ matri ſuæ mandragoras affert, quando de exercitio boni operis procedit odor bonæ opinionis. Has mandragoras Rachel concupiſcit; cum animum contemplativi odor bonæ opinionis allicit. Tunc vir Rachelis Liæ conceditur, cum propter fructum boni operis & odorem boni nominis contemplativus ad actum convertitur.

Modi ſanādi hæc vitia ſumuntur ex modis ſanandi hos duos ægros à Chriſto uſurpatis.

Cum invitatus fueris ad nuptias. Nuptias hic intelligimus convivium nuptiale Chriſti & eccleſiæ & eſt duplex convivium, ſcilicet prandium & cœna. Prandium celebratur in fide, cœna in manifeſta Dei viſione. Prandium commune eſt non ſolum electis, ſed & multis reprobis. Cœna vero ſolum eſt electorum, unde *beati qui ad cœnam nuptiarum agni vocati ſunt.* Apoc. 19. Inter invitatos vero ad prandium multi confuſionem patiuntur ex diverſis cauſis, aliqui propter defectum puritatis conſcientiæ, aliqui propter defectum pietatis, aliqui propter defectum charitatis, aliqui propter defectum humilitatis. Ad *duo prima* poſſumus referre quod legitur Matth. 25. de fatuis virginibus quod acceptis lampadibus non ſumpſerunt oleum ſecum. Per oleum, quod lucet & ſuave eſt intelligitur puritas conſcientiæ quæ habet quandam ſuāviratem. Vel quia oleum ſuperenatat alijs liquoribus. Per oleum deſignatur pietas, quæ eminet reſpectu aliarum virtutum. Illis qui ſectantur humanam laudem non habentes puritatem conſcientiæ, clauſa erit janua ſponſi, & eis pulſantibus dicetur: *Amen Amen dico vobis, neſcio vos.* Similis confuſio fiet his qui miſericordes non fuerunt, non eam miſericordiam conſequentur. Ad hanc confuſionem poteſt referri illud Matth. 25. *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum. Eſurivi enim & non dediſtis mihi manducare.* Ad *tertium* pertinet illud Matt. 22. *Amice quomodo huc intraſti non habens veſtem nuptialem?* Et ſubditur. *Ligatis manibus & pedibus ejicite eum in tenebras exteriores.* Veſtis nuptialis charitas eſt. Ad *quartum* pertinet quod hic dicitur. *Tunc incipies cum rubore noviſſimū locū tenere.*

Non diſcumbas in primo loco. NOTANDUM quod in primo loco aliquis diſcumbit multiplicit. *Primo* alijs in corde ſuo ſe præferendo, ſic diſcumbebat in primo loco Phariſæus dicens: *Non ſum ſicut cæteri hominum.* Luc. 8. *Secundo* primatum ambiendo ſicut Lucifer. Iſaiæ 14. *Ero ſimilis altiſſimo.* *Tertio* primatum uſurpando ſicut Core cum ducentis & 50. majoribus Levitis Numeri 16. Et

Dathan & Abyron, de quibus legitur ibidem. *Quarto*, adegro primatu otium sectando. Isaiæ 14. *Sedebo in monte testamenti.* Bernardus O impudens & imprudens, millia millium ministrabant ei, & decies centena millia assistebant ei, tu verò aliis ministrantibus, assistentibus sedere præsumis.

De primo

Primus discubitus multum habet rusticitatis, cum scilicet aliquis vult sedere altius aliis in proprio hospitio, & ibi inhonorat homines, ubi debuit eos honorare, scilicet in domo propriæ conscientiæ. Non sic faciebat Abraham Genes 18. *Loquar*, inquit, *ad Dominum meum, cum sim pulvis & cinis.* Gregorius in moral. Aperte, inquit, cernimus in quo loco se posuerat, qui se pulverem & cinerem, cum Deo loqueretur, æstimabat. quæ ergo pœna feriendi sunt, qui ad summa non proficiunt,

De secũdo

& de minimis se extollunt. *Ambitio* vero *primatus* multum habet fatuitatis, cum secundum August. quanto aliquis in loco superiori, tanto in periculo majori versetur. Ambitiosus videtur amare periculũ suũ, unde multum timendum est ne ipse pereat. Eccles. 3. *Qui amat periculum, in illo peribit.* Salvator vero regnum fugit, ad crucem vero voluntarius ivit, ad Hebr. 12. *Qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem.* In quo Dominus voluit ostendere, quod

De tertio.

aliquibus expediret magis quod essent suspensi quam in dignitate positi. *Vsurpatio* etiam *primatus* multum habet culpæ, quod ostendit magnitudo pœnæ. Num 16. in Core & complicibus suis, qui igne divino succensi sunt, & in Dathan & Abiron, quos devoravit terra cum tabernaculis suis & universa substantia eorum, descenderuntque in infernum. Item *factatio otij* in illo qui est in statu prælationis multum est reprehensibilis, cum scriptum

De quarto

sit: Psal. 120. *non dormitabit neque dormiet qui custodit Israel.* Nec mirum cum nec dormiat neque dormitet qui impugnat Israel. Prælati est ministrare nõ discũbere, *sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare.* Matth. 20. *Ejus est non quiescere, sed discurrere.* Proverb. 6. *Si spoponderis pro amico tuo* &c. Et *notandum* quod triplex malum solet sequi

Promotionem indigni triplex malum sequitur.

promotionem indignis *Primum* est *acceleratio mortis* ipsius: Dei enim ordinatione mors ipsius acceleratur ut loco evacuato dignus substituatur. Ad quod illud pertinet, *de huc locum.* *Secundum* est *magnitudo confusionis*, dejectio enim sequens sublimationem plena est confusione. Ad quod pertinet illud, *tunc incipies cum rubore*, &c. Osee 4. *Gloriam eorum in ignominiam commutabo.* *Tertium* est *magnitudo tormentorum.* Primi enim in dignitatibus, fient novissimi in tormentis. Apoc. 18. *quantum glorificavit se & in deliciis fuit, tantum date ei tormentum & luctum.* Sap. 6. *Exigue conceditur misericordia, potentes autem potenter tormenta patientur.* Ad quod pertinet illud: *novissimum locum tenere.*

Recumbe in novissimo loco. Erquiare non dicit in medio, cum scriptum sit, *medium tenuere beati?*

Obiectioni respondetur circa hoc dictum

Ad hoc quod ostiũ Paradisi humile est id est Christus Joan. 10. *Ego sum ostium*, non est periculum quantumcunque, se humiliet & inclinet, sed si plus debito caput elevaverit, quantum est transversu digiti unius caput suum allidet, & ab ingressu impedietur: sic quantumcunque te humiliaveris non est periculum: si vero per superbiam te amplius debito elevaveris, poterit impediri ingressus tuus in regnum. Matt. 18. *Nisi conversi fueritis & efficamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum.* Ecclesiast. 7. *Humilia valde spiritum tuum,*

Ob tria in ultimo loco est recumbendũ

quantumcunque humiliaveris te, Christo humilior non eris, ipse enim fuit novissimus virorum. Isaiæ 53. Item *notandum* quod tribus de causis recumbendum est nobis in novissimo loco: *Primo* propter humilitatem. August. Humilitas in imo est ideo non habet quo cadat. *Secunda* præmet pacem, perflant enim altissima venti; locus vero inferior non sit ita expositus ventis Isaiæ 32. *Erit quasi vir qui abscondit se à vento, & qui celat se à tempestate.* *Tertio* propter exaltationem sequentem, de qua sequitur: *Qui se humiliat exaltabitur.* De hac vide supra parabolam de Pharisæo & Publicano.

Sex gradus ascendendi superius.

Amice ascende superius. *Notãdũ* quod multis gradibus ascendit aliquis superius *Primo* mundi contemnendo. Phil. 3. *Quæ retro sunt obliviscens in anteriora me extendo.* In cœlũ *Quærite quæ sursum sunt, ubi Christus est.* *Secũdo* carnem spiritui subjiciendo. Nabum ultimo. *Ingredere lutum & calca.* 1. Corinth. 9. *Castigo corpus meum.* *Tertio* animam ad sui considerationem colligendo. Hieremi 31. *Statue tibi speculam.* Discipuli receperunt spiritum in superiori parte cœnaculi. Act. 2. *Quarto* finem perfectionis assumendo Matth. 5. *Estote perfecti sicut pater vester perfectus est.* *Quinto* supernæ contemplando. Isaiæ 58. *Sustollam te super altitudinem terræ, & cibabo te hereditate Jacob patris tui.* *Sexto* æterna apprehendendo. Tunc audietur verbum istud: *Amice ascende superius.*

DOMINICA DECIMA OCTAVA
POST FESTUM SS. TRINITATIS.
SERMO PRIMVS.
SUMMARIUM.

Explicatur Evangelium tripartito divisum.

SERMO CXXII.

Audientes Pharisæi, quod Jesus silentium imposuisset Sadducæis, convenerunt in unum, &c. *Matth.* 22.

HOc Evangelium continet duas quæstiones; *Prima* à Pharisæis proponitur salvatori, & à salvatore solvitur, *secunda* à domino Pharisæis proponitur, cui respondent pharisæi. Sed responsio Pharisæorum à Domino destruitur, quod silentium imposuisset cõventi responsione Sadducæis.

I. Duæ quæstiones in hoc Evangelio proponuntur.

Notandum quod tres erant sectæ Judæorum distantes à communi vita & opinione aliorum scilicet *Pharisæi, Sadducæi, Esseni. Pharisæi* cultu austero & victu parco utebantur, traditiones suas statuentes,

Tres sectæ Iudæorum.

Pharisæi quales.

quibus traditiones Moysi determinabant, cartas in fronte & in brachio sinistro gestabant, quibus decalogus inscriptus erat; in fimbriis habebant spinas alligatas, quibus puncti deambulando memores mandatorum Dei fierent, præpositis suis & majoribus nunquam contrarium respondebant; & quia à communi hominum habitu divisi erant, ideo Pharisæi dicebantur à phares, quod est divisio. *Sadducæi* resurrectionem mortuorum negabant futuram, animas mori cum corporibus putabant, nec angelos esse dicebant, solos quinque libros Moysi recipiebant. Hi severi nimis erant, nec inter se sociales, ob quam causam Saduczos, id est, justos se nominabant. *Esseni* vero ferè in omnibus monasticam agebant vitam, nuptias fastidientes, omnia communia habentes, unguenta & oleum opprobrium reputantes, asperitatem decus putabant, in veste candida esse volebant, ob victus simplicitatem diutissime vivebant. De duabus primis sectis facit mentionem evangelium; de tertia non. *Convenerunt*, ut multitudine vincerent, quem non poterant ratione. Chrysost. super Matth. A veritate se esse nudos professi sunt, qui se multitudine armaverunt. *Vnus ex eis* pro omnibus, *tentans eum.* Interlin. non scire desiderans. Glossa. Jam confusi erant in ostensione denarij, jam viderant Sadducæos obmutescere, sed tamen malevolentia & livor nutrit im-

Saducæi quales.

Obiectio. pudentiam. Videtur tamen quod non quæsierit hic causa tentandi, cum Dominus, Marc. 12. commendet eum dicens: *Non longe es à regno Dei.* Ad

Responsio quadruplex quod potest dici, ut qui tentans venit, potuit fieri quod responsione Domini correctus sit; ut dicit

1. Glossa. Vel tentatio non est mala quasi volentis

2. decipere, sed causa volentis amplius experiri ignotum. Vel potest dici quod iste malus accessit,

3. & malus perseveraverit, & illud Marc. 12. sic intelligitur: *Non longe es à regno Dei*, quantum ad notitiam legis, per cujus spiritualem observantiam

4. est iter ad regnum Dei. Chrysost. super Matth. Dicens, *non longe*, monstrat adhuc distantem.

II. *Diliges Dominum*, &c. simile habetur Luc. 10. & Deuteron. 6. Expositionem hujus verbi quære supra 13. Dominica post Trinitatis. *Hoc est maximum*, dignitate, quia de re excellentissima. *Vel primum mandatum*, quia primum ordine prælationis, vel ordine diligendorum, vel propter primam tabulam, in qua scripta sunt Dei præcepta, pertinentia ad dilectionem Dei *Secundum autem simile est huic*, non dicit par, sed simile. Et dicitur simile; quia est de simili, scilicet de dilectione: vel quia est de homine ad similitudinem Dei facto. *Diliges proximum tuum* &c. Levit. 19. *Diliges amicum tuum sicut te ipsum.* Septuaginta interpretes dicunt *proximum.* Expositionem hujus verbi quære supra in 13. Dominica. *In his duobus mandatis tota lex pendet & prophetæ.* Glossa. ad hæc duo refertur totus decalogus, & monita Prophetarum ibi habet finem. Interlin. illuc refertur ubi habet finem. Tria prima mandata decalogi ad dilectionem Dei pertinent septem alia ad dilectionem proximi. Aliter etiam lex & prophetæ pendent in his mãdatis, quia ea quæ lex & prophetæ præcipiunt in radice fundantur in dilectione, quia secundum Greg. in Homiliis nihil habet viriditatis ramus boni operis, nisi maneat in radice dilectionis. Videtur tamen quod in altero solo horũ mandatorum tota lex pendeat, secundum illud ad Galat. 5. *Omnis lex in uno sermone impletur: diliges proximum tuum sicut teipsum.* Ad Rom. 13. *Qui diligit proximum, legem implevit.* Ad quod dicitur quod in dilectione proximi intelligitur dilectio Dei: qui enim diligit proximum, debitè diligit eum propter Deum, & ita

III. Deum magis diligit.

Congregatis autem. Interlin qui ad tentandum venerant, occasionem dederunt suæ confutationis. *Quomodo ergo?* Indirecta probatione confutat eos, ostendens ex concesso sequi David dixisse falsum, quod est inconveniens & etiam spiritum sanctum, quod est impossibile. *David in spiritu vocat eum Dominum?* Interlin. Qui non ante eum servus extitit, ipsi enim eum credebant purum hominem, & ita filium David, quod non filium Dei. *Dixit dominus domino meo.* Hunc versum dicunt Judæi Eliecer servum Abrahæ dixisse ad gratiarum actionem Domino suo redeunti cum victoria à cede regum sub hoc sensu: *Dixit Dominus*, id est Creator, *Domino meo* Abrahæ, *sede à dextris meis, donec ponam*, &c. Quasi diceret: Ego subjiciam hostes tuos &c. sed hæc fabula est. Imò etiam sic exponendum est. *Dixit dominus*, Pater, *Domino meo*, scilicet filio: Dictio nostra prolatio est verbi vocalis, dictio Dei patris prolatio est verbi æterni. *Sede à dextris meis.* Sedet filius ad dexteram patris, id est æqualis ei in quantum Deus, & fruitur potissimis bonis ejus & potissimo modo in quãtum homo. Christus in laboribus fuit in mundo isto donec dictũ est sibi à patre *sede à dextris meis.* Heb. 1. *Cui aliquando dixit angelorum. Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos*, id est donec rebelles tuos tibi subjiciam, vel subjectione voluntaria ut credant volentes, vel subjectione coacta, ut in judicio puniantur & subsint inviti. Sed nunquid postea non sedebit? solutio *donec* ponitur ibi sicut cum dicitur. *Non cognoscebat eum donec peperit filium suum primogenitum* Matth. 1. *Scabellum pedum tuorum.* *Notandum* quod per pedes Christi significantur ejus divinitas & humanitas. Humanitas propter ejus inferioritatem, divinitas propter portationem. Hebr. 1. *Portans omnia verbo virtutis suæ.* Pedes etiam Christi dicuntur prædicatores Nahum. 1. *Ecce supra montes pedes evangelizantis* Abac. 3. *Egredietur diabolus ante pedes ejus.* His pedibus omnia subjecta debent esse, ut terrena contemnant & tyrannos non timeant. Josuæ 10. *Ponite pedes vestros super colla regum istorum & nolite timere.* Isa. ult. *Terra scabellum pedum meorum.* In futuro tamen omnia plenius erunt ejus pedibus secundùm illud Malach. ultimo. *Calcabitis impios* &c. *Quomodo ergo filius ejus est?* Solius sonat subjectionem, maxime secundùm usum antiquorum patrum. *Et nemo poterat respondere* Hier. Aio venena invidiæ superari posse, sed difficile conquiescere.

Explicantur fusè duo primi versus Psalmi 109.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

Summarium.

Agitur de dilectione Dei & proximi & duo de illa data mandata explicantur.

Magister quod est mãdatum magnum in lege? &c.

IN Evangelio hodierno Salvator commendat nobis Dei & proximi dilectionem, & instruit fidem. Dilectionem Dei & proximi commendat in hoc quod dicit: *in his duobus mandatis: Diliges* &c. totam Legem & prophetas pendere, asserens mandatum de dilectione Dei esse maximum & primum, mandatum verò de dilectione proximi esse simile illi: fidem verò instruit in hoc quod auctoritate ipsius David ostendit Christum dominum esse ipsius, qui tamen secundum carnem filius ejus est, unde relinquitur quod secundum aliam naturam sit dominus ejus, scilicet secundum divinam, & sic patet quod est Deus & homo.

Circa primum *notandum* quod sic legitur Eccles. 35. *Salutare sacrificium est attendere mandatis*, salutare, id est causa salutis. Cum aliis sacrificiis potest homo damnari, etiam cum sacrificio altaris cum hoc non. 1. Reg. 15. *Nunquid vult Dominus holocausta & victimas, & non potius ut obediatur voci Domini?* Hierem. 11. *Nunquid carnes sanctæ auferent à te malitias tuas in quibus gloriata es?* Maximè verò attendendum est mandatis de dilectione Dei & proximi *quadruplici* ratione. *Prima* est quia in illis est quasi abbreviatio legis. Hieron. Hæc sententia abbreviarium totius justitiæ dominico ore profertur: August. Si non valeas omnes paginas perscrutari, omnia volumina sermonum revolvere, omnia secreta scripturarũ penetrare, tene charitatem, ubi pendent omnia. Idem in libro de doctrina Christiana. Ut nemo excusationem habeat in die judicij voluit Deus, sicut scriptum est, consummare & breviare verbum super terram. Hoc ipsum verbum consummatum & abbreviatum non obscurum esse voluit; ideo breve, ne non vacaret legere; ideo apertum ne quis dicat, non mihi licuit intelligere. Thesaurus est magnus divinarum scripturarũ. Hic thesaurus absconditus est in agro. Si piger eras ad perscrutandum thesaurum, non tu piger unam margaritam sub lingua ferre, & quo vis securus ambula. Hæc est margarita ista. *Diliges* &c. *Secunda* est propter facilitatem, quæ in duobus attenditur. *Primo* in hoc, quod nullus potest

se excusare

1. Quia dilectio Deo grata est.

se excusare ab eorum impletione nec paupertate, nec infirmitate, nec alio impedimento, sicut à datione eleemosynæ vel jejunij. Deuter. 30. *Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est*, &c. De his duobus mandatis specialiter potest intelligi illud 1. Joan 5. *Mandata ejus gravia non sunt. Secundo* quod quidquid fertur super jugum amoris, leve efficitur. Matth. 11. *Jugum meum suave est, & onus meum leve.* Augustin. Omnia sæva & immania prorsus facilia & prope nulla facit amor. Unde idem Augustin. Comparat charitatem bigæ dicens: Quod jumentum per se non veheret, vehit in bigam duplicatum. Videbantur Jacob dies pauci præ amoris magnitudine. Genes. 29. Bernardus. O jugum sancti amoris quam gloriosè laqueas, quam suavitèr premis. *Tertio* propter gratitudinem dilectionis. Dilectio enim quæ charitas est, gratissima est Deo, ipsa enim est gratia gratiarum. Sine ipsa aliæ gratiæ non sunt gratiæ, non sunt gratæ Deo. Sine ipsa nullum opus est gratum Deo, quidquid vero ex ea procedit Deo gratum est. Proverb. 8. *Ego diligentes me diligo.* Specialiter vero diligit ipsam dilectionem qua ipse diligitur. Super illud Psalm. 32. *Exultate justi in Domino*, dicit Glossa: Placet Deo, cui placet Deus. Specialiter vero placet ei illud, quo ipse placet, scilicet amor. *Quarto* propter dilectionis utilitatem. Dilectio enim super omnia utilis est homini. Augustin. Attende quanta est charitas, quæ si desit, frustra habentur cætera; si autem adsit, habentur omnia, vel in se, vel in aliis. Item Augustinus. Ubi charitas est, quid est quod possit obesse? ubi autem non est, quid est quod possit prodesse? 1. ad Corinth. 13. *Si distribuero in cibos pauperum*, &c. *charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest.*

1. Quia dilectio Deo grata est.

4. Propter utilitatem dilectionis.

Præcepti de dilectione Dei explicatio duplex.

1.

Secundum Glossam sic exponitur hoc præceptum, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, ideest ex toto intellectu, ut nullum in confessione divinitatis relinquas locum errori: *ex tota anima*, id est ex tota voluntate, ut ei nihil contrarium velis; *ex tota mente tua*, id est, in memoria nihil reminiscens quo minus de Deo sentias. *Aliter* etiam potest exponi sic. Tria sunt quæ nos retrahunt ab amore Dei: scilicet diabolus per suggestiones, caro per delectationes, mundus per tribulationes. Contra hæc tria debemus Dominum diligere tripliciter: sapienter, ne suggestionibus diaboli seducamur: dulciter, ne delectationibus carnis alliciamur: fortiter, ne pressuris mundi opprimamur: *Hoc est maximum & primum mandatum. Notandum* quod inter actiones seu affectiones animæ dignior est dilectio. Bernardus super Cant. Solus est amor ex omnibus animæ motibus & sensibus, in quo potest creatura, etsi non ex æquo, suo auctori respondere, vel de simili rependere vicem mutuam. Et si minus diligat creaturam quando minor est, tamen si ex toto se diligit, nihil deest ubi totum est. Tullius. Omnibus rebus humanis anteponenda est amicitia. Idem, In hoc præstat amicitia propinquitati, quia ex propinquitate benevolentia tolli potest, ex amicitia non potest. Sublata enim benevolentia, nomen amicitiæ tollitur, propinquitas manet. Ad Coloss 3. *Super omnia charitatem habete.* Aug. Respice ad munera Ecclesiæ, & universis excellentius charitatis munus cognosces. Dilectio est unitio amantis & amati, & quantum est uniri Deo, & secundum se totum? 1, ad Corinth. 6. *Qui adhæret Deo, unus spiritus est.* Benè ergo dicitur maximum mandatum illud: *Diliges Dominum*, &c. Est etiam *primum*, fons enim amoris debet nasci in alto, ut Deus primo ametur, & deinde amor ad alios derivetur. Deus amandus est propter se, & alia propter Deum. August. Domine minus te amat, qui aliquid præter te amat, quod non propter te amat. Amor pondus est trahens animam ad proprium locum, scilicet Deum. August. Amor meus pondus meum. Secundum Dionysium est virtus sursum agens, ad id quod ipsum solum est propter se ipsum, solum est pulchrum & optimum.

Cur sit maximum mandatum.

Cur primum.

Secundum simile est huic, quia simile præcipit scilicet dilectionem. & in similem materiam, scilicet in hominem ad Dei similitudinem creatum; sed modus differens est, qui determinatur cùm dicitur: *sicut te ipsum*. quod *tripliciter* potest intelligi. *Primo* sic illud diligas in proximo quod diligere debes in te ipso, scilicet naturam, Dei imaginem & similitudinem. August. Sic diligendi sunt homines, ut eorum vitia non diligantur. *Secundo* sic: id est, eo ordine quo te ipsum, id est infra Deum & supra temporalia, quod non facit avarus qui temporalia præponit proximo. Proverb 12. *Qui negligit damnum propter amicum justus est. Tertio* sic, id est ad illud ad quod te ipsum, scilicet ad gloriam æternam, non ad honores temporales sicut amat prælati consanguineos suos. Et *notandum* quod ignis fraterni amoris his indiciis se manifestat: scilicet *malorum compassione, bonorum gratulatione, debitorum dimissione, & rerum subventione.* De *primo* habetur 2. Corinth. 11. *Quis infirmatur, & ego non infirmor?* De *secundo* 1. ad Corinth. 13. dicitur de charitate quod *congaudet veritati.* Luc. 15. *Congratulamini mihi.* De *tertio* Matt. 6. *Dimitte nobis debita nostra* &c. De *quarto* 1. Joan. 5. *Qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo? In his duobus mandatis tota lex pendet.* Mandata primæ tabulæ pertinent ad Dei dilectionem. Mandata secundæ tabulæ pertinent ad proximi dilectionem.

Explicatio præcepti de dilectione proximi.

Proximi ut nos amantur.

I.

2.

3.

Fraternus amor quatuor modis manifestatur.

Si vis loqui de decem mandatis vide sermonem epistolarum Dominicæ XIII. post festum SS. Trinitatis. Alia materia sermonis de hoc verbo: *Diliges Dominum Deum tuum.* Quære proxime supra Dominica 13. Si vis loqui de his quæ incitant ad amorem Dei & proximi, vel de modo amandi Deum & proximum, vel de signis amoris quære de his in tractatu de charitate.

Alibi quærenda pluta.

DOMINICA DECIMA NONA
Post Festum SS. Trinitatis.
SERMO VNICVS.
Summarium.

Evangelium primo succinctè, deinde copiosè explanatur.

SERMO CXXV.

Ascendens Jesus in naviculam transfretavit de terra Gerasenorum, & venit in civitatem suam, scilicet Capharnaum, ut habetur. *Marc. 2. Matth. 9.*

QUare Capharnaum dicatur civitas Christi ostendit Augustinus in libro de concordia Evangelistarum his verbis. Quis dubitat Capharnaum esse civitatem Domini, quam non nascendo, sed miraculis illustrando suam fecit. Denique si in comparatione cæterarum regionum rectè diceretur, quodcunque oppidum Galileæ civitas Domini, multo fortius Capharnaum quæ ita excellebat in Galilæa, ut tanquam metropolis haberetur. *Videns autem fidem*, &c. Interlin. Quantum valet apud Deum fides propria, apud quem sic valuit aliena, ut intus & extra sanaret hominem? ergo videtur quod iste sanatus sit fide aliena. Ad idem facit quod dicit Hieron. quod paralyticum sanavit Dominus non sua fide, cum sensu careret, sed pro fide offerentium. Sed contra. Parvuli qui non peccaverunt, in fide aliena salvari possunt: sed adulti, qui per se peccaverunt, aliena fide salvari

Explicatio Evangelii brevior.

Capharnaüm cur civitas Christi dicatur.

Obiectio.

non possuht. Solutio. Illi qui detulerunt paralyticum de congruo meruerunt ei gratiam. *Remittuntur tibi peccata tua.* Beda in Homilia. Pro culpa animæ etiam corpore infirmabatur, ideo sanaturus corpus prius sanat animam. *His blasphemat.* Nota quod blasphemia est, cum quis Deo injuriam irrogat verbo, quod fit tribus modis: scilicet cum Deo attribuitur quod ei non convenit, vel cũ de Deo negatur quod ei convenit, vel quando quod Dei est aliquis sibi attribuit. Noverant scribæ qui erant magistri legis solum Deum peccata dimittere, ideo cum crederent eum non esse Deum reputabant esse blasphemiam quod sibi hoc attribuebat.

Solutio. Blasphemia fit tribus modis.

Dominus autem misertus erroris eorum, dupliciter ostendit se Deum esse, & peccata eorum posse remittere. Per hoc *Primo* quod cogitationes eorum agnoscit: videre enim cor hominis solius Dei est sicut dimissio peccati. 1. Reg. 16. *Deus autem intuetur cor. Secundo* per hoc quod paralyticũ sanat verbo. *Quid est facilius dicere*, id est dicto facere, *dimittuntur tibi peccata*, *quam dicere*, id est dicto facere ut surgat & ambulet. Chrysostomus. Quantò anima est corpore potior, tantò curatio animæ plus est quam corporis, sed quia illud occultum est, addit quod manifestum est. Glossa. Beda. Quoniam hoc spirituale non creditis, probetur signo visibili quod non minoris constat esse potentiæ. Sed nunquid secundum Augustinum, majus est facere de impio pium, quã creare cœlum & terram? Solutio. Aug. habuit respectum ad hoc, quod cum fit de impio pius, iniquitas impij reluctatur, & etiam justitia Dei videtur obviare, quæ vult vindictam, sed in creatione cœli & terræ nihil fuit obvians vel reluctans, & sic majus est facere de impio pium, id est majoris misericordiæ. Unde super Lucam dicitur; quod utrumque est æqualis potentiæ, sed alterum majoris misericordiæ. scilicet facere de impio pium. *Ut autem sciatis*, &c. Hoc tripliciter potest exponi. *Primo*, sic, ut sit, verbum Christi dirigẽtis sermonem ad blasphemãtes & jungatur ad illud: *Surge, tolle lectum tuum*, sub hoc sensu, *ut sciatis quoniam filius hominis*, &c. *Surge, tolle lectum tuum.* Hoc autem, *tunc ait paralytico* sit verbum, ab Evangelista interpositum. Tunc scilicet postquã quæsierat ab eis *quid esset facilius dicere* &c. *Secundo* fit suppletio hoc modo: *ut autem sciatis quia filius hominis*, &c. Dicto faciam ut surgat & ambulet. *Tertio* potest intelligi ut totum sit verbum evangelistæ dirigentis sermonem ad nos sub hoc sensu: ut autem sciatis vos posteri *quoniam filius hominis habet potestatem dimittendi peccata in terra, tunc ait paralitico Filius hominis.* Interlin. quia idem est filius hominis & Deus. *Surge, tolle lectum tuum.* Glossa. Hier. Ut quod fuit testimonium veritatis sit probatio sanitatis, *& surrexit.* Glos. Magna virtus ubi sine mora, salus, imperium comitatur. *Qui dedit potestatem talem hominibus*, id est tam potenter operantem inter homines.

Christus ostendit se Deum dupliciter.

Hoc dictũ tripliciter intelligi potest.

1.

2.

3.

Oblectio solvitur.

Ascendens Jesus in naviculam, &c. Mystice navicula est crux Christi, in qua toleravit amaritudinem doloris quæ fit ad medum maris magna. Thren. 1. *O vos omnes qui transitis per viam attendite & videte, si est dolor sicut dolor meus. Et venit in civitatem suam*, scilicet Capharnaum. scilicet villam pulchritudinis vel consolationis: pulchritudinis quantum ad intellectum, consolationis quantum ad affectum Phil. 2. *Factus est obediens usque ad mortem*, &c. *Propter quod & Deus exaltavit illum.* Navicula etiam & pœnitentia, & bene dicitur navicula diminutione, cum brevis sit respectu cruciatus æterni. Sapient. 14. *Exiguo ligno creduntes homines animas suas.* Hac navicula transeundum est nobis mare hujus sæculi ut in civitatem cœlestem perveniamus. *Et ecce offerebant ei paralyticum.*

Explicatio fusior Evãgelii.

Navicula significat.

1. Crucem Christi.

2. Pœnitentiam.

Circa hoc miraculum *duo* nobis sunt attendenda pertinentia ad ædificationem nostram, scilicet quare hoc miraculum sit factum, & quid sit in eo significatum. Circa *primum* notandum quod hujus miraculi & aliorum quæ facta sunt à Salvatore nostro duæ sunt causæ, scilicet *utilitas nostra & Dei gloria.* Utilitas hujus miraculi ostenditur ibi: *ut autem sciatis*, &c. Voluit dominus hoc miraculo potestatem suam ostendere, & in nobis fidem construere. Alia causa tangitur ibi: *Videntes autem turbæ timuerunt, & glorificaverunt Deum.* Propter easdem causas miracula scribuntur & fidelibus recitantur. Joan. Penultimo. *Hæc autem scripta sunt ut credatis*, &c. Tob. 12. *Opera Dei revelare & confiteri honorificum est.* Cum fideles audiunt miraculum Christi recitari, in fide debent confirmari, & incitari ad Deum glorificandum. Circa designationem hujus miraculi duo nobis sunt attendenda, scilicet quid per hunc paralyticum designetur, & quomodo curetur, ut sic modus curationis paralysis spiritualis indicetur.

Circa primum notandum quod paralyticus ista significat spiritualiter homines voluptuosos delitiis assuetos. Paralysis enim habet fieri ex immoderato cibo & potu. Paralysim autem spirituales quatuor mala sequuntur sicut corporalem. *Primum* est *tremor*, homines enim assueti delitiis crederent se esse mortuos, si una die abstinerent à delitiis consuetis. Genes. 25. *En morior*, Esau, ait, *& quid hi proderũt primogenita mea?* Luc. 15. dicit filius prodigus: *Ego autem hic fame pereo.* Tales *trepidaverunt timore, ubi non erat timor.* *Secundum* est *insensibilitas.* Sicut enim in paralysi constringuntur nervi ex frigiditate, vel oppilantur ex humiditate, vel læsi sunt, & sic impeditur transitus spirituum ad instrumenta sensuum. Et sic est in spirituali paralysi. Humiditate enim delitiarum impeditur ne Spiritus sanctus intret ad cor hominis, & ideo insensibilitas est ibi. Non sentit enim homo vulnera spiritualia vel damna, qui tamen damna temporalia bene sentiret. Multum doleret si amitteret oboulum. Ad morsum etiam unius pulicis multum irritaretur, vulnus autem peccati mortalis non sentit. Proverb. 23. *Verberaverunt me & non dolui, traxerunt me & non sensi.*

Et *sciendum* quod est triplex insensibilitas. *Prima* est insensibilitas propriorum defectuum, hanc facit superbia: & è contrario humilitas sensus propriorum defectuum Psalm. 130. *Si non humiliter sentiebam. Secunda* insensibilitas est alienæ miseriæ quam facit avaritia vel immisericordia. Ecõtrario pietas sentit alienas miserias ad Corinth. 12. *Si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra.* 2. ad Corinth. 11. *Quis infirmatur, & ego non infirmor?* *Tertia* insensibilitas est divinæ suavitatis, hanc facit immunditia secundum carnem, quæ facit hominem quasi porcum, ut ei sapiant stercora & non aromata. Thren. 4. *Qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora.* Talibus dicitur ad Colos. 3. *Quæ sursum sunt sapite.* E contrario munditia præparat ad sentiendum Dei suavitatem Matth. 5. *Beati mundo corde.* Proverb. 22. *Qui diligit cordis munditiam propter gratiam labiorum suorum, habebit amicum regem*, regem, inquam, cœlestem, adeo ut ad ejus osculum recipiatur. Labia interiora sunt intellectus & affectus, quibus animus Deum osculatur. *Tertium* malum est *immobilitas*, sicut enim nervo contracto, vel oppilato, vel læso privatur paralyticus motu, vel in toto vel in parte, ita & hic. Unde qui habet paralisim spiritualem piger est ad omne bonum. Proverb. 21. *Desideria occidunt pigrum, nolunerunt quicquam manus ejus*

IV. *eius operari. Quartũ malum est mollities* quædã, quasi enim disolvitur homo interior in aquis delitiarum, & attenditur hic mollities in hoc quod talis cedit omni duro, nihil enim grave sustinere potest. Hier. rem. 31. *Vsquequo dissolveris delitiis filia vaga?* Ezech. 7. *Omnes manus dissolventur.* Prover. 18. *Qui mollis est & dissolutus, in opere suo frater est suæ operæ dissipantis.* Et sicut paralysis corpus vel membrum inutile reddit, sic qui habet paralysim spiritualem, quasi inutilis est, Iob. 15. *Quanto magis homo abominabilis & inutilis est.*

Modus sanandi paralyticum ex triplex. 1. 2.

Circa modum sanandi notandum quod Salvator sex fecit sanando paralyticum illum. *Primo* fidem offerentium eum respexit. Hierem. 5. *Domine oculi tui respiciunt fidem.* Respiciunt, inquam, respectu misericordiæ. *Secundum* est quod paralyticum, filium vocavit. Glossa. Humilis Dominus filium vocat, quem sacerdotes dedignantur tangere. Vel modo dimissis peccatis filius, & in hoc exemplum dat his qui sunt in prælatione non despiciendi inferiores. Seneca. Servi sunt immo homines. Servi sunt, immo humiles amici: Idem. Colant te servi potius quam timeant. Non sit homini parum, quod Deo satis est, qui colitur & amatur. Ecclesiastici. 33. *Si est tibi servus fidelis, sit quasi anima tua: quasi fratrem sic tracta illum.* Senec. Sic cum inferiore vivas, quemadmodum velis tecum superiorem vivere. Item in hoc quod paralyticum filium vocat, dat exemplum quod non despiciatur in adversitate, qui propinquus habetur in prosperitate. Qui amabatur sanus, amandus est infirmus: qui amabatur bonus, amandus est malus, quasi spiritualiter infirmus, unde compassio debetur ei. Boëtius in libro consolationum. Nullus prorsus odio locus relinquitur. Nam bonos quis nisi stultissimus oderit? malos vero odisse ratione caret, nam sicut corporis languor, ita vitiositas quoque quidam morbus est animarum. *Tertium* est quod ad confidentiam monuit dicens. *Confide*, &c. quod multum valet ad impetrandum illud quo homo indiget. Psal 9. *Quoniam speravit in me, liberabo eum* Hierem. 17. *Benedictus vir qui confidit in domino.* Talis est sicut arbor benedicta, plantata juxta fontem divinæ bonitatis, ubi habet radicem cordis, unde in Psal. 3. legitur. *Erit tanquam lignum quod plantatum est super aquas.* *Quartum* est quod prius animam quam corpus sanavit, & convenienter cum infirmitas animæ causa sit infirmitatis corporis, cessante autem causa cessat effectus: unde medicus primo debet ægrum monere ut cogitet de salute animæ, ne infirmitas animæ impedat operationem circa ægrum, alioquin videtur omittere aliquid eorum, quæ pertinent ad sanationem ægri. Cum jumentum percutitur, videtur agnoscere quare percutitur; vel quia extra viam est, & ponit se in via; vel quia lentè incedebat, & meliorat passum suum. Similia his debet agnoscere qui à Domino percutitur, si non sit insipientior jumento. Vnde si est extra viam, idest in peccato mortali, debet pœnitere, si est in via, & lentè id est pigrè incedit, debet plura bona opera facere.

Infirmitates contingunt ob quinque.

Et *secundum* quod quinque modis infirmitates contingunt secundum Glossam. *Primò* ut merita justis per patientiam augeantur, ut Iob. *Secundo* ad custodiam virtutum ut in Paulo 2. ad Corinth. 12. *Tertio* ad corrigendã peccata, ut Mariæ lepra Numeri. 12. & hic paralytico illi. *Quarto* ad gloriam Dei, ut cæco nato. Ioan. 9. & Lazaro eiusdem. 11. *Quinto* ad initium pœnæ, ut Herodi. Actor 12. quatenus videatur hic quid in inferno sequatur. *Quintum* est quod duplici ratione se non blasphemare ostendit. Primò per hoc quod cogitationes eorum vidit, secundò per hoc quod dicto facto ut paralyticus surgat & ambulet: opus enim & modus operandi manum sive virtutem ostendit. Bern. loquens de Christo: Eâdem, inquit, manu qua cuncta fecerat, quæ defecerant reficiebat. De omnibus dixit & facta sunt. Dicto etiam infirmos curabat, & mortuos suscitabat. Apostoli etiam in nomine eius hæc faciebant. Actor. 3. *In nomine Iesu Christi Nazareni surge & ambula.* Christus vero non in nomine alterius, sed solo imperio multos suscitabat. Luc. 7. *Adolescens tibi dico surge.* *Sextum* est quod dicit ei. *Surge, tolle lectum tuum.* Non sic per medicos sanitas redditur, ut tam cito fortitudo habeatur. 6.

Ecce offerebant ei paralyticum. Luc. 5. sic legitur. *Ecce viri portantes hominem in lecto qui erat paralyticus, & quærebant eum inferre & ponere ante eum; & non invenientes qua parte illum inferrent præ turba ascenderunt supra tectum, & per tegulas submiserũt eum cum lecto in medium ante Iesu.* Hi quatuor viri intelligi possunt Doctores Ecclesiæ, qui peccatorem portant & sublevant, & ante Iesum ponunt. Hoc est triplex officium prælati. *Portare* debet prælatus subditum, unde currus dicitur 4. Reg. 2. *Pater mi, currus Israel, & auriga eius.* Portat autem Prælatus subditum multipliciter. *Primo* orando, unde dixit Saul Samueli. 1. Reg. 15. *Porta* inquit *quæso peccatum meum.* *Secundo* compatiendo. 2. ad Corinth. 11. *Quis infirmatur, & ego non infirmor?* *Tertio* curam & solicitudinem habendo. Num. 11. *Cur imposuisti pondus universi populi huius super me?* *Quarto* cibo spirituali sustentando. Isaiæ 66. *Ad ubera portabimini.* Debet etiam prælatus subditum suum *sublevare*, spem veniæ ei dando, ostendendo misericordiam Dei paratam esse ad recipiendum, ut patet. Luc. 15. in susceptione filii prodigi revertentis. Debet etiam eum *ponere ante Iesum*, cum Deo reconciliando. Sed multi proniores sunt ad eum tradendum sathanæ per excommunicationem. Ioan 16. *Absque synagogis facient vos.* Eiusdem 9. *Iam enim conspiraverant Iudæi, ut si quis confiteretur ipsum esse Christum, extra synagogam fieret.* Portitores paralytici. quid significent.

1.

2.

3.

Prælati officium triplex.

Tectum quid sit.

Tectum potest intelligi observatio consiliorum. Mat. 24. *Qui in tecto est, non descendat.* Per tectum ante Iesum ponitur, quia turba impediente aliter ad eum deferri non poterat. Sic multi religionem intrando consilia conservant; qui manentes in sæculo præcepta servare non poterant: qui non poterat cavere ne rapetet aliena, abiicit propria. Turba vero impediens triplex est, scilicet turba cogitationum strepens interius, & conculcans terram cordis, ne aliquid bonum germinet: & turba inquietans exterius, scilicet multitudo negotiorum. Luc. 10. *Martha Martha sollicita es, & turbaris*, &c. & turba cognatorum Iob. 21. *Propinquorum turba in conspectu eorum.* Turba impedit paralyticum ne ante Christum ponatur, ut hic habetur, & languidum ne Iesum agnoscat. Ioan. 5. Cæci etiam increpat ut taceant Matth. 20. Zachæo obstabat ne Iesum videat. Luc. 19. Recordat parentes venire ad Iesum Matt. 3. Differri facit suscitationem puellæ Matth. 9. Prorogat illuminationem cæci Marc. 7. Vel quatuor portitores intelligi possunt quatuor quæ peccatores ad Iesum adducere solent, *primum* est consideratio propriæ fragilitatis Iob. 17. *Putredini dixi pater meus es.* *Secundum* est onus propriæ iniquitatis. Psal. 37. *Iniquitates meæ supergressæ sunt capud meum.* Thren. 1. *Convolutæ sunt & impositæ collo meo.* *Tertium* est consideratio beneficiorum Dei Isaiæ 48. *Laude mea infrænabo te, ne intereas.* *Quartum* est consideratio suppliciorum inferni Isaiæ 33. *Quis poterit ex vobis habitare cum igne devorante?* Vel illi quatuor adducentes paralyticum possunt dici ista *quatuor*, *Auditus prædicationis.* Matth. 26. Petrus flevit amare ad cantum galli. Actor. 2. *His auditis compuncti sunt corde.* *Orationis affi-*

Turba triplex.

Quot modis impediat,

Quid deinde 4 portitores significent.

Quid tertio iidem significent.

Quid tertio idem significent.

duitas. Actor. 12. Petrus liberatus est à carcere pro quo fiebat oratio sine intermissione. *Eleemosynarum largitio.* Daniel. 4. *Peccata tua eleemosynis redime. Tribulationum multiplicatio.* Psal. 15. *Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea acceleraverunt.* Numer. 20. *Elevans Moyses manum percussit virga bis silicem, & egressa sunt aquæ largissimæ.* Durities quæ non frangitur in prima tribulatione, frangitur in secunda.

Lectus, &c. quid significent.

Surge, tolle lectum tuum. Lectus est peccatum, in quo homo quiescit, cum in eo delectatur. Ab hoc lectulo surgit, cùm peccatum deserit; lectum portat, cum peccatum est oneri & dolori, quod prius fuerat ei quieti & delectationi. Ab hoc lecto sine dilatione esset surgendum. Luc. 5. *Et confestim surgens*, &c. *Primo* quia in eo non quiescitur, verè, sicut nec in spinis. Mich. 2. *Surgite & abite, quia non habetis hic quietem. Secundo* propter lecti hujus immunditiam, longe enim major est immunditia peccati quacunque immunditia corporali. Unde magna est corruptio spiritus humani, qui potius vult morari in immunditia peccati, quam surgere inde: & qui debuit habere lectulum floridum Cant. 1. vult habere sordidum. *Tertio* propter imminens periculum. Justitia enim Dei tenet gladium evaginatum super jacentem, comminans ei mortem nisi surgat. Job 19. *Fugite à facie gladij, quia ultor iniquitatis gladius est. Quarto* propter verecundiam. Spectaculum enim est peccator jacens in hac immunditia, & Angelis & dæmonibus. 1. ad Corinth. 4. *Spectaculum facti sumus mundo, & Angelis, & hominibus.*

Cito surgendum è lecto.

Tres lecti peccatoris.

Item *notandum* quod peccator tres habet lectos in quibus vult quiescere. *Primus* est *superbia.* Abdias. *Si exaltatus fueris ut aquila, & inter sidera posueris nidum tuum, inde detrahan te, dicit Dominus.* Iste lectus videtur esse honoris, sed cito honor ejus in contumeliam converteur quasi in sterquilinium. Job 20. *Si ascenderit in cœlum superbia ejus, & caput ejus nubes tetigerit, quasi sterquilinium in fine perdetur*, &c. *Secundus* est *voluptatis*, in quo videtur esse quies & delectatio. Sed plus est ibi amaritudinis, unde post illud Proverb. 7. *Texui funibus lectum meum*, subditur, *aspersi cubile myrrha, & aloe & cynamomo. Tertius* est *avaritiæ*, qui habet pro culcitra spinas divitiarum, qui lectus est doloris, non quietis. Sed aliqui ex diuturnis punctionibus insensibiles facti, cruciatum non advertunt. Job 30. *Esse sub sentibus delicias reputabant.*

In domum vadimus.

Vade in domum tuam, id est, in Ecclesiam per Sacramentorum perceptionem, quia qui fuerint extra pereunt. Genes. 7. omnes qui extra arcam inventi sunt perierunt diluvio. Exod. 9. omne quod fuit in agro grandine percussum periit. Josue 6. quidquid extra domum Rahab inventum est periit, id est, gladio interierat. *Vel* in domum, id est, in cœlum per jugem meditationem. Proverb. 1. *Frustra jacitur rete ante oculos pennatorum.* Beda in Homilia. Facile vitat laqueos in terris, qui semper habet oculos in cœlis. *Vel* in domum, id est in propriam conscientiam, non in alienam curiosè discutiendo eam. Sap. 8. *Intrans domum meam conquiescam*, non curiositabo per aliorum conscientiam. Ecclesiast. 29. *Vita nequam hospitandi de domo in domum.* Et ejusdem 21. *Pes fatui facilis in domum proximi.* Quidam sunt velut histriones quibus pejus est in domo propria quam in aliena. *Vel* in domum tuam, scilicet corporis vilitatem & fragilitatem considerando, hoc enim multum valet ad humilitatem. Nahum 3. *Intra in lutum & calca.* Bern. O anima domum habes, sed cito cassura est domus tua, & nisi tibi provideris, ventis & pluviæ exponeris.

DOMINICA XX. POST FESTUM SS. TRINITATIS.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Explicatur Evangelium.

Simile factum est regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo. *Matth. 22.*

GLossa de invitatis ad nuptias solus Matthæus narrat. Aliud simile ex parte. Luc. habet 14. sed de cœna, ideſt, de æterno cõvivio, de quo nemo ingressus repellitur sicut de præsenti Ecclesia. Glos. Lucas agit de statu Ecclesiæ triũphantis, & ideo vocat cœnam, Matth. vero de statu Ecclesiæ militantis.

Simile est regnum cœlorum, ideſt, præsens Ecclesia, *homini regi*, Deo patri, *qui fecit nuptias filio suo.* Interlin. per Incarnationis mysterium Ecclesiam filio suo copulavit, & est sensus. Negotium Ecclesiæ simile est tali negotio, quod esse potuit. *Et misit servos suos*, prius Prophetas prænuntios Incarnationis, *vocare invitatos*, Judæos, quibus hoc in Patriarchis promiserat Christus Abraham imitatur: *Exi de terra tua.* Genes. 12. *Et nolebant venire* credendo. *Iterum misit alios servos*, id est Apostolos, *ecce prandium meum paravi*: doctrinam scilicet justitiæ. Secundum Chrysostomum. Glossa verò hoc prandium vocat introitum regni apertum fide Incarnationis Christi, qui ante fuerat clausus. *Tauri mei & altilia occisa sunt.* Glossa. Tauri sunt patres veteris testamenti, quibus indulta est licentia inimicos quasi cornu feriendi: *altilia*, præcones novi testamenti ab alendo, pinguia ab interna charitate, contemplationis penna superna petentes. *Occisa*, vel ab eo quod fuerant, vel per mortem carnis jam in requie positi. Gregor. Altilia saginata dicuntur ab eo quod est alere; altilia enim quasi alitilia vocamus. *Et omnia parata.* Paratus est & locus & cibus. De loco Joan. 14. *Vado vobis parare locum.* Hebr. 11. *Paravit illis civitatem.* De cibo Psalm. 67. *Parasti in dulcedine tua pauperi Deus. Venite ad nuptias.* Interlin. Fide cum cæteris concordando. *Illi autem neglexerunt, & abierunt, alius in villam suam, alius in negotiationem suam.* Glossa. In villam ire est immoderatè terreno labori insistere, negotiari verò terrenis lucris inhiare. Secundum Chrysost. In villa intelligitur quidquid labore agrorum fit, quod autem non labore manuum, sed aliis lucris consequitur, negotiatio appellatur. *Reliqui vero tenuerunt.* Sed etiam persequuntur. *Rex autem cum audisset vocem sanguinis.* Gen. 4. *Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me. Et missis exercitibus suis*, scilicet Romanis sub Tito & Vespasiano, *perdidit homicidas.* Luc. 19. *Inimicos illos qui noluerunt me regnare super se, adducite huc & interficite coram me. Et civitatem illorum*, scilicet Hierusalem *succendit. Nuptiæ quidem paratæ sunt*, ideſt Sacramentum Incarnationis apertum est. *Ite ergo ad exitus viarum.* Glos. Actiones viæ sunt, exitus viarum defectus actionum. Plerumque facile convertuntur, quos in terrenis actibus prospera nulla comitantur. Ad exitus viarum jubet ire, ideſt ad genera transitus per diversos errores vagantes, quibus exima à via fidei, vel jubet trãsire ad pauperes, quibus desertis quid agant: *& quoscunque inveneritis*, quia *non est acceptio personarũ apud Deum*: ad Ro. 2. & Act. 10. *Vocate ad nuptias.* Glos. Adhuc alios vocat, qui semper errasti, alicubi laborat, alicubi requiescit. *Et egressi servi eius viam in vias*, scilicet sectas gentiũ, *congregaverunt omnes & malos.* Glossa, sicut Ecclesia inter cœlum & infernum est; ita indistinctè bonos & malos colligit. Cœlũ locus est bonorum solùm, infernus verò malorũ solum. *Et impleta sunt nuptiæ*, ideſt, *intraverunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam. Introivit autem rex ut videret discũbentes*, id est, videndo faceret. Dan. 7. *Judicium sedit & libri aperti sunt.*

Discum-

Discumbentes: id est, fidem habentes. Et *vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali*, id est fidem habentem & non opera charitatis. Postquam Dominus associandæ sibi Ecclesiæ ad nuptias venit. *Amice* per fidem non per operationem. Secundum Glossam amicus dicitur quia ad nuptias invitatus. *Quomodo huc intrasti non habens vestem?* &c. Chrysostomus super Matth. Si aliquis cum nigra veste inveniatur in nuptiis, sordidat nuptiarum gloriam, ita qui opera habet tenebrosa inter Christianos Christianitati injuriam facit: homo itaque aut secundum locum eligat vestem, aut secundùm vestem eligat locum, alioquin audiet: *amice quomodo huc intrasti? at ille obmutuit.* Interlin. quia non est ibi locus negandi. *Ligatis manibus & pedibus.* Interlin. ligantur pœna qui ligati fuerant culpa à bonis operibus. Glos. Ligatur pœna, qui hic à malo noluerit ligari, id est cohiberi. *tenebras exteriores*, id est inferni, ut dicit Interlin. quia hic interiores cordis habent tenebras *fletus* oculorum in vanis vagorum & stridor dentium, qui de edacitate gavisi sunt. *Multi autem sunt vocati* quod dixi, etsi de uno dixi, de multis est intelligendum *sunt vocati*, fide ad nuptias: *pauci vero electi* ad regnum.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

Summarium.

SERMO CXXVII. *Explicantur sex de parabola hujus Evangelij.*

Simile factum est regnũ cœlorum homini regi &c.

Circa hanc parabolam à Domino propositam Sex nobis considerandæ sunt, scilicet quæ sunt hæ nuptiæ, quis sponsus, quæ sponsa, quod prandium nuptiarum, qui sunt invitati, qui ad nuptias non veniunt, quis sit ille qui propter defectum vestis nuptialis à nuptiis expellitur.

Sex de parabola hac explicantur.

Nuptias istas intelligimus conjunctionem Christi & Ecclesiæ per Sacramentum incarnationis factam. Hæ nuptiæ celebratæ sunt in utero virginali, unde Gregorius: Nuptialis thalamus est virginalis uterus. De hoc thalamo dicitur in Psalmo. 18. *Ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo.* Iste thalamus fuit eburneus Psalm. 44. *A domibus eburneis, ex quibus delectaverunt te filiæ regum in honore tuo.*

Nuptiæ quæ sint.

Sponsus harum nuptiarum est filius regis. Ps. 71. *Deus judicium tuũ regi da, & justitiam tuã filio regis.*

II. Sponsus quis sit.

Sponsa verò est Ecclesia, quæ hic regnum Cœlorum dicitur. Ipsa dicitur Cœlum *primo* propter inhabitationem Dei. Matth. ult. *Vobiscum sum usque ad consummationem sæculi.* Joan. 14. *Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* *Secundo* propter luminositatem, sunt enim in ea viri sancti habentes cælestis sapientiæ claritatem & honestatis splendorem. Philip. 2. *Inter quos lucetis sicut stellæ in firmamento verbum vitæ continentes.* Matth. 5. *Vos estis lux mundi.* *Tertio* propter vitæ sublimitatem. Sicut enim exaltantur cœli à terra, sic exaltata est à terrenis per contemptum eorum. Regnum verò cœlorum dicitur, quia in ea Deus dominatur.

III. Sponsa quæ sit.

Ecclesia dicitur Cœlum ob tria.

Regnum cœlorum cur dicatur.

Prandium nuptiarum harum est refectio spiritualis, quam habet Ecclesia in præsenti, cœna vero erit refectio in futuro. In prandio refectio incipitur, in cœna consummatur, de qua consummatione legitur Apoc. 19. *Venerunt nuptiæ agni, & uxor ejus præparavit se. Et datum est illi ut cooperiat se byssino splendente & candido. Byssinum sunt justificationes sanctorum. Et dixit mihi scribe beati qui ad cœnam nuptiarum agni vocati sunt.* *Et notandum* quod in nuptiis mundi matutinale convivium majus est vespertino, in nuptiis verò Christi est è contrario. Ad convivium matutinale harum nuptiarum ista pertinent: de fide incarnationis gaudere, scripturis sacris refici, sacramenta percipere: in spe cœnæ consolationem habere. Et possumus distinguere *quadruplex convivium*; scilicet *mundi, fidei, cœli & inferni.* *Primum* significatur per convivium quod fecit Balthasar rex Babylonis, Dan. 5. In hoc convivio apponuntur deaurata sed venenata. Hierem. 51. Calix aureus Babylonis. De *secundo* convivio habetur hic quod significatum est. Exod. 25. per mensam, super quam ponebantur 12. panes propositionis. De *tertio* convivio habetur Isaiæ 25. *Faciet Dominus in monte hoc convivium pinguium omnibus populis.* Psalm. 35. *Torrente voluptatis tuæ potabis eos.* In *quarto* convivio erit panis lapideus, & vinum felleum. Proverb. 20. *Suavis est homini panis mendacij, post ea implebitur os ejus calculo.* Deuteron. 32. *Fel draconum vinum eorum, & venenum aspidum insanabile.*

Convivia quatuor. 1. Mundi. 2. Fidei. 3. Cœli. 4. Inferni

Ad nuptias istas primo invitati sunt Judæi tanquam noti, & de parentela sponsi, deinde illis nolentibus venire, Gentiles velut extranei. Et Notandum quod quatuor de causis aliqui invitati ad nuptias non veniũt ad eas. *Prima* est *error* vel *defectus fidei*, ad quod pertinet illud: *& nolebãt venire* id est credere. Hoc impedimentum est in eis, qui non credũt nisi ea quę vident, non attendentes quod etiã de parẽtibus carnalibus non potest haberi cognitio nisi per fidẽ. Quomodo possunt tales credere quod aliquis eos genuerit, cum hoc non viderent. Hæc incredulitas multum displicet Deo. Ecclesiast. 16. *In gente incredula exardescet ira.* Apoc. 22 *Timidis autem & incredulis* &c. *Pars illorum erit in stagno ardente igne & sulphure.* *Secunda causa* est *defectus amoris veri boni* ad quod pertinet illud: *illi autem neglexerunt.* Hoc impedimentum est in eis, qui pro nihilo habent terram desiderabilem. Et *notandum* quod homines valde sunt negligentes circa salutem propriam adeo, ut cum pedem boni propositi posuerunt in via justitiæ, alium pedem differunt post ea ponere decem annis vel amplius, scilicet pedem boni operis, non attendentes gladium evaginatum, quem Dei justitia tenet super eos. Ideo prædicator multum debet instare his quæ timorem incutiunt quia *qui timet Deum nihil negligit* Eccles. 7. Eccles. 38. *Qui tenet aratrum, & gloriatur in jaculo, stimulo boves agitat.* Et *notandum* quod negligentia ista apparet esse reprehensibilis. *Primo* per hoc, quod tauri & altilia dicuntur occisa: valde enim miser est qui nihil vult facere pro propria salute, pro qua Deus tot & tanta fecit. Insinuatur etiam in hoc quod si non venerint ad nuptias, requirentur ab eis expensæ factæ. Requiret enim Deus mortem suam & sanctorum ab his qui ad nuptias nolunt venire, pro præparatione enim convivij nuptialis ipse & sancti occisi sunt. *Secundo* apparet negligentia hæc reprehensibilis per hoc, quod dicuntur omnia esse parata: jam enim non restat nisi ablutio manuum, scilicet purificatio operum. Væ illi qui propter pigritiam lavandi manus suas amittit talem refectionem Matt. 20. *specialiter* reprehenduntur qui undecima hora ociosi inveniuntur, undecima hora significat tempus gratiæ *Tertia causa* in eis est *immoderatus amor transitorij boni*, ad quod pertinet illud: *Et abierunt alius in villam suã* Ps. 16. *Oculos suos statuerunt declinare in terrã* &c. Hoc impedimentũ est in eis qui in servitio mũdi adeo occupati sunt, quod nec sibi nec Deo vacare possunt, sed excusationes prætendunt, de quibus dicitur Luc. 14. *Nemo virorum illorum qui vocati sunt gustabit cœnam meam.* Isti Deum contemnunt, & ideo merito ab eo contemnentur Isa. 33. *Væ qui spoli-*

V. Invitati ad nuptias venire nolentes qui sint. Quatuor causæ non veniendi ad nuptias. 1. 2. Psalm. 16 Negligentia salutis ob duo est reprehensibilis. 1.

nis, nemut & ipsa sperneris? unde dicit Dominus, quod qui invitati fuerant digni non erant. *Quarta causa* est *appetitus alieni mali*, ad quod pertinet illud: *reliqui tenuerunt servos* &c. Hoc impedimentum est in eis, qui salutis adjutores reputant hostes, qui non possunt audire verbum de liberatione sua, qui periculum suum amare videntur, ut non est mirum si ipsi pereunt. Ecclesiast. 3. *Qui amat periculum, in illo peribit.* Hi sunt homines malevoli, pro bonis mala reddentes, ad correctionem non pervenientes. Proverb. 17. *Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo illius.*

VI. Qui à nuptiis expellantur. Vestis nuptialis quadruplex.

Per illum qui à nuptijs expellitur propter defectum vestis nuptialis, designantur illi qui habent fidem sed non charitatem, Charitas enim vestis nuptialis est, quæ *operit multitudinem peccatorũ.* 1. Petri 4. Operit enim turpitudinem nostram. Vel vestris nuptialis est fides cordis, vel justitia operis. Ephes. 4. *Induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est, injustitia & sanctitate veritatis.* Sanctitas ad fidem refertur, per quam mundatur cor. Actor. 15. *Fide purificans corda eorum* Justitia ad bonum operationé refertur. Vel vestis nuptialis est grata & sancta conversatio. Hæc vestis est in virginibus candida, in martyribus purpurea, in pœnitentibus violacea Sed *nota* quod quidam habent vestimenta luxosa, ut luxuriosi: alij sanguinea, ut raptores & usurarij: alij pulverulenta, ut cupidi: alij fumo obscura, ut superbi. Omnibus istis imminet damnatio, tanquam debita veste non indutis. In ecclesia militante mixti sunt reprobi cum electis, sicut in area sunt grana cum paleis. In arca Noe fuerunt animalia immitia cum mitibus Genes. 6. Gregor. Mali miscentur bonis quia nequaquam perducitur ferrum animæ ad subtilitatem acuminis, si hoc non eraserit lima alienæ pravitatis. Sed visitabit Dominus discumbentes, & expellet vestem nuptialem non habentes. Soph. 1 *Visitabo super omnes qui induti sunt veste peregrina.* Tunc dicet cœtui reproborum, qui per unum intelligitur propter colligantiam in malo, quam habent sicut vulpes Samsonis. Judic. 15.

Causæ mittendi defectum huius vestis quinque. 1.

Quomodo huc intrasti? &c. quasi admiratur Dominus inveniens aliquem in ecclesia absque veste charitatis. Hujus admirationis possunt esse quinque causæ. *Prima* est quod Dominus tantum expendit ut sponsa sua hanc vestem haberet, cum aliæ vestes fiant vel de pilis animalium, vel de corticibus herbarum, vel visceribus vermium ut vestes fericæ. Huic vesti voluit Dominus materiam ministrare quasi de visceribus suis, cum lateris sui apertione amorem suum nobis ostendit. Bern. Clavus penetrans, clavis referans factus est mihi, ut videam voluntatem Domini, quidni videam per foramen? clamat clavus, clamat vulnus. Idem. Patet arcanum cordis per foramen corporis. *Secunda* est quod ecclesia scit hanc vestem summè placere sponso suo, unde vestem inconsutilem quæ erat figura hujus vestis noluit dividi. Joan. 19. Hic & permiserit corpus suum perforari. August. Tunicam hominis jam judicati in cruce pendentis carnifices Pilati non sunt ausi conscindere, & tu niteris charitatem Dei, immo charitatem quæ Deus est, separare præsumis? *Tertia* est quod istam vestem ostensura est Ecclesia in illa magna curia, & nescit qua hora debeat vocari Matth. 25. *Media nocte clamor factus est.* Ideo semper deberet esse parata. Ejusdem 24. *& vos estote parati*, &c. sed sunt qui tunc primò volunt ordiri hanc vestem quando deberet succidi. Isai. 38. *Dum adhuc ordirer succidit me.* Qui discretus est quærit linum & linum ad conterendum hanc vestem quam potest citò. Proverb. ult. *Quæsivit lanam & linum.* Lana & linum sunt beneficia nobis à Christo exhibita. *Quarta* est quod Ecclesia scit, quod si hæc vestis ei defuerit, turpitudo ejus toti mundo manifesta erit, proverb. 10. *Universa delicta operit charitas.* Apoc. 16. *Beatus qui custodit vestimenta sua ne nudus ambulet, & videãt homines turpitudinem ejus* Quinta est quod Ecclesia scit quod non licet aliquem intrare regnum cœlorum absque hac veste. Hest. 4. non licebat intrare aulam Assueri indutum sacco. Saccus est timor servilis, cum quo nemo intrat in regnum Cœlorum.

Et *notandum* quod charitas dicitur vestis nuptialis, quia nuptiæ Christi & Ecclesiæ specialiter charitatem requirunt. Sicut matrimonia fieri solent ad amicitias adquirendas vel augendas; sic matrimonium filij Dei in incarnatione contractum factum est ad dilectionem Dei in homine augendam. Filius enim Dei factus est in incarnatione affabilis nimis. Bern. loqueus de filio Dei incarnato. Non hoc loco, inquit, prædicatur magnus Dominus & laudabilis valde, sed parvulus Dominus & amabilis nimis. Parvulus utique qui natus est nobis, qui prius erat pater, factus est frater, & qui prius erat Deus, ipse socius, ipse jam est nobis omne amabile. Tripliciter est aliquid amabile, vel ratione pertinentiæ, vel beneficij exhibitione, vel quia delectabile. Ipse caro nostra & frater noster est. Ipse semetipsum dedit pro nobis. Bern. Multum meruit de nobis, qui immeritis dedit seipsum nobis. Delectationes etiam sunt in dextra ejus usque ad finem. Ad amabilitatem etiam facit quod humanam naturam suæ associare voluit in eadem persona in perpetuum non separandam. Quomodo enim majus signum amoris nobis ostendere potuit?

DE EADEM.

SERMO TERTIVS.

SUMMARIUM.

De vitijs non habentis vestem nuptialem & de veste nuptiali eaque ad prælatos & pastores animarum accommodantur.

Amice quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem?

LOquitur Christus habenti fidem & non charitatem & *primò* ostenditur gratia à Christo ei exhibita, *secundò* impudentia ingrata arguitur, *tertio* pœna subditur. *Primum* ibi, *amice*. *Secundum* ibi, *quomodo huc intrasti?* Impudentia prehenditur ibi, quomodo huc intrasti? ingrato, *non habens vestem nuptialem.* Ingratus enim qui reamando vicem non reddidit. *Pœna* ibi ditur, *at ille obmutuit.* Amice, inquam, pro tanta feci, tanta dixi, tanta sustinui: feci creaturas, dixi scripturas, sustinui pœnas: feci mala, dixi utilia, sustinui crudelia. Ad *primum* pertinet illud. Psal. 138. *Mirabilia opera tua.* Ad *secundum* illud Ecclesiastici 1. *Omnis sapientia à Domino Deo est.* Isaiæ 48 *Ego Dominus Deus tuus docens te utilia* Ad *tertium* illud Philip. 2. *mortem autem crucis*, Sap. 2. *Morte turpissima condemnemus eum.* *Quomodo huc intrasti?* quomodo nomen Christiani usurpasti, cujus rem non habuisti? quomodo locum in ecclesia occupasti, quo indignus intrasti? quomodo habitum tibi non competentem sumptuosisti? Ad *primum* potest referri illud Exod. 20. *Non assumes nomen Dei tui in vanum.* Ad *secundum* illud Isaiæ 22. quid tu hic? aut quasi quod loquitur ad præpositum templi. Ad *tertium* Matth. 7. *Attendite à falsis prophetis qui veniunt ad vos in vestibus ovium.* Pœna verò quæ ibi subditur; scilicet *verecundia* & *alterius* De *prima* ibi: *At ille obmutuit.* Gregor. in Homelia. Tunc obmutescemus qui nunc operiamur

cuſationes prætendimus, nec dabitur nobis locus audientiæ ubi nos arguent propriæ conſcientiæ. Idem. Omne argumentum ceſſat excuſationis, quippe quia ille foris increpat, qui teſtis conſcientiæ animam intus accuſat. Hierem. 29. *Ego ſum judex & teſtis, dicit Dominus.* De *altera* pœna habetur ibi: *ligatis pedibus*, &c. Sap. 11. *Per quæ peccat quis, per hæc & torquetur.* Eccleſ. 9. *Quodcunque poteſt manus tua, inſtanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia*, &c. Proverb. 5. *Iniquitates ſuæ capiunt impium, & funibus peccatorum ſuorum conſtringitur.* De hoc ſervit peccator diabolo dum peccat, quod ſe ligat & ligatum diabolo tradit, unde non eſt mirum ſi in inferno ligatus ſit. Gregor. Pedes, qui viſitare ægrum negligunt; manus, quæ nihil indigentibus tribuunt, à bono opere jam ex voluntate ligatæ ſunt. Quæ ergo nunc ſponte ligantur, in vitio, tunc in ſupplicio ligabuntur invitæ. *Ibi erit fletus & ſtridor dentium.* In fletu calor, in ſtridore frigus notatur. Job 24. *Ad calorem nimium tranſeat ab aquis nivium. Multi autem ſunt vocati.* Origenes ſuper Num. 14. Timendum eſt Chriſtianis ne hoc numero intrent in regnum cœlorum, quo filij Iſrael intraverunt in terram promiſſionis. 1. ad Corinth. 9. *Unus accepit bravium.*

De ſecunda

Alia pœna duplex.

II. Petitis & eorum animum habitum habenda eſt vitæ charitate. Reſpectio ad illos.

Amice quomodo huc intraſti? &c. Notandum quod hæc interrogatio, *amice quomodo huc intraſti?* &c. ſpecialiter poteſt intelligi facta illi qui intrat Eccleſiam per ſuſceptionem curæ, de illo valde mirum poteſt eſſe ſi ſine charitate intrat. Bernardus. Tu frater cui firma nondum propria ſalus ſatis eſt, cui charitas nulla eſt adhuc aut tenera. quanam dementia aliena curare vulnera ambis aut adquieſcis? Auguſt. ſuper primam Epiſtolam Joannis. Prius vide ſi jam diligere noſti teipſum & commitro tibi proximum ſicut teipſum. Si autem nondum noſti diligere te, timeo ne decipias proximum ſicut te. Si amas iniquitatem non te diligis, *quia qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam.* Pſalm. 10. Ideo Petrus ter de dilectione inquiritur. Joan. ult. ut curam gregis Domino nemo ſuſcipere præſumat, niſi gregem prius plus quam ſuos, plus quam ſua, plus quam ſe quantum ad vitam temporalem diligat. Joan. 10. *Bonus paſtor animam ſuam ponit pro ovibus ſuis.* Paſtor curam ſuſcipiendo animam ponit pro ovibus ſuis in pignore, & ſi neceſſe fuerit tenetur morti ſe exponere pro eis. Unde mira eſt inſania cæcæ cupiditatis, quæ non timet curam periculoſam ſuſcipere & morti ſe obligare, ut terrena poſſit acquirere.

Ab eo tria quærentur in die judicii.

Item notandum quod tres quæſtiones facit Dominus prælatis in die judicij. *Prima* erit *amice quomodo huc intraſti?* utrum ſcilicet introduxit te nummus vel Deus, utrum ad honorem venerit vel ad onus. Sed multi obmuteſcent qui non curant ſibi providere de hac quæſtione: improviſi enim de tam perplexa quæſtione reſpondere non poterunt. *Secunda* erit quomodo vixiſti, aut ſicut paſtor, aut ſicut pecus? Iſaiæ 22. *quid tu hic?* Ezech. 24. *Væ paſtoribus Iſrael qui paſcebant ſemetipſos. Tertia* erit quomodo rexiſti? utrum ſcilicet habueris te ſicut paſtor, aut idolum. Zachar. 11. *O paſtor & idolum derelinquens gregem.* Quomodo gregem ſervaſti? Hierem. 33. *Adhuc tranſibunt greges ad manum numerantis.* Ezech. 34. *Vos greges mei dicit Dominus.* Exemplum boni paſtoris habes Geneſ. 31 in Jacob. *Viginti annis fui tecum, oves tuæ & capræ tuæ ſteriles non fuerunt.* Has tres quæſtiones ſimul habes Judic. 18. ubi exploratores de Dan. dicunt Sacerdoti Micheæ. *Quis te huc adduxit? quid hic agis? quam ob cauſam huc venire voluiſti?* & ſatis competit reſponſio ejus prælatis noſtri temporis: *hic & hæc*, inquit, *præſtitit mihi Michaas & mercede conduxit ut ſim ei Sacerdos*, pauci enim ſunt hodie qui Deo gratis ſerviant in Eccleſia ſua. Malac. 1. *Quis ex vobis eſt qui claudat oſtia mea & intendat altare meum gratuito. Non eſt voluntas mihi in vobis*, &c.

III. Veſtis nuptialis explicatio.

Non habens veſtem nuptialem. Poſſet etiam intelligi veſtis nuptialis duplex veſtis, de qua Prov. ultimo. *Omnes domeſtici ejus veſtiti ſunt duplicibus*; & in eodem. *Biſſus & purpura indumentum ejus.* Biſſus inquam caſtitatis vel puritatis, & purpura charitatis. De biſſo habetur Apoc. 19. *Uxor agni præparavit ſe biſſino*, &c. Sicut nuptiæ iſtæ requirunt purpuram charitatis, ſic & biſſinum puritatis, puriſſima enim ſervanda eſt humana natura ex quo divinæ naturæ fuit aſſociata in Chriſto & ſanguine Chriſti lota. Sponſus Eccleſiæ candidus eſt & rubicundus. Cantic. 5 Et talem decet eſſe ſponſam ejus. Poteſt *etiam* intelligi veſtis nuptialis, veſtis conſtans interius ex univerſitate virtutum exterius vero ex decore honeſtæ converſationis pars interior habet multum ſuavitatis, exterior multum ſplendoris. De hac veſte dicitur in Pſalm. 44. *Aſtitit regina à dextris tuis in veſtitu deaurato*. &c, Regina dicitur Eccleſia ab unctione charitatis quam recepit. Synagoga fuit ancilla quæ ſpiritum timoris accepit. Rom. 8. *Non enim accepiſtis ſpiritum ſervitutis iterum in timore.* In hoc verbo *aſtitit* notatur rectitudo & firmitas. Synagoga fuit generatio quæ non direxit cor ſuum. Ad ſtatum Synagogæ pertinet illud Pſalm. 37. *Miſer factus ſum & curvatus ſum.* Sed Eccleſia recta eſt ſpe & amore cœleſtium. Ipſa etiam Deo firmiter adhæret. Ad Rom. 8. *Certus ſum quod neque mors, neque vita*, &c. *poterit nos ſeparare à charitate.* Eccleſia ſtat à dextris, ea quæ in dextra Dei ſunt quærens. Proverb. 3. *Longitudo dierum in dextera ejus.* Hanc veſtem deauratam facit charitas, variam facit bonorum operum diverſitas.

Explicatur locus Pſ 44

Pſal. 77.

Converſationem ornant quatuor.

Decor vero exterioris converſationis conſiſtit in quatuor. *Primum* eſt *membrorum continentia.* Iſaiæ 33. *Qui excutit manus ſuas ab omni munere, qui obturat aurem ſuam ne audiat ſanguinem, & claudit oculos ſuos ne videat iniquitatem, ipſe enim in excelſis habitat. Secundum* eſt *obſervantia mandatorum.* Eccleſiaſtici 35. *Salutare ſacrificium eſt attendere mandatis. Tertium* eſt *patientia adverſorum.* Luc. 21. *In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras. Quartum* eſt *fraterna ſocietas.* Proverb. 18. *Frater qui juvatur à fratre quaſi civitas firma.* Veſtis iſta dignum facit ingreſſu regni cœleſtis. *Sicut veſtimentum mixtum ſanguine erit in combuſtionem.* Iſaiæ 9.

DOMINICA VIGESIMA PRIMA POST FESTUM S. TRINITATIS.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Explicatur Evangelium, & duo quæſita expediuntur.

Erat quidam regulus cujus filius infirmabatur, &c. Joann. 4.

SERMO CXXIX.

In hoc Evangelio quatuor oſtenduntur.

IN hoc Evangelio quod continet ſanationem filij reguli. *Primo* oſtenditur inſtantia precum patris qui occaſionem dedit ſanationi filij: *ſecundo* ipſa ſanatio: *tertio* manifeſtatio miraculi: *quarto* utilitas miraculi. *Primum* ibi. *Rogavit eum*, &c. *Secundum* ibi. *Vade filius tuus vivit*, &c. *Tertium* ibi. *Interrogabat autem horam. Quartum* ibi. *Et credidit ipſe & domus ejus tota.*

Erat quidam regulus. Regulus diminutum eſt ſumptum à rege, & erat ſic dictus à parvitate regni, vel quia erat de regali genere. *Capharnaum.* Ma-

tropolis est Galilex. *Rogavit eum ut descenderet.* Quasi non posset sanare nisi esset præsens. *Incipiebat enim mori.* Dicitur ut necessitas petendi intelligatur. *Nisi signa* minora *& prodigia* majora *videritis*, &c. August. super Joannem. Non sine causa dicta sunt prodigia, aliquid enim prætendunt; prodigium enim appellatum est quasi prodicium quod procul dicat & aliquid futurum esse portendunt *non creditis* vos Galilæi. Sed quomodo salutem quærebat filio si non credebat?

Respondetur interrogationi primæ.

Respondit Gregor. in homiliis, dicens. Credebat antequam peteret, vel signum videret; sed in fide dubitans, petiit enim ut descenderet, corporalem ergo præsentiam Domini quærebat, qui per spiritum nusquam deerat. Minus itaque de illo credidit qui non putavit salutem posse dare nisi præsens esset & corpore, Chrysost in homil. sic solvit. Ante signum, inquit, non valde credidit. Si autem venit & rogavit, nihil mirabile, assueverunt enim patres à multo amore non solum in quibus confidunt Medicis, sed etiam in quibus non confident loqui: nihil volentes omittere eorum quæ ad curationem pertinent. *Dicit ei Iesus, vade filius tuus vivit.* Quare non descendit Dominus ad filium reguli, cum ad servum centurionis non rogatus vel invitatus venturum se dicat. Matth. 8. *Veniam*, inquit, *& curabo eum.* Respondet Beda in Homil. dicens. Dominum fecisse hoc ad increpandum superbiam nostram, qui in hominibus non naturam, secundum quam ad imaginem Dei facti sunt, sed honores & divitias honoramus. Redemptor ergo noster ut ostenderet quod quæ alta sunt hominum despicienda sunt, & quæ despecta sunt hominum despicienda non sunt, ad filium reguli ire noluit, ad servum vero centurionis ire paratus est. *Credidit homo sermoni*, &c. Credidit inquam, sed imperfectè. Gregorius in Homiliis. Incipit fidem habere in sermone Jesu. Chrysost. super Matth. Non egrè nec sane credidit, & hoc ostendit ex hoc quod interrogavit qua hora dimisit eum febris? volens discere utrum ex præcepto Domini sanatus sit. Simile dicit August. *Heri hora septima reliquit eum febris.* Ex quo patet quod non fuit suscitatus sed curatus. Illud autem quod dixit Dominus: *filius tuus vivit*, dixit ad ostendendam magnitudinem morbi, qui secundùm naturam erat ad mortem, & *& domus ejus tota*, idest ejus familia.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Varia docemur in 4. personis hoc Evangelio contentis.

SERMO CXXX.

Erat quidam regulus, &c.

Evangelium agit de quatuor personis.

IN hoc Evangelio fit mentio de *quatuor* personis; scilicet de filio Reguli infirmante, de Regulo pro filio suo rogante, de servis Reguli ei occurrentibus & salutem filij nunciantibus, de Salvatore dante salutem omnibus.

Filius Reguli, de quo quatuor docentur.

Circa filium Reguli quatuor nobis ostendit Evangelium quæ ad morum institutionem pertinent; scilicet genus infirmitatis & locum ubi infirmabatur. Speciem infirmitatis & horam curationis. *Primum* cum dicitur filius reguli. *Secundum* cum dicitur infirmari in Capharnaum, *duo alia* ibi: *hora septima reliquit eum febris.* Duo prima pertinent ad causam vel occasionem infirmitatis spiritualis. Nobilitas enim & loci amœnitas multis sunt occasio peccandi. Ad litteram filij magnorum frequenter infirmantur etiam infirmitate corporali, quia secundum Hieron. Cibos regios morbi seuquuntur regij. Sed de spiritualibus infirmitatibus certum est hoc quod frequenter sequuntur ex nobilitate generis.

1. Genus infirmitatis. Filii magnorum cur laborent sæ-

Frequenter superbia vitæ inde sequitur, unde super illud 1. ad Timoth. 6. *Divitibus hujus sæculi præcipe non sublimesapere*, &c. dicit Glossa. August. vermis divitum est superbia: & quia superbia ad sui sustentationem multis indiget, sequitur inde concupiscentia oculorum, quantum ad illam speciem quæ est rapina, unde Ezech. 19. de leæna dicitur. *Tulit unum de leunculis suis, & leo factus est, & didicit predam capere hominesque devorare.* Item, filij nobilium delicate nutriuntur, unde fiunt gulosi, & consequenter luxurioſi, quod pertinet ad concupiscentiam carnis. Signanter ergo filius reguli dicitur infirmari. Infirmatur autem in Capharnaum, quæ interpretatur villa pinguedinis vel consolationis, quia *prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum.* Psal. 72. & ea quæ dat Dominus eis ad consolationem & gratiarum actionem, ipsi vertunt ad sui corruptionem, ideo dicit Dominus. Luc. 6. *Væ vobis divitibus qui habetis hic consolationem vestram.* Proverb. 1. *Prosperitas stultorum perdet eos*, ideo dicit August. de doctrina Christiana, quod nihil est infœlicius fœlicitate peccantium. Ipsæ consolationes malorum quasi in vulnera vertuntur. Gregor. in moralibus. Quæ solatia ad vivendi usum quærimus, quasi tot medicamentis nostræ ægritudini obviamus. Et subdit, hoc medicamentum in vulnus vertitur, quia exquisito remedio paulo diutius inhærentes, ex eo gravius deficimus, quod providè ad refectionem ponimus. Circa *tertium* notandum quod febricitans intelligi potest peccator generaliter: sicut enim febricitãs nunc habet calorem, nunc frigus & tremorem, sic peccator habet inordinatum amorem boni temporalis. Unde super illud. Psal. 79. *Incensa igni & suffossa* dicit Glossa. August. Omnia peccata duo faciunt in homine, scilicet cupiditas & timor. Et secundum hæc duo duplicem pœnam habebit peccator in inferno secundum illud Job 24. *Ad nimium calorem transibit ab aquis nivium.* Vel febris *specialiter* potest intelligi peccatum luxuriæ. Augustinus. Melius est æstuare febribus quam ardere libidinibus. Ardor luxuriosorum manifestus est, sed non sunt à timore immunes, quia secundum Poëtam.

Res est solliciti plena timoris amor.

Vel febris potest intelligi peccatum cupiditatis, quod magnum timorem & magnum ardorem habet annexos. Psalm. 13. *Trepidaverunt timore ubi non erat timor.* Job 15. *Sonitus terroris semper in auribus ejus.* Ecclesiastici 23. *Anima callida quasi ignis ardens non extinguetur donec aliquid glutiat.* Isaiæ cal. 16. *Æstuaverunt homines æstu magno.* Et notandum quod usurarius laborat febre continua, alij cupidi laborant febre interpollata. Non enim à peccato suo etiam ob reverentiam festivitatis. Et sicut ex febre aliquando fit mentis alienatio, sic febricitantibus spiritualiter est insania stultarum opinionum cum fatuitia de præsenti vanitate. Circa *quartum* notandum quod terminatio febris spiritualis, septem protenditur. *Prima hora* habet frigus timoris ad ortum veri solis apparent homini mala quæ commisit, & mala pœnæ quæ Dei justitia contraxit, & inde tremor cordis. *Secunda hora* cum ad augmentum lucis gratiæ considerat quis beneficia quæ à Deo recepit, & mala quæ contrario intulit, & quod tot & tantas abominationes coram oculis Dei commisit, & coram Angelo eum custodit, & inde multum erubescit. *Tertia hora* fervida est fervore iræ cum febricitans expinquat sudori, cum scilicet incipit sibi displicentis suis irasci. *Hora quarta* est doloris, in quo fervorem iræ sequitur sudor lachrymarum; vel materia enim caloris humor noxius in lachrymas in spiritualem sudorem resolvitur. *Quinta hora*

ſpes veniæ cum infirmus humore noxio conſumpto vel expulſo alleviatus incipit convaleſcere. *Sexta hora* eſt gratiæ vel gloriæ, cum ſcilicet infirmans magis alleviatus in majorem ſpem erigitur. *Septima hora* eſt hora boni propoſiti, in qua eum relinquit febris & ipſe febrem, cum humore noxio penitus conſumpto natura per gratiam penitus alleviata quaſi evolat ad factorem ſuum & voluntate, & propoſito ei adhæret.

6. 7.

II. Regulus de quo tria notanda. 1.

Circa Regulum tria ſunt conſideranda nobis: ſcilicet quod dicitur regulus non rex, & quod fides ejus licet diminuta ſalutem filij impetravit, & quod dignus reprehenſione fuit quia corporalem Domini deſcenſum petiit. Regulus eſt rex terrenus à regni modicitate in comparatione ad regnum cœleſte, licet etiam toti terræ dominaretur, terra enim velut punctum eſt reſpectu cœli. Senec. Punctum eſt iſtud in quo regnatur. Ab ultimis litoribus Hiſpaniæ, uſque ad Indos pauciſſimorum dierum ſpatium jacet, ſi navem ferat ventus. At cœleſtis illa regio per 30. annos velociſſimo ſideri viam præſtat. Facit etiam ad hoc quod rex terrenus regulus ſit, quod ipſe non dominatur omnibus quæ ſunt in regno ſuo etiam pulicibus & muſcis. Auguſt. in ſermone quodam. Homo dicit tibi convitium & iratus es & tumes, pulicibus reſiſte ut dormias. Etiam ſibi toti non dominatur, *Caro* enim *concupiſcit adverſus ſpiritum* ad Galat. 5. & quod deterius eſt, ut frequenter ipſa iniquitas regi terreno dominatur. Bernard. in libro de conſideratione ad Eugenium. An non ſervus, qui dominatur iniquitas? & maxime; niſi tu forte indignius judices hominem tibi quam vitium dominari. Auguſt. in libro de civitate Dei. Malus tot dominorum ſervus eſt quot vitiorum. Tullius Omnis ſapiens liber, omnis ſtultus ſervus. Putatur-ne imperator hoc nomine dignus? quomodo autem hic tibi libero imperabit, qui non poteſt ſuis cupiditatibus imperare? Fides Reguli licet diminuta ſalutem filio impetravit, in quo patet fidei virtus. Hierem. 5. *Domine oculi tui reſpiciunt fidem*. Reſpiciunt, inquam, reſpectu miſericordiæ. Alexander fide etiam infirmi impetravit quod montes conjungerent ſe ad incluſionem Judæorum. Regulus reprehenſione dignus fuit petendo corporalem deſcenſum Domini, in quo multi ei ſimiles ſunt, non cõfidentes de Chriſto cum eum orant, quia corporalem ejus præſentiam non vident, cum tamen fides devota eum tangat ſecundum illud. Luc. 8. *Quis me tetigit?* Et ſubditur. *Tangit me aliquis nam ego cognovi virtutem de me exiſſe.*

Circa ſervos etiam tria nobis attendenda ſunt, ſcilicet quod fuerunt Domino ſuo benevoli ſalutem filij nunciando, item Chriſto fuerunt benevoli laborem ejus nolendo, ſcilicet ne laboraret deſcendendo ad ſanationem infirmi, & tandem fuerunt participes ſaluris, *credidit* enim *regulus & domus ejus tota*. *Servo malevolo tortura & compedes*. Eccleſiaſtici 33. Servus vero benevolus devote exequens bona quæ Dominus præcipit fieri, illorum bonorũ particeps eſt, & valde carus eſt Deo & angelis ejus: Eccleſiaſtici 33. *Si eſt tibi ſervus fidelis, ſit tibi quaſi anima tua, quaſi frater ſic tracta eum*. Auguſt. Maledictus diſpenſator avarus, cujus Dominus eſt largus. Hoc etiam *notandum* quod infirmitas filij Reguli occaſio fuit ſalutis Regulo & toti domui ſuæ. Sic tribulatio aliqua multos ſalvat, ut defectus prolis quando quidẽ eſt occaſio ut Dominus domus & uxor & familia devoti ſint Deo, & ejus amicis, & eorum familiaritate occaſionaliter ſalventur.

III. Servi, quibus tria nota. Infirmitas filij quibus fuit ſalutis.

IV. Chriſtus de

Item circa Chriſtum ſpecialiter tria nobis ſunt attendenda, *ſcilicet* quia ad filium Reguli ire noluit etiam rogatus. Ad ſervum verò Centurionis ſe venturum dixit etiam non rogatus. Matth. 8. & Luc. 7. In quo condemnavit acceptionem perſonarum, quæ divitem propter divitias honorat, bonis pauperibus contemptis. Actor. 10. *Non eſt perſonarum acceptor Deus*. Gregor. in moralibus. Perſonam hominis accipere eſt, hominem, non quia homo eſt, ſed propter aliquid quod circa ipſum eſt honorare. Seneca. Quemadmodum ſtultus eſt qui equum tentaturus non eum reſpicit, ſed ſtratum & frenum: ſic ſtultiſſimus eſt qui aut ex veſte aut ex conditione quæ modo veſtis circundata eſt nobis hominem exiſtimat. Diſplicuit *etiam* domino quod Regulus eum præſentem ubique non credidit. Nec mirũ ſi hoc diſplicebat ſalvatori, cum hoc multum impediat ſalutem. Multas enim immunditias homines caverent, ſi Dei præſentiam ubique per veram fidem agnoſcerent. Boet. in lib. conſolationis. Magna nobis ſi diſſimulare non velimus indicta eſt probitatis neceſſitas, cum omnia agamus ante oculos judicis cuncta cernentis. Item Dominus non exaudivit Regulum ad filium ejus corporaliter deſcendendo, ut ipſe volebat; exaudivit tamen eum, faciendo quod magis ei expediebat: in hoc enim quod abſens curavit fidem ejus, quæ diminuta erat, perfecit Gloſſa. Aug. ſuper 2. Cor. 12. Non eſt magnum à Deo exaudiri ad voluntatem, ſed ad utilitatem. Ibidem dicit. Gloſ. Nota quod exauditur diabolus petens Job ad tentandum, non exauditur Apoſtolus petens ſtimulum amovendum. Exaudivit eum quem diſpoſuerat damnare, & non exaudivit eum quem diſpoſuerat ſalvare, nam & æger petit multa à medico quæ medicus non dat. Non exaudivit ad voluntatem, ut exaudiat ad ſanitatem.

quo tria quoque notanda.

2. ad Cor. 12.

DOMINICA VIGESIMA SECUNDA

Post Feſtum SS. Trinitatis.

SERMO UNICUS.

Summarium.

Tres expoſitiones Evangelii, 1. Brevis, 2. Longa, 3. Non totius Evangelij.

Simile eſt regnum cœlorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum ſervis ſuis.
Matth. 18.

SERMO CXXXI.

Perſonarũ parabolæ brevis explicatio.

MYſticè rex iſte Chriſtus eſt, ſervus debens decem millia talenta; populus Judaicus eſt tranſgreſſionis decalogi reus. Hujus ſervi uxorem & filios Dominus venundari juſſit, quia prælatos & ſubditos ſimul cum tota ſubſtantia eorũ pro magnitudine delictorum externis nationibus tradidit, ut quod non luerũt voto, ſolverẽt tormento. Hujus ſervi miſertus eſt Dominus, qui non ſolum captivitatẽ Judaicam abſolvit, ſed etiam peccatorum omnium veniam in adventu Chriſti ſe dare promiſit. Conſervus ejus eſt gentilis populus debens ei centum denarios, id eſt recognitionẽ ſalutis ab eo daræ vel dandæ, quia *de Sion exibit lex, & verbum Domini de Hieruſalem*. Iſa. 2. Hujus conſervi noluit miſereri, quia gentes dignas miſericordia non reputavit. Servus iſte, à Domino ſuo tortoribus traditus eſt, quia datus eſt in manus Romanorum, Sarracenorum, vel iniquorum miniſtrorum aliorum.

Brevis explicatio Evangelii.

Simile eſt regnum cælorum, ideſt Eccleſia militans, *homini regi*, ideſt Chriſto homini & regi regum. *Vel* ideſt, ſimile eſt negotium Eccleſiæ huic negotio quod potuit accidere. *Qui voluit rationem ponere cum ſervis ſuis*, ideſt qui examinaturus eſt merita ſingulorum in judicio. In præſenti etiam ponit Dominus rationẽ cum ſervis ſuis vel per conſcien-

tiæ illuminationem factam per scripturas vel creaturas, Remigius. Christus meritorum examinator jam per scripturas cum servis suis rationem ponit. Et *cum cepisset rationem ponere*, id est merita examinare, *oblatus est ei unus qui debebat*, &c. id est legis expletionē & pœnam pro multiplici eius transgressione. *Cum autem non haberet unde redderet.* Interlin. viribus suis hoc explere non posset, *iussit eum venumdari*, id est æternō incendio mancipari. Vel iuxta Interlin. Permittit iusto iudicio malignorum spirituum servum fieri: *& uxorem eius & filios*, &c. Interlin. Iussit pro cupiditatibus & operibus quasi pro uxore & filiis pœnas solvere. *Procidens autem servus ille*, &c. Littera plana est. *Videntes autem conservi eius*, id est angeli qui referunt gesta hominum ut dicit Glossa super Tob. 2. *Tunc vocavit illum Dominus suus.* Remigius. Vocatio ista est intus in conscientia. *Serve nequam*, id est non æquè agens negando conservo misericordiam prius à Domino tibi exhibitam. *Sic & pater*, &c. Glossa. Si non dimiserimus ex corde quod in nos delinquitur, & hoc quod per pœnitentiam nobis dimissum erat à nobis exigetur.

Peccata dimissa quomodo redeant.

Et est argumentum quod peccata dimissa, propter peccatum odii redeunt. Circa quod diversi diversimodè dixerunt. Præpositus dixit redire in quatuor casibus his verbis comprehensis.

Fratres odit, apostata fit. Servitque fateri.
Pœnituisse piget, pristina culpa redit.

Alii verò dicunt ea redire pro quolibet mortali peccato, quantum ad reatum. Quidam quantum ad maculam, quidam quantum ad solam ingratitudinem. Qui peccat postquam accepit à Deo remissionem peccatorum suorum, cum sit ingratus de tanto beneficio, magis peccat, ita quod ingratitudo peccatum recidivantis aggravat. Hoc autem quod hic dicitur, *quo usque redderet universum debitum*, quidam intelligunt de universo debito quod persolvendum est, non de illo quod iam condonatum est, scilicet de misericordia quam alii impendere debuit pro eo quod misericordiam acceperat. Vel potest dici quod sicut est unus denarius diurnus, licet stella à stella differat claritate, sic una est pœna substantialiter, scilicet carentia gloriæ & ignis & vermis, quæ sunt pœna omnium mortalium. Vndè quia ille, qui non vult condonare fratri suo in se peccanti, debitor est istarum pœnarum, ideò peccata redire dicuntur, vel debita dimissa repeti, eadem enim debet esse in genere quæ prius.

Longa explicatio Evangelii. Matth. 18.

Simile est regnum cœlorum. Responderat Dominus illi interrogationi Petri: *Quotiès peccabit in me frater meus, & dimittam ei? usque septies?* dicens: *Non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies.* Sed ne aliquis vilipenderet eius responsionem non condonando peccanti in se, subdit Dominus hanc parabolam, in qua ostendit quam periculosum sit non condonare fratri peccanti in se. Continet autem hæc parabola quod nobis possit timorem incutere & consolationem dare. In eadem enim parabola nobis ostenditur propter quod de Dei misericordia possumus spetare veniam, & de Dei iustitia timere pœnam. *Primum* nobis apparet si attenderimus quomodo servus nequam omnium debitorum suorum dimissionem obtinuit. *Secundum* si attenderimus quomodo debitorum suorum meruit repetitionem.

Consolationem & timorem affert.

Circa *primum* notandum quod servus iste ad rationem venit, ubi insufficientiam suam agnovit & sententiam iustitiæ sibi congruam audivit. Ideo ad eius misericordiæ appellans, à Dei misericordia plus quam peteret impetravit. Vade & tu hac similiter, cōfige à te ipso rationem vel in confessione tua, vel in satisfactione, vel in prædicatione. Ecclesiastici 18. *Ante iudicium interroga te ipsum.* Abac. 2. *Contemplabor ut videam quid dicatur mihi, & quid respondeam ad arguentem me.* Iob. 3. *Quid faciam cum surrexerit ad iudicium Dominus? Districtam* etiam & *frequentem* computationem debes facere vicario Dei. *Districtam*, ut nec minima prætermittantur. Matth. 10. *Omnes capilli capitis vestri numerati sunt.* *Frequentem*, ne quid excidat à memoria. Beda. Computatio dilata multa facti oblivisci. Iterandæ vero est confessio, quotiens peccatum iteratur. Ioan. 11. *Eamus in Iudæam iterum.* Iudæa interpretatur confessio Psal. 74. *Confitebimur tibi Deus, confitebimur.* In computatione verò tua apparebit tibi tua insufficientia. Iob. 9. *Si voluerit quis cum eo contendere, non poterit ei respondere unum pro mille.* Bernard. O si cognovisses quam multa & quam magna debeas, videres quòd nihil est quòd facis. Primo debes Christo totam vitam tuam, quia ipse pro te posuit suam. Secundo exigunt præterita peccata mea, futuram vitam meam, ut faciam dignos fructus pœnitentiæ, & recogitem omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Quid si tertium debitorem ostendam qui eam vendicet sibi. Puto quod desideres gloriam quam oculus non vidit, &c. Nonne ad hoc emendum totum te & quæcunque possideris dare oportebit, & aum omnia compleveris, non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, &c. Quarto debitori debes quod es, & totum habes: qui te fecit, & benè fecit, & ministrat. Cui horum proponis reddere quod debes? Debes etiam considerare sententiam iustitiæ intolerabilem, ut timor ipsius inducat te in fructum pœnitentiæ. Vnde Chrysost. super Matth. loquens de Domino iubente servum venumdari dicit: terrere vult, ut per minas in supplicationem ducat. Isaiæ 26. *A timore tuo Domine concepimus & peperimus spiritum salutis.* Eccles. 1. *Timor Domini expulit peccatum.* Contra verò sententia iustitiæ appellare debes ad curiam misericordiæ, quæ superior est, quia *misericordia superexaltat iudicium.* Iac. 2. Misericordia Dei super omnia opera eius. A misericordia homini petenda est venia. Eccles. 35. *Oratio humiliantis nubes penetrabit.* Psalm. 101. *Respexit in orationem humilium*, &c. Misericordia plus dat quam petitur, unde Chrysostomus in homiliis, famulus dilationem & accipit dimissionem. Simile habetur de latrone. Luc. 23. August. loquens de ipso: confiderabat omnia facinora sua, & pro magno habebat si vel in fine parceretur ei. Dominus continuo inquit: *Amen Amen dico tibi quia hodie mecum eris in Paradiso.* Misericordia obtulit, miseria distulit.

Ratio à nobis ipsis exigenda.

Circa *secundum* notatur quod in servo nequam fuit duplex culpa, quam secuta est duplex ira. Fuit enim ingratus Domino & immisericors conservo. Cum enim beneficium magnum à Domino accepisset, gratia Domini servo ipsius beneficium debuit. Misericordiam etiam, quam liberaverat, conservo impertiri debuit. Ingratitudo privavit eum fonte pietatis. Bernard. Ingratitudo ventus urens, siccans sibi fontem pietatis, misericordiæ, fluenta gratiæ. Ipse non dat conservo, fontem misericordiæ. Vnde Glossa super illum Psal. *Deus altissimus*, fovere fontem misericordiæ. Chrysost. loquens de verbo illo *Servabo* [illegible] dianus immisericordes, quoniam non [illegible] crudeles, sed nobis ipsis. Vis remedium [illegible] tipi ipsi rememorare & non alii. [illegible] quam habuit ad conservum respondet ira [illegible] vorum. De qua ibi: *videntes conservi eius quæ [illegible] contristati sunt valde*, &c. Angeli enim [illegible] multum offenduntur cum aliquis fratri [illegible] vult condonare. Ingratitudini respondet [illegible]

Domini ob ingratitudinem. Tres ejus effectus.

mini de qua ibi: *iratus Dominus*, &c. Habuit vero ira ejus triplicem effectum. Dixit enim ei convitium, improperavit beneficium & misit eum in supplicium. Ad *primum* pertinet illud, *serve nequam*. Chrysost. Quando decem millia talenta debebat, non vocavit eum nequam, nec convitiatus est, quando autem ingratus fuerat, tunc dixit, *serve nequam*. Ad *secundum* pertinet illud, *omne debitum dimisi tibi* Poeta.

Est aliqua in grato multum exprobrare voluptas.

Quæ in hoc judicio timenda sint. Quid boni sit contra hunc timorem.

Chrysost. in Homiliis. Duo quærit à nobis Dominus: & nostra peccata recognoscere, & aliis dimittere; qui enim sua intelligit, facilius conservo dimittit. De *supplicio* habetur ibi: *tradidit eum tortoribus*. *Notandum* quod Deus habet carcerem ubi peccatores torquentur, habet stabulum & palatium. Carcer ejus est infernus, palatium Paradisus, stabulum mundus, in quo homo positus est, postquam comparatus est jumentis insipientibus. Bernardus. Puto jumenta dicerent, si loqui fas esset. *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est*. Genes. 3. Ad hoc figurandum Dominus nasci voluit in stabulo. Luc. 2. In carcere Dei sunt soli mali, in palatio soli boni, in stabulo boni & mali. Illum qui huic stabulo præest vocat Dominus stabularium. Luc. 10. Væ illis qui diligunt fœtorem hujus stabuli, & non curant pervenire ad pulchritudinem palatij. Si tot pulchra & delectabilia conspiciuntur in stabulo quid æstimandum est de palatio? *Sic & pater meus cœlestis*, &c. Hæc parabola introducta est contra tenentes odium. De quo si vis loqui require in tractatu de ira.

Carcer stabulum, palatium Dei.

Psalm. 48.

Parabolæ latentes.

Explicatio Evangelii hujus recitati. Deus exiget rationem de quatuor.

Simile est regnum cœlorum homini regi, qui posuit rationem vocare, &c Notandum quod Deus exiget à nobis rationem de bonis nobis commissis, & de bonis omissis. Item de malis à nobis commissis, & de malis nobis dimissis. Ad *primum* pertinet parabola de villico iniquitatis, Luc. 16. cui Dominus dicit, *Redde rationem villicationis tuæ*. Ista computatio multum timenda est, multa enim bona nobis commissa sunt, bona naturæ, fortunæ & gratiæ, & magni valoris. Si non haberemus reddere rationem nisi de tempore, multum timendum esset nobis. Bernardus. Nihil est pretiosius tempore, sed heu hodie nihil vilius reputatur. Una hora temporis potest homo absolvi à debito gehennæ, & regnum cœlorum lucrari. Bernardus. Omne tempus tibi impensum requiretur à te qualiter fuerit expensum. Idem. Sicut capillus non peribit de capite, sic nec momentum de tempore. Ecclesiastici quarto. *Fili conserva tempus*, præterea quis est qui sciat æstimare valorem oculi unius? Ad *secundum* pertinet parabola de talentis. Matthæi 25. ubi Dominus dicit servo pigro: *Serve male & piger*. Hæc computatio multum timenda est, cum Dominus dicat, *Inutilem servum projicite in tenebras exteriores*. Matth. 25. Psal. 18. *Delicta quis intelligit*? Computatio *etiam* de malis commissis multum timenda est, cum Dominus positurus sit rationem etiam de cogitationibus & verbis otiosis. Matth. 12. *De omni verbo otioso*, &c. Sap. 6. *Cogitationes vestras scrutabitur*. Job 31. Nonne ipse considerat vias meas? Glossa, Sicut Deus uniuscujusque vitam considerat, sic gressus dinumerat, ut nec minutissimæ cogitationes ejus judicio, ut verba tenuissima, quæ apud nos usu viluerunt, indiscussa remaneant. Ipse etiam exiget rationem à nobis de malis alienis. Genes. quarto. *Vbi est Abel frater tuus*? Ezech. 3. & 33. *Sanguinem ejus de manu tua requiram*. Ad *quartum* pertinet parabola hujus Evangelij de servo nequam. Hæc computatio multum timenda est, multum enim obligat peccati dimissio illum cui dimittitur. Pro quolibet mortali esset debitor pœnæ æternæ. Unde multum ingratus est qui tanti beneficij ingratus est, sicut patet per hoc quod multum ingratus reputaretur qui liberatus à morte temporali benefactoris sui immemor esset. Si vis loqui de his quæ timenda sunt in hoc judicio, require de his in tractatu de timore. Si vis non timere illud judicium, judica in præsenti teipsum. Ad Corinth. 11. *Si nosmetipsos dijudicaremus*, &c Micheæ 6. *Judicabo tibi o homo quid sit bonum, & quid Dominus requirat à te, facere judicium, diligere misericordiam & sollicitum ambulare cum Deo tuo*. Judicium facere debes quantum ad te, misericordiam diligere quantum ad proximum, & sollicitè ambulare propter Angelum qui te custodit, & propter Deum, quia coram oculis Dei operaris.

Explicatio Evangelii hujus recitati.

1. Debitis omissis nobis.

Temporis examinatio rationis reddendæ.

Luc. 12.

2. De bonis omissis.

3. De malis commissis

4. De malis debitis nobis.

Oblatus est ei unus, qui debebat ei decem millia talentorum, &c. Debitor aliquis est Deo multipliciter: scilicet ex facto alieno, ut propter peccatum primorum parentum nascuntur omnes filij iræ. De hoc debito Ecclesiast. 40. *Grave jugum super filios Adæ*. *Item* propter bona à Deo accepta corporalia & spiritualia, naturalia vel gratuita. 1. ad Corinth. 12. *Divisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus*. *Item* est aliquis debitor Deo ex aliquo facto bono proprio, ut cum castitatem vovet, vel licitè jurat. Proverb. 20. *Ruina est homini devorare sanctos, & post vota retractare*. *Vel* ex suo facto malo, ut cum quis contra Deum peccat tenetur ad satisfactionem. Proverb. 5. *Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringitur*. *Item* debitor est homo Deo ex jure naturali, vel divino, ut observationis mandatorum, quæ ratio dictat esse servanda. Rom. 2. *Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt, faciunt*, ut est subvenire pauperi. Ecclesiast. 4. *Declina pauperi sine tristitia aurem tuam*. Isaiæ 58. *Cum videris nudum, operi eum*. *Item* homo est debitor ex humana constitutione. Rom 13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*. *Primum debitum* non crescit, *secundum* tanto magis crescit, quanto majora naturalia à Deo accepimus. Unde qui de bonis Dei gloriatur, similis est ei qui de debitis suis gaudet, vel insano qui de vinculis suis ridet, quales sunt multi qui de scientia sua vel eloquentia sua gloriantur, quibus sunt onerati quasi compedibus. Proverb. 22. *Noli esse cum his qui defigunt manus suas & qui vades offerunt se pro debitis*. *Tertium debitum* crescit quanto plura promittimus & vovemus, quod est periculosum, Ecclesiastici 20. *Est qui pro confusione promittit amico, & lucratus est eum inimicum gratis*.

Debitores Dei sumus.

Vocat Deus quadrupliciter.

Tunc vocavit eum Vocat quandoque per inspirationem in corde de malitia arguendo. Psal. 49. *Arguam te & statuam contra faciem tuam*. Quandoque per scripturæ admonitionem, unde sermo Dei adversarius dicitur Matth. 5. *Esto consentiens adversario tuo*. Item quandoque per infirmitatem. Hierem. 6. Secundum litteram 70. *Per omne flagellum & dolorem erudieris Hierusalem*. Tandem per mortem quasi peremptoriè, quia incorrigibilem non sustinet amplius vivere ne deterior fiat. Eccles. 19. *Qui odit correctionem, minuetur vita*.

DOMINICA VIGESIMA TERTIA
Post Festum SS. Trinitatis.

SERMO PRIMVS.

SERMO CXXXII.

Summarium.

Evangelium exponitur.

Abeuntes Pharisæi, consilium inierunt ut caperent Jesum in sermone. *Matth.* 22.

Abeuntes, ideſt corporaliter à Christo recedentes. *Vt caperent*, ideſt, ut aliquid quasi eo ignorante extorquerent ab eo in quo posset argui. *Et mittunt ei Discipulos suos*. Interlin. quasi minus notos à quibus minus caveret & reprehensi minus erubescerent *cum Herodianis* Eo tempore, scili-

ter diebus proximis ante Paſcha venit Herodes Tetrarcha in Hieruſalem ut purificaretur, & ſic intereſſet ſolennitati. Herodiani ergo dicuntur milites eius qui convenerant. Iſtos ſecundum Gloſſam miſerunt tanquam ignotos, ut facilius deciperent, & ut per eos ipſum caperent, quem timore turbæ per ſe capere non audebant. Secundum Chryſoſtomum diſcipulos ſuos mittunt cum Herodianis, ut ſi reſpondiſſet pro Herodianis diſcipuli eum accuſarent, ſi pro Phariſæis, Herodiani eum accuſarent. Secundum Hieron. ſuper Matth. Phariſæi quoſdam Iudæos dicentes tributa danda eſſe Cæſari, & ſic faventes Herodi, dicunt Herodianos eſſe & non Iudæos. *Magiſter ſcimus* &c. Qui vult avem capere, laqueum tetigit, ſic iſti volentes Dominum decipere blandè loquuntur. Pſalm. 54. *Molliti ſunt ſermones eius ſuper oleum, & ipſi ſunt jacula.* Chryſoſtomus ſuper Matth. Hæc eſt prava hypocritarum potentia, ſimulata laudatio. Sicut qui non poteſt taurum ſubiugare propriis viribus, mollibus manibus fricat eius cervicem, ut per blandimenta deprehendat. Interlin. Ideo eum laudant, ut laudatus myſterium cordis ſui ſimpliciter ei aperiat, eoſque velit habere diſcipulos, *& non eſt tibi cura.* Interlin. Non times Prælatam perſonam. Gloſſa. Eo provocant, ut Deum magis quam Cæſarem timeat, & non debere tributa dicat, ut inde quaſi auctor ſeditionis fiat. Contrarium tamen videtur ei quod hic dicitur, *& non eſt tibi cura*, illud Sap. 6. *eſt illi cura de omnibus.* Solutio, ei de omnibus eſt cura conſervandi in eſſe, de ſolis vero rationalibus eſt ei cura quantum ad diſciplinam. 1. ad Corinth. 9. *Nunquid cura eſt Deo de bobus? Non enim reſpicis* &c. Interlin. Indiſcretè dicis veritatem majoribus & minoribus ſine acceptione perſonæ. Gregor. in moral. Perſonam hominis accipere, eſt hominem non quia homo, ſed propter aliquid quod circa ipſum eſt honorare. *Licet cenſum dare*, &c. Hæc quæſtio emerſerat inter Iudæos. Phariſæi & ſcribæ dicebant indignum eſſe quod populus Domini tributa ſolveret regi terreno, qui primitias & decimas & multa alia ſolvebat regi Domino. Alii è contrario dicebant Romanis tributum eſſe ſolvendum pro communi omnium tutela. Et adeo invaluit perſuaſio ſcribarum & Phariſæorum ut negaretur tributum Romanis & pro eo ſpecialiter miſſi ſunt Titus & Veſpaſianus à Nerone ad evertendam Hieruſalem. Et fit hic ſermo de illo cenſu qui dicitur cenſus capitis, de quo tangitur, Luc. 2. & Matth. 17. *Dari Cæſari.* Hieron. ſuper Matth. Omnes reges Romani à primo Caio Cæſare qui imperium habuerant Cæſares appellati ſunt. *Cognita autem*, &c. Non ſecundum verba eorum blandè, ſed ſecundum conſcientiam eorum aſperè reſpondet. *Quid me tentatis hypocrita?* Hieron. Hypocrita appellatur, qui aliud eſt aliud ſimulat, id eſt aliud intendit corde, & aliud agit in opere. *Oſtendite mihi numiſma.* Interlin. Numnum qui pro cenſu ſolvitur, qui & imaginem habebat Cæſaris. Et ponitur hic impropriè; numiſma enim propriè eſt ipſa exaratio, ſcilicet inſcriptio imaginis regiæ & ſemper ſcriptionis regis. *Et illi obtulerunt ei denarium.* Interlin. Genus nummi qui pro decem nummis curſalibus vel urſalibus reputabatur & ſolvebatur pro cenſu. Cuius eſt imago hæc? Gloſſa. Satis patet quod non ex ignorantia interrogat, ſed ut ad verba eorum competenter reſpondeat. Dicunt ei Cæſaris Tiberii privigni Cæſaris Auguſti, ſub quo paſſus eſt Dominus. Dominus natus eſt ſub Auguſto, qui 18. anno Tiberii paſſus eſt, & tunc habebat denarius imaginem Tiberii, qui tempore Auguſti habebat ipſius Auguſti imaginem. *Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris Cæſari*, ſcilicet tributum & pecuniam Cæſari, *& quæ ſunt Dei Deo*, ſcilicet victimas & decimas.

Obiectio ſolvitur.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

Summarium.

Septem capita Evangelio adnotantur.

Abeuntes Phariſæi conſilium inierunt, &c.

Circa ſeriem huius Evangelii *ſeptem* nobis attendenda ſunt. *Primum* eſt illud quod Phariſæi convenerunt. Mali conſilium ineunt, ſed non inveniunt Chryſoſtomus ſuper Matth. Conatus diaboli etſi Dei conſilium quærat, non invenit. Vide furem euntem ad furtum orantem ut proſperetur; & fornicator ſignum crucis facit ſibi, ut non comprehendatur; & tanto citius capietur, quia neſcit juſtitia Dei patrocinium dare criminibus. Tale conſilium, quales conſiliatores. *Secundum* eſt quod verbum Dei in verbo capere volunt. Sed inutiliter, quia *fruſtra jacitur rete ante oculos pennatorum.* Proverb. 1. Serpens factus ex virga Aaron, ſerpentes factos ex virgis magorum devoravit. Exod. 7. Sic Chriſti ſapientia aſtutias mundi & dæmonum prævaler. In ſerpente ſapientia vel aſtutia intelligitur. Sapientes mundi & dæmones viros juſtos conantur in verbis capere. Ideo in verbis, viri juſti multum debent cavere, qui non habent diſcretionem tacendi. Seneca. Turpiſſima loquacitas homini ſtulto pro ſapientia eſt. Philoſophus cuidam ruſtico tacenti in convivio dixit, hoc ſolum ex doctis hominibus habes. Proverb. 17. *Stultus ſi tacuerit, ſapiens reputabitur.* Iob. 13. *Vtinam taceretis, ut putaremini ſapientes.* Gregor. loquens de illo verbo Eccleſ. 3. *Tempus tacendi & tempus loquendi* prius, inquit, *tacendi* premittit, & poſtmodum ſubdit *loquendi*: quia non loquendo tacere, ſed tacendo debemus loqui diſcere. *Tertium* eſt quod Dominus non reſpondet eis ſecundum verba oris, ſed ſecundum intentionem cordis, cum ſermo ad hoc ſit ut cor hominis alteri indicetur, verba tamen multorum potius cor operiunt quam aperiant. Pſalm. 117. *Circumdederunt me ſicut apes*, mel habentes in ore, aculeum retro; tales ſunt Phariſæi. *Quartum* eſt quod Dominus non tam cito reſpondet quæſtioni eorum ſed eos interrogat, ex verbis eorum congruam reſponſionem eliciat, in hoc monens ad prudentiam contra aſtutiam malorum. Matth. 10. *Eſtote prudentes ſicut ſerpentes.* Proverb. 11. *Simulator ore decipit amicum ſuum, juſti autem liberabuntur ſcientia.* *Quintum* eſt quod laudatoribus iram oſtendit: & monet cum valde periculoſa ſit laudatio. Proverb. 29. *Homo qui blandis fictisque ſermonibus loquitur, rete expandit proximo ſuo* Pſal. 51. *Sicut novacula acuta feciſti dolum* Novacula acuta dicitur furati barbam; ſic adulatio virtutem. Auguſt. ſuper Pſalm. Duo ſunt genera perſecutorum vituperantia & adulantia. Seneca. Plus perſequitur lingua adulatoris quam manus interfectoris. Idem. Habet ſuum venenum blanda adulatio. *Sextum* eſt quod non timore nec favore à veritate deviat iudicii. Multis placuiſſet ſi diciſſet cenſum non eſſe dandum Cæſari, tamen non conſenſit. Ad Galat. 1. *Si hominibus placerem, Chriſti ſervus non eſſem.* Exod. 23. *Non ſequeris turbam ad faciendum malum.* Proverb. 29. *Qui timet hominem, cito corruet.* Non eſt aliquid faciendum in præiudicium alterius, etiam propter favorem pauperum. Exod 23. *Pauperi non miſereberis in iudicio.* Item Chriſtus propter favorem cultus divini noluit aliquid facere in præiudicium Cæſaris. *Septimum* eſt quod iuſſit attendere eius eſt imago, præcipiens reddi Cæſari quod Cæſaris erat, & Deo quod Dei erat. Gloſſa. Sicut Cæſar

ſar

ſar exigit impreſſionem ſuæ imaginis, ſic & Deus animam lumine ſui vultus inſignitam. Chryſoſtomus. Tu mundum abjice exemplo Chriſti, & non eris obnoxius mundano principi. Ipſe ordo verborum te inſtruat, ſcilicet *reddite* &c. prius enim renunciandum eſt mundo ut expeditius adhæreatur Deo. Rom. 13. *Reddite omnibus debita.* Debemus ſuperiori obedientiam, inferiori diſciplinam, pari æquitatem, omnibus fidem & veritatem. De hac materia quære in ſermone Epiſtolarum Dominicæ VIII. poſt feſtum SS. Trinitatis.

Perſonarum acceptio cavenda.

Non reſpicis perſonam hominum 2. Paralip. 19. *Non eſt acceptio perſonarum apud Deum.* Simile habetur Actor. 10. ad Galat. 2. Dominus ſe facto oſtendit non eſſe acceptorem perſonarum, quando ad filiũ reguli ire noluit, Joan. 4. ad ſervum vero centurionis ſe vẽturum dixit Matth. 8. Seneca. Quemadmodũ ſtultus eſt qui equum tentaturus non ipſum reſpicit, ſed ſtratum & frenum: ſic ſtultiſſimus eſt qui ex veſte aut conditione quæ nobis modo veſtis circumdata eſt, hominem exiſtimat.

Imago triplex eſt in nobis.

Cujus eſt imago hæc? &c. Sicut voluit Dominus ut tentatores attenderent cujus eſſet imago quæ eſt imago denarij, ſic vult ipſe, ut nos attẽdamus, cujus eſt imago quæ eſt in nobis. Et poteſt hæc quæſtio tripliciter intelligi. *Primo* de interiori imagine naturali, *ſecundo* de interiori adquiſita, *tertio* de exteriori. *Prima* indubitanter eſt Dei, Eccleſ. 17. *Deus de terra creavit hominem, & ſecundum imaginem ſuam fecit illum.* In hac imagine pertranſit homo. Hanc imaginem vult Dominus ut attendamus cujus ſit quinque de cauſis. *Prima* ut intelligentes expreſſam ſimilitudinem noſtram ad patrem cœleſtem, ut eum tenerius amemus. Licet naturalis amor ſit inter patrem & filium, tamen tenerior ſolet eſſe cum filius valde ſimilis eſt patri. Auguſt. Amandus eſt generator, ſed præponendus eſt creator. *Secunda* eſt ut agnito tanto Dei beneficio pro eodem gratias agamus. Sunt quidam non intelligentes magnitudinem hujus beneficij quod Deus rationali creaturæ ſpecialiter fecit. Hi in vanũ videntur accepiſſe animas ſuas, iſti effecti ſunt ſimiles beſtijs ſecundum illud: Pſal. 48. *Homo cum in honore eſſet non intellexit.* Boëtius de conſolatione. Humanæ naturæ iſta conditio eſt ut tunc tandem cæteris rebus excellat, cum ſe cognoſcat. Ea tamen infra beſtias redigatur, ſi ſe noſſe deſerit. Bern. Fit ut ſe ſe non cognoſcendo egregiæ rationis munere creatura irrationalium gregibus incipiat aggregari. Deberent attendere quantũ beneficium eſſet ſi eis reſtitueretur uſus rationis, qui etiam impeditus eſt. Ad hanc imaginem pertinet capacitas æternæ beatitudinis, quæ ſolius rationalis creaturæ eſt, quæ toti mundo prævalet. Imago iſta eſt lumen, de quo Pſal. 4. *Signatũ eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine. Tertia* ut imagini Dei in nobis debitam reverentiam exhibeamus Eccleſiaſtici 10. *In manſuetudine ſerva animam tuam, & da illi honorem ſecundum meritum ſuum*, id eſt ſecundum dignitatem ſuam. Indignum eſt ut creatura rationalis in hoc Deum inhonoret, in quo Deus eam præ cæteris creaturis honoravit. Si nefas eſſet imaginem beatæ Virginis in lutum projicere & imaginem crucifixi, quantum nefas eſt imaginem Trinitatis immunditia peccati inquinare? Auguſt. ſuper illud Pſalm. 72. *In civitate tua imaginem ad nihilum rediges.* Merito inquit Deus imaginem ipſorum ad nihilum rediget in cœleſti civitate, quia ipſi in terreſtri civitate ſua imaginem ejus ad nihilum redegerunt. *Quarta* ut propter interiorem pulchritudinem quæ divinæ ſimilis eſt, exteriorem quæ à pulchritudine brutorum vincitur & adjuvari indiget contemnamus. Frater Guido Carthuſienſis. Veſtes te ornant, pulchritudo eſſet, ſi tu eas ornares. Valde contemptibilis eſt pulchritudo illa quæ neceſſe habet pellibus murium & ſtercoribus vermium adjuvari. Pſalm. 44. *Omnis gloria ejus, filiæ regis ab intus*, &c. *Quinta* ut ei cui ſimiles ſumus natura, ſtudeamus ſimiles effici gratia & gloria, in quo perfectio noſtra conſiſtit, cujus rei naturalis amor nobis inſitus eſt, nec perfectè quieſcit cor noſtrum abſque hoc. Auguſt. Domine feciſti nos ad te, & inquietum eſt cor noſtrum donec requieſcat in te. Et ſuper illud Pſalm. 4. *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine*, dicit Auguſt. Loquens de lumine quo imago creata inſignitur. Hoc lumen eſt totum & verum hominis bonum. De imagine etiam adquiſita quæſtio poteſt fieri, ut Dominus quaſi admirans de imagine diaboli in templo ſuo poſita dicat, *cujus eſt hæc Imago?* Quot vitia habet homo in corde ſuo, tot dæmones habet pictos ibi. Qui depingit dæmones in corde ſuo, videtur velle effigiare hic infernum. Unde videtur, quod non ſatis citò credit ſe pervenire illuc. De tali dicet Dominus in die judicij; *Reddite quæ ſunt diaboli.* Ad tales pertinet illud Tren. 4. *Denigrata eſt facies eorum ſuper carbones.* Nahum. 2. *Facies eorum ſicut nigredo ollæ* Iſ. 13: *Facies combuſtæ vultus eorum.* Specialiter poteſt intelligi imago diaboli peccatum crudelitatis. Apocal. 14. *Siquis adoraverit beſtiam & imaginem ejus, & characterem in fronte aut in manu acceperit, hic bibet de vino ira Dei.* Sunt autem qui facies beſtiarum per diverſitatem vitiorum aſſumunt contra illud. Eccleſiaſtici 4. *Ne aſſumas faciem contra faciem tuam.* Per ſuperbiam aſſumunt faciem leonis, per venenatam invidiam faciem ſerpentis, per iram faciem apri, per accidiam faciem teſtudinis, per gulam faciem urſi, per luxuriam faciem porci, per avaritiam facié talpæ, per odium faciem canis. Item ſunt aliqui qui habent ſeptem capita & 10. cornua, ſimiles beſtiæ quam vidit Joan. Apocal. 13. *Vidit*, inquit, *de mari beſtiam aſcendentem, habentem capita 7. & 10. cornua.* 7 Capita habet hic, cui ſeptẽ peccata criminalia dominatur, 10. cornua habet, qui per elationẽ decalogum impugnat. *Tertio* poteſt eſſe quæſtio de imagine exteriori *cujus eſt hæc imago?* O fatua mulier quæ te depinxiſti. Hieron. loquens de tali, qua fiducia, inquit attollit vultus ad ſidera, quos conditor non agnoſcit?

I. Interior naturalis.

Hæc quinque de cauſis diligenter attendenda eſt.

I.

2.

3.

4.

II. Interior adquiſita.

III. Exterior.

Item notandum quod ſex requiruntur in denario, & ſimilia his requirit Deus in homine. *Primum* eſt imago ſua, quæ ſpecialiter poteſt intelligi legis charitas, ſive ordinatus amor omnis boni. 1. Joan 4. *Deus charitas eſt. Secundum* ſuperſcriptio. Primo debent ibi eſſe ſcripta præcepta juris naturalis, illud ſcilicet. Tob. 4. *quod tibi ab alio oderis fieri, vide ne aliquando alij faceris.* Et illud Matth. 7. *Omnia quæcunque vultis ut faciant vobis homines, eadem & vos facite eis.* Deinde articuli fidei. *Tertium* eſt gravitas. Ille denarius bonus eſt, qui in ſtatera deſcendit. Lucæ. 14. *Cum invitatus fueris ad nuptias, recumbe in noviſſimo loco. Quartum* eſt inflexibilitas. Non eſt bonus denarius qui de facili plicari poteſt. Eccleſiaſtici 15. *Firmabitur in illo & non flectetur.* Epheſ. 4. *Nolite locum dare diabolo. Quintum* eſt dulcis ſonus. Petr. 4. *Siquis loquitur, quaſi ſermones dei. Sextum* eſt integritas. Non placet Deo ille cui deeſt fides alicujus articulorum vel obſervatio alicujus præceptorum. Jac. 2. *Quicunque totam legem ſervaverit, offendat autem in uno, factus eſt omnium reus.*

Denarii ſex qualitates x homini applicantur.

DOMINICA VIGESIMA QUARTA POST FESTUM S. TRINITATIS.

SERMO CXXXIII

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Hic ſermo pertractat duo miracula in hoc Evãgelio relata, variaque documenta ex ijs tum religioſis quam ſecularibus proponit.

Loquente Jesu ad turbas, ecce Princeps unus accessit, &c. De eodem habetur *Marc*, 5. *& Luc.* 8.

Duo miracula huius Evangelii.

HOc Evangelium continet duo ; scilicet hæmorroissæ sanationem & filiæ Archisinagogi suscitationem, *adorabat eum*. Luc. dicit, quod cecidit ad pedes ejus. *Dicens filia mea modo defuncta est*. In Marc. dicitur, *filia mea in extremis est*. In Luca vero dicitur, *& hæc moriebatur*, quæ videntur esse contraria ei quæ dicitur hic defuncta. Solutio. Dicit Augustinus. Nihil in ejus verbis debemus inspicere nisi vocem cui debent servire, nec mentiri quemquam. Sed ex aliis verbis dixerunt quid ille voluerit cujus verba dant. Nec miseri aucupes vocum apicibus litterarum putant ligandam veritatem, cum utique non in verbis tantum, imò & cæteris signis aliorum non sit nisi animus requirendus. Potest ergo dici quod filia Archisinagogi in extremis erat quando pater ejus venit ad Jesum, ut dicit Marc. Sed postea mortua, ut dicit Matth. August. Sic solvit de concordia evangelica : dicens quod Matthæus præsens fuit miraculo, & perpendit per exteriora quod mens patris erat, quod Dominus iret ad filiam quam dimiserat in extremis, ut eam si nondum erat mortua sanaret : si verò esset mortua, quod potius credebat, eam resuscitaret. Matth. ergo verba mentis posuit, Marc. verò verba oris, unde Glossa. Marcus & Lucas dicunt nomine Jairum Archisinagogum, & filiam non mortuam, sed morti proximam. Sed Matth. causa brevitatis dicit rogasse, quod constat tamen factum esse ; nec attendit verba patris, sed quod interrogavit & voluit. Ita enim desperabat, ut potius vellet revivisscere quam (quod non putabat) vivam inveniri posse. Utrumque ergo petitum est, ut vel morientem salvaret, vel mortuam suscitaret. *Et ecce mulier quæ fluxum sanguinis patiebatur*. De hac muliere dicit Eusebius in historia Ecclesiastica lib. 7. quod postquam sanata est, fecit statuam in curia sua ad imaginem Christi, quæ habebat vestem, & in veste fimbrias, ut viderat Christum habere, & hanc habebat in magna reverentia. Herbæ verò sub illa statua crescentes, quæ ante nullius virtutis erant, cum ad statuæ fimbrias attingerent, tantæ erant virtutis, ut multi infirmi inde sanarentur. Hieron. etiam dicit in historia tripartita libro 7. quod cùm Julianus apostata cognovisset in Cæsarea Philippi, quod liberata sanguinis profluvio fœmina construxerat simulacrum, eo deposito suam ibi imaginem collocavit, quæ fulminis ictu fracta est. Statuam verò Christi tunc quidam Paganorum trahentes fregerunt, postea Christiani collegerunt & in Ecclesia condiderunt. *Confide filia*. Glossa. Credidit utique quæ petit, sed inculcat robur & perseverantiam fidei. *Et cum vidisset tibicines*, lamentabile carmen cantantes. Judæi enim in funeribus propinquorum multam habebant diligentiam, & faciebant magnas expensas ita ut multi depauperarentur, ut tradit Josephus. *Non est mortua puella sed dormit*, tam in anima, quam in corpore. *Ecce mulier quæ fluxum sanguinis patiebatur*, &c.

Concordatur Evangelii.

De statura hæmorroissæ.

I.

Circa primum miraculum duo notanda.

1. Hæmorroissa & filia Archisinagogi quid significent.

Circa hoc miraculum duo sunt nobis attendenda, scilicet quid per hanc mulierem designetur, & quomodo ipsa sanetur. Notandum ergo quod mulier ista fluxum sanguinis patiens, quæ in via curatur, peccatorem manifestum significat; sicut puella mortua quæ in domo suscitatur, occultum peccatorem. Threnor. 2. *Foris interficit gladius, & domi mors similis est*. In fluxu sanguinis intelligitur fluxus peccati. Oseæ 4. *Sanguis sanguinem tetigit*. Est autem duplex fluxus sanguinis : unus fluxus menstrualis, per quem designatur peccatum ex infirmitate, de quo Levitic 15. *Mulier quæ redeunte mense patitur fluxum sanguinis, septem diebus separabitur*, alius est continuus, per quem designatur peccatum ex certa malitia, de qua Levit 15. *Mulier quæ sanguine fluere non cessat, quamdiu huic passioni subjacebit immunda erit*. In hoc, quod prius sanatur hæmorroissa quam puella in domo mortua, significatur quod prius convertuntur manifesti peccatores quam occulti. Oseæ 13. *Colligata est iniquitas Ephraim, absconditum est peccatum ejus, dolores parturientis venient ei*. Parturiens tunc dolet quando non potest partum emittere : sic in magna miseria sunt occulti peccatores, qui in confessione peccata sua non audent propalare dicentes illud Eccli. 23. *Tenebræ circundant me, & parietes cooperiunt me, & nemo circumspicit : quem vereor? & subditur : & non intelligit quoniam omnia videt oculus ejus*. Ezech. 8. *Certe vides fili hominis quæ senieres domus Israel faciunt in tenebris. Dicunt enim non videt Dominus nos*. Diabolus *sub umbra dormit, in secreto calami*. Job 4. In tali enim loco non inquietatur cum nullus credat ibi eum esse. Manifestus peccator confunditur de peccato suo, quæ confusio est ei occasio conversionis. *Est* enim *confusio adducens gloriam*. Ecclesiastici 4. Psal. 67. *Dixit Dominus de Basan convertam*. Basan interpretatur confusio. Mich. 4. *Venies in Babilonem & ibi liberaberis*. Psal. 72. *Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine*. Matth 21. *Amen dico vobis, publicani & peccatores præcedent vos in regno Dei*. Medici in quos hæmorroissa multum inutiliter expendit. Marc. 5. & Luc. 8. sunt Pharisæi & legum peritorum Doctores, qui multa de virtutibus herbarum mittunt, sed nullum animabus remedium exhibent. In Medicis substantiam suam expendit, id est vires naturalis ingenij studio tali consumit. Isaiæ 55. *Quare appenditis argentum non in panibus, & aliter* substantiam dissipant qui in libris Philosophorum vires ingenij sui consumunt. Prov. 10. *Qui pascitur mendaciis, hic pascit ventos*. Doctrinæ Philosophicæ & scientia poetica sunt sirenes usque ad supplicium dulces, quæ non solum ægrum non sanant, sed infructuosis affectuum spinis uberem hominis segetem necant vel exterminant. Secundum Boëtium Boëtij in libro consolationum, Joannes Evangelista ad Cratem Philosophum. Sicut vana medicina est ea quæ morbos non extinguitur, sic vana doctrina est ex qua vitia non eruuntur animarum. Circa modum sanandi notandum quod mulier ista Jesum accessit, sed retro & dixit : *Si tetigero saltem fimbriam vestimenti*. Accedit anima peccatrix ad Jesum fide. Hic est primus accessus ipsius Hebræi. *Credere oportet accedentem ad Deum, quia est inquirentibus se remunerator sit*. In hoc quod retro accessit innuitur nobis timor Domini, & verecundia quæ multum valent ad sanationem spiritualium infirmitatum. Eccli. 1. *Timor Domini expellit peccatum. Nam qui sine timore est, non potest esse justificatus*. Philosophus. Erubuit, salva res est, Deum offendente dicitur. Hiere. 3. *Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere*. Simile ei quod legitur de hac muliere habetur Luc. 7. de Magdalena quæ *rigavit, retro*. In hoc quod dixit intra se, *si tetigero*, &c. innuitur nobis confidentia quam habere debemus de virtute divinæ bonitatis, quæ ad sanationem animæ infirmæ multum valet. Hierem. 17. *Benedictus vir qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia ejus. Erit enim quasi lignum quod transplantatur secus aquas, quod ad humorem mittit radicem suam*. Per aurem dicit *tetigit*, referri potest ad *dilectionem*. Nam fides enim si sit cum dilectione Dei operatur. Per aliter verò fimbria vestimenti tangit, qui de Christo aliter sentit, qui Christi hominis conversationem & sanctorum in minimis imitatur. Vestimentum Christi est humanitas, item sancti, de quibus dicitur

Isaiæ

Isaiæ 49. *His omnibus velut ornamento vestieris.* Fimbria vero est minima pars vestis, unde fimbriam tangit, qui in minimis Christum & sanctos imitatur. Secundum Glossam. Hæc mulier credidit, dixit, tetigit, quia his tribus, scilicet fide, verbo, & opere omnis salus adquiritur.

Christus sanaturus 4. fecit. 1. Et NOTANDUM quod Christus sanaturus hanc mulierem *quatuor* fecit. Ad mulierem conversus est, eam vidit, ad confidentiam monuit, & filiam vocavit. *Primum* pertinet ad hoc, quod mulier retro accessit, & est in hoc magnum solatium peccatori verecundo, qui se indignum judicat conspectu divino, ad talem enim convertit se Dominus. Isaiæ ultimo. *Ad quem respiciam nisi ad pauperem spiritu. Secundum* pertinet ad aspectum fidei, respicit enim Deus respectu misericordiæ fidem veram, unde dictum est ei, *fides tua te salvam fecit.* Hierem. 5. *Oculi tui respiciunt fidem*, respectu inquam illo de quo. Sap. 4. *Respectus eius in electos eius.* Luc. 22. *Conversus Dominus respexit Petrum. Tertium* pertinet ad illud quod intra se dicebat, *si tetigero*, &c. Habebat aliquam confidentiam, sed admonitio salvatoris erat ad robur & illius confidentiæ perseverantiam. Matth. 9. dictum est paralytico, *confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Quartum* pertinet ad hoc quod mulier fimbriam tetigit, humilitate enim meretur anima exaltari ut filia reputetur. *Qui se humiliat exaltabitur.* Lucæ 14. & 18. & Matth. 23.

II. De secundo miraculo. Suscitata puella quid significet. De tribus mortuis à Domino suscitatis quid significent, & quare morte corporis significetur peccatum vide sermonem 16. *Domine filia mea defuncta est.* Filia ista defuncta in domo suscitata significat peccatorem occultum, modus verò suscitationis significat modum suscitationis eius qui in peccato est occulto. Circa modum vero istum *sex* attendenda sunt. Circa modum suscitationis 9. notanda. 1. *Primum* est quod pater pro ea rogat, in quo innititur orationis suffragium. Pater Jairus dicebatur, quod interpretatur illuminans vel illuminatus, unde significat coetum sanctorum, qui à Deo illuminati illuminant alios, sicut montes radios solis transmittunt ad valles. Psal. 75. *Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis.* Item Ps. 120. *Levavi oculos meos in montes. Secundum* est quod dicit: *Veni impone manum tuam super eam & vivet*, gratia adjutrix intelligitur, quæ & de profundo peccatorum extrahit. Amos ultimo *Si descenderunt usque ad infernum, inde educet eos manus mea. Tertium* est quod jussit tibicines exire carmen lugubre cantantes; tales tibicines sunt qui inaniter gaudent. Gaudium mundi carmen lugubre est & quasi in luctum convertetur Amos 8 *Vertam festivitates vestras in luctum*, &c. Et quia gaudium illud frequenter est de hoc, de quo potius esset lugendum. Ecclesiastici 2. *Risum reputavi errorem, & gaudio dixi*, &c. *Quartum* est quod turbam tumultuantem jussit recedere. Hæc turba designat importunas cogitationes, quæ animas quandoque opprimunt, quod significatum est 4. Reg. 7. per decem illos in quibus manus regis incubuerat, quem comitatus est turba in introitu portæ Samariæ. *Quintum* est quod admisit Petrum, Jacobum & Joannem. Hos tres elegit Dominus interesse suæ transfigurationi. Matth. 17. & orationi. Matth. 26. & hic puellæ suscitationi, secundum Chrysostomum propter eminentiam quam habebant. Hieron. dicit in his tribus vocatis ostenditur privilegium dignitatis eorum, ut tribus idoneis testibus mundus credat. Item propter fidem Trinitatis, & hæc est ratio Bedæ. Sed moraliter per hos tres significantur ea quæ sunt ad pœnitentiam necessaria. Quia Joannes gratia interpretatur, in Joanne significatur gratia, in qua est motus contritionis. Voluntas liberi arbitrij sine ea non sufficit ad contritionem. Rom. 7. *Velle mihi adjacet, perficere bonum non invenio.* 1. ad Corinth. 15. *Non ego autem, sed gratia Dei mecum.* Quia Petrus agnoscens interpretatur, in Petro intelligitur confessionis agnitio. Psal. 50. *Iniquitatem meam ego cognovi.* Super illud Psal. 31. *Beati quorum remissæ sunt iniquitates*, &c. dicit Glossa Si detegis, Deus tegit: & si agnoscis, Deus ignoscit. Et quia Jacob luctator interpretatur, in Jacobo intelligitur labor satisfactionis. Mich. 4. *Dole & satage filia Sion. Sextum* est quod assumpsit patrem & matrem puellæ, valet enim ad suscitationem peccatoris meditatio originis propriæ. Unde quidam. 6.

Unde superbit homo, cuius conceptio culpa.
Nasci pœna, labor vita, necesse mori.

Pater & mater qui ad suscitationem peccatoris necessarij sunt, sunt illi de quibus loquitur Job 17. *Putredini dixi, pater meus es.*

Miraculum puellæ suscitatæ religiosis accommodatur. Vel ista puella mortua significare potest animam claustralis mali. Jairus vero figuram tenet prælati, nam interpretatur illuminans vel illuminatus. Illuminatus debet esse prælatus, & alios illuminare doctrina vel exemplo. 1. ad Timoth. 4. *Exemplum esto fidelium in doctrina & conversatione.* Et sicuti filia figuram tenet claustralium, sic hæmorroissa secularium malorum, qui sunt in profluvio sanguinis, quia in carnalibus vitiis. Infirmitas filiæ non determinatur, quia peccata claustralium spiritualia sunt & magis occulta. Unde peccatum eorum est murmur eorum qui crucem ferunt non spontanèe, designati per Simonem Cyrenæum, quem angariaverunt ut ferret crucem, de quo Matth. 27. & Marc. 15. & Luc. 23. Aliud est *impatientia.* Proverb. 19. *Qui impatiens est, sustinebit damnum.* Homo enim iracundus primo nocet sibi, unde Prudentius,

Hæmorroissa sæculares significat. Vitia religiosorum. 1. Murmur. 2. Impatientia.

Ipse sibi est hostis vesanus, sequus furendo.
Interimit inimicum que suis iræ ignea telis.

Aliud est *odium* quod non est parvum peccatum. 1. Joan. 3. *Qui odit fratrem suum homicida est.* Aliud est *invidia*, quæ multum hominem affligit. Job. 5. *Parvulum occidit invidia.* Aliud est *negligentia*, quæ Dei maledictionem incurrit. Hieren. 48. *Maledictus qui facit opus Domini negligenter*, secundum aliam literam. Aliquando contingit in claustris, ut qui spiritu fervebat, tepidus & remissus fiat, & sic bona quibus abundabas amittit. Proverb. 10. *Egestatem operata est manus remissa.* Et 18. *Qui mollis & dissolutus est in opere suo, frater est suæ operis dissipatoris.* Mollis est qui cedit unicuique duritiei. Dissolutus est qui nullo vinculo amoris ad bonum opus ligatus est. Ingressa sequens remissionem figurata est in fonte Pharisonis. Genes. 41. Qui primò vidit septem boves crassos & pulchros nimis, & totidem sacios consumptosque macie.

3. Odium. 4. Invidia. 5. Negligentia. 6. Tepiditas.

Circa suscitationem istam duo occurrunt, scilicet suffragium orationis, de quo petendo dat nobis exemplum etiam Pharao dicens Exodi 8. *Ego dimittam vos ut sacrificetis*, & sequitur, *rogate pro me.* Et Saul Samueli 1. Reg. 15. *Nunc quæso porta peccatum meum, & revertere mecum, ut adorem Dominum.* Et Exod. 32. *Precamini vos pro me ad Dominum*, dicit Glossa Magdeb. Et 12. *Petrus servabatur in carcere, oratio autem fiebat*, &c. Specialiter bonus prælatus debet orare pro grege. Rom. 1. *Testis est mihi Deus, cui servio in spiritu meo, quod sine intermissione memoriam vestri facio semper in orationibus meis. Secundo* separatio à turba quod valde necessarium est illi qui vult sanare animam suam. Tob. 3. *Tu scis Domine*, dixit Sara, *quia nunquam cum ludentibus miscui me, neque cum his qui in levitate ambulant, participem me præbui.* Senec. Socrati, Ciceroni & Lælio honestarem excuterent dissimilis multitudo. Hieron. Nihil adeo noxium est bonis moribus quam in aliquo spectaculo residere. Job 39. de bono claustrali, *contemnit multitudinem*

Ex suscitatione duo discenda. 1. Oratio. 2. Separatio. 7. Tibicines quid significent.

civitatis. Tibicines possunt intelligi malitiæ persuasores vel carnales illecebræ qui & per Sirenes designantur, de quibus. Ovidius.

Sirenes sunt monstra maris, quæ vocè canora.
Quotlibet admissas detenuere rates.

Isaiæ 13. *Sirenes in delubris voluptatis.* Persuasores etiam malitiæ per fistulam Mercurii intelliguntur qua sopivit Argum custodientem vaccas, de quo Ovidius.

Centum luminibus cinctum caput Argus habebat.

Et significat virum circumspectum, qui plerumque ab illis decipitur. Vel tibicines sunt adulatores, de quibus Ezech. 13. *Væ illis qui consuunt pulvillos sub omni cubito manus.* Turbam & tibicines Dominus Jesus excluſit, quia doctrina ejus impedimentum boni & occasiones peccandi præscidit. Admisit etiam Petrum, Jacobum & Joannem, in quibus virtutes claustralibus maximè necessariæ significantur. In Simone Petro obedientia Eph. ultimo. *Filij obedite præpositis vestris.* In Jacobo, qui luctator interpretatur, virtus patientiæ, qua contra tribulationes luctamur. Proverb. 16. *Melior est patiens viro forti.* In Joanne, qui erat discipulus quem diligebat Jesus, charitas Ecclesiastici 25. *In tribus beneplacitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo & hominibus. Concordia fratrum*, &c. Pater & mater admissi sunt, quia necessaria sunt in claustro paterna disciplina & materna ubera, unde quidam:

Verbera patris habes, ubera matris habe.

Bern. Erudimini qui judicatis terram. Discite vos subditorum matres debere esse, non dominos. Studete magis amari quam metui; & si interdum severitate opus est, paterna sit non tyrannica. Patres corripiendo, matres fovendo vos exhibeatis. Mansuescite, ponite feritatem, suspendite verbera, producite ubera. In hoc vero quod hæmorroissa citius sanatur quam filia suscitatur, significatur quod difficilius convertuntur mali claustrales quam mali seculares, quia minus humiles; quantum enim aliquis distat ab humilitate, tantum à salute.

Item NOTANDUM quod *septem* facta sunt circa suscitationem hujus puellæ, quæ possunt valere ad instructionem. *Primum* est quod turbam adesse noluit; turba enim à bono multos impedit. Ecclesiastici 18. *Ne oblecteris in turbis nec in medicis, assidua enim est commissio illorum.* Quidam philosophus interrogatus quid esset inimicissimum homini, respondit alter homo. Quidam senex in vitis patrum: quando Moyses intrabat nubem, cum Deo loquebatur; quando autem exibat, cum populo; sic monachus, qui in cella est, loquitur cum Domino; quando egreditur loquitur cum dæmonibus. *Secundum* est quod tibicines inde ejecit, per quos significantur laudatores. Ecclesiastici 20. *Qui edunt panem illius falsa lingua sunt.* Osee 7. *In malitia sua lætificaverunt regem, & in mendaciis suis principes.* Isaiæ 3. *Populi mei, qui beatum te dicunt, ipsi te decipiunt.* Proverb 27. *Qui benedicit proximo suo voce grandi, de nocte consurgens maledicenti similis erit.* *Tertium* est quod silentium dixit, quid turbamini & ploratis? innuens illos qui flent in morte amatorum suorum debere dirigere intentionem suam. Sunt enim qui potius videntur plorare se ipsos quam amicos mortuos, ut qui plorant pro damno quod eos sequetur ex morte amicorum suorum, cum lachrimæ illæ potius deberent esse compassionis, compati enim debet amico qui recedit solus & nudus. Job 1. *Nudus egressus sum de utero matris meæ.* Timere debet ne hostes sui, id est peccata ejus sequantur eum. Apocal. 14. *Opera enim illorum sequuntur illos.* Item ne dæmones qui eum expectant, in eum potestatem habeant. Unde beatus Martinus diabolo expectanti ait, Quid hic astas cruenta bestia? nihil in me funeste reperies. Compati etiam debet de hoc, quod transit ad regionem ignotam sibi, & quod tot & tantas intulit contumelias Domino regionis illius, super quibus nescit eum adhuc esse placatum. *Quartum* est quod dixit puellam non esse mortuam sed dormire; fidei enim mortui dormiunt, & qui amicos Dei occidunt, occasionem dormiendi somno quieto eis conferunt. Joan. 11. *Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit vivet.* Glossa. Credens etiam mortuus vivit: sicut non credens vivens mortuus est. *Quintum* fatuum non reputet eum, quem videat lugere eo quod amicus suus dormit? Sic est fatuum lugere de morte amicorum Dei. *Quinto* manum puellæ tenuit, in quo significatum est quod qui vult spiritualiter suscitari, manum debet ponere in manum Dei. Psal. 72. *Tenuisti manum dexteram meam.* Manum tuam tenet Deus si eam à malo cohibes, & pauperi eam libenter extendis, si firmiter ad voluntatem eius operari proponis. Et hoc firmum propositum requiritur ad hoc quod aliquis spiritualiter suscitetur. *Sexto* præcepit puellæ surgere. Apoc. 3. *Surge qui dormis.* Tunc anima surgit, cum torporem negligentiæ à se excutit, cum ad cœlestia erigit, & tunc in hominem dominium sibi vendicat. *Septimum* est quod jussit ei dare manducare, quod fecit ut esset judicium veræ suscitationis. Quia magicis artibus videntur suscitare mortuos, ponentes characteres sub ascellis, & faciunt eos ambulare & confabulari, sed non possunt facere ut manducent. Jussit ei dare manducare, ut dicit Ambros. testimonium vitæ, ut non phantasma, sed vera creederetur. Item ad ostendendum quod spiritualiter suscitati pane spirituali indigeant, parvulis etiam frequens cibus necessarius est, alioquin defi...

Quod minus habes hic de historia require [Matth.] 5. & Luc. 8. Quia prius hæmorroissa sanatur, quam filia Archisynagogi suscitetur, significatur quod prius homo sanetur quo ad carnalia vitia, quam quo ad spiritualia. Ecclesiast. 25. *A muliere factum est initium peccati, & à muliere, id est carne incipienda est sanatio*, unde in Glossa super Matth. 4. dicitur, quod in pugna Christi prius contra gulam agitur, quia nisi hæc prius refrenetur, frustra contra alia vitia laboratur. *Et exiit fama hac in universam terram illam.* Luc. 8. dicitur quod præcepit ne dicerent, quod factum est propter duo. *Primo* propter mysterium, quod secreta culpa secreta indiget pœnitentia. Eccl. 7. *De negligentia purgate eum.* Publica vero culpa publica indiget pœnitentia. 1. ad Timoth. 5. *Peccantes coram omnibus argue*, propter exemplum, ut nos in magnis factis fugere gloriam. Eccles. 9. *Non zeles gloriam peccatoris.*

Turba & tibicines excluſi ab hoc miraculo. Admissi apostoli tres.

Pater & mater.

Cur hæmorroissa citius sanata sit.

Circa hoc miraculum 7. notanda. 1.

Finis Sermonum secundæ Partis.

GVILIELMI PARISIENSIS SERMONES DE SANCTIS.

DE SANCTO ANDRÆA APOSTOLO.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

E prima vocatione sancti Andreæ & sequelâ Christi in hoc Evangelio conscriptâ sex imitanda proponuntur. Agitur etiam de religiosa obedientia, quæ ad scalam Iacob accommodatur, & 7. obedientiæ gradus ex S. Bernardo explicantur.

Stabat Joannes & ex discipulis ejus duo, &c. *Ioannis* 1.

S. Andreæ tres vocationes.

RECOLIT hodie Ecclesia beati Andreæ primam vocationem, tres enim distinguuntur vocationes. *Prima* est ad simplicem cognitionem, de qua legitur in Evangelio hodierno. *Secunda* fuit ad familiaritatem, de qua legitur Lucæ 5. quando secuti sunt Jesum subductis ad terram navibus, adhuc tamen voluntatem habebant redeundi ad sua, ut tangit Interlinearis. *Tertia* fuit ad disciplinatum, de qua legitur Matthæi 4. quæ cras in Evangelio recoletur.

In prima vocatione sex imitanda proponuntur.

I. Familiaritas cum bono habenda, ejusque commoda.

Ubi verò prima vocatio beati Andreæ describitur Sex imitatione digna nobis in eo commendantur: scilicet *familiaritas sancta, fides prompta, operatio bona, interrogatio discreta, obedientia parata, pietas non infida vel otiosa.* Primum scilicet Familiaritas Sancta commendatur in hoc, quod Andreas fuit discipulus Joannis quem ex utero matris Spiritus sanctus gratia replevit. Lucæ. 1. Qui plusquam Propheta fuit, quo inter natos mulierum major non surrexit Matth. 11. quantum valeat ad salutem habere familiaritatem cum homine qui sit conversationis sanctæ & doctrinæ sanæ, satis perpendi potest ex hoc, quod quasi unum verbum audirum à Joanne videtur fuisse occasio vocationis Andreæ, scilicet illud verbum: *Ecce Agnus Dei* Ecclesiastici 37. *Cum viro sancto assiduus esto, Quemcunque cognoveris observantem timorem Dei, cujus anima est secundum animam tuam.* Seneca. Cum illis versare qui te meliorem facturi sunt. Proverb. 13. *Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit: amicus vero stultorum similis illis efficietur.* Carbo mortuus positus cum vivis accenditur, sic ille qui malus est occasione societatis bonæ interdum bonus efficitur. Psal. 17. *Cum sancto sanctus eris, & cum viro innocenti innocens eris.* Ecclesiastici 7. *Discede ab iniquo, & deficient mala abs te.*

II. Fides prompta.

Secundum scilicet fides prompta commendatur in hoc, quod Joanni dicenti: *Ecce Agnus Dei*, tam citò credidit Andreas. De credulitate etiam commendatur beata virgo Lucæ 1. Dixit Elisabeth *beata es quæ credidisti*, Et Abraham. Genes. 15. *Credidit Abraham Deo & reputatum est ei ad justitiam.* E contrario Zacharias punitus est à Deo, quia non credidit Angelo promittenti ei Joannem, ad tempus enim mutus effectus est Luc. 1.

III. Operatio bona.

Tertium scilicet operatio bona commendatur nobis in eo, quod Andreas eum quem agnum Dei esse credidit, gressu corporis secutus fuit Non solùm autem gressu corporis secutus est eum, sed officio prædicationis & eodem genere mortis. Nam in cruce suspensus biduo vivens funibus non clavis cruci affixus prædicavit, habens astantia viginti millia hominum. Quem cum populus vellet de cruce deponere, splendor cœlestis circumdedit eum per dimidiam horam, ut nullus eum videre posset, & abscedente lumine simul cum lumine spiritum tradidit. Huius sancti Andreæ festivitas pro tanto circa initium dominici Adventûs celebrari consuevit, quoniam ipse vocatus à Jesu Jesum præcipuè manifestavit advenisse in carnem, ut satis ostendit Evangelium hoc Vigiliæ Joannis 1. conscriptum. Cùm Joannes Baptista Jesum primò vocat agnum Dei, Andreas postea vocat Rabbi & Messiam. Deinde Philippus per salvatorem vocatus vocat eum filium Joseph à Nazareth, quem scripsit Moyses & Prophetæ. Ecce Christum continentiam & materiam divinarum scripturarum. Et Nathanael vocatus per Philippum vocat Jesum Rabbi filium Dei Quibus pro meritis confessionis fidei Jesu Christi, ipsemet Jesus ait: *Videbitis ab*

S. Andreæ festum cur circa Adventum celebretur.

gelos ascendentes & descendentes super filium hominis. sicuti Genes. 28. Jacob vidit in scalâ angelos ascendentes & descendentes & dominum scalæ innixum, quia in Dei Ecclesia capiti Christo fundamento Ecclesiæ Angeli administrant pariter & membris vivâ fide Christo incorporatis. Non ergo sufficit fides sine operatione. Jacobi 2. *Si fides non habeat opera, mortua est in semetipsa.* In eodem. *Sicut corpus sine spiritu mortuum est, ita fides sine operibus mortua est.* Bernardus super Cantic. Quid est fides quæ non operatur ex dilectione nisi cadaver exanime ? Bene honoras Deum munere fœtido, &c. Fides mortua inferior esse videtur fide dæmonum. Jacobi 2. *Tu credis quod unus est Deus, bene facis, & dæmones credunt & contremiscunt*, quod plus est. Ecce dæmones viderunt & tremuerunt, homines viderunt & interfecerunt.

Fides sine operibus qualis sit.

IV. Interrogatio salutaris ubi Salvator habitet & inveniendus sit

Quartum scilicet interrogatio discreta commendatur in hoc, quod Andræas quæsivit à salvatore ubi habitaret. Multum valet homini ad hoc ut salvetur. Interrogare diligenter de his quæ pertinent ad salutem. Specialiter valet multum ad salutem cognoscere ubi Salvator habitet, & ubi inveniri possit. Notandum ergo quod Salvator in multis locis habitare dicitur. *Habitat* in his, qui consilio bonorum se regunt. Proverb. 8. *Ego sapientia habito in consilio & eruditis intersum cogitationibus.* Ejusdem 24. *Erit salus ubi multa consilia.* Salus non est sine Salvatore. *Item habitat* Salvator cum bona societate. Matthæi 18. *Ubi unum duo vel tres congregati sunt in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Item habitat* in pace. Psal. 75. *In pace factus est locus eius.* Ad quod significandum noluit nasci in hoc mundo donec pax esset per universum mundum. Ad idem designandum voluit ut Salomon, id est, pacificus ædificaret sibi templum. *Habitat etiam* in humilibus. Isaiæ ultimo. *Ad quem respiciam nisi ad pauperculum & contritum spiritu & trementem sermones meos. Item habitat* in mundi hujus contemptoribus. Qui mundum habent sub pedibus altissimi sunt, & ideò meritò altissimus in eis habitat Eccles. 24. *Ego in altissimis habitavi. Item habitat* in tribulatione. Unde in Psalmo 90. dicitur, *cum ipso sum in tribulatione.* Bernardus. Quantumcunque tribulatio sæviat non putes te derelictum, sed memineris scriptum esse, ego cum ipso sum in tribulatione. Daniel 3. vidit Nabuchodonosor cum tribus pueris in fornace positis quartum similem filio Dei. *Item habitat* in verè obedientibus, quod significatum est Genesis 28. ubi Jacob vidit scalam designantem viam obedientiæ. Hanc scalam vidit Jacob dormiens in itinere lapide suppositio capiti. In quo nota quod perfectè obediens debet dormire in via hujus sæculi à strepitu & ab amore temporalium. Item debet Christo adhærere mente. Scala illa est obedientia, & latera ejus duo, paupertas & continentia.

Vbi & in quibus habitet Salvator.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

Scala Iacobi obedientiam significat.

Notandum verò quod de hac scala dicuntur *quatuor. Primum* quod erat stans super terram, in quo notatur rectitudo intentionis, quæ debet esset aggredientibus viam obedientiæ contra temerariam intentionem quorundam. *Secundum* quod cacumen tangebat cœlum, in quo notatur quod conversatio religiosorum debet esse in cœlis. *Tertium* est, quod angeli ascendunt & descendunt per scalam, in quo notatur quod vita obedientiæ debet esse vitâ Angelica. *Quartum* est quod dominus erat innixus scalæ, in quo notatur quod dominus paratus est juvare obedientes, vel quod obedientia immediatè se habet ad Deum, nullum enim intervallum est vel modicum inter mortem verè obedientis & Dei visionem. Unde in Psalmo 72. *Tenuisti manum dexteram meam, & in voluntate tua,*

Quatuor de hac scala ad obedientiã referuntur.

&c. Hæc scala secundùm beatum Bernardum habet *septem gradus.* Quorum *primus* est *libenter obedire*, quem gradum sicut ipse dicit, non potest ascendere qui voluntatem præcipientis non suam facerit. Libenter obediebat qui dicebat, *meus cibus est ut faciam voluntatem eius qui misit me.* Joann. 4. Paulus ostendit se paratum ad Dei voluntatem cùm dixit Actuum 9. *Domine quid me vis facere?* Sed quidam similes sunt rusticis qui dominis suis nullum servitium volunt facere nisi coacti. Tales sunt sicut Simon Cirenæus qui crucem Domini portabat in angariâ. Matth. 27. *Secundus gradus* est *obtemperare* sive *obedire simpliciter.* Bernard. Post præcipientis imperium, multos videmus moliri facere quæstiones, quare hoc, & unde crevit hoc consilium; & quis invenerit. Unde oritur murmuratio, excusatio, impassibilitas, simulatio, advocatio amicorum. Unde Psal. 17. *In auditu auris obedivit mihi.* Gregorius. Qui vestri curam semel nobis credidistis, quid rursum de vobis intromittitis ? *Tertius gradus* est *obedire hilariter.* 2. ad Corinthios 9. *Hilarem datorem diligit Deus.* Bernard. Serenitas in vultu, dulcedo in sermone, multum colorant obedientiam. Obsequentis nubilosa corporis compositio, & facies tenebris tristitiæ obfuscata, devotionem ab animo recessisse significat. Ad Philip. 2. *Omnia facite sine murmuratione. Notandum* quod ille qui cum murmure Domino obedit similis est rotæ curri, quæ murmurat ex defectu unctionis, & etiam quasi qui alium præcedere non vult, sicut neque rota rotam. Unde dicit, non faciam hoc nisi ille fecerit. Ecclesiastici 33. *Præcordia fatui sicut rota curri. Quartus gradus* est *obedire velociter.* Lucæ 19. dictum est Zachæo: *festinans descende, & festinans descendit.* Et subditur remuneratio. *Hodie*, inquit, *Huic domui salus facta est.* Matth. 4. dicitur de Petro & Andrea, *at illi continuò relictis retibus secuti sunt eum.* Valdè gratum principibus cum præcepta eorum velociter impletur. Proverb. 22. *Vidisti hominem velocem in opere suo ? coram regibus stabit. Quintus* est *adimplere mandatum viriliter.* Bernardus. Manum tuam ad fortia, agendum est instanter & constanter obediendum. Ad Philip. 2. *Factus est obediens usque ad mortem* Bernardus. Mementote fratres, Christus ne perderet obedientiam perdidit vitam. *Sextus gradus* est *obedire humiliter.* Lucæ 17. *Cum omnia feceritis quæ præcepta sunt vobis, dicite servi inutiles sumus. Septimus gradus* est *obedire indefessè* sive *perseveranter.* Bernardus. Perseverantia singularis est filia summi regis. Prima ad Corinth. *Sic currite ut comprehendatis*, id est perseveranter. Item *notandum*, quod Jacob postea dixit, *quam terribilis est locus iste*, scilicet locus religionis, propter Dei præsentiam, propter quod se debet habere sollicitè quia dominus est præsens. Matth. *Indicabo tibi ô homo quid sit bonum*, &c. Et est *sollicite ambulare cum Deo tuo*, &c. Item timor propter pœnam, quâ puniti sunt, qui in locis sanctis peccaverunt, ut patet de pœna luciferi & Adami. Quintum, scilicet obedientia parata commendatur in hoc, quod cum dixisset dominus Andreæ & alij discipulo Joannis *venite & videte, venerunt & viderunt ubi maneret.* Obedientiam voluit Salvator specialiter discipulos suos docere, immo ipsemet eam addiscere voluit secundùm illud Hebr. 6. *Ex his quæ passus est didicit obedientiam.* Ipse inobedientia discipulos suos exanimat, & cum venerit in aliquo paratam obedientiam multum de gaudet. Ps. 17. *In auditu auris obedivit mihi.* Sed scilicet pietas non infida commendatur in hoc quod Christum inventum fratri suo indicavit. Non fuit infidus nec ocioſus, bonum enim inven-

fratri

Triplicitèr fallit peccatum.

fratri suo communicavit & eum ad Jesum adduxit. Circa quod est animadvertendum, quòd quidam sunt qui nec ad Jesum veniunt nec adducunt, sicut sunt pernicioſè mali & exemplo malo pernicioſi, quales erant illi quibus dictum est Matthæi 23. *Claudis Regnum cœlorum ante homines, vos enim non intratis nec introeuntes intrare sinitis.* Quidam autem adducunt & non veniunt, sicut sunt illi qui sibi nequam sunt & alijs boni, quibus dici potest illud Matthæi 16. *Quid prodest homini si universum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur.* Alij verò veniunt ut videtur, sed non adducũt, quod non videtur sufficere homini litterato. Item non sufficit hoc prælato, qui venator debet esse, cui dicit dominus: *affer mihi de venatione tua.* Genesis 27. Item non sufficit piscatoribus quibus dicitur: *afferte mihi de piscibus quos prendidistis.* Joannis 21. Item non sufficit pastori, cui dicitur illud Hieremiæ 13. Ubi est grex qui datus est tibi? Apostoli & venerunt & adduxerũt, Petrus adduxit Italiam, Joannes adduxit Asiam, Andræas Achaïam, &c.

IN FESTO S. ANDRÆÆ APOSTOLI.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Explicat hic sermo, tria prima dicta Epistolæ, agitque de fructibus rectè credentium & de 12. confusionibus non rectè credentium in judicio extremo futuris.

SERMO II.

Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem, dicit enim scriptura: omnis qui credit in illum non confundetur. *Ad Rom.* 10.

Ista ad literam pertinent.

SOlenniſat hodie Ecclesia de beato Andræa, qui fidei ferventissimæ fuit, qui fidem suam confiteri non timuit nec erubuit, ideo ad honorem ipsius hodiè Epistola legitur in qua de fide agitur. Et in principio ejus *tria* nobis de fide ostenduntur: *primò* quod fide cordis homo justificetur, *secundo* quod confessione oris homo salvetur, *tertio* quis fructus rectè credentes consequatur. Ad *primum* pertinet illud, *corde creditur ad justitiam*; ad *secundum* illud, *ore autem fit confessio ad salutem*: ad *tertium*, *omnis qui credit in illum, non confundetur.*

Declaratio divisionis quæstionis.

1. *Corde creditur ad justitiam*, id est per fidem cordis homo justificatur. Ad Rom. 3. *Arbitramur hominem per fidem justificari*, &c. Et Actuũ 15. *Fide purificans corda eorum.* Et *notandum* quod quadrupliciter fides valet ad justitiam. *Primo* timorem domini introducendo quo peccata expelluntur. Ecclesiastici 1. *Timor domini expellit peccatum, nam qui sine timore est non poterit justificari.* Isa. 26. *A timore tuo Domine concepimus & quasi parturivimus & peperimus spiritum salutis.* Fides ostendit nobis Dei omnipotentiam, cui nec possumus resistere nec eam effugere; & Dei sapientiam, cui mala nostra non possumus abscondere; & Dei bonitatem, quæ summa est, & sũme odit mala, & in æternum ea puniet. Et ex his timor introducitur: sicut enim consideratio paribuli maleficos terret, sic tormenta futura lumine fidei considerata peccatores terrent.

2. *Secundo* valet fides ad justitiam spem introducendo, ostendit enim misericordiam redemptoris unde venia speratur & impetratur. Bern. Super Cant. Non peccare Dei est justitia, hominis verò justitia, est Dei indulgentia. Idem Bern. Meum meritum miseratio domini, non planè sum meriti inops, quamdiu ille miserationum inops non fuerit.

3. *Tertio* fides valet ad justitiam, amorem regni & justitiæ, quæ via est ad regnum, introducendo; fides enim ostendit regnum cœlorum justis esse paratum, & justitiam esse viam ad illud; unde quærit justitiam, quærit & obtinet. Matth. 6. *Primum quærite regnum Dei & justitiam ejus.* Spes fides volet ad justitiam, quia dirigit intentionem quæ est justitia sive bonitas operum, unde super illud Rom. 3. *Arbitramur hominem justificari per fidem*, dicit August. ubi fides non erat, verè opus bonum non erat, bonum enim opus intentio facit, intentionem fides dirigit. Primum obsequium quod anima facit Deo obsequium fidei est, fides enim est obsequium salutis humanæ, ut dicit August. Et notandum quod non dicitur hic *creditur* simpliciter, sed *corde creditur*, quia cætera potest homo nolens, cætera non potest nisi volens, ut dicit Glossa Augustini.

Duplex fides.

II. Confessionis oris salvamur.

Sequitur. *Ore autem confessio fit ad salutem.* August. Non incassum additum est hoc, nam pœnè omnes qui Christum coram persecutoribus negaverunt, quod de illo credebant, corde tenuerunt, ut illi qui per pœnitentiam revixerunt, ut Petrus. Item, August. Cur Petrus dibit quod ore negaverit, si saluti sufficiebat, quod corde tenebatur? Confessio oris in martyribus erat ad æternam salutẽ & ad temporalem mortem: è converso negatio in his qui timore vel verecundia deficiebant, erat ad salutem temporalem, sed ad æternam mortem. Matth. 16. *Qui voluerit animam suam salvam facere perdet eã.* Et *notandum* quod fidei cordis & confessioni oris respondent duo sacramenta in Ecclesia, scilicet sacramentum *baptismi* & sacramentum *confirmationis.* In baptismo aquâ exterius abluitur corpus, fide autem interius purificatur animus. In sacramento autem confirmationis in fronte signum crucis efficitur, & interius animus confirmatur, ne erubescentia fidei confessio impediatur. Unde August. non sine causa signum crucis fit in fronte, id est in sede pudoris, ne Christi opprobria Christianus erubescat. Peccatum fuit Petro ore negare, cum crederet corde. Discedat ergo mala verecundia, accedat salubris confessio. Non erubescamus de Christi nomine, insultemus nobis quod credimus in Christum crucifixum, & in occisum, planè dico in occisum, sed hoc in illo occisum est quod sumpsit de me, non quo fecit me. Luc. 9. *Qui me erubuerit & sermones meos, hunc & filius hominis erubescet cum venerit in majestate sua & patris & angelorum.*

Duobus prædictis respondent duo Sacramenta.

III. Fructus rectè credentium.

Sequitur. *Dicit enim scriptura, omnis qui credit in illum non confundetur.* Ostensio est quod habens fidem cordis justus sit, quia in judicio ubi dominus justitias judicabit, ibi quæ sit vera justitia apparebit, qui crediderit in Christum à confusione, immunis erit quod non esset nisi per fidem Christi justificatio fieret. Et *notandum* quod in illo mundo incredulus confundetur, ubi totus mundus omnia peccata ejus videbit, cum agnus Dei in quem ipse non credidit, ea non abstulerit. Hierem. 20. *Confundentur vehementer quia non intellexerunt opprobrium sempiternum quod nunquam delebitur.* Ejusdem 23. *Dabo vos in opprobrium sempiternum & in ignominiam æternam, quæ nunquam oblivione delebitur.* *Item* notandum quod non dicitur *Omnis qui credit illum*, vel *omnis qui credit illi, non confundetur*, sed *omnis qui credit in illum.* Multi qui credunt Christum esse Deum, si non obedientes tanquam Deo, in futuro confundentur, cum scilicet cum comparatione eorum infideles justificabuntur. Manifestum enim erit quod ipsi damnabiliores erunt qui cum Christum per fidem cognovissent esse Deum, non tanquam Deum glorificaverunt, quam multi infideles quos in parte ignorantiæ excusabit, qui si Christum Deum cognovissent, cum glorificassent. Ad malum eorum erit fides ipsorum; fides enim ostendet eos fuisse Christianos, opera verò mala

In judicio extremo confundentur increduli.

Item non rectè credentes duplicis generis.

I.

eorum ostendant eos Christi fuisse inimicos. Fides ostendet quod fidelitatem Christo debuerunt; opera vero ostendent quod fidem rectam non exhibuerint, & per consequens quod proditores fuerunt. *Item* multi, qui credunt et habendo fidem in his quæ in lege ejus scripta sunt, in judicio confundentur, cum invenientur defuisse eorum laudes suæ damnationis. Per legem enim cujus ipsi notitiam habuerunt confitebit quod qui talia peccata agunt regnum Dei non possidebunt. In libro vero conscientiæ propriæ invenietur scriptum scriptura facta propria manu eorum, quòd ipsi talia fecerunt. Quædam enim notæ à malis operibus relinquuntur in corde hominum. Unde Glossa Origenis super illud Rom. 2. *Cogitationum accusantium aut defendentium*, &c. Sciendum, inquit, quod in illa die cogitationes accusabunt animas vel defendent. Non utique cogitationes quæ nunc erunt, sed istæ quæ nunc sunt in nobis, quarum notæ quædam & signacula in corde nostro relinquuntur velut in cera, quæ in occulto cordis posita in illa die revelari dicuntur. *Omnis qui credit in illum*, id est qui fide efficaciter tendit in illum, *non confundetur*. Minus dicit, & plus significat, immo honore inæstimabili honorificabitur. Sicut homo mortuus non vadit, sicut fides mortua in Deum non tendit. Sed fides viva est illa, quæ tendit in Deum desiderio & opere. Item sicut homo debilis cum in itinere impedimentum invenit, iter non perficit: sic fides tepida timore vel pudore prohibetur ne ad Deum proficiscatur. Fides ergo viva & fervens est, de qua in Deum efficaciter tenditur. Qui hanc fidem habet pro Christo sustinet confusionem transitoriam, ideo meritò non sustinebit confusionem æternam. Felix confusio transitoria quæ liberat ab æterna. Hæc est confusio adducens gloriam Ecclesiastici 4.

Recte credentes non confundentur.

Et Notandum quod multa sunt quæ videntur facere ad magnitudinem confusionis reproborum in futuro, de quibus *duodecim* ponere sufficiat. *Primum* est nuditas, de qua Apocal. 16. *Beatus qui vigilat, & custodit vestimenta sua ne nudus ambulet.* O quam erubescibile erit nudum esse inter tot & tantos ita pulchrè vestitos Psalm. 44. *Adstitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato*, &c. Regina dicitur Ecclesia. *Secundum* est turpitudo de qua subditur Apocal. 16. *& videant turpitudinem ejus.* Tot turpitudines in reprobis apparebunt, quot peccata habebunt. Tunc apparebit veritas illius verbi. Psal. 31. *Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.* Beatus qui tunc habebit charitatem, quæ operit multa peccata. Proverb. 10. *Universa delicta operit charitas. Tertium* est ingratitudo. Valdè enim erubescibile erit, cum toti mundo de aliquo apparebit, quòd ipse fuerit ingratus suo creatori, provisori, defensori. Magna etiam erit cordis amaritudo, cum alicui dictabit conscientia, quod Deum, qui eum genuit dereliquit, & oblitus fuerit domini creatoris sui. Insignia etiam passionis judicem præcedent, ne beneficium redemptionis reprobis ad memoriam revocetur, & de ingratitudine tanti beneficij confundantur. Zach. 12. *Aspicient ad me quem confixerunt* Et Apocal. 1. *Videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt.* *Quartum* est crimen infidelitatis seu proditionis: non solum enim beneficijs Christi non responderunt; immo etiam benefactorem suum à quo pascebantur & vestiebantur impugnaverunt, & ei multiplices contumelias intulerunt Psal. 40. *Homo pacis meæ, qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem.* Item Psal. 54. *Si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique. Tu verò homo unanimis*, &c. *qui mecum dulces capiebas cibos*, &c. O quantum illo erubescere poterit de quo toti mundo manifestum erit quod contra dominum suum proditor fuit. *Quintum* est Dei irrisio actiua. Psal. 2. *Habitans in cœlis irridebit eos.* Proverb. 1. *Ego in interitu vestro ridebo.* Tertium est [illegible] ria de eorum pœna. Psal. 57. *Lætabitur justus cum viderit vindictam.* Septimum est [illegible] ignominiosa repulsa. Proverb. 20. *Propter [illegible] ger vacuus noluit, mendicabit ergo [illegible] ejus non [illegible]* 24. dictum est [illegible] meridianis. *Non [illegible]* ive potius ad vocationem, & omitte vobis [illegible] dicentibus, *Domine Domine aperi nobis*, [illegible] est, *Amen dico vobis, nescio vos.* & Luc [illegible] divitis epulonis gutta aquæ, quam petit [illegible] linguæ. *Octavum* est collatio status in quo [illegible] statu quem amiserunt. Quis confundi [illegible] facti sunt cæteris creaturis visibilibus [illegible] quando videbunt se inferiores, & qui [illegible] nudinem creati sunt, ejus qui non est [illegible] Melius enim esset eis non esse, quam esse [illegible] Diabolo. Ideo Mat. 26. dicitur de Juda. [illegible] *ei si natus non fuisset homo ille.* Apocal. 3. [illegible] *esto unde excideris. Nonum* est *consideratio gl[illegible] quam creati sunt*, & ad quã multi ex eis alio[illegible] habuerunt, & ad quam fratres suos videbunt [illegible] Oseæ 13. *Consolatio tua abscondita est ab oculis [illegible] quia infernus inter fratres dividet.* Chrysost. [illegible] nes gehennæ superat cruciatus carere bonis [illegible] in potestate habueras perfrui. *Decimum* est co[illegible] ptibilitas rerum propter quas tanta bona amis[illegible] Bern. Væ væ. Vapor est ad modicum parens [illegible] æternæ felicitatis aditum intercludit, quod [illegible] versitatis scientia fraudat, quod summa [illegible] dignitatis honore. Sap. 5. *Quid nobis profuit superbia? aut divitiarum jactantia quid contulit? transierunt omnia tanquam umbra. Undecimum* est [illegible] illud durum verbum quod audient. *Discedite [illegible] maledicti.* Matth. 25. Merito dicit Deus [illegible] me illis qui dixerunt Deo *recede à nobis.* [illegible]

Causæ 12. conclusionis reproborum in iudicio extremo.

1.

2.

3.

Deuteron. 32. 1.

4.

Duodecimum est quod associati dæmon[illegible] pœna, quorum socij fuerunt in culpa, duven[illegible] ram toto mundo ad patibulum infernale. Et [illegible] viter dicam, tanta erit confusio reprobo[illegible] futuro, quod dicent montibus *cadite super [illegible]* collibus *cooperite nos à facie sedentis super thr[illegible] & ab ira agni.* Apocal. 6.

Omnis qui credit in illum non confundetur. [illegible] test hoc intelligi de presenti, qui enim sub[illegible] quid pro Christo quod mundus dicat ignor[illegible] secundum veritatem, non confundetur, i[illegible] est ei, quod multipliciter potest offendi. *Pr[illegible]* hoc quod sancti qui clarius videbant quam [illegible] quia corda mundiora habebant, hoc glori[illegible] tabant. Unde ad Rom. 5. *Gloriamur in tri[illegible] nibus.* 2. Corinth. 12. *Libenter gloriabor [illegible] tatibus meis.* Ad Galat. 6. *Mihi autem abs[illegible] nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi.* Ad[illegible] *Apostoli gaudentes à conspectu concilij, q[illegible] qui habiti sunt pro Nomine Jesu* [illegible] Hieron. Apud Christianos non est miser qui [illegible] contumelia, sed qui facit. *Secundo* offendit [illegible] quod triumphus patientiæ quem habet [illegible] Christo ignominiam sustinet, est triumph[illegible] fissimus secundum illud Proverb. 16. *Me[illegible] rior viro forti, & qui dominatur animo [illegible] gnatore urbium.* Triumphus non est [illegible] res gloriosa. *Tertio* per hoc quod [illegible] Christo quod est magnæ gloriæ. Secun[illegible] Ecclesiastici 23. *Gloria est magna sequi [illegible]* Bern. super Cantica. Sponsa Christi nil [illegible] sius reputat, quam Christi portare oppro[illegible] cur gloriosum est alicui militum cum [illegible] gis, sic gloriosum est Christiano cum [illegible] ta Christi Jesu. Ad Galat. 6. *Nemo mihi [illegible] ego enim stigmata Jesu in corpore meo porto.* [illegible]

gmata

gmata appellavit notas poenarum, quas de persecutionibus patiebatur. Stigma stigmatis dicitur punctum, vel nota alicui ferro aliquo facta.

DE EODEM.

SERMO TERTIVS.

Summarium.

Totus hic sermo occupatur tantum circa unum Evangelij dictum, quod quadrupliciter exponit. Deinde agit de duobus alijs dictis Evangelicis huic similibus, quomodo nimirum ministri Christi ipsum imitari ac sequi debeant.

Venite post me, &c. *Matt 4.*

SERMO III.

Hoc dictum quadrupliciter explicatur.

1.

2.

3.

4.

5.

Augustin. Christum debemus imitando,

SOlent homines sic loqui suis servientibus vel viam ignorantibus, vel timentibus periculum viæ, vel asperitatem. Convenienter ergo hoc dicit Salvator his quos vocabat ad ministerium suum; ut sic eos ad humilitatem moveret, & de via certos redderet, & contra adversitates quas passuri erant in via eos animaret. *Venite*, inquit, *post me*, tanquam ministri post Dominum suum. Minister enim dicitur quasi minor statu. Eius est sequi non præire. Matth. 20. *Quicunque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister, & quicunque voluerit inter vos primus esse, sit vester servus; sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare.* Ioan. 13. *Non est servus maior Domino suo, neque Apostolus maior illo qui misit illum.* Eiusdem 15. *Mementote sermonis mei quem ego dixi vobis, non est servus maior Domino suo.* Bernard. Deus, inquit, se subdit hominibus, & tu dominari gestiens te tuo præponis auctori. Idem: Nullum venenum, nullum gladium plus formido quam libidinem dominandi. Item, *Venite post me*, qui errare non possum. Alij sancti errare potuerunt, unde sequens eos potuit errare; Christus vero errare non potuit, & ideo sequens eum non errat Ioan. 8. *Qui sequitur me non ambulat in tenebris.* Augustin: Ambula per Christi humilitatem ut venias ad æternitatem. Christus patria est, quo imus, ad illum imus, per illum imus; quid timemus ne erremus? Item, *venite post me*, protectorem, adiutorem, consolatorem. Non est timendum ei qui post Christum vadit, ipse enim sic eum protegit, ut nihil ei noxium sit. Genes. 15. *Noli timere Abram. Ego protector tuus* Psalm. 26. *Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo?* Idem Psalm. 22. *Si ambulavero in medio umbræ mortis non timebo mala, quoniam tu mecum es. Item* non est timenda asperitas sequenti Christum è proximo. Si enim occurrit aliqua difficultas in via, Christus tanquam bonus socius manus ei extendit, & auxilium impendit. Psalm. 62. *Adhæsit anima mea post te, me suscepit dextera tua.* Psalm. 72. *Tenuisti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me. Item* eunti post Christum magna consolatio est hoc ipsum quod vadit post eum, labor enim ipsius consideratus, eius laborem relevat. Bern. Videntes angustias Domini nostri levius nostras portabimus. August. Magna consolatio membris ex capite, &c. Thren. 3. *Dabit eis scutum cordis laborem tuum.*

Et Notandum quod illud quod dictum est Petro & Andreæ specialiter, dictum esse aliis ministris Christi generaliter. Ioan. 12. *Si quis mihi ministrat me sequatur.* Ideo eis diligenter attendendum est quæ via à qua declinaverit, & per quam viam incesserit, ut eum sequi possint. Unde sciendum est eis quod Christus viam voluptuosam cavit, ipse enim elegit quod carni molestius est ut dicit. Bern. Merito enim eam cavit tanquam tenebrosam & lubricam à dæmonibus inhabitatam. Via voluptuosorum iuxta verbum. Psalm. 34. est *tenebræ & lubricum & angelus Domini persequens eos.* Tenebrosa est via illa ex fumo procedente de igne pravarum concupiscentiarum. Lubrica verò est sicut viæ humidæ & unctuosæ. Lubricę solent esse quę à dæmonibus inhabitantur. Behemoth enim habitat in locis humentibus. Iob 40. In hac via diabolus Christum ponere voluit cum de peccato gulæ primo eum tentavit. Matth. 4. Sed ipse sapienter eam declinavit incedens per viam sobrietatis quæ sicca est & à lapsu secura *Item* declinavit Christus lutum divitiarum. Abacuc. 2. *Væ qui multiplicat non sua. Usquequo aggravat super se densum lutum.* Recte autem declinavit hoc lutum tanquam tenacissimum, lapidibus complantatum, spinis plenum. Cuius tenacitatem ostendit Matth. 19. dicens: *Amen dico vobis, quia dives difficile intrabit in regnum Cœlorum.* Hoc lutum lapidibus est complantatum, quia divitias sequuntur scandala, lites & discordiæ. Unde Genes. 13. dicitur de Abraham & de Loth, quod erat substantia eorum multa, & non quibant habitare communiter, unde facta est rixa inter pastores gregum ipsorum. Eccles. 21. *Via peccatum complanata lapidibus.* Spinis etiam plena est, spinis inquam compunctionum, est enim solicitudo in divitiarum congregatione, timor in earum conservatione, dolor in earum amissione. Per viam paupertatis pulchram & pacificam Christus incessit. Proverb. 3. *Via eius pulchra & semita eius pacifica. Item* Christus montem superbiæ declinavit, montem inquam arentem & pestilentem, mons enim Gelboë est, in quem nec ros, nec pluvia descendit. 2. Regum 1. Hic est mons in quem Lucifer angelus ascendit, & diabolus factus est, iuxta illud Bernardi. Per vallem humilitatis Christus incessit, vallem inquit amœnissimam & fertilissimam. Ad amœnitatem faciunt aquæ gratiarum, quæ ibi abundant. Ecclesiastici 40. *Super omnem aquam viriditas, & ad oram fluminis.* Psalm. 103. *Inter medium montium pertransibunt aquæ.* Medium montium vallis est. Aqua etiam facit ad fertilitatem. Psalm. 54. *Valles abundabunt frumento.* Studeamus ergo Christum sequi per viam sobrietatis, paupertatis & humilitatis. Bernardus. Beatus est, Domine Iesu, qui te hominem inter homines conversantem, diligenter observas pro viribus se præbet imitatorem tui.

quibus ille incessit.

1. Voluptatis & sobrietatis.

2. Divitiarū & Paupertatis.

3. Superbiæ & Humilitatis.

Ministri Christi debent ei fimiles esse maximè passione.

Matth. 10. dicitur *qui non accipit crucem suam & sequitur me, non est me dignus:* voluit Salvator noster ut ministri eius sequerentur eum conversationis similitudine secundum illud Ioan. 12. *Si quis mihi ministrat me sequatur.* Scilicet maxime voluit ut eum sequerentur passionis imitatione, ut patet ex pluribus locis sacræ scripturæ. Item Matth. 16. *Si quis vult venire post me abneget semetipsum & tollat crucem suam & sequatur me.* Item Lucæ 14. *Qui non bajulat crucem suam & venit post me, non potest meus esse discipulus:* & ut supra Matthæi 10. *Qui non accipit crucem suam & sequitur me, non est me dignus:* Et 1. Petri 2. *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia eius.*

Amici Christi debent ei sociari in adversis.

Circa quod *notandum*, quod Dominus scit amicos non esse eligendos nec probandos ad mensam, sed in arduis & asperis, unde non reputat eum amicum qui ei ad mensam societatem facit, sed eum qui in adversitate etiam timore mortis eum non deserit. Ideo dicit *qui non accipit crucem suam & sequitur me, non est me dignus.* Ecclesiastici 2. *In igne probatur aurum & argentum, homines vero receptibiles in camino humiliationis.* Eiusdem 6. *Si possidei amicum in tentatione posside illum, & ne facile credas ei ipsum. Est enim amicus secundum tempus suum & non permanebit in die tribulationis!* In eodem: *est amicus socius mensæ, & non permanet in die ne-*

ceſſitatis. Dominus vult ut ſervus ſuus non ſit eo dedicatior. Auguſt. Fruſtra meliorem vel molliorem viam ſperamus, niſi qua præceſſit eamus, qua duxit ſequamur. Si à veſtigiis eius erramus, perimus. Non vult Dominus habere ſocium in bonis qui non fuit ſocius in malis. Qui non compatitur, non coregnabit; qui non fuerit cum eo in prælio, non erit cum eo in triumphali gaudio. Aliqui volunt talem ſocietatem Chriſto facere qualem facit uſurarius mercatori indigenti mutuo, qui vult eſſe ſocius in lucro & non in damno. Secundum Chryſoſtomum crucem tollit qui paratus eſt ad omne periculum propter Deum, ut Paulus Actuum 21. *Ego*, inquit, *non ſolum alligari, ſed etiam mori in Hieruſalem paratus ſum pro nomine Ieſu Chriſti.* Tribus vero modis tollitur crux, ſed duobus modis determinat. Gloſſa dicens. Crux duobus modis tollitur vel cum per abſtinentiam corpus afficitur, aut per compaſſionem proximi affligitur.

DE SANCTO NICOLAO.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Sermo hic ex vita S. Nicolai ſex imitatione digna nobis proponit. In principio verò & fine aliqua in laudem ſancti dicuntur.

SERMO IV.

Ecce ſacerdos magnus, qui in diebus ſuis placuit Deo & inventus eſt iuſtus. *Eccleſiaſt.* 44.

Deſcriptio S. Nicolai.

Ecclesia recitando hoc verbum benè demonſtrat nobis *beatum Nicolaum*, & fit hæc demonſtratio oculis cordis, & quaſi Dei digito, quia Spiritus ſancti magiſterio. Et demonſtratur nobis tanquam vir admirabilis, imitabilis, honorabilis. Admirabilis propter miraculorum operationem, imitabilis propter ſanctam converſationem, honorabilis propter adeptam dignitatem. In hac vita præſenti fuit indutus ſtola gloriæ ſacerdotalis, nunc indutus eſt ſtola gloriæ cœleſtis. Operatio miraculorum virtutem ſive poteſtatem nobis oſtendit, quam habuit in terra exiſtens, ex qua æſtimare poſſumus, quam poteſtatem habeat nunc exiſtens in cœlis. Poteſtas enim non eſt diminuta, imò augmentata, cùm omnipotenti aſſiſtat, ut merito de eius ſuffragiis plurimum confidere poſſimus. Pſal. 4. *Scitote quoniam mirificavit Dominus ſanctũ ſuum*, operatione ſcilicet miraculorum. *Dominus exaudiet me cum clamavero ad eum*, ſupple meritis & precibus eius. Sex verò ſunt in quibus eum debemus imitari. *Primum* eſt hoc quod iugum Domini ab adoleſcentia ſua portavit. *Secundum* eſt hoc, quod ſanctitatem vitæ ſuæ à carnis macceratione inchoavit. *Tertium* eſt hoc, quod amorem ſacræ ſcripturæ habuit. *Quartum* eſt hoc, quod Eccleſiam frequentavit. *Quintum* eſt, quod gloriam mundi ſprevit. *Sextum* eſt, quod pietatis operibus operam dedit. Iſta ſex planè habemus in vita ſua. Circa primum notandum, quod valdè expedit, quod imitemur ipſum in adoleſcentiæ bonitate iuxta illud Threnorum. *Bonum eſt viro, cùm portaverit iugum ab adoleſcentia ſua.* Quadruplex bonum ex hoc provenit. *Primum* eſt ſecuritas, quæ etiam quadruplex eſt, prima eſt ſecuritas à timore, quo cruciantur, qui in peccatis morantur, ne à morte præoccupentur. Seneca pulchrum eſt, antè mortem conſummare vitam, deinde expectare ſecuram reliquam temporis partem. Secunda eſt ſecuritas à caſus timore: minus enim poterit caſum timere, qui in adoleſcentia bonus fuit, cùm habeat bonitatem magis ſibi adhærentem iuxta illud quo ſemel eſt imbuta recens ſervabit odorem teſta diu. Proverb. 22. *Proverbium eſt adoleſcens iuxta viam ſuam, etiam cùm ſenuerit, non recedet ab ea.* Tertia ſecuritas eſt ab igne purgatorii, in quo parum eſt reſpectu eius, qui tardè vitam bonam inchoavit. Auguſtinus: miro modo ignis ille gravis eſt. Etſi non æternus ſit, exuperat enim omnem pœnam, quam aliquis in hoc mundo perpeſſus eſt. Quarta eſt ſecuritas à dubietate illa, in qua ſunt, quæ in fine vitæ ſuæ penitent, de qua dubietate dicit S. Auguſtinus. Duæ res ſunt aut ignoſcitur, aut non ignoſcitur, quid horum tibi futurum ſit neſcio. Tene certum & dimitte incertum. Item quoniam multa ſunt, quæ impediunt & languentem retrahunt, periculoſiſſimum eſt & interitui vicinum ad mortem protrahere pœnitentiæ remedium. *Secundum* bonum eſt conſuetudo difficilia ad facilitatem reducens. Secundum illud, quòd malè fers aſſuefcè ferendo. Sapiens, optima forma vivendi eligenda eſt, quam iucundam reddet aſſuetudo. *Tertium* bonum eſt meritorum tam meriti quam præmii: qui enim Deo ſervit diutiùs, remunerabitur melius. Ioan. 14. *In domo Patris mei manſiones multæ ſunt. Quartum* eſt, quod ſervitium eius Deo eſt gratius, cùm de flore vitæ ſuæ Deo offerat. Qui florem juventutis diabolo offerunt, & fecem ſenectutis ſuæ Deo ſervant, timere poſſunt, ne de fece infernalis foveæ bibant. Pſal. 74. *fex eius non eſt exinanita.* *Quintum* in ſecundo multum expedit hominem beatum Nicolaum imitari. Impugnatio enim diaboli incipit à parte carnis, ut patet in primis parentibus Gen. 3. item in Chriſto Matth. 4. In pugna Chriſti prius contra gulam agitur, quia niſi hæc prius frenetur, fruſtra contra alia vitia laboratur. Ita tertio ſcilicet amore ſacræ ſcripturæ multum expedit imitari eum, ut ſcilicet verba ſacræ ſcripturæ libenter audiamus, & exemplo eius in pectore mariolo condamus. Proverb. 8. *Beatus homo qui audit me, & vigilat ad fores meas quotidie.* Hi ſunt doctores, Lucæ 11. *Beati, qui audiunt verbum Dei.* Pſalm. 93. *Beatus homo, quem tu erudieris Domine.* Seneca omnia ſervient tibi, ſi Philoſophiæ ſervieris, & rectè contemptum carnalis voluptatis amor ſacræ ſcripturæ ſecutus eſt. Secundum illud Iſaiæ 28. *Quem docebit ſcientiam, &c. ablactatos lacte, evulſos ab uberibus* Bernardus ſuper cant. Ante carnem diſciplinæ ſtudiis edomitam, & ſpiritui ſubditam, & ante ſpretam & abiectam ſæculi pompam & ſarcinam indignè ab impuris lectionibus præſumitur. Item in quarto multum expedit eum imitari, ut ſcilicet exemplo eius, qui ivit ecclesiarrentibus, nunc ſolus Eccleſiarum tenebras ecclesiam frequentemus. De eodem habemus exemplum in Chriſto, qui quando veniebat in Hieroſolymam, primò ibat ad templum. Vnde ſuper illud Pſalmi thavum dicit Gloſſa. Ingreſſus urbem primò templum adiit, dans formam religionis, ut quæcunque inuo, primò domum orationis, ſi ibi eſſe poſſumus, & per orationes Deo commendati, ſic ad alia negotia accedamus. Chriſoſtomus proverbium erat boni filii, ut veniens primò curreret ad matrem Patris, Chriſtus amiſſus in Eccleſia invenitur. Beata Virgo invenit eum in templo, Lucæ 2. In Eccleſia conſolatio recipitur. In templo recepit Simeon conſolationem Iſrael, quam expectabat, ut habetur ibidem. Item in quinto multum expedit eum imitari, ut ſcilicet in bonis, quæ nos agimus, mundanam gloriam non quæramus, & ut bona temporalia, quæ habemus pro æterna gloria, pro tranſitoria expendamus. Gregorius, Nunc inde tranſitoria quærere unde poſſumus æterna habere. Nicolaus occultiſſimè voluit bona temporalia diſtribuere, ut mundanam gloriam poſſet cavere. Contemnenda eſt vana gloria, quæ parum vel potiùs nihil valet: & quia multa

Invocandum S. Nicolaum.

Sex imitari in ipſo debemus.
1.
2.
3.
4.
5.
6.

Ex bonitate adoleſcentiæ quadruplex bonum.
1.

constat ; & quia multùm nocet. Quia parum valet, comparatur pulveri, qui est pars minima terræ. Michæ. 7. *Lingent pulverem quasi serpentes*, cùm vanitas dicantur omnia, quæ videntur sub sole, tamen gloria mundana tanquam vanissima hoc nomen sibi appropriavit. Valorem vanæ gloriæ esse parvum, vel potiùs nullum ostendit Dominus. Joan. 8. *Si ego glorifico meipsum gloria mea nihil est.* Vana gloria multum constat, plus expenditur in mundo isto pro ea, quam pro gloria æterna, plura expenduntur ad pascendum oculos, quam ad pascendum ventres. Sapiens: non magno nobis constat fames sed ambitio, pulchritudines vestiũ & aliæ pulchritudines & exteriores ostentationes pro magna parte propter gloriã mundanã fiunt. Gregorius. Nemo pretiosa vestimenta nisi ad inanẽ gloriam quærit, videlicet ut cæteris honorabilior videatur. Nemo vult pretiosis vestibus indui, ubi à nemine potest videri. Multum etiam nocet vana gloria salutem hominum impediendo. Joan. 5. *Quomodo potestis credere, qui gloriam accipitis ab invicem.* Et ejusdem 12. dicitur de quibusdam, qui non confitebantur Jesum, quia dilexerunt magis gloriam hominum, quàm Dei. Multi facilè salvarent animas suas, si amor gloriæ mundanæ cessaret in eis. Chrysostomus. Tolle hoc vitium ut non velint homines hominibus apparere, & facilè omnia vitia resecantur. Item in sexto multùm expedit eum imitari, ut scilicet pietatis operibus insistamus: sicut enim oleum supernatat aliis liquoribus, sic pietas excellit respectu aliarum virtutum, ipsa est quæ Deo magis placet. Augustinus. Non est quod Deo ita amabiles faciat ut pietas ipsa, de diabolo maximè triumphat, unde super illud Psalm. 143. *Misericordia mea & refugium meum*, dicit Glossa, de nulla re sic vincitur diabolus ut de misericordia. Ipsa in tribulatione maximè subvenit. Unde dixit beatus Nicolaus quibusdam nautis, quos à naufragio liberaverat. Libenter pauperibus subvenite, quia nullum bonum hominis in periculo constituti sic Deus approbat ut eleemosynam, si tamen non ob mundi fiat gloriam. His sex operibus quasi sex gradibus ascendit beatus Nicolaus ad summum sacerdotij gradum. Unde ad honorem ipsius legitur hodie illud Ecclesiastici 44. *Non est inventus similis illi qui non*, &c. Ideò fecit illi Dominus, &c. sic solebant crescere in Ecclesia, meliores enim fiebant superiores, & qui quantum ad vitam tenent infimum locum, quantum ad dignitatem tenent supremum. Sic fiunt novissimi primi. Merito etiam horum operum ad cælestem gloriam pervenit. Meritò Deus ei cælestem gloriam dedit, qui propter ipsum gloriam mundi sprevit. Joan. 8. *Gloriam meam non quæro, est qui quærat & judicet.* Item merito illum Deus glorificavit, qui in terra in ejus ministerio se humiliavit. Joan. 12. *Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum pater meus.* Job. 22. *Qui humiliatus fuerit, erit in gloria.* Proverb. 29. *Humilem spiritu suscipiet gloria.* Item merito Deus illum glorificavit, qui in mundo isto Dei glorificationi intendit. 1. Reg. 2. *Quicunque glorificaverit me, glorificabo eum, qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.* 1. Corinth. 10. *Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud facitis, omnia in Dei gloriam facite.*

Item sanctum Nicolaum multo gloriavit.

DE EODEM.

SERMO SECVNDVS.

Summarium.

Hic sermo tria circa thema docet, & quomodo S. Nicolaus ea præstiterit in fine demonstrat.

Estote parati, quoniam qua hora non putatis filius hominis veniet. *Luca* 12. SERMO V.

ESTote, inquam, parati ad adventum judicis, qui veniet in morte uniuscujusque, vel in fine mundi. Qui paratus est ad unum adventum, paratus est ad alterum. Ecclesiastici 11. *Si ceciderit lignum ad austrum vel ad aquilonem, in quocunque loco ceciderit ibi erit.* Auster, Spiritus sanctus, unde irrigatio interior & calor sanctæ amoris. Aquilo, Diabolus, unde siccitas spiritualis & congelatio.

Tria nobis attendenda sunt circa verbum propositum. *Primo* ad quos admonitio ista pertineat, *secundo* quare impleri debeat, *tertio*, quomodo impleri valeat. Pertinet autem admonitio ista *primo* ad eos qui se parare differunt, *secundo* ad eos qui præparationem inchoatam non perficiunt, semper se parantes & nunquam parati, *tertio*, ad eos qui jam parati apparatum destruunt. Non est differenda præparatio illi qui jam deberet esse paratus, qui non habet securitatem unius diei in qua possit se præparare. Licet enim Deus remissionem peccatorum pœnitenti promiserit, nulli tamen crastinum diem promisit, sicut dicit August. Eccl. 5. *Non tardes converti ad dominum, & ne differas de die in diem, subito enim veniet ira ejus.* Item qui inceperit se præparare, præparationem suam debet perficere, non enim solum vult Deus nos esse in præparatione, imo vult nos omnes paratos esse. Sed de quibusdam verum est illud Senecæ. Nihil habemus facti, in futurum nostra distulimus. Multi postquam inceperunt se præparare, peccata sua confitendo non curant præparationem perficere ablata restituendo. Item qui se præparaverunt cavere debent ne apparatum suum destruant. Apocal. 16. *Beatus qui vigilat & custodit vestimenta sua ne nudus ambulet.*

Tria circa thema notanda.

I. Ad tres hæc admonitio pertinet.

De primis.

De secũdis.

De tertiis.

Circa secundum notandum quod quatuor sunt quæ multum debent nos movere ad sollicitè laborandum ut parati simus. *Primum* est *magnitudo honoris* ad quem vocati sumus. Væ illi qui negligentia præparandi se amiserit tantum honorem. Honor iste ostenditur. Matthæi 25. *Tunc dicet Rex his qui à dextris ejus erunt: Venite benedicti patris mei, possidete regnum vobis paratum à constitutione mundi.* Infœlix valde reputaretur, qui electus esset in Episcopum vel ad majorem dignitatem, si propter hoc dignitatem amitteret quod à nuntiis impræparatus inveniretur. Vel si post electionem crimen committeret propter quod suspendium mereretur. Heu quot sunt quibus de gloria cælesti similiter accidit. *Secundum* est *magnitudo expensarum* quas fecit Christus pro hac gloria nobis comparanda. Matthæi 22. *Dicite invitatis, ecce prandium meum paravi, tauri mei & altilia occisa sunt, & omnia parata, venite ad nuptias.* *Tertium* est *magnitudo periculi* quod imminet si imparati inveni fuerimus. Damnum erit irreparabile, nunquam honorem illum recuperare poterimus, & qui non habebit regnum habebit tormentum æternum. Matth. 25. Et *dicet Rex illis qui à sinistris sunt. Recedite à me maledicti in ignem æternum.* *Quartum* est multitudo eorum qui negligentes se præparare perierunt. Plures hac negligentia perierunt quàm sint viventes hodie. Dicebat eis diabolus, adhuc benè facietis pœnitentiam, hoc modo sunt in inferno, & nunquam pœnitentiam agent. Fatuus est qui illi men-

II. Quatuor incitare nos debent ut simus parati.

1.

2.

3.

4.

dacio adquieſcit, quo ſcit tot millia hominum periiſſe. Eccleſiaſtici 29. *Repromiſſio nequiſſima multos perdidit.*

Ob duas cauſas debemus eſſe parati.

Et notandum quod non dicit Dominus *parate vos*, ſed dicit *eſtote parati*, & hoc duplici ratione. *Prima* eſt quod non eſt in poteſtate noſtra quòd mors veniat, vel non prandere eſt in poteſtate patrisfamilias, ideo non oportet prandium ſemper eſſe paratum, ſed tempore opportuno eſt parandum. Sed eum qui ingreſſurus eſt navem ad transfretandum cum ventus flaverit opportunus, cum hoc non ſit in ejus poteſtate, ſemper oportet eum eſſe paratum. Bernardus loquens differenti converſionem ſpe diu vivendi dicit, quid de futuro miſer tam temerariè præſumis tanquam tempora & momenta pater in tua, & non magis in ſua poſuerit poteſtate. 2. *Secunda* eſt quia mors non providetur. Vindemiæ etſi non ſint in poteſtate noſtra, perpenditur tamen quando ſunt venturæ, & tunc vaſa præparantur, nec oportet ea ſemper eſſe parata. Sed non ſic eſt de morte, Unde ſubdit Dominus poſt illud *eſtote parati, quia qua hora non putatis filius hominis veniet.* Veniet inquam ad judicium particulare quod eſt in morte uniuſcujuſque vel ad judicium generale, ergo oportet nos eſſe paratos hora qua non putatur venturus: multo fortius qua putatur venturus, ergo omni hora. Matthæi 24. *Veniet Dominus ſervi illius in die qua non ſperat.* Eccl. 9. *Neſcit homo finem ſuum.* Seneca. Neſcis quo loco mors te expectat, ideo tu eam omni loco expecta.

III. Quatuor cauſæ quod imparati inveniantur

Circa tertium notandum quod *quadruplex* poteſt eſſe *occaſio* quod quis imparatus inveniatur. 1. *Prima* eſt *negligentia* addiſcendi. Matthæi 25. Fatuæ virgines in adventu ſponſi inveniuntur imparatæ. Proverb. 10. *Qui indocti fuerint, in egeſtate cordis morientur.* 2. *Secunda* eſt *dilatio converſionis* fiducia pœnitendi in fine, quæ fiducia multum habet fatuitatis. Unde talis facit ſicut aliquis facetet, qui habens quatuor jumenta, & onera ad quæ portanda vix ſufficerent, debiliori ex ipſis vellet imponere. Senio enim quod eſt debiliſſima pars vitæ vult totum onus imponere pœnitentiæ. Legitur in vitis patrum, quod beatus Arſenius qui habitabat in eremo Siciliæ audivit vocem dicentem ſibi, egredere & oſtendam tibi opera hominum, & egreſſus vidit Æthyopem nigrum cum ſecuri cædentem ligna & facientem grandem ſarcinam, & tentabat levare, & præ magnitudine non poterat: & iterum cædebat alia ligna, & addebat ſarcinæ. Expoſuit ergo hanc viſionem dicens. Qui cædebat ligna & adhuc ſuper ſarcinam addebat, homo eſt oneratus multis peccatis, & ſemper addit alia peccata, cum oporteret ea deponere & demere. 3. *Tertia* eſt *varietas viarum* per quas incedit, ut cum aliquis nunc agit bene, nunc male; nunc ſervit Deo, nunc mundo; nunc incedit per viam paradiſi, nunc per viam inferni; nunc procedit, nunc retrocedit; nunc ædificat, nunc deſtruit. Eccleſiaſt. 34. *Unus ædificans & alter deſtruens, quid prodeſt illis niſi labor?* Et ejuſdem 2. *Væ duplici corde*, &c. *& peccatori ingredienti in terram duabus viis.* 4. *Quarta* eſt *defectus pietatis.* Jacobi 2. *Judicium ſine miſericordia fiet ei qui non fecerit miſericordiam.*

4. Contraria his nos paratos reddunt, maximè quartum.

Contraria his quatuor multum valent ad hoc quod aliquis paratus inveniatur, & maximè pietas; de operibus enim pietatis fiet diſceptatio, & miſericordia aſſignat loca in paradiſo. Ideo miſericordia multum præparat hominem. Pſal. 111. *Beatus homo qui miſeretur & commodat, diſponet ſermones ſuos in judicio.* Eccl. 16. *Omnis miſericordia faciet unicuique locum ſecundum meritum operum illius.*

Quomodo hæc 4. S. Nicolaus habuerit.

Beatus Nicolaus non fuit negligens in addiſcendo, Eccleſiæ enim frequentans limina ſacra pectori condebat mandata, ſicut de eo cantat Eccleſia. Ipſe enim non diſtulit ſe præparare, imò incepit ſe præparare cum adhuc mammillas ſugebat. Ipſe non inceſſit variis viis ſive duplici via, imò habuit ſimplicitatem commendabilem, de qua in Epiſtola ad fratres de monte Dei. Simplicitas eſt perfectè ad Deum converſa voluntas, unam petens à Domino, hanc requirens. Ipſe ſoli Deo placere intendens ſic volebat pauperibus bona ſua diſtribuere ut ipſi neſcirent. Ipſe etiam erat valde compatiens, & ſuper afflictos pia geſtans viſcera.

DE BEATA LUCIA VIRGINE.

SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

In hoc ſermone circa verba thematis quatuor expenduntur.

Sponſus ſanguinum tu mihi es.
Exodi. 4.

VErbum iſtud dictum eſt Moyſi à ſponſa ipſius, ſed non minus potuit verè dici Chriſto à ſponſa ipſius, ſcilicet à beata Lucia, de qua hodie lenniſat Eccleſia. Sponſa Moyſi dixit hoc ei propter ſanguinem filij effuſum in ejus circumciſione. Sed beata Lucia potuit hoc dicere Chriſto propter ſanguinem proprium effuſum pro ejus amore. Juxta verbum propoſitum quatuor nobis conſideranda ſunt ad noſtram ædificationem. *Primo* ſponſi humilitas tale matrimonium dignantis. *Secundo* virtus ſponſæ pro amore ſponſi tam ardua audentis. *Tertio*, illud quod ſponſam ad audaciam tantam animare potuit. *Quarto* gloria qua ſponſus ſponſæ ſuſtinentiam remuneravit.

Humilitas ſponſi apparet ſi conſideretur qui ſit ſponſus. Altiſſimus eſt ſponſus, ſponſa paupercula ancilla. Admiranda & commendanda eſt humilitas in tanta ſublimitate. Bernard. Non eſt magnum eſſe in abjectione humilem, ſed magna ipſius & ima virtus eſt humilitas honorata. Idem Non quo pacto vis humilitatis major in majoribus, & prior in clarioribus comprobetur. De hac humilitate perbia noſtra confunditur. Majeſtas tanta ſocietatem matrimonialem pauperis ancillæ (quæ ſocietatem maxima & familiariſſima eſt) non dedignatur. Nos vero ſocietatem minorum dedignantur, cum men ſecundùm formam à ſalvatore nobis tradita nos inferioribus ſubdere debeamus. Matth. 3. Salvator Joanni renuenti baptizare eum. *Sic, inquit, decet nos implere omnem juſtitiam*, id eſt humilitatem, ſubdendo nos inferiori.

Virtus ſponſæ apparet, ſi attendamus quanta pro Chriſto ſuſtinuerit. *Primo* temporalium divitias contempſit. Ipſa petiit à matre ſua [illegible] ei properanti ad auctorem integritatis, quæ [illegible] datura eunti ad hominem moriturum [illegible] corruptionis: & cum mater conceſſiſſet ut [illegible] quid ſibi placeret, res earum ſunt diſtractæ [illegible] neceſſitates pauperum expenſæ. Ipſa *etiam* [illegible] les delitias pro Chriſto deſpexit & gloriam [illegible] ſprevit. *Item* ſponſo ſuo Chriſto virginitatem maculatam conſervavit. Cum enim Paſchaſius [illegible] ſularis comminaretur ei quod faceret eam ad [illegible] nar duci, ipſa tanto opprobrio non exterrita, [illegible] à ſuo propoſito mota, reſpondit nunquam [illegible] natur corpus niſi de conſenſu mentis, de voluntatibus enim judicat altiſſimus. Si me invitam [illegible] ris violari, caſtitas mihi duplicabitur ad [illegible]. *Ipſa* ignem magnum in Nomine Jeſu Chriſti [illegible] nuit, pice, reſina, & ferventi oleo ſuper eam [illegible] tis. Ipſa *etiam* pro Chriſto gladium ſuſtinuit [illegible] in gutture ejus merſus eſt, & licet vulnus [illegible]

ſuſcepiſſet

ria, quanta ſit.

Adhortatio ad imitationem.

ſuſcepiſſet, tamen poſt oratiõm propter inſtructionem noſtram operata deſit.

Cum hæc beata Virgo ſimilis nobis paſſa fuerit ſexus fragilitatis, quid eſt quod non ſolum difficile, imo impoſſibile nobis æſtimamus, illud quod ipſa fecit. Gregorius loquens de ſancta felicitate. Cum ad illud, inquit, examen terribile venerit judex diſtrictus, quid nos viri dicemus, cum hujus fœminæ gloriam viderimus? De debilitate mentis noſtræ, quæ tunc nobis viris excuſatio erit, quando hæc oſtendetur quæ cum ſæculo etiam ſexum vicit? Non poſſunt multi minis vel promiſſionibus ad continentiam adduci, dicentes ſe non poſſe continere, hæc verò à voto continentiæ nullis potuit tormentis avelli. Bernardus in Epiſtola ad fratres de monte Dei. Ignoſce Domine, ignoſce, excuſamus, tergiverſamur, ſed non eſt qui ſe abſcondat à lumine veritatis tuæ. Vix eſt aliquis qui ea, quæ ad te ſunt, experiri velit quid poſſit, etiam quod promptiſſimè poteſt, quicumque ſecundum carnem vel ſeculum, ſive timor impulerit, ſive cupiditas traxerit.

III. Sponſa Iesu Chriſti ſanguinis. Tribus modis ſanguinem ſuum fudit S. Lucia.

Attendendum verò eſt quod Chriſtus beatæ Luciæ fuit non ſolum ſponſus ſanguinis, ſed etiam ſanguinum, ipſa enim pro Chriſto quaſi *tripliciter* ſanguinem ſuum fudit. Ubi prò *primâ* effuſione computamus, quod bona temporalia, quibus vita ejus erat ſuſtentãda, pro Chriſto pauperibus diſtribuit; quem modum loquendi habemus. Eccleſ. 34. *Panis egentium vita pauperum eſt, qui defraudat eum, homo ſanguinis eſt.* Pro *aliâ* verò effuſione ſanguinis computamus, quod ipſa contemnens carnales delitias pro Chriſto carnem ſuam mortificavit. Pſal. 43. *Propter te mortificamur tota die.* *Tertia* effuſio ſanguinis fuit, cum gladius in guttur ejus merſus eſt. Vult Chriſtus ſponſam ſuam ſic ei adhærere, ut non poſſit eam ab ipſo ſeparare nec amicus nec inimicus. Amicus non poteſt ſecundum illud ad Epheſ. 5. *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una.* Et ſubditur. *Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia.* Inimicus etiam non poteſt, prælegit enim gladio hoſtis occidi magis quam fidem Chriſti debitam violare. Ipſa debet dicere exemplo Pauli, *quis me ſeparabit à charitate Chriſti? tribulatio, an anguſtia*; &c. Item *certa ſum quod neque mors neque vita*, &c. *Poterit me ſeparare à charitate Dei*, ad Rom. 8. Ad hanc verò audaciam potuit eam animare paſſio Chriſti. Oſtendebatur elephantibus ſanguis uvæ & mori ad exacuandum eos in prælio. 1. Machab. 6. Ad Hebr. 12. *Recogitate eum qui talem ſuſtinuit adverſus temetipſos contradictionem à peccatoribus ut non fatigemini animis veſtris deficientes, nondum enim uſque ad ſanguinem reſtitiſtis adverſus peccatum repugnantes.* Sicut beata Lucia potuit dicere Chriſto? Sponſus ſanguinum tu mihi es, ſic & Chriſtus potuit dicere ei: Sponſa ſanguinum tu mihi es. Sanguinem enim ſuum pro ipſa fudit non ſemel, ſed pluribus vicibus; ſex enim vicibus creditur Chriſtus ſanguinem ſuum fudiſſe pro ſalute noſtra. *Primo* in circumciſione Lucæ 2. *Secundo* in agonia ejuſdem 22. *Tertio* cum flagellatus eſt ligatus ad columnam Matthæi 27. *Quarto* in ſpinea coronatione. *Quinto* in crucifixione. In eodem. *Sexto* in lateris apertione Joannis 19. Sed quantum ad multos poteſt dicere Chriſtus quæ utilitas in ſanguine meo? In quibuſdam amor terrenus ſic ſanguinem Chriſti operit quod nullum ſignum ejus ab aliis videtur, paſſionem enim ipſius in nullo imitantur. Ipſi etiam non vident ſanguinem Chriſti ut ad patiendum aliquid pro eo animentur. Job 16. *Terra ne operias ſanguinem meum.*

Quis S. Luciam ad hanc audaciam animârit.

Chriſtus ſponſus in paſſione ſanguinum.

IV. Sponſa gloria.

Gloria ſcilicet quæ Chriſtus ſponſæ patientiam remunerâvit, exuperat ejus meritum. Rom. 8. *Non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis*, &c. Gloria illa inæſtimabilis eſt. 1. Corinth. 2. *Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit*, &c. quanta ergo gloria præparata eſt ſponſæ præ cæteris diligenti habenti. Cant. 1. *Adjuratæ ſum vos filiæ Jeruſalem ſi inveneritis dilectum meum*, &c. In hoc quod ſpecialiter dicitur de adoleſcentulis inſinuatur excellens earum dilectio. Qui ſponſus ſanguinum fuit ſponſæ ſuæ in hoc exilio, apparet ei ſpecioſus forma præ filiis hominum in cœlo, imo apparet ei ſplendor gloriæ. Hebr. 1. Candor lucis æternæ. Sapient. 7. *Lætificat eam in gaudio cum vultu ſuo.* In nuptiis Chriſti in præſenti deficit vinum gaudij, & implentur hydriæ aqua tribulationis; ſed Chriſtus mutat aquam in vinum exultationis. Joannis 16. *Triſtitia veſtra vertetur in gaudium.* Sponſa in hoc exilio eſt ut pauper ancilla, ſed in cœlo eſt ut Regina. Pſal. 44. *Aſtitit regina à dextris tuis*, &c. In hoc exilio eſt in gloria, in cœlo vero coronata multiplici corona. Cantic. 4. *Veni de Libano ſponſa mea, veni coronaberis.* Gloria ſponſæ eſt ut gloria ſponſi Apocal. 12. *Signum magnum apparuit in cœlo, mulier amicta ſole*, hæc mulier eſt ſponſa ſponſo conformis.

Diverſus ſtatus ſponſæ in hac & altera vita.

DE BEATO THOMA APOSTOLO.

SERMO PRIMVS.

SERMO VII.

Summarium.

Quinque tractat hic ſermo de ædificio ſpirituali.

In quo omnis ædificatio conſtructa creſcit in templum ſanctum in Domino. *Ad Epheſ.* 2.

HOdiè recolit Eccleſia quomodo Dominus miniſterio S. Thomæ, cujus feſtum colimus, palatium paraverit Regi Indiæ. Tempore autem iſto adjuti precibus beati Thomæ debemus parare habitaculum regi gloriæ qui in proximo eſt venturus, unde convenienter admonitio Apoſtoli de habitaculo Deo præparando hodie in Eccleſia recitatur. Notandum autem quod ſpirituale ædificium ad modum materialis ædificij *primo fundatur, ſecundo erigitur, tertio perficitur, quarto conſecratur, quinto inhabitatur*, unde dicitur ad Epheſ. 2. *Superædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum*, &c. *In quo omnis ædificatio conſtructa* ecce fundamentum; *creſcit*, ecce erectio; *in templum*, ecce conſummatio, *ſanctum*, ecce conſecratio; *in tabernaculum Dei*, vel *habitaculum*, ecce inhabitatio.

Quinque tractantur de ædificio ſpirituali.

Fundatur primò per fidem. Ad fundamentum iſtud eſt primarius lapis Chriſtus, ſive fides Chriſti, quem pontifex, id eſt paret ſignatum cruce posuit in fundamento noſtro, id eſt in corde, & habet *quinque* virtutes: *humiles exaltat, diviſos congregat, debiles confortat, lapſos erigit, peccatores ſalvat.* Unde dicit Apoſtolus *ſuperædificati*, &c. *Summo*, ecce *primum*; *angulari*, ecce *ſecundum*, *lapide*, ecce *tertium*; *Chriſto*, ecce *quartum*, *ipſo*, ecce *quintum*.

I. Fundatur fide.

Fundamenti virtutes quinque.

Secundò erigitur per ſpem. Erigit autem ſpes *quatuor parietes*, quia quatuor ſunt quæ ſperare debemus. *Prima* ſpes ſive paries eſt *reſurrectionis* verſus occidentem. *Secunda immortalitatis* ſive *impaſſibilitatis* verſus aquilonem, unde pandit omne malum. Hierem. 1. *Tertia aſcenſionis* verſus orientem. *Quarta fruitionis* verſus auſtrum. Cantic. 4. *Veni auſter perfla hortum meum.* Circa *reſurrectionem* notandum quod eſt reſurrectio bonorum læta & malorum triſtis, eſt enim bonis gaudium de *liberatione corruptionis.* Rom. 8. *Creatura liberabi-*

II. Erigitur ſpe Spei 4. parientes, ſeu 4. ſperanda.

I. Reſurrectio Bom gaudent de quatuor.

rà servitute. Item *de claritate.* Philip. 3. *Salvatorem expectamus*, &c. Item *de receptione* animæ tanquam si mater filiam, uxor maritum diu absentem reciperet. Item *de dotibus* Matth. 13. *Fulgebunt iusti sicut sol*, &c. De malorum tristitia dicitur Job 3. *Pereat dies in qua natus sum*, &c. Tristantur mali *de confusione* quam habebunt de peccatorum suorum manifestatione. Nahum. 3. *Revelabo pudenda tua in facie tua, & ostendam gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam.* Ecclesiastici 11. *In fine hominis denudatio operum illius.* Item *de judicis visione.* Lucæ 21. *Tunc videbunt filium hominis.* Tunc videbunt eum Judæi, qui hic eum videre noluerunt Sap. 2. *Gravis est nobis etiam ad videndum.* Item mali qui eum in tenebris suis abominantur. Item tristantur *de conjunctione animæ & corporis.* Duo enim perpetui inimici conjunguntur. Anima tunc dolebit de corpore tanquam si homo ardentem loricam indueret. Et quia duplicabitur pœna. Apocal. 18. *Quantum glorificavit se & in deliciis fuit, tantum*, &c. Psal. 108. *Operiantur sicut diploide.* Circa *immortalitatem* nota quod & boni & mali erunt immortales. *Precipitabit* enim *Dominus mortem in sempiternum*, quo ad bonos. Isa. 25. Sed mali optabunt mortem & fugiet ab eis. Boni tamen erunt impassibiles. Apocal. 21. *Absterget Deus omnem lachrimam ab oculis* sanctorum. Mali vero passibiles erunt omni genere passionum, calore, frigore, stridore dentium, siti, fame, infirmitate, odio, invidia, & cæteris malis omnibus. Isaiæ 65. *Servi mei comedent, vos autem esurietis.* Circa *ascensionem* nota quod quatuor erunt ordines hominum in die judicii. Quidam judicabunt & judicabuntur & regnabunt, ut Apostoli & Apostolici viri. Matthæi 19. *Vos qui reliquistis omnia & secuti estis me*, &c. Quidam judicabuntur & non judicabunt & salvabuntur, ut mediocriter boni Math. 25. *Esurivi & dedistis mihi manducare*, &c. Quidam nec judicabunt nec judicabuntur, ut infideles Joan. 3. *Qui non credit, jam judicatus est.* Quidam non judicabunt sed judicabuntur, ut cæteri mali. Matth. 25. *Esurivi & non dedistis mihi manducare.* Sententia malorum est. *Ite maledicti in ignem æternum.* Non credentes tres habent turmas Paganorum, Judæorum, Hæreticorum. Mali Christiani habebunt septem turmas sub septem vexillis. *Prima* est homicidarum, quorum Dux est Caïn, *secunda* opprimentium pauperes, quorum Dux est Nero, *tertia* adulterorum, quorum Dux est Lamech, *quarta* est derisorum, quorum Dux est Cham, *quinta* est simoniacorum, quorum Dux est Giezi & Simon magus, quo ad vendentes & ementes bonum spirituale, *sexta* usurariorum, quorum Dux est Judas, qui propter avaritiam vendidit Dominum, *septima* proprietariorum, quorum Dux est Ananias & Saphira, quo ad spirituales. Sententia bonorum est. *Venite benedicti*, &c. Circa *fruitionem* bonorum notandum, quod ut dicit Augustinus. Sine fine videbitur, sine fastidio amabitur, sine fatigatione laudabitur: hic visus, hic affectus, hic actus erit omnibus. Idem. Vocabimus & videbimus, videbimus & amabimus, amabimus & laudabimus, ecce quid erit in fine? Ex visione utique dilectio, & ex his fruitio sive comprehensio. In fruitione sive comprehensione tanta erit dilectio, quod necessariò prorumpemus in laudem, vocalem secundum Cassiodorum, mentalem secundum Augustinum.

Mali tristabuntur de tribus.

2. Impassibilitas bonorum. Passibilitas malorum.

3. Ascensio. Quatuor ordines hominum in judicio.

Turmæ tres infidelium Fidelium septem.

4. Fruitio bonorum.

Tertio ædificium spirituale perficitur charitate. quare *charitas operit multitudinem peccatorum.* Jacobi 5. & est *vinculum perfectionis.* Colos. 3. Propter hoc dicit Apostolus 1. ad Corinth. 13. *Si linguis hominum loquar*, &c. *Charitatem autem non habuero*, &c.

III. Perficitur charitate.

Quarta consecratur. Unde Psal. 45. *Sanctificavit tabernaculum suum altissimus.* Sanctificavit [illegible] oratione, aspersione, unctione quemadmodum [illegible] copus templum materiale. Oravit *verbo*, [illegible] lachrimis, unxit *sanguine.* De *prima*. Joan. 17. *pro eis rogo.* Rogat autem mali amotionem, [illegible] ibidem. *Non rogo ut tollas eos de mundo*, &c. [illegible] sanctificari veritate. Ibid. *Pater sanctifica eos in veritate.* Item in bono conservari. Ibidem. *Pater [illegible] eos in nomine tuo quos dedisti mihi.* Item [illegible] Ibidem: *ut sint unum.* Item commorari secum [illegible] dem. *Pater volo ut ubi sum ego, & illi sint* [illegible] De *secundo* dicitur. Hebr. 5. *Qui in diebus [illegible] sua preces supplicationesque ad eum qui [illegible] salvum facere à morte cum clamore valido & [illegible] mis offerens, exauditus est pro sua reverentia.* [illegible] tertio ad Hebr. 12. *Accessistis ad sanguinis testa[illegible] diatorem Jesum & sanguinis aspersionem melius [illegible] quentem quam Abel.* Rogat pro peccatoribus [illegible] catricum ostensione. Ad Rom. 8. *Qui etiam [illegible] pellat pro nobis.* Hoc attendant qui raro & [illegible] verbo tenus volunt orare pro salute propria. [illegible] do sanctificavit septies aspergendo. Levit. 4. [illegible] tur quod pro populo offerebatur vitulus, in [illegible] sanguine sacerdos tingebat digitum & aspe[illegible] septies in conspectu Dei. Sacerdos secundum [illegible] dinem Melchisedech est Christus, populus [illegible] est totum genus humanum, Synagoga est [illegible] clesia, vitulus est Corpus Christi. Iste Sa[illegible] intingit digitum in sanguine proprio in quo [illegible] ficatur redemptio. 1. Petr. 1. *Non corruptibili [illegible] auro vel argento redempti estis*, &c. Septies [illegible] quare septies suum sanguinem fudit. *Prima* [illegible] in circumcisione ejus fuit in ablutionem [illegible] originalis, unde facta est in illo membro po[illegible] contrahitur peccatum originale. *Secunda est* [illegible] in oratione ad emundationem peccati venialis [illegible] subjecit sensualitatem rationi Lucæ 22. *Pater [illegible] fer à me*, ecce motus sensualitatis, *verumtamen [illegible] sicut ego volo*, &c. Ecce subjectio sensualitatis [illegible] ratione, & ex inordinatione sensualitatis ex[illegible] peccata venialia. *Tertia effusio* fuit in flage[illegible] ne propter ablutionem culpæ omissionis, [illegible] omissionem enim infliguntur flagella Lucæ 1[illegible] *vus sciens voluntatem Domini sui*, &c. *Quarta [illegible] sio* fuit in coronatione ad ablutionem erroris [illegible] exprimitur in spina, quia non est sine pun[illegible] cordis. Unde hæretici dicuntur habere cau[illegible] tam conscientiam. 1. ad Timoth. 4. *Et cauteri[illegible] habentium conscientiam.* Proverb. 24. *Per [illegible] hominis pigri transivi, & per vineam viri stu[illegible] ecce totum repleverant urtica, & operuerant [illegible] ficiem ejus spina.* Per pigritiam & negli[illegible] nascuntur spinæ, id est errores qui pungunt. [illegible] *ta effusio* fuit in manuum perforatione in ab[illegible] mortalis in commissione, in opere Per ma[illegible] ra significantur, per dexteram opera in pr[illegible] te, per sinistram opera in adversitate. Se[illegible] in pedum confixione fuit, ad delendam [illegible] commissionis in affectu sive in voluntate. Se[illegible] in lateris apertione fuit, ad delendam culpam [illegible] missionis in cogitatione, per latus significan[illegible] gitationes quæ exeunt à corde. De his om[illegible] Apocal. 1. *Qui dilexit nos & lavit nos à peccatis [illegible] stris in sanguine suo. Tertio* sanctificavit [illegible] Psal 44. *Unxit te Deus* &c. Ungitur qui[illegible] de causis. *Primo* in signum honoris, sic un[illegible] regem Salomonem in Gihron. 3. Reg. 1. Sic un[illegible] in baptismo in signum regni futuri. *Se[illegible]* sanitatem. Ecclesiastici 38. *Unguentarius fa[illegible] unguenta suavitatis.* Sic ungimur Sacramento [illegible] firmationis, & extremæ unctionis. Jacobi [illegible] *Infirmatur quis ex vobis*, &c. *Tertio* ad sua[illegible] Hester 2. Puellæ quæ præparabantur Assuero [illegible] gebantur oleo myrtino & quibusdam unguen[illegible]

IV. Consecra[illegible]

men[illegible]

mensibus. Sic ungimur nos ut exemplo quasi bono odore alios confortemus. 2. Corinth. 2. *Christi bonus odor sumus.* Ecclesiastici 7. *Melius est nomen bonum quam unguenta pretiosa.* 4. *Quarto* ungitur in bellum iturus, ne possit ab hoste capi. Sic Christus & Apostoli sunt uncti gratia mansuetudinis, qua invincibiles extiterunt Isa. 61. *Spiritus Domini super me, eo quod unxit me.* 5. *Quinto* ut corpus conservetur à putredine. Sic uncta fuerunt antiquorum corpora, & sic ungimur ne putrescamus in stercore nostro, id est, fœtore luxuriæ.

V. Inhabitamur à S. Trinitate in tribus potentijs per 7. dona Spiritus sancti.

Nobis sic fundatis, erectis, consummatis, consecratis, inhabitamur à tota Trinitate, Joannis 14. *Ad eum veniemus & mansionem apud eum*, &c. Glossa. Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus. Pater, cui appropriatur potentia, veniens irascibilem roborat. Filius, cui appropriatur sapientia, veniens rationalem illuminat. Spiritus sanctus, cui appropriatur bonitas, veniens concupiscibilem satiat. Ad robur irascibilis pertinet donum timoris & fortitudinis. Timor fugat vera mala, scilicet mala culpæ & pœnæ æternæ, fortitudo sustinet mala non vera, sed transitoria mala pœnæ, & utrumque pertinet ad robur irascibilis. Glossa. In via Domini timor operatur fortitudinem, in via sæculi debilitatem Proverb. 14. *In timore Domini fiducia fortitudinis.* Ad illuminationem rationalis pertinet donum consilij, scientiæ & intellectus. Dono intellectus sapientia legimus in creaturis. Eccl. 1. *Deus effudit sapientiam super omnia opera sua.* Dono scientiæ à deceptione cavemus, quam bona præsentia faciunt, quæ se vera bona mentiuntur, cum potius sint umbra verorum bonorum. Sapient. 5. *Transierunt hæc omnia velut umbra.* Item dono consilij bona transitoria in æterna commutamus. Matth. 19. *Si vis perfectus esse, vade & vende omnia, &c.* Augustin. Præbe tectum, & accipe cœlum. Ad sanitatem concupiscibilem pertinet donum pietatis & sapientiæ. Dono pietatis proximi mala despiunt dum de eis dolemus, & per sapientiã vera bona sapiũt nobis.

DE EODEM.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Ex duobus Adventibus Christi ad Discipulos suos docet nos duo hic sermo. Primo quid ad digne suscipiendum Christum à nobis exigatur imitatione Discipulorum Christum ad se venientem suscipientium. Secundo exemplo Christi ad Discipulos venientis, quomodo in congregatione recte versari debeamus.

SERMO VIII.

Post dies octo erant Discipuli ejus intus, & Thomas cum eis, &c. *Ioannis* 20.

Duplex adventus Salvatoris ad discipulos.

HOdie in Evangelio duplex adventus Salvatoris ad Discipulos recolitur: *unus* fuit Thoma absente, & *alter* Thoma presente. Tempore etiam isto adventus Salvatoris à fidelibus expectatur, ideo & de adventu Salvatoris ad nos loqui proposuimus. Et si diligenter attendatur in quo statu erant Discipuli cum Salvator ad eos venit, apparere nobis poterit qualiter Salvator à nobis expectandus sit. Item si diligenter attendamus qualiter Salvator ad Discipulos veniens inter eos se habuerit, apparere nobis poterit qualiter se debeat habere qui vivit in congregatione.

Duo ex hoc Adventu nobis discenda.

I. Primus discipulorum timore Salvatore docet nos ad Salvatorem dignè suscipiendum necessaria.

Circa Primum notandum quod cum Salvator ad Discipulos venit ipsi in timore erant, sero factum erat, in unum erant congregati, & fores erant clausæ, in quibus quatuor insinuantur nobis valde necessaria ad hoc ut Salvatorem quem expectamus dignè suscipiamus. *Primum* est *timor* qui domum conscientiæ mundat, secundum illud. Eccles. 1. *Timor Domini expellit peccatum, nam qui sine timore est non poterit justificari.* Timor damnationis introducit amorem Salvatoris & desiderium adventus ejus. Isa. 26. *A timore tuo Domine concepimus, & quasi parturivimus spiritum salutis.* Amantes Salvatorem ab eo amantur & visitantur. Proverb. 8. *Ego diligentes me diligo.* Joan. 14. *Si quis diligit me mandata mea servabit & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus*, &c. Visitat Dominus desiderantes adventum ipsius. Aggei 2. *Veniet desideratus cunctis gentibus.* Sicut in primo adventu non venit nisi desideratus, sic spiritualiter venit ad eos qui eum desiderant. *Secundum* est *contemptus mundanæ gloriæ*, quod significatur in hoc quod sero factum erat. Ad eum Dominus venit cui lux mundanæ gloriæ occubuit, & verè eam contemnit, sicut Jacob, postquam sol occubuerat Dominum vidit. Genes. 28. Amor mundanæ gloriæ multis est causa quod Salvator ad eos non venit: cum enim ad adventum Salvatoris se deberent præparare, intendunt mundanæ gloriæ, vel vestes pretiosas sibi præparando, vel superbos hospites invitando. *Tertium* est *unitas.* Non visitat Salvator homines discordes, nec visitat hominem singularem, sicut nec visitavit Thomam ab aliis separatum. Psalm. 75. *In pace factus est locus ejus*, 2. ad Corinth. ult. *Pacem habete, & Deus pacis erit vobiscum.* 1. ad Corinth. 14. *Non est Deus dissensionis, sed pacis.* *Quartum* est *stabilitas*, qua aliquis in domo conscientiæ manet, & non curiosè exterius evagatur. Exod. 16. *Manent unusquisque apud semetipsum, & nullus egrediatur de loco suo die septimo*, scilicet die quietis. Fores sensuum claudendæ sunt, & sic Salvator est expectandus. Isaiæ 26. *Vade populo meus, intra cubicula tua, claude ostia super te.* In oratione vel studio cum silentio expectandus est Salvator. Threnorum 3. *Bonum est præstolari cum silentio salutare Dei.*

Circa secundum notandum quod Salvator ad Discipulos veniens in medio eorum stat, pacem commendat, infirmum confortat, absentes laudat, in his ostendit qualiter se habere debeat, qui in congregatione vivit. In medio stare debet, ut omnes diligat, non debet se à quibusdam per discordiam separare & aliis carnali amore conjungere. Ecclesiastici 6. *Noli fieri pro amico inimicus proximo.* *Item* debet stare in medio, medietatem inter superfluitatem & indigentiam tenendo. Hoc medio tutissimus ibit. Hoc medium tenuere beati. Hoc est medium in quo virtus consistit. Non velit esse nimis justus, nimia enim justitia occasio est querelæ. Unde Glossa & super illud. Luc. 1. *Incedentes in omnibus mandatis & justificationibus Domini sine querela.* Ecce temperata justitia. Plerumque hominum justitia durior querelam provocat. Ecclesiast. 7. *Noli esse justus multum.* Mediocritas est via regia qua populo Dei incedendum est. Num. 20. *Via publica gradiemur non declinabimus ad dexteram vel sinistram.* Stare in medio maximè prælato congruit. Sicut est indecens in corpore humano si caput ad humerum dextrum vel sinistrum declinet, sic indecens est si prælatus non omnes amet. Exemplum debet accipere ab eo qui præest omnibus, de quo legitur. Sapient. 6. *Pusillum & magnum ipse fecit, & æqualiter est ei cura de omnibus.* *Item* qui in congregatione vivit, verba pacis debet habere in ore, quæ pacem non turbent, sed potius eam faciant & foveant. Columba ramum olivæ defert in ore. Genes. 8. Sic qui Spiritum sanctum habet, hæc verba pacis debet habere. Proverb. 15. *Lingua placabilis lignum vitæ, quæ autem immoderata est conteret spiritum.* Eccles. 20. *Sapiens in verbis amabilem se facit, gratiæ autem fatuorum effundentur.* Fere omnium turbationum vel plurium quæ

torem dignè suscipiendum necessaria. 1.

II. Christus veniens ad discipulos etiam 4. nos docet necessaria ad bene vivendum in congregatione.

1. In medio tripliciter standum.

1.

2.

3.

4.

2.

3.

sunt in congregatione occasio est peccatum linguæ. Multum timenda est lingua quæ non refrenatur. Jacobi 3. *Lingua nostra ignis est universitas iniquitatis.* Hierem 9. *Sagittæ vulnerans lingua eorum.* Item eum qui est in congregatione infirmus, debemus confortare, non deijcere. Confortavit Dominus in *primo Adventu* discipulos ad patientiam infirmos exemplo patientiæ suæ ostendens eis mallis & latus, qui modus confortandi multum pertinet ad prælatos qui exemplo suo alios debent animare ad asperitates tolerandas. Ad idem etiam debet eos animare memoria Dominicæ Passionis. 1. Petri 4. *Christo in carne passo, & vos eadem cogitatione armamini*, &c. Bernard. Videmes angustias Domini nostri levius vestras portabitis. Passio Christi lignum est aquas tribulationis dulcorans, sicut figuratum est. Exod. 15. in ligno quod ostensum est Moysi à Domino quo aquæ mirach sunt dulcoratæ. In *secundo Adventu* ad discipulos Thomam in fide infirmum confirmavit, adeo ut nullus locus dubitationis fidei in eo remaneret: secundum enim triplicem sensum ostendit quod ipse erat vivens qui prius mortuus fuerat. Secundum auditum hoc ostendit per vocem suam quæ eis nota erat, secundum visum dicens: *Vide manus meas*, secundum tactum dicens, *affer digitum tuum*, & *mitte in latus meum*. In hoc etiam se esse Deum ostendit, quod ea quæ ipso absente Thomas dixerat ei replicavit, scilicet de videnda fixura clavorum & mittenda manu in latus: unde dicit Gregorius Carnotensis Episcopus. quid mirum si mira devotione mox exclamavit: *Dominus meus & Deus meus*? Non enim erat jam quod de divinitate illius & de veritate resurrectionis hæsitaret aliquatenus, quem nec arcerent claustra, nec lateret secreta. *Item* exemplo Domini qui absentes commendat, non præsentes, cavere debet qui est in congregatione, ne præsentes adulando laudet vel absentibus detrahat. Chrysost. Blanditores in facie laudant coram domesticis, vir autem sapiens cum laudatur in facie, flagellatur in corde. Timenda est adulatio quia multum est nociva. Adulanti potest dici illud Psalm. 51. *Sicut novacula acuta fecisti dolum.* Novacula acuta furatur barbam, adulator virtutem. Hieron. Pulchrè adulator diffinitur apud Philosophos, blandus inimicus. Seneca. Habet suum venenum blanda oratio. Non est detrahendum absenti, licet ipse non audiat, quia Deus audit. Sap. 1. *Auris oculi audit omnia.*

Gregorius Episcopus Carnotens. Loquens de hoc verbo, *mitte manum tuam*: Ecce deprehensus es, ô Apostole, cuncta tibi replicantur à Domino, quæ pridie locutus fueras velut de absente. Heu mihi Domine tanquam non sint oculis tuis omnia nuda & aperta meos ab illis infideliter & insipienter avertens, indigna cogito, vana loquor, operor prava. Posuisti in nervo pedem meum & observasti omnes semitas meas, & vestigia pedum meorum considerasti: at ego miser sicut lepus, ut aiunt, dumetis caput infigens, dum videntem me non video, me quoque videri non reputo. Quam beatus Domine qui sub testimonio tuo semper agit, loquitur, meditatur, immo verò qui sub testimonio tuo se vivere semper attendit, nam sine tuo testimonio nemo vivit.

Iob. 13.

1. Christus primo Adventu discipulos ad patientiam roboravit.

Secundo Adventu confirmavit Thomam in fide per tres sensus.

Christus Thomæ divinitatem suam ostendit.

2. Non blandiendum.

Non detrahendum.

Appendix de S. Thoma ex Gregorio Carnotensi.

DE EODEM.
SERMO TERTIUS.

Summarium.

Hic sermo I. quinque potissimum causas affert, cur Christus discipulos cadere permiserit. II. Christus pietatem seu misericordiam in quatuor consolationibus apparuisse demonstrat. III. Doces quomodo adhærentes Deo beatificentur, & qualis fides beatificet.

Nisi videro in manibus ejus fixuram clavorum, &c. *Ioannis.* 20.

Circa narrationem hujus Evangelij duo sunt nobis specialiter attendenda, scilicet Discipulorum infirmitas, & Salvatoris pietas. Circa infirmitatem Discipuli pensandum nobis est, qualiter Salvator noster permiserit quod beatus Thomas de dubius fuerit, & similis dubitatio posset esse aliis discipulis, quare permiserit eos cadere. Videtur enim tentationis tempore Passionis in eorum timore concussionis oppressit, sicut accidit Job 1. Matth. 26. *& relicto eo omnes fugerunt.* Permisit Dominus Judam sic cadere, ut non resurgeret, permisit etiam ut Petrus caderet sicut fecit cum. Petrus negat, Joannes fugit, Thomas dubitat, cunctis relinquunt. Hujus autem permissionis quinque causas possumus assignare. *Prima* est ad clarum congregationum exonsatio. Scribat Hieronymus quod maledici sanctis congregationibus non adhærent cum aliquos ex ipsis cadere videnent, ideo eorum excusationem multos vel potius omnes in sola primitiva congregatione cadere permisit, ut maledici libentius bonis quam malis detrahant. Ante faciem Domini consputere non verentur. Ideo Facies Ecclesiæ census est personarum quæ sublimiores in Ecclesia, in quarum pulchritudine maximè consistit pulchritudo Ecclesiæ, sicut in pulchritudine faciei maximè consistit pulchritudo totius corporis. Quos libentius maculant maligni, qui citius possunt illud Eccl. 26. *Qui peccatores plebem invenient perditionem.* *Secunda causa* est pœnitentium consolatio; qui enim peccant, & pœnitere volunt, consolationem in exemplis talium accipiunt, ut de venia obtinenda spem habeant. Bernard. super Cantic. Omnino propter manifestationem, quæ in te prædicatur, currimus. Primum mine audientes, quod non spernas peccatores non horreas. Non horruisti confiteri latronem, non lachrimantem peccatricem, non Chananæam orantem, non deprehensam in adulterio, non supplicantem publicanum, non negantem discipulum, non persecutorem discipulum, sed non ipsos crucifixores tuos. In odorem unguentorum tuorum currimus. *Tertia causa* est de humiliatio. 1. ad Corinth. 10. *Qui existimat stare, videat ne cadat.* August. 14. de civitate Dei. Audeo dicere superbis esse cadere in aliquod manifestum peccatum expedire, qui jam sibi placendo occidebant. Salubrius enim Petrus sibi displicuit cum negavit, quam placuit cum præsumpsit. *Quarta* est profectus electorum, qui ex casu eorum sequitur. Rom. 8. *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*, &c. Resurgent enim electi cautiores, humiliores, devotiores & patientiores magis cõpatientes. *Quinta* quantum ad Thomam est confirmatio Ecclesiæ in fide. Gregorius homilia. Nunquid, inquit, casu gestũ creditis? Quis ille discipulus tunc decesset, post autem venisset audiret, audiens dubitaret, dubitans palparet & palpans crederet. Non hoc casu, sed divina dispensatione

dispensatione gestum est : egit namque miro modo superna clementia, ut discipulus dubitans dum in magistro suo vulnera palparet carnis, vulnera in nobis sanaret, infidelitatis : plus enim nobis Thomæ infidelitas quam fides credentium discipulorum profuit, quia dum ille ad fidem palpando reducitur, nostra mens omni dubitatione postposita solidatur. Simile habetur de Joseph. Matthæi 1. qui de conceptu Mariæ dubitavit vel timuit, & per Angelum certificatus est, ut certificatio ejus, certificatio esset Ecclesiæ.

II. Pietas Christi apparuit 1. generaliter consolando discipulos.

Circa pietatem Salvatoris notandum quod pietas ejus multum apparuit in generali consolatione discipulorum, qua omnes consolatus est, pacem eis optando, licet omnes peccaverant eum relinquendo. Amplius vero apparuit in hoc quod specialiter eos confortavit, qui specialiter eum offenderant, ut Petrum cui singulariter apparuit, Luc ultimo. *Surrexit Dominus vere, & apparuit Simoni.* Petrus etiam singulariter nominatus est, cum resurrectionem suam discipulis nuntiari voluit. Amplius pietas ejus in hoc apparuit, quod infirmitati periculosiori majus remedium adhibuit, scilicet dubitationi circa fidem in beato Thoma, quæ periculosa est, quia fundamentum bonorum destruit. Et quia difficilius peccatum erroris ab hominibus expellitur quam cætera peccata. Ad confirmandum beatum Thomam salvator venit, & visioni ejus & palpationi vulnera exposuit, & dehortationem ab infidelitate & exhortationem ad fidelitatem subdidit dicens. *Noli esse incredulus sed fidelis.* Chrysostomus. Cum videris discredentem discipulum excogita dominatoris clementiam, qualiter & pro una anima ostendit seipsum vulnera habentem, id est vulnerum cicatrices, & accedit ut salvet unum, & etiam aliis grossiorem existentem. Pietas etiam ejus multum apparuit in generali consolatione fidelium, quam fecit dicens : *quia vidisti me Thoma credidisti. Beati qui non viderunt & crediderunt.*

1. Confirmatio dubitationis Thomæ.

2. Infirmus debet velle bonum adhærere.

Circa quod verbum notandum quod valde bonum est adhærere Deo, variis enim ex causis beatificantur adhærentes ei. Aliqui *credendo*, de quibus hic dicitur. Aliqui *videndo*. Lucæ. 10. *Beati oculi qui vident quæ vos videtis.* Aliqui *audiendo*. Lucæ 11. *Beati qui audiunt verbum Dei.* Aliqui *portando*. Ibidem. *Beatus venter qui te portavit.* Aliqui *sequendo*. Bernardus. Beatus est, Domine Jesu, qui te hominem inter homines conversantem diligenter observans, pro viribus se præbet imitatorem tui. Item *notandum* quod non qualiscunque fides hominem beatificat, sed si fuerit recta, scilicet secundum Dei revelationem, quam sacra scriptura indicat. Unde Matth. 16. *Beatus es Simon Bariona quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in cœlis est.* *Item* si primæ veritati sit innixa, ut etiam deficientibus miraculis & aliis adminiculis maneat, secundum illud quod hic dicitur : *Beati qui non viderunt & crediderunt.* *Item* si fuerit magna, ut etiam in magnis promissionibus factis fiduciam habeat, qualis fuit fides beatæ Virginis. Lucæ 1. *Beata quæ credidisti, quia perficientur in te quæ dicta sunt tibi à Domino.* In eodem. *Beatam me dicent omnes generationes ; quia fecit mihi magna*, &c. *Item* si fuerit firma, ut nihil contrarium ei prævaleat. Matthæi 11. *Beatus est qui non fuerit scandalizatus in me*, id est qui pedem intellectus non offenderit ad infirmitatem humanitatis meæ, non credens me Deum, quia videt me hominem.

Qualis fides beatificet.

1.

2.

3.

4.

IN VIGILIA NATIVITATIS DOMINI.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Hoc sermone explicatur thema ex Isaia desumptum, ostenditurque Christum esse gloriam, tum aliorum, sed præcipuè Domini, scilicet Patris sui cœlestis : quatuor etiam rationes afferuntur, cur Christus gloria tempore illo nominetur.

Revelabitur gloria Domini, & videbit omnis caro pariter quod os Domini locutum est. *Isaiæ* 40.

Proœmium.

SEptuaginta interpretes sic habent, & *videbit omnis caro salutare Dei.* Hæc Prophetia quam proposuimus pertinet ad Nativitatem Salvatoris de qua solennisamus, & sonat idem quod Evangelium, hoc excepto quod Prophetia prædicit futurum quod Evangelium asserit factum ; quam Prophetiam, vobis explanare volumus ad Dei gloriam & nostram ædificationem.

Gloria Dei est Christus.

I. Christus est gloria Patris sui.

Gloria Domini est filius Dei. *gloria* enim *Patris est Filius sapiens*, Proverb. 10. secundum aliam literam. Si gloria patris carnalis est filius sapiens, quantò magis gloria patris cœlestis est filius ille qui est ipsa sapientia. Mira gloria est Dei patris habere filium summæ potentiæ, summæ sapientiæ, summæ bonitatis, sibi coæqualem & coæternum. Qualis pater talis filius ; pater glorioſus, immo ipsa gloria ; & filius non solum glorioſus, sed etiam ipsa gloria, unde & splendor gloriæ dicitur. Hebr. 1. *qui cum sit splendor gloriæ.* Glossa. Patri filius est coæternus sicut igni splendor est coævus. Gloria Domini incarnatione facta est gloria Virginis. Hæc est singularis gloria Mariæ habere filium cum Deo communem. Nunquid filius sapiens est gloria matris sicut & patris ? Ipse etiam est gloria electorum. Unde Simeon tenens eum vocavit eum gloriam plebis Israël. Lucæ 2. Plebs Israël est cœtus electorum qui Deum hic vident per fidem, & in futuro visuri sunt per speciem. Ipse est gloria replens Ecclesiam militantem & triumphantem, quod figuratum est in hoc, quod gloria Domini replevit Tabernaculum perfectum. Exodi ult. Similiter & templum Salomonis cum Salomon preces complesset. 2. Paralip. 7. tabernaculum figura fuit militantis Ecclesiæ, templum triumphantis. Ipse etiam est gloria totius generis humani : multum enim exaltata est humana natura in hoc quod cum divina in eadem persona est sociata, si crux multum exaltata est in hoc quod ad modicum tempus corpori Christi est conjuncta, quantum exaltata est humana natura quæ divinæ in una persona est sociata, nunquam ab ea separanda. Ipse etiam gloria est omnis creaturæ & spiritualis & corporalis. Unde Ecclesia cantat de ipso, exivit per auream portam lux & decus universæ fabricæ mundi. Hæc est gloria quam petiit sisti ostendi Moyses. Exod. 33. *Ostende*, inquit, *mihi gloriam tuam.* Cui Dominus : *Ostendam tibi omne bonum.* Gloria ista, quam prædixit Isaias, revelandam ; est revelata, cum nascens in mundo isto in carne est manifestata.

2. Matris suæ.

3. Electorum ;

4. Hominum omnium.

5. Creaturarũ omnium.

Modus autem revelationis subjungitur, & quæ sit hæc gloria ostenditur, cum dicitur ; *& videbit omnis caro pariter quod os Domini locutum est.* Quod os Domini locutum est, est verbum Dei patris ostensivum. Sicut verbum mentem loquentis ostendit, nec facit hoc ex institutione, sicut verba nostra transeuntia ex institutione significant, sed ex expressissima similitudine, quia perfecta imago est Dei patris, ejusdem potentiæ, ejusdem sapientiæ, ejusdem bonitatis, ut qui videt unum videat al-

Gloria Domini est verbum Dei Christus.

terum ſecundum illud Ioanis 14. *Qui videt me, videt & patrem meum*, & hæc eſt gloria ipſius patris, quod habeat tantum & talem filium. Hoc verbum omnis caro videbit, id eſt omnis homo videre poterit pariter, id eſt æqualiter dives & pauper, nobilis & ignobilis. Sicut apparuit ſtella regibus, ſic An-
Ioan. 1. gelus apparuit paſtoribus. Nobilior creatura manifeſtavit eum paſtoribus quam regibus. Idem Iſaias prophetat quod Joannes Evangelizat. *Verbum*, inquit, *caro factum eſt*, id eſt homo, *& habitavit in nobis*, inter pauperes, ut ab omni homine etiam à paupere poſſit videri, *& vidimus gloriam ejus, gloriam quaſi unigeniti à patre.* Licet enim gloria ſacco mortalitatis eſſet operta, tamen divinis miraculis eſt cognita. *Aliter* os Domini intelligi poteſt cœtus Prophetarum, ut ſit ſenſus. *Videbit omnis caro pariter quod os Domini locutum eſt*, id eſt quem cœtus Prophetarum promiſit. Littera ergo noſtra ipſius ſublimitatem oſtendit vocans eum gloriam & verbum. Littera vero ſeptuaginta interpretum oſtendit quod pertinet ad pietatem vocans eum ſalutare Dei. Ipſe Salvator eſt ſalutare, volens, ſciens & valens. Bernardus. Illi ſecurè me credo qui ſalvare me velit, noverit & poſſit. Loco ejus dicit eum Joannes, *plenum gratia & veritatis.* Conveniens mediator eſt qui eſt plenus gratia apud Deum, ut quod vult ab eo impetrare poſſit, & qui plenus eſt veritate ut confidentem in ſe decipere nolit ſicut vanitas innitenti fulcimentum non præſtat, ſic veritas innitenti fulcimentum non denegat. Hoc quod pertinet ad pietatem expreſſius oſtenditur in Evangelio. Matth. 1. ubi introducitur Angelus loquens ad Joſeph: *Vocabis nomen ejus Jeſum, ipſe enim ſalvum faciet populum ſuum à peccatis eorum*, &c.

Cur Chriſtus gloria nominetur tempore humiliationis ſuæ rationes quatuor.

Sed quæ ratio eſt quòd filius Dei tempore ſuæ humiliationis toties gloria nominatur ut in verbo præpoſito. Item in Pſal. 84. *Ut inhabitet gloria in terra noſtra, miſericordia & veritas obviaverunt ſibi.* Item cantat Eccleſia: *mane videbitis gloriam ejus* Iſa 60. *Gloria Domini ſuper te orta eſt.* Item *gloria ejus in te videbitur.* Ibidem. Hujus rei ratio quadruplex poteſt aſſignari. *Prima* eſt ut ſuperbia inaniter gloriantium confundatur. *Secunda* ut ejus humiliatio gratior habeatur. *Tertia* ut ejus contumelia hoc tempore ſummopere caveatur. *Quarta* ut tempore iſto ejus glorificationi intendatur. Recolitur hoc tempore gloria Domini hominibus revelata ſed ſacco induta. Quis ergo miſero vermiculo gloriandi remanet locus, ubi ille qui non ſolum glorioſus eſt, ſed ipſa gloria, ſub ſacco mortalitatis noſtræ abſconditur? Ipſe eſt Rex Niniva qui ſurrexit de ſolio ſuo & indutus eſt ſacco. Jonæ 3. Sactum carnis noſtræ ideo aſſumpſit, ut in eo pro nobis pœnitentiam ageret. Quid ergo nobis agendum eſt pro nobis? Auguſt. Filius Dei non habebat ut flagellaretur, ad hoc carne indutus eſt ut ſine flagello non eſſet. Multum poteſt in eo confundi ſuperbia inaniter gloriantium. Auguſt. Medicina tumoris hominis eſt humilitas Chriſti, erubeſcat homo eſſe ſuperbus, quia humilis factus eſt Deus. Ideo etiam oſtenditur humilitari ſublimitas, ut gratior ſit nobis ejus humilitas. Sicut deteſtabilior eſt ſuperbia in paupere quam in divite, ſic humilitas laudabilior eſt in perſonis ſublimibus quam in inferioribus. Bernard. in libro de conſideratione. Cum omni indifferenter perſonæ humilitas ſit quædam turris fortitudinis à facie inimici, neſcio quo pacto vis ejus major in majoribus & in clarioribus clarius comprobetur. Tempore etiam illo ab ejus contumelia multum cavendum eſt, hoc enim requirit ejus *ſublimitas, humilitas & charitas. Sublimitas* hoc requirit: cum enim ſcriptum ſit de Chriſti crucifixoribus, quod ſi cognoviſſent eum, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent. 1.

2. Prophetæ.

3. Salvator.

1. Ut ſuperbia noſtra confundatur.

3. Ut ejus humiliatio exaltetur.

3. Ut ab ejus contumelia caveatur ob tria.

1. Ob ipſius ſublimitatem.

ad Corinth. 2. quam inexcuſabiles ſunt illi qui [illegible] quem ex tot teſtimoniis agnoſcunt eſſe Dei gloriam, non timent inferre contumeliam. *Humilitas* inquirit idem, quia Dei ordinatio eſt, ut qui ſe humiliat exaltetur. Proverb. 29. *Humilem ſpiritu ſuſcipiet gloria.* Job 22. *Qui humiliatus fuerit erit in gloria.* Quanto ergo tempore iſto magis pro nobis eſt humiliatus, tanto hoc tempore magis eſt à nobis glorificandus. *Charitas* etiam ipſius hoc requirit quia ipſe ſtuduit ad hoc ut nos honoraret. Pſal. 9. *Annunciate inter gentes ſtudia ejus.* [illegible] nos creando honoravit, quia ad imaginem & ſimilitudinem ſuam nos fecit. Eccleſiaſtici 17. *Deus de terra creavit hominem, & ſecundum imaginem ſuam fecit illum.* Ipſe etiam recreando nos honoravit, quia humanam naturam & divinam in eadem perſona ſociavit. Ipſe voluit inglorius apparere ut [illegible] poneret in honore. Auguſt. Redemit, inquit, vendidit, vivificavit occiſus, honoravit injuſtus. Ipſe morte propria gloriam æternam nobis parat. Quanta ergo ingratitudo eſt cum aliquis illum non honorat, qui honorem ipſius ſic procurat. Multum etiam poteſt Deus offendi cum in omnibus aliis creaturis videt ſuam gloriam ſecundum [illegible] Iſaiæ 6. *Pleni ſunt cœli & terra gloria ejus.* homine vero, qui Deum præ cæteris debuit honorare, tanquam magis honoratus ab eo, videt contumeliam. Item cum Deus creaverit hominem ſpecialiter in ſuam gloriam juxta illud. Deut. 26. *Faciet te Dominus excelſiorem cunctis gentibus quas creavit in laudem & nomen & gloriam ſuam.* Quantum poteſt offendi cum ipſe inceſſanter [illegible] contumeliam. Item quanta dementia eſt cum [illegible] ſemetipſum inhonorat, quem Deus ſic honorat. Eccleſiaſtici 10. *Quis honorabit exhonoratum ſine causa ſua?* Tempore iſto gloriæ ſalvatoris [illegible] venturi, intendere debemus, ut ipſi tanquam ei qui eſt gloria Domini & rex gloriæ, locum gloriæ præparemus, & ad ejus honorem veſtem gloriæ aſſumamus, & delitias gloriæ provideamus. Hæc enim tria facere ſolemus cum aliquam perſonam honorabilem ſuſcepturi ſumus. De primo dicit David, qui fuit vir ſecundum cor Dei. Pſal. 25. *Domine dilexi decorem domus tuæ & locum habitationis gloriæ tuæ.* Nec eſt neceſſe quærere Deo cum gloriofiorem corde humano, ſi tamen [illegible] modo debito præparatum. Seneca. Scitote homines tam bene culmo quam auro tegi. Contra omnia quæ ſupervacuus labor velut ornamenta ad decus ponit. Cogitate nihil præter animum eſſe mitabile, cui magno nihil eſt magnum. Cor humanum ſine comparatione majus eſt mundo cum ſit capax Dei, cui mundus comparatus eſt gutta roris. Sapient. 11. *Quaſi gutta roris antecani ſic eſt ante te orbis terrarum.* Cor humanum eſt palatium regium, ſi tamen ibi debito modo [illegible] fulatur, imperetur & pareatur, imo regnet. Lucæ 17. *Regnum Dei intra vos eſt.* Eſt enim palatium cœlorum, cujus habitatio eſt Deo gratiſſima. Proverb. 8. *Delitiæ meæ eſſe cum filiis hominum.* Ergo locus eſt debito modo paratus, ſi ſit paratus [illegible] Etat ſumma pars animæ, ſecundum quam ad Deum attenditur ſimilitudo ejus ad Deum, quæ [illegible] per remurmurat malo. Anima ſic parata [illegible] gloriæ ſecundum illud. Pſal. 75. *In pace factus locus ejus.* Sine hac pace eſt cor hominis domus perſtillans, in qua non eſt quies. Prov. 27. *Tecta perſtillantia & litigioſa mulier comparatur.* Ad *veſtes gloriæ* monemur. Iſaiæ 52. *Induere veſtimentis gloriæ tuæ Hieruſalem civitas ſancta.* Veſtes gloriæ dicuntur veſtes ſpirituales ad differentiam veſtium corporis, quæ ſunt veſtes ignominiæ. Qui gloriatur in veſte ſimilis eſt furi gloriando cauterio, quia propter peccatum à Deo introdu-

ctus est usus vestium. Vestes in hoc festo convenientes erunt *puritas*, *humilitas*, *charitas*. Puritas est velut vestis de byssо, humilitas velut vestis violacea, charitas velut vestis purpurata. *Delitiæ gloriæ* quibus Deus pascendus est, sunt eius laudes. Psal. 49. *Nunquid manducabo carnes taurorum*, &c. *Immola Deo sacrificium laudis*, &c. Licet Deus cibo corporali in se non egeat, tamen pascendus est eo in membris suis. Sed cibus proprius eius est laus, & sic cibus iste dicitur glorioſus, cum scriptū sit. Psal. 49. *Sacrificium laudis honorificabit me*. Glorificatio vero ista non debet esse solius oris, sed etiam cordis & corporis. 1. Corinth. 6. *Glorificate & portate Deum in corpore vestro*. Quidam labiis Deum glorificant, corde autem & opere eum blasphemant. 1. ad Corinth. 10. *Sive ergò manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite*. Glossa. Si modum debitum immoderatione voracitatis excedas, & vinolentia te ingurgites, quantascunque laudes lingua sonet vita blasphemat. Isa. 29. *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est à me*.

Vellet sunt [illegible] virtutes.

Cibus delectabilis eum pascendo. quid sunt illi cibi.

DE EODEM.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Hic sermo ad benedictionem à Christo nascituro percipiendam ex themate duo nobis potissimum facienda præscribit.

SERMO XI.

Oportet prævenire solem ad benedictionem tuam, & ad ortum solis te adorare. *Sapient.* 16.

NAtivitatem salvatoris cras sumus celebraturi &, nisi per nos steterit, eius benedictionem accepturi; ideo vobis ostendemus quid facere debeamus, ut eius benedictionem suscipiamus, secundum verbum propositum debemus eum *prævenire* & *adorare*.

Prævenire autem debemus *sex modis*. *Primo* à lecto pigritiæ surgendo, indecens enim est Christiano si ortus veri solis in eodem lecto eum jacentem inveniat. Proverb. 24. *Vsquequo pigerdormies* 2. Rom. 13. *Hora est jam nos de somno surgere*. *Secundo* impedimentum seu obstaculum amovendo, sicut enim sol, qui oculos corporis illuminat, licet liberalissimè lucem suam impendat, tamen si grossum corpus oppositum fuerit officium ipsius impedit. Sic licet iste verus sol liberalissimus sit, impeditur tamen peccatorum oppositione, ne eius beneficium recipiatur. Isaiæ 59. *Iniquitates vestra diviserunt inter vos, & Deum vestrum, & peccata vestra absconderunt faciem eius à vobis*. *Tertio* faciem interiorem ad eum convertendo, meditando scilicet de tempore isto, & adventum ipsius desiderando. De ilis qui verterunt ei tergum & non faciem non est mirum si ab eo non illuminantur. Augusſt. 4. libro Confess. Dorsum habebam ad lumen & ipsa facies mea non illuminabatur. *Quarto* ad verum solem appropinquando. Psal. 33. *Accedite ad eum & illuminamini*, &c. Iacobi 4. *Appropinquate Deo & appropinquabit vobis*. Appropinquatio ista fit non loco sed similitudine. Salvatori hoc tempore appropinquat qui statum suum meliorat, qui proponit eum de cætero expressius imitari. *Quinto* se humiliando sicut recepturi benedictionem episcopalem monentur ut se humilient ad benedictionem. Sic qui benedictionem salvatoris hoc tempore volunt recipere debent se ad eum humiliare, *Deus* enim *superbis resistit, humilibus autem dat gratiam*. Iacobi 4. *Sexto* salvatori benedicendo vel in se vel in membris ipsius. De benedictione ipsius in se dicitur. Ecclesiastici 43. *Benedicentes ex-*

altate eum quantum potestis, maior est enim omni laude: exaltantes autem replebimini virtute. Proverb. 11. *Anima quæ benedicit impinguabitur*. In membris etiam ipsius debemus benedicere salvatori, eleemosynas abundanter ei dando, ut sic benedicamur ab eo in presenti benedictione gloriæ, & in futuro benedictione gloriæ. Vnde Matthæi 25. *Venite benedicti*. Ad Corinth. 9. *Qui seminat in benedictione, ex benedictione & metet*, Lucæ 6. *Date & dabitur vobis*.

II. Christum debemus adorare. ad quod varia nos monet.

In hac solennitate etiam attendendum est ad adorationem, ad quod monet nos ecclesia in principio officii matutinalis dicens: *Christus natus est nobis, venite adoremus*. Ad idem monemur exemplo regum qui venientes ad locum ubi puer erat, procidentes adoraverunt eum Matth. 2. Viri religiosi pronuntiata nativitate salvatoris in capitulo, prosternunt se Deum corde & corpore adorantes. Ad idem invitat nos consuetudo secularium: cum enim filius alicuius principis venit recipere terram quæ iure hæreditario ad eum pertinet, recognoscitur eius dominium: adorando sic dominium Regis nostri ad nos venientis debemus recognoscere adorando. Idem etiam requirit Dei ordinatio, qui vult ut qui se humiliat exaltetur. Vnde filius altissimi pro nobis hoc tempore humiliatus multum à nobis est exaltandus, quæ exaltatio maximè fiet adoratione. Ad idem facit quod parvi multum solent adorare magnos, cum dignantur visitare eos, & quod negat facultas supplet in eis devota voluntas. Zachæus parvus gaudens suscepit salvatorem. Lucæ 19. Elizabeth cum beata Virgo eam visitasset ait: *Vnde hoc mihi ut veniat mater Domini mei ad me*? Lucæ 1. & David Psal. 8. *Quid est homo quod memor es eius*? &c. Devotissimè ergo suscipiendus est à nobis filius Dei ad nos veniens. Bern. Fratres hic est hæres, devotè suscipiamus eum, sic enim & hæreditas nostra erit. Filius Dei non tantum venit regnum accipere, sed regnum æternum dare. Ideo enim filius Dei factus est homo, ut hæredes faciat filios Dei iuxta verbum. Bern. Regnum eius est in manu ipsius ad dandum sicut cantat Ecclesia. Si honoraverimus eum, erimus ipsius cohæredes. Vult pater ut honoremus eum secundum illud. Matth. 21. *Novissime misit ad eos filium suum dicens, verebuntur filium meum*. Sed multi videntur facto dicere quod ibi sequitur: *hic est hæres venite occidamus eum. Rursum crucifigentes in semetipsis filium Dei & ostentui habentes*, ad Hebr. 6. Valde reprehensibiles sunt qui à Deo recesserunt. Ierem. 17. *Domine omnes qui te derelinquunt confundentur*. Ipsi pro pessimo Domino optimum derelinquunt: tale enim bonum est Deus ut nemini eum deserenti bonum sit, sicut dicit Augusſt. Oseæ 7. *Va eis quia recesserunt à me*. Ierem. 2. *Scito & vide quia malum est & amarum te dereliquisse Dominum Deum tuum*. Ipsi relinquendo eum proiecerunt omne bonum. Oseæ 8. *proiecit Israel bonum*.

Christus quomodo sit suscipiendus.

Quare sit honorandus.

In hoc nostrates & deferentes Deum quales sint.

Adoratio quid sit.

Circa adorationem verò, cui intendendum est, notandum, quod adoratio divinæ maiestatis est professio, ut maiestatem intelligamus, quod significatur per hoc adverbium *summè*, cum dicitur summè potens, summè sapiens, summè bonus. Adorans recognoscit plenum Dei dominium in se & sui plenam subiectionem, quæ recognitio fit quatuor modis. *Corde, verbo, corpore & rebus*. Recognitio cordis est nobilior, & ideo gratior Ioannis 4. *Venit hora, & nunc est quando veri adoratores adorabunt patrem in spiritu & veritate, nam pater tales quaris qui adorent eum*. Ad recognitionem cordis quatuor pertinent: *Fides, amor, timor*, & *spes*. Ad *fidei* recognitionem pertinet ut credamus Deo sicut ei credendum est, propter se scilicet

Fit quatuor modis.

1. Corde.

Ad hoc quatuor pertinent.

1. Fides.

& ſuper omnia tanquam primæ veritati. Item ad eam pertinet ut digna Deo credamus de eo, ut ſummam potentiam, ſummam ſapientiam, ſummam bonitatem & conſequentia ad hæc, ut ſcilicet quoniam ipſe eſt omnium bonorum Creator & ſervientium ſibi liberaliſſimus remunerator. Eorum vero qui pertinaciter ſibi ſunt rebelles zelatiſſimus ultor. *Timori* recognoſcimus Dei maieſtatem, non qualicunque timore, ſed tali quali timendus eſt ille cuius potentiæ nemo poteſt reſiſtere, vel eam fugere, cuius ſapientiæ nihil poteſt abſcondi, quæ cum ſit ſumma, ſumè odit malitiam & ſine fine puniet quos in ea pertinaces invenerit. *Spes* etiam pertinet ad recognitionem, ſpes, inquam, talis qualis ponēda eſt in eo cuius potentiæ facillimūeſt, Liberare ab omni miſeria, cuius ſapientiæ notiſſima eſt miſeria noſtra. Abyſſus enim miſericordiæ non invocat abyſſū miſeriæ niſi agnoſcatur. Item eius bonitati proprium eſt miſereri & par cere, qui propter liberalitatem fecit quæcunque fecit. *Amore* etiam pertinet ad recognitionem, amor, inquam, talis qualis ille amandus eſt, qui eſt optimus in ſe, & eo amore digniſſimus, qui etiam fons eſt omnium bonorum à quo omnia bona ſuſcepimus, quæ habemus vel habuimus, & quæ ſuſcepturos nos ſperamus. Hæc quatuor ſunt velut quatuor ſpecies aromaticæ in thymiamate ſpirituali. De thymiamate habetur. Exodi 30. *Talem compoſitionem non habebitis in uſus veſtros, quia ſanctum Domino eſt. Homo quicunque fecerit illud ut odore illius perfruatur, peribit de populo ſuo.* *Primam ſpeciem* non habent mulieres ſacrilegæ plus credentes ſortilegis & divinis quam Deo. *Secundam ſpeciem* non habet qui timore verbi deſiſtit vel alterius mali tranſitorii ceſſant à pœnitentia inchoata vel alio bono. *Tertiam ſpeciem* non habent qui non ſperant ſe habituros neceſſaria, ſi Deo ſervierint, ut ſunt uſuratii, vel fatuæ mulieres. *Quartam* non habent avari, qui plus amant pecuniam quam Deum, qui indubitanter idolatræ ſunt. Gloſſa ſuper illud. Ad Philip. 3. *Quorum Deus venter eſt*, &c. Hoc ab homine colitur quod præ cæteris diligit *Verbo* recognoſcit eccleſia maieſtatem Dei & plenum dominium, cum dicit Chriſto: *tu ſolus Dominus, tu ſolus altiſſimus.* *Corpore* fit hæc recognitio, inclinatione, genuflexione & proſtratione. Iſaiæ 45. *Mihi curvabitur omne genu*, Deo excelſo. *Rebus* fit hæc recognitio, cum decimæ offeruntur Domino, in ſignum univerſalis dominii. Et *notandum* quod adoratio quantum ad multos videtur eſſe illuſio ſicut Chriſto genuflexione illuſum eſt à crucifixoribus ſuis. Matthæi 27. Vt cum ab aliquo genuflectitur qui diaboli ſervus eſt & ei obſequitur: vel cum aliquis recognoſcit bona ſua à Deo ſe habere, & tamen cum petit Chriſtus aliquid ab eo per pauperem, non vult ei dare. Auguſtinus in perſona Domini. De eo quod dedi tibi de meo peto & mihi non donas.

2. Timor.

3. Spes.

4. Amor.

Hæc quatuor ſimilia ſunt quatuor ſpeciebus aromaticis in thymiamate.

Has ſpecies non habent quatuor genera hominum.

5. Fit adoratio verbo.

3. Corpore

4. Rebus.

Adoratio aliquorum eſt illuſio.

DE EODEM.

SERMO TERTIVS.

SUMMARIUM.

Hic ſermo 3. tractat ex Evangelio. 1. primo Agitur de conceptione Chriſti. 2. & 3. aliqua in Joſepho & Angelo imitanda proponuntur. 4. Præcipuè de Nomine Jeſu aliqua traduntur, cujus veneratione, & invocatione ſalutis noſtræ aſſecuramur. 5. Circa Paſſionem hominis hujus, in Evangelio illatam duo notantur.

SERMO XII.

Joſeph fili David noli timere accipere Mariam *Matth.* 1.

IN Evangelio hodierno oſtenditur quod Chriſtus patrem carnalem non habuit, ſed de Spiritu ſancto conceptus fuit, id eſt operante vel cooperatione Spiritus ſancti, & ad hoc oſtendendum introducitur Joſeph ſuper hoc dubitans & angelus de hoc eum certificans. Et *notandum* quod conceptio Chriſti *tripliciter* probata eſt, eſſe non de patre carnali, ſed de Spiritu ſancto, teſtimonio ſcilicet *Dei* & *angeli* & *hominis*. Teſtimonio Dei ſcilicet miraculo: ſplendor enim procedebat de ſpecie Virginis, ut legitur in Evangelio Nazarenorum. Teſtimonio angeli de quo habetur hic. Teſtimonio hominis, ſcilicet Iſaiæ prophetæ dicentis: *ecce Virgo concipiet & pariet filium.* Iſa. 7.

Item notandum quod in Joſeph quatuor nota commendantur. *Primo juſtitia* ibi: *Joſeph*, air, *eſſet homo juſtus*, Joſeph, tanquam homo juſtus volens cavere offenſam Dei & ſcandalum proximi, & facere quod eum decebat, nolebat eam ſcienter retinere, ne ſi res mala eſſet, videretur conſentire eſſe peccati & reus. Proverb. 18. *Qui tenet adulteram ſtultus eſt & inſipiens.* *Secundo* commendatur in nobis eius *pietas*, ibi: *& nollet eam traducere* ne ſicut adultera puniretur, Interlin. Pro traducere græci habent propalare. *Tertio* commendatur nobis eius *prudentia* in hoc, quod mediam viam elegit ut occultè eam dimitteret. Dimittere eam voluit quia iuſtus, occultè quia pius. Gloſſa: Verè iuſtus eſt cum nec pietas ſine iuſtitia, nec iuſtitia ſine pietate eſt, quæ ſeparatæ ab invicem dilabuntur. *Quarto maturitas* ibi: *hoc autem eo cogitante.* Ex his docemur diu deliberandum eſſe in incertis, ne peccemus temeritate leviratis.

In angelo vero certificante Joſeph *primo* attendendum eſt, quod cum Joſeph incertus eſſet utrum eſſet bona vel mala, ipſe hoc in meliorem partem determinat, exemplo ergo eius dubia in meliorem partem interpretari debemus. Interpretatio dubii in meliorem partem, eſt interpretatio canonica, interpretatio verò in deteriorem eſt diabolica. Talem interpretationem fecit diabolus penitentem loquens Evæ dubitanti, Geneſ. 3. In angelo *etiam* attendenda ſunt *tria* pertinentia ad officium angelicum ſecundum beatum Dionyſium. *Purgat* enim & *illuminat* & *perficit*. *Purgat* ordinato timore quantum ad effectum, dicens Joſeph. *Noli timere*, &c. Item purgat à non ordinata pietate quantum ad intellectum dicens: *quod natum eſt de Spiritu ſancto eſt.* Gloſſa de eo qui eſt in lucem produci, in ea vero naſci eſt illuminari. *Illuminat*, oſtendens prolis ſexum & nomen dicens: *pariet autem filium & vocabis nomen eius Jeſum.* *Perficit* vero prolem commendando, & amorem eius inflammando dicens: *Ipſe enim ſalvum faciet populum ſuum.* Hæc tria ſcilicet purgare illuminare & perficere, pertinent etiam ad omnes quorum eſt evangelizare: debent enim purgare ab errore & inordinata affectione, illuminare ad cognitionem viſus veritatis, & perficere ordinando ad ordinatum amorem bonitatis.

De nomine vero ipſius notandum quod *quatuor* ſunt quæ deberent hominem ad ver-

men bonum, *nomen glorioſum*, & *nomen* [illegible]. *Nomen bonum* eſt, Pſalm. 51. *Expectabo nomen tuum quoniam bonum eſt in conſpectu ſanctorum tuorum.* Hoc nomen bonum erat in conſpectu beatorum, ſicut ipſe oſtendit ſuper illud. Cantic. 1. *oleum effuſum nomen tuum.* Si diſputes, inquit, cum aliquo, non ſapit mihi niſi ſonuerit ibi Jeſus. Mel in ore, in aure melos, in corde inhabitatio. Si fons fortè ſiccatus eſt lachrimarum, invocato nomine, continuò erumpit uberior, fluit ſuavius. Nomen ſalvatoris bonum eſt timenti ſuam damnationem & amanti ſuam ſalutem. Et *Nomen* [illegible]

vere ad amorem propriæ salutis. *Primum* est desiderium salutis, quod videmus in creaturis inferioribus. Columba manens super aquas, ubi videns umbram accipitris fugit. Cantic. 5. *& residet super fluvios plenissimos.* Item vix potest lapis ita caute accipi ut in aves projiciatur, quin agnoscant & fugiant. Ovis naturaliter fugit lupum; oculus sterim se claudit si aliquid ei noxium appropinquaverit, omnia illa faciunt creaturæ irrationales desiderio propriæ salutis: quomodo ergo est excusabilis creaturæ rationalis si propriam non dilexerit salutem? *Secundum* est magnitudo & multitudo infirmitatum humani generis. Infirmitas ipsius carnis est ut multis sensum auferat. Bernardus in libro de consideratione. Scio membrum longius à salute assistere quod obstupuit, & segrum se non sentientem periculosius laborare. *Tertium* est multitudo periculorum quæ sunt in mari hujus mundi. Quod periculum probat secundum Bernardum transeuntium raritas & perentium multitudo. In mari Marsiliæ vix ex quatuor navibus transfretantibus perit una: in mari hujus mundi vix ex quatuor animabus salvatur una. *Quartum* est futuræ damnationis prævisio. Dives epulo ignem infernalem sentiens, rogat ut adjutor salutis ad fratres ejus mittatur ne ad locum tormentorum veniant. Lucæ 16. Sic peccator si frequenter cogitaret suam damnationem confugeret ad salvatorem. Hoc *nomen* Iesus est *gloriosum*. Ad gloriam hujus nominis *primo* facit auctoritas nuntiantis illud, quia Angelus. Lucæ 1. Item nuntiavit illud Joseph, de quo habetur hic. *Secundo* facit ad gloriam hujus nominis hoc quod ipsum est terribile dæmonibus. Psal. 110. *Sanctum & terribile nomen ejus.* Matth. 8. Quid nobis & tibi Jesu fili Dei? cur venisti ante tempus torquere nos? *Tertio* hoc quod in isto nomine facta sunt miracula. Matthæi ult. *In nomine meo dæmonia ejicient*, &c. *Quarto* quod in hoc nomine impetrabant Apostoli quod volebant. Joan. 15. *Quodcunque petieritis patrem in nomine meo dabit vobis. Quinto* hoc quod in ipso omne genu flectitur, *cœlestium terrestrium & infernorum*, ad Philip. 2. Hoc *nomen* etiam est *benedictum* Psalm. 71. *Sit nomen ejus benedictum in sæcula.* Item eodem Psalm. *benedictum nomen majestatis ejus in æternum*, & merito nomen ejus benedicitur à quo benedictio æterna obtinetur.

Ratio vero nominis ostenditur cum subditur *Ipse enim salvum faciet populum suum*, &c. Circa quam rationem duo ostendenda sunt scilicet à quibus salvet & quos salvet. Dicitur enim salvare à peccatis, non ab hostibus corporalibus, sicut fecit Josue, salvare enim à peccatis solius Dei est dicit. Interlin. Unde in hoc ostenditur esse Deus. Isaiæ 34. *Ego sum qui delui iniquitates tuas propter me.* Luc. 5. *Quis potest dimittere peccata nisi solus Deus?* Salvat autem populum suum, scilicet veros *Judæos* peccata sua confitentes. Bern. Quidquid remordet conscientiam, confitere humiliter & pure & fideliter. Ipse salvat circumcisos noxia desideria vel superflua resecantes. Item ipse salvat *Israelitas* in speculo sacræ scripturæ Deum videntes. Ipse salvat veros *Hebræos* visibilia ista transeuntes, qui loquuntur lingua hebræa, ut faciebat Paulus 1. ad Corinth. 7. *Præterit*, inquit, *figura hujus mundi.* Sic etiam loquebatur Job. *Nunquid non paucitas dierum meorum finietur brevi?* Job 10. Sic loquebatur Jesus. Lucæ 12. *Stulte hac nocte repetent animam tuam &c.*

IN DIE NATIVITATIS DOMINI.

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Ostendit hic sermo ex themate Propherico. I. sex causas, quare Mundus ante Christi Nativitatem in umbra mortis versatus fuisse dicatur. II. remedium hujus mali exercendi fuisse Laetus, membrum Christianum hunc Mundum vivificavit. III. modum curandi Mundum fuisse humiliatem Christi, ut pote parvuli. SERMO XIII.

Habitantibus in regione umbræ mortis lux orta est eis. *Isaiæ 9.*

ET subditur quibusdam interpositis. *Parvulus natus est nobis.* Propheta est de nativitate Salvatoris de qua hodie solemnizamus. Et ostendit nobis Tria hæc Prophetia: *Primo* periculum in quo mundus erat ante Salvatoris ortum, *secundo* remedium, *tertio* declarat subveniendi modum qui modus subveniendi fuit per humiliatem. *Primum* tangitur ibi: *Habitantibus in regione umbræ mortis. Secundum* ibi: *Lux orta est eis. Tertium* ibi: *Parvulus enim natus est nobis.* Thema triã ostendit.

Ante ortum Salvatoris mundus erat regio umbræ mortis sex de causis. *Prima* propter oblivionem pertinentium ad ejus salutem, maximè propter oblivionem justitiæ. Unde Job 3. *Obscuret eum tenebræ & umbra mortis.* Interlin. id est, oblivio quæ delet memoriam ut mors vitam. Ideo in Psal. 87. vocatur in terra oblivionis qui justitiæ divinæ non meminit quæ eum incessanter percutit nunc fame, nunc siti, nunc calore, nunc frigore, nunc labore, nunc infirmitate, nunc morte. Percutit Dei justitia mundum de summitate Virgæ, & tamen vix potest portare, quid fiet cum percutietur de gradio, immo de gladio. *Secunda* propter abundantiam culpæ, quæ culpa est umbra mortis & similitudo diaboli, quæ dicitur mors Apocal. 6. *qui sedebat super illum nomen illi mori.* Hæc est umbra quam columba, id est habens Spiritum sanctum timet & fugit, propter quam etiam deprehendendam sedet super aquas scripturæ sacræ. Cantic. 5. *Oculi ejus sicut columbæ super rivulos aquarum.* Oculi Ecclesiæ sunt clerici, qui specialiter super aquas scripturæ sacræ sedere debent, ut agnoscentes umbram accipitris infernalis fugerent eum. *Tertio* propter pœnalis miseriæ abundantiam. Tanta est miseria præsentis vitæ, ut genus mortis videatur. Ecclesiast. 4. *Laudavi magis mortuos quam viventes.* Eccles. 30. *Melior est mors quam vita amara.* Gregor. Vita peccantis laboribus plena est. Cum luctu agitur, & cum lachrimis amittitur. *Quarto* propter propinquitatem variarum causarum pereundi. Causis pereundi corporaliter & spiritualiter plenus est mundus. Sapient. 14. *Creaturæ Dei in odium factæ sunt, & in tentationem animæ hominum & in muscipulas pedibus insipientium.* Paulinus Episcopus Augustino. Hostis noster, cui mille nocendi artes, tam variis impugnandus est telis, quam impugnat insidiis. Eccl. 9. *Super ernas delentium ambulabis.* Dolentes sunt dæmones, qui secum flammarum incendium portare dicuntur, qui visibilibus istis quasi armis utuntur ad occidendum hominem. *Quinto* propter infernalis miseriæ similitudinem, miseria enim præsentis vitæ est quasi quædam imago infernalis miseriæ, & sic est umbra mortis, scilicet æternæ, quæ

I. Mundus fuit in umbra mortis ante Christi nativitatem ob sex causas.

1.

2.

3.

4.

5. Miseriæ infernæ quatuor.

dicitur mors ſecunda. Apocal. 2. *Qui vicerit non lædetur à morte ſecunda.* In inferno ſunt tenebræ Matth. 22. *Projicite eum in tenebras exteriores.* Ibi eſt ignis & vermis. Iſaiæ ult. *Vermis eorum non morietur & ignis non extinguetur.* Item ibi eſt confuſio & horror, Job 10. *Ubi nullus ordo ſed ſempiternus horror inhabitat.* Ibi etiam eſt habitatio dæmonum. Sic in mundo iſto ſunt tenebræ ignorantiæ. Proverb. 4. *Via impiorum tenebroſa.* Ibi etiam eſt ignis concupiſcentiæ & vermis remordentis conſcientiæ. Ibi non ſunt habitationes dæmonum quot ſunt mali. Ibi etiam eſt omnimoda confuſio, quod enim deberet eſſe intra eſt extra, quod deberet eſſe ſupra eſt infra, quod deberet eſſe retro eſt ante, quod deberet eſſe à dextris eſt à ſiniſtris. *Primum* accidit in hypocritis qui pulchritudinem quam deberent quærere interius quærunt exterius. Matth. 23. *Væ vobis ſcriba & Phariſæi hypocritæ, qui mundatis quod de foris eſt calicis & paropſidis. Væ vobis ſcribæ, &c. qui ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis.* Item accidit in hominibus vanis, qui ſe ornant exterius & interius [illegible] diſtruunt, ſimiles ſepulchro exterius [illegible] recto. Aug. Cum iniquis omnia ſunt pulchra, & ipſi ſunt turpes. *Secundum* accidit in his qui deberent obedire ſuperioribus ſuis, & potius volunt eos ſibi obedire Hebr. ult. *Obedite præpoſitis veſtris, &c.* Item accidit in ſervis diaboli, qui ſublimantur. Eccleſ. 10. *Vidi poſitum ſtultum in dignitate ſublimi & divites ſedere deorſum. Vidi ſervos in equis & principes ambulantes quaſi ſervos ſuper terram. Tertium* accidit in miniſtris Eccleſiæ, qui intentionem quam habere deberent ad æterna habent ad temporalia. Hierem. 7. *Facti ſunt retrorſum & non antè. Quartum* accidit in eis qui reputant dextrum quod reputandum eſt ſiniſtrum, eis proſperitatem reputant & prodeſſe, quæ eis maxime adverſatur. Gregor. Cùm omnis fortuna timenda ſit, magis timenda eſt proſpera quam adverſa. Hæc enim ſerviendo erudit, illa blandiendo ſeducit: ſicut magis timendus eſt excæcans quam illuminans, ſic proſperitas magis timenda eſt quam adverſitas. Eccleſiaſt. 10. *Cor ſapientis in dextera ejus & cor ſtulti in ſiniſtra illius. Sextò* propter ſuperbiam à vero lumine averſionem. Averterat ſe mundus per ſuperbiam à vero ſole, & ideò umbra erat & umbra mortis, quia umbra ſuperbiæ mortifera eſt: ſub hac umbra dormit diabolus. Job 40. Auguſt. in libro de confeſſione. Dorſum habebam ad lumen & ad hæc quæ illuminant faciē, & ipſa facies illam quæ illuminata eſt cernebat, non illuminabatur. & ſuper Rom. 1. *Evanuerunt in cogitationibus ſuis & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum*, &c. dicit Gloſſa. Quia ſuperbia erat in eis obumbravit eos cæcitas: quod enim curioſitate invenerunt, per ſuperbiam perdiderunt. Quod Deus dederat gratis tulit ingratis.

Miſeriæ huius Mundi etiam ſunt 4.

Quatuor generibus hominum contingunt hæ miſeriæ.

II. Remedium umbræ huius depellendæ fuit Lux, Chriſtus ſcilicet.

Remedium ombræ huius depellendæ fuit Lux, Chriſtus ſcilicet. Chriſtus dicitur Lux. 1.

Remedium oſtenditur cum dicitur: *Lux orta eſt eis.* Chriſtus ſcilicet, qui eſt lux vera quæ illuminat omnem hominem, &c. Joannis 1. Ejuſdem 8. *Ego ſum lux mundi.* Item 12. *Ego lux veni in mundum.* Et Notandum quod multis de cauſis Chriſtus lux dicitur. *Primo* ad oſtendendum quod de matre ſua natus ſit. Lux non damnificat illud unde oritur, ſic Chriſtus matrem non damnificavit auferendo ei Virginitatem. Boet. Nec ſideri radius ſuam minuit claritatem, nec virgini filius ſuam integritatem. *Secundo* ad oſtendendam ipſius & patris coæternitatem. Lux coæva eſt ei unde oritur, & ſi illud eſt æternum ipſa coæterna, ſic filius coæternus eſt patri. *Tertiò* ad oſtendendam ipſius cum patre unitatem, unitatem inquam eſſentiæ. In luce contingit, radium generantem & generatum eſſe unum, ut quando radius perpendiculariter deſcendit in domum per feneſtram & cadit in terram, generat ex ſe radium reflexum, qui radius reflexus revelatur per eandem viam per quam radius [illegible] dit, & ita duo radij generans & genera[illegible] unum, ſic pater & filius ſunt unum. [illegible] oſtendendam virtutem Chriſti. Lux enim [illegible] virtutis eſt, principium enim eſt [illegible] nia enim generantur ſecundum aliquem [illegible] xum, ut dicit Philoſophus. Dionyſius in [illegible] divinis nominibus. Nihil eſt viſibilium [illegible] tion recipitur ſecundum propriæ cha[illegible] perexcellentem magnitudinem, ſed ad [illegible] nem corporum ſenſibilium communiter [illegible] tam ea movet & nutrit & auget & [illegible] gat & renovat. Sic Chriſtus primi[illegible] quod omnia facta ſunt. Joan. 1. Per qu[illegible] omnia regenerantur. Sap. 7. *Vapor eſt [illegible] Dei & emanatio quædam eſt claritatis om[illegible] Dei ſincera.* Quinto ad oſtendendam C[illegible] pientiam. Lux manifeſtativa eſt & ſui & [illegible] rerum, ipſa per ſe videtur & alia medi[illegible] ſic & Chriſtus & ſe & omnia alia [illegible] Joan. 14. *Manifeſtabo ei meipſum.* Ejuſde[illegible] *ter manifeſtavi nomen tuum hominibus.* [illegible] *Vocatis me manifeſtet & Dominus & benedi[illegible] eternum.* Sapient. 7. *Candor eſt lucis æter[illegible]* oſtendendam Chriſti bonitatem. Lux in[illegible] ras viſibiles magnæ bonitatis eſt, unde ejus [illegible] inter creaturas prius indicatur. Geneſ. 1. *[illegible] lucem quod eſſet bona.* Bonum habet eſſe di[illegible] lux verò multum eſt diffuſiva, undique en[illegible] diffundit & ſe communicat. Dionyſius. Bo[illegible] quæ cum participari poſſunt illuminat, [illegible] extentum habet lumen in omnia. Si qu[illegible] ejus non participat, hoc non infirm[illegible] brevitatis eſt illuminativæ ejus diſtribu[illegible] per aſſumptionis luminis importunitat[illegible] Chriſtus bene dicitur lux pro tempore [illegible] quando ſeipſum dedit. Item lux pulche[illegible] viſibilium formarum & oculis delectabili[illegible] ſiaſt. 11. *Dulce lumen & delectabile oculis [illegible] lem.* Rectè ergo Chriſtus lux dicitur, & [illegible] bonitatem quæ eſt ſuavitas, & propter di[illegible] vel communicationem ipſius: unde Sap. 8. [illegible] de ſapientia increata quod eſt imago [illegible] Dei. Et *notandum* quod veraxlux unica eſt, [illegible] ſi oculi multas fingant ſibi luces. Falſ[illegible] eſt impietas. Zachariæ 5. *Hic eſt oculus [illegible] univerſa terra* Avaritia eſt oculus avari, [illegible] terra quæ eſt corpus tenebroſum. Luxuri[illegible] lus luxurioſi, unde de ea quæ eſt ſimili[illegible] videtur luxurioſo quod ſit ſimilis lunæ [illegible] Unde quidam de ſacerdote cupido conque[illegible] tumultu cujuſdam molendini, quod ſi ei [illegible] in cytharam ſuaviſſimam ei verteretur.

Modus ſubveniendi declaratur dum [illegible] *Parvulus enim natus eſt nobis.* Periculum [illegible] fuit ſuperbia, ideo remedium fuit per hu[illegible] Factus enim eſt, qui erat maximus inf[illegible] lus, ut exemplo ejus cæteri humiliarentu[illegible] 64. *Vtinam dirumperes cœlos & deſcend[illegible] facie tua montes defluerent*, id eſt ſuperb[illegible] liarentur. Auguſt. Medicina tumoris hu[illegible] humilitas Chriſti. Erubeſcat homo eſſe [illegible] quia humilis factus eſt Deus. Gregor. [illegible] virtus humilitatis, propter quam veraci[illegible] cendam, is qui ſine æſtimatione magnus [illegible] ad paſſionem parvulus factus eſt. Bernard. [illegible] mus effici ſicut parvulus iſte, diſcamus ab [illegible] mitis eſt & humilis corde, ne magnus ſcilicet [illegible] ſine cauſa factus ſit homo parvulus.

DE EODEM.

SERMO SECUNDUS.

Ex historia beatus Bonavenij quatuor potissimum defectus hic sermo desumit.

Exiit edictum a Cæsare Augusto ut describeretur omnis orbis. *Luc.* 2.

EVangelica historia quæ hodie recitatur in Ecclesia, Quatuor nobis ostendit. *Primo* ubi Salvator natus sit. *Secundo* quam curam mater ipsius de ipso nato habuerit, ibi: *Et pannis involvit eum*, &c. *Tertio* quod nativitas eius pastoribus sit revelata, ibi: *Pastores erant in regione eadem*, &c. *Quarto* quomodo ea quæ de salvatoris nativitate pastoribus sunt dicta ab ipsis sunt comperta, ibi: *Reversi sunt pastores glorificantes, &c.*

Vbi vero primum ostenditur duo nobis declarantur, scilicet occasio qua Ioseph cum uxore sua prægnante in Bethleem ascenderit, & beata Virgo filium suum ibi pepererit. Occasio Adventus ipsorum in Bethleem fuit edictum Augusti Cæsaris de orbe describendo, ipse enim volens scire numerum provinciarum & civitatum & villarum & personarum quæ erant subiectæ Romano Imperio, voluit ut de illis convenirent homines ad civitates unde originem duxerant. Ideo Ioseph cum uxore sua venit in Bethleem, unde David, de cuius progenie erant, fuerat oriundus. 1. Regum 17. Et Notandum quod Augustus Cæsar, cum regnaret Anno 42. Salvator noster dicet: Iesus Christus, cum maximæ pacis esset in mundo, scilicet omnibus prohibitis ne aliquis alium bellando vexaret, quasi cedens vero Domino in mundum venienti. Tria vero in regno Augusti, quantum ad conditionem regni salvatoris, subiectionem ipsius subiectionem sua, pacem, salvantes nuntium augentem, [illegible] & superscriptionem eius habentem & decem nummos utiles valentem. Ipsi etiam dilatabantur, & pacis abundantia fruebantur, unde duodecim annis circa nativitatem salvatoris in tanta pace regnavit ut ad litteram videretur esse impletum illud Isaiæ 2. *Conflabunt gladios suos in vomeres & lanceas suas in falces.* Professio subiectionis attestabatur eius potestati, descriptio sapientiæ seu discretioni, pax bonitati, quæ tria habet Salvator in summo. Ipsi enim data est omnis potestas in cœlo & in terra. Matthæi ult. In ipso etiam sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei, ad Coloss. 2. Ipse etiam accepit spiritum non ad mensuram. Ioannis 3. Vult Salvator eos qui subiecti sunt regno suo eius dominium libere profiteri. Rom. 10. *Corde creditur ad iustitiam, ore autem fit confessio ad salutem.* Vult etiam ut seipsos ei reddant eius imagine insignitos, non enim placet ei divisio illorum qui sua offerunt Deo & seipsos diabolo. Vult etiam ut sui præter imaginem gratiæ, similitudinem quasi superscriptionem habeant, qua mandata decalogi impleant. Ipse etiam electos in æternitate describit, secundum illud Lucæ 10. *Gaudete quia nomina vestra scripta sunt in cœlis.* Ipse est princeps pacis Isaiæ 9. Erat discordia inter Deum & hominem propter præcepti dati homini transgressionem. Erat etiam discordia inter homines propter cultus diversitatem. Item erat discordia inter homines & angelos. Nam sicut dicit Gregor. qui extranei eramus à Deo, extraneos nos angeli deputabant. Sed hæc omnia pacificavit Salvator in mundum veniens. Coloss. 1. *Pacificans quæ in cœlis & quæ in terris.* Ephes. 2. *Ipse est pax nostra. Mittendo lucem facit mihi.* Item ad ea quæ pacis erant, doctrina & exemplo monuit. Ipse pacem nostram erat enim. Isaiæ 53. *Disciplina pacis nostræ super eum*, &c. Ipse fuit angelus testamenti pacem nobis nuntians, illuc nos introducit beatitudo. Isaiæ 42. *Sedebit populus meus in pulchritudine pacis.* Circa locum vero nativitatis quatuor sunt attendenda. *Primum* est quod nascitur in terra aliena. *Secundum* est quod nascitur in villa parvula. *Tertium* quod nascitur in Bethleem. *Quartum* quod nascitur in via. In terra nascitur aliena ad ostendendum quod hæc pars mundi in qua homo natus est, ei terra aliena fuerit, ut dictum est. Ipse est ut in psalmis dicitur peregrinus. Alienos enim vocavit ab hoc bonum locum habentes. De quibus scriptum fuit: *Populus quem non cognovi servivit mihi*, & alibi sæpe. Ideo dicit Psalmista: *Audi filia & vide & inclina aurem tuam.* Hebr. 11. *Fide habitavit in terra promissionis tanquam in aliena, sed fuerat ei hæreditaria.* Ipse ab ea in illa parvula concepta fuit in villa parvula nutrita, sed in civitate regia, scilicet Hierusalem crucifixus in magna urbe. Civitatibus plurimum sapientibus videtur quæ inimica est Deo. Sed eriam plus regnat in sapientia carnis & concupiscentia oculorum & superbia vitæ. Assumpsit Maria à Nazareth ubi conceperat in Bethleem ubi peperit, designat ascensum à labore boni propositi ad fructum boni operis. In quibusdam Christus concipitur & non nascitur, quia quasi ante non patitur quia bonum propositum ad opus non perducitur. Natus etiam in Bethleem Dominus nascitur, cum panem domus panis interpretatur, cum ipse sit panis vivus qui de cœlo descendit. Ioannis 6. Ante Christi ostensionem erat mundus plenus famelicis hominibus. Quæ enim alia quod est in mundo concupiscentia carnis, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ. 1. Ioan. 2. Vt quid est aliud concupiscentia carnis nisi fames delitiarum, quid concupiscentia oculorum nisi fames diviriarum, quid superbia vitæ nisi fames honoris? In persona horum famelicorum dicit filius prodigus, Lucæ 15. *Ego hic fame pereo.* Hos famelicos panis iste facit, dum Christi gratia famem sive ardorem concupiscentiæ sedat. In hoc etiam quod Christus in Bethleem nascitur, datur intelligi, quod ad hoc quod Christus in aliquo nascatur spiritualiter multum valet refectio verbi divini. Vnde Bernard. in sermon. Considera quod in Bethleem Iudæ Christus nascitur, & sollicitus esto quomodo Bethleem Iudæ invenias, & jam nec in te quidem suscipi dedigneris. Bethleem est aliquis per verbi divini refectionem, Iuda est per humilem confessionem. Ipse in via natus est, ad ostendendum quod vita præsens via est ad mortem. Gregor. in Homilia. Quid est vita mortalis nisi via? & quale sit fratres mei perpendite, in labore viæ lacescere, & tamen viam nolle finire? Nocte & die incessanter ad mortem rendimus, singulis diebus unam magnam dietam ad mortem facimus. Aug. Nil aliud est tempus præsentis vitæ, quam cursus ad mortem, in quo nemo vel parvulum stare vel tardius ire promittitur, sed omnes pari motu urgemur.

Cura quam pia mater habuit de filio fuit, quod cum eum peperisset, ipsa *eum pannis involvit, & reclinavit eum in præsepio, qui non erat ei locus*, supple alius, *in diversorio.* Diversorium dicitur plateæ vacuæ inter duos muros desuper cooperta, habens duos exitus, ubi homines divertere solebant, ibi manserunt non invenientes hospitium propter multitudinem quæ in Bethleem convenerat, ut dicit Sanctus Chrysostomus.

Et videntur nobis insinuari *quatuor defectus* in verbis prædictis, quos beata virgo cum filio suo passa est. *Primus* est *defectus familiæ.* Solet mulieres

I. Circa locum nativitatis 4. notanda.

I. Cur sit natus in terra aliena.

2. Cur sit natus in parva villa.

3. Cur in Bethleem de natus?

4. Cur sit natus in via.

II. De cura matris erga natum filium.

D. Virgo cum filio quatuor defectus passa est.

1. Defectus familiæ.

cum putarent habere aliquam mulierem quæ eis assistit, quæ curam prolis gerit, quam verisimile est beatam virginem non habuisse, per hoc quod ipsa puerum pannis involvit & in præsepium reclinavit. Addidit etiam hoc quod cubantes ipsum viderunt, non in alicujus hospitio sed in diversorio, & hoc erat præsumptum. *Secundus* videtur fuisse defectus operimenti materni, quod multa pauca panni quos secum mater habebat peregrè profecta sine [illegible] sufficere videbantur bene sufficiebat ceteris paribus de medio hyemis Bern. in [illegible] cum tanta necessitas esset, [illegible] pellium [illegible] nem. [illegible] mento, qui valde necessarium [illegible] tionem evidentissimam. *Tertius* defectus videtur fuisse loci. Præsepe habuit. Præsepe non est lectus nec locus decumbationis, sed refectionis, potius est mensa jumentorum quam lectus. [illegible] videtur fuisse defectus habitaculi. Non namque sufficiens habitaculum, adeo enim fuit angustum, quod non fuit locus ubi puer collocaretur nisi præsepium. Hos defectus pati voluit ille à quo est omnis sufficientia, ut tuos defectus suppleret, & ut in ipsis cum aliquos defectus pateris solatium haberes, magna ejus est consolatio membris ex capite, ut sic Augustinus.

1. Defectus operimenti.

3. Defectus lecti.

4. Defectus habitaculi

III. De revelatione nativitatis Christi pastoribus factæ cur facta sit.

Circa revelationem dominicæ nativitatis duo sunt nobis attendenda; scilicet quare sic specialiter facta pastoribus, & quare per unum vigilantibus, & reverentiam nobis habentibus claritatem facta est pastoribus. *Primo* ad commendationem simplicitatis. Mundus dicitur simplicitatem secundum illud Jeb 12. *Derisum justi simplicitas*. Deus vero amat eum qui est simplicitatis ei. Proverb. 4. *Deus simplicibus [illegible]*. 2. Corinth. 1. *Deus simplicitatis [illegible] Dei*. *Secundo* ad commendationem vitæ laboriosæ. Bern. in sermon. Quidam multi nobiles secundum carnem, quam multi sapientes hujus seculi hora illa tractatus nostros quærebant, & nemo eorum dignus habitus est novam videre lucem, scire magnum illud gaudium, audire angelos cantantes: *Gloria in excelsis Deo*. Agnoscant ergo homines, qui in labore hominum non sunt, quod visitati ab Angelis non merentur. *Tertio* ad commendationem vitæ pastoralis ad literam, cujus fuerunt antiqui patres. Genes. 28. *Viri pastores ovium sumus*. Quarto ad commendationem vigilantiæ in pastoribus spiritualibus. Gregor. Quid est quod vigilantibus pastoribus angelus apparuit, eosque Dei claritas circumfulsit, nisi quod illi præ cæteris videre sublimia Dei merentur, qui fidelibus gregibus præesse solicitè curant, dumque ipsi pie super gregem vigilant, divina super eos gratia largius coruscat. Valde conveniens fuit, ut nativitas agni pastoribus manifestaretur. Thare 16. *Emitte agnum Domine*, &c. Joannis 1. *Ecce agnus Dei*. Item valde conveniens fuit & princeps pastorum, qui ovem perditam venientem quærere pastoribus revelaretur. Ad modum vero revelationis sex pertinent. Angelus enim per quem fuit revelatio juxta pastores fuit; claritas Dei eos illuminat, Angelus eos confortat, gaudium nativitatis eis nunciat, signum eis dat, & ne parva videantur unius Angeli auctoritas multitudo Angelorum glorificat & nativitatis utilitatem inserit dicens: *pax hominibus bonæ voluntatis*, Christum scilicet suscipientibus non persequentibus. Isaiæ 57. *Non est pax impiis dicit Dominus*. In hoc quod Angelus juxta pastores, stat, duo nobis ostenduntur, scilicet concordia & reverentia Angeli ad hominem. [illegible]. Priusquam redemptor noster per carnem [illegible] discordiam cum Angelis habuimus, à quorum claritate & mundicia per culpæ [illegible] merito per quotidiana delicta longe distabamus. Sed quia cognovimus regem nostrum, recognoverunt nos Angeli cives suos, & quos infirmos objectos despexerant, jam socios venerantur. Hinc est quod Loth & Josue Angelos adorant, nec nos adorare prohibentur, Joannes vero prohibetur. Apocal. ultimo. *Vide ne feceris*. Item Angelum naturam quasi infirmam contemnere non sunt, quam super se in rege [illegible]. In hoc quod claritas Dei eos circumdidit, quod vera lux ortta sit in [illegible] ultimo. *Vobis timentibus nomen meum [illegible] justitia*. In hoc quod Dei claritas eos circumdidit, luminis abundantia ostenditur, [illegible] dum Glossam, in tota scriptura veteris [illegible] invenitur. Homine averpente se à veritate præcepti transgressionem facit sunt [illegible] tenebrales, quas comitabatur horror sive [illegible] dixit Angelus. *Nolite timere*, Tenebræ habent tristitiæ secundum illud Tobiæ, [illegible] dixit *Bibi vos quæ tenebris sedet* [illegible] gelus: *Evangelizo vobis gaudium magnum* [illegible] multitudo superbiam Angeli apostatæ [illegible] specialiter humilitas salvatoris nati [illegible] datur: *invenietis*, inquit, se occultum [illegible] eum, non se jactantem, *pannis involutum* [illegible] humilitatem habitus, & *positum in præsepio* [illegible] ad destitutum & lectum, habentem [illegible] modo præsepium pro lecto. Et quia præ [illegible] nitatis est, à nobis est glorificandus. Audi [illegible] cietas Angelorum Deum glorificans, & [illegible] plus suo ad Dei glorificationem nos [illegible] utilitatem nativitatis quæ est pax [illegible] Dissidentio illa angelica dans gloriam [illegible] minibus pacem, licet valde sit utilis [illegible] pulsa tamen non placuit ut diceret Beatus [illegible] tatum assensi non dabo; sit Dominus [illegible] ego, inquit, unus licet non desiderii [illegible]

Circa pastores, qui ad locum nativitatis [illegible] fierant, & scire ab Angelo audiebant nativitatis nobis [illegible] sunt. Quod [illegible] chiolai non differunt, quod [illegible] quod cognita salvatoris nativitate divina [illegible] tendunt. *Primum* ibi: *faciamus [illegible] gelli. Secundum* ibi *videamus [illegible]*. *Tertium* ibi *revertebantur [illegible]*. Sicut verbum [illegible] nationis Christi nativitatem non manifestat [illegible] sic humilitudinem Angelorum glorificationem [illegible] mirati sunt.

1.

2.

3.

4.

2. Pastoribus quomodo facta sit.

DE BEATO STEPHANO PROTOMARTYRE.

SERMO UNICUS.

Summarium.

Cum in hac vita certandum nobis sit, [illegible] nobis hic ferma ex Actibus Apostolorum [illegible] tamen S. Stephani, ut illud imitemur [illegible] cipium in septem. Circa finem vero [illegible] nemur, qua ad hanc pugnam nobis [illegible]

Cum esset Stephanus plenus Spiritu sancto [illegible] dens in cœlum vidit gloriam Dei, &c.

SOlent homines certamen libenter aspi[illegible] die vero proponitur nobis certa[illegible] dam, non solum hominibus, sed et[illegible] Angelis ejus spectabile; scilicet certam[illegible] martyris Stephani. Certamen illud [illegible] gelorum militem suum pro ipso lev[illegible] tem aspexit. Aspexit etiam miles Dom[illegible] eum coronare volentem, aspexit illum [illegible] torio erat triumphaturus, aspexit etiam [illegible] quam ab ipso post triumphum erat [illegible] Hoc certamen hodie debemus oculis cordis [illegible] aspicere

aſpicere, ut ad pugnam armentur, & de modo pugnandi inſtruamur. Oſtendebatur Elephantibus ſanguis uvæ & mori ad exacuendum eos in prælium. 1. Machab. 6. Sic ſanguis Chriſti & martyrum oſtenditur fidelibus ut ad pugnam animentur. Bernard. In mundo iſto quaſi in ſtadio certaminis poſiti ſumus, ubi Chriſtus mortuus eſt. Qui ergo hic livorem vel plagas non ſuſceperit, in futuro iudicio miles glorioſus minimè apparebit. Auguſt. Ideo natus eſt Dominus ut moreretur pro ſervo, ne ſervus timeret mori pro domino. Hebr. 12. *Recogitate enim qui talem ſuſtinuit à peccatoribus adverſus ſemetipſum contradictionem, ut non fatigemini animis veſtris deficientes.* Sed quia aliquis poſſet dicere non poſſum quod Chriſtus potuit, ipſe enim erat gigas geminæ ſubſtantiæ. Ideo exemplum Stephani nobis proponitur, qui purus homo fuit. Auguſtinus. Si multum à te putas imitari Dominum tuum, attende Stephanum conſervum tuum. Idem. Multum ad te quia infirmos oculos habes intueri ſolem, lucernam vide. Ecce lucet lumen Stephani, lucet lucerna iſta. Homo erat, homo es ſed non accepit à ſeipſo. Nunquid accepit & clauſit tibi? fons communis eſt, bibe unde bibit, beneficio Dei accepit, abundat qui dedit, quod tu pete, accipe.

Exemplo Stephani nobis proponitur.

Diligenter attendendus eſt nobis modus certandi quem habuit Stephanus, ut de modo pugnandi in eo inſtruamur. *Septem* verò attendenda ſunt, circa modum illum. *Primum* illud quod cæleſtia intendit: Secundum illud: *intendens in cælum.* Conſideratione verò cæleſtium terrena & tranſitoria deſpexit. Gregor. Vileſcunt temporalia, cum conſiderantur æterna: non curat qui vitam mortalem amittit pro Chriſto, cum conſiderat vitam immortalem ſe accepturum ab eo. Sapiens. Non eſt fugenda mors quam immortalitas ſequitur. 2. Machab. 7. *E cælo iſta poſſideo, ſed propter Dei leges hæc ipſa deſpicio, quoniam ab ipſo me ea recepturum ſpero.* Qui divitias terrenas pro Chriſto amittit, non curat, ſi æternas ab eo ſe recepturum ſperat. Hebr. 10. *Rapinam bonorum veſtrorum cum gaudio ſuſcepiſtis, cognoſcentes vos habere meliorem & manentem ſubſtantiam* Conveniens modus ſervandi tranſitoria eſt perdendo. Ioan 12. *Qui amat animam ſuam perdet eam, & qui animam ſuam odit in hoc mundo in vitam æternam cuſtodit eam.* Videtur etiam perditio, & eſt in melius commutatio. Matthæi 16. *Qui voluerit animam ſuam ſalvam facere perdet eam.* Gloſſa. Quaſi dicatur agricolæ: frumentum ſi ſervas, perdis, ſi ſeminas, renovas. *Secundum* eſt quod certavit non percutiendo ſed ſapiendo: mala pœnæ fortiter ſufferendo, non inferendo. Non eſt boni viri mala inferre, ſicut nec ignis eſt frigere. 1. Thim. 6. *Tu autem homo Dei ſectare patientiam.* Apocal. 13. *Hæc eſt patientia fides ſanctorum.* Eccleſiaſtici 1. *Vſque ad tempus ſuſtinebit patiens, & poſtea redditio jucunditatis.* In eodem 2. *Qui timent Dominum cuſtodiunt mandata illius, & patientiam habebunt uſque ad inſpectionem illius.* Glorioſiſſimi triumphi ſunt triumphi patientiæ. Proverb. 16. *Melior eſt patiens viro forti, & qui dominatur animo ſuo expugnatore urbium.* *Tertium* eſt quod plus malis perſecutorum condoluit quam de propriis doluit. Fulgentius. Plus illorum dolebat peccata quam ſua vulnera. Plus illorum impietatem quam ſuam mortem. Nec mirum, illorum impietatem mortalem ſequebatur æterna, huius autem mortem vita perpetua. Signum verò quod magis doluit de malis perſecutorum, quam de proprio malo eſt hoc, quod flexis genibus & cum clamore pro eis oravit. Beda pro ſe ſtans oravit, pro inimicis genuflexit, quia major eorum iniquitas maius ſuplicandi remedium requirebat. Auguſt. Diſcernit juſtum à peccatoribus: pro iuſto ſtans petebat, quia mercedem exigebat; pro peccatoribus genua flexit, quia ſciebat quoniam difficile pro tam ſceleratis poſſet exaudiri quamvis iuſtus, quamvis ſub corona conſtitutus, & non præſumpſit ſed genuflexit, non attendens quid dignus eſſet petendo accipere, ſed quid illi digni eſſent à quibus volebat horrenda ſupplicia removere. Beatus Stephanus in patientia habuit pietatem iuxta verbum. 2. Petri 1. Sicut ſi frater tuus inſanus manu una gladio ſe transfoderet, & alia tibi alapam daret, plus doleres de magno malo quod inferret ſibi, quam de parvo quod inferret tibi. Sic amplius dolendum eſt de ſpirituali morte perſequentium, quam de corporali patientium. *Quartum* eſt quod mala culpæ diligenter cavit peccata ſunt pejores hoſtes quos habemus. Alii enim hoſtes non poſſunt nobis nocere niſi per iſtos. Nulla enim nocebit adverſitas, ſi nulla dominetur iniquitas, ideo totis viribus his hoſtibus reſiſtendum eſt. Auguſtinus. Frenate iram, quæ vos ſtimulat ad vindictam, ira enim ſcorpio eſt. Si te ſitis internis flammis excitaverit, magnum aliquid putas ſi te de inimico tuo vindicaveris. Si vindicare te vis de inimico tuo, ad ipſam iram te converte, quia ipſa eſt inimica tua, quæ occidit animam tuam; in iſtam ſævias, quia melior eſt, qui vincit viam, quàm qui facit civitatem *Quintum* eſt quod magna bona diligenter ſervare voluit, ſcilicet Spiritum ſanctum & bona ſpiritualia, ut innocentiam ſuam. Proverbiorum. 4. *Omni cuſtodia ſerva cor tuum.* Domine, inquit, ſuſcipe Spiritum meum, & redde mihi promiſſum tuum. Pſal. 36. *Cuſtodi innocentiam.* Seneca. Riciculum eſt odio nocentis innocentiam perdere. *Sextum* eſt quod contrariis repugnavit ſicut aqua repugnat contra ignem, ſapientiâ repugnandum eſt contra ſtultitiam, bonitate contra malitiam, manſuetudine contra iram, charitate contra odium, conferendo bona inferentibus mala. Noli imitari in hoſte tuo quod in eo odis & deteſtaris. *Septimum* eſt quod ad orationem recurrit, orando, omnipotentis adiutorium impetravit Ioſaphat rex Iuda 2. Paralip. 20. Turris fortiſſima nomen Dei, ad ipſum currit iuſtus & exaltabitur. Cum adiutorium omnipotentis Dei impetratur, orando, impetrans fortior, & quodammodo altior hoſte efficitur. In his ſeptem imitari debemus S. Stephanum in certaminibus noſtris, in quibus continuò ſumus. Militia enim id eſt tentatio ſeu pugna eſt vita hominis ſuper terram. Iob 7.

Attendere etiam debemus quod curia cæleſtis certamina noſtra aſpicit, ſicut certamen Stephani aſpexit. 1. Corinth. 4. *Spectaculum facti ſumus mundo & Angelis & hominibus.* Aſpicit Chriſtus pugnantes pro ipſo, qui victores coronabit. Et è contra vero victos cruciabit. Iacob. 1. *Beatus vir qui ſuffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit accipiet coronam vitæ.* Viriliter ergo nobis pugnandum eſt, ne in aſpectu eius confundamur. Cavendum verò nobis eſt ne ſoli pugnare præſumamus. Solus pugnare præſumit, qui in tribulatione pro adiutorio ad Deum orationem non mittit. 1. Corinth. 10. *Fidelis eſt Deus, qui non permittit vos tentari ſupra id quod poteſtis, ſed faciet cum tentatione proventum, ut poſſitis ſuſtinere.* Specialiter commendare debemus nos orationibus beati Stephani, quia iuxta verbum beati Auguſtini, multo magis nunc exaudietur pro veneratoribus quam tunc exauditus eſt pro lapidatoribus. Quia multum efficax ſit eius oratio oſtendit Auguſt. his verbis. Vt noverit ſanctitas veſtra quantum valuit oratio ſancti Stephani Martyris, recurrite nobiſcum ad Saulum, qui cum ipſe lapidaretur, lapidantium veſtimenta ſervabat, ut tanquam manibus omnium ipſe lapidare vi-

Nos pugnantes qui aſpiciant.

Soli ne pugnemus.

S. Stephani orationibus commendare nos debemus.

deretur, qui ad lapidandum exertos reddebat. Hic audivit vocem dicentem sibi. Actor 9. *Saule, Saule quid me persequeris.* Propter mala quæ habuisti in me olim, habui perdere te, sed Stephanus orávit pro te. Igitur elisus est filius perditionis, & erectus est vas electionis. Si sanctus Stephanus non sic orasset, Ecclesia Paulum usque hodie non haberet. Sed ideo erectus est Paulus, quia in terram inclinatus exauditus est Stephanus.

DE BEATO JOANNE EVANGELISTA.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Hic sermo justum præmittit Exordium, & in duas partes dividitur. In quarum prima explicando primum dictum thematis agit de amore vel amicitia inter Christum, Joannem & quamlibet animam devotam. In altera ex altero thematis dicto causam affert hujus amoris, nimirum similitudinem, quod Christus & Joannes lilium sit, ubertim hinc accidentia afferuntur, quæ de S. Joanne explicantur, faciesque fidelibus sequenda proponuntur.

SERMO XVI.

Dilectus meus mihi & ego illi, qui pascitur inter lilia. *Cant.* 2.

Exordium.

HOdie solennizat ecclesia de singulari amico Christi, scilicet beato Joanne. *Generaliter* sunt amici Christi, qui eius mandata custodiunt secundum illud. Joan. 15. *Vos amici mei estis si feceritis quæ ego præcipio vobis. Speciales* amici Christi fuerunt Apostoli quibus secreta sua revelavit. Joannis 15. *Jam non dicam vos servos, sed amicos*, &c. *Vos autem dixi amicos, quia omnia quæ audivi à patre meo feci vobis. Singularis* vero amicus eius fuit Joannes, quem Christus pro se suæ matri tradidit Joan. 19. *Mulier ecce filius tuus.* Sicut singularis persona proprio nomine ab aliis personis discernitur, sic Joannes dilectione Christi ab aliis discipulis distinguitur. Joan. ult. *Conversus Petrus vidit discipulum quem diligebat Jesus.* Si magnum est esse servum regis cœlestis, serviens enim regis, par dicitur esse comiti, & servire Deo regnare est, quam magnum est esse amicum Dei, non solum generalem, sec specialem, sed etiam singularem? Item cum secundum Tullium in libro de amicitia omnibus rebus humanis amicitia sit anteponenda humana, quantum appendenda est amicitia Dei, Augustinus. Respice ad munera Ecclesiæ & universis excellentius charitatis munus cognosces. De hoc singulari amico Christi, de quo solennizamus, vobis loqui volumus. Ideo ad eius commendationem & nostram ædificationem verbum propositum de cantico amoris sumptum prosequi volumus. In quo *duo* nobis ostenduntur pertinentia ad Christi & Joannis amicitiam, scilicet *modus amandi* & *ratio amoris*: *modus amandi* ibi: *Dilectus meus mihi & ego illi. Ratio amoris* ibi: *Qui pascitur inter lilia.*

Amici Christi sunt triplices. Qualis S. Joannes fuerit.

Amicum esse Dei quantum sit.

Propositio. De amicitia inter Christum & Joannem duo tractabuntur ex themate.

I. Modus amandi in primo dicto thematis comprehensus.

Defectus primi dicti quadrupliciter supletur & explicatur

Circa Primum attendendus est defectus locutionis & quomodo suppleri possit. Mos est amantium cum defectu loqui, propter vehementiam enim affectionis singultu & gemitu loquela interrumpitur. *Quadrupliciter* vero verbum propositum supplere possumus. *Primo* sic. Dilectus meus cooperatur mihi & ego illi. Sicut vir, vel mulier non est arbor sufficiens ad fructum carnalem producendum, immo oportet quod sint duo in carne una prolis procreandæ. Ideo maximus amor est inter coniuges. Sic homo non est sufficiens ad spiritualem fructum producendum, scilicet ad opus meritorium, immo Deus & homo cooperantur, homo per arbitrii libertatem, Deus per gratiam. 2. Corinth. 5. *Sa[illegible] nostra ex Deo est.* Ideo maximus amor [illegible] hominis ad Deum. *Secundo* sic potest [illegible] lectus meus congruit mihi & ego illi, ipse [illegible] dus & rubicundus. Cantic. 5. & talis esse [illegible] clesiasticis 13. *Omne animal diligit simile sibi.* [illegible] fuit candidus in egressu mundi, fuit enim [illegible] lium ex lilio virginali. Rubicundus vero in [illegible] mundi, quia sanguine passionis rubricatus. Ita [illegible] candidus perfecta puritate, rubicundus [illegible] ighe, qui duo colores amantibus sunt gratissimi. [illegible] tio potest sic suppleri. Dilectus meus est mihi [illegible] ad meam utilitatem, mihi natus est, mihi vixit, [illegible] hi mortuus est, mihi resurrexit, mihi ad dexteram [illegible] Dei patris sedet. Mihi natus est secundum illud [illegible] 9. *Parvulus natus est nobis.* Mihi vixit, quia [illegible] tam in meam utilitatem expendit. Nocte intendit [illegible] orationi & die prædicationi & miraculorum [illegible] tioni. Mihi mortuus est, ad Titum 2. *Dedit se [illegible] pro nobis* Galat. 2. *Dilexit me, & dedit semetipsum pro me.* Mihi resurrexit. Resurrectio enim [illegible] gnus & securitas fuit resurrectionis meæ. 1. Co[illegible] 15. *Si resurrectio mortuorum non est, neque Christus resurrexit.* Mihi ad dexteram patris [illegible] Heb. 7. *Accedens per semetipsum ad Deum, semper vivens ad interpellandum pro nobis.* Et eiusdem [illegible] *sus introivit in cœlum ut appareat vultui Dei pro nobis.* *Specialiter* utilitati beati Ioannis Christus intendit, quando faciebat specialem gratiam [illegible] discipulis, quorum Ioannes unus erat. Vt [illegible] figuratione. Matthæi 17. ad quam admissi [illegible] Marc 5. In puellæ suscitatione, quando faciebat [illegible] tiam duobus, ipse erat unus ex eis. Vnde [illegible] & Matthæus duas habent dignitates in [illegible] Dei. Ipsi sunt de numero quatuor evangelistarum [illegible] duodecim Apostolorum. Fecit etiam ei gratiam [illegible] nulli alii creaturæ fecit, quod matri suæ [illegible] tradidit. Sequitur. *Et egressi*, Sicut Christus [illegible] id est ad nostram utilitatem fuit, sic nos debemus [illegible] id est ad eius honorem esse. Rom. 14. *Nemo sibi vivit & nemo sibi moritur. Sive enim vivimus, Domino vivimus, sive morimur, Domino morimur.* [illegible] dem. *In hoc Christus mortuus est & resurrexit, ut vivorum & mortuorum dominetur.* Bern. Cui magis vivendum est quam ei qui si non moreretur [illegible] non viveremus iuste sibi vendicat vitam meam, [illegible] mea posuit suam. Ioannes ut se totaliter dare [illegible] voluit non esse in matrimonio. 1. Corinth. 7. *Qui uxorem habet, solicitus est, quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori, & divisus est.* *Quarto modo* sic potest [illegible] pleri. Dilectus meus mihi est omne quod desiderabile. Psal. 102. *Qui replet in bonis desiderium tuum.* Deus est omne bonum. Exod. 33. *Ego ostendam omne bonum tibi.* Ideo diligens non expressit quid sibi esset, quia illud ineffabile est quod omnem sensum & intelligentiam excedit. Sequitur *& ego illi.* Quia [illegible] sit dilecto non expressit causa jactantiæ [illegible] quare magnum quid est ei. Ipse eius reputatur [illegible] filius matris ipsius, & ideo quasi frater est [illegible] mo quod plus est, ipse est ei alter ipse. Tullius amicum qui intuetur tanquam exemplar [illegible] quod intuetur sui. Quocirca & ablentes [illegible] egentes abundat, & imbecilles valet, & [illegible] facilius est, mortui vivunt. Ioannes Christo [illegible] tuo loco eius vixit matri suæ. Ipse vere [illegible] dicere illud Galat. 2. *Vivo ego jam non ego, vivit vero in me Christus.* Magnum quid Christus [illegible] reputavit, cum eum pro se matri suæ reliquit. [illegible] enim meliorem in mundo invenisset, verum [illegible] est quod eum pro se matri reliquisset.

Sequitur *qui pascitur inter lilia.* In quo ostenditur quare Christus Ioannem dilexerit, [illegible] sic dilexit, quia lilium sicut Christus fuit. Cant. 2. *Ego flos campi & lilium convallium.* Lilium habet tres

dorem & odorem & virginem dolorem. Triplicem candorem habuit Joannes. Ipse habuit candorem *sapientiæ*, & hæc est candor lucis, ideo ille, qui est candor lucis æternæ, eum dilexit. Ecclesiastici 15. *Replevit eum spiritu sapientiæ*. Ipse recubuit super pectus Domini. Joan. 21. Et cœlestis haustum sapientiæ cæteris fluvius potavit, ut dicit August. In pectore enim Christi erant omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi. Ipse sedit supra fontem vitæ, à quo fonte abundantiam ipse habuit, ut esset unus de magnis fluviis Paradisi ad terram Ecclesiæ irrigandam. Habuit etiam Joannes candorem *innocentiæ*, mala enim in mansuetudine sustulit, non intulit. Habuit etiam candorem *munditiæ* carnis, Virgo enim est electus à Domino & virgo semper permansit. *Primus* candor pertinet ad vim rationalem, *secundus* pertinet ad irascibilem, *tertius* ad concupiscibilem. Ipse etiam lilium fuit quantum ad *odorem*, multæ enim redolentiæ fuit. Triplex potest esse causa magnæ redolentiæ. *Prima* est *flatus venti*: sicut accidit in hortis ubi sunt arbores herbæ aromaticæ, quæ ad flatum Austri multum redolent. Cantic. 4. *Veni Auster perfla hortum meum, & fluent aromata illius*. Secunda est *contritio specierum*, ut cum species pulverizantur, plus enim redolent pulverizatæ quam integræ. Cantic. 3. *Qua est ista quæ ascendit per desertum sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris & universi pulveris pigmentarij*. Tertia est causa *ignis*, ut accidit in thure. Eccles. 50. *Quasi thus ardens in igne*. His tribus modis Joannes magnam redolentiam habuit. Ipse fuit hortus deliciarum. Si deliciæ sunt Dei esse cum filiis hominum. Proverb. 8. quantæ deliciæ ei sunt esse cum filio hominis, scilicet cum illo quem filium Virginis haberi voluit? Ille hortus deliciarum austro Spiritus sancti aspirante & arcana Dei ei inspirante cœlestis doctrinæ redolentiâ abundavit. Ipse etiam fuit apotheca sancti spiritus specierum gratiarum plenus, unde & Joannes, id est, in quo est gratia, dictus est, species aromaticæ sunt contritæ in eo quodammodo, quia tribulationibus est afflictus. Ipse in fervente oleo est positus & in exilium missus. Ipse etiam venenum bibit, in quo magnæ redolentiæ fuit. In mansuetudine enim tribulationes sustinuit & de ipsis Deo gratias reddidit. Ipse etiam fuit velut fornax Spiritus sancti. Sicut enim à Deo multum est dilectus, sic Deum, & in se & in membris ejus multum dilexit. Magna ejus charitas omne bonum dilexit, & bonis operibus abundavit, & sic ignis charitatis in eo redolentiæ causa fuit. Unde, & breviter colligamus, ipse habuit redolentiam *sapientiæ* dicendo. Sapientia enim *fetus cinnamomum vel balsamum aromatizans odorem dat*. Ecclesiastici 24. Habuit etiam redolentiam *charitatis* bona amando & agendo, & redolentiam *mansuetudinis* mala cum gratiarum actione sustinendo. Ipse etiam fuit lilium quantum ad doloris mitigationem, miseriam hominum non solum spiritualem sed etiam corporalem relevando; unde gemmas valde pretiosas, quas Anton. Philosophus in foro ob mundi gloriam frangi fecerat, oratione facta solidavit, ut earum pretium pauperibus posset erogari.

5. Joannes fuit lilium ob tria.

1. Ob triplicē candorem. Sapientiæ.

Innocentiæ Mundit. Ad tres vires animi referuntur.

2. Ob triplicē odorem ejus triplex causa.

1.

2.

3. Ob triplicē dolorem.

DE EODEM.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Hoc sermone agitur de falsa mundi & vera Christi amicitia quibusque modis hanc S. Joannes sibi comparaverit, ostenditur.

SERMO XVII.

Beatus qui invenit amicum verum.
Eccles. 25.

AMicum verum, id est Christum, invenit beatus Joannes, de quo solennizamus, unde beatus fuit hic beatitudine vitæ, & nunc beatus est beatitudine patriæ. *Tria* vero volumus vobis ostendere circa verbum propositum. *Primo* quod in mundo non inveniatur amicus verus, *secundo* quomodo Christus sit amicus verus, *tertio* quomodo beatus Joannes hunc amicum invenerit seu acquisierit, ut sic pateat quomodo à nobis inveniri possit.

Expositio brevis thematis. Propositio de tribus agendum.

I. Mundus quid sit & cur non detur in illo amicus verus.

Circa primum notandum quod illi vocantur mundus qui amant bona mundi, scilicet divitias & honores & delitias usque ad contemptum Dei & suorum, sic sumitur. Joannis 1. *Et mundus eum non cognovit*. Inter tales non invenitur verus amicus sapiens. Hoc primum sentio nisi in bonis amicitiam esse non posse. Ecclesiastici 14. *Qui sibi nequam est, cui alij bonus est?* quomodo diliget alium qui non diligit se? Psalm. 10. *Qui diligit iniquitatem, odit animam suam*. Vere odit eam, cum procuret sibi mortem æternam, nec solum animam odit, sed etiam carnem, cui idem procurat. Qui odit animam odit & carnem, qui providet animæ providet & carni. Si enim bene fuerit animæ in futuro, bene erit & carni. Unde secundum beatum Bernardum: nihil est melius corpori quam salutem animæ providere. Quis dicat patrem familias amicum esse familiæ suæ, si viderit eum percutere clavâ uxorem suam in capite & eam occidere, & idem faciat in cæteris domesticis suis. Sic facit usurarius familiæ suæ cum facit eos consentire peccato suo, & sic inimici hominis domestici ejus. Matthæi 10. *Effraim deducent ad interfectionem filios suos*.

II. Christum esse amicum verum ex triplici falsitate amicorum ostenditur.

1.

2.

Circa secundum notandum, quod Christus verus amicus est. Ab eo longe est *triplex falsitas*, quæ solet in mundi amatoribus inveniri. *Prima* est quod aliquando non amant licent amentur. Non sic est in Christo. Proverb. 8. *Ego diligentes me diligo*. Joan. 14. *Qui diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum*. *Secunda* est quod tempore adversitatis deficiunt amare. Ecclesiastici 6. *Est amicus secundum tempus suum, & non permanebit in tempore tribulationis*. Non sic Christus Proverb. 17. *Omni tempore diligit qui amicus est, & frater in angustiis comprobatur*. Quid valeat iste amicus apparet in angustiis infirmitatis, vel mortis, vel æterni judicij, ubi nullus potest subvenire, si ipse non subvenit. *Tertia* est quod eos quos amant vivos non amant mortuos. Ecclesiast. 6. *Est amicus qui convertitur ad inimicitiam*, vel mortuos spoliando, vel quæ commissa sunt ab amico non exequendo, vel hæredibus causam movendo. Non sic Christus, immo in morte specialiter se esse amicum ostendit, cum spiritum qui de habitaculo corporis exit in cœleste habitaculum recipit. Ipse propter patres amat filios. Exod. 10. *Ego sum Dominus Deus tuus, &c. faciens misericordiam in millia his qui diligunt me*.

3.

III. S. Joannes Christi amicitiam

Circa tertium notandum quod *quatuor* potuerunt facere ad hoc quod Joannes cum Christo

Ubi quatuor rebus comparavit.

hanc amicitiam habuerit. *Primum* est quod omnia pro Christo reliquit, etiam patrem suum cui erat necessarius juvando ipsum in acquisitione necessariorum arte piscatoria. Matthæi 4. & Lucæ 5. Reliquit etiam uxorem quam volebat ducere, de nuptiis enim volentem eum nubere vocavit Deus, ut dicit Hieronymus. Et quia delitias carnales pro Christo deseruit, ideo spirituales delitias in Christi familiaritate habuit. Joannes ideo veram amicitiam acquisivit, quia vanam amicitiam pro Christo contempsit.

Non capit optatum, qui non largitur amatum.

Jacob. 4. *Adulteri nescitis quia amicitia hujus mundi est inimica Deo. qui ergo voluerit esse amicus hujus sæculi inimicus Dei constituetur. Secundum* est quod juvenis ad Christi societatem venit, quod patet ex hoc, quod tam longo tempore post Christi passionem vixit. Ipse florem juventutis suæ Deo obtulit, quod valde gratum Deo fuit Hieremiæ 2. *Recordatus sum tui miserans adolescentiam tuam. Tertium* est quod in cordis & carnis puritate similis fuit. Sapient. 6. *Incorruptio facit proximũ Deo.* Ecclesiastici 27. *Volatilia ad sibi similia conveniunt.* Ambrosius super Psalmum. *Beati immaculati in via*, &c. Est insitum bonum, ut unusquisque virtutes in aliis amet. *Quartum* est quod multum amavit. Seneca Monstrabo tibi amatorium sine medicamento, sine herba, sine ullius veneficij carmine. Si vis amari ama. Amor ejus patet ex scripturis ipsius, quia secundum Gregorium. Omne quod loquitur igne dilectionis vaporatur. Patet etiam ex hoc quod refert Hieron. de ipso super Epistolam ad Galatas, quod cum ipse Ephesi moraretur, & vix senex inter Discipulorum manus ad Ecclesiam deferretur, non posset plura dicere verba, ad quamlibet pausam hoc dicebat: *filioli alterutrum diligite.* Tandem verò discipuli & fratres qui aderant affecti tædio, quod eadem & eadem semper audirent, dixerunt: *Magister quare hoc semper loqueris.* Qui respondit, *quia præceptum Domini est, & si solum fiat, sufficit.*

DE SANCTIS INNOCENTIBUS

SERMO PRIMUS.

SUMMARIUM.

Præscribit hic sermo remedium tribulatis, principio ex gestis Christi, deinde ex verbis thematis consilium dando innocentiæ custodiendæ & vindictæ cavendæ.

Custodi innocentiam & vide æquitatem, quoniam sunt reliquiæ homini pacifico. Injusti autem disperibunt: simul reliquiæ impiorum interibunt. *Psalm.* 36.

SERMO XVIII.

RECOLIT hodie Ecclesia quomodo Herodes malitiâ parvulos Innocentes occiderit, ut inter eos Christum parvulum occideret, quod tamen facere non potuit quia parvulus ille noluit. Occisi sunt parvuli pro Christo, vixit ipse, & occisi melius vixerunt. Pro ipso amiserunt vitam miseram ab ipso receperunt vitam beatam. Plus dico moriendo à morte liberati sunt, quia à præsenti vita, quæ genus mortis est. Ecclesiastici 30. *Melior est mors quam vita amara.* Augustinus. Beatam vitam quæritis in regione mortis? non est ibi, quomodo enim beata vita, ubi nec vita. Quod scriptura referente audivimus, hoc quotidie videmus. Malignus Rex parvulos occidit, & majores quotidie in mundo isto opprimunt minores. Eccles. 4. *Verti me ad alia, & vidi calumnias quæ sub sole geruntur & lachrimas innocentum, & neminem con-*

Persecutiones. Mundanæ quales.

solatorem, nec posse eorum resistere violentiæ destitutos eorum auxilio destitutos. Decipiunt astuti simplices, persequuntur maligni innocentes, infirmos calcant potentes: nec incipit hoc de novo; incepit ab initio mundi. Serpens callidus decepit simplicem mulierem. Genes. 3. Cain malignus occidit Abel innocentem: ejusdem 4. Miserabiles quotidiæ partes videntur agere in partes, ex una parte simplicitas ex alia astutia. Ex una parte infirmitas, ex alia potentia. Ex una parte innocentiæ, ex alia malitia. Unde est consilium parti invalidæ, ut sapientiam Christi recurrat, *sapientiam enim vincit malitia.* Sapient. 7. Sapientia Christi puris liberat parvam civitatem, quæ est cœtus virorum. Ecclesiast. 9. In eodem. *Melior est sapientia quam arma bellica.* Sapient. 6. *Melior sapientia quam vires; & vir prudens magis quam fortis.* Sapientia Christi fuit inter nocentes innocentiam servare, & potius eligere cum innocentia mori quam amissâ innocentiâ vivere. 1. Petri 2. *maledicereture non maledicebat, cum pateretur comminabatur; tradebat autem se judicanti* Isaiæ 53. *Quasi agnus coram tondente se obmutescet.* Hieremiæ 11. *Ego quasi agnus mansuetus, ductus sum ad victimam.* Isaiæ 8. *Ecce, ego & pueri quos dedit mihi Dominus in signum.* Innocentiæ, inquam, innocentiæ usque ad mortem servandæ. Attendere debent infirmi qui in hoc mundo potentes muntur verba David Psal. 118. quæ proposuit, qui fuit vir secundum cor Dei, qui super se tellexit, cujus verba sunt Spiritus sancti solius. In verbis propositis parti dictæ guerræ quæ lidior videtur primò consilium dat, deinde dit ea quæ eam possunt inducere; ut consilium impleat.

Consilium quod datur est illud: *Custodi innocentiam.* Glossa ne extorqueatur à te. Senec. Malum est odio nocentis innocentiam perdere. *Duplici ratione* conari debemus ad custodiam innocentiæ. *Primo* quia facile amittitur, *secundo* amissâ omnia amittuntur, *tertio* quia ea omnia servantur. Facile amittitur innocentia *facto & verbo & voluntate & omissione.* Facto pliciter, & cum bona aliena auferuntur, mala aliis inferuntur. Augustinus. Omnis homo alium in corpore persequitur, prius ipse sustinere persecutionem cognoscitur. Idem habet injustum lucrum sine justo damno, num ubi lucrum: lucrum in arca, damnum conscientia. Tulit vestem & perdidit fidem, quirit pecuniam & perdidit justitiam, quia illam partem justitiæ quæ est innocentia. Malitia tua ut alteri non noceas fieri potest, autem tibi non noceat fieri non potest. Potest manere innocentia cum malitia. *Verbo* tur innocentia, ut cum alius proximo detrahat, convitiatur, vel in malum ejus mentitur. Fraudator prius & pejus lædituri damno quam proximus pecuniæ. In Psalmo *aperuit & effudit eum, & incidit in foveam quam fecit. Voluntate* etiam nocendi amittitur innocentia, aliquis odit proximum suum. *Omnis enim qui odit fratrem suum homicida est.* 1. Joan. 3. homicida est indubitanter innocentiam non *omissione* etiam amittitur, ut cum aliquis non indigenti fame pereunti secundum illud ni. Pasce fame esurientem, si non pavisti, sti. Si innocentia amittitur omnia bona tur. Conjungunt homines Deo scilicet innocentiam & rectitudo, secundum illud. Psal. 24. *Innocentes & recti adhæserunt mihi.* Unitate voluntatis mè adhæret quis Deo, voluntatem vero cum Deo habemus, si irascibilis sit sine pervicacitate, & concupiscibilis sine curvitate. PRIMUM

cit innocentia, secundum rectitudinem. Innocentia adversetur malignitati, [illegible] li: rectitudo [illegible] rus transiturij bonis [illegible] dunt conformem Deo, & [illegible] hæretic. [illegible] fter & [illegible] centia [illegible] & sic [illegible] innocentia amittitur funditus justitia, [illegible] enim [illegible] cum [illegible] utilitati deservias. Si innocentia servatur, cuncta bona servantur. Unde cum Adam innocentiam servavit, nihil ei nocuit. Nihil etiam nocet his [illegible] qui innocentiam servant Ecclesiast. 8. [illegible] Quid times homines, ô homo, in sinu Dei positus tu de filiis illius metuere? Quicquid ille pueris ad salutem valebit, hoc ad perniciem. Matth. 10. [illegible] videtur nobis, innocenti sunt utilia id Rom. 8. [illegible] hostis nunquam [illegible] desis obsequium [illegible] armatura Dei est, quam si habueris te eam vis evadere. Job 22. [illegible] Quis [illegible] vobis est, sine qua nullus unquam [illegible] Psal. 17. [illegible] Dominus, Deus [illegible] & [illegible] Expulit vero innocentia [illegible] & sic [illegible] divisorum [illegible] & Deum ulciscens. Ita innocentia

in quo multi prælati sunt multum vi dissimiles, qui non modicum faciunt ut, verè humilitatem docerent. Verè eam docet omnis qui non solùm docet eam verbo, sed etiam exemplo. Innocentia vero fundamentum est justitiæ, Tullius. Primum fundamentum justitiæ est, ut nulli noceas, deinde ut communi utilitati deserviat. Puritas verò quæ est velut candor spiritualis, est quasi [illegible] cæterarum aliarum gratiarum, sine [illegible] est subtracta, [illegible] Ecclesiastici *Non confundaris [illegible] & sancta.* Sancti innocentes [illegible] velut flores martyrum. Unde [illegible] Hi, inquit, dicuntur [illegible] martyrum flores, quos in medio frigore infidelitatis exortos velut primas Ecclesiæ gemmas quædam persecutionis pruina decerpit. Ipsi primos ictus in exercitu Christi receperunt. Tres gratiæ in eis nobis commendatæ sunt velut flores sanctitatis & quasi initia. Ipse etiam primos ictus receperunt: humilitas ictum recepit in Lucifero, puritas in Adam, innocentia in Cain.

II. Christus parvulus tripliciter. 1.

In parvulo qui in nece puerorum quæritur triplex materia ædificationis nobis ministratur. Tribulatio enim cito incepit, ipse parvulus in Ægyptum fugit, Joseph & Mariam socios itineris sui habuit. Propter *primum* ne indigneris si tribulationem patiaris. Joan. 15. *Memento sermonis quem ego dixi vobis. Non est servus major Domino suo. Si me persecuti sunt & vos persequentur.* 2. ad Timoth. 3. *Omnes qui pie volunt vivere in Christo persecutionem patientur.* Hieron. A cunabulis Ecclesiæ non desinit insquitas premens & justitia patiens. Propter *secundum* cautè declina pericula, maximè si adhuc parvulus es. Proverb. 22. *Astutus videns malum abscondit se.* Parvuli transeuntes sustinuerunt dispendia, sicut parvuli transeuntes per vicos ab æquis vel curribus conculcantur. In *tertio* insinuatur nobis quod filius Dei parvulis necessarius est, qui eos doceat & custodiat. Joseph secundum interlinearem figurat prædicatores, quorum doctrina necessaria est parvulis. Maria amaritudinem pœnitentiæ, qua vita parvulorum condienda est, ne putrefiat. Ecclesiastici 22. *Flagella & doctrina omni tempore sapientia*, id est sunt causæ sapientiæ.

2.

3.

III. Herodes etiam tripliciter. 1.

In Herode qui in parvulos malignatur materia ædificationis nobis triplex ministratur. Ipsi ambitio causa est tantæ malitiæ, illusus valde irascitur, parvulos persequitur. Propter *primum* multum timenda est ambitio. Bernard. in Serm. Ambitio est subtile malum, secretum virus, pestis occulta, doli artifex, mater hypocrisis, livoris parens, vitiorum origo, criminum fomes, virtutum ærugo, tinea sanctitatis. Propter *secundum* qui diabolo illuserunt evadendo à manibus ejus parare se debet ad tentationes. Cum magna enim ira ad eos redit & cum magna multitudine vitiorum & dæmonum. In Psal. 3. *Domine quid multiplicati sunt qui tribulant me.* Sicut multiplicantur insequentes eum qui evasit de carcere, plures enim sunt quam qui custodiebant eum in carcere. Propter *tertium* parvuli diabolici à nobis occidendi sunt, sicut Herodes parvulos Christi occidere vult. Fas enim est & ab hoste doceri. Psal. 136. *Beatus qui tenebit & allidet parvulos suos usque ad petram. Principiis obsta*, &c. Genesis 3. dictum est serpenti de muliere, *ipsa conteret caput tuum.* Hieron. Lubricus est antiquus serpens, & nisi capite teneatur, totus statim illabitur. Filij Israel in morte primogenitorum liberantur à potestate Pharaonis. Exod. 12. Qui bonis quæ inchoantur resistunt, similes sunt Herodi. Bernardus in Serm. Herodiana malitia & Babylonica crudelitas est nascentem extinguere religionem & allidere parvulos Israelis. Si quid enim ad salutem pertinens, si quid religionis oriri, impugnat plane. Cum Ægyptijs parvulos [illegible] necare conatus, imo cum Herode [illegible] persequitur salvatorem. Sunt aliqui qui [illegible] unam malitiam exercere videntur, qui [illegible] carnem, spiritualem conceptum sollemnia, vel [illegible] signa, vel irrisiones in quo pejores videntur [illegible] consimiles, qui sexti sunt mali, multum [illegible] pariunt, ut cum peperisset filium [illegible] Apocal. 12. Ille enim solum expectabat [illegible] peperisset.

Semina Dei nobis [illegible] ministrat materia ædificationis quæ occisionem [illegible] tut. Malitiam Herodis dissimulare [illegible] post cum parvulis misericordiæ [illegible] severè operamur. Dilexit Christum [illegible] dilectus est à patre suo, qui crucifixus [illegible] fuit. Joannis 15. *Sicut dilexit me pater, dilexi vos.* Licet Herodis [illegible] multiplicaverit, tamen cum potest malitiam [illegible] vit. Cum parvulis vero valde misericordiæ [illegible] cum mortis debitum converti sit in [illegible] regni cœlorum. Terra corporis nostri [illegible] generata est debito mortis, hereditas [illegible] cum onere suo ad posteros: mortis ergo [illegible] erant parvuli, quorum tamen Deus recepit [illegible] pretium cœlestis regni. De necessitate [illegible] virtutem. Rapit eos ne à malitia immutet [illegible] Sapient. 4. *Raptus est ne malitia mutaret [illegible] ejus*, &c. In eodem. *Placita enim erat Deo anima illius, propter hoc properavit educere illum de medio iniquitatum.* Festinavit remunerare [illegible] clesiasticum. *Benedictio Dei in mercedem [illegible] est.* Sed sunt qui parvulos istos pro Christo [illegible] cijs damnare volunt. Contra quos loquitur [illegible] parvus in Serm. dicens. Ille pro Christo [illegible] tos infantes inter martyres dubitet coronari [illegible] generatos in Christo non credit inter [illegible] filios numerari. Alioquin quomodo [illegible] pueros, puer qui natus est nobis, non [illegible] pro se paterentur occidi? quod utique [illegible] prohibere poterat, nisi melius nobis & eis [illegible] provideret, ut quemadmodum infantibus [illegible] dem circumcisio, nunc verò baptismus [illegible] propriæ voluntatis usu sufficit ad salutem, [illegible] eo susceptum martyrium illis sufficeret [illegible] tatem. Si quæris eorum merita apud Deum [illegible] ronarentur, quære apud Herodem crimina [illegible] cidarentur. An forte minor & Christi pietas [illegible] Herodis iniquitas, ut hic quidem potuerit [illegible] trucidare, Christus non poterit propter [illegible] coronare? Qui occasionem damni dat, [illegible] dediffe videtur. Debuit ergo Dei bonitas [illegible] vitam gloriæ, quibus occasionalitas abstulit [illegible] naturæ. Assuetus largitus est munera ju[illegible] nificentiam principalem. Hest. 21. Aug. [illegible] Serm. Qui potuit natus habere prædicatores [illegible] gelos, narratores cœlos, adoratores [illegible] tuit & illis, ne pro eo morerentur præ[illegible] sciret illa morte non perituros, quin [illegible] ri felicitate victuros. Absit, absit, ut [illegible] homines Christus veniens, de illorum [illegible] qui pro eo interficerentur nihil egerit, [illegible] in ligno pro eis à quibus interficiebatur.

Ecclesia nobis materiam ædificationis [illegible] tripliciter. Multum enim compassitur [illegible] eorum cantica lætitiæ subticendo sicut [illegible] ve, quod non facit Ecclesia de alio [illegible] Christo. Pro vindicta eorum multum [illegible] tur. Unde in festo eorum cantat: *Vindica [illegible] sanguinem servorum tuorum qui effusi [illegible]* norat eos solennitatem eorum solennitatem [illegible] sociando. Exemplo primi debent rectores [illegible] siæ multum compati afflictioni innocentum.

trario tamen accidit Ecclesiastici 4. *Vidi calumnias quæ sub sole geruntur & lachrimas innocentium & neminem consolatorem.* Item deberent multum vindicare in eos qui innocentibus & resistere non valentibus injurias inferunt, & eos qui humilitate parvuli sunt honorare.

IN FESTO S. THOMÆ CANTUARIENSIS EPISCOPI.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Hic sermo occasione ex themate sumpta agit de certamine spirituali, maximè de ejus necessitate ac fine.

SERMO XX. Pro justitia agonizare pro anima tua, & usque ad mortem certa pro justitia, & Deus expugnabit pro te inimicos tuos. *Eccles. 4.*

IN his verbis monet Spiritus sanctus ad certandum, ostendens certandi modum. Ad certandum monet cum dicit, *agonizare*, id est *certa*. Ad modum vero certandi pertinent tria. *Primum* est ut fine debito certetur, ad quod pertinet illud, *pro justitia, pro anima tua. Secundum* est quod in certamine perseveretur, ad quod pertinet illud, *usque ad mortem certa. Tertium* est ut certantes de Dei adjutorio confidamus & non de nostris viribus præsumamus, ad quod pertinet illud, *& Deus expugnabit*, &c. Per primum ostenditur nobis quod certamen, ad quod monemur sit spirituale. Per secundum ostenditur nobis, quod pugnandum sit viriliter.

Necessitatem pugnandi habemus cum in campo certaminis sumus. Secundum Chrysostomum tria loca habet Deus. Unus est locus certantium, scilicet mundus. Alter est locus eorum qui victores sunt, scilicet cœlum. Tertius est locus eorum qui victi sunt, scilicet infernus. In loco ergo certaminis sumus, dum in hoc mundo vivimus. In mundo isto, quasi in stadio certaminis positi sumus, in quo Christus mortuus est. Qui hic livorem vel plagas non suscepit, in futuro mundo miles inglorioſus apparebit. Job 7. *Militia est vita hominis super terram.* Ecclesiastici 3. *Tempus belli & tempus pacis.* Tempus belli est tempus præsentis vitæ. In campo isto certaminis incessanter impugnamur. Gregor. Diabolus assidua tentatione nos pulsat, ut saltem tædio vincat. Nec solum in una parte impugnamur, immo undique. Psal. 16. *Inimici mei animam meam circumdederunt.* Sapient. 14. *Creatura Dei in odium hominum facta sunt, & in tentationem animæ hominum, & in muscipulam pedibus insipientium.* Potentiores etiam hostes nostri invisibiles sunt, & ideo magis timendi. Hieron. Tunc maximè impugnaris, si te impugnari nescis. Corona nobis parata est si vicerimus; patibulum vero infernale, si victi fuerimus. Jacobi 1. *Beatus vir qui suffert tentationes, quoniam cum probatus fuerit accipiet coronam vitæ.* 2. ad Timoth. 2. *Qui in agone contendit non coronabitur nisi legitime certaverit.* Minus dicit, & plus significat. Non solum enim non coronabitur qui legitimè non certaverit, immo etiam infernali supplicio affligetur.

Certandum pro anima.

Pro anima certandum nobis est. Homines carnales & animales pro corpore & necessariis corpori certant, sicut & bruta animalia, quæ licet sint ejusdem speciei, pugnant tamen ad invicem pro cibo & mansione. Certamen vero virorum spiritualium pro anima est, pro custodia animæ solliciti sunt, corpora sua despicientes, salvatorem imitantes, qui cum corpus patereturad ait; *Pater in manus tuas commendo spiritum meum.* Luc. 23. Simile habetur. Actor. 7. *Domine Jesu Christe suscipe spiritum meum* ait Stephanus. *Specialiter* vero *pro justitia* certant, tanquam ad salutem necessaria. Ecclesiastici 30. *Salus animæ in sanctitate justitiæ.* Homines curiosi certant pro scientia, quod dissuadet Apostolus 2. ad Timoth. 2. *Stultas*, inquit, *& sine disciplina quæstiones devita, sciens quia generant lites.* Justitiam vero pro qua certandum est dupliciter possumus intelligere. Vel bonitatem generaliter pro qua conservanda & augmentanda certandum est. Sic justitia sumitur. Matth. 6. *Quærite primum regnum Dei & justitiam ejus.* Glossa. Justitia regni est omnia quæ Christus docuit observare. Justitia hoc modo nobis multum necessaria est, cum ipsa etiam ante judicem venturi sumus. Psal. 16. *Ego in justitia apparebo in conspectu tuo.* Væ illi qui in adventu judicis ea carebit. Psal. 5. *Non permanebunt injusti ante oculos tuos.* Item Psal 36. *Injusti disperibunt.* Habenti justitiam nihil noxium est, nec etiam mors. Numeri 23. *Moriatur anima mea morte justorum.* Justitiam etiam possumus intelligere provt jus est utilitati communi serviens & unicuique jus suum reddens. Ambros. in libro de paradiso. Justitia magis alij quam sibi prodest, & utilitates suas negligit. Communia emolumenta præponens Augustinus in libro de libero arbitrio. Justitiam qui dicam esse nisi virtutem qua sua cuique tribuuntur. Pro justitia sic sumpta nobis certandum est. In ipsa enim, sicut ait Tullius, maximus est splendor honestatis. Dum ipsa amittitur, nullum lucrum quod fiat reputatur. Unde super illud Psal. 61. *Rapinas nolite concupiscere*, dicit Glossa. Omnia lucra damnosa: invenis pecuniam & perdis justitiam. Pro ista usque ad mortem certandum est etiam inclusivè, ut antequam ipsa amittatur, potius mors sustineatur. Ipsa enim secundum Senecam est vinculum societatis humanæ, unde quod societas humana nobilior sit societate animæ & corporis, potius timenda est injustitia quæ vinculum hujus societatis solvit, quam mors quæ societatem corporis & animæ destruit. *Justitia perpetua est & immortalis: injustitia autem mortis acquisitio.* Sap. 1. Amanda est justitia tanquam à morte æterna liberans. Injustitia vero timenda tanquam mortis æternæ causa. Proverb. 10 *Nil proderunt thesauri impietatis, justitia vero liberabit à morte.* Beati isti qui justitiam amant. Matth. 5. *Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam.* Beati etiam qui sequuntur. Proverb. 15. *Qui sequitur justitiam diligetur à Domino.* Justitiam sequitur, qui eam habet tanquam ducem, illud faciens quod judicat esse justum. In quibusdam justitia non impedit, sed sequitur, ut in illis qui dicunt. Sapient. 2 *Sit fortitudo nostra lex justitiæ.* Item beati qui pro justitia aliquid patiuntur. Matth. 5. *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam*, &c. 1. Petri 3. *Si quid patimini propter justitiam, beati.* qui pro justitia patiuntur, habebunt in mundo altero justitiam pro se, sicut ipsi hic pro justitia steterunt, unde sententia pro ipsis dabitur, nihil enim poterit ibi contra justitiam fieri.

Pro justitia duplici.

2.

Sequitur. *Et Deus expugnabit pro te inimicos tuos.* Deus amator justitiæ, certamen quod fit pro justitia suum reputat, unde certantes juvat & hostes eorum expugnat. Exodi 14. *Deus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis.* Etiam cum viri sancti pro justitia moriuntur, inimici eorum expugnantur, Caro quæ est familiaris inimicus expugnatur, quando occiditur. Mundus & dæmones expugnantur, quando in morte viri sancti plenè à periculis mundi & à potestate diaboli liberantur.

Deus pro taliter certantibus pugnat.

Beatus Thomas, de quo solennizamus, viriliter certavit, à tyranno enim flecti non potuit. Unde ad laudem ejus recitatur hodie illud. Ecclesiastici 15. *Firmabitur in illo, & non flectetur.* Ipse usq; ad

S. Thomas quomodo certaverit.

Mortem triplicem sustinuit.

mortem certavit. Primò sustinuit exilium septennè, & bonorum suorum confiscationem; sustinuit etiam triplicem mortem. *Prima* fuit carnis mortificatio, habebat enim cilicium ad carnem. *Secunda* fuit compassionis: tota enim cognatio proscripta est & omnes ejus amici & familiares. Quotquot autem annos discretionis attigerunt tactis sacrosanctis compulsi sunt quod mari transito statim beato Thomæ se præsentarent, ut compassionis gladio compulsus animi rigorem ad regis inflecteret voluntatem. Tertia mors fuit quam gladius corporalis intulit. Ipso verò mortuo Deus inimicos ejus expugnavit. In brevi enim fere omnes persecutores ejus morte miserabili perierunt, libertatem etiam Ecclesiæ, pro qua certabat obtinuit mortuus, quam non potuit obtinere vivus.

DE EODEM.

SERMO SECVNDVS.

Summarium.

Sermo hic primo parabolam explicat, deinde occasione ipsius duo de servis traduntur, tertio demum loco damnationis servi inutilis in hac parabola contenti, causæ quatuor afferuntur.

SERMO XXII.

Seruum inutilem projicite in tenebras exteriores. *Matth. 25.*

HOc verbum terribile est servis generaliter, eum ex ipso pareat quod sola inutilitas ad eorum damnationem sufficiat. Simile habetur. Proverb. 14. *Iracundiam ejus inutilis sustinebit.* Specialiter tamen terribile est servis habentibus intelligentiam sacræ scripturæ, propter quod dictum est. quod ut manifestum fiat. *Primo* explanationem parabolæ breviter ponemus. *Secundo* ostendemus quod omnes servi sumus. *Tertio* tangemus de diversitate malorum servorum. *Quarto* ostendemus quare inutilitas servorum intellectum scripturarum habentium ostendatur esse damnabilis.

Quatuor in hoc sermone tractantur.

I. Parabola explicantur

Notandum ergo quod homo proficiscens est Christus in cœlum ascendens. Gloss. Locus carnis terra. Christus ergo carnem nostram ad peregrina duxit, quando cœlum ascendit. Secundum Glossam. Quod cuique datum est in rebus mundanis vel spiritualibus pro talento computatur. Quinque talenta accepit, cui datur scientia exteriorum ministerio quinque sensuum comparata & exercenda, quæ triplex est: scilicet politica pertinens ad regnum civium, domestica pertinens ad regnum familiæ, privata pertinens ad regnum sui ipsius. Duo talenta accipit, qui intellectum & operationem accipit. Talentum unum accipit, qui capit intelligentiam scripturarum. Quinque talenta lucratur, qui sola visibilium voluptate custodiens ab his etiam mox amovendo compescit. Duo talenta lucratus est, qui prædicando & mira operando ad similia homines inducit. Talentum verò unum acceptum abscondit, qui lucrum spirituale de scripturæ intelligentia non quæsivit. Et contra servum istum inutilem verbum propositum specialiter est dictum.

II. Servos nos esse triplices ostenditur.

Circa Secundum notandum quod omnes servi Dei sumus. *Factitij, empticij, conductitij. Factitij*, quia ad hoc facti ut Deo serviamus. Ecclesiastes ult. *Deum time & mandata ejus observa, hoc est omnis homo.* Si ad serviendum factus est homo, & non vult hoc facere, destruendus est, unde justissimè inobedientia morte punita est. Genes. 2. *Quocunque die comederitis ex eo morte moriemini.* Vere dignus plane est morte, qui tibi Domine Jesu Christe recusat vivere. *Empticij. 1.* Corinth. 6. *Empti estis pretio magno.* Bern. Cui justius vivendum est m[ihi] quam ei, qui si non moreretur, non viveremus? Iste sibi vindicat vitam meam, qui pro mea p[ote]st suam. Ab eo qui redemptori suo non vult servire potest redemptor pretium redemptionis suæ requirere, scilicet mortem suam. Servi etiam *conducti* sumus, quia mercede cœlesti conducti. Genes. 15. Dixit Dominus Abrahæ: *Ego merces tua magna nimis.* Ingratus est valde qui pro tanta mercede non vult servire factori & redemptori suo, pro modica verò mercede serviret alij cui non tenetur.

1. Factitios.

Circa Tertium notandum quod *quatuor* genera malorum servorum nobis in Evangelio insinuantur, scilicet *servus inutilis servus dissipator, servus nequam, servus proditor.* De servo inutili habetur in verbo proposito. De servo dissipatore. Luc. 16. *Hic diffamatus est apud eum quasi dissipasset bona ejus.* De servo nequam. Matthæi 18. *Serve nequam omne debitum dimisi tibi*, &c. Servi proditores fuerunt qui dixerunt: *hic est hæres. Venite occidamus eum & habebimus hæreditatem ejus, & ejecerunt eum ejecerunt extra vineam & occiderunt.* Matthæi 21. Duo prima genera servorum male se habent ad ea quæ sunt intra se. Tertium male se habet ad id quod est juxta se. Quartum dirigitur ad id quod est supra se transiens à ministerio in dominium hæreditatis exhæredans Dominum. *Servus inutilis* damnatur peccato omissionis. Pauci immunes sunt, pauci tamen hoc percipiunt. Psal. 18. *Delicta quis intelligit?* Dicuntur quasi derelicta, peccata scilicet omissionis. *Dissipator* bonorum Domini est luxuriosus, unde Lucæ 15. dicitur de filio prodigo, dissipavit substantiam suam vivendo luxuriosè. Luxuriosi sunt ut porci, quos legio dæmonum precipitavit & mortui sunt in aquis. Matth. 8. Immisit Dominus ad expugnandum castellum. Sunt submersi in aquæ fossati hujus mundi, in aquæ voluptatis. *Servi nequam* sunt superiores onerosos exhibent his quorum onus portare debent, conservis suis non compatientes, sed potius comprimentes. Bernardus super Cant. jugum vestrum super eos aggravatis, quod eis potius portare debetis. Matth. 24. *Si dixerit servus ille servus, moram facit Dominus meus venire, & cœperit percutere conservos suos*, &c. *Veniet dominus servi illius in die qua non sperat. Servus proditor.* Prælatus carnalis, qui vult esse Dominus illorum, quorum solus est minister, & quæ deberet filiis Dei, dat servis diaboli, qui sunt consanguinei.

Circa quartum notandum quod *quatuor* esse potuerit quare Dominus inutilitatem habentis intelligentiam scripturarum damnabilem judicavit. *Prima* est quia talentum hoc sibi traditum est, ut aliquis eo debito modo utatur. Prædicator toto tempore vitæ suæ prædicando laboraret nisi unam animam, majus lucrum quam si terrenis intenderet, & totum mundum lucraretur. *Secunda* est quare multum talentum negligitur in majoribus personis. Ecclesiastica potestas sæcularis. Sacerdotium enim & Regnum non convenerunt in unum, sed utinam non adversus Dominum & adversum Christum. Archiepiscopi & Episcopi habent regimen animarum, in majoribus personis cautus quandoque [illegible] licet bonus sit, & ad Dei gloriam perficiendum, tamen est præponendus prædicationi. Non enim præponendus est sensui Apostolorum, qui tam abundantiam receperunt Spiritum. Unde his instandum esset, quibus in [illegible] nec pro aliquo opere essent negligenda. Fecerunt prædicatio & oratio. Lucæ 19. *Dum venit*

tidie

bidie docens in templo. Marc. 6. *Circuibat Castella, in circuitu docens.* De ejus oratione habetur in multis locis. De Apostolis habetur. Actor. 6. *Nos vero orationi & ministerio verbi instantes erimus. Tertia* est quod Ecclesia in hoc multum damnificatur. Bernard. Modica seminis detractio non modicum est messis detrimentum. *Quarta* est quod Deus per hoc multum offenditur. Isaiæ 6. *Væ mihi quare tacui.* Proverb. 11. *Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis.* Jerem. 6. *Maledictus qui facit opus Dei negligenter.* Prædicatio specialiter potest dici opus Dei. Ezech. 3. *Si dicente me ad impium*, &c. 1. Corinth. 9. *Væ mihi si non evangelizavero.*

DE EODEM.

SERMO TERTIVS.

SUMMARIUM.

Iste sermo docet primo quid ministris Christi exemplo S. Thomæ faciendum sit, & octo hoc non facientes enumerat. Secundo agit de mercede Christum sequentium.

SERMO XXII.

Si quis mihi ministrat me sequatur; & ubi ego sum, ibi & minister meus erit.
Ioannis 12.

Duo decet hoc dicit. Duplex fu- gienda.

IN his verbis ostendit Dominus quid ministro suo sit faciendum, & quid pro opere suo expectandum. *Primum* ibi: *me sequatur. Secundum* ibi: *Et ubi ego sum &c.* Recitatur autem hoc verbum hodie ad beati Thomæ commendationem & ad nostram ædificationem.

1. S. Thomas Christum imitatus est in fu- ga.

Beatus Thomas mandatum implevit & promissam mercedem recepit, ipse sic Christum secutus est, quod eum consecutus est. *Sex* verò sunt in quibus Christū imitatus est. *Primum* est quod pauperibus humiliter ministravit: singulis enim diebus quando poterat pauperibus pedes lavabat, singulis quatuor argenteos conferens, quando vero per se hoc facere non poterat, per alium hoc impleri faciebat. In hoc Christum imitatus est qui discipulorum pedes lavit. Joan. 13. *Si ego lavi pedes vestros Dominus & magister, & vos debetis alter alterius lavare pedes.* Matth. 20. *Quicunque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister. Secundum* est, quod vias duras custodivit. Habebat cilicium ad carnem in Psal. 16. *Propter verba labiorum tuorum ego custodivi vias duras.* Bernard. Christus elegit quod carni molestius est, hoc ergo melius & magis eligendum. Galat. 5. *Qui Christi sunt carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis.* 2. Corinth. 4. *Mortificationem Iesu semper in corpore nostro circumferentes.* *Tertium* est quod hominibus se conformavit, quantum sibi licuit & eis expedire vidit, sic & Christus, secundum illud. Matthæi 11. *Venit filius hominis manducans & bibens*, &c. Seneca. Intra omnia dissimilia sic frons nostro populo communicat. Idem. Id agamus ut meliorem vitam sequamur quam vulgus novit contrariam. Alioquin quos emendare volumus fugamus à nobis & avertimus. *Quartum* est quod ad patiendum voluntarius fuit. Unde cum persecutoribus gladiis extractis eum insequentibus monachi aditum Ecclesiæ præcludere vellent, occurrit beatus Thomas hostibus, & eis ostium reseravit dicens: Non Ecclesia ut castrum obseranda est. Sic Christus voluntariè venit ad crucem Isaiæ 53. *Oblatus est quia ipse voluit.* Petrum etiam volentem captionem suam impedire prohibuit. Joannis 18. *Mitte*, inquit, *gladium in vaginam. Calicem quem dedit mihi pater non vis ut bibam illum?* *Quintum* est quod pro Dei voluntate, id est pro libertate Ecclesiæ animam suam posuit, sicut & Christus fecit: Joannis 11. *Expedit vobis ut unus homo moriatur pro populo, & non tota gens pereat.* Galat. 2. *Dilexit me, & tradedit semetipsum pro me.* 1. ad Timoth. 3. *qui dedit semetipsum pro nobis*, &c. *Sextum* est quod infirmitati eorum qui secum erant parci voluit, unde persecutoribus suis inhibuit ne aliis nocerent dicens: Si caput meum quæritis prohibeo ex parte Dei ne cuiquam clerico vel laico noceatis: sic Christus ait eis qui volebant eum capere. Joan. 18. *Si me quæritis sinite hos abire.* Exemplo beati Thomæ nos Christum debemus sequi, si eum volumus consequi, quod pauci faciunt. Bernardus super cantica. quam pauci post te Domine ire volunt, cum tamen nemo sit qui ad te pervenire nolit, hoc scientibus cunctis quia delectationes in dextera tua usque in finem. Et propterea volunt omnes te frui & non ita imitari. Conregnare cupiunt, sed non compati. Non curant quærere, quem desiderat invenire: cupientes consequi, sed non sequi.

S. Thomas nobis imitandus.

Prima pars thematis est contra octo genera hominum.

Et notandum quod hoc verbum *qui mihi ministrat me sequatur* potest intelligi dictum contra octo genera hominum. *Primi* sunt otio torpentes servi pigri, occasiones quærentes ut vitent labores. Proverb. 22. *Dicit piger, leo est foris, in medio platearum occidendus sum.* Ejusdem. *Dicit piger, leo est in via, leæna in itineribus.* Matth. 25. *Serve male & piger, sciebas, quia meto ubi non semino, & congrego ubi non spargo, oportuit ergo te pecuniam meam committere nummulariis.* *Secundi* sunt præire volentes, sensum suum Christi sapientiæ præponendo, qualis fuit Petrus dicens Christo: *Absit à te Domine, non erit tibi hoc*, cui Dominus: *vade post me Sathana scandalum mihi es.* super illud. Psal. 69. *Convertantur retrorsum* dicit Glossa. Petrus præcedendo Sathanas, sequendo discipulus Christi fuit. Christum etiam præire volunt, quibus ea quæ Christo sufficerunt non sufficiunt. Joan. 15. *Mementote sermonis mei quem ego dixi vobis, non est servus major Domino suo.* Bernard. Deus se subdit hominibus, & tu dominari gestiens, tuo te præponis auctori. Augustin. Frustra molliorem viam speramus, nisi qua præcessit eamus, qua duxit sequamur: si à vestigiis erramus, perimus. *Tertij* sunt circa impertinentia sibi attendentes. Unde Petro dicenti de Joanne: *Domine hoc autem quid?* ait Dominus: *Quid ad te, tu me sequere.* *Quarti* sunt Christum in tribulatione deserentes, sicut fecerunt Apostoli tempore passionis. Matth. 26 *Tunc discipuli omnes relicto eo fugerunt.* Eccles. 22. *Fidem posside cum amico tuo in paupertate illius, ut in bonis illius læteris.* *Quinti* sunt lucrum temporale pluspquam Christum sequentes. Seneca. Mel muscæ, frumentum formicæ, cadavera lupi, prædam turba, homo vero hominem Talis erat ille qui dixit Domino: *sequar te quacunque ieris*, volens eum sequi propter temporale lucrum. Cui Dominus: *vulpes foveas habent* &c. Tales etiam erant illi quibus Dominus ait. Joan. 6. *Quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia de panibus meis manducastis.* *Sexti* sunt qui fugiunt Christum. Duo genera hominum videntur fugere Christum, scilicet qui tribulationes fugiunt. Psalm. 90. *Cum ipso sum in tribulatione.* Ipsi sunt similes Jonæ, qui fugiebat à facie Domini. Jonæ. 1. Proverb. 28. *Fugit impius nemine persequente*, immo potius Deo in succursum ejus veniente; tribulatio enim succursus est missus à Deo. Deum etiam fugiunt homines pusillanimes in bonitate de Deo non sentientes, qui licet pro Deo, quid possint, sciunt, tamen se odiri à Deo æstimant. *Septimi* sunt servi nequam potius diaboli malignitatem quam Dei bonitatem imitantes, qualis erat ille cui dictum est. Matthæi 18. *Serve nequam omne debitum dimisi tibi quoniam rogasti me, nonne ergo & te oportuit*

1.

2. Matthæi 16.

3. Joan. ult.

4.

5.

Matthæi 8.

6.

7.

miserêri conservi tui? Octavi sunt verbum Dei dispensantes & contraria doctrinæ suæ facientes, & se ipsos confundentes. Pleton. Non confundant opera tua sermonem tuum, ne cum in Ecclesia loquaris tacitus quilibet respondeat: cur ergo hæc quæ dicis non facis? Ut ergo breviter colligamus, qui Christo ministrat cum sequatur, ut sicut ministrum se confitetur ore, sic ostendat opere. Dominum suum nolit præire, sic ei adhæreat, ut nec inutili occupatione, nec in tribulatione eum deserat, plus ipsum quam temporalia lucra diligat, bonitas Dei in ejus bonitate resplendeat, vita ejus doctrinæ ipsius non contradicat.

Summa horum 8. colligitur.

II. Merces sequentis Christum est honor.

Sequitur *& ubi ego sum*, &c. In quo ostenditur quid sit expectandum implenti dictum mandatum. Augustinus. Pretium operis quo illi ministratur est esse cum illo sine quo nunquam est bonum & cum quo nunquam est male. Et ad explanationem hujus promissi sequitur. *Si quis mihi ministraverit honorificabit eum pater meus.* Augustinus. Qui dixerat *ubi ego sum* hoc intelligitur exposuisse cum dicit, *honorificabit eum pater meus*, & subdit August. Quem majorem honorem poterit accipere adoptatus, quam ut sit ubi est unctus noster æqualis factus divinitati, scilicet consocius æternitati. 1. Regum 2. *Quicunque honorificaverit me glorificabo eum.* Qui Deum honorat ministrando, glorificatur ab eo præmium recipiendo. Honor ille multum consolatur amicos Dei in tribulationibus suis. Bernardus. Quid est quod non optamus per medios ensesi oporteat tantam declinare miseriam, & ad tantam acceleratare gloriam, nisi quod mortua est fides nostra. De signis quibus potest perpendi illius gloriæ magnitudo. Vide sermonem Dominicæ quartæ post octavam Pentecostes. *Non sunt condignæ passiones hujus temporis.*

DE EODEM.

SERMO QVARTVS.

SUMMARIUM.

Agit hic sermo I. de quinque viis Christi, ut eum sequi & consequi possimus. II. de tribus ad ministrum Christi requisitis. III. de tribus locis Christi, qui præmij loco etiam ejus ministris tribuentur.

Si quis mihi ministraverit me sequatur.
Ioan. 12.

SERMO XXIII.

I. Viæ Christi quinque.

1. VT Christum possis sequi & sic consequi attende multiplicem viam ipsius. *Prima* fuit de cœlo in virginis uterum, quando exinanivit se formam servi accipiens. Philipp. 2. Hæc fuit via humilitatis contra superbiam. 2. *Secunda* fuit de utero virginis in mundum, quando natus est in diversorio & pannis involutus & positus in præsepio. Lucæ 2. & hæc fuit via paupertatis contra avaritiam. 3. *Tertia* fuit de præsenti vita per multas tribulationes ad mortem, & hæc fuit via doloris contra luxuriam. 4. *Quarta* fuit de cruce ad inferos unde sanctos patres eduxit, & hæc fuit via charitatis. Zachar. 9. *Tu autem in sanguine testamenti eduxisti vinctos de lacu.* 5. *Tu modum* his peractis rediit ad patrem in cœlum, & hæc fuit via gloriæ & honoris.

Sequitur. *Et ubi ego sum, illic & minister meus erit.* Joan. 14. *Accipiam vos ad meipsum.* Qui fuit ejus socius in via, erit socius ejus in hospitio. Et

2. Tria debet habere minister Christi.

notandum quod Christus in ministro suo *tria* specialiter requirit quantum ad meritum ut dignus sit recipere promissum præmium, scilicet *decorem, discretionem* & *fidelitatem*. Ad *primum duo* pertinent scilicet *puritas*, & *morum honestas*. Ad *puritatem* pertinet illud. Psalm. 100. *Ambulans in via immaculata, hic mihi ministrat.* Ad *morum honestatem* illud Petri 2. *Conversationem vestram inter gentes habentes bonam*, &c. Hæc duo notantur Exod. 40. *Locutusque est Dominus ad Moysen. Applica Aaron & filios ejus ad fores tabernaculi fœderis, & lotos aqua indues sanctis vestibus & ministrabit mihi & unctio eorum in sacerdotium sempiternum proficiat.* Lotio pertinet ad puritatem, sacræ vestes ad morum honestatem. *Discretionem* etiam requirit in ministro suo, ut agnoscat quid placeat Domino suo & quid familiæ ejus expediat. Proverb. 17. *Acceptus est regi minister intelligens.* Luc. 12. *Quis putas est fidelis dispensator & prudens*, &c. *Fidelitatem* etiam requirit in ministro & quantum ad personam suam & quantum ad bona sua. Quantum ad personam, ne cum hostibus prodat vel in adversis deserat. Quantum ad bona, ne ea dissipet. Ecce prodit, qui in domum conscientiæ hostem scilicet diabolum introducit. Psal. 40. *Homo pacis meæ, qui edebat panes meos*, &c. De dissipatione habetur Lucæ 16. de villico qui diffamatus est apud Dominum quasi dissipasset bona sua.

Locus in quo Christus est, *triplicitèr* nobis significatur. Dicitur enim esse in lumine secundum illud. 1. ad Timoth. 6. *Lucem habitat inaccessibilem.* Item dicitur esse ad dexteram patris, ubi sunt delectationes. Hebr. 1. *Sedet ad dexteram majestatis in excelso.* Item dicitur sedere in throno. Apocal. 3. *Qui vicerit dabo ei sedere mecum in throno sicut & ego vici & sedi cum patre meo in throno ejus.* Minister ergo Christi erit ubi Christus. Habebit enim perfectæ cognitionis claritatem quantum ad primum. Habebit & amoris suavitatem, quantum ad secundum, fruetur enim præsentia rei amatæ. Habebit etiam magnam dignitatem quæ in throno intelligitur. Primum pertinet ad rationalem, secundum ad concupiscibilem, tertium ad irascibilem.

IN DIE CIRCUMCISIONIS DOMINI.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

In hoc sermone agitur de variis circumcisionibus corporalibus, sed præcipuè de circumcisione spirituali, de 7. vel 8. diebus circumcisionis spiritualis, denique de nomine Jesu.

Postquam consummati sunt dies octo ut circumcideretur Puer, vocatum est nomen ejus Jesus, &c.
Luca 2.

IMplet puer Jesus legem circumcisionis quam nobis suscepit, quod utique magnum est pro munus. Habet autem circumcisio propter obedientiæ plures utilitates. Quia debilitat nostram concupiscentiam, quæ viget in masculo virili. Ipsa etiam est impletio pacti Creatoris ad Abraham, adhærendi scilicet Deo per caritatem de quo pacto Dominus jubet habere recordationem. Isaiæ 51. *Attendite ad petram unde excisi estis.* Sicut autem in membris nostris sæpe pro unius membri infirmitate alteri adhibetur curatio ita pro totius corporis Ecclesiastici putredine auferenda, hodie cauterium quoddam infixum est capiti Christo. Et quod dignatius est, caput Christus hodie formam habet peccatoris, ut tu possis deteas peccata tua, quod fit *septem* diebus. *Prima* per justitiam teipsum pro delictis puniendo. *Secunda* per prudentiam fugam à malis eligendo. *Tertia* per fortitudinem pias operationes quærendo. *Quarta* per temperantiam incontinentes mo-

tus voluntatis refrenando. *Quinta* pro obedientiam adversa & dura aggrediendo. *Sexta*, per patientiam eadem tolerando. *Septima* per humilitatem acquisitas virtutes conservando. Et *octava* die discretionis operi nomen imponendo, ut scilicet ordinatè fiat. *Ordinatione* enim *tua perseverant dies*. Dies inquam virtutum. Sic postquam consummati sunt dies octo, adscribitur fidelis saluti.

Vid. nr.

Hæc solennitas ob duo celebratur.

Notandum autem quod duplici ratione hodierna solennitas celebratur, scilicet propter Salvatoris circumcisionem, & nominis eius publicationem, & de his duobus agitur in Evangelio hodierno. *Primo* de circumcisione, *secundo* de nominis publicatione. Circumcisio pertinet ad veritatem humanitatis, nomen publicatum ad maiestatem Deitatis. Bernard. Circumcisio veritatem humanitatis nomen super omne nomen gloriam indicat maiestatis. Circumciditur tanquam verus Abrahæ filius. Iesus vocatur tanquam verus Dei filius. Et sicut Abrahæ circumcidendo nomen mutatum est. Genes. 17. Item sicut in baptismo Christianis nomen imponitur, sic Iudæis in circumcisione nomen imponebatur. In susceptione sacramenti vita spiritualis inchoatur, cuius comparatione vita naturæ vita non est vocanda. Recte ergo tunc nomen imponitur, cum vera vita inchoatur. Circumcisio nobis proponitur ad imitationem. Nomen nobis publicatur ad invocationem, *quicunque* enim *invocaverit nomen Domini salvus erit*. Ioël 2.

1. Circumcisio triplex.

Et *notandum* quod est *triplex circumcisio*. Circumcisio Iudæorum, circumcisio Christianorum viatorum, circumcisio beatorum *Prima* est carnis, quæ præcepta est Iudæis, & jam cessavit. *Tertia* verò erit cum omnis corruptio ab electis auferetur. *Media* vero circumcisio est circumcisio spiritualis, de qua Bernard. in serm. *Fratres nos circumcidi necesse est, non littera, sed spiritu & veritate, nec in uno membro tantum, sed in toto corpore simul. Licet enim magis in ea parte in qua Iudæis mandata est circumcisio regnet concupiscentia, universam tamen occupat carnem. A planta pedis usque ad verticem non est in nobis sanitas, nec est pars aliqua quæ tabida non sit hoc veneno. Propterea sicut parvulus adhuc in fide & dilectione populus congruum sibi mandatum exigua circumcisionis accepit. Sic ubi crevit in virum perfectiorem toto jubetur corpore baptizari, qua est totius hominis integra circumcisio. Hinc est quod Salvator noster circumcidi octavo die, & post annum tricesimum dignatus est crucifigi, ubi corpus dissensum est universum. Cuius similitudini mortis complantamur & nos, ut scribit apostolus, quod novissime traditum est observantes.* Circumcisio debet esse integra, sicut ridiculum se facit qui in parte barbam suam radit, sic qui in parte circumcisionem spiritualem facit, & in parte se incircumcisum relinquit. Debemus circumcidere nos interius & exterius. Interius quantum ad cogitationes & desideria, exterius quantum ad singula membra. Ad cordis circumcisionem monemur. Hierem. 4. *Circumcidimini Domino & auferte præputia cordium vestrorum*, &c. De exteriori circumcisione habetur. Isaiæ 33. *Quis poterit habitare cum igne devorante?* id est cum Deo qui est ignis rubiginem maliriæ consumens. Et subditur. *Qui ambulat in iustitiis*. Hoc potest referri ad circumcisionem pedum, *& loquitur veritatem*: ecce circumcisio linguæ *Qui projicit avaritiam ex calumnia & excutit manus suas ab omni munere*: ecce circumcisio manus. *Qui obturat aures suas ne audiat sanguinem*: ecce circumcisio auris. *Et claudit oculos suos ne videat*: ecce circumcisio oculi. In hoc quod consummatis octo diebus puer circucidebatur potest intelligi quod octo sunt quibus ad perfectionem circumcisionis spiritualis pervenitur. *Primo* præcidenda est peccati gloriatio. Psal 51. *Quid gloriaris in malitia?* Qui de malitia gloriatur, similis est illi qui de hoc gloriaretur, quod in lutum fœtidissimum cecidisset. *Secundo* præcidenda est peccati defensio. Psalm. 140. *Non declines cor meum in verba malitiæ*, &c. *Tertio* peccati consuetudo. Aliqui sunt qui iugiter repetunt infernalem viam, quasi timerent eam oblivisci. Hierem. 2. *Quam vilis facta es nimis, iterans vias tuas?* Quarto ipsum opus peccati. Isaiæ 1. *Quiescite agere perverse.* Quinto verba peccati. Ephes. 5. *Fornicatio & omnis immunditia aut avaritia non nominetur in vobis.* Eiusdem 4. *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat.* Sexto peccati consensus. Eccles. 18. *Post concupiscentias tuas non eas.* *Septimo* delectatio peccati per desiderium. 1. ad Corinth. 10. *Non simus concupiscentes malorum.* *Octavo* cogitatio peccati quæ est ultima radix peccati. Isaiæ 1. *Lavamini mundi estote auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis.*

Bernard. in Serm. 3. de Circumcisione Domini „Octo dies his verbis distinguit. Nascitur, inquit „homo quando sol iustitiæ ortus in animo peccatorũ tenebras illuminat, horrendum Dei iudiciũ in„ternis obtutibus offerens addens ad terroris vincu„lum brevem dierum numerum, & finem incertum. „Hæc plane vespera est, ad quam demorabitur fle„tus: sed necesse est addi maturinam lætitiam, ut au„ditam faciat nobis mane Dominus misericordiam „suam. Sic enim fit vespere & mane dies unus. Est „autem dies ista dies Iustitiæ, reddens unicuique quod „suum est, nobis miseriam, Deo misericordiam. In „hac die puer nascitur. Secunda est prudentiæ. In „hac die de præsenti sæculo nequam fugere eligit, di„cens cum prophera: Odivi ecclesiam malignan„tium, &c. Sed nondum sufficit hoc, forte enim vult „eligere solitudinem non satis attendens propriam „infirmitatem, & periculosam diaboli luctam. Ideo „necessaria est tertia dies quæ est dies fortitudinis. „In hac die eligit congregationem, quæ pro forti„tudine sua terribilis est sicuti castrorum acies ordi„nata. Væ autem soli quia si ceciderit non habet su„blevantem. Ideo potius dicit: Odivi ecclesiam ma„lignantium, & subdit David: Lavabo inter inno„centes manus meas. Elucescat in te dies temperan„tiæ, ut quæras quomodo refrenari possint inconti„nentes motus voluptatis, cervicosi motus elatio„nis. Deinde necesse est ut elucescat dies patientiæ, „per quam omnia dura & aspera tacita amplectaris „conscientia, in cogitatione tua semper partẽ ma„gistri quoad potes adversum temetipsum iuvans: & „te quidem in omnibus accusare, illum magis excu„sare laborans. Porro jam in hoc cavendum tibi „arbitror à superbia: unde David: veruntamẽ Deo „subiecta esto anima mea, ab ipso enim patientia „mea. Nonne tibi videtur hic occasione patientiæ „tentationem sensisse superbiæ? Ideo necessarius est „dies humilitatis. Deinde dies devotionis in qua „nihil laboriosum est, sed totum suave. Hæc dies „paucorum. Si quis videtur hanc habere, non con„tinuo credat sibi. Necesse est maximè si novitius „est, nec præfatos ascendit gradus. Plus enim Do„minus pusillos corde blanditiis solet allicere. Sed „noverint qui huiusmodi sunt gratiam hanc præsti„tam esse non caram. Hoc autem timendum est ei „qui tãta devotione omnia facit, ne dũ sequitur af„fectionem, corpus destruat per immoderatã exer„citationem. Ergo necessarium est lumen discretio„nis, quæ mater virtutum est, & consummatio per„fectionis. Hæc est octava dies, in qua circumcidi„tur puer, ut non plus vel minus fiat. Sed quia rara „ista avis est, huius discretionis locũ supplear vir„tus obedientiæ, ut nihil plus, nihil minus, nihil „aliter quam imperatum sit faciatis. Hactenus Bern.

Ex S. Bernardo dies octo ante circumcisionem Videnda editio recentior S. Bernardi.

1. Dies Iustitiæ.

2. Dies prudentiæ

3. Dies Fortitudinis.

4. Dies Temperantiæ.

5. Dies Patientiæ.

6. Dies humilitatis.

7. Dies Devotionis.

8. Dies Discretionis.

II. Nominis Iesus publicatio.

De nomine pueri notandum quod Evangelista ostendit prius nominis publicationem ibi: *voca-*

I.

tum est nomen ejus Iesus. Secundo dignitatem ibi: *Quod vocatum est ab Angelo priusquam*, &c. Origenes. Vocabulum Jesu glorioſum omni adoratu cultuque dignissimum, nomen quod ſuper omne nomen non decuit ab hominibus appellari, nec ab eis afferri in mundum. Sed ab excellentiori quadam majorique natura, hoc nomen vocatum est ab Angelo ſalutante Mariam prius quam in utero conciperetur Lucæ 1. Hoc etiam vocatum est ab Angelo certificante Joseph de conceptu Mariæ postquam puer in utero conceptus est, priusquam natus esset. Matthæi 1. Et ſicut hoc nomen prius vocatum est ab Angelo quam ab homine, ita rem nominis ſalutem ſcilicet prius adeptus est Angelus quam homo. Unde Bernard. in Serm. Idem Salvator & Angeli & hominis, ſcilicet hominis ab incarnatione, Angeli ab initio creaturæ. Et *notandum* quod nomen istud quadrupliciter excellit alia nomina. *Primo ſublimitate*. Unde Philip 3. *Dedit ei nomen quod est ſuper omne nomen, ut in Nomine Iesu omne genu flectatur*. *Secundo ſuavitate*. Bernardus. Jesus mel in ore, in aure melos, in corde jubilus. Canticorum 1. *Oleum effusum nomen tuum*. *Tertio poteſtate* in mirabilibus faciendis. Marci ult. *In nomine meo ejicient dæmonia*, &c. *Quarto utilitate*. Actor 4. *Non est aliud nomen ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri*. De hoc nomine vide ſermonem in vigilia natalis Domini: *Ioſeph fili David*, &c.

2. Dignitas eius. Quadrupliciter alia nomina excellit.
1.
2.
3.
4

DE EPIPHANIA DOMINI.

SERMO PRIMVS.

Summarium.

Hic ſermo agit de triplici apparitione ſeu Epiphania Chriſti hoc die facta, ad deſtruenda tria aut ſeptem opera Diaboli.

SERMO XXV.

In hoc apparuit filius Dei ut diſſolvat opera diaboli 1. *Ioannis 3.*

Quatuor in hoc ſermone de apparitione Chriſti agentur.

HOdie apparitionem Salvatoris celebramus, circa quam quatuor ſumus vobis oſtenſuri: ſcilicet qualiter & quare Salvator apparuerit, & qualiter, & quare ejus apparitio celebranda ſit. Duo prima inſinuantur nobis in verbo propoſito. Primum ibi: *filius Dei*. Secundum ibi: *ut diſſolvat*, &c.

1. Quomodo apparuerit Salvator.

Circa Primum notandum, quod Salvator hodie ſic apparuit, quod acies fidei ad cognoſcendã virtutem deitatis penetravit. Ambroſius in ſerm. Quomodo apparuerit requiramus, non quod in mundo antea non fuerit, cum mundus per ipſum factus ſit, ſed quod tunc primis ſignis atque miraculis credentium cordibus Deus Chriſtus illuxerit. Idem Si prius natus ex virgine oculis carnalibus videbatur, tamen non apparebat, quare virtutem ejus adhuc fidei acies ignorabat. In nativitate apparuit filius hominis, ſed hodie apparet filius Dei & Dominus. Joan. 1. *Vidimus gloriam ejus quaſi unigeniti à patre*. In nativitate apparuit ejus humanitatis infirmitas & infantuli parvitas, hodie verò apparuit ejus celſitudo, virtus & magnitudo. Auguſtinus in Serm. Quæ est iſta humilis celſitudo, infirmi fortitudo, parvuli magnitudo? Triplex hodie memoratur Salvatoris apparitio. *Prima* facta fuit tredecima die ab ejus nativitate. *Secunda* fuit tredecima die & triceſimi anni ejus, quando ſcilicet baptizatus fuit à Joanne. *Tertia* fuit ſicut creditur eadem die anno revoluto, cum in nuptiis aquam mutavit in vinum. *Prima* facta fuit in apparitione ſtellæ, per quam oſtendit ſeipſum esse cui cœleſtia famulantur. Auguſtinus in Serm. Quid erat illa ſtella niſi mirifica lingua cœli, quæ narraret gloriam Dei, inuſitatum Virginis partum, inuſitato ſplendore clamaret. Cui poſtea non apparenti, Evangelium toto orbe ſuccederet. *Secunda* in baptiſmo ubi teſtimonio patris, gloria ejus quaſi unigeniti apparuit. *Hic est*, inquit, *filius meus dilectus*, &c. Joan. 1. *Vidimus gloriam ejus quaſi unigeniti*, &c. *Tertia* in nuptiis, ubi aquam mutavit in vinum, in qua mutatione ſe Dominum terrenorum esse oſtendit. Ambroſius in Serm. Nemo poterit mutare naturam, niſi qui Dominus est naturæ. Idem Magnum planè ſignum, & ad Dei credendam ſufficiens majeſtatem. *Hoc ſigno manifeſtavit gloriam ſuam, & crediderunt in eum diſcipuli ejus*. Joan. 2. In *ſecunda* apparitione oſtenſus est unigenitus patris, & ſic ejuſdem ſubſtantiæ cum ipſo. In *prima* oſtenſus est Dominus cœleſtium, in *tertia* terrenorum, & ſic ejuſdem potentiæ cum patre.

Quomodo in Nativitate & in Epiphania apparuerit.

Triplex apparitio Salvatoris hodie colitur.

De 1. Math. 2.

Circa ſecundum notandum quod Diabolus tria opera in hoc mundo fecerat. Procuraverat enim *hominum, excæcationem, inquinationem, infectionem*. Ad tantam cœcitatem devenerant homines, quod divinum honorem lignis & lapidibus exhibebant, & cultum quem ſoli factori ſuo impendere debebant, operibus manuum ſuarum impendebant. Cœcitatem verò ſecuta est inquinatio. Qui enim lutum non videt non cavet. Unde omnes inquinare ſpurcitiarum inquinati erant. Inquinationem verò peccati juſtè ſequitur afflictio. Auguſt. libro de libero arbitrio. Nullo temporis intervallo iſta duo dividuntur, ut quaſi alio tempore non peccat quod debet, & alio patiatur, ne vel tempore puncto univerſalis pulchritudo turpetur, ut ea peccati dedecus ſine decore vindictæ. Prov. 14. *Miſeros facit populos peccatum*. Oſeæ 4. *Maledictio, homicidium, mendacium, furtum, & adulterium inundaverunt*. Et ſubditur. *Propter hoc lugebit terra*. Et ut hæc tria opera diaboli diſſolveret apparuit filius Dei. Apparitio facta per ſtellam fuit contra cœcitatem mundi. Stella enim quæ prius ſplenduit, figurabat lumen fidei quod in cordibus gentium radiare fecit, ſicut tenebræ ſuæ paſſione Chriſti figurabant tenebras infidelitatis quæ erant in cordibus Judæorum. Unde Aug. in Serm. Iſtam novam ſtellam declaravit natus, antiquum ſolem obſcuravit occiſus. Illa luce illuminata est fides gentium, iſtis tenebris accuſata est infidia Judæorum. Stella enim figurabat lumen doctrinæ, quo regenda erat Eccleſia. *Secunda apparitio* quæ facta fuit in baptiſmo fuit contra ſecundum opus diaboli, ſcilicet inquinationis. Sponſus enim Eccleſiæ qui est ſplendor patris Hebr. 1. paravit balneum, quo ipſe ſe baptiſmum ſcilicet, non aquam maculans, ſed virtutem abluendi donans. Ambroſius in Serm. Talis ſalvatoris est baptiſmus, in quo purgantium tius fluenta quam purgant, novo enim ſanctionis genere Chriſtum non tam lavit unda quam lota est. *Tertia apparitio* ubi aqua in vinum mutata est, fuit contra tertium opus diaboli, ſcilicet afflictionem. Mutatio enim aquæ in vinum ſignificat aquam tribulationis mutandam esse in vinum conſolationis. Quæ mutatio in parte jam facta est, quia filius Dei mala pœnæ tolerando, ea nobis toleranda reddidit. Magna enim conſolatio membris ex capite, ut dicit Auguſtinus. Spes enim futuri gaudij tribulationes præſentes quodammodo dulcorat. Perfectè vero hæc mutatio fiet in futuro, tunc enim una gutta aquæ tribulationis in mille modios gaudij convertetur. Pro una enim hora qua aliquis afflictionem pœnitentiæ ſuſtinuerit, mille annis in delitiis paradiſi erit.

Circa tertium notandum, quod ſicut filius Dei

Celebranda est Epiphania. Imitando Christum debemus dissolvere opera Diaboli triplicter.

Dei in hoc mundo apparuit ut opera diaboli dissolveret, sic apparitionem ipsius ita celebrare debemus ut ejusdem operibus destruendis intendamus, lumen cælestis doctrinæ amando, puritati acquirendæ & conservandæ studendo, aqua tribulationis pœnitentialis hydrias implendo, quæ nobis vertatur in vinum spiritualis consolationis in præsenti, & æternæ in futuro. Ecclesiastici 1. *Usque in tempus sustinebit patiens, & postea reddetur jucunditatis.* Gregor. Si dulcia quærimus, necesse est ut amara toleremus.

IV. Epiphania celebranda est ob quadruplicem Nativitatem.

Circa Quartum notandum, quod cum gaudio magno celebranda est apparitio Salvatoris, sicut enim dicit Gregor. Nativitas hodierna altior est quodammodo natali Salvatoris nostri. Possumus autem distinguere *quadruplicem nativitatem*, de qua hodie gratulari debemus. *Prima* est *nativitas æterna*, de qua filius Dei de patre nascitur, quæ testimonio patris nobis hodie declaratur. In natali celebramus temporalem Christi nativitatem ex matre, sed hodie celebramus digniorem illam quæ ex patre. Unde Ambros. Pater qui tunc obumbravit in virtute, nunc clamat in voce; qui tunc umbram præstitit nativitati, modò testimonium perhibet veritati. *Hic est*, inquit *filius meus dilectus*, &c. Prælarior est secunda quam prima nativitas. *Secunda* est *spiritualis* nativitas, qua per fidem in cordibus gentium verus sol nasci cæpit. *Tertia* verò est *nativitas sacramentalis*, qua in membris suis in aquis baptismi nascitur; quam Ambrosius comparat Nativitati Salvatoris quæ fuit ex virgine dicens: Gloriemur quia filium genuit mater & casta est, & quia Christum lavit unda & sancta est. Illi est collata virginitas, ista collata fœcunditas; illa virum protexavit & virgo est, ista generat plures & pura est; ista propter Christum nescit virum, ista cum Christo mater est populorum. *Quarta* est *nativitas beata* qua inchoatur vita æterna, quæ in mutatione aquæ in vinum est figurata. Unde Ambrosius in Serm. Credendum est jam ex hoc mortalem hominem in immortalem posse converti, quando vilis substantia in pretiosam conversa est substantiam.

In hoc apparuit filius Dei, &c. Possumus distinguere septem opera diaboli ad quæ dissolvenda filius Dei carne assumpta modo apparuit. *Primum* est *obscuratio*, de qua Isa. 9. *Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam.* Ejusdem 60. *Ecce tenebræ operient terram & caligo populos.* Diabolus odit lucem. Joan 3. *Omnis qui male agit odit lucem*, & amat tenebras. Job 24. *Oculus adulteri observat caliginem.* Contra hoc opus diaboli venit filius Dei tanquam lux vera. *Secundum* opus diaboli est *congelatio. Venter aquilo*, id est diabolus, *flavorat & congelavit ut crystallum ad aquas.* Eccles. 43. Non solum corda hominum congelata erant in glaciem, sed etiam in crystallum. Congelatio diversarum rerum diversa res conjungit; facit enim lapides sic adhærere terræ, ut vix separari possint. Sic illaqueationes diabolicæ cordi hominum, quæ quasi cælestia sunt, terræ per cupiditatem & avaritiam fecerat adhærere, ut à terrenis non possent separari. Contra hanc congelationem venit filius Dei legem igneam afferens, ignem amoris verbis, exemplis, & beneficijs in cordibus hominum succendens. *Tertium* opus est *ligatio*. Proverb. 5. *Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringitur.* Hoc servitio servit peccator diabolo, quod manibus propriis funes facit quibus se ligat, & diabolo ligatum se tradit. Contra hoc opus diaboli venit filius Dei, qui solvit compeditos & potestatem solvendi ministris Ecclesiæ dedit. Matthæi 16. *Quartum* est *oneratio*. Psal. 37. *Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, sicut onus grave gravatæ sunt super me.* Congregaverunt homines fimetariam ignis infernalis, trahebant enim quasi plaustrum spinis peccatorum onustum, quibus in inferno incendendi erant. Isa. 5. *Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quasi vinculum plaustri peccatum.* Contra hoc opus diaboli venit filius Dei & onus peccatorum nostrorum quantum ad pœnam super se sumpsit. Isai 53. *Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit.* 1. Petri 2. *Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum.* Joan. 1. *Ecce qui tollit peccata mundi.* Quintum opus est *deformatio* cujus triplex causa erat. *Prima* erat mutua inter se pervertitas, quod enim posuit Deus in summo, animam scilicet volens eam dominari carni, diabolus posuerat eam in imo. Item faciem animæ, quam Deus vult esse versam ad anteriora, scilicet spiritualia & æterna, diabolus converterat ad posteriora, scilicet ad caduca. Psalm 26. *Posuit me deorsum.* Hierem. 2. *Verterunt ad me tergum & non faciem.* Ejusdem 7. *Facti sunt retrorsum & non ante.* Quod debuerat esse intus, posuerat extra secundum illud Ecclesiastici 10. quod dicitur de Avaro: *projecit intima sua in vita sua. Secunda* causa est membrorum præcisio. Ezech 23. *Nasum tuum & aures tuas præcident. Tertia* decoloratio. Thren. 4. *Denigrata est facies eorum super carbones.* Sic diabolus pingit imaginem suam in animabus peccantium. Imitantur eum *qui sunt in parte ejus.* 1. Joan. 1. Contra hoc opus venit filius Dei, qui est imago patris, ut homines conformentur sibi & deformitate hac tollatur. *Sextum* est *obscuratio*, quam diabolus multiplices procurat. *Una* modo dum homines vanos efficit pro mundanis vanitatibus relinquere fœda. Prover. 8. *Prudentia habito cum eruditis junctis.* *Secunda* cum homines ad peccata redire facit. Exod. 5. *Quare vultis facere ut populus vacet operibus suis?* Proverb. 26. *Canis qui revertitur ad vomitum suum; sic imprudens qui iterat stultitiam suam.* Contra hoc opus filius Dei apparuit, & ut pretiosos nos faceret seipsum nobis pretium posuit, ut non minori pretio nos de cætero venderemus Augustinus. Appendite ex pretio ne cibi vilescat. *Septimum* opus est *privatio æquilonis.* Diabolus tanquam finis regnum ejus fugere vetuit, & sedem sibi ex adverso statuit. Isaiæ 14. *Ponam sedem meam ad aquilonem.* Ipse ad modum finis super humeros hominum sedere contendit. Contra hoc opus ejus filius Dei apparuit, qui tyrannidem ejus compescuit. Joan. 12. Princeps mundi hujus ejicietur foras.

5. Operis hujus causa triplex.

6. Factum duplici modo

DE EODEM.

SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

Exponit hic ferula 4. modos seu fructus Christi apparentis.

SERMO XXVI.

Apparuit benignitas & humanitas salvatoris nostri Dei, &c. *Ad Titum 3.*

Quadruplex fructus Salvatoris apparentis.

Quadruplex fructus Salvatoris apparentis, primus est ut *benignitas*, secundus *humanitas*, tertius *gratia benignitatis*, in *termino* apparet humanitas & severitas, in *quarto* apparebit non solum benignitas & humanitas, sed etiam divinitas. *Primus* fructus fuit dum erat in hac vita mortali; *secundus* est modò, *tertius* erit in hoc mundo, *quartus* post mundum.

Primus modus apparitionis Christi.

Circa *primum* notandum quod benignitas dicitur abundare bonitas se & sua communicans, qualis est Dei bonitas, quæ creaturæ capaci sui, sci-

Sti per benignitatem humanitatem assumendo. Benignitas seu bonitas Dei quid sit & qui appareat in creaturis & in Deo.

licet creaturæ rationali, si digna fuerit, se communicabit, ut sicut beatus est clarissimè suam pulchritudinem inspiciendo & summè suam suavitatē amando; sic creatura rationalis beata erit manifestata eius visione & perfecto eius amore. Hanc benignitatem seu bonitatem abundantem voluit Dominus persuadere homini, & in creatione usus est ad hoc quasi argumento universitate creaturarum, quas non solum liberaliter, immo etiam liberales creavit Deus, ut dent semetipsas. Lux dat se, similiter calor, & sic de cæteris. Augustinus. Indicium maximæ divinæ bonitatis est, quod quælibet res cogitur dare seipsam. Sed quia posset aliquis dicere, non sequi, etsi Dei bonitas det sua quod propter hoc det seipsam; ideo Dominus se visibilem facit, ut donatione sui visibili, invisibilem sui donationem persuaderet, & sic apparuit benignitas & humanitas, id est in humanitate. *Non ex operibus*, &c. Quasi diceret hoc beneficium non fuit proportionale meritis nostris, sed suæ misericordiæ, nec potest cogitari maior fluvius de fonte divinæ misericordiæ procedens. Secundum magnitudinem fontis, fuit magnitudo fluvii, unde subditur: *Secundum misericordiam suam salvos nos fecit.* Filius Dei factus est filius virginis, ut qui donabilis erat à Deo, donabilis esset à virgine. Solent dicere sapientes huius mundi: *sufficit unus dator in una domo.* Econtrario divina liberalitas videtur dixisse: *Non est bonum, patrem esse datorem filii solum, faciamus ei adiutorium*, scilicet beatam virginem. Solent avari oblata ab aliis recusare, ne oporteat eis sua dare: è contrario Dei bonitas voluit accipere de nostro, ut nos acciperemus de suo. Augustinus. Dubitas quod non velit tibi dare bona sua, qui non dedignatus est pro te suscipere mala tua. Sicut apparuit salvatoris benignitas, sic apparere debet & tua. Noli Deo esse avarus tempore illo, quo fuit tibi tam largus. Apparere etiam debet tua humanitas. In quibusdam tamen apparet bestialitas. Bernardus. Puto jumenta dicerent si loqui fas esset. Ecce Adam factus est quasi unus ex nobis. Seneca. Quosdam ventri obedientes loco animalium numeremus, non hominum. Non apparet humanitas in detractoribus, qui canes vel serpentes esse videntur. Ecclesiastici 10. *Si mordebat serpens in silentio, nihil minus eo habet qui occulte detrahit.* Detractores ad modum canis homines mordent, Galat. 5. *Si ad invicem mordetis, videte ne ab invicem consumamini.* Non apparet humanitas in raptoribus, qui ursi, vel lupi, vel leones esse videntur. Proverb. 28. *Leo rugiens & ursus esuriens, princeps impius super populum pauperem.* Daniel 7. *Ecce bestia alienasimilis urso.* Cui dictum est: *Surge, comede carnes plurimas.* Sophon. 3. *Principes eius in medio eius quasi leones rugientes, iudices eius lupi vespere*, &c. In hominibus dolosis non apparet humanitas, vulpes enim esse videntur, Lucæ 13. *Dicite vulpi illi*, vulpem vocat Herod. Et *notandum* quod aliquis leo est per superbiam, serpens per invidiam, aper per iram, testudo per pigritiam, ursus per gulam, ursus enim sequendo dulcedinem mellis capitur, porcus per luxuriam, talpa per avaritiam.

In nobis apparere debet benignitas & humanitas. non bestialitas.

1. Non apparet humanitas in detractoribus

2. In raptoribus.

3. In dolosis. Varia vitia faciunt nos varias bestias.

Secundus modus apparitionis Christi.

Circa *secundum* statum notandum quod nunc apparet Salvatoris benignitas, licet lateat eius humanitas. Specialiter autem apparet in Sacramentis Ecclesiæ, in baptismo & pœnitentia, ubi peccatoribus peccatum dimittit, pacem eorum adeo carè emens, quod dat eis regnum cœlorum. Et licet non appareat nobis eius humanitas, patri tamen apparet pro nobis. 1. Ioan. 2. *Si quis peccaverit advocatum habemus apud patrem*, &c. In Psalm. 83. *Respice faciem Christi tui.* Bernard. Securum habes ô homo accessum ad Deum, ubi habes filium ante patrem, & ante filium habes matrem: filius ostendit patri latus, & vulnera, mater ostendit filio pectus & ubera: nec ulla ibi timeri poterit repulsa, ubi tot charitatis concurrunt insignia.

Circa *tertium* statum notandū quod in mundo apparebit humanitas & severitas. Vnde secundum illum statum vocat eum Propheta leonem. Oseæ 11. *Quasi leo rugiet.* Amos tertio. *Leo rugiet, quis non timebit?* Bernardus in Sermonibus. Quoniam benignus apparuit ultra omnem spem, ultra omnem æstimationem similem expectare possumus judicii districtionem. Ex magnitudine indulgentiæ magnitudinem ultionis attende. Immensus est enim Deus & infinitus in iustitia sicut & in misericordia, multus ad ignoscendum, multus ad ulciscendum. Propter hoc benignitatem prærogavit, ut per eam reconciliati severitatem videamus securi.

Circa *quartum* statum notandum quod post iudicium apparebit electis non solum benignitas & humanitas sed etiam divinitas. Iob 33. *Videbunt faciem eius in iubilo.* In Psalmo 20. *Lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo.* Isaiæ 33. *Regem in decore suo videbunt.* In illa apparitione erit perfectum gaudium electorum. Bernard. Revera illud est verum & solum gaudium quod non creatura sed de Creatore capitur, quod cum possederis nemo tollet à te, comparata omnis aliunde iucunditas mœror, omnis sanitas dolor, omne dulce amarum, omne decorum fœdum, omne quod cum aliud delectari sit, molestum. August. Si mali possent, mallent inferno Deum videre, & in pœnis, quam extra pœnas Deum non videre.

DE EODEM.

SERMO TERTIVS.

SUMMARIUM.

Hic sermo tria potissimùm tractat I. ista explicat. II. occasione triū Regum Christianos reges esse decet & quemodo se debeant tradit. III. ex historia horum Regum 7. nobis imitanda proponit.

Ambulabunt gentes in lumine tuo, & Reges in splendore ortus tui, *Isaiæ 60.*

PRophetia est de vocatione gentium ad Christi. Hæc videtur hodie esse impleta tum ad ultimam partem. Ambulaverunt reges in splendore stellæ quæ signum erat natum. De cuius nativitate prælocutus erat. cens ad Hierusalem: *Super te orietur Dominus* per dicitur, quia super merita hominum fu sti adventus: vel quia *visitavit nos oriens* Luc. 1. Vel quia *qui de cœlo venit super* Ioan. 3. Nativitatem istam dixit Propheta puli illius, quia Christus populo illumina tus est secundum illud. Isaiæ 9. *Parvulus nobis.* Ambulaverunt etiam reges in splendore sti, cum cæteri reges ad fidem eius conver ut Constantinus, Heraclius & Theodosius teste hoc intelligi de quadruplici splendore sti, scilicet splendore doctrinæ, gratiæ pli & miraculorum. Vel specialiter splen teste esse sine propria gloria, in quo reges ambulaverunt, cum contempta pro ria Christi gloriam quæsierunt. Apocal. 21. *labunt gentes in lumine eius, & reges terræ gloriam suam & honorem.* Et secundum hos duo: *Ambulabunt gentes in lumine tuo & reges splendore ortus tui*, respondent duobus Isai. *Venit lumen tuum, & gloria Domini orta est.* Christus lumen est humani generis ria patris. Ioan. 8. *Ego sum lux mundi.* Pro

Gloria patris, filius ſapiens. De ſplendore gloriæ dicitur Baruch 5. *Oſtendet ſplendorem ſuum in te.* Reges qui fidem Chriſti ſuſceperunt, Eccleſiæ valde devoti fuerunt, ſecundum illud Iſaiæ 49. *Erunt reges nutritii tui & regina nutrices tuæ. Vultu in terram demiſſo adorabunt te, & pulverem pedum tuorum lingent.* Eiuſdem 60. *Mamilla regum lactaberis.* Hodie & reges in ſplendore Chriſti ambulabunt, dum fideles bene ſe regentes ac ſplendorem doctrinæ & exempli Chriſti proficiunt.

II. Cur Deus ex gentibus reges primos vocaverit. Chriſtiani quomodo in baptiſmo reges inunguntur.

Et *notandum* quod Chriſtus voluit reges eſſe illos qui primi de gentibus ad fidem eius venerunt, ad deſignandum quod Deo ſervire eſt regnare, & quia ſervientes eis regnum cœlorum ſunt acceptari. Ideo Chriſtiani in baptiſmo inunguntur, & hoc tripliciter. In vertice, ut in ſuperiori parte animæ dignitatem regiam conſervent, nec ſervituti vitiorum eam ſubjiciant. In pectore ut viſcera miſericordiæ in proximos habeant. In ſcapulis ut onus Chriſti manſuetè portent. Fideles qui bene ſe gerunt, vitam regiam ducunt. In eis enim debito modo conſulitur, imperatur, obeditur. Seneca. Multos reges, ſi ratio te rexerit. Lucæ 17. *Regnum Dei intra vos eſt.* Seneca. Vis magnum imperium dabo tibi, impera tibi. Tullius. Omnis ſapiens liber, omnis ſtultus ſervus. Nec putatur hoc nomine imperator dignus. Quomodo vel cui liberè imperabit, qui ſuis cupiditatibus imperare non poteſt? Hoc quod tres reges fuerunt, referri poteſt ad fidem Trinitatis; vel ad hoc quod fideles *tria* habent regere, *manum, linguam, cor.* Primum regnum latum, ſecundum latius, tertium latiſſimum. Regenda ſunt hæc tria, ut à malis cohibeantur & bonis actibus ſervire cogantur. Regenda eſt manus ut à *tribus* cohibeatur, ſcilicet *à tactu immunditiæ, à peccato violentiæ & avaritiæ.* Propter *primum* Monachi ſunt accincti Eccleſiaſtici 13. *Qui tetigerit picem inquinabitur ab ea.* Caro admodum picis inquinat tangentem. De *ſecundo* arguuntur Iudæi, Iſaiæ 58. *Percutitis pugno impiè.* ad Rom. 12. *Non vos defendentes charissimi, ſed date locum ire.* De *tertio* habetur Eccleſiaſtici 4. *Noli eſſe manus tua ad accipiendum porrecta, & ad dandum collecta,* Iſaiæ 33. *Qui excutit manus ſuas ab omni munere, ipſe in excelſis habitat.* Regenda eſt *lingua* ut cohibeatur à detractione & adulatione & aliis vanis. Hierem. 5. *Diſperdite ſatorem de Babylonia, & tenentem falcem in tempore meſſis.* Sator Babyloniæ eſt detractor, qui ſeminat inter fratres diſcordias. Lingua verò adulatoris falci comparatur, quæ amplectendo ſecat. Lingua etiam detractoris eſt quaſi arcus occultè feriens. Hierem. 9. *Extenderunt linguam ſuam quaſi arcum mendacii.* Regendum eſt *Cor* ab immundis cogitationibus, ut à pravis deſideriis cohibeatur, locus enim eſt ſacrificii. Pſalm. 50. *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, Cor contritum,* &c. Legitur Geneſ. 15. de ſacrificio Abrahæ, quod deſcenderunt volucres ſuper cadavera & abigebat eas Abraham, ſic cogitationes malæ à corde ſunt abigendæ. *Muſca morientes perdunt ſuavitatem odoris* ſive *unguenti.* Eccleſiaſt. 10. Occupanda ſunt etiam tria prædicta bonis actibus. Benedicta manus quæ à bono opere non ceſſat. Pſalm. 127. *Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es,* &c. Benedicta lingua quæ ſolum benedicit. Iacob 3. *Ex ipſo ore procedit maledictio & benedictio. Non oportet fratres mei hoc ita fieri. Numquid fons de eodem foramine emanat dulcem & amaram aquam?* Epheſ. 4. *Omnis ſermo malus de ore veſtro non procedat.* Benedictũ cor quod eſt quaſi avis cadavera & ſtercora fugiens, & floribus virtutum incidens & aromata diligens. Proverb. 27. *Vnguento & variis odoribus delectatur cor.*

Circa hos reges nobis attendenda ſunt *ſeptem* quæ ad ædificationem noſtram valere poſſunt. *Primum* eſt quod lumen cæleſte, ſtella ſcilicet fuit occaſio perveniendi ad Salvatorem, ſic lumen cæleſtis ſapientiæ eſt initium perveniendi ad ſalutem. Sap. 6. *Initium ſapientiæ eſt veriſſima diſciplinæ concupiſcentia. Secundum* eſt illud quod audacter quærunt *ubi eſt qui natus eſt rex Iudæorum?* Exemplo ergo eorũ non erubeſcas de his quærere quæ pertinent ad ſalutem animæ tuæ. Attendendũ vero eſt quod Chriſtus rex Iudæorum eſt, id eſt confitentium. Illi enim ab eo reguntur qui frequenter defectus ſuos recolligunt & confitentur. Bern. Cõputatio dilata multa facit oblivi ſci. Auguſt. Initium iuſtitiæ noſtræ confeſſio peccatorum noſtrorum. Bernardus in Serm. Quidquid minus eſt perfectionis, humilitas ſupplear confeſſionis. Hieron. in Epiſtolis. Secunda poſt naufragium eſt rabula; humiliter confiteri culpam. *Tertium* eſt quòd videntes ſtellam multum gaudent. Exemplo ergo eorum gaudeas ad lumen cæleſtis doctrinæ quod non minus amandum eſt quam lumen ſtellæ. Stella illuminabat oculos corporis, lumen doctrinæ illuminabat oculos cordis. Stella ducebat ad Chriſtum mortalem, doctrina cæleſtis ad Chriſtum immortalem. Stella ducebat ad diverſorium & præſepium, doctrinæ lumen ad cœlum glorioſũ. Stella ad Chriſtum ducebat ad regionem ſuam reverſuros, lumen doctrinæ ducet ad Chriſtum ſine fine cum ipſo manſuros. Attendendũ eſt etiam quod dicitur: *gavisi ſunt gaudio magno valde.* Triplex enim eſt materia gaudii, ſcilicet vita naturæ cum his quæ ad eam pertinent, vita gratiæ cum ſuis pertinentiis, & vita gloriæ. De *primo* legitur, Ioan. 16. de muliere quæ peperit quod non meminit preſſuræ propter gaudium, quia natus eſt homo in mundo. De *ſecundo.* Luc. 15. *Gaudium eſt in cœlo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente.* In eodem. *Epulari autem & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus fuerat, & revixit.* De *tertio* dicitur Luc. 20. *In hoc gaudete quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis.* Lumen cœleſtis ſapientiæ facit ut homo de his tribus debito modo gaudeat. Ipſum facit ut vita naturæ hominis ſit utilis: ſine ipſo enim eſt noxia, ut patet in hominibus & animabus damnatis, quibus melius eſſet non eſſe, quam ſic eſſe. Ipſum dat vitam gratiæ, quia *doctrina bona dabit gratiam.* Proverb. 13. Ipſum perducit ad vitam gloriæ. Sap. 6. *Concupiſcentia ſapientia deducet ad regnum perpetuum.* Gaudenda eſt de illo gaudio magno, quia dat vitam gratiæ: gaudendum etiam eſt valde gaudio magno quia ducit ad vitam gloriæ. *Quartum* eſt quod procidentes adorant, in quo dant nobis exemplum humiliatis quæ valde efficax eſt in oratione. Eccleſiaſt. 35. *Oratio humiliantis ſe nubes penetrabit.* Vnde mulieres malè præparant ſe ad orationem, quæ tunc ornatus ſuperbos aſſumunt, cùm cauſa orandi ad eccleſiam vadunt. Adoratio eſt divinæ majeſtatis profeſſio, majeſtas verò dicitur quod intelligitur per hoc adverbium *ſummè*, cùm dicitur ſummè potens, ſummè ſapiens, vel ſummè bonus. Vel adoratio eſt recognitio divinæ dominationis, ſive ſit interior recognitio, ſive ſit exterior. Interior fit fide, ſpe, charitate. Auguſt. in Enchir. Fide, ſpe, charitate colimus Deum. Exterior vero fieri poteſt voce, aut inclinatione, aut genuflexione, vel proſtratione. *Quintum* eſt quod mine theſaurum aperiunt, cùm cum ſalvatore ſunt. Gregorius. Deprædati deſiderat, qui theſaurum publicè in via portat. Multi de quibus percipiebatur quod ferrent pecuniam: jugulati ſunt à latronibus, qui ſe eis ſociabant. Ezechias amiſit, quæ nuntiis regis Babyloniis oſtendit 4. Regum 20. Eccleſiaſt. 42. *Vbi fuerint multæ manus claudetur.* *Sextum* eſt quod munera Chriſto obtulit: Aurum thus & Myrrham, quod quantũ ad ſeculares poteſt

III. Ex hiſtoria Evangelii de tribus regibus ſeptem ad ædificationem noſtrã explanantur.

I. De 1.

De 2.

De 3.

Ad hæc tria iuvat lumen ſapientiæ cæleſtis.

4.

5.

6. Numerus

Quæ de sæculoribus explicantur.

referri ad eleemosynam, orationem & jeiunium. Tob. 12. *Bona est oratio cum jejunio & eleemosyna; magis quam thesauros auri condere.* August. in Serm. A nobis aurum accipit, si eleemosynam faciamus; thus si orationem fundamus; myrrham si pro eo moriamur. *Aurum* offert qui Deum recognoscit omnium bonorum suorum Dominum & se solum dispensatorem. Proverb. 14. *Acceptus est regi minister intelligens.* Luc. 14. *Omnis qui non renunciaverit omnibus quæ possidet, non potest esse meus discipulus.* Sunt multi qui divitias suas diabolo plus quam Deo offerunt, dum in eius servitio eas expendunt. Servis diaboli prodigi, pauperibus Christi avari, immo divitias suas idolum faciunt, dum eas super omnia diligunt. *Thus* offerunt humiles, qui ad modum thuris ad ardorem divini amoris quasi annihilant se in odorem Deo suavissimum. Cantic. 1. *Nardus mea dabit odorem suum.* Nardus humilis hic beatam humilitatem designat, & sicut humiles thurificant Deo, sic superbi diabolo, quia ad odorem divini ardoris ad nihilum redigunturSuperbia secundum veritatem nihil est in valore. Galat. 6. *qui putat se aliquid esse cum sit nihil ipse se seducit.* Capita mulierum mala intentione ornata sunt velut thuribula diaboli, quæ aliis mulieribus fœtorem ingerunt, dum ad similitudinem earum exemplo provocantur. Superbi fœtorem intolerabilem Deo ingerunt, propter quem fœtorem Dominus in cœlo Luciferum tolerare noluit, sed eum de cœlo præcipitavit. Luc. 10. *Videbam Sathanam de cœlo cadentem. Myrrham* offert, qui carnem suam pro Christo macerat. Sed sunt aliqui qui tunc potius myrrham apponunt, cum jam corpus computruit, & vermibus vitiorum plenum est. Sunt etiam aliqui, qui cum grano myrrhæ corpora condire volunt, non attendentes quod modicum myrrhæ ad corporis & cordis conservationem non sufficit. Quantum ad religiosos exponit Bernardus has oblationes his verbis. Si solum aurum obtulissent, videri poterant paupertati matris consulere. Nunc autem thus & myrtham pariter offerentes spirituales oblationes insinuant. Aurum inter divitias sæculi videtur excellere, quod per Dei gratiam nos omnes obtulimus, qui pro eius nomine ex integro dereliquimus substantiam huius mundi. Iam vero necesse est ut qui terrena contempsimus, flagranti desiderio cælestia requiramus. Si offerimus & thuris odoramentum, erit etiam gratum sacrificium & acceptabilis oblatio nostra. Si cum auro & thure myrrha fuit, quæ licet amara sit, tamen conservat corpus quod mortuum est per peccatum, ne fluens in vitium putefiat. Possunt etiam hæ tres oblationes referri ad tria genera hominum, scilicet *laicos, clericos & claustrales. Laici* offerunt *aurum* qui dorant Ecclesias, assignantes ministris Ecclesiæ tanquam advocatis suis unde sustentetur. Etiam confidunt quod ipsi causam eorum tueantur, quia ipsi nesciunt defendere. Vnde ministri Ecclesiæ sunt proditores, si bona eorum recipiunt, & de causa eorum defendenda, se non intromittunt. *Clerici* debent *thus* offerre quia charitatis igne & zelo salutis animarum in flamma odoris bonæ famæ populo debent ministrare, & ad modum thuris per humilitatē quasi in nihilum resolvi. *Claustrales myrrham* offerre debent, cum enim ipsi mundo sint mortui, carnem suam condire debent myrrha disciplinæ. *Septimum* est quod responso accepto non redeunt ad Herodē, sicut Moyses racens clamabat. Exod. 14. & Susanna, Daniel 13. sic isti affectu interrogabant quid divina vellet voluntas, de reversione ad Herodem meruerunt responsionem. Et *decimum* quod talis est insania eorum qui ad peccata relicta redeunt, qualis esset si quis voluntariè rediret ad carcerem inimici sui, dequo evasit, vel rediret per viam qua spoliatus est & graviter vulneratus. Talis bestiis insipientior videtur esse, qui ad laqueos non redeunt quos evaserunt. Aves cæteraque animalia in easdem pedicas retiaque non incidunt. Ecclesiastici 21. *Quasi à facie colubri fuge peccatum, & si accesseris ad ea, suscipiunt te.*

Qui aurum offerant Christo.

Qui Diabolo.

Thus Deo offerunt humiles.

Superbi thurificant Diabolo.

Myrrham qui Christo bene vel male offerant.

3. De Religiosis.

5. De tribus statibus hominum.

Aurum de Laicis.

Thus de Clericis.

Myrrha de claustralibus.

7.

Recidivorū insipientia quanta.

DE EODEM.

SERMO QVARTVS

SUMMARIUM.

Ex quatuor propositis unum tantum tractat hic sermo, nempè quinque ostendendo magnitudinem seu excellentiam nati Regis Christi Domini.

Cum natus esset Iesus in Bethleem Iudæ, &c. *Matthæi* 2.

CIrca seriem Evangelicæ historiæ Quatuor s[unt] nobis attendenda: scilicet regis nati celsi[tu]do, Magorum discretio, Iudæorum duritia, Herodis malitia.

Celsitudinem regis nati *quinque* nobis indic[ant]. *Primum* est multiplex Prophetia de eius nativ[itate] scripta, quæ ab Evangelista ostenditur esse im[plet]a. Quando rex vel alius magnus venturus est [ad] vitatem aliquam præmittuntur varii nunti[i]. multum est si per dimidium annum mittuntur. Sed rex iste in mundum venturus nunciatus e[st] versis prophetis ante per multa tempora. Pr[o]tavit Michæas. *Et tu Bethleem*, &c. locum n[a]tatis eius nuntians Michææ 5. Quæ prophetia [di]ditur esse impleta cum dicitur: *in Bethleem* Prophetavit Iacob de tempore nativitatis [C]. 49. *Non auferetur sceptrum de Iuda & dux de [fe]re suo donec veniat qui mittendus est, & ipse er[it] statio gentium.* Hoc tempus adveniſſe jam o[st]. Evangelista dicens: *In diebus Herodis regis* to enim regno Iudæorum Herodes alienige[na] gnum sibi jam occupavit. Prophetavit Bala[am] signo nativitatis huius regis. Numeri 24. *[Or]ietur stella ex Iacob.* Quæ prophetia ostenditur [im]ta cum dicitur: *Vidimus stellam eius in oriente*, veniens fuit ut eius nativitas, qui salvatu[r] credentes in se tam ex Iudæis quā ex Gētilib[us] solum prænuntiaretur per Iudæos, sed et[iam] gentilem Balaam. *Secundum* est quod ipse est rex Iudæorum; alii postquam sunt nati, r[e]fecti sunt, ipse vero rex erat cum natus [e]st solum Iudæorum, sed etiam sæculorum. Ma[gi] tiles eum regem Iudæorum dixerunt. Pilatus gentilis nulla aura vanitatis afflatus in eius [in]sione titulum scripsit: *rex Iudæorum*, quem lum Iudæi conati sunt, ingerendo se e[i] dicit August. Velint aut nolint rex est Iu[dæ]orum cum etiam per servos suos eis dominetur enim servi sunt Christianorum. *Tertium* e[st] læ quæ eum demonstravit. August. Abscon[di]tur in stabulo & cognoscebatur in bo[ve] cœlos angeli habitant & sidera exornant, [et] enarraverunt gloriam Dei, cum verbum C[a]ctum est, cum cœlestia à gloria Christi non [ta]cerunt, Pater testimonio suo eum glorificavit, [Spi]ritus sanctus desuper eum in specie columbæ [de]scendit, Angelus pastoribus apparendo, [Ste]llæ magos dirigendo, Cœlum preparet Christum b[a]ptizatum se aperiendo. Cum ergo verbum Dei factum laudet lingua cælestis, quomodo ab e[a] gloria cessare potest lingua carnis? Quæritur quod reges tres de longinquo venientes [in]fantum quæsierunt & adoraverunt & muneribus [ho]noraverunt

Reliqua hic adhuc tractanda sunt.

Duplex esse dum Sacramentorum ex themate deducitur.

SERMO XXIX.

1. Genus liberationis à culpa in vita præsenti, quæ tres dictus habet.

2. Impietas Herodis.

3. Perversitas eiusdem.

Psalm. 45.

Reliqua ista adhuc tractanda sunt.

noraverunt. Auguſt. Magnum ſacramentum, in præſepio jacebat, & magos ab oriente ducebat. *Quintum* eſt quod à rege Herode timebatur. Auguſt. Quid erit tribunal judicantis, quando ſuperbos reges curia terrebat infantis? Idem. Pie timeant reges ad patris dexteram jam ſedentem, quem rex impius timuit adhuc matris ubere lac ſugentem.

IN OCTAVA EPIPHANIÆ.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Explicantur in hoc ſermone verba thematis de Sacramentis novæ legis, eorumque duo principales effectus afferuntur, quorum quilibet in tres alios ſubdividitur.

SERMO XXIX.

Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris, & dicetis in illa die: Confitemini Domino &, invocate nomen ejus. *Iſaiæ 12.*

Duplex effectus Sacramentorum ex themate deducitur.

IN verbis iſtis duplex effectus Sacramentorum agitur & ſufficienter exprimitur, Mundus quippe duplici incommodo tenebatur, ſcilicet culpæ & pœnæ ſive miſeriæ. *Omnes enim peccaverunt & egent gloria Dei.* Rom. 3. Sed Chriſtus attulit abundantiam gratiæ contra miſeriam, *gratiam* enim & *gloriam dabit Dominus*, ſicut ait Pſalm. 83. Hoc duplex beneficium prædixerat in Chriſto Iſa. habendum dicens. *Haurietis*, &c. promittens *primo* in præſenti abundantiam gratiæ ſalvantis à culpa ibi: *haurietis aquas*, &c. *ſecundo* in futuro lætitiam reſurrectionis gloriosè liberantis ab omni miſeria ibi: *Et dicetis in illa die.*

I. Gratia liberationis à culpa in vita præſenti, quæ tres effectus habet.

Gratia vero lavantis à culpa declarat *tres conditiones*: *Largitatem* ſcilicet ibi: *haurietis aquas*; *utilitatem in gaudio*; *perennitatem*, *de fontibus Salvatoris*. *Largitatem* quidem in anima, ſicut temporibus Noë ad purgationem mundi factum eſt diluvium aquarum corporalium Geneſ. 7. ſic temporibus Chriſti ad mundi purgationem factum eſt diluvium aquarum ſpiritualium ſecundum illud Eccleſ. 50. *In diebus eius emanaverunt putei aquarum*, &c. In cujus ſignum de latere ejus fluxit aqua in ablutionem peccatorum. Joan. 19. Factus eſt fons patens domui David ſcilicet vulnus in latere apertum in ablutionem peccatorum actualium & originalium. Neceſſarium autem erat diluvium gratiarum, quia in mundo inundaverat diluvium aquarum culparum, ſecundum illud Oſeæ 4. *Maledictum & mendacium, furtum & homicidium & adulterium inundaverunt*, &c. Has aquas antiqui haurire non poterant, quia non dabatur gratia in Sacramentis eorum, erant enim ſicut ciſternæ diſſipatæ quæ continere non valent aquas ſuas. Propter quod Dominus conqueritur de Judæis ſervantibus legalia poſt ejus adventum. Hierem 2. *Me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, & foderunt ſibi ciſternas*, &c. Sacramenta vero novæ legis continent abundantiam gratiarum. Ideo monet. Iſa. 55. *Omnes ſitientes venite ad aquas. Utilitatem gratiæ ſacramentalis* oſtendit cum addit *in gaudio*, peccatum quippe aufert duplex gaudium, internum ſcilicet mentis & gaudium divinæ viſionis. Tob 5. *Quale* inquit, *gaudium mihi erit qui in tenebris ſedeo*, &c. Sed gratia ſacramentalis tollit triſtitiæ cauſam, id eſt peccatum, & reſtituit utrumque gaudium: *fluminis* namque id eſt gratiæ Sacramentalis *impetus lætificat civitatem Dei Auditui meo*, ait Pſal. 50. *dabis gaudium & lætitiam*. Eccleſ. 15. *Iocunditatem & exultationem theſauri Zabit ſuper eum. Perennitatem gratiæ Sacramentalis* oſtendit cum addit: *de fontibus Salvatoris*, aqua enim fontium jugiter fluit, ſic gratia Sacramentorum Evangelicorum perennis erit ſecundum illud. Joan. 4. *Qui biberit ex aqua hac fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam*. Quia Sacramentorum quidem veterum uſus ceſſavit. Levit. 9. *Novis ſuperveni entibus vetera projicietis*, ſed Sacramentorum novorum virtus ſemper duravit. Iſaiæ 58. *Erit ſicut fons cujus non deficient aqua. De fontibus* vero *Salvatoris* pluraliter dicit quia ſeptem ſunt fontes Sacramentales ex quibus aquarum Sacramentalium abundantia fluit. *Percutiet fluvium in ſeptem rivos.* Iſa 11. De fonte quidem baptiſmi fluit aqua ad mundationem culpæ originalis, de fonte pœnitentiæ ad mundationem culpæ mortalis. De fonte unctionis extremæ ad emundationem culpæ venialis. De fonte ſacri ordinis ad emundationem ignorantiæ maculæ, oculorum intellectum obſcurantis, quia in ea confertur clavis ſcientiæ. De fonte Euchariſtiæ ad mundationem malitiæ, quaſi maculæ affectum corrumpentis. De fonte confirmationis ad mundationem infirmitatis, quaſi maculæ irraſcibilem deturpantis. De fonte conjugii ad mundationem concupiſcentiæ, quaſi maculæ concupiſcibilem animæ partem fœdantis. His quippe ſeptem ablutionibus mundatur lepra humani generis in aquis Jordanis qui interpretatur humilis deſcenſus, id eſt in vertice paſſionis, quæ ineſt Sacramentis. 4. Reg. 5. Hoc eſt lavacrum aquæ in verbo vitæ in quo Eccleſia mundatur, ut exhibeatur Chriſto non habens maculam aut rugam aut aliquid hujuſmodi in die gloriosæ reſurrectionis Epheſ. 5. Sit ergo in verbis iſtis primò tangit effectum gratiæ à culpa lavantis.

Salvatoris fontes ſunt ſeptem Sacramenta.

II. Gloria liberans à pœna vel miſeria in vita futura, cujus tres ſunt effectus.

1. De effectu primo.

Deinde tangit effectum gloriæ à miſeria liberantis, ibi: *& dicetis in illa die*, &c. quem deſcribit à *tribus*. *Unus* enim effectus gloriæ in ſanctis erit *perfecta illuminatio* in ſecretorum revelatione, quia dies erit. *Alter devota gratiarum actio* de evaſione malorum omnium, quia erit confeſſio. *Tertius aſſidua laudatio* de adeptione omnium bonorum, quia erit nominis Dei invocatio. Erit quidem *perfecta illuminatio* in revelatione ſecretorum, veniet enim Dominus *qui revelabit abſcondita tenebrarum* 1. Corinth 4. *Orietur timentibus nomen Domini ſol juſtitiæ.* Malach. ult. Nec ultra occidet eis ſol. Iſa. 60. *Non occidet ultra ſol tuus.* Unde non erit ultra nox, ſed dies & claritas in perpetuum. Zacha. ult. *Erit dies una quæ nota eſt Domino.* O, inquit Bernardus, vere meridies plenitudo fervoris & lucis, ô ſolititatio & umbrarum exterminatio, ô quoniam hyems abiit & receſſit. Erit etiam devota gratiarum actio pro evaſione malorum omnium: *neque* enim *mors, neque luctus, neque dolor erit ultra.* Apocal. penult. Sed de evaſione eorum *devota gratiarum actio.* Iſai. 51. *Gaudium & lætitia audietur in ea, gratiarum actio & vox laudis. Confitebuntur* enim *cœli mirabilia tua Domine, etenim veritatem tuam in Eccleſia ſanctorum.* Pſal. 88. *Benedictio* enim *& claritas, & gratiarum actio, honor, virtus & fortitudo Deo noſtro.* Apocal. 7. Sic etiam erit *aſſidua Dei laudatio* de adeptione omnium bonorum, videbimus enim ut ait Auguſtinus vacabimus atque laudabimus. Nam tota die & nocte non tacebunt ſancti laudare nomen Domini Iſa 62. Hoc erit unum & commune officium Angelorum & hominum laudare Deum. Sic ergo in verbis propoſitis tangit Iſa. duplicem Sacramentorum effectum, ſcilicet gratiæ in præſenti & gloriæ in futuro, quem duplicem effectum tangit ſcriptura per oleum Samaritani & vinum. Luc. 10. Quo duplici remedio ſanantur vulnera ſanciati generis humani tam pœnarum quam culparum, præſtante ipſo Catharitano redemptore humani generis, qui eſt benedictus in ſæcula ſæculorum. Amen.

2. De ſecundo effectu.

3. De tertio effectu.

Concluſio ſermonis

DE BEATO ANTONIO ABBATE.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Iste sermo ea, quæ in themate de justo dicuntur, de S. Antonio & alijs justis explicat.

SERMO XXX.

Justum deduxit Dominus per vias rectas & ostendit illi regnum Dei.

SUmptum est de libro Sapient. 10. ubi sic legitur. *Sapientia profugum iræ fratris justum deduxit per vias rectas, & ostendit illi regnum Dei.* Et est scriptum de Jacob, qui malitiam fratris sui Esau irati sapienter fugit, cujus viam Dominus direxit & regnum suum ei ostendit. *Vidit* enim *in somnis scalam stantem super terram, & cacumen ejus tangens cælum, & Angelos Dei ascendentes & descendentes per eam, & Dominum innixum scalæ.* Genes. 28. Ecclesia tamen propositum in laudem beati Antonij assumit & ostendit nobis in verbo isto *meritum & præmium* ipsius, *meritum* ibi: *Justum deduxit Dominus per vias rectas. Præmium* ibi: *& ostendit illi regnum Dei.*

Duo ex themate de S. Antonio ostenduntur.

Ubi vero *meritum* ostendit, *primo* ostendit *meriti radicem, deinde* ostendit *meriti varietatem.* Radicem meriti in hoc quod dicit *justum*, varietatem meritorum in hoc quod dicit eum per vias rectas deductum

I. Meritum S. Antonii de quo duo demonstrantur.

Circa *primum notandum* quod beatus Antonius tanquam verè justus nihil de re aliena malè retinere voluit, unde intelligens se omnia à Deo habere, omnia voluit ei reddere, omnia in servitio ejus expendendo, & hæc est vera justitia. Bernard. Etiam infidelem urget naturalis justitia se totum tradere ei à quo se totum habet. *Ipse* ut liberius posset Deo servire voluit se à mundo elongare, & vitam eremiticam ducere: juxta illud. Psal. 54. *Ecce elongavi fugiens, & mansi in solitudine.* Unde vicini eum deicolam nuncupabant, ut refert Anastasius Alexandrinus Episcopus. Justitia servi est Domino obedientissimum esse. Justitia amici est pro amico propria damna negligere. *Ipse* se cognoscens Dei servũ, Christo obedientissimus fuit, unde non solum præcepta, sed etiam consilia ejus implevit, ideo in laudem ipsius assumitur illud. Ecclesiastici 45. *Dedit ei Deus cor ad præcepta. Ipse* humilis Dei amicus pro ipso damna propria neglexit, amore enim Christi suos & sua reliquit. Proverb. 12. *Qui negligit damnum propter amicum justus est.* Circa *meritorum varietatem notandum*, quod beatum Antonium Dominus de loco periculoso eduxit, de virtute in virtutem duxit, & per vias rectas ad visionem regni perduxit. *Primum* pertinet ad statum incipientis. *Secundum* ad statum proficientis, *tertium* ad statum perfectionis. De loco periculoso eductus est, cum mundum deseruit. Mundus est locus periculosus cautis perundi plenus. 1. Joan. 5. *Totus mundus in maligno positus est.* Augustinus. Amas sæculum absorbebit te: amatores suos vorare novit, non portare. Idem super Joan. Si delectat te mundus, semper vis esse immundus. Fuga qua beatus Antonius ut cæteri sancti mundum fugerunt, convenienter figurata est per fugam qua Jacob fugit Esau. Amatores enim mundi sunt similes Esau, homines enim sunt belluini, sicut Esau homo pilosus fuit & quasi belluinus. Augustinus in libro de disciplina Christiana. Belluinus es amando talia qualia bellua. Bellua Deus in faciem prostratæ fœtæ pastum quærentes de terra, te in duos pedes erexit, de terra tuam faciem sursum attendere voluit. Non discordet cor tuum à facie tua, ut habeas faciem sursum & cor deorsum. Quid est sursum habere cor, nisi quod dictum est: *Diliges Dominum Deum tuum*, &c. Belluini sunt qui more modum bestiarum *statuerunt oculos suos declinare in terram.* Fuit Esau *gule obediens, venationi intendens, mortem fratris sitiens, damna primogeniti vendite parvi pendens*, in quibus amatores mundi ei assimilantur. *Primum* pertinet ad carnis concupiscentiam quæ in eis regnat: & sicut jumentum habet in potestate viso aliquo delectabili sibi refrenare concupiscentiam suam, sic nec ipsi, sicut accidit in Esau. Genes. 25. *En morior, quid mihi proderunt primogenita. Secundum* pertinet ad concupiscentiam oculorum, sive ad avaritiam que in amatoribus mundi regnat, qui multum venantur, parum capiunt, immo ipsi postea capiuntur. August. Præda quam vis capere in muscipula est: tenet alienum & teneris à Diabolo. Gregor. Ad compedes onerat, quidquid præter necessaria cumulat. *Tertium* pertinet ad superbiam vitæ, *Veniet*, inquit, *Esau luctus patris mei, & occidam Jacob fratrem meum.* Genes. 27. Ventus superbiæ in eo concenderat ignem odij & iræ, quod frequenter accidit in amatoribus mundi. Qui *etiam* parvipendunt spiritualia damna, sic legitur de Esau, *qui abiit parvi pendens quod primogenita vendidisset.* Sicut porci margaritas pedibus calcant, sic ipsi bona spiritualia despiciunt. Matth. 7. *Nolite sanctum dare canibus, & margaritas nolite spargere ante porcos.* Istorum Antonium Dominus de virtute in virtutem duxit. *Iustorum semita quasi lux splendens procedit usque ad perfectum diem.* Proverb. 5. Contrario injusti deteriorando procedunt. Eccles. 22. *Filia fatua in dementatione fiet.* Amissa dicitur filia propter defectum virilis virtutis, fatua vero propter defectum discretionis, cujus bona quotidie diminuuntur. Similis est statuæ Nabuchodonosor, cujus caput melius quam cætera membra. Beatum Antonium per rectas Dominus ad regni visionem duxit. Est autem *dum* quod rectitudo *dupliciter* agnoscitur, *scilicet regula recta applicatione. & medij ad extremorum separatione.* Rectum enim est cujus medium non declinat ab extremis. Vita beati Antonij recta fuit. Regula recta Christo & sanctis fuit conformis. Regula recta est vita Christi, qui speciosus est formâ præ filiis hominum. Ipse pulcherrimam nobis regulam vivendi ostendit. Alij sancti potuerunt errare; ipse non potuit. Beatus Antonius Christo se conformare voluit, audiens illud evangelicum in ecclesia Jesu *perfectus vis esse*, &c mox illud implevit. Ipse enim rectum in viris sanctis aspiciebat imitabatur. Unde legitur in vita ipsius, quod propinquos [illegible] trum quos visitabat velut apes bellis dulcedinem à floribus hauriebat. Vita etiam ejus recta fuit, quia medium ab extremis non discrepabat. Divitium vitæ hominis non habet divicias, cum nudus nascatur; non habet gloriam, cum de [illegible] do semine concipiatur; non habet delitias, cum [illegible] enimâ ploratu incipit, ut dicit Augus. Finis [illegible] hominis non habet divitias, cum homo [illegible] in terram revertatur; nec delitias, cum in [illegible] dolore homo moriatur; nec gloriam, cum [illegible] ponatur & ab hominibus & brutis animalibus [illegible] culcetur. His extremis medium vitæ beati Antonij conforme fuit. Ipse enim divitias & delitias & mũdi gloriam contempsit. Quod contempsit *divitias*, patet per hoc, quod discum argenteum quem diabolus projecerat in via, per quam [illegible] transiturus erat, accipere noluit. Deinde [illegible] massam auri jacentem in itinere conspiciens, [illegible] pido cursu quasi magnum incendium devitavit.

1. Meriti radix, justitiæ S. Antonii quadruplex.

1.

2.

3.

4.

2. Meriti varietas, per tres vias vel status ductus est S. Antonius.

I. E Mundo eductus est per viam vel statum incipientium.

Amatores, Mundi fimiles sunt Esau & belluis.

Delitias etiam contempſit, ſemel in die poſt ſolis occaſum comedebat, nonnunquam tribus diebus vel quatuor jejunans. Quarto die & panem & ſalem & potum aquæ permodicum ſumebat. Quieti vero membra, commendans aliquoties ſuper nudam humum jacebat. *Gloriam* contempſit propter quam vitandam interius deſertum adiit. Verè ergo per vias rectas eum Dominus duxit. Iſa. 26. *Semita juſti recta eſt, & rectus callis juſti adambulandum.* *Quatuor* virum juſtum deducunt per vias rectas: ſcilicet *ſapientia*, quæ velut lucerna viæ rectitudinem indicat. *Juſtitia* quæ ut per eam ambuletur indicat vel imperat. *Temperantia* quæ facit ut non declinetur ad dexteram. *Fortitudo* quæ facit ut non declinetur ad ſiniſtram. Ad dexteram declinat qui boni tranſitorij cupiditate deviat. Ad ſiniſtram qui timore tranſitorij mali viæ rectitudinem derelinquit. Neutro modo beatus Antonius declinavit, quia & bona tranſitoria perfectè contempſit, & mala tranſitoria fortiſſimè ſuſtinuit. Eccleſiaſtici 2. *Væ illis qui dereliquerunt rectas vias & divertunt in vias pravas.*

Quatuor virtutibus Cardinalibus ducitur juſtus per vias rectas.

II. Præmium S. Antonij ubi ingreſſus, in hac vita videbat per fidem & contemplationem.

Sequitur. *Et oſtendit illi regnum Dei.* Per fidem vivam vidit beatus Antonius regnum Dei, dum fuit in hac vita mortali. Manifeſtè vero illud vidit cum Deus in illud ipſum induxit, cum dictum eſt ei: *Intra in gaudium Domini tui.* Matth. 25. Vidit etiam regnum Dei in contemplatione, cum enim à dæmonibus laceratus eſſet, elevans oculos ad cælum cœlo aperto vidit ad ſe lucem influere & dæmones diſparere, & receſſit dolor corporis penitus. Et præſentiam Domini intelligens ait: *ubi eras Jeſu bone? ubi eras, quare à principio non affuiſti, & vox ad eum: Antani hic eram, ſcilicet expectabam videre certamen tuum. Nunc autem quia viriliter dimicaſti, in toto orbe te faciam nominari.* Aliquando ab angelis in ſublime raptus eſt, cujus tranſitum dæmones prohibere voluerunt contra eum peccata ab exordio nativitatis replicantes, liber tamen cum Angelis aſcendit, & ſtatim ad ſtatum priſtinum rediit.

Et *notandum* quod ſicut Dominus juſtum deducit per vias rectas, ſic diabolus injuſtum per vias pravas, & quandoque per manifeſtè pravas, quandoque per eas quæ videntur rectæ cum ſint pravæ. Manifeſtè pravæ ſunt viæ illorum qui aliena rapiunt. Rectæ verò videntur & pravæ ſunt, qui aliena non rapiunt, ſed ſua nimis diligunt, qualis fuit dives evangelicus Luc. 16. Proverb. 16. *Eſt via quæ videtur homini recta, & noviſſima illius ducunt ad mortem.* Diabolus his, quos ducit regnum ſuum non oſtendit, immò abſcondit. Oculis enim vanitatis eos vult ducere ad patibulum infernale. Proverb. 4. *Via impiorum tenebroſa.*

DE EODEM.

SERMO SECVNDVS.

SERMO XXXI.

SUMMARIUM.

Continet thema hujus ſermonis 4. verba, quæ in ſermonis 4. partibus ſpiritualiter explicantur, & S. Antonio etiam accommodantur.

Venatio leonis onager in eremo.
Eccleſiaſtici 13.

Proœmium

SOlent homines libenter videre animalia ſilveſtria. Solent etiam libenter videre venationem vel avium vel terreſtrium animalium, & tanto libentius quanto venatio eſt magis extranea & minus conſueta. Silveſtre animal volo vobis oſtendere onagrum in ſolitudine habitantem, ſcilicet beatum Antonium vitam Eremiticam ducentem. Venationem etiam volo vobis oſtendere non venationem hominis feras inſequentis, ſed venationem leonis infernalis circa captionem onagri, ſcilicet beati Antonij, ſtudiosè laborantis, de qua venatione poteſt intelligi verbum propoſitum. *Venatio leonis*, &c. Circa quod verbum *quatuor* vobis oſtendere volo, ſcilicet quare beatus Antonius onager dici poſſit, & quare vitam eremiticam ſibi elegerit, item quare diabolus leo vocetur, & quare onagrum ſtudiosè venetur.

Quatuor circa thema traduntur.

I. Circa *primum* notandum quod aſinus domeſticus eſt animal oneriferum, multum ſervituti addictum, & parvam gratiam conſequitur ſecundum multitudinem laborum quos patitur, unde ſignificat mundi amatores qui multum ſunt onerati. Matthæi 11. *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis.* Ipſi ſunt onerati onere culpæ & pœnæ. Pſal. 37. *Iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum & ſicut onus grave gravatæ ſunt ſuper me.* Ipſi habent molam aſinariam ad collum ligatam, de qua loquitur Dominus Matth. 18. Ipſi dimiſſi ſpinis peccatorum & vadunt ad infernale incendium. Ipſi in magna ſervitute ſunt. Malus enim, ut dicit Auguſtinus, tot dominorum ſervus eſt quot vitiorum. Ipſi habent tot dominos quot poſſeſſiones, non enim res eorum ipſis ſunt ſubjectæ ſed ipſi rebus; unde viri divitiarum dicuntur in Pſal. 75. Ex ſua ſubjectione parvam gratiam conſequuntur. In fine enim mundus eos nudos tranſmittit. Arena eſt terminus maris, quæ eſt infructuoſa & ponderoſa. Similiter accidit in mari hujus mundi. Amatores enim mundi fructum non habent de labore ſuo & onerati remanent debito multæ pœnæ. Romæ. 6. *Quem fructum habuiſtis in quibus nunc erubeſcitis?* Aſinus domeſticus onager efficitur quando ab onere dicto aliquis expeditus & à ſervitute dicta liberatus mundum deſerit & ſolitudinem eligit, ut beatus Antonius, quod non facit propria virtute ſed dono divinæ gratiæ. Unde Job 39. dicit Dominus ad Job. *quis dimiſit onagrum liberum & vincula ejus quaſi ſolvit?* ſupple, *niſi ego.* Secundum Gregorium. Onager ſignificat eos qui remotæ converſationis ſecreta appetunt; qui Dei dono liberantur à ſervitute negotiorum ſæcularium quæ magna eſt, & vincula eorum ſolvuntur in terra, ſcilicet retinacula carnalium deſideriorum, & non eſt parvum beneficium. Pſal. 115. *Dirupiſti vincula mea tibi ſacrificabo hoſtiam laudis.* Sequitur in Job *cui dedi in ſolitudine domum.* Hoc fit cum ſancti à carnalibus deſideriis remoti ſilentium mentis inhabitant. Oſeæ 2. *Ducam eum in ſolitudinem, & ibi loquitur ad cor ejus. Et tabernaculum ejus in terrâ ſaltuginis*, ſupple *dedi.* Saltugo ſitim accendere ſolet. Quia ergo viri ſancti, quamdiu in hujuſmodi vitæ ſanctæ tabernaculis degunt, æternam patriam ſitiunt, in terra ſaltuginis habere tabernaculum perhibentur. De hac ſiti legitur in Pſal. 41. *Sitivit anima mea ad Deum fontem vivum. Contemnis multitudinem civitatis, & quia non vult ei cohabitare, nec eius moribus conformari, cohabitationem fugit quaſi periculoſam.* Seneca. Quo major eſt populus cui adnaſcemur, hoc plus periculi eſt. Eccleſiaſtici 12. *Ne obſecteris in turbis, nec in vocibus; aſſidua enim eſt commiſtio illorum.* Hieron. 48. *Relinquite civitates*, &c. Non conformemur multitudini, ſecundum illud. Roman. 12. *Nolite conformari huic ſæculo.* Exod. 23. *Non ſequeris turbam ad faciendum malum. Clamorem exactoris non audis.* Exactor eſt diabolus, qui ſemel homini nummum male ſuadendo contulit, & quotidie hujuſmodi debiti rectum quærit. Vel exactorem ventrem dixit, qui quotidie à nobis quoddam debitum exigit. Abſtinentes verò dum violentæ gulæ deſiderium re-

Quare S. Antonius onager dici poſſit. Medani homines aſino domeſtico ſimiles ſunt in quatuor.

Quomodo S. Antonius ex aſino domeſtico onager factus ſit.

Locus Iobi de onagro id eſt, ſolitario homine & Mundi deſertore explicatur.

primunt, quasi clamantis exactoris verba contemnunt, sed rectè petentis verba audiunt. *Circumspicit montes pascua sua*, altas scilicet contemplationes internæ refectionis, vel altas sententias scripturæ sanctæ. Vel montes dicuntur Angeli, vel viri sancti, quos circumspicit, vel ut inde veniat sibi auxilium, vel ut inde sumat exemplum; & mente quoniam perquirit æterna, scilicet quæ nulla successione temporum marcescunt, quorum consideratione terrena despicit.

2. Cur S. Antonius vitæ eremiticam elegerit. Pericula spiritualia deserti huius Mundi.

Circa *secundum* notandum quod beatus Antonius meritò deserti habitationem habitationi mundi prælegit. Desertum enim mundi periculosius est quacunque solitudine plures causas habens perendi spiritualiter, quam solitudo corporaliter. Quidquid enim in hoc mundo aspicitur occasio potest esse homini pereundi. Ideo homo sapiens in omnibus metuit Ecclesiastici 18. Sapient. 14. *Creatura in odium hominum facta sunt & in tentationem animæ hominum & in muscipulam pedibus insipientium.* In solitudine sunt feræ indomitæ, sed domabiles, in Mundo vero indomabiles. Tanta est ibi indomabilitas, quod unum membrum scilicet lingua domari non potest. Jacob. 3. *Omnis natura bestiarum, volucrum & serpentum, & cæterorum domantur & domata sunt à natura humana, linguam autem nullus hominum domare potest.* Innumerabilia sunt animalia venenata in deserto mundi. Quis venenum linguæ poterit explicare? *Lingua est inquietum malum, plena veneno mortifero.* Psal. 13. *Venenum aspidum sub labiis eorum.* Multi sunt serpentes in deserto mundi secundum illud Eccles. 10. *Si mordeat serpens in silentio nihil minus eo habet, qui occulte detrahit.* Multi in eo ursi & leones. Proverb. 28. *Leo rugiens & ursus esuriens, princeps impius super populum pauperem.* Multi sunt apri in eo. Psal. 79. *Exterminavit eum aper de silva, & singularis ferus depastus est eum.* Multi etiam lupi secundum illud. Sophon. 3. *Iudices eius lupi vespere.* Non videtur minus periculosum esse venire inter homines quam inter lupos. Interrogatus quidam Philosophus, quid esset inimicissimum homini, respondit alter homo. Veniens inter homines timere debet & occidere & occidi, lædere & lædi, periculosum est ei videre & videri, audire vel audiri. Bernard. Detrahere aut detrahentem audire quid horum damnabilius, non facile dixerim; oculi hominum quasi vim venenandi habent, bona nostra quo ad valorem adnihilant ad modum basiliski. Visus hominis occasionaliter nos interficit. Solo ore lupus nobis nocet, homo vero non solum ore, nec minus ore quam lupus. Quasi ignis exit de ore hominis. Jacob. 3. *Lingua ignis est.*

Iacob. 3.

3. Quare diabolus leo nominetur? Diabolus assimilatur leoni in quinque.

Circa *tertium* notandum quod diabolus per leonem figuratur, eo quod in multis ei assimilatur. Leo habet collum rigidum & inflexibile. Non enim est collum ejus articulosum, sed est unius ossis, in quo significatur inflexibilitas diaboli & suorum. Job 15. *Cucurrit adversus Deum collo extenso.* Job 41. *In collo ejus morabitur fortitudo. Item* leo habet os latum & fœtidum, in quo figuratur capacitas diaboli & suorum. Isa. 5. *Propter hoc dilatavit infernus animam suam.* Proverb. 1. *Deglutiamus eum quasi infernus viventem.* Psal. 5. *Sepulchrum patens est guttur eorum. Item* leo habet ungues recurvos, in quo figuratur rapacitas diaboli & suorum. Ecclesiastici 4. *Non sit manus tua ad accipiendum porrecta, & ad dandum collecta. Item* leo habet ossa durissima & sine medulla, in quo significatur durities & immisericordia diaboli & suorum. Job 41. *Indurabitur cor eius quasi lapis.* Absque medulla pia affectionis sunt membra diaboli. Roman. 1. Sine affectione, sine fœdere, absque misericordia. Si ossa leonis colliduntur ad invicem, exit inde ignis, sic cum impatientes verbo se colliduntur exit inde ignis iræ. Proverb. 16. *Vir insipiens fodit malum, & in labiis eius exardescit ignis.* Ejusdem 16. *Sicut carbones ad prunas, & ligna ad ignem, sic homo iracundus suscitat rixas.*

Circa *quartum* notandum, quod sicut divites hujus mundi habent animalia domestica, ut gallos, porcos, anseres, quæ impinguant refectione & dant & quiete, & ista habent ad manum sine labore, & impinguata occidunt: sic diabolus habet homines mundanos velut animalia domestica, quos impinguat abundantia temporalium & otio. Dicitur in libro de natura animalium, quod multa animalia crassa sunt in ventre, & maximè quæ habent pauci motus. Hos habet diabolus quasi ad manum & impinguatos occidit, & magnum festum facit. Zach. 11. *Pasce pecora occisionis, quæ qui possederunt occiderunt.* Tamen cum diabolus venator sit, non sufficit ei hoc, immo vult habere venationem de viros spirituales venatur, & circa eorum captionem studiosè laborat. Abac. 1. *Incrassata est pars ejus, & cibus ejus electus.* Qualiter beatum Antonium venatus sit, vide in sermone præcedenti, & in vita ipsius.

DE SS. FABIANO ET SEBASTIANO.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Agit hic sermo potissimum de fide sanctorum de ejus merito, quod in triplici vita malorum & operatione Iustitiæ consistat docet. De ejus præmio, de tribus virtutibus fidei sanctorum & totidem nostræ adoptationem sanctorum. Ad finem ostenditur quomodo tria priora fuerint in sanctis Fabiano & Sebastiano.

Sancti per fidem vicerunt regna, operati sunt justitiam, adepti sunt repromissiones. *ad Hebr.* 11.

His verbis meritum sanctorum martyrum, præmium nobis indicatur, fides eorum commendatur, & qualis fides nostra esse debeat, insinuatur. Meritum indicatur cum dicitur, *fortes facti sunt in bello, castra vicerunt regna, operati sunt justitiam*: præmium cum dicitur, *adepti sunt repromissionem.* Fides commendatur, cum ostenditur fuisse causa quare regna vicerunt, justitiam fecerunt, repromissionem adepti sunt. Qualis fides nostra esse debeat insinuatur, cum virtus fidei eorum declaratur, quæ nobis in exemplum proponitur.

Circa *primum* notandum quod meritum sanctorum in *duobus* fuit, scilicet in hoc quod mala vicerunt & bona fecerunt. De *primo* ibi: *vicerunt regna.* De *secundo* ibi: *operati sunt justitiam*: fide vicerunt regna mundi, carnis & diaboli, regnum mundi, contemnendo divitias, regnum carnis, contemnendo delitias; regnum diaboli, contemnendo honores. De *prima victoria* Joan. 5. *Hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra.* Quidam mundum vincunt divitias abjiciendo, alii eas abjiciendo. Subjiciendo eas retinentes & habentes sub se, ex hoc quodammodo sunt altiores & ad expugnationem potentiores, faciunt enim inde largas eleemosynas. Qui modus expugnandi inimicum valentissimus est, unde super illud Psalm. 143. *Misericordia mea & refugium meum*, dicit August. De malis ex his vincitur

vincitur diabolus, ut de misericordia, & Ecclesiastici 29. dicitur de Ecclesia, *super scutum potentis & super lanceam adversus inimicum tuum pugnabit.* E contrario cupidi & avari non subjiciunt sibi terrena, sed se terrenis. quæ enim malè acquirunt super humeros suos ponunt, & quasi vivos se sepeliunt, similes talpæ quæ terram quam fodit super se ponit. Abjiciendo mundum vincunt, qui amore Christi mundum relinquunt, qui ad modum luctantium se terrenis spoliant, ne diabolus habeat quo eos teneat, & sic eos dejiciat & devincat. Lucæ 14. *Omnis ex vobis qui non renunciaverit omnibus quæ possidet non potest meus esse discipulus.* Sancti viri divitias contempserunt, quia eas esse in muscipula diaboli agnoverunt. Aug. Præda quã vis rapere, in muscipula est, tenes alienum & teneris à diabolo. *Item* quia futuras divitias his longè meliores intellexerũt. Hebr. 10. *Rapinã bonorũ vestrorũ cum gandio suscepistis, cognoscentes vos habere meliorem & manentem substantiam.* Gregorius. Vilescunt temporalia, dum considerantur æterna, super illud 1. ad Timoth. ult. *Sectare justitiam, pietatem, fidem,* &c. dicit Glossa. Qui veram fidem de Deo habet non cupit in miseriis sæculi fieri dives. *Delitias* fide contempserunt, quia corpora sua morti esse condemnata cognoverunt. Seneca. Omnes capitali supplicio condemnati sumus, cõpus enim est servus malevolus, quem non decent delitiæ. Ecclesiast. 33. *Servo malevolo tortura & compedes.* Isa. 11. *Erit fides cinctorium renum ejus. Honores* contempserunt, quia eos confusione plenos intellexerunt. Philip. 3. *Gloria in confusione eorum, qui terrena sapiunt.* Lucæ 16. *Quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum.* Hæc tria regna Moyses fide vicit, unde Hebr. 11. *Fide Moyses grandis factus negavit se esse filium filiæ Pharaonis*: ecce contemptus honoris, *magis eligens affligi cum populo Dei, quam peccati temporalis habere jocunditatem*: ecce contemptus delitiarum, *majores divitias æstimans thesauro Egyptiorum improperium Christi*, ecce contemptus divitiarum, *aspiciebat enim in remunerationem.* Sancti justitiam operati sunt, à qua nullo tormento cessare voluerunt. Seneca. Vir bonus ab honesto nulla re deterrebitur, ad turpia nulla re invitabitur. Hæc fuit esuries & sitis sanctorum ut possent justitiam operari. Beatos se reputabant cum pro justitia tormenta sustinebant. Matth. 5. *Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam.* Item. *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam.* 1. Petri 3. *Si quid patimini propter justitiam beati.*

Et sicut sancti caverunt mala prohibita & impleverunt mandata, sic adepti sunt repromissionem, de qua, subditur: *adepti sunt repromissionem*, scilicet *coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se.* Jacob. 1. Omnium autem horum fides radix fuit. Cæteræ virtutes radices sunt suorum operum, sed fides radix est cæterarum virtutum. August. super Joan. Sicut in radice arboris nulla apparet prorsus species pulchritudinis, & tamen quidquid est in arbore pulchritudinis & decoris ex illa procedit; sic ex fidei humilitate quidquid meriti, quidquid beatitudinis anima susceptura est, procedit. Item Gregor. Sicut rami sine radicis virtute arescunt, ita quælibet opera, licet bona videantur, nulla sunt, si à fidei sodalitate destituantur.

Et *notandum* quod fides sanctorum fuit *magna, viva & firma*. *Magna* fuit, unde sua magnanimitate regna vicit; *viva* fuit, unde fructum justitiæ protulit; *firma* fuit, constanter enim omnia adversa sustinuit: sic fides nostra *magna* debet esse, ut eâ omnia transitoria contemnamus. *Viva* etiam debet esse, ne à bonis operibus ignavia cessemus, *fides* enim *sine operibus mortua est*. Jacob. 2. Item debet esse *firma*, ut in eâ perseveremus, *vitam* enim *illam expectamus quam Deus daturus est illis, qui fidem suam nunquam mutant ab eo.* Tob. 2.

Item *notandum* quod beatus Fabianus mala vicit, unde cum tractaretur de electione Papæ in signum sanctitatis candida columba super caput ejus de cœlo descendit, & ab omnibus in Papam electus est. Ipse etiam justitiam fecit, quia factus Papa in ministerio suo diligentiam habuit, unde misit septem diaconos per omnes regiones Christianorum, tradens eis septem subdiaconos, qui notariis præfuerunt, & sic gesta martyrum collecta sunt. Ipse repromissiones adeptus est; per martyrij enim palmam ad vitam transivit beatam. Beatus etiam Sebastianus regnavit, qui Imperatorem reprehendere non timuit. Justitiam operatus est; Christo enim quotidie sedulum exhibebat officium, & fideles inter tormenta deficientes confortare curavit, unde ei potest dici illud Job 4. *Vacillantes confirmaverunt sermones tuis & genua tremencia confortasti.* Interlin. In genibus pius apparet tremor. Ipse etiam intelligens quod Christus pro ipso mortuus fuerat, ei vicem reddens mori pro eo voluit, & sic ad gaudia à Christo promissa pervenit.

Avari subjiciunt se divitiis.

2. Abjiciendo divitias.

Sancti contempserunt divitias ob deo.

2. Canis vel delitiarum.

3. Diaboli vel honorum.

Quomodo Moyses hæc tria fide vicerit.

2. Operatio de justitiæ.

2. Præmium fidei sanctorum.

2 & 3. fidei Sanctorum & quales ues fuerint.

Fides.

Quomodo S. Fabianus mala vicerit justitiam fecerit & præmium adeptus sit.

Eadem de S. Sebastiano demonstrantur.

DE BEATA AGNETE VIRGINE.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Sermo iste duas partes complectitur, in quarum prima explicatur thema universaliter de Ecclesia, in secunda specialiter de S. Agnete, ad quam imitandam in fine monemur.

SERMO XXXIII.

Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis.

Cant. 1.

VOx est sponsi ad sponsam, scilicet Christi ad Ecclesiam: tamen potest esse vox Christi specialiter ad beatam Agnetem, cujus hodie celebramus solennitatem.

Circa verbum hoc *tria* nobis consideranda sunt. *Primum* quod sponsa inter aves turturi assimilatur. *Secundum* est quod à pulchritudine genarum potius quam à cæteris membris commendatur. *Tertium* est in quibus pulchritudo genarum turturea attendatur. In *primo* sponsa de castitate amanda & fide thori servanda admonetur, quam sponsus in sponsa maximè requirit. Hoc enim in turture significatur, quæ amisso compare, quasi voto vidualis continentiæ se abstrinxerit, alium ulterius non admittit, sed ab osculo alieno, & à tactu impolluta se custodit. Bernard. Turtur est luctus amica, opacæ solitudinis familiaris incola, forma simplicitatis, exemplum castitatis: sic Ecclesia, quæ est sponso suo viduata, qui corporalem præsentiam ei subtraxit & in cœlum ascendit, immaculatam ab hoc sæculo se custodit, instar turturis solitudinem eligens, secundum illud Psalm. 54. *ecce elongavi fugiens & mansi in solitudine.* Apocal. 12. datæ sunt mulieri duæ alæ ut fugiat in desertum. Hæ duæ alæ possunt intelligi contemptus mundi & amor cœlestis regni, & si non habeat solitudinem corporis, habet tamen mentis; de qua Bernard. ô anima sancta, esto sola, ut soli omnium serves teipsam, quem ex omnibus elegisti. In hoc etiam quod inter aves, turturi primò assimilatur, quæ turtur pro voce habet rugitum sicut columba gemitum, insinuatur quod prima vox venientium ad Deum & copulantium se Christo sponso debet esse rugitus pœnitentiæ. Psal. 37. *Rugiebam à gemitu cordis mei.* In hoc quod sponsa à genarum pulchritudine commendatur, insinuatur, quod hi qui habent Ecclesiam, de honestate amanda admonentur: genæ enim quæ continent dentes cibum conterentes,

Duę partes huius sermonis insinuantur.

I.

Circa thema tria notanda; universaliter de Ecclesia.

1. Sponsa assimilatur turi ob tria.

2. Ob castitatem etiam coniugalẽ.

2. Ob sollitudinem corporis & mentis.

3. Ob pœnitentiæ luctum.

2. Sponsæ pulchritudo à genis, id est Ecclesiæ doctoribus commendatur.

& in quibus magna pars pulchritudinis corporis consistit, doctores Ecclesiæ designant, qui cibum scripturæ conterunt, & auditoribus comestibilem reddunt, quorum honestas Deo multum placet & ad pulchritudinem Ecclesiæ multum valet, quia parum proficit eorum doctrina, si desit vita honesta. Item dicit sponsus sponsæ, Cantic. 2. *Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis, vox enim tua dulcis & facies tua decora.* Circa *tertium* notandum quod ad pulchritudinem genarum turturem *tria* pertinent. *Primum* est *castitas*, debent enim esse sine corruptione doctrinæ vel vitæ. 2. Corinth. 4. *Non ambulantes in astutia, neque adulterantes verbum Dei.* *Secundum* est *rubor*, rubricati enim debent esse *quadruplici* rubore. *Primus* est *rubor sanctæ verecundiæ*, quæ verecundia est timor in turpi facto & fuga rei indecentis. Omnem enim inhonestatem timere debent & fugere. Ecclesiastici 7. *Gratia verecundiæ mulieris sensatæ super aurum.* *Alius* est rubor *passionis Dominicæ*, debent enim habere memoriam ejus & desiderium imitandi eam. Cantic. 4. *Sicut fragmen mali punici, ita genæ tuæ.* *Tertius* est *rubor patientiæ.* *Quartus compassionis.* Patientes debent esse in propriis malis, compatientes in alienis malis. Et hæc sunt duo genera martyrij. De patientia dicit Gregor. sine ferro & flamma martyres esse possumus, si patientiam in animo conservemus. Martyrium vero compassionis non unico genere hominem torquet, secundum illud 2. ad Corinth. 11. *Quis infirmatur, & ego non infirmor?* &c. Rubor iste qui in genis Ecclesiæ debet esse intelligitur in hoc, quod genæ turturis colorem rubeum aspectibus hominum inferunt, cui immixtus color esse videtur, hiacyntinus, color scilicet æthereus, per quem cœlestis intentio designatur, quæ genas Ecclesiæ pulchras reddit, labores enim & passiones Ecclesiæ & compassiones exornat, sicut terrena intentio labores & dolores reproborum denigrat. Hierem. 9. *Ut inique agerent laboraverunt.* Et hæc cœlestis intentio est tertium, pertinens ad pulchritudinem genarum Ecclesiæ.

3. Pulchritudo genarũ Sponsæ in tribus consistit.

1. In castitate.

2. In rubore quadruplici.

3. In intentione cœlesti.

II. Specialiter S. Agneti quædam ex dictis accommodãtur.

Specialiter verbum propositum potest esse vox Christi ad dilectam sponsam suam, scilicet beatam Agnetem, quæ ad modum turturis casta fuit, & fidem thori integrè Christo servavit. De ea dicit Ambros. pulchra facie, sed pulchrior fide, fidelitate pulchrior fuit, quoniam dicebat filio Præfecti eam sollicitanti: *Discede à me fomes peccati, quia jam ab alio amatore præventa sum. Non potero alium aspicere, & illum derelinquere. Illi soli servo fidem.* Genas ejus ornavit rubor sanctæ verecundiæ, quia omnem rem indecentem timuit & cavit. De verecundia dicit. Bernard. super Cant. Nescio si quicquam gratius verecundia in moribus hominum deprehendi queat. Verecundia omnium est ornatus ætatum, scilicet in tanta ætate amplius pulchriusque enitescit. Genas beatæ Agnetis rubor Dominicæ Passionis ornavit, scilicet duas vires animæ, vim cognitivam, scilicet & vim affectivam. In cognitiva fuit memoria Dominicæ Passionis, in affectiva desiderium imitationis ipsius, unde ipsa dicebat: *sanguis ejus ornavit genas meas*, & iterum: *posuit signum in faciem meam, ut nullum præter eum amatorem admittam.* Posuerat signum in faciem ejus, scilicet amoris maximi, quo dilecta fuerat à Christo, scilicet beneficium redemptionis, quod in memoria habebat, de quo Joan 15. *Majorem hac dilectionem*, id est majus signum dilectionis, *nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* Amor iste totum amorem ejus exigebat. Bernard. super Cantic. Super omnia reddit te amabilem mihi bone Jesu. Calix quem bibisti, opus redemptionis nostræ, hoc omnino amorem nostrum facile vendicat sibi totum. Redemptionis beneficium totius vitæ nostræ requirit obsequium. Bernard. Juste sibi vendicat vitam meam qui pro mea posuit suam. Exemplo hujus beatæ Virginis & nos genas mentis pulchras habere studeamus, ut cui ipsa placuit, placere valeamus. Facies mentis intentio est, cujus genæ pulchræ sunt si anima intendat rei, cui debet, & fine quo debet. Bernard. super Cant. Cogita animæ faciem mentis intentionem, ex qua nimirum rectitudo operis, sicut ex facie pulchritudo corporis æstimatur. Inquirere Deum propter se ipsum solum, hoc plane est utramque faciem bipertitæ intentionis habere pulcherrimam. Intendere autem quasi Deum & non propter Deum, hypocritæ plane animæ est. Porro è contrario intendere in aliud tamen propter Deum, non otium Mariæ sed Marthæ negotium est.

DE BEATO VINCENTIO MARTYRE.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Plurima affert hic sermo necessaria in pugna spirituali ad Victoriam & præmium retinendum juxta verba thematis, quæ etiam S. Vincentio accommodantur.

Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in Paradiso Dei mei. *Apocal. 2.*

CUm *tria* sint necessaria ei qui pugnat ut vincere valeat, scilicet *discretio, fortitudo, auxilium* benignus Dominus militantem Ecclesiam sacris instruit, ne defectu discretionis in certamine succumbat, adjutorium etiam gratiæ ei præstat, fortitudinem habeat, exemplis & promissionibus eam animat, ut audacem eam reddat.

Circa *primum* notandum quod discretio multum valet ad victoriam. Proverb. 24. *Vir sapiens fortis est, & vir doctus robustus & validus: Quia in dispositione initur bellum, & erit salus ubi multa consilia sunt*: Eccles. 9. *Dicebam ego sapientiam melius esse fortitudine.* In eodem *Melior est sapientia quam arma bellica.* Sap. 6 *Melior est sapientia quam vires, & vir prudens quam fortis.* Et quia fortitudo tantum valet in bello, ideo Poëtæ fabulantur Palladem Deam sapientiæ, Deam esse belli. Undecim stultitias quibus multi in bello spiritali succumbunt, vide in tractatu de prudentia Cap. 3.

Circa *secundum* notandum, quod *tria* multum valent ad hoc quod aliquis adjutorium gratiæ obtineat, & sic fortis in bello fiat. *Primum* est *humilitas.* Jac. 4. *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Aquæ gratiarum ad vallem humilitatis confluunt. Humilitas ostendendo suam miseriam incitat ad miserendum Dei misericordiam. Abyssus enim abyssum invocat, abyssus miseriæ abyssum misericordiæ. Oratio humilis est succursum Dei impetrans. Ecclesiastici 35. *Oratio humiliantis se nubes penetrabit.* Humilitas gloriam victoriæ Deo attribuit, & propter hoc tot gradus præmij eidem imponit. Cujus enim est victoria? gloria? ejus est & pugna. *Secundum* est *spes, spes enim Dominus, sperantibus in eum.* Thren. 3. Hierem. 19. *Benedictus est qui confidit in Domino* subditur. *Erit tanquam lignum quod plantatum est per aquas.* Ipse est velut arbor juxta fontem misericordiæ misericordiæ plantata, à qua sperat nutriri, & à qua habet robur. Isaiæ 30. *In silentio & spe erit fortitudo vestra.* Ejusdem 40. *Qui sperant in Domino habebunt fortitudinem.* Psal. 124. *Sicut*

fidunt in Domino ſicut mons Syon. Tertium eſt *pietas.* Pietati proximo ſubvenienti in ſuis neceſſitatibus, divina pietas in certamine non deeſt. Ideo hoſti prævalet, unde dicitur de Eleemoſyna Eccleſiaſt. 29. *Super ſcutum & lanceam potentis pugnabit pro te contra inimicos tuos.*

3. Pietate.

2. Audacia ex exemplis & præſentia pœnæ S. Vincentij.

Circa *tertium* notandum, quod inter exempla quibus Eccleſia militans in certamine animatur, unum de magis efficacibus eſt exemplum beati Vincentij, cujus hodie feſtum celebratur. Inter promiſſiones verò valde conſolatoria eſt promiſſio nobis propoſita, quæ in ipſo impleta eſt indubitanter. Ipſe Vincentius fuit & re & nomine. Ipſe, ut dicit Auguſtinus, vicit in pœnis, vicit exuſtus in ignibus, vicit ſubmerſus in fluctibus, vicit vivus, vicit mortuus. Non eſt victus à malo vel culpæ vel pœnæ, ſed vicit in bono malum. Ipſe vicit diabolum tentationibus ejus non conſentiendo. Jacob. 4. *Reſiſtite diabolo, & fugiet à vobis.* Vicit etiam ejus miniſtrum, ſcilicet Dacianum adeo manifeſtè, ut non diceret Dacianus verbum malum. Ait enim victi ſumus. Ipſe vicit in aëre etiam aculeo extentus. Ipſe vicit in igne ſuper candentis ferri machinam poſitus. Ipſe vicit in terra in teſtis acutis ſuper eam proſtratis. Ipſe vicit in aqua in mari projectus, & poſt glorioſam victoriam ad eſum ligni vitæ eſt receptus. Si vis vincere ſicut ipſe vicit, tribulationes non fugias. Non eſt ſtrenui militis tormenta fugere, ſed in his potius abſque peccato in armis ſe exercere. Velut torneamenta tribulationes ſunt, has beatus Vincentius non fugit. Unde ſcriptum eſt de eo: intrepidus Dei athleta candentis ferri machinam ultro conſcendit. Item moras carnificum arguendo ad pœnas alacriter properabat. Jacob. 1. *Omne gaudium exiſtimate fratres mei, cum in varias tentationes incideritis.* In tribulationibus patientia addiſcitur. Judic. 3. *Hæ ſunt gentes quas reliquit ut eis erudiret Iſrael. Item* ſi vincere vis, noli magis timere equo tuo quam aſcenſori, id eſt corpori quam ſpiritui. Matth. 10. *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere. Item* nunquam incedas inermis, continuè enim es in bello. Epheſ. 6. *Accipite armaturam Dei, ut poſſitis ſtare adverſus inſidias diaboli.* Si quid in armis tuis diruptum fuerit, illud non differas reparare. Frequenter reparare debemus arma ſpiritualia, ut patientiam & humilitatem. Eccleſ. 2. *Fili accedens ad ſervitutem Dei, ſta in juſtitia & timore, & præpara te ad tentationem.* Nec hoſti adjutores procures, nec arma miniſtres, hoſti familiari, ſcilicet carni. Adjutores procurat, qui varias delitias ei præparat, quod periculoſum eſt: ſi enim caro, quæ concupiſcit adversus ſpiritum, ceperit habere delitiarum præparamenta & irritamenta, fiunt duo contra unum & perclitatur conſcientia, ut habetur in Epiſtola S. Bernard. ad fratres de monte Dei. Hoſti arma miniſtrantur, cum immoderato cibo & potu corpus impletur. *Item* cave ne ſolem ante oculos habeas, ut gloriam mundanam concupiſcas. Hæc enim multis fuit occaſio ut vincerentur. Job 31. *Si vidi ſolem cum fulgeret*, &c. Joan. 5. *Quomodo poteſtis credere, qui gloriam accipitis ab invicem*, &c. *Item* cave ne hoſtis in oculos tuos terram injiciat, ut in bonis quæ agis terrenam intentionem habeas, Matth. 6. *Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit: ſi autem nequam, totum corpus tenebroſum erit.* Oculus dicitur intentio, corpus congeries operum. *Item* cave ne habeas crines nimis longos, immo ad modum pugilis habeas eos breves & junctos, ne per eos à diabolo capiaris. Crines nimis longos habet, qui variis cogitationibus nimis per ea quæ mundi ſunt evagatur. Crines juncti ſunt, ſi fuerint de his quæ ad charitatem pertinent, vel accendendam vel conſervandam. *Item* cave ne hoſtis te altior exiſtat: tu potius procura ut eo altior ſis, ut ſcilicet converſatio tua in cœlis ſit, tunc dicere poteris illud Pſal. 30. *Super inimicos meos factus ſum*, id eſt deorſum aſpexi tormenta eorum deſpiciendo. Hoſte altior fuit beatus Vincentius, cum dicebat Daciano. Ecce jam in ſublime agor & ipſos principes tuos altior deſpicio.

1. Vincentio cor re & nomine miles fuerit.

Vincere volentibus neceſſaria & quæ vincenda ſint.

1.

2.

3.

4.

5. Eſdras 5.

6.

7.

8.

9.

Qui exemplo Vincentij viceriut, ad eſum ligni vitæ pervenient. Lignum vitæ hic intelligitur ſumma bonitas, quæ hic præguſtatur, ſecundum illud Pſal. 16. *Satiabor cum apparuerit gloria tua.* Præmium Vincentij.

DE EODEM.

SERMO SECUNDUS.

Summarium.

Quatuor hic docet ſermo circa thema in ejus exordio ſatis perſpicuè propoſita.

SERMO XXXV.

Vincenti dabo edere de ligno vitæ quod eſt in paradiſo Dei mei. *Apocal.* 2.

Circa verbum propoſitum *quatuor* ſunt nobis attendenda. *Primum* quare tempore gratiæ promiſſiones fiant vincentibus, cum tempore veteris legis ſoleant fieri mandata ſervantibus. Deuteron. 28. *Si audieris vocem Domini Dei tui, ut facias atque cuſtodias omnia mandata ejus quæ ego præcipio tibi hodie, faciet te Dominus Deus tuus excelſiorem cunctis gentibus*, &c. *Secundum* eſt quid vincere debemus, ut promiſſiones aſſequamur. *Tertium* eſt quid ſit lignum vitæ cujus eſus vincentibus promittitur. *Quartum* eſt quare eſus ligni dandus non reddendus eſſe aſſeritur.

Quatuor circa thema traduntur.

1. Diſcrimen veteris & novæ legis.

Circa *primum* notandum quod ſecundum Bernardum. Bona vita eſt bona agere & mala pati, & ſic perſeverare uſque ad mortem. Initium juſtitiæ fuit veteris legis, ſcilicet mandata ſervando, bona agere. Ad tempus vero gratiæ pertinet perfectio juſtitiæ, ut non ſolum bona agamus, ſed mala ſuſtineamus, & in his perſeveremus, & ſic victores exiſtamus. Ad tempus veteris legis pertinet juſtitiam operari, ad tempus verò gratiæ non ſolum juſtitiam operari, ſed etiam neceſſe eſt pro juſtitia pati Matth. 5. *Beati qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam.* 1. Petri 3. *Si quid patimini propter juſtitiam beati*, &c.

2. Septem vitiæ vincentibus ſeptem promiſſiones factæ ſunt in Apocalypſi. Apocal. 2. & 3. cap.

Circa *ſecundum* notandum quod ſeptem regna vincere debemus ut Chriſti promiſſiones aſſequamur, id eſt ſeptem capitalia vitia, quæ ſignificata ſunt per ſeptem gentes quas expugnaverunt filij Iſraël ut terram promiſſionis haberent, de quibus legitur. Judic. 3. Verè hæc ſunt regna quæ ſancti per fidem vicerunt. Hebr. 11. Septem autem promiſſiones in Apocalypſi continentur, vincentibus factæ, quæ ad victoriam horum ſeptem vitiorum poſſunt referri, quarum *una* eſt verbum propoſitum, quæ poteſt referri ad vitium gulæ. Hoc vitium prius infeſtat hominem. Hoc vitio tentati ſunt primi parentes. Hoc etiam primo tentatus eſt Dominus in deſerto Matth. 4. ubi dicit Gloſſa. In pugna Chriſti prius contra gulam agitur, quia niſi prius hæc refrenetur, fruſtra circa alia vitia laboratur. Vincenti hoc vitium dat Dominus edere de ligno vitæ, prolongatur enim ei in præſenti vita corporis, & continuatur in eo vita ſpiritualis. In futuro verò dabitur ei vita beata & immortalis. Primi parentes vitio gulæ devicti de ligno vitæ non comederunt, quo immortales fierent & neceſſitati moriendi addicti ſunt. Homines abſtinentes diutius vivunt. Eccleſiaſtici 37. *Qui abſtinens eſt, adjiciet vitam.* E contrario *vigilia & cholera & tortura viro infrunito.* Ejuſdem 31. *Secunda promiſſio* eſt Apocal. 3

Gaum vincentibus. Apocal 2.

Qui vicerit, vestietur vestimentis albis. Quod potest referri ad vitium luxuriæ. Qui vicit hoc vitium in præsenti pulchrum habet vestimentum, scilicet candorem castitatis, & in futuro pulchrius habebit. Luxuriosus habet vestimentum mixtum sanguine, quod erit in combustionem & cibus ignis, Isa. 9. *Fornicatores enim & adulteros judicabit Deus.* Hebr. 13. *Testis fidelis* est Apocal. 2. *Qui vicerit non lædetur a morte secunda*, quæ potest referri ad vitium iræ. Qui hoc vitium vicerit, mala hujus mundi patienter tolerando, quæ solent concitare hominem ad iram & odium & impatientiam, non lædetur à morte secunda. Prima mors est in corporis dissolutione, secunda in damnatione. Qui timent præsentia non futura, sunt ut equi umbratici, umbram timentes malorum, & non vera mala. Sapient. 5. *Transierunt omnia illa tanquam umbra.* *Quarta promissio* est Apocal. 2. *Vincenti dabo manna absconditum*, quod potest referri ad vitium invidiæ. Animus benignus qui sine invidia est, socius Christi est & membrorum ejus bonis ipsorum congaudens & malis compatiens: & sicut hic socius est passionis, sic socius erit consolationis, unde habebit manna absconditum. Animus verò invidus socius est diaboli in lucro & in damno, de malis proximi gaudens, de bonis dolens, unde socius erit diabolicæ desolationis. *Quinta promissio* est Apocal. 3. *Qui vicerit faciam eum columnam in templo Dei mei.* Et potest referri ad vitium superbiæ, qui hanc vicerit columna est in templo inferiori per sustentationem aliorum. In superiori vero erit columna, cum sit flexibilis ut arundo. *Sexta promissio* est Apocal. 3. *qui vicerit dabo ei sedere in throno*, quod potest referri ad vitium acediæ. Hic non est locus quiescendi, sed in futuro. Bernardus loquens ad Luciferum. O impudens & imprudens millia millium ministrabant ei & decies centena millia assistebant ei, & tu aliis ministrantibus & assistentibus sedere præsumis. Hic est locus laborandi. 2. Timoth 2. *Labora sicut bonus miles Christi.* *Septima promissio* est Apocal. 21. *Qui vicerit possidebit hæc, & ero illi Deus & ipse erit mihi filius.* Hæc promissio referri potest ad vitium cupiditatis, quod qui vicerit contemnendo terrena, possidebit cœlestia. Beatus ille qui terrenas possessiones contemnendo fit Dei hæres & Christi cohæres. *Item* quia dicitur *vincenti*. Simpliciter sine determinatione aliqua, potest intelligi. *Vincenti* universa *dabo edere*, &c. Vult Dominus militem suum tantæ virtutis esse, ut totum mundum vincat sicut ipse vicit. Joan. 16. *Confidite quia ego vici mundum.* Mundum vincit qui omnia transitoria despicit. Desinit enim timere, qui desinit sperare & amare. Qui nihil in hoc mundo sperat & amat, nihil in hoc mundo timet.

Luxuriam vincentibus Apocal. 3.

3. Iram vincentibus Apocal. 2.

Mors prima & secunda quid sit.

4. Invidiam vincentibus Apocal. 2.

5. Superbiam vincentibus Apocal. 3.

6. Acediam vincentibus Apocal. 3.

7. Avaritiam vincentibus Apocal. 21.

Mundus totus seu universa vincenda sunt.

Circa *tertium* notandum quod lignum vitæ Christus est. Psal. 1. *Tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum.* Ipse est principium triplicis vitæ, scilicet *naturæ*, *gratiæ*, & *gloriæ*. De *vita naturæ* dicitur. Genes. 2. *Inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ.* De *vita gratiæ*. Joan. 6. *Verba quæ ego loquor spiritus & vita sunt.* Ephes. 2. *Convivificavit nos in Christo.* De *vita gloriæ*. Joan. 6. *Domine ad quem ibimus, verba vitæ æternæ habes?* Ejusdem 10. *Et vitam æternam do eis.*

Christus triplicis vitæ principium est.

4.

Circa *quartum* notandum quod præmium promissum vincentibus omne meritum excedit. Ideo bene dicitur *dabo* non *reddam*. Roman. 8. *Non sunt condigna passiones hujus temporis ad futuram gloriã quæ revelabitur in nobis.* Vincenti datur, contra pusillanimes pugnam non aggredientes, vel contra remissos semper pugnantes & nunquam vincentes, vel contra molles ante victoriam deficientes. *Dabo* dicitur contra præsumentes.

IN CONVERSIONE SANCTI PAULI.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

In principio hujus sermonis ostenditur S. Pauli conversionem tam justis quàm injustis conducere. In reliquo deinde sermone tota historia conversionis hujus 12. partibus pro ædificatione nostra explanantur.

Saulus adhuc spirans minarum & cædis in discipulos Domini, accessit ad principem sacerdotum, & petiit ab eo Epistolas in Damascum. Act. 9.

HOdie cum magna exultatione & Dei gloria tione recolitur in Ecclesia beati Pauli conversio, & meritò quia ejus conversio & peccatoribus & conversis, felix est instructio. Erigit peccatores ad spem, & conversis dat vivendi mam. Et *justis* quidem diligenter attendendum ne peccatores despiciant. Qui enim peccator sanctus futurus est, immo jam in Dei provisione sanctus est, ut patet in Paulo: & qui nunc est tus, in Dei præscientia jam est quasi diabolus patet in Juda Joan 6. *Nonne ego duodecim vos elegi, & unus ex vobis diabolus est.* Habebat malitiam *in corde*, secundum illud *spirans* id est anhelans ad cædem. Habebat *in ore* secundum illud *spirans minarum* enim ut ignem spirabat, non ab alio incitatus alios succendens. Habebat malitiam *in* cundum illud: *Accessit ad principem sacerdotum* &c. Non proponebat parcere etiam malis qui, unde subditur: *Ho si quos inveniret hujus viros, & mulieres*, &c. Nec se præparat conversionem per aliquam bonam operationem immo dum persecutioni Christi in membris intenderet, Christi misericordia converti *Peccatoribus* etiam attendenda est ipsius conversio *spem* enim illorum erigit & *ignorantiam* Sunt aliqui peccatores qui conversi volunt luntate imperfecta. *Vult & non vult piger.* verb. 13. Sed diffidentia & ignorantia eorum versio impeditur. Sed attendenti Pauli conversionem nullus locus relinquitur desperationis & peccatores circa suam conversionem struuntur. Bernardus in sermone loquens moria hujus conversionis. In hac, inquit, ria & peccator spem veniæ concipit, ut tur ad pœnitentiam; & qui jam pœnitet, conversionis accipit formam

Duodecim verò nobis sunt attendenda circa ti Pauli conversionem, quæ valere possunt stram ædificationem. *Primum* est *quod lux circumfulget*, per quam intelligitur Dei gratia conversionem necessaria, sine ea enim non ra conversio. Oseæ 13. *Perditio tua Israel tantummodo ex te, ex me autem auxilium tuum.* Oriri re potest se homo, sed non à morte suscitare. tus est vadens & non rediens. Piscis per se potest nassam intrare, sed per se non potest inde exire. *cundum* est *quod in terram cadit*, in quo designatur motus humilitatis, qui multum valet ad conversionem, *humilibus* enim *Deus dat gratiam.* Jacob. Ad terram cadit, qui terram se agnoscit. Genes. *Pulvis es & in pulverem reverteris.* Qui habet strum forte situm, in rupe, non est mirum si pauperam velit habere cum potente. Sed stultus ille, qui non habet mansionem, nisi de palea, cito comburi potest, si cum potente guerram habere velit. Angelus cum immortalis sit, habet quasi castrum super rupem situm. Homo verò qui habet corpus mortale, habet mansionem

quæ

quæ facillime poteſt comburi, ſolo enim calore febrili ſine igne in cinerem redigitur. Ideo valde fatuus eſt ſi omnipotenti repugnare præſumit. *Tertium* eſt quod à Deo reprehenditur dicente ſibi: *Saule Saule quid me perſequeris?* & ſubditur: *Ego ſum Chriſtus*, id eſt Salvator, *durum eſt tibi contra ſtimulum calcitrare*. Ad hanc quæſtionem, *quid me perſequeris?* nulla cauſa rationabilis poteſt reſponderi. Duabus de cauſis perſequitur aliquis alium, aut propter ipſius culpam, vel propter utilitatem propriam. Propter culpam Salvatoris eum non perſequebatur., non enim Salvator nocuerat ei, immò ab eo multa beneficia acceperat pro quibus potius debuit ei obſequi quam perſequi eum. Item perſequendo eum utilitatem non conſequebatur, immò potius ſibi nocebat. Sicut enim bos recalcitrans ſtimulum ſibi infigit, ſic peccator Deo repugnans non nocet, ſed ſeipſum lædit, *homo* enim *per malitiam occidit animam ſuam* Sapient. 16. *Quartum* eſt quod cum dicit, *Domine quid me vis facere?* oſtendit Deo voluntatem ſuam paratam ei ab obediendum. Gloſſa Indica voluntatem tuam, & ego obediam. Intellexi quod ſtimulus compellebat eum ad opus ſicut dicit Gloſſa. Stimulus, inquam, divinæ percuſſionis. Auguſtinus. Non eſt converſus quando proſtratus eſt in terram, ſed quando dixit: *Domine quid me vis facere?* Veriſſimè ab Angelis dictum eſt: *Pax hominibus bonæ voluntatis*. Luc 2. Bona voluntas quæ divinæ voluntati eſt ſubjecta, qua habita pax habetur. Sicut cera mollis habilis eſt ut in ea imago ſigilli imprimatur; ſic voluntas prompta ad obediendum quaſi materia eſt totius honeſtatis. Bernardus in Epiſtola ad fratres de monte Dei. Quicunque bonam voluntatem habet, totum habet quicquid ei ad benè vivendum opus eſt. In eadem Epiſtola. Simplicitas voluntatem ſimplicem & bonam quaſi futuri boni informem materiam in primordio ſuæ converſionis auctori ſuo offert formandam. Bernardus loquens de hoc verbo: *Domine quid me vis facere?* Hoc planè fratres perfectæ converſionis eſt forma. *Paratum*, inquit, *cor meum Deus, paratum cor meum. Paratus ſum & non ſum turbatus, ut cuſtodiam mandata tua*. Et ſubdit. O verbum breve, ſed plenum, ſed vivum & efficax, ſed dignum omni acceptione. Quam pauci inveniuntur in hac parte obedientiæ forma. Idem heu plures habemus illius cæci Evangelici quam novi hujus Apoſtoli imitatores. *Quid vis*, ait Dominus ad cæcum, *ut faciam tibi?* *Quintum* eſt *quod ad diſcipulum mittitur, ut ab eo inſtruatur*, in quo ſecundum Gloſſam Exemplum diſcendi datur & ſuperbia increpatur, ut nullus alium indignum æſtimet, à quo doceatur quod ignorat. Seneca. Primum documentum, ut nullam doctrinam contemnas: non dedigneris doceri etiam à formica. Proverb. 6. *Vade piger ad formicam & diſce ſapientiam*. *Sextum* eſt *quod apertis oculis nihil videbat*, & erat tribus diebus non videns, in quo oſtenſum eſt, quod oportet eum, qui convertitur ſenſum proprium deponere ut ſenſum Domini poſſit recipere. Roman. 1. *Dicentes ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt*. Auguſtinus. Si dicendo te eſſe ſapientem ſtultus factus es, dic te ſtultum & ſapiens eris. Proverb. 26. *Vidiſti hominem ſapientem ſibi videri? magis ſpem ſtulto habebit inſipiens*. Sicut nimietas ſalis deterior eſt in cibo quam modicitas, ſic nimietas terrenæ ſapientiæ animalis & diabolicæ potius impedit converſionem quam ſimplicitas. Auguſtinus in ſermone de converſione Pauli. Ut interiori luce fulgeret cor ejus, ejecta eſt exterior ad tempus, ſubtracta eſt perſecutori, ut redderetur prædicatori, & ſubdit cauſam. Eo enim tempore quo cætera non videbat, Jeſum videbat, ita ut in ejus cœcitate myſterium informaretur credentium, quoniam qui credit in Chriſtum, ipſum intueri debet; cætera nulla computare. Creatura vileſcat ut creator dulceſcat. *Septimum* eſt *quod ad manus trahitur*, in quo intelligitur exemplum bonum quod multum neceſſarium eſt ei qui convertitur. Qui inter malos converſantur, quaſi ad manum in infernum trahuntur. Senec. In vitium alter alterum trudimus. Quomodo ad ſalutem revocari poſſunt, quos vulgus retinet, populus impellit. Illi vero qui inter bonos converſantur quaſi ad manum in paradiſum trahuntur. Proverb. 13. *Qui cum ſapientibus graditur ſapiens erit, amicus ſtultorum ſimilis illis efficietur*. Eccleſiaſtici 7. *Diſcede ab iniquo & deficient mala abs te*. Ejuſdem 37. *Cum viro ſancto uſitatus eſto, quemcunque cognoveris habere timorem Dei*. *Qui tetigerit picem inquinabitur ab ea, & qui communicaverit ſuperbo induet ſuperbiam*. Ejuſdem 15. *Octavum* eſt *quod* Paulus *invenitur orans*. Luc. 18. *Oportet ſemper orare & non deficere*. Ante converſionem debet orare peccator Salvatorem, ut operi manuum ſuarum dexteram porrigat, & opus manuũ ſuarum non deſpiciat, ſine enim reſpectu miſericordiæ ipſius peccator non corrigitur. Eccleſiaſtes 7. *Conſidera opera Dei quod nemo poſſit corrigere quem ille deſpexerit*. Poſt converſionem vero debet orare ut Deus gratiam datam cuſtodiat ei. Cito enim bonum amittitur niſi à largiente cuſtodiatur, ut dicit Gregorius Poëta.

Non minor eſt virtus quam quærere parta tueri.
Nonum eſt *quod ſurgens baptizatus eſt*.

Qui converſus eſt ad Sacramenta Eccleſiæ frequenter debet accedere & ad Sacramenta pœnitentiæ. Sacramenta fontes gratiarum ſunt. Qui enim debito modo ad ea accedit vel gratiam vel augmentum gratiæ recipit. Iſa. 12. *Hauritis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris*. *Decimum* eſt *quod acceptо cibo confortatus eſt*. Illis qui novam vitam inchoant valde neceſſarium eſt, ut refectionem ſpiritualem frequenter recipiant, verbum Dei audiendo, panis enim eſt qui cor hominis confirmat. Multum enim valet panis iſte ad augmentum & robur novi hominis. *Undecimum* eſt *quod ingreſſus in Synagogas prædicabat* de Jeſu quod eſſet filius Dei, gratia Dei in eo vacua non fuit. 1. Corinth. 15. immò in eo ſtrenuè operata eſt, & hoc commendabile eſt in eo qui ad Deum convertitur, ut ferventer operetur. Bernardus in Epiſtola ad fratres de monte Dei. Si incipis, incipe perfectè, ſi in profectu es, hoc ipſum perfectè agere ſtude. Sicut enim viſus deficit niſi in actum exeat, ſicut apparet in illis qui diu manent in tenebris, ſic virtus deficit niſi operetur, operibus enim quæ ab ea exeunt quodammodo ſuſtentatur. Gratiæ congruit illud Geneſ. 30. *Da mihi liberos, alioquin moriar*. *Duodecimum* eſt *quod ipſe invaleſcebat & confundebat Judæos* affirmans, quoniam hic eſt Chriſtus, in quo commendatur nobis perſeverentia. Commendabilis valde eſt perſeverantia ubi adeſt reſiſtentia. Perſeverantia, ſecundum Bernardum, ſummi regis eſt filia. Illa enim ſola eſt hæres regni æterni. Tantum valet ultimus dies quo aliquis bene vivit quantum omnes præcedentes, quantum ad hoc, quia ſi illa die malè vixiſſet, tota præcedens vita perdita eſſet.

IN DIE PURIFICATIONIS MARIÆ.

SERMO VNICVS.

SERMO XXXVII.

Summarium.

Incitat nos hic sermo ad tres virtutes primo ex hodierni Evangelij loco, deinde ex alio loco ejusdem Evangelistæ.

Postquam impleti sunt dies Purificationis Mariæ, &c. *Luc.* 2.

I. Trium rerummemoria in hoc festo agitur.

HOdie recolit Ecclesia aliqua retroactis temporibus facta, & insinuat aliqua ex retroactis quotidie fidelibus facienda. *Tria* recolit jam facta: scilicet, quod beata Virgo diebus purificationis expletis templum ingressa sit, & quod Simeon Salvatorem multum desideratum cum gaudio magno susceperit; & quod Salvator cum parentibus suis cum legalibus hostiis Domino sit oblatus. Memoria *primi* facti monet fideles ut ad divina accedant puri. Memoria *secundi* facti monet eos ut ad Dei beneficia sint devoti. Memoria *tertij* facti ad hoc monet eos ne in conspectu Domini compareant vacui. Exemplo beatæ Virginis in festo isto debemus esse purificati. Quid prodest remanenti in sua spurcitia recolere quod beata Virgo templum ingressa est pura & munda? Licet semper debemus esse purificati, specialiter tamen in festo Purificationis Mariæ. Festum porcorum non purificationis celebrat qui remanet in immunditia sua in hoc festo, & est quasi *sus lota in volutabro luti.* 2. Petri 2. Sanctus Dominus, ministros sanctos requirit. Prima ad Thessal. 4. *Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra.* Levi. 20. *Sanctificamini & estote sancti, quia ego sanctus sum Dominus Deus vester.* Ecclesiastici 2. *Qui timent Dominum præparabunt corda sua, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas.* Ephes. 1. *Elegit nos Deus ut essemus sancti & immaculati in conspectu illius.* Exemplo Simeonis ad Dei beneficia debemus esse devoti, ut de beneficiis à Deo promissis habeamus magnum gaudium, ad exhibita non simus ingrati, ad exhibenda vero simus parati. Parum prodest homini tepido qui ad Salvatorem nullam habet affectionem Simeonis recolere devotionem, qui Salvatorem promissum tantum desideravit, & de eo susceptо tantum gaudium habuit. Filius videtur esse perditionis, qui non amat amatorem Salvatoris. Exemplo parentum Christi apparere debemus in conspectu Domini fructu justitiæ pleni, secundum illud Psal. 16. *Ego autem in justitia apparebo in conspectu tuo.* Debemus etiam habere luctum & pro bonis omissis & pro malis commissis. Quæ duæ species luctus designantur in avibus habentibus gemitum vel rugitum pro cantu. Luctum etiam debemus non solum habere pro malis propriis, sed etiam pro alienis. Quid prodest servo otioso & inutili risum pro luctu in valle lachrimarum habenti recolere quod parentes Christi fructum Deo acceptissimum obtulerunt & nihilominus hostias lachrimabiles dederunt. Proverb. 24. *Iracundiam ejus inutilis sustinebit.* Matth. 25. *Servum inutilem projicite in tenebras exteriores.* *Tria* prædicta habuit Simeon. Puritatem habuit cum esset timoratus. *Timor* enim *Domini expellit peccatum.* Ecclesiastici 1. Et in timore Domini declinatur à malo. Proverb. 14. Vacuus coram Domino non apparuit, justus enim fuit. Ad Dei beneficia non fuit indevotus. Erat enim expectans consolationem Israël.

1. Imitanda B. Virgo in puritate.

2. Imitandus Simeon in devotione.

3. Imitandi parentes Christi in fructuositate justitiæ

Hæc tria habuit S. Simeon.

III.

Ad *tria* prædicta incitat nos Dominus Luc. 12. dicens: *Sint lumbi vestri præcincti & lucernæ ardentes in manibus vestris, & vos similes hominibus expectantibus Dominum suum quando revertatur de nuptiis.* Ad *puritatem* pertinet illud: *sint lumbi vestri præcincti.* Ad *fructuositatem* illud: *& lucernæ ardentes in manibus vestris.* Ad *devotionem* illud: *& vos similes hominibus.* *Primum* necessarium est nobis quantum ad nosmetipsos: *secundum* quantum ad proximum, *tertium* quantum ad Deum. Lumbos oportet præcingi, hoc est desideria restringi, & desideria carnalia & desideria spiritualia. Carnalia desideria sunt *lumbi carnis*, spiritualia sunt *lumbi mentis.* De *primo* dicitur in Psalm 37. *Lumbi mei impleti sunt illusionibus, & non est sanitas in carne mea.* De *secundo* dicitur 1. Petri 1. *Succincti lumbos mentis vestræ.* De *lumbis carnis* succindendi sunt *fortitudine & temperantia.* Fortitudine in adversis, temperantia in prosperis. Proverb. ult. *Accinxit fortitudine lumbos suos.* 3. Reg. 20. *Ponamus saccos in lumbis nostris.* Per saccis asperitates pœnitentiæ intelliguntur. *Lumbi mentis* præcingendi sunt *justitia & prudentia.* Intellectus præcingendus est prudentia, ne decipiatur iniquitatem. Isa. 11. *Erit justitia cingulum lumborum ejus.* Ad designandum quod lumbi quatuor dictis virtutibus præcingendi sunt. Cingulum Aaron & filiorum ejus quatuor colores habebat. Fiebat enim ex hyacintho & purpura & cocco bis tincto & bysso retorta. Exod. 39. Hyacintus cum sit caerulei coloris & naturæ perviæ significat prudentiam. Purpura quæ est sanguinei coloris & semel tingitur signat fortitudinem; coccus, qui rubei coloris significat zelum justitiæ. Byssus quæ sit candidi coloris significat munditiam temperantiæ. His virtutibus lumbi viriliter præcingendi, unde Job 38. *Accinge sicut vir lumbos tuos.* Et quia fides virtutes has debet dirigere, dicitur Isa. 11. *fides cinctorium renum ejus.* Lucernæ ardentes debent esse in manibus, ut scilicet ferventer operemur, & sic lucem boni exempli populo mittamus. Et notandum quod in tenebris præsentis vitæ *triplex lucerna* nobis necessaria est. Lucerna *intentionis*, lucerna *verbi divini*, & lucerna *boni operis*. De *prima* dicitur. Matth. 6. *Lucerna corporis tui est oculus tuus.* Corpus hic dicitur virtutum congeries, ejus lucerna est oculus bonæ intentionis. De *secunda* dicitur in Psalm. 118. *Lucerna pedibus meis verbum tuum.* De *tertia* lucerna boni operis habetur in verbo proposito Matth. 5. *Luceat lux vestra*, &c. Sequitur, *& vos similes hominibus.* Simeon & alij patres antiqui expectabant primum Salvatoris adventum, nos debemus expectare debemus secundum ejus adventum. Illi expectabant salvatorem qui nuptias celebraret in utero virginali, unde ipse exivit *tanquam sponsus procedens de thalamo suo*, & postea oblatus est templo. Nos vero expectare debemus quando revertatur de nuptiis qui in cœlo celebratur. Illi expectabant eum qui erat ab omni miseria liberaturus, nos vero expectare debemus eum qui nos à miseria per gratiam suam illustraturus, & ad gloriam introducturus est. Ad *primum* pertinet quod dixit: *Viderunt oculi mei salutare tuum.* Ad *secundum* pertinet quod vocavit eum *lumen.* Ad *tertium* pertinet quod vocavit eum *gloriam.*

IN CATHEDRA SANCTI PETRI.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Hic ſerm̃o primò per tria feſta S. Petri tres hominum ſtatus inſtruit, deinde docet Deũ tripliciter bene & nos tripliciter malè exaltari.

SERMO XXVIII.

Exaltent eum in Eccleſia plebis & in cathedra Seniorum laudent eum; *Pſalm.* 106.

Expoſitio Textus.

NOmine cathedræ intelligitur Pontificatus & dignitas beati Petri. Pro quo dicitur *exaltent eum.* Quem eum ſcilicet Dominum, pro quo præmittitur *confiteantur Domino miſericordiæ ejus.* & poſt ſubditur. *Exaltent eum in Eccleſia plebis, & in cathedra Seniorum*, id eſt Apoſtolorum *laudent eum*, ideo dicit Auguſtinus. Hoc dicitur ad magnificentiam feſtivitatis hodiernæ. In cathedra Seniorum, id eſt dignitate Apoſtolorum hodie ſublimatus eſt Petrus.

I. Tria feſta S. Petri ad tres ſtatus hominum referuntur.

Conſidera ergo Petrum in cathedra ſublimatum, ab Herodis carcere liberatum, martyrio coronatum. Hæc ſunt tria feſta ejus, feſtum promotionis, feſtum liberationis, feſtum paſſionis. Hæc feſta Petri Eccleſiam videntur erudire. Unde feſtum cathedræ eſt ad inſtructionem Prælatorum, feſtum liberationis ad inſtructionem activorum, feſtum Paſſionis ad inſtructionem contemplativorũ. Conſiderandum eſt qualiter ad cathedram ſublimatus eſt Petrus. *Non carnaliter, non violenter, non ſimoniace. Non carnaliter*, quia non per carnem & ſanguinem, ſicut quidam quamvis ſint infames, tamen à carnalibus introducuntur, ſicut Abimelech. Judic. 9. *Conſiderate quia os veſtrum & caro ſum.* &c. Sed Petrus non fuit cognatus promoventis. Matth. 4. *Ambulans juxta mare*, &c. *Item non violenter*, quia non per poteſtatẽ regalem vel papalem, ſicut quidam ſunt intruſi, cum ſecundum illud ad Hebr. 5. *Nemo ſibi aſſumat honorem, ſed qui vocatur à Deo tanquam Aaron*, &c. Exemplũ de Alchimo. 2. Mac. 14. Mat. 4. Ambulans vocavit eos, unde facti ſunt Apoſtoli, non per violentiam pietatis. ſed ex gratia vocantis. *Item non ſimoniace*, quia non interfuit ſimoniaca cupiditas. Mat. 4. *Relictis retibus.* &c. Unde Matth. 19. ait Petrus: *ecce nos reliquimus omnia*, &c. Sic ergo feſtum promotionis inſtruit Prælatos. Feſtum vero liberationis à carcere inſtruit activos. Carcer enim eſt miſeria corruptionis originalis in qua detinetur homo. Job 7 *Nunquid mare ego ſum aut cetus, quia circumdediſti me carcere?* Pſal. 141. *Educ de carcere animam meam.* ad Rom. 7. *Infelix ego*, &c. Duæ catenæ, ſcilicet pronitas ad malum & difficultas ad bonum quibus abſolvitur homo adjutorio gratiæ deſignantur per angelum, cum dicitur *angelus Domini aſtitit.* Actor. 12. Excitari dicuntur cogitatus qui conſopiti ſunt in fantaſijs. Erigi dicitur affectus voluntatis, unde excitavit eum dicens: *Surge velociter, præcingere & calciare*, &c. Quæ ſunt præambula ad iter & ſignificant prænarrationem bonæ operationis, & tunc cadit catena de manibus, ut poſſit dicere *nunc ſcio*, &c. cum facilis efficitur ad declinandum malum & operandum bonum. Feſtum Paſſionis eſt ad inſtructionem contemplationis ſive religioſorum. Crux enim eſt religio, Matth. 16. *Qui vult venire poſt me*, &c. De hoc dicitur Petro. Joan. ultimo. *Cum ſenueris extendes manus tuas.* In extenſione manuum ſignificatur abrenuntiatio proprietatũ; manus enim extẽtæ nihil poſſunt retinere, in cingulo votum caſtitatis indu-

2. Quomodo S. Petrus non fuerit promotus, 1.

a

b

c

d

e

f

ctione *quo tu non vis* votum obedientiæ ſive relictio proprij ſenſus.

II. Deus in S. Petro à duobus honoratur. Deus tripliciter exaltandus. 1. Corde.

Exaltent eum, &c. Duplex cultus divini honoris exprimitur in Petro. Honor à ſimplicibus, unde *exaltent eum in Eccleſia plebis*; & honor à doctis & majoribus, unde *in cathedra ſeniorum.* Exaltent ergo *corde, ore & opere.* Exaltent corde digne de eo ſentiendo. Pſal. 63. *Accedit homo ad cor altũ & exaltabitur Deus.* Homo ad cor altum accedit, cum de divinis cogitat vel inquirit. Deus ergo exaltatur, cum quidquid eſt dignum vel honorificum de eo cogitatur, & ſemper incomprehenſibiliter æſtimatur Eccleſiaſtici 43. *Ipſe enim omnipotens ſuper omnia opera ſua. Terribilis Dominus & magnus vehementer & mirabilis potentia ipſius. Glorificates Dominũ quantũcunque potueritis, ſupervalebit adhuc, & admirabilis magnificentia ejus. Benedicentes Dominum exaltate illum quantum poteſtis, major eſt enim omni laude.* Nota totam autoritatem. Sic fallitur illa temeritas qua noſtri Philoſophi irruere cupiunt in divina. Eccleſiaſtici 3. *Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris, ſed quæ præcepit tibi Deus, cogita illa ſemper.* Unde Moyſi dicitur. Exod. 19. *Deſcende & conteſtare populum*, &c. Sic exaltatur Deus in corde digne de eo ſentiendo. Exaltatur ore dignè laudando Pſalm. 117. *Deus meus es tu, confitebor tibi, Deus meus es tu, & exaltabo te.* Non ſolum in cogitatione quo ad meipſum, ſed in locutione quo ad proximum. Pſalm. 33. *Magnificate Dominum mecum*, contra invidos qui non ſinunt quod Deus per alios magnificetur docendo & prædicando. Sicut ille invidus qui nunciavit Moyſi. *Heldad & Medad*, &c. Reſpondit Moyſes *quid æmularis*, &c. Num. 11. Miniſter Moyſi doctor & prædicator legis dicitur, ſed dicat Cancellarius vel Prælatus, *quis mihi tribuat ut omnis populus prophetet?* Non poterat Saul rectis oculis aſpicere David, nec ſuſtinere laudes ejus. 1. Reg. 18. Immo dicebat *mihi dederunt mille*, &c. ideo voluit lancea transfodere illum. Lancea criminatio vel detractio eſt. Job 16. *Circumdederunt me lanceis ſuis*, &c. Lumbi vulnerantur, quando recto fine damnantur. Contra quos dicit Pſal. 33. *Magnificate Dominum mecum.* Hinc exemplum habemus in Salvatore, qui per talem invidiam traditur detractione, conſpuitur vilificatione, crucifigitur ſcriptorum damnatione. 2. Petri ultimo *Chariſſimi frater noſter Paulus.* Item exaltatur opere dignè conſervando. Tob. 23. *Regem ſeculorum exaltate in operibus veſtris.* 1. Corinth. 6. *Glorificate & portate Deum in corpore veſtro.*

Contra invidos.

2. Ore.

3. Opere.

III. Exaltantes ſemetipſos reprehenſibiles ſunt.

Multi ſunt ex quorum converſatione non exaltatur Dominus, ſed potius blaſphematur. Iſa 52. *Tota die nomen tuum blaſphematur.* Exaltent ergo Deum non ſeipſos. Pſal. 65. Qui exaſperant *non exaltentur in ſemetipſis* Exaſperatur Dominus propter peccata clericorum in malitia obſtinatorum. Ezech. 2. *Domus Iſrael exaſperans eſt.* Quidã enim de auditoribus increduli ſunt veritati, quidam ſubverſores verborum veritatis, quidam ſcorpiones, id eſt detractores veritatis, facie blandientes, caudâ pungentes. Iſti ergo non exaltentur in ſemetipſis, ſed exaltent Deum in Eccleſia plebis. Non exaltentur, inquam, nec *corde*, nec *ore*, nec *opere.* Non corde per ambitionem & præſũptionem; non ore per jactantiam; non opere per oſtentationem. Unde Pſal. 130. *Domine non eſt exaltatum cor meũ*, per ambitionem, *neque elati ſunt oculi mei*, per præſũptionem, *neque ambulavi in magnis*, per jactantiam magnificando ſermonem, quia ſcio, quod *Dominus diſperdat univerſa labia doloſa, quia dixerunt linguam noſtram magnificabimus*, ſcilicet in mirabilibus ſuper me, per oſtentationem in converſatione, in veſtitu, in ornatu, &c. quæ mundani mi-

Tripliciter ſemetipſos exaltant aliqui.

Pſalm 11.

Hæc triplex exaltatio in Evangelio damnatur.

rantur. Nam ſalvator in evangelio damnavit hanc triplicem exaltationem, dicens Luc. 14. *Qui ſe exaltat, humiliabitur.* Exaltationem *cordis* damnavit, Matth. 23. Vbi cum prohibuiſſet ambitionem honoris, dicendo: *Patrem nolite vobis vocare ſuper terram*, prohibuit etiam præſumptionem dicens: *nec vocemini magiſtri*, quorum alter in ſæcularibus alter in religioſis poterit contingere, & ſtatim ſubdit: *Qui ſe exaltat humiliabitur.* Proverb. 16. *Contritionem præcedit ſuperbia, & ante ruinam exaltabitur ſpiritus* 2. Paralip. 32. de Ezechia dicitur: *Humiliatus eſt cum exaltatum eſſet cor eius.* Exaltationem *oris* damnavit Luc. 18. Vbi ad exemplum introducit Phariſæi jactantiam, & humilem confeſſionem publicani, & ſtatim ſubdit: *Deſcendit hic juſtificatus in domum ſuam ab illo, quia omnis qui ſe exaltat*, &c. Hæc eſt exaltatio jactantiæ, de qua Iac. 3. *Lingua modicum membrum eſt, & multa exaltat.* Hoc etiam in verbis ſacræ ſcripturæ exprimunt aliquando docentes & prædicantes, propter quod in figura vineæ dicitur. Ezech. 17. *Mater tua quaſi vinea iuxta aquas*, &c. Mater noſtra eſt quilibet doctor & prædicator, qui per Evangelium generat nos Deo. Hæc plantata eſt iuxta aquas, id eſt ſcripturas. Pſalm. 1. *Erit tanquam lignum* &c. per frondes verba intelliguntur. Exaltatio ſtaturæ eſt, elatio iactantiæ. Videre altitudinem in medio paradiſi eſt vanè gloriari & extolli in medio clericorum fructus ædificatio vel utilitas, quæ vento urente, id eſt elatione gloriæ per verbum iactantiæ areſcit & ſiccatur. Exaltationem *operis* damnavit Dominus, Lucæ 14. in parabola de invitatis, ubi dicitur *recumbe* &c. & ſtatim ſubditur *qui ſe exaltat humiliabitur.* Vtinam hoc attenderent tales & immundi carnales, qui quamvis in ſacris promoventur ad Eccleſiaſticas dignitates, tamen peccatis exigentibus nec eſt eis ſecundum terminos occupare locum in Eccleſia vel dignitatem, prout dicit Apoſtolus Philip. 3. *Multi ambulant, de quibus ſæpe dixi vobis*, &c Ideo væ eis niſi attendant illud. Pſalm. 36. *Inimici verò Domini, mox*, &c. Hinc etiam conſolatur nos Dominus ſuper talibus Matth. 11. *Et tu Capharnaum uſque ad cœlum exaltaberis?* Vtinam etiam attenderent avari & inſatiabiles reddituum & præbendarum quod dicit Pſalm. 36. *Vidi impium*, &c. *tranſivi*, &c. ideo *dixi iniquis nolite iniquè agere.* Pſal. 74. Nunquid æquum eſt ut quis duas præbendas teneat, & alius melior illo nullam habeat? utinam illud attenderent arrogantes, qui quamvis nullius meriti ſint, tamen primum locum uſurpant, quamvis dicat. Hierem. 49. *Arrogantia cordis tui decepit te, in cavernis & apprehendere niveris altitudinem collis*, id eſt dignitatem ſedis Epiſcopalis ſcilicet. *Cum exaltatus fueris*, &c.

1. Cordis.

2. Oris.

3. Operis.

Contra Eccleſiaſtes.

DE SANCTO MATTHIA APOSTOLO.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

In Exordio hujus ſermonis David & Saul comparantur cum S. Matthia & Iuda proditore. In prima vero parte ſermonis agitur de ſeptem vitijs, quæ Deus in electis ſuis vel non attendit, vel rejicit, contra quam Mundus facit in ſuis. Secunda pars ſermonis abeſt.

SERMO XXXIX.

Non elegit Dominus ex iſtis. Adhuc reliquus eſt parvulus & paſcit oves. 1. *Reg.* 19.

HÆc verba dicuntur ubi hiſtoria tractat de reprobatione Saulis & electione David regis, ubi legitur quod Propheta Samuel miſſus fuerit ad inungendum in regem unum de filiis Iſai. Qui cum veniſſet, Iſai. pater David propoſuit coram Samuele ſeptem filios qui erant domi, David exiſtente in paſcuis: & interrogante Samuele Dominum: *ſi coram Domino eſſet Chriſtus eius*, pro unoquoque pronunciavit in ſpiritu: *non elegit Dominus ex iſtis*, ſubinferens ergo Samuel & quærens ab Iſai. *ſi completi eſſent filii.* Quo re pondente, *adhuc reliquus eſt parvulus qui paſcit oves.* ſubdit ſcriptura de eo *quod erat rufus*, &c. Et conveniunt verba illa feſtivitati hodiernæ, in qua commemoramus qualiter reprobato Iuda electus eſt Matthias ad Apoſtolatum. Reprobatio ergo Saulis, reprobationem oſtendit Iudæ proditoris, electio David regnum, electionem Matthiæ indicat in Apoſtolatum, quod patet. Saul enim & Iudas *in tribus* [illegible] lantur, *in affectu cupiditatis, in ſcelere impietatis, in crimine deſperationis.* Saul enim *in affectus cupiditate*, cum contra Dei præceptum pinguiora animalia Amalech retinuiſſet. 1. Reg. 15. ſpecie ſanctitatis excuſavit facinus dicens: Samueli: *peperci pecoribus melioribus ovibus & armentis ut immolarem Domino Deo tuo, reliqua vero occidi.* Sic Iudas Iſcariotes mili affectu cupiditatis cum fur eſſet & loculos haberet, cum ſancta illa mulier unguentum pretioſum in obſequium dominicum impenderet, in verba prorupit dicens: *ut quid perditio hæc?* non dixit quia ad eum pertinebat dare pauperibus ſed quia fur erat, &c. Ioan. 12. Procul dubio colebat palliare furtum ſub ſpecie pietatis. Similes ergo in affectu cupiditatis. *Secundo* ſimiles in *ſcelere impietatis*, Saul enim ſancti David perſecutor, qui ipſe exprimit Salvatorem. Iudas autem ſancti Salvatoris traditor & proditor. Tres ſunt ſimiles *in crimine deſperationis.* Saul enim deſperatione ſeipſum occidit 1. Reg. ultimo. Iudas verò ex deſperatione ſeipſum ſuſpendit. Mat. 27. ergo Iudam exprimit proditorem, & reprobationis reprobationem proditoris. Reprobato Saule David in ungitur in regem, reprobato Iuda proditore eligitur in Apoſtolum, ſecundum quod refert Actor. 1. Vbi dicitur quod divino ductu ſors cecidit ſuper Matthiam, & non ſuper aliquem diſcipulorum. 70. Quid aliud oſtendebatur niſi quod per quis diſcipulis dici poſſit, non elegit Dominus quemquam ex iſtis ad tantum officium, ſcilicet tantum gaudium. Pro Matthia dici poſſet, *adhuc reliquus eſt parvulus* Quæ omnia fructuoſius [illegible] dem beati Matthiæ & gloriam tractabuntur, convertamus ad inſtructionem noſtram.

Non elegit Dominus quemquam ex iſtis, &c. tamus Duo: Primò qui ſunt quos non elegit minus de quibus dicitur *non elegit Dominus*, dò qualis debet eſſe ut eligatur à Deo, prout dicitur *adhuc reliquus eſt parvulus.* De Primo ta hiſtoriam ſeptem ſunt differentiæ inquirendæ propter quas non eligatur aliquis à Deo. Sicut dicit ſcriptura, *adduxit Iſai ſeptem filios ſuos Samuele, qui dixit non elegit*, &c. Septem ſunt differentiæ notandæ in his qui excluduntur à electione, *primo conſanguinitas, ſecundo* [illegible] *tertio fragilitas, quarto puſillanimitas; quinto* [illegible] *ſexto falſitas, ſeptimo cupiditas.* Quæ ſeptem [illegible] regulam electionis. Exod. 18. excludentur, [illegible] cebat Ietro Moyſi: *Provide de omni plebe viros* [illegible] *& timentes Deum, in quibus ſit veritas & qui* [illegible] *avaritiam.* Per *primum* excluditur *conſanguinitas*, cum dicit; *provide de omni plebe*, non tantum de conſanguinitate vel affinitate. Per *ſecundum* [illegible] *tas*, cum dicit *de plebe*, quaſi diceret non tantum de nobilibus & magnatibus, ſed de plebe, [illegible] fimis provide ad regnum. Per *tertium fragilitas* [illegible] enervatur mens per mollitiem muliebrem & [illegible]

lem, propter quod dicit *viros*, id est viriles non muliebres vel pueriles. Per *solarium* excluditur *pusillanimitas*, cum subditur *potentes*. Quod dicit provide *potentes*, magnanimes, fortes, qui non sint ut arundo vento agitati. Per *quintum superbia*, cum dicitur *timentes Deum*, quasi diceret provide timentes Deum & humiles non elatos nec superbos, qui nec Deum nec hominem verentur. Per *sextum falsitas*, & hoc est quod dicit *in quibus sit veritas*. Per *septimum cupiditas* cum dicitur *qui oderint avaritiam*. Ecce circumstantiæ septem quæ excludant personas à divina electione, propter quod dicitur *non elegit Dominus vestrum*, ex istis, inquam, septem. Circa quod *notandum* quod divina electio duas personarum differentias non attendit, scilicet consanguinitatem & nobilitatem. Duas reliquas reprobat, scilicet fragilitatem & pusillanimitatem. Tres ultimas damnat, scilicet superbiam, falsitatem & cupiditatem.

Non attendit ergo divina electio consanguinitatem. Unde filiis Zebedæi per matrem petentibus ut unus sederet ad dexteram, alius ad sinistram, respondit Dominus: *nescitis quid petatis*, &c. & subdit: *Sedere ad dexteram vel sinistram non est meum dare vobis*, quasi diceret, ex meo quod habeo vobiscum commune, scilicet consanguinitatem, non habeo quod dem vobis regnum, & hoc est quod dicit: *Non est meum dare vobis*. Consanguinitatem ergo divina electio non attendit, quamvis in Ecclesia multi promoveantur ratione consanguinitatis. Sed væ illis qui ædificant Sion in sanguinibus. Mich. 3. De quo habemus exemplum Judic. 9. in quodam qui dicebatur Abimelech filius primus Gedeonis, qui volens regnare super Sichimitas allegabat sic pro se: *Considerate quia os vestrum & caro vestra sum*, & promotus occidit 70. fratres suos, excepto uno scilicet Jonatha filio Gedeonis. Et apponitur contra Sichimitas talis parabola à Jonatha: *Lecturus ligna filiarum ut ungerent super se regem, dixerunt quæ olivæ imperata nobis*. Tria ibi introducuntur ligna quæ nolunt promoveri, oliva, ficus, vitis, quorum quodlibet rationem assignat. Ratio olivæ est quod nequit deserere pinguedinem suam. Ratio vitis, quod nequit deserere jocunditatem. Ratio ficus est, quod nequit deserere dulcedinem. Deinde introducitur rhamnus regnare desiderans dicens: *Si vere me regem constituetis, venite & sub umbra mea requiescite*, &c. Cujus parabolæ interpretatio hæc est. Ligna silvæ infructuosa apta incendio sunt mundani carnales absque fructu bonorum deputandi æterno incendio. Oliva est pœnitens, aspernator delitiarum. Ficus pauper spiritu, contemptor divitiarum, vitis autem humilis aspernator bonorum. Ideo tria ponuntur, quia in his tribus excellentiis consistit mundana promotio, in delitiis, divitiis & honoribus. *Oliva* ergo est pœnitens animæ. Habet enim amaritudinem humoris sive doloris in radice, quæ post convertitur in suavitatem unctuositatis in fructu, unde postmodum eliquatur oleum. Sit pœnitens in principio aliquantulum paritur amaritudinem pœnæ vel tentationis, quæ postmodum convertitur in suavitatem divinæ consolationis. Psalm. 93. *Secundum multitudinem dolorum*, &c. 2. Corinth. 1. *Sicut abundant Passiones Christi in nobis*, &c. Unde fallantur carnales miseri qui timent asperitatem religionis, quia sine dubio secundum illud Job 29. *Petra effundit rivos olei*, duritia apparens religionis convertitur in rivos divinæ consolationis. Si ergo vocaretur oliva ideest talis fidelis anima pœnitens ut sublimaretur in delitiis respondet: *quomodo possum deserere pinguedinem meam?* Pinguedo ista est Spiritus sancti consolatio. Psal. 61. *Sicut adipe & pinguedine*, &c. *Ficus* vero est pauper sive contemptor divitiarum. Ficus, inquam, fructifera, non sicut illa in qua non reperit Dominus nisi folia, quæ maledicitur abeo & statim aresc it, quæ figurat [illegible] & prædicatores evangelicam paupertatem [illegible] habentes in foliis verborum, ibi nihil in fructibus operum. Hi maledicantur à Deo & statim aridi absque humore gratiæ & compunctionis sicut pereat. Sed ficus sancta animæ pauper spiritu si vocetur ut promoveatur in divitiis respondet, *quomodo possum deserere dulcedinem meam?* Vere paupertas spiritualis generat fructus dulces, propter quod dicebat sponsa Cant. 2. *Fructus ejus dulcis gutturi meo*. Quærunt cupidi dulcedinem in divitiis, sed non inveniunt, nisi amaritudinem in eis, quia labore acquiruntur, timore possidentur, anxietate dispensantur, dolore amittuntur. *Vitis* est humilis animæ aspernatrix bonorum. Vitis enim flectit ramos & figuratur humilem animam quæ affectiones & operationes suas humiliter inflectit per fui & sullius alterius contemptum. Si vocatur ut promoveatur in honoribus respondet, *quomodo possum deserire vinum?* Vinum istud est spiritualis devotio, quod juxta Psalm. 103. *lætificat cor hominis*, quia revera non nisi in humili mente profuit. Renuit igitur promoveri oliva, ficus, & vitis: id est pœnitens, pauper spiritu, & humilis. Pœnitens in delitiis, pauper in divitiis, humilis in honoribus. Ideo demum venitur ad rhamnum. *Rhamnus* tota est aculeata, & sicut dicitur ex cogitatione ventorum ignem emittit, unde se & alias arbores comburit. Tales sunt hi miseri, qui ratione sanguinis promoventur, quorum si videres animas, per omnes partes videres aculeos erumpentes concupiscentiarum gulæ & luxuriæ & omnimodæ libidinis incentiva, unde postmodum ignis mali exempli & perditionis egreditur, quo perit qui eligitur & qui eligunt, sicut dicitur de Abimelech Judic. 9. Et hoc sufficit illis qui eliguntur ratione consanguinitatis.

Sicut divina electio non attendit consanguinitatem, sic nec nobilitatem. Nota quosdam nobilitat *scientia*, quosdam *genus*: nec hos nec illos attendit divina electio. Unde Bernardus. Videte fratres vocationem vestram, non multi sapientes intra vos nec multi nobiles. Hi sunt, ut utar verbis Baruch. 3. *Gigantes fuerunt magna, scientes bellum. Non hos elegit Dominus, nec viam disciplinæ invenerunt, propterea perierunt.* Gigas est monstrum naturæ, nec crescentia gigantea est de intentione naturæ, similiter nec magnificentia quam dicunt nobilitatem est aliquid secundum naturam. Omnes enim naturâ sumus pares, sed varia opinio hominum illud introduxit. *Unus est* enim *introitus ad vitam & exitus unus, & nullus ex regibus habet aliud naturæ initium.* Sapient. 7. Similiter magnificentia scientiæ nihil est in esse gratiæ, aliter dæmones magni essent coram Deo. Hi ergo sunt gigantes fomentes bellum, nam per hos contentiones & schismata in Ecclesia suscitantur, propter quod mater Ecclesia potest uti verbis Rebeccæ Genes. 25. quæ cum collideretur in utero ejus parvuli ait: *Si sic mihi futurum erat, quid fuit necesse concipere?* parvuli isti Jacob lenis & Esau pilosus carnalis & spiritualis est, qui hodie colliduntur & contendunt, & tamen spirituales ibi consolatur scriptura dicens: *Quid major serviet minori*, scilicet carnalis spirituali.

Sunt & alij quos divina electio reprobat. Reprobat enim fragiles, fragiles dico muliebres & pueriles, de quibus indignatio per comminationem dicitur Isa. 3. *Dabo pueros principes eorum, & effeminati dominabuntur eorum.* In quo maxime dolendus error in Ecclesia plangendus est, quod pueris concedantur & præbendæ & curæ animarum, quamvis secundum divinam legem ad nullum horum admittantur. Num. 8. *Hæc est lex Levitarum à 25.*

Deus quæ Deus non humiliat. 1. Consanguinitas.

Matth. 19. Parabola impl. Judic. 9. Signis explicatur & ad unum electionis exemplum, quam [illegible] & [illegible] applicatur.

De primo ligno oliva.

De secundo ligno ficus. Marci 11.

De tertio ligno vitis.

De quarto ligno rhamni.

2. Nobilitas duplex, scientiæ & generis.

Duo quæ Deus reprobat. 3. Fragilitas.

annis & supra ingredientur ut ministrent in tabernaculo fœderis. Cumque quinquagesimum annum complevérint, &c. *Custodiant quæ sibi fuerint commissa*, &c. Non admittit lex divina ad ministerium tabernaculi ministerium puerorum, quia nullum admittit nisi à vigintiquinque annis & supra. Quomodo ergo ita pueris conferuntur præbendæ & dignitates? Non admittit etiam lex divina iuvenes ad custodiam vasorum, nisi completo 50. anno. Quomodo ergo conceditur pueris custodia animarum? Glossa super illum locum dicit. Levitæ à 25. anno in ministerio serviant, in quinquagesimo custodes vasorum fiant, quia qui impugnantium vitiorum certamina per consensum delectationis tolerant, curam aliorum suscipere non præsumunt, sed cum intima securitate tranquillitatem secuti animarum custodiam sortiuntur. Sed heu nobis quia pueri dati sunt nobis, & heu iterum quia effœminati dominantur, carnales & molles, & etiam, proh dolor! Sodomitæ. Unde in libro 1. Machab. 14. lamentabiliter dicitur quod in arce Sion erat quoddam genus hominum, *qui inferebat magnam plagam castitati.*

4. Pusillanimitas. Pusillanimes duplices.

Sunt alii quos electio divina reprobat ratione pusillanimitatis, unde in exercitu Domini acclamatur. Deuter. 20. *Qui est formidolosus*, &c. Horum sunt duo genera. Quidam timent, ut magistri, qui ita audaces sunt in cathedra ad pronuntiandum veritatem, sed post modicum sunt sicut canes muti non valentes latrare in curia Prælatorum, quia non audent molestare à quibus accipere sperant, unde timent displicere. Alii timent à causa interiori accusante eos prava conscientia, ideo timent semper, ne ea quæ faciunt in occulto prodeant in lucem, ideo deterret eos *sonus folii volantis*. Levit. 26. id est verbum sinistrum cuiusque, propter quod dicitur. Iob. 15. *Semitus timoris semper in auribus illius*, &c. Inde est quod declinat cor suũ in verba malitiæ ad excusandã excusationẽ in peccatis.

Psal. 41.

Tria quæ Deus damnat.

Non elegit Dominus de quibus diximus, & de quibus dicturi sumus, quos divina electio damnat, quales sunt *superbi*, de quibus Isai. 28. *Væ coronæ superbiæ. Hypocrita* Matth. 23. *Væ vobis Hypocritæ. Cupias* Luc. 6. *Væ vobis divitibus* Omnibus istis væ, id est, æterna damnatio imminet. Pro superbis ergo, quos divina electio damnat, qui nec Deum nec homines verentur, & aperta fronte ex ambitione agitati insurgunt cum Core & Abiron contra Moysem, id est legem Dei, asserо pœnam triplicem ambitiosorum. Core qui periit igne Num. 16. Pœnam Dathan & Abiron, qui viventes descenderunt in infernum, eodem cap. Pœnam Oziæ qui voluit usurpare sibi summum sacerdotium & percussus est leprâ 2. Paralip. 26. Pœna ergo ignis per designationem est exemplum ambitionis: pœna descensus ad infernum in vita est certitudo damnationis, pœna lepræ corruptio erroris. Quæ omnia tales apprehendunt, cum eorum ambitio omnibus sit manifesta, damnatio certa, error in doctrina. Hæc enim est lepra, quæ est morbus contagiosus, quæ per anhelitum inficit. Propter quod præcipitur Levit. 13. quod leprosus habeat os velte contectum, quia sine dubio talibus imponitur silentium. Magna fuit cura Spiritui sancto de leprosis ne alios inficerent, unde Num. 5. præcipitur ut ejiciantur de castris omnes leprosi; & qui semine fluunt, & polluti super mortuo. Leprosus est qui in doctrina corrupta & mendaci anhelitu inficit audientes, semine fluit qui verbum Dei ad terrenam concupiscentiam inflectit, pollutus est super mortuo ex contacta qui aliis pollurum exemplum ostendit. Sic ergo superbos reprobat divina electio.

3. Superbia vel ambitio.

Triplex pœna ambitiosorũ.

Locus Numerorum explicatur.

6. Falsitas seu

Sed contra mendaces divina electio invehitur. Horum autem quidam habent mendacium in vita, quidam in doctrina. In vita ut Hypocritæ, qui bus volentibus sequi Christum verbotenus, sed de lucrum vel temporalia, respondetur in illo dicebat. Matth. 8. *Magister sequar te quocunque* Respondit Iesus: *vulpes foveas habent*, &c. Vole enim sequi Dominum ut accepta potestate, curan infirmos, expellendi dæmonia, aquireret lucr vel temporalem gloriam. Ideo temporalibus nibus se carere Dominus ostendit dicens: *pes foveas*, &c. Alii sunt mendaces in doctrina, pseudo-prophetæ de quibus Hierem. 23. *In pr tis, Samariæ vidi fatuitatem & prophetabant in Et in prophetis Ierusalem vidi adulterium & iter dacii.* Et post subditur *Nolite audire verba pro rum, qui seducunt vos.* Quod videtur hod prædicatoribus modernis. In prophetis Sam dicit se vidisse fatuitatem. Samaria interpre custodia. Fatuitas vero in prophetis Samari illa, ut pura de qua in persona talium dicebat. A 2. *Super custodiam meam stabo.* Et sequitur. *templabor ut videam quid dicatur mihi, & quid re deam ad arguentem me.* Talis contemplatio est malorum magistrorum, qui semper præ tioni quæ fiunt attendunt, si quid dicatur ad perium vitiorum suorum, & postea componun ponsionem ad arguentem se, unde sunt istæ co tiones & excusationes modo in sermonib prophetis Ierusalem, quæ interpretatur vi cis, prædicatores illi significantur, qui sem cem & securitatem, qui in sceleribus suis sun nuntiant: *dicentes pax pax, cum non esset pax.*

DE SANCTO GREGORIO PA

SERMO VNICVS.

Summarium.

Sermo hic primo ostendit festa sanctor tria celebrari, deinde vero gratias so tutes S. Gregorij tractat, & pri rum scilicet Sapientiæ, 12. excellentia merat.

Optavi, & datus est mihi sensus: Invocavi, & in me spiritus sapientiæ: & præposui illam sedibus, & divitias nihil esse duxi in cõp ne illius *Et paulo post.* Venerunt mihi omn na pariter cum illa. *Sapient.* 7.

Ecclesia quæ solennizat hodie de beato rio, solennizando de aliquo sancto resp bet ad tria. *Primo* ad Deum: vult enim liberalitatem in servientes sibi, qui pro mo servitio eos remunerat, qui eos inexplica nore honorat in cœlis, & super reges & i tores honorari facit meritis, ut verè Deus gl sit in sanctis suis. Super qua liberalitate eum multum laudat, servientes sibi tam liter remunerantem, & eum ad glorifican deles provocat. Ioan. 12. *Si quis minist honorificabit eum pater meus* 1. Reg. 2. *Qui norificabit me, glorificabo eum. Qui autem temnunt me, erunt ignobiles*, id est, viles. Hab respectum ad sanctum, cui vult honorem dere, & sic gratiam & suffragia eius acquir eius beatitudini congaudere, hæc enim charitatis, gaudere cum gaudentibus. 1. Co 12. *Si gloriatur unum membrum congaudent membra.* Ad se etiam habet respectum, qu litatem suam festa celebrat. Triplex autem tas ex solennitatum celebratione prov bet. *Prima* quia sanctius tunc fideles vere, sicut calix sanctus & consecratus servatur quam aliud vas non consecratum, & cus dedicatus alicui sancto quam non dedica

Sic &

Sic & dies ſanctius cuſtodiri debet alicui ſancto dedicatus quam non feſtivus. Exod. 20. *Memento ut diem ſabathi ſanctifices*, id eſt ſanctum ſerves. Sed heu hodie plura mala fiunt in uno feſto quam in aliis diebus ſeu non feſtivis. Ideo ſolennitates multorum à dæmonibus irridentur. Thren.1. *Viderunt eam hoſtes: & deriſerunt ſabbatha ejus. Secunda utilitas* eſt quia à terrenis operibus ceſſant ut Deo intendent. Pſal 45 *Vacate & videte quoniam ego ſum Deus. Tertia* eſt quod gratias ſancti ad ſui ædificationem conſiderant.

Poſſumus autem *octo gratias* beati Gregorij vobis oſtendere, in quibus poteſtis exemplum accipere. *Prima* eſt *amor ſapientiæ* propter quam in laudem ejus convenienter aſſumit Eccleſia verba propoſita. In quibus *primo* oſtenditur quomodo ſapientiam acquiſivit, ibi: *optavi & invocavi. Secundo* quantum ſapientiam amaverit, ibi: *præpoſui*, &c. *Tertio* quantum ſapientia ei profuerit, ibidem: *venerunt mihi omnia bona*, &c. Principium acquirendi ſapientiam eſt deſiderium addiſcendi eam, Sapient.6. *Facile invenitur ab his qui diligunt illam & qui quærunt eam. Præoccupat eos qui ſe concupiſcunt* &c. Et paulo poſt. *Dignos ſe ipſa circuit quærens*, &c. *Initium enim ipſius eſt veriſſima diſciplinæ concupiſcentia.* Oratio etiam multum valet ad acquirendam ſapientiam, unde in verbis propoſitis ſubditur: *Invocavi, & venit in me ſpiritus ſapientiæ.* Sapientia donum Dei eſt. Secundum illud Eccleſiaſtici 1. *Omnis ſapientia à Domino Deo eſt.* Jacob.1. *Si quis indiget ſapientia poſtulet*, &c. quod in beatum Gregorium ſpiritus ſapientiæ venerit, patet ex hoc, quod Petrus ejus diſcipulus columbam vidit ſuper ipſum. Amor quem beatus Gregorius ad ſapientiam habuit oſtenditur cum dicitur: *præpoſui illum regnis & ſedibus*, ſcilicet potentiis & dignitatibus. De utilitate patet in Salomone. 3. Reg.3. Qui poſtulans ſapientiam prætulit eam omnibus aliis, & divitias nihil eſſe duxit præ illa. Gloſſa. Omnia pretioſa ejus comparatione vileſcunt. Proverb.3. *Pretioſior eſt cunctis opibus.* Item eſt pretioſa margarita, qua inventa omnia venduntur, ut ipſa comparetur. Matth 13. In multis ſapientia prævalet divitiis & aliis bonis terrenis.

Et poſſumus 12. enumerare quæ ad excellentiam ſapientiæ pertinent. *Primum* eſt quod ſapientia eſt bonum, cujus dominationem Deus ad manum retinuit. Proverb. 2. *Dominus dat ſapientiam. Secundum* eſt quod ſub pretio non cadit. Job.28. *Non dabitur aurum obrizum pro ea.* Ibidem. *Neſcit homo pretium ejus. Nec adæquabitur ei aurum. Tertium* eſt, cum datur non amittitur vel minuitur, immo potius augetur, quia ſecundum proverbium. Nobilis ſcientia, theſaurus, diſtributa ſuſcipit incrementum, & avarum dedignatur poſſeſſorem; niſi publicetur, elabitur. Non ſic eſt de divitiis temporalibus. Boëtius. O anguſtas inopeſque divitias, quas nec habere totas pluribus licet, nec ad quemlibet ſine cæterorum paupertate veniunt. *Quartum* eſt quod ab homine auferri non poteſt, eſt enim in arca cordis, in qua homo non habet poteſtatem. Seneca. Sapiens infra ſe omne bonum terminabit. *Quintum* eſt quod ibidem multum fructum facit. Non ſic eſt de auro & argento, quod cum in arca fructum non faciat, minimæ arenæ, comparatur, quæ eſt ſterilis. Sapient 7. *Omne aurum in comparatione illius eſt arena exigua.* Primi & puriſſimi ſunt fructus ejus. Primi, quia ſtatim ſunt coëvi, puriſſimi, quia impermixtiſſimi. Proverb.14. *In gaudio ipſius non miſcebitur extraneus. Sextum* eſt quod ipſius fructus ſunt honoris. Eccleſiaſtici 24. *Flores mei fructus honoris*, &c. Ejuſdem 6. *Exiguum in ea laborabit, & cito de generationibus illius edet.* Flores intelligi poſſunt prima deſideria & primi conceptus. *Septimum* eſt quod ad munditiam facit, cum divitiæ maculent: Proverb. 3. *Via ejus via pulchra.* Propter hoc quod divitiæ inquinant comparantur luto Sapient.7. *Quaſi lutum æſtimabitur argentum & aurum in conſpectu illius.* Abac.2. Dicitur de congregante divitias, *ut quando aggravat contra ſe denſum lutum.* *Octavum* eſt quod ſapientia hominem reddit ſecurum, cum divitiæ hominem in timore ponant. Proverb 3. dicitur de ſapientia *ſemita ejus pacifica.* De divite vero dicitur Job 15. *Sonitus terroris in auribus ejus ſemper; & cum ſit pax, ſuſpicatur inſidias. Nonum* eſt quod ſapientia habet jucunditatem, cum divitiæ habeant dolorem, propter quod ſpinæ dicuntur. Sapient. 8. *Intrans in domum meam conquieſcam cum illa, non enim habet amaritudinem converſatio illius, nec tædium convictus illius, ſed lætitiam & gaudium. Decimum* quod ſapientia eſt cauſa ſalutis, cum divitiæ ſunt occaſio perditionis. Iſa. 33. *Divitia ſalutis ſapientia & ſcientia.* Eccleſiaſtes 7. *Plus habet eruditio & ſapientia quod vitam tribuunt poſſeſſori ſuo.* Non ſolum tribuunt, ſed etiam conſervant. Proverb.3. *Lignum vitæ eſt his qui apprehenderint eam.* Quod lignum vitæ faceret quantum ad vitam corporalem, hoc ſapientia facit quantum ad vitam ſpiritualem. *Undecimum* eſt quod ſapientia bona temporalia acquirit & conſervat, non è converſo. Salomon accepta ſapientia temporalium abundantiam habuit.3. Reg.3. Proverb.8. *Mecum ſunt divitiæ & gloria. Duodecimum* eſt quod ſapientia facit ut divitiæ ſint utiles, ab ea enim eſt laudabilis uſus earum. Senec. Stulto nulla re opus eſt, nulla re ſcit uti. Proverb.17. *Quid prodeſt ſtulto habere divitias, cum ſapientiam emere non poſſit.* Bonum divitiarũ conſiſtit in laudabili uſu earum. Ideo poteſt dici illud Sapient.7. *Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa.*

Secunda gratia quæ in beato Gregorio fuit, fuit *dulcedo eloquij*, quod patet ex ſcripturis ejus, ex abũdantia enim cordis os loquitur. Non erat mirum ſi dulcedo eloquij erat in ore, cum dulcedo Spiritus ſancti erat in corde & mente. Eccleſiaſtici 24. *Spiritus meus ſuper mel dulcis.* Multum placet hæc dulcedo auditoribus. Eccleſiaſtici 40. *Tibia & pſalterium dulcem faciunt melodiam; ſed ſuper utraque lingua ſuavis.* Prov.16. *Qui ſapiens eſt corde appellabitur prudens, & qui dulcis eſt eloquio majora reperiet*, majorem ſcilicet gratiam & gloriam. Lingua ejus fuit calamus velociter ſcribentis. *Tertia gratia* eſt *abſtinentia magna*, quia in tanta deliciarum copia fuit valde abſtinens, ut præ magnitudine abſtinentiæ & orationũ ſedulitate infirmatus vix ſubſiſtere videretur. Ipſe à matre ſua Cilinia crudis leguminibus paſcebatur, ut in vita ipſius legitur. Abſtinentia ad ſapientiam eum diſpoſuit, ſicut & pueros, de quibus habetur Daniel. 1. *Quarta gratia* eſt *humilitas perfecta*, quæ valde laudabilis eſt in homine magno. Scilicet non eſt magnum in abjectione eſſe humilem, Magna prorſus, ſed rara virtus humilitas honorata. *Primum ſignum* ejus humilitatis fuit, quod ſub habitu ſæculari ſummi pontificis habuit humilitatem. Primo bonitatem ſuam occultare voluit. Mente enim voluit famulari Deo ſpecie tenus in mundo. Sed proceſſu temporis perpendit quod non ſolum exteriori converſatione in mundo tenenda, ſed etiã mente. Et defuncto patre ſuo ſex monaſteria in Sicilia conſtruxit, ſeptimum vero infra urbem Romam fabricavit. In quo multis ſibi ſociatis fratribus religioſe vixit. Etiam *aliud* ejus humilitatis fuit *ſignum*, quod cum clerus & ſenatus & populus eum in Pontificem Romanum elegiſſent. Ipſe Imperator deſtinavit literas quod aſſenſum præberet, & cum literæ ad manum præfecti urbis veniſſent, & ab ea eſſent diruptæ, ipſe hoc cognito diſſimulatione habita in cavernis habitare

1. Octo gratiæ S. Greg.
1. Amor ſapientiæ, de cujus tria videnda.
1. Quomodo ſapientiam acquiſivit.
1. Quomodo ſapientia ei profuerit.
1. Quomodo ſapientia creata.
1. Quomodo ſapientia increata.
1. Quomodo ſapientia ſit bonum.
1. Quomodo ſapientia ſit donum.
1. Quomodo ſapientia ſit thezaurus.
1. Quomodo ſapientia ſit ſine pretio.
1. Quomodo ſapientia ſit ſine macula.
1. Quomodo ſapientia ſit ſine amaritudine.
1. Quomodo ſapientia ſit ſine tædio.
1. Quomodo ſapientia ſit ſine fine.
1. Quomodo ſapientia ſit ſine defectu.
1. Quomodo ſapientia ſit ſine fallacia.
1. Quomodo ſapientia ſit ſine ſpina.
1. Quomodo ſapientia ſit ſine ſuperbia.
1. Quomodo ſapientia ſit ſine invidia.
1. Quomodo ſapientia ſit ſine avaritia.
1. Quomodo ſapientia ſit ſine luxuria.
1. Quomodo ſapientia ſit ſine ira.
1. Quomodo ſapientia ſit ſine gula.
1. Quomodo ſapientia ſit ſine pigritia.
1. Quomodo ſapientia ſit ſine vana gloria.
1. Quomodo ſapientia ſit ſine ſuperfluitate.
1. Quomodo ſapientia ſit ſine ſollicitudine.
1. Quomodo ſapientia ſit ſine ſtultitia.
1. Quomodo ſapientia ſit ſine malitia.
1. Quomodo ſapientia ſit ſine ignorantia.
1. Quomodo ſapientia ſit ſine vitio.
1. Quomodo ſapientia ſit ſine peccato.
1. Quomodo ſapientia ſit ſine culpa.
1. Quomodo ſapientia ſit ſine pœna.
1. Quomodo ſapientia ſit ſine miſeria.
1. Quomodo ſapientia ſit ſine morte.
1. Quomodo ſapientia ſit ſine tenebris.
1. Quomodo ſapientia ſit ſine ſolitudine.
1. Quomodo ſapientia ſit ſine ſilentio.
1. Quomodo ſapientia ſit ſine ſomno.
1. Quomodo ſapientia ſit ſine ſenectute.
1. Quomodo ſapientia ſit ſine ſenio

voluit, in quibus cum quæreretur, indicio fulgidæ columnæ super eum de cœlo dependentis est inventus. *Aliud signum* humilitatis fuit, quod primus in principio epistolarum suarum se servum servorum Dei describi distinxit. Cum doctrina ejus esset saluberrima, in comparatione tractatuum aliorum, eam furfur nominabat. Et dum visum legi prohibebat, ut in vita ipsius legitur. *Quinta gratia* est *fortitudo* in infirmitate. Licet enim languetet, tamen corpori suo nullam quietem dare voluit, quin aut oraret, aut legeret, aut dictaret, aut scriberet. 2. ad Corinth. 11. *Virtus in infirmitate perficitur. Sexta gratia* est *contemptus divitiarum* in abundantia earum, quod laudabile est valde. Senec. Multum est divitiarum contubernio non corrumpi. Quidam Eremita, cui Dominus revelavetat quod mansionem cum Gregorio acciperet, ingemiscens de hoc quod inopia quam sustinuerat, parum sibi profuisset si mansionem cum Gregorio reciperet qui tantis divitiis abundaret, audivit à Domino, cur audes paupertatem tuam Gregorij divitiis comparare, qui tantam quam habes inopiam magis diligis quam Gregorius divitias tantas? *Septima gratia* est *pietas magna*. Magnus enim eleemosynarius fuit, sicut patet ex vita ipsius. *Octava gratia* quod Domino fuit dedicatus, sicut patet ex assiduitate quam habuit, licet esset negotiosissimus. Idem patet ex officio Ecclesiæ quod ordinavit, unde saris congruit ei quod loquitur de David: *De omni corde suo laudavit Deum, & dilexit Dominum qui fecit illum.* Ecclesiastici 47. Et paulo post. *Et sure fecit Cantores contra Altare, & in sono eorum dulces fecit modos. Et dedit in celebrationibus decus, & ornavit tempora usque ad consummationem vitæ, ut laudarent nomen Domini.*

5. Fortitudo.

6. Contemptus divitiarum.

7. Pietas.

8.

DE BEATO BENEDICTO ABBATE.

SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

Sermo iste in principio ostendit quomodo S. Benedictus mundum deseruerit. Postea ex Psalmo 54. tres sententias pretiosissimas de contemplativis vel mundi deserioribus explanat.

SERMO XLI.

Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam? *Psalmo 54.*

HOdie solennizat Ecclesia de Beato Benedicto, quem Spiritus sanctus hominum spiritualium auctorem & rectorem de mundo eduxit, & in solitudinem duxit sicut & Salvatorem. Matth. quarto. *Ductus est Jesus in desertum à spiritu*, &c. Beatus Benedictus volens mundum deserere Spiritum sanctum ducem & doctorem habuit. Ipse mundum perfectè contempsit, quia secundum Gregor. à puericia cor sanctè gessit. Vanitatem mundi contempsit, quia nulli voluptati animum dedit. Etiam contempsit scientiam, quia cum Romæ studeret temporalibus deditus fuisset secundum Gregor. cernens in eis multos per abruptæ labire vitiorum & perire, cum quasi in ingressu mundi posset pedem retrahere, ferventer indoctus & sapienter indoctus. Divitias contempsit, quia relictis omnibus fugit. Et cum in quodam loco per quoddam miraculum per ipsum factum in admiratione magna haberetur, ipse plus nulla mundi appetens quam laudes, deseruit loci secretum petiit. Ipse secundum Gregorium scripsit Monachorum regulam discretione præcipuam, sermone luculentam. Quomodo S. Benedictus mundi deseruerit & vanitates ejus prevenit.

Psalmus, unde thema desumptum, de contemplativis vel mundi deserioribus agit. Per os David ad Ecclesiæ profectum Spiritus sanctus per totum & alios multos [illegible] voluit. Et est dictum verbum propositum in persona hominis inter malos existentis, à quibus mala multa patitur pœnæ, quibus perturbatur & timet ne in mala culpæ labatur in medio persecutorum, unde præmittitur: *Cor meum in me turbatum est, & formido mortis cecidit super me.* Mors animæ odium est, sicut dilectio vita est. Incitatus ergo his malis desiderat transire à labore vitæ activæ ad quietem contemplativæ, unde dicit: *Quis dabit mihi pennas?* Ostendens esse pennas necessarias transeunti ad quietem hunc transitum, quæ pennæ sunt donandæ & humili oratione sunt impetrandæ. Hæ pennæ sunt virtutes secundum Augustinum, quibus anima ad cœlestia elevatur. *Specialiter* tamen possunt intelligi *contemptus mundi & amor cœlestis regni.* Malach. ult. *& sanitas in pennis ejus.* Apocal. 12. legitur quod *date sunt mulieri duæ aquilæ magnæ ut volaret in desertum.* Hæ pennæ secundum Augustinum alicui dantur, cum à Deo virtutes ministrantur vel cum ligati cura & officio pastorali solvuntur. Dantur etiam quando ab aliqua occupatione tenente aliquis absolvitur.

Sequitur, *sicut columbæ.* Hic notandum quod qui de mundo transit ad solitudinem debet assimilari columbæ in *quatuor. Primo* ut gemat, *secundo* ut super aquas scripturæ sacræ sedeat; *tertio* foraminibus petræ frequenter maneat, *quarto* arcam cum ramo olivæ redeat. Columba enim habet pro cantu. Gemere debet qui saeculum relinquit pro malis quæ in sæculo commisit. *Quasi columba meditantes gememus:* Super sacræ scripturæ residere debet secundum Cant. 5. *Oculi ejus sicut columbæ super rivos aquarum quæ lacte sunt lotæ, & residentes super plenitudinem.* Oculi Ecclesiæ sunt viri contemplativi qui debent esse super libros sacræ scripturæ tanquam lacteum candorem. Duabus de causis columba aquæ appropinquat, vel ut sitim extinguat, vel videns in aqua umbram accipitris cum fugiat. Sic viri contemplativi juxta scripturam sacram debent, ut ardorem concupiscentiæ mundi extinguerent, & videntes umbram accipitris infernum fugiant, unde Glossa super verbum proposition dicit columbæ juxta aquæ fluenta residere, ut volantium in aqua umbram videant, & sic vitent. Sic sancti in scripturis fraudes diaboli prospiciunt, & à deceptione quam attendunt ex umbra hostem cognoscunt & fugiunt, quia ea plenissima dicuntur, quia deo quæ obscura filium quæritur, per illam ad plenam [illegible] tur. Debet etiam frequenter permanere in foraminibus Petræ meditatione Passionis Dominicæ, secundum illud. Cantic. 2. *Columba mea in foraminibus petræ.* Christus in statu Passionis petra fuit, quæ non flectitur, etsi frangitur. Omnia potuit, sed non valuit ad malum. [illegible] hujus petræ sunt vulnera ipsius Christi, in quibus meditatione manere debet vir contemplativus. Ad arcam etiam debet redire per [illegible] debet enim habere viscera pietatis ad [illegible] mundo reliquit. Sic habebat qui dicebat: *Infirmatur & ego non infirmor?* 2. Corinth. 11. de arca missus ad eam non rediit, sed [illegible] rediit portans ramum olivæ secum. [illegible] lumbus quærit à molestiis evolare, sed [illegible] non amittit & semper gemit. Sic [illegible] separari corpore ab his quibus non potest [illegible] se, scilicet non amore amans corrupti[illegible] rum & dolens prævarications [illegible] olivæ in ore portat, cum Dei misericordia [illegible] de impetrat.

Sequitur *volabo & requiescam.* Volatus est elongatio à terrenis, quantum ad sollicitudinem [illegible] rem. De quo subditur: *Ecce elongavi fugiens & mansi in solitudine.* Fugiens se elongat, quia [illegible] fideiorum

fideriorum in alta Dei contemplatione ſe ſublevat. Manet in ſolitudine, qui perſeverat in remota mentis intentione. Huiuſmodi volatum ſequitur quies. Quid quietius quam nihil appetere in hoc mundo? Quid laborioſius quam terrenis deſideriis æſtuare? Hinc eſt quod Iſrael Sabbatum accepit in munere, Ægyptus percutitur muſcarum multitudine. Tribus de cauſis non eſt quies in his tranſitoriis. *Primò* propter velocem eorum tranſitum. Quomodo enim quies eſt in re tranſeunte. De tranſitu eorum dicitur, Sap. 5. *Tranſierunt omnia velut umbra. Secundò* propter cruciatum, ſpinæ enim ſunt cruciantes amatores ſuos, de quibus loquitur Dominus. Matth. 13. & Luc. 8. In ſpinis quieſcere quis poteſt? *Tertiò* propter onus. Non quieſcit qui valde eſt oneratus. De hoc onere dicit Bernard. Beatus qui poſt ea non abiit, quæ poſſeſſa onerant, amata inquinant, amiſſa cruciant. Auguſt. in libro de verbis Domini. Abjice divitiarum onera à te, abjice vincula voluntaria, abjice anxietates & tædia quæ Adam plurimos annos inquietabant. Hieron. in Epiſtola Si habes in poteſtate tua, rem tuam vende: ſi non habes, projice quæ cor tuum laniant. Quæ ſi aliter extrahi nequirent, cor tuum cum eis evellendum erit. Hic poteſt referri quod ſubditur: *Expectabam eum qui ſalvum me fecit à puſillanimitate ſpiritus & tempeſtate. Salvum*, inquit, *fecit*, cuſtodiens me ne malis inter quæ eram inclinatus puſillanimitate conſentirem, & ne in iram vel odium perſecutorum tempore tribulationis inciderem. In expectatione Domini quieſcere debet vir contemplativus, Et nunc quæ eſt expectatio mea in medio domus meæ, Thren. 3. *Pars mea Dominus, propterea expectabo eum*, Habentis Spiritum ſanctum eſt dicere illud: *Quis dabit mihi pennas?* Spiritus malignus contrarium ſuggerit, ut homo deſideret ſibi dari impedimenta pennarum. Apoc. 12. *Miſit ſerpens ex ore ſuo poſt mulierem aliquam tanquam flumen, ut faceret eam trahi à flumine*, id eſt opulentia temporalium, ut à fluxu temporalium traheretur. In quibuſdam pennæ virtutum ſunt tanquam viſcatæ. Auguſt. Amor temporalium viſcus eſt ſpiritualium pennarum. Senec. Quiſquis vitam voluit agere tutam, iſta viſcata beneficia devitet. Sunt qui pennas non columbæ, ſed corvi, vel vulturis, vel ſtrutionis habere volunt. *Corvi*, qui religionem intrant ut ibi voluptuoſe, vivant: *Vulturis*, ut divitias habeant; vultur enim eſt opis rapax: *Strutionis*, qui inanè vel vanam gloriam expectant Iob. 39. *Penna ſtrutionis ſimilis eſt pennæ herodii & accipitris*, ſicut hypocrita ſimilis eſt iuſto. Pennas virtutum dat ſolus Dominus virtutum Gregor. Incaſſum laborat qui aliunde virtutes acquirendas putat quam à Domino virtutum. Non intrant multi ut volent, ſed ut ventre & pectore, id eſt ſollicitudine & amore ſerpant ſuper terram, imitatores eius cui dictum eſt: *Super pectus tuum gradieris* Geneſ 3. Tales non habent requiem, quomodo enim veram requiem habet, qui ſemper ſequitur & non aſſequitur? Eccleſ. 33. *Quaſi qui apprehendit umbram, & ſequitur ventum, ſic qui attendit ad viſa mendacia.* Temporalia mendacia dicuntur, quia non ſolvunt quantam promittunt plenitudinem, ſed potius exinaniunt Lucæ 1. *Divites dimiſit inanes.*

Ave, gratia plena, Dominus tecum. *Luca* 1.

AVe everſum nomen Evæ. Ave dicitur, quaſi ſine væ, id eſt ſine maledictione. Eva triplicem habuit maledictionem: ſcilicet corruptionis in conceptu, gravitatis poſt conceptum, doloris in partu. E contra beata Maria triplicem habuit benedictionem. Fuit enim ſine corruptione fœcunda, ſine gravitate gravida, & ſine dolore puerpera. Ideo iuſtè ſalutata eſt ab angelo per hoc nomen *Ave*, id eſt ſine væ, ſcilicet corruptionis, gravitatis & doloris. Et *nota* quod in ſalutatione virginis angelus primo apposuit. *Ave gratia plena, Dominus tecum*, Eccleſia addidit *Maria* Eliſabeth ſubiunxit, *benedicta tu in mulieribus*, &c. Et quid ſignificat hoc niſi quod in ſalutatione virginis Mariæ conveniunt Eccleſia triumphans & Eccleſia militans & Synagoga quæ per Eliſabeth deſignatur.

Aut quid ſit.

Evæ & Mariæ triplex differentia.

Hæc ſalutatio à quibus facta ſit, & quid ſignificent.

Gratia plena, ad Dominum per humilitatem, ad Angelos per virginitatem, ad homines per fœcunditatem. Prover 31. *Mulier gratioſa inveniet gloriam.* Hæc plenitudo gratiæ eſt fomitis extinctio, veritatis agnitio, virtutis dilectio: Primum eſt fuga vitiorum & parat animum, ſecundum perficit intellectum, tertium conſummat affectum. *Gratia plena*, ſed magis quam Stephanus de quo dicitur, Actum 6. *Plenus gratia & fortitudine*, & minus quam Chriſtus de quo dicitur, Ioan. 1. *Plenum gratiæ & veritatis.* Stat ergo in medio beata virgo Maria. Unde Eccleſ. 24. *In me omnis gratia vitæ & veritatis.* Stephanus plenus fuit plenitudine apta, Chriſtus plenitudine cumulata, Maria medium eligens plena fuit plenitudine æqua. Prima ſufficit, ſecunda effluit, Ioan. 1. *De plenitudine eius omnes accepimus*, tertia perfecta eſt. Iſta plenitudo refertur ad quatuor virtutes cardinales, *quibus nihil melius eſt in vita*, Sap. 8. Quæ ſunt Temperantia, Iuſtitia, Prudentia, Fortitudo, quas ſicut ait quidam ſanctus, ſingulas invenimus tripliciter ordinatas in beata virgine. Ex temperantia habuit carnis pudicitiam, ſermonis modeſtiam, cordis munditiam. Ex prudentia ſiluit turbata, intellexit audita, reſpondit ſapienter ad propoſita. Ex iuſtitia reddidit omnibus quod debebat, duris corde geſſit morem in ſua deſponſatione, in filii circumciſione, in legali purificatione, afflictis exhibuit compaſſionem. Ioan. 2. *Filii vinum non habent.* Sanctis reddidit communionem, quia erat cum mulieribus & diſcipulis in oratione perſeverans. Actor. 1. Ex fortitudine propoſitum virginitatis aſſumpſit, aſſumptum tenuit rei tam immenſæ fidem exhibuit. *Fiat*, inquit, *mihi ſecundum verbum tuum*, Propter iſta quatuor bene proportionatur ſibi arca Domini quadrangulata. In his quatuor virtutibus recta deſcribitur ſicut quadrangulus quatuor lineis rectis, & ſicut quadrangulus addito gnomone creſcit, creſcit quidem & non alteratur; ſic beata virgo arca Domini quadrangulata addito ei Ioſeph, quod additamentum vel augmentum interpretatur, in coniugio, crevit in utero, & non alteratur, quia virgo ante partum, virgo in partu, virgo poſt partum. Hæ ſunt duodecim ſtellæ in corona, de quibus dicitur Apocal. 12. *Mulier amicta ſole, & luna ſub pedibus eius, & in capite eius corona duodecim ſtellarum.* Has tamen duodecim ſtellas dicit Bernard. duodecim prærogativas virginis, propter quas etiam dicitur gratia plena. Qui ſunt quatuor cœli fulſerunt enim quaſi ſtellæ de cœlo, Mariæ generatio, angelica ſalutatio, Spiritus ſancti ſuperventio, filii Dei inenarrabilis conceptio. Fulſerunt in carne quatuor, virginitatis primiceria, ſine corruptione fœcunda, ſine gravitate gravida, ſine dolore puerpera. Fulſerunt in corde quatuor, devotio humilitatis, reverentia pudoris, magnitudo

Plenitudo gratiæ triplex.

1.

2.

Virtutes Cardinales quomodo habenti D. V.

Duodecim ſtellæ vel prærogativæ D. V.

IN ANNUNTIATIONE BEATÆ VIRGINIS MARIÆ.

SERMO PRIMUS.

SERMO XLI.

SUMMARIUM.

Hoc ſermone explicatur Angelica ſalutatio & variæ Virtutes D. V. proferuntur.

credulitatis, martyrium cordis.

Explicatio multiplex dicti huius Dominus tecum. Quomodo Dominus fuerit cum B. V.

Dominus tecum. Dominus, tota Trinitas. Quam Pater elegit. Cant. 6. *Pulchra ut luna, electa ut sol.* Filius desponsavit. Psal. 18. *Ipse tanquam sponsus.* Joan. 3. *Qui sponsus est habet sponsam.* Spiritus sanctus consecravit, unde *benedicta, gratia plena.* Unde canitur quod est *templum Domini, sacrarium Spiritus sancti. Tecum*, quia te sibi associat pater in unitate prolis, quia filius patris, filius est virginis, scilicet unus Christus *Tecum*, quia filius te sibi associat in causa humanæ salutis, quia sicut mors intravit per virum & fœminam, sic vita per Christum & virginem. Roman. 5. *Sicut per unum hominem*, &c. *Tecum*, quia Spiritus sanctus te sibi associat in agenda causa hominis, quia ipse est advocatus. Joan. 14. *Paraclitus autem Spiritus sanctus*, &c. De illa canitur. *Eia ergo advocata nostra.* Item *tecum* in corde, unde *gratia plena.* Proverb. 9. *Domsinus sapientiæ.* Apoc. 3. *Sto ad ostium. Tecum* in ore. Prov. ult. *Os suum aperuit*, &c. 3. Reg. 22. *Spiritus Domini.* Gen. 49. Nephtal, cervus. Cant. 4. *Eloquium tuum dulce. Tecum* in operatione juxta illud Sap 9. *Emitte illam de sede, ut mecum sit & mecum laboret.* Cant. 5. *Manus meæ distillaverunt myrrham* Item *tecum* communicans tibi suam divinitatem, ut ei communices carnem virginalem. *Tecum*, ut qui jam spiritu tuum replet, cito ventrem tuum impinguet & ubera sugat. *Tecum*, quia tu semper fuisti & es secum. Psalm. 72. *Ut jumentum factus sum, & ego semper tecum.* Dominus tecum. *Nota*, Dominus dicitur esse cum contritis ut medicus. Isaiæ 61. *Ut mederer contritis corde.* Psal. 146. *Qui sanat contritos corde.* Ma. 57. *Habitans cum contrito & humili spiritu.* Cum tentatis & tribulatis ut bellator robustus. Hierem. 20 *Dominus mecum est tanquam bellator fortis.* Hierem. 15. *Bellabunt adversum te & non prevalebunt, quia ego tecum sum ut salvem te.* Cum grege totius Ecclesiæ ut custos & pastor. Matth. 28. *Vobiscum sum usque ad consummationem sæculi.* Ezech. 34. *Ego pascam oves meas.* Psal. 126. *Nisi Dominus custodierit civitatem.* Samaritanus Lucæ 10 Cum Maria autem est ut sponsus cum sponsa, quos unit unicus amor. 1. Corinth. 6. *Qui adhæret Deo, unus spiritus est* Psalm 27. *Mihi adhærere Deo bonum est.*

Quomodo cum triplici genere hominum Dominus sit

Quomodo cum Maria

In hoc quod dicitur *gratia plena virginitas, charitas, humilitas* specialiter signantur. Gratia enim est quasi balsamum, & ideo vas purum, solidum & profundum requirebat. quid prius Mariæ virginitate? virgo ante partum, virgo in partu, virgo post partum. Quid solidius Mariæ charitate? dilexit enim continuè & perseveranter, toto corde, tota anima, tota mente. Quid profundius Mariæ humilitate? habuit enim illos quatuor gradus, qui tanguntur in versibus beati Malachiæ.

D. V. fuit gratia plena ob tres virtutes præcipue.

Humilitas quadruplex divæ Virginis ad quatuor beatitudines Evangelicas referetur.

Spernere mundum, spernere nullum, spernere sese, Spernere se sperni.

Primum pertinet ad *beati pauperes spiritu. Secundum* pertinet ad *beati mites. Tertium* ad *beati qui lugent*, qui enim nihil nisi lugendum considerant in se, de facili se spernunt. *Quartum* ad *beati qui esuriunt & sitiunt*, &c qui enim esurit & sitit justitiam, haberi contemptui sustinet patienter. Propter hæc quatuor dicitur. Cantic. 4. *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te* Si vis ergo ingredi ad virginem & salutare eam, oportet ut sis Angelus. Angelum faciunt tria, *puritas, charitas, humilitas.* Puritas carnis. Hieron. In carne præter carnem vivere angelicum est non humanum. Charitas in communicatione vitæ supernæ civitatis. Psal. 121. *Participatio ejus in idipsum.* Humilitas angelica probatur in obedientia & ministerio. His tribus modis claustralis vita comprehendit formam angelicam, quia per hæc tria de mundo exitur ad religionem. Puritas enim abjicit concupiscentiam carnis, Charitas concupiscentiam oculorum, Humilitas superbiam vitæ, & qui hæc tria abjicit jam intrare potest secretè in cellam vinariam ad salutandam Mariam dicendo *Ave Maria*, &c.

Salutans D. V. debet similis esse Angelo in tribus virtutibus.

In his religiosi sunt miles Angelis.

Sequitur *Dominus tecum*, præmisit Dominus Gabrielem, sed ipse prævenit ad virginem, unde secundum Cantic. 2. *Ecce ille veniet saliens in montibus transiliens colles.* Quod Gabriel attendens non dixit Mariæ, præpara hospitium Domino meo, quia Dominus meus veniet, sicut alij nuntij facinnt, sed hospitium præparatum inveniens & Dominum prævenisse sciens dixit *Dominus tecum. Nota* tria dicuntur ei ad manifestationem trium virtutum. Primum *gratia plena*, propter ejus humilitatem. Erat enim quasi vas vacuum volens repleri quantū possibile ad plenitudinē. 4. Reg. 4. Helisæus implevit vasa vacua, ideo vasa quæ non sunt vacua sed plena nō implebit Dominus gratiâ suâ, sed evacuabit. Job. 20. *Divitias quas devoravit & de ventre ejus extrahet illas Dominus.* Fuit quasi vas mundum in castitate, quia virgo ante partum, virgo in partu, virgo post partum. Ideo Isæus infudit oleum suum. Sed vasis quæ sunt munda, non habentia operculum, non infundit oleum gratiæ, immo acetum iræ & belli. Hier. *Collidis mihi vasa belli*, &c. fuit quasi vas solidum perfecta dilectione, quia dilexit ex toto corde, tota anima ex tota mente, ideo stetit in ipsa gratiæ. Sed in vasis quæ sunt fracta non stat gratia Dei. Scilicet fluit & decurrit. Ecclesiastici 21. *Fatui quasi vas confractum, omnem sapientiam non retinebit.* Item *Dominus tecum*, propter puritatem solitariam vitam. Invenit enim eam Angelus in cubiculo, non in platea, non in chorea, ideo non dixit secum. Sed qui non sunt in comitatu Domini soli, & non solitarij, quibus dicitur Ecclesiastici 4. *Væ soli, quia si ceciderit non habet sublevantem se.* licet qui in comitatu malo sunt, illos desolabit Dominus, idest faciet illos solos.

DE EADEM.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Hic sermo ostendit ex themate I. diem hunc festum esse commendabilem ob tria. II. tribus diem boni nuntij. III. ob tria reprehensibiles & damnabiles esse posse festo.

Hæc dies boni nūtij est Si tacuerimus, &c. 4. Reg.

ROm. 5. *Quia ubi abundavit delictum, superabundavit gratia.* Sed nota tria verba ejus diei commendationem, quia hæc dies boni nuntij dies est. Ex *primo* enim claritas patet, hæc enim dies clara sive splendida, & hoc propter fulgentiam triplicis luminis ad illuminationem hujus diei. Refulget enim *lumen angelicum* nuntiando de cœlo ad virginē, quia *missus est Angelus*, &c. Nunquam enim cum tanto splendore vel quod *expavescit virgo de lumine. Lumen divinum* in respondendo & suas virtutes ostendendo usque enim ad diem hanc clausum fuit lumen in secreto cubiculo & non cognoscebatur. ex descriptione virginis, ex salutatione Angeli ex responsione sua satis splendet, quæ, quanta fuit illa virgo. Eccles. 26. *Sicut sol oriens in altissimis*, &c. *Lumen divinum* in carnem assumendo, non enim ipse lux provt est in fonte sua potuit esse visibilis, nisi incorporaretur quodammodo cum nube carnis nostræ. Et ideo qui cognovit testimonium perhibuit: *Lumen ad revelationem*, &c. Luc. 2. Joan. 1. *Vt testimonium perhiberet*

de lumine. Ex *ſecundo* dignitas privilegiata,& ideo cum diſtinctione dicitur *hæc dies.* Sunt enim tria mirabilia privilegia huius diei, ſcilicet quod virgo fœcundatur, ſed non niſi ex Deo vivo, unde dicitur *Spiritus ſanctus ſuperveniet in te. Ideoque & quod naſcetur*, &c. Deus humanatur, ſed non niſi ex virgine: *concipies & paries*, &c. Iſa.7. *Ecce virgo concipiet & pariet filium*, &c Homo reconciliatur, ſed non niſi mediatore Deo & homine. 2. Timoth. 2. *Unus eſt mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus.* Et Iſa. 45. *Aperiatur terra & germinet Salvatorem.* Pſalm.48. *Miſericordia & veritas obviaverunt ſibi*, &c. Ex *tertio* jucunditas diei, unde hæc dies grata & læta, quia hæc dies boni nuntij eſt.

1. Ob dignitatem.

2. Ob jucunditatem.

Dicitur autem hæc dies boni nuntij propter tria, quia bonum Gabrieli qui nuntiat, Mariæ cui nunciatur, filiis Evæ, id eſt nobis pro quibus nunciatur. *Primum* patet ex tribus. Fit enim divinorum ſecretorum nuntius conſcius. Unde Luc.1. *Miſſus eſt Angelus Gabriel*, cœleſtis ſponſi paranymphus, *ad Virginem deſponſatam viro*, quaſi pertractans connubia, ſponſæ ſecretarius, *ingreſſus Angelus ad eam*, &c. Hæc tria præ aliis Gabriel habuit, & ideo bonum ei. *Item* bonum & jucundum Mariæ. Quod ſi vis ſcire vide nova quæ attulit. *Ave*, inquit, *gratia plena.* Exenia quæ obtulit: *Ecce concipies & paries filium*, &c. Munera quæ promiſit: *Spiritus ſanctus ſuperveniet in te.* Et iſta tria aſſumuntur ſecundum triplicem allocutionem Angeli, attulit enim ei nova & inaudita, magna & inconſueta, ſicut patet in ſalutatione Virginis: *Ave*, inquit, *gratia plena.* Nova prorſus & inaudita ſalutatio hujuſmodi, nunquam alicui talia verba nuntiata ſunt, tam læta conſilia, tam profunda myſteria. *Ave*, inquit. Ecce Virgo cum tot involverant væ filios Evæ, illa non ſolum ſine væ, ſed cum omni gratiarum plenitudine, ſive in comparatione ad ſe, & ſic dicitur *gratia plena*; ſive comparatione ad ſuperiorem, & ſic dicitur *Dominus tecum*; ſive in comparatione ad inferiorem, & ſic dicitur *benedicta tu.* Sola enim inter omnes ſine væ, & ideo benedicta præ omnibus, & ideo Dominus tecum præ omnibus, & ideo gratia plena: invenit ſi quidem gratiam, & abundanter hauſit, ita quod toti mundo refudit. Vas ergo plenum tange & refunde ad hoc. Hæc ſunt nova, ſed ſupra conſuetudinem *pariet Virgo.* Sed ne timeas audi exenia majora & mirabilia quæ obtulit in propoſitione nuntij. *Ecce*, inquit, *concipies & paries filium*, &c. Exeniſi eſt iſtud quod *Virgo concipiet & pariet*, quem & qualem? Salvatorem. *Vocabis nomen ejus Ieſum*, &c. Prolem Dei. *Hic erit magnus*, &c Regem perennis ſæculi. *Dabit illi Dominus Deus ſedem David patris*, &c. Vel mundi redemptorem. *Vocabis nomen ejus Ieſum*, &c. Mundi autem redemptor fuit in patibulo. Mundi judicem: *erit magnus & filius altiſſimi vocabitur*, & hoc in judicio, qui modo humilis & filius fabri appellatur. Mundi regem: *Et dabit illi Dominus Deus ſedem*, &c. Rex autem mundi in cælo. Iſa.33. *Regem in decore ſuo videbunt.* Sed quomodo fiet iſtud angele quod Virgo pariat? Audi Maria quod implicat majora & incomprehenſibilia: *Spiritus ſanctus ſuperveniet in te*, quia à Spiritu ſancto conſecratur. *Spiritus ſanctus ſuperveniet in te.* A patre præparatur, *virtus Altiſſimi obumbrabit tibi.* A filio imprægnatur, *quod naſcetur ex te ſanctum*, &c. Et ſic fit totius Trinitatis triclinium nobile, verbi tamen incarnati hoſpitium ſpeciale, & ſic patet quomodo bonum Mariæ. Eſt *etiam* bonum omnibus filiis Evæ. Imo tantum bonum, quod nunquam tantum bonum prius vel poſt nuntiatum eſt. In hac enim legatione, ſicut dicit quædam Homilia, tractatum eſt de incarnatione filij Dei, innovatione legis, reparatione humani generis, expulſione diaboli, ſpoliatione inferni, reſtauratione cæli, aditu paradiſi. Modus revelatus eſt conſilium quo peccatum originale tollitur, mors occiditur, vita redditur, & homo de domo ſervitutis liberatur, & à Deo in filium adoptatur, ad antiquam patriam reducitur. Si intelligeret mundus quantam gloriam ſibi reparaſſet hæc dies, ſuperaret omnes dies hujus diem feſtivum haberet. Hæc eſt prima feſtivitas & principium & origo aliarum feſtivitatum. Nota ergo quod bonum nuntium nobis ſimiliter propter tria. *Prime* quod ſitientes aridos & ſitis antiquorum deſideriorum: & ſicut dicitur Prov. verb. 25. *Aqua frigida animæ ſitienti ſic bonus nuntius*, &c. *Item* deſtruitur & ſuperatur virtus inimicorum ſicut dicitur 2. Reg.18. *Bonum nuntium apporto Domine mi Rex, judicavit enim Dominus*, &c. *Item* ſalvatur grex perditorum, & ſic dicitur. Luc. 2. *Annuntio vobis gaudium magnum.*

4. Filiis Evæ bona eſt hæc dies in tribus potiſſimum.

1.

2.

3.

Si vis amplius procedere poſt nuntium cœleſtis annuntiationis, quod hæc dies recolit, accipe debitum humanæ laudis quod requirit. *Si tacuerimus* inquiunt, *& noluerimus nuntiare uſque mane*, &c. Optime inferunt ex præcedentibus, ubi enim tot ingeruntur gaudia, quomodo locum habent ſilentia? Vide ergo quod tria ſunt reprehenſibilia & damnabilia ex parte noſtra. *Primo* ſi taceremus & ſi celaremus, ideo dicit: *Si tacuerimus*, &c. Iſa.6. *Væ mihi quia tacui*, &c. Quod fit *tripliciter*, vel *in mente* per defectum recognitionis. Pſal.76. *Cogitavi dies antiquos*, &c. Pſal. 105. *Obliti ſunt Deum qui ſalvavit eos. Item* per defectum gratiarum actionis. Pſal. 102. *Benedic anima mea Domino*, &c. *Item* per defectum dignæ recompenſationis. Pſal 115. *Quid retribuam Domino*, &c. *Secundo* ſi nuntiamus & prædicamus, unde ſubditur, *& non nuntiaverimus.* Tob. 12. *Sacramentum regis abſcondere bonum eſt, opera autem Dei revelare honorificum eſt.* Quod fit tripliciter, ſive *ſermonibus* Proverb. 25. *Gloria Dei eſt celare verbum, & gloria regum inveſtigare ſermonem*, &c. ſive *hymnis & canticis.* Coloſſ. 3. *Cantantes & pſallentes in cordibus veſtris Domino Canticis ſpiritualibus*, &c. Sive in *converſatione.* Corinth. 6. *Glorificate & portate Deum in corpore veſtro. Tertio* ſi nuntiare moramur, & ideo addunt *uſque mane*, &c. Immo nec uſque ad horam nec momentum. *Sceleris*, inquiunt, *arguemur*, & *ſceleris triplicis. Ingratitudinis ad Virginem* quam privat laudibus ejus. Bernardus. Taceat laudes tuas, qui neſcit miſerationes tuas. 1. Reg. 2. *Quicunque honorificaverit me*, &c. *Iniquitatis ad proximum.* Proverb. 11. *Qui abſcondit frumenta maledicetur in populis. Impietatis ad ſeipſum*, quem ex ingratitudine defraudat beneficiis. Eccleſiaſtici 24. *Qui elucidant me vitam æternam habebunt*, &c.

III.

Ob tria in hac die reprehenſibiles reddimur.

1. Tripliciter.

2. Tripliciter

3. Triplicis ſceleris.

DE S. AMBROSIO EPISCOPO
SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Hic ſermo omnis in prælatorum exhortatione & inſtructione conſumitur.

Quis putas eſt fidelis ſervus & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam, &c. *Matth.* 24.

SERMO XLIV.

Eccleſia ſolennizat hodie de uno ſervorum Domini Jeſu Chriſti, ſcilicet S. Ambroſio, quem ipſe ſuper ſervos ſuos conſtituit, qui in miniſterio ſuo bene ſe habuit, & pro illo honorem à Domino accepit. Ideo convenienter ad gloriam Domini

Exordium. Applicatio thematis ad hoc feſtum.

4. Filiis Evæ ob varia

& servi & fidelium ædificationem recitantur hodie in Evangelio verba quibus Dominus tales servos docuit & remunerationem repromisit. Ad gloriam servi, pertinet quod fecit quod docuit; ad gloriam Domini quod implevit, servo quod promisit, ad ædificationem fidelium pertinet ista recitatio; ista enim recitatione incitamur ad servi imitationem ut consequamur similem remunerationem. In verbis vero propositis *quatuor* nobis Dominus determinat, *primo* quales servos velit esse, *secundo* determinat auctoritatem quam vult eos habere, *tertio* apponit cui vult eos intendere, *quarto* remunerationem quam vult eis dare. *Primum* ibi: *fidelis servus*: *Secundum* ibi: *quem constituit Dominus*. *Tertium* ibi: *ut det illis cibum in tempore*. *Quartum* ibi: *beatus ille servus*.

Ad tria spectat.

In quatuor puncta dividitur.

Interrogatione vero insinuat talium servorum raritatem dicens: *quis putas est*, &c. quasi dicat rarus est similis. Ecclesiastici 31. *Beatus dives qui inventus est sine macula, quis est hic & laudabimus eum?* Proverb. 20. *Multi misericordes vocantur, virum autem fidelem quis inveniet?* In illa autem multitudine regum populi Judæorum de qua loquuntur libri Regum tres boni reges inveniuntur, alij mali fuerunt. Chrysost. Miror si quem contigerit de his qui principantur salvari in tantis injustitiis & tanta pigritia. Altitudo dignitatum est mons in quo ceciderunt fortes Israël 2. Reg. 1. Facile obstupescit aliquis ibi. Quam facile est in alto se constituentem obstupescere & de vita periclitari, ideo locus superior locus terribilis. Num. 25. *Tolle cunctos principes populi & suspende eos contra solem in patibulum*. Glossa. Hæc si cogitarent homines, principatus non ambirent. Sufficit pro peccatis propriis argui & reddere rationem. Supra illud. 1. ad Timoth. 3. *Si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat*, dicit Glossa Augustinus. Locus superior sine quo populus regi non potest, etsi ita teneatur & administretur ut decet, indecenter tamen appetitur. Christus fugit volentes eum facere regem Joan. 6. Qui tamen voluntariè venit ad crucem. Hebr. 12. *Qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem* &c. Legitur de Augustino quod fugiebat ab omni civitate in qua non erat Episcopus, ne in Episcopum sumeretur. Licet autem hic locus timeri debeat non ambiri, tamen *quatuor* ad hoc faciunt ut status ille sit tolerabilis. *Primum* est mandatum Domini. Joan. ult. *Simon Ioannis diligis me plus his? pasce oves meas*. Quod mandatum inculcatur cum subditur iterum, *pasce oves meas*. Super illud 1. ad Timoth. 3. Glossa. *Si quis Episcopatum desiderat*, &c dicit Glossa Augustinus. Otium sanctum quærit charitas veritatis, negotium sanctum suscipit necessitas charitatis. *Secundum* est amor proximo compatiens. Periculosum est subvenire naufragantibus; multi tamen amore proximi huic se exponunt. Bernardus. De naufragantibus loquens. Si qui, inquit, ad eos forte veniant ut subveniant, non nunquam apprehensos solent involvere adeo ut jam nec sibi nec illis auxilium ferre valeant. *Tertium* est fiducia in principe pastorum, qui Ecclesiam suam custodit. Psal. 126 *Nisi Dominus custodierit civitatem*, &c. Vult tamen precibus excitari. Matth. 8. Christo dormiente navicula operitur fluctibus, sed Christus excitatus imperat ventis & mari, & fit tranquillitas. Ex defectu fiduciæ multi Christo periclitantur. Matth. 14. Petrus ambulans super aquas timens ventum mergitur, & de fidei modicitate à Domino increpatur. *Quartum* est fiducia in custodia Angelorum Psal. 90. *Angelis suis mandavit de te*, &c. Isa. 62. *Super muros tuos Hierusalem custodes constitui*. Bernardus. Benignus es Domine, qui non es contentus nostrorum fragilitate murorum, sed ipsis hominum custodibus Angelorum custodiam supponis.

Status prælatorum difficultas.

Facilis redditur per quatuor.

1.

2.

3.

4.

Circa qualitatem servorum notandum quod Dominus vult habere ministrum humilem & utilem. Ad humilitatem pertinet quod dicitur *servus*. Ad utilitatem quod dicitur *fidelis & prudens*. Pauci inveniuntur qui hoc habent. Pauci verò qui utiliter, pauciores qui humiliter præsunt. Qui sic alios est, si non est eis utilis, est quasi onus [illegible] ciendum. Seneca. Illius magnitudo stabilis [illegible] quam omnes tam supra se quam pro se sc[illegible] Bernard. Fidelis qui diligit, prudens qui [illegible] telligit. Oportet fidelem esse, ne fallere [illegible] lit; prudentem, ne falli possit; servum se [illegible] putare, non Dominum. 1. Corinth. 4. *Sic nos [illegible] stimet homo ut ministros Christi*. Bernardus in [illegible] stolis. Si Christus te misit, æstimabile est [illegible] ministrari, sed ministrare veniisse. Idem verus [illegible] cessor Pauli dicit; quia non dominamur fidei [illegible] stræ, sed adjutores sumus gaudij vestri. Item [illegible] nardus ad Eugenium papam. Non ad dominan[illegible] opinor te elevatum, nam & propheta cum [illegible] ter elevaretur audivit, ut evellas & destruas & [illegible] fices & plantes. Quid horum factum sonat, [illegible] cam magis vitam. Sudoris schemate quodam [illegible] ritualis sudor expressus est. Discе ergo, sarculo [illegible] opus est non sceptro. Luc. 22. *Qui major [illegible] strum fiat sicut junior, & qui præcessor sicut min[illegible] tor. Ego autem in medio vestrum sum sicut qui [illegible] nistrat*. Universaliter ad ministrum pertinet h[illegible] litas, cum minister dicatur minor statu: sed p[illegible] puè ad ministros qui habent humilem Domi[illegible] qualis fuit Christus. Matth. 11 *Discite quia [illegible] sum & humilis corde*, &c. Idem. Deus se subd[illegible] minibus & tu dominari gestiens tuo te præpo[illegible] ctori? Auctor ille qui major est inter mini[illegible] Christi, servum servorum se nominat. Fideles Christus esse servos suos, & pro eo tolerand[illegible] la & tractando bona ejus. De illo Ecclesiasti[illegible] *Fidem posside cum amico tuo in paupertate illi[illegible] in bonis illius lateris. In tempore tribulationis [illegible] permane illi fidelis*. Bernardus. Fidelitas non [illegible] eis qui tam cito diabolo se reddunt quam cit[illegible] tantur, nec ad Dominum nuntium oration[illegible] succursu mittentes, nec succursum expe[illegible] Tractando bona Domini debet minister e[illegible] lis ea conservando ad utilitatem Domini, [illegible] dispensando, ea multiplicando. *Primo* [illegible] est fidelis qui bona Domini sua facit, vel q[illegible] negligentia perire permittit. Proverbiorum [illegible] *agrum pigri hominis transivi, & per vineam [illegible] sti; & ecce totum repleverant urtica. Secun[illegible]* non est fidelis qui inde pascit oculos homi[illegible] de debuit Christum in suis membris. Bernar[illegible] quens de Ecclesia. De sumptibus egenorum [illegible] oculis divitum. Inveniunt curiosi quo delec[illegible] & non inveniunt miseri quo sustentetur. Ite[illegible] de se voluptuosè pascit, unde dicit Dominus [illegible] vo malo. *Si dixerit servus ille malus, mora[illegible] Dominus meus venire*, &c. *Manducet autem [illegible] bibat cum ebriosis, veniet Dominus servi illius [illegible] qua non sperat & hora quam ignorat & divi[illegible] partemque ejus ponet cum hypocritis*. Matth. [illegible] se habuit Judas fideliter in dispensando, qui [illegible] uxori & filiis quod dandum erat pauperibus & [illegible] tiplicandum. Non se habuit fideliter servus pigr[illegible] qui timore perdendi abscondit pecuniam Domini [illegible] sui. Matth. 25. Prudentes etiam vult esse Dominus [illegible] servos suos. Proverb. 14. *Acceptus est regi servus [illegible] intelligens*. Chrysost. Conscientia Deo placet, sa[illegible] pientia hominibus prodest si tamen fidelis quis fuit, [illegible] laicum facit, sacerdotem autem non facit. Eccle[illegible] siastici 10. *Rex insipiens perdet populum suum*. Pro[illegible] verb. 28. *Dux indigens prudentia multos opprimet [illegible] per calumniam*. Specialiter duæ species prudentiæ necessariæ

necessariæ sunt dispensatori Christi, scilicet prudentia quæ nobis commendatur in villico iniquitatis Lucæ 16. & docilitas quæ est prudentia docendi imperitos, quam petiit Salomon tanquam sibi valde necessariam qui populum Domini habebat regere. 3. Reg. 3.

Secundum punctum. A quo principio quis debeat ingredi.

Ad auctoritatem pertinet illud: *quem constituit Dominus*, &c. Non debet aliquis se ingerere. Hebr. 5. *Nec quisquam assumat sibi honorem, sed qui vocatur à Deo sicut Aaron.* Joan. 10. *Qui non intrat per ostium in ovile*, &c. Bernardus. Quid mirum si infideliter intrat qui non intrat per Christum? A diabolo & non à Christo constituitur, qui mediante pecunia intrat, vel per preces carnales, vel violentia principum, & principaliter amore terreni lucri. *Simoniacus* qui intrat mediante pecunia, multum posset dolere cum simonia hæresis nuncupetur. Unde Glossa super illud. Matth. 21. *Et cathedras vendentium columbas evertit*, hinc est quod hæresis simoniaca damnatur. Simile habetur. Joan. 12. Qui *vero* per preces carnales intrat maledictus est. Abac. 2. *Væ qui ædificat civitatem in sanguinibus.* Qui *vero* violentia præficitur principum, dignus est terræ hiatu absorberi vel igne comburi. Num. 16. Chore cum ducentis & quinquaginta de majoribus levitis igne succensus est, quia sacerdotium rapere volunt. Dathan & Abiron, qui ducatum Moysi invidebant, terra destructa & dirupta sub pedibus eorum & aperiente os suum devorati sunt cum tabernaculis suis & universa substantia sua, descenderuntque in infernum. Illi *etiam* qui amore temporalium principaliter præficiuntur digni essent exustione sicut Nadab & Abiu. Levit. 10. Bernardus. Si quis alienum in divino præsumpserit offerre officio morietur in iniquitate sua, etsi patrem habeat Aaron. Ecclesiastici 20. *Qui potestatem assumit iniuste, auferetur.*

Tertium punctum. Qui Prælati teneantur ire.

Operatio cui intendere debent ostenditur cum dicitur: *ut det illis cibum in tempore*, intellige cibum in tempore sermonis divini vel exempli boni. *In tempore* additur, quia *omni negotio tempus est opportunitatis.* Ecclesiastes 8. & Ecclesiastici 20. *Ex ore fatui reprobatur parabola, quia non dicit illam in tempore suo.* Chrysostomus. *Qui semper agrotat, semper illi ars medici opportuna videtur.* Item doctrina & consolatio sacerdotis semper opportuna est, maximè autem tempore tribulationis, sicut navi gubernator semper quidem sed maximè in tempore tempestatis, nam in persecutionibus naturalis intellectus deficit. Ex hoc verbo, *ut det illis cibum in tempore* perpendi potest quod maximè attendendum est in pastore ut pascat. Ad hoc enim ponitur. Seneca quæ conditio rerum, eadem regula est homini; non quam formosa sed quam recta sit quæritur. Hierem. 3. *Dabo vobis pastores secundum cor meum, & pascent vos scientia & doctrina.* Joan. ult. *Pasce, pasce, pasce.* Ecclesiastici 18. *Qui misericordiam habet, docet & erudit quasi pastor gregem suum.* Ejusdem 37. *Sapiens plebem suam erudit,* Ezechiel 34. *Suscitabo super eos pastores & pascent eos.* 1. Petr. 5. *Pascite qui in vobis est gregem Domini* Zachar. 11. *Pastor pecora occisionis, quæ qui possiderant, occidebant.*

Quorum ipsum. Quem remunerationem unde habeant sit.

Ad remunerationem pertinet, *beatus servus ille, quem cum venerit Dominus ejus invenerit sic facientem*, scilicet in cura gregis vigilantem & cibum ei spiritualem fideliter ministrantem. Et subditur. *Amen dico vobis super omnia bona sua constituet eum.* Interlin. Non ut solus, sed ut præ cæteris æternæ habeat gaudia. Chrysostomus. Unusquisque pro suo bono remuneratur, sacerdos autem pro bonis omnium, habebit enim pro bonis propriis aureolam, & ex acquisitione aliorum aureolas. 1. ad Thessal. 2. *Quæ est spes nostra & gaudium aut corona gloriæ, nonne vos?* Sicut agricola habet spem magnam in agros quos bene excoluit & seminavit, sic prælatus in subditos quos diligenter instruxit. Joan. 3. *Mujorem horum non habeo gratiam quam ut audiam filios meos in veritate ambulare*, cum multi prælati dissimiles sint, &c.

DE BEATO GEORGIO MARTYRE.

SERMO UNICUS.

Summarium.

Sermone iste thema, quod in 5. dicta dividitur, explicatur.

Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me, &c. *Matth. 16. Luc. 9.* SERMO XLV.

Matth. 16.

VErbum propositum dixit Salvator cum Petrus ejus passionem voluisset impedire eo loquente de sua passione. *Absit à te Domine; non erit hoc tibi.* Cui Dominus: *Vade post me Sathana, scandalum mihi es, quia non sapis quæ Dei sunt.* In verbis vero propositis Dominus ostendere voluit, quod non sufficiebat non impedire quin ipse pro salute nostra non pateretur, immo cum qui salvari volebat oportebat esse paratum pro Christo pati. Circa verbum propositum insinuatur. *Primo* nobis charitas eorum qui post Christum ire volunt. *Secundo* ostenditur libertas quam habent homines circa hoc ut post Christum sint vel non sint, nemo enim cogitur ad eundum post eum. *Tertio* ponitur triplex abnegatio. *Quarto* abnegationis ratio. *Primum* ibi; *Si quis*, &c. *Secundum* ibi: *vult. Tertium* ibi: *abneget*, &c. *Quartum* ibi; *Qui volunt animas suas*, &c.

Thema quatuor docet.

1. Dictum primum thematis explicatur. Si quis vult venire post me.

Circa *primum* notandum quod rarus est qui post Christum velit ire. Bernardus, quam pauci Domine post te ire volunt, cum tamen nemo sit qui ad te pervenire nolit. Tales volunt facere salutem nimis magnum, qui totam vitam volunt transilire. Sunt multi qui nolunt post Deum ire, ascensum desiderantes, non attendentes quantum præcipitium subsecutum sit Diaboli ascensum. Luc. 10. *Videbam Sathanam quasi fulgur de cælo cadentem* Isa. 14. *In cælum ascendebam*, &c. Et subditur. *In infernum detraheris in profundum lacus.*

Circa *secundum* notandum quod liberum est homini ire post Christum, vel post mundum, vel post diabolum. Augustinus. Meliores judicavit Deus servos suos si ei liberaliter deserviunt. Magnitudo premij sufficere debet hominibus ad inducendum eos ut veniant post Christum, & magnitudo tormenti compellere eos ne eant post diabolum, ideo non est necessaria coactio. Chrysost. Si quis aurum daret aut thesaurum proponeret, si vocaret cum violentia, multomagis currerent homines quam si proponerentur quæ sunt de cælo.

Dictum alterum thematis explicatur: abnegetsemetipsum.

3. Abnegatio triplex.

Circa *tertium* notandum, quod cum qui Christum sequitur oportet abnegare non solum sua & suos, sed etiam semetipsum. Ad *primum* pertinet illud Luc. 14. *Omnis ex vobis qui non renunciaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Ad *secundum* illud Matth. 10. *Qui amat patrem vel matrem plus quam me, non est me dignus.* Luc. 14. *Si quis venit ad me & non odit patrem suum & matrem*, &c. *Non potest esse meus discipulus.* Ad *tertium*, *abneget semetipsum*, &c. Hieron. Cur timido animo expectans es Christiane, hæreditatem sæculi cohæres Christi? Servus Christi nihil præter Christum habens perfectus est. Nonciscatur Christus: *Si quis vult post me venire*, &c. ut ego

onustus arbitror me sequi Christum.

Abnegatio sui duplex

Dupliciter abnegat quis seipsum. *Primo* seipsum quasi exuendo, proprium sensum & etiam propriam voluntatem disponendo, sensum Christi & voluntatem assumendo. Sic abnegavit se Paulus. Galat. 2. *Vivo ego, jam non ego, vivit vero in me Christus.* *Secundo* abnegat se, qui se non suum reputat sed Christi, ad cujus voluntatem vult operari.

Obquatuor rationes nos abnegare & Deo dare debemus.

1.

2.

Et notandum quod fidelis *quatuor modis* debet se abnegare & Deo se dare. *Primo* tanquam Creatori à quo corpus & animam mutuo accepit. Sap. 15. dicitur de factore falsorum Deorum: *mutuatus est spiritum qui finxit illos.* *Secundo* ratione redemptionis. Bernard. Cui justius mihi vivendum quam ei, qui si non moreretur pro me non viverem, & justè sibi vendicat vitam meam, qui pro me posuit suam. Rom. 14. *In hoc mortuus est Christus & resurrexit ut vivorum & mortuorum dominetur.* 2. Corinth. 5. *Pro omnibus mortuus est Christus, ut qui vivunt jam non sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est & resurrexit.* *Tertio* tanquam defensori, sicut aliquis tenens castrum contra quem tenere non potest, reddit castrum Domino. Hostis noster invisibilis valde potens est. Job 41. *Non est potestas in terra, quæ ei valeat comparari.* Nos vero sumus valde impotentes. Refertur de quodam, qui cum vehementer tentaretur de peccato carnis, nec posset amplius se tenere, ut ei videbatur, qui prostratus ante crucem ait: Domine hoc modicum terræ quod à te habeo non possum amplius servare, reddo tibi scilicet corpus meum, defende eam; & statim cessavit tentatio. *Quarto* tanquam redditurо se meliorem, lætanter poni debet in Dei servitio hæc vita mortalis, ut ab eo recipiatur vita immortalis Sapiens. Non est lugenda mors quam immortalitas sequitur.

3.

4.

Dictum tertium thematis explicatur: tollat crucem suam. Varij modi tollendi crucem.

Sequitur. *Et tollat suam crucem.* Tempore persecutionis crux tollitur, cum martyrium toleratur: tempore pacis tollitur crux, cum per abstinentiam corpus vel per compassionem proximi animus affligitur. Crucem abstinentiæ tulit qui dicebat: *Castigo corpus meum*, &c. 1. ad Corinth. 9. Crucem etiam compassionis tulit cum dixit, 2. Corinth. 11. *Quis infirmatur, & ego non infirmor?* secundum Chrysost. Crucem tulit, qui ad omne periculum fuit paratus propter Deum ut Paulus Actor. 21. *Ego autem non solum alligari, sed etiam mori paratus sum pro nomine Domini Jesu Christi.* Crux à cruciatu dicitur, quæ est semper portanda ut amor Christi, ostendatur. In verbo *tollendi* duo sunt: scilicet manifestatio, ut sit sensus *tollat*, id est levet. Hierem. 6. *Levate vexillum, quia malum visum est ab aquilone.* Non est glorioſum Domino Jesu cum ejus vexillum non audent portare milites ejus. Illud absconduntur non audentes pœnitentiam facere, nisi sub mundi conversatione. *Secundo* in verbo *tollendi* notatur spontanea sumptio, quod dicitur *crucem suam*, & referendum est ad hoc ut crux pœnitentiæ assumatur quæ congruit assumenti. Non omnes naves onerandæ sunt uno onere secundum Chrysost. *Suam* dicit, ne putes crucem Christi sufficere sine tua. Galat. 6. *Unusquisque onus suum portabit.*

Crux unde dicatur.

In verbo tollendi duo notanda.

1.

2.

Dictum quartum thematis: Sequatur me. Qui crucem tollant & Christum non sequantur.

Sequitur: *& sequatur me.* Crucem tollit sed Christum non sequitur, qui in diaboli servitio cruciatur qui quotidianis cruciatibus æternum meretur cruciatum, qui scalam quem ad cœlum debuit applicare inferno applicat. Scala in cœlum eundum est, cruce scilicet, si geratur sicut Christus in cœlum ascendit per crucem quam tulit Joan. 19. *Et bajulans sibi crucem.* Cruce signari debent Christiani, secundum illud Galat. 5. *Qui Christi sunt carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis.* A[d] hoc etiam quod tollens crucem Christum sequa[tur] pertinet, ut mansuetudinem & omnem patien[tiam] ostendat, & in cruce pœnitentiæ perseveret. N[on] debet secum dispensare qui crucem assumpsit, [ut] eam deponat. Bernard. Suspecta est mihi [omnis] tua dispensatio, & vereor illudi in hoc regim[ine] discretionis à prudentia carnis.

Circa *quartum*, scilicet abnegationis ration[em] notandum quod *qui vult animam*, id est, v[itam] temporalem salvare, vitam perdit æternam, [et] simplex relatio, quasi dicatur agricolæ, frume[nta] si servas perdis, si seminas renovas. Et inpu[ta] Glossa illa quod bona præsentia sunt bona se[cun]dum vel inutilia, parva enim sunt & non dura[bi]lia unde seminanda sunt ut multiplicentur & co[n]ventur sicut frumentum. His duabus causis se[mi]natur dum in Christi servitio expenduntur, ut [in] tam æternam commutentur. Bona etiam qu[æ] usum præsentis vitæ seminantur, dum ex eis [in] æternæ emuntur, quodammodo servantur, [non] se servari non possent. Bernard. Erras si m[ea] putas tibi divitias quæ tot per manus ho[mi]num transierunt. Et sicut bona hujus mundi se[cun]dum ita & pars mundi in qua sumus quasi vel[ut] est, & non principalis mundus. Seneca. [In] stibulo hujus mundi habitamus. Bernard. L[ege] de hoc verbo: *Qui voluerit animam suam* [etc.] Prudentius animam perdis ut custodias, qu[i] stodis ut perdas; ideo Dominus docet anim[am] dere. Gallenus & Hypocrates; ejus consilio [ut] scas, cujus vis esse discipulus.

Non capit optatum qui non largitur amat[a]. Non accipit æterna bona, qui pro Christ[o] non vult dare temporalia, &c.

DE BEATO MARC[O] EVAGELISTA.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Sermo iste docet quomodo in Christo manen[dum] & quæ commoda ex ejus mansione per[cipi]antur, quæque incommoda ex contrari[o].

Manete in me & ego in vobis. *Joan.*

VErbum propositum pertinet ad tempus [illu]le in quo sumus, & ad beatum Marc[um] festum celebramus.

Ad tempus Paschale pertinet, quia [eo] tempore frequenter dicat Ecclesia Christo: *[Ma]nobiscum Domine*, &c. in verbo propositi [ex]mur quomodo Christus retineatur. *Manete [in me] & ego in vobis.* In Christo manet qui amo[ri] hæret, & implet hoc ut neque timore boni [amit]torij eum deserat nec timore mali. 1. Joan. [4.] *manet in charitate in Deo manet.* In charit[ate] manere est mandata Dei servare. Joan. 15. *[Si] ta mea servaveritis, manebitis in dilectione* [mea.] Activè & passivè eritis diligentes me & [a]mati. Aliter est de dilectione Dei quam hom[inis] quando qui amat hominem non vult [ejus] voluntatem, sed potius ejus utilitatem [et] aliquando pater sapiens facit filio & [ma]dens infirmo, homo enim aliquando [vult] sibi non expedit vel ex ignorantia vel [ex] tis perversitate. Augustinus. Non [est] luntatem sed ad utilitatem. Sed Deus [vult] ejus voluntatem velle & facere, cum [bo]rum nostrorum non egeat, nisi quod [ipse] Joan. 5. *Hæc est charitas ut ejus mandata [cus]*

mus,

mus. Mansio illa mansio est desiderabilis, mansio *lucida, secura, tecta, gloriosa, omnibus bonis fertilis. Lucida* mansio. Psalm 18. *In sole posuit tabernaculum suum.* Deus illuminat hanc mansionem. Apocal. 21. *Et lucerna ejus est agnus.* Non permittit Deus eum qui in ipso habitat periculosè habitare vel errare. *Securus* ergo hæc est habitatio, *qui manet in charitate, in Deo manet.* August. Quid securius? quid times hominem, homo in sinu Dei positus, ut de illius sinu noli cadere quidquid ibi parieris ad salutem tibi valebit, non ad pernitiem. *Tecta* est. Deum & hominem lætificat, secundum illud quod ostenditur hic. Joan. 15. *Hic locutus sum vobis ut gaudium vestrum sit plenum, & ut gaudium meum in vobis sit*, ut scilicet in præsenti de vobis gaudium ego & vos de me plenè in futuro habeatis. *Gloriosa* est. Nusquam enim gloriosius manet quisquam quam in Deo. *Omnibus bonis fertilis* est, ubi est enim obedientia, ibi datur Dei benedictio, & quantum ad mali amotionem & quantum ad bonorum abundantiam. Luc. ult. *Eduxit eos foras in Bethaniam, & elevatis manibus suis benedixit eis.* Bethania interpretatur domus obedientiæ. De benedictionibus obedientium habetur. Deuteron. 28. *Veniant super te omnes benedictiones istæ & apprehendent te, si tamen præcepta ejus audieris. Benedictus in civitate, benedictus in agro, benedictus fructus ventris tui & fructus terræ tuæ.* E contrario mansio in mundo isto, quo ad solicitudinem & amorem, habenda est tanquam *tenebrosa, periculosa, ignominiosa, molestiis plena, bonis deficiens.* In tantis tenebris sunt quod seipsos non videant, & quod videtur in eis lumen, in veritate tenebræ sunt. Sapientia hujus mundi stultitia est apud Deum in regione umbræ mortis manent. Infinitæ causæ sunt pereundi in mundo. Bernard. Periculum probat transeuntium raritas & perenantium multitudo. Mundus stabulum est, unde ejus habitatio ignominiosa est. Ejus habitatio multas habet molestias, infinitis enim manet qui divitias diligit. Mansio ista infructuosa est, sicut enim arena terminus est maris Massiliæ, sic & maris mundi terminus est vel finis infructuositas. Rom. 6. *Quem fructum habuistis, in quibus nunc erubescitis?* Mundi amatores magis onerati de mundo isto recedunt quam alii. Sterilis est hæc habitatio, maledicta est mansio talis, ubi est defectus boni & abundantia mali. Deuteron. 28. *Si nolueris audire legem Domini Dei tui, &c. venient super te ista maledictiones & apprehendent te. Maledictus eris in civitate, maledictus in agro.* Inobedientia primo aufert hominis dominium. Bernard. Inobedienti copiam sui aufert Deus, tantus obedientiæ amator, ut mori potius quam non obedire malueris. Inobedientia aufert Deo & dat diabolo, cujus servum eum efficit. Ideoque merito amittit Deum qui Dominus est in quantum Dominus. 1. Regum 15. *Quasi peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere.* Glossa. Sola obedientia est quæ meritum sibi possidet, sine qua infidelis quisque convincitur. Gregor. in Moral. Contra creatorem superbire est præceptum ejus peccando transcendere, quia quasi ei se jugum Domini excutit cui per inobedientiam subesse contemnit. Secundo inobedientia aufert homini beneficia Dei. Gregor. Dignum est ut ab ejus beneficiis sit quilibet extraneus, qui ejus nimirum jussionibus non vult esse subjectus. Inobedientiam etiam sequitur multiplex malum, malum culpæ & malum pœnæ. Malum quod invenit inobediens sibi, est interius, quia suo superiori non obedit. Genes. 3. Ideo inobediens molestiis etiam suis affligitur multis. Unde spiritus malignus exagitabat Saül post inobedientiam, 1. Reg. 16. August. in libro Confess. Justi sti Domine & sic est ut pœna sibi sit inordinatus amor. Confusio etiam sequitur in inobedientem. Oseæ 10. *Confundentur Israel in voluntate sua.* Psalm 5. *Confundentur omnes qui repugnant ei.* Sequetur propriam voluntatem confundetur, id est contrarium ei accidet ejus quod intendit; cui tandem non habeat gratiam apud Deum & homines, ideo multa non conceduntur ei quæ alij concederentur. Jonas fugere voluit ne iret ad locum ad quem mittebatur, fecit tamen Dei voluntatem licet invitus. Gregor. Ecce Jonam Dei fugitivum tempestas invenit, fors ligat, mare suscipit; & quia auctoris voci obedire renitebatur ad locum ejus missus fuerat suo onere reportatur. Qui Domino suo non vult subjici, hostibus subjicitur. Josue. 7. *Anathema in medio Israel, non poteris stare coram hostibus.*

II. spectat ad Marcum. Quomodo discipuli Christi in ipso & ille in ipsis mansit.

Ad beatum Marcum pertinet verbum propositum, scilicet *manete*, &c. quod dictum fuit discipulis Christi, qui pro ipso omnia reliquerunt, quibus tribulatio imminebat & in capite suo & in ipsis. Discessurus erat Christus ab eis, propter quod exosi facti sunt hominibus. Voluit ergo cum eis Christus manere, ut in eo manerent, non recedentes ab eo desiderio eorum quæ reliquerant, aut timore tribulationum quæ eis imminebant, sed ut ei adhærerent obediendo ei, licet ipse recederet ab eis quantum ad corporalem præsentiam, cum esset cum eis voluntatem eorum implendo, unde subdit. *Si manseritis in me & verba mea in vobis manserint, quodcunque volueritis petetis, & fiet vobis.* Item *si manseritis in me*, mecum in tribulatione perseverando, *& ego in vobis manebo*, in futuro beatificando. 2. Corineth. 1. *Sicut socij fuistis passionum, sic eritis consolationum.* Hanc admonitionem bene adimplevit beatus Marcus, qui in tormentis ab eo separari non potuit. Ipse convenienter per leonem figuratus est. Ezech. 1. & Apocal. 4. non solum propter ministerium, sed etiam propter fortitudinis exemplum. Proverb. 28. *Justus confidens absque terrore erit.* Ejusdem ol. *Leo fortissimus bestiarum ad nullius pavebit occursum.* Gregor. Justus ut Leo confidit, quia eum diligit quem nemo invitus amittit.

S. Marcus cur per leonem figuratus sit.

DE BEATO PETRO MARTYRE.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM,

In hoc sermone quatuor dicta thematis exponuntur & S. Petro Martyri accommodantur.

SERMO XLVII.

Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi; in reliquo reposita est mihi corona justitiæ. 2. ad Timoth. 4.

S. Petrus Martyr similis fuit S. Paulo Apostolo in 4. dictis thematis.

VErba sunt Pauli prædicentis suum martyrium, & satis competunt beato Petro martyri, de quo hodie solennizamus, qui in multis similis fuit Paulo. Sicut enim Paulus ultimus fuit Apostolorum, sic iste temporibus nostris ultimus fuit martyrum. Similis fuit ei in vita, quia sanctam vitam collibemque duxit. Similis fuit ei in morte, Paulus occisus est capitis obtruncatione, ille capitis vulneratione. Similis in causa mortis, quia pro fide occisus est. Similis in coronatione, quia præter communem gloriam cum Paulo habet specialem coronam Virginum, prædicatorum, martyrum. Hæc quatuor in verbis propositis per ordinem intuemur. Ad vitam bonam pertinet illud: *bonum certamen certavi*, &c. Ad mortem gloriosam illud: *cursum consummavi*. Ad vitam mortis illud: *fidem servavi*. Ad gloriam post mortem illud: *reposita est mihi corona justitiæ*, &c.

Primum dictum explicatur

Certamen bonum certavit, quod est quasi quotidiam bellum, juxta illud Job. 7. *Militia est vita hominis super terram*, non ait *sub terra* quia ibi captivitas. Non super cœlum, quia ibi securitas, sed super terram, ubi est locus & quasi tempus certaminis Bernard. in Serm. Illa est domus lætitiæ, ista militiæ, hæc inquam vita fortitudinis nostræ. Illa est civitas requiei nostræ. Propterea si victoriosi fuerimus hic, illic erimus glorioſi, habentes loco galeæ diadema, sceptrum palmam pro gladio, pro scuto chlamidem deauratam, pro thorace stolam jucunditatis. Bernard. In mundo isto quasi in stadio certaminis sumus positi. Custodes hujus campi sunt Angeli Militiæ sunt principium annorum discretionis & mors corporis Extra campum parata est corona victoribus in cœlo, victis patibulum in inferno. In hoc campo tria nobis indicuntur certamina juxta illud.

Triplex certamen contra tres hostes, maximè carnē explicatur.

Mundus caro, dæmonia,
Diversa movent prælia.

Habemus enim contra carnem quasi bellum intestinum, cum mundo quasi bellum civile, cum diabolo quasi bellum hostile. Instruit caro contra nos aciem carnalium motuum, mundus aciem temporalium tribulationum, diabolus aciem spiritualium tentationum. Primum igitur certamen movet caro secundum illud Galat. 5. *Caro concupiscit adversus spiritum*. Glossa. Hoc in bonis manifestum est, in quibus est spiritus Dei *Spiritus autem adversus carnem*, sed non est diffidendum, quia spiritus id est ratio gratia Dei adjuta concupiscit adversus carnem. Nec non illud est vitium cum caro concupiscit adversus spiritum, cui ultimo contraria virtus est, cum spiritus concupiscit adversus carnem. In hoc certamine multos caro vincit, etiam qui fortes videbantur. Multos vulneratos per malam concupiscentiam dejecit per operis expletionem, fortissimi quoque interfecti sunt ab ea. Exemplum de Samsone, quo nemo fortior; David, quo nullus mansuetior; Salomone, quo nemo sapientior. Hoc instruit contra nos aciem carnalium mortuum. Rom. 7. *Video aliam legem*. Glossa, scilicet fomitem peccati, qui regnat in membris meis, ut in oculo ad concupiscendum, in manu ad operandum & hujusmodi, *repugnantem legi mentis meæ*, id est legi & rationi meæ conjunctis in unum, *& captivantem me* per consensum & operationem *in legem peccati*, id est in peccatum, *quæ est in membris meis*, id est in carne. Hanc hostem vicit beatus Petrus. Legitur enim de ipso, quod carnem suam assidua cibi & potus parcitate restrinxit, & in Deum justificationibus assiduè exercebatur Nocturnam quietem convertebat in studium lectionum, & somni tempus vigiliis occupabat; dies autem impendebat commodis animarum, vel prædicando, vel confessiones audiendo, vel contra hæreticos disputando, unde virginitatem integrè custodisse, nec mentis habuisse corruptelam nec corporis, & nullius mortalis criminis sensisse contactum, & quia virgo & corpore & mente permansit, corpus ejus post mortem Dominus diu integrum servavit, nam populis post annum sine corruptione & fœtore ostensum fuit, quia adhuc adolescens mundum reliquit, ideo cum Dominus vivum honoravit Insultus diaboli vicit, quia voluntatem suam humiliter alienæ subjecit, religionem intrans & pro obedientia Romanæ Ecclesiæ periculo mortis se exponens, ideo merito super dæmones superbos potestatem accepit, unde multas possessas dæmoniacas mulieres liberavit.

Quomodo S. Petrus carnem viterit.

Quomodo diabolum vicerit.

Secundum dictum explicatur & S. Petro accommodatur.

Cursus consummatio fuit mors ejus glorioſa. August. Nihil aliud est tempus præsentis vitæ quam cursus ad mortem, in quo nemo vel paululum stare vel tardius ire permittitur, sed omnes pari motu urgemur, sicut aquæ ad mare currunt, sic homines ad mortem. Desitio hujus cursus est mors peccatorum, qui in fine hujus cursus cadunt in infernum ideo mors peccatorum pessima. *Mala* est eorum nativitas in originali, *pejor* est vita in crimine *pessima* mors in mortali. Consummatio cursus sanctorum est mors de qua in Psalm. 151 *Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus*. Quæ triplex est: scilicet *bona* eorum qui moriuntur in Domino. Apocal. 14. scilicet in fide Domini & confessione. *Melior* eorum qui moriuntur cum Domino scilicet in cruce asperæ pœnitentiæ, sicut fuit glorioſi & latro dexter. *Optima* est eorum, qui moriuntur pro Domino, scilicet martyrum. Petrus mortuus fuit bona, quia in Domino, in fide, unde ait *in manus tuas Domine*, &c. dixit Symbolum fidei. *Item* morte meliori, in aspera religione, in qua fere 30. annis conversus est. *Item* morte optima, quia effuso sanguine Christo datum est ei illud donum de quo Paulus *Vobis donatum est pro Christo non solum ut in eum credatis, sed etiam pro illo patiamini*. Multum siderandum est hoc donum. 2. Reg. 18. *Quis det ut moriar pro te? &c.*

Causa mortis fuit conservatio fidei, fidei fundamentum Ecclesiæ. Matth. 16. *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*. Ideo nititur eam destruere, & quasi fundamentum Ecclesiæ ruere, ideo sancti multum nituntur eam tueri juxta illud. Matth. 10. *Estote prudentes sicut serpentes*, ut scilicet corpus pro capite exponant fide Christi scilicet. Pro hac plantanda omnes Christus, pro hac dilatanda Apostoli, pro hac defendenda martyres primi, pro conservanda successibus doctores. Hic martyr novissimus non solum servavit in corde credendo, sed etiam contra hæreticos ferventissimè prædicando, etiam in opere martyrium sustinendo. Ipse semper orabat ut non permitteretur effundi pro eo sanguine fuso & cum pro fide mortuus est post mortem glorioſus vixit, justus enim in æternum vivit. Vita ejus per motum, id est per operationes & per miracula. Sanctus Petrus post mortem multos hæreticos convertit, similis Samsoni moriendo Philistæos interfecit. A corporalibus infirmitatibus multos liberavit, hydropicum sanavit, puerum qui de alto ceciderat liberavit, sororem suum curavit, puero muto loquelam restituit.

Glorioſè post mortem est coronatus de justitiæ. Jacob. 1. *Beatus vir qui sustinet tentationem, quoniam cum probatus fuerit accipiet coronam vitæ quam repromisit Deus diligentibus se*. *Gloria & honore coronasti eum Domine*. Communi omnium sanctorum & honore quorum, scilicet corona speciali Virginum. Cantic. 4. *Veni de libano, veni coronaberis*. speciali doctorum. Phil. 4. *Gaudium meum*. Gloria speciali martyrum. Apoc. 2. *esto fidelis usque ad mortem; & dabo tibi coronam vitæ*. plici corona coronatus est, liliorū, virginum. Quem Dominus sic honoravit, imitemur & nos in terris, ut ejus precibus ad gloriam perveniamus.

DE SANCTIS PHILIPPO ET JACOBO.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Ostendit hic sermo, occasione thematis, potissimum peccatorum insaniam ex quinque.

SERMO XLVIII. Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam & finem illorum sine honore. Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, &c. *Sap. 5.*

Ecclesia solennizans hodie de duobus Apostolis, scilicet Philippo & Jacobo, ponit ante oculos cordis nostri sublimitatem gloriæ quam à Domino susceperunt & humilitatem ministerij quod ei exhibuerunt, finem viæ ad quem venerunt, & viam per quam venerunt. Cognitio finis viæ dirigit in electione viæ. Error vero circa finem viæ errare facit in eligendo viam, quia nescit quam viam tenere debeat. Multi vitam sanctorum reputant insaniam & stultorum vitam, vitam vero malorum sapientiam, non attendentes fines ad quos tendunt. Si fines agnoscerent aliter judicarent, sic apparet ex verbis propositis eorum qui in inferno sunt, qui peccaverunt. In quibus nobis ostenditur *primo* error quem in hoc mundo habuerunt de vita sanctorum ibi: *nos insensati*, &c. *Secundo* error quem habuerunt circa finem viæ ibi: *finem illorum sine honore. Tertio* recognoscentes veritatem quam in inferno agnoscunt ibi: *Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei.*

Circa primum notandum quod *quinque modis* potest manifestari insania eorum qui malè vivunt. *Primo* testimonio reproborum, qui jam in inferno sunt. Fortissimum testimonium est quod aliquis perhibet contra seipsum. Ignis infernalis tales excitavit & aperire fecit oculos ut veritatem cognoscant & recognoscant oculis quos culpa aperit. Efficax est testimonium ejus qui in carcere Domini positus est. Sic in gravi infirmitate latrones cum torquentur veritatem confitentur. Sap 2. *Contumelia & tormento interrogemus eum. Secundo* quod simpliciter stultus est qui ignorat quod debet scire, sed plusquam stultus est & quasi insanus, qui ignorat & nescit se ignorare. Talis stultus est & credit se sapientem esse, qui multum est longè à sapientia. Qui enim credit se habere eam, nec eam quærit, nec acquirit, & cum stultitiam suam putat esse sapientiam, pro nullius sapientia eam relinquit. Gregor. de talibus. Tanto inquit à Deo longè sunt, quanto in se humiles non sunt. Proverb. 26. *Vidisti hominem sibi sapientem videri, magis spem stulto habebit insipiens.* Mira cœcitas eorum qui nec cœcitatem suam vident. *Tertio* quia triplex appareret stultitia vel insania alicujus, *circa sua*, vel *circa suos*, vel *circa seipsum*. Qui peccat simpliciter agit *circa sua* ad modum Esaü, modica comestione hæreditatem suam amittentis. Genes. 25. Amittit etiam omnia bona sua quæ sunt, & partem suam de omnibus bonis Ecclesiæ. Psal. 118. *Particeps ego sum omnium timentium te.* De quo mortali peccato verum est illud Job 31. *Ignis est usque ad consummationem devorans.* Filius prodigus devoravit omnem substantiam suam cum meretricibus vivendo luxuriosè Luc. 15. Stultè se habent circa sua, qui super spinas peccatorum seminant. Una spina mortalis peccati omnia bona suffocat. Hierem. 4. *Nolite serere super spinas. Circa suos* fatuè se habet interficiens uxorem suam & filios & filias & servos & ancillas, faciens eos consentire usuris vel alij mortali peccato. *Circa se* fatuè habet peccator manum in semetipsum injiciens & seipsum occidens. Sap. 16. *Honò per malitiam occidit animam suam.* Quis insanum non reputat illum, qui requisitus, quo eat, dicat vado submergere vel suspendere me. Qui in mortali peccato est facit quotidie unam dietam ad infernale suspendium. Item quis insanum non dicat eum, qui spinas unde comburendus est voluntarie congregat. Spinæ illæ sunt peccata. *Quarta insania* illa potest dici vel ostendi per hoc quod in peccatoribus multa signa apparent quæ in insanis solent inveniri. In aliquibus invenitur risus nimius quasi phrenetici. Proverb. 2. *Lætantur cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis.* In aliis timor immoderatus quasi lunatici. Levit. 26. *Terrebit eos sonitus folij volantis.* Hoc accidit in illis qui prò verbis hominum dimittunt servire Deo. In aliis verò est ira immoderata quasi in arreptitiis qui Deum blasphemant & sibi & charissimis suis maledicunt. In aliis verò est insania similis insaniæ illius qui credebat se caput non habere, cum tamen videret, biberet & comederet & audiret, quæ à capite sunt. Quidam enim sic se habent ac si animam non haberent, quæ est quasi caput hominis, quia excellentior pars. Ad literam, non potest persuaderi, quod habeant animam, cum tamen gustent, videant, audiant, quod est ab anima. Hoc ipsum quod dubitant an animam habeant, animæ est. *Quinto* potest ostendi insania discurrendo per singula vitia. *Insania superbi* patet per hoc, quod se, qui nihil est, aliquid magnum putat. Galat. 6. *Qui putat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit.* Item ex hoc quod vanam gloriam, quæ nihil est, in ea expendit, ex quibus gloriam Dei potuit habere. Joan. 8. *Si ego glorifico meipsum gloria mea nihil est.* Item ex hoc quod ab ore Dei famelico damnabiliter subtrahit, unde oculos hominum inutiliter pascit. Item ea expendit, unde debita sua pro quibus in horrendo carcere ponendus est, solvere potuit. *Insania invidi* patet ex fatuitate ipsius. Item ex hoc quod venenosis se pastit, salubria vero quasi abominabilia relinquit. *Insania iracundi* patet ex hoc, quod ira furor brevis est. Iracundus igne iræ se & sua incendit; ipse etiam se occidit ut tunicam hostis sui perforare possit, unde Glossa super illud. Psal. 36. *Gladius eorum intret in corda ipsorum*, ita insaniunt quasi quis per corpus suum gladium mittat ut tunicam alterius scindat. *Insania accidiosi* patet ex hoc, quod pigritia excutiendi ignem infernalem qui supra se cecidit, se comburi permittit. Bernard. Abscondi ignem in sinu meo, & exusto jam latere, jam nudatis viscetibus & sanie defluente adhuc consulendum est an excutiam illum. *Insania gulosi* quantum ad ebriosos patet. Seneca. Nihil aliud est ebrietas, quam voluntaria insania. Osee 7. *Cœperunt principes furere à vino.* Item insania gulosi patet quantum ad eos qui ex gulositate sua mortifera comedunt, ut rem furtivam, vel rapinam, vel per usuram malè acquisitam. *Insania luxuriosi* patet, qui præ omnibus amat gladium quo à diabolo occidatur, scilicet fatuam mulierem. Gregor. Ignea est species mulieris. *Insania cupidi* patet, quod exquirit multos laqueos occultos, scilicet usuræ vel simoniæ, quibus se perimat. Proverb. 27. *Cor iniqui exquirit mala.* Item ex hoc, quod cum re furtiva ad judicem sævissimum non timet ire, dum non vult malè acquisita restaurare, potius eligens suspendi quam ea restituere.

4. Ex signis variis insanorum.

5. Ex variis vitiis.

1. Superbia.

2. Invidia.

3. Iracundia.

4. Acedia.

5. Gula.

6. Luxuria.

7. Avaritia.

Sequitur. *Vitam illorum æstimabamus insaniam.* Sanctissimos mali reputaverunt insanos, ut Christum & Joannem Baptistam. Joan. 8. *Nonne benedicimus nos quia Samaritanus es tu & dæmonium habes?* Matth. 11. *Venit Ioannes neque manducans neque bibens, & dicũt dæmoniũ habet.* Scilicet oportet virgo

Iudicium malorum contemnendum.

ſanctos non moveri ad talia judicia, ſed contemnere. 1. Theſſal. 3. *Miſi vobis Timotheum*, &c. *Nemo veſtrum moveatur in tribulationibus, ipſi enim ſcitis quod in hoc poſiti ſumus.* 2. Reg. 14. *Sicut Angelus Dei ſic eſt Dominus meus rex, ut nec benedictione nec maledictione moveatur.* Matth. 5. *Beati eſtis cum maledixerint vobis homines*, &c. Vituperium malorum laus eſt, & laus eorum vituperium. Seneca. Tam turpe ſit tibi laudari à turpibus, quam laudari ob turpia. Item malis placere, laudari eſt à turpibus.

Cur boni non agant inſipienter.

Æſtimant mali bonos in contemptu temporalium inſipienter agere, non attendentes quod non agat inſipienter cambitor qui monetam minus valentem dat pro magis valente. Tota verò temporalia bona dat pro æternis. Non facit inſipienter, qui frumentum ſuum ſeminat, ut illud renovet & augeat, nec qui theſaurum ſuum ponit in loco ſecreto Matth. 6. *Theſaurizate vobis theſauros in cœlo.* Item non agit inſipienter qui in ſervitio alicujus expendit runcinum ſuum lentem, pro quo ſuſcepturus eſt ab eo velociſſimum dextrarium.

N.

Cauſam erroris circa vitam bonorum & malorum circa finem nota, de quo ſubditur: *& finem illorum ſine honore.* Boëtius. Non quod rectum eſt ante oculos ſufficit intueri, rerum exitus prudentia metitur. Proverb. 12. *In ſemita juſtitiæ vita, iter devium ducit ad mortem.* Eccleſiaſtici 21. *Via peccantium complanata, & in fine illorum inferi & tenebræ & pœna.*

DE INVENTIONE SANCTÆ CRVCIS.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Sermo hic quinque puncta circa themà pertractat.

SERMO XLIX.

Verbum crucis pereuntibus ſtultitia eſt; his autem qui ſalvi fiunt virtus Dei eſt. 1. *Corinth.* 1.

Circa thema V. Punctatractantur.

Circa verbum propoſitum ad ædificationem noſtram *quinque* ſunt nobis attendenda. *Primo* ratio hujus diverſitatis, quod ſcilicet prædicatio crucis aliquibus eſt ſtultitia, aliquibus virtus Dei. *Secundo* qui ſunt iſti pereuntes. *Tertio* id quod eis eſt ſtultitia ſecundum veritatem eſt ſapientia, & quod eis eſt ſapientia judicio Dei eſt ſtultitia. *Quarto* qui ſunt iſti qui ſalvi fiunt. *Quinto* quomodo crux Dei virtus Dei eſt.

I. Ratio primi eſt diverſa diſpoſitio cordium, ſicut enim unus cibus uni eſt dulcis, alteri amarus propter diverſas palati diſpoſitiones, ſic eadem res uni eſt virtus alteri ſtultitia. Auguſtinus. Palato non ſano pœna eſt panis, qui ſano eſt ſuavis, & oculis ægris odioſa lux, quæ puris eſt amabilis.

II. Circa ſecundum notandum quod pereuntes dicuntur mundi ſapientes. Unde Gloſſa ſuper verbum propoſitum, cum diceret ſapientibus, dicit pereuntibus. Quia ſapientes hujus mundi ſunt pereuntes *triplicitèr* poteſt intelligi & manifeſtari. *Primo* per hoc quod mare hujus mundi eſt valde periculoſum, quod manifeſtat raritas tranſeuntium & multitudo pereuntium. In mari Marſiliæ de quatuor navibus vix perit una, in mari hujus mundi de quatuor animabus vix evadit una. Et ſicut in mari vel in alia aqua accidit, quod illi qui habent peritiam natandi multoties periclitantur, unde proverbium eſt, quod natator bonus ſit ſui ſubmerſor. Confidens enim de peritia natandi periculum non timet, unde aliquando ibi remanet. Sic etiam ſapientes hujus mundi in profundo ipſius converſantur, nullum mundi periculum timentes, & ideo frequenter pereunt. Si veram ſapientiam haberent, periculoſa timerent. *Secundo* poteſt hoc manifeſtari per verbum Bernardi dicentis. Quibus aſſimilabimus homines generationis hujus, aut quibus comparabimus illos quos à terrenis videmus & corporalibus avelli non poſſe? profectò ſimiles ſunt iis qui ſubmerſi periclitantur in aquis, qui nimirum tenentes nec ulla ratione quod primum manibus occurrit dimittentes quicquid ſit illud, licet ſit tale quod prodeſſe omnino non poſſit, & forte ad eos ut ſubveniant veniunt, apprehenſum ſecum tenent, ut nec ſibi nec ipſis auxilium valeant. In hoc magno & ſpacioſo mari multi dum perituris adhærent, omittunt ea quibus prehenſis ſalvare poſſent animas ſuas. *Tertio* teſt demonſtrari per hoc, quod tales ſunt homini molam aſinariam ligatam in collo ti, jam in aquam projecto, quia non ſolum lapidem centum talentorum collo ligatum unam domum amoris vinculo habent cordi tam, unde amici eorum deberent eos redimere antequam permitterent eos perire, quilibet ad hoc adjuvare de ſuo. Uxor vero promittere de cætero ſe parcè victuram, ut maritum ſuum deret evadere.

Mundanos facile perire per tria oſtenditur. I.

Circa tertium notandum quod principium ſapientiæ ſit timor Domini & ſint duo genera rum, ſcilicet malum culpæ & malum pœnæ pientiæ mundanæ principium eſt timor mali cet pœnæ, quod cùm non ſit verum malum num tanquam illud quod eſt à ſummo bono cet Chriſto, & ducat ad ſummum bonum dum illud Gregor. Mala quæ nos hic premunt Deum citius nos ire compellunt, patet hoc ſapientia hujus mundi verè ſtultitia eſt. Non timenda ſunt mala pœnæ, immo amanda plectenda exemplo Chriſti, *qui propoſito ſibi ſuſtinuit crucem.* Hebr. 12. Item 1. ad Cor. *Quod ſtultum eſt Dei, ſapientius eſt hominibus.* vero malum culpæ verè malum ſit, quod Chriſtus cavit, ſapientia Dei, cujus principium timor hujus mali, vera ſapientia eſt. Ante paſſionem malum pœnæ timebatur, malum culpæ à multis non timebatur nec cavebatur. Chriſtus cruci affigi voluit ut veram ſapientiam eſt in ſuſtinendo mala pœnæ & cavendo mapæ doceret.

Circa quartum notandum quod ſecundum ſam, qui ſalvantur ſunt credentes in ipſum. *Sicut Moyſes exaltavit ſerpentem in deſerto tari oportet filium hominis, ut qui credit in* Aliter tamen qui ſalvi fiunt poſſunt intelligi les. Unde ſuper illud. Joan. 6. *Hæc eſt ejus qui miſit me patris, ut omne quod dedit ter non perdam*, dicit Gloſſa. Datus eſt lis, de tumentibus perit, de puſillis non. Evidentiſſimum eſt ſignum reproborum electorum humilitas.

Circa quintum notandum quod hoc Dei virtus dicitur poteſt referri ad ad hoc quod Chriſtus in cruce diabo hominem ab illius poteſtate liberavit deſtruxit. 1. Corinth. 1. *Quod infir tius eſt hominibus. Secundo* ad nobi quos viri ſancti habent per patienti 16. *Melior eſt patiens viro forti.* Seneca. mi eſt injurias in ſumma patientia pati hoc quod ſignum crucis vel memoria let contra tentationes. Origen. Tanta crucis, ut ſi mente fideliter habeatur, ti prævalere valeat invidia. Si continuo riam ejus revocemus triumphum, cuncta giet peccati & mortis exercitus. Nullus dæmonum

prope ſtare poteſt, videns gladium in quo devictus eſt atque dejectus. Et *notandum* quod quatuor ligna dicuntur fuiſſe in cruce Domini. *Cedrus*, *Cypreſſus*, *Oliva*, *Palma*, in quibus deſignatur quadruplex efficacia quam habet ſignum crucis vel memoria. *Prima* eſt quod fugat malas cogitationes, quod deſignatur in cedro, quæ dicitur fugare ſerpentes. *Secunda* quod in tribulatione præſtat conſtantiam, quod deſignatur in Cypreſſo quæ nullius ventiſ impulſu comam amittit, ut dicit Gloſſa ſuper illud Eccleſiaſtici 24. *Sicut Cypreſſus in monte Sion.* *Tertia* amaritudinem pœnitentiæ nobis temperat, quod deſignatur in oliva, cujus liquor eſt cibi condimentum. *Quarta* eſt quod de hoſte triumphat, & enim fugat, quod ſignatur in palma, unde victores ſolent coronari. In his quatuor caſibus crucè nos conſuevimus defendere, vel cum aliqua mala cogitatio ſurgit, vel cum aliquod periculum ſubito emergit, vel cum dolor aliquis nos arripit, vel cum ali quod fantaſma Diaboli ſe noſtris ſenſibus objicit. *Quarto* poteſt referri ad miracula, quæ ad ſignum crucis facta ſunt in Inventione ſanctæ Crucis, de qua hodie ſolennizamus. Ad contactum Crucis dominicæ mortuus unus ſuſcitatus eſt. Cum enim tres cruces inventæ eſſent, & dubitaretur quæ eſſet Crux Domini, & tactus fuiſſet mortuus crucibus latronum, qui cum ipſo fuerant crucifixi, ad tactum ſolius Crucis Domini ſurrexit. *Quinto* poteſt referri ad virtutem, quam habet crux in benedictionibus. Ideo nullus verecundetur cruce, cui conferamus eam ut coronam, etenim omnia quæ ſecundum nos ſunt, per crucem perficiuntur, regeneratio & conſecratio, &c.

Quatuor ligna materialia crucis ſpiritualiter explicantur

Ob hæc quatuor cruce nos ſignamus.

DE S. JOANNE ANTE PORTAM LATINAM.

SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

Sermo iſte tria tractat de S. Joanne.

SERMO I. Converſus Petrus vidit alium diſcipulum quem diligebat Jeſus ſequentem, qui & recubuit ſuper pectus ejus & dixit, Domine quis eſt qui tradet, &c. *Joan. ult.*

Tria de S. Joanne tractanda.

FIlius Dei, qui venit in mundum ut mundum erudiret, multos diſcipulos habuit, inter quos unus chariſſimus fuit Joannes, de quo ſolennizamus. Qualis autem hic diſcipulus fuerit oſtenditur nobis in verbis propoſitis, in quibus *primo* apparet ejus *humilitas*, referens enim de ſe quæ faciunt ad ejus laudem, ſe non nominavit. *Secundo dilectio* Magiſtri ad eum ibi: *quem diligebat Jeſus, qui & recubuit ſupra pectus ejus*: *Tertio auctoritas* ejus ad alios diſcipulos ibi: *& dixit*, *Domine quis eſt qui tradet te?*

Humilitas apparet in hoc, quod de ſe tanquam de altero loquitur. Simile habes de Paulo. 2. Corinth. 12. *Scio hominem in Chriſto ante annos quatuordecim, ſive in corpore ſive extra corpus neſcio, Deus ſcit, raptum uſque ad tertium cœlum.* Omnis laus in proprio ore ſordeſcit, ideo dicitur. Proverb. 27. *Laudet te alienus, & non os tuum.* Ad verè humilem tria pertinent. *Primum* eſt ut bona ſua abſcondat ſecundum illud. Matth. 6. *Cum oraveris intra in cubiculum tuum & cluſo oſtio ora patrem tuum in abſcondito.* E contrario ſuperbi bona ſua oſtendunt, ut Phariſæus Luc. 18. *Jejuno bis in Sabbatho*, &c. *Secundum* eſt ut mala ſua & defectus cognoſcat & confiteri non erubeſcat, ut faciebat Paulus 1. Corinth. 15. *Non ſum dignus vocari Apoſtolus; quoniam perſecutus ſum Eccleſiam Dei.* 1. Timoth. 1. *Qui prius blaſphemus fui & perſecutor & contumelioſus*, &c. E contrario ſuperbus mala ſua palliat & tegit, ut Adam. Geneſ. 3. *Mulier, quam dediſti mihi ſociam, dedit mihi de ligno vitæ & comedi.* *Tertium* eſt verus humilis mala ſua recognoſcendo & bona ſua abſcondendo vilis vult reputari, non humilis prædicari, ſecundum verbum Bernard. E contrario ſuperbus ſi qua opera facit humilia, ex eis videri appetit, ſecundum illud: gloriosa res eſt humilitas, qua palliari appetit ſuperbia ne vileſcat.

Joannes qui perfectè humilis fuit, lectionem quam à Magiſtro audivit, ſcilicet humilitatis. Matth. 11. *Diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde*, bene retinuit, & ideo gratiam magiſtri habuit, humilibus enim Deus dat gratiam. Jac. 4. Ipſe fuit Joannes & re & nomine. Joannes interpretatur in quo eſt gratia: Specialiter dilexit eum Chriſtus. Si magnum eſt diligi ab homine magno, quantum eſt tunc diligi à Deo? Non diligebat eum, quia ſolum eum diligeret, ſed quia plus omnibus diligebat eum, & quia majora ſigna dilectionis oſtendebat ei, non affectu carnali, nec quia erat conſanguineus, ſed affectu ſpirituali. Et poteſt aſſignari *triplex ratio* hujus oſtenſionis. *Prima* eſt quia junior cæteris Apoſtolis mundum reliquerat, quod valde gratum erat Deo. Thren. 3. *Bonum eſt homini cum portaverit jugum ab adoleſcentia ſua.* De primis fructibus ſiunt exenia grata magnatibus. Michææ 7. *Præcoquas fices deſideravit anima mea.* Pater minori filio magis applaudit, ſic Chriſtus majora ſigna dilectionis Joanni oſtendit. *Secunda* eſt quod perfectius ceteris diſcipulis carnis voluptatem reliquit, eſt enim Virgo electus à Domino. Ipſe ſponſam pro Chriſto reliquit, vocatus eſt enim de nuptiis ut ait Hieron. Ideoque pro Chriſto carnales delitias reliquerat, quia volebat ut in eo ſolatium haberet. Bern. Delicata eſt divina conſolatio, nec datur facile admittentibus alienam. *Tertia ratio* eſt, quia contemplationi plus aliis animum ſuum dabat, unde cæteris ſcribentibus quæ erant humanitatis, ipſe ſcripſit quæ erant divinitatis, ideo per aquilam figuratus eſt. Ezech. 1. & Apocal. 4. Oſtendit majora ſigna dilectionis Chriſtus Mariæ quam Marthæ, & Joanni quam Petro, ipſe enim erat magiſtro magis familiaris. *Tria* autem fuerunt ſigna familiaritatis. *Primum* quia ſupra pectus ejus in cœna recubuit. *Secundum* quod matrem chariſſimam in cruce ei commendavit, patri animam, virgini vero Virginem beatam. *Tertium* vero fuit quod ſine dolore martyrij voluit cum finire vitam, quia anima eius parum carni adhærebat, quaſi ſine dolore ſeparata fuit.

III. Gratia & amor Chriſti ad S. Joannem. Cauſa hujus quæ fuerit. Joannes quid ſonet.

Ob tria præ cæteris à Chriſto dilectus eſt S. Joannes. 1.

2.

3.

Tria ſigna amoris Chriſti majoris erga S. Joannem.

Ut quia familiarior erat Chriſto, ideo inter diſcipulos magnæ fuit auctoritatis, unde Petrus caput Apoſtolorum, quod per ſe interrogare auſus non fuit, per Joannem interrogavit, annuens ei quod quærebat, quis eum traditurus eſſet. Solebat Petrus non ſolum interrogare, ſed etiam reſpondere Chriſto aliquando pro omnibus. Matth. 16. *Tu es Chriſtus filius Dei vivi.* Et alibi Matth. 26. *Et ſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ego nunquam ſcandalizabor.* Tunc non auſus fuit interrogare, forſitan quia corripiens Dominum de ſua paſſione, dudè fuerat ab eo redargutus. Matth. 16. Quem Petrus habuit mediatorem ad Chriſtum, ſtudeamus habere interceſſorem & mediatorem in curia cœleſti, tanquam & regi & reginæ familiariſſimum, qui nepos eſt reginæ & quaſi filius. Dixit enim Chriſtus matri de ipſo Joan. 19. *Ecce filius tuus.* Ipſe cognatus eſt regis & quaſi alter ipſe, quem matri ſuæ pro ſe dimiſit. Ipſe negotium ſalutis noſtræ efficaciſſimè procurare poterit.

III. Authoritas S. Joannis inter condiſcipulos. Cauſa hujus.

Alios ſermones require in alio feſto ſancti Ioannis.

DE BEATO DOMINICO CONFESSORE.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Principio occasione sumpta ex themate docet hic sermo omnibus hominibus, sed præcipuè Clericis & Religiosis, studendum esse, ut placeant Deo ob tria, idque duobus modis obtineri. In reliquo deinde sermone docetur S. Dominicum similem fuisse Enôcho in nomine, & in sex aliis, quæ ad secundum modum placendi Deo, nimirum ut sanctum Dominicum imitemur, referuntur.

SERMO LI.

Enoch ante translationem habuit testimonium placuisse Deo. *Hebr. 11.*

Omnes homines studere debent ut placeant Deo.

STudium & desiderium omnium hominum ad hoc debet esse ut Deo placeant, pro Dei placito placitum faciant, & pro Deo placitum relinquant, Sapiens.

Est virtus placidis abstinuisse bonis.

Sic suum placitum perfectè obtinebunt, illud scilicet quod animæ summè placet, quod sic placet quod nunquam vel nulli displicet, cujus comparatione alia placentia sunt. Secundum magnitudinem ejus cui placere quærunt debet esse magnitudo studii & desiderii eorum. Hieron. in Epistola. Tanto majori studio placendi opus est, quanto majus est placitum. Licet studium & desiderium omnium hominum debeat esse ad placendum Deo, maximè tamen clericorum & religiosorum. *Primo* quia multa desideria placentia reliquerunt, ut ei totaliter intenderent & amplius ei placerent. 1. Cor 7. *Qui sine uxore est sollicitus est quæ Dei sunt ut placeat Deo, qui autem cum uxore est sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori & divisus est.* *Secundo* quia stare habent in conspectu Domini, qui habent ministrare Deo quod valde periculosum est, quibus iratus est Dominus. Principes hujus sæculi vix possunt sustinere quod illi quibus offensi sunt veniant ante eos. Quid ergo cum ante regem regum quasi continuè stat qui eum offendit? Abac. 1. *Mundi sunt oculi tui, ne videas malum, & ad iniquitatem respicere non poteris.* Ephes. 1. *Elegit nos Deus ut essemus sancti & immaculati in conspectu illius.* David Psalm. 17. *Ero immaculatus cum eo.* De his qui licet Deo displiceant, tamen stant in conspectu illius, conqueritur Dominus. Isaiæ 65. *Populus qui ad iracundiam me provocat ante faciem meam semper est.* Quando Dominus diu sustinuit, aliquando hac de causa eos interficit secundum illud, Levit. 10. *Sanctificabor ego in his qui appropinquant mihi*, id est sanctus apparebo, peccata eorum non dissimulabo, sed de illis vindictam sumam. *Tertio* quia Deum pro aliis debent placare, unde oportet eos Deo placere. Bernardus. Non placas, si non places, cur ergo Sacerdos. Idem. Væ filiis iræ, qui nondum reconciliati sunt, officium reconciliationis sibi assumunt. Eccles. 44. *In diebus suis placuit Deo, & in tempore iracundiæ factus est reconciliatio.* Clericis & religiosis frequenter ponendum est ante oculos cordis speculum sacræ scripturæ, ut si fuerit in eis fœditas aliqua, videant eam & removeant. Hieron. in Epistolis. Impossibile est Deo quemquam posse placere, qui quid ei placeat ignorat, fieri etiam potest ut obsequendi officio offendat, qui quomodo obsequi debeat ante non didicit, frequenter etiam recognoscendi sunt ab eis viri sancti, qui Deo excellenter placuerunt, ut imitando eos Deo placeant, quia secundum verbum Senecæ nisi ad regulam prava non corriges.

Maximè Clerici & Religiosi ob tria.

Duo illis maximè consideranda.

1. Sacra scriptura.

2. Sanctorum exempla.

De numero virorum Deo excellenter obsequentium fuit beatus Dominicus, de cujus translatione hodie solennizamus, ad quem verbum propositum referre volumus quod dicit Apostolus de Enoch, qui fuit septimus ab Adam, & satis competenter potest ad eum referri, cum ipse fuerit valde similis Enoch. Secundum hunc modum loquendi vocat veritas Joannem Heliam. Matth. 11. *Omnes Prophetæ & lex usque ad Ioannem prophetaverunt, & si vultis recipere, ipse est Helias qui venturus est*, &c. Tunc intellexerunt discipuli, quod de Joanne Baptista dixisset eis. Beatus Dominicus fuit Enoch secundum nominis interpretationem, interpretatur enim cum Deo ambulans vel ædificans. Proficiendo de virtute in virtutem cum Deo ambulavit, prædicatione sua fidem ædificavit. Econtra cum diabolo ambulant, dum in malo proficiunt, qui quanto Deo plura bona recipiunt, tantò magis postpo- sunt Psalm 73. *Superbia eorum qui te oderunt ascendit semper.* Enoch ante translationem habuit testimonium placuisse Deo. Sed beatus Dominic- etiam ante translationem, & in translatione, & p- testimonium habuit placuisse Deo. Nunc de hi- quibus fuit similis Enoch prosequamur. Sex de Enoch possumus habere ex scriptura sacra. P- est quod fuit fidelis. Heb. 11. *Fide Enoch transl- est. Secundum* est, quod cum Deo ambulavit. G- 5. *Tertium* quod timore judicij homines ad p- tentiam incitavit, unde legitur in Epistola J- *Prophetavit autem de his septimus ab Adam E- Enoch. Ecce venit Dominus in sanctis millibus facere judicium contra omnes & arguere omnes pios*, &c. *Quartum* quod Deo excellenter pl- Sap. 4. *Placens Deo factus est dilectus, & vivens peccatores translatus est.* Ecclesiastici 49. *natus est in terra qualis Enoch. Quintum* est translatus est. *Sextum* est quod gentibus sapien- est daturus. De his duobus legitur Ecclesiastic- *Enoch placuit Deo, & translatus est in Parad- ut det gentibus sapientiam.*

Quantum ad primum fuit beatus Domini- milis Enoch, quia fuit valde fidelis, cum vitam ad fidei defensionem expendere voluit, ut c- Hæreticos fidem defendere posset. Ipse pa- suam reliquit, in terram Albigensium venit multos labores, multas irrisiones sustinuit, p- lis multis se exposuit, abstinentiis immo- corpus suum afflixit, intelligens enim quod magnæ abstinentiæ simplices homines deci- ut eis posset resistere, quandoque per tota- dragesimam jejunavit in pane & aqua, & i- bulam nudam jacuit. Ipse ad defensionem i- dinem Prædicatorum instituit. Quantum z- zelum fidei multi ministri Ecclesiæ sunt dissimiles. Fidem in se perimit qui mala op- *fides* enim *sine operibus mortua est*, Jac. 2. cit Deo, illud Genes. 30. *Da mihi liberos, moriar.* Bernardus. Bene places Deo tu- terfector. Fides est primogenita virtu- quasi primogenitam Dei occidit, qui fi- mala opera agit. Mali ministri Ecclesiæ dem impugnant. Quasi maximum quod habent hæretici contra fidem C- eorum mala vita, dicimus enim si quid- crederent, non sic viverent. Quis credi- bum aliquem delicatum venenatum affert, citò illum comedit. Job 6. *An gustare aliquid potest quod gustatum afferat mortem?* Præte- securitatem habet homo simplex, quod non mentiatur, quem scit non timere for- adulterari vel simoniam committere. E- staret de Sacerdote malo quod nollet de- tiendo, tamen timeri potest, ne ipse peccatum enim hominem excæcat. Augu-

quisquis

quiſquis veritatem ſe cognoſcere putat ſi adhuc nequiter vivat, cum modicum pulveris injectum oculo corporis eius viſum impediat, quid poteſt facere magna moles terram occupans injecta oculo Eccleſiæ? Quomodo clarè videt ille, in quo ignis concupiſcentiæ eſt, ex quo multus procedit fumus? Quomodo ſapientiæ lumen ad eos venit, qui ſpurcitia manuum ſuarum illud à ſe prohibent? Eccleſiaſtici primo. *Concupiſcens ſapientiam ſerva juſtitiam, & Deus præbebit illam tibi.* Ejuſdem 27. *Volatilia ad ſibi ſimilia convenient; & veritas ad eos qui operantur illam revertetur.* Apocal. tertio. *Collyrio unge oculos tuos ut videas.* Collyrio oculi ut videant, unguntur, cum ad agnoſcendam veri luminis claritatem intellectus noſtri aciem meditatione bonæ operationis adiuvamus.

Quantum ad ſecundum fuit ſimilis Enoch. Vere enim cum Deo ambulabat, quod *tribus* de cauſis poteſt intelligi dictum. *Primò* quia Dei offenſam ſollicite evitavit, *ſecundò* quia Deo propter ſe adhæſit, *tertiò* quia Deo valde familiaris fuit. Offenſam Dei ſolicite cavit, vivens ac ſi Deum iuxta ſe videret.

Quiſquis turpe facis quod me ſpectante rubebat.
Cur ſpectante Deo non magis ipſe rubes.
Boëtius.

Magna nobis ſi diſſimulare nolumus indicta eſt probitatis neceſſitas, cum agamus ante oculos iudicis cuncta cernentis. Mich. 6. *Indicabo tibi ô homo quid ſit bonum, & quid Deus requirat à te: utique facere iudicium & iuſtitiam & diligere miſericordiam & ſollicite ambulare cum Deo tuo.* Ille cum Deo ambulat, quem iniquitas ab eo non ſeparat, cum innocenter vivit, Iſaiæ 59. *Iniquitates veſtræ diviſerunt inter vos & Deum veſtrum* Pſalm. 24. *Innocentes & recti adhæſerunt mihi.* Et notandum quod quidam ambulant *coram Deo*, quidam *ante Deum*, quidam *poſt Deum*, quidam *cum Deo*. *Contra Deum* ambulat qui mundum uſque ad Dei contemptum amat, *amicus* enim *huius mundi*, *inimicus Dei conſtituitur*. Iacob. 4. Iob 15. *Currunt adverſus Deum erecto collo, & pingui cervice armati ſunt.* In colli erectione intelligitur amor præeminentiæ; in pinguedine verò rerum affluentia, quia aliqui inveniuntur qui in malis ſuis ſe defendunt. Superbia currit in infernum, ſed cur humilitas in paradiſum. Auguſtinus, Væ homini cuius auriga eſt ſuperbia, neceſſe eſt enim ut præceps eat. Navicula Petri pro magna parte vento ſuperbiæ agi videtur, unde timendum eſt ne ſcopulis illidatur & frangatur. Pro magna parte ſui nimis quærit altitudinem ſæcularem, unde timendum eſt de ruina. Proverb. 17. *Qui altum facit dominum ſuum, quærit ruinam.* Hoc die abominatio ſtat in loco ſancto in multis Eccleſiis. Matth. 24. *Cum videritis abominationem deſolationis, quæ dicta eſt à Daniele Propheta, ſtantem in loco ſancto, qui legit intelligat.* Abominatio eſt ſæcularis altitudo, ſecundum illud Luc. 16. *Quod altum eſt apud homines, abominatio eſt ante Deum.* Ante Deum ambulat, qui per viam delicatam & latam portam intrare vult regnum cœlorum, cum Chriſtus per arctam viam & anguſtam portam intraverit. Matth. 7. *Intrate per anguſtam portam, quia lata porta & ſpatioſa via eſt quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt qui intrant per eam. Quam anguſta porta & arcta eſt via quæ ducit ad vitam &c.* Luc. 12. *Nemo operuit pati* Chriſtum & *introire in gloriam ſuam?* Pulchra molliorem vitam ſperamus, niſi qua præceſſit eamus. Ioann. 25. *Ministerium ſermonis mei quæ dedi vobis, non eſt ſervus major Domino ſuo.* Ante Chriſtum volebant ire filii Zebedæi volentes contegnare, ſed non compati. Matthæi 20. Similiter & Petrus volens impedire Chriſti Paſſionem, cui dictum eſt: *Vade poſt me Sathana*

Marth. 16. *Poſt Deum* ambulant pœnitentes. Matth. 16. *Si quis vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.* Cum Deo verò ambulant innocentes, ſecundum illud Apocal. 3. *Habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinarunt veſtimenta ſua, ambulant mecum in albis, quia dignus fuit.* Sic beatus Dominicus cum Deo ambulavit, qui virginitatem toto tempore vitæ ſuæ ſervavit. Aliter etiam cum Deo ambulavit, quia ei propter ſe adhæſit. Videntur multi in Eccleſia ambulare cum Deo, qui potius ambulant cum divitiis. Quando canis ambulat cum duobus quod continuò, nescitur quis ſit Dominus eius, ſed ſi ſe ſeparaverint, tunc agnoſcitur, quia canis ſequitur Dominum ſuum. Sic dum in Eccleſia ſunt divitiæ, non agnoſcitur quis Chriſtum ſequatur vel divitias. Sed tempore Antichriſti cum fiet ſeparatio divitiarum ab Eccleſia, tunc agnoſcetur. Tunc *derelinquetur filia Sion ut umbraculum in vinea, & ſicut tugurium in cucumerario.* Iſaiæ primo. Beatus Dominicus ſuum erat Dominicus nomine, ſic voluit eſſe Dominicus re, & ut totaliter eſſet Domini, divitias voluit relinquere ſciens illud eſſe verum, *non poteſt ſervire Deo & mammonæ.* Matth. 6. Mammona Syra lingua divitiæ, Chryſoſt. Divitiæ à Dei ſervitute nos expellunt in ſuam captivitatem. Unde Pſalm. 75. *Viri divitiarum* dicuntur *avari*, ſic ſicut beatus Dominicus verè fuit Dominici ſic voluit adhærentes ſibi verè domini eſſe, unde ei competit illud Exod 32. *Si quis Domini eſt, congregetur mihi.* Et ſubdit: *Ponat vir gladium ſuper femur ſuum: ite & redite de porta uſque per medium caſtrorum, & occidat frater amicum & proximum ſuum.* Qui verò Domini eſt non habet amorem nimium ad nepotulos ſuos, imo ſi fieret pluribus Deo eſſe, eſſet paratus occidere filium ſuum. Geneſis 22. Luc. 14. *Si quis venit ad me & non odit patrem ſuum & matrem, &c. non poteſt meus eſſe Diſcipulus.* Item beatus Dominicus, cum Deo ambulavit, quia cum Deo fuit valde familiaris, de die nullus eo communior, de nocte nullus eo in oratione ferventior. De die intendebat operibus miſericordiæ, de nocte orationi & contemplationi. Pſalm. 41. *In die mandavit Dominus miſericordiam ſuam & nocte canticum eius.*

Deo familiariter vtendo.

Quantum ad tertium fuit ſimilis Enoch, quia Prædicator fuit valde fervens, unde mater eius antequàm ipſum conciperet vidit in ſomnis ſe gerere catulum album in ore ſeculum latrantem, quæ totum mundum incendere videbatur. Ipſe opus Apoſtolicum, Angelicum & divinum, ſcilicet prædicationem, quæ pro negligentia Prælatorum quaſi extincta erat, ſuſcitavit. Illud opus Apoſtolicum erat ſecundum illud Matth. primo. *Vnxit me Deus Euangelizare, ſanare contritos.* Glo. Auguſtinus. Præſertim baptizare etiam minus docti poſſunt, præſertim cum aliquem ſanare multò eſt difficilioris & ſanctioris operis. Habebat quod aliquis perfectè exerceret, operantes Prædicatores & Spiritu ſancto repletos, præſertim ſtrenuè ſe in iuventute, cathedra, prædicatione, ſe in ſermone, in bonis exemplis in operibus ſuis ſtudeat angelicum hunc imitari Angelum, *Euangelizo vobis gaudium magnum.* Et illud Iſaiæ 61. *Euangelizare pauperibus miſit me.* Opus divinum eſt, quia filius Dei ſcripſit exercitia [illegible] *Ecce ego verba mea in ore tuo, &c.* Ad hoc iuvat vnctio. Exercuit autem excellenter hoc opus ad modum primorum Prædicatorum Eccleſiæ Apoſtolorum ſcilicet, qui excellentiæ aureola habentur. Unde ſuper illud Exod. 25. *Et ſuper illam corona aurea* [illegible] dicit Interlinearis, in hac figuratur eorum ſingularis præmium, qui in doctoribus excellunt. Nunquid habent qui ſunt aureolam Doctores cupidi ſcivarii qui

Poſt Deum qui ambulant.

Cum Deo qui ambulant.

Adhærendo Deo propter ſe, non propter divitias more malorum Eccleſiaſticorum.

III. In fervenți prædicatione.

Quæ faciat Prædicatorem perfectum.

Prædicatores, quali gaudeant.

temptum temporalium verbo prædicans, & contrarium exemplo malo agunt? Qui ut videtur, potius mammonæ quam Deo serviunt, principaliter enim pro temporalibus operantur. Qui hic mercedem suam recipiunt, [illegible] eis merces in futuro, qui hic prius recipiunt quam mereantur. Sed quid [illegible] non habent desiderio? Sed numquid [illegible] excellentes doctores numerandi sunt. Videtur quod non. Sicut ille qui habet integritatem in carne, & corruptionem in mente, manens talis non est dignus aureolâ. Hieronym. Nihil prodest habere virginitatem, si mente quis nupserit.

IV. In illoquod Deo placuit in tribus.

Quantum ad quartum fuit beatus Dominicus similis Enoch, excellenter enim Deo placuit, cum habuerit fidem vivam, conversationem puram, doctrinam sanam, quæ tria specialiter placent Deo. Fides adeo placet ei, quod sine ea impossibile est placere Deo. Hebr. 11. Eccles. 2. *& quod bene placitum est illi fides & mansuetudo.* Puritas enim multum placet ei Cantic. 2. *Qui pascitur inter lilia.* Zelus etiam animarum multum placet ei, nullum enim sacrificium majus est Deo quam zelus animarum, ut dicit Glossa Gregor. Ezech. 4. *Sume tibi sartaginem ferream.*

V. In translatione. S. Dominicus habuit divinum testimonium quod placuit Deo translatione.

Circa quintum notandum quod habuit beatus Dominicus ante translationem testimonium placuisse Deo à patre & filio, & spiritu sancto, *tres sunt qui testimonium dant in cœlo. Pater. Verbum, & Spiritus sanctus.* 1. Joan. 5. Pater, cui attribuitur potentia, dedit ei testimonium dando ei virtutem in miraculorum operatione. Filius, cui attribuitur sapientia, qui & verbum patris dicitur, dedit ei testimonium in sapientiæ verbi administratione. Spiritus sanctus cui attribuitur bonitas, dedit ei testimonium in bona ejus confessione. In translatione vero sua testimonium habuit odoris mirabilis, qui de ejus corpusculo exivit, ostendens secundum naturam ab eo exire deberi. Et notandum quod diversis sanctis dedit Dominus diversa testimonia placentia suæ vel in morte, vel post mortem. Aliquibus dedit testimonium lucis, ut Joanni Evangelistæ die Andreæ, super quos lux magna in morte apparuit. Aliquibus verò testimonium unctionis, ut S. Nicolao & S. Catharinæ. Aliquibus vero testimonium odoris, ut beato Dominico. Et convenienter institutori Ordinis prædicatorum fratrum inde testimonium datum est, cum odor boni exempli multum necessarius sit prædicatoribus, unde dicebat ille egregius prædicator, *Christi bonus odor sumus*, 2. Corinth. 2. & monebat ad hoc Timotheum & Titum, 1. ad Timoth. 4. *Exemplum esto fidelium &c.* Tit. 2. *In omnibus præbe te exemplum bonorum operum.* Quia habet doctrinam humanam & exemplum malum sedet in cathedra pestilentiæ. Maximum defectum hujus odoris erat, quando dabis Ecclesiæ beatum Dominicum. Nullum enim nostræ Ecclesiæ Dei quod illi qui habitant eam decore magna parte foveret, nisi exemplo eius corroborarent filiorum. Si. *Exurge gloria mea, exurge psalterium & cithara, exurgam diluculo.* Videbat enim exemplo suo, & de corporibus, unde dona, videret, & exhortatur verba suprema, quibus quasi [illegible] & [illegible] fratres. Dicit enim [illegible] & [illegible] persona gaudet, [illegible] & [illegible] ter non [illegible] & [illegible] Et possumus distinguere triplicem translationem ejus.

Pſalm. 1.

Pſalm. 1.

Post translationem triplicem.

Primo fuit de loco peccati in locum securitatis. Secundo de loco laboris ad locum quietis, hoc fuit [illegible] & [illegible] quæ defunctus est [illegible] & eadem [illegible] ejus in ecclesia. Tertia fuit translatio corporis ejus de loco humili ad locum honoris, de qua solennizamus.

Circa sextum notandum quod Enoch non [illegible] translatus sibi soli, sed utilitati Ecclesiæ, ut tempore necessitatis ejus subveniat, tempore enim Antichristi mittetur qui daturus sapientiam, quia tunc consulet contra furias Antichristi. Sicut beatus Dominicus non sibi soli translatus est, sed utilitati Ecclesiæ, ut scilicet subveniat ei in suis necessitatibus. Et notandum quod magna fiducia debet haberi in eo, non enim deest ei *voluntas* subvenendi vel *facultas*. Cum beatus Dominicus tantum habuerit compassus peccatoribus, cum esset in pœnali vita, quod pro salute eorum paupertati & labori se exposuerit, verisimile est quod adhuc velit subvenire eos. Pietas enim ejus non est diminuta sed potius augmentata, quoniam ante fontem misericordiæ assistit. Præterea charitas quæ est ignis, cujus caminus est in Paradiso. Ipse vendidit [illegible] suos, quando erat in scholis scholaris & pretium distribuit pauperibus. Præterea ipse novit experientiam infirmitatem humanam, quæ tanta hodie abundat, quod non sit antiquitus. Verisimile est quod velit humilibus subvenire. *Potestas* verò subveniendi, non deest ei, multum enim amat modernos sanctos, qui abundante tanta malitia in mundo sanctitatem servaverunt, & tanti meriti sunt apud Deum. Rogemus eum qui Deo excellenter placuit, ut impetret nobis, ut placeamus Deo.

DE BEATO BARNABA APOSTOLO.

SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

Agit hic sermo de amore seu amicitia ad Deum & homines.

Vos Amici mei estis si feceritis quæ ego præcipio vobis. *Ioan.* 15.

OMnibus rebus humanis anteponenda est amicitia ut dicit sapiens. Ecclesiastici 6. *Amicitiæ nulla est comparatio, & non est digna ponderi auri & argenti.* Venit Deus in mundum ad amicitiam hominum sibi acquirat; fecit hoc per universitatem creaturarum ut eum amarent. Dixit Dominus cœlum terra & omnia quæ in eis sunt, dicunt mihi ut amem te, nec cessant hoc dicere hominibus. Mandaverat eis per Moysen & Prophetas ut eum amarent, tandem venit ipse & [illegible] beneficij exhibitione & æternæ gloriæ [illegible] ne amicos sibi acquirere voluit. Acquisivit [illegible] tum Apostolorum, de quorum numero [illegible] Barnabas, cujus hodie festum celebramus, [illegible] etiam homines quomodo amicitiam [illegible] acquirere. Doctrina vero ista nobis hodie [illegible] gelio recitatur, cum dicitur; *Vos amici* [illegible] &c. in hoc quod Deus amicitiam hominum [illegible] rit quærere, apparet nobis ejus magnitudo. [illegible] Si pauper quærat amicitiam divitis, [illegible] dum quis eo indiget, sed cum Deus [illegible] homo pauperrimus, mirum est [illegible] bonorum nostrorum non eget, [illegible] hominis? Psal. 8. *Domine quid est homo quod memor es ejus?* Job 7. *Quid est homo quia magnificas eum?* &c. August. *domine quia* [illegible] amare te jubes, & nisi hoc facias [illegible] habeas mihi irascaris miseriis? [illegible] nem quæ dilexeris? respondeo potest [illegible] dit vis tangat naturaliter. Ita ego [illegible] pauper gratia, gratiæ enim [illegible] Malach. 17. *Si paupertas fœdus facit* [illegible] &c. Abundans in culpa, Genes. 8. *Sensus* [illegible] *tio humani cordis ad malum prona sunt* [illegible]

Tria circa amicitiam Dei notanda.

tia ſua. Plena miſeria. Job 14. *Homo natus de muliere*, &c. Circa Dei amicitiam *tria* nobis attendenda ſunt, ſcilicet quare multum debeat honorari, quomodo poſſit acquiri, quibus ſignis valeat percipi.

I. Valde optanda eſt ob tria.

Circa primum notandum quod amicitia eſt multum optanda, quia valde eſt *honorabilis* & multum *utilis* & *durabilis*. Si magnum eſt eſſe ſervum regis terreni, quam magnum eſt eſſe ſervum regis æterni? quam magnum eſt eſſe ejus amicum? Pſalm. 138. *Nimis honorati ſunt amici tui Deus*, non ſolum honorati ſunt in cœlo, ſed etiam in mundo. Major honor exhibetur modico pulveri amici Dei quam uni magno terreno principi. Ad quærendam Dei amicitiam laborabant omnes ſancti in mundo iſto. Valde *utilis* eſt hæc amicitia, amicis enim Dei omnia ſunt quaſi amica, proſunt enim eis. Rom. 8. *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*, &c. Econverſo inimicis Dei omnia quaſi ſunt inimica. Ipſimet ſunt ſibi inimici. Pſalm. 10. *Qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam.* Eccleſiaſtici 20. *Fatuo non erit amicus.* In futuro magis apparebunt iſtæ inimicitiæ, quando pugnabit orbis terrarum contra inſenſatos. Sapient. 5. Gregor. offenſo Creatore omnis creatura damnatum habet odio. Ipſi ſancti qui multum amaverunt peccatores in mundo iſto, lætabuntur cum viderint vindictam. *Durabilis* eſt amicitia iſta, morte enim non deficit, ſed creſcit 1. Corinth. 3. *Charitas nunquam excidit.* Auguſtinus in libro confeſſ. loquens de hoc amico, nemo te amittit, niſi qui dimittit.

1. Quia valde est honorabilis.

Quia valde utilis eſt.

Quia valde eſt durabilis.

II. Acquirendi modus.

Circa *ſecundum* notandum quod Dei amicitia acquiritur *primo* Deum amando. Proverb. 8. *Ego diligentes me diligo.* Joan. 14. *Qui diligit me, diligetur a patre meo. Secundo* mandata ejus implendo, juxta verbum propoſitum: *Vos amici mei eſtis*, &c. Et maximè implendo præceptum de dilectione, de quo præmiſſum eſt: *hoc eſt præceptum meum, ut diligatis invicem*, &c. *Tertio* quæ ipſe diligit diligendo & quæ ipſe odit odiendo. Ipſe diligit bonum gratiæ & odit malum culpæ. Pſ. 96. *Qui diligitis Dominum, odite malum.* De malis ad quæ habet ſpeciale odium habetur Prov. 6. *Sex ſunt quæ odit Dominus, & ſeptimum deteſtatur anima ejus. Oculos ſublimes*, &c. Septimum quod deteſtatur eſt *ſeminare inter fratres diſcordiam.* Per contrarium vero intelligas quod ſpecialiſſimè amat eos qui inter fratres procurant concordiam vel amicitiam.

1.

2.

3.

III. Acquiſitæ ſignatio.

Signa quibus amicitia divina perpendi poteſt ſunt hæc. *Unum* eſt cum aliquis habet ad verbum Dei magnum amorem, ut illud libenter audiat, memoriter teneat, opere impleat. Hieron. Qui diligit diligetur & cuſtodit beneplacitum ſuum. Luc. 10. Maria ſedens ſecus pedes Domini audiebat verbum oris illius. Ejuſdem 2. *Maria conſervabat omnia verba hæc*, &c. Joan. 14. *Qui habet mandata mea & ſervat ea ille eſt qui diligit me.* *Aliud* ſignum eſt cum aliquis piis libenter largitur bona ſua. 1. Joan. 3. *Qui habuerit hujus mundi ſubſtantiam & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?* Cant. ult. *Si dederit homo omnem ſubſtantiam ſuam pro dilectione quaſi nihil deſpiciet eam.* *Aliud* ſignũ eſt cum mala libenter ſuſtinet pro Deo. Eccleſiaſtici 2. *Ingne probatur aurum & argentum, homines vero receptibiles in camino humiliationis*, id eſt pœna interrogat ſi quis veraciter amat. Beatus Barnabas ad verbum Dei magnum amorem habuit, qui ſicut legitur in vita ipſius Evangelium Matthæi ſecum ferebat, & impoſitione manus & Evangelii infirmos curabat. Bona ſua libenter pro Chriſto dedit, qui vendito agro ſuo pretium ad pedes Apoſtolorum poſuit. Actor. 4. Mala pro Chriſto libenter ſuſtinuit, qui voluntariè ivit ubi ſe ſcivit moriturum eſſe & pro Chriſto paſſurum, &c.

1.

2.

3.

Hæc ſigna habuit S. Barnabas.

DE BEATIS GERVASIO ET PROTASIO SERMO VNICVS.

SERMO LIII.

SUMMARIUM.

Hic ſermo hortatur nos ad ſuſtinentiam malorum hujus vitæ, ad contemnendum odium Mundi & ad perſeverantiam.

Eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum, qui autem perſeveraverit uſque in finem ſalvus erit. *Matth. 24.*

HOdie monet Eccleſia fideles ad ſuſtinentiam malorum hujus mundi *verbo & exemplo* in Evangelio, ubi doctrina Salvatoris exhortans diſcipulos ad ſuſtinentiam malorum recitatur. *Exemplo* in hoc, quod ſuſtinentia beatorum martyrum Gervaſij & Protaſij recolitur. In *verbis* vero propoſitis Salvator diſcipulis malum quod paſſuri erat prius prænuntiavit dicens: *Eritis odio*, &c. *Secundo* ad tolerantiam ſpe ſalutis eos animat dicens: *Qui perſeveraverit*, &c. Secundum Gregorium, *ideo mala eis denuntiat, ut eo minus perturbent venientia, quo fuerint præſcita. Minus enim jacula ferimur quæ prævidentur, & nos tolerabilius mundi mala ſuſcipimus, ſi contra hæc per præſcientiæ clypeum communimur.* Gravis tribulatio fuit primis de Eccleſia, quod ab hominibus obruebantur. Gravior vero erat, quia odiebantur ab his à quibus debebant diligi. Marc. 13. *tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium, & conſurgent filii in parentes, & morte eos afficient.* Gregor. *Minorem dolorem mala ingerunt quæ ab extraneis inferuntur, plus vero in nobis ea ſæviunt quæ ab illis patimur, de quorum mentibus præſumebamus, quia & cum damno corporis mala nos cruciant amiſſæ charitatis. Hinc eſt quod de Juda traditore ſuo per pſalmiſtam* Pſal. 54. *Dominus dicit. Si inimicus meus maledixiſſet mihi*, &c. *Item.* Pſal. 40. *Homo pacis meæ in quo ſperavi*, &c. *Acſi de traditore ſuo apertis vocibus dicat: tranſgreſſionem ejus tanto gravius pertuli, quanto hunc ab eo qui mens eſſe videbatur, ſenſi.* Graviſſima fuit tribulatio, quia à mundo odiebantur qui ab eo erant diligendi, ſcilicet quia nomen Jeſu bonum, ſalubre hominibus & glorioſum portabant.

Ad ſuſtinentiam malorum dupliciter monemur.

1. Exemplo SS. Martyrum.

2. Verba dupliciter.

Tribulationes primorum de Eccleſia quantæ fuerint.

Circa odium quod habet mundus ad ſervos Dei notandum quod ſervi Dei non debent de hoc mirari his de cauſis. *Primo* quod ipſum Dominum mundus odivit Joan. 15. *Si mundus vos odit, ſcitote quia me priorem vobis odio habuit.* Auguſt. magna conſolatio membris ex capite. Matth. 10. *Non eſt diſcipulus ſuper Magiſtrum ſuum, nec ſervus ſuper Dominum ſuum.* Joan. 15. *Mementote ſermonis mei quem ego dixi vobis: Non eſt ſervus major Domino ſuo. Si me perſecuti ſunt, & vos perſequentur.* Et quod gravius ſolet eſſe, mundus ſine cauſa ipſum odio habuit, juxta illud. Pſal. 68. *Odio habuerunt me gratis.* mo odio eum habuerunt, unde eum diligere debuerunt, ſecundum illud. Pſal. 108. *Poſuerunt adverſum me mala pro bonis & odium pro dilectione mea. Secundo* quia mali homines hujus mundi ſeipſos habent odio, unde non eſt mirum ſi alios odio habent. Eccleſ. 14. *Qui ſibi nequam cui bonus.* Quod mali ſe habeant odio patet ex hoc quod mali amant, ſcilicet ſua vitia. Qui amat vitium odit animam. Pſal. 10. *Qui diligit iniquitatem odit animam ſuam. Tertio* quod mali odiunt majores amicos quos habent Matth. 10. *Inimici hominis domeſtici ejus.* Nonne odit uſurarius uxorem & filios & filias, dum eos jugulat faciendo eos conſentire peccato ſuo? ſuo. Oſeæ 9. *Effraim deducet ad interfectionem*

Odium Mundi non eſt curandũ Dei ſervis ob ſeptem

1.

2.

filios suos. Quærò quia boni non sunt de hoc mundo, ideo non est mirum si mundus odiat eos tanquam extraneos, sicut canis solet odire extraneos canes supervenientes, Ioan. 17. *Ego dedi eis sermonem meum, & mundus eos odio habuit, quia de mundo non sunt.* Ioan. 15. *Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligeret, quia verò de mundo non estis, propterea odit vos mundus. Quinto* quia boni sunt mundo dissimiles, dissimilitudo verò occasio est odii, sicut similitudo amoris. Ecclesiastici 13. *Omne animal diligit sibi simile.* Sapient. 2. *Gravis est nobis ad videndum, quia dissimilis est aliis vita illius. Sexto* quia boni sunt mundo contrarii reprehendentes contrà ipsum. Ioan. 7. *Non potest mundus vos odisse, me autem odit, quia testimonium perhibeo de illo, quia opera ejus mala sunt.* Mali similes sunt avibus nocturnis, unde odiunt lucem bonorum operum, & specialiter lucem sanctæ doctrinæ. Ioan. 3. *Qui malè agit odit lucem.* Iob 24. *Si subitò apparuerit aurora arbitrantur umbram mortis.* Amos 5. *Odio habuerunt corripientem in porta.* 3. Reg. penult. dixit Achab de Michæa: *Ego odi eum, quia non prophetat mihi unquam bonum.* Isa. 30. *Loquimini nobis placentia.* *Septimo* quia mali habent palatum cordis infectum de febre iniquitatis, & ideo bona quæ eis deberent placere displicent, & sapida sunt eis amara. Mich. 3. *Odio habebis bonum.* Isa. 5. *Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum.* Proverb. 14. *Ambulans recto itinere, & timens Deum, despicitur ab eo qui infimis graditur via.* Eiusdem 29. *Abominamenti impii viri qui in recto viæ sunt.* Philosophus quidam cum diceretur ei: homines te contemnunt, ait; nec illi asinos, nec ego eos curo. Senec. Malis displicere, laudari est. Idem. Nondum felix es, si turbare non deridet. Boni non solùm patienter, sed etiam libenter & lætanter sustinere debent odium malorum, cum veritas dicat: *Beati eritis cum maledixerint vobis homines.* Luc. 6. Diligendi erant qui nomen Salvatoris portabant, cum valdè bonum sit, & bonum utile hominibus. Psalm. 51. *Expectabo nomen tuum, quoniam bonum est in conspectu sanctorum tuorum.* Sanctis qui non habent palatum cordis infectum de febre iniquitatis valdè suave est nomen illud. Bernardus super illud Cantic. primo. *Oleum effusum nomen tuum.* Iesus mel in ore, in aure melos, in corde jubilus. Cujus fons lachrymarum siccatus, invocato nomine Iesu continuò erit uberior, fluxus suavior. Nomen Iesus est bonum timenti suam damnationem, amanti suam salutem, nomen est salubertimum. Actor. 4. *Non est aliud nomen sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.* Non est hoc nomen erubescibile, sed gloriosum, terribile verò est dæmonibus. Matth. 8. *Quid nobis & tibi Iesu Dei filii? Ut venisti ante tempus torquere nos?* In hoc nomine facta sunt miracula. Marc. ult. *In nomine meo dæmonia ejicient.* In hoc nomine impetrabant Apostoli quod dicitur Ioan. 15. *Quidquid petieritis patrem in nomine meo dabit vobis*, &c.

Perseverantiæ utilitas & necessitas

Sequitur. *Qui perseveraverit usque in finem*, &c. Multum implectenda est perseverantia, hanc sacra scriptura multum commendat. Apocal. 2. Eiusdem 2. *Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.* Eiusdem 3. *Tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.* Perseverantia bona conservat, sicut dissolutio perseverantiæ bona dissipat. Prov. 18. *Qui mollis est & dissolutus, frater est operis sui dissipantis.* Mollis est qui cedit malis. Dissolutus est qui nullius amore ligatus est ad bonum. Augustinus. Magnum donum Dei perseverantia, qua dona cætera conservantur. Perseverantiæ diabolus maximè insidiatur, sciens quod illa sola coronatur. Bernardus in epistola. Scias diabolum soli semper perseverantiæ insidiari, quam solam virtutem novit coronari. Genes. 3. *Tu insidiaberis calcaneo ejus.* Et 1. Corinth. 9. *Unus accipit bravium*, scilicet perseverans. Bernardus. Perseverantia est singularis filia summi regis, virtutum finis & conservatio. Gregorius in Moral. Incassum bonum agitur, si ante corum virtæ deseratur; quia & frustra velociter cucurrit, qui priusquam ad metas veniat, deficit. Ultimus dies perseverantiæ plus videtur valere quam omnes quæ præcesserunt, si enim ille dies defecisset, præcedentia perdidisset.

DE BEATO IOANNE BAPTISTA.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Verbo sermonis ostenditur qualis lucerna Christi fuerit S. Ioannes; & quomodo invitandus.

Paravi lucernam Christo meo, inimicos autem ejus induam confusione, *Psalm.* 131.

VErbum est Dei Patris. Circa quod verbum *lucerna* sunt nobis attendenda, scilicet quæ sit hæc lucerna, qualiter parata, & quæ ipsius lucernæ fuerit efficacia.

Primum ostendit Augustinus cum dicit. Hæc lucerna est Ioannes Baptista præco Verbi, purus ipsius sponsi, lucerna Christi. Idem ostendit Gregorius in Moral. Incassum bonum agitur, si ante hominum virtæ deseratur; quia & frustra velociter cucurrit, qui priusquam ad metas veniat, deficit. Ultimus dies perseverantiæ plus videtur valere quam omnes quæ præcesserunt, si enim ille dies defecisset, præcedentia perdidisset. *Lucerna ardens & lucens.* Bernardus. Tantum lucere non; tantum ardere, parum; ardere & lucere perfectum; ardere & non lucere perversum; non ardere, nec lucere, nec fervere, sed fumum emittere, fœtere, pestiferum. Invenitur lumen sine ardore, quercus putrida lucens in tenebris, in humanis non sic. Inter malos lucent aliqui qui habent de genere bonorum, ut caritatem corporis. Ipsi tamen sunt in multis vitiis. Ipsum etiam eorum quandoque est tenebræ, cum fallitur tentionem contrahunt. Matth. 6. *Si lumen in te est tenebræ sunt; quanta ipsæ tenebræ sunt.* lumen vanum est lumen & sine calore. In se est lumen, quod vanum est, quantum ad hoc, crescit & decrescit, tale est lumen eorum, des hominum concupiscunt. Bernardus. scientias suas in alienis labiis ponunt; gni, modò nulli sunt, secundum quod adlinguis vel vituperare placuit vel laudare. stici 27. *Sapiens manet in sapientia, sed stultus mutatur*, unde ardere parum est. Super 2. 8. *Provideamus bona non solum coram Deo, sed coram hominibus*, dicit Glossa. Propter nos scientia nostra sufficit nobis. Propter vos autem nostra non pollui, sed polliere debet in nobis. res sunt conscientia & fama; conscientia fama proximo prodest. Qui conscientiæ famam negligit crudelis est. Ardere & lucere fectum est, si lux ex ardore procedat, si vervor procedat ex splendore est perversum. dus in Sorm. Non ait lucens & ardens, quia ex fervore splendor non fervor prodit ex dore; sunt enim qui in eo lucent, quia fervent magis fervent quia lucent: At isti plane non spiritu charitatis, sed studio vanitatis emittendo fœtore pestiferum. Majores sunt eius lucerna. March. 5: *Vos estis lux* hæc lucerna in magna parte extincta est mittens pestiferum dum malo exemplo corrumpit. Hierem. 51. *Ecce ego ad te qui corrumpis universam terram.* Legitur in natura animalium, quod equa ad fumum abortivum facit. Exemplo malorum Prælatorum Ecclesia suos amittit. Lucerna Christi, scilicet accensa est in eius sanctificatione, secundo, dum ipse fuit in utero materno. Magis tò est in eius prædicatione, vita verò et

in eius

in ejus decollatione. Verè ardens & vehementer accensus quoniam sic præoccupavit flumina cælestis fontis; ut jam Christi sentiret adventum, qui nec dum poterat sentire seipsum. Idem fuerat Joannes lucerna ardens, sed adhuc sub modio. Potuit in illo tempore solum illuminare modium suum, scilicet lucere matri. Quis tibi indicavit matrem Domini mulier sancta? *ut facta est*, inquit, *vox salutationis tuæ in auribus meis, exultavit*, &c.

II. Qualiter hæc lucerna parata sit perpendi potest, si attendatur à quo sit parata. Paravit eam Deus pater sicut novit eam esse parandam, parata est Christo Domino qualiter ei decuit. Fulsit hæc lucerna triplici lumine, scilicet lumine multiplicis prærogativæ. De ejus prærogativis require in sequenti sermone. *Erit magnus*, &c. *Item* fulsit lumine doctrinæ. Bern. Joannem non prædicatio sed inspiratio docuit, quem replevit Spiritus sanctus in utero matris. *Item* habuit verba ignita ut Helias. Luc. 1. *Ipse præibit ante eum in spiritu & virtute Heliæ.* Eccles. 48. *Surrexit Helias Propheta quasi ignis & verbum ejus quasi facula ardebat.* Fulsit *etiam* vita boni exempli. De exemplis vero quæ nobis monstrat *ecce* ponere sufficiat. *Primum* est *abstinentiæ.* Luc. 1. *Vinum & siceram non bibet.* Matth. 3. *Esca ejus erant locusta & mel silvestre.* Ejusdem 11. *Venit Joannes non manducans neque bibens. Secundum exemplum* fuit *vestimenti asperitas & vilitas.* Matth. 3. *Joannes habebat vestimentum de pilis camelorum.* Ejusdem 11. *Quid existis videre in deserto hominem mollibus vestitum?* Secundum quod dicitur in Glossa. Servus Dei non debet habere vestimentum ad decorem vel ad delectationem, sed tantum ad tegendum indecorem. *Tertium* est *exemplum puritatis Angelicæ*; virgo enim fuit. Tertium sequitur duo præcedentia. Diabolus victus de gula non tentat de libidine, ut dicit Glossa super Matth. 4. Propter hanc puritatem vocatur Angelus Malach. 3. & Matth. 3. *Ecce ego mitto angelum meum. Quartum* est *exemplum fugiendi mundum.* Luc. 1. dicitur de ipso quod *erat in desertis usque ad tempus ostensionis suæ in Israel.* Psal. 54. *Ecce elongavi fugiens & mansi in solitudine.* Duplex fuit ratio quare in desertum fugit ne scilicet aliquis vivens Salvatorem videret mundi vanitatem, & ne levi saltem maculare vitam famine posset. *Quintum* est *exemplum humilitatis*, qui cum tantæ famæ esset quod Christus posset credi, confessus est se non esse Christum, sed ejus vocem. Greg. in Homil. loquens de ipso, cum tantæ, inquit, virtutis esset ut Christus credi potuisset, elegit solidè subsistere in se, ne humana opinione inaniter raperetur supra se. Signum etiam ejus humilitatis fuit quod ait Joan. 1. *Non sum dignus ut solvam corrigiam calceamenti ejus. Sextum* est *signum constantiæ.* Matth. 11. *Quid existis in desertum videre, arundinem vento agitatam?* à quasi diceret: *non*, nam audacter veritatem dixit & constanter mortem *pro ea sustinuit. Septimum* est *exemplum zeli boni.* Fuit autem zelus ejus ordinatus, primo contra peccata propria, non quod jam cessarent, sed quod non essent. Bern. Considera hominem angelico promissum oraculo, conceptum miraculo, sanctificatum in utero, & novum in homine novo pœnitentiæ mirare fervorem. Apostolica perfectio est *habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti simus.* 1. ad Tim. 6. Matth. 11. Joannes hoc contempsit. Audi Dominum. Joannes inquit, venit non manducans neque bibens, plane nec vestiens, sicut ei non est locus nisi forte aliquorum irrationabilium animalium, sic nec pilus cameli humanum est indumentum. Bern. Quid nos irrationales sicut reptilia cibos exquirimus delicatos. Joannes sanctus homo missus à Deo, immo angelus, sicut ait propheta, quo major nullus inter natos mulierum, sanctissimum corpus sic castigat, sic affligit, sic arctat. Zelum habuit contra aliena peccata, unde: *genimina viperarum*, &c. Odorum est exemplum devotionis in Deum, cujus amantissimus & devotissimus fuit. Qui ad vocationem Christi ad se exultavit, in Jordane cum baptizaturus contremuit, sic ejus exemplo in adventu Christi ad te in membris suis exultes, & ad res sacras reverentissimè te habeas. Malach. 2. *Levi à facie nominis mei pavebat.*

III. Sequitur de efficacia hujus lucernæ, quod est confusio inimicorum Christi. Ad litteram, testimonium Joannis multos confudit Judæos, & adhuc potest confundere eos. Matth. 2. *Baptismus Joannis unde erat? è cœlo an ex hominibus?* Et subditur, *& respondentes dixerunt, nescimus.* Quidquid ei respondebant videbant sibi imminere confusionem. Quæsierunt à Joanne quis esset, Joan. 1. Et credidissent ei, si dixisset se esse Christum. Joan. 5. *Vos voluistis exultare in luce ejus*, ut credentis eum esse Christum, ut dicit Interlinearis. Unde multo magis ei credere debuerunt, ferenti testimonium de alio. Multo enim amplius valet testimonium alicujus pro aliquo quam pro se. Testimonium etiam Joannis confundere potest multum inimicos Christi Venerat Joannes Domino parare plebem perfectam, & ideo perfectè abstinebat à vitiis & fulgebat virtutibus. Multi cum simile officium habeant in contrarium agunt, &c.

III. quæ fuerit efficacia hujus lucernæ

DE EODEM.

SERMO SECUNDUS.

SUMMARIUM.

Hic sermo ostendit excellentiam seu magnitudinem S. Joannis ex tribus quorum quodlibet in quatuor subdividitur.

SERMO LV.

Amen dico vobis non surrexit major Joanne, &c. *Matth.* 11.

VErbum illud protulit ipse Salvator Dominus noster Jesus Christus ad laudem præcursoris sui, in quo miro modo extollitur ipse beatus Joannes, tu propter laudatis certitudinem, tum propter laudis magnitudinem. Propter laudantis certitudinem, quia ipse laudavit qui nescit mentiri, non adulari beo fallit potest, propter quod dicit. *Amen dico vobis*, &c. Certitudine affero, non ex relationis fama, non ex suspicionis conjectura, non ex simulationis apparentia, sed ex certa scientia, sicut dicitur Joan. 2. *Ipse enim Jesus sciebat quid esset in homine.* Ipse enim vivus sermo dicitur & efficax, in ejus conspectu nulla latet creatura, est verbum æternum, qui antequam crearentur, omnia sunt cognita. Propter magnitudinem laudis extollitur, quia excepto Christo & ejus sanctissima matre, nullus ei præponitur, quod apparet in sententia verborum.

Verbi theomatis extollitur S. Joannes dupliciter.

Sed videamus quantus sit ille qui sic extollitur & magnus prædicatur ab eo qui non mentitur, nam dum considero Joannem nascentem, ex utero video ipsum magnum magnitudine admirabili, talis est magnitudo singularis privilegii. Beatus Joannes dicitur magnus ideo, quia fortunatus potentia patris altissimi, & si omnes pater altissimus formavit adjuvando naturam, hunc specialiter formavit subministrando super naturam. Luc. 3. Zachariæ & Elisabeth non erat filius *eo quod Elizabeth esset sterilis & ambo processissent in dierum*, &c. Et ita Joannes natus est de sterili & vetere senectutis, & ideo formatus à potentia Dei patris, propter quod in persona ejus dicitur Isa. 49. *Et nunc hæc dicit Dominus formans me ab utero* &c. Ratio autem quare formatus est à patre altissimo, quia præire debebat Christum in divino testimonio, non humano. Ipse enim Dominus dicit. Joan. 5. *Ego testimonium ab homine non accipio.* Sed testimonium accipitur à Joanne, ergo Joannes non tantum homo, sed etiam plus

Privilegia & magnitudo S. Joannis pensatur ex tribus.

I. Ex Nativitate quadruplicites.

Ratio hujus magnitudinis.

quam homo, quia divinus homo & formatus à Deo, quod est contra eos qui minus sunt quam homo quia belluinus homo. Ecclesiastes 3. *dixi de filiis hominum ut probaret illos Deus & ostenderet eos similes esse bellui.* Unde rectè convenit ei quod dicitur Job 1. *Erat vir ille magnus inter omnes orientales.* Orientales sunt qui habitant juxta ortum solis. Tales fuerunt Apostoli & alij discipuli qui fuerunt tempore Christi. Inter omnes tales fuit Joannes magnus, & isti fuerunt magni viri in terra. Rectus ergo Joannes adeo magnus fuit in terra, ut verè dictum sit *inter natos mulierum, &c.* Magnus etiã *secundo*, quia visitatus à præsentia verbi Incarnati, si etenim à verbo multi visitantur spiritualiter, iste specialiter à verbo visitatus est corporaliter, dicitur enim Luc. 1. quod postquam Maria concepit abiit in montana, &c. propter serviendi desiderium, sciens quod quanto quis major est, tanto debet esse humilior. Unde ejus filius non venit ministrari sed ministrare. Matth. 20. Hic datur exemplum subserviendi. Glosia, discant sanctæ mulieres quam sedulitatem debeant prægnantibus cognatis; Verbum incarnatum in utero Virginis venit ad beatum Joannem in utero sterilis, unde ipsum salutavit, & ipse resalutando exultavit, & quasi curialis servus Dominum suum ad se venientem cum hilaritate & reverentia suscepit. *Ratio* autem quare visitatus est à Verbo, quia ipsum præire debebat in vocali officio, secundum quod ipse dixit de se Joan. 1. *Ego vox clamantis, &c.* Vox rectè dicebatur, quia sicut vox exprimit verbum in corde conceptum & manifestat, sic beatus Joannes verbum natum & absconditum in carne. Si ergo magna vox est quæ magnum verbum annuntiat, rectè Joannes per illam vocem intelligitur, de qua Apocal. 1. *Audivi quasi vocem magnam tubæ, &c.* Vox tubæ magna, vox aquarum major, vox tonitrui maxima, Joannes ergo fuit vox maxima, ut inter natos mulierum non surrexerit major, &c.

Ratio hujus.

1.

Magnus *tertio* quia sanctificatus à gratia Spiritus sancti, & si multi sanctificantur in baptismo, iste tamen specialiter sanctificatus est in utero, de quo Luc 1. *Spiritu sancto replebitur*, unde rectè convenit ei quod Dominus dixit. Hierem. 1. *Priusquam te formarem, &c. Ratio* autem quare sanctificatus est, à Spiritu sancto est, quia præire debebat Christum in spiritu Prophetico, secundum quod dicitur. Luc 1. *Præibit ante illum in spiritu & virtute Heliæ*, in spiritu scilicet Prophetiæ & virtute prudentiæ, unde Luc. 7. *Propheta magnus surrexit in nobis.* Verè magnus, quia plus quam Propheta.

Ratio hujus.

4.

Magnus *quarto* quia nominatus à lingua Angeli Domini, cum enim alij nominentur impositione humana, beatus Joannes nominatus est denominatione Angelica, unde Luc. 1. *Angelus apparuit Zachariæ & dixit ei*, &c. Hujus nominis denuntiator Angelus fuit, sed Deus imposuit, quod in persona Joannis dicitur. Isa. 49. *Dominus ab utero vocabit me, &c. Ratio* quare nominatus ab angelo est, quia præire debebat Christum in actu angelico, secundum quod de ipso dictum est per Malachiam Prophetam 3. *Ecce ego mitto angelum meũ.* Si igitur magnum Dominum Joannes denuntiabat & viam ejus parare venerat, rectè illi cõvenit quod de Domino dicitur, Isa. 9. secundum aliam translationem: *vocabitur magni consilij Angelus.* Verè angelus magnus in consilio, magnus in providentia, & adeo magnus, ut *inter natos mulierũ*, &c.

Ratio.

II. Ex conversatione in Mundo quadrupliciter.

1. Magnus fuit magnitudine meriti humilitatis.

Considero etiam Secundo beatum Joannem conversantem in mundo, & video ipsum magnitudine mirabili, qualis est magnitudo meriti. Magnus fuit beatus Joannes non præsidentia dominij. Hac dicimus homo magnus ex potentia. Ille vero dicitur magnus, qui conculcat magnum adversarium, & talis est Joannes. Proverb. 16. *Melior est patiens viro forti.* Aut qui subjugatur per humilitatem, ideo quanto aliquis humilior, tanto Dominus major, secundum quod dicitur, Matthæi 18. *Quicunque humiliaverit se sicut parvulus iste.* Hanc magnitudinem habuit beatus Joannes, quia cum tus esset ut ab hominibus putaretur Christus, non solum se Christum negabat, sed servulum & indignum se reputabat, unde dicebat, *veniet qui ante me factus est, & cujus non sum dignus solvere corrigiam calceamenti ejus*, hoc tranetum inter omnia obsequia. nane magnitudinem imitari debemus secundum consilium tis. Eccles. 3. *Quanto magnus es, &c.* magnitudinem non imitantur præsumptuosi sunt magni corde, contra quos dicitur, Job *te elevas cor tuum?* Contra tales est illud *Domine non est exaltatum cor meum.* Deus mus istam falsam magnitudinem, & imitemur nem per humilitatem, ut simus magni. etiam fuit excellentia magisterij, hinc dicimo magnus ex sapientia. Ille vero magister est, qui facit quod docet, secundum Matth. 5. *Qui fecerit & docuerit*, &c. *qui fecerit*, unde aliquis quantumcunque quantumcunque sciat, non est magnus, unde & ibidem dicitur. *Qui solverit mandata istis minimis, &c.* non solum mimo etiam nullus vocatur, quantumcunque Hanc magnitudinem habuit beatus Joannes enim docuit prius fecit, quod bene *Factum est verbum Domini super Joannem* dicit *dictum*, sed *factum*, quia cæpit facere & docere. Hanc debemus imitari, quod doctrinæ fructus in sermone sed in virtute, unde dicit *Virtute magna reddebant Apostoli resurrectionis Christi.* Unde & Paulus 2. *Servus autem & prædicatio*, &c. sed imitantur qui desidiosi, qui volunt dihil facere, similes Pharisæis, de quibus *Alligant onera gravia & importabilia* gnus etiam fuit auctoritate judicij. homo magnus ex justitia, ille est qui servat censuram judicij, non mancos, sed etiam in domesticos, sed qui in seipsum, secundum illud Eccles. *gnus est judex & potens in honore, sed* ... *eo qui timet Dominum Deum.* Quia judnit alios, sed qui timet Deum primo & ipsum, & ideo magnus est, quia non secundum illud 1. Corinth. 11. *Si nosmetipsos dijudicaremus, non utique &c.* Hanc magnibuit beatus Joannes, qui aquamvis per asperitatem vitæ in semetipsum dibat judicij censuram, unde de eo *Erit magnus coram Domino, &c.* Sibi quod cibus ejus fuit locusta. Hanc tudinem imitari debemus qui fuimus quanto majores fuimus in culpis, jores esse debemus in pœnitentia, filium Ecclesiastici 29. *Humilia ibi*, ut sicut fuit peccator in abundans in penuria. Sed hanc non tionis, qui volunt esse in commessatibus, & pro centum peccatis vijejunare. Tales non sunt compugnos judices, sed inter magnos non sunt viri sed fœminæ, unde in Apoc. 14. significantur *Virgines enim sunt, mendaces magni*, id est genus hominum est fuit decora exemplo. Hic dicitur ex fama. Ille vero magnus est dux, nomen, sed rem nominis, secundum

ad laudem Josiæ, Eccles. 46. *Erit magnus secundum nomen suum, ipse enim victoriam in salutem, electorum Dei*, gentis scilicet: aliquando nomen non est magnum sed vanum, & famæ simulatæ fel debet infamia judicari. Hanc magnitudinem habuit beatus Joannes, secundum quod de ipso veritas dicit. Joan. 5. *Ille erat lucerna ardens*, non quia luceret per se, sed quia ab alio habebat quod luceret, sicut luna à sole. Unde de Christo & ipso potest exponi illud Genes. 1. *Fecit duo luminaria magna*, id est Christũ & Joannem. *Luminare majus*, id est Christum, *ut præesset diei*, scilicet ipsi Ecclesiæ; *& luminare minus*, id est Joannem, *ut præesset nocti*, quantum ad instructionem Synagogæ. Et sicut luna crescit & in consummatione minuitur, secundum quod ipse dixit, *me oportet minui*, id est purum hominem reputari. Hanc magnitudinem imitari debemus juxta mandatum Domini. Matth. 5. *Sic luceat lux vestra, &c.* Sed hanc non imitantur viri vanè glorioſi, qui sola apparentia & laude hominum sunt contenti, contra quos Proverb. 25. *Ne gloriosus appareas coram rege, & in loco magnorum ne steteris*; ne scilicet dum vis esse magnus in conspectu hominum fias abominabilis apud Deum, secundum illud Luc. 16. *Quod altum est apud homines, &c.* Ideo hanc magnitudinem vanitatis contemnere debemus.

III. In omnibus beati Joannis quæ magna est quæ impleta.

Considero tertio beatum Joannem regnantem in cœlo, & video eum magnum magnitudine retributionis, qualis est magnitudo præmij Rom. 8. *Quos justificavit hos & magnificavit.* Non est dubium quin ille qui dixit Abrahæ, Genes. 15. *Ego ero merces tua magna nimis*, quin & ipse Joanni dixerit idem. Magna nimis, quia magna secundum omnem modum & super omnem modum, est enim ejus mensura immensitas & finis infinitas. *Primo* ille merces est magna *longitudine æternitatis*, secundum quod dicit Apostolus, 2. Corinth. 4. *Id quod est in præsenti momentaneum & leve, &c.* Ideo adhortans aliquos ad sustinendum modicum, ad Hebr. 10. dicit. *Nolite amittere confidentiam vestram, quæ magnum habet remunerationem*, quia pro momento temporis acquiritur longitudo æternitatis secundum illud, Psalm. 90. *Longitudo dierum, &c.* O quam beatus qui tantam possidet mercedem! Valde mortuum habet desiderium, qui hanc non desiderat. Sed qui vult ad hanc vitam longam pervenire, necesse est ut contemptum habeat mortalis vitæ, secundum illud Domini: Joan. 12. *Qui odit animam suam in hoc mundo in vitam æternam custodit eam.* Sed è contra per amorem vitæ mortalis pervenitur ad mortem, ut ibidem dicit: *Qui amat animam suam perdet eam.* Magna est *latitudine* mercedis beati Joannis *lætificativa* aberratis. Baruch. 3. *O Israel quam magna est domus Dei.* Et si ampla, tamen non est vacua sed abundans & repleta. Psal. 35. *Replebuntur ab ubertate.* Hujus ubertatis dulcedinem reperire cœpit qui dicebat: Psalm. 30. *quam magna multitudo dulcedinis tuæ, &c.* O quam beatus est qui ad ubertatis longitudinem mortis pervenire. Sed valde durus est qui hanc non appetit, sed ad hanc pervenire non potest nisi per amaritudinem paupertatis in cantico beatæ Virginis: *Esurientes implevit bonis.* Nam per ubertatis amplitudinem pervenitur ad paupertatis magnitudinem, sicut dicitur, Genes. 41. *Per annos magnitudinis perditurus est omnis magnitudo*: sicut etiam dicitur in Job. 27. *Dives cum dormierit nihil secum auferet.* Magna *etiam* illa beati Joannis merces *sublimitate honoris*, secundum quod in Psalm. 20. dicitur. *Magna est gloria ejus in salutari tuo, in salutari*, id est, *in Christo*; quia *cum apparuerit Christus vita nostra, & nos apparebimus cum ipso in gloria*, ad Colos. 2. *Salvatorem expectamus, &c.* ad Philip. 3. O quam magnus est beatus Joannes, qui ad tantum honoris sublimitatem meruit pervenire, unde de eo vere dicitur: *Magnus est coram oculis ejus in salutari suo.* Valde durus est qui hanc magnitudinem non desiderat, sed ad hanc magnitudinem non potest quis pervenire nisi per paupertatem vilitatis. Job 22. *Qui humiliatus fuerit, erit in gloria.* Nam è contra à gloriæ sublimitate pervenitur ad ignominiæ paupertatem, Apoc. 18. *Quantum glorificavit se, &c.* Magna *etiam* illa merces *profunditate pacis.* Adeo enim eris in intimis collocata, ut per ipsam nunquam exeatur extra, unde illius pacis profunditatis figura est per sequitur Christi in terræ profundo sive in sepulchro. Ipse enim Christus est pax nostra & requievit sub terra die Sabbathi, & figuraliter magnitudinem illius quietis. O quam magnus est beatus Joannes, qui ad hanc pacis magnitudinem meruit pervenire, ut de eo vere possit dici quod scribitur 3. Reg. 10. quod *magnificatus est rex Salomon super omnes Reges.* Salomon rex pacificus, qui in quo regnavit, in pace magnificatus est valde. Dives est valde qui ad hanc pacem pervenire non appetit, sed pervenire non potest nisi per virtutem quietis temporalis. Sicut enim dicitur. Actor. 14. *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.* Nam è contrario per quietem otiositatis pervenitur ad laborem æternum, unde 1. Thess. 5. *Cum dixerint pax & securitas, tunc repentinus superveniet interitus.*

DE BEATO JOANNE ET PAULO.

SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

Duo ex themate docet hic sermo.

SERMO LV.

Dico autem vobis amicis meis ne terreamini ab his qui occidunt corpus, & post hoc non habent amplius quid faciant. Ostendam autem vobis quem timeatis, timete eum qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. *Luc.* 12.

Duo ex themate docet hic sermo.

Sicut dicit Glossa super illud Psal. 79. *Incensa igni & suffossa.* Omnia peccata duæ res faciunt in homine, scilicet cupiditas & timor, sic etiam amor Dei & timor ejus ducit ad omne bonum. Ideo cœlestis magister volens docere discipulos suos nulla, docuit eos non amare temporalia bona, & non timere transitoria mala. In verbis vero propositis quæ in Evangelio hodierno continentur *primo* monet eos ut occisores corporis non timeant; *secundo* ostendit quem timere debeant, ibi: *timete eum*, &c.

I. Occisores corporis non esse timendos ob tria.

Circa Primum notandum quod sicut dicit Chrysost. Omnia mala operatur timor mortis, omnis bona contemptus mortis. Jerem. 10. *Nolite timere quæ timent gentes, quia leges populorum vanæ sunt.* Seneca. Mors, exilium, luctus, dolor, non sunt supplicia sed nomina. Sed multi cum requiruntur ut solvant debita, postulant indicias, cum tamen possint solvere statim quasi multi debitores. Proverb. 29. *Timor hominum, laqueus corruit.* Timor de *causis* non debent terreri amici Dei ab his qui corpus occidunt. *Primo* quia sunt amici Dei; amicis enim Dei sunt omnia amica & utilia, sibi enim eis non vana. Rom. 8. *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Eccles. 8. *Qui custodit præceptum non experietur quidquam mali.* Inimicis vero Dei sunt omnia inimica, mortua enim eis prospera & adversa. Magna enim est confusio filiis Dei quod persecutor virgam habens, in

mana patris eorum habet, patris inquam, misericordiarum, cujus sapientiam nihil potest latere, cujus potentiam nihil potest superare, unde verisimile est quod persecutor non affligat eos, nisi in quantum pater viderit eis expedire. Isa 10. *Virga furoris mei Assur*. Magnum solarium est amicis Dei omnipotentia. Hoc solatium adhibuit Dominus discipulis suis post resurrectionem suam, cum timerent ne illi qui occiderant magistrum eorum eos occiderent. *Data est mihi*, inquit, *omnis potestas in cœlo & in terra*. Matth. ult. Timere debent amici Dei super omnia illud quod aufert amicitiam Dei, scilicet peccatum. Manente ejus amicitia omnia sunt in tuto. Luc. 10. *Capilli capitis vestri omnes numerati sunt*. Ideo notabiliter dictum est: *dico vobis amicis meis, &c.* Inimicis Dei omnia sunt timenda. Genes. 4. Caïn post peccatum: *quicunque invenerit me occidet me*. *Secundo* non sunt timendi corporis occisores, sed potius amandi; quia corpus est hostis nostet familiaris. Ad Galat. 5. *Caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem*. Nulla autem pestis efficacior ad nocendum quam familiaris inimicus, ut ait sapiens. Obsequuntur qui persequi videntur occidendo hostem nostrum qui plus potest nocere. Proverb. 28. *Fugit impius nemine persequente*. Obsequium istud videbatur desiderare, Apostolus Paulus dicens Rom. 7. *Infelix homo quis me liberabit de corpore mortis hujus*. Qui liberat à corpore, à sordido liberat carcere. Psalm. 141. secundum aliam litteram. *Educ de carcere animam meam*. Corpus in mortali peccato, corpus mortis dici potest, quia vivere in eo est quasi mors vel morte deterius. Ecclesiasticus 30. *Melior est mors quam vita amara*. Item corpus mortis dici, quia addictum est necessitati moriendi. Seneca. Nullum majus solatium mortis quam ipsa mortalitas, quam necessitas moriendi. Chrysostomus. Si gratis post modicum morituri sumus, quare ante modicum in causa Dei cum gloria non morimur, ut fiat voluntarium quod futurum fieri est necessarium. Seneca. Nemo tam stultus est quin malit semel cadere, quam semper pendere. *Tertio* non sunt timendi corporis occisores, quia modica est eorum potestas, possunt enim in corpus & non in animam, possunt ante mortem non post, possunt inferre tormentum momentaneum, non æternum.

II. Deum animæ & corporis occisorem esse timendum.

Sequitur. *Timete eum qui postquam*, &c. Timendus est ille qui potest non solum in corpus sed etiam in animam, & non solum ante mortem sed etiam post mortem, qui non solum infert pœnam transitoriam sed etiam æternam, potestas illa timenda est. Illam debemus timere cui nihil possumus abscondere. Justitiam ejus debemus timere, quam nec preces nec pretio possumus corrumpere. Bonitatem illam debemus timere, quæ summè odiens malum, illud puniet sine fine. Gregorius. Quidquid ab quod exterius sentis, per hoc ille metuendus est, qui hoc interius disponit. Augustinus. Si creaturæ, &c. Deum time, non ipsas, quia omnia sub ipso. Idem. Et si cupiditatem per te habeas, potestatem nocendi, si illam non dederit non habes. Ideo Deus homo stans ante hominem air. Joan. 19. *Non haberes potestatem in me, nisi tibi desuper datum esset*. Nec ipse diabolus vel unam ovinulam potuit tollere viro Job nisi prius diceret: *mitte manum tuam*, hoc est, da potestatem. Job 1. & 1. Machab. 2. *A verbis iniqui peccatoris ne timueritis, quia gloria ejus stercus & vermis est. Exaltatur hodie, & cras non invenietur*. Isaiæ 51. *Quis tu ut timeas ab homine mortali & à filio hominis, qui quasi fœnum arescet?* Ejusdem 8. *Dominum exercituum ipsum sanctificate*, æstimantes eum sanctum, & sanctitatis amatorem. *Ipse pavor vester & ipse terror vester*. Beati martyres quorum hodie festum

De SS. Martyribus

celebramus ab his qui occidunt corpus non fuerunt territi, immo ad martyrium fuerunt parati, & voluntarij, unde dixerunt Juliano qui dederat eis inducias decem dierum martyrij sui, jam decem dierum inducias existima præteriisse & quod te minaris postea facturum, hoc jam perfice, quia per mortem ad gloriam festinabant pervenire, ad quam nos perducat, qui sine fine vivit & regnat. Amen.

DE BEATO PETRO APOSTOLO.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Primo demonstrat hic sermo quanti fiat officium pastorum Ecclesiæ à Deo. Deinde quatuor qualitates Ecclesiæ pastorum affert & explicat.

Simon Joannis diligis me plus his. *Joan. ult.*

ECclesia solennizans de principe Apostolorum multa nobis recitat de ipso ad gloriam Dei ipsius commendationem, & nostram ædificationem. Specialiter vero in Evangelio hodierno recitatur nobis quomodo Salvator officium pastoris ei commendaverit, quod officium specialiter Salvator diligit, cui in hoc mundo intendere voluit. Joan. 10. *Ego sum Pastor bonus*. Ad hoc in mundum venit. Marc. 1. *Eamus in circumvicos proximos ut ibi prædicem, ad hoc enim*. Hoc officium discipulis suis post resurrectionem multum commendavit. Postquam Thomam de resurrectionis confirmavit, fere in omni apparitione illud commendavit. Commendavit illud Petro cum tertio discipulis suis se manifestavit. Joan. ult. de quo habetur in Evangelio hodierno. Commendavit illud discipulis cum apparuit in Galilæa, Matth. ult. *Ite docete omnes gentes*. Item in die ascensionis Marc. ult. *Euntes in mundum universum*, &c.

Commendans autem hoc officium Petro sic facit. *Primo* Simonem vocat & Simonem Joannis. *Secundo* de dilectione sui eum interrogat. *Tertio* ad officium pascendi gregem rei eum instituit, ad pascendum agnos, semel ad pascendas oves. *Quarto* genus mortis significat, quod Petrus erat pro eo dicens. *Cum esses junior cingebas te*, &c. In his *quatuor* ostenditur ordinatio eorum, qui gregem Dei habent pascere. Primo debent ponere in via, ut impleant quod docent. *Secundo* debent operam dare ut in amore Dei crescant. *Tertio* officio pascendi debent insistere. *Quarto* si opus fuerit, pro grege debent animas ponere.

Ad Primum pertinet quod Dominus Petrum Simonem vocat, interpretatur enim obediens. Auditor primo debet obedire doctrinæ. Augustin. in libro de doctrina Christiana. Non enim bene auditur, qui se ipsum non audit. Quo imperio docetur quod prius agi[t] quam doctrinæ quis subtrahit fiduciam [et] scientia præpedit linguam. 1. ad Timo[th.] *de tibi & doctrina*. Et Prov. 9. *Si [sa]pis tibimet ipse eris*. Bernardus. Non est [sa]piens sibi. Simonem vocat, qui [de]bet religiosus, & præceptis divinis [et] jorum, & ammonitionibus eorum. Si[mo]nis, debet esse vir religiosus non Simon [qui] qui angariatus est ut crucem Domini [fe]rat. Simones interpretatur gratis, obedientia gratis nibus gratis data, & talis est Deo grata.

eis ne obedientia illorum sit Deo parum grata, qui non obediunt nisi cum gladius super caput eorum extrahitur, cum scilicet in virtute obedientiæ præcipiat, ac si diceretur: Gladio æternæ pœnæ feriosis, si hæc non feceris. Multum à nobis amanda est obedientia, cujus Salvator fuit discipulus & doctor. De primo dicitur ad Hebr. 5. *Cum esset filius Dei, didicit ex his quæ passus est obedientiam.* Didicit in membris ex his qui passi sunt in so, vel didicit per experientiam. Ipse docuit obedientiam in mundum veniens. Joan. 6. *Descendi de cœlo, non ut faciam voluntatem meam,* &c. Item in mundo manens Joan. 4. *Meus cibus est ut faciam voluntatem ejus qui misit me.* Etiam de mundo exiens Joan. 14. *Sicut mandatum dedit mihi pater sic facio.* Bernardus. Memento te fratres, Christus ne perderet obedientiam, perdidit vitam. In signum hujus inclinato capite emisit spiritum. In domo obedientiæ Salvator ponit illos, quorum salutem desiderat, ibi dat benedictionem, inde ascendium in cœlum. Luc. uk. *Eduxit eos foras in Bethaniam,* quæ interpretatur domus obedientiæ *& benedixit eis. Et factum est dum benediceret recessit ab eis & ferebatur in cœlum.* Religiones scholæ sunt obedientiæ. Erit magna confusio in die judicii his, qui 30. annis fuerunt in scholis vel amplius, & in obedientia non profecerunt, sicut magna confusio alicui esset qui 20 annis in scholis fuisset & in scientia non profecisset.

Circa profectum & Dei amorem notandum, quod ad perfectionem divini amoris pertinet, ut bona transitoria contemnant & transitoria-mala non timeant. Augustinus. Domine te minus amat qui te non amat propter te. 1. Joan. 4. *Perfecta charitas foras mittit timorem.* Augustinus super Joan. Amor in eo qui pascit oves Christi in tam magnum debet spiritualem crescere ardorem ut vincat etiam mortem naturalem & timorem. Tertiam interrogationem de amore refert. Bernardus ad hoc quod pastor debet plus amare Christum quam sua vel suos vel seipsum. Item contra hos vigilat toties inculcata vox ista Christi, quos Apostolus gemit sua quærere non quæ Jesu Christi, & vult Augustinus mutilationem esse factam contra homines se ipsos amantes, de quibus habetur. 2. ad Timoth. 3. *Scito quia in novissimis diebus instabunt tempora periculosa, & erunt homines seipsos amantes,* quod est radix multorum malorum: & subdit; *Cupidi, superbi, elati,* &c. *voluptatum magis amatores.* Qui hoc animo pascunt oves Christi, ut suis velint esse dediti voluptatibus, se convincuntur amare, non Christum, vel gloriandi, vel dominandi, vel acquirendi cupiditate, non obediendi & subveniendi & Deo placendi charitate. Item Augustinus super Ioan. Nescio quo explicabili modo quis seipsum non Deum amat. Quisquis Deum non seipsum amat, se amat. Qui si non potest vivere de se, moritur amando se. Non ergo se amat, qui ne vivat se amat. Cum vero ille diligitur de quo vivitur, non se diligendo magis diligit, qui propterea se non diligit, ut eum diligat, de quo vivit.

Circa officium pascendi notandum, quod quod multum est acceptum Deo. Ierem. 3. *Dabo vobis pastores iuxta cor meum, & pascent vos scientia & doctrina.* 1. Petri 5. *Pascite qui in vobis est gregem Domini. Tripliciter* debet pastor pascere, scilicet *exemplo, verbo, temporali subsidio.* Ad pabulum exempli monet Apostolus 1. ad Timoth. 4. *Exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione,* &c. Ad Tit. 2. *In omnibus exemplum præbe teipsum bonorum operum.* De aliis duobus dicit Augustinus. Talis debet esse rector Ecclesiæ, qui proponat verba doctrinæ ignorantibus & mensam suam communicet indigentibus. Libenter audit linguam ejus loquentem tujus denegam expectat porrigentem. Bis monetur Petrus pascere agnos, qui non habent nec hac pastoribus ministrant, & semel oves. Quia sciebat Christus pastores Ecclesiæ parum fidelibus illis à quibus non speraretur utilitas temporalis, & quia juvenes frequentiora indigent refectione spirituali quam senes, sicut etiam corporali.

IV. Facultatum & vitæ expositio pro ovibus.

Oportet etiam quod pastor, si necesse fuerit, animam ponat pro ovibus, sicut princeps pastorum fecit, & petivit facere, & voluit, de quod habebant *Cum esses junior,* &c. *Cum autem senueris extendes manus tuas* crucifigendus. Ad hoc autem ut veniat *alius cinget te, & ducet quo tu non vis.* Augustinus. Hunc invenis exitum, negatur & amator, pugnando clamas, negando profiteris, flendo purgatus, confitendo probatus, patiendo convitiatus, hunc invenit exitum, ut pro ejus nomine persecutionibus mortem, cum quo se moriturum pro grege pascendo promiserat. Sed quomodo morietur pro grege pascendo, qui nec unam parvam refectionem pro eo vel pravum lectum sustinere vellet? Gregorius. Primum nobis est exteriora nostra pro ovibus nostris impendere. Postremum verò si necesse fuerit, etiam animam nostram pro eisdem ovibus ministrare, sed cum incomparabiliter longè melior anima sit qua vivimus, quam terrena substantia quam exterius possidemus, qui non dat pro ovibus suis substantiam suam, quomodo pro eis daturus esset animam suam?

IN COMMEMORATIONE S. PAULI.

SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

Hæc sermo thematis y. dicta pertractat & explicat, eaque S. Pauli transitui seu morti de qua hoc festum, accommodat.

SERMO LVIII.

Tempus resolutionis meæ instat. Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi. Ideoque reposita est mihi corona justitiæ. 2. *Ad Timoth.* 4.

Primum dictum thematis de transitu seu obitu S. Pauli tractatus.

Ecclesia retulit hodie transitum beati Pauli à valle miseriæ ad locum gloriæ, & congratulatur ei de corpore mortis exeunti, lucrum quod diu concupierat conquirenti, bonum quod secutus fuerat apprehendenti. Verisimile est quod in exitu à mortali corpore multum gratulatus sit spiritus ejus qui ait: *Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Ad Roman. 7. Multum lucrum acquisivit sibi mors quæ est naturæ debitum, commutata in regni cœlestis pretium. Ad Philip. *Mihi vivere Christus est, & mori lucrum.* Hodie summum bonum apprehendit quod tanto tempore secutus fuerat. Ad Philip. 3. *Sequor si quomodo apprehendam.* Sciens Dominus desiderium quod Paulus habebat de transitu ab hac vita mortali, propinquitatem illius transitus ei revelavit, & de victoria sua & corona secum redit, quod Timotheo verbis propositis scripsit. In quibus *primo* propinquitatem resolutionis suæ indicat. *Secundo* ostensionem laboris sui & coronæ demonstrat. Primum ibi: *Tempus,* &c. Laborem suum ostendit ibi: *Bonum certamen,* &c. Coronam ibi: *In reliquo,* &c. Id est in futuro, *reposita est mihi corona justitiæ.*

Duo themata de illo habet sermo tractat.

I. De obitus propinquitate Paulo revelata.

Simile est quod hic dicitur. *Tempus meæ resolutionis,* &c. habetur. 2. Petri 1. Ubi Petrus dicit. *Certus sum quod velox est depositio tabernaculi mei, sicut Dominus significavit mihi.* Propinquitas nempe mortis Paulo revelata non eum terruit, cum haberet in desiderio mortem & vitam in patientia. Ad Philip. 1. *Coarctor de duobus, desiderium habens dis-*

solvi & esse cum Christo, multo melius: permanere in carne necessarium propter vos. Proverb. 28. *Justus ut leo confidens absque terrore erit.* Ejusdem 30. *Leo fortissimus bestiarum ad nullius pavebit occursum.*

Quæstio? Quærit Augustinus quomodo Paulus potuit dicere: *bonum certamen certavi*, &c. cum adhuc restabat tempus passionis, quam sibi impendere prædixerat, tam magna constrictio, tam magna luctа, tam grave, & tam grande certamen, ad cujus consummandum cursum adhuc illud deerat, ubi erat futurus acrior & crudelior inimicus, & subdit hanc responsionem;

Responsio. hoc dicit non re plena, sed spe firma, quia de victoria futuri certaminis & cursus consummatione certum eum securumque fecerat, qui sibi passionem imminere jam revelaverat, ideo quod futurum fuit præsumpsit, & tanquam fuerit, indicavit. Magnam securitatem videbatur habere cum diceret ad Rom. 8. *Quis me separabit à charitate Christi*, &c. *tribulatio, angustia?* &c. Et post. *Certus sum, quia neque mors, neque vita*, &c

II. De ejus certamine vel labore & corona seu præmio. Circa *secundum* notandum quod tempus hujus vitæ tempus est certandi, tempus peregrinandi, tempus acquirendi. *Tempus certandi*, quia *militia est vita hominis super terram.* Job. 7. Bernardus. In mundo isto tanquam in stadio certaminis positi sumus, ibi Christus mortuus est, qui vero hic livorem vel plagas non suscepit, in futuro mundo, miles inglorius apparebit. Nunc est *tempus peregrinationis.* 1. Petr. 2. *Obsecro vos tanquam advenas & peregrinos.* Psal. 38. *Advena ego sum apud te & peregrinus sicut omnes patres mei.* Ad hanc peregrinationem pertinet quod animus hominis tendat ad Dei fruitionem, unde animo isto non est manendum cum corpus ejus currat ad mortem. Augustin. libro Confession. Fecisti nos ad te & inquietum est cor nostrum donec veniat & requiescat in te. Idem. Nihil aliud est tempus præsentis vitæ quam cursus ad mortem, in quo nemo vel paululum vel tardius ire permittitur, sed omnes pari motu urgemur. Ad hoc etiam ut homo ad alium locum tendat facit velox transitus rerum temporalium. Sap. 5. *Transierunt velut umbra omnia.* Item mutabilitas hujus vitæ Job 14. *Tanquam flos egreditur, & conteritur & fugit velut umbra, & nunquam in eod. statu permanet.* Ad idem facit quod locus iste non est patria sed exilium, ideo sancti ad locum meliorem & ad bona meliora anhelant. Nunc est etiam *tempus acquirendi* secundum illud Ecclesiastes 3. *Tempus acquirendi & tempus perdendi.* Nunc est tempus acquirendi animas Christo nunc est tempus acquirendi vitam immortalem. Nunc est tempus perdendi bona transitoria & acquirendi æterna. Ecclesiastici 29. *Perde pecuniam propter fratrem.*

1. Tempus certandi. 2. Tempus peregrinandi. 3. Tempus acquirendi.

Secundum dictum de hac materia tractatur. Certamen seu tentatio triplex hujus vitæ. Certamen respicit id quod est contra cursum. Ideo bonis infimis non debent electi adhærere, sed ad permanentia properare. Fides enim respicit illud quod est supra vel juxta. Fidem vero debemus servare Deo & proximo. Quantum ad primum dicit Apostolus: *Bonum certamen certavi.* Servos Dei impugnat in mundo illo corruptio carnis, vanitas mundi, malitia diaboli. Insultus carnis sunt tentationes luxuriæ, insultus mundi sunt tentationes cupiditatis, insultus diaboli sunt tentationes superbiæ. qui tentationibus cedit & consentit, malè certat, & vincitur, & suspenditur. qui resistit, benè certat, & vincit, & coronatur. 2. Timoth. 2. *Non coronabitur nisi qui legitime certaverit. Tentationes carnis* Apostolus vicit, castè enim vixit. 1. ad Corinth. 9. *Castigo corpus meum & in servitutem redigo.* Ad designandum candorem castitatis ipsius in martyrio ejus de corpore suo unda lactis exivit. *Tentationes cupiditatis* vicit, quia divitias perfectè contempsit, ideo convenienter recitatur in evangelio hodierno. Matthæi 19. *Ecce nos reliquimus*

Quomodo S. Paulus vicerit.

2.

omnia Ad Philip. 3. *Quæ fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta, & arbitror ut stercora, ut Christum lucrifaciam. Tentationes superbiæ* vicit, quia humillimus fuit. 1. Corinth. 15. *Ego*, inquit, *minimus Apostolorum.* Ephes. 3. *Mihi omnium sanctorum minimo data est gratia in gentibus evangelizare investigabiles divitias gratiæ Christi.*

Sequitur. Cursum consummavi. Vita mea secundum Greg. via est in qua Paulus cucurrit quam velociter & strenue executus est, ut mandavit 1. Corinth. 9. *Ego sic curro non quasi incertum.* Ipse sic cucurrit quod comprehendit. eodem *Sic currite ut comprehendatis.* Hebr. 12. *Curramus ad propositum nobis certamen.* Bern. Qui ardentius, currit velocius, & perveniet citius. se cursum consummavit, quia nec bonis visitatus detineri potuit, nec malis vinculis etiam cathenis cursus ejus impeditus fuit. Ad Ephes. 4. *Obsecro vos ego vinctus in Domino.* In vinculis etiam positus à prædicatione non cessavit. Sunt qui cursum contrarium faciunt, *quorum pedes ad malum currunt.* Proverb. 1. *Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.* Ps. 13 De ipsis dicit Alacrius currum ad mortem, quam non ad non tantum de die sed etiam de nocte, nec diebus non festivis sed etiam festivis, non pedibus sed omnibus membris tendunt ad num. Quidam vero bene currentes ante consummationem cadunt & collum fra bi,

Sequitur *fidem servavi*: Apostolus Christ lem se exhibuit, ejus enim gloriam, non quæsivit. Nomen ejus coram gentibus & portavit & filiis Israël, & ipsi non sermo cere volunt, &c. Caput ejus dum præcis nomen Domini nostri Jesu Christi clara vo sonuit. Ipse talentum sibi commissum fidel pensavit. 1. Corinth. 15. *Gratia Dei in non fuit.* 2. Corinth. 11. *In laboribus plu* Corinth. 15. *Abundantibus omnibus labor* Evangelio quod per revelationem Dom Christi didicerat Ecclesiam illuminavit, & bonæ famæ eam confortavit. 2. Corinth. 2. *bonus odor sumus.* In morte ejus lux magn eum apparuit & odor maximus de corpor exivit.

Fidelitati vero ejus corona reddita est sec illud Apocal. 2. *Esto fidelis usque ad mortem tibi coronam vitæ.* De quo subditur: *in re posita est mihi corona justitiæ.* Justitia dicit tum ad illud quod est condignum, munus quantum ad illud quod est supra condig justitia potest dici facta comparatione pr meritum, munus vero habito respectu ad merendi, quæ gratis datur, & quantum ad telligitur illud Isa. 26. *Omnia opera nostra op es Domine*, &c.

DE BEATA MARGARET

SERMO VNICVS.

Summarium.

Ostendit hic sermo in quibus non sit gloriandum & in quibus gloriandum sit. 2. Virginem in tribus gloriandum esse demonstrat.

Qui gloriatur in Domino glorietur: 1. *Corinth.* 1.

CVm homo creatura nobilis sit & ad gloriam regni cœlestis creatus, naturaliter appetit gloriari, ideo necessarium est scire in quo gloriari debeat, ne forte unde confundi possit gloriam

ret,

rat. In quo autem gloriari debeat oſtendit Apoſtolus in verbo propoſito dicens: *Qui gloriatur in Domino glorietur.* Non debet homo gloriari in malis. Pſ 1. *Quid gloriaris in malitia?* &c. Gloriatio iſta eſt talis ac ſi aliquis gloriaretur de hoc quod in lutum fœtidum cecidiſſet, peccatum enim res immundiſſima eſt. Item non debet gloriari in bonis hujus mundi. Hierem. 9. *Non glorietur ſapiens in ſapientia ſua, & non glorietur dives in divitijs ſuis.* In ſapientia mundana non debet aliquis gloriari, quia ſapientia hujus mundi eſt ſtultitia apud Deum. Ipſa enim eſt velut lumen lignorum putridorum, quod de nocte apparet, de die non. In tenebris hujus vitæ videtur eſſe ſapientia, ſed in futuro apparebit quod ſit inſipientia. De fortitudine etiam corporis non debet aliquis gloriari, quia *fortioribus fortior inſtat cruciatus.* Sap. 6 Hoc eſt gloriari de fortitudine ſui hoſtis, cum corpus adverſetur ſpiritui. De divitijs non debet etiam aliquis gloriari, quia non proderunt divitiæ in die ultionis, quia gloriari de multitudine divitiarum quæ amantur contra Deum, eſt gloriari de hoc quod habet magnam molam ad collum, qua mergendus eſt in profundum inferni. In Domino debet gloriari, qui gloriatur, vel poteſt gloriari de hoc quod habet Dominum Deum, cum ſit optimus Dominus. Pſ. 32. *Beata gens cujus eſt Dominus Deus ejus.* Idē, Pſal. 143. Beatus populus cujus Dominus Deus ejus. Ambroſ. Mori non timeo, quia bonum Dominum habeo. Item poteſt aliquis gloriari in Dei cognitione ſecundum illud. Hierem. 9. *Sed in hoc glorietur, qui gloriatur ſcire & noſſe me.* Baruch. 4. *Beati ſumus Iſrael, quia qua placent Deo manifeſta ſunt nobis.* Item poteſt quis gloriari in gratia Domini, quam oſtendit ſe habere. 2. Corin. 1. *Gloria noſtra hæc eſt teſtimonium conſcientiæ noſtræ*, quando Spiritus ſanctus reddit teſtimonium ſpiritui noſtro quod ſumus filii Dei. Item poteſt quis gloriari in Dei imitatione, ut cum exemplo Chriſti bona tranſitoria deſpicit vel tribulationes patienter ſuſtinet. Eccleſiaſtici 23. *Magna gloria eſt ſequi Dominum.* Sic gloriabatur Paulus. Rom. 5. *Gloriamur in tribulationibus.* Gloriari debet Chriſtianus in hoc, quod judicio Domini ſui Chriſti eſt glorioſum non mundi judicio Judicio Chriſti glorioſa res eſt humilitas, qua appetit palliari ſuperbia ne vileſcat. Altitudo verò ſæculi, judicio Dei res eſt ignominioſa. Luc. 16. *Quod hominibus altum eſt, abominatio eſt apud Deum.* In quo debet Chriſtianus gloriari & in quo non, require in feſto ſanctæ crucis in ſermone illo: *Mihi abſit gloriari.* Amor qui eſt inter ſervum Chriſti, & Chriſtum, cum ſit unio amantis & rei amatæ, facere debet ut Chriſti ſervus glorietur de bonis quæ pertinent ad gloriam Chriſti, gloriam enim Chriſti ſuam debet reputare. Sicut mater de amore quem habet ad filium, de exaltatione filij gloriatur, ut cum ſit Epiſcopus, vel aliter ſublimatur. Sic ſervus Chriſti debet gloriari de hoc quod Dominus ſuus ſedet ad dexteram patris, & data eſt ei omnis poteſtas in cælo & in terra, & quod in nomine ejus omne genu flectatur. Debet ſervus Chriſti gloriari in Domino, hoc eſt in bonitate & virtute Domini ſui, ut ſi quid boni habet ei attribuat qui fons eſt omnium bonorum, ſi quid boni agit virtuti ejus attribuat. 1. Corinth. 4. *Quid habes quod non acceperiſti: ſi autem acceperiſti, quare gloriaris quaſi non acceperis.* Beata Margareta cujus hodie feſtum celebramus in Domino gloriari potuit, quia ipſius virtute carnem, mundum, diabolum vicit. Carnem vicit, quia virginitatem ſemper habuit & ſervavit; mundum vicit, quia tyranni præcepta & tormenta contempſit. Bona etiam mundi non concupivit nec mala timuit. Diabolum vicit, cujus aſtutias deprehendit; & pedē ſuum ſuper caput ejus poſuit, ſicut patet perlegenti vitam ipſius.

In quibus gloriandū non ſit.

In Deo gloriandum, quomodo.

Cur dicit de humilitate.

Deus legio. in Chriſti

Del. Mar. gum.

Spiritualiter iſta bona virgo gloriari poteſt in Domino, quia Domino eſt ſociata tanquam ſponſo. Honorabiliſſimum eſt tale connubium, cum creatura creatori ſponſa efficitur. Si rarus eſt honor habere ſponſum regem Franciæ, quantus honor eſt habere regem gloriæ? Magnum honorem faceret Chriſtus virgini, ſi dignaretur eam in ancillam aſſumere, ſervire enim regi æterno regnare eſt cum eo, Quantum ergo honorem ei facit, cum eam in ſponſam accepit atque elegit? Ipſa non eſſet digna diſcalciare eum, cum ille, quo major inter natos mulierum non ſurrexit, dixit, ſe non eſſe dignum ſolvere corrigiam calciamenti ejus Joan. 1. Mirabilis honor eſt cum ille qui Angelos habet pro ſervis humilem virginem pro ſua ſponſa elegit, cum quanta exultatione eſſet ei cantandum, *ipſi ſum deſponſata cui Angeli ſerviunt.* Tamen exultationi miſcendus eſt timor, multum enim debet timere ne inferat contumeliam, à quo tantam ſuſcepit gloriam. Pſalm. 2 *Exultate ei cum tremore.* Hoc nobile connubium verum connubium eſt. Carnale autem connubium eſt quaſi ſignum & quædam pictura. Ad Epheſ. 5. *Sacramentum hoc magnum eſt. Ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia.* Connubium carnale quod cū homine mortali contrahitur, morte ſolvitur ſecundum illud 1. Corinth. 7. *Si dormierit vir ejus, ſoluta eſt à lege viri, cui vult nubat in Domino.* Connubium vero ſpirituale quod cum Deo immortali contrahitur morte non ſolvitur, immo ſponſa per mortem ad ſponſi fruitionem perducitur. Hoc connubium non ſolum eſt honorabiliſſimum, immo & jucundiſſimum & fructuoſiſſimum. Jucunditas verò in præſenti inchoatur, ſed in futuro perficitur. Sed cum oculus non vidit Deus abs te quæ præparaſti diligentibus te; quanta præparaſti ſponſæ omnia præter te contemnenti, integro te amore amanti? Quis exprimere valeat jucunditatem quam ſponſa Dei habebit cum ſponſum ſuum facie ad faciem intuebitur? Huic jucunditati juxta verbum beati Bernardi cōparata omnis aliunde jucunditas mœror eſt, omnis ſuavitas dolor, omne dulce amarum, omne decorum fœdū, omne aliud quantūcumq; delectari poſſit moleſtū. Spe huius jucunditatis contemnere debet ſponſa Chriſti omnē vanam jucunditatem ſæculi, unde ſecundū conſuetudinem aliquorū cum virgines conſecrantur legitur in Evangelio: *plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos autem contriſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium.* Et in introitu miſſæ cantatur: *Vultum tuum Domine*, &c. Et in communione dicitur: *adimplebis me lætitia cum vultu tuo*, &c. Fructuoſiſſimum eſt hoc connubiū, cum enim ſtatui conjugali debeatur fructus triceſimus, viduali vero ſexageſimus, virginali debetur cēteſimus. Unde Mat 13. dicitur de ſemine quod cecidit in terram bonam, quod aliud dedit fructum triceſimum, aliud ſexageſimum, aliud centeſimum. Virgo Deo conſecrata habet majorem fructum, quia ſoli Deo habet intendere, illa verò quæ eſt in carnali conjugio habet intendere viro & mundo. 1. Corin. 7. *Mulier innupta & virgo cogitat quæ Dei ſunt, ut ſit ſancta & corpore & ſpiritu. Quæ autem nupta eſt cogitat quæ ſunt mundi quomodo placet viro.* In futuro vero habebit majorē fructum præmii, quia præter commune præmium habebit aureolam. Non curet ſponſa Chriſti, ſi non habeat fructum carnalem, cum habeat ſpiritualem. Ad Galat. 5. *Fructus ſpiritus charitas gaudium, pax*, &c. Non curet ſi non habeat illum fructum viperarum qui matrem affligit & aliquando matrem occidit & frequenter matri cauſa damnationis exiſtit, attendat quod dicit dominus Luc. 23. *Venient dies in quibus dicent: Beata ſteriles quæ non ge-*

Virgini gloriandum de ſpirituali connubio cum Chriſto ob tria

1. Ob honorem huius connubii

Diſcrimen inter connubium ſpirituale & carnale

2. Ob eius iucunditatem

3. Ob eius fructuoſitatem

nuerunt, & ubera quæ non lactaverunt. Item illud Sap. 3. *Felix sterilis & incoinquinata, quæ nescivit thorum in delicto, habebit fructum in respectione animarum sanctarum.* Item non curet si non habeat filios qui frequenter sunt mali, patrem & matrem faciunt maledici, quos parentes coram toto mundo ad patibulum videbant duci. Ecclesiastici 16. *Ne jucunderis in filiis impiis si multiplicentur, &c. Melior est enim unus qui timet Deum, quam mille filij impij, & mille est mori sine filiis, quam relinquere filios impios.*

DE SANTA MARIA MAGDALENA.

SERMO PRIMVS.

SERMO LX.

SUMMARIUM.

Principio hujus sermonis unctio Mariana liberaliter explicatur, in reliquo vero sermone spiritualiter & præcipue de pœnitentia agendâ sex dupuci exemplo S. Mariæ Magdalenæ.

Domus impleta est ex odore unguenti. *Joan.* 12.

Explicatio litteralis unctionis Marianæ.

Vnctio duplex

Vnguenti quale.

BIs unxit Maria Dominum. *Primo* in Galilæa in conversione sua, Luc. 7. *Secundo* in Bethania, de quo habetur, Matth. 26. & Joan. 12. Hac unctione unxit Maria & pedes & caput. De pedibus dicit Joannes, de capite dicit Matthæus & Marcus 14. Unguentum de quo facta fuit hæc unctio fuit de nardo, quod genus unguenti est pretiosum. Nardus herba parva & calida est, ut dicit, Nicol. super illud Cant. 1. *Nardus mea dedit odorem suavitatis.* Marcus dicit hoc unguentum fuisse nardi spicati de spicis & foliis confecti, quod genus est pretiosius quam confectum ex radicibus. Joannes dicit *nardi pistici*, id est fidelis pistis græcè, fides latinè. Unguentum illud fuit pisticum fidele fideliter confectum absque commixtione vel sophistica admixtione. Odore unguenti ad literam domus ista repleta est, magnæ enim erat redolentiæ, memoria enim devotionis Mariæ quasi odore unguenti suavissimi replenda erat domus Ecclesiæ sicut Dominus insinuat. Matth. 26. *Vbicunque prædicatum fuerit Evangelium hoc in toto mundo, dicetur quod hoc fecit in memoriam ejus.*

Odoris diffusio.

Odoris seu unguenti explicatio spiritualis.

Et notandum quod memoria sanctorum odori unguenti comparatur, quia odor aromaticus, postquam res esse desinit vel ad alium locum transfertur, restat, quod suavitate delectat, virtute confortat, Proverb. 27. *Unguento & variis odoribus delectatur cor.* Sic memoria sanctorum post transitum eorum de mundo restat, quod corda fidelium delectat & confortat. Aliter est de memoria malorum, *peris unius memoria eorum cum sonitu*, cessante enim sonitu campanarum ipsis sepultis cessat memoria eorum, & si remanet non redolet, sed fœtet Proverb. 10. dicitur: *Memoria justi cum laudibus, nomen autem impiorum putrescet.* Ecclesiastici 10. *Perdet Dominus memoriam superborum & relinquet memoriam humilium.* Exod. 10. *Delebo memoriam Amalech sub cœlo.* Memoria Mariæ suavis est in odore, in ore, in aure sicut memoria Josiæ. Ecclesiastici 49. *Memoria Josiæ in compositione odoris facta est opus pigmentarij, in omni ore quasi mel mulcebitur ejus memoria, & ut musica in convivio vini.* Memoria ejus est quasi compositio vel confectio odorifera. Vere est opus pigmentarij, filius Dei sanare volens genus humanum, sciens nihil adeo impedire ejus sanationem, nisi mali exempli fœtorem, pigmenta fecit in mundo, quorum redolentia confortarentur qui spiritualiter infirmabantur. Ecclesiastici 38. *Vnguentarius faciet pigmenta suavitatis & unctiones conficiet sanitatis.* Devotio Mariæ in corde suavis est dum cogitatur, in ore dum dicitur, in aure dum auditur, & quasi musica in convivio vini. Harmonia & consonantia valde suavis est cum corda lætificata sunt vino.

Et possumus sex exempla ex Evangelio hodierno colligere quæ utilia sunt ad ædificationem Ecclesiæ. *Primum* est *acceleratio eundi ad salvationem*, quæ est contra vitium dilationis, quo multum laborat genus humanum. Seneca. Nihil satis [illegible] mus, nostra distulimus in futurum, & id non [illegible] mus, cum nondum sit. Aliqui sunt etiam qui habent futurum, nullum propositum habentes, curantes nisi quod unus transeat dies post [illegible] Ipsi sunt animalia sine cauda, ipsi sunt velut dimisso gubernaculo ventis exposita. Prov. *Eris sicut dormiens in medio mari, & quasi gubernator amisso clavo.* Cujus vitij dilationis mus exemplum in hoc, quod dicitur ut co quod Jesus accubuisset in domo Pharisæi, alabastrum unguenti, &c. Secundum Glos nus marmoris est, in quo alia unguenta ser incorrupta. Videbatur habere rationalem dilationis. Nec tempus nec locus videbatur randi peccata sua. *Omnia tempus habent.* *Omni negotio tempus est & opportunitas.* dem 8. Non est tempus molestandi homin ipsi comedunt, sicut in luctu musica narrat portuna, sic luctus importunus videtur convivio. Eccles. 7. Ponitur quasi ex o domus luctus ad domum convivij. Ips convivantes ingressa est, non jussa venit epulas lachrimas obtulit, ut ait Gregor. etiam non videbatur esse, cum ipsa esset peccatrix, & dominus domus esset Ph Pharisæi vero peccatoribus indignabantur. 9. Exemplo ergo ejus si in peccato es no ras inde exire, vel si es in loco periculoso n ras inde recedere. Bernardus, abscondi sinu meo, & exusto jam latere, nudatis j ribus, jam sanie effluente consulendum est cutiam illam. Sicut quando carbo infi num alicujus statim excutitur, sic peccat tale quam citò perpenditur amovendum na enim hominis consumit. *Est enim ign ad consummationem devorans & omnia g genimina.* Job 31. Item qui sibi videt i periculum in mundo, debet relinquere m est enim velut fornax igne infernali succ draco infernalis igni fumus non cessat Job 41. *Anhelitus ejus pruna ardere fac ma de ore ejus egreditur.* Isaiæ 54. *Ego cr brum sufflantem in igne prunas.* 1. Joan. *mundus in maligno positus est.* Johel 1. *dit speciosa deserti.* Quid differt de m qui videt se incipere comburi, qui crines num jam habet combustos, & vestes parte combustas? Ita qui femoralia su xuriæ jam amisit. Quantum viri spiritu re debeant illis qui in mundo periclitan exeant insinuatur eis. Genes. 19. in Angeli fecerunt, Loth ut de Sodom suos educeret, quia delendus erat locus *dum exemplum* est *verecundiæ*, de quo retro, &c. Bernard. Quantum displicet dentia peccatoris, tantum placet ei p recundia. Sicut qui cecidisset in latrin gere videri, sic qui in peccatum cecidit corde debet verecundari. Peccatum e est, nihil videtur erubescibile, nisi ip Etiam nuditas corporis non erat erub peccatum. Immunditia corporis non e ditia comparatione peccati. Matth. 15. *locis manibus manducare, non coinqui*

Odor unguenti Mariæ est eius exemplum pœnitentiæ.

Discrimen inter memoriam sanctorum & peccatorum. Psalm 9.

minem. Multum deberet erubescere peccator cum considerat bona quæ à Deo recepetit. Et cum considerat etiam mala quæ à contrario reddidit. Canis non est ingratus Domino suo, sicut peccator Deo. *Tertium exemplum* est *humilitas*, de quo dicitur: *Secus pedes Domini.* De ejus humilitate potest intelligi illud. Cant. 1. *Dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum.* Per nardum, quæ parva est & odorifera herba, intelligitur hujus peccatricis humilitas, quæ Christo multum placuit. Bernard. loquens ad animam peccatis oneratam. Non tibi, quæcunque es anima talis, non tibi ille locus vilis aut despicabilis videatur, ubi sancta peccatrix peccata deposuit, induit sanctitatem. Igitur beatæ pœnitentis exemplo prosternere & esto misera, ut desinas esse misera. Humilitatem à principio suæ conversionis arripuit, nec eam deseruit donec Christum videre & tangere meruit post ejus resurrectionem. Legimus sex vicibus ipsam stetisse & stare voluisse juxta pedes Domini. Luc 10. *Sedens secus pedes Domini*, & Luc. 7. *Stans retro secus pedes Domini*, Joan 11. *Videns eum cecidit ad pedes ejus.* Joan. 12. *Unxit pedes Domini.* Quinto voluit pedes Domini tangere, sed non est permissa. Joan. 20. *Noli me tangere.* Glossa hic innuitur quod pedes ejus amplecti voluit. Matth. ult. legitur de ipsa & sociabus ejus: *Accesserunt & tenuerunt pedes ejus.* Ad pedes ejus stat peccator humilis, qui inferiorem se reputat minimo quem de corpore Christi mystico credit esse, pedes enim sunt infima membra corporis. Qui est in mortali peccato, canem se debet reputare Apocal. ult. *Foris canes*, & omnem in quo videt signa quod bonus sit debet reputare quasi Dominum suum, tanquam eum qui filius est Domini sui: consueverunt enim subditi filios dominorum suorum Dominos vocare. Hac humilitate obtinuit mulier Chananæa à Christo quod voluit, Matth. 15. licet duritiam ei prius ostenderit. *Non est bonum*, inquit, *sumere panem filiorum & mittere canibus.* Cui ipsa *etiam*, supple, non est hoc bonum, panis integer ad canem non pertinet, sed micæ. *Nam catelli edunt de micis quæ cadunt de mensa dominorum suorum.* Christus comparaverat eam cani, ipsa seipsam catello, quod est diminutivum, & filios Dei dominos vocat. Psal. 101. *Respexit in orationem humilium.* Et cum vix posset esse, quod homo qui in peccato mortali est, utilitatem suam verè agnosceret, quin exempla de statu illo desideraret. Est enim ut canis, immo cane inferior, quia duplicis mortis debitor temporalis & æternæ. *Quartum exemplum* est *doloris*, quem ostendunt lachrimæ, de quo ibidem: *Lachrimis cœpit rigare pedes ejus.* Gregor. Quo dolore ardebat, quæ flere inter epulas non erubescebat de fletu ejus habemus, Joan. 11. *Jesus ut vidit eam plorantem.* Et ejusdem 20. *Maria stabat ad monumentum foris plorans.* In eodem. *Dicunt ei Angeli: Mulier quid ploras?* & post, Dominus adhuc invenies eam dicit ei: *Mulier quid ploras?* Cui multi dissimiles sunt, qui nunquam pro peccatis suis unam guttam lachrimarum fundunt, nescientes quid sit peccatum, si enim hoc scirent, potius sanguine lavarent, sicut Christus fecit. Apocal. 1. *Qui dilexit nos & lavit nos à peccatis nostris in sanguine suo.* Quintum est *exemplum fervoris* & est contra vitium remissionis vel tepiditatis; ipsa enim cum tanto fervore pœnitentiam recepit, quod nec sibi nec suis pepercit. Solent mulieres diligenter servare os suum, & crines suos multum amare, ipsa pedes osculatur, & de crinibus suis fecit terforium pedum. Ipsa non timet pretiosum unguentum quasi perdere, perditionem lucrum reputat, si solum Christo placet. Philip. 3. *Propter quem omnia detrimentum feci & arbitror ut stercora ut Christum lucrifaciam.* Gregor. de ipsa. Quot in se habuerat oblectamenta, tot in se invenit holocausta: convertit ad numerum virtutum numerum criminum, ut totum Deo serviret in pœnitentia, quidquid extra se Dominum contemplatur in culpa. Cui multum sunt dissimiles, qui pœnitentiam inchoare differunt, &c. Incipiunt remissè & quasi mortui agunt, Bernard. ad fratres de monte Dei. Si incipis, incipe perfectè: si imperfectus es, hoc ipsum perfectè agere stude. Si perfectionis aliud exemplum non habeas, teipsum in temetipso metire. *Sextum* est *exemplum patientiæ.* Pharisæus vocat eam peccatricem, cum ipse esset potius peccator. Martha eam accusabat. Luc. 10. Apostoli sunt ei molesti. Matth. 26. *Quid molesti estis huic mulieri?* omnia patienter sustinet, Luc. 21. *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* ad Hebr. 10. *Patientia nobis necessaria est, ut voluntatem Dei facientes reportetis repromissionem.* Apocal. 13. *Hic est patientia, fides sanctorum.*

DE EADEM.

SERMO SECUNDUS.

Summarium.

Thema hujus sermonis maximè ad Religiosos spectat, ideoque de illis explicatur, duodecim documenta iis præscribuntur.

SERMO LX.

Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. *Luc.* 10.

HOdierna solemnitas devotè celebranda est ab omnibus tam justis quam peccatoribus & sæcularibus & claustralibus, sed specialiter à claustralibus, qui contemplativam ducunt vitam, quorum Maria exemplar est & speculum. Duæ enim sorores Martha & Maria duas vitas designant, activam & contemplativam, de quibus dicit Isidorus de summo bono. Activa rebus humanis bene utitur. Contemplativa vero mundo renuncians, soli Deo vivere delectatur. Vitam contemplativam nobis commendat Salvator in verbo proposito quam vir religiosus debet habere in desiderio, licet aliquando habeat in patientia. Ipsa optimo intendit, ei etiam adhæret quod necessarium est. Ipsa dicit. *Mihi adhærere Deo bonum est.* Ipsa in morte non amittit quod amavit, sed tanto liberius fruetur. Activa in morte eum cui adhæserat deserit.

Thema ad religiosos maximè spectat.

Activæ & contemplativæ vitæ diversitas.

Psalm. 72.

Multa attendenda sunt religiosis salubria documenta, quæ Maria eis ministrat, de quibus *duodecim* nunc tangere nobis sufficiat. *Primum* est ut volentes ingredi religionem discretionem habeant, locum salubrem eligendo, saluti suæ principaliter intendendo. Hoc documentum datur eis in hoc, quod ut cognovit Jesum in domo Simonis accubuisse, illuc venit ut ab eo salutem obtineret. Ex causis diversis accedebant homines ad Jesum. Aliqui ut salutem corporalem obtinerent vel sibi vel suis. Aliqui ut ab eo pascerentur, Joan 6. *Quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia ex panibus manducastis & saturati estis;* Maria non sic. Si vis intrare religionem, elige locum ubi religio servetur, junge te illis qui salutem suam operantur. Filius videtur esse perditionis qui locum pereuntium ingreditur. Factum est aliquem religionem intrare, quam conspicit perire, sed si ibi esset exire deberet. Seneca. Non tantum corpori sed etiam moribus salubrem locum eligere oportet, intrantibus religionem dissolutam dici potest illud verbum angelicum. *Quid quæritis viventem cum mortuis?* Luc. 24. Non debet aliquis religionem principaliter intrare propter commodum tempo-

Duodecim documenta pro religiosis.

1.

rale, ut propter divitias vel delitias. Eccles.4. *Custodi pedem tuum ingrediens domum Domini*, pedem, inquam, intentionis. Sunt aliqui qui pedem istum in coquina ponunt, qui monachi coquinarij sunt.

2. *Secundum* est ut cum intraverint, mala quæ commiserunt in sæculo defleant. Maria abundantia lachrimarum pedes Domini rigat. Hierem.6 *Luctum unigeniti fac tibi planctum amarum.* Luctum quia luges mortem propriam, cum mater plorans unigenitum defunctum, lugeat alienum: id est debet novitiatus tempore compunctione peccata sua delere & humiliter confiteri. Diligenter sunt instruendi de modo confitendi, & ut puritati conscientiæ quærendæ & conservandæ intendant. *Tertium* est

3. ut verecundiam habeant, quæ fuga est rei indecentis. Vel secundum Augustinum timor in turpi facto etiam multum refrenat ab actibus inhonestis. Verecundiæ est quod Maria retro stat. Bernard super Cantic. Nescio si quidquam gratius verecundia in moribus deprehendi queat. Verecundia est om-

4. nium ornatus ætatum, sed in tenera ætate amplius pulchriusque enitescit. *Quartum* est ut humiliter se habeat. Ad humilitatem pertinet, quod Maria secus pedes stetit. Pedes sunt infimæ partes corporis. In corpore juxta pedes stat, qui nulli se præponit. Luc. 14. *Recumbe in novissimo loco*, &c.

5. *Quintum* est ut ad omnes patientiam habeant. Maria patienter sustinet Pharisæi indignationem, Marthæ accusationem, Luc.10. Apostolorum molestationem, Matth.26. Qui patiens est multa gubernatur sapientia. Proverb.14. *Sextum* est ut amore ferveant. Fervorem amoris Mariæ ostendunt ejus obsequia, de quibus Salvator eam laudat. Item quod

6. Dominus ait: *remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Septimum* est ut obedientiam promptam habeant. Prompta obedientia Mariæ ostenditur, ubi Martha dixit ei: *Magister adest, & vocat te.* Et subditur: *illa ut audivit surrexit cito.* In au-

7. ditu auris obedivit ei. *Octavum* est ut quietem diligant. Seneca. Primum argumentum mentis compositæ est posse & consistere & morari secum. De quiete Mariæ habes. Luc.10. *Sedens secus pedes Domini*, &c. Item Joan.11. *Maria domi sedebat. Nonum* ut ad silentium habeant amorem. August. Loquela sit in necessitate, taciturnitas in jucunditate. Si-

8. lebat Maria cum diversi loquerentur, sed pro ea loquebatur Salvator. Audivit auris ejus vocem dicentem sibi: *Arseni fuge, tace, quiesce.* Hæ sunt

9. radices non peccandi, &c. *Decimum* est ut verba non proferant inutilia Ad Ephes. 4. *Omnis sermo malus de ore vestro non procedat, sed si quis bonus est ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus.* Utiliter loquebatur Maria. Verba ipsius quæ in Evangelio leguntur vel sunt de Deo vel cum Deo Joan. 11. *Domine si fuisses hic frater meus*, &c. Ejusdem penultimo. *Tulerunt Dominum*, &c. Et post. *Domine si tu sustulisti eum, dicito mihi. Undecimum*

11. est ut compassionem habeant ad proximum. *Duo-*

12. *decimum* est ut devotionem habeant ad Deum. Hæc duo designata sunt in hoc, quod Maria unxit & pedes & caput Jesu. De pedibus habetur, Joan.12. De capite habetur Matth.26. Bernardus super Cantica distinguit triplex unguentum his verbis. Bonum est contritionis unguentum, quod de recordatione peccatorum conficitur. Melius devotionis, quod fit de recordatione beneficiorum Dei. Porro optimum, quod utraque vincit unguentum pietatis. Unguento contritionis debent uti in se ingredientes religionem ad mentis curationem; unguento vero pietatis uti debent ad pedes Christi, utcis compatiantur qui sunt in miseria, vel in mundo, vel in purgatio. Unguento vero devotionis debent uti ad caput, ut de beneficiis à Deo acceptis gratias agant, &c.

DE BEATO JACOBO APOSTOLO.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Dividitur hic sermo in duas principales partes: secundum duplicem finem Ecclesiæ in celebrandis sanctorum festivitatibus. In prima vita & laudes S. Iacobi referuntur. In secunda agitur de patiendo & strenue operando, ut in iis S. Iacobum & alios sanctos imitemur.

Potestis bibere Calicem quem ego bibiturus sum? Dicunt ei: possumus. *Matth.20.*

Ecclesia in solemnitatibus sanctorum duobus intendit: scilicet commendationi sanctorum, fidelium ædificationi.

Circa commendationem S. Jacobi cujus festum hodie celebramus notandum, quod Jacobus est dictus, quia prius est à Deo vocatus quam Jacobus Alphæi filius. Ipse fuit unus ex illis tuor primo vocatis, de quibus habetur, M... Ipse fuit Zebedæi filius, nepos beatæ Virgi... mini consanguineus, frater discipuli quem... bat Jesus. Familiaris fuit Christo, ita quod... ta secreta Christi admissus est cum Petro & ... ne fratre suo, ad quæ alij Apostoli admissi no... Ut in suscitatione filij Archisynagogi. M... Marc.5. Lucæ 8 Et in transfiguratione. M... Marc 9. Luc.9. Adhuc vivens Christum ... gloria sua. Item in die cœnæ cum Dom... turus secessisset à discipulis dicens: *sedete ... vadam illuc & orem. Et assumpto Petro & ... filiis Zebedæi, cœpit contristari & mœstus es...* 26. Ipse adhuc vivens multum terribilis fuit ... bus. Unde dixerunt, nos non possumus ... attingere quæ in cubili tuo est. Ipse Ch... se passo primus inter Apostolos vicem re... Herode occisus. Actor.12. *Occidit Iacobum ... Ioannis gladio.* Psalm.115. *Quid retribuam ...* & subditur. *Calicem salutaris accipiam ...* hoc non modicum honorem Deus ei fecit, qu... pro eo inter Apostolos primo martyrium ... re voluit, & ad gloriam prior pervenit. S... rones pro dono petere ut primum bellum ... Magnus honor est pro Christo pati. A... 1. *Vobis donatum est pro Christo non solum ... credatis, sed ut etiam pro illo patiamini. ... Ibant Apostoli gaudentes à conspectu ... niam digni habiti sunt pro nomine Iesu ... pati.* Ipse in miraculis & subventionibus ... post mortem prærogativam habuit. Ipse ... complevit ipsa die & hora, qua Dominus ... scilicet VIII. Kalend. Aprilis VIII. Un... lixtus Papa. & erat dies annuntiationis ... Et VIII. Kalendas Augusti, translatum ... postellum, & tertio Kalend. Januarij ... luit autem Ecclesia ejus festum ... Augusti tempore magis congruo celebr... mendationem ipsius faciunt verba pro... sivit Dominus ab eo & fratre ejus ... se possent quem ipse erat bibiturus ... Domino terribilis fuisse videtur cum ... *ter si possibile est transeat à me calix iste.* Ipsi tamen confidenter responderunt, ... quo apparet eorum magnanimitas. ... stinendum pro Christo multum fervebant, ... ut patet in Paulo. Actor.21. *Paratus non ... solum alligari, sed etiam mori pro nomine Iesu ...*

Thomas Joannis 11. *Eamus & moriamur cum illo.* Et hi dicunt: *possumus.*

II. Ob tria sancti multa passi sunt.

Triplici ratione sancti multum pertulerunt. *Primo* propter amoris magnitudinem, quem ad Christum habuerunt. Amor enim magnus fecit ut multum vellent, & ideo multum possent. Genes. 29. *Videbantur Lacob dies pauci pra amoris magnitudine* quibus pro Rachele serviebat. August. Omnia sæva & immania prorsus facilia & propè nulla facit amor. Bernardus. Qui amat ardentius, currit velocius & pervenit citius. Et in libro de spiritu & anima dicitur, quod amor est per desiderium currens, & per gaudium requiescens; per desiderium in appetendo, per gaudium infruendo. Ideo aliqui in his quæ ad Deum pertinent parum possunt, quia parum volunt. *Alia causa* est quod multum de Deo confidunt, & ideo à Deo adjutorium magnum recipiunt. Bernardus. Quanto citius in bonis Domini fiduciæ pedem porrexeris, eo citius possidebis. Isa. 40. *Qui sperant in Domino mutabunt fortitudinem.* Fortitudo Domini quodammodo est dum eos juvat. Bernardus. Nihil omnipotentiam verbi clariorem reddit quam quod omnipotentes facit omnes qui in se sperant, fiducia in Deo viventium fortissimos reddit, unde dicebat Vincentius tyranno: Dei virtute videbis me plus posse qui torqueor, quam possis ipse qui torques. *Tertia causa* est, quia à Deo consolationem recipiunt, quæ amaritudines tribulationum eis dulcorat. Bernardus. Quem non obtemperabit dulcedo illa, quæ mortem quoque facit dulcissimam. Ad Philip. 4. *Omnia possum in eo qui me confortat*, &c.

1. Ob amorē magnum ergo Deū.

2. Ob confidentiam in Deum.

3. Ob divinā consolationem.

E contrario variis de causis mali non possunt ea quæ facilia sunt. *Una* est *ignavia.* Josuæ 18. *Quousque marcessitis ignavia. Secunda* est *debilitas* ex infirmitate solicta. In Psal. 30. *Infirmata est in paupertate virtus mea. Tertia* est *à cibo spirituali abstinentia nimia.* Psal. 101. *Arui cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum. Quarta* est *alterius oneris gravitas*, ut accidit in eis qui onus grave & pravæ consuetudinis sibi assumpserunt, ideo onus Christi leve portare non possunt, quod figuratur per eum qui emerat juga boum quinque, & non poterat venire, Lucæ 14. Pone gravissimam sarcinam, pone molam asinariam, pone quinque juga boum, non hominum qui sunt insipienter onusti. *Quinta* est *præmij cælestis vilipensio.* Ista causa est in eis qui pro nihilo habuerunt terram desiderabilem. Augustinus. Labor deterret, vide mercedem. Qui agnoscunt præmium, libenter implent præceptum. Genes. penultimo. *Vidit requiem quod esset bona, & terram quod esset optima, & supposuit humerum ad portandum. Sexta* est *defectus divini adjutorij*, quæ causa accidit in his qui se fingunt, quorum infirmitatem Spiritus sanctus non juvat. Sapient. 1. *Spiritus sanctus disciplina effugiet fictum. Septimum* est impedimentum irrisionum & dissuasionum mundanarum, quibus homines pusillanimes nimis credunt. Duplex solet autem esse causa hujus pusillanimitatis. *Una* est amor placendi mundo. Seneca. Desines timere si sperare desines. *Alia* est error, quod credunt esse timendum quod potius est deridendum. Derisiones malorum quas bonis faciunt contemnendæ sunt & deridendæ. Ridiculum est quod cæci deridet videntes & claudi rectè ambulantes. Seneca. Æquo animo audienda sunt impiorum convitia & ad honesta vadenti contemnendus est ipse contemptus. Proverb. 14. *Ambulans recto itinere & timens Deum despicitur ab eo qui infami graditur via.* Ejusdem 29. *Abominantur impij eos qui in recta via sunt.* Non solum non sunt timendæ irrisiones, immo etiam appetendæ. Seneca. Nondum felix es, si turba nondum te deridet. Item non quod mulris, sed quibus placeas, cogites.

4. Mali pati non possit ob septem causas.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7. Pusillanimi tas. Octo causæ.

Item notandum quod *quinque* de *causis* solent strenuè operari qui propter corporis utilitatem operantur, & istis de causis strenuè operari debent qui in servitio Dei operantes salutem animæ suæ desiderant. *Una causa* est quia laborant in proprio opere, ut in proprio agro, vel vinea fructum multum habeant. Hac de causa strenuè debent operari, qui pro salute animæ suæ operantur, quia talia opera propriè sunt eorum. De his enim verum est Apoc. 14. *Opera illorum sequuntur eos.* Ambrosius. Non sunt bona hominis quæ secum ferre non potest, sola misericordia est comes defunctorum. *Secunda causa* est cum majoritati laboris respondere debet majoritas mercedis. Hac de causa strenuè operari debent qui salutem suam quærunt, *unusquisque enim propriam mercedem recipiet secundum suum laborem.* 1. Corinth. 3. *Tertia* est *causa* cum brevitate temporis arctantur. Hac de causa debent etiam strenuè operari qui salutem suam quærunt, quia nesciunt quam diu hoc poterunt. Galat. 6. *Dum tempus habemus operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei.* Ecclesiastes 9. *Quæ potest manus tua instanter operare. Quarta* est *causa* cum redire volunt in gratiam Domini quem offenderunt. Hac de causa strenuè operari debemus, quia in multis offendimus omnes. 1. Joan. 1. *Si dixerimus quia peccatum non habemus, nosmetipsos seducimus & veritas in nobis non est*, &c. *Quinta* est cum coram tremendo Domino de labore reddenda est ratio. Hac de causa etiam strenuè operari debemus. Bernardus. Omne tempus tibi impensum requiretur à te qualiter fuerit expensum. Job 31. *Quid faciem cum surrexerit ad judicandum Deus? & cum quæsierit quid respondebo ei?*

Ob quinque causas strenuè operandum.

1.

2.

3.

4.

5.

DE BEATO PETRO AD VINCULA.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Agit hic sermo de tribus vinculis sancti Petri, & ex iis nos erudit, quomodo circa vincula maxime corporalia & spiritualia, id est, mala pœna & culpæ, nos gerere debeamus.

Quodcunque solveris super terram erit solutum & in cœlis, *Matth. 6.* SERMO LXII.

TRia festa celebrat Ecclesia ad honorem beati Petri. Primum est festum Cathedræ ejus, secundum martyrij ejus, & tertium festum hodiernum, quod dicitur festum Petri ad vincula. In quo festo recolit Ecclesia quomodo retrus vinculis corporalia in carcere Herodis sustinuit, à quibus eum Dominus miraculosè liberavit, & hoc in Epistola hodierna recitatur. In Evangelio vero recolitur quomodo potestatem solvendi vincula spiritualia à Christo susceperit. In matutinis autem recitata sunt quæ Dominus fecit in vinculis Petri. Sicut enim Dominus eum miraculosè de vinculis liberavit, sic & multa miracula Deus per ipsa vincula fecit. *Primum* pertinet ad Petri bonitatem. *Secundum* ad ejus potestatem, quam in hac vita habuit. *Tertium* ad potestatem, quam habet in cœlo existens. *Primo* monemur ut mala pœnæ fortiter sustineamus. *Secundo* ut mala culpæ odiamus & destruamus. *Tertio* ut Deo adhæreamus & eum honorare studeamus, qui servos suos atque ad glorificationem propœnis adducit.

Tria festa S. Petri.

In hoc tria recolantur.

I. Vincula pœnalia. Circa mala pœnæ quinque notanda.

Circa primum notandum, quod ille quem Dominus in carcere in vinculis pœnalibus posuit, ut illa vincula patienter sustineat, attendere debet corpus suum stultum esse vel potius insanum, & ideo

in vinculis esse ponendum, ne forte sibi vel alteri noceat, ne se in aquam vel ignem præcipitet. Proverb. 30. *Per tria movetur terra, & quartum sustinere non potest*, &c. *Per stultum cum saturatus fuerit cibo.* Qui stultus est jejunus, insanus saturatus est, quod manifestè accidit in corpore. *Item* attendere debet corpus suum malevolum qui dominum suum nititur fugere vel ei rebellare, *servo malevolo tortura & compedes.* Eccles. 33. Attendere *etiam* debet quòd nititur inimicari spiritui, ideo ligandum est ut possit à spiritu superari. Galat. 5. *Caro concupiscit adversus spiritum & spiritus adversus carnem.* Hostis familiaris est corpus, ideo debet multum timeri. Nulla enim pestis efficacior ad nocendum quam familiaris inimicus. Attendere *etiam* debet quo animo Deus det tribulationes. Ille enim solus de flagello murmurat, qui animum percussoris ignorat, ut dicit Gregorius. Si ille cui datur tribulatio est in peccato mortali, est in loco valde immundo, ideo Deus eum vinculis ligat ut extrahat. Si ergo vincula vult dirumpere, in loco immundissimo, ut videtur, vult remanere. Vilem se habet, qui non sustinet ut educatur de lacu miseriæ & de luto fecis. Viliorem se habet quam suum asinum, cujus eductionem in simili casu procuraret. Si in bono statu est, ponit eum Dominus in vinculis, ut eum retineat ne ab eo fugiat, unde dicere debet cum David. Psal 72. *Mihi adhærere Deo bonum est.* Non debet se fociare illis qui dixerunt Domino Deo, *recede à nobis.* Bernardus. Quantumcunque sæviat tribulatio, non putes te derelictum esse, sed memineris scriptum esse. *Cum ipso sum in tribulatione. Item* attendere debet quòd ad cælum in tribulatione trahimur. Cantic. 1. *Trahe me post te.* Gregor. Mala quæ nos hic premunt, ad Deum ire compellunt. Oseæ 11. *In funiculis Adam trahàm te, in vinculis charitatis.* Vincula charitatis sunt pœnæ corporales. Noli vincula dirumpere, si vis ad cœlum pervenire. Si placet Deo ut in vinculis corporalibus maneas, placeat & tibi: si placuerit Deo te ab eis eripi, hoc à Deo recognoscas, & ei gratias agas dicens: *Dirupisti vincula mea tibi sacrificabo hostiam laudis.*

Tribulatorum duplex status. Malus. Bonus. Job 21. 5. Psal. 115. 2. 3. 4.

II. Vincula spiritualia. Circa mala culpæ tria notanda. 1.

Circa vincula spiritualia attendendum est, quod Salvator in mundum venit ut ea solveret, ligari voluit ut ea solverentur. Unde attendere debet homo qualia sint illa vincula pro quibus solvendis oportuit Christum ligari. Christus Dominus captus in peccatis nostris, potestatem habet solvendi, & hæc vincula dedit Petro, quem vicarium suum reliquit in mundo. His vinculis vult Diabolus hominem ligari, ne se possit defendere, vel ab eo fugere, ut eum possit tanquam jumentum ducere, & ut illo fune possit eum in inferno suspendere. Libenter daberet peccator ad illam manum accedere quæ hæc vincula dissolvit. Vincula peccatorum si non solvuntur in præsenti, non solventur in futuro, immo dicetur de eo, qui in vinculis invenietur: *ligatis manibus & pedibus mittite eum in tenebras exteriores.* Matth. 22. Ista vincula absque virtute divina non solvuntur. Psal. 145. *Dominus solvit compeditos.* Attendenda *etiam* est fatuitas illorũ, qui hoc vinculo diaboli se faciunt quodammodo vinctos, dum cogitationẽ malam volvunt & revolvunt, filium filio jungunt cum cogitationi concupiscentiam addunt. Filium iterum filio jungunt cum ratio concupiscentiæ consensit, & tunc est funiculus triplex qui difficile rumpitur. Ecclesiastes 4. *Item* attendenda est fatuitas illorum, qui non curant de diruptione vinculorum illorum in se vel amicis suis, cum de liberatione à vinculis corporalibus multam curam habeant.

III. Vincula mi

Circa miracula facta per vincula beati Petri notandum, quod catena quam attulit filia Theodosij Imperatoris à Jerosolyma miraculosa facta est una cum catena quam habebat Papa, ac si semper fuissent una. Item per eam quidam dæmoniacus liberatus est à dæmonio, & quædam puella ab infirmitate gutturis. Nota quod cum Deus honorat tormenta sanctorum in terris, faciens majorem reverentiam exhiberi pulveri vel ossibus eorum vel panniculis quam exhibeatur magnis principibus hujus sæculi, argumentum est efficax honoris quem ipsi habent in cœlis.

DE EODEM.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Varias virtutes affert S. Petri hic sermo, quas prælatis necessarias esse ostendit, præsertim tres.

Beatus es Simon barjona, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed pater meus qui in cœlis est. *Matth. 16.*

ECclesia quæ solennizat hodie de beato P... multa nobis de eo recitat ad Dei gloriam & ti Petri commendationem & nostram ædifi... nem. *Tria* vero nobis ostendit de ipso Evan... hodiernum, scilicet ipsius *sensum, virtutem ... gnitatem. Primum* ibi: *beatus es. Secundum tu es Petrus. Tertium* ibi: *Tibi dabo claves.* Sensus virtutem regit, virtus ad dignitatem neum reddit. Qui Dei locum debet tenere, ... divinum & Dei virtutem debet habere, ut ... dini prælationis respondeat altitudo mentis ... est cor quantum ad intellectum, si habeat di... sensum. Quantum ad affectum est cor ar... contra mundum, ita ut eum nec mala tra... à malo deterreant, nec bona transitoria ad ... alliciant, & tunc verè est ad modum petræ fi... Reg. 14. *Sicut angelus Domini sic est Dominus rex, ut nec benedictione nec maledictione mo...* Notandum quod Salvator Petro potestate... vium collaturus *primo* eum examinavit, ... eum post responsionem commendavit, *tertio* ... tatem quam erat ei daturus indicavit. Exa... autem eum primo de fide aliena, ibi: *quem ...* Secundo de propria, ibi: *vos autem*, qui ... redditurí sunt rationem non solum pro se ... etiam pro aliis. Post responsionem vero P... vator eum commendavit quantum ad cog... nem & cognitionem ibi, *beatus es*, &c. ... ostendit etiam onus quod acceptarus e... nore. Onus ibi: *Super hanc petram.* Ho... *Tibi dabo.*

Tria Petrum reddiderunt commendabil... licet *cognitio revelata* à patre cœlesti, ... *prompta, simplicitas columbina.* Ad *primum* ... illud: *beatus es.* Glossa. Tam altæ fidei ... Ad *secundum* pertinet illud: *Simon*, qu... tatur obediens. Nam prælatus debet ... superiori sicut vult inferiorem sibi ... *tertium* pertinet illud: *Barjona*, id e... bæ. Simon ratione nominis figuram tene... ligiosi, ratione vero officij tenet figur... & uterque beatus est si eum Spiritus ... ducat & revelet non caro & sanguis. N... quod fides Christiana altissima est. *Primo* ... dendo sensum corporeum, unde dicitur ... *Argumentum rerum non apparentium* ... scendit intellectum humanum, redi... in captivitatem. *Item* transcendit ... quia operatrix est miraculorum. M... secundum beatum Augustinum est opus ...

& insolitum. Transcendit *etiam* vincendi potestatem & principatum. Sancti enim *per fidem vicerunt regna*. Hebr. 11. Fidem altissimam confessus est Petrus. *Primo* verbo ibi: *Tu es Christus*. *Secundo* facto cum ex fervore fidei supra mare ambulavit. Joan. ult. *Tertio* miraculis in quibus quodammodo magistraliter processit, quia ad umbram ipsius infirmi sanati sunt. Actor. 5. Quod videtur majus fuisse quam quod ad Christi fimbriam infirma sanata est Matth 9. *Quarto* suppliciis, quia & flagella & crucem pro Christo sustinuit. Fidei confessio quantum ad multos de Ecclesia multum diminuta est & remanserunt sola fidei verba, unde multum deberent timere ne sint sicut ficus à Domino maledicta, cum non habebat nisi folia & nihil de fructu.

Fundatores Ecclesiæ habuerunt cognitionem à patre cœlesti revelatam. 1. Corinth. 1. *Non multi sapientes secundum carnem*. Destructores vero Ecclesiæ nunc habent sapientiam secundum carnem, qui putant melius regi Ecclesiam per sapientiam humanam quam divinam. Sapientia revelata à Deo rex Salomon populum Dei rexit. Et dixit quidam Philosophus beatas esse respublicas si eas sapientes regerent aut qui sapientiæ studerent. Necessaria est sapientia divina his qui præsunt in dispositione bonorum temporalium, in qua hanc debent tenere regulam. *Quod superest date eleemosynam*. Luc. 11. *Item* in collatione beneficiorum Ecclesiasticorum, ubi debet teneri illud. Ecclesiastici 12. *Benefac justo*. *Item* in dispensatione Sacramentorum, ubi debet servari illud Matth. 10. *Gratis accepistis, gratis date*. Actor. 8. Dixit Petrus Simoni: *Pecunia tua tecum sit in perditionem tuam*. Sed multi dicunt hodie pecunia tua mecum sit. *Item* in justa divinorum executione. Deutr. 16. *Justa quod justum est exequeris*.

Obedientia Petrum reddit commendabilem. Actor 5. *Oportet Deo magis obedire quam hominibus*. Primus prælatus Ecclesiæ, non tantum Petrus, sed etiam Simon vocatus est, quia non sufficit in prælato credendorum cognitio si desit mandatorum impletio. *Fides* enim *sine operibus mortua est*. Jacob. 2. habuit Petrus quadruplex mandatum. *Unum* de piscando Luc. 5. *Duc in altum & laxate retia*. *Aliud* de dimittendo peccata. Matth. 18. *Non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies*. *Tertium* de pascendo. Joan. ult. *Quartum* de sequendo ad crucem Joan. ult. Sed *quidam* officium piscandi convertunt in officium venandi & aucupandi. Baruch. 3. *Qui in avibus cœli ludunt*. *Quidam* etiam officium culpas relaxandi convertunt in officium malignandi, hi sunt prophetæ qui mordent dentibus. Michææ 3. *Quidam* etiam officium piscandi convertunt in officium deprædandi. Isa. 3. *Vos depasti estis vineam meam*. *Quidam* etiam deberent esse obsecutores & facti sunt persecutores Christi & suorum. Philip. 3. *Multi ambulant quos sæpe dicebam vobis, nunc autem flens dico inimicos crucis Christi*.

Simplicitas columbina reddit Petrum commendabilem, unde *Barjona*, id est filius columbæ nominatus est. Ipse fuit de numero illorum quos Christus monuit ut essent simplices sicut columbæ. Matth 10. Olim ad custodiam columbæ, id est Ecclesiæ ponebantur filij columbæ carentes felle malitiæ, ut Moyses mitissimus factus est princeps Synagogæ, & Petrus princeps Ecclesiæ. Hodie vero ponuntur leænæ filij Ezechielis 3. *Leæna mater tua*. Hodie præfertur leonina ferocitas columbinæ simplicitati. Olim melior fuit prælatus qui minus habuit de felle plus de melle, hodie è converso sit. Debet autem *quadruplex* simplicitas esse in prælato, videlicet sensus ut sit sine astutia fraudis. Isa 29. *Væ profundis corde*. *Secundo* affectus sive intentionis. Matth. 6. *Si oculus tuus fuerit simplex*, &c *Tertio* lectionis vel sermonis. Matth. 5. *Sit sermo vester est, est, non non*. *Quarto* conversationis. Prov. 10. *Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter*.

IN INVENTIONE SANCTI STEPHANI.

SERMO UNICUS.

Summarium.

Hic sermo quatuor tractat circa themam de S. Stephano nobis similima.

Cum esset Stephanus plenus Spiritu sancto intuendens in cœlum vidit gloriam Dei, & Jesum stantem à dextris Dei, & ait: ecce video cœlos apertos & filium hominis stantem à dextris virtutis Dei. *Actor.* 7. SERMO LXV.

Beatus Lucas in verbis propositis, *quatuor* nobis ostendit circa beatum Stephanum, de cujus corporis inventione hodie solennizamus *Primo* abundantem gratiam quæ in eo fuit. *Secundo* suam devotionem ad Deum quam in passione sua habuit. *Tertio* beneficium quod in eo Dominus exibuit. *Quarto* gloriosam confessionem quæ ei mortis occasio fuit. *Primum* ibi: *Cum esset plenus Spiritu sancto*. *Secundum* ibi: *intuendens in cœlum*. *Tertium* ibi: *vidit gloriam*. *Quartum* ibi: *ecce video cœlos apertos*. Quatuor tractantur. Circa thema de S. Stephano,

Circa *primum* notandum quod beatus Lucas ostendit beatum Stephanum triplicem plenitudinem habuisse, scilicet plenitudinem *fidei* Actor. 6. *Elegerunt Stephanum plenum fide*. Et plenitudinem *gratiæ* & plenitudinem *fortitudinis*. In eodem *Stephanus plenus gratia & fortitudine*. *Prima* plenitudo pertinet ad credenda, *secunda* ad diligenda, *tertia* ad toleranda. Signum plenitudinis fidei fuit operatio miraculorum, de qua Lucas dicit. *Faciebat signa & prodigia magna in populo*. *Secunda* plenitudinis signum fuit quod pro inimicis positis genibus oravit. Signum *tertiæ* plenitudinis fuit quod non solum patienter sed etiam lætanter martyrium sustinuit. Lapides enim torrentis illi dulces fuerunt & eos gaudens suscepit. Gratia qua plenus fuit intelligenda est charitas quæ caput est virtutum & gratia gratiarum, & ad illud pertinet quod dicitur plenus Spiritu sancto. Hæ tres gratiæ sunt multum necessariæ homini in præsenti vita. *Lumen fidei* multum necessarium est in tenebris hujus sæculi, cum absque eo patrem cœlestem non cognoscamus, à quo & sub quo sumus, à quo omnia bona suscepimus, & ad quem redire debemus. Hæc habuit visum suum in præsenti, in futuro enim videbimus quod nunc credimus. Apocal. 13. *Hæc est patientia & fides sanctorum*. *Patientia* enim valde necessaria est, qui enim illam non habet est tanquam homo habitans in medio inimicorum suorum. Hebr. 10. *Patientia vobis necessaria est, ut voluntatem Dei facientes reportetis promissionem*. 2. Corinth. 6. *In omnibus exhibeamus nos sicut Dei ministros in multa patientia*. *Charitas* enim multum necessaria est, sine ipsa enim non prosunt cætera. Augustin. Ubi charitas adest, quid est quod possit obesse? Magna charitas erat in illo ut quod in illa lapidum tuina cum alius oblivisceretur etiam charissimos suos, ille Domino commendabat inimicos, ut dicit Maximus. Vicerat in eo sensum corporeæ Passionis affectus interni compassionis. Plus tunc dolebat illorum peccata, quibus vulnera; plus illorum impietatem, quam suam mortem. Non habet fides plenitudinem aliquis, si

I. Triplex plenitudo S. Stephani,

Triplex signum harum plenitudinis.

Triplex hæc plenitudo erat fit necessaria,

1.

2.

3.

Qui habeat fidei plenitudinem, qui non.

fides ejus non ſit viva, vel integra, vel ſi ſit modica. De fide mortua habetur. Jacob 2. *Si fides non habet opera mortua eſt in ſemetipſa.* Auguſt. Fides cum dilectione fides eſt Chriſtiani, fides ſine dilectione fides eſt dæmonis, immo fides Chriſtianorum qui Deum non timent videtur inferior eſſe fide dæmonum. Jacob. 2. *Tu credis quod unus eſt Deus, benefacis, dæmones credunt & contremiſcunt.* Auguſt. Utinam quomodo dæmones vident viderent homines & ſic Salvatorem agnoſcerent. Ecce dæmones viderunt & timuerunt, homines viderunt & occiderunt. Ad fidei integritatem pertinet, ut omnes articuli credantur vel explicitè vel implicitè. De fidei modicitate reprehenditur Petrus, Matth. 14. *Modicæ fidei quare dubitaſti?* Ejuſdem 16. Reprehenduntur diſcipuli de eodem. *Quid cogitatis inter vos modicæ fidei?*

II. Devotio S. Stephani.

Circa *ſecundum* notandum quod reprobi in terram intendunt ſecundum illud, Pſal. 16. *Oculos ſuos ſtatuerunt declinare in terram.* Stephanus vero in tribulatione ſua in cœlum intendebat, nec mirum quia in terra locum non habebat. Ejicientes enim eum extra civitatem lapidabant. In cœlo theſaurum ſuum habebat. Matth 6. *Ubi eſt theſaurus tuus, ibi eſt cor tuum.* Et inde auxilium ſperabat. Pſalm. 120. *Levavi oculos meos in montes.* In cœlum mox iturus erat ſicut S. Martinus, qui ait: ſinite me cœlum videre, ut ſuo itinere iturus ad Dominum ſpiritus dirigatur.

III. Puritas S. Stephani.

Circa *tertium* notandum Stephanum magnæ puritatis fuiſſe, qui adhuc in carne poſitus Dei gloriam vidit, quam alij ſancti vident poſt mortem. Ideo apparuit perſecutoribus ſuis ſimilis angelo Actor. 6. Vidit gloriam Dei Paulus in raptu, Petrus, Jacobus & Joannes viderunt ſimilitudinem gloriæ in transfiguratione, Stephanus vero vidit veram gloriam in ſua perſecutione, facta eſt hæc oſtenſio ad adverſariorum confuſionem, S. Stephani conſolationem, aliorum martyrum animationem & ad virtutis martyrij manifeſtationem, per quod ſtatim pervenitur ad gloriam.

IV Confeſſio S. Stephani

Circa *quartum* notandum, quod Stephanus tanquam martyrum primicerius, morte primiceria commilitones ſuos animat dicens: *Ecce video cœlos apertos.* Oſtendens eis ſecurum refugium, ſcilicet *Domini exemplum, paratum auxilium, deſiderabile præmium.* Securum refugium eſt cœlum. Pſal. 90. *Altiſſimum poſuiſti refugium tuum.* Ante paſſionem Chriſti non habebatur illud refugium quando clauſum fuit cœlum. Servi enim Dei qui occidebantur, deſcendebant in regionem adverſariorum, ſcilicet in infernum, ideo non erat mirum ſi timebatur bellum. Infra cœlum non eſt recipere locum ſecurum, nec in mundo, propter perverſitatem hominum, nec in aëre iſto, propter habitationem dæmonum, nec in Paradiſo terreſtri, propter igneum gladium qui prohibet homini ingreſſum. Cœlum vero locus ſecurus eſt, ubi machinæ non timentur propter loci altitudinem, nec famis inopia propter loci ubertatem, nec proditio propter habitantium fidelitatem. Exemplum egregium in martyribus eſt exemplum Chriſti, qui pro ipſis ſanguinem ſuum fudit. Oſtendebatur elephantibus ſanguis uvæ & mori ad acuendum eos in prælio. 1. Machab. 6. Hoc exemplum proponit Petrus dicens: *Chriſtus pro nobis paſſus eſt, vobis relinquens exemplum.* 1. Petri 2. Et Paulus ad Hebr. 10. *Conſiderate enim*, &c. Chriſtum imitatus eſt beatus Stephanus. *Primo* in cauſa mortis, quia veritatem conſtanter docuit. *Secundo* in loco, quia extra civitatem ejectus fuit. *Tertio* in zelo, quia pro perſecutoribus oravit. *Quarto* in modo, quia voluntarie ſuſtinuit mortem. *Auxilium paratum* vidit, quia vidit filium hominis ſtantem quaſi paratum

I. Chriſti exemplum pro martyribus

S Stephanus imitatus eſt Chriſtum in quatuor.

1. Auxilium

ad adjuvandum. Juvat Chriſtus milites ſuos pr
arma miniſtrando, gratias ſcilicet dando. 2.
chab. ult. *Accipe gladium ſanctum*, &c. Boë
Talia arma tibi contuleramus, quæ niſi prior
jeciſſes, in virtute fraternitatis tuerentur. *Se*
adverſarios reprimendo, unde diabolus non p
nocere Job, niſi licentiaretur. *Tertio* milit
ſuis auxilium mittendo. Pſalm. 90. *Angelis*
&c. *Quarto* Deum pro eis rogando ad Re
*Qui etiam interpellat pro nobis. Præmium deſi-
bile* vidit, quia gloriam Dei vidit, quia filium
minis vidit à dextris virtutis Dei, ubi eſt l
ſanctorum.

DE BEATO LAURENTI

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

*In hoc ſermone quatuor dicta thematis
Laurentio, & aliis tribulationem patient
explicantur.*

Probaſti cor meum & viſitaſti nocte, igne
examinaſti, & non eſt inventa in me
iniquitas. *Pſalm. 16.*

VErſus iſte eſt pars illius Pſalmi: *Exaudi
ne juſtitiam meam.* In quo ſecundum
nem orat Chriſtus adjuncta ſibi voce cor
quod eſt Eccleſia, ut dicit Caſſiodorus,
de quolibet martyre intelligi, & ſpecialit
to Laurentio, qui ad litteram ignem paſſu
ca cujus paſſionem *quatuor* nobis in ver
poſitis oſtenduntur. *Primo* quod paſſio ej
bationem fuit, ibi: *probaſti. Secundo* qu
conſolationem recepit, ibi: *& viſitaſti. Te
probatio fortis fuit, ibi: igne*, &c. ignis
ximè affligit. *Quarto* quod in ea laud
habuit, ibi: *& non eſt inventa*, &c.

Circa Primum notandum quod exam
lent, qui ad dignitatem ſublimantur, & q
gnitas major, examinatio tanto eſt for
Deus tribulationibus vult examinari quo
tatem regni cœleſtis vult ſublimare. *Atte
vero eſt ei qui tribulationem patitur, à q
quid ſibi tribulatio detur. Datur enim ei
tre miſericordiarum, qui nihil noxium vul
ideo patienter ſuſtinenda eſt. Joan. 18. *Calix
dedit mihi pater, non vis ut biham illum
etiam datur ut per eam homo probetur,
tus ad regnum cœlorum admittatur. Un
ter recipienda eſt, & ex hoc ſpes de regn
do concipienda eſt. Sap. 3. *Deus tentavit e
venit eos dignos ſe.* Jacob. 1. *Omne gaudi
mate fratres cum in varias tentationes
In eodem. *Beatus vir qui ſuffert tentation
niam cum probatus fuerit accipiet coron
Item* attendendum eſt quod dicit *cor
plo ipſius illi qui promoventur ad dig
cleſiaſticas ad cor debent reſpicere, non
tates, vel alias conditiones corporis. Pr
Spirituum ponderator eſt Dominus. Senec
admodum ſtultus eſt, qui tentaturus e
ipſum reſpicit ſed ſtratum & frenum, ſic
minem ex veſte vel ex conditione quæ
ſtis eſt exiſtimat. Et *notandum* quod *triplic
minus aliquem probat: ſcilicet in rebus ſuis
amicis, vel in propria perſona. Primo
bavit Job ſecundum illud, Job 1. *Ex
lum manum tuam & tange cuncta qua
in faciem benedixerit tibi. Eundem pro
in amicis, cum domus corruens in qua

erant eos oppreſſit, ut habetur ibidem. Sic etiam probavit Abraham cum præcepit ei ut offerret ei filium ſuum unigenitum in holocauſtum. In perſona propria etiam probavit Job cum percuſſit eum à planta pedis uſque ad verticem ulcere peſſimo, Job 2. Beatum Laurentium probavit Dominus duobus modis & fidelem eum invenit. Corpus ejus torquendum tyranno expoſuit, tradidit etiam ei theſauros Eccleſiæ quos nec avarè retinuit nec infideliter diſpenſavit, ſed *diſperſit dedit pauperibus juſtitia ejus manet in ſeculum ſeculi.* Diſperſit diverſis, & diſcretè ſpargendo, quod ad eleemoſynarum abundantiam pertinet, dedit non vendidit, ab omi munere manus excuſſit. Iſaiæ 33. Quia nec munus à corde, id eſt humanum favorem; nec munera linguæ, id eſt humanam laudem; nec munus à manu, id eſt humanum obſequium vel retributionem quæſivit, ſed ſecreto pauperibus non divitibus theſauros diſtribuit. Ipſe indutias ei tribui petiit, ut per manus pauperum theſauros in cœlum poſſet mittere. Cujus contrarium multi faciunt, qui dum vivunt bona ſua dare nolunt, ſed executoribus diſtribuenda relinquunt, qui ut frequentius infideliter agunt. Eleemoſyna quæ ante mortem datur multo melior eſt quam quæ poſt mortem datur. Sic eſt enim de ipſa ſicut de candela, quæ cum fertur ante eum qui per locum tenebroſum vadit viam ei oſtendit, cuſtodit ut non in foveam lutum cadat, quod non facit candela quæ poſt dorſum ei fertur. Sic Eleemoſyna facta ante mortem cuſtodit hominem ne in foveam inferni cadat; facta autem poſt mortem ſi jam in foveam inferni cecidit, nunquam de ea exibit propter eam. Sequitur. *Juſtitia ejus manet in ſeculum ſeculi.* Tripliciter manet juſtitia beati Laurentij, *primo* in ſucceſſorum imitatione, *ſecundo* in Eccleſiæ militantis venerabili recordatione *tertio* in æterna retributione.

Et *viſitaſti nocte.* Nox tribulatio dicitur, quia ſenſualitatem perturbando obſcurat. Viſitatio conſolationis ſequitur ſuſtinentiam tribulationis. Paulus præ aliis afflictus raptus eſt in tertium cœlum. 2. Corinth 12. Joannes in exilio recipit ſolatium divinarum revelationum. Ad Rom. 15. *Deus patientia & ſolatij*, &c.

Sequitur. *Igne me examinaſti.* Ad litteram Laurentius igne examinatus eſt & inde puriſſimus exivit. Examinat Deus ſervos ſuos multis modis. *Aliquando* tangendo eos infirmitate corporis, ſicut cambitores examinant argentum tactu lapidis, ſic examinavit Job. *Mitte manum tuam & tange os ejus & carnem, & videris quod in faciem benedicat tibi.* Job 2. *Item* ſicut ſonitus valis vacuitatem oſtendit vel campanæ fracturam, ſic pari modo patiens tribulationem oſtendit gratiæ plenitudinem vel vacuitatem, & virtutum perfectionem vel defectum. Unde de martyribus cantatur. *Cæduntur gladiis more bidentium, non murmur reſonat*, &c. Item ventus tentationis, & ſpecialiter ventus laudis & vituperij oſtendit quæ ſit palea & quod granum, cum immobile manet. 1. Corinth. 4. *Mihi pro minimo eſt ut à vobis judicer.* Proverb 27. *Quomodo probatur in conflatorio argentum, & in fornace aurum, ſic probatur homo ore laudantium.* Item probatur aliquis igne adlitterã, vel igne vehemẽtis tribulationis. Eccl. 27. *Vaſa iguis probavit fornax & homines juſtos tentatio tribulationis.* Sap. 3. *Sicut aurum in fornace probat eos.* Eccli. 2. *In igne probatur aurũ & argentũ, homines vero receptibiles in camino humiliationis.* Aug. in libro de civitate Dei. Sub uno igne aurũ rutilat & palea fumat. Habuit S. Laurentius ignẽ divini amoris in corde, ignem materialẽ in carne. Ignis cordis ſuperavit ignem carnis. Unde dicit Ambr. de ipſo In quantum in illo fidei ardor fervet, in tantum ſupplicij flamma frigeſcit. Salvatoris ardor reſtinxit tyranni ardorem.

Sequitur. *Et non eſt inventa in me iniquitas.* Optimè ſe habuit beatus Laurẽtius in illa probatione, ſuſtinuit enim eam *patienter, gratulanter & lætanter. Patienter*, quia non eſt prohibitus paſſione à Chriſti Confeſſione. Unde dicebat: *interrogatus te Dominũ confeſſus ſum. Gratulanter*, quia gratias agebat ſuper carbones. Unde dicebat: *aſſatus gratias ago.* Sicut pinguia aſſata gratioris ſaporis ſunt quam elixa, ſic gratiarũ actio magis placet Deo in adverſis quam in proſperis. *Lætanter*, ſecundũ illud: *gaudeo plane quia hoſtia Chriſti effici merui.* Non eſt inventa in Laurẽtio iniquitas nec reſpectu Dei nec reſpectu proximi, ut ſcilicet contra Deum murmuraret, vel perſecutores odiret. Iniquum eſt ut aliquis perſecutorẽ odiat, qui ſibi coronã perpetuam fabricat, Pſ. 128. *Super dorſũ meum fabricaverunt peccatores*, ſupple *coronam perpetuam.* Item Pſal. 117. *Circumdederunt me ſicut apes*, mel æternæ dulcedinis mihi preparando. Iniquum etiam eſt perdere Creatorem ſuum propter corpus ſuum, & timere perdere runcinum lentis in ſervitio Dei, qui optimũ dextrariũ redditurus eſt ſibi Ambt, Mori non timeo, quia bonum dominum habeo.

Quartum dictum. Quomodo ſe habuerit S. Laurentius in tribulatione.

1. Patienter.

2. Gratulanter

3. Lætanter.

Perſecutores cur non ſint odiendi.

DE EODEM.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

In principio ſermonis, proponuntur tres tenſa, quare ſanctorũ feſta celebrantur. Deinde explicantur triũ virtutum utilitates, in quibus S. Laurentium imitari debemus, poſtea duplex ſcopus Evangelij, & in fine duplex ſolatium tribulatorum explanantur.

Niſi granum frumenti cadẽs in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet. Ioan. 12.

SERMO LXVII

BErnardus in ſerm. Tria ſunt quæ in feſtivitatibus ſanctorum vigilanter conſiderare debemus: ſcilicet exemplum ſancti, ejus auxiliũm, confuſionem noſtram. Conſiderandum eſt nobis quomodo ſanctus ad tantam gloriam devenit, & eum ſequi debemus ut ad ſimilem gloriam veniamus. Sequentes vero eum debemus ab eo auxilium ſperare, & orationis obſequio illud impetrare. Solent homines benigni ſequentes ſe juvare, cum ad locum difficilem ad tranſeundum venerint. Item cum ſanctus nobis ſimilis fuerit & ex eadem materia ex qua nos, confundi debemus quod videtur nobis impoſſibile ut faciamus poſt tot exempla & tot adjutoriis, quod ipſe fecit qui nec tot adjutoria habuit, cum via Paradiſi jam trita ſit, ut etiam ſtultus vir tranſiret per eam, & tot etiam adjutoria habemus in cœlo, quod niſi negligentia noſtra nos impediat, illuc aſcendemus.

In feſtis ſanctorum tria conſideranda ceu tres fines talium feſtorum.

In beato Laurentio cujus hodie feſtum celebramus *tres gratiæ* fuerunt nobis multum neceſſariæ in hac vita, in quibus eum imitari debemus. *Fidei, miſericordia, patientia.* Fides cœcos illuminavit, miſericordia theſauros Eccleſiæ pauperibus diſtribuit, patientia aſſatus gratias egit. Ad miſericordiam pertinet quod dicitur in Epiſtola 2. ad Corinth 9. *qui parce ſeminat, parce & metet.* Item, *hilarem datorem diligit Deus.* Ad patientiam pertinet Evangelium, ubi dominus ſuadet mortem tranſitoriam non eſſe timendam, & vitam temporalem non eſſe diligendam. Ad fidem pertinet quod cantatur in miſſa: *Levita Laurentius bonum opus operatus eſt, qui per ſignum crucis cæcos illuminavit.* Fides videtur eſſe primus radius ſolis ſpiritualis ad cor humanum valde neceſſaria nobis, cum ſimus in tenebris & umbra mortis Luc. 2. *Viſitavit nos oriens ex alto. Illuminare his qui in tenebris & umbra mortis ſedent.* Contra lumen fidei non prævalet malum, attingit etiam à fine uſque ad finem fortiter & diſponit omnia ſuaviter. Fides

Beatum Laurentium in tribus virtutibus imitari debemus.

Fidei utilitates.

ostendit nobis æterna mala & bona, ut non reputemus transitoria. Gregor. Vilescunt temporalia cum considerantur æterna. Et super illud 1. ad Timoth. ult. *Sectare justitiam, fidem, pietatem*, dicit Glossa. Qui veram fidem de Deo habet, non cupit in his miseriis fieri dives. Nec pluris est ei mundus quam Deus. Fidem vero sequitur misericordia & patientia. Agnoscens enim æterna bona & mala, libenter bonis transitoriis comparat æterna, & libenter sustinet mala transitoria, ne incidat in æterna. Misericordia & patientia multum sunt necessaria homini in mundo isto, qui plenus est malis. Misericordia aliena mala nobis in bona convertit, patientia vero mala propria.

Misericordiæ & Patientiæ utilitates.

In Evangelio hodierno intendit Dominus extirpare duas radices peccatorum, scilicet timorem transitorij mali & amorem transitorij boni, de quibus dicit Glossa super illud, Psal. 79. *Incensa igni & suffossa.* Omnia peccata duæ resfaciunt in homine, scilicet cupiditas & timor. Ad *primum* pertinet illud: *nisi granum frumenti.* Ad *secundum* illud: *Qui amat animam suam, perdet eam.* Ad *primum* notandum, quod sicut putrefactio grani quæ mors est, dicitur esse via ad multiplicationem, sic per mortem temporalem est homini transitus ad permanentem vitam à transitoria, ideo non est timenda mors transitoria. Sapiens non est lugenda mors quam immortalitas consequitur. August. 13. libro de civitate Dei, Deus fidei gratiam præstitit, ut mors quam constat mihi esse contrariam, instrumentum fieret per quod transiretur ad vitam. Christo & sanctis ejus per mortem afflictionis crevit gloria; sicut Ecclesia tribulationibus multiplicata est. Psalm. 140. *Singulariter sum ego donec transeam* Exod. 1. Quanto magis affligebantur filij Israel tanto magis multiplicabantur. Circa *secundum* notandum, quod qui amat animam suam, scilicet vitam, perdet eam. Qui amat præsentem vitam, amore ejus martyrium declinando, vel patientiam facere nolendo, perdet æternam vitam, super illud Matth. 16. *Qui voluerit animam suam salvam facere perdet eam*, dicit Glossa, quasi dicatur agricolæ, frumentum si servas, perdis: si seminas, renovas. Ubi innuitur quod bona præsentia sunt ut semina, parva scilicet & non in se durabilia. Unde seminanda sunt ut multiplicentur & conserventur, sicut fit de frumento. Vita præsens seminatur cum in Christi servitio expenditur, ut pro ea æterna recipiatur. Bona etiam præsentis vitæ seminantur, cum illis æterna emuntur. August. Præbe tectum & accipe cœlum. Bernard. Erras si mansuras tibi putas divitias quæ per tot manus hominum transierunt.

Evangelii duplex scopus.

Et notandum quod in tribulationibus duplex habemus solatium: scilicet *Christi exemplum*, ex quo subdit Dominus: Joan. 12. *Si quis mihi ministrat me sequatur*, id est imitetur, & *præmium*, de quo subditur: *Ubi sum ego ibi & minister meus erit.* De *primo* dicit August. magna consolatio membris ex capite. Ecclesiastici 23. *Magna gloria sequi Dominum.* De *secundo* dicit August. Præmium operis quo illi ministratur est esse cum illo sine quo nunquam est bene, & cum quo nunquam est male. Et subditur exponendo. *Si quis ministrat mihi, honorificabit eum pater meus.* August. Quod dixerit *ubi ego sum*, &c. hoc intelligitur exposuisse cum dicit: *honorificabit eum pater meus.* Nunquam majorem honorem accipere adoptat, quam ut sit ubi est Dominus. Hic honor multum consolatur amicos Dei. Gregor. Consideratio præmij minuit vim flagelli.

Duplex solatium tribulatorum.

1.

2.

DE BEATO HYPPOLITO MARTYRE.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Occasione thematis agitur in hoc sermone de confessione & erubescentia Christi tam nostra quam ipsius.

Dico vobis, omnis quicunque confessus fuerit me coram hominibus, confitebor eum coram patre meo & angelis Dei. *Luc.* 12.

HOdie celebrat Ecclesia festum beati Hyppoliti, quem timor mortis à confessione Ch[risti] prohibere non potuit. Immo Cæsari dicenti nunquid magus factus es, quia corpus Lau[ri] diceris abstulisse: liberè & constanter dixit feci hoc ut magus, sed ut Christianus. Pro confessione mortem sustinuit & ad gloriam nam pervenit, ideo in Evangelio hodierno c[on]nienter recitatur promissio à Christo facta co[n]tibus se, quæ in beato Hyppolito est impleta.

Circa quam promissionem propositam nobis sunt attendenda ad ædificationem [au]*Primum* est quod sola fides cordis ad non sufficit. *Secundum* quam confes[sio] Christus à fidelibus requirit. *Tertium* est confessionem confitentibus se promittit. to tangitur de comminatione quam [in]bus se vel erubescentibus se facit. Ad *prim*[um] tinet illud Roman 10. *Corde creditur ad ore autem fit confessio ad salutem.* August. cassum additum est hoc, nam pœnè om[nes] Christum coram persecutoribus negaverunt, de illo credebant, corde tenuerunt, & tam[en] non confitendo perierunt, nisi illi qui p[ro]tia ut Petrus revixerunt. Item August. Cur lachrimis diluit quod ore negaverat, si ad [sa]sufficiebat quod corde tenebat? Chrysost. cit Christo quia tu cognoscis eum etiam si non fueris, sufficiat tibi quod cognoscat te etiamsi te confessus non fuerit. Idem. Si fides cordis, tantummodo cor creasset tibi nunc autem & os creavit & quinque sensus fessio oris in martyribus erat ad æternam & ad temporalem mortem. E contra ne[gat] his qui timore mortis vel verecundia de[fe]erat ad salutem temporalem & ad mortem æ[ter]Matth. 16. *Qui voluerit animam suam sal[vam] facere perdet eam, & qui perdiderit animam propter me inveniet eam.*

Et *notandum* quod fidei cordis & confessionis respondent duo Sacramenta in Ecclesia, [sc]Sacramentum baptismi & confirmationis. In ba[pti]mo corpus aqua abluitur exterius, fide autem rius purificatur animus. *Actor.* 15. *Fide pur[ifi]cans corda eorum.* In sacramento confirmationis in te signum crucis efficitur & interius animus co[n]matur, ne erubescentia fidei in confessione diatur. Unde Augustinus non sine causa crucis fit in fronte, scilicet in sede pudoris ne [Chri]sti opprobria Christianus erubescat. Circa [hoc] dum notandum quod triplex est confessio Ch[risti]. *Prima* fit solo ore. *Secunda* non fit solum ore etiam servitij redditione, sed semiplena, id est libera. *Tertia* autem fit plena & libera servitij redditione. *Prima* pars vel nihil placet Deo, *secunda* placet, sed non perfectè, *tertia* vero placet. *Prima* est ridiculosa, & Deo contumelioſa, & habet negationi sibi contrariã. Ridiculosa est, ridiculũ enim est quo[d] aliquis in aliqua arbore sola folia dicatur habere & non alia. Sic qui Christũ cõfitetur solũ ore, sola habet

folia

folia verborum. Deo contumeliosa est ideo, quia ad Dei contumeliam facit quod aliquis à Deo feudum se habere recognoscit, & tamen servitiũ ei manifestè negat tanquam eius inimicus. Negationem verò habet contrariam; facto enim negatur quod verbo asseritur. Ad Titum 1. *Confitentur se nosse Deum, factis autem negant. Secunda* confessio Deo non sufficit, quam faciunt illi qui reddunt Deo servitia, sed tantum in illis in quibus mundus præbet assensum. Cum enim Dominus sit rex regum, vult se regulariter timeri, & non vult homagium sibi fieri salvo alio homagio. Ideo dicitur. Matth. 6. *Nemo potest duobus dominis servire.* Circa. *tertium* notandum quod confessio quam Christus suis confessoribus promittit fiet cum dicet fidelibus: *Venite benedicti patris mei percipite regnum.* Matth. 25. Vel cum dicet: *Euge serve bone & fidelis.* In eodem. Et de illo quem confitebitur dicet: *Vbi ego sum, illic erit & minister meus.* Ioan. 12. Dicit Glossa. Qui per filium habet accessum ad patrem, per filium habet accessum ad patris visionem. Sequitur de comminatione quam fecit Christus negantibus vel erubescentibus se Luc. 12. *Qui negaverit me coram hominibus, negabitur coram Angelis Dei.* Interlinearis. Non perducetur ad visionem patris qua perfruuntur sancti. Luc. 9. *Qui me erubuerit & sermones meos, hunc filius hominis erubescet cum venerit in maiestate sua & sanctorum angelorum.* Christum erubescit qui ob ruborem vel verecundiam non vult ei Deus dicere vel eum Deum appellare. Hunc filius hominis erubescit, id est abnegat, ut dicit Interlinearis. *Cum venerit ad iudicium in maiestate sua*, id est in forma humana glorificata, in qua ibi apparebit præsens maiestate sibi communi & sanctorum angelorum qui cum eo apparebunt secundum illud. Matth. 13. *Exibunt angeli & separabunt malos de medio iustorum.*

Et notandum quod Christus non agnoscet fatuas virgines, nec eis aperiet. Matth. 25. Erubescentes vero se erubescet, immisericordes vero confundet, id est immisericordiam suam præparando. Matth. 5. Virgines fatuæ quæ acquisierunt vanam gloriam, meritò non admittentur ad veram gloriam, nec agnoscentur à Deo, quia ei in operibus suis noluerunt placere sed mundo. Erubescentibus Christum sic accidet, sicut cuidam scholari Parisiensi accidit, qui cum esset indutus vestibus preciosis, & à sociis suis multum honoraretur, & visitasset eum pater in humili habitu, timens ne eum socii sui contemnerent, si scirent eum habere talem patrem, rogavit patrem suum ut nullo modo indicaret eis, simulans eum non esse patrem suum. Vnde & cum servientibus fecit eum comedere cum gartione domus, quod pater patienter sustinuit. Sed cum finito prandio scholaris duxisset eum secretò in cameram suam & quæsivisset ab eo quid attulisset ei, ostendit ei pater denarios quos ei attulerat asserẽs quod nec unum de illis haberet. Tu negasti me fili, ait pater, & ego te. Nunquã de cætero comedes vel bibes de aliquo quod mittam tibi. Immisericordes confusi quasi inhumani dæmonibus sociabuntur & ignem mittentur. Matth. 25. *Discedite à me maledicti in ignem aternum, qui paratus est diabolo & angelis eius.* Item *notandum* quod reprehensibiles sunt qui negant Christũ, etiam timore mortis vel vexatione tormentorum. Sed maximè reprehensibiles sunt qui erubescunt eum, qui scilicet pro erubescentia dimittunt ei servire vel bene agere. Hæc erubescentia multum habet fatuitatis & multum timiditatis, & Deo valde contumelioſa est. Fatuitatis multum habet talis erubescentia in religiosa persona, glorioſum enim est Deo servire præcipuè inter malè agentes, vel coram eo qui malè agere consuevit. Qui habet hanc erubescentiã similis est ei qui erubesceret de hoc quod faceret sicut solitus esset facere, vel de hoc quod inter leprosos esset sanus vel inter inquinatos mundus. Valde fatuum est erubescere admirationes mendicorũ hominum sauciorum, vel cœcorum & claudorum, dum videntes & rectè incedentes deridet. Seneca. Æquo animo toleranda sunt imperitorum vitia, & ad honesta vadenti contemnendus est ipse contemptus. Potius appetendæ sunt tibi hæ derisiones quam timendæ. Senec. Nondum felix es, si nondum te turba deridet. Matth. 5. *Beati estis cum maledixerint vobis homines.* Hæc erubescentia multum habet timiditatis, quam qui habet similis est ei, qui sic erubescit Dominum suum quod eum deserit propter latratum canum qui non mordent. Mundus enim iste est velut catellus irrisionibus latrans contra eos qui benefaciunt. Mordere nescit, quia benefacientes non percutit, & cum satis latraverit, tacebit. Taciturnitate superari potest. In eis qui sic erubescunt impletur illud Levitici 26. *Terrebit eos sonitus folij volantis.* Et post. *Fugient quasi gladium.* Folium volans est verbum irrisionis quod terret tales, quod plus timent, quam Dei gladium, qui paratus est occidere. Exod. 15. *Evaginabo gladium meum, interficiet eos manus mea.* Item contumelioſum est Christo quod anima quæ non esset digna esse ejus ancilla, sponsum talem erubescat. Admiranda est & graviter punienda hæc erubescentia quinque de causis. *Prima* est quia sponsus ille non est ignobilis, vt ideo erubescendus sit. Eius nobilitatem indicat angelus. Luc. 1. *Hic erit magnus & filius altissimi vocabitur.* Et Pater. Matth. 3. *Hic est filius meus dilectus.* Et Salomon. Prov. vlt. *Nobilis in portis vir eius quando sederit cum senatoribus terræ.* Eius nobilitas tunc apparebit cum in majestate judicabit. *Secũda* quia non est deformis; immò *speciosus forma præ filijs hominum.* Ipse est *candor lucis æternæ.* Sapient. 7. *Qui cum sit splendor gloriæ*, &c. Hebræor. 1. *Tertia* quia est sponsus legitimus non adulter. Ipsa lex naturalis hunc sponsum animæ signat Bernardus in libro de diligendo Deo. Infidelem urget naturalis iustitia se totum tradere illi à quo se totum habet. *Quarta* quia est strenuus pugnator qui animam singulari pugna acquisivit. *Quinta* quod ipse est vehementissimus amator, quem mors non potuit separare ab amore sponsæ. Hunc sponsum non erubescebat, quæ dicebat. *Ipse sum desponsata, cui angeli serviunt, cuius pulchritudinem sol & luna mirantur.*

1. Altera cur põ sufficiat.
2. Confessio Christi qualis sit.
3. Comminatio Christi negantibus vel erubescentibus qualis sit.
4. Erubescentibus Christum quid fatuum sit.
5. Erubescere Christum quare habet vitium.
1. Multũ habet timiditatis.
2. Pſal. 44.
3. Contumelioſum est Christo ob quinque causas.
1.
2.
3.

IN ASSUMPTIONÆ BEATÆ MARIÆ VIRGINIS.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Hic sermo constat principio & alijs tribus partitibus. In principio agitur de Assumptione D. V. In parte prima afferuntur sex modi colendi D. V. In secunda ostenditur D. V. admirabilem esse secundum 4. status suos. In tertia explicantur quatuor dicta thematis.

Quæ est ista, quæ ascendit de deserto, delicijs affluens innixa supra dilectum suum. *Cant. vlt.* SERMO LXVIII.

HOdie recolunt fideles transitum matris Dei ab hac vita mortali & exitum eius ab hoc sæculo nequam per mortem, sicut filius eius exierat inde. Post quam ab hominibus ad sepulchrũ est deducta, ab angelis ad cœlum est perducta, vbi à filio suo est suscepta cum gloria qua ipsa digna fuit, & quæ eius filium decuit. Bernardus. Quis cogitare sufficiat quam glorioſa ea die mundi regina processit, & quanto devotionis affectu tota in eius occursum cœlestium legionum multitudo prodierit, quibus ad thronum gloriæ canticis sit deducta, quam placido vultu, quam serena facie quam

divinis amplexibus à filio susceptæ & super omnem creaturam exaltata, cum eo honore quo tanta mater digna fuit, cum ea gloria quæ tantum filium decuit Assumptionem ejus & boni & mali & sapientes & insipientes recolunt, sed nimirum recolendi differentia est. Sapientes enim recolunt eam ut recolenda est, insipientes non.

Sex modi recolendi assumptionem D.V.

Ad debitum modum recolendi sex pertinent. *Primo congratulatio, secundo imitatio, tertio laudatio, quarto orationis supplicatio, quinto obsequiorum exhibitio, sexto admiratio.* Debent fideles congratulari ei. Sicut enim filius Dei dixit Apostolis. *Si diligeretis me, gauderetis utique quia vado ad patrem.* Joan. 14. Sic virgo beata poterat dicere. *Si diligeretis me, gauderetis utique quia vado ad filium.* Bernardus. Si Mariam diligimus, gaudebimus utique quia vadit ad filium. Congratulabimur ei, nisi forte (quod absit) inventrici gratiæ inveniamur omnimodè ingrati. Gaudium sequela est amoris, secundum illud Galat. 5. *Fructus spiritus, charitas, pax, gaudium.* Amor est, sicut amantis sic & amati. Amantes habent idem velle & idem nolle, de eodem gaudentes & dolentes. Cantic. 1. *Introduxit me rex in cellaria sua,* dicitur per Spiritum sanctum in persona virginis. Et subditur oratio fidelium. *Exultabimus & lætabimur in te memores uberum tuorum.* In hoc festo cantat. Ecclesia. *Hodie Maria virgo cœlos ascendit, gaudete quia,* &c. Bernardus tamen contra hoc objicit his verbis. Plangendum plus nobis quam gaudendum esse videtur. Quantum enim de ejus præsentia cœlum exultat, nunquid non consequens est, ut tantum lugeat inferior iste mundus absentiam suam? Cesset tamen querela nostra, quia nec nobis est hic manens civitas, sed eam inquirimus ad quam hodie mater benedicta pervenit. Imitari debent fideles mundi Dominam quasi eam sequentes. Sicut enim *gloria magna est sequi Dominum.* Ecclesiastici 23. ita & sequi Dominam. Bernardus Præcessit nos regina nostra & tam gloriosè suscepta est, ut fiduciáliter Dominam sequantur servuli clamitantes, *trahe nos post te.* Specialiter debent eam imitari in puritate humilitate, charitate, & pietate. Debent etiam laudibus eam prosequi. 2. Reg. 6. David arcam Domini cum jubilo induxit in Jerusalem. Arca in quam Deus thesaurum suum posuit, ubi prætium nostræ redemptionis posuit, ad quam Ecclesia in suis necessitatibus recurrit, est beata virgo. De suis laudibus dicit. Bernardus. A laudibus non debet cessare humana mortalitas, cum hominis sola natura supra spiritus immortales exaltatur in virgine. Prius erat exaltata sed associata divinæ. Debent etiam fideles matri Domini quæ in cœlum ascendit pro salute sua supplicare, non enim est verisimile quod in die honoris & coronationis suæ à filio suo patiatur repulsam. 3. Reg. 2. dixit Salomon matri suæ: *pete mater mea, non enim fas est ut avertam faciem tuam:* Bernardus. Advocatam præmisit peregrinatio nostra, quæ tanquam judicis mater, & mater maximè supplicter & efficaciter, salutis nostræ negotia pertractabit. Idem. Pretiosum munus terra nostra hodie in cœlum direxit, ut dando & accipiendo feliciter amicitiarum fœdere copulentur humana divinis, terrena cœlestibus, infima summis, unde data optima & dona perfecta descendunt. Ascendens ergo in altum virgo dabit dona hominibus, si quidem nec facultas ei deesse poterit nec voluntas. Cœlorum regina est, misericors est, mater est angelici filij Dei. Debent etiam fideles obsequiis suis benevolentiam captare, ad honorem ejus jejunando, locis in quibus honoratur visitando & modis aliis. Multum enim placet filio honor qui matri exhibetur. Recolenda est etiam Assumptio ejus cum admiratione, cum ipsi Angeli de ipsa mirati sunt, juxta verbum propositum à Spiritu sancto per Salomonem dictum. De qua admiratione Bernardus. Ipsi inquit curiæ cœlestis principes in tantæ novitatis consideratione clamant cum admiratione. *Quæ est ista quæ ascendit de deserto,* &c. Cantic. 5. Rationabilem causam admirandi habuerunt Angeli, cum viderunt matrem Dei super choros Angelorum exaltari, sciebant enim quòd humana, quæ secundum modum naturæ minor est angelica, Psal. 8. *Minuisti eum paulo minus ab angelis,* potest Angelis æquari pot virtutis meritum. Matth. 22. dicitur de hominibus, qui *sunt sicut angeli Dei in cælo.* Per privilegium vero gratiæ potest homo Angelis præferri, quod accidit in duabus personis, scilicet in Christo & matre ejus. Unde de Christo ascendente admirantes dixerunt Angeli. *Quis est iste rex gloriæ?* &c. Psal. 23. De matre etiam ejus ascendente dixerunt admirantes. *Quæ est ista?*

Circa admirationem notandum, quod sicut dictum est per Isa 9. de Christo: *Vocabitur nomen ejus admirabilis,* sic & mater ejus admirabilis fuit, hoc secundum diversos status ipsius. Admirabilis fuit antequam esset nata, cum in utero fuit sanctificata. Psal. 45. *Sanctificavit tabernaculum suum altissimus.* Cito inchoavit sanctitatem suam. Admirabilis fuit post nativitatem suam in conceptione, unde dicit Spiritus sanctus per Salomonem Cantic. 3. *Quæ est ista quæ ascendit per desertum sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris & universi pulveris pigmentarij?* Ipsa per desertum paupertatis proficiendo de bono in melius ascendit ipsa spe & amore supernorum se erexit, sicut virgula fumi per humilitatem exilis. Ignis tribulationis agens interius spiritum ejus exaltans, velut fumum odoriferum Deo & Angelis redegit, dum humilitatem quasi annihilavit in myrrham & omnia carnalium desideriorum mortificatam, & à omni putrefactione conservatam. In thure vero intelligitur gratia orationis. Quod autem sequitur *& universi pulveris pigmentarij* ad universum virtutum referendum est quas in ea fuit. Aromata pulverisata plus redolent, sic sancti per labores tribulationes contriti majorem odorem suavitatis spirant. Cum homo pulvis sit, secundum illud Genes. 3. *Pulvis es & in pulverem reverteris,* misericordia facit eum pigmentarium. Genes. 18. *Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis & cinis.* Admirabilis fuit in filij Dei conceptione. Bernardus. Concipit virgo, peperit virgo, manet virgo, non mitetur? Sine corruptione concepit, sine vitamine gravida fuit, sine dolore peperit.

Valde admirabilis fuit in Assumptione, ad quam pertinet interrogatio angelorum proposita *quæ est ista,* &c. Ad quod respondet Augustinus. Mater regina cœli, domina mundi, porta paradisi, mater Dei, quia genuit Filium Dei, Lucæ. *Quod nascetur sanctum, vocabitur filius Dei.* Ipsa habuit per ipsum maternæ auctoritatis imperium, nulli alteri creaturæ habuit. Augustinus. Singulariter illa summa habuit, ut videret filium suum sedere ad dexteram patris, quem non solum homines verum etiam angelica creatura venerantur & altissimum. Regina cœli est de spoliis infernalibus reparans Angelorum. Bernardus. Patre cœlorum est, infernus spoliatus, ruinæ civitatis Jerusalem restauratæ. A principio mundi reges habuerant sed non reginam. Sed hodie regina super sublimata est ad regnum Assueri Domini sui, unde Maria interpretatur. Per ipsam regnatus est Mundus. Unde Augustinus loquens de Tuo singulari commercio mundo sit clarum? Porta Paradisi est, quia antequam ipsa esset homo paradisum intravit cælestem, unde

1. Congratulatio.

Obiectio.

2. Imitatio.

3. Laudatio

4. Supplicatio

5. Obsequiorum exhibitio.

6 Admiratio

Ecclesia. *Tu regis alti janua.* Ad hanc portam debet pulsare, qui vult intrare, eam amando, de ipsa sperando, eam laudando, & orando, & ei obsequendo. Causæ admirationis subduntur, cum dicitur. *Ascendit de deserto.* Desertum mundus dicitur. Joël. 1. *Ignis comedit speciosa deserti.* Mundus ad modum deserti transeuntibus est horribilis, deficiens bonis, habitatio potius bestiarum quam hominum. Timent viri sancti transitum hujus deserti. Ecclesiastici 18. *Homo sapiens in omnibus metuit.* Sapient. 14. *Creatura in odium hominum facta sunt, & in tentationem*, &c. Una gutta divinæ gratiæ non potest haberi in hoc deserto nisi de cœlo veniat, nec potest sitis unius animæ sedari ex omnibus bonis hujus mundi, quia ut dicit beatus Augustinus, animam solius Dei capacem quidquid minus Deo est, implere non potest. Multæ belluæ sunt ibi & parci viri. Augustinus. Belluinus est homo amando talia qualia belluæ. Idem. Non discordet cor tuum à facie tua, non habeas faciem sursum & cor deorsum. Multa sunt ibi venenata animalia per malignitatem. Psal. 57. *Furor illis secundum similitudinem serpentis.* Multi leones & ursi per rapacitatem. Prov. 28. *Leo rugiens & ursus esuriens princeps impius super populum pauperem.* Multi sunt vulpes per dolositatem. Luc. 13. *Dicite vulpi illi*, loquens Dominus de Herode. De hoc deserto solebant omnes descendere in infernum ante Christi passionem, post etiam major pars hominum. Alij enim illuc descendunt per ambitionem, ut Dathan, & Abiron, qui ambientes principatum incitaverunt seditionem contra Moysen. Num. 16. *Descenderunt qui vivi in infernum.* Alij per amorem divitiarum. Luc. 16. *Mortuus est dives & sepultus in inferno.* Alij per amorem deliciarum Job 21. *Ducunt in bonis dies suos, & in punctu ad infernа descendunt.* Multum mirari potuerunt Angeli quod ascendebat cum affluentia de loco ubi est penuria & cum deliciis de valle miseriæ & afflictionis, & quod in eis non invenichantur pares deliciæ quos in civitate Domini fluminis impetus lætificat, quia vultu gloriæ Dei voluptatis torrente potabantur. Deliciæ istæ erant gratiæ quæ virginem paradisum voluptatis fecerant, ut ibi filius Dei inhabitaret. Plantavit Dominus paradisum voluptatis à principio ubi hominem posuit, sed nobiliorem paradisum paravit filio suo, scilicet beatam virginem. Quidni delicias dixerim decus virginitatis cum munere fœcunditatis humilitatis insigne, distillantem favum charitatis, viscera misericordiæ, plenitudinem gratiæ, prærogativam gloriæ singularis. Verba illa Bernardi, singula pondus habent. Honorabile est decus virginitatis quæ ponit in statu angelico, & quasi sponsam sociat Deo. Ipsa est delectabilis Deo secundum illud, Cantic. 2. *Pascitur inter Lilia.* Humilitatis insigne est electorum secundum illud Gregorius. Evidentissimum signum reproborum est superbia, humilitas electorum. Humilitas virginis delectabilis fuit Deo & curiæ cœlesti. Ejus redolentiam filius Dei sensit in cœlis, dum virgo esset in terris. Cant. 1. *Cum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum.* Item charitas ejus vestis inæstimabilis odoris delectabilis fuit curiæ, secundum illud; inæstimabilis odor erat nimis in vestimentis ejus. Item pietas summè placens Deo, valde fuit illi curiæ delectabilis. August. Nihil est quod ita amabilem faciat Deo ut pietas. Item satis poterant mirari videntes plenitudinem gratiæ esse in sexu muliebri, qui solebat exosus esse mundo, eo quod mulier fuerat causa perditionis humanæ. Item mirari multum de hoc poterant, quia videbant prærogativam gloriæ in muliere quæ propter dictam causam fuerat opprobrio. Et notandum quod beata virgo habuit delicias generales, quæ consistunt in securitate, in manifesta cognitione primæ veritatis & gustu summæ suavitatis. Speciales sunt homini qui habet aliquam rationem specialem amandi Christum & gloriandi in eo, quam non habet angelus. Et aliquo modo contemplatur ejus humanitatem, quod non angelus. Gloriantur angeli in Christo quasi in Domino, homines quasi in fratre suo. Contemplantur angeli humanitatem Christi solo intellectu, homines intellectu & sensu. 1. Petri 1. *In quem desiderant Angeli prospicere.* Delicias singulares habuit, quia mater fuit. Si gloria patris est filius sapiens. Proverb. 15. nunquid gloria matris est filius qui est ipsa sapientia. Non parva gloria est immo maxima habere Deo patri filium commanem, in quo nec prima similem visa est, nec habere sequentem. Illa quoque causa admirationis esse potuit, quod erat innixa supra dilectum suum, in quo ejus ostenditur familiaritas ad filium, sicut discipuli quem diligebat Jesus in hoc familiaritas apparuit quod supra pectus Christi discubuit, Joan. ult. Nec mirum si mater innitebatur ei, eo quod super matrem puer innixus fuerat. Miratur angeli quod ipsa ei inhæreat à quo angelicæ potestates revertendo resiliunt. Per hoc etiam intelligitur matris potestas. Qui enim alicui innititur, virtutem ejus quodammodo sibi assumit, & ea utitur. Sic mater de omnipotentia filij quantum vult assumit. Bernard. Quomodo misereri non poteris mater omnipotentiæ? Et notabiliter dicitur mater filij, quia alij filij non sunt totaliter matris, sed in isto nihil habet pater carnalis. Mater fuit ejus totaliter, ei in omnibus obediendo, ideo ipse merito est matris, voluntatem ejus perfectè implendo.

1. Ascendit de deserto. Mundus desertus. Mundus sit desertus.

Quilibellua sit in mundo.

Quis mundo descendat in infernum.

1. Ob Virginitatem. 2. Ob Humilitatem. 3. Ob Charitatem. 4. Ob pietatem. 1. Ob plenitudinem gratiæ. 2. Ob gloriæ prærogativam.

D.V habuit delitias generales.

Singulares

4 Innixa supra dilectum

DE EODEM.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Constat hic sermo duabus partibus. In prima quatuor partitiæ sive dicta themalis de D.V. explicantur, omissa quinti dicti explicatione. In altera vero aliquot rationibus & convenientiis ostenditur D.V. in anima & corpore in cœlum assumptum fuisse, idque piè credendum ex sententia S. Bernardi & Augustini concluditur.

SERMO LXX.

Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata? Cant. 6.

VErba proposita quæ Salomon edoctus à Spiritu sancto dixit, Ecclesia eodem spiritu edocta in laudem beatæ Virginis assumit. Quibus verbis beatam virginem fidelibus demonstrat, & quæ ipsa sit cum admiratione interrogat, notificans eam & secundum statum vitæ, & secundum statum patriæ. In hoc quod eam fidelibus demonstrat, ipsos ad attentionem incitat; sicut enim oculi ancillæ in manibus Dominæ suæ, ita debent esse oculi Ecclesiæ ad beatam virginem. Quæ dictione demonstrativa utitur, quod demonstratur conspici, & alium ad conspiciendum inducit. Ecclesia ergo filios in mari hujus mundi fluctuantes quantum vellet ad portum salutis per se dirigere non valens, ad dilectionem eos mittit, scilicet ad Mariam quæ stella maris hebraicè interpretatur. Bern. 1. *Super missus virginis Mariæ.* Bernard. Si inferunt venti tentationum, si incurris scopulos tribulationum, respice stellam, voca Mariam. In periculis, in ab-

I. Explicantur themalis partes quatuor de D.V.

I. Quæ est ista?

Maria in periculis invocanda.

guſtijs, rebus dubijs, Mariam cogita, Mariam invoca, non recedat à corde, non recedat ab ore, ut impetres ejus auxilium, ne deſeras converſationis exemplum. Ipſam ſequens non devias, ipſam rogans non deſperas, ipſam cogitans non erras, ipſa tenente non corruis, ipſa protegente non metuis, ipſa duce non fatigaris, ipſa propitia ad portum pervenis, & ſic in temetipſo experiris quod meritò dictum ſit *Maria* nomen virginis. In hoc quod Eccleſia de ipſa ſic interrogat, deſiderium agnoſcendi fidelibus commendat, qui enim interrogat, deſiderare videtur ut ſciat. Cum magno deſiderio audienda eſt & legenda ſcriptura ſacra quæ de ipſa loquitur, multis enim occaſio ſalutis extitit. Eccleſiaſtici 24. *Qui elucidant me, vitam æternam habebunt.* Ejus elucidatio non ſolum elucidantibus, ſed etiam illis quibus fit, occaſio ſalutis extitit. Cum enim humilitas & cæteræ virtutes ejus & gratiæ omnibus oſtenduntur, ipſi ad ejus imitationem provocant. Item cum abundantia pietatis ejus notificatur eis, ipſi invocant eam; invocata autem invocatibus deeſſe non conſuevit. Bernard. Sileat miſericordiam tuam virgo beata quiſquis invocatam te in ſuis neceſſitatibus ſibi meminerit defuiſſe. Admiranda eſt beata virgo propter magna ei à Domino facta & propter nova in ea facta. Luc. 1. *Beatam me dicent omnes generationes*, &c. Magnum fuit quod Dominus mulierem Deo & mundo exoſam propter Evæ prævaricationē gratioſam fecit. Item magnum fuit quod fontem omnium gratiarum in ea poſuit. In ea etiam valde magnum fuit, quod eam Angelorum & hominum Dominam fecit. Quia ſuper Seraphim ſenes alas habentia eam exaltavit, regina apparuit. Pſal. 44. *Aſtitit regina à dextris tuis*, &c.

D.V. cur elucidanda

Cur admiranda

2. Quaſi aurora.

Beata virgo quaſi aurora fuit, quia de bono in melius proficiens, ad perfectionem pervenit. Sic progredi debet juſtus. Proverb. 4. *Juſtorum ſemita quaſi lux ſplendens procedit & creſcit uſque ad perfectum diem.* Item quaſi aurora fuit in Salvatoris conceptione, quia verum ſolem genuit, & tenebris ignorantiæ & culpæ finē impoſuit. Fuit etiam quaſi aurora in ſua Aſſumptione, cum ſua claritate cœlum decoravit. Aurora conſurgens tantam claritatem adducit, quod claritas luminariorum noctis diſpergi videtur. Sic claritas virginis claritatem civium cœleſtium ſuperauit. Ipſa etiam adhuc quaſi aurora quotidie piè flagitantibus verum ſolem ſpiritualiter adducit & diem ſalutis eis illuceſcere facit. Ipſa eſt illa aurora in qua cœtus antiquorum patrum per Jacob cum Angelo luctantem deſignatur & benedictionem obtinuit. Orando luctabantur antiqui patres cum Deo ut veniret. Iſaiæ 62. dicitur *Non quieſcam donec egrediatur ut ſplendor juſtus ejus.* Luctando benedictionem obtinuerunt, qui per beatam virginem ipſum receperunt, in quo benedicendæ erant omnes gentes, Ipſa erat aurora furibus infernalibus tremebunda. Job 24. *Si ſubito apparuerit aurora, arbitrantur umbrā mortis.* Multi nō progrediuntur quaſi aurora, potius ſimiles veſperi quā auroræ, in quibus tenebræ culpæ invaleſcentes per peccatum mortale lucem gratiæ fugant. Cauſa pro magna parte eſt quod aliqui non progrediuntur, ſed retrocedunt, quod voluntatem proficiendi non habent. Bernard. Magna pars profectus eſt velle proficere. Auguſt Noſtrum non eſt regredi, jam ceſſet omnis ignavia, ſi volumus non redire, currendum eſt. Leo Papa. In deridendi inciderunt periculum, qui proficiendi perdiderunt appetitum. Barnard. in via vitæ non progredi, regredi eſt.

Progrediendum in divino ſervitio.

3. Pulchra ut Luna.

Beata virgo pulchra eſt ut luna. Luminare enim noctis eſt lucens eis, qui ſunt in nocte peccati. Propinquiſſima inter planetas eſt luna terræ. Sic beata virgo inter ſanctos paratior eſt his qui in hac valle miſeriæ habitant, miſericorditer ſubvenire. Item luna mediatrix eſt luminis, cum enim mundus lumen ſolis propter aliquid interpoſitum ſibi & ſi non poteſt recipere, luna illud communicat. S beata virgo tam filium quam radium à vero ſo procedentem ſuſcepit & humanitate obumbrat mundo dedit. Bernard. Cùm tu dignus non eras filius Dei daretur, datus eſt Mariæ, ut per eam ac peres quidquid haberes. Ut luna pulchra fuit, ex parte ſolis habet pulchritudinem ſuam. In enim quæ Dei ſunt ſapiens fuit. Luna quantò pinquior eſt ſoli, tantò ejus lux minus nobis ret. Sic beata virgo cum vera lux in ea fuit, per humilitatem lucem gratiæ ſuæ occult unde tunc ait: *Ecce ancilla Domini.* Luc. 1.

Ipſa fuit electa ut ſol verus, ut eſſet regina lorum ſicut ipſe rex, ſimillima fuit ſoli, hui cundum illud. Apocal. 12. *Mulier amicta ſole.* Veſtiſti nube ſolem & ipſa ſole veſtiris. E etiam fuit ut ſol corporalis, qui eſt luminare ctum, fons luminis & caloris, lumen habens in ciens, luminare par ſibi non habens Beata virgo chra ut luna quantum ad eos qui ſunt in noc cati. Electa ut ſol, quantum ad eos qui ſunt tu juſtitiæ, qui ſub ea in luce cognitionis & divinum amorem perficiunt & ad perfect perveniunt, timent enim eam dæmones & In quocumque ergo ſtatu es, devotus ſis ei ſperes conſilium & auxilium. In hoc quod electa ut Sol & ſole amicta inſinuatur dota tuor dotibus: ſcilicet claritate, agilitate, ſub impaſſibilitate, quæ in ſole deſignantur. enim ſolis clarus eſt, agilis eſt, ut ſubitò ab te in occidentem tranſeat. Subtilis eſt, qui intrat ſine ejus læſione. Impaſſibilis eſt, ut dio nec alio lædi poſſit. Matth. 13. *Fulgebu ſicut Sol.* Bernard. Quis erit ſplendor ani quando ſolis ſplendorem habebit lux corpor

Quæritur utrum beata virgo tantum a ſit in anima, vel in anima & corpore. Hier finire noluit ſed ambiguum reliquit. Augu tem piè credit quod in anima & corpore pta fuerit, & multis rationibus hoc aſtrue luit, & ſibi Bernard. beatæ virgini devotus tis ab ea edoctus conſentiens fuit, ut pa verbis ſuis quæ ſequuntur Si oculus non nec auris audivit, & in cor hominis non aſc quæ præparavit Deus diligentibus ſe, qui paravit gignenti ſe & (quod omnibus certu præ omnibus diligenti? Thronum quippe thalamum & tabernaculum Chriſti dignum eſſe ubi & ipſe. Tantum theſaurum dignius lum ſervare quam terra, meritò enim non dinis reſolutio, ſed incorruptibilitas ſequ tegritatem tantam. Sciendum *etiam* hoc de ptione beatæ virginis, quod Chriſtus ſe ex eſſe voluit ab illa generali ſententia Adæ *Pulvis es & in pulverem reverteris.* Geneſ. 3. pus enim ejus mortuum, non eſt in pulverem ctū ſecundū illud. Pſ. 15. *Non dabis ſanctum videre corruptionem.* Si ergo in hoc parcere luit, verſimile eſt quod in eadem matri ſuæ cit. Boni enim filij eſt amplius parcere matri quam ſibi, immo etiam communiter mali fili faciunt, ut filii infidelium à lege naturali Si ergo illi qui ſunt mali hoc faciunt quis ſani pitis audeat hoc negare de optimo filio? *Item* noſtrum matrem ſuam à vermibus comedi perm ret, qui ſine difficultate hoc prohibere vale Quomodo ergo non verſimile eſt ut filius ille, jus ſpiritus ſuper mel dulcis, cujus benignitas & h manitas in virgine ſumpta mundo apparuit, m trem ſuam dulciſſimam putrefieri & a vermib comedi permiſit, cum facillimè hoc prohibe potuerit? *Item* cum voluerit matrem ſuam cre

tam esse ab illa generali sententia Evæ dicta: *in dolore paries*, cur non voluerit eam ereptam esse à generali sententia Adæ dicta: *in pulverem reverteris*. In exceptione illa manifestè apparet, quod potius voluit parcere marri suæ quam sibi. Voluit enim pariendo eam gaudere sicut cantat Ecclesia.

Dum paris & gaudes cantant cœli agmina laudes.

Se autem voluit in nativitate flere. Auguſt. Puer à ploratu incipit. Sap. 7. *Primam vocem similem omnibus emisi plorans.* *Item* qui in angustijs passionis matris suæ curam habere voluit, nunquid accepta potestate omni in cœlo & in terra, de ea non curavit? *Item* Auguſt. Si Iesus, quem scimus omnia posse, voluit integram matrem virginitatis servare pudorem, cur non velit incorruptam à putredinis servare fœtore? Idem. Nunquid ad eius benignitatem pertinet matris honorem servare, qui legem qua matris honorem præcepit, non venit solvere sed adimplere. Quam igitur in vita præ cæteris sui gratia concepit honoravit, pium est credere quod eam in morte etiam speciali gratia honoravit. Potuit illam à putredine & pulvere alienam facere, qui ex ea nascens potuit virginem relinquere. Putredo namque & vermis opprobrium est humanæ conditionis, opprobrium verò contrarium est honori: matrem ergo perfectè non honoravit, si ab hoc opprobrio eam non servavit. *Item* Bernard. Puto, Christus me spernere non poterit os de ossibus meis & carnem de carne mea? Si nos spernere non potest, quomodo eam spernere potuit à qua carnem suam sumpsit? Vnde Auguſt. de ipsa. Tota translata est, ne pars maneret cum verbo & pars in verme. *Item* qui non solum sanctorum corpora in honore vult haberi in terris, immò etiam tormenta sua, scilicet crucem & clavos & similia, nunquid corpus suæ matris voluisset haberi in honore aliquo in terra, nisi in maiori honore esset in cœlo? *Item* quis non videat indecens valdè esse, quod in tota natione cœlesti reginæ deesset ei ornatus sui glorioſissimi corporis, cum rex cœlestis in ornatu tali appareret? Nunquid conveniens fuit, ut sicut in corpore regis scriptum erat, *rex regum & Dominus dominantium*, sic & in corpore reginæ idem esset scriptum, ut sicut ex quatuor dotibus corporis glorificati apparebit regis, ita appareat & reginæ. *Item* Auguſt. Si meritò pro omnibus Mariæ viventi donata est gratia, nunquid non erat in morte impetranda? Absit. Nam si omnium sanctorum mors est preciosa, Mariæ sanè erit preciosissima, quæ tantam Dei gratiam comitem habuit, ut mater Dei dicatur & sit. Consideratis ergo omnibus his vera ratione sentio, confitendum Mariam ad æternitatis gaudia gloriosè assumptam Christi benignitate cæteris honoratius susceptam & ad communem putredinis vermis & pulveris humilitatem non esse adductam. *Item.* Si in potestate salvatoris est de sanctorum capite, capillum non perire, ergo & matrem suam anima & corpore integram posse servare. Et si nullus fidelium dubitat hæc eum posse, cur dubitandum est etiam quod ad tantam benignitatem attinet eum voluisse? Cum leproso dicente Christo: *Domine si vis potes me mundare.* Matth. 8. Christus *volo* respondit, quis nisi perverſissimus audeat dicere, quod matrem suam quam à putrefactione & vermium comestione facillimè servare potuit servare noluerit? *Item* Auguſt. Si Deus sola gratia inter crepitantes flammas non solum corpora puerorum illæsa, sed ut vestimenta servare voluit insuta, cur abjiciat in matre propria, quod elegit in veste aliena? Item Auguſtinus: Ionam in ventre cæti præter naturalem usum sibi servavit incorruptum sola misericordia, cur Mariam incorruptam præter naturam non servabit? Gratia servatus est Daniel in intemperatiſſima fame leonum, & non est servanda Maria omnis donata meritis dignitatum? *Item* Auguſtinus. Lætatur Maria lætitia inenarrabili animo & corpore in filio proprio, per filium proprium, quem in utero suo gessit, quem genuit, quem fovit & aluit Dei genitrix, ministratrix, Deique nutrix, de qua quidquam aliter sentire non audeo, aliter dicere non præsumo. Suscipiat hanc festivam charitas, & si refragari his elegerit, tamen non vult dicere hoc Christum non posse: profera ergo quare non conveniat velle. Si ergo sunt vera quæ dixi, tibi Christo gratias ago, qui de sancta virgine matre tua non nisi ut dignum est sanctè potui. Si ergo dixi ut potui, approba obsecro Christe & tu & tui. *Item* ad idem. Voluit Christus totus esse matris suæ secundum carnem, scilicet ut patrem carnalem non haberet. Voluit etiam matrem suam totam esse eius, ut alios filios secundum carnem non generaret. Qui ex ea voluit generari, glorioſam matrem suam noluit communicare homini, nunquid eam voluit communicare vermi? *Item.* Si conveniens fuit ut Christi glorioſa resurrectio acceleraretur, ut per hoc viris spes suæ glorioſæ resurrectionis daretur; sic necesse fuit ut beatæ virginis resurrectio acceleraretur, ut muliebri sexui naturaliter magis pusillanimi & maiorem materiam diffidentiæ habenti, eo quod fuisset occasio perditionis mundi; spes suæ resurrectionis daretur. Vterque sexus de paradiso terrestri electus est, uterque in cœlo debuit apparere in augmentum perfectæ reparationis. Qui ad honorem mulierum, mulieris filius voluit esse, non viri; & post resurrectionem suam mulieri prius apparere, humanam naturam in anima & corpore exaltare voluit in muliere ad inimicorum humani generis horrorem & reparatoris ipsius laudem. In corpore & anima filius & mater sunt in cœlo secundum illud, Psalm. 131. *Surge Domine in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tua.* Apocal. 11. Apertum est templum & visa est arca testamenti eius in templo. Piè ergo Augustino & Bernardo credi potest, quod in corpore & anima mater Domini super choros angelorum exaltata sit.

DE BEATO BERNARDO ABBATE.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

In hoc sermone explicantur verba thematis de S. Bernardo in duobus, quibus nos quoque inſtruimur.

Dilectus Deo & hominibus, cuius memoria in benedictione est, similem fecit illum in gloria sanctorum. *Ecclesiastici 45.*

SERMO LXXI.

VErba proposita quæ de Moyse sunt scripta hodie in laudem beati Bernardi assumit Ecclesia. In quibus nobis Duo ostenduntur, scilicet eius Gratia & Gloria. Hæc sunt duo dona pretiosa, quæ Deus dat electis secundum illud, Psalm. 83. *Gratiam & gloriam dabit Dominus.* Ad Gratiam pertinet illud: *Dilectus Deo & hominibus.* Ad Gloriam quod sequitur: *Cuius memoria in benedictione est*, &c.

Verba thematis, Bernardo accommodantur in duobus.

I.

In gratia seu amore apud Deum & homines, Dilectio Dei præsupponit dilectionem hominum.

Circa Primum notandus est ordo, primò enim providendum est ut simus dilecti à Deo, deinde ab hominibus. Quærenda est dilectio divina etiam cum odio paterno vel fraterno vel etiam filiorum, si aliter haberi non potest. Paratus fuit Abraham occidere filium suum ad præceptum Domini. Genes. 22. Et Levitæ occiderunt fratres & amicos

Exod. 32. Luc. 14. *Si quis venit ad me & non odit patrem ſuum & matrem ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Veſtis charitatis debet eſſe ſuper cõtexta, ut ab amore Dei inchoetur, homines vero propter Deum amentur. Fons amoris cum in alto oritur, ut cum Deus propter ſe & ſuper omnia amatur, ad inferiores convenienter derivatur, ut propter Deum homines amentur, Auguſt. in libro Confeſſionum. Domine beatus qui amat te, & amicum in te, & inimicum propter te, ſolus enim nullius charitatem amittit, cui omnes in illo cari ſunt, qui non amittet te, nemo amittit, niſi qui dimittit.

A Deo amamur ob 4. quæ habuit S. Bernardius.

1. Caſtitas.

Et *nota* quod *quatuor* ſunt quæ ad hoc valent, ut aliquis à Deo ametur, quæ verè in hoc ſancto fuerunt. *Primum* eſt *carnis munditia*, propter hanc Joannes dictus eſt diſcipulus quem diligebat Jeſus Joan. ult. Cant. 2. *Dilectus meus mihi & ego illi, qui paſcitur inter lilia*, puritate enim delectatur. Sap. 6. *Incorruptio facit proximum Deo.* Carnis munditiam habuit beatus Bernardus. Ipſe fuit deliciarum carnalium contemptor maximus. Ipſe fuit magnæ abſtinentiæ, ita quod in his, quæ ſumebat, ſaporem non diſcernebat. Aliquando ſagimen crudum per errorem ſibi oblatum pro butyro ſumpſit. Aliquando oleum pro potu, & ſolam ſibi aquam ſapere dicebat, quam dum ſumebat, fauces & guttur ejus refrigerabat. Caſtitatem tanquam theſaurum magnum ſervavit. Cum enim aliquando curioſus aſpiciendo defixos oculos aliquamdiu tenuiſſet, ad ſe reverſus & confuſus, in ſtagno frigidarum aquarum, quod proximum erat, collo tenus inſiliit & tamdiu ibi permanſit, donec pœnè exanguis effectus à calore carnalis concupiſcentiæ refriguit. Item quædam hoſpita ſua cum ad lectum ejus veniſſet clamavit: latrones, latrones, non dimittens præ verecundia clamare. Quod multi non faciunt, potius eligentes caſtitatem amittere quam clamando erubeſcentiam ſuſtinere, ſequenti vero die cum quæreretur ab eo quid clamans habuiſſet, reſpondit: verè aderat latro hoſpita ſcilicet, caſtitatem mihi volens auferre, theſaurum inæſtimabilem.

2. Humilitas.

Secundum vero fuit *humilitas*, propter quam dicitur David vir ſecundum cor Dei. 1. Regum 13. Et Marc. 9. in ſignum amoris quem habet Deus ad humiles, amplexatus eſt parvulum. Et Benjamin frater minimus, Geneſ. 43. vocatur amantiſſimus Domini, Deut. 33. Valde humilis fuit beatus Bernardus, illius ſignum eſt, quod ordinis Ciſtercienſis plantulam novam ac modicam intravit, ut lateret tanquam vas perditum, & ſicut in vita ejus legitur, cæteros arbitrabatur ſanctos eſſe & perfectos, ſe autem incipientem eſſe & novitium. Ipſe etiam ait de ſe. Alieno ſenſui magis credidi quam meo. Cum vites ei deficiebant ad opera quæ alij faciebant, ad viliora opera fugiens, laborem humilitate compenſabat.

3. Manſuetudo.

Tertium eſt *manſuetudo*, propter hanc Moyſes Deo dicitur ſpecialiter dilectus, *erat* enim *mitiſſimus ſuper omnes homines, qui morabantur ſuper terram.* Num. 12. Manſuetudo multum aſſimilat Deo, cujus bonitatem aliena malitia non perturbat, ideo Deo amabilem facit. Beatus Bernardus valde manſuetus fuit, unde de ſe ait: Læſus vindictam non expetij. Cum quadam die quendam Canonicum regularem collegium ſuum poſtulantem nollet recipere, ille quaſi inſanus in eum irruens, percuſſit eum tam graviter in maxillam, ut ſuccederet rubor: in quem cum vellent irruere qui aderant, præcepit vir ſanctus eum non tangi, ſed cautè eum educi & curam illius haberi. De illo legitur, quod interpellatione rarius utebatur, monitis potius & obſecrationibus agens.

4. Dilectio Dei.

Quartum eſt *dilectio*, diligit enim Deus eos qui ſe diligunt, alioquin eſſet infidelis. Bernardus in epiſtolis Nemo ſe amari diffidat, qui jam amat. Libenter Deus amorem noſtrum quem prævenit ſubſequitur. Proverb. 8. *Ego diligentes me diligo.* Joan. 14. *Qui dilegit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum.* Beatus Bernardus Deum multum dilexit, cujus ſignum eſt quod offen[ſ]ionem ejus ſtudioſè cavit. Cum eo adhuc puerulo dolente capitis laboranti quædam mulier eſſet adducta ejus dolorem ſuis carminibus mitigaret, cum indignatione clamans eam à ſe repulit. Signum *eius* hujus amoris fuit, quod omnia pro ipſo reliquit. Matth. 19. *Si vis perfectus eſſe.* Interlinearis, in dilectione. *Vade & vende omnia quæ habes*, Seneca. Nemo dignus Deo, qui opes non contemſit. Temporalia amata, ſecundum beatum Bernardum, inquinant, ideo amans ea amplexu divini amoris non eſt dignus. *Item* ſignum amoris fuit quod Deo quos potuit acquiſivit, unde non plus quam cum triginta ſociis ordinem Ciſtercienſem intravit. Humilitas etiam multum valet ad hoc quod aliquis diligatur ab hominibus, ſicut odibilis eſt Deo & hominibus ſuperbia, ſic amabilis eſt Deo & hominibus humilitas. Valet ad hoc valet manſuetudo, ſecundum illud. Eccleſiaſt. 3. *In manſuetudine opera tua perfice & ſuper hominem gloriam diligeris.* Valet etiam ad idem dilectio. Seneca. Monſtrabo tibi amatorium ſine medicamento, ſine herba, ſine ullius veneficæ carminis: ſi vis amari, ama.

Sequitur. *Cujus memoria in benedictione eſt.* Militanti Eccleſiæ memoria ejus eſt in benedictione. Laudabilis enim eſt juxta illud. Prover. 10. *Memoria juſti cum laudibus.* Ipſe verè laudabilis eſt, excellentiſſimè enim vixit, gratioſiſſimè docuit, manifeſtiſſimis miraculis fulſit, cum non humana inſtructio ſed divina inſpiratio ſapientem fecit. Quod in ſcripturis ſpecialiter ſenſit intelligi maximè & in agris meditando & orando ſe profitebatur ſe didiciſſe, & in hoc nullos magiſtros quando ſe habuiſſe, niſi quercus, inter quas ſedere ſolebat. Quod autem ſequitur, *ſimilem illum in gloria ſanctorum*, *primo* poteſt referri ad hoc, quod ſicut Moyſes mira opera faciendo populum Dei à ſervitute Ægyptiaca liberavit, ſic iſtus Bernardus multis miraculis effulgens in mundo à ſervitute vitiorum eripuit & multos à profundo mundi ad religionem adduxit, quaſi quaſdam rationes Dei contra hoſtes ipſius. *Secundo* poteſt referri ad hoc, quod ſicut Deus Moyſi [illegible] ſua myſteria & vultus ejus claritate reſplendentem diorum, ut non poſſent in eum reſpicere ſicut Exod. 34. Sic beato Bernardo ſecreta multa revelavit, ut cœleſti luce illuminatus multum [illegible] ſiam illuminaverit. *Tertio* poteſt referri ad hoc quod in gloria cœleſti receptus eſt, ut ille ſimilis in gloria, quibus ſimilis fuerat in [illegible]

DE BEATO BARTHOLOMÆO

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Hic ſermo primo tria proponit de S. Bartholomæo. Deinde 12. ex quibus cæleſtis gloriæ magnitudo probatur.

Quicunque honorificaverit me glorificabo eum. 1. *Reg.* 2.

HOdie celebramus beati Bartholomæi ſolennitatem, qui fuit unus de magnis amicis Dei. Circa quem *tria* attendere debemus. Primo [illegible] tatem ut eam viriliter imitemur, ejus [illegible] de ea auxilium ſperemus, ejus gloriam in [illegible] in cœlo à Domino exhibitam, ut amicitiam [illegible] Domini deſideremus, qui amicos ſuos ſic faci[illegible]

potent.

honorari. *Tria* ad ſanctitatem ejus pertinentia, in quibus eum imitari debemus, indicat nobis ipſius vita, quæ hodie in Eccleſia recitatur: ſcilicet quod fuit temporalium contemptor aſſiduus fervens orator & idololatriæ zelantiſſimus perſecutor & deſtructor. Ad *primum* pertinet, quod poſtquam filiam regis Polimij ſanaverat, quæ fuerat lunatica, & ab ea dæmonium expulerat, rex aurum, argentum & lapidem pretioſos ei præſentari voluit. Cum autem poſtea Apoſtolus cum ſolo rege oſtio clauſo apparuiſſet, dixit regi: quid me quæſiviſti cum auro & argento? ego nihil terrenum vel carnale deſidero, cui multi contrarij ſunt quorum portæ pauperibus clauſæ ſunt, divitibus apertæ. Ad *ſecundum* pertinet quod ipſe centies flexis genibus orabat in die & centies in nocte. Et quidam dæmoniacus clamavit. Apoſtole Dei Bartholomæe, incendunt me orationes tuæ, oratio enim fervore incenſa dæmones incendit. Idololatriæ perſecutor & deſtructor fuit, idola enim confringebat & dæmones ab hominibus expellebat. Unde ait ipſe Regi Polimio: Filius Dei victor diaboli miſit nos in omnes provincias ut expellamus miniſtros ejus, qui per templa habitant ut homines qui eos colunt de poteſtate ejus, qui victus eſt, auferamus. E contrario multi hodie idola faciunt ut guloſi, *quorum Deus venter eſt*. Ad Philip 3. Et qui ſectantur avaritiam, *quæ eſt idolorum ſervitus*. Ad Epheſ. 5. Pietas ejus apparet ex hoc quod Angeli boni non permittebant eum eſurire nec ſitire nec fatigari, & ex ſubjectione dæmonum quos ligabat, & ad confractionem idolorum ſuorum & ad deſtructionem deceptionum ſuarum cogebat, ut patet in vita ipſius De gloria ei in terra & in cœlo exhibita patet quod valde eſt magna, unde bene in eo impleta eſt promiſſio à Deo facta quam propoſuimus. *Quicunque honorificaverit me*, &c. Honorificabit eum beatus Bartholomæus orando centies flexis genibus in die & centies in nocte, ut prius dictum eſt. Item gloriam Deo dandam ad dæmones tranſlatam ad eum revocando jure viciſſitudinis debuit glorificari à Deo. Gloria ipſius cœleſtis inexplicabilis eſt ſicut & aliorum ſanctorum.

Item duodecim ſunt quibus magnitudo illius gloriæ aliquatenus poteſt perpendi. *Primum* eſt quod Deus carè vendidit gloriam iſtam etiam amiciſſimis ſuis. Petrus eam emit crucis patibulo, Paulus amputatione capitis. Et veriſimile eſt quod ipſe non deceperit eos, cum ſit amicus fideliſſimus. Immo quod plus eſt, ipſemet emit gloriam iſtam chariſſimè ſuis amicis, ſcilicet crucis ignominia, unde veriſimile eſt gloriam iſtam magnam eſſe quam Chriſtus tanta ignominia emit. *Secundum* eſt gloria pulchritudinis quam videmus etiam in iſtis inferioribus creaturis, cum omnia quæ Dominus fecit mirabilis ſint pulchritudinis. Idem videmus in pratis. Matth 6 *Conſiderate lilia agri quomodo creſcunt*. Et ſubditur. *Dico vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria ſua coopertus eſt ſicut unum ex iſtis*. Et poſt. *Si fœnum agri quod hodie eſt & cras in clibanum mittitur Deus ſic veſtit, quanto magis vos modicæ fidei*. *Tertium* eſt gloria pulchritudinis in his quæ ſapientia artificis fiunt. Videmus quod ea quæ fiunt ex lignis & lapidibus & metallis, quæ cum de terra ſumuntur parvam habent pulchritudinem, erunt miræ pulchritudinis, ut patet in gloria Salomonis. 3. Reg. 10. *Videns regina Saba omnem ſapientiam Salomonis & domum quam ædificaverat*, &c. *non habebat ſpiritum*. Quid ergo gloriæ habebunt amici Dei cum Deo placuerit eos decorare ſecundum magnitudinem potentiæ divinæ? *Quarto* poteſt apparere magnitudo gloriæ ejus ex verbis ſanctorum quibus Deus revelavit eam, ut habetur Iſa. 64. *Oculus non vidit Deus abſque te, quæ præparaſti exſpectantibus te*. Et 1. ad Cor 2. *Oculus non vidit, nec auris audivit nec in cor hominis aſcendit quæ præparavit Deus diligentibus ſe*. Ad Rom. 8. *Non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis*. Et 2. Corinth. 4 *Id quod eſt momentaneum & leve tribulationis noſtræ ſuprà modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis*. Geneſ. 15, *Ego ſum merces tua magna nimis*. Exod. 33. ait Moyſes ad Dominum *Oſtende mihi gloriam tuam*. Qui reſpondit ei. *Oſtendam tibi omne bonum*. Proverb. 11. *Deſiderium juſtorum omne bonum*. David in Pſal. 138. *Nimis honorati ſunt amici tui Deus*. *Quinto* per hoc quod legitur Matth. 17. in transfiguratione Domini factum, quod *facies reſplenduit ſicut ſol, & veſtimenta ejus facta ſunt alba ſicut nix*. Voluit enim illis Dominus oſtendere gloriam quam habitura ſunt corpora noſtra in reſurrectione. *Sexto* honor quem contulit cruci quæ ei ſervivit. Auguſt. Crux de pœnis latronum tranſivit ad frontes imperatorum. Quid faciet Deus fidelibus ſuis? &c Ambroſ. ſuper Pſal. *Beati immaculati*. Si opprobrium tuum, gloria eſt Domine? quanta eſt gloria tua? Tuæ ergo participationis gloriæ quid erimus? Cujus ſumus opprobrio glorioſi. *Septimo* honor quo Chriſtus honorat ſanctos in terra. Major eſt reverentia pulveribus vel oſſibus Sanctorum vel etiam panniculis quibus induti ſunt, quam exhibeatur maximis principibus hujus mundi. Veriſimile eſt quod multum ſit honoraturus eos in cœlis, quos facit tantum honorari in terris. *Octavo* per hoc quod gloria eorum erit ſimilis gloriæ Dei, juxta illud 1. Joan. 3. *Filij Dei ſumus, ſed nondum apparet quòd erimus, ſed cum apparuerit ſimiles ei erimus*. Veriſimile eſt quod illa creatura quæ in naturalibus ſimilis Deo exiſtit & operatione Deum imitata eſt, multum debeat decorari & Deo in gloria aſſimilari. Rom 8. *Quos prædeſtinavit conformes fieri, imaginis filij ſui*. *Nono* locus in quo Chriſti benignitas vult eos eſſe Joan. 12 *Ubi ego ſum illic & miniſter meus erit* In eodem 17. *Pater quos dediſti mihi, volo ut ubi ego ſum & illi ſint mecum, ut videant claritatem meam*. Et Luc. 22. *Et ego diſpono vobis ſicut diſpoſuit mihi pater meus regnum, ut edatis & bibatis ſuper menſam meam*. *Decimo* quod regnum habebunt. Matth 25. *Venite benedicti patris mei, percipite regnum*, &c. Apocal. 22. *Et regnabunt in ſæcula ſæculorum*. *Undecimo*. Coronæ precioſitas. In Pſal. 20. *Poſuiſti in capite ejus coronam de lapide pretioſo*. Lapis pretioſus iſte, Deus eſt. Hæc eſt illa pretioſa margarita, quam qui invenit vendit omnia quæ habet & emit eam Matth. 13 Circa coronam iſtam non ſolum attende valorem lapidum ſed etiam ſplendorem, eſt enim ſplendor gloriæ. Apocal. 21 *Civitas non eget ſole & luna ut luceant in ea, nam claritas Dei, illuminabit eam*. Attende etiam coronæ decorem quam decenter ſcilicet corona conveniat capiti; caput enim cordis ad eam & propter eam factum eſt. Auguſtin. in libro Confeſſion Domine feciſti nos ad te, & inquietum eſt cor noſtrum donec quieſcat in te *Duodecimo* quod Deus eos myſterio proprio honorabit. Luc. 12 *Præcinget ſe & faciet illos diſcumbere & tranſiens miniſtrabit eis*. Hæc miniſtratio erit divinæ faciei, in qua ſunt ſummæ delitiæ oſtenſio David Pſal 26 *Lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo*, Job 33. *Videbit faciem ejus in jubilo* Nunc facies ejus abſcondita eſt David Pſal 30 *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine quam abſconditiſti timentibus te*: Job 26 *Qui tenet vultum ſoliſ ſui & expandit ſuper illud nebulam ſuam*. Tanta eſt hæc gloria: quod in ſpe illius gloriæ ſancti gloriantur, ad Rom 5. *Gloriamur in ſpe filiorum Dei*, &c.

DE BEATO AUGUSTINO

SERMO VNICVS.

Summarium.

Explicatur in hoc ſermone thema de virtutibus naturalibus, & ſupernaturalibus generatim & ſpeciatim ſancti Auguſtini.

SERMO LXXIII.

Quasi vas auri, ſolidum, ornatum omni lapide pretioſo. *Eccleſiaſtici* 50.

S. Auguſtinus variis creaturis comparatur in Epiſtola hac.

Eccleſia quæ hodie de ſancto Auguſtino ſolennizat, eum commendare deſiderat, & quia lingua ejus commendationem exprimere non ſufficit, diverſis creaturis eum comparat, ut quælibet earum laudis aliquid oſtendat. Et *primo* comparat eum quatuor creaturis cœleſtibus, ſcilicet ſtellæ matutinæ in medio nebulæ lunæ plenæ. Soli effulgenti, arcui cœli, qui eſt radius ſolaris in nube aquoſa. *Deinde* comparat eum quinque creaturis terreſtribus, ſcilicet floribus ut roſæ & lilio, thuri redolenti, igni effulgenti, vaſi de auro lapidibus preciosis ornato, arboribus, ut olivæ pullulanti & cypreſſo in altitudinem ſe extollenti. Similitudinem vaſis aurei lapidibus pretioſis ornati hic proſequi volumus omniſſis aliis cauſa brevitatis.

1. Quatuor cœleſtibus.

2. Quinque terreſtribus.

Thema dupliciter explicatur de S. Auguſtini virtutibus.

Notandum ergo quod prima pars verbi propoſiti referri poteſt ad bona naturalia ſancti Auguſtini. Secunda ad gratuita, & ſecundum hoc ſanctus Auguſtinus *Vas* fuit quantum ad vim rationalem, *ſolidum* quantum ad iraſcibilem, *auri* quantum ad concupiſcibilem. In anima vero rationali poſſibile eſt omnia fieri ſecundum Philoſophiam. Ita ſecundum eum, eſt anima vas capax omnium. Verè *vas admirabile, opus excelſi.* Eccleſiaſtici 43. Rationalis, Sanctus Auguſtinus non ſolum fuit capax ſed & multum perſpicax, habuit enim rationem valde penetrantem, unde ipſe de ſe refert, quod ſine magiſtro intellexerit libros Logicorum, qui valde ſunt difficiles. Soliditatem habuit quantum ad iraſcibilem, fuit enim difficile frangibilis ab adverſis. Non fuit puſillanimis, ſic quod difficultati ſibi occurrenti cederet. Aurum fuit quantum ad concupiſcibilem, ad quam pertinet amor, qui excellit inter alias paſſiones ſicut aurum inter metalla. Fuit etiam valde amicabilis, habilis amare & amari Proverb. 18. *Vir amicabilis ad ſocietatem magis erit amicus quam frater.* Item ſigna amicabilitatis ejus ſunt verba quæ dicit quarto libro confeſſionum. Mortuo quodam amico ſuo quem diligebat multum, cum dixit fuiſſe dimidium animæ ſuæ. Nam & ego, inquit, ſenſi animam meam & animam illius unam fuiſſe in duobus corporibus, & ideo horrori mihi erat vita quia nolebam dimidius vivere.

I. De naturalibus tripliciter.

1. De rationali.

2. De iraſcibili.

3. De concupiſcibili.

Alia explicatio de naturalibus.

Vel quaſi vas fuit quantum ad rationem, ſolidum quantum ad memoriam, optimæ enim memoriæ fuit. Non fuit cor ejus ſicut cor ſtulti Eccleſiaſtici 21. *Cor fatui quaſi vas confractum & omnem ſapientiam non timebit.* Auri fuit, quantum ad voluntatem.

Poſſunt tamen verba propoſita totaliter referri ad gratuita, quæ nobis ſunt mirabilia, ita ut illud *auri ſolidum* referatur ad virtutes Theologicas, iſtud verò *lapidibus preciosis ornatum* ad Cardinales. Secundum hoc fuit *quaſi vas* per fidei humilitatem, *ſolidum* per ſpei firmitatem, *auri* per charitatem.

II. De gratuitis duplicifer.

1. De virtutibus Theologicis.

Circa *primum* notandum quod licet cor humanum capax ſit Dei & creaturarum, & capacitas creaturarum minor ſit capacitate Dei, humilitas tamen fidei (quæ juxta verbum Apoſtoli Chriſtum facit habitare in cordibus noſtris) cor noſtrum facit vas

1. Humilitate Fidei,

quod Dei eſt capax. Cor ſancti Auguſtini cum ſuperbum non fuit capax Dei, ut ipſe de ſe dicit libro Confeſſion. Tumore meo, inquit, ſeperat à te, minus inflata facies mea claudebat oculos. Superbia eſt occaſio quod aliquis cadat in errorem vel in eo detineatur. Humilitas vero ab errore liberat & ſervat liberatum, cum ſcilicet aliquis non vult aliis credere quam ſibi. Nam ſuperbo occurritas non videtur. Super illud Hiereth. 49. *Superbia rogantia tua decepit te & ſuperbia cordis tui.* Superbia facit hereticum. Auguſtinus dicit. Superbia meretur illud. Abac. 2. *Quomodo vinum potantem decipit, ſic erit vir ſuperbus, & non habitabit.* Gregor. de ſuperbis. Tanto à Deo longius ſunt, quanto apud humiles non ſunt. Spes hominem firmum facit Hebr. 6. *Fortiſſimum ſolatium habeamus qui confugimus ad tenendam propoſitam ſpem, quam ſicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam, & incedentem uſque ad interiora velaminis.* Sequitur de Spe Iſa. 40 *Qui ſperant in Domino, mutabunt fortitudinem*, ſuam ſcilicet in divinam: unde cum Dei fortitudo ſit omnipotentia quodammodo omnipotentes fiunt. Unde per Cant. Nil omnipotentiam verbi clarius exprimit quam quod omnipotentes facit omnes qui manducant in ſe. Denique poſſibilia omnia ſunt credenti. Charitas hominem facit aurum. Aurum eſt pretioſum, ponderoſum, ideo bene ſignificat charitatem quæ pulchra dilectio dicitur Eccleſiaſtici 24. *mater pulchræ dilectionis.* Ipſa etiam eſt pretium omnium cælorum, ipſa eſt animæ pondus. Auguſtinus: amor in ſpiritibus, quod pondus in corporibus ordinat corpora & quieſcere facit in loco. Sic charitas animam ordinat & facit eam quieſcere in loco ſuo quod eſt Deus. Gregor. Animæ locus eſt Deus. De auro charitatis dicitur. Apoc. 3. *Suadeo tibi à me emere aurum ignitum & probatum ut locuples fias.* Quantum perfecerit ſanctus in his quæ ſunt fidei, patet ex ſcriptis ſuis. Quantum ſpei ſuæ paret ex hoc, quod poſtquam fuit baptiſmi accepit, ſpem omnem quam habebat ſæculo relinquebat. Charitatis profectus ex hoc, quod vivere voluit ſecundum regulam ſanctis Apoſtolis conſtituram, quæ jubebat omnia communia, unde de eo canit Eccleſia: *vulnerat charitas Chriſti cor ejus.* Verè aureum fuit iſtud, non fictile nec ligneum. 2. Timoth. 2. *In magna domo non ſolum ſunt vaſa aurea & argentea ſed & lignea & fictilia.* Vaſa fictilia polluta frangitur. Levit. 11 & 15. lignea lavabantur. Auri lavabantur, & ſi lotio non ſuffecit, igne purgabantur. Joſue 6. Aurum & argentum, æs & ferrum igni conſecrata ſunt, cætera vero igne conſumpta. Vaſa fictilia ſunt illi, qui non ſuſtinent correptionem, qui ab emendatione deſtruuntur. Hodie ſunt in Eccleſia vaſa fictilia. Thren. 4. *Quomodo reputati ſunt in vaſa teſtea, opus manuum figuli?* Sanctus autem Auguſt fuit vas bene lotum aquis lacrymarum. Flebat uberrimè in hymnis & canticis, ut ſic cantatur. Igne etiam tribulationis purgatus: multos enim labores ſuſtinuit, & multos perſecutores habuit propter hæreſes quas expugnabat, ut rubigine amota vas puriſſimum factum eſt. Prov. 25. *Aufer rubiginem de argento, & egredietur vas purum tibi fabricatum.* Ipſe fuit *vas in honorem ſanctificatum & utile Domino.* 2. Timoth 2. Sicut aliter ſervatur calix quam ſcutella communis. Sic aliter ſervari debent clerici & religioſi. Sed hodie factus eſt mundus quaſi vas immundum. Et ſpecialiter ora ſua ſervare deberent Bern. Conſectarii os tuum Evangelii. Magis illud aperire illicitum eſt aſſueſcere facit. Sanctus Auguſtinus non fuit vas ſine operatione, propter quo Num. 19. *Vas quod non habuerit operculum*

ligaturam, immundus erit. Ipſe in menſa ſcriptum habebat illa metra.

Quiſquis amat dictis abſentum rodere vitam.
Hanc menſam indignam noverit eſſe ſibi.

Unde ſi forſitan detractio emergeret dicebat, quod ſi non tacerent, aut verſus illos deleret, aut à menſa recederet. Ipſe fuit vas pretioſum quod deſcribitur Prov. 20. *Aurum & multitudo gemmarum & vas pretioſum labia ſcientiæ*, id eſt ſcientia in labiis ut ſit paratiſſimus ad inſtruendam Eccleſiam, vas eſt pretioſum, ſimile habetur Malach. 2. *Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam.* Sunt aliqui ut ſaccus litteris plenus, qui unum verbum neſciunt dicere ad ædificationem Eccleſiæ, licet ſcientiam habeant in corde. Iſti ſunt vaſa non pretioſa, immo inutilia. Tale non fuit ſanctus Auguſtinus, ſed valde pretioſum, quale ex auro & multitudine gemmarum fieri ſolet.

De virtutibus Cardinalibus. 1. Prudentia.

Sequitur. *Ornatum lapide pretioſo* unus lapis pretioſus eſt *prudentia.* Hic lapis eſt adeo pretioſus, ut eum reddat pretioſum in quo eſt. Prov. 17. *Pretioſi ſpiritus vir eruditus.* Felix qui hunc lapidem invenit. Prov. 3. *Beatus vir qui invenit ſapientiam, & qui affluit prudentia.* Hic lapis bene reſplenduit in ſancto Auguſt. ut in ejus ordinata vita & ſcientia magna. Prov. 9. *Scientia ſanctorum prudentia.* Quæ eſt ſcientia operandorum. Homines boni & curioſi ambulant in magnis & mirabilibus ſuper ſe. Viri vero ſancti circa agenda incedunt, docentes qualiter opera noſtra poſſint Deo eſſe grata & nobis utilia. *Alius* lapis pretioſus eſt *temperantia*, qui eſt inæſtimabilis valoris, ſecundum illud Eccleſ. 26. *Non eſt digna ponderatio continentis animæ.* Hic lapis multùm reſplenduit in beato Auguſtino, qui menſa frugali ſive temperata & parca uſus eſt, ut legitur in vita ejus. Veſtimenta mediocria habuit, annulum nunquam tulit, legitur enim eum dixiſſe: fateor, de pretioſa veſte erubeſco, & ideo cum datur mihi vendo eam, ut quia veſtis non poteſt eſſe communis, pretium ſit commune. *Tertius* lapis eſt *fortitudo*, quæ hominē inter mala hujus mundi illæſum cuſtodit. Hæc dicit homini illud. Iſa. 43. *Cū tranſieris per aquas tecum ero & flumina non obruēt te.* Hæc mala in bona convertit. Lapis iſte multum reſplenduit in ſancto Auguſtino, qui multas perſecutiones ſuſtinuit & multum laborioſus fuit. Licet ipſe eſſet Epiſcopus & curam paſtoralem haberet & prædicaret & impugnationi hæreſis intenderet, cauſas etiam piè & diligenter audiret non ſolum fidelium ſed & infidelium cum interpellabatur ab eis, tamen numerus ſcriptorum ejus extenditur plus quam ad mille & triginta. Proverb. 14. *Vbi apparent plurimæ ſegetes, ibi manifeſta eſt fortitudo bovis.* *Quartus* lapis pretioſus eſt *juſtitia.* Hic lapis eſt adeo pretioſus, ut qui eum amittit, quidquid acquirit, pro nihilo reputetur. Unde ſuper illud Pſal. 61. *Rapinas nolite concupiſcere.* Gloſſa. O lucra damnoſa, invenis pecuniam, perdis juſtitiam. Hic lapis multum in ſancto Auguſtino reſplenduit, qui ſe totum Deo, à quo ſe totum habebat, reddidit. Bern. etiam infidelem urget naturalis juſtitia ſe totum tradere illi à quo ſe totum habet. Auguſt. Juſtitia eſt amor ſoli amato ſerviens.

2. Temperantia.

3. Fortitudine

4. Juſtitia.

IN DECOLLATIONE SANCTI JOANNIS BAPTISTÆ.

SERMO VNICVS.

SERMO LXXIV.

SUMMARIUM.

Sermo iſte ex etymo nominum S. Ioannis & Herodis agit I. de duobus generibus. II. de S. Ioanne, & quelibet ſervo Chriſti ſimili S. Ioanni. III. inducit Ioannem exemplum Religioſorum & Prædicatorum.

Herodes miſſo ſpiculatore, præcepit afferri caput Joānis in diſco, & decollavit eū in carcere. *Marc. 6*

Diſcus hic dicitur ſcutella magnæ capacitatis in ſuperiori parte lata. Evangelium hodiernum præter hiſtoriam, quæ oſtendit Herodis perverſitatem, continet martyrij profunditatem.

Diſcus quid ſit?

Ad cujus intelligentiam Notandum quod duo ſunt genera hominum in mundo iſto. Alij enim bona exteriora diligunt & quærunt, alij verò exteriora deſpiciunt. Primi deſignantur per Herodem, ſecundi per Joannem. Interpretationes vero nominum iſtorum his ſignificationibus ſatis congruunt. Joannes interpretatur in quo eſt gratia, Herodes pellibus glorians, ſive pelliciis glorioſus. Joannes eſt, qui deſiderabilia ſua habet in ſe, de quibus gloriatur ſecundum illud. *Gloria noſtra hæc eſt teſtimonium conſcientiæ noſtræ.* 2. Corinth. 1. Herodes eſt qui bona exteriora quærit & diligit, & ſi ea habeat, de illis gloriatur. Hæc eſt differentia inter amicos Dei & mundi. Amator mundi in exterioribus habet cor ſuum, amicus Dei non, Joan. 6. *Eum qui venit ad me non ejiciam foras* Gloſſa. Superbi eſt ejici foras, qui nihil de bonis interioribus curat. Si non curas de pulchritudine corporis vel deliciis carnis, ſignum eſt quod ad Chriſtum verè veniſti. Amatores mundi in pellibus gloriantur, quia in exterioribus, avarus in divitiis, non curans de bono interiori, unde Eccleſiaſtici 10. *Hic enim animam ſuam venalem habet, quoniam in vita ſua projecit intima ſua.* Voluptuoſus gloriatur in pelle carnis, ſuperbus in apparentia, plus appetens videri quam eſſe. Sed hæ pelles detrahentur, & tunc anima coram diſtricto judice nuda apparebit. Pelle carnis detracta cæteræ pelles non remanent cum peccatore, Pſal. 48. *Cum interierit non ſumet omnia, neque deſcendet cum eo gloria ejus.* Amator mundi eſt pelliceus, quaſi conſtans ex pellibus ſicut cepe, totus in exterioribus ſimilis eſt vulpi, cujus pellis dicitur prævalere carni. Luc. 13. Dictum eſt à Domino de Herode: *dicite illi vulpi.* Amator mundi quaſi mercator eſt pellium anguillarum. Diabolus illudit ei ſicut aliquis illudit ſocio ſuo de pomo parato, pomum ſibi retinens, paraturam relinquens ei. Geneſ 14. *da mihi animas, cætera tolle tibi.* Joannes autem habet omnia bona ſua intus. Seneca. Sapiens intra ſe omne bonum terminabit. Item loquens de ratione recta Aliena, inquit, & exteriora pro vilibus habet, omne enim bonum in animo eſt.

I. Duo genera hominum ſunt in mūdo ſimilia S. Ioanni & & Herodi. Ioannes & Herodes quid ſignificent?

Et notandū quod ſanctus Joānes fuit ſervus Chriſti fideliſſimus eremi cultor, officio doctor. Ipſe eſt exēplar ſpecialiter religioſorum & eorum qui populum Dei habent docere. Servus Chriſti fidelis fuit in virtute proficiendo, digito eum demonſtrando, Chriſti gloriam propria gloria neglecta quærendo. Cui multum diſſimiles ſunt multi Chriſtiani, qui confitentur verbis ſe noſſe Deum, factis autem negant, ſimiles eluſoribus Chriſti, qui ore eum laudabant dicentes: *Ave rex Iudæorum*, opere vero blaſphemabant *dantes ei alapas in facie & percutientes caput arundine.* Ipſe gloriam Chriſti quæſivit, unde dicebat: *illum oportet creſcere, me autem minui.* Joan. 3. Joannes in carcere, eſt ſervus Dei, cui mundus diſplicet, & eſt carcer ei. Iſte ab Herode decapitatur, cum inſanus à mundo reputatur. Matth. 11. *Venit Ioannes non manducans neque bibens, & dicunt dæmonium habet.* 4. Reg. 9. dictum eſt de quodam filio Prophetarum miſſo ab Heliſæo ad Jehu: *quid venit inſanus iſte ad te?* Item decapitatur, tam ab eo in quo erat gratia, Chriſtus qui eſt caput Chriſtianorum, per mortale peccatum ſeparatur. Item caput Joannis abſcinditur, cum dominium rationi aufertur. Sicut fit in multis, in quibus loco hujus capitis caput aſininum, vel canipum, vel porcinum aſſumitur. Caput aſininum aſſumpſit ille, in quo ſtultitia dominatur vel odium, & ſic de cæteris vitiis. Item caput abſcinditur, cum charitas quæ caput eſt gratiarum amittitur.

II. Ioannes quomodo fuerit ſervus Chriſti

Ioan. id eſt ſervus Dei quis ſit.

Quomodo decapitetur ſpiritualiter

1.

2.

3.

4.

III. Joannes quo modo sit exemplū Religiosorum.

Joannes etiam exemplar est religiosorum, qui mundo relicto desertum in tenera ætate petunt, ut mundi pericula fugiant, linguam suam mundam servent, & quietam vitam ibi inducant. Multum placet Deo cum aliquis iuventutis florem sibi offert. Hierem. 2. *Recordatus sum tui, miserans adolescentiam tuam.* Joannes petijt desertum,

Ne levi saltem maculare vitam femine posset.

Quid prodest ei qui desertum claustri petijt, quod mundum reliquerit, si ita malè linguam suam custodit in claustro, sicut faciebat in sæculo, verbis suis non timens præsentem conturbare, vel absenti detrahere? unde Iac. 1. habetur. *Si quis putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, huius vana est religio* Fuit beatus Joannes in deserto usque ad tempus ostensionis suæ Israel. Luc. 1. Psalm. 54. *Ecce elongavi fugiens & mansi in solitudine.* Audivit Arsenius vocem dicentem sibi: Arseni, fuge, tace, quiesce. Hæ sunt radices non peccandi. qui in religione cavet sibi à decursu per mundum lectioni & orationi & sanctæ meditationi intentus, vitat multas occasiones peccandi. Qui secutus est Christum pauperem in desertum religionis, non debet timere defectum necessariorum, cum Dominus pavit turbam quæ eum secuta fuerat in desertum, dedit etiam filijs Israel manna in deserto. Psalm. 77. *Panem Angelorum manducavit homo.* Sap. 16. *Esca Angelorum nutrivisti populum tuum.*

IV. Joannes fuit exemplum prædicatorum in tribus.

Joannes etiam exemplar est illorum qui docent populum Dei, quantum ad illa *tria* in quibus commendat eum Dominus. Matth. 11. Propheta & plus quam Propheta fuit, mollibus se non induit levitatem arundinis non habuit. Necessaria est doctori *scientia* qua clare videat, ut sit Propheta futura videns, & plus quam Propheta, ut demonstret digito, quod docet verbo aperte docendo, & exemplum bonum monstrando. Proverb. 14. *Doctrina prudentium facilis.* Debet *etiam* carnem suam mortificare secundum verbum Apostoli dicentis: *Castigo corpus meum & in servitutem redigo.* Joannes indutus erat pilis Camelorum, & zona pellicea circa lumbos ejus Esca verò ejus mel erat silvestræ & locustæ. Matthæi 3. Vita rigida decet eum qui monet alios ad pœnitentiam. Debet *etiam* habere constantiam in prædicatione veritatis. Arguebat Joannes Pharisæos, & Saduceos dicens: *Progenies viperarum quis demonstravit vobis fugere à ventura ira?* Matth. 3. Arguebat etiam Joannes Herodem Marc. 6.

i. In scientia.

2. In mortificatione ad Corinth. 9.

3. In constantia.

IN NATIVITATE BEATISSIMÆ VIRGINIS MARIÆ.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Explicat hic sermo tria dicta thematis, eâque D. V. accommodat.

SERMO LXXIII. Orietur stella ex Jacob, & consurget virga de Israel, & percutiet duces Moab. *Numeri 24.*

TRIA circa D. V. hic tractantur ex themate.

VErba ista dicta sunt à Spiritu sancto de beata virgine, de cujus Nativitate Ecclesia hodie solemnizat. In quibus verbis TRIA ostenduntur, scilicet initiū vitæ ipsius, ejus progressus, & profectus quem ab ea habet mundus. *Primum* ibi: *Orietur Stella*, &c. *Secundum* ibi, *Consurget* &c. *Tertium* ibi: *Percutiet.*

I. Ipsius ortus stellæ similis.

Circa *primum* notandum quod stella habet incorruptionem. Corpora inferiora corruptibilia sunt ratione materiæ quæ est possibilis ad susceptionem alterius formæ ab ea quam habet, ubi elementata composita sunt commixtione elementorum sibi contrariorum. In stellis verò non sic est, unde habent perpetuitatem, unde stella habet lucem in se. Lumen etiam emittit ex se, cum non solum lucida sed etiam luminosa. A terris est remota, solatium est mundi, de nocte etiam ornatus est cœli. Quantum ad has quinque proprietates beata Virgo stellæ comparatur, & ideo à Spiritu sancto convenienter stella vocatur. Nam in ortu suo fuit stella mundi, illuminata enim fuit ante partum, & præservata ab originali corruptione, & habebat lucem gratiæ, ideo nativitas ejus celebratur. Triplex nativitas celebratur, Nativitas Salvatoris, qui plenus fuit gratia in conceptu & in partu. Nativitas præcursoris, de quo Lucæ 1. *Spiritu sancto replebitur adhuc ex utero matris suæ.* Et nativitas Mariæ, de qua scriptum est: *Orietur stella ex Jacob*, &c. Augustin. de ea dicit. Neque festivis laudibus honoraretur, si non sancta nascens. Est itaque virgo regina miris honorum titulis ornata, quæ proculdubio sancta fuit antequam nata. Nec fallitur sancta Ecclesia, diem nativitatis ejus sanctum reputans & annua solennitate celebrans. Ego puto quod copiosior sanctificationis benedictio quam in aliis ab utero sanctificato, eam descenderit, qui non solum ipsius ortum sanctificaret, sed vitam ejus deinceps ab omni peccato immunem conservaret. Etiam non solum beata Virgo lucem in se habuit; sed etiam ad modum stellæ lucem emisit, salva virginitatis suæ integritate filium generando, qui est lux vera, Joannes. Etiam ipsa dum fuit in hac vita mortali lucerna exempli mundo ministravit. Nunc verò radios beneficiorum suorum super genus humanum emittit. A terris remota fuit, quantum ad amorem bona enim terrena despexit; à gloria mundi fuit remota, quia fuit humillima; à divitijs mundi, fuit pauperrima, à delitijs, quia sanctissima. Stella est solatium ipsorum qui patiuntur tenebras miseriæ vel ignorantiæ, lumen beneficiorum suorum eis largiendo & ad portum salutis eos dirigendo. Lucæ 1. *Et nomen virginis Maria*, id est, *stella maris.* Ipsa est ornatus cœli ad modum stellæ, multitudine gloriæ suæ decorans paradisum. Eccles. 43. *Species cœli gloria stellarum.* Eusd. 26. *Sicut sol mundo in altissimis Dei, sic mulieris bona forma ornamentum domus suæ.*

Sequitur de progressu virginis, ad quod pertinet illud: *Consurget virga de Israel.* Beata virgo dicitur stella & virga. Stella quia mente in cœlo, virga quia corporaliter mansit in terra. Sic nobiles personæ habere duplices mansiones, in alto & in imo, sic in beata virgine fuit. Vel ideo dicitur, quia radices beneficiorum suorum inferius mittit. Virga verò eò quod fructum sum produxerit, scilicet illum fructum cœlestem, per quem cœlestes cives efficimur. Vel stella & virga dicitur, ad insinuandum duplicem naturam, fructus ipsius stellæ lux est, fructus virgæ terrenus. Fructus virginis fuit natura humana æternæ mixta. Virga ista consurrexit, quia secundum omnes vires in altum se levavit. Surrexit secundum vim rationalem consurrexit, quia sapientiam & divinorum cognitionem vehementer diligens abundanter habuit, Luc. 2. *Maria conservabat omnia verba hæc conferens in corde suo.* Gregor. Quis de Deo non sapiebat, in qua Dei sapientia habitabat? Secundum vim irascibilem surrexit, quia ad resistendum malis culpæ & ad tolerandum adversa pœnæ magnam vim intra se erexit. Et sciendum quod licet idem fuit Jacob & Israel, tamen Jacob dicitur stella nasci ex Jacob & virga consurgere de Israel. Jacob nomen habuit à supplantando

accelerata, quam ſtatim in utero facere voluit, & creditur, ut dicit magiſter in hiſtorijs, ſanctificatus fuiſſe in utero materno. Ad inſinuandam ergo paternæ imitationis formam inaccelerata ſanctificatione & hoſtis ſupplantatione, dicta eſt naſci ex Jacob, Iſrael autem dictus eſt, poſt luctam cum angelo, poſt quam luctam ait, Geneſ. 32. *Vidi Dominum facie ad faciem, & ſalva facta eſt anima mea* Ad inſinuationem paternæ imitationis, in ſublimitate contemplationis virga dicitur conſurgere de Iſrael.

III. Profectus Mundi ab ipſa. Moab quid ſignificet.

Sequitur de profectu quem habet mundus, ad quem pertinet illud. *Et percutiet duces Moab*, qui dicuntur dæmones, ſcilicet ſuperborum rectores, diabolus per viam ſuperbiæ inceſſit dicens: *ſimilis ero altiſſimo*. Iſa 14. & per eam ſeducere voluit hominem dicens: *Eritis ſicut dij*. Geneſ. 3. Et dux eſt eorum qui per hanc viam incedunt. Iob 41. *Ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ*. Per Moab intelliguntur homines ſuperbi, qui ex patre diabolo per imitationem ſunt, qui etiam parentes veteres imitantur; Moab quadruplex enim interpretatur *ex patre* Iſ. 16. *Audivimus ſuperbiam Moab. Quadrupliciter* Beata Virgo duces Moab percuſſit: vel quia Chriſtum ducem humilium concepit & peperit, vel quia de dæmonibus triumphavit, vel quia humillima fuit, & ſic in ſe de ſuperbis dæmonibus ſuperbiam humiliavit, vel quia his qui tentantur ſubvenit, ut ſuperbos dæmones vincere poſſint.

quadruplex ſuperbia dæmonij ſuperata.

DE EODEM.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Sermo hic D. V. domui in themate propoſitæ comparat, deque illa pertractat.

SERMO LXXIII.

Sapientia ædificavit ſibi domum, excidit columnas. *Proverb. 9.*

DVO circa 1. Domus huius domus. Tria circa hanc notanda.

DOmus quam filius ſibi ædificavit qui eſt patris ſapientia eſt virgo beatiſſima. Circa quam domum verba propoſita duo nobis oſtendunt, ſcilicet domus *decorem & ſtabilitatem*: Domus decorem ibi, *ſapientia ædificavit*,

1. A quo fecit ædificata

Decorem Domvs iſtius perpendere poſſumus, ſi attendamus *à quo & cur* ſit ædificata. Solet ædificium eſſe pulchrius, ſecundum quod artifex ſapientior, vel eſt perſona cui ædificatur excelſior. Quale ergo credendum eſt illud ædificium fuiſſe, quod ipſa Dei ſapientia ædificavit filio ſuo Deo, regi regum Vt breviter dicamus, talis fuit illa Domus, qualem ſapientia novit ædificare, & qualem ad opus ipſius ſapientiæ decuit ædificare. Hanc domum ædificavit ſapientia, ut ad tempus in ea corporaliter, & in æternum ſpiritualiter inhabitaret. Prius enim inhabitavit virginis mentem quam ventrem. Domus illa fuit ſanctiſſima tanquam domus ſancti ſanctorum Pſal. 45. *Sanctificavit tabernaculum ſuum altiſſimus*. Eccleſiaſtici 24. *In habitatione ſancta coram ipſo miniſtravi*. Domus iſta fuit ſereniſſima, ut rex rex regum poſſet ibi quieſcere; ad quod valuit ei taciturnitas & carnis integritas; taciturnitatem habuit in jucunditate, loquelam in neceſſitate. Porta hujus domus clauſa fuit, & ſine læſione integritatis, ſol intelligentiæ in eam influxit, cum ſol viſibilis per eam ſine ejus læſione tranſijt. Auguſt. Vnde ſordes in domo ad quam nullus habitator acceſſit, ſed ſolus ad eam ejus fabricator venit. Domus iſta humillima fuit, & tamen valde alta fuit, cum altiſſimi capax fuerit. Domus iſta licet valde parvula videtur, capax tamen eſt immenſi. Domus illa fuit eburnea, quantum ad conſcientiam, ſed domus aromatum fuit, quantum ad bonam famam. Nobiliſſima fuit inter domos eburneas, ex quibus Chriſtum delectaverunt filiæ regum in honore tuo. De cujus aromaticitate habetur, Eccleſiaſtici 24. *Sicut cinnamomum & balſamum aromatizans odorem dedi*. Hanc domum ſapientia ædificavit non ſolum ſibi, ſed etiam nobis: Domum refrigerij his qui ſunt in pugna, propitiationis his qui lapſi ſunt. De domo refrigerij habetur in Pſalm. 65. De domo propitiationis, habetur 1. Paral 28. Domus illa fide fuit firmiſſima, ſpe altiſſima, charitate latiſſima. Fundamentum fidei habuit firmiſſimum, unde cum tempore paſſionis Chriſti adventum vehementiſſimæ tribulationis, domus aliæ, id eſt Apoſtolorum corruerint, ipſa ſtetit, ipſa fidem rectè in Sabatho ſancto tenuit, ideo ab Eccleſia tali die ſpecialis honor ei exhibetur. Ipſa ad verbum Angeli ſtatim ſperavit altiſſimum unde ait: Luc. 1. *Fiat mihi ſecundum verbum tuum*, & tunc ſtatim altiſſimus puræ creaturæ dedit, quod eſt mater Dei cœli & terræ, regina Angelorum & hominum domina. Signum charitatis ejus fuit, quod poſt conceptionem filij Dei aſcendit in montana, cum feſtinatione ſalutare Eliſabeth.

Pſalm 44.

2. Cur fuerit ædificata.

Domus iſta, id eſt D. V. tribus virtutibus Theologicis fuit prædita. Hide. Spe. Charitate.

Ad Stabilitatem Domvs pertinet illud: *excidit columnas ſeptem*. Non ſolum ſapientia Dei voluit hanc domum ædificare, ſed etiam multis columnis eam ſtabilire, quia.

II. Stabilitas huius domus: Columnis 7 ſtabilita fuit.

Non minor eſt virtus quam quærere, parta tueri. Lapicidina unde hæ columnæ ſunt exciſæ, eſt corpus ſanctorum, excellentes gratiæ quas diverſi ſancti ſingillatim habuerunt, in virgine ſunt collectæ. *Prima columna* fuit *timor Dei*, ſicut de filio ejus ſcriptum eſt Iſa. 11. *Replebit eum ſpiritu timoris Dei*, ita dici poteſt eam ſpiritu timoris fuiſſe repletam, timor enim eam ſic replevit & occupavit, quod vanitas locum in ea habere non potuit. In timore iſto ipſa declinavit occaſiones peccandi. Proverb 15. *In timore Domini declinatur à malo*. In hoc timore ipſa ad verba Angeli turbata eſt, unde dictum eſt ei ab Angelo: *Ne timeas Maria*, Luc. 1 Sine hac columna non diu ſtat ædificium ſpeciale. Eccleſiaſt: 27. *Si in timore Domini inſtanter ſe non retinueris, citò ſubvertetur domus tua* Hanc columnam deſtruit temeraria ſecuritas & timor malus, unde Hieronym. Securitas mentis tempeſtas eſt. Prover. 29. *Qui timet hominem, citò corruet*, ubique & ſemper timere debemus ubique enim ſunt exuſæ pereundi. Proverb. 28. *Beatus homo qui ſemper eſt pavidus*. Eccleſiaſtici 18. *Homo ſapiens in timoribus metuit. Secunda columna* fuit *prudentia*, quæ ædificium ſpirituale, valde forte efficit. Proverb. 24. *Vir ſapiens fortis eſt, & vir prudens robuſtus & validus*. Sap. 6. *Melior eſt ſapientia quam vires*. Signum prudentiæ ipſius fuit, quod cognoſcat qualis eſſet iſta ſalutatio Angeli, an eſſet ſalutatio proditoris aut Salvatoris. Ad illam ſpeciem prudentiæ quæ dicitur cautio pertinet diſcernere mala boni ſpeciem habentia. Salutatio proditoris eſt, cum aliquis aliquem ſalutat cujus mortem quærit & deſiderat, ut qui vult vitam ſervare per mortem culpæ. Ad prudentiam etiam eius pertinet, quod prudenter interrogavit dicens: *Qualis iſte fiet iſtud?* Et audita de filio memoriter retinuit. Viri cœleſtes ſtabiliuntur prudentia ſecundum illud, Proverb. 3. *Stabilivit cœlos prudentia. Tertia columna* eſt *humilitas*, quæ ad modum turris fortis eſt Bernard. Cum humilitas omni perſonæ indifferenter turris quædam fortitudinis ſit à facie inimici, neſcio tamen quo pacto vis ejus major in majoribus, & clarior in clarioribus comprobatur. Sine hac columna non ſtat ædificium ſpirituale, nec ſine hac columna erigitur ſed corruit. Humi-

1. Domus illa qualis fuerit.

2.

3.

litas est aquæ ductus, qua gratia venit, per quam peccator regeneratur. Deus enim humilibus dat gratiam, Humilitas virginis patet ex verbo illo, *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum.* Luc. 1. *Quarta columna* est *pietas*, qua homo efficitur valde fortis. Vnde dicitur de Eleemosyna, Eccles. 29 *Gratiam quasi pupillam conservabit.* Pietas virginis patet ex illo verbo, Ioan. 2. *Vinum non habent.* *Quinta columna* est *societas bona*, quæ ædificium spirituale multum sustentat, Proverb. 18. *Frater qui adjuvatur à fratre quasi civitas munita.* Ecclesiastes 4. *Melius est duos esse simul quàm unum, habent enim emolumentum suæ societatis.* Si unus ceciderit, habet ab altero fulcimentum. Qui est in bona societate, tot habet columnas quot bonos socios. Bonam societatem Beata Virgo habuit, cum à Christo Ioanni socians fuit. *Sexta columna* est *occupatio honesta*, quæ ædificium spirituale multum sustentat. Augustinus. Non facile capitur à tentatore, qui bono vacat exercitio. Hanc columnam Beata Virgo habuit, victum suum acu quærens. Psal. 127. *Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es & bene tibi erit. Septima columna* est *vita austeritas*, ad quam pertinet paupertas, victus & vestitus asperitas. Paupertatem habuit Beata Virgo, & verisimile est quod abstinuerit à delicijs carnis secundum gustum, sicut ab illis quæ sunt secundum tactum. Vnum enim est antecedens ad reliquum. Matth. 12. in locis aridis spiritus immundus requiem non invenit. Glossa. Super Matth. 4. In pugna Christi prius contra gulam agitur, quia nisi prius hæc refrenetur, frustra contra alia vitia laboratur.

IN EXALTATIONE SANCTÆ CRVCIS.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Thematis verba in hoc sermone de tribus explicantur. In fine est appendix de Evangelio & festo hoc.

Ego Dominus humiliavi lignum sublime & exaltavi lignum humile, siccavi lignum viride & frondere feci lignum aridum. *Ezech.* 17.

SERMO LXXVII.

VErba proposita possunt intelligi vel de ligno vitæ, vel de cruce cui caput Ecclesiæ affixum est, vel de cruce pœnitentiæ cui membra affiguntur secundum illud ad Galat. 5. *Qui Christi sunt carnem suam crucixerunt cum vitijs & concupiscentijs.*

Thema de tribus explicatur.

I. De ligno vitæ id est Christo pars prima thematis.

Secundum PRIMVM INTELLECTVM notandum, quod lignum vitæ dicitur sapientia increata filius Dei. Proverb. 3. *Lignum vitæ est his qui apprehenderint eam.* Hoc lignum erat altissimum, nec cognoscebat sapientia humana quomodo posset sublimari. Sed Dei Sapientia viam qua sublimaretur invenit, viam scilicet humanitatis. Humiliatum est ergo sublime in filij Dei incarnatione & passione. Humiliatus est altissimus & factus parvulus pauperis mulieris filius, qui tota vita mortali pauper mansit, ab hominibus contemptus est, cruce affixus, inter scelleratos est deputatus, & ut totum dicatur, adeo est humiliatus, ut virorum appareret novissimus, Isa. 53. Christi humilitas homines ad humilitatē provocat. Augustinus. Medicina tumoris hominis est humilitas Christi. Erubescat homo esse superbus, quia Christus humilis factus est, Gregor. Quinta virtus humilitatis, propter quam veracirer erudiendam, is qui sine æstimatione magnus est, usque ad passionem parvulus factus est? Lignum exaltatum est in resurrectione & ascensione. Lignum viride siccatum est, cum Deus pater filium suum qui nihil habebat amabile persecutoribus exposuit, & quasi in arid[o] [pars sacun]
[de] [diem]is: [ere]mabile per[se]cutoribus expo[su]it, & quasi in arid[o] do eos in Christo operari permisit. Lucę 23. *Si in viridi ligno hoc faciunt, in arido quid fiet?* Lignum aridum fronduit, cum caro eius mortua in resurrectione refloruit, cum post eius ascensionem doctrina eius per Apostolos in mundo invaluit.

Iuxta *secundum intellectum* notandum, quod gloria mundi ante filii Dei incarnationem valde lignum sublime fuit, sapientia enim mundana eam alta reputavit. Sed hoc lignum sublime Deus humiliavit, cum filius Dei humanatus perfecta humilitate mundi gloriam contemnens, eam exemplo suo, verbo contemptibilem esse voluit. Ioan. 8. *Ego gloriam meam non quæro.* Lucæ 16. *Quod altum est hominibus, abominatio est ante Deum.* Lignum humiliatum Deus exaltavit, scilicet lignum crucis, quod erat vile, sicut patibulum hodie est vile, ubi scelerati suspenduntur. Quod *quinque modis* exaltatum est. *Primò* contactu membrorum Christi in respersione sanguinis. Vnde cantat Ecclesia.

Arbor decora & fulgida ornata regis purpura.
Electa digno stipite tam sancta membra tangere.

Sicut crux contactu sancti sanctorum sancta facta est, sic contactu altissimi facta est alta & tactu regis gloriæ gloriosa. *Secundo* exaltatum in veneratione fidelium Christi secundum illud Ecclesiastici 24. *Quasi palma exaltata sum in Cadis* id est in sancta Ecclesia, interpretatur enim Cades sancta. Honoratur crux communiter à fidelibus adoratione, & in hoc quod in fronte depingitur & gust. Crux de pœnis latronum transivit ad frontes imperatorum. Quid faciet Dominus fidelibus suis qui tantum honorem contulit pœnis suis? A[d] in Ecclesia crux honoratur, cum in divino officio [la]udes eius extolluntur, honoratur etiam cum à prædicatoribus populo virtus crucis declaratur. Tertio exaltatum est miraculorum operatione, & specialiter quando Heraclius arcem tenens imperii, devicto Coshroe rege Persarum crucem deferens venit Ierusalem, odor vincens omnia aromata populo redoluit, suscitatus est mortuus, cæcis redditus visus, paralitici sunt sanati, leprosi mundati, plurimi à dæmonibus liberati. *Quarto* in hoc quod benedictiones in Ecclesia cum signo crucis fiunt. *Benedictum lignum per quod fit justitia.* Ante Christi passionem lignum crucis erat adeo maledictum quod maledictus erat qui pendebat in ligno. Nunc adeo est benedictum quod sine ipsa est benedictio nulla fit. *Quintò* exaltatū est de eiectione hostium materialium & spiritualium. Constantinus Imperator Maxentium devicit fiduciam habens in cruce. Sic Heraclius Coshroem. Hostes etiam invisibiles in cruce multum vincit, quilibet enim diabolus timet ensem in quo lætale vulnus accepit. 1. Cor. 1. *Verbum crucis gentibus stultitia est, his autem qui salvi fiunt virtus Dei est.* Origenes. Tanta est virtus crucis, ut si mente fideliter habeatur, nulla [in]ducat, nulla peccati prævalere possit invidia, sed cōtinuo memoriam eius totius peccati & mortis [fu]gat exercitus. Sequitur *siccavi lignum viride.* In hac gloria videbatur virere & gloria esse, Deus [ab] eam siccavit, ostendendo eam non esse veram gloriam, & parum duraturam, & in ignominiam [co]mutandam. Non est vera gloria quam quis [ha]bet apud inglorios, scilicet malos. Non est vera gloria qui est de re in gloria, scilicet de vili corpore. 2. Machab. 2. *Gloria impij stercus & vermis*, quia corpus est saccus stercorum & materia vermium. Parum durat hæc gloria secundum illud Iob 20. *Gaudium hypocritæ ad instar puncti.* Gaudium hypocritæ est vana gloria Isa. 40. *Omnis caro fenum et omnis gloria eius quasi flos agri, exsiccatum est fenum & cecidit flos.* Gloria mundi citò vertitur in ignominiam secundum illud Osee 4. *Gloriam eorum in ignominiam commutabo.* Citò fit ignominia superbi [gl]oria.

Francos

Frondere fecit Deus lignum aridum. Lignum enim crucis & mortis vile inſtrumentum vitale factum eſt & fructuoſum, ex quo triumphator mundi in ea pependit. De fructu eius dicitur Cant. 7. *Aſcendam in palmam & apprehendam fructus eius.* Palma eſt arbor triumphalis, de qua victores coronantur, & ſignat crucem. De hoc ligno cantat Eccleſia. *Nulla ſilva talem profert, fronde, flore, germine.* Frondes pertinent ad doctrinam quam Chriſtus nos docuit, crux enim ſecundum beatum Auguſtinum non tam fuit patibulum morientis quam cathedra docentis. Flores pertinent ad virtutes quas nobis in cruce commendavit. Fructus fuit redemptio mundi.

Secundum TERTIUM INTELLECTUM notandum, quod voluptas ſæculi lignum ſublime fuit ante incarnationem filij Dei, appreciabatur enim multum à ſapientia mundi. Sed Deus hoc lignum humiliavit, cum Chriſtus quod carni erat moleſtius elegit iuxta Bern. verbum, & melius & magis eligendum eſſe docuit. Luc. 6. *Væ vobis divitibus qui habetis hic conſolationem veſtram.* Lignum vero humile auſteritatem ſcilicet pœnitentiæ, exaltavit in hoc quod induens ſaccum mortalitatis noſtræ pœnitentiam pro peccatis noſtris agere voluit. Ipſe fuit qui civitatem Eccleſiæ pœnitentia liberavit. Auguſt. Filius Dei non habebat ubi flagellaretur, ad hoc carnem indutus eſt, ut ſine flagello non eſſet. Ipſe hoc lignum exaltavit cum ait, *pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum.* Matth. 4. eiuſdem. *Beati qui lugent quoniam ipſi conſolabuntur.* Deus lignum viride ſiccavit, cum voluptatem carnis mortiferam eſſe docuit. Rom. 8. *Prudentia carnis mors eſt.* Eccleſ. 7. *Inveni amariorem morte mulierem* per quam voluptas ſignatur. Lignum aridum frondere fecit cum mortuos in peccatis pœnitentiâ reſuſcitavit. Pœnitentia virga Aaron & frondens, florens & fructum faciens: floret in contritione per propoſitum ſerviendi Deo, frondet in confeſſione, fructum facit in ſatisfactione.

Et NOTANDUM quod Evangelium huius feſtivitatis eſt illud: *Ego ſi exaltatus fuero à terra omnia trahum ad me ipſum.* Et ſequitur expoſitio exaltationis. *Hoc autem dicebat ſignificans qua morte eſſet moriturus.* Exaltatio ergo Chriſti eſt ſua mors in cruce, quam & Iudæi intelligentes dixerunt. *Nos audivimus ex lege quod Chriſtus manet in æternum, & quomodo tu dicis oportet exaltari filium hominis? Quis eſt iſte filius hominis?* Quam intellectionem ipſi non habebant infuſâ ſapientiâ, ſed magis ſtimulatâ conſcientiâ. Vnde eis dicit. *Adhuc modicum lumen eſt in vobis.* Vnde ad quæſtionem, cum Iudæi fidem non habeant, reſpondet Apoſtolus ad Rom. 9. *Offenderunt enim in lapidem offenſionis & in petram ſcandali.* Quæ ſententia etiam habetur Iſa. 8. & 1. Petri 2. Quia Iudæi excœcationem in Chriſto paſſi ſunt, divinitatem eius in humilitate latentem contemnentes. A Chriſti ergo fidelibus Exaltatio ſanctæ crucis ideo celebratur, quia in ea fides crucis, plurimum manifeſtatur, cum Heraclius devotione crucis accenſus, quæ dehonorabatur à Coshroa, ipſam crucem Angelo viſibiliter apparente & edocente humiliter Heroſolymam reportavit, Coshroa interfecto, ubi & multa renovabantur crucis miracula, Chriſtus enim venit mundum ſalvare non perdere. Ideo immemor iniuriæ & memor gratiæ, affixus ligno illacrimabat populo, & ut peccata noſtra diluceret de viſceribus miſericordiæ hoc fundebat unguentum. Luc. 23. *Pater dimitte illis quia neſciunt quid faciunt.* De gloria crucis require in ſecundo ſermone de ſancto Andrea. *Qui non accipit crucem*, &c. Item ſermones pertinentes ad crucem require in Paraſceve & in inventione ſanctæ crucis.

DE SANCTO MATTHÆO APOSTOLO.

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Hic ſermo explicat duplex opus Evangeliſtæ, idque nobis imitandum proponit.

Opus fac Evangeliſtæ, 2. *ad Timoth.* 4. SERMO LXXV.

HOdie celebrat Eccleſia feſtum beati Matthæi Apoſtoli & Evangeliſtæ, in quo fideles non debent tantum operam dare ut eius gratiam acquirant, ſed vitam eius diligenter debent attendere, ut eam imitari valeant, ad quod pertinet invitatio propoſita.

Circa quod notandum quod duplex eſt opus Evangeliſtæ, ſcilicet bona nuntiare, interpretatur enim bonus nuntius, & ad memoriam ea ſcripto commendare. Circa PRIMUM notandum quod cum à Deo venerimus, & ad Deum reverſuri ſimus, & à Deo nos miſſos reputemus neceſſe eſt, ut ſic nos habeamus, ut ad eum reverentes qui nos miſit, boni nuntij, ab eo reputemur, alioquin cum diabolo ad ignem mittemur. Matth. 25. *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius.*

Duo opera Evangeliſtæ.

I.

Bona nuntiare.

Et NOTANDUM quod quatuor pertinent ad bonum nuntium. *Primum* eſt ut ſemper ſit paratus, non debet primo cum incipere parare ſe quando dicitur ei ut vadat. Pſalm. 118. *Paratus ſum & non ſum turbatus.* Item Pſalm. 107. *Paratum cor meum Deus, paratum cor meum.* Paratus erat Samuel cum dicebat: *Ecce ego. Et cucurrit ad Heli.* 1. Reg. 3. Et ibidem ait: *Loquere Domine quia audit ſervus tuus.* Item paratus erat Angelus, qui Tobiam iuniorem duxit Tob. 5. *Egreſſus Tobias invenit iuvenem ſplendidum ſtantem præcinctum, & quaſi paratum ad ambulandum.* Sic parati erant ſubditi Centurionis. Matth. 8. *Dico huic vade & vadit, & alij veni & venit.* Secundum eſt velocitas Proverb. 22. *vidiſti hominem velocem in opere ſuo, coram regibus ſtabit, nec erit cum ignobilibus.* Nuntius bonus eſt velox curſor. Bernardus: Qui amat ardentius, currit velocius, & pervenit citius. 2. Timoth. 4. *Curſum conſummavi.* Et de Chriſto: Pſalm. 18. *Exultavit ut gigas ad currendam viam.* David Pſal. 118. *Viam mandatorum tuorum cucurri.* Sed quidam ſunt qui videntur eſſe mortui. Non enim apparet quod de moveant proficiendo in aliquo. Bernardus. Magna confuſio, ardentius deſiderant ſæculares pernitioſa quam nos utilia, alacrius currunt ad mortem quam nos ad vitam. *Tertium* eſt diligentia, ut ſcilicet ad hoc ſtudeant, ut quod iubentur bene faciant. Non enim ſatisfacere, ſed bene facere meritorium eſt, alioquin dæmones mererentur. De Chriſto legitur Marc. 7. *Bene omnia fecit.* Et Luc. 14. *Factum eſt ut imperaſti.* Quidam præceptum Dei onus reputant, & nihil aliud videntur quærere niſi quod ab onere illo ſint expediti. *Quartum* eſt ut animum ſuum non habeant fixum ad locum aliquem, vel ad opus aliquod, ſed totaliter dependeant à voluntate imperantis. Ezech. 1. *Quocunque ibat ſpiritus, illuc eundi petebat impetus, ſequebantur eum.* Volubilitas obedientiæ ſequi debet quod Spiritus ſanctus imperanti diſtaverit. Placere debet nuntio quod videt placere ei qui mittit eum, Auguſtinus in libro Conſen. Optimus eſt miniſter, qui non magis invenit hoc à te audire quod ipſe voluerit, ſed potius hoc quod à te audierit.

Quatuor ſpectant ad bonum nuntium.

I.

II.

Circa SECUNDUM opus Evangeliſtæ notandum,

Bona nuncia scriptis cõmendare. Lex Dei in corde scribenda.

quod non sufficit Christiano doctinam Evangelij audire vel alij dicere, sed debet eam in corde scribere ut in memoria eam retineat Scriptura est certa designatio & stabilis. Deus voluit scribere Decalogum Judæis in tabulis lapideis. Exod. 31. Et cum tabulæ essent fractæ, iterum voluit eum alias scribere alia vice. Exod. 34. Item voluit ut doctrina Evangelij scriberetur non ab uno tantum sed à quatuor Evangelistis. Sic legem Dei in corde tuo scribas, & si semel scripta deleta fuerit, iterum scibas eam. Ecclesiastici 38. *Sapientiam scribe in tempore necessitatis*, &c. Hierem 31. *Dabo legem meam in visceribus eorum*, &c. Proverb. 3. *Describe in tabulis cordis*, loquitur de misericordia & veritate circa quæ lex versatur. In eodem. *Fili mi ne obliviscaris legis meæ, & præcepta mea cor tuum custodiat.* Quid prodest conceptio quam statim mors sequitur. Sic parum valet susceptio doctrinæ vel sapientiæ, si statim oblivio sequatur. Oblivio quædam mors sapientiæ est secundum Gregor. Item quid prodest aliquid ponere in saccum pertusum? Eccles 21. *Cor fatui quasi vas confractum & omnem sapientiam non tenebit.* Inutile est imprimere figuras in aqua, cum eas non servet. Item inutile est capere feram, si capta tam cito evadat; vel capere cibum & statim emittatur. Seneca in epistolis. Non prodest cibus in corpore qui statim sumptus emittitur. Sic parum prodest doctrinam Evangelij audire, nisi memoriter teneatur. Luc. 2. *Maria conservabat omnia verba hæc conferens in corde suo.* Multum posset confundi, qui 10. vel 30. annis fuit Christianus, & vix potest dicere quatuor verba Evangelij, cum unus hæreticus addiscat modico tempore magnam partem Evangeliorum.

Ob quatuor causas parum proficitur in doctrina sacra.

Et *notandum* quod quatuor de causis potest accidere quod aliquis Christianus ita parum proficiat doctrinam sacram addiscendo *Prima* est defectus concupiscentiæ ad addiscendam. Sapient. 6 *Initium sapientiæ est verissima concupiscentia disciplinæ.* *Secunda*, est quod sapientia mundi cor eius occupavit, unde non habet ubi Dei sapientiam recipiat. Seneca de quibusdam. Ideo inquit, non discunt multi, quia supervacua didicerunt. *Tertia* est quia cor eius quasi terra juxta viam, quæ parva occasione fit via, & transeunt homines per eam. Unde semen ibi deperit Luc. 8. Sic multi tot habent cogitationes mundanas, etiam dum sunt in sermone, & postquam recesserunt, quod nihil remanet in eis doctrina audita. *Quarta* est quod nihil repetunt de his quæ audiunt. Augustinus ad fratres de monte Dei. Non tantummodo agendum est ut cum aliqua delectatione vel sine grandi molestia dies transigatur, sed ut etiam dum peracta diætâ ad profectum mentis semper aliquid in conscientia resideat, aliquid quotidie in thesaurum cordis congregetur. Thesaurus cordis est memoria. Idem de quotidiana lectione. Aliquid in ventrem memoriæ dimittendum est, quod fidelibus dirigatur & rursus revocetur. Crebrius ruminetur, quod proposito conveniat, quod intentionem perficiat, quod animum dirigat, quod alibi eum cogitare non libeat. Animal non ruminans immundum est Levit. 11.

Evangelistæ Matthæi opus quod fuerit. Imitandus in hoc.

Opus Matthæi Evangelistæ fuit facta Christi hominis describere, unde Ezech. 1. Et Apocal. 4. Inter animalia quibus quatuor Evangelistæ designantur, figuratus est Matthæus per hominem. Ergo ipsum imitatur qui facta Christi & conversationem ejus diligenter attendens ei pro viribus assimilatur. Bern. Beatus est Domine qui te hominem inter homines conversantem diligenter observans pro viribus se præbet imitatorem tui.

DE EODEM.

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

In hoc sermone quatuor tractantur circa vocationem S. Matthæi.

Cum intrasset Iesus vidit hominem sedentem in telonio Matthæum nomine. Et ait illi: Sequere me, & surgens secutus est illum. *Matth. 9.*

LUc. 5. additur *relictis omnibus* secundum Glosam, τελος græcè, vectigal latinè dicitur. Vectigal verò dicitur à vehendo, quia datur de quæ vehuntur. Telonium verò dicitur locus ubi vectigal recipitur. Ecclesia de beato Matthæo solemnizans in Evangelio ejus vocationem nobis recitat circa quam *quatuor* recitat ad Dei gloriam & nostram ædificationem, quæ attendere debemus licet *modum vocandi*, *modum sequendi*, *vocationis effectum*, *vocationis effectum*.

Ad MODUM VOCANDI duo pertinent, [illegible] quod Salvator vocandum respexit & sequi. Respectio divinæ misericordiæ cõversionem eorum necessariò præcedit. Sapient. 4. *Respexit in electos illius.* Luc. 22. *Conversus Dominus respexit Petrum.* Et subditur. *Egressus foras flevit amare.* Ex quo cõfunditur repromissio quorundam nequam quæ multos perdidit, qua credunt esse in potestate sua converti cum voluerint. Oseæ. 13. *Perditio tua ex te Israel, tantummodo ex me auxilium tuum.* Iob. 12. *Si destruxerit nemo est qui ædificet, si clauserit hominem nemo est qui aperiat.* Eccles. 7. *Considera opera Dei quod nemo possit corrigere quem ille despexerit*, id est aspectu misericordiæ non respexerit In quo etiam confunditur indignatio quorundam, qui impatienter sustinent, si non [illegible] gantur peccatores ad eorum verba, ac si non correptionem eorum esse divinam. Si quis conversus fuerit, sapientiæ suæ & eloquentiæ pienter hoc ascribunt. Non confert virtutem dendi vel gradiendi ille, qui præfert lucernam dienti, nec confert vitam comedenti qui cibum administrat. Nec campana confert gratiam orandi sed ad locum orationis vocat. Nec tuba potest dat pugnandi sed monet ad pugnandum: Sic dicatio juvat ad hoc quod homo vitâ gratiæ salubria agnoscat, viam paradisi incedat. Sed Deus operetur, non potest in ista fine Deo. præmittenda est prædicationi & gratiarum debet subsequi. Augustinus in libro de doctrina Christiana loquens de Doctore. Orando, ut pro se aut pro illis quos allocuturus est, sit antequam Doctor. Idem in eodem. Si regina pro suæ gentis temporali salute locuta apud oravit ut in os suum congruum sermonem Deus, quantò magis orare debet ut tale munus piat, qui pro æterna hominum salute in verbo trina laboret. Post sermonem vero non est genda gratiarum actio. Ingratitudo enim tus urens, siccans sibi fontem pietatis, rore sericordiæ, fluenta gratiæ Ubi dicit Bern In hoc quod sequi jussit, dedit prædicatoribus mam efficaciter instruendi. Efficacior est vox ris quam vox sermonis, ut ait Bernardus, dicit Seneca. Longum iter per præcepta, & efficax per exempla. Et *notandum* quod Chr multoties legitur monuisse ad sequendum se. nuit ad hoc aliquos temporalibus intendentes, Petrum & Andræam Matth. 4. Ad idem monuit P trum jam discipulum factũ, sed præcedere volen

Matth. 16.

Matth. 16. *Vade post me Sathana.* Monuit eundem jam pastorem factum ad idem, sed circa impertinentia intendentem Joan. ult. *Quid ad te tu me sequere. Primum* monitionem implet paupertas voluntaria per mundi contemptum. Unde sequitur: *Relictis omnibus secuti sunt eum. Secundam* implet obedientiæ humilitas, & pertinet illa monitio ad Religiosos jam factos, in quibus est valde reprehensibile cum præcedere vult qui deberet sequi, secundum illud Ps. 69. *Avertantur retrorsum*, &c. Petrus sequendo Christi discipulus, præcedendo Sathanas fuit. Non quiescit religio, si sint pedes sursum & caput deorsum, ut scilicet sint supra qui deberent esse infra. Augustinus in libro confessionum. Minus ordinata, inquieta sunt, ordinata autem quiescunt. Idem in eodem. Jussit Deus & sic est, ut pœna sibi sit omnis inordinatus animus. *Tertiam* autem monitionem implet charitas, zelum habens ad salutem animarum. Valde enim reprehensibilis est ociositas in illis qui debent intendere saluti animarum, qui debent subvenire pereuntibus in mari hujus mundi. 1. Timoth. 4. *Prædica verbum, insta opportune*, Proverb. 6. *Si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum animam tuam, illaqueatus es verbis oris tui & captus propriis sermonibus; fac ergo quod dico filiæ, & temetipsum libera, quia incidisti in manum proximi tui, discurre, festina.* Seneca. Tantum habes negotij, quantum medicus in pestilentia.

Ad modum sequendi *duo* pertinent, scilicet quod velociter secutus est, & quod omnia reliquit. In prime datur exemplum peccatoribus non obdurandi corda contra admonitiones divinas, sed facile adquiescendi eis. *Cor enim durum male habebit in novissimo, & qui amat periculum in illo peribit.* Ecclesiastici tertio. Exemplum etiam de hoc habemus in Judæis, qui propter duritiam cordis percussi sunt in deserto. Numeri 11. Et Hierosolymitis, qui destituti fuerunt, quia obdurati erant ad prædicationem Christi & Apostolorum. Lucæ 19. *Non relinquetur in te lapis super lapidem, eo quod non cognoveris tempus visitationis tuæ.* Hic objiciunt Porphyrius & Julianus hæretici in hoc loco arguentes imperitiam historici mentientis, vel stultitiam eorum qui statim secuti sunt Salvatorem, quibus respondet Hieronymus in originali super Matth. dicens. Tantæ virtutes tantaque signa præcesserant, quæ Apostoli, antequam crederent, viderunt, quod minimè dubitare potuerũt. Certè fulgor & majestas divinitatis occultæ, quæ etiam in humana facie relucebat, ex ipso aspectu ad se trahere poterat. Videmus etiam in magnete lapide hoc esse, unde dicitur quod annulos & festucas & stipulas ad se copulat; quantò magis Dominus rex omnium ad se trahere poterat quos volebat. Et Glossa super illud: *Secutus* est non levitate ductus, sed virtute operum & divina potentia intus operante tractus. Et *notandum* quod sanctus Matthæus sapienter egit in hoc quod sequens Christum terrena reliquit. *Primò* quia currentem erat secuturus. Bernardus loquens de illo verbo Petri: *Ecce nos reliquimus omnia.* Optimè, inquit, & non ad insipientiam tibi, quia exultavit ut gigas ad currendam viam, & currentem sequi non poteris oneratus. *Secundo*, quia per angustam portam erat transiturus. Bernardus. Fœlices exonerati, qui sequi possunt expediti, arctissimum enim foramen nos expectat. Attendamus necesse est ingredi per angustam portam. Quid tu camele gippum? quid tu pecuniose sacculos prodituris tollis? Non sic impie non sic ingredieris foramen acus, hujusmodi sarcinas non admittit. *Tertio* quia per mare periculosum mundi erat nataturus. Nemo enim commercium enatat, ut ait Seneca. *Quarto* quia per viam arduam ascensurus oneratus difficile ascendit. Psal. 83. *Beatus cujus est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit.* Quinto quia nisi ea relinqueret, ab eis erat relinquendus. Bernardus loquens Petro. Transit, inquit, mundus & concupiscentia ejus, & relinquere magis expedit quam relinqui.

Vocantis affectus est nobis diligenter attendendus, scilicet magna Salvatoris benignitas notorium peccatorem vocans ad familiarem societatem, quem voluit in Ecclesia duplicem habere dignitatem, ut scilicet esset Apostolus & Evangelista, in quo nullum habet similem sibi nisi Joannem Evangelistam. Humiliras pœnitentiæ purificatur innocentiæ. Bernardus. Fugiamus ad misericordiam, & dicamus, quoniam melior est misericordia tua super vitas, & qui non possumus in vestru innocentiæ seu justitiæ, appareamus in vestru Confessionis. Psalm 95. *Confessio & pulchritudo in conspectu ejus.* Benignitas Salvatoris apparet in hoc, quod Publicanos recipit non solum ad colloquium, sed etiam ad convivium. Et murmurantes super hoc prudenter instruit & à murmure compescit. III. Affectum vocantis. Psal. 62.

Effectus vocationis etiam nobis attendendus est, scilicet appropinquatio Publicanorum ad Jesum exemplo Matthæi sperantes à Salvatore veniam consequi. Nullus jam locus desperationis relinquitur, ex quo Publicanus, Apostolus & Evangelista efficitur. Bernardus super Cantic. Omnino propter manluetudinem quæ in te prædicatur curremus post te Domine Jesu, audientes quod non spernis pauperem, peccatorem non horret, non horruisti confitentem latronem, non lachrymantem peccatricem, non Chananæam supplicantem, non Publicanum, non negantem discipulum, non persecutorem discipulorum, non ipsos crucifixores tuos. In odorem horum unguentorum curremus. IV. Effectum vocationis.

Luc. 5. Exprimit convivium magnum Salvatori à Levi sive Matthæo in domo sua factum propter convivium corporale quod Matthæus fecit Salvatori. Fuit nobile convivium spirituale quod ei exhibuit secundum illud. Apocal. 3. *Si quis aperuerit mihi, introibo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum.* Ipse peccator cibus delicatus est Deo. Gen. 27. *Affer mihi duos hœdos optimos, ut faciam escas patri tuo, quibus libenter vescitur.* Lucæ ibidem. Convivium magnum factum est. Vere magnum est tale convivium, quia de reliquis comedunt Angeli. Luc. 15. *Gaudium est Angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente.* Bernard. Lachrymæ pœnitentium vinum sunt Angelorum. De convivio S. Matthæi.

DE BEATO MAURITIO ET SOCIIS EJUS.

SERMO UNICUS.

Summarium.

Hic sermo I. ex tribus ostendit nobilitatem triumphi seu victoriæ SS. Martyrum & nostræ. II. quomodo fides hujus victoriæ causa sit demonstrat.

Sancti per fidem vicerunt regna. *Hebr.* 11.

SERMO LXXX.

Ecclesia quæ solennizat hodie de Beato Mauritio & sociis ejus, verbum propositum assumit in laudem eorum, in quo *Nobilitatem triumphi* eorum innuuat, & *Causam victoriæ* demonstrat. *Primum* ibi: *vicerunt*. *Secundum* ibi: *per fidem*. Illi sancti non unam quidem solum vel civitatem, vel unum regnum [illegible] ra vicerunt. *Regnum* scilicet [illegible] Duo tractatus hoc sermone ex themate. I. Nobilitas triumphi sc. Martyrum [illegible] ex tribus

num, & *calorum*. *Regnum hominum* vicerunt, dum iniquis jussionibus tyranni acquiescere noluerunt, ut scilicet Christianis nocerent, vel honorem Deo dandum ad Deos gentium, qui omnes sunt dæmonia transferrent. Verè tyrannum vicerunt, qui morte ab illo illata à Christo separari non potuerunt. Augustinus Invictus est cui non potest auferri quod amat. *Regnum dæmonum* vicerunt, qui his tribus vitiis scilicet concupiscentiæ carnis & concupiscentiæ oculorum & concupiscentiæ vitæ cæterisque tentationibus non consenserunt. *Regnum cælorum* vicerunt, quod quasi quadam violentia obtinuerunt. Matth. 11. *Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud*, Nobilitatem huius triumphi quam hi sancti martyres habuerunt, non feriendo, sed parcendo, primo ostendit Christus rex gloriæ qui hunc modum triumphandi sibi elegit Cum enim posset habere duodecim legiones Angelorum quibus hostes suos superaret, patientiâ potius voluit eos superare. 1. Corinth. 1. *Quod infirmum est Dei, fortius est hominibus*. Proverb 16. *Melior est patiens viro forti, & qui dominatur animo suo expugnatore urbium*. Seneca. Magni animi est injurias in summa patientia pati. Glorioſum est valde in hoc mundo vincenti Christo assimilari Ecclesiastici 2. *Magna gloria est sequi Dominum*.

Ex imitatione Christi.

Ex raritate huius triumphi.

Ad nobilitatem huius triumphi facit eius raritas, paucis enim contingit hoc quod perfecta patientia sibiipsis dominentur ipsorum victores. Seneca. Innumerabiles sunt, qui populos, qui urbes habuerunt in potestate, pauciſſimi qui se. Super illud Job. 4. *Ubi est fortitudo tua*. Dicit Glossa. Qui se vincit, contra omnia fortis est. Unus homo perfectè patiens à toto mundo vinci non potest. Seneca, facilius est gentem quam virum unum vincere. Et super illud. *Qui dominatur animo suo, fortior est expugnatore urbium*, dicit Glossa Minorem gloriam habet urbes expugnare quam seipsum. Extra sunt illi qui vincuntur, patiens autem superat hostem qui jam secum est in arce. Difficilius est hosti resistere cum jam castrum intravit. Hostem familiarissimum vincit qui se ipsum vincit. Nulla verò pestis est efficaciot ad nocendum quam familiaris inimicus. Ista victoria habita de seipso nulla servitus remanet ignominiosa. In illis verò qui civitates expugnaverunt multiplex servitus ignominiosa remanet. Augüst. Malus tot Dominorum servus est quot vitiorum Bern. An non servus cui dominatur iniquitas? nisi tu indignius judices hominem tibi quam vitium dominari?

De victoria sui.

II.

CAVSA VICTORIÆ FIDES.

Causa Victoriæ fuit Fides. 1. Ioan. 5. *Hæc est Victoria quæ vincit mundum fides nostra. Quis autem est qui vincit Mundum, nisi qui credit quoniam Christus est filius Dei*? quod intelligendum est de habente fidem vivam. De mortua dicit. Bernard. Nec mirum videri potest si nequaquam fides vincit quæ nec vivit. Et *notandum* quod mundus duabus manibus nobiscum pugnat, dextra prosperitatis & sinistra adversitatis, prosperis alliciens, adversis terrens, quem ille vincit, qui credit Christum esse filium Dei. Qui enim hoc credit, novit eum fuisse summè bonum, nec habuisse defectum veri boni, nec præsentiam veri mali. Unde cum in eo temporalis prosperitas defuerit, & adversitas adfuerit perpendere potest temporalem prosperitatem non esse verum bonum, nec esse appetendam, nec temporalem adversitatem esse verum malum, nec esse timendam. Augustin. Omnia bona terrena contempsit homo Deus, ut contemnenda monstraret: & omnia mala terrena sustinuit quæ sustinenda præcipiebat, ut nec in illis quæreretur fœlicitas, nec in illis timeretur infœlicitas. Fides est scutum triangulum, quod circumdat veritas Dei. Ephes. 6. *In omnibus sumentes scutum fidei* Ideo *primus* angu[lus] est, fides de pœnis inferni, *alius* de bonis æte[rnis] *tertius* fides Christi mediatoris. Fides ostendi[t] qui sunt in pugna spirituali, ex una parte re[gni] Dei paratum si vicerint, ex alia parte paribilo[ter] fernalè sibi paratum si victi fuerint, & hæc ca[usa] strenuè pugnandi & vincendi. Bernard. Qu[od] quod non optamus, etiam per medios ense[s] oporteat, tantam declinare miseriam & ad [æ]ternam accelerare gloriam, nisi quod mortua est fides [in] stra? Fides ostendit Christum his qui sunt in [pu]gna *triplicster*: ut strenuum ducem, strenuè a[gen]tem exemplum dantem, ut fortissimum adjutorem [et] liberalissimum remuneratorem. &c. *Primo* [mo]do ostendit se Christus Apostolis cum essent [in] domo propter metum Judæorum, ostend[it] manus & latus. Joan. 20. Hebr. 12. *Re[spi]ce eum qui talem sustinuit à peccatoribus adv[er]sum semetipsum contradictionem, ut non fatigemini [in] vestris deficientes. Secundo modo* ostendit [se] phano. Actor. 7. 1. Corinth. 10. *Fidelis est D[eus] non permittit vos tentari super id quod po[tes]tis, faciet cum tentatione proventum, ut po[ssi]tis sustinere. Tertio modo* ostendit se Deus Abrahæ [Gen.] 15. *Noli timere, ego protector tuus & merces tua [mul]ta nimis.* August. Labor te terret, vide me[rcedem]. Fides est sapientia illa quam non vincit [ma]lus Sap. 7. *Attingit* enim *à fine usque ad finem* [for]titer à fine inquam cogitationis usque ad finem [ma]des enim ostendit cogitationem malam esse [ca]put serpentis infernalis, cui fortiter re[sis]tendum est. Hieron. Lubricus est antiquus serpens [qui] capite teneatur, statim labitur.

Mundus duabus manibus nobiscum pugnans, fide quomodo vincatur.

Fides est scutum triangulum.

DE SANCTO MICHAE[LE]

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

In hoc sermone explicatur thema de Ecclesia militante & dividitur in duas partes, prima in alias duas subdividitur.

Factum est prælium magnum in cœlo, Michael et Angeli ejus prœliabantur cum dracone. *Apocal.* 12.

Tempus belli & tempus pacis. Eccles. 3. Sententi est tempus belli. *Militia est [vita] hominis super terram*. Job. 7. Tempus pacis futuro, quod pertinet ad ecclesiam triumphantem, cujus fines Deus posuit pacem. Isaiæ 23. *Sabbatum meum in pulchritudine pacis*. Tempus pertinet ad Ecclesiam militantem, de qua Joannes in verbis propositis duo nobis ostendit licet magnitudinem prælij & magnitudinem victorij. *Primum* ibi: *factum est prælium magnum in cœlo*, id est, in militante Ecclesia. Hoc prælium magnum præcipuè est factum post quam bolus à cordibus hominum ejectus est per Christi. Joan. 12. *Nunc princeps mundi hujus ejicietur foras. Secundum*. ibi: *Michael et [An]gelus* mum incutit timorem, secundum sublevat [eos] dando consolationem.

Circa Primum *duo* ostendemus, scilicet [quo]d Ecclesia dicatur cœlum, & quomodo prælium [ibi] sit magnum. Notandum ergo quod Ecclesia militans tempore gratiæ secundum statum in quo ter eam posuit & eam esse voluit, rectè [com]citur ratione quadruplici. *Prime* quia de [cœlo] descendit, *secundo* quia ad cœlum tendit [in fine] mansura, *tertio* quia mente in cœlo versatur, [quæ]

to quia cœlo assimilatur. Ecclesia de cœlo descendit secundum illud Apocal. 21. *Ego Ioannes vidi sanctam civitatem novam Ierusalem descendentem de cœlo.* Sicut aliquis dicitur facere imaginem ratione formæ, licet secundum materiam eam non efficiat, sic Ecclesia militans quantum ad formam de cœlo descendit, sapientiam ejus & virtutem inde recepit, *fontem sapientiæ, verbum Dei in excelsis.* ut habetur Ecclesiastici 1. id est ad erudiendum eam de quo descendit. Matth. 23. *Unus est magister vester Christus.* Augustinus. Cathedram habet in cœlo, qui corda docet in terra. Primi de Ecclesia cum essent Idiotæ, manifestè edocti fuerunt à Deo. Actor. 10. August. Ideo descendere de cœlo civitas illa dicitur, quoniam cœlestis est gratia qua Deus eam facit & posse scire & velle. Quod à Deo habet, Actor. 1. *Accipietis virtutem supervenientis spiritus sancti in vos.* Esse gratiæ sancti potius reputant quam esse naturæ. 1. Corinth. 15. *Gratia Dei sum id quod sum.* Ecclesia in cœlum tendit & cœlestia in operibus suis intendit, illa enim sibi sunt promissa. Matth. 3. & 4. *Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum.* A cœlestis regni promissione inchoavit legem novam Salvator. Matth. 5. *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.* Synagoga terrena intendebat quæ sibi promittebantur. Isaiæ. 1 *Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis.* Ecclesia etiam in cœlis conversatur secundum illud ad Philip. 3. *Nostra conversatio in cœlis est.* Conversabatur Apostolus in cœlo meditatione, desiderio & spe. 2. Corinth. 4. *Non contemplantibus nobis ea quæ videntur.* Ecclesia cœlo assimilatur secundum statum in quo eam Salvator posuit & eam esse voluit. Possumus autem circa cœlum *sex proprietates* attendere, in quibus Salvator voluit Ecclesiam ei assimilari. Cœlum est locus sublimis, habitatio spirituum, locus ubi est perfecta obedientia, perfecta concordia, perfecta ordinatio, ubi etiam jugiter resonat vox laudis & gratiarum actio. Cœlum locus sublimis est, cum multum distat à terra. Sic Christus voluit Ecclesiam suam esse in sublimitate vitæ & multum elongatam à terrenis. Ideo ad contemptum terrenorum specialiter consuluit Dominus, Matth. 19. *Si vis perfectus esse* &c. Et in eodem. *Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum cœlorum.* Luc. 14. *Omnis ex vobis qui non renuntiaverit omnibus quæ possidet, non potest esse meus discipulus.* Isai. 55. *Sicut exaltantur cœli à terra, sic exaltatæ sunt viæ meæ*, quas tenui & tenendas docui, dicit Salvator, qui erat patris sapientia & sapienter processit in extirpatione vitiorum, securim prædicationis ponens ad radicem malitiæ, quæ est cupiditas. 1. Timoth. 6. *Radix omnium malorum cupiditas.* Non fiet perfecta correctio in Ecclesia Dei, nisi extirpationi cupiditatis in ea intendatur. Cupiditas tantum exercetur quantum ad multos in Ecclesia Dei, quod etiam se venales exhibent; & ipsum Deum, scilicet Spiritum sanctum. Ecclesiastici 10 *Nihil iniquius quam amare pecuniam, hic enim animam suam venalem habet.* Quantum ad hanc primam proprietatem, non videtur Ecclesia esse cœlum, sed potius terra quantum ad plures, nec minus amare terrena quam amaverit Synagoga. Hierem. 6. *A majore usque ad minorem omnes avaritiæ student.* Cœlum locus est sublimis, maximè empyreum. Unde dicit Philosophus, quod ante corpus in quo est diversitas luminis, est aliquid supra in quo est uniformitas luminis. Primum est cœlum, ubi sunt stellæ fixæ, scilicet firmamentum, & quod est infra ipsum, ubi sunt planetæ. Secundum est cœlum empyreum quod Christus voluit Ecclesiam esse, & locum luminis, habentem cœlestis sapientiæ claritatem & honestatis splendorem. Unde posuit in ea viros splendentes luce doctrinæ & boni exempli, & velut quasdam stellas, secundum illud ad Phil. *Inter quos lucetis quasi stellæ in firmamento verbum vitæ continentes.* Matth. 5. *Vos estis lux mundi.* Sed hodie pro lumine sapientiæ cœlestis, est lumen sapientiæ terrenæ, quod assimilatur lumini ligni putridi, quod de nocte non de die apparet. Sic sole intelligentiæ apparente, manifestum erit quod terrena sapientia stultitia fuit, & de multis statutis humanis quod iniqua fuerunt, sicut Dominus ostendit de aliquibus statutis Scribarum & Phariseorum. Quantum ad proprietatem hanc potius Ecclesia terra est quam cœlum, quantum ad plures, & loco stellarum sunt mala culpæ. Item cœlum est habitatio spirituum, cœlum inquam empyreum quod quando factum est, Angelis statim repletum est. Illi spiritus sunt immediatè à Deo, non ab alio, Deo totaliter se debent & exhibent. Sic Deus voluit Ecclesiam esse habitationem hominum spiritualium non carnalium, quos Deus introduceret in Ecclesiam, quorum servitium haberet. Joan. 8. *Quod natum est ex carne caro est, & quod natum est ex spiritu spiritus est.* Primi de Ecclesia spirituales fuerunt. 2. Corinth. 10. *In carne ambulantes, non secundum carnem militamus.* Qui in carne sunt placere Deo non possunt, ideo Deum non placarit. Bernard. Si non places non placas. Prælatus si spiritualiter præcedat, beatus est; si vero carnaliter præcedat, Sathanas à Deo reputatur & est scandalum Ecclesiæ Dei, Matth. 16. *Beatus es Simon Barjona, quia caro & sanguis non revelavit tibi*, &c. Et ejusdem 27. *Vade post me Sathana, quia non sapis ea quæ Dei sunt.* Carnalis Prælatus salutis est adversarius, plus enim potest impedire salutem animarum quam multi diaboli. *Item* cœlum est locus perfectæ obedientiæ, quantum ad continens & contentum. Psal. 148. *Præceptum posuit & non præteribit.* Matth. 6. *Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra.* Sed quantum ad multos obedientia mutata est. Eccles. 10 *Pecunia obedient omnia. Item* cœlum locus est ubi est perfecta concordia Job 25. *Qui facit concordiam in sublimibus.* Hanc voluit Christus esse in Ecclesia, sed hodie pro magna parte locus est dissensionis. *Item* cœlum est locus ubi perfecta est ordinatio, ibi enim sunt novem ordines Angelorum, scilicet novem cœtus ordinatissimè se habentes, in aliquo dono convenientes, & cum eorum sit cõtemplari & operari, secundum hoc distinguuntur. Ad perfectionem contemplationis pertinent tria. Cognoscere, diligere, quiescere. Ab excellentia dilectionis dicuntur Seraphim; ab excellentia cognitionis dicuntur Cherubim; ab excellentia quietis Throni. Operari vero quis dicitur dupliciter, vel imperando, vel ministerio exequendo. Ad tres medios pertinet imperium, scilicet Dominationes, Principatus, Potestates. Dominationes habent potestatem ordinatam super Angelos confirmatos in bono, Principatus super homines vertibiles bonum & malum. Potestates super Angelos obstinatos in malo. Ministerium pertinet ad infimos, scilicet, Virtutes, Archangelos, Angelos. Virtutum est mira agere. Archangeli dicti sunt à denuntiatione secretorum excellentissimorum, Angelis, denuntiatione aliorum. Voluit Christus in Ecclesia perfectam esse ordinationem, sed è contra ibi est deordinatio, quod debuit esse supra, scilicet cœlum est infra. Proverb. 25. *Cœlum sursum & terra autem deorsum.* Quod debuit ante est retro. Hierem. 7. *Facti sunt retrorsum & non ante.* Quod debuit esse sinistrum est dextrum. Multi malum pœnæ fugiunt & reputant adversum, malum verò culpæ quam plures amplectuntur, medicinam scilicet tribulationis timent, vulnera negligunt. *Item* in cœlo jugiter celebratur gra-

Habitatio cœli assimilatur in sex proprietatibus.

1. In habitatione

Defectus hujus proprietatis.

2. In obedientia.

3. In concordia.

4. In ordinatione.

De 9. choris Angelorum.

Defectus hujus proprietatis.

In laude & gratiarum actione. Defectus huius proprietatis.

tiarum actio & vox dantis sit voluit Christus esse in Ecclesia, sed multiliter cibi vana, laudes, blasphemans epulæ. August. super illud 2. Corinth. 11. *Sustinetis modicum, sufferebatis.* Sinodum autem debitum immoderatio vorantis excedit & violentia te ingurgites, quantasque laudes largus refundet, vita blasphemus. Circa primi magnitudinem notandum, quod hoc proelium magnum est *quinque modis*. Primo duratione, durat enim a tempore illo quo dictum est draconi. Genes. 3. *Inimicitias ponam inter te & mulierem.* Secundo continuitate. Gregor. Assidua tentatione nos pulsat, ne saltem tædio nos vincat. Tertiò impugnantium multitudine, unde subditur post verbum propositum: *Draco & angeli ejus pugnabant.* Secundum Haymonem. Angeli dracones dicuntur quicunque consentiunt ei, cum dixit: *Ascendam super altitudinem nubium*, &c. Isa. 14. Secundum Bedam, non solum illi, sed etiam homines, qui laqueis peccatorum sunt irretiti. Quarto impugnantium fortitudine, Job 40. *Non est potestas in terra quæ ei valeat comparari.* Quinto modorum impugnandi varietate; impugnat enim quasi infinitis modis. Augustinus, Hostis noster cui millenocendi artes, tam variis expugnandus est telis, quam impugnat insidijs.

1. 2. 3. 4. 5.

II. Sequitur de adjutorij magnitudine, ad quam pertinet illud: *Michael & angeli ejus*, &c. Michael præpositus fuit synagogæ ut angelus dixit Danieli: Nemo adjutor meus fuit in omnibus his nisi Michael. Princeps vester. Daniel. 10. Ejusdem 12. *In tempore illo consurget Michael princeps magnus qui stat pro filijs populi tui.* Et forsitan de illo intellexit Dominus. Exod. 23. *Ecce ego mittam angelum meum qui præcedat, & custodiat in via, & introducat ad locum quem paravi.* Ex quo verò synagoga ipsum crucifixit. Michael translatus est ut sit princeps Ecclesiæ. Angeli vero ejus dicuntur angeli ad custodiam hominum deputati. Præliantur autem, vel diabolum coërcendo, vel in tentationes confortando. Draco verò dicitur Lucifer. Illud adjutorium magnum est nobis solatium. Bernardus. quid sub tantis custodijs timemus vel superari vel seduci? minus autem seducere possunt. Idem. Bene tecum agitur ô mater Ecclesia in loco peregrinationis tuæ, de cœlo in terram venit auxilium tibi.

DE BEATO HIERONYMO
SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

Explicat hic sermo quatuor dicta thematis de quatuor operationibus, insti, eaque in fine S. Hieronymus ascommodat.

SERMO LXXXII.

Os justi meditabitur sapientiam & lingua ejus loquetur judicium Lex Dei ejus in corde ipsius, & non supplantabuntur gressus ejus.
Psalm. 36.

Thema continet quatuor operationes Justi quatuor dictis.

HIs verbis vita justi nobis describitur cujus *quatuor* sunt *operationes* scilicet *meditatio, locutio, voluntas & exterior operatio.* Ea ostendit his verbis quomodo vir justus se habet ad hæc quatuor. *Primo* quomodo se ad meditationem habeat ibi: *Os justi meditabitur sapientiam. Secundo* quomodo ad locutionem ibi: *loquetur judicium. Tertio* quomodo ad voluntatem ibi: *Lex Dei*, &c. *Quarto* quomodo ad ultimum operationum ibi: *& non supplantabuntur gressus.*

De primo tria notanda.

Circa primum tria sunt nobis attendenda. *Primo* quare a Spiritu sancto, cujus psalmi sunt soliloquia, *Os* vocetur intellectus, *secundo* quare vocetur *os justi*, *tertio* in quibus sacræ corporis similitudo. Ad primum sciendum quod cum Spiritus sanctus os dicitur, non hoc intelligitur quæ ei reverentia debetur, enim os corporis ab immunditia corporali, cum immunditia corporalis non sit, respectu spiritualis, quam diligenter os spirituale a spirituali immunditia servari, sunt ergo negligendæ cogitationes malæ. Bene tum intellectus dicitur *os justi*, justus enim non dis reputat os suum. Ecclesiastici 21. *In cordato stum os illorum.* Justus os jumenti, scilicet non os suum non reputat; in vanum enim arrogat nam, qui solo cibo, jumenti & vestitu & necessarijs corporis contentus est. Justus sic, sensit enim quod non in solo pane vivit Deuteron. 8. Injustus sua sibi præponit. Aug Adeo cæcitas mentis invaluit, adeo absurdi mo, ut omnia velit habere bona præter se Vult habere formulas bonas & pulchras & lum & deformem. Idem. Ecce cum inquis sunt pulchra & ipsi sunt turpes. Os cordis sumilatur ori corporis, datum enim est *ad dum, ad edendum, ad osculandum.* Sic cogitatio est de spiritualibus loquela, quæ de his quæ pertinent ad Dei gloriam & humanam. Alia cogitatio abusio est Joan. 8. *Quare loquelam meam non cognoscitis* eciam coactus est ad comedendum. Eccles *Sicut Cinnamomum & balsamum aromatizans* dedi. *Tertia* est ad osculandum cœlestium. Ex hoc apparet quanta munditia de ori. Quomodo anima quæ habet os mundum det dilecto. Cantic. 1. *Osculetur me osculo* Et ibidem 8. *Qui mihi det te fratrem meum* ferit, *ut osculer te?* Idem sponsa cui osculum cœlestis promittitur sæpe debet abhorrere Augusb. in epistolis ad fratres de monte Dei ubi vult, quando vult, & quomodo vult hominis est præparare cor, voluntatem ex ab occupationibus non necessarijs. De meditabimur sapientiam, non temperanti stolus æstimavit ut stercora. Philip. 3. sapientiam meditatur, quia non vult ori ut immunditia illius polluat, nec sapien ea illud consecratum est.

Sequitur. *Et lingua ejus loquetur judi* est, sententiam examinatam vel judicatam minare debemus verba quæ prælaturi fratri *tione. Primo* quia oportebit ea transire judicium secundum illud. Matth. 12. *De quod locuti fuerint homines reddibunt ratio judicij*, ideo expedit ut fratres per judi strum transeant sani. *Secundo* quia in hoc magna pars justitiæ nostræ. *Item* quia ver strum de proximo dictum, testimonium est vel contra eum.

Sequitur. *Lex Dei ejus*, &c. Lex Dei de, quoniam est cordis, id est, quoniam mini. Psal. 1. *In lege Domini voluntas* Psalm. 118. *Quoniam diligam legem tuam* Similiter ibidem. *Bonum mihi lex oris* Lex est regula ad quam voluntates nostras re debemus.

Sequitur. *Et non supplantabuntur gressus.* Gressus hominis supplantantur, cum op res eius quasi furtim subripiuntur. Sicut qui cum pro compertibus 40. annis & amplius, inveniuntur in illo statu, rant ab initio: sicut anima nudi egredi matris suæ, & nudi revertuntur. hebdet Dominus sapientes ut stultos. *Item* gressus et supplantentur, cui pe feruntur, vel cum differunt, ut qu facit, propter quod merentia non fiat,

pravi intelligentiæ sunt, utique tenebræ quæ videntur lumen. [illegible] Aliquando auferuntur opera justitiæ quæ facta sunt, scilicet quando aliquis in peccatum mortale cadit. Ezech. 18. *Si autem averterit se justus à justitia sua & fecerit iniquitatem, omnes justitiæ ejus quas fecit non recordabuntur.*

Quæ dicit S. Hieronymo accommodat.

Verba sacra jam proposita congruunt beato Hieronymo, qui in lege Domini meditatus est die ac nocte, studiosissimus enim fuit. De quo sanctus Augustinus: non contemnendum arbitretis sanctum Hieronymum, qui Græcis & Hebræa eruditus eloquio, ad Orientalem Ecclesiam transiens, in locis sanctis pie & religiose usque ad ætatem decrepitam vixit. Lingua ejus locuta est judicium: transferendo enim de Hebræo in Latinum magnam diligentiam habuit. Unde sanctus Augustinus de ipso inquit: trium linguarum peritus sermone fuit, ita ut ex Hebræo in Latinum eloquentes scripturas sacras transtulerit, cujus interpretatio cæteris præferatur, quoniam & verbis tenacior est & perspicuitate sententiæ clarior atque ut à Christiano interprete verior. Ipse etiam judicium Dei futurum multum timuit, & de eo multum locutus fuit. Unde dicebat: Ego in sceleratorum meorum sepulchro lateo, quia peccatorum vinculis colligatus diutius clamorem illorum expecto: Hieronyme veni foras, ego etiam omnia tuta timeo. Lex Dei fuit in corde ipsius, *in lege* enim *Domini fuit voluntas ejus die ac nocte.* In lege; in quam, addiscenda, implenda, & docenda. Pro ea discenda profectus est ad Gregorium Nazianzenum Constantinopolim nobis Epistolarum, pro ipsa implenda & suos & sua deseruit, & mare transiens & deserta petens quadriennem pœnitentiam valde arctam fecit. Post per quadraginta annos seniles apud Athonelytes masonis, urbem boni spiritualis opere replevit. Lex charitatis quæ est specialis lex Dei in corde ipsius vere fuit. Cujus signum fuit quod hospitalitatem intendebat, unde ipse ait de se, in monasterio hospitalitati cor nostrum intendimus, & omnes ad nos venientes præter solos hæreticos lætis frontibus recipimus, advenientium pedes abluimus. Etiam leporem in pede infirmitatem habentem claudum ejus ingredientem, cum fratres ejus perterriti fugerent, velut hospitem suscepit, & curam illius haberi voluit. Qui curatus, sæpe fratres quasi domesticum animal comitabatur, sotius factus est, & custos ædis illius claustri. Cretosus ejus non fuit supplantari, opere enim ipsius hostis fraudulenter non irripuit, sed in via cœlestis regni perseverans ad regnum æternum pervenit.

DE SANCTO FRANCISCO.

SERMO UNICUS.

SUMMARIUM.

Hic sermo thema explicat de merito & præmio S. Francisci, & aliorum Sanctorum. Præcipuè verò agit de superborum stultitia & humilium sapientia.

SERMO DE SANCTIS. Sapientia humiliantis se exaltabit caput illius, & in medio magnatorum illum consedere faciet. *Ecclesiastici* 11.

IN verbis propositis ostenduntur nobis *duo* de beato Francisco, de quo hodie solennizamus, scilicet ejus *meritum* & *præmium*. Meritum ibi: *Sapientia humiliantis se.* Præmium ibi: *& in medio magnatorum*, &c.

Circa *primum* notandum, quod Angelus clarus, tumens se ipsum in deo, se exaltare voluit, caput suum scilicet Deum, qui est caput creaturarum rationalium, quibus [illegible] se subtrahit; unde exaltavit caput suum, sed membrum [illegible] humanæ, firmatem immobilem in qua creatura eorum voluit facere: & hoc fuit prima, stultitia & maxima vesania de maximis, quæ nulla consequitur sapientia. Sapientia. Prima stultitia Angeli fuit cordis elatio. Angelum, qui erat valde capacis intelligentiæ, hoc infatuavit, quod infatuatus sit, *cor tuum elatum.* Isa. 14. In quo duo opponere multiplicata sunt. Si enim creatura est similis Deo simplicitate, æqualitate, jam non est altissimus, quia jam æqualis si creatura. Quod enim per sapientiam dicitur, uni soli convenit. Per quam tamen aversam de se dejectionem meruit, fugiendo enim subjectionem impossibilem, ingessit subjectionem ignominiosam, servus enim factus est vitiorum; & qui erat creaturæ nobilissimæ, factus est quasi sanguisuga sanguinem permanentem sugens. Proverb. 30. *Sanguisugæ duæ sunt filiæ.* Qui Dei visionem beare deberet, nunc sitit sanguinem culpæ. Inferior est serpentibus & bestiis, quantum ad hoc quod ipse est in miseria culpæ & pœnæ, cum illi solum sint in miseria pœnæ. De his tribus, scilicet infatuatione Angeli, elatione, dejectione dicitur. Baruch. 28. *Elevatum est cor tuum*, &c. *Perdidisti sapientiam in decore tuo, in terram projecta es* Isa. 14. *Quomodo cecidisti Lucifer*, &c. Exaltatio causa fuit dejectionis. Luc. 10. *Videbam Satanam quasi fulgur de cœlo cadentem.* Stultitia etiam hominis elati, malitiæ scilicet credentis serpenti dicenti: *eritis sicut dii*, &c. Caput suum non exaltavit, ut Deum honoraret, mandatum ejus adimplendo, imò capiti suo quodammodo dimisit, & membrum exaltare voluit, idem peccatum meruit, & de statu stultitiæ ad statum stultitiæ transivit. Stultitia verò illa, sapientia corrigi potuit, corrigenda autem fuit per sapientiam humilitatis. Detexit enim Deus, ut sic dicatur sinus, non intrandi hominem, id est ad Dei contemplationem non admitti nisi hominem tantæ existere humilitatis, quæ omnibus suis sufficere posset, sicut in primo homine tanta fuit superbia, quæ omnibus suis sufficere posset. Ita notandum quod humilitas principium sapientiæ videtur esse, & quædam causa, unde Gregorius. Prima stultitia Angeli fuit elatio cordis. Stultitiæ vera sapientia. Augustinus de verbis Domini. Quantò humilius Maria sedebat, tanto amplius capiebat. Quantum enim aqua ad humilitatis vallem descendit, tantum ad montis excrescit. Humiliatus namque mystice puer intelligi Christus, caput scilicet cum membris. Item cum esset summus, factus est in fimis; cum esset primus, factus est novissimus: in humilitate enim judicium sublatum est. Unde capiti soli humiles sequuntur membra sublimia, unde super illud Joan. 13. *Nescis quod dedisti mihi*, dicit Gloss. tantum humiliatus est in hac parte cujus Christus est caput. Non potest esse gibbosum, nisi aliquod membrum caput super ponatur, vel æquetur. Christo humiliatis fuit quod ipse pro nostra salute quæsivit, sed gloriam patris sui. Joan. 8. *Ego gloriam meam non quæro.* Ib. eodem. *Ego gloriam patris mei honorifico.* Item idem. *Si ego honorifico meipsum gloria mea nihil est.* Sic ergo sapientia humilitatis fuit si per humilitatem illum diligere, & quærendo gloriam Dei, quæ sua exaltat, quæ duo vestigantur in hoc verbo Isaiæ, Isa. 11. *Requiescet super eum spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilii & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini.* Et sapientia mundi, quæ Deum ignorat, quæ dicitur verbum [illegible] stultitia secundum [illegible] Cor. 3. [illegible]

Hæc stultitia humilitatis sapientiæ per Christum & sanctos, correcta fuit.

Actor. 8.

Sapientia Mundi tripartita.

1. Matth. 25.

divitias ostendit esse stultitiam Luc. 12. Ubi illi, qui dilataverat horrea sua & illis repletis dicebat: *Anima mea multa habes bona reposita in annos plurimos*, &c. dictum est *Stulte, hac nocte animam tuam repetent à te*, &c. *Tertiam* ostendit stultitiam Luc. 16. in parabola de epulone, qui epulis transitoriis sitim æternam incurrit. Mille enim sunt & ultra quod lingua ejus ardebat igne infernali, & guttam aquæ desiderabat à digito Lazari qui leprosus fuerat, & non obtinuit, nec unquam obtinebit. Contra tres partes sapientiæ mundanæ attulit filius Dei sapientiam tripartitam: scilicet humilitatis, paupertatis & cruciatus sive crucifixi. De *prima* habetur in verbo proposito. De *secunda* Ecclesiastes 9. *Civitas parva, &c. Et invenit ibi vir pauper & sapiens & liberavit urbem per sapientiam suam.* Proverb. 28. *Sapiens videtur sibi vir dives, pauper autem prudens scrutabitur eum.* De *tertia* dicit Apostolus 1. ad Corinth. 2. *Nihil judicavi me scire inter vos, nisi Jesum Christum, & hunc crucifixum.* Augustinus dicit Sapientia Sanctorum est hic temporaliter cruciari & in æternum delectari. Sapientia humilitatis vera sapientia est, & recta est via ad gloriam humiliatio. Luc. 14. *Qui se humiliaverit, exaltabitur.* Ipsa humiliatio est exaltatio, altitudo enim congruens creaturæ rationali, & perfecta subjectio ad Deum. Præterea qui se humiliat & Deum glorificat, ab eo meretur glorificari. 1. Reg. 2. *Qui me glorificaverit, glorificabo eum.* Ecclesiastici 3. *Magna potentia solius Dei, & ab humilibus honoratur.* Talis quasi pretio mundanæ gloriæ, quam pro Christo contemnit, veram gloriam acquirit. Bern. Filius Dei cum non haberet quo ascenderet, quia ultra Deū nihil est, tamen per humilitatem invenit quomodo cresceret. Sapientia vero superbi est vera stultitia, dū enim deserit Dei subjectionē honorabilē, incurrit subjectionē detestabilem. 1. Reg. 2. *Qui me contemnunt, erunt ignobiles.* Psal. 72. *Dejecisti eos dum allevarentur.* Luc. 16. *Quod altum est hominibus, abominatio est apud Deum.* Bene ergo agit, cum aliquis subtrahit se subjectioni corporis & diaboli vitiorum. Augustinus: Malus tot dominorum servus quot vitiorum. Altitudo ergo superbi in quantum exaltat se respectu Dei, abominatio est; vel in quantum exaltat se respectu proximi, iniqua est: vult enim de fratre suo, quem natura fecit sibi parem quasi scabellum pedum facere, ut ipse exaltetur. Senec. Si videris unum velle dominari aliis, in hunc nunquam usum teneas, quia cum sit contumelia fratri, sit contumelia & tibi. Contumelia enim unius membris quodammodo in contumeliam alterius redundat. Altitudo etiam illius qui ex bonis inferioribus se, gloriam mendicat naturæ humanæ, cum sit naturaliter superior, æquè subjiciens est & contumeliosa. Sapientia humilitatis multum abundavit in beato Francisco, unde ab ea voluit suum ordinem nuncupari, ut diceretur fratres minores, non pauperes fratres, non discalceati.

Sapientia Dei & SS. tripartita contraria priori.

Sapientia humilis est vera sapientia.

Sapientia superbi est vera stultitia.

Sequitur. *In medio magnatorum confidere eum faciet.* Magnates dicuntur nobiles, potentes, prælati. In medio nobilium, scilicet filiorum Dei fecit eum confidere, cum in cœlum receptus est, & in medio Ecclesiæ secundum statum infirmitatis & utilitatis, & secundum statum virtutis & gloriæ. Illi sunt filii in beato infirmitatis, qui non possunt se defendere à muscis & pulicibus. Vel in statu vilitatis. Ecclesiastes 10. *Vide servos in equis & principes quasi servos ambulantes super terram.* Sed in patria mutatus est status. Et certe humiliatio fit causa glorificationis, & magnificentiæ. Humilitatis gratia data de[illegible] gloriæ magnificentiam. Ipse valde pius fuit in [illegible]

II.

[illegible] humana. Non deest ei voluntas subveniendi nec facultas. Multum amat Deus sanctos modernos, qui inter tot & tam malos boni sunt.

DE BEATO DIONYSIO ET SOCIIS EJUS MARTYRIBUS.

SERMO UNICUS.

Summarium.

Affert hic sermo septem rationes ex Cap. 3. Sap. cur Deus suos affligi sinat ad tollendam tentationem, hoc admirantium.

Justorum animæ in manu Dei sunt, & non tangit illos tormentum malitiæ, &c. *Sapient.* 3.

HOdie solennizat Ecclesia de beato Dionysio & sociis ejus, qui pro Christo multa tormenta passi sunt. Super hoc autem, quod Christus suos fideles servos, immo charissimos amicos suos sic permittit tractari, posset aliquis admirari & movere, cum ita de facili posset eos liberare. Septem rationes ostenduntur nobis in lectione de libro Sapientiæ assumpta quæ ad missam leguntur, quæ si quis diligenter attendat, de ista Dei tolerantia nec movebitur nec movebitur.

Primam est quod licet servorum suorum corpora persecutoribus exponat, tamen id quod est pretiosius, scilicet animam protegit & salvat. Quod pertinet illud: *Justorum animæ.* Sic Christus in tribulatione Passionis corpore suo persecutoribus exposito patri suo spiritum commendavit. Similiter principes terreni cum guerram habent cum potentibus, villas quas tenere non possunt exponunt, castra nihilominus tamen castra muniunt. Et notandum quod animæ omnium sunt in manu Dei, quantum ad voluntariam subjectionem, & ideo sunt in manu Dei quantum ad protectionem. Psal. 26. *Dominus protector vitæ meæ à quo trepidabo.* Magna securitas esse in manu Dei, cum non sit qui de manu ejus eripere. Psal. eod. *Si consistant adversum me castra non timebit cor meum.* Bernard. Qui manet in veritate, in Deo manet, quid securius: Animæ justi non solum est in manu Dei, sed in ejus timet, inquit hominem, homo in sinu Dei [illegible] tu de sinu illius noli cadere, quidquid ibi [illegible] ad salutem tuam valebit, non ad perniciem. [illegible] fastes 8. *Qui custodit præceptum, non experietur quidquam mali.* Rom. 8. *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* [illegible] sanctorum erunt in manu tortorum, animæ eorū in manu Dei. Job 9. *Terra data est in manu impii.* Animæ injustorum in manu diaboli, animæ justorū in manu Dei. Valde periculosus est status justorū cum ipsi sint in ore lupi infernalis: [illegible] accipit ovem sine læsione defert eā donec à pastoribus & canibus sit elongatus; cū verò elongatur, eam occidit. Sic diabolus eis facit quos capit. Deus præsenti cavet ut mansuete eos tractet, in futuro verò aliter se ad eos habebit. *Secundum* est quod in præsenti tribulatione brevi & levi [illegible] pœnam evadunt, ad quod pertinet illud: *Non tanget illos tormentum malitiæ*, de quo dicitur Joan. 8. *Si quis sermonem meum servaverit, mortem non videbit in æternum.* Justus comparatione mors temporalis mors non reputatur, cum sit desiderabilis. Apocal. 9. *Desiderabunt homines mortem, & fugiet ab eis.* Unde dicit Greg. Sancti temporalem pœnam [illegible] tant, quia per eam æternam evadere [illegible] *Tertium* est error stultorum circa [illegible] ad quod pertinet illud: *Visi sunt oculis [illegible] tium mori.* Transitum mortis reputant [illegible] sit destructio seu cessatio mortis, cum [illegible] sit, quæ est quasi genus mortis, immo [illegible]

rior Ecclesiastici 30 *Melior est mors quam vita amara.* Mors ista est liberatio à carcere vili, ubi multas miserias sustinuit spiritus. Psal 141. *Educ de custodia animam meam.* Rom 7. *Infelix ego homo, quis me liberabit de carcere mortis hujus?* Transitus sanctorum est exitus à miseria, ingressus ad gloriam, finis miseræ vitæ, sed inchoatio beatæ vitæ, ideo potius est nativitas quam mors. Non videbatur beatus Dionysius mortuus quando cadaver ejus se erexit, & caput sibi amputatum per duo fere milliaria deportavit. Potestas etiam quam ipse habet post mortem eum superesse mortuum ostendit, quod enim petit pro illis qui sibi sunt devoti, à Domino juxta promissionem sibi factam impetrabit Cum enim esset in carcere & fideles confortaret, resplenduit lux de cœlo super eum, in qua Christus apparens dixit: sic facies fortiter & erit memoria tua in laude, dilectio & benignitas quam habes pro quibuscunque petieris impetrabis. *Quartum* est error stultorum circa passiones justorum, quia credunt eos pro malis suis exterminari, cum tamen ad gloriam probentur quæ tanguntur ibi: *Ab itinere justo abierunt in exterminium*, *Deus tentavit eos & invenit eos dignos se.* Florenus recipiendus ponderatur, projicitur, flectitur, inciditur, super lapidem trahitur, ab his vexationibus liber est florenus qui malus apparet. *Quintum* est pax quam in transitu suo acquisierunt. Videntur superari ab hostibus suis, ipsi tamen in veritate eos superant, & liberati à carne hoste familiari & ad nocendum efficaciori, & à diabolo potenti valde astuto & malitioso, & à mundo valde periculoso, pacem perfectam habent. Isaiæ 32. *Sedebit populus meus in pulchritudine pacis* in morte, *ut requiescant à laboribus suis.* Apocal 14. *Sextum* est consolatio quam habent interius licet affligantur exterius, ad quod pertinet illud: Et *si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorum immortalitate plena est.* Sapiens Non est lugenda mors quam immortalitas consequitur. De illa consolatione dicit Bern. Quid non temperabit dulcedo illa, quæ etiam mortem facit dulcissimam. *Septimum* est quod pro pœna levi & momentanea redditur illis merces æterna, ad quod pertinet illud: *In paucis vexati in multis bene disponentur*, pro paucis quæ sustinent malis, multa bona habebunt, immò omne bonum. Exod 33. Dixit Moyses *Ostende mihi gloriam tuam. Qui respondit, ostendam tibi omne bonum.* Rom 8 *Non sunt condigna passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis.* dicit August. Si labor te terret, vide mercedem. Gregor. Consideratio præmij minuit vim flagelli.

DE BEATO LUCA EVANGELISTA.

SERMO UNICUS.

SERMO LXXV

SUMMARIUM.

Hic sermo explicat thema de Ecclesia militante doctrina Evangelica & Evangelistis. In fine agitur de Evangelistis generatim & de S. Luca spetiatim.

Fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum Paradisum, qui dividitur in quatuor capita. *Genes. 2.*

MOyses, qui ea quæ in Paradiso terrestri fuerunt, vidit in spiritu, scripsit inter alia & dicit ibi fuisse fluvium de loco voluptatis egredientem, Paradisum irrigantem, in quatuor capita se dividentem.

Paradisus terrestris est figura Ecclesiæ militantis multis de causis. *Primo* quia Paradisus fuit locus in quo Dominus voluit probare hominem in obedientia, sic in Ecclesia militante probantur homines in obedientia, qui bene se habent in ea, admittuntur ad triumphantem Ecclesiam, qui male se habent non. Unde Simon beatificatur. Matth 6 & ei dantur claves regni cœlorum. Si parentes primi de Paradiso, ubi tunc erant, ejecti sunt, non sperent se in cœlestem Paradisum ingressuros qui obedire nolunt. *Secundo* quia Paradisus terrestris licet in terra sit, tamen in loco est valde alto. Unde dicitur quod attingat usque ad lunarem globum, nec ad eum aquæ diluvij pervenerint; sic Ecclesia militans licet corpore sit in terra, mente facta est in cœlo. Philip. 3. *Conversatio nostra in cœlis est*, ideo secura est. Proverb 1. *Frustra jacitur rete ante oculos pennatorum.* Glossa. facile evadit laqueos in terris, qui oculos habet in cœlis. *Tertio* quia in Paradiso est perpetua aëris temperies, ut ait Isidorus, sic in Ecclesia præcipuè quantum ad illos qui se regunt secundum sapientiam Christi, quæ est quasi temperies; sunt enim quasi supra mundum, cum eum contemnunt, unde & non mutantur secundum ejus mutabilitatem. Seneca. Talis est sapientissimus qualis mundus, &c.

Quarto est locus valde amœnus; est enim locus & hortus omni genere ligni pomiferarum arborum consitus, ait Isidorus. Sic in Ecclesia militante sunt arbores cœlestes diversæ in Paradisum transferendæ. Psal. 51. *Ego sicut Oliva fructifera*, &c. Ibi etiam sunt varij fructus spiritus. Galat. 5. *Fructus spiritus est charitas, gaudium, pax* &c. *Quinto* erat ibi lignum scientiæ boni & mali, Bernard. ad fratres de monte Dei. In Paradiso lignum scientiæ boni & mali. Censura discretionis est penes virum spiritualem, qui dijudicat omnia, & ipse à nemine judicatur. Ipsius est discernere, aliorum obedire. Multa mala proveniunt in Ecclesia Dei ex hoc quod judicium discretionis, quod ad superiores pertinet, inferiores diabolica suggestione usurpant. Esus ligni scientiæ boni & mali primos parentes de Paradiso expulit. *Sexto* fuit ibi lignum vitæ primis parentibus expositum & concessum. Lignum vitæ in Ecclesia Christus est Proverb. 3. *Lignum vitæ est his qui apprehendunt eam.* Hoc ligno pacificatur, qui Christi exemplum imitatur. Bernard. Beatus est Domine, qui te hominem inter homines conversantem diligenter observans, pro viribus præbet se imitatorem tui. *Septimo* secundum Isidorum, Paradisum undique flammeo motu & igneo cingebatur, sic Ecclesia igne tribulationis undique cingitur ne ad eam hostes accessum habeant, sicut Alexander contra serpentes deserti vallasse exercitum suum incendio dicitur. *Octavo* secundum Isidorum Angelorum prælium Paradisum custodit, sic Deus Angelis suis mandavit de Ecclesia, ut custodiant eam in omnibus viis suis. fluvius Paradisum Ecclesiæ irrigans est doctrina Christi.

Notandum quod Christus voluit Ecclesiam suam esse super fluvium secundum illud. Psalm. 103. *Qui fundasti terram super stabilitatem aquarum*, sicut civitates beatorum super fluvium solent fundari. Et proveniunt & perveniunt quatuor bona Ecclesiæ de illo fluvio *Primum* bonum est *medicina.* Joan. 15. *Vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis.* Ad litteram fluvij qui sunt in civitatibus mundant eas à sordibus. *Secundum* est *spiritualium bonorum abundantia*, fluvius enim doctrinæ Christi venit de Paradiso, ubi est omnium bonorum abundantia. Ecclesiastici 24. *Ego quasi flumen Dorix & quasi aqua ductus de Paradiso veni.* Doctor interpretatur medicamentum generationis, & sic ibi sermo de sapientia Dei. Negligentes autem qui sunt juxta fluvium istum, est, si habeant defectum vel lignorum vel victualium; abundanter enim habent

Ecclesia militanti.

Ecclesia militanti.

1. Corinth. 3.

Genes. 3.

6.

Psalm. 99.

Ecclesia super fluvium est fundata.

Quatuor commoda hujus fluvij seu doctrinæ Evangelicæ.

1.

2.

eis fluvius ille signis exemplorum sanctorum, quibus apud divini amoris succendantur: abundanter etiam ministrat eis materiam fortitudo refectionis. *Fortitudo est fortitudo* contra hostes spirituales. Submergitur enim in fluvio doctrinæ Evangelicæ Pharao. Unde scholares qui in patria sua non possunt se defendere a diabolo. Patria ubi cuncti sunt undique aqua scripturæ sunt securi a diabolo. *Quæ sursum est viridia*, Ecclesiastici 40. *Super omnia humida virescunt, & ut cedrus plantata juxta aquas fecundas extendit radices suas*. Quando alia sunt arida, solent esse viridia quæ sunt super aquas: sic cum illi qui sunt arituri internali incendio parati, qui adhærent doctrinæ sanctæ virides sunt habentes regni cœlestis opera meritoria. Gregor. Nil habet viriditatis ramus boni operis, nisi maneat in radice charitatis.

Doctrina Evangelic est fluvius vitæ & torrens aureus.

Doctrina Evangelica dicitur torrens ille de quo Ezech. 47. *Vivent omnia ad quæ venerit torrens*. Ipsa est fluvius vitæ. Joan. 6. *Verba quæ ego locutus sum vobis spiritus & vita sunt*. Si fluvius balsami ad aliquem veniret, cum gaudio magno reciperetur, quanto cum gaudio suscipiendus est fluvius vitæ, immo qui est ipsa vita? non enim minus bonum est quam ipsa vita. Mortem suam amare videtur qui non amat fluvium vitæ. Proverb. 8. *Qui me oderunt, diligunt mortem*. Vel doctrina Evangelica torrens aureus est. Job 22. *Dabit pro terra silicem & pro silice torrentes aureos*, Gregor. Ad se conversis pro terra silicem dat quia pro infirma actione fortitudinem dat robusti operis; pro silice torrentes aureos, quia pro robusto opere doctrinam multiplicat claræ prædicationis. Non est plangenda paupertas illius, qui torrentem aureum a se repellit. Doctrina Evangelij potest intelligi aurea virga divini amoris. David Psal. 118. *Ignitum eloquium tuum vehementer*. Fluvius ille a fonte sapientiæ initium habuit. Ecclesiastici 2. *Fons sapientiæ verbum in excelsis*. In Genesi dicitur egredi fons de loco voluptatis. Locus voluptatis Christus est. In eo est divinitas qua spiritus noster delectatur, & humanitas qua corpus nostrum delectabitur. Societas deitatis ad humanitatem Christi nobis materiam delectationis ministrabit, quando scilicet videbimus, quod frater noster verus Deus sit. Quatuor capita in quibus se fluvius ille dividit sunt quatuor Evangelistæ; scilicet Matthæus, Marcus, Lucas & Joannes secundum sanctum Augustinum. Flumina in quæ dividitur fluvius Paradisi sub terra eunt, & post longos tractus erumpunt, ut tanquam suis fontibus nota esse perhibeantur. Sic Evangelia quatuor Evangelistis divinitus inspirata, ab eis sunt prædicata & scripturæ tradita, unde ipsi fuerunt quasi quatuor fontes, Isaiæ 12. *Hauritis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris*. Cum magno gaudio esset hauriendæ aquæ ista, est enim saporis valde grati. Unde & verba Christi dicuntur verba gratiæ. Luc. 4. *Mirabantur omnes in verbis gratiæ quæ procedebant de ore illius*, Proverb. 25. *Aqua frigida animæ sitienti est gratia & nuntius bonus de terra longinqua*.

Fons hujus fluvij quis? Cap. 2.

Locus voluptatis est Christus.

Fluvius hujus 4. capita sunt quatuor Evangelistæ.

Evangelistæ non Evangelistarum præeminentia.

Evangelista interpretatur bonus nuntius. Evangelistæ videntur habere præeminentiam respectu Apostolorum, quibus non fuerunt Evangelistæ, quia Evangelica doctrina in Apostolis fuit quasi torrens medio tempore irrigans Ecclesiam Dei, doctrina vero Evangelistarum fuit fons indeficiens. Ipsi Evangelistæ non solum prædicaverunt, sed etiam scripserunt, quia licet dicit sanctus Augustin. inter omnes scripturas præcellit Evangelium. Multum [illegible] Jacobi 1. Ipsi se habuerunt ad Ec-

clesiam sicut Joseph ad Ægyptum qui frumentum collegit, unde postea posteri sustentati sunt, unde vocatus est Joseph Salvator mundi. Genes. 41. Evangelistæ collegerunt frumentum collectum in Ecclesia, de quo Zach. 7. Perditus esset mundus nisi doctrina Evangelij esset servata. Isaiæ 1. *Dominus exercituum reliquisset nobis semen, quasi Sodoma & Gomorrha essemus*. Inter Evangelistas alios Lucas de quo hodie solemnitatem in Ecclesia celebramus in hoc differt, quod primordia salutis nostræ diligentius scripsit: scilicet præcursoris conceptum, & nativitatem ejus, etiam de Angelo ad beatam virginem missio, & de conceptione filij Dei, & sicut dicit Ambrosius super Lucam plura nobis gaudiorum nuntii miracula revelavit, & non solum actus pastorum sed etiam actus Apostolorum scripsit. Ad commendationem etiam ipsius facit quod fuerit socius laudabilis, unde illud Pauli, 2. ad Corinth. 8. *Cujus laus est in Evangelio per omnes Ecclesias*, quidam de Luca hoc intelligunt. Fuit enim ei charissimus. Coloss. ult. *Salutat vos Lucas medicus charissimus*. 2. ad Timoth. ult. *Lucas est mecum solus*. Hic neque uxorem neque filios carnis propagatione habuit, sed sine crimine die noctuque ministerio serviens octogesimo tertio vitæ suæ anno Spiritu sancto plenus obiit, &c.

DESS. SIMONE ET JUD

SERMO UNICUS.

Summarium.

Fratres hic ferme quædam de Universitate, de Evangelio hujus festi. In fine ad ipsos Apostolos Simonem & Judam spiritualiter tractantur.

Mihi autem nimis honorati sunt amici tui. *Psal. 138.*

QUoniam amicitia cum Deo sive dilectio nobilitat & Evangelio hujus festi. In fine ad ipsos Apostolos Simonem & Judam spiritualiter tractantur. notificat præ cæteris virtutibus, charitas mater sit virtutum & formæ honor verecundia sit reverentiæ in signum virtutis, [illegible] fiat de laudibus Apostolis Simone & Juda [illegible] ait? *Mihi autem nimis honorati sunt amici tui*. Ubi primo tangitur eorum exaltatio, quia *honorati*, & exaltationis medium, scilicet Dei, quia *amici tui Deus*. Deliderat ergo [illegible] rum gloriam sempiternam celebrando [illegible] proficiendo celebrare, ut patet intuenti [illegible] Epistola. Rom. 8. *Scimus quoniam diligentibus omnia cooperantur in bonum, his qui secundum propositum vocati sunt sancti*. Quæ verba [illegible] votus Bernard sic ait. *Magna nobis [illegible] ta gratia, quando nobis deservient [illegible] quod diligentibus eum omnia cooperentur [illegible] bis qui secundum propositum vocati [illegible] quod me te terrent sanctorum amores [illegible] secundum meritum sui secundum [illegible] eundem affectionem, sed secundum [illegible] vocat juxta illud, Psalm 83. *Custodi [illegible] quoniam sanctus sum. Si quid [illegible] rect: fecerit, ut est humana fragilitas [illegible] fiere sed emendare pro viribus studuerit [illegible] & tu, cui tamen interim clamat [illegible] animam meam quoniam sanctus [illegible] sic cooperantur in bonum, quia [illegible] sa. [illegible] facientes. Nam sum in [illegible] in [illegible] sua sanctificata super [illegible] [illegible] petens eum & animæ lassitudinem, exteri[illegible]

non sentiet aut non reparabit laborem. Diligenti ergo Deum secundum præparationem gratiæ Dei, omnia etiam sæculi mala cooperantur in bonum.

Quatuor gradus scalæ in gloriã electorum ex Epistola.

Et ex hac epistola trahuntur quatuor gradus scalæ ascensus in gloriam electorum. *Primus predestinatio*, quæ est gratiæ præparatio. *Secundus vocatio*, quæ consistit in adjuvando cogitationem de fide. *Tertius justificatio*, quæ respicit remissionem peccatorum & bonam operationem. *Quartus magnificatio* concernens omne genus virtutis. Et est ordo horum quatuor graduum, quia per appositam gratiam quam præparavit Deus est quod credimus verbo prædicationis. Ipsam autem vocationem fidei sequitur justificatio. Hebr. 10. *Justus ex fide vivit.* Ad justificationem verò sequitur magnificatio. Quo ad *primum* dicitur in Epistola. *Prædestinavit conformes fieri imaginis filij Dei, ut ipse Dei filius esset primogenitus in multis fratribus.* Ad primogenitum autem pertinet jure hæreditas patris. Et dispensatio ejusdem fratribus: secundum illud enim quod Dei filius primus sine peccato natus & primus impassibilis resurgens habet fratres & dignatus est vocare fratres, omnes qui per ejus primatum in gratia Dei renascuntur. Nam causa nostri Deus pater tradidit eum morti, ut ex ejus morte gratia nobis regenerandi in adoptionem filiorum Dei exoriretur, ex morte enim Christi nostra vita fluxit, sicut illud mirificè ostendunt fluxus sanguinis & aqua de latere Christi jam mortui, unde in ortu ejus ex virgine Evangelista Lucas Ecclesiæ hoc Sacramentum expressit cum de virgine matre pariente verbum plenum gratia & veritate dixit: *Et peperit primogenitum.* Non quod virgo Maria post Jesum alium pariture esset filium, sed quia Jesum quem progenuit salutis nostræ auctorem Evangelista sic expressit. Quo ad *secundum* dicitur de Epistola *Quis accusabit adversus electos Dei?* ubi conatus diaboli, quo nititur retrahere à fide, dicitur accusatio juxta illud Psalm. 82. *Cogitaverunt unanimiter adversus testamentum.* Quo ad *tertium* dicitur in Epistola: *Deus qui justificat*, & modus justificationis subiungitur: *quoniã Christus Iesus mortuus est*, ad peccata & delicta deleda, *& resurrexit*, propter justificationem nostram, *sedet ad dexteram Dei*, hoc est in potioribus bonis, *pro nobis interpellans* miserationem & representationem, grave videlicet genus mortis quod pro nobis sustinuit vultui paterno offerendo, ut nostri misereatur. Quo ad *quartum* sequitur in Epistola. *Quos justificavit illos & magnificavit. Quis separabit nos à charitate Dei, quæ est in Christo?* Et supra. *Proprio filio non pepercit Deus*, &c. Sic ergo ex Epistola traditur sanctos Apostolos non ex eorum meritis sed ex Dei dilectione ad sempiternam gloriam pervenisse. Sicut scriptum est: Joan. 15. *non vos me elegistis, sed ego elegi vos.* Electio autem est ipsius gratiæ.

Ordo horum gradum.

De primo gradu.

Secundo.

Tertio.

Quarto hunc Epistolæ.

Evangeliũ.

Amor Dei.

Evangelium. *Hac mando vobis ut diligatis invicem.* Joan. 15. Ad hoc elegit Salvator discipulos suos ut fructum afferrent manentem, fructus ille charitas est. Galat. 6. *Fructus spiritus charitas*, &c. Fructum illum indicit & imperat Salvator discipulis suis in exordio Evangelij dicens: *hac mando vobis ut diligatis invicem.* Nam & signum discipulatus Christi dilectio est juxta illud Joan. 13. *In hoc cognoscent omnes quod discipuli mei estis, si dilectionem ad invicem habueritis.* Ab hoc fructu dilectionis cæteræ virtutes tanquam à capite descendunt. Ad dilectionem autem Dei odium sequitur mundi, & odium Mundi proficit ad imitationem Christi & ad virtutis augmentum. Mundus enim odit quos cernit nolle quod ipse diligit, unde & semetipsum Salvator ponit in exemplum dicens: Joan. 15. *mementote sermonis mei, quia si persecuti sunt me persequentur & vos, me autem odio persecuti sunt gratis.* Et: *Quicunque odit, & patrem suum odit*, quia patris & filij est una dilectio sicuti & una natura, unde Amos 5. *Odio habuerunt corripientem in porta*: sicut ergo Christus ex odio suorum persequentium augmentavit nostrã salutem, sic & odia mundi proficiunt valde diligentibus Deum non ex se sed ex Dei præstitò: sicuti etiam de Passione Christi dicimus fructum ejusdem non fuisse ex malitia Judæ sed ex gratia Christi, benigniter in bono malum.

Odium Mundi.

Vitã & Martyrium SS. Simonis & Judæ.

Qualiter autem Simon Cananæus & Judas Thadæus electi à Christo ad Apostolatum misericorditer passi sunt advertendum. Nam post ascensionem Salvatoris Apostoli illi per diversas terras prædicaverunt fidem Christi, effugaverunt serpentes à magis productos ad illudendum hominibus & conversos plures baptizantes & docentes in fide Christi. Insurrexerunt contra eos insani Pontifices eos captivantes & ad immolandum idolis eos trahentes, ubi dæmones dij templorum apparebant frangentes idolorum imagines & fulgure templum devastatum est & magi comminuti, sed sancti Apostoli à Pontificibus templi sunt interfecti. De quibus etiam mentio fit in Canone Missæ sub his verbis: *Simonis & Thadei.* Simon frater Jacobi minoris, qui & Cananæus dictus est, à Zelo quem habuit Christianæ religionis, quem Albertus Magnus in sua Letania sanctorum sic exorat: Intercessione quæsumus Domine sancti Simonis Cananæi fac nos Zelum virtutis semper habere, de virtute in virtutem proficere, & eorum semper impleri delectationibus mandatorum. Sed Judas Thadæus interpretatur corculus, propter diligentè cordis custodiam, de quo ad Deum sic orat Albertus. Impetret nobis quæsumus Domine Judas Thadæus Apostolus tuus puritatem cordis & conscientiæ, & in tuæ laudis Confessione faciat esse consortes.

Etymõ horum Apostolorum. Preces Alberti Magni ad hos Apostolos.

DE OMNIBUS SANCTIS.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

Iste sermo agit primò de fide & dilectione in Deum. Deinde quatuor causas affert, cur Dei amicitia appetenda sit. Postea quinque rationes adducit, ob quas sancti lapidibus pretiosis comparentur. Demum ratio affertur, cur hoc festum institutum sit.

Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, his qui secundum propositum vocati sunt sancti. *Rom.* 8.

SERMO LXXXVII.

VERBUM propositum quod hodie in Ecclesia recitatur, incitare potest nos ad *quatuor*, scilicet ad *fidei firmitatem*; *Dei dilectionem*, *patientiæ æquanimitatem* & *humilitatem*. Ad *fidei firmitatem* potest incitare quod dicitur. *Scimus.* Glossa. Nos majores & doctores quorum auctoritati credendum est, non dicit credimus. Exemplo ergo ipsius & tu firmus sis in his in quibus sapientia Dei, mundi sapientiæ contradicit. Sapientia mundi infelicem pauperem reputat, è converso Dei sapientia eum beatum judicat, Matth. 5. *Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum* &c. Item sapientia mundi sublimes reputat quos mundus honorat: è converso dicit sapientia Dei: *quod altum est in hominibus, abominatio est apud Deum.* Luc. 16. Item sapientia mundi dicit felices qui gaudio sæculi perfruuntur, è converso dicit sapientia Dei. *Beati qui nunc fletis.* Et. *Væ vobis qui nunc ridetis.* Luc. 6. Ad *Dei dilectionem* incitare potest utilitas dilectionis divinæ cum dicitur: *Diligentibus Deum omnia*

Thema ad quatuor incitat.

Sapientia Dei & Mundi sunt contraria in tribus.

cooperantur, &c. Glossa. Tales enim Deus consolatur prosperis, exercet adversis. Jam propria ipsorum infirmitate exercetur humilitas, afflictione patientia contradictione sapientia, odio benevolentia. Adeo utilis est Dei dilectio, ut cum ea omnia sint utilia. Augustinus. Ubi charitas adest, quid potest deesse? ubi vero charitas non est, quid potest prodesse?

Tertium & quartum omissa sunt, Amicitia Dei ob quatuor appetenda est.

Et *notandum* quod *quatuor* de causis multum optanda est nobis Dei amicitia. *Primo* propter amici hujus fidelitatem Ecclesiastici 6. *Amico fideli nulla est comparatio, & non est ponderatio digna argenti & auri.* Homines aliquando non amant eos à quibus amantur, in Deo vero hoc non accidit. Prov. 8. *Ego diligentes me diligo* Joan. 14. *Qui diligit me diligetur à patre meo, & ego diligo eum. Secunda causa* amicitiæ est utilitas, nihil enim fructuosius diligi potest secundum verbum Bernardi. Utilitas hujus amicitiæ sive aliorum apparet in necessitate vel infirmitate, à qua ipse liberare vult, cum alij amici hominem deserunt, tunc amicus ille hominem suscipit. Psal. 72. *In voluntate tua deduxisti me & cum gloria suscepisti me.* Et in judicio, ubi non habebis amicum, si Deus non erit amicus. Ecclesiast. 20. *Fatuo non erit amicus.* Omnia amica sunt ei cui Deus amicus est, cum cooperentur ei in bonum. *Tertia* est inimicitiarum eius damnositas, omnia sunt inimica inimicis Dei, ipsi etiam sibimet ipsis inimici sunt Ps. 10. *Qui diligit iniquitatem odit animam suam.* In futuro verò magis apparebunt inimicitiæ, quando *pugnabis orbis terrarum cum illo contra insensatos.* Sapient. 6. Gregor. Offenso Creatore omnis creatura damnatum odio habet, etiam & ipsi sancti, qui multum amaverunt peccatores in præsenti, lætabuntur cum viderint vindictam. *Quarta* est amandi Deum necessitas. Magnam habemus necessitatem amandi Deum, de qua require in sermonibus de tempore ex epistolis & evangelijs de amore & amicitia, ubi habes quod multum debet homo desiderare diligi à Deo & amicitiam habere cum eo.

Sancti cõparantur lapidibus preciosis ob quinque causas.

Et notandum quod *quinque* de causis sancti per lapides pretiosos designatur. *Primo* quia nullis pœnis à rectitudine fidei flecti potuerunt, postquam Spiritu sancto cælitus misso roborati sunt: lapis enim non potest flecti, licet potest frangi. De illis scriptum est: *Occidi possunt flecti nequeunt.* Ecclesiastici 15. *Firmabitur in illo & non flectetur.* Non sic aliqui qui ad modum arundinis ad quemlibet flatum venti moventur, eo quod radicem cordis non habeant fixam in solido æternitatis, sed quasi in palude rerum temporalium. Ecclesiastici 5. *Ne te ventiles in omnem ventum.* In eis quoque impletur illud Levit. 26. *Terrebit eos sonitus folij volantis*, exterriti enim ad verbum irrisionis, rectitudinem vitæ deserunt. *Secundo* propter eorum imputribilitatem. Lapis pretiosus licet diu maneat in luto, non tamen putrescit ibi. Sic sancti licet commixti inter gentes fuerint, non tamen didicerunt opera eorum. Sic non potuerunt flecti malis pœnæ, nec malis culpæ potuerunt torqueri, ipsi illæsi servati sunt in fornace Babylonica Mundi sicut pueri Daniel. 3. Unus mittebatur ad regnum alium, & convertebat illud & non convertebatur ab illo. Hierem. 15. *Ipsi convertentur ad te, & tu non converteris ad illos. Tertio* propter eorum modicitatem. Lapides pretiosi sunt modici, in comparatione lapidum communium. Sic & sancti modici fuerunt per humilitatem: unde & pusillus grex dicuntur. Luc. 12. *Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum.* Matth. 11. dicuntur parvuli. *Et revelasti ea parvulis.* Ad litteram Deus elegit paupores & simplices ut essent humiliores. 1. Corinth. 1. *Videte vocationem vestrum fratres, quia non multi inter vos sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles. Sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus ut confundat sapientes, &c.* Quarto propter preciositatem. Lapides precioſi licet sint minimi quantitate, magni tamen sunt valore, unus enim valet mille lapides communes. Idem accidit in viris sanctis, Ecclesiastici 16. *Melior est unus timens Deum quam mille filij impij.* Unus de filijs Dei in statu gloriæ indubitanter præferendus esset mille aliis hominibus, qui damnati essent. Eodem verum est de illo, qui in statu gratiæ est, quod esset melior cæteris hominibus qui essent in statu culpæ, mortali scilicet, si non esset spes quod mutarentur à malitia hoc salvo, quod entis ad nõ ens non est comparatio nisi abusivâ, ut mali ad bonum in bonitate, ejus quod nihil est vel minus ad id quod est. *Bonum esset ei si natus non fuisset homo ille.* Matth. 26. Lapides precioſi despiciuntur à simplicibus hominibus & pedibus conculcantur. Matth. 7. *Margaritas nolite projicere ante porcos, ne forte conculcent pedibus suis.* 1. Corinth. 3. *Tanquam parvulis in Christo mundi hujus factis sumus, omnium peripsema usque adhuc.* Glossa. Purgamentum est ferri vel pomi etiam quidquid de materia qualibet ut pro nihilo habeatur abjicitur. Ad Heb. 11. *Egentes, afflictis, quibus dignus non erat mundus.* Quos admirandi erant virtutibus in spiritualibus, charitate, patientia & similibus. Gregor. Ego vero patientiæ signis & miraculis majorem credo miraculis, quæ sunt signa spiritualium, magnificentur fecisse miracula quam Christus. Joan. 14. *Qui credit in me, opera quæ ego facio & ipse majora horum faciet, quia ego ad patrem vado. Et quidquid petieritis patrem in nomine meo, hoc faciet vobis, ut glorificetur pater in filio. Si quid petieritis patrem in nomine meo, &c.* Quodammodo omnipotentes facit eos Chrysost. Nihil omnipotentiam verbi clarioredit, quam quod omnipotentes facit omnes qui se sperant. Denique omnia possibilia sunt credenti. Marc. 9.

Triplex & quadruplex ratio hujus solennitatis assignat Rabanus his verbis. Legitur in ecclesiasticis historijs quod Bonifacius Bonifacius Phoca Cæsare impetravit donari Ecclesiæ templum Romæ quod ab antiquis pantheon vocabatur, quod hoc quasi simulacrum omnium deberetur esse Deorum. In hoc igitur eliminata spurcitia, fecit Ecclesiam in honorem sanctæ genitricis atque omnium martyrum Christi. Et in legenda sive lectionibus diei præsentis.

IN COMMEMORATIONE OMNIUM FIDELIUM DEFUNCTORUM SERMO UNICUS.

Summarium.

Agit hic sermo de quatuor faciendis à nobis hodie die.

Beati mortui qui in Domino moriuntur. *Apocal.* 14.

HOdie debent fideles Quatuor facere. *Primo subvenire, propriam mortem in memoria habere, quæ causa mortis fuerit attendere, et defectus in hominibus advertere.*

Primo orando & modis alijs debemus mortuis subvenire. 2. Machab. 12. *Sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis solvantur.* Non est differenda vel negligenter ventio ejus qui in ignem ceciderit. 1. [illegible] 3. *Salvus erit sed tamen quasi per ignem.* Miro modo gravis est ignis ille, [illegible] æternus, excuperat enim omnem penam [illegible]

pœnas

passus est in hoc mundo. Iob. 19. *Miserimini mei, miserimini mei, saltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me.* Ad Hebr. 10. *Horrendum est incidere in manus Dei viventis.* Magna impietas est negligere subventionem eorum qui igne cruciantur, & maximè his qui ad hoc tenentur ex conventione, vel propinqui, vel filij parentibus suis, vel ratione accepti. Si magna impietas est subventionem istam negligere, quanta impietas est eam vilipendere? ut faciunt qui dicunt suffragia non prodesse mortuis. Ecclesiastici 7. *Mortuo ne prohibeas gratiam.*

Secundo mortem propriam meditari debemus, & hoc valde utile est. Ecclesiastici 7. *Melius est ire ad domum luctus quam ad domum convivii. Ibi enim finis cunctorum admonetur hominum, & vivens cogitat quid futurum sit.* Ecclesiastici 7. *In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, & in æternum non peccabis.* Ibi debet resonare vox cordis dicendo illa. Ecclesiastici 38. *Memor esto iudicii mei, sic enim erit & tuum: mihi heri & tibi hodie.* Vox est mortui ad viventem, cui reducitur mors ad memoriam, & meritò, cum citò à memoria soleat excidere. Et dicitur mors iudicium, quia sic homo in iudicio apparebit ut mortuus fuerit. Ecclesiastes 11 *Si ceciderit lignum ad austrum aut ad aquilonem, in quocunque loco ceciderit, ibi erit.* Mors dicitur iudicium, quia est pœna iusto Dei iudicio homini pro peccato inflicta. Seneca. Omnes capitali supplicio condemnati sumus. Iudicium mortis, iudicium est regni, nullius Apostoli. Iob 18. *Calcet super eum quasi rex interitus.* Hoc iudicium est sine omni acceptione personarum Ecclesiastici 41. *Hoc iudicium à Domino omni carni.* Iudicium mortis est, non iudicium suspicionis, quale fuit iudicium Salomonis, cum reddidit infantem veræ matri. 3. Reg. 3. Sed est iudicium certitudinis, ubi homo reddetur veræ matri suæ, scilicet terræ. Ecclesiastici 40. *Grave iugum super filios Adam à die exitus de ventre matris eorum usque in diem sepultura in matrem omnium.* Iob. 1. *Nudus egressus sum de utero matris meæ, & nudus revertar illuc*, id est in uterum matris, scilicet terræ. Sequitur. *Sic erit & tuum.* Non est homo qui vivat & non videat mortem. Sapient. 7. *Vnus introitus est omnibus ad vitam & similis exitus.* 1. Timoth. 6. *Nihil intulimus in hunc mundum, sed nec quicquam auferre possumus.* Sequitur. *Mihi heri, tibi hodie*, non dicit tibi cras, duplici ratione. *Primo* quia sicut dicit Augustinus. Dominus promittit remissionem peccatorum, sed nulli promittit crastinum. *Secundo* quia mori non cessamus. 2. Reg. 14. *Omnes morimur*, &c. Item Ecclesiastici 8. *Omnes morimur & in gaudium volumus venire.* Seneca. Quem mihi dabis, qui aliquod pretium tempori ponat, qui intelligat se quotidie mori? In hoc fallimur quod mortem prospicimus. Magna pars eius præteriit, cum mors sit privatio vitæ. Quantum transiit de vita, tantum moritur de homine. Vnde qui victurus erat sexaginta annis & iam vixit quinquaginta, non solum semi mortuus est, sed tantum ad quinque partes sui mortuus esse videtur.

Tertiò attendere debemus quæ fuerit causa mortis. Sapient. 1. *Deus mortem non fecit.* Et paulo post. *Impij manibus & verbis acquisierunt eam.* Bernardus ad milites templi. Nihil congruentius esse potest, quam ut mors spiritualis operata sit mortem corporalem, culpabilis pœnalem, voluntaria vivam. Genes. 2. *Quacunque die comederis ex eo morte moreris.* Ezech. 18. *Anima quæ peccaverit ipsa morietur.* Ad Rom. 6. *Stipendia peccati mors.* Cum homo sit factus, ut Deo factori suo obediret, & noluerit facere id ad quod factus erat, iusto Dei iudicio dignus fuit destrui. Bernardus. Planè morte est dignus qui tibi Domino noluit vivere quando esse potuit servus. Mors ultima quid sit prosequar. Nescivit Adam quid esset peccatum peccaverit, sed mortuo Abel filio suo, quem excellentiâ maximum memorabile esse propter peccatum suum, plenius agnovit quid sit quid? peccando fecerat, & dum se luctui, dicitur se centum annis in luctu. Magnum malum sequitur ex facto alicuius, solet esse occasio multorum, quare de facto suo multum pœniteat vel doleat, ut si gurgio unus ex facto alicuius mortuus fuerit, fortior magni doloris causa exoritur. Multum ergo dolendum est de peccato, ex quo tantum malum secutum est, quantum est mors. Et attende in malo isto longitudinem, latitudinem, sublimitatem, & profundum. Longitudinem in hoc, quod malum istud durabit usque in finem mundi, omnes enim morientur propter peccatum. Latitudinem in hoc, quod per totum mundum hæc pœna extenditur. Profundum in hoc, quod etiam parvulus unius diei, vel qui est in utero matris, vel qui pauperrimus est propter peccatum moritur. Sublimitatem in hoc, quod usque ad altissimum pervenit, scilicet usque ad filium Dei. Peccatum offensionis propinquos qui tibi mortui sunt occidit, & etiam qui tibi remanserunt, & teipsum occidit. Quanto ergo odio deberes illud odire, cum pro morte unius solius amici qui hominem odio habeas? Est enim alia causa quare peccatum odire debeas, quia opus diaboli est. Omnia quæ sunt in mundo isto opera Dei sunt præter peccatum. Ad quod destruendum filius Dei venit in mundum. 1. Ioan. 3. *In hoc apparuit filius Dei, ut dissolvat opera diaboli.* Ideò qui ex parte Dei sunt debent illud odire. Psal. 96. *Qui diligitis Dominum odite malum.*

Quartò debemus advertere effectum mortis, qui valde dissimilis est in dissimilibus. Bonum enim facit beatum, ut hic dicitur: *Beati mortui qui in Domino moriuntur.* Malum autem facit infirmum. Pſ. 33. *Mors peccatorum pessima.* Ecclesiast. 41. *O mors quam amara est memoria tua homini iniusto.* Et in eodem. *O mors iustum est iudicium tuum homini indigenti*, scilicet pauperi spiritu. Ecclesiastes 11. *Si multis annis vixerit homo, & in his omnibus lætus fuerit, memineſſe debet tenebrosi temporis & dierum multorum, qui cum venerint vanitatis arguuntur præteriſſe.* Præterea probat mors vana fuisse quæ precesserunt, & sapientiam huius mundi stultitiam fuisse, quæ attenditur circa divitias, delitias & honores. Cum enim nihil secum auferat homo in morte, apparet eum fatuè egisse in divitiarum congregatione & in sui exaltatione. *Item* cum à vermibus comedatur, apparet eum fatuum fuisse in delitiarum preparatione, fatuum enim est multum curare qualem carnem vermes sunt comesturi, utrum pinguem vel macilentam.

I. Vel fidelis proprium meminit de hac.

II. Quatuor differentia mortis.

III. Mortis effectus considerandi.

IV. Peccatum odiendum ob duo.

V. Effectus mortis considerandi.

I. Vitam præteritam fuisse vanam mors ostendit dupliciter.

DE BEATO MARTINO

SERMO PRIMVS.

SUMMARIUM.

Agit hic sermo de Misericordia duplici, corporali sublevanda miseria corporali & spirituali seu veste spirituali nuditati spirituali contegenda necessaria.

SERMO LXXXIX.

Nudus fui & cooperuistis me, *Matth.* 25.

ECclesia hodie solennizans de beato Martino, duo nobis de ipso recitat, scilicet gratiam & gloriam, humile ministerium quod Christo exhibuit, & gloriosum præmium quod ab eo suscepit. Inter gradus vero virtutum quarum eminentiam habuit, Duo de S. Martino in eius festo ostendit Ecclesia.

ostendi nobis ejus pietatem, de qua specialiter vobis loqui proposui: sicut nobis et superioribus diebus, de pietate alijs gentibus præstanda. Nemo enim est quem Deo inhabilem faciat, ut ipsum verbum Augustini. De nullo sic exercus ipsius misericordiæ, de pietate ejus dicit Gregor. super illud Psalm. 143. *Misericordia mea & refugium meum*, hinc gratia gratiæ est nobis in miseriæ positis. Rom. Misericordia miseriæ dulcor scientiæ. Pietas beati Martini præmium hoc quod nudo obviantí sibi pallium divisit, hæc digna audire sunt illud: *Nudus fui & cooperuistis me.* Nec de hoc Christus eius arbitrium expectavit vel extremum judicium, immo sequenti nocte audita est vox Christi alloquentis multitudinem angelorum, Martinus adhuc Catechumenus hac me veste contexit, Christus verè implevit, illud sapientis.

Exiguum munus cum dabitur pauper amicis,
Accipito, &c.

De misericordia S. Martini.

Misericordia duplex duplici miseriæ præstanda.

I. Corporalis. Tria de illa notanda,

1. Cui danda sit Eleemosyna.

2. Ad quid danda sit.

3. Quomodo sit danda.

Quatuor cogitanda ei à quo pauper petit Eleemosynam.

1.

2.

3.

Potest autem intelligi verbum propositum & de nuditate corporali. Primo modo tria nobis ostenduntur in verbo proposito, scilicet cui danda est eleemosyna, & *ad quid*, & *quomodo* indigenti danda est eleemosyna, unde dicit Christus: *Nudus fui*, &c. Quidam eleemosynam dant illi, qui non indigeat, contra illud Domini in Evangelio Luc. 14. *Cum facis prandium aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque vicinos neque divites*, &c. Sed *cum facis convivium voca pauperes*, &c. Debet autem fieri eleemosyna ad naturæ sustentationem, non ad superfluitatem, unde dicitur *cooperuistis me*. Simile habetur 1. Timoth. 6. *Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus. Alimenta* dicit non *delicias*: *tegumenta* dicit non *ornatum*. Modus dandi in hoc attenditur, ut sicut Christo eleemosyna datur, unde dicit Christus: *Nudus fui*, &c. *Quatuor* cogitare debet ille à quo pauper eleemosynam petit. *Primo* quis petat, quoniam Christus. Hieron. Quotiescunque manum extenderis pauperi, Christum cogita. *Secundo* quid petat, quoniam suum. August. in persona Dei. De meo peto & mihi non donas? *Tertio* ad quid petat, quoniam ad usuram centuplam. August. Miser homo quid fœneraris proximo tuo? Fœnerare Deo, centuplum accipies, & vitam æternam possidebis. Sic fœnerare ris uni Iudæo, si hoc posses sine peccato. *Quarto* quia ab eo à quo maiora periturus es. Sapiens.

Ne dubites cui magna petas impendere parva.

Beatus Martinus habito respectu ad pauperem videtur magna concessisse dando ei dimidium pallij sui. Sed habito respectu ad Christum cui dedit videtur minus fecisse; cum enim pallium esset Christi & eo indigens, totum videbatur ei esse exhibendum vel maior pars, non enim videtur servus æquandus esse Domino. Et *notandum* quod Christus voluit multum facere pro pauperibus, ut exemplo eius alij multum pro eis facerent in mundo. Psalm. 11. *Propter miseriam inopum & gemitum pauperum nunc exurgam dicit Dominus.* Pauperum etiam societatem elegit, quando inter reges & imperatores esse potuit, toto tempore vitæ suæ pauper esse voluit. Luc. 9. *Filius hominis non habet ubi caput suum reclinet.* Regnum cœlorum pauperibus dedit. Matth. 5. *Beati pauperes spiritu*, &c. Et quod eis fieret sibi fieri declaravit reparare. Matth. 25. *Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* Vę illis quibus Christus dicere poterit: *Nudus fui & non cooperuistis me, & unde tegi debui mihi abstulistis.*

2. Ad quid danda sit.

3. Quomodo sit danda.

Quatuor cogitanda ei à quo pauper petit Eleemosynam.

1.

2.

3.

Quanti Christus pauperes fecerit.

II. Spiritualis. Pro nuditate spirituali.

Vestis duplex fidelem

Sequitur de nuditate Spirituali & veste ei respondente. Notandum ergo quod omnibus fidelibus duplex vestis est necessaria secundum illud Proverb. ult. *Omnes domestici ejus vestiti sunt duplicibus.* In eodem. *Byssus & purpura indumentum ejus.* Byssus, inquam, puritatis & purpura charitatis. Fideles enim debent esse fideles [illegible] & accensi semper omni tempori. Qualis enim [illegible] est, talis debet esse ipsa. Cantic. 5. *Dilectus candidus & rubicundus.* Apocal. 16. *Beatus qui vigilat & custodit vestimenta sua ne nudus ambulet & videant turpitudinem eius.* Vestibus rebus omnibus necessaria est constantia, interius ex [illegible] simæ virtutum, exterius verò ex honestæ [illegible] sionis decore. Vas interior multum habet [illegible] tantiæ, pars exterior multum habet splendoris cor exterioris conversationis constituit. *Primum* est membrorum continentia. Iob. 31. *Si excussi manus meas ab amplexibus eorum.* Qui [illegible] se audiat sanguinem, claudat oculos suos ne videat malum, ipse in excelsis habitabit. Secundum est [illegible] dorum obedientia, Eccles. 32. *Bonum est custodire mandata.* Tertium [illegible] forum Luc. 21. *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* Quartum est fraterna societas. Pro [illegible] *Frater qui adiuvatur à fratre quasi civitas firmitatis ita dignum facit ingressum cœlestis.* Sexta [illegible] *mentum mixtum sanguine trit in combustionem* [illegible] busdam diabolus vestes præcindet, sicut [illegible] rex filiarum Ammon legitur fecisse nuntiis [illegible] Reg. 10. per manifestum enim incessunt [illegible] nudata sunt eorum pudibunda. Quidam [illegible] stem partitam habent, quin parte novit [illegible] assumpserint, in parte vitæ veritatem [illegible] sunt contra illud. Matth. 9. *Nemo immittit [illegible] sutum panni rudis in vestimentum vetus.* [illegible] doctrina & exemplo procurare debent [illegible] vestem spiritualem.

DE EODEM.
SERMO SECUNDUS.
SUMMARIUM.

De hoc sermone ex themate cur & quando ad Deum habere debemus.

Oculi mei semper ad Dominum quoniam ipse [illegible] let de laqueo pedes meos. *Psalm.* 24.

CVm Ecclesia de beato Martino hodie [illegible] niret, gratiam eius fidelibus debet ostendere [illegible] eas imitentur. Una verò gratia ipsius fuit quod [illegible] los cordis libenter habuit ad Deum & oculos [illegible] ris ad cœlum. Exemplo cuius fideles oculos [illegible] libenter habere debent ad Deum, & ad ideo [illegible] mur exemplo David iuxta verbum propositum.

Et notandum quod *octo* sunt quæ nos ad [illegible] tare possunt. *Primum* est corporis humani [illegible] dedit enim Deus homini figuram corporis [illegible] & rectitudo lineæ ad rectitudinem bonorum [illegible] ca. Cum cætera animalia natura dejecit ad [illegible] hominem erexit ad sidera, homines polum [illegible] spectant, animalia cætera terram.

Os homini sublime dedit, cœlumque videre, Jussit.

Augustinus in libro de doctrina Christiana [illegible] discordet cor ruum à facie tua. Non habent [illegible] faciem & cor deorsum, indecens enim est [illegible] num inhabitare corpus humanum. Cor [illegible] habent qui oculos cordis statuerunt declinare [illegible] ram. Psalm. 48. *Homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus & similis factus est illis.* Bernardus. Puto quod pulveris [illegible] rent si loqui fas eis esset. *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est*, &c. Genes. 3. *Secundum* est [illegible] animæ: sicut enim ignis naturaliter tendit sursum & terra deorsum, ita anima naturaliter tendit ad Deum. Augustinus in libro confessionum. Fecisti nos ad te, & inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te. Oculus animæ ad Dei visionem [illegible]

eternus, hic enim non satiatur oculus visu, sed in Dei visione erit ejus satietas Psal. 16. *Satiabor cum apparuerit gloria tua.* Visio Dei perfectio est oculi interioris. Joan. 17. *Hæc est vita æterna ut cognoscant te.* &c. Super illud Psal. 90. *Oculos meos videbunt*, dicit Glossa quod visio est tota merces. *Tertio* est universitas creaturarum, Augustinus. Nutantur fines Domine bone decus creaturarum. Magnitudo creaturarum ostendit Dei potentiam, varietas & pulchritudo sapientiam, utilitas Dei bonitatem. *Quarto* est multitudo beneficiorum quæ à Deo suscipimus & suscepimus, scilicet beneficium creationis, incarnationis, redemptionis, gubernationis, defensionis & conservationis; conservationis, inquam, in esse, vel in bene esse, vel ut non in nihilum redigantur. *Quinto* est multitudo malorum quæ sustinemus, scilicet culpæ & pœnæ, ad quod pertinet verbum propositum: *Oculi mei semper*, &c. *Ipse evellet de laqueo pedes*, qui sunt in laqueis vel in impedimentis diaboli. Respice in me, quia *ad te levavi oculos meos qui habitas in cœlis. Ecce sicut oculi servi in manibus Domini sui, ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum.* Psal. 122. *Sextum* est magnitudo mercedis, quam ab eo speramus. Augustinus. Labor te terret, vide mercedem, &c. *Septimum* est æternitas pœnarum quam ab ipso timemus. Proverb. 28. *Viri impii non cogitant judicium, qui autem requirunt Dominum animadvertent ei. Octavum* est multiplex utilitas quæ sequitur ex hoc quod oculos cordis ad Deũ habemus. *Una* utilitas est quod Deus habet oculos suos ad te, si tu oculos tuos habes ad eum. Ps. 33. *Oculi Domini super justos* iterũ Ps. 31. *Firmabo super te oculos meos.* Glossa. Non auferam oculos meos à te, quia tu semper leva oculos tuos ad me. *Secunda* utilitas, quia sic multæ tentationes vitantur. Proverb. 1. *Frustra jacitur rete ante oculos pennatorum.* Glossa. Facile evadet laqueos diaboli, qui oculos habet in cœlis Job 28. *Absconditus est in terra pedica ejus. Tertia* utilitas quod secundum diversas de Deo meditationes oriuntur diversæ affectiones, in quibus anima multum proficit. Nam meditationem divinæ sapientiæ omnia aspicientis sequitur pudor, meditationem divinæ misericordiæ sequitur spes, meditationem divinæ bonitatis sequitur affectio amicitiæ, meditationem divinæ suavitatis sequitur amor.

Et *notandum* quod oculi nostri debent esse ad Dominum semper, & tempore prosperitatis & adversitatis, & tempore juventutis & senectutis. Quidam tempore adversitatis recurrunt ad Dominum, tempore prosperitatis de ipso non curantes, cor ignobile habentes, in corde enim nobili plus proficiunt bona quam mala. Contrarium autem fit in corde ignobili. Quidam etiam in juventute de Deo non curantes in senectute ad Deum recurrunt, quasi non tenerent juventutem à Deo sicut & senectutem. Cum melior sit juventus senectute, pro illa potius & in illa serviendum est Deo & ad Deum oculos habere debemus, ut ab eo exemplum sumamus, adjutorium speremus, præmium expectemus.

Prologus

Considerantes ergo fratres charissimi hujus sancti Confessoris & Pontificis sanctam vitam nobis imitandam, propositam, studeamus ambulare dignè Deo fructificantes in omni bono. Nam ex donis sive talentis Dei receptis obligamur reportare eadem cum usura quæ & data sunt nobis ut Deo adhæreamus. Quod beatus Martinus sua intercessione facere & impetrare dignetur.

DE BEATA CÆCILIA VIRGINE.

SERMO UNICUS.

SERMO XCI.

SUMMARIUM.

Sermo hic explicando parabolam Evangelicam multas pulchras doctrinas in medium affert.

Simile est regnum cœlorum decem virginibus quæ accipientes lampades suas exierunt obviam sponso & sponsæ. *Matth.* 25.

HÆc parabola de decem virginibus à Salvatore dicta & à Matthæo scripta recitatur in Ecclesia, quoniam solemnizamus ad beatæ Cæciliæ commendationem & nostram ædificationem, circa quæ *quatuor* nobis sunt attendenda. *Primo* quid per has virgines designetur. *Secundo* circa prudentes, in quibus earum prudentia attendatur. *Tertio* circa fatuas, in quibus attendatur earum fatuitas. *Quarto* quæ in hac parabola de sponso dicantur.

quatuor in hac parabola explicatus,

I. Virgines in scriptura dicuntur tripliciter

Circa Primum notandum quod in scriptura sacra aliquando dicuntur virgines quæ habent carnis integritatem: August. super illud 2. Corinth. 11. *Despondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo.* Virginitas carnis corpus est intactum. Aliquando dicuntur virgines continentes se à delectationibus. Secundum sensum istum fit inter virgines comprehenduntur & fatuæ & prudentes. Glossa. Decem virgines sunt quæ se à luxu sæculi continent. aliquando vero nomen virginis strictius sumitur, ut non comprehendat nisi prudentes virgines, & secundum hoc dicit Augustinus quod virginitas mentis consistit in hoc quod fides sit integra, spes solida & charitas sincera. Et pertinent hæc tria ad tres vires animæ, rationalem, concupiscibilem & irascibilem. Fides integra est quæ credit omnia credenda, hanc non habent mulieres fortilegæ. Spes solida est quæ innititur Deo, sicut summæ veritati, quæ innitenti sibi modo debito se non subtrahit. Vanitas innitenti sibi fulcimentum non tribuit. Aliqui Deo ita tenuiter innituntur ac si esset baculus arundineus. In divitiis vero & honoribus ita confidunt, ac si non essent fallaces, qui merito corruunt. Proverb. 11. *Qui confidunt in divitiis suis corruent.* 1. ad Timoth. 6. *Divitibus hujus sæculi præcipe non sublime sapere, nec sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo.* Charitas sincera est quæ amat Deum propter se, cui non miscetur inordinatus amor terrenorum. Regnum cœlorum, id est Ecclesia, cujus vita esse debet regia & cœlestis similis est decem virginibus. Sit enim in ea accidit sicut in negotio hujus parabolæ accidere potuit. Illa vita regia est, in qua consulitur, imperatur, paretur modo debito, hoc enim pertinet ad regnum bene dispositum. Cœlestis est Ecclesia *origine, conversatione, similitudine.* Ad *primum* pertinet illud Apocal. 21. *Vidi civitatem sanctam Jerusalem, descendentem de cœlo.* Intelligenda est descendisse de cœlo formaliter, scilicet quantum ad gratiam, quæ sancta est. Ad *secundum* pertinet illud ad Philip. 3. *Nostra conversatio in cœlis est.* *Similitudine* cœlestis est; quia à terrenis est remota, quantum ad amorem, sicut cœli exaltantur à terra. Item Ecclesia habitatio est Dei, locus amoris & gaudij, ornata virtutibus & sanctis operibus sicut cœlum sideribus, & arcana Dei in ea celantur. Lampades, id est opera luminosa habent, qui se à delectationibus continent, sive hoc faciunt propter Deum, sive propter mundum, amore scilicet laudis mundanæ vel gratiæ. Cum sponsus venturus sit ei appropinquant non loco sed similitudine. Virgines ei

Hæc virginitas consistit in tribus virtutibus

Fide

Spe

Charitate

Ecclesia similis est regno cœlorum regia ob tria

Cœlestis ob tria

1

2

3

Habitatio Dei est

4.

Actiones virginum in hac parabola explicantur

obviam exeunt, quæ ponendo mundum ſub pedibus per contemptum eorum quæ in mundo ſunt ei appropinquant, voluntati ejus concordando & exeundo à proprio ſenſu & propria voluntate ſe elevando. Thren. 3. dicitur de contemptore mundi, *levavit ſe ſupra ſe.*

II. Prudentiæ virginum prudentium in tribus conſiſtit.

Circa Secundum notandum quod prudentia virginum prudentium in tribus conſiſtit *Primum* eſt quod oleum in vaſis ſuis accipiunt, *ſecundum* eſt quod de inſufficientia ſua metuunt, *tertium* quod in adventu ſponſi paratæ ſunt. Prudentia ſponſæ maximè attenditur in ſtudio placendi ſponſo. Hieron. in Epiſtolis. Tantò majori ſtudio placendi opus eſt, quantò major eſt cui placendum eſt. 1. ad Corinth 7. *Mulier innupta & virgo cogitat quæ Dei ſunt, ut ſit ſancta corpore & ſpiritu. Quæ autem nupta eſt cogitat quæ ſunt mundi, quomodo placeat viro*, amore verò maximè placet ei. Seneca. Si vis amari, ama. Maximè vero ſponſus à ſponſa amatur in pauperibus parentibus vel in membris ſuis, quod ad paupertatem pertinet, quæ ſponſo ſuo maximè placet. Nil enim eſt quod ita nos Deo amabiles faciat, ut eſt pietas, ut dicit Auguſtinus. Prudentia ergo maxima virginis eſt, ut in vaſe cordis oleum habeat charitatis & pietatis, Bernardus. Caſtitas ſine charitate eſt lampas ſine oleo. Subtrahe oleum, lampas non lucet: tolle charitatem, caſtitas non placet. Sicut dilectio Dei honorabilis eſt ſapientia, ſic defectus divinæ dilectionis eſt contemptibilis ſapientia. Magna fatuitas eſt non cavere defectum illius rei, ſine qua cæteta non proſunt. 1. Corinth. 13. *Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas*, &c. *Charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.* Auguſtinus. Attende quanta eſt charitas, quæ ſi deſit habentur fruſtra cætera. Si autem adſit, alia omnia habet vel in ſe vel in alijs. Oleum etiam poteſt intelligi propter ſuavitatem. Oleum habet in vaſe ſuo, qui Deum amat & ab eo amatur & credit ſe ei placere: glorioſiſſimum enim eſt à rege gloriæ amari. 2. ad Corinth. 1. *Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ.* Prudentia magna eſt humiliter de ſe ſentire & de inſufficientia propria timere Proverb 11. *Ubi humilitas, ibi ſapientia.* Magna eſt etiam prudentia ſponſæ ad adventum ſponſi ſemper eſſe paratam, cum adventus ejus non prævideatur. Ad apparatum verò duo pertinent, ſcilicet byſſus virginalis puritatis, & purpura ferventis charitatis. Proverb. ult. *Byſſus & purpura indumentum ejus.* Apocal. 19. tangitur de primo *Venerunt nuptiæ agni & uxor ejus paravit ſe. Et datum eſt illi ut operiat ſe byſſino ſplendenti & candido.* Bene parata eſt ſponſa quando ornata eſt ut ſponſus, qui eſt candidus & rubicundus. Cantic 5.

Maximè in duabus virtutibus ſponſo maximè placentibus

Pietate.

Charitate.

4.

5.

Apparatus conſiſtit in duabus virtutibus.

III. Fatuitas virginum in tribus conſiſtit.

Circa Tertium notandum quod fatuitas fatuarum virginum in *tribus* conſiſtit. *Primum* eſt quod oleum non habent in vaſis ſuis, quærentes laudem & gloriam ab hominibus. *Secunda fatuitas* quod de gloria Dei quæ vera eſt non curant & quam habere poſſent, vanam ſibi gloriam ab hominibus vendicantes Joan. 5. *Quomodo poteſtis credere qui gloriam ab invicem accipitis, & gloriam quæ à ſolo Deo eſt non quæritis?* *Tertia fatuitas* eſt quod imparatæ dormiunt & dormitant. Cum enim intrare deberent, ſeparare nolunt. Prov. 24. *Parum, inquam dormies modicum dormitabis, & pauxillum conſeres manus, ut quieſcas, & veniet tibi quaſi curſor egeſtas & paupertas quaſi vir armatus.*

IV. Tria de ſponſo dicta explicantur

Circa Quartum notandum quod tria de ſponſo dicuntur, ſcilicet quod moram facit, media nocte ſubito venit, morantes janua clauſa ſe neſcire oſtendit. *Mora* ſponſi miſericordia eſt, ut ſcilicet ſe præparent qui ſe præparare neglexerunt, ſed multi ex ejus bonitate malitiam contrahunt, peccantes in ejus miſericordiam, quibus frequen[ter] accidit quod cum eſſet eis miſericordia nec[essaria] non habent eam. Rom. 2. *An ignoras quo[niam] benignitas Dei te ad pœnitentiam addu[cit]. Se[cun]dum autem duritiam tuam & cor impœnitens th[e]ſaurizas tibi iram*, &c. *Secunda* nocte venit ſpo[nſus] ſubito enim media nocte clamor factus eſt [ecce] ſponſus venit. Prima Theſſal. 5. *Dies Domini ſic[ut] fur ita in nocte veniet.* Clamor ille determinatur [1.] rinth 15. ubi dicitur: *Canet enim tuba. Et* [mor.] Theſſal. 4. *In voce angeli & in tuba Dei de[ſcen]det cœlo.* Tertio ſponſus oſtendit ſe neſcire [mo]do janua clauſa. Auguſt. Poſt mendacium non [eſt] pretium aut meritorum locus. Apocal. 3. *Cla[vis] & nemo aperit.*

Beata Cæcilia verè virgo prudens fuit [et] oleum charitatis & pietatis in vaſe cordis [ſui.] Magna enim fuit ea gratia cum de pauperib[us] & ab amore ſponſi nullo tormento ſeparari [po]tuit. Mundi gloriam ſprevit, contra quam cilic[ium] ſtavit veſte deaurata foris, & ornata byſſo [et] nalis puritatis & purpura martyrij in thal[amo] ſponſi ſui recepta fuit.

Notandum quod ſecundum Hilarium & [Hie]nymum in denario numero virginum de[ſcri]ſunt judicandi de perfectione aut negligentia rum virtutum. Verum fatuæ virgines in alie[nis] de ſcilicet hominum fulciunt ſua deſiderantes oleo bonorum operum in conſcientia ideo earum lampades, id eſt fidei lumina extin[gui]cut, quæ foventur operibus miſericordiæ. Un[de] cundum Chryſoſtomum Evangeliſta vocat quodcunque circa indigentes auxilium ſive [e]emoſyna, ſive in virtutibus, ſive in conſil[io].

Quia ergo deſponſati ſumus in fide Dei animæ, & reddituri ſumus rationes operum corpore geſſimus, ideo hic exornemus lam[pa]ſenſuum noſtrorum uſibus rectis & ſalvifici[s] noramus namque diem judicij, ideo ſollicit[i] paremus bonorum operum lumen. Magna nim Dei ſeveritas poſt judicium, cujus ante [ſo] effabilis prærogata eſt miſericordia. Sic ſcriptum eſt Eccleſiaſtici 30. *Miſerere anim[æ] placens Deo*, omnium remuneratori.

DE BEATO CLEMENTE PA[PA]

SERMO SECVNDVS.

SUMMARIUM.

Hic ſermo ad vigilandum ex themate ha[bet] primò fideles omnes conſideratione [Ad]ventus & Judicij, deinde Prælatos duas [ſpe]cies ob cauſas.

Vigilate quia neſcitis qua hora Dominus ve[ni]venturus ſit. *Matth.* 24.

ECcleſia ſolennizans hodie de beato Clemente qui ſuper gregem Domini fideliter vigila[vit] ad ejus commendationem recitat exhortatio[nem] ad vigilandum à Domino factam, & ab ipſo [im]pletam. Dominus verò ad vigilandum exhor[tans] oſtendit triplicem eſſe vigilandi neceſſitat[em]. *Prima* eſt *Domini venturi reverentia, ſecunda [ad]hoſtis malitia, tertia gregis commiſſi charitas.* Incit[a]mur ad vigilandum, ut aſpiciamus ad id quod eſt in[fe]fra. Ad *primum* pertinet illud. *Vigilate*, &c. Ad *ſecundum* illud *Si ſciret pater familias*, &c. Ad *tertium* illud. *Quis putas eſt fidelis ſervus & prudens?*

Vigilantia ad quam hortatur nos in duobus attenditur, ſcilicet in ſolicitudine de his quæ ad ſalu[tem]

tem pertinent, & ſtrenuitate declinandi ab his quæ ſunt mala, & faciendi bona. Et intelligitur verbum propoſitum de adventu ad judicium, ſed diſtinguitur *duplex judicium* : ſcilicet *judicium univerſale*, quod erit in fine mundi, & *judicium particulare*, quod eſt in morte uniuſcujuſque : & ad adventum ad utrumque debet ſe quilibet præparare. De adventu ad judicium univerſale ſolicitus erat S. Hieronymus qui dicebat: *Sive comedam ſive bibam, ſive aliquid aliud faciam, ſemper inſonare videtur auribus meis illa terribilis tuba. Surgite mortui venite ad judicium.* Et Job 31. *Quid faciam cum ſurrexerit ad judicandum Deus, &c. Et cum quæſierit quid reſpondebo ei* ? Meditatio illa multum valet ad ſalutem impetrandam. In vitis patrum dixit Abbas Amon cuidam fratri interroganti aliquem ſermonem. Vade & fac aliquando cogitationem tuam qualem faciunt illi qui ſunt in carcere. Illi enim interrogant homines ubi eſt judex ? & quando veniet? & in expectatione pœnarum ſuarum plorant. Sic & Monachus debet animam ſuam objurgare dicendo. Væ mihi quia habeo adſtare ante tribunal Chriſti & actuum meorum reddere rationem. Si ſic ſemper meditatus fueris poteris ſalvus eſſe. Item in vitis patrum dixit Abbas Helias tres res timeo. Una eſt quando anima mea egreſſura eſt de corpore ; alia quando occurſurus ſum Deo ; tertia quando proferenda eſt ſententia. Ad præparationem monemur. Eccleſiaſtici 18. *Ante judicium interroga teipſum.* In eodem. *Ante judicium prepara tibi juſtitiam.* Pſal. 111. *Beatus homo qui miſeretur & commodat, diſponet ſermones ſuos in judicio.* Malum valde & nocivum eſt quod de judicio non cogitant. Pſal. 9. *Inquinata ſunt viæ illius in omni tempore.* Et ſubdit. *Auferuntur judicia tua à facie ejus.* Proverb. 28. *Viri mali non cogitant judicium, qui autem requirunt Dominum animadvertunt omnia.* Adventum Domini ad judicium particulare vigilanter expectare debemus, ut jugem memoriam mortis habeamus, & ſic vivamus quaſi cras morituri ſimus & judicandi.

Nota quod valde utile eſt memoria mortis. Eccleſiaſtici 7. *In omnibus operibus tuis memorare noviſſima tua, & in æternum non peccabis.* Hieron. Platonis eſt ſententia & omnium ſapientum, vitam meditationem eſſe mortis. Sapiens. Summa eſt Philoſophia, aſſidua mortis conſideratio, valet enim mortis memoria ad *ſex*. *Primo* ad fugam vitiorum vel ſaltem fiendorum. Sicut timent latrones judicis adventum, ſic vitia mortem. Terribilis eſt eis locus iſte, quaſi porta inferni, aut ex toto hominem tunc deſerunt, aut certe contemnunt. E contrario vitia in his ſecura ſunt, qui non habent mortis ſuæ memoriam. Thren. 1. *Sordes ejus in pedibus ejus, non eſt recordata finis ſui. Secundo* valet ad contemptū mundi. Hieron. Facile contemnit omnia, qui ſe ſemper cogitat moriturum. Eccleſiaſtes 11. *Si multis annis vixerit homo, & in omnibus his lætus fuerit, meminiſſe debet tenebroſi temporis & dierum malorum, qui cum venerint vanitatis arguentur præteriti.* In morte vanitatis arguuntur illa omnia quæ pertinent ad ſapientiam mundi. Illa pars quæ pertinet ad congregationem & conſervationem divitiarum vanitatis arguitur, quando hinc nudus revertitur in terram, ſicut nudus egreſſus fuerat de utero matris ſuæ. Job 1. Illa pars quæ pertinet ad deſitias vanitatis arguitur, quando corpus delicatè nutritum vermibus in eſcam datur. Quæ pertinent ad honorem mundi vel gloriam arguuntur vanitatis, quando ille qui ſuper alios eſſe volebat, ſub terra ponitur & vadunt ſuper eum aſini & porci. *Tertio* ad ſui contemptum, facit enim quod homo cognoſcat ſe quaſi per reſolutionem, qui modus cognitionis veriſſimus eſt. Et hoc eſt quod David orat dicens: *Sciant gentes quoniam homines ſunt*, id eſt de humo. Inde eſt humilitas. Qui ſic ſe cognoſcit cum videt in ſe inſurgere aliquem motum ſuperbiæ, dicit ſibi : *quid ſuperbis terra & cinis* ? Eccleſiaſtici 10. Non debet eſſe terra ſuper alias creaturas, cum naturaliter inferior ſit aliis. Et cineri non expedit hoc, ne à vento diſpergatur. *Quarto* ut homo rectè ſe regat in via præſentis vitæ, ſicut aves caudâ ſe regunt volando per aëra & piſces natando per aquam, ſic ſapiens ſine ſe regit in his quæ ſunt ad finem. *Quinto* ad temperandam lætitiam præſentem ; ſicut & alia mala pœnalia corda deſiituunt, unde *riſus dolore miſcebitur & extrema gaudij luctus occupat.* Proverb. 14. Et Eccleſiaſtici 11. *In die bonorum non immemor ſis malorum. Sexto* ad hoc quod homo rectè judicet de præſenti vita & futura. Qui enim per meditationem ponit ſe in ſtatu mortis, quaſi in medio præſentis vitæ & futuræ, & utramque de prope videt, non fallitur viſus ejus. Ille qui ſe tenet in initio vitæ ſuæ non interponens ſibi medium præſentis vitæ & futuræ, quandoquidem ſe ſperat victurum, non bene poteſt judicare de vita futura, ſicut fecerat dives ille qui dicebat animæ ſuæ : *multa bona habes repoſita in annos plurimos, epulare*, &c. *Cui Dominus : hac nocte repetent animam tuam à te.* Dominus repoſuit eum in finem vitæ ſuæ. Luc. 12

Item notandum quod Dominus venturus eſt ad judicium *ad perſcrutandum*. Sophon. 1. *Scrutabor Jeruſalem in lucernis, & viſitabo ſuper viros defixos in fecibus ſuis.* Bernardus. Quid tunc in Babylone, ſi in Jeruſalem manet ſcrutinium? Maximè ſcrutabitur Prælatos. Sap. 6. *Audite hæc reges, &c. Interrogabit opera veſtra & cogitationes ſcrutabitur.* Magnum erit ſcrutinium quod erit de cogitationibus & de verbo otioſo. In eodem. *Potentes potenter tormenta patientur.* Item venturus eſt *ad puniendum* & maximè ſuperbos. Pſal. 30. *Retribuet abundanter facientibus ſuperbiam.* Iſai 2. *Dies Domini exercituum ſuper omnem ſuperbum.* Ejuſdem 28. *Pedibus conculcabitur corona ſuperbiæ.* Mich. 1. *Calcabit Dominus ſuper excelſa terræ.* Item venturus eſt *ad remunerandum* humiles Iſa. 61. *Adannunciandum miſit me, &c. Ut daremus eis coronam pro cinere*, id eſt gloriam pro humilitate pœnitentiæ.

Circa ſecundum notandum quod Prælatus paterfamilias dicitur, ad modum enim patrisfamilias debet ſubditos ſuos *agnoſcere, docere, veſtire, paſcere, protegere*, Ad *primum* pertinet illud Proverb. 27. *Diligenter agnoſce vultū pecoris tui.* Joan. 10. *Agnoſco meas.* Proverb. 12 *Novit juſtus animas jumentorum ſuorum.* Prælatus ſubditos ſuos *docet*, cum exemplo ſuo bono eos ad honeſtatem converſationis inducit. De *veſtitu* Proverb. ult. *Quæſivit lanam & linum & operata eſt conſilio manuum ſuarum.* In eodem *Omnes domeſtici ejus veſtiti ſunt duplicibus*, ſcilicet fortitudine & decore. In eodem. *Fortitudo & decor indumentum ejus.* Et de *pabulo* habetur in Evang. Joan. 21. *Paſce agnos meos.* De *protectione*. 1. Machab. 3. *Protegebat Judas gladio caſtra Iſraelis.* Per ſimile oſtenditur, quod ſit vigilandum. Si enim vigilaretur pro terreno incommodo, multo magis vigilandum eſſet pro majori incommodo vitando. Unde illud. *Si ſciret paterfamilias qua hora fur veniret*, exponit Chryſoſtomus dupliciter. *Primo* vocat *furem diabolum*, domum mentem, quam ſi intrat per negligentiam janitoris, id eſt rationis, ſpoliat domum veſtimentis juſtitiæ, auro ſapientiæ, argento innocentiæ. *Secundo* vocat *furem mortem* quia occultè venit. 1. ad Theſſal. 5. *Dies Domini ſicut fur ita in nocte veniet.* Apocal. 3. *Si non vigilaveris, veniam tibi tanquam fur.* Sicut fur domum intrat & perfodit, ſic mors ſpiritu dormiente habitaculum carnis corrumpit & animam violenter perfodiens extrahit.

Pſal. 9

E

J

Ad Judicium venturus eſt Dominus.

II. Hoſtiis mactitia. Prælatioſicia quinque.

1 Subditi aguoſcere

2 Docere.

3 Veſtire.

4 Paſcere.

5 Protegere.

Fur hic ſignificat duo.

1. Diabolum.

2. Mortem

III. Charitas gregis.

Circa Tertium notandum quod qui gregi dominico præest, multum debet eum movere ad vigilandum Rom.12. *Qui præest in solicitudine*, supple *præsit*. 2. ad Timoth. 4. *Tu vero vigila*, loquitur Timotheo, qui erat Episcopus. Actor.20. de rectoribus Ecclesiæ Ephesiorum. *Vigilate memoria retinentes*, &c. Alia pertinentia ad istam materiam require in sermone sancti Gregorij de illo verbo *vigilate*, &c. Et in festo sancti Ambrosij in sermone illo: *Quis putas est fidelis?* &c.

IN FESTO S. CATHARINÆ

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

In principio comparat hic sermo S. Catharinam forti mulieri, de qua thema loquitur. Deinde explicat thema de filiis & servis Dei, & circa finem de S. Catharina.

SERMO XCIII. Multæ filiæ congregaverunt sibi divitias, tu verò supergressa es universas *Proverb. xxx.*

S. Catharina quomodo fuerit mulier fortis Salomonis.

VErbum propositum quod dictum est à Salomone in laudem fortis mulieris satis convenienter beatæ Catharinæ convenit, de qua hodie solennizamus, quæ verè fortis fuit, cum eam nec prosperitas nec adversitas vincere potuit, quam diabolus duabus manibus impugnaverat, nec eam dejicere poterat, quia nec bona hujus mundi potuerant eam allicere, nec mala terrere ut à Christo separaretur. Parvulum castrum quod habuit, id est castrum corporis sui toto tempore vitæ suæ defendit contra hostem tam potentem scilicet diabolum. Ipsa nobilissimam speciem fortitudinis, scilicet patientiam habuit. Proverb.16. *Melior est vir patiens viro forti.*

Tria dicta thema tractantur.

Circa verbum propositum Primò attendendum est quod animæ justæ filiæ dicuntur non servæ vel ancillæ. Animæ peccatrices ancillæ sunt & servæ diaboli. Augustinus. Malus tot dominorum servus est quot vitiorum. Sap. Omnis sapiens liber, omnis stultus servus paratur. Bernardus. An non servus cui dominatur iniquitas Avarus servus vocatur & venalis est. Ecclesiastici 10. *Nihil iniquius quàm amare pecuniam, hic enim & animam venalem habet.* Luxuriosus servus est, scilicet membrorum pertinentium ad generationem, quibus contra Deum & salutem animæ suæ obedit. Illius obedientiæ servitutem ostendit Dominus Luc.6. *Quid vocatis me Domine Domine, & non facitis quæ dico?* Melius esset servum unius leprosi esse quam illorum membrorum Superbus est servus vanæ gloriæ, ad cujus imperium aliquando morti se exponit, ut patet in militibus gloriam mundanam sectantibus. Iracundus servus est malitiæ adeo ut ejus motum à se excutere non possit, unde fatetur se non posse remittere odium.

I. Animæ justæ sunt filiæ. Animæ peccatrices sunt servæ.

II. Filij & servi Dei quas congregent divitias.

Qui servi Dei sunt divitias non congregant sed paupertatem, qui enim divites efficiuntur pluribus indigent quam ante, ad minus indiget familia cui multa sunt necessaria, & omnes indigentiæ eius sunt Domini. Ecclesiastes 5. *Ubi multæ opes multi sunt qui comedant eas.* Et quid prodest possessori nisi quod cernit divitias oculis suis? & si multum amet eas, cum videt eas comedi, tale est ac si videret se comedi. Boet. Illud verum est, neminem quam pluribus indigere, quam qui plura possidet. Filij Dei & filiæ congregant veras divitias, virtutes & virtutum opera Bernardus. Veræ divitiæ non sunt opes, sed virtutes quas ideo conscientia parat ut in perpetuum dives fiat. Secundum Bernardum. Aurum & argentum sunt terra rubea & alba, quæ non virtus eorum sed error hominum [illegible] la facit. Sap. 7. *Omne aurum comparatione [illegible] tia arena est exigua, & quasi lutum æstimabi[tur] gentum in conspectu illius.* Et notandum quod [illegible] que modis ditatur aliquis: scilicet *thesauri [illegible] tione, seminatione, associatione, negotiatione, [illegible] rali Domini cui servit remuneratione. Prime* [illegible] ditat hominem *voluntaria paupertas.* Matth. *Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito in* [illegible] Ager est religio ubi regnum cœlorum est abscon[ditum] tum, id est vita regia & cœlestis, quæ terræ [illegible] tione invenitur. Una pars terræ, id est terr[enorum] amovetur, quando amor divitiarum deseritur [per] abrenuntiationem proprietatis. Alia pars, [id est] amor delitiarum amovetur per votum casti[tatis] propositum abstinentiæ regularis. Alia pars, [id est] do amor honoris deseritur per humilitatem o[bedien]tiæ. Sic inveniuntur veræ divitiæ & delitiæ [et ho]nor verus. De divitiis patet ex verbo Augu[stini] centis. Aurum habens in arca dives est, De[us] bens in conscientia dives non est: conjunge[ndo] & aurum, arcam & conscientiam. De [illegible] tet Proverb.15. *Secura mens quasi juge c[onvivium]* Ecclesiastici 30. *Non est oblectamentum [illegible] gaudium.* De gloria 2 Corinth 1. *Gloria nos[tra] testimonium conscientiæ nostræ.* Vitæ regu[lares] gione, cum debitò modo ibi conjuluntur [illegible] tur, obeditur, cœlum est ibi, ubi Deus h[abitat] ubi est locus luminis & amoris & divin[itatis] *Seminatione* ditat *pietas* 2. Corinth. 9 [illegible] *semina parce & metet.* Super illud. Matth. *volverit animam suam salvam facere*, [illegible] Glossa, quasi dicatur agricolæ, frumentum [illegible] vas perdis: si seminas renovas Bona præ[sentia] si seminalia sunt, parva sunt & parum [illegible] unde seminanda sunt ut multiplicentur & [illegible] ventur. *Associatione* ditat *charitas.* [illegible] Pensent invidi quantum bonum est [illegible] aliena bona sine labore sua facit; Psal. [illegible] *ceps ego sum omnium timentium te Nego*[tiatur] tat *prudentia*, ad quod pertinet parabola [illegible] tis. Matth.25 *Remuneratione* Domini li[cet] tat *humilitas*, qui enim in servitio Dom[ini] liatur ad regnum cœleste exaltatur. 1. Re[g.] *cumque honorificaverit me glorificabo eum* [illegible] tas Deum honorat, ideo honoratur ab eo. Ecclesiastici 3. *Magna potentia solius Dei [illegible] humilibus honoratur.*

Sequitur. *Tu supergressa es universas.* [illegible] dum quod beata Catharina dives est & sub[limis] propter meritum aureæ & aureolæ. Aure[ola] impletioni sanctorum præceptorum, [illegible] pertinere ad virtutem justitiæ. Item ipsa [illegible] etiam habuisse meritum triplicis aureo[læ] dum tres vires animæ; secundum rationale [illegible] cupiscibilem & irascibilem, quæ triplex [illegible] videtur pertinere ad tres alias virtutes Ca[rdinales] Ipsa enim fuit prædicatrix, virgo & [illegible] Primum pertinet ad vim rationalem & [illegible] lentiam prudentiæ. Secundum ad concup[iscibilem] & pertinet ad excellentiam temperantiæ. [illegible] ad irascibilem & ad excellentiã fortitudi[nis] enim est maximum terribilium quæ ti[mentur] *virginitatem* pertinet lac in decollatione [illegible] de corpore. Ipsa erat de numero illarum [illegible] sunt lotæ Cantic 5 Ad virginitatem ea[rum] frequentatio Angelorum, qua cognos[cebatur] virginitas, dum ipsa esset in carcere, et [illegible] sterium ab ipsis ei in sepultura exhibitum. [illegible] *dicationem* ejus pertinet quod sepulta est in [illegible] Sinai, ubi lex fuit data. Convenienter in [illegible] ciatus est candor sapientiæ candori virginali[tatis] ditiæ, quæ etiam habuit ruborem charitat[is] tientiæ, ut byssо & purpura ornata esset, [illegible]

candida & rubicunda ſicut ſponſus ejus Cant. 5. Meritum verò martyrij datum eſt ei, ut qui ei devoti fuerint, ſalvi fiant. Ad quod pertinet oleum ex ejus tumba manans. In quò apparet illud, ad gladium Ieſu bone, rex tu meum da paradiſo ſpiritum collocans placatiſſimum. Et fac miſericordiam, meam agentibus memoriam. Vox de cœlo inſonuit, veni dilecta, jam veni, intra thalamum ſponſi tui, &c. qui te laudant ſalvi fiant.

IN DEDICATIONE TEMPLI.

SERMO VNICVS.

SUMMARIUM.

In principio ſermonis hujus variæ acceptiones vocis Dominicæ domus explicantur. In reliquo verò ſermone agitur de tribus dedicationibus ſpiritualibus.

SERMO UNICV. Domum tuam Domine decet ſanctitudo in longitudinem dierum *Pſalm.* 92.

IN ſacra ſcriptura quandoque domus pro familia ſumitur, ut in Pſal. 141. *Domus Iſrael benedicite Domino*, & in multis aliis locis. Nos verò ſumus de familia Domini, quia de menſa ejus, vos verò recumbentes, ego autem debeo miniſtrare, & iſtam domum, id eſt, iſtam familiam decet ſanctitudo. Quia ſanctus debet eſſe qui miniſtrat verbum Dei. Unde Pſalm. 49. *Peccatori dixit Deus, quare tu enarras juſtitiam meam?* &c. Item ſancti debent eſſe qui recumbunt in menſa Domini, unde Dominus. Matth. ſeptimo *Nolite ſanctum dare canibus.* Ideo rogemus Dominum, &c. *Domum tuam*, &c. Multipliciter ſumitur domus in ſacra ſcriptura, ſed nunc ſufficiat de quadruplici. Eſt enim domus Dei ſuperior in cœlis, ſcilicet triumphans Eccleſia: Inferior in terris, ſcilicet militans Eccleſia. Interior ſpiritualis ſcilicet, fidelis anima. Exterior materialis, hoc eſt oratorium vel baſilica. De *prima* Joannis decimo quarto. *In domo patris mei manſiones multæ ſunt.* De *ſecunda* ad Hebræos tertio. *Erat Moyſes fidelis in domo ejus.* De *tertia* prima Corinthiorum tertia. *Neſcitis quia templum Dei eſtis vos & ſpiritus Dei habitat in vobis?* Ad Hebr. tertio. *Chriſtus tanquam filius in domo ſua, quæ domus ſumus nos, ſi fiduciam & gloriam ſpei uſque ad finem firmam retineamus.* De *quarta* Iſa. 56. *Domus mea domus orationis vocabitur.* Hanc quadruplicem domum Dei decet ſanctitudo. Decet enim ut ſanctus Dominus Deus Sabaoth habeat ſanctam domum. Pſal. 64. *Sanctum eſt templum tuum.* Et in Levitico multotiens dicitur. *Sancti eſtote quia ego ſanctus ſum.* Et quia non tantum ſanctus, ſed etiam æternus & in æternum ſanctus eſt Dominus, ideò domum ejus decet ſanctitudo, non ad horam tantum, ſed in longitudine dierum, hoc eſt in perpetuum. Ut autem jugis & perpetua ſit ſanctitudo domus Domini, propter hoc fit dedicatio. Videmus enim in domo Dei exteriori & materiali, quod antequam dedicata fuerit poteſt alij uſui non ſancto deputari, ſed poſtea non poteſt. Unde Auguſt. In oratorio nemo aliquid agat niſi ad quod factum eſt. Ipſe etiam Dominus ejecit de templo vendentes & ementes dicens eis. Joan. 2. *Nolite facere domum patris mei domum negotiationis*, quaſi diceret, domus iſta dedicata eſt Deo, & nihil in ea debetis facere niſi ſanctum. Hujus domus Dei materialis dedicationis hodie feſtum agimus, unde propoſitum verſiculũ qui ei competit hodie frequenter decantamus. Sed non tantum domus iſtius debemus agere feſtum, ſed aliarum domorum, quæ Deo magis ſunt gratæ, quæ non à puro homine, ſed ab ipſo Deo Chriſto dedicantur. Domum enim iſtam materialem dedicat Epiſcopus purus homo, ſed alias domos dedicat *Chriſtus Pontifex futurorum bonorum* Hebr. 9, *Paſtor & Epiſcopus animarum noſtrarum* 1. Pet. 2. Nunc autem de aliarum domorum dedicatione videamus. Et *primo* de militante Eccleſia, cujus expoſitio ad allegoriam pertinet, *ſecundo* de fideli anima, cujus ſermo ad mortalitatem ſpectat, *ultimo* de domo ſuperiori, quam ſermo anagogicè reſpicit, prædictum verſiculum exponamus.

De triumaliarum domorum dedicatione thema explicatur.

I.

De dedicatione Eccleſiæ militantis allegoricè.

Dicitur ergo de Eccleſia militante *domum tuam*, &c. Eccleſiam militantem decet ſanctitudo, ut ſit ſancta, & miniſtros ſanctos habeat, & hoc ut magis deceret, tu Domine dedicaſti eam, Ad Epheſios quinto. *Chriſtus dilexit Eccleſiam & tradidit ſemetipſum pro ea, ut illam ſanctificaret, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ, ut exhiberet ſibi Eccleſiam gloriоſam, non habentem maculam neque rugam aut aliquid hujuſmodi, ſed ut ſit ſancta & immaculata.* Hic Apoſtolus *tria* principaliter tangit. *Primum* eſt *cauſa* motiva ex parte Chriſti ad dedicandum domum iſtam, *ſecundum*, *modus* ipſius dedicationis, *tertium* eſt *finis* quem in hoc intendebat. *Cauſam* motivam tangit cum dicit: *Chriſtus dilexit Eccleſiam*, amor enim movit eum. Pſalm. ſexageſimo octavo. *Zelus domus tuæ comedit me. Modum* dedicationis tangit cùm dicit: *& tradidit ſemetipſum*, &c. Non enim alium Epiſcopum miſit. Et ſicut Epiſcopus ſcalam aſcendit in dedicatione ut inungat Eccleſiam in crucibus ibi factis, ita Chriſtus aſcendit ſcalam crucis ut domum ſuam ungeret oleo ſui ſanguinis: ſed quia in dedicatione non tantum fit inunctio, ſed & aſperſio aquæ, ideo & bene ſubdit Apoſtolus: *Mundans eam lavacro aquæ*, id eſt per baptiſmum *in verbo vitæ*. Hoc eſt verbum quod accedit ad elementum & fit ſacramentum. Quod dicitur verbum vitæ, quia mortuos in peccato vivificat hoc ſacramentum. *Finem* dedicationis tangit Apoſtolus cum dicit: *ut exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam*, &c. Glorioſam per imitationem paſſionis Chriſti, ſicut cantat Eccleſia: *Nos autem gloriari oportet in cruce Domini noſtri Jeſu Chriſti.* Ad Galat. ult. *Mihi abſit gloriari*, &c. *Non habentem maculam*, aperti & notorij peccati, *neque rugã*, duplicitatis & hypocriſis. Hæc eſt ergo ſanctitudo Eccleſiæ & finis dedicationis, ſcilicet imitatio paſſionis Chriſti, munditia vitæ contra maculam aperti peccati, veritas ſive ſimplicitas contra hypocriſin. Et de hac dicit: *Domum tuam Domine* &c. Indecens enim eſt ut poſtquam ſic ſanctificata & dedicata eſt à Domino Jeſu Chriſto ſanctitudinem amittat. Sed heu hodie iſta longitudo multum videtur abbreviata. Nam licet ipſa Eccleſia veram ſanctitudinem amittere non poſſit, tamen multi ſunt in ea numero, qui merito de ea non ſunt. Thren. 1. *Egreſſus eſt à filia Sion*, id eſt ab Eccleſia militante quæ eſt filia Sion id eſt, Eccleſiæ triumphantis. *Omnis decor ejus*, ſcilicet iſte triplex decor ſupradictus. Pauci enim ſunt qui gloriam habent in imitatione Paſſionis Chriſti, imo potius gloriantur in divitiis, in delitiis, &c. de quibus ad Phil. 3. *Nunc autem & flens dico, inimicos crucis Chriſti, quorum finis interitus, quorum Deus venter eſt, & gloria in confuſione ipſorum, qui terrena ſapiunt.* Et ſi nos haberemus zelum Apoſtoli, fleremus cum ipſo. Unde Joel. 1. *Accingite vos & plangite ſacerdotes*, &c. *quoniam interiit de domo Dei noſtri ſacrificium* mortificationis carnis, de quo ad Rom. 12. *Obſecro vos per miſericordiam Dei*, &c. *& libatio* lachrimarum & devotionis *de domo Dei*, id eſt de Eccleſia. Unde flendum eſſet & plangendum, ſicut Mathathias plangebat. 1. Machab. 2. *Væ mihi ut quid natus ſum videre contritionem populi mei, & contritionem civi-*

De ejus dedicatione ex verbis tria notanda.

1.

2.

3.

Sanctitas ejus triplex.

Longitudo ejus abbreviata.

quod ad primam ſanctitatem.

vatis sancta, sancta in manu extraneorum facta sunt, templum ejus sicut homo ignobilis, &c. quia amisit nobilitatem & gloriam quam deberet habere de imitatione Passionis Christi. *Vasa gloriæ ejus*, id est ministri Ecclesiæ qui deberent hanc gloriam servare *captiva abducta sunt*, à Nabuzardan principe coquorũ, id est ingluvie ventris, *hujusmodi* enim, ut dicitur ad Rom. ult. *Christo non serviunt sed suo ventri*. Ecce qualiter magna pars Ecclesiæ non est gloriosa per imitationem passionis Christi. Est etiam habens maculam notorij & notabilis peccati, habet enim maculam in oculis, id est in prælatis, de quibus Iza. 3. *Peccatum suum sicut sodoma prædicaverunt*. Propter hoc dicitur Ose. 6. *In domo Israel vidi horrendum*. Et subdit. *Ibi fornicationes Effraim*. Per Effraim qui interpretatur frugifer intelliguntur divites laici, qui fornicantur & corporaliter per libidinem, & spiritualiter per avaritiam. Ad Ephes. 5. *Avaritia est idolorum servitus*. Sic ergo habet maculam aperti peccati. Habet etiam quo ad multos rugam hipocrisis. Unde Luc. 12. *Attendite à fermento Pharisæorum, quod est hipochrisis*. Jam enim abundantia fermenti totã massam corrũpit discipulorũ. Hæc est ruga quæ pellem, id est conversationẽ plicat & partem mundiorem exterius ostendat. Bernardus. Tempora ista planè fœda sunt à fermento phariſæorum quod est hypochrisis, si tamen hypocrisis dici debet quæ præ abundantia latere non potest. Patet ergo qualiter à filia Sion egressus est omnis decor ejus, nam glorioſa non est per imitationem passionis, maculata per notorium peccatum, rugata per hipocrisim, & sic sanctitudinem quæ ipsam decebat in longitudine dierum amisit.

Quo ad secundam.

Quo ad tertiam.

II. De dedicatione animæ fidelis moraliter. Dictum domini ad Zachęum de fideli, maximè religioſa anima exponitur.

Moraliter *domum tuam*, &c. de fideli anima exponitur. De hac hodie cantatur quod Dominus dixit. Luc. 19. *Zachæe festinans descende*, &c. Zachæus interpretatur justus consilio, & significat virum justum & præcipuè religioſum, qui non solum justitias præceptorum sed consiliorum adimplere festinat. Et tamen dicit ei Dominus : *descende* per humilitatem, quia aliter non remaneret Dominus in domo, id est in anima ipsius, quia ipse dicit Isa. ult. secundum aliam translationem. *Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem & quietum & trementem sermones meos*. Ut autem in hac domo jugiter & in longitudine dierum habiter, ipsam decet sanctitudo in longitudine dierum, quia Dominus in sancto habitat, & propter hoc dedicat eam sicut prædictum est. De cujus dedicatione dicitur 1. Thessal. 5. *Ipse autem Deus pacis sanctificet vos per omnia, ut integer spiritus vester & anima & corpus sine querela in adventu Domini nostri Jesu Christi servetur*, ut scilicet sitis ei ita dedicati & appropriati, quod non possit in illa die conqueri quod spiritus vester & anima & corpus non integrè ei servierunt, nemo enim duobus dominis servire potest. Oseæ 10. *Divisum est cor eorum, nunc interibũt*. Scitis autem quod antequam Episcopus dedicet Ecclesiã, oportet quod præparetur præcipuè in tribus scilicet ut dealbetur, cruces in ea pingãtur, & ab omnibus evacuetur. Similiter si volumus ut Dominꝰ in nobis sibi dedicet domum, hæc tria faciamus, quæ etiam faciũt religioſi in triplici voto suo. Evacuant enim se ab omnibus per renuntiationẽ proprietatis, dealbãt se per votum castatis, cruces faciũt per votũ obediẽtiæ usque ad mortem. Hæc etiam innuit Apostolus esse facienda, qui antequam diceret, *ipse Deus sanctificavit vos*, præmisit *omnia probate, quod bonum est tenete, ab omni specie mala abstinete vos*. Et statim subjungit, *ipse autem Deus sanctificet*, & c. Et ne dubitent subjungit, *fidelis est Deus qui vos vocavit, qui & faciet* dedicationẽ domus suæ in vobis.

Sanctitas ejus. Psal. 21.

Dedicatio ejus.

Matth. 6. Tria præparamenta ad hanc dedicationem.

Notandum sunt *sex* quæ fiunt in dedicatione, scilicet *circuitio, aqua aspersio, ostij pulsatio, inscriptio, crucium inunctio, luminis accensio*. Hæc fiunt spiritualiter à Christo Pontifice nostro in dedicatione fidelis animæ. Circuit eam custodiendo & protegendo. Psal. 33. *Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum*. Iste autem Angelus Christus est, qui mittit Angelos suos ad custodiendum nos. Zach. 9. *Circuibo domum meam*, ideſt fidelem animam *ex his mihi militant mihi*, ideſt Angelis, immo per seipsum. Psal. 124. *Dominus in circuitu populi sui*. Aspergit Dominus domum istam aquis gratiarum & lachrymarum. Psal. 50. *Asperges me Domine hysopo, & mundabor*. Per hysopum quæ est herba humilis intelligitur humilitas, per quam Dominus aspergit animam aquis gratiarum, quia humilibus dat gratiam, & lachrymarum, quia humilitas facit hominem cognoscere defectus suos & inde flere. Item pulsat tribulationibus & tentationibus, ut videat & faciat videri utrum homo dormiat per pigritiam. Luc. 12. ut cum venerit & pulsaverit confestim aperiatur ei. Venit Dominus cum tribulationẽ immittit, aperitur ei per patientiam & gratiarum actionem. Et tales gaudere debent, unde ait Angelus Tobiam. Tob. 12 *Quia acceptus eras Deo, necesse fuit ut tentatio probaret te*. Item inscribit Dominus inspirando & suam voluntatem docendo. 2. Cor. 3. *Epistola estis Christi, ministrata à nobis, & scripta non atramento, sed spiritu Dei vivi, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus*. Quasi diceret : Dominus scripsit legem veterem in tabulis lapideis, sed legem novam scripsit in cordibus nostris. Item cruces inungit, cum in tribulatione & asperitate pœnitentiæ consolationem infundit. Psal. 44. De Christo & de quolibet justo : *Dilexisti justitiam*, ideſt pœnitentiam quæ delicta commendat, *& odisti iniquitatem propterea unxit te Deus in æternum*. Bernard. Multi vident cruces nostras, qui non vident nostras unctiones. Et multi fugiunt pœnitentiam. Sicut simia fugit corticem nucis amarum, & non considerando dulcedinem nuclei, projicit nucem. Si sentirent unctionem dulcedinis, proculdubio currerent ad eam. Cantic. 1 dicit sponsa. *Trahe me post te*, scilicet viam crucis, hæc est enim via arcta quæ ducit vitam. Et post subdit. *Curremus in odorem unguentorum tuorum*. Odor unguentorum consolationis faciet nos currere per viam istam. Et his omnibus peractis sequitur luminis accensio, quia per hæc accendit Dominus aliis lumen exempli, ut dicitur Psal. 49. *Dedi te in lumen gentium*. Tales facit esse per terram, portantes pacem & illuminationem triam. Per hoc ergo dedicat sibi Dominus domum interiorem, id est animam fidelem. Et apte conjungit Psalm. 62. *In velamento alarum tuarum exultabo. Adhæsit anima mea post te*, quare? *Quia suscepit dextera tua*. Et domum istam sic dedicatam decet sanctitudo in longitudine dierum.

Vex in dedicatione.

Anagogicè de Ecclesia triumphante potest exponi *domum tuam*, &c. quia ibi non intrat nisi sanctus. Psal. 23. *Quis ascendet in montem Dei*, &c. Sanctitas enim est vestis nuptialis, sine qua non intratur ad nuptias paradisi. Matth. 11. *Quomodo huc intrasti*. Et hoc in longitudine dierum, quia hæc est domus non manufacta Ecclesia in cœlis. 2. ad Cor. 5. *Habemus domum non manufactam, æternam in cœlis*. Hujus dedicatio fiet in generali resurrectione, de qua dicitur super titulum Psal. 29. Qui est de dedicatione domus David, ideſt Christi. Tunc verè dedicabuntur justi, id est Deo dicabuntur, ideſt consecrantur, hic enim nullus ita dedicatur, quin adhuc possit à Deo separari, sed ibi nullus poterit. Psal. 83. *Beati qui habitant in domo tua Domine, quare? quia in sæcula sæculorum laudabunt te*. Ad hanc dedicationem perducat nos Dominus noster Jesus Christus. Amen.

FINIS.

INDEX

INDEX ALPHABETICVS
RERVM PRÆCIPVARVM,
IN HIS TRIBUS TOMIS CONTENTARVM.

A

Abbas. Vide titulum *Prælatus & Clericus.*

Abnegatio Quomodo quis abnegare non ſolùm ſuos, & [illegible] ſed etiam ſe ipſum debeat. *part.* 3. in *Feſt.* S. *Georgij* [illegible] *ſerm. unico* §. *circa* 3. & §. *circa quartum folio* 415.

Abrahæ Patriarcha. Abraham præponitur imitandus, & præ[illegible] eius virtutes explicantur. *Part.* 1. *Dominic.* 13. *poſt Trin.* [illegible] *ſerm.* 2. *per totum.*

Abſtinentia. Abſtinentia commendatur ob multa bona, quæ inde [illegible] *Part.* 1. *Dominic. in Septuag. ſerm.* 4. *à numero* 2. [illegible] *ad finem*; ubi phraſes de Abſtinentia.

Acceptio perſonarum. Cavenda eſt acceptio perſonarum exemplo [illegible] P. 2. *Dominic.* 4. *Adventus*, *ſ.* 3. §. *Mediusvoſtrum.* *Part.* 2. *Dominic.* 23. *poſt Trinit. ſerm.* 2. §. *Non reſpicis.*

Accubitus primus. Quid ſit accubitus primus, & qui dignus accu[illegible] qui non *explicantur Part.* 2. *Dom.* 17. *poſt Tri*[illegible] 2. §. *Non diſcumbet.*

Adam parens. Peccatum Adami cauſa meritiſſima fuit [illegible] miſeriarum humanarum, Deuſque ob hoc peccatum merito eam & ſucceſſores omnes punivit. *part.* 1. *Do*[illegible] *in ſexageſima ſerm.* 1. *toto.*

Adam fuit mortem Abelis filij ſui centum annis & quare? part. [illegible] *Dominic.* 11. *poſt Trinit. ſerm.* 1. *num.* 1.

Adoleſcentia. Quadruplex bonum ſequi ſolet ex Adoleſcentia [illegible] locata. *p.* 3. *in Feſto S. Nicolai Epiſc. ſerm.* 2. *poſt initium.*

Adorationis Definitio adorationis. *part.* 3. *in Vigilia Nativitatis* [illegible] *ſerm.* 2. *numero* 4. *& ſeq.*

Adorandus modo ex fieri debeat. *loco citato.*

Adventus eius in Incarnatione & exercitatem. *part.* 3. *in Feſt.* [illegible] *ſerm.* 3. *num.* 3. *circa medium.*

Adventus Christi quo fine [illegible] tribuit in Carnem. Secundum mentem. Tertius ad Judicium. *part.* 1. *Dominic.* 1. [illegible] *ſerm.* 1. *per totum.*

Adventum Adventum Christi in carne nobis fructuoſe administrepre[illegible] *p.* 2. *Domin. 1. Adventus ſerm.* 1. *medio.* [illegible] *eundum ergo.*

Adventus quivis ad triplicem Christi Adventum præparare ſe [illegible] *part.* 2. *Dominic.* 1. *Adventus ſerm.* 2. *toto.*

Adventus Christi triplex meritò magni faciendus eſt ob pluri[illegible] ones allatas *part.* 2. *Dominic.* 1. *Adventus. ſerm.* 5. *toto.*

Adventus Christi ad Judicium conſolatur bonos & hortatur ad [illegible] dium concipiendum. *p.* 2. *Dom.* 1. *Adventus ſ.* 4. *toto.*

Advocati Advocati mali ſimiles ſunt Diabolo. *part.* 2. *Domi*[illegible] *Quadrageſima ſerm.* 1. *circa finem.*

Adulatio Remedium contra Adulationem affertur *part.* 2. *Do*[illegible] *Adventus ſerm.* 4. *circa finem.*

Æternitas quatuor efficaces rationes afferuntur, cur Deus in hoc [illegible] ſuos ita affligi permittat. *part.* 3. *in Feſto Sanctor.* [illegible] *Dionyſij & ſocior. ſerm. unico toto fol.* 464.

Afflictio Crux & Tribulatio.

Amicitia, Amicus.

Amicitia erga nos, & viciſſim noſter erga Deum explicatur [illegible] *Dominic.* 3. *in Quadrag. ſerm.* 3.

Amici fidelis. *part.* 2. *Dominica Penteceſtes ſerm.* 2. *num.* [illegible] *& pater meus.*

Amicus fidelis ſeu non fidelis quatuor modis facile deprehen[illegible] *loc. cit.*

Amicitia & amicitiam faciendam multa requiruntur. *part.* 2. [illegible] *poſt Trinit. ſerm.* 2. *toto.*

Amici ſunt triplices, Generales, Speciales & Singula[illegible] *p.* 3. *in Feſto* S. *Ioannis Evangeliſtæ ſerm.* 2. *toto.* Vbi [illegible] de amicitia inter Chriſtum & animam quamli[illegible] *cotam.*

Amicitia inter Deum & hominem. *part.* 3. *in Feſto S. Ber*[illegible] *ſerm. unic. toto fol.* 425.

Amicitia vera & falſa fusè *part.* 3. *in Feſto S. Ioannis Evan*[illegible] *ſerm.* 2. *toto.*

Amor Dei appetenda eſt ob 4. potiſſimum cauſas. *part.* 3. *in* [illegible] *Omnium Sanctorum ſerm. unico.*

Amor Dei ob 4. potiſſimum cauſas, Caſtitatem, Humi[illegible], Manſuetudinem, & Dilectionem. Et ob eaſdem cau[illegible] etiam amatur ab alio homine. *part.* 3. *in Feſto S. Ber*[illegible] *dicti ſerm. unic. toto f.* 449. *& ſeqq.*

Annuntiatio. Explicatur pulchrè & fusè *part.* in *Feſto* [illegible] *nientis B. V. Mariæ ſerm.* 1. *toto.*

Animabus in purgatorio ſubveniendum eſſe multa. [illegible] *part.* 1. *Dominica* 15. *poſt Trinit. ſerm.* 2. *n.* 2. *& ſeqq.*

Anima bona & ſancta in ſacra ſcriptura quatuor habet nomina; mala vero & reproba totidem *part.* 2. *Dominic.* 1. *Adventus ſerm.* 3. *initio num.* 1. *&* 2.

Animæ corruptiones, ut cupiditas, ira &c. quaſi ſpirituales [illegible] lepræ curantur *part.* 2. *Domin.* 2. *poſt Octavam Epiphaniæ ſerm.* 1. *num.* 1. *& ſeqq.*

Antiphonæ Antiphonæ maiores. O. in Adventu cantari ſolitæ. quid ſignificent? *p.* 2. *Dominica* 1. *Adventus ſ.* 4. §. *Notandum.*

Apparitio Chriſti Chriſtus poſt Reſurrectionem 12. apparuit: [illegible] decies apparuiſſe patet ex Evangelio; bis et S. paulo: Quid hæ apparitiones nobis indicent *Vide part.* 2. *Dominic.* 1. *poſt Paſcha ſerm.* 3. *toto.*

Arbor. Duodecim proprietates Arborum moraliter explicantur. & nobis applicantur *part.* 2. *Dom.* 2. *poſt Epiph. ſerm.* 3. *toto.*

Arundo. Peccator arundini comparatur & merito. *part.* 2. *Dominic.* 3. *Adventus ſerm.* 4. *toto.*

Aſcenſio Chriſti. Modus, quo Chriſtus aſcendit in cælum, & quomodo eum ſequi debeamus ac poſſimus. *part.* 2. *Dominic.* 4. *poſt Paſcha ſerm. unico num.* 2. §. *circa ſecundum.*

Vide tit. *Chriſtus.*

Avaritia. Avarus eſt ſervus divitiarum, & ſervit iis cultu latriæ, adeoque eſt Idolatra *part.* 2. *Dominic.* 15. *poſt Trinit. ſ.* 3.

B

Bacchanalia. De iis agitur *part.* 2. *Dominic. in Quinquageſimæ ſerm. unico*

Baptiſmus. Baptiſmi cur Chryſmate inunguntur *part.* 1. *Dominic.* 4. *Adventus ſerm.* 2. *num.* 4. §. *conſequentia*

Baptiſmus eſt triplex flaminis, fluminis & ſanguinis, & qua ratione quivis conferatur. *part.* 1. *Dom.* 3. *in Quadra. ſ. unic.*

Item *part.* 3. *Dominica* 18. *Trinitatis ſerm.* 1. *medio*

Baptiſmi duodecim [illegible] exponuntur. *part.* 1. *Dominic.* 6. *poſt Trinit. ſerm.* 2. *num.* 3.

Beati. Beatorum Gloria qualis ſit, & unde? *part.* 1. *Dominic.* 4. *poſt Trinit. ſerm.* 2. *per totum*

Benignitas Dei. De Dei benignitate agitur *part.* 1. *Dominic.* 24. *poſt Trinit. ſerm.* 1. *num.* 7.

Blaſphemia. Blaſphemia ſit tribus modis. 1. quando aliquid Deo tribuitur, quod ei non convenit. 2. quando aliquid Deo negatur, quod ei convenit. 3. quando quis aliquid, quod Deo convenit, ſibi attribuit. *part.* 2. *Dominic.* 19. *poſt Trinit. ſerm. unico initio.*

Bonitas Dei. De Dei bonitate. *p.* 1. *Dominic.* 14. *poſt Trinit. ſ.* 1. *n.* 6.

Item de eadem. *part.* 2. *Dominica in ſeptuageſ. ſerm.* 2. *initio.*

Boni. Boni, qua ratione inter malos bene vivere poſſint documenta. *part.* 1. *Dominica* 3. *poſt Paſcha ſerm.* 2. *num.* 3.

Bonum à malo oderint non intrandum. *part.* 1. *Dominica* 2. *poſt Trinit. ſerm. unico num.* 1.

Bravium. Bravium vitæ æternæ comprehendere cupientes, à quibus expediti, & quomodo ſe gerere debeant. *part.* 1. *Dominica in Septuageſ. ſerm.* 2. *per totum.*

C

Cæcitas mentalis. Cæcitas mentalis in multis pejor & periculoſior eſt cæcitate corporali. *part.* 2. *Dominica in Quinquag. ſerm.* 2. *num.* 2. *& ſeqq.*

Caracter triplici modo [illegible] *loc. cit.*

Cælum. Cæleſtis Hieruſalem ſeu Cælum commendatur nobis à 4. præcipuum circumſtantijs, ad nos excitandos, & eò peregrinari [illegible] *p.* 1. *Dominic.* 4. *in Quadrag. ſ.* 1. *per tot.*

Ceremoniæ Eccleſiaſticæ. Præcipuæ Ceremoniæ in Eccleſia adhiberi ſolitæ explicantur, videlicet Cereorum, Ramorum, Vexillorum, &c. *part.* 2. *Dominica Palmarum ſerm.* 1. *ferè toto.*

Explicantur autem præcipuè hæ, quæ in Dominica Palmarum adhibentur *loc. cit. ſerm.* 4. *toto.*

Caro. In quibus Carni non ſit conſentiendum. *part.* 1. *Dominic.* 3. *poſt Paſcha ſerm.* 2.

A Carnalibus delectatis maximè luxuria cur ſit abſtinendum *part.* 2. *Dominica* 1. *poſt Paſcha ſerm.* 1.

Vide tit. *Peccatum & Vitium.*

Caſtitas. Caſtitas ſeu Continentia commendatur *part.* 1. *Dominica* 14. *poſt Trinit. ſerm.* 1. *num* 11. *&* 12.

Certamen. Quomodo nobis ad exemplum Sanctorum præcipuè S. Stephani Protomartyris ſit in pugna ſpirituali pugnandum, & quæ ad certamen hoc invitent. *part.* 3. *In Feſto S. Stephani ſerm. unico toto.*

Item quàm neceſſarium ſit pugnare hanc pugnam ſpiritualem. *p.* 3. *in Feſto S. Thomæ Cantuarienſ. Epiſc. ſerm.* 1. *toto f.* 505. *& ſeqq.*

INDEX RERUM.

Triplex certamen contra triplicem hostem spiritualem, scilicet Carnem, Mundum, Diabolum explicatur. *part.* 3. *in Festo S. Petri Martyris serm. unico* §. *Certamen & seqq. fol.* 417. *& seqq.*

Charitas. Charitas vera quæ sit, & quàm pretiosa; è contra carentia ipsius quàm noxia. *part.* 1. *Dominica in Quinquag. serm.* 1. *per totum.*

Charitas septem bona affert, & ab octo malis custodit, quæ recensentur *loc. cit. serm.* 2. *per totum.*

Charitatis necessitas & utilitas. *loc. cit. serm.* 3.

Item Charitatis verę utilitates *part.* 1. *Dominic. infra octavam Ascensionis Domini serm.* 3. *per totum.*

Charitatis Dei pretiositas & necessitas. *part.* 1 *Dominic.* 1. *post Trinit. serm.* 1. *per totum.* Vbi etiam quędam motiva demonstrantur ad Charitatem Dei & proximi incitantia.

Charitatis opera valde bona & necessaria sunt *part* 1. *Dominic.* 16. *post Trinit. serm.* 1. *num.* 3.

Charitate radicati & fundati bono sunt loco. *part.* 1. *Dominic.* 16. *post Trinit. serm.* 2. *per totum.* Vbi fusè agitur de Charitate Dei & proximi.

Vide etiam tit. *Dilectio & amor.*

Christus. Christo serviendum est ob triplicem rationem allatam *part.* 1. *Dominic* 3. *Adventus serm.* 1. *à num.* 4. *usque ad finem.*

Christus parvulus, quomodo se gesserit, & quę virtutum exempla nobis dederit. *part.* 1. *Dominic. infra Octavam Nativit. Domini. serm.* 1. *per totum.*

Christus quomodo in mundo fuerit peregrinus? *part.* 1. *Dominic.* 3. *post Paschæ. serm.* 2. *num.* 2.

Christi Iumus triplicitet; Iure Creationis, Conservationis, Redemptionis, *part.* 1. *Dominic.* 14. *post Trinit serm.* 2. *per totum.*

Christus tantam habuit gratiam & sapientiam in primo statu Conceptionis suę quantam habuit Anno trigesimo ætatis Iuæ. *p.* 2. *Dominic. infra Octavam Nativitatis s.* 4. *initio & seqq.*

quomodo Christus amittatur, & amissus inveniri possit. *part.* 2. *Dominica infra Octavam Epiphaniæ serm.* 3. *toto.*

Christus cur voluerit tentari? cur post Baptismum? cur in deserto? & quomodo tentatori Diabolo restiterit? *part.* 2. *Dominic.* 1. *in Quadrag. serm.* 2. *toto.*

Cur Christus jejunaverit? cur 40. dies, & non plures vel pauciores? cur ante, & non post Resurrectionem suam? *part.* 2. *Dominic.* 1. *in Quadrag. serm.* 3. *num.* 2. *& seqq.*

Christus ter cibo indiguisse legitur. *part* 2. *Dominic.* 1. *in Quadrag. serm.* 3. *num.* 2. § *postea esuriit*

Qualem autem cibum esurierit, & adhuc esuriat, *vide loc. cit.*

Sepultura Christi quatuor nos docet nobis valdè utilia & necessaria *part.* 2. *Dominica Paschæ serm.* 3. §. *Ecce locus.*

Christus Resurgens à Resurrectione sua usq; ad Ascensionem exemplum nobis dedit in septem potissimum rebus *part.* 2. *Dominic.* 1. *post Paschæ serm.* 3 §. *Item notandum.*

Cibus Christi post Resurrectionem suam fuit triplex, panis, pisces & favus mellis. *part.* 2. *Dom.* 1. *post Paschæ. f.* 3. *in fine.*

Modus quo Christus in Cælum ascendit, & quomodo imitandus sit, docetur *part.* 2. *Dominic.* 4. *post Paschæ serm. unico num.* 2. §. *circa secundum.*

Christus sexies in Passione sua fudit sanguinem; ubi autem, & quomodo? *part.* 3. *in Festo S. Lucię Virg. & Mart. serm. unico num.* 3. *fol.* 366.

Hoc idem, sed paulo aliter tangitur *loco cit. in Festo S. Thomæ Apostoli serm.* 1. *numero* 4.

Christianus. Christianum esse non est magnum, sed bonum Christianum. Quis autem sit bonus quis malus Christianus fusè explicatur *part.* 1. *Dominic.* 10. *post Trinit. serm.* 1. *per totum.*

Cibus. Homo duplicis naturę duplici quoque cibo indiget, quinam autem cibus ille sit *vide part.* 2. *Dominic* 1. *in Quadrag. serm.* 3. *num.* 3. §. *scriptum est.*

Christus post Resurrectionem suam triplicem cibum habuit; panem, piscem, & favum mellis *p.* 2. *Dom.* 1. *post Pasc f.* 3. *in fine.*

Circumcisio. De Christi Circumcisione, item de Circumcisione Spirituali, & eius utilitate fusè agitur *part.* 3. *in Festo Circumcisionis Domini serm. unico ferè toto.*

Claustrum. quid sit Claustrum, & quæ bona sint in vero claustro seu deserto *part.* 2. *Dominic.* 3. *Adventus serm.* 3. *toto.*

Clerici. Clerici ob multas causas in Iudicio magis arguendi sunt, quàm seculares *part.* 2. *Dominic.* 4. *Paschæ serm. unico num.* 3. §. *Notandum.*

Omnes quidem homines, sed maximè Clerici & Religiosi studere debent placere Deo *part.* 3. *in Festo Translationis S. Dominici serm. unico ferè toto fol.* 422.

Vbi etiam media dantur id exequendi.

Vide plura tit. *Prælatus, Religio, Religiosus.*

Cognitio sui. Sui ipsius cognitio cuivis valde est necessaria *part.* 1. *Dominic.* 11. *post Trinit. serm.* 3. *per totum.*

Commemoratio Fidelium. Quid in die commemorationis fidelium Defunctorum cuique nostrum sit faciendum *part.* 3. *Commemorat. fidelium Defunct. serm. unico toto.*

Communitas. Communitas valdè utilis & necessaria est *part.* 2. *Dominica* 1. *post Paschæ serm.* 5. *num.* 1 *initio.*

Vide tit. *Congregatio.*

Communio. Invitamenta ad sepè & dignè communicandum *part.* 1. *In die sancto Paschæ serm.* 3. *per totum.*

Compassio. Cur Christo compati debeamus? quot causæ compassionis? quid sit compassio? *p.* 1. *Dominica Palmarum s.* 2. *per tot.*

Compassio habenda est erga proximum, maxi[me] quos fortè proximus patitur. *part.* 1. *Dominic. serm.* 2. *ferè toto.* Vbi multa de Charitate erga mum, & seipsum.

Concio Concionator. Concionis cur habendæ, & diendæ [sit] *part.* 2. *Dominic.* 1. *Adventus serm.*

Sex potissimum virtutes concionatori necessa[rio] tem? *part.* 2. *Dominic.* 5. *in Quadrag. serm.*

Instruitur Concionator. *p.* 2. *Dominic.* 5. *post T[rin.]*

Boni Concionatores laudantur; mali verò rep[rehen]. *Festo Translat. S. Dominici s. unico* §. *Quamvis*

S. Ioannes Baptista fuit verum exemplar ve[rum] rum, & maximè in tribus; In scientia, Constantia. *part.* 3. *in Festo Decollationis s. serm. unico fine fol.* 455.

Confessio. Confessio Sacramentalis commendatur tem suam. *part.* 1 *Dominica* 24. *post T[rin.]*

Cõfessionis malę sunt 7. species, sed corri[guntur]

Eiusdem conditiones necessariæ. *loc. cit.*

Confessionis faciendæ 7. motiva. *part.* 2. *Dom.* 4 *à medio usque ad finem.*

Objectiones contra Confessionem refutantur.

Confessio non differenda. *part.* 2. *Domin.* 3.

Confusio. Causæ decem illi assignantur cur [in] Iudicio confundantur *part.* 3. *in Fes.* 8. 2. §. *Et notandum.*

Congregatio. Quomodo in Congregatione [fi]. *part.* 3. *in Festo S. Thomæ Apostoli serm.* 2.

Vide titul. *Communitas.*

Conversatio. Nostra conversatio secundum in Cælis *part.* 1. *Dominica* 23. *post Trinit.*

Conversio. Conversis ad Deum recenter *part.* 1. *Dominica* 4. *post Paschæ serm.*

Conversio S. Pauli profuit & Peccatoribus do? *part.* 3. *in Festo Conversionis S. Pauli* 401. Vbi plurima ad ædificationem

Convivium. Convivia quomodo debeant ximi, & nostri *p.* 2. *Dom.* 4. *in Quadr.*

Conscientia. Conscientia comparatur dum omnia, scilicet Altitudinem, L[atitudinem] *Dominica Pentecost. serm.* 2. *num.* 2. §.

Correctio. Quibus incumbat peccatores [co]rrectio debeat esse constituta. *part.* 1. nit. *serm.* 1. *circa finem*

Crapula. Crapulæ Antidota. *p.* 1. *Dominica*

Crux. Quatuor ligna materialia, in Cedri Palmę Crucis Spiritualis spiritualiter [ex]. *Festo Inventionis S. Crucis s. unico* §. *circa*

Cura Animarum. Quomodo Curam Ani[marum] rere debeant. *part.* 2. *Dominica* 13. *post T[rin.]*

Item in quibus Curati delinquant. *loc. cit.*

De cura animarum plura *part.* 2. *Dominica unico* §. *circa quartum.*

Curati habere debent vestem Nuptialem & tria maxima requirentur ab eis in [fi]. *nio.* 20. *post Trinit. serm.* 3. *num.* 2.

Cursus. Cursus de quo loquitur S. Paulus plex explicatur ad Mortem, Infernum *Dominica in septuag. serm* 1. *per totum.*

Currendum spiritualiter quomodo? & q[uo]. debeant. *part.* 1. *Domin. in Septuag. serm.*

D

Damon. Dæmoni resistendum est maxi[me]. 1. *Dominica* 3. *post Trinit. serm.* 2. *per*

Dęmon hominem tripliciter potissimum *Quadrag. f.* 2. *num.* 1. *& seqq.*

Fortitudo Dęmonis magna est. *p.* 2. *Domin.* 3. *circa finem.*

Sed potestas ejus ligata est, ideoque non [ti]. Arma Dęmonis sunt varia *loc. cit.*

Insidię ejus *loc. cit. num.* 6.

Dęmon variis modis ejicitur, & ex variis *min.* 3. *in Quadrag. f.* 3. *toto.*

Cur Dæmoni non sit serviendum multę ratio[nes]. *post Trinit. f.* 2. *num.* 3.

Damoniacus. Per Dęmoniacum intelligitur quanta autem sit miseria hominis [pec]. *p.* 2. *in Quadrag. f.* 2. *toto.*

Debitor. Debitores nos esse non carni, [vi]. mus, sed spiritui fusè ostenditur *p.* 1.

Decalogus. Observatio Decalogi [ne]. censentur. *part.* 1. *Dominic.* 13. *post* valde utilia tractantur de decem

Decalogus est quasi Alphabetum, necessariò discere debemus & scire.

Dedicatio. In Dedicationibus mu[ri]. circuitio, aspersio &c. ad spiritu[a]. tur. *p.* 3. *in Festo Dedic. Eccles. f.*

Defunctus. Fidelibus defunctis [be]. nea, *p.* 3. *in Commemor. fidel.*

Delicatus. Delicatè viventium

INDEX RERUM.

...ta Septuagesimæ ſerm. 4. num. 1.
Deliciæ humanę cavendæ *part.* 1. *Dominic.* 23. *poſt Tri-*
...*nit.* 3.
...Deſcenſus Chriſti quadruplex explicatur. *part.* 1. *Do-*
...*minica Palmarum ſerm.* 1. *medio.*
...Mundus ob quatuor cauſas deſertum vocari poteſt
...*ſeri part.* 2. *Dominic.* 4. *Adventus. ſerm.* 2. *uſque ad n.* 2.
...Remedia valde bona contra Detractionem. *part.* 2. *Do-*
...*minic.* 3. *Adventus ſerm.* 4. *circa finem.*
...In hac virtute imitandus Simeon ſenex. *part.* 3. *in Feſto*
...*B. V. Mariæ ſerm. unic. poſt initium & ſeqq.*
...Deum imitari quare & in quibus potiſſimum poſſimus ac
...*debemus. part.* 1. *Dominic.* 3. *in Quadrageſ. ſerm.* 1. *per totum.*
...Deo ſerviendum plurimæ rationes? *part.* 2. *Dominic.* 15. *poſt*
...*Trinit. ſerm.* 2. *ferè toto.*
...Diffidentia de Deo reprehenditur. *part.* 1. *Dominic.* 9.
...*poſt Trinit. ſerm.* 1. *num.* 2. *circa finem.*
...Dilectio proximi vera quæ ſit? *part.* 1. *Dominic.* 2. *poſt*
...*Trinit. ſerm. unic. num.* 3.
...proximi conſiſtit in hoc, ut ei in neceſſitate ſubveniamus.
...1. *Dominic.* 15. *poſt Trinit. ſerm.* 2. *per totum.*
...dilectionem proximi tria maximè nos movere debent. *part.*
...1. *Dominic.* 18. *poſt Trinit. ſerm.* 1. *num.* 2.
...diligit, mandata ejus ſervat, & diligitur ab eo;
...non diligit eum, mandata ejus non ſervat, &c. *part.*
...1. *Dominic. Pentecoſtes ſerm.* 2. *toto.*
...proximi dilectione copioſè agitur. *part.* 2. *Dominic.*
...*poſt Trinit. ſerm.* 1. *toto: & etiam ſequenti.*
...2. *Dominic.* 18. *ſerm.* 2. *toto poſt Trinit.*
...Titulus *Amor, Charitas.*
...*Chriſti* Diſcipuli Chriſtian fuerint vocati ante vel poſt
...factum in Cana Galilææ celebratum. *part.* 2. *Dominica* 1. *poſt*
...*Epiphanie ſerm.* 1. *poſt initium.*
...Diſcretio habenda eſt circa temporalia ob periculum
...*Dominica* 18. *poſt Trinit. ſerm.* 1. *num.* 3.
...Diſpenſatores ſunt triplices: & eorum fidelitas ſuà-
...*det. part.* 1. *Dominic.* 3. *Adventus ſerm.* 4. *toto.*
...*Divitiæ.* Divites in Deo qui ſint? Et contra divites hu-
...*jus* mundi qui ſint? & in quibus differant. *part.* 1. *Dominic.* 18.
...*poſt Trinit. ſerm.* 2. *toto.*
...contemnendæ ob multa *part.* 1. *Dominic.* 23. *poſt Trinit.*
...*num.* 2.
...Divititer peccant, malè acquirendo; malè expendendo;
...malè retinendo. *part.* 2. *Dominic.* 1. *poſt Trinit. ſerm. unico n.* 3.
...Divitum pluta *loc. cit.*
...Dominus prope eſt etiam peccatoribus, & quidem po-
...teſt modis *part.* 1. *Dominic.* 4. *Adventus ſ.* 3. *per totum.*
...Eccleſia tempore Adventus hoc dictum frequentet; (De-
...us prope eſt:) *part.* 1. *Dominic* 4. *Adventus. ſerm.* 4. *toto.*
...Domini erga ſervos, & viciſſim ſervi erga Dominos
...inſtituti eſſe debeant. *part.* 2. *Dominica* 2. *poſt Octavam*
...*Epiph. ſerm.* 4. *circa medium.*
...Dominis ſimul ſervire non poteſt: & cur. *part.* 2. *Domi-*
...*nica poſt Trinit. ſerm* 2. *toto.*

E

...Eccleſia tempore Quadrageſimæ, maximè Domi-
...nica Lætare, ob ſeptem potiſſimum cauſas, jure lætatur.
...*Dominic.* 4. *in Quadrag. ſ.* 2. *à num.* 2. *uſq; ad finem.*
...Edes quanta ſit *part* 2. *Dom.* 1. *poſt Oct. Epiph. ſ.* 4. *fine.*
...Emparatur Navi. *part.* 2. *Dominica* 3. *poſt Octavam Epi-*
...*phan. ſerm.* 1. *initio.*
...Emit tanguntur, quibus obnoxij ſunt Eccleſiæ Miniſtri.
...*Dominic.* 3. *in Quadrag. ſerm.* 2. *num.* 3.
...militans comparatur cum Cælo ob varias convenientias.
...*part.* 2. *in Feſto S. Michaëlis Archangeli ſerm. unico toto.*
...Electi ad Cælum unde & quibus indicijs cognoſci poſſint.
...*Dominic.* 17. *poſt Trinit. ſerm.* 2.
...Electorum demonſtratur. *part.* 2. *Dominic. in Septua-*
...*geſ. ſerm.* 2. §. *circa Sextum.*
...inter electionem divinam & humanam. *part.* 3. *in*
...*Feſto Matthiæ Apoſtoli ſerm. unico ferè toto.*
...Elicitendæ in Electione, & quæ Mundi, *loc. cit.*
...Eleemoſynam dans quinque debet conſiderare. Pri-
...mum petat? Secundo quid petat? Tertio ad quid petatur?
...& cur petat? quinto à quo Deus petat, ut det Eleemoſy-
...nam. 1. *Dominic.* 1. *poſt Epiphan. ſerm. unico.*
...Epiphania idem eſt, quod apparitio; apparuit autem
...hac die Epiphaniæ tribus vicibus ad deſtruenda tria vel
...quatuor Diaboli. *part.* 3. *in Feſto Epiphaniæ ſerm.* 1. *toto.*
...Octies Epiphaniæ ſit celebrandus. *loc. cit*
...Erubeſcere Chriſtum, cum confeſſionem de ipſo fa-
...cere mus, grave & valde periculoſum eſt. *part.* 3. *in Feſto*
...*S. Mart. ſer. unico toto maximè* §. *Et notandum f.* 444.
...Euchariſtiæ indignè ſumptæ damna & pericula. *part.*
...3. *in Feſto Paſchæ ſerm.* 1. *toto.*
...Exaltantes ſemetipſos reprehenduntur, & quinam hi
...ſint. 3. *in Feſto Cathedræ S. Petri ſ. unico n.* 1. *toto f.* 405.
...Exercitatio Crucis. Crux olim contumelioſa & vilis hodie quin-
...decimum modis myſticis exaltata eſt. *part.* 3. *in Feſto Ex-*
...*alt. S. Crucis ſerm. unico num.* 2. *fol.* 456.
...Excommunicatio. Excommunicatio non facilè fulminanda *part.* 2.
...*Dom.* 4. *poſt Octav. Epiphaniæ ſerm.* 2. *fine.*
...Juſtè lata timenda. *part.* 2. *Dom. poſt Aſcenſionem ſerm.* 2. *fine.*
...Excuſatio. De excuſatione agitur *part.* 2. *Dom.* 21. *poſt Trinit. ſerm.*
...2. *num.* 2. §. *circa excuſationem.*
...Exerciſmus. Exorciſmi Judæorum. *part.* 2. *Dom.* 3. *in Quadrageſ.*
...*ſerm.* 1. *circa medium.*

F

...*Familiaritas.* Familiaritas bonorum habenda eſt; ob bona ac
...commoda plurima inde conſequentia. *part.* 3. *in Feſto S. An-*
...*dreæ Apoſtoli ſerm.* 2. *initio.*
...*Fermentum.* Fermento cur peccatum compararetur? *part.* 1. *in Dom.*
...*Paſchæ ſerm.* 5. *Fermentum.*
...*Feſtum.* Abuſus magnorum Feſtorum. *part.* 2. *Dominic. infra Oct.*
...*Epiphaniæ ſerm.* 2. *medio.*
...Feſta Sanctorum Eccleſia ob tres potiſſimum cauſas inſtituit. *part.*
...3. *in Feſto S. Gregorii Papæ ſerm. unico initio fol.* 404.
...Item. *part.* 3. *in Feſto S. Laurentii Martyr. ſerm.* 2. *initio fol.* 443.
...*Fides.* Fides vera qualis eſſe debeat? *part.* 1. *Dom.* 1. *poſt Paſchæ f.* 1. *fine.*
...Fidei effectus. *loc. cit. ſerm.* 2. *num.* 2.
...Fide cordis juſtificamur quadrupliciter. *part.* 3. *in Feſto S. Andreæ*
...*Apoſtoli ſer.* 2. *initio & ſeqq.* plura de vera fide.
...Merita, Præmia, & effectus [illegible] Sanctorum. *part.* 3. *in Feſto San-*
...*ctorum Fabiani & Sebaſtiani ſerm. unico toto fol.* 399.
...Cauſa victoriæ Sanctorum Martyrum ex Fide. *part* 3. *in Feſto*
...*ſanctorum Martyr. Mauritii & ſociorum ſerm. unico fol.* 460.
...*Filius.* Filius diligitur à patre propter [illegible]. *part.* 1. *Dominica* 3. *in*
...*Quadrageſ. ſerm.* 3. *num.* 1.
...*Firmitas boni propoſiti.* Firmitas boni propoſiti conſtanter à Deo
...petenda eſt. *part.* 2. *Dom.* 16. *poſt Trinit. ſerm.* 1. *num.* 1.
...*Fletus.* Flendum eſt peccatori ob 7. cauſas. *part.* 2. *Dom.* 18. *poſt*
...*Trinit. ſerm* 2. *num.* 2. & 3.
...*Fornicatio.* Fornicatio fugienda. *part.* 1. *Dom.* 9. *poſt Trin. ſer.* 1. *n.* 2.
...*Fortuna.* Fortuna proſpera magis timenda, quam adverſa. *part.* 12
...*Dominic.* 21. *poſt Trinit. ſerm.* 2. *num.* 3.
...*Fraternitas.* Fraternitas vera ad quid proſit, & quæ eam impediant.
...*part.* 1. *Dom.* 3. *poſt Paſchæ ſerm.* 2. *num.* 4. & 5.
...*Frequentia.* Hominum frequentia valde eſt periculoſa. *part.* 2. *Dom.*
...3. *Adventus ſerm.* 5. *fine.*
...Frequens cogitatio de Deo multum prodeſt. *part.* 1. *Dominic.* 16.
...*poſt Trinit. ſerm.* 1. *num.* 2.
...*Fuga.* Quando liceat Prælato ſeu Paſtori ſpirituali fugere ab ovi-
...bus, quando non? *part.* 2. *Dom.* 2. *poſt Paſchæ ſer.* 1. §. *Et notandum.*

G

...*Gaudium.* Gaudium in Domino, qualia pariat bona, &
...contra Mundi gaudium, qualia mala? *part.* 1. *Dominic.* 4.
...*Adventus ſerm.* 1. *num.* 1. 2. 3.
...Gaudendum etiam in Quadrageſima & cur? *part.* 1. *Dominic.* 4. *in*
...*Quadrageſ. ſerm.* 2. *toto.*
...Gaudium & gloriam in hoc Mundo quærentes facti ſunt. *part.* 1.
...*Dominic. Palmarum ſerm.* 1. §. *Tertio.*
...Quale gaudium ſit Deo & Angelis ſuper peccatore pœnitentiam
...agente. *part.* 2. *Dominica* 3. *poſt Trinit. ſerm. unico ſeu primo num.*
...3. §. *Congratulamini.*
...Item. *loc. cit. ſermone ſecundo toto.*
...*Gloria.* Gloria Regni Cæleſtis explanatur. *part.* 1. *Dominic.* 16. *poſt*
...*Trinit. ſerm.* 2. *num.* 3.
...Cur Chriſtus per Iſaiam Gloria nominetur, & quibus maximè
...Gloria fuerit. *part.* 3. *in Vigil. Nativit. Domini ſerm.* 1. *per tot.*
...Magnitudinem Gloriæ Cæleſtis ex quodecim potiſſimum ratio-
...nibus agnoſcere poſſumus. *part.* 3. *in Feſto S. Bartholomæi ſerm. unico*
§. *Item duodecim, & ſeqq. fol.* 451.
...*Gloriatio.* Gloriatio Diabolica & Mundana quæ ſit, & quam ea
...mala ſit, & contra Gloriatio Chriſtiana, quam bona. *part.* 1. *Do-*
...*minic. in Septuageſ. ſer.* 1. *uſque ad* §. *Et notes.*
...Gloriantes de talentis ſibi à Deo datis taxantur. *part.* 1. *Dominic.* 10.
...*poſt Trinit. ſerm.* 3. *num.* 2.
...Gloriatio ſui exploditur. *p.* 1. *Dom.* 23. *poſt Trin. ſerm.* 1. *num.* 1.
...In quibus rebus gloriandum ſit, & in quibus non? *part.* 3. *in Feſto*
...*S. Margaritæ Virg. & Mart. ſerm. unico ferè toto fol.* 453.
...*Gratia.* Gratia Redemptionis noſtræ explicatur. *part.* 1. *Dom.* 1. *in*
...*Quadrag. ſerm* 1 *initio.*
...Gratiis gratis datis abutentes ſunt quadruplices, & taxantur. *p.* 1.
...*Dominic.* 10. *poſt Trinit. ſerm.* 3. *à num.* 2. *uſque ad finem.*
...Gratia Dei, quam maximè homini ſit neceſſaria in hac vita.
...*p.* 1. *Dom.* 11 *poſt Trin. ſerm. per totum.* Ubi ſeptem modi diſtingun-
...tur, quibus ſe homo ad gratiam Divinam inhabilem reddit.
...Gratiam Dei quomodo aliquis acquirere poſſit. *part.* 1. *Dominic.* 18.
...*poſt Trinit. ſer.* 2.
...Gratia malorum non eſt curanda. *part.* 2. *Dom. infra oct. Ep. f.* 2. *fine.*
...*Gratiarum actio* Gratiarum actio ſemper & ſedulo facienda. *part.* 1.
...*Dominic.* 18. *poſt Trin. ſerm.* 1. *num* 1. *fine.*
...*Gratitudo* Exempla Gratitudinis *p.* 2. *Dom. in Quinquag. ſer.* 1. §.

H

...Hæreticus quomodo cavendus, & quomodo cognoſcendus ſit.
...*part.* 2. *Dominic.* 2. *poſt Trinit. ſer.* 1. *num.* 2. & *ſeqq.*
...*Hieruſalem.* Hieruſalem & Civitatis communitas à quibus ad con-
...ſolandum eos, qui hinc peregrinantur per viam Penitentiæ. &
...excitandum eos, qui hoc iter nondum ingreſſi ſunt. *part.* 1. *Dom.*
...1. *in Quadrag. ſerm.* 1. *per totum.*

INDEX RERUM

Homo. Homo ſpecialis forma exterioris corporis ſui ac membris docetur, qualiter ſe habere debeat interius. *part.* 1. *Domin.* 2 *Advent. ſerm.* 2. *per totum.*

Homo ſibiipſi tripliciter eſt inſufficiens. Primo ut ſe in eſſe conſervet. Secundo ut bonam vitam inchoet, ac in ea perſeveret, ac proficiat. Tertio ut cor deſideriis terrenorum faciet. *part.* 1. *Dom.* 12. *poſt Trinit ſer.* 1 *per totum.*

Homicidium. Homicidium eſt duplex circa ſe & proximum. *part.* 2. *Domin* 6. *poſt Trinit ſerm* 2. *num.* 1. § *Audiſtis.*

Homicidium circa proximum in duplicem modum. *loc. cit.*

Honor Parentes honant multi: Explicatur hoc adagium *part.* 2. *Dom.* 3. *Adventus ſerm* 1. *medio.*

Hoſtia. Hoſtiam vivam, ſanctam & Deo placentem, quinam Deo offerant, & quinam non? *part* 1. *Domin. infra Octavam Epiphanie. ſerm* 1. *per totum.*

Humilitas. Humilitas prædicatur. *part.* 1. *Domin.* 17. *poſt Trinit. ſerm* 2.

Quæ ſit perfecta humilitas? *part.* 3. *In Feſto S. Gregorii Papæ ſerm. multo circa finem fol.* 409.

Item tria ſigna humilitatis *loc cit.*

Hydria. Spiritualiter exponuntur ſex hydriæ in Cana Galileæ Nuptiis appoſitæ. *part* 2. *Dominic.* 1. *poſt Octavam Epiphanie ſerm* 3

Hypocrita. Quomodo hypocrita ſit cognoſcendus? *part.* 2. *Domin.* 8. *poſt Trin ſer* 1. *num.* 2 § *à fructibus.*

I

Iactantia. Videtur. *Gloriatio.*

Idololatria. Idololatria fugienda. *part.* 1. *Dom* 9 *poſt Trinit. ſerm.* 1 *num.* 1.

Idolum. Origo Idolorum. *part.* 2. *Dom* 3. *in Quadrag. ſerm.* 1. *ibi cio* §. *Et notandum.*

Varia nomina Idolorum. *loc. cit.*

Ieiunium. Cur Chriſtus ieiunaverit? cur quadraginta dies & non plures vel pauciores? cur ante & non poſt Reſurrectionem? *part.* 2. *Domin.* 1. *in Quadragef. ſerm.* 3. *num* 2. & *ſeqq.*

Ieſus. Varia ad ſalutem noſtram in nomine Ieſus notanda. *part.* 3. *in Vigilia Nativit. Domini ſerm.* 3 *num.* 4. & *ſeqq.*

Publicario huius nominis *part.* 3. *in Feſto Circumciſionis Domini ſer. unico fine.*

Incarnatio. Tempus Incarnationis dicitur tempus plenitudinis, ſeu plenitudo temporis & cur? *part.* 1. *Domin. infra Octavam Nativit. Domini ſerm.* 2. *num.* 1. & *ſeqq.*

Modus incarnationis & finis explanatur. *loc. cit. à num.* 2. *uſque ad fin.*

Infirmitas. Infirmitas contingit homini quinque potiſſimum ob cauſas, quæ fuſè narrantur & explicantur. *part.* 2. *Domin.* 19. *poſt Trinit.* §. *Et notandum.*

Ingratitudo Ingratitudo de beneficio Redemptionis noſtræ maximè timenda ob plurimas cauſas fuſè explicatas. *part.* 1. *Dominic.* 1. *in Quadrag. ſerm.* 1. *per totum.*

Ingratitudinis abſurditas, quintuplex, & eius damna. *part.* 1. *Domin.* 18. *poſt Trinit. ſerm.* 1. *num.* 1. *circa medium.*

Inimicorum dilectio. Inimicorum dilectionem imitari debemus in Chriſto ob multa bona. *part.* 1. *Domin.* 5. *in Quadrag. ſerm.* 2. *per totum.*

Innocentia. Conſilium datur ſervandæ Innocentiæ ob tres graviſſimas cauſas. *part* 3. *in Feſto SS Innocent. ſerm.* 1 *num.* 1. & *ſeqq.*

Inſufficientia. Inſufficiens eſt homo in tribus. Primo ut ſe conſervet in eſſe. Secundo ut bonam vitam inchoet, ac in ea perſeveret & proficiat. Tertio ut cor deſideriis terrenis faciet. De quibus fuſè. *part.* 1. *Dom* 12. *poſt Trinit. ſerm* 1. *per tot.*

Inobedientia. Incommoda & damna inobedientiæ. *part.* 3. *in Feſto S. Matth Evangeliſtæ ſerm. multo circa medium fol.* 418. & *ſeqq.*

Invidia. Invidiæ natura, & quibus inſit. *part.* 1. *Domin.* 15. *poſt Trinit. ſerm.* 1. *num.* 4.

Reprehenditur invidia. *part.* 2. *Domin. in Septuag. ſerm.* 2. §. *circa tertium.*

Damnabilis Iudæorum Invidia declaratur. *part.* 2. *Dominic.* 3. *in Quadrag. ſerm.* 1. *circa medium.*

Quam ſit perniciosa. *loc. cit. ſerm.* 5. *initio.*

Imitatur Diabolum. *loc cit.*

Cauſæ invidiam agitur etiam *part.* 3. *in Feſto Cathedræ S. Petri ſerm. multo num.* 2. *fol.* 405.

Ioannes Baptiſta. Ioannes Baptiſta in vinculis fuiſſe dicitur duplici ſenſu. *part.* 1. *Dominic.* 1. *Advent. ſerm.* 1. §. *Quantum ad Infernum.* Vbi plura alia de eodem.

Laus S Ioannis Baptiſtæ magna & mira. *loc. cit. ſerm* 2. *num.* 5. & *ſeqq.*

Excellentia eius fuſè oſtenditur. *part.* 3. *in Feſto S. Ioannis Baptiſtæ ſerm.* 1. *toto.*

Item quam rectè lucerna eſſe poſſit ac ſit. *loc. cit. ſerm.* 1. *toto.*

Ioſaphat R. Conſect. Quando fuerit mortuus. *part.* 2. *Dominic.* 1 *poſt Octavam Epiphaniæ ſerm.* 1. *initio*

Ira. Varia ſunt ira mala & bona. *part.* 2. *Dominica* 6 *poſt Trinit. ſerm.* 2. *num.* 2. § *Circa ſecundum.*

Iudæi. Sicut Iudæi Chriſtum in carne malè receperunt, ita multi Chriſtiani nunc Chriſtum in malè accipiunt. *part.* 2. *Dominica* 1. *Adventus ſerm* 4. *initio.*

Iudicium univerſale. Qualia ſigna ante Iudicium univerſale ſint præcedura, item cur ea ipſa? *part.* 2. *Dom.* 2. *Adventus ſer.* 1. *toto.*

Signa hæc, quæ futura ſunt in ſole, luna, &c. planantur. *p.* 2. *Dominic.* 2. *Adventus ſerm* 2. plura de Iudicio univerſali.

Ratio ſeu modus, quo Iudex ad Iudicium veniet *minic.* 2. *Adventus ſerm.* 3. *toto.*

Iuſtitia. Iuſtitiæ commendatio & utilitas. *Paſchæ ſerm. multo num.* 1. §. *Item*

Quæ vera, quæ falſa ſit Iuſtitia. *part.* 2. *Do* 1. *toto.*

Iuvenum. Quadruplex bonum ſequitur ex ado ture bene collocata. *part.* 3. *in Feſto S. Nicol initium.*

L

Labor. Ad laborandum manibus multa ſu *minica* 19. *poſt Trinit. ſerm.* 2. *num* 3.

Lachrymæ Chriſti. Cur Chriſtus fleverit, & lachrymæ Chriſti. *p.* 2. *Dominic.* 10. *poſt T*

Lapis. Cur Chriſtus ad tentationem Dæmonis non fecerit, aſſignatur triplex cauſa. *part.* 2. *D drageſ. num.* 3. *circa medium.*

Lapſus. Lapſus in peccatum fit ob tria, ſcil num mali, ob cupiditatem boni tempora gravitatis lapſus. *part.* 1. *Dominic.* 9. *poſt T*

Cur Chriſtus Diſcipulos ſuos labi permiſerit rationes aſſignantur. *part.* 3. *in Feſto S. initio.*

Lepra. Leproſus. Peccatum eſt lepra, de qua *Octavam Epiphaniæ ſerm.* 1.

Quibus modis leproſus Evangelicus Matthæ mundatus; & quomodo leproſus ſpiritualis mundari poſſit. *p.* 2. *Dominic.* 2. *poſt Octa toto.*

Ritus purgandi leproſos, & diſcernendi in *part.* 2. *Dom.* 2. *poſt Octav Epiphan. ſerm.*

Oſtenditur etiam hoc ritu, quid faciendum *cit.*

Lepra ſpiritalis, quæ eſt peccatum; quomo *Dominic.* 14. *poſt Trinit. ſerm. unico ferè*

Lex. Diſcrimen Veteris & Novæ legis. *p.* 1. *Martyr. ſerm.* 2. *initio fol.* 400.

Liber. Libri quatuor, ex quibus variæ vi plicantur, ſcilicet liber Gloriæ, Gra Scripturarum. *part.* 1. *Dominic* 2. *Advent*

Liberalitas. Liberalitas ſuadetur ex duode Dom. 19. *poſt Trinit ſer.* 1. *toto*

De liberalitate Dei erga nos agitur *part.* 2. *ſerm.* 2 *num.* 1.

Libertas. Libertas in Cælo quintuplex. *p.* 1. *drag. ſerm.* 1. *num.* 3.

Lignum vitæ. Lignum vitæ ſeu Spiritus ſan litates explicantur. *p.* 1. *Dom.* 14. *poſt Trini*

Lilium. Tria accidentia lilij explicantur S. Ioanni Evangeliſtæ, ſed etiam fidelibus ponuntur. *part.* 3. *in Feſto S. Ioannis E parte.*

Lingua. Linguæ cuſtodia, quam ſit neceſſa *Paſchæ ſerm. unico num.* 2.

Item *p.* 1. *Dom.* 19. *poſt Trinit. ſerm.* 2. *n.* 2.

Locus ſacer. Locus ſacer irreverenter tracta dis. *p.* 2. *Dom.* 10. *poſt Trinit. ſerm.* 1. *n.* 2. §.

Longanimitas. De longanimitate Dei *p.* 1. *ſerm.* 1. *num.* 5.

M

Magnates. Cauſæ cur ſæpe Magnates corporaliter & ſpiritaliter labora *Trinit. ſerm* 2. *initio.*

Malitia. Malæ propriæ & alienæ concupiſce dam cauſas aſſignatas *part.* 1. *Dominica* 2. *ſeqq.*

De malitia Phariſæorum plura tractantur malitioſis applicari poſſunt. *p.* 2. *Dom.*

Manſuetudo. Manſuetudo Dei. *p.* 1. *D numero* 8.

Manſuetudinis definitio, & quibus *Trinit. ſerm.* 2. *num.* 2.

Mare. Cor peccatoris Mari comparatur gravibus ventis. *part.* 2 *Dominic.* 3. 1. §. *Et ecce motus.*

Maria V. Maria Virgo commendatur ob duo, ſcilicet ob pietatem & Dom. 1. *poſt Octav. Epiphan. ſer.* 4.

Tres maxime virtutes commendantur brevitas, & urilitas in loquendo, *Epiphaniæ ſerm.* 3. *toto.*

Laudes Mariæ V. *part.* 2. *Dom.* 3. *in tollens, &c*

Maria V. imitanda In variis *part.* 3. *in Feſto Purificat. B. V. ſer*

Septimodi colendi Beatam Virginem *Aſſumpt. B. V. ſer.* 1. *ab initio uſque*

INDEX RERUM.

Item probatur verè fuisse eam & adhuc esse admirabilem, multis titulis. *loc. cit.* §. *Circa admirationem.*

Demonstratur Eam corpore & anima in Cælum assumptam esse multis rationibus, convenientijs & testimonijs *loc. cit. f.* 2. *n.* 2.

Comparatur merito stellæ, ob varias stellarum proprietates convenientes B. Virg. *part.* 3. *in Festo Nativit. B. V. f.* 1. *n.* 1 *& seqq.*

Verè etiam comparatur Domui, quam Sapientia sibi ædificavit. *loc. cit. serm.* 2. *toto.*

Martyrium. Gloria & Triumphus Martyrum extollitur. *part.* 3. *in Festo SS. Martyrum Mauritij & soc. serm. unico fol.* 459.

Matrimonium. Matrimonium est triplex, Carnale, Spirituale, & inter hæc duo medium *p.* 1. *Dom* 1. *post Oct. Epipha. serm.* 2.

Matrimonium commendatur. Instruuntur Conjuges carnales. Christus cum Matre sua & Discipulis adsunt Nuptijs, & quomodo? Tribulationes conjugum æquo animo ferendæ. *part.* 1. *Dominic.* 1. *post Octavam Epiphanie serm.* 2. *toto fusè.*

Matrimonium spirituale inter Deum & humanam naturam, item inter Deum & animam fidelem per Baptismum & pœnitentiam, &c. *part.* 2. *Dominic.* 1. *post Octavam Epiphan. serm.* 3 *ferè toto.*

Medicus. Qui sua in medicos inutiliter expendant *part.* 2. *Dom.* 24. *post Trinit. serm. unico num.* 1. *in Marginali.*

Membrum. Singula membra corporis humani quid nos doceant. *part.* 1. *Dominic.* 2. *Adventus. serm.* 2. *toto.*

Membra exhibita immunditiæ & iniquitati exhibenda Justitiæ in sanctificatione. *part.* 1. *Dominic.* 7. *post Trinit. serm. unico.*

Mendacium. Mendacium damnatur à Deo *part.* 3. *in Festo S. Matthiæ Apostoli serm. unico num.* 6. *fol.* 406.

Divisio mendacij *loc. cit.*

Meritum. Merita malorum compensantur hic bono temporali *p.* 2. *Dominica* 1. *post Trinit. serm. unico* §. *Nota.*

Ministri Christi. Ministri Christi quibus virtutibus instructi esse debeant, ut debito modo Eidem ministrent. *part.* 3. *Dominic.* 3. *Adventus serm.* 2. *toto.*

Minister Christi ne dominus esse velit, *part.* 1. *Dominic.* 3. *Advent. serm.* 3. *num.* 1.

Ministrorum Christi qualitates. *loc. cit. num.* 2.

Quid illis faciendum sit; scilicet Ministris Christi? & qui tales non sint? Item merces horum verorum ministrorum. *part.* 3. *in Festo S. Thomæ Cantuariensis Episcopi serm.* 3. *toto. fol.* 385.

In verum Christi Ministrum tria potissimum requiruntur; decor, discretio, & fidelitas. *loc. cit. serm.* 4. *initio fol.* 388.

Ministri Ecclesiæ Ministri Ecclesiæ 7. vitijs sunt obnoxij, quæ autem hæc sint *part.* 2. *Dominic.* 3. *in Quadrag serm.* 3. *num.* 3.

Miraculum. Discrimen miraculorum Veteris & Novi Testamenti. *part.* 2. *Dominic.* 3. *Adventus serm.* 2. *initio.*

Misericordia. Misericordiæ emolumenta. *part.* 1. *Dominic.* 5. *post Paschæ serm. unico num.* 3.

De Misericordia etiam agitur fusè. *part.* 2. *Dominic.* 4. *post Trinit. serm.* 1. *ferè toto.*

Item de Misericordia corporali & spirituali *part.* 3. *in Festo S. Martini Episc. serm.* 1. *toto fol.* 469. *& seqq.*

Missio Apostolorum. Vnde sit facta? quo? & ad quid Missio Apostolorum? *part* 2. *Dominica Palmarum serm.* 2. *toto.*

Modestia Apostolis concessa ligandi & solvendi in Missione *part.* 1. *Dominica* 1. *post Paschæ serm.* 1. § *Luca ultimo & seqq.*

Modestia. Modestia commendatur *part.* 1. *Dominica* 4. *Adventus serm.* 1. *num.* 4.

Mors part. 1. *Dominic.* 4. *post Trinit. serm.* 1. *num.* 10.

Modicum. Omnes hujus Mundi tribulationes modicum quid sunt. *part.* 2. *Dominic.* 3. *post Paschæ serm. unico toto.*

Mortuus. Mortuus corporaliter comparatur mortuo spiritualiter. *part.* 1. *Dominic.* 18. *post Trinit serm* 2. *toto.*

Mors sæpe præmeditanda, sicut & causa ejus, quæ est peccatum, & effectus. *part.* 2. *commemoratione Fidel. Defunct. serm. unico num.* 2. *&* 3. *fol* 467.

Mortis Mortis conducit, & habenda est ob multas utilitates inde provenientes *part.* 3. *in Festo S. Clementis Papæ serm. unico* §. *Nota quod valde. fol.* 472.

Mortificatio. Mortificatio spiritalis quomodo fieri debeat. *part.* 1. *Dominic.* 14. *post Trinit serm.* 2. *fine.*

Mundicia. Mundare nos à quibus vitijs debeamus, si sanctificationem nostram certam velimus facere. *part.* 1. *Dominic in Quadrag. initio.*

Mundatur homo per 4 media maximè, quæ autem illa sint, *part.* 1. *Dominic.* 2. *in Quadrag. serm. unico post initium.*

Mundicia quanta sit virtus. *part.* 1. *Dominica* 5. *post Paschæ serm. unico num.* 4.

Mundus. Mundi gaudium quanta pariat mala. *part.* 1. *Dominic.* 4. *Adventus serm.* 1. *num.* 3.

Mundus in quantum homines impugnet, & quomodo à nobis impugnari debeat. *part.* 1. *Dominic.* 1. *post Paschæ serm.* 2. *Initio*

Mundus assimilatur mari ex causis duodecim *part.* 2. *Dominica* 3. *post Octavam Epiphanie serm.* 1. *ferè toto.*

Mors causæ afferuntur, quare Mundus ante Christi Nativitatem juxta Isaiam dictus fuerit fuisse in umbra Mortis, & quibus medijs fuerit è tenebris hisce erutus. *part.* 3. *In die Nativit. Domini serm.* 1. *toto*

Quomodo hic, qui Mundum cupit deserere, debeat esse constitutus, ad exemplum S. Benedicti. *part.* 3. *in Festo S. Benedicti Abbat. serm. unico toto fol.* 410.

Murmur. De murmure agitur *p.* 2. *Dom. in Septuag. f.* 1. *medio.*

N

Nativitas Domini. Sex causæ afferuntur, cur ante Christi Nativitatem ab Isaia Propheta Mundus dictus fuerit, fuisse in umbra mortis, & quibus medijs ex ea fuerit erutus. *part.* 3. *in die Nativitatis Christi serm.* 1. *toto.*

Navigatio. Navigationis similitudine pulchrè ostenditur, quomodo de salute nostra solliciti esse debeamus. *part.* 1. *Dominic.* 1. *in Quadrag. serm.* 3.

Necessitas. In necessitate proximo subveniendum, tam spirituali, quàm corporali. *part.* 1. *Dom.* 15. *post Trinit. serm.* 2. *toto.*

Negotiatio. Negotiatio cum Deo & Diabolo quàm sit dissimilis *part.* 1. *Dom.* 1. *in Quadrag. serm.* 1. *à num.* 2. *usque ad finem.*

Nuntius. Quatuor requiruntur ad bonum Nuntium. Primum ut semper sit paratus ire. Secundum velocitas in eundo. Tertium diligentia. Quartum ut animum suum non habeat fixum ad certum aliquod, sed totus dependeat à voluntate mittentis; *part.* 3. *in Festo S. Matthæi Apostoli serm.* 1. *n.* 1. *& seqq.* Quæ omnia moraliter cuivis hominum applicari possunt.

Nuptiæ. De Nuptijs carnalibus agitur fusè. *part.* 2. *Dominica* 1. *post Octavam Epiphanie serm.* 2. *toto.*

Vide tit. *Matrimonium.*

O

Obedientia. Obedientia suadetur. *part.* 1. *Dominic.* 5. *post Paschæ serm. unico num.* 1.

De obedientia Ecclesiæ. *part.* 2. *Dominic.* 1. *post Octavam Epiph. serm.* 4. *medio.*

Circumstantiæ Obedientiæ explicantur, & comparatur Obedientia cum scala Iacob. *part.* 3. *in Festo S. Andreæ Apostoli serm.* 1. *numero* 4. §. *Notandum verò fol.* 339.

Obedientiæ utilitas, & inobedientiæ damna tanguntur. *part.* 3. *in Festo S. Marci Evang. serm. unico fol.* 416. *& seqq.*

Oblatio. Quid sit offerendum, ubi offerendum, & quomodo offerens constitutus esse debeat? *part.* 2. *Dominica* 6. *post Trinit. serm.* 2. *num.* 3.

Occasio. Occasiones septem ad peccatum trahentes fugiendæ. *part* 1. *Dominic.* 9. *post Trinit. serm.* 2. *num.* 3.

Oculus. Oculos semper ad Deum habere juxta Psalmistam docemur *part.* 3. *in Festo S. Martini Episc. serm.* 2. *toto fol.* 469.

Odium. quantum malum sit odium contra proximum. *Vide part.* 1. *Dominic.* 2. *post Trinit. serm. unic. num.* 2.

Malorum Invidia & odium non est curandum ob multas causas, recensitas. *part.* 3. *in Festo SS. Martyrum Gervasij & Protasij serm. unic.* §. *Circa odium fol.* 425.

Vide tit. *Invidia.*

Opus. Opera. Opera tenebrarum dicuntur peccata ob triplicem rationem assignatam *part* 1. *Dominica* 1. *Advent. serm. n.* 3.

Opera bona facienda sunt ob quatuor bona, quæ inde sequuntur, enumerata *part.* 1. *Dom.* 1. *Advent. serm.* 3. *à n. usque ad fin.*

Oratio. Orationis veræ ac vigilantis utilitates. *part.* 1. *Dominic. infra Octavam Ascensionis Domini serm.* 3. *per totum.*

Vt apud Deum oratione aliquid impetremus sex sunt nobis facienda ad imitationem mulieris Chananææ *part.* 2. *Dominic. in Quadrag. serm.* 2. *num.* 3. *& seqq.*

Cur Orationes nostras Deus subinde differat exaudire quinque causæ assignantur. *p.* 2. *Dom.* 1 *in Quadrag. serm.* 2. *num.* 6.

Orationis fructuosæ & infructuosæ species. *loco citato num.* 6. §. *Clamat dicens*

Ejusdem tres conditiones requisitæ ut exaudiamur. *part.* 2. *Dominica Palmarum serm.* 4. *circa finem.*

Multa documenta orationem bonam concernentia tradit. *part.* 2. *Dominic.* 3. *post Paschæ serm.* 2. *per totum.*

Oratio Dominica Fusè explicatur. *part.* 1. *Dominica* 5. *post Trinit. serm. unico toto.*

Otium De otio agitur *part.* 2. *Dominic. in Septuag. f.* 2. *medio.*

Ostium. Ovile. Ovis. Qui sint hi, qui non intrant per verum ostium in Ovile, ut Simoniaci, qui habent respectum sanguinis, qui violenter, &c. Item periculum eorum, qui sic intrant. *part.* 2. *Dominic.* 2. *post Paschæ serm.* 4. *toto.*

Ovium natura, & proprietas nostra est instructio. *part.* 2. *Dominica* 2. *post Paschæ serm.* 5. *num.* 3 §. *Circa tertium.*

P

Parabola. Quid sit parabola? & cur Christus parabolicè sic locutus quinque assignantur causæ *part.* 2. *Dominic. in Sexagesima serm.* 1. *initio.*

Parentes. Cura Parentum de liberis maximè in ijs, quæ ad animæ salutem spectant. *part.* 2. *Dominic.* 2. *in Quadragesima serm* 2. *num.* 3.

Passio Christi. Cur Ecclesia tempore Passionis Dominicæ ad agendam pœnitentiam nos extimulet. *part.* 1. *Dominica in Passione serm.* 1. *toto.*

Memoria Passionis Dominicæ quinque affert bona enumerata *loco citato num.* 3.

Item. *part.* 1. *Dominic. post Paschæ serm.* 1.

Quatuor modi explicantur, quibus Christus passus est, & etiamnum patitur. *part.* 1. *Dominic.* 2. *post Paschæ serm.* 2. *toto.*

Passionis Dominicæ seria meditatio conducit ad plurima bona spiritualia consequenda *part.* 1. *Dom.* 11. *post Trinit. f.* 2. *toto.*

Passio Christi est consolatio justorum. *p.* 2. *Dom. in Quinquag.*

INDEX RERUM

ferm 1. circa med.

Cauſæ & præludia Paſſionis Dominicæ declarantur *part* 2. *Dom.* 3. *in Quadrag. ſerm.* 1. *toto.*

Paſtor ſpiritualis. Signa veri paſtoris ſpiritualis, in quibus differat, à mercenario, & quomodo ſe erga oves ſibi concreditas gerere debeat. *part.* 2. *Dominic.* 2. *poſt Paſcha ſerm.* 1. *toto.*

Quando liceat paſtori fugere à ſuis ovibus, quando non? *loc. cit.*

Quatuor conditiones requiruntur in vero paſtore, ſcilicet vera intentio, ſolertia paſcendi, audacia reſiſtendi & cuſtodia ovium *part.* 2. *Dom.* 2. *poſt Paſchæ ſerm.* 2. *toto.*

Item ſex aliæ conditiones requiſitæ ad verum & legitimum paſtorem. *loco citato ſerm.* 4.

Honor & onus paſtoris ſpiritualis. *loc. cit. ſerm.* 3. *num.* 1. 2. *& ſeqq.*

Comminationes malis paſtoribus factæ à Deo *loc. cit.*

Paſtores mali tripliciter Gregem occidunt *loc. cit.*

Quanti faciat Deus officium Paſtorum ſpiritualium, & quales qualitates huiuſmodi habere debeant. *part.* 3. *in Feſto S. Petri Apoſt. ſerm. unico toto fol.* 417.

Videtur. *Prælatus.*

Patientia. De vera patientia agitur *part.* 1. *Dom.* 14. *poſt Trinit. ſerm.* 1. *num.* 4.

Merces patientiæ. *part.* 2. *Dominic.* 2. *poſt Octav. Epiphan. ſerm.* 4. *medio.*

Paucitas Electorum. Timor incutitur ob paucitatem Electorum. *part.* 2. *Domin. in Septuag. ſerm.* 2. §. *Circa ſextum.*

Pax. Cur Chriſtus Diſcipulis ſuis bis pacem precatus fuerit? *part.* 2. *Dom.* 1. *poſt Paſcha ſer.* 4. §. *Circa ſecundum.* Vbi plura de pace.

Pax in Cœlo ad Deum, ad nos, ad proximum. *p.* 1. *Domin.* 4. *in Quadrag. ſerm.* 1. *num.* 2.

Peccatum. Peccator. Peccator dormienti in quatuor ſimilis eſt. Primo quia uterque mortuo eſt ſimilis. Secundo quia uterque laborat fantaſia. Tertio quia uterque non vera ſed falſa pericula timet. Quarto quia neuter ſuam deceptionem intelligit *part.* 1: *Domin.* 1. *Advent. ſerm* 2. *num.* 1. *toto*

Cito à peccato ſurgendum eſt ob quatuor incommoda aſſignata. *part.* 1. *Dom* 1. *Adventus ſerm.* 2. *à num.* 2. *uſque ad fin.*

Peccata dicuntur opera tenebrarum tripliciter. *part.* 1. *Dom.* 1. *Adventus ſerm.* 3.

Prope eſt Dominus etiam peccatoribus, & quidem potiſſimum ſex modis. *part.* 1 *Dom* 4. *Adventus ſerm.* 3. *per tot.*

Quæ peccatorem movere debeant, ut convertatur. *part.* 2. *Domin.* 1. *poſt Trinit. ſerm.* 2. *toto.*

Remedium ne peccata in Confeſſione occultentur. *part.* 2. *Domin.* 3. *Advent. ſerm.* 2. *fine.*

Peccata in Confeſſione non ſunt celanda *loco cit ſerm* 3. *circa fin.*

Peccatum magis fugiendum eſt quam lepra ob multa, declarata. *part.* 2. *Dom.* 2. *poſt Octav. Epiphanie ſerm.* 1. *toto.*

Peccator comparatur canibus in quatuor Cani convenientibus. *part* 2. *Dom* 2. *in Quadrag. ſerm.* 2. *num* 6. *circa med.*

Quanta ſit miſeria hominis in peccato mortali exiſtentis declaratur ex comparatione dæmoniaci illius Lucæ 11. qui fuit cæcus & mutus. *p.* 2. *Dom.* 3. *in Quadrag ſerm.* 2. *ferè toto.*

Peccator dicitur ſurdus & mutus, & quare? Item quomodo curari poſſit. *part* 2. *Domin.* 12 *poſt Trinit. ſerm. unico toto.*

Peccati mortaliter ſeptem gravia mala eveniunt, qualia autem ſint vide. *p.* 2. *Dom.* 12. *poſt Trinit ſerm.* 2. *num.* 2.

Inſania peccatorum & ſtultitia clarè & fusè oſtenditur. *part.* 3. *in Feſto SS. Apoſtoli Philippi & Iacobi ſerm unico toto fol.* 419.

Pentecoſte. Quæ beneficia in die Pentecoſtes à Chriſto & Spiritu ſancto nobis ſint collata videre eſt *part.* 1. *in Feſto Pentecoſtes ſerm.* 1. *toto.*

Peregrinatio. Quales conſuetudines Iudæi habuerint in peregrinationibus ſuis annis ex lege Moſaica faciendis. *part.* 2. *Dom. infra Octavam Epiphaniæ ſer.* 1. *toto.*

Perſeverantia. Tria vitia impediunt perſeverantiam in bono, qualia vero ſint. *Vide part.* 1. *Dom.* 22. *poſt Trinit. ſerm.* 1.

Vtilitas, & Neceſſitas perſeverantiæ in bono. *part.* 3. *in Feſto SS. Martyr. Gervaſ. & Protha ſer. unico* § *Sequitur fol.* 415.

Pœnitentia. Exemplar veræ pœnitentiæ fuit S. Maria Magdalena, quam imitari quivis debeat, qui verè pœnitere velit, & maximè in ſex. *p.* 3. *in Feſto S Mariæ Magdalenæ ſer.* 1. §. *Et poſſumus fol.* 436.

Prælatus. Requiſita Prælati, ut Chriſto ſummo prælato conformiter prælaturam gerat. *p.* 2 *Dom. in Sexageſ. ſer.* 1. §. *Exiit qui ſeminat. & ſeqq.*

Prælatus conſtans eſſe debet in virtute Iuſtitiæ *p.* 2. *Dom.* 1. *poſt Paſcha ſer* 4. *num.* 3.

Pompoſus prælatorum comitatus reprehenditur. *loc. cit.* §. *Circa ſecundum.*

Prelati de tribus rationem reddere debent in die Iudicij. *part.* 2. *Dom.* 10 *poſt Trinit. ſer.* 2. *num.* 2.

Inſtructio & exhortatio ad Prælatos & Præſides Eccleſiaſticos. *p.* 3. *in Feſto S Ambroſii Epiſc. ſerm. unico toto fol* 414.

Variæ virtutes, quas S. Petrus habuit, prælatis neceſſariæ oſtenduntur. *p.* 3. *in Feſto S. Petri ad Vincula ſerm.* 2. *toto fol.* 440

Prælatorum quinque officia deſcribuntur. *part.* 3. *Feſto S. Clementis Papæ ſer. unico* §. *Circa ſecundum fol.* 473.

Præparatio. quomodo quivis præparare ſe debeat ad triplicem Chriſti Adventum, ſcilicet ad Adventum in Carnem, in mentem, ad Iudicium. *part.* 1. *Dom.* 1. *Adventus ſerm.* 1.

Præparatio ad Diem Natalis Domini duplex, eſt, peccando, & bona opera præſtando. *part.* 1. *Dom.* 1. *Adventus toto.*

Vt ad Chriſti Adventum præparati ſimus plurima ſunt videri poſſunt *part.* 3. *Feſto S. Nicolai Epiſc. ſerm.* 1.

Præſumptio. Præſumptio de perſeverantia in bono vitia. *part.* 1. *Dom.* 12. *poſt Trinit. ſerm.* 1. *num.* 2.

De præſumptione agitur etiam *part.* 1. *Dom.* 22. *poſt Trinitatis.*

Item, *part.* 2. *Dom. in Septuageſ. ſerm.* 2. §. *Circa quartum.*

Principes. Cauſæ cur principes & principum filij ſpiritualiter, & ſpiritualiter laborent. *part.* 2. *Dominic.* 21 *ſerm.* 2. *initio*

Proceſſio. Cauſa aſſignatur, cur in die Palmarum Paſſio legatur, adeoque coniungatur Paſſioni. *part.* 1. *Dom. ſerm.* 1. *initio & ſeqq.*

Profectus. Impedimenta profectus ſpiritalis *part.* 1. *Poſt Trinit. per aliquot* §§.

Promotio Eiuſdem *loc cit.*

Prophetiæ. Admirandæ Prophetiæ, tam in Veteri, quam in Teſtamento de Chriſto. *part.* 2. *Dominica infra Octavam Domini ſerm.* 1. *toto.*

Proverbium. quid ſit Proverbium? *part.* 2. *Dom.* 5. *poſt Trinit.* 1. *poſt initium*

Proximus. Proximus diligendus; quare? & quomodo? *Domin.* 3. *poſt Epiphan. ſerm. unico toto.*

Videtur. *Amor. Charitas. Dilectio.*

Prudentia. Quæ ſit prudentia vera, quæ non V. *part. infra octavam Aſcenſ. Domini ſerm.* 2. *toto.*

Videtur. *Sapientia.*

Puer. Puerilia. Puerilia in hominibus profectæ evitanda, quæ autem ſint, & quot potiſſimum. *Vide Quinquageſ. ſerm.* 4. *toto.*

Pugna. Ad pugnam ſpiritualem rectè inſtituendam inſtruimur. *part.* 1. *Dom.* 21. *poſt Trinit. ſerm.* 1. *num.* Item *ſerm. ſequenti toto.*

Requiſita ad hanc pugnam ſpiritualem, ut inde victi temus. *part.* 3. *Feſto S. Vincentii Mart. ſerm.* 1. *fol.*

Puritas. Imitanda eſt in hac virtute puritatis B. V. *Feſto Purific. B. V. M. ſerm unico initio & medio.*

Purgatorium. Animabus in purgatorio ſuccurritur *Dominic.* 15. *poſt Trinit. ſerm.* 2. *num.* 2. *& ſeqq.*

Videtur. *Anima.*

Puſillanimitas. Puſillanimes & de ſua ſalute diffidentes *part.* 1. *Dominic. in Paſſione ſerm.* 2. *initio.*

Q

Quadrageſima. Quadrageſima eſt tempus omnium ad benè operandum. *part.* 1. *Dominic.* 1. *ſerm.* 3. *circa fin.*

Cur Eccleſia quadrageſimali tempore ad gaudia mundi 1. *Dom.* 4. *in Quadrag. ſerm.* 2. *toto.*

Cur Chriſtus 40. dies jeiunaverit? cur non plures? Item cur ante Reſurrectionem & non poſt? *part.* 2. *Quadrag. ſerm.* 3. *num.* 2. *& ſeqq.*

R

Ratio reddenda. Deo ob 4. maximè reddenda. Quæ autem iſta ſint. *Vide part.* 2. *Dom.* 22. *poſt Trinit. Simile eſt.*

Recidivus. Relapſus in priſtina peccata unde peccandi modo cavendus *part.* 1. *in die ſancto Paſchæ ſer.*

Recidivi poſt Baptiſmum vel pœnitentiam poſſunt *Dom.* 3. *in Quadrag. ſerm* 1. *num.* 6. *& ſeqq.*

Pœna recidivorum maior erit cæteris pœnis *Inferni.*

Septem mala declarantur provenientia ex recidivis *ſerm* 1. *modit*, &c.

Recidivus comparatur Incendiario, Naufragio.

Octo cauſæ aſſignantur, ex quibus recidivus fit.

Recidivorum quanta inſania? *part.* 3. *in Feſto fine.*

Redemptio. Beneficium Redemptionis multi in vanum quinam autem hi ſint? *Vide part.* 1. *Dom.* 1. *in circa fin.*

Regimen. Superiores ad clementer regendum adi Dom. 17. *poſt Trinit. ſerm.* 1. *initio.*

Religio, Religioſus. Religionis Ingreſſus. Religioſi dum incitantur, monendo, ne conformentur huic ut reformentur mente. *part.* 1. *Dom. infra Octav.* 2. *toto.*

Per ingreſſum religionis contrahitur Matrimonium *part.* 2. *Dominica* 1. *poſt Octavam Epiphaniæ finem*

Status Religionis Navi comparatur. *part.* 3. *ſerm.* 3. *poſt Octavam Epiphaniæ per totum.*

Item Vinea. *part.* 2. *Dominica in Septuageſ. ſerm.* 3. *Vinea.* Vbi plura de Ingreſſu in Religionem.

Ingreſſuris Religionem quid ſit faciendum? *part.* 1. *Quinquageſ. ſermo* 1. *num.* 3. §. *Tertium eſt.*

quis & quando aliquis Religionem ingredi debeat et quomodo ſe in ea gerere debeat. *part.* 2. *Dominica*

ſerm. 4. toto.

Religio ſeu ſacer ordo comparatur Caſtello munito. *part.* 2. *Dom.* 14. *poſt Trinit. ſerm. unico. num.* 4. §. *Cum ingrederetur.*

Vitia Religioſorum enumerantur, & curantur. *loc. cit.*

Item *part.* 2. *Domin.* 24 *poſt Trinit. ſerm. unico num.* 2. §. *Vel iſta puella.*

Plura de Religioſis. *part* 2. *Dom.* 16. *poſt Trinit. ſerm. unico num.* 6.

Omnes quidem homines, ſed maximè Clerici & Religioſi ſtudere debent placere Deo, potiſſimum ob tria enumerata. *part.* 3. *Feſto Translat. S. Dominici ſerm. unico ferè toto fol.* 421. Vbi etiam medii traduntur id exequendi.

Exemplar Religioſorum S Ioannes Baptiſta. *part.* 3. *Feſto Decollationis Eiuſdem ſerm. unic. num.* 3 *fol.* 453.

Duodecim documenta dantur Religioſis *part.* 3. *Feſto S. Mariæ Magdalenæ ſerm* 2. *toto fol.* 436.

Renovatio. Renovationem ſpiritalem hominis ſuadent aliæ Creaturæ, ut Ignis, ſerpens, aquila, cervus, accipiter, phœnix, &c. *part.* 1. *Dom.* 19. *poſt Trinit. ſerm.* 1. *toto.*

De renovatione mentis plura *ſermone ſequenti.*

Reprobi. Cauſæ duodecim, cur reprobi in extremo Iudicio confundantur. *part.* 3. *Feſto S. Andreæ Apoſtoli ſerm.* 2. §. *Et notandum.*

Reſurrectio. Quibus hominibus iuxta Prophetiam Simeonis Senis, poſitus ſit in Ruinam & reſurrectionem? *part.* 2. *Dom. infra Octavam Natalis Domini ſerm.* 2. *toto.*

Quomodo Reſurrectio ſpiritalis hominis fieri debeat, ut rectè ſit & verè. *part.* 2. *Dom. Paſchæ ſerm.* 3. *med.*

De Chriſti Reſurrectione agitur *part.* 2. *Dom. Paſchæ ſerm* 2. *num.* 2. *& ſeqq.*

Rex. Quomodo quivis Chriſtianus ad exemplum trium Regum Rex eſſe poſſit & debeat. *part.* 3. *Feſto Epiphaniæ ſerm* 3. *num.* 2. *& ſeqq.*

Trium Regum munera ſcilicet Aurum, Thus, Myrrha applicantur diverſis hominum ſtatibus. *loc. cit. num* 3. *& ſeqq.*

Rixa. Rixam excitantes quam ſint mali *part.* 1. *Dom.* 15. *poſt Trin. ſerm.* 1. *num.* 3.

Robur. Robur ſpirituale, & incrementum virtutum, quid ſit, & in quibus conſiſtat. *part.* 2. *Dom infra Octavam Nativitatis Chriſti ſerm.* 4. *toto.*

Ruina. Quibus Chriſtus iuxta Prophetiam Simeonis Senis poſitus ſit in Ruinam & Reſurrectionem *part.* 2. *Domin. infra Octavam Nativitatis Domini ſerm.* 2. *toto.*

S

Sacramentum. Sacramenta Novæ legis duplicem habent effectum, ſcilicet gratiam & gloriam. *part.* 3. *in Octava Epiphaniæ ſerm. unico toto.*

Salus. Tria homini ad ſalutem ſunt neceſſaria. Verbum Dei multum cum fructu. Fides firma, & impletio mandatorum Dei. *part.* 2. *Domin.* 5. *in Quadrageſ. ſerm.* 3. *toto.*

Salutatio Angelica. Explicatur ſalutatio Angelica fusè. *part.* 3. *Feſto Annuntiationis B. V. Mariæ ſerm.* 1. *toto.*

Sancti Dei. Sancti Dei à S. Paulo mortuis aſſimilantur, ſed cur? *part.* 1. *Dominic.* 6. *poſt Trinit. ſerm.* 2. *num.* 3.

Scripta & Orationes Sanctorum ſunt valdè efficaces. *part.* 3. *Dom.* 2. *poſt Octavam Epiphaniæ ſerm.* 3. *initio.*

Sitit pro nobis. part. 2. *Dom.* 2. *in Quadrag. ſerm.* 2. *num.* 5.

Quomodo ſancti per fidem regna vicerint, operati ſint juſtitiam, & adepti repromiſſiones. *part.* 3. *Feſto SS. Martyr. Fabiani & Sebaſtiani ſerm. unico toto. fol.* 398.

Sapientia. Sapientia Mundi triplex confutatur, ſcilicet Gloriatio. Divitiæ, & Deliciæ. *part.* 1. *Dominica* 23. *poſt Trin. ſerm.* 1. *toto.*

Deſiderium addiſcendæ veræ ſapientiæ, & cur addiſcenda? *part.* 2. *Dom.* 1. *Adventus ſerm.* 1. *initio.*

Duodecim Excellentiæ ſapientiæ veræ enumerantur. *part.* 3. *Feſto S. Gregorij Papæ ſerm. unico* §. *Et poſſumus fol.* 408.

Scandalum. Quam mali ſint ſcandala cauſantes. *part.* 1. *Dom.* 14. *poſt Trin. ſerm.* 1. *num.* 3.

Secta Iudæorum. Tres ſectæ fuerunt apud Iudæos: Saducæi, Eſſæi, Phariſæi, qualis autem quævis fuerit, videre eſt. *part.* 2. *Dom.* 18. *poſt Trin. ſerm.* 1. *initio.*

Securitas. Securitas temeraria damnatur. *part.* 2. *Dom.* 3. *poſt Octavam Epiphaniæ ſerm.* 2.

Semen. Chriſtus ſeminat bonum ſemen tripliciter, potentia, bonitate, ſapientia. Inimicus vero homo ſeminat ſemen malum etiam tripliciter; Importunitate, Malignitate, Aſtutia. *part.* 1. *Dom.* 4. *poſt Octavam Epiphaniæ ſerm.* 2. *toto.*

Cur Chriſtus ipſe exiverit ſeminare ſemen & cur in terram malam ejecerit ſemen. *part.* 2. *Dominic. Sexageſ. ſerm.* 3. *toto.*

Sepultura Chriſti. Sepultura Chriſti quatuor nos docet valde utilia, quæ autem iſta ſint. *Vide part.* 2. *Domin. Paſchæ ſerm.* 3. §. *Ecce locus.*

Sepultura Hominis. Mortui ſepultura docet nos contemnere concupiſcentiam carnis, oculorum, & ſuperbiam vitæ: *part.* 1. *Dom. Palmarum ſerm.* 1. *medio.*

Servus Servire. Servi inutiles, infideles, nequam quinam ſint? *part.* 1. *Dom.* 3. *Adventus ſerm.* 1. *à num.* 1. *uſque ad* 4.

Servire Deo non eſt ita grave uti putatur. *part.* 1. *Dom.* 7. *poſt Trin. ſerm. unic. num.* 2.

Quomodo ſervi erga Dominos conſtituti eſſe debeant. *part.* 2. *Dom.* 2. *poſt Octavam Epiphaniæ ſerm.* 4. *circa fin.*

Fusè agitur de ſervis [illegible]

[illegible] *Paſchæ ſerm.* 4. *poſt initium.*

Sinceritas. Sinceritas [illegible] *part.* 1. *Dom.* 22. *poſt Trinit. ſerm.* [illegible]

Singularitas. Quàm periculoſa ſit [illegible] *Dom.* 1. *poſt Paſchæ ſerm.* [illegible] *initio.*

Societas bona & mala. Societas Chriſti ambienda, & qua ratione ad eam perveniri poſſit. *part.* 1. *Dom.* 6. *poſt Trin. ſerm.* 2. *n.* 3. & 2.

Societas mala fugienda. *part.* 1. *Dominic.* 13. *poſt Trinit. ſerm.* 3. *num.* 1.

Sollicitudo. Sollicitudo de ſpiritualibus, non de temporalibus commendatur *part.* 2. *Dom.* 4. *Adventus ſerm.* [illegible]

Sollicitudo eſt multiplex, quæ probetur, quam non. *part.* 2. *Dom.* 15 *poſt Trinit. ſerm.* [illegible]

Sollicitudo temporalium, [illegible]enda, ſpiritualium, vero impletenda. *part.* 1. *Domin.* 1. *poſt Epiphan. ſerm. unic. num.* 1.

Antidota ſollicitudinis nimiæ ergà terrena. *part.* 2. *Dom.* 3. *poſt Trinit. ſerm.* 1. *num* 2.

Spiritus ſanctus. Ad ſpiritum ſanctum quomodo nos parare debeamus. *part.* 1. *Dominic. infra Octav. Aſcenſ. Domini ſerm.* 2 Vbi plura de Spiritu ſancto.

Cur S. Spiritus in ſpecie linguarum ignearum apparuerit? Item Spiritus S. per [illegible] operationes ignis explicatur. *part.* 2. *Dominica Pentecoſtes ſerm.* 2. *toto.*

Spiritus ſanctus in quibus requieſcat, in quibus non? *part.* 1. *Dominic. Pentecoſtes ſerm.* 3. *toto.*

Spiritus ſancti Gratia impleranda; & quomodo? *part.* 1. *Dom.* 14. *poſt Trinit. ſerm.* 1. *toto fuſiſſimè.* Vbi multa ſcitu digna de S. Spiritus operationibus.

Diverſa munia S. ſpiritus, & diverſi eorundem effectus tanguntur. *part.* 2. *Dom.* 4. *poſt Paſchæ ſerm. unic. fol.* [illegible]

De eodem. *part.* 2. *Dom infra Octavam Aſcenſ. Domini ſer.* 1. *toto.*

De eodem *loc. cit. ſerm.* 2. *toto.*

Dona S. Spiritus recenſentur, & eius effectus potiores. *part.* 2. *Dom. Pentec. ſerm.* 2.

Varia S. Spiritus Nomina. *loc. cit.*

Sponſus. An S. Ioannes Evangeliſta fuerit ſponſus in Nuptiis Canæ Galileæ nec ne? *part.* 1. *Dom.* 1. *poſt Octavam Epiphan. ſerm.* 1. *poſt initium.*

Subditus. Subditi obediant ſuis ſuperioribus. *part.* 2. *Domin.* 17. *poſt Trinit. ſerm.* 1. *poſt initium.*

Superbia. Superbia intellectus, ſeu humana ſapientia execranda. *part.* 1. *Dominic.* 2. *poſt Epiphaniam ſerm. unico toto.*

Superbiæ Antidota. *part.* 1. *Dom.* 3. *poſt Trinit. ſerm.* 1. *num.* 1.

Quatuor ſpecies ſuperbiæ explanantur. *part.* 2. *Dom.* 11. *poſt Trin. ſerm unico num* 2.

Superbia à Deo damnatur. *part.* 3. *Feſto S. Matthiæ Apoſtoli ſerm. unico num* 3. *& ſeqq fol.* 406.

Pœna ſuperborum. *loc. cit.*

Quanta ſit ſtultitia ſuperbire, & ſapientia ſe poſſe humiliare. *Vide part.* 3. *Feſto S. Franciſci ſerm. unico toto fol.* 463.

Symbolum. Symbolum Fidei explicatur. *part.* 1. *Dominic.* 1. *poſt Paſchæ ſerm.* 1.

T

Tempus. Quomodo nunc ſit tempus acceptabile explicatur triplici modo. *part.* 1. *Dom* 1 *in Quadrag. ſer.* 2. *uſque ad num.* 2.

Tenebræ. Cur peccata dicantur opera tenebrarum? *part.* 1. *Dom.* 1. *Adventus ſerm.* 3. *num.* 2.

Tentatio. Hæc ſunt in tentatione obſervanda, quæ in tempeſtate maris. *part.* 2. *Dom.* 3. *poſt Octavam Epiphaniæ ſerm.* 1. *fine.*

Solatium in tentationibus. *loc. cit. ſerm* 2.

Tentatio Chriſti facta à Dæmone invitat nos ad tentationes. *part.* 2. *Dominic.* 1. *in Quadrag. ſerm.* 2. *num.* 1. *& ſeqq.*

Quomodo tentationibus ſit reſiſtendum. *loc. cit. numer.* 5. *& ſeqq.*

Dæmon duplicem in modis nos tentat, qui autem hi ſint. *Vide loc. cit. num.* 4 *& ſeqq.*

Terra ſancta. Motiva, cur ad Terram ſanctam ſit peregrinandum. *part* 2. *Dominica infra Octavam Epiphaniæ ſerm* 2.

Timor. Deus, qui animam & corpus poteſt occidere, & mittere in gehennam timendus eſt, non autem homo, qui occidere poteſt tantum corpus. *part.* 3. *Feſto SS. Martyr. Ioannis & Pauli ſerm. unic. toto fol.* 429.

Tribulatio. Tribulationes & miſeriæ patienter ferendæ. *part.* 1. *Dom. in Sexageſ. ſerm.* 1. *num.* 2.

Tribulationes honori nobis ducendæ, & libenter à nobis ſuſcipiendæ. *part.* 1. *Dom. in Sexageſ ſerm.* 2 §. *Et nota.*

Amaritudo tribulationum condienda, quomodo? *part.* 1. *Dom.* 4. *poſt Trinit ſerm.* 1. *initio.*

Tribulationis duodecim fructus ſpecificantur. *part.* 1. *Domin.* 4. *poſt Trinit ſerm.* 1. *toto.*

Quatuor aliæ utilitates Tribulatorum. *part.* 2. *Dom.* 3. *poſt Octav. Epiphan. ſerm.* 2.

Omnes huius mundi tribulationes modicum quid ſunt. *part.* 2. *Dom.* 3. *poſt Paſcha ſerm. unico toto.*

Remedium præſcribitur tribulatis. *p.* 3. *in Feſto SS. Innocen. f.* 1. *f* 38.

De tribulatione plura, & quid in ea obſervandum ſit. *part.* 3.

Festo S. Laurentij M. serm.1. sordet toto fol.442.
Tribulari duplex solatium habent, exemplum Christi, & præmium ab eo promissum. *loc. cit. serm.2. circa fin.*
Septem efficaces rationes afferuntur, cur Deus suos in hoc mundo affligi permittat. *part.3. Festo SS. Martyr. Dyonisij & soc. ser. unico toto fol.464.*
SS. Trinitas. SS. Trinitatis tres partes explicantur; scilicet Gratia, Charitas, & Communicatio. *part.2. in die SS. Trinitatis serm. unico toto.*
Tribulationes veniunt ad nos, si nos ad eas veniamus. *part.2. Dom. Pentecostes serm.1.*

V

Vana gloria. Quam noxia sit vana gloria. *part.1. Dominic. 15. post Trinit. serm. 1. num.2.*
S. Ioannes [illegible] Gloriæ vanæ contemptor, nobis ad exemplum proponitur. *part.2. Dom.4. Adventus serm.3.*
Vide tit. *Gloria, Gloriatio.*
Vanitas. In morte triplex huius mundi vanitas arguetur; qualis? *part.3. Festo S. Clementis Papæ serm. unico §. Nota quod valde utile fol.472.*
Verbum Dei. Dignitas & valor verbi Dei. *part.2. Dom. in Sexagesim. serm.1. num.2. & Circa secundum.*
Assimilatur semini. *loc. cit.*
Periculum, & contemnitur. *loc. cit.*
Auditio Verbi Dei est triplex. *loc.cit. serm.2. toto.*
Vide tit. *Oratio, Confessarius.*
Vestis. Vestitus. Vestibus spiritualibus ornati esse debent Christiani ob multas causas? *part.1. Dominic. 4. post Epiphaniam serm. unico num.1.*
Vestis fidelium, quæ est innocentia, commendatur à multis circumstantijs, à colore, odore, artificio. *loc.cit. num.2.*
Vestitus religiosorum est multis de causis assignatis. *part.2. Dom. 2. post Trinit. serm. unico num.3. §. Circa vestitum.*
Via. Viator. Viator ad Cælum ex hac vita tendens instruitur; quid faciendum, & quid cavendum in hac via sit. *part.1. Dominic. 20. post Trinit. serm. unico toto.*
Via Domini multa habet commoda præsertim tria *part. 2 Dom. 4. Adventus num.2. & seqq.*
E contra via Diaboli totidem habet incommoda *loc.cit. num.1.*
Victoria. Nobilitas Victoriæ seu Triumphi SS. Martyrum extollitur *part.4. Festo SS. Martyr. Mauritij & soc. fol.459.*
Vidua. Reprehenduntur viduæ, quæ verè viduæ non [illegible]
Dominica infra Octavam Natalis Domini serm.3 §. [illegible]
Vinea. Vinea Evangelica tripliciter fusè explicatur [illegible] *in Septuages. serm.3. toto.*
Virgo. Vera in tribus maximè gloriari potest, [illegible] *Vide part.3. Festo S. Margaritæ Virg. & Mart. serm. unico toto fol.435.*
Virginitas. Quam sit pretiosa Virginitas, & quam [illegible] *fodienda. p.2. Dom. infra Octavam Natalis Dom.*
Virtutes Cardinales. Quantum profint cuique [illegible] Cardinales. *p.2. Dominic.3. Adventus serm.3. toto.*
Vita. Vivens corporaliter comparatur vivo spi[illegible] *Dominica 19. post Trinit. serm.2. toto.*
Vita hominis triplex est; vita Naturæ, Gratiæ [illegible] quomodo se invicem habeant. *part.1. Dom.* [illegible] *serm.3. circa fin.*
Idem repetitur & fusè explicatur *part.2. Dom.* [illegible] *serm 2. initio & seqq.*
Vitium. Septem vitia capitalia comparantur [illegible] *part.2. Dominica 3. in Quadrag. serm. 4. fere.*
Septem vitia capitalia vincentibus, septem [illegible] factæ sunt *part.3. Festo S. Vincentij Mart. serm.* [illegible]
Vide tit. *Peccatum.*
Vultio. Christus quinque ob causas unctus fuit, [illegible] *minic. Resurrectionis Domini seu Paschæ serm.*
Vocatio. Dignitas vocationis quanta sit. *part.1.* [illegible] *Trinit. serm.1. num.3.*
Instantia vocationis Divinæ, & varij modi, [illegible] nem vocat *part.2. Dominic.2. post Trinit. serm.*
De modo vocandi, & sequendi vocantem; de [illegible] effectu vocationis pluribus agitur. *part. 3.* [illegible] *Apostoli serm.2. toto.*
Vox. Deus est vox clamans ob triplicem clamo[illegible] per Creaturas; specialem per viros sanctos [illegible] Christum; de quibus pluribus agitur. *p.2. Dom.* [illegible] *numer.2. & seqq.*

Z

Zelus. Quantus fuerit zelus animarum In [illegible] Sanctis *Vide part.1. Dom.16. post Trinit. ser.*
Zyzania. Zizania est nomen cujusdam herbæ, [illegible] catur lolium. *part.1. Dom.4. post Octav. Epiph.*

SUMMA

SVMMARIA ET THEMATA OMNIVM CONCIONVM IN HOC Opere tripartito contentarum,

IN PRIMA PARTE SVPER EPISTOLAS DOMINICARVM.

Dominica prima Adventus.

SERMO PRIMVS.

THEMA. *Hora est jam nos de somno surgere.* Rom. 13. folio 1

Adventus Christi tres sunt, & totidem ad eos præparationes.

II. Thema. *Hora est jam nos de somno surgere.* Rom. 13. 2

Peccator dormienti in quatuor est similis. Cito à peccato surgendū est, ob quatuor incōmoda.

III. Thema. *Dies appropinquavit. Abiiciamus ergo opera tenebrarum. Induamur arma lucis &c.* Rom. 13. 3

Præparare nos ad diem Natalis Domini, peccata abjiciendo, & opera bona præstando debemus.

Dominica secunda Adventus.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt.* Rom. 15. 4

De quatuor libris ex quibus variæ virtutes addiscendæ.

II. Thema. *Quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt.* Rom. 15. 6

Qualiter spectata forma exterioris corporis humani, ac membris eius, homo se debeat habere interius.

Dominica tertia Adventus.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Sic nos existimet homo ut ministros Christi.* 1. Cor. 4. 7

De inutilibus & infidelibus & nequam servis Christi, & cur Christo serviendum sit.

II. Thema. *Sic nos existimet homo ut ministros Christi.* 1. Corinth. 4. 8

Quibus virtutibus ministri Christi instructi esse debeant, ut ei debito modo ministrent.

III. Thema. *Sic nos existimet homo ut ministros Christi.* 1. Corinth. 4. 10

Sermo hic I. persuadere Christiano nititur, ut minister Christi non Dominus esse velit II. qualitates aliquot ministro Christi convenientes exponit. III. quas ob causas bonum sit Christo serviendum, edocet.

IV. Thema. *Hic iam quæritur inter dispensatores ut fidelis quis inveniatur.* 1. Corinth 4. 11

Sermo iste agit de fidelitate triplicium dispensatorem Dei.

Dominica quarta Adventus.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Gaudete in Domino semper: iterum dico gaudete. Modestia vestra nota sit omnibus hominibus, Dominus enim prope est.* Philip. 4. 13

Sermo hic explicat epistolam. Præcipuè autem agit de tribus. I. Gaudium in Domino quæ bona. II Gaudium Mundi quæ mala pariant, & III. quomodo modestè seu rationabiliter vivendum sit.

II. Thema. *Dominus prope est. Nihil solliciti sitis.* Ad Philip. ult. 15

Ostendit hic sermo Dominum nobis prope, hoc est, propensum vel propitium esse. Ideo monet, ut de spiritualibus non temporalibus soliciti simus.

III. Thema. *Dominus prope est, &c.* 16

Sermo hic ostendit Dominum prope esse hominibus maximè peccatoribus ob sex causas.

IV. Thema. *Dominus prope est, &c.* 17

Sequens sermo tres affert causas quare hoc dictum. Dominus prope est, Ecclesia nunc frequentet, quarum præcipua est, ut ad bene suscipiendum Christum in Natali eius nos præparemus, eaque præparatio in quibus consistat, edocet.

Dominica infra octavam Nativitatis Domini.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Quanto tempore hæres parvulus est nihil differt à servo.* Ad Galat. 4. 19

Hic sermo ostendit I. qui se Christus parvulus habuerit & II. quæ virtutum exempla nobis exhibuerit.

II. Thema. *At ubi venit plenitudo temporis, &c.* Ad Galat. 4. 20

Sermone sequenti. I. explicatur cur tempus Incarnationis dicatur tempus plenitudinis vel plenitudo temporis. II. Modus Incarnationis, qualis & III. finis Incarnationis quis fuerit explanatur.

Dominica infra octavam Epihaniæ.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Obsecro vos per misericordiam Dei ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, &c.* Rom. 12. 21

Explicatur hoc sermone thema, maximè qui sint ij qui corpora sua Deo offerant hostiam vivam sanctam, Deo placitam aut contrarium.

II. Thema. *Nolite conformari huic sæculo, &c.* Rom. 12. 22

Et hoc sermone thema exponitur, quatuor vero præcipuè tractantur. I. monet ne conformemus nos sæculo. II. ut reformemur mente. III. explicat quomodo fideles sicut membra corporis humani ad invicem se habere debeant. IV. Religiosos ad bene vivendum incitat.

Dominica prima post octavam Epiphaniæ.

SERMO VNICVS

Thema. *Qui præest in solicitudinem (supple) præsit.* Rom 12. 24

Hic sermo docet solicitudinem sæcularem vitandam fidelibus & spiritualem amplectendam prælatis. Deinde quæ sint considerandadantibus eleemosynam, quando pauperes eam petunt.

Dominica secunda post octavam Epiphaniæ.

SERMO VNICVS.

Thema. *Nolite esse prudentes apud vosmetipsos, &c.* Roman. 12. 25

Dehortatur nos iste sermo à superbia intellectus sapientiave mundana & hortatur ad veram prudentiam.

Dominica tertia post octavam Epiphaniæ.

SERMO VNICVS.

Thema. *Nemini quicquam debeatis, &c.* Ad Rom. 13. 26

Hoc sermone agitur de dilectione, maximè proximi, quare & quomodo is sit diligendus.

Dominica quarta post octavam Epiphaniæ.

SERMO VNICVS.

Thema. *Induite vos sicut electi Dei, sancti & dilecti, viscera Misericordiæ, &c.* Colos. 3. 27

Sermo sequens tradit quibus spiritualibus vestimentis & quas ob causas Christiani induti esse debeant.

Dominicæ in Septuagesima.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Sic currite ut comprehendatis.* 1. Corinth. 9. 29

Agitur hoc sermone de triplici cursu ad mortem, Infernum, & Paradisum: Item de iis, quæ currentem à comprehendendo bravio æterno vel Paradiso impediunt, & quæ ad hoc adjuvant.

II. Thema. *Sic currite, &c.* 30

Docet hic sermo à quibus expediti esse debeamus & quomodo currendum sit, ut æternum bravium comprehendamus.

III. Thema. *Sic currite, &c.* 31

Tradit hic sermo quomodo sit currendum spiritualiter & quæ ad cursum istum incitare nos debeant.

IV. Thema. *Omnis qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet.* 1. Corinth. 9. 32

Occasione thematis & temporis huius ostendit hic sermo,

SUMMARIA

I. fatuitatem delicatè nunc viventium. II. commendat abstinentiam à variis ipsius utilitatibus. III. quatuor species abstinendi recenset.

Dominica in Sexagesima.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Ministri Christi sunt & ego. Vt minus sapiens dico plus ego. In laboribus plurimis, supple, ostensus sui minister Christi, &c.* 2. Corinth. 11. 33

Sermo hic tractat principio materiam spectantem ad præcedentem Dominicam, peccatum nimirum Protoplasti miseriæ huius vitæ causam fuisse, eumque ac posteros jure à Deo punitos fuisse. Deinde maximè ex huius Dominicæ Epistola exemplo S. Pauli confirmat nos ad patienter ferendas tribulationes & tentationes.

II. Thema. *Libenter gloriabor in infirmitatibus meis ut in habitet in me virtus Christi.* 2. ad Corinth. 12. 36

Sequens sermo agit. I. de gloriatione Diabolica & Mundana quę mala sunt, & de Christiana quæ bona est. II. cur tribulationes nobis honori ducere easque libenter suscipere debeamus.

Dominica in Quinquagesima.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Si linguis hominum loquar & Angelorum, &c.* 1. Corinth. 13. 37

Sermo hic agit de charitate & maximè tria. I. quid sit vera charitas describit. II. ex eius etymo pretiositatem ipsius deducit. III. carentiæ eius damnositatem ostendit.

II. Thema. *Charitas patiens est &c.* 38

Explicantur hoc sermone septem bona, quæ nobis charitas, affert; octo mala, à quibus nos custodit.

III. Thema. *Charitas nunquam excidit,* 39

Hic sermo I. thema tripliciter explicat. II. Charitatis necessitatem ac utilitatem docet, tribus rebus eam comparans.

IV. Thema. *Cum essem parvulus, loquebar ut parvulus, sapiebam ut parvulus, quando autem factus sum vir, evacuavi quæ erant parvuli.* 39

Hortatur hic sermo provectæ ætatis homines puerilia ut evacuent exemplo Apostoli, idque I. cur & II. quomodo faciendum.

Dominica prima in Quadragesima.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Exhortamur ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.* 2. Corinth. 6. 40

Explicat hic sermo dupliciter gratiam Dei, de qua hæc Epistola loquitur. Deinde edocet cur timenda sit ingratitudo de beneficio Dominicæ Redemptionis, & qui hoc in vacuum recipiant.

II. Thema. *Ecce tempus nunc acceptabile, &c.* 2. Cor. 6. 41

Iste sermo I. explicat tripliciter quomodo nunc sit tempus acceptabile (vel tempus Nundinarum spiritualium, quo merces spirituales comparari possint) respectu trium temporum maximè tempori, extra quadragesimam. II. docet quam dissimilis sit negotiatio cum Deo, vel cum Dæmone instituta.

III. Thema. *Ecce nunc tempus acceptabile, &c.* 2. Corinth. 6. 43

Sermo hic duabus similitudinibus navigationis & curationis medicinalis, aliisque motivis allatis, ad salutem propriam procurandam hoc tempore Quadragesimæ nos invitat ac incitat.

Dominica secunda in Quadragesimâ.

SERMO VNICVS.

Thema. *Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra, &c.* 1. Thess. 4. 45

Docet hic sermo quomodo sanctificari & à quibus vitiis emundari debeamus, ut Dei voluntati sanctificationem nostram cupientis morem geramus.

Dominica tertia in Quadragesima.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Estote imitatores Dei sicut filij charissimi.* ad Ephesios 5. 47

Docet hic sermo. I. quare. II. in quibus Deum imitari debeamus, ut ad eius perfectissimum exemplar & doctrinam, vitam nostram corrigamus.

II. Thema. *Estote imitatores Dei, &c.* ad Eph. 5. 48

Hortatur hic sermo ad triplicem bonitatem divinam imitandam maximè ad dilectionem inimicorum, ut filij Dei reputari possimus.

III. Thema. *Estote imitatores Dei, &c. ad* Ephes. 5. 49

Hic sermo tractat de amore Dei patris in nos ut filios suos & nostri vicissim erga illum ut patrem nostrum. II. de dilectione Christi erga nos & nostra in illum per oblationem.

Dominica quarta in Quadragesima.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Illa autem quæ sursum est Hierusalem libera est, quæ est mater nostra.* ad Galat 4. 50

Commendatur hoc sermone cœlestis Hierusalem à quatuor ad consolandos eos, qui iam per pœnitentiam ad eam peregrinantur & & excitandos, qui viam pœnitentiæ adhuc ingressi non sunt.

II. Thema. *Lætare sterilis quæ non paris, &c.* ad Galat. 4. 52

Ostendit hic sermo. I. cur hoc tempore pœnitentiæ ad gaudium invitemur, & II. quas ob res gaudendi nunc habeamus causas.

Dominica quinta in Passione.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Christus assistens Pontifex futurorum bonorum per amplius & perfectius tabernaculum non manu factum, &c.* ad Hebr 9. 53

Demonstrat hic sermo quomodo exemplo Passionis Dominicæ Ecclesia hoc tempore peccatores ad aggrediendum pœnitentiam extimulare conetur, & iam pœnitentes eodem confirmare studeat.

II. Thema. *Christus assistens Pontifex futurorum bonorum &c.* 55

Explicantur hoc sermone. IV. verba thematis & ad quatuor genera vitiorum hominum corrigenda diriguntur.

Dominica Palmarum.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Hoc sentite in vobis quod & in Christo Iesu.* Philip. 2. 56

Docet sermo iste ex officio Ecclesiæ hujus Dominicæ de Processione & Passione Domini conjunctis gloriam & felicitatem hujus mundi contemnere & humilitatem exemplo Christi sectari, ut in futuro exaltemur cum illo. Epistola toto ferè sermone explicatur.

II. Thema. *Hoc sentite in vobis, &c.* 57

Sermo iste tres modos exponit sentiendi in nobis quod fuit in Christo Iesu.

In die sancto Paschæ.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Expurgate vetus fermentum, &c.* 1. Corinth. 5. 59

Intendit hic sermo nos absterrere ab indigna sumptione Eucharistiæ explicando Peccati huius damna ac pericula Item docet à quibus peccatis expurgari & qualium virtutum dispositiones habere debeant ad hoc sacrum digne accessuri.

II Thema. *Pascha nostrum immolatus est Christus.* 61

Hic sermo hortatur nos, ut caveamus nobis à relapsu in pristina peccata post Pascha, ne Christum rursus crucifigamus, vendamus, &c. Sed exemplum Christi pro nobis occisi & sanguinis ejus pro nobis effusi pretium considerantes, pro sanctitate nostra conservanda quædam etiam, quæ ad hoc necessaria præscribit præstemus. Deinde cum Christus in Epistola Paschæ hoc est, transitus noster vocetur, recenset tres transitus peccatoribus faciendos, ad quorum difficultates superandas Dei auxilium in primis & alia tria nobis necessaria sint.

III. Thema. *Itaque epulemur non in fermento veteri, &c.* 63

Hic sermo ponit quinque. I. quibus ad tollendam indignationem moveat eos, qui ob eam in paschate non communicant. II. invitat nos ad communicandum, & quomodo bene communicandum sit, tradit.

Dominica prima post festum Paschæ.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Omne quod natum est ex Deo vincit mundum.* Ioan. 5. 64

Hoc sermone agitur de fide. I. qualis esse debeat virtus Fidei. II. explicatur symbolum fidei Apostolicum, interserendo moralia.

II. Thema. *Omne quod natum est ex Deo vincit mundum.* 66

Hic sermo ostendit. I. quomodo Mundus impugnet & quomodo à nobis vincatur. II. aliquot Fidei effectus explicat.

Dominica secunda post Paschæ.

SERMO PRIMVS

Thema. *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia eius.* 1. Petr. 2. 67

Docet sermo sequens. I. cur memoria Passionis Dominicæ tempore Paschali præ aliis temporibus habenda sit. II. cur ad umbram arboris crucis Christi confugiendum sit tam hoc, quam aliis temporibus.

II. Thema. *Christus passus est pro nobis, &c.* 68

Refert hic sermo. I. quatuor modos, quibus Christus passus est, & etiamnum patitur II. tres modos sequendi ipsum recenset.

Dominica tertia post Paschæ.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Obsecro vos tanquam advenas & peregrinos abstinere vos à carnalibus desiderijs, quæ militant adversus animam.* 1. Petr. 2 62

Sermo iſte docet quare à carnalibus deſiderijs, maximè luxuria, abſtinendum, & quomodo ijs reſiſtendum ſit.

II. Thema. *Obſecro vos tanquam advenas & peregrinos abſtinere à carnalibus deſiderijs.*

Varia docet hic ſermo. In quibus carni non ſit conſentiendum. II. Quomodo Chriſtus fuerit peregrinus ſuper terram, & juſti quomodo eum imitati, peregrini eſſe debeant. III. ut benè inter malos vivamus & ad hoc quid opus. IV. ad quid poſſit fraternitas, quęque eam impediant.

Dominica quarta poſt Paſcha.

SERMO VNICVS.

Thema. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt, deſcendens à patre luminum, &c.* Iac. 1. 72

Proœmio hujus ſermonis docemur, quæ in Paſchate recenter converſis neceſſaria ſint. Reliquo ſermone Epiſtola & maximè quatuor ejus dicta explicantur.

Dominica quinta poſt Paſcha.

SERMO VNICVS.

Thema. *Eſtote factores verbi & non auditores tantùm, fallentes vosmetipſos.* Iac. 1 73

Sermo hic ad quatuor virtutes exercendas nos hortatur, quas in eo videas.

Dominica infra octavam Aſcenſionis.

SERMO PRIMVS.

Them. *Eſtote prudentes, & vigilate in orationibus.* 1. Petr 4. 75

Hic ſermo monet nos ut exemplo diſcipulorum Domini hoc tempore ad Spiritum S. ſuſcipiendum nos paremus. Et I. aliqua proponit nobis de ſpiritu S. quę ad hanc præparationem faciendam nos moveant. II. verò quędam proponit quæ ad ſuſcipiendum ſpiritum S. diſponant.

II. Thema. *Eſtote prudentes, &c.* 76

Sermo iſte agit de prudentia bona ac mala.

III. Thema. *Eſtote prudentes, &c.* 78

Recenſentur hoc ſermone aliquot utilitates, quas oratio vigilans parit & charitas, quę veſti comparatur.

In die Pentecoſtes,

SERMO PRIMVS.

Thema. *Erant omnes pariter diſcipuli in eodem loco.* Actorum 2. 78

Hic ſermo oſtendit. I. quæ beneficia à Chriſto & S. ſpiritu hodie hominibus collata ſint, ob quæ Deus ſit glorificandus. II. Exemplo diſcipulorum Chriſti proponit aliqua, quibus ad dignè recipiendum S. ſpiritum præparemur, quod ad fidelium utilitatem pertinet.

II. Thema *Apparuerunt illis diſpertita linguæ tanquam ignis.* Actor. 2. 80

Affert hic ſermo rationes aliquot cur S. ſpiritus in ſpecie linguarum ignearum apparuerit, deinde ſeptem operationes ignis ſeptem S. ſpiritus donis accommodat.

III. Thema. *Apparuerunt illis diſpertita lingua &c.* 89

Explicatur. I. hoc ſermone quomodo tres ſtatus incipientium, proficientium, & perfectorum, à S. ſpiritu in columbę, flatus & ignis figuris, olim apparente inſtruantur. II. in quibus S. ſpiritus requieſcat, in quibus non. III. diverſam eſſe repletionem S. ſpiritus, quid faciendum ut eo repleamur, & repletionis hujus quę ſint ſigna.

In die ſanctæ Trinitatis.

SERMO VNICVS.

Thema. *Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti, & Charitas Dei, & communicatio ſancti ſpiritus ſit cum omnibus vobis.* 2. Cor. ultim. 82

Explicat hic ſermo tres partes thematis de SS. Trinitate. I. pars (gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti) filio Dei II. (Charitas Dei.) Deo Patri III. (Communicatio S. Spiritus) ſpiritui ſancto accommodatur.

Dominica prima poſt Dominicam SS. Trinitatis.

SERMO PRIMVS.

Thema. *In hoc apparuit Charitas Dei in nobis, quoniam filium ſuum unigenitum miſit Deus in mundum ut vivamus per eum* 1. Ioan. 4. 83

Præmittit hic ſermo quędam de charitatis pretioſitate, neceſſitate &c. Deinde ſex motivis ex amore Dei erga nos ductis amorem Dei & proximi nobis accendere conatur.

II. Thema. *Perfecta charitas foras mittit timorem.* 1. Ioan. 4. 85

Hic ſermo multa affert, quibus peccatori timorem incutiat, ut convertatur.

Dominica ſecunda poſt Trinitatis.

SERMO VNICVS.

Thema. *Nolite mirari ſi odit vos mundus, &c.* 1. Ioannis tertio. 87

Hoc ſermone explicatur tota Epiſtola. I. rationes ſeptem afferuntur, cur mirandum non ſit quod Mundus bonos odio ſequatur. II. agitur de odio proximi quantum malum ſit. III. in quibus operibus dilectio proximi oſtendenda & quę vera dilectio proximi ſit, demonſtratur.

Dominica tertia poſt Trinitatis.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Humiliamini ſub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore viſitationis,* 1. Petr. 5. 88

Sermo ſequens continet tres exhortationes, quibus ad evitanda tria mala, quę Mundus ſequacibus generat, nos hortatur.

III. Thema. *Vigilate quia adverſarius veſter Diabolus tanquam Leo rugiens circuit quærens quem devoret, &c.* 1. Petr. 5 89.

Docet hic ſermo reſiſtere Diabolo, Fide & Vigilia. quatuor item modos excitandi ſomnolentos proponit, & duo impedimenta ne evigiletur vitanda monet.

Dominica quarta poſt Trinitatis.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Non ſunt condigna Paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.* Rom. 8. 90

Sermo iſte oſtendit quot modis paſſionum ſeu tribulationum amaritudo concilianda ſit bonis, quibus modis tamen mali non juvatur. Fructus quoque tribulationis duodecim recenſet.

Thema. *Non ſunt condigna Paſſiones hujus temporis, &c.* 91

recenſentur. I. hoc ſermone octo, ex quibus Gloria Beatorum colligi poſſit. II. referuntur ſex, quorum quodlibet triplex eſt, quæ Beatis Gaudiorum cauſæ exiſtunt.

Dominica quinta poſt Trinitatis.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Omnes unanimes in oratione eſtote.* 1. Petr 3. 91

In exordio hujus ſermonis agitur aliquid de tribus bonis operibus. In prima parte traditur, cur orare libenter diſcere debeamus. In ſecunda præfatio & ſingulæ dein orationis Dominicæ petitiones explicantur.

Dominica ſexta poſt Trinitatis.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Quicunque Baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus* Rom. 6. 95

Hoc ſermone agitur de Baptiſmo. Et primò cùm per Baptiſmum ſanguine Chriſti loti ſimus, monet nos partim ut immunditiam peccati varias ob cauſas timeamus ac vitemus, partim, ut huic ablutioni interius exteriuſque convenienter vivamus. Secundò effectus Baptiſmatis duodecim proponit & exponit.

II. Thema. *Si mortui ſumus cum Chriſto, credimus quia ſimul etiam vivemus cum Chriſto* Rom. 6. 97

Hic ſermo tria tradit. I. ſocietas Chriſti in cœlo cur ſit deſideranda, dæmonum in inferno cur ſit timenda II qua via ad ſocietatem Chriſti perveniendum ſit III. cur ſancti mortui in hac Epiſtola appellentur.

Dominica ſeptima poſt Trinitatis.

SERMO VNICVS.

Thema. *Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſervire immunditiæ & iniquitati, ita nunc exhibete membra veſtra ſervire juſtitiæ in ſanctificationem.* Rom 6. 98

Sequens ſermo docet. I. quomodo ſicut membra exhibita fuerunt ſervire immunditiæ & iniquitati, ita exhibenda ſunt ſervire juſtitiæ in ſanctificatione. II. reprehendit homines ob vitia quædam, quæ ab eis circa ſervitium divinum committuntur.

Dominica octava poſt Trinitatis.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Debitores ſumus non carni, ut ſecundum carnem vivamus, &c.* Rom. 8. 99

Sermonis hujus. I. pars commendatur in themate, illudque explicat, II. quid & quibus debeamus oſtendit.

Dominica nona poſt Trinitatis.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Non ſumus concupiſcentes malorum, &c.* 1. Corinth. 10. 101

Sermone hoc pars hujus Epiſtolæ exponitur. Duo autem præcipuè tractantur. I. cur mala tam propria quam aliena concupiſcenda non ſint. II. exemplis duobus ex libris Moſis deſumptis à quatuor vitijs abſterremur.

II. Thema. *Qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne cadat* 1. Corinth. 10. 103

Explicatur hoc ſermone thema, & tria præcipuè traduntur. I. omnimodam certitudinem haberi non poſſe abſque revelatione, an ſimus in bono ſtatu, aut ſi ſimus, an in eo perſeveraturi; opinionem tamen ac fiduciam, quod ſimus in ſtatu gratiæ, formari poſſe ex tribus ſignis. Lapſum in peccatum fieri ob tria ad hunc caſum cavendum occaſiones ſeptem fugiendas eſſe.

SUMMARIA.

Dominica decima post Trinitatis.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Nemo potest dicere Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto.* 1 Corinth 10 104

Hic sermo inprimis thema explanat. Deinde quanta sit malitia, turpitudo ac infelicitas mali Christiani male servientis Deo legem ejus non servando: è contra verò quanta felicitas ac dignitas sit boni Christiani, edocet.

II. Thema. *Unicuique datur manifestatio spiritus ad utilitatem, &c.* 1 Corinth. 12 107

Comparatur hoc sermone vivens & mortuus corporaliter ad viventem ac mortuum spiritualiter.

III. Thema *Unicuique datur manifestatio spiritus ad utilitatem, &c* 1 Corinth. 12 108

Agit hic sermo contra quinque genera hominum vitiosorum, potissimum verò ad virtutem liberalitatis exercendam nos excitat. 12. Motivis.

Dominica undecima post Trinitatis.

SERMO PRIMVS.

Thema *Tradidi vobis inprimis quod & accepi Quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris, &c* 1 Corinth 15 110

Sermo sequens docet ad quę bona spiritualia meditatio passionis ac mortis homini conducat.

II. Thema. *Gratia Dei sum id quod sum.* 1. ad Corinth 15 111

Tradit I hic sermo quàm necessaria sit homini gratia Dei in hac vita. II. modos 7 cavendos enumerat quibus aliquis se indignè vel indebitè habet ad eam.

III. Thema *Gratia Dei sum id quod sum.* 112

Ostendit inprimis hic sermo quam necessaria sit nobis cognitio nostri. Dein occasione thematis notificat nobis quid simus per naturam, culpam, ac gratiam. Demùm ejusdem occasione docet, cur in S. Paulo gratia vacua non fuerit, & quare nobis cavendum sit ne ea in nobis otiosa existat.

Dominica duodecima post Trinitatis.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Sufficientia nostra ex Deo est.* 2. Corinth. 3. 113

Hic sermo hominem tripliciter insufficientem esse docet I. ut se in esse conservet, & quomodo circa hoc peccetur. II. Ut bonam vitam inchoet, in ea perseveret, ac proficiat, &c. quî in hoc peccetur. III. Ut cor desideriis terrenis repleat seu saciet, idque ob tres rationes.

II. Thema *Sufficientia nostra ex Deo est.* 114

Hic sermo. I. tradit quomodo aliquis Dei gratiam acquirere seu salvare animam suam possit. II. triplicem sufficientiam nostram pertractat.

Dominica decima tertia post Trinitatis.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Abrahæ dictæ sunt promissiones & semini ejus.* Gal. 3. f. 115

Versatur hic sermo circa Decalogum I. in communi docens, quas utilitates ejus observatio affetat, & quę ad præcepta divina servanda inducere nos debeant. II in specie Decalogi præcepta vel conjunctim vel divisim explicans, ostendendo maximè ad quæ illa nos dirigant, & in quibus contra illa peccetur.

II. Thema. *Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini ejus, &c.* 118

Tractat hic sermo de Abrahæ virtutibus, meritò apud Deum, & promissionibus ei à Deo factis. Item multa ex ejus vita imitanda nobis proponit.

Dominica decima quarta post Trinitatis.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Fructus Spiritus est Charitas: gaudium: pax patientia, &c.* Galat 5 119

Agit hic sermo de ligno vitę: Spiritu S. scilicet in corde hominis gratiam Dei habentis velut in Paradiso sitnato & de varijs effectibus ac virtutibus fructuum hujus ligni, ist est Spiritus sancti.

II. Thema *Qui Christi sunt carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs.* Galat. 5 128

Hic sermo ostendit non Christi esse duplici modo, secundi modi sex signa, In fine additur aliquid de Crucifixione & cruce hominis Christiani.

Dominica decima quinta post Trinitatis.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Si spiritu vivimus, spiritu & ambulemus.* Gal. 6 129

Exponuntur hoc sermone primæ Epistolæ dicta & tria potissimum tractătur. I. Quæ profectum spiritualem impediant, quę promoveant, & in quibus rebus attendendum sit. II Quàm perversa ac nociva vitia sint vana gloria, excitatio litium, &c. Et invidiâ terriò peccantes quomodo corripiendi sint.

III. Thema. *Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi, &c* Gal. 5 131

Hic sermo hortatur nos ad portanda onera proximi, seu ad subveniendum proximo tam in onere seu malo culpæ quàm pœnæ præcipuè animabus in purgatorio.

Dominica decima sexta post Trinitatis.

SERMO PRIMVS.

Thema *Flecto genua mea ad patrem Domini nostri Iesu Christi, &c.* Ephes. 3 133

Hoc sermone duo potissimom tractantur. I. Epistola per totum sermonem explicatur. II. Agitur de V. quæ Apostolus tanquam necessaria saluti suorum Ephesiorum flexis genibus à Deo rogavit, quæ eadem nobis quoque ad eundem finem necessaria summopere à Deo efflagitanda sint

II. Thema. *In charitate radicati & fundati, &c.* Ad Ephes. 4 f. 135

Hic sermo ostendit. I. Varijs rationibus, quàm bono loco sint, qui in Charitate radicati ac fundati sunt, & quàm malo, qui non sunt. Deinde de Charitate Dei, ac proximi, itemque de gloria regni cælestis paucula tangit.

Dominica decima septima post Trinitatis.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Obsecro vos ego vinctus in Domino, ut dignè ambuletis vocatione, quâ vocati estis.* 136

Sermo insequens thema explicat. Item superiores ad clementer regendum & subditos ad libenter parendum hortatur. Postea docet, quare & quomodo dignè ambulandum seu convenienter vivendum sit triplici vocationi divinę, maximè ei, quâ ad regnum cœleste vocamur.

II. Thema. *Obsecro vos cum omni humilitate & mansuetudine, cum patientia, supportantes invicem in charitate, soliciti servare unitatem spiritûs in vinculo pacis* Ad Ephes. 4 138

Addit hoc sermo septem in ultima parte præcedentis sermonis relatis, alia sex necessaria electis seu vocatis ad regnum cœleste. Maximè verò agit de Humilitate, Mansuetudine, & Charitate.

Dominica decima octava post Trinitatis.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Gratias ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei quæ data est vobis in Christo Iesu.* 1 Corinth. 1 139

Commendat nobis hic sermo tres virtutes. I Gratiarum actionem seu beatitudinem, II. Dilectionem proximi. III. Discretionem seu metum de temporalibus habendum

II. Thema. *Gratias ago Deo meo semper pro vobis, quia in omnibus divites facti estis.* 1 ad Corinth. 1 140

Agit hic sermo de divitibus in Deo & divitibus in Mundo.

Dominica decima nona post Trinitatis.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Renovamini spiritu mentis vestræ* Ad Ephes. 4 142

Hic sermo I. tradit cur peccatum vetustas vocetur. II. hortatur, ut renovemus nos ab ea, exemplo & modo creaturarum aliquarum. III. in fine quasdam Epistolæ sententias explicat.

II. Thema *Renovamini, &c.* 143

De tribus agitur hoc sermone. In principio & fine de renovatione mentis pauca. II. De cohibenda lingua à mendatio & irâ moderandâ. III. De labore manuum & quatruplici ejus bonâ intentione, seu fine.

Dominica vigesima post Trinitatis.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Videte quomodo caute ambuletis.* Ephes. 5 145

Instruit hic sermo viatorem hujus vitę ad cœlum tendentem docendo, quid ipsi faciendum, cavendumque sit, ut securè ad terminum regni cœlestis perveniat.

Dominica vigesima prima post Trinitatis.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Confortamini in Domino & in potentia virtutis ejus, &c.* Ephes. 6 146

Hic sermo ad pugnam spiritualem bene pugnandum noserudit, & excitat.

II. Thema. *Accipite (id est, induite vos) armaturam Dei.* Ad Ephes. 6 147

Sermo sequens in Epistolam postillat seu commentatur & maxime armaturam militis Christiani commendat & explicat.

Dominica vigesima secunda post Trinitatis.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Confidimus in Domino Iesu, quia qui cepit in nobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Iesu.* Phil. 1. 148

Sermo iste agit de profectu & perseverantia fidelium in bona vita. Ac primò tria vitia profectum istum impedientia pandit. Deinde quatuor causas affert, cur Apostolus de suorum perseverantia bene sperare potuerit, quod ad omnes fideles referri potest. Demum docet hominis perfectionem tribus effici & constare

II. Thema. *Testis mihi est Deus quomodo cupiam omnes vos in visceribus Iesu Christi, &c.* Ad Phil. 1 149

Sermo hic commentatur in partem posteriorem Epistolæ, maximè verò agit de charitate & sinceritate.

Dominica vigesima tertia post Trinitatis.

SERMO PRIMVS.

Thema, *Gloria in confusione eorum, qui terrena sapiunt.* Phil. 3 f. 150

Sermone sequent. I. Thema explicatur. II. Agitur de triplici

sapienti

SUMMARIA.

ſapientiâ ſeu juſtitiâ mundana, ,irca gloriationes, & divitias & delitias.

II. Thema *Converſatio noſtra in cœlis eſt.* Phil. 3 152.

Sequens ſermo oſtendit. 1. Quomodo converſatio Apoſtoli fuerit in cœlo, ut eum imitemur in hoc. . Docet cur libenter in cœlo & inviti in Mundo eſſe debeamus. In fine comparat Mundum Iericho.

Dominica vigeſima quarta & ultima poſt Trinitatis.

SERMO VNICVS.

Thema. *In diebus illis ſalvabitur Iuda* Hierem. 23. 153

Iſte ſermo intendit prępparare corda hominum ad Adventum ſeu natalem filij Dei, præmittit ergo proœmij loco explicationem loci Oleæ de quærendo Deo à peccatore & Hieremiæ de ſalute ſperandâ ex Adventu Chriſti à Iudâ, id eſt, confitente. Inde per totum ſermonem agitur de ſacramento confeſſionis, de quo principaliter quinque tractantur quæ optimè digeſta, ac diviſa in ſermone facile invenias.

IN SECVNDA PARTE SVPER EVANGELIA.

Dominica prima Adventus.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Dicite filiæ Sion, ecce rex tuus venit tibi manſuetus, &c.* Matth. 21 159

Thema explicatur & docetur cur, cui & quid hoc tempore ſit concionandum: V. afferuntur cauſæ, cur adventum Chriſti in carnem Eccleſia repræſentet hoc tempore.

II. Thema. *Dicite filiæ Sion, ecce rex tuus venit tibi manſuetus.* 160

Ex verbis Thematis occaſione deſumpta quatuor traduntur quæ præparationi ad triplicem Domini Adventum valdè accommodata ſint.

III. Thema. *Dicite filiæ Sion, &c.* 162.

Nominibus bonæ & malæ animæ in ſcriptura datis, illa ad bonam vitam eruditur & hæc à mala abſterretur.

IV. Thema. *Dicite filiæ Sion, ecce rex tuus tibi venit, &c.* 163

Sicut Iudæi Chriſtum in carne venientem malè receperunt, ita nunc Chriſtianos ad Adventum Chriſti in mentem & ad judicium malè ſe parare; quique Chriſti adventum in carnem deſideraverint ex Antiphonis ſapientialibus, ut vocant demonſtratur. Tres etiam prępparationes ad Adventum Dei in mentem afferuntur, &c. quę ejus deſiderium in peccatore excitare debeant.

V. Thema. *Dicite filiæ Sion, ecce rex tuus venit tibi, &c.* 164

Multæ rationes quare tres Adventus Chriſti magni faciendi ſint.

Dominica ſecunda in Adventu.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Erunt ſigna in Sole & Luna & Stellis, &c.* Lucę 21. 165

Proœmij loco duo ponuntur principia ſapientiæ divinę. II. occaſione 2. principij & Evangelij agitur de ſignis judicium univerſale prępcedentibus & eorum cauſis.

II. Thema. *Erunt ſigna in Sole & Luna, &c.* 166

Myſticè explicantur ſigna judicium extremum prępcedentia: ſub finem tractantur de ſtatu ſeu timore Angelorum ac hominum tempore judicij.

III. Thema. *Nunc videbunt filium hominis venientem in nube cum poteſtate magna & majeſtate.* Lucæ 2. 168

Explanantur ſingula verba thematis & modus quo Iudex ad judicium univerſale venturus eſt.

IV. Thema. *His autem fieri incipientibus, &c.* eod. fol.

Conſolatur bonos & hortatur ad ſpem & gaudium concipiendum ob Adventum Iudicij 2. ſimilitudinem de ficu ad hoc judicium accommodat, & ultima verba Evangelij explanat, in ſummâ virtutum; tractatu de timore. Igitur his quatuor ſermonibus totum Evangelium ordine eſt expoſitum.

Dominica tertia Adventus.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Cum audiſſet Ioannes in vinculis opera Chriſti, &c.* Matth. 11. 169

Explicat. I. partem Evangelij ſeu interrogationem Ioannis, & I. affert duas duorum P. P. ſententias circa interrogationem Ioannis. II. Ex eadem parte inſtruit mores circa varia.

II Thema. *Et reſpondens Ieſus ait illis.* 171

Explicatur. II. pars Evangelij ſeu verba & reſponſum Chriſti, maximè verò ad finem laudes & præconia Ioannis.

III. Thema. *Illis autem abeuntibus cœpit dicere ad turbas de Ioanne, &c.* 172

Vtilitas quatuor virtutum Cardinalium, à quibus S. Ioannes commendatur.

IV. Thema. *Quid exiſtis in deſertum videre? arundinem vento agitatam? &c.* 173

In quibus peccator arundini ſimilis ſit, & quod Ioannes & juſtus vir ei ſimilis non ſit.

V. Thema. *Quid exiſtis in deſertum videre, &c. eod. fol.*

Clauſtrum deſerto & clauſtrales ijs quę in deſertis inveniuntur, maximè feris comparantur. In fine docetur, quam ſit periculoſa hominum frequentia.

Dominica quarta Adventus.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Miſerunt Iudæi ab Hieroſolymis Sacerdotes & Levitas ad Ioannem &c.* Ioan. 5. 175

Breviter explicatur Evangelium, & duo dubia circa illud ſolvuntur.

II. Thema. *Ego vox clamantis in deſerto, &c. eod. fol.*

Explanatur thema, & I. cauſæ quatuor afferuntur cur Mundus deſertum vocari & haberi poſſit. II aliquot rationes, quare Deus clamans & Ioannes cęterique prędicatores vox clamantis Dei nimirum, cenſendi ſint: duplicem eſſe viam Diaboli & Dei, quales eę ſint, & quomodo via Dei in quinque ſtatibus præparanda ſit.

III. Thema. *Miſerunt Iudæi ab Hieroſolymis Sacerdotes, &c* 178

Totum Evangelium explicatur. In principio Iudęorum ad Ioannem legatorum in interrogando perverſitas, & Ioannis in reſpondendo probitas declaratur. Reliquo ſermone uſque ad finem varia explanantur Evangelij dicta.

Dominica infra octavam Natalis Domini.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Et erant pater ejus & mater ejus mirantes ſuper iis quæ dicebantur de illo.* 180

De admirandis ſeu mirabilibus De Chriſto dictis, & de admirandis ab eo dictis & factis.

II. Thema. *Ecce poſitus eſt in ruinam, &c.* 181

Explicatur dictum terribile Simeonis & tractantur terribilia quædam circa Chriſtum. Aliqua etiam in ipſo imitanda proponuntur.

III. Thema. *Et erat Anna Prophetiſſa, &c.* 182

Continet hic ſermo potiſſimum commendationem Annæ à ſeptem virtutibus, quæ aliis imitandę proponuntur.

IV. Thema. *Puer autem creſcebat & confortabatur (hæc pertinent ad corpus) plenus ſapientia, & gratia Dei erat in illo (hæc pertinent ad animam.)* Luc. 2. eod. fol.

De incremento & robore ſpirituali ad exemplum parvuli.

Dominica infra octavam Epiphaniæ.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Cum factus eſſet Ieſus annorum duodecim aſcendentibus illis Hieroſolymam ſecundum conſuetudinem diei feſti, &c.* Luc. 2. 183

Totum Evangelium breviter explicatur & doctrinę aliquę immiſcentur, Prępcipuè de conſuetudinibus Iudęorum in peregrinationibus Hieroſolymam ex lege faciendis

II. Thema. *Cum factus eſſet Ieſus annorum duodecim, &c.* 3. 184

Hortatur nos exemplo Marię & Chriſti in hoc Evangelio contento ad plurimas virtutes exercendas.

III. Thema. *Cum factus eſſet Ieſus annorum 12. &c.* 185

Quomodo inſtar parentum Chriſti viri contemplativi Chriſtum amittant, amiſſum quęrere & invenire debeant.

Dominica prima poſt octavam Epiphaniæ.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilea.* Ioan. 2. 186

Explicatur Evangelium totum breviter & quędam doctrinæ immiſcentur.

II. Thema. *Nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilea, &c.* 187

I. Commendatio Matrimonij carnalis. II. Inſtructiones conjugum carnalium

III. Thema. *Nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilea, &c.* 188

Agitur breviter de Matrimonio inter Chriſtum & humanam naturam, poſt uſque ad finem fuſiùs de Matrimonio ſpirituali inter Deum & animam, per baptiſmum, per pœnitentiam, de quâ multa, & per Religionis ingreſſum.

IV. Thema *Nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilea, &c.* 190

De S. Marię pietate & poteſtate, de obędientia Eccleſię, mercede patientiæ, filie Eccleſiæ.

V. *Dicit Mater Ieſu ad eum, &c.* eod. fol

De tribus virtutibus B. V. in ſermone; & de ſeptem verbis ejus quæ in Evangelio loçuta eſt, imitanda omnibus, maximè religioſis.

Dominica ſecunda poſt octavam Epiphaniæ.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Cum deſcendiſſet Ieſus de monte, ſecuta ſunt eum turba multa* Matth. 8. 191

Comparatur I. peccatum Lepræ. II. oſtenditur quomodo 8. ſpecies lepræ ſpiritualis curentur 8. beatitudinibus Evangelicis, & quomodo eædem ſpecies voluntatem ac intellectũ corrumpant.

II. Thema. *Cum deſcendiſſet Ieſus de monte, ſecuta ſunt eum turba multa, & ecce leproſus veniens adorabat eum.* 193

Explicatur totum primum miraculum, cujus occaſione variæ doctrinæ afferuntur.

III. Thema. *Cum autem introiſſet Capharnaum acceſſit ad eum Centurio, &c.* 194

Explanatur ſecundũ miraculũ interjectis aliquibus documentis.

IV. Thema. *Cum autem introiſſet Ieſus Capharnaum, &c.* 195

Varia pro ædificatione noſtra in Chriſto, Centurione & ejus ſervo diſcenda proponuntur.

Dominica tertia poſt octavam Epiphaniæ

SERMO PRIMVS.

Thema. *Aſcendente Ieſu in naviculam ſecuti ſunt eum diſcipuli ejus.* Matth. 8. 196

In quibus Eccleſia navi, ejus Prælati naucleris, & Mundus mari aſſimilatur, de tentationibus quaſi quatuor ventis in mari cordis humani flantibus. Peccator item comparatur mari.

II. Thema. *Aſcendente Ieſu in naviculam, &c.* 198

Tres optimi effectus hujus Evangelij exponuntur. Damnatur temeraria ſecuritas, conſolatio tentatis, inſtructio tribulatis adhibetur.

III. Thema. *Aſcendente Ieſu in naviculam, &c.* *eod. fol.*

De ſtatu religioſo, qui navi comparatur

Dominica quarta poſt octavam Epiphaniæ.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Simile factum eſt regnum cœlorum homini, qui ſeminat bonum ſemen in agro ſuo, &c.* Matth. 13. 199

Explicatur totum Evangelium.

II. Thema. *Simile factum eſt regnum cœlorum homini, qui ſeminat bonum ſemen in agro ſuo.* *eod. fol.*

De IV. perſonarũ operationibus in agro Eccleſiæ circa homines.

III. Thema. *Simile factum eſt regnum cœlorum homini, qui ſeminat bonum ſemen in agro ſuo.* 200

Quid ſit ager iſte de quo in Evangelio; item quid in eo ſeminetur, & qui ſeminent.

Dominica in Septuageſima.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Simile eſt regnum cœlorum homini patrifamilias, qui exijt primo mane conducere operarios in vineam ſuam.* Matthei 20. 201

Explicatur totum hoc Evangelium.

II. Thema. *Simile eſt regnum cœlorum homini patrifamilias, &c.* 202

De Dei bonitate, negligentiâ hominum, fide excitanda, præſumptione reprimendâ, timore incutiendo.

III. Thema. *Simile eſt regnum cœlorum homini patrifamiliæ* 203

Iſte ſermo parabolam iſtam de triplici vinea explicat.

Dominica in Sexageſima.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Cum turba plurima conveniret, &c.* Lucæ 8. 205

In prima parte Evangelium explicatur, in ſecunda mores inſtruuntur, agiturque de quinque. I. De ſeminante, ſeu virtutibus prælato neceſſarijs. II. De ſemine ſive verbo Dei. III. De agro ſeu corde hominis. IV. De defectu, & V. De profectu ſeminis.

II. Thema. *Qui habet aures audiendi audiat, &c.* 208

Interpretatio Parabolæ à Chriſto factæ exponitur.

III. Thema. *Exijt qui ſeminat ſeminare ſemen ſuum, &c.* 210

Duo dubia de Chriſto ſeminante ſolvuntur.

Dominica in Quinquageſima.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Aſſumpſit Ieſus duodecim & ait illis: Ecce aſcendimus Hieroſolymam, &c.* Lucæ 18. 210

Tractatur parte prima hujus Evangelij de prænuntiatione Paſſionis Dominicæ. De prænuntiatione octo explanantur de paſſione quinque quæ Chriſtus paſſus eſt & adhuc patitur in ſuis.

II. Thema. *Factum eſt autem cum appropinquaret Iericho cæcus quidam ſedebat ſecus viam mendicans, &c.* 212

De ſecunda parte Evangelij, videlicet illuminatione cœci, multàque documenta tradit occaſione Chriſti, cœci & cœcitatis.

Dominica prima in Quadrageſima.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Ductus eſt Ieſus in deſertum à ſpiritu, ut tentaretur à Diabolo.* 215

Totum Evangelium explicatur.

II. Thema. *Ductus eſt Ieſus in deſertum, &c.* 216

De Chriſti tentatione ſex tractantur tentatis conſideranda & applicanda.

III. Thema. *Tunc ductus eſt Ieſus in deſertum, &c.* 218

Tria dicta Evangelij tractantur. Occaſione I. de ductu ſeu regimine filiorum Dei & Dæmonis. Occaſione II. De jejunio Chriſti & quadrageſimæ, itemque de eſurie Chriſti triplici. Occaſione III. De tribus tentationibus & tentatoribus.

Dominica ſecunda in Quadrageſima

SERMO PRIMVS.

Thema. *Et egreſſus inde Ieſus ſeceſſit in partes Tyri & Sidonis, &c.* Matth. 15. 220

Evangelium explicatur.

II. Thema. *Egreſſus Ieſus ſeceſſit in partes Tyri & Sidonis, &c.* *eod. f.*

De quinque perſonis hujus Evangelij

Dominica tertia in Quadrageſima.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Erat Ieſus ejiciens dæmonium & illud erat mutũ.* Luc 11. f 223

Evangelium in octo particulas dividitur & explicatur.

II. Thema. *Erat Ieſus ejiciens dæmonium & illud erat mutum* 225

De miſeria Dæmoniaci & peccatoris, de miſericordia Dei, de charitate offerentium miſeros Deo. Ad quæ Dæmon homines mutos reddat: quanti referat peccatoris agnoſcere ſuam miſeriam. Quæ peccata ſint miniſtrorum Eccleſiæ.

III. Thema. *Erat Ieſus ejiciens dæmonium, &c.* 226

De dæmonibus ejectis cœlo, corporibus obſeſſis, mundo, animabus; & ſeptem modis ejicitur ex homine.

IV. Thema. *Erat Ieſus ejiciens Dæmonium, &c.* 227

De ſeptem vitijs capitalibus, & ſeptem motivis confeſſionis.

V. Thema. *Cum immundus Spiritus exierit ab homine, &c.* 229

Confeſſionem non differendam, nemini invidendum, hoſti reſiſtendum, verbum Dei non faſtidiendum. De ſeptem malis recidivationis, octo cauſis, ob quas recidivus pejor fiat, laudibus B. M. Virginis, factores legis beatos eſſe.

Dominica quarta in Quadrageſima.

SERMO VNICVS.

Thema. *Abiit Ieſus trans mare Galilææ.* Ioan. 6. 231

Evangelium explicatur. De refectione corporali & ſpirituali. Qualia convivia noſtra, qualis prædicatio, & quales prædicatores eſſe debeant; qui panes, qui piſces ſint.

Dominica quinta in Quadrageſima.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Quis ex vobis arguet me de peccato.* Ioan. 8. 235

De cauſa & præludijs paſſionis Chriſti, ad quæ Evangelium totum revocatur & explicatur.

II. Thema. *Quis ex vobis arguet me de peccato.* 236

De ſex virtutibus prædicatori neceſſarijs, ſexque perverſitatis Iudæorum argumentis.

III. Thema. *Amen Amen dico vobis. Si quis ſermonem meum ſervaverit, &c.* 237

De tribus ad ſalutem neceſſarijs, veritate vitæ & doctrinæ Chriſti, quinque Paſſionis capitibus & 12. alijs paſſionibus.

Dominica in Ramis Palmarum.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Cum appropinquaret Ieſus Hieroſolymam & veniſſet Bethphagæ.* Matth. 21. 238

Evangelium explanatur.

II. Thema. *Cum appropinquaret Ieſus, &c.* *eod. fol.*

De miſſione Apoſtolorum; de mundi malis ejuſque contemptu; de duplici Caſtello, de tribus virtutibus quas Dominus in ingreſſu Hieruſalem docuit, prælatis & principibus neceſſarias.

III. Thema. *Plurima autem turba ſtraverunt veſtimenta ſua in via.* Ioan. 12. 242

De ceremonijs quibuſd. in tribus præcipuis & alijs proceſſionibus Eccleſiæ obſervari ſolitis, & ſeptem in Dominica Palmarũ factis.

IV. Thema. *Plurima autẽ turba ſtraverunt veſtimẽta ſua. &c.* f 243

De duplici proceſſione Salvatoris, triplici obſequio ei præſtito; de jumento, veſtimentis, deque cædentibus ramos ex arboribus.

V. Thema. *Plurima autẽ turba ſtraverunt veſtimẽta ſua, &c.* *eod. f.*

A quibus & quomodo Chriſtus honoratus fuerit, & honorãdus ſit.

In Feſto Paſchæ

SERMO PRIMVS.

Thema. *Maria Magdalena & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata, &c.* Marc. 16. 244

Evangelium exponitur.

II. Thema. *M. Magd. & M. Iacob. & M. Salome.* *eod. fol.*

De Mulierum devotione, Chriſti reſurrectione, Angelorum in nos dilectione.

III. Thema. *Maria Magdalena & Maria Iacobi, & Salome, emerunt aromata ut venientes ungerent Ieſum.* 245

Tria genera aromatum, quinque unctiones Chriſti, quatuor dotes reſurgentis quatuor circa ſepulchrũ Dominicum conſiderãtur.

IV. Thema. *Valde mane una Sabbatorum veniunt ad monumentum, orto jam ſole,* 248

De duplici Chriſti corpore, triplici ſepulchro. quis, quando

religionem ingredi, & quomodo se gerere debeat in ea. De Iesu, Ideſt, Salvatore; Nazareno, id est, florido.

Dominica prima post Pascha.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Cum sero esset die illo una Sabbatorum, &c.* Ioan.20. 249

De manifestationibus post resurrectionem, de missione Apostolorum, & potestate remittendi peccata, de duplici pace, Thomæ dubitatione & confessione.

II Thema. *Dixit Iesus pax vobis, &c.* 251

Sexdecim documenta ex dictis Christi post resurrectionem.

III. Thema. *Cum sero esset die illa, una Sabbathorum, venit Iesus, &c.*

Christi apparitiones XII post resurrectionem, & misericordiam in eis relucens, cum septem Spiritus sancti donis & septem exemplis, quæ ante Ascensionem suam Christus monstravit, imitanda proponit.

IV. Thema. *Cum sero esset, die illa, una Sabbatorum, &c.* 252

De duplici Christi redivivi ad discipulos Adventu. Quando ad eos venerit, quo in statu eos invenerit. Quomodo se ad eos habuerit De pace, de quiete mentis & corporis. Documenta prælatis, & subditis dantur, quam utilis sit Passionis memoria, intelligi datur.

V. Thema. *Post dies octo iterum venit Iesus.* 254

De communitatis utilitate, veritate & utilitate fidei.

Dominica secunda post Pascha.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Ego sum Pastor bonus.* Ioan.10. 255

Quatuor signis Dominus bonum Pastorem ostendit. De proprietate boni Pastoris, & Mercenarij Quomodo Christus oves suas cognoscat, & ab eis ipse cognoscatur.

II. Thema. *Ego sum Pastor bonus, &c.* 256

De quatuor boni pastoris conditionibus.

III. Thema. *Ego sum Pastor bonus, &c.* 257

Honor & onus pastoris spiritualis. Comminationes pastoribus factæ. Quatuor modi, quibus gregem occidunt.

IV. Thema. *Ego sum Pastor bonus, &c.* 258

Sermo hic loquitur, de sex pertinentibus ad Pastores Ecclesiæ, quæ eis committantur. quanta culpa & pœna eorum, qui vel per munera, sanguinem, potentiam intrant in officia pastoralia.

V. Thema. *Ego sum Pastor bonus. Bonus Pastor animam suam ponit pro ovibus suis.* 259

Dei benignitas nos solatur, lupi infernali crudelitas terret, ovium natura instruit.

Dominica tertia post Pascha.

SERMO VNICVS

Thema. *Modicum & non videbitis me, &c.* Ioan.16. 261

Evangelij expositio.

Dominica quarta post Pascha.

SERMO VNICVS.

Thema. *Vado ad eum qui me misit, &c.* Ioan.16. 264

Agit hic sermo de officio Spiritus sancti mundum de peccato, Iustitia, iudicio arguentis, de quibus Clerici multo magis quam sæculares sint arguendi. Fusè illa tria explicat Et quomodo Spiritus sanctus Christum caput, & discipulos membra eius clarificaverit, ostendit.

Dominica quinta post Pascha.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Amen Amen dico vobis. Si quid petieritis patrem in nomine meo dabit vobis, &c.* Ioannis 6. 269

Dividitur & explicatur Evangelium.

Thema. *Amen Amen dico vobis si quid petieritis, &c.* 270

Documenta varia ad orationem pertinentia.

Dominica post Ascensionem.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Cum venerit Paraclitus, &c.* Ioan. 6. 273

Evangelium explanatur.

II. Thema. *Cum venerit paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre, spiritum veritatis qui à patre procedit, ille testimonium perhibebit de me, & vos testimonium perhibebitis.* Ioan.16. 274

De triplici Spiritus S. effectu, consolatione, instructione, veritatis confirmatione.

In die Pentecostes.

SERMO PRIMVS.

Thema *Si quis diligit me sermones meos servabit.* Ioan.14. 276

Cur Christus discipulis suis se manifestaverit & non Mundo: Quomodo nobis ad SS. Trinitatem eundum, ut illa ad nos veniat. Non pacem præsentem plenam, sed futuram. Christi humanitatem sublevatam causam gaudij nostri esse debere.

II. Thema. *Si quis me diligit sermones meos servabit.* Ioan.14 277

Qui diligit Deum, mandata eius servat & diligitur ab eo; qui non diligit, non servat; Christi sermo est etiam Dei patris; eius sermonis intelligentia & executio à Spiritu S. petenda est.

Dominica Trinitatis.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Homo quidam ex Pharisæis, Nicodemus nomine.* Ioan.3. 280

Evangelium explanatur.

II. Thema. *Amen Amen dico tibi nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, &c.* 282

Quam necessarius Spiritus S. Ecclesiæ sit. De triplici vita, quintuplici nativitate hominis.

III. Thema. *Nemo ascendit in cœlum nisi qui de cœlo descendit* 284

Quatuor ad salutem necessaria, Fides, Baptismus, Humilitas, Charitas. Apertio cœli Christi Passioni, Ascensioni, Baptismo attribuitur. Quare Christus per serpentem Æneum figuratus, quomodo in Passione exaltatus. In quo similitudo exaltati serpentis & Christi consistat, & virtus crucis.

Dominica prima post festum S. Trinitatis.

SERMO VNICVS.

Thema. *Homo quidam erat dives, &c* 16. 285

Evangelij parabola literaliter & moraliter explicatur.

Dominica secunda post festum S. Trinitatis.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Homo quidam fecit cœnam magnam.* 14. 289

Explicatur Evangelium.

Thema. *Homo quidam fecit cœnam magnam, &c.* 290

De liberalitate Dei, hominum perversitate & eam consequente damno.

III Thema. *Homo quidam fecit cœnam. &c.* 291

Hic sermo delicias huius cœnæ explanat.

Dominica tertia post festum S. Trinitatis.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Erant appropinquantes ad Iesum publicani & peccatores.* Lucæ 15. 293

Explicatur Evangelium.

II. Thema. *Dico vobis quod ita gaudium est in cœlo super uno peccatore pœnitentiamagente, &c.* 295

De gaudio super peccatore pœnitente.

Dominica quarta post festum S. Trinitatis.

SERMO PRIMVS.

Thema *Estote misericordes sicut & Pater vester misericors est* Lucæ 6. 296

Inter Evangelij explicationem agitur de misericordia & eius impedimentis, effectibus, incitamentis, impedimentorum remediis, & prædicationis oseribus.

Dominica quinta post festum S. Trinitatis.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Cum turba irruerent in Iesum, id est, cum impetu accederent ad eum Et ipse stabat secus stagnum Genezareth.* Lucæ 5. 300

Explicatio Evangelij & sex virtutum.

II. *Cum turba irruerent in Iesum ut audirent verbum Dei, & ipse stabat secus stagnum Genezareth.* 301

Explicatur Evangelium moraliter & instruuntur concionatores.

Dominica sexta post festum S. Trinitatis.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Nisi abundaverit iustitia vestra plus quam Scribarum & Pharisæorum, &c.* Matth.5. 302

De ira, reconciliatione, falsa & vera iustitia.

II. Thema. *Nisi abundaverit iustitia vestra, &c.* Matth.5. 304

De justitia Pharisæorum, quinto præcepto, & reconciliatione.

Dominica septima post festum S. Trinitatis.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Cum turba multa esset cum Iesu, &c.* Marc.8. 305

Explanatur Evangelium, & octo moralia traduntur.

II. Thema. *Quot panes habetis? qui dixerunt septem.* 306

Explicatur Evangelium mystice.

Dominica octava post festum S. Trinitatis.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Attendite à falsis Prophetis, &c.* Matth.7. 308

Evangeliũ explicatur de hæreticis, hypocritis, iustis & peccatoribus

II. Thema. *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur & in ignem mittetur.* 312

Contra V. genera hominum.

III. Thema. *Omnis arbor, &c.* 314

De XII. proprietatibus arborum.

Dominica nona post festum S. Trinitatis.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Homo quidam erat dives qui habebat Villicum.* Lucæ 16. 313

Explicatur Evangelium, & docentur quatuor per Dominum, & quatuor per Villicum.

II. Thema. *Facite vobis amicos, &c.* 315

De amicitia & faciendis amicis.

III. Thema. *Homo quidam erat dives, qui habebat Villicum.* 316

Evangelij sententiæ quædam explanantur.

SUMMARIA.

Dominica decima post festum S. Trinitatis

SERMO PRIMVS.

Thema. *Cum appropinquaret Iesus Hierusalem, videns civitatem, flevit super illam, &c.* Lucæ 19. 317

Evangelium explanatur, & tria documenta dantur.

II. Thema *Videns civitatem flevit super illam, &c.* 318

Explicatur Evangelium.

Dominica undecima post festum S. Trinitatis.

SERMO VNICVS.

Thema. *Dixit Iesus ad quosdam qui in se confidebant, &c.* Lucæ 18. 322

Evangelium in tres partes dividitur & explanatur.

Dominica duodecima post festum S. Trinitatis.

SERMO VNICVS.

Thema. *Exiens Iesus de finibus Tyri & Sydonis, &c.* Marc 7. 325

Tria tractantur, præcipuè circa miraculum huius Evangelij.

Dominica decima tertia post festum S. Trinitatis.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Beati oculi qui vident quæ vos videtis, &c.* Lucæ 10. 325

Explicatur Evangelium breviter & verbatim.

II. Thema. *Beati oculi qui vident quæ vos videtis, &c.* 326

Exponitur Evangelium copiosius, sed quinque eius sententiæ potissimum.

III. Thema. *Curam illius habe.* 329

De habentibus curam animarum.

Dominica decima quarta post festum S. Trinitatis.

SERMO VNICVS.

Thema. *Cum iret Iesus in Hierusalem transibat per mediam Samariam, &c.* Lucæ 17. 330

In hoc sermone agitur de lepra & leprosis, item de Samaritano & castello religionis.

Dominica decima quinta post festum S. Trinitatis.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Nemo potest duobus Dominis servire.* Matth. 6. 332

Explicatur Evangelium.

II. Thema. *Nemo potest duobus Dominis servire, &c.* 333

Cur Deo & Dæmoni servirinon possit. Deinde cur Deo & non Diabolo, mundo, & carni serviendum sit.

III. Thema. *Nemo potest duobus Dominis servire, &c.* 335

Dicta quinque huius Evangelij fusius explicantur.

Dominica decima sexta post festum S. Trinitatis.

SERMO VNICVS.

Thema. *Ibat Iesus in civitatem quæ vocatur Naim.* Lucæ 7. 337

Evangelium in VII. puncta divisum explicatur.

Dominica decima septima post festum S. Trinitatis.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Cum intraret Iesus in domum cuiusdam principis Pharisæorum, &c.* Luc. 14. 339

Evangelium succinctè explicatur.

II. Thema. *Cum intrasset Iesus in domum cuiusdam principis Pharisæorum, &c.* ibid.

Duo in hoc sermone tractantur; Prudentiam Salvatoris, & malitiam Pharisæorum.

Dominica decima octava post festum S. Trinitatis.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Audientes Pharisæi, quod Iesus silentium imposuisset Saducæis, convenerunt in unum, &c.* Matth. 22. 341

Explicatur Evangelium tripartito divisum.

II. Thema. *Magister quod est mandatum magnum in lege, &c.* 342

Agitur de dilectione Dei & proximi, & duo de illa data.

Dominica decima nona post festum S. Trinitatis.

SERMO VNICVS.

Thema. *Ascendens Iesus in naviculam transfretavit de terra Gerasenorum, & venit in civitatem suam, scilicet Capharnaum ut habetur.* Marc. 2. Matth. 9. 343

Evangelium primò succinctè, deinde copiosè explanatur.

Dominica vigesima post festum S. Trinitatis.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Simile est regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo.* Matth. 22. 346

Explicatur Evangelium.

II. Thema. *Simile est regnum cœlorum homini regi, &c.* 347

Explicantur sex de Parabola hujus Evangelij.

III. Thema. *Amice quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem?* 348

De vitiis non habentis vestem nuptialem & de veste nuptiali eaque ad Prælatos & Pastores animarum accommodatur.

Dominica vigesima prima post festum S. Trinitatis.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Erat quidã regulus cuius filius infirmabatur, &c.* Ioan. 4. 345

Explicatur Evangelium & duo quæsita expediuntur.

II. Thema. *Erat quidam regulus, &c.* 350

Varia docemur in IV. personis hoc Evangelio contentis.

Dominica vigesima secunda post festum S. Trinitatis.

SERMO VNICVS.

Thema. *Simile est regnum cœlorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum servis suis.* Matth. 18. 351

Tres expositiones Evangelij I. brevis,

II. Longa, III. Non totius Evangelij.

Dominica vigesima tertia post festum S. Trinitatis.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Abeuntes Pharisæi consilium inierunt ut caperent Iesum in sermone.* Matth. 22. 353

Evangelium exponitur.

II. Thema. *Abeuntes Pharisæi consilium inierunt, &c.* 354

Septem capita Evangelio adnotantur.

Dominica vigesima quarta post festum S. Trinitatis.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Loquente Iesu ad turbas, ecce princeps unus accessit, &c.* De eodem habetur. Marc. 5. & Lucæ 8. 356

Hic sermo pertractat duo miracula in hoc Evangelio relata, variaque documẽta ex iis tam religiosis quã sæcularibus proponit.

IN TERTIA PARTE DE SANCTIS TOTIVS ANNI.

In Festo S. Andreæ Apostoli.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Stabat Ioannes & ex discipulis eius duo, &c.* Ioan. 1. 359

E prima vocatione sancti Andreæ & sequela Christi in hoc Evangelio conscripta sex imitanda proponuntur. Agitur etiam de religiosa obedientia, quæ ad scalam Iacob accommodatur & 7. obedientiæ gradus ex S. Bernardo explicantur.

II. Thema. *Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem, dicit autem scriptura: omnis qui credit in illum non confundetur.* Ad Rom. 10. 361

Explicat hic sermo tria prima dicta Epistolæ, agitque de fructibus rectè credentium & de XII. confusionibus non rectè credentium in iudicio extremo futuris.

III. Thema. *Venite post me, &c.* Matth. 4. 363

Totus hic sermo occupatur tantum circa unum Evangelij dictum, quatrupliciter exponit. Deinde agit de duobus aliis dictis Evangelicis huic similibus, quomodo nimirum ministri Christi ipsum imitari ac sequi debeant.

De S. Nicolao.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Ecce Sacerdos magnus, qui in diebus suis placuit Deo, & inventus est iustus.* Ecclesiastici 44. 364

Sermo hic ex vita S. Nicolai imitatione digna nobis proponit. In principio vero & fine aliqua in laudem sancti dicuntur

II. Thema. *Estote parati, quoniam qua hora non putatis filius hominis veniet.* Lucæ 12. 365

Hic sermo tria circa thema docet & quomodo S. Nicolaus ea præstiterit in fine demonstrat.

De beata Lucia Virgine.

SERMO VNICVS.

Thema. *Sponsus sanguinum tu mihi es.* Exodi 4. 368

In hoc sermone circa verba thematis quatuor expenduntur.

De beato Thoma Apostolo.

SERMO PRIMVS.

Thema. *In quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino.* Ad Ephes. 2. 367

Quinque tractat hic sermo de ædificio spirituali.

II. Thema. *Post dies octo erant discipuli eius intus & Thomas, cum eis, &c* Ioan. 20. 369

Ex duobus Adventibus Christi ad discipulos suos docet nos duo hic sermo. Primò quid ad dignè suscipiendum Christum à nobis exigatur imitatione discipulorum Christum ad se venientem suscipientium Secundò exemplo Christi ad discipulos venientis, quomodo in congregatione rectè versari debeamus.

III. Thema. *Nisi videro in manibus eius fixuram clavorum.* Ioan 20. 370

Hic sermo I. quinque potissimum causas affert; cur Christus discipulos cadere permiserit. II. Christus pietatem seu misericordiã in quatuor consolationibus apparuisse demonstrat. III. Docet quomodo adhærentes Deo beatificentur, & qualis fides beatificet.

In Vigilia Nativitatis Domini.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Revelabitur gloria Domini, & videbit omnis caro pariter quod os Domini locutum est.* Isaiæ 40. 371

Hoc

Hoc ſermone explicatur thema ex Iſaia deſumptum, oſtenditur que Chriſtum eſſe gloriam tum aliorum, ſed præcipuè Domini, ſcilicet Patris ſui cœleſtis, quatuor etiam rationes afferuntur, cur Chriſtus gloria tempore illo nominetur.

II. Thema. *Oportet prævenire ſolem ad benedictionem tuam, & ad ortum ſolis te adorare.* Sapient. 16, 371

Hic ſermo ad benedictionem à Chriſto naſcituro percipiendam ex themate duo nobis potiſſimum facienda præſcribit.

III. Thema. *Ioſeph fili David noli timere accipere M.* Mat. 1. 374

Hic ſermo V. Tractat ex Evangelio. I. Agitur de conceptione Chriſti: II. & III. aliqua in Ioſepho & Angelo imitanda proponuntur. IV. Præcipuè de Nomine Ieſu aliqua traduntur, cujus occaſione IV. Motiva ſalutis noſtræ afferuntur. V. circa rationem nominis hujus, in Evangelio allatam duo notantur.

In die Nativitatis Domini.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Habitantibus in regione umbræ mortis lux orta eſt eis* Iſ. 9. 375

Oſtendit hic ſermo ex themate Prophetico. I. ſex cauſas, quare Mundus ante Chriſti Nativitatem in umbra mortis verſatus fuiſſe dicatur. II. remedium hujus mali avertendi fuiſſe Lucem, nimirum Chriſtum in hunc Mundum venientem III. modum curandi Mundum fuiſſe humilitatẽ Chriſti ut pote parvuli.

II. Thema. *Exijt edictum à Cæſare Auguſto ut deſcriberetur omnis orbis.* Lucæ 2. 377

Ex hiſtoria hujus Evangelij quatuor potiſſimum tractanda hic ſermo deſumit.

De beato Stephano Protho-Martyre.

SERMO VNICVS.

Thema. *Cum eſſet Stephanus plenus ſpiritu ſancto intendens in cœlum vidit gloriam Dei, &c.* Actuum 7. 378

Cum in hac vita certandum nobis ſit, proponit nobis hic ſermo ex Actis Apoſtolorum certamen S. Stephani, ut illud imitemur, præcipuè in ſeptem. Circa finem verò tria monemur, quæ ad hanc pugnam nobis conducant.

De beato Ioanne Evangeliſta.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Dilectus meus mihi & ego illi, qui paſcitur inter lilia.* Cant. 2. 380

Hic ſermo juſtum præmittit Exordium, & in duas partes dividitur. In quarum prima explicanda primum dictum themacis agit de amore vel amicitia inter Chriſtum, Ioannem & quamlibet animam devotam. In altera ex altero thematis dicto cauſam affert cujus amoris, nimirum ſimilitudinem, quod Chriſtus & Ioannes lilium ſit, ubi tria lilij accidentia afferuntur, quæ de S. Ioanne explicantur, taciteque fidelibus ſequenda proponuntur.

II. Thema. *Beatus qui invenit amicum verum.* Eccleſiaſt. 25 381

Hoc ſermone agitur de falſa mundi & vera Chriſti amicitia, quibuſque modis hanc S. Ioannes ſibi comparârit, oſtenditur.

De ſanctis Innocentibus.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Cuſtodi Innocentiam & vide æquitatem, quoniam ſunt reliquiæ homini pacifico. Injuſti autem diſperibunt ſimul reliquiæ impiorum interibunt.* Pſ. 36. 382

Præſcribit hic ſermo remedium tribulatis, principio ex geſtis Chriſti, deinde ex verbis thematis conſilium dando innocentiæ cuſtodiendæ & vindictæ cavendę.

II. Thema. *Angelus Domini apparuit in ſomnis Ioſeph dicens: ſurge & accipe puerum, &c.* Matth. 2. 383

In Feſto S. Thomæ Cantuarienſis Epiſcopi.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Pro juſtitia agonizare pro anima tua, uſque ad mortem certa pro juſtitia, Deus expugnabit pro te inimicos tuos.* Eccleſiaſtici 4. 385

Hic ſermo occaſione ex themate ſumpta agit de certamine ſpirituali, maximè de ejus neceſſitate ac fine.

II. Thema. *Servũ inutilẽ projicite in tenebras exteriores* Mat. 25 386

Sermo hîc primò parabolam explicat, deinde occaſione ipſius duo de ſervis traduntur, tertio demum loco damnationis ſervi inutilis in hac parabola contenti; cauſę quatuor afferuntur.

III. Thema. *Si quis miniſtrat mihi me ſequatur, & ubi ego ſum ibi & miniſter meus erit.* Ioan. 12. 387

Iſte ſermo docet primò quid miniſtris Chriſti exemplo S. Thomę faciendum ſit, & octo hoc non facientes enumerat. Secundò agit de mercede Chriſtum ſequentium.

IV. Thema. *Si quis mihi miniſtraverit, me ſequatur.* Ioan. 12 f. 388

Agit hic ſermo I. de quinque vijs Chriſti, ut eum ſequi & conſequi poſſimus II. de tribus ad miniſtrum Chriſti requiſitis. III. de tribus locis Chriſti, qui præmij loco etiam ejus miniſtris tribuentur.

In die Circumciſionis Domini.

SERMO VNICVS.

Thema. *Poſtquam conſummati ſunt Dies octo ut circumcideretur puer, vocatum eſt nomen ejus Ieſus, &c.* Lucę 2. 389

In hoc ſermone agitur de varijs circumciſionibus corporalibus, ſed præcipuè de circumciſione ſpirituali, de VII. vel VIII. diebus circumciſionis ſpiritualis, denique de nomine Ieſu.

De Epiphania Domini.

SERMO PRIMVS.

Thema. *In hoc apparuit filius ut Dei diſſolvat opera Diaboli.* 1. Ioan. 3. 390

Hic ſermo agit de triplici apparatione ſeu Epiphania Chriſti hoc die facta ad deſtruenda tria aut ſeptem opera Diaboli.

II. Thema. *Apparuit benignitas & humanitas Salvatoris noſtri Dei, &c.* ad Titum. 392

Exponit hic ſermo IV. modos ſeu ſtatus Chriſti apparentis.

III Thema. *Ambulabunt gentes in lumine tuo, & Reges in ſplendore ortus tui.* Iſaiæ 60 392

Hic ſermo tria potiſſimùm tractat. I. thema explicat II. occaſione trium regum Chriſtianos reges eſſe docet, & quomodò regere debeant tradit. III. ex hiſtoria horum trium Regum 7. nobis imitanda proponit.

IV. Thema. *Cũ natus eſſet Ieſus in Beth Iuda, &c.* Mat 2. f. 394

Ex quatuor propoſitis unum tantum tractat hic ſermo, nempè quinque oſtendentia magnitudinem ſeu excellentiam nati Regis Chriſti Domini.

In octava Epiphaniæ.

SERMO VNICVS.

Thema. *Hauritis aquas in gaudio de fõtibus Salvatoris, & dicetis in illa die: cõfitemini Domino & invocate nomẽ ejus.* Iſ. 12. 395

Explicantur in hoc ſermone verba thematis de ſacramentis novæ legis, eorumque duo principales effectus afferuntur, quorum quilibet in tres alios ſubdividitur.

De beato Antonio Abbate.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Juſtum deduxit Dominus per vias rectas, & oſtendit illi regnum Dei.* 396

Iſte ſermo ea, quæ in themate de juſto dicuntur, de S. Antonio & alijs juſtis explicat.

II. Thema. *Venatio leonis onager in eremo.* Eccleſiaſt 13. 397

Continet thema hujus ſermonis IV. verba, quę in ſermonis IV. partibus ſpiritualiter explicantur, & I. Antonio etiam accommodatur.

De SS. Fabiano & Sebaſtiano.

SERMO VNICVS.

Thema. *Sancti per fidem vicerunt regna operati ſunt juſtitiam, adepti ſunt repromiſſiones.* ad Hebr 11. 398

Agit hic ſermo potiſſimùm de fide ſanctorum: de ejus merito, quod in triplici victoria malorum & operatione juſtitiæ conſiſtere docet. De ejus præmio, de tribus virtutibus fidei ſanctorum & totidem noſtræ ad imitationem ſanctorum. Ad finem oſtenditur, quomodo tria priora fuerint in ſanctis Fabiano & Sebaſtiano.

De beata Agnete Virgine.

SERMO VNICVS.

Thema. *Pulchræ ſunt gena tua ſicut turturis.* Cant 1. 399

Sermo iſte duas partes complectitur, in ſecunda ſpecialiter de S. Agnete ad quam imitandam in fine monemur.

De beato Vincentio Martyre.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod eſt in Paradiſo Dei mei* Apocal. 2. 400

Plurima affert hic ſermo neceſſaria in pugna ſpirituali ad Victoriam & præmium reportandum juxta verba thematis, quę etiam S. Vincentio accommodantur.

II. Thema. *Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod eſt in Paradiſo Domini* Apocal. 2. 401

Quatuor hic docet ſermo circa thema in ejus exordio ſatis perſpicuè propoſita.

De converſione ſancti Pauli.

SERMO VNICVS.

Thema. *Saulus adhuc ſpirans minarum & cædis in diſcipulos Domini, acceſſit ad principem ſacerdotum, & petijt ab eo epiſtolas in Damaſcum.* Actor. 9. 402

In principio hujus ſermonis oſtenditur S. Pauli converſionem tam juſtis quàm injuſtis conducere. In reliquo deinde ſermone ex hiſtoria converſionis hujus XII. puncta pro ædificatione noſtra explanantur.

In die Purificationis Mariæ.

SERMO VNICVS.

Thema. *Poſtquam impleti ſunt dies Purificationis Mariæ, &c.* Lucæ 2. 404

Incitat nos hic ſermo ad tres virtutes primò ex hodierni Evangelij loco, deinde ex alio loco ejuſdem Evangeliſtæ.

In Cathedra ſancti Petri.

SERMO VNICVS.

Thema. *Exaltent eum in Eccleſia plebis & in Cathedrâ ſeniorum laudent eum.* Pſalm. 106. 405

Hic ſermo primò per tria Feſta S. Petri tres hominum ſtatus inſtruit, deinde docet Deum tripliciter bene & nos tripliciter male exaltari.

SUMMARIA

De ſancto Matthia Apoſtolo.

SERMO VNICVS.

Thema. *Non elegit Dominus ex iſtis. Adhuc reliquus eſt parvulus & paſcit oves.* 1. Reg. 16. 406

In exordio hujus ſermonis David & Saul comparantur cum S. Matthia & Iuda proditore. In prima vero parte ſermonis agitur de ſeptem vitiis, quæ Deus in electis ſuis vel non attendit, vel rejicit, contra quam Mundus facit in ſuis. Secunda pars ſermonis abeſt.

De ſancto Gregorio Papa.

SERMO VNICVS.

Thema. *Optavi, & datus eſt mihi ſenſus; invocavi, & venit in me ſpiritus ſapientiæ: & præpoſui illam regnis & ſedibus, & divitias nihil eſſe dixi, in comparatione illius.* Et paulo poſt: *Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa.* Sapient. 7. 408

Sermo hic primo oſtendit feſta ſanctorum ob tria celebrari, deinde octo gratias ſeu virtutes S. Gregorij tractat, & primæ horum, ſcilicet ſapientiæ, XII. excellentias enumerat.

De beato Benedicto Abbate.

SERMO VNICVS.

Thema. *Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo & requieſcam?* Pſalm 54. 410

Sermo iſte in principio oſtendit quomodo S. Benedictus Mundum deſeruerit. Poſtea ex Pſalmo 54. Tres ſententias potiſſimum de contemplativis vel Mundi deſertoribus explanat.

De Annuntiatione B. Virginis Mariæ.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Ave, gratia plena, Dominus tecum.* Lucæ 1. 411

Hoc ſermone explicatur Angelica ſalutatio & variæ virtutes D.V. proferuntur.

II. Thema. *Hæc dies boni nuntij eſt, ſi tacuerimus, &c.* 4. Reg 7. 412

Hic ſermo oſtendit ex themate I. diem hunc feſtum eſſe commendabilem ob tria, II. fuiſſe tribus diem boni nuntij III. ob tria nos reprehenſibiles & damnabiles eſſe poſſe in hoc feſto.

De S. Ambroſio Epiſcopo.

SERMO VNICVS.

Thema. *Quis putas eſt fidelis ſervus & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam, &c.* Matth. 24 413

Hic ſermo omnis in Prælatorum exhortatione & inſtructione conſumitur.

De beato Georgio Martyre.

SERMO VNICVS

Thema. *Si quis vult venire poſt me, abneget ſemetipſum & tollat crucem ſuam & ſequatur me, &c.* Matth. 16. Lucæ 9. 415

Sermo iſte thema, quod in V. dicta dividitur, explicatur.

De beato Marco Evangeliſta.

SERMO VNICVS.

Thema. *Manet in me & ego in vobis.* Ioan. 15. 416

Sermo iſte docet quomodo in Chriſto manendum & quæ commoda ex eius manſione percipiantur, quæque incommoda ex contrario.

De beato Petro Martyre.

SERMO VNICVS.

Thema. *Bonum certamen certavi, curſum conſumavi, fidem ſervavi: in reliquo repoſita eſt mihi corona juſtitiæ.* 2. Timoth. 4. 417

In hoc ſermone quatuor dicta thematis exponuntur & S. Petro Martyri accommodantur.

De ſanctis Philippo & Iacobo.

SERMO VNICVS.

Thema. *Nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam & finem illorum ſine honore. Ecce quomodo computati ſunt inter filios Dei, &c.* Sap. 5. 419

Oſtendit hic ſermo, occaſione thematis, potiſſimum peccatorum inſaniam ex quinque.

De Inventione ſanctæ Crucis.

SERMO VNICVS

Thema. *Verbum Crucis pereuntibus ſtultitia eſt, his autem qui ſalvi fiunt virtus Dei eſt.* 1. Corinth. 1. 420

Sermo hic quinque puncta circa thema pertractat.

De S. Ioanne ante Portam Latinam.

SERMO VNICVS.

Thema. *Converſus Petrus vidit alium diſcipulum quem diligebat Ieſus ſequentem, qui & recubuit ſuper pectus eius & dixit, Domine quis eſt, qui te tradet, &c.* Ioan. ult. 421

Sermo iſte tria tractat de S. Ioanne.

De beato Dominico Confeſſore.

SERMO VNICVS

Thema. *Enoch ante translationem habuit teſtimonium placuiſſe Deo.* Hebr. 2. 422

Principio occaſione ſumpta ex themate docet hic ſermo omnibus, hominibus, ſed præcipuè Clericis & Religioſis, ſtudendum eſſe, ut placeant Deo ob tria, idque duobus modis obtineri. In reliquo deinde ſermone docetur S. Dominicum ſimilem fuiſſe Enocho in nomine, & in ſex aliis; quæ ad ſecundum modum placendi Deo, nimirum ut ſanctum Dominicum imitemur, referuntur.

De beato Barnaba Apoſtolo.

SERMO VNICVS.

Thema. *Vos amici mei eſtis ſi feceritis quæ ego præcipio vobis.* Ioan. 15. 424

Agit hic ſermo de amore ſeu amicitia inter Deum & homines.

De beato Gervaſio & Protaſio.

SERMO VNICVS.

Thema. *Eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum, qui autem perſeveraverit uſque in finem ſalvus erit.* Matth. 9. 425

Hic ſermo hortatur nos ad ſuſtinentiam malorum huius vitæ, ad contemnendum odium Mundi, & ad perſeverentiam.

De beato Ioanne Baptiſta.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Paravi lucernam Chriſto meo, inimicos autem eius induam confuſione.* Pſal. 131. 426

In hoc ſermone oſtenditur qualis lucerna Chriſti fuerit S. Ioannes; & quomodo imitandus.

II. Thema. *Amen dico vobis non ſurrexit major Ioanne Baptiſta.* Matth. 11. 427

Hic ſermo oſtendit excellentiam ſeu magnitudinem S. Ioannis ex tribus, quorum quodlibet in quatuor ſubdividitur.

De beato Ioanne & Paulo.

SERMO VNICVS.

Thema. *Dico autem vobis amicis meis ne terreamini ab his quæ occidunt corpus & poſt hoc non habent amplius quid faciant. Oſtendam autem vobis quem timeatis, timete eum qui poſt quam occiderit, habet poteſtatem mittere in gehennam.* Lucæ 12. 429

Duo ex themate docet hic ſermo.

De beato Petro Apoſtolo.

SERMO VNICVS.

Thema. *Simon Ioannis diligis me plus his?* 430

Primo demonſtrat hic ſermo quanti ſit officium paſtorum Eccleſiæ à Deo. Deinde quatuor qualitates Eccleſiæ paſtorum aſſert & explicat.

In Commemoratione S. Pauli.

SERMO VNICVS.

Thema. *Tempus reſolutionis meæ inſtat. Bonum certamen certavi, curſum conſumavi, ſervavi fidem. Ideoque repoſita eſt mihi corona juſtitiæ.* 2. ad Timoth. 4. 431

Hic ſermo thematis V. dicta pertractat & explicat, eaque S. Pauli tranſitui ſeu morti de qua hoc feſtum, accommodat.

De beata Margarita.

SERMO VNICVS.

Thema. *Qui gloriatur in Domino glorietur.* 1. Corinth. 1. 435

Oſtendit hic ſermo in quibus non ſit gloriandum, & in quibus gloriandum ſit. II. Virgini in tribus gloriandum eſſe demonſtrat.

De ſancta Maria Magdalena.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Domus impleta eſt ex odore unguenti.* Ioan. 12. 436

Principio huius ſermonis unctio Mariana liberaliter explicatur in reliquo vero ſermone ſpiritualiter & præcipuè de pœnitentiæ agendæ ſex duplici exemplo S. Mariæ Magdalenæ.

II. Thema. *Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.* Lucæ 10. 437

Thema huius ſermonis maximè ad Religioſos ſpectat, ideoque de illis explicatur, duodecim documenta iis præſcribuntur.

De beato Iacobo Apoſtolo.

SERMO VNICVS.

Thema. *Poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum? dicunt ei poſſumus.* Matth. 20. 438

Dividitur hic ſermo in duas principales partes ſecundum duplicem finem Eccleſiæ in celebrandis ſanctorum feſtivitatibus. In prima vita & laudes S. Iacobi referuntur. In ſecunda agitur de patiendo & ſtrenuè operando, ut in iis S. Iacobum & alios ſanctos imitemur.

ET THEMATA.

De beato Petro ad Vincula.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Quodcunque solveris super terram erit solutum & in cœlis* Matth. 16. 439

Agit hic sermo de tribus vinculis sancti Petri, & ex iis nos erudit, quomodò circa vincula maxime corporalia & spiritualia, id est, mala pœnæ & culpæ, nos gerere debeamus.

SECVNDVS.

Beatus es Simon Barjona, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in cœlis est. Matth. 16. 440

Varias Virtutes affert S. Petri hic sermo, quas Prælatis necessarias esse ostendit, præcipuè tres.

In Inventione sancti Stephani.

SERMO VNICVS.

Thema *Cum esset Stephanus plenus Spiritu sancto intendens in cœlum vidit gloriam Dei & Iesum stantem à dextris Dei & ait: ecce video cœlos apertos & filium hominis stantem à dextris virtutis Dei.* Actor. 7. 441

Hic sermo quatuor tractat circa thema de S. Stephano nobis imitanda.

De beato Laurentio Martyre.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Probasti cor meum & visitasti nocte, igne me examinasti, & non est inventa in me iniquitas.* Psalm. 16. 442

In hoc sermone quatuor dicta thematis de S. Laurentio, & aliis tribulationem patientibus, explicantur.

SECVNDVS.

Thema. *Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet.* Ioan. 12. 443

In principio sermonis, proponuntur tres causæ, quare sanctorum festa celebrentur. Deinde explicantur trium virtutum utilitates, in quibus S. Laurentium imitari debemus. Postea duplex scopus Evangelij, & in fine duplex solatium tribulatorum explanantur.

De beato Hyppolito Martyre.

SERMO VNICVS.

Thema. *Dico vobis, omnis quicumque confessus fuerit me coram hominibus, confitebor eum coram patre meo & Angelis Dei.* Lucæ 12 444

Occasione thematis agitur in hoc sermone de confessione & erubescentia Christi tam nostra quam ipsius.

In Assumptione Beatæ Mariæ Virginis.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Quæ est ista, quæ ascendit de deserto, deliciis affluens inixa super dilectum suum.* Cant. ult. 445

Hic sermo constat principio & aliis tribus partibus. In principio agitur de assumptione D. V. In parte prima afferuntur sex modi colendi D. V. In secunda ostenditur D. V. admirabilem esse secundum I V. status suos. In tertia explicantur quatuor dicta thematis,

SECVNDVS.

Thema. *Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata?* Cant. 6. 447

Constat hic sermo duabus partibus. In prima quatuor particulæ sive dicta thematis de D. V. explicantur, omissa quinti dicti explicatione. In altera verò aliquot rationibus & convenientiis ostenditur D. V. in anima & corpore in cœlum assumptam fuisse, idque piè credendum ex sententia S. Bernardi & Augustini concluditur.

De Beato Bernardo Abbate.

SERMO VNICVS.

Thema. *Dilectus Deo & hominibus, cujus memoria in benedictione est, similem fecit illum in gloria sanctorum.* Ecclesiastici 4. 449

In hoc sermone explicantur verba thematis de S. Bernardo in duobus, quibus nos quoque instruimur.

De beato Bartholomæo Apostolo.

SERMO VNICVS.

Thema. *Quicumque honorificaverit me glorificabo eum.* 1. Reg. 2. 450

Hic sermo primo tria proponit de S. Bartholomæo : Deinde XII. ex quibus cœlestis gloriæ magnitudo probatur.

De beato Augustino.

SERMO VNICVS.

Thema. *Quasi vas auri, solidum, ornatum omni lapide pretioso.* Ecclesiastici 50. 452

Explicatur in hoc sermone thema de virtutibus naturalibus, & supernaturalibus generatim & speciatim sancti Augustini.

In Decollatione sancti Ioannis Baptistæ.

SERMO VNICVS.

Thema. *Herodes misso speculatore, præcepit afferri caput Ioannis in disco, & decollavit eum in carcere.* Marc. 6. 453

Sermo iste ex etymo nominum S. Ioannis & Herodis agit I. de duobus generibus. II. de S. Ioanne, & quolibet servo Christi simili S. Ioanni. III. inducit Ioannem exemplum Religiosorum & Prædicatorum.

In Nativitate beatissimæ Virginis Mariæ.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Orietur stella ex Iacob, & consurget virga de Israel, & percutiet duces Moabi.* Numeri 24. 454

Explicat hic sermo tria dicta thematis, eaque D. V. accommodat.

SECVNDVS.

Thema. *Sapientia ædificavit sibi domum, excidit columnas.* Prov. 9. 455

Sermo hic D. V. domui in themate proposito comparat, duoque de illa pertractat.

In Exaltatione sanctæ Crucis.

SERMO VNICVS.

Thema. *Ego Dominus humiliavi lignum sublime & exaltavi lignum humile, & siccavi lignum viride & frondere feci lignum aridum* Ezech. 17. 456

Thematis verba in hoc sermone de tribus explicantur, In fine est appendix de Evangelio & festo hoc

De sancto Matthæo Apostolo.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Opus fac Evangelistæ.* 2. Timoth. 4. 457

Hic sermo explicat duplex opus Evangelistæ, idque nobis imitandum proponit.

SECVNDVS.

Thema. *Cum transisset Iesus vidit hominem sedentem in telonio Mattheum nomine. Et ait illi : sequere me, & surgens secutus est illum.* Matth. 9. 458

In hoc sermone quatuor tractantur circa vocationem S. Matthæi.

De beato Mauricio & sociis ejus.

SERMO VNICVS.

Thema. *Sancti per fidem vicerunt regna.* Hebr. 11. 459

Hic sermo I. ex tribus ostendit nobilitatem triumphi seu Victoriæ SS. Martyrum & nostræ. II. quomodo fides hujus Victoriæ causa sit demonstrat.

De sancto Michaële.

SERMO VNICVS.

Thema. *Factum est prælium magnum in cœlo. Michael & Angeli ejus præliabantur cum dracone.* Apocal. 12. 460

In hoc sermone explicatur thema de Ecclesia militante : dividitur in duas partes ; quarum prima in alias duas subdividitur.

De beato Hieronymo.

SERMO VNICVS.

Thema. *Os justi meditabitur sapientiam, & lingua ejus loquetur judicium Lex Dei ejus in corde ipsius, & non supplantabuntur gressus ejus.* Psalm. 36. 461

Explicat hic sermo quatuor dicta thematis de quatuor operationibus justi, eaque in fine S. Hieronymo accommodat.

De sancto Francisco.

SERMO VNICVS.

Thema. *Sapientia humiliantis se exaltabit caput illius, & in medio magnatorum consedere faciet.* Ecclesiastici 11. 462

Hic sermo thema explicat de merito & præmio S. Francisci, & aliorum SS. Præcipuè verò agit de superborum stultitia & humilium sapientia.

De beato Dionysio & sociis ejus Martyribus.

SERMO VNICVS.

Thema. *Justorum animæ in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum malitiæ &c.* Sapient 3. 464

Affert hic sermo septem rationes ex 3. cap. Sap. cur Deus suos affligi sinat ad tollendam tentationem, hoc admirantium.

De beato Luca Evangelista.

SERMO VNICVS.

Thema. *Fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum Paradysum, qui dividitur in quatuor capita.* Genes. 2. 465

Hic sermo explicat thema de Ecclesia militante doctrina Evangelica & Evangelistis In fine agitur de Evangelistis generatim, & de S. Luca speciatim.

De SS. Simone & Iuda.

SERMO VNICVS.

Thema. *Mihi autem nimis honorati sunt amici tui Deus.* Psalm. 138. 466

Tractat hic sermo quædam de Introitu, Epistola & Evangelio hujus festi. In fine quædam ad ipsos Apostolos Simonem & Iudam speciatim spectantia tractantur.

De omnibus Sanctis.

SERMO VNICVS.

Thema. *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, his qui secundum propositum vocati sunt sancti.* Rom. 8. 467

Iste sermo agit primo de fide & dilectione in Deum. Deinde quatuor causas affert, cur Dei amicitia appetenda sit. Postea quinque rationes adducit, ob quas Sancti ladipibus pretiosis comparentur. Demum ratio affertur, cur hoc festum institutum sit.

SUMMARIA

In Commemoratione omnium fidelium defunctorum.

SERMO VNICVS.

Thema. *Beati mortui qui in Domino moriuntur.* Apocal 14. 468

Agit hic sermo de quatuor faciendis à nobis hac die.

De beato Martino.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Nudus fui & cooperuistis me.* Matth. 25. 469

Agit hic sermo de Misericordia duplici, corporali sublevandæ miseriæ corporali & spirituali seu veste spirituali nuditati spirituali contegendæ necessaria.

SECVNDVS.

Thema. *Oculi mei semper ad Dominum quoniam ipse evellet de laqueo pedes meos.* Psalm. 24. 470

Docet hic sermo ex themate cur & quando oculos ad Deum habere debeamus.

De beata Cæcilia Virgine.

SERMO VNICVS.

Thema. *Simile est regnum cœlorum decem Virginibus quæ accipientes lampades suas exierunt obviam sponso & sponsæ.* Matth. 25. 471

Sermo hic explicando parabolam Evangelicam multas pulchras doctrinas in medium affert.

De beato Clemente Papa.

SERMO VNICVS.

Thema, *Vigilate quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit.* Matth. 25. 472

Hic sermo ad Vigilandum ex themate hortatur primo fideles omnes consideratione Mortis & Iudicij, deinde Prælatos duas alias ob causas.

In Festo S. Catharinæ.

SERMO PRIMVS.

Thema. *Multæ filiæ congregaverunt sibi divitias, tu vero supergressa es universas.* Proverb. ult. 474

In principio comparat hic sermo S. Catharinam forti mulieri, de qua thema loquitur. Deinde explicat thema de filiis & servis Dei, & circa finem de S. Catharina.

In Dedicatione Templi.

SERMO VNICVS.

Thema. *Domum tuam Domine decet sanctitudo, in longitudinem dierum.* Psalm. 92.

In principio sermonis hujus variæ acceptiones vocis Dominicæ Domus explicantur. In reliquo verò sermone agitur de tribus Dedicationibus spiritualibus.

FINIS.

GUILIELMI ALVERNI EPISCOPI PARISIENSIS, SUPPLEMENTUM,

In quo continentur quatuor Tractatus hactenùs non editi.

SCILICET,

I. De Trinitate, Notionibus & Prædicamentis in divinis.
II. De Anima.
III. Supplementum Tractatus novi de Pœnitentia.
IV. Tractatus de Collatione & Singularitate Beneficiorum.

Ex Codice Manuſcripto inſignis Eccleſiæ Carnotenſis, curâ & ſtudio B. LE FERON, Doctoris ac Socii Sorbonici, & Baſilicæ Carnotenſis Canonici.

AD SUPPLEMENTUM OPERUM

GUILLELMI PARISIENSIS EPISCOPI

PRÆFATIO.

ECCE præter integrum GUILLELMI PARISIENSIS opus ex editione Veneta, Sermonumque priſtinam collectionem, prodeunt in lucem eximij quatuor Tractatus ex inſignis Eccleſiæ Carnotenſis Bibliotheca noviſſimè eruti, atque appendicis & ſupplementi vice hîc annexi. Sunt autem

Nova quatuor tractatuum editio.

1. TRACTATUS DE TRINITATE, notionibus & prædicamentis in divinis.

2. Liber DE ANIMA.

3. Poſterior pars Tractatus illius qui in editione Veneta inſcribitur. *NOVVS TRACTATVS DE POENITENTIA.*

4. Tractatus DE COLLATIONE ET SINGULARITATE BENEFICIORUM.

Novos illos tractatus ſuo ordini, qualis exhibebatur in Codice Carnotenſi, reſtituere non potuimus; quia typis mandata propemodum erant omnia priorum editionum opera, cum à nobis poſtulata fuit ejuſdem codicis manuſcripti copia. Unde etiam factum eſt, ut non licuerit Venetam editionem ad fidem illius corrigere, & neceſſe fuerit novorum tractatuum editionem feſtinantius urgere. Nemini vero dubium eſſe debet quin quatuor iſti Tractatus Guillelmo Arverno, inter Epiſcopos Pariſienſes hujus nominis tertio, Theologo & Scriptori celeberrimo tribuendi ſint. Hoc enim non obſcure teſtantur ſtylus pinguior, adeoque etiam cognitu facilior, frequentes aliorum operum allegationes, & eorumdem dogmatum, quod & alibi facere ſolet, crebræ identidem repetitiones. Fidem etiam facit codex manuſcriptus Eccleſiæ noſtræ, in quo opera iſta Guillelmo Pariſienſi nominatim aſcribuntur, & cæteris ejus libris hinc inde interſeruntur, ut ex ſubjecto ordine librorum ejuſdem codicis clarius agnoſcetur.

LIBER DE TRINITATE.

Libri DE TRINITATE meminit ſæpiſſime ipſemet Guillelmus Pariſienſis, à quo & inſcribitur. *Prima pars primi ſapientialis & divinalis magiſterij*, vel *primus tractatus*, vel *Tractatus primus primæ Philoſophiæ*. Quare & liber de Univerſo ab eo appellatur *ſecunda pars primi ſapientialis & divinalis magiſterij*. Quinetiam 1ª. partis de Univerſo cap. 23. ſub finem non ſolum tractatus ejuſdem de Trinitate, ſed etiam ſpeciatim mentio fit capituli de prædicamentis, quod quidem cum unum eſſet ſed longiuſculum, in quatuor ultima capitula partiti ſumus. De hoc igitur capitulo ſic habet loco ſupradicto. *De ipſo vero errore* (ex codice Carnot. legendum eſt *Creatore*) *ibidem patefactum eſt tibi in capitulo de prædicamentis & prædicationibus quæ ſiunt in rebus divinalibus, quia creare non dicit aliquid in creatore.* Ejuſdem etiam tractatus de Trinitate & capituli ultimi de prædicamentis quaſi unius meminit Author in libro de Anima quem edimus parte quinta capituli tertij. Quare nulla relinquitur dubitatio quin tractatus hic genuinus ſit fœtus Guillelmi Pariſienſis quem etiam eo titulo inter cætera ejus opera primum recenſet Abbas Trithemius. In eo agit Author primò de exiſtentia, ſimplicitate & omnipotentia Dei, quæ omnia, ut ſolemnis eſt ei argumentandi conſuetudo, probantur metaphyſicis rationibus ad inſtar geometricarum demonſtrationum reductis. Deinde Trinitatem perſonarum divinarum ſimilibus argumentis & exemplis nonnnullis perſuadere aggreditur. Denique poſt accuratam omnium fere quæ

ad ſanctiſſimæ Trinitatis myſterium pertinent tractationem, varios qui de Deo fieri poſſunt prædicandi modos expendit in quatuor ultimis capitulis. Ubi pauca quædam de ſcientia, voluntate, & prædeſtinatione divina ſummatim perſequitur & delibat.

Supplementum Tractatus de Poenitentia.

Tractatus Novi de Poenitentia Supplementum quod edimus, indubitatum eſſe Guillelmi Pariſienſis opus patet, cùm ex ſupradictis, tùm maxime ex ipſa interciſione precationis illius ad Deum quæ habetur cap. 18. editionis Venetæ, ubi ſupprimitur majori ex parte, integra verò cum reliqui operis ſerie in codice noſtro continetur. Nihil porro videtur aliud eſſe, quam *ſecretæ confeſſionis exemplum*, ut habet titulus ejuſdem capitis 18. in eadem editione Veneta. Continet enim orationem Pœnitentis ad Deum revertentis, ſecretam ſingulorum peccatorum expoſitionem, & mutuum de illis Presbyteri & Pœnitentis colloquium.

Tractatus de Collatione Beneficiorum.

In opuſculo de Collatione Beneficiorum hoc potiſſimum agit Guillelmus noſter, ut oſtendat quænam præcipua ſint Prælatorum munia, quænam debeat eſſe, & quam pura ſive vocantis ſive vocatæ perſonæ intentio. In ultimo capite, quod toti etiam tractatui nomen dedit, multis argumentis probat Beneficiorum, quorum unum ſufficiens ſit vitæ neceſſario victu & veſtitu ſuſtentandæ, pluralitatem illicitam eſſe: oſtenditque imprimis Eccleſiam ſic debito ſibi famulatu & obſequio defraudari: neque id pio charitatis conſilio, ſed pravæ potius cupiditati tribuendum eſſe. Nemini vero ſcrupulus injici debet ex eo quod paſſim negare videatur peccatores poſſe fieri & eſſe miniſtros Eccleſiæ; etenim mente ſuam interpretatur hac appoſita diſtinctione *propoſito ſeu voluntate* miniſtros non eſſe ſcribens, ratus alioquin verè Clericos eſſe *propter characterem Clericalem & obligationem* Deo & Eccleſiæ ſerviendi contractam: præſertim cum aſſerat diſertiſſime cap. 5. ſub finem nec ſuffragiorum nec ſacramentorum virtuti aliquid ex miniſtrorum indignitate derogari. In eundem ſenſum Chriſtianos eos eſſe negat qui Chriſtiani non vivunt, quamquam eos & Fidem & Baptiſmi characterem habere poſſe fateatur. Quare ſicubi ſcripſit membrum Eccleſiæ non eſſe qui charitatem non habet, benigne quoque exponi nullo negotio poterit. Quod ſi tractatus hic à Trithemio & aliis quibuſdam de ſingularitate vel pluralitate Beneficiorum inſcribatur, de qua agitur tantum in ultimo capite; inde factum eſt quia ſæpiſſime denominatio à meliori & nobiliori parte deſumitur, vel quia duos tractatus ex uno eodemque efficere, ut Bellarminus in libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis, Colvenerius in notis ad Cantipratenſem, Philippus Labbeus in appendice ad librum Bellarmini de Scriptoribus Eccleſiaſticis. Quoniam autem in eo capite de ſingularitate Beneficiorum non meminit Guillelmus noſter definitionis à ſe factæ Pariſiis anno 1238. quâ cõmunibus Theologorum Pariſienſium ſuffragiis ſancitum eſt Thoma Cantipratenſi teſte lib. 1. apum cap. 19. *duo beneficia dummodo unum valeret quindecim libras Pariſienſes, teneri cum ſalute animæ non poſſe*; veriſimile fit tractatum hunc ante annum 1238. ſcriptum eſſe, imo & ante celebrem illam diſputationem quæ tribus annis antea de eodem argumento agitata fuiſſe ab eodem Cantipratenſi narratur. Porro diſſertationem hanc una cum capitulo de ſingularitate duorum inſtar tractatuum editam eſſe in 4°. Argentorati, anno 1507. teſtantur Georgius Colvenerius in notis ad Cantipratenſem, & poſt eum Philippus Labbeus. Verùm editionem iſtam nobis conſulere non licuit, quia nuſquàm comparare potuimus.

Liber de Anima.

Animæ humanæ tractationem Theologico more inſtituere ſe ſtatim ab initio profitetur Guillelmus Pariſienſis: ubi ſanè de ſpirituali ejus natura, & immortalitate; de corruptione per peccatum, & reſtitutione per Gratiam; de ſtatu ejus extra corpus, & de variis ejuſdem ſive dotibus ſive morbis, multa fuſe admodum, & copioſe diſputat. Præter illa autem quæ ſuprà adduximus clare ſatis innoteſcit librum illum de anima Guillelmi Pariſienſis opus eſſe; hoc enim & ipſe quoque agnoſcit multis in locis, ſed præcipue partis 3. de Univerſo, parte 2. capitulo 3. & partis 1ª. parte 1. cap. 55. ubi teſtatur ſibi propoſitum eſſe ſcribere integrum & completum de anima humana tractatum. Quamvis enim aliis in locis videatur reſpicere ad ſuum illum de anima tractatum quaſi jam à ſe compoſitum, ſic intelligendum videtur, quod ea jampridem explicuerat diſcipulis ſuis è ſuggeſtu, quæ poſtea accuratiùs elimata ediderit. Idipſum autem de omnibus ejus operibus veriſimile eſt, nempe dictata prius fuiſſe privatim, & expoſita diſcipulis, quam data in publicum & in unum veluti corpus redacta; nullo quippe diſcrimine poſteriores libros in prioribus, & vice verſa allegaſſe compertum eſt. Ubi hoc etiam obſervandum, quod his ut plurimum utatur verbis, *ſicut audiviſti, ſicut dixi tibi*, quæ ea jam alias explicata fuiſſe dumtaxat oſtendunt.

An ſit Guillelmi Pariſienſis.

Aliquem forte moveat quod habet codex Carnotenſis hæc verba ad calcem libri de Anima. *Explicit liber de Anima quem compoſuit vir elevatæ intelligentiæ & profundæ ſpeculationis Dominus Guillelmus Epiſcopus Pariſienſis, cujus ſepulchrum monſtratur in choro Eccleſiæ Pariſienſis cum imagine cuprea mire fabricatum &c.* Certum eſt enim Guillelmum noſtrum ſepultum fuiſſe in S. Victoris, ad cujus ædes ſub finem vitæ præſertim ſæpius diverſabatur. Nihilominùs

hilominus tamen præterquam quod idem quoque legitur ad finem tractatus de Universo, ista potius confirmant librum esse Guillelmi Parisiensis ex testimonio disertissimo Librarii, quam dubium ullum injiciant ex ejusdem errore, quo deceptus existimavit æreum illud, quod Odonis est de Soliaco, esse Guillelmi Parisiensis monumentum. Trithemius quidem Abbas, & post eum Bellarminus unius duntaxat tractatus de animabus humanis mentionem fecere; verùm titulus iste nostro huic libro de anima magis favet, quam opusculo de immortalitate animæ, quod videtur esse ex illo ampliori tractatu excerptum.

Cũ tractatu de immortalitate cõparatur.

Facessit majus negotium quod legimus in libro de anima brutorum vel etiam plantarum animas esse incorporeas. Præterquam quod enim in tractatu speciali de animæ immortalitate brutorum animas materiales putat, propositio de spiritualitate animarum in brutis tanto viro indigna videri potest. Verùm quod attinet ad tractatum de immortalitate, ostendi liquidò potest suspectam esse illius fidem in editione Veneta, multisque in locis & interpolatum & vitiatum esse, multas etiam paginas turbatas & transpositas, ut facile intelliget qui duo priora capita tractatus illius legerit ex codice Carnotensi inferius descripta. Ne vero in his diutius morer, in loco qui objici potest ex eodem tractatu varietatem video Ubi enim habet editio Veneta, *Quod si quis quærat de anima animali vel brutali an materialis forma & ipsa sit.* In codice Carnot. & quidẽ ad mentem Authoris accommodatius, legitur, *an immaterialis forma & ipsa sit?* videlicet sicut & anima rationalis. Hâc autem omissa quæstione quam alibi discusserat, respondet ostendendo modum quo animæ pecudum materiales dici possint, quatenus ex materia sua pendent quantum ad esse & quantum ad operari. *Cum omnis*, inquit in prædicto tractatu de immortalitate, *ejus operatio ex illa materia pendeat, & cum ejus essentia extra materiam suam esset inutilis & otiosa: & hoc ergo modo forma materialis est anima brutalis & vegetabilis, & hoc est ex materia sua pendens & quantum ad esse & quantum ad operari, & cum materiæ destructione destructibilis.* In quibus videre est animabus brutorum modum quemdam materialitatis assignari, non autem negari omnino immateriales. Adde quod sicut in libro de anima meminit libri de immortalitate, ita vice versa in libro de immortalitate ad librum de anima respicere videtur, cum ea argumenta, quæ late tractantur in eodem libro de anima, leviter attingit, subjungitque statim ab initio capitis tertij, *nunc autem ex propriis immortalitatem astruere tentabimus.* Quod quidem testimonium luculentissimum pro authoritate libri de anima, supprimitur in editione Veneta, quam sequitur hæc recentior.

An sententia Guillelmi Paris. de spiritualitate animarũ in brutis retractata sit.

Tractatus autem utriusque convenientia facit, ne ita facile in animum inducere potuerim priorem illam de spiritualitate brutarum animarum sententiam in posteriore de immortalitate libro retractatam esse. Quippe in utroque tractatu mortales esse putat brutorum animas hac duplici ratione tum propter dependentiam ex materia quantum ad esse & quantum ad operari, tum propter inutilitatem earum extra corpora sua. Sed ne adeo novum & insolens videatur hocce Guillelmi Parisiensis dogma de spiritualitate simul & mortalitate animarum in pecudibus, paucis attingendum esse existimavi, quanta olim fuerit & nunc etiam est de animæ substantia disputatio, ut ex hac etiam qualicumque disputatione vera animæ humanæ spiritualitas & immortalitas magis illustretur.

Veterum de anima sententiæ.

Omnes animas sive hominum sive brutorum spirituales & immortales existimavit Pythagoras, cum docuit & à corporibus belluinis ad humana, & ab humanis ad belluina animarum transmigrationem perpetuo fieri. Errorem tam crassum aliqua ex parte correxit Plato, censuit tamen ut multis videtur inter quos Guillelmus noster libro de immortalitate circa finem, animas pecudum spirituales & immortales esse, & quod immortalitatem quidem attinet, si ita senserit, intolerabilis est error. E Christianis Tertullianus libro de anima hominum animas corporales putat, at immortales esse qui præcipuus est rei cardo asserit & contendit. Neque vero alienam esse arbitror S. Augustini expositionem l. 10. de Gen. ad litteram, quod scilicet Tertullianus *animæ timuit ne nihil esset si corpus non esset, nec de Deo valuit aliter sapere: qui quoniam acutus est, interdum contra opinionem suam visa veritate superatur.* Enimvero Tertullianus ab animæ substantia vel levissimam materialitatem videtur excludere cap. 9. cum nec aërem, nec lumen, nec ignem, aut aliquid simile esse affirmat, sed *substantiam subtiliorem quæ præ ipsa*, inquit, *tenuitatis sublimitate de fide corporalitatis periclitetur.* Adde quod cap. 11. contra Hermogenem contendat non ex materia, sed ex Dei flatu animam consistere, & cap. 32. non constare ex elementis. Vnde fit ut quamvis Deum ipsum dixisset corpus, cum non elementare illud, nec materiale putet, quid aliud quam naturæ spiritualis esse Deum, imo & animam humanam existimavit? Cum autem alibi satis manifeste animæ spiritualitatem innuat, jam tum deflexisse videbitur ad Montani schisma cum librum de anima scriberet; quippe qui ibidem errorem suum de animæ corporalitate ex phantasticarum Montani mulierum visionibus confirmet.

Cap. 3. l. de Pœnit.

De brutorum animabus nihil diserte affirmat Tertullianus: verumtamen vel bruta animalia machinarum instar artefactarum esse, vel animas eorum modo quo supra spiri-

Idem quod supra.

tales existimavit. Nempe cap. 18. libri de anima laudat Comici Epicharmi dictum; *animus audit, animus cernit, reliqua surda & cæca sunt*: & de suo quoque addit, *Quis mihi exhibebit sensum non intelligentem quod sentit, aut intellectum non sentientem quod intelligit?* quæ quidem explicari non possunt nisi ad sensum alterutrius propositionis, & maximè prioris. Lactantius Firmianus libro de ira Dei cap. 7. ad sensum posterioris magis accedit, cum brutis quoque rationem & providentiam intelligentiam & cogitationem inesse scribit, ut sola penè religione, ac Dei cultu, & notitiâ à brutis homo differre videatur. Claudianus Mamertus l. 1. cap. 21. probat herbam quoque & fruticum vitam esse *incorporalem, & inlocalem & impartibilem*. Eadem sententia est authoris illius anonymi in libro τῶν δώδεκα περὶ ψυχῆς qui editus est unà cum Origenis Philocalia. Postquam enim ostendit Platonem à Numenio male intellectum quasi senserit in Phædro animas pecudum immortales esse, cum in dialogis passim mortales asserat; ostendit ipse ex sua sententia omnes brutorum etiam, & plantarum animas incorporeas esse.

Guillelmi Parisiensis sententia de incorporeitate cujusvis animæ.

Guillelmus Parisiensis incorporeitatis dotem non ita propriam esse docet animæ rationali, ut ei soli conveniat, sicut convenit immortalitas; iisdemque simul argumentis ostendit cujuslibet animæ spiritualem esse naturam. Hæc autem omnia eo recidunt argumenta ut neque sensus, neque vita ex ulla possint corporeâ dispositione corpori cuicumque competere. Quantumcumque enim immutetur materia, nunquam fiet ut vel minimum vitæ inde exurgat, nisi aliquid præterea extrinsecus adveniat quod non sit pura puta corporalis forma. Quæ sit vis rationum istarum quæ in omnes partes versantur à Guillelmo nostro, & multis coloribus induuntur penes lectorem judicium esto. Simili sanè argumento in schola S. Thomæ probata aliunde spiritualitas animæ rationalis explicatur, ubi de formarum substantialium eductione sermo est. Alias enim omnes formas excepta rationali educi asseverant, quia secundum S. Thomam l. 2. contra Gentes c. 86. educi formam è potentia materiæ nihil aliud est quam *educi in esse per materiæ transmutationem*. Cum igitur vi actionis transmutantis materiam fiant omnes formæ materiales, è sinu quoque materiæ educi censentur. Sed non ita se habet de anima rationali; quantumvis materiam immutes vi transmutationis illius præcisè nunquam emerget forma illa quæ ex libro de anima demonstratur esse incorporea & extrinsecus adveniens. Adduci potest explicationis ergo cereæ massæ exemplum Aristoteli familiare: ex hujusce etenim cereæ massæ quâvis immutatione variæ figuræ exurgunt sive quadratæ, sive rotundæ, & aliæ hujusmodi, adeo ut ex vi actionis qua stringitur, & premitur cera producantur, neque vero ulla forma producitur quæ non plane cerea sit, & ceræ ipsi immersa; nisi forte extrinsecus accedat quædam auri vel oricalchi incrustatio, quæ quidem quantumcumque ceram verses susque deque ex ea nunquam immutatione emerget, nec proinde ex cera educta, aut ceræ immersa intelligi potest. Formæ substantiales materiales instar cerearum figurarum sunt, anima rationalis aureæ isti incrustationi non absimilis est, quia quantumvis perturbent, & commoveant materiæ massam caussæ naturales, nihil inde præcisè quod sit rationis principium vel actus exiliet, sed formæ solummodo materiales actuum, motuum, cæterorumque accidentium naturalium principia & origines.

Tres præcipuæ de animabus irrationalibus sententiæ.

Similem fere sensum habere videntur omnia Guillelmi Parisiensis argumenta, quibus ostendit animam quamlibet pecudum quoque & plantarum spiritalem esse. Mirum vero esset quomodo non animadvertisset vir adeo subtilis, & acutus discrimen duarum illarum opinionum quæ nunc ventilantur Cartesianos inter & reliquos de schola Philosophos: quorum illi plantarum & pecudum formas solummodo accidentales, hi vero substantiales sed materiales esse contendunt. Non potuit sane quin agnoverit utramque sententiam, si in aliis rebus materialibus formas substantiales corporeas admiserit. Spreta tamen posteriore; nisi in eam tandem quomodocumque recidat, refellit acerrimo priorem, & quemdam præcipuum illius defensorem sub *erronei* nomine sæpius insectatur. Quatenus quidem pro animæ rationalis prærogativa depugnat optime meo quidem judicio, argumentatur: quatenus vero inde etiam colligit animarum ratione carentium spiritualem naturam plus nimio probat. Quamquam autem hanc Authoris nostri sententiam non possimus omnino approbare: ut excusetur tamen aliquomodo, advertendum est tam latum discrimen non esse mediæ sententiæ, quæ animas viventium rationis expertium substantiales & materiales putat, ab extremarum altera ut cum alterutra conciliari prorsus non possit. Etenim qui accidentales formas esse animas pecudum existimant, pecudesque ipsas veluti horologia quædam & machinas divina arte compactas, minus quidem assequi videntur primum & radicale principium motuum omnium atque actionum vitalium. Verumtamen non adeo longe ab hac sententia recedunt authores mediæ sententiæ, si secundum Aristotelem, quem pressius hic sequuntur sancti Thomæ sectatores, philosophari velint. Cum enim apud rigidiores Peripateticos *quidquid movetur ab alio moveatur*, necesse est oppido ani-

malia & plantas quæ à ſeipſis moventur, ſic variis artubus partibuſque formari, ut in eorum corporibus, quomodo ſe habet in horologij rotis, diſtinguatur pars movens & pars mota. Quomodocumque vero ſtruatur hæc machina corporis viventis ſive ab accidentali, ſive à ſubſtantiali forma, dummodo ſubſtantialis illa forma per ſe exiſtens, aut per ſe movens non ſit, ſed inſtar modi ſubſtantialis materiam afficiens; certe parum differre videtur, adeoque nec mirum eſt ſi utramque ſimul ſententiam mediam & extremam Guillelmus noſter impugnaverit.

Guillelmi Pariſienſis ſententia cũ recentioris Philoſophiæ dogmatibus conciliatior.

Jam vero ſi comparemus cum ſententiâ Guillelmi Pariſienſis extremarum altera, & Carteſianæ è diametro oppoſita communem illam quam mediam diximus; & quidem juxta axiomata à pleriſque recentioribus vulgo recepta, nullum aut certe modicum diſcrimen intereſſe perſpicuum erit, adeo medium videtur ſemper extremorum alterum, adeo recentiores cum Guillelmo Pariſienſi formas omnes ſubſtantiales, licet corporeas vocitent, reapſe tamen ſpirituales aſſerunt. De formis gravium & levium cum ſentiunt principia eſſe motus ſurſum ac deorſum, nec diſpoſitive ſolum, ſed etiam effective; quid aliud quam formas illas per ſe operantes, atque ita per ſe ſubſiſtentes, & ſpirituales effingunt? Cum autem vita motus ſit ab intrinſeco principio prodiens, & à quadam, ut aiunt, elevatione formæ ſupra materiam ſuam proveniens, nemo non videt animas viventium prorſus omnium ad ſpiritualem naturam, quæ in ea elevatione conſiſtit, propius accedere. Adde quod ſecundum vulgaris Philoſophiæ dogmata formæ quælibet ſubſtantiales materiales, exiſtentiam ſuam partialem, realitatem, entitatemque propriam materiæ veluti ſupereminentem habent, quare nec longe multum à vera ſpiritualis naturæ ratione diſcedunt. Igitur ſolo nomine tenus à vulgari Philoſophia differt Guillelmus Pariſienſis. Exiſtimant illi animas viventium ratione carentium materiales eſſe, quia ex materia ſua pendent quantum ad eſſe & quantum ad operari. Et hoc etiam modo materiales illas eſſe affirmat Guillelmus Pariſienſis in utroque tractatu. Imminuit hocce Guillelmi noſtri dogma vim argumentorum quibus apud multos, quorum ego ſententiam amplector, animæ humanæ immortalitas demonſtratur. Verum imminuit quoque communior philoſophorum ſententia, é quibus bene multi animæ rationalis immortalitatem phyſicis rationibus demonſtrari non poſſe, nec proinde eo quo ſpiritualis eſt, immortalem eſſe arbitrantur.

Monitum.

Quandoquidem in examine libri de anima diutiùs immorati ſumus, omiſſis aliis quæ agitari potuiſſent, reſtat ut moneamus lectorem in iis edendis quatuor tractatibus uſos nos fuiſſe unico codice Carnotenſi paulo poſt annum 1300. deſcripto mendis multis, perpetuiſque abbreviationibus referto. Quare vix fieri potuit ut editio hæc noſtra erratis prorſus omnibus careat, præcipue cum exſcripta Carnoti ex eodem codice exemplaria Aureliam mittenda fuerint, ut ibidem prelo mandarentur. Ignoſce igitur candide lector, ſi uno aut altero loco interturbatum ſenſum reperias: Quæcumque occurrent ſive codicis, ſive preli vitio errata, non impedient quominus mentem Authoris aliquatenus aſſequi poſſis. Ut autem melius caperes ordinem librorum Guillelmi Pariſienſis, & ea etiam quæ jungendo vel dividendo capitula immutavimus, ſeriem omnium ejuſdem operum qualis exhibetur in Codice Carnotenſi ſubjecimus, notatis aſteriſco quæ hic de novo in lucem prodeunt; librorum etiam hactenus non editorum capitula provt in eodem codice diſtinguuntur addidimus, cum ſingulis argumentis, vel ubi deerant, capitum initiis. Tuum eſt amice lector noſtram hanc qualemcumque operam æqui bonique conſulere.

ORDO LIBRORUM GUILLELMI PARISIENSIS

ſicut in tribus Voluminibus codicis manuſcripti inſignis Eccleſiæ Carnotenſis recenſentur.

IN PRIMO VOLUMINE IN FOLIO.

TRactatus de Fide & de Legibus capitula 48. Ad calcem legitur *Explicit de Fide & Legibus tractatus Guillelmi Pariſienſis. Incipit quoddam proœmium quod ſecundum aliquos idem Guillelmus compoſuit. Cum inter ſapientiales, ſpiritaleſque, &c. Iſte prologus eſt vel debet eſſe in principio tractatus de Sacramentis.*

Tractatus de Sacramentis habet capitula 96. Ad calcem legitur. *Explicit liber Guillelmi Pariſienſis de Sacramentis.*

Tractatus de Virtutibus dividitur in tres partes.

Prima pars tractatus de Virtutibus habet 44. capitula. Ad calcem legitur. *Explicit*

prima pars iſtius tractatus. Deo gratias.

Secunda pars continet capitula 16. longiuſcula. Ad calcem legitur. *Explicit ſecunda pars hujus operis. Incipit tertia pars.*

Tertia pars continet cap. 20. longiora. cap. ultimum de Retributionibus SS. habet 9. folia integra. Ad calcem legitur. *Explicit tractatus de Virtutibus & Moribus, & ſic eſt finis totius libri magiſtri Guillelmi Pariſienſis Epiſcopi.*

IN SECUNDO VOLUMINE IN FOLIO.

TRactatus de Trinitate cap. 44. Ad calcem habetur. *Explicit primus tractatus divinalis magiſterij Guillelmi Pariſienſis, ſcilicet de Trinitate, notionibus & prædicamentis in divinis.*

Sequuntur capitula ejuſdem tractatus cum ſingulis argumentis.

PROLOGUS LIBRI.
CAPITULUM PRIMUM. *Quod ens de aliquo dicitur ſecundum eſſentiam, & de aliquo ſecundum participationem.*
Cap. II. *Quod illud quod habet eſſe ſecundum eſſentiam eſt incauſatum.*
Cap. III. *Quod illud ens eſt omnino ſimplex, à circumveſtione accidentium alienum.*
Cap. IV. *Quod illud ens eſt unum & nullo modo commune.*
Cap. V. *Quod illud ens eſt cauſſa omnium aliorum.*
Cap. VI. *Quod omne eſſe ſecundarium neceſſario dependet à primo eſſe.*
Cap. VII. *Quod omne eſſe potentiale à primo eſſe dependet, & ab ipſo educitur ad actum.*
Cap. VIII. *Quod potentia eſt principium effectuum & operationum.*
Cap. IX. *Quod eſt aliqua prima potentia per ſeipſam omnipotens, & ſua voluntate, & ſua ſapientia.*
Cap. X. *Licet ſapientia, & voluntas & potentia divina ſit æterna, non oportet aliquem effectum fuiſſe ab æterno.*
Cap. XI. *Quod voluntas divina novas res producit immutabilis omnino permanens.*
Cap. XII. *Quod res omnes de exuberantia ſupremi largitoris juxta ſuum beneplacitum effluunt.*
Cap. XIII. *Recapitulatio præcedentium quorundam.*
Cap. XIV. *Quod in prima fontali eſſentia ſunt tres res, quarum una habet eſſe fontaliter & primitive, ſecunda per generationem, & tertia per proceſſionem.*
Cap. XV. *Quod una emanatio quæ eſt per modum generationis, eſt ſapientia ſive Verbum; alia eſt per modum doni ſeu amoris qui eſt nexus amborum, videlicet Spiritus Sanctus.*
Cap. XVI. *Quod prima emanatio per modum generationis producitur ſicut intellectio, vel verbum ab intelligente.*
Cap. XVII. *Quod verbum eſt ſuo intelligenti coæquale per omnia.*
Cap. XVIII. *Quod verbum divinum eſt Patri coæternum.*
Cap. XIX. *Quod verbum divinum & ejus locutor eſt una eſſentia.*
Cap. XX. *Quod primogenitor & primogenitus communicant in aliqua re tertia.*
Cap. XXI. *Quod Spiritus Sanctus per modum puri doni & perfectiſſimi amoris procedit.*
Cap. XXII. *Quod amor quo Pater & Verbum ſe diligunt, eſt eadem eſſentia cum ipſis & æquali per omnes.*
Cap. XXIII. *Quod inter primos amantes ſit poſſibile eſſe unum amorem.*
Cap. XXIV. *Quod omnia ſint ſubjecta filio & Spiritui Sancto ſicut Patri.*
Cap. XXV. *Quod in ſingulis rebus beatiſſima Trinitas reluceat.*
Cap. XXVI. *Quod in anima rationali imago Trinitatis reperitur.*
Cap. XXVII. *Quod Trinitas perſonarum ſimplicitati & unitati eſſentiæ non derogat.*
Cap. XXVIII. *De differentia & diverſitate trium perſonarum ab invicem.*
Cap. XXIX. *Quod relationes in divinis non ſunt res à perſonis diſtinctæ.*
Cap. XXX. *Quod notiones nihil addunt ipſis perſonis divinis.*
Cap. XXXI. *Quod relationes non ſunt res ſuperadditæ rebus comparatis.*
Cap. XXXII. *Quod eſſe Patrem non dicit aliquid novum in Patre, ſed filium ad quem ſe habet Pater.*
Cap. XXXIII. *Quod per generationem filij æternam nulla mutatio vel aliquid aliud accidat in Patre.*
Cap. XXXIV. *Quod actio agentis, & effectuatio non ſunt res diſtinctæ.*
Cap. XXXV. *Quod iſtæ præpoſitiones a, abs, & cæteræ important ſolum principium productionis filij & nihil novum in Patre.*
Cap. XXXVI. *Quod Paternitas, ut Paternitas eſt, non dicit aliquid, ſed magis habitudinem ſeu ad aliquid.*
Cap. XXXVII.

Cap. XXXVII. *Concordantur diverſæ opiniones de notionibus.*
Cap. XXXVIII. *Quod propriè loquendo Paternitas non dicitur genuiſſe, nec filiatio genita fuiſſe.*
Cap. XXXIX. *Quod ex poſitione Paternitatis nihil acceſſit ipſi Deo, nec ex remotione aliquid detrahitur, vel diminuitur.*
Cap. XL. *Quod ſive Paternitas concedatur eſſe ab alio, ſive non; tamen oportet concedere filiationem ab alio eſſe.*
Cap. XLI. *De numero communi notionum.*
Cap XLII. *De diverſitate notionum.*
Cap. XLIII. *Quod Pater & filius una ſpiratione producunt & ſpirant Spiritum ſanctum.*
Cap XLIV. *De diverſitate prædicamentorum & modorum loquendi Deo attributorum.*

Tractatus de Univerſo 1ª. pars habet cap. 83. Ad calcem. *Explicit prima pars iſtius partis.*

2. Pars habet cap. 73. Ad calcem legitur explicit primus *liber ſapientialis ac divinalis magiſterij Guillermi Pariſienſis. Deo gratias.*

3. Pars habet 176. cap. Ad calcem habetur *explicit liber ſecundus Deo gratias.*

4. Pars habet 90. cap. Ad calcem, paulo diverſis characteribus ſcribitur. *Explicit tractatus de Vniverſo quem edidit vir excellentis & elevati ingenij dominus Guillermus Pariſienſis Epiſcopus*, quæ ſequuntur ita eraſa ſunt ut legi tamen poſſint, *cuius ſepulchrum in choro Eccleſiæ Pariſienſis cum imagine cuprea elevata monſtratur.* Sequuntur tituli ſingulorum capitulorum ſine ulla librorum vel numerorum diſtinctione.

Liber cur Deus homo habet 10. cap. in fine legitur. *Explicit cur Deus homo Domini Guillermi Pariſienſis Epiſcopi.*

IN TERTIO VOLUMINE.

*LIBER DE ANIMA habet 7. capitula, partes verò 153. ut habentur infra. Ad calcem hæc leguntur. Explicit tractatus de Anima traditus à nobiliſſimo Philoſopho Guillermo Pariſienſi. Deo gratias.

Sequuntur argumenta cum diſtinctionibus partium & capitulorum libri de Anima.

PRologus libri oſtendit hanc ſcientiam tranſcendere limites philoſophorum naturalium. Enumeratio capitulorum.

I. Capitulum habet ſeptem partes.

1. *Pars oſtendit definitionem animæ.*
2. *Oſtendit quod humanitas non eſt anima, ſed eſt homo ipſe.*
3. *Deſtruit errorem negantium animam eſſe.*
4. *Oſtendit quod anima non poteſt intelligere ſe non eſſe.*
5. *Quod anima eſt ſubſtantia, & quod potentia animæ eſt ipſa ſubſtantia animæ.*
6. *Quod animal non ſit compoſitum ex ſubſtantia & accidente.*
7. *Ponit exempla ad declarationem præcedentium.*

Cap. II. habet 17. partes.

1. *Pars oſtendit quod corpus hominis manet idem per totam vitam.*
2. *Quod anima non ſit numerus ſeipſum movens vel harmonia.*
3. *Proponit incorporeitatem animæ.*
4. *Oſtendit quod anima non ſit res corporea.*
5. *Recitat opinionem ponentem animam eſſe corpus æthereum.*
6. *Oſtendit quod nullum corpus cœleſte eſt vita.*
7. *Oſtendit quod corpora cœleſtia non ſcintillant vitam in aërem inferiorem.*
8. *Quod anima non ſit aliquod corpus.*
9. *Quod anima non ſit corpus cœleſte.*
10. *Recitat opinionem ponentem animam eſſe ignem.*
11. *Reprobat prædictam opinionem.*
12. *Quod anima humana eſt impartibilis.*
13. *Quod omnis intellectio eſt impartibilis.*
14. *Reſpondet ad quandam authoritatem Ariſtotelis.*
15. *Revertitur ad oſtendendum quod anima non ſit corpus.*
16. *Oſtendit eandem concluſionem aliter.*
17. *Oſtendit quod actiones voluntatis ſunt liberæ, ſed operationes brutorum non.*

Capitulum 3. habet 14. partes.

1. *Oſtendit quod anima ſit pura forma immaterialis.*
2. *Removet motivum poſitionis contrarij.*

3. *Item quod anima sit simpliciter impartibilis.*
4. *Quod inhærentia formæ ad materiam vel subjectum non sit res superaddita ipsi formæ.*
5. *Quod potentia non sit res superaddita rei potenti.*
6. *Quod potentia vel posse creatoris est ipsemet creator.*
7. *Quod potentiæ animæ non sint distinctæ ab ipsa anima.*
8. *Quod est quædam potentia animæ sui & aliarum correctiva & quædam imperativa.*
9. *Quod virtus imperativa sc. voluntas principatur sicut rex in regno & virtus rationalis est sicut consiliarius regni principis.*
10. *Quod voluntas non est cœca, sed est cogitativa & apprehensiva.*
11. *Quod anima propriè non est pars hominis.*
12. *Quod anima per actus, dispositiones & operationes suas clare cognoscitur.*
13. *Quod homo certius cognoscit animam suam, quam quamcumque dispositionem corporalem alterius rei.*
14. *Quare aliqui homines dicunt se ignorare animas suas.*

Capitulum 4. habet 4 partes.

1. *Recitat opiniones ponentium plures animas in eodem homine.*
2. *Quod embryo non vivit per animam matris in utero.*
3. *Quod in homine non sunt ponendæ plures animæ.*
4. *Quod membra formantur & fabricantur ante infusionem animæ.*

Capitulum 5. habet unam & quadraginta partes.

1. *Quod anima filij non sit ab animâ patris ac matris.*
2. *Quod anima à solo Deo creatur & infunditur.*
3. *Quod anima non generatur ex temperantia elementorum & qualitatum suarum.*
4. *Reprobat opinionem Alexandri de generatione animæ.*
5. *Quod anima non sit nec generatur, nec exhibetur de potentia vel potentialitate corporis.*
6. *Quod anima non est materialis seu educta juxta opinionem Alexandri.*
7. *Quod formæ intelligibiles non fiunt in intellectu materiali seu possibili per solam receptionem earum ab aliqua intelligentia agente & movente seu illuminante.*
8. *Quod virtus intellectiva est productiva formarum intelligibilium.*
9. *Quod anima non creatur extra corpus humanum antequam infundatur.*
10. *Quod rebellio seu defectus & perversitates hominis à principio nativitatis sunt plagæ, & ægritudines contra naturam.*
11. *Quod homo & qualiter rebellionem & ægritudinem primam in seipso experitur.*
12. *Ostendit quod plaga seu rebellio prima est ex peccatis primorum parentum providentia universalis gubernatoris inflicta.*
13. *De corruptione & perversitate virium animæ.*
14. *Quod potentia intellectiva regit alias potentias tanquam earum domina.*
15. *Quod anima naturaliter magis diligit bona spiritualia insensibilia quam corporalia & sensibilia.*
16. *Recapitulatio præcedentium.*
17. *Quod anima in suo statu nobili existens potest intelligere particulariter sensibilia & corporalia.*
18. *Quod Creator est ab anima singulariter cognoscibilis.*
19. *Quod anima in statu suæ sanitatis non attendit ad sensibilia, nisi ab aliqua caussa excitetur.*
20. *Quod anima non frustra utitur organis & membris corporeis.*
21. *Quod cognitio sensibilium est principaliter ad cognitionem & amorem creatoris.*
22. *Quod anima dejecta est à sua naturali luminositate.*
23. *Quod anima ex ejus commixtione cum corpore læditur & inficitur.*
24. *Ostendit remedia contra prædictam infectionem.*
25. *Quod melius est animæ ex pugna, quam fuisset ex pace naturali.*
26. *Quod anima non cognoscit ita clare nunc sicut in statu suæ innocentiæ.*
27. *Quod anima non quiescit nisi in mundo spirituali in quo est gloria & pax.*
28. *Quod anima non fuit sufficienter quietata in primo statu suæ innocentiæ.*
29. *Proponit immortalitatem animæ humanæ.*
30. *Investigat immortalitatem animæ.*
31. *Quod anima mediante organo tanquam instrumento exercet actum sentiendi.*
32. *Quod potentia videndi non dependet ab organo sensitivo.*
33. *Quod alterius sensus perditione viget.*
34. *Quod tenebrositas miseriæ originalis impedit animam à cognitione suæ immortalitatis.*
35. *Quod non oportet animam mori in solutione vinculi ipsius quod habet ad corpus.*
36. *Quod quamvis anima naturaliter vivificet corpus, ipsa potest continue proficere.*
37. *Quod omnis anima humana potest naturaliter proficere.*
38. *Quod homo perversus potest naturaliter proficere.*

39. *Quod anima in infinitum poteſt proficere.*
40. *Quod anima humana habet potentiam naturalem ad ſemper eſſe.*
41. *Declarat dictum Ariſtotelis quod quædam habent potentiam ad ſemper non eſſe.*

Capitulum 6. habet 46. partes.

1. *Oſtendit quod anima humana non eſt determinata ad quandoque non eſſe.*
2. *Quod infirmitates & debilitates non ſunt in anima ſed in corpore.*
3. *Quod cum limitatione animæ ad eſſe non ſtat poſſe proficere in infinitum.*
4. *Quod ægritudines corporis non lædunt animam.*
5. *Quod ex ægritudinibus corporalibus anima multotiens ſanatur.*
6. *Quod cujuſlibet animæ vires naturaliter vigere natæ ſunt in ſenectute & fortificari.*
7. *Quod mors non advenit animæ ex conſortio ad corpus mortale.*
8. *Quod mors non advenit animæ ex propria defectibilitate.*
9. *Quod propter mortem corporis nihil de eſſe ipſius animæ perditur ac deperit.*
10. *Quod anima non eſt creata propter aliquod bonum ſenſibile ſeu corporale.*
11. *Quare non omnes animæ attingunt ad finem ſuum?*
12. *Quod anima per originalem corruptionem effecta eſt dormiens & ſomnolenta.*
13. *Dicit immortalitatem ex inclinatione ſua naturali quam habet ad Deum.*
14. *Quod vitia quæ dicuntur ægritudines animæ, non tollunt immortalitatem eius.*
15. *Oſtendit immortalitatem animæ ex infatigabilitate eius.*
16. *Quod vera fælicitas eſt infaſtidibilis.*
17. *Quod immortalitas non eſt diſpoſitio adveniens animæ cum fælicitate.*
18. *Quod anima à depreſſionibus liberata naturaliter figitur, & quieſcit in ſuo fine & inſeparabiliter.*
19. *Quod ægritudo originalis plurimas animas impedit ab adeptione ſui finis.*
20. *Quod anima in primo ſtatu ſuæ libertatis habuit fælicitatem naturalem incomparabilem ſupremæ fælicitati.*
21. *Oſtendit immortalitatem animæ ex comparatione diſpoſitionum ſuarum & accidentium ad ipſam.*
22. *Proponit modos ponendi immortalitatem animæ per ſapientialem & divinalem ſcientiam.*
23. *Proponit immortalitatem animæ ex bonitate Creatoris.*
24. *Oſtendit immortalitatem animæ ex parte providentiæ Creatoris.*
25. *Quod anima non ſufficienter præmiatur in hac vita per virtutes & opera earum.*
26. *Quod Creator non ſolum providet animabus de eſſe, ſed etiam de bene eſſe.*
27. *Oſtendit immortalitatem animæ ex parte juſtitiæ Creatoris.*
28. *Quod mali non poſſunt niſi quantum permittit Creator juſtiſſimus.*
29. *Oſtendit immortalitatem animæ ex parte magnificentiæ & largitatis Creatoris.*
30. *Oſtendit immortalitatem animæ ex parte gloriæ Creatoris.*
31. *Oſtendit immortalitatem animæ ex reſuſcitatione mortuorum.*
32. *Oſtendit immortalitatem animæ ex teſtimonio Sanctorum & Prophetarum.*
33. *Oſtendit quid eſt exceſſus mentis & qualiter accidit.*
34. *Oſtendit quod ex vehementi amore accidit animæ raptus ſeu mentis exceſſus.*
35. *Quod anima in raptu clarè & nude intuetur ipſas res.*
36. *Oſtendit quid eſt eſſe in ſpiritu & qualiter evenit.*
37. *Oſtendit quæ & ubi eſt regio lucis in qua videt anima quando eſt in ſpiritu.*
38. *Oſtendit immortalitatem animæ ex priſca ſanitate corporis.*
39. *Quod magis propriè corpus eſt in anima, quam anima in corpore.*
40. *Qualiter concedendum ſit quod anima eſt in corpore.*
41. *Recitat opiniones de loco proprio animæ in corpore.*
42. *Quod Creator omni rei creatæ præſens eſt & indiſtans.*
43. *Quod anima eſt tota in qualibet parte ſui corporis ſentiente.*
44. *Quod anima non eſt in eſſe & aliis partibus viventibus & non ſentientibus.*
45. *Oſtendit modum infuſionis animæ in corpus.*
46. *Oſtendit ſi anima eſſet ſolum in una parte corporis, utrum poſſet reſiduum corporis vivificare.*

Capitulum ſeptimum habet 24. partes.

1. *Oſtendit quod potentia intellectiva cognoſcit non ſolum univerſaliter ſed etiam ſingulariter.*
2. *Quod ſcientia de Creatore eſt ſumma perfectio potentiæ intellectivæ.*
3. *Recitat opinionem de intellectu agente, & intellectu materiali.*
4. *Oſtendit quod non eſt ponendus agens diſtinctus ab intellectu poſſibili & materiali.*

5. *Oſtendit quod inter intelligibilia & intellectum poſſibilem non eſt ponendus intellectus agens medius irradians intellectum poſſibilem vel materialem.*
6. *Quod non eſt ponendus intellectus agens ſeparatus & appropriatus intellectui poſſibili.*
7. *Quod principia ſcientiarum ſunt lumina per ſe ipſa naturaliter illuminantia potentiam cognitivam.*
8. *Vbi & in quo ſunt principia & eorum ſignificationes.*
9. *Oſtendit quod inclinatio naturalis potentiæ intellectivæ eſt determinatè ad ſummam & luminoſiſſimam veritatem.*
10. *Quomodo ſcientia cauſſæ inducit ſcientiam effectus.*
11. *Vtrum cauſſa per ſeipſam vel aliquam ſimilitudinem inducat notitiam effectus.*
12. *Oſtendit quæ eſt natura intellectus ſpeculativi.*
13. *Oſtendit quid eſt intellectus adeptus.*
14. *Quis eſt ille intellectus quem petebat propheta, dicens:* da mihi intellectum ut diſcam mandata tua.
15. *Oſtendit quid eſt ſyndereſis quæ ponitur eſſe ſuperior portio rationis.*
16. *Oſtendit quod conſcientia non eſt potentia naturalis virtutis intellectivæ.*
17. *Quod ſcientiæ non corrumpentur in morte propter defectum phantaſmatum.*
18. *Quod licet ſcientiæ non erunt neceſſariæ ad felicitatem, tamen ad decorem & ornatum ipſius beatitudinis probabile eſt eas remanere.*
19. *Quod ſcientiæ virtutes & dona gratiarum non remanebunt in ſtatu gloriæ.*
20. *Oſtendit quomodo intelligitur illud quod* charitas nunquam excidit.
21. *Quod charitas viæ, & charitas patriæ ſunt diverſæ in ſpecie.*
22. *Quare animæ defunctorum non viſitant amicos viventes.*
23. *Quod animæ defunctorum poſſunt ſcire ea quæ fiunt in vita præſenti.*
24. *Quomodo anima ad imaginem & ſimilitudinem Dei creata ſit? &c.*

Explicit liber de Anima quem compoſuit vir elevatæ intelligentiæ, & profundæ ſpeculationis dominus Guillermus Pariſienſis Epiſcopus, cujus ſepulchrum monſtratur in choro Eccleſiæ Pariſienſis cum imagine cupreâ mire fabricatum, cujus memoria in benedictione, & per Dei gratiam anima in concilio juſtorum & congregatione. Amen. Amen.

RHetorica divina habet cap. 55. Ad calcem legitur. *Explicit Rhetorica divina de oratione domini Guillermi Pariſienſis.*

TRactatus de Pœnitentia habet cap. 21.

Cap. XVII. *Incipit ha ha ha Domine pater.* Hujus edit. pag. 229
Cap. XVIII. *Si dicat peccator, Domine vigilans.* p. 231. col. 2.
Cap. XIX. *Cum repetes à proximo tuo.* p. 233. col. 1.
Cap. XX. *Convertimini ad me in toto corde.* p. 238. col. 2.
Cap. XXI. *Debet humiliter & devote audire totum.* p. 247. col. 1.

TRactatus de Collatione Beneficiorum habet cap. 11. In fine legitur. *Explicit tractatus Guillerm. Pariſ. de Collatione Beneficiorum.*

Sequuntur initia capitum.

PROLOGUS INCIPIT. *Vmbram Behemoth.* p. 248. col. 1.
CAPITULUM PRIMUM. *Dicemus igitur primo puritatem vocationis.* p. 248. col. 2.
Cap. II. *Prælati igitur officium eſt ædificare.* p. 249. col. 1.
Cap. III. *Secundum officium Prælati eſt.* p. 250. col. 1.
Cap. IV. *Tertium officium eſt Paſtoris.* p. 250. col. 2.
Cap. V. *Quartum officium eſt officium Procuratoris.* ibidem.
Cap. VI. *Quintum officium Prælati.* p. 251. col. 1.
Cap. VII. *Sextum officium Prælati.* ibid.
Cap. VIII. *Imprimis igitur quærimus hic an poteſtas.* p. 252 col. 1.
Cap. IX. *Poſt hæc quærimus utrum ad hoc.* p. 253 col. 2.
Cap. X. *Poſt hæc quærimus an requiratur conſenſus.* p 254. col. 2.
Cap. XI. *Poſt hæc autem aggrediemur.* p 258. col. 1.

Tractatus

PRÆFATIO.

TRactatus de Immortalitate animæ ſine inſcriptione habet tria capitula, quorùm duo hîc ſubjicimus, quia inſtituto noſtro ſerviunt, & Venetam editionem, quam ſequitur hæc recentior, emendare poſſunt.

LIBRI DE IMMORTALITATE ANIMÆ,

Cap. primum ſive Prologus.

NOſſe debes ex aliis quod quatuor modis humanis conſulitur erroribus. Et primo quidem, Senſu per experientiam. 2°, Pœnâ per legem. 3o, Philoſophiâ per probationem. 4°, Divinitùs per Prophetiam & revelationem. In quo apparet quam noxium & quam pernicioſum divina bonitas reputaverit errorem humanarum animarum circa ſeipſas, & maximè illum qui eſt de immortalitate naturali illarum, quoniam deſtruit fundamentum honeſtatis & religionis totius. Quid enim reſtat diffidentibus de ſua immortalitate animabus, cum nulla ſit ſpes vitæ alterius, & nulla obtinendæ veræ fœlicitatis fiducia, niſi omnium proſtitutio vitiorum? & ipſa honeſtas quid aliud eis reputabitur quam dementia? dum enim ſe vident fraudari præſentibus, & alia non expectant, nullo modo ſuaderi poterit iis niſi quod honeſtatis perſuaſio aliud non eſt quam imperitorum deceptio, & ipſa laudabilis morum profeſſio deceptorum deliramentum. Ex quo humanarum rerum intolerabilis perturbatio, vitæ omnimoda confuſio, & extremum malorum omnium creatorum ex honeſtatè conſequitur. Merito igitur tam noxio errori tot medicamenta oppoſuit divina miſeratio, ut lex per pœnas medeatur contumacibus; Philoſophia per probationes ignorantibus; & Prophetia per revelationem divinam authoritatem venerari volentibus; ſenſus quoque experiri volentibus non ſolum teſtimonio accepto à reſurgentibus, & ab altera vita redeuntibus, ſed ab ipſis animabus ſuis ſeipſas, & à corpore & ab aliis abſtrahere volentibus, & ad ſeipſas ſe colligentibus. Hæ enim indubitanter ſentiunt ſe nihil habere cum morte, & ſeorſim ſe eſſe à regione mortis. Agnoſcunt etiam continuitatem ſuam ad fontem vitæ, & nihil eſſe interponibile ſibi & fonti vitæ, quod fluxum vitæ ſuper illas impediat, & avertat. Sed iſta experientia animabus inſenſibilibus, effuſis, atque diſperſis; & in corporibus propriis in carceratis eſt impoſſibilis. Qualiter ergo huic errori Philoſophia probationibus occurrat, docere in præſentibus tentabimus.

CAP. II.

NUnc jam noſti de doctrina Logicæ quod ſyllogiſmus non demonſtratio niſi cum fuerit ex propriis. Tranſcendentia enim & extranea cum aptata fuerint concluſionem cujus certitudo in quadam complexione & ordinatione ſyllogiſtica conſiſtit, non faciunt nobis ſcientiam demonſtrativam. Hujuſmodi tamen ſyllogiſmorum imperitia & defectus, & cognoſcendæ quoque veritatis aviditas cogit nos eſſe contentos. Propter quod prima radix eſt juſtitia creatoris, & judicium futurum quam radicem probationis immortalitatis animæ non nos primi, ſed ante nos alij poſuerunt. Siquidem ſi anima humana poſt vitam iſtam non viveret vanè hic & fruſtra Deo ſerviretur. Cum in vita iſta & religio plurimum ſui tormentum habeat & afflictionem poſt vitam iſtam, ſecundum hoc utilius eſſet animæ humanæ negare Deum omnino, & omni vanitati & voluptati ſe proſtituere, quam ſanctè & juſtè vivere, & Creatorem debita honorificentia & devotione colere. Si enim non curat Deus cultores & veneratores ſuos, ubi ejus potentia? cum nec in vita iſta propter hoc ſit eis niſi deterius, nec in alia melius ſit eis, cum alia non ſit futura poſt iſtam. Si autem non curat, ubi ſapientia ejus ac bonitas? Aut enim ignorare, aut non amare videbitur amatores ſuos & veneratores: quorum alterum deſtruit ejus ſapientiam, alterum verò bonitatem. Hæc eſt igitur radix per quam conati ſumus aliquando oſtendere animæ vitam eſſe poſt iſtam. LIBRUM DE ANIMA INNUIT.

Alia radix erat nobis ipſa Dei juſtitia qua poſita neceſſe eſt futurum eſſe judicium: quoniam in hac vita nec mali recipiunt quod merentur, nec boni; quia & bonis hic male, & malis bene. Ubi ergo juſtitia Dei, cum utrique contraria meritis ſuis recipiant, ſi poſt iſtam vitam non eſt judicium, quod utique non eſt poſt iſtam vitam, ſi alia vita non eſt?

Tertia autem radice ad idipſum uti ſolebamus, quæ eſt iſta omnis juſtitia exit in judicium, quam nec ignorantia meritorum, nec difficultas aliqua aut impoſſibilitas retributionis prohibet. Juſtitiam autem divinam aliquo iſtorum prohiberi vel impediri impoſſibile eſt. In judicium igitur illam exire neceſſe eſt, & in hac vita non exit ſicut à ſenſu dictorum exemplorum accepimus. Exibit igitur poſt hanc, & erit una vita poſt hanc.

Hac etiam quarta radice uti ſolemus, hac videlicet quia ſapientiſſimus ac benigniſſimus Deus aliquid melius providit electis ſuis quam vita iſta habeat, aut non? ſi non; ergo per ſapientiam ipſam decepti ſunt, & maxime inventirentur erronei, & ſapientia duce deceptiſſimi; cum totum bonum ſuum contemnerent & abjicerent: ſoli vero mali ſapienter hîc viverent vel caute agerent; cum ſoli bonum ſuum quærerent. Reſtat igitur ut aliquid melius quam habeat vita iſta electis ſuis & cultoribus Deus providerit? & hoc non in vita iſta, in alia igitur. Et ita eſt vita præter iſtam ſaltem animarum bonarum. Quare ſi nihil deterius præparavit Deus animabus malorum, quam habeat vita iſta, tunc non ſolum impune mali ſunt, ſed etiam bono ſuo mali ſunt, & ex malitia ſua eſt eis melius, quod divinæ bonitatis æquitas qualiter ſuſtinebit?

CAP. III.

NUnc autem ex propriis immortalitatem aſtruere tentabimus. Primum igitur ordinabimus radices quas à Philoſophis accepimus, &c. *ut in editione veteri.*

Obſerva præterea in hoc capite tranſpoſitionem eſſe notabilem ſiquidem quæ habentur in hac editione (quæ facta fuit juxta exemplar Venetæ) pag. 334. circa litteram H. in columna priori cum reliqua ſerie uſque ad columnam poſteriorem pag. 335. circa litt. B. reponi debent pag. 332. circa litteram G. in columna poſteriori.

Ad calcem codicis Carnotenſis leguntur argumenta capitum libri de Oratione ſeu de Rhetorica divina.

PRIMVS TRACTATVS
DIVINALIS MAGISTRI
GVILIELMI PARISIENSIS,
SCILICET DE TRINITATE, NOTIONIBVS,
ET PRÆDICAMENTIS IN DIVINIS.

PROLOGVS.

De modis cognoſcendi res divinas.

Tres modi cognoſcendarum rerũ divinarum

OPORTET te prænoſſe in iſto ſacro & divinali magiſterio, tres eſſe cognoſcendi modos in hoc conſiderationem facientibus.

Primus Prophetia ſive revelatione. Secundus virtute; propter quod dixit Ariſtoteles, quia metaphyſica plus eſt virtus quam ars. Et per iſtos duos modos ſcientia divinalis, non ſicut ars, aut diſciplina, ſed ſicut lex tradita eſt. Quia primus cognitionis modus, quo propheticæ revelationi creditur, eſt convenientior. Et ſecundus, quo per obedientiam fidei ſuper ſenſum humanum cognoſcitur, ſalubrior: Authoritate enim prophetica & eruditis & ineruditis conſulitur; & obedientia intellectus, quæ fides eſt, divinæ authoritati gloria ſua redditur, dum ſenſus humanus obedientia fidei eidem ſubjicitur. Tertius modus eſt qui per viam probationis & inquiſitionis acquiritur: quem modum ideo divina authoritas non elegit; quia per ipſum non niſi eruditorum conſuli poteſt erroribus. Vulgo enim per viã probationũ ſatisfieri non poteſt.

Primus igitur modus Prophetarum eſt: Secundus legi divinæ ſubditorum ſimplicium Et primus quidem è duobus modis cognoſcitur divinitus, hoc eſt divino munere. Tertius vero eſt Philoſophantium, & ex toto cum ipſis agendum ſuſcepimus, non quia fides hujuſmodi videlicet ſuaſa & exorta probationibus apud dominum meritum & gratiam non habeat; ſed morem eis gerentes juxta conſuetudinem eorum eis ſatisfacere conabimur: quantum nos in iſta parte adjuvare fuerit divinæ dignationis largitio, quantum peccata aut noſtra, aut eorum non impedient, quantum occupationes permittent, quantum ipſa noſtra parvitas pro ipſarum rerum magnitudine & difficultate valuerit. In aliis ergo doctrinis, & diſciplinis ſcias exerceri paleſtram ingenij, & philoſophiæ tyronum quaſi quædam geri præludia. Hic autem periculoſiſſimum bellum agitur contra errores impietatis; & glorioſa victoria, imò corona gloriæ perennis ſperatur, ſi ſalnberrima veritas velut de manibus contradicentium impiorum emittatur. In aliis velut ferrum, plumbum, & aurichalcum effoditur; hic opes ſuperlativè & theſaurus pretioſiſſimus invenitur, qui ſolus ditare ſufficiat poſſeſſores.

Modusquẽ author ſequi debeat.

Comparatio.

Inventio divinæ veritatis reges facit.

Cæterorum venatione ignobilis præda capitur, & quæ ad hujuſmodi comparationem nec venatio dici debeat Hic regnum veritatis acquiritur debellatis erroribus. Si quidem ſola rerum divinarum veritas inventores ſuos reges efficit, & aliorum rectores Huic theſauro effodiendo velut ligones & foſſoria, & inſtrumenta inveniendi parat logica; Huic prædæ capiendæ, ſeu venandæ probationum parat venabula, texit retiacula. Huic regno expugnando fabricat, & acuit ſyllogiſmorum tela.

CAPUT I.

Quod ens de aliquo dicitur ſecundum eſſentiam, & de aliquo dicitur ſecundum participationem.

SCito quod ens & eſſe multiplices habent intentiones: & quod non eſt eis ratio, vel diffinitio, ſicut doceberis in ſequentibus Videntur autem ſimiles habere intentiones eis quas aſſignant ei quod eſt bonum: bonum namque dicunt, aut ſubſtantia, aut participatione; quemadmodum color albus ſubſtantia, ſive eſſentialiter dicitur; eo quod eſſentia ejuſdem ſit albedo. Superficies vero alba dicitur participatione, in habendo ſive participando albedinem, non in eſſendo albedo ipſa Sic & bonum eſſentialiter dicitur, eo quod ejus eſſentia ipſa bonitas eſt, qua dicitur bonum: aliud vero participatione in habendo vel participando bonitatem quæ ipſa eſſentia participantis non eſt adhuc. Ad hunc modum & ens cujus eſſentia eſt ei eſſe, & cujus eſſentiam prædicamus cum dicimus eſt: ita ut ipſum & ejus eſſe quod aſſignamus cum dicimus, eſt ſint res una per omnem modum Aliud vero dicitur participatione in habendo ſcilicet quod nullo modo eſt idem cum eſſentia ipſius ſubſtantiæ entis.

Album, bonum, & ens aliud per eſſentiam aliud per participationem.

De hoc ergo legis in libro de hebdomadibus Boetij, quoniam omne eſſe ſimplex eſt eſſe ſuum, & id quod eſt unum habet; alioquin ſimplex ipſum partibile eſſet in participans & participatum cum aliud eſſet ens ipſum, aliud ejus eſſe: Eſſent igitur participans & participatum quaſi conjunctum ex illis duobus, hoc eſt ipſum ens non eſſet ſimplex

Probat authoritate Boëtij de ente.

in ultimo. Hanc etiam diviſionem bene leges in eodem libro, ratio autem quæ cogit ita eſſe hæc eſt; omne enim quod de quocumque dicitur, aut eſſentiale eidem eſt, aut accidentale: hoc eſt aut eſſentia, aut de eſſentia, quæ eſt pars eſſentiæ, aut vero præter eſſentiam, & hoc eſt quod vocamus accidentale quod quæ ſecundum participationem haberi & dici, dicimus: Ens igitur de unoquoque, aut ſubſtantia, aut participatione dicitur. Dicitur autem de quodam ſubſtantialiter, de quodam participatione dicetur: & quoniam non poteſt dici de unoquoque ſecundum participationem, neceſſe eſt ut de aliquo dicatur ſecundum eſſentiam.

Et ratione

Si enim ſecundum participationem de unoquoque diceretur, nullus ſubeſſet intellectus eidem, eo quod nunquam finiretur. V. g. ſi nunquam diceretur bonum, niſi ſecundum participationem, nulla eſſet intentio hujus nominis bonum; bonum namque dicitur quid ſecundum hoc in habendo bonum quod eſt bonum. Si eſt ipſum habens: erit igitur, A, bonum in habendo bonum quod eſt, B: Sed rurſum B, eſt bonum in habendo bonum quod eſt A, nec bonum quod eſt C: Si B, eſt bonum in habendo A, erit igitur A, bonum in habendo habens A. Erit igitur bonum participatione participante ipſum A. Bonitas igitur ipſius A, cauſa erit ſuæ cauſæ, erit enim ſecundum hoc cauſa bonitatis ipſius, B, B, cauſa erit bonitatis ipſius A; A, enim bonum erit in habendo bonum quod erat B: quare idem eſt cauſa ſuæ cauſæ, & dabit danti ſibi prius naturaliter quam ipſum habeat quod det; prius namque ipſi dabit quam recipiet ab eodem. Quare neceſſe prius recipere bonitatem ipſum A, quam dare, prius igitur recipiet quam det ipſi A, prius igitur habebit bonitatem ipſum A, quam B. Et è converſo. Hoc autem manifeſtè impoſſibile eſt & frivolum.

Ens non poteſt dici de unoquoque ſecundum participationem

Reſtat igitur ut B, ſit bonum in habendo bonum quod eſt C, & hoc ibit in infinitum. Eſt igitur complicata, & involuta infinitas participatorum, & participantium in intentione hujus nominis bonum; eſt enim dicere bonum habens bonum. Explana igitur bonum ſecundum, & erit intentio habens bonum, bonum: & hoc erit in infinitum. quare relinquitur nihil hujus nominis bonum, niſi ipſum habens infinities replicatum; & hæc infinitas non figit, nec finit intellectum. Quod ſi dixerit quis, quod relinquitur aliquid in intentione hujus nominis bonum, propter hoc quod dicitur habens infinities, manifeſtum eſt hoc eſſe falſum, eo quod nihil cadat in intentione ejuſdem, niſi participans & participatum, & hoc eſt habens, & bonum; ſed claudit in intentione ſua hoc ipſum habens: cum nunquam niſi ſecundum participationem dicatur: quare bonum non eſt reſiduum ab eo quod eſt habens, ſed eſt tota intentio habentis, & boni. Poſito igitur hoc, quod omne bonum participatione ſit bonum, infinitum eſt; & nihil quod bonum dicitur: palam ergo eſt quod de aliquo dicitur ſecundum eſſentiam: per hanc eandem viam monſtrabitur, quod ens non poteſt dici de unoquoque ſecundum participationem: quare neceſſe eſt ut de quodam dicatur ſecundum eſſentiam, ut finiatur intentio & intellectus ipſius.

Idem probat ex eo quod non detur proceſſus in infinitum.

Scito autem quod modi dicendi quos diximus, videlicet modus dicendi ſecundum eſſentiam, & ſecundum participationem neceſſario ſequuntur. Modus enim dicendi ſecundum eſſentiam, & ſecundum participationem, ut oſtendimus, ſine altero eſſe non poteſt, ſicut neque participans inquantum participans eſt poteſt eſſe ſine participato. Ad hunc modum, modi dicendi per ſe, & per accidens ſibi invicem obligati ſunt, ſed modus dicendi per accidens ſolus eſſe non poteſt ullo modo; non enim poſſibile eſt, ut aliquid dicatur de aliquo ſecundum accidens, & de nullo dicatur per ſe; ſubjectum namque per accidens, totumque extraneum eſt, & non proprium ſubjectum. Si enim proprium eſſet ei, deberet eſſe prædicatum per ſe; quia eſſet per ſe ipſum proprium illius propoſitionis ſubjectum, & non ſecundum accidens. Si vero extraneum eſt, & non proprium ſubjectum, tunc aliud eſt prius, & proprium; & hoc eſt quod dicitur per ſe ſubjectum, de quo prædicatum per ſe dicitur: V.g. cum album non ſit proprium ſubjectum ejus quod eſt ſanare, ſed dicatur de eo ſecundum accidens, & non primo, erit neceſſario aliud de quo per ſe & primo dicetur: & hoc erit primum & proprium ejus paſſionis, quod eſt ſanare ſubjectum; quia modus dicendi qui eſt per accidens ſolus eſſe non poteſt, ſicut nequepaſſio abſque proprio & primo ſubjecto.

Vt & modi dicendi per ſe & per accidens.

Similiter modus dicendi ſecundum quid non poteſt eſſe abſque modo dicendi ſimpliciter, & ſi de nullo dicitur ſimpliciter, impoſſibile eſt quod de aliquo dicatur ſecundum quid; niſi enim de primo diceretur ſimpliciter, ſecundum quid diceretur de toto; quia ſi ſecundum quid diceretur de illo, non eſſet illud dignius prædicatum de toto, quam ſecundum ipſum, poſtquam non magis de illo dicitur quam de toto; cum de utroque dicatur tantum ſecundum quid Non ergo verum eſt ut de toto dicatur ſecundum quid, niſi, de eo, ſecundum quod de toto dicitur, dicatur ſimpliciter. Cum ergo aliquem trium iſtorum modorum in aliquo reperis, neceſſe eſt, ut primum unde etiam dividitur modum reperias in eodem; alioquin ſecundarius modus ſtare non poteſt, ut oſtendimus; eo quod primitivi velut radices, & fundamenta ſunt aliorum quos jam nominavi tibi ſecundarios.

Modus dicendi ſecundum quid non poteſt eſſe abſque modo dicendi ſimpliciter.

Modus eſſendi ſecundum eſſentiam & ſecundum participationem ſe conſequuntur.

CAPUT II.

Quod illud quod habet eſſe ſecundum eſſentiam eſt incauſatum.

OPortet autem te ſcire, quia eſſe duas habet intentiones, & una earum eſt reſiduum à circumveſtione & varietate accidentium, & hoc eſt propriè quod nominatur eſſentia, ſive ſubſtantia, & accipitur in intentione hac cum hujuſmodi determinatione intentio quæ eſt eſſe omne, vel alia: & ſignificat illud ſolum quod diffinitiva oratione ſignificatur ſine nomine ſpeciei. Hoc igitur eſt quod dicitur ſubſtantia rei, & ejus eſſe, & ejus quidditas: & hoc eſt eſſe, quod diffinitio ſignificat, & explicat, & hoc ipſum dicitur rei eſſentia. Secunda autem intentio hujus quod eſt eſſe, eſt illud quod dicitur per hoc verbum, eſt de unoquoque, & eſt præter uniuſcujuſque rationem. In nullius autem ratione accipitur eſſe, quidquid imaginati fuerimus, ſive homine, ſive aſinum, ſive aliud, ut in ratione ejus eſſe intelligamus; eo ſolo excepto de quo eſſentialiter dicitur: ejus namque eſſentia niſi per ipſum eſſe intelligi non poteſt, cum ipſa, & ejus eſſe omnimodo ſint una res.

Duplex acceptio eſſe pro eſſentia & exiſtentia.

Confirmat idem alia ratione.

Eſt & alia via ad oſtendendum iſtos duos modos dicendi, ejus quod eſt eſſe duarum intentionum, quas jam declaravimus omne namque quod eſt, aut ipſum eſt ſibi ipſi eſſe, aut aliud eſt ei eſſe: hoc autem eſt dicere, quia quod dicitur de unoquoque per hoc verbum, eſt, aut eſt idipſum, aut aliud: In unoquoque autem in quodam idipſum, in quodam vero aliud. Si vero unicuique aliud eſt eſſe quã ipſũ, ſic tunc neceſſe ut circulariter ſit, vel ſecundũ rectũ; & erit hoc in infinitum. Si circulariter, erit ergo A, eſſe ſcilicet ipſi B, & B, ipſi A: A, ergo erit eſſe ipſi

ipſi ſuo eſſe : quare prius erit ipſi ſuo eſſe , & ita præcedet in eſſendo ipſum ſuum eſſe , & prius habebit eſſe, quam ipſum ſit.

Probat idē quia ſic eſſe eſſet prius & poſterius ſeipſo.

Accidit autem etiam quod ex hoc quod ipſum eſt cauſa eſſendi ipſi ſuo eſſe , & è converſo , ſic accidet etiam ipſum eſſe prius ipſa cauſa eſſendi: quare erit prius priori ſe , multo fortius erit prius ſe ipſo , & poſterius una & eadem conſideratione, quoniam totum hoc erit in quantum eſt : & inquantum enim eſt , non eſt niſi prius A , & hoc non eſt niſi inquàntum B : non enim B, eſt cauſa eſſendi ipſi A , niſi inquantum B eſt , ſed neque ipſum niſi per A , & ita non niſi inquantum ipſum A , eſt. Quare A non erit, niſi quia ipſum eſt , & inquantum ipſum eſt : & ita idem erit cauſa ſui ipſius , & prius & poſterius ſe ipſo , inquantum ipſum eſt, quod non eſt niſi una conſideratio. Quod ſi fuerit non ſecundum rationem, ut B, ſit eſſe ipſi A , & ipſi B , ipſum C, & hoc finem non habet , accidet ex hoc omne eſſe, & infinitum eſſe , & non claudi , neque finiri cogitatione , neque loquela ulla , eſſe namque ipſius A , eſt ipſum B, non abſolutè & præciſè , neque in quacumque conſideratione , ſeu intentione ſed inquantum ens ; non enim ipſo poteſt A , eſſe niſi inquantum ipſum , jam ens. Igitur eſt eſſe ipſi A , inquantum ipſum B , eſt jam habens eſſe,quod eſt dicere jam habens C : ut igitur explicemus eſſe ipſius,dicemus quod ipſum jam habens, & in quantum habens C eſt eſſe ipſi A:C.ergo erit eſſe ipſi B,per modum eſſendi,inquantum ſcilicet jam habens eſſe quod eſt D; eſſe ergo ipſius A , eſt B, habens C, C , dico habens D , & de ipſo D , adhuc eadem reſtat explicatio. Quare nondum eſſe ipſius A , explicatum ſive explicitum eſt. Non habebit igitur finem explicatio hujuſmodi ; quare nec eſſe eſt ipſius A : eſſe igitur ipſius A, eſt infinitum : quare non conſequitur ipſum cogitatio, neque loquela. Hoc autem totum eſt , quia in ente A , intelligitur ens B, & in ente B , ens C , & hoc finem non habet. Nec aliter intelligitur ens B , niſi infinita illa complicatio , & convolutio intelligatur. Vel igitur in intellectu noſtro capietur, & claudetur infinitas , quod impoſſibile eſſe ſentit apud ſe intellectus : vel impoſſibile erit aliquod eſſe intelligi, cum eſſe ſecundum hoc infinitum ſit. Nos autem cum eis qui intellectum & finitionem , ſive fixionem intellectus deſtruunt , eoque philoſophandi viam obſtruunt, & ſcientiæ ipſius principium , & radicem , quæ verè verus eſt intellectus , deſtruunt , dum infinita & inintelligibilia ponunt, & ineffabilia , diſputationem nullatenus aggrediemur , dimittentes eos ire in adinventionibus ſuis , videlicet in immenſum erroris, & tenebras infinitatis & incertitudinis ponentes. Quare neceſſitas intelligendi ponere cogit , videlicet quod eſt , de quodam dicitur ſecundum eſſentiam , & de quodam non ſecundum eſſentiam. Similiter & ens. Et faciemus ſciri quod omne illud de quo dicitur ſecundum eſſentiam eſt non cauſatum , cauſatione formata intellige , quam ſolam viderunt Philoſophi , non enim viderunt cauſationem effectivam intimam , de qua aliquid infra loquimur : Hæc enim eſt quam infra deſcribimus , & quoniam de omni creato neceſſe eſt ut dicatur non ſecundum eſſentiam.

Cuiuseſſentia eſt eſſe non eſt cauſatum cauſatione formata.

Philoſophi non cognovere cauſationē effectivam intimam.

Primum autem id rememorandum eſt quia nomina quæ ſecundum eſſentiam dicuntur , illa propriè nomina ſint ; ſola illa namque nominant : accidentalia vero non nominarę , ſed denominare propriè dicuntur : Ex. g. hoc nomen homo eſt proprium ſpeciei , & rationi omnium hominum ; unde nec minus dici debet , nec unum eorum propriè nominari : Albus vero nullius nomen eſt , ſed neque album nominari , immo denominari dicitur : per hoc ergo dicendum eſt , quod hoc nomen homo nominat , & propriè nomen eſt : albus vero rectè eſſe nomen non poteſt , ſed magis denominatio.

Accidentalia non nominant ſed denomināt.

Redeamus ergo , & dicamus , quia poſtquam ens de quodam dicitur eſſentialiter ipſum eſt proprium nomen ejus, de quo eſſentialiter dicitur , & propriè nominat ejus eſſentiam , per quam eſſentiale eſt ſive unius , ſive multorum communiter : de illo igitur dicitur ſecundum veritatem , quia ſecundum eſſentiam , ſive ſubſtantiam, quæ in unaquaque re veritas ejuſdem rei dicitur. Item inſeparabile ab eodem ; quoniam de primo dicitur eſſentialiter , nec actu , nec ratione eſt ſeparabile ab eodem : ſive enim eſſentia illius ſit de quo dicitur , ſive pars eſſentiæ , inſeparabile eſt actu, & ratione ab eadem , eſsentiale autem eſt quod vel ipſa eſſentia tota , vel pars eſſentiæ ejus cui eſſentiale dicitur : quare manifeſtum eſt quoddam eſſe , quod non ſolum impoſſibile eſt non eſſe, ſed etiam intelligi non eſſe.

Eſſe de ſolo Deo dicitur ſecundum veritatem.

Et ab eo inſeparabile eſt.

Item quoniam affirmatio non ſolum non eſt ſuſceptibilis negationis , ſed etiam intellecta negatione alicujus circa hoc affirmationem fieri, inintelligibile eſt , palam eſt quod ens hujuſmodi negationem eſſentiæ ſuæ ſuſcipere impoſſibile: qua de cauſa ens hujuſmodi non ens , ſeu non eſſe intelligere etiam impoſſibile eſt. Quoniam autem omne cauſatum , intellige cauſatum quale declaravimus , & cauſa ſimiliter habet eſſe acquiſitum , & de non eſſe eductum per cauſam ſuam in eſſe : neceſſario circa omne cauſatum ſunt eſſe & non eſſe , quoniam eſt in ipſo : non enim eſt prohibens á ſe ipſo ſuum non eſſe , nec eſt dans ſibi ipſi ſuum eſſe , ſed eſt ſuſtinens & recipiens illud. Eſt igitur potentiale & ſuſceptibile utriuſque quoniam in ipſo eſt.

Solus Deus eſt quem impoſſibile eſt intelligi non eſſe.

Qua de cauſa hujuſmodi eſſe de quo ſcilicet eſſe ſecundum eſſentiam dicitur , non eſt creatum , cum ipſum ſecundum ſe non ſit receptibile affirmationis & negationis eſſendi , ut diximus , ſed ſiç ipſum ſuum eſſe, ſe & per ſe oppoſitum ipſi ſuo non eſſe , quemadmodum affirmatio ſuæ negationi , & ideo non ſit receptibilis illius , nullum enim oppoſitum receptibile eſt ſui oppoſiti , inquantum id oppoſitum eſt eidem. Amplius autem quoniam affirmatio non habet eſſe vel fieri circa negationem vel negatione ; cum enim in eodem ſe nullatenus compatiantur, multo minus altera patietur alteram in ſeipſa.

Illud ens de quo eſſe ſecundum eſſentiam dicitur non poteſt eſſe creatum.

Aliud eſt ergo eſſe circa quod vel in quo habent fieri & eſſe affirmatio & negatio , ab ipſa negatione & affirmatione. Aliud eſt igitur cauſatum ab ipſo ſuo eſſe & ab ipſo non eſſe , aliud enim neceſſe eſt eſſe ſuſceptibile ab ipſo quod ſuſcipitur & aliud acquirens ab ipſo quod acquiritur : quare omne cauſatum aliud eſſe à ſuo eſſe neceſſe eſt. Quod igitur idem eſt cum ſuo eſſe neceſſario eſt non cauſatum.

CAPUT III.

Quod illud eſt ens omnino ſimplex à circumveſtione accidentium alienum.

IAm incipit elucere ens eſſentiale eſſe neceſſe æternum, & incorruptibile, non cauſatum [cau-

Deus necessario æternus

satum autem intellige non à forinseco causante, forinseco, id est non communicante cum eo essentiam, & ideo non causante de esse & per se solum, cujus causationem perfectam vocamus] ideoque ingenitum & simplex in ultimo simplicitatis hoc est per omnem modum. Si enim quocumque modo compositum aut resolubile esset, necessario & causatum esset; omne namque compositum causatum est partium componentium, & ipsius compositoris qui est conjunctor & ordinator partium in ipso composito

Ingenitus simplex.

In sequentibus multiplici via ad cognitionem hujusmodi esse deducimus te, cum de esse potentiali & acquisito loquimur: interim ergo teneamus quod hoc ens primum & esse primum quod non est prius neque altius; quia si fuerit eo prius, aut altius, erit necessario simplicius & causa istius. Priora namque sunt causæ sequentium, si fuerint priora in eodem ordine: ideo autem ostendimus ipsum non esse causatum, si nemo fuerit altius & prius eo. Alterius ordinationis esse frivolum est & vanum, cum prioritas & posterioritas simplex ejusdem ordinis dicantur: hoc autem jam esset ei quasi è regione. Nos autem faciemus sciri in sequentibus quia nec esse, nec ens est huic è regione, & quoniam non est ordo, nec ordinatio nisi qui incipit ab ipso nec terminatur in ipso.

Primum & altissimum omnium entium.

Ens primum spoliatissimum est ab omni circumvestione.

Clarum etiam jam tibi ex iis quæ præcesserunt quoniam esse istud & ens illud est spoliatissimum; quoniam non est ei circumvestio essentialis ulla; hæc autem circumvestio compositio est, nos autem compositionem omnem & causationem jam ab eo prohibuimus essentialem: vel circumvestionem voco quale est in specie quæ continet essentiam generis sui circumvestitam diversis accidentibus. Quod si quis dixerit quod hujusmodi esse non est prohibitum, quoniam debeat esse circumvestitum varietate & decore accidentium. Scire debet quod inter accidentia & hujusmodi esse necessario sunt substantiæ ordine essendi, quare accidens natum est, conjungi hujusmodi essentiæ, sive hujusmodi esse, cum inter ipsa ordine essendi necessario intercedant substantiæ. Ex. g. accidentia quæ nata sunt fieri in socrate & post socratem sunt, impossibile est conjungi speciei, vel generi suo quo socrates est, & hoc est quoniam socrates intercedit qui conjunctionem istam recipit, & à remotioribus prohibet.

Accidentia in primo & secundario esse coniungi non possunt.

Causa autem in hoc est, quoniam accidens exigit suæ congruentiæ & ordini subjectum quanto proximius potest ideo primo & secundario esse nullum accidens conjungibile est propter nimiam remotionem & discrepantiam ipsorum in essendo, cujus exemplum est quoniam scientia non est nata fieri in corpore, nec albedo in anima: fiet autem hoc manifestius cum de esse accidentibusque loquemur in sequentibus.

CAPUT IV.

Quod illud ens est unum & nullomodo commune.

Deus non est aliquid commune.

QUoniam autem jam patefecimus in his quæ præcesserunt, quia hujusmodi esse de quo locuti sumus simplex est, & in ultimo simplicitatis, & spoliatum ab omni circumvestione essentiali palam debet esse ipsum esse commune nullomodo. Non enim potest esse commune essentiale, quia tunc esset aut genus, aut species, aut differentia, sed unumquodque istorum resolubile & vestitum vestitione essentiali, & compositum: unumquodque istorum autem difficile est; nam explicabile aliter non est, non est ergo aliquomodo istorum modorum trium: quod si fuerit commune accidentale, tunc erit magis causatum, & non erit primum esse, sed omnium essentiarum & omnium infimum esse atque debilissimum, hic enim manifestus est ordo & modus essendi accidentis.

Sed quid unum numero.

Amplius in eo quod est unum, & simplex, per omnem modum in ultimo unum, multitudinem non est reperire, multitudinem dico essentialem, quia est reperire multitudinem aliam quam verbis sibi congruentibus vocamus personalem, quam stabiliemus in sequentibus unitione essentiali: Per hunc ergo modum erit res in omnibus iis communibus. Jam autem ostendimus quoniam ens per essentiam unum est per omnem modum, & impartibile, hoc est simplex in fine simplicitatis: necesse est ergo ipsum non esse commune & esse unum numero, & hoc aliquid. Si enim ex hoc quod ipsum est ens per essentiam ipsum est indivisibile & impartibile per omnem modum, universalitas autem prohibet hujusmodi impartibilitatem impossibile est igitur ipsum esse universale sive commune, quia necesse est ipsum esse singulare & hoc aliquid.

Nec potest ordinari & numerari sub communi essentiali quocumque.

Amplius omne commune essentiale prius est ordine essendi quocumque suo particulari & spoliatius illo, & causa ipsius & pars essentiæ particularis inquantum particulare. Jam autem ostendimus illud quod est hujusmodi non habere supra se spoliatius, neque causam, quæ prius ordine essendi præcedit. Quare non est possibile, quod aliquid quod sit ens per essentiam, ut diximus, sit ordinatum & numeratum sub communi essentiali quocumque: ens igitur per essentiam non est commune essentiale sub quo sit multitudo ordinata post ipsum, & numerata sub eo. Quia ergo commune essentiale est, quoniam ens dicitur secundum hanc intentionem per essentiam singulare & incommunicabile erit multitudine essentiali. Item quoniam uni prima numeri unitas est, non unitas ratione, quoniam ipsa personaliter multiplex est, & potentia multitudo. Propter hoc igitur impossibile est primum unum esse communicabile: debet enim primum unum esse & actu & potestate indivisibile, non actu solum: primum igitur unum non potest non esse actu solum numero indivisibile: debet igitur & actu & potestate esse indivisibile: non potest igitur esse numerabile sive commune. Præterea omne unum refertur ad unum numero sicut omne: idem igitur unum numero est primum unum, igitur præcedit aliud omne unum: præcedit ergo omne unum ratione tantum: quare primum unum præcedit omne communicabile sive commune: non igitur est sub aliquo universali, sive communi; quod enim sub quocumque communi sive communicabili, necessario est post ipsum: unum igitur communicabile sive commune dicitur de uno primo, quod est unum & indivisibile per omnem modum; sed ens per essentiam ostendimus jam dici de illo: igitur ens per essentiam non est commune sive universale.

Vnum de Deo dicitur non est cõmune sed ut est indivisibile per omnem modum.

Si quis igitur instare voluerit dicens secundum hoc, quoniam igitur singularia, quæ sunt numerata sub quocumque communi, & ordine post ipsum, debent præcedere ipsum esse commune, eo quod illa sint unum numero, illud vero unum ratione: scire debes hujusmodi una adunata esse, & non esse una usquequaque: nos autem dicimus de primo uno nonadunato per modum aliquem, & quo nec actus nec intellectus invenit simplicius. Dico etiam quod nihil prohibet una numero adunata posteriora esse aliquibus eorum quæ sunt una ratione: hoc autem est, quia ipsa concreta habent in se multitudinem præter totam essentiam sive rationem sui communis, & ideo multiplicatiora sunt, & compositiora suo communi. Nos autem jam ostendi-

mus neque commune neque ſingulare eſſe ſpoliatius uno primo poſt quod non eſt unum altius aut ſimplicius.

Tertiam affert præcedenti obiectioni ſolutionem.

Addemus & aliam manifeſtationem. Ad hoc ergo dico quia ſi fuerit multitudo eſſentialiter ſub hujuſmodi eſſe, neceſſum eſt, quod unumquodque multitudinis eſſe ſit ſpoliatum : Jam enim manifeſtum eſt ex iis quæ præceſſerunt, quoniam omne quod eſt ens per eſſentiam, ſpoliatum eſt; ita ut non ſit ſpoliatum eo prius aut altius : quare unumquodque iſtius multitudinis erit æque ſpoliatum ipſi communi ſuo quod eſt ens per eſſentiam : & hoc ipſum impoſſibile eſt, cum niſi ex nova alia additione commune judicari non poteſt ; ſi enim abundat in nullo unumquodque multitudinis, erit æque ſpoliatum ipſi communi ſuo, quod eſt ens per eſſentiam, in quo unita ſunt: tunc quemadmodum non differunt ſecundum ipſum commune, neque ſecundum ſe adinvicem differunt. Item quoniam ſecundum hoc unumquodque erit idem per omnem modum cum ipſo communi poſtquam nullum eorum abundat in aliquo ab ipſo communi : igitur & ad invicem erunt eadem per omnem modum. Si idem in nullo abundaret ab eo quod eſt homo, profecto idem eſſent per omnem modum, cum differre non poſſit ab eo niſi per ſuperabundantiam, vel additionem.

Solutio alterius obiectionis.

Quod ſi dixerit quis, conditiones, & circumveſtiones accidentales addi ipſi communi, & per eas fieri multitudinem in effectu ſub ipſo communi ; quamquam ipſum jam prohibuimus, ſcilicet veſtiri hujuſmodi eſſe conditionibus accidentalibus ; accidit inde unumquodque in ſua ſingularitate eſſe potentialiter, & non per eſſentiam, cum ejus eſſe ſit concretum & adunatum ex ipſo communi, & conditionibus illis. Jam enim patefecimus omne eſſe adunatum ex multitudine, non eſſe per eſſentiam, & erit ibi eſſe acquiſitum, ſcilicet ſingulare & individuale ; & per hanc viam oportebit omne eſſe ſingulare eſſe acquiſitum. Hujus autem facilis eſt deſtructio,

Neceſſe eſt eſſe aliquod eſſe ſingulare primum omnium.

quoniam eſſe ſingulare non poteſt acquiri niſi per eſſe ſingulare ; commune enim inquantum commune eſt non facit eſſe debere eſſe ſingulare ; neceſſe enim habet novam additionem, qua perveniatur ab ipſo deſcendendo ad eſſe ſingulare, quod non poteſt aliter acquiri niſi per eſſe ſingulare. Quare aut erit circulus, aut ibit in infinitum. Circulum autem in ſupradictis jam deſtruximus, infinitum vero ſecundum rem infra deſtruemus loco ſuo. Non omne igitur eſſe ſingulare acquiſitum eſt ; omne autem eſſe ſingulare quo prius eſt eſſe commune acquiſitum eſt, ut oſtendimus ex novis conditionibus quæ ipſum eſſe cõmune individuant ; ergo aliquod eſt eſſe quo non eſt prius eſſe commune, quare nec ſub ipſo. Certum eſt autem quod ipſum eſt ens per eſſentiã, cum ipſi non ſit acquiſitum ſuum, id eſt eductum de potẽtialitate, ſive de poſſibilitate in effectum : & hoc eſt quoniam ex primo cauſante, cauſatum, inquam, cauſatione perfecta, neceſſario eſt purus actus, immixtus potentialitati, & imperfectioni, cum ſit pure ex puro actu, mixtum vero impoſſibile ſit eſſe ex uno puro, † & ex illo purè. Igitur ens per eſſentiam non eſt commune.

† *& ex alio puro.*

Enti quod eſt ſingulare primum nihil eſt commune eſſentiale ſuperius.

Jam igitur certum debet eſſe tibi, quod ens per eſſentiam ſingulare primum eſt, & quod non eſt ei commune eſſentiale ſuperius ipſo, quoniam ſecundum hoc ſingularitas ipſius eſſet acquiſita, & eſſet ei potentialis, & ita non eſſet ens per eſſentiam ſecundum omnem ſuum modum, neque unum in fine unitatis. Si autem ſingularitas ſua eſſet ei acquiſita, tunc non ejus ſingularitas eſſet prima, & hoc eſt ; quoniam commune non eſt ſufficiens, ut per ipſum acquiratur, vel ſibi vel alij ſingularitas : quare non eſſet ſingularitas ejus acquiſita, niſi per ſingulare, cujus ſingularitas præcederet illam. Eſſet etiam ſecundum hoc omnis ſingularitas acquiſita, ſi nulla eſſet prima : Ex quo accideret nullam eſſe acquiſitam ; eo quod non inveniretur origo certa, & radix ſingularitatis, & appropriationis. Univerſale etiam ſive commune præcederet verè unum, & eſſe potentiale, quod eſt eſſe commune, præcederet etiam actu & in effectu quod eſt ſingulare.

Multitudine prior unitas.

Item quia vera unitas eſt nonadunata ex multitudine per aliquem modum manifeſtũ autemeſt, quoniam non eſſet adunata ex multitudine, niſi eſſet vera multitudo, niſi eſſet & vera unitas. Verum autem unum non habet ſupra ſe cõmune, quod jam claruit ex dictis; omne namque ſingulare quod eſt ſub communi vel poſt commune habet adunatam unitatem ex ipſo communi, & conditionibus quibus individuatur. Neceſſe eſt autem reſolutionem omnem & diviſionem finem habere, alioquin non finiretur intellectus : ſi enim multitudo reſolveretur in multitudinem, & hoc finem non haberet, nec ipſe intellectus interius figeretur in multitudine ; ponit enim intellectus radicem multitudinis unitatem, & in ea terminatur numerus multitudinis : Multitudo namque non eſt nata figere in ſeipſa, ſive terminare intellectum, ſed inquantum ipſa terminatur in unitatem.

Diviſionem & reſolutionem non poſſe terminari ad aliquid commune.

Similiter & reſolubile non figit aut finit intellectum ſed inquantum finitur vel atomis ſuis. Multitudo igitur reſolventes ducit ad veram unitatem quæ non dividetur per aliquem modorum, & reſolutio ad veram atomum quæ non reſolvitur. Impoſſibile eſt autem terminum diviſionis aut reſolutionis, eſſe communem multitudinem : quia commune illud aut haberet ſingulare ſub ſe, & poſt ſe, aut non : ſi ſic, quidquid de communi diceretur, & de ipſo ſingulari : quia ſingulare quod eſt poſt commune, & ſub eo eſſet terminus ultimus multitudinis & reſolutionis. Nos autem jam prohibuimus iſtud : namque ſingulare quod eſt ſub communi neceſſario reſolvitur an ipſum commune, & id quod abundat à ſuo communi, ſive id ſit eſſentiale quo abundat, ſive non; ſi autem non eſt ei ſingulare ſub ipſo, igitur ipſum non eſt commune, & hoc eſt quod nos intendebamus, ſcilicet primum unum ſpoliatum non eſſe ſub communi ullo eſſentiali.

Proprium nomen Dei qui eſt.

Quia igitur de illo dicitur ens per eſſentiam ſecundum hanc intentionem, ſingulare eſt & proprium nomen ejus quod quærimus. Hoc igitur, non fruſtra ſe nominavit. Exodi 4. ad Moyſem, *qui eſt*, quod teſtimonium fieri ſufficit ad certitudinem eorum quæ diximus. Similiter Sapientiæ 13. nominatur, *qui eſt*, & Job ad ipſum dicit, *tu enim ſolus es*. Hoc ergo unum eſt eo modo quo diximus : ipſe namque ſolus eſt eſſentialiter, frequenter autem ipſum Deum & dominum univerſi, ſive Deum & dominum ſæculorum : ſed iſta magis ſonant nobis laudem ipſius & gloriam ex ipſo noſtro uſu loquendi & intelligendi.

Ex quo nomine cæteta attributa Dei per ſequelam neceſſariam deducuntur.

Ens verò adeo declarat ejus eſſentiam, ut ipſe per ipſum innoteſcere voluerit filiis Iſraël, quo uno noto nota ſint omnia quæcumque de eſſentia ipſius dici poſſunt. Sequitur quod ipſum eſt ens primum, verum, unum, & purum, cujus puritas non ſit adumbrata multitudine ullo modo, & in cujus veritate nihil ſit concretum, nihil adunatum, nihil omnino duplex, cujus eſſentia in ordine eſſentiarum altiſſima, & prima fixa, & ſtans in ſe ipſa, quieta, & pacata à tumultu permutationum.

Attende autem quod dignius est in se esse unum per omnem modum quam ex numero esse multa. Sed etiam ordine essendi prius est simpliciter, qui est simplex omnimodo: nullo modo resolubile dignius est ut sit, eo quod est compositum, & per aliquem modorum resolubile, magis notum & propinquius intellectui; quoniam resolubilia, & multa non notificantur, nisi per hoc; ideo autem necessario priora sunt intellectu quoniam priora sunt in esse, intellectus autem exemplum est rerum.

Intellectus exemplum est rerum.

Item non habet quidditatem, nec difinitionem; omne namque difinibile, & quocumque modo explicabile aliquo modo resolubile est, & vestitum: per viam igitur intellectus non est natum cognosci, nisi per se; per viam autem sensus cognoscitur utcumque ex testimonio sensibilium. Ergo ipsum per se impressum est intellectui nostro, inquantum ens, inquantum autem Deus & dominus, non est ex primis apprehensionibus, & hic est modus quo errant imperiti intellectu circa ipsum.

Deus per se imprimitur intellectui, inquantum ens, non autem inquantum Deus & dominus.

CAPUT V.

Quod illud ens est causa omnium aliorum.

Quod autem ipsum sit causa & author omnium, ex hoc palam est, quoniam omne quod est post ipsum causatum est, & compositum: quoniam omne ens non per essentiam est compositum, & habet esse acquisitum per aliquod aliud quam ipsum sit. Hoc in sequentibus docebimus. Quia igitur omne causatum causatum est à priori se ordine essendi, & unumquodque immediate causatum ab immediate præcedente se; quoniam ex necessitate causa est immediata ejus quod ordine essendi sequitur ipsum immediate & aliorum ordinatorum sequentium, per hoc quod ipsum est causans causantia ipsorum. Quocumque igitur modo adveniat esse unicuique causato, quia ipsum solum est fons primus essendi, palam est quoniam omne esse quod est, ipsum ab ipso est, cum non sit fons essendi præter ipsum.

Quod causatum est, est ab immediate præcedente se.

Quanta igitur cæcitate duo principia erronei & imbecilles habent, jam clare patet; jam enim ostendimus quod ejus esse solitarium est per omnem modum, & quoniam non est ei compar aut coævum aliud, & quoniam non est ei contrarium: essentia enim non habet contrarium nisi non esse, non esse vero absolute nihil est, nec potest esse principium essendi alicui, sicut nec posita radice est reperire ramum qui non sit à radice, & posito fonte venire omnem aquam necesse ab illo; sic posita una radice essendi, & uno fonte impossibile est reperire esse quod non sit ab illo; ens enim non nisi ab ente inquantum est, defluere non potest: si autem ens ab ente, & esse ab esse.

Ens illud non habet contrarium.

Omnia ab illo sunt.

Omne igitur ens debet suum esse & omne ens debet se primo enti, cum non sit ens nisi ab ipso; & per ipsum, & per hoc manifestum est, quod universum est fluxus, & exuberantia esse ejus, quod est fons universalis essendi: quare omnia inquantum sunt ejus fluxus, sunt exuberantia primi purissimi hujus fontis, & intantum posuerunt multi de nobilioribus philosophorum omnia bona; inquantum scilicet de purissimo fonte esse defluunt.

Omnia entia sunt fluxus & exuberantia primi entis.

Nos vero nondum pervenimus illuc, nisi oporteat certificare intentionem ejus, quod est bonum, & ejus quod dicitur malum. Sed sufficit nobis in hoc loco inveniſſe fontem primum ac purissimum essendi, cujus fluxus & exuberantia est continuitas generationis, & universa series sæculorum cum omnibus mirabilibus suis mirificentia sua, & decore universo. Et est possibilitas universi, velut excipiens fluxus ipsius, velut si aër recipat ipsum lumen toto sinu capacitatis suæ, penetransque ipsum per totum: sic penetrat, & implet possibilitatem universi affluentia, & vehementia primi, & fontalis esse pro capacitate receptibilium magis aut minus influens totum autem hoc per essentiam suam quæ est bonitas prima & benignitas largiflua, &c.

Vt se habet

aër ad lumē sic omnia entia ad primū esse.

CAPUT VI.

Quod omne esse secundarium necessario dependet à primo esse.

POst hoc loquemur de esse secundo, quod nominatur nominatione expressa, & propria esse indigentiæ, & esse potentiale, & esse falsum, & esse fluens, & hujusmodi est esse quod cæpit esse. Esse ergo indigentiæ est quod eget alio ad hoc ut sit, nec venit in esse nisi alio dante esse, aut aliter ut veniat adjuvante. Esse vero potentiale quod quidem in se, & per se ipsum consideratum invenitur non prohibens suum esse; verumtamen in hac consideratione nondum invenitur habere esse, sed tamen invenitur prope, ut habeat esse, & hæc appropinquatio nominatur in eo possibilitas. Esse vero falsum quod exterius est tantum; cum vero interius consideratum fuerit, invenitur nondum habens esse, quemadmodum falsum argentum nominatur, quod exterius prætendit veritatem speciei, quæ est species & essentia argenti, cum interius eam non inveniatur habere; sic & ens falsum, cum interius consideratum fuerit, hoc est in quidditate, & ratione essentiæ suæ non invenietur in eo esse sed habens ipsum, velut superficie tenus, velut operiens & adumbrans quidditatem ipsius. Esse vero fluens quod se debet exuberantiæ, & copiositati alterius, quoniam quod est, non est nisi de superabundanti copiositate alterius. Esse vero pendens quod quantum in se est recidit in non esse, quod autem stat debet alij. Et hæ igitur sunt nominationes esse secundi, quod est causatum, & hæ rationes nominationum: cæteræ vero nominationes illius quarum rationes id est expositiones, & declarationes, nunc ponimus, hæ sunt: derivativum, datum, sive receptum, vestitum, debitum, subditum, compositum, resolubile, multum, sive adunatum, mixtum, sociatum, causatum, & unaquæque intentionum via certissima est producens inquisitionem intelligentis ad primum esse.

Esse indigentiæ.

Esse potentiale.

Esse falsum.

Esse fluens.

Esse pendēs

Sunt nominationes esse secūdi

Et istud ostendemus in singulis. Esse namque indigentiæ non est natum esse solum, sed eget alio ad hoc ut ipsum sit. Hoc est clarum ex ratione suæ intentionis, quam ei assignavimus; quia si posueris ipsum infinitum non habebit ad hoc complementum in se ipso, eo quod ejus intentio sit indigentia alterius & inopia, quæ ipsi non sufficiat. Quod si dixeris, quia nihil prohibet unum ex hujusmodi quæ sunt esse indigentiæ indigere alio, & illud iterum tertio, & hoc in infinitum: & propria entium infinitas erit indigens alio ultra se; non enim refert an habeat primum, an non habeat hæc infinitas, ideo ipsa non magis sibi ipsi sufficiet, quam unum aliquod de ipsa.

Esse indigentiæ eget alio ut sit.

Item quid sic multiplicantur in ea indigentiæ adjumenta: quæcumque namque adjumenta credebas te adinveniſſe per ipsam, tot etiam indigentias congregasti & æquales; quia unumquodque eorum æque eget adjuvante, seu ut adjutum ab illo indiget ipso: quare non est sufficientior in se ipsa hujusmodi infinitas, quam quodcumque eorum quæ sunt in illa; æqualia namque æqualibus additis æqualia manent: æquales ergo manent in ipsa infinitate indigentiæ, & adjuvatio sicut prius in unoquoque quod erat de infinitate illa. Infinitas igitur æque

Quæcumque adjumenta indigentiæ creaturarū adveniantur, & ipsa indigent alio.

Infinitas in esse indigētiæ si quæ esset, æque

indigere: alio extra seipsam, sicut unumquodque illud.

æque indiget alio extra seipsam sicut unumquodque illius: in nullo igitur proficit aberrans per devia infinitatis.

Causa media seipsa non est sufficiens ut.

Item attende quod in ordine causarum media causa non est sufficiens, ut faciat debere esse extremum quod est post ipsam, sed eget causa præcedente ipsam, propria scilicet sua à qua recipit quod dat causato suo: inquantum media est, dico, quoniam intantum est ipsa recipiens & dans, recipiens quidem ab anteriori & dans posteriori; media ergo causa ex intentione qua media est, non est sufficiens facere debere esse per se illud ad quod est. media tantum; sed esse indigentiæ sive finitum, sive infinitum ponatur, non habet ex hoc quod est esse indigentiæ, nisi intentionem medij in ordine causarũ; non enim potest esse primũ causativum, cum secundum hanc intentionem de suo non habeat quod det causato; medium autem est de intentione medij in ordine causarum: non enim potest causare aliquid per se, sicut nec infinitas media causativa per se est.

Idem demonstrat quod supra, & ex ipso esse indigẽtiæ probat esse ens per se sufficiẽs.

Ostendemus autem lucidiori via, quod esse indigentiæ, sive finitum ponatur, sive infinitum, impossibile est, ut sufficiat ad hoc ut aliud sit: sit enim B, esse indigentiæ. ut sufficiat ad hoc ut sit C, sive B, sit finitum sive infinitum B, indiget ipso A Quia igitur B. sufficit ad hoc, ut sit ipsum C, sufficiens autem est præter quod nihil aliud requiritur; nihil igitur præter B. exigitur ad esse C: posito igitur non esse A, nihilominus erit C, & eo quod tum non erit A: non erit B, & cum non erit B, non erit C. Quare posito non esse A, ex necessitate non erit C. B, igitur non erit totum quod exigebatur ad esse C, quoniam ad hoc non exigeretur poni A: exigitur ergo A, ad hoc ut sit B: B, igitur solum non sufficit ad hoc ut sit C: esse igitur indigentiæ non potest solum esse sive finitum, sive infinitum ponatur, nec sufficere solum ad hoc ut aliud sit: necesse igitur est ut sit esse præter esse indigentiæ, quod per affirmationem & negationem oppositum est. Hoc autem non potest esse solum esse indigentiæ, ut ostendimus.

Per esse indigentiæ creaturam si probaret esse sufficientiæ quod est Deus.

Item quoniam esse indigentiæ necessario eget esse sufficientiæ, quoniam causatum sufficienter alioqui non esset, nec posset esse causatum sufficienter per esse indigentiæ, necesse est ut primum causetur per esse sufficientiæ: esse igitur indigentiæ necessario inducit inquisitionem diligentiæ ad esse sufficientiæ, & hujusmodi ideo est esse quod nullo eget. Per viam similem esse potentiale deducet nos ad esse necesse per se ipsum, & hoc est quoniam potentiale, per hoc quod est potentiale, non potens est ut ipsum habeat esse, vel ut veniat in esse; potentiale enim de essentia & intentione sua non habet in effectum, eo quod possibilitas sola per se non sufficit ad effectum; quia si hoc esset, † non contingeret quod possibilitas præcederet effectum.

Et per esse potentiale esse necesse.

†Videtur leg. sine particula negat.

Possibilitas creaturarum indiget ideo eductore.

Item potentiale dicitur comparatione essendi in effectu potens scilicet recipere effectum essendi: intendo autem quod solum potens est recipere facit ipsum indigere donatore ipsius esse: quare esse potentiale non venit, nec educitur de possibilitate essendi in effectum per solam potentialitatem sed per eductorem alium, qui est acquirens ei effectum essendi: eductor autem qui est educens de possibilitate in effectum necessario plus habet ipsa possibilitate; quoniam nisi amplius haberet non posset esse agens in effectu; quia possibilitas sola nõ sufficit per se ad essendum in effectu, nec ad agendum in effectu: præter ipsam igitur possibilitatem habet esse effectum essendi, & effectum agendi, non habuit autem totum hoc per possibilitatem solam: fuit ergo eductor tertius per modum quo diximus ipsum debere esse, quia si secundus eductor ponatur eductus de possibilitate sua in effectum & essendi & agendi, egebit iterum eductore alio ubi necesse erit ex iis quæ diximus & occurrere eductorem primum in quo non sit aliud possibilitas, & aliud effectus, quoniam si consideramus universum in se ipso, non inveniemus in ipso nisi possibilitatem: in universo secundum se ipsum non ponitur nisi possibilitas quoniam universum in se ipso est tantum potentiale, quare universum est adhuc non ens in effectu: in se enim si est ens in effectu, & extra ipsum non est quod det ei esse in effectu, quoniam extra universum nihil est. Universum ergo nullomodo est ens in effectu: quare posito quod unumquodque sit potentiale, hoc autem ex necessitate erit necesse per semetipsum: oppositia namque sunt affirmatio & negatio, & necesse est per se; est enim necesse esse, quod in ipso consideratum invenitur habere esse in effectu, & prohibens suum non esse: unde & hoc ipsum sonat nomen ipsius, scilicet ut per se ipsum consideratum sit non cessans esse.

Ex ente falso, verum, ex ente fluenti, fons ipse, ex ente dependenti ens per seipsum stans demõstratur.

Eadem fere via ostendetur verum esse, sive esse veritatis per semetipsum: si enim non est verum secundum se, sed omne quod est, est falsum in se ipso; igitur universum est falsum in se ipso, & aliunde non potest fieri verum, cum extra ipsum nihil sit, videlicet extra universitatem entium: quare & in se & extra erit falsum universum, nec interius nec exterius habebit esse: interius non habebit esse quoniam in se est falsum: exterius non habebit, quoniam non est à quo habeat, cum nihil sit extra ipsum. Eodem modo nullo existente fonte essendi, non erit & fluens esse: si enim totum esset fluens, non haberet unde flueret, nec tamen à se ipso flueret, nec per modum circuli, nec per modum infiniti quoniam utrumque istorum jam prohibuimus, nec ab alio, cum aliud non sit. Eadem via palam est quod universum recideret in non esse nisi esset stans per se ipsum fundamentum universi, & sustinens ipsum fortitudine & virtute sua: totum namque pendens absque sustentatione necesse est ruere: universum ergo rueret, & recideret in non esse, nisi esset virtus per se ipsam stans & portans universum: quia igitur stat universum, non stat necessario nisi virtute sustinentis, & portantis ipsum, quod enim de non esse, sive post venit in esse recidit in eo unde eductum est, quantum in ipso est: possibilitas namque ipsius non sufficit tenere ejus esse quin effluat; non enim ex necessitate possibilitatis conjunctio ipsius & sui esse, sed conjunctio ipsius est potentialis, cujus sunt ambo, possibilitas scilicet & ipsum esse.

Esse derivativum deducit ad primitivum, fluens ad fontem, debitum ad absolutum, subditum ad liberum. vestitum ad spoliatum.

Juxta hunc modum derivativum esse te deducet ad primitivum, quod aliunde non oritur, & fluens ad fontale redundantissimum: alioquin totum arescerет, & nulla esset aqua, cum nulla inveniretur origo. Similiter & debitum esse te deducet ad absolutum, scilicet quod nulli se debet. si enim totum est debitum, non est cui se debeat; cum extra totum nihil sit, & ita debitum erit universum, & ipsum erit tanquam debitor absque creditore. Eodem modo subditum te deducet ad esse liberum quod nulli subest: si enim totum subesset, & præesset, nec subesset quid cum non inveniretur quid præesset, quia nec per modum circuli nec per modum infiniti. Sic vestitum via est inveniendi spoliatum; alioquin esset vestitio sola sive vestitum sine vestito: omnia enim quodammodo vestiunt primum esse, sed hoc à longe: quoniam intimum est omnium quæ sunt præterquam quod sit subjectum eorum aut pars. Sed quemadmodum diceremus sol est vestitus nube sub qua videtur, sic sub quadam nube universi ipse universitatis auctor intellectu conspicitur

Universitatis auctor subquadam universinube conspicitur

Secundum hoc & compositum ducit ad incom- Composi-

tum ducere ad cognitionem ſimplicis, adunatum ad cognitionem unius.

poſitum & reſolubile ad atomum, ultra quod nec eſt reſolutio, nec compoſitio, omnis enim compoſitio finem habet ad atomum. Sic adunatum adducit ad unitum, quod ſolum eſt vere unum; non enim eſset vera multitudo niſi eſset & unitas vera; nec eſset vere multiplex & adunatum ultimum, niſi eſset vere ſimplex, & omnino inadunatum primum. Similiter & adunatum dicit recipiens; ſi enim totum eſſet recipiens, totum eſset vacuum. Radix autem oſtenſionis in iis, & in ſimilibus eſt à minori & ab oppoſitis, ſcilicet quod prioribus prius, & majoribus magis debentur congruentia prædicata; ut ſi adunatum eſt, multo fortius & unum: & ſi compoſitum, multo fortius & ſimplex: & ſicut in ordine intelligendi prius ſunt & majora, & digniora; & in ordine eſsendi: quoniam quemadmodum eſt in imaginibus, ita debet eſse in rebus; & quemadmodum in exemplis, ita in exemplaribus: in intellectu autem imagines ſunt, & exempla rerum: nihil autem abſurdius poteſt quam ponere poſteriora quibus minus debetur eſſe, & negare priora quibus magis debetur.

In ordine intelligendi prius ſunt maiora & digniora, igitur & in ordine eſſendi.

Nominationes propriæ primi eſſe.

Hæ igitur propriæ ſunt intentiones primi eſse, quibus & eſt, & nominatur veriſſime eſſe, eſſentiale eſſe, quidquid eſt eſſe, & illud quod eſt eſſe ſufficientiæ, eſſe neceſſe ſive neceſſitatis, ſive actuale purum eſſe veritatis, deinde eſſe fixum, eſſe non cauſatum, eſſe primitivum, eſſe fontale, eſſe abſolutum, quod debet eſſe omnino liberum, & omnino inſubditum, eſſe ſpoliatum in ultimo judicatur ideo quod nudiſſimum: deinde eſſe ſimplex in ultimo ſimplicitatis, eſſe irreſolubile & omnium reſolutionem: quaſi atomus poſt omnia occurrens, non ſicut pars, ſed ſicut principium primum, & finis ultimus. Demum eſſe inadunatum omninò ſive unitum, nihil habens concretum, nihil duplex vel admixtum, purum, ſolitarium, deinde eſſe dativum, & nominationes iſtæ numero ſunt ſexdecim propriæ, & quaſi eſſentiales primi eſſe. Oppoſitæ vero nominationes communes ſunt omnium aliorum, viæ autem evidenter ducentes in ipſum: dativum enim non receptivum ad quod neceſſariò ducit dabile receptum: ſi enim non eſſet eſſe receptivum totum eſſet vacuum; quoniam hoc non eſſet eſſe niſi receptibile, & hoc eſt dicere quoniam non eſſet aliquis niſi alveus, receptibile enim per hoc quod eſt receptibile non eſt niſi ſicut alveus.

Eſt neceſſario, aliquid dans nec recipiens, & quod eſt cauſa nec cauſatum.

Si igitur totum eſſe quod eſt univerſitas, non eſſet niſi receptivum, & nihil eſſet dativum nec receptivum: & juxta analogiam oppoſitorum, cum dans & recipiens per ſe oppoſita ſint, ſimiliter dans & non dans, & iterum recipiens & non recipiens: quia igitur media indubitanter ſunt omnia, & alterum extremorum neceſſario erit & reliquum: eſt enim indubitanter recipiens eſſe & non dans, & unum recipiens & dans ſunt in mediis per quæ cauſantur alia, & iterum nec recipiens nec dans: erit igitur dans, nec recipiens. Eodem modo erit rationari in cauſa & cauſato, ſi enim invenitur nec cauſa, nec cauſatum, & cauſatum, & non cauſa, invenitur cauſa ſive cauſans & non cauſatum.

CAPUT VII.

Quod omne eſſe potentiale à primo eſſe dependet, & ab ipſo educitur ad actum.

In entibus creatis aliud eſt quidditas, aliud eſſe eorum.

POſtquam autem ſtabilitus eſt fons affluentiſſimus affluens de exuberantia ſua ſuccedentium ſibi ſeries ſæculorum, & virtus portans omnem virtutem, & radix fixa per ſe ipſam, cui innituntur & à quâ pendent omnia, relinquitur nobis inquiſitio de modo eſſendi univerſitatis potentialis. Quoniam autem ens potentiale eſt non ens per eſſentiam, tunc ipſum & ejus eſſe quod non eſt ei per eſſentiam, duo ſunt revera, & alterum accidit alteri, nec cadit in rationem, nec quidditatem ipſius. Ens igitur ſecundum hunc modum compoſitum eſt & reſolubile in ſuam poſſibilitatē ſive quidditatem, & ſuum eſſe. Ex quo manifeſtum eſt ipſum eſſe cauſatum ab educente poſſibilitatem ejus in effectum eſſendi, & à conjungente ipſum eſſe cum poteſtate ipſius: non enim potentiale venit ad effectum per ſolam poteſtatem, ut ſupra oſtendimus, ſed per participationem, cujus autem participatione an primi ſcilicet eſſe an alterius, quod fluat ab eo, nondum ex iis quæ diximus certum eſt.

Quod eſt per participationem, debet participare ab ente per eſſentiam.

Nos autem faciemus ſciri quomam non niſi participatione primi eſſe, & quod nihil eſt eſſe omnino niſi eſſe primum, namque quod participatur, aut eſt, aut non eſt: ſi non eſt, nec participatur; quia non erit ens aliquod: ſi vero eſt, aut erit per eſſentiam, aut participationem; quod ſi per eſſentiam, ipſum igitur eſt primum eſſe: participatione igitur primi eſſe erit eſſe potentiale: & hoc eſt quod nos intendebamus Si vero ipſum eſt participatione, neceſſe eſt ut participatum ab ipſo aut ſit ſimiliter, aut per eſſentiam, quod ſi participatione & hoc ibit in infinitum Aut igitur occurrit non ens ut ejus participatione dicatur aliud eſſe quod nos jam deſtruximus, aut occurrit ens per eſſentiam: ſed & ſic propoſita non fraudatur, eſt enim hoc velut ſi diceretur, A eſſe participatione B, & B cauſa immediata, verumtamen nihilominus verum eſt quod eſſe potentiale non eſt niſi participatione primi eſſe mediata, ſive immediata.

Nullius creati eſſentia eſt ipſū eſſe.

Hæc ergo ratio eſt certificans, ens dictum de poſſibilibus prædicari, primum eſſe; eſſe enim participationis non eſt nominatum ex participato, nec per ipſum eſt aliquid, niſi inquantum ipſum eſt primum eſſe. Primum igitur eſſe per ſe ipſum ſolum primo & principaliter eſt eſſe omnium; cujus participatione omnia eſse dicuntur, nullius autem eſsentia eſt ipſum niſi ſua prima, à qua ſunt univerſa quæ ſunt Ex his igitur patet qualiter ipſe ſit implens omnia ſicut per Jeremiam dicitur 24. *Cœlum & terram impleo ego*, & qualiter ſit penetrans omnia clarum eſt; cum ipſe ſit plenitudo, & perfectiò, ſuæ paſſibilitatis; paſſibilitas eſt enim velut alveus accipiens affluentiam ipſius velut vacuum profundum quod ſola divinæ copioſitatis redundantia, ſive exuberantia implet. Non autem conturbet te identitas participati, quaſi per hoc cogaris omnia æqualiter & univoce confiteri, quia ſanitas una prædicatur de homine & urina & medicina & cibo, non tamen univoce & æqualiter ad hunc modum ſe habet in primo eſse, & ſi enim ab omnibus participetur, non tamen æqualiter, nec uno modo.

Ipſum eſſe eſt eſſentia una, pura, ſolitaria & implens omnia ad modum ſparſi luminis.

Eſt ergo ipſum eſse omnibus eſse quo ſunt, non autem quod ſunt; quoniam ipſum nihil eorum eſt, quæ ſunt participatione ipſius, ſed eſt eſsentia una, pura, ſolitaria, omnibus incommunicans, & immixta, implens tamen omnia ad modū ſparſi luminis ſuper univerſum, & hac impletione, ſive perfuſione faciens ad ſe relucere omnia; & hoc eſt eis eſse, relucere ſcilicet ad ipſum quod non faciunt niſi per ipſum, in habendo ſcilicet ipſum; ſicut aër relucet ad illuminatorem ſuum, inquantum potentiale eſt ei: non enim eundem ſplendorem numero habet quem habet ſol: quia enim nec hoc ſoli potentiale eſt, eoquod ſplendor ejus affixus eſt materiæ; unde non eſt potentiale, niſi in una materia, ſolum vero abſolutum & liberum per omnia implens & illuſtrans eſt in prima, eo quod ipſum nec locus nec materia teneat alligatum & adhærens ſibi.

Deus eſt vita omnium ſicut anima eſt vita corporis.

Exemplum autem hujus eſt ut quemadmodum anima eſt vita corporis, ſic omnium eſse Deus intelligatur;

telligatur; ſicut ſeparari ab anima, mori eſt ipſi corpori, ſic ſeparari à Deo ſit rebus deſtrui: ſicut etiam anima imprimis eſt vita ſpirituum, deinde nervorum & carnis & oſſium, ſic Deus priorum prius eſſe, deinde per illa aliorum: Et quemadmodũ ſi una anima eſſet multorum corporum, nihilominus ſalva eſſet multitudo corporum: ſic una eſſentia altiſſima quæ Deus eſt, unum eſt eſſe omnium ſcilicet quo ſunt: ſalva tamen eſt rebus ſua eſſentialis diverſitas, quoniam ut diximus eſſe quo ſunt non eſt eis eſſentiale, ſed quaſi accidit. Hic eſt intellectus & explanatio ſermonis inquantum capio. Sermo enim iſte antiquorum eſt theologorum ſimul & philoſophorum, quibuſdam igitur eſt Deus eſſe eorum quæ ſunt immediate, alijs autem per illa. Quemadmodum ſi dicatur quod anima in ipſis & immediate eſt vita ſpirituum, per illos vero vita eſt aliorum; ſic primorum entium quæ ſcilicet immediate ex illo ſunt, videlicet cauſatorum, quæ ſola Dei voluntate ſunt non per media aliqua Deus eſt eſſe. Illa vero eorum eſſe ſunt ex participatione primæ cauſæ quæ ipſorum eſſe conjuncta ſunt. V. G. anima humana hujuſmodi eſt quoniam creata eſt à Deo non per media cauſata aliqua ab illo. Hujuſmodi igitur & eſſe quo eſt & vitam qua vivo ponemus Deum ſecundum hoc: quia vero ex ejus conjunctione corpus humanum & eſt & vivit, dicemus quod Deus per illam eſt eſſe corporis humani, quia corpus nonniſi per illam velut mediam & deferentem participare poteſt eſſe primum, ſicut nec vitam. Sive autem ita ſit ſive aliter, dubitari tamen non poteſt omnia eſſe vel participatione primi eſſe qualiter diximus, vel participatione alicujus quod ex illo fluit. ſicut lumen ſparſum ſuper omne: indicium autem hujuſmodi eſt quoniam adeo amant & appetunt eſſe quod unaquæque res ſeipſam negligere videtur, & exponere propter ipſum eſſe: quemadmodum omne totum partes ſuas, & partes illas fortiori amore complectitur in quibus videtur magis conſiſtere eſſe ipſius, ut caput manus periculis objecta tuetur; ſed ſi in alia parte crederet eſſet ſuum, profecto & caput pro ea exponeret & etiam omne quod eſt: totam enim poſſibilitatem ſuam exponit ut eſſe conſervet, aut ne amittat ipſa. Gratia igitur & electione omnium quæ ſunt, & aliud, & melius omnibus his quæ ſunt oſtenditur ipſum eſſe: non poteſt igitur accidere eſſe ſecundũ ſe, ſed neceſſario omni ſubſtãtia & accidente melius eſt, pro cujus amiſſione unumquodque damnum ſuæ eſſentiæ negligit: univerſitatem namque in eis quæ per naturam, ſive natura ejus ſunt univerſaliter errare impoſſibile eſt. Amore igitur ſuo, & deſiderio, & electione ſua clamat univerſitas hoc eſſe optimum; cum omnia ipſa univerſitas poſtponat incredibilis, aut ſurdus eſt qui clamorem univerſitatis non audit: quòniam autem & ubique ſit eſſentialiter, ex his etiam non eſt dubium; cum ubique ſit ens, & ipſum illius eſſe neceſſe ſit eſſe.

An Deus ſit eſſe omnibus immediatè an mediate ſolum.

Surdos eſſe qui clamorem univerſitatis de Deo non audiant.

Item cum per hoc ipſum quod eſt eſſe omnium & ſingulorum neceſſe ſit ipſum eſſe ubicumque aliquid eſt eorum quæ ſunt, eſſe vero nominat ejus eſſentiam nudam & puram pura & expreſſa nominatione. Quare manifeſtum eſt ipſum ubique eſſentialiter; ſed & illud, quod debere eſſe dicit Apoſtolus ad Corinthios 11. *omnia ex ipſo, per ipſum, & in ipſo*, ſatis & hinc eluceſcit: ab ipſo, ſicut ab authore; per ipſum, ſicut per ipſum eſſe ſunt; in ipſo ſicut in eſſe: nec enim aliud eſt dicere in ipſo, quam in eſſe; cum ipſum non ſit niſi eſſe. Adeo autem in ipſo ſunt omnia, ut evelli ab ipſo ſit eis deſtrui, & cadere, vel trudi in non eſſe. Univerſitatis igitur amor ad ipſum univerſale bonum communiſsimumque ſecundum totum obtineatur ab omnibus & ſingulis: & ſummus amor omnium ſummum bonum; & purus amor, primam bonitatem ipſium eſſe certiſsimo ſigno declarat. Purum autem amorem ideo dico quia nec cum alio, nec ob aliud amatur ab omnibus, ſed ipſum purum & nudum eſſe appetunt. Et totam ſequelam eſſe ipſius, hoc eſt bene eſſe, & magnifice, & delectabiliter, & ſi quid eſt aliud hujuſmodi propter ipſum negligunt, ſi diſcrimen amiſsionis ipſius eſſe immineat eiſdem &c.

Ipſũ quod eſt eſſe omnium neceſſe eſt eſſe ubique.

Vniverſitatis amor ad Deum.

Quis purus amor?

CAPUT VIII.

Quod potentia eſt principium effectuum & operationum.

QUaliter autem ab ipſo exeunt quæ ab ipſo ſunt aut per naturam, ut lumen à lucido; an per ſapientiam, & voluntatem, quæ nominatur in ipſo benignitas, & conveniat dici de eo quod ipſe eſt artifex univerſi; non ſolum creator, & ſi eſt potens ſuper omnia, & qualiter hoc: & de ſapientia ipſius, an ſit ipſe, an aliud, & num eſſet in eo ut cognoſcat omnia, & ſeipſum: & de bonitate ejuſdem an cogat eum facere quidquid poteſt, ſicut homines debilis cogitationis opinati ſunt; de quo argumentantur, quia niſi totum faceret quod poſſet, & ſciret facere, avarum ſe aut invidum argueret, aut aliud potentiam, aut aliud voluntarem arguunt, ſi quid poteſt quod non velit, neceſſe habemus excogitare in hoc magiſterio.

Proponit de quibus agendum ſibi ſit in ſequẽtibus.

Primum de poteſtate, ſive de potentia prima, & propter hoc de potentia abſolutè, & poteſtate; & de differentia ipſarum: deinde de omnipotentia, & quid ſit eſſe omnipotentem: poſt hoc de ſapientia prima & univerſaliter, quæ eſt ſol & lumen intellectorum omnium, ars, ſpeculum, & exemplar univerſi primi, inſpectorum imago, & ſpeculum ut dicitur ſapientiæ 7. & primi loquentis verbum in quo ſeipſum dixit, & omnia; quæ & patris omnipotentis filius dicitur: ſic & de ſuavitate, ſive amore quo ambo ſe complectentes exuberant, vel congruentius ſperant, philoſophando aliquid per ſuaſionem dicere, licet fides vera ſuaſionem omnino reſpuat quod in tractatu virtutum plenius diſſeremus.

Pergit proponere quæ tractare debeat.

Tractatus de virtutibus poſterior ordine l. de Trinitate.

Iterum igitur dicamus quod potentia nominatur principium operationum, & eſt exuberantia vel radius ipſius eſſe, de qua exeunt operationes & hoc alio nomine dicitur virtus, & nominatur potentia agens, ſive activa, per hunc modum diximus in igne eſſe potentiam calefaciendi, ſubtilizandi & diſgregandi hæterogenea; eo quod de exuberantia, & vehementia ſeu extenſione ſui eſſe, vel naturæ ſuæ exundat in has operationes ſuper contingentem, vel obviantem ſibi materiam. Secundo modo potentia dicitur ſuperioritas & eſt velut denominatio, quæ tamen non eſt niſi obedientia, vel conſenſu alienæ voluntatis, & dicitur vulgato nomine poteſtas qua nempe reges & alij præſidentes ſunt, provt ſubditorum voluntas ſive obedientia facit: & hæc nominatur obedientia ſive conſenſus eorum per quos fieri debet id cujus potens dicitur. Tertio potentiam nominare conſuevimus eam qualitatem quâ reſiſtitur paſsionibus, qualis eſt duritia in lapide: ea namque repellit multas ex paſsionibus agentium in ipſum, aut non, videlicet ubi fuerunt paſsiones vehementes & fortes ſuper fortitudinem reſiſtentem. Potentiarum autem iſtarum aliæ ſunt quas comitatur deliberatio, & voluntas; qualis eſt poteſtas gradiendi, & hæ vocantur rationales; eo quod

Tres acceptiones potentiæ ſeu poteſtatis.

Ad agendum.

Ad imperandum.

Ad reſiſtendum.

actus & operationes ſuas non exuberat niſi alieno imperio : aliæ ſunt quas non comitatur, & nominantur irrationales, qualis eſt potentia ignis quam diximus : hæc enim cum habuerint obviantem ſibi materiam poſſibilem, & idoneam, & congruentem actionis ſuæ exuberat in illam velut fluxum operationis ſuæ, quemadmodum cum continget ligna combuſtibilia, aut ceram, aut plumbum, vel ſtannum.

Poſſibilitas ſumpta pro idoneitate recipiendi impreſſiones potentiarum activarum & pro debili potentia ad operationes ſuas.

Poſſibilitas vero nominatur potentia, & idoneitas recipiendi impreſſiones potentiarum activarum, qualis dicitur poſſibilitas in ovo, quâ idoneum eſt ut recipiat impreſſiones quæ ſunt formatio animalis ex eo; & hujuſmodi poſſibilitas vulgariter dicitur eſſe in ovo unde eſſet. Vel poſſibilitas vulgariter dicitur poteſtas & potentia debilis ad operationes ſuas, cum ex ea quantum in eâ eſt poſſibile eſt exire & non exire operationes; & hoc eſt, quoniam non ipſa nata eſt eſſe principium operationum hujuſmodi, quemadmodum uſitate dicimus unumquemque hominem habere poſſibilitatem eſſendi regem. Homo ergo poſſibilitatem habet ut fiat rex, hoc eſt debilem potentiam, & inopem, & quæ non ſit nata ad hoc ut homo ſit rex. Verumtamen natum eſt eſſe unum eorum ex quibus ſit rex, cum id quod eſt eſſe regem ei non debeatur, cum ipſa nata eſt eſſe primum eorum quæ exiguntur ad eſſe regem, profecto autem eis debetur, quæ taliter & poſſibiliter ei adveniunt, & hæc poſſibilitas differt à priori, in hoc tantum quod ab accidenti recipit perfectionem, & non ex eo quod ad hoc nata eſt.

Poſſibilitates remotæ

Hic autem reminiſci oportet poſſibilitates quaſdam eſſe remotas, ut niſi per multa media veniant ad finales operationes ſuas : qualis eſt poſſibilitas in ſeminibus eſſendi ex eis. Alia ejuſdem ſpeciei ſemina; ex grano namque per multa media germinatur granum, & ex nuce nux, & ex pomo pomum, & ex animali animal, & omnia receptibilia, quæ non perfectè apta ſunt; qualis eſt poſſibilitas lapidum in lapidicina, & lignorum in arboribus ad hoc ut recipiant perfectionem eſſendi domum; oportet enim potentiam activam prius multipliciter obviare, & tandem ordinationem & conjunctionem recipere, antequam fiat domus.

De poſſibilitate materiæ an ſit relatio.

Quoniam autem niſi ſint ſibi quidam ex nobilibus philoſophantium poſſibilitatem eſſe relationem quam ſuſtinet materia & propter hoc omne quod cœpit materiatum eſſe eo quod in omni quod cœpit, non eſſe præceſſit ipſum eſſe; & ita poſſibilitas effectum : quæ poſſibilitas, inquiunt, ſi nihil eſt, neque præcedit ipſum effectum; ſi vero aliquid eſt non poteſt eſſe niſi relatio, quam ſuſtinet materia : materia enim modo quodam eſt principium fiendi in ipſa ipſum eſſe in effectu : neceſſe autem habent ponere materiam æternam, quoniam aliter oporteret, quod poſſibilitas in ea præcederet effectum eſſendi : quare ipſa ſimiliter eſſet materiata, & hoc finem non haberet : vel tandem neceſſe eſſet occurrere aliquam materiam æternam. Sed nec ſic effugiunt, quia & ſi non tempore, nullatenus neceſſe, ut poſſibilitas præcedat effectum; quare ipſam poſſibilitatem quæ jam eſt in effectu ſui principij omne quod eſt eſſe relationis, non dico ſui eſſe, cujus comparatione & reſpectu dicitur poſſibilitas, præcedet alia; & hoc finem non habebit : nec etiam per hoc poſſibilitas æterna ponatur & hoc eſt quoniam quod accideret in tempore prioritate poſſibilitatis, idem accideret neceſſe eſt poſita prioritate in ordine naturæ.

Si materia non ſuſtinet, poſſibilitatem non habebit eſſe.

Deinde talis materia non habebit eſſe cum ipſa ſuſtineat poſſibilitatem, ſicut ſemen neceſſario habet eſſe ſeminis, quod ſuſtinet poſſibilitatem quam habet ad eſſe animal; ſic & materia per eſſe ſuum quod habet ſuſtinet poſſibilitatem ſuam. Quod ſi quis dixerit, quod ejus eſſe eſt poſſibilitas, eſſentia ſua relatio ſit; quis autem dubitat accidens egere ſubjecto ſuo exiſtenti per ſe, antequam veniat accidens, quod ſuſtineatur ab illo, & cujus adventu perficiatur, & compleatur eſſe : cogit igitur veritas ut poſſibilitas omnino non ponatur in materia ſcilicet ea ſola quam diximus, quæ ſcilicet nata eſt ſecundum ſe recipere, aut quæ nata eſt eſſe principium ex accidente. Unde quoniam ens poſſibile intelligitur prope eſſe, nec ſolùm eſt prope eſſe, per principium materiale ſi illud habeat, ſed eſt principium agens; utraque enim appropinquatio ſui cauſativi ad eſſe neceſſaria, quod prope eſt, per materias quæ aptæ ſunt, ut recipiant eſſe ipſorum in ſe, & etiam per principia agentia ſua : cui enim dubium eſt domum propinquiorem eſſe ipſi eſſe, cum ejus materia & principium agens ipſius id eſt artifex ſimul † poſſunt quam cum non eſt niſi materia ipſius id eſt lapides & ligna, ſed etiam ſi non eſſent lapides & ligna, haberet autem artifex potentiam cauſandi ea, numquid non eſſet poſſibile eſſe domum? eſſet utique.

† Ponuntur.

Quid igitur eſt ipſa poſſibilitas, & in quo eſt niſi in artifice ipſo, cum nihil ſit aliud ſuſtinens ipſam; poſſibilitas enim materialium potentia eſt, efficientis vel creatoris; niſi forte poſſibilitas dicatur in eis privatio prohibitionis ſui eſſe, ut chimera in cujus intentione clauditur contrarietas naturarum non compatientium ſe : homo vero cum conſideratus fuerit in ſe non inveniet intentionem ejus quod prohibeat ſuum eſſe, eo quod de intentione naturarum quæ in eo continentur, non ſit in eis diſcrepantia aut repugnantia. Manifeſtum igitur fecimus non eſſe poſſibile poſſibilitate quam ſuſtineat materia. Et hoc ipſum veritas fidei approbat; poſſibilis namque fuit mundus antequam mundus eſſet, ſed poſſibilitas iſta fuit potentia creatoris, ut jam didiciſti, quoniam & de materia & de forma permixtis verum eſt quod potentiale fuit ipſas eſſe antequam eſſent.

Poſſibilitas non eſt niſi ab efficiente & creatore.

Quamvis ſemper fuiſſet materia, præceſſiſſet tamen poſſibilitas ſaltem ordine naturæ.

Quod ſi dixerit quis non eſt verum quoniam ſemper fuerunt vel ſemper fuit materia; non enim evadit veritatem : quoniam habere principium in tempore non dat novam poſſibilitatem, non aufert priorem : quare quod accidit eis de poſſibilitate ipſa ſi cœperint, neceſſe eſt ut poſsibilitas eſſendi in eis præcedat effectum eſſendi, ordine dico eſſendi ſimpliciter, non dico ordine eſſendi in tempore.

Quadratis potentia lineæ apud geometras.

Quod autem potentia lineæ vocatur apud geometras quadratum ipſius, metaphora eſt, eo quod quadratum fluxus vel motus lineæ ſit in ſimili æqualitate tantum. Hæ igitur ſunt potentiæ & poſſibilitates quas diximus, quidam tamen potentiam in naturalibus, poteſtatem in moralibus, poſſibilitatem in rationibus, magis quidem ſecundum euphoniam, quam ſecundum analogiam affirmaverunt

CAPUT IX.

Quod eſt aliqua prima potentia per ſeipſam omnipotens & ſua voluntate & ſua ſapientia.

Prima potentia eſt ad utrumque oppoſitorum per ſeipſam operatur nec ab alio vel cogi vel prohiberi poteſt.

EX his autem quæ jam dicta ſunt relinquitur nobis inquiſitio primæ potentiæ. Dicimus ergo quia prima potentia debet eſſe, quam non præcedit alia, & quæ longius eſt ab ipſa impotentia, & debilitate; pura ſiquidem priora ſunt mixtis, & perfecta diminutis, ſufficientia indigentibus, & fortiora debilibus; eo quod debilia fortibus

neceſſario

necessario innitantur ; potentia autem quæ non est nisi per alterum oppositorum diminuta est comparatione ejus quæ potest super utrumque : V. G. ignis non potest nisi super calefacere : non enim est in eo ut calefaciat vel non calefaciat, cum obviaverit calefactibili, sed necesse habet calefacere tantum.

Alioquin diminuta esset.

Si autem esset ignis potens super utrumque oppositorum neque haberet necesse facere alterum. Hæc igitur diminutio prohibet potentiam ignis longissime esse ab impotentia, augmentatio autem & diminutio prohibet potentiam ignis longissime esse ab impotentia. † Actio namque & diminutio inclinatio est ejus & propinquatio ad impotentiam ; hujusmodi igitur impossibile est potentiam esse primam. Alia autem diminutio potentiæ & imperfectio est, quod prohiberi potest, vel impediri ab operatione sua ; qualis etiam potentia est eadem ignis quæ fortitudine contrarij sui prohiberi potest, quare non est usquequaque fortis super operationem suam, sed in hoc est quædam imperfectio & diminutio potentiæ, quia ipsa non potest super operationem suam nisi adjuta per aliud id est aut scilicet per receptibile, aut per medium, aut per instrumentum : quæ igitur nullo istorum indiget perfectior, & ut ita dicam potentior est, hoc est longius est ab impotentia ; cum illa nihil possit per se solam, hoc autem possit. Similiter autem, & quæ cogi potest non est fortissima, eo quod actio sit semper à fortiori. Prima igitur & perfectissima fortissimaque potentia est quæ per se potest super utrumque oppositorum & quæ totam operationem suam fluit de se sola, & per se solam, quæ fortitudine sua nec cogi nec prohiberi potest : hujusmodi enim nihil habet admixtum impotentiæ, sed est potentissima remotissimaque ab impotentia, cum illa nihil possit per se solam.

† *Coactio vel contractio.*

Prima potentia non est acquisita sed per essentiam.

Item quia prius est posse per seipsam, quam posse per aliud, ne eatur in infinitum, necesse est primum potens esse potens per seipsum, & esse potens per potentiam suam ; quia si fuerit potens non per essentiam suam erit ei acquisita potentia sua : quia igitur potentia prior est omni eo quod est ex potentiâ, erit igitur ipsa potentia prior eo ipso, per quod acquisita est, & hoc est impossibile, quia illud est necessario causa potentiæ ipsius : quare potentia prima non est, nisi ipsum primum potens ; nec ejus potentia nisi ejus essentia.

Coactio autem & prohibitio à fortiori sunt : non est autem fortius eo, quoniam innituntur omnia essentiæ ipsius : ejus igitur posse nec cogi nec prohiberi potest per vim extrinsecam.

Prima potentia essentialis est primo potenti fortissima &c.

De ipso autem palam est, quoniam est esse fortissimum ; cum ipsum necessario sit forte per essentiam ; alioquin non est primum in fortitudine : prima igitur potentia, & prima fortitudo necessario essentiales sunt primo potenti, & primo forti ; quoniam si acquisitæ, non essent primæ neque essentiales ; & si non essent essentiales, essent acquisitæ ; omne namque non essentiale est acquisitum habenti, quoniam accidentario inest ei tantum, & hoc est, quoniam si habens fuerit tantum, tunc est fortitudo ejus & potentia ipsius. Si vero non fuerit causatum, tunc ejus fortitudo, aut erit idem quod ipsum, & tunc ipsemet essentiales sunt ; aut aliud, & tunc necessario causatæ : unum solum enim necessario est esse non causatum ut supra ostendimus. Quia igitur fortissima est virtus sustinens omnia, & abundantissima quæ implet omnia, & à qua sunt omnia, hic necessario potentia, & fortitudine prima & summa est affluentia : quare nec influendo est haustibilis nec operando fatigabilis, nec coactioni, aut prohibitioni cessibilis, aut obnoxia, operationes suas de suo totaliter effluens, quæ nisi esset super potentias, & super opposita ipsarum, nullatenus prima aut pura esset, ut diximus.

Impotentiæ tres ; arctatio ad alterum oppositorum, cessibilitas coactionis, & obnoxitas prohibitionis.

Jam igitur illuxit nobis prima potentia essentialis primo potenti quæ non esset prima, nisi esset impotentia & debilitate impermixtissima. Impotentiæ autem tres sunt quas nominavimus diminutio sive arctatio potentiæ ipsius ad alterum oppositorum solum. Deinde cessibilitas coactionis, & obnoxietas prohibitionis : & hæc est omnimoda potentia cui scilicet ex nulla sui parte sit læsio sive diminutio ; ut læsio ad coactionem & prohibitionem referatur, diminutio ad arctationem in altero oppositorum : non enim possibile intellectum ponere aliam priorem, aut fortiorem, sive ab impotentia longinquiorem : quod si potuerit intellectus aliam quæ non sit hujus intentionis, necessario minor erit ejus, aut fortitudo aut amplitudo. In his autem duobus consistit omnipotentia, ut jam diximus.

In fortitudine & amplitudine consistit omnipotentia.

Ex omnipotentia Dei probatur esse ubique.

Quod vero per essentiam potest primum potens facit ipsum debere esse ubique, ubi potest aliquid : quemadmodum si rex aliquis non posset nisi per essentiam, proculdubio ubique & esset necessario ubi aliquid posset : ideo autem non prohibetur rex alicubi posse ubi non est ipse, quoniam potestas ejus obedientia est subditorum ; ideoque ubi & obedientes subditi, ibi & potest : sed indubitanter non potest per essentiam suam ; nisi ubi ipse est. Sed & illud palam est ex præmissis, quia primum potens fieri non potest magis aut minus potens, neque impotens ullomodo nec per seipsum magis, nec minus, nec aliter si habere possit, quam habeat : potentia autem ipsius non est nisi ipse, ipsa quoque ejus essentia : nihil autem suæ essentiæ potest in minus vel in deterius fieri, vel in majus crescere : igitur nec potentia ipsius in se ipsa. Hoc autem est, quia posse ipsius nullo modorum prædictorum ex rebus aliis, sed res ab ipso magis, ideoque quæ ab ipso sunt in essentiam ipsius nihil læsionis trahere possunt, ut ideo minus, aut deterius sit, cum ipsum sit fortissimum. Hæc igitur sunt quæ debuerunt præmitti ad hoc quod faceremus sciri, quod ejus posse est super omnia, & ipsum est posse amplissimum ad utrumque oppositorum aliquid facere, vel non facere, quæ duo indicant apud ipsum electionem & voluntatem ; ut cum velit possit facere & nõ facere, & nisi faceret tunc vel utrumque esset ab eo vel neutrum : non potest autem esse quod utrumque fit quia tunc faceret & non faceret idem.

Præter potentiam necesse est ponere in Deo voluntatem & electionem.

Præter posse igitur necesse habes ponere voluntatem, & electionem apud ipsum, eo modo quo ei congruit posse, namque æquale est secundum se aliquid facere, & non facere ; quia igitur fluit facere ex eo, & quandoque non fluit ; cum ab eo coactionem & prohibitionem jam prohibuimus, nec esse inveniri apud ipsum extrinsecus quædam media, & adjumenta & receptibilia. Nos vero loquimur de ijs operationibus quæ sunt ejus non propter se, sed immediatè ab ipso jam potenti generaliter, quæ si nullæ essent nec essent mediate aliquæ ab ipso ; impossibile namque est infinita intervenire media, quæ omnia media circa sint, per descensum namque in infinitum vanesceret effectus in non ens, quemadmodum lumen per infinita transiens actu.

Sed jam redeamus ad id in quo eramus, & dicamus, quod potentia quæ est super facere, & non

facere, cum non ſit magis ad facere ſecundum ſe quam non facere, operatur aut per ſe ſolam, aut non, non eſt autem ſuperius illa ullomodo: neceſsario ergo inclinatur ad faciendum per electionem, & non faciendum ſimiliter.

Non poteſt aliter determinari Deus ad operandum quam per electionem.

Item quia facere & non facere ex eodem ſolo & per ſe eſse non poſsunt, ergo quod eſt ſuper utrumque oppoſitorum non eſt ſolum, ſed habet neceſsario ſecum, quo poſſit ex ipſo quandoque non facere, quandoque facere, & è converſo. Hoc autem quod ipſum poſse trahit quandoque ad faciendum, quandoque ad non faciendum, cum non trahatur cauſaliter, nec ab extrinſeco, eſt id quod vocatur electio, vel voluntas. Aliter autem trahi ad faciendum aliquid primum potens, vel ab extrinſeco nefas eſt, cum neceſse ſit omnium factorum optimum finem intendere. Attende autem quod receptibile vel inſtrumentum vel adjumentum non cogit potentiam ſuper † utrumque oppoſitorum operari, ſed adhuc eſt libera, & etiam habet intrinſecus ea quæ exigit extrinſecus ad complementum ſuæ operationis: quod ſi neceſsario haberet operari, tunc cum adſunt ei præſto ad ſuam operationem adinventa non eſset procul dubio ſuper utrumque oppoſitorum; idem enim prorſus accidit in ea potentia quæ ſuper alterum ſolum determinata eſt, cum enim adſint extrinſecus quę ad operationem ſuam exigit, operabitur neceſſario, cum autem additio eorum defuerit non operabitur. Quod igitur ad hunc modum ſe habet non eſt ſuper utrumque oppoſitorum: quare quod ſuper utrumque oppoſitorum eſt liberum, habet operari & non operari, etiam cum adfuerint ei quæ ſuffragantur extrinſecus. Quod igitur operatur, aut non operatur facit electio, & voluntas, qua eligit potentia & quandoque è converſo: Primi ergo potentis operationes ſunt per electionem, ſive voluntatem inquantum dico ſunt per primam potentiam.

† *Super alterutrum.* In quo conſiſtat libertas electionis.

Irrationale eſt 1. potentiam ponere irrationalem.

Quam irrationale autem ſit primam potentiam ponere irrationalem non niſi qui irrationabilis eſt ignorat.

Hæc igitur eſt omnipotentia primi potentis, ut nec poſſit cogi ad id quod non vult, nec prohiberi ab eo quod vult, & hoc eſt ei ſuæ magnitudine libertatis: voluntatem autem aut electionem ubi cognitio non eſt, impoſſibile eſt eſſe: quare prima potentia neceſſario ſecum habet cognitionē, & voluntatem. Licet autem primam ſapientiam & rerum mirificentia, & ordo pulcherrimus, & frequentia quam in viciſſitudinibus temporum videmus ſufficienter ſuadeat rationalibus, aliter tamen aſtruere tentabimus, quia dubium non eſt ſapientiam eſſe vel apud ipſum, vel apud alium, vel actu, vel potentia ſaltem; eamque vel eſſe omnem acquiſitam, vel eſſe quandoque non acquiſitam, poſterioremque eſſe omnem acquiſitam, primamque eſſe eſſentialem, ſi quâ eſt hujuſmodi manifeſtum eſt.

Cognitionem neceſſario eſſe ubi eſt electio & voluntas.

Voluntas Dei non eſt acquiſita ſed eſſentialis.

Inquiramus autem primum an voluntas per quam operatus eſt omnia primus potens, ſit ei acquiſita an eſſentialis? cum igitur non poſſit ei poſterior adeſſe cognitio quam voluntas ipſius; imo ſi altera præcederet alteram, cognitio voluntatem præcederet jure; præſertim cum voluntas ipſa electiva intelligatur, quâ ipſe elegit potius res eſſe, quam non eſſe, & facere eas, quam non facere; deliberatio autem electionem præcedat ubique, ordo poteſt eſse hujuſmodi.

Sapientia igitur non adeſt ei poſterius ipſa voluntate: adeſſet autem poſterius ei ſi acquiſita ſit, non per eſsentiam. Igitur inerit eſsentialiter ei, quia ſi fuerit ei voluntas acquiſita, neceſse eſt ipſam fluxiſse ab ejus eſsentia ſuper eſsentiam, aut extrinſecus ab alio: non poteſt autem ut ab ejus eſsentia fluxerit ſuper ſeipſam voluntas, unde ſecundum aliud dans ſibi voluntatem & ſecundum aliud recipiens, cum in ea non ſit aliud, & aliud, ſicut eſt in medicante ſeipſum, ubi quod movet in anima ipſius eſt, quod vero recipit ſanitatem in corpore ipſius eſt.

Cognitionis & electionis Dei res ipſæ cauſæ nō fuerit ſed effectus.

Deinde quis dubitat omnem voluntatem acquiſitam eſſe ab ipſo volito per apprehenſionem: quod ſi fuerit per modum iſtum, jam igitur præcedit in ipſo apprehenſio voluntatem: quare apprehenſio omnium, ſive cognitio per hanc viam invenitur apud ipſum: ſequitur autem ex hoc ut voluntas ipſa ſit cauſa ſui ipſius: quia cum ſit à rebus quæ ab ipſa, & per ipſam ſunt, à ſeipſa eſt per res ipſas. Præterea res ipſæ cum adhuc non eſſent, & elegit formationem earum eſſe potius, quam non eſſe; neceſſario earum eſſe fuit apprehenſum, & cognitum, & electum, & volitum: ipſæ autem omnino non erant; omnino autem non ens cauſa eſſe non poteſt ejus quod eſt. Cognitionis igitur, & electionis quæ fuit de ipſis non poterant ipſæ eſſe cauſæ: quare non fuerit acquiſita per eas, nec fuerunt acquiſitæ primo factori per eſſentiam ſuam, igitur non ſunt ei acquiſitæ, quare ſunt eſſentiales.

Quoniam prima potentia omnia operatur per electionem & voluntatem tū ipſa tum potentia, voluntas & ſapientia Deo eſſentiales ſūt & ipſe Deus.

Quod ſi dixerit quis eas nō potuiſſe cognoſci donec eſſent: operatio ergo earum non fuit ſecundum electionem & voluntatem, ſed fuit tantum fortuita, nos autem oſtendimus primam potentiam operari quæcumque operatur ſecundum electionem & voluntatem. Manifeſtum autem eſt quod factor ad faciendum non indiget rebus ipſis quas facit, ad hoc ut eas ipſas faciat, ſed poſtquam eas fecerit poterit indigere jam factis ut ſint ei exēplaria ſive inſtrumenta ſive alia adjumenta ad alias. Item ſecundum modum iſtū velle eſſet ei acquiſitum per apprehenſionem: apprehenſio igitur aut eſt ei acquiſita, aut non; ſi fuit ei acquiſita, tunc eſt ei acquiſita per res ipſas, ſed res tunc non erant omnino, quare apprehenſio hæc venit in eſſe per omnino non ens. Si vero ſit ei acquiſita per ſeipſum, oportebit idem dici de voluntate: nos autem jam prohibuimus illud: ſequitur igitur juxta ea quæ diximus, cognitionem & voluntatem non eſſe ei acquiſitas, quare neceſſe eſt ipſas eſſe eidem eſſentiales. Scire igitur & velle ſuum eſt ei per eſſentiam ſuam id eſt eſſentiale, non acquiſitum: potentia igitur ipſius, ſapientia ipſius & voluntas ſunt ei eſſentiales, nihil autem eſt ei eſſentiale præter ipſum, ut jam oſtendimus. Quoniam igitur eſt ſua potentia, & ſua ſapientia & ſua voluntas: ſicut ergo ſuæ eſſentiæ nihil eſt cauſa, ſed magis ipſa eſt cauſa omnium. Et omnino ſicut eſſentia ejuſdem nec magis nec minus recipere poteſt apud ſe & ſecundum ſe, ſic nec velle illius: quemadmodum autem quod eſt non magis ad unum quam ad aliud, ſed æqualiter inquantum eſt ſe habet ad omnia; ſic & quod poteſt non magis recipit unum quam aliud, ſed per ſe ſolum & apud ſe poteſt quod poteſt, & hoc eſt quia potentia ejus omnino apud ſeipſam & per ſeipſam libera eſt, ut nō ſit alligata magis uni quam alij; quare æqualiter poteſt omnia.

Quod ſapientia per ſeipſam eſt nō alligata rebus, & æqualiter ſciuntur omnia in ipſa. Idem de voluntate colligit.

Eadem via oſtendemus quod æqualiter novit omnia: & hoc eſt quoniam ejus ſapientia abſoluta & libera eſt non obligata ullomodo rebus, nec pendens ex illis, ſed per ſeipſam eſt ſapientia; quod autem eſt per ſeipſum omnium æqualiter eſt ſapientia, & æqualiter ſciuntur in illa omnia; non enim cognoſcitur ullomodo res in illa niſi ipſa per ſeipſam reſpiciat in res determinatas aliquas, ut ſit de illis ſolum, aut de illis magis, hoc autem non eſt eo ipſo quod eſt ſapientia, quare eſſe ſuo libero & abſoluto per omnem modum eſt ſapientia, & ideo æqualiter omnium. Per hunc modum & de voluntate idem dicetur apud ipſam & per ſeipſam: non tamen negamus quædam eſſe magis volita & magis placita

Deo, ſed quæ ſit in his intentio dicemus ſuo loco. Hæc autem voluntas, & benignitas, & bonitas nominatur plerumque, ſed ad hæc explicanda nondum venimus. Tria autem hæc ſunt una perfectio artificis, & omnis operatio laudabilis ex iis eſt, poteſtate ſcilicet, ſapientia & voluntate, horum vicem imperantis tenet voluntas, miniſtrantia affluentiam operandorum potentia, fabricantis & formantis ſapientia, *& omnia per ipſam facta.* Ad hæc autem omnia oſtendenda ſuffeciſſet intelligentibus reminiſci, quod eſſentia primi entis pura, & libera eſt, & ſpoliatiſſima, non obligata materiæ vel appendentiis ejus. Exemplum autem hujus eſt eſſentia quæ eſt perfectio vegetabilium quæ adeo alligata eſt materiæ vegetabilium, ut nec eam movere de loco ad locum valeat: eſſentia vero quæ eſt brutorum magis imperans ſuæ materiæ, & ideo minus alligata eidem; propter hoc jam capax infimæ cogitationis effecta: anima vero rationalis adhuc minus alligata materiæ in qua eſt, & ideo adhuc altioris cogitationis: ſed ſanctorum virorum anima adhuc minus alligata fuit, ideoque adhuc cognitione ſublimior eſt, ſed & Prophetæ rapti nonnunquam leguntur aliquatenus à corpore ſeparati ut viſiones viderent; ſic & phrenetici & abreptitij per hoc quod animas ferè ſolutas habent à corporibus ſublimioris cognitionis efficiuntur.

Idem probat ex eo quod eſſentia Dei pura libera & ſpoliatiſſima eſt.

Et hæc igitur ſunt indicia quibus ſuaderi poteſt omnem eſſentiam ſpoliatam & liberam intellectivam eſſe, eo quod immerſio in materiam obtenebratio ſit ipſius eſſe: unde & letheum flumen vocaverunt materiam nonnulli ex Philoſophantibus: nuditas igitur ipſius eſt luminoſitas ipſius, ſive abſolutio ab alligatione materiæ. Eſt enim expeditio intuendi ſe & alia, potiſſimum autè intuendi ſe ipſam, ad quod exemplum animæ humanæ manifeſtum eſt, fortaſſis autem de hoc erit nobis ſermo diffuſior cum de donis loquemur in tractatu virtutum. Non oportet autem immorari in iis, quoniam primum ens quod eſt primum aliis neceſſe eſt eſſe purum ex omnibus modis, & ideo quæcumque eidem inſunt, ſive de eodem dicuntur, imprimis & maximè de eo dici, ſicut ipſum primum eſt & maximum; & ita neceſſe eſt omnia ſua prima eſſe & maxima: proportionalia enim ſunt ipſum & ſua, & unumquodque aliorum & ſua illorum: quare erunt permutatim proportionalia, ut ſicut eſt ipſum ad alia, ſic ea quæ ejus ſunt prima & maxima neceſſe eſt eſſe ad omnia quæ aliorum ſunt. Sapientia igitur & bonitas & quæcumque alia illius in ultimo ſunt, alioquin nec maximæ eſſent nec primæ eſſent, non maximæ, quoniam quæ eſſentialiter inſunt, & majora ſunt, & inquantum inſunt, quam quæ non eſſentialiter: ſicut magis calidus ignis, & magis ineſt ei calor, quam ei quod calidum eſt. Primo ergo & maximo omnia quæ inſunt ſunt prima & maxima, & primo & maximè: & hoc eſt nobilitas ejus, & præcellentia ultima, ut nihil ei ſit ſecundarium, aut minus, aut diminutum; ſed omnia in ultimo perfectionis, ultra quam non ſit cogitare perfectionem.

Intellectionis Dei luminoſitas eſt abſolutio ab alligatione materiæ.

Citat tractatum virtutum quaſi poſteriorem.

Quæ inſunt Deo prima & maxima ſunt, ut & ipſe primus ac maximus.

Et poſſe igitur, & ſcire, & velle ſunt ei in ultimo nobilitatis, & in ſupremo, præſtantiæ. Imaginare ergo ſi potes potentiam ejus ſicut fontem abyſſalem, inexhauſibilem, redundantiſſimum magnificorum, & mirificorum operum quibus non ſit numerus: eodem modo & ſapientiam ejus fontem abyſſalem luminis, flammarum artificiorum cæterarumque illuminationum ſpiritualium: ſimiliter & bonitatem ſive voluntatem, ſive amorem quo diligit omnia bona imaginare velut fornacem abyſſalem ignis ſpiritualis, qui amor eſt, & juxta iſtos modos quære tibi vias ad imaginandum ex iis ſimilibus corporalibus magnificentiam & mirificentiam ipſius; & qualiter ſit ei ultimitas nobilitatis ex omnibus modis ſuis, & primitas atque maximitas, & copioſitas affluentiſſima per omnem modum. Et revertamur ad id in quo eramus, & dicamus quia primæ poteſtati, ſive dominationi ſubſunt omnia, quoniam non eſt aliud ab ea niſi per voluntatem ipſius, nec tenet aliquid in eſſe, niſi quod vult, & quando vult, & quomodo vult, omnino vero nec prohiberi, nec cogi poteſt. De his autem, mala ſi ab ea ſint, & qualiter ſuo loco dicemus. Hæc igitur poteſtas eſt univerſale imperium, & dominatio coercens omnia. Similiter autem & ſapientia prima lux per ſe ipſam, ut jam oſtendimus, ſe ipſam & omnia alia oſtendens quod eſt lucis proprium.

Potentiæ, ſapientiæ, & bonitatis Dei præſtantiam exemplis manifeſtat.

Noſtra vero ſapientia eſt velut impreſſa per modum exempli, & velut infuſum & illuminatum, & velut liber ſimilitudinibus rerum inſcriptus, & velut apparitio formarum in ſpeculo reſultantium; eſt enim ſpeculum intellectus noſter, in quo intelligibilium reſultant apparitiones. Prima vero ſapientia neceſſaria eſt velut exemplar omnium per ſe ipſum, non inſcripta, vel inſculpta exterius, ſed per eſſentiam ſuam eſt exemplar omnium: quare ipſa eſt primum intelligibile, & id quod vocant quidam mundum Archetypum: & propria debet dici ſapientia, & ars univerſi: ſimiliter ſpeculum & imago & ratio, quoniam apud eum ſunt rationes, & ideæ exemplares omnium, non impreſſæ, vel infuſæ, ſive adventitiæ, ſive acquiſitæ ullo modo, ſed eſſentialiter: quare omnia ſunt unum in illa, eo quod ejus eſſe & eſſentia unum ſunt per omnem modum. Ipſa igitur eſt lumen præclarum, ultra quod non eſt lumen: quare ipſa eſt lumen luminum omnium, quoniam omne aliud lumen eſt lumen quod luminatur, non lucens per eſſentiam, quia ſi fuerit aliud ab ea quod ſit lumen per eſſentiam ſuam, cui luminoſitas ſua ſit eſſentialis, erit ejus lucere, & ejus eſſe res una: quare lucere eſt ei eſſentiale; jam autem prohibuimus illud eſſe cui eſſe ſit eſſentiale. Hæc igitur cauſa eſt quare ipſa nominatur lux, & lux eſſentialis ipſa ſua eſſentia lucens & illuminans, & per hoc dicitur liber vitæ, ſcriptum veritatis, quia in ea eſt legere ſeries omnium ſæculorum, & in ea ſcripta ſunt eſſentialiter omnia, non quia eſſentiæ omnes in ipſa ſint, ſed exemplares omnium ideæ, per modum quem diximus. Per hanc viam eſt philoſophari de voluntate ipſius quæ dicitur benignitas pura, quam nihil externum movere potuit: totum enim quod amat ſibi ipſamet eſt, quare non finis movens exterius, cum voluntas ipſius acquiſita non ſit: Hoc ergo modo voluit eſſe quæ ſunt quo largius vult eſſe opera longanimitatis, ſive gratuito exuberans illa de abundatia ſuavitatis, quæ eſt largitas. Sic ipſe gratis voluit & gratuito, nihil commoditatis accreſcere ſibi ſciens ex rebus. Cui ſi laus quædam & gloria exterius ſubſecuta fuerit in commodum glorificantium infunditur, alioquin negotiatrix & mercenaria eſſet benignitas, quæ velut quodam finis ſui pretio veniſſet ad opera. Quia igitur gratis voluit, ut res eſſent. Eſſentialiter igitur benigna eſt, quoniam hæc eſt ratio benignitatis gratuita, ſcilicet alicui commodi cujuſque bona voluntas, abſit ab eo ſimoniaca iſta benignitas.

Comparatio ſapientiæ divinæ cum noſtra.

Nihil Deo accreſcit commoditatis ex rebus.

CAPUT X.

Licet ſapientia, & voluntas, & potentia divina ſit æterna, non oportet aliquem effectum fuiſſe ab æterno.

Proponit rationem

QUoniam autem poteſtas primi potentis, ſapientia primi ſapientis, & benignitas, ſive

per pateticorum omnia æterna esse dicentium.

† *externa*

voluntas volentis non sunt eidem acquisitæ, sed essentialiter insunt ei, opinati sunt inter philosophantes præcipui scilicet peripatetici ejusdem operationes æternas esse, eo quod † æterna non induxerunt ipsum ut vellet aliquando sic, nec factus est potens alicujus, ut jam scimus: quia igitur tota sufficientia operationum ipsius sunt tria hæc quæ nominavimus, nihil autem amplius exigitur ad hoc ut exeat artifex in opus nisi fortasse extrinseca adjutoria, qualia sunt receptibilitas patientis & propinquitas ipsius ad agendum, aut media ipsa: universalis autem artifex non eguit unquam iis adjutoriis, quantum ad primas operationes suas; alioquin non essent primæ, oportuit enim prius fieri hujusmodi adjuvantia; factio igitur hujusmodi adjuvantium præcessit, potentia igitur primi factoris non est adjuta extrinsecus: quare ipse primus factor est tota sufficientia eorum quæ exigebantur ad eorum esse & necessaria sunt & ipsa ab æterno, sicque præter ipsum primum factorem necesse videtur esse & hoc idem, sive immediate sive per medium etiam ab eo aliquid fiat, quia de medio, & de aliis adjutoriis eodem modo est ratiocinari, quia et am exteriora omnia quibus indigere poterat ejus operatio ab ipso necessario sunt, quare immediatè ab ipso, & tunc æterna quemadmodum diximus, eadem autem & de mediis occurreret ratio: hæc igitur via deducet eos ad hunc finem ut cogat dicere omnia æterna.

Solvit prædictam objectionem & probat res esse ut vult Deus vel nunc vel semper.

Dicemus igitur quia voluntas divina absolute & quacumque consideratione, non est causa essendi aliquam rem, V. g. quia Deus vult aliquam rem esse, non facit eam debere esse nunc, sed quia vult nunc esse, hoc sine dubio facit eam necessario nunc esse. Voluntas igitur essendi semper, & voluntas essendi nunc, facit eam esse nunc & voluntas essendi semper facit eam esse semper. Voluntas autem divina est ut sit ordo in rebus, & sit una post alteram: sic ergo non oportuit motum, vel cœlum esse æternum, quia ipse non voluit, nisi ut esset in tempore; tamdiu igitur necesse est unumquodque eorum esse quamdiu fuit beneplacitum ipsum incipere, inde autem manifestum est mundum non esse æternum, quia creatum, vel factum, vel eductum de possibilitate sua in effectum confiteri oportet; quia creationem ejus fuisse necesse est, quæ secundum ipsos nec in tempore, nec in æternitate, nec necessario, nec æterna est, nec habet initium existentiæ suæ, nec habebit finem: erit igitur creatio mundi, non igitur increatus fuerit, quod est omnino frivolum, si non in tempore vel in instanti fuerit, tunc mundus necessario creatus est in tempore, & ex tempore.

Item primus factor aut operatus est ad hoc ut esset mundus aut non; si non, qualiter ergo causa ipsius, aut artifex dicatur: si sic, ejus operatio aut habuit moram, aut non; si sic, aut finitam & hoc est tempus, & ita in tempore, & ex tempore acquisitum est ei esse: si infinitam, tunc impossibile est vere mundum esse creatum, eo quod infinitum, interminabile est. Quod si moram non habuit, tunc necessario instantanea fuit, & consummata in ipso nunc, cum subito factus est mundus secundum hoc. Amplius aut infinitum est quod adhuc fluxit de tempore, aut non; si sic, qualiter infinitum, cum jam transierit totum? infinitum enim simpliciter intransibile est, infinitum in numerando, intransibile est in numerando.

Probat mundum non fuisse æternum duplici dilemmate.

Deinde si nihil prohibuerit quin totum transiret nec transire prohibebit in eo quod adhuc futurum, quin totum transeatur, & quin etiam verum futurum sit aliquando, totum illud transisse, sicut est verum modo totum illud de tempore transisse, quod usque in præsens nunc defluxit. Quod si verum erit aliquando totum quod futurum est de tempore transisse: non igitur infinitum est quod de tempore futurum est, cum sit ex utraque parte sui terminatum, quod enim de tempore terminum initialem habet præsens nunc, finalem autem habet id in quo primum verum erit ipsum totum transisse. Quod si quis dixerit quod infinitas sua debet prohibere ipsum finiri, quemadmodum præteritam præteriti jam temporis partem prohibet incæpisse; non hoc quæstionem habet, si non prohibeatur tota futura elapsa, sicut prior.

Respondet alteri pateticorum objectioni, de æternitate mundi.

Id cui maximè innituntur, & velut principio utuntur in probationibus suis hæc propositio est, quæ est intellectus purus & verus testatur: quod si essentia una sic est modo, sicut erat ante, cum non erat ab ea aliquid. nec modo erit ab ea aliquid: & hoc est principium totius erroris quo erraverunt in hoc. Quod autem id falsum sit sic ostendimus: aut potest Deus creare aliquid quod nullo modo pendeat ex his quæ sunt, aut non potest; ea quæ sunt intelligimus alia ab ipso: si non potest, hoc est idem ac si diceretur non potuit causare nisi unum solem, & finis potentiæ ejus in his quæ sunt, quasi non potuerit causare alium mundum quam causaverit, nec alium solem, aut aliam lunam. Jam autem ostendimus, & in hoc nobiscum convenient, quod per electionem, & voluntatem operatus est primus potens: quæ igitur sit electio, si alia causare non potuit? postquam non erat ei liberum causare, vel facere alium mundum, aut majorem, aut minorem aut meliorem. Quis quæso arctaverit ejus potentiam ad istam artem? an quia forte non sufficiebat facere majorem, aut meliorem; hoc autem inde apparet esse impossibile, quia posse primum est posse absolutum, & posse simpliciter, non posse hujus aut illius, ut est in nobis posse currendi, aut non currendi. Quod si dixerit quis quod posse primi potentis nominat aliquid facere; hoc autem falsum, quoniam iste homo potest generare, qui tamen non generabit, & possunt esse homines ex generatione ejus, qui tamen non erunt, & animæ eorum creari quæ tamen non creabuntur.

Quid faciat potentiam determinatam exponit.

Redeamus autem & dicamus, quia potentia certi & determinati similiter alligata est aliquomodo aut instrumento, aut subjecto, quibus trahitur ad proprium finem, scilicet potentia gradiendi in pedibus & aliis quibus gressus perficitur, quæ sua forma in illa ad gressum aptata sunt, & generaliter quod ad unum aliquem finem est facit debere potentiam non esse liberam, & absolutam omnibus modis: quod enim ultra finem præscriptum nihil potest, aut prohibens facit, aut impotentia. Quod enim fortes aquæ & copiosæ exuberant, & variæ & multæ de affluentia & copiositate fontis est, quod igitur raræ, aut paucæ, aut invalidæ ex defectu. Item quia possibile in se simpliciter dicitur & non alicui, nec ad aliquem determinate, ergo & potens per semetipsum non alicujus erit participatione & determinate potens, sed erit potens super possibile absolutum: possibile enim est potens recipere esse, potens vero per semetipsum est absolutè potens dare absolutè, quod non est potens dare per semetipsum non magis potens est dare uni quam alteri; quia tunc non posset dare per semetipsum solum, sed esset potentia ejus alligata aliquo modo rebus, aut pendens ex rebus; quæcumque enim est per semetipsum solum, æqualiter est, quare potens dare per semetipsum non respicit nisi potens recipere per semetipsum absolutè.

Probat Deum non mutari creatione alicuius de novo.

Potentia igitur absolutè prima necessario est super possibile absolutum, ut diximus: certum est autem quod hujusmodi quod ex rebus quæ sunt non pendeat aliquo modo possibile est in se ipso: primus igitur potens est potens super illud: potest ergo

dare

dare eidem esse, cum illud sit in se ipso potens recipere. Posito ergo possibili, scilicet quod det ei esse nullum accidet impossibile. Esto ergo idipsum quod modo tenetur: aut igitur prima potentia, & essentia est ut erat prius omnimodo, aut non: si sit, nihil igitur prohibet unam essentiam esse sicut erat cum non erat aliquid ab ea: intellectus igitur purus & verus non testatur contrarium. Si vero non est sicut erat prius, tunc facta est in ipso variatio & permutatio, & hoc ipsi non recipiunt, & merito: sed nec in rebus, nec si in rebus oportet statim variationem esse aliquam, sive permutationem in essentia illa, cum non pendeat ex rebus ullomodo: quare creatione ejus nihil novum oportet fieri, aut in ipso creatore, aut in rebus.

Ex eo quod aliquid sit novi destruit rationem asserentium æternitatis mundi ex nova productione mutationem in Deo fore putantium.

Jam igitur destructum est illud erroris principium quod ipsi vocabant puri intellectus & veri testimonium: non enim dubium, quin quemadmodum dator ad recepeorem, sic potens dare ad potentem recipere, quia potens primus super possibile absolutè quodammodo dicitur. Alia etiam via destruimus errorem istum & dicemus, quia aut est aliquid novi aut omnia sunt æterna, novæ certè permutationes, aut nihil est tempus aut motus: & in hujusmodi destructione non oportet nos immorari. Si vero aliquid est novum vocem ipsum A: aut igitur tota erit sufficientia eorum quæ exigebantur ad esse A. aut non; & vocemus sufficientiam cui nihil deest, nec pars, nec modus, nec operatio, nec aliquid aliorum quæ adjuvant operationem quoquo modo, dum tamen illud exigat ad esse suum illa operatio. Si fuit ista sufficientia secundum hunc modum eorum quæ exigit esse ipsius A, ergo & ipsum A, erit prius, quare non est novum; hoc enim vocamus novum, quod prius non erat, & modo est. Si vero non erat tota sufficientia; sic igitur ad esse ejus non erat sufficiens, & ita erit hoc in infinitum, aut ponetur in aliquo tota sufficientia sua, & esse tamen ipsum non esse per illam; & erit verum, quod hæc multitudo est ut prius eadem omnino cum ab ea est hæc nova essentia, nec tamen prius erat ab ea, & si non est omnimodo ut prius, aliquis ex modis deest qui exigebatur ad hoc ut ipsum creatum esset: quare non est tota ipsa multitudo.

Idem confirmat quia sequeretur dari processum in infinitum.

Quia profectò iste modus est ut determinavimus, de ipsa multitudine, positum autem erat totam multitudinem esse: quare relinquitur eis ut vel ponatur hoc ire in infinitum aut hoc factum sit quod imposuerunt intellectui non puro. Quod si dixerit, hoc ire in infinitum, unumquodque causatum secundum eos quod non est æternum egebit infinitis; non enim est sermo nisi de iis rebus quibus indiget infinitis aliis. Hoc autem inde manifestum, quia & causæ uniuscujusque finitæ, & adjumenta finita, & operationes finitæ quibus indiget causa efficiens in unoquoque ad hoc ut operetur, impossibile enim erit aliquid fieri de novo, cum ad hoc ut fiat aliquid necesse sit esse omnia: quare unamquamque operationem comitabuntur infinitæ & unumquodque motus infiniti. Necesse enim fieri B, ad hoc ut fiat A, cum A, indigeat ipso B: similiter & ad hoc ut fiat B, necesse est fieri C; cum C, sit quod deerat ad hoc ut esset vel fieret B, & ita oportebit fieri infinita ad hoc ut unumquodque fiat, hoc autem inde manifestum est esse impossibile, cum in uniuscujusque creatione, sive generatione finita sint quæ operantur, & causæ omnes finitæ, sicut & adjuvantia, & media, & ea secundum quæ est ipsa operatio, & finita sint quæ intenduntur.

CAPUT XI.

Quod voluntas divina novas res producit immutabilis omnino permanens.

Probat voluntatem non mutari cum producit aliquid novũ.

IAm igitur certum fecimus, quod causa una sive unum sit sive multa, est ut erat prius, cum non operabatur, & modo operatur: & hoc est indicium gubernationis & providentiæ Dei altissimi cujus nutu & voluntate est, ut quandoque operetur quæ prius non operabatur, cum nec in ipsis fiat ulla mutatio aut adjumenti additio: habent enim totum quod necesse est ad operandum. Voluntas autem operantis omnino est ut post apud imperantem & volentem: ab æterno namque voluit ut hoc fieret nunc: & non ante, nec prius, † nisi voluntate ejus esset aliquid novum additum operantibus mediis inter ipsum, & postremum effectum, cum sufficiant eis ad operandum ea quæ eis data sunt ab ipso. non enim sufficiat ponderoso pondus ad aliud acquirendum, nisi suum naturale; verumtamen si acquirit id quo fuerint ei acquisita loca media certum enim est quod ignis effectivus est adustionis; vidit tamen Moyses rubum ardentem non arderi & aqua nata est fluere, steterunt tamen fluctus maris rubri, & aquæ jordanis ad transitum filiorum Israël. Aut igitur ignis immutata est potentia, aut nova data est rubo ad resistendum: & ita non fuit mirabile quod rubus non adurebatur, cum vel ignis non haberet sufficientem ad hoc potentiam, aut rubus ad resistendum novam potentiam recepisset, qua se illæsum tueretur; & esset illusio, & non miraculum, cum non esset ignis verus qui videbatur, aut verus rubus qui naturam adustibilem amisisset. Illusum quippe esset Moysi, cum rubus quem adustibilem credebat, tunc adustibilis non esset, aut ignis qui adustivus erat, non adustivus videretur. Idem & de aquis remanentibus.

† *f l. Nec nisi voluntate ejus esset aliquid novum additum operantibus mediis inter ipsum & postremum effectum cum non sufficiant eis &c.* Valde perturbatus est locus iste.

Rectius igitur est ut ignis omnino salva natura sua in rubo fuerit, & rubus in possibilitate sua naturali permanens omnino illæsus extiterit. Quia igitur natura sua sufficiens ad urendum appositio sibi combustibili, certum est quod si post modum adussisset rubum, essentia ipsius ignis sit per omnia sicut prius cum non adurebat, non enim oportuit ad perficiendum adustionem addi ei virtutem novam, vel augmentum virtutis; cum eidem natura sua in hoc sufficeret, & in omnibus dispositionibus suis omnino salva & illæsa ipsa persisteret, ut ostendimus, ne miraculum præstigiosa putaretur illusio, igitur una essentia est ignis sicut cum non exibat ab ea adustio, & susceptibile ut prius. Causa autem prima apud se per omnem modum immutabilis, nec est in aliquo immutans ignem ut aliquid eidem afferat novum, aut aliquid quod prius haberet auferret. Quod si quis dixerit quia alligatam tenebat ejus potentiam Deus: quæro an alligatio ista aliquid esset aut nihil? Si nihil, tunc verum est quod diximus supra, quia essentia ignis omnino est ut prius: si vero aliquid est quod faciat ignem in effectu † mulcebrem, qui tamen potestate adustivus erat, fantastica fuit miraculum illud illusio, non veritas.

Rubus incombustus Moysi visus propriam naturam retinuit ut & ignis-ipse quamvis non combureret.

† *Vox inusitata quo significetur demulceri & emolliri vis ignis.*

His igitur exemplis manifestum est eos imposuisse puro & vero intellectui falsum testimonium. Sed obliti sunt ejus quod ipsi quidem rectè dixerunt quia natura non operatur secundum electionem & voluntatem, sed ad modum servientis: quia revera pendet à nutu, & voluntate omnibus imperantis dominationis: cum enim toto esse suo pendeat ab ipsa, impossibile est ut sit ei absolutum & liberum

Natura tota servit divinæ voluntatis imperio, absque sui mutatione ulla.

operari absque nutu & beneplacito illius. Et hoc est in quo erraverunt plus attribuentes naturæ, quã ipsa posset, non attendentes quod totum posse divino subesset arbitrio. Impossibile namque est ut lux effluat de se lumen absque divisione, & diminutione sui ipsius, & omnino absque læsione essentiæ suæ, ne creare videatur lumen ipsum per se ipsam, & hoc est quia in se ipsa indigens est. Qui igitur abundat, & exuberat illud alitunde lumen habet, quare lux non est causa luminis per se ipsam, sed alij debet ut sit causa: quemadmodum & quod est datori debet ipsius esse, & hoc ipsum quod est causa luminis recipit à fonte universali absque sua ulla vel alterius mutatione. Ejus exemplum est ecclipsis solis in ipsa passione Salvatoris veri solis, cum sol extraxisse radio dicitur, quod utique per se sol non potuit, sicut neque spargere. Quæ igitur causa fuit, ut lux per radios lumen non spargeret, totum erat cœlestis arbitrij: ut enim usque ad exuberantiam impleatur fons luminis de implentis omnia beneplacito est, ut moderetur largitionum suarum indefessam effluentiam pro voluntate sua, & beneplacito ejusdem subest.

Causalitatem causarum creatarum ad Deum refert & variis exemplis illustrat.

Isti autem sic loquuntur tanquam Deus naturas sub se ipsis reliquerit, & non cura suæ gubernationis eas coerceat moderetur, & ordinet: & tanquã per se ipsas aliquid possint, quod profecto si esset universum minimæ starent cum repugnantibus invicem naturis, & se mutuo destruentibus. Sed hic indubitanter verum est, quia potestas naturarum sola voluntas est conditoris, nec aliquid contra eam, nec supra ipsam, nec præter ipsam possunt, & hæc quieta & pacata apud se per omnem modum. Hoc principium & lex est omnium motionum & mutationum naturalium, si namque sibi relinquerentur illæ necessario reciderent in non esse, sed quæ voluntate creatæ sunt, voluntate stant adhuc, & tenentur in esse, & operationes earum regit qui tenet, & salvat ipsas, sive intelligatur á nobis modus ille gubernationis, sive non: & certas & limitatas habent virtutes, sive sis sufficiens comprehendere eas, sive non. quare nulla est omnino necessitas ipsi naturæ quantum in ipsa est, ut operetur & effluat de se aliud, sed hoc cogit, & facit vehementia, & velut torrens primi fluxus. Cujus exemplum inter sensibilia maxime adest in sole, vehementia enim & abundantia luminis facit, ut etiam radij ulterius effluant, & illustrent sibi vicina. Aliud exemplum ejusdem est torrens vel fluvius incessanter fluens, in quo unda undam impellit, & ulterius effluere cogit: sic fluvius bonitatum, & torrens suavitatis fluens à primo fonte cogit singulos rivos, & fluxus ulterius effluere. Fluvius autem iste est universitas, rivuli vero universitatis singula, impellunt igitur se mutuo fluxus hujusmodi dum ab invicem mutuo recipiuntur, & mutuo unus super alium fluunt, & vicissitudo ista in mundo sensibili viget; in mundo vero intelligibili hoc est in universitate spiritualium superiora ab inferioribus non videntur recipere, sed magis è contrario. Aliud exemplum est in anima humana à qua indesinenter fluens vita ad modum luminis totum corpus illustrat, & indesinenter fluxus iste repetitur copiositate & affluentia sui fontis, quoniam fons universalis jugi influxione vitæ semper redundare cogit in corpus, quamdiu capax vitæ est & ad receptionem vitæ idoneum.

Exponit iterum causalitatem causarum secundarum, ut eã videatur soli Deo tribuere.

Naturæ igitur non sunt sufficientes effluere ex se alia, nisi inquantum usque ad redundantiam implentur influxione primi fontis eorum possibilitas, & hoc quidem ut effluerent & exuberarent in alias cogit primi fluxus copiosissima vehementia omnino subesse beneplacito influentis ut stare faciat ipsum, & detineat cum voluerit absque ulla omnino sui ipsius mutatione: sic autem fluxus à natura aliqua est non de plenitudine ejus quoniam hoc est illi impossibile ut det esse alij per se ipsam. eo quod sic ordinaverit essentias creator & ordinator earum: sic etiam ordinate impleat ut ordinem essentiarum imitetur ordo illustrationum, hoc est quoniam omnis plenitudo, & omnis perfectio non potest fluere nisi à primo fonte, & si per media oporteat eam effluere, nec potest se debere alij, nisi illi; nisi forte quis dicat quod illuminatio debet se fenestræ, quod quidem dicendum non est etsi illuminatio domus indigeat fenestra. Magis igitur dicendum est quod debet se soli comparatione primi, quemadmodum fenestræ comparatione † solis. Omnem enim fluxum à primo descendentium viæ quædam & fenestræ mediæ naturæ sunt non causæ, nisi aliquantulum abusive accepimus nomen causæ. Sicut autem fluvius loca contigua replet per quæ transit, & iis impletis exundat in alia, ut eas similiter impleat; sic exuberantia primi fontis propinquiores sibi prius implet essentias, & plenitudinem earum facit medium impletionis aliarum: quemadmodum fluvius plenitudinem concavitatis quam impleverit viam habet ad implendum alia, & sternit eam quasi viam sibi ad illa loca, non enim viam habebat qua transiret fluxus ejus ad illa.

† *f. leg. Comparatione secundi.*

CAPUT XII.

Quod res omnes de exuberantia supremi largitoris juxta sunm beneplacitum effluunt.

Quod Deus fluxum suæ benignitatis sistat iuxta beneplacitum suum.

QUod igitur posse creaturarum ultra legitimos fines & præscriptos extenderunt, manifestum est quod & unicus omnium Philosophantium nobilissimus vidit: dixit enim quod indicium largitatis datoris bonitatis est obedientia universorum ad ipsum, hoc est quia unaquæque res compellitur dare se ipsam, quod quidem rebus natura esse non potest, ut se ipsas dent, sed cogit illud copiosissima largitas universalis largitoris. Nisi quis dixerit naturam esse unicuique rei Imperatoris universalis imperium sive beneplacitum. Verumtamen placuit creatori sistere fluxum suæ bonitatis in unaquaque ex rebus, ut non habeat posse res ipsa ulterius effluendi; neque amplius, aut minus, propter statum fluxus in ipsa, de fluxu habebit. Sicut si lumen sisteret in fenestra, nec plus, nec minus luminis haberet: quare sol propter hoc nec amplius, nec minus effluereret. Nec moveat te reflexio, aut reverberatio luminis, quia multiplicationem facit quemadmodum accidit in speculis concavis, quia non facit reflexionem status ipse, sed fluxus: cujus exemplum est redundantia aquæ de pleno, non enim redundantiam facere potest status aquæ in pleno, sed copiositas ejusdem, & fluxus. Sicut est in lumine ad hunc modum, & in naturis se habet, ut propter hoc nec magis, nec minus de fluxu primi fontis recipiant, quia viæ sunt ulterioris effluxionis, & impletionis, quam si beneplacitum esset creatoris in ipsis sistere fluxum suæ copiositatis. Quare in se eodem modo prorsus sunt cum est ab eis, vel per eas fluxus super alias. Et tamen est beneplacitum creatoris ut non sic, sed resistat in eis: sicut est in exemplo rubi ardentis, & non adusti, unde & ardens secundum creatorem, quem imitari quolibet modorum impossibile est.

Licet Deus detineat vel effundat fluxum copiositatis suæ non tamen ei advenit aliquid novi.

Non enim ex hoc quod quandoque detinet fluxum copiositatis suæ, & quandoque effundit oportet aliquid novum eidem advenire, hoc enim est fortitudo, & copiositas atque libertas potestatis suæ ut totum possit per se solum, & per essentiam suam;

Et

Et eſt bonitas, & benignitas ſua ut totum velit non inductus, non ſuaſus, non illectus, non coactus extrinſecus : & totum videat non illuminatus; quia ipſe per eſſentiam ſuam lumen eſt præclarum atque puriſſimum, præter quod non ſit lumen aliud, ſcilicet ipſi lucens in ultimo, & illuminans per ſe ipſum. Quia igitur in paſſione deinde ſalvatoris non fluxit luminoſitas ſolaris non oportuit eſſe extinctionem, aut immorationem luminis in ipſo ſole, licet & hoc fieri potuit; ſed ſalva & illæſa per omnia luminoſitate ſolari potuit creator facere, ut non efflueret luminoſitas per aërem. Et hoc eſt quod intendebamus manifeſtare ſcilicet errorem Philoſophantium in hoc quod neceſſitatem cauſandi & fluendi in alias poſuerunt in naturis; cum fluxus iſte, & cauſatio, ſi diligenter attendatur, magis ſit compulſio primæ largitatis. Nullomodo enim poſſibile eſt ut det eſſe quod ipſum recipit, det dico de ſe; ſi vero dat, & non de ſe, neque de ſuo, tunc via eſt acquirendi eſſe aliis, non dator; & nuntius quodammodo deferens eſſe, præcipuè ſi ad hoc recepit ut daret : hoc enim ideo ejus qui dat miniſterio deferens, ſcilicet alienum donum. Quare cauſa non eſt eſſe, niſi quia prius eſt, & intentio cauſalitatis non eſt niſi ordinatio prioritatis, ſcilicet ut cauſa dans eſſe intelligatur niſi quæ de ſe, & de ſuo dat præter primam univerſalem aliam eſſe impoſſibile eſſe manifeſtum eſt, niſi per modum quo diximus. Naturarum igitur & naturalium diſpoſitionum creator cauſa eſt, media vero, & quæ ipſi nominaverunt cauſas ad ſenſum cauſæ ſunt, ad rationem autem & veritatem ipſe ſolus : eo quod operari quidem videntur quæ de primo fonte fluunt cujus fluxus & meritum non adverterunt Ideoque ſenſum ſicuti cauſas media vocaverunt. Quia igitur ſolus creator ſolus eſt in ſe ipſo, ſolus in ſe copioſus, ſolus de ſe & de ſuo dans manifeſtum eſt, quia ſolus eſt veri nominis cauſa.

Cauſæ ſecundæ ad ſenſum tantum cauſæ ſunt, ſolus Deus veri nominis cauſa eſt.

lucidiuſque in ipſo creatore ipſum legat; quanto in ſe ipſa, quam in nutu, vel in ſigno ſuo perfectius, veriuſque veritas ipſa agnoſcitur.

Quod igitur ipſa ſit univerſalis poteſtas, univerſitas ſua ipſa faceret obedientia, quia ſapientia univerſalis univerſa coercens ordinatiſſimè, ſpecioſitaſque ipſa ſit ſuavitas univerſalis, non ſolum ſuavitas illa quæ velut perfuſa univerſitatis delectat utentes, ſed amor tenaciſſimus quo ei adhæret, atque ipſam complectitur univerſitas atteſtatur, & electione ſua ipſam præfert omnibus, & quaſi omnia ſuper ipſum negligit, dum eſſe ſuum unaquæque res toto poſſe ſuo conſervat atque deffendit. Eſt enim unicuique creaturæ eſſe quaſi quoddam creatori adhærere; & quod ſit bonorum omnium bonum clamat, & quoniam ipſa ſit potentia per eſſentiam ſuam, cujus amplitudo non habet coarctationem, & ejus poteſtas immuniſſima eſt à coarctatione, & prohibitione per omnem modum, & quod ipſa eſt ſapiens per eſſentiam, quæ eſſentialiter lux eſt, & ſpeculum univerſi, & ars, & liber, & ſæculum intelligibile, ſive mundus Archetypus, lumen præclarum omnium, pura lux, expers omnino tenebratum, & umbrationis, cui omnia nuda, & æqualiter nota : & quoniam ipſa eſt volens, ſeu gubernans per eſſentiam benigna & larga benignitate, & largitate eſſentiali & gratuita, quæ nec ſuaſa, nec coacta nec venaliter munera ſua dat, ſed gratis omnimodo.

Vniverſitas creaturarũ Dei ſapientiam potentiam & bonitatem clamat.

CAPUT XIII.

Recapitulatio præcedentium quorumdam.

Creator eſſentia altiſſima eſt per ſe ſufficiens cui omnia ſubſunt.

ET jam quidem claruit ex his quæ præceſſerunt, quod eſſentia altiſſima eſt eſſe ſufficientiæ per ſe, & quod non eſt comparatione ejus coæquata alia, & quod ei ſubeſt univerſitas abſolutè non ſolius ordine poſteritatis ſed neceſſitate obedientiæ; & quia ipſa eſt dominatrix imperantiſſima ſæculorum, & quod omne beneplacitum ejus ut velit eſt quædam ſpontanea neceſſitas univerſo, & quod in ejus imperio non eſt ei rebellio, aut contradictio poteſtatis, & voluntatis quæ ejus omnino beneplacito ſubeſt : adeò ut nihil eam commutet, aut ordinet utens ea in adjumentum bonorum ſuorum, ut omnis mala voluntas ejus bonitati etiam non intendens, & invita deſerviat : & quod univerſum eſt velut verbum aut nutus, quo rationabilibus poteſtatem, ſapientiam & bonitatem ſuam loquitur: & quod univerſitas velut liber, aut tabula eſt creatoris mirificentia, & decore ſcriptus, rectè Philoſophantibus ad legendum, & ad diſcendum magnalia ejus apertus, & explicitus; & quia ipſa eſt quodammodo totius libri ſumma ad quam aperiendam, & elevandam tota ejuſdem libri vergit intentio. Ex quo illuxit nobis erroneorum vanitas, quibus in verbis hujus libri inſiſtere viſa eſt Philoſophiæ veritas. Singulæ quidem creaturæ, ſingula verba quodammodo, per creaturas ſuas de ſe loquentes, & poteſtatem, & ſapientiam, & bonitatem ſuam nobis immittentes. Iſto libro eget rudis, & elementaris intellectus : tanto autem apertius,

Vniverſum autem eſt veluti verbum Dei & nutus. Liber & tabula Dei mirificentia inſcripta.

CAPUT XIV.

Quod in prima fontali eſſentia ſunt tres res, quarum una habet eſſe fontaliter, & primitive ſecunda per generationem; & tertia per proceſſionem.

SEquitur ergo, ut aggrediamur ſi quomodoſuadere poterimus, quod ipſam primã eſſentiam communicant tria quodammodo, licet unum ſint per omnem modum, & quod ipſam communicant, & in ea eſſentialiter, non participatione : in quo neceſſe habemus laxare artem, & circumſcriptam verborum rectitudinem cum balbutientes ſimus parvulis intellectu adhuc, donec eruditæ diſſertationis capaces effecti ſint. Dicimus igitur ex licentia diſputantium, & docentium tria quodammodo, & tres res, licet fides circumſpectioribus, & congruentioribus verbis eumdem intellectum noſtrum prædicet. Tria igitur, aut tres dicimus communicare primam eſſentiam, quorum unum habet eam fontaliter & primitivè, ſecundum per generationem ab illo, tertium per proceſſionem, qualiter decet eſſe primi doni à primo datore. Et de primo quidem dubitationem abſtulimus, palam namque eſt ex eis quæ jam diximus, quia unus eſt fontaliter; & primitivè habens altiſſimam eſſentiam; fontaliter autem intelligo, non ab alio ullomodo, & primitivè quod idem eſt. Hujuſmodi igitur fons eſt omnibus quæ poſt ipſum ſunt, atque principium.

Tria ſunt quæ communicant primam eſſentiam, & de primo quidem habente ipſã fontaliter ſupponitur.

Hujus fontis prima emanatio neceſſario eſt ſecundum copioſitatem ipſius, non ſecundum capacitatem recipientis; prius enim eſt unicuique quod ſecundum ſe quam quod ſecundum aliud : prior eſt igitur primo fonti emanatio ſecundum ſe, ſive ſecundum copioſitatem ſuam, quam ſecundum aliud.

Item prius eſt quod non indiget niſi uno, quam quod indiget duobus, prior igitur eſt emanatio quæ non indiget niſi fonte, quam quæ indiget fonte & alio.

Probat eſſe in Deo emanationem 1 quia prior eſt emanatio quæ ſecundum ſe. 2. Quia prior eſſe debet emanatio à fonte quæ non indiget niſi fonte.

3. Quia posse per se, & agere per se antecedit, posse per aliud, & agere per aliud.

Item si non esset emanatio à primo fonte quæ non indiget fonte ipso, & alio: tunc non esset primus fons potens in se ipsum in primam emanationem: quoniam autem certum est quod sicut posse ad posse, sic agere ad agere: posse vero per aliud, aut cum alio necessario antecedit posse per se, & sic agere per aliud agere per se ipsum: prima igitur actio est ex primo agente per se solum. Ad hunc primum modum oportet aliquid emanare ex primo fonte per se; alioquin non erit primum. Quod autem paucioribus eget necessario prius est, & perfectius.

4. Quoniã omne dans secundum se dat necessario quod habet.

Item omne dans secundum se dat necessario quod habet: quod ergo recipit esse à primo fonte recipit esse quod habet ipse primus fons, aut quale habet primus fons, recipit igitur á primo fonte esse necesse per se ipsum, quoniam illud solum habet primus fons & solum tale, non enim habet alterius modi. Exemplum vero hujusmodi est, quoniam si lucidum secundum se daret lucem, aut daret quantum habet, & qualem, aut ipsam quam habet; si autem secundum aptitudinem recipientis secundũ quod exigit aptitudo ipsius dabit Hujus est exemplum in aëre & aqua & vitro quæ à lucido pro varietate aptitudinum suarum varietatem recipiunt illuminationum.

5. Quia ab eodem inquantum idem non est diversum.

Item ab eodem inquantum idem non est diversum, nec diversitas, sicut nec ab albo inquantum album, nec à nigro inquantum nigrum: similiter ab uno inquantum unum, neque multa, neque multitudo; & à tali inquantum tale, nec alterius modi, neque varietas, & velut dissimilitudo: & generaliter ex altero oppositorum, inquantum tale impossibile est esse alterum. Ex primo igitur fonte secundum se impossibile est esse aliud, aut alterius modi, quoniam inquantum emanans secundum se est unus & idem, & ejusdem modi per omnem modum. Prima igitur emanatio à primo fonte, nec aliud, nec alterius modi est à primo fonte.

6. Quia prima pluralitas quæ magis accedit ad unitatem essentialis esse non potest.

Item quæ minus distat ab unitate minor est necessario multitudo, quam quæ magis distat à multitudine; quæ igitur pluralitas proxima est veræ unitati, & primæ illa est minima pluralitas, & minimè etiam pluralitas. Impossibile est autem ut minima sit, si essentialis est: impossibile est igitur primam pluralitatem esse essentialem: prima igitur dualitas, aut trinitas, non est essentialis: sed primus fons, & prima emanatio sunt prima dualitas; quare impossibile est ipsos esse multa essentialiter; quoniam minus multa sunt quorum essentia una omnino, quam quorum essentiæ diversæ: quare prima pluralitas aut relatio aut rationis aut hujusmodi est, nullatenus autem essentialis.

7. Ex eo quod idipsum recipiatur quod habet dator

Item secundum idem est datio, & receptio, & necessario recipitur idipsum quod habet dator; non enim subest illi causa diversitatis ulla: quia igitur primus est emanans primam emanationem secundum se, & prima emanatio recipit ab ipso secundum ipsum; alioquin non esset necessarium quod non recipit nisi quod habet ipse: quare recipit quale habet esse & qualiter.

8. Ex similitudine quæ intercedit effectum inter & causam.

Item unicuique effectui est causa secundum ipsam & necessario inter causam, & effectum prima est, & essentialis similitudo, sive convenientia. Ex unoquoque enim secundum se non procedit nisi simillimum: dissimilitudo autem non est ab uno secundum ipsum. Quare primus fons, & prima emanatio similes sunt prima similitudine, & summa, quoniam inter eos nulla intervenit causa dissimilitudinis, quoniam secundum idem emanat ille, & emanatur hic. Quia igitur inter essentiam altissimam, primitivam, & quamcumque aliam nulla est omnino convenientia, nec in genere, nec in specie, impossibile est primam emanationem esse alterius essentiæ, quam potentia: prima igitur emanatio est prorsus idem essentia cum suo fonte primitivo, licet ex modo differat ab ipso.

9. Ex eo quod prima pluralitas communicat primum unum essentialiter.

Item omnis multitudo necessario communicat essentialiter unum quod est immediatè ante ipsam: V. g. multitudo singularium unum universale communicat, à quo procedunt immediatè, non enim aliter esset una multitudo quæ non unum aliquid communicaret, & sibi dividerent: unum enim ratione, & unum numero conjunctione sua non faciunt multitudinem nisi fortasse sub communi uno quod dividunt, & communicant: quare necessario prima pluralitas essentialiter unum communicabit quod est immediatè ante ipsam: quod si fuerit unum illud unum ratione, tamen non erit in eo terminata prima pluralitas. Erit igitur ultra ipsum necessario pluralitas: non erit igitur prima quæ in illo uno unitur. Restat igitur ut sit unum numero, quod secundum modum intelligentiæ nostræ præcedit primam pluralitatem est primum unum. Quare prima pluralitas communicat primum unum essentialiter, & ita primum unum ex modo aliquo plura, vel plures.

10. Ratio quod prima emanatio plurimum habet actualiter & minimum potentialiter.

Item quod remotissimum est à primo fonte essendi minime est in effectu, maximè autem in potentia: ita ut potentialitas maximum ejus obtineat, actus vero minimum; & hoc est tempus, & omnis dispositio non permanens quæ quasi præsentialiter in effectu Quod igitur in ea facit maxima elongatio à primo, & minima appropinquatio, hoc facit summa appropinquatio & minima elongatio permutatim. Prima igitur emanatio plurimum habet actualiter, & minimum potentialiter; quod si ejus potentia non habet necesse esse per se ipsam, sed fuerit potentiale esse in se ipsa, igitur prima emanatio in se ipsa nihil habebit omnino necessitatis, sive actualitatis. Qualiter autem quod est necessitate secundum se sit, tamen possibile in se non est videre, cum ista duo nec specie, nec genere communicent, imo in se opposita quomodo sint: quare alterum non communicabit alterum secundum se. Prima igitur emanatio non erit in omni parte possibilis, sed est necessario inquantum emanatio potentialis inquantum causata est. quare ejus essentiam erit necesse esse primam.

Exponit verba Philosophica quibus usus fuerat.

Quoniam verba ista Philosophica sunt necesse esse, possibile, cave qualiter possibile congruere potest ei esse quod est actus purus effluxione quæ fit de eo, & secundum ipsum solum. Nam emanabit quasi mixtum ex possibili & necesse: hoc autem esset si poneremus primam prolem, & primum donum per se sive secundum se possibile, per essentiam vero necesse esse, omne enim quod secundum aliquid est potentiale & secundum aliquid est necesse, necessario est quasi mixtum ex potentiali & necesse. Unde autem ista mixtio? cum ipsum emanet ex puro necesse solo, & secundum illud non magis ponas possibilitatem ex similitudine aliorum causatorum, quoniam longè dissimilis est causatio primæ prolis ex primo parente, & primi doni ex primo largiente cæteris causationibus. Quamquam igitur causata sit proles non tamen possibilis, sicut neque minor ullo modorum quam causa sua. Et hoc idem in primo dono dicimus. Primum igitur necesse est causa prima, prima proles nobilissima, primum donum magnificentissimum. Hoc igitur dictum sit ficut disputantes syllogisamus ex iis quæ concedit respondens scilicet quod vocata est possibile primo genita proles, & primum donabile donum

1. Probat id quod

Item dico quod prima emanatio ex primo fonte est unum per omnem modum, & simplex in ultimo; quia

supra ex simplicitate primæ emanationis.

quia si fuerint in se multa, ut reperiat in ea intellectus hoc & hoc, tunc ex uno multitudo per se, & ex eodem diversitas; quod nisi somnians intellectus non recipit. Deinde ipsa ex quibus composita est emanatio aut communicant in specie aut non; quod si non fuerint communicantia in specie, sunt autem ex primo fonte secundum se immediate: Unde igitur in illis diversitas? non enim ex primo fonte, cum totum quod habent à primo recipiant. Ex primo autem secundum se non posset esse diversitas, si vero communicant in specie totum non differt specie ab ipsis, sed fortasse numero, aut magnitudine. Quia igitur simplicia necessario sunt priora compositis, & per consequens toto necessario partes, partes primæ emanationis priores sunt in ipsa prima emanatione: quare aliquid præcedit primam emanationem quod non est primus fons, quod autem non est primus fons necessario est emanatio ex illo. Igitur si quam posueramus primam non est prima sed antecedit ipsam alia, & ita occurret aliqua prima quæ necessario extat per omnem modum una: nihil autem est unum per omnem modum, quod non sit essentia altissima, non quod ipsa essentia emanat ex fonte quocumque, sed ipsa emanatio ex primo fonte communicat cum ipso in prima essentia altissima

Exemplo fontis & aquæ fluentis ex eo processione filii exponit

Hæc igitur nominatio fontis, & emanatio legitur sapientiæ septimo, & congruenter aptatur primæ dualitati, & adjuvat aliquatenus infirmum intellectum, quia fons omnis & sua emanatio necessario sunt una aqua, non quia est ex aqua, sed quia aqua; nec aqua emanat inquantum aqua, tamen emanatio quæ utique non est nisi aqua, ex fonte est, & emanat fons, inquantum fons emanationem sive fluvium. Est igitur per modum aliquem aqua ad fontem visibilem in quo est, & hoc quod est ab ipso fonte, quod est essentia altissima, ad ipsum qui fontaliter, & primitivè habet ipsam, & ad ipsum qui est prima emanatio ab ipso, & habet eamdem per emanationem. Hic igitur fons primus non copiosè emanavit si in deorsum tantum flueret, sed necessario emanat in latus duos necessario & non plures, eos adæquans sibi plenitudine sua.

Quod essentia de se ipsa non generet, quâquam ab ea & ex ea spargatur lumen essendi super universum

Attende autem quod essentia de se omnino nihil emanare potest, quod enim de ipsa recipiat essentiam, utique non recipiet nisi ipsam, non enim in ea alia inveniretur: quia igitur de ea non nisi de essentia quia nullomodo invenitur aliud, necessario esset ipsa essentia emanans de se ipsa, & ita esset ipsa generans se ipsam, & genita à se ipsa. Non autem negamus quin ab ea & ex ea spargatur lumen essendi super universum, sed de ea impossibile est. Plus enim est dicere de ea, quam ex ea, vel ab ea, nec enim intelligimus essentiam ex hoc quod essentia est pacatissima & quietissima omnino in se, & apud se, non habens in se actu vel potestate nisi esse: quare de ipsa nihil omnino esse potest nisi esse, quia nec ipsa, nec aliud cum ea, nec actu, nec potestate sit: non enim de ea exeunt rerum creatarum essentiæ, sed essentiæ ipsæ esse ab ea recipiunt Impossibile enim esset multa esse quæ sunt, si hoc esset quod de ea exirent: sed res apud se, & in se multæ sunt; apud ipsam vero quantum ex prima essentia est non habent diversitatem ullam. Ergo converti in se essentiam altissimam, aut effluere de se in seipsam, nihil est; sed ea est sibi lux omnium pacatissima & quietissima non irradians super se, videns omnia, sed quietissimè, & pacatissimè præter omnem modum generationis in se ipsa, cui nulla ex operationibus omnino congruit, nisi causare, aut dare esse post ipsam. Ens enim inquantum ens non potest nisi in essentiam; quoniam inquantum ens non intelligitur nisi super illa: quare ens inquantum ens nihil habet apud se, sed est nudissimum & spoliatissimum: quare ex illo nihil exit per se, nisi per modum quo diximus: generatim vero omne quod per se solum generativum, ac fœcundum est, necessario habet apud se illud cujus est generativum, & fœcundum, & est de illo quasi prægnans & gravidum.

Generationem esse ostendit ex plenitudine & copiositate rei, eâque esse potentiarum, & causationum primâ & perfectissimam.

Terra namque si per se solam generativa esset aliquorum aut herbarum, aut animalium necessario gravida esset ipsorum, & haberet ea velut in quodam secreto, sive sinu, sive gremio fœcunditatis suæ. Hæc igitur de se gigneret quæ de occulto sinu suæ fœcunditatis in lucem, & manifestationem educeret, & esset procul dubio potentia ejus plenior, atque copiosior si fœcunda hoc modo esset, quam modo sit; cum modo aliunde recipit quod recipit, & non de se aut per se gignit, sed ab alio recipiens. Non enim dubium est quin possit plus qui de se quam qui non de se, vel de alio, & qui potest in æquale, quam qui non potest nisi in minus: sufficientior etiam est qui de se, & per se solum potest, quam qui de alio, & qui potest in æquale, quam qui non potest nisi in minus: sufficientior etiam est qui de se, & per se solum potest, quam qui de alio, & per aliud. Quia igitur prima potentia seorsum est ab omni indigentia, sed & in se copiosa necessario intelligitur, atque plenissima impossibile est eam esse sterilem, & infœcundam, sed magis generativam, atque fœcundam; omnium enim potentiarum copiosiorem, atque perfectiorem generativam esse manifestum est, atque largiorem; generativa enim assimilat, & adæquat sibi per omnia generatum. Major namque copiositas est, posse de se dare, quam non posse dare, nisi de alio, sic & de suo, quam de alieno. Generatio igitur causationum prima est, atque perfectissima; prius enim necessario, & magis causa est, quod creat de se quam quod creat de alio vel per aliud.

Probat generationem esse omnis causationis primam & perfectissimam ex assimilatione & adæquatione generati ad genitorem.

Item generatum perfectius causatur à genitore, quam aliud causatum à causatore suo, quod ostendit assimilatio, & adæquatio ipsius ad causatorem suum: causatio enim, aut factio, aut effectio non assimilat causatum suo causatori assimilatione ultima, & completa, sed hoc facit necessario generatio quare generatio causationum omnium prima est atque perfectissima; quare necesse est ut præcedat causatorem inquantum generator, inquantum causatorem intellige. Quia igitur fœcunditas, aut copiositas excellentia est, necesse est primam potentiâ fœcundissimam esse, & esse generativam per se ipsam, esseque gravidissimam atque prægnantissimam, si dicere fas est, quod & ipsa de se dicit Isaiæ ultimo. *Si ego qui cæteris generationem tribuo, sterilis ero.*

Generationem filii ostendit esse non potuisse, nisi acceperit quod erat in patre scilicet essentiam, eamque totam utpote impartibilem. †*Gallicismus est infra etiam usurpatus & in libris de Universo.*

Jam autem certum est nobis, quia partus ejusdem est super omnes creaturas, & super omnia tanto quanto generare plus est, quam creare, & de se, quam de nihilo ad esse adducere; non enim in gremio, sive in sinu, sive in utero generativæ fœcunditatis accepit, nisi quod in eo invenit. Quare primum partum, sive prolem primam primo generatori per omnia similem esse necesse est, hoc enim sonat generare, genus suum, hoc est † maneriem de se ipso dare. Intellige autem si potes dissimilitudinem unde esset inter ipsos, aut diversitatem essentialem; non enim dedit de se genitor nisi quod habebat in se: quod si dedit ei aliam essentiam quam propriam illam, utique non dedit de se, sed de alio, & alieno, non de suo; aliena enim omnis alia essentia. Deinde quomodo de se? si non aut essentiam, aut partem essentiæ dederit; sed essentiam per omnem modum impartibilem esse jam claruit. Igitur totam ipsam essentiam

dedit primo partui, sive proli primus parens, sive genitor alioquin non generatio, aut partus esset ibi, hoc est inter eos.

Probat primum filium simillimum esse primo parenti quia exilit secundum fæcunditatem potentiæ generativæ.

Item si pro fæcunditate, ac copiositate potentiæ generativæ est ipse partus qui de ea exilit, secundum se proles æqualis erit ipsi parenti, simillima per omnia, & imago ejus expressissima: cui enim dubium est, si mater hoc de se essentialiter sola, & per se solam generaret filium, quin aut totam daret essentiam suam, aut partem necessario; alioquin non de se generaret, sed de alio; si alienum quod utique non est suum daret.

Exponit quæ de filij generatione dicuntur in scriptura.

Cur igitur absurdum est tibi primam potentiam nominare primum patrem, & primum exeuntem ex illa nominare primum filium, sive primam prolem; & primum patrem illum primæ generationis, & unum primæ fæcunditatis, & plenitudinem primæ eructationis? hæc enim omnia se nominat ipse in David, *filius meus es tu, ex utero ante luciferum genui te.* Ex utero utique id est ex se ipso. Item *eructavit cor meum verbum bonum* Ipse filius in Joanne *Unigenitus qui est in sinu patris ipse enarravit illum*, id est patrem. Græcus vero habet in gremio, pro eo quod est in sinu. Sed & os primæ locutionis ipse filius patrem nominat secundum Salomonem. *Ego sapientia de ore altissimi prodij primogenita ante omnem creaturam.* Prima igitur proles sapientia est. Unde autem prodit nisi de ipso altissimo primo Parente, aut Patre ut ostendimus.

CAPUT XV.

Quod una emanatio quæ est per modum generationis est sapientiæ, sive verbum: alia est per modum doni, seu amoris, qui est nexus amborum, videlicet spiritus sanctus.

Quod potentia omnis spiritualis non operetur nisi per modum intellectus aut voluntatis.

QUod igitur os altissimi ipse, aut prima proles sapientia sit, non ex hoc solo claret, quia ipsa est prima essentia; quæ in se sapientia est, ut ostendimus, sed etiam ex hoc quod virtus, & potentia omnis spiritualis quæ in se est intellectus purus non agit, ut operetur, nisi per modum voluntatis, aut intellectus; & totum hoc est dicere per modum sapientiæ; non enim agit corporaliter, hoc est motu, & actione corporali, sed motu si fas est dicere & actione spirituali: motus autem, & actiones spirituales non sunt, nisi aut in ipsas essentias quæ moventur, aut ab ipsis; non enim sunt in exteriora, aut ab exterioribus, cujusmodi operationes ut ita loquar non egeant aliquo nisi operatore suo; intellectus enim non indiget nisi fortasse illuminatore suo, & hoc cum ipse non est lux. Redeamus autem, & dicamus quod potentia spiritualis non potest esse gravida, nisi aut sapientiæ quæ est sapientia in effectu, aut voluntatis; quemadmodum intellectus humanus cum acquisierit habitum alicujus artis gravidus est artis in effectu, hoc est meditationum, & verborum quæ sunt verba rerum, quarum ipsa est, & de quibus est.

Quod intellectus generativus est non voluntas.

Quia igitur prima operationum, & actionum spiritualium intelligere est; velle namque sequitur intelligere, necessario primus operator est intellectus: primus autem operator generator est, ut ostendimus, primaque potentiarum omnium generativa est, quare ejus actus omnium primus. Igitur omnium operator est intellectus generator & fæcundus, aut gravidus: Intellectus autem non est gravidus voluntatis: quoniam voluntas, sive amor, sive desiderium non potest esse proles ipsius; & hoc est, quoniam in una vi secundum se non sunt nec in unum genus, & maneriem: parens autem proli dat & genus, & nomen: Intellectus autem & voluntas solvit inquantum intellectus & inquantum voluntas considerantur nec nomine nec genere, hoc est manerie † communicant, sed in diversas species transeunt, quæ sunt apprehensio & affectio: una autem species per generationem nusquam est alia.

† *Gallicismus ut supra.*

Gallicismus.

Diligenter autem attende, quia amor nasci non potest neque causario ejus potest ullomodo esse nativitas; & hoc est quoniam esse amorem est esse donum, & propter hæc causare amorem est causare donum, inquantum donum; causare autem inquantum donum est causari alij, non sibi; generari autem est causari sibi ipsi: quia igitur amor non potest causari nisi alij, manifestum est quoniam non potest generari, vel nasci; & ideo non potest esse filius.

Amor non generatur primo quia causatur nō sibi sed alij.

Amplius quoniam esse amorem est esse donum, amare necessario erit donare, donatio autem & datio per se via sunt obtinendi, sive habendi causatum non autem essendi, generatio autem via est essendi per se generato.

2. Quia donare via est obtinendi non essendi causatum.

Amplius dator ex eo quod dator non intendit proli, sed generator & in illam solam ex eo quod generator est. Item generationis terminus is est, esse; dator dationis, & donationis terminos habet; actus autem diversi, quorum & terminus & intentiones diversæ.

3. Generator ex terminis generationis, & donationis qui diversi sunt.

Apparet igitur evidens differentia inter generationem primæ prolis & processionem primi doni: vis autem generativa, sicut didicisti in naturalibus speciem conservat, & ideo non est generatio ulla speciei alterius Quare intellectus primus generativus, non est gravidus voluntatis, neque voluntas est proles illius. Ex quo relinquitur proles ejus esse sapientia; & hoc est quod dixit Ecclesiasticus, *primum omnium creata est sapientia, & intellectus prudentia* ab ævo causans prolem primi genitoris intellectus, scilicet per se gravidissimi atque fæcundissimi sapientiam & intellectum prudentiæ: creatur autem non quia de nihilo, sed quia de materia non est ullo modo.

Intellectus non esse fæcundum voluntatis quia generatio non est in aliam speciem.

Facile autem est tibi videre, quia primus intellectus gravidissimus, atque fæcundissimus est in se si consideres, quod intellectus nostri per acquisitionem formarum quodammodo sibi fæcunditatem velut ex agentibus in eos formis extrinsecus acquirant. Adeo autem innatum est intellectui generare, & effluere de se ipso lucem aliam, ut totum se conferat ad venandum per sensus, ut se ipsum fæcunditate impleat. Ex quo apparet primum intellectum ex omni parte & modo perfectissimum esse necessario, & gravidissimum.

Intellectus fæcunditatem probat ex eo quod formas sibi per sensus acquirat.

Considera autem quoniam habitus nostri scientiarum quos acquirimus fæcunditates sunt, & imprægnationes quædam intelligentiarum nostrarum, ex quibus quodammodo partus scientiarum, atque sermonum edamus, & velut de plenitudine earum eructamus. Habitus namque fontes sunt exuberantium scientiarum in effectu, velut plenitudines ejusmodi eructationum, & tanquam matrices fundantes hujusmodi partus. Quod autem aliunde acquirit intellectus noster necessario habet de primo, & fontali, ac fœcundissimo intellectu. Si igitur non miraris in intellectu nostro exterius à rebus, vel rerum formis quodammodo imprægnato, & fœcundato hujusmodi partus, sive generationes scientiarum, scilicet in effectu, si adeptus fuerit habitum qui est in eo hujusmodi fœtus, atque graviditas, & quasi comedendo cibum veritatis, ac terendo velut quibusdam dentibus perfectationem, atque rationem se impleverit. Si hujusmodi eructationes non mireris, desine mirari in intellectu per se ipsum fœcundissimo, atque gravidissimo

Probat generationem intellectus ex habitibus qui pariunt scientias.

primogenito ſapientiæ partu & de ventre omnibus ſapientiæ theſauris refertiſſimo, atque pleniſſimo primæ prolis ſuæ primi verbi eructationem. Admiraberis autem hoc exemplo ſi te exercerimus ad intelligendum, quod habitus ſcientialis, & ſcientia in effectu non differunt, ſed una eademque ſcientia ſecundum eſſentiam exivit de ſinu, ſive gremio habitus qui in illa erat poſitus promptiſſima ſcientia, aut in potentia promptiſſima eſt habitus: quare una, & eadem ſunt habitus ipſe, & partus ejus ſecundum eſſentiam.

Oſtendit partum intellectus perfectiſſimi perfectiſſimum eſſe.

Addamus autem & huic declarationem aliam, quoniam manifeſtum eſt intellectum ſeipſum intelligere, videlicet quia intellectus noſter, id eſt vis intellectiva vis eſt generativa, & velut matrix quædam ſcientiæ, vel ſapientiæ: verum generationem iſtam non ſufficit complere per ſe ſolum, imo indiget velut quadam excolitione ſtudij, & ſcientiatione doctrinæ, & experientiæ; ut intelligas, quia doctrina ſemen eſt quod per aures, aut oculos jacitur in materiam intellectus, & ſimiliter & ſenſum excipere velut ſcientia quædam ſunt quæ per ſenſum à rebus quæ extra ſunt recipit intellectus; poſtmodum autem ſi fertilis, aut ferax ſapientiæ fuerit, & impedimenta non prohibuerit velut prolem quamdam nobilem educit ſapientiam. Cum autem quædam particulariter ſciantur, ſive per experientiam, ſive per doctrinam, ideo fruſtratur, & tamquam per abortum non ipſam ſapientiam, ſed partes ejus profert, & propter hoc dicitur quod ſcientiæ iſtæ indigent generatione & tempore. Ad hoc igitur ut perficiat generationem iſtam ſapientiæ adjutoriis iſtis indiget, remotio autem indigentiæ, & oppoſitio perfectionis intellectum non deſtruunt, imo adjuvant, atque perficiunt: ponamus igitur intellectum noſtrum, ejus eſſe perfectionis, ut totum quod poteſt per hæc adjutoria poſſit de ſe ſolo, & per ſe ſolum: jam ergo non erit ei neceſſe hujuſmodi excolitio, & ſcientiatio: de ſe igitur ſolo, & per ſe ſolum gignet, ſive pariet ſcientiam, & hoc non fruſtratim, neque per partes, neque diverſis temporibus, ſed & totam ſimul; quoniam totum in ſe habet quod ei neceſſarium eſt ad gignendam ſapientiam Omnium igitur quorum naturaliter capax ſapientia eſt uno profert partu, & quod multis abortitionibus prius faciebat uno perfecto partu complebit. Sic autem ſapientia genita neceſſario eſt ejuſdem eſſentiæ cum parente ſuo, vi ſcilicet intellectiva, quoniam vis intellectiva non transfunditper generationē iſtā in illam, niſi eſſentiā quā habet, nec ipſa proles poteſt à parēte trahere niſi eſſe quod parens habet. Attende autem quia iſta ſapientia, vel ſcientia genita unum eſt verbum quod omnia ſibi naturaliter ſcibilia loquitur ſpiritualiter, ſimiliter vis intellectiva, & una cogitatio ſive viſio qua omnia ſimul videt, & cogitat, & unum exemplum omnium talium ſcibilium, & velut ſæculum quoddam intelligibile, omnium illorum.

Quæ ſit differentia noſtrū intellectum & intellectum Dei perfectiſſimum.

Quia vero noſter intellectus poſſibiliter tantum habet & etiam ad modicum quod ille primus, ac vagiſſuus intellectus habet actu perfectiſſimo & ad totum, hoc eſt ad ſapientiam univerſalem perfectiſſimam generandam, neceſſe eſt ita eſſe apud illum pro modo ſuæ immenſitatis, & excellentiæ, quomodo eſſet apud noſtrum ſi ita eſſet ut poſſemus pro modo noſtræ parvitatis, & indigentiæ. Quoniam autem prima potentia non eget eductore alio quo educatur ad actum, ſed ipſa eſt ſibi ſufficiens per omnia, manifeſtum eſt ipſum nec fuiſſe nec poſterius unquam fore niſi in actu: quare æterna eſt prima generatio & coæternus æterno patri primus filius. Potentia namque quæ de ſe ſola, & per ſe ſolam operatur, nullo egens alio à ſe, quæ in ſe per omnem modum ſimplex eſt & ejus actus ſimplex eſt, & neceſſario non habet moram in egreſſu ſuo in actum ſuum. Quis autem dubitat generationem omnem quæ in intellectu eſſe poteſt ſimplicem eſſe & ſubitaneam, hoc eſt præter omnem moram & menſuram temporis? unius dico & ſimplicis generationem, non enim particulatim gignere poteſt impartibilem per omnem modum.

Exponit nonnulla quæ in ſacris codicibus de ſapientia increata dicuntur.

Ex his vero quæ jam didiciſti quæ in libro ſapientiæ 7. capite dicuntur clara ſunt, ſcilicet ſapientia primogenita *vapor eſt virtutis Dei*, vapor quidem copioſitate, & fœcunditate ignis ejuſdem virtutis cum igne ſuo. Certum autem eſt tibi quod generatio aliquæ, & aſſimilat ſapientiam genitam per omnia genitori ſuo, cum de ipſo, & per ipſum ſolum genita ſit: quare virtute æquales ambo ſunt. Vel vapor dicatur quoniam emittit de ſe virtus Dei patris velut ſuæ fœcunditatis patrū, & ſuæ plenitudinis exuberantiam quæ non poteſt aliud eſſe, quam illud cujus erat plenitudo, ſeu de quo eſt plenitudo. Sic & quod emanatio claritatis Dei ſincera. Quid enim claritate Dei intelligi poteſt niſi pater ipſe luminoſus? luminoſus dico ſapientia, hæc enim claritas ejus eſt, & ipſa à Deo in ſe coptoſa ut abſque ſui diminutione & detrimento æquale ſibi per omnia lumen emanaret & funderet. Eodem modo & quod dicitur *candor lucis æternæ* hoc eſt ſplendor puriſſimus de fontali luce radians, emicans, atque exiliens. Hoc idem eſt quod Apoſtolus ad Hebræos dixit *ipſum filium ſplendorem gloriæ Dei patris*, niſi gloria Dei patris luminoſitas intelligitur. Hic eſt igitur ſplendor gloriæ Dei patris, hic eſt paternæ luminoſitatis, ſive corruſcantia ſive effulgentia, ſive radioſitas. *Speculum autem ſine macula* dicitur majeſtatis, quia in eo reſultat puriſſime atque pleniſſime majeſtas, ſeu magnitudo patris; in ipſo namque eſt videre patrem, ſicut ipſe dicit in Joanne *qui videt me, videt & patrem*; non ſolum per ſimilitudinem, quia ſcilicet ipſe imago eſt patris, atque ſimilitudo; ſed & ſecundum eſſentiam, cum eadem ſit illius, & patris eſſentia, ut jam didiciſti. Eſt ergo ſpeculum paternæ majeſtatis, quia ejuſdem majeſtatis cum patre, ejuſdemque per omnia magnitudinis: imago vero bonitatis ejuſdem hoc eſt ejuſdem eſſentiæ; bonitas namque amborum eſſentia eſt, & nominatur ſic nomine congruentiſſimo Unde & philoſophi individuum ejus dicunt bonitatem puram, vel rem bonitatis; quia paterna bonitas à Deo in eo relucet, ex eo quod pater ei omnimodam æqualitatem non invidet; non enim minus bonum quā ipſum eſſet ipſum genuit; bonitas nāque bonitatem alij invidere non poteſt: ideo ergo imago bonitatis Dei patris inquantum paterna bonitas totum quod habebat profudit, abſque tamen ſuæ paternitatis ratione. Ex partu igitur paterna fœcunditas merito illuxit, & in partu reſultat.

CAPUT XVI.

Quod prima emanatio per modum generationis producitur ſicut intellectio, vel verbum ab intelligente.

Intellectus divinus ſe ipſo lux eſt nec indiget illuminatore ſicut noſter.

NUnc redeamus, & dicamus, quod intelligere eſt omnium operationum perfectiſſima quoniam intelligere non eget niſi intelligente ipſo, ad hoc ut compleatur, hocque dico quantum eſt de ipſo intelligente; quod enim intelligere noſtrum indiget intellectu ipſo illuminante, & inſcribente ſpeculum noſtræ virtutis intellectivæ inde eſt, quia virtus noſtra in ſeipſa non eſt lux intelligibilis ſed magis tenebra, & lux illuminabilis. Virtus igitur intellectiva, quæ eſt ſibi, & in ſeipſa lux ad intelligendum non eget illuminatore alio

De reflexione lucis intelle-

xione lucis intellectivę in ſeipſa quod ſit perfectiſſima.

ctivę in ſeipſam. Et hęc cauſa eſt quare perfectiſſima eſt omnium operationum (ut utamur licentia communiter diſputantiũ, atque philoſophantium in hujuſmodi ſermonibus) ideoque omnium operationum ſimpliciſſima, quæ utique non eget niſi uno ſimpliciſſimo, & quæ non effluit exitum ab operatore ſuo. Cum autem intelligere fuerit operari, non eſt ipſum intelligere, niſi generatio intellectus. Quod dico quia intelligere, aut cognoſcere quod congruit eſſentiæ altiſſimæ, nullomodo eſt operari ipſam in ſe; quoniam ipſi non poteſt ullomodo eſſe motus, nec operatio, quæ ſit converſio ipſius in ipſam: ex quo debeat eſſe aliquid per generationem ad alterum modum eſſendi: hoc enim jam patefecimus; neceſſario enim in ſe, & ſecundum ſe intelligitur divina eſſentia quietiſſima, atque pacatiſſima in ſe, licet extra ſe exuberans, & exundans ſuper poſſibile de quo proceſſit jam ſermo.

Intelligere alio modo ſumitur eſſentialiter, alio modo pro dictione verbi.

Quia igitur prima operationum eſt intelligere, intelligere dico acceptum, ut eſt operari, non eo modo quo divinæ eſſentiæ congruit. Intelligere autem per modũ iſtũ, nõ eſt niſi generatio intellectus, intellectus autem verbum eſt interius: manifeſtum eſt omnium operationum primam eſſe generationem, quæ primi verbi loquela vel dictio eſt: quare dictio ſive loquela præcedit operationes & factiones. Habes igitur jam unde lucere tibi incipiat quid eſt quod in ſcriptura ſacra ſcriptum eſt: *dixit vero Deus & factum eſt ita, & hoc multotiens & illud verbo Domini cæli firmati ſunt*, quæ omnia hinc facile delucebunt.

Quod apprehenſum per intellectum ſit primum principiũ operandorum.

Utrum autem intellectus imago debeat eſſe ejus à quo gignitur jam non edoceri te oportet; cum intellectum omnem imaginem intellecti eſſe non dubites alioquin ſignum ejuſmodi naturale eſſe non poſſet: manifeſte autẽ intellectum aut apprehenſum eſt neceſſario ipſũ eſſe quod eſt genitor intellectus, qui ipſum ſe quodammodo impingat intelligibilitate per imaginẽ ſuã: quare maxime intelligitur inter omnia quæ per ipſum & ſecundũ ipſum intelliguntur. Certum eſt autem omnium operationum quæ per electionem & voluntatem fuerint apprehenſionem eſſe principium. Voluntatem enim neceſſario præcedit apprehenſio, & ex ea eſt apud operatorem, aliter non ipſe operatur: quare quidquid ex voluntate, ſive per ipſam debet eſſe, debet ſuum eſſe neceſſario ipſi apprehenſo, quod eſt movens per ſeipſum primo loco operatorem. Hoc quidem apud nos evidentiſſimum eſt; forma namque genita primum in imagine, ſive mente artificis eſt principium movens artificem interius, quemadmodum voluntate & deſiderio eſſendi illam exterius in materia. Deinde exterius per voluntatem movet membra, motu membrorum inſtrumenta, horum tandem motu movet materiam. Vides igitur quia principium omnium iſtorum motuum prima forma eſt exiſtens in mente artificis, quæ movet ipſum deſiderio eſſendi eam in materia exteriori ſecũdum quod ei competit; non enim ipſa eadem numero imprimitur, id eſt impreſſione, & motu recipitur in materia ſtatuæ, quia neceſſario alia eſt imprimens & alia impreſſa. Quid autem putas formam illam niſi verbum mentale artificis, quo ipſam ſtatuam exteriorem apud ſe dicebat intelligibiliter, aut imaginabiliter, antequam faceret? quam utique quia ſic dixit, & fecit poſtea, utique primum dixit & poſtea facta eſt.

Exemplo exponit generationem verbi divini, remotis imperfectionibus intellectus noſtri.

Hujus igitur exempli conſideratione utcumque tibi elucere poteſt, qualiter *dixit* primus Pater, *& facta ſunt*; ſed cave de verbis noſtris, de eo numquam noſtra, ſed ſua dicere volumus; forma namque quam dicere volumus intellectum primogenitum, & imaginem Dei patris, non exterius à rebus quæ omnino non erant patri aut impreſſa, aut inſcripta; quoniam per omnem modum impaſſibilem eum intelligimus, ſed de patre ipſo tamquam de inſpectore imago primæ pulchritudinis, & ultimi decoris exilivit, tanquam de intelligente intellectus, & de loquente verbum, de ore gravidiſſimo ſapientia, vel partus.

CAPUT XVII.

Quod verbum eſt ſuo intelligenti coæquale per omnia.

Primogenitus intellectus eſt perfectiſſima imago Dei patris.

QUia igitur primogenitus ipſe intellectus pleniſſima eſt, perfectiſſimaque imago Dei patris, ejuſdemque per omnem modũ eſſentiæ, neceſſe eſt unũ eſſe æqualiter, & æque potentem patri. Similiter eadem de cauſa æque bonum eſt, hoc eſt ut ſit ad unum dicere æquale patri per omnia, æqualiter nominandum, deinde æque laudandum, magnificandum, omniſque per omnia honoris & gloriæ; quia primi honoris, & ultimæ gloriæ, poſtquam non ſit ullomodo, aut honor, aut gloria; ſed eſt cum patre æqualiter per omnia ultimitate ipſa gloria.

Oſtẽdit exemplo artificum debere eſſe verbũ in Deo.

Non autem dubium eſt omnium intellectui, niſi forte quem fantaſiæ funditus ſubverterũt, & errores obruerunt omnem artificem prius neceſſario moveri in ſeipſo, quam movere aliud: hoc quidem in artificibus, qui apud nos ſunt, dubitationem non habet. Omnem enim artificem neceſſe eſt habere in effectu in ſeipſo, alioquin non operaretur: exemplaria autem prægigni apud nos in mente artificis antequam operetur dubium non eſt; ſimiliter ipſum prius moveri in ſe, & operari quam moveat, vel operetur exterius certum eſt. Sicut apud artifices noſtros per modum eorum congruit, ſic apud patrem univerſorum primum, & nativum artificem per modum quo ſibi congruit eſſe neceſſe eſt: quod enim per acquiſitionem acquirant noſtri artifices, hoc habet in ſe, & de ſe neceſſario primus artifex, ac fontalis.

Habitus & ſcientia ab eo exuberãs ſunt idem eſſẽtialiter.

Certum enim eſt quod habitus non amittit eſſentiam ex eo quod ipſe exuberat ſcientiam in effectu, nec potentia ulla ex actu ſuo amittit eſſe quod ex ea affluit eſſentiæ actus ſui. Si igitur poſuerimus nos habere in intellectu noſtro habitum ſcientiæ adeo perfectum, ut non poſſit eſſe niſi in effectu, videbimus ipſum habitum, & ſcientiam quam ex ipſo exuberat, unius eſſe eſſentiæ. Certum eſt enim habitum eſſentialiter ſcientiam eſſe, & principiorum eorundem, quorum effectus eſt, & eodem modo prorſus ex eiſdem. Quod ſi quis dixerit, quod hæc eſt differentia in modo, quia ipſo habitu ſcitur in habitu, non in actu; nos jam removimus iſtud cum diximus ipſum habitum hujus perfectionis, & copioſitatis eſſe, ut natus ſit ſemper eſſe effectu: deinde ſcire in habitu ſecundum quod intelligere non eſt niſi ſcire in potentia, ſed tamen promptiſſima, ſive expeditiſſima. Quod autem dicitur potentia, hæc diminutio eſt imperfectionis & elongatio aliqua ab effectu: quare non dat eſſentiam perfectiſſimo habitui, nec adjuvat ad eſſentiam ipſius. Et nos quidem hanc imperfectionem omnino removimus ab illo habitu de quo eſt nobis conſideratio: relinquitur igitur idem eſſe ſcire ſecundum utrumque; & eamdem ſcientiam eſſe, & habitum, & ſcientiam quæ ex habitu exuberat.

Sed diverſus eſt modus habẽdi duntaxat.

Vide igitur habitum cum ſua emanatione unius eſſentiæ prorſus eſſe, ſed habitum ipſum habere eſſentiam illam fontaliter, & primitive e; manationem autem per derivationem ab ipſo habitu, quia ſi ipſe habitus eſſet eſſentia cujus eſſe non eſſet acquiſitum ei eſſet neceſſario primæ generationis, &

fœcunditatis

fœcunditatis intellectus, & ejus exuberantia primus filius. Sic igitur ſe habent primus genitor, & primus filius, eſt enim primus pater velut fons & habitus; filius vero exuberans ſapientia vel ſcientia &c.

CAPUT XVIII.

Quod verbum divinum eſt patri coæternum.

Verbum eſt neceſſario ab æterno, nec potuit eſſe verbum exterius niſi ſupponatur interius.

DIcamus autẽ quod vel poſſibile fuit loqui ſeipſũ primo intellectui eo modo quo ei congruit, vel non; modus autem congruentiæ ipſius perfectio eſt loquelæ ſpiritualis, ut ſcilicet quanto perfectior eſt intellectus in intelligendo, & cognoſcendo, tanto perfectius ſeipſum eloqui poſſit, & alia; primo autem ſe deinde alia. Perfecta autem locutio perfecta eſt perfecti verbi generatio, ſive prolatio ſpiritualis: quare primo intellectui poſſibile fuit eloqui ſe, & alia elocutione perfecta, quæ eſt perfectum verbum ſpirituale. Hoc autem eſt plena imago intellecti, ſive intellectorum, vel dicti ſive dictorum: ſi autem poſſibile fuit ei redit ratiocinatio in id in quo eramus, nempe quia potentia illa gravida de ſe & fœcunda de ſe & neceſſario eſt, & neceſſe ſit ipſam fuiſſe neceſſario. Quod autẽ neceſſario eſt, eſt effectu ab æterno. Si vero non fuit ei poſſibile eloqui ſeipſum niſi exteriori verbo, quod nos ſuperius vocamus univerſum, tunc erit verbum exterius, cui nõ ſubeſt interius verbũ quod eſt frivolum; inde namque verbum dictum eſt, quod vocat rem ad animam audientis: quare verbum interius maxime congruentiſſimeque verbum eſt; verbũ vero exterius per accidens. Nos vero jam patefecimus in ſuperioribus, quia prædicatio per accidens ſola eſſe non poteſt, ſed eget neceſſario eo quod per ſe. Quare verbum quod per accidens verbum eſt eget neceſſario verbo quod eſt verbum per ſe.

Non poteſt eſſe verbum exterius niſi ſit interius ſine quo primũ ens mutũ erit.

Univerſum igitur non eſt verbum exterius, niſi ſubſit ei verbum interius, quod eſt per ſe vehens rem per ſeipſam, in hoc eſt vehens primum vectorem, ſcilicet intellectum, qui imago rei eſt, & propter hoc vehit eam ad animos, & in animos auditorum: quod ſi non fuerit poſſibile ei eloqui ſeipſum, & alia per verbum, quod ſit imago ſua expreſſiva, & quod debeat dici primum verbum, poſt quod non eſt verbum prius actu, vel intellectu: tunc eſt ipſum eſſe mutũ. Quare &c. cum loqui ejus videre ipſius ſit, ſed in alio, & hoc proprie cæcitas ſit in potentia ſcilicet videndo in alio, vel ſigno, vel imagine: cæcus enim in ſeipſo videt interius, ſed exterius in imaginatione viſibili omnino nihil videt. Abſurdiſſimum autem videtur, quod ipſe dedit alijs omnibus, ipſum præ omnibus non habere: unde unaquæque res ſeipſam imagine ſua loquitur: videntibus namque facies inſpectoris ſeipſam loquitur inſpectori in ſpeculo per imaginem ſuam expreſſivam; ſic & omnia ſenſibilia per imagines ſuas ſeipſa loquuntur intellectibus noſtris.

Vnicuique rei ſuam imaginem verbum eſſe quo innoteſcat.

Unaquæque igitur res imagine ſua velut quodam verbo ſeipſam loquitur, & ſuæ imaginis generativa quodammodo eſt: omnibus igitur loquentibus ipſe omnium locutionum auctor erit mutus, & omnibus ſe per imagines ſuas manifeſtantibus omnium auctor latebit, & non erit ullum ſuæ majeſtatis expreſſivum, propriumque ſignaculum, nec habebit apud ſe, vel in ſe unde innoteſcat: in univerſitate ſic clamante ſolus ipſe non audietur, ſolus obmuteſcet, & univerſitate relucente & reſultante in ſpeculis ſenſuum, & intellectuum noſtrorum ſolus ipſe nuſquam relucebit.

Primam imaginem alterius

Quod ſi dixerit quis minora etiam inferiora omnia eſſe imagines ab ipſis quorum imagines ſunt, quia imago viſibilis in ſpeculo ad perfectum terſo & limpido, ejus erit omnino pulchritudinis cum facie inſpectoris, cujus eſt imago; imago vero primi inſpectoris neceſſario eſt eſſentia quæ non eſt recepta in alia, ſed eſt ſtans per ſeipſam. Et hoc eſt, quoniam neceſſario eſt ſuo inſpectori ſimillima ſimilitudine ultima, & decore ultimo; non enim poteſt reſultare extra eſſentiam inſpectoris, ſi enim recepta fuerit in alia eſſentia, ſive ipſa fuerit alia eſſentia quam prima, tunc nulla erit omnino ſimilitudo inter primam imaginem, & primũ inſpectorem; eo quod prima eſſentia nec genere, nec ſpecie communicat cum alijs, nec accidente ullo, cum ipſa ſpoliatiſſima ſit. Prima igitur imago, nec imagõ dicetur merito, ſi alterius eſſentiæ quam primus inſpector fuerit, quoniam nec eſſentia nec accidente ſimilis ei eſt: non habebit igitur primus verus ſolus quod omnibus largitus eſt.

eſſentiæ nõ poſſe eſſe cum primo inſpectore.

Vide ergo quod naturale eſt intellectui, ut patet in nobis loqui, & generare verba, qui non eſt contentus propria loquela interiori, ſed etiam extraneis, & exterioribus verbis loquitur per corpus: & ſtatim ut verba de rebus concepit, aut interius in ſeipſo ea eructat, aut exterius verba interiora verbis exterioribus induit & per auditum in auditores invehit: quia igitur maxime intelligentis maxime eſt loqui, & perfectiſſime intelligentis perfectiſſime loqui, & perfectiſſimum verbum neceſſe eſt primum atque perfectiſſimum intellectum primo, perfectiſſimeque locutum. Quis enim dubitat quin loquela omnis expreſſe in intellectu ſit? alioquin nec loquela dicenda eſt, palam igitur eſt quia loquela intellectus eſt, quare maximi maxima eſt, primi prima, & perfectiſſimi perfectiſſima, & uniti unita.

Quia naturale eſt intellectui loqui & generare verba loquela primi & maximi & perfectiſſimi intellectus, prima & maxima & perfectiſſima eſt.

Item quoniam prima potentia intellectiva ſemper eſt in effectu, ſemper eſt in locutione interiori: loquela namque, vel locutio interior primus, & per ſe & immediatus effectus eſt virtutis intellectivæ: quare nullus ſecutus eſt effectus, ſi iſte non præceſſit, & iſti debent ſuum eſſe neceſſario ſequentes effectus. Loquela igitur interior primi intellectus principium eſt omnium quæ poſt ipſum ſunt. Intellige autem ſi potes virtutem intellectivam in effectu, & cum ſilentio; apud nos utique impoſſibile eſt per modum noſtrum, quare apud primam virtutem intellectivam impoſſibile ſimiliter erit per modum ſuum; actus enim intelligendi non intelligitur neceſſario, niſi loquela verborum, vel locutio. Et hæc non eſt neceſſario niſi formæ, ſive imaginis intelligibilis.

Locutio interior primus eſt effectus quare nullus ſecutus eſt exterior ſi iſte non præceſſit.

Quod ſi quis dixerit primam virtutem intellectivam eſſe omnino præter loquelam interiorem, & eſſe neceſſarij, & æterni ſilentij, privabit eam ſuo primo effectu; non enim dubium eſt intellectum in effectu primum effectum eſſe virtutis intellectivæ, ſublato autem primo effectu per quem via eſt ad ſequentes, neceſſario prohibentur ſequentes: quare ſublata primi verbi generatione impoſſibile erit eſſe quæ ſunt; primo enim effectui neceſſario tota ſe debet ſequentium ordinatio Quæ autem alia diverſitas quantum ad eſſe in effectum inter virtutem intellectivam primam & noſtram, niſi quia illa non eget eductore alio, noſtra autem eget; noſtra aliunde recipiens loquitur, eo quod per ſe infœcunda ſit, fœcundabilis tamen; illa ſufficientiſſima eſt educere de ſeipſa effectum ſuum, verbum ſcilicet ſuum. Quod igitur noſtra apud ſe facere non poteſt niſi adjuta, hoc utique facit per ſeipſam adjutore nullatenus indigens prima.

Quod non ſit prima virtus intellectiva ſine loquela.

Item quis dubitat quin illud quod maxime eſt habitu, & prima ſcientia eſt in effectu, quæ utique non erit prima, ſi non fuerit generativa formæ, ſive imaginis intellectivæ; eo quod impoſſibile eſt virtutem intellectivam non venire in effectum

Quod actus primus virtutis intelligentis primæ ſit verbum,

quod exemplum est primi operatoris, cæterorũ vero exemplar.

ſuum primum, & ideo quæ ſic educitur prima eſſe non poteſt, aut erit ſibi ſufficiens in hoc ſcilicet ut educat de ſe actum ſuum primum, & tunc neceſſario generativa eſt non ſolum fœcunda, ſed generativa per ſeipſam intellectus in effectu, quod dicitur & eſt imago intelligibilis, & verbum verum. Quare primus actus virtutis intelligentis primæ neceſſario verbum primum, quod ipſe genuit per ſe & de ſe. Quia igitur evenire non potuit ut eadem potentia in actum educeretur niſi per primum, manifeſtum eſt primum creatorem & generatorem & factorem aliorum eſſe principium, ejuſque generationem præceſſiſſe univerſam ſeriem ſæculorum Quoniam autem omne quod ex arte, vel ſapientia eſt, neceſſe eſt exemplum eſſe ejus artis vel ſapientiæ ex qua & ſecundum quam eſt; omne autem quod eſt à primo, ex ipſo eſt per ſapientiam & voluntatem. & neceſſe eſt omne quod eſt ab ipſo eſſe. Primum autem exemplum primi operatoris impoſſibile eſt extrinſecus ab ipſo eſſe, intellectus enim non poteſt primum extra ſe operari, non enim natus eſt intellectus quicumque qui operator ſit primum extra ſe operari, & nihil in ſeipſo primum: ſicut enim intellectus paſsivus natus eſt primum recipere imaginem intelligibilem, ſic ſimiliter intellectus qui pati & recipere non eget ab alio natus eſt primo gignere imaginem intelligibilem. Certum enim eſt quod operatio intellectiva non eget niſi intellectivo: quare operatio primi intellectus non erit ab alio, ut fiat ſuper aliud, ſed tunc operatio prima intellectus per ſeipſam actu non eget niſi ipſo agente, ſive operatore ſuo. Ex intellectu autem quid debet eſſe primum niſi intellectus? Exemplum ſcilicet intellectus primo agentis, exemplare faciendorum extrinſecus. Quare verbum quod eſt inter primum operatorem, & exteriorem operationem ipſius quæ ex eo eſt per modum ſapientiæ & electionis, neceſſario eſt exemplar interius exterioris operationis exemplum vero primi operatoris: & hoc eſt quod nominavimus ſuperius verbum ipſius operantis primi, quo apud ſe dicit exemplum † cujus illud exemplar.

† *Leg. quod illius exemplar.*

Quod ſi dixerit quis quod primus operator quoniam in ſeipſo eſt ſapientia ex omnibus modis ſuis perfecta non eget exemplari alio, ſed ipſa eſt ſibi ſufficiens exemplar omnium exemplorum ſuorum. Reſpondemus ei quia ſive egeat alio exemplari, ſive non; neceſſe tamen eſt ut ſit ordo debitæ congruentiæ ſuæ in iis quæ ab ipſo ſunt; non enim poteſt eſſe principiatum ex primo quod non ſit niſi exemplum exterius quoniam exemplum interius neceſſario prius ordinat intellectus noſter, eſtque ſimilius exemplari ſuo, & perfectius cauſatum eſt: quare neceſſario propinquius intervenit: igitur neceſſario inter exemplum exterius & primum operatorem qui ab aliquo non operatur exemplum interius eſt.

Sive primus operator egeat exemplari, ſive non; neceſſario tamen inter exemplum exterius, & primum operatorẽ neceſſario debet intervenire exemplum interius.

erit ipſius primi inſpectoris, & ipſius ſecundum ſe totum: idem autem eſt verbũ quod eſſentia, & ſignificatione idem eſt. Quare illa duo idem verbum.

Item ſecundum hoc nugatus eſſet Deus Pater bis idem ſufficienter, & perfectiſſime locutus: nugatio enim repetitio eſt ejuſdem verbi, vel æquivalentis ſcilicet inutilis: inutilis autem eſt quæ ſignificatione nihil addit nec in re nec in modo. Hoc autem totum eſt hujuſmodi, cum omnia æqualiter per utrumque per omnem modum dixit ipſe, etiam ſecundum hoc locutus fuiſſet quod non prodeſſet, quod ipſe nobis inhibet. Redeuntes autem ad ea quæ præceſſerunt facile clareſcet illud quæ eſſet inter verba ipſa diverſitas, quia ab eodem per omnem modum eumdem ſecundum idem non erit niſi idem: Ab eodem igitur locutore per omnem modum eodem modo, nonniſi idem verbum: quare neceſſario nonniſi unum verbum primum, atque perfectiſſimum.

Nugatio eſſet repetitio ejuſdem verbi quod ſignificatione nihil addit, nec in re, nec in modo.

Deinde quid eſt unum verbum niſi unius veritatis expreſſio, vel unius intentionis, vel vox vel imago? Quia igitur prima una veritas primi locutoris & una intentio per omnem modum neceſſario unum eſt verbum, ſeu ipſius expreſſio. Sic enim unum ſolum dicere intendebat primus locutor. Qualiter autem pluralitas locutionum intelligitur ubi nec plures nec pluribus modis locutus eſt, & ipſorum verborum modis omnibus eſſentia una? qualiter duo nomina intelliguntur, quorum una eſt per omnem modum eſſentia unum ſignificatum, & ſignificandi modus? ſed & illud attende, quia ex altero oppoſitorum non eſt alterum: ex uno igitur primo ſecundum ſe non eſt multitudo, neque pluralitas. Unde igitur pluralitas verborum? ſed propoſitiones quas ſupra induximus ad idem faciunt.

Nõ eſt niſi unum verbum quia non eſt niſi una veritas primi locutoris, & una eius intentio exprimenda.

Item primum verbum exemplar eſt omnium eorum quæ per ipſum effecta ſunt à factore primo. Quis autem operator non eſt contentus exemplari uno ſufficientiſſimo per omnia? ſecundum hoc autem incompatibiliter plura eſſent exemplaria, quam exemplar. quæ enim eſt ratio ponendi duo potius quam plura, & finita quam infinita? cum eadem facilitate locutus eſt primus locutor unum, & multa, & loqui potuit finita & infinita verba eadem facilitate: plura igitur ſecundum hoc locutus fuiſſet, quam fecerit, & plures eſſent neceſſario artes, quam artium operatum; cum è contrario debere eſſe manifeſtum ſit. Et in hoc quidem volumus ſupervacue laborare, quoniam prima unitas non eſt generativa per ſe multitudinis, præcipue cum generet inquantum una eſt. hoc eſt de ſe, & ſecundum ſe: ipſa vero una eſt per omnem modum.

Operatori ſufficit unũ exemplar ſufficientiſſimum nec debent eſſe plura exẽplaria quã exemplar.

Quod autem ipſum primum verbum finis ultimus dicitur generationis, ſic inde manifeſtum eſt: quia verbum non eſt generativum niſi verbi, quod ex ratione ipſius quod eſt generatio manifeſtum eſt; ſi vero generativum eſt verbi utique æqualis per omnia ſibi, & de ſeipſo, aut de alio de ſeipſo impoſſibile eſt, cum ipſum in ſe non habeat fontalem copioſitatem, ſed totum quod habet habeat per derivationem. Si vero de fœcunditate ipſa patris, tunc idem verbum de eadem fœcunditate, tunc de patre primo erit generatio, quare erit idem verbum ſicut prius, quia de eodem ſinu ejuſdem fœcunditatis non poſsit eſſe per ſe generationum multitudo, ſive pluralitas.

Non poteſt eſſe aliud verbum, nec à primo, verbo quia generativũ non eſt; nec à patre, quia de eadem fœcunditate non poteſt eſſe generationum multitudo.

Item verbũ verbi æquale erit per omnia ipſi verbo de quo gignitur: quare ipſum verbũ ſecundũ hoc erit loquela omnium in ſe, & loquela verbi ipſius de quo genitum eſt: erit igitur idem verbum primum, & ſecundum ſicut ſupra diximus; quoniam ejuſdem eſſentiæ & ſignificationis per omnia.

Verbũ verbi eſſe non poteſt, quia æquale eſſet per omnia ipſi verbo de quo gignitur.

Item verbum non habet à loquente inquantum eſt, niſi ut

Non poteſt

CAPUT XIX.

Quod verbum divinum non ſit niſi unum.

Non poſſunt eſſe duo verba quia idem eſſẽt ſecundum eſſentiam, & ſecundũ ſignificationẽ.

QUod autem primum verbum quo ſeipſum, & omnia locutus eſt primus locutor unum eſſe debeat, inde manifeſtum fiet; quia ſi fuerit primo locutori aliud verbum primum, quale determinavimus quod ſit imago expreſſionis ejus ultimæ, & ſimilitudinis primæ, erunt ambo verba ejuſdem eſſentiæ cum ipſo primo locutore, quare ad invicem: erunt igitur idem per omnem modum ſecundum eſſentiam, ſed & in ſe, quia ejuſdem imago & ſecundum idem: quare uterque perfectiſſima, quare ſecundum ſe totum uterque imago

verbū aliud verbum genetare, quia non potest habere nec à seipso, nec à patre.

nisi ut sit verbum ipsius loquentis: loquens inquantum est loquens non est nisi generator verbi inquantum verbum. Non habet igitur verbum à loquente suo sive generatore nisi ut sit verbum: non habet igitur ab ipso ut sit loquens locutione quæ sit alterius verbi generatio, quia non habet ab ipso inquantum generator, aut locutor ipsius. Sed neque à seipso habet ut sit ipsum similiter loquens, vel locutor alterius, quemadmodum primus est locutor ipsius; quia secundum hoc omnino ipsum esset primus locutor. Præterea totum quod habet, habet à locutore suo, si enim haberet à se vel in se fontalem hermenensim, hoc est interpretationem, necessario esset primus locutor, non primi locutoris loquela, impossibile autem esse primum verbum esse primum locutorem non est dubium; quare ipsum nullatenus habet in se, & à se fontalem hermenensim, sed neque derivatam, cum à locutore suo non habeat nisi quod habet inquantum verbum: ex illo igitur non est ulterioris verbi generatio. Accedit etiam prior nugatio quam ostendimus, cum secundum verbum nihil addat significationi omnino vel modo significandi.

Denique quia sic daretur processus in infinitum.

Sequitur & infinitas vel replicatio inutilis, cui non sit finis, ista enim infinita verborum, & indeterminata genealogia esset locutio primi locutoris verbum & verbum verbi ejusdem verba sunt sicut verbum mentis & verbum vocis ejusdem loquentis primi, vel nihil aliud omnino est quam infinita nugatio. Deinde si consideraverimus verbum in se, & imaginem; inveniemus ipsum nullam habere conversionem in se vel ad se; sed ad loquentem; hoc est ad id quod ipso dicitur, & imaginantem, & ad id cujus est imago reflectit. Vides igitur verbum & imaginem in se & per se potius conversivam habere virtutem, quam effluxivam; vel retortivam, quam processivam, vel generativam: imago igitur prima derivationem generationis in seipsa sistit & in se intuentes ipsam in generationem reflectit, ut & hoc debeat primæ generationi & una sit per omnem modum. Si autem primogenitus esset generans, & genitus: aut hoc esset secundum idem aut secundum diversa; quod impossibile propter oppositionem generatoris & geniti: secundum diversa similiter cum in ea nulla sit omnino diversitas in se, in se enim ex omnibus modis suis ipsum unum esse necesse est.

CAPUT XX.

Quod primogenitor & primogenitus conveniunt in aliqua retertia.

Quod se mutuo & summo amore se diligant pater & filius

ET huc usque quidem de primogenitore & primogenito, quod communicent necessario essentiam altissimam suadere studuimus; & quod in se primogenitus unigenitus etiam est genitori suo primo, & ipsi necessario sunt prima dualitas per modum quo eis congruit esse duos. Nunc vero quod alia sit eis communio, quam essentialis, sive in essentia illa altissima, & quod ibi necessario communicent in tertio quod neuter eorum est mōstrare conabimur: ita ut prima dualitas ista sola non sit, sed necessario requirat tertiam unitatem, quæ communis est societas eorum; & hoc est quod nominatur apud veræ fidei professores primæ societatis beatissimum fœdus, & primi amoris primus fructus, & primi complexus gaudium, sive suavitas, primæ pacis vinculum, prima concordia, primum complacitum: usitata autem & certa appellatione potest nominari spiritus sanctus, primum & æternum donum; thesaurus donorum omnium, & gratiarum fons, charitas qua se complectuntur primus genitor, & ejus unigenitus, de qua etiam in universum exuberat ingens suavitatis ubertas omnia perfundens, quæ universos delectat utentes, quod autem primo summoque se invicem complectantur amore primus genitor, & ejus unigenitus, prima summaque amoris in utroque bonitas, sed & mutuæ cognitionis ultima certitudo manifestè ostendunt. Sicut autem nomine cognitionis ad congruentiam eorum utimur, hoc est præter nostræ consuetudinis intelligentiam, more suo & congruentiâ ad eos transfluentes: sic & nomine amoris pro modo eorum uti volumus. Optimus igitur optimum clarissima cognitione notum non amare non potest, & si etiam pater filium non amare potest, optimus tamen optimum non amare non potest. Summe igitur diligendus summe diligendum necessario diligit, & non diliget ipsum minus quam diligendus sit: quare summo amore diligit, & primo, quem æqualiter sibi diligendum plene noverit.

Item probat ex eo, quod pater filium diligat, is maxime qui maxime pater est.

Item si debet esse amor inter patrem & filium quia pater & filius: ergo inter maxime patrem & maxime filium maximus erit: maxime autem patrem esse qui de se solo, & per se solum, primoque pater est, non potest esse dubium per ea quæ jam diximus. Quare primogenitum maxime filium esse manifestum est: si enim alterum relatorum maxime dicitur necessario & reliquum: & eisdem rationibus quibus ille maxime pater, erit iste necessario maxime filius. Quare alterius ad alterum est in alterum amor primus & summus. Et in alijs quidem laborare nos non oportet; quoniam inter ipsos, quorum uterque optimus sit, prima pax primaque amicitia, & inter primum patrem, & primum filium, cum uterque ponatur primo maximeque diligendus, sit amor naturalis, nulli dubium esse, per modum quo amorem ibi esse congruit. Si enim ibi vere filius, & vere pater, sic & veræ congruentiæ, non nostræ consuetudinis amorem ibi esse necesse est, sic & primum fœdus: necessario enim primi se invicem amantes primo fœdere sibi invicem colligati. Et si nostræ consuetudinis intelligentiam præcedant ista, necessario tamen si vere duo sint quorum uterque optimus summa bonitas, unitas summa & concordia, mutuusque summæ bonitatis complexus. Sicut enim primus pater omnium est generationum fons atque principium, & primogenita sapientia omnium cognitionum & luminum quæ post ipsam sunt est appropriatum quodammodo principium; sic omnium amicitiarum atque concordiarum sive societatum, necesse est primam societatem esse principium: utque primum verbum primaque loquela omnium verborum, & loquelarum principium est, & primogenita sapientia omnium cognitionum & luminum, quæ post ipsam sunt origo est, sic primus affectus. qualiter enim omnium intellectuum est primogenitus intellectus principium, omnium effectuum primus, ut ita dicam, affectus: qualiter omne lumen cognitionis primogenitum lumen habet principium, & omnis suavitas affectionis primam suavitatem velut effectivam habebit, & quasi quoddam appropriatum principium.

CAPUT XXI.

Quod Spiritus Sanctus per modum puri doni, & perfectissimi amoris procedit.

Non amari nisi quod

QUia igitur de amore ipso inter eos nullatenus dubitari potest de modo ipsius loqui

videtur bonum, vel neceſſarium, vel ſuave, vel utile, vel magnificum.

aliquid aggrediamur. Dico nihil amari apud nos per ſe, & propter ſe, niſi quod eſt, & videtur bonitas. Quare bonum multipliciter dicitur; neceſſarium, ut cibus, vel cibi ſatietas, vel inſtrumentum, vel vita ipſa; ſuave & delectabile, ut ſaporitas ipſius cibi; utile, ut medicinalitas in ipſo cibo; magnificum & alum, ut pretioſitas quam nobiles amant ut ſplendidi epulatores habeantur. Certum eſt autem quod amabile non amatur, niſi cum fuerit apprehenſum; & bonitas ejus, hoc eſt quod in eo amatur, ſive per quod ipſum amatur & penetrat per apprehenſionem in affectum virtutis concupiſcibilis, aut ejus quæcumque illa ſit ſecundum quam eſt amor ille.

Quid ſit amor & quis ſit ſimoniacus. & mercenarius.

Eſt igitur amor velut hiatus cordis, & fames quædam apud nos ad præguſtandam per affectum ſuavitatem velut per os intellectus in ventrem aut palatum affectus transfuſam: & ille amor, ſimoniacus & mercenarius eſt, qui ſe venalem pro aliquo quatuor prædenominatorum finium velut pretio, aut mercede exhibet. Nullus hujuſmodi amor, ut proprie, & vere; † ſed negatio, ſed ſymoniaca venalitas: non enim congruit proprie, ut aliquis ſeipſum amare dicatur; amor enim omnis relatio eſt, & ad aliud ſe habet. Quidquid autem ſit de hoc, tamen amor hujuſmodi donum dici non debet amantis, ſed magis amati pretium venaliter ex mercedibus jam dictis redditum: donum enim omni inde donum quia datur, & non mercedi tanquam pretium redditur. Solum igitur quod de benignitate gratis exeat donum eſt

† *Loquamur.*

Amor gratuitus eſt donum.

Quod igitur maxime ſignificat gratis, maxime donum, & quod primo exit ex benignitate, inquantum benignitas amor eſt puriſſimus atque gratuitus. Amor igitur gratuitus à labe iſta ſymoniaca purus eſt primum donum, & primo & maxime inter omne donum exterius, quod eſt donum verum ſecundum rationem aſſignatam, ex amore nempe natum exire primo, & immediate ex benignitate: ſed eget neceſſario amore intercedente ipſum, quia prius exit amor ex ipſa benignitate: quare ipſe eſt primum donum, & vulgariter etiam amor dari dicitur, & eſt omnium donorum gratiſſimum atque rariſſimum: unde & per ſeipſum expetitur, & quæritur à recte & præter ſymoniacam venalitatem amantibus: illo enim dato dantur omnia, & illo retento retinentur omnia. Unde & vere ſincereque amantes ſeipſos ſibi invicem dediſſe dicuntur, & ſe mutuo, & amor mutua amicorum poſſeſſio.

Non minor eſt amor divinæ benignitatis quã partus fœcunditatis.

Quia igitur non minor eſt primi, & altiſſimi patris, benignitas, ſive bonitas, quam ejuſdem fœcunditas; neceſſario non minor erit amor, ſive gratia & primum donum ab ipſo procedens, quam ejus partus.

Inter' benignitatem Dei & dona eius exteriora neceſſario debet intercedere amor.

Item quoniam inter benignitatem, & dona exteriora quæ ab ipſa procedunt, neceſſario ineſt amor quo prædonato impoſſibile eſt exteriora non donari; neceſſe eſt de prima benignitate inquantum benignitas eſt primo procedere amorem qualis tantæ benignitati congruit, deinde per amorem dona exteriora.

A maximo datore non poſſe eſſe niſi maximum donũ & amorem.

Item quod à maximo datore datur ſecundum ſe maximum eſſe datum, vel donum neceſſe eſt: maxime autem dator in eo eſt maximus dator, quia maxime benignus ſecundum ſe dat quod maximum eſt omnium donorum; ſed hoc eſſe amorem manifeſtum eſt in eo, quod benignus amorem ſuum primo dat, deinde conſequenter & ex amore alia; quare amorem omnium donorum maximum, & primum eſſe neceſſe eſt.

Nullũ donum eſſe poſſe niſi ex aliquo amore.

Item omnium donorum quocumque modo fiant, fontem, atque principium amorem eſſe, etiam de ſapientibus clarum eſt; ſive enim gratis, ſive ex amore ſymoniaco fiat donatio, ex amore tamen fieri nulla dubitatio eſt; amari enim illum, aut cui fit donatio aut illud propter quod fit donatio nulla quæſtio eſt. Quare primus & ſummus amor primi ſummique largitoris donorum omnium maximum eſt & omnium principium: ſicut enim amor qui apud nos eſt ad dona quæ apud nos ſunt, ſic amor qui apud Deum ad dona quæ ab ipſo: amorem autem à ſeipſo non poſſe eſſe manifeſtum eſt, quia amor neceſſario donum eſt de benignitate procedens in alium, proceſſu dico reſpectus, non ſui ipſius

Eſt de bonitate noſtra amor: ergo de prima bonitate.

Item quia de bonitate noſtra amor noſter ſit, neceſſario de bonitate, aut bono primo amor eſt, bono inquam primo inquantum eſt bonitas.

Ex cognitione amorem eſſe probat in Deo.

Item cui dubium eſt quin amoris principium cognitio ſit & quin ipſum ordine intelligentiæ noſtræ præcedat.

In amantibus neceſſario amor eſt ab amante procedens.

Item cui dubium quin amantes ſe omnes neceſſario principium ſint amoris ſive amicitiæ ſuæ. His igitur omnibus clarum eſt amorem omnem eſſe neceſſario ab aliquo qui ſi gratuitus omnino fuerit, & in ſubjecto ex omnibus modis impaſſibili neceſſario erit ab ipſo, & erit amans ejus dator atque principium.

In quo differat amor divinus ab humano.

Item omnis amans apud nos eſt principium amoris quo amat, ſed non primum; amatum namque principium primum eſt amoris actione ſua in amantem, primum in vim ejus apprehenſivam, deinde per illam in motiva: unde amor paſſio eſt illata ab amato, & vulnus plerumque dicitur amor, tunc etiam cum ſanctus eſt atque caſtiſſimus, Canticorum cap. 5. *Vulneraſti cor meum*, ſic igitur apud nos verum eſt, quod amor paſſio eſt, & vulnus inflictum ab amato ipſi amanti; ibi vero utroque exeunte per modum omnem impaſſibili nihil omnino recipit amans ab amato.

Amor divinus eo perfectior quo purius & magis ſolitarie de bonitate procedit non ab alio.

Non igitur illatus, aut inflictus eſt amor ipſi amanti, eſt igitur de pura bonitate procedens ipſius amantis. Si apud nos intellexerimus amantem impaſſibilem & omnino nihil recipientem ab amato, alia demonſtratio eſt amorem ibi eſſe de pura benignitate ſive bonitate amantis, & eſſe donum ejus gratuitum in amatum, quod non ideo minus amaret, quia ab amato nihil reciperet; ſicut & propria luminoſitate cognoſcens, non ideo minus cognoſcit, quia à cognito ipſo non illuminatur: & videns per ſeipſum non egens illuminari luce vel colore extrinſeco, non ideo minus videt, quia non eget extrinſeca illuminatione. Sicut tanto amplius veriuſque cognoſcit omne quod per ſe ſolum cognoſcit, quam quod eget alio extrinſeco illuminatore, quanto ad cognoſcendum lucidius atque perfectius: ad hunc modum in amore ſe habere neceſſarium eſt, ut tanto verius amet, atque perfectius; quo ad amandum ſuaſore, aut eductore, ſive motore non eget alio; ſed & ipſe amor tanto gratior, ſive magis gratuitus, quanto de puriori benignitate ſive bonitate amantis purius & magis ſolitarie proceſſit: & magis verus amor, & magis proprius, quem motor extrinſecus non emit, nec ſuaſit, nec extorſit. Ex his igitur conſiderationem illic facientibus, non videtur diſperſa eſſe prima amicitia, maximeque gratuita atque puriſſima, nullaque comparabilis ei, ſed ſuæ cognitioni æqualis, & bonitati proportionalis, quod eſt ut pro bono amantis, & amati ſit ipſa dilectio & pro modo cognitionis. Apud nos ſiquidem duo faciunt ut bonum diligamus, ſcilicet illius, & noſtra bonitas: quia igitur utraque ibi in ultimo, ſcilicet & bonitas in amante, & amato, & mutua cognitio: neceſſe eſt ut & amor inter utroſque ſit in ultimo pro modo ſuo quo decet utrumque.

Item

Comparatur processio amoris cum processione filij.

Item si necesse fuit primum intellectum gravidum esse intellectus primogeniti, & patris luminositas gravida sit æqualis sibi luminis : necesse est ut paterna bonitas sive benignitas larga sit amoris : sicut enim intellectus ad loquelam interiorem quæ est primogenita proles ipsius, sic necessario benignitas ad gratiam, quæ est amor purissimus, in hoc scilicet ut sicut de intellectu primo necessario processit alius primogenitus ipsius; sic oporteat de benignitate fontaliter larga procedere gratiam amoris, etsi per modum alium : non enim amorem filium bonitatis dicimus, sed donum, hic enim est quem obtinet necessario amatus ab amante primo tanquam suum. Non autem ita se habet in filio primogenito omnis creaturæ ; non enim filius, eo ipso quod nascitur donum est ; sed amor eo ipso quod procedit donum est, quod datur amato, sed primum, & habet ipsum amatus omnis inquantum amatus, per modum quo quis dicitur habere gratiam aut amorem diligentis ipsum, non quia necessario ipse amator infundatur, quod tamen nonnunquam contingit, ut post hæc docebimus ; sed prima sua processione primus amor primo amato infunditur, est tamen amor ipsius, & habet ipsum apud primum amantem, ut diximus de gratia, & amore exemplo vulgari & noto.

Et utriusque differentia aperitur.

Item quia primum donum necessario est à prima largitate sive benignitate sive bonitate secundum se, necesse erit ejusdem esse essentiæ, & æquale suo largitori per omnia. Sed hujusmodi ratiocinationes ex prædictis ad spiritum sanctum facile aptabuntur.

Primũ donum quod est à prima largitate secundum se ei æquale esse debet.

CAPUT XXII.

Quod amor quo Pater & verbum se diligunt est eadem essentia cum ipsis & æqualis per omnia.

Ex maxima benignitate Dei probat maximum esse donum primæ largitionis, adeoque essentialem esse largitionem.

DEclaratio vero stabiliens evidenter primæ generationis prolem ; & primæ largitionis donum, hæc est : quoniam ex primo fonte necesse est duas esse redundantias ; cum enim jam certum sit fontem primum ex omnibus modis suis primum esse & maximum ; necesse est igitur, illum esse in ultimo & maximo redundantiæ : copiositas vero, aut fœcunditas est, & de hac est redundantia generationis ; aut benignitas sive liberalitas & de hac est redundantia largitionis. Sicut enim de vacuitate, & inopia avaritiæ est retentio, ita de pleno & abundanti largitatis sive liberalitatis largitio. Quia igitur copiositas est primo fonti per modum omnem in ultimo & maximo, generatio prima atque largitio sunt apud eam in ultimo, & maxime, & ideo essentiales. Primæ igitur generationis proles & primæ donum largitionis sunt ex omnibus suis in ultimo, & maximo; & propter hoc primogenita proles in ultimo est nobilitatis atque perfectionis omnimodæ, & primæ largitionis donum in ultimo magnificentiæ. Ubi autem largitio prima essentialis non esset, prima non esset, nec essentialis, † est imo de superfluo animalium, sicut alibi didicisti.

† *Supplendum est sicut nec essentialis est animaliũ generatio.*

Amplius utraque redundantiarum istarum nisi esset de ipso fonte, & nisi de suo, sicuti in animalibus de ipsis est redundantia generationis, neque proprie de suo, imo de superfluo ; nec prima esset, nec maxima Nec mirum si inter Abraham & Isaac est essentialis diversitas, cum non de se, sed de suo superfluo illum genuerit, & neque de illo solo genitus sit ; mater enim aliquid addidit : & iterum nec totum Isaac ambo genuerunt imo solum corpus illius, anima enim desuper infusa est : sed si de se solo & per se solum, & totum Isaac genuisset, necessario aliquo modo unum cum illo esset, unum dico numero & alio modo ; nihilominus alius ab illo remaneret, eo quod parentem & prolem necesse est aliquo modo differre ; alioquin idem esset causa sui, & generaret se ; non enim partem essentiæ suæ in illum transfunderet, quia secundum hoc non de se toto, sed de parte sui illum generaret. Utrum autem eumdem amorem numero esse oporteat primogenitoris in primogenitum, & ipsius in primogenitorem, apud fideles dubium esse non potest, de essentia ipsius amoris primi qui est ei cum ipso primogenitore & ipso primogenito eis rationibus quibus unitas essentiæ ipsius primogeniti cum genitore suo monstrata est, monstrari facile potest. Per æqualitatem autem facile patet, & quam bonus enim est pater tam bonus est filius, & è converso : quare æqualiter diligendi : quia igitur æque boni, diligendi æque; aut dilecti adinvicem, ut diligendi : æque igitur dilecti, ut boni : quare æqualis dilectio bonitati amborum : omne autem aliud ab utroque unum non est utrique, aliud intelligo secundum essentiam. Quare dilectio qua se complectuntur non est aliud ab utroque secundum essentiam. sed ejusdem essentiæ est cum utroque

Amplius utraque redundantiarum istarum nisi esset de ipso fonte, & nisi de suo, sicuti in animalibus de ipsis est redundantia generationis, neque proprie de suo, imo de superfluo ; nec prima esset, nec maxima Nec mirum si inter Abraham & Isaac est essentialis diversitas, cum non de se, sed de suo superfluo illum genuerit, & neque de illo solo genitus sit ; mater enim aliquid addidit : & iterum nec totum Isaac ambo genuerunt imo solum corpus illius, anima enim desuper infusa est : sed si de se solo & per se solum, & totum Isaac genuisset, necessario aliquo modo unum cum illo esset, unum dico numero & alio modo ; nihilominus alius ab illo remaneret, eo quod parentem & prolem necesse est aliquo modo differre ; alioquin idem esset causa sui, & generaret se ; non enim partem essentiæ suæ in

Filius & spiritus sanctus unum sunt cum patre quia generatio filii est à patre solo & de patre solo nec secundũ partem, & æqualis est dilectio bonitati amborum.

CAPUT XXIII.

Quod inter primos amantes sit possibile esse unicum amorem.

Prima amicitia magis est una in se quã primi ipsi amantes.

REvertamur autem ad ostendendum quoniam est possibile unum numero amorem esse inter primos amantes se invicem : Quia igitur omne uniens necessario magis unum est in se quam sint ea quæ per ipsum, vel in ipso uniuntur. Necessario prima amicitia magis una est in se, quam ipsi amantes : ipsi autem unum sunt essent aliter : igitur non solum secundum essentiam una est, sed etiam secundum quod amicitia est : igitur una amicitia, & unus amor numero inter ipsos.

Si duo essẽt amores indigerent alio amore quo uniretur & sic in infinitum.

Item si duo essent amores, tunc æque indigerent ad societatem suam & unionem alio vinculo quo invicem sociarentur, ut primus Pater & primus filius, & non esset finis amoris secundum hoc, cum unus amor numero inter duos esse non posset.

Prima & summa amoris unio consistere debet in unitate non solum obiecti amati sed etiam in amore ipso.

Item quia eadem est bonitas amborum quam uterque in altero diligit & qua utrique alterum diligunt, de eadem bonitate in eamdem bonitatem, & ejusdem bonitatis amor idem : non nisi enim quia boni, & inquantum boni se invicem diligunt : sunt autem eadem bonitate boni, quare de eadem bonitate est alteri in alterum dilectio. Duobus autem ex eodem se invicem diligentibus necessario erit idem amor ab eodem & secundum idem amatis. Cum autẽ ampliori consideratione consideravimus, quod omne quod diligit sibi pater primus, diligit & ipsi filio; quia totum quod diligit sibi honoris totum diligit filio, totum potentiæ, totũ sapientię; totum quod est omnino diligendum : hoc enim inter veros amicos apud nos etiam invenitur ut sibi per omnia idem ament, & eodem modo : quanto magis igitur apud primos & maximos & verissimos sui invicem amatores qui maximo amore consociantur & uniti sunt : maxime autem uniti sunt amore quibus non solum est unitas amatorum, scilicet qui amantur ; sed etiam ipsius amoris, quam qui in altero solum uniti sunt; quia illa prima est, & summa amoris unio, necesse erit eam esse non solum in amatis, sed etiam in amore ipso. Unus igitur est amor,

quæ invicem primi amantes complectuntur se; alioquin in quo magis uniti essent primi amantes.

Quia quod habet filius, à patre habet, à filio procedit donum amoris, non solum sicut à patre sed etiam ut idem donũ.

Cum autem attenderimus quod filius verbum primum est, fiet manifestum nobis, quod nihil procedere potest ab ipso, nisi procedat à patre; à verbo enim secundum se nihil procedit nisi quod procedit à loquente, nec ab imagine resultante in speculo nisi quod procedit à fonte: quare amor qui procedit à filio, procedit etiam à patre: ex parte igitur patris non differunt duo illi amores, quoniam uterque primo, & immediate procedit à filio & per ipsum à patre. Hoc autem est quod non debet facere differentiam ullam, habet enim filius à patre, ut ab ipso procedat amor: si autem non habet à patre, nisi quod habet ipse pater (ex eo enim secundum seipsum natus est filius) ab eo igitur accepit illud quod in eo invenit; quare non solum ab ipso procedit donum amoris sicut à patre, sed etiam ut idem donum.

Vnitas est in exterioribus donis in universo scilicet, ergo multo maior in interiori dono quod propinquius est unitati primæ.

Item quis dubitet exteriora dona eadem prorsus esse patris & filij, & in eis communicare per omnia patrem, ut nihil sit donum unius quod non sit donum alterius? Idem igitur donum primum amborum esse necesse est. Si enim in exterioribus donis nulla potest esse diversitas, multo magis in interiori dono primo exterioritas multiplicativa est, interioritas vero adunativa, & unita: est enim universum unum specie, qui quanto plus elongatur à centro, tanto amplius apparet in eo diversitas, & multitudo partium, circa vero centrum uniuntur: sic universaliora unitiora & simpliciora; & singularia sensibiliora & multiplicatiora, vēlut circumvestione formarum, & conditionum multiplicantur & ingrossantur. Interiora igitur intelligibilia sunt propinquiora principio; exteriora remotiora, quæ velut dispersiora ab eo exeunt. Si igitur in illis omnimoda unitas quæ multitudini ipsa elongatione ab unitate prima obnoxia sunt, multo fortius in propinquioribus unitati primæ, hoc est in dono interiori primo.

Vbi nec amatorũ nec amantium diversitas est, amor multiplicari non potest.

Item necesse est ut amantium diversitas vel amatorum amoris diversitatem efficiat ubi ipsa plura amata non sunt, nec alio modo amantes, nec moventia plura, amor multiplicari non potest.

Vnius veritatis etiam apud nos una est cognitio, unius bonitatis patris & filij una dilectio, nec ex parte amantium in patre & filio multiplicari potest ne quid filio competat, quod non patri.

Item unus est amor veræ dilectionis quo nos diligimus patrem, & filium; unius enim veritatis una est cognitio, sicut unius coloris, vel lucis sensibilis una est necessario visio sensibilis, & eorum quæcumque visa sunt sub illa una per modum omnem: quia igitur una est veritas sub qua cognoscuntur & videntur ab illis, quibus jam gloriari & gaudere sua visione concessum est, una est necessario cognitio, sive visio ipsorum patris scilicet & filij. Et ad hunc modum quia una est necessaria bonitas, qua & in qua diliguntur, una est necessario dilectio, qua diliguntur; sicut enim veritas cognitionem, sic bonitas amorem non multiplicat. Si vero ex parte amantium, tunc erit aliquid de filio, quod non de patre; & ex hoc aliquid à filio quod non à patre; quod nos jam destruximus: si enim in proximis discrepant necessario & proportionaliter in distantibus: quoniam quanto propinquiora sunt primo quæ sunt ex ipso, tanto unitiora sunt in se; quanto remotiora tanto multiplicatoria sunt & dispersiora.

Quia summum est gaudium patri de filio, necesse est quod in eo communicent ambo, summũ

Item gaudium & suavitas non est nisi amor quietus; quietus autem est, cum obtinet ipsum amatum; aliter enim quietus esse non potest: amor enim velut pondus est trahens amantem in amatum, amatum vero ad modum loci naturalis se habet ad amantem. Quia igitur summus amor est patris in filium, & è converso, & perfecta obtentio unius in alterum, perfectissime enim habet filium, & perfectissime est conjunctus ipsi; quoniam semper habet in sinu suo, seu gremio: gaudium enim est conjunctio amantis & amati, & hoc idem voluntate. Summum igitur gaudium est patri de filio & è converso: non autem summum est nisi in eo communicet & filius; privatum enim gaudium, quod scilicet alium habere non contingit tam impossibile est esse commune quam privatum esse maximum; majus enim gaudium necesse est esse commune quam privatum, & generaliter communicabile, quam incommunicabile magis bonum magis communicabile, communicabilitas enim auget bonitatem: benignitas enim in se majus bonum quam bonitas, inquantum bonitas est; est enim benignitas velut exundans in alias bonitas, non est autem exundans nisi communicabilitate, quare communicabile sive commune oportet esse primum gaudium, alioquin summum non erit; cum communicabile magis sit in se quam privatum. Non est autem mirandum si unus amor uniat eos qui essentialiter unum sunt per omnia, cujus simile apud amantes nostros, ideo non invenitur, quia amantes nostri unius essentiæ esse non possunt, & ideo nec unum in se diligere. Nos autem in sequentibus similitudinem trinitatis in rebus creatis quæremus, potissimum autem in mente humanâ, quæ ad imaginem & similitudinem beatæ Trinitatis in scriptura facta legitur. enim bonũ communicabile esse debet.

Quod spiritus sanctus donũ sit, non autem genitus sit.

Item primum vinculum in se divisum, & vinculo alio egere, & primam ligationem illigatam, & primã societatem non esse sociatam, & primum fœdus non esse fœderatum per se, credendum non videtur: primum etiam donum dari ab utroque necesse esse consideramus, & quod exterioribus donis consequens sit ejusmodi diversitas, & ipsũ nullatenus esse creaturam. eo quod in patrem propinquior utroque & conjunctior videatur esse quam ipsi ab invicem. Hic igitur amor spiritus sanctus, velut aspiratio facta quasi mutuus favor in alterutrum, inspirata suavitas est non genita: amor enim in hoc procedit ut sit alterius & amantem ipsius amati suum efficiat. Donum igitur amor est in quo seipsum & quæ sua sunt donat amato.

Quod filius sua processione sit hæres patris.

Filius igitur sic procedit à patre ut hæres sua processione, hæres inquam & dominus universorum quæ patris sunt non dono, sed jure hæreditario, & naturali: spiritus vero processione sua efficitur alterius dono non jure efficitur, efficitur inquam amati, & primum amatorem suum ipsius facit amari, & omnia etiam quæ ipsius amatoris sunt jure ipsius amati facit per gratiam. Filius igitur duobus modis dominus est sæculorum quia unius essentiæ cum patre; ex quo sine dubio competit ei universale & indivisum sæculorum imperium; sed etiam jure hæreditario nativo ut diximus. Per gratiam etiam amoris quo à patre ineffabiliter diligitur, etiam omniũ quæ patris sunt possessorem, & dominum, ipsius verissimi perfectissimique authoris lex, quæ etiam apud mundanos amantes invicem servatur, indubitanter efficit. Et si enim dominatio universalis filio jure hæreditario non competeret, necessario ipsa ultimata amoris perfectio omnia quæ patris sunt sua esse & integra dominatione ipsum possidere facit: sic enim apud nostros amicos est, nec enim aliud est amor sive amicitia, quam voluntaria communio bonorum. Quare necessario ipsa veritate ineffabilis amicitiæ communia sunt omnia bona patris in filio.

CAPUT XXIV.

Quod omnia sunt subjecta filio, & Spiritui sancto sicut patri.

Tripliciter omnia subiecta sunt filio.

CLarum igitur debet esse post hæc, tripliciter omnia subjecta esse filio primogenito omnis creaturæ 1. quia unus est cum patre creator & dominator sæculorum, non enim solus pater creator est neque solus pater Deus est. 2. Jure hæreditario & primogenituræ ut diximus. 3. Dono habet universale imperium & sæculorum omnium regnum. Jure namque creationis omnia sua sunt, & si non esset hæres universorum, eo quod per ipsum & ab ipso facta sunt omnia sæcula. Deinde jure hæreditario hæres est universorum & si per ipsum non essent facta sæcula, licet namque filius hæreditatem non acquirat, nihilominus tamen eidem debetur, atque à patre paratur hæreditas. 3. Licet utrumque istorum abesset, amor tamen qui omnia quæ patris sunt filio charissimo communicat eidem plena dominatione & coæquali quæ patris sunt subjicit; non enim amaret filium optimus pater quantum diligendus est, neque quantum seipsum, neque ut talem, & tantum, nisi in patre totum omnino quod patris est possideret.

Quod donum amoris ab utroque procedat.

De ipso vero dono amoris primitivi, quod ab utroque procedat ex ante dictis utrumque delucet; amantes enim qui omnino ab invicem, nec per apprehensionem, nec per affectionem aliquid patiuntur, necessario principium sunt amoris qui se invicem complectuntur. Quod autem eodem modo principium sunt, dubium esse non potest eos non nisi eodem modo se prorsus diligere: ubi etiam non est dubium sic procedere sicut gratiam primam aut donum primum ab amante in amatum: qui vero amor ad alterutrum ligationem aliam haberet, si seipso ligatos habeat utrumque & amantem & amatum.

Amor immediatus est nexus patris & filij, nec alio opus est amore medio.

Hinc clarissimum esse debet quod si amatur ipsum amatum, solus amor est medius, ea dico conjunctione, qua per gratiam amoris conjuncti vel sociati invicem sunt; cum iste amet secundum se: quare amor immediatus est utrique, non alio vinculo uterque inhærens, sed se ipso; sicut alias de relatione didicisti, quia cum ipsa sit in se ligatio ipsius ad relativa sua, sive extremitates suas. Hujusmodi quidem radices plures supra diximus, ubi diximus primam societatem non esse sociatam, & alia quædam hujusmodi. Quod vero de amore gratiæ primitivæ alium amorem procedere nec opus sit nec verum, inde manifestum est; quia amor in hoc procedit ut ipse sit primum donum amantis in amato, quod obtinet amatus ab amante per se ipsum: si ergo amor secundus procederet à primo, tunc in secundo, & per secundum obtineretur primus, & non per seipsum. Et hoc est quod prohibet ipse amor secundum se, scilicet ut amor per aliud sit donum. & per aliud aut in alio donetur; quoniam non esset secundum hoc ipse amor primum donum & maximè donum, cum per aliud aut in alio donaretur

Si essent plura dona ultimum eorum maxime esset & solum per se donum Si finem non haberet ista processio amoris nihil prorsus esset secundum se, & per se donum,

Deinde autem haberet finem ista processio, aut non haberet; quod si haberet esset ultimum ejus maximè donum, quoniam ipsum solum per se ipsum esset & donum & dativum, datum vero cætera omnia in aliis, & per alia, ipsum non solum in amore alio sequenti non donaretur, & ita primum donum nunc donum esset & ultimum maximè & augeretur gratia ex hujus descensu quæ inde minui debet, inde enim gratia, quia secundum se, & per se esset donum. Si vero finem non haberet ista processio non esset ibi reperire veram gratiam quæ scilicet secundum se & per se esset donum; cum primum donaretur in secundo, & secundum in tertio: quare nullum esset purum & ideo neque donum; si enim non esset reperire aliquid verè album, nec album simpliciter (in quo sufficiunt tibi quæ supra de his diximus.)

Expositio per modum recapitulationis quid sit Pater, filius, & spiritus sanctus.

Finis est ut scias primum genitorem ex quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur fontalis & primitivæ jucunditatis sive generationis sinum, sive gremium, sive uterum; primæ locutionis os per omnia perfectissimum; primi actus primam abundantissimamque potentiam, quam necesse sit semper esse in effectu suæ primæ perfectionis; primi splendoris fontalem, & primitivè luminosam lucem; primæ eructationis semper effluentem plenitudinem; primum exemplar, primus sui ipsius & maximus interpres, & elocutor: filium vero primogenitum partum esse primæ fœcunditatis patris, qui se totum explicuit, dum de eo æqualis genitori per omnia filius exibuit, primæ virtutis intellectivæ hermenensis, & primi locutoris verbum primum, & cætera omnia per correlativam oppositionem ad patrem, unde primi exemplaris pulchritudo insilit atque resultat. Spiritus verò sanctus intelligatur esse primi amoris in alterutrum primorum amantium spirata suavitas, primæ gratiæ donum, primæ largitionis fundus. cujus obtentu tota hauritur prima benignitas quo tota se effundit gratuita purissimaque bonitas; quo primo per se, & maximè, & singulariter possidetur, sive obtinetur donator suus, & prohibetur meritò creatura esse, quia donatione sua cogit donari creatorem, & possessione sua possideri; impossibile autem est ut in dono creaturæ detur creator primo, nec prius dari creatura putetur quam ipse creator: omnis autem dator necessario dat primo se ipsum, si dator est veri nominis.

Ex cognitione & amore tota constat beatitudinis integritas, & alia omnia ex his duobus derivantur.

Congruebat autem ut fons bonitatis de se primo derivaret præclarissimum lumen cognitionis, deinde suavitatem amoris sui; quibus duobus & beatitudinis consistit integritas, & aliorum omnium ex his duobus pendet diversitas ex forma namque exemplari, & amore essendi illam per sigillationem in his quæ extra sunt est necessario totum quod per artem & sapientiam factum est artificis: hæc autem duo sunt primum verbum & primus amor. De amore enim formæ apprehensæ est quod amantur ejus exempla exterius, hoc est ea quæ per eam sigillata sunt & imagines quædam ejus sunt. Vides igitur quod fecit omnia Deus per filium, & spiritum sanctum: Omnia igitur ab ipso patre sunt originaliter & fontaliter ab ipso existentia, velut de potentiæ suæ copiosissimo & indeficientissimo fonte; omnia sunt per filium formantem, & sigillantem unumquodque forma sua & decore; omnia sunt in spiritu sancto, velut quodam gremio & sinu amoris omnia fovente, nutriente & conservante, sapientiæ 16. *Nutrici gratiæ tuæ deserviebant*, quæ gratia spiritus sanctus necessario intelligitur ad Rom. 11. *Omnia per ipsum, in ipso & ab ipso* Nihil tamen prohibet unumquodque istorum ad omnium istorum quemlibet pertinere.

Vita, lumen, & gaudium trinitati appropriantur, & vita quidem patri.

Ex his quidem facile diluceret quia beata Trinitas solus & verus Deus, est proprie vita, lumen, & gaudium in ultimo vita, quæ nihil omninò commune cum morte habet sed est eidem impermixtissima puritate pacis primæ, & hoc est aliquid quo mors non appropinquat per aliquem modorum, neque destructio ulla, neque secundum essentiam, neque secundum accidens, neque actu, neque potestate, neque ratione; alioquin non esset à morte tam remotissima, neque eidem impermixtissima impermixtione postquam non est alia & remotio-

ne postquam non sit alia nec actu nec intellectu; à morte & corruptione quam remotissima, ideoque necessario vita intellectiva, vel non acquisita. corporalis enim omnis acquisita est, & procedit à vita spirituali corpus illuminante & regente. Hanc igitur necesse est semper esse in effectu, alioquin nec primam nec perfectissimam eam esse possibile esset: vita intellectus in effectum vivendi necesse est esse in hermenensi & loquela & intellectione; similes enim spiritualiter: & apud se insopitus intellectus in potentia tantum est vivens ad modum habitus scientiæ † ejus insopitus effectus: quare necessario in loquela spirituali est semper in effectu, & in effulgentia de se & in se & in eructatione de propria plenitudine in se ipso, sicut appareret in habitu copioso cum est in effectu, ut supra ostendimus.

† *Abundare istae est insopitus effectus, & hic sane locus corruptus est.*

Est igitur vita ista cum lumine coæterno sibi, quod de se ipso eradiat & eructat; & hæc est interpretatio spiritualis plenissima & perfectissima ipsius, & verbum quod non est aliud ab ipso, & ideo imago & filius de eorum consortio exuberat gaudium, & ultimæ suavitatis mutuum in alterutrum eorum complacitum; quo sive gaudio, sive amore suavissimo necessario omnium habent curam, & imperium, & dominium ad modum verissime sinceriissimeque se amantium. Beata igitur trinitas in se ipsa est vita fontalis, & lumen effulgens & eructatum de plenitudine ipsius, & gaudium mutuæ invicem aspirationis & mutuum ut ita dicatur omnimodi favoris. Et est ex hoc fons vitæ & luminis & gaudij in se, & ad se, & secundum se lumen & gaudium: mirabiliter tamen ista tria unita sunt in se, & unum gaudium, non enim esse dubium potest, quin gaudere in se ipso vivere sit, nec solum vivere, sed vivere etiam beate: quare gaudium hujusmodi vita est beata; similiter loqui spiritualiter quemadmodum hic intelligimus vivere est, & si quis consideret prestius ipsum vivere intellectus etiam in effectu: quare per modum eundem locutio vita est, & loquela ipsa, de ipsa vero vita quin ipsa vita sit in se ipsa dubium esse non potest.

Quod verbum lumen sit, spiritus sanctus gaudium & quæ sit vita sanctissimæ trinitatis

De triplici vel quadruplici vita apud nos.

Non mireris autem si tres apud nos aut quatuor vitæ inveniantur: Prima corporalis quæ est salvatio corporis per reparationem jugem nutrimenti. Secunda est apprehensiva secundum quam diximus visum mortuum aut extrinsecum vivere in effectu cum est in actu suæ apprehensionis. Tertia effectiva secundum quam dicimus mortuum vel mortificatum appetitum, aut vim generativam, in natura frigidis qui ad opera generationis emortui sunt: quod si non debet esse dubium vitam corporalem vitam esse quæ est quædam mortis compensatio, sive restauratio, non debet esse dubium de aliis. Quis enim dubitat quin videre in effectu sit ipsius vivere visus, sicuti appetere ipsius appetitus. Sicut ergo & videre & cognoscere in effectu est ipsius vivere visus, sic & appetere ipsius appetitus.

Triumistorum unum quodque figillatim & vitam esse & lumē & gaudiū.

Sic ergo & gaudere, & cognoscere in effectu vivere est in effectu, unde & in melancholicis rationabilem emortuam dicimus, & in letargicis sensitivam Quia igitur unumquodque istorum trium vita est, inde manifestum est, quia nec actu, nec potentia est ibi hoc & hoc, sed unitas & simplicitas in ultimo; nihil enim dici potest de primo uno quod non sit unum in ultimo; alioquin esset unum ipsum, & vere multa, unum dico per omnem modum, & multa per aliquem; & hoc est quoniam cum primum unum sit vita quæ esset hoc & hoc, esset ipsum hoc & hoc per hoc ipsum quod est vita; quia est vita in se, & non aliunde; alioquin verum quod jam prohibuimus in illo. Quare per hoc ipsum quod est esset multa, & compositum. Nos autem jam ostendimus ipsum esse unum in ultimo, quare necesse est vita una in se ipso per omnem modum, eo modo & lumen & gaudium, cum fuerit utrumque vita prima; quoniam utrumque esset essentia altissima & prima. Quare vita prima non erit una solitaria vita, quare ista tria vita una & eadem per omnem modum. Ad hunc modum idem lumen ea esse manifestum fiet; quilibet enim illorum lumen essentiæ primæ quæ essentialiter & per se ipsam lumen est. Per hanc eamdem viam manifestum erit tria hæc & tres istos vivendi modos omne gaudium esse sive beatitudinem. Non enim negari potest pertinacitate quacumque Deum beatissimum esse beatitudinem, purissimumque gaudium, & ex modis omnibus perfectum: perfectum autem ex modis omnibus quo majus excogitari non potest maximi boni maxima fruitio est. Apud ipsum igitur summum bonum & nulla ex parte comparabile aliis gaudium esse manifestum est. Vide autem utrum alio à se beatus esse possit, omne namque bonum magis habet in se quam dedit aliis, & majus est bonum ipse scilicet quam posset esse aliis: V. g. potestas major, sapientia major, major bonitas est ipse sibi quam aliquid aliud esse possit eodem.

Maximum gaudium Deo esse de se ipso.

Item primum gaudium non posset esse de alio, quam de se; primum enim est gaudere de se, deinde de suis, tandem de aliis. Primo igitur gaudet de se, sicut primo habet de se ad videndam propriam pulchritudinem, postquam non est alia, & est utrumque istorum in ultimo, scilicet conspectus propriæ pulchritudinis, & conspectus propriæ locutionis, & ipsa sunt in ultimo, & maximè secundum se. Maximum igitur gaudium est ei de se ipso, sed sibi de se non potest aliud esse à se. Quare ipsum gaudium ipse est me alio à se putetur beatus, & illud † non adeptus æstimetur non beatus, & beatitudo ei aliunde à foris scilicet advenerit.

† *Et illud adeptus æstimetur non de se beatus.*

Item ipsa altissima essentia prima secundum se est beatitudo; ea enim secundum se beatus est Deus, ne minori bono quam ipsum sit beatus putetur: ipsa igitur essentia in illa beatitudo est: quare primum gaudium, & prima gloria, prima vita, & primum lumen de illa procedens, & primum gaudium, de consortio amborum sunt simul & sigillatim, unde unum gaudium & una beatitudo, & una eademque gloria in summo & ultimo, ultra quam nec beatitudo, nec gaudium, nec gloria.

Probat idē quod supra quia essentia Dei ipsa beatitudo est.

CAPUT XXV.

Quod in singulis rebus beatissima trinitas reluceat.

Postquam de appropriationibus egit, transit ad inquirenda vestigia Trinitatis quæ vocat posteriorē faciem Dei.

VIde ergo quo usquè te duximus, ut tria quodammodo sint, & per omnem modum unum: necessario igitur appropriatur unicuique ipsorum ex modo aliquo, & intentione quod vita est aut lumen, aut gaudium, & necessario ratione, & modo altero, & intentione altera: quare necesse habemus ne confundere videamur trinitatem intentiones istas aperire & in his & in aliis. Primum igitur qualiter in rebus singulis beatissima trinitas reluceat, & qualiter ex unaquaque umbra quædam & similitudo ipsius sit, imo & vestigium: & quia dictum est: *Posteriora mea videbis, faciem autem meam non videbis quia non videbit me homo & vivet*, inquirere tentabimus, de posterioribus igitur ista posteriora primum consideramus. Hæc autem sensibilia sunt, dico autem quoniam in omni sensibili invenimus varietatem quamdam, & circumvestionem naturalium accidentium, facies quædam est ipsius sensibilis, sed facies exterior, qua se

ipſum indicat unumquodque ſenſibile ſenſibus, quare velut verbum vocis ſe habet, cum non ſimilitudinis ſignum ſit, ſed fortaſſe relationis aut cognitionis.

Veſtigium trinitatis exponit in ſubiecto, accidentiũ ornatu, & amore, quo ſe mutuo complectũtur.

Hæc igitur varietas utrum unum ſit cum ſubjecto, an aliud diffinire modo ſupersedemus, ſufficiens arbitrantes quod ipſa verbum ſit ſubjecti per ipſam ſe ipſum ſenſibus quodammodo & forte proprie loquentis. Subjectum vero loquens eſt ipſam & per os ipſius eſt, cum tota varietas naturalium accidentium de ſubjecti ipſius eſſentia prodire non dubitetur. Illa enim naturalia unicuique accidentia vocamus, quæ de natura ipſius & in ipſo naſcuntur. Qualis vero amor inter ipſum, & naturalia ejus accidentia, quæ ſunt ſpecioſitas ejus exterior, & facies decora, ipſi naturæ motus & mutationes oſtendunt: primum vide qualiter omnia corpora naturaliter fugiunt loca ſuæ naturæ contraria, & inſequuntur quæ naturæ ſuæ exteriori conveniunt. Hoc in animalibus & univerſis viventibus reperies. De ipſis vero viventibus vide qua ſollicitudine quæ natura exterius neceſſaria ſunt eis ad conſervationem decoris exterioris ſui quærant, & qualiter ſe quodammodo exterius ornare ſtudeant, in promptu hoc frondes, & folia, & cortex arboris hoc pili animalium, & ordinatio figuræ & coloris in illis oſtendunt. Corvus pullos ſuos niſi nigros conſpexerit abjicit, pavones caudarum ſuarum mirantur pulchritudinem, aqua lutoſitatem ſuam ſtatim ut paruit excutiunt. Adeo autem amat unumquodque ſenſibilem illum quo circumveſtitum eſt decorem, ut omnia alia ſuo decore circumveſtire nitatur, & ſibi certet aſſimilare. Et hæc cauſa eſt certaminum omnium quibus in mundo pugnant contrarietates.

Quo amore accidentium ſpecioſa varietas ſubiectũ ipſum complectatur.

De amore vero quem habet ipſa in proprium ſubjectum ſpecioſitas, nulla debet eſſe dubietas; cum ab ipſo ſeparari ſe nullatenus patiatur, & ipſa ſeparatio deſtructio ejus ſit. Nos autem intendimus de amore naturæ, qualem eſſe inter materiam & formam Philoſophi poſuerunt qui ſine dubio debet eſſe amorum naturalium maximus, quem maximè prima materiæ & formæ unio, ſic & naturæ complexus oſtendit. Vide igitur tria hæc in unoquoque ſenſibilum, ipſam ſcilicet ſpecioſitatem circumveſtientem, & ipſum ſubjectum, & ipſum amorem quo ſe invicem complectuntur, & invenies velut loquentem eſſentiam ſubjecti, & velut verbum ejus ſpecioſitatem qua circumveſtitum eſt, & velut donum amoris inter ipſa quo ſe complectuntur, quo etiam exterioribus ſua largiuntur. Vide largitatem ſolis, qui radios ſuæ luminoſitatis tam late ſpargit.

Non reperitur, tamẽ in iis veſtigiis perfecta ſimilitudo.

Quod ſi fortaſſe inter ea tria non pure inveniatur uſquequaque primæ unitati reſpondens unitas, ſciás umbram veritati uſquequaque proportionalem eſſe non debere, & quanto aliquæ elongatiores ſunt à primo principio, tanto minus veræ unitatis & trinitatis ſimilitudinem habent. Umbra enim uſquequaque non ſervat figuram corporis à quo jacitur, neque veſtigium formam pedis à quo imprimitur, neque imago reſultans in ſpeculo per omnia ſimilis poteſt eſſe faciei inſpectoris. Et nos quidem in præcedentibus oſtendimus quod nulla ex rebus creatis poteſt eſſe ad integrum ſimilitudo creatoris, & quoniam non eſt poſſibile ut communicent cum eo in genere, vel ſpecie, vel numero, vel accidente quæ ſolà ſimilitudinem efficiunt. Similitudo autem quam aſſignamus omnium ſimilitudinum poſtrema eſt, & ordine & parvitate imitationis. Non igitur mirabile ſi multum diſcrepat quod in minimo convenit. Qui vero ipſam hujuſmodi circumveſtionem dicunt idem eſſe cum ipſo ſubjecto, idem dico ſecundum eſſentiam, vocant ipſam circumveſtionem non abſtractam. Sed magis in ſinu quodammodo, & gremio ſubjecti hærentem, quoniam ſecundum modum abſtractionis non eſt ipſa hujuſmodi varietas, circumveſtio & decor ſubjecti, quoniam neque accidit ullomodo ipſi ſubjecto, ſed eſt ſpecies abſtracta abſolutæ eſſentiæ & ſeparatæ quidditatis à quidditate ſubjecti, nempè radioſitas effulgentis, & ſe ipſum loquentis ſubjecti.

Idem oſtẽdit in artificiatis ubi ære ſtatua ſuttiuſque complexu trinitatis veſtigium oſtendit.

Quare expreſſior erit ſimilitudo ſecundum modum iſtum, quoniam ſic dicetur verbum æris ipſa figura ejus, ſcilicet ipſa ſtatura vel imago quæ utique in ſinu potentiæ ejus erat antequam educeretur ad actum: eductio igitur ipſius ad actum elocutio fuit ipſius potentiæ, quæ ſe ipſam effudit in actum: & non eſt dubium utrum prorſus eſſe ſubjecto & eſſentia, hoc æs, & hanc ſtatuam; cum tamen dubitari non debeat ipſum æs velut parentem eſſe, ipſam vero ſtatuam æris prolem, quam adjuvante actione artificis velut partum quemdam de ſinu, & gremio potentiæ ſuæ edidit. Quod † ſi figuram à natura, ſentiri vero actus dicis cum Ariſtotele, tunc manifeſtum eſt, quod parens, & proles, & loquens, & verbum ipſum, æs ſcilicet, & ſtatua coæqualia ſunt; cum alterum ex altero eſſe nulla dubietas, coæqualia dico ſecundum ordinem eſſendi in tempore, non abſolutè eſſendi; & ſicut alterum ex altero, ſic idem tamen ſecundum eſſentiam ſunt, & idem ſubjecto, & idem numero, ſed & alterum ex altero: & qui videt alterum, videt & alterum: æs enim in ſtatua, ſtatua in ære, & eadẽ æritas amborũ, eſtque utriuſque forma eſſentialis, & ſpecifica. Æs igitur individuum, & inquantum æs eſſentia nuda eſt amborum communis, ſenſibile vero, vel formale, parens vel loquens; ſtatua vero vel imago, proles & verbum: per formam autem eſt verbum æris ſe ipſum loquentis, & proles ejuſdem partum ſuæ fœcunditatis eduocntis. In materia vero & forma ex eodem mutuo complexu, & amore lucidiſſimum eſt trinitatis exemplum: potiſſimum autem cum manifeſtum fuerit, tria hæc unum eſſe ſecundum eſſentiam.

† *Locus vitiatus f. leg ſortiri vero accidens ab arte.*

Idemoſtendit in materia & forma rerum naturaliũ, & oſtendit ſimul materiam ſecundum ſe non habere eſſe.

Videamus ergo hoc in prima univerſali & univerſum ſuſtinẽte materia prima & forma: quia igitur ſic ſe habent ambæ, & hoc ſit ita materia quod non materiatum, & habita forma quod non formatum; quia materia ſecundum ſe nullum eſſe habet quemadmodum ſemen humanum. Non habet ſecundum ſe ut ſit aut Socrates, aut Plato, aut germen; vel nux non habet ſecundum ſe ut ſit hujuſmodi arbor nucis, potius quam illa, aut hoc granum potius quam illud. Sic autem ſe habet prima materia quæ ſecundum ſe non eſt formata per aliquem modorum ad omnia formata & materiata. Materia igitur prima nullum habet eſſe eorum quæ ſunt poſt ſe ipſam, eſſe dico factum aut creatum, quoniam ipſa eſt primum ſuſtinens, & forma ſenſibilis ultimum ſuſtentatum, & ipſa eſt primum recipiens; forma vero ſenſibilis ultimum receptum; quare ſecundum ſe nullum omnino habet eſſe quoniam omne eſſe eſt poſt primum eſſe verum, & purum, & eſt receptum ab ipſo aliquo modo: quoniam igitur materia ſecundum ſe non eſt recipiens nec habens ſed receptiva, manifeſtum quoniam ipſa ſecundum ſe non habet eſſe; & quoniam non eſt quid, nec habet quidditatem, quia ſi hoc eſſet quod hoc haberet ſecundum ſe, & eſſet intelligibilis ſecundum ſe: hoc enim principium eſt primæ Philoſophiæ ut omne quod eſt ſit intelligibile, & ſicut eſt ſit & intelligibile: quia igitur ſecundum ſe non eſt intelligibilis, non erit quid, nec habebit eſſe ſecundum ſe. Si enim ſecundum ſe intelligibilis eſſet, eſſet ei aſſimilabilis intellectus per formam, quam

ipſa recipit, hoc enim eſt intelligere, aſſimilari ſcilicet & fieri exemplum intellecti in effectu; formam vero impoſſibile eſt à non habente imprimi, & impoſſibile exemplum alterius fieri, niſi per formam & niſi formatum ſit in ſpeculum intelligentiarum noſtrarum. Sic etiam non cadit in ſenſum niſi aut forma ſenſibilis, aut formatum ſenſibile, & hoc per ipſam: ſic & in intellectu ſe habere neceſſe eſt; quare materia ſecundum ſe intelligibilis non eſt, & ideo ſecundum ſe non eſt, neque eſt quid actu, ſed quid potentia.

Ex eo quod materia nō habet eſſe concludit idem eſſe actu eſſe materiæ & formæ.

Quod ſi quis dixerit ipſam eſſe ſubſtantiam quamdam rudem receptibilem formarum, potentia quidem unumquodque materialium ex illa, actu vero nullum; nihilominus tamen apud ſe, & ſecundum ſe ſubſtantiam quamdam eſſe: quemadmodum cera ipſa in ſe, & ſecundum ſe cera eſt actu, potentia vero quælibet eſt imaginum formabilium ex illa: ſcire debes quod cera non eſt in effectu cera, per hoc quod eſt materia, imo per hoc quod eſt formatum quadam forma certa ſpecifica, quæ eſt cereitas. Nos primam materiam intelligimus quæ tantum materia eſt, ita quod nullatenus in ſe, & ſecundum ſe formata ſit, alioquin prima non eſſet ſi in ſe formata & materiata eſſet. Eſt igitur prima materia ex omnibus modis ſuis materia, materia autem per hoc quod materia, nullum eſt in ſe actu eorum quæ ex ipſa formabilia ſunt, ſed nec aliud habet in ſe eſſe ſecundum ſe & actu eſſe: igitur eſſe ejus in effectu & eſſe formæ in effectu ſunt unum eſſe, & idem nec aliud quam adductio materiæ ſunt, quam una generatio, aut creatio, aut alterius modi factio: quare idem eſſe in effectu materiæ & formæ. Vide igitur quod materia & forma poteſtate & ratione differunt, ſed eſſe ipſo non differunt, imo neceſſario unum ſunt in effectu, non enim poſſunt eſſe diverſa in effectu, cum unus per omnem modum ſit earum effectus. Fortaſſis autem aliqua eſt per hoc via qua ſuaderi poſſet omnem potentiam, & ſuum effectum actu, effectum unum eſſe, etſi alius modus inter eas differentiæ inveniri poſſet. Non autem dubium eſt omnem actum liberum eſſe potentiæ ſuæ & prolem & partum. Quod ſi prima materia non egeret adjutore alio, ſed de ſe primam formam peperiſſet: quid aliud diceres primæ formæ generationem, niſi ipſius primæ materiæ partum, & elocutionem, ſed realem, utique non vocalem; quoniam non ſignum ipſum vocale rei alicujus, ſed rem ipſam quam in ſinu & gremio ſuæ potentiæ potentialiter tantum tenebat edidiſſet; & hoc verbo ſuo materia intelligitur, atque cognoſcitur, alias ſicut jam diximus non intelligibilis, niſi quemadmodum tenebræ viſibiles, aut ſilentium audibile.

Idem expēdit in materia ſecunda.

Quod ſi quis dixerit materiam primam nihil conferre, ſed magis è converſo, conſideret hoc ex materiis ſecundis, & jam inveniet unamquamque velut parentem eſſe ejus quod ex ipſa formale & initiale eſt: ut eſt videre in ovo & ſeminibus & fructibus, & inveniet non ſolum vim receptivam in ipſis ſed generativam; in ſeminibus enim eſt vis generativa ſeminum ſuæ ſpeciei, & herbarum, & plantarum. Vis autem generativa eſt vis cui forma ipſa quæ reperitur in potentia debet ſuum eſſe; in his autem materiis manifeſtum eſt generata ab his, & ex his generari, eſſe & proles & partus, & verba relativa quædam materiarum ſuarum ſecundarum ſunt. Quæro igitur an verum ſit quod planta potentia eſt in ſemine ſuo, hoc habet ſenſus, & communis ſermo Philoſophantium: quia igitur in materia † nec in planta poteſtate eſt ſemen ſuum, ſicut dicitur quod ipſum ſemen poteſtate eſt planta ipſa. Vides igitur quia poteſtate unum ſunt, quoniam propoſitiones de poſſibili, & de contingenti particulares convertuntur, materia igitur generaliter per modum qui eſt materia, quia per poſſibilitatem ſuam unum eſt cum materiali ſuo, cum prole ſua, & partu, & verbo reali, & debet hoc eſſe in prima materia & prima forma ſicut in ſecundis, quoniam nihil amplius debet poſſe ſecunda materia in ſuam formam, quam prima materia in ſuam, ſed debet ſe habere proportionaliter & in effectu, & in potentia unum ſunt materia & forma generaliter: ex modo tamen duo ſunt, & materia parens, & ſinus & gremium generaliter formæ, & elocutrix ſeu interpres, forma vero partus & proles & verbum reale.

† *Nempe in planta.*

Amor materiæ & formæ mutuus unus & idē eſt.

De amore vero quo ſe complectuntur quis aut quantus ſit per modum quo inter eos amorem dici fas eſt, inſeparabilitas earum oſtendit, & intelligimus naturalem, non apprehenſivam; naturalem, non voluntariam; & non eſt amor iſte diminutus, cum ſit utique æqualis, non enim alio ligatur forma materiæ & materia formæ, quam utraque earum, alio dico ſecundum eſſentiam, quoniam hoc habet materia ex hoc quod materia ut deſideret formam & acquiſitam firmiſſimè, & quantum in ea eſt indiſſolubiliter amplectatur, nec niſi per violentiam ab ea ſeparari ſe patiatur: ſimiliter & forma de ſe habet hoc idem. Quare amor iſte non eſt alterutri eorum acquiſitus, ſed innatus ſive naturus, ut ita loquamur, nec modo eſt donum quo ſe invicem poſſident gratis, & amplectuntur. Et hanc amicitiam poſuerunt aliqui ex nobilioribus Philoſophorum unum ex principiis; quia hoc amore velut exurgit materia in omni generatione, formam recipit generati, non tam cauſa eſt de largitate & copioſitate agentis quam de fæcunditate materiæ & attractione vehementis deſiderij. Hæc eadem amicitia conſervat omnia generata, & prohibet quantum poteſt corruptionem ab eis. Videamus autem ſi alius eſt amor quo ſe complectuntur, quam ſit utralibet earum. Dico ergo quod materia non amat formam niſi per id quod materia eſt, neque forma amatur niſi per id quod forma eſt, amat enim formam ipſa materia tanquam perfectionem ſuam & actum, & ipſa forma non amat in materia niſi ſe ipſam, non amat in ipſa imperfectionem ipſam, ſed potius perfectionem, quæ ipſa eſt: non enim eſt aliquid amabile in materia ſecundum quod materia non eſt, non eſt inquam actu, ſed potentia; & hoc eſt quod ipſa forma non diligit niſi ſe ipſam in materia: quare idem eſt amatum ab utraque parte, & ſecundum idem, quia ipſa forma ſecundum ſe & ab eodem in effectu, ut ſupra oſtendimus. quare idem amor eſt.

In quo cōſiſtat veſtigium illud trinitatis exponit ut materia patrem, forma filium, complexus ſpiritum ſanctum exhibeat.

Ergo hoc ſubjectum commune poſſibilitatis & perfectionis velut communis eſſentia divinitatis. Idem enim quod eſt poſſibile erit in effectu, idem quod eſt potentiale erit perfectum, ejuſdem enim eſſentiæ ſunt qualitas potentia & actus: ejuſdem dico eſſentiæ ut ſubjecti, non quod eamdem habeant eſſentiam, vel quidditatem ſed ipſe amor quo ipſum poſſibile inquantum poſſibile ſuam amat perfectionē, impoſſibile eſt eſſe adventitium ipſi poſſibili: eo enim ipſo quo poſſibile eſt amat perfectionem ſuam: quare ipſe amor procedit ei de ipſa poſſibilitate ſua, & eſt coævus ordine eſſendi ipſi poſſibili, inquantum poſſibile, nec diligit aliud poſſibile quam ſe, tamen perfectionem ſuam diligit, ſive ipſum perfectum (aliud dico ſecundum eſſentiam etſi ſecundum rationem.) Amorem autem iſtum non eſt ſeparari ab illis duabus intellectu, quæ vero intellectus ſeparare non ſufficit neceſſario unitas adunata eſt ex materia & forma & mutuo complexu earum qualiter umbra quædam trinitatis reluceat. Sed imperfectio & impoſſibilitas quæ ineſt ei ex parte ſua aſſimilari creaturam creatori

creatori universali nullatenus obsunt ; non enim sunt exemplum ejus nisi secundum illud quod ab ipso recipiunt, & hoc est generale omnium exemplorum, ut scilicet exemplum sui exemplaris non sit, nisi per illud quod ab ipso recipit, & propter hoc imperfectio impossibilitatis non adjuvat similitudinem imo minuit. In hoc autem quod materia velut in occulto suæ possibilitatis potentialiter habet formam, & velut conceptam gestat eam in utero quodam suæ potentiæ sine dubio umbra quædam, & vestigium licet pertenue est summi patris imperfectione imminuente vestigium, & densante umbram, & inclinante eam in partem suam, quæ est ei pars tenebrarum : non enim habet quo reluceat similitudine, nisi ex parte lucis & à luce ; quod vero relucentiam ejus ad illam lucem attenuat hoc est ei ex parte propriarum tenebrarum, in quam jugiter recideret nisi forma eam ab hujusmodi fluxu cohiberet. Si quis vero quærat unde est, quod materia minus relucet ad patrem, quam forma ad filium, & unde imperfectior, hoc est quærere unde materia est, & unde forma ; † materiam enim esse formam forma est ; non igitur possibile erat ut materia esset sine forma. Similiter postquam beneplacitum erat creatoris, ut formam crearet necessario creavit eam in esse formæ

† *Materiamenim esse, à forma est; vel materiamenim formatam esse, à forma est.*

In figuris vero relucet beatæ trinitatis similitudo in triangulo æquilatero, qui prima est figurarum planarum pluralitate discreta & determinata. Angulum namque superficiem esse, quam duælineæ alterno contractu suo ex altera parte claudunt, dubium esse non debet : quod divisio angulorum & æqualitas & inæqualitas, & majoritas & minoritas & cæteræ hujusmodi passiones quas Geometra certificat de ipso angulo, ut de proprio earum subjecto evidenter ostendunt. Nos autem ad alia festinantes non morabimur. Quod si quis dixerit punctum superficiei esse angulum scilicet vocabit A, ipsum punctum angularem, & tunc divisiones angulorum & majoritates, & minoritates, omnino nihil sunt ; aut vocat angulum partem aliquam superficiei, aut ipsam totam : utrumlibet autem dicat propositum nostrum non impedit. Si enim totam superficiem quæ clauditur ex altera parte A, B, & A, C, lineis dicat angulum A : subtendimus angulo A, B, C, lineas quarum tres illi anguli sunt una & eadem superficies quæ ipsa triangulus. A, B, C. Quod si partem superficiei angulum dixerit illum terminabimus linea subtendente angulum & claudetur triangulus, & sic accidet idem quod prius. Videtur ergo quia A, B, C, revera tres anguli sunt ; cum tamen ipsi sint una superficies, & eadem per omnia, ita quod unusquisque eorum est superficies. Est igitur superficies velut essentia communis tribus angulis, quemadmodum altissimam essentiam communicant tres quos nominavimus : triangulus vero velut trinitas ipsa est. quemadmodum enim trinitas beata & summa, nullus est sigillatim trium, sic triangulum angulum non dicimus ut triangulum trinitatem angulorum intelligas, non ipsam superficiem triangulam : tamen quia dicitur superficies triangula, aut velut appellatio trianguli intelligi potest ; aut tanquam divisum, ut sic dicatur superficies trianguli, ut essentia divina dicitur trina : nemo tamen est qui dubitet triangulum angulum non esse, licet ipsi sint eadem superficies, & angulos ipsos verè tres esse, licet ipsa sint eadem superficies, & sigillatim unusquisque, & in summa omnes.

Vestigium trinitatis in figuris triangulorum.

CAPUT XXVI.

Quod in anima rationali imago trinitatis reperitur.

POst hæc autem in ipsa anima rationali humana exemplum & imago trinitatis primæ tanto evidentius reperitur quanto de ea ipsa scriptura veritatis eam ad imaginem &, similitudinem Dei perfectam expressæ testatur, de aliis omnino tacens. Primum igitur, & vulgare est, & notissimum qua potentia imperet corpori, ut vitæ redundantia & copiositate ipsum impleat ; quæ potestas seu potentia tam fæcunda & copiosa vitæ & operationum patris omnipotentis quoddam exemplum est, qua providentia & sapientia naturali & provideat nutrimentum & distribuat, moneat, regat, quæ sapientia exemplum & imago primogenitæ sapientiæ à qua merito esse deprehenditur : quis autem & quantus sit ei amor ad ipsum, & ea quæ ejus sunt robur videlicet, agilitas, sanitas & pulchritudo ? qui amor exemplum quoddam & imago primi amoris à nullo dubitare posse videtur Et hæc quædam umbræ seu radij sunt quibus in ipso corpore relucet trinitas ipsa quæ in anima humana est, & ex ipsa in ejus corpore. Ipsa autem anima primæ trinitatis umbra, sive vestigium, sive radius quare hæc tria, quæ jam nominavimus ipsius umbræ umbra sunt & ideo tenebris nostræ cognitionis intimior velut umbra quædam primæ veritatis, atque satis evidenter ut diximus : quare ipsa umbra prima expressiorem servat necessario similitudinem primæ veritatis. Dico ergo quia in anima humana est necessario vita & apprehensio, & affectio ; hujus vitæ umbra id est fluxus quidam est vita ipsa qua vivit corpus, & qua vivit anima, & qua vivit homo : unde tres vitæ umbræ ejus sunt, vitalis quam reperis in vegetabilibus ; & animalis, quam vides in animalibus ; & humana, quæ est ejus qua apud se vivit anima ipsa umbra expressioris similitudinis : & hoc multiplici perfectione sua.

Vestigium trinitatis est in vita quã anima communicat corpori.

Dico ergo quod vita ipsa, qua vivit apud se anima ipsa parens est apprehensionis, & donatrix affectionis, præcedit enim vita apprehensionem quæ est in ipsa vita potentialiter : quare velut materia aut parens ipsius est ; hæc enim materialis causa est in qua velut potentia est, de qua actione educibilis vel extractibilis est. Quis autem dubitat de vita exire apprehensionem non secundum actum. Nos autem intelligimus, hic apprehensionem non secundum actum, imo apprehensionem ut vivat habitu aut potentia. Quia igitur vita hæc præcedit ordine essendi apprehensionem necessario causa ejus est : quod autem causa velut parens manifestum est, quia cum non dubitemus in pueris vitam hanc esse in effectu in animabus eorum, apprehensionem vero intellectivam non in eis esse in effectu, & non esse fixam, certum habemus inde maximè, quoniam omni intelligenti prius est intelligere se & virtuti intelligenti prior occurrit ipsa sive ipsius præsentia veritatis quã res quæ extra ipsam sunt possint occurrere per similitudines suas, tunc igitur primũ habet intellectum & rationem in effectu potentia apprehẽsiva, non quidem de potentia sensitiva, quia per operationem ipsius revera factum est.

In animæ ipsius vita qua vivit apud se.

Primum illa non potuit in majus nec in nobilius quam ipsa esset ut exiret de ea : præterea ordine essendi absolute non est prior, sed ordine temporis, adjuvativa scilicet ipsius aliquo modorum : deinde est nobilior longè quam potentia sensitiva & mortalis, cũ illa sit immortalis : restat igitur ut exeat de potẽtia sibi proxima, quin & priori secundũ ordinẽ, &

Intellectus prius se ipsum apprehendit quã alia, atque ex vita eius procedit apprehensio.

immortali ſicut ipſa eſt. Eſt ergo vita ipſa quam nominavimus, quoniam in iſta erat ſine dubio potentialiter, & illa erat velut gravida ipſius, quam eo tempore quo diximus, velut fœtum maturum eduxit ad partum: quia igitur vis intellectiva prius apprehendit ſe eſſe vel vivere & eſſentiam ſuam, ſive vitam quam aliam quamque ſimilitudinem apprehendit; neceſſario prius ipſam vitam de qua neceſſario velut partus exivit apprehendit vis intellectiva quæ ut diximus aut veritas eſt vitæ de qua proceſſit, aut imago: & hoc eſt quod intendimus, quia intellectus iſte qui de vita procedit verè proles eſt ipſius, quoniam imago eſt de ipſa velut utero ſeu gremio procedens: nec dubium eſt quin prius apprehendat ordine recto vitam ſuam, ſive vivere ſuum, quam intelligere ſuum; quoniam prius eſt ei ſive propinquius. Quia igitur vitam ipſam apprehendit per ſe neceſſario ipſum eſt verbum & intellectus ipſius vitæ.

Sed dimittamus iſtud & dicamus, quia iſta tria vita ſcilicet, intellectus, & affectus neceſſario ſunt una eſſentia; quoniam enim in anima humana ſunt, neceſſario in ea ſunt aut ut partes, aut ut totum ipſum quod eſt anima, aut ut accidentia; ſi ut totum habemus propoſitum, quoniam totum ipſa eſt anima rationalis de qua nobis eſt ſermo: ſi vero ut partes, tunc debet eſſe ex operationibus earum una operatio; palam autem eſt quia ab ipſo vivere & ipſo intelligere, & ipſo affici non poteſt ullo modo operatio aliqua compoſita eſſe ſic inter ſe ordinata ut ſit cauſa & effectus. Quod ſi dixerit quis non ideo debere eſſe unam operationem ex operationibus, quia potentia una compoſita eſt ex potentiis, delirus eſt, nec eſt quod Phyſicus aſſerendus ſit. Proportionalium namque ſi alterum eſt, eſt & alterum; quare quia proportionales ad invicem potentiæ & operationes erit permutari ut quemadmodum potentiæ ad invicē ſic operationes: non igitur ſunt iſtæ potentiæ in anima ſicut partes: quare relinquitur ut ſint in ea ſicut accidentia, & tunc nondiffert anima bruti ab ipſa humana niſi accidētaliter; quoniam non differt niſi hujuſmodi potentiis, aut alio ex hujuſmodi: hoc autem eſt quod debet ſciri ex aliis ſcientiis: quare quælibet earum eſt in ea ſicut totum, & ita unum ſunt prorſus ſecundum ſubjectum æquale, licet tres ſint; & cum conſideramus ipſam vitam intellectus in ſe ipſa ſecundum quod eſt vita intellectus ſive intellectiva, ſive intellectualis, invenies eam manifeſtè potentiam gravidam intellectus quoniam diximus, & geſtare in utero illum.

Iſta tria vita, intellectus, & affectus non ſunt in anima neque ut partes neque ut accidentia ſed ſunt una eſſētia.

Quod ſi ad ſecretiora Philoſophiæ reſpexeris ſcito quod agere nihil aliud eſt, quam formam extrahere de ſinu materiæ in qua ipſa forma erat potentialiter, & inde agere ad actum ducere quod in potentia ſolum erat rectè intelligitur, quod V. g. formæ ſenſibiles agunt prius in animam per organa ſenſuum ut formetur in ea intellectus in effectu, hoc eſt quod de ea per multas hujuſmodi paſſiones extrahitur & propter hoc verum eſt quod fontalis aut gravidus & fœcundus intellectus eſt tantum fontalis antequam pariat intellectum quem velut in utero geſtat, & hic eſt intellectus qui debuit vocari materialis; ſecundū vero quod proles illius debet dici formalis quoniā ad modū formæ velut de materia extrahitur ſicut diximus.

De eductione formæ è materia & eductione intellectus formalis ab intellectu fontali & materiali.

Vide autem ne erres in hoc quod nominavimus fontalem ipſam potentiam animæ humanæ vitam, cogitans de vita corporali, & penè ſenſibili, de qua non eſt nobis ſermo, ſed de illa cujus iſta umbra eſt & fluxus longè diſſimilis: hoc autem ipſo ordine operationum clarum eſt, evidentiſſimus enim eſt ordo operationum quæ ſunt animæ noſtræ per corpus, & in corpore; prima enim omnium eſt vivere ipſum corporale, ſecundo quod eſt ſentire, tertio ipſum affici corporaliter amore & deſiderio corporali. Hi autem radij ſunt, vel umbræ eorum quæ in anima ipſa apud ipſam ſunt; ſicut autem umbra ad umbram, & veſtigium ad veſtigium, & fluxus ad fluxum, & redundantia ad redundantiam; ſic veritas ad veritatem, & fons ad fontem: quare idem ordo atque varietas neceſſario eſt in eis quæ ſunt apud animam ſecundum ipſam intelligibiliter ſcilicet; habes igitur quod ipſum vivere intellectus velut parens eſt ejus, quod eſt intelligere; & ipſum affici donum utriuſque, per nos clarum faciemus: ſic autem hæc potentia ad potentiam ſicut parens, & tertia ad ambas velut donum utriuſque. Si enim conſideramus ipſam animam intellectum, invenies eam poſſibilem ad intellectum, in hoc enim naſcitur hujuſmodi vita ut potentialis ad intellectum & velut in ſinu ſuæ potentialitatis clauſum geſtat illum, quod ex partu ejuſdem cognoſcitur cum ipſum tempore quo diximus educat in lucem effectus. Hoc autem certum eſt per hoc quod vita illa cujus umbra & fluxus eſt vita vegetabilium non eſt poſſibilis educere de poteſtate ſua ſeu potentialitate intellectum ſimpliciter, nec etiam vita animalis ſenſibilis abſolutè: quare iſta eſt procul dubio & ordine ſublimior & copioſitate fœcundior. Vita tamen animalis educit quandam diſciplinam de ſinu ſuæ copioſitatis; quædam enim animalia diſciplinabilia ſunt; verum ſuæ ignobilitatis hujuſmodi potentia parit prolem, non hujuſmodi nobilitatis, & perfectionis. Eſt igitur vita hæc ſeu intellectus materialis ſecundum eam intentionem quam tibi determinavimus fontalis, & primus intellectus, & virtus interpretativa prima; intellectus ſecundus verbum interpretationis, ſed potentiale quidem rerum quæ extra ſunt, ipſius vero de qua naſcitur potentiæ ſemper in effectu: unde intelligentem omnem intelligere ſe habere vim intelligendi neceſſe eſt, etſi non ſit ei liberum cogitare quamdiu depreſſus eſt fantaſiis. Intelligenti enim intelligere ſe neceſſarium eſt, cogitare autem, & intueri ſe ipſum ut eſt, hoc eſt nudam ſuam eſſentiam, dum adumbratus & oneratus eſt inſcriptis fantaſiis non ei liberum aut facile, tranſverſum neceſſario trahentibus ipſum ad ea quorum ſimilitudines ſunt, & à quibus inſcriptæ ſunt: hæc enim eſt natura ſignorum intelligibilium quibus mentes noſtras res ipſæ quæ extra ſunt ſemper trahunt, ut ad alia cogitare non permittant: unde cum aliqua nobis preſſius impreſſa ſunt, & alias impreſſiones à nobis removent, & ad ea quorum ſimilitudines ſunt neceſſario nos trahunt etiam dormientes. Hoc autem manifeſtum faciunt paſſiones amoris & odij, & invidiæ, & timoris, quæ cum vehementius invaluerunt, & fuerit fixio earum fortis in nobis, & penetrans intima noſtra excludant à nobis ſollicitudines alias & paſſiones.

De differētia vitæ humanæ à vegetabili & ſenſibili, & quod vita intellectiva ſe ipſam intelligat licet variis quandoque phantaſiis & paſſionibus alio diſtrahatur.

Quo autem & quanto affectu ſe invicem complectantur inde manifeſtum fiet, quoniam ipſa quæ intellectum noſtrum adjuvant miro amore complectuntur: ſufficit autem nobis in hoc exemplum oculorum & viſus quem amore ſciendi & intelligendi in effectu præter cæteros ſenſus diligimus, eo quod ad venandas res quæ extra ſunt liberior & latior. Amor autem iſte non eſt procul dubio niſi propter intelligere in effectu, quemadmodum ſi viſus noſter in effectu perfectus eſſet in his quæ circa ſolem & lunam & ſydera ſunt, non eſſet nobis neceſſaria ſcientia Aſtronomiæ, nec amaremus eam. Quod ſi tantus eſt affectus fontalis intellectus in iſtum ſenſum, & alios propter ipſum intellectum; quantus igitur eſt in ipſum intellectum, ſed iſte affectus amoris gratuitus eſt tantum; non enim venaliter aut

Quo ſe amore mutuo diligant intellectus qui parens, & intellectus qui partus eſt eius.

aut ſymoniacè diligit ipſum, ſed gratis & æqualiter etiam diligit ipſum pro indifferenti habens ipſum amittere ſe, & ipſum: cum ſine ipſo eſſe ejus vacuum eſſet omnino, & inutile, quoad hoc ipſum, qui nec hoc ipſum dignoſcere poſſet. Quid enim aut utilitatis, aut jucunditatis haberet eſſe prioris intellectus abſque iſto? Sed redeunt nobis ea quæ ſuperius de materia & forma percurrimus; non enim eſt ſicut materia iſta primitiva & fontalis cum ei perfectionem ipſam abſtulimus & diligendo illum non diligit niſi ſeipſum in effectu. E converſo vero de ipſo intellectu quantum amet ipſum fontem ſuum, & quantum ei obligatus ſit ex ipſa ſollicitudine providendi, & venandi ei perfectiones ſuas ſecundas manifeſtum eſt, & auferendi ab eo omnem imperfectionem. Quis enim ignoret, quo ardore tenebras erroris perſequatur & lucem veritatis inſequatur? Vides ergo quo ſtudio imperfectiones quæ ſunt in ipſa materia ſua excutere ardeat, & perfectiones ejus quærat.

Quod ille amor mutuus idem ſit amborũ & idem eſſentialiter cum amboꝫ.

Quod ſi quis dixerit, quod hoc quærit ſibi, non illi materiali, de cujus potentialitate exit; nos reſpondemus quia ipſi materiali de cujus potentialitate eſt, & quod in ipſo non diligit niſi ſe, quoniam vero diligit perfectionem ipſius materialis neceſſario diligit ſe; cum ipſe perfectio ejus ſit: & hæc eſt cauſa quæ togit eundem eſſe amorem amborum in alterutrum. Amor autem iſte non poteſt eſſe aliud eſſentialiter ab utroque iſtorum; quoniam ſi aliud eſſet, illud neceſſario intercederet inter ipſum & primum fontalem intellectum, qui eſt prima derivatio ipſius; cum eſſet ligatio ipſorum ad invicem, quare uterque propinquior quam illa ad invicem, & hoc impoſſibile; illa enim neceſſario proxima, cum iſte intellectus ſit immediata potentia in illo, ille vero immediatus actus ex illo. Et redibimus per viam iſtam qua ſupra de primo genitore & primo genito jam tranſivimus: omnes enim illæ cooperationes & ſimilitudines artificis, & artis, & amoris illorum ad invicem hic occurrunt, & revera occurrere debent: cum ergo iſta obſcura vel diminuta tibi videbuntur, illuc recurre.

Idem oſtẽdit in intelſectu glorificato.

Quoniam autem in gloria ſua ultima & decore ultimo & beatitudine promiſſa ſimillima eſt futura anima humana conditori ſuo; & hoc eſt quoniam de immediata conjunctione ſua relucebit ad ipſum velut ſpeculum terſiſſimæ puritatis reddens faciem inſpectori ſuo, ut fides vera certitudine novit. Nos autem dicimus, quod perfectio ejus eſt abſque dubitatione ulla completio, & perfectio ſuæ poſſibilitatis, completio dico & perfectio ultima ut ſit ei quies neceſſario, & impoſſibile ſit aliquid acquirere ultra perfectionem iſtam; non enim eſſet perfectio ultima, neque perfectio etiam abſolutè illa poſtquam eſſet alia. Quis autem dubitat intellectum poſſibilem natum intelligere omnia eſſe ſpeculum omnium, & rationem in effectu: quare ſæculum intelligibile & quemdam mundum archetypum in effectu & ſæculum intelligibile primum primogenitum verbum ſupra diximus. Vides ergo intellectum noſtrum in perfectione ſua ultima imaginem perfectam & exemplum perfectum primogeniti verbi: ſicut autem actus ad actum, ſic potentia ad potentiam: quare tunc ipſa potentia quæ ſinus eſt & parens noſtri intellectus neceſſario erit perfecta imago & ſimilitudo primogenitoris: quare ligationes ſive amores qui incidunt erunt neceſſario proportionales. Vide quo te perduximus ut intelligas quod fides prædicat *cum apparuerit* per intelligere in ſpeculis intelligentiarum noſtrarum *ſimiles ei erimus*: quare neceſſe eſt animam humanam perfectam ſimilitudinem eſſe, & exemplum primæ trinitatis: & verum eſt utique *quod creavit Deus hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam*, ad hoc ſcilicet ut imago & ſimilitudo ejus eſſet, ad imaginem quippe ſuam, & actum omnem potentiam creatam eſſe nemo niſi impeditus & erroneus dubitet. Hæc igitur ſimilitudo ſive imago humana potentialiter eſt; accedit autem ad actum ſuum ultimum Philoſophando, quod eſt contra errores & tenebras falſitatis, & ignominiæ, contra pravitates affectionum ſuarum dimicando; lucem veritatis per ipſum lumen ejus, quod eſt una fides ac ſalutaris, & ſuavitatem bonitatis per odoris ſui veſtigium, quod eſt ſpes, deſiderio & amore caſtiſſimo, & ſupermundano inſequendo.

Idem oſtẽdit in intellectu ſeparato ſe ipſum intelligente quod eſt verbum gignere.

Addemus etiam aliam manifeſtationem, ad hoc imaginabimur intellectum nudum ſeparatum à corpore intelligere ſe ipſum nude, & intueri ipſum per ſe & in ſe non prohibitum obſtrepentibus imaginibus fantaſiarum. Dico igitur quod intelligere ſe eſt ei loqui ſe, intellectus enim verbum eſt ſpirituale & loquela ſpiritualis intellectiva prima, & ſecunda, ex qua etiam exterior loquela nomen habet: quare intelligere ſe eſt loqui ſe ſpiritualiter, loqui autem eſt verbum gignere vel proferre: ergo ipſe intellectus gignit verbum ſpirituale de ſe; verbum autem ſpirituale eſt imago ejus cujus eſt verbum: gignit igitur imaginem de ſe, & in ſe hoc modo loquendo vel dicendo ſe; neceſſario plus enim eſt ei intelligere ſe, quam eſſe, inquantum eſſe non habeat in effectu intelligere, aut ſi vis ei contingat in effectu. Quid autem plus habere poteſt intelligere ſe, quam eſſe, cum eſſe numquam habeat in effectu, intelligere autem ſemper ei contingat in effectu. quid autem plus habere poteſt intelligere ſe quam eſſe, niſi generationem verbi quam diximus, quæ eſt effulgentia ipſius de ſe?

Quod hoc verbum nõ poſſit eſſe aliud à genitore intellectu. Quæ hac parentheſi clauduntur abundare videntur & alieno loco poſita.

Neceſſario igitur ibi generatio, nec poteſt imago hæc aliud eſſe à genitore ſuo intellectu; quia alia eſſentia de illo exire non potuit per ſe, & ſecundum ſe; ad hoc enim multas ſuperius radices poſuimus. (Quæro autem utrum amet intellectus pulchritudinem ſuam quam intuetur ſic? & non eſt dubietas quin amet, de quo amore remitto te ad ea quæ de iis ſuperius dicta ſunt.) Nova enim eſſentia ab uno agente in ſe, & ſecundum ſe recipi non poteſt; eo quod eſſentialis diverſitatis nulla cauſa ſubſit; tota enim actio iſta ab uno eſt inquantum unum, & in ſeipſum: ſiquidem in aliud eſſet, poſſet ipſum patiens aliquid diverſitatis afferre ei quod ex illa actione generatum eſt: quemadmodum frigidum patiens à calido non ſtatim calorem recipit, receptæ diſpoſitioni partem propriæ diſpoſitionis immiſcet, & recipitur primo tepiditas.

Deinde ſi novæ eſſentiæ verbum gigneretur, eſſent ibi duo intellectus diverſarum eſſentiarum, eſſet alter receptus per alterum: quare contraria ineſſent ei ſecundum idem; cum intellectus agens ſecundum idem reciperet intellectum genitum & daret, & ita ibi receptor & dator ejuſdem eſſet ſecundum idem & ſecundum unum, hoc eſt ſecundum ſe ſolum, & per ſe ſolum ageret. Ex hoc igitur manifeſtum eſt non poſſe eſſe novæ eſſentiæ & diverſæ verbum genitum à genitore ſuo, & gignere verbum hujuſmodi non eſt ipſum gignere aliud eſſentialiter, & quod debeat eſſe novæ eſſentiæ; ne ejuſdem dator & receptor ſecundum idem intelligatur, hoc eſt in quo ſecundum hanc conſiderationem & comparationem non intelligitur pati-

bilitas. Ex quo etiam ſequitur quod idem magis & minus haberet ſecundum ſe. Eo igitur & altero & alter datum ſive receptum: & hoc eſt quoniam omne datum majus eſt apud datorem, in eo quod dator eſt ſimiliter prius & poſterius do eodem ſecundum idem accideret dici eodem modo de amore quo complectitur ſeipſum loquens per modum iſtum intellectus quod non ſit novæ eſſentiæ oſtenditur.

Deſcribit perfectam ſimilitudinem gloriæ.

Evidentiſſimum autem eſt totum hoc in intellectu glorificato hoc eſt cujus potentialitas tota in effectum ſuum ultimum & perfectionem exivit, ut diximus; ibi enim intelligentior, & verbum ſuum exit in exemplum verbi primogeniti, & † ſecundum intelligibile in effectu: quare eſt verbum quo ſimul dicit ſe totum ſecundum potentiam & omnia ſecum. Eodem modo ſentit ſe amore ultimo alligatum, inde verbo ſuo, & hoc gratuito dono: & ſic potentia intellectiva ab omni potentialitate ſua ſeorſum in ultimo ſuæ libertatis & amplitudinis, & in ultimo ſuæ perfectionis & actualitatis, vinculis mortis & mortalitatis diruptis, & laqueis omnibus paſſionum, quibus velut compedita tenebatur in corpore contritis per omnem modum abſoluta & liberata jugo præſentis hujuſmodi, & ærumnoſæ ſervitutis excuſſo & corruptione corporis, quæ velut moles oneroſa ipſam aggravabat & in incorruptionem gloriæ commutata, fantaſiarum tenebris diffugatis de objecto præfulgentioris lucis velut ultimæ terſionis & puritatis ſpeculum exemplum & imaginem primogeniti verbi de ultima impletione redundans eructat. Ibi primogenitum verbum ſimilitudine ſua & immediata conjunctione ſua ipſam jungit atque ſigillat. Ibi primæ ſuavitatis amor velut caminus e vicino conſurgens affectum noſtrum potius ſenſibili quam enarrabili ſuavitate inflammat. Ibi fontalis illa primogenitoris copioſitas potentiæ noſtræ primæ poſſibilitatem, velut fluminibus eorum quæ primo nominavimus duorum incumulat, ſicque noſtræ poſſibilitatis atque capacitatis impleta ſinuoſitas redundat in corpus quatuor illas dotes glorificatorum corporum.

† *Secundū intelligere in effectu, ideſt in actu.*

Verbum admittit in viſione beatifica.

Veſtigium Trinitatis in intellectu locutore intellectu & amore utriuſque qui non vident cæci ſunt ad lucem.

Quia igitur in ultima perfectione animæ humanæ relucet in effectu ultimæ ſimilitudinis trinitatis quædam facies, & in poſſibilitate iſta, & tenebris poſſibilitatis radicaliter eam relucere neceſſe eſt: ſicque per hoc manifeſtum, quod in libro Geneſeos ſcriptum eſt. *Creavit Deus hominem ad imaginem ſuam.* Imago igitur ad potentiam, ſimilitudo ad effectum ultimum referatur: & addiſce venerari ſcripturam, quæ cum ſit tam ſimpliciter & humiliter ſcripta, tamen profunda, ardua, & ſecreta in ea deprehenduntur. Quod autem una ſit mens humana, quæ & eſt Trinitas, hoc eſt quod explico, quod tria ſint, intellectus locutor, & intellectus, & amor alterius in alterum, & unumquodque iſtorum trium tota eſſentia mentis ſit, ſicut in radice & potentialitate. Radix vero poſſibilium & effectuum facile eluceſcit niſi forraſſe de luce ſolis cum cæcis diſputationem aggreſſi ſumus, quibus primum neceſſe eſt addiſcere an videre, an tueri poſſint lucem: lux autem oculorum ſpiritualium, intellectus ſcilicet & rationis veritas eſt, ſed ad hoc cæcus ignorat, ignorat enim lucem & quid lux ſit. Horrendum eſt autem animam ponere velut accidentium aggregatum ex potentiis ſuis, præſertim cum nulla omnino conjunctio, nullus modus aptationis earum. Quod ſi ita eſt tunc tres neceſſario ponuntur animæ in corpore humano.

Tria iſta eiuſdem

Nos autem ſcimus ipſius neceſſe eſſe potentiam, cujus & actus: quare cujuſmodi erit potentia intelligere, ejuſdem erit & intelligere in effectu: & ideo neceſſario ejuſdem eſſentiæ ſunt virtus, & potentia fontalis intellectiva quam B. Auguſtinus vocat memoriam, & intellectus in effectu: ejuſdem etiam neceſſario ſunt cognoſcere, & amare; non enim amat niſi cognoſcens, & quia cognoſcens; quare effectus & intellectus neceſſario ſunt unum, & in uno ſunt eorum paſſiones neceſſario; alioquin ignorans ignoratum ex toto diligeret, accidit etiam ut amans torum ſe amare ſentiat: anima nempe ſeparata & ſpoliata confitetur de ſe quod ego quia novi, diligo, & inquantum novi: quod utique nullo modo in ſe ſentiret niſi in eodem eſſentialiter amor, & notitia fierent. Senſus igitur amborum in uno & eodem manifeſtat unum eſſe illas duas virtutes ſecundum eſſentiam ipſius mentis. Ego ipſa, non aliud, ego ipſa patior vulnus amoris iſtius, vulnus iſtud mihi infixum ego ipſa doleo, non aliud dolere ſcio, non aliquod aliud unum de his quæ apud animam ſunt, & ipſa ſola novit; ipſi igitur ſoli credendum: veriſſimè enim dictum eſt iſtud. *Nemo novit ea quæ hominis ſunt, niſi ſpiritus hominis*, quod utique de ſpiritualibus intelligitur, de corporalibus autem nos multa melius novimus quæ alij ignorant, (de ſe videlicet.)

eſſentiæ ſunt teſtimonio animæ.

1. Cor. 2. 11.

Quod ſi quis dixerit quod diſputatione certificandus eſt, utrum gaudeam an non? cum iſtud multo magis certum ſit in me eſſe, alias enim nullum problema ſenſu determinandum eſt. Senſus autem interior certiſſimus ſenſus, & interiori noſtro terminabitur problema iſtud, ut diximus. Jam claruit utcumque unam eſſe eſſentiam primogenitoris, & primogeniti, & primi doni ſive primi amoris, quos vitam, & lumen, & gaudium primæ beatitudinis appropriatis vocibus ſuperius appellavimus.

Et inutilis eſt ad hoc diſputatio.

CAPUT XXVII.

Quod Trinitas perſonarum ſimplicitati, & unitati eſſentiæ non derogat.

His ſolum qui cæcutiant in admiratione venit quod eſſentia de ſingulis perſonis dicatur non ipſæ de ſe invicem ad quod affert exemplum trianguli.

QUaliter autem verum hoc eſt, quod unum hoc aliquid ſit primus genitor qui non ſit primogenitus, aut è converſo: ſimiliter & de primo dono ſe habet. Qualiter quidem de uno & eodem per omnem modum dicatur, ſcilicet de eſſentia altiſſima, & hæc ipſa de omnibus & ſingulis, nec tamen illi de invicem in admirationem velut cæcutienti adhuc, & tenebris ſuæ conſuetudinis involuto intellectui. De differentiis autem eorum quæ & quot ſint, & quid ſint, & an præter eſſentiam eorum aliquid ſint in re, an noſtrarum apprehenſionum modi quidam quibus res veræ reſpondeant certum fecere tentabimus. Videtur autem ſufficere debere exemplum trianguli quod ſupra poſuimus, ubi manifeſtum eſt tres angulos unam ſuperficiem eſſe & eandem, & illam dici de unoquoque ipſorum, ipſos vero de invicem nullatenus. Sunt igitur ipſi tres anguli idem hoc aliquid ſecundum eſſentiam, ſuperficies videlicet illa quæ tribus lineis clauditur, nec tamen iſte ille eſt, aut è converſo.

Affert & exemplum panni ſemel in die in varia ornamenta reformati.

Addamus & illud exemplum. Non eſt jam dubium iis qui ſcilicet videre poſſunt in die uno, quod de eodem panno ſit ſimul ſupertunicale, & opertorium & ſcapulare, hoc eſt teſtimonio oculorum ſuppoſuimus Vides igitur unam panni eſſentiã quæ de quolibet iſtorum ornamentorũ dicitur pannus enim eſſentia cõmunis eſt trium ornamentorum illorum, & in illa conveniunt, & communicant.

& de omnibus & ſingulis illa dicitur: tria vero ornamenta ibi eſſe quæ ab invicem differunt, & de invicem non prædicantur, imo ſpecie differunt, qualis quidem ſpecies invenitur in hujuſmodi, nullus niſi cæcus dubitare poſſit; non enim ſupertunicale opertorium eſt, aut è converſo, neque ſcapulare; ſed ſpecie differunt & ſunt tres ſpecies revera ornamenti: ornamentum enim genus eorum omnium eſt ſimilium: ſpecies autem idem genus è regione dividentes non prædicantur de ſe invicem. Valet idem ſimilitudo fontis, & rivi ſive fluvij, & ſtagni de quibus non dubitatur quin ſint eadem aqua quæ ibi eſt velut communis eſſentia. Fons, fluvius, primus genitor, & primus genitus, velut ſtagnum omnium chriſmatum fluenta continens, qui omnes ſpiritus intelligibiles capiat, ut legitur Sap. 7. ſcilicet velut in quo tota paternæ & filialis bonitatis ſe effundit copioſitas.

Idem probat exẽplo annuli & ſibulę ex auro.

Quod ſi intellexeris de eodem auro ſimul fabrefactum annulum & ſibulã, & quod hoc artificio fabricatum ſit, quod oras caputij infibulet decenter, & in digito decenter ſedeat; adjuvaberis hoc exemplo; & erit tibi communis eſſentia quam communicant annulus & fibula, cum tamen annulus & fibula ſpecie differant, & de invicem prædicari non poſſint. Cum igitur eadem eidem ſint, ſcilicet auro annulus & fibula, invicem autem eadem non ſint, imo ſpecie diverſa; & tamen aurum de utroque dicatur: multa tamen de auro prædicantur, quæ de neutra earum, & ſimiliter de utraque multa dicuntur, quæ tamen de auro dici impoſſibile eſt. Quod totum teſtimonio exemplorum certum faciemus; annulus quippe aureus eſt, & vere dicitur annulus iſte aureus, nec agitur ullo modo per locutionem iſtam, de auro iſto. Quod ſi fieret ſermo iſte cum dicitur iſte annulus aureus, non eſſet verum quod per eam dicimus; nullo quippe modo aſſignabile prædicatum iſtud aureum auro; aurum enim & aureum oppoſita ſunt, & nomine & ratione, ut de ſe invicem nullatenus prædicentur; ſicut materia & materiatum. Quod nomen annuli nullatenus nominat aurum, nec ſignificat, ut ſic dicamus modo, ſed impoſitum revera ornamentum digito: nec univocantur materia & materiatum ſub eodem nomine umquam, ut idem nomen eis imponatur per modum ejuſdem rationis. Item quod aurum & aureum nulli eidem impoſita ſint, nec de eodem per ea agitur unde & de ſe invicem prædicantur. Eſt enim annulus aureum hoc & è converſo; & abſolute annulus aureus non ſolum aureum hoc: manifeſtum igitur eſt quod non de eodem agitur cum dicitur hoc aurum, nec idem nominatur, nec eidem impoſita ſunt nec eſt ad modum ejus quod dicitur ſedente Socrate, hoc ſedens eſt & hoc muſicum eſt; quippe de eodem agitur & non eſt ſociari in oppoſitum utraque, muſicum ſcilicet, & ſedens etſi diverſis de cauſis. Unde rationabilis eſt in hoc probatio Ariſtotelis, quia ſine dubio volentes vocare Socratẽ vocavimus ſedentem, aut muſicum, ſcientes nos agere per nomina illa accidentis de eodem, quia de Socrate ipſo & per nomina autem hoc aureũ aurum nõ intendimus unquam agere de eodẽ, & generaliter aliud eſt videre ipſum aurum & aliud generaliter loqui & agere de auro quocumque, cum tamen non dubitetur iſte annulus eſſe hoc aurum, cum agetur de annulo; nec dicentes iſte annulus agitur de hoc auro: propter hoc non agimus de eodem, quia nihil verum eſt de quo agatur utrumque quia de eodem auro nec de eodem annulo.

Ut exemplo angulorum & ſuperficiei.

Eodem modo ſe habet in omnibus exemplis, quæ ſupra poſuimus in angulis & ſuperficie; quia ſi per nomen anguli ageretur de ſuperficie ipſa; etiam per accidens eſſet verum, quia iſte angulus eſſet ille; ſicut verum eſt quod hoc ſedens eſt, hoc muſicum; & eſſet idem angulus major & minor recto, & rectus & ſemirectus, & obtuſus, & acutus: quæ omnia in tribus angulis orthigonio, & amblygonio, & exugonio concedi oporteret. Et in his quidem amplius nos immorari non oportet. Jam igitur non debet videri mirum, ſi primogenitus non dicatur de primogenitore, aut è converſo; de eodem nullomodo per nomina primogenitoris & primogeniti; quia neceſſario duo ſunt genitus & à ſeipſo. Quare igitur unum ſunt eſſentialiter, ut diximus, & ſunt hoc unum veriſſime quod eſt eſſentia prima, & ab invicem differunt, ita ut nullomodo de ſe invicem prædicentur.

CAPUT XXVIII.

De differentia, & diverſitate trium perſonarum ab invicem.

Probat aliã eſſe inter patrem, & filiũ differentiam, quam differentiam relationis.

MErito igitur quæritur cujuſmodi ſit differentia hæc cum qua eſt eſſentialis per modum omnem unitas; & neceſſe ut accidentalis ſit, aut modi fortaſſe apud philoſophos innominati. Accidentales autem ibi differentias eſſe, ubi non cadit ulla accidentium varietas per aliquem modorum, nec cogitabile quidem aut fingibile eſt. Quare modum alterum tentabimus & inquirere & aſſignare. Quod ſi aliquis dixerit, quia relatione differunt, recte utique dicit, ſed relatio ſolum mutuam de invicem prædicationem prohibere non ſufficit, nec additio eorum accidentium: album enim & ſedens de eodem, & de ſe invicem prædicantur, licet prædicatio illa per accidens ſit & non ſecundum ſe: nullo autem modo verum eſt quod pater eſt filius & è converſo. Ad hunc modum idem eſſe ſimile & æquale, & de ſe invicem dici nihil prohibet, licet ratione differant. Apud nos etiam Pater eſt Filius alterius ſcilicet. Neceſſario igitur alia eſt differentia inter patrem & filium quam differentia relationis; quia differentia relationis de invicem mutuam prædicationem, ſaltem ſecundum accidens ſuſtinet: illa vero quæ eſt inter primogenitorem & primogenitum eam nullatenus admittit.

Idem probat ex ſuppoſitione quod pater non genuiſſet, filius vero genitus nõ fuiſſet.

Item manifeſtum eſt quod nulla cauſa pendet à ſuo cauſato, & quod genitor non pendet aliquo modo ex ipſo genito, niſi fortaſſe in eo quod genitor à genito relative dicitur: quia ergo poſſibile eſt nobis intellectu ponere primogenitorẽ non genuiſſe primogenitum, quo intellecto procul dubio primus genitor revera genitor non eſt; ſed tamen eſt, quia quod eſt, non hoc à generatione pendebat, ſed magis è converſo. Eodem modo hanc poſitionem recipit intellectus noſter ut ſcilicet primogenitum intelligamus nunquam fuiſſe genitum, ſed tamen eſſe: nunquam igitur iſte ille erit, abſit. Quod ſi hæ relationes ſupervenientes iſtam identitatem nullatenus prohiberent, cum paternitas & filiatio, nec aliud, nec alium facere ſufficiant; præſertim cum inter accidentia omnium fere magis extrinſecus relatio ſit: quare adhuc paternitas eſt & filius, cum tamen iſtæ relationes ſupervenerint. Imaginari etiam poſſumus ex tempore cœpiſſe etiam fuiſſe generationem iſtam: ſi igitur generat pater, aut quod eſt jam & fuit generat, aut qui nondum eſt generat: & vel incipit abſolute eſſe quod generatur, vel ſolum incipit eſſe ad aliquid, aut hujuſmodi; ſi incipit eſſe abſolute, habet ergo neceſſario illud eſſe cui ſupervenit eſſe ad aliquid cum genitus eſt, & recipit à patre primum illud, deinde recipit aliud aliquo ordine, ordine dico eſſendi non temporis.

Relationes quodam-

Item quis dubitat ad aliquid neceſſario velle ſubjectum habere aut quid, aut quantum, aut

modo accidunt personis divinis.

quale, & non posse esse ullomodo nisi postquam ista fuerint? omne enim ad aliquid accidit, & est separabile actu aut ratione, quare necessario patri accidit præter intellectum & intentionem suæ nativitatis † ut sit pater; & filio similiter ut sit filius: impossibile enim est, ut essentiale sit quocumque modo quod ad aliud dicitur, quoniam omne esse fruitur necessario essentialibus suis nihil habens necessario ultra: quare quæ præter sunt necessario accidunt ad ipsum; alioquin extremitates essentiales essent ipsi relato; quidquid enim est essentiale ipsi essentiali essentiale est; quia quidquid inseparabile est inseparabili inseparabile est. Ad aliquid ergo omne necessario accidit ei, cujus est tamquam denominatio. Pater igitur & filius accidunt sicut in beata Trinitate fas est istud dicere: quare accidunt primo.

† *Ideſt naturæ.*

Non potest primo accidere essentiæ divinæ esse patrem & filium.

Quod si quis dixerit quod accidit essentiæ altissimæ primo ipsam esse patrem & filium sui ipsius, & genuisse seipsam: hic autem propriæ falsitatis indubitabilis evidentia per seipsam corruit, ideoque destructioni ejusmodi parcendum. Igitur habemus aliud assignare subjectum primum ejus quod est ad aliquid; cum igitur nundum ab ipso aliquid consideraverimus, necessario inter ipsum subjectum quod subest paternitati, & subjectum quod subest filiationi differentiam inveniemus aliam, quam ejus quod est ad aliquid.

Alia est differentia inter patrem & filiū præter relativa, quia non agitur de eodem cum dicitur iste genuit, iste genitus est.

Amplius iste qui genuit & inquantum iste, aut differt ab eo qui genitus est inquantum ipse, aut non; si non, necessario de eodem agitur cum dicitur iste qui genuit, & iste qui genitus est; quoniam sub alterius differentijs necessario relinquitur idem, utrumque autem spoliatur & abstrahitur differentia ex toto, cum dico iste facta designatione ejus qui genuit, & cum dico iste facta designatione ejus qui genitus est, nulla erit ibi differentia omnino nisi ejus quod est ad aliquid. Illud autem totum utrumque sublatum est necessario: de eodem igitur agitur per utramque demonstrationem. Verum igitur erit quod iste genuit istum de eodem facta demonstratione, & idem genuit se quod nullus intellectus interius recipit Relinquitur igitur necessario differentiam esse inter primogenitum, & primogenitorem præter eam differentiam quæ est ad aliquid.

Si sublatis relationibus idem maneat subiectum vel idem seipsum gignit & à seipso gignitur, vel sola relatio quod est alterationem esse non generationē.

Amplius. Quid subest denominationi quæ fit per hoc quod dicitur pater, & fit à paternitate? si subest essentia, istud jam destruximus; quoniam essentiam recipere utramque illarum denominationum, aut etiam alteram impossibile est; non enim gignere, aut generare essentiam possibile est: si vero non subest ambobus, habemus idem inconveniens. Idem intelligo in se præter comparationes illas relativas, quod scilicet idem remaneret sublatis ambabus relationibus, tunc necessario subsunt illis duabus relationibus subjecta, quæ in se etiam, hoc est præter illas relationes sunt. Non est igitur sola differentia inter primogenitorem & primogenitum, illa inquam sola differentia quæ est ad aliquid; quoniam secundum hoc esset ibi vera paternitas aut filiatio; & quoniam ejusdem ad se impossibile est esse veri nominis paternitatem aut filiationem, accideret solum ad aliquid ibi genitum esse; cum id quod subest ipsi ad aliquid idem prorsus sit utriusque hoc est sub utraque relatione: quemadmodum alterationis motu solum accidens secundum quod est alteratio gignitur; subjectum autem remanet sub utroque termino motus. Eodem modo ponitur hic paternitas & filiatio in generatione, ut albedo & nigredo in alteratione quoniam unum subjectum utriusque ponitur utrobique, sola autem varietas terminorum ipsorum motuum: alteratio igitur dicenda est inter patrem & filium, non generatio quoniam solum ad aliquid illo modo ineffabili egressum est in effectum essendi.

Si sola relatio gigneret & gignerētur nō gigneretur nisi ipsa generatio adeō. que esset generatio sui ipsius.

Item generatio secundum hoc esset generatio sui ipsius quoniā non gigneretur ibi nisi ipsa generatio: hoc autem planum, si temporalem illam generationem imaginati fuerimus; id enim quod subest ipsi generationi prius erat, quare illud non est aliquo modo genitum per generationem istam, ut veniat in esse. Igitur ipsa sola genita est cum correlatione sua. Secundum hoc non magis genitus est filius, quam pater; ipse enim propter suum ad aliquid, filiationem scilicet genitus est filius, eo quod filiatio egressa est in effectum essendi, & factum est, ut ita dicam, non ut filius esset absolute, sed ut filius esset filius. & hoc fuit ei generari vel genitum esse. Erit autem de patre necessario idem, cum ejus paternitas similiter acquisita sit eidem. Si enim generatio filiationis fuit filio generatio, paternitatis generatio ipsi patri erit generatio. Qui igitur ponit sublatis relationibus nullo modo differre patrem & filium, cogitur necessario ponere utrumque genitum esse, & esse utrumque filium. Qui enim acquisitio sui ad erit generatio alterius, & nō alterius? quare vel uterque genitus est vel neuter. Ex quo oportebit primum genitorem esse sui ipsius æque ut & filium; æque enim acquisivit sibi suum proprium ad aliquid, ut filio: quare si hoc est ei gignere filium, hoc erit ei gignere seipsum.

Si generatio esset in ipsā generationem, motus esset in seipsum, imo simul essent motus & quies.

Item quis intelligit quod generatio sit in ipsam generationem & non in aliud? impossibile est indubitanter omnem motum esse in aliud, non in seipsum necesse est; motus enim via est acquirendi aliud quam ipse sit, & via est non finis; alioquin in ipsa esset quies; in fine enim motus omnis quiescit ab ipso motu. & ita in ipso motu esset quies ab ipso motu, & ita simul oportet esse motum, & quietem ipsi motui contrariam, imo cessationem ab ipso motu Manifestum igitur nullum motum esse in seipsum, vel ad seipsum; ne idem sit via & finis ejusdem acquisitionis, vel sit idem in potentia & in actu: sic quæritur per motum ipse motus, cum jam in effectu habeatur, & sint simul motus & quies in idem, & in eodem, & ab eodem. Licet ergo motum omnino ibi cogitare pia fides exhorreat, tamen sicut per congruentiam primogenitoris, & primogeniti ibi generationem dicimus, eadem licentia disputantium & philosophantium motum supermundanum & ineloquibilem, ut quidam dicit, dicere permittitur salvo piæ fidei, & puro intellectu.

Recapitulatio præcedentium.

Ex his igitur omnibus necessario relinquitur nobis generationem illam non esse ad se, nec in seipsam, & filiationem nullo modo esse terminum ac finem generationis, sed consequens; omni quippe generationi accidens acquiri necesse est, sed huic generationi accidens non est ejus per se & finaliter principaliter acquisitio; scilicet accidens, sive ad aliquid, sive alterius modi accidens.

Quod esse relativa supponant esse ad se.

Sequuntur igitur errorem istum alia inconvenientia, & aliæ absurditates; non enim recipit aliquid ad aliquid nisi postquam fuit ad seipsum: nec potest esse ad aliquid prima prædicatio, sed necessario consequitur absolutam: quare patrem primum necesse est prius esse aliquid suæ proprietatis in se & ad se, deinde esse, vel referri ad alium. Et de filio idem oportet, cum enim consideraverimus relativa quæque, inveniemus neutrum esse dignius causam alterius, quam è converso. Quemadmodum etiam inveniemus illa coæqueva per omnia & neutrum prius altero in comparatione & cōsideratione sua relativa; & propter hoc non magis erit filius à patre inquantum filius, quam è converso, quoniam non magis habet filius à patre, ut sit filius quam pater à filio ut sit pater; filiatio quippe non magis à

paternitate

paternitate quam paternitas ab ipsa dependet. qui igitur hoc ponunt nō adverterunt de prædicamento relationis quoniam non potest esse ipsum quid aut quantum, aut quale.

Patri necesse est assignari aliud esse quam relativum & esse essentiæ.

Revertamur igitur & dicamus quia si pater filium non haberet, esset tamen nihilominus; non enim est ex hoc quod habet filium quia tunc æque esset à filio, ut filius ab ipso: esset igitur etsi non haberet filium, esset utique potentia habens filium, quare non esset Deus tantum, aut divina essentia; quoniam illa nec actu nec potentia generativa est: necesse est igitur ut assignetur ei aliud esse quam esse patrem & quam esse essentiam altissimam, in quo & secundum quod sit generativus ipse: non autem ex parte essentiæ generativus est, quoniam secundum hoc & ipsa essentia generativa esset, & ipse filius generativus ex parte essentiæ ejusdem.

Et illud esse est esse personale.

Relinquitur igitur esse appropriatum omnibus modis incommunicabile, & omnibus modis singulare ultimæ individualitatis; & hoc est quod vocant esse personale ab eo & per se quod vocant personam, ut non uniatur in ea pluralitas ulla per aliquem modorum. Essentia enim etiamsi pater sit, & incommunicabilis incommunicabilitate & indivisibilitate essentiali, non tamen absolute est incommunicabilis pluralitati, neque nata esse per se absolute & simpliciter, imo nata esse in pluribus, & de pluribus dici. Persona vero Patris nullomodo de pluribus nata est dici, sed per se separatissima prædicatione ab omni multitudine, sive pluralitate. Et hæc est intentio quæ dicitur in definitione personæ, individua substantia; individuam enim substantiam de uno solo prædicari oportet per omnem modum. Hoc autem per modum istum non competit essentiæ altissimæ, cum ipsa de pluribus prædicetur una, quippe pluralitas necessario est inter primogenitorem, & primogenitum, & commune amborum donum. alioquin nec vere filius hic esset nec vere Pater ille, nec vere donum amborum tertius.

Quomodo concedendum sit essentiam divinam esse personam.

Non tamen negandum divinam essentiam esse personam, absque ulla dubitatione divina essentia quælibet est trium personarum, & quoniam persona dicitur de divina essentia rationalis naturæ individua substantia. Licet autem hæc diffinitio de essentia altissima prædicetur, non tamen est diffinitio ipsius essentiæ, non enim de ea primo & per se, sed de persona & per illam de essentia altissima. Amplius individua est prima substantia cujus prohibet imaginatio aliquid esse sub illa, aut post illam in substantiali coordinatione: sed imaginatio altissimæ essentiæ secundum modum intelligentiæ nostræ non prohibet tres personas primas ei subordinari, licet nec ordine essendi nec temporis illā præcedat. Quare non est absolute & simpliciter dicenda individua altissima essentia, sed alias solum essentias prohibet, de quibus etiam prædicari imaginatio suæ individualitatis prohibet: de pluribus vero personis non semet prohibet, sed etiam cogit. Si quæ præcesserint plene recolantur.

CAPUT XXIX.

Quod relationes in divinis non sunt res à personis distinctæ.

De quatuor modis loquendi de essentia & personis.

IAm igitur claruit nobis ex his quod in summa & beata Trinitate invenitur necessario essentiale, & cōsuevimus illud designare per nomina denominativa neutrius generis, eo quod distributiva sunt maxime, & minimæ significationis, & hoc congruit essentiæ, eo quod essentia per modum & intellectum essentiæ intelligitur in veritate, & puritate spoliata, & nuda ab omni circumvestione, & conditione; & invenitur in eadem Trinitate esse personale ultimæ individualitatis, ac incommunicabilitatis in quo non unitur, aut communicatur pluralitas, per aliquem modum; & consuevimus illud designare pronominibus demonstrativis masculini generis quę cautiorem habent demonstrationem ad nos, quam ea quæ sunt neutrius generis, eo quod minus abstrahunt quam substantiva, & inveniemus esse ad aliquid, ut esse patrem, & esse filium, verbum, imaginem, caracterem, fontem, fluvium &c. hujusmodi multa: & quoniam Pater ibi dicitur necessario, & paternitas, & filiatio, & abstractiva omnia hujusmodi relationum. Quoniam igitur esse paternitatem non est esse hoc essentialiter, ut faciemus sciri, nec esse habent personaliter, nec esse ad aliquid, necessario habemus assignare quartum esse, ut sic liceat modo dicere. Hæc igitur necessitas ad quatuor genera vocabulorum nos deducit, nec ab ipsis rebus, & modis essendi rerum locutiones & modi loquendi, ut quidam delirant, sed verissima signa verissimarum rerum, salvo semper quod neque adhuc certū est qualiter scilicet ibi una res, & plures veraciter & fideliter dici possit.

De 4 genere vocabulorum quæ sunt notionalia quæ dicuntur abstracte à relativis.

Quoniam igitur necesse habemus designare essentiam altissimam appropriatis, & cōgruentibus sibi vocabulis quæ ipsi & personis nulla ratione conveniant, & necessario habemus assignare appropriatum esse, & absolutum, personale, & abstractum ab omni comparatione & respectu sive relatione, & illud idem comparatum seu relatum; nec potuit hoc fieri iisdem nominibus; eo quod unus & idem intellectus non possit esse absolutus & comparativus sive suspensivus ad aliud. Processerunt ex hoc necessario duo genera vocabulorum absoluta videlicet personalia & comparativa, & de ipsis etiam comparationibus abstracte necesse habemus considerationes facere, & eas prædicare & assignare adjective; ex hoc exivit etiam nobis aliud genus vocabulorum, quæ vocantur notionalia, eo quod personarum comparationes & differentias vocent notiones. Vide unde ortum habent tot locutionum modi, scilicet ut res distincte & liquide significarentur. Hæc enim est causa inventionis omnium sermonum.

Notiones non esse aliquid adjacens personis aut separatum ab ijs.

Primum igitur dicamus de hujusmodi comparationibus, sive differentijs, sive notionibus, an sint præter ipsas personas quarum sunt comparationes, an habeant secundum suum esse quid affixum aut adjacens ipsis personis, aut non, sed sint separatæ essentiæ, quod quidam somniare ausi sunt; an sint ipsæ personæ subjecto & essentia scilicet consideratione notionis disquirendum est ut possumus. Si igitur paternitas aliquid est quod non est Deus aut erit ex tempore, aut erit æternum, aut erit habens initium: quod si fuerit ex tempore, necesse est Deum incepisse esse patrem ex eodem tempore; non enim potuit prius esse pater, quam esset paternitas nec sine paternitate, quare nec filius ab æterno genitus est, sed fuit quando non fuit: nos autem non dubitamus coæternū patri filium Si vero paternitas quoddam æternum est, cum tamen non sit Deus, necessario ponitur creatura, & sic creatura ponetur æterna; cum tamen creaturam omnem incœpisse necesse sit & habuisse esse post non esse: eo quod possibilitas & potentialitas in creaturis necessario præcedit actum existendi.

Idem probat quia sic paternitas creata esset, & per filiū.

Amplius, paternitas erit Deus aut ex Deo, non autem Deus, ut ipsi ponunt; erit igitur ex Deo. igitur erit creatum; quod si fuerit ex Deo solo, non per aliud sed per se immediate, & sic filius non erit via per quam filius procedit à patre: hoc autem generaliter dicimus, generationem scilicet viam existendi filium à patre: quare per illam exivit filius

à patre, & fuit ei via ad naſcendum, ſive exeundum à patre : omne enim quod non eſt Deus, ſi à Deo eſt neceſſario eſt à filio, ut jam oſtendimus : quod autem eſt à filio per creationem ipſam eſt : quare poſterior erit filio ipſo generatio, generatio quippe patris qua pater genuit, & generatio filij, qua ſcilicet genitus eſt coæquevæ ſunt, neutra creatura, neutra non Deus ; ne aliquid inter patrem & filium quod creatura ſit, & non Deus inter eſſe putetur ad hoc ut filius naſceretur. quod ſi non coæquævæ filio invicē tamen coæquevæ præcedere potuerunt filium. Igitur ſequitur ipſum ordinem eſſendi generatio ſua & ita prius eſt, quam ſit ejus generatio, & quam ſit genitum ; cum tamen non ſit niſi per generationem nec habeat eſſe quod naſcendo non cepit. Erit igitur prius quam naſcatur, quoniam præcedet nativitatem ſuam. Non erit igitur ſapientia illa Dei patris primogenita ante omnem creaturam quoniam nativitas ejus ponitur creatura antequam nullatenus eſſe poſſit.

Idem probat quia paternitas aut filiatio eſſe nō poſſunt ſubſtātia, nec accidens. † *l. filiatio.*

Amplius paternitas hæc vel ſubſtantia erit, aut accidens ; ſi ſubſtantia qualiter eſſe patrem erit eſſe ad aliquid ? cum ſubſtantia ſecundum ſe non ſit ad aliquid, ſic non habeat ut faciat aliud dici ad aliquid. Qualiter autem dicetur nativitas filij quædam ſubſtantia quam ipſe filius creavit ? ſed dimittamus hoc quoniam per ſeipſum omnem opinionem refugit. Si eſt accidens † paternitas, ſe deberet filius illi, hoc ipſum quod natus eſt, quod genitus eſt, ſi enim album debet albedini quod album eſt, debebit utique filius Dei filiationi quod filius Dei eſt ita debebit creaturæ quod filius Dei eſt, & habebit à creatura quod filius Dei eſt, & erit ei creatura cauſa eſſendi filium Dei ; qua nihil abſurdius cogitari poteſt ; cum ante eſſet filius quam eſſet ulla creatura : & nos quidem ſuperius monſtravimus quod omnem aliam creationem præceſſit generatio, ſive ſit factio ſeu formatio ; & quod primogenitus eſt neceſſario, & certe Deus, & mediatrix cauſa inter primum genitorem, & omne quod eſt ab ipſo. Ex hoc palam eſt quod genitum neceſſario prius eſt creato, & quod creatum non exit ad eſſe, niſi per genitum : generatio ergo præcedit omnem creationem, & omnem creaturam.

CAPUT XXX.

Quod notiones nihil addunt Perſonis divinis.

Recēſet tres opiniones diverſas de notionibus.

QUoniam autem non ignotæ autoritatis poſuerunt hujuſmodi operationes, ſeu notiones non eſſe ſecundum veritatem, interpretantes in tropos & figuras omnem autenticum ſermonem de his, dicentes tropicū eſſe ſermonem ubicumque per modū abſtractionis de paternitate aut filiatione fit ſermo inſtar vulgariſſimæ locutionis, qua uſitate dicemus, rogo paternitatē tuā id eſt te patrē. Alij vero antiquiores nō tamen authoritate inferiores poſuerunt eas non quidem eſſe, ſed adeſſe tribus perſonis. Tertij vero qui multitudine ſequentium celebriores in hoc ſunt poſuerunt eas revera eſſe, ſed non accidere veraciter ipſis perſonis, ſed magis eſſe ipſas perſonas hoc quodam modo ut pater ſit ipſa paternitas qua pater eſt, & filius ipſa filiatio qua filius eſt.

Eadem non eſt intentio, ſive ratio eius quo eſt pater & quo eſt iſte.

Veritatem autem iſtam ut eſt conſtituere tentabimus, deinde qualiter ipſam veritatem ſonant, & in ea conſonant, licet ſibi invicem diſſonæ, nec unam veritatem poſſe ſonare videantur, elucidare conabimur. Primum itaque neceſſe eſt Deum Patrem eo ipſo eſſe Patrem quo & iſtum, demonſtrato aliquo, aut non ; quod ſi ſic, idem igitur eſſet ei eſſe iſtum, & eſſe patrem : quis enim poſſe dubitare videatur ſi eo ipſo quo eſt iſte eſt pater, & è converſo, idipſum eſſe patrem, & eſſe iſtum ? hoc autem manifeſtum eſt impoſſibile idem ſcilicet eſſe ad aliquid, ſive eſſe patrem, & eſſe abſolutum. Quis enim non videat aliam eſſe intentionem qua dicitur iſte eſt iſte, & aliam qua dicitur iſte eſt pater ? Non enim eadem poteſt eſſe intentio abſoluta, & ſuſpenſa ad aliud ; qui enim dicit iſtum nulla ratione dicit iſtum eſſe patrem ; aliud autem indubitanter neceſſe eſt eſſe idquod dicitur ab eo quod non dicitur (non dico ſubjectō, ſed ratione, ſive relatione ſive alio quolibet modo ; unum quippe per omnem modum ibi eſſe eſſentiam per Dei gratiam non dubitamus ;) ſi vero eſt aliud ipſum eſſe iſtum, & eſſe patrem aliquid addit intentio patris ſuper intentionem ejus quod eſt iſte ; cum intentio ejus quod eſt pater reſolvatur in iſtum, hoc eſt in intentionem ejus quod eſt iſte. Non autem eſt utile ut calumnieris vocabulum, quod eſt aliquid, quaſi non ſit conveniens ut intentio comparativa debeat nominari aliquid ; non enim volumus uti de eo vocabulo ad nominandum ut libet. Sed neque expedit calumniari quod diximus intentionem ejus quod eſt pater reſolvi in intentionem ejus quod eſt iſte, & intentionem comparationis, quoniam ſufficit nobis in hoc intentio ſubjecti ejus quod eſt pater quod ſcilicet ſubjectum vocatur ſubſtantia nominis, & dicitur omne nomen ſignificare ſuſtantiam cum qualitate : ubi non dubitatur ſubſtantia eſſe id cui ipſum nomen impoſitum eſt, & qualitas eſſe intentio ipſa comparativa, à qua nomen impoſitum eſt illi : quia igitur non ab illo ſubjecto ipſi impoſitum eſt, neceſſe eſt aliud eſſe quolibet ex modis id à quo impoſitum eſt ; ut tamen indubitanter ſit duarum intentionum. Nec debet quemquam movere quod Deus & deitas ſint una intentio per omnem modum, non tamen Pater & paternitas ; & hoc eſt quoniam intentionem habet concretam atque compoſitam & reſolubilem in duas ut oſtendimus. Deus ergo per modum primum & intentionem quo eſt nomen divinæ eſſentiæ ejuſdem eſt intentionis cum hoc nomine deitas. Verum hoc nondum ſatis perſcrutaris, ſed velut ad expediens & ad alia feſtinantes. Ex his igitur videtur paternitas aliquid additum iſti & præter intentionem qua eſt iſte.

Relatio eſt velut à foris affixa.

Deinde ſi eſt relatio eſt velut à foris affixa & adhærēs quolibet modo ſubjecto ; advenit enim ſive adeſt ſubjecto jam completo & ſtabilito & hoc à foris & ad aliud. Neceſſe eſt igitur eam aliud eſſe ab ipſo ſubjecto, neceſſe enim eſt Deum dici patrem, aut ab eo quod à foris habet : omnia quippe relativa videntur à foris prædicare, & videntur à foris magis aliquid habere, quam in ſe ſicut dicit Boetius in libro ſuo de Trinitate. Ex eo autem quod pater pater eſt, habet utique velut à foris filium, non autem videtur aliquid habere præter hoc in ſeipſo ; quemadmodum grammaticus aliquid habet neceſſario in ſe, & hoc ipſo nomine dicitur ; grammaticus quippe dicit aliquid in ſubjecto, grammaticam enim dicit in eo.

Relationes nihil cedere aut minuere ſubiecto probat authoritate Auguſtini & Boetiij.

Simile vero non videtur aliquid dici in ſubjecto, ſed magis ei adeſſe ; & hoc quidem Boetius dicit quoniam relationes nihil addunt, vel minuunt ſubjectis quæ per ipſas invicem referuntur. Hoc autem in multis quidem dubitationem non habet ; ſed ſicut in exemplo Auguſtini c. 16. quo petit in libro 5. de Trinitate quare nummus prætium eſt, nihil omnino recipiens cum prætium ſit, & generaliter in omnibus ; nullum enim relativorum, quæ aut apprehenſionem, aut affectionem prædicant aliquid addunt, aut minuunt, aut dicūt in ſubjecto cui velut paſſive aſſignantur ; ut amatum & apprehenſum nihil in amato vel apprehenſo dicunt. Et hoc eſt quoniam æque de entibus & de non entibus dicuntur ; nihil enim prohibet & amari eum qui non eſt & apprehendi,

apprehendi, & amatum pati ab amante aut apprehenſum ab apprehendente affectiones quales ſunt locutiones, laudationes, prædicationes, ſubjectiones & id genus: ei quippe qui laudatur nihil advenit ex eo quod laudatur, nihil recipit à laudante omnino. Et ad modum iſtum ſe habet de alijs. Dicit autem Boetius quoniam Deus etſi ſit ſine quantitate magnus, & ſine qualitate bonus, non tamen eſt ſine relatione relatus: quod qualiter verum poſſit eſſe difficile, aut impoſſibile eſt videre, ſi relationes addunt vel diminuunt ſubjectis ſuis. Si enim tropice dicitur quantus aut qualis per hoc quoniam ipſe ſua quantitas, & ſua ipſa qualitas eſt quibus aut bonus aut quantus dicitur, neceſſario ibi erit relatus tropice, quoniam ipſe eſt ſua relatio qua refertur.

Idem probat ex eo quod ſervat ſuam proprietatem ſola relatio cum prædicatur in Deo.

Amplius ſi ideo ſine quantitate magnus, & ſine qualitate bonus, quia prædicamenta illa quantitas, aut qualitas ſcilicet, cum ad Deum transferuntur non ſervant proprietatem ſuam & conſuetum apud nos modum prædicandi, relatio vero excepta eſt: quare ſolum prædicatum relationis proprietatem & modum conſuetum ſervat, & retinet; neceſſe eſt nihil omnino ibi addere vel minuere ſubjecto, vel nihil omnino dicere in ſubjecto. Si enim aliquid dicit nullam habet omnino ſuæ exceptionis cauſam, ideo cum indubitanter illa duo prædicamenta ſcilicet quantitas & qualitas excepta ſunt à divinis prædicationibus, quia aliquid adjiciũt & dicunt in ſubjecto. In illis autem ſubjectis nihil vere dicitur aliud ab ipſis. Si igitur hunc modum habet prædicamentum relationis ut aliquid addat ſubjecto, vel aliquid dicat in illo, propter eandem cauſam nec locum habebit ibi. Videtur igitur ibi pater in patre nihil dicere omnino, ſed magis aliquid ei eſſe non in eo, & filius videtur aliquid dicere filio non in filio, & ſimile dicit aliquid albo, non in albo, & æquale dicit eſſe bicubito non in bicubito, & hæc videtur intentio certiſſima fuiſſe Boetij in libro de Trinitate.

CAPUT XXXI.

Quod relationes non ſunt res ſuperadditæ rebus comparatis.

Si eſſet tantum ſimilitudo duarum albedinum neceſſario eſſet eiuſdem eſſentiæ ſecundum ſpeciem.

QUod autem veritas ita ſe habeat intelligentibus monſtrari poteſt evidenter. Primum quoniam ſi relatio creatura eſſet † quanti ſuo eſſe? omnis autem operatio & cauſatio naturæ quæ utique eſt cauſatio dat eſſe quod habet; ſi inquam dat eſſe per ſuum eſſe, quemadmodum ex calore non niſi calor; per ſe dico, hoc eſt ubi calor per ſuam eſſentiam agit. Et ad hunc modum ſe habet in alijs, nihil omnino natum eſt dare eſſe, quod non habet dare inquam per ſuam eſſentiam. Si igitur ſimilitudo tantum eſt duarum albedinum neceſſario eſſet ejuſdem eſſentiæ ſecundum ſpeciem.

† *leg. quantum ad ſuum eſſe.*

Quod ſimilitudo duarum albedinum cauſã habere non poſſit.

Amplius. Qualiter aget album in album per albedinem ipſam, cum album ab albo nullomodo poſſibile ſit per albedinem ipſam? ſecundum & hoc qualiter eſſet ut albedo agat in proprium ſubjectum? ab albedine quippe recipitur ſimilitudo ipſa ſui ſubjecti, & inquantum jam album; quare de albedine ipſa recipitur aliquid in proprio ſubjecto ſupra ipſam albedinem & per ipſam: quare ipſum ſubjectum agit & patitur in ſeipſum, & per idem, & ſecundum idem, quoniam per ipſam albedinem, & inquantum album. Quare contraria inerunt eidem ſecundum idem. Qualiter autem verum eſſet quod hęc albedo ſecundum ſe effluat de ſe, vel ad ſe tam differentem eſſentiam ab ipſa: correlativa autem albedo ad hoc ſine dubio adjuvat ut † albedo cauſatum per ſe ipſarum duarum albedinum.

† *Leg. ut ſimilitudo cauſatum ſit per ſe.*

Item unde aget ſubjectum quod eſt in oriente album in ſubjectum quod eſt in occidente ſimiliter album vel ſubjectum quod eſt ſub terra in ſubjectum quod eſt ſupra terram? manifeſtum igitur eſt huic albo ex eo quod aliud eſt album nihil omnino advenire par naturam, cum hæc albedo æque quieta ſit ab omni operatione, & actione, & motu, cum aliud eſt vel fit album, & cum non eſt vel ſit aliud album. Qualiter enim tunc credenda eſt operari in proprium ſubjectum cum album aliquid aut eſt aut fit, quaſi expergefacta tunc per adventum ſociæ albedinis.

Pariete in oriente dealbato nihil poteſt advenire parieti albedo in occidente poſito.

Item qui facit primum album, unum ſolum operatur, albificationem ſcilicet; qui vero facit ſecundum album duo operatur, velit nolit, ſcilicet albificationem & aſſimilationem quas intellectus recipiet hic: quod ſi operatione nulla naturali, vel motu duæ albedines cauſant ſimilitudinem. Igitur nulla paſſione vel mutatione ſubjecta earum efficiuntur ſimilia. Quare nihil omnino recipiendo, aut amittendo efficiuntur ſimilia; pati enim non eſt niſi aut recipere aut amittere. Quare aſſimilari non dicit aliquid fieri in ſubjectis: igitur nihil dicit in ſubjecto ſimile. & hoc eſt quod quærebamus.

Non poteſt dici quod qui primũ ſubiectum album faciat ſolam operetur albificationem, qui vero ſecundum, duo faciat, albificationem ſcilicet, & aſſimilationem.

Item nihil prohibet cauſam efficientem intellectu abſtrahere & ſeparare ab effectu, aut è converſo & omnino omnium quæ ſeparatas habent eſſentias ſive diverſas poſſibilis eſt abſtractio & ſeparatio; quare poſſibile eſt nobis abſtrahere & ſeparare ſimilitudinem ab ipſis cauſis ſuis & è converſo: quemadmodum eclipſim nihil prohibet nos intelligere præter ſolem & è converſo: poſſibile quippe eſt nobis imaginari aërem remanere illuminatum eodem lumine quod à ſole recipit etiam cum ſol abſceſſerit, & è converſo ſolem præſentem ſuper noſtrum horrizontem nihil prohibet nos imaginari aëre remanente in ſuis tenebris.

Intellectu ſeparari poſſunt quæ diverſas habent eſſentias.

Ad hunc ergo modum ſi ſeparatas habent eſſentias iſtæ duæ albedines & iſtæ duæ ſimilitudines, nihil prohibet nos ab invicem intellectu eas ſeparare; cauſalitas quippe iſta prohibere non ſufficit, cum non minor inveniatur cauſalitas in exemplis quæ poſuimus ubi ſeparationem cauſæ & effectus prohibere non ſufficit. Nulla autem alia inter eos invenitur colligatio aut communio. Poſſibile igitur erit nobis imaginari ſimilitudinem inter duo ſubjecta deſtituta altera de cauſis ejus, hoc eſt deſtructa altera albedinum ſive qualitatum ejuſdem ſpeciei quæ ſimul cauſant ipſam ſimilitudinem. quare intelligimus A, & B, ſimĭlia eſſe, ſive A, eſſe B, ſimile; & tamen A, non eſſet tale quale B, cum altera qualitatum ex quibus erat ſimilitudo jam non ſit. Hoc autem indubitanter nullus intellectus recipere aut fingere poteſt, ut ſcilicet A, ſit ſimile B, nec tamen tale quale B; quoniam hoc eſt dicere A, eſſe diſſimile B, A, ſcilicet non eſt tale quale B. Palam igitur eſt quoniam intellectus non dividit atque ſeparat ſimilitudinem ab ipſis duabus qualitatibus unius ſpeciei neque è converſo; non enim recipit hanc poſitionem aliquis intellectus ut A, ſit tale quale B, præter A, eſſe ſimile B, aut è converſo. Quis enim hoc fingere apud ſe poteſt, ut prius ſit A, & B, participantes qualitates ejuſdem ſpeciei quam hæ ſint tandem ſimiles?

Intellectu ſeparari nõ poſſunt duæ albedines à ſimilitudine mutua aut è cõverſo ſimilitudo ab albedinibus.

Quod ſi nec ordo prioritatis eſt inter eas, nec eſſentiarum mutua ab invicem ſeparabilitas quæ omnia neceſſario ſunt inter cauſas efficientes & cauſata ſua, non igitur ſe habent ad invicem

Quæ nec intellectus aut ſeparat aut dividit aut ordinat idem ſunt.

ut causæ efficientes & causata earum. Quare necessario sequitur ut habeant se ad invicem per modum quem diximus; quæ enim intellectus nec separat nec dividit nec ordinat ad invicem necessario eadem sunt.

Probat idē esse de similitudine atque idēntitate.

Hoc autem per identitatem potest ostendi; quod enim est identitas in essentialibus, est similitudo in accidentalibus: nihil autem potest cogitari identitas esse nisi una essentia repetatur. Quæ enim est alia intentio qua dicitur A idem esse B, nisi quod dicitur id esse quod B, si enim vera est ratio quam ponit Aristoteles de eodem numero, videlicet eadem numero sunt quorum nomina sunt plura, res autem una, erit igitur identitas sub pluribus nominibus essentiæ unitas, velut à conjugatis. Quod si quis dixerit pluritatem nominum operari aliquid ad esse ipsius identitatis, advertat nullum nomen nihil omnino operari posse in id cujus est nomen, nec aliquid evenire nominato vel accrescere ex nominatione, vel nomine; quoniam æque contingit nominari ens & non ens, & è converso. Deinde quid vocabit nomen si vocem ipsam, manifestum est aut non esse plerumque omnino, aut nunc unam & postmodum aliam, quæ omnino non egit in nominatum: si vero rem ipsam nominis, qualiter albedo & musica faciunt, quod hoc album sit idem huic musico? magis quidem diversificare natæ sunt quam unire.

Accidentia non faciunt idem vel diversum.

Præterea secundum accidentia nec idem dicitur nec diversum. Quod si diversa accidentia sua diversitate efficerent in eodem subjecto identitatem, igitur idem accidens sua identitate vel unitate in subjecto operabitur diversitatem; quoniam contrariorum contrariæ sunt causæ. Necessario demum verum erit tunc, quod hoc album inquantum album est, est idem musico; cum albedo & musica causæ sint identitatis illius, & hoc est frivolum. Restat igitur ut identitas nihil horum causam habeat.

Item nihil differt dicere idem numero vel unum numero: quare identitas numero unitas numero erit, sed per modum alterum: quod si identitas ponitur relatio ejusdem ad se secundum se, tunc erit identitas ab ipsa essentia rei per se & secundum se: hoc autem non est esse relationis proprie quod ratione relationis caret; relationis quippe esse est ad aliud quodammodo se habere: hoc autem in eo quod idem dicimus non videtur verum.

Aliter se habet in relativis quā in aliis omnibus quippe cum pereant relationes absque ulla mutatione.

Verum in relativis aliter se habere necesse est, ut dicit Boetius in libro suo de Trinitate; si enim A, est æquale B, modo, præter omnem mutationem ipsius A, possibile est ut fiat inæquale ipsi B, & hoc est quoniam moto B, non est necesse moveri A, & destructa & diminuta magnitudine ipsius B, non est necesse mutari quolibet ex modis ipsum A; hoc enim qui ponit vanus & excors dicitur plane scilicet quod ex mutatione quæ fit in ipso B, necesse est aliquid destrui in ipso. A, videlicet relationem æqualitatis qua referebatur ad ipsum B: necesse est per modum eundem, & rationem infinitas relationes destrui ex eadem causa quocumque destructo. Quid enim possibile est esse vel excogitari quod non ad omnia referatur, saltem relatione quæ est diversitas? quo nihil mirabilius excogitari potest. Ecce moritur pater meus, moritur itaque & filiatio qua ego eram filius, & quodammodo innumerabilia alia moriuntur in me quibus referebar ad illum.

Ex eo quod causa & principium agit nihil omnino debet accrescere ei.

In his igitur non oportet nos immorari, si enim manifestum fuerit quod ex ipso quod agit causa, & principium quoddam nihil omnino debet accrescere ei, vel advenire; manifestum erit eo ipso quod causa est nihil omnino ei, in seipso adesse. Et de quibuscumque nullam dubitationem habet, verissime quippe & maxime dicitur Deus & principium & causa omnium, hoc autem nec proprie, nec vere diceretur, si aliquid in ipso diceretur per hoc quod causa aut principium dicitur. Manifestum autem est principium per intentionem qua est principium non esse ullo modo principium sibi ipsi, nec esse principium aliquid essendi in seipso, sed magis alij, & in alio, principium enim alij, & ad aliud dicitur, & causa similiter. Si igitur principalitas aut causalitas quædam est præter essentiam ejus quod dicitur principium; & virtutem secundum quam est principium agens, aut causa; aut dispositionem adjuvantem ipsum ad hoc ut operetur; necesse est ut vel ipsum sit ei principium essendi aut non: si sic, igitur vel ipsa, vel alia: quod si ipsa, igitur intercedet velut ligatio inter causam suam & seipsam, & per modum istum erit causa, quare sua causa sit causa, & ita causa erit, & principium sui ipsius; quoniam causa erit ipsi causæ suæ ut causet ipsam & præcedet suum esse necessario, cum necesse sit prius causam esse causam quam operari, operari vero prius est essentia ipsa quæ viam habet essendi ad ipsum operari. Hoc igitur per se refugit omnem intellectum & opinionem.

Idem probat ex eō quod non detur processus in infinitum.

Si vero alia principalitate sive causalitate est principium prius causalitatis aut principalitatis, quam ipsa sit necessario, consequitur principalitatem & causalitatem infinitas; quoniam de secunda erit eadem inquisitio quod sic ibit in infinitum; & impossibile erit, aliquid esse alicujus principium; quoniam impossibile erit venire ad ultimam principalitatem & causalitatem quæ tunc causa est aut principium ipsius B, infinita enim transire impossibile: si enim infinita fieri oporteret ad hoc ut aliquid fieret impossibile esset aliquid fieri. Si vero aliquid occurrit quod sit principium & causa, non autem principalitate & causalitate quæ sit aliquid in ipso ut ipsi ponunt, necesse igitur est & in omni quod dicitur principium similiter se habere, aut æquivoce dici principium, & causam: impossibile est quippe causam aut principium in quodam dicere aliquid per intentionem unam. Manifestum autem est quod in eo quod verissime aut maxime causa est nihil omnino dicit. Quare secundum veritatem suæ intentionis nihil dicit in aliquo; verissima enim

CAPUT XXXII.

Quod esse patrem non dicit aliquid novum in patre, sed filium ad quem se habet pater.

Alia dicunt essentiam rei alia aliquid in illa alia aliquid ab alio alia aliquid alicuius alia aliquid ex aliquo.

Redeamus autem & dicamus velut per narrationem, quod eorum quæ dicuntur alia dicunt essentiam rei, alia vero aliquid in illa, alia vero dicunt aliquid ab alio, alia vero aliquid alicujus, alia aliquid ex aliquo: & ad hunc modum multas est reperire intentiones dicendi. Ut sit ad unum dicere, alia dicunt rem ipsam ut essentialia nomina videlicet generum & specierum; alia rem aliquid habere in se, ut quantum & quale: hæc autem mutatio quantitatis fieri non potest, nec alteratio qualitatis, nec hujusmodi nominum quæ quantum aut quale dicunt nec etiam permutatio, quin aliquid addatur, aut auferatur subjecto, nec sine passione, vel motu permutari, licet ibi nomina; non enim contingit ibi aliquid nunc nominari album vel nigrum nullo addito subjecto, aut ablato subjecto: nec bicubitum nec tricubitum nulla additione vel ablatione facta in seipso aut immoto omnino subjecto.

enim & propria ejus intentio eſt quæ veriſſime & maxime dicitur.

Idem probat ex eo quod agens eo ipſo quo agens eſſet patiens, recipiens ſcilicet actionem.

Sed deſcendamus, & dicamus quod agere ſecundum hoc eſſet pati : ſi enim agens eo ipſo quo agens eſſet recipiens actionem, quemadmodum patiens eo ipſo quod patiens eſt recipiens ipſam paſſionem ; ſive agens recipiens ſit ab ipſo, ſive ab alio, eo ipſo quod agens erit patiens ſive ab ipſo ſive ab alio cum ſit recipiēs ſupra ſeipſum actionem.

Idem probat quia ſi ita eſſet nullum eſſet principium immediatum.

Item ſi actio aliquid eſſet in ipſo agente neceſſe eſſet ipſum habere cauſam & principium eſſendi : hoc autem erit ei principium, & cauſa eſſendi per actionem, aut non, per actionem dico quæ ſit aliquid in ipſo quod eſt ei principium eſſendi : ſi per actionem hoc ibit in infinitum. Et ex hoc accidit impoſſibile eſſe, ut perveniatur unquam ad hoc ut ſit ei principium ; quoniam neceſſe habet primum infinitas operari actiones priuſquam perveniat ad ultimum. Accidet autem ſecundum hoc aliquid impoſſibile eſſe cauſam & principium immediatū alicujus quod per infinita neceſſariū ſit venire ad effectionem uniuſcujuſcumque. Si vero neceſſe habet principium & non per actionem quæ aliquid ſit in illo qui cauſa ſit efficiens ipſius actionis & qui efficiat ipſam, nec tamen effectio aliquid eſt in ipſo efficiente, & tamen veriſſime dicitur efficere ibi cum nihil dicatur in principio illo principium efficiendi, nec minus ſit aut recipiat ipſa actio à principio ſuo quam ipſum quod per actionem eſt : cur non idem recipiant in ipſo cauſato ultimo ? ſi enim A, eſt cauſatum ipſius B, per actionem nec poteſt eſſe niſi per actionem, qualiter recipiunt quod actio ipſa cauſata eſt à ſuo principio, & non per mediam actionem ? qualiter medium & via erit actio eſſendi ipſi B, cum longius ſit ab utroque extremorum quam illa ab invicem ? nec enim genere nec prædicamento communicat cum alterutro eorum ſcilicet cum A, vel cum B. Qualiter ſecundum emanat aut exit quolibet modo de eſſentia ipſius actionis tam longe, aut tam aliena à ſuo principio : per naturam quippe nulla eſſentia affluit de ſe aliam neque ſecundum ſpeciem neque ſecundum genus quantum eſt in ipſa eſſentia affluente : quod enim ex grano herba & ſpica & ariſta & palea nō hoc ſoli debetur eſſentiæ grani, ſed materiæ humoris in qua primum operatur virtus generativa grani ſeminati, & virtute ipſius terræ : ſed ſi granum per eſſentiam ſuam ſolam & ſolum operetur non poſſet intervenire ulla ſpecierum alienarum diverſitas. Quemadmodum eſt in operatione luminis ex luce & caloris ex calore.

Idem probat authoritate Ariſtotelis.

Palam igitur debet eſſe quod actio nihil debet eſſe in agente. Hoc autem & Ariſtoteles vidit qui dixit idem ſubjecto actionem & paſſionem, ſed relationem ſecundum rationem differre, quemadmodum viam quæ eſt ab athenis ad thebas & viam quæ eſt à thebis ad athenas. Idem ergo eſt actus ſive actio ignis & paſſio aëris : ſed actus ignis inquantum ab igne, paſſio aëris inquantum in aëre aliunde ſive ab alio. Quis enim dicat ſoli aliquid advenire eo quod modo recipio lumen ipſius per oculos meos, cum prius non reciperem ? ſi enim aperuero oculos meos ad lumen ejus recipio utique lumen ejus, ſed nunquam ex hoc facta eſt in eo ipſius mutatio, non quod actio ipſi propter hoc advenit aut accrevit. Extendo manum meam ad ignem, ut calefiam, nunquid ex hoc nova actio impreſſa igni ? an neceſſe eſt omnem dantem recipere eo ipſo quod dat cum prius non daret ? & omne movens & mutans moveri & mutari eo ipſo quod movet & immutat aliud modo ? quippe actio in motu & omnis motus in actione ; ſed in his quidem laborare alterius eſt negotij, & ſupervacui intelligentibus.

Duplicis ſunt generis agentia alia quæ ſunt aliis principia abſque ulla ſui mutatione, alia quæ non agunt niſi paſſa.

Ponamus ergo ea quæ manifeſta ſunt, & dicamus quod principiorum alia ſunt alijs principijs abſque ulla ſui mutatione quale Deus eſt & qualia ſunt ea quorum exempla poſuimus ; non enim neceſſe eſt moveri ignem ad hoc ut moveat aërem contiguum motu alterationis, neque ad hoc ut adurat obviantem ſibi materiam. Alia vero non agunt niſi paſſa, nec dant niſi recipiant, nec movent niſi mota ; quale, principium eſt aqua ipſi motui molendini, non enim per eſſentiam ſuam aut virtutem quantumcumque ſuam movet molendinum immediate. Similiter & ſecuris eſt principium ipſius ſectionis ligni, verumtamen non niſi mota hoc poteſt. Similiter & anima principium eſt motus voluntarij ipſi animali, verum non niſi quodam motu, & mota : & hoc eſt quoniam non per eſſentiam ſuam & virtutem immediatam ad motum movet ipſum corpus animalis ; ſed voluntate quam voluntatem eſt ei prius acquirere, aut per apprehenſionem aut aliquo modo ex modis in aliud non reflectendi actionem ſuam in ſe. Secundum autem errorem iſtum omne principium agendi eſſet principium agendi primo & maxime in ſe, & hoc eſt quoniam omne agens primo recipit à ſeipſo actionem ſcilicet ſuam, & ita primo agit in ſe, & patitur à ſe, & hoc ſecundum idem, quia ſecundum idem aliud eſt ei principium agendi, & recipit & dat ſibi ſuam actionem. Sed etiam quid erit ſecundum eos iſta datio vel receptio ? vide quanta dementia agglomerant ſibi & multiplicant infinitatem diſputationum & relationum & actionum & paſſionum. Manifeſtum igitur actionem non eſſe aliquid in agente, & omne ad aliquid non dicere aliquid in ſubjecto cum ipſo ad aliquid.

Præpoſitiones a, ab, & in, nihil dicunt in ſubiecto.

Amplius autem per iſtas propoſitiones A, & Ab, & In nihil dicitur in ſubjecto, ſed idipſum & prorſus quod per relativa, quamvis aliter. Ad minus hoc non dubitamus, quin per eas nihil ponitur in ſubjectis ; quoniam quidquid aliud eſſet neceſſario eſſet ab aliquo, & in aliquo, & per aliquid, & præter aliquid, & propter aliquid : quare excreſcerēt nobis infinita ſimilia ex unoquoque ; nihil enim eſt reperire tale quod non ſit ab aliquo, & propter aliquid, & ſic de alijs hujuſmodi Cum igitur eſſe ab aliquo id quod deſignatur hac propoſitione, Ab, aut eſt iterum ab aliquo, & ita non habebit finem. quia igitur impoſſibile eſt ut excreſcat per modum iſtum ab uno infinitas, impoſſibile eſt aliquid poni in ſubjecto quocumque modo ex hujuſmodi præpoſitionibus, nec in ipſis relativis, eo enim ipſo quod aliquid ab aliquo eſſe dicitur illud eſt principium dici. Quod igitur facit hoc nomen principium per ſe hoc facit ablativus cum propoſitione. Unde inolevit uſus rectiſſimus, ut dicimus hanc præpoſitionem Ab, deſignare originem, hoc eſt rem ablativi eſſe originem, ſive principium : non autem ex hoc quod ipſa eſt origo ſive principium aliquid in ea ponitur, ſed magis in alio invenitur, in illo ſcilicet cui deſignatur.

Recapitulatio præcedentium.

Hoc igitur firmiter teneatur ipſum ſcilicet quod eſt principium alicui non ex neceſſitate aliquid habere in ſe, quod debeat dici principalitas, & ſit novum aliquid in ipſo præter virtutes & diſpoſitiones quibus eſt ei principium agens, ſicut in igne determinavimus ; non enim eſt aliquid in igne ex hoc quod eſt principium caloris aëri præter ipſum calorem qui indubitanter eſt alijs caloris fons atque principium : ſed revera in aëre aliquid eſt ex hoc quod eſt principium caloris, calor ſcilicet ipſe cui calor ignis eſt principiū eſſendi. Propter hoc igitur dicitur fons caloris & principium agendi, non ſibi fons ; quia nihil ab ipſo fluit in ſeipſo, ſed aëri. Hæ igitur prædicationes merito non ſecundum rem, &

nihil addere vel minuere ſubjectis, & omnino non poſſe variare eſſentiam divinam à Boetio dicuntur. Si enim pater carnalis aut mater abſque ulla ſui mutatione & motu & quacumque ſuæ ſubſtantiæ diminutione generent, nihil omnino reperiri poſſet in eis quod vocari poſſet paternitas, & hoc eſt quoniam ei nihil adveniret novum, cum præter omnem ſui mutationem, & motum, & ſubſtantiæ diminutionem genuiſſet: ſi enim aliquid ei ex hoc novum adveniſſet non præter omnem ſui mutationem, & motum, & ſubſtantiæ diminutionem genuiſſet.

Eſſe patrem nihil aliud eſt quam habere filium.

Reſtat igitur ut ibi nihil ſit novum præter ipſum filium & nihil de novo habere, vel acquiſiviſſe patrem, præter quam ipſum filium. Sed revera filium habet quem prius non habebat; quia pater eſt cum prius non eſſet: eſt autem pater non habendo aliquid, ſed habendo æquale velut à foris & ſimile ſibi non in habendo novum aliquid in ſe. Pater igitur non dicit aliquid in patre, ſed magis ex conſequentia aliquid patri, vel patrem ipſum alicui; cum enim dico iſte eſt pater illius, non quid ſit pater, aut quid habeat in ſe dicitur, ſed quid ſit alij, & quod ipſe habet filium aut ipſe filius illum. Quod autem in ſe habeat aliquid velut formam nec dicitur ab aliquo, nec intenditur. Quando autem dicitur albus aut bonus aut longus aliquid in ſe habere, non à foris aliquid dicitur, & intenditur: quando vero pater nihil omnino habere niſi filium dicitur.

CAPUT XXXIII.

Quod per generationem filij æternam nulla mutatio vel aliquid aliud accidat in patre.

Paternitas nihil addit patri ſive non advenerit, ſive temporalis fuerit & advenerit.

QUoniam autem de primogenitore non dubitat pia fides, quin ipſum primogenitum abſque ulla per modum omnem mutatione genuerit, & quod omnino nihil ei accreverit vel acceſſerit præter filium ex generatione, ſi tamen & hoc dici poteſt; non enim locum habent ibi acceſſio & adventus ullo modorum. Palam eſt patrem per hoc quod pater eſt nihil omnino dici in patre, nec patrem aliquid habere in ſe, ſed habere filium, hoc utrumque ex conſequenti dicitur. Hoc autem palam fiet, ſi generationē iſtam temporalem intellexerimus, hoc enim cauſa explorationis nobis & pia fides concedit & intellectu noſtro poſſibile eſt. Intelligamus igitur primum genitorem omnino ſic genuiſſe filium primogenitum ex tempore ſicut credimus ipſum genuiſſe ab æterno; hoc enim ſolam æternitatem à generatione ſeparamus. Quia igitur non eſt dubium ullo modorum mutationem ullam acceſiſſe primogenitori, ſed præter omnem modum mutationis, & motus genuiſſe primogenitum. Manifeſtum eſt ſolum primogenitum adveniſſe de novo. Certum autem eſt quod pater ipſe prius non erat, ſed cœpit eſſe: paternitas autem aut fuit prius, aut non: quod ſi fuit prius, & fuit paternitas neceſſario fuit & pater, quare & filius. Quod ſi fuit & non fuit paternitas, ſed advenit ei ut eſſet paternitas idem erit quod & de patre; quoniam cum ibi nulla acceſſerit mutatio neceſſario neque pater dicet aliquid in patre, neque paternitas niſi fortaſſe filium. Quare manifeſtum eſt quod intendimus quod pater non in habendo aliquid in ſe eſt pater, niſi fortaſſe in habendo filium quem utique æternaliter habet in ſe. Si vero paternitas non fuit, & modo eſt in patre: igitur præter omnem modum mutationis pater non genuit filium, cum ipſe mutatus ſit in acquirendo paternitatem quam prius non habebat, & ei acceſſerit paternitas.

Paternitas

Deinde paternitas ſecundū hoc aut erit pater; aut non: quod ſi ſit pater cum paternitas incœpit eſſe hoc eſt impoſſibile, quoniam poſtquam cœpit eſſe erit ex neceſſitate à patre, quare non erit ipſe pater; alioquin pater factus eſſet aliquid eorum quæ ab ipſo ſunt. Si vero non eſt pater, aut erit Deus, aut non: quod ſi fuerit Deus, non cœpit eadem ratione; omne enim quod cœpit ab ipſo eſt, quare non eſt ipſe. Paternitas igitur non erit Deus ſecundum hoc: ſi autem non eſt Deus, igitur nec in Deo erit: quare non in patre, cum ipſa non ſit pater. Non habet dubitationem per hanc intentionem pater nihil omnino dici in patre quoniam nec id quod pater eſt poſſibile eſt dici in patre per hanc intentionem pater, nec id quod non cœpit. Si enim cœpit impoſſibile eſt quod ſit pater, & ideo impoſſibile quod in patre, ne mutatus in generando primogenitum intelligatur. Si vero non cœpit aut neceſſario erit pater paternitas ipſa eo ipſo quod paternitas, aut non: ſi erit pater ipſe & non cœpit ſecundum eſſe quo eſt paternitas, igitur prius fuit, & prius filius quod jam removebamus. Si vero non cœpit, ſed eſſe ſuum quo eſt id quod eſt, ſed cœpit eſſe paternitas quemadmodū & pater non cœpit eſſe quod eſt, ſed eſſe pater, ſecundum poſitionem iſtam tunc erit eadem de eo inquiſitio quæ & de patre: & quæritur utrum dicatur per intentionem paternitatis aliquid in ipſa, aut non; & ſi aliquid de illo erit rurſus eadem dubitatio, quæ & de paternitate. Quare ſolutio iſta non eſt evaſio difficultatis, ſed ejuſdem replicatio, & tranſlatio novæ difficultatis, nec tamen minoris ingeſtio ſeu illaqueatio. Deinde ſecundum hoc pater idipſum dicet in patre quod pater ipſe eſt, ſed aliter aut aliud; cum paternitas ipſa pater ſit: ſi enim idipſum non diceret cum aliud in patre eſſe impoſſibile ſit quam quod pater eſt, nunquam vere de patre diceretur quod ſit pater. Non autem difficultatem conſtituimus cum aliud aut aliquid relationem vocamus, ſicut & ipſum patrem & filium; nondum enim iſtam dictionem obſervare poſſumus, eo quod generaliter & communiter diſputare de ijs cogimur.

non poteſt eſſe à parte.

Paternitas in patre carnali nihil eſt præter patrem ipſum.

Fortaſſis autem iſtud aliquem movet ad ponendum paternitatem quamdam eſſe in patre carnali, eo quod non ſine motu ſuo, & mutatione, & paſſionibus multis & corporalibus & ſpiritualibus, & tandem transfuſione ſubſtantiæ ſuæ generatur filius: & eſſe videtur ei paternitas velut quoddam hujuſmodi operationis veſtigium. Hoc autem nihil omnino tale cogitari fas eſt, nec univerſalis omnino modus mutationis. Quia igitur in patre carnali omnino nihil tale poneretur, ſed præter omnem modum mutationis eſſet ab eo filius, nihilominus in primogenitore nihil omnino ponendū eſt præter paternitatem, quæ per nullum modorū videtur poni aut pater ipſe aut filius, quemadmodū in actione & paſſione ſupra determinavimus. Idem enim eſt paſſio in aëre quod eſt actus ignis, ſed in igne eſt effective, in aëre autem eſt in ſubjecto: ſic paternitas & filiatio poſſent videri idem prorſus eſſe ſcilicet paternitas ad patrem, filiatio ad filium; neceſſario enim idem eſſe videtur generatio activa, & hæc eſt paternitas; & generatio paſſiva, & hæc eſt filiatio: ſecundum omnes cauſalitas & effectivitas per modum eumdem idem prorſus ſubjecto videntur: ſed præpoſitio & poſtpoſitio rationem diverſitatis explicare videntur in cauſalitate & effectualitate, & actione, & paſſione. Sic forte & illud dicatur quod in eis quæ per eſſentiam ſuam operatur non aliud eſt cauſalitas, quam ipſa eſſentia; omni enim alio ſublato adhuc remanet cauſa quæ per eſſentiam cauſa eſt. Si enim nullo alio eget ad hoc ut operetur niſi eſſentia ſua, nullo igitur alio egebit ad hoc ut ſit. Item ſi cauſa aliquid diceretur in illo, omnino impoſſibile eſſet aliquid per eſſentiam ſuam album, grammaticum,

Item ſicut impoſſibile non eſt aliquid debere ſoli eſſentiæ ſuæ quod eſt album aut grammaticum, ita neceſſario impoſſibile non eſt quod aliquid debeat eſſentiæ ſuæ, quod ſit cauſa ut operetur.

CAPUT XXXIV.

Quod actio agentis & effectuatio non ſunt res deſtinatæ.

Cauſa dicitur ex ſubſecutione effectus ex præceſſione cauſæ.

REſtat igitur ut cauſalitas nihil omnino ſit in eo quod cauſa dicitur, ſed magis ipſum referat in aliud, vel aliud à foris velut apponat ſubjecto non imponat. Et hoc quidem docet Boëtius. Quod ſi verum eſt, cauſalitas igitur non erit aliquid impoſitum, ſed magis appoſitum ſubjecto, quaſi ei velut à foris; & hoc eſt quod ſemper intendimus. Quare neceſſario ipſe effectus eſt ipſa cauſalitas, ſed appoſitus ſive propoſitus illi. Ad hunc igitur modum effectualis non erit ſecundum ſubſtantiam, & eſſentiam cauſa ipſa, ſive principium niſi ſecundum quod ei effectus dicitur poſtpoſitus; quia ſi ex præceſſione cauſæ effectus dicitur effectus, à ſubſecutione effectus cauſa dicitur cauſa Ubi dubitandum non videtur quin præceſſio & ſecutio idem ſint ſubjecto, quemadmodum via ab Athenis ad Thebas, & via à Thebis ad Athenas: & ingreſſio & egreſſio à loco in locum contiguum: ante enim & poſt ſic ſunt; ſic altitudo & profunditas, & dextritas & ſiniſtreitas aliquid in dextro & ſiniſtro ſunt, ſed ubicumque unum numero ſunt.

Paternitas nihil omnino ponit in primo genitore quãquam aliquid diceret in patre carnali.

Sive igitur Paternitas ponatur in patre carnali, ſive non, paternitas omnino non videtur aliquid ponenda eſſe in primo genitore; in patre quippe carnali motus & mutationes multæ & pars ſubſtantiæ quam transfundit in filium videntur alia cauſa eſſe ponendi paternitatem aliquid in hujuſmodi patre. Hic verò ſeorſum omnis motus & mutatio: ſolus pater de ſe, & per ſe ſolum abſque ullo alio quolibet modo primogenitum edidit: nec tamen per hoc quod dicimus edidit ullum modum motus, aut mutationis intelligimus. quod ſi primus primogenitor totam ſubſtantiam ſuam transfundit in primogenitum, totam tamen retinuit; hoc enim eſt primæ fæcunditatis ut totam ſuam ſubſtantiam transfundens in primogenitum totam tamen retineat, & abſque ullo ſubſtantiæ ſuæ detrimento totam ſubſtantiam in prolem primogenitam ſuam transfundit.

Nihil intervenit medium inter primogenitorem & primogenitum niſi communio eſſentiæ & communio amoris qui eſt ſpiritus ſanctus.

Sicut igitur per hoc ipſum quod dico transfundit nullus omnino motus, nulla ullorum modorum mutatio intelligitur, ſic generaſſe præter omnem modum mutationis & motus intelligitur. Igitur nec aliquid ei abfuiſſe generanti, ſi non genuiſſet; ſed ſolus de ſe ſolo ſolum filium, & nudus de ſe nudo nudum filium nullo interveniente genuiſſe intelligitur. Sic intelligendus eſt neceſſario eſſe pater de ſe & à ſe ſolus, & ſolo, & nudus, & nudo, nullo interveniente inter ſe & filium, quod ſit inter ipſos velut ligatio naturæ ſive eſſentiæ, quæ non eſt niſi ipſa una altiſſima eſſentia quam communicant æqualiter & communione gratiæ & amoris, quem vocavimus ſuperius ſpiritum ſanctum; quare paternitas intelligi non debet velut ligatio relativa intercedens inter patrem & filium. Et ſi inter patrem & filium carnales aliquid tale intercedere intelligi convenientius poſſet: & hoc eſt pars eſſentiæ patris quam habet in ſe filius carnalis quæ videtur eſſe ligatio eorum & poſſet intelligi paternitas & filiatio carnalis ſimul; ſola quippe illa eſſentiæ paternæ portio quam transfundit pater carnalis in filium remanet poſt peractam generationem. Unde iſta ſola ſine communione illius ſola videtur eſſe filius: unde & illa eſſe filiatio inquantum ex illa eſt filius, inquantum vero à patre transfuſa paternitas eſſe videtur, quemadmodum in actione & paſſione ſe habere conſentit Ariſtoteles. Eritque ſecundum hoc pater inquantum ab eo eſt portio ſuæ eſſentiæ in filio, filius vero inquantum eſt habens portionem ſuæ eſſentiæ.

Generatio paſſiva & activa in Deo nihil aliud eſt quam ipſa eſſentia ſecundum modum diverſum.

Ad hunc modum igitur nihil prohibet dici poſſe ipſam altiſſimam paternitatem & filiationem eſſe in ſubjecto quod fere omnes dicunt; verum rationem non explicant quam intendimus. Eſt enim ſecundum modum unum paternitas, ſecundum alium filiatio, inquantum quippe à patre eſt in ipſo filio intantum paternitas eſt, inquantum vero in filio, ſive habet eam filius filiatio erit. Et hoc eſt, quoniam generatio ubi nullus eſt omnino motus mutationis non poteſt intelligi niſi eſſentia ipſa abſque ullo modorum mutationis. Sed revera eſſentia ab uno, hoc eſt quemadmodum deſignatur præpoſitione Ab paternitas quippe eſſentiam dicit, ſed ſuper addit modum deſignandi præpoſitionis Ab: & filiatio ſimiliter, ſed ſuperaddet præpoſitionem In; quod oſtenditur per generationem activam & generationem paſſivam quas neceſſe eſt unum eſſe in ſubjecto, quemadmodum actionem & paſſionem. Poteſt autem manifeſtum fieri quod diximus per hoc, quoniam generare non eſt primogenitori niſi dare filio eſſentiam, nec generari eſt filio niſi recipere, ſed dare & recipere non accipi poſſunt ibi ſecundum intentiones verbales noſtræ conſuetudinis: non enim poteſt convenienter accipi per intentionẽ illam ibi verbum recipiẽdi niſi ut intentio ejus ſit habere ab alio. Sic autem habere eſſentiam ab alio non eſt niſi eſſe ab alio. Igitur habitus eſſentiæ non eſt ex neceſſitate niſi eſſentia altiſſima quæ cogitari poteſt eſſe; ſed inquantum eſt filio ab alio. & paternitas per modum eumdem, ſed inquantum de patre ſive à patre eſt in altero. Quid enim eſt filio eſſe filium niſi habere eſſentiam de patre? quod ſi hoc eſt igitur filiatio erit habitus eſſentiæ de patre, hoc eſt eſſentia de patre data filio, ſed per modum quo ei congruit quem ſuperius explicuimus Licet autem filiationem ipſam dicamus eſſe filium non ideo cogimur dicere, igitur eſſentia eſt filiatio, cum filiatio ipſa eſſentia ſit eo quod eſſentia, non per modum quod eſt eſſentia filiatio eſt; ſed recepta ſive data, quare ſecundum accidens; omnes quippe recipiunt, quod generatio eſt eſſentia, non tamen eſſe generationem eſt eſſe eſſentiam, niſi fortaſſe per modum accidentis & extranei. Hanc autem difficultatem totam facit noſtræ conſuetudinis ſermo tranſlatus ad ea quæ ſupra nos ſunt, apud nos quippe dare plerumque motum aliquem ſignificat: ibi vero motum excogitare nefas eſt, ſimiliter & de generatione ſe habet.

CAPUT XXXV.

Quod iſtæ præpoſitiones A, Ab & cæteræ important ſolum principium productionis filij & nihil novum in patre.

Si aliquid dicitur eſſe à patre non per hoc dicitur aliquid in patre ſicut nec è converſo.

MUltos autem perturbant præpoſitiones, A, Ab, In: ſed nos ut potuimus ſatisfecimus illis, oſtendentes eas omnino nihil ponere quibus aptantur, ſed trahere magis, & ſuſpendere intelligentem ad aliud: non negamus tamen hanc præpoſitionem, Ab, deſignare utcumque rem ablativi ſui eſſe rem ſequentis principium: Cum enim filius à patre eſſe dicitur, pater oſtenditur eſſe indubitanter filio eſſendi principium; ſed per hoc ipſum ſecundum hoc quod pater principium dici-

tur, non aliquid in ipso dicitur, sed magis alij; filio quippe aliquid dicitur eo ipso quod pater principium ejus dicitur, & filium habere esse à patre indubitanter ostenditur.

Unde in filio aliquid adinvenitur, nihil autem in patre; sed à patre magis, & hoc in alio. Nec debet videri sicut aliquid dicitur esse à patre, ut per hoc dicatur esse in patre, sicut è converso nemo miratur quod propter hoc aliquid dicitur esse in patre, non est ut intelligatur aliquid dici esse à patre. Nulla enim ratio cogit, ut ex, A, sequatur, In, potius quam è converso, & ut per A, In, & non è converso. Nemo autem est qui dubitet cum dicimus ego cogito de aliquo, quod per hanc impositionem de eo nihil omnino dicitur in illo de quo cogitatur: & iterum si dixero cogitatio mea incipit ab illo, nihil oportet ex hoc quod dicitur esse ab illo, esse in illo à quo cæpit cogitatio: imo si dixero hoc est primum in cogitatione mea, vel ultimum nihil omnino dico in primo aut ultimo.

Explicamus divina secundum nostrum concipiendi modum.

Vides igitur manifeste ex his exemplis, quoniam non debent quemquam conturbare præpositiones, quoniam nec per denominativa ordinabilia etiam est necesse aliquid dici in subjectis, sive in denominativis suis. Primus igitur genitor ostenditur esse principium, & velut terminus in ordine essendi ipsi filio, licet ibi ordinem temporalem nefas sit cogitare, sed secundum intelligentiam nostram hoc dictum sit, quia primo judicamus habere esse ipsum qui fontaliter & primitivè habet eo qui velut per derivationem, & quasi consequenter. Cum igitur secundum intelligentiæ nostræ consuetudinem primum patrem, secundum filium, & tertium spiritum sanctum accipimus, nec tamen primitivè aliquid ibi intelligimus, nisi fortasse secundum privationem: sic & patrem principium dicimus cum secundum nostræ consuetudinis modum necessario patrem dicere, & intelligere compellamur.

Nomen patris & pronomen demonstrativum eius idem significant sed modo diverso.

Alius autem qui multos conturbat & confundit modus est, cum enim exploratissimum, atque certissimum habeant patris nomen, & pronomen demonstrativum personæ patris idem significare, sed modo diverso, quia cum nomino patrem, & cum pronomino ipsum, sive demonstro significo utrumque; de modo ipso nesciunt an aliquid sit, & quid sit, & quid cum quæritur ab eis, utrum modus ille aliquid sit, an nihil omnino confunduntur nescientes se explicare, vel evolvere. Nos autem hic multum non laborabimus, sed hoc certum debet esse rationalibus quod modus omnis res est, & quod est in se res aliqua; ex rebus modus est, & circumstantia: alia autem sibi ipsi altera consideratione. Quis enim dubitat rectam viam rem aliquam esse? & tamen recta via modus est quo quis dicitur moveri rectè; nihil enim aliud est dicere quemquam moveri rectè, quam per rectam viam; sed quid est dicere aliquem operari sapienter aut artificiose, nisi operari per sapientiam, aut per artem? hoc igitur manifestum est quod una eademque sapientia & principium est operationis, & modus ejusdem.

Modus & res ipsa idem sunt, & modus quo pater est, & modus quo filius est nihil aliud sunt quam pater & filius, sive essentia ipsa ut ex patre.

Unde & operatio vulgo sapiens dicitur à principio suo, vel modo suo similiter, & male operari quis dicitur quia malum, aut ex malo, aut ad malum. In quo exemplo manifestum est nihil aliud modum esse quo quis male operari dicitur, quam aut principium, aut finem operationis, aut ipsum operatum. Et ad hunc modum se habet de aliis ubicumque modus esse aut intelligi dicitur. Modus igitur generationis, aut modus quo pater est aut dicitur pater non erit nisi res ipsa; filius enim modus ipse est generationis suæ ex patre sive essentia ipsa quam habet ex patre. Hunc autem modum significamus, quoties dicimus filium naturaliter, aut essentialiter natum ex patre; nihil enim fingere est ibi aliquid quod per hoc adverbium essentialiter designetur. Quid enim per hoc adverbium sapienter nisi ipsa sapientia, & per hoc adverbium rectè nisi rectitudo designari potest? His igitur exemplis de modo & modis palam videtur esse. Quod si apud alios aliter se habeat; ibi tamen necessario sic est, ut jam diximus.

CAPUT XXXVI.

Quod paternitas ut paternitas est non dicit quid, vel aliquid, sed magis habitudinem, seu ad aliquid.

Exponit sententiam eorum qui notiones non esse sed adesse sentiunt.

EX his igitur quæ jam tot ac tanta dispersimus, & veritas ipsa de notionibus palam esse potest, & qualiter omnes secundum rationes quas de his assignavimus ipsam veritatem loquantur, licet modis & verbis diversis. Qui enim notiones adesse ponunt rectissimè & verissimè hoc ponunt, vel dicunt; relativa quippe sibi invicem non insunt nisi ad rationes eorum istud forte referatur; quia revera relativorum alterum in ratione alterius intelligitur & inest necessario. Cum autem istud de esse paternitatis interrogantur, utrum scilicet ipsa sit, vel non sit Deus? Respondent non esse interrogandum de ipsa secundum quod paternitas; quoniam secundum modum istum non est, sed adest; paternitas enim per intentionem principalitatis non est quid, nec est, sed adest. Quare neque esse paternitatem est esse sed magis adesse. Et hoc quidem rationabiliter diceretur: si enim esse patrem non est esse, sed adesse, inquantum patrem dico, hoc est pars relationis, nec paternitas in quantum paternitas erit quid, & si esse Patrem non est esse nec habere aliquid, esse paternitatem non est esse, nec habere aliquid; si enim album esse non esset quid, nec habere aliquid nec albedo secundum quod albedo erit aliquid cum esse album sit habere albedinem.

Paternitas inquantum paternitas non est aliquid.

Subtiliter igitur, etsi non valde perscrutate dictum est paternitatem in eo quod paternitas non esse aliquid & in hoc omnes consentiunt quod scilicet esse paternitatem non est quid. Paternitas igitur ut paternitas non est subjectum de quo conveniat interrogari utrum sit Deus an non sit Deus. Quemadmodum si quis velit interrogare utrum hoc album ut hoc album sit aliquid, nec enim est substantia, nec accidens, nec est quod absolutè & præcise. Hic tamen secus est quoniam per hanc intentionem, hoc album, designatur in parte substantia, ut substantia, & insuper additur supra notio accidentis. Quare fortassis rectè dicitur hoc album subsantia esse qualis, aut colorata, aut alba. Sed neque genus neque speciem possibile est ei assignare: & hoc est quoniam nec sub genere nec sub specie est hoc album. Unde similiter significat aut nomina generum & specierum & individuorum: quemadmodum contingit & in aliis. Pannus enim & vestis similitudinem quandam habent essentialem in significando. Possum igitur dicere aurum figuratum aut formatum sic vel fabricatum: quotiens vero possim dicere pannus fit, nec dubitatur vestis esse pannus nec annulus aurum.

Suppositi generatione primo geniti in tempore paternitas non fuisset prius licet totum quod potest dici paternitas prius fuerit.

Ad hunc modum si intellexerimus primogenitum ex tempore, non possumus dicere verè paternitas fuit prius, licet totum quod potest dici aut cogitari paternitas prius fuerit; quia revera essentia data filio prius filio, filius autem non prius fuit Si quis velit hoc dicere quod paternitas, est ipse filius, verum esset utique quod paternitas ut paternitas prius fuisset. Sed quem forte nihilominus

nus falleret. Sicut igitur annulus ut annulus, aut veſtis ut veſtis, nec verè poteſt & ptopriè dici aurum, nec aurum figuratum; nec veſtis pannus: ſic paternitas non poteſt dici fuiſſe. Hoc autem manifeſtum fiet exemplo relativorum, album enim ut album & albedo ut albedo fuit prius cum hoc ſolum erit album: Similitudo vero ut ſimilitudo non fuit prius, nihil enim indubitanter advenit huic albedini ex eo quod aliquid factum eſt ſimile illi albo: dicitur igitur hic facta ſimilitudo, cum tamen nihil omnino ſit factum in iſto, & fieri dicitur A, ſimile B, cum tamen nihil novum factum eſt in A: ſicut autem A, factum eſt ſimile B, ſic facta eſt ſimilitudo A, ad B. Conſtat tamen quod nihil novum factum eſt in A: quare eſſe ſimilitudinem non eſt eſſe quid, accidit igitur alicui; quoniam de quocumque dicatur, aut dicitur de eo per eſſentiam, & hoc jam prohibuimus; quoniam in A, nihil omnino eſſentialiter factum eſt. Verum ibi dicitur ſimilitudo hoc ipſum quod eſt ſimilitudo nõ eſt quid eſſentiale nec eſſe ſimilitudinem eſt eſſe quid. Accidit igituralicui eſſe ſimilitudinem Verum quoniam ad modum eſſentialium & ſpiritualium nominum ſignificat, hæc intentio ſimilitudo dicitur facta ſimilitudo inter A, & B, vel ejus quod eſt A, ad ipſumB, & cum ſit ſimilitudo ipſa ſecundum ſubſtantiam & eſſentiam, albedo tamen nec nomine illius nominatur, nec ſermo de hoc eſt ſermo de illa.

Probat exemplis paternitatẽ idem eſſe quod patrẽ, non tamen ſermonem de illa, & de ipſo eſſe ſermonem ſic de filio.

Quemadmodum in auro & annulo exemplificamus, ut ſi aliquod aurum fabricatum fuit, ut ſit annulus, & monile, ſive fibula, & armilla: aut idem pannus fuerit ſimul ſupertunicale & opertorium & ſcapulare. Licet utrumque ſubjecto unum ſint, tamen nec idem ſermo de his, nec eſſe hoc eſt eſſe illud, nec aliquid fieri in hoc eſt aliquid fieri in aliquo aliorum. Ad modum iſtum ſe habet in albedine, & ſimilitudine; quoniam fieri ſimilitudinem vel eſſe, non eſt albedinem fieri, aut eſſe, nec affirmare, vel negare hanc eſt affirmare, vel negare illam. Quia igitur ſimilitudo non eſt quid, nec eſſe ſimilitudinem eſt eſſe quid, interrogatio de ſimilitudine non eſt interrogatio de quo, & ſicut veriſſimè dicitur ſimilitudo non fuit, albedo tamen fuit: ſicut veriſſimè quod hoc quod eſt paternitas fuit, paternitas tamen non fuit: ſic id quod annulus, aut veſtis fuit, nec tamen veſtis, nec annulus fuit. A, ſimile factum eſt cum B, abſque ulla ſui mutatione & abſque ullius acquiſitione: ſic & Deus factus eſt pater nihil in ſe recipiendo ſecundum poſitionem illam qua intelligebamus generationem primogeniti ex tempore, per viam igitur iſtam nihil accidit inconveniens, ſi dixerimus paternitatem idipſum quod patrem, nec tamen ſermonem de patre eſſe ſermonem de ipſa; & filiationem idipſum eſſe quod filium, nec tamen ſermo de illo eſt ſermo de illa, nec eſſe illum eſt eſſe illam. Et iterum nihil prohibet nos dicere paternitatem & filiationem unum eſſe numero, nec tamen hanc eſſe illam, ſicut actionem & paſſionem unum eſſe ſubjecto & eſſentia concedimus cum Ariſtotele, non tamen hanc eſſe illam recipimus, non tamen armillam eſſe annulum, aut monile.

Duas notiones & comparationes eſſe & neutram de altera prædicari, & tamen unum eſſe.

Recipio igitur duas notiones & duas comparationes eſſe & neutram de altera prædicari, & tamen unum eſſe, ſicut recipimus in exemplis quæ poſita ſunt. Quia igitur paternitas eſt ipſe pater, & ipſe pater verè dici poteſt, & ipſa divina eſſentia, non autem filius verè dici poteſt: quemadmodum ſimilitudo A, ad B, verè dici poteſt albedo ipſius B: Sed ſimilitudo B, ad A, poteſt revera dici, ſicut & eſt ſimilitudo ipſius B, ad A. Datio quippe eſſentiæ ipſe dator congruentius & meliùs intelligitur quam receptor, & receptio eſſentiæ receptor ipſe, non negamus tamen quin datio & receptio ejuſdem eſſentiæ unum ſubjecto ſint: ſed datio & receptio ſic neceſſario differunt, ut paternitas & filiatio, aut quemadmodum actio & paſſio, qui modus demonſtrandi idem eſt. Dationem igitur aptemus ibi datori quoniam etſi datum transfundit datio in receptorem, non tamen ſeipſam, nec ipſa tranſit in receptorem ſed datum: receptio vero reſiſtit in ipſo receptore. Hoc igitur magis approbandum videtur ut paternitas non dicatur filius, & ſi idipſum ſit quod filius, ſed magis pater: nec albedo ſimilitudo ipſa quæ ſecundum illam eſt & filiatio non dicatur pater, & ſi idipſum ſecundum eſſentiam ſit quod pater; non enim identitas iſta cogit mutuam prædicationem, quod apparet in patre & filio inter quos eſt omnimoda eſſentialis unitas, non tamen mutua de ſe invicem prædicatio.

Paternitas eſt magis patris quam filii licet utrumque ſit ſubjecti & eſſentiæ.

Quod ſi quæratur quare magis eſt paternitas ipſa pater ipſe quam filius cum utrumque ſit ſubjecti ſive eſſentiæ identitas. quid amplius habet paternitas ad patrem quam ad filium, hoc utique eſt quia pater de ſe ipſo pater eſt, & non eſt pater adjutus aut recipiens aliquid aliunde: quare paternitas ejus non habet ullo modo ei eſſe velut forinſeca. Quare paternitas ejus & ipſe & in ipſo eſt. Hæc igitur amplius paternitas habet ad patrem quam filius, quod patri à ſe ipſo eſt quod ſit pater, quidquid vero ei à ſe ipſo neceſſario eſt ipſe; non hoc autem modo dicimus ei eſſe filium quemadmodum paternitatem; quoniam paternitas ejus eſt ſua, alio modo quam filius ejus ſit ſuus: ſicut ſimilitudo aliter eſt ipſius ſimilis, aliter vero ejus ad quem eam habet qui ſimilis eſt.

Notionem qua notio eſt non eſſe aliquid.

Quoniam autem eſſe notionem non eſt eſſe aliquid, nec etiam velut eſſe ſi attenderimus diligentius quod nihil eorum quæ vere eſſe & fixo debentur de notionibus dicitur; ut V.g. paternitas nec cauſare nec generare; nec ſanare, nec redimere, nec incarnata fuiſſe filiatio aut crucifixa dicetur; hujuſmodi quippe prædicationes entis verè & per ſe ſunt ut entia vere & per ſe ſunt. Licet autem recipiamus filiationem vere eſſe & habere eſſe, tamen veritatem illam eſſendi non dicit hæc intentio filiatio, ſicut hæc intentio ſimilitudo non dicit. Veritatem eſſentiæ licet dicat quamdam veritatem qua ſcilicet ſimilitudo ſimilitudo eſt, ſed hæc veritas aliud eſt, unde non eſt veritas eſſendi propriè & abſolutè. Accidit autem illud eſſe ſcilicet ſimilitudinem poſt verum & naturale eſſe, quod eſt eſſe albedinis, & poſt primum verum eſſe quaſi accidit ut pater ſit, & accidit ei quodammodo paternitas. Hoc tamen dicimus ſicut fas eſt ibi talia dici, & etiam paternitatem jam habenti pleniſſimum ac veriſſimum eſſe, ſed & ipſa paternitas non habet primum, & verum eſſe per illud quod paternitas eſt, ſed quia idipſum eſt quod pater. aut quod Deus: ſicut annulus non habet eſſe auri per hoc ipſum quod annulus, ſed quia annulus accidit habent illud eſſe propriè & per ſe.

CAPUT XXXVII.

Concordantur diverſæ opiniones de notionibus.

Quare aliqui notiones eſſe negaverunt.

QUi vero in tropos interpretantur ea quæ de notionibus abſtractè dicuntur, vocantes paternitatem ipſum patrem, ipſam veritatem indubitanter loquuntur, ſed non perſcrutate: non enim nominant patrem nomine paternitatis, neque è converſo, ſed ipſam identitatem reſpiciunt quam diximus quæ eſt inter paternitatem & patrem ipſum. Iſtas igitur notiones nihil dicunt eſſe, & hoc utique verè ſecundum intentionem ſuam, quoniam revera paternitatem ejus nemo unquam dixit aliud

esse, quam patrem ipsum: & hæc est intentio ipsorum, notiones scilicet nihil esse superadditum personis, quod sit velut ligatio, & differentia personarum divinarum ad invicem. Hoc enim modo posuerunt quidam relationes in rebus ut sint velut quædam additio rebus ipsis ad comparandas res & referendas adinvicem. Hoc autem certum est nihil omnino posse esse præter essentiam ipsam altissimam quæ una est per omnem modum, & tres personas. Revera igitur paternitas nihil est additum patri, aut superadditum ad hoc ut esset pater, quia nec dico albo aliquid additum in se ad hoc ut fieret simile, sed additum exterius: & facta est inter eos similitudo quæ tamen nec novum aliquid est inquantum similitudo; nec vetus aliquid, sed orta est, & facta est ut similitudo: eam tamen esse vel fieri non est eam esse vel fieri aliquid nec eam addi est etiam aliquid addi. Et hoc est quoniam subjectum factum est esse non recipiendo aliquid in se, sed revera additum est ei aliquid à foris. Sic & æterno patri æternaliter etiam adest coæternus ei filius, & est inter eos paternitas & filiatio, quas tamen esse non est propriè & verè aliquid esse, vel aliqua & quas etiam advenire si ex tempore advenirent non est aliquid vel aliqua advenire. Sic igitur intentio eorum vera est, & à via communi non discrepat; quoniam paternitas non aliquid novum est coadunatum essentiæ patris, & etiam secundum quod paternitas non est aliquid determinatum esse; quoniam nec ex genere, nec ex specie nec ex primo & vero esse nominatur cum nominetur paternitas, nec esse paternitatem est esse in esse determinato, & fixo, sed tantum quod accidit post fixum & determinatum esse, & adest ordine intelligendi nostro. Ob hanc igitur causam paternitatem esse negaverunt: nisi quis fortasse cum eis vocare vellet paternitatem ipsum patrem.

Quomodo explicare se debeant qui sentiũt id quod supra,

Hi igitur facile se expediunt quia tamen fit eis sermo de paternitate, quia sit pater ipse, omnia sunt eis inexpedita, si autem aliud rectissimè dicunt illud aliud omnino nihil esse: si autem responsum fuerit eis id vocari paternitatem unde pater pater est, quemadmodum id vocamus omnes albedinem unde album album est; dicunt quia pater non aliunde pater est quam à se ipso, & nullo pater est nisi seipso. Et hoc utique rectè dicunt quoniam de se solo & nudo, & per se solum & nudum genuit de se solo & nudo. Se igitur ipso, & à se ipso est pater, & hoc dubium non est quoniam præter ipsum nihil adfuit ad hoc ut generaret nisi pater: quare paternitas nihil est nisi paternitatem ipsum patrem intellexerimus. Sed nihilominus in eamdem viam reducunt se, cum dicunt patrem de se genuisse; generatio quippe ponitur quæ aliquid est, aut nihil: si nihil, vacuum videtur & inane vocabulum: si vero aliquid est, aut generationem esse est patrem esse, aut non: si sic, eadem ratione erit filium esse, & pater filius erit: quod absit. Si vero generationem esse non est patrem esse, nec filium, licet generatio ipsa pater sit, aut filius; redierunt jam ad nos cum non vocent jam generationem ipsam patrem; quia si generationem esse est patrem esse, procul dubio generationem activam vocant patrem. Quod si hoc modo dicant, quia generationem activam esse est patrem esse, generationem vero passivè sumptam est filium esse: igitur spirationem esse erit patrem esse. Quare idem erit patrem esse, & filium esse secundum eos; quippe spiratio nominabit simul patrem, & filium, quare sermo de spiratione erit sermo de patre, & filio quare pater erit filius.

De spiratione communi patris & filij.

Necesse igitur habent spirationem ponere communem intentionem ad patrem & filium; quoniam si una singulari denominatione denominaretur pater & filius, impossibile esse videretur eos esse duos. Quare sicut spirator commune est amborum scilicet patris & filij, & spiratio communis erit amborum intentio nominans ambos communiter. Et hoc secundum eos non est inconveniens, neque in hoc à nobis discrepant, quia nec nos aliquid adjicimus cum paternitatem ponimus, nec aliquid illi detrahunt non ponentes illam; eam quippe ponere non est ponere aliquid, nec eam detrahere est detrahere: quemadmodum annulum posuerunt quidam speciem moralem, nec propter hoc aliquid novum ponebant præter ea quæ alij ponunt; nihil enim novum in auro ponebant hi priores; quoniam omnino nihil in annulo esse faciunt præter ipsam auri substantiam & figuram qua annulus annulus est. In hoc igitur & hi conveniunt qui speciem moralem ponunt hujusmodi generis ornationem, non enim aliquid novum ponunt præterquam quod & alij; & tamen hi dicunt speciem illam omnino nihil esse, hi contendunt eam esse, & dicunt sicut superius latius disseruimus quod annulus non nominat aurum, nec per se, nec per accidens, sed nominat aureum, nullatenus nominat aurum, neque materia materiatum, sed velut compositione appositionis se habent ad invicem.

Istæ diversæ sententiæ non sic differunt quasi una aliquid ponat quod altera non ponit.

Numquid istæ sententiæ jam dissident ab invicem: ut altera aliquid ponat, altera illud idem destruat? non, quoniam ita vocat speciem moralem compositum ex specie naturæ & forma morali sive civili, & hoc est annulus: quod neutra sententiarum destruit, & cui omnino nihil detrahit. Non enim est quæstio inter eos, utrum annulus sit nihil, vel aliquid eorum quæ sunt annulus, neque de conjunctione eorum ex quibus est annulus, neque de nullo est discrepantia inter eos, sed isti annulum quidem in speciem vocant, illi vero contendunt ex substantia & accidente nihil omnino posse compositum esse, & negant annulum quid esse inquantum annulum: isti vero annulum quid esse dicunt, non utique naturæ, sed civile morale, & speciem esse ornamenti ipsum dicunt quod non dubitatur. Alij vero non habent qui dicant nisi quod sit vulgo & usualiter species ornamenti appelletur & habeatur annulus, non tamen veri nominis species intelligi potest, cum ex substantia & accidente nihil unum verè fieri possit; hujusmodi quippe compositum nec substantia, nec accidens esse poterit.

CAPUT XXXVIII.

Quod proprie loquendo paternitas non dicitur genuisse, nec filiatio genita fuisse.

Alij unam & eamdem esse personæ & differentiæ notionem, alij aliter sentiunt.

AD hunc igitur modum se habent sententiæ de notionibus, quia ad unum impositum est hoc nomen pater, & quod velut pro qualitate significat, quibusdam non placet nominare notionem, aliis vero placet. Et de eo, & à quo nomine impositum est nulla est dissonantia, aut dissensio inter eos. Verum alij contendunt notionem nihil ibi verè posse nominare nisi personam, aut essentiam; eo quod ibi nihil omnino aliud esse videtur quolibet modo; qui enim dicunt personarum notiones, aut differentias, nihilominus per hanc intentionem differentiam nominant personam, vel personæ differentiam. Hi vero respicientes rem ipsam unam esse quæ sit simul, & persona, & personæ differentia, volunt modis omnibus notionem unam esse personæ & differentiæ. Quod si res ex omnibus modis suis una esset convenirent, & necesse esset unam esse notionem, & hoc ipsum ita se habere oporteret in auro & annulo, in auro & aureo; non autẽ ita se habere in præmissis palã fecimus.

Item

Ratione & re differunt personæ & differentiæ earum, licet subiecto & essentia unũ sint.

Item certum est personam esse ratione differentiæ, & unamquamque à sua differentia, quod ex ratione seu definitione personæ palam est. Si autem alia ratio, alia necessario erit notio; differentia autem notionis differentia est secundum rem, & non nomine tantum: quare & ratione & re differunt necessario personæ, & differentiæ earum, licet subjecto & essentia unum sint; non autem subjecto immediato: (quod consuevimus dicere ubi res una nominatur utrumque, scilicet à duobus ut album & musicum, idem nominat personam quæ ambo sunt; quoniam ambo neque essentiam nominant, neque personam, neque personæ differentiam) sed alterum personam, alterum differentiam personæ, & revera ambo sunt una persona patris, & una essentia divina, & una notio, sive differentia patris: sicut annulus & aurum neque speciem naturæ, neque speciem ornamenti ambo nominant, sed alter speciem ornamenti, alterum speciem naturæ: sunt tamen ambo & species ornamenti & species naturæ, quoniam & ambo & aurum sunt & annulus.

De distinctione paternitatis à patre qualis est auri ab annulo aureo.

Quemadmodum respondemus interrogantibus de annulo & auro utrum re ipsa differant, an nominatione sola, cum tamen una res sint, & dicimus reipsa quia annulus ratione differt ab auro etiam sic figurato: non enim aurum sic figuratum esse est aurum aliquid esse, sed annulum esse est aureum ornamentum esse; aurum enim figuratum esse nulla ratione aurum dici potest, etsi ornamentum aureum; quare manifestum est unum non esse alterum, quoniam si nominaretur aurum per hanc intentionem annulus, aurum saltem per accidens reciperet omnem prædicationem quæ annulo assignabilis est; hanc autem prædicationem quæ per intentionem ejus quod dicitur aurum assignatur nulla ratione recipere potest; nullo quippe modo aureum de auro potest veraciter dici. Palam est igitur re ipsa differentiam inter annulum & aurum esse, & ad hunc modum se habet in paternitate verè dici qua de patre non possunt, & è converso, licet quippe pater verissimè filium genuisse dicatur, non tamen paternitas verè genuisse filium dici potest. Et licet verè dicatur filius Dei incarnatus, & morte sua redemisse mundum, non tamen congruit ut de filiatione hoc dicatur, nec filiatio genita fuisse dicenda est, licet hoc verissimè filio congruat. Nemo autem inficiari potest quin eodem modo contingat denominationem quæ fit per hanc intentionem pater abstrahere à subjecto quod est ibi velut substantia nominis, seu denominatio illa aliquid sit quolibet modo à patre, sive non; & quin nominari contingat eam, & congruat paternitatem: & propter istam abstractionem non est necesse abstrahi subjectum, & cum explicata fuerint illa duo nihil commune videtur habere, ut V. g si resolvimus hanc intentionem pater, necessario occurrent nobis persona patris eo ipso quod iste, aut hæc persona, & nondum est aut intelligitur generans; quia nullatenus eadem est hæc intentio, iste, & hæc intentio, genitor, sed est velut abundans altera ab altera.

Diversæ sunt intentiones esse personalis quod significatur per hanc vocẽ, iste, & generationis, licet res una sit & iste, & generatio.

Quia igitur invenitur in resolutione genitoris sive patris intentio personæ cujus est personale esse absolutum, & insuper intentio generationis, hoc non est intentio ejus quod est iste, & cujus intentio non est esse personale; non enim generatio nominat personam ex esse suo personali absoluto, & cũ abstraximus ipsam personam ab intentione genitoris resoluta, & explicata remanebit nobis intentio generationis integra, & in nullo omnino diminuta. Non potest autem eadem esse intentio quæ abstrahitur & illa quæ non abstrahitur: quare diversæ sunt intentiones istius ex esse, sive in esse suo personali, & generationis in eo quod generator. Quare hoc esse non erit illam esse; licet res fuerit una iste, & generatio, quæ revera sunt & essentia divina & ipsa persona patris.

Positione paternitatis nihil addi aut essentiæ altissimæ aut personarum trinitati exẽplis probat.

Vides igitur quia cum unum sint, alterum ab altero abstrahere, & altero abstracto alterum integrum & illæsum remanere per omnia nihil prohibet. Quemadmodum se habet in exemplis de annulo, & fibula & armilla ibi alternas abstractiones & separationes facere annulum ab armilla, & fibula, & è converso: nec unitas illa essentialis cogit unam esse eorum destructionem, aut generationem. Ad hunc modum se habet in supertunicali, & coopertorio; quia possibile est destrui coopertorium manente supertunicali, & è converso; modica quippe laterum lacinia, aut colligatione supertunicale est solum coopertorium nullo destructo, cum tamen res una essent, & omnino nihil ex colligatione illa destructum videatur. Videri igitur manifestè potest quod cum sit coopertorium nihil addi necessario est ipsi essentiali, & intimo subjecto quod est pannus. Ad hunc modum cum ponimus paternitatem nihil addimus aut essentiæ altissimæ, aut personarum trinitati, & qui non ponunt nihil detrahunt; quoniam paternitatem, ut sæpe diximus, detrahere non est aliquid detrahere, sicut nec detrahere similitudinem albo in se, nec ponere eam est ponere novum aliquid in albo: sic & positio paternitatis non est positio alicujus in patre, sed reverà positione paternitatis posita ponitur patris filius, & nihil aliud, cujus positione debeat dici aliquid poni, aut patri aut filio; nisi quemadmodum diximus jam ex positione filiationis secundum quam ponitur filio pater, non autem in filio.

Omne quod in Deo ponitur idem est, non autem aliud ab eo cui ponitur.

Quod si quærat quis, cur igitur ponitur paternitas cum eam ponere non sit ponere aliquid: Si enim detracta nihil omnino detrahitur patri, nihil omnino aliis personis, nihil omnino divinæ essentiæ, & ea posita nihil omnino amplius hic videtur supervacua aut nulla esse positio. Sed argumentatio ista est tanquam conveniat omne quod ibi ponitur aliud esse ab eo cui vel in quo ponitur; cum è converso se habere necesse sit ibi; ibi enim tres ipsas personas unam essentiam esse necesse est. Si autem filius de patre solo & nudo sit, & non per medium quocumque modo, sed de illo verè & purè & solitariè, unde generatio? generatio quippe media est, & medium ad esse aliud, via autem medium est inter esse potentiale, & esse actuale; ab altero quippe in alterum per generationem velut per viam venitur: ibi vero nihil omnino interceſſisse inter patrem & filium ad hoc ut esset filius à patre, & de patre certissimum est. Quare generatio nullo modo videretur posse esse ibi aliquid: quolibet modo nihil erit ibi velut via per quam est filius à patre. Et hoc utique in ore omnium celeberrimum est filium scilicet per generationem à patre esse, sic autem designari videtur causam aliquo modo esse filio; generatio quippe cum generato causa quædam esse videtur. Solus autem pater principium & causa est filio, si tamen causam ibi nominari fas est. Quare aut generatio non poneretur veri nominis generatio, aut ponetur esse pater: si autem ponitur esse pater, cum solus pater ponatur principium & causa filio, non excluderetur generatio, cum ipsa generatio pater ipse sit.

Exemplum trianguli affert ad solvendam difficultatẽ de notionibus.

Similis autem controversia fuit quandoque circà triangulum & superficiem triangularem de quibus aliquid superius exempli causa locuti sumus. Nonnulli enim arctati & conturbati rationibus angulum nihil omnino esse posuerunt, nullum sermonem de angulo recipientes nisi prædetermina-

rent angulum quem multi intẽdebant omnino nihil esse. Sed si qui dicebant angulum punctum angularem, aut superficiem quam & quantam præmunientes se in difficultatem recidebant, quam effugere intendebant. Certè isti nihil destruebant destruentes angulum & nihil omnino detrahebant triangulo; tria quippe latera, & quidquid laterum ambitu continetur concedebant triangulo, angulum autem constantissimè affirmabant nihil penitus esse; eo solo inducti, quia neque totam superficiem audebant dicere angulum, ne confiteri cogerentur angulum esse triangulum, nec partem ullam superficiei triangularis, eo quod de nulla parte hi magis sibi posse dicere videbantur quam de alia.

Demonstratio superioris exempli.

Ad hoc igitur exemplum recurrendum quoties urgeri videbimur propter quid paternitatem ponamus; quia sicut triangulo nihil addimus ponentes angulum, sic neque ponendo paternitatem aliquid addimus patri in ipso patre, & sicut qui angulum destruebant nihil omnino nec secundum intentionem suam, nec secundum rem detraxerunt triangulo sic est hic. Angulus enim ut angulus non est essentia, nec essentiale aliquid, quoniam ipsum nec est triangulum esse, nec superficiem esse quoniam hunc angulum esse, non est hanc superficiem esse quacumque demonstrata, & hoc est quoniam idem angulus remanet recisa alia parte superficiei illius: quæcumque quippe bases subtendantur ei angulo idem angulus est, angulus enim A, communis est & unus necessario triangulo, A, D, E, totali & triangulo A, B, C, partiali, & si iterum rescinderetur superficies eadem versus A, per lineam F, G, adhuc angulus A, communis esset tribus angulis A, F, G, & A, B, C, & A, D, E, & hoc quantumlibet fieret hujusmodi recisio semper remaneret idem angulus, non autem maneret eadem superficies, quia simul maneret pars & totum. Quare nulla est ibi omnino superficies quam esset is angulus A, esse diceres, è converso. Et ad hunc modum ostendi potest quoniam angulum esse non est quid esse, unde & ponere ipsum non est ponere aut detrahere aliquid; nihil enim essentiale est signare in triangulo quod non aut punctus, aut linea aut superficies sit. Hæc enim sunt essentialia & superficiei esse Angulus autem inquantum angulus nihil horum habet essentialiter, quare angulus ut angulus non est quid, nec ipsum esse est quid esse, & intentio anguli non est intentio essentialis, nec specifica, nec generalis & communis, velut intentio quæ est quid; sicut supra diximus de intentione annuli, & vestis, & manifestum est quoniam angulus est, nec addit substantiam, id est partem triangulo; quoniam nec punctum, nec lineam, nec superficiem; nec partem alicujus istorum; sed nec accidens videtur addere, hoc quippe est acumen exterius quod angulus interius, qui enim acuit partem corporis nihil addere, sed magis detrahere videtur, & acutum non in habendo, sed magis in non habendo dici videtur.

CAPUT XXXIX.

Quod ex positione paternitatis nihil accessit ipsi Deo, nec ex remotione aliquid detrahitur, vel diminuitur.

Divinæ essentiæ nihil accessit ex generatione

HÆc autem omnia induximus ne isti similia abhorreant & mirentur in intellectualibus, quæ tamen omnem intellectum superant: quidam enim omnia ignota & inaudita sibi nova arbitrantur, etiam cum apud nos sermone sunt celeberrima, & non solum sermone verum & reipsa interius imperscrutata. Non igitur abhorreant qui hoc videre sufficiunt, paternitatem nihil sua positione ponere, vel addere in summa & beata illa Trinitate, & sua detractione nihil diminuere quia & divinæ essentiæ nihil accrescit ex generatione: licet verum sit quod ipsa alias non esset filius, nisi scilicet unigenitus esset aut gigneretur; ipsa enim non recipitur ut sit filius, sed magis recepta est, licet intemporaliter: neque si filius non esset aliquid ei detractum fuisset quod essentia est, nisi hoc quod indubitanter nec filius esset ipsa, nec ipsa filius. Filium enim esse est quemdam esse, & si non sit essentiale, nihilominus tamen est æque inseparabile & actu, & ratione, & etiam per generationem acceptam per quam accidentale nihil accipitur nihil acquiritur nisi secundum accidens sicut dicit Hilarius *quod quidquid habet filius nascendo accepit, non tamen ex tempore*. Sic intellige, accepit, & similia quoties eis utimur, quia per generationem habet ut sit, & quidem ad hoc, & in hoc nascitur ut sit quid; in esse enim personale primo ingreditur per generationem: Hinc autem velut consequens est esse essentiale, quoniam in esse personali, & cum ipso, & per ipsum datum est filio, sicut fas est in iis sermonibus illa intelligere.

Persona patris aut filii aut spiritus sancti concreta non est exessentia altissima & relatione.

Hoc autem certissimè tenentur quod esse per se & primo acquisitum per generationem veri nominis impossibile est esse accidentale, aut separabile, actu, vel ratione; sed nudissimum: non enim intelligenda est persona patris, aut filij, aut spiritus sancti concreta ex essentia altissima, & relatione paternitatis, aut filiationis, aut spirationis; quia nec verè una esset nec simplex, nec secundum hoc etiam substantia hujus nominis pater, & cæterorum similiter: sed ipsa essentia altissima: qualitas vero eorundem nominum relatio esset. Quare quoniam omne nomen nominat substantiam ex qualitate sua, nomina illa non nominarent nisi essentiam. Deinde qualitas ejusmodi nominum poneretur in essentia ipsa. Ex quo accideret essentiam genitricem esse & filiam. De hoc autem superius latius egimus ostendentes quia esse personale necessario est esse spoliationis ultimæ, & quod non habet ordinem illum prioritatis, aut posterioritatis ad ipsum esse essentiale. Non enim ullo modorum pater est prius persona, quam ipse sit essentia, nec è converso. Quemadmodum nec verè dicitur quod essentia animæ rationalis prior sit quam alia ex tribus viribus rationalibus concupiscibili, & irascibili. Quod totum diligenter considerantibus facile apparet quod ordo nullus invenitur inter eos, ordo dico essendi, sic nec operandi. Et si non esset apprehensio, dico faminæ, nihilominus esset motus ad ea quæ sunt virtutis generativæ: & sic de irascibili est etsi nulla sit apprehensio. Verum non cadit super aliquid determinate indubitanter, nisi particularis fuerit apprehensio. Nonnullos quippe iratos videmus, nec tamen ira eorum super aliquid determinate est, nisi per apprehensionem eis obviaverit, & tamen nihilominus ardent velut flamma, quæ non nisi seipsam consumit, donec aliquid obviet quod statim adurat. Sic est & de flammis, aut bestiis aut hominibus qui obviantes sibi per apprehensionem statim adurunt excandescentes in eos.

Exemplum afferetur trium virium animæ & probatur non posse esse prioritatem & posteriorita-tem esse etiam inter personas.

Sed revertamur & dicamus quia ordo qui videtur nobis inter vires illas tres animarum nostrarum ex accidenti est & in particularibus secundum se non æquævæ videntur. Hoc autem non dubitetur in summa illa Trinitate nihil omnino prioritatis aut posterioritatis posse esse cõpatatione ipsius essentiæ altissimæ, ut videlicet prior sit ipsa Trinitis ipsa communi tribus personis essentia aut

è converso

è converso. Neque similiter inter quamque ex personis & ipsam essentiam altissimam possibile est esse ordinem hujusmodi. Impossibile est quippe inter duo quorum utrumque est spoliatissimum esse ordinem prioritatis, aut posterioritatis: quod enim spoliatissimum, atque nudissimum est, nihil potest habere prius se nisi per modum causæ fortasse: personis autem illis tribus nullo modo causa essentia altissima, neque illa ab illis vel ex illis est. Hoc igitur certum habeatur quare non per modum causæ præcedere potest eas essentia illa nec per modum simplicioris aut spoliatioris, quoniam & hæc, & illæ simplices & spoliatissimæ sunt in ultimo, & alius modus processionis reperiri non potest.

Nominatio & intentio paternitatis non est intentio patris.

Nunc igitur illud dicamus quoniam nihil debet prohibere intentionem qua pater pater est aut filius filius est, aut spiritus sanctus spiritus sanctus est abstrahere, & nominare paternitatem, aut filiationem aut spirationem, sive processionem; & quod nominatio aut intentio paternitatis non est nominatio aut intentio patris. Nec cogimur hoc dicere per hoc quod paternitas & pater sunt res una: sicut ostendimus in angulo, & superficie, & panno, & veste, & auro, & annulo, & quod non sunt ista unum numero per modum illum quo musicus, & medicus; quo hoc album, & hoc sedens unum nominant, licet denominatione diversa: neque musicum nominat propriè medicum, neque intentio ejus nominatio dicenda est, sed velut designatio ex accidente, neque esse musicum aut album est esse, aut esse quid, sed magis habere: Intentio igitur albi, & musici est intentio habentis aliquid, non quidditatis neque cujusmodi; qui enim dicit musicum non dicit quid, sed habens quid; intentio vero paternitatis intentio est ad modum quidditatis, & qui dicit paternitatem non dicit per se habentem aliquid nec esse paternitatem est esse aliquid, sed est revera, & esse quidem quid, & non similiter. Quare leviter inducti videntur qui intentionem paternitatis posuerunt intentionem patris; non enim cogere debuit eos hoc quod paternitas & pater res una sunt, sicut & exemplis & rationibus ostendimus. Sed neque hoc quod pater solus & nudus de se solo & nudo & per se solum & nudum absque ullo alio quolibet modo genuit filium; non enim cum dicimus paternitatem, aut generationem adfuisse, non dicimus aliquid aliud quam patrem adfuisse. In hoc ergo solo dissentire videntur quod paternitatem patrem vocant, illa ratione inducti quod pater & paternitas non possunt esse res nisi una.

CAPUT XL.

Quod sive paternitas concedatur esse ab alio, sive non, tamen oportet concedere filiationem esse ab alio.

Exemplo similitudinis ostendit nihil patri aut filio perire vel accidere.

ALij vero de paternitate volunt interrogari, eo quod esse paternitatem non dicant esse: & hoc utique rectè quoniam paternitatem destrui non est, destrui aliquid vel aliquod esse, sicut de similitudine supra diximus. Si enim intellectu nostro posuerimus unamquamque trium personarum à nullo esse, quemadmodum de patre ipso hoc certum habemus certum est hoc nihil omnino ibi perisse, quemadmodum in similitudine dicimus; nihil enim omnino perit albo perempta similitudine, perit inquam, aut acquiritur in se ipso. Similiter est quod revera iste jam non est pater, nec ille filius. Sed numquid perit quod vel esset essentiale alterutri eorum, vel accidentale? absit. Nihil omnino haberet filius in se quod modo non habeat neque pater; nisi quod patrē habeat filius quem modo non haberet, & ille filium: sed hoc non est eum amplius, aut minus aliquid habere in se quemadmodum & A, album, cum B, est album, nec amplius nec minus habet, quam cum non est album. Hoc excepto quod simile habet, quod aliter non haberet, sed habere simile non est ipsum habere aliquid in se.

Ostendit quomodo aliqui paternitatem nihil esse putaverunt quippe quæ ad nullum prædicamētum revocari possit.

Quod si quis quærat utrum esse paternitatem dicatur de parte, aut per essentiam, aut non per essentiam; & si per essentiam, nec actu igitur, nec ratione erit separabile ab illo, quod manifestum est esse falsum, quoniam nihil prohibet nos separare & abstrahere à persona patris paternitatem. Si vero dicitur de patre non per essentiam, restat igitur ut dicatur de eo per aliquem novem modorum: sed inter eos nullus magis videtur ei convenire, quam ad aliquid, & ita per modum eundem dicitur pater & paternitas. Non videtur autem paternitas ad aliquid esse ullo modo, nisi eo modo ut dicatur paternitas alicujus paternitas: qua enim paternitas est non videtur esse ad aliquid, & si fortasse alicujus. Quare paternitati necessario assignandus est modus prædicari extra decem prædicamenta. Quod si paternitas secundum quod paternitas, nec quid est, nec quale, nec quantum, & ita de aliis, sed nihil horum est inquantum paternitas, inquantum igitur paternitas extra universitatem est, si tamen est inquantum paternitas. Ideo igitur nullum rectè sermonem de paternitate quidem admittere velle sibi visi sunt, & hoc exemplis superioribus refelli facile potest: esse quippe annulum, aut vestem nulli decem prædicamentorum congruere videtur.

Ostendit paternitatē ab alio esse non posse, nec à patre, nec à filio, nec ab essentia.

Si autem interrogati fuerimus utrum paternitas sit ab alio, vel non sit ab alio cum esse relationis esse causatum merito videri possit non est assignare ut videtur à quo sit. Si enim à patre, non erit ipsa ipse pater; alioquin ipse esset sui ipsius: si vero ab alio aut à filio utique, aut ab essentia: & ita paternitas debebit filio quod pater est, quare habet à filio quod genuit ipsum, & ita filio ipsi generatio est. Quare ipse erit causa quare genitus est, & ita oportebit ipsum causam esse sui ipsius. Si vero essentiæ divinæ debet pater quod pater est videtur utique de illa genuisse, & non de se magis. Deinde si paternitas à patre est utique aut causata, aut facta, aut genita, aut spirata; & ita aut filia erit si genita, aut donum si spirata, aut creatura vel factura, si causata vel facta.

An filiatio sit ab alio.

Sed quidquid sit de paternitate de filiatione necesse videtur esse ut ponatur ab alio esse; si enim ponatur non esse ab alio, qualiter verum erit filium esse ab alio? Nihil autem est ibi non ab alio, nisi aut essentia, aut pater ipse, aut fortasse paternitas. Quare poneretur necessario aliquid istorū esse filiatio ut filiatio. Deinde quonam modo poneretur ipsū esse filij personale esse ab alio, à patre scilicet, & filiatio quæ velut consequens ejus, & sequela, & post ipsum, poneretur non esse ab alio; quod si fuerit ab alio, necesse est ut assignetur ei modus essendi.

De modo quo filiatio est ab alio.

Quare aut nata, aut facta, aut creata, aut spirata videretur esse ab illo à quo est. quod si ejus esse nec est filiatio, nec est creatum, nec genitum, nec spiratum necesse est ut assignetur ei quintus essendi ab alio modus; modus enim causationis, si veri nominis est ibi causatio, adest secundum esse quo est filiatio à patre, & de patre; vel eodem modo ut filius, vel non eodem modo: quod si eodem modo prorsus est à patre, & de patre, ut filius; igitur erit filia, si enim spiritus sanctus prorsus eodem modo esset à patre, & de patre, ut filius, necesse esset ipsum esse filium: sola quippe differentia in modo essendi à patre prohibuit utrumque esse filiū. Quare si identitas in modo essendi sive procedendi à patre esset omnimoda necesse esset utrūque esse filiū

Quare filiatio erit filia, aut filius. Si autem non eodem modo sint à patre & de patre, assignabitur igitur modus procedendi. Nos autem si diceremus quod filiatio ab ipso patre esset, non tamen quod de patre sit, aut eodem modo à patre ut filius, audebimus dicere quoniam non immediate à patre est, sed velut ex consequentia, & per filium: Sequitur quippe filij personam filiatio, & est post illum ordine quem ibi fas est cogitare. Verum illud sciendum est quod esse filiationis ubi est filiatio non oportet esse sic causatum, ut factum aut genitum putari possit: hi enim modi specificantium esse sunt, & substantialium, & personalium quæ sunt utique esse secundum rem, & secundum veritatem ipsam rerum non eorum quæ rebus accident quodammodo & ex consequentia.

Exemplum in possessione vasis quid ipsa possessio sit.

Sicut est quod aureum vas possessionem alicujus dicimus, nec tamen esse quo possessionem alicujus dicimus, & quod esse dici debeat, sed magis accidit: licet intentio possessionis non sit intentio accidentis ex omnibus modis: non enim intentio possessionis est habere aliquid, sed magis sequitur ipsam habere, non videtur etiam possessio vasis vas ipsum esse, quoniam possideri non est ipsum esse, sicut nec possidere est esse ipsi possidenti; sed neque ex hoc quod possidetur vas ipsum aliquid in se acquiret, nisi fortasse dominium vel possessionem. Revera enim dominium habere & possessionem habere dicitur quod prius dici non poterat. Quia igitur ipsa possessio aut jus vocare potest, quid autem voluerint aliqui vocare jus non certum habemus; quoniam nihil habet Dominus vasis in vase nisi vas ipsum, & nihil habet in auro nisi aurum ipsum, habet autem jus in auro & in vase. Nihil est igitur ibi fingere quod ibi revera dicatur jus, nisi aurum ipsum, aut vas ipsum, nisi forte causa aliqua qualis est emptio, aut aliquid ejusmodi. Hoc igitur exemplo adjuvamur cum de filiatione interrogamur in hoc quod nullus modus causationis propriè, & secundum se assignari potest possessioni vel juri, ut creata vel facta vel genita videtur, si quis eam ut possessionem consideret: & hoc est quoniam esse possessionis nec fixum est, nec habens fixionem. His autem duobus debentur modi omnes causationum. Addemus autem lucidiorem & ampliorem his manifestationem cum de prædicamentis loquemur inquantũ ad verã Trinitatẽ transferũtur.

CAPUT XLI.

De numero communi notionum.

Diversitas sententiarũ circa numerum notionum.

DE numero vero notionum ipsarum etiam dissentire videntur sacri Doctores. Alij quippe quinque, alij tantum tres ponentes, alij enim duas assignant patri proprias, innascibilitatem scilicet, & paternitatem, unam propriam filio generationẽ passivè sumptam, sive filiationem, unam propriam spiritui sancto scilicet processionẽ, unam autem, quæ & quinta est, communem patri & filio scilicet spirationem Una quippe spiratione communiter & cõmuniter spirant spiritum sanctum. Alij autem solas paternitatem, filiationem, & processionem ponunt, dicentes omnino & rationibus astruere nitentes, innascibilitatem nihil esse novum præter aliam ex tribus, aut omnino nihil eam esse nisi forte privationem, aut negationem, de quibus nemo dubitat ipsas omnino nihil esse.

Rationes quibus aliqui contendunt astruere innascibilitatem notionem non esse.

Hæ igitur sunt rationes quibus possunt niti, quoniam intentio innascibilitatis aut est solum non esse ab alio, & hoc nihil est; aut est non esse natum, & hoc iterum nihil, & congruit etiam spiritui sancto: quare non erit proprium patris aut erit non esse ab alio cum aliquo alio. Quod si quis dixerit quod innascibilis est, qui non est ab alio, & qui aliis est principium essendi; aut intelligit per aliis creaturas solas, aut personas filij aut spiritus sancti solas, aut intelligit communiter alia. Quod si creaturas solas, intentio igitur innascibilitatis, & ratio congruunt essentiæ divinæ, ipsa enim à nullo est, & est causa communis omnium principium essendi, quare non erit innascibilitas notio patris propria. Si autem intelligit personam filij, & personam spiritus sancti per hoc quod dicit aliis, & illas solas intelligit, nullam novam notionem designavit, quoniam pater non est principium filio, nec spiritui sancto, nisi per generationem & spirationem quæ designantur per intentionem principij communiter. Innascibilitas igitur ut est, & inquantum est, nihil est nisi paternitas, aut spiratio quantum est ex parte notionis: scilicet ex parte hujusmodi quod non est esse ab alio, nec aliquid est, nec alicujus modi.

Idem alia ratione confirmatur.

Quod si & hoc dicatur quod innascibilitas est per rationem istam paternitas aut spiratio, non est ratio quare magis est altera quam reliqua; & ita neutra erit, vel utraque: Si utraque illa erunt una & eadem notio. Amplius, secundum hoc innascibilitas non erit alia numero notio, communiter namque dicitur principium filij & spiritus sancti in ratione innascibilitatis nec determinatur quod sic est principium. Quare per hoc quod est pater est principium in cõmuni. Nulla igitur est ei notio singularis quoniã ratio ejus non facit, imo non patitur eam esse singularem: paternitas enim eo ipso quod paternitas non est alia paternitas id est quam habet pater ad filium in essendo ei principium, nec illa est quam habet ad spiritum sanctum; sed in communi consistit principium, & principalitas in ratione innascibilitatis. Quare nec una notio erit numero innascibilitas secundum hoc nec duo, nec aliquid unum numero.

Respondetur expositioni admittentium innascibilitatem qui per, alia à patre, cætera intelligunt, etiam filium & spiritum sanctum.

Quod si dixerit quis, quod per alia intelligit universaliter ut à Deo, ut comprehendat filium, & spiritum sanctum; & quod intentio ejus est patrem innascibilem esse, hoc est esse principium omnium etiam filij, & spiritus sancti: hæc autem soli patri congruit principalitas universalis, & ei velut consequens est ipsa negatio quæ est non esse ab alio, sive non habere principium, non autem pars ejus est, nec illa ullo modorum neque ut pars in declarationem, sive rationem innascibilitatis venit, scilicet velut consequens unum, & satis rectè; sed potius innascibilitas secundum verissimam, & propriam, & perscrutatam rationem suam principalitas universalis est. Ab errore indubitanter cæpit reverti, sed verisimilitudine, non veritate; aut enim eadem principalitate universali scilicet à qua pater principium est, aut non: si sic, aut illa principalitate est pater, aut non: si sic, igitur est paternitas; nullo quippe modo pater pater est nisi paternitate, quare principalitas universalis erit, & hoc erat innascibilitas ipsa perscrutata ratione.

Probat per vocem alia omnia, & Ipsos etiam filium & spiritum sanctum comprehendi non posse.

Ad hoc igitur per istam viam venitur, ut innascibilitas non sit alia nova notio à paternitate ipsa: si vero illa principalitate principium est ipsi filio, cum igitur juxta illos duos modos essendi principium duæ principalitates in patre sint, quæ etiam duæ notiones sunt, & duæ relationes, erunt necessario in Deo duæ correlativæ notiones: hoc autem multæ absurditates sequuntur. Primo excrescet numerus notionum in septenarium quia idem est ratiocinari in spiritu sancto & eadem via prorsus erit deducens ad hoc ut similiter notiones sint in ipso, eo quod necesse est patrem duobus modis esse principium ipsius eisdem prorsus rationibus. Deinde filium oportebit alio modo esse à Patre quam per generationem. Ad ultimum autem quoniam una est principalitas ipsa patri ad omnia una dico per modum omnem erit necessario correlatio in om-

nibus. Quare idem modus essendi à patre erit omnium. Certum autem est creaturas nullum habere modum essendi nisi per † generationem: quare iste modus cogetur necessario esse filio & spiritui sancto. Alia igitur erit relatio principalitatis in patre ad filium & spiritum sanctum, alia ad creaturas, alia inquam incommunicans & specie & genere. Si vero ea principalitate universali non est principium filij, eodem modo nec spiritus sancti: aut igitur erit per illam principium creaturarum, aut non; si sic, & per eam non est principium filij, nec spiritus sancti, ut jam diximus, ergo solummodo creaturarum hæc autem principalitas congruit & filio, & spiritui sancto, & essentiæ communi trium personarum. Quare innascibilitas congruet filio, & non erit propria patris; congruet etiam spiritui sancto. Quare igitur erit ista notio in qua confunduntur tres personæ & ipsa essentia? Notio quippe à noscendo dicta est, hac vero à nullo dignoscitur.

† l. per creationem.

Quod si dixerit patrem illa principalitate referri ad universalitatem omnium, non autem ad singula universitatis, quemadmodum & alibi contingit, quod servus aliquis est universitatis, vel collegij alicujus, nullius tamen de universalitate servus est ad totum enim pars dicitur, non autem ad partium aliquam, & pars universalitatis ad universalitatem dicitur, non autem ad partem. Hoc autem locum hic habere non potest, quoniam idem est Deo patri esse principiũ, & esse actorem omnium; sed ut actor singulorum & principium negari non potest; nullo quippe modo dubitandum esse manifestũ est Deum principium esse omnium, & actorem & ita quod nullus; quoniam fides est quod omnium & singulorum principiũ est & nos idipsum in eis quæ præcesserunt certum fecimus. Propterea creatio operatio singularis † & citra singularem & particularem. Amplius certum est quod ab æterno non fuit Deus pater omnium principium, sed tantum filij & spiritus sancti, sicut nec creator nec conservator fuit nisi ex tempore. quare ex tempore cœpit esse author omnium ac principium: nihil autem incœpit esse Deus, nisi relatione & respectu creaturarum. Quare principalitas illa cœpit ex tempore, innascibilitas autem ab æterno est, ab æterno quippe pater innascibilis est.

Aliam similem expositionem refellit, quod innascibilitas patris non sit ad filium & spiritum sanctum & creaturas communiter.

† l. & circa singulare & particulare.

Si autem dixerit innascibilitatem patris perfectionem ejus, & plenitudinem fontalem copiosissimam qua ipse sufficiens est sibi, & etiam alijs: quam sufficientiam sequitur ab alio nihil habere, & alijs posse dare: eadem erit via de hoc quod dicit dare; quia dare erit univocum ad filium & spiritum sanctum scilicet & creaturas, vel non, hoc est quia pater revera dat filio ut sit, & spiritui sancto similiter, dat etiam creaturis esse: aut idem utrimque modus donationis, aut non: & redibit ratiocinatio ad id in quo eramus Si vero ex universali hoc est ex eo quod est dator in communi sive principium omnium est ei principalitas quædam quæ sistit in communi; nec est principalitas qua est principium filio aut spiritui sancto, sed est principium omnium in communi. Non autem sic quoniam sic ponere imprimis est ponere hominem qui non sit aliquis ex hominibus; cum hæc principalitas non sit aliqua ex principalitatibus determinatis particularitate aliqua: sed nihilominus cum paternitate pater principium est filio particulariter & insuper est ei principium principalitatis in communi cum spiritu sancto, & rebus omnibus creatis. Sic igitur ea principalitate particulari determinata est pater determinate, & ex correlatione filius est filius determinate: sed ex communi illa principalitate est pater principium in communi, & filius correlatione erit principiatus aut creatus in communi cum spiritu sancto, & rebus creatis. Hoc autem ponere error est & imbecillitas intellectus; quoniam universalitas & particularitas nullatenus multiplicantes, secundum numerum; non enim Socrates, & homo duo sunt ex necessitate, duo dico numero, licet fortasse ex ratione, & modo aliquo. Ad hunc modum principalitatem aliquam individuatam non oportet duo esse numero.

Aliam innascibilitatis rationẽ dilemmate excludit.

Sciendum autem quod omnis assignatio, quæ soli patri congruit, principium est filij, & spiritus sancti; non tamen hac assignatione designatur notio: notio enim est certa & individuata proprietas qua dignoscitur aliqua ex personis ab alia. Intentio igitur qua pater principium omnium dicitur non est intentio notionis. Manifestum autem est jam ex his quæ diximus quod innascibilitas non est notio per intentiones suas quas persecuti sumus. Et qui voluerit intentionem innascibilitatis declarare, vocabit eam fontalem, aut absolutam plenitudinem, aut primitivam: & hoc est ad filium relata fœcunditas, aut paternitas, aut generatio: ad spiritum sanctum autem largitas, aut benignitas, aut spiratio: ad creaturas autem absolute creatio. Et est una res numero & subjecto fœcunditas, & largitas ejus; quia & ipsemet: sed tamen ad filium fœcunditas est, ad spiritum sanctũ autem benignitas, & hæc eadem ad creaturas creatio. Ex una quippe fontali plenitudine paterna & hausit filius, & spiritus sanctus; totum quippe quod habebat fontalis illa plenitudo uterque obtinet, ab illa enim, & de illa hauserunt. Creaturæ autem etsi ab illa, non tamen de illa, sed de nihilo Hanc autem plenitudinem designant illa negatio quæ est non esse, aut non habere ab alio, & affirmatio quæ est dare alijs: sed datio non est intentio innascibilitatis, etsi res una sint, quemadmodum & pater & divina essentia. Innascibilitas autem non est ad aliquid; quoniam & plenitudo fontalis ad aliud non est, nec dicitur; nisi forte alicujus habentis: scilicet videtur secundum ordinem intelligentiæ nostræ innascibilitas præcedere dationem, & quædam ei causa esse; de plenitudine quippe datio esse fierique videtur.

Sententia authoris de innascibilitate.

CAPUT XLII.

De diversitate notionum.

Innascibilitas nõ est ad aliquid.

Difficultas igitur hæc qua multi se involverunt, inde est quod innascibilitatem declarant per ea quæ sunt ad aliquid, cum ipsa ad aliquid non sit. Demum utuntur argumentationibus illis tamquam essentialia essent. Hæc igitur plenitudo fontalis quæ prohibet patrem emanationem aut fluxum esse, & ex qua patris emanatio quædam est filius, & fluvius; spiritus sanctus torrens; & creaturæ nutus, ut dicit B. Augustinus. Ipse Pater est innascibilitas, sicut & paternitas, & spiratio: verum ipsa esse paternitas dicenda non est; quoniam illa non est ad aliquid, ut diximus, & paternitatem ipsam præcedere videtur, & esse causa quædam secundum ordinem nostrum intelligendi: sed principalitas ipsa necessario aut divideretur in paternitatem, & creationem; aut erit subjecto una cum his tribus. Distinguendum igitur erit inter innascibilitatem & paternitatem; quoniam hæc ad aliquid, illa vero non; & individuata proprietas, illa vero commune quiddam ad tres quas assignamus & hic modus cõgruentior est ad servandam uniformitatem judicij in his quæ sunt circa notiones. Verum qui dixerit plenitudinem istam ad filium fœcunditatem esse, ad spiritum sanctum benignitatem, sive spirationem, ad creaturas autem creationem seu aliam intentionem convenientem ei relatione creaturarum, non errabit; nec ex eo cogetur dicere, quod paternitas,

Citatur locus B. Augustini 2. parte 2. partis de universo his verbis. Nutus tui sunt omne creaturarum decus.

& innaſcibilitas ſint eadem notio ; quoniam eſſe relationis eſt ad aliquid ſe habere: quia igitur ad aliquid ſe habere eſt paternitatis, quantum ad filium, vel filiationem ; ad aliquid eſt ſpirationis, quantum ad ſpiritum ſanctum ; neceſſario aliud erit eſſe iſtius, aliud illius. Si autem aliud eſſe, & aliud ens ſecundum illud eſſe. Hic igitur erit modus diſtinguendi innaſcibilitatem ab alijs, & hic modus erit eam confœderandi & uniendi cum alijs, & in neutro eſt, ut ſupra multoties explicavimus.

Quod non ſequatur aliqua notio in ſpiritu ſancto contraria innaſcibilitati in Patre.

Quoniam autem contraria ſequuntur perſonam ſpiritus ſancti eis conſequentibus quæ aſſignavimus innaſcibilitati, ſequitur enim perſonam ejus eſſe derivationem flumen ſeu emanationem ex alio, & negatio illa quæ eſt non dare per modum quidem quo pater dat ipſi & filio id eſt neque per generationem, videri poſſit alicui quod contraria notio innaſcibilitati aſſignãda eſſet ſpiritui ſancto. Sciendum autem quod derivatio, aut emanatio, aut ſpiratio ſequitur ſpiritum ſanctũ ita ſcilicet ut eis ipſe cauſa ſit aut cauſam illarum in ſe habeat. Quin potius ſicut generatio in ſe cauſa eſt generatis apud nos, & via quædam eis ad eſſe quod per generationẽ acquiritur, ſic & datio donis quæ apud nos ſunt ; datio enim quædã generatio eſt quodammodo primi doni apud nos, & primi dati, quod eſt amor noſter gratuitus. Datio quippe amoris amatio ipſa eſt, amatio vero amoris aut ſpiratio aut generatio ſecundũ largam apud nos intentionem. Si igitur ſpirationem intelligimus in ſpiritu ſancto ad modũ generationis in filio, non autem quod ſpiratio ullomodo generatio intelligi poſſit ; hoc enim in præcedentibus tranſivimus, ſed illud ſicut via, & exitus ſpiritus ſancti eſt à patre & de patre. Quare per intentionem qua eſt ſpiratio aut generatio ultimo in motu magis ſecundum ordinem intelligentiæ noſtræ præcedit hæc quidem filium, illa vero ſpiritum ſanctum, quam ſequatur. Proceſſio igitur non videtur ullo modo ſequi perſonam ipſam ſpiritus ſancti, ſic neque generatio filij, velut motus conſiderata dico filiatio, non ut filiatio in quiete ſcilicet conſiderata videtur utique ſequi perſonam filij, & velut accidere ei.

Comparatio proceſſionis paſſive ſumptæ in ſpiritu ſancto cum innaſcibilitate patris.

Quod ſi quis dixerit eodem modo proceſſionem ſeu donabilitatem paſſive cõſideratam in quiete ſequi ſpiritum ſanctum. Sed proceſſio ſecundum modum iſtum non ſequitur ſpiritum ſanctum alia de cauſa, niſi quia hæc perſona eſt, hoc eſt ratione ſui eſſe perſonalis. Et ſimiliter dicimus de filio quia filiatio non ſequitur ipſum niſi ratione ſui eſſe perſonalis ; quia enim à patre, & de patre per generationem, ideo filius: & ſpiritus ſanctus, quia à patre aut filio & de patre vel filio per modum dationis, ideo procedens. Pater vero quia fœcundiſſimus aut fertilis ideo generat, ideo pater. Unde licet non aliunde ſit ei ſua fœcunditas, & in ſe fœcundus ſit, cum expreſſe fœcunditati debeatur generatio & plenitudini emanatio. Unde per intentionem ipſius eſſe ſui perſonalis quod utique per omnia ſimillimum habet ſpiritui ſancto, ſcilicet per fœcunditatem naturalem quæ cum ipſo eſt debetur ei paternitas aut generatio. Et indubitanter ſecundum ordinem intelligentiæ noſtræ fœcunditas, aut fertilitas generationem præcedit. & cauſa eidem eſſe videtur apud nos, & ibi ſecundum ordinem intelligentiæ noſtræ. Sed eſto quod fœcunditas paternitas ipſa ſit etiam per intentionem quæ eſt paternitas, & quæ fœcunditas eſt ; fontalis tamen & paternitas, & innaſcibilitas non erunt ipſa ut diximus paternitas. Quod ſi rectaratio ejus quod eſt notio & intentio primitiva attendatur, nihil prohibet privationem eſſe notionem eo quod per ipſam dignoſci res habeat, cujus notitia quæritur, ſicut eſt in exẽplo illo de ove non ſignata, quæ eo utique quod non ſignata eſt à ſignatis dignoſcitur in non habendo utique quod habẽt aliæ, nõ in habendo aliud quam habeant aliæ.

Quia igitur dignoſcere eſt per vias duas, per differentias ſcilicet ipſas quæ in dignoſcendis diverſæ ſunt ut eſt in albo in nigro ; & per hoc quod aliquid ineſt, vel adeſt quolibet modo alteri quo non adeſt, vel ineſt eo modo reliquis ; nec minus unum dignoſcimus, aut diſtinguimus per privationẽ, & habitum, ſive per affirmationẽ, & negationem, quam per habitus ſolos, aut affirmationes ſolas ; nihil prohibet æque privationes, & negationes notiones eſſe, atque habitus, & affirmationes. Hoc autem abhorrent qui modos, & vias diſtinguendi neque diſtinguere, neque dignoſcere ſufficiunt ; cum tamen vulgaribus, & ruſticanis exemplis ita eſſe edoceantur etiam inviti. Plures ergo eſſe notiones quam quinque nihil prohibet, quas determinavimus ; quoniam major numerus notionum nihil majus, aut minus addit, nec minor aliquid detrahit. Verum perſcrutandum erit hoc diligentius, cum de prædicamentis agemus.

Cum & ipſis negationibus ſicut & affirmationibus res dignoſci poſſint numerum quinque notionum nihil augere prohibet.

CAPUT XLIII.

Quod Pater & filius una ſpiratione producunt, & ſpirant ſpiritum ſanctum.

Interim breviter oſtẽdere tentabimus unã eſſe ſpiratione qua pater & filius ſpirant ſpiritũ ſanctũ. Inde eſt quoniam unus eſt ipſe ſpiritus ſanctus, uno modo per omnẽ modũ ſpiratus communiter & cõcorditer ab ambobus, quemadmodũ una eſt per omnem modum datio communis exterior patris & filij. Omne enim quod dat pater dat filius, & una eademque datione ; tanta enim eſt unitas & naturæ, & amoris neceſſario inter patrem, & filium, ut omne quod à patre eſt neceſſario à filio ſit, & nihil omnino à patre ſit quod ipſe non velit eſſe à filio æqualiter, & eodem modo prorſus. Hoc enim & natura in patre, & filio carnalibus cogit, ut totum quod eſt à patre liberalitatis, aut probitatis totum velit pater eſſe à filio, nec minus quam à ſe ; imo ſi poteſt & ubicumque poteſt mavult, quod aſcribatur ad gloriam filio, quam ſibi. Propter hoc igitur ipſe primus, ac ſummus pater neceſſario vult ſpiritum ſanctum eſſe æque à filio, atque à ſe, & modo prorſus eodem Si enim exterior omnis proceſſio una eſt à patre, & filio una numero proceſſione procedit ab illis ; una quippe creatione creatum omne quod creatur ab ambobus nulla alia creatione creatur à patre, & alia à filio ; nullius enim poſſibile eſt duos eſſe creatores ſecundum idem eſſe.

Probat ſpiritum ſanctũ à patre & filio cõmuniter procedere propter æqualitatem filii cum patre.

Idem probat ex cõmuni creaturarum proceſſione ãtribus perſonis, & variis exemplis.

Ad hunc modum ſe habet & in exterioribus alijs proceſſionibus, omnia enim dona quæ procedunt in creaturas, ab ambobus procedunt communiter, & concorditer una numero proceſſione : quare multo fortius neceſſe eſt primum donum communiſſimè, concordiſſimeque una numero ab illis proceſſione procedere. Magis quippe neceſſe eſt uniri propinquiora principio, elongatio quippe multiplicativa, & ingroſſativa circumveſtionibus, & conditionibus multis ; proximitas veroſpoliativa, & ut ita dicã ſubtiliativa reducenſque ad unitatẽ principij : de qua re aliquid ſuperius nos meminimus. Propter hoc autẽ quod filius hoc habet à patre ut ab eodem procedat ſpiritus ſanctus, pater vero à nullo habet ut ab eo procedat ſpiritus ſanctus, non oportet aliũ modum proceſſionis eſſe quo procedit à patre, aliũ quo procedit à filio. Non enim alio modo diſgregatio viſus à corpore, alio modo à ſuperficie, nec alia eſt diſgregatio à corpore albo, alia à ſuperficie alba, una enim numero diſgregatio viſus in oculo fit, & à ſuperficie & ab albedine : nec habet ſuperficies ab albedine ut diſgreget alia diſgregatione, aut alio modo, iſte enim

enim oculus & una disgregatione disgregatur, & uno modo ab albedine & ab albo, sive à corpore, sive superficie; licet superficies, & corpus hoc habeant ab albedine. Non igitur quod albedo de se, vel à se disgregat hoc cogit aliam esse digregationem, aut disgregandi modum ipsius albedinis, quam ipsius albi, quod utique hoc idem ideſt hanc eandem disgregationem habet ab albedine. Et hoc utique generaliter sic se habet ubique esse: sive dantis, sive recipientis una est operatio: sicut in sole, & luce ejus una illuminatio, & unus modus illuminandi, & unus dies, & modus dici per omnem modum ab ambobus est; ab igne & calore est una adustio, & unus adustionis modus omnino in lignis. Hæc enim exempla sunt B. Augustini de patre & filio; ut enim lux à sole, sic filius à patre, ut calor ab igne. Similiter possunt & de his accommodatiora exempla multa reperiri.

Quomodo intelligi debeat esse unus spirator.

Sed neque una numero spiratio cogit unum spiratorem esse patrem, & filium; unum dico spiratorem tamquam unam personam; sicut neque ex exemplis prædictis una illuminatio aëris, sive dies unus nulla ratione cogit solem & lucem suam unum esse quolibet modo, aut ignem & calorem suum. Et fortassis autem & tropo & modo sicut unum principium spiritus sancti dicuntur pater & filius, sic & unus spirator ejusdem dici possunt. Verum sicut unitas ibi ad principationem, sic hic ad spirationem refertur. Quemadmodum usualiter dicitur quod aliqui duo unus dominus sunt ejusdem servi quem possident pro indiviso. Ubi manifestum unitatem referri ad dominationem, sive ad dominum non ad dominantes ipsos. Unde intentio relationis est unus dominus, ideſt unius dominationis ad unum servum, sive unicè & singulariter dominantis. Ad modum istum se habent principium id est una principiatio quæ intelligitur velut gemina substantia plurale est secundum istam intentionem, qualitas vero singularis; duas quippe personas substantia sua colligit sub una principiatione. Sicut in hoc nomine dominus manifestius videtur quando diximus quod isti duo sunt unus dominus istius servi.

Non posse spirationis unitatem exponi insententia eorum qui personas nisi notionibus differre non credũt.

Hoc igitur non dubitetur esse sive verbis nostris, sive alijs quis rem explicare voluerit. Magis autem urgeri istud eos qui personas nisi notionibus differre nullatenus credunt, contra quos latius in præcedentibus disputavimus: si enim non sunt duæ personæ pater, & filius nisi dualitate, ut sic dicatur notionum suarum quæ sunt paternitas, & filiatio, necesse igitur est eosdem unam esse personam unitate notionis quam spirationem esse dicimus. qualiter enim illæ suæ diversitate diversificabunt eos, & hæc sua unitate eosdem non uniet; cum oppositorum oppositas causas, & effectus esse dubitari non possit. Quare accidere videbitur eis patrem & filium ex modo, & causa altera unam esse personam.

Quomodo intelligi debeat quod pater & filius dicuntur se diligere spiritu sancto.

De hoc autem quod pater, & filius diligere se dicuntur spiritu sancto, cum diligere sit eis esse; licet ex sacris doctoribus multi & magni ablativum non causaliter, sed indicative, sive in causam indicationis interpretantur, ut dicant spiritũ sanctũ indicium certum, & causam manifestã patrem diligere filiũ, eo quod cõmuniter & concorditer ab illis procedit, & propter hoc esse dilectionis communis amborum est essentiæ. Verum quidem dicunt secundum intentionẽ relationis, sed explicare ad perfectum & liquidum non videntur. Quoniam autem non dubitetur spiritus sanctus amor esse patris & filij, & hac nominatione vocant eum sacri doctores & expositores omnes, certum est nihil prohibere, quin prædicetur per verbum diligendi cum dicitur pater diligit filium; quod si est, sublata est omnis dubitationis difficultas. Quis enim dubitat duplicem esse communionem inter patrem & filium, & eos unum esse naturaliter, sive per essentiam, & insuper inter eos esse communionem amoris? & hanc utique unitatem, sive communionem amoris oravit suis 17. Joannis. *Pater serva eos ut sint unum sicut & ego & tu unum sumus.* Sint inquam, unum unitate, & communione amoris, sicut ego & tu. Priorem enim unitatem, scilicet essentialem. qua ipse & pater unum sunt, & unus solus, ac verus Deus quis eum orasse deliret? cum eam sciret impossibilem, & ipse una cum patre multos eos, & ut multitudinem orasset, quasi vellet confundere in unum, quos in multos discreverat. Nulla vero causa est, ut dilectio nominetur, & per hoc nomen dilectio agatur de ipso: cum & verbum diligendi non significabit ipsum, sed neque ars neque ratio patitur hoc, ut per alterum conjugatorum significetur alterum, alterum vero minime cum necesse sit alterum conjugatorum dici quatenus & alterum Dicamus igitur quod pater diligit filium amore qui est amborum communis essentia, ut est utique amborum, & amor qui est spiritus sanctus & neuter eorum. Unde vere dupliciter unum sunt pater & filius, & duplicem coronam habent, & sic dupliciter se diligunt naturaliter scilicet, & essentialiter quod idem est, & gratiose, ut sic dicatur. Quod igitur dicitur Pater diligere filium spiritu sancto amor est utique gratiæ, quæ est amborum commune in utrumque donum, & communis in alterutrum amplexus, & est in utroque, neuter tamen eorum est. Vinculum igitur gratuiti amoris prædicatur quando dicitur pater diligere filium spiritu sancto, & quid sit vinculum istud ablativi determinant.

CAPUT XLIV.

De diversitate prædicamentorum & modorum loquendi Deo attributorum.

Quod in Deo tria considerari possint vel essentiæ, vel personæ, vel comparatio personarum.

NUnc autem ad prædicamenta & locutiones quibus de Deo loquentes utimur & quas à cõsuetudine nostra ad ipsum transferimus transeamus, & regulam fidei etiam in ipsis sermonibus, non solum in rebus observare & diffundere sciamus. Primum igitur dicendum est quod de Deo loquentes aut per se de illo loqui necesse est, hoc est sine comparatione creaturarum, aut in comparatione aliqua de illis. Quod si de Deo sine respectu & comparatione creaturarum loquimur, necesse est ut aliquid eorum quæ sunt significetur. quæ autem ejus sunt non possibile est excedere ternarium; omne quippe quod ejus est aut essentia ejus est, aut personarum aliqua, aut personarum invicem comparatio, sive differentia quam notionem vocari diximus: hoc est aut essentiam ipsam divinam significant, aut personam, aut notionem. Et hoc est quoniam nec fingere etiã nobis est possibile ad Dei esse secundum se nisi ea quæ determinamus. Quod si alia via istud ostendere licet dicimus, omne quodibi est, hoc est, in summa Trinitate aut commune esse trium personarum, aut proprium alicujus illarum, & omnino quidquid ibi dicitur per modum istum, & communiter, & proprie dici necesse est. Quod ibi communiter dicitur sola essentia; nihil enim aliud communicant, vel duæ ex personis, vel omnes ad invicem nisi essentiam, nisi forte communem aliquam notionem quemadmodum pater, & filius spirationem communicant. Nos autem hoc dicimus quod personæ scilicet per se nihil omnino communicant nisi essentiam illam altissimam, spiratio autem & aliæ notiones non communicantur secundum se à personis, quoniam nec insunt secundum se; non enim iste, ut demonstretur Pater, spirator

est spiritus sancti, secundum quod est iste, est secundū se: & hoc est quoniam eo ipso quod est iste, essentia est; hoc est quidquid habet iste inquantum iste demonstrato patre, quidquid, inquam, habet commune cum filio per modum eumdem essentia illa altissima est. Fatendum enim est quod pater inquantum iste Deus est, & filius inquantum iste & inquantum hæc persona Deus est; alioquin accideret ei ut Deus esset. Si enim inquantum iste nihilominus inquantum pater longius quippe videtur intentio patris ab intentione essentiæ. Quare si non secundum propinquiorem ineſt ei ut Deus sit nihilominus secundum illam quæ remotior est, absit autem hoc à cordibus fidelium.

Idem quod supra & quod essentialia prædicentur in quid.

Redeamus autem ad id in quo eramus & dicamus, quia omne quod communicant secundum se communicant, & comparatio aliqua earum ad invicem est. Si quid vero proprium habent; aut secundum se est eis proprium, & hoc non potest esse nisi esse personale uniuscujusque earum; aut erit eis proprium non secundum se, & hoc erit eis necessario ad modum comparationis relativæ; alias enim in ipsas personas, vel communem earum essentiam prædicationes earum cadere impossibile est, cadere inquam in eas secundum se, nisi per modum quem suo loco determinabimus. Quare necessario prædicationes & locationes omnes quibus de Deo secundum se, hoc est sine respectu, & relatione ad creaturas loquentes utimur ternario prædicto claudi necesse est. Omnes igitur sermones hujusmodi aut essentiales, aut personales, aut comparationes sive notionales esse necesse est: essentiales enim ad prædicamentum pertinere, & quod quid dicitur sua prædicatione determinare. Manifestum interroganti namque quid est personarum quælibet, rectissimè respondebimus, quoniam Deus est, & quoniam creator est, & quoniam Dominus est, aut omnipotens. Hoc autem secundum intentionem principalem, & secundum id quod nominatum dicimus; *Vnus enim Deus & pater omnium nobis est.*

1. Cor. 8. & Eph. 4. 6.

Quæ ad essentiam non pertinent pluraliter dici possunt essentialia non item.

Quod si ad essentiam non pertinent nihil prohiberet tres Deos, aut Dominos dicere, sicut nec prohibemur tres personas dicere. Dignoscuntur autem quod hæc essentialia sola de tribus personis in summa dicuntur per modum istum, tres personæ sunt unus Deus. unus Dominus, & omnino nullum eorum cum adjectione pluralitatis prædicare potest: & fortasse nullum eorum; quod amplius est, plurale habet; imo quod est eorum proprium tantum & nulli alij secundum illam dico rationem communicabile est. Unde tres dij, aut Domini, vacua, & cassa intentio est; cum enim unus numero per omnem modum sit qui Dominus, & Deus dicitur nihil omnino habet intentionis intelligibilis, quod dicuntur Domini; ex uno quippe aggregato, nec actu, nec intellectu fieri potest, cum unum per omnem modum esse intelligatur. Cum enim dixerimus Deus & Dominus, si de eodem agatur utrumque, per hanc intentionem Dominus nulla est aggregatio nec actu nec intellectu, cum omnino nulla intelligatur fieri additio cum idem per modum eumdem eidem ex omnibus modis suis addi actu vel figmento cogitationis impossibile sit. Nisi quis diceret repetitionem additionem, vel aggregationem esse, quasi dixerit ter idem aggregationem, aut additionem ejusdem ad se fieri, nesciens aliud esse ter idem nominare, aliud nominationem facere sive aggregationem.

Impossibile est fingere pluralitatē in eo quod modis omnibus unū est.

Item quoniam impossibile est imaginatione sua, vel cogitatione fingere pluralitatem in uno, quod per modum omnem intelligitur unum. Cum enim per modum omnem unum ponitur, necessario nullo modo multa: quare si in eo quod unum ex modis suis omnibus unum ponitur, quocumque modo fingitur pluralitas, fingitur in eo quod nullo modorum est multitudo, sive pluralitas: Quare fingeretur circa unum aliquid, & in uno per omnem modum contradictio. Hoc autem intellectus qui fictionem istam recipiat nondum creatus est, nec potest hoc quisquam dubitare, nec intra se potest intellectus fingere fictionem istam.

Creatori & creaturæ non potest competere eiusdem nationis dominatio.

Palam igitur est cum dicitur Dominus, & Dominus, sive numerando, sive aggregando, si de eodem agitur nullomodo pluralitatem non solum esse fingi posse. quare si hoc intelligatur idem fieri per hanc dictionem, Deus, nullus intellectus est qui fingere possit. Si vero non de eodem per modum omnem agitur per hoc nomen, Dominus, ut cum scilicet primo, & secundo dicitur Dominus, & Dominus. Agetur igitur de Creatore, & creatura simul, quæ si univocari possent hoc est in unum nomen & rationem convenire, habere plurale hoc nomen, Dominus, nihil prohiberet. Verum hoc est impossibile ut in unum nomen & rationem conveniāt, & hoc est quoniam dominatio creaturæ non est nisi, aut instrumentum Dei, & hoc cum legitime dominatur ipsa creatura; aut est tyrannica & violenta; & hoc quotiens grassatur, aut sævit in subditos aut varietas tantum est & hoc quotiens solo nomine dominationis contentus est qui dominari dicitur. Nihil autem istorum in unam notionem convenit cum dominatione divina. Sufficit autem nobis testimonium prophetarum qui tam crebro *Dominus nomen illi.* Deinde autem sufficiat nobis testimonium Domini dicentis. *Ego Dominus hoc est nomen meum.* Quod utique non dixisset nisi proprium nomen esset de communi quippe nomine nullus verè dicere potest hoc est nomen meum.

Quomodo differant Dei & creaturarum dominatio.

Quod si quis quærat utrum aliquid significetur illa locutione, *& tamen non tres Dii.* Respondemus hanc esse intentionem ut oratio illa tres Dii aut tres Domini nihil verum significare intelligatur; quia non est verum aliquid hic, vel aliqua tali locutione & oratione significari posse, videri posset superficie tenus solum videre sufficienti, eis autem qui intus videre possunt, atque manifestè omnino, nihil significari oratione quæ velut affirmatione negatur ibi, quæ quidem oratio aliquid significare videtur cæcutienti intellectui, & exterius adhuc hærenti propter consuetudinem qua adhuc involutus est. Non enim discernit adhuc intentionem ejus quod est, Dominus, apud nos recta intentione qua ipsum accipi necesse est, cum ad dominantissimam majestatem transfertur. Ipse quippe absolutè & simpliciter Dominus & est, & dicitur verum: Creatura nec simpliciter, nec absolutè, sed tantum ex delegatione dominatur, scilicet tantum dominari dicenda est in eo quo magis servit; legitime quippe imperare magis servire est Deo, & etiam subditis quam dominari vel imperare. Quod autem fideles eidem subsunt velut medico quidem, & curatori, non autem ut Domino, sed tantum propter Dominum unum in ipso præside vel præposito suo subsunt, ut ita dicam, Domino. Unde & ipse qui præesse dicitur velut portitor est, & interpres divinæ voluntatis, non autem suæ imperator. Quod si timore ei subsint aliqui non ei quidem subsunt, sed pœnæ quam utique timent. Unde tota eorum obedientia redemptio quædam est à pœna, quam per obedientiam contendunt effugere: si vero aliquo modo familiari, aut spe, emptio est quæ se operit obedientia finis quippe amoris illius & spei hujusmodi obsequiis velut emitur. Est igitur interius negatio quæ obedientiam, aut servitutem exterius se mentitur. Sed dimittamus hoc certum habentes quod omnino omne nomen essentiale proprium est ipsius essentiæ, commune autem personarum, hoc est communiter dicibile de personis. Si autem proprium est,

est, necessario cum nomen essentiæ sit, non habebit plurale secundum eam utique rationem qua nomen est ipsius essentiæ. Inde igitur scietur essentiale non esse quod habet quolibet modo plurale.

Non possūt esse duo dij aut duo principia nec hoc potest concipere intellectus quilibet.

Qui autem duos Deos & duo principia posuerunt exterius pluralitatem fingunt, interius enim impossibile est. Si enim intelligunt principium per intentionem ejus absolutam, necessario intelligunt ipsum purum, spoliatissimum esse, simplexque in ultimo esse, aut spoliatissimum quod dividi quolibet modo impossibile est; non enim resolubile est in simpliciora, & rudiora, cum ipsum sit spoliatum, & simplex in ultimo; nec in particularia, cum hujusmodi divisio per adunationem necessario fiat, dividentia enim necessario abundant ab ipso diviso: quare utrumque eorum est spoliatum, aut nudum in ultimo, hoc autem est quod nihil est. Necessario enim aut communicant ipsum esse, aut non communicant: quod si communicant, bonum igitur & malum quæ necessario sunt post suum esse, aut accident ei aut inerunt essentialiter. Quod si insunt essentialiter: neutrum igitur secundum perfectionem sui esse est principium, cum sit adunatum essentialiter ex esse & altera differentiarum quæ sunt bonum & malum. Si vero accidunt differentiæ illæ, non erit principium malorum essentialiter malum, quod tamen ipsi ponunt. Quare manifestum est ipsos interius non loqui, cum verborum suorum interiora non ponunt. Si enim secundum interiora sic ponerent, viderent utique esse, ante quod non est aliud, secundum se non esse multiplex, neque multiplicabile; quoniam neque per essentialia superaddita multiplicabile est, cum ponatur principium absolutè, sed non ut pars, sed per modum principij agentis, nec ullomodo compositum intelligatur, nec actu scilicet, nec potestate: quare nullo modo receptibile, scilicet adunationis essentialis. Bonum vero, & malum non possunt secundum errorem istum eis adesse per modum accidentium, cum ipsi ponant essentialiter alterum bonum, alterum malum. Palam igitur ex istis, quod exterius tantum habentes, rem istam ut est interim non vident. Sed sive videant eam, sive non, verum esse necesse est principium non esse hoc modo multiplicabile, nec posse hoc fingere intellectum qui interius intueri sufficiat. Quod si illi illa fictio est impossibilis, multo fortius cæcutienti intellectui, & de veritate ipsa vanissimè somnianti. Planè igitur dici debet, quod qui dicit duos Deos, aut tres exterius loquitur, & non interius, & sine intellectu hoc dicit, si secundum veram rationem ejus quod Deus est Deos dicere intendat: si vero secundum rationem alteram hoc fortasse possibile est, nec contradicimus. Quoniam igitur nec multa principia, nec multos Deos, nec multos Dominos possibile est esse, sed nec intelligi, nec fingi, inutilis autem prorsus est significatio qua uti impossibile est. Nomina igitur illa nihil penitus significant secundum veritatem, quare singularia eorum propria sunt significatione, & essentialia, hoc est essentiæ altissimæ nomina singulariter eam & propriè nominantia. Hæc autem regula de substantivis est.

De essentialibus adiectivè sumptis an pluraliter dici possint.

De adjectivis quippe quibus essentia divina adjectivè prædicatur fortassis possibile est, & ea pluraliter habere, & pluraliter putari secundum analogiam nominum adjectivorum, adjectiva quippe confusa sunt quantum ad prædicationem suam, sic quod numerum non discernant, ex eo quod pluralia dico, nisi hoc cogat ea facere principalis significatio; sicut est in numeralibus, quæ principalitate significationis suæ numerum necessario determinant. Unde albus & grammaticus non magis unam albedinem, aut grammaticam prædicare habent quam multos & in plurali & in singulari. Unde & cætus Philosophantium dicitur Grammaticus non ab una numero grammatica. † Grammatica enim nata esset fieri & commune in multis, verum diceretur, isti sunt grammatici ab una numero grammatica.

† *Si enim Grammatica nata esset fieri una & communis in multis.*

Sic volunt quidam quod tres personæ rectè dicuntur omnipotentes adjectivè, licet prædicent omnipotentiam quæ utique divina essentia est. Nec obstat quod divina essentia cum una per modum omnem sit pluraliter prædicatur sicut nec in exemplo quod posuimus per modum istum. Quod autem dicitur in Symbolo non tamen *tres personæ omnipotentes sed unus omnipotens* intelligitur, hæc dictio omnipotentes substantivè, & ne hoc quis abhorreat dicitur in Cantico Exodi 21. *Omnipotens nomen ejus*, cum non possit esse nomen, omnipotens, nisi substantivè captum; adjectivè quippe acceptum nullius nomen dici debet, sed nec aliquid nominare, magis vero & congruentius dicendum est denominare. Recipiendum igitur videtur tres omnipotentes, tres sumpti substantivè, & omnipotentes adjectivè, quia si omnipotentes substantivaretur, ad personas etiam substantivè reciperetur; sed neque necessaria est nobis hujusmodi substantivatio, neque recipienda est; ab omni enim specie mala abstinendum est, nec tantum cavendum redargui. Ubi igitur vocabula posita sufficiunt nobis ad exprimendas intentiones nostras supervacuum est nova ponere & confingere. Nulla autem est adeo notæ & evidentis falsitatis locutio cui vera significatio imponi non possit, non tamen faciendum est nobis quibus per Apostolum præcipitur *Prophanas vocum novitates devitare.*

Ipsa etiam essentialia pluraliter dici possunt si nomine adjectivo prædicentur.

De vitandis novis vocabulis & de iis qui vel participatione vel imitatione Dei & Domini vocati sunt.

Quod si quis improbus instet ut novas imponamus significationes vocabulis, cum de rebus agitur quibus declarandis, & differendis, jam positæ sufficiunt, hic non veritatis intentione studere, sed aut subversioni, aut ostensioni sapientiæ, quam in hoc ipse se indubitanter non habere ostendit. Interim ergo hoc suasisse sufficiat quod Deus & Dominus non possunt univocè dici de uno, & de altero non essentialiter, sive secundum participationem; licet enim dii multi & domini multi dicantur, hoc tamen aut participatione dicitur, sicut illud Psalmi. *Ego dixi dij estis*, &c. & in Exodi 9. capitulo. *Ecce constitui te Deum Pharaonis*, aut imitatione aliqua divinitatis sive divinæ naturæ, ut angelos bonos & malos Deos: & *solem & lunam rectores orbis terrarum Deos putaverunt*, ut legitur Sapientiæ 11. eo quod immortalitate, aut futurorum, & occultorum prædictione divinam naturam imitari viderentur.

CAPUT XLV.

De prædicatione personalium.

Quod pluralitas ex personis singularitas vero sit ab essentia.

PErsonalia vocabula dignoscuntur è contrario ab essentialibus, pluralia quippe sunt, & pluraliter de Deo, hoc est de essentia divina dicuntur Hoc autem est principium quoniam de tribus personis in summa, aut de dua-

bus ſingulariter dici non poſſunt, & hoc eſt quoniam nullo modorum multæ ſint tres divinæ perſonæ niſi perſonaliter, nullo modo unum niſi eſſentialiter : quare omnis pluralitas quæ de Deo prædicatur perſonalis eſt, & omnis ſingularitas de tribus perſonis poſſibilis eſſentialis eſt ; nullo quippe modo Deus eſt plures niſi perſonaliter, nullo modo eſt unus niſi eſſentialiter. Quare quidquid ut ita dicam plures de ipſo ponuntur, perſonale eſt, & quidquid unum per modum eumdem ibi eſt, eſſentiale eſt ; quoniam nec alius modus ibi pluralitatis, nec alius ſingularitatis reperiri poteſt. Omnino igitur pronomen maſculini generis perſonale eſt ; unde & nos dicunt tres perſonæ in 3. Geneſeos *Ecce Adam factus eſt ſicut unus ex nobis*.

De varia pronominũ maſculinorum & neutrorum prædicatione.

Rectè igitur dicitur hi tres, & iſti tres, & alij ſunt, & iſte, & iſti, & ille tertius ; cum adjectiva ordinabilia non ſubſtantivantur, ut primus, ſecundus, & tertius. Et prima enim, & ſecunda, & tertia perſona rectè dicitur. Pronomina vero neutrius generis eſſentialia ſunt. Unde nec iſta, demonſtrata eſſentia dici poteſt pluraliter retento pronomine, nec ſimiliter hæc. Eſſentias autem multas ibi demonſtrare non poſſunt, cum non ſubſint ibi. Ad perſonas autem ſignandas non utitur eis regula ſermonum fidei. Si autem quærat quare hoc ? licet ſufficere debeat nobis in hoc ſacrorum eloquiorum auctoritas à qua edocti ſimus hanc elocutionum regulam, & ſacrorum doctorum eruditio quæ iſta diſtinxit vocabula ; tamen hæc videtur ratio hujuſmodi diſtinctionis quod pronominibus maſculinis etiam in communi ſermone non utuntur niſi ad ſubſtantias rationales individuas quæ perſonæ dicuntur. Non enim conſuevimus, hic aut iſte, dicere demonſtrantes aſinum, aut brutum, aliter niſi cum adjunctione grammatica ; & rectè dicitur, iſte, aliquo homine, aut angelo demonſtrato, & iſta, fœmina demonſtrata ; non autem aut aſina, aut lapide demonſtratis. Si autem hoc ſit privilegium ſubſtantiarum rationalium, ſive perſonarum quod idem eſt, & indulgeatur hoc ſubſtantiis rationalibus, quibus ſolis loquelæ beneficium infinitum conceſſum eſt, ut de ſe facilius & expeditius loquantur, quam de aliis, & velut per antonomaſiam ſubſtantivorum ad mutuam de ſe locutionem per nomina, ſicut & ipſæ cæteris omnibus aliis antecellunt, & ſolæ ſibi per loquelam notæ ſunt, quare ad mutuas ſui deſignationes paucioribus egent, eo quod ſuas invicem differentias, & ſe ipſas maximè dignoſcunt. Neutra vero in ſe ſpoliatiora videntur, & abſtractiora ; illa enim ſecum ſaltem determinant, iſta vero videlicet neutra à ſexu abſtrahunt, nec ſolum à ſexu, ſed etiam ab omni forma, & accidente. Et hæc eſt cauſa quare eſſentiæ maxime contrahunt.

Quod maſculina, non neutra ſint nomina perſonarũ & quænam propria.

Eſſentia enim uniuſcujuſque reſiduum à circumveſtione eſt, nec intelligitur eſſentia ulla, niſi per abſtractionem omnis adunati quolibet modo ab eſſentia eſt igitur iſta cauſa, quare propoſitum eſt neutris merè, hoc eſt abſtractè, quantum eſt de vi propriæ ſignificationis ſignificare eſſentiam ; maſculina vero quoniam concretiora ſunt, & minus abſtracta & ad diviſiones, & diſtinctiones, & differentias quaſlibet ex formis procliniora perſonalia remanſerunt in divinis locutionibus, & apud nos perſonalia erant, & adhuc ſunt De nominibus vero perſonarum ipſarum dubitari non debet ipſa eſſe perſonalia, qualia ſunt iſta nomina pater, filius, & ſpiritus ſanctus ; & iterum, genitor, unigenitus, primogenitus, donum. Sed & de hoc nomine, Trinitas, certum eſt ipſum eſſe perſonale, quoniam trium perſonarum in ſumma nomen eſt, velut collectivum. Unde & de illis in ſumma prædicatur, de nulla autem per ſe ſingulariter ; de nulla enim poteſt verè dici quod ipſa trinitas ſit. Quod ſi quis quærat quid ſit in nomine illo ſubſtantia ? quid qualitas ? dicimus quia perſonæ ipſæ ſubſtantia ipſius nominis ſunt ; idem vero qualitas ejus eſt, quod eſt qualitas hujus nominis, tres licet non per modum eumdem. Trinitas igitur à qua tres denominantur qualitas eſt hujus nominis, Trinitas, de qua quid ſit ipſa, cum de ſignificatione numeralium nominum loquemur, aliquid dicemus.

An perſonalia ſignificẽt quid, an ad aliquid.

Nunc autem de perſonalibus hic dicendum, quod ipſa plura efficiuntur, eo quod perſonæ multiplicentur in trinitate : eſſentialia vero ſecundum ſibi congruentes rationes non ſolum ibi non pluraliter dici impoſſibile eſt ; eo quod eſſentia quolibet modo ibi multiplicari etiam intellectu impoſſibile eſt, niſi quis intellectum delirum & ſomniatorem intellectum dicere contendat. De perſonalibus ad quod ex prædicamentis ſpectare, & reduci debeant non immeritò quærendum videtur ; quoniam perſonalium alia præter intentionem perſonarum addunt intentionem ejus quod eſt ad aliquid, ad quod pertinere dubitandum non eſt. Alia vero nihil omnino addunt, ſed perſonas ipſas ſimpliciter, & abſolutè & nude ſignificant quale eſt hoc nomen perſona, & pronomina perſonalia. De his igitur quæritur utrum quid ſignificent aut quantum aut quale ; ad aliquid enim nullomodo : reſtat igitur ut ad quid, aut quantum, aut quale reducantur. Quoniam autem individualia nomina ad prædicamentum ſuorum generalium, & ſpecialium neceſſario reducuntur (Non enim ſpecies in uno prædicamento, & genus in alio) videntur hic, & iſte, cum de perſonis agitur ad prædicamentum quid eſt pertinere Qualiter enim magis ad prædicamentum quod quid eſt ſpectabit, hic ſocrate demonſtrato, quam aliqua ex divinis perſonis demonſtrata ? aut enim eſſe, iſte, eſt ei eſſentiale & eſſe quid, aut non : ſi ſic, igitur perſonalia ſignificabunt eſſentiam, & ſignificabunt quid. Si autem non eſt eſſentiale, nec eſſe quid : igitur poteſt ſeparari actu vel ratione. Et hoc impoſſibile ; nullo quippe modo eſt ſeparabile ab iſto eſſe iſtud.

Perſonalia quæ rem pure & nude ſignificant, eſſentiale quid ſignificant.

Deinde qualiter non ſignificabit quid, & eſſentiale quid, quod rem purè, & nude, & à nullo coadunatam ex modo aliquo. Accidet autem ſecundum hoc eſſentialiter dici ipſam eſſentiam de perſonis & magis eam dici de iis quam ipſam de ſe, hoc autem impoſſibile eſt. Nihil enim poſſibile eſt aut propinquius, aut prius de quocumque dici, aut magis, quam ipſum de ſe ; cum non intervenire aliud neceſſe ſit inter rem, & ſe ipſam. Hoc quidem in ſimplicibus per modum omnem, in complexis quippe ſecus ſe habere neceſſe eſt. Quoniam omni ſpecie prius eſt genus, & unamquamque partem diffinitionis præeſſe neceſſe, quam diffinitionem ipſam, quod utique non eſt niſi ſpecies exſpoliata, & reſoluta intelligibiliter tantum, non ſecundum actum.

De eſſentialogia ipſius perſonæ. & de differentia perſonæ ab eſſentia ſecundum Theologicam ſpeculationem.

Item filius ad hoc genitus eſt ut eſſet iſte, & ut eſſet hæc perſona, & hoc eſt eſſe quid per generationem primo, & maximè. Eſſentiam vero divinam non habet primo per generationem ; quia illa ex omnibus modis ſuis ingenita eſt,

est, sed per esse personale habet utique esse essentiale. Quare indubitanter illud habet primo secundum ordinem quem ibi cogitare fas est, quod est secundum ordinem intelligentiæ, esse personale habet primo, quia essentiali nihil sublimius, aut intimius. Nos autem hic non immorabimur amplius, sed dicemus quoniam hujusmodi personalia de quibus agitur, hoc est abstracta, ad primum prædicamentum logicum pertinent indubitanter, & significant quid logicum; non autem quid ut hic intendimus, sed essentiam logicam indubitanter significant; quoniam rem nudam pure & absque ullo modorum comparationis, & hoc est intentio essentiæ apud Logicos, & apud Philosophos quibus essentia est res quædam nuda, spoliata & abstracta ab omni conditione, & comparatione, quæ præter rationem suæ speciei quolibet modo adunata aut concreta intelligitur. Non autem est hoc intentio essentiæ secundum Theologicam speculationem; quoniam intentio ista non distinguit ullo modorum personam ab essentia, utrique quippe æqualiter congruit. Alia autem est intentio essentiæ & personæ, intentio quippe per-

† *Gallicismus est, maniere, quo significatur modus & ratio alicujus rei.*

sonæ duas habet † maneries individualitatis, & immutabilitatis: essentia vero alterum solum. Est enim persona ex omnibus modis per se, hoc est non admittens ullo modo per se multitudinem, nullomodo unibilis multitudini, nullo modo dicibilis de multitudine, sed prædicationis omnibus modis solitariæ, sive singularis. Essentia vero licet una, & singularis per omnem modum in se ipsa intelligatur, cõmunicabilis tamen & unibilis pluribus, & quæ alia sui, ut ita dicam, generis pati non possit. nec coeva, & generaliter quæ ab illa non sint; quare insociabilis, sive similis societatis per modum omnem impassibilis.

Comparat personam cum essentia & essentiam cum persona.

Personæ vero sociabiles necessario adinvicem socieratis, & communionis, & similitudinis mutuæ, & æqualitatis capabiles, de quibus suadere studuimus quod earum † sola potuit esse, aut potest, aut poterit. Adjuvimus etiam intellectum ad fidem co-

† *l. quod earum aliqua sola non potuit esse.*

nantes similitudinibus quæ apud nos sunt ut potuimus, fortasse non ut egeret. Hic igitur essentia dicitur quam tres illæ personæ communicant perfecte & integre, & quod sunt perfectè, & integrè, & sigillatim, & in summa, & æqualiter per omnem modum. Essentia igitur est hic quod non solum spoliatissimum, & nudissimum est ab omni adunatione, & circumvestione, & est prohibitum habere compar, aut coevum, aut causam quolibet modo; sed etiam necesse est ex pluribus totaliter & æqualiter haberi, & esse plures ita quod unumquodque eorum. Persona vero differentem habet intentionem, quoniam persona prohibitiva est pluralitatis à se modis omnibus, & communicabilitatis, & æqualitatem non fugiens, imo amplectens, ut quæ causa esse possit alij, per modum essendi de illa, aut causam habere, & hoc est quoniam nec ante esse intelligere & unum sic esse, nec potest esse contingit non esse aut non ens. Hoc igitur est quare essentia nec ab alio, nec de alio esse potest, & de qua nihil esse potest, hoc est quod nihil habet præter se; persona vero essentiam habet, & hoc secundum se non per modum accidentis ullo modo. Persona vero unaquæque eo ipso quod est, ipse, personarum quavis demonstrata, eo ipso est hoc ipsum, essentia divina demonstrata, non quod esse istum, sit esse hoc, sed velut intimum personæ istius est essentia ipsa, non quod persona minus spoliata secundum esse suum personale intelligatur, quam ipsa essentia, aut quin æque simplicem in ultimo eam esse necesse sit; sed ad modum intelligentiæ nostræ nudius, & solitarius est esse essentiale, quam esse personale. Et tamen nihil omnino aut amplius, aut minus, aut diversum habet alterum altero, sed sicut diximus sæpius jam, quod aurum hoc ab hoc annulo nihil amplius aut minus habet, cum tamen hoc aurum esse non sit hunc annulum esse. Certe figuram qua annulus annulus est habet hoc aurum eodem modo quo iste annulus; ideo enim non nisi uno modo est in quocumque est hæc figura, nec nisi uno modo impressa, sive per naturam impressa fuerit sive ab arte. Verum intentio annuli non eadem est, quæ intentio hujus auri sic figurati. Quod autem hic accidit sive ex figura, sive ex modo habendi figuram ibi sic esse necesse, ut fides † præstabit. Verum dubitare non potest essentiam non modo eodem de se dici, & de personarum unaquaque & personarum unamquamque alio modo habere seipsam modo essentiam, si tamen & seipsam habere quolibet modo dicenda est.

† *Predicat.*

Quod per omnem modum identitas est inter essentiam & personas.

Quod si quis calumnietur hoc, non proficit; quoniam necesse habet recipere, quod persona non per modum eumdem habet esse personale, & esse essentiale; & quoniam non per modum omnem identitas est inter essentiam & personam, cum non omne quod de personarum qualibet dicitur necesse sit etiam dici de essentia ipsa, immo quod dici impossibile est de essentia, quæ tamen necesse est dici de persona aliqua, immo qualibet, aut è converso. Quare hoc solum ibi in admirationem nostræ rationis venire relinquitur qualiter verum sit personarum quamlibet essentiam esse cum multa de essentia, quæ tamen de persona dici non possunt, dici manifestum sit. In hoc autem remittemus te ad exempla quæ supra posuimus de auro, & annulo; & superficie & angulo; & veste, & panno; sive de armilla, & fibula, & annulo, & si qua alia ad idem diximus.

Nota ibi quid est essentia & quomodo pater non est copiosior ea nec filio licet filius non possit generare & pater hoc possit.

Instant autem exactores vehementius quærentes quid ibi vocet fides sacra essentiam? quid personam? quibus respondemus quod id vocatur ibi essentia quod nec de alio, nec aliud de illo, & cui secundum se est oppositum non esse, & quod communicant tres personæ perfectissime, & sigillatim, & in summa, & in quod respicit omne possibile directe, & per se; quoniam ad aliud dicitur possibile, quemadmodum luminabile respicit ad fontem luminis, non per modum illum quo luminabile respicit in lucem istam, licet sol ipse fons luminis sit, sed hoc à luce, & per lucem. Sic essentia est fons ipse essendi secundum se, & est fluens, & radians supra omne possibile quod lucet in effectu, & relucet ad ipsam, ut aër non ad solem, sed ad lucem ipsam. Licet igitur & rectissimè, & propriissime personarum quælibet fons essendi sit; tamen hoc magis videtur congruere ipsi essentiæ, inquantum essentia; pater enim fons secundum se essendi possibilibus creatis aut creabilibus, non tamen verior; aut copiosior pater ipse quam essentia ipsa sit, neque filius minoris copiositatis aut † libertatis essendi, quam pater ipse; cum ipse generare non possit, pater autem hoc possit. Et idem est dicere de spiritu sancto; non enim ferrum auro pretiosius, aut melius, quia valet aut potest ferra aut falce quod non aurum.

† *Veritatis.*

CAPUT XLVI.

Pergit essentiam cum personis conferre.

De personarũ multiplicatione

HOc autẽ sufficiat nobis assignavisse de esse ipso essentiali, quod ipsum est quod non dividitur per aliquem modorum, & in quo non est reperire

& quod omnium multiplicationum 1. generatio fit.

hoc, & hoc ſed hoc tantum : eſſe vero perſonale neceſſario dividitur per modum quem diximus, & neceſſario habet pluralitatem, ſive multitudinem congruentiæ ſuæ, & cogit hoc neceſſario ſingularitas ſua, ut ſit diviſibile per modum communis in multos, & plures ; & hoc eſt quoniam ipſum eſt primæ, & ſummæ indiviſibilitatis, quæ non poteſt eſſe ſola ullo modo. Hoc enim per ſingula oſtendimus; quoniam nec prima fœcunditas quæ intelligitur pater potuit eſſe ſine prole ; nec primus genitor & primogenitus potuerunt eſſe ſine tertio, dono ſcilicet primo Qualiter autem pater optimus, & filius optimus ſine amore mutuo eſſe poſſent ; cum ſine amore boni, nec bonitas ipſa intelligi poſſit ; eo enim ſolo nos beati ſumus, quod amatores boni. Sed & inter bonos quis amorem poſſe non eſſe deliret? quoniam etſi non amor noſtræ conſuetudinis inter primogenitorem, & primogenitum cogitari debeat ullo modo, ſed pro modo cum quo decet eos, & pro modo congruentiæ ſuæ ipſum ibi neceſſe eſt eſſe. Quod ſi omniũ numerabilium & multiplicabiliũ genitorẽ primum eſſe neceſſe eſt, ſecundum vero prolem ſive filium, tertium vero donũ mutui amoris palam eſt ſingularitatem perſonalem ſolam eſſe non poſſe. Hoc autem inde manifeſtum eſt, quoniam prima additio ſupra unitatem primam multiplicabilem & numerabilem neceſſario eſt per generationem, eo quod omnium multiplicationum prima neceſſario eſt generatio ; omnium enim cauſationum prima eſt generatio, omnis autem multiplicatio cauſatio eſt, quod enim auget unitatem in numerum cauſa eſt, & cauſatio multiplicatio eſt particularium: non enim aliud eſt multiplicatio, quam multitudinis cauſatio, ſive effectio, omnium autem cauſationum multitudinis prima eſt generatio. Quod enim primo multiplicat generatio eſt. Prima enim multiplicatio eſt de multiplicante ipſo; primum enim eſt multiplicare ſe, deinde alia, & primum eſt de ſe multitudinem explicare, deinde de alio. Quare prima unitas, & ſumma eſt neceſſario multiplicabilis ; alioquin unde multitudo ? quare multiplicabilis per generationem.

Eſſentiam cum perſona comparat ut oſtẽdat immultiplicabilẽ eſſe eſſentiã multiplicari vero perſonas.

Eſſentia igitur divina eſt principium abſolute, cui non eſt principium neque compar, neque coæquævum aliquid, fons eſſendi, & principium creabilibus ſolis, communicabilis neceſſario pluribus, & in plures hoc modo multiplicabilis, hujus nec diviſio nec particulatio eſt aliquo modorum ; ſed eſt ſingularis, & ſolitaria ut diximus : nec communicatur quemadmodum genus, aut ſpecies, ſed totaliter, & integre una numero in pluribus ſigillatim, & in ſumma. (Genus vero aut ſpecies non unum numero eſt, ſed ratione, & per modum iſtum eſt in pluribus, non autem totaliter & integre abſolute, ſed ſecundum rationem, quæ quidem tota ſecundum partes ſuas, quæ partes ejus ſunt in eo quod ratio ſpeciei eſt aut generis eſt in unoquoque particularium) eſtque mera, & pura, ſpoliatiſſima per omnem modum recipiens velut in oppoſitum ſuæ irradiationis poſſibile creabile, unde, † & eſſe, dictaque fons eſſendi per hoc, hoc ipſum quod eſt eſſe fontem eſſendi quod eſt eſſe vacuum, ſcilicet eſſe creati ſolum. Inde etiam eſſentia, quod eſſentiam rei uniuſcujuſque vocare conſuevimus, rem ipſam nudam ſpoliatam à quidditate ſuæ ſpeciei. Perſona vero eſt quæ neceſſario habet, & compar, & coæquævũ, & ſimile ſimilitudine prima, & ſumma & æqualitate prima & ſumma: quæ neceſſario aut de alia eſt, aut alia de illa, & hoc eſt dicere mutuæ multiplicationis per iſtum modum, ut neceſſario vel multiplicans ſit, vel multiplicata: quoniam eſſe perſonale neceſſe eſt ut concomitetur pluralitas, quæ non eſt niſi per multiplicationem unius in duas. quemadmodum pater quodammodo multiplicavit ſe in duos, cum de ſe filium genuit aut eſt duorum in tres quemadmodum ambo ſcilicet pater & filius multiplicaverunt ſe quodammodo in tres, ſpiritum ſanctum ſpirando. Hæc eſt autem multiplicatio multitudinis, aut pluralitatis explicatio de ſe. Hoc igitur modo eſſe perſonale ſequitur multiplicatio, aut communicatio. quoniam multiplicatio non eſt niſi cauſatio, aut principatio vel active vel paſſive, eſſentia vero qualiter non ſit per modum iſtum multiplicabilis jam oſtendimus. Eſtque eſſe perſonale individualitatis ultimæ ex utraque parte: quare nec diviſibile nec cõmunicabile, ut ſæpè jam diximus, & in altero differt ab eſſe eſſentiali ; quoniam omne eſſe eſſentiale, etſi indiviſibile ſit, communicabile tamen eſt, & neceſſario plurium perfectè & integrè.

† Et ex ſe.

Neceſſe eſſe primũ principium & unũ eſſe & primæ in ſe multiplicationis.

Hoc igitur interſeruimus propter vehementes exactores certæ diſcretionis, & diſtinctionis inter eſſentiam & perſonam : quoniam neceſſe eſt primum principium & unum eſſe, & primæ in ſe multiplicationis, & primo & æternaliter multiplicaſſe ſe in ſe per modum quem fides ſacra præſcribit, hoc eſt per generationem, & ſpirationem. Quare evidentiſſima indicia ſunt generatio quæ in rebus fit, & largitas ipſa rerum creatarum qua omnes diſpoſitiones ſuas tanta velut profuſione diſpergentes alijs communicant : cujus lucidiſſimum exemplum lux ipſa, eſtque ſeipſa execrabilis avaritia quam univerſa natura deteſtatur, & totis viribus largitatem complectitur. Nos vero hic confuſe utimur hoc nomine principium ex licentia docentium, & diſputantium hoc nomine, multiplicatio, intendentes ut poſſumus vel in modico ſatisfacere hujuſmodi exactoribus, & tremulum caput veteris hominis utcumque fulcire.

Quam contraria naturæ avaritia.

Quod eſſe perſonale non ſit accidentale commune.

De hoc autem quod eſſe perſonale cõmune eſt tribus perſonis, ſive quod de hoc ipſo quis: cujuſmodi vero particularia ſunt iſte & ille : & non immerito quæritur cujuſmodi cõmune ſit trium perſonarum ? utrum ſcilicet cõmune eſſentiale aut cõmune accidentale: cõmune vero accidentale eſſe eſt impoſſibile eſſe perſonale, quoniam eſſe iſtum ut diximus nõ eſt eſſe accidentale. ſed eſt eſſentiale logicum vel phyſicum, ut diximus. quare & eſſe perſonale, quoniam unumquodque particularium quod ei ſecundum analogiam ſubeſt eſt eſſentiale per modum iſtum.

Idem probat quia eſſe perſonale actu, nec ratione ſeparabile eſt à quacumque perſonarũ.

Item nec actu nec ratione eſt ſeparabile à quacumque perſonarum, non eſt igitur commune accidentale. Quare & commune ſubſtantiale per modum logicum; & ita vel genus, vel ſpecies vel differentia.

Item quis, ſive perſona prædicatur de pluribus differentibus numero in quid ſecundum modum logicum, igitur eſt ſpecies. Quare perſonæ erunt ejuſdem ſpeciei, non igitur erunt unum numero. Accidet etiam ſecundum hoc ſpeciem iſtam ſub genere aliquo eſſe. In hoc dicendum eſt quod quis nullo modo ſpecies eſt, cum ſit infinitum, ſpecies autem omnis determinata & finita forma certa, & ſpecifica ; nec determinat ullomodo, ſed eſt ad modum tranſcendentis; hoc enim dicitur de omnibus non tamen aut eſſe ntialiter, aut ſecundum accidens, ad minus autem hoc verum eſt: ſed neque quis, neque quid interrogatus de quocumque poteſt illud reſpondere convenienter : quæ enim eſt reſponſio hæc quando interrogatur de aliquo quid ipſum ? ſi reſpondeatur, quoniam ipſum eſt quid, aut quis? infinitum eſt utrumque, & ideo quæſtionẽ hujuſmodi neutrum convenienter ſolvit. Perſonas autem ſolum noſſe prohibet ipſarum nuditas, atque ſimplicitas quæ ambæ in ulti no ſunt. Unde volentes eas diſtinguere neceſſario ex comparationibus mu-

Idem probat, eſſe perſonale non eſſe commune per modũ generis & ſpeciei quia de ſe quamdam infinitatem habet.

tuis eas distinguimus, donec eas revelata facie videamus: ibi enim non opus erit nobis forinsecus ad distinguendas eas ad invicem, sed magis forinseca earum ex ipsis dignoscemus: forinseca vero ipsarum comparationes ipsarum mutuas vocamus, eo quod velut à foris eas habent, & quasi sequelam ipsius esse personalis.

Deinde quia genus non potest unam solùmodo speciem continere.

Prohibet etiam hoc idem quoniam nullum genus sub una specie contentum est: quare genus illud cui species ista subesset, necessario contineret altissimam speciem oppositam huic. E diverso igitur dividatur genus illud; quare erunt simul natura, & ita aliquid esset coæquævum ipsi Trinitati quod necessario est causatum. Dubitari autem nullo modo debet beatam Trinitatem antecedere omnia, cum ipsa creatrix omnium sola, persona vero ad Patrem non est superius, nisi ad modum accidentis; quod inde manifestum est, quoniam Pater est ad aliquid, alterum, non quale neutrum sub altero, sed forte sicut hoc sub uno, aut hoc coloratum sub colorato.

Quælibet persona divina est simplex in ultimo, quare non habet individuationem, aut particulationem.

Quod si quis quærat qualiter esse personale cum sit specifice commune aut particuletur, aut individuetur? Utrum scilicet iste inquantum iste cum habeant istud commune esse, scilicet personale, habeant aliquid amplius, ut sit adunatum ex illo superaddito, & illo communi, quemadmodum se habet in aliis particulatis, & individuatis, & ita iste inquantum iste, quacumque ex personis demonstrata, non sit simplex in ultimo: sed adunatum ex illo communi, & intentione scilicet ejus quod est persona, aut quis, aut esse personale, & quodam superaddito ad perficiendam individuationem, hve particulationem qua iste iste sit, & ita non sit ensperſonale simplex in ultimo? Nos autem jam respondimus in hoc, & diximus comparationibus quas habent velut à foris. Unde non est ibi adunatio, nec comparatio in isto secundum quod iste, neque dicimus quod esse personale sit velut essentiale commune neque persona; intentio namque personæ secundum quod persona est intentio velut forinseca ex privationibus, & negationibus sicut supra exposuimus. Verum si quis dixerit quod personæ nihil essentiale logicum communicant, quoniam nec genus, nec speciem, nec differentiam rectè dicit. Et propter hoc sicut non est inter eas per modum essentialis communio, sic nec vera particulatio, aut individuatio; vera quippe particulatio est partitio communis essentialis, quæ appropriationis super additione facit unum individuum esse adunatum ex intentione communi, sive essentialis proximi quod species. & est & dicitur appropriatione superaddita intentioni ipsius speciei. Ubi autem vera species non est, nec verum individuum, & ubi non est, verè universale, nec est verum particulare; ubi quippe non est verum totum, nec veram partem esse possibile est.

Quomodo intelligi debeat B. Aug. cum dicit patrē de essentia sua genuisse filium.

Si autem ab eo quod est esse personale essentiam personalem dicere volunt ut evadant objectiones quæ ex dictis B. Augustini emergunt de Deo scilicet, quod dicit Patrem de essentia sua genuisse filium, non multum approbo per hæc verba hanc intentionem exponentem, eo quod profana omnis etiam verborum novitas in tam arduis tuta esse non possit. Quod si voluerit interpretari verba illa Augustini ut dicat ipsū intellexisse hoc de essentia patris logica id est de patre nudo, & puro sicut etiam apud logicos, & alios Philosophantes nominari supra diximus, non tam reprobo: quia & eandem intentionem, præter solam logices nominationem, pia fides & corde tenet, & ore celebrat. Augustinus tamen dicit quod hoc solum ibi illud de illo dicitur, quod ambo non sunt. ut filius non dicitur ibi de filio esse, quia ambo filij non sunt aut filius, neque pater ibi de patre esse dicitur quoniam non ambo pater, *sed filius inquit dicitur essentia de essentia, & lumen de lumine & sapientia de sapientia quia ambo una essentia, una sapientia, non duo lumina.* Ex quo videtur quod ubi dicit filium esse essentiam de essentia & post exponens se dicit *ideo filium dixi essentiam de essentia quia ambo una essentia, & hoc solum ibi illud de illo non dicitur quod ambo non sunt*; nihil autem ibi ambo sunt nisi essentia, nihil ambo non sunt ibi nisi persona. Igitur essentia dicitur ibi sumpta essentialiter tantum, & ita mens & intentio B. Augustini videtur esse quod filius sit de essentia ipsa communi trium personarum; & quoniam est de aliquo non per generationem videri potest genitus ab essentia, & de essentia, & ita filius essentiæ. Sed non est dubium quin fides sacra de sola persona patris genitum filium doceat, & nullatenus de essentia vel ab essentia. Quare essentiam patris Augustinum vocasse patrem ipsum dubitandum non est ex consuetudine nostra qua unūquemque apud nos vocamus essentiam suam ex causa quam assignavimus.

Respondet objectioni factæ cōtra allatam expositionem.

Quod si quis instare velit illi regulæ B. Augustini qua docet dignosci essentialia vocabula ubi dicitur illud de illo ut explicavimus, si inquam velit instare in hoc nomine, persona, quare hoc nomen persona sic dicitur, nec tamen essentiale est? Verè enim Dei filius est persona de persona; quia hæc persona scilicet filij personatur de persona patris, non tamen ambo persona una sed duæ Respondemus in hoc quod hoc nomen persona noviter inventum fuerat, ut per ipsum quoquo modo satisfieret omnibus interrogantibus de Patre, & de filio & de spiritu sancto, quo tres, aut quonam modo tres sunt ideo & non curant de eo Augustinus, eo quod furatum esset, & usurpatum aliunde. De hoc vero quod Augustinus dicit hoc nomen, persona, significare substantiam, possumus respondere quod revera substantiam, vel essentiam logicam, & nostræ consuetudinis, ut supra tetigimus, vel substantiam, id est non ad aliquid, sed absolutè; eo quod omnia prædicamenta quæ ibi veraciter prædicantur ad substantiam, ideſt non ad aliquid reducantur. Substantiam igitur dicemus, ideſt ad se. Multi tamen dixerunt authoritate Augustini inducti, quod tempore Augustini commune erat ad essentiam & ad personam; secundum hoc unde esset cum ad significationem personarum à nostra consuetudine translatum esset. Si enim ad essentiam significandam translatum esset, confusio potius facta esset per ipsum personarum & essentiæ, quam distinctio, vel discretio. Certum autem est apud nos quoniam propter personas solas inventum est. Approbandum autem videtur quod esse personam sit esse quem, & essentiam esse, sit esse quid; & esse quem est in se majoris distinctionis, & certitudinis, quam esse quid Unde quis, & quid velut generalissima sunt continentia essentialia & personalia prædicamenta secundum modos Theologicos ut jam sæpè diximus, essentialia igitur prædicantur in quid, personalia in quem, ut jam liceat determinare.

CAPUT XLVII.

De reliquis sive essentialibus sive personalibus prædicamentis.

Vtrum essentia significetur suis nominibus Deus & Trinus.

DUbitaverunt autem quidam de hoc nomine Deus, utrum essentiale, aut personale esset? quod si essentiale esset tantum, qualiter verum est de filio, aut spiritu sancto quod ipse sit Deus de Deo? Amplius qualiter dicitur Deus trinus, &

unus? aut enim de essentia hoc verum erit quod ipsa trina esset, aut de nullo verum erit; de nulla quippe personarum veraciter dici potest, quod ipsa trina sit, sed una tamen. Quod si de ipsa essentia recipiendum videatur; quid igitur prædicabitur per hanc dictionem, trina? si enim terna distinctio, tunc impossibile est quod dicitur cum essentia indistincta sit, dico per modos illos ut distinguatur quolibet modo in tres. Deinde nullæ notiones in essentia. Amplius autem, hoc nomen Deus est nomen essentiæ, & tunc intentio ejus est velut hæc intentio essentia divina, & secundum hoc nec Deus genuit, nec Deus genitus quoniã essentia divina nec genuit, nec genita est Aut est nomen personæ, & tunc intentio ejus est velut intẽtio hæc persona divina, & tunc nulla veritas huic locutioni Deus trinus; cum persona trina divina esse non possit. Aut commune est intentione ad essentiam, & personam; & tunc intentio ejus est velut hæc intentio essentia, vel divina persona communiter, quasi sub distinctione convertibiliter, & potestate. non secundum actum: & si hoc, tunc verum est tres deos esse, quemadmodum & verum est tres essentias divinas, vel personas esse. Hoc autem & dictum, & cogitatum absit à nobis.

Definit hanc vocẽ Deus ad essentiam pertinere.

Dicemus igitur quod hoc nomen, Deus, propria intentione sua essentiale tantum est, & nomen essentiæ tantum: verum propter identitatem personarum plerumque utimur eo ad significandas personas: sicut aurum ad significandum vasa aurea, argentum ad significandum argentea sæpius assumitur, vasa quippe aurea, & argentea aurum plerumque nominamus, sic & Deum esse, quod divinum est, id est esse id in quo Deitas sive divinitas est Et propter hoc quamlibet ex personis per hoc nomen, Deus, communiter nominamus, sic & Deum esse. Idem autem est unamquamque personarum esse Deum, & nominari hoc nomine Deus.

Hanc vocẽ trinus multiplicare personas, sicut & vox triplex essentia.

De eo autem quod quæritur; qualiter scilicet verum sit quod Deus trinus est? respondent quidam quia nihil prohibet ibidem agi de essentia, & planè & indubitate recipiunt essentiam altissimam trinam esse Intentio autem ejus quod est trina juxta etymologiam nominis est hæc trium scilicet una, vel tribus una: quemadmodum & Isidorus etymologizat Trinitatem, *trium unitatem.* Essentia igitur divina trina est, id est tribus una, & communis. Prædicatur igitur & locutione illa unitas, non præcisè, & absolutè, sed unitas trium, quæ trinitas juxta Isidorum vocatur. Et erit verum secundum hoc quod trinitas unitas est, non autem unitas quæ trinitati opponitur, sed identitas essentialis. Hæc enim intentio locutionis ut ipsi interpretantur, trinitas trium unitas, hoc est essentialis identitas, non autem unitas personalis; quia unitati personali opponitur trinitas personalis: quare neutra est altera. Quod si quis velit proficere ad hoc quod adverbia numeralia divisiva multiplicativa sunt, & multiplicant suppositiones substantivorum quibus adjunguntur, ut si quis dixerit triplex cappa, aut triplex pallium de tribus palliis, aut cappis; sic agitur eodem modo si triplex Deus dicendum esset, de tribus personis ageretur, quia triplex multiplicativum essentiarum. Eodem modo hæc dictio trinus multiplicativa est personarum. Unde per hanc intentionem, trinus Deus, de tribus personis agitur, & similiter si dicatur Deus est trinus, eadem erit multiplicatio personarum, non erit hoc inconveniens, & fortasse intentioni ipsius loquentis erit magis accommodatum.

Secundum autem quod omnia ad aliquid personalia ibi sunt. Nec est instantia in nomine, Dominus; quoniam ipsum non dicitur sine respectu & comparatione creaturarum: nos autem de aliis hic non intendimus, nisi de iis quæ de Deo dicuntur præter respectum, & comparationem creaturarum. Similiter de his nominibus, miserator, & misericors, & similibus non est nobis modo sermo; quoniam ista omnia respectu & comparatione aliqua ad creaturas dicuntur. Hæc autem sunt quæ dicuntur ibi ad aliquid Pater, filius, & spiritus sanctus. Similiter verbum, lux, imago, virtus, caracter, splendor, & lumen secundum rationem suam quæ est fluxus lucis, sive eructatio. Similiter manus, brachium, dextera, os, figura: & ista duodecim ad filium spectant sine respectu, & comparatione creaturarum.

Nomina ad aliquid personalia sunt nisi dicant respectum ad creaturas.

Sunt autem alia quæ pertinent ad eum respectu & comparatione creaturarum quæ sunt ars, exemplar, ratio universi, lex, hæres universorum, mediator, redemptor, angelus, pontifex, sacerdos, vitis, hostia, ostium, fundamentum, lapis, petra, sponsus, vir, propugnator, advocatus; & si quæ sint alia: judex, princeps pacis, pax, legifer, & rex; quæ omnia ad aliquid sunt, & comparatione creaturarum ad ipsum spectant.

Quædam nomina quæ respectum habent ad creaturas ad filium pertinent.

Ad spiritum sanctum pertinent ista sine respectu & comparatione creaturarum amor, donum, dilectio, charitas, nexus, vinculum, unitas, fœdus, concordia, complexus, suavitas, gratia, pax, spiritus vitæ, ignis, ardor, charisma, digitus Dei; & hoc sine respectu creaturarum. Ex respectu verò creaturarum, & comparatione spectant ad ipsum & filium fluvius, flumen, torrens, emanatio, virtus; *Donec induamini virtute ex alto*, Lucæ ultimo, & 12. Ad Corinthios: *Christum dico virtutem Dei, Deique sapientiam*; fons gratiæ, fons aquæ vivæ, pax, & fœdus.

Nomina ad spiritum S. pertinentia.

Quædam autem sic essentialia appropriantur personis, & fiunt translatione personalia: sicut potestas cum patri attribuitur, & appropriatur; & sapientia cum filio attribuitur, & appropriatur; quædam enim prædicare divinam essentiam, ad quam referendum est, & id quod judex omnium vivorum dicitur.

De essentialibus quæ personis appropriantur.

Quæ vero affectivas passiones nostra consideratione signant, effectus affectionum in creaturis prædicant; in Deo vero nihil, sed ab ipso, in cujus ostensione superius laboravimus. Dicit autem Augustinus in libro de trinitate quod Deum iratum dici *non facit turbationis affectus, sed ultionis effectus.* Ad hunc autem modum misereri, & clementem esse, & velle secundum hoc omnium hujusmodi una interpretatio: velut ad modum volentis aliquid facit, & miseretur, & irascitur; non enim congruit divinam essentiam vocari quolibet nomine, ut cum prædicatur per hoc verbum irascitur, dicatur iratus; & cum per hoc verbum miseretur, dicatur miseratio. Quæ vero aut substantiam, aut potentiam prædicant divinam essentiam necessario prædicant; magis quippe ad Deum spectare videntur quam ad res, & magis in Deo prædicationem faciunt, quam ab ipso

Quod ea nomina quæ passiones in Deo significant nihil dicant in Deo.

Similiter ista verba prædestinat, reprobat, ad Deum spectant principali prædicatione sua: verumtamen in creaturis designant consequenter alteris gratiam finalem, & gloriam; alteris culpam finalem, & damnationem. Unde verè dicitur quod ex gratia prædestinavit istum Deus, quia utique ex gratia est, & finalis gratia, & gloria. Et ad hoc refertur causalitas designata non ad principale designatum significatum; nihil enim causa est principalis significati hujus verbi prædestinat, sed propter consequenter designata rectè dicitur ex gratia

De prædestinatione, reprobatione, & dilectione Dei.

tia prædestinatus, ideo finaliter bonus, & æternaliter beatus, ut principale signum causæ illorum duorum ostendatur. Hoc tamen verum esse nihil prohibet, quod ex meritis reprobat ut causalitas ad consequenter designata referatur; non enim merita causa sunt principalis significati, sed revera causa sunt consequenter significatorum. Hæc autem sunt finalis malitia, & damnatio æterna; ex meritis quippe suis finaliter malus fuit, vel erit iste, vel fuit futurus, & ex iisdem meritis æternaliter damnandus: qui voluerit negare hujusmodi locutiones ex meritis suis reprobatur quis, poterit utique propter speciem malam; quoniam causalitas referri videtur ad principale, licet hujusmodi multas necesse habet recipere quæstiones: quales sunt istæ quare Deus diligit istum? quia ipse est bonus, vel ex meritis: quæ utique recipiendæ non essent, nisi causalitas ad effectum dilectionis referretur, non ad principale significatum: si tamen ibi aliud gratum quam dilectionis effectum dicimus; Deum enim non affectu diligere, sed effectu dicimus. Secundum illam interpretationem diligit, id est ad modum diligentis se habet, dando, conservando, protegendo, multiplicando data, adjuvando, promittendo ampliora: sicut & dicimus Deum velle omnes homines salvos fieri hoc est effectu; ad modum quippe volentis hoc se habet, dum hortatur, movet consulit, aut dum affert auxilium gratiæ quo salutem adipiscatur, dum vias quæ à sinistris sunt sepivit, & vallavit inferno ipso, ne in sinistram declinaremus De quibusdam tamen vere dicitur magis velle salutem eorum quibus majora largitur auxilia Si autem dicatur, Deus diligit istum quia bonus est, non ideo quia diligit bonus est, non oportet utrumque propriè verum esse; quia enim diligit dando, aut conservando, aut aliud faciendo, quod diligentium est facere, ideo bonus est. Iterum, quia bonus ideo diligit eum, ut bonitatem ei conservet, aut augeat, aut nutriat, & si quid aliud tale est.

Quomodo dicendum sit Deum velle omnes homines salvos fieri.

Ad hunc modum se habet de hoc nomine missus, sive missionem in carnem, sive missionem ad illustranda corda fidelium significet. Sufficit enim dicere quod tantum significet non quidem in Deo, sed ab ipso, aut ut ab ipso: sicut incarnatus carnem prædicat, non filium Dei tanquam partem, aut si humanam naturam prædicet, non prædicat eam ut ejus, sed ex tempore, & non prædicat essentiam divinam ullo modo ex communi via. Similiter secundum hoc prædicat missionem, quæ dicitur ortus luciferi in cordibus fidelium, novam gratiam scilicet quam prædicat in illo ad quem illustrandum missus dicitur.

De missione filii & spiritus sancti.

De verbis vero quæ prædicant notiones, clarum est quæ sunt verbum generandi, & verbum spirandi, & quod cum eis nomina essentialia ad personas transferunt; quemadmodum cum dicitur Deus genuit, aut Deus genitus est, quoniam ille qui est Deus genuit, aut genitus est, & in iis omnibus locutionibus attendendum illud quod veritas locutionis exigit, & regula fidei quæ verba indicet. Res autem & personaliter, & essentialiter invenitur, ut apud Augustinum de Doctrina Christiana Pater, & filius, & spiritus sanctus tres res, una summa res dicuntur. Quare commune est sicut & alia multa.

De verbis quæ prædicant notiones, & quod res essentialiter & personaliter dicatur.

Quæ vero apud nos quantitatem, aut qualitatem determinant, certum est, cum illuc transferuntur non eam servare intentionem. Intentio vero quanti, & qualis intentio est accidentis, & essendi in se aliud & participationis non essentiæ. Quantum enim & quale in habendo in se quid dicitur locutione nostræ consuetudinis: Deus vero magnus, aut justus, non in habendo, sed in essendo dicitur: sicut homo albus in habendo in se albedinem dicitur, non essendo album; color vero albus dicitur non in participatione nec in habendo aliquid in se sed in essendo ipsa albedo, & ad hunc modum & in aliis dicendum est generaliter.

Quomodo de Deo dicantur quæ quantum aut quale significant.

Quæ vero ad locum, & tempus pertinent nihil mensurationis temporalis, aut localis in ipsum refundunt; sed præsentiam localem, aut temporalem Dei insinuant qualem quidem decet de eo cogitare etenim semper, aut ubique ipsum Deum esse dicimus, non diffinitione, aut mensuratione hoc dicimus, sed præsentia, qualis quidem eum decet, non situalis, aut terminis signabilis; sicut neque vitam in corpore situaliter, aut signabiliter dicimus, sed præsentia, & colligatione.

De iis quæ tempus & locum designant.

Sed utrum paternitas prædicet quid, aut quale dubitandum videtur Palam autem est quod intentio paternitatis non est intentio Theologica essentialis, sed neque intentio personalis per modum eumdem; esse quippe paternitatem non est esse istum, quocumque ex tribus personis demonstrato, sed neque quid logicum videtur esse paternitas; quoniam neque genus, neque species, eo quod nullum subest individuum. Quare paternitatem esse hoc aliquid, & esse essentiam esset esse hoc aliquid, & per modum eumdem ibi essent duo hoc aliquid, quoniam essentia est hoc aliquid, & logicè. Amplius notio velut universale est ad illam, & alias notiones, & non est secundum accidens superius, sive commune illarum quemadmodum coloratum ad hunc, sed ordine rectissimo supra est communitate ordinata, ac finitum & determinatum est finitione certa, & hoc ipso, notio est universale recta ratione. De illis deinde dicitur univoce, quare non est ad modum accidentis notio, sed neque ad modum differentiæ communis quale ullo modo dicatur. Est igitur ad modum speciei necessario cum ei non subsint nisi singularia. Amplius esse notionem aut accidit paternitati, aut non accidit; quod si accidit, erit separabile vel actu, vel ratione; hoc autem nullo modo videtur. Si non accidit, erit necessario species ejus, aut genus, aut differentia. Quare esse notionem est quid esse logicè, & esse personam scilicet, & esse essentiam. Similiter igitur videtur ut mutuo ad invicem prædicentur, & esse horum sub aliquo aliorum sit; cum enim esse hominem sit esse quid, & esse animal, similiter impossibile esset ea de invicem prædicari, sive alterum de altero nisi alterum sub altero, aut in toto aut in parte esset.

Quid prædicent paternitas & aliæ notiones an quid an universale, an accidens?

Videmur igitur rationibus suasisse notionem non esse aliquid trium quæ numeravimus, sed determinandum sicut sacri doctores determinant, ut scilicet dicatur esse commune, sitque velut certum prædicamentum continens notionalia abstracta, & habet se quodammodo ad modum generis notio; quoniam non significat esse essentiale generis, in his igitur remittemus te ad ea quæ de his præcesserunt.

Notionem non esse aliquid trium enumeratorum,

De numerabilibus autem non aliud determinandum videtur quam quæ apud Philosophos determinata sunt. Primum igitur hoc sciendum quod unum est secundum rationem suam perscrutatam in se indivisum, & ab aliis divisum. Ad hunc modum considerandum est de personis, & essentia; unaquæque enim personarum una est in se, scilicet indivisa per omnem modum & ab aliis divisa prædicatione & negatione. Hæc igitur est ars vera divisiones, & conjunctiones singulis congruentes intelligere, & adaptare, & modos dicendi unum nosse, scilicet ut

De numerabilibus idē statuendum quod Philosophi determinant.

ſciatur quod quemadmodum, & quotiens eſt conjungere, ſic & totiens eſt dividere. Quare igitur quædam continuatione, quædam conjunctione colligationis, quædam origine, quædam loco, quædam jure, quædam capite conjuncta ſunt, quædam mutua identitate, & prædicatione. Ideo & lignum, & ſtagnum unum, & aqua una, ſive fluvius, & gens una, & populus unus, & genus unum, & unumquodque idem ei quod multipliciter dicitur. Duæ igitur perſonæ duæ ſunt diviſione, quæ eis congruit, & hoc eſt negatio, ſive diviſio mutua ab invicem; quia nec hæc eſt illa, aut è converſo. Et hoc ubique attendendum qualiter unum & multa dicuntur. Alia enim diviſio in perſonis non reperitur niſi negationis, aut differentiarum comparatarum quas aſſignavimus. Diverſæ igitur eſſe ſuo perſonali, conjunctæ vero eſſe ſuo eſſentiali; ut ſicut idem unum communicant integrè, perfectè & æqualiter; ſic iſtud ſibi dividunt diverſè de illo ſibi ſuum unaquæque vendicans. Et hæc eſt intentio unius & multi ubique.

Explicit primus Tractatus divinalis magiſtri Guilielmi Pariſienſis, ſcilicet de Trinitate, notionibus & prædicamentis in divinis.

GVILIELMI PARISIENSIS
TRACTATVS
DE ANIMA

PROLOGVS.

Ostendit hanc scientiam transcendere limites Philosophorum naturalium.

Alia scientia est quæ de anima humana tractat ab ea quæ de anima in genere.

QUI scientiam de anima aliis scientiis annumerant, eamque unam de undecim partibus philosophiæ naturalis esse dixerunt, atque scripserunt, non arbitror eos idipsum sensisse de ea quæ de anima humana specialiter ac per se est scientia: nobiliores namque atque sublimiores dispositiones ipsius quas in ipsa hujusmodi scientia perscrutari & declarare intendo, supra naturam sunt, & supra res omnes naturales.

Dignitas animæ humanæ.

Quod enim causata vel facta sit ad imaginem Dei, sicut in lege legitur Hebræorum, quod & divinæ similitudinis forma, sicut ait Mercurius Ægyptius in libro de Deo deorum, naturalis Philosophus non attingit: omnis enim ejus intentio in rebus naturalibus versatur totaliter, & ad creatoris supereminentissimam altitudinem non attingit. Quapropter imago & similitudo creatoris, divinæque similitudinis forma, ut est dico imago & similitudo illius, & divinæ similitudinis forma tam longe est ab intentione naturalis artificis, quam longe ipse creator & ejus divinitas à rebus ipsis naturalibus, inquantum sunt res naturales, & scientiis naturalibus subjectæ.

Scientia de anima humana pertinet ad sapientiale & divinale magisterii.

Amplius imaginis, & veritatis, reique sive exemplaris & similitudinis suæ, per se quod est dicere, inquantum sunt imago & similitudo, una est scientia, & unius artificis est cognoscere de utrisque. Cum igitur cognitio creatoris quæ per Philosophiæ vias acquiritur, solius sit primi sapientialis & divinalis magisterij, erit ex necessitate cognitio imaginis & similitudinis suæ pertinens ad idem magisterium solum. Denique sunt aliæ sublimes dispositiones, nobilissimæque comparationes ipsius ad creatorem, sine quarum cognitione nullo modo potest compleri hæc scientia de anima humana; alioquin in sui principio ignota & in præclaritate sua obscura remaneret anima humana, ipsaque ejus scientia parte sua magis utili ac præstantissima detruncata, &c.

Divisio totius tractatus in septē capitula.

Et quoniam incalluit quorumdam cæcitas, & invaluit imbecillitas eousque etiam, ut animam humanam esse negaverint, & adhuc negent; stabiliam imprimis esse ipsius, & intendo quod faciam te scire quia ipsa est, nec non & omnem erroneum qui videre prævaleat distinctionem omnis contradictionis necessario esse veram, & non esse possibile contradictionem simul dici de eodem. Deinde, hoc est in secundo capitulo, perscrutabor essentiam ejus, & ea quæ sunt ipsius per se, sive secundum se, videlicet utrum simplex an composita? Tertio de partibus ipsius compositionis quæ, & quot, & quales sint? Si qui & partes posuerunt. Post hoc utrum una an multæ sint in homine uno. Quinto de ipso modo ingressus ipsius in esse, videlicet utrum per generationem, sic quod alij dicunt, ex traduce, vel per creationem, quæ est operatio singularis omnipotentis creatoris. Sexto loquar de statu ejus in corpore, videlicet in hac vita, an sit ei naturaliter conveniens, an ex alia causa in hunc statum deveherit? Ubi destruam errorem Aristotelis qui hunc statum naturalem posuit animabus humanis. Septimo prosequar comparationem ipsius ad creatorem, ubi declarabuntur tibi fines singularium virium nobilium, perfectiones inquam ultimæ, in quibus, & ex quibus consistit perfectio ejus ultima, quæ fælicitas & gloria non immerito nominatur.

CAPITULUM PRIMUM.

Pars prima ostendit definitionem animæ.

Definitio animæ ab Aristotele tradita expenditur.

INcipiam igitur cum auxilio Dei, & dicam imprimis quid est quod dicitur Anima? hoc enim est unum ex principiis doctrinæ & disciplinæ, videlicet quid est? quid dicitur de quo agendum est? Anima igitur est prout diffinit Aristoteles, *perfectio corporis physici organici potentia vitam habentis.* Hæc autem ratio generalis est ad animas humanas, & ad animas cæterorum animalium, nec non ad animas vegetabiles. Non intret autem in animum tuum, quod ego velim uti sermonibus Aristotelis, tanquam authenticis ad probationem eorum quæ dicturus sum, qui scio locum dialecticum ab auctoritate tantum esse, & solum facere posse fidem, cum propositum meum sit & in hoc tractatu, & ubicumque possum certitudinem facere demonstrativam, postquam non relinquitur tibi demonstrationis ullum vestigium.

Corpus instrumentum est animæ.

Intellexit igitur Aristoteles, *corpus organicum Physicum*, quod est dicere instrumentale corpus, quod natura ipsa fabricavit, & aptavit ad operationes, ita videlicet ut & ipsa aptitudo ex ejus figura appareat. Dolabra quidem & gladius corpora organica sunt, id est instrumentalia & operationibus quibusdam fabricata, & aptata, quod ex ipsis figuris evidenter habet. Verum natura non fabricavit ea, nec adaptavit sic ad suas operationes, vi-

delicet ad dolationes & bella: corpus vero uniuſcujuſque animalis natura ipſa fabricavit & adaptavit ad operationes, quæ naturaliter unicuique animali congruunt, ſicut manus ad operationes, pedes ad greſſus, linguam & labia ad formandas voces in iis duntaxat animalibus quæ vocant, ideſt vocesformant.

Quomodo dicatur corpus viventis potentia vitam habens,

Quod autem ſubjunxit *potentia vitam habentis*, non convenienter poteſt intelligi niſi de corpore quod poſt mortem remanet animalis; non enim convenienter dici poteſt homo vel aliud animal potentia vitam habens, cum vita ſit ei eſſentialis, & vivere ſit ei eidem eſſe in effectu, nec ſeparabilis ſit ab eo vita actu vel intellectu. Vivere autem quod potentialiter ineſt accidit, & advenit ſupra totam completam rei eſſentiam tanquam forinſecum, ut pote quod nec totum eſſe ſit, nec pars ipſius, ſed præter neceſſitatem totam eſſendi. Quod ſi quis dixerit quod ipſe homo vel aliud animal per hoc eſt potentia vitam habens quoniam non imprimis, ſed quaſi ſecundo, & conſequenter, quoniam ab anima & per animam; dico quia non expedit, nec decet de neceſſitate philoſophantem contendere cum hujuſmodi homine, qui ſic vult abuti vocabulis, ut non communi more, neque ut plures, ſed ſingulariter, & à ſe ſolo intelligendus loquatur.

Quod corpus non deſtruitur in morte animalis.

Si quis etiam dicere voluerit quia in morte animalis, ſive ſit homo, ſive ſit aliud animal, deſtruitur corpus ejus, multum longè aberrant ab opinione communi, & conſuetudine hominum qui credunt ſe conſervare corpora mortuorum Mirrha, & Aloë, & Balſamo, atque pulvere cedrino per multos annos poſt mortem. Medici quoque per medicamenta ſua putant conſervare ſe poſſe corpora quorumdam animalium, & quorumdam aliorum partes. quod ſi eſſet verum, videlicet ut corpus humanum quod prius vivebat morte hominis deſtrueretur: unde igitur eſſet illud, quod omnes homines vident poni in feretris, & recondi in ſepulchris? non enim per generationem factum eſſe videri poteſt, per creationem quidem non eſt poſſibile, cum nulla ſit utilitas, nullus uſus membrorum illius, quoniam nulla operatio quæ & aptitudini illorum congruat: quapropter ſupervacuè crearetur hujuſmodi corpus, hoc eſt in hujuſmodi forma, & aptitudine membrorum. Hoc autem quam longe ſit à ſapientia, & bonitate creatoris nemo intelligens ignorat; nullus enim hominum adeo inſipiens eſt ut dolabram vel aliud inſtrumentum per quod nihil operari poſſet fabricare attentaret. Per generationem quoque manifeſtum eſt corpus novum non eſſe poſſibile poſt mortem tam ſubito advenire, cum generatio ejus longo tempore indigeat, ut genitor etiam ibi fingi non valeat.

Ligna poſt abſciſſionẽ eadem ſunt, idem de foliis floribus, & fructibus.

Amplius. Secundum errorem iſtum fabri lignorum, quos vulgo carpentarios dicimus, incredibiliter errarent qui ligna de ſilvis ſe colligere, & cædere credunt, cum poſt mortem arborum nova ligna loco eorum quæ prius in ſilvis erant ſuborirentur. Medici etiam & Apothicarij multo diſpendio, multiſque detrimentis errarent, qui credunt ſe & fructus & folia & flores & radices nec non & partes lignorum in Apotheeis ſuis ſervari; cum non ſervetur niſi quod permanet, & nihil eorum remanet poſt mortem, hoc eſt poſt receſſum ſive extinctionem vitæ vegetabilis in eis. Dimittam autem hujuſmodi deliramenta, de quibus nec mentionem feciſſem niſi quoſdam ea tenentes audiviſſem. Manifeſtum igitur eſt Ariſtotelem in ratione illa *corpus eſt poteſtate vitam habens*, intelligere corpus quod remanet poſt mortem hominis, vel alterius animalis, vel etiam vegetabilis ſeu plantæ. Illi enim propriè convenit potẽtia vitam habere, quemadmodum ſi quis dicat de aëre quod potentia lumen habet; & quemadmodum remanet aër tenebroſus poſt abſceſſum luminis quod à ſole receperat; ſic remanet corpus mortuum & vita privatum quam ab anima recipiebat.

PARS SECUNDA.

Quod humanitas non eſt anima, ſed homo ipſe.

Anima eſt forma.

QUoniam autem dicit Ariſtoteles in libro de anima quoniam corpus quidem materia eſt, anima vero forma Et iterum cum tripliciter dicatur ſubſtantia, & hoc quidem ſicut materia, id vero ſicut forma quæ jam erat aliquid eſſe, tertium vero ſicut compoſitum jam ex iis, anima quidem non materia eſt neque compoſitum, ſed forma.

Humanitas non eſt anima ſola.

Viſum eſt aliquibus quod ipſa humanitas, qua homo eſt homo, anima ipſa ſit; quoniam perfectiva forma videtur hominis. Errant autem indubitanter, quod & ipſa hominis nominatio qua homo nominatur oſtendit; nominatur enim homo ab humo, hoc eſt à corpore terreno. Propter hoc humanitas non eſt anima ſola, ſed anima eſt perfectio ipſius corporis, perfectio, inquam, eſſentialis ipſius, quæ & pars illius eſt, & cum materia prima componit & conſtituit illud. Hoc inde manifeſtum eſt, quia ſi corpori aëreo vel ferreo conjungeretur anima humana, ita ut ex illis eſſet unum compoſitum, manifeſtum eſt quod illud non eſſet homo, quod indubitãter eſſet, ſi ſola anima eſſet humanitas. Sicut enim ab albedine album eſſe neceſſe eſt omne id in quo albedo eſt, ſic & ab humanitate omne id in quo humanitas eſt hominem eſſe neceſſe eſt, & intendo ſi humanitas in eo eſt eſſentialiter, & tanquam pars ipſius. Ex conſequenti autem, & ex propinquo ex iis quæ dicam fiet tibi lucidior ſermo Ariſtotelis quem dicit in ratione ſeu definitione animæ.

PARS TERTIA.

Deſtruit errorem negantium animam eſſe.

Indigniſſunt hominis nomine qui humanam animam negant.

PRoſequar vero ante hoc deſtruere errorem inſaniſſimum hominum, qui nec hominis nomine digni ſunt, negantes animas humanas eſſe; procul dubio enim id de ſuo eſſe per iſtam negationem removent, quo ſublato impoſſibile eſt hominem eſſe, ſublata namque vita, quæ anima remota removetur, & ea poſita ponitur, manifeſtum eſt hominem non eſſe quod remanet, ſed tantum corpus mortuum, cui rationem hominis quæ eſt animal greſſibile, bipes neſcio, ſi unquam auſi ſunt ſibi attribuere.

Qui negat animam humanam neſcit quid ſit negare & affirmare & nihil prorſus intelligit.

Et ut fiat evidentius quod intendo, interrogabo unum ex iis ſi intelligit vel ſcit ſe negare, & quid eſt quod dicitur animam humanam eſſe? Et ſi dixerit quod non intelligit vel ſcit ſe negare hoc, vel quid eſt ipſum negare vel affirmare, interrogabo eum iterum, utrum intelligat vel ſciat ſe intelligere vel ſcire vel hoc vel aliud? Qui ſi dixerit, non manifeſtum eſt ipſum eſſe extra univerſitatem erroneorum & imbecillium, ſicut dicit Avicenna in philoſophia ſua prima, neque homo hujuſmodi homo eſt cum quo diſputandum ſit, vel ſermo alius conferendus. Procul dubio homo non eſt qui non intelligit nec ſcit quid ſit affirmare vel negare, nec intelligit repugnantiam affirmationis & negationis, neque ſcit quid ſit intelligere vel ſcire, ſed neque ſcit an de uno & de eodem dici poſſunt affirmatio & negatio, neque cognoſcit hujuſmodi impoſſibilitatem contradictionis. Quapropter duo iſta principia

† *f l. non idem est affirmatio, & negatio, nec de eodem affirmatio vel negatio.*

cipia prima philoſophiæ quæ ſunt non eodem affirmatio & negatio, & de eodem affirmatio vel negatio indubitanter ignorat. Quæ ignorantia cadere non poteſt in ſubſtantiam aliquam intelligentem. Manifeſtum eſt igitur ipſum eſſe ſine intellectu, quare non eſt cum eo agendum de iis quæ ad philoſophiam pertinent potius quam cum aliquo bruto; neque enim differre videtur ab illo cum ſine intellectu ſit.

quare cum hujus modi non eſt diſputandum.

Amplius cum ipſemet dicat & confiteatur ſe nec intelligere nec ſcire, impoſſibile eſt quod ei acquiratur intellectus vel ſcientia, cum non ſit poſſibile iſta eſſe ignota alicui ex philoſophantibus quod ea habeat. Propter hoc igitur omnes negligendi ſunt & non curandi homines hujuſmodi, ut pote qui adeo longe ſunt ab omni intellectu, & ſcientia, ut ad ea nullo modo valeant attingere.

quod ſi dicant ſe ſcire & intelligere, ſecundū partem illā quæ anima eſt intelligere dicentur non ſecundum totum.

Si vero dicit ſe ſcire & intelligere quid eſt affirmatio & negatio, & contrarietatem eorum, & quod neceſſe eſt de omni altera earum dici verè, impoſſibile autem ambas veras eſſe ſimul: tunc interrogandus eſt etiam de ipſo ſcire ſuo, vel intelligere quod indubitanter ſcit apud ſe & in ſe eſſe an ſit in eo ſecundum totum? an ſit ſecundum partem tantum? Quod ſi dixerit quia ſecundum totum, tunc neceſſe eſt ut ipſe totus intelligat, ita videlicet ut quælibet ejus pars. Quapropter & ejus pes, & manus, & quilibet digitorum ejus intelliget, & ſciet. Ad quam inſaniam concedendā non eſt adhuc auditus aliquis deveniſſe. Quod ſi dixerit quia ſuum intelligere & ſuum ſcire non eſt in eo ſecundum totum, ſed ſecundum partem, eſt igitur in parte illa per ſe & propriè. Quemadmodum cum criſpus dicatur aliquis ſecundum partem ſuam tantum quæ eſt caput ejus, erit criſpitudo in capite illius per ſe & propriè. Quare neceſſe eſt ſuum intelligere & ſuum ſcire eſſe in aliqua parte ipſius & de illa per ſe & propriè dici, & propter illam de toto.

Cūid quod intelligit in homine non ſit corpus nec pars corporis neceſſe eſt eſſe ſubſtantiam incorpoream totius corporis reginā.

Quare pars illa per ſe & propriè intelligit & ſcit, quemadmodum caput criſpi hominis per ſe & propriè criſpum eſt. De hac etiam parte quæro an ſit pars corporis, an non? quod ſi pars corporis eſt, aut igitur corpus; & erit pes aut manus, aut aliquid aliorum membrorum, eſt igitur ac ſi dicat manum vel pedem hominis intelligere & ſcire quod nemo adhuc dixit. Quod ſi non fuerit pars corporis ipſius hominis, neque corpus aliud, jam concedat adverſarius id quod intendebam, videlicet quod id in quo propriè & per ſe eſt intelligere in homine & ſcire eſt, & hoc eſt quod propriè & per ſe intelligit & ſcit in homine, nec eſt corpus ipſius hominis, nec pars illius. Quapropter cum neceſſe ſit id eſſe ſubſtantiam, neceſſe eſt id eſſe ſubſtantiam incorpoream, & quia per id quod eſt intelligens & ſciens in homine regitur ipſum corpus ejus, ejuſque motus, & omnes operationes ejus voluntariæ. Manifeſtum eſt in homine eſſe ſubſtantiam incorpoream totius corporis reginam, ſubſtantiam dico, incorpoream viventem, cum manifeſtum impoſſibile ſit intelligere vel ſcire eſſe ſubſtantiam non viventem.

Qui animā humanam eſſe aliud corpus aſſerunt ab humano corpore, eam propriè in homine eſſe non confitentur.

Nemo autem locutus eſt de anima humana qui illam non intelligat per hanc rationē ſeu deſcriptionem, & qui eam non nominat ſubſtantiam viventem incorpoream intelligentem & ſcientem per ſe & propriè, totumque hominem, hoc eſt omnia interiora hominis & exteriora regentem. Quod ſi dixerit id in quo eſt intelligere & ſcire quibus dicunt homines ſe intelligere & ſcire non eſſe totum corpus, ſed neque partem illius, ſed quoddam aliud corpus, quod tamen eſt intelligens & ſciens propriè & per ſe, cum negare non poſſit, id eſſe regens totum hominem, ut prædixi, non effugit totaliter veritatem; Confitetur enim illud animam humanam eſſe: hoc tamen erroris adhuc retinet quod ipſam ſomniat eſſe corpus, cum non confiteatur ſubſtantiam reginam totius corporis intelligentem & ſcientem propriè & per ſe in homine eſſe, quæ tamen alia ſit ab ipſo corpore humano, confitetur procul dubio animam humanam in homine eſſe, & hoc utique verè. Quod vero ſubſtantiam hujuſmodi corpoream eſſe dicit hoc procul dubio falſum & impoſſibile admiſcet veritati, quem errorem deſtruam deſtructione irrefragabili in ſequentibus.

Corpus humanum inſtrumentū eſt, adeoque propter animam cui ſervire debeat,

Amplius manifeſtum eſt nullum inſtrumentum eſſe propter ſe, ſed propter operatorem, ad hoc videlicet ut ei ſerviat in operationibus quæ fieri habent per ipſum. Cum igitur corpus humanum organicum ſit quod eſt dicere inſtrumentale, imò cum ſit inſtrumentum unum ad multas operationes aptum, natum & fabricatum, neceſſe eſt operatorem eſſe cui naturaliter ſerviat, quique eo naturaliter uti debeat. Hic autem operator eſt quem vocamus animam humanam.

Animæ exiſtentiam oſtendere operationes illas quæ per corpus fiunt tanquā per inſtrumentum.

Amplius quis non videat cæcitatem iſtam, vel potius qui eam credere poſſit in aliquo homine eſſe, ut videat operationes & inſtrumentum per quod fiunt, & nihilominus credat non eſſe operatorem qui inſtrumento illo utatur, & per ipſum operationes illas exerceat. Hunc autem, ſicut prædixi, operatorem animam omnes homines uſualiter vocant.

Deinde quia inſtrumentum non imperat nec ſervit ſibi ipſi,

Amplius manifeſtum eſt nullum inſtrumentum imperare ſibi, vel ſervire ſibi ipſi, uſus autem omnis inſtrumenti non eſt niſi operatio quæ per illud exercetur. Quia igitur nullum inſtrumentum ſe ipſo utitur nullum operatur à ſemet ipſo vel per ſemet ipſum, nulla igitur operatio quæ per inſtrumentum fit ab ipſo eſt; eſt autem omnis hujuſmodi operatio à potentia operandi per inſtrumentum illud vel utendi illo. Potentia igitur utendi quocumque inſtrumento, vel operandi per illud non eſt ipſius inſtrumenti, quemadmodum nec operatio, cum ejuſdem ſemper ſint potentia & actus. Quare manifeſtum eſt potentiam exercendi operationes quæ exercentur per corpus humanum non eſſe ipſius corporis humani, neceſſe autem eſt illam eſſe alicujus, & in aliquo. Quare alterius & in altero quam ſit corpus humanum, & illud eſt propriè & per ſe potens exercere hujuſmodi operationes per corpus humanum, & eſt exercens illas per ipſum & propter hoc effector vel operator earum. Hunc autem ſicut prædixi animam vocant omnes intelligentes & intellectus omnium, & intentio non eſt aliud in parte iſta niſi quod ipſe eſt anima humana.

Eodemmodo de animabus brutorum ratiocinandū eſſe de vegetabilibus.

Eodemque modo eſt ratiocinari de anima cujuſcumque alterius animalis, circa quam erraverunt illi qui illam potentiam quandam & virtutem corporis animalis, & non ſubſtantiam eſſe dixerunt: de anima etiam vegetabili nihilominus convenit, & poſſibile eſt ratiocinari.

Idem probat ex motibus qui non ſunt naturales corpori humano ut moveri ſurſum ante & retro & c.

Amplius manifeſtum eſt omni intelligenti, corpori humano naturalem motum eſſe qui eſt ad medium ex virtute ſuæ ponderoſitatis. Cum igitur nulli corpori ſint duo motus naturales, manifeſtum eſt omnes alios motus qui ſunt ſecundum locum innaturales eſſe corpori humano, quare ex alio principio & virtute neceſſe eſt alios motus ineſſe. Habet igitur motorem alium, quam naturam propriam à quo movetur aliis motibus, ſcilicet quoniam ſunt ante, & retro, dextrorſum, & etiam in ſurſum. Hunc autem motorem ego nomino animam humanam, & ipſe eſt quem inquiro, & cujus eſſe ſtabilire intendo.

Item ex eō quod imperāntur mōtus illi, ſintque voluntarii.

Amplius quoniā iſti motus voluntarij ſunt & fiunt voluntate hominis imperante, imperante inquā imperio quod non eſt niſi velle vel concupiſcere, imperare autem, & miniſtrare ſive obedire contraria ſunt

evidenter, & propter hoc non ſunt in eodem ſecundum idem Quare in eodem homine non eſt idem imperans motus hujuſmodi, & miniſtrans ſive efficiens illos, vel ad minus non ſecundum idem. Secundum igitur aliud eſt imperans illos ipſe homo, & ſecundum aliud efficiens vel miniſtrans illos. Id autem ſecundum quod eſt imperans illos eſt illud in quo per ſe eſt imperium, quo imperantur motus illi ſimiliter illud quod eſt efficiens illos eſt obediens ſive miniſtrans propriè & per ſe. Quare in homine uno aliud eſt imperans motus iſtos propriè & per ſe, aliud eſt miniſtrans vel efficiens illos. Hoc autem eſt quod invenire & ſtabilire intendebam, videlicet motorem imperantē motus hujuſmodi, quē ſicut ſæpe jam dixi, animam humanam nomino.

Et eodem modo ſtabiliretur eſſe animæ brutalis,

Ex ipſo imperio concludit nobilitatem animæ ideoque & ſubſtantiam eſſe.

Et quoniam longe nobilius imperare quam ſervire, & imperativum omni miniſtrativo naturaliter præcellit; quoniam ad invicem ſe habent ſicut Dominus & ſervus, vel dominans & ſerviens, cum manifeſtum ſit totum corpus humanum ad modum miniſtrantis ſe habere ſive ſervientis. Ad hujuſmodi imperantem, ſive dominantem; imo quod minus eſt ut inſtrumentum ad operantem, & per illud manifeſtum eſt motorem hujuſmodi hos motus imperantem longè nobiliorem eſſe ipſo corpore humano, & propter hoc eſſe ſubſtantiam, cum accidens omne ſua ſubſtantia longe ignobilius eſſe neceſſe ſit.

Intelligere & ſcire in hominibus probat non eſſe per formas corporales.

Amplius intelligere & ſcire quod manifeſtum eſt eſſe in hominibus, ſi in homine non eſt niſi corpus, erunt igitur in corpore ipſius: & quoniam intelligere & ſcire non eſt niſi per formas & ſimilitudines rerum quæ intelliguntur & ſciuntur, non erunt intelligentiæ & ſcientiæ hujuſmodi niſi per formas quæ habent eſſe in corpore. Quapropter cum in corpore non habeant eſſe niſi formæ corporales, non erunt intelligere & ſcire hujuſmodi, niſi per formas corporales: formæ autem corporales non ſunt propriè ſigna vel ſimilitudines niſi rerum corporalium: impoſſibile igitur erit homines intelligere propriè, niſi res corporales; quare nec creatorem, nec alia ſpiritualia poſſibile erit intelligere hominibus.

Idem probat ex eo quod omne corpus non intelligat.

Amplius ſi forma corporalis per exiſtentiam ſuam in corpore facit corpus intelligens, ſicut iſte ponit erroneus, neceſſe eſt omne corpus intelligens eſſe, cum in omni corpore inveniatur cauſa hujuſmodi videlicet exiſtentia formæ corporalis in ipſo.

Ex præſtantia actionū iſtarum intelligere & & ſcire quæ non competunt corpori ratione corporeitatis ſuæ concludit incōparabilem rebus corporalibus animæ humanæ dignitatem.

Amplius manifeſtum eſt omni intelligenti, corpus ex natura corporeitatis ſuæ non poſſe habere intellectum vel ſcientiam, ſimiliter intellectum & ſcientiam non poſſe eſſe in corpore, ex eo videlicet quod corpus. Quare in corpore humano non ſunt iſta per hoc quod eſt corpus, nec in homine ratione corporis aut per corpus. Cum igitur manifeſtum ſit ea eſſe in homine, neceſſe eſt ea eſſe in eodem ratione alterius, aut per aliud quam ſit corpus, quod indubitanter corpore longè nobilius eſt longéque præſtantius; quemadmodum & iſtæ ſecundæ operationes videlicet intelligere & ſcire omnibus corporalibus operationibus incomparabiliter præcellentiores ſunt. Quapropter operator earum per ſe omni corpore incomparabiliter eſt ſublimior.

PARS QUARTA.

Oſtendit quod anima non poteſt intelligere ſe non eſſe.

Nemo poteſt ignorare ſe intelligere & intelligere eſſe apud ſe,

ADDAM autem iſtis dictum mirabile, ſed inventu mirabilius, & dicam quod non eſt poſſibile homini intelligere animam ſuam non eſſe; ſi enim poſſibile eſt hoc ei, eſto igitur quod ipſe intelligat animam humanam non eſſe. Dico igitur quia ipſe intelligit ſe intelligere hoc; non enim poſſibile eſt intelligentem aliquid quidquid illud ſit, ignorare ſe intelligere illud, quapropter intelligit & ſcit intellectus ſe intelligere hoc: quare ſcit hoc ſuum intelligere eſſe apud ſe, & in ſe. Scit autem indubitanter & intelligit intelligere non eſſe niſi in intelligente. Quapropter vel ſe totum intelligere, vel aliquid ſui. Certiſſimum autem habet ſe totum non intelligere id eſt neque corpus ſuum, neque partem ſui corporis, quapropter ſcit & intelligit aliquid in ſe vel apud ſe intelligens eſſe quod non eſt corpus ejus neque pars illius.

nec intelligere eſſe ſecundum ſe totum, aut ſecundū corpus,

Et hoc eſt quod vocatur anima in homine videlicet id quod eſt intelligens in eo propriè, & per ſe, & propter quod ipſe homo & intelligere & ſcire poteſt, & ſecundum quod intelligens & ſciens eſſe dicitur. Scit igitur & intelligit tale quid videlicet intelligens & ſciens per ſe & in ſe ipſo: quare intelligit & ſcit illud eſſe. Et hoc eſt quod vocatur anima humana in homine. Manifeſtum eſt igitur ipſum intelligere & ſcire animam ſuam eſſe, & quoniam non poſſunt ſimul intelligere aliquid eſſe, & aliquid idem non eſſe, conſequens eſt ipſum non intelligere animam ſuam non eſſe. Et hoc eſt quod declarare intendebam, videlicet quod non eſt poſſibile ulli homini intelligere animam ſuam non eſſe. Quicumque igitur ponunt animam humanam non eſſe, ponunt indubitanter quod nec intelligunt nec intelligere poſſunt.

Id veto animam vocari in homine.

Impoſſibile eſt animam ignorare illud eſſe quod intelligit, cum poſſibile nō ſit vel non ens intelligere, vel quod intelligit non eſſe.

Et ſi volueris per viam iſtam ratiocinari de anima humana, erit via facilior & ratiocinatio expedientior. Si enim poſſibile eſſet animæ humanæ intelligere ſe non eſſe, cum neceſſe habeat ſcire & intelligere omne ſuum intelligere, intelligeret igitur & ſciret ſe intelligere illud: quare intelligeret & ſciret ſe eſſe, cum impoſſibile ſit eam ignorare quod intelligit eſſe, nec poſſibile ſit vel non ens intelligere vel intelligens non eſſe. Quare manifeſtum eſt animæ humanæ non eſſe poſſibile intelligere ſe non eſſe, & ad hunc modum ſe habet de omni ſubſtantia intelligente.

Colligit quæ iam probaverat omnemanimam quæ negat ſe eſſe vel ponit ſe non eſſe nec ſcire nec intelligere quid loquatur.

Jam igitur feci te ſcire per hoc quia omnis anima quæ negat ſe eſſe, vel ponit ſe non eſſe, nec ſcit nec intelligit quid loquatur. Et propter hoc nullus ex hominibus negantibus animam humanam eſſe, vel ponentibus ipſam non eſſe, ſcit vel intelligit quod negat, vel aſſerit in parte iſta; cum non niſi propter animam, & ſecundum ipſam intelligat vel ſciat aut ſcire vel intelligere dicatur. Quemadmodum ſi ejus caput criſpum non eſt multo minus ipſe criſpus, nec homo propter id erit vel dicetur, & ſic finitur quarta pars.

PARS QUINTA.

Quod anima eſt ſubſtantia, & quod potentia animæ eſt ipſa ſubſtantia animæ.

Anima brutorum accidens non eſt quia eius abſentia corruptio eſt & mors animalis.

ET quoniam quidam erroneus & imbecillis, qui à ſimilibus ſibi ſciolus putabatur, negavit animam brutalem ſubſtantiam eſſe, non inconveniens neque ad propoſitum uſquequaque non pertinens errorem ipſius deſtruere, per quem non paucos forſitan involvit. Aggrediar igitur hoc. Dico igitur quia ſi anima illa non eſt ſubſtantia, cum ſit de rebus creatis, erit de neceſſitate accidens, quapropter aderit & aberit præter ſui ſubjecti corruptionem. Quapropter cum receſſerit à quocumque animali, erit receſſus præter corruptionem illius, quare & præter mortem, cum mors animalium corruptio ſit ipſorum. Erunt igitur animalia immortalia omnia, & incorruptibilia per mortem; cum abſentia accidentis per ſe nec corruptionem, nec mortem inducere poſſit.

2. Quia animai mortuũ differt à vivente plus quam accidentaliter.

Amplius ſecundum hoc non differret animal mortuum à vivente niſi differentia accidentali, cum non differat niſi anima: anima autem accidens ſolummodo ſit.

3. Quia vivere in animalibus ſicut & in homine eſt eſſe.

Amplius cum nullum accidens vel faciat, vel præſtet eſſe ſubjecto in quo eſt, abſentia ſua non auferet eſſe neque inducet eidem non eſſe. Vivere igitur non erit eſſe in animalibus. Æque igitur erunt animalia mortua ſicut viventia. Sicut aer non minus eſt cum illuminatur, & cum lumen ab eo receſſerit. Quæro utrum de hominibus idem ſentiat, videlicet quia mortui non minus ſunt quam viventes: quod ſi idipſum ſenſerit, cum dicit ei univerſitas hominum quæ tota clamat ſe amittere charos ſuos cum moriuntur, & quamdiu ſunt mortui luget eos tanquam qui non ſunt. Si vero non idipſum dixerit de hominibus, vivere igitur †æquitate dicitur de hominibus & de aliis animalibus.

† f. l. æque

4. Quia animalia generantur cum vitam ingrediuntur.

Amplius generationem dicit Ariſtoteles ingreſſum in ſubſtantiam, non in accidens, & generationem manifeſtum eſt eſſe acquiſitionem ipſius eſſe, atque eſſentialis formæ in ſubſtantiis generabilibus. Impoſſibile igitur erit generari animalia irrationabilia, cum vitam ingrediuntur, cum nec recipiant niſi accidens.

5. Quia accidens nec vivit nec vitam habet nec proinde poteſt præſtare.

Amplius hujuſmodi accidens nec vitam habet in ſe, nec vivit: quapropter quaſi mortuum eſt in ſe, & vita carens: quod autem vita caret in ſemetipſo vivificare aliud non poteſt Anima igitur irrationalis non vivit neque animabit corpora animalium irrationalium, ſed neque alia anima animat ea, quare inanimata erunt ex neceſſitate corpora animalium irrationabilium & omni modo non viventia.

6. Quia ſic animal genus non erit neque eius ſpecies aſinus æquus, &c.

Amplius cum animal ab anima dicatur, & ipſa accidens ſit, erit animal ab accidente denominatum: quapropter accidet eſſe animal omni animali irrationabili. Non erit igitur animal genus, neque ejus ſpecies equus, aſinus, &c.

7. Quia ſi anima nihil eſt præter compoſitionem partium corporis ſic corpus eſſet animal per ipſam formam corporis ſeu corporeitatem.

Amplius erroneus iſte ſic manifeſtavit errorem ſuum, ut diceret animam irrationabilem non eſſe ſubſtantiam ſed potentiam provenientem ex conjunctione vel compoſitione partium corporis, & ex concurſu generantium ipſum corpus hujus animalis, & ex hac potentia dicit hujuſmodi animalia vivere, ſentire, imaginari, & voluntariè moveri quodammodo ex ipſis. Quære igitur cujus, & in quo ſit hujuſmodi potentia? de quo non inveniet quid reſpondeat, niſi hoc unum, videlicet quod corporis illius eſt; cum enim ſit animal totius illa potentia, animal vero non ſit niſi corpus illud, videlicet corpus hujuſmodi animalis habens hujuſmodi potentiam illius corporis eſſe. Quapropter corpus illud erit animal per formam corporalem, hoc eſt per formam corporis, videlicet quæ eſt per corporeitatem ſuam, cum ſit eidem per compoſitionem ſive per complexionem ſuam. Quare utraque forma ſolummodo corporalis eſt præſertim cum nihil ſpirituale ponat hujuſmodi corpori.

8. Quia animal eſſet ex ſolis diſpoſitionibus corporalibus.

Amplius omnia illa ex quibus dicit hujuſmodi potentiam provenire corpori animalis corporalia tantum ſunt, & intendo in hoc quia corporales diſpoſitiones, & accidentia tantum ſunt. Quare ex ſolis diſpoſitionibus corporalibus erit omne animal irrationale, cum hujuſmodi potentia ſit animalitas ſive anima, & ex illa ſit, animal eſſe quod animal eſt.

9. Quia ſentire imaginari & reminiſci longè nobiliores operationes ſunt quam quæcumque

Amplius ſentire, imaginari & reminiſci longè nobiliores operationes ſunt, quam quæcumque operationes corporales. Quare ex incomparabiliter nobilioribus cauſis & principiis. Potentiæ igitur ex quibus ſunt longè nobiliores ſunt omnibus virtutibus & diſpoſitionibus corporalibus: Omnes autem cauſæ ſemper ſunt nobiliores ſuis effectibus ſive cauſatis. Formæ igitur & diſpoſitiones ex quibus ſunt hujuſmodi potentiæ nobiliores ſunt quam ipſæ. Manifeſtum igitur eſt eas non eſſe corporales, quidquid autem intelligere poteſt in iis, quæ ponit cauſas hujuſmodi potentiæ, corporale tantum eſt. Conjunctio enim partium corporis quæ utique corpora ſunt; ſimiliter complexio, & concurſus generantium, ſive ſemina generantia intelligat ſive parentes corporales tantum diſpoſitio eſt.

cuiſquedi-ſpoſitiones corporales.

10. Quia intelligit omnis intelligens in ipſo ſentire 2. receptionem formæ ſenſibilis in organo, & cognitionem quæ per illam fit, quare ſi anima nihil aliud eſſet quam diſpoſitio quædam accidentalis oculus eſſet animal, inſtrumentũ ſimul, & operator.

Amplius in ipſo ſentire duo intelligit omnis intelligens, videlicet receptionem formæ ſenſibilis in organo ſenſus, & cognitionem, ſive judicium quod per illam fit tanquam per ſignum: de receptione vero, & impreſſione formæ ſenſibilis manifeſtum eſt ipſam eſſe à ſenſibili forinſeco, & imprimi ab eodem in organo ſenſus, exempli gratia, in oculo fit à re viſibili impreſſio ſimilitudinis corporis illius. Cognitio autem fit in illo oculo, aut in alio ſubjecto: quod ſi in eodem oculo, ubi autem fit in eodem eſt; in oculo igitur eſt cognitio illa qua cognoſcitur viſibile forinſecum per impreſſionem quæ fit in oculo, in quocumque autem cognitio eſt illud cognoſcit. Quapropter cognoſcit oculus viſibile, ſimiliter & videbit illud, cum cognitio illa veriſſimè tantum viſio ſit: hoc autem uſque ad hæc tempora nec viſum eſt nec auditum: Secundum hoc enim neceſſe habebit concedere oculum animal eſſe, & ſic de aliis partibus animalis, neceſſe quoque habebit concedere de omni inſtrumento quod ipſum operatur operatione quæ per ipſum eſt. Quare unumquodque membrorum erit inſtrumentum ſibi ipſi: erit igitur ſimiliter unumquodque inſtrumentum, & operator; & quoniam omnis operator nobilior & dignior eſt inſtrumento ſuo, erit unumquodque membrorum nobilius ac dignius ſe ipſo.

11. Quia ſi oculus eſſet inſtrumentũ & operator etiam etiam inſtrumentũ propter ſe.

Amplius cum omne inſtrumentum ſit propter operatorem erit omne inſtrumentum propter ſe, cum omne inſtrumentum hujuſmodi ſit etiam operator operans per illud.

12. Quia potentia illa non poteſt dici una nec multiplex.

Amplius potentia hujuſmodi aut erit una, & impartibilis, aut partibilis compoſita ex pluribus; quod ſi fuerit una & impartibilis, non erunt igitur ex illa multæ & diviſæ operationes ſecundum ſpeciem. Quapropter videre, audire, guſtare, atque cæteræ hujuſmodi operationes non erunt omnes ex illa, ſed una ſola, aliæ vero erunt ex aliis potentiis. Una igitur illarũ ſola erit ex anima, aliæ non erunt ex illa, ſed erunt ex aliis animabus ex neceſſitate: non enim poſſibile eſt ut potẽtia vidẽdi anima ſit potius quam potẽtia audiendi vel guſtandi. Quapropter quot ſunt in unoquoque animali potentię, tot erunt in animali eodem animæ, quare nullum animal irrationale animal unum erit, ſed grex animalium. Quod ſi dixerit qui a potentia hujuſmodi compoſita eſt ex potentiis prænominatis, & aliis ſimilibus. Dico in hoc quia cum proportionales ſint hujuſmodi potentiæ, hoc eſt ſimiliter ſe habentes ad actus ſuos, erit permutatim ut quemadmodum ſe habet actus earum ad invicem, ſic & potentiæ illæ ſe habent ad invicem, quare quemadmodum ex actibus non eſt poſſibile quod ſit unus actus compoſitus ex illis, & propter hoc fit, neque unam potentiam poſſibile eſſe ex potentiis eſſe compoſitam. Quare non eſt poſſibile ut potentia illa qua dicit animal eſſe animal una potentia ſit, quemadmodum neque unus actus poteſt eſſe qui componitur ex actibus potentiarum prænominatarum. Qui igitur ponit potentiam unam eſſe ex hujuſmodi potentiis perinde eſt, ac ſi ponat unum actum ex ommibus actibus illis, hoc autem manifeſtum eſt impoſſibile.

quod potẽtia illa quã ponit adverſarius non ſit una & impartibilis.

Amplius potentia hujuſmodi ſi eſt una & impartibilis neceſſe eſt eam eſſe in parte animata corporis animalis, aut eſſe in qualibet, maximè ſi in illa

parte est vita & sensus. Quod si fuerit in qualibet parte, jam ad hoc devenit erroneus iste ut se ponat accidens unum numero esse in substantijs multis, & in quolibet eorum totaliter.

Si potentia illa esset una in multis partibus corporis putrescens una parte trãsiret illa potentia à subjecto in subjectum.

Amplius. Si caro putrescat per morbum aliquem, & medecinalibus adjutorijs renovetur, accidit ex necessitate alterutrum duorum, videlicet ut potentia hujusmodi quam ponit accidens esse mutet subjectum, & transeat à carne per putrefactionem ad carnem novam, si eadem potentia est quæ fuit in carne illa. Si vero alia fuerit tunc ex necessitate erit aliud animal, quoniam ab alia anima. Et cum prior potentia esse desierit per putrefactionem carnis, necesse est animal mortuum esse per disjunctionem animæ suæ, & extinctionem vitæ suæ. Fortassis autem quęret utrum tota caro per putrefactionem corrumpi possit, atque totaliter renovari. Verisimile attamen esset fidei communi consonum, & concordans hoc non esse possibile sine morte, & resurrectione ipsius animalis; mors enim in homine mors corporis solum est. Præsertim cum quædam ex partibus, & membris humani corporis, & aliorum animalium nec putrefactionem, nec aliam corruptionem recipere possibile sit absque morte ipsius, vel animalis, qualia sunt cor & hepar & ex nervis & venis multi & multæ. Dico igitur quoniam si potentia quam iste homo posuit vitam, vel animam animalis esset aggregatio omnium antedictarum potentiarum; cum ex eis una aliqua potentia esse non possit, sicut neque actibus earum actus unus, tunc revera anima animalis cujuscumque nihil esset unum.

Quod non possit diei potentia illa continuitate quadã una esse, ut partes animalis.

Quod si dixerit quia potẽtia illa una esset quemadmodum color picæ unus est ex tribus contrarijs albo scilicet, & nigro unitis ad invicem, & continuatis cõtinuitate qua cõtinuatæ sũtpartes corporis ipsius. Responderi ei potest quoniam illi colores non sunt continuati, neque continuitate uniti quoniam non est color unus ex albo & nigro quæ sunt in corpore picæ: Si enim esset color unus ex illis vel albus, vel niger, vel medius. Manifestum est autem quoniam nec albus, nec niger color ille, sed neque medius; cum non sit ex mixtione duorum extremorum, sed neque terminus communis potest esse copulans & continuans duos illos colores. Cum enim impartibilis sit hujusmodi terminus secundum latitudinem impossibile est quod in parte communicet cum colore nigro, & in parte cum colore albo; cum partes secundum illum modum quo eos copulet, hoc est secundum latitudinem non habeat. Sed neque mixtus, & per mixturam medius inter illos duos colores esse potest, cum enim linea sit vel ad modum lineę, hoc est secundum latitudinem impartibilis, nullo modorum vel mixtibilis est vel receptibilis mixturæ, sicut neque punctus; neque enim recipit intellectus punctum puncto misceri posse. Quapropter si ista habet veritas ut dixi, unitas sive continuitas corporis non est potens, aut sufficiens efficere unitatem, sive unionem per quam multitudo illa potentia una sit. Quemadmodum igitur unumquodque animal non erit unum animal sed grex animalium secundum errorem istum, sic nulla erit una anima animalis cujuscumque, quin potius aggregatio animarum.

Nulla qualitas adveniens puro corpori prohibet ipsum purũ esse, & nihil habens substantiæ spiritualis.

Amplius nullum accidens nulla qualitas adveniens puro corpori prohibet ipsum esse purum corpus; non enim propter hoc quia albedo est in nive, vel margarita, ipsa nix vel margarita minus corpus purum est: quare cum potentia ista quam dicit animam animalis irrationabilem accidens sit, non prohibetur corpus animalis corpus merum seu purum esse, sive substantiam merè corpoream. Quare omne animal irrationale erit corpus merum, & purum, & intendo nihil habens substantiæ spiritualis.

Sentire est omni actu corporali præstãtius, quare dispositionem aliquo modo spiritualem postulat.

Amplius sentire est omni actu corporali hoc est meri corporis longe nobilior atque præstantior: quare & potentiam ex qua est, necesse est omni potentia corporali præstantiorem esse longéque nobiliorem. Est igitur impossibile ipsam esse corporalem, & intendo potentiam corporalem quæ corpori inest per hoc quod est corpus, sive per corporeitatem suam, sive dispositionem aliam quamcumque quæ spiritualis non sit.

Vbi recipiatur ipsa sensatio, & de visione præsertim.

Amplius quoniam cujus est potentia ejusdem est actus, potentia, inquam, agendi, similiter potentia patiendi; necesse est ut cujus est potentia patiendi, necessario sit & ipsa passio. Quare si sentire pati est, erit in eodem in quo & potentia sentiendi. Jam etiam dixi tibi quia sentire duo habet in se, videlicet recipere impressionem ab eo quod sentitur, & judicare de illo, judicare inquam qualiter sit, & recipere quidem impressionem à forinseco sensibili quæ in organo sensus est, & illi imprimitur ab agente sensibili, quemadmodum passio vel impressio quæ est à lucido vel colorato in humore cristallino qui est in oculo indubitanter sit recipere: judicare autem quale sit illud sensibile non est humoris cristallini, neque in eo. Si igitur est in corpore, vel erit in nervo optico, vel in spiritu visibili. Verum nemo adhuc eovsque deliravit, ut diceret nervum vel spiritum visibilem aliquid cognoscere, vel de aliquo judicare. Nobilior autem pars in corpore humano, vel alterius animalis nulla ponitur esse vel dicitur quam nervus aut spiritus. Quare si in neutro illorum potentia videndi est, in nulla parte corporis erit; cum enim istę digniores sint, irrationabile est & nullo modorum conveniens ut nobilissimæ potentiæ in substantijs ignobilioribus sint.

Os, quatuor humores, cerebrum, & cartilago non sentiunt, sed in nervis & spiritibus sensus consistit.

Amplius neque in medulla, neque in osse, neque in aliquo quatuor humorum, neque in ipsa carne, vel cartilagine est potentia sentiendi, neque ullus sensus; quoniã neque tactus qui est primus omnium sensuum, & sine quo nullum animal viveret, propter quod sensum necessitatis primum philosophi vocaverunt. Et hæc quæ dico de insensibilitate partium corporis animalis à sensu manifesta sunt. Et quod multi opinantur dentes dolere, & se pati dolorem in dentibus error est indubitanter; cum enim neque dens, neque aliud os dolere possit in corpore animalis, pellis vero seu pellicula quæcumque sit in toto corpore animalis non dolet, nisi sit pellicula nervosa, sive venosa, quemadmodum est illa quæ vocatur pia mater, & hæc est illa quæ circumvolvit, aut circumvestit cerebrum, quæ procul dubio vehementer sensibilis est propter venositatem ejus, & nervositatem continentem multitudinem spirituum qui è viciniori adhærent animæ, quam aliqua quæ in corpore sit animalis. Manifestum est igitur ex omnibus his quia potentia sentiendi imprimis est & maximè in nervis, atque spiritibus. Quapropter illi imprimis & maxime animalia sunt: quemadmodum quod imprimis habet albedinem, album est prius & maximè, sic quod imprimis & maxime animam habet, necesse est imprimis & maxime animal esse. Quare illi duo vel erunt unum animal, vel duo animalia, cujusmodi deliramentum nemo usque hodie somniavit.

Videre, audire, & sentire univoce dicuntur de homine & de alijs animalibus.

Amplius videre, & audire, & quodcumque aliud sentire univoce dicitur de homine, & de quolibet alio animali, quare & potentia sentiendi; cum potentiæ istæ videlicet sentiendi proportionales sint actibus suis, & de potentia vivendi similiter se habet. Quemadmodum igitur potentia hæc videlicet exercendi actus animales anima est quâ omne animal irrationale animal est, sic eadem potentia in homine erit anima qua homo animal est, & per eumdem modum quo unumquodque animal animal est.

Jam

Recapitulatio quorumdam de quibus supra.

Jam autem feci te scire in præcedentibus quia secundum errorem istum animal non prædicatur in quid, neque ut genus de aliqua specie irrationabilium animalium; sed in quale tantum, & secundum accidens: quare non erit homo animal per modum istum; cum animal per modum istum non sit nisi corpus tale, hoc est cui accidit vel quod participat potentiam antedictam, homo autem cum præter illud animal partem sui habeat essentialem animam rationalem; homo enim compositum est ex hujusmodi corpore & anima rationali: Quare neutrum illorum est homo. Igitur non est animal per modum istum, aut igitur nullo modo est animal, aut est aliud animal per aliquem modum, videlicet essentialiter, & non secundum accidens, sive secundum participationem. Illud igitur animal quod est homo est totum ad illud animal, quod est animal secundum accidens; cum contineat illud, & insuper animam rationalem. Aut igitur est animal ex illa potentia sive per illam quam erroneus iste delirat animam esse, aut per aliam animam. Quod si per eamdem, erit igitur idem animal quod per illam non erat animal nisi secundum accidens, ut prædixi. Ab eadem ergo idem animal esse necesse est. Jam autem ostensum erat tibi animal illud partem hominis esse & nullo modorum hominem.

Homo non potest esse animal per aliam animam.

Si vero per aliam animam, illa igitur aut erit anima rationalis, aut alia; quod si fuerit alia, necesse est alterutram esse superfluam. Cum enim ex anima rationali secundum hoc sit animal, erit ex eadem vivens & sentiens: quare erit ei potentia sentiendi, & exercendi alios actus animales, & propter hoc erit ei duplex potentia hujusmodi. Quare duplex videre, duplex audire, & duplices omnes alij actus animales, in quo manifestum est unum visum non esse possibile distingui ab alio, neque unum audire ab alio, & sic de alijs. Manifestum igitur est hoc esse unum de impossibilibus, cum manifestum impossibile sit esse duas animas in uno corpore, quarum altera superflua sit. Quod si sit alia quam anima rationalis, illa videlicet qua homo est animal, tunc manifestior est ejus superfluitas. Si enim ex illa, & per illam est homo animal, & potens exercere omnes actus animales, tunc ex anima rationali non erit potens exercere eosdem; alioquin rediret prius inconveniens videlicet de duplici potentia, & actibus, & de superfluitate alterutrius potentiarum, & alterutrorum accidentium.

Deducit inconveniens quod sc. ex anima rationali homo non esset potens sentire.

Amplius secundum hoc non esset homo potens ex anima rationali vivere, vel sentire; sed ex anima illa somniata, & essent duæ animæ ad minus omnium hominum. Verum de hoc audies me in sequentibus: hoc enim nonnulli somniaverunt, nec solum quod duæ, sed etiam quod tres: ubi erroris destructionem videbis in sequentibus. Nec prætermittendum est tibi hic quod homo iste, nec sequi Aristotelem merito videri debet, cum Aristoteles evidenter dicat corpus quidem materiam, animam vero formam, intendens de animo generaliter, non solum de anima rationali, sed etiam formam hujusmodi substatiam esse testatur ibidem; sicut prædixi in præcedenti sermone ejusdem videlicet tripliciter, inquit, cum dicatur substantia & hoc quidem sicut materia, alterum vero sicut forma, tertium vero sicut compositum. Jam ex his nullus intelligentium ignorat quia non est possibile ex substantia & accidente esse compositum. Causa autem in hoc est quoniam hujusmodi compositum neque substantia esset, neque accidens, cum nullum totum possibile sit esse partem suam, neque è converso, necesse vero sit omne quod est præter creatorem benedictum aut esse substantiam, aut accidens esse.

PARS SEXTA.

Quod animal non sit compositum ex substantia & accidente.

Refellit sententiam cujusdam negantis istam propositionem, homo albus est homo.

SCIO tamen me vidisse erroneum qui planè asserebat quod homo albus non est homo, intendens quod homo quâ homo albus compositum aliquod esset ex homine & albo, seu albedini. Quod si esset tunc quemadmodum homo albus non est homo secundum istum, sic esset verum secundum errorem ipsius quod homo albus non est albus, & multo fortius, quia homo albus non est niger, similiter neque medio colore coloratus. Quapropter homo albus non esset habens albedinem sed neque alius esset habens albedinem quam homo albus, nullus igitur homo esset habens albedinem, quare secundum hoc nullus homo esset albus.

Ostendit idem quia sic album in illius sententia nihil esset.

Amplius secundum hoc album nihil esset, quoniam nec esset homo, nec aliquid aliud juxta hanc viam, vel potius nihil esset album; quoniam res alba non esset res: quare non esset aliqua res, & ita non esset aliquid, nihil igitur esset album, id est res alba, neque res nigra. Quapropter nihil esset res colorata, & ita nihil esset coloratum, & procederet hoc donec veniretur ad hoc quod nihil esset ens quoniam nihil esset res; ens enim sicut album de unoquoque secundum accidens, & secundum participationem dicitur, excepto creatore benedicto solo, de quo solo essentialiter dicitur sicut didicisti in prima parte divinalis magisterij alibi. Quapropter res ens neque esset res, neque ens: sequerentur & aliæ ex hoc incredibiles absurditates, & magis irridendæ quam per vias probationum destruendæ, qualis esset illa videlicet quoniam homo qui albet non est albus; non enim negare potuit hominem albescere, negabat tamen hominem esse album. Quod si iste qui ponit animam irrationalem potentiam quandam esse quæ tamen non est substantia, sed accidens, intellexit animal compositum esse ex corpore & potentia hujusmodi, intellexit igitur animal irrationale compositum esse ex substantia & accidente. Quapropter posuit ipsum nec esse substantiam, nec esse accidens, & sequuntur eum omnes prænominatæ absurditates, & multæ aliæ non minus irridendæ, quas ego propter prolixitatem prætereo.

Animam; si ponatur potentia accidentalis sensu & vita carere necesse est.

Amplius sicut sæpe dixi in præcedentibus cum iste erroneus ponat hujusmodi potentiam animam esse, procul dubio non ponit eam animam rationalem esse, neque vegetabilem tantum: Ponit igitur eam animam irrationalem esse; & cum ponat eam accidens, necessario habet ipsam ponere sine sensu & vita. Stupendum enim est valde in accidente ponere sensum, & magis incredibile est illud quod nec vitam habet neque sensum, vitam & sensum præstare subjecto in quo est. Si enim albedo non disgregaret visum & non esset ipsa disgregativa visus, nullo modo præstaret hoc subjecto in quo est, neque faceret ut subjectū ejus esset disgregativū visus per illam. Cum igitur nullâ aliâ potentiâ disgregatiuvm visus sit album, sive per aliam quam ipsa albedo disgregativa sit: sic necesse est animal irrationale non alia potentia sentire, vel sensibile esse, quam anima ipsius vel sentiat vel sensibilis sit. Et quemadmodum non prohibetur albedo quin de ea prædicetur, & actus quem subjectum agit per eam, videlicet disgregare, & etiam ipsa disgregativa vit, id est potentia disgregandi: sic non prohibetur anima irrationabilis ab actibus animalib⁹ quos per ipsam exercet animal. Quapropter quemadmodum albedo & disgregativa verissime dicitur, & disgre-

gans ; ita anima rationalis veriſſimè ſenſitiva dicitur, & ſentiens, ſimiliter & imaginativa & imaginans, cognitiva quoque & cognoſcens.

Contraria nata ſunt fieri circa idem adeóque & rationale & irrationale circa genus ſuum quod eſt animal.

Denique merito videri tibi poteſt erroneus iſte nec ipſa puerilia rudimenta logicæ, id eſt ipſa initialia attigiſſe ; cum manifeſtum ſit eum ignoraſſe quia contraria circa idem naturaliter & eſſe habent & fieri. Quapropter rationale & irrationale circa idem genus neceſſe habent eſſe : ſecundum autem errorem ipſius rationale circa genus eſt, irrationale vero circa accidens ; animal enim non dicitur de animalibus irrationalibus ut genus, neque prædicatur, ſed ſecundum accidens tantum ſicut audiviſti per errorem iſtum. Debes autem ſcire quia homo iſte non fuit auſus concedere animam irrationalem ſubſtantiam eſſe formidans, ne cogeretur confiteri ipſam ſubſtantiam incorruptam ac ſi hoc eſſet intolerabile inconveniens tanquam ex illo, neceſſe haberet conſequenter confiteri illam eſſe immortalem. In quo non immerito videri poteſt ipſum in eum errorem inductum fuiſſe ut crederet omnem ſubſtantiam incorpoream immortalem vel incorruptibilem eſſe.

Tractatus ſpecialis de immortalitate animarum humanarum.

Jam autem feci te ſcire in tractatu ſingulari de immortalitate animarum humanarum, quoniam omnis anima irrationalis mortalis eſt, ſive corruptibilis ex naturali defectibilitate ſua, & recidens in non eſſe à quo per omnipotentem virtutem creatoris educta erat in eſſe. Permittit autem illud creator nolens continere vitam vel eſſe præter corpus in quo eſt. Et cauſa in hoc eſt, quoniam otioſa & ſupervacua eſſet vita ejus extra corpus, cum non ſit nata operari niſi in corpore, & per illud. De anima vero rationabili jam notum eſt tibi ex eodem tractatu, & etiam alio quia nobiliores ac præſtantiores operationes ejus ſunt ei non per corpus, ſed ſeorſum à corpore, videlicet poſt ſeparationem ab illo, & declarabitur hoc tibi declaratione lucidiori & evidentiori in tractatu iſto, ſi Deus voluerit.

Quare animæ brutorũ intereãt non autem anima hominis.

Anima humana ſe ipſam ignorare non poteſt, ſed ipſa ſibi nota eſt notitia certiſſima.

Deſtructo autem errore iſto revertar ad illud in quo eram, & dicam quia patefactum eſt tibi in præcedentibus nullam animam rationabilem vel aliam ſubſtantiam intelligentem intelligere poſſe vel credere, vel etiam dubitare ſe non eſſe. Et addam quod mirabilius dictu videtur quia non eſt poſſibile eidem ignorare ſe eſſe vel ſe ipſam : ubi faciam te ſcire quia unicuique animæ rationali notum eſt ſuum eſſe, & nota ipſa ſibi notitia certiſſima qua certitudine nulla major.

PARS SEPTIMA.

Ponit exempla ad declarationem præcedentium.

Exemplum à motu navis ex quo debeat intelligi gubernator.

VERUM quoniam exempla non parum adjuvant imperitos, & interdum majorem fidem eiſdem faciunt, quam etiam demonſtrationes, ad intellectum ipſorum proponam aliqua eis hic. Dicam igitur quia homo ignorans animam humanam eſſe ſimilis eſt imbecilli qui videns navim ferri per aquam, & cognoſcens quia cavetur ei à periculis, videlicet ab alliſione ſcopulorum, & ſaxorum & quia declinatur ab eis ineeſſus ejus ; videt etiam nunc erigi & extendi velum ejus nunc complicari & deponi, gubernaculumque ipſius nunc huc nunc illuc intorqueri : videt remos quamdiu movetur navis ordinatè moveri, & cum omnia hæc videat non cognoſcit ineſſe gubernatorem tanquam ſi navis per ſemetipſam hæc omnia efficere poſſet.

A motu ipſius corporis humani.

Et eſt altera comparatio de imbecilli qui videt corpus humanum moveri & caveri à periculis caſus, ceſpitationis, ſive impactionis : videt nunc figi alterum pedem, & alterum elevari, & moveri donec & ipſe figatur, deinde illum, qui fixus erat & fixionem alterius expectabat, & finem motus ejuſdem, elevari & ferri in anteriora, & deinde figi, & expectare rurſum elevationem & motum alterius, donec iterum figatur & quieſcat expectans ſimiliter motum, & fixionem ipſius. Cum igitur videat pedes ſe ſic adjuvantes, ad invicem expectantes, aliáque motui illi ſuffragantia, & propter brevitatem intellectus, non intelligit motorem principalem totius corporis & motus ipſius rectorem.

Exempla ducta à textrino & ſimilibus.

Similis eſt etiam homini homo iſte nec hominis nomine dignus qui aſpiciens in textrinum & videt texi, & alias operationes quæ ad texturam pertinent videt fila unum poſt aliud necti & ordinari ; & tanquam pannus per ſemet texere ſe poſſet, & fila filis conjungere, inſtrumentaque quibus aggregantur, & ad invicem aſtringuntur, movere ita artificioſè, ut ea moveri intuetur ; nec tamen crederet eſſe textorem. Ubi quidem de eo non aliud cogitandum niſi quod fruſtra animam rationalem habet homo hujuſmodi, quem brutalis deſipientia depreſſit & eam in illa ſepelivit. Sic ſe habet & de alijs artificijs. Quemadmodum ſi quis aſpiciat in domum carpentarij, & videat in ea dolabras, ſecures, biſacutas, runcinas, aliaque quæ artificio carpentario deſerviunt ; intueretur etiam varias operationes, & motus inſtrumentorum hujuſmodi ; & tamen neget ibi carpentarium eſſe tanquam inſtrumenta hujuſmodi ſe per ſe movere poſſint, & operari opus quod ibi fabricatur, & arcam quæ ibi fabricatur, vel aliud opus artificiale ibidem fabricare videat. Et nihilominus dubitet fabrum vel artificem ibi eſſe, vel unum, vel plures qui inſtrumenta illa moveant, & per illa operentur. Iſte homo nihil mihi differre videtur ab aſino vel alio quolibet animali brutali.

Exemplum ductum ab ordine familiæ unde cognoſcitur paterfamilias.

Eſſet aliud conveniens exemplum contra iſtam brutalem deſipientiam de domo varijs utenſilibus refertiſſima, multiplicique, & copioſa ſupellectile apparata, aſpiciatque in ea coquos, & cibaria, vaſaque coquinaria diverſa, ignes diverſos ad coquenda cibaria, nec non & colaria ac purgatoria inſtrumenta quibus ſuperflua ſeu inepta & inconvenientia depurgantur, & expelluntur, apta vero depurantur ; familiamque multam ibi paſci, & nutriri conſpiciat evidenter, qua cœcitate poterit ignorare patremfamilias domui illi atque familiæ præeſſe ? Nec dubium eſt ſingula membra paſci in corpore animalis etiam vegetabilis, & mira æqualitate diſtribui alimenta, & juſtiſſima proportione, ita ut nullum ex membris, vel plus debita portione inde percipiat.

Error negantium animam ab omnibus artificijs impugnati.

Et ſi in alijs artificijs juxta exemplum iſtud conſiderationem facere volueris, invenies errorem iſtum quaſi ab omnibus artificijs impugnari, & obrui : & ad hunc modum ſe habet de inſtrumentis. Quis enim videns dolabram, & ſecurim, & non ſtatim agnoſcat propter operatorem ſeu fabrum lignarium factam eſſe ? Eodem modo ſe habet ad cytharam. Quis enim videat eam & non ſtatim cogitet de citharœdo ? quod ſi ſonum ejus audiverit, & concentum, quis adeo demens eſt ut per ſe ipſam reſonare putet muſicos ſonos ? Et ſi poſſibile eſſet ut non viſo citharœdo cithara ſonaret, quemadmodum fit in organis, hoc eſt multarum fiſtularum muſicis inſtrumentis, nullo tamen modorum abeſſe crederet citharœdum, aut muſicum alium qui numeros & fiſtulas moderaretur & regeret.

Simile quid eſſe in horologijs.

Nec te conturbet motus horologiorum qui per aquam fiunt, & pondera quæ quidem ad breve tempus, & modicum fiunt, & indigent renovatione frequenti, & aptatione inſtrumentorum ſuorum, atque operatione forinſeci, aſtrologi videlicet qui peritiam habet hujus artificij. In corporibus vero animalium

animalium vel etiam vegetabilium totum intus est, intra ea scilicet, quod motus earum atque partium suarum moderatur, & regit, ac modis omnibus perficit.

De distributione variarum partium in corpore animalis.

Et attende quia in omni corpore hominis, sive alterius animalis unum est secundum quod principaliter imperat, omnia vero alia serviunt: & de his quæ sunt instrumenta manifestum est, quoniam omnis operatio per modum quod est instrumenti servitium est utens eo & operans per ipsum De partibus vero instrumentorum sive membrorum quæ sunt nervi, & venæ, & ligamenta ossium, vel aliarum partium manifestum est, quoniam in ipsis operationibus quæ per ea fiunt deserviunt. Quam absurdum autem sit principalitatem istam & virtutem toti alicui, imo totis omnibus corporibus accidenti attribuere, sicut in præcedente memorato errore audisti, nemo nisi insanus permittitur ignorare.

CAPITVLVM SECVNDVM.

PARS PRIMA.

Ostendit quod corpus hominis manet idem per totam vitam.

Proponit sententiam Avicennæ & argumẽtum quo animam ostendit esse substantiã.

ET quoniam jam stabilitum est esse animæ humanæ, aggrediar declarare & notificare esse ipsius & essentiam ejusdem atque substantiam: Ratiocinatio autem qua Avicenna arbitratus est se declarasse animam esse substantiam, & nullo modo accidens, nec doctrinæ nec fidei congruit christianæ. Suppositit vero corpus omnis animalis terrestris continuè deficere, & destrui per resolutionem, & consumptionem; per motum & calorem naturalem, & propter hoc nullo modorum permanere: aut igitur permanet anima, aut non. Quod si nec anima permanet, sed destruitur, Ergo totus homo vel aliud animal. Quapropter nullus homo permanet, & nullus qui heri fuit est hodie. Ex quo sequitur quod nemo fuit natus, nemo fuit puer; alius enim erit homo cum fit adolescens, vel juvenis, aut senex. Si vero anima remanet cum corpus non permaneat propter prædictam jugem consumptionem, & jugem restaurationem, atque innovationem; necesse est animam hodie esse in alio corpore, quam fuit heri. Si igitur accidens esset quæcumque anima humana, vel alterius animalis, sequeretur accidens mutasse subjectum. Et hoc est unum de impossibilibus.

Refellit prædictam sententiam, 1. dissolutio illa corporis continua mors esset.

Verum doctrina ista non tantum contraria est fidei Christianæ, quin etiam in se est impossibilis. Cujus declaratio hæc est, non est possibile hominem permanere corpore ejus destructo; mors enim nihil amplius operatur in eis qui moriuntur nisi destructionem corporis. Quapropter vita ista non esset nisi infinitè intraret, & incessanter anima humana. Quapropter singulis momentis novum corpus generaretur in quolibet animali, etiam in homine quolibet, & esset generatio subita & instantanea, nec fieret in tempore.

2. Corpus non viveret quia non permaneret.

Amplius secundum hoc nec ipsum corpus viveret cum non permaneret; non enim vivit quod non aliqua particula temporis saltem vivit.

3. Quia diversitas numerica tam à materia quam à forma repetitur.

Amplius si ex alijs lignis, & alijs lapidibus numero ædificaretur domus manente forma eadem numero; manifestum est quoniam alia esset domus illa, quam prior; alia inquam numero. Et hoc solum propter diversitatem materiæ. Quare & alius erit homo numero propter alietatem sive diversitatem corporis, diversitatem inquam numero cum corpus materia sit, anima vero forma, nec poterit prohibere diversitatem istam numero unitas vel identitas formæ. Et quoniam via tibi patenter aperta est ad destructionem istius impossibilis, imo viæ multæ jam patent tibi, ad hoc non laboro ulterius propter destructionem ipsius.

Stabilit suã sententiam & refellit contrariam ex fide resurrectionis.

Dico igitur quia revera manet idem corpus sive caro eadem toto tempore vitæ cujuscumque hominis scilicet & illa resurrectura est in resurrectione generali Secundum autem errorem istum non est ratio ulla propter quam resurgere debeat unum ex corporibus illis infinitis, potius quam aliud. Quare necesse esset omnia illa resurgere, & propter hoc resurgeret unus hominum maximè adultorum cum infinitis corporibus hoc est habens unam animam & infinita corpora, quo monstro nullum majus poëtarum fabulæ confixerunt.

Idem ostendit ex eò quod nutritiva sit cõservativa individui.

Amplius nec reparatio nec restauratio veræ rationis, neque conservatio fieret in corporibus animalium, sive hominum, sive aliorum per nutrimentum. Non enim conservatur quod non permanet: nullum autem corporum hominis, vel aliorum animalium permanet etiam ad modicum temporis. Quare nec reparatio nec restauratio ut prædixi per nutrimentum esset. Qualiter igitur vis generativa conservativa speciei dicitur? Vis vero nutritiva conservativa individui? cum nullum individuum conservetur per eam; manifestum enim est quod nulla anima conservatur per eam; cum nulla nutriatur, ad minus rationalis Sed neque ullum corpus humanum per eam conservatur, cum non permaneat etiam modicum temporis; jugis enim est & continua secundum ipsos consumptio corporis humani, & aliorum animalium, quæ nutrimentis sustentantur. Et super hoc non est opus ut amplius disputetur, nec ego alia de causa de ista Avicennæ ratiocinatione mentionem feci, nisi ut appareat tibi quid habeat difficultatis, vel quod verius est falsitatis, iste sermo Avicennæ, &c.

PARS SECUNDA.

Quod anima non sit numerus se ipsum movens; vel harmonia.

Refellit sententiam Platonis quod anima moveat seipsam.

ET ne sis facilis ad omnes sermones philosophorum credulitatis, jam per me declarati sunt errores ipsorum. In sermonibus vero Platonis & Philolai non oportet te multum intendere curiosè, quoniam mendaces sunt evidenter, vel metaphorici, & de sermone platonis quo dicit animam esse substantiam se per semetipsam moventem, audisti Aristotelem in physico auditu, & probationes quas adduxit ad declarandum quia non est possibile aliquid moveri à se ipso, vel aliquid movere se ipsum; & declarabitur tibi in sequentibus. quoniam non est possibile ut anima humana motu suo moveat corpus humanum motu locali, quin potius necesse est ipsam quiescere spiritualiter, & fixam esse quotiens movet corpus motu locali. Ubi etiam faciam te scire, quia si moveretur motu spirituali, necesse haberet illa hora desistere ab illo motu locali.

Pythagoras est intelligendus metaphoricè cum dixit animã esse numerum.

Pythagoras vero qui posuit animam esse numerum se ipsum moventem, si propriè secundum planum sermonis sui hoc intellexisset procul dubio animam in genere accidentis posuisset; cum omnis numerus accidens sit: à genere substantiæ illam per consequens removisset, quod de tanto philosopho sentire nemo sapiens potest.

Philolaus quoque cũ dixit esse harmoniã, cujus tamẽ rationem puerilem censet,

Philolaus quoque animam qui harmoniam posuit esse, cum omnis harmonia relatio sit, & ad aliquid, & nullo modorum substantia, eam in viliori genere accidentium collocavit: cum manifestum sit inter omnia accidentium genera esse debiliorem relationem, seu ad aliquid, & propter

hoc elongatiſſimum à genere ſubſtantiarum. Quapropter non ſecundum planum ſermonis ſui, ſed magis ſecundum metaphoram juxta morem platonicorum intellexiſſe videtur animam eſſe harmoniam : illa namque ratio quæ ipſum ad hoc induxiſſe creditur à quibuſdam, non tam debilis & frivola, quam etiam puerilis eſt. Quoniam inquit animam harmoniæ ſimillimam eſſe ; ſimillima autem omnia in eandem ſpeciẽ convenire neceſſe eſt, quoniam nulla quæ diverſarum ſpecierum ſunt, poſſibile eſt eſſe ſimillima, quoniam ipſa diverſitas in ſpecie magna valde diſſimilitudo ſit. Quapropter in ſpeciem harmoniæ neceſſe fuit animam cadere, ut eis viſum fuit.

Refellit quoque ex eo quod idẽ diceretur de figuris, coloribus, pulchritudine, quibus adeo delectantur homines.

Hujuſmodi autem homines non attendebant quod iſta ratiocinatio ad hoc eos deducit ut omnes colores, & figuræ omnes, & pulchritudines corporales ſimillimæ eſſent animabus humanis, cum in eis eovſque delectentur, ut omnes delicias ſpirituales hujuſmodi delicijs poſtponant, & uſque in inſaniam per delectationem hujuſmodi pervertantur. Quare figuras & alios colores aliaſque pulchritudines corporales in eamdem ſpeciem cadere cum anima neceſſe eſt. Et ex hoc ſequitur animam quæ carne delectatur, & vino, carnem vel vinum eſſe, & quæ aromatibus aromata eſſe, quo nihil abſurdius cogitari poteſt ; ſecundum hoc enim nihil unum eſſet anima, cum tanta varietate rerum ac multitudine delectetur. Poſtquam enim non eſt poſſibile eam delectari niſi ſuo ſimili, neceſſe eſt eam eſſe ſimilem rebus omnibus quibus delectatur, nec ſolum ſimilem ſecundum alicujus accidentis participationem, ſed etiam ſecundum ſubſtantiam : Poſuit enim eam Philolaus ſimilem eſſe harmoniæ ſecundum intentionem iſtorum, non ſecundum accidens, ſed potius ſecundum veritatem ſuam & ſubſtantiam harmoniam eſſe.

2. Quia animæ quæ contrariis delectantur eſſent contrariæ.

Amplius autem inveniuntur animæ hominum delectari contrarijs ; alius enim pace, alius bello delectatur. Neceſſe eſſet animas eorum eſſe contrarias, & non unius ſpeciei.

3. Quia mutarentur animæ quoties mutant delicias.

Amplius cum tam frequenter mutent animæ humanæ delicias, ut nunc uno, nunc contrario eadem anima delectetur, contingeret ex neceſſitate animam illam mutare ſubſtantiam ſuam ; cum ſimilitudo ejus non ſit ſecundum accidens, ſed ſecundum ſubſtantiam ponatur.

4. Quia ſimilitudo cum impediat apprehenſionem impedit & delectationẽ in guſtu.

Amplius manifeſtum eſt quia ſimilitudo cum impedit apprehenſionem, impedit & delectationem quominus fiat ex ſimili apprehenſo : cujus indicium eſt quia ſi ſaliva proprium haberet ſaporem, non eſſet delectatio ſecundum guſtum in alijs ſaporibus, & hoc eſt quia alij ſapores non ſentirentur, ſicut apparet in febricitãtibus ex cholera quibus infectio ſalivæ cholerica omnia guſtabilia facit eſſe amara.

Et in viſu.

Nec jam dubium eſt ſimiliter, quin ſi pupilla colorem haberet proprium, aliorum colorum non eſſet receptibilis. Quapropter cum non ſit videre niſi per receptiones paſſionum quæ fiunt à luce & coloribus in ipſa pupilla, nullus color videretur. Cauſa autem in hoc eſt, quia color pupillæ prohiberet ab ea colores alios, quoniam colores duo non compatiuntur ſe in eodem ſubjecto, ſive ſint colores contrarij, ſive ſint ejuſdem ſpeciei. Similiter color non recipit ſecum ſimilitudinem, ſive impreſſionem alterius coloris in ſuo ſubjecto. Exempli gratia, ſi pupilla albi coloris eſſet, nõ eſſet paſſibilis alio albo. Non enim albũ agit naturaliter in album ; cũ omnis actio naturaliter per contrarietatem ſit, & fiat. Quippe non eſſet poſſibile per albam pupillam aliquid album videri. Et intendo, quia non eſſet poſſibile aliquid quod eſſet album, videri per pupillam quæ eſſet alba, quoniam ſicut prædixi prohibitum eſſet omne aliud album imprimere ſimilitudinem hujus coloris in pupillam hujuſmodi, & ipſa ſimiliter eſſet prohibita recipere impreſſionem ipſius ab illo. Et hæc cauſa propter quam inſtrumenta omnia ſenſuum creata ſunt in diſpoſitionibus aptis ad receptiones impreſſionum à rebus ſenſibilibus.

Et in auditu ubi oſtendit ab anima nõ poſſe percipi harmoniam & ipſa ex harmoniis cõpoſita ſit.

Manifeſtum igitur eſt ex omnibus his quoniam ſi anima harmonia eſſet vel ex harmonijs eſſentialiter compoſita, non ſolum in harmonijs forinſecus non delectaretur, ſed neque eas ſentiret, aut perciperet, quod neque illæ poſſibiles eſſent ſimilitudines ſuas imprimere in illam : quod ſi forſitan aliquam ex harmonijs perciperet, illam ſolam perciperet quæ ipſa eſſet, vel illas ex quibus cõpoſita eſſet. Accideret etiã eam audire inceſſanter illas, vel illam, quemadmodum accidit in homine qui patitur aurium tinnitum, à cujus auditu numquam quieſcit, niſi major aut fortior ſonus tinnitum hujuſmodi ex ejus auribus fugaverit, & excuſſerit, aut occupatio ſomni, vel alia ab hujuſmodi tinnitu illum averterit.

5. Quia anima nõ ſemper illam ſentit nec eam ſentiendo ſempet delectatur.

Amplius ſi anima eſſentialiter harmonia eſſet, harmonia inquã ex ſonis, ſive quæ in ſonis, & inter ſonos eſſe nata eſt : ſicut inceſſanter ſentit gaudiũ, vel triſtitiam quæ in ipſa eſt, ſic incomparabiliter fortius non ceſſaret ab ipſa ſenſus & delectatio harmonica ; eſſet enim eſſentialiter harmonica, cujus ſoni ſi ceſſare poſſent, deſtrueretur ipſa harmonia : Et propter hoc eſſentia ipſius animæ deſtrueretur : quod ſi ceſſare non poſſent, eſſet igitur apud eam, & in ea inceſſabilis concentus harmonicus, utpote eſſentialis eidem. Quare eſſet & delectatio ejus in illo continua non habens interpolationem : Omnis autem anima ſcit & teſtificatur apud ſe ipſam iſtud non eſſe poſſibile.

6. Quia non quæreret harmoniæ extrinſecus quæ ſuaviſſimam haberet apud ſe.

Amplius ſecundum hoc harmonias forinſecus non quæreret anima, cum in ſe ipſa concentum ſuaviſſimum, imo omnes cantationes jocundiſſimas haberet. Neceſſe enim eſſet eam eſſe, non quamcumque harmoniam, aut qualemcumque, ſed præexcellentiſſimam creatoris ſapientia inſitam.

Philolaum iterum refellit, ſi de ſenſibili ſono locutum dicas.

Jam igitur feci te ſcire per hæc, quia Philolaus aut metaphorice locutus eſt in ſermone quo dicit animam harmoniam eſſe, aut omnino quod harmonia eſſet ignoravit : neque enim eſt fingere cujus harmonia vel ad quid, aut quæ harmonia eſſet anima vel ad quid harmonizaret. Quemadmodum dici conſuevit de nervis, aut cordis citharæ, vel de fiſtulis organorum ad invicem, quemadmodum dicitur quia nervus harmonizat ad nervos, & fiſtula ad fiſtulam, harmonizat inquam ſeu reſonat diapazon, aut diapente, aut aliam ſymphoniam : & quoniam ſi concentus eſſet continuus in eſſe petroſo quod eſt inſtrumentum auditus, continua eſſet auditio illius ; multo fortius neceſſe eſt ſi ipſa anima harmonia eſt eſſentialiter, eam numquam vacare ab auditu, vel nobiliori ſenſu hujuſmodi : multo enim magis impoſſibile eſt eam vacare à quocumque eorum quæ eidem eſſentialia ſunt, quam carere aliquo eorum quæ illi à foris adveniunt. Amplius quæ harmonia eſſet hujuſmodi quæ nec audibilis eſſet ipſi animæ nec cuique alteri.

Si vero de intelligibili harmonia intelligendus ſit, metaphoricè locutum aſſerit.

Ad hoc igitur tandem deveniet Philolaus ut eam dicere habeat intelligibilem harmoniam, & non ſenſibilem eſſe : ex quo apparebit illum in ſermone ſuo locutum fuiſſe metaphorice, & aperiet ſe per alia hujuſmodi, & neceſſe habebit idem Philolaus ediſſerere quorum harmoniam vel interius quæ ſit anima ſecundũ intentionem ipſius. Facile eſt autem tibi videre quia quanto profundius, quantoque perſcrutatius inveſtigaris ſermonem ipſius, tanto inquã erroneũ ſive abuſivum illum eſſe cognoſceres. Et hæc quidem ſic diſputavi ut puerilibus ingenijs, & ad modicum exercitatis aliquatenus patefacerẽ. Et poſſem utique de ſermone Pythagoræ diffuſius ac diligentius diſputare ; quod & indubitanter feciſſem

fecissem nisi etiam imperitis viæ facillimæ ad destructionem illius apparerent.

PARS TERTIA.

De incorporeitate animæ.

Proponit incorporeitatem animæ.

POST hoc autem aggrediar removere corporeitatem ab essentia animæ humanæ, & declarare nobilitatem substantiæ ejus, cujus pars aliqua spiritualitas est : Non enim tota nobilitas animæ humanæ spiritualitas est ipsius, sed revera pars aliqua ipsius est ; in multis namque speciebus aliis substantiarum spiritualitas invenitur, sicut jam frequenter audivisti. Debes autem & hîc reminisci quia spiritualitas, & corporalitas contraria sunt. Et propter hoc eadem est earum scientia, & disciplina, nec est plenè cogitare alteram altera remanente prorsus ignota.

Ostendit quod anima non sit res corporea.

Dico igitur quia corporeitas per hoc quod est corporeitas non est præstans vitam, vel corpori cujus est, vel alij ; sicut neque corpus per hoc quod est corpus vel vivum est vel vitam habens. Manifestum est etiam imperitissimis innumerabiles species corporum non solum vita carere, sed etiam nec possibilia esse vitam habere, nec vivificabilia esse. Manifestum igitur est corporeitatem non præstare vitam substantiæ corporeæ cujus est ipsa corporeitas. Aut igitur anima humana & quæcumque alia etiam non habebit vitam, & ita erit corpus mortuum sicut terra, vel aqua, aut erit ei vita aliunde quam corporeitate. Illud autem ex quo sive per quod est ei vita, necesse est vivens esse ; quod enim in se vivens non est, sed vita carens, impossibile est præstare vitam alij sivè vivificare illud. Necesse igitur est illud vivere sive vitam habere in semetipso. Et quoniam omne vivens necesse est esse substantiam ; cum impossibile sit manifestum quodcumque ex accidentibus vivere, necesse est substantiam esse id omne ex quo vel per quod anima quæcumque vivit.

Idem quod supraostendit ne scilicet detur processus in infinitum si anima se ipsa non præstet vitam.

Hujusmodi autem substantiam necesse est in ipsa, & de ipsa esse, aut in ipsa, & non de ipsa. Quod si fuerit in ipsa, erit igitur in ipsa anima quæ in animali est animans ipsum, & de ipsa tanquam pars ipsius : quare erit ipsa animata, & propter hoc non erit anima sed animatum : erit etiam ipsa habens animam. & de illa restabit similis quæstio. Si vero non fuerit de ipsa anima id ex quo, & per quod vivit, sed in ipsa : Erit igitur in ipsa sicut accidens, & sicut forinsecum & adventitium, quemadmodum lumen in aëre. Quapropter sicut naturaliter aër in se, & per se est lumine carens, sic naturaliter anima in se ipsa & per se ipsam erit vita carens, & propter hoc mortua in semetipsa, sicut corpora inanimata. De illo quoque ex quo, & per quod vivit ipsa anima, relinquitur similiter quomodo vivit ? an sit vitam habens sive vivens. Si enim non est vivens, sive vitam habens, non erit possibile ipsum vitam præstare alij vel vivificare illud, quapropter nec præstabit vitam animæ, nec vivificabit illam. Erit igitur ipsa anima non habens vitam, & propter hoc nec viva nec vivificata. Et non oportet ut prolixiorem faciam tibi sermonem hunc, cum evidenter videas quia nec in infinitum potest res ista currere, sed neque possibile est eam stare statu convenienti, & cujus impossibilitas etiam per semetipsam non appareat.

1. Quia omne corpus est merum corpus adeoque anima si corpus est erit merum corpus.

Amplius omne corpus est merum corpus, & intendo merum corpus quod non habet substantiam spiritualem partem sui, quemadmodum & merum spiritum nemo intelligit esse nisi spiritualem substantiam, quæ nihil habet corporeum vel corporeæ substantiæ. Quapropter si anima corpus est, erit ex necessitate merum corpus, merum autem corpus non est possibile vivere per se, quoniam tunc viveret per hoc quod est corpus, sive per corporeitatem; quare necesse esset ipsam vivere per aliud : Omne autem vivens per aliud necesse est animatum esse ; quod autem animatum est impossibile est animam esse; impossibile igitur est, animam esse corpus.

3. Quia sic anima esset vivens aliunde, & à foris

Amplius secundum hoc anima non est vivens in semetipsa, neque per se, sed aliunde & à foris.

4. quia si anima esset corpus esset inanimatū vel animatum si animatum vel anima rationali vel alia.

Amplius si esset corpus, esset vel animatum corpus, vel inanimatum : quod si esset animatum, esset animatum tunc anima rationabili vel alia: quod si anima rationabili, esset igitur ex illa & anima quæ est animatum homo compositus integer Cum igitur homo nihil aliud sit quam substantia ex corpore, & anima rationali composita : anima autem pars hominis sit, erit ex necessitate anima ipsa homo simul, atque pars hominis. Si vero anima irrationabili animata fuerit anima ipsa, tunc erit ex ipsa, & illa alia anima, qua ipsa animata est, compositum animal irrationale, quod & erit pars hominis. Unde igitur erit ratio vel rationabilitas homini ; non enim à parte animæ suæ possibile est ut sit ei ratio, vel rationabilitas; cum nec ipsi animæ sit ratio, vel rationabilitas : neque à parte corporis sui possibile est illam id esse, sed neque à parte animæ, videlicet qua ipsa anima animata est, cum anima illa irrationabilis sit. De illa igitur anima restabit quæstio, videlicet utrum corpus sit, an non ? Quod si dixerit illam non esse corpus, cum tamen irrationalis sit, sicut dicitur ; quanto fortius igitur ipsa anima rationalis corpus non erit; cum manifestum sit incomparabiliter nobiliorem illam esse, quam sit anima irrationalis, & propter hoc remotiorem esse incomparabiliter ab ignobilitate corporeitatis. Si vero dixerit ipsam esse corpus inanimatum : erit igitur corpus non vivens, & propter hoc omnino mortuum : Quapropter non erit possibile ipsam præstare vitam corpori humano, sive vivificare illud.

5. quia si esset corpus esset vel compositū. vel simplex neutrum vero stare potest.

Amplius si illa sit corpus, erit ex necessitate aut simplex aut compositum : quod si simplex, erit ex necessitate aut unum ex elementis quatuor, aut ex quinta essentia : quod si fuerit ex quinta essentia, erit ex necessitate ei figura & motus. Jam enim declaravit Aristoteles omni corpori esse motum, & non esse possibile uni corpori esse nisi motum unum naturalem : quapropter omnes alij motus erunt unicuique corpori violenti. Quod igitur omni genere motus localis movet anima humana corpus humanum, necesse erit ut vel moveat ipsum motibus suis vel non. quod si moveat ipsum motibus suis, habet igitur multos motus quorum vel aliquis est voluntarius, vel nullus. Quod si aliquis, igitur movetur voluntate, ac quoniam motus voluntarius ab anima est, movetur ab anima. Cum igitur sit corpus voluntariè motum, sicut ponit adversarius, erit corpus animatum : quapropter erit anima pars ipsius : non erit igitur corpus, neque anima simpliciter ; sed compositum ex iis ; quoniam cum sit corpus voluntariè motum necesse est ipsam esse animal. Et idem accidit de anima ipsius : aut enim erit corpus, aut non erit corpus. Et inde patet tibi via destructionis quam audisti, &c.

PARS QUARTA.

Vtrum anima sit corpus cœleste.

Recitat opinionem ponentem esse corpus æthereum.

QUoniam autem visum est quibusdam, qui in Philosophia eminere nisi sunt totum cœlum cum partibus suis omnibus vitam esse, & intendo totum quod est à luna supra Verisimile est opinionem hujusmodi erroneorum, qui animam

corpus æthereum ponunt esse ex opinione hujusmodi hominum lunaticorum, aut supra lunam habitantium hoc accepisse, si tamen sermones eorum audierunt.

Quam ex Prophetis desumere se putant. Ezech. 1.

Et quoniam opinionem hujusmodi firmare conati sunt ex sermonibus cujusdam ex Prophetis Hebræorum sic dicentes, vel interpretantes scintillas aëris candentis emicantes ex vultibus animalium, quæ in visione sua prophetica ille se vidisse scripserat, scintillas illas asperiones quasdam vitæ esse quas diffundunt animalia illa in aëra nostræ humanitatis. Et hæc est causa, ut eis visum est, propter quam attrahimus aëra in sustentationem vitæ nostræ. Similiter & omnia animalia spirantia, quapropter vix ad modicum vel brevissimum carere, & abstinere possumus aspiratione, & respiratione tanquam à necessario alimento, & sustentatione vitæ nostræ. Quia igitur præsumptivus videtur sermo iste, & est hominum qui de intelligentia obscurissimæ visionis illius præsumpserunt, conveniens est non præterire sermonem hujusmodi indiscussum.

Ostendit quod nullū corpus cæleste est vita.

Dico igitur quia hujusmodi homines aut intellexerunt cœlos & stellas corpora esse, aut non: quod si intelligunt esse corpora, impossibile est ut cum hoc intelligant ea totaliter esse vitam. Aut enim opinantur ea esse corpora animata, & viventia, aut non. Quod si animata & viventia intelligunt ea esse in parte solummodo vitam; omne namque corpus animatum in parte vita est, quod est dicere, quantum ad animam, quæ pars ejus est, si eo modo animatum est, ut ex anima & corpore compositum sit. Si vero aliter eo modo videlicet, ut corpus humanum, vel alterum alterius animalis: tunc manifestum est ipsum non solum non esse vitam, sed etiam non habere vitam, nisi potentia, & quasi à foris. Quapropter neutro modorum possunt somniare corpora illa vitam esse, dummodo ea esse corpora veri nominis opinentur: non vero intelligibile est ullo modorum quod color albus qui & albedo est, cum sit albus secundum essentiam vel substantiam, sit albus secundum participationem. Quapropter qui credunt corpora vitam esse, quod est secundum essentiam vel substantiam, necesse habent credere illa non esse viventia secundum participationem, neque animata anima quæ vel pars eorum sit, vel à foris, hoc est nisi ea parte viveret sua conjunctione, vel unione ad illa: quemadmodum se habet in corporibus hominum, & aliorum animalium.

Exponit sententiam contrariā.

Jam autem ad hoc deducti sunt hujusmodi erronei homines, ut concedant solem, & lunam, & stellas, & ipsos cœlos non esse corpora; sed sicut prædixi unumquodque eorum esse vitam tantum, & esse lumina, vitamque in aëre nostræ habitationis scintillantia, quod est dicere tanquam scintillas aspergentia. Cum autem quæritur ab eis, quomodo figurata sint lumina illa, & formam sphæricam habentia, cum figuræ hujusmodi vel formæ qualitates corporum sint, similiter & motus continuus non nisi corporis sit dispositio, sicut declaravit Aristoteles in libro phyficorum; nihil aliud habent quod delirent, nisi quia lux nobilior, atque prior est omnibus corporibus, & propter hoc sensibus incorporeis vicinior, & tanquam media inter utraque. Propter quod vita est à parte substantiarum incorporalium spiritualium, & abstractarum, quibus immediata propinquitate subjungitur: à parte vero corporum ex simili appropinquatione sunt eis figuræ, & formæ, non quidem veræ, sed apparentes, atque potius verarum figurarum, & formarum, quæ propriæ sunt similitudines corporum aliquæ. Et de motu necesse habent similiter delirare.

Hujusmodi igitur homines sensu non indigent, cum sensui non credant, cum videant moveri corpora cælestia, negant ea moveri, non credentes sensui oculorum suorum. Deinde necesse habent confiteri vacuum esse totum quod est à luna supra; cum spirituales substantiæ locum replere non possint, verissimèque proprium corporis sit, & inseparabilis sequela corporeitatis loci repletivitas.

Quam refellit testimonio sensuū & quia spatium quod est super lunam non possit dici vacuū.

Quod vero lux loci repletiva non sit manifestum est, ex hoc quod aër qui utique corpus est secum illam in eodem loco totaliter recipit, quod nullo modorum fieret si illa repletiva loci esset; quoniam potius excluderet eam, & repelleret à se ipso, & loco suo, quemadmodum excludit & pellit aquam de vase longi, ac stricti orificij, cum mersum in aqua fuerit orificio ipsius ad profundum obverso; neque enim una stilla intrare in vas illud permittitur. Cujus nulla alia causa cogitari potest nisi corporeitas aëris vas illud implentis & aquam ab ingressu repellentis; & hoc est judicium quo Philolaüs in libro de spiritualibus ingeniis probat aëra esse corpus, &c.

Lucem non esse locirepletivam ostendit et aëre eam admittente, aquam vero repellente.

PARS QUINTA.

Ostendit quod corpora cælestia non scintillant vitam in aërem inferiorem.

Ostendit quod corpora cælestia non scintillant vitam in aërem inferiorem.

DE vita vero quam scintillare dicunt in istum aëra cælestia corpora, merito quærendum est ab eis an substantia sit, an accidens. Quod si substantia est, & substantia utique corporea, atque perennis existentiæ, necesse est per decisionem emicet, atque dissiliat in aëra istum. Quapropter cum continua sit ista decisio, & ex quo cæpit transacti sint jam anni sex millia, & amplius; jam totum cælum consumptum esset per illam, vel saltem notabiliter atque deformiter detritum. Nisi forte dicere audeat renovationem ac reparationem fieri continuè cælis & stellis, per quam defluxionis hujusmodi consumptio continuè restauraretur. Quapropter generabiles & incorruptibiles poneret cælos, & omnia cælestia, & quod est majoris insaniæ infirmioris substantiæ, atque debilioris esse quam sint multa ex terrestribus corporibus. De quibus manifestum est quod non sit in eis continua consumptio, sicut apparet in balsamo, & diamante; id est adamante, ut de ligno cedri verisimiliter creditur à multis, quia imputribile sit. De ferro vero & aëre si à rubigine serventur, vix est videre vel deprehendere consumptionem aliquam fieri in eis. Nota vero jam sunt hominibus artificia quibus rubigo & arugo arcentur ab hujusmodi metallis.

1. Quia cæli corruptibiles essent & debilioris naturæ quā multa ex terrestribus.

Amplius istæ scintillæ quæ trahuntur ab hominibus & aliis animalibus per respirationem substantiæ incorporeæ sunt, & vitæ immortalis secundum errorem istum. Quid igitur fit de eis? an revertuntur ad cælum à quo eas descendisse dicitur? an remanent apud nos, & in hac regione nostræ habitationis? Præterea cum aliæ post alias simili modo veniant, aggregantur-ne, & uniuntur, aut remanent dispersæ, & disgregatæ? Quod si unum continuum fit ex illis crescens per istas novas additiones continuè, tunc necesse est vitam nostram in immensum augeri. Et quoniam hujusmodi substantiæ vita perennes sunt, & nullo modo destructibiles, conveniens est vitam nostram perennem esse, & nullo modo morti obnoxiam.

2. Quia scintillæ quæ abstrahuntur ab hominibus & aliis animalibus essent substantiæ incorporeæ & immortalis.

Amplius quis erit iste modus sustentationis vitæ nostræ, & aliorum animalium per scintillas hujusmodi? aut enim intrabunt in animas nostras, & unientur eis, aut per unionem aggregabuntur eis, aut intrabunt corda in quibus sedem vitæ posuerunt

3. Quia non potest intelligi quomodo scintillæ illæ vitam nostram nutrient.

aliqui ex philoſophis, aut pulmonem per quem maximè fit attractio reſpirationis. Unionem autem ad animas noſtras neque cogitare poſſibile eſt. Si enim unum fieret ex illis, & animabus noſtris, illud nec eſſet anima humana, neque illa eſſet illæ; niſi forte quis dicat quia id compoſitum eſſet anima humana. Quapropter neceſſe haberet dicere animam humanam creviſſe additione ſcintillarum hujuſmodi. Crementum autem aut eſſet per nutrimentum, quemadmodum fit in corporibus, aut eſſet per additionem, & hoc per modum quo creſcere dicitur acervus lapidum, cum ei alij lapides apponuntur. Jam autem didiciſti ex aliis quia in crementō corrumpitur, atque deſtruitur nutrimentum, crementum dico corporum noſtrorum, & aliorum animalium. quapropter ſi per hunc modum creſcerent animæ noſtræ ex additione ſcintillarum hujuſmodi, neceſſe eſſet ſcintillas hujuſmodi deſtrui & extingui, & propter hoc mori. Quomodo igitur mortuæ vitam noſtram nutrirent atque augerent?

4. Quia ſi ſcintillęque ſunt naturæ cæleſtis ſecundum illos corrumperentur, & ipſum cœlum.

Amplius ſecundum hoc totum cœlum mortale & extinguibile eſſet, & hoc per conjunctionem ad infirmius, atque debilius ſe; ſcintillæ namque hujuſmodi partes cœli ſunt ſecundum ipſos, & cujus pars corruptibilis eſt, neceſſe eſt corruptibile id eſſe. Extinguuntur autem conjunctione ad corpora noſtra, videlicet cum intrant ea per reſpirationem. Si verò creſcerent per additionem earum, quemadmodum creſcit acervus lapidum ex additione aliorum ſuper ipſum, neceſſe igitur eſſet unumquemque noſtrum aliam habere hodie animam, quam habuerit heri, vel habebit cras, quemadmodum manifeſtum eſt acervum lapidum viginti alium eſſe, hoc eſt non eumdem, quam ſit acervus lapidum quinquaginta.

5. Quia ſcintillæ non poſſunt eſſe nec impartibiles quia ſic uniri non poſſent animę noſtræ ut putant, nec partibiles, quia ſic corporeæ eſſent.

Amplius hujuſmodi ſcintillæ aut partibiles ſunt, aut impartibiles. Si impartibiles qualis igitur poteſt eſſe unio earum ad ſubſtantiam animæ humanæ impartibilem; neque enim cōtinuatio, neque contiguatio, neque mixtio locum habet inter eas. Si verò partibiles ſunt quemadmodum flammulæ, vel ſcintillæ viſibiles, conjungentur igitur ad invicē & continuabuntur, & erit unum ex illis quemadmodum ex ſcintillis una flamma. Reſtabit igitur de ipſis utrum ſit in eis ſignare trinam dimenſionem, & tunc videbuntur corporeæ eſſe, & propter hoc impoſſibile erit ipſas eſſe vitas, ſicut jam feci te ſcire in præcedentibus.

6. Quia expiratio auferret vitæ noſtræ totū quod ei conferebat reſpiratio.

Amplius cum attrahuntur per reſpirationem aut emittentur per expirationem, aut retinebuntur non emiſſæ. Quod ſi emittuntur, auferet igitur expiratio vitæ noſtræ totum quod ei conferebat, ſive contulerat reſpiratio; cum nulla earum retineatur, niſi fortè quis dicat quod aliqua earum diſpoſitio retenta eſt in animabus noſtris; alioquin fruſtra attractæ viderentur, quemadmodum nutrimentum quidem tale per omnia emittitur quale fuerit intromiſſum.

7. Quia dici non poteſt quod ſcintillæ huiusmodi emittantur in nullo immutatæ. Quod dici non poſſit ſcintillationes hujuſmodi eſſe accidentia

Amplius ſi in nullo immutatæ emittuntur, ad quid aliæ attrahuntur? nihil enim aliud aut aliter poſſunt quæ ſuper adveniunt quam priores. Quapropter manifeſtum eſt quia ſupervacuè & prorſus inutiliter attrahuntur, quemadmodum dixi de nutrimento per omnia ſimiliter immutato.

Quod ſi dixerit quia ſcintillationes hujuſmodi accidentia ſunt. Dico quia iſtud non eſt minus erroneum quam primum: quoniam non eſt dignoſcere genus in quo, vel ſub quo ſint; non enim poſſibile videtur poſſe eas collocari niſi in genere qualitatum. Denominatio autem ab illis ſi veræ vitæ ſunt non eſt niſi vivere, vel vivens, ſed ut accidens,

8. quia ſcintillationes

vel vivere vel vivens efficiat cui videatur?

Amplius cum in aëre ſunt hujuſmodi ſcintillationes ex neceſſitate facerent illum & vivere, & viventem: hoc autem eſt deliramentum novum quod nemo adhuc ſomniavit.

illę ex quę ſunt in aere facerent aërem vivere.

Amplius accideret ſecundum hoc ipſum aëra mori, & extingui quotiens reſpirando attrahitur, ſi ſcintilla hujuſmodi ſpoliaretur. Si vero tranſirent in corpora noſtra, tunc mutarent accidentia illa ſubjectum ſuum, aëra videlicet, à quo tranſirent ad corpora noſtra.

9. Sic & aër moreretur quoties per reſpirationē attraheretur ſcintilla

Amplius cum totus aër reſperſus ſit hujuſmodi ſcintillationibus, non reciperet alias ejuſdem ſpeciei. Quapropter non erit verum hujuſmodi ſcintillas continuè ſpargi in aëra. Et juxta has vias facile eſt tibi alias ratiocinationes ad deſtructionem hujus erroris invenire.

10. Quia cū ſint ejuſdem ſpeciei ſcintillationes illæ, non poſſent continuè ſpargi in aëra.

PARS SEXTA.

Quod anima non ſit aliquod corpus.

Oſtendit animam nō eſſe corpus 1 quia duo corpora nō poſſunt eſſe ſimul.

Addam etiam & alia quibus manifeſta fiat incorporeitas non ſolum animæ humanæ, ſed etiam aliarum. Dicam igitur imprimis quia nullum corpus recipit intra ſe aliud corpus, omne autem corpus quod vivit totaliter, recipit in ſe vitam & animam totaliter, cum ſit animatum totaliter & vivens ſecundum omnem ſui partem, ſicut apparet in oſſe quod totaliter vivit, cum ſecundum omnem ſui partem creſcat. Eodem modo ſe habet & de carne quæ totaliter, hoc eſt dicere ſecundum omnem ſui partem, & recipit & habet intra ſe animam Declaratum igitur eſt tibi per hoc animam non eſſe corpus; alioquin duo corpora eſſent in eodem loco totaliter.

2. Quia corpus non ſubit aliud corpus ſine læſione & diviſione.

Amplius corpus non intrat aliud quin diviſionem faciat illius, vel diviſionem patiatur ab ipſo. Omnis autem anima intrat corpus quod animat, atque vivificat abſque ulla diviſione, & læſione illius, & etiam ſui ipſius. Similiter & habitat in eodem, & quod plus eſt, conſervat ipſum, atque vivificat ſua inhabitatione in illo. Manifeſtum igitur eſt ipſam non eſſe corpus, cum omne corpus ſuo ingreſſu in aliud & ſua exiſtentia in illo diſſolutionem & deſtructionem efficiat.

3. Quia ſic per mortem ſoluta anima corpus non rigeſceret, ſed potius molleſceret.

Amplius ſi anima corpus eſſet poſt receſſum ipſius à corpore, corpus remaneret minus durum & rigidum, & propter hoc magis in omnem partem flexibile. Apparet autem evidenter è contrario quia corpora mortuorum morte rigeſcunt, atque dureſcunt, & ligna omnia mortua in nullo morte id eſt extinctione vitæ ſuæ penitus flecteſcunt ſive molleſcunt. Quod ſi dixerit quia tanta eſt ſubtilitas ſubſtantiæ animæ ipſius, tantaque ut dicatur mollities, ut receſſus ejus in nullo imminuat rigorem, vel duritiem corporis in quo erat. Et in hoc evidenter errare videtur quia aër utrum quem impleverit rigidat & indurat, receſſuque ſuo & exitu ab illo relinquit illum omnino flexibilem atque plicabilem, cum tanta ſit ſubtilitas, tantaque mollities ipſius aëris.

4. Quia ſentire non eſt actus corporis per modum quo eſt corpus.

Amplius ſentire non eſt actus corporis per modū quo eſt corpus, & intendo per corporeitatem ſuam quoniam tunc neceſſe eſſet omni corpori eſſe actum iſtum. Et etiam vivere quod eſt multo inferius, multoque minus nobile, ſicut ſæpe audiviſti: ſi igitur eſt corpori, eſt ei per aliud quam per hoc quod eſt corpus, ſive per corporeitatem ſuam. Quapropter manifeſtum eſt quod illi alij & per ſe, hoc eſt per naturam ſuam, & in eo etiam eſt tanquam in ſubjecto proprio & cujus eſt per ſe. Et quoniam non eſt dicendum quia ſentire non ineſt homini, vel alteri animali, niſi per animam & rationem ipſius. Manifeſtum animam ſive hominis, ſive alterius animalis cujuſcumque non eſſe corpus.

Nec te conturbet quod antiqui philoſophi lati-

Solvit objectionem ductam à testimonio Philosophorum latinorum qui animã aëra, & Hebræorum qui spiritũ ventum vocaverunt.

norum aëra ipsam animam vocaverunt. Similiter & spiritum gens Hebræorum vocat ventum; quapropter ij ventum non aliud intelligere potuerunt adhuc quam aëra. Nec est mirum si aëra spiritum vocaverunt; cum apud nos etiam spiritus, & aër, & anima, & omnis substantia nobilis abstracta usitatissimè nominatur. Verum tu debes scire in hoc quod ipsi Philosophi Italici inter animum & animam, quemadmodum nos inter spiritum & animam distinguunt; animam quippe nos ab eo quod animat, hoc est vivificat, administrat & regit corpus: spiritum vero eam nominamus ad se ipsam absque comparatione ipsius ad corpus Et intendo quod quantum ad vires per quas operatur in corpore per illud anima est. Spiritus autem absolutè & simpliciter atque essentialiter.

Quomodo differant animus & anima, vel anima & spiritus.

Nec intelligas quod duo numero quod est dicere subjecto & essentia, hoc est necessitate essendi & veritate, sunt anima & spiritus, & quod ex illis composita sit anima vel spiritus, vel tertium aliquid ex ambobus, ut faciam te scire in sequentibus. Animus vero apud Philosophos, ut prædixi, idem qui & spiritus apud nos. Voluerunt igitur ipso genere masculino strenuitatem ipsius atque nobilitatem insinuare, nec non & dignitatem regiminis, & imperij quo corpori imperat, quæ procul dubio magis congruit sexui masculino.

Ex testimonio animæ intelligentis ostenditur animam non esse partibilem.

Addam autem ad hoc testimonium omnis animæ intelligentis, & faciam te scire quod omnis anima intelligens intelligit, scit, testificatur se non esse partibilem, &c.

PARS SEPTIMA.

Quod anima non sit corpus cæleste.

1. Quia deberet anima si esset corpus cœleste habere figurã sphæricam quæ tamen motui recto ineptissima est.

CONveniens autem est ut præmittam tibi aliqua contra imbecillitatem istorum, qui animam humanam corpus cæleste esse dixerunt, & contra sequaces Heraclij qui ignem illam esse posuerunt, & imperitis rationes eorum hoc ipsum suaserunt. Dico igitur quia si anima etiam quæcumque corpus cæleste esset, necesse esset figuram vel formam sphæricam illi esse; hæc enim est omnium figurarum seu formarum nobilissima, ac perfectissima, & propter hoc motui nobilissimo id est circulari aptissima, sicut Aristoteles sensisse & scripsisse in primo cœli & mundi manifestum est. Quapropter consequens esset animæ formam vel figuram sphæricam esse, de qua manifestum est quia motui recto ineptissima est, propter quod & ad movendum corpus motu quocumque recto inconvenientissima, si non nisi suo motu moveret illud.

Errores circa figuram animæ.

Vides autem evidenter quia error iste non minus puerilis est eorum errore, qui posuerunt animæ humanæ formam, seu figuram pueri parvuli inducti ad hoc in speculatione picturarum; hujusmodi enim formæ seu figuræ pinguntur propter brevitatem intellectus, & paucitatem exercitationis vulgarium hominum in rebus spiritualibus.

2. Quia dici non potest qua virtute è cœlo descenderent cum neque natura, neque violentia, neque voluntate id fieri potuerit,

Qua virtute quoque sphæræ istæ animarum de regione cælesti in hanc nostram habitationem descenderent non est hujusmodi erroneis possibile respondere; cum neque natura corpus cæleste descendere possibile sit, neque voluntate, neque violentia; natura quidem non, cum descensus motus rectus sit, & propter hoc corpori cælesti naturaliter impossibilis. Voluntate similiter non est possibile; cum voluntarius motus omnis non sit nisi volentis, & non nisi animam habentis, & animalis: manifestum autem est nullam animam vel animam habere, vel animal esse Et hoc jam scis ex iis quæ præcesserunt. Violentia quoque ipsas antedictas spherulas descendisse inde manifestum est impossibile esse ei, quia non est possibile etiam fingere quod violentiam illam eisdem intulerit, & non nisi per violentiam in ista nostra habitatione vel etiam modicum retineri possent. Quapropter non essent hic voluntariè, & hoc est omnium animarum humanarum testimonio impossibile manifestum: Omnes enim animæ humanæ quæ de se ipsis aliquid scire vel debent, vel possunt, quod dico propter animas parvulorum, & furiosorum morionum, & alias quomodo libet occasionatorum, sciunt se volenter, & libenter hic esse, & paucas admodum hinc libenter exire: & hoc non nisi tunc cum vehemens desiderium exeundi in creatorem illas accenderit, & spes consortium ejus obtinendi illas firmaverit, & jocundaverit

3. Quia non potest dici quomodo tam subtile corpus contra naturam hic retinetur.

Amplius quare in vase tam multas aperturas habente, ut est corpus humanum, vel etiam ad horam tam subtile contra naturam suam teneri poterit? præsertim cum nihil appareat obsistens motui ipsius, & prohibens illud surgere à loco tam incongruenti naturæ suæ.

PARS OCTAVA.

Recitat opinionem ponentem animam esse ignem.

Heraclidi sententia quod anima sit ignis.

POST hæc expediam me & te de eorum errore qui secuti sunt Heraclitum, & præmittam omnia quæ videntur eos induxisse in errorem istum, atque dissolvam quæstiones ipsorum in hoc. Horum igitur primum fuit, quia calore sublato de corpore hominis, vel alterius animalis, tollitur & vita ab eodem, eoque adveniente advenit. Quapropter ut dicunt ex calore hujusmodi evidenter est vita: illud autem ex quo vita est homini, vel cuique animali alij vita est procul dubio, animam igitur calorem esse necesse est. Nec refert apud eos an calorem, an ignem dicant eam esse, cum calorem non ipsum calere, sed principium & causam efficientem ejus quod est calere ignem esse intendunt. Heraclitus autem rex omnium principium & causam ignem esse posuit & etiam benedictum ac supereminentissimum creatorem. quia igitur posito isto igne quo calet in vita homo, vel quodcumque aliud animal ponitur vita in eo, & remoto removetur, necesse est vitam esse ex illo per se, quemadmodum dicit Aristoteles, *per se est quo posito ponitur, & quo remoto removetur.*

Primum fundamentũ caloris naturalis quo extincto mors est *Cod. Carnot. pars 10.*

Secundum quia ut ignis sublatis lignis & aliis pabulis extinguitur, sic & vita sublatis nutrimentis.

Secundum est quia sublatis alimentis aufertur anima, & intendo usu alimentorum, & positis ipsis ponitur, quemadmodum accidit in igne qui sublatis lignis, vel alio quocumque pabulo ipsius extinguitur, & deficit, & eo adhibito vel durante durat & vivit. Est igitur vita in homine, & in aliis animalibus indubitanter ignis, qui cibis & potibus sustentatur, & permanet, deficientibus autem illis deficit, vita autem quid aliud quam principium, & causa vivendi in hominibus, & aliis animalibus intelligi potest? animam vero nemo hominum dixit adhuc nisi principium per se, & causam vivendi immediatam, tam in homine quam n aliis animalibus, & hanc eandem vitam esse utrorumque omnes homines intelligunt, & intendunt. Consequens igitur est animam, sive vitam humanam, & aliorum animalium ignem esse.

3. Quia ut ignis sic etiam animæ natura est alia corpora destruere & convertere in nutrimentum suum,

Tertium est ad quid quærunt homines & alia animalia nutrimenta ciborum & potuum? Dico, inquiunt, quia propter animam; animata enim sola nutrimenta requirunt, nullum autem inanimatorum vel curat vel indiget nutrimentis. Quare ex anima est, hoc est propter ipsam, cum ea posita ponatur inquisitio nutrimentorum, & ea remota removeatur,

moveatur. Anima igitur est quæ indiget hujusmodi nutrimento, & quæ nutritur, & sustentatur consumptione ipsorum. Hæc autem procul dubio natura est ignis videlicet alia corpora quibus prævaluerit destruere, atque convertere in nutrimentum suum.

Conclusio Heracliti.

Manifestum igitur est ex iis, ut dicunt, animam ignem esse possibile esse, quod est dicere secundum intentionem eorum & secundum omnem speciem suam. Et intendo rationalem animam ut vegetabilem. Tu inquiunt, fingis invisibilem quandam & incorpoream substantiam quæ nutrimentis non indiget, nos autem loquimur quæ evidentia sunt, &c.

PARS NONA.

Reprobat prædictam opinionem.

Explicat dictum Aristotelis per se est quo posito ponitur, & quo remoto removetur.

INcipiam igitur respondere ordine ratiocinationibus istis, & dicam quia sermo Aristotelis quo dixit, quia *per se est quo posito ponitur & quo remoto removetur*, taliter intelligendus est sub hoc sensu, quo posito id est cujus positione ponitur; tunc enim indubitanter cum positio alicujus causa est positionis alterius, erit remotio ejus causa remotionis alterius.

Respondet primæ rationi Heracliti.

Non autem sic est de calore naturali in corporibus animalium, & de vita in eisdem; non enim calor hujusmodi causa vitæ est, neque remotio illius causa remotionis vitæ, quin potius è converso, sed secundum concomitantiam, indubitanter verum est quia posito calore hujusmodi ponitur & vita. Et intendo quando & quamdiu ponitur calor iste, ponitur & vita in hominibus & aliis animalibus. Posset etiam similiter argumentari & de sanguine, quia cum cessat sanguis, cessat & vita in animalibus habentibus sanguinem. Et de multis etiam membris possent similiter ratiocinari sicut de corde, & hepate, & capite; quia quolibet istorum sublato tollitur & vita, cum nullum ipsorum vita sit. Sed revera comitatur ea vita, ita ut sine eis non sit in animalibus.

Solvit argumentum ductum ab alimentis ostendens ipsa alimenta immediate esse propter corpus mediate dumtaxat, & finaliter propter animam.

Quod autem quærit propter quid animalia quærunt nutrimenta, & cum tam vehementi desiderio? quare pugnant pro eo, rabiéque & rapina illud inquirunt multa ex animalibus, quin etiam dolo & arte, sicut araneæ & quædam alia? Dico quia propter animam sunt omnes hujusmodi inquisitiones finaliter, non autem immediate; & intendo quia propter corpus & membra animalium fiant ad hoc videlicet ut corpus, & membra per nutrimentum alantur: fiunt autem inquisitiones hujusmodi nutrimentorum finaliter, & novissimè propter animas animalium; & hoc est, quoniam corpora animalium, membra, & eorum conservatio non est nisi propter animas, quoniam instrumenta non sunt nisi propter operationes. Immediatè igitur sunt propter corpora, & membra animalium conservanda, quæ nisi per nutrimentum in vita ista qua in mundo isto vivimus, conservari non possunt. Manifestum igitur est tibi ex iis quia infirma & invalida est ratiocinatio eorum, ad hoc ut cogat animam ignem esse.

Idem solvit quia inde potius concludas membra ipsa cum igne similitudinem habere.

Possent etiam qui ita ratiocinantur similiter ratiocinari de corpore, & membris uniuscujusque animalis; quia videlicet patitur unumquodque consumptionem alimentorum, quemadmodum ignis consumptionem lignorum. Nemo tamen per hujusmodi ratiocinationem ad hoc hactenus deductus est ut crederet animalia, vel membra eorum ignes esse. Poterat autem concludere ex hujusmodi similitudine quod animalia, vel corpora eorum, vel membra aut ignes, aut ignibus similia, aut ignes in se habentia sunt.

Ignis sive caloris naturalis virtus mirabilis.

Quapropter manifestum est conclusionem hujusmodi præproperam esse, & ultra quam debeat esse festinatam. Calor igitur naturalis, sive vitalis, ut aïunt medici, vel ignis quidem est vel igni utcumque similis. Propter quod dixisse videntur magistri Alchymiæ: oportet, inquiunt, te habere ignem mulcebrem, quod est dicere non ferventem, non comburentem qualis est ignis humani corporis, qui revera mulceberrimus est, quamquam decoquat, & digerat, atque consumat cibos, & potus quibus homines utuntur; mira namque virtus est hujusmodi ignis, sive caloris, videlicet qui est in corporibus animalium quod evidenter apparet in igne, sive calore strutionis qui tam facilè digerit & decoquit ferrum, in nutrimentumque strutionis id convertit. Narrare etiam tibi possem virtutes mirabiles ignis, qui in generibus metallorum, gemmarum, & lapidum pretiosorum evidenter appareat; nulli enim exercitato, & intelligenti in rebus Alchymiæ dubium est longè fortiorem esse calorem naturalem quam sit calor ignis ardentis, & combustivi, atque sensibilis qui est apud nos; hic enim vix liquefacere aut emollescere chrystallum sufficit, ille autem & adamanta & diamanta resolvit, & excoquit qui lapides congelatione vehementissima eo usque duruerunt, ut ferrum eis cedat, & diamanti penetrabile sit.

Qui differunt adamas & diamas nisi quod hæc gallica, & latina dictio est.

Discrimen quod intercedit ignem inter naturalem, & ignem elementarem; & animam inter & calorem naturalem.

Quamquam igitur ex parte aliqua calor hujusmodi calori ignis similis sit, multum tamen interest, & multipliciter dissimilis est; ille namque si in humano corpore esset, & vitam corporis humani statim extingueret, & ipsum corpus velocissime destrueret atque consumeret. Ignis autem sive calor non solum corpori parcit non furens in ipsum, sed etiam mira suavitate conservat illud, & intendo conservationem procurat, dum nutrimentum velut arte quadam naturæ coquus doctissimus præparat coquendo, depurando, & aptando ipsum ad convenientiam naturæ illius. Tam longe est igitur tamque differens ab essentia animæ ipsius, quam ignis coquinæ differt à patre familias qui toti domui non solum coquinæ præest.

Ex vario membrorū & intestinorum, quæ coquinalia instrumenta vocat, apparatu probat necessitatem admittendi animam.

De eo vero quod dixit, nos fingere invisibilem quamdam incorporeamque substantiam, satisfactum tibi debet esse ex his quæ præcesserunt; non enim figmentum à quocumque intelligente reputari potest positio, vel assertio patris familias in domo, in qua tanta familia pascitur, & regitur, in qua tanta suppellex tantaque varietas utencilium, & instrumentorum conspicitur, & familia ista membra sunt, & partes eorum in corpore animalis, quæ omnia in eodem à naturali quodam præceptore, ac præfecto pascuntur & reguntur. Supellex vero varia coquendis, excoquendis, & depurandis cibariis, aliisque coquinalibus deputata officiis intestina manifesta sunt. Quia igitur hujusmodi domus rectorem, & patrem familias omnes intelligentes animam vocant, manifestum est quia non fictione, sed veritate, ac necessitate cogente anima in domo hujusmodi ponitur sicut ubi tot instrumenta, tot & tam variæ operationes operator esse non falso fingitur, quin potius indubitanter atque verissime per tot indicia inibi esse cognoscitur.

Animam vero non debere dici ignem quia principium ignis & caloris naturalis est sicuti nec lux solis nec motus corporum excitans calorem ignis dicitur.

Quod si animam ignem esse posuerunt pro eo quod principium & causa vivifici sive vitalis caloris est, absque dubio abusione intolerabili nominationem ignis in eam extenderunt. Manifestum enim est lucem principium & causam esse caloris, nemo tamen intelligens lucem solis ignem esse dicit. Quemadmodum enim calor in simplicibus corporibus prima dispositio est, & humiditas secunda, frigiditas tertia, & siccitas quarta sicut apparet ex ordinatione quatuor elementorum: sic in corpo-

poribus animatis calor vitalis prima disposítio est procedens ab anima, & vitam adjuvans, ut prædixi; cum enim ea sit virtus animæ per quam corpus, cui conjungitur, quod & perficit, conservare possit, & regere, ejusdemque naturale officium hoc requirat, est eidem etiam virtus per quam hujusmodi calor ex ea procedat, cujus ministerio & operatione præparantur & aptantur nutrimenta provt conveniat sustentationi, & conservationi corporum animatorum. Et jam ostendi tibi exempla caloris vitalis qui est in corpore strutionis, quoniam calor qui procedit ab anima non est ejusdem speciei cum calore ignis visibilis, qui est apud nos, quin potius est longè nobilior, & est mulcebris, atque conservativus subjecti in quo est; ille vero furens est in proprium subjectum, & destructivus ejusdem, perimétque remunerans hospitem suum; devorat enim ipsum. Erraverunt igitur manifestè qui ob hanc causam animam ignem vocaverunt, videlicet quia principium est, & causa caloris hujusmodi; motus enim in grossis corporibus, atque terrestribus principium est, & causa caloris absque ulla dubitatione, nemo tamen motum dicit esse ignem.

Cum flamma nihil aliud sit quã fumus incensus nunquam eadẽ perseverat, adeoque si anima esset ignis nunquam eadẽ permaneret

Ut autem evidenter videas impossibilitatem erroris istius, reminisci te oportet ejus quod alibi didicisti, videlicet quod flamma est fumus incensus, & quando continua fit resolutio fumorum ex lignis ardentibus, necesse est novos fumos ex lignis incessanter accendere, & incessanter accendi: quapropter novas flammas continuè generari, & alias extingui: nulla igitur flamma permanet ex igne hujusmodi etiam ad modicum tempus. Declaratum igitur est tibi per hoc quod si anima humana, vel alia quæcumque secundum hunc modum ignis esset vel flamma, nulla anima etiam per horam permaneret in corpore cujuscunque animalis. Sed fieret renovatio animarum absque numero in unoquoque animali, quemadmodum fit renovatio fumorum & flammarum in unoquoque rogo. Necesse igitur esset unumquodque animalium animas innumeras habere per hujusmodi successiones & renovationes. Ex quo etiam sequeretur nullum animatum etiam ad momentum permanere; cum enim anima in omni animato præcipua pars sit, tanquam perfectio & forma ipsius, ea destructa impossibile est illud permanere. Sic autem est destructio secundum errorem istum, & renovatio continua animarum in unoquoque animato, quemadmodum flammarum in unoquoque rogo, &c.

PARS DECIMA.

Quod anima humana est impartibilis.

Ostendit animam humanam esse impartibilẽ proindeque incorpoteã

1. Quia intelligit secundum se totam, & ipsum suum intelligere impartibile est.

HIS autem ita determinatis expediam me & te de promisso illo quo promisi in præcedentibus, quia facerem te scire testimonio uniuscujusque animæ intelligentis incorporeitatem & impartibilitatem ipsius. Dico igitur quia omnis anima intelligens intelligit etiam se intelligere. Similiter scit se intelligere, & intelligit se scire hoc: intelligit igitur ipsum suum intelligere esse, & esse apud se, vel in se. Et si interrogaveris eam de ipso suo intelligere, utrum sit in parte ipsius, an in ea tota, necesse habebit respondere quod in ipsa tota; alioquin intelligeret partem sui solummodo intelligere, non se: quemadmodum homo seipsum videns non dicit se esse ipsum nisi secundum quid, simpliciter autem non dicet seipsum. Omnis autem anima dicit se simpliciter intelligere quandocumque cogitatu se inspicit, non potest videre partem sui intelligere & partem non intelligere. Necesse igitur est eam totam intelligere. Quia igitur intelligere impartibile est partitione continuitatis, necesse est subjectum in quo est per se, & simpliciter impartibile esse; ipsum autem verè & propriè intelligens subjectum est proprium & verum ejus quod est intelligere. Quod autem anima humana est verè & proprie intelligens, manifestum est ipsam esse subjectum verum, & proprium impartibile dispositionis, quæ videlicet est ipsum intelligere. Necesse igitur est eam impartibilem esse, & propter hoc incorpoream; cum jam declaratum sit apud Aristotelem & multos alios omne corpus in infinitum partibile esse.

2 Quia intelligere est in instanti.

Amplius intelligere est actus subitaneus, & perficitur in instanti, & hoc unusquisque interius sentit apud se, & in se. Cum enim intelligit anima tua hominẽ in universali intelligit eum totum simul, non partem ipsius post partem, quoniam nec cogitat tunc de parte vel partibus hominis: quapropter intelligens illud impartibile, atque indivisibile est: perficitur igitur in instanti: nullum autem partibile partitione continuitatis recipit aliquam dispositionem in instanti, sed partem post partem recipit, donec perficiatur illa ejus mutatio, alioquin mutaretur continuum secundum se totum in instanti, hoc autem est unum de impossibilibus.

Solvit objectionem ductam ab illuminatione quam probat in instanti fieri non posse, 1 quia pro varia corporis raritate aut densitate tardius fit aut velocius.

Quod si quis dixerit quia illuminatur aër, qui est inter solem & terram illuminatione subita, quæ perficitur in instanti: Reminisci debes eorum quæ audivisti in alio tractatu, ubi declaratum est per me id non esse possibile; quoniam idem necesse esset dici de aëre denso, & raro, & propter hoc de aqua. Manifestum autem est quia ista sunt videlicet densitas & nubilositas quæ resistunt illuminationi, & propter hoc retardant eam; ibi autem eadem sive pari velocitate fit illuminatio ubi non habet resistentiam, atque retardationem. Quapropter manifestum est tibi per hoc non esse possibile ullomodo illuminationem aëris etiam quanticumque posse perfici in instanti.

2. Quia licet motus solis patetur lentissimus, imo nec percipiatur, attamen velocissimus est.

Ex quo etiam patefactum est tibi homines hujusmodi nimis credidisse sensu oculorum suorum qui quantum aberrant à veritate potuissent cognoscere in motu solis, & melius in motu cujuscumque stellæ, motu dico diurno & nocturno, id est quo fiunt dies & nox. Vix enim deprehenditur visu motus hujusmodi, & quasi non moveri videntur stellæ, cum in ictu oculi id est in apertione vel clausione ipsius transeat unaquæque longe majus spatium quam mille miliariorum: sicut igitur velocissimus est motus stellarum, cum videatur tardissimus; sic motus lucis, ut ita dicatur, licet subitus videatur ad sensum oculorum, non fit tamen nisi in tempore.

3. Quia si etiam ipsa calefactio quæ alteratio est fieret à lumine in instanti,

Addo etiam quia motus caloris, uti ita dicatur, vel calefactio ex necessitate posset perfici similiter in instanti; neque enim magis receptibilis est aër luminis quam caloris neque lux fortior ad operationem illuminationis, quam calor ad operationem calefactionis. Quapropter fieret calefactio in instanti, & propter hoc motus alterationis qui est à frigiditate in calorem perficeretur in instanti.

4. Quia & ipsa illuminatio est motus à tenebra in lumen.

Ipsa etiam illuminatio est motus à tenebra in lumen, jam autem declaravit Aristoteles in libro Physicorum motum localem regulam esse, & quasi exemplum motuum aliorum.

5. Quia nihil posset addere majoritas lucis ad velocitatem illuminationis,

Amplius secundum hoc si minueretur lux, aut fieret illuminatio ab illa minori luce in instanti, aut non: quod si fieret in instãti, nihil igitur adderet majoritas lucis ad velocitatem illuminationis. Contrario autem se habet in aliis dispositionibus; major enim calor velocius calefacit ejusdem propinquitatis, quantitatis atque calefactibilitatis corpus. Similiter & major ponderositas, majorque levitas

velocius

velocius movent in æqualibus temporibus corpora sua. Quare necesse est majoritatem luminis addere ad velocitatem illuminationis Si igitur lux in aliqua quantitate illuminat quantulumcumque in instanti major lux illuminabit idem in minori quam instanti. Et hoc est quod nemo ignorat esse impossibile cum instans sit in ultimitate parvitatis continuæ, propter hoc & instans quasi non stans dicitur eo quod ejus duratio impartibilis sit.

PARS UNDECIMA.

Quod omnis intellectio est impartibilis.

Ostendit 1. quia intellectio mutatio est quæ ita in instanti recipitur ut pars non recipiatur post partem.

REVERTAR igitur, & dicam quia intelligere quo intelligitur res una in instanti perficitur: cum igitur anima humana recipit hanc mutationem, recipit in instanti videlicet qua fit de non intelligente aliquid in effectu intelligens. Omnis autem dispositio quæ recipitur in instanti impartibilis est; si enim partibilis esset, reciperetur pars ejus post partem.

Pars 13. cod. Carnot.

Amplius ipsum intelligere quo res una sola intelligitur dico, quia non habet partem & partem; si enim haberet partem & partem, partes illę aut essent apprehensiones, aut non: quod si essent apprehensiones, aut essent apprehensiones intellectivæ, aut non; & intendo quod unaquæque illarum esset intelligere, sive intellectio. Quod si unaquæque illarum esset intelligere, unaquæque earum intelligeret omnia illa, vel illud quod intelligit per illud intelligere, quod est aggregatum ex omnibus partibus illis, vel aliquam partem illius, vel aliud quòd nec esset intellectum per totum, nec pars illius. Quod si per unamquamque earum intelligeretur totum illud, intelligeretur igitur totiens quot essent partes illæ, & propter hoc non intelligeretur semel tantum: unus autem intelligens sentit hoc esse falsum, & impossibile inter semetipsum seu in ipso: una enim notione scit unusquisque intelligere se semel tantum id quod notificatur ei per illam, nisi forte voluerit iterato intelligere illud, & repetere intellectum ipsius.

2. Quia non potest dici intellectio habere, partes, nec quæ sint intellectiones.

Si vero per partes illas quas dicit partes esse ipsius intelligere, quo intelligit rem illam, intelligit partes ipsius, manifestum est hoc non esse verum quòniam intellectus quo intelligitur homo in universali, vel aliud incomplexum non est intellectus aggregatus ex omnibus intellectibus partium, alioquin esset intellectus complexus non unius; intellectus enim diffinitionis intellectus complexus est, & aggregatus ex multis videlicet ex intellectibus partium diffinitionis ipsius. Intellectus vero hominis, ut hominis intellectus incomplexus est, & non aggregatus ex multis intellectibus. Quapropter manifestum est quia per partes quas fingit esse ei quod est intelligere quo intelligitur homo vel aliud incomplexum, non intelliguntur partes ipsius, vel illius intellecti, sed neque totum illud: aut ergo nihil intelligitur per aliquam earum aut intelligitur quoddam quod neque totum illud est incomplexum, neque pars illius, sed quoddam aliud forinsecum ab illo. Hoc autem scit unusquisque intelligens impossibile apud seipsum, & intra semetipsum; cum enim intelligit quis hominem, vel aliud incomplexum, manifestum est ei quia in hora illa seu potius in instanti non intelligit aliquid aliud quòd nec sit homo, nec pars illius

Nec quæ sint ipsius intellectionis, partes, quasi ipsum intelligere rei incomplexæ possit esse aggregatũ ex multis partibus quia scit unusquisque se in instanti cognoscere rem illam.

Jam igitur declaratum est tibi per hoc, quoniam si partes haberet ipsum intelligere quo intelligitur incomplexum ut incomplexum, quia nulla earum intelligitur aliquid, quapropter nulla esset intelligere; non enim possibile est intelligere esse quo nihil intelligatur. Jam igitur feci te scire quia intelligere non est partibile in partes, quarum unaquæque scit intelligere, sed neque in partes quæ sunt alterius generis apprehensiones videlicet quæ sunt sensus, seu sensationes, aut imaginationes; ex sensibus enim sive ex multis sentire, aut ex multis imaginari impossibile est compositum esse intelligere vel intellectionem simulatione in parte ex iis, & in parte ex illis.

Colligit idẽ argumentũ quasi intelligere non possit esse nec ex partibus quæ sint intellectiones nec quæ sint aliquid aliud quam intellectio.

Jam igitur declaratum est tibi intelligere quo unum incomplexum intelligitur non esse compositum sive partibile: quapropter subjectum ejus verum ac proprium impossibile est esse partibile. Illud autem voco subjectum verum, & proprium extra quod nihil habet sui ipsum intelligere. Si igitur verè, & propriæ intelligit vel animus humanus, vel anima humana aut spiritus humanus, seu alio quocunque nomine nominari debet id quod in nomine præstantissimum est; & intendo id quod corpus eius vivificat, regit, & administrat, quo ipse homo se & omnia sua gubernat si inquam hoc verè & propriè intelligit, manifestum est illud impartibile esse, & propter hoc incorporeum. Quapropter cum impossibile sit accidens quidquam scire, vel intelligere, dubitari non potest de cætero animam humanam substantiam incorpoream, & impartibilem esse partitione continuitatis.

Inde vero deducit & ipsum subjectum intellectionis debere esse impartibile & incorporeum.

3. Quia spiritale est cui competunt actus omnino spirituales quales sunt intelligere, & scire.

Amplius quoniam intelligere & scire actus sunt omnino incorporales, & intendo corporibus omnimodo incongruẽtes, necesse est eos esse alterius modi substantiis congruentes, & cum sint actus spirituales, necesse est appropriatos eos esse substantiis spiritualibus. Quapropter manifestum est animam humanam incorporalem esse, & actus ejus omnes, qui ei per se congruunt, & secundum se, spirituales esse; & intendo per se & secundum se illos actus, quos nõ exercet per corpus sive ministerio corporis.

Solvit objectionem ex operationibus corporalibus quas exercet anima desumptam.

Cum autem spiritualem verissimè substantiam eam esse jam tibi manifestum sit, nihilominus tamen vides evidenter eam exercere corporales operationes per ipsum corpus, & membra sicut est dolare, secare, scribere, & ædificare, & pono tibi exempla de iis operationibus. Propter hoc quidam imbecilles more avicularum pavore consternatarum formidaverunt exempla hæc, & hujusmodi alia propter sermonem Aristotelis quo dicit. *Quia si quis dixerit animam scire, vel intelligere, perinde est ac si diceret eam texere, vel ædificare; anima vero nec scit nec intelligit, sed homo in anima.* Tu igitur reminiscere hic eorum quæ proximè audivisti: propriè enim, & maximè alba est superficies corporis albi, quoniã in ea est ipsa albedo tanquam in primo per se proprioque subjecto ac vero. Quapropter si per se ac propriè imprimisque & maximè superficies alba est, erit igitur imprimis anima & per se, propriéque, & maximè sciens, & intelligens; homo autem secundum ipsam & rationem ipsius, quemadmodum audivisti de crispo & crispitudine.

Ex eo quod Aristoteles & alii philosophi agnoverint corpus esse instrumentũ animę, ostendit actiones illas quæ exercentur per corpus animæ ipsius esse.

Amplius cum nec ipse Aristoteles, nec alius de iis qui ad modicum in philosophicis doctrinis exercitus est dubitaverit, corpus animalis cujuscunque animæ illius esse instrumentum, & singula ejusdem membra singula ipsius esse instrumenta. Similiter cũ pro certo noverint, quia quorum sunt instrumenta eorundem sunt operationes quæ per illa efficiũtur, absque ulla dubitatione sciverunt operationes quæ per corpora vel membra eorum fiunt, operationes esse animarum, quarum illa instrumenta esse videbant, nec in hoc dubitare ullatenus potuerunt. Texere autem & ædificare evidenter operationes sunt quæ per instrumenta hujusmodi exercentur ab hominibus. quapropter operationes animarum humanarũ eas esse necesse est. Sicut igitur manus & pedes verissimè sunt instrumẽta animę humanę in corpore existẽtes habente manus & pedes, sic verissimè texere & ædificare, & aliq hujusmodi operationes quæ

per manus & pedes fiunt, evidenter sunt operationes animæ illius.

Idem probat ex eo quod eiusdē sit operatio cuius & usus instrumenti.

Amplius cujus est instrumentum ejus est & usus instrumenti, usus autem instrumenti non est nisi operatio quæ per illud perficitur. Manifestum autem est quia & totum corpus humanum, & singula ipsius membra instrumenta sunt animæ humanæ. Quare & omnes operationes quæ per illa fiunt verissimè operationes sunt animæ humanæ. Texere autem & ædificare de hujusmodi operationibus sunt: indubitanter igitur texere, & ædificare operationes animæ humanæ sunt.

Idem quia & ipse Aristoteles de anima separata concedere debet quod intelligat nisi faciat miserrimam,

Amplius quid dicet Aristoteles de anima humana separata? negabit-ne de ea scientiam & intellectum? quod si negaverit, necesse habet igitur eam ponere post separationem à corpore miserrimam, quoniam cæca est; quod est dicere nihil scientem aut intelligentem. Quapropter secundum hoc nihil erit gloria animarum post corpora. Vana igitur erit spes sperantium, & supervacua vita animarum post separationem à corporibus. Si vero dixerit scientiam & intellectum animas humanas habere etiam cum separatæ sunt, hoc est seorsum sunt à corporibus humanis, tunc manifestum est animas per semetipsas atque apud se & in semetipsis scire & intelligere tunc, non autem hominem in anima; cum ille morte corporis desierit esse. Sed & cum animam humanam esse separabilem à corpore quemadmodum partem saltem intellectivam Aristoteles ipse dixerit in libro suo de anima, non effugiet quin confiteri cogatur separationem hujusmodi noxiam, ac pernicioſissimam esse animæ humanæ, aut scientiam & intellectum eidem esse, cum per se fuerit & seorsum à corpore. Si vero separatione à corpore amittit scientiam & intellectum, necesse est ut amittat & omnes virtutes; cum in substantia nec sciente nec intelligente impossibile sit aliquam virtutem esse. Manifestum igitur est quia secundum hunc sermonem Aristotelis, & intelligētiam quam eidem imponunt isti imbecilles pernicioſissima est animæ humanæ separatio à corpore; cum per eam & omnem scientiam & omnem intellectum amittat.

Denique quia si nulla operatio animæ per se competeret, tanto minus operatio per corpus.

Amplius secundum hoc nec per se, quod est dicere seorsum à corpore, nec in corpore quidquam ei possibile est operari; postquam enim nec scire nec intelligere possibile est ei vel extra corpus vel in corpore, quanto minus possibiles ei erunt aliæ operationes quas in corpore & per corpus operari dicitur à multis, sicut est videre, audire, texere, ædificare? Manifestum enim est quia scire & intelligere totaliter in anima sunt, ita videlicet quod nihil sui habent in corpore; si enim pars ejus quod est scire vel ejus quod est intelligere esset in corpore, necesse esset corpus saltem in parte scire vel intelligere, cum partem illam scientiæ vel intellectus haberet, partem inquam illam quæ in eo esset. Quod si nulla pars in eo esset, totum igitur scire vel intelligere quod est in homine vel apud hominem in anima ipsius est: ejus autem unaquæque est dispositio, & de illo solo verè, & propriè dicitur in quo est totaliter, & intendo nihil sui habens extra illud. Quare de anima humana verè ac propriè dicitur omnis scientia, & omnis intellectus qui apud hominem vel in homine est.

PARS DUODECIMA.

Respondet ad quandam authoritatem Aristotelis.

Quid sentiendum sit de Authoritate Aristotelis, & an intelligenda sit prædallata authoritas de scientia sensitiva & imaginativa. *cod. Carnot. p. 14.*

IAm igitur feci te scire per hæc quia vel non verè sentit Aristoteles quod prædicto sermone suo expressit, vel non rectè sermonem illum in sensum illum interpretantur, quo negaverunt animam humanam scire vel intelligere. Quamquam autem in multis contradicendum sit Aristoteli sicut revera dignum & justum est, & hoc in omnibus sermonibus quibus dicit contraria veritati, sic suscipiendus est id est sustinendus in eis omnibus in quibus rectè sensisse invenitur. Quia igitur scientia sensitiva & imaginativa aliquid videntur habere in corpore, vel forsitan totum quod sunt & habent in corpore, nihil sui in ipsa essentia animæ proculdubio hujusmodi scire non esse animæ humanæ non immerito videri potest. Scientiæ namque huiusmodi non videntur esse nisi formæ imaginabiles, hæ vero formæ totaliter esse videntur in organo imaginativæ virtutis; & de intellectu imaginationis similiter sentiendum videtur.

Si species imaginativæ essent veluti liber & litteræ, separata anima à corpore, iā desineret, scientiæ. † *f. subaudiendum est, cessant*

Provide vero & circumspectè dixi hominem scire & intelligere in anima, quoniam etiam si formæ illæ remanerēt in organo imaginationis post animæ ipsius recessum, non remanerent tamen scientiæ in effectu; sunt enim sicut litteræ, sive liber cum applicatæ fuerint per organū suum animæ humanæ. Cum vero ab ea separatæ fuerint † esse litteræ, sive liber in effectu; non enim erit aliquid sciens, vel legens per eas in effectu, neque in potentia, nisi forsitan anima illa cui liber erat sive litteræ in corpore cum esset, de qua verisimile est imo necesse quod ei deservirēt sicut prius, si corpus resumeret, & organum imaginationis illas similiter habens inveniret.

Reiicit prædictam Aristotelis expositionem quasi minus convenientem textui latino quāquam forte græco non repugnet.

Verum expositio ista Aristotelis multum longè videtur esse ab intentione ipsius, cum ipse generaliter removeat scire & intelligere ab anima. Expositio autem ista cum sit multum particularis videtur solummodo de quodam scire & intelligere, scilicet de imaginationis scire & intelligere. Forsitan autem apud græcos hoc est in græco eloquio intentio Aristotelis aptior est, & alia in prædicto sermone quam nostra latinitas exprimat. Proinde mihi videtur abusivum valde ut formæ illæ imaginabiles intellectus vel scientia dicantur, & omnino ut scientia vel intellectus apud hominē vel in homine extrā animā ponātur, quemadmodum & de virtutibus: non enim adhuc auditus est aliquis prudentiam vel justitiā in corpore vel parte corporis posuisse; alioquin non essent ornatus vel pulchritudines animarum humanarum ipsæ virtutes, similiter neque scientiæ, aut intellectus perfectiones essent animarū nostrarum.

2. Quia nemo adhuc libros & litteras scientiam vocavit.

Amplius nemo adhuc vocavit libros scientiam nisi per abusionem notissimā, essentialiter autem & propriè nullus unquam opinatus est ut videlicet litteræ vel liber scientiæ essent. Quapropter si formæ hujusmodi in organo imaginationis impressæ velut litteræ vel liber sint, quos extra se conspicit, abusione intolerabili scientiæ vel intellectus dicuntur. Omnibus igitur iis diligenter inspectis, atque pensatis, tutius est cōtradicere interpretationi, & sensum quē imponunt isti imbecilles sermoni Aristotelis antedicto, & verisimilius est ut prædixi latinitatē nostrā intentionē Aristotelis nobis nō explicare in parte ista.

PARS DECIMATERTIA.

Revertitur ad ostendendum quod anima non sit corpus.

Proponit rationem Avicennæ ponentis animam rationalem spiritualem esse, facta hipothesi hominis nullo sensu utentis;

HIS igitur ita se habentibus revertar ad illud in quo eram, & intendo ad declarationem spiritualitatis animæ humanæ, & ponam tibi adhuc declarationem quam adducit Avicenna in hoc ipsum. Dicit igitur quia si posuerimus hominem in aëre velatā faciē habentē, & omnino nullo sensu utentē, & qui etiā nullo sensu fuerit usus, nō est dubiū quin possibile sit hominē hūc cogitare & intelligere. quapropter sciet se cōgitare, vel intelligere, & sciet cum

eum se esse ; & si interrogaverit semetipsum an habeat corpus? procul dubio dicet se non habere corpus, & eodem modo negabit de se partes omnes & singulas corporis humani. Negabit se habere caput, similiter se habere pedes, & manus, & ad hunc modum de aliis, concedet se habere esse & negabit inquit Avincenna se habere corpus, aliud autem erit apud ipsum esse quod concedet de se, aliud verò quod negabit de se : quia igitur negabit de se esse corpus, concedet autem de se esse suum, sive quod habet & sentit se habere, necesse est eam habere esse quod non est corporis & propter hoc necesse est ipsam non esse corpus.

2. Id ostendit propter dispositiones spirituales scientias videlicet & virtutes animæ humanæ competentes.

Amplius cum omni animæ intellectuali manifestũ sit dispositionum alias esse spirituales, alias esse corporales, corporales autem dispositiones non posse esse in subjecto spirituali. Sic manifestum est spirituales dispositiones non posse esse in subjecto corporali. Quæ autem sunt spirituales dispositiones, nisi scientiæ & virtutes, horumque contrariæ; de quibus omnibus manifestum est nihil eorum posse esse in corpore? Cum igitur manifestum sit ea omnia esse in anima, solamque animam receptibilem esse ipsorum omnium, manifestum est animam humanam quæ proprium subjectum est hujusmodi non esse corpus.

3. Quia nullas dispositiones corporales suscipit.

Amplius potes arguere circa hæc omnia à contrariis, à simili, & à proportione; & invenies evidenter spirituales dispositiones in sola anima esse, nullam autem in corpore esse; & propter hoc manifestum tibi fiet animam humanam nullo modorum esse corpus. Debes autem reminisci eorum quæ audivisti in tractatu de spiritualibus & abstractis substantiis, ubi invenisti per me, quia corporeitas & spiritualitas dispositiones contrariæ sunt, & propter hoc sequuntur & comitantur contraria, & propter hoc quæcumque per se admittit corporalitas, repellit à se spiritualitas. Quapropter quemadmodum spiritualis substantia, nec corporalitatem, neque aliquam ex dispositionibus per se comitantibus illam admittit in proprio subjecto : sic nec corporalis substantia spiritualitatem, aut aliquam ex dispositionibus quæ illam sequuntur vel comitantur in se non recipit, sed eas potius à se repellit. Quapropter quemadmodum si anima humana corpus sive corporalis substantia esset spirituales dispositiones intra semetipsam non reciperet aut admitteret; sic cum dispositiones spirituales intra se omnes suscipiat, videlicet scientias & virtutes & utrorumq; cõtraria, manifestum est ipsam spiritualem substantiã verissimè esse.

4. Quia nullo sensu sensibilis est anima humana.

Amplius cum omne corpus vel visibile sit, vel alio sensu sensibile : anima autem humana nec visibilis sit, nec alio sensu sensibilis ; manifestum est ipsam non esse corpus. Quod si dixerit aëra corpus esse, nec tamen aliquo sensu sensibile, manifestum est ipsum errare. cum aër frigidus & aër calidus sensu tactus certissimè sentiatur, ipsa autem corpulentia aëris tactu sentitur, cum evidenter repellat equitantes & ambulantes per aëra, & maximè cum ventus fortis ipsum commovit. In molendinis autem quæ tantum vento moventur & molunt quis ignoret corpulentiam aëris esse, quæ rotas illas molendinarias tam fortiter circumvolvat : animam autem aëra eadem causa vocasse videntur, quoniam græco eloquio ἄνεμος, ventus dicitur. Propter quod anima aëra fieri, & ventum dixerunt, eo quod ventum & aëra spirando & expirando attrahimus & emittimus, & sine eo vita nostra deficeret.

Anima omnis rationalis scit se ipsam esse spiritualem.

Quoniam autem omnis anima humana intelligens & rationalis, quod dico propter animas antedictas & occasionatas, impeditas inquam impedimentis antedictis, omnis inquam talis anima, videlicet ab hujusmodi impedimentis libera, intelligit se intelligere, & scit se hoc intelligere. Intelligit etiam se hoc scire, quapropter scit & intelligit se habere in se scientiam & intellectum hujusmodi. Intelligit igitur, & scit se esse subjectum hujusmodi dispositionum, de quibus manifestum est quia ipsæ sunt dispositiones spirituales. Quapropter notum est omni animæ hujusmodi, quod ipsa est subjectum receptibile spiritualium dispositionum, & notum est etiã eidem subjectũ spirituale receptibile esse spiritualium dispositionum. Quapropter manifestũ est omni animæ hujusmodi notum esse quod ipsa est substantia spiritualis, & propter hoc quod ipsa non est substantia corporalis, non est ei possibile ignorare.

Spiritualitatem animæ ostendit ex eo quod sicut color non potest esse in anima humana ita nec grãmatica posset esse in corpore.

Quod autem ita ab invicem discrepantes sint substantia spiritualis, & substantia corporalis, & earum utrarumque propriæ dispositiones, ut prædixi, exẽplo uno manifestum est. Cui enim non est evidentissimum quod quemadmodũ color non potest esse in anima humana, sic grammatica vel musica non potest esse in corpore? Intende igitur diligenter istã contrarietatem, quæ est inter spiritualitatem & corporeitatem, & dispositiones sequentes, atque comitantes illas, & apparebit tibi videnter animam humanam esse substantiam spiritualem.

Item ex affectionibus ejusdẽ animę quę sunt impartibiles, atque adeo spirituales.

Si autem volueris negotiari ad inveniendum spiritualitatem, & impartibilitatem animæ humanæ per affectiones spirituales ipsius quæ sunt amor, & odium, tristitia, & gaudium, spes, & timor, & alia hujusmodi, invenies unamquamque earum impartibilem esse juxta quod vidisti in scientia & intelligentia unius incomplexi ; non enim dubitari debet nec in aliquo intelligente dubitatur, an scientia geometriæ partes habeat scientias, & singularum propositionum ejusdem partis Et similiter se habet in scientia propositionis unius, quia cognitio subjecti, & cognitio prædicati illius partes sunt cognitionis sive scientiæ totius propositionis. Sic gaudium de rebus multis, si de unaquaque illarum gaudetur proculdubio compositum est ex gaudiis omnibus quæ de rebus illis habentur. Gaudium vero de una re ex necessitate impartibile est ; si enim compositum esset, ex necessitate compositum esset ex gaudiis, dispositiones enim quæ non sunt gaudia, non est possibile ut veniant in compositionẽ dispositionis quæ est gaudium. Et intendo de gaudio unoquod de una re sola est, & de gaudio spirituali, non corporali.

Quamquã forte non est idem sentiendum de gaudio corporali.

Fortassis enim aliquid gaudium corporale non est totum simul, sed in tempore partem habens in parte temporis : quemadmodum se habet in gaudio quod ex cibo est vel potu, de quo manifestum est quod tamdiu durat quandiu masticatio cibi delectabiliter est & deglutitio ipsius. Similiter & delectatio quæ est ex potu tamdiu durat, quamdiu ipsa potatio, hoc est potus ipsius simplex. De delectatione vero quæ est ex balneo, præsertim ex balneo delicato, qualia fieri consueverũt apud Græcos, & in partibus Ægypti & Syriæ, quæstionem forsitan habet, utrum cõposita & partibilis juxta partibilitatem corporis ipsius balneati : ex omni enim parte quam occupat balneum hujusmodi videtur esse delectatio. Et forsitan opinatur aliquis quod delectatio illa in omni hujusmodi parte partem habeat : erit igitur cõposita juxta compositionem corporis, sive partis in qua esse videtur, quapropter videbitur non esse in anima balneati.

Quia tamẽ anima humana est essentialiter in qualibet parte corporis dici potest gaudium esse impartibile sicut & ipsa anima.

Dico igitur in hoc quia qui ponit animam humanam esse totam essentialiter in qualibet parte corporis sui, quæ vivit, & per quam sentit facile se expedit à cognitione hujusmodi. Delectatur enim anima humana cum qualibet parte corporis sui, in qua sentit deliciam balnei sive balneum delectans. Et propter hoc non est necesse ut delectatio composita sit juxta compositionem corporis antedictam, quin potius simplex est, & impartibilis juxta

ſimplicitatem & impartibilitatem ſubjecti quod eſt anima. Nihil autem prohibet animam delectari in diverſis partibus corporis, & membris ſimul: & delectationes quidem hujuſmodi, ſicut prædixi, in tempore & tempore certo ſumuntur.

Gaudium ſpirituale quod eſt de Deo eſt impartibile.

Revertar igitur ad illud in quo eram, & dicam de gaudio ſpirituali quod eſt de ipſo creatore vel de aliis, quorum apprehenſio non eſt per corpus, quia impartibile eſt quantum eſt de ſui eſſentia: durat autem per tempus, & iteratur ſæpiſſimè, quemadmodum ſciunt viri ſancti, & dilecti Deo altiſſimo, quibus datum eſt ſentire gaudia hujuſmodi. Cum igitur gaudet anima humana gaudio hujuſmodi, certumque habeat illud gaudium in ſe eſſe totaliter, nihilque ſui hoc eſt gaudij eſſe in corpore, quemadmodum nec apprehenſio creatoris neque cognitio in corpore humano eſſe poteſt, manifeſtum ei eſſe ſuum ſeorſum eſſe à corpore, hoc eſt differentiſſimum, & inſuper ſimplex & impartibile, quemadmodum ſentit ipſum gaudium hujuſmodi ſimplex eſſe & impartibile, cujus certiſſimè novit ſe eſſe ſubjectum. De induſtria vero prætereo tibi quæſtionem hanc qua quæritur qualiter apprehenſio ſit partibilis. Si tamen hoc eſt verum, delectatio ex illa non erit impartibilis; videtur enim in propoſito de balneo apprehenſio ſenſibilis ipſius balnei & corporis balneati compoſita. Quapropter & delectatio quæ ex illa eſt apprehenſione compoſita eſſe non immerito videre poteſt. Quantum autem pertinet ad veritatem præpoſitam non eſt diſſimiliter ſentiendum, quantum mihi videtur, de apprehenſione & delectatione quæ ex illa eſt in parte iſta, quia ſi altera impartibilis & altera ſimiliter. Forſitan autem alibi diſcutietur illud perſcrutatius.

PARS QUATUORDECIMA.

Oſtendit eandem concluſionem aliter.

1. Quia ſi anima eſſet corpus deberet creſcere iuxta incrementa corporum, adeoque & ipſa animata eſſet.

Addam autem præcedentibus probationibus quas adduxi ad oſtendendam incorporeitatem animæ humanæ, & dicam quod ſi anima humana eſſet corpus, aut eſſet ejuſdem quantitatis in majoribus, & minoribus hominibus; in parvulis, & ſenibus; aut non. Quod ſi eſſet ejuſdem quantitatis in omnibus hominibus, cur non & diſpoſitiones ipſius æquales eſſent in omnibus. Nos autem videmus creſcere diſpoſitiones ejus, & minorari videlicet virtutes, & vitia, & habitus omnes acquiſitos, ut memoriam, imaginationem, & etiam ingenium ſive ingenioſitatem. Quemadmodum igitur neceſſe eſt corpus creſcere creſcentibus membris ſuis, ſic creſcere non immerito videri poteſt anima humana creſcentibus iis quæ tanquam membra ipſius eſſe videntur & videri debent iſtis imbecillibus. Si vero non ſunt ejuſdem quantitatis animæ humanæ in omnibus hominibus, ſed in minoribus minores, in majoribus majores; creſcent igitur juxta incrementa corporum ſuorum. Quia igitur omne quod creſcit animatum eſt imo animatum neceſſe eſt eſſe, conſequens eſt omnem animam humanam eſſe corpus animatum.

2. Quia vel poſſibile eſt animam intelligere ſe non eſſe corpus, vel non: ſi primum ergo eſſe corporis ſeparabile eſt ab anima, ſecundum dici non poteſt, ut patet teſtimonio ſapientum.

Amplius aut eſt poſſibile animam humanam intelligere ſe non eſſe corpus; aut non. Quod ſi dixerit quia eſt poſſibile, eſt igitur corpus ſeparabile ab ea, ſaltem intellectu: quare neque genus eſt ejus, neque ſpecies, neque differentia ſpecifica; & propter hoc nullo modo ſubſtantiale ipſius. Non eſt igitur ſubſtantialiter ſive eſſentialiter anima corpus. Si vero dixerit quia non eſt poſſibile animæ humanæ intelligere ſe non eſſe corpus, manifeſtum eſt hominem errare qui hoc dicit, cum tot & tam ſapientes animæ humanæ affirment ſe, non eſſe corpora, & inſanos reputent contrarium ſentientes. Accidit etiam ſecundum hoc ſolos ſapientes animas ignorare ſe, & omnino non intellige re ſuum eſſe ſi ſuum eſſe corporis eſt, omnes vero ſapientes animæ teſtificantur ſe non cogitare de corpore, vel de eſſe corporis, cum de ſe vel ſuo eſſe cogitant.

3. Quia cum poſſibile ſit animę humanæ ſe intelligere eſſe incorpoream neceſſe eſt eam eſſe.

Amplius aut poſſibile eſt intelligere animæ humanæ ſe eſſe ſubſtantiam incorpoream ſpiritualem, aut non. Quod ſi non eſt poſſibile: igitur multo fortius non eſt poſſibile eidem hoc affirmare; cum non ſit poſſibile alicui loqui, vel affirmare quod non intelligit. Manifeſtum autem eſt, ut prædixi, tot & tantos ſapientes hoc affirmare, & negare contrarium tanquam impoſſibile. Si vero poſſibile eſt animæ humanæ intelligere ſe eſſe ſubſtantiam incorpoream & ſpiritualem; dico quia cum ſeparatio & conjunctio contraria ſint, quemadmodum impoſſibile eſt animæ humanæ ſeparatio intellectiva à ſe ipſa cujuſcumque quod ei eſſentiale eſt; ſic neceſſe eſt impoſſibile ei eſſe conjunctionem intellectivam contrariam alicujus quodcumque illud ſit quod contrario ſe habet ad illam. Et intendo è contrario ſe habere ad illam omne quod ab ea eſſentialiter ſeparatum eſt, quod eſt dicere naturali impoſſibilitate ab ipſa remotum atque prohibitum, ne vel ſit illa vel de illa. Dicam autem apertius illud videlicet, quia ſicut non eſt poſſibile ei ſeparare à ſe ipſa intelligendo proprium genus vel propriam ſpeciem vel quodcumque aliud ex eſſentialibus ſuis, ſic non eſt eidem poſſibile conjungere ſibi, vel unire intellectu genus alienum vel ſpeciem alienam vel quodcumque aliud ex eſſentialibus alienis & ab ipſa eſſentiali diverſitate naturaliter diſparatis. Quapropter ſicut non eſt ei poſſibile ut intelligat ſe non eſſe quod eſt ſecundum genus vel ſpeciem, ſic non eſt eidem poſſibile ut intelligat ſe eſſe quod non eſt; eſſe inquam eſſentialiter, & intendo eſſentialiter eſſe ſecundum genus, vel ſpeciem, vel ſecundum quodcumque aliud eorum quæ eſſentialiter dicuntur, & non ſecundum accidens: poſſibile enim eſt animæ ſtultæ & intelligere & credere ſe eſſe ſapientem, & animæ non bonæ ſe eſſe bonam, & non juſtæ juſtam. Cum igitur poſſibile ſit animæ humanæ intelligere ſe eſſe ſubſtantiam incorpoream ſpiritualem, eſſe inquam eſſentialiter, quoniam nihil horum trium niſi eſſentialiter dicatur, & nullo modo ſecundum accidens; manifeſtum eſt animam humanam eſſentialiter ſubſtantiam incorpoream & ſpiritualem eſſe.

Solvit difficultatem propoſitam de accidentalibus quod anima non poſſit eſſentialia ignorare poſſit autem accidentalia.

Quod ſi quis dixerit quam ob cauſam de accidentalibus diſpoſitionibus ſuis poſſibile eſt animæ humanæ & intelligere & credere aliter quam ſe veritas habeat, & non de eſſentialibus ſuis. Reſpondeo in hoc, quia eſſentialia ſua ignorare non eſt poſſibile eidem. Et hoc faciam te ſcire in eis quæ ſequuntur poſt hæc. Accidentalia vero ſua multoties latent eam ſicut apparet in præmiſſis exemplis. Nec mirum quia indubitanter minus adhærentia ſunt eidem, & minus propriè ſe oſtendunt illi quam eſſentialia ſua.

4. Idem probat ex eo quod anima imperet corpori toti, imo etiam ſpiritibus motui ſervientibus quibus nihil inter ipſa corpora præſtantius

Amplius. Omnis anima intelligens, & de ſemetipſa conſiderationem faciens intelligit, & evidenter cognoſcit ſe evidenter imperare corpori ſuo totaliter; & intelligo totalitatem iſtam univerſitatem membrorum, & ſingula eorundem; & eodem modo ſe habet de ſpiritibus, quos in corporibus animalium medici ponunt eſſe: per eos namque imperant motum nervis, & chordis, aliiſque ligaturis membrorum Quapropter neceſſe eſt ipſam eſſe naturaliter nobiliorem ac ſuperiorem omnibus iis, cum impoſſibile ſit manifeſtum igno-

bilius nobiliori, vel æque nobili imperare,& nemo dubitet naturale esse imperium hujusmodi, cum proprium sit animæ ad corpus, eo quod hoc quidem est imperativum, illud vero ministrativum, sicut dicit Aristoteles. *Secundo* topicorum Cum igitur spiritibus hujusmodi nullum ponatur nobilius aut æque nobile corpus, necesse est animam omni corpore nobiliorem esse, & propter hoc nullo modorum esse corpus.

5. Quia etiã per velle anima imperat suo intellectivo.

Amplius quia nulla anima intelligens ignorat se totaliter intellectivam vel saltem aliquid sui intellectivum esse, manifestum est ipsam imperare suo intellectivo, sive quod ipsa est, sive quod est aliquid ejus: imperat autem ei evidenter cogitare, investigare, disputare intelligibiliter: & intendo illud non esse nisi velle, cum tendit super aliqua ex hujusmodi operationibus. Cum igitur istæ operationes longè nobiliores sint omnibus operationibus corporalibus, necesse est id quod eas efficit longè esse omni corpore nobilius Et quoniam omne imperans longè naturaliter nobilius est omni eo cui naturaliter imperat, longè nobilius est ex necessitate id quod est imperativum in anima humana prædictis operationibus, per modum quo est imperativum illarum, inquantum videlicet est effectivum earum. Manifestum igitur tibi est per hoc quoniam longè super emineat omni corpori anima humana quoniam etiam eminet ei quod est intellectivum in ipsa hoc est effectivum trium prædictarum operationum inquantum est effectivum illarum.

6. quia vis non possit inferri ei quod est imperativũ in anima humana, scilicet voluntati.

Amplius omni corpori naturaliter inferri potest violentia circa propriam & naturalem operationem: quemadmodum igni, ut non calefaciat calore sensibili, & aquæ, ut non frigeat similiter frigiditate sensibili,& de igne quidem jam docuerunt magistri Alchymiæ. quia vero aquam naturaliter non frigescere, & etiam calere tam crebro, contingit ut nullus inde dubitare permittatur, consequens est possibile esse de igne & ut non caleat & ut etiam frigeat frigiditate accidentali quod est dicere sensibili Id vero quod est imperativum in anima huma sive vis imperativa ipsius non est possibile ut prohibeatur invita ab operatione sua propria quæ est velle. Id autem quod est in ea vel apud eam imperativum, sive vis aut virtus imperativa nobilis atque superior voluntas est sicut alibi didicisti. Concupiscibilis namque inferior & irascibilis, quas cum brutalibus animabus & irrationalibus communicare videtur, inferiores sunt & ignobiliores imperativæ; non enim liberæ sunt, neque suæ potestatis videlicet ut seipsas ab operationibus propriis avertere, vel etiam compescere, aut quocumque modo temperare se possunt: bruta quippe animalia non libertate se agunt, aut ducunt ad ea quæ concupiscunt sed tanquam necessitate rapiuntur ad ea, aque præcipiti impetu feruntur in illa. Similiter & ab eis quæ fugiunt, seu declinant non libere se avertunt, sed tanquam necessitate repelluntur ab ipsis.

pelluntur *Per hoc in cod. Cur. nost.*

PARS DECIMAQUINTA.

Quod actiones voluntatis sunt liberæ; sed operationes brutorum non.

Libertatis nõ est quod canes obsequantur dominis, sed timore & amore ad hoc necessario im-

NEc te conturbet super hoc disciplina, quæ apparet in canibus aut aliis animalibus quæ ad nutum vel jussum dominorum suorum venire ad eos, & ab ipsis abire videntur, multaque alia facere tanquam liberè, & voluntariè, atque tanquam ex propria potestate. Scito igitur in hoc quod amor & timor dominorum adeo dominatur hujusmodi canibus ut eos juxtà modum prædictum vel impellat in ea quæ placere eis æstimant, vel repellat ab iis à quibus per dominos absterrentur; non enim est in libera potestate ipsorum ut timori vel amori hujusmodi non cedant; modis enim omnibus servi sunt hujusmodi passionum non habentes eis contradicere, nec valentes eas avertere à se, vel reprimere ullo modorum.

Quia voluntas liberrima est merito culpatur in ea peccatum, in brutis nõ item.

Voluntas autem quoniam in se est liberrima est, suæque per omnia potestatis quantum ad antedictam operationem suam, & propter hoc suæ correctionis est, atque directionis Quapropter merito requiritur ab ea rectitudo in operatione sua quæ est velle, meritoque culpatur in ea peccatum quod est contrarium rectitudini; hinc est quod cum brutis animalibus non agitur de moribus aut virtutibus. Et intendo quia non requiritur ab eis rectitudo seu pulchritudo honestatis nec fuit adhuc aliquis adeo imbecillis intellectus, ut ea peccare diceret, aut aliquid quod agerent imputandum eis crederet ad peccatum Quod si homines servitute passionum hujusmodi naturaliter depressi essent, atque totaliter, nihilque libere agerent, non esset possibile eos peccare. esseque iniquissimum culpare eos pro quacumque actione Quare & laudare eos similiter stultissimum esset; necessitas enim, & impossibilitas naturalis laudem penitus excludunt & vituperium, meritumque & culpam ab hominibus circa hujusmodi. Quemadmodum enim non est laudandus lapis ex eo quod descendit, & movetur in deorsum, neque culpatur si moveatur in sursum, cum alterum faciat necessitate naturali, alterum vero violentia invincibili: sic neque homines laudandi vel vituperandi essent, si necessitate naturali feruntur ad operandum, vel impossibilitate naturali averterentur, atque prohiberentur ab operando.

Solvit objectionem hominibus quæ imputanda esse ostendit quæ ex viribus inferioribus agunt propter imperativã virtutem quæ in eis est.

Quod si quis dixerit, quia secundum hoc non sunt culpandi homines pro his quæ ex viribus inferioribus agunt, quoniam illa faciunt, ex viribus quas communicant cum animalibus brutis: Et propter hoc illa faciunt ut bruta animalia quod est dicere necessitate non libertate. Respondeo in hoc quia hujusmodi vires non sic se habent naturaliter in hominibus, sed ex corruptione originali factæ sunt effrænes atque præcipites, ipsique nobili imperativæ ac superioris suæ rebelles. Prævalet autem & dominatur eis imperativa nobilis superior, & possibile est ei coërcere eas, & frænare impetum earum, & avertere hominem quominus sequatur eas: apud bruta autem animalia non est hujusmodi viribus rector aut moderator, & propter hoc non est propter quod imputari debeat eis ad laudem vel vituperium quidquid agunt. Quia igitur in hominibus est potestas qua se regant, & rectè agant, se seque contineant ne post passiones hujusmodi habeant, justissimo judicio imputatur eis quidquid contra rectitudinem honestatis & morum pulchritudinem agunt.

Comparatio totius hominis est regno vel civitate bene ordinata.

Ut autem magis ac magis innotescat tibi natura & nobilitas animæ humanæ, dico per modum laudationis id quod in evidenti est, & probationis certificatione non indiget; videlicet quia anima humana similitudinem regni quandam habet bene ordinati & civitatis bene constitutæ; quoniam in ea est voluntas tanquam rex & imperator; & vis intellectiva seu ratiocinativa sicut consiliarius illius; virtutes vero inferiores, videlicet irascibilis, & concupiscibilis, & motivæ vires, quod est dicere quæ sunt executivæ motus, sicut ministri sunt, quorum officium est jussa exequi voluntatis super eas regnantis, & imperantis; sensus vero omnes ministri sunt & discursores foris hac

& illac abeuntes, & forinseca quæcunque apprehenderint renuntiantes.

In quo consistat bona vel prava administratio regni hujusmodi.

Fœliciter igitur & laudabiliter regnum illud administratur & rectè regitur, cum ratio rectè consulit, & voluntas ejus consilio imperat, ministrique inferiores jussa solummodo exequuntur, nihil sibi contra imperantis dominium usurpantes, sed ejus imperium solummodo exequentes; ejus inquam imperium quod de consilio solo rationis processit; sed tanquam servi sicut revera sunt, ut prædixi obedientia præsidentis eisdem voluntatis sint contenti. Et quoniam manifestum est sensus omnes in multis nuntios esse fallaces atque mendaces, cavendum est & hujusmodi consiliario, & hujusmodi regi, & imperatori à mendaciis eorum, quod est dicere ne credat eis contra veritatem. Cum autem è contrario se habet regnum hujusmodi, videlicet ut consiliarius iste perversè consulat, & rex iste vel imperator servis antedictis non imperet, sed potius serviat, ita scilicet ut ipsi potestate sua imperent, & hoc rex ipse sustineat, & quæ imperant fieri consentiat, tunc datum est regnum istud in manibus servorum vilissimorum ac nequissimorum, & rex ipse miserabili servitute atque turpissima eisdem subditus est. Quapropter regnum hujusmodi totum subversum est, cum nec justitia, nec judicium in eo fiat; servi enim hujusmodi inimicissimi sunt honestatis. Quapropter nihil rectum, nihil honestum in eodem regno fieri patiuntur.

Vita hominis brutalis est si serviat sensibus.

Inde est quod tota vita hominis quæ per hujusmodi servos totum vivit quod vivit, & totum agit quod agit vita brutalis est; manifestum enim est animalia bruta servis istis omnimodo subdita esse, & tota vita sua servire iisdem. Et attende quia quamvis similitudo ista pulchritudinem & suavitatem moralitatis habeat, nihilominus tamen evidenter continet veritatem quandam pertinentem ad scientiam de anima naturalem, nec ob hanc causam rejicienda est, cum morum compositio non solum naturæ inimica non sit, quin potius ipsam purificet, dirigat, perficiat, & exornet.

CAPITVLVM TERTIVM.

PARS PRIMA.

Quod anima sit pura forma immaterialis.

Ostendit animam nõ esse corpus quia nec dici possit materia vivens sensu & apprehensione carens, nec materia vivens sensu & apprehẽsione prædita.

POST hæc autem revertar ad complendum sermonem, ac perscrutationem de unitate ac simplicitate naturæ humanæ, per quam dico ipsi non esse partes, quarum altera sit materia ejusdem, altera vero forma: quod vero impartibilis sit partitione continuitatis jam declaratum est tibi per ea quæ præcesserunt. Restat igitur declarandum declaratione completa, quia non est ei materia ullo modorum, quoniam ipsa est potius forma pura per omnem modum immateriata, sive immaterialis: si enim esset ei materia quæ pars ejus esset, necesse esset hujusmodi materiam aut vivam esse, aut non vivam. Quod si viva esset aut esset essentialiter viva quod est vita, aut esset viva sicut homo vel aliud animal, & intendo vitam habens partem sui: aut esset à foris vivificata per vitam sibi conjunctam, quemadmodum corpus hominis vel alterius animalis, quod per conjunctam sibi animam vivificatur & vivit. Quod si fuerit vita in se, aut erit vita non habens apprehensionem; & intendo nec sensum, nec imaginationem, nec memoriam, nec aliquam ex nobilibus apprehensionibus, aut non. Quod si fuerit habens apprehensionem videlicet sensum, vel aliquam aliam: erit igitur animal vel animalis. Quapropter non erit materia animæ humanæ neque pars alia; quoniam secundum hoc anima humana animatum esset, cum haberet animam partem sui, & esset plusquam anima, & anima posterior, cum omne totum posterius sit omni parte sua. Amplius secundum hoc non esset materia, sed materiatum: si vero non est ei apprehensio, cum tamen sit vita, & vivens; erit igitur sicut anima vegetabilis, aut ipsum vegetabile; vivens enim sine omni apprehensione procul dubio vel anima vegetabilis est, vel vegetabile.

Idemostendit similiter argumento hac ratione quod ex materia nõ fit aliquis actus aut vita per se.

Amplius si est vita in se, ex ea igitur est vivere per se: manifestum autem est quia ex materia pura non est aliquis actus per se: quapropter si est materia, non erit materia pura, sed materia habens partem sui per quam vivit, & propter hoc erit animal vel animatum; omne enim quod vivit per partem sui est animatum Quapropter impossibile est materiam hujusmodi animatum esse, si materia pura est. Quod si non est materia pura, sed materiatum, restabit eadem quæstio de materia illius, & ibit res in infinitum, vel occurret materia aliqua pura non materiata. Revertar igitur, & dicam quia si materia est animæ humanæ, materia inquam veri nominis & veræ rationis quæ pars ejus sit, non est possibile ut sit vita in se sive vivens essentialiter, nec possibile est ut sit vivens per partem sui; quia tunc esset animatum hujusmodi materia: neque possibile est ut sit vivens per sibi conjunctum aliud quam per ipsam formam cum qua componit & constituit animam humanam. Aut igitur omnino non vivit, aut vivit per formam hujusmodi: quod si vivit per formam hujusmodi; vivit igitur vita fere similiter qua vivit corpus humanum.

Colligit aliud incõveniens scilicet animã humanam fore mortalem.

Causa autem in hoc est, quoniam anima humana ex eadem forma & per eandem qua vivificat corpus, vivificat & materiam illam, ex eodem autem & secundum idem extrema necesse est similia esse. Verum igitur est quod dixi, quia materia animæ humanæ per formam ejusdem vivit vita simili, qua vivit corpus humanum: & ut taceam de aliis inconvenientibus necesse erit eam esse mortalem simili morte qua mortale est corpus humanum. Quapropter ex omnibus iis manifestum est animam humanam non esse materiatam, materia inquam viva vel vivificata; alioquin præstaret vitam materiæ suæ, & penderet ex materia sua, quemadmodum & corpus humanum pendet ex eadem.

Colligit animam nõ posse esse materiam vivam tribus prædictis modis.

Jam igitur feci te scire per hæc quia non est possibile ut animæ humanæ sit materia viva quocumque trium prædictorum modorum: & hoc est dicere nec viva essentialiter, ita videlicet ut ipsa sit vita; nec vivens ex parte sui, quemadmodum vivit animal omne; nec vivens per conjunctionem ad vitam, sive ad vivens per semetipsum, & hic est modus quo vivit corpus cui anima conjuncta est. Quapropter necesse est si materia est illi, hoc est animæ humanæ, materiam hujusmodi prorsus mortuam esse, hoc est modis omnibus vita carentem. Quapropter animam ipsam necesse est vivam & mortuam esse, cum composita sit secundum errorem istum ex parte viva, & ex parte mortua, &c.

Removet motivum positionis contrarij. *pars 2. in cod. Cat. not.*

Conveniens quoque est ut destruam hic causam erroris istius quæ causa videlicet induxit hujusmodi imbecilles in errorem istum. Dico igitur quia isti receptibilitatem omnem formarum attribuere & imposuere materiæ; hinc est quia cum viderent animam humanam receptibilem esse multarum formarum, sicut scientiarum & virtutum, pluriumque aliarum dispositionum, posuerunt ei esse materiam, opinantes receptibilitatem ex materia esse, nec

posse receptibilitatem ullam esse sine materia. Quod si esset, quia cujus est potentia ejusdem est & actus; & cujus magis est potentia ejusdem est magis & actus. Si igitur receptibilitas hujusmodi formarum imprimis & magis esset materiæ, quam delirant esse animæ humanæ, esset receptio formarum & dispositionum quæ in anima humana recipiuntur materiæ illius imprimis, & maximè: quare scientiæ & virtutes cæteræque dispositiones spirituales quæ in anima recipiuntur, imprimis & maximè reciperentur in materia illa: quare essent illius formæ & dispositiones imprimis & maximè. Illa igitur materia esset imprimis & maximè sapiens, & virtuosa; anima vero consequenter, & propter illam: quemadmodum quoniam superficies imprimis & maximè colorata est, consequenter vero & propter illum corpus & est, & dicitur coloratum. Hoc autem est inconveniens quod nemo adhuc auditus est somniasse; mortuam vero & omnino vita carentem substantiam sapientem, aut virtuosam esse quis audeat vel etiam valeat delirare?

Ostendit proprium esse substātiæ, & quidem primæ suscipere contraria, adeoque & formæ substantiali cōpetibile.

Debes etiam scire quia eodem errore delirant circa omnes abstractas, ac nobiles, spiritualesque substantias; nullam enim earum immaterialem vel immateriatam credunt. Quod si adverterent proprium esse substantiæ esse susceptibile contrariorum, cum forma substantialis omnis ex necessitate substantia sit, cognoscetur indubitanter proprium istud convenire substantiali formæ. Quod si quis dixerit quia proprium istud non est proprium nisi primæ substantiæ. Dico quia nec hoc prohibet ipsum ab aliqua substantiali forma, cum omnis substantialis forma cujuscumque substantiæ etiam prima substantia sit, quod est dicere individua, singularis, & hoc aliquid.

Idem ostēdit ex eo quodsecundum hoc esseutdispositionesmaximè propriè materiæ ipsius.

Amplius si receptibilitas propriè, ac verè, maximéque materiæ esset, necesse esset actum ejusdem qui est receptio ejusdem propriè, ac verè, maximéque rationis ipsius esse. Ejusdem autem sunt receptio cujuscumque recepti, & habere, seu habitus illius: quare verè, ac propriè, maximéque & imprimis haberet hujusmodi materia scientias, & virtutes, omnesque alias perfectiones hujusmodi, & propter hoc gratiam omnem & meritum. Quapropter necesse esset eamdem omnem gloriam, & præmium ipsam obtinere, & hoc non quocumque modo, sed quemadmodum prædixi propriè ac verè imprimisque & maximè. Quis autem ferat tam impossibilia, & inopinabilia delirantem? videlicet ut & hic merita remunerabilium operum hujusmodi materiæ propriè, ac verè sint, & in novissimo gloria futuræ retributionis, quæ est sicut sæpè audivisti felicitas incogitabilis, & omnibus quæ hic bona vel dicuntur, vel putantur, vel pro certo bona esse cognoscuntur per omnem modum incomparabilis, præsertim cum hujusmodi materia non nisi mortua, & vita per omnem modum carens intelligi possit.

Item ex eo quod non nisi operationibus debeatur præmium quæ operationes non sunt à materia, sed à forma.

Amplius quoniam ejusdem sunt præmium & meritum, nec nisi promerenti dandum sit præmium, operationes autem merita propriè ac verè sint. Manifestum autem sit operationes non esse à materia, sed à forma; merita igitur nec materiæ debentur, nec ei attribuenda sunt, sed formæ. Quapropter ratione formæ debentur merita, & propter hoc ratione ipsius debentur, sive ipsi, sive animæ humanæ propter ipsam. Quoniam autem immaterialitas hujusmodi communis est animabus humanis, & substantiis nobilibus abstractis, necesse est communes esse probationes & declarationes immaterialitatis istius animabus humanis & istis substantiis Quapropter cum in tractatu de hujusmodi substantiis plenè tibi satisfecerim de immaterialitate earum, satisfactum est tibi in eodem de immaterialitate animarum humanarum. Non est igitur necesse ut repetam tibi hic probationes, & declarationes istas; inutilis quippè esset repetitio hujusmodi, & præstaret impedimentum in presenti tractatu. Verum quoniam in hoc adhuc sum, ut removeam ab ānima humana compositionem omnem, faciam te scire unitatem ac simplicitatem ejus quæ prohibet ab ea partem & partem, & aggrediar destruere errorem quorumdam qui putaverunt eam compositam esse ex viribus sive potentiis suis naturalibus, propter quod & dixerunt eam nominatione puerilitatis suæ & imbecillitatis totum potentiale, totumque virtuale, &c.

PARS SECUNDA.

Quod anima sit simpliciter impartibilis.

Ostendit animam nō posse componi ex potentiis 1. quia sicut ex actibus non potest aliquid unum componi ita nec ex potentiis 2. Quia ex similibus impartibilibus non potest aliquid componi.

DEstructio autem hujus erroris hæc est quoniā cum sint proportionales potentiæ similes actibus suis erit & permutatim; ut quemadmodum potentiæ se habeant ad invicem, sic & actus. Quapropter quemadmodum ex actibus animæ humanæ nihil naturaliter componitur, neque etiam componibile est ex illis: sic non erit possibile ex potentiis unum aliquod componi, quare vel anima humana non erit unum aliquid, vel non erit aliquid, & propter hoc nihil.

Amplius ut ex similibus impartibilibus aliquid componatur manifestum est impossibile esse; cum enim similia sint non erunt conjungibilia per modum continuationis, aut per modum contiguationis, sicut jam declaravit Aristoteles in libro physicorum, neque minus evidenter in tractatibus & libris suis. Si igitur ex conjunctione illorum aliqnid unum constituitur, necesse est ut unum in alio sit, & propter hoc omnia de unoquoque illorum, & unumquodque in unoquoque. Hoc autem unum est ex iis quæ nova & inaudita usque ad hæc tempora desipientia somniavit; quod enim potentia videndi in potentia audiendi sit, & è converso, aut quod omnes potentiæ hujusmodi in unaquaque earum sunt. inauditum est adhuc aliquem deliraſſe; omne enim illud in quo est potentia citharizandi potens est citharizare per illam. Et ad hunc modum se habet de omnibus aliis. Quapropter consequens est secundum errorem istum unamquamque posse omnes actus aliarum: quapropter potentia videndi poterit audire, & gustare, & de unoquoque aliorum actuum similiter. Quod si una potentia potest in omnibus omnes actus aliarum, supervacuæ igitur sunt aliæ. Amplius cum secundum hoc potentia videndi sit in oculis sive in nervo optico, erit potentia audiendi ibidem cum sit in illa, & viceversa erit potentia videndi in auribus, sive in tympano auditus, sive in nervo petroso.

Amplius nulli intelligenti dubium est, quin dis- 3 Quia dispositiones impartibiles sicut sunt virtutes non possunt esse nisi in subiecto impartibili.
positio impartibilis sit in subjecto impartibili, & multæ similiter dispositiones impartibiles sicut suæ virtutes in subjecto uno impartibili, scilicet in anima videlicet bene composita, benéque disposita, sive constituta, vel ordinata. Neque dubium est similiter ipsas non esse commixtas, vel continuatas, aut contiguatas, imo quod est mirabilius distinctissime in anima ordinatas, ac speciosissime collocatas, nulloque modorum se invicem coanguſtantes omni rationabili certissimum est, & propter hoc unam esse virtutem ex illis impossibile est. Etsi vero in uno subjecto sunt, non uniuntur tamen ad invicem unione conjunctionis, qua unum ex eis constituatur; unitas enim subjecti sola per se non sufficit ad hoc ut unum

aliquid constituatur ex omnibus dispositionibus quæ in eo sunt; alioquin ex quantitate, & qualitate quæ sunt in eodem subjecto esset unum aliquid: hujus autem impossibilitas manifestata est, cum sic est compositum non esset res alicujus prædicamenti. Cum igitur potentiæ illæ omnes diversarum specierum sint, sicut apparet ex diversitate actuum illarum, & alia unitio, vel unitas, aut etiam conjunctio non sit inter illas nisi unitas subjecti, & communicatio illius, manifestum est ex illis nihil unum esse compositum.

4. Quia anima non esset aliud quam acervus ex illis potentiis

Amplius aut anima humana est ex illis omnibus totaliter & sufficienter composita, aut aliquid aliud præter illas venit in compositionem illius. Quod si ex illis est solum totaliter composita, nihil igitur aliud est ipsa anima humana quam acervus sive aggregatio ipsarum, cum nec ipsæ secundum hoc unitate vel conjunctione subjecti unitæ ad invicem sint, eo quod nullum ei subjectum subsit, postquam nihil aliud veniet in compositionem animæ humanæ, & ad invicem nullo modorum unitæ vel conjunctæ sint.

5. Idem colligit dilemmate quo probat potentias illas non posse dici substantias, nec accidentia.

Amplius hujusmodi potentias aut intellexit esse substantias, aut accidentia. quod si intellexerit eas esse substantias, sequuntur eum inconvenientia quæ non est tibi necessarium per omnia explicari. Horum autem primum est quoniam unaquæque hujusmodi substantiarum erit vivens, sive vita per semetipsam, & propter hoc erit anima cum non possit fingi substantia esse nisi incorporea: substantia autem vivens per semetipsam, & non spoliata, sed conjuncta corpori absque ulla dubitatione anima est: quare tot animæ erunt unicuique animali quot & hujusmodi potentiæ. Si vero intelligit potentias istas accidentia esse, cum ponat ibi nihil aliud venire in compositionem animæ humanæ; ponit igitur accidentia illa esse sine subjecto, & ipsam animam humanã compositam esse ex accidentibus, & propter hoc cogitur eam ponere non esse substantiam, sed potius esse accidens, vel aggregatio accidentium Si vero dixerit aliquid aliud venire in compositionem animæ humanæ, necesse est ipsum esse unum aliquo trium modorum quos in præcedentibus audivisti, aut esse mortuum hoc est dicere vita carens & invivificabile. Jam autem expeditus es de hoc per ea quæ præcesserunt in tractatu isto, & multo plenius atque diffusius per ea quæ didicisti in tractatu de substantiis spiritualibus nobilibus abstractis. Illud enim residuum ab omnibus potentiis animæ humanę si omnino mortuum esset non esset possibile ullo modorum ut pars esset animæ humanæ, sicut jam didicisti. Si autem vivens esset vel per semetipsum, vel partem sui esset anima vel animatum. Neutro autem istorum modorum se habens potest esse pars animæ humanæ, vel venire in compositionem ipsius. Quare necesse habent confiteri nihil esse residuum ab omnibus potentiis in anima humana: erit igitur omnes suæ potentiæ simul acceptę, vel una ex ipsis, vel partes aliquæ ex eisdem, & hoc est quod multum declinant, multumque abhorrent confiteri. Dicunt enim potentias animæ qualitates naturales esse in ea quibus ornatur, ac perficitur essentia sive substantia illius. Quapropter potentia ratiocinandi erit qualitas adveniens substantiæ animæ humanæ præter necessitatem, ac præter totalitatem essentiæ ipsius. Et intendo ita ut nullo modorum pars illius sit, sed super totalitatem ipsius eidem adveniens, & super appositа. Quod si est, tunc potentia ratiocinandi accidet, & erit accidentalis animæ humanæ: omne vero quod est accidens alicujus impossibile est ut sit forma substantialis alterius; cum omnis forma substantialis substantia sit, nec possibile sit ullo modorum ut una & eadem res substantia sit & accidens.

6. Quia si non sit animæ rationali nisi accidentalis ratiocinandi potentia nõ faciet hominem substantialiter differre à brutis.

Amplius cum potentia ratiocinandi imprimis & maximè animæ humanæ sit, communiter autem & propter ipsam sit hominis: impossibile autem sit, ut magis sit alterius quæcumque forma vel dispositio quam ejus cujus est imprimis & maximè, non erit igitur substantialiter sive secundum speciem homo per eam à cæteris animalibus differens.

7. Probat ratiocinandi potentiã esse essentialem hominis quia venit in definitionem illius.

Amplius cum omnis differentia substantialis denominatio sit sumpta à substantiali, alioquin nullo modorum veniret in rationem vel diffinitionem speciei; cum in eam non veniant nisi ea sola quæ sunt de necessitate, veritate, ac quidditate diffiniti. Quapropter rationale cum veniat in diffinitionem hominis necesse est sumptum esse ab eo quod est ipsi homini essentiale. Rationalitas igitur sive potentia ratiocinandi essentialis est homini, quare multo magis ipsi animæ rationali sive humanæ, cum ei magis insit, quoniam primo & per se.

8. Ostendit potentias non distingui ab anima rationali, quia alioquin anima ipsa rationalis non differret ab irrationali nisi accidentaliter.

Amplius cum abstraxeris intellectum vel separaveris substantiam animæ rationalis ab omnibus iis potentiis, quod utique tibi possibile, ac facile est secundum positionem hominum hujusmodi, eo quod accidentia sunt secundum ipsos, & preter totum esse animæ humanæ, aut inveniretur substantia animæ humanæ per semetipsam differens à substantia animæ brutalis, aut non. Et si non inveniatur differens ab illa, sed per adventum solum potentiarum à quibus distinguitur, efficiturque differens ab illa, non differt ergo nisi accidentaliter; cum accidentia substantialem vel essentialem differentiam efficere non possint; nec aliud est ab illa secundum speciem; cum accidentales differentiæ non faciant aliud numero, vel specie, vel genere, sed alteratum solum, sicut alibi didicisti. Quod si anima rationalis non est aliud secundum speciem quam anima irrationalis, igitur multo minus homo per illam aliud erit quam animal irrationale secundum speciem. Ut igitur omnia hęc ad liquidum & certum tibi clareant declaranda est ratio, & intentio ejus quod est potentia & posse.

PARS TERTIA.

Quod inhærentia formæ ad materiam vel subjectum non sit res superaddita ipsi formæ.

Duo modi significandi diversi in verbis secundum grammaticos.

SCITO igitur quia antiqui Grammatici qui præcesserunt me, & multi qui in tempore meo fuerunt distinguunt verba quæ prædicantur, dixeruntque quædam illorum prædicant quod in se est, & quædam solummodo quod in alio est. Intentio eorum erat quod quædam de verbis significabant & prædicabant dispositiones, ponebantque eas in substantiis de quibus dicebantur; quædam vero non significantes ex semetipsis ponebant in subjectis de quibus dicebantur dispositiones per conjuncta sibi nomina significatas. Et exempla horum sunt in hac dictione, albet, & in hac dictione, fit album; & est dicere quia secundum hanc distinctionem, albet, significat & ponit quod in eo est, videlicet albedinem quam institutione sua essentialiter significat, & ponit eam in subjecto de quo dicitur: verbum vero quod est, fit, assumit significationem à nomine quod ipsum sequitur, & ponit significatum illius in subjecto in quo dicitur, quemadmodum cum dicitur hoc sentum fit album, albedinem solam ponit verbum fit in sento. Juxta modum istum cum dicitur albedo inest vel inhæret nivi, ista duo verba inhæret & inest, solam albedinem ponunt in nive, neque aliquid significat alterutrum eorum nisi albedinem.

Debes autem scire non leviter, neque absque ratione

tione hoc fuisse dictum ab eis; ratio namque hæc quam dicam eos ad hoc induxisse videtur: si enim verbum inhærendi significaret inhærentiam quam utique non est possibile esse nisi accidens, esset ex necessitate inhærentia hujusmodi in subjecto; & quoniam esse in subjecto non est inhærere subjecto, inhæreret ex necessitate inhærentia subjecto proprio, inhæreret autem vel seipsa, vel alia inhærentia: si alia, tunc iret res in infinitum, & essent infinitæ inhærentiæ sive ligaturæ inter unumquodque accidens, & proprium subjectum: si vero inhæret seipsa, quomodo prohibetur albedo inhærere subjecto in quo est similiter seipsa.

Probat hoc ex eo quod inhærentia non possit censeri distincta ab accidente nisi detur processus in infinitum.

Amplius cum superficies dicitur alba aut ponitur albedo, aut inhærentia ipsius. Quod si albedo est, igitur superficies est alba per albedinem absque ullo medio: quapropter ad hoc ut sit alba superficies non requiritur nisi albedo ipsius, cum ipsa sufficienter per semetipsam albam illam efficiat: quapropter non requiritur ad hoc inhærētia illa: quare vel est inhærētia hujusmodi, vel supervacuè ponitur.

2. Idem probat quia cū dicitur superficies alba sola ponitur albedo.

Amplius posita albedine in superficie omni alio secluso sive remoto ponitur superficies alba, & hoc solo remoto removeretur tam actu, quam intellectu, sive ratione: quare remota inhærentia hujusmodi nihilominus est superficies alba.

quod idem 3. probat ex eo quod posita albedine ponitur superficies alba & ea remota removetur.

Amplius secundū doctrinam grammaticorum nihil aliud est album, quam habens albedinem; similiter & calidum nihil aliud est quam habens calorē: quapropter habendo albedinē est album quidquid est album, non inhærendo habet albedinem. Debes autem scire quia quidam erronei dixerunt, & hoc videlicet quod album non significat albedinem, vel potentiam, sed habitum albedinis; cum esse album, inquiunt, sit esse habens albedinem, habens autem albedinem non albedinem significat directè, sed habitum albedinis: sicut enim album ad albedinem, sic habens ad habitum: quare si secundum verissimam rationem, ac propriam intentionem album est habens albedinē erit habens habitū. Quapropter album non erit habens albedinem, sed habens habitum albedinis; veniet autem hoc in infinitum, quoniam si habens habitum non dicit duos habitus, sed dicit solum habitū albedinis: dicet igitur habēs albedinē ipsam albedinē: proportionalia enim sunt habēs albedinem ad albedinem, & habens habitum quemcumque ad illum. quare si habens habitum ad illum non dicit nisi habitum significatum per accusativū, habens albedinem, non dicit nisi albedinem significatam per similiter junctum verbo accusativum.

4. Quia secundum Grammaticos nihil aliud est album quam habens albedinem.

Amplius cum qualitates & quantitates sint propinquiores & viciniores substantiis quam relationes, sive ad aliquid; manifeste circa ordinem naturæ est non posse conjungi qualitates, & quantitates substantiis, nisi per medias relationes: si quid autem est habitus vel inhærentia proculdubio in genere relationum & de prædicamento relationis est. Quapropter est impossibile ut non nisi per medias illas conjungantur quantitates & qualitates substantiis, vel sint in eis; cum enim medium naturale naturaliter propinquius sit utrisque extremorum quam illa ad invicem; impossibile est medium naturale esse inter quæcumque duo extrema quod ab utroque eorum remotius est. Cum igitur relationes & ad aliquid naturaliter remotiores sint à substantiis quam quantitates & qualitates, impossibile est eas media esse naturalia inter has & illas. Quare habitus & inhærentia & quæcumque alia sunt hujusmodi impossibile est ut media naturaliter sint inter substantias atque quantitates & qualitates. Quapropter verbū habendi, & verbum inhærendi non ponunt de iis de quibus dicuntur nisi significata per nomina quæ illis adjunguntur. Quapropter cum dicitur album habere albedinem, vel albedinem inhærere albo, non ponitur in albo per modum habendi vel inhærendi nisi albedo.

5. Quia quantitates & qualitates propinquiores sunt substantiis quam relationes.

Intellectus quoque purus & verus testatur unicuique prædictos sermones loquenti, & omni similiter audienti quia non intendit aliud ponere in albo, nec audiens hujusmodi sermone intelligit aliquid poni in albo per illos. Interrogā etiam pictores, & quilibet eorum respondebit tibi quia in eo quod pingit non intendit ponere nisi colorem, nec intendit nisi colorare illud. Etsi interrogaveris eum de habitu, vel inhærentia colorum ad illud quod pingit, & respondebit tibi jurans quod nec cogitat nec cogitavit de altero eorum. Dicet etiam se non intelligere quid est quod dicitur per hoc verbum est, in omni sermone quo adjungitur ei nomen à parte posteriori, scilicet prædicatum, nisi ipsam copulam esse & ligaturam subjecti & prædicati, nec aliud ponere in subjecto, vel affirmare de illo nisi quod est in prædicato sibi adjuncto. Ex. g. Cum dicitur Socrates est albus, solam albedinem affirmat de Socrate & ponit in illo, nec credo quod aliquis aliud illa enuntiatione affirmari vel prædicari intelligit de Socrate, vel poni in illo.

Idem confirmat ex puro intellectu & loquentis & audientis.

PARS QUARTA.

Quod potentia non sit res superaddita rei potenti.

QUIDAM autem ex hujusmodi hominibus oratione lasciviæ, plus quam philosophiæ gravitas patiatur, utentes dixerunt in omni oratione in qua species de individuo prædicatur hoc verbum, est, significare nati & naturæ osculum quod est dicere speciei & individui, tanquam aliquid conjungat speciem & individuum. Secundum autem eos & omnes alios hujusmodi falsa esset omnis enunciatio in qua idem prædicatur de se, quemadmodum oratio in qua dicitur iste homo est Socrates, cum nec osculum, nec alia ligatura, sive junctura possit esse ejusdem ad se, & intervenire inter aliquid & seipsum. Merito autem quærendum est ab hujusmodi hominibus cum dicitur albedo esse in albo, utrum per verbum essendi significetur hujusmodi habitus vel inhærentia eorum. Si responderit quia significatur per hoc verbum est habitus hujusmodi, vel inhærentia intolerabiliter deviat; cum significatio hæc sit præter intellectum & intentionem, & etiam cogitatum omnis loquentis, & omnis etiam audientis; quapropter hujusmodi homo perversor est locutionum, & intolerabiliter discolus: quapropter nec cum eo sermo conferendus est. Si vero dixerit quod nihil aliud significatur per hoc verbum, est, nisi essentia ipsius albedinis, tunc verum est sicut ipse cōfitetur quia neque habitus neq; inhærentia albedinis significatur per illud.

Non potest intervenire aliquid per modū junctūræ & unionis significatum per particulam est in propositionibus identicis.

Evidentius autem fiet hoc, si volueris uti hoc verbo habendi in locutionibus quę sunt ad aliquid, vel de relativis aut relationibus, quales sunt, iste habet similem, habet parem, habet æqualem: nihil verò significatur istis locutionibus quam si diceretur isti homini est similis, isti homini est equalis, de quibus manifestum est quod neque habitum, neque inhærentiam significant. Sequeretur vero difficultas inexplicabilis de habitu hujusmodi in quo esset; non enim videtur potius debere esse in altero duorum æqualium, quam in reliquo: & hoc modo oporteret unum accidens numero in duabus esse substantiis: quapropter necesse habebit ponere duos habitus penitus similes & ejusdē speciei, hoc autēnōesse possibile declarabitur sic. Si enim intellexerimus alterū illorūduorū habituū destrui, altero permanēte, nihilominus erit verūquod hoc simile habet vel equale illud. quapropter & illud habet hoc equale sibi.

Nec in relationibus dum prædicantur.

Si vero habent uti in sermonibus essentialibus verbo habēdi, videlicet in quibus nōpredicatur accidēs,

Nec in sermonibus el

sentialibus in quibus non prædicatur accidens.

apparebit manifestius quod dixi quales sunt isti sermones, hæc res habet substantiam vel essentiam. Non enim potest somniare aliquis inter rem aliquam, & essentiam suam sive substantiam ligaturam aliquam intervenire, vel conjunctionem ejusdem ad se aliquam esse; cum inter aliquam rem & se ipsam non possit intelligi aliquid esse: quidquid enim medium intelligeretur ex necessitate divideret inter illud & se

Idem ostendit quod supra, quia accidens illud conjungens essentiam cum re ipsa prius esset ipsa essentia. Item quia esset separabile adeoque & essentia separabilis.

Amplius hujusmodi habitus accidens esset conjungens rem & essentiam suam: esset igitur naturaliter prius quam res quæ conjungeretur cum essentia sua: quapropter prius esset naturaliter in re, quam essentia rei ejusdem: quapropter prius esset naturaliter aliquod accidens suo subjecto sive essentia ejusdem.

Amplius si habitus quo res habere dicitur essentiam suam accidens esset, necessario esset separabile à re illa actu vel intellectu: esset igitur intelligibile rem aliquam esse, & non habere essentiam. Apparere igitur evidenter potest ex iis & aliis quæ ex proximo dicam hic, & ex his multo magis quæ didicisti in prima parte sapientialis & divinalis magisterij, nondum esse completam scientiam apud nos prædicamentorum atque modorum prædicandi.

Ostendit præterea verbum potest nihil ponere in re de qua dicitur quia æque dicitur de ente & non ente.

Dicam igitur quia verbum potest non ponit aliquid supra essentiam ejus de quo dicitur, ex hoc apparet manifestè, quod dicitur de ente & non ente univoce, æque enim potest cogitari ens, & non ens, & è converso, & æque amari, vel odio haberi, quod nullo modorum verum esset, si verbum potest dispositionem aliquam poneret in utrisque; cum in non ente nulla omnino sit dispositio, & propter hoc nulla præsentialiter in eo poni potest, & de eo natura verè affirmare.

2. Quia dicitur de pluribus animabus rationalibus quod creabuntur.

Amplius quoniam verissimè dicitur posse quod omnino non est, nec aliquid illius: quemadmodum de innumerabilibus animabus humanis certissimum est, quod creabuntur & erunt quæ jam omnino non sunt, neque aliquid earum; quare verissimè dicitur de unaquaque earum quod hæc anima potest esse: verum si hoc verbum poneret in ea aliquam dispositionem in non ente poneret, & hoc præsentialiter. Falso igitur eam in anima non ente poneret, falsoque igitur affirmaret illam de illa; cum nec in illa, nec in alio non ente possibile sit aliquam esse dispositionem quamdiu non est. Non est tamen dubium quia cum dicitur de quocumque non ente quod ipsum potest esse, quia revera in eo ponitur esse, sed non actualiter, aut præsentialiter, sed potentialiter tantum, sive in potentia. Jam autem exposuit Avicenna intentionem ejus quod est in potentia, & dicit quod res illas in potentia esse dicimus, quarum esse non est longè ut fiat; potentialitas igitur hæc sive propinquitas ad esse privatio secundum ipsum est elongationis ab esse quæ nullam dispositionem cogit esse in re de qua dicitur.

Solvit objectionem petitam ex eo quod dicitur aliquid amari posse quia aliquid est quod amare possit.

Quod si dixerit quia per hujusmodi sermones hoc potest cogitari, hoc potest amari, hoc potest timeri, prædicatur & affirmatur potentia qua quis potest illud cogitare, vel amare, vel timere; non effugit sic; quia etiam non existente hujusmodi subjecto videlicet quod possit cogitare vel amare, vel timere verissimè dicitur quod hoc potest cogitari, vel amari, vel timeri, sed de ipso quod nondum est dicitur similiter quia potest esse: cur igitur non dicetur de eodem similiter, quia etiam ea quæ sunt possunt esse qualia sunt amare, timere, cogitare. Evidentius autem erit quod hic intendo declarare si sermo quo creator dicitur posse, vel potens perscrutate examinatus fuerit.

PARS QUINTA.

Quod potẽtia vel posse creatoris est ipsemet creator.

Cum dicitur creator posse aliquid nihil proinde ipsi superaddituꝛ.

DICO igitur quia creator sicut verissimè potens est, sic verissimè ac propriè posse dicitur, quapropter verissima ac propriissima est enuntiatio hæc de eo, creator potest, creator est potens. Jam autem declaratum est in prima parte primi sapientialis ac divinalis magisterij, quoniam ipse non potest, nec potens est per aliud à se, & propter hoc quod potentia qua potest vel potens est, non est aliud ab ipso, aliud inquam subjecto, vel essentia, seu veritate: quapropter cum dicitur de eo quia potest vel potens est, non additur aliquid per hujusmodi prædicationem, vel ponitur supra ipsum. Quapropter potentia quæ hujusmodi sermonibus prædicatur, vel affirmatur non est aliud additum supra ipsum, vel in ipso. Et eadem via declarabitur tibi hoc de omnibus quæ non possunt nisi per semetipsas vel essentias suas. Et si anima humana secundum hunc modum potest vel potens est quoties dicitur de ea quia potest vel potens est, non fit additio supra ipsam vel ejus essentiam, nec positio in ipsa, cum nihil addi possit sibi ipsi supra se vel poni in se ipso.

Nonpossunt dici istæ enuntiationes creator potest, creator potens est, improprie esse quia ille verissimè potens est qui est in ultimitate impermixtionis ad impotentiam.

Quod si dixerit quis quia enuntiationes hujusmodi quibus dicitur quia creator potest, vel potens est impropriæ sunt, & non sunt veræ juxta proprietatem ac rectam intelligentiam nominum vel verborum, dico quia errat homo hujusmodi, & laborat intolerabili imbecillitate ac brevitate intellectus. Quod facile est tibi scire per hoc quod dicam videlicet quia quemadmodũ albius est quod nigro impermixtius; sic potentius quod impossibilitati impermixtius, sicut ait Aristoteles. Omne autem quod albius est, & verius, & proprius album est, quã quod est minus album; quod autem est unumquodque proprius & verius, hoc verius & proprius dicitur. Manifestum igitur est quod creator benedictus verissimè & propriissimè posse & potens dicitur, cũ manifestum sit eum esse in ultimitate impermixtionis ad impotentiam, quod est dicere in proprietate & veritate ultima potentiæ.

2. Quia illa potentia maxime promeretur potentiæ nomen quæ longissime est ab impotentia.

Amplius quemadmodũ purissima & verissima nomineque potentiæ dignissima est potentia quæ ab impotentia remotissima & in ultimitate remotionis ab illa; sic potens verissimè atque purissimè propriséque dicitur qui hujusmodi potentia potens est, & verissimè ac purissimè de eo dicitur quia potest & quia potens est. Quapropter nullatenus per modum abusionis aut figuram cujuscumque improprietatis dicitur de creatore quia potest & quia potens est.

3. Id probat exemplo albedinis quæ per se ipsam absque ullo superaddito potest disgregare visum.

Amplius cum dico quod est albedo potens in actũ disgregandi visum, aut per hoc verbũ, potest, additur supra ipsam albedinẽ potentia quæ non est ipsa albedo, aut non: si additur, erit igitur disgregativum visus aliud quã albedo, & de ipsa disgregatione restabit eadem quæstio, cum de ea non sit dubiũ quin possit disgregare visum; ex hoc enim nominatur disgregativitas tanquam virtus & potentia, ex qua est actus qui dicitur disgregatio visus: aut igitur potest in hunc actum per semetipsam, sive per essentiã suã, aut per aliud. Quod si per aliud, ibit igitur res in infinitum, & tunc nulla erit potẽtia, nec virtus ex qua debeat esse hujusmodi actus. Jam autem remota est & destructa infinitas causarum in omni genere causalitatis, & declaratus est status earũ tibi per me plene, & per Aristotelẽ in parte ista. Circulus autem & reflexio in causis similiter impossibilis esse tibi declaratus est. Relinquitur igitur ex iis quod disgregativitas per semetipsam sive per essentiam suam potens est disgregare visum. Manifestum autem est quod disgregativitatem non est possibile aliud esse quam sit albedo, quod est dicere, quia non est

non est possibile illam esse formam, vel perfectionem albedinis. Tunc enim necesse esset subesse ei materiam cum qua constituit essentiam albedinis, essetque albedo ex materia & forma. Et hoc nolo amplius laborare, quia tibi patent viæ multæ ad destructionem erroris istius. Si vero nihil subest disgregativitati, nihil igitur habet albedo in essentia præter solam disgregativitatem. Est igitur ipsa disgregativitas, quia quidquid potest per disgregativitatem potest per semetipsam: id autem per quod potest sive disgregare sive aliud potentia est apud illam. Quare potentia quæ potest disgregare ipsamet est: quia igitur hoc verbum, potest, prædicatur de ea, cum dicitur albedo potest disgregare visum, potentia qua potest hujusmodi actum manifestum est non prædicari per illud nisi ipsam. Et ad hunc modum se habet generaliter de aliis qualitatibus in omnibus sermonibus in quibusquæcumque earum dicitur posse actum suum proprium.

Exponit quid significet verbū, potest, scilicet connotationem actus qui ab ipsa potentia est.

Declaratum igitur est tibi in hujusmodi sermonibus, albedo potest disgregare visum, potest calor calefacere, quod hoc verbum potest nihil addit supra essentiam ejus de quo dicitur, vel omnino nihil ponit aut affirmat de hujusmodi subjecto supra essentiam subjecti de quo dicitur, aut solum actum qui consequenter in eis significatur prædicatur vel affirmatur de illo: non dico ponit in illo, sed magis ab illo & hic est modus prædicandi, & hæc intentio in omnibus verbis verè activis. Quod dico propter verba quæ licet formam habeant activorum, passiones tamen magis significant quemadmodum caleo, frigeo, timeo, doleo, omnia ista & similia ponunt aliquid in subjectis non à subjectis quibus dicuntur, & hæc omnia & hujusmodi declarata sunt declaratione sufficienti in tractatu primæ partis divinalis magisterij capite ultimo singulari de prædicationibus & prædicamentis divinalibus. Ad illum igitur tractatum recurrendum erit tibi si forte quæ hic dicūtur de iis non sufficiāt.

Licet potentia in iis quæ per se sola non possunt actus suos aliquid super additum significet.

Jam igitur ostensum est tibi quia in iis omnibus quæ se sola possunt actus suos proprios per verbum potest, non prædicatur aliquid, vel additur supra essentiam subjectorum. In aliis vero quibuscumque subjectis quæ per alia possunt actus hujusmodi, prædicatur revera illud aliud, & additur supra essentias ipsorum per hoc verbum potest. Causa autem in hoc est, quoniam aliud est potentia agendi in eis, aliud essentia ipsorum. Exemplum vero hujus est quoniam cum dicitur quod corpus album potest disgregare visum, manifestum est quoniam aliud est albedo, & aliud corpus de quo agitur, aliud ista albebo. Manifestum etiam est quoniam albedo potentia est per quam corpus potest disgregare visum: cum autem dicitur albedo potest disgregare visum non aliud prædicatur per hoc verbum potest quam ipsa albedo. Causa autem in hoc est, quoniam non est aliud potentia qua albedo potest disgregare visum quam ipsa albedo. Quia igitur hoc verbum, potest, indubitanter significat potentiam ex necessitate cum ei additur disgregare visum prædicabitur, & affirmabitur de subjecto potentia hujusmodi, &c.

PARS SEXTA.

Quod potentiæ animæ non sunt distinctæ ab ipsa anima.

De duplici acceptione potentiæ secundum Aristotelem & Avicennam.

HIS autem ita determinatis dico quod potentia, & posse multipliciter dicuntur, & uno modorum potentia & virtus ejusdem intentionis & rationis sunt, quemadmodum dicit Aristoteles, quia potentia & virtus principium est effectivum uniuscujusque operationis, sicut calor principium effectivum calefactionis. Secundo propinquitas id est privatio elongationis ab esse vel fieri juxta sermonem Avicennæ quem paulo superius audivisti, & secundum intentionem istam rem aliquam posse esse, vel in potentia esse non est aliquid de ipsa re esse, hoc est neque partem, neque materiam, neque formam.

Potentia sumpta pro possibilitate rei nihil ponit nisi vel potentialiter vel consequenter.

Et intendo quod per hujusmodi sermonem non ponitur aliquid esse nisi in potentia tantum sive potentialiter, nisi quis dicat secundum consequentiam. Quia revera posito artificio sive opere artificiali quocumque ponitur artifex esse vel fuisse. Verum non est hoc de intentione aut intellectu sermonis ipsius quo dicitur res posse esse, sed est hoc ex concomitantia & connexione quibus ad invicem sibi cohærent & colligata sunt causa & effectus. Antequam enim mundus esset, vel aliud, vel tota universitas rerum, vel aliquid de universitate; verum fuit quia mundus potuit esse, neque ex intentione hujusmodi potentiæ. vel possibilitatis significatur quolibet modorum creator vel potentia ipsius, licet ex sermone hujusmodi consequens sit creatorem benedictum esse: neque necesse est ut omnium duorum quorum alterum consequens est ad alterum altero significato alterum significari propriè aut verè; alioquin significato unoquoque significarentur innumerabilia; cum unumquodque eorum quæ sunt consequenter innumerabilia necesse sit vel esse vel fuisse Et ex hoc manifestum est tibi significationem secundum consequentiam non esse veram aut propriam, sed per occasionem dictum est quod revera uno significato, sapienti & erudito audienti datur occasio multa cognoscendi & intelligendi, sicut quidam ex sapientibus Latinorum dicit videlicet quia sapiens ex parvis magna, ex paucis multa, ex propinquis remota cognoscit.

An eadem sit potentia qua quis facere aliquid potest, & potentia qua illud fieri potest.

Quæstionem tamen habet ubi dicitur aliquid posse facere aliquis, & illud posse fieri ab eodem, ut. um eadem potentia utraq; locutione significaretur. Quemadmodum enim cum dicitur aliquis amare aliquid, & illud amari ab eodē; unus & solus amor hinc & inde significatur. non enim in amato amorē esse necesse est, cum amari possit vel esse amatū aurū vel argentū quod non est; in non ente autem amorē vel aliam dispositionē manifestū sit impossibile esse. Prædicatur igitur amor de amante per modū inhærendi, quod est dicere ut in quo est, de amato vero per modum longè aliū & hoc est dicere ut in quod. Amor enim revera non potest esse in illo, sed indubitanter potest in illud, aut de illo: quemadmodū apprehēsiones possunt esse in non entia & de non entibus, sed evidēter impossibile eas esse in eis. Quemadmodū liquores non est possibile esse in vasis nondum fabricatis & adhuc omnino non existentibus; subjecta enim sicut vasa sunt quodammodo & propria receptacula accidentium quæ in eis habent esse sive eisdem in esse.

Posse amare & posse amari se habent ut amare & amari quare sunt idem subiecto & essentia, differunt vero relatione.

Revertor igitur & dico quia si proportionalia sunt posse facere, & posse fieri, posse amare & posse amari; & similiter se habentia ad amare & amari; erit verum hoc ut sicut amare se habet ad amari, & facere ad fieri, sic se habent posse hoc ad posse illud. Quapropter sicut amare & amari subjecto & essentia atque veritate res una sunt, videlicet unus amor; ita posse hoc & posse illud una subjecto essentia & virtute res sunt, videlicet una potentia, licet differre videantur ratione vel comparatione seu relatione. Quemadmodum via ab Athenis ad Thebas, & via à Thebis ad Athenas una via sunt numero, ut Aristoteles dicit quod actio & passio unum & idem sunt subjecto sed, relatione vel comparatione diversa. Calor enim qui ab igne efficitur in aëre aëris est passio, & in eo est tanquā in subjecto, &

nihilominus idem calor actus ignis est non quidem ut in igne sed ab igne. Quare potentia quæ in amare est & potentia quæ est in amari unum & idem numero & essentia sunt : & propter hoc nullo modorum duæ res numero vel subjecto esse possunt: quare potentia quæ est in amare , vel omnino nihil est vel idipsum quod potentia quæ est in amari. Cum igitur dicitur hoc potest amare per hoc verbum potest , nihil ponitur in illo subjecto , amari vero similiter nihil ponit in eodem, sed revera ponit amorem in illud, sicut prædixi. Per hoc totum autem quod dicitur . hoc potest amari, ponitur amor in illud, sed non nisi in potentia sive potentialiter. Cum autem dicitur, hoc amatur, proculdubio ponitur amor in illud etiam actu,& non multum discordat quod hic tibi dico ab opinione quam ex proximo audivisti, videlicet quia per hoc verbum potest ponitur aliquid quod in eo fit, sed illud solum quod per sequens verbum significatur : ponitur autem illud sicut prædixi non in subjecto , sed in subjectum, & insuper non ponitur actu in illud, sed in potentia tantum.

Verbum potest magis sonat in modum prædicandi rem sequentis verbi quam in prædicationem rei quæ per ipsum significetur.

Quapropter secundum opinionem istam hoc verbum potest magis sonat in modum prædicandi rem sequentis verbi , quam in prædicationem rei quæ per ipsum significetur. Ex omnibus igitur iis manifestum est tibi quia interdum per hoc verbum potest prædicatur potentia sive virtus, id est principium operationis quæ significatur per verbum sequens. Et hoc generaliter de omnibus subjectis quæ non per semetipsa vel per essentias suas operantur hujusmodi operationes , quemadmodum ostendi tibi in enuntiatione qua dicitur album potest disgregare visum ; cum enim dicitur idem verbum de iis quæ per semetipsa sive per essentias suas operantur , nihil addit super essentiam subjecti , quemadmodum cum dicitur albedo potest disgregare visum. Jam igitur feci te scire per hoc quod potentia apud animam humanam nihil est aliud quam ipsa anima in iis quæ operatur per essentiam suam. Ex. g. cum dicitur anima humana potest intelligere , vel potest scire, & ad hunc modum de aliis, dico quod hoc verbum potest nihil addit super essentiam ipsius , vel nihil ponit in ea vel affirmat de ea nisi essentiam ipsius , quemadmodum dicitur de creatore benedicto : causa autem in hoc est , quoniam neque apud creatorem , neque apud animam humanam est potentia principium & causa hujusmodi operationis nisi utriusque essentia, sicut verbum illud in hujusmodi sermonibus prædicat potentiam ex qua sunt hujusmodi operationes, indubitanter non prædicat nisi essentiã utriuslibet earum in hujusmodi operationibus. In eis vero quæ anima humana non operatur per essentiam suam , nihil prohibet prædicari aliud vel alia, si qua tamen hujusmodi sunt.

Probat animam per se intelligere & concupiscere quia unicuique potentiæ per se competit operatio, & quia accidens nõ potest aliquid intelligere,

Amplius unicuique virtuti & potentiæ maximè convenit,& maximè de ea prædicatur operatio ejus propria : Quemadmodum si dicatur calor calefacit, frigiditas frigescit, similiter & disgregativitas disgregat , eodem modo & albedo quam non est possibile esse aliud quam disgregativitatem Quare potentia intelligendi intelliget , & potentia concupiscendi concupiscet,& ad hunc modum de aliis. Et quia igitur non est possibile accidens aliquid intelligere vel concupiscere , impossibile est aliquam hujusmodi potentiarum vel virtutum intelligere, vel concupiscere , aut aliquid aliorum hujusmodi efficere. Nemo enim adhuc imbecillitate tanta desipuit , ut diceret aliquid posse intelligere , vel amare , vel irasci quod non esset substantia , & etiam substantia viva Quapropter manifestum est unamquamque hujusmodi potentiarum seu virtutum substantiam esse ,& propter hoc vel ipsam tam animam vel partem ipsius.

Anima est unaquæque suarum potentiarum totaliter , quia impartibilis est.

Jam autem removi tibi partialitatem ab ea & partibilitatem: quare necesse est animam humanam esse unamquamque hujusmodi potentiarum , & virtutum totaliter : & quemadmodum audivisti ex sermonibus Aristotelis potentiam & virtutem eam & esse & dici non ex eo quod est, sed inquantum est principium & causa cujuscumque operationis. Per hujusmodi vero sermones principium effectivum & causa non ponitur aliquid in ea cum de ipsa prædicantur , sed potius ab ea Est igitur dicere multas potentias non quidem essentia vel subjecto sive numero & virtute, sed relatione sive respectu vel comparatione actuum & operationum multarum : quapropter hoc modo dicitur habere potentiam vel potentias hujusmodi quemadmodum & habere essentiam vel substantiam.

Idem ipsa confirmat auctoritate & exemplo.

Debes autem scire quod non de ingenio meo solummodo , neque solus hoc dico vel dixi : aliqui enim ex majoribus & sapientioribus Theologorum legis Christianorum hoc dixerunt , & scripserunt, sicut apparere tibi potest ex inspectione librorum illorum , asserentes expresse quia anima humana & una est , & unum est. Quod autem dividitur vel distinguitur in potentias aut virtutes sive per illas , non secundum essentiam est, vel fit hoc, sed secundũ officia. Quemadmodum enim apud homines vivos & idem homo , & dux , & comes est , & marchio , & potestas alicujus civitatis & consul interdum atque senator : sic una & eadem anima in unitate atque impartibilitate sua persistens ac permanens simul est vis intellectiva , & vis rationalis , & volens, quod est dicere virtus volendi : eodem modo concupiscibilis vel irascibilis , sed pro varietate operationum quas efficit seu perficit diversæ virtutes ac potentiæ nominantur : quemadmodum unus & idem homo pro varietate dignitatum & officiorum antedictis nominibus nominatur. Intende ergo hæc omnia quæ de posse & potentia & interpretationibus hujusmodi verbi potest & hujusmodi nominis potentia hic audivisti per me , & aggrega ea,& videbis evidenter quia facta est tibi certitudo non relinquens dubitationem ullam de substantia animæ humanæ , & de potentia seu viribus ipsius quantum ad esse sive essentiam ipsarum & ipsius.

Quomodo differant potentia, possibilitas & potestas.

Verum quomodo quidam ex eis qui me præcesserunt tempore non multo dixerunt potentiam naturalem esse , possibilitatem rationalem, potestatem vero civilem sive moralem Et propter hoc pertinere eas ad tres partes Philosophiæ quarum primam rationalem , secundam vero naturalem, sed tertiam civilem sive moralem ponebant, non multum attendentes quia potens , & potentia ; possibileque , & possibilitas communiter in rationalibus & naturalibus dicuntur ; potestas vero raro nisi in moralibus & civilibus dicitur, neque occurrit mihi quod dicatur nisi de creatore cujus potestas omnis essentialis eidem est , cum quidquid potest per semetipsum possit : potestas vero hominum qua super alios posse dicuntur non est nisi voluntas seu obedientia subditorum. Quapropter cessante illa cessat omnis potestas ipsorum super homines, potestas inquam jurisdictionis & principatus Naturaliter enim homo & ex propria virtute seu potentia nihil potest supra hominem , nisi quemadmodum potest fortis supra minus fortem, vel supra debilem, quemadmodum leo vel ursus viribus & armatura dentium possunt supra homines & alia minus fortia animalia quam ipsi sint

Concludit minoritatẽ & pluralitatem potentiarum non dici nisi comparatione ad actus.

Ex iis igitur quæ hic audivisti manifestum est quia minoritas & pluralitas potentiarum non dicitur apud animam humanam nisi relatione , vel comparatione ad pluralitatem, sive multitudinem actuum

& operationum quæ ab ipſa anima ſunt, neque aliter eſt poſſibile eas numerari, aut numerum in anima humana invenire.

PARS SEPTIMA.

Quod eſt quædam potentia animæ ſui & aliarum correctiva, & quædam imperativa.

Proponit ſibi agendum de potentiis animæ humanę propriis.

VERUM quoniam per modum iſtum loquuntur loquentes de anima humana, & ponunt pluralitatem hujuſmodi, & quia circa ipſas erraverunt nonnulli de Philoſophis qui magni reputati ſunt, & uſque etiam hodie qui pro paucitate exercitationis, & brevitate intellectus errores eorum ſequuntur, conveniens eſt præſenti tractatui ut ſtabiliam tibi vires & virtutes animæ humanæ, non quidem omnes ſed illas quibus præcellit animabus animalium cæterorum, & proſequar tibi quæſtiones quibus elucidatis atque determinatis fiat tibi certitudo veritatis, non ſolum ut declines ab erroribus hujuſmodi, ſed etiam ut efficiaris ſciens, & potens errantes avertere ab eiſdem per vias philoſophiæ quæ ſunt viæ probationum.

Erroneiſunt ſenſus.

Dico igitur quod ſenſus omnes ſive vires ſenſibiles erronei ſunt & errantes, ſed errores ſuos corrigere non valentes, ſicut evidenter vides in viſu qui ſolem eſſe bipedalis magnitudinis renunciat tibi, ſcilicet animæ tuæ; & hunc errorem per ſemetipſum non valet corrigere, ſed nec tu per ipſum: Cauſa autem in hoc eſt quoniam non eſt ei poſſibile erroremiſtum cognoſcere per ſemetipſum, ſed nec tibi etiam per eundem; quapropter non eſt ſuum judicare ſive examinare errorem iſtum, neque tuum per ipſum; cum de incognitis judicare aut errorem de illis ſi quis eſt corrigere nulli poſſibile ſit. Et hæc eſt intentio mea in ſermone iſto quo dico quod ſenſus erronei ſunt, & non ſunt ſuæ correctionis, neque ſui judicij. Quapropter non eſt credendum eis per ſe, alioquin jure & lege naturæ cogeremur errare, ſi juſtum eſſet ut crederemus erroneis, & tam ſæpè tamque manifeſtè mentientibus.

Vnde colligit neceſſitatem virtutis correctivæ cui ſubjiciantur aliæ potentię.

Neceſſe igitur eſt in anima humana virtutem eſſe per quam ſibi cavere poſſit ab hujuſmodi erroribus atque mendaciis; per eam igitur neceſſe eſt ut poſſit errores ſive mendacia hujuſmodi cognoſcere & avertere ſe ab illis. Quapropter manifeſtum eſt ſenſus ſive vires ſenſibiles ſubjectas eſſe lege & ordine naturæ virtuti illi etiam tanquam judici, & correctori ſuo: & quoniam virtus hujuſmodi apprehenſiva eſt, & aliter per eam non dignoſcerentur, nec dijudicarentur errores ſenſuum atque mendacia, neceſſe eſt illam eſſe, ſimiliter ſuæ correctionis atque judicij; cum dubitari non poſſit illam eſſe aliquando obnoxiam erroribus; manifeſtum enim eſt omnem animam humanam errare poſſe in multis, niſi privilegio plenæ illuminationis à creatore benedicto prædita ſit.

Potentia illa ſui ipſius correctiva eſt, ne ſi alia indigeat fiat proceſſus in infinitum.

Quapropter manifeſtum eſt eam indigere correctione, quapropter vel erit ſubjecta alij virtuti tanquam correctori ſuo atque judici, aut ipſa erit ſuæ correctionis atque judicij tanquam ſufficiens. Sed & in hoc videlicet ut & ſuos per ſemetipſam avertere poſſit errores, & avertere ſe ab eis Et ſi alij tanquam judici & correctori ſubjecta eſt aut ibit res in infinitum, ſed tunc impoſſibile erit judicium vel correctionem ſuper quocumque errore hujuſmodi fieri apud animam humanam vel hominem, & hoc eſt unum de manifeſte impoſſibilibus; aut occurret virtus aliqua quæ erit ſui judicij & ſuæ correctionis. Si enim ſenſuum erro-

res, atque mendacia corrigi indigerent per virtutem ſuperiorem aliquam quæ correctione alterius indigeret ita in infinitum, tunc neceſſe eſſet ut correctionem ſenſuum præcederet alia, & illam tertia, & ita in infinitum. Quapropter correctio & dijudicatio errorum iſtorum & mendaciorum quæ nobis renuntiantur à ſenſibus, nec nuntium certum haberet, neque radicem certam aut fixam.

Occurrit cuidam obiectioni petitę ex eo quod ſenſus non ſemper ſubſint errori.

Quod ſi forte dixerit quia non omnia apprehenſa hujuſmodi virtutum & virium erronea ſunt & correctione vel judicio indigentia, quemadmodum & in ſenſibus manifeſtum eſt. Non enim omnis apprehenſio ſenſibilis falſa vel mendax eſt, quemadmodum dicit Ariſtoteles, quoniam ſenſus circa propria ſenſata, neque errat neque mentitur, ut tactus non errat circa calidum, aut frigidum, neque viſus circa album, aut nigrum, aut lucidum, aut obſcurum; verum circa primum, & magnum, & majus, & minus frequenter errat, nobiſque mentitur; propter quod de magnitudine ſolis nobis mentitur: magnitudo namque non eſt proprium ſenſatum ipſius, ſimiliter neque magis aut minus, & generaliter circa majoritatem & minoritatem omnium ſenſibilium & alias etiam comparationes eorum ad invicem, frequens eſt omnes ſenſus errare; verum utique dicit, ſed non effugit quin neceſſe habeat ponere infinitatem virium correctivarum & judicativarum apud animam humanam; alioquin non eſſet ei ſecundum naturam complexio debitæ perfectionis. Quamvis enim unicuique judici non neceſſe ſit vel omnia vel omni hora judicare, aut exceſſus ſubditorum corrigere, neceſſe tamen habet omni hora ut ſit apud ipſum judicandi peritia, & judicium exequendi potentia: utroque vero iſtorum carens judex perfectus non eſt. Quemadmodum enim potentia vivendi neceſſaria nobis eſt omni hora, non tamen actus ipſius, ſic & de potentiis aliis quæ ſunt ad complexionem benè eſſendi animæ humanæ, ornatumque, & decorem ipſius ſentiendum eſt: quarum ſi vel una defuerit inſtar perniciosæ ac enormis mutilationis ipſam animam humanam efficiet imperfectam, & ipſum hominem tanquam difformiter in parte hujuſmodi detruncatum.

Se non intelligere propterea quæ ſuperius dixit potentias eſſe quid animæ ſuperadditum.

Intellige autem ſane quod hic dico de ornatu, & perfectione atque potentiis, non cogitans ullo modo, quod ego intendam hic potentias de quibus agitur eſſe ſuperaddita vel appoſita aliqua ſupra completam eſſentiam animæ humanæ. In ſequentibus oſtendam tibi oſtenſione luciditſſima animam humanam in decore ſuo naturali & perfectione iſta potentiali, ubi apparebit tibi manifeſte quia in nuditate ſua abſque ulla ſuperpoſitione vel ſuperadditione eſt ei pulchritudo iſta potentialis; & jam feci te ſcire hoc per vias probationum in præcedentibus.

Quod intellectus quibuſdam indigeat adiumentis, non obſtare quominus ſit potentia ſui ipſius correctiva.

Neceſſe igitur eſt occurrere vim ſeu virtutem aliquam quæ ſit ſui judicij & ſuæ correctionis, quæ poſſit & invenire & cognoſcere errores, & mendacia ſenſuum, & avertere animam humanam ab eis. Et hoc eſt quod vocamus uſitato nomine vim ſeu virtutem rationabilem; ipſa enim eſt judex & correctrix ſui ipſius. Licet enim adjuvetur contra ignorantias, & errores, atque dubitationes doctrinis & exercitationibus, hoc ipſum adjutorium non ſolum non invita recipit, ſed etiam procurat, atque perquirit. Quibuſcumque autem adjutoriis judex adjuvetur ad rectè judicandum, adjuvari tamen illis volens, atque conſentiens, & quod eſt fortius, procurans eadem atque perquirens, nemo eſt qui eum dicat non ſibi cavere ab erroribus & iniquitatibus in judiciis ſuis. Nec ulli dubium eſt quin ipſe ſe corrigat & dirigat, licet ad hoc alienis auxiliis atque conſiliis adjuvetur; ſi enim propter

hoc quia libros legit, alioſque qui de juribus ſcripti ſunt inſpicit & conſulit, non ſibi conſulere vel cavere putandus eſſet, ſequeretur ex neceſſitate ut quoniam oculis ſive viſu ad regendum greſſus ſuos & cavendum ſibi à præcipitiis & aliis viarum diſcriminibus utitur, non ſe regeret aut greſſus ſuos in gradiendo. Nullus etiam Rex ſecundum hoc regeret regnum ſuum cum præter ea quæ apud ipſum vel in ipſo ſunt tot & tam varia adminicula neceſſaria ſint eidem ad regendum regnum ſuum. Juxta hunc modum nullus eſſet rector alicujus navis, cum inſtrumentis navigationum neceſſe habeat unuſquiſque rectorum hujuſmodi ad regimen navis cui præfectus eſt gubernator. Manifeſtum eſt igitur ex iis quia uſus vel doctrinarum vel librorum, vel exercitationum, diſputationum non prohibet vim rationalem regere ſe ipſam, & cavere ſe à malis quæ per ſe & propriè noxia ſunt eidem. Hæ autem ſunt ignorantiæ, atque errores, & dubitationes potiſſimum rerum illarum quarum eſt animæ humanæ neceſſaria certitudo.

Neceſſaria nobis eſt præter correctivam potentia imperativa & executiva.

Et quoniam nunc & fruſtra haberetur ſcientia boni & mali, agendi ſcilicet alterum & declinandi ab altero, ſi ſublata eſſet vel non data poteſtas operandi in eis quorum operatio vel declinatio à nobis requiratur; manifeſtum eſſet nobis plurimum deeſſe: quin potius quod maximum aut præcipuum eſt animarum humanarum perfectionibus deeſſet, ſcilicet virtus operativa rerum hujuſmodi non eſſet eiſdem: vim autem operativam ſive virtutem jam didiciſti duplicem eſſe, alteram videlicet imperativam operum & motus, alteram vero effectivam ſive executivam. Nec dubium eſt alicui intelligenti quin neceſſarium ſit nobis in omnibus voluntariis operationibus ut eas imperare poſſimus, & habere virtutem ad exequendum, alioquin inutile & ſuperfluum eſſet nobis imperare ſi virtus ad exequendum deeſſet: manifeſtum enim eſt tibi quod omnes voluntariæ operationes noſtræ imperatæ ſunt, cum velle noſtrum imperare noſtrum ſit: quapropter omnes operationes noſtræ voluntariæ, cum voluntate noſtra fiant, ſine velle noſtro & imperio non fiunt. Vides evidenter quod neceſſaria ſit nobis ſive animabus noſtris virtus imperativa quæ eſt voluntas, hæc autem eſt vis ſive virtus volendi.

Libertas voluntatis noſtræ quæ ſuæ poteſtatis eſt & dominationis non eſt circa neceſſaria, & impoſſibilia.

Cum enim voluntariæ operationes & nobis neceſſariæ ſint, & requirantur nobis ab ipſo Deo altiſſimo, neceſſaria eſt nobis voluntas, de qua jam alibi feci te ſcire, quod ipſa liberrima eſt, & omni numero ſuæ poteſtatis & dominationis. Si enim libera non eſſet ſed ſervili neceſſitate ferretur, quemadmodum vis concupiſcibilis & vis iraſcibilis quæ ſunt in brutis, tunc nihil eſſet liberum nobis facere vel non facere, quemadmodum in brutis animalibus. Quapropter nihil eſſet nobis imputandum ad culpam vel meritum, ſicut neque illis, & propter hoc nihil eſſet virtus vel vitium apud nos, vel laus, neque vituperium deberetur nobis. Propriè etiam nihil voluntarium dici poſſet, neceſſaria enim & impoſſibilia non ſunt in voluntate noſtra poſita. Omnia enim opera noſtra neceſſaria eſſent tunc, vel impoſſibilia nobis: & quemadmodum prædixi tibi neque leges per homines eſſent ad homines, neque jura condenda hominibus regendis & corrigendis; cum non eſſet eas in poteſtate noſtra ſervare vel etiam non ſervare, nec agendum eſſet de moribus & virtutibus cum hominibus, ſicut nec cum brutis animalibus aut corporibus inanimatis. Quapropter manifeſtum eſt tibi per hoc voluntatem in hominibus & animabus humanis liberã eſſe quod eſt dicere ſui juris, & ſuæ poteſtatis, & non cogi poſſe ad operationem ſuam propriam & immediatam quæ eſt velle, nec prohiberi poſſe invitam ab eadem: quod licet ſcire te fecerim in tractatu de virtutibus repetam tibi breviter vias probationum per quas hoc tibi patefeci.

Ponit quædam neceſſaria ad intelligentiã liberi arbitrij.

Dico igitur quod ſi aliquis voluerit ſe velle aliquid voluntate qua verè dicere poſſit volo hoc, neceſſario vult hoc. Eſto enim quod per hunc modum velit ſe velle aliquid & nominetur illud aliquid: non vult igitur iſte ſe velle aliquid, niſi propter aliquid; voluntas enim ipſius, aliquid, nec volibilis eſt nec deſiderabilis, niſi propter aliquid. Si volibilis & deſiderabilis eſt; non enim eſt voluntas alicujus bona niſi quia ejus voluerit eſſe bonum. Quare ſi propter bonitatem ipſius voluntatis aliquid vult, cum non ſit bona niſi propter aliquid, non vult eam niſi propter ipſum aliquid. Quapropter magis vult ipſum aliquid, *quoniam propter quod unumquodque tale illud magis eſt*, ſicut dicit Ariſtoteles. Quod ſi dixerit quis, quia poſſibile eſt ut iſte non velit ſe velle aliquid propter bonitatem vel ipſius, aliquid, vel ejus quod eſt velle. Quemadmodum manifeſtum eſt in iis qui provocant & procurant ſibi appetitus & concupiſcentias noxiarum voluptatum: de unoquoque enim eorum id ipſummet dici poteſt, quia ipſe vult ſe velle hanc voluptatem, cum utrumque malum & noxium ſit. Verumtamen non eſt dubium quin velit ipſam voluntatem qua vult ſe velle; propter ipſam enim voluntatem tantopere procurat illud velle quod eſt velle eam. Manifeſtum igitur eſt ex his quia ſi quis vult ſe velle quod timet nolitum, vult ex neceſſitate illud: intellige ſane quod dico ſimiliter; non enim dicendus eſt velle vel voluiſſe qui cum potuit non fecit, quemadmodum dixit unus de ſapientioribus gentis Chriſtianorum, multum quippe intereſt inter volo & vellem; qui enim dicit vellem dicit ſe optare ipſum velle, & propter hoc ſecundum conſequentiam ſe non habere illud: quod enim optat quis habere, procul dubio nondum habet. Voluntas igitur quæ ſignificatur per vellem jacet velut infirma & quaſi languens, in parte tamen erigitur. Voluntas vero quæ ſignificatur per volo in nulla ſui parte jacet, ſed ſtat tota erecta, totaliter paratiſſima ad operandum niſi impoſſibilitas obſiſtat eidem.

Pergit ad explicationem libertatis.

Per eamdem viam facile eſt tibi declarare libertatem voluntatis ex altera parte, hoc eſt parte voluntatis; ſi enim vult aliquis ſe nolle aliquid voluntate ſtante & erecta, procul dubio non vult aliquid ita ut non vult voluntatem quæ per volo ſignificatur ſignificet, eodemque modo ſi non vult voluntate hujuſmodi ſe velle aliquid, procul dubio ſimili voluntate non vult ipſum aliquid, & veriſſime poteſt dicere nolo aliquid. Propter hanc libertatem dixit quidam ſapiens quia nihil tam eſt in voluntate quam ipſa voluntas, & intentio ejus eſt de voluntate de qua dixit quia non eſt dicendum velle eum qui cum potuit non fecit. quapropter jam declaratus eſt tibi ſermo ſapientis quo dixit *vult & non vult piger*, quod eſt dicere vellet utique ſed non vult: jacet in eo quippe voluntas illa quæ convenientius dicitur optatio ſeu deſiderium, quam voluntas: & hoc inſinuat alius ſermo ſapientis ejuſdem quo dixit *deſideria occidunt pigrum*. *Prov.* 13. 4

Probat exiſtentiam libertatis.

Hic igitur libera voluntas neceſſaria eſt animæ humanæ & homini, alioquin nihil virtuoſum vel laudabile agere poſſet. Illæ quoque inferiores vires motivæ quas cum animalibus irrationalibus communicat, quoniam præcipites & effrenes ſunt, & neceſſitate non libertate feruntur, atque moventur; ita ut neque avertere neque reprimere neque temperare ſe ullo modorum poſſint à rebus in quas ſunt motus ſive paſſiones earum, manifeſtum

eſt

est quia ipsæ indigent virtute reprimente & servante à præcipitiis irarum, & concupiscentiarum, aliarumque passionum quæ ab eis sunt : indigent igitur regnante virtute & imperante eis imperio potentissimo ac dominantissimo, ut resistere non valeant cum ipsa voluerit voluntate erecta, & stante ; voluntas enim jacens quam optationem & desiderium debile prædixi infirma est, & quasi languida : & propter hoc non dominatur, neque prævalet passionibus istis, quod innumerabilibus exẽplis manifestum est. Vix enim est aliquis adultus & videns turpitudines atque pernicies hujusmodi passionum, quin optet, sive desideret ubicumque esse liber ab eis & vincere eas : vellet igitur resistere ipsis, sed voluntate infirma & languida, ut prædixi ; quapropter succumbit eis, & subjacet servituti earum, premiturque ab eis, vel quod verius est opprimitur & conculcatur ; ex qua impressione & servitute consequens est ut tota vita humana in homine hujusmodi turbis agitetur, atque brutalibus passionibus in omne quod hujusmodi passiones imperaverint se homo hujusmodi præcipitet, non attendens pericula, aut turpitudines vitiorum : sed neque terrore judiciorum divinorum à vitiis & peccatis se cohibeat aut compescat. Hujusmodi igitur virtutis hoc est regiæ imperativæque dominationis ac libertatis erectio rectitudoque expetenda est, & modis omnibus exquirenda non solum propter nequissimam, turpissimam, atque vilissimam servitutem vitiorum & passionum, atque tormenta æterna quæ eis minatur atque inflicturus est eis justissimus judex vivorum & mortuorum, sed etiam propter decorem aut libertatem virtutum, ipsamque fælicitatem æternam quæ est præmium merceſque earum.

Quod deficiat Aristotelis & sectatorum eius tractatus de anima ubi nihil de libero Arbitrio.

Habet autem non parvam admirationem quod Aristoteles, sequaceſque ejus Græci, & Arabes Philosophi mira studiositate ac diligentia virtutem intellectivam quæ longè ignobilior est persecuti sunt : istam vero non solum neglexisse videntur sed etiam penitus non curasse, quoniam nec de ipsa mentionem faciendam duxerunt, nisi forsitan in libris quos de moribus atque virtutibus scripsisse dicuntur. Verum in libris suis quos de anima & viribus ejus & operationibus scripserunt, de hac virtute quasi nulla posteris relinquunt, de qua scire potuerunt quia in ipsius rectitudine & perfectione potissimum consistit humanæ vitæ decor & decus. Et propter hoc tanto studiosius tantoque perscrutatius exquirenda quam aliæ, quanto eam superiorem atque nobiliorem cogitare potuerunt. De hoc igitur hic aliqua dicere opere pretium reputo in hoc tractatu qui non tam ad scientiam naturalem pertineat quam etiam ad hanc divinalem.

PARS OCTAVA.

Quod virtus imperativa scilicet voluntas principatur sicut Rex in regno ; & virtus rationalis est sicut consiliarius.

Instituit comparationem voluntatis cum rege.

DICO igitur jam tibi notum esse & super hoc aliqua audivisti per me in præcedentibus quia virtus ista imperativa est, & vicem in homine toto & in anima humana obtinet imperatoris & regis. Quapropter quemadmodum imperator sive rex in toto regno suo potestate, dignitate, officio, excellentia præcellentior est atque sublimior, sic istam virtutem tam in homine quam in anima humana regni vel imperij manifestam habet similitudinem, ut audivisti. Quare virtutem istam nobilissimam & præstantissimam tam in homine quam in anima humana esse necesse est, jure dico, & lege naturæ, & excellentia naturali : sicut enim cum à vitiis & passionibus servitute turpissima conculcatur, nihil est ea vilius ; sic cum ab eis libera erectaque rite dominatur in regno suo & imperio, ritéque imperat, nihil est præstantius in eodem, nihil dignius gloria & honore, nihil acceptabilius creatori.

Quod & ipsa virtus intellectiva serviat voluntati.

Dico insuper quod virtus intellectiva servituti ejus lege & jure naturæ subditissima est, & propter hoc ad imperium ejus omnia facit quæcumque potest : Ex. g. cum imperat eam cogitare, disputare, inquirere, deliberare ; necesse habet unumquodque istorum facere instar consiliariorum qui regi cuicumq; vel imperatori assistere habent lege & jure imperij sui sive regni, nec denegare se possunt quin omnia ista exequantur ad regis imperium & mandatum ; alioquin injuste & injuriosè agerent circa ipsum. Jure igitur & lege naturæ virtuti isti servit ipsa mens sive ratio quæ subdita est eidem tanquam inferior & ancilla ipsius.

Probat voluntatem intellectui præstare & scientiam de libertate præstantiorem esse scientia intellectiva.

Quapropter illa præstantior, atque nobilior, & superior est quam ipsa ; quare scientia de ipsa, sive de vi intellectiva, sive ratione modis omnibus postponenda est ; & propter hoc scientia de ista virtute imperativa & nobili scientiæ quæ est de virtute intellectiva tanto est præferenda, quanto ancilla meliorem ac nobiliorem esse manifestum est : proportionales enim ex necessitate sunt scientiæ subjectis suis atque materiis suis. Quapropter quemadmodum subjectum se habet ad subjectum : sic scientiam ad scientiam se habere necesse est, juxta sermonem Aristotelis quo dixit in principio libri sui de anima, *bonorum & honorabilium notitiam opinantes magis autem alteram altera ut pote quæ de melioribus atque nobilioribus est*, &c. Ut quid igitur hanc tantopere exquisiverunt atque scripserunt, illam vero vel nullatenus vel ad modicum curaverunt ?

2. Quia dispositiones atque perfectiones imperativæ longè salubriores & utiliores sunt.

Amplius ea quæ sunt hujusmodi virtutis imperativæ scilicet nobiles dispositiones, atque perfectiones longè salubriores, longéque utiliores manifestum est esse quam dispositiones virtutis intellectivæ ; longè enim melior est bonitas voluntatis, quam bonitas intellectus. Hoc inde manifestum est quia incomparabiliter præstantior est obtinuitas voluntatis, obtinuitate ut ita dicatur scientiæ ; non solum propter hoc quod Aristoteles dicit in libro Ethicorum, quia scientia vel parum vel nihil operatur ad virtutem, alibi autem virtutes aut voluntates quędam sunt, aut non sine voluntate : sed etiam quia valde bonus vel optimus esset Princeps Dæmonum. Manifestum enim est quia Princeps Dæmoniorum & omnis factio eorum sapientissimus est, & illa scientia eminentissimus, bonitatis autem penitus expers. Apparet igitur tibi evidenter quanto melior est perfectio voluntatis perfectione virtutis intellectivæ : proportionales autem sunt perfectiones omnes suis perfectibilibus hoc est subjectis suis. Quapropter quanto perfectius perfectione meliori tanto subjectum melius esse subjecto necesse est, tanto igitur melior est voluntas virtute intellectiva, quanto perfectio ejus quæ utique bonitas est perfectione illius est præstantior.

3. Quia nulla comparatio servi ad dominum.

Amplius quæ paritas in dignitate vel præeminentia ad dominum, & obedientia ad imperantem ? cum utraque sint de lege & jure naturæ videlicet servitus, & dominium ; subjectio & imperium. Manifestum est quia etsi comparatio forsitan ibi locum posset habere, æqualitatem tamen ibi esse naturæ prohiberet impossibilitas evidenter.

4. Quia licet aliquando viribus naturę præstent servi nominis, non tamen potentia.

Amplius quis adeo delirus est, adeo imbecillis, & erroneus ut cogitet æqualem esse servum Domino, & subditum imperanti vel regi suo ? in rebus quæ naturæ sunt, manifestum est servum sæpissimè

fortiorem domino suo esse, & innumerabiles cujuscumque Regis aut Imperatoris subditos viribus esse longè superiores Regibus & Imperatoribus suis, sed hoc utique viribus & fortitudine naturalibus quas indubitanter nec augeant nec præstent hujusmodi potentatus, seu dignitates, aut potestates. Quod si facerent nullus ex subditis Regibus vel Imperatoribus prævaleret viribus vel etiam æquaretur.

Comparat potentiam voluntatis cum potentia divina quæ solo iussu operatur & à sua operatione prohiberi non potest.

Attende igitur mirabilem divinæque virtutis similimam vim & potestatem virtutis illius quæ instar creatoris benedicti totum quod facit facit imperio, quod est dicere volendo, quemadmodum creator omnipotentissimus cujus verbo similiter obedire necesse habent *ea quæ non sunt tanquam ea quæ sunt* juxta sermonem Prophetæ quo dicit *qui vocat ea quæ non sunt tanquã ea quæ sunt*. Hac obedientia vocatus quatriduanus mortuus à legislatore Christianorum Dei filio, & Deo vero de monumento prodiit ligatus manus & pedes instítis, ut pote quem nec mors nec vincula tenere potuetunt quin exequeretur vocantis imperium & exire jubentis. Sic in omni operatione nihil adhibet virtus ista nisi solum quod est, sicut sæpe audivisti, velle, cui si, ut prædixi constans est & erectum imperium, necesse habent obedire omnes virtutes inferiores imperativæ quæ sunt irascibilis & concupiscibilis, & aliæ, scilicet quas nobis dicunt Philosophi motu sive effectu pari obedientia prædictum hujusmodi virtutis imperium consequi: assimilatur etiam virtus ista nobilissima in ea libertate quam audivisti, qua videlicet nec prohiberi potest ab operatione sua prima, & immediata, ac propria quod est velle, neque cogi ad eam invita sive volens, ea voluntate videlicet qua veraciter dicere potest quid volo hoc, & idipsum similiter intelligendum est tibi de voluntate.

Quod Creator possit ita movere voluntatem ut de nolente faciat volentem & e converso.

Scire tamen debes quia potens est creator omnipotentissimus de nolente facere volentem universaliter aut è converso; conjungere enim contraria in eodem subjecto simul & secundum idem non est potentiæ creatoris, sicut neque contradictionem secundum utramque partem sui veram efficere: ipse enim sic ordinavit contraria, sicque constituit & talia effecit ut se invicem pati non possint in eodem secundum idem. Quemadmodum non est ex defectu scientiæ quia ipse non scit te esse asinum, sic non est ex defectu potentiæ quia ipse non potest conjungere affirmationem & negationem de eodem & secundum idem in veritatem, simul eodem modo, neque contraria sociare in eodem subjecto secundum idem; hæc enim prohibita sunt sua ipsa naturali imo essentiali impossibilitate ne cadat supra ea potentia creatoris, quia non cadit potentia aliqua nisi supra possibile simpliciter, unde & possibile ad illam dicitur.

Quod creator tamen peccare non potest.

Attende autem qualiter male agere & peccare prohibita sunt ab actu & potentia creatoris, & hoc per semetipsa, quamquam & verum sit quia hoc est bonitas creatoris ac virtuosissima potentia ut in alterum illorum nec flecti, nec inclinari possit ullo modorum, nec unquam aliquis intelligens dicit hoc esse ex impotentia vel ex potentiæ defectu; cum manifestum sit male agere & peccare magis esse ex infirmitate & debilitate male agentium, quam ex potentia, vel virtute. Sicut autem non potest destruere semetipsum aut facere ut non sit creator benedictus, nec ullo modorum amittere bonitatem suam, aut rectitudinem, aut etiam resistere eis sive contradicere: sic neque contra voluntatem suam quidquam facere potest. Hæc autem voluntas lex est omnibus naturis in naturalitatate sua persistentibus, quapropter quia contrarietas inter contraria lex est naturalis, & justitia rectissima creatoris, quia donec sunt & creata & constituta contraria ut nullo modorum possint esse invicem, non potest creator hanc legem in eis dissolvere, vel hanc constitutionem frangere quoniam essentialis est eis.

Quod nihil propterea divinæ omnipotentiæ pereat.

Hæc autem omnia propter hoc dixi ut intelligas stultitiam quorumdam qui volunt esse nimij adulatores, & de potentia ejus quantumcumque ample sentiant nesciunt se metiri. Alibi quoque feci te scire quia quemadmodum scientia non cadit nisi super scibile simpliciter, neque amor rectus nisi super amabile, ita potentia non cadit nisi super possibile quodcumque, aut cujuscumque sit. Cumque igitur creator de nolente volentem efficit ac de volente nolentem, alterum eorum aufert ut conferat alterum, videlicet vel malam voluntatem ut bonam noluntatem inspiret aut malam noluntatem, ut bonam tribuat voluntatem, non servat alteram ut eidem reliquam associet sciens societatem hujusmodi inimicam utique naturæ & legi ipsarum quam ipsemet eis essentialiter imposuit; quibus autem modis illud efficiat videlicet mutationem voluntatis in animabus humanis non pertinet ad præsentem tractatum.

PARS NONA.

Quod voluntas non est cæca, sed est cogitativa & apprehensiva.

Quod probat 1. quia natura quæ omni arte sapientior est non cæca fieri potest regem cæcum constituisse.

QUoniam autem vim intellectivam sive rationalem audivisti in regno animæ humanæ vicem & officium obtinere consiliarij, voluntatem autem vicem regnantis seu imperantis sive regis & imperatoris merito quæstionem habet præsenti proposito convenientissimam, videlicet utrum ipsa per semetipsam apprehensiva sit, sive apprehendens, aut cognoscens aliquid, aut non. Quod si non est apprehendens aliquid aut cognoscens per se, sed ut ita dicatur, cum ipsa nihil videat. vis ipsa intellectiva & videt & providet. Est igitur verum quoniam est in eo naturaliter cæca, non minus autem erronea: est enim & insipientissime agens natura quæ in tam nobili regno vel imperio cæcum imperatorem instituit sive regem. Ista autem audivisti totiens & à tam multis Philosophis naturam omni arte melius ac sapientius operari, quare cum ista stultitia nec in homines insipiêtes cadere possit; videlicet ut cæcum Regem vel Imperatorem constituant in quocumque imperio vel regno, multo fortius cum potest cadere in naturam.

2. Quia hoc & positivæ leges prohibent ne cæcus fiat iudex.

Amplius cum leges positivæ ea quæ sunt naturæ quatenus possibile est imitentur, cum leges positivæ illud prohibeant, ne cæcus judex efficiatur, aut in judicem eligatur, quanto fortius hoc naturæ lex prohibet?

3. Quia iudici aut regi nihil cognoscere valenti nihil prorsus persuadere potest quantumvis prudens consiliarius.

Amplius non est possibile ut judici non intelligenti aut regi nihil apprehendere vel cognoscere valenti quantumcumque peritus aut prudens consiliarius aliquid suadere vel dissuadere possit, quemadmodum surdo quantumcumque facundus aut juris peritus orator nihil potest suadere vel dissuadere, etiam si totam rethoricam & eloquentiam suam ad hoc diffunderet; sic nec vis intellectiva Regi vel Imperatori si cæcus fuerit. Et est conveniens & apta comparatio quia Rex non intelligens aut cognoscere quidquam valens surdus est spiritualiter, quêadmodum apud surdum corporaliter regem nihil possunt accuratissimarum rationum oratores. Sic apud surdum spiritualiter nihil possunt omnino spiritualium suasiones orationum vel dissuasiones. Quare prorsus inutilis & omnino supervacuus esset talis omnis consiliarius, non intelligenti namque

& apprehendere

& apprehendere non valenti consilium non tam otiosè quam etiam ridiculosè offertur, nec minus stulte quam si idolo offerretur.

4. Quia nullus regitur consilio quod quis nullo modo apprehendit.

Amplius quomodo regitur quis consilio quod nullo modo apprehēdit Manifestum enim est quia cæcus apprehendit consilium ducentis se sive ducatum ei præbentis, & baculi etiam cujus ducatu utitur, apprehendit etiam viam vel viæ discrimen quam ei baculus indicat, cujus tactu prætentans illam ad regendum gressus suos utitur. Iste vero Rex vel Imperator nihil eorum quæ vis intellectiva eidem suggerere vel suadere conatur penitus apprehendit, quare miserior est in parte ista & ad imperandum longè magis ineptior quam cæcus quilibet ad regendos gressus suos.

5. Quia cujus est iudicare sive apprehendere eiusdem est imperare.

Amplius manifestum est quia visus apprehendit colores & auditus non judicat de ipsis, nec quidquā imperat de eisdem, quapropter ejusdem virtutis est res apprehendere & de illis vel judicare, vel imperare: quemadmodum judicis est cognoscere, & pronuntiare, & etiam executioni mandare. Et intēdo imperare ut fiat quod judicat, & compellere etiā ad parendum judicio suo, sententiamque quam tulerit observandam.

6. Quia virtutes quæ sunt in appetitu nihil haberent apprehensionis,

Amplius qualiter erit verum quod dicit Aristoteles quia virtus est omni arte certior & melior, cum virtus omnino nihil certitudinis, nihil cognitionis, nihil prorsus habeat apprehensionis. Et hoc intendo de virtutibus quæ sunt in viribus motivis sicut est justitia, temperantia, fortitudo, & secundū hoc amor & gaudium, tristitia & dolor & odium nihil habebunt apprehensivum luminis sive cognitionis. Ex iis autem evidenter sequitur ut omnis amans cæcus sit & ignorās simul, & quod amat & ipsum amorem, non intelligens omnino nec apprehendens ullo modo rum vel quod amat vel ipsum amorem, similiter neque qui dolet cognoscit vel apprehendit vel unde doleat vel ipsum dolorem. Et intendo hic dolorem non sensibilem, sed spiritualem, licet eodem errore necesse habeant similiter delirare qui sic etiā de dolore sensibili sentiunt, quoniam similiter & proportionaliter se habet apprehensio rei quæ dolorem infert ad ipsum dolorem, sicut apprehensio rei amatæ ad amorem qui in eam est.

Vnde etiam colligit sanctissimos quoque fore insipientissimos cū tamen sapientissimi sint.

Denique quid aliud restat dicendum? sanctissimos, justissimos, optimos, deique altissimi amatores ferventissimos, atque totius honestatis præclaritate prædiros non solum insipientissimos sed etiam cæcatissimos esse; & esse quod ab eis virtuosè agitur hoc est ex virtute & secundum virtutem ignobile, & in tenebris agi, ipsasque virtutes non solum non esse radiantissima lumina, sed potius tenebras faciē mentis operientes, & eidem nihil luminis afferētes, cum manifestum sit judicium luminis sive luminositatis sic rectè & laudabiliter operari, & declinare discrimina atque præcipitia quæ sunt in via vitæ istius, & eligere vias securas, pulchras, rectas & quæ non habent offendicula. Quæ quidem omnia quoniam per virtutes & secundum eas maximè fiunt, virtutes inquam, quæ in viribus motivis sunt necesse ipsas esse & lumina & luminosas.

7. Quia virtutes nihil luminis adderent sua acquisitione.

Amplius si testimonium Aristotelis accipitur virtutes vel voluntates quædam sunt vel nec sine voluntate; si voluntates sunt, tenebrosæ sunt atque cæcatissimæ secundum errorem istum; quapropter nihil luminis vel veræ cognitionis acquisitione sua addere possunt subjectis suis: Aristoteles autem è contrario dicit in libris ethicorum quod scientia vel nihil vel parum operatur ad virtutem.

8. Quia timor Dei est sapientia ut

Amplius secundum hoc viri sancti & justi non erunt magis videntes aut cognoscentes, nec minus stulti vel ignorantes quam maligni qui intellectum habent excæcatum in rebus quas intellectus hujusmodi hominum capere possunt. quod si sermonibus authenticis creditur error, iste manifestior efficitur. Ait enim sapiēs & sanctus unus de sapientioribus & antiquioribus sanctis *quod timor Domini est sapientia*, & aliud, *plenitudo sapientiæ timere Dominum*; & iterum, *dilectio Dei honorabilis sapientia*. Sapentia autem non potest esse cęca vel sine lumine nobili ac sublimis cognitionis. Quare nec timor Dei, neque amor cęcus est quod tamen hujusmodi erroneos confiteri necesse est, quin potius cum uterque sapientia sit, & alter eorum honorabilis sapientia necesse est utrumque nobile lumen esse, ac verum, & unum. & dilectio Dei, Eccl. 6.

Cognitiones aliæ scientiales aliæ sapientiales.

Et quoniam ista merito tibi sufficiunt ad obtinendum certitudinem ejus quod hic investigare cæpi de natura voluntatis, videlicet quod ipsa in semetipsa apprehensiva est & cognoscitiva rerum quas imperat, & imperiorum suorum, non est necesse ut amplius detineam te & me in hoc. Feci vero te scire quia virtutes quæ sunt in viribus motivis nobilissima lumina sunt, & cognitiones sublimes, & occurrit nunc memoriæ meæ me alibi dixisse. Quia cognitionum quædam erant scientiales & quædam sapientiales. & intendebam scientiales esse quæ lumina solummodo sunt, & vim intellectivam solummodo cognitione illuminantes, quod est dicere solummodo cognoscere facientes. Et hæc sunt de veritate sola rerum in ea prorsus sistentes, alias autem rerum dispositiones non accipientes neque curantes nisi inquantum motivæ sunt & generantes passiones in animabus nostris secundum vires motivas earumdem, qualis est bonitas rerum quæ passionem amoris & desiderij imprimunt in animabus nostris secundum vim concupiscibilem nobilem earum, talis est & malitia rerum quæ è contrario odium sui & declinationem à se ipsa parit in animabus nostris, nisi forte perversitas ipsarum illud impediat.

Perversitas animarum in eo consistit quod bonum aut non diligitur aut odio habetur & malitia contrario.

Hæc enim indubitanter perversitas est in animabus nostris quod bonum aut non diligitur aut oditur, præcipuè si bonum esse vel cognoscatur, vel saltem credatur: & de malitia per contrarium similiter se habet. Ut igitur ad unum dicatur bonitas & malitia in rebus ad vires motivas animarum nostrarum pertinent evidenter & eas aspiciunt, atque ab eis passiones motivas, quibus videlicet motus imperantur, recipiunt. Hæc sunt autem amor & odium & dolor & gaudium, timor & spes & cæteræ virtutes quibus animæ humanæ vel decorantur vel deformantur, totaque vita nostra & conversatio exterior dirigitur, componitur, ordinatur, aut cum ipsæ inordinatæ fuerint deturpantur. Juxta modum istum & viam veritas, & falsitas ad virtutem intellectivam pertinent, & ipsa est inquisitrix earum & in ipsis est quies ejusdem; ipsæ enim sunt fines ultra quos non progreditur & propter hoc ad ipsam pertinent orationes enuntiativę, circa quas sola veritas & falsitas sunt. Aliorum vero modorum quod est dicere inclinationum ad virtutes motivas pertinent; & propter hoc solæ sunt interpretationes inclinationum sive passionum quæ ex hujusmodi viribus sunt, quales sunt orationes imperativæ, deprecativæ, & comminativæ, cæteræque hujusmodi.

Veritas & falsitas cognoscibilia sunt virtutis intellectivæ, bonitas vera & malitia sunt motiva voluntatis

Cum igitur consideraveris hæc omnia diligenter invenies verum & falsum sive veritatem & falsitatem propria esse cognoscibilia virtutis intellectivæ. Similiter bonitatem & malitiam propria esse motiva virtutis nostræ superioris & motivæ, quam ipsam voluntatē intelligo: ita ut quemadmodum de luce corporali dicitur quia ipsa est proprium sensibile visus exterioris sive corporalis, ita verissimè di-

citur quia veritas est proprium cognoscibile visus interioris sive spiritualis qui est virtus intellectiva sive intellectus. Intendo hic præcipuè veritatem & falsitatem enunciabiles quod est dicere affirmabiles, & negabiles, & hæc sunt quæ affirmationis & negationis atque indicationis solum orationibus significantur. Veritas enim argenti & veritas auri atque falsitas, & intendo veritatem incomplexorum, etiam ad vires motivas pertinent evidenter. Quantum enim veritas auri, & veritas argenti moveat avaros nemo est qui ignoret. Eodem modo quantū veritas sanctitatis, veritasque justitiæ moveat viros bonos non est necesse ut probationibus astruam.

Quomodo scientia desiderabilis sit, i. nempe propter veritatem.

Quod si dixerit quis quia veritas complexorum etiam desiderabilis est, & propter hoc dispositio motiva animarum nostrarum juxta sermonem Aristotelis quo dicit in libro Metaphysicorum quod omnes natura scire desiderant. Quapropter natura est desiderabilis scientia. Quare virtutes desideratione motiva sive desiderij impressiva: scientia vero non desideratur nisi propter veritatem, cujus est: scientia enim non est nisi cōprehensio veritatis, neque scire est nisi secum habere vel tenere veritatem rei quæ memoria digna est.

2. Quia scientia perfectio est virtutis intellectivę, ac bonitas eiusdem ac proinde respectu scientiæ in ipso intellectu desiderium esse,

Amplius cum scientia perfectio sit virtutis nostræ intellectivæ ac bonitas ejusdem, tunc bonitas est in effectu cum cōpleta est scientia ipsius de rebus, propter quarum scientiam creata est, & quas scire nata est, & ad earum sciētiam naturaliter ordinata & nata. Perfectio autē omnis non solum bonitas est perfectibilis sui, sed & bonum ipsius ad quod & propter quod natum est. Nulli autem dubium est scientiam omnem maximè intelligentem ad bonum propter quod nata est naturali desiderio moveri, & hujusmodi bonū tali desiderio movere. Quapropter manifestum est vim nostram intellectivam in parte ista & mobilem esse pariter & motivam; mobilem inquam prædicto desiderio quod est dicere receptibilem ipsius, motivam vero id est imperativam motus sui per idem desideriū qui motus viæ sunt sive adminicula ad acquirendū bonum illud quod est perfectio scientiæ. Manifestum autem est quod studere, disputare, cogitare, doctores audire, libros inspicere, & in rebus ipsis meditari motus sunt quos non est dubium esse ei adminicula ad acquisitionem perfectionis quæ scientia est.

3. Cuius est via eiusdem est finis & e converso quare & desiderium scientiæ & scientia intellectus est.

Amplius cujus est via ipsius & finis, & è contrario: quia igitur finis iste videlicet perfectio scientiæ virtutis est intellectivæ, necessario & viæ illæ omnes ejusdem sunt: quare & desiderium scientiæ & cæteræ viæ quæ nominatæ sunt virtutes intellectivæ sunt: desiderium autem motus est dubitantis licet spiritualis, cujus autem quies est ejusdem est motus quo hujusmodi quies acquiritur. Quies vero in ipsa perfectione scientiæ intellectivæ virtutis est, quare & motus ejusdem similiter est, motus autem ad ipsam perfectionem scientiæ est desiderium sciētiæ, igitur motus est virtutis intellectivæ. Quare declaratum tibi hanc virtutem intellectivam non solū apprehensivam esse, sed etiam mobilem & motivā; mobilem inquam, quia movetur motu desiderij ad ipsam perfectionem scientiæ; motivam vero quia movet motu desiderij, movet inquam imperando motus adjuvantes acquisitionē perfectionis sciētię, quales sunt studere, cogitare, disputare, meditari, doctores audire, libros inspicere, sicut prædixi tibi. Ut ergo te & me breviter expediā, dico revera desiderium scientiæ scientialis quæ lumen est sive illuminatio virtutis intellectivæ inquantum quidem lumen illius est scientiæ intellectivæ est ipsum desiderium, non enim possibile videtur secundum naturam virtuti apprehensivæ nobili cuicūque non esse naturale desideriū apprehēsionis & perfectionis suę; alioquin nec inquirerēt illā, nec quiescerēt in eadē.

PARS DECIMA.

Quomodo voluntas desiderativa sit simul & cognoscitiva; intellectus pariter intellectivus & appetitivus.

An voluntas in homine sufficiat ad appetendū omnes perfectiones eius.

QUOD si quis dicat quia voluntas quæ desiderativa sive appetitiva nobilis in animabus nostris sufficit omnibus viribus ad desiderandum & appetendum omnes perfectiones earum, quemadmodū appetitus cibi & potus in una sola virtute videlicet gustabili sufficit omnibus membris, & toti corpori animalis ad desiderandum & appetendū nutrimentum, non solum probabiliter dicit, sed & verè; præsertim cum jam scire te fecerim quia una est substantia animæ humanæ & pluralitas virium quæ ponitur ei non ponitur nisi secundū pluralitatē operationum illius & cooperationum ejusdem ad illas: & quamquam intelligere virtuti intellectivæ attribuatur, velleque & desiderare virtuti desiderativæ atque voluntati; ipsa tamen anima una est qua intelligit, vult atque desiderat, & hoc omnis anima humana sentit in semetipsa, cognoscit certissimè, atque testificatur, nec possibile est ei ut mentiatur super hoc. Absque enim ulla dubitatione constantissimè asserit apud semetipsā & in se ipsa, Ego sum quæ intelligo, quæ scio, quæ cognosco, quæ volo, quæ appeto, quæ desidero, quæ desideria seu volita inquiro, & cum possibile est & licet acquiro volita, desiderata & appetita. Ego inquā una & indivisa manens per omnia hæc, alioquin nec scire, nec intelligere, nec ullo modorū cognoscere cujuscumq; virtutis quid esset, sicut evidenter declaratum est tibi in proximè præcedentibus; sive enim virtutes sint aliæ substantiæ quam sit ipsa anima humana, impossibile est veraciter de eisdici quamcumque ex hujusmodi operationibus, sive accidentia sint similiter. Nec oportet ut repetantur tibi probationes quas ex proximo super hoc audivisti.

Voluntatem animę humanæ quæ non distinguitur à suis potentiis aperitur quomodo intellectus cognoscat & quiescat in suo objecto.

Quia igitur communiter dicitur quod virtus intellectiva desiderat naturaliter perfectionē scientiæ vel desiderat naturaliter scire de ipsa anima humana intelligitur quæ ipsum scire tanquam illuminationem suam naturaliter desiderat, ignorantiā tanquā obtenebrationē quamdā & obcæcationē fugit, & declinat tanquā malum & noxium. Quod igitur virtuti intellectivæ sic attribuitur per modum quem audivisti, procederem ad astruendā diversitatem de qua agitur, si non esset ista unitas & indivisibilitas animæ humanæ ad vires suas & potentias quam jam ex præcedentibus cognoscis. Neque enim vis intellectiva dicitur quiescere in perfectione sciētiæ alia quiete quam quiescat anima humana in eadē, neque alio modo desiderare illam, neque de alio fit sermo, hoc est de alia re subjecto, veritate, & existentia, cū dicitur vis intellectiva desiderat vel inquirit perfectionem scientiæ, quam cum dicitur anima humana inquirit vel desiderat illam, sed de re una subjecto, virtute & essentia utraque oratione agitur.

Divisio scientiarum in scientiales & sapientiales.

Nihilominus tamen verum est quasdam scientias scientiales esse ei lumina tantum, videlicet quibus veritas sola cognoscitur, & in qua statur atque quiescitur per hujusmodi scientias; & inquisitor vel acquisitor earum nihil aliud quærit quærendo eas quam illuminari lumine scientiæ vel intellectus. Et hęc illuminatio cū à rebus est & quasi mediante veritate animabus nostris infunditur, & intendo hic veritatē complexā, quamquā & veritas incomplexa suo modo etiam radiet & irradiet illuminatione hujusmodi animas humanas. Aliæ autem scientiæ sive cognitiones sapientiales sunt, sed etiam sapientiæ & intimiores, magisque profundantes in animam humanam; sunt enim ab ipsis

sis rerum saporibus spiritualibus qui sunt bonitates & malitiæ ipsarum : sapores hujusmodi alibi nominavi tibi & numeravi videlicet in tractatu de virtutibus & moribus.

Scientiæ sapientiales quid sint.

Debes autem scire quod scientiæ sapientiales sic se habent quemadmodum scientia quæ per visum est ad illam quæ est per gustum, propter quod & sapientiales dicuntur quoniam ab ipsis rerum saporibus & de ipsis sunt. Quod videtur intellexisse Philosophus ille latinorum in sermone quo dicit quod sapientia est ex sapore virtutum addita scientia. Sermo etiam authenticus est ex libris Hæbræorum quia *sapientia doctrinæ secundum nomen eius est*, ubi nihil videtur intelligendum quam sapida, quemadmodum sonat ipsum sapientiæ nomen. Unus etiam ex præcipuis Christianorum Theologis dicit quod sapientia est qua res sapiunt prout sunt. Et hoc non est aliud dicere nisi quod sapientia est qua res bonæ bene sapiunt & res malę male. Hoc autem est pro diversitate bonitatum & malitiarum, & istæ dispositiones videlicet bonitates & malitiæ rerum sapores sunt earumdem, quas nominavi tibi & numeravi in tractatu singulari de virtutibus & moribus, & in capitulo de sapientia.

Eccl.6.

Intellectus & motivus est & intellectivus, intellectivus generaliter, appetitivus particulariter: voluntas e contra motiva generaliter, intellectiva vero particulariter.

Expediens igitur te & me de iis dico quod non est inconveniens si virtus intellectiva quantum ad semetipsam motiva est & mobilis; mobilis inquantum receptibilis est desiderij perfectionis suæ quæ est scientia, motiva vero & motus imperativa inquantum per hujusmodi desiderium imperat prænominatas operationes. Virtutes vero quæ motivæ nominantur simpliciter motivæ sunt communiter sive generaliter, non enim solas perfectiones suas intendunt, sed generaliter quæcumque sub passionibus earum cadunt. Ex. g. voluntas in omne volitum movet pariter & movetur; movet inquam cum ei movere hoc est imperare possibile est; prohibetur enim utique à nolitis suis videlicet ut illa nec impleat, nec acquirat; & prohibitiva est cum erecta fuerit & stans uti possibilitas est sicut in præcedentibus audivisti. Nec intendit voluntas etiam in volitu omnia propter se videlicet ut in eis vel ex eis ipsa perficiatur, quoniam plerumque intendit aliis & pro aliis. Quis ignoret multa non velle propter hoc ut voluntas nostra impleatur, sed potius ut voluntates alienæ non solum ut creatoris voluntas quæ semper optima est fiat, sed etiam sæpissimè ut fiant hominum voluntates? Cui quoque dubium est multa volita non esse perfectiones voluntatis, quin potius defectiones ac deformationes illius. Scientia vero malorum ac turpissimorum perfectio est & pulchritudo virtutis nostræ intellectivæ; & mala enim bene sciuntur, & turpissima pulcherrimè cognoscuntur.

Colligit idē de virtutibus dicendū esse.

Manifestum igitur est tibi per hoc quia si placuerit tibi sermones admittere, quibus loquentes de virtutibus animarum humanarum communiter utuntur appropriantes virtutibus singulis operationes aliquas & perfectiones, non errabis, nec improbabiliter recipies virtutem intellectivam, sicut prædixi & apprehensivam & motivam esse; verum apprehensivam generaliter, quia omnium intelligibilium; motivam autem particulariter quoniam in suam solummodo perfectionem quæ proculdubio sola est veritas & lucidissima certitudo. Aliæ autem ut dixi motivæ generales sunt moventes in omnia quibus possibiles sunt & in quæ passiones earum respiciunt vel intendunt, quemadmodum voluntas in omnia nobilissima & concupiscibilia, & ad hæc mobilis sic se habet de aliis.

Exemplis ostendit discrimen inter scientias sapientiales & scientias sive cognitiones sapientiales, evidēs est in pomo ex cujus pōdere, colore & figura cognoscitur complexio & bonitas ipsius; hanc enim scientialem cognitionem intelligo. Radiat enim complexio eius sive bonitas per hæc tria, & per ipsa irradiat animas complexionem cognoscentium, & bonitatem pomi. Si vero per odorem aut saporem ipsius quis complexionem & bonitatem ipsius cognoverit. Dico quod cognitio hujusmodi sapientialis erit ac dicetur. Nec dubium est quin sit intimior quoniam odor & sapor interiores sunt, & ipsi substantiæ pomi intimè adherentes. Tria vero prænominata quasi foris emicant & elucent. Simile etiam exemplum est in vino cujus bonitas atque nobilitas colore, subtilitate substantiæ, atque claritate plerumque dignoscitur: sed scientia est cum illa attinguntur ut prædixi: cum autem odor & sapor attingitur, sapientialiter apprehenditur atque scitur. Sic se habet de herbis & aromatibus quæ interdum radiantibus foris dispositionibus cognoscuntur, interdum vero saporibus & odoribus, & si quæ sunt virtutes aliæ ipsarum intimæ comprehenduntur. In lapidibus similiter & gemmis evidenter inveniuntur duo isti modi scientiarum sive cognitionum; plerumque enim ex coloribus & figuris ipsa substantia clara est, & gemmæ dignoscuntur: interdum autem ex viribus medicinalibus vel aliis earum nobilitas elucescit.

ter scientias scientiales & scientias sapientiales

Tu igitur considera omnia hæc, & confer diligenter ad invicem, & invenies omnes virtutes tam naturales, quam consuetudine comparatas, & potissimum Theologicas sapientias esse, sive scientias sapientiales, & esse lumina viva, & vitas quasdam, quemadmodum dixit nobilissimus ex Theologis Christianorum *quoniam amor est vita copulans*, subintellige amantem & amatum; alioquin justitiam cœcam esse & justum cœcū, vel omnino in eo quod justum nihil videntem esse necesse esset. Dico igitur quia justitia sapientia est qua bonum sapit justo, æquitas, rectitudo; male autem sapit ei iniquitas & peccatum: peccatum autem intellige contrarium rectitudini, juxta sermonem Aristotelis dicentis quod circa sensum sunt rectitudo & peccatum. Et huic scientiæ attestantur sermones Prophetici quales sunt *gaudium est justo facere justitiam. Et in perditione impiorum erit laudatio*, & iterum, *lætabitur justus cum viderit vindictam*. Quid enim sapit justo in vindicta iniquitatis nisi æquitas & rectitudo? Hac sapientia præditus fuerat qui dicebat. *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua*. Sapiebant enim ei sacra eloquia aromata virtutum & dulcedinē bonitatis quam continebant. Similiter ei qui dicebat. *Melior est mihi lex oris tui super millia auri & argenti*. Ad quod facit & illud, *desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum multum*. Quid igitur sapiebant ei divitiæ istę spirituales? pretiositatem nobilissimam, plenitudinem, & copiam, qua sola possibile est repleri & satiari animas humanas. Corporales namque divitiæ mentiuntur & illudunt animabus humanis, dum satietatem & copiam eisdem promittunt: famem autem & penuriam è contrario solummodo reddunt: vix enim invenies famem insatiabilem & sitim inextinguibilem divitiarum nisi iis quos maximè divites vulgus putat, & qui maximè divitiis abundare ab indoctis hominibus æstimantur. Nec mirum si corporales divitiæ spiritualem famem & sitim sedare non possunt, nec vacuitatem spiritualem implere, cum è contrario necessarium sit divitias spirituales vacuitatem corporalem implere non posse: non enim possibile est ut arca vel bursa spiritualibus divitiis quæ sapientia & virtutes sunt nullatenus impleatur, & de iis in sermonibus & exhortationibus sæpius audis per me quæ merito tibi sufficiant.

Probat virtutes præsertim Theologicas sapientias esse propter spiritualem dulcedinem & saporem.

Pro. 21 15.
Pro. 11.10
Psal. 57. 11.
Psal. 118.
56.
Psal. 18.

Juxta vias istas attende virtutem castitatis, & considera qualiter munditia carnis & spiritus

Quantum sapiant iuc

stis virtutes, desipiant veroimpiis

sapiant viris castitate præditis ; qualiter quoque desipiat eis luxuria ; & invenies quia sapit eis, & placet illa ut florum liliorum vernantia, & redolet eis ejusdem flagrantia ; desipit autem eis ista ut abominabilis spurcitia ac fœtet eis ut intolerabili fœtulantia. Et de virtutibus singulis fiet tibi manifestum per hujusmodi considerationes, qualiter palatis spiritualibus purgatis, ut aromata pretiosissima, & nobilissima sapiant ; & qualiter aut quantum mundis naribus cordium redoleant. Nec interroges super iis vel credas contrarium asserentibus qui palatium cordis perdiderunt de febre iniquitatis, & qui instar porcorum in sordibus vitiorum volutari consueverunt, spurcissimisque delectationibus, immunditiisque spurcorum corporum pasci & vesci amant & cupiunt, quibus omnis virtutum suavitas intolerabiliter desipit, & eam velut amaritudinem mortiferam fugiunt, & abhorrent, juxta sermonem Sapientis dicentis. *Quam amara est nimirum sapientia indoctis hominibus, & non permanebit in illa excors.* Et iterum, *Execratio est peccatoribus cultura Dei.* Jam igitur ostensum est tibi propositis declarationibus & exemplis virtutes quæ in animarum humanarum motivis sunt aut secundum illas non solum sapidas esse sive sapientiales, sed revera sapientias quasdam esse.

Eccl. 6 21.
Eccl. 1. 26.

Virtutem omni arte certiorem & meliorē esse, quia est de interioribus & magis adhærēntibus.

Declaratus est etiam tibi per hoc intellectus sermonis Aristotelis quo dixit quod *virtus est omni arte certior ac melior.* Causa autem in hoc est, quoniam rerum sapores sunt rebus intimiores & majoris adhærentiæ quam dispositiones exteriores, quibus earum veritas, ut prædixi radiat, & animas nostras ad sui cognitionem irradiat. Ex intimioribus autem & majoris adhærentiæ dispositionibus manifestum est tibi quod necesse est esse cognitionem & majoris certitudinis & fortiorem. Et quoniam nobiliores sunt semper dispositiones interiores exterioribus, necesse est scientiam nobiliorem esse quæ ex illis est, sive per illas, quam quæ exterioribus dispositionibus acquiritur, sive per illas. De melioritate virtutis ad artem & scientiam, & de præcellentia ipsius per illa inde facillima debet esse tibi certitudo, quia nemo nisi ex virtutibus vel per virtutes vel est vel etiam dicitur bonus ; per artes autem & scientias nemo vel est vel esse dicitur bonus ; alioquin maligni spiritus viris optimis longè nobiliores essent, cum sint incomparabiliter ipsi majoribus scientiis præditi.

2 Quia virtus non cōpatitur secum malitiam.

Amplius cum virtus nihil malitiæ patiatur secum in proprio subjecto, scientia etiam tanta quanta est in malignis spiritibus malitiam eorum quæ omnium malitiarum suprema est patiatur secum in eisdem, manifestum scientiam hujusmodi, vel parum vel nihil repugnare malitiæ : quidquid autem repugnat minus malitiæ minus bonum est. Omne namque bonum quanto magis bonum, tanto magis repugnat malitiæ : quare manifestum est tanto virtutem meliorem esse omni arte, & omni scientia, quanto magis malitiæ repugnat, ita ut nullo modorum eam esse secum patiatur. Manifestum est igitur virtutem omni arte & scientia esse meliorem, &c.

PARS UNDECIMA.

Quod anima propriè non est pars hominis.

Dubium proponit ex modo loquendi Christianorum dum sanctos invocant.

HIS igitur ita positis ac determinatis prosequar tibi quæstionem, qua quæritur, utrum anima humana pars hominis sit, aut non ; scilicet an ipse homo ; hæc enim quæstio nonnullos ex præcipuis Theologis latinorum modernis vehementer exagitavit. Et primo pro eo quod gens Christianorum sanctos qui in consortium beatissimorum spirituum assumpti sunt rogare & invocare atque vocare nominibus, quibus dum viverent nominabantur. Dicunt, sancte Petre ora pro nobis, aut Sancte Joannes, nec adhuc auditus est aliquis dicere anima Sancti Petri ora pro nobis, nec etiam, omnes Sanctorum animæ orate pro nobis. Sanctos igitur intelligunt vivere, & regnare integrè, & perfectè, cum nominibus hujusmodi nominant, nec orationes ad partes ipsorum, sed ad omnes Sanctos dirigere intendunt.

2. Ex consuetudine loquentium qui dum animæ loquuntur totum alloquuntur hominem.

Neque consuetudo loquentium hoc patitur ut quis cuicumque loquatur dicat se loqui ad partes hominis, etiam si ad animam vel animum ipsius loquatur. Ipse enim juvenis deambulans in theatro interrogatus à Socrate quid ageret, cum respondisset quia mecum loquor, audivit à Socrate cave ne cum malo homine loquaris, cum voces nullas corporales proferret, sed solas cogitationes quæ locutiones sunt spirituales in corde suo volveret, non dixit anima mea secum loquitur, sed potius mecum loquor, intelligens indubitanter, & attendens se esse hominem sic videlicet spiritualiter loquentem quod est dicere cogitantem. Socrates verò non ignorabat locutionem illam spiritualem esse quæ ministerio corporis nullatenus agebatur. Non dixit ei cave ne cum mala anima loquaris, sed tanquam intelligeret ipsam animam seu animum hominem esse sic loquentem, dixit ei cave ne cum malo homine loquaris.

3. Quia ex artifice & instrumento non fit quid unum.

Amplius quis dicat carpentarium ex homine vel dolabra vel securi esse compositum ? & generaliter cum artificialia naturam imitantur, nemo unquam ausus est dicere quod ex artifice & instrumento artis suæ aliquid unum compositum fit : quemadmodum ex homine & cithara citharœdus. Si igitur totum corpus unum est instrumentum animæ humanæ, licet ad multas operationes, quod dico propter multitudinem membrorum, qualiter ex illa & corpore erit aliquid unum compositum ?

4. Quia ex domo & inhabitatore quomodo se habet anima ad corpus non fit quid unum.

Amplius quis ex domo & inhabitatore illius audeat dicere unum aliquid esse compositum ? Cum igitur corpus humanum sicut domus sit ad animam humanam, illa vero sicut inhabitator ad illud, qualiter ascendit in corde alicujus, ut dicere vel credere possit unum aliquid esse compositum ex domo hujusmodi & inhabitatore illius ?

5. Exemplo fabri qui non est aliquid unum cum fabrilibus instrumentis.

Amplius quid aliud est corpus nisi fabrica vel aliqua domus in qua multæ operationes exercentur multa varietate instrumentorum refertissima propter multitudinem operationum quæ ex ea exercentur. Quis autem deliret ut credat de hujusmodi fabro, & hujusmodi fabrica cum tota multitudine instrumentorum fabrilium unum aliquid compositum esse ?

6. Exemplo patris familias & varij supellectilis.

Amplius quis ex patre familias & domo cum tota supellectile dicit unum aliquid esse naturaliter constitutum ? Quid autem est anima in corpore nisi pater familias in domo cum tota supellectile membrorum interiorum & exteriorum, sive cum tota familia eorumdem, ut prædixi ?

7. Ex dictis Propheticis comparantibus corpus cum equo, veste, nave & carcere &c. cum sessore, rectore, imperatore & captivo.

Amplius attende in sermone Prophetarum & consuetudine divinorum eloquiorum, & manifeste leges in eis corpus equum nominari, & animam sessorem. Similiter corpus vestem & tunicam maculatam, & iterum navem corpus, animam vero rectorem illius, & juxta hunc modum corpus civitatem & regnum, animam vero regnantem & imperantem in eo. Comparationes autem & similitudines propter quas istæ nominationes sunt in sacris eloquiis apertissimè ac lucidissimè declarantur in sermonibus exhortationum quæ fiunt ad populos. Amplius ipsum corpus carcer & conclave in quo captivæ & religatæ tenentur animæ hu-

manæ toto ſtatu miſeriæ præſentis in eiſdem eloquiis utriuſque legis Hebræorum videlicet & Chriſtianorum notatur,& uſu certiſſimo Chriſtianorum conſuetudo nominationibus iſtis utitur. Quare manifeſtum eſt quod rectiſſimè ſermonibus ſacris ſcilicet & divinalibus corpus humanum nominatur, in quibus evidenter inſinuatur ipſum non eſſe partem hominis, ſicut neque veſtem partem ejus qui ea induitur, aut domum eſſe partem inhabitatoris ſui, aut equum eſſe partem equitis, quod eſt dicere ejus qui ei inſidet & præſidet, aut carcerem captivi in eo religati partem eſſe poſſibile eſt.

Idem oſtēdit teſtimonio Averrois & Avigennæ.

Ipſe etiam Averroes omne quod alij vocant compoſitum ex materia & forma ipſe vocat formam in materia. Cum autem inſpexeris librum Avicennæ de anima,leges in eo evidenter quod homo non utens aliquo ſenſu corporeo cogitans aut de ſe aut de eſſe ſuo concedit ſe ſpirituale tantum eſſe,& nihil habere corporis, ubi credit ſe declarare Avicenna quod ſic cogitans homo de ſe, invenit corpus non eſſe partem ſui. Quapropter invenit quod totum eſſe ſuum ſive tota eſſentia ſua anima ipſius eſt. Tu vero cum dicis alicui cogita de hoc, non intendis loqui niſi ei cui poſſibile eſt cogitare. Manifeſtum autem eſt tibi quod iſta operatio, videlicet cogitare,non eſt poſſibilis niſi animæ ipſi humanæ.

Item ex ſomniis in quibus ſe habēt phātaſmata per modum ſcripturæ,& libridumtaxat.

Amplius non-ne communiter dicunt homines ſe ſomniare, & viſiones videre,inquibus operationibus omnino nec participat nec communicat corpus? Non enim poſſibile eſt verè dici ut vel in toto vel in parte ſomnij ſit ipſum corpus, neque ſimiliter vel in parte vel in toto videat viſiones aut revelationes. quod ſi forte dixerit quia in organo phantaſiæ ſive imaginationis ſunt formæ illæ per quas videntur ſomnia, & propter hoc communicat vel participat in illis. Reſpondeo quod nobiſcum liber omnis communicaret omni lectioni quæ in eo fit; quare non legeret homo in libro, ſed legerent & ipſe & liber ſimul; quemadmodum ſomniant anima & corpus ſimul, non anima ſola. Eodem modo ſe habet de omni ſcriptura atque de omni lectura & de intellectu qui per eam ſit, quia inſpectores earum non intelligerent ea quæ iſtæ repræſentant vel ſignificant,ſed ſimul ipſi & illæ. Hoc autem dicere inſaniſſimè eſt delirare; totum enim intelligere illud inſpectori eorumeſt,hoc eſt ipſius intelligere in ſcripturis vel picturis eſt, neque ullo modo earum.

Dubium proponit oſtenditque adhominem quoque pertinere corpus, & in eius definitione poni.

Dubium igitur eſt in iis quia revera homo ipſe anima in humo eſt, in humo videlicet corporis cui præeſt, quod adminiſtrat & regit, vivificat & conſervat quemadmodum eques homo ipſe eſt qui equo inſidet & præſidet. Quod autem corpus pars hominis dicitur ad rationem hominis pertinens defendendum eſt, hominis inquam ut hominis; non enim diffinire eſt hominem ut hominem niſi in ejus definitione corpus vel ejus ratio componatur, ſicut neque definire poſſibile eſt equitem inquantum equitem,quin neceſſe ſit in definitione hujuſmodi equum vel rationem ejus poni. Similiter non contingit videre vel cognoſcere equitem inquantum equitem quin videatur & cognoſcatur homo & equus. Partem equitis inquantum equitis equum eſſe judicant imperiti, propter quod & fabulæ Poëtarum narrant ſagittarium quemdam equitem partem ſui habuiſſe equum & partem hominem, pro eo quod ex parte & tanquam parte ſui utebatur equo, quemadmodum & corpore humano. Sic & Minotaurum opinati ſunt quidam propter fabulas Poëtarum hominem ſemibovem ſemivirum, ſicut ait Poëta *ſemibovemque virum ſemivirumque bovem*.

Si quis autem conſideraverit animam humanam ſeparatam à corpore reminiſcentē eorum quæ geſſit in corpore, inveniet eam reminiſcentem & atteſtantem indubitanter ſe fuiſſe hominem & nihil hujuſmodi operationum attribuentem corpori ſuo, ſed ſibi ſoli omnia, quæ de ea negare videtur Ariſtoteles in libro de anima, ſicut audiviſti appropriantem & dicentem ego ſum quæ bona illa & mala feci dum eſſem in corpore, & quædam ſine miniſterio corporis, quædam vero per illud. Aliōquin ſi mala opera noſtra animarum noſtrarum non eſſent,vana & falſa eſſet lex Chriſtianorum, & doctrina, & fides eorum erronea, imo impoſſibilis in parte iſta, cum exeuntes animas de corporibus evidenter doceant pro ſuis vitiis & peccatis tormentis infernalibus ſtatim tradi, perfectè vero purgatas,& gratia ſanctificationis illuſtratas,ſimiliter ſtatim in conſortium beatorum ſpirituum aſſumi. Utrumque autem non ſolum eſſet iniquum imo manifeſtum impoſſibile: ſi enim opera hominum adeo aliena ſunt ab animabus earum, & quovſque ad eos non pertinentia, ut eis non verè nec propriè attribui poſſint; quanto fortius nec pœnæ nec præmia hujuſmodi operum pertinebunt ad eas.

Animatti tamen ſeparatam ſibi attribuere opera quæ geſſit in corpore, unde vel mercedem vel ſupplicia mereatur.

Si enim nec verè nec communiter dici poſſunt animæ humanæ intelligere,gaudere,triſtari,quemadmodum nec texere, nec ædificare, ut Ariſtoteles evidenter ſenſiſſe videtur in libro ſuo de anima, qualiter pro hujuſmodi operibus remunerabuntur aut punientur: proportionalia enim ſunt pœnis & præmiis merita & demerita operum, & eadem ſubjecta omnimodo pertinentia;cujus enim eſt demeritum operis juſtiſſimo judicio ejuſdem eſt & pœna quæ pro eis debetur & præmium Manifeſtum eſt quoque non mereri animas noſtras vel pœnas vel præmia ſi non operantur vel bona vel mala. Quare verum eſt quoniam Ariſtoteles & qui juxta ſententiam ejus ſentiunt, juſtitiam & judicium creatoris in parte iſta evacuant,nullaque eſſe præmia vel pœnas animabus humanis pro iis quæ ab hominibus in vita iſta fiunt,neceſſe habent confiteri. Quapropter impune agi hic omnia mala quæ hic non vindicantur ſecundum errorem iſtum conſequens eſt, & de bonis ſimiliter ſe habere oportet. Quapropter vanus eſt ſecundum ipſos qui ſervit creatori niſi hic remunerationem accipiat, quapropter miſerabiliter perierunt qui pro cultu & honorificentia creatoris tormenta perpeſſi vitam præſentem amiſerunt, nihil mercēd s in poſterum recepturi.

Alioquin nullum eſſet meritum aut demeritum.

Jam igitur feci te ſcire quod non irrationabiliter neque improbabiliter ſtudioſè conſiderantibus dicit hominem animam in humo corporis exiſtentem eſſe qui hoc dixit, & evidenter atteſtatur ſermo authenticus qui in lege Chriſtianorum ſcriptus eſt ſermoni Sapientis ipſius, *nolumus*, inquit ſermo ille authenticus, *ſpoliari, ſed ſuperveſtiri* cupimus, qui ſermo evidenter eſt animarum noſtrarum,cum in nobis nihil ſpolietur maculata tunica, & ſuperciſa veſte, nihil ſuperveſtiendum eſt niſi animæ noſtræ. Quod ſi quis in parte iſta contentioſus eſſe voluerit, proculdubio imbecillis eſt, & erroneus, & omnino ignorans contentionem de nominibus aut vocabulis eſſe, à veroque textu Philoſophantium conſuetudinem penitus alienam inveſtigationi veritatis ejuſdem inveniri pernicioſiſſimam. Debes etiam ſcire quod nihil deperit,utrumlibet iſtorum dicatur veritati & integritati fidei catholicæ.

Quomodo homo ſit anima in humo, terreſtri ſcilicet corpore

2.*Cor*.5.4.

Attende autem diligenter exempla quæ tibi poſita ſunt de equo & equite, de domo & inhabitatore, de inſtrumento & operatore,de veſte ſeu veſtimento atque veſtito; & apparebit evidenter

Corpus eſt pars hominis & cadit in rationem eius inquā-

tum homo licet operationes vetissime & propriissime sint animæ.

quod rationabilius est, & sermonibus nostris, usuique loquendi consonantius, ut corpus dicatur pars hominis quæ cadit in rationē hominis inquantum hominis, quemadmodum equus in rationem equitis inquantum equitis. Ipsæ enim operationes quæ fiunt per corpus, ut ostensum est tibi in præcedentibus, ipsius animæ humanæ verissimè ac propriissimè sunt, sicut est loqui, disputare, & etiam, quamquam indignetur Aristoteles, texere, & ædificare; ars enim in artificiositate propriè ac verissimè est. Quapropter cum omnis ars hūmana in anima humana sit verissimè, ac propriissimè, manifestum est animam humanam verissimè ac propriissimè artificem esse omnium artium humanarum. Omnis autem operatio artis & omne artificium opera propriè ac verè sunt artificum. Quapropter omnis textura, & omnis ædificatio, omnéque ædificium quod ab hominibus vel per homines ædificium est, animarum humanarum opera vel operationes sunt. Vides igitur imbecillitatem erroneorum istorum qui artes non ponunt nisi in animabus humanis, nec ponunt esse subjectum cujuscumque artis vel artificij nisi animam humanam, & propter hoc non possunt ponere alium artificem propriè & verè.

Operationes animæ proprie esse probat ex eo quod ars scilicet citharizandi sit in anima.

Delirare autem evidenter est dicere operationes quæ ex artibus vel per artes sunt non esse animarum ipsarum, hoc est nec harum artificium: tanquam si citharizare non esset hominis, nec ars ista citharizandi; & hoc est dicere secundum istos quod citharœdus est compositus quidem ex homine & cithara. Ex quo sequitur citharœdum corrumpi quoties dimittit citharam vel deponit. Manifestum autem est tibi quod citharœdus verissima ratione sua est homo habens scientiam sive sciens artem citharizandi: quapropter necesse habent concedere animam humanam, si in ea vel apud eam est ars citharizandi sive scientia, verissimè citharœdam esse. Non enim citharœdus ex ipsa appellatione citharæ dictus est, sed ex ipsa citharizandi scientia, aut arte, seu artificio.

Et ex modo interrogandi & alloquendi.

Et sicut prædixi tibi quotiens interrogamus eum cum quo sermone conferimus dicentes, intelligisne quod dico, ad ipsum dirigimus sermonem hujusmodi, in quo ipsum actum intelligendi esse, vel esse debere intendimus. Cum igitur neque ipsi erronei hujusmodi intendunt hujusmodi actum esse posse nisi in anima, confiteri necesse habent hujusmodi interrogantibus se nonnisi animam humanam interrogare, nec possunt inficiari quin unaquæque istarum interrogationum interrogat unusquisque hominem. Quapropter necesse habent confiteri quem sic interrogant animam humanam esse, &c.

PARS DUODECIMA.

Quod anima per actus dispositiones & operationes suas clare cognoscitur.

Ostendit manifestari animam per suas dispositiones spirituales sicut sensibilia per corporales.

POST hæc autem tentabo erigere te, & elevare ad intellectivam visionem animæ tuæ ut sit tibi de ea tam certa, tam clara, tamque copiosa cognitio, ut nihil certius te cognoscere, nihil clarius te videre quam ipsam animam necesse habeas confiteri. Dico igitur quia color & figura cæteræque corporales dispositiones, totaque sensibilium accidentium varietas non absondunt, neque obnubilant tibi socratem vel alium quemcumque ex hominibus, sed potius unumquemque eorum indicant tibi, & revelant, notumque tibi faciunt, & ostendunt; & cum ista clare & ad liquidum intueris in quocumque ex hominibus dicis te illum clare videre, ac plenè, perfectéque cognoscere, cum ista de eo plenè perfectéque cognoscis. Dicis etiam te dignoscere eum, teque scire distinguere eum atque discernere ab aliis hominibus.

Clarissime autem videri ab anima dispositiones illas spirituales quę sunt scientiæ, opiniones, &c.

Cum igitur proportionales sint, similisque per omnia habitudinis sensibiles dispositiones ad faciendam indubitatam certitudinem, plenamque visionem subjectorum suorum, visionem inquam sensibilem omni illa intuenti plenéque omnia cognoscenti ad intelligibiles dispositiones & ad faciendam visionem intellectualem indubitatamque certitudinem uniuscujusque subjecti sui intelligibilis intuenti illa, plenéque & clare cognoscenti. Nihil autem clarius intueris, certiusve cognoscis quam intelligibiles dispositiones animæ tuæ quæ sunt scientiæ, dubitationes, opiniones, gaudia, tristitiæ, timores, & fiduciæ, & omnino omnes cogitationes & affectiones quas Aristoteles nominat passiones de quibus sunt iræ, invidiæ, odia, & cætera omnia hujusmodi; quæ omnia quemadmodū dixi tibi de sensibilibus dispositionibus non abscondunt nec obnubilant, sed potius indicant, revelant, & notum subjectum efficiunt, necesse est ut intuenti hæc faciant claram visionem intellectibilem, plenamque notitiam, ac certitudinem indubitatam de subjecto cujus sunt quod evidenter indicant & ostendunt. Cum igitur intueris hæc omnia circa animam tuam vel in anima tua, non potest inficiari quin videas animam tuam visione clarissima seu intellectuali, quemadmodum cum intueris in socrate sive circa ipsum omnes sensibiles dispositiones ipsius, & clare vides illas ac perfectè, dicis te clare ac perfectè videre socratem: ita cum clarè ac perfectè vides totam intelligibilium dispositionum varietatem in anima tua, vel circa illam, vides inquam clare atque perfectè, necesse habes confiteri te perfectè ac clarè videre animam tuam, visione videlicet intellectuali, præsertim cum nec minus clarè intuearis aut videas intelligibilium dispositionum varietatem animæ tuæ visione intellectuali sive spirituali quam sensibilium varietatem circa socratem sive in ipso; nec enim illa magis indicant & ostendunt socratem per sensum, quam ista ostendunt tibi animam tuam per intellectionem.

Item exemplo socratis vel alterius hominis id probat quē nosse vid. putamus cum sensibiles illius dispositiones novimus.

Amplius qualiter vides socratem vel videre cum te cognoscis nisi quia vides sensibiles dispositiones ejus quæ illum tibi visibilem faciunt intuenti? Quomodo igitur non vides animam tuam visione intellectuali, & te eam videre visione hujusmodi non cognosces, cum videas omnes intelligibiles dispositiones ipsius, videlicet intellectualia accidentia quę illam tibi per modum istum ostendunt atque visibilem efficiunt?

Dispositiones illas spirituales longe certius cognosci quam sensibiles quia per se ipsas non per species & signa cognoscuntur.

Amplius longè magis notæ sunt tibi prænominatæ dispositiones animæ tuæ quam dispositiones sensibiles socratis aut alterius hominis quem corporalibus oculis intueris. Causa autem in hoc est quoniam illæ non sunt notæ nisi per signa & impressiones quas faciunt in organis sensuum; illæ autem notæ sunt circa ipsa principia veritatis. Non enim ignorasti unamquāque rem magis notam esse cum per semetipsam cognoscitur quam est per imaginem suam sive per signum, quemadmodum longè certius & melius cognoscitur hercules cum ipsemet videtur quam cum sola imago ejus inspicitur. Quapropter longè certiori ac meliori cognitione cognoscis antedictas dispositiones animæ tuæ quam dispositiones sensibiles cujuscumque hominis quē visibiliter intueris. Quapropter si quæ ostendunt tibi dispositiones hujusmodi animam tuam ut illæ sensibiles hominem quem visibiliter intueris longè certius ac melius cognoscis cognitione intellectuali animam tuam per illas quam cognitione sensibili per dispositiones sensibiles hominem antedictum.

Quod

Quare homo certius cognoscit animam suam quam quamcumque dispositionem corporalem alterius rei *P. 13. cod. Carnot.*

Quod si forte dicat quis quia hujusmodi dispositiones animæ humanæ videlicet intelligibiles non æque indicant & ostendunt animam humanam intuenti seu cognoscenti illas ut sensibiles subjectum sensibile sensibiliter illud intuenti, dico quod sermo hujusmodi hominis est valde imbecillis & intolerabiliter delirantis. Nulli tamen dubium est quin sermones & operationes & incessus & multa alia ostendunt intelligentibus per intellectum quales animæ ipsorum sunt, sive quales interius sunt; & intendo an boni, an mali, an sapientes, an stulti. Cum igitur ista quæ sunt longè ab anima humana utpote forinseca & sensibilia, indicent intelligentibus intelligibiles dispositiones animarum, quod est dicere malitiam, bonitatem, stultitiam, sapientiam; multo fortius dispositiones animæ humanæ quæ in ipsa sunt tanquam in subjecto eique proximè adhærent videlicet in mente, & ex illa procedũt indicabunt & ostendent illam cognoscentibus dispositiones hujusmodi.

Idem ostendit ex testimonio Aristotelis.

Amplius *si ea quæ sunt in voce nota sunt earum quæ sunt in anima passionum*, ut dicit Aristoteles; quanto fortius passiones quæ in anima sunt notæ & signa certissima substantiæ sustinentis eas sive portantis ac gubernantis easdem?

Item ex eo quod ut sensibiles dispositiones veluti vestiunt, nec tamen operiunt substantiam corporalẽ; ita spiritales dispositiones animam.

Amplius nulli intelligenti dubium est quin accidentium sensibilium circumvestitio velut quædam vestis sit substantiæ sensibilis sustinentis & portantis illam. Manifestum etiam est quoniam adeo indicant & ostendunt illam ut visis illis dicatur videri, & quoniam visio illorum sive illius, visio ipsius substantiæ habeatur, & ab omnibus reputetur. Quomodo igitur non similiter visio, accidentium spiritualium seu dispositionum animæ humanæ visio ipsius substantiæ non habebitur & reputabitur & non dicetur?

Simili uti-turargumẽto.

Amplius postquam ad modum vestis seu vestiti se habet tam in substantia sensibili sensibilium accidentium varietas, & in substantia spirituali spiritualium accidentium varietas, nec obsistit vestis seu vestimentorum velamen, vel ornatus, nec prohibet quin dicas te videre Socratem vel alium, licet tantum videas vestimentum: non obsistit igitur varietas spiritualium dispositionum vestiens animam tuam, quin eam videas visione spirituali, licet vestitam illam videas & sub veste hujusmodi.

Idem argumentum exemplo quodam illustrat regis & plebei.

Amplius si sub vestibus & ornatu videret quis Regem aliquem quibus Rex esse indicaretur & quæ regem illum ostenderent, magis diceret Regem sibi ostendi per illa, quam abscondi, vel operiri. Et eodem modo si vilem aliquam personam vestitam veste vilitatis suæ inspiceret, aliaque suæ vilitatis insignia gestantem illam videret, quanto plura & certiora essent hujusmodi signa & insignia, tanto eam tibi clarius ostensam sive visam & melius ostẽsam judicares Manifestum igitur est quia sive viles ac difformes intueatis & videas dispositiones spirituales animæ tuæ vitia & peccata, sive nobiles ac sublimes quales sunt sapientia & virtutes; quanto plures atque majores utraslibet earum videris, tanto clarius te videre ipsam animam judicabis. Manifestum autem est tibi quod peccata & vitia non solum insignia sunt & habitus vilis animæ atque dejectę, sed etiam ipsa vilitas sive vilitates ipsius sunt. Similiter sapientia & virtutes honor & gloria sunt animarum humanarum non solum gloriæ honoris insignia.

Denique id probat quia eos nosse putamus quorum mores cognoscimus quanto magis animam nostram.

Amplius homines illos plenè nosse nos dicimus & judicamus quorum mores plene cognoscimus: quia igitur mores animæ tuæ sive boni sive mali sint plenissimè atque clarissimè noti sunt: necesse igitur habes confiteri & judicare animam tuam esse tibi notissimam atque plenissimè notam.

Ostendit quousque vitia & passiones obscurent cognitionem animæ.

Quod si quis dixerit quia vitia obtenebrant vel obcæcant eos in quibus sunt sive homines intelligas, sive animas ipsorum. Verum utique dicit; in hoc enim eas indubitanter obtenebrant quia ipsorum mala eos videre non sinunt: & intendo quod mala quæ ex vitiis vel meruerunt vel eis in postremum imminent, eos vitia videre non sinunt: sed essentias suas ipsa vitia nulli abscondunt, quin potius ipsa veritatis suæ præsentia verissimam sui cognitionem unicuique ingerunt; non enim permittitur luxuriosus ignorare concupiscentiarum suarum ardores, nec libidinum suarum spurcissimas voluptates, licet ignoret immensitatem dolorum & cruciatuum quos sibi thesaurizat, & qui reddendi sunt in tempore ultionis. Eodem modo manifestum est tibi de avaro, quia ignorare non sinitur famem insatiabilem pecuniarum quam incessanter sustinet, similiter & sitim insedabilem quæ idipsum est quod fames hujusmodi. Sed revera ignorat vel in parte maxima vel in toto futuram penuriam, & paupertatem qua omnibus bonis deficiet in futuro. Sunt & aliæ dispositiones ipsorum vitiorum & peccatorum, quæ scilicet eas vel sequuntur vel comitantur, quas indubitanter ignorant qui vitiis & peccatis laborant.

Confirmat rationem quam ultimo adduxit ex eo quod licet mores aliorum certo nobis non innotescant attamẽ nostros certo cognoscamus.

Quod si dixerit quis quia ratiocinatio hujusmodi quam promisi de notitia hominum per mores non est satis valida, neque bene conveniens propositio; quoniam mores hominum non cognoscũtur interius nisi suspicatione, & quasi conjectura, videlicet quoniam æstimantur per opera eorum exteriora Respondeo in hoc quia unicuique hominum noti mores sui sunt cognitione certissima, quod est dicere per ipsam suę præsentiam veritatis, licet aliorum hominum mores non nisi per indicia operum æstimabiliter solummodo cognoscantur. Dico igitur quod magis sunt nota unicuique hominum animæ suę accidentia spiritualia quibuscumque alterius hominis. Et hoc est quoniam sunt nota per semetipsa, illa autem nonnisi per signa impressionum, quæ sunt in organis sensus. Incomparabiliter autem plus potest uniuscujusque veritas ad ostensionem ipsius, quam possit signum ejusdem; quapropter incomparabiliter major veriorque ac certior cognitio est unicuique homini de spiritualibus dispositionibus animæ suæ, quam sit eidem de corporalibus dispositionibus cujuscumque hominis alterius. Jam igitur declaratum est tibi per hoc quod incomparabiliter major est unicuique homini cognitio animæ suæ sive de anima sua quam possit esse eidem cognitio sensibilis cujuscumque alterius hominis. Declaratum etiam est tibi quod nullus homo permittitur ignorare animam suam, cum tot & tanta ac talia de ipsa cognoscere necesse habeat propter ipsam suæ præsentiam veritatis quæ nullo modorum ipsam ignorare animam suam pati possunt.

PARS DECIMATERTIA.

Quare aliqui homines dicunt se ignorare animas suas.

Quia animæ nostræ natę sunt sequi signa sensibilia difficile est eis ad seipsas postea convertiꝛ.

QUapropter quæstionem habet non immerito quam ob causam multi homines non solum ignorare videntur animas suas sed etiam negare audeant eas esse, esse earum Unde igitur ista perversitas apud eos. Dico igitur quod ignorantia animarum suarum, sicut revera prædixi, impossibilis est hominibus: verumtamen cogitatio earum hæc est ut de ipsis, vel ipsas cogitent, est eis valde difficilis. Causa autem in hoc est, quia animæ nostræ adeo vel natæ sunt vel assuetæ sequi signa seu notas quæ in eis sunt; sequi inquam signa ut

signa sunt, & abire per ea quæ significant, ut difficillimum sit eis ad se ipsas converti, & à rebus hujusmodi avocari. Propter quod dicit quidam Philosophus latinorum, quod difficillimum est quibusdam à consuetudine oculorum aciem mentis abducere. Hoc enim sentit unusquisque nostrum; paucissimis enim atque rarissimis hominibus possibile est sanctos ac beatos Angelos imaginari vel cogitare provt sunt in se vel apud se: propter quod quotiens de eis homines cogitant vel eos imaginari volunt, cogitant homines alatos provt in picturis eos designare & videre consueverunt. Ab hac igitur consuetudine oculorum multis non est possibile aciem mentium suarum abducere, & interdum velint nolint designationes sequuntur hujusmodi picturarum, non aliud de sanctis ac beatis spiritibus cogitari vel imaginari valentes quam alas & vultus virgineos ac juveniles, imberbes, nudosque pedes. Causa autem in hoc est quoniam hujusmodi picturas nec barbatas, nec calceatas videre consueverunt. Similiter neque canas aut albas: assueti igitur figuris & imaginibus sensibilium spirituales substantias vix imaginantur vel cogitant in veritate secundum veritatem in qua sunt, sed quam longissimè etiam à veritate; & essentia hujusmodi substantiarum sunt figurationes illæ picturarum ac sculptarum alarum, pedum & vultuum sive facierum visibilium.

Hanc consuetudinem impedire quominus animarum nostrarum & dispositionum eius spiritalitatē cognoscamus.

Hæc igitur consuetudo oculorum prohibet nos secundum veritatem essentiam ac spiritualitatem cogitare vel imaginari animarum nostrarum: ipsa etiam quæ in animabus nostris quodammodo sentimus clarissimèque cognoscimus multi ex nobis cogitare prohibentur. Qualia sunt gaudium & dolor scientia ipsa, vel cogitatio, virtus, aut vitium. Nullum enim horum aut colorem aut figuram habet, aut aliquid aliarum dispositionum sensibilium, quibus assueti sumus sensibilia cognoscere. Propter quod si interrogaveris multos ex hominibus, qualis videlicet quævis sit dispositionum hujusmodi; nesciunt respondere tibi. Et si interrogaveris eos utrum virtus sit alba vel nigra, aut coloris alterius, & utrum figurata aut qualis figuræ; respondebit tibi magna multitudo hominum quia nesciunt quale sit unumquodque earum. Multosque invenies quibus vix suadebis virtutem pulchram esse, & licet concedant tibi quod pulchrum est juste judicare aut quodcumque aliud bene agere. Hoc autem efficit in eis consuetudo sensuum & dissuetudo intellectus quem non exercitaverunt in rebus intelligibilibus seu spiritualibus; & hinc est quod patiuntur hanc hebetudinem & obscuritatem ipsius.

Hoc explicat exēplo hominis qui à tenebris in lucē accedit.

Sicut enim homo qui diu fuit in tenebris & elongavit se à consuetudine videndi, cum revertitur ad lucem & aperit oculos ad intuendas res visibiles sentit obscuritatem & difficultatem in intuitu & visione earum, donec ad consuetudinem videndi redierit. Sic quasi de tenebris venit intellectus à consuetudine sensuum ad lucem intellectualem, cum ad intuenda spiritualia se convertit, similemque patitur obscuritatem & difficultatem in visione seu conspectione rerum intelligibilium: propter quod regionem sensibilium regionem tenebrarum quantum ad intellectum dixerunt Philosophi. Et intelligendum est hic in hoc sermone eorum quod ita est in statu miseriæ præsentis, & depressionis intellectus nostri. Verum cum liberatus fuerit à depressione fantasiarum, & consuetudine sensuum, conjunctusque fuerit luci præfulgidæ qui est creator altissimus ac benedictus tam sensibilia quam intellectualia, cognoscet ad liquidum, & absque difficultate, & obscuritate, clarissimè, ac liberrimè, imo delectabiliter intuebitur illa. Declaratum igitur est tibi per hoc propter quid difficile valde est animabus nostris semetipsas verè, ac purè seorsum à fantasiis sensibilibus cogitare: quamquam sicut tibi multipliciter prætensum est impossibile sit eidem veritatem vel essentiam suam ignorare: & hoc est quod dicit unus ex nobilibus Theologis gentis Christianorum, quædam inquam sunt quæ mens humana nullomodo ignorare potest videlicet se esse, se vivere, se gaudere, se tristari, & hujusmodi; cogitarè autem se difficillimum est eidem.

Notissimè esse nobis animam nostram & ea quæ sunt eius.

His igitur ita determinatis revertar ad id in quo eram & dicā quod sermo communis usuque certissimus est apud omnes homines unumquemque hominem esse notissimum, cujus opera notissima sunt, & illos plane nos arbitramur cognoscere, quorum tota vita omnisque operatio nobis notissima est, licet cogitationes, & operationes, & intentiones, atque voluntates ipsorum nos lateant. Plerumque enim forinseca hominum cognoscimus, licet interiora hominum eorum ignoremus. Si igitur & exteriora & interiora omnia nobis notissima essent alicujus hominis, notissimum illum nobis & haberemus, & diceremus; cum hac sola exteriorum ipsius notitia unumquemque nobis notum reputemus. Manifestum igitur est unicuique nostrum pleniissimè notam esse animam suam, cum nec de exterioribus ipsius nec de interioribus ipsum aliquid lateat, sed omnia ut prædixi clarissime videat, & cognoscat non per signum aliquod seu medium, sed ipsa lucidissima evidentia præsentissimæ veritatis se ad modum & liquidum ostendentis, & adeo se in cognitionem veram ingerentis, ut eam effugere nullomodorum possimus. Hoc autem manifestius tibi fiet in sequentibus, ubi declarabitur tibi quid est ipsum scire vel intelligere in anima humana, & qualiter veniunt scientiæ & intellectiones, & unde in eamdem.

CAPITVLVM QVARTVM.

PARS PRIMA.

Recitat opiniones ponentium plures animas in eodem homine.

Prima ratio ponentium plures animas est quod homo communicat vitam cum plantis, sensum cum animalibus.

POST autem istas digressiones quæ etsi præter ordinem & numerum præmissarum distinctionum præterque promissionem in præcedentibus tibi factam sint perutiles, tamen sunt & ad ipsam scientiam de anima humana non solum pertinentes, sed etiam ipsam multipliciter adjuvantes, adaugentes, & illuminantes. Conveniens est nunc ut aggrediar perscrutari de unitate animæ humanæ, & destruere errorem eorum qui scilicet senserunt illam non esse unam, nec in homine esse animam unicam, sed plures numero, tres scilicet vegetabilem, sensitivam, & rationalem. Præmittam igitur imprimis rationes quibus in errorem istum vel induci potuerunt qui à veritate in parte ista aberraverunt. Attendentes enim esse vegetabile animatum esse, & habere animam quæ vegetabilis dicitur, & qua vivit unaquæque substantia, videntesque manifeste quod vitam hujusmodi & ea quæ vitæ illius sunt communicaret homo cum plantis, posuerunt ei animam hujusmodi scilicet vegetabilem: cumque etiam communicet homo cum brutis animal in effectu vivendi, cæterisque ipsi vitæ annexis & convenientibus, necesse est ipsum communicare cum eisdem in causa vitæ ipsius, atque sequela illius.

2. Quia quæ ratio cogit admittere

Amplius quod judicium, quis effectus, aut operatio cogit nos æstimare, & concedere animam vegetabilem esse in quacumque plantarum, cujus

similis

animam vegetabilē in plantis cogit eam in hominibus quoque admittere

similis non inveniatur in homine; similis enim vita, simile augmentum, & detrimentum, similis status invenitur in homine. Necesse igitur habemus similem animam videlicet vegetabilem concedere esse in homine: eodem modo se habet & de anima irrationabili sive animali sive brutali; similes enim effectus & operationes manifestè videntur in animabus brutis, quoniam similes sensus, similes motus voluntarij, similes iræ, similes voluptates, & cætera hujusmodi. Necesse igitur est principium & causam similem invenire in hominibus: principium autem & causa hujusmodi operationum videlicet quæ sunt sentire, delectari, moveri voluntariè anima animalis, sive brutalis est: hujusmodi igitur animam in homine esse necesse est.

3. Quia vivere, sentire & ratiocinari sunt actus diversi adeoque principia diversa habent.

Amplius vivere, sentire & ratiocinari sunt actus diversi secundum speciem, necesse igitur est principia earum & causas differentes esse secundum speciem: principia autem eorum & causæ animæ sunt, scilicet vegetabilis, sensibilis, sive animalis, & rationalis. Ex tribus igitur animabus secundum speciem differentibus necesse est esse tres illas species operationum. Cum igitur tres illæ species operationum inveniantur in homine, necesse est principia & causas earum inveniri in eadem: hæc autem sunt tres animæ: quare tres esse animas in homine necesse est.

4. Quia homo non potest esse vivens animal & homo per unum & idem.

Amplius manifestum est hominem & viventem esse substantiam corpoream, & esse animal, & esse hominem: & quoniam diversa sunt hæc tria, necesse est ut ex alio & per aliud sit vivens ipse homo, ex alio & per aliud sit animal, ex alio & per aliud sit homo, sive rationalis. Et quoniam horum nihil est nisi per animam aliquam; non enim est vivens nisi per animam, sicut & nomen animalis sonat. Similiter non est rationalis nisi per animam, & illam indubitanter rationalem. Quapropter per tres animas est vivens & animal & homo sive rationale: tres igitur animas in eo esse necesse est.

5. Quia prioritas est naturalis inter illa tria esse vivens, esse animal, & esse hominem.

Amplius prius est naturaliter vivens, quam animal: quare & causa qua vivens est, ex necessitate natura prior est ea causa qua animal est: & quoniam animal secundum quod animal priusquam homo est, necesse est juxta eumdem modum causam qua est animal prius esse ea causa qua homo est. Idem enim est homo ex necessitate causarum, & causatorum; & proportionales sunt similes causæ similibus effectibus suis. Necesse igitur est causam qua homo vivens est priorem esse causa qua est animal, & causam qua est animal priorem esse ea causa qua homo est. Quia igitur non est possibile aliquid esse prius se ipso, necesse est illa tria ad invicem diversa esse, videlicet quorum uno vivens est, alio animal, tertio vero homo. Quare cum non sit homo aliquid horum trium nisi anima vel per animam, necesse est tria illa tres animas esse.

Occurritur objectioni contra superiorem rationem factæ.

Quod si quis dixerit quia nihil prohibet idem esse prius & posterius se, prius inquantum vivens, inquantum animal, & inquantum homo. Dico quia longè est homo iste à veritate: aut enim dicit quia homo idem est inquantum homo, & animal, & vivens; aut dicit quoniam non idem. Si dixerit quoniam idem, non est dubium quin erret; & hoc multis viis declarabile est. Si enim inquantum homo & inquantum animal idem esset: cum inquantum animal non differat ab equo vel asino. Similiter neque ab aliqua plantarum differt, si enim idem est inquantum homo & inquantum vivens, non differt à palma vel cedro, quo nihil absurdius dici potest.

6. Quia esse hominem & esse animal & esse hominem differunt ad minus ut pars & totum.

Amplius nulli intelligenti dubium est quin esse hominem, & esse animal, & esse vivens diversa esse sint, & quoniam differant ad minus sicut differunt pars & totum per modum quo genus pars est speciei: pars autem & totum inquantum pars & totum non est possibile quod sint idem: quapropter homo inquantum homo, & animal inquantum animal non sunt idem. Quapropter si vivens prius est animali inquantum animal, & animal est prius homine inquantum homo, non necesse est per hoc aliquid esse prius se vel posterius se: errat igitur qui propter hoc ponit illud vel credit.

7. Quia vivit embrio in ventre matris ante quam in eo formetur figura humana.

Amplius manifestum est in homine & in aliis animalibus vivere fœtum antequam oriatur: & hunc fœtum vocant in hominibus usualiter embrionem, de quo manifestum est quod vivit multis diebus antequam perfecta sit in eo forma vel figura humana. Quæritur igitur cujusmodi est animal quomodo vivat fœtus hujusmodi, cum non possit vivere nisi anima vel per animam.

PARS SECUNDA.

Quod non vivit embrio per animam matris.

Embrio nō vivit per animam matris quia sic una forma duplicē materiam haberet.

IN quo dixerunt aliqui quia vivit anima sive per animam matris qui est error facilè destructibilis. Cum enim nullum corpus vivat nisi per animam, illam animam, scilicet matris animam conjunctam esse necesse est duobus illis corporibus, corpori scilicet matris, & corpori embrionis. Et cum corpus materia sit, anima verò forma, sicut dicit Aristoteles, necesse erit unam formam duarum materiarum esse formam, atque perfectionem, & non erit unicuique forma una propria.

2. Quia vel tunc haberet animam rationalem.

Amplius cum anima ipsius matris anima rationalis sit, & conjuncta vel unita sit corpori embrionis, erit embrio constitutus, seu compositus ex anima rationali & corpore.

3. Quia haberet embrio eundē appetitum nutrimenti qui in matre est aliquando contra naturam.

Amplius certum est quod embrio cibatur, nutritur ac crescit, & sugit nutrimentum: quare convenit ei vita: aut est igitur animal, aut est tantum vegetabile? Quod si est animal, habet igitur appetitum nutrimenti; & cum non habeat nisi animam matris, non appetitum habebit nutrimenti, nisi appetitum matris; quapropter non appetit nutrimentum nisi quoniam appetet & mater ipsius: & propter hoc quotiescumque appetit nutrimentum mater, appetit & ipse: & quod appetit mater, appetit & ipse. Quapropter appetet & carbones, & cineres, atque sordes omnes, quemadmodum contingit ipsas matres appetere: hæc autem sunt de numero impossibilium.

4. Quia sic anima matris vivificaret aliquando septem corpora & amplius.

Amplius quod anima unius corporis vivificet atque perficiat aliud corpus, quis videat? Secundum enim hæc vivificaret atque perficeret multa alia corpora anima una præter corpus proprium, quoniam tot fœtus quot essent in ventre matris oporteret eam vivificare. Et quoniam interdum quatuordecim porcelli in ventre porcæ inveniuntur, necesse erit porcæ illius animam vivificare atque perficere corpora omnia fœtuum illorum, saltem quamdiu informes sunt, & informitate ista vivunt in ventre matris Similiter quia mulier una septem filios habuit simul, necesse fuit animam illius septem embriones vivificare, similiter atque perficere.

5. Quia cum formaretur embrio in hominem moreretur & resurgeret.

Amplius quamdiu vivificabit anima illa materiam embrionis? An donec formetur in hominem, quasi tunc infundatur corpori embrionis anima, & tunc vivat vita propria? quid igitur fiet de embrione? aut enim simul amittet vitam, quam recipiebat à matre, & recipiet vitam animæ rationa-

lis aut ante, aut post ? Quod si simul, morietur igitur simul & vivificabitur, & erunt mors & vita simul in eodem, quod non videtur possibile ; hoc enim esset dicere quod simul esset vivus & mortuus. Quod si vitam illam amittat priusquam recipiat animam rationalem, anima rationalis infundetur corpori mortuo; quare mortuus ille resurget à morte hujusmodi in vitam quam præstat anima rationalis.

5. Quia embrio mutaret speciem.

Amplius embrio iste erit ne homo, vel non? Quod si erit homo, cum modo non sit homo, erit igitur aliud quam modo sit. Quapropter non solum speciē, sed etiam numerum mutat, si tamen in aliqua specie est. Hoc autem est aliud in omni genere rerum quæ numerò differunt.

7. Quia formatio & incrementum rei non destruit rē.

Amplius sicut crescit embrio, sic formatur in homine, & intendo formationem istam quantum ad corpus : & quoniam formatio non destruit rem, sicut neque crementum, imò format illam & perficit, manet igitur embrio toto tempore suæ formationis, sive perfectionis. Erit igitur verissimè cum erit in completo sui esse : quare cum erit in completione formæ sive figuræ humanæ, erit indubitanter, & non incipiet tunc esse, cum toto tempore formationis suæ permanserit. Tunc igitur aut erit animal, aut non ? Quod si erit animal, erit igitur animal rationale aut irrationale ? Quod si rationale, erit igitur homo, & quoniam toto tempore formationis suæ erit, vel fuit id quod est cum toto illo tempore permanserit sicut prædixi. Fuit igitur homo etiam tempore informitatis suæ, quapropter & tempore quo cæpit vivere.

Reus ne sit homicidij qui procurat abortū ?

Quare si quis eum illo tempore extingueret, reus homicidij esset. Qualiter igitur Propheta & Legislator Hebræorum non judicavit reum homicidij in lege illa eum qui abortire informe puerperium percussione sua coegerit ? quis credat tantæ sapientiæ virum & spiritu sancto præditum ignorare physicam istam, videlicet de informi puerperio ipsum esse homicidam, si revera homo est, præsertim cum supra hoc ex mandato creatoris haberet necesse legem condere, & non esse homicidam judicare eum qui informe puerperium fecisset per abortum de ventre matris exire. Cum enim secretarius & familiaris esset Dei altissimi incircumspecte, imo inique legem illam tulisset qui reum homicidij non teneri accusatum homicidij adjudicasset : nefas autem est de tanto tantæque sanctitatis viro ejusmodi aliquid sentire vel dicere.

8. Quia si esset embrio in aliqua specie speciem mutare dicendus esset.

Amplius non immerito quærendum est, utrum embrio in specie aliqua sit, & intendo utrum res alicujus speciei sit ; quæ enim in specie non sit in omnibus rebus naturæ proculdubio nihil est. Si vero in aliqua est specie, necesse est ipsum in aliqua specie animalis. Aut igitur est in alia specie quam sit homo, aut est homo ? Quod si est in alia specie, erit autem indubitanter homo, cum generatio ipsius generatio hominis sit, & formatio ipsius formatio sit qua formatur in hominem, ipse igitur mutabit speciem, & hoc est unum de manifestè impossibilibus. Si vero jam est in hac specie hominis, & intendo in statu informitatis suæ, videlicet antequam sit formatus in hominem, non est homo : sicut apparet de statua quæ non est statua antequam completa sit formatio ejus, quoniam antehac non habet completam formam; esse etenim statuæ est ei ex forma completa, non autem ex aliqua parte formæ illius : sed neque animam rationalem habere videtur ante completam formationem suam, formationem dico corporis, & complementum membrorum, totiusque figurationis corporis.

Cum enim anima humana, sicut jam didicisti ex præcedentibus, sicut inhabitator sit, corpus autem humanum sicut domus & habitaculum ipsius, conveniens est sapientiæ creatoris complere prius ad perfectum hujusmodi ædificium, quam introducere habitatorem in illam. Et cum anima illa sicut artifex sit innumerabilium artificiorum & operum effector non prius debet aggredi operari, quam omnia necessaria ei præparata sint instrumenta. Ingressus autem in corpus non est, quantum ad eam, nisi aggressus operum hujusmodi. Quid enim facit anima humana, cum corpus ingreditur, nisi quod corpus assumit cum omnibus membris ipsius, nisi quod universale organum omnium operationum suarum quas videlicet in corpore & per corpus exercet & etiam singula accipit ? quæ omnia frustra & inutiliter accipiuntur, nisi ad operandum. Eodem modo se habet & de patre familias domus, quia non convenienter introduceretur in illam nisi præparatam ac præornatam illam tota suppellectile & utensilibus necessariis inveniret. Suppellex autem & utensilia hujusmodi universitas est membrorum exteriorum & interiorum. Quare manifestum est non ante introduci animam humanam in corpus, quam completa fuerit formatio ipsius & singulorum membrorum ejusdem. Hoc autem dico quantum est de ordine ac institutione naturæ.

Colligit animam nō introduci in embrionem nisi post perfectam formationem

De monstris quod casualia sint & propter gloriā Dei, quare nec Deus differat infusionem animæ in ipsis.

Quod enim quædam animalia & nonnulli hòmines absque perfectione completa corporum suorum, atque membrorum nascuntur, à casu id est casuali impedimento efficitur. Si quis autem dixerit quod in hujusmodi corporibus imperfectis scilicet, debuit creator vel imperfectum complere vel infusionem animarum differre, & non infundere ullo modo. Respondeo quod prælarga bonitas creatoris cum invenit receptibile majorum donorum suorum aut plurium, non est rationabile ut det minora vel pauca, quemadmodum se habet in sole qui plus luminis effundit aëri, quam aquæ; & aëri puro, quam nubiloso ; & ad hunc modum se habet de aliis. In tractatibus vero de cura & gubernatione eius feci te scire quam ob causam aliqui nascuntur cæci, quam Dei filius & Deus verus expressit in ipsa lege Christianorum ; & hæc est causa illa videlicet gloria Dei ; propter hanc enim causam distulit Deus dare visum cuidam cæco nato, ut ad majorem sui gloriā postmodum illuminaret, cum per miraculum, & de aliis naturalibus donis se habet. Quia interdum differt creator benedictus dare ea secundum causam naturæ, ut postmodum magis ex donatione eorum glorificetur & dignificetur. Cum enim omnia opera creatoris, & singula admiratione dignissima sint, ipso usu & naturalis cursus consuetudine eovsque viluerunt hominibus, ut ea jam mirari desierint. Ea vero sola quæ præter cursum naturæ consuetum à creatore sunt mirantur omnes, & miracula reputant, licet longè minora sint, quam illa quæ cursu naturæ creator facere consuevit ; longè enim majus est ac mirabilius omnes homines illuminare, quam unum ; & vitam omnibus largiri, quam uni. Cum autem alterutrum istorum facit præter naturæ consuetudinem mirantur homines in uno solo homine, quod fieri vident in omnibus aliis.

PARS TERTIA.

Quod in homine non sunt ponendæ plures animæ.

Quod embrio vivit per spiritū

INcipiam autem solvere quæstiones istas per ordinem, & adjiciam postmodum alias cum determinationibus earumdem. Dico igitur quod embrio

proprium vitalem, & per animã vegetabilẽ congruentem ſibi.

brio non vivit per vitam matris; non enim poſſibile eſt, ſicut prædixi, animam unam vivificare, vel perficere, atque regere corpora plura. Vivit autem per ſpiritum proprium vitalem & per animam vegetabilem congruentem corpori ſuo: inconveniens quippe eſt in ſeminibus plantarum & aliorum vegetabilium potentialiter vitam eſſe, & non in ſemine humano. Quod indubitanter tanto neceſſe eſt eſſe nobilius cæterorum naſcentium ſeminibus, quanto manifeſtum eſt fructum ejus aliorum omnium ſeminum fructibus præſtantiorem eſſe. Sed nec decuit ipſum eſſe à vita remotius ſeu longius, quam alia ſemina; cum vita ejus non minus neceſſaria ſit fructui ejuſdem, quam vita aliorum ſeminum fructibus ſuis. Debes autem ſcire quia anima illa vegetabilis qua vivit embrio alterius generis eſt, vel ſaltem alterius ſpeciei quam anima vegetabilis plantarum; & hoc faciam te ſcire in ſequentibus. Debes autem ſcire quia illa eſt natura & proprietas ſeminis iſtius ut calore coaguletur, frigiditate vero diſſolvatur, quemadmodum in quadam ſpecie ſalis accidit quod igne diſſolvitur atque liqueſcit, aqua vero coagulatur & indureſcit, ſicut de calce viva manifeſtum eſt, quoniam oleo extinguitur, & aqua accenditur & ardeſcit.

Quod animaembrionis ante cõvenientem formationẽ non ſit rationalis & ea adveniẽte deſinat.

Si vero quæſierit quis, utrum ſit anima hujuſmodi rationalis? Reſpondeo quod non, & quemadmodum prædixi anima rationalis embrionis nec creatur, nec infunditur donec completa fuerit formatio illius integritate membrorum ei congruentium, provt poſſibilitas naturæ fuerit. Quod dico propter occaſiones & impedimenta quæ accidunt ex multis cauſis embrionibus. Si vero quæſierit quis, quid fiat de anima hujuſmodi, cum anima rationalis embrioni advenerit. Reſpondeo quod deſinit eſſe; otioſum enim eſſet eſſe ipſius poſt adventum animæ rationalis: cauſa autem in hoc eſt, quoniam anima rationalis ſufficit regere, ac vivificare pleniſſime corpus cui advenerit. Quod ſi quis dicere voluerit, quia ſic fit de anima vegetabili per adventum animæ rationalis, quemadmodum de luce minori cum longè major ſupervenerit, non improbabiliter dixit; videtur enim velut abſorberi lux minor à majori vel extingui.

Reſpondet objectioni ſupra poſitæ quod ex eadem cauſa non poſſit eſſe homo & animal & vivens quia idem eſt in homine eſſe animal, & vivens & homo.

De eo vero quod ſupra dictum eſt quia aliud eſt eſſe hominem, aliud eſſe animal, aliud eſſe vivens ſeu vegetabile; & propter hoc nec ex eadem cauſa, neque per eamdem poteſt eſſe una & eadem ſubſtantia; & hoc & animal & vivens; quapropter ex tribus cauſis vel principiis diverſis neceſſe eſt hominem eſſe hominem & eſſe animal & eſſe vivens. Reſpondeo in hoc quia non eſt aliud eſſe hominem quam eſſe animal, ſicut neque homo aliud eſt quam animal: nempe humanitas eſt quædam animalitas, alioquin homo non eſſet animal inquantum homo; quia igitur homo inquantum homo eſt animal, neceſſe eſt humanitatem animalitatem eſſe quemadmodum quia grammaticum inquantum grammaticum eſt ſciens neceſſe eſt grammaticam ſcientiam eſſe.

a. Quia ſi humanitas non eſſet animalitas homo non eſſet animal inquantum homo.

Amplius ſi humanitas non eſt animalitas, eſt igitur animalitas alia forma per ſe quam humanitas vel pars ipſius humanitatis. Quod ſi fuerit alia forma per ſe, alia inquam prorſus, & alterius ſpeciei tunc eſſe hominem & eſſe animal, erunt quaſi oppoſita ſecundum ſpeciem. Quemadmodum igitur grammaticum inquantum grammaticum non eſt muſicum propter diverſitatem ſecundum ſpeciem quæ eſt inter grammaticam & muſicam; ſic & homo inquantum homo non erit animal. Si vero dixerit quod animalitas pars humanitatis eſt, tunc homo inquantũ homo non erit animal, ſed compoſitũ ex animali & quodam reſiduo. Quemadmodum humanitas compoſita eſt ex animalitate & quodam reſiduo: proportionaliter autẽ ſe habet homo ad animal, & humanitas ad animalitatem.

3. quia niſi homo ſit compoſitũ ex materia & forma quæ animalitas eſt non erit animal.

Amplius cum animal ſufficienter ſit compoſitum ex forma quæ eſt animalitas, & materia cujus illa eſt perfectio, homo vero non: non eſt igitur homo animal.

4. Quia homo præter animalitatem habet formam ultimam.

Amplius hoc animal inquantum animal ſufficienter compoſitum eſt ex hac animalitate, & hac materia cujus forma eſt hæc animalitas, iſte homo vero amplius habet in compoſitione ſua formam ſcilicet ultimam perfectivam ipſius, quare iſte homo non eſt hoc animal, neque aliud animal, quare non eſt animal Et idem eſt oſtendere de unoquoque aliorum hominum.

5. Concludit dilemmate hominem eſſe animal & hominem per unam & eamdem numero formam ſive animam.

Amplius animalitas aut eſt forma ſpecifica quemadmodum humanitas, aut eſt forma generalis, ſi forma ſpecifica quemadmodum humanitas; omnia igitur animalia inquantum animalia erunt ejuſdem ſpeciei, quemadmodum omnes homines inquantum homines, quapropter non erunt omnia animalia convenientia in genere tantum. cum conveniant in ſpecie una. Et hoc eſt de manifeſtè impoſſibilibus Quod ſi dixerit quod animalitas eſt forma generalis, quemadmodum animal ut ita dicatur, eſt formatum generale Erit igitur animalitas genus ad humanitatem, afinitatem, leonitatem, &c. Quemadmodum animal genus eſt ad hominem, leonem, &c. Quapropter ſicut iſte homo eſt animal, ita hæc humanitas eſt hæc animalitas Ex una igitur & eadem forma eſt iſte homo iſte homo, & hoc animal: quapropter ſi forma illa anima eſt, ex eadem anima numero eſt & homo & animal: Et juxta hanc viam ex eadem anima numero eſt, erit vegetabile ſive vivens iſte homo.

Recapitulatio præcedentium.

Declaratur igitur tibi per hanc viam quod anima una numero eſt perficiens hunc hominem, ſive hoc animal rationale, & eadem eſt perficiens animal & vegetabile ſive vivens, quoniam tres iſtas denominationes homo ex iis tribus effectibus ſortitur; videlicet quod vegetabilis, quod animalis, quod rationalis dicitur. Quapropter non eſt neceſſe propter pluralitatem ſive diverſitatem iſtorum effectuum ſive operationum plures aut diverſas eſſe animas in homine uno. Declaratum eſt etiam tibi quod anima vegetabilis in homine, & in planta non ſunt ejuſdem ſpeciei ſed neque ipſa vegetatio ſive vita. Hoc autem manifeſtum eſt per ipſam formationem, ſive magis placeat tibi dicere, per virtutem formativam quæ format in corpore embrionis membra, in planta vero radicem, & frondes quæ tam longè diſcrepant ab invicem.

De diverſitate formæ vegetabilis quæ eſt in homine ab ea quæ in plantis & animalibus ut in variis animalibus & plantis varia eſt pro varietate ſeminum.

Neque poſſibile eſt ut anima vegetabilis quæ in planta eſt formet membra, aut quod illa quæ in embrione eſt formet frondes & radices, perficiat corpus plantæ, & ad hunc modum ſe habet de ſeminibus. Non enim virtus eſt in grano ſynapis per quam formetur cedrus aut palma cum frondibus & radicibus ſuis, neque in grano tritici virtus eſt ut ea formetur corpus caulis. Si igitur verum eſt quod virtus quæ eſt in ſeminibus ſimilis eſt artifici, ut ait Ariſtoteles, virtutes ſeminum diverſas eſſe evidenter oſtendit diverſitas corporum, plantarum, & animalium; quemadmodum diverſitas operum artificialium diverſitatem indicat artium: ars enim fabricandi arcam indubitanter alia eſt quam ars fabricandi gladium. Si igitur virtus formativa in ſeminibus tanquam ars eſt, vel tanquam artificium, neceſſe eſt aliam eſſe virtutem formativam in ſemine humano, aliam in ſemine equino, vel cujuſcumque animalis. quapropter & aliam animam vegetabilem, cum virtus illa formativa non poſſit eſſe creatura alia quam vegetabilis.

Hoc autem dico propter ſermonem Avicennæ,

Laudat & exponit dictum Avicennæ tribuentis sapientiæ creatoris fabricam humani corporis.

qui dicit evidenter solum creatorem fabricatorem esse humani corporis ; naturam autem non posse in tam nobilem tamque artificiosam fabricam seu fabricationem. Nec mirum si specialis cura est creatori de fabrica seu fabricatione humani corporis, cum secundum legem & fidem Christianorum non solum ipsum inhabitare, sed etiam assumere dignatus fuerit. Non coguntur tamen ex sermone Avicennæ negare virtutem formativam hujus corporis in embrione esse : Licet enim creator benedictus unus sit artifex & fabricator omnium, multos tamen habet ministros operarios, qui omnes nutu ejus, & magisterio, atque beneplacito operantur: & de iis ministris sunt omnes virtutes quæ sunt in seminibus, quarum tam miranda tamque speciosa opera apparent in animalibus & plantis, nec solum in corporibus ipsorum, sed etiam in regiminibus ipsorum, & ornatu mirifico. Quis enim mirari sufficiat pelles animalium, sive pilosas, sive alias? quis pelles serpentum, atque reptilium multorum pulcherrima varietate spectabiles? Itemque quanta sit florum varietas, ac speciositas quis cogitare sufficiat ? & inter hæc omnia admiratione magna dignissimum est unde floribus & fructibus tanta colorum varietas, & tam aspectu desiderabilis pulchritudo, quæ omnia nemo intelligens ignorat una sapientia creatoris unoque magisterio ipsius quævis per tam multos ministros ordiri, texi, pingi, ac tam multiplicit er decorari. Ipsa enim est sapientia creatoris regens ac dirigens magisterio suo, & imperio omnes hujusmodi ministros in omnibus, & singulis artificiis, & corporibus eorum.

De multitudine & varietate operum Dei qui tamen unus & simplicissimus est.

Quod si dixerit quis quia diversitas operum sive operationum diversitatem cogit debere esse causarum & principiorum ex quibus sunt. Respondeo in hoc quod si sermo iste verus sit, multus esset & multiplex innumerabiliter creator ; cum innumerabilis evidenter appareat operum multitudo non solum secundum species, sed etiam secundum genera. Quis enim enumeret genera animalium gressibilium, genera reptilium, genera volatilium; deinde genera gemmarum, genera lapidum, genera metallorum ; deinde genera liquidorum, qualia sunt mel, lac, vinum, oleum, genera plantarum, & partium earum, genera fructuum, genera granorum, genera foliorum, & rerum multarum corporalium aliarum, quarum omnium omnipotentem benignissimumque creatorem Salvatorem esse nemo rationalis ignorat. Quod si multiplicitas operum vel operationum multiplicem debere esse cogeret, ut prædixi, creatorem non solum multum atque multiplicatum esse necesse esset, sed etiam innumerabiliter multum, atque multiplicem ipsum esse oporteret. Jam autem scita est & declarata est tibi probationibus irrefragabilibus unitas atque simplicitas ipsius, quod est dicere quod in fine simplicitatis simplex, & in ultimitate unitatis unus est.

Si diversitas operationũ multiplicaret animas, essent ad minus quindecim animæ in unoquoque vivente.

Amplius si pluralitas atque diversitas operationum sufficeret facere debere esse pluralitatem animarum, esset numerus animarum tam in homine quam in aliis animalibus juxta numerum virium, & operationum quæ in illis sive ex illis. Quare juxta numerum quinque sensuum essent quinque animæ in homine, & aliæ quinque juxta numerum virium aliarum, videlicet sensum communem, imaginativam, æstimativam, ratiocinativam, rememorativam ; Et adhuc tres, videlicet vivificativam, formativam, & nutritivam, cui deserviunt appetitiva, digestiva, & expulsiva. Vides igitur in quantum numerum multiplicarent animas humanas; excrescent enim secundum eos ad minus in quindenarium. Jam enim numeravi tibi tredecim vires animarum humanarum, de quibus manifestum est quod totidem sunt & operationes earum. Restant autem adhuc concupiscibilis, & irascibilis de viribus animæ humanæ, quæ cum aggregatæ fuerint aliis, erunt in universum quindecim.

Idemostendit ex alio absurdo quia unum animal plura animalia esset pro diversitate membrorũ.

Necesse igitur habent confiteri non solum tres sed etiam quindecim animas esse in homine unoquoque: coget etiam eos iste error unum hominem non unum animal esse, sed etiam multa animalia aggregata juxta numerum membrorum officialium ipsius. Si enim virtus visibilis anima una est, cum omnis anima sensibilis perfectio sit animalis unius, non effugient quin necesse habeant concedere oculum hominis animal unum esse, & alterum oculum aliud animal similiter esse : & per vias hujusmodi ibit res in infinitum per singula membrorum aliorum, membrorum inquam officialium, per quę exercentur operationes determinatæ.

Deindequia unus homo non definit unus homo esse quamquam multas & artes & scientias calleat.

Scito igitur in iis quia nihil prohibet ex una substantia multas operationes esse, sicut vides in uno homine pro diversitate artium & officiorum multas esse operationes; unus enim & idem homo invenitur & Faber, & Agricola, & Negotiator, ut ad unum dicam, quod potest scire, vel artes vel artificia, ad tot operationes se potentem & promptum efficit. Unus enim & idem homo invenitur & Faber & Agricola se potentem & promptum efficit, & tu sæpissime vides unum & eundem hominem Grammaticum, Musicum, Geometram, nec propter hoc vel non unus est vel minus unus.

Occurrit obiectioni cuidam, de multiplicitate potentiarum & operationũ animæ.

Quod si dixerit quis quia si unus homo multarum operationum causa, & principium sit, sive artifex & effector, non est propter hoc quod unus; imo propter hoc quod multiplex est, seu multus, multus inquam seu multiplex est in artibus vel artificiis. Respondeo autem hujusmodi homini quia vel concedit animam multam esse sive multiplicem viribus & potentiis, & unam essentialiter, aut concedit unam non esse, sed multas, & nullam earum multum esse sive multiplicem viribus & potentiis. Utrumlibet autem istorum dicant negare non potest eamdem animam videre, & audire, & intelligere, & reminisci. Jam enim affirmatum tibi hoc in præcedentibus propositionibus, quod non est contradictio vel resistentia ; cum omnes hujusmodi operationes animæ ipsius per se ac proprias esse declaratum tibi sit. Quapropter inficiari non potest nisi insanissime unam & eamdem animam humanam operationes hujusmodi exercere. Et quoniam jam patefactum est tibi potentias quæ animæ humanæ ponuntur ad hujusmodi operationes unum essentialiter esse, nec aliud esse aliquam earum quam ipsam animam ; patefactum enim est tibi ex una essentia animæ humanæ procedere omnes hujusmodi operationes. Quare manifestè salvare potest unitatem animæ humanæ in tanta varietate vel multitudine operationum. Jam igitur feci te scire quare multitudo sive pluralitas operationum quæ ex anima humana sunt non cogit debere esse multitudinem animarum in homine uno, & adhuc audies per me in sequentibus simile & similitudines & exempla convenientia ad hoc. Nec obsistit huic sermoni quod objiciebat de Grammatico, & Musico, & Geometrico ; operationes enim illas forinsecas quas per partes operatur anima humana non operatur per essentiam suam sive per se aut per naturam suam solam, imo per adventitias artes & artificia. Apparet igitur tibi quod illas operatur per superadditas sibi artes, alias autem operatur per se, & per hoc quod una est naturaliter.

Quod embrio non sit propriè in specie ut pote cum sit incompletũ aliquid.

Quod vero quæritur de embrione utrum ipse sit de specie aliquâ, vel res alicujus speciei. Respondeo quia res hujusmodi determinatur per hoc quod in ea nominatur species ; species namque totum esse

est uniuscujusque individuorum suorum. Quapropter necesse est unumquodque totum esse & propter hoc jam habere esse suum completum. Embrio autem tu scire quoniam in via est ad complementum essendi, & non jam in termino complementi; complementum enim esse terminus est generationis, & propter hoc ipsa species terminus est generationis, cum sit totalitas ipsius esse ut totalitas omnis sit perfectio ejus cujus est totalitas. Quapropter non est necesse, ut videri potest, embrionem esse in specie aliqua, cum in via sit sive via ad aliquam speciem. Quemadmodum de instrumento quod fabricatur & fit ab artifice suo non est necesse dum fit vel in fiendo ipsum esse in specie cujus individuum efficitur; esse enim in specie, sicut prædixi, est esse in operatione seu perfectione: & propter hoc esse in facto non in fiendo juxta hunc modum se habet de domo quæ ædificatur. Non enim est in specie ad quam per ædificationem ventura est, non est adhuc in effectu hæc domus vel alia; dum enim est in via nondum est in termino viæ illius: ædificatio autem via est pertinens ad esse domum & ad esse hanc domum. Eodem modo se habet & de igne qui generatur, quoniam dum generatur in via est perventionis ad esse ignem & ad esse hunc ignem: esse vero ignem & esse hunc ignem est terminus generationis ignis istius. Quapropter cum perventum fuerit per generationem ignis ad esse ignem, & ad esse hunc ignem, cessabit generatio, quemadmodum cessat viatio cum perventum est ad terminum viationis.

Obiicitur contra præcedentia quod in quolibet instanti generationis ignis generetur ignis.

Quod si dixerit quis quia in omni puncto sive nunc generationis istius ignis aliquid generatum est de ipso quod jam est ignis, & est ignis iste in effectu, & si revera nondum est totus ignis, quia in quolibet instanti generationis ipsius, sicut est invenire aliquid generatum de eo, partem scilicet aliquam, sic & in quolibet hujusmodi instantium restat aliquid generandum totaliter? nec prohibetur pars genita ipsius quæcumque esse in effectu, & esse in termino, & in facto, non in fiendo, ut ita dicatur. Similiter & esse ignis, & esse hoc aliquid verissimè dicitur. Sic etiam homo in via generationis est & in fiendo quamdiu durat informitas embrionis, & formatio ejus, & propter hoc potentia tantum sive potentialitate est ipse homo. Verumtamen non prohibetur propter hoc quin aliquid de ipso jam genitum sit in effectu.

Semina esse alicuius speciei secundum se, licet aliud sint secundum speciem.

Amplius non est dubium quin omne semen aliquid sit, & hoc aliquid, & propter hoc individuum, & in aliqua specie, verumtamen non in ea ad quam est semen. Amplius quis dubitat an semen humanum & semen equinum diversarum specierum sint, & quin esse semen humanum sit esse alicujus speciei in effectu & alterius speciei in potentia. Aliud enim est in potentia, aliud est in effectu; potentia enim animal est ut pullus vel aliud animal, aliud vero est essentialiter & actualiter sive in effectu. Quanto fortius igitur semen humanæ generationis, cum sit potentialiter homo, erit actualiter & in effectu semen: si enim potestas quam habet omne semen ad esse animal, non auffert ei esse suum actuale quo est, quam ob causam auffert humano semini potentialitas quam habet ad esse hominem, esse suum actuale, atque specificum quo est semen?

Solvit obiectionem.

Debes autem scire quod exemplum quod adductum est de igne qui generatur non est satis conveniens ad propositum. In quolibet enim instanti generationis illius est invenire aliquid quod est pars illius: de embrione autem non sic se habet. Non enim est unum dicere de embrione quod ipse sit pars hominis qui generatur, sive formatur in utero matris, & forte neque aliquid quod est pars embrionis, pars futura est hominis, nisi forsitan cor: & hoc tunc demum si cor prius in homine generatur quam cætera membra, quod nonnulli credunt Aristotelem sensisse. Et idem sciendum est de quocumque alio membro quod prius in embrione generaretur quam anima rationalis ad perfectionem hominis creetur.

PARS QUARTA.

Quod membra formantur & fabricantur ante infusionem animæ.

De doctrina Christianorum existimantium animam infundi 46. die.

REminisci etiam te oportet ejus quod quidam Philosophus latinorum dixisse videtur, & scripsit in libro suo, videlicet quod septima hora ab infusione seminis in matricem haberet semen vitam. Doctrina vero Christianorum habet quod quadragesimo sexto die consummatur formatio eius ad similitudinem templi illius famosissimi Hebræorum quod 46. annis ædificatum fuit. Secundum hoc igitur anima rationalis quadragesimo sexto die infunditur fœtui hujusmodi, & quasi septem septimanis completur formatio ejus. Nec multum attendas, nec cures sermones Astronomorum in parte ista qui dicunt Saturnum prima hora agere in semen informando, & coagulando ipsum, deinde alias planetas per horas singulas juxta ordinem quem posuerunt eis in libris suis. Jam igitur de operationibus planetarum patefeci tibi intentionem meam, nec est opus ut hic aliquid eorum quæ audivisti repetam tibi.

Refert sententiam quæ Albumasari.

Nec prætereundus est sermo Albumasar quem dicit in libro introductionis judiciorum astrorum, dicens quod unaquæque species assumit de subjecta sibi materia ea quæ congruunt naturæ suæ. Ex. g. Leonina species dentes & ungues fortissimos & pellem quæ pro tecto corporis sui conveniat: species vero cervina cornua & alia juxta convenientiam naturæ suæ: sic species volatilium pennas & plumas & pedes, vel ad volandum aptos, vel ad capiendum animalia, quorum præda vescendum est ei seu vivendum, nec oportet ut adducam de iis exempla. Potest siquidem alicui videri ex hoc sermone quod unaquæque species animalis formet sibi corpus juxta convenientiam naturæ suæ, & hoc aliquando visum fuit mihi sensisse Albumasar: quod si ita esset, tunc species humana formaret sibi corpus secundum ipsum.

Hanc sententiam nō posse intelligi de specie universali nec de individuo speciei, sed de creatore formante unicuique membra iuxta conuenientiam naturæ suæ.

Hoc autem non videtur posse intelligi de ipsa specie quæ est universale; universali enim agere vel pati non est opinio vel sermo philosophorum. Quapropter intelligitur de unoquoque individuorum cujuslibet speciei, præsertim cum species Leonina nec dentes nec ungues habeat, nec species cervina cornua. Quis enim cogitavit unquam speciem cornutam, vel genus cornutum? Individuorum autem evidentissimi sunt ista omnia videlicet cornua & ungues, dentes & pelles & pennæ & plumæ, & omnia alia hujusmodi de individuis. Et hoc dixit Philosophus ille quod unumquodque de subjecta sibi materia assumit partes & instrumenta vel ornamenta juxta congruentiam naturæ suæ: qualiter autem assumit hæc omnia nisi fabricando? Non enim assumit jam facta, neque invenit præparata. Quare embrio in informitate sua individuum est secundum istum philosophum hujus speciei homo, & est formans sibi oculos & pedes & manus & aures & reliquam suppellectilem totam membrorum, & partium corporis sui. Omne autem quod est operans vel fabricans in effectu

procul dubio est in actu, & non in potentia tantum: quare Socrates fuit in ventre matris suæ in effectu, formans & fabricans sibi corpus & membra omnia, & ex hoc sequitur quod sit formans & fabricans semetipsum. Non enim intelligitur formatio vel fabricatio illius hominis nisi quantum ad corpus, quantum vero ad animam non est locus formationi vel fabricationi, cum jam declaratum sit tibi ipsam esse impartibilem. Respondeo igitur in iis quod sermo iste quo dixit unamquamque speciem assumere & cætera, assumere vel recipere intelligendum est à fabricatore creante & formante unicuique hujusmodi individuorum, vel membra, vel alia quæ nominavi juxta aptitudinem naturæ suæ. quapropter non intelligendum est quod ipsa species assumit membra & instrumenta formando & fabricando ea, sed potius ex dono creatoris qui singulis individuis corpus fabricat, & aptat omnia prænominata; ipse enim est qui vestit animalia pellibus, quædam pennis & plumis, & quædam armat cornibus & dentibus, quædam dentibus & unguibus, similiter quædam rostris, & unguibus.

Et ipsas etiam irrationales animas similiter ad esse corporibus suis cum formata sunt.

Si quis autem quæfierit utrum similiter de animabus irrationalibus, videlicet utrum creantur & infundantur tunc primum cum corpora eis plenè formata, & integrè fabricata eis fuerint. Respondeo verissimè est tunc primum eas infundi corporibus, cum eis uti possint, & per ea operari; alioquin supervacuum esset & prorsus inutile esse earum in illis.

Expositio benignæ sententiæ Albumasari.

Intende diligenter intentioni sermonis illius quo dixit Albumasar videlicet quod unaquæque species assumit de subjecta sibi materia quod convenit naturæ suæ: dico enim quod subjecta illa materia non est nisi semen & nutrimentum, & ista assumptio sive assumere non est nisi habere vel recipere, & hoc ex dono creatoris: quia unaquæque species de materia de qua formatur habet vel recipit ex dono creatoris juxta generationem naturæ suæ.

CAPITVLVM QVINTVM.

PARS PRIMA.

Quod anima filij non sit ab anima patris & matris.

Proponit de quibus tractaturus est.

POST hoc autem juxta promissum consequens est, ut aggrediar perscrutari de origine animæ humanæ, & intendo utrum origo sit eius creatio vel generatio ipsius. Deinde quid sit illud de quo generari eam intelligant qui hoc ponunt vel posuerunt. Verum quoniam de errore Platonis qui posuit eas creatas vel collocatas in comparibus stellis antequam intrarent in corpora jam expedivite & me. Similiter de errore illo Pythagoræ qui posuit eas à corporibus in corpora transferri ut purgentur in eis, debent tibi sufficere quæ illic audivisti. Hic autem prosequar alias quæstiones convenientes proposito secundum intentionem meam in parte ista tractatus istius. Incipiam igitur & dicam quod non est possibile animam humanam generari ab anima vel ab animabus; à corpore vel à corporibus, vel à compositis ex utrisque. Similiter nec de anima, nec de animabus, nec de corporibus, neque de compositis ex utrisque: & intendo quod neque de homine, neque de fœmina, neque de ambobus insimul, hoc enim posuerunt quidam erronei quod anima ab anima generatur, sicut homo ab homine, & quoniam anima filij ab anima patris generatur. sicut lumen à lumine, vel ignis ab igne accenditur.

Ostendit animas filiorum non esse à parentibus quia eque debebant à matribus atque à patribus.

Hujus autem erroris destructiones multæ sunt: & primam earum ponam istam. Si enim anima filij generatur ab anima patris, cur non similiter & ab anima matris? sicut enim pater genitor dicitur, sic & mater genitrix nominatur. Amplius si non gignit vel generat anima matris, cur igitur & propter quid genitrix dicitur? Quod si dixerit quia solius corporis dicitur genitrix, & est: quid igitur minus operatur in generatione animæ quam pater? Amplius quoniam illud movet quosdam ex erroneis istis animas filiorum generari ex animabus patrum quod filij in dispositionibus assimilantur animabus patrum, & similitudo attestatur generationi; quoniam generatio omnis naturalis secundum naturæ similitudinem est. Dico rationem istam cogere eos ad concedendum animam matris non minus agere ad generationem animæ filij, quoniam neque rarius, neque minus inveniuntur assimilari matrum animabus animæ filiorum, quam patrum animabus. Amplius non minus filij dicuntur & habentur matrum quam patrum: minus autem essent filij proculdubio matrum, quam patrum, si quantum ad corpora tantum essent matrum; cum secundum errorem istum, & quantum ad animas, & quantum ad corpora filij sint patrum; minus enim generarentur à matribus quam patribus; minus enim generaliter est pars quam totum, & omne quod est secundum partem, quam quod est secundum totum, & omne quod est secundum quid eo quod est simpliciter. Cum igitur generare matrum sive generatio earum ad filios secundum hos modos sit videlicet secundum partem & secundum quid, minus est quam generatio patrum in eisdem, quapropter erit minus & correlativum, videlicet filiatio eorum ad matres quam ad patres: quare minus erunt filij matrum quam patrum. Tam natura artem quam consuetudo quæ ex natura trahit originem testificatur contrarium, amor enim matrum in filios non est minor quam patrum in eosdem. nulli autem dubium est amorem esse ex filiatione tanquam ex causa. Quapropter si non minor amor naturalis matrum in filios quam patrum in eosdem, nulli autem dubium est amorem esse ex filiatione tanquam ex causa. quapropter si non minor amor naturalis matrum in filios quam patrum in ipsos, non est minor causa amoris matrum in filios quam patrum in ipsos. Non est igitur minor filiatio matrum quam patrum in filios commnnes, sed neque filiorum in matres minor est amor naturalis, qui utique causaliter ex filiatione est quam amor eorumdem in patres. Quapropter non minor causa illius, ideo non minor filiatio.

1. Quia si ab ambobus non posset stare tempus in quo semen prius inanimatum esse animatum incipeter.

Amplius si ex animabus amborum generatur anima filij, quærendum est ab eis quando generatio est, sive quando fit. Utrum enim semen spatio aliquo temporis inanimatum permanet, & non vivens, & septima hora juxta sermonem prædictum Hypocratis primum haberet in vitam quod est dicere incipit vivere? Toto autem tempore quod inter generationem est, parentum & horam illam septimam cessant parentes ab opere generationis, quare toto illo tempore nihil generant; anima igitur non generatur toto illo tempore, vel ab eis, vel ab altero eorum. Quare si generatur, generatur ipsa hora concubitus, & quia quam cito generatur & est & esse incipit, cum sit impartibilis: est igitur in seminibus amborum parentum, vel in altero eorum, quare semina animata sunt vel saltem aliquod eorum. Cum igitur anima illa anima rationalis sit, erunt illa semina vel unum animal, vel duo animalia rationalia, vel saltem alterum eorum erit animal rationale, & propter hoc homo. Non solum igitur mentietur Hypocrates qui dicit vitam non esse in semine ante horam septimam ab infu-

sione

sione illius in matricem, sed etiam accidit eis illud monstrificum impossibile quod semen animal est in ipsa hora infusionis, & propter hoc non est materia hominis imo est totus homo.

3. Quia generatio vel erit de aliquo vel de nihilo: si de nihilo, creatio erit quæ solius Dei est, si de aliquo vel de anima vel de corpore.

Amplius qualiter intelligit generationem hujusmodi fieri, videlicet an de aliquo an de nullo. Si de nullo sive de nihilo quod idem est, tunc non generatio sed creatio erit; educere enim aliquid de nihilo ad esse creare est: unde creare operatio est propria solius omnipotentis creatoris, & propter hoc secundum omnem legem propria & incommutabili nominatione creator dicitur. Patrem autem carnalem nemo adhuc rectè loquens creatorem dicit, neque communis usus loquendi sic patrem nominare patitur. Quod si dixerit quia de aliquo, necesse habet dicere quia de anima patris, vel de anima matris, vel de corporibus amborum, aut de corpore alterius, aut de ambobus compositis simul, aut de altero eorum.

Non de corpore quia non generatur de corpore nisi corpus.

Quod si dixerit de corpore manifestus est error ejus; quia de corpore nonnisi corpus generari potest, quod & ipsum nomen generationis indicat; generare enim non est nisi suum genus dare per modum aliquem. Amplius ex homine nonnisi homo naturaliter generatur, nec ex equo nisi equus, & ad hunc modum se habet de aliis. Quapropter de corpore, vel ex corpore non generabitur nisi corpus. Et quoniam jam declaratum est tibi animam humanam non esse corpus, manifestum est non esse possibile ut de corpore anima generetur, & per eamdem viam manifestum est tibi quod neque de corporibus.

Non de anima, 1. quia sic corrumperetur anima patris ac proinde ipse pater.

Quod si dixerit quod pater de anima sua gignit animam filij, transfundit igitur aliquid de anima propria in animam filij; cum omne quod de anima illa est partem illius esse necesse est: quapropter destruitur anima patris in generatione animæ filij, cum amittat partem sui. Amplius omne de quo aliquid generatur naturaliter corrumpitur in generatione illius: Quapropter corrumpitur anima patris in generatione animæ filij: & propter hoc ipse pater. Si enim corruptione sui corporis corrumpitur omnis homo, multo fortius corruptione animæ ipsum corrumpi necesse est, & mori, cum non vivat nisi per animam.

2. Quia si per decisionem ab anima patris, minorabitur & debilitabitur anima patris per generationem multorum filiorum.

Amplius. Id quod transfunditur per generationem de anima sua in animam filij, aut est anima, aut non: si est anima, est igitur pars animæ, & minoratur ipsa anima patris detractione partis hujusmodi. Quapropter minorabitur anima patris per generationes filiorum; cum uniuscujusque filiorum anima pars sit animæ patris detracta ab illa: per generationem autem hujusmodi, aut immutationem non sequeretur solummodo animæ patris debilitatio, sed etiam imminutio magna. Quapropter esset & minus animal, & minus homo pater post generationem filiorum, quam ante: impossibile autem esset imminutionem hujusmodi non sentiri. Quia igitur à nullo ex patribus sentitur, manifestum est ipsam non esse.

3. Quia filius non generaretur nisi secundũ corpus, cum anima eius prius esset in patre.

Amplius secundum hoc nullus filius generaretur nisi secundum quid, & hoc est dicere secundum corpus; anima enim cujuscumque filij non generaretur cum prius esset in anima patris tanquam pars ipsius.

4. Impartibilitas superius demonstrata errorem istum revincit.

Sufficit autem ad insaniam erroris istius destruendam declaratio illa quæ patefacta est tibi in præcedentibus impartibilitas animarum humanarum: cum enim impartibilis sit secundum suam essentiam omnis anima humana, non est possibile ipsam dividi in animas filiorum. Si vero dixerit quod de amborum parentum animabus sit generatio animæ filij juxta prædictum modum, non est necesse ut novas destructiones circa errorem istum adducam tibi, cùm destructiones istæ quas ex primo audivisti ad hanc tibi sufficiant evidenter.

Nec pater, nec mater, seorsim aut simul generant 1. quia homo non generat nisi hominẽ.

Non relinquitur igitur hujusmodi erroneis aliud effugium, nisi ut dicant quod pater de se ipso, vel mater de se ipsa, aut ambo simul de se ipsis generant animam filij. Et hic error non est minoris insaniæ, quam aliquid ex præcedentibus. Primum quia quod homo generat de se naturaliter non est possibile ut sit nisi homo; generatio enim non est nisi inter res ejusdem speciei: quæ enim eadem species sunt rerum generabilium & corruptibilium in animalibus & plantis ex se invicem generantur, sicut dicit Aristoteles: quapropter ex homine & ab homine non est possibile nisi hominem generari. Non est igitur possibile ut homo animam generet, sed homo compositum est ex anima & corpore, & anima ipsa vera pars hominis est.

Ostendit patrem non generare animam filii de se toto quia sic deberet transfundere aliquid sui.

Amplius si homo de se ipso toto generat animam filij sui, aliquid de se ipso transfundit per generationem in animam filij. Quapropter necesse est ut id decidatur aut ab anima ipsius sola, aut à corpore solo, aut partim ex hoc, partim ex illo. Quod si de corpore solo cum à corpore vel de corpore non sit possibile decidi vel transfundi nisi corpus, sequuntur ex hoc duo impossibilia. Primo quia ad quid transfunditur in animam; si manet in anima tanquam pars, erit aliquod corpus pars animæ & transfusum illud. Si vero non manet, nihil operabitur ad generationem animæ. Quod si fortè dicat illud esse semen animæ: ex semine autem quod est corpus verum non potest verè per se generari aliquid, quod non sit corpus. Secundum vero inconveniens quod ex hoc errore sequitur est illud quia cum decisio fiat de corpore solo patris ad generationem animæ filij, de corpore solo erit generatio illius: hoc autem non minus inconveniens est, videlicet dicere de corpore solo patris fieri generationem animæ, quàm si diceret è converso, hoc est quod de sola anima patris sit generatio corporis filij. Jam enim non est tibi dubium, nec alicui intelligenti, omne quod de corpore generatur corpus esse: animam vero nullam corpus esse evidenter ex præcedentibus eluceſcit.

Item quod nec pater, nec mater de se totis, ut composita sunt ex corpore & anima simul sumptis generent animã;

Quod si dixerit quia de se toto id est, de anima sua, & corpore suo simul sumptis generat pater animam filij, tunc manifestum est, quia nec anima, nec corpus debet esse anima filij, cum generetur ex corpore & anima simul sumptis. Omne enim generatum per generationem accipit esse, quod est apud generationem vel generantes quapropter si anima filij non recipit esse compositum ab ipso patre generante, cujus esse constat esse compositum ex anima & corpore, non generatur ab ipso composito secundum quod est compositum, sed potius ab ipso secundum partem cujus esse recipit ab ipso. Quapropter cum anima filij non recipiat à patre generante nisi esse animæ, nihil autem recipiat à parte corporis, necessario est consequens ipsam non generari à patre secundum quod compositus, sive secundum totalitatem sui esse, sed ut dixi, secundum partem illam cui generata proles, hoc est anima filij, assimilatur in esse: Similitudo namque naturalis sive essentialis bonum testimonium est sive indicium generationis Manifestum igitur est tibi per hoc impossibile esse animam humanam generari à patre secundum quod compositus est ex anima & corpore; & hoc est dicere secundum totalitatem sui esse, præsertim cum à parte corporis nihil transfundat per generationem hujusmodi in ipsam animæ substantiam. Jam enim feci te scire animam humanam nec corpus esse, nec partem habere quæ sit corpus. Per easdem vias facillima est

tibi deſtructio ſi dixerit quia de ambobus parentibus inquantum compoſiti ſunt ex animabus & corporibus, hoc eſt ſecundum totalitatem ſuorum eſſe generatur anima filij.

Idem probat ex animalibus quæ ſine parentibus genetãtur.

Quid autem dicere poſſunt, vel delirare potius de animabus animalium quæ ex patribus vel ex parentibus non generantur; difficile eſt cogitare ſiquidem vermes in caſeis, & buffones etiam in rupibus, & in intimis rupium ſeu ſaxorum generantur; cum in locis generationum ipſorum nulli ſint parentes. Unde igitur hujuſmodi animalia generantur? cum in locis generationum ipſorum nulli ſint parentes, nulli patres vel matres. Quod ſi dixerit ab ipſa materia eos generari ex qua ipſa animalia generantur. Et hoc indubitanter abſurdius eſt cum materiam illam conſtet mortuam eſſe; & prorſus inanimatam: quod autem corpus inanimatum animam gignat quis ignorat intolerabilis ſit inſaniæ delirare.

Reſpondet obiectioni petitæ ab exemplo lucernæ accenſæ ab alia lucerna, & quod flamma non ſit niſi fumus accenſus.

De ſimilitudine quoque quam pro errore ſuo defendendo inducunt non præteribo, quin faciam te ſcire quanta deſipientia per eam decipiuntur; accenſio namque luminis ex lumine ſive lucernæ ex lucerna aliquid habet generationis, qua ſcilicet generatur fumus ex cera per calorem lucernæ cui ipſa cera applicatur. Deinde accenſio fumi alteratio eſt; flamma namque ſicut ex ſenſu viſus apparet, & ex ſermonibus Ariſtotelis in libris meteorum non eſt niſi fumus incenſus: fumus autem incenſus fumus eſt indubitanter: ſtulti autem qui intima rerum penetrare non prævalent, ipſam accenſionem fumi, ſive accenſam inflammationem ipſius generationem flammæ opinantur, quæ generatio non poteſt dici niſi quemadmodum dealbatio generatio albi.

Alio modo reſpondet afferendo diſparitatẽ ex eo natã quod flamma generetur à flamma per corruptionem alterius.

Verum non ſit contentio inter me & ipſos de vocabulo, ſive de nomine: eſto quod flamma generetur à flamma; manifeſtum eſt quod aliquid corrumpitur in generatione flammæ, videlicet vel cera, vel lignum, vel aliquid ex hujuſmodi cauſantibus. Nihil autem omnimodè à flamma generante tranſit ad flammam genitam; in hoc enim totaliter apparet, quia totaliter ſalvatur flamma generans abſque ulla ſui diminutione per omnem modum: & intendo per omnem modum, quia neque quantum ad claritatem, neque quantum ad calorem, vel ardorem, neque quantum ad quantitatem, neque quantum ad ſubſtantiam ullo modorum apparet diminutio in flamma generante per generationem alterius. Alioquin juſta eſſet prohibitio accenſionis luminis ex lumine, & ignis ex igne: iſta autem ſunt quæ communicant homines ad invicem abſque ulla difficultate, & iniquitatem intolerabilem reputant denegare lucernam ad accendendam aliam juxta ſermonem poëtæ quo dicit, quis vetat accenſo lumen de lumine ſumi.

Dare eſſe ſoli omnipotentiæ creatoris poſſibile eſt adeo ut & ipsã formã ſubſtantialem creari neceſſe ſit.

Qualiter igitur generatio flammæ genitæ attribueretur priori flammæ; eſſe enim dare ſoli virtuti omnipotentis creatoris poſſibile eſt: & forma ipſa ſubſtantialis flammæ non generatur, ſed creatur, quemadmodum & in omni cujuſcumque operis ſive cujuſcumque ſubſtantiæ corporeæ productione. Si enim generaretur, neceſſe eſſet ipſam eſſe materiam, & id cujus corruptione generaretur communicare cum ipſa in materia; unam enim materiam uniuſcujuſque generati & ejus ex quo generatur neceſſe eſt eſſe, ſicut alibi dictum eſt

Agentia naturalia ſolummodo præparare materiam, Deum autem præſto eſſe qui formam infundat & creet.

Quod ſi quærat quid igitur operatur ignis qui dicitur generans ad generationem, & eſſe illius qui per ipſum generatur? Nihil aliud reſpondeo in iis, niſi quia materiam præparat removendo ab ea diſpoſitiones quæ repugnant formæ generati, & prohibent eam à materia in qua ſunt. Præſto autem eſt largiſſima bonitas, ac virtuoſiſſima creatoris quæ in materiæ parte ſtatim dat formam convenientem illi. Et hoc apparet evidenter in generationibus animalium; ubicumque enim materia parata eſt ad recipiendum vitam, vel animam, ſtatim eam illi creator infundit; non enim eſt qualiſcunque deſipientia delirare, vel fingere virtutem aliquam in caſeo vel ligno eſſe, vel rupe duriſſima, quæ vitam vel animam prænominatis animalibus infundere valeat, vel præſtare. Quapropter manifeſtum eſt animas illas videlicet prædictorum animalium à virtute omnipotentiſſima creatoris in locis generationis ipſorum creari. Non enim poſſibile eſt ex aliqua materia eas inibi generari; quia neque ex mortua, neque ex viva materia; cum nulla ſit ibi materia viva ante creationem vitæ, vel animæ. Mortua vero materia hoc eſt in ſe nihil habens vitæ omnino inepta eſt, & impotens quod vel ab ea vel ex ea fit vita vel anima ſicut dixi.

PARS SECUNDA.

Quod anima à ſolo Deo creatur & infunditur.

Contra Ariſtotelẽ & ſequaces qui animæ humanæ creationem intelligentiæ creatæ attribuere auſi ſunt.

IAm igitur feci te ſcire per hoc cum illa aggregaveris & applicaveris applicatione quæ convenit inveſtigantibus veritatem, applicaveris inquam, & aptaveris queſtionibus, quarum hic quæritur certitudo; quia anima humana non eſt niſi per creationem, & propter hoc non habet cauſam efficientem niſi creatorem benedictum: & quia opiniones eorum qui dixerunt eam eſſe à patre vel à matre, vel ab ambobus parentibus deliramenta ſunt per omnem modum intolerabilis inſaniæ. Poſt hæc autem incipiam deſtruere errorem eorum qui cauſas alias efficientes quam creatorem benedictum eidem poſuerunt, ex quibus fuit Ariſtoteles, & ſequaces ejus, videlicet Alpharabius, Algaxel, & Avicenna & plures alij qui poſt eum & per eum forſitan à via veritatis in parte iſta deviaverunt. Poſuerunt enim intelligentiam agentem effectricem animarum humanarum. Et quoniam manifeſtum eſt eas per generationem non eſſe poſſibile venire in eſſe, neceſſe habuerunt ponere ut hoc eſſet eis à creatione, non abhorrentes nomen incommunicabile creatoris in creaturam impiiſſima abuſione communicare, neque operationem omnipotentis creatoris propriam, ejuſque ſolius virtutis poteſtatem creaturæ attribuere: operatio autem iſta creare eſt à qua ipſe propriè & incommunicabiliter & etiam venerabiliter nominatur apud omnes gentes, quibus vel modicam ſui notitiam dignatus eſt impertiri.

Exponit ſententiam illorum qui putant intelligentiã agentem ſeparatam creatricem & perfectricem eſſe animarum noſtrarum ſimul & tollit.

Scito igitur quia hujuſmodi philoſophi ſcilicet prænominati intelligentiam iſtam poſuerunt unam numero unicam ſeparatam, id eſt ſeorſum à corpore, & corporalibus conditionibus, ſimiliter à materia corporali omni & materialium permutationum tumultibus, & vocaverunt eam intelligentiam agentem, & dixerunt eam eſſe creatricem & perfectricem omnium animarum humanarum, & quoniam perfecta communicatio animarum noſtrarum ad ipſam eſt eis voluntas perfectionis, & hoc eſt dicere beatitudo & gloria. Ex quibus omnibus conſequens eſt evidenter ipſam adorandam animabus humanis, atque colendam cultu ſupremo honoris, & habendum Deum verum ab hominibus. Cum enim & eſſe & bene eſſe, imo bene, & gloriosè vivere ſit animabus noſtris ab illo ſecundum errorem iſtum & inſaniam iſtius erroris, quis alius Deus, vel adorandus, vel honorandus, cultuque ultimæ honorificentiæ colendus putari poteſt ab illis? Iſta enim ſunt propter quæ ſola adoratur, colitur in omni gente vel natione quidquid apud illam creditur vel reputatur Deus. Quem enim reputat

putat, vel habet quæcunque nationum & gentium Deũ, niſi datorem & ipſius eſſe & ipſius bene eſſe, imo ipſius optime eſſe quod eſt beatitudo, atque fœlicitas quæ Dei veri veris cultoribus, ac veneratoribus danda eſt, & honorificentiã ipſius obſervantibus illam promiſit, ac certiſſime daturus eſt; quia vaniſſime ac ſupervacue coleretur alius Deus, ſi omnia hæc bona largitur animabus noſtris intelligentia hæc; cum nonniſi propter hoc colatur, aut colendus dicatur.

Explicat quod dixerat Deum non eſſe colendum niſi quia largitor eſt beatitudinis, gratis etenim colendum eſſe, ubi meminit tractatus de virtutibus & moribus.

Verumtamen ſane intellige ſermonem iſtum; cum jam declaratum ſit tibi in tractatibus de virtutibus ac moribus quod gratis colendus eſt Creator altiſſimus & benedictus ſua ipſa bonitate ſupereminentiſſima: quia etiamſi nec ab eo ſeparatur tot & tanta bona, nec ipſe daturus eſſet ea. Verumtamen ſicut ſæpe dixi in ſermonibus exhortationum ad populos, quia ſciens conſuetudinem & imperfectionem noſtram, vult ut credatur retributor largiſſimus ac magnificẽtiſſimus: & propter hoc placet eidem, ut magnificæ promiſſiones ipſius prædicentur populo, quæ ſic allecti, ſcilicet deſiderabiliſſimorum bonorum promiſſionibus avertuntur à vitiis & peccatis, atque ad virtutes & mores compoſitos attrahuntur Manifeſtũ igitur eſt ex his quod Creatori altiſſimo, atque benedicto auferetur funditus honorificentia cultus ſui per erroris iſtius inſaniã, cum evacuetur per eum prorſus utilitas & fructus ipſius, ſed nec abſque injuria ipſius & contumelia intolerabili attribui poteſt creaturæ quantumcunque præcellenti largitio tantorum bonorũ quæ inter omnia deſiderabilia bona conſtat eſſe præſtantiſſima.

Quod ſolus Deus poteſt dare eſſe & quod Philoſophi plus iuſto tribuant cauſis ſecũdis cum ſolus Deus ſit proprie & vere cauſa effectiva,

Jam igitur declaratum eſt tibi quoniam eſſe omne non eſt niſi à primo patre. & quoniam ipſe eſt dator unicus & ſolus ipſius eſſe, & quoniam omne aliud nõ habet eſſe niſi ab illo. quemadmodũ enim ſi unicus eſſet fons aquarum omnium, & non eſſet invenire vel guttam aquæ quæ ab illo non emanaſſet vel emanaret: ſic cum ipſe ſit ſolus & unicus fons eſſendi, non eſt invenire eſſe grande, vel modicum, quod non ab ipſo defluxerit. Et etiam jam patefactus eſt tibi per me error Philoſophorum de cauſis & cauſalitatibus, quo errore longe plus attribuunt cauſis quam eis attribuendum ſit: ubi etiam oſtendi tibi oſtenſione, poſtquam non eſt poſſibile, ut relinquatur dubitatio intelligenti, quia cauſalitas effectiva proprie ac vere attribui non poteſt niſi cauſæ primæ, quæ eſt Creator benedictus & ſublimis; mediis namque attribui non poteſt per modum illum, cum ſint deferentes nuntii miſſa dona, vel munera à cauſa prima ad cauſata recipientia illa. Et exemplum hujus eſt in ſole terram illuminante; aër enim medius non eſt niſi ſicut deferens lumen tranſmiſſum à ſole ad terram: & propter hoc non poteſt dici dator luminis illius vel effector; cum ſit nuncius tantum & deferens illud, utpote qui ab alio illud accepit ut ipſum deferret ulterius, ad aliud ſcilicet receptibile. Atteſtatur autem huic veritati uſus loquendi de hoc apud homines; non enim dicunt ſe illuminari ab aëre, ſed à ſole, nec gratiæ aguntur pro muneribus defentibus illa, ſed mittentibus.

Hinc ſoli Deo gratias agere Chriſtianos ſoli Deo gloriã cantare.

Et propter hoc laudanda eſt conſuetudo gentis Chriſtianorum, quæ in divinis officiis nunquam dicit, vel cantat homini gratias, vel alteri, ſed tantum Deo; in fine namque & officiorum divinorum & cultuum, ſemper cantant Deo gratias, & dicunt, Gloria tibi Domine, & ſermonem iſtum cantant gentes ad Creatorem, nec ulli alii gloriam dicunt, inſinuantes ipſum ſolum eſſe glorificandũ demirificentia operum ſuorum, ipſique ſoli regratiandum de largitate beneficiorum, imo & omnium bonorum: cujus laudandæ conſuetudinis ratio eſt cauſalitas ſive effectibilitas ipſius in qua nihil vere ac proprie cõmunicat eidem. Jam igitur feci te ſcire per hoc quàm à veritate aberrent qui & eſſe animarum noſtrarũ, & bene eſſe ipſarũ per omnẽ modũ attribuunt intelligentiæ hujuſmodi quam ſomniant potius quàm intelligant vel cognoſcant.

Oſtendit deinde intelligentiã illam fore in infinitis locis ubi generantur homines ut animas eorum ibi crearet.

Amplius quis locus, quæ ſedes, vel ſolium huic tam inclitæ & præcellenti reginæ, quæ leges regni illius & ſtatuta, qui miniſtri, qui exercitus, quæ militiæ, quæ & qualis gubernatio ipſius? Ubicunque enim generatur homo neceſſe eſt illam eſſe; ibi enim creat animam humanam. Creatio autem ejus operatio eſt quã non operatur niſi per ſemetipsã Quapropter neceſſe eſt hujuſmodi intelligẽtiam ubicũque generatur homo præſentialiter eſſe. Quapropter manifeſtũ eſt in omni regione habitationis hominũ eſſe intelligentiã iſtam, & propter hoc in innumerabilibus locis conſequens eſt ipſam ſimiliter eſſe. Verum tu ſcis hoc eſſe proprium ac ſingulare gloriæ creatoris, videlicet poſſe eſſe ſimul in locis innumerabilibus præſentialiter.

2. Quia in digniore loco quam terreno cõſtitui deberet.

Amplius quomodo in mundo ſolo terreno collocant eam cum cæleſti, vel ſupercæleſti, aut etiam ſublimiori habitatione digna ſit propter creationẽ; cum nulla ſubſtantia dignior inveniri poſſit. Si nec minima ſtellarum habitatione terrena digna eſt, qualiter tanta ſubſtãtiæ iſtius præcellentia ſuſtinet illam vel patitur? Amplius cum ſit omnibus cœlis cœleſtibuſque corporibus longe nobilior, atque præſtantior, quam ob cauſam loco & habitatione effecta eſt illis tam inferior? Quod ſi dixerit quod propter creationem animarum humanarum. Dico homini hujuſmodi quia cum intelligendo & imperando operationẽ hujuſmodi perficiat, ubicumque autem ſit inde poſſibile eſt & imo facillimum intelligere, & imperare quidquid voluerit. Quapropter etiam ſi in ultimo cœlorũ eſſet collocata, ſeu conſtituta, inde ei facillimum eſſet intelligere, & velle, ſeu imperare eſſe animarum humanarum in terra, & in omni parte terræ.

3. Idipſum probat ex eo quod defectus animarum noſtrarum ipſi imputarentur.

Debes autem reminiſci hic errorẽ eorum quæ audiviſti per me in ſecunda parte primi ſapientialis ac divinalis magiſterii, videlicet in tractatu de intelligentiis & in capitulo ſingulari de hac, de qua agitur hic intelligẽtia, de qua etiam in ſequentibus, ubi de virtute intellectiva animarũ humanarũ perſcrutabor ſecudũ poſſibile, audies, ſi Deus voluerit, quæ ſufficient tibi Verũ hoc unũ ultimo hic adjiciã ſi creatio animarũ humanarũ naturalis eſt, ut quid declinat in tantã degenerationẽ atque diſſimilitudinẽ à creatrice ſua intelligentiæ videlicet. Si enim volũtarie tam diſſimiles ſibi animas humanas creat, quod eſt dicere ſi vult eas tam longe diſſimiles eſſe ſibi, atque diverſitate ſpecifica à ſeipſa diſtantes, aut poſſibile eſt ei aut non. Quod ſi eſt poſſibile, igitur ex avaritia vel invidia eſt ei quod non vult eos habere tam nobiles: hoc autem ipſi ſentire nefas reputant. Quod ſi non poteſt velle ut ſint ejuſdem nobilitatis in eſſe cum ipſa, quis ignorat hanc impotentiam miſeriam eſſe, & defectum voluntatis qualis nec in animas noſtras cadere poteſt? nulla enim eſt anima humana quæ hoc non poſſit velle unicuique aliarum. Si autem poteſt velle eis nobilitatem ſpeciei ſuæ, quid igitur prohibet eam quominus det eis eſſe hujuſmodi, niſi vel invidia, vel avaritia? Si vero dixerit quod ſecundum naturam operatur creationem animarum humanarum, operatur igitur per modum ſervientis & non per electionem, aut liberam voluntatem, quemadmodum ignis calefacit. quapropter non eſt ei attribuenda imprimis, vel imputanda creatio animarum noſtrarum, ſed potius illi cui ſervit. Reſtat igitur ut dicat quia poſſet utique longe præſtantioris ac nobilioris eſſe creare animas humanas, ſed prohibet eas natura ipſarum ab hujuſmodi nobilitate, atque præſtantia, quia naturalis

est ei alligatio ad corpora propter perfectiones & operationes quarumdam virium quæ non operantur nec proficiunt nisi in corpore vel per corpus.

Nequevero causam assignare possunt cur aliis intelligentiis hæc virtus non competat.

Non habebit autem quid respondeat si interrogatus fuerit quam ob causam prohibitæ sunt aliæ intelligentiæ à creatione animarum humanarum, nisi dicat illud quod ipsa nobilitatis earum præcellentia prohibet ipsas creare tam viles substantias, tamque longè à nobilitate earum distantes, ista vero ut pote longè aliis inferior appropinquat multum & vicinatur immediate animabus nostris. Verum quæ vicinitas est vel esse possit inter substantias specie tam diversa, perfectione & imperfectione, fœlicitate & miseria distantissimas qualiter explicabit.

Denique ostendit hoc discrimen repeti non posse nec ex parte dispositionum essentialium quæ à corpore prohiberi non possunt.

Debes autem scire nonnullos ex hominibus qui philosophi reputati sunt in hoc errore fuisse & forsitan adhuc esse, ut putent, vel opinentur adhuc multas dispositiones esse animabus ex parte corporum pro diversitate videlicet ipsorum, & per eas detrahi & elongari illas à præstantia, & nobilitate substantiarum separatarum. Verum hujusmodi homines aut intendunt in sermone isto suo de nobilitate & præstantia essentiali, aut de aliis præeminentiis quibus substantiæ separatæ præditæ sunt. Quod si de præstantia ac nobilitate essentiali manifestum est eos errare cum contra illam corpora nihil possint; circa essentialia namque nihil possunt ea quæ forinseca sunt. Et intendo nihil diminutionis, vel alterius transmutationis essentialis; alioquin possent abstrahere à specie, hoc est transferre rem aliquam ab una specie in aliam. Accideret etiam secundum hoc pro diversitate complexionũ, & aliarum varietatum quæ in corporibus sunt humanis diversari animas humanas & secundum speciem. Quapropter non essent ejusdem speciei in hominibus masculorum & fœminarum animæ, cum tanta diversitas sit in dispositionibus corporum ipsorum: & propter hoc masculus & fœmina in hominibus essent diversarum specierum: & de multis aliis dispositionibus corporum nostrorum necesse est similiter sentire.

Nec ex parte perfectionum accidentalium, quia corpora sunt potius propter animas, quã animæ propter corpora.

Necesse igitur est eos intendere hoc de præstantia & nobilitate perfectionum accidentalium, & de iis non est dubium quin multa impedimenta præstent magna; ut dicit Galenus medicus in libro elementorum, quod flegmatica complexio nullam virtutem animæ juvat. De aliis vero complexionibus dicunt philosophi quod singulæ aliquantulum adjuvant. Narrant autem quidam ex philosophis Latinorum Aristotelem dixisse omnes ingeniosos melancolicos esse. Ex quo sermone insinuatur ipsũ sensisse ingeniositatem complexione melancolica adjuvari. Quamvis multi ex medicis nostri temporis virtutẽ illam colericæ complexioni potius sentiant attribuendam. Quod si verum est quia ex parte choleræ turbationes, iræ, & furores accidant animabus humanis, non videtur verisimilis opinio illorum maximè secundum sermones propheticos quibus dicitur *Turbatus est à furore oculus meus.* Hic enim oculus non potest videri esse nisi intellectus. De intellectu vero non est dubium quin turbetur & obscuretur per iram, sicut dicit quidam ex poëtis Latinorum *Impedit ira animum ne possit cernere verum*, propter quod ira & gaudium cæteræque hujusmodi passiones, turbationes nominantur à philosophis. Verum quid de hujusmodi sentiendum sit perscrutari tentabo in sequentibus; longè enim verisimilius est aptare corpora animabus, quã animas corporibus; non enim sunt animæ propter corpora, quin potius è converso, videlicet corpora propter illas. Communis etiam usus loquendi attestatur huic sermoni, quo dicitur danda esse instrumenta operariis, & aptanda artificiis, & operibus eorum; non autem è converso dictos homines operarios, dandos, & aptandos esse instrumentis.

Psal. 6.

Hinc cognosci diversitatem naturalem animarum, videlicet ex diversitate corporum quæ ipsarũ instrumẽta sunt.

Jam autem nosti quia corpora humana & omnium animalium & etiam plantarũ instrumenta sunt animarum: quapropter manifestum esse tibi potest ex iis inter animas per semetipsas naturalem esse diversitatem. Et hoc apparet in animabus animalium irrationabilium ex tam multiplici diversitate operationum ipsarum, artificiorum, & passionum In omnibus vero ex ipsa diversitate imo contrarietate tam multa tamque varia morum naturalium, hoc est virtutum, & vitiorum multiplex apparet visibiliter diversitas naturalis animarum: præsertim cum hujusmodi virtutes à parte corporum animabus esse non possint; ingeniositas enim, & mansuetudo naturalis, & cæteræ hujusmodi similiter benignitas, & pietas naturalis, manifestum est quoniam à parte corporis esse non possunt, licet dubium non sit eas à parte corporis posse impediri. Quemadmodũ evidenter vides quoniã visus à parte animæ tantũ est, licet possit per occasionẽ oculi impediri, sicut per lęsionẽ oculi, aut maculã, aut aliquid hujusmodi, &c.

PARS TERTIA.

Quod anima non generatur ex temperantia elementorum & qualitatum suarum.

Exponit sententiam Alexandri & rationẽ ac fundamentum illius.

NEc prætereundus est hic error Alexandri quo insanissimè deliravit de natura, & origine animæ humanæ, dicens eam oriri & esse ex contemperantia elementorum, ac si diceret ex bonitate complexionis tanquam ex consonantissima conjunctione ipsorum: qui per illud dicitur esse inductus, quia videlicet dyscrasia, excessusque in uno, vel in pluribus elementis vitã distrahit in hominibus & in aliis animalibus; inde enim primũ proveniunt ægritudines, & læsiones vitæ, deinde mors in animalibus.

Cui & respondet.

Et ratiocinatio ista debilis est valde, nec levem habet admirationem quod tantæ eminentiæ, tamque claræ famæ philosophum à via veritatis & rectitudinis averterit; cum ignorare non posset, non esse conveniens, ut si alterum contrariorum vitam destruit, alterum præstet illam. Non enim propter hoc quod ignis destruit vitã in homine, vel in alio quocumque animalium, necesse est, ut aqua conferat illam, aut è converso: cum manifestum sit aquam & ignem vitam in hominibus & multis animalibus destruere. Verum si ad illud intendit, vel respexit quod temperantia in humoribus aut elementis vitã servare videtur in hominibus, & forsitan in multis animalibus, nec hoc debuit ipsum ad errorem istum inducere vel movere. alimenta namque & vestimẽta, armaturę etiam, & tectum vitam in hominibus & multis animalium conservant, quam tamen præstare non possunt.

Quis fuerit ille Alexander.

Quia igitur inter græcos philosophos, & apud Aristotelis expositores non mediocriter claruit iste Philosophus, eo studiosius & perscrutatius exterminanda est ejus sententia, errorque destruendus, quo validior est ad nocendum & subvertendum parum exercitatos, & ad modicum doctos ejus error: tum quia hujusmodi homines ad credendum magis faciles sint quam oporteat, tum quia ejus auctoritas & sapientia sententiã ejus credibiliorẽ efficiunt, & ut ita dicatur in pernicię audientiũ eamdem exacuũt.

Quod declinet in sententiam Philolai qui animã posuit esse harmoniã.

Dico igitur imprimis quod homo iste declinare videtur in sententiã Philolai qui sicut jam audivisti animã posuit harmoniã; cum harmonia in sonis nihil aliud sit quam contemperantia quædã ipsorum, contemperantia elementorũ harmonia quædã erit eorum. Quare cum omnis operatio naturæ naturalis per similitudinem fit, non erit naturaliter ex harmonia, nisi harmonia: quapropter cum anima humana ex harmonia hujusmodi sit, videlicet elementorum, sit inquam naturaliter, necesse erit ipsam esse harmoniam. Sic igitur in esse debilis-

sime

simo videlicet in esse ad aliquid & extra genus substantiarum collocant animam humanam isti duo, & jam aliquid audivisti circa hanc disciplinam in præcedentibus.

Temperantiam illam non esse nisi accidens & ad aliquid quod vivere non possit, vel si substantia sit restare semper quærendū vivens-ne aninanimata sit, &c. ut supra.

Amplius temperantia ista aut est accidens, & ad aliquid sicut nomen ipsum sonat, aut est substantia? quod si est accidens, ex ipso igitur impossibile est naturaliter esse substantiam, aut igitur anima humana non est substantia, aut non est possibile illam esse ex hujusmodi contemperantia. Jam igitur declaratum est tibi per vias probationum multiplices ipsam esse substantiam; accidens enim vivere, intelligere, & cætera hujusmodi operari credo neminem adhuc dixisse. Si vero dixerit contemperantiam substantiam istam esse vel substantias, restabit adhuc inquirendum utrum substantia vivens, vel non vivens? Et si vivens cum non sit substantia separata, erit vel anima, vel animata. quare relinquitur dubitatio eadem, videlicet de natura & origine ipsius. Et in promptu sunt viæ per quas sequuntur ex hac positione impossibilia, & inconvenientia igne & gladio profliganda.

Enumerat quatuor inconvenientia quæ sequuntur ex opinione Alexandri. 1. ex elemētis quæ inanimata sunt vitam constare.

Quorum primum illud est quoniam animam humanam præcedit alia ānima ex qua est, videlicet contemperantia, de qua non minus videtur dicendum quod eam præcedat alia anima, & per hanc viam curret res in infinitum. Quod si eam non præcedat alia anima: erit igitur ex solis corporibus elementorum, de quibus manifestum est ipsa esse mortua, quod est dicere nihil prorsus vitæ habentia. Quare cum hujusmodi temperantia substantia vivens sit, seu viva ut pote anima, erit vita ex mortuis, & vitam præstabunt ipsa elementa prorsus vita carentia.

2. Quod res ignobiliores vitæ nobilioris principium erunt.

Aliud vero inconveniens est quod res viliores erunt causa rerum nobiliorum incomparabiliter; elementa enim ut pote corpora mortua incomparabiliter ignobiliora sunt quam animæ rationales vel alia quæcumque anima.

3. Quia sic corpus esset agens in seipsum per idem & secundum idem.

Tertium inconveniens est in hoc quia anima non erit in corpore, nec invenietur in quo sit; cum enim hujusmodi contemperantia elementorum in elementis sit, vel in ipso corpore ex sic contemperatis elementis compositio: non erit anima in eodem; nulla enim virtus operans in quocumque subjecto reflectit operationem in ipsum sive seipsū per albedinem, nec aliqua impressio sit in eodem per ipsam albedinem, alioquin idem esset agens & patiens simul in seipsum per idem & secundum idem, quod est dicere per albedinem & secundum illam. Sic dico quia si per hujusmodi contemperantiam esset corpus ex sic contemperatis elementis generans animam in seipso, esset agens in semetipsum actione quæ generaret animam in seipso, & propter hoc daret sibi ipsi animam naturaliter corpus hujusmodi.

Ex tertio absurdo deducit 4. & alia multa.

Ex quo sequitur aliud majus inconveniens, sive majora alia multa. Primum quia daret sibi majus quam ipsum sit, ac præstantius incomparabiliter; Nemo namque ignorat animam absque ulla comparatione nobiliorem ac præstantiorem esse corpore sub, & etiam omni alio corpore, præsertim animam rationalem. Deinde necesse esset ut daret eam per creationem, vel per generationem, vel per alterius modi effectionem: quia si per creationem, quis dubitat hoc esse super omne inconveniens, & ultra omne deliramentum insaniæ creationem attribuere corpori, & maximè creationem tam præclaræ, tamque nobilis substantiæ, ut est anima rationalis? Si vero est per generationem necesse est ut per corruptionem alterius quod corrumpitur in ipsum genitum Hic autem non est somniare aliquid quod in animam corrumpatur; neque enim ipsum corpus per eam corrumpitur, cum generatione ipsius perficiatur, conservetur, & ejus esse per eam potius salvetur. Ipsa quoque contemperantia ex qua dicunt animam esse nullo modorum corrumpitur ut anima generatur, alioquin ipsa anima destrueretur, cum ipsa sit per modum effectionis ex contemperantia hujusmodi, cum destructa causa ipsius esse in unoquoque necesse sit destrui illud esse, & ipsum ens cujus est illud esse. Amplius illa contemperantia naturaliter tenderet in destructionem suam; cum naturaliter ad hoc agat ut anima generetur si generatione animæ ipsius destrueretur contemperantia illa.

Posito quod contemperantia non sit anima ipsa ostendit ex illa animam esse non posse neque per generationem neque per alterius modi effectionē.

Amplius si contemperantia hujusmodi anima non est nec esse potest, sed sit res non solum alterius speciei quam anima ipsa, sed etiam alterius generis, & quod majus est alterius prædicamenti qualiter per generationem ex illa possibile erit esse hominem, maximè per modum effectionem: cum omnis generatio naturalis per similitudinem sit; generansque & generatum ejusdem speciei de necessitate semper oporteat esse. Si vero per alterius modi effectionem quam per generationem animam ex contemperantia elementorum esse dixerit & quemadmodum lucem à luce, vel calorem à calore: tunc necesse erit animam ipsam contemperantiam aliam esse quemadmodum calor à calore alio effectus est alius calor. Et hoc iterum est deliramentum quod intellectus non recipit, neque capit; non enim est possibile somniare quarum rerum contemperantia anima sit; non enim esset contemperantia elementorum, sed magis ex illa. Præterea contemperantia elementorum una est, non plures, alioquin duæ formæ ejusdem speciei essent in eisdem elementis, videlicet illæ duæ contemperantiæ, quarum alteram dicit esse animā, alterā vero causam effectivā ipsius.

Contemperantiam nō posse in elementis contemperatis quia corrupta sunt, & destierunt: nec in corpore ipso, quia cum unaquæque pars corporis habeat contemperantiam illā haberet æqualiter animam rationalem.

Amplius cum elementa illa corrupta sint per commixtionem in compositione corporis, manifestum est illa eam non esse, igitur nec aliquid esse in illis. Quare contemperantia illorum jam nihil est in illis, & si quid fuit, cum illis jam desiit esse cum illis: quapropter neque animam, neque aliud efficere potest, neque potuit postquam esse desiit. Manifestum igitur est ex iis quod si contemperantia illa aliquid est, non est nisi in ipso corpore quod ex elementis sic contemperatis generatum est. Cum autem totum corpus, ut ita dicatur, contemperatum sit, erit contemperantia hæc in corpore toto, ita quod unaquæque pars ipsius sic erit in aliqua parte corporis: quapropter non erit dignior aliqua pars ejus ut habeat animam, vel generet ipsam in seipsa quam aliqua alia, quælibet igitur pars ipsius erit animata, & hoc anima rationali, & æqualiter, cum æqualiter sint contemperatæ ex elementis hujusmodi. Quapropter non erit potius animal, vel homo totū, quam quæcumque ejus pars. Erit igitur quælibet pars illius corporis homo, sive ānimal rationale æqualiter ut totū, cum æqualiter habeat in se causam habēdi animā & propter hoc ipsā animā rationalē.

Contemperantiam humorū animam non esse, quia humores non vivunt. Nec contemperantiam membrorum, nervorum, & musculorum 1. quia in singulis partibus illis esset anima rationalis.

Quod si dixerit quia elementa hic non illa prima videlicet ignem, aëra, aquam, terram intelligit, sed quatuor humores qui notissimi sunt in corpore humano, est error notissimus apertiōr atque evidētior priore. Et primum quidem quoniam manifestum est humores illos mortuos esse, & nihil ex eis vivere. Quia igitur ubi causa, ibi & effectus si contemperantia humorum causa esset animæ, humores ipsi maximè animati sunt, & ideo maximè viventes, & maximè animalia, & maximè homines. Hanc autem impossibilitatem non est necesse destrui, vel etiam patefieri, cum neminem latere possit

Si vero dixerit elementa intelligi in sermone isto partes corporis humani videlicet membra, nervos, musculos, & alia hujusmodi quæ in corpore vivente sunt, redibit sermo in ipsū; cum hæc omnia tēperata

sint, & ad invicem contemperata, & propter hoc contemperantia quam animæ humanæ causam dicit esse n omnibus & singulis ipsorum necesse erit: quapropter & animam rationalem.

2. Quia sic anima cõposita esset.

Amplius secundum hoc sicut composita est temperantia seu contemperantia; scilicet totius corporis, ex temperantiis, seu contemperantiis prænominatarum partium: sic necesse erit & effectum ipsius qui est anima ista secundum errorem istum compositum esse, quod est dicere animam ipsam esse compositam ex animabus partium. Jam autem feci te scire animam humanam incompositam & impartibilem esse.

3. Quia cum accidens non vivat, & nec ipsa anima viveret.

Amplius secundum istum anima humana aut est vivens, & intelligens, aut non: quod si est vivens & intelligens, est igitur substantia secundum ipsum. Accidens enim vivere vel intelligere necdum auditum est aliquem deliraſſe. Quod si nec vivens, nec intelligens est. Jam feci te scire in præcedentibus quia nec hominem in ipsa possibile viventem aut intelligentem esse. Causa autem in hoc est, quia omne quod inest secundum quid, aut secundum partem necesse est inesse simpliciter secundum quod inest vel parti secundum quam inest.

An intelligi possit animam non vivere sed hominem, sicut & albedinem albam non esse sed hominem.

Quod si dixerit fortè ipsam nec viventem nec intelligentem esse, licet secundum ipsam, & per ipsam vita & intelligentia qua homo vivens & intelligens est. Quemadmodum albedinem neque albam, neque coloratam esse, quoniam homo albus & coloratus est. Dico in hoc quod sermo iste licet secundum duas intentiones intelligi possit reprehendendus non est, sed per distinctionem elucidandus; colorem enim unum & eumdem & album esse & albedinem simul manifestum est; color namque albus dicitur, & homo, sed non similiter; color enim dicitur essentialiter, hoc est in essendo ipsa albedo, non in participando ipsam, sive habendo eam in se: homo vero è contrario. videlicet in habendo eam in se, sive participando, & non in essendo ipsa albedo. Sic utrumque verissimè dici potest de anima humana, quia est vita & intelligentia quæ hominem illum viventem & intelligentem efficit: ipsa vero vivens & intelligens per semetipsam, quemadmodum color & est & dicitur albus.

Animam non posse esse accidens colligit & probat etiam ex eo quod contrariorũ gaudii scilicet & doloris susceptiva est.

Quapropter manifestum est sermonem eorum impossibilem esse quo negant ipsam esse substantiam; cum nulli intelligenti dubium fuerit accidens nec intelligere, nec vivere posse ullo modorum. Amplius quis ignorat animam humanam susceptibilem esse contrariorum, qualia sunt amor & odium, dolor & gaudium, timor & spes, ira & pax, & cæteræ hujusmodi passiones. Cum igitur manifestum sit proprium esse substantiæ esse susceptibilem contrariorum, negari nullo modorum potest animam humanam esse substantiam.

2. Quia cũ longissimè à vita distent ipsa elementa quæ substantię sunt longius à vita distat contemperantia eorũ quæ est accidens.

Amplius unde vita hæc aut intelligentia animæ humanæ; cum causa quam exponit tam longè sit ab utroque istorum; elementa enim longissimè sunt à vita, & intelligentia: contemperantia vero eorum multo longius; cum illa substantiæ sint, ista vero accidens.

3. Quia cum sit in genere relativo contemperantia illa elementorum, necesse esset ibi intervenire sex relationes.

Amplius cum ista contemperantia in genere relativo sit sive ad aliud: relatio vero nec sola, nec unica esse possit: non enim est sine correlatione: Quapropter necesse est ibi esse multas correlationes. Unius enim quatuor elementorum ad tria reliqua necesse est tres esse relationes: similiter & triũ illorum ad illud oportet esse tres correlationes. Erunt igitur ibi sex relationes ex quibus non est possibile unam, vel unum aliquid constitutum esse, sive compositum, nisi quemadmodum aggregatum ex multitudine unum dicitur. Per hunc autem modum non dicit animam esse ex hujusmodi aggregata contemperantia, videlicet ut intendant aggregationem hujusmodi contemperantiarũ animam ipsam esse Non enim credibile est ullo modorum ipsum sensisse aggregationem hujusmodi viventem, vel intelligentem esse, aut aliquam vel aliquas partes aggregationis ipsius.

Neque vero animam esse posse per modum effectionis ex aggregatione illarum relationum multis argumentis demõstrat.

Intellexit igitur per modum effectionis animam humanam esse ex aggregatione hujusmodi. Jam autem audivisti multas vias, quibus sermo iste destruitur: & quoniam contra naturam est primum quod accidentia sive aggregata, sive alio quolibet modo intellecta possint in substantiam, & hoc per modum effectionis deliramentũ est insaniæ, possint inquã naturaliter; cum operatio naturę perse secundum similitudinẽ universaliter fit. Deinde quod aliquid possit naturaliter in majus vel melius, sive nobilius aut præstantius non minor desipiẽtia dici potest: hoc enim est dicere aliquid plus dare, quam habeat; & plus posse extrahi de vase aliquo naturaliter, quam vas illud continet. Ex quibus sequitur evidenter longè major absurditas. Si enim A, causa potest in B, majus ac præstantius ipso A, & per eamdem viam B, in C, majus ac præstantius ipso B, pervenitur tandem per ordinem istum, atque viam ad effectum ultimum atque præstantissimum & nobilissimum. Et erit hoc quemadmodum si quis dixerit ex creatura posse esse per modum effectionis cælum, aut ex lapide modico atque vilissimo esse lunam vel solem. Manifestum autem est omnibus qui in rebus naturalibus, vel ad modicum exercitati sunt causas naturales è contrario modo se habere: & intendo effectus per elongationes hujusmodi minori semper esse virtute atque nobilitate.

Quod media non sunt propriè causa efficiens finis.

Quod si quis objiciat quia finis & perfectio finis nobiliores sunt atque præstantiores causis antecedentibus; cum illæ propter istas sint, hoc est propter finem atque perfectionem sint, inquantum non solum operantes in effectum, sed etiam inquantum sunt essentialiter, quemadmodum cogitationes, meditationes, disputationes, & studia, librorum quoque acquisitiones, & inspectiones propter scientiam, de qua manifestum est quod ipsa est nobilior atque præstantior omnibus prænominatis antecedentibus ad ipsam: manifestum est etiam quod ipsa non sunt nisi propter illam. Respondeo in hoc quia quemadmodum dixi media hujusmodi viæ tantum sunt, & præparationes ad finem principaliter intentum, & propter quem alia omnia hoc est media finaliter intenduntur: non autem veræ ac propriæ sunt causæ efficientes ipsius finis, qui principaliter intenditur: sicut vides in proposito exemplo de scientia, quia prima præparatoria non illam efficiunt, licet adjuvent ad hoc vel quod illa sit, vel quod efficiatur. Quæ autem causa sit scientiæ, & qualiter scientiæ veniunt in animas nostras, vel acquirantur ab eis, faciam te scire in sequentibus, si Deus voluerit.

Auctoritati cujuscumq; Philosophi quamtumvis celeberrimi contra Prophetarum eloquia credendum non est.

Interim autem prosequar destructionem erroris istius hominis, qui error parum curandus esset nisi tantum fuisset nomen ejus, & authoritas in philosophia. Jam enim dixi tibi quod homines imbecillis intellectus quasi mole magnitudinis authoritatis dejiciuntur in errores, & permittitur ne resurgant ab eis tanquam si nomen & auctoritas non solum verificaret, sed etiam quasi deificaret homines hujusmodi, atque infallibiles efficeret; quod etsi in rebus disciplinalibus sæpè & multum fiat, in rebus tamen divinalibus non fit. In illis enim contra creatoris oracula quæ proculdubio sunt Prophetarum eloquia nulli homini credendum est,

PARS QUARTA.

Pergit reprobare opinionem Alexandri de generatione animæ.

Quod elementa ante quam misceantur vitam & intelligentiã præstare non possint, multo minus postquã corrupta sũt in mixto.

REvertar igitur & dicam quod homo iste aut intellexit animam maximè humanam esse substantiam, & intendo de anima humana: intellexit igitur eam esse substantiam intelligentem, quod est dicere cui esset virtus intellectiva, & etiam virtus imperativa nobilis, de quibus jam feci te scire quia essentialia sunt animæ humanæ. Quapropter necesse habet concedere absque ullo subterfugio ista esse animæ humanæ ex elementis, vel contemperantia eorum, quæ utique ut prædixi corpora mortua sunt, & ipsum corpus quod ex eis genitum est, & corrupta sunt; minus autem evidenter possunt corrupta, quam in actu existentia. Quare cum manifestum sit ea cum in actu essent, ante corruptionem istam videlicet, non potuisse vel vitam, vel intellectum, vel etiam sensum præstare, multò minus hoc possunt post corruptionem cum jam esse desierunt.

Quod accidens dare non possit esse substantiale cuicumque corpori nedum contemperantia primarum qualitatum animæ humanæ.

Quod si dixerit quia hoc non ista præstant, sed contemperantia quam non potest ponere nisi accidens vel accidentia sicut prædixi, longè manifestius est ipsam non esse in tam nobiles tamque sublimes effectus. Majus enim incomparabiliter est dare intellectum sive virtutem intellectivam quam dare quodcumque esse corporeum sive corporale, & dare esse tam excellenti substantiæ tamque nobili, ut est anima humana majus est quam dare esse corpori cuicumque. Quapropter majus est hoc quam dare esse aut corpori solis aut corpori lunæ: hoc autem adhuc nemo usque ad illam deliravit insaniam, ut tanta ac talia attribueret alicui ex accidentibus.

Si vero animam humanam nõ putaverit esse substãtiam nec esse viventem nec intelligentem fateri necesse fuerit. Item quia si accidens sit, attribuetur corpori, & erit dispositio corporis, adeoque corpori cuicunque mero & puro competit vivere intelligere, &c.

Si vero intellexerit erroneus iste animam humanam non esse substantiam, sed collocaverit eam in genere accidentium: tunc necesse habet eam ponere nec viventem, nec scientem, nec intelligentem, nec volentem, sive imperantem, quæ nulla insania capitis adhuc attribuit alicui accidentium.

Amplius quærendum est ab homine hujusmodi in quo subjecto ponat hujusmodi accidens, omne vero accidens in subjecto esse necesse est. Cum igitur ibi nullum sit subjectum, nisi ipsum corpus: potuit igitur animam accidere corpori humano, & propter hoc & accidere vitam & intelligentiam & voluntatem: erunt igitur istæ dispositiones accidentia corporis, & non solum corporis cujuscumque, sed etiam meri & puri, videlicet quod non habet animam humanam partem sui. Accidet igitur ex hoc quod philosophare, disputare, & alia hujusmodi erunt dispositiones meri corporis, quales sunt judicare justitias facere, regnare, & imperare, & regere civitates & regna, quæ neque unquam corporibus meris neque accidentibus ausus est aliquis quantumcunque delirus adhuc attribuere. Quapropter necesse est omnes dispositiones hujusmodi non esse nisi substantiæ intelligentis per se & propriè, & intendo sine tropo vel figura synecdoches per quam quod est partis solummodo verè ac propriè interdum attribuitur toti. Sicut audivisti in exemplo sermonis quo homo dicitur corpus, juxta quem modum homo dicitur intelligens, non nisi secundum partem, & propter eam, & hæc pars usu certissimo anima humana nominatur.

Ostendit deinde, quod si anima fuerit

Amplius aut intelligit homo iste juxta Aristotelem, cujus libros exposuisse dicitur animam humanam perfectionem hominis esse aut non. Quod si intellexerit eam esse perfectionem hominis, aut intelligit hujusmodi perfectionem, perfectionem esse essentialem, quæ indubitanter præcipua pars scilicet est ipsius esse cujus perfectio est; aut intelligit eam esse perfectionem accidentalem, quemadmodum perfectio in hominibus vocatur sapientia & rationabilitas. Quod si dixerit se intendere perfectionem hujusmodi essentialem, cum perfectio substantiæ, perfectio inquam hujusmodi non possit esse nisi substantia; pars enim substantiæ non est possibile ut sit nisi substantia, cum & impossibile sit & ex substantia & accidente vel accidentibus aliquid unum constitui vel componi. Illud enim nec substantia esset verè, neque accidens, aut accidentia, sed compositum ex illis: quapropter non esset substantia, & propter hoc perfectio ipsius non est perfectio substantiæ. Jam igitur declaratum est tibi per hoc, quod si hujusmodi homo intelligit animam humanam esse perfectionem essentialem hominis, necesse habeat consequenter intelligere eam esse substantiam; cum hujusmodi pars sit perfectio ejus, cujus ipsa est perfectio: partem autem esse substantiæ nisi substantiam non est possibile.

Pars hominis debeat esse quid substantiale.

Si anima sit perfectio solummodo accidentalis, non vere generabitur homo. nec vere morietur.

Quod si intellexerit animam humanam perfectionem accidentalem hominis, manifesta duo impossibilia sequuntur. Primum quia homo secundum quod homo non erit quid, neque esse in homine erit esse quid, sed esse alicujus modi sicut esse grammaticum aut sapientem. Et non generabitur homo verè ac propriè, cum advenit ei anima, nec efficietur aliquid homo, cum fiet homo, sed alicujus modi. Generatio enim omnis ingressus est in substantiam, ut dicit Aristoteles. Et propter hoc non est ingressus in accidens, sed in ipsum esse substantiale. Accidentales namque differentiæ sicut non faciunt aliud, sed alteratum solum, sic non faciunt aliquid, neque quid, sed alicujus modi, ut prædixi. Secundum inconveniens est quia non morietur homo, neque corrumpetur, aut destruetur per recessum animæ ipsius; accidens enim est quod adest præter subjecti generationem, & abest præter subjecti corruptionem; & hoc est dicere quod accidens est cujus adventu non perficitur subjectum, & cujus recessu non destruitur. Destruitur autem procul dubio atque corrumpitur omne quod moritur: verum omne quod moritur non moritur nisi recessu & absentatione animæ suæ. Quapropter substantia est anima humana, & omnis alia perfectio cujus adventu perficitur & generatur animatum, & de cujus absessu sive recessu corrumpitur & moritur. Manifestum igitur est ex iis nullam animam, vel accidens esse, vel accidentalem perfectionem.

Corpus nõ potest participare dispositiones spirituales sicut nec spiritus corporales;

Amplius si accidentalis perfectio est anima humana, non est perfectio nisi corporis humani: quapropter omnia illa quæ animæ ipsius sunt vel animam ipsam sequuntur, de corpore ipso humano verè ac propriè dicentur. Quemadmodum enim anima humana subjectum in quo est & animatum, & vivens, & sentiens efficit, sic ipsum & intelligens, & sciens, atque disputans, & philosophans, & sapiens, & justum ipsum efficere necesse est. Quapropter corpus humanum subjectum erit hujusmodi dispositionum intelligere & scire: erunt igitur dispositiones spirituales corporis, corporis inquam meri, quod est dictum non habentis animam partem sui. Quod autem erroneus sit iste homo inde videre potes evidenter, quoniam sicut dispositiones corporales appropriatæ sunt substantiis corporalibus, & nullo modo participabiles à substantiis spiritualibus, ita dispositiones spirituales appropriatas esse substantiis spiritualibus necesse est. Nullo igitur modorum erunt participabiles à substantiis corporalibus: alioquin dispositiones corporales participabiles essent à substantiis spiritualibus: quales sunt magnitudines, dimensiones, motus loca-

les, colores & aliæ ſenſibiles qualitates, ut caliditas & frigiditas, mollities & durities, aſperitas & lenitas.

Concludit animam eſſe ſubſtãtiam & partem præcipuam hominis & quidem actum corporis & in corpore, ubi explicat definitionẽ animæ ab Ariſtotele traditam.

Jam igitur feci te ſcire per hæc omnia animam humanam eſſe ſubſtantiam, & partem præcipuam hominis juxta modum qui jam eſt tibi in eis quæ præceſſerunt. Addam autem iſtis omnibus quæſtionem unam ſuper intentione iſtius hominis. Cum enim dicat juxta ſermonem Ariſtotelis animam actum eſſe ejus potentiæ, qua corpus dicitur potentia vitam habens in ratione ſeu definitione animæ, quam Ariſtoteles poſuit, cum ejuſdem potentiam & actum eſſe neceſſe ſit. Quare cum potentia hujuſmodi corporis phyſici organici evidenter ſit, ſicut expreſſe dicitur in ſermone definitionis illius, neceſſe erit animam hujus corporis actum eſſe: actus autem ibi non intelligitur niſi perfectio. Quemadmodum autem audiviſti in præcedentibus potentia vitam habens nec homo, nec animal, nec planta intelligi poteſt: ſicut album non poteſt intelligi potentia habens albedinem; album enim in effectu jam eſt, & in perfectione, atque fine, & non in via ad illam. Quapropter non eſt poſſibile ut moveatur ad albedinem, vel tranſmutetur in album, niſi prius moveatur ab ea. Tu quoque jam alibi didiciſti quoniam motus omnis vel è contrario eſt ad alterum contrarium vel ex privatione vel carentia. Manifeſtum igitur eſt tibi per hoc quod potentia vitam habens non intelligitur, vel homo, vel animal, vel planta, quoniam unumquodque illorum in fine eſt ſuæ perfectionis & vitæ, & non in via. Nec poſſibile eſt ullo modorum ut aliquod eorum vitam acquirat, inquantum hujuſmodi eſt, & intendo inquantum homo vel animal, vel planta, inquantum enim hujuſmodi unumquodque illorum vivens eſt, & vitam habens in effectu, non in potentia, neque carentia: quod neceſſe eſſet ſi in potentia vitam habens eſſet quodcumque illorum. Jam enim didiciſti quod carentia comes inſeparabilis eſt, vel ſequela hujuſmodi potentiæ.

Quod anima non ſit actus niſi corporis quod in via eſt perfectionis vel natum eſt eam recipere,

Patefactum igitur eſt tibi per hoc quod anima non eſt actus niſi corporis quod in via eſt, & in propinquitate perfectionis, vel natum eſt recipere eam & habere. Et alterum horum dico propter embrionem qui revera in motu eſt, & in via per quam acquiratur hujuſmodi perfectio, non quidem ſibi, ſed corpori quod ex eo formandum eſt, & debita figuratione complendum. Alterum vero dixi propter corpus totalitate & complexione & figuratione membrorum ad operationes animæ congruenter aptatum. Illud enim veriſſimè ac propriè natum eſt recipere & habere animam juxta comparationes, quas videlicet audiviſti, ut domum patris familias & alias hujuſmodi, corpus autem embrionis non permanet ad hujuſmodi complementum figurationis & aptationis.

PARS QUINTA.

Quod anima non ſit, nec generatur, nec exhibetur de potentia vel potentialitate corporis.

Quod anima non poſſit eſſe ex potentia corporis quia via eſt ad eſſe, quæ proinde cauſa eſſe non poſſit nec finis.

QUIA igitur viſum eſt nonnullis hominem iſtum ſenſiſſe animam humanam extrahi, vel exire, ſeu reſultare ex potentia hujuſmodi: non immerito quærendum eſt ab ipſo utrum per modum effectionis dicat animam humanam ex potentia hujuſmodi vel extrahi, vel reſultare, an potiùs & aliam cauſam effectricem ſeu effectivam. Quod ſi per modum effectionis, ſequuntur ipſum multa incompoſſibilia, primum quod potentia per modum quo eſt potentia via eſt atque propinquitas ad perfectionem; res enim ut ait Avicenna potentia eſſe dicimus, quarum eſſe non eſt longè ut ſit, vel fiat: via autem per hoc quod ſit via non eſt poſſibile ut ſit cauſa, finis præſertim; cum deſinat eſſe quam cito perfectio eſt ſive finis.

2. Quia repugnat via ad perfectionem & ipſa perfectio.

Amplius repugnat & adeo contraria eſt perfectioni ſive fini ut nunquam poſſibile ſit ea ſimul eſſe, quapropter non eſt poſſibile ut altera ſit cauſa alterius.

3. Quia perfectio & finis nobilior eſt potentialitate.

Amplius cum perfectio & finis longè nobilior ſit atque præſtantior quam potentia ſeu potentialitas, non eſt poſſibile ut ſit ex illa per modum effectionis naturaliter; nihil enim poteſt ſecundum modum iſtum in majus vel melius ſeipſo.

4. Quia potentialitas vel malum eſt, vel malo coniuncta, perfectio autem bonum eſt omnis creaturæ.

Amplius potentia vel potentialitas, vel malum eſt vel malum conjunctum ſibi habet, quod unaquæque rerum naturaliter fugit, & ab eo exire pro viribus contendit, Et videtur hoc evidentiſſimè inſinuaſſe eminentiſſimus ille doctor gentis Chriſtianorum & fidei in ſermone quo dicit, *quod omnis creatura ingemiſcit & parturit uſque adhuc*, tanquam intelligeret quod ſub malo potentialitatis ingemiſcens omnis creatura in ſtatu ſuæ perfectionis deſiderio naturali quaſi parturit perfectionem ſuam, videlicet ad quam nata eſt. quia igitur potentia ſive potentialitas malum eſt ut dixi quod totis viribus effugere contendit omnis res naturalis, quamdiu eſt in ſtatu perfectionis ſuæ. Perfectio autem è contrario bonum eſt quod omnis res naturæ conatu ſuo naturali acquirere contendit, manifeſtum eſt contraria eſſe atque valde diverſa malum hoc & bonum illud. Motus enim à quo & motus ad quem ſicut diverſi ſunt, ſic & termini eorum diverſi & contrarij, quemadmodum & motus ipſi. Quapropter manifeſtum eſt non eſſe alterum ex altero; cum alterum alterum fugiat, & exterminet à ſubjecto cui advenit, & alterum alterum deſtruat. Amplius quis ignoret potentiam ſive potentialitatem per ſe quod eſt dicere per modum quo eſt potentia vel potentialitas impoſſibile eſſe perfectivam perfectionis; quoniam neceſſe eſt exire ab ea, omninoque recedere id quod acquirit perfectionem illam. Et ut ad unum dicam ſermo hominis iſtius ſimillimus eſt ſermoni quo dicitur albedo eſt cauſa effectiva nigredinis. Qualiter autem duorum alterum ſit cauſa alterius, quorum alterum deſtructivum eſt alterius & è converſo, & nullo modorum ſimul eſſe poſſunt quis deliret niſi inſaniſſimè deſipiat. Per hæc igitur omnia patefactum eſt tibi non eſſe poſſibile animam humanam exire de potentia ſeu de potentialitate hujuſmodi per modum effectionis.

Quod ſi intelligatur anima eſſe ex potentia corporis per modum receptionis attingitur ſolum ipſa corporis aptitudo ad recipiendã animam non eſſe ipſum animã.

Quod ſi dixerit hoc eſſe per modum receptionis quod quidam ejus intentioni videtur congruentius, atque vicinius, & approbabilitate ratiocinij longè minus: hoc enim videtur eſſe quemadmodum ſi quis diceret ex temperantia partium oculi viſum eſſe oculo per modum receptionis; ex hoc enim aptus eſt viſum recipere ut eis videtur, quoniam ſi ex aliis partibus, vel ex eiſdem etiam alio modo compoſitis ſive diſpoſitis conſtitutus eſſet, nullo modorum eſſet aptus, vel idoneus ad viſum. Hoc igitur videtur eſſe intentio Alexandri in errore iſto, præſertim cum viſus videatur eſſe perfectio oculi, & tanquam anima ipſius, & quemadmodum ipſa anima totaliter hoc eſt in totalitate ſua, & intendo cum univerſitate virium & officiorum ad totum corpus quod anima vivificat, movet, & regit; ſic viſus ad oculum. Verum ſecundum intentionem iſtam de eſſentia, ſeu de eſſe ipſius animæ nihil attingitur. Non enim dicitur in ſermone iſto quidquam de illo vel de eſſe ipſius, ſed de diſpoſitione ſola corporis qua aptum eſt vel idoneum recipere ipſam. Ex quo manifeſtum eſt ſecundum ſermonem hujuſmodi aliud eſſe prorſus quam animam hujuſmodi receptibilitatem, vel idoneitatem; aliud enim neceſſe

neceſſe recipiens generaliter, & aliud receptum: aliud etiam ipſam receptibilitatem, ſive aptitudinem qua aptum eſt recipere diſpoſitionem receptam: quapropter nondum, ut prædixi, attingitur per hoc eſſentia, ſive ſubſtantia ejus.

Explicat in quo conſiſtat error ille.

Quærendum igitur eſt ab hujuſmodi erroneo, utrum intelligere, vel ſcire, cum indubitanter operationes ſint, ſive actiones, ſive paſſiones cujus ſint operationes, & in quo ſunt tanquam in ſubjecto: ſi in homine ſecundum ipſum, nullam eſt reperire ſubſtantiam præter ipſum corpus humanum, de quo nullo modo veriſimile eſt ipſum fuiſſe auſum ſentire, vel dicere quod ejus ſint per modum effectionis; hoc enim eſſet dicere corpus non ſolum intelligere, ſeu intelligens eſſe, ſed etiam efficere hoc in ſe, & præſtare ſibi. Quod autem corpus intelligentiam ſeu intellectum efficere, vel præſtare poſſit vel ſibi, vel alii nullus hactenus ſomniavit niſi qui nobilitatem & virtutem intellectus, aut prorſus ignoravit, aut intellectum pene nullum habuit. Porro quantum apparere poteſt ex ſermone hujuſmodi intellectus quem ponunt in homine erronei iſti non videtur eſſe niſi aptitudo recipiendi formas intelligibiles: & hanc vocant intelligentiam materialem propter cauſas quas audies in ſequentibus. Quemadmodum igitur eſt in oculo idoneitas fieri aptitudo recipiendi formas ſenſibiles, ſic in corpore humano ex contemperantia ſæpe nominata in præcedentibus, eſt idoneitas recipiendi formas intelligibiles; exiſtimo quoniam idoneitas iſta non poteſt dici in toto corpore eſſe, ſive ſparſa per totum illud, quemadmodum ponunt in media cellula capitis, in qua opinantur, hujuſmodi idoneitatem eſſe, quoniam & Medici ipſi communiter cellulam illam nominant cellulam rationis, quemadmodū & poſteriorem partem capitis cellulam memorativā, & anteriorem, & imaginativam uſualiter vocant. Quare ſi ita eſt, manifeſtum eſt virtutem intellectivam diſpoſitionem eſſe corporis, & propter hoc non eſſe ſeparabilem à corpore, quapropter mortalem eſſe ipſam, & cum corpore in quo eſt eam mori.

Quem refellit quaſi qui mortalitatem animæ aſſerat, & legibus omnibus adverſetur, & intelligere ipſum corpori tribuat.

Pereat autem opinio iſta cum ſectantibus illam, qui non ſolum auferunt animabus ſuis præſentem vitam per mortem corporum, ſed etiam futuram. Et hic eſt error quem lex omnis & igne & gladio exterminat tanquam peſtem radicalem ac peſtilentiſſimam, quæ ſpem fœlicitatis futuræ omninò præcidit, & evacuat, & propter hoc virtutum ſtudia, morum compoſitiones, & vitæ præſentis ordinationem inutilem; & affectu ſuo præcipuo qui eſt venturæ vitæ beatitudo vacuam eſſe delirant penitus. His igitur imprimis accidit virtutem intellectivam eſſe in corpore, & propter hoc omnes actus & operationes illius, quoniam in quo eſt potentia, ſive virtus, illius eſſe actus neceſſe eſt. Quare quemadmodum in eis quæ præceſſerunt prædixi corporis humani erunt ſcire, & intelligere, cogitare, diſputare, inveſtigare, & per omnem modum philoſophari. Jam autem feci te ſcire in præcedentibus quoniam intelligere non eſt diſpoſitio quæ poſſit eſſe in corpore; cum intelligere impartibile ſit, corpus autem partibile etiam in infinitum, ſicut jam declaravit Ariſtoteles in auditu ſuo, & multi alii.

Intelligere non poteſt eſſe in corpore humano ſecundū aliquam illius partem quia pars illa eſſet

Amplius cum intelligere ſecundum hoc non ſit in corpore humano, vel eſſe poſſit totaliter; hoc eſt ſecundum quamlibet partem ipſius, erit in eo ſecundum quid, & ſecundum aliquam partem ipſius, quia in illa erit vere ac proprie & per ſe; quapropter ipſa erit vere ac proprie intelligens, eodem modo illa erit vere ac proprie animal; cum in ea ſit vere ac proprie anima, ſimiliter ratio & intellectus: cum illa vere ac proprie ſint in ea, erit ex neceſſitate animal rationale; & propter hoc homo; & in alia ſpecie collocari poſſe nulli hominum videri poteſt. Quapropter quædam pars hominis erit homo, & homo erit habens hominem quemdam incluſum in media cellula capitis ſui, partem videlicet illam in qua ponit eſſe ipſum intelligere & alias diſpoſitiones.

homo & animal.

Intelligere non poteſt imprimi humano corpori nec ab ipſo, nec ab aliis corporibus, nec à ſubſtantiis intelligibilibus.

Amplius. Diſpoſitiones hujuſmodi quæ ſunt intelligere, & ſcire, & cætera ſimilia non imprimuntur illi parti à ſeipſa, quoniam tunc idem eſſet agens & patiens à ſeipſo in ſeipſū, danſque & recipiens ſibi ipſi & à ſeipſo, & hoc ſecundum idem, quoniam non eſſet ſecundum partem ſui corporis recipiens diſpoſitionem quæ eſt intelligere, & ſecundum alteram dans, & hoc eſt quoniam non eſt invenire, vel etiam fingere in ea partem aliam quæ dignior ſit dare hujuſmodi diſpoſitionem quam pars alia. A foris igitur & de aliunde imprimuntur diſpoſitiones hujuſmodi. Et propter hoc à ſubſtantia ſpirituali, vel à ſubſtantiis ſenſibilibus, cum illæ non agant niſi per formas ſenſibiles, nec imprimant impreſſiones quæ veniant uſque ad animas noſtras, nec agant hic niſi in corpus, cum nihil poſſibile, vel receptibile ab hujuſmodi formis ſit in nobis niſi corpus, corpus enim agens in corpus per formas ſenſibiles, tunc non imprimet ei niſi formam ſenſibilem. Impreſſio autem formæ ſenſibilis nec intellectus eſt, nec intellectio, nec intelligere, ſed ſenſus, vel ſentire. Quare conſequens eſſet hominem non intelligere, ſed nec etiam intelligere poſſe. Manifeſtum igitur eſt impreſſiones, ſeu paſſiones quæ ſunt intelligere & ſcire, & aliæ hujuſmodi, non poſſe eſſe impreſſiones à formis ſenſibilibus, ſive ſubſtantiis. Neceſſe igitur eſt eas fieri à ſubſtantia intelligibili, vel una, vel pluribus: quia vero ſubſtantia intelligibilis agens in corpus non eſt poſſibile ut imprimat niſi diſpoſitiones, quarum receptibile eſt corpus, corpus autem receptibile non eſt niſi corporalium diſpoſitionum, non imprimet igitur in corpus humanum niſi corporales diſpoſitiones ſubſtantia hujuſmodi Quare non imprimet diſpoſitiones quæ ſunt intelligere, & ſcire, aut aliquæ aliarum hujuſmodi. Poſtquam nec à ſubſtantiis intelligibilibus imprimi poſſibile eſt hujuſmodi paſſiones ſeu diſpoſitiones; ſed neque ab ipſo corpore humano, vel quacunque parte hujuſmodi poſſibile eſt eis imprimi: neceſſe autem eſt ab aliquo vel aliquibus eas imprimi. Manifeſtum eſt conſequenter eas non imprimi, nec advenire homini. Impoſſibile igitur eſt hominem intelligere, vel ſcire, & ad hunc modum de aliis diſpoſitionibus hujuſmodi, quoniam impoſſibile non ſequitur niſi ex impoſſibili.

Exemplum ſpeculi proponit quo ſuam ſententiam cōfirmare nitebatur Alexander.

Manifeſtum eſt impoſſibile eſſe id ex cujus poſitione ſequitur impoſſibile. Sequitur autem ex hoc quod ponitur anima humana non eſſe ſubſtantia ſpiritualis, in qua fiant impreſſiones, ſeu diſpoſitiones hujuſmodi, imo ponitur contemperantia elementorum, ſeu partium corporis humani, per quam aptum & diſpoſitum eſt recipere diſpoſitiones hujuſmodi: quemadmodum claritas & terſio in ſpeculo mulierum diſpoſitio eſt per quam natum eſt aptum, ut in eo fiant apparitiones & reſultationes formarum viſibilium. Sic enim videntur ponere intellectum materialem atque poſſibilem in homine, quomodo ſe habet planities & pollitio in gemmis & lapidibus pretioſis atque metallis. Quapropter ſecundum eos homo non eſt intelligens per intellectum intelligibilem hujuſmodi, niſi quemadmodum per ſpeculum intelligibile, ac ſpirituale, & propter hoc per modum receptionis à foris advenientis. Quia vero intellectum materialem poſuerunt diſpoſitionem corporis, & corpori ad-

hætentem, posuerunt eum à corpore inseparabilem, & ideo cum corpore mortalem ac destructibilem.

Ex quo multa deducit incõvenientia. 1. de inanimatis disputans.

Hanc autem positionem sequuntur inconvenientia alia multa & impossibilia: quorum unum est elementa ipsa vivere & intelligere; cum enim in eis sit contemperantia, vel harmonia, quæ vel anima est secundum errorem istum, vel anima est ex illa, necesse est ipsa esse animata anima humana; & propter hoc viventia intelligentia, & cæteras dispositiones participantia quæ per animam humanam esse habent in subjecto, cujus ipsa perfectio est. Anima enim humana non præstat dispositiones alii quam proprio subjecto, neque efficit eas vel operatur nisi in illo, nec habent esse nisi aut in illa aut in ipso. Invenitur etiam contemperantia hæc in aliis substantiis quam in corporibus humanis, aurum enim metallorum temperatissimum dicunt esse Alchymiæ Magistri, nec tamen ponunt animam illi, nec aliquis adhuc dixit esse animatum. Eodem modo sanguinem dicunt Medici omnem temperatissimum, nec tamen ponunt illum esse animatum.

2. De vivacioribus quibusdam & sagaciotibus animalibus quales sunt cornices & corvi, & sapes.

Quod si consideraveris in complexione animalium in quibus sunt tam variæ, tamque multiplices compositiones & commixtiones elementorum, majorem vitam, & si fas est dicere, animam majorem invenies. In cornicibus enim & corvis id manifestum est, perfectiones autem animæ brutalis nobiliores cæteris animalibus sunt in eis; multum enim appropinquant animæ earum animabus rationalibus, quod ostendit loquela humana quam acquirunt ex diuturna conversatione inter homines, astutiaque mutuandi, & fœnerandi, & quædam aliæ quas hîc tibi non nomino. Manifestum autem est eas esse melancholicæ complexionis, & excidere à contemperantia elementorum in terrestrem compositionem. Ad hunc modum se habet & de canibus in quibus tam modica est contemperantia elementorum, & tamen adeò valent amore benefactorum, adulatione, & applausu quibus adulantur benefactoribus suis. Manifestum igitur est non ex contemperantia elementorum animam esse humanam, nec etiam brutalem, alioquin ubi major esset contemperantia, ibi necesse esset animam nobiliorem, atque perfectiorem esse. Contrarium autem invenies evidenter, si juxta vias istas in complexionibus animalium considerationem feceris diligentem.

3. Idem colligit ex diversis hominum cõplexionibus & defectibus naturalibus agens.

Secundum autem hoc in sanguineis, & intendo in sanguineæ complexionis hominibus, necesse esset animas esse velocioris & acutioris intellectus: Aristoteles autem e contrario sensisse dictus est, videlicet omnes ingeniosos melancholicos esse. In illis hominibus, sive viris, sive mulieribus qui moriones vocantur, manifestum est secundum errorem istum non esse virtutem intellectivam; cum enim indocibiles & incredibiles atque scientiæ & doctrinæ irreceptibiles, manifestum est in eis non esse aptitudinem recipiendi impressiones apprehensivas, sive intelligibiles, quapropter neque intellectum materialem habere. Quare si intellectus materialis anima humana est, sive anima rationalis & non aliud est anima hujusmodi, manifestum est animam humanam non esse rationalem, vel non esse in hujusmodi hominibus, & propter hoc non esse homines. Quod si forte concesserit, necesse habebit concedere in contractis & cæcisa nativitate hominibus animam humanam non esse; si enim perpetuum impedimentum animæ rationalis, qua prohibetur homo ab usu ratiocinandi, vel intelligendi est ablatio animæ rationalis, erunt similiter & prænominata impedimenta, cum perpetua sint ablationes animæ illius. Quapropter non haberet animam humanam cæcus hujusmodi, vel contractus contractione naturali; virtus verò gressibilis & virtus visibilis non minus est ipsa anima humana essentialiter quam intellectiva.

4. Ex freneticis.

Amplius quid respondebit de freneticis, seu quolibet alio modo mente captis? cum manifestum sit in eis non esse possibilitatem, seu aptitudinem ad recipiendas impressiones eruditionis, & doctrinæ, seu alias quascunque intelligibiles. In eis enim videtur esse vel turbata contemperantia & indiscrepantia inversa: quapropter omnino nulla anima. Quia igitur contingit plerumque homines hujusmodi philosophare, & visiones mirabiles videre quæ à sanissimis atque scientissimis hominibus videri non possunt, manifestum est neque animam esse ex hujusmodi contemperantia corporis, neque aptitudinem recipiendi irradicationes hujusmodi esse ex illa; alioquin tam nobiles illuminationes, tamque sublimes visiones non esset possibile fieri in illis: quemadmodum in aqua turbida, seu exagitata non est possibile clare videre, sed neque etiam aquam sic dispositam possibile est esse aptam, sive idoneam ad recipiendum & retinendum formas visibiles. Quomodo igitur non multo fortius in corpore modis hujusmodi turbato & exagitato possibile erit fieri propheticas irradiationes, tamque sublimium visionum splendores? cum tanta facilitate turbatur corpus humanum turbationibus infinitis, sicut turbatione iræ, turbatione doloris & gaudij, similiter timoris & audaciæ ad quas quam proni quamque faciles sunt homines quis nisi insanus ignoret?

5. Ex somniis & extasi,

Amplius irradiationes istæ sunt in somniis, & in extasi, in quibus manifestum est adeo quieta esse corpora, ut ipsi homines quibus ista sunt, mortui videãtur. Manifestum autem est nobiles perfectiones subjectis suis neque mortem, neque destructionem aliam, neque læsionem ullam, vel infligere, vel ullo modorum inducere; quin potius evidens est ipsas confortare, & illustrare subjecta sua. Quare manifestum est tibi per hoc splendores hujusmodi, sive irradiationes non esse dispositiones, sive perfectiones corporum, cum ea, ut prædixi, exturbent atque mortificent.

6. Ex raptu & extasi in quibus debilitatur corpus, intellectus vero confortatur.

Amplius etiam in raptu & extasi manifestum est fieri debilitatem multam corporis, multam autem & fortissimam confortationem intellectus, & illustrationem ipsius. Non est autem possibile ullo modorum ut debilitato subjecto & mortificato potentia aliqua, sive virtus ejus confortetur. Non est igitur possibile ut intellectus, sive anima intellectiva sit virtus, aut via corporis humani. Et per eamdem viam manifestum est tibi, quod neque alicujus partis corporis, cum in nulla parte corporis inveniatur virtus, vel vis, nisi pene mortificata in hora irradiationis hujusmodi.

7. Quia receptibilitas formarum visibilium in oculo nõ facit illum potentem videre.

Amplius si virtus intellectiva non esset in corpore humano nisi quemadmodum receptibilitas formarum visibilium, aut quemadmodum in speculo politio & tersio; quemadmodum autem se habent formæ hujusmodi, scilicet visibiles ad visum, sive videre; sic formæ intelligibiles ad ipsum intellectum, sive ipsum intelligere; receptiones quoque harum & illarum proportionales sunt ad intellectum & intelligere, visumque atque videre: quapropter quemadmodum receptibilitas formarum visibilium non facit oculum potentem videre, sive aptum vel idoneum ad videndum: & intendo ad hoc ut ipse videat, & de speculo visibili similiter se habet. Sic manifestum est per hoc quia homo per intellectum materialem non erit sciens aut intelligens, sicut nec oculus, nec speculum videns est per solam receptibilitatem, sive receptionem formarum visibilium.

PARS SEXTA.

Quod anima non ſit materialis ſeu educta juxta opinionem Alexandri.

Quod intellectus materialis ſive patiens non poſſit cenſeri intelligens per ſolam receptionē formarū ab intelligentia agentis.

QUOD ſi dixerit verum eſſe hoc, quia revera homo nec eſt ſciens neque intelligens per intellectum materialem ſolum, ſed per ipſum, & irradiationem intelligentiæ agentis: neceſſe habet ſimiliter dicere quia oculus, & ſpeculum vident ſimiliter non per ſolam receptionem formarum viſibilium ſeu receptibilitatem; ſed per illam irradiationem quæ venit in utrumque à rebus viſibilibus. Quapropter non potius erit homo intelligens, quam ſpeculum viſibile videns; cum intellectus per ſemetipſum nihil intelligens habeat niſi intellectum materialem, qui non eſt niſi aptitudo ſive idoneitas recipiendi formas intelligibiles, & exterius ad intelligendum nihil habeat adjuvans ipſum niſi intelligentiam agentem irradiatione ſua in prædictum intellectum materialē, quemadmodum in ſpeculum ſpirituale formas intelligibiles. Manifeſtum eſt, & conſequens evidenter non potius hominem eſſe intelligentem; quam ſpeculum virreum, vel ferreum, vel ex aliqua materia eſſe videns.

Actus videndi duo requirit receptionem ſ. formæ viſibilis, & dijudicationem quæ fit ab anima.

Amplius non fuit dubitatum uſque ad tempora iſta quin actus videndi in duobus conſiſtat vel ſaltem illa ad hoc ut ſic requirat videlicet impreſſionem ſive receptionem paſſionis quæ ſit in oculo viſibili, & cognitionem ſive judicationem per quam cognoſcitur res ipſa viſibilis, & judicatur de ea, qualis coloris aut figuræ ſit: judicatio autem hujuſmodi neque in oculo eſt neque oculi; non enim judicat oculus de coloribus, neque dijudicat inter eos. Manifeſtum igitur eſt alterius virtutis eſſe judicationem iſtam ſive dijudicationem quam quæcumque virtus oculi: præſertim cum virtus oculi quæcumque ſecundum errorem iſtum non ſit niſi virtus recipiendi à formis viſibilibus paſſiones ſeu impreſſiones per quas actus videndi perficitur.

Quod in oculo non ſit tantum materiale, ſed debeat eſſe præterea aliquid activum & effectivum viſionis.

Amplius ſi viſio non eſſet niſi receptio impreſſionis à forma viſibili factæ in oculo, tota viſio eſſet, & in oculo & in oculis; quapropter veriſſimè propriéque, & ſingulariter oculus videre diceretur; nulla enim diſpoſitio propriè ac verè probari poteſt, niſi de eo in quo totaliter eſt: quia igitur nec verè dicitur quia oculus videt, nec etiam ab aliquo dicitur, manifeſtum eſt viſionem ſive actum videndi non eſſe vel fieri in oculo. Quapropter aliquid ſui habet actus videndi in alio, propter quod & de illo dicitur: de oculo vero dici non conceditur de illo Iterum autem erit eadem quæſtio utrum paſſibiles tantum, & materiales tantummodo ſint, an etiam activum, & effectivum actus videndi. Quod ſi materiale tantummodo, non erit igitur effectivum actus videndi, imo actus videndi non erit actus, ſed paſſio ſolummodo. Iſtæ autem abſurditates quoniam intolerabiles ſunt declaratur tibi per hoc; quia omne naturale inſtrumentum neceſſe eſt habere operatorem qui illi imperet, & cui ipſum inſtrumentum obediat. Et hoc indubitanter in oculo manifeſtum eſt. Quare eſt virtus in homine quæ oculo imperat volvens ipſum, & revolvens, & opponens centrum ipſius ei, nec ante debita operatio completur viſus ſeu viſio quam centrum ipſius oculi è directo fiat omni rei viſæ. Quapropter manifeſtum eſt, cum omne activum imperativum ſit, & omne agens imperans virtutem activam, & imperativam viſus in omni eſſe vidente: & propter hoc evidenter conſequens eſt viſionem ſive ipſum videre non ſolummodo paſſionem receptam, ſed magis ipſam judicationem eſſe Oculus enim nec in parte, nec in totō videre à quoquam dicitur. Quod enim colores apprehendit vel percipit, & de eis judicat, eoſque ab invicem dijudicat, & diſcernit hoc propriè ac verè ac ſolum videns eſt. Non poteſt autem dubitari quin virtus quæ imperat oculo, volvitque, & revolvit ipſum modis quos prædixi imperat ipſi oculo modo inviſibili. Ob hoc enim hujuſmodi motibus movet oculum, quia deſiderat & inquirit videre: non inquirit autem niſi quod & acquirere poſſibile eſt; & propter hoc poſſibile eſt ut ipſe videat. Jam igitur declaratum eſt tibi per hoc quia neque oculus videt, neque ejus eſt videre, neque alicujus quod in eo ſit, ſed eſt interioris & ſubtilioris virtutis, & ipſi oculo dominantiſſimè imperantis.

Operatiō quæ fit per inſtrumentum habet operatorem alium quam ipſum inſtrumentū.

Amplius omnis operatio quæ per inſtrumentum fit ſive perficitur habet operatorē alium, quā ipſum inſtrumentū cui ipsū ſervit & obedit in illam. Quapropter non ſolus oculus, ſed etiam omnia membra corporis cum ſint organica, & inſtrumentalia habent operatorem imperantem ſibi, & operantem per illud alia omnia. Quapropter manifeſtum eſt hujuſmodi operatricem virtutem eſſe animam multarum ſive multiplicium operationum, & propter hoc non eſſe materialem: pure enim materiale omne, in quantum materiale receptibile eſt tantum, atque poſſibile, & nullatenus eſt effluxivum ſive effluens. Hoc autem eſt quod tota diſputatione iſta declarare intendo, videlicet animam humanam non eſſe purè receptibilem, ſed etiam activam & effluentem: quemadmodum manifeſtum eſt ipſam effluere vitam in omnes partes corporis quod vivificat & regit. Similiter non eſt recipiens tantum illuminationes apprehenſionum ſenſibilium, atque ſcientiarum quæ à parte ſenſibilium ei advenire videntur, ſed etiam actrix, & effectrix earum apud ſemetipſam & in ſemetipſa. Alioquin non eſſet niſi quemadmodum ſpeculum, & liber viſibiliter continens ſcripturam viſibilem alicujus ſcientiæ; neque enim ſpeculum viſibile videre, neque librum ſeu codicem quemcumque ſcire aliquis unquam quantumcumque imbecillis adhuc dixit vel etiam cogitavit. Quapropter ſi anima humana ſecundum eſſentiam ſuam, vel ſecundum partem ſcientiæ ſuæ intellectus materialis tantum eſſet, & nullo modo activus, & intendo quod ſolum modo recipiens eſſet inſcriptiones, ſive cognitiones, liber tantum eſſet deſcriptionum ſive inſcriptionum hujuſmodi, & eſſet liber alij tantum, non autem ſibi.

Quod ſciat intellectus formas intelligibiles eſſe apud ſe, & quod hæc cognitio debeat eſſe aliquid præter ipſas formas.

Amplius cum intellectus materialis ut ipſi dicunt recipit in ſe ſive apud ſe deſcriptiones hujuſmodi formarum proculdubio ſcit earum eſſe apud ſe, vel in ſe, & ſcit etiam eas eſſe ſigna rerum quas per eas apprehendit. Quæro igitur ab erroneis hujuſmodi utrum hoc ſcire ſit hujuſmodi formæ, vel ſigna hujuſmodi, an ſit aliud? Quod ſi eſt ipſæ formæ vel ſigna hujuſmodi. Quo igitur effugiet quin cogatur concedere de ipſo ſpeculo viſibili ipſum ſcire, vel eſſe ſciens, vel videre ſive eſſe videns? & de oculo evidentius eſt, quia paſſio quæ in oculo eſt à forma exteriori viſibili viſio eſt, neceſſe habet concedere erroneus iſte oculum videre vel eſſe videntem, cum manifeſtè neceſſarium ſit omne illud in quo viſio eſt vel videre vel videns eſſe: quemadmodum omne in quo eſt albedo neceſſe eſt album eſſe.

PARS SEPTIMA.

Quod formæ intelligibiles non fiunt in intellectu materiali, sive possibili per receptionem earum ab aliqua intelligentia agente & movente, seu illuminante.

Si scientia est à rebus exterioribus, vel ab intelligentia separata nullus studio aut inventioni locus est.

SI vero dixerit quia ipsum scire, sive scientia, aliud est quam ipsæ formæ receptæ in speculo mentis quod vocant intellectum materialem. Quæro igitur unde est; manifestum igitur est quia scientia in anima humana gignitur, & fit naturaliter, sicut & naturaliter desiderat & quæritur ab eadem Quia igitur à rebus exterioribus sensibilibus non est possibile ipsam gigni, vel fieri in anima humana, cum ultra formas nihil gignatur vel fiat in illa ab eisdem, necesse est ab alio agente illam fieri in eadem, Quod si dixerit illam fieri ab intelligentia agente, quæ est illuminatrix, ut ponunt animarum nostrarum, & sol intelligibilis earumdem, tunc necesse habent concedere illam esse passionem quæ imprimitur ab intelligentia hujusmodi, quapropter neque studium, neque inventio aliquid erit. Si enim infundit intelligentia agens scientias animabus nostris, quemadmodum res sensibiles imprimunt organis sensuũ nostrorum passiones per quas fiunt apprehensiones sensibiles, nullum studiũ, nulla inventio, nulla ars inveniẽdi necessaria est nobis propter apprehensiones, sive cognitiones intelligibiles: sed quemadmodum sufficit applicatio sensuum ad res sensibiles, sive econverso; sic sufficit nobis applicatio intellectus nostri materialis ad intelligentiam agentem, sive econverso ad istas, hoc est ad apprehẽsiones & cognitiones intelligibiles; non enim vel facilius, vel quolibet modo melius imprimi possibile est à rebus sensibilibus passiones sensibiles in organis sensuum, quam formas intelligibiles in speculum intellectus materialis ab intelligentia agente.

2. Idem ostendit exemplo Prophetarũ in quibus nullus locus studio & inventioni.

Amplius prophetici splendores multo majores sunt ac sublimiores apprehensionibus, & secundum errorem istum sunt in animabus prophetarum ab intelligentia agente, quemadmodum illuminationem intelligibilem animarum nostrarum fieri ponunt irradiatione intelligentiæ agentis. Quapropter cum nec studium, nec inventio, nec ars inveniendi necessaria sit irradiationibus videlicet propheticis, multo minus necessarium erit quodcumque istorum cognitionibus & apprehensionibus minoribus; cum non nisi per irradiationem fiant similiter intelligentiæ agentis. Attende autem diligentius in exemplo isto prophetarum quia non in eo studere dicuntur, ut addiscant quæ per revelationem cognoscunt, nec invenire illa, nec inventores dicuntur, neque ulla ars, vel scientia est, quæ doceat prophetare. Siquidem prophetæ quibusdam sacris observantiis purificant & sanctificant se, ut gratiam revelationis impetrent à creatore: sed nec libros inspiciunt propter hoc, nec aliter vel student, vel philosophantur. Nisi quis forsitan, abusione intolerabili, dicat medicos de salute vel morte ægrotantium, & astronomos de ventis aut pluviis prophetare. Hæc igitur indubitanter & arte medicinæ & astrorum scientia prænoscuntur, non autem absque studio & præmeditatione convenienti. Secundum istos vero sola applicatio animarum nostrarum ad intelligentiam agentem, aut econverso necessaria est, & sufficit ad adquisitionem apprehensionum, & cognitionum intelligibilium: quemadmodum sola applicatio organorum sensuum ad res sensibiles, aut illarum ad organa hujusmodi necessaria est, & sufficit ad apprehensiones sensibiles, quæ non sunt nisi passiones.

3. Quia sola receptibilitas nonfacit aliquid esse principiũ, ut patet in vase quod liquorum causa non est.

Amplius qualiter intelligunt quia intellectus est in nobis principium scientiæ; si enim non est nisi instrumentum recipiendi scientias ipsas, non recte dicitur principiũ earum, cũ receptio, neque receptibilitas facit debere, ut vas sive aliquid receptibile dicatur principium liquorum, vel cujuscumque alterius recepti. Qui igitur ponunt intellectum in nobis esse principium scientiarum, proculdubio ponunt ipsum esse principium agens, sive effectivum scientiarum. Hoc autem evidentissimum est in dispositione, vel habitu quem Aristoteles vocat solertiam in libro posteriorum; vocat namque solertiam promptitudinem inveniendi medium. Exempli gratia, per sensum non recipit nisi colloquium cujusdam hominis cum campsore, illeque ex hoc statim cogitat & opinatur de mutuatione pecuniæ ad invicem colloqui. Unde igitur intelligit & mutuationem & colloquium esse de his inter homines illos? Manifestum est enim quoniam nec à sensu, nec per sensum, sed ut dicit Aristoteles, per solertiam. Quapropter manifestum est intellectum nostrum, vel habitum, vel dispositionem qui solertia dicitur potentem esse formare apud semetipsum, vel in semetipso formas intelligibiles pecuniæ, mutuationes, & tractatus eorum de his inter homines illos. Quare manifestũ est apud nos & in nobis intellectum esse non solum materialem receptibilem formarum intelligibilium, sed etiam effectivum & generativum earum apud semetipsum, vel in semetipso, hoc dicit unus ex egregiis Christianorum gentis Theologis.

Adducit exemplum araneæ sentientis casũ muscæ ex concussione telæ suæ.

Ego vero dedi tibi exemplum super hoc in aranea quæ ex concussione unius fili telæ suæ, seu retiaculi imaginatur casum muscæ, & prædam, sive escam, sibi esse illam. Quæro igitur à contradictore, unde tot formæ in imaginatione araneæ, quarum una est forma muscæ, alia forma casus ipsius, alia forma prædæ vel escæ? musca enim non impressit nisi motum sive concussionem factam in tela ipsius. Unde igitur impressæ sunt, & unde veniunt in imaginationem araneæ, nisi ab ipsa virtute imaginativa ipsius, sive arte quam creator indidit animæ ipsius araneæ, ut per illam & texeret retiacula hujusmodi, & per illa venaretur muscas? Est igitur arte hujusmodi vivendi, sive artificium; à foris enim non possunt & advenire formæ hujusmodi; cum antequam muscam viderit vel apprehenderit quolibet modo, & fila producere & telam ex eis texere aggrediatur. Manifestum est siquidem quoniam quam cito excluſa est ab ovo, artificia hujusmodi exercet. Qualiter autem fiat, sicut prædixi, in intellectiva virtute nostra generatio formarum intellectualium ab ipsa, & per ipsam, investigabo perscrutatius in sequentibus, & declarabo, si Deus voluerit.

PARS OCTAVA.

Quod virtus intellectiva est productivæ formarum intelligibilium.

Si virtus intellectiva sit tantum receptibilis formarum non erit in ea studio locus ut nec in visione rerum sensibilium.

REvertar igitur ad id in quo erã, & dicam; quod si non est virtus intellectiva in nobis generativa & effectiva formarum intelligibilium, sed receptibilis tantum earum, necesse est ut addiscere, & philosophari nõ sit nisi formæ intelligibiles ex inscriptione intelligẽtiæ agentis quã somniant. Quapropter si diligentius intenderis vel attenderis, vel studere, vel philosophari nulla ratione seu definitione aliquid erit; causa autem in hoc est quoniam discere per modum istum non erit nisi quemadmodum res sensibiles apprehendere, quod proculdubio non fit per investigationem vel probationem, sed sola applicatione organorum sensibilium

lium ad res ſenſibiles, ſive è converſo, ut prædixi. Eodem modo res intelligibiles ſecundum errorem iſtum non cognoſcentur, ſive apprehendentur niſi applicatione intellectus noſtri materialis ad intelligentiam agentem, ſive è converſo.

2. Idem oſtendit exemplo ſolis irradiantis oculos noſtros.

Amplius ut quid ſudamus? ut quid philoſophamur? ut quid nos inveſtigamus, cum quemadmodum res ſenſibiles abſque ulla inveſtigatione ſe ipſas offerunt, vel etiam ingerunt ſenſibus noſtris, ſic intelligentia agens ipſas offerat, vel etiam ingerat intellectui noſtro per ſemetipſam. Quemadmodum enim ſol res viſibiles ſua irradiatione oſtendit per viſum abſque ulla inveſtigatione, ſic intelligentia agens ſua irradiatione oſtendit nobis res intelligibiles per intellectum noſtrum: propter quod & ſolem animarum noſtrarum, & ſolem intelligibilem ipſam eſſe poſuerunt Ariſtoteles, & ſequaces ejus. Quapropter ſicut ſol iſte viſibilis liberat omnes videntes à labore inveſtigationis rerum viſibilium, ſic ſol ille intelligibilis liberat nos à labore rerum intelligibilium dum eas ſua irradiatione nobis oſtendit.

3. Quia inſtrumenta omnia quæ animæ deſerviunt oſtendunt ipſam. eſſe operativam maximè quantum ad virtutem intellectivam.

Amplius quantæ inſaniæ ſit negare operarium vel operatorem eſſe, cui tam copioſa ſupellex penè innumerabilium organorum ſive inſtrumentorum deſervit ad operandum, quis non videat? neque enim ignorat inſtrumenta omnia inſtrumenta eſſe alterius qui eis utitur, & imperat eiſdem, & propter quem etiam ſunt, ut audiviſti in præcedentibus: nullam autem inſtrumentum propter ſe eſt, & ſibi ipſi imperat. Qui igitur intuetur corpus humanum, & videt ipſum officinam refertiſſimam variorum inſtrumentorum, quomodo negare poteſt, vel etiam opinari non ineſſe operatorem, vel operarium, cui tota ſupellex illa deſerviat in multiplicibus operibus ſuis? Quod ſi dixerit revera anima humana eſt, & operatur quantum ad vires, quibus membra deſerviunt, ſed paſſibilis eſt, & paſſiva tantum, & receptiva quantum ad virtutem intellectualem. Dico quod perverſiſſimus eſt ſermo hujuſmodi; ſequitur enim primum iſta perverſitas, videlicet ut quantum ad illud quod habet anima humana nobilius, atque præſtantius, ſit minus nobilis; cum enim activum inquantum activum nobilius ſit paſſivo ſeu paſſibili in eo quod tali. Quapropter ſi anima humana quantum ad vires ſuas inferiores activa ſit, quæ proculdubio ſunt vires ſenſibiles, quantum autem ad virtutem intellectivam tantum paſſibilis, neceſſe erit quantum ad vires ſuas inferiores ipſam eſſe nobiliorem ac ſuperiorem, quantum autem ad ſuperiores inferiorem atque minus nobilem, quo nihil perverſius cogitari poteſt.

4. Nihil virtutis aut vitij eſſet in nobis ſecundum ſuperiores virtutes quia non eſſent activæ.

Amplius ſecundum hoc quantum ad ſuperiores vires ſuas nihil virtutis, nihil vitij eidem ineſſe poterit, nihil habere poterit laudis vel vituperij; non enim pro paſſionibus quæ paſſiones merè ſunt laudatur quis, vel vituperatur quantęcunque fuerint aut qualeſcumque. Et propter hoc inſtrumentis quæ per violentiam ſolam mota movent alia nihil attribuitur illis de motu, quin potius totus motus attribuitur violentiam inferenti: quemadmodum motus rotarum molendinariorum aquæ moventi ſua inundatione rotam primam. Alij enim motus omnes paſſiones receptivæ tantum eſſe videntur: quapropter omnes motus noſtri, & paſſiones ſi recepti tantum ſunt in nobis, & non à nobis procedentes vel effecti, nihil nobis parient laudis vel vituperij; quoniam nec noſtri eſſent ſecundum hoc, neque nos principia dici poterimus vel ipſorum vel eorum quæ ex ipſis ſequuntur. Aër enim illuminatur à ſole, neque cauſa, neque principium dicitur illuminationum oculorum noſtrorum, vel aliarum illuminationum quæ poſt ejus illuminationem ſunt, ſed nuncius tantum, quemadmodum in præcedentibus audiviſti, & deferens illuminationum illarum. Quapropter neceſſe habent concedere quod nos neque cauſæ ſumus, neque principia operum noſtrorum, ſed medij tantum, & tanquam nuncij deferentes illa: quorum autem neque cauſæ ſumus neque principia, nobis imputanda non ſunt vel ad laudem, vel ad vituperium: quare nulla opera noſtra nobis imputanda erunt vel ad laudem, vel ad vituperium, vel ad culpam, vel ad meritum

5. Quia in nullo iudicio aliquis convenitur apud homines quod aliquid paſſus fuerit.

Amplius in nullo judicio convenitur aliquis apud homines pro eo quod patitur vel paſſus, quantumcunque inique patiatur illud: non enim quia læſus vel vulneratus eſt aliquis judicatur reus, vel condemnatur. Quod autem milites in præliis ſtrenuè ac fortiter agentes percuſſiones graves, & vulnera patruntur, & inde laudantur; manifeſtum eſt non ex meris paſſionibus eos laudari, vel remuneratione dignos judicari Si enim omnino non rebellantes, nihilque contra hoſtes agentes quantumcumque dura vel dira paſſi eſſent, laude nulla, vel ſtipendio digni haberentur: quin potius pro eo quod nihil militaris officij contra hoſtes egiſſent, à duce vel principe exercitus punirentur. Quapropter manifeſtum eſt tibi propter agere vel non agere puniri vel remunerari homines, non propter pati merum ſive ſolum: alioquin oves & boves quæ à carnificibus tot & tanta patiuntur, feræque quæ à venatoribus tam atrociter trucidantur merito remunerabiles eſſent.

Quod martyres non propter ipſas præciſe paſſiones honorantur, ſed propter virtutem qua eas paſſi ſunt.

Propter hoc gens chriſtianorum quæ tam ſublimi veneratione ſanctos martyres vocat, colit, honorat, non propter ipſas paſſiones tormentorum hoc utique facit; non enim laudat in eis paſſiones tormentorum quas in animabus ab ipſis ferri novit, ſed magis propter virtutem per quam dira tormenta vicerint. Vincere autem non eſt dubium quin agere ſit, & virtus qua quis vicit principium eſt, & cauſa vincendi atque ſuperandi dolores, & alia incommoda paſſionum: & ſi exterius, & ſecundum corpus vinci videbantur, interius tamen, & ſecundum animam vincebant immanitatem tormentorum: quapropter in eis invicta ſtetit voluntas, qua creatori tam conſtanter tamquè inſeparabiliter adhærebant, ſimiliter & virtus quæ eos ad peccatum vel vitium flecti non permittebat, qua ipſa tormenta velut iis ſuperiores corde calcabant, & pedibus ſpiritaliter conculcabant: & quod erat in eis præfulgidum atque præſtantiſſimum ipſa tormenta amabant & deſiderabant, propterea quæ de certaminibus ſuis atque victoriis provenire videbant, nec non propter coronam regni quam ſe ſic acquirere, & promereri non dubitabant: erant eis etiam prægaudia, & nobiliſſima gaudia quæ in tractatu ſingulari de virtute patientiæ expoſita ſunt tibi.

6. Quia velle, & imperare, & agere.

Amplius ſi velle imperare eſt, in quo concordant iſti erronei, quomodo non erit agere? Erit igitur velle ſcire, velle intelligere, velle philoſophari agere: velle autem ſive deſiderare, & agere illud ex neceſſitate in eodem ſunt. Quemadmodum motus ad perfectionem quamcumque, & perfectio ipſa neceſſe eſt ut ſint in eodem: quare virtus intellectiva ſaltem à parte iſta qua eſt volens, & inquirens perfectionem ſcientiæ activa erit ex neceſſitate.

7. Quia vires motivæ motuum inferiorum activæ ſūt, quāto magis imperativæ illorū motuum?

Amplius quis dubitat de viribus motivis motuum inferiorum quoniam activæ ſunt? quomodo igitur imperativæ non multo fortius erunt motivæ, & propter hoc activæ ſive effectivæ?

8 Quia virtutes ſunt cauſæ operationum laudabilium.

Amplius qualiter erit verum quod dicit Ariſtoteles virtutes principia ſunt, & cauſæ operationum laudabilium, ſi neque activæ, neque effectivæ ſint?

9. Quia si nec media operationū nobis imputāda sunt nec ipsa extrema, sed tota vita nostra attribuetur intelligētię.

Amplius si omnia media operationum tantum recepta sunt, & emanantia ab intelligentia agente, videlicet non solum apprehensiones, sed etiam effectiones; & non solum scientias, sed etiam virtutes, earumque dispositiones & passiones: nihil igitur erit ibi ex nobis, nihil inquam mediorum hujusmodi: & propter hoc nihil extremorum: hæc autem sunt opera sive operationes. Quapropter tota vita nostra, totaque multiplicitas bonarum operationum nostrarum erit attribuenda, & imputanda intelligentiæ agenti, ut omnino de eis nihil ad nos pertineat, nisi quemadmodum ad vasa de liquoribus; aut ad instrumenta de operationibus; vel quod videtur expressius ad fenestras de irradiationibus. Quapropter nec boni erimus, nec laudabiles quantacumque morum honestate præditi videamur.

De actionibus animæ quibus sibi, & corpori providet.

Aggregata igitur ratiocinatione declaratum est tibi per omnia hæc animam rationalem sive humanam esse substantiam activam, & agentem in semetipsam, & in corpus quod vivificat & regit: similiter generativam scientiarum, & generantem eas apud se, & intra semetipsam, necnon & generantem formas intelligibiles in semetipsa, juxta modum quem explicare conabor, & quod est substantia applicans se corpori & corporalibus, & abstrahens se ab eis cum liberata fuerit à servitute corruptionis vitiorum, & à depressione fantasiarum, & profundatione, & radicatione errorum & iniquitatum: nam non minori servitute premitur vis intellectiva erroribus & perversis passionibus. Dico etiam quod manifestum est ipsam fortitudine sua substentantem corpus, & imperantem ei, & moventem ipsum contra naturam ipsius; cum corpus ipsum pondere suo in unam partem solummodo moveatur naturaliter: ipsa vero moveat ipsum motu voluntario in omnem partem; & intendo in sursum & deorsum, in ante & retro; in dextrorsum, & sinistrorsum, & etiam in circuitu. Ipsa etiam est ei acquirens nutrimentum, & præparans illud excoctionibus, & deputationibus, donec idoneum sit partiri corpori in restaurationem consumptionis quæ fit in eo per motum, & calorem cōtinuè agentes in ipsum corpus. Cum iis autem omnibus ipsa est ei querens indumentum, & ædificans eidem habitaculum sive tectum; & hoc vel naturaliter, sicut vides in avibus nidificantibus, & in quibusdam aliis animalibus ædificantibus, quorum unum est castor, sive bener. Voluntariè vero in hominibus fiunt ædificationes propter corpora humana. Sunt & alij modi quibus & animæ animalium habitacula quærunt, vel procurant corporibus suis, quemadmodum vides in cuniculis, & aliis quæ in speluncis & cavernis inhabitant.

Colligit idem quod supra animas esse activas præsertim ex pugnis animalium inter sese invicem.

Quis igitur nisi extrema desipientia de iis ignorare permittatur animas non solum humanas, sed etiam aliorum animalium substantias activas esse, quarum tam multiplices, & manifestæ sunt actiones. Sed & illud non est prætereundum quod tantæ pugnæ, tantæque concertationes sunt inter animalia, tamque vehementes inquisitiones victoriæ contra se invicem. De quibus neminem eo usque desipuisse credendum est, ut credat non ex fortitudine, & virtutè vehementis actionis unamquamque earum esse; quod enim ex passione sola, per modum quo passio est sive per se, actionem esse impossibile sit, nemo vel ad modicum exercitatus in naturalibus ignorat, cum unicuique manifestum sit ex altero contrariorum per se alterum esse non posse: agere vero & pati sive actio, & passio contrariæ invicem sunt. Verùm secundum errorem istum anima humana dispositio debilissima, & passio levissimè destructibilis esset.

Dicam autem tibi in sequentibus exempla evidentissima, per quæ apparebit tibi evidentissimè animam humanam substantiam esse, & sæpè recedentem à corpore, & sæpè redeuntem ad ipsum. Interim autem prosequar ea quæ restant de prænominatis cognitionibus juxta præmissum ordinem, & promissum: hæc autem est quod juxta præmissum ordinem proximè determinatum est, videlicet de creatione ipsius. Et intendo utrum in corpore creata sit unaquæque anima humana; in corpore inquam cui conjungitur ut ipsum vivificet & regat, an extra illud; juxta quod audivisti in tractatu præcedente istum, ubi audivisti errorem Platonis qui credidit eas creari in corporibus stellarum, & inde ad corpora descendere sive transmitti à creatore. Hic quoque error nonnullis aliis imputatus est. Quidam vero erronei quos gens christianorum non immerito gladio & igne prosequitur, posuerunt eas esse dæmones incarceratos, de quibus non est dubium quin in cœlo creati fuerint, & inde postmodum dejecti. Et de hoc multum audivisti in tractatu secundo primi sapientialis ac divinalis magisterij. Horum igitur error cum errore præcedenti in hoc convenit quod animas extra corpora creatas utrique sentiunt: in hoc autem discrepat seu discordat quod hi ultimi inter dæmones incarceratos, & animas humanas in nullo distinguunt. Quamvis autem neque error evidenter, & sufficienter tibi destructus sit in prænominato tractatu, conveniens arbitror ut aliqua etiam circa errorem istum hic tibi dicantur.

Proponit de quibus agere debeat in sequentibus.

PARS NONA.

Quod anima non creatur extra corpus humanum antequam infundatur.

1. Anima humana si crearetur extra corpus ex parte virium sensibilium saltem inutilis esset.

Dico igitur quia quemadmodum si animæ brutorum animalium extra corpora sua crearentur, otiosa esset earum creatio totaliter; cum esse earum omnino utile non sit nisi in corpore; cum omnis earum operatio in corpore tantum esse habeat, & per illud. Sic creatio animarum humanarum in parte otiosa esset, & inutilis prorsus, videlicet quantum ad vires earum, quarum operationes non est possibile esse nisi per corpus & in illo. Hæ autem sunt vires sensibiles, necnon virtus imaginativa, ac memorativa corporalis. Hoc autem sicut incongruens est omnino sapientiæ creatoris, & omnino non decens: sic non est possibile tale quid vel taliter factum esse ab eodem videlicet otiose, & inutiliter vel in toto, vel etiam in parte. Quare creatio animarum humanarum extra corpora omni modo impossibilis est; neque enim ignoranter possibile est creatorem aliquid otiose aut inutiliter agere, cum scienter sic agere stultitiæ sit manifestæ, de qua non est dubium, quin prohibita sit à creatore impossibilitate evidenti.

2. quia nulla ei acquiritur perfectio in illo statu.

Amplius. Quæ causa animæ humanæ ut esset vel crearetur extra corpus? aut enim acquireretur ei aliqua perfectio in statu illo & loco, aut non. Si nō, nulla intelligitur existentia ejus; cum nihil ei bonum proveniret ex illa; omne enim bonum acquisitum alicui aliqua perfectio est illi. Quod si dixerit quia perfectio aliqua acquiritur animæ humanæ in loco vel statu illo, necesse est perfectionem hujusmodi, vel esse virtutis apprehensivæ nobilis, vel virtutis motivæ nobilis, vel utriusque. Quod si sit virtutis apprehensivæ nobilis, erit igitur scientia vel sapientia. Cum igitur ipsa ingressu corporis amittit illam supervacuè acquiretur ei; manifestum est enim animas parvulorum nec scientiam, nec sapientiam habere: nisi fortè quis dicat quod scientiæ sive sapientiæ sopitæ & sepultæ sunt in eis

juxta ſententiam Platonis, poſtmodum autem procedente ætate deteguntur & revelantur ſtudiis, exercitationibus, & doctrinis: de quo errore multa in prænominato tractatu audiviſti per me, quæ tibi merito ſufficere debeat.

Maximè cum inutiliter acquireret perfectiones quas in ingreſſu corporis amitteret.

Id autem tantum hic dicatur, quia proculdubio inutiliter acquiruntur animæ humanæ perfectiones hujuſmodi quas ipſò ingreſſu corporis amiſſura eſt, vel ſaltem uſum & utendi poteſtatem amiſſura eſt; niſi fortè quis dicat quod uſus earum neceſſarius eſt ante corporis ingreſſum. Tu vero jam audiviſti de ſtatu earum ſi quis eis fuiſſet ante corporum ingreſſum, quia non eſſet niſi tanquam ſtatus hominum cæcorum, atque ſurdorum, cæteriſque ſenſibus, imaginatione atque memoria ſenſibili privatorum. Et juxta hoc, & contra hoc multa alia ibidem tibi dicta ſunt quorum expedit hic reminiſci. Tu etiam vides per temetipſum quod in magnã ſui perniciem atque detrimentum perfectionum ſuarum conjungeretur anima humana corpori ſuo, poſtquam perfectiones ejus ejuſmodi conjunctione vel ſepararentur, vel ſepelirentur, ſicut omnimodo uſum earum amitteret, quod proculdubio injuſtè pateretur, ſi abſque culpa ſua hoc illi accideret.

Iniuſtus etiam eſſet Deus qui eas nulla ſua culpa corpori conjungeret, unde tot perfectionibus privarentur, atque etiam peccandi occaſionem non correctionis acipetent.

Quapropter vel creator optimus eam corpori ſuo conjungendo cum illa injuſtè ageret, vel illa per culpam aliquam meruiſſet. Neceſſe igitur eſſet animas humanas peccaſſe in corporibus ſtellarum, & peccando inibi pœnam antedictam meruiſſe: ex quo ſequitur creatorem non ſolum inique contra eas egiſſe, ſed etiam ſtultiſſimè eas corporibus conjunxiſſe; ſtultiſſimè enim pœna infligitur, quam correctio non ſequitur, ſed magis deterioratio ipſius, cui hujuſmodi pœna irrogatur: Manifeſtum enim eſt animas humanas deteriores fieri in corporibus, quam eſſent extra corpora. Manifeſtum etiam eſt ipſa corpora multiplicem occaſionem. imo cauſas urgentiſſimas peccandi præſtare animabus, quod adeo evidens eſt, ut neminem intelligentem latere poſſit. Quod ſi juxta quorumdam deſipientium deſipientiam non ad correctionem, ſed ad vindictam creator animas humanas induxit corporibus, non ſolùm conjungendas, ſed etiam penè mortificandas, quin etiam ut dixi ſepeliendas, & penè extinguendas, ut neque ſemetipſas ſentiant aut cognoſcant, neque ſtatus ſui præteriti ullatenus reminiſcantur. Manifeſtum eſt igitur ibi illas graviſſimè peccaſſe, cum inde expelli eas, & dejici, & in tam durum atque horrificum carcerem detrudi meruerunt. Jam autem contra hoc, & contra errorem Pythagoræ ratiocinationes, & deſtructiones multiplices audiviſti in ſæpe dicto tractatu, propter quod non eſt neceſſe ut hic repetantur tibi.

3. Quia in aliorum corporum generatione forma non producitur extra materiam.

Amplius in generationibus corporum manifeſtum eſt quod corporea forma non generatur, nec fit extra materiam, ſed in materia tantum; quare igitur in hominibus econtrario ſe haberet res? videlicet ut forma hominis quæ utique anima eſt ſeorſum longe, & extra materiam ipſius, quæ non eſt niſi corpus humanum, fieret vel generaretur.

4. Quia nihil eſt generatio quã productio formæ in materia.

Amplius. Manifeſtum eſt quia generatio non eſt niſi generatio formæ in materia, in his quæ ſunt videlicet ex materia & forma: quapropter generatio hominis non erit niſi generatio animæ incorporeæ, cum ipſa anima forma ſit ipſius corporis aut materiæ.

5. Quia generatio nõ eſt ubi nihil fit, nec anima ſcilicet, neque corpus.

Amplius ſecundum hoc generatio hominis nihil eſt: ubi enim nihil fit nihil generatio, ubi autem nihil omnino novum eſt, nihil eſt omnino generatio. In iſta autem incœptione qua dicimus hominem generari, nihil novum eſt cum anima antiqua ſit, & corpus antequam illa eidem adveniat taliter fabricatum, atque completum ſit.

6. Quia nihil eſſet generatio quã ingreſſus animæ in corpus, quaſi ingreſſu habitatoris in domum ſit illius generatio.

Amplius ſecundum hoc nihil erit quod generationem dicunt, niſi novus ingreſſus latronis in carcerem, aut inhabitatoris alterius in domum. Neutrum autem iſtorum ingreſſuum à quoquam dicitur generatio, vel etiam dici poteſt: quapropter ſecundum hoc nec generatio hominum aliquid erit, nec homines generabuntur. Quod ſi dixerit quis quod generatio ſit hominum, vel eſt ſaltẽ quantum ad corpora quæ veriſſimè generari videntur. Dicò in hoc quod homo iſte valde longe eſt à ratione, & loquendi rectitudine; non enim propter hoc ſi ædificatur alicui domus dicendus eſt inhabitator generari vel ædificari. Et ad hunc modum ſi generatur alicui equus; nec dominus eſt nec dicitur propter hoc vel in ſe, vel eques generari. Nec propter hoc ſi alicui operario generatur vel fabricatur inſtrumentum, dicendus eſt ipſe vel fabricari vel generari, & de veſte ſimiliter ſe habet. Quia igitur hæ ſunt comparationes corporis humani ad animam humanam, videlicet quæ ſunt domus ad inhabitatorem ipſius, & equi ad equitantem ipſum, ſive ad equitationem, & inſtrumenti ad operatorem. Manifeſtum eſt cum homo inquantum homo ſit inhabitator humani corporis, & tanquam ſeſſor ſive eques ad ipſum, & tanquam operator ad inſtrumentum operationum, manifeſtum eſt neque generationem, neque fabricationem corporis neque aliam ſimilem diſpoſitionem ejuſdem attribuendum eſſe homini propter illud. Et quoniã cum aggregaveris ea quę hic tibi dicta ſunt contra errorem iſtum de animabus humanis cum his quæ in tractatu tam ſæpe tibi nominato audiviſti, quieſcet intellectus tuus, & confirmabitur in firmitate & veritate certitudinis, nec relinquetur tibi dubitationis vel erroris in parte iſta ullum veſtigium.

Proponit de quibus agere debeat.

Incipiam perſequi quæ reſtant de natura animarum humanarum Et primum quam ob cauſam in corpore vel in corporibus tam noxiis eiſdem, tantaque impedimenta nobilibus perfectionibus earum præſtantibus velit eas creator eſſe, & creet eas in ipſo. Deinde de ſtatu earum, & imperio in corporibus. Tertiò de modo eſſendi ipſarum in illis, & in tribus partibus illis confirmabo capitulum iſtud.

PARS DECIMA.

Quod rebellio ſeu defectus, & perverſitates hominis à principio nativitatis ſunt plagæ, & ægritudines contra naturam.

Difficultatem eſſe maximam cur Deus animam humano corpori tã ſibi noxio aptaverit, cum animabus irrationalibus nihil ſimile contingat.

DIco igitur imprimis quia nec parvam nec levem admirationem habet quod creator optimus, ac ſapientiſſimus tam ineptum, tamque noxium inſtrumentum ut eſt corpus humanum, tam nobili operario, ut eſt anima humana, vel aptaverit vel dederit. Corpora namque cæterorum animalium animas ipſorum neque avertunt à rectitudine legum ſuarum naturalium, neque pervertunt eas in contrarium, neque obtenebrant eas aut prohibent à cognitione eorum quæ ſibi vel ſalubria, vel noxia ſunt, nec prohibent illas ab operationibus quæ ſibi neceſſariæ ſunt, quin ſtatim ut natæ ſunt illas aggrediantur, & exequantur duce ſolo numine naturæ ſive naturalis cognitionis: homines vero ſoli adeo obtenebrati naſcuntur, ut neque de cibo ſive alimento vel curent, vel curare noſcantur, ſed neque gradi, neque quidquam quod vitam ipſorum, vel ſuſtentet vel nutriat, vel quolibet aliorum modorum adjuvet operari vel poſſunt, vel ſciunt. Videmus ſiquidem

perdices nondum penè excluſas ab ovis, imo etiam cum aliqua parte ovorum evolantes, & ad paſtum matrem ſequentes. Quis ſatis admiretur artem vel artificium aranearum in filis perducendis, & retiaculis texendis, atque venatione muſcarum, cum mulieres in illa doctrina vel diſciplina quovſque valeant edocere: de avibus vero rapacibus quis explicet inſidias earum, prædaſque quas faciunt de animalibus, & rebus aliis quas ſibi noverunt eſcam eſſe quaſi per peritiam ipſarum indicibilem, qua cognoſcunt ſibi ſalubres eſcas, & dignoſcunt noxias, cæteraque innumera artificia quibus utuntur in ædificandis, compingendiſque nidis, in exquirendis materiis de quibus illos ædificent vel compingant. Deſipientiam vero imo obtenebroſitatem etiam ſuper omnem brutalem ignorantiam in qua naſcuntur homines, & in qua ſunt animæ eorum, donec paulatim per nutrices vel nutritios, & totius vitæ ſuæ conſuetudine aliquatenus ad eruditionem proficiat quis ignoret?

Perverſitatem illam qua ipſis brutis deteriores ſunt homines naturalem eſſe non poſſe.

Quis intelligens nobilitatem humanã & præcellentiam hominum ſuper alia animalia, animæque rationalis ſuper animas irrationales non videat hanc diverſitatem vel potius perverſitatem non ſolum innaturalem, ſed etiam contra naturam, & intendo contra legem & ordinem naturæ eſſe per omnem modum; cum initia & rudimenta naturalia proportionalia naturaliter ſint, & eſſe debeant perfectionibus ſuis. Quapropter quemadmodum perfectiones hominum, & animarum rationalium incomparabiliter præcellentiores ſunt perfectionibus cæterorum animalium, & animabus ipſorum, ſic neceſſe eſt & initia perfectionum humanarum, & animarum rationabilium ſuper omnem comparationem præſtantiora eſſe initiis ſeu rudimentis animalium irrationalium & animarum ipſorum. Quare cum econtrario prorſus ſe habeat, manifeſtum eſt hanc diverſitatem ſeu perverſitatem eſſe non ſolum innaturalem ut prædixi, ſed etiam naturæ contrariam.

Appartere in hominibus defectũ univerſalẽ, quantum ſpectat ad regimen vitæ.

Amplius quis dubitat defectum viſus plagam eſſe naturæ in animabus naturaliter videre debentibus, & ad hunc modum ſe habet de aliis viribus ſeu virtutibus quæ naturales vocantur. Cum igitur appareat in hominibus & animabus humanis non ſolum defectus univerſalis, ſed etiam perverſitas contraria omnibus viribus exceptis apprehenſivis quibuſdam videlicet ſenſibus. Et intelligo defectum univerſalem in virtutibus regitivis quibus vitam ſuam regere ab ipſo initio nativitatis ſuæ noverunt animalia omnia præter hominem ſolum. Intendo autem regimen vitæ cautelam à noxiis, & inquiſitionem ſalubrium ad vitæ ſuſtentationem, & ejus conſervationem atque perfectionem, de quibus jam aliqua numeravi tibi, & nominavi: noſti ſiquidem parvulos ad carbones ardentes, ad gladios acutiſſimos toto hiatu currere, eiſque ora ſua & manus applicare, donec læſionem ſenſerint ab eiſdem, & tunc cum dolore & ejulatu ab illis reſiliunt. Sed nec mamillas matrum tunc cognoſcunt, neque etiam poſtmodum, donec frequentia ſugendi eas, ut ita dicatur, didicerint. Scis etiam ut prædixi quare ipſis renuentibus, & ejulantibus lac, & alia nutrimenta puerilia in ore funduntur, vel immittuntur: cætera vero alia mox nata vel ad mamillas matrum, vel ad alios paſtus, & alimenta ſponte vel currunt, vel volant. Manifeſtum igitur eſt ex omnibus his iſtos defectus in hominibus vel animabus humanis non ſolum defectus vel imperfectiones eſſe naturæ, ſed etiam plagas graviſſimas. Omnis enim læſio naturæ plaga proculdubio illius eſt; pervertitas vero illius naturæ longe major plaga ipſius eſt, evidenterque defectus imperfectionis ipſius, & intendo perverſitatem qua econtrario ſe habet naturali ordinationi, quemadmodum ſi rectus ſive rectitudine naturaliter incedere cogitur perverſitatis eſt. Similiter qui manibus pro pedibus utitur vel potius abutitur multo tempore infantiæ indubitatæ perverſitatis eſt. In aliis autem animalibus juxta debitum, & decentiam naturæ ſubinverſa ſe habent, & ut tibi dixi cum arte & artificio vivendi, & lege ſibi congruentibus naſcuntur cætera animalia, homo ſolus cum perverſitate imo cum perverſitatibus multis.

Perverſitas hominis ſpectatur maximè in iis quæ ad morum honeſtatem pertinent.

Amplius cum nemo intelligens dubitet honeſtatem morum vitæ humanæ decorem & perfectionẽ eſſe & ſicut dicit quidam ex majoribus philoſophis Latinorum nos eſſe natos ad perfectionem & honeſtatem, maximè ſentit unuſquiſque in ſemetipſo rebellionem jugem atque fortiſſimam contra illam. Quemadmodum autem in nobis nulla eſt rectitudo honeſtate pulchrior, aut præclarior; ſic nulla perverſitas in nobis cogitari poteſt iſta rebellione deformior aut indecentior: quapropter manifeſtum eſt ſi honeſtas ſanitas eſt ſpiritualis hominum ſeu animarum humanarum rebellionem iſtam ſeu plagam vel ægritudinem eſſe contrariam.

Quod homo & qualiter rebellionem, & ægritudinem primam in ſeipſo experitur. *Pars* II. *in Codice Carnot.*

Si quis autem quærit quæ vel qualis eſt iſta rebellio, conſideret in ſemetipſo qua difficultate ſe applicavit ſcientiarum ſtudiis & virtutum exercitationibus; quantam neceſſarium eſt ipſum habere pugnam contra invidiam, iram, & alias hujuſmodi peſtiferas paſſiones quæ difficile vel repelluntur, vel vincuntur; quanta fortitudine eiſdem reſiſtitur, ut cognoſcat in ſemetipſo perverſitatem animæ ſuæ, ſive perverſitatem propriam quæ nonniſi vi aut violentia, imo etiam adjutorio magno, & admirando divinæ gratiæ debellari non poteſt. Miror autem ſi quis ignorat violentiam perverſitatis in concupiſcibili à parte luxuriæ, vel qui potius luxuria eſt. Juxta hunc modum quis ignorat perverſitatem virtutis iraſcibilis à parte iracundiæ, à parte timiditatis, & à parte audaciæ, aliarumque hujuſmodi peſtium quarum omnium radix nobiſcum naſcitur? Eodem modo eſt evidenter videre perverſitatem ſimilem in vi noſtra rationabili in qua invenitur tanta facilitas ad credendum quod credere non expedit, tanta tarditas ad credendum ea quę credere non ſolum eſt expediens, ſed etiam ſalutare. Deinde quanta difficultate non ſolum noxiæ credulitates, ſed etiam cogitationes avelluntur à vi noſtra rationabili tunc in ſemetipſo ſentiet, & experimento cognoſcet hanc veritatem atque ad interius rationem confiteri cogetur eandem habere, &c.

Quod dici non poſſit naturalis eſſe illa infirmitas hominis. *Pars* II. *in Cod. Carnot.*

Quod ſi fortè dixerit non plagam eſſe imperfectionem ſive perverſitatem iſtam, ſed magis naturam aut naturalem diſpoſitionem eſſe; cum & perpetua, & univerſalis ſit; ſed & ipſa teneritudo humanorum artuum aliter ſe habere non ſinit parvulos; tanta namque teneritudo eſt membrorum ipſorum, ut omnino & pedes ad greſſum, & manus ad operationem ineptiſſimæ ſint, donec proceſſu temporis congruentia alimentorum, & educatione firmentur, & confortentur ad operationes propter quas ſunt. Reſpondendum eſt igitur homini hujuſmodi, quia iſta infirmitas ſive debilitas pars miſeriæ eſt, & imperfectionis: & quoniam natura humana incõparabiliter eſſe deberet immunior atque liberior ab illis, quã natura cęterorũ animaliũ, tantoque magis acceleranda eſſet ſua perfectio, quam cęteris animalibus, quanto ipſa eſt eis nobilior atque perfectior. Quare retardatio hæc ſuæ perfectionis quæ per teneritudinem, & infirmitatem ſit eidem, manifeſtum eſt eam fieri præter debitum, & ut dicatur juſtum naturale ipſius.

Quapropter neceſſe habent cauſam aliam aſſignare infirmitatis & miſeriæ hujuſmodi, & quoniam

Quod cauſa illius non

cauſam

& casus vel natura.

causam prædictam per hoc ipsum quod prædictum est removere necesse habent, concedere coguntur de necessitate plagam miseriæ istius providentia gubernatoris universi qui est Deus altissimus inflictam esse. Naturalem enim ipsam esse humanæ naturæ impossibile est; nulli namque naturæ læsio sua naturalis est, quin potius contra naturam, cum ei adeo adversetur, eamque quousque pervertat, & non solum illam naturæ irrationalium animalium parem faciat, vel adæquet, sed etiam longe inferiorem vel viliorem, & ignobiliorem efficiat. Cum igitur nulla natura in sui deteriorationem naturaliter intendat, vel in ullam læsionem sui, manifestum est non de intentione naturæ humanæ deteriorationem tantam ipsius, & læsionem tantam processisse, sed neque à casu ut prædictum est. Casum enim removent universalitas & perpetuitas; quoniam omnis casus & particularis est & ad tempus.

Sed iustitia Dei non malitia dæmonis.

Quapropter necesse est tantam deteriorationem vel ab ipso gubernatore naturæ creatore benedicto, vel ab adversario, sive hoste naturæ humanæ inflictam fuisse, vel modo alio procuratam. Jam autem feci te scire quod hostis naturæ humanæ qui scilicet studio vel intentione quærit nocere ei, non est nisi princeps malignorum spirituum cum toto exercitu eorumdem. De potestate vero ipsius jam feci te scire qualiter restricta, & limitata sit; & quoniam non potest ipse nisi quantum posse à creatore benedicto permittitur, cujus omnipotentissima voluntas est fortissima ligatura, & quoad omnem modum insolubilis. Tu etiam scis quod nunquam fuit potestatis illius ut posset sive pervertere sive subvertere universam naturam humanam, legemque nascendi aut pariendi hominibus naturalem nullatenus immutare benedicto generi humano potuisse.

Quod dolor partus in matribus ut & aliæ calamitates sint in pœnam peccati.

Amplius unde est tantus dolor pariendi matribus? quanto enim fructus nobilior tanto deberet esse matri jucundior. & ipse partus non solum sine dolore deceret ut esset, sed etiam cum gaudio. Quid igitur causa est ut cætera animalia sine dolore matrum nascuntur, homines autem soli cum tantis doloribus? Dico igitur quod videre debuisset Aristoteles pœnas & miserias hominibus inflictas, imo toti generi humano non sine causa rationabili fuisse illatas. Causa autem rationabilis propter quam pœnæ à justissimo creatore infliguntur non est nisi culpa; si enim sine culpa pœnæ cuiquam infliguntur, non est dubium quin injustè illæ infligantur. Quapropter cum injustitia nullum locum habere possit apud creatorem, manifestum est culpam illam esse causam pernicioſæ pœnalitatis, eamque præcessisse pœnalitatem hujusmodi: dignum enim & justum est, ut causa præcedat effectum, & culpa vindictam; alioquin contingeret innocentes puniri pœna immerita, & vindicari in eos culpas quas non haberent, quod est manifestè injustum.

PARS UNDECIMA.

Quod plaga seu rebellio prima est ex peccatis primorum parentum providentia universalis gubernatoris inflicta.

Quodetiã in parvulis pœna sit hujusmodi miseria.

QUod si dixerit Aristoteles, vel aliquis de sequacibus ejus parvulos qui nascuntur non meruisse pœnalitates hujusmodi, jam respondi sufficienter tibi in duobus tractatibus, quorum alterum vocavi, cur Deus homo, alterum vero inscripsi de vitijs & peccatis quantum ad primam sui partem, & repetam tibi aliquid de his quæ super hoc in tractatibus illis dicta sunt, videlicet hoc quod pœna sive pœnalitas, & vindicta est & pœna sive pœnalitas. Vindicta quidem in eos quibus pro culpa ab eis commissa inflicta est, in aliis vero videlicet qui ex illis nati sunt qui delictis suis vindictam hujusmodi meruerunt pœna est naturalis, & hæreditaria illis sive hæreditas, in parentibus autem ipsorum conquisitio seu conquestus. Quia igitur ex omnibus quæ hic aggregata sunt tibi, colligitur aliquos homines peccasse, & peccatis suis miseriam atque pœnalitatem meruisse, ex qua & ista consecuta est quam parvuli nascendo contrahunt, manifestum est pœnalitatem istam non esse vindictam in eis qui ex primis parentibus hominibus naturali lege nascendi procreati sunt vel quotidie procreantur. Propter quas autem causas vel vilitates ab eisdem contrahantur vel perseverent in filiis copiosè, & sufficienter per me audivisti in aliis: & posui tibi exemplum in lepra qua alicui pro delicto suo à Deo infligitur, cujus filius leprosus nascitur: in quo exemplo manifestum est quia lepra vindicta fuit in patre, in filio natura naturaliter tradita, & hoc est quoniam à carne corrupta patris non immerito transfunditur corruptio lepræ in carnem filij ex leprosa patris generatione. Fortassis autem possibile est leprosum patrem generare filium non leprosum.

Posito quod deveniendũ sit ad primos parentes ostendit pœnam non potuisse esse in filiis eorum nisi præcessisset in his peccatum, & vindicta pro peccato.

Amplius declaratum est tibi per me alias non esse possibile omnes homines sic natos fuisse ut eos nasci videmus, & intendo ex parentibus hoc est ex patre & matre naturaliter. Alioquin ascenderent causæ generationis istius in infinitum; cum omnes parentes uniuscujusque hominis essent ex parentibus aliis, & illi iterum ex aliis, & hoc non haberet finem. Jam autem hoc removi tibi remotione demonstrativa: quapropter necesse est aliquos homines non esse genitos ex parentibus, quapropter per modum alium venerunt in esse. Creator igitur per modum alium fecit illos: & hoc est quod expresse legitur in lege Hebræorum quia *formavit Deus hominem de limo terræ*, & deinde *masculum & fœminam creavit illos*. Quid igitur tantis doloribus nascuntur, quid tantis doloribus educantur, quid tantis difficultatibus provehuntur ad hoc ut sciant vivere, vitamque suam regere, & moderari, custodire & confirmare? Cum manifestum sit hæc omnia tam grandia mala esse, tamque pœnalia qua de causa placuit creatori humanam naturam si innocens erat tantis malis affligere, & à dignitate sua, ac nobilitate, quâ cæteris speciebus animalium tam longe præcellebat, in tantam ignominiam, & vilitatem eam dejicere? Quia igitur afflictio innocentium imprimis creatorem optimum causam non habet, & intendo imprimis hoc videlicet ut ipsi primi affligantur, & afflictio eorum prima sit quod quidem est dicere alia non præcedente sicut videre est in exemplo de lepra, quia lepra filij innocentis vel alia afflictio ipsius nullatenus esset nisi alia illam afflictio præcessisset, quæ sicut prædixi vindicta est illata pro delicto, quemadmodum sicut cæpit lepra à delicto, & fuit imprimis vindicta: sic necesse est miseriam in qua, & cum qua nascuntur homines à vindicta cœpisse, & propter hoc occasione delicti primitùs illata; alioquin quam haberet excusationem incogitabilis bonitas creatoris, si innocentem naturam humanam, tanta imo tòt & tantis miseriis condemnasset.

Pœna quoque peccati est quod anima rationalis primo lumini vicinior non ita cito lumen recipiat ad vitæ

Amplius manifestum est naturam humanam primo lumini naturali ordinatione longe viciniorem esse omni anima brutali sive irrationali. quapropter si lumina naturalium cognitionum naturaliter, & ordine naturæ descendunt à lumine primo, necesse est ut priora & majora lumina cognitionum hujusmodi descendant prius super eam quam super aliquam aliarum. Hæc autem sunt lumina hujus-

Cõtinuatur Pars 12. in Cod. Carnot.

administrationem ut animæ cæterorum animalium.

modi videlicet artificium conquirendi victum, & regendi, & conservandi vitam propriam. Quia igitur ista lumina tam copiosè descendunt super animas irrationales naturaliter, necesse est ut multo majora ac præclariora descendant super animas rationales: manifestum autem est econtrario se habere, omnis enim anima rationalis manifestè cœca nascitur quantū ad regimē vitę suæ, & corporis sui, & quantum ad artificium conquirendi vitam corpori suo, & cognoscendi salubria victui & noxia. Sed neque patrem neque matrem cognoscere prævalet parvulus, neque mammillas matris, donec multo usu hæc omnia didicerit. Manifestum igitur est illuminationem hujusmodi non ordine naturali sic descendere, ut animam humanam primo lumini propinquam sic transiliat, ut eam in sua tenebrositate sic dimittat, & ad inferiores animas se transferat.

Idem ostēdit exemplo solis media omnia prius illuminantis quam ad ultimum perveniat.

Amplius in operationibus naturæ non est saltus, nec interruptio; sed procedūt unaquæque à factore suo per media omnia imprimentes eis impressiones suas continuè, nullo excepto quod receptibile sit hujusmodi impressionum, quemadmodum videre est in operatione solis quæ est illuminatio, vides inquam quod in omnia media luminis receptiva lumen perfundit donec veniat ad ultimum receptibile illuminationis quod est terra, & omne quod est terræ in parte ista simile videlicet quod non est receptibile luminis nisi superficie tenus. Quod autem aliquid in aëre medio illuminabile relinquat tenebrosum lumen solis non est possibile, sive nubes, sive nubilum, quin illuminetur pro modo, & mensura suæ receptibilitatis. Quapropter si per hunc modum sunt illuminationes spirituales descendentes à lumine primo, cum manifestè media sit anima rationalis inter lumen primum, & animas irrationales utpote superior, & lumini primo intimior, impossibile est illam relinqui lumine hujusmodi privatam sive obtenebratam. Cum igitur manifestum sit parvulos sic nasci, hoc est in tenebris, & cæcitate quas prædixi, quæ cæcitas propriè in animabus est, consequens est evidenter non secundum ordinem naturæ, imo contra illum; nec secundum modum operationis ipsius, imo econtrario saltum istum, & interruptionem luminationis hujusmodi in animabus humanis fieri & factum esse. Contra igitur est hujusmodi cæcitas & tenebrositas in animabus humanis. Quapropter sicut antedixi cum sit gravissima læsio animarum humanarum, manifestum est ipsam esse plagam earum.

Quod si dicas de hujusmodi lumine dari à Deo per gratuitam voluntatem prout libuerit multo magis animæ humanæ copiosius lumen dari debuisse.

Si vero non secundum ordinem naturæ, nec per modum operationis ipsius est descensus hujusmodi luminum à lumine primo, sed per gratuitā bonitatē ipsius: ita ut quibus vult minus de his luminibus quibus non vult nullum vel penè nullum sicut apparet in anima rationali. Quærendum igitur est ab homine hujusmodi cum animæ humanæ non minus indigeant luminibus hujusmodi, & incomparabiliter utilius illa reciperent utpote ad longe plures utilitates, & incomparabiliter majores: qua de causa magnificentissimam bonitatis suæ largitatem in eas quantum ad hoc extendere non voluit creator optimus, ac benedictus si cura fuit ei semper, & incessanter illuminare formicam lumine suæ providentiæ de thesaurizando sibi congruo alimento, & de conservando eodem, qualiter parvulis humani generis providere contempsit? Si enim merita attendit, manifestum est animas irrationales dona illuminationum hujusmodi non meruisse: si vero respexerit ad demerita necesse igitur aliquem vel aliquos hanc restrictionem magnificentissimę largitatis ipsius demeruisse De animabus enim parvulorum certissimum est ex eis quæ præcesserunt ipsas nihil meruisse, vel demeruisse. Quapropter conveniens est indubitanter alicujus vel aliquorum aliorum peccatis evenire justissimo judicio creatoris, & justitia quam sæpe tibi declaravi.

Quod Deus primos homines in ætate perfecta creaverit.

Amplius quia primi parentes non ex parentibus ut antedixi nati sunt; alioquin non essent ipsi primi; cum necesse sit omnes parentes præcedere filios suos, quæro ab hujusmodi in qua ætate vel statu ab ipso creatore facti sunt, & non est verisimile quod in ætate illa parvuli. Alioquin necesse esset ipsum creatorem eumdem involvisse pannis, & lactasse, aliaque omnia officia nutritionis eisdem exhibuisse, atque processu temporis ex embrionibus illos in homines formasse, quod non solum puerile ac fœtidum est, sed omnipotentissimæ sapientiæ creatoris incongruum. Ut quid enim perfectionem eorum tamdiu distulisset tam longa volumina tantis temporibus evolvisset? sed neque operatio creatoris hujusmodi operatio est; necesse enim est differre operationes naturæ ab operationibus quæ à creatore sunt per semetipsum. Natura namque in tempore, & per motus, & immutationes operari necesse habet, & per conflictus & pugnas, atque victorias contrariorum & repugnantium: quapropter resistentias, & retardationes multiplices habet in operationibus suis. Creator autem omnipotentissimus solo beneplacito voluntatis suæ, & mandato imperiosissimo sua opera operatur. Quapropter impossibile est ipsum habere resistentias, aut retardationes in operationibus quas per semetipsum operatur. Primos igitur homines fecit similiter, atque perfecit; & propter hoc in ætate completa, & corporum perfectione: & quoniam indecentissimum est corporibus jam adultis, & perfectis, atque barbatis infantiles aut pueriles animas infundere sive dare, necesse fuit animas primorum hominum in complemento virtutis & perfectionis infusas esse. Turpissimum namque est, & rationi prorsus incongruum hominem barbatum esse corpore, & infantem mente: similiter consummatum esse corpore, & animis sive anima incipientem. Quapropter quoniam ab operibus creatoris necesse est longe esse omnem deformitatem, omnem indecentiam, atque turpitudinem, necesse est animas illas primorum hominum juxta perfectionem corporum illorum perfectas fuisse perfectionibus suis naturalibus. De perfectionibus autem hujusmodi est perfecta imperiositas supra corpora, & membra ipsorum: non est autem perfecta hujusmodi imperiositas, ubi rebellionem habet, aut retardationem obedientiæ sive executionis. Quapropter manifestum est corpora primorum hominum, & membra absque ulla rebellione obedientissima fuisse animabus suis, & absque tarditate exequendi imperia earumdem. Manifestum etiam est tibi hoc esse debitum jure, & lege naturæ quam ipse creator constituit, manifestum etiam est tibi quod status ille animarum illarum regalis prorsus erat & imperialis.

Quòd iustū sit delinquentem puniri in quo delinquit: quare ex rebellione animæ contra Deū facta sit corporis rebellio in animam.

Quoniam autem nihil justius est quam unumquemque delinquentem in eo puniri in quo delinquit, manifestum est si primi homines contra Dei regalitatem sive imperiositatem rebellione deliquerunt, & eam in eis inquantum fuit minuerunt, consequens esse lege justitiæ ut in ipsa sua regalitate sive imperio hoc ipsum quod creatori intulerant paterentur. Merito igitur & jure æquissimo factum est, ut corpora sua, atque membra debitam naturaliter eis obedientiam non exhiberent si ipsi creatori debitam non exhibuerunt Attende autem quod nulla obedientia major invenitur quam ea quæ est naturaliter corporis ad animam suam, & membrorum ipsius ad eamdem, nec minor debet

esse

esse homini cuicumque ad creatorem; manifestum est nulla pœna justius potuisse puniri homines illos, quam privatione vel diminutione obedientiæ naturalis quæ sibi à membris suis, & corporibus debebatur, si simili privatione peccaverunt contra creatorem. Quare manifestum est ex his quod pœna ista à creatore illata est eidem; cum dubitari non debeat creatorem eis pœnas illas quos punit infligere quæ justissimæ ac convenientissimæ sunt.

Quod nulla sit similis rebllio in brutis.

Peccato igitur aliquo primorum hominum facta est ista rebellio atque perversitas in corporibus eorumdem. Quod si quis dixerit quod in corporibus animalium brutorum, & in animabus eorumdem est ista rebellio cum ipsa non peccaverint, nec patres eorum. Respondeo in hoc istud esse manifestè falsum; ex quacumque enim passione, sive ex ira, sive libidine imperent corporibus suis & membris, absque ulla rebellione eis obediunt.

Passiones contra animam rebellantes non posse in nobis dici inculpabiles.

Quod si forsan dixerit passiones hujusmodi in nobis inculpabiles esse; quoniam in nobis sunt ex eo quod communicamus cum brutis animalibus: & propter hoc sicut apud illa culpam non habent, sic in nobis imputanda non sunt ad culpam. Respondeo in hoc quia merito apud illa culpam non habent quia ipsa in potestate non habent vincere se ab illis, vel reprimere illa. Apud nos vero nemo nisi insanus ita esse dicere potest; secundum hoc enim non esset possibile nos peccare, sicut nec illa, & nihil esset inhonestas vitiorum apud nos: quapropter neque honestas virtutum. Manifestum est quippe nobis esse potestatem avertendi nos ab hujusmodi passionibus & turpitudinibus, & reprimendi eas: alioquin non esset nobiscum agendum de virtutibus, aut moribus, sicut neque cum illis: nec lex aliqua nobis ponenda esset sicut nec illis. Quapropter iniquæ essent omnes leges quæ talia prohibent, iniqui judices omnes qui talia judicant.

Exemplis rem confirmat.

Exemplum quoque manifestum in hoc de populo qui non habet ducem, aut protectorem; & de populo qui habet ducem & protectorem potentissimum supra se ad corrigendum, & corripiendum ipsum & avertendum ab omni stultitia & delicto. Quis enim non videat quoniam isti populo qui habet adjutorem, & defensorem imputanda sit omnis nequitia, & quoniam sit pro peccato quolibet puniendus: populus vero stultus, & impotens non ad pœnam judicabitur cum isto. Evidentius vero exemplum est in viro forti habente arma, & gladium, & vires ad deffendendum se, & de puero ac debili & omnino gladiis exposito. Sic enim est de unoquoque animali bruto quæ contra passionem hujusmodi nullam prorsus deffensionem habent, nullasque vires; sed passionibus illis omnino exposita sunt. Nos vero econtrario hæc omnia naturaliter habemus. Quapropter nulli intelligenti dubium esse potest illa in parte ista per omnem modum inculpabilia esse: nos autem manifestè culpabiles, atque ut hujusmodi puniendos.

Quod ad parvulos quoque pertineat infirmitas illa naturalis propter corruptionem corporis generantis.

Si vero quæsierit quis cur ista perversitas atque corruptio transit in parvulis, qui nihil omnino peccaverunt; aut quare tota posteritas primorum hominum miseria ista affligitur; cum pœna ultra culpam intendi non debeat, & innocentes non sint cum nocentibus involvendi. Licet sufficere debeat exemplum quod tibi in præcedentibus posui de lepra, rememorationem tamen faciam te eorum quæ supra hoc audivisti in tractatu quem vocavi cur Deus homo. Reminiscendum etiam est tibi quod audivisti in naturalibus de virtute seminis humanæ generationis, & quid per ipsum transfundatur in prolem; quemadmodum enim ex ipso non est generare aliquid naturaliter nisi homo sit neque nisi corruptus homo; cum à corrupto homine secundum corpus in quo est hujusmodi decidatur. Nec tu mireris si operatio ista naturæ videlicet humana generatio secundum similitudinem est, & quia corruptio naturalis est: non est enim mirabile si corruptus corruptum generat; præsertim cum per corruptionem generatio hujusmodi fiat, & intendo corruptionem naturalem esse quæ in primis componentibus hominem, hoc est in animabus & corporibus ipsorum infusa, & indita est, atque quousque adhærens, ut non nisi omnipotentissima virtute creatoris abradi, & funditùs extirpari possit. Cum autem consideraveris istam corruptionem perscrutatius in ipsa anima humana, rationalitatem sopitam atque sepultam, brutalitatem vero, & perversitatem brutalitate longe deteriorem eidem animæ humanæ ex conjunctione corrupti corporis adventitiam; in corpore vero humano sic corrupto, hoc est ex corpore corrupto per concupiscentiam generationis sive seminationis, invenies vim sive virtutem sic corrumpendi, & pervertendi animam rationalem nisi adjutorium divinæ gratiæ eam reprimat & prohibeat. Nec hoc mirum tibi videri debet; cum in vino virtus inebriandi, obtenebrandi, ac pervertendi animas etiam sapientia provectas manifestè apparet. Sic vides & in divitiis & in delitiis quantum pervertant, atque subvertant animas quæ se illis applicant, & conjungunt nisi creatoris gratia adjuventur & protegantur. Quid igitur mirum est si corpus quod tam forti conjunctione animæ humanæ sociatur & unitur, & tanquam forti vinculo naturæ ei astringitur illam corruptione profundissima inficit, & obcæcat; cum illa prænominata vinum videlicet, & deliciæ atque divitiæ quæ quasi tantum à foris eidem appropinquant illam sic & quousque immutent.

Deinde propter virtutem seminis ex concepta imaginatione generantis quod & cõfirmat exemplis.

Reminiscі etiam debes quid virtutis, & quantum semen humanæ generationis retineat ex imaginatione seminantis illud. Quid igitur mirum si ex ardore concupiscentiæ & vehementem & intimiorem impressionem recipit; cum desiderium & voluntas concubitus longe intimiores atque profundiores sint in anima seminantis. Insinuo etiam tibi rememorationem ejus quod ingeniatus fuit pater gentis Hebræorum qui ascendentibus arietibus oves in conspectu posuit virgas amigdalinas particulatim decortizatas, ut imaginatione varietatum colorum hujusmodi per fervorem coïtus similis varietas in fœtuũ velleribus appareret. Audivisti etiam de Regina quæ in conspectu suo picturã habens æthiopis nigerrimi, factumq; est per modũ eumdem ut pareret filium æthiopi nigredine simillimum. Propter quod suspecta de adulterio apud regem per Aristeum philosophum excusata est, & imaginatio picturæ illius causa fuisse nigredinis in filio sic corrupto, sic genito per sapientiam prænominati philosophi inventa est & detecta.

PARS DUODECIMA.

De brutalitate seu animalitate quam ex peccato primorum parentum contraximus.

Quod ista perversitas brutalitate longe deterior sit, nec brutalitas tantum sit.

DEbes autem scire quod perversitas ista non brutalitas ut dixi, sed brutalitate longe deterior sit: si enim brutalitas esset necesse esset ut esset equinitas, vel asinitas, aut bovinitas, aut aliqua harum hujusmodi. Quod si esset ita indubitanter homo per hujusmodi perversitatem assimilaretur uni speciei animalium irrationalium. Manifestum autem est quoniam ipse assimilatur multis & fortè omnibus aliqua perversitate: sicut iracundia leoni, rapacitate lupo, insidiositate vulpi,

Cõtinuatur Pars 12. in Cod. Carnot.

venenosa mordacitate serpenti, superbia seu præcipitatione equo: & ad hunc modum se habet de alijs, & propter hoc magnus ille philosophus hebræorum & rex similiter dixit, quod *homo comparatus est jumentis insipientibus, & similis factus est illis*. Non dixit comparatus est uni vel similis uni jumento, est igitur brutalitas ista seu animalitas potentia similis unicuique animalitati irrationali, sive brutalitati, & est sicut semen sive seminarium omnium vitiorum & inordinatarum passionum quæ in brutis animalibus inveniuntur, & est sicut radix omnium illarum, & sicut fons & scaturigo omnium illarum, sive generativa, sive facile receptibilis materies ipsarum, quemadmodum massa informis facile recipit quantamcumque impressionem, sic per hujusmodi corruptionem est anima humana in omnem turpitudinem vitiorum facile mutabilis, videlicet ut eam facile recipiat, vel eam facile generet in seipsa. Et ideo stabilivi tibi corruptionem istam, & declaravi imbecillitatem aliquorum philosophorum circa esse ipsius in hoc quod eam non cognoverunt; cum tamen animæ humanæ nihil magis cognoscibile sit de seipsa: & ostendi tibi quod ipsa est ægritudo naturalis in animabus nostris, ex qua inordinatæ passiones tanquam colores febriles, licet spirituales fuerint in animabus nostris. Ostendi etiam tibi quoniam ipsa est injustitia naturalis quod est dicere à natura, & nobis innata naturaliter, sive originaliter; & quoniam ipsa est vitium naturale, & peccatum quod dicitur originale apud doctrinam christianorum; & quoniam hujusmodi peccatum, seu vitium non est commissum, sed potius originale & generatione contractum, & non debetur ei pœna actualis, sed qualem in illo tractatu qui est de vitijs & peccatis tibi ostendi, hæc igitur animalitas spiritualitati contraria est.

Ps. 48. 13.

Quid sit spiritualitas brutalitati illi contraria.

Spiritualitas autem est perfectio per quam avertimus imprimis ab animabus nostris mala spiritualia quæ sunt vitia & peccata, atque pænas, quæ pro eis redduntur judicio creatoris. Per hanc similiter quæruntur animabus bona spiritualia, quæ sunt virtutes omnes, & dona gratiarum, sed & præmia futura quæ sunt partes fœlicitatis æternæ. Propter hoc debet esse manifestum tibi quod per hanc corruptionem incurvantur animæ nostræ ad ea bona, quæ post nos & sub nobis sunt, quænominantur terrena, temporalia, transitoria. Per spiritualitatem vero avertimur ab ijs, & erigimur ad quærenda & obtinenda bona nobiliora quæ prædixi: & sicut jam audivisti, animalitas ista non est actu species aliqua animalitatis, sed privatio quædam est rationalitatis secundum actum tantum vel usum, non secundum essentiam ipsius rationalitatis; quapropter animal in quantum animal nondum est homo, vel equus, vel asinus in actu, sed potentia tantum est unumquodque horum: sic hujusmodi animalitate homo animali non est similis in effectu adhuc, per hoc videlicet quod est animal, non est inquam similis alicui speciei animalis, sed assimilabilis tamen unicuique speciei: & propter hoc per similitudinem hujusmodi potentiæ est sicut asinus, & sicut equus, & ad hunc modum se habet de alijs.

De duplici nativitate animali & spirituali.

Quapropter manifestum est tibi per hoc quid intendant doctores gentis christianorum in sermone quo dicunt homines nasci animales sive brutales; videlicet quia nascuntur in dispositione contraria, sive statu contrario spiritualitati antedictæ. Propter quod ipse legis christianorum lator dicit evidenti sermone quia *nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto non poterit intrare in regnum cælorum*. Nativitas enim hujusmodi qua ut prædixi nascuntur animales sive brutales prohibet nos ab ingressu regni cælorum; dejicit enim nos & demergit in brutales similitudines, quæ sunt deformitates animarum nostrarum & vitia pessima, ut nemo nisi indignissimus etiam vita qua vivit hic & damnatione æterna dignissimus illa habeat: & propter hoc non nisi æternis supplicijs puniendus; merito igitur vita ista animalis sive brutalis extinguenda est, & vita contraria assumenda. Assumptio autem vitæ novæ sive susceptio, verissime nativitas est & renovatio: quare manifestum est quod necesse est hominibus mori quantum ad vitam illam animalem, sed renasci, quod est incipere vivere, quantum ad vitam spiritualem.

Necessitas novæ generationis in baptismo quo ejicitur & mortificatur animalitas: ut non dominetur.

Et ista est renovatio, sive regeneratio per quam ab originali corruptione, imo perditione salvare se credit gens christianorum in lege & fide sua; cum enim prima & originali sive naturali nativitate nascantur in eam corruptionem quæ ut prædixi ducit irrevocabiliter in damnationem, & mortem æternam, non solum frustra sive vane nascerentur homines illa naturali nativitate, sed etiam in perniciem suam; necesse igitur fuit ut vel omnino cessaret in genere humano naturalis generatio, vel ut divina voluntas malo consuleret, & occurreret quod generatio hujusmodi inducebat. Manifestum autem est tibi quod hujusmodi generationi non erat possibile ut occurreretur nisi per generationem contrariam sicut neq; vitæ animali nisi per generatione contrariã. Quapropter manifestum est quia & mori & renasci, & revivere, & resurgere ad vitam aliam necesse habent homines, & hæc est causa institutionis baptismatis apud gentem christianorum: & hanc credit gens illa tota virtutem baptismatis videlicet regenerativam, & renovativam, & prædictæ animalitatis mortificativam; eo usque videlicet ut rebellare possit recte vivere volentibus, non autem dominari. Dejicitur igitur virtute baptismatis à regno & dominatione quæ regnabat ante sive dominabatur, & dira servitute premebat animam humanam ante susceptionem baptismatis, & premeret ulterius, nisi virtus baptismatis prohiberet. Hæc est igitur sanctificatio baptismatis juxta fidẽ & legẽ & doctrinam christianorũ, qua ut prædixi brutalitas ista sive animalitas de regno suo & dominatione dejicitur & spiritualitas, qua scilicet nõ animaliter sed spiritualiter vivitur, virtute baptismi præstatur.

Quod mortificata per baptismum concupiscentia revivisc it per peccatum mortale ut incipiat dominari.

Debes autem scire quod quamdiu custodit sive conservat quis in se virtutem & gratiam baptismalem, tamdiu liber est & regnat atque dominatur super animalitatem istam, licet ipsa rebeller plurimum. Cum autem per mortale quodcumque peccatum extinguit quis in se hujusmodi & gratiam & virtutem, quasi amissis armis impotentia ducitur, & vincitur, in pristinamque servitutem redigitur, nec ad libertatem atque dominationem vitæ spiritualis, nisi per recuperationem amissæ gratiæ reparatur seu restauratur; & hoc fit & per pœnitentialem satisfactionem, per illam enim restituitur ad amissam gratiam & virtutem. Hæc eadem originalis corruptio vetustas apud legem & fidem christianorum dicitur propter similitudines multas quas habet ad vetustatem corporalem, quas metu prolixitatis hic prætereo.

De duplici incendio & gelicidio mortifero n pariter & salutari.

Scito etiam cum ijs omnibus quia per istam corruptionem nascimur, & persistimus usque ad susceptionem primogenitæ gratiæ, & virtutis ad bona spiritualia & æterna frigidi & gelidi; ad ea vero quæ carnis & mundi sunt ardentes & flammej; in gelicidio igitur illo & igne isto nascimur. Emicant autem flammæ de igne manifeste ab initio pubertatis, & hæ flammæ sunt ardores desideriorum carnalium, ira invidiarum & odiorum, omniumque concupiscentiarum inordinatarum. Tibi quoque manifestum est quia ab ardoribus debemus esse frigidi & gelidi. Ad vera autem bona, videlicet spiritualia

ritualia, & æterna ardentes esse debemus, & fervidi, amore scilicet fortissimo & desideriis, similiter contra mala vitiorum, & peccatorum, iræ & odiorum implacabilium excandescentes. Vides igitur duo incendia, & duo gelicidia; & alterum incendium similiter esse perversum atque mortiferum, quapropter necesse fuit extingui hujusmodi incendium, quod non nisi per aquam contrariam fieri vel decuit, vel potuit: & quoniam gelicidium mortiferum similiter à nobis exterminari necesse fuit, & econtrario nos ardere non solum salutare imo necesse fuit: & quia non nisi per contrarium ignem fieri non poterat, necesse fuit nobis adhiberi ignem hujusmodi gelicidio contrarium. Jam igitur declaravi tibi per hoc quod necesse est ignem, & aquam adhiberi nascentibus hominibus aquam videlicet qua extinguatur perversum illud atque mortiferum incendium: ignem vero non solum quo dissolvatur & exterminetur ab hominibus pestiferum illud gelicidium, sed etiam quo fiat in eis vivificum ac salutare quod prædixi incendium, quo videlicet piis ac sanctis desideriis ardeat ad bona propter quæ obtinenda finaliter creati sunt.

Quod aqua & ignis spiritualis sit ipsa spiritualitas animalitati contraria unde concludit necessitatem baptismi.

Jam autem declaravi tibi alias quod ignis iste, & aqua ista res una & eadem sunt, videlicet ipsa spiritualitas, quam dixi contrariam animalitati seu brutalitati quæ animabus nostris est ex antedicta corruptione. Aqua namque quoniam ardores perversorum desideriorum, perversarum irarum, invidiarum & malorum odiorum flammas exterminat & extinguit: ignis vero ardores piorum desideriorum ac sanctorum, irarum bonarum & odiorum rectorum ardores emicat & emittit. Vides igitur hic evidenter causam baptismatis, vides necessitatem & utilitatem ipsius. Nec tibi pavendum est quin alias, & per aliam viam possibile sit omnipotenti creatori reformare homines ac sanctificare, sed placuit ei per beatum ac benedictum unigenitum suum vitam tradere hominibus sicut in lege christianorum expressum est. Sciendum insuper est tibi quod virtus ista baptismatis innumeris miraculis approbata est, & à gente christianorum tanquam vivifica ac salutifera recepta atque servata.

Cur Deus malum animalitatis in totam posteritatem primorum hominum derivari permisit.

Quapropter si quis quærit ut quid omnipotentissimus primusque creator malum animalitatis in totam posteritatem primorum hominum derivari traducique permisit; & quam ob causam non illud funditus de genere humano exterminaverit, ut neque rebellionem ejus esse sineret aut permitteret. Respondemus igitur in hoc quoniam circa malum illud remedium baptismale adhibuit quo scilicet vinceretur ac dejiceretur. Rebellionem vero de qua prædixi ad multas utilitates, & profectus salubertimos sustinuit reservari. Et de his & aliis malis omnibus jam tibi responsum est pluries in aliorum tractatuum capitulis, specialiter autem in tractatu qui præcessit istum in capitulo videlicet de providentia ac gubernatione universi, & in prima parte tractatus de vitiis & virtutibus in capitulo de originali peccato. Voluntas namque sapientissimi optimique creatoris quam non est possibile esse unquam nisi bonam, mala sinit potius esse ut ex illis bona innumerabilia & immensa potius eliceret, quam ea omnino esse non sineret. Et de rebellione ista quot & quantos terrores sanctos, quot & quantas humiliationes, quot & quantas providentias in Dei dilectis & electis operatur, saltem occasionaliter? demum quot & quantis victoriis occasionem, & materiam, quot & quantis meritis & coronis subministret: christianorum lex & doctrina ipsaque scientiarum observantissima exercitia patefaciunt & declarant.

His autem ita positis erit studiositatis & solertiæ tuæ hæc omnia congregare, ut per hoc stabiliatur tibi peccatum primorum hominum, ipsumque causam fuisse corruptionis istius atque perversitatis, videlicet ut cum debeamus nasci rationales nascimur brutales per modum qui expositus est tibi; & cum debemus nasci recti & ad sublimia bona erecti, nascimur ad vilia & merito pravitatis suæ contemptibilia incurvati; juxta vias istas quemadmodum supradixi ad ea bona ad quæ ardere debemus gelidi, ad ea vero ferventes ad quæ frigidi omnino esse debemus. Apparet etiam evidenter de errore virtutis nostræ appetitivæ inferioris sive gustus spiritualis qualiter ea quæ honestatis sunt, nobis vel desipiunt, vel malè sapiunt, ea vero quæ sunt vitiorum & inhonestatum qualiter nobis sapiunt & bene delectant. Intolerabiliter igitur insipiens & imbecillis est, qui ex ista perversitate seu corruptione non evidenter cognoscit ægritudinem spiritualem nobis innatam; cum ex corruptione simili palati exterioris, & errore virtutis appetitivæ corporalis unusquisque in se & in aliis indubitanter cognoscat ægritudinem corporalem.

Recapitulatio præcedentium ubi ex depravatione gustus spiritualis colligit ægritudinem animæ sicut ex gustus corporalis deprava. tione corporis ægritudo colligitur.

PARS SEXTA.

De corruptione & perversitate virium animæ.

ADdam etiam hic de perversitate virtutis irascibilis quæ adeo corrupta, & perversa est ut per eam vitiis nostris & peccatis pacem habeamus, ita ut nec eis irasci, nec illa persequi valeamus; cum tantæ injuriæ nostræ, & contumeliæ sint, & omnino tanta nostra mala, ut nulla majora vel graviora nobis à quibuscumque quantumcumq; atrocibus hostibus possint ullatenus irrogari. Quapropter manifestum est hanc esse sanitatem atque rectitudinem illius per quam quis eis irascitur implacabiliter; bello scilicet quod nec treuga suspendi, nec pace sopiri unquam possit ullo modorum, sed tanquam juratus hostis in omne detrimentum eorum, atque perniciem totis studiis circa illa & totis viribus excandescet. Manifestum est igitur tibi per hoc quod insania eorum, atque perversitas est pacem habere cum hujusmodi pestibus, vel etiam eas ad punctum temporis tolerare. Cum igitur gladio, & igne, omnibus studiis atque conatibus exterminanda sint mala ista, atque similia videlicet, superbia, audacia, pusillanimitas, crudelitas, & remissio, & quæcumque alia, velut morbi quidam pestilentiales virtutem nostram irascibilem sic inficiunt, pervertunt atque corrumpunt.

Irascibilis potentiæ perversitas consistit in pace quam habet cum vitiis.

Quis autem adeo insipiens est vel delirus, ut videns hominem hinc podagra, hinc festula, hinc cancro, hinc lupo, morbo videlicet qui lupus de toto corpore natus est, morbis, atque ulceribus percussum occasionabiliter non cognoscat mala ista & adventitia, atque irrogata, & nullo modorum ex primitiva compositione seu constitutione corporis illius esse: & intelligo primitivam compositionem quæ sola naturalia præter aliam admixtionem habuit. Quis igitur non videat læsiones morborum & ulcerum ex alieno esse, & non ex proprio primitivo: cum etiam videatur morbos hujusmodi non negligendos & perdurare sinendos, sed potius omni medicamentorum genere, omnique arte medicinæ circa eos esse pugnandum. Manifestum igitur est quod non ex ordine naturæ puro & primitivo tale effectum est corpus illius hominis. Quanto igitur magis de proportionalibus in anima humana quantum ad vim ipsius irascibilem de morbis seu ægritudinibus ignorare permittitur, quia non ex creatione sua sunt virtuti nostræ irascibili; nihil enim perversum ex

Exemplo hominis ulceribus pleni confirmat ægritudinem animæ ex peccato natam.

parte creatóris vel ingeri vel infundi possibile est cuicumque ex creaturis. Adventitia igitur sunt hæc tot & tanta mala, & aliena prorsus à puritate & bonitate finis irascibilis. Manifestum igitur est quod ex conjunctione corporis sunt ei mala hæc, sed neque dubitare potest aliquis intelligens, quin sine his eam esse oporteat, & in dispositionibus contrariis in quibus consistit evidenter sanitas ipsius.

De voluntatis infirmitate qua non nisi debiliter bonum velit.

Quod si ad virtutem concupiscibilem ipsius nobilem attendas, invenies eam perversitatibus pernitiosissimis & infirmitatibus laborare: adeo namque debilis est ad bona volenda, atque concupiscenda ut vix vel modicũ caput erigat, & vix dicere possit vellem, tu autem nosti quod verbum optativi modi quod est vellem dicit voluntatem jacentem, sed elevato ad modicum capite admodum somnolenti hominis qui evigilans caput levat, sed somno gravatus cum difficultate levatum facile reponit in lectum. Verbum autem indicativi quod est, volo, voluntatem dicit erectam, stantem firmiter, & absque mutatione imperantem. Et ad ea quidem quæ vitiorum sunt & inhonestatis invenies voluntatem erectam, firmiterque stantem & audacter imperantem quæ inhonesta & turpia sunt: invenies etiam eam inflectibiliter & infrangibiliter obduratam contra bona, ita ut nullis exhortationibus ad ea flecti valeat. Quemadmodum membra quæ obduruerunt & obriguerunt morbo aliquo, ita ut flecti & aptari se ad debitas operationes non possint, ita ad modum istum invenies voluntatem in quibusdam hominibus pertinacia irremovibiliter & immobiliter obduratam, unde & usualiter duri vocantur, & in sermonibus prophetarum de ista duritia multoties arguuntur. Notum est etiam tibi membra humana in morte inflectibiliter obrigescere. Sic de morte ista spirituali, quæ est vitæ spiritualis, de qua prælocutus sum extinctio, procedit ista rigiditas sive duricies, & de ipsa animalitate procedit per modum effectionis.

Quod in eo deteriores sint homines belluis ipsis.

Manifestum est tibi de animalibus irrationalibus quod à passionibus suis, videlicet à concupiscentiis sola necessitate aversibilia sunt; quoniam necessitate & non libertate ad concupiscibilia sua feruntur animalia hujusmodi: quapropter servituti nequissimæ, atque turpissimæ se subjiciunt & addicunt homines qui passionibus hujusmodi se assuefaciunt, & libertate nobilissima & pulcherrima se privant, utpote qui æstimari non sufficiunt tam irreparabile detrimentum. Quod si attenderis quam spinea, quam noxia, quam abominabilia cupiunt & volunt, non miraberis errorem atque perversitatem virtutis appetitivæ gustabilis in parvulis, & mulieribus & prægnantibus quæ carbones & cineres lutumque spurcissimum vehementissimo ardore appetunt, quodque abominabilius est spurcissimis & persordidis voluptatibus, quæ nec etiam nominandæ sunt, quæ morte hominum inextinguibili desiderio quasi esuriunt, & sitiunt, quæ nec etiam morte eorumdem satiantur, nisi sanguinem eorum biberint, aut corda ipsorum propriis dentibus laceraverint: hujusmodi crudelitas non iracundiæ humanæ est, sed immanitatis belluinæ.

De perversitate virtutis rationalis.

Ad vim vero rationalem si attenderis, invenies eam miserabiliter vulneratam multis perversitatibus corruptam, & suorum utilium ac salutarium pernitiosissimis ignorantiis obtenebratam. Quam tarda namque sit hæc anima humana ad ea credenda, vel addiscenda quæ necessaria sunt componendæ ac decorandæ vitæ ipsius, quam difficile ei suadentur interdum; cum neque testimoniis miraculorum quæ indubitanter testimonia sunt creatoris, suaderi possunt eidem; qualia sunt illa quæ de futura vita fides christiana, atque similiter & illa quæ de cura & gubernatione creatoris sunt. Dum viderint malos florere, bonos affligi, vix credere possunt per providentiam creatoris optimam talia fieri, nec oportet omnem multitudinem exemplorum de rebus hujusmodi adducam. Quanta difficultate injurias nobis irrogatas obliviscamur; beneficia vero memoriter teneamus unusquisque conspicit in semetipso. Deinde ipsas stultas, varias & noxias cogitationes quam gravi pugna repellit à se anima humana, quanta difficultate bonas ad se advocat & in se retinet? Sola anima seipsam negligit aut ignorat, cui de pulchritudinibus suis atque perfectionibus nulla cura est, omnique rectè philosophantium consensione firmatum est, vitia erroresque vitiosos atque culpabiles læsiones esse humanarum animarum, morbosque & vulnera, necnon deformitates, & turpitudines. Quare è contrario necesse est virtutes ac debitas cognitiones, sanitates humanarum animarum esse pulchritudines earum & perfectiones spirituales, nec dubitatum est adhuc turpiter agere omnes illas qui vitiosè agunt & culpabiliter: turpitudo autem ista propriè visu corporali, & per se non apprehenditur, sed magis visu spirituali: quemadmodum & pulchritudo contraria solo visu spirituali, hoc est, virtute rationabili quæ est visus spiritualis solummodo cognoscitur. Quia igitur sanitates istæ naturales sunt animabus humanis juxta modum & intentionem quos audivisti, licet in ipsa infusione sua qua infunduntur sive conjunguntur corporibus humanis & nascuntur in ipsis, ex ipsa conjunctione corporum corruptorum, ut prædixi, corrumpantur, manifestum est istas ægritudines & vulnera adventitia & innaturalia esse, ut audivisti. Et hoc videtur insinuasse Mercurius philosophus Ægyptius hoc sermone, *animam*, inquit, *detinet obtorto collo*, intelligens hoc de corpore à quo depressionem & corruptionem patitur quæ nõ permittit se erigere ad sublimia & nobilia bona: similiter eam non permittit dirigere se à tortitudine & perversitate vitiorum.

Quod miseria hæc animam de statu debito & convenienti sibi deturbet.

Manifestum igitur est tibi per omnia hæc quod miseria hæc animæ humanæ cujus partes aliquas, & non omnes nominavi tibi, noxia valde est, & omnino indecens animæ humanæ, quia ipsa est declinatio atque perversitas à debito statu suo; alioquin nec vitia nec virtutes imputanda essent ei. Nihil enim ab ea requiri potest vel ab alia quacumque substantia intelligente præter debitum statum ipsius; ipsa enim se habens sicut decet, & sicut debet omnino inculpabilis est: sic autem decet se habere unamquamque hujusmodi substantiam, sicut natura naturaliter ei constituit. Quapropter & decens vel debitum esset unamquamque animam humanam se habere, secundum animalem istam corruptionem, & hoc est esse prostitutam esse omnibus antedictis perversitatibus, & laborare eam omnibus antedictis ægritudinibus: aut natura naturaliter è contrario unicuique animarum humanarum se habere constituit: quapropter cum omnis lex & constitutio naturæ & justa & decens & decora sit: vitia autem omnia & iniqua, & indecentia, atque turpia sint, imo veræ turpitudines, manifestum est animam humanam è contrario hujusmodi corruptioni atque perversitati se debere habere; cum dubitari non possit ex antedictis, omnes perversitates, vitia, & turpitudines esse, atque læsiones & vulnera.

Miseriam illam licet originalem non tamen esse naturalẽ colligit.

Ex omnibus igitur aggregatis declaratum est tibi miseriam istam, licet originalis animabus humanis adhæreat, non esse tamen eam sic naturalem, ut vel à creatione vel à creatore per se de-

ducenda ſit : à creatore enim per ſe, vel ex ipſa creatione nihil malitiæ, nihil perverſitatis ineſſe poteſt animabus humanis, quoniam à puro fonte bonitatis nihil poteſt emanare malitiæ. Conſequens etiam eſt ex illis, quæ nemo ignorare permittitur quin declinandum ſit, & pro viribus fugiendum animabus humanis ne malæ ſint, & quin ſit eis enitendum ad hoc ut bonæ ſint, & ad hoc ut bene, hoc eſt, dicere decenter ac debitè, atque ordinatè ſe habeant; alioquin inculpabiliter, quantumlibet malè, & quantumlibet inordinatè ſe habeant, nec ad vituperium, neque ad pœnam eis eſt imputandum.

Cæcitas Ariſtotelis & aliorũ philoſophorũ qui hoc ignoravere.

Declaratum etiam eſt tibi per hoc intolerabilis cæcitas Ariſtotelis & aliorum qui iſtam animalitatem, ſeu brutalitatem quam toties nominavi tibi naturalem poſuerunt hominibus, ſeu animabus humanis; & tanquam formam naturalem in qua animalibus naturaliter, imo eſſentialiter communicant. Jam autem feci te ſcire, quod animalitas qua animalia irrationalia ſunt atque brutalia non eſt in eis perverſitas, ſed rectitudo. Et quemadmodum dixi tibi rapacitas in lupo, & inſidioſitas in vulpe non ſunt vitia atque perverſitates ullo modorum, quin potius pulchritudines & artificia naturalia vivendi ſive victum conquirendi : in hominibus autem turpitudines, atque deformitates, & perverſitates ſunt intolerabiles. Neque animalitas hujuſmodi, videlicet quæ deformitas eſt, & perverſitas in hominibus, forma generis aut perfectio eſt, qua videlicet homo animal eſt, neque homo ex illa ſive per illam dicitur animal, ſed animalis juxta ſermonem qui in lege chriſtianorum legitur, videlicet quod *animalis homo non videt ea*

1. Cor. 2. *quæ Dei ſunt*, & apud gentes chriſtianorum animales uſualiter vocantur homines qui animalibus irrationalibus ſimiles ſunt ſtultitia, deſipientia & aſinitate concupiſcentiarum & aliarum paſſionum, quibus, ut ſæpe dixi, neceſſitate feruntur & agitantur animalia irrationabilia.

Quod iſta perverſitas non ſit homini eſſentialis, ſed accidentalis & ſeparabilis.

Revera igitur communicant homines aliis animalibus in genere, ſcilicet animalis; cum genus eſſentiale ſit omnibus ſpeciebus ſuis, & individuis earum : iſta vero quam dixi perverſitas accidit, & ſeparabilis eſt & actu, & ratione; & paulatim minuitur in hominibus qui ſapientiæ ſtudent, atque virtutibus quouſque domita evacuetur, & liberetur anima humana à ſervitute & oppreſſione illius, ſicut legitur in lege ipſa chriſtianorum ubi dicitur quod *creatura liberabitur à ſervitute corru-*

Rom. 8. *ptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei*; eſſentialia namque nõ ſolũ in ſpecie humana, ſed etiã in omni alia ſpecie animalis pulcherrima ſunt, & ordinata quantum in ipſis eſt, & in eis quæ habent à parte creatoris. Extraneum igitur eſt ab eſſentialibus, & eis omnibus quæ habet ſpecies humana vel natura humana ex creatore, ſive dono creatoris quo eſt natura humana, & ipſa ſpecies humana ſicut debet, & ſicut decet eam eſſe. Quidquid autem in ea econtrario ſe habet, & intendo econtrario ſcilicet quam debeat, vel deceat, perverſitas ea non ſolum adventitia, ſed inordinata, & noxia eſt, quemadmodum ſæpe dixi. Ut autem acquiratur tibi notitia plenior atque lucidior de natura animæ humanæ, imaginabor eam ſpoliatam ab omnibus ſuis oppreſſionibus & tota miſeria ſervitutum iſtarum, atque inordinatione paſſionum hujuſmodi.

PARS DECIMAQUARTA.

Quod potentia intellectiva regit alias potentias tanquam earum domina.

De ſtatu libertatis animæ humanæ.

DIco igitur quia in hoc ſtatu liberum eſt animæ humanæ applicare ſe ſenſibilibus, & aperire eis feneſtras oculorum ſuorum; quoniam ante iſtam attractionem erat ei liberrimum hoc facere, in nullo autem imminuta eſt libertas illius propter potentiam iſtam, cum nihil eidem ſit detractum per eam. De feneſtris vero aliorum ſenſuum manifeſtũ eſt quod ſemper apertæ ſunt, nec portæ illis datæ ſunt in animam quibus clauderentur, quemadmodum oculis datæ ſunt palpebræ : manifeſtum tamen eſt quod appropinquationes ad res ſenſibiles aliis ſenſibus ſint quoties opus eſt. Aures etiam vel erigimus, vel inclinamus, vel etiam toto corpore appropinquamus ad id quod audire nolumus, quemadmodum dicit ſermo propheticus, *appropinquant ut audiant* ſic ſe habet de olfactu. Appropinquamus enim naribus, vel etiam applicamus rerum odorem cum olfactu ſentire volumus : ſic ſe habet de tactu ſecundum omnes formas tangibiles; volentes enim experiri, an calidum, an frigidum, an tangibile, vel illud nobis appropinquamus vel inſtrumenta tactus appropinquamus illi. De guſtu in evidenti eſt cum guſtabilia applicantur ipſis inſtrumentis ut ſapores eorum cognoſcantur.

Quod anima ſe poſſit applicare liberè intelligibilibus. 1. quia nullum habeamus impedimentum naturale.

His igitur ita manifeſtatis aut liberum eſt animæ humanæ applicare ſe intelligibilibus modo quo eis congruit, aut non; ſed ſi non : patitur igitur impedimentum à parte illa, nec eſt poſſibile impedimentum habeamus naturale; omne enim impedimentum cujuſcumque virtutis contra eam eſt, & repugnans eidem. Quoniam igitur natura nullam virtutem naturalem naturaliter impedit, aut prohibet ab actu ſuo, manifeſtum eſt impedimentum hujuſmodi innaturale eſſe & adventitium : hoc autem jam reſponſum eſt per poſitionem ante factam. Non eſt igitur prohibita virtus intellectiva nec impedita quominus ſe applicet ad apprehendenda ea : quapropter liberum eſt ſe applicare ſicut dixi intelligibilibus ad apprehendenda ea.

2. Quia ſola miſeria oppreſſionis impedimẽtum animæ eſſe poteſt.

Amplius quis poteſt ignorare quin hujuſmodi impedimentum pars miſeriæ ſit & oppreſſionis. Jam autem dixeram quia volebam eam imaginari liberatam à tota miſeria, cujus partes nominavi tibi, & propterea liberatam eam poſui ab omni oppreſſione, & impedimento quo prohibetur vel retardatur ab actu ſuo quocumque naturali. Liberum igitur eſt ei applicare ſe intelligibilibus per modum quem dixi.

3. Quia anima libera eſt quãtum ad vires sẽſibiles, multo magis quantum ad intelligibiles.

Amplius quantum ad vires ſenſibiles & operationes earum libera eſt penitus, ut per eas operetur provt voluerit; quanto fortius igitur in iſto ſtatu liberam eam eſſe neceſſe eſt quantum ad vires intelligibiles.

4. Quia ſuperiores vires magis expeditæ ſunt à natura.

Amplius quanto nobiliores ſunt vires ſuperiores inferioribus, tanto magis expediendæ, imo adjuvandæ à natura ipſa ſunt.

5. Quia nobiliores virtutes expeditiorẽ habent operationem.

Amplius quanto nobiliores ſunt ſuperiores vires, & operationes earum expeditiores, & promptiores naturaliter ſunt ad operationes ſuas; alioquin inordinatè operaretur natura, & ipſe creator non decenter, neque pro debito ita crearet eas, ut nobiles vires ab operibus ſuis nobilibus retardatæ eſſent, inferiores vero ad operationes ſuas expeditiſſimæ eſſent, atque promptiſſimæ.

6. Quia intellectus

Amplius quis ignorare poteſt virtutem intellectivam incomparabiliter agiliorem eſſe, & expedito-

agilior & promptior est ad suam operationē quā sensus quilibet.

rem ad operationem suam propriam quæ est intelligere, sive cognoscere, quam sensum quemcumque ad operationem suam propriam, quæ est sentire; nisi fortè quis eam adeo depressam & obtenebratam habet, ut de ipsa nec cogitare valeat.

7. Quia impedimentū illud provenire non potest ex absentia objecti, vel obscuritate:

Amplius cum secundum positionem istam libera sit ab omni impedimento operationis suæ, quod est, ut prædixi, intelligere, seu cognoscere, non potest prohiberi nisi propter elongationem intelligibilem ab ipsa, vel propter obscuritatem ipsorum, aut difficultatem quæ est eis à parte ipsorum, per quam sunt difficile intelligibilia: quędam enim non nisi per alia, quædam non nisi per multa, quædam non nisi per pauca, quædam autem etiam per unum. Jam autem remotum est tibi omne impedimentum, & omnis difficultas à parte ipsius. Ea igitur quæ sunt eidem intelligibilia per semetipsam non prohibetur intelligere, nec etiam alia quæ per media intelligibilia sunt eidem; illa enim media sunt intelligibilia vel per se, & tunc non est ei impedimentum seu retardatio ulla quominus intelligat illa: vel sunt intelligibilia per alia, & tunc illa media vel intelligibilia sunt per alia quæ vel sunt intelligibilia per se, vel per alia, si per se intelligibilia sunt, tunc non prohibetur vel retardatur quominus ea intelligat; cum in promptu habeat media intelligibilia, & cognoscibilia vel per se, vel per media quæ cognoscere facile est ei per alia quæ per semetipsa intelligibilia sunt. Et ponam tibi super hoc aliud exemplum in studiis disciplinarum ubi manifestū est quod intelligens principia earū, & ordinem eorū ad conclusiones, sive propositiones illarū non est difficile cognoscere cōclusiones. Facillimū enim est animabus nostris, & in ista miseria, & obtenebratione existentibus cognitis principiis, & ordine eorum, & alia cognoscere. Syllogismorum enim veritas atque necessitas secundum omnem modum, & figuram atque ordinationem terminorum nullam habet difficultatem cognitionis. Quapropter anima humana si in libertate & bonitate status quem prædixi negotiari circa intelligibilia hujusmodi, & philosophari sic, hoc est per probationes demonstrativas, voluerit, nihil eam à cognitione rerum retardabit.

8. Quia si sensibilia sponte se ingerunt sensui, quāto magis intelligibilia, intellectui.

Amplius si sensibilia sponte se ingerunt animabus nostris per sensus, cum incongruenti propinquitate fuerint ad organa sensuum, & interpositum non prohibuerit; quemadmodum palpebræ oculorum cum rebus visibilibus, & oculis interpositæ fuerint prohibent eas ingerere se visui, & propter hoc non sinunt eas videri, necesse est ut intelligibilia similiter se offerant vel ingerantur animabus nostris per intellectum, nisi remotio aut interpositum hoc prohibuerit. Remotio autem corporalis, aut interpositio corporalis non habet locum in intelligibilibus aut circa illa: quapropter necesse est ut omni hora intelligibilia se offerant, & ingerant animabus nostris per intellectum, quantum est in ipsis intelligibilibus. Et propter hoc nisi ipsæ animæ nostræ ab ipsis se avertant ut ea intelligant: & intendo eas averti ab intelligibilibus quotiens alia cogitant, vel saltem ad illa non intendunt. Utrum autem vel facile, vel possibile sit animabus nostris in hujusmodi statu positis avertere se ab intelligibilibus, & non vacare eis quæstionem habet difficilem; difficile namque est ut avertant se à sensibilibus, cum se per sensus ingerunt, & potissimum à vehementibus sensibilibus; ut enim existens in igne ab igne sic se avertat ut illum omnino non sentiat, multis impossibile forsitan videatur, non tamen impossibile est.

Quid accidat animæ in raptu

In raptu namque accidit hoc ut anima humana à sensibilibus, & etiam à corpore proprio aversa sit, & quodammodo abstracta, ut nec stimulos aculeorum, nec ardores in corpore suo sentiat. Testificantur etiam mihi viri fidei dignissimi, quia vivit adhuc aliquis vir sciens cujus anima, quoties vult, sic rapitur & avertitur à corpore suo, ut nihil sentiat de passionibus quæ fiunt in corpore suo. Et intendo quod neque punctiones, neque impulsiones: nec dubitandum est hoc esse omnipotentis virtutis creatoris mirabile donum, videlicet ut quousque in potestate sua seipsam habeat anima humana, & vires suas sensibiles, ut se & illas quousque à corpore abstrahat, ut de hujusmodi passionibus omnino nihil sentiat. Et etiam frequenter videre potes & experiri homines sani & clari visus, & boni auditus nec videre coram oculis posita, nec audire quid homines juxta eos audibiliter loquantur, & usualiter sic se habentes attonitos dicimus, & hoc est dicere ad alia vehementer attentos, & raptos. Quare manifestum est quod quemamodum animæ sensibilibus deditæ, & amore seu dilectione adhærentes, atque alligatæ ab intelligibilibus in hora adhæsionis & alligationis hujusmodi sic aversæ sunt, ut de illis omnino non cogitent: sic nobilibus ac sublimibus bonis animæ adhærentes, & amore fortissimo alligatæ, dum durat hujusmodi alligatio, à bonis sensibilibus adeo aversæ sunt, non solum illa non curent, sed etiam ut de illis nec etiam cogitent.

sive abstractione à sensibus.

Quod in illa abstractione amor creatoris nimis esse non possit.

Quæro igitur de anima humana in hoc statu libertatis & puritatis suæ in quo libera est ab omni servitute & alligatione passionum inordinatarum, ac turpitudinum carnalium, & spiritualium; utrum amore aliquo vel horum, vel aliorum bonorum teneatur & alterutris adhæreat. Respondeo quod in illo statu hoc facere non potest cum servitute turpitudinis, cum libera sit à passione, hoc est ab omni turpitudine servitutis. Manifestum autem est quod bonis nobilibus atque sublimibus quæ sunt virtutes & scientiæ adhærere non potest, nec amore inhærere, nisi cum pulchritudine ac libertate præclara; amor namque bonorum hujusmodi, nec nimius esse potest nec inordinatus, nec ullo modorum turpis aut indecens; quoniam etsi tantus esset ut amantem in oblivionem induceret, & incuriam bonorum temporalū & sensibilium, non propter hoc pulchritudini ejus aut perfectioni quidquā detraheretur, quin potius adderetur. Quemadmodum si creator benedictus animam humanam tanto amoris ardore in se rapuit, ut temporalia, seu sensibilia bona propter ipsum nec amet, nec curet, non hoc indecentia aut inordinatio amoris est, imo potius decentia & pulchritudo ejus.

Quod bona & prudens administratio temporalium non minuat amorē creatoris, quin potius adjuvet.

Quod si dixerit quis quia creator non sic amari vult, nec nos illum sic præcipit, ut temporalia bona si qua sunt nobis prudenter, ac bene administrare negligamus. Respondeo in hoc quia non pertinet ad hoc quod hic intendo bona & prudens administratio temporalium bonorum, cum amorem creatoris nec minuat, nec retardet, quin potius exacuat & adjuvet; neque enim bona vel prudens est administratio bonorum temporalium nisi amor creatoris illam dixerit, & ordinaverit; & inde est quia omnino imprudens est, & omnino non bona administratio bonorum hujusmodi, nisi amore creatoris fiat: Et ut lucidius dicatur nisi ipsa administratio in obsequium creatoris fiat, quod aliter esse non potest nisi in illa ministrum se creatoris gerat, qui illam exequitur, & intendo ministrum nobilis ac jucundæ servitutis, quod ministerium hujusmodi solus amor efficit creatoris. Intentio autem ista hic non est, nisi de amore temporalium quo turpiter & inordinatè amantur, & hoc non est nisi vel propter se, vel propter quodcumque aliud quod propter creatorem non amatur.

Quod

Quod prudens rerum administratio non minuat amorem Dei quantum ad habitū, licet fortè minuat quantum ad motum passionis.

Quod si etiam illud dixerit quis quia etiam bona per omnem modum, & prudens administratio hujusmodi cogitationes minuit atque rarificat, quæ debent esse de creatore sicut dixit poëta, *pectora nostra duas non admittentia curas*, & alius iterum, *pluribus intentus, minor est ad singula sensus*, cogitationes autem minui non possunt quin affectiones minuantur. Quapropter cum cogitatus de creatore minor fit, in administrationibus hujusmodi propter ipsas administrationes, necesse est ut amor eorum in ipsum sit minor. Respondeo quod amor secundum duas intentiones dicitur, videlicet secundum habitum, & secundum actum ipsius seu motum. De motibus quidem amoris quos passiones philosophi vocant, possibile utique est, ut & pauciores, & rariores, & remissiores, sive minores sint propter ministrationem hujusmodi quæ in parte occupat ministrum: habitum vero ipsius amoris non est necesse in aliquo minui propter illam, imo interdum illum necesse est propter illam adaugeri; bona enim & fidelis ministratio quæcumque à creatore cuicumque commissa obsequium est gratissimum eidem impensum, & propter hoc meritum est quo minister hujusmodi tanquam fidelis servus & prudens meretur virtutum & aliorum donorum incrementum. Exemplum autem evidentissimum in hoc est cum non propter hoc minus diligis amicum tuum, sed verè ac sincere diligis, si rariùs vides illum, & intendo quod si pluries illum vides hodie quã heri, aut paucies hodie quam heri, quia non propter hoc aut plus aut minus diligis illum dilectione quæ amicitia est & habitus amoris.

Qua ratione & ipsa bona temporalia amore sincero ac recto diligantur.

His autem determinatis revertar ad illud in quo eram, & dicam quia etiam bona temporalia seu sensibilia diligit quicumque vir bonus sincero amore, & ordinato, atque pulcherrimo, si diligit ea, quia laus quædam sit & gloria creatoris, & viæ quædam ad ipsum cognoscendum, timendum, & diligendum, aut propter alias utilitates, quibus rectè considerantes, & bene eisdem utentes adjuvantur ad magnificandum modo quolibet creatorem. Aliàs autem ea amare, hoc est apponere illis cor suum, & facere illud caudam sive sequelam eisdem videlicet ut ab eis trahatur & ad creatorem non ordinetur, ipsa inordinatissima ac turpissima servitus est. Hoc autem jam remotum est ab anima humana existente in statu positionis istius. Quarè manifestum est quia si in statu isto applicat se sensibilibus applicatione hujusmodi, non avertet se à sublimioribus bonis, nec adhærebit istis, hoc est, sensibilibus. Quapropter liberè ascendet ab iis ad bona illa nobilia atque sublimia, & liberè descendet ad hæc, & ab iis ascendet ad illa, cum in his, id est, sensibilibus nec amore, nec delectatione adhæreat vel teneatur. Adde insuper ad hoc, quod neque in quantumlibet sublimibus bonis quiescet, vel adhærebit, & hoc multiplici via faciam te scire, primum quia omnia illa bona, & etiam quęcumque alia non sunt animæ humanæ bene constitutæ sive ordinatæ, nisi viæ ad creatorem: solus autem creator finis est perfectæ ac completæ quietis animabus humanis, sicut dicit quidam ex nobilibus theologis gentis christianorum loquens ad creatorem, *& inquietum est cor meum donec quiescat in te*. Quiescere autem in via substantiæ quæ nata est pervenire ad finem inordinatio est.

Bern.

Quod anima laborē habeat propter multiplices operationes corporis, volatum autem propter operationes spirituales.

Debes enim scire quod omnis anima humana nascitur cum exercitatione sua, viator proficiscens ad locum perfectæ quietis videlicet ab omnibus motionibus, juxta sermonem sapientis qui dicit quod *homo nascitur ad laborem, & avis ad volandum*, intelligens secundum unum modum eamdem animam humanam hominem & avem esse: laborioſum quippe propter operationes multiplices quas per corpus exercere habet: avem vero propter operationes spirituales, quales sunt cogitare, investigare, philosophari, potissimum de rebus divinalibus. Ad hujusmodi namque volatus sive ascensiones datæ sunt ei pennæ spirituales, videlicet vires rationis & intellectus, & pennæ cogitationum, & aliarum dispositionum quibus volatus hujusmodi adjuvantur, vel quod est verius ac melius pennæ istæ spirituales sunt vis appetitiva rationalis quæ est voluntas. Quod si quis dicere voluerit quod vis rationalis non intelligitur convenienter penna, sed magis oculus in ave hujusmodi: vis vero concupiscibilis superiores & nobiliores pennæ sunt istius avis, scientia enim ex se parum vel nihil operatur ad virtutem, ut ait Aristoteles, sic vel parum, vel nihil animam ab imo fine infimo terrenorum sive temporalium elevat, nec ab illis illam liberat. Quapropter manifestum est quod sanitas ista de qua hic loquitur animam liberat à servitute nequissima turpium passionum, & eam liberam efficit, ita ut se voluntariè applicet nobilibus atque sublimibus bonis: quæ bona si non essent, miseriores essent vires superiores ac nobiles animæ humanæ, quam vires inferiores ejus quas communicare videtur cum brutis animalibus: ipsum etiam esset universum deformissimo defectu detruncatum, si deessent in ea bona intelligibilia quibus animæ humanæ applicarent se, & quorum conjunctione delectarentur atque perficerentur.

Quod Deus non sapienter creasset animas humanas, nisi eis bona propria providisset.

Amplius non sapienter neque decenter creasset Deus animas humanas cum superioribus viribus earum, si bona propria non providisset, inferioribus autem ad minus brutis animalibus de bonis propriis providisset; habent enim bruta animalia in quibus delectentur atque perficiantur. quomodo igitur vires animarum humanarum superiorum, & nobiles ejusdem neglexisset sapientissimus creator, & optimus ut eis bona congrua non providisset?

Quod anima non possit dici creata ad bona sensibilia quæ brutis communia sunt.

Amplius totam animam humanam ad bona aliqua creatam esse necesse est; alioquin frustra creata esset: necesse igitur est eam creatam esse ad bona sensibilia, vel intelligibilia; cum alia genera bonorum manifestum sit esse non posse. Quod si ad bona sensibilia creatam illam diceret esse: cum igitur ad eadem creata sit omnis anima, rationali nihil melius ea providet creator sapientissimus & optimus, quam animabus irrationabilibus. Illa enim sola providet Deus unicuique substantiæ ad quæ & propter quæ creavit illam: sola igitur bona sensibilia providet Deus animabus humanis, illa autem sola providit hominibus quæ providit animabus humanis, quapropter consequenter evidens est ipsum non providisse hominibus majora vel meliora bona quam cæteris animalibus; meliora, inquam, dico secundum genus; quoniam nonnisi corporalia utrisque.

Neque verò dici posse provisum esse hominibus, de bonis sensibilibus melioribus sive sint cibi, sive indumenta, sive habitacula.

Quod dico quia forsan cogitavit aliquis imbecillis quod meliores cibos, & meliora indumenta, nobilioraque habitacula providit creator hominibus, quam providit aliis animalibus: & de vestimentis quidem manifestum est, quia de volatilibus nobilius longèque speciosius vestivit multa creator, quam vestiverit aliquem ex hominibus. Sicut manifestum de pavone & de multis aliis quorum indumentorum speciositas vehementer admirabilis est hominibus, nullo autem modorum mutabilis. Manifestum etiam est tibi quod pelles herminorum & grisiorum, & quorumdam aliorum animalium concupiscant homines, & eis vestiri etiam glorientur. Dico etiam quod vinum non est aqua nobilius ordine naturæ, nec aliquis alius liquor, imo aqua omni alio liquore compositò na-

tura longe nobilior est quemadmodum & prior. Priora enim in universum nobiliora sunt, utpote nobilissimo propinquiora. Nobilissimum enim primum est creator benedictus, & propter hoc quæcumque ordine naturæ propinquiora sunt illi nobiliora esse necesse est. Quod si de aliis bonis corporalibus juxta viam istam considerationem feceris, invenies bona sensibilia, quibus non tam delectantur quam illuduntur homines, non meliora vel nobiliora esse his quibus delectantur animalia cætera. Quædam enim solis aromatibus vescuntur, quædam habitacula sibi compingunt de cinnamomo, & illo pretiosiori, atque nobilissimo. Et possem tibi narrare multa de his, sed prolixitatem declinare volens narrationem istam prætereo. Et de vestimentis si diligenter attenderis, non est quod objicere quis possit. Eisdem enim lanis & pellibus vestiuntur homines quibus animalia vestiuntur, & hoc utique naturaliter, & propter hoc tanto decentius atque nobilius quam homines quanto naturalia decentius, atque pulchrius adhærent unicuique quam adventitia. Similiter & propria naturaliter quam aliena, & quæ jure unicuique competunt, quam per rapinam & violentiam usurpata; nemo autem est qui non videat quod ab ovibus, & altis animalibus & lanæ, & pelles per violentiam rapiuntur, & illas sibi homines applicant, illisque se vestiunt; quæ autem vel cujusmodi gloria potest esse hominibus vestiri de sericis; cum sericum non sit nisi stercus, id est egestio quorumdam viventium. Quod si de tinctura vel coloribus gloriantur, quanto magis inde gloriari possunt multa ex animalibus irrationalibus, in quibus tam decenter, tantaque pulchritudine naturalium colorum mira varietas collocata est. Tibi quoque notum est de tinctura pannorum quia ad eas conficiendas non clariores & puriores aquæ perquiruntur; non enim hujusmodi aquæ tincturis aptæ putantur, sed illæ solæ quæ immunditiæ alicujus admixtionem habent; urina enim humana, & potissimum muliebris conficiendis tincturis quasi perutilis admiscetur. Omnibus igitur istis aggregatis, & aliis quæ tibi occurrere poterunt, manifestum debet esse tibi nec nobiliora esse dona sensibilia quibus rationales animæ delectantur, quam ea quibus irrationales, nec potius ad eas pertinere, quam ad irrationales.

Concludit sensibilia quantum ad usus istos æque esse creata propter animas irrationales.

Quapropter secundum errorem istum non potius propter animas humanas creata sunt, quam propter animas irrationales quantum ad usum hujusmodi. Est enim alius usus bonorum sensibilium qui deservit scientiis theologicis contemplationi, sive speculationi, qui etiam multiplex est, sicut in eis docetur, quamquam adhuc nec traditæ, nec scriptæ sint; judicant siquidem rectè considerantibus mira & magna de potentia, sapientia, & bonitate creatoris, & qui ad hoc illa intuentur atque considerant, ut per ea cognoscant ipsum creatorem & magnalia ejus; cognoscant, inquam, ut magis ac magis ipsum timeant, diligant, & venerentur, omnique modo magis ac magis ipsum magnificent rectissimè, & creatoris sensibus utuntur, nec est usus hujusmodi absque pura & sancta dilectione, juxta quod dicit sermo propheticus ad ipsum creatorem, *delectasti me Domine in factura tua.*

Ps. 91. 5.

Si animas adeo delectent res sensibiles quanto magis supernaturalia & spiritualia bona.

Quod si in his inveniunt animæ humanæ quæ incomparabiliter minoris bonitatis, minorisque pulchritudinis sunt, quam bona supernaturalia, inveniunt, inquam, quod prima ac sancta jucunditate eas delectet, quanto magis necesse est in bonis spiritualibus majores delectationes invenire? juxta quod ait sermo propheticus, *potentiam tuam & justitiam tuam Deus usque in altissima quæ fecisti magnalia.* Magnalia quippe altissima quæ creator benedictus fecit non possunt intelligi nisi spirituales ac nobilissimæ substantiæ abstractæ, quarum pulchritudines admirationem nostram, & omnem nostrum exuperant cogitatum in hac vita: nec mirum si super admirationes, & cogitatus animarum nostrarum sunt, cum ipsæ animæ nostræ etiam admirationes proprias, & cogitatus inattingibiliter excedant in statu miseriæ istius. Quapropter consequens est, quia si ista sensibilia videlicet pulchritudinibus suis atque perfectionibus ita trahunt, alliciunt, imo etiam irretiunt, & captivant, atque inebriant animas humanas pulchritudinibus suis, & bonitatibus quanto fortius est necesse, ut illæ intelligibiles pulchritudines incomparabiliter longe majoris bonitatis trahant, alliciant, incogitabiliterque delectent animas humanas illas lucidè intuentes, eisque absque medio quantum fas est appropinquantes.

Quod delectationes spirituales non lædant animas.

Debes autem hic attendere quia delectationes spirituales de quibus hic loquor animas humanas nullo modo inebriant, aut captivant, nec aliquatenus lædunt; sed potius illuminant eas, confortant, expediunt, & ad operationes spirituales expeditiores ac promptiores efficiunt. Causa autem differentiæ istius est quia non nisi recto & ordinato amore diligi se patiuntur, nec est appropinquatio ad eas nisi immaculatis animabus juxta sermonem Platonis quem dixit de Socrate; Socrates, inquit, ob egregiam vitam & testimonia ab infantia habuerit omnes, siquidem pura puris, sincera sinceris misceri atque contiguari fas est Manifestum igitur est quia inferiora ista, & quæ sub animabus humanis sunt, bona scilicet sensibilia & temporalia nec captivant, nec inebriant illas, nec irretiunt, aut obtenebrant easdem, nisi malè & inordinatè se illis applicuerint, perversoque amore ipsis inhæserint.

PARS DECIMAQUINTA.

Quod anima magis naturaliter diligit bona spiritualia & insensibilia quàm corporalia & sensibilia.

Quomodò se applicent animæ spiritualibus, & quænam habeat impedimenta.

SI quis autem quærat de spiritualibus illis pulcherrimis ac nobilissimis substantiis, qualiter animæ nostræ, vel qua via illis se applicent ut eas intelligant. Respondeo quod quemadmodum sensibilia per sensus se ingerunt animabus humanis, seque illis ultro offerunt, ingerunt & ostendunt, hoc autem intelligo de puris & rectis animabus, & de puro & libero intellectu, quemadmodum & in sensibus se habere manifestum est. Læsis enim & turbatis sensibus, læsione videlicet & turbatione organorum suorum prohibentur animæ humanæ à cognitionibus sensibilium, vel saltem impediuntur juxta modos, & quantitates læsionum hujusmodi: sic læsa aut turbata virtute intellectiva prohibentur animæ humanæ à cognitione hujusmodi intelligibilium. Læsiones autem & impedimenta sunt depressiones phantasiarum, sordes vitiorum, assuetudo nimia circa sensibilia & dissuetudo ab intelligibilibus, sicut dixit unus ex philosophis Latinorum, videlicet quia in contemplatione rerum intelligibilium nihil difficilius est quam à consuetudine oculorum aciem mentis abducere. Nosti enim quam difficile deponitur inveterata consuetudo, & quam difficile surgat ad quodcumque bonum quem moles malæ consuetudinis premit.

Virtus animæ paralyticorum, letargicorum & morientium.

Si cui autem quærendum videatur de animalibus paraliticorum, aut letargicorum, aut quorumdam morientium, qui usum omnium sensuum amittunt, ante exitum animarum de corporibus, cum intelligant

gium aptiores sint ad contemplationem.

gant aliqua de intelligibilibus, propter hoc scilicet quoniam animæ ipsorum liberatæ videntur à corporibus, & tota sollicitudine ipsorum: reminiscì debes eorum quæ prius audivisti: non enim soli sensus, aut sola gubernatio corporis, vel solicitudo ipsius prohibent, & impediunt virtutem intellectivam ab operatione sua, neque alias virtutes nobiles ab actibus suis, sed etiam omnia illa impedimenta quæ prænominavi tibi. Quapropter jam feci te scire quod animæ immaculatæ, & à prædictis impedimentis animalibus liberatæ offerunt se & ingerunt, ut prædixi, intelligibilia maximè illa quorum intellectus illuminat, confortat, & ad Deum appropinquare facit illam. Si enim animabus philosophantium tam multipliciter vitiorum & peccatorum sordibus maculatis non se denegant, vel subtrahant intelligibilia hujusmodi, quanto magis purificatis, & liberatis animabus se ultro offerant?

Animæ ab omnibus resistentiis liberæ adhærent bonis spiritualibus multo firmius quã animæ sanctorum in quibus obsistit corruptio originalis.

Amplius quantumcumque obsistente sive resistente corruptione originali, quantumcumque retrahentibus sensibus boni & mali, manifestum est de animabus sanctis quod adhærent nobilibus & spiritualibus bonis: quanto fortius igitur animæ quæ ab hujusmodi resistentiis & rebellionibus omnino immunes & liberæ sunt adhærebunt illis bonis? quod si ad viros sanctos quos gens christianorum martyres & confessores, virgineſque cognominant attendere volueris, quantisque certaminibus & impugnationibus elaboratum est ab idololatris, ut à bonis spiritualibus, atque sublimibus illos averterent, quod nullis suggestionibus, nullis promissionibus, nullis alligationibus facere potuerunt, videbis quam fortiter, quamque inseparabiliter bonis spiritualibus adhæserunt, qui nec tantis suppliciis ab eis abrumpi potuerint, etiam in ista miseria constituti. Manifestum igitur est per hoc quod liberæ animæ & immunes penitus ab ista miseria, tanto fortius, tantoque conatius adhærent bonis hujusmodi, quanto liberius, nulloque prohibente aut resistente.

Idem probat quia animæ virtutes naturaliter diligant nec nisi propter corruptionem originalẽ ab iis procentur.

Amplius virtutes & scientiæ virtuosæ atque virtutibus deservientes spiritualia bona sunt, de quibus manifestum est quod animæ humanæ naturaliter illas diligunt, cupiunt, & inquirunt. Prohibentur autem & impediuntur rebellione quæ est illis ex parte originalis corruptionis, quæ tota est illis à parte corporis, sicut jam tibi declaratum est alibi, & etiam in tractatu isto, in hoc eodem capitulo. Manifestum igitur est quod sublata ista rebellione invalescet in animabus humanis, & confortabitur amor hujusmodi, vel saltem liberè operabitur; operatio autem amoris prima, & immediata est amare: quapropter liberè amabit anima humana rebellione hujusmodi cessante virtutes, & scientias ante nominatas; & per eamdem viam non solum odiet, & execrabitur vitia, & opera eorum quæ actualia peccata dicuntur, sed etiam amabilia omnia amabit anima humana in statu libertatis hujusmodi. Et intendo amabilia quorum esse atque amabilitas eidem innotuerint; amor enim boni, & odium mali de primis impressionibus sunt. Jam autem nosti quæ sunt & cujusmodi impressiones primæ in virtute intellectiva animarum nostrarum. Hæ autem sunt de quibus non oportet ut aliæ istas præcedant quæ ipsas introducant in animam humanam; per semetipsas enim animæ humanæ se offerunt, & ingerunt ac si innatæ vel naturaliter inditæ eisdem essent, sicut apparet evidenter in quibusdam principiis scientiarum doctrinalium, quorum unum est quia de quolibet vera est affirmatio, vel negatio quælibet, similiter omne totum est majus sua parte: propter quod dicit Aristoteles *quod non est eis contradicere ad interius rationem*, tanquam adeo occupent vim intellectivam ut contrarium admittere non possit, sed etiam neque opinionem aut dubitationem, aut ignorantiam alicujus totius: juxta igitur istum manifestum est istum amorem boni, & odium mali primas impressiones esse in virtute animæ humanæ nobili motiva, quam voluntatem, vim volendi, vimque concupiscibilem nobilem sive superiorem usu tutissimo nominant. Sic non est dubitandum vim iratscibilem nobilẽ habere impressiones primas, & proprias quales sunt quædã ira & quædã indignatio, quædã magnificentia, & multas alias est juxta vias istas invenire.

Quod sicut intellectui, sic etiam voluntati naturaliter insitæ sint quædam amoris, odij, & iræ dispositiones.

Quibusdam enim malis naturaliter per se iratscitur anima rationalis sicut quibusdam injuriis. Qui enim videt impium in innocentem grassari sola malignitate vel superbia, non potest iram continere nisi, quod nullo modorum possibile videtur, malignitate suprema perversus fuerit aut subversus. Munda igitur anima humana ab omni perversitate & corruptione non potest se continere ab amore amabilium, quorum esse & amabilitas illi innotescunt: quemadmodum enim virtus intellectiva non potest se continere per semetipsam quin credat vehementer probabilibus, & cum certitudine figatur in eis quæ dixi esse de primis impressionibus, quibus non est contradicere ad interius rationem: sic non est possibile virtutibus nostris motivis nobilibus continere se à dispositionibus supradictis. Et intendo quod non possunt se continere ab amore per se amabilium bonorum, nec ab odio per se odibilium malorum. Et juxta illum modum se habet de aliis quæ dicuntur motiva hujusmodi virium. Unde manifestum est quod quemadmodum principia per se manifestissima tanquam isemetipsa per se in primis ostendentia, & deinde alia cum applicata fuerint illis ordinatione syllogistica. Sic ista ignes sunt spirituales, quoniam ad vires nostras motivas mobiles applicata accendunt illas & ardere faciunt illas; amor enim omnis ardor est, sed desiderium omne flamma: propter quod non insipienter dixit quidam ex præcipuis Theologis Latinorum, quod species muliebris id est speciositas, gladius flameus est, seu ignitus, & merito dixit gladius, quia amor non solum ardor est, sed etiam vulnus; propter quod Cupidini arcum attribuunt fabulatores poëtæ. Et quemadmodum dixi tibi de principiis, quia lumina sunt se ipsa & alia ostendentia, sic ista ignes sunt per se ipsa ardentia sive calentia, & alia calere facienda. Omnia enim illa hujusmodi per se amabilia quæcumque alia amari faciunt calida efficiunt, & calere illa faciunt; omne namque amatum calet amanti illud; manifestum enim est omne amans amore suo calidum esse, cum omnis amor calor sit. Verum cum fuerit fortissimus ac vehementissimus ardor est, & si fuerit inordinatus insanire faciet amantem & erit furor, quemadmodum manifestum est de amore qui dicitur eros, de quo dicit philosophus quod ipse est furor cerebro contiguus. Ex his igitur omnibus scire te feci quod animæ humanæ in statu libertatis, & puritatis constitutæ tanto vehementius calerent & arderent amore bonorum spiritualium & sublimium quam ardere possunt in statu miseriæ, & corruptionis istius amore bonorum sensibilium & temporalium. Causa autem in hoc duplex est evidenter, quoniam necesse est alterutrum duorum vel æquè inflammabiles sint amore ab istis duobus generibus bonorum, aut ut altero magis. quod si æqualiter necesse est ut à majoribus bonis magis ardeant, & tanto magis ab illis quam ab aliis, quanto illa majora sunt, & magis amabilia quam illa. Quare cum illa sublimia, & nobilia spiritualia incomparabiliter majora, & magis amabilia sint quam ista, incomparabiliter magis arde-

bunt animæ humanæ applicatione ſua ad illa ſublimia atque nobilia, quam ardere poſſunt applicatione ſua ad iſta inferiora.

Quod ſenſibilia propter maiorē propinquitatem magis non moveant.

Si vero nec æqualiter inflammabiles ſint à majoribus, hoc non eſſet aliud quam à minoribus ignibus magis ardere quam à majoribus. Quod ſi dixerit quis quod hoc non eſt inconveniens quoniam poſſibile eſt quod minores ignes è propinquiori agant, majores autem à remotiori. Dico in hoc quod propinquitas, & remotio corporalis non habeat locum in eo de quo agitur, ſed propinquitas ſolum & remotio ſpiritualis. Addo quod ſenſibilia bona ſive temporalia & inferiora nonniſi per media corpora applicabilia ſunt animabus humanis, & intendo ſecundum ſenſum, quoniam nonniſi per organa ſenſuum quæ indubitanter corpora ſunt. Intelligibilia vero & ſpiritualia bona abſque ullo medio applicantur animabus noſtris. Addo etiam huic ratiocinationi quia animæ noſtræ magis receptibiles fiunt ſublimis ac nobilis caloris qui eſt amor debitus, & ordinatus, quam inferiorum hujuſmodi calefactionum quæ cum inordinatæ ſint urſiones ſive ardores vulnerantes, multipliciterque lædentes animas humanas, nominandæ ſunt, & non ſolum à philoſophis, ſed etiam à vulgatis & parum doctis hominibus nominantur.

Magis receptibilis eſt anima diſpoſitionum ſpiritualiū quia eas recipit per ſe, ſenſibiles vero per corpus.

Amplius omnis res, & omnis potentia receptibilior eſt earum diſpoſitionum quarum eſt receptibilis per ſe, quam earum quarum eſt receptibilis per aliud: quapropter neceſſe eſt animam humanam receptibiliorem ſublimium, ac ſpiritualium diſpoſitionum, quam ſenſibilium & inferiorum, cum inferiora non ſint receptibilia niſi per aliud, & intendo per corpus illius non per ſemetipſam.

Animæ humanæ magis deſiderant ſcientias & virtutes quia ad eas natæ ſunt quantum ex creatione ſua, non ad bona ſenſibilia.

Amplius jam conſentiunt in hoc omnes philoſophi qui de ſcientiis & virtutibus aliqua ſcripſerunt quia animæ humanæ ad perfectiones ſcientiarum & virtutum natæ ſunt, ad alias autem diſpoſitiones, & maximè contrarias non ſolum natæ non ſunt, ſed econtrario ſe habent: omni enim inhoneſtati & turpitudini vitiorum inimicæ ac rebellantes naturaliter naſcuntur animæ humanæ: & intendo naturaliter, ut ſæpe audiviſti, videlicet à parte creationis ſuæ, & naturalium atque eſſentialium ſuorum. Prænominatæ autem perverſitates & læſiones adventitiæ ſunt, & à foris tanquam inflictæ & illatæ, ſed hoc eſt, à parte corporis noxij, & ut audiſti, corrupti. Quia igitur quod natura tale, magis tale, neceſſe eſt animas humanas naturaliter receptibiliores eſſe ſcientiarum nobilium & virtutum quam aliarum diſpoſitionum: ac etiam eadem via eſt manifeſtum ſcientias ac virtutes propinquiores eidem atque viciniores, quod evidenter oſtendit naturalis amor, & deſiderium animarum humanarum ad ſcientias & virtutes; præſertim cum amor vinculum ſit amantis & amati. Manifeſtum igitur eſt animas humanas naturaliter ligatas eſſe ſcientiis nobilibus atque virtutibus: & intendo quod dixi naturaliter, vinculo videlicet naturalis amoris. Quapropter manifeſtum eſt tibi quod indita eſt eis naturaliter cognitio, ſive ſcientia quædam hujuſmodi bonorum; impoſſibile enim eſt naturaliter amare bona omnimodo incognita.

Modus quo ſubſtantiæ ſublimes in ſtatu ſuæ puritatis cognoſcunt intelligibilia.

Si quis autem quærat de ſubſtantiis ſublimibus, utrum in hujuſmodi ſtatu ſanitatis & libertatis conſtituris innoteſcerent vel apparerent, ſeu quolibet modo notæ eſſent, & de ipſo creatore ſi quis ſimiliter quærat: reſpondeo quod ſic, & non intendo hic niſi de notitia naturali, quemadmodum notitiā ſenſibilium per ſenſus ſolummodo naturalem uſualiter dicimus, & intendo non elaboratam inveſtigatione, vel doctrina, non infuſam gratuita largitate ſeu revelatione benedicti, ſed ſic eſſe à virtute intellectiva per ipſa intelligibilia, quemadmodum eſt cognitio ſenſibilium à virtutibus ſenſitivis per ſenſibilia.

Quod in illo ſtatu hętere non poſſint in iſtis ſenſibilibus.

Vides igitur evidenter quod quemadmodum liberum eſt animabus humanis deſcendere ad cognoſcendum ſenſibilia in hoc ſtatu poſitis, ſic liberum eſt eis aſcendere ad cognoſcendum & videndum intelligibilia, & ſicut dixi tibi in iſta ſanitate & puritate non poteſt hærere neque teneri in rebus ſenſibilibus amore inordinato, & ſtulta curioſitate, non ſolum prohibente hoc ſanitate vel puritate. Quemadmodum facies ſpecioſæ mulieris reſultans in ſpeculo mundiſſimo ac terſiſſimo, invitat & trahit inſpectorem ad ipſam pulchritudinem mulieris, nec ſinit illum figi vel quieſcere in illa, ſic clariſſima illa ſpecula ſubſtantiarum nobilium atque ſublimium non in ſemetipſis ſiſtere vel defigi ſuſtinent animas inſpectrices earum, quin potius ad incogitabilis pulchritudinis ſpeciem creatoris tranſmittunt eaſdem, quoniam in eis elucet expreſſione lucidiſſima & jucundiſſima, propter quod ſapientiſſimus ille, & ſanctus qui de eis primus tractavit & ſcripſit clariſſima illa ſpecula vocavit.

Quomodò noſ ſenſibilia avertant à Deo & rebus ſpiritualibus, etſi ſuo quodammodo ab inordinato ſui amore non revocent.

In ſenſibilibus autem etſi nullum reluceat pulchritudinis creatoris veſtigium, permodicæ tamen ac pertenuis eſt apparitionis ſeu deſignationis, qua de cauſa ſæpiſſimè retinent, & defigunt in ſemetipſis imperitos inſpectores earum; quamquam ſicut audiviſti ſæpius per me in ſermonibus exercitationum, quia ipſæ creaturæ ſenſibiles, & omnia bona temporalia corruptionem animarum noſtrarum, & fornicationem ſpiritualem faciunt, etſi non intentione; odire enim & perſequi videntur dum ſe ab amore noſtro inordinato innumerabilibus moleſtiis quas amatoribus hujuſmodi irrogant fortiſſimè avertunt. Quemadmodum caſta mulier quibus poteſt conatibus repellit à ſe etiam dentibus & unguibus corruptorem. Reſpice namque ad delicias ſenſibiles atque carnales, & videbis quot & quantis angoribus malorum deſideriorum, quot & quantis doloribus, quot & quantis laboribus, ac ſumptibus excrucient voluptuoſos hujuſmodi, quaſi ſe deffendentes ab illis, & expellentes eos ac diffugantes à ſe; ipſi autem tanquam inſenſati, eſſe ſub ſentibus tam durarum, tamque multiplicium punctionum delicias computant, quod eſt dicere reputant, ſicut ait ſanctus & ſapiens in libro qui eſt apud gentem chriſtianorum authenticus & nobilis *eſſe inquiens ſub ſentibus delicias putant.* Reſpice iterum ad delicias, *Iob.* 30. & videbis evidenter quod non eſt genus tormenti quo avarus non torqueatur, & ad unum dicatur quidquid patiuntur vel pati poſſunt divitiæ terrenæ totum refundunt in avaros, & totum ipſimet patiuntur. Cauſa autem in hoc eſt quoniam per amorem iniquiſſimum atque viliſſimum junctiſſimi ſunt eiſdem; quæ enim & quanta patiuntur inanis gloriæ cupidi, hoc uno verbo vel exemplo expone tibi: à linguis enim, & dentibus detractorum, ut de aliis tormentis taceam inceſſanter mordentur.

Quod non ſit purandū à ſanctis & ſublimibus ſubſtantiis nos averti poſſe ab amore creatoris.

Hæc igitur de his tibi ſufficiant, cum penè innumerabilia à me alibi audiveris de iſdem; quia bona iſta minima, ſenſibilia ſcilicet, & temporalia vel corruptionem animarum noſtrarum perſequi, vel caſtitatem earum zelare tantopere videntur. Quid ſentiendum putas de ſanctiſſimis ac beatiſſimis illis ſubſtantiis? an potes opinari, quod amare velint niſi propter creatorem benedictum: ſi enim propter ſe amari quærerent, jam in ſeipſis ſiſtere, & defigi amatores ſuos vellent. Attende igitur diligenter quam multipliciter delinquerent, & ſe ipſas & illas perverterent, primum quidem ſcelere

nefandiſſimæ

nefandiſſimæ idolatrię ſemetipſas polluerent; amor enim hujuſmodi ſoli creatori debetur, & pars præcipua eſt cultus & honorificentiæ ipſius; ipſe vero eſt ſolus propter ſemetipſum diligendus, nec aliis inhærendum eſt amore, propter quod neque alio fruendum, ſed unoquoque aliorum utendum propter ipſum: & intendo, utendum in obſequium & honorem ipſius habendum, & ſi poſſibile eſt convertendum. Sed cum unaquæque creaturarum via ſit ad ipſum, ipſe vero finis omnium & ſingulorum, intolerabili abuſione ſemetipſas nobiles iſtæ ſubſtantiæ finem facerent, & finis eſſe vellent ſi in ipſis amatores ſuos quieſcerent finaliter, & non ad finem qui creator benedictus eſt tendere eas vellent.

Exemplo venationis & venationis inſtrumentorum oſtendit creaturas eſſe veſtigia creatoris, creatorem vero finem omniũ eſſe.

Amplius cum omnes creaturæ, ſicut alibi didiciſti, veſtigia creatoris ſint, inveſtigatores veſtigiis inhærere, & nobiliſſimam prædam, ſeu venationem, quæ creator benedictus & optimus eſt, non inſequi uſque ad captionẽ eos facerent. Quod ſi naturam animæ humanæ perſcrutatius conſideraveris, invenies eam in naturali ſanitate, libertate, & puritate ſua velut venatorem, venabulis inſtructum, & armatum ad capiendam antedictam nobiliſſimam & pretioſiſſimam quam prædixi prædam. Quid enim vis eſt intellectiva niſi venabulum optimum venandæ per inveſtigationem rationis & philoſophiæ, deinde per certitudinem veritatis. Tunc enim comprehenditur veritas, & tenetur, cum certitudo de ea habetur. Eodem modo intelligendum eſt tibi de virtute iraſcibili; quoniam ipſa eſt venabulum gloriæ & honoris, omniſque quod ad magnificentiam, & magnanimitatem pertinet, quæ uſualiter dicitur latitudo cordis. Et alibi jam declaravi tibi quæ eſt veritas gloriæ & honoris animarum humanarum, ſicque per iſtam conſiderationem videbis evidenter quod vis concupiſcibilis ſublimis ac nobilis venabulum eſt capiendæ & tenendæ primæ ac jucundiſſimæ, & redundantiſſimæ bonitatis, quæ eſt creator benedictus, & propter hoc anima humana huic ſoli venandæ & capiendæ per iſta venabula debet totis ſtudiis & viribus vigilare, totiſque ad hoc eniti conatibus. Nec dubium eſſe poteſt ſic perſcrutanti, quin anima humana in eo ſtatu quem prædixi conſtituta ad hoc intendat totaliter. Videbis etiam in iſta conſideratione quantæ ſit non ſolum imbecillitatis, ſed inſaniæ etiam venatorem hujuſmodi vel inſectari veſtigia ſola, inhærere veſtigiis ſolis tam deſiderabilis tamque nobilis prædæ, illa vel neglecta, vel penitus non curata. Quod evidenter faciunt qui ſolis bonis temporalibus acquirendis, vel conſervandis, vel multiplicandis vigilant, vel intendunt.

PARS DECIMASEXTA.

Recapitulatio præcedentium.

De captivitate & infirmitate vitiorum.

REvertar igitur ad propoſitum, & repetam tibi per recapitulationem breviſſimam ea omnia quæ præceſſerunt ad declarandam miſeriam & perverſitatem, ægritudines & vulnera, ebrietatem & captivitatem, & ſervitutem nequiſſimam, pariter & turpiſſimam, necnon & tenebroſitatem, infirmitatemque quibus anima humana à parte corporis læditur, vulneratur, deprimitur, captivatur, inebriatur, & obtenebratur, adeoque infirmatur ſeu debilitatur, ut ab omnibus bonis & malis & vulnerabilis, & captivabilis ſit: ſicut vides in animabus avarorum qui omni auro, omni argento, omni re quæ ad divitias temporales pertinet vulnerantur & uruntur; amor enim, ut prædixi, & vulnus, & uror eſt. Sic & luxurioſi ab omni pulchritudine mulieris ſimilia patiuntur, hoc eſt, ſimile vulnus, ſimile incendium, ſic potes evidenter videre & de inanis gloriæ amatoribus, quia omni laude licet vaniſſima, atque falſiſſima ſimiliter vulnerantur, ſimilique ardore uruntur.

Virtutes majores ſũt vitiis quia majora ſũt naturalia non naturalibus, quare & magis appetuntur.

Quia igitur majora ſunt naturalia innaturalibus, juxta ſermonem Ariſtotelis, virtutes ſimiliter incomparabiliter majores vitiis ſunt, ſicut declaravi tibi in tractatu primo de virtutibus, neceſſe eſt rectas diſpoſitiones ac virtutes animarum humanarum longe majores eſſe perverſitatibus & corruptionibus antedictis. Et intendo quod amores ſpiritualium ac nobilium bonorum, odiaque ſpiritualium malorum longe majora ſunt quam amores, & odia ſenſibilium & temporalium bonorum & malorum, & ad hunc modum ſe habet de aliis diſpoſitionibus. Declaravi etiam tibi in eodem libro quod incomparabiliter plus amat vel diligit vir bonus & juſtus ſancta, & bona, vel etiam ſpirituales divitias, quæ ſunt ſcientiæ ſpirituales, & virtutes, quam avarus diligat divitias terrenas ſeu temporales: quemadmodum & vitam animæ ſuæ quam vitam corporis ſui, ſive intelligatur hoc de vita gratiæ, ſive de vita gloriæ: alioquin enim nec bonus, nec juſtus eſſet, nec rectè ordinatus, aut bene conſtitutus, ſi plus vel æque diligeret bona corporis, ſeu temporalia, quam ipſa bona animæ ſuæ; cum manifeſtum ſit omnia bona animarũ quæ ſunt bona ſpiritualia, indubitanter tanto amplius eſſe diligenda quam bona corporis ſeu temporalia, quanto ipſa anima plus eſt diligenda quam corpus. Diligere namque aliquid non eſt niſi diligere bonum ejus vel bonum ei; manifeſtũ eſt quia tanto eſt unumquodque quocumque alio magis diligendum, quanto ipſum eſt melius illo. Quia igitur abſque ulla comparatione melior eſt anima humana quam corpus humanum, manifeſtum eſt animam humanam incomparabiliter plus eſſe diligendam quam corpus humanum, & propter hoc bona ejus, & bona ei incomparabiliter plus eſſe diligenda, quam bona corporis vel bona corpori.

Sicut ex debilitate capitis cõtingit ut aliqui modico vino inebrientur, ſic ex debilitate animæ contingit aliquos bonis corporalibus licet nullius momenti ſint inebriati.

Nec te conturbet ſi vides amore turpis & immundæ voluptatis inſanire luxurioſos, deditos autem ſpiritualibus bonis prudentiſſime ſe habere erga iſta, quaſi cogaris dicere propter hoc majorem eſſe amorem hujuſmodi voluptatis in luxurioſis, quam ſit amor ſanctus & rectus in viris bonis & ſanctis: cum igitur manifeſtum ſit tibi nonnullos modico vino inebriari, & inſanos fieri, quoſdam autem multo majori in nullo turbatos, vel à rectitudine rationis declinare: eſt enim ex debilitate capitis in quibuſdam facilitas inebriationis, in hominibus vero fortis capitis & bonæ diſpoſitionis, etiam multum vinum multumque forte nihil poteſt ad læſionem ſenſus, ſive rationis illorum. Non ideo major eſt potus quia magis turbat potantem, nec ideo major eſt ignis quod magis urit tangentem.

Amorem caſtũ econtrario ſe habere ad amorem impurum hunc enim perturbare, illum vero confortare & illuminare.

Debes enim ſcire quod longe eſt aliter in diſpoſitionibus rectis & ordinatis, quam in diſtortis atque perverſis, illæ namque quanto majores fuerint tanto magis dirigunt, confortant, illuminant, expediunt, & liberant animam humanam, iſtæ vero econtrario per omnia operantur. Quapropter nec minimum, nec ſuperfluitas locum habet apud eos, ſicut evidenter poteſt videri in amore creatoris, de quo manifeſtum eſt cum ſit in infinitum bonus, imo ſuper omnem æſtimationem & cogitationem, eadem menſura vel potius immenſitate diligendus eſt. Hæc autem immenſitas dilectionis non poſſibilis eſt niſi ei: ipſe enim diligit ſe quantum eſt diligendus, ipſe etiam ingenitus pater unigenitum ſuum & ſpiritum ſanctum, quantum eſt diligendus, diligit, & propter hoc ea immenſitate quam prædixi: alioquin nec rectè nec ordinatè

ipſum diligeret ſi diligeret minus incomparabiliter quam ſit diligendus. Quia igitur ejuſmodi dilectio ordinata eſt atque juſtiſſima, ſive rectiſſima, & ex æquo correſpondens bonitati, ſeu dignitati ejus qui diligitur vel diligendus eſt, manifeſtum eſt omnem amorem, ſive delectationem quanto magis accedit ad hanc immenſitatem tanto eam plus habere rectitudinis, juſtitiæ, & æquitatis. Quapropter manifeſtum eſt nihil eam poſſe habere minimum vel ſuperfluum: in amoribus autem rerum temporalium atque ſenſibilium, econtrario ſe habet per omnia, quanto majores ſunt, tanto magis habent iniquitatis, injuſtitiæ, & inordinationis, & peccati.

Quemlibet amorem temporaliũ non eſſe cõtemnendum ſi iis utamur ad cognitionẽ & amorem Dei & altos uſus Deo acceptos.

Nec tamen intendas, vel arbitreris me nominare hic amorem temporalium bonorum ſeu ſenſibilium qui eſt propter ſolum amorem creatoris. Ille namque non detinet in hujuſmodi animam humanam, nec avertit eam ullo modorum à creatore, nec aliquatenus impedit amorem ipſius, quin potius multum adjuvat & accendit. Si enim amantur bona hujuſmodi quæ via ſunt atque veſtigium quibus in cognitionem & amorem creatoris venitur, ſi anima humana ad iſtos fines ſolummodo eiſdem utitur, nulli intelligenti dubium eſſe poteſt, quin amori Dei bona hujuſmodi ſerviant & efficaciter ſuffragentur. Sunt & alij uſus bonorum iſtorum rectiſſimi, ipſique creatori placidiſſimi adeoque magnifice remunerabiles, quemadmodum ſi quis in Dei altiſſimi cultum & honorificentiam illa impendit, videlicet in ædificationes templorum ipſius, in ornamenta & apparatus illorum, in ſuſtentationem miniſtrorum cultus & honorificentiæ ipſius, vel etiam egenorum, aut in redemptionem captivorum, ſive alios quoſcumque uſus, dummodo propter amorem creatoris talia fiant: quis ignorare poterit etiam meritum hujuſmodi operum augeri ſic facientibus, & ipſum amorem creatoris, qui inter dona gratiarum ipſius præcipuus eſt, cæteraſque virtutes omnes, & gratias adaugeri & multiplicari innumeris exemplis, & jugi experientia manifeſtum eſt. Propter quod lex & doctrina chriſtianorum expreſſe continet quod *pietas ad omnia valet, habet enim promiſſionem vitæ quæ nunc eſt, & futuræ*, quod eſt dicere remunerationem in præſenti, & etiam in futuro; præſentialiter namque quod eſt dicere in vita iſta, & intendo in bonis vitæ iſtius, & intendo temporalibus, & bonis futuris pariter remunerat creator optimus, pietatem quæ exercetur amore ipſius in paupere & egeno. Jam igitur per hoc nota eſt tibi intentio mea de amore ſenſibilium temporaliumque bonorum, & quia cadit amor ſuper ea propter amorem, vel obſequium creatoris, illum amorem creatoris magis habendum & diſcendum arbitror quam amorem ſenſibiliũ & temporalium.

1. *ad Tim.* 4. 8.

Quod amor ſublimium & ſpiritualium bonorum ad amorẽ creatoris impellit.

Et quoniam ſicut jam feci te ſcire amor ſpiritualium ac ſublimium bonorum nec inordinatus nec fixus in ejuſmodi bonis eſſe poteſt, ſed potius eſt invitans, & attrahens animas humanas, atque recipiens in amorem creatoris, longéque fortiora, atque potentiora ſunt bona hujuſmodi, quam inferiora, neceſſe eſt ut animam humanam in ſæpe dicto ſtatu conſtitutam avertant ab inferioribus bonis, & attentam atque ſuſpenſam teneant in ſublimi contemplationis & amoris, non quidem fornicarij & cum injuria creatoris ut præoſtendi tibi; ſed quemadmodum in pulcherrima & amœniſſima delectatione ſuæ pulchritudinis, ac rectitudinis, in ordinatione ſua ac jocunditate, abſque ulla retardatione itineris ſui feſtinantiſſimum ad patriam viatorem, non ut plerumque in viationibus iſtis corporalibus, viarum planities & amœnitas in ſe detineat, & à viatione ſua parum vel multum etiam retardet corporaliter ambulantem. Econtrario enim ſe habet in ſublimibus illis bonis ac ſpiritualibus, ut non ſolum vias rectiſſimas & amœniſſimas exhibeant ad creatorem, aſcendentibus animabus, ſed etiam incitamenta fortiſſima, & efficaciſſima adjumenta. Quemadmodum odor licet ſuaviſſimus odorantem famelicum in ſeipſo non retinet aut defigit, ſed magis ad eſcam provocat & accendit, & greſſus ſuos accelerare compellit, juxta ſermonem ſapientis loquentis ad creatorem & dicentis, *in odorem unguentorum tuorum curremus*; præodorata enim creatoris ſuavitas quouſque fame ipſius in præodorãtibus incitat & incendit illos qui greſſu contenti eſſe non volunt, ſed curſu rapidiſſimo in eum feſtinant qui verius eſt volatus, quemadmodum eſt manifeſtum unicuique in ſe ipſo quia anima ejus dum corporalibus bonis amore illo fornicario, & inordinato interiora ſua nec attendit, nec cogitat, nec curat: intelligo interiora iſta bona, & interiora mala ipſius; neque enim tenebras ignorantiarum ſuarum, nec fœditatem nec deformitatem vitiorum ſuorum & peccatorum cognoſcere vel videre prævalet, ſic bonis ſublimibus & ſpiritualibus tam delectabiliter intenta, & attenta exteriora bona ſcilicet, vel mala corporis ſui nec cogitat, nec intendit.

Cant. 1.

Animæ primorum hominum in ſtatu puritatis & libertatis ad inferiora non attendiſſe.

Ex quo manifeſtum eſt animas primorum hominum ſive ipſos in ſtatu antedicto ſanitatis, puritatis, & libertatis naturalis, & intendo antequam in abyſſum corruptionis ſæpe dictæ, & pelagus miſeriarum quas audiviſti decidiſſent, ſublimibus bonis, & ſpiritualibus intentos, & abſtentos à corporalibus ſuis fuiſſe tanquam illa in eodem ſtatu, & tempore minimè cognoverint. Et propter hoc verus ſermo legis Hebræorum, quia non cognoverunt quod nudi eſſent Adam & Eva, poſt perpetrationem autem peccati quo mandatum creatoris tranſgreſſi ſunt, *cognoverunt ſe eſſe nudos*, propter quod erubeſcentes operuerunt verecunda ſua, & fecerunt perizomata, quod eſt dicere ſuccinctoria vel brachas. Nec mirum ſi anima humana propriis bonis, ac veris intenta, & attenta nuditatem corporis ſui non cogitabat cum videret; cum manifeſtum ſit eam cum intenta, & attenta eſt corporalibus ſeu bonis, ſeu malis, nuditatem propriam veſte videlicet quæ ex omni varietate ſcientiarum naturalium contenta eſt circumdediſſe, tanquam proprium & naturale indumentum. Si igitur corporalibus rebus ſi qua intenta & attenta eſt, ut prædixi, nuditatem propriam anima humana non cognoſcit, quanto fortius ſpiritualibus bonis intenta totaliter, & attenta nuditatem propriam cognoſcere non poterit?

Gen. 3.

Hoc probat ex forti attentione ad rem aliquã quæ nos plerumque ab aliis cogitationibus abſtrahit.

Amplius quis non frequenter vel in ſe, vel in aliis experiatur intentionem atque attentionem ad rem aliam ſic interdum cor humanum ſic in ſeipſum detinere ut circa ſe exiſtentem nec audiat, nec videat, nec oculis apertis coram poſitam ſcripturam legere valeat? Quid igitur mirum ſi præclara illa bona aſpectui ſpirituali jucundiſſima ab inferioribus ac viliſſimis bonis avertunt animam humanam, & in ſeipſis occupatam illam detinent, juxta modum quem prædixi? & intendo non amore inordinato, vel fornicario qui eſt & indubitanter injuria ſimul & contumelia creatoris, quam injuriam neque virtutes, neque ſcientiæ ſpirituales & virtutibus ſervientes ſubſtantiæ, neque illæ beatiſſimæ ullo modorum ſuſtinere poſſent.

Amorem quoque ſenſibilium id efficere ut anima nihil niſi amatũ cogitet.

Amplius in amore temporalium ſive ſenſibilium bonorum inordinato, jugi experientia certum eſt animas humanas ita captivas detineri hujuſmodi amoribus, ut nihil niſi amata ſua cogitare valeant, niſi difficultate multa. Fortiores autem ſunt amores ordinati naturales, quam amores hujuſmodi,

juxta ſermonem Ariſtotelis quem prædixi, videlicet quod natura tale magis tale. Manifeſtum eſt enim amoribus hujuſmodi, multo fortius, multoque tenacius occupari ac detineri animas humanas in ſæpe dicto ſtatu naturalis ſanitatis, puritatis, & libertatis conſtitutas, inferioribus illis, ac nobilibus bonis, adeo ut nec cogitent de inferioribus, temporalibus ſcilicet, & ſenſibilibus, niſi forſitan permiſſione creatoris, vel cauſa admirationis, & magnificationis creatoris voluerint intueri mundum ſenſibilem, & mirabilia opera creatoris quæ in eo ſunt. Sicut enim lex Hebræorum teſtatur quod primi homines ignoraverint nuditatem ſuam aliqua hora, quam ſenſu poſtmodũ cognoverũt; ſic forſitan & animæ ſic ſe habentes, ut prædixi, in illa hora quę ſuperioribus ac nobilioribus bonis attentæ ſunt, & intentæ non cognoſcunt bona ſenſibilia.

PARS DECIMASEPTIMA.

Quod anima in ſuo ſtatu nobili poteſt cognoſcere particulariter ſenſibilia & corporalia.

Si anima ſeparata nõ cognoſcere: ſingularia, nec Deum cognoſceret.

NEc intendo in ſermone iſto quod virtus intellectiva impotens ſit ad cognoſcenda ſenſibilia particularia, & quaſi cœca ſit ad videnda viſibilia, quemadmodum ſenſit Ariſtoteles, & ſequaces ipſius. In quo faciam te ſcire eos erraſſe, ſed propter attentionem ipſius & occupationem quã tenetur in illa hora contemplationis in rebus ſuperioribus intelligibilibus; veriſſimè enim eſt ſi nondum declaratum ſit ad certum & liquidum virtutem intellectivam, ſicut poſitum eſt, & puram atque liberam non ignorare particularia ſi in ea cognoſcenda intenderit: alioquin cum creator benedictus ſingularis, & individuus ſit in ultimitate ſingularitatis & individualitatis, prohibita eſſet virtus intellectiva humana, impoſſibilitate naturali ab intellectu ipſius, & cognitione intellectuali. Quapropter prohibitæ eſſent ſimiliter omnes ſubſtantiæ nobiles abſtractæ à cognitione ſingulari creatoris: ſimiliter & animæ cœlorum non intelligerent intelligentias ſeparatas niſi intellectione communi. Hic autem ſermo manifeſtè contrarius eſt opinioni Ariſtotelis & ſequacium ejus de intelligentiis; qualiter enim poſſibile eſt ut unaquæque animarum cæleſtium intendat in amatum ſuum aſpiciendo in pulchritudinem perfectionis iſtius & deſideret ei aſſimilari in ea, niſi virtute intellectiva uniuſcujuſque eorum poſſibile ſit intelligere ſingulariter intelligentiam quæ eſt amatum ipſius, & cui aſſimilari ſingulariter deſiderat?

Deinde ſi Angeli ſancti non cognoſcerent ſingularia mitti non poſſent ad certa loca & certas perſonas.

Amplius qualiter mittuntur Angeli ſancti à creatore ad certas perſonas & loca, ſi eas, vel ea virtute intellectiva non cognoſcant: manifeſtum enim eſt per ſenſus nihil eos cognoſcere, cum ſenſus non habeant. Quod ſi dixerit à parte gloriæ, & non ex parte naturæ eſt eis hujuſmodi cognitio ſingularium perſonarum, atque locorum: cum igitur maligni ſpiritus nihil habeant à parte gloriæ, & etiam quæ habent ea habent à parte naturæ in multo imminuta atque læſa ſunt, neceſſe eſt eos eſſe cæcos, quantum ad particularia & ſenſibilia; apparet autem manifeſtè ex reſponſis quæ dant hominibus, & omnibus aliis ludificationibus eorum, & ſpecialiter ex familiaritatibus eorum quas interdum habent cum ſingularibus perſonis hominum, ſingulares eorum habere cogitationes. Ubi enim non eſt ſingularium cognitio familiaritatem eſſe impoſſibile eſt. Quod ſi quis dixerit quod ſenſus aſſumunt, & corpora Angeli ſancti quoties in miniſterium hominum mittuntur, jam feci te ſcire quæ ſit veritas ſermonis illius quo Angeli ſancti corpora induunt, & non eſt ut de hoc tibi quæ ſcripta ſunt in tractatu ſingulari de ſubſtantiis abſtractis nobilibus tibi repetantur hic.

Quod non poſſit oriri impoſſibilitas ulla cognoſcendi ſingularia ſenſibilia ex parte virtutis intellectivæ, quia nec ſic Deus illa cognoſceret.

Addam tamen de hoc declarationem unam quæ merito tibi ſufficere debeat. Dico igitur quod impoſſibilitas iſta ſive prohibitio naturalis quâ non eſt poſſibilis virtuti intellectivæ cognitio particulariũ, aut hoc eſt ei per ſe naturaliter, & intẽdo per hoc quod eſt virtus intellectiva, aut aliũde. Quod ſi per hoc quod eſt virtus intellectiva, propter hoc quod eſt virtus non eſt ei impoſſibilitas aliqua vel indecentia; quapropter ſic eſſe neceſſe eſt per hoc quod eſt intellectiva. Tunc igitur neceſſe erit ut magis intellectivæ virtuti ſit & magis, & major iſta impoſſibilitas, hæc autem impoſſibilitas cæcitas eſt. Quapropter cæcitas iſta eſt, & magis & major in nobilibus & abſtractis ſubſtantiis naturaliter quanto ſublimiores erunt, & propter hoc maximè in creatore, cum ipſe ſit in ultimitate ſublimitatum & puritatum intelligendi.

Præſertim cum intellectus Dei ſit in ultimitate abſtractionis.

Amplius ſi intelligere, ut ipſi ponunt, per hoc eſt abſtractum in ſe, & ſubſtantia omnis intelligens abſtracta eſt, & ſeorſim à ſenſibilibus impotens eſt ad cognitiones particularium, & ſenſibilium. Intellectus igitur creatoris quem conſtat eſſe in ultimitate abſtractionis, erit in ultimitate impoſſibilitatis & cæcitatis iſtius.

Item quia nulla ſubſtantia intelligens ſe ipſam cognoſceret.

Amplius ſecundum hoc nulla ſubſtantia intelligens intelligeret ſeipſam, cum omnis ſubſtantia intelligẽs ſingularis ſit & individua; nemo enim adhuc poſuit aliquam ex ſecundis ſubſtantiis, intelligere, vel intelligentem eſſe. Quis enim dicat hanc ſpeciem, homo, intelligere, diſputari, vel loqui? & eodem modo ſe habet de hoc genere, animal. Quapropter neceſſe eſt omnem ſubſtantiam intelligentem primam ſubſtantiam eſſe, & propter hoc ſingularem & individuam.

Deinde quia nulla eſſet beatitudo animarum noſtrarum quia univerſalium cognitio beatos nos facere non poteſt.

Amplius quæ erit beatitudo & gloria animarum noſtrarum, aut beatitudo earum quæ erit ſecundum unamquamque vitium nobilium earumdem? Nobiliſſimum enim intelligibile videtur eſſe ſummum deſiderabile, ſummumque perfectibile virtutis intellectivæ; nobiliſſimum autem intelligibile non poteſt eſſe univerſale, neque commune ullo modorum. Quod ſi eſſet commune, nihil gloriæ aut fœlicitatis haberet cognitio, ſive intellectio ipſius; univerſalia enim & communia etiam miſerrimis & inſipientibus cognoſcibilia ſunt, quibus manifeſtum eſt nihil eſſe gloriæ aut fœlicitatis.

Senſu & experientia conſtat univerſalia nõ eſſe ſummũ delectabile.

Amplius manifeſtum eſt fœlicitatem animarum humanarum, vel gaudium præcipuum ac nobiliſſimum eſſe ſecundum ſe, aut ſecundum partem ejus. Hujuſmodi autem gaudium neceſſe eſt eſſe ex maximo & præcipuo, nobiliſſimoque delectabili. Manifeſtum eſt autem à ſenſu, & experientia conſiderationem per ſingula facienti nihil commune ſeu univerſale quouſque delectabile eſſe. Quapropter manifeſtum eſt nobiliſſimum ac præcipuum, maximumque delectabile non eſſe univerſale ſeu commune.

Cognitio uniuſcujuſq; quantum ad communia nõ eſt propria & vera cognitio.

Amplius ſecundum hoc naturali impoſſibilitate prohibita eſſet anima humana à vera & propria cognitione creatoris: quemadmodum ſi quis omnimodo careret ſenſibus, licet cognoſceret hominem ſecundum quod homo, quod eſt dicere cognitione univerſali, prohibitus tamen eſſet à vera & propria cognitione Socratis, ſi naturali impoſſibilitate prohibitus eſſet à cognitione uniuſcujuſque particularis ſive ſingularis. Quodcumque igitur de univerſalibus ſive communibus cognoſcat aut intelligat anima humana, non propter hoc tamen verè ac propriè poſſibile eſt ei cognoſcere creatorem.

Si nõ cognoſcetur ſingularitas

Amplius quid erit de voluntate, ſive amore, ſive virtute amativa ac deſiderativa? ſi enim

creator nec singula amarctur.

non est singulariter cognoscibilis creator, non erit igitur singulariter amabilis, seu desiderabilis, seu delectabilis; non enim est possibile ut aliquid amet anima humana, aut singulariter delectetur in eo, vel desideretur ab ea, nisi singulariter apprehendatur ab ea, aut cognoscatur: quia igitur non est possibile secundum errorem istum singulariter apprehendi, vel cognosci creatorem. Non est igitur possibile ut in eo singulariter delectetur, aut ut ab ea singulariter desideretur, vel ametur; vides igitur evidenter quod error iste fœlicitatem futuram æternam omnino evacuat, & spem atque promissiones omnes legis omnino removet.

Quod prophetæ Deū singulari cognitione viderint. *Isa. c. 6.*

Amplius quales sint sermones prophetarum de visione creatoris, falsi utique & mendaces qui sæpe dicunt se vidisse Dominum. *Vidi*, inquit, *unus, Dominum sedentem super solium excelsum, & elevatum*: & alias *regem Dominum exercituum vidi.*

Dei visionē electis Dei promittunt prophetæ. *Is. c. 33. cap. 52.*

Amplius quid erit de promissionibus prophetarum quas Dei dilectis & electis fecerunt in sermonibus suis, unus enim illorum dicit. *Regem in decore suo videbunt*: iterum idem, *simul laudabunt quoniam oculo ad oculum videbunt.* Lex autem & doctrina christianorum hanc habet nobilissimam & præcipuam promissionem, videlicet de visione creatoris, ipse namque legis eorum lator in primis sermonibus legis christianæ inquit *beati mundo corde quoniam ipsi Deum videbunt*, & iterum *hæc est vita æterna ut cognoscant te verum Deum & quem misisti Christum tuum.* Sunt & aliæ de hoc ipso promissiones quarum narrationem supersedeo ne onerem te prolixitate superflua, sicut est illud *quem ostendet beatus & solus, potens rex regum & Dominus dominantium*: & iterum, *cum apparuerit similes ei erimus, quia videbimus eum sicuti est*, & alibi, *videmus nunc per speculum in enigmate, tunc autem facie ad faciem.*

Matth. 5. *Ioan.* 17. 3. 1. *ad Tim.* 6. 15. *1. Ioan.* 3. 2. *Cor.* 13.

In eā Dei visione gloriam sanctorum cōsistere.

Amplius quæ est gloria sanctorum & beatissimorum spirituum, nisi jugis, ac lucidissimus, jocundissimusque aspectus pulchritudinis creatoris, sicut expositè dicit ipse legis christianorum lator inquiens & loquens de parvulis. *Angeli eorum semper vident faciem patris mei qui in cœlis est*: & cum tibi per hoc satisfactum est de destructione erroris istius, & manifesta ignorantia erroneorum istorum circa naturam intellectus vel intellectivæ virtutis.

Matth. 18

Quomodo anima separata simul cum meditatione spiritualium in statu libertatis suæ cognitionē etiam sensibilium admittat.

Revertar igitur ad id in quo eram, & dicam quia anima humana in statu sæpe nominato, videlicet sanitatis, puritatis, ac libertatis naturalis existens, occupata delitiis spiritualibus in rebus sublimibus, atque nobilibus, sensibilia nec attendit, nec curat, neque etiam cogitat, sed quasi clausos habet oculos superiorum ac nobilium virium ad illa, nec aperit eos ad illa, nisi causa aliqua ad hoc eam excitet, & inducat. Et causa ejusmodi multiplex esse potest, una scilicet ipsa apprehensio intellectualis eorum; in sublimi namque contemplationis & delectationis spiritualis existens non est dubitandum quin etiam de ordine universi & de partibus illius, quarum altera est mundus sensibilis, multa cogitet & cognoscat: & licet cognitione lucidiori quam sit ea cognitio quæ per sensus est, nihil tamen prohibet eidem posse placere, ut aliter res sensibiles cognoscat, & de eis experiatur, & hoc unusquisque apud seipsum per se cognoscit. Plerumque quod auditu cognoscimus videre cupimus, multa etiam quæ per demonstrationes scimus, etiam per sensum cognoscere volumus & experiri. Quamvis enim certissima sit atque firmissima cognitio demonstrativa, tamen sæpissime ea quæ per demonstrationes cognoscimus sensibus probare & experiri volumus.

Objicitur sufficere debere cognitionem intellectivam animæ humanæ absque cognitione sensuum. *Pars* 20. *in Cod. Carnot.*

Quod si quis dixerit quia postquam vis intellectiva tantæ luminositatis esset in animabus humanis, ut & universalia, & particularia, sive sensibilia cognosci per eam possunt, ad quid igitur superadditæ sunt & vires sensibiles, & aliæ vires cognoscitivæ. Amplius si substantiis abstractis nobilibus sufficit vis intellectiva, sufficiunt etiam eis cognitiones quæ per eam sunt. Nec dubitandum est quin longe majoris perfectionis eas voluit esse creator quam animas humanas. Quanto fortius animæ humanæ esse contentæ debuerunt virtute intellectiva ad cognoscendum & cogitandum quæ per illam habent esse.

Respondet datum esse corpus animæ ad vivificationē & alias operationes, quare ipsi corpus capax vitę esse debuerit & aliarum operationum.

Respondeo in hoc quia hæc est bonitas & largitas creatoris, ut omnes creaturæ ipsius bonitates omnes quas ab eo recipiunt extendant, atque diffundant, quatenus eis possibile est; & in hoc adjuvantur etiam instrumentis ad hujusmodi extensionem atque diffusionem congruentibus. Propter quod quia vires multæ animabus humanis datæ sunt ab eodem ad vivificandum, & alias multas operationes quæ omnino otiosæ essent nisi corpus & membra data essent eidem: in corpus enim totum extendit vitam animalem, & per singula membra operationes quas sine membris exercere nullo modorum posset. Virtus igitur vivificativa aliæque virtutes per membra tanquam per propria organa, sive instrumenta operantes otiosæ essent, & propter hoc prorsus inutiles, si ejus corpus vitæ capax, & membra exercendis operationibus congrua data non fuissent. Quapropter vires illæ, nec provide nec etiā bene creatæ fuissent à creatore. Quia igitur substantiis abstractis nobilibus vires ejusmodi datæ sunt quæ corpore vel corporalibus instrumentis non indigent merito seorsim à corporalibus sicut creatæ sunt, sic & persistant.

Id cōfirmat exemplis animalium quæ aliquo sensu carēt ut talpæ visu; surdi, serpentum genus, auribus; pisces quidā pinnulis, serpētes pedibus.

Propter hanc causam talpæ non sunt oculi dati, quia anima ejus non habet virtutem visivam, eodem modo se habet cuidam serpenti qui vulgari gallicano vocatur surdus non sunt datæ aures, cum nec virtus auditiva. Similiter & aliquibus generibus piscium marmorum nec dati sunt pedes ad ambulandum, nec pennæ vel pinnulæ ad volandum nec alæ, cum nec virtus aliqua ad movendum se data est eis; serpentibus vero multis propter eamdem causam non sunt dati pedes ad ambulandum; serpere enim solummodo possibile est eis secundum naturam suam, & propter hoc, quasi squamis ventris sui innituntur, & se trahunt: quemadmodum & quidam vermes ore se trahunt, & nihilominus ventribus suis ad serpendum se adjuvant, &c.

PARS DECIMAOCTAVA.

Quod cognitio sensibilium est principaliter ad cognitionem & amorem creatoris.

Quam parum conferant ad pietatem res mathematicæ, cum tamen adeo plerosque delectent. *Pars* 21. *in Cod. Carnot.*

NEc mirum tibi videatur de animabus humanis in eo statu fœlicitatis naturalis existentibus, videlicet quod parum vel nihil curant de inferioribus & sensibilibus bonis, cum manifestum tibi sit multos ex philosophis rerum mathematicarum investigatione & contemplatione adeo illectos, & occupatos esse, ut nec divitias, nec delicias, neq; honores, aut alia quæ indocti homines magna dona reputāt, nullatenus curent. Quid autē boni, vel bonitatis habeant res hujusmodi notum est tibi, neque enim apud eas quicquā bonitatis inveniri, vel etiā fingi potest, nisi veritas probationibus armata, veritas inquā nuda, arida, & frigida, & ut verius dicā, mortua, & nocturni temporis, idest frigidi luminis; nihil enim benedictæ illuminationis, nihil fructus salutaris, nihil compositionis, nihil ordinationis, nihil

nihil directionis ad creatorem, nihil creationis ad ipsum præstant animabus, sed ut dixi, frigidas ac vitali calore atque vivifico qui est amor creatoris, & aridas ab omni humore pietatis eis detinent. Propter quod dicit unus ex majoribus gentis christianorum Theologis quod arithmetica, & geometria etsi veritatem cõtinent, non sunt scientiæ tamẽ pietatis. Causa autem in hoc est quoniam sicut sunt de rebus abstractis, sic abstrahunt professores suos ab omni sancto & pio, atque salutari non solum opere, sed etiam cogitatu. Quam enim longe sunt res hujusmodi à rebus moralibus, à rebus sacris, & divinalibus, à rebus piis & salutaribus, tam longe faciunt ab eisdem homines quos in se inseparabiliter detinent captivatos : quapropter non immerito aridos & frigidos, & penè quantum ad antedictum calorem vivificum extinctos.

Colligit animam in statu fœlicitatis à cõtemplatione spiritualiũ difficulter abstrahi posse.

Amplius in nobismetipsis unusquisque nostrum sentit, quod nec tu ignorare potes, videlicet quanto dolore vel molestia abstrahimur à meditationibus & contemplationibus rerum quarum meditationes & contemplationes nobis placent. Quam molestum sit enim unicuique philosophantium avocari & abrumpi per hominum sollicitationes, negotiorũ terrenorum occupationes à libris physicis, vel secretis rerum philosophicarum cogitationibus nullus philosophicarum scientiarum amator ignorat. Quid igitur mirum si animæ humanæ in prædicto fœlicitatis naturalis existentes delectantur ad contemplationes rerum tam bonarum tamque delectabilium, ut sunt bona illa spiritualia atque sublimia, & ad rerum inferiorum, sensibilium scilicet vel temporalium apprehensiones non solum descendere non curant, sed molestum habent propter separationem à rebus sublimibus, quarum cogitatus, & contemplatio ultra quam scire nobis possibile sit delectabilis est; & intendo quod molestus est eis descensus hujusmodi, nisi ex permissione creatoris, ut prædixi, vel propter ampliorem magnificationem ipsius, vel propter immutationem aliquam vel utilitatem hujusmodi hominum.

Quod ex sensibilibus via pateat animæ ad magnificãdum creatorem.

Adaugetur autem eis non modicum vis magnificandi creatorem ex sensibili cognitione sensibilium & particularium, cum enim considerant quod tam multipliciter vult eis innotescere creator videlicet testimoniis virtutis intellectivæ quæ accipiuntur à rebus intelligibilibus, cognoscunt indubitanter quam magnificari velit ipse creator, qui tam multiplicia testimonia potentiæ & bonitatis suæ dat animabus nostris. Cum enim inspexeris decorem & magnificentiam universi in omnibus scilicet partibus suis spiritualibus & corporalibus, invenies indubitanter omnia & singula clamare, imo cantare quod est concorditer super musicalem omnem suavitatem resonare laudes, & gloriam creatoris, ipsumque universum esse velut canticum pulcherrimum, quod ipse in cythara sua, quæ est unigenitus Dei filius ineffabilis suavitatis cõcentus modulatur; & propter hoc videbis evidenter singula sæcula, sive singulas generationes, singulas odas, sive melodias carminis istius, singulas creaturas, velut singulas voces, sive singulas syllabas in cantationibus istis. Apparebit etiã tibi *altissima quæ ipse fecit magnalia*, quod est dicere sublimissimas ac nobilissimas creaturas præcinere tanquam voces excelsissimas & acutissimas, sensibiles vero & inanimatos succinere tanquam gravissimas demississimasque voces : cæteras vero creaturas pro varietate alias quidem gravius, alias excelsius quidem & acutius resonantes, & extremis mira concordia consonantes concentum miræ jucunditatis efficere, concentum quidem non auribus corporalibus audibilem, sed auribus spiritualibus ineffabili suavitate delectabilem. Et quoniam sicut res ad res se habere noscuntur, sic vires seu virtutes apprehensivæ, seu motivæ illis adjunctæ & appropriatę se habent ad invicem, necesse quemadmodum res rebus succinunt videlicet sensibiles intelligibilibus; sic & sensibiles cognitiones, & ipsi sensus ad intelligibiles, & intellectum, seu intellectivam virtutem succinere necesse est.

Animas necesse fuit converti ad corpora ut eorum nutrimento providerẽtur.

De tertia vero causa propter quam ad sensibilia sensibiliter cognoscenda animas humanas in statu illo constitutas necesse est converti : Dico quia propter consulendum ipsis corporibus in quibus sunt, vel aliis hominibus exigentia necessitatum eorum. Jam enim certum est non solum ex lege Hebræorum corpora humana nutribilia, & nutrimentis indigentia creata fuisse, sed etiam evidenti consideratione naturæ ipsorum. Creata namque sunt calorem vitalem habentia, quem nutriri necesse est ne deficiat, & extinguatur : creata etiam mobilia motibus voluntariis, & propter hoc obnoxia resolutionibus & consumptionibus quæ per motum & calorem in corporibus hujusmodi incessanter fiunt. Manifestum est igitur ea instrumentis indigentia creata esse per quæ consumptiones hujusmodi restaurentur. Manifestum insuper est quod usus nutrimenti, absque usu tactus & gustus fieri non potuit.

Aliæ causæ cur animæ humanæ converti debeant ad sensibilia.

Declaratum est igitur tibi per hoc quod necesse habuerunt animæ illæ animæ humanæ primo creatæ, & omnes etiam aliæ in statu creationis existentes : nec si quæ in statu illo existerent ad cognitiones sensibiles descendere propter duas causas antedictas; & de tertia non debet esse tibi dubium quin eas ad hujusmodi cognitiones traheret. Hæc sunt autem necessitas aliorum hominum, vel necessitas, vel utilitas, vel voluntas quæ etiam in hoc statu nec posset esse nisi bona; hujusmodi verò necessitates, & utilitates, vel etiam voluntates innumeræ eis possunt esse. Exempli gratia, si fortè vellent colloqui de magnificando creatorem, vel de quibuscumque aliis quæ ad beneplacitum creatoris pertinent, vel in aliis quibuscumque se mutuo adjuvare, videlicet meditandis, vel aliter adjuvandis liberis quos eo tempore procrearent. Nunc autem hoc est tempore miseriæ, & corruptionis præsentis necesse habent animæ humanæ mendicare à rebus sensibilibus per sensus cognitiones eorum sensibiles, propter obtenebrationes virtutis intellectivæ quæ ad exteriora particularia, & sensibilia penitus cœca est, & ad illa omnino non attingens nisi sensibus adjuta & aliquatenus illuminata. Sensus enim sicut ait unus ex majoribus philosophis Latinorum, nihil integritatis percipit, sed usque ad proximum venit, ratio vero quædam subesse perpendit & intelligit, id est, substantiam subesse varietati sensibilium accidentium. Quapropter manifestum est sensum foris stare vel fistere in varietate hujusmodi, non etiam substantiarum intima penetrare. Ex quo manifestum est virtutem intellectivam sive rationem non videre vel cognoscere substantias sensibilium, nisi tanquam sub operimento & nube varietatis antedictæ : cæca igitur quantum ad illas est, & propter hoc in ista miseria ad cognoscendas eas quoquomodo substantias hujusmodi. Quapropter à propria luce naturali, & intima destituta, mendicat lumina sensuum & rerum particularium sensibilium : propter eamdem adjuvari necesse habet, quemadmodum & nos destituti à luce solari, & lumine diei, lucernas nobis accendimus, &c.

PARS DECIMANONA.

Quod anima dejecta est à sua naturali luminositate.

Exponit illud psalmi 48. homo in honore esset, & est.

EX his igitur apparet tibi quam dejecta & depressa sit ab altitudine luminositatis, & nobilitatis suæ naturalis, virtus intellectiva, sive anima humana quantum ad illam : & ad hunc modum se habet de aliis virtutibus ejusdem superioribus atque nobilibus. Et ex hoc apparet jam tibi intellectus & expositio rectissima, cum dicitur *homo cum in honore esset non intellexit* ; honorem in quo erat amisit, quod est dicere quoniam ad modum non intelligentis se habuit, dum illum non tota diligentia custodivit, quin potius facile & pro modico illum deseruit. Quod vero sequitur *comparatus est jumentis insipientibus*, intendo adæquatus, dum ex quibus eis præcellebat quantum ad usum, & utendi eis facultatem amisit : sublato enim ab utrolibet duorum quorumcumque excessu alterius super alterũ, necesse est ea æqualia fieri. Similiter ex quo sequitur, *similis factus est illis*, hoc intelligendum est in insipientia sive desipientia. Ex qua radice videlicet jumentina insipientia, sive desipientia, quæ in præcedentibus sæpe nominata est tibi brutalitas adventitia, sequitur morum perversitas, & totius vitæ ad vitam brutalem assimilatio. Omne enim brutale bruto simile est.

Psal. 48.

Gratiæ necessitatem ostendit.

Ex hoc similiter stabilitur gratia quæ est gratuitum adjutorium creatoris, non solum ad vincendam & subigendam brutalitatem ejusmodi, sed etiam ad operandum sublimius quam naturales vires animarum humanarum possent. Jam enim alibi didicisti quoniam gratia supra naturam est tam nobilitate, quam potentia, similiter & opera ipsius super opera naturæ, nec potest ullo modorum natura in opera gratiæ. Et hoc etiam feci te scire causam propter quam brutalitas ista, sive animalitas vincit in hominibus, & animabus prædicto adjutorio, quod est gratia carentibus, vincit, inquam id quod naturaliter est in nobis præcellentius, & quo brutis antecedimus ; illud enim est dejectum & prostratum in nobis, & adeo debilitatum ut erigere se non possit ; id vero quod est brutale sive animale in nobis, non solum forte est, & erectum fortitudine naturali, sed etiam invaluit non modicum corruptione originali, & propter hoc vincit spirituale minimum quod multo debilius est ipso.

Secundum animales sensus clarè videt homo, secundum intellectum non item,

Amplius secundum illud quod est animale in nobis, clarè videt, & tota diligentia, totisque viribus declinat mala corporalia, periculaque quibus in illa inciditur, videlicet morbos, vincula, captiones, carceres, vulnera, periculaque ignis & aquæ, deformitates etiam corporales, & debilitates, causasque omnes quæ ejusmodi mala inducunt. Sic spirituale nostrum quo brutis animalibus præcellimus, in ea puritate, sanitate, & libertate naturalibus quas prædixi multo clarius videret morbos spirituales, & vulnera, læsiones omnes, captiones spirituales, carceres & vincula quibus animæ humanæ spiritualiter morti dantur, vulnerantur, læduntur & miserabilissimè captivantur : deformitates etiam suas, hoc est fœditates & turpitudines, & generaliter omnia mala spiritualia tanto studiosiori diligentia, majoribusque conatibus declinaret ac fugeret, & contra illa se armaret atque muniret, quanto ipsa deteriora pernitiosioraque malis corporalibus manifestum est illa esse. In hanc autem perversitatem atque miseriam evidens est animas humanas incidisse, ut mala ista spiritualia non solum non fugiant, aut declinent, sed etiam amentes & totis viribus ac studiis insectentur, & quod est mirabilius non solum sumptibus quibus possunt, sed etiam immensis doloribus, atque laboribus illa comparare contendunt. Quis enim mundum tanquam mare immergens animas humanas fugiat? quis species mulierum tanquam gladios ignitos formidet, & circa illas se armet aut muniat, nisi quem creatoris omnipotentis virtus à præfata miseria liberaverit, & lumine sapientiæ suæ, ut hoc videre possit, illuminaverit, ut ab his tanquam mortiferis avertat, eisque repugnet. De his etiam in explicationibus legis & prophetarum, atque quotidianis exhortationibus plurima audivisti, & quotidie etiam audire non cessas, si tamen audire & intendere libet.

In dejectione facultatis nostræ rationalis hominem brutis assimilari.

Ad hoc igitur jam te perducit ratiocinatio ut videas hic dejectionem & præfocationẽ ejus, quod in nobis est præcipuum & excellens, quo etiam antecedimus brutis animalibus. Et ut cognoscas evidenter quam prævalet ei animale nostrum in luciditate cognitionis, & viribus ; & quoniam victoria nobis necessaria est, qua scilicet spirituale nostrum vincat, & superet animale nostrum sibi jugiter adversans, & contra ipsum prælians, ne in mortem & exterminationem vitæ rectæ, & creatori placitæ decidentes tandem in æternæ mortis damnationem irreparabiliter inducamur. Jam igitur feci te scire, & stabilivi tibi per hoc adjutorium quo necesse habet adjuvari à creatore spirituale nostrum in istius vitæ miseria, adjuvari, inquam ad hoc ut vincat & superet prænominatum quod in nobis est animale : & hoc adjutorium Dei gratia nominatur in lege & doctrina christianorum, quoniam est donum Dei gratuitum, quod est dicere sola bonitate creatoris, quibus ejus dignatio fuerit datum. Hoc autem hic inserui propter errorem quorumdam, quibus visum est non esse necessariam nobis Dei gratiam ad bene, recte placitéque creatori vivendum, neque ad promerendam vitæ æternæ fœlicitatem.

PARS VIGESIMA.

Quare anima ex ejus conjunctione cum corpore læditur & inficitur.

Objectionem ponit,

ET nunc revertar ab ista digressione quam volo ut reputes supervacaneam ad solvendam quæstionem quam habuisti in præcedentibus, quam ob causam benedictus in ultimitate bonitatis bonus atque in ultimitate sapientiæ sapiens, animam humanam corpori tam noxio conjungat ; cum ejus corruptione certum sit ei abyssum prænominatarum miseriarum totam contrahere, videlicet ut brutalibus animalibus comparetur, & ut prædixi adæquetur, atque brutalibus animabus omni insipientia, omnique vitiorum monstrositate assimiletur. Quis enim vinum vel oleum vasi infundat quousque corrupto, ut vinum vel oleum corruptione sua adeo inficiat, adeoque corrumpat, atque à natura sua ita degenerare faciat, ut corpus humanum animam humanam inficit, ac corrumpit, & à nobilitate naturæ suæ in brutalem desipientiam dejicit ac pervertit. Debes igitur reminisci hic eorum quę audivisti in tractatu secundo primi sapientialis ac divinalis magisterij, & in capitulo ejusdem de providentia & cura creatoris circa rerum humanarum gubernationem, opinor autem quia & in tractatu de vitiis & peccatis, & in capitulo de originali peccato aliqua tibi dicta sunt quibus adjuvaris ad solvendam hujusmodi quæstionem.

Respondet ostendendo remedia cõtra prædicta

Scito tamen hic quod gens christianorum habet multa quæ respondeat ad quæstionem istam, primum id est quia hujusmodi corruptioni apponit clementissimus

ſtam infectionem. *Cod Carnot. pars 24.*

clementiſſimus creator remedium, videlicet baptiſmalis ſanctificationis gratiam, quæ corruptionem originalem dejicit, & proſternit, & animam humanam ad nobiliorem ſtatum quam ſit ſtatus naturæ ipſius elevat, & attollit nobiliori luce eam illuſtrans quantum ad vires ſuperiores apprehenſivas, quam ſit luminoſitas illa naturæ de qua tamdiu locutus ſum. Similiter & vires motivas ejuſdem nobilioribus virtutibus ac ſublimioribus perficiens & decorans quam ſint virtutes naturales animæ humanæ, contra quas prævalere non poteſt originalis ipſius corruptionis animalitas, ſive brutalitas, ſed neque recedere poteſt ad dejectionem & proſtrationem quam dixi, niſi ſponte, & per novum conſenſum in peccatum mortale ſe ei ſubjiciat, & inferiorem ſe illa faciat anima humana. Cauſa autem in hoc eſt quoniam conſenſu hujuſmodi receditur à Deo altiſſimo, & extinguitur gratia ejuſdem per quam reformata & vivificata erat anima illa.

Quod non niſi culpa ſua amittat homo gratiam, & recidat in priſtinam corruptionem.

Quemadmodum enim ſi quis dorſum vertit ad lumen faciem ſuam mittit in tenebras, ſic eſt & de anima quæ ad pravitatem concupiſcentiarum ſe convertit, quod à Deo ſe avertit, & relicta luce ac pulchritudine ſanctitatis in tenebras & deformitatem pravitatis ſe injicit. Nec mirum tibi videtur ſi extincta gratia ſanctificationis vires reſumit radix illa originalis corruptionis, cum per illam ſolam vires amiſerit. Et propter hoc illa mortua reviviſcit. & ad priſtinas vires reſurgit, & intendo per priſtinas vires, hoc videlicet, ut vincat, proſternat, atque conculcet ſpirituale noſtrum ſicut ante obtentam prædictam gratiam faciebat. Non enim neceſſe eſt novas vires eidem ex morte gratiæ dari; cum per ſemetipſam prius ſuper ſpirituale noſtrum in omnem ipſius mortem & læſionem poſſet. Quod igitur dixi de novitate virium ſic intelligas videlicet ut non nova virium additio eidem ſic fiat. Sed viribus quæ ex parte gratiæ ſpirituali noſtro erant per mortem ipſius ſublatis; efficitur animale noſtrum ſuperius debilitato ſic ſpirituali. Quod ſi fortè quis dicat quod offenſa creatoris qua averſa eſt ab ipſa anima humana, & ingratitudo per quam in creatoris obſequio perſiſtere non voluit, quin potius tanquam ſi nobiliſſimum bonum gratiæ non recepiſſet à creatore ſe avertit, & in pravitatem, & per conſenſum in eam convertit, quouſque elongavit eam à creatore, ut difficilior ſit reparatio, reſurrectioque ipſius, quæ difficultas ſive elongatio, non immerito novæ vires fortaſſis ab aliquo dicuntur; iſta enim de novo proculdubio ſibi anima peccatrix irrogat & infligit.

Quod major eluceat gloria creatoris in rebellione parvis infectioris.

Vides igitur evidenter ex his quod major eſt gloria creatoris in tanta rebellione, atque contradictione quæ eſt ex parte originalis corruptionis animam humanam victricem quodammodo ſui ipſius efficere per ſuper appoſitam virtutem gratiæ ſuæ; quam rebellionem iſtam omnino tollere incomparabiliter melior eſt anima ſic ſeparata, imo ſic erecta & illuſtrata, & ſic ſuper ſemetipſam per antedictam gratiam elevata, quam eſſet in puritate, ſanitate & libertate naturalibus reſtituta. Sed & ipſis animabus humanis longe magnificentius atque præclarius eſt aſſiduè, imo penè inceſſanter vincere animale hujuſmodi quam rebellans omnino nihil habere, præſertim cum ſingulæ victoriæ hujuſmodi ſingulas coronas, ſinguloſq; triumphos, hoſque nobiliſſimos apud largiſſimum magnificentiſſimumque remuneratorem omnium bonorum Deum altiſſimum promereri dubitandæ non ſint.

Quod melius eſt anima humana quam eſſet in pace contraria, ſed naturali. Reſpondeo in hoc quia pugna, & pugnandi peritia & frequentia non facit deteriorem militem, quin potius ipſum ad bella magis ac magis erudit, & robur, & vires multiplicat, & adauget. Tu quoque noſti quantum gratia ſit præſtantior quam natura, & virtutes gratiæ quantum naturæ virtutibus antecellunt. Non immerito igitur ſapientiſſimus, optimuſque creator prælegit iſtam militiam & prætulit paci contrariæ naturali, cum & ipſi cederet ad majorem gloriam, & ipſis animabus ad meritorum, & præmiorum quæ in univerſali remuneratione expectant inæſtimabiliter majorem largitionem. Cumque manifeſtum ſit ipſas animas longe meliores eſſe, ſtatumque earum longe ſublimiorem in ſanctitate gratiæ antedictæ, quam in puritate, ſanitate, ac libertate naturæ. Alias etiam utilitates, & pene innumeras audiviſti in tractationibus aliis, & in ſermonibus exhortationum audies inceſſanter.

Quod melius eſt animæ ex pugna quam fuiſſet ex pace naturali *Pars 25. in Cod. Carnot.*

Quod circumcifio fuerit in remedium peccati originalis.

Genti quoque Hebræorum conſultum contra corruptionem originalem per ſacramentum circumciſionis, & per quaſdam alias ſanctificationes, ſicut ſapientes, & ſancti in lege, & doctrina chriſtianorum tradiderunt & ſcripſerunt. Qualiter autem hoc ſit, & quatenus talia genti illi contra corruptionem originalem præſervabant, atque prodeſſe poterant, non eſt præſentis negotij inveſtigare vel etiam declarare, &c.

Quod anima non cognoſcit ita clare nunc ſicut in ſtatu ſuæ innocentiæ. *Pars 26. Cod. Carnot.*

Et quoniam anima humana in ſtatu puritatis, ſanitatis, & libertatis ſuæ naturalis conſtituta, omnia naturalia ſua planè novit, utiliſſimum eſſet interrogare ipſam in ſtatu illo. Quod ſi anima mea eſſet in ſtatu ejuſmodi nullam tibi relinquerem dubitationem de ipſa, vel ejus eſſe, vel ejus eſſentialibus, aut naturalibus. De aliis autem docerem te plurima, & occultiſſima ad quæ egregiorum philoſophorum inveſtigatio pertingere non potuit ullo modo.

Animam & alias creaturas interrogandas eſſe ad inveſtigandã veritatem. *Iob. 12. 7. Auguſt.*

Faciam igitur in parte iſta quod animæ meæ poſſibile eſt in iſta miſeria tot & tantis tenebris involutæ, atque depreſſæ, totque diſtractionibus occupationum diſperſæ; faciam, inquam juxta conſilium ſapientis qui dicit, *interroga jumenta & docebunt te, piſces maris & annuntiabunt tibi.* Unde dixit unus ex præcipuis theologis gentis chriſtianorum interrogavi ſolem, & lunam, & mare, & aridam de Deo meo, & reſponderunt mihi, quia non ſumus ipſe, ſed ipſe fecit nos. Et adducit ſermoni ſuo expoſitionem intentionis ſuæ de hujuſmodi interrogationibus ſuis, dicens: & interrogatio mea ad creaturas iſtas, non eſt niſi conſideratio, & inveſtigatio earum per quam inveniuntur eſſe opera ſolius creatoris. Reſponſio vero earum non eſt niſi oſtenſio qua hoc ipſum oſtendunt per ſemetipſas, quoniam in eis eſt omni videre valenti, & volenti Nulla enim creatura eſt quæ quantum in ſe eſt non offerat ſe, imo ingerat omni intuenti, & quæ non oſtendat ſe & omnia ſua, & ut ſæpe dixi in præcedentibus, quæ non ſæpe loquatur ipſa veritate ſua potentiam, ſapientiam, bonitatem creatoris. Scito autem quia anima humana in ſtatu puritatis, ſanitatis, & libertatis exiſtens, duobus modis rectiſſime interrogatur, videlicet & per inveſtigationem antedictam qua ipſa tacens & verbis & vocalibus, & intelligibilibus ipſa ſua veritate ſemetipſam oſtendat aciem mentis in eam dirigentibus; nihilominus etiam verborum intelligibilium, & etiam vocalium quid de ipſa ſentiat, & indubitanter cognoſcat, interroganda eſt & audienda.

PARS VIGESIMAPRIMA.

In quo consistat quies animæ rationalis.

Quod anima non quiescit nisi in mundo spirituali in quo est gloria & pax *Pars 27. Cod. Carnot.*

DIco igitur quia non pervenit adhuc investigatio ista mea in illa, ut jam inventa sit substantia apud semetipsam incorporea, & in statu isto quo libera est à sæpe dicta miseria, liberrima ad ascendendum in mundum superiorem qui est mundus intelligibilium naturalium, similiter ad descendendum in mundum inferiorem, qui est mundus sensibilium particularium, nec non ad applicandum se utrique istorum mundorum. Declaratum est etiam tibi per hoc quia cõmoratio ejus sive habitatio sibi delectabilis ac jucunda est regio sive mundus prædictorũ intelligibilium, mundus vero sensibilium non est ei conveniens habitatio ad cõmorandum & remanendum in eo, sed est ei aliquod deambulatorium, sive diversorium, verùm modicum & angustum. Et parva enim & modica est, & minus angusta animæ humanæ regio illa sensibilium & particularium: mundus vero superior quem prædixi est longe latior ac spatiosior: sed nec sufficit ei eadem nisi pateat amplitudo & immensitas regionis gloriæ quæ tanto latior est mundo superiore intelligibilium naturalium, quanto gloria amplior est quam natura. Fortassis autem sermo propheticus istas regiones aliquatenus insinuat, sermo, inquam, quo dictum est, *perambulabam in innocentia cordis mei in medio domus meæ*; in eo enim quod dixit perambulabam, satis apertè designavit latitudinem, & amplitudinem domus in qua sic perambulabat, quæ domus corpus humanum nullo modorum intelligi potest: quapropter necesse est ut domus ista intelligatur habitatio spiritualis duorum mundorum altiorum, tamen diversorio quod dixi esse mundum inferiorem sensibilem.

Psal. 100. 2.

Quia scilicet mundus superior naturalis non est satis spatiosus nec locus ejus.

Quod autem dixi tibi quia nec mundus iste superior naturæ satis spatiosus est animæ humanæ, inde manifestum est tibi, quoniam ipsa non est nata in eo sistere, vel quiescere finaliter, nec est ei quies perfecta nisi in mundo gloriæ, sive in ipso creatore, sicut te feci scire in tractatu de substantiis abstractis nobilibus: quia ubi earum non est nisi in creatore, vel apud creatorem; neque locus earum est nisi ipse. In eo enim solo est ei quies pacatissima ab omnibus inquietudinibus & commorationibus earum. Hoc igitur est quod de se anima humana in prædicto statu evidenter cognoscit, & etiam sentit in semetipsâ, videlicet se esse constitutam in amplitudine universi sensibilis, & intelligibilis naturalis, & hoc esse illi habitationem suam naturalem in qua naturaliter habitat & moratur. Non tamen sine motu omni ad sublimiorem habitationem ad quam ascendendum vires ei naturales nequaquam sufficiunt: non enim possunt vires naturales ultra naturæ fines & limites; cum status gloriæ incogitabilis ultra naturam sit, & omnia illa quæ gloriæ sunt. Licet igitur status ille naturalis fœlicitatis magnus sit, ad fœlicitatem gloriæ nullo modorum proportionalis est.

Quod anima nõ fuit sufficienter quietata in primo statu suæ innocentiæ. *Pars 28. in Cod. Carnot.* *Gen.* 2.

Quod si quis quærat utrum animæ humanæ in illa fœlicitate naturali constitutæ sit aliud desiderium fœlicitatis gloriæ, non irrationaliter quæret hæc; si enim nullum est ei desiderium hujusmodi, erit contenta igitur fœlicitate naturali. Jam autem scitum est ex lege Hebræorum quia animæ primorum hominum voluerunt esse *sicut dij scientes bonum & malum*, quibus non erat solum hujusmodi fœlicitas naturalis, sed etiam magnus gloriæ splendor, atque jocunditas. Quia igitur istis duobus contenti non fuerunt, manifestum est quod multo minus altero; cum alterum solum haberent. Attende igitur quia ea hora, vel puncto temporis qua appetierunt esse *sicut dij scientes bonum & malum* propter inordinatum & malũ appetitũ hujusmodi & fœlicitate naturali, & superadditione illa gloriæ privati sunt, non enim potuerunt esse duo illa tanta bona cum tanto malo tam perversi desiderij, ex quo tanta offensa creatoris subsecuta est, ut eam tantæ miserię inflictione justissimo creatoris judicio perdere meruerint. Quapropter manifestum est eos in statu illo fœlicitatis naturalis existentes non habuisse desiderium; hujusmodi puritas enim illa, & sanitas nec admixtionem perversi desiderij, nec alterius pravitatis ullatenus admisisset. Remanet igitur adhuc quæstio eadem videlicet utrum naturali illa fœlicitate contenta anima humana in ea quiesceret, an ad bonum majus & altius aspiraret. Quod si in ea quiesceret, jam igitur finale suum bonum reputaret, & haberet: & propter hoc contra Dei ordinationem in parte ista faceret, qui eam ad incomparabiliter majus bonum creavit & ordinavit.

Omnes habitus & operationes naturales viæ sunt ad gloriam.

Amplius jam dixi tibi, & etiam declaravi aliàs, quod omnes habitus, omnesque passiones & operationes naturales viæ sunt ad gloriam quæ promittitur electis, & dilectis Dei altissimi, viæ, inquam sunt ipsis animabus humanis. Quapropter non licet eis easdẽ finaliter inhærere sive quiescere; hoc enim esset finẽ facere quod via solummodo est, & propter hoc esset istud abusio, sive perversitas. Manifestũ autem est, quia neque abusionẽ, neque perversitatem ullã fœlicitas illa naturalis vel patitur, vel admittit.

Quod non quiescitur nisi in fine naturali.

Amplius quies illa nullo modorum posset esse naturalis; nihil enim naturaliter quiescit in via, in quantum via est, quin potius omni creaturæ in solo fine quies est, & pax completa. Manifestum est etiam tibi quod nullum corpus naturale potest etiam ad modicum temporis detineri extra suum locum naturalem nisi per violentiam: proportionaliter autem se habent corpora naturalia ad loca sua, & spirituales substantiæ ad fines suos. Quemadmodum enim illa loca sua naturaliter intendunt & inquirunt, & in eis pacatissime quiescunt ab omnibus motibus localibus, & hæc naturaliter: sic illæ in finibus suis naturalibus nec citra illos possibile est eas quiescere, vel etiam ad modicum detineri. Manifestum igitur est tibi per hoc quod animæ humanæ non est quies plenæ pacis in statu naturæ quantumlibet nobili, vel sublimi. Et propter hoc si animæ aliquæ quiescere videntur etiam in bonis inferioribus, dico falsam esse quietem, qualis est quies quorumdam ægrorum. Perversitas namque originalis non tam ægritudo est quam etiã insania: & propter hoc quies in hujusmodi bonis videlicet temporalibus & transitoriis, non tam quies est quam labor ægritudinis: quemadmodum gaudium phreneticorum non veri nominis gaudium est, sed labor, & quasi syneptoma ipsius phrænesis. Patefactum est igitur tibi per hoc quia animæ humanæ in illa fœlicitate naturaliter revera non quiescerent quiete completa, nec tamen angustiarentur desideriis quibus desiderarent fœlicitatem illam, imo patienter expectarent beneplacitum creatoris, & sola spe gloriæ ipsius bene esset eis. Dico etiam quod vita illarum in illo statu viatio esset, & appropinquatio ad finem gloriæ illius, & propter hoc sine molestia desiderarent illam præsentem, cum ipsa naturæ puritas, & rectitudo sic moderaretur desideria illarum, ut nihil desiderarent nisi quod vellet creator, & qualiter, & quando eis largiri.

Homo posset naturaliter aliquid

Quod si quis quærat utrum per vim intellectivam naturaliter possent aliquid cognoscere de gloria illa; dic quod sic, non enim latere posset eas gloria

cognoscere de gloria supernaturali.

gloria beatorum spirituum abstractorum, neque ignorare possent prælarga bonitate creatoris ad similem gloriam esse creatas, atque divino munere perventuras, si puritatem illam atque sanitatem, atque rectitudinem illam naturalem in se ipsis servarent. Licet autem animabus humanis in ista depressione, & tenebrositate demersis non sit possibile noscere gratiam & gloriam nisi dono gratiæ creatoris, animas tamen humanas in illius statu fœlicitatis latere neutra illarum posset, ideſt, nec gratia, nec gloria, &c.

PARS VIGESIMASECUNDA.

De immortalitate animæ.

Proponit immortalitatē animæ humanæ. *Cod. Carnot. p. 29.*

ET quoniam immortalitas de dispositionibus essentialibus, seu naturalibus est animæ humanæ; omnino pertinens est ad scientiam istam de anima humana investigare de hac dispositione ipsius. Jam autem audivisti à me, quam utilis sit ad divinales scientias, & ad morales, & etiam ad fundamentum religionis, totiusque vitæ humanæ compositionis, & ordinationis, quod inde evidenter apparet, quia animæ quæ immortalitatem suam ignorant, nihil omnino credunt, nihil de morum honestate, nihil de virtutum perfectionibus, & nihil omnino de futuræ fœlicitatis gloria curandum sibi existimant, sicut neque curant.

Investigat immortalitatem animæ.

Dico igitur quia anima humana, in puritate, sanitate, & claritate naturali, quam sæpe dixi fœlicitatem, existens clarissime videt immortalitatem suam; videt enim vitam suam in nullo modo pendere ex vita corporis, sed potius è converso. Et si interrogares eam super hoc, aliud tibi respondere non posset. Et procul dubio dicet tibi ex me vivit corpus meum, non ego ex illo; & propter hoc vita mea nullo modorum pendet ex vita corporis mei, sed potius illa ex mea, sicut lux solis non pendet ex luce diei, sed potius econtrario: sicut enim dies non est nisi irradiatio solis in aëre, sic vita corporis mei non est nisi irradiatio ex me in illud. Et propter hoc quemadmodum neque sol, neque lux ejus pendet ex irradiatione sua per quam dies efficitur, sic ego non pendeo ex irradiatione mea per quam vita corporis mei efficitur, vel potius est ipsa vita ipsius: similiter neque vita ex irradiatione hujusmodi; generaliter enim manifestum est quia nulla causa efficiens ex causato suo pendet quantū ad se.

2. Testimonio animæ in sua puritate existentis. *Cod. Carnot. p. 30.*

2. Quia anima nō magis depēdet ex corpore quam inhabitator ex domo sua.

Amplius quis inhabitator pendet ex domo sua? quis operarius ex instrumento suo? quis rector navis ex nave quam regit? quis rex ex regno suo quantum ad esse pendeat? si igitur anima humana in his operationibus ad corpus suum sic se habeat, manifestum est ipsam ex corpore suo nullo modorum pendere quantum ad esse.

3. Quia corpus nullius generis causa est animæ.

Amplius cum corpus nullius generis causa sit animæ humanæ; neque vita illius vita ipsius: manifestum est neque ipsam, neque vitam ejus ex illo pendere vel ex vita illius.

Solvit objectionē petitam ex animabus brutarum.

Quod si dixerit quis hæc eadem dici possunt de anima brutali, & corpore ipsius; eisdem enim comparationibus se habent ad corpus suum. Respondeo in hoc illud non esse verum, cum manifestum sit animam brutalem, sive irrationalem totaliter, hoc est secundum omnes vires suas & operationes alligatam esse corpori suo; nullam enim earum exercere potest, nisi in corpore suo, vel secundum corpus. Considera etiam singulas ejusdem operationes, & videbis evidenter, nullam earum effici nisi in corpore suo, vel per corpus, sicut liquidissime apparet in operationibus sensuum, quales sunt videre, audire, gustare, odorari, & tangere. Et eodem modo se habet de virtutibus quæ sunt apprehensivæ ab intus; cum enim anima brutalis non apprehendat nisi particularia, & sensibilia, solummodo, manifestum est nihil ipsam apprehendere, nisi per passiones sensibiles: & propter hoc nisi in corpore, & per corpus; hujusmodi enim passiones sicut à solis corporibus imprimuntur, sic & in illis solum fieri habent.

Comparatur anima nostra cum animabus brutorum.

Quapropter manifestum est animam brutalem omnem nihil habere abstractum à corpore, & intendo eam, neque virtutem, neque operationem aliquam habere abstractam à corpore; quapropter totaliter alligatam esse corpori, & quasi demersam in corpore necesse est. Anima vero nostra sublimiores atque præcipuas vires suas, & operationes habet seorsim à corpore, hoc est non alligatas corpori, neque ullo modorum obnoxias, sed libere atque expeditè absque adjutorio & ministerio corporis, & per illas operatur vires, videlicet & hujusmodi operationes peragit, & perficit, & de operationibus istis in promptu tibi sunt exempla plurima, sicut est cogitare, & meditari, contemplari, investigare, deinde gaudere de spiritualibus, & sublimibus bonis, dolere de contrariis malis, de his enim omnibus nihil pertinet ad corpus.

Animā humanam non dependere à corpore ex raptu ejus, extasi visionibus propheticis ostendit.

Manifestius autem est hoc in operationibus quæ vocantur extasis & raptus; in his enim manifestè cessat omnis operatio corporis, & intendo omne adminiculum corporis, interdum autem spiratio, & respiratio & etiam motus, quantum apparere potest ex sensibus incedentium, auscultantium, tangentium, pulsantium. Evidentissimum insuper est hoc in illuminationibus, & revelationibus propheticis, præsertim quæ sine ænigmatibus & figuris fiunt; in illis enim nuda veritas rerum spiritualium atque sublimium absque ullis formis, vel figuris corporalibus ostenditur. Quapropter hujusmodi visionibus formæ corporis necessariæ non sunt, & omnino eis non serviunt. Quis autem nisi omnino imbecillis & desipiens ignorat, & non cogitat de scientia sua, vel de alia quacumque dispositione sua, quia sicut non est de rebus corporalibus cogitatus hujusmodi, ita nec in corpore est, nec per corpus; & etiam quia si anima humana illa hora quæ est in cogitatu hujusmodi reflecteret cogitationem ad se, & super seipsam, si faceret considerationem de seipsa, utrum in corpore, an extra corpus cogitaret, & utrum corpore uteretur in istis cogitationibus, inveniet indubitanter se nec adjuvari corpore, nec uti eo in hujusmodi cogitationibus? dico etiam quod in illa hora non diceret se esse in corpore, nec etiam extra copus, quoniam nulla esset illi cogitatio in illa hora de corpore suo. Manifestum igitur est tibi per hoc quod longe aliter se habet anima humana ad corpus suum, quam brutalis se habeat ad suum.

Anima humana imperiosius regit corpus suū quā anima brutalis.

Dico etiam insuper quod incomparabiliter imperiosius atque sublimius regit & administrat corpus suum anima rationalis quam animæ irrationales regant & administrent corpora sua. Illæ namque corporibus toraliter serviunt, & tanquam natæ sunt in servitutem ipsorum, totis viribus suis ad alimenta, & alia vitæ illorum necessaria perquirenda laborant, propter quod quidam ex majoribus philosophis Latinorum tam pulchre quam eleganter dicit, cæteras, inquit, animas natura dejecit ad pastum, solum autem hominem erexit ad sydera: quo non minus evidenter & convenienter quidam ex poëtis sic dixit.

Pronaque cum spectent animalia cætera terram,
Os homini sublime dedit, cœlumque videre. *Ovid. I. Meta.*

Anima vero rationalis quantum est ex naturali puritate, sanitate, ac libertate quas toties nominavi dominantissime præest corpori suo, & ipsum servit ei jure ac lege naturali & plenæ subjectionis absque ulla rebellione, & resistentia. In statu quoquē

miseriæ præsentis animabus sanctis, & Deo dilectis, & electis etiam servire coguntur corpora sua in multis afflictionibus, & doloribus suis, quemadmodum in jejuniis, & laboribus, cæterisque disciplinalibus observantiis, hoc autem longe est à potestate animarum irrationabilium; nihil enim possunt contra famem corporum suorum, quin potius necesse habent eidem obedire & perquirere alimenta quibus sedantur & pacificantur, instar canis, aut alterius belluæ pro fame nimia rugientis, in cujus os necesse est aliquid projici ne sæviat in ea quæ pretiosiora sunt; sic & fames non solum in substantialem humiditatem sævire faceret calorem corporum, sed etiam in ea dentibus & faucibus irruere faceret animalia, & homines animales quorum esu, vel usu natura prohibuit tam illa quam illos.

Fames est animæ ipsius, sed pro necessitate corporis.

Nec te conturbet quod fames corporum propriè non est nisi animarum, hæc enim intentio mea in sermone illo, quod pro corporibus est; quoniam pro restauranda consumptione seu deperditione jugi quam patiuntur ex calore naturali & motu. In tantum igitur & propter hoc eam dixi famem corporum quia naturæ intentio est, per eam subvenire corporibus prædictis modis jugiter deficientibus; subvenire, inquam, de restauratione, sive per restaurationem prædictis modis deperditorum, & hoc quidem facit irrationabilis sensibiliter non habens rebellare nec contradicere ullo modo.

Anima rationalis nõ servit corpori sicut anima brutorum.

Anima verò rationalis hoc ipsum facit corpori suo, non solùm libere, sed etiam honorabiliter: nec est ullo modorum in potestate concupiscentiarum, sive desideriorum carnis aut aliarum passionum hujusmodi, imo præest & superest omnibus illis dominatione imperiosissima quantum est de jure naturæ, legeque & libertate illius. Verum langor & infirmitas originalis corruptionis, aut offensa creatoris, ut prædixi, aut consuetudo abeundi post concupiscentias & passiones hujusmodi impediunt ejus imperiositatem, aut dominationem, & in contrariam servitutem redigunt illam. Ubi autem per gratiam baptismalem, vel aliud divinæ bonitatis adjutorium ad vitam spiritualem revixerit anima humana, etiam radix originalis corruptionis scilicet dejecta atque prostrata, licet multas resistentias, & rebelliones concitet contra ejus imperium & dominationem, ullo tamen modorum eidem prævalet, imo succumbere, & vinci necesse habet. Neque ista molestia hujusmodi rebellionum fatigat allectione voluptatum abstractam nisi sponte se subjecerit illis. In animabus autem irrationalibus, sic libertas non est, nec spontaneitas, sed servilis ut sæpe dixi sola necessitas, sive sola servitus, ut ita dicatur necessaria; & intendo necessaria cui non est libertas contradicendi, vel resistendi, vel etiam potestas. Manifestum est etiam tibi per hoc quoniam longè aliter animæ rationales se habent ad corpora sua, atque passiones corporales, atque desideria, quæ desideria carnis dicuntur, quemadmodum & ego dixi in præcedentibus famem corporis, aliter inquam longè quam animæ irrationales ad corpora sua, & eorum desideria, similiter & passiones. Jam igitur declaratum est tibi per hoc quoniam anima rationalis est supra ejusmodi passiones jure ac lege naturæ, animæ vero irrationales sub eis sunt, & subsunt eis naturaliter necessaria servitute.

Animæ irrationalis interitus ex duabus causis repetitur.

Quapropter non tibi debet mirum videri cum istæ passiones ex corporibus omnino pendeant, & cum corporibus omnino pereant, si animæ irrationales in quantum omni modo ex eis pendent, utpote subjectæ eisdem subjectione plenissima, & servitute ultima, cum corporibus suis pereant.

Adest autem & alia causa interitus animarum irrationalium per nutrimentum corporum suorum, videlicet otiositas, & inutilitas esse earum post mortem corporum suorum, sine corporibus suis; cum enim omnes operationes earum in corporibus suis sint, sive per corpora, nec aliter quidem operari possent, nisi in corporibus suis, sive per corpora. Manifestum est eas inutiliter esse si post mortem corporum suorum permanerent; vivere enim omnino otiose, videlicet ex qua nulla est operatio; manifestum est ejus esse inutile esse, cum omnis utilitas virtutis uniuscujusque in usu operario sit; atque consistat. Quia igitur omnis utilitas animarum irrationalium cessat cessantibus corporibus earum, necesse est ex providentia & bonitate creatoris cessare esse ipsarum. Quapropter etsi nulla esset debilitas vel infirmitas quæ eas deficere cogeret, ex hac tamen causa divina bonitas eis esse nullo modorum daret; non enim est possibile apud ipsum dare esse inutile, vel inutiliter. Quapropter inutilitas, sive otiositas essendi causa esset quare retraheret à datione hujusmodi divina bonitas manum suam.

Respondet comparationibus superius allatis quibus animæ brutorum immortalitas suaderi posset.

De comparationibus quas supradixi; tibi dixi prius, quia non pendet eques ex equo suo quantum ad esse, neque habitator ex domo sua, neque paterfamilias ex supellectile sua, neque operarius ex instrumento suo, & si quæ sunt aliæ ejusmodi operationes; non est dubium quia valde sunt ad propositum, hoc est ad declarandam animarum mortalitatem & solutionem earum quoniam pendet esse earum ab esse corporum suorum. Nec instrumenta tantum sunt animarum irrationabilium, imo corpora in quibus sunt, sunt adjumenta vitæ earum & causæ quædam; cum enim utilitas & usus operationum causa sit finalis, & sic non ultima animarum irrationabilium, causæ vero sine quibus non est hujusmodi usus, vel utilitas, imo in eis & salvatur, & servatur tàm usus iste quam utilitas, manifestum est quoniam in corpore, & per corpus salvatur & servatur esse omnis animæ rationalis, cum cessante & utilitate, & usu omni existentiæ ipsius, necesse sit cessare & existentiam ejusdem ut jam tibi dictum est. Per hoc igitur jam scis quod non similiter se habent animæ rationales ad corpora sua, & animæ irrationales ad sua, quoniam corpora irrationalium non tantum instrumenta sunt animarum ipsarum, sed etiam causæ conservativæ & salvativæ illarum.

*Locus & habitatio] sæpissime sunt causæ nõ quidem effectivæ, sed conservativæ corporum.

Amplius vero rationalibus congruunt verissimè omnes operationes, quoniam corpora humana & membra ipsorum instrumenta tantum sunt & supellex solummodo earum, non autem causæ per quas, vel in quibus aut salventur, aut serventur. Nonnulla namque habitacula & receptacula causæ sunt in multis non efficientes, sive effectivæ inhabitantium aut receptorum in ipsis, sed salvativæ & conservativæ esse ipsorum. Quemadmodum vides in aqua & in aëre quæ sunt habitacula, sive habitationes hominum & piscium, nec sunt ullo modorum effectivæ existentiæ, vel vitæ illorum; manifeste tamen sunt conservativæ & salvativæ vitæ, & existentiæ illorum. Nulli enim dubium est nec homines extra aëra, nec pisces extra aquam vivere posse vita ista corporali nisi forsitan ad modicum, & de liquoribus multis manifestum tibi est quod salvantur & servantur quidem in vasis quibusdam à putredine, & corruptione: extra vasa autem illa putrescerent, & corrumperentur, & esse desinerent.

Animæ rationales sũt propter operationes quæ nullo

Jam autem feci te scire quia præcipuæ & sublimiores operationes animæ humanæ nullo modorum pendent ex corpore, utilitas autem potissima, & propter quam ipsa creata est consistit in opera-

modo pendent ex corpore.

tionibus hujuſmodi, atque perfectionibus ex quibus illæ ſunt. Quapropter etſi propter aliquas inferiores operationes indigeret anima humana corpore, vel membris corporalibus, non eſt neceſſe ut propter hoc quantùm ad eſſe ſuum indigeat illis vel aliquo eorum, &c.

PARS VIGESIMATERTIA.

Quomodo anima dependeat à ſenſibus.

Quòd anima mediante organo tanquam inſtrumento exerceat actum ſentiendi. *Pars 31. Cod. Carnot.*

QUod ſi quid dixerit, quia quantum ad vires inferiores ex quibus ſunt operationes hujuſmodi neceſſe eſt animam humanam indigere corpore, & membris corporalibus, verum utique dicit, ſi iſta indigentia eſt ſolummodo quantum ad operationes hujuſmodi peragendas: quemadmodum cytharædus indiget cythara quantum ad operationem cytharizandi exercendam, non autem quantum ad eſſe vel exiſtere ſuum, & carpentarius eodem modo indiget dolabra, vel ſecuri. Quod ſi dixerit quis quod vires illæ non ſunt ſeparabiles à corpore, propter hoc quoniam operationes earum indigent ut non niſi in corpore, vel per corpus agi vel exerceri valeant; & propter hoc eſſe earum non poteſt ſalvari niſi in corpore & per corpus: facile eſt tibi videre levitatem & debilitatem ratiocinationis iſtius; & ad repellendum eam ſufficere poſſet tibi exemplum de cytharædo, & dolabra, & carpentario. Addam etiam tibi deſtructionem ratiocinationis iſtius aliam, & dico quoniam cujus eſt potentia, ejuſdem eſt & actus, videre autem nullo modo oculi eſt, igitur nec potentia videndi, ſive virtus viſibilis. Nemo enim adhuc dixit, oculum videre, vel etiam videre poſſe.

Vſum inſtrumenti non poſſe eſſe ipſius inſtrumẽti, adeoque viſionẽ non oculi, ſed animæ ipſius eſſe.

Amplius operatio nunquam eſt inſtrumenti, ſed utentis illo, uſus autem inſtrumenti non eſt niſi operatio quæ per illud agitur: manifeſtum autem eſt, quod uſus inſtrumenti nullo modorum eſt ipſius, nullum enim inſtrumentum utitur ſeipſo. Jam autem patefactum eſt tibi quod anima humana per totũ corpus aptata eſt ut ejuſdẽ inſtrumentum, & quia totum corpus ſecundum omnia membra organica, vel officialia inſtrumentum ipſius eſt, virtus verò operandi per inſtrumentum in quantum inſtrumentum animæ eſt. Manifeſtum eſt igitur tibi per hoc quod virtus videndi ſive potentia apud animam eſt, & in ipſa. Quapropter non eſt poſſibile ipſam eſſe in oculo; quod etiam exemplo Ariſtotelis manifeſtum eſt. quia ſi eruatur alicui oculus & alius aptetur, & in locum illius, ſicut ſæpe factum eſt, homo ille videbit æque ut prius, & hoc non nova virtute vel nova potentia viſibili, cum nec novus novam potentiam videndi ſecum attulerit, nec prioris oculi virtus in illum ſe transfuderit, virtute igitur quæ remanſit poſt eruitionem oculi illius videlicet hujuſmodi hominis. Quapropter remanſit in illa, & hoc eſt quod intendebam, ipſi etiam omnes philoſophi qui de anima rationali aliquid dignum memoria locuti ſunt vel ſcripſerunt, vires omnes hujuſmodi vires animarum dixerunt eſſe, non autem corporum vel membrorum.

Quòd potentia videndi non dependet ab organo ſenſitivo. *Argumẽtũ eſt partis 32. in Cod. Carnot.*

Quod ſi quis dixerit quia tota utilitas virtutis viſibilis in actu eſt, & in operatione videndi; & propter hoc ceſſante actu, vel operatione hujuſmodi, inutile eſt ejus eſſe ſeparatum. Quapropter ſublatis oculis, vel inutiliter, vel ſupervacue remanet, vel omnino non remanet virtus viſibilis. Debes igitur reminiſci eorum quæ audiviſti in præcedentibus de potentia & virtute, atque de potentiis & virtutibus. Invenies autem forſitan quod virtus viſibilis in quantum eſt virtus viſibilis, ſi remanet erutis oculis videlicet in quantum viſibilis non in quantum viſibilis pendeat ex oculis, errat autem hujuſmodi homo manifeſte: quemadmodum enim ars cytharizandi non pendet ex inſtrumento ſuo quod eſt cythara, ſic nec potentia cytharizandi quam totam conſtat eſſe apud cytharœdum, & in ipſo pendet ex cythara: quapropter nec potentia videndi ex oculis.

Oſtendit quod alterius ſenſus perditione viget. *Argumentum eſt partis 33. in Cod. Carnot.*

Quod ſi quis quærat utrum excœcatus ſic, ſit potens ad videndum, an non: cave tibi à fallacia compoſitionis & diviſionis, non enim eſt potens videre ſine oculis, & intendo quia non eſt potens videre ſimul & carere oculis. Si quis tamen conceſſerit quod carens oculis poteſt videre pro eo quod carens oculis habet potentiam videndi, errabit indubitanter; non enim ſequitur ſi quis habet potentiam videndi, ut propter hoc poſſit videre, ſive exercere actum videndi. Cauſa autem in hoc eſt quoniam potentia hujuſmodi non exit in actum per ſeipſam ſolùm, imo neceſſarium habet inſtrumentum videndi: & generaliter omnis potentia quæ indiget inſtrumento ad operationem ſuam, & aliter operari non poteſt, non facit potentem per ſe ſolam: ligata namque & prohibita eſt ab operatione ſua carentia inſtrumenti: ligata etiam eſt, ſi impoſſibilitate prohibitum fuerit ab ea opus ejus, quemadmodum contingit in homine exoculato, cui non eſt poſſibile de novo oculos habere, & propter hoc non eſt ei poſſibile videre, nec ipſe eſt potens videre. De cythariſta vero qui poſtquam vel amiſit illam cytharam vel aliam, manifeſtum eſt quia poſſibile eſt ei cytharizare poſtquam amiſit citharam, & quia potens eſt citharizare cum non ſit impoſſibilitate prohibitus vel recuperare cytharam amiſſam, vel aliam habere.

Potẽtia videndi oculi non eſt, ſed animæ.

Amplius quoniam cujus eſt potentia ejus eſt actus, cum nec in toto, nec in parte ſit actus videndi ipſius oculi, nec in parte, nec in toto erit ejuſdem potentia videndi: quapropter totaliter apud animã eſt & in ipſa: non eſt igitur neceſſe ipſam perire oculo pereunte. Hujus autem manifeſtum indicium eſt, quia ſi perierit alter oculorum, confortabitur operatio videndi in altero, & eodem modo ſe habet de aliis membris; debilitatis namque pedibus fortitudo creſcit in brachiis. Similiter & erutis oculis invaleſcit imaginatio, & plurimum confortatur, & hoc innumerabilibus exemplis evidenter apparet: & quoniam proportionalia ſunt tota, & partem, & quæ ſunt tanquam partes: manifeſtum eſt quoniam ſicut virtus viſibilis ad oculos; ita anima ad totum corpus, cum enim anima noſtra ſit totum ad vires ſuas, neque illæ partes ad ipſam æquali ſimilitudine. Quapropter ſicut pereunte oculo, non perit virtus viſiva, ſic pereunte toto corpore, non perit anima humana vel in parte, vel in toto.

Quare potentia viſiva remanet in anima humana etiam poſt mortem.

Remanet igitur poſt mortem corporis, licet non potens operari operationes quibus operatur in corpore & per corpus: remanet igitur expedita & potens quantum ad alias operationes propter quas corpore non indigebat: quemadmodum cytharœdus pereunte cythara remanet liber, & expeditus quantum ad alias operationes propter quas cythara nullatenus indigebat. Intendo autem in hoc quod dixi libera & expedita quantum ad ſtatum puritatis, ſanitatis, & libertatis naturalis: in illo enim ſtatu ſicut libera & expedita erat ad nobiliores atque præcipuas operationes ſuas, ita libera & expedita remaneret quantum ad eaſdem, ſi corpus in illo ſtatu per mortem amitteret. Nec tu intelligas ex hoc ſermone meo quod mors contra corpus ejus, vel contra quamcumque corporis partem quicquam poſſit in illo ſtatu; ſicut doceberis in ſequentibus: *corpus enim humanum mortuum eſt propter peccatum*, ſicut legitur in lege chriſtianorum

rum ubi debes intelligere mortuum morte addictum neceſſitate videlicet moriendi.

Teſtatur anima ſe nihil ſui amiſiſſe quamvis membrũ aliquod corporis amiſerit.

Amplius anima humana etiam in ſtatu miſeriæ iſtius cum amittit aliquam partem corporis ſui, videlicet manum vel pedem : ſi interrogaveris eam utrum aliquid ſui ſive de ſe amiſit, reſpondebit indubitanter quia nihil, dicet totum eſſe meum habeo, nihil de eo mihi ſublatum eſt, vel nihil periit, ſed totam me habeo, & tota ſum in reſiduo corporis, inſtrumentum revera quoddam amiſi, manum videlicet quæ erat vel ſicut forceps vel tenallium ad aliqua tenenda vel trahenda. Eodem modo pes inſtrumentum erat mihi ad ſuſtentationem corporis quod rego & moveo motu ambulationis; & ad hunc motum ambulationis videlicet, cum non ſufficiat mihi pes alter, neceſſe eſt mihi ut adhibeam loco pedis amiſſi quale potero ſupplementum, videlicet vel ligni pedem, vel aliud adjumentum. Deinde vero nihil omnino ſublatum eſt in totalitate mea, in reſiduo corporis remanſi, totam me ibi video, & eſſe ſentio ad præcipuas & ſublimiores operationes meas omnino illæſam & nihil paſſam. Operationes namque illæ quaſi forinſecæ & accidentes nihil erant, quemadmodum texere, vel ædificare, vel citharizare. Et propterea in iſta amiſſione nihil mihi deputo deperire ſufficiunt mihi nobiles ac præcipuæ operationes vitæ, propter quas corporalibus membris, vel organis, vel ipſo toto corpore non egeo quantum ad eſſe, ſed neque etiam quantum ad eſſe bene: bene namque mihi eſt apud meipſam & per memetipſam, toto corpore meo quieſcente, & me nihil per illud vel per quamcumque ejus partem penitus agente, præſertim in ſtatu puritatis, ſanitatis, & libertatis meæ naturalis.

Vox gallica *Tenailles*.

PARS VIGESIMAQUARTA.

Quid corpus animæ profit?

Quod bene eſſe animæ non ſit ex corpore.

NEc mirum cum in ſtatu originalis corruptionis & præſentis miſeriæ, etiam quibuſdam animabus humanis, multum bene ſit, cum corporibus non utuntur, & tanto melius, quanto minus eiſdem utuntur, ſicut apparet in raptu, & in ſplendoribus propheticis, atque contemplationibus ſublimibus. In his enim omnibus quas nominavi penè nihil eſt eis cum corporibus ſuis, propter quod & apparent corpora eorum mortua, tanquam ſeparatæ & ſeorſim factæ ab illis ſint animæ illorum. Neque enim ſentiunt paſſiones ſi quæ fiant in corporibus earum, nec vacat eis cogitare de ipſis, quæ etiam dum deſcendunt à ſublimium ſtatu rerum iſtarum ad uſum corporis evidenter cognoſcunt in nullo ſe adjuvari à parte corporum quantum ad bene eſſe, quin potius corpora iſta inæſtimabiliter detrahere ipſi bene ſe habere illarum, & converſionem ſuam ad corpora, ſive uſum eorum, caſum eſſe ſentiunt, & relapſum eiſdem valde moleſtum. Quare manifeſtum eſt eaſdem evidenter cognoſcere ſe nullo modorũ pendere ex corporibus ſuis, ſed habitare in eis tanquam in domibus earum habitatione indigniſſima : & ut ad verum dicatur domus condignæ & convenientis habitationis ſuæ, ſed carceres potius horrificos illa eſſe cognoſcunt: propter quod & deſiderant vehementi deſiderio non ſolum de eis exire, ſed potius liberari, quod manifeſtum eſt in ſermone illius, qui dicit, *Infœlix ego homo quis me liberabit de corpore mortis hujus*, & alibi, *cupio diſſolvi, &c.* tanquam à vinculis quibus in carcere hujuſmodi ligatus detineor.

Rom.7.
Pſalm.1.

Agnoſcit anima corpora ſua.

Agnoſcunt igitur animæ corpora ſua, & loca ibi tormentorum eſſe, quod eſt dicere afflictiones multiplices & ſarcinas graviſſimas, quas in præſenti miſeria portant gementes ſub illis quaſi ſub oneribus ſpinarum & tribulorum quibus punguntur & lacerantur variis deſideriis atque doloribus inceſſanter. Sciebat hoc rex ille ſapientiſſimus gentis Hebræorum ſicut apparet ex ſermone ejus quo dicit. *Corpus quod corrumpitur aggravat animam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem.* Noverat hoc poëta ille Latinorum poëtarum egregius ſicut inſinuavit in ſermone ſuo quo dicit, *quantum vero noxia corpora tardant;* & iterum. *hinc metuunt, cupiunt, gaudentque, dolentque.* Hæ ſunt iſtæ quatuor ſpecies partium, quas nominavi tibi ſpinas, & tribulos. Jam igitur declarari poteſt tibi ex his quia deſcenſus ex aliquo ſtatuum prædictorum ſublimium ad corpora ſive operationes corporales caſus earum eſt in carcerem horrificum, & in locum multiplicium tormentorum apparet tibi quia ſi ex eſſe corporum penderent eſſe animarum humanarum, nulli ſapienti animæ & bonæ poſſet eſſe deſiderium corporis ſui mortis. Ex hoc autem eſt deſiderium hujuſmodi deſideranti eam, quia credit ſe liberari per mortem corporis ſui à malis illis quæ ſunt ei in corpore & per illud, quia de carcere hujuſmodi à ſervitute peſſima, credit ſe egreſſurum in libertatem gloriæ, & honorem regni, de quo dicit quidam ſapiens quia *accipient juſti regnum decoris & diadema ſpeciei de manu Domini.*

Pus ſum ſibi tormentum eſſe.

Sap. 9.

Sap. 5.

An in ſtatu fœlicitatis naturalis liberum ſit animæ humanæ de corpore exire, & quomodo.

Si quis autem quærat utrum animæ humanæ in ſtatu fœlicitatis illius naturalis conſtitutæ poſſibile ſit exire de corpore ſuo, ſi velit inde exire ; & intendo utrum poſitum ſit hoc in poteſtate & libera voluntate ipſius ut inde exeat quotieſcumque voluerit, & in ipſum ſimiliter revertatur. Reſpondeo autem quod non, niſi quis hoc modo intelligat, ſi velit, quia proculdubio in eo ſtatu permanens non poteſt hoc velle, niſi creator illud velit: tanquam ſi diceret ſi velit ipſa hoc velit illud creator; quoniã ſic ſe habens nõ poteſt velle, niſi quod creatorem velle cognoverit: quia ſi velit anima volet idipſum creator, & ſi voluerit illud creator fiet indubitanter. Quare à primo ad ultimum ſi voluerit inde exire, exibit profecto. Sermo autem iſte reſponſio eſt ad hominem, non autem ſolutio ad rationem; hic enim quæritur, ut prædixi, utrum liberum ſit ei exire de corpore & reverti in illud, an non; & hoc ſive morte corporis, vel præter mortem. Et reſpondeo in hoc quod ei eſt liberum; exire enim hoc eſſet ei mortificare illud, ſive mortem inferre eidem; hujus autem mortis nulla eſt ei, animæ videlicet humanæ, neceſſitas, nulla utilitas; cum corpus nec ſarcinæ ſit ei nec oneri, nec ullo impedimento nobilium operationum, etſi adjumento neceſſario aliorum in ſtatu fœlicitatis illius naturalis; ſecundum hoc enim de ipſa loquor hic, & quoniam id agere, quod neque neceſſarium eſt, neque utile culpabile eſſet eidem. Manifeſtum eſt tibi per hoc quoniam in eo ſtatu ſine offenſa creatoris non poſſet exire de corpore; quapropter non eſt ei liberum tunc exire de illo: nulla enim ſubeſt cauſa propter quam debeat velle tunc exire de illo, & cauſa ſubeſt non parum utilis remanendi in illo; multiplex namque eſt ei utilitas ex corpore ſicut jam noſti.

Anima ſecundum naturam ſuam nõ deſtruitur deſtructione, & morte corporis.

Amplius non jam ex corpore, ſed magis è converſo. Quapropter ſecundum naturam non eſt neceſſe ut morte vel deſtructione corporis moriatur, aut deſtruatur. Neceſſe igitur eſt aliam cauſam fingere mortis aut deſtructionis iſtius: & quoniam poſt exitum corporis, ſive de corpore ſolus creator habet poteſtatem in illam quantum ad eſſe, neceſſe eſt deſtructionem, ſive mortem eidem advenire non poſſe niſi à creatore; quapropter declaratum eſt

est jam quod intendebam, videlicet non esse mortalem per naturam, sive destructibilem animam humanam.

Quod animam possit Deus in nihilum redigere unde illam creavit.

De potentia creatoris nulla dubitatio unquam fuit alicui intelligenti, quia ipsa sit super omne possibile simpliciter & absolute, ad educendum illud iterum de esse ad non esse. Neque habet necesse omnipotens, ac benedictus creator gladio vel alio adminiculo ad mortificandum, vel destruendum quidquid mortificare, vel destruere voluerit. Sufficit enim unicuique creaturarum propria & naturalis defectibilitas ad hoc ut recidat in non esse à quo per creatorem educta est ad esse. Nec stat aliqua ex illis, vel persistit in esse nisi creatore retinente, & conservante eam in illo vincente potentialitatem ipsius actualitate sua eidem applicata per solum beneplacitum optimæ voluntatis suæ. Quapropter vel retrahente eo se unicuique creaturæ, vel retrahente se ab illa, videlicet ut nō sit beneplacitum ipsius ulterius retinere, vel conservare eam in esse, necesse habet reverti, vel potius recidere in non esse; non solum enim virtute, sed tanquam per vim & violentiam bonitatis creatoris vincentem naturalem potentialitatem, sive defectibilitatem in unaquaque creatura quæ educitur de non esse ad esse, stat primo nullam ex creaturis non esse.

Ad quod extat Platonis sententiam.

Verus enim indubitanter arbitrandus est sermo Platonis qui creatorem introducit loquentem ad Deos Deorum, & dicentem, *dij Deorum quorum opifex, parensque ego, vos quidem opera mea natura quidem dissolubiles, me autem sic volente indissolubiles.* Quid est autem, me sic volente indissolubiles, nisi voluntate mea indissolubiliter in esse quod vobis largitus sum permanentes: cum natura vestra ad hoc indubitanter non sufficeret, quin potius sua ipsa defectibilitas in non esse rueret, & nos secum in illud traheret.

Neq; enim obsistit hoc animæ rationalis immortalitati, sed magis confirmat.

Non obsistit igitur sermo platonicus neque contradicit intentioni meæ de immortalitate animarum humanarum: non enim fuit unquam intentionis meæ, vel cujuscumque intelligentis etiam ad modicum, ut anima humana, vel quæcumque alia ex creaturis, propria virtute in esse staret, sicque in eodem vel retineret, vel conservaret; cum sit naturale ei, & quodammodo à se defectibilitas in esse & infirmitas. Et hoc beneplacitum creatoris sive bona voluntas ejusdem quæ sicut causa est unicuique creaturæ essendi, sic & in ipso esse permanendi, seu persistendi: & quoniam esse animæ humanæ seorsim à corpore post mortem corporis pulcherrimum est ac perfectissimum, & ad gloriam creatoris tunc maximè expeditissimum, sapientissimo ac benignissimo datori nulla est tunc causa destruendi ipsum; hoc enim esset ei impugnare glōriam suam, si ei tunc esse substraheret, cum ipsum maximè glorificaret.

Nec in justis solum animabus, sed etiam in malis & perversis.

Quod si quis dixerit quia ratiocinatio ista in istis sanctis & justis animabus locum habet: malæ autem etiam perversæ non tantum indignæ sunt ut conservetur eis esse, quin etiam dignæ ut auferatur eis: non enim potest esse lex illa injusta quam ipse creator genti Hebræorum imposuit per prophetam
Exod. 22. corum dicens ei, *Maleficos eorum non patieris vivere.* Quod si vita ista maleficis incorrigibilibus subtrahenda est, & ex mandato creatoris sunt tollendi de medio; quanto fortius illæ pertinaces animæ nunquam corrigibiles quibus non satis fuit perverse vixisse in corporibus, sed etiam malitias suas, atque perversitates in aliud sæculum deferunt secum? Sicut igitur hic non solum per legem divinam, sed etiam per humanas purgantur provinciæ à malis hominibus, atque maleficis; quanto fortius purgandus erit mundus, & tota alia vita, à malis & perversis animabus? incomparabiliter enim magis competit, & major congruit alteri vitæ puritas, præsertim cum secundum doctrinam christianorum mundus iste inferior purgandus sit, ne quod in eo vestigium peccati remaneat. Qualiter igitur sustinebit creatoris bonitas in sæculo venturo tantas labes, tamque spurcissimas abominationes animarum, qualiterque patietur illas vivere in tantis sordibus peccatorum suorum? Respondeo igitur in hoc quia intolerabiliter detraheret creator benedictus gloriæ suæ, si tantam pulchritudinem justitiæ suæ quousque removeret, & vindictas suas justissimas sic deprimeret, seu occultaret, ut nulla earum appareret: quod indubitanter faceret, si pertinaces animas, & malignos spiritus penitus exterminaret.

Debet esse Deo laus perennis, & de misericordia in pios, & de justitia adversus impios.

Exterminium namque hujusmodi quasi oblivione operiret, & malignitatem, sive malitias eorum, & vindictas pulcherrimas creatoris, laudationemque illam, de qua dicit sapiens ille nominatissimus Hebræorum Rex, *in perditione impiorum erit laudatio.* Quapropter enormiter detruncata esset laus, & gloria creatoris si non esset ei justitia & vindicta, quemadmodum & de misericordia laus perennis. Concordat huic intentioni meæ sermo ille propheticus quo dictum est ab ipso propheta *misericordiam & judicium cantabo tibi Domine*; satis
Psal. 100. enim insinuavit propheta iste quod glorificandus est ab eodem creator benedictus, non solum de misericordia per quam glorificaturus est dilectos & electos suos, sed etiam de judicio per quod est impios ineffabili pulchritudine justitiæ damnaturus. Ipsis etiam dilectis & electis suis partem non modicam fœlicitatis eorum detraheret si eos de lætitia, quam de vindicta impiorum habituros sperant, defraudaret. Quod insinuat sermo ille alius propheticus quo dictum est *lætabitur justus cum viderit vindictam*, quia perpetuo lætabitur perpetuo
Psalm. 57. videns illam. Manifestum igitur est tibi per hoc quanta portione gaudij sui privarentur amici Dei altissimi, si subito exterminio delerentur iniqui, & vindicta eorum brevi tempore, & non perpetuo appareret.

Quod tenebrositas miseriæ originalis impedit animam à cognitione suę immortalitatis. *Est argumentum par. 34. in Cod. Carnot.*

Post hæc revertar ad propositum in quo eram, & dicam quod solerter considerandum est tibi tenebrositatem miseriæ istius, non parum inpedire animam meam, & tuam à cognitione, vel potius visione immortalitatis suæ, & etiam aliarum; sublata namque illa nulla esset eis quęstio, vel dubitatio de immortalitate sua; faciam tamen te scire quod miseria ista quæ animabus nostris est ex originali corruptione aliquatenus adjuvabit eas, & etiam alias, negotiari de illa miseria, videlicet scientes, atque videre valentes.

Dico igitur quod omnis anima quę cognoscit corpus suum carcerem sibi esse & vincula, cum omni animæ intelligenti ruinam carceris sui, confractionemque vinculorum suorum, quibus videlicet, in carcere ligata tenetur, liberationem suam esse, manifestum est ei ex continenti mortem corporis sui liberationem suam esse, cum manifestum sit corporis ruinam esse carceris hujusmodi contritionem & vinculorum. Cui sententiæ concordat sermo propheticus quo dictum est in persōna animarum de corporibus suis exeuntium, *laqueus contritus est,* Psal. 123. *& nos liberati sumus.* Quid apertius illo sermone cogitari potest?

Quod anima opprimi non possit à corpore.

Nisi forsitan aliquis imbecillis deliret ruina corporis animam deprimi, & obrui tanquam cadente corpore super ipsam, quemadmodum cadente domo aliqua opprimuntur habitatores cum cecidit super eos. Tu autem nosti spirituales substantias non esse obnoxias oppressionibus hujusmodi, nec aliis corporalibus passionibus. Manifestum etiam est tibi quod unaquæque anima suum corpus por-

tat & ſuſtinet abſque ulla læſione. Et propter hoc etiam ſi caderet ſupra ipſam pondere ſuo non eam opprimeret, ſive obrueret. Scis etiã jam impartibilitatem ſubſtantiæ ipſius, quare ſuper ipſam nihilde corpore cadere poſſet propriè ac verè, niſi aliquid impartibile: nihil autem impartibili ruina ſua opprimere, vel lædere ipſam poſſibile eſt: quoniam neque pondere ſuo, neque duritia, aut acumine, aut aliquo hujuſmodi quibus & qualibus ſuper alia irruentibus inferri poſſibile eſt læſiones.

Corpus eſſe animæ ſarcinam ex cujus depoſitione anima confortetur.

Amplius quid eſt quod pendeat ex ſarcina ſua vel onere? quod non adjuvetur & confortetur à diſpoſitione ipſius? hoc autem videt evidenter omnis anima intelligens in miſeria iſta; quia corpus ſuum eſt ei ſarcina magnæ depreſſionis, & onus graviſſimum. Videt etiam mortem corporis non eſſe niſi onus illius, quapropter videt ſe non eſſe niſi confortandam & adjuvandam ex depreſſione corporis ſui, tanquam ex depreſſione ſarcinæ deprimentis ac oneris aggravantis Hæc eſt cauſa propter quam animabus iſta cognoſcentibus mors eſt in deſiderio magno antequam eis advenerit, in gaudio magno cum venit: quemadmodũ ſicut ſæpe dixi depoſitio ſarcinæ quouſque deprimentis & aggravantis.

Quod non oportet animã mori in ſolutione vinculi quod habet ad corpus. *Eſt argumentum par. 35. in Cod. Carnot.*

Quod ſi dixerit animam humanam naturaliter vinculo alligatam eſſe corpori humano vel corpus illi: & propter hoc quemadmodum non rumpitur vinculum illud niſi morte animæ ipſius tanquam in vinculo illo, & ligatura debeant eſſe partes anima & corpus. Reſpondeo in hoc quod non ſunt partes in hoc, neque ullo modo ſibi colligata ſunt; cum alligatura hujuſmodi corpus in eſſe teneat, & conſervet, animam vero non: quoniam illa duo ſunt ſicut dans vitam, & recipiens, ſicut illuminans, & illuminatum; ſicut agens, & patiens; ſicut influens, & influentiam recipiens. Quemadmodum igitur illuminatus aër in quantum illuminatus pendet à ſole vel luce ipſius, ſic corpus humanum pendet ab anima humana irradiante ipſum, & vivificante; ipſa enim vivificatio qua corpus vivificatur ſeu vivit non eſt niſi irradiatio quædam, & influentia ex anima in illud. Eſt enim anima humana ſicut fons vitæ, & inundans vitam, ſive influens, quemadmodum ſol eſt fons luminis, & lumen influens ſeu infundens in omne receptibile luminis ſibi illuminabiliter conjunctum ſive abſque medio, ſive per medium.

Diſcrimen quod interceſſit inter animã humanam & ſubſtantias ſeparatas.

Et intende diligenter in hoc quia anima humana non eſt in parte iſta ſicut ſubſtantia aliqua ex nobilibus ſubſtantiis ſeparatis. Ipſa enim eſt fons inundans atque redundans vitam aptam vivificandis corporibus humanis, & eſt illam emanans atque diffundens, ut prædixi, pro receptibilitate corporis ſibi ſociati. Subſtantiæ vero ſeparatæ nobiles ſeparatæ ſunt quemadmodum putei altiſſimi, ſeu profundiſſimi recipientes antea ſe copioſitatem & abundantiam vitæ ſuæ. Neque enim corpora receptibilia ſunt tam nobilis ſubſtantiæ, ſeu influentiæ, & propter hoc non eſt eis quo vitam influant, ſive infundant. Non enim, ſicut Ariſtotelis & ſequacium vanitas ſomniavit, eſt animabus noſtris vita ab illis tanquam influens ex illis in animas humanas quin potius ipſæ animæ humanæ fontes vitæ ſunt, & præſentia creatoris in ipſis implentis eas, uſque ad redundantiam antedictam: illæ vero ſic non ſunt conjungibiles conjunctione naturali corporibus, ſicut nec ſunt vivificativæ illorum, nec influxivæ vitæ illius, quæ corporibus congruit.

Quod vita non ſit animabus noſtris niſi à creatore.

Abſit autem ut credas, vel intelligas, vel quicumque vitam eſſe animabus humanis niſi à creatore benedicto, ſicut nec eis eſt eſſe, niſi ab eodem, non enim eſt poſſibile eſſe creatorem vitæ niſi ipſum, neque datorem eſſe alium præter ipſum. Quapropter & ſoli debet ſe tota vita animarum noſtrarum, totumque ille eſt eſſe illarum, &c.

PARS VIGESIMAQUINTA.

Quod licet anima vivificet corpus, ipſa tamen poteſt continue proficere.

Quod naturaliter nõ libere anima influat vitam in corpus. *Eſt pars 36. in Cod. Carnot.*

DEbes autem ſcire quia influentia vitæ ſuæ, & redundantia quæ eſt ab anima humana in corpus quod vivificat, non eſt ei voluntaria. Et intendo quod non eſt ei liberum influere in corpus, & non influere, nec in poteſtate habet non influere illam quamdiu corpus receptibile illius eſt, ſive idoneum ad recipiendam illam. Ex quo manifeſtum eſt tibi naturalem eſſe, & tanquam per modum ſervientis ex ipſa influentiam, ſeu redundantiam hujuſmodi: quemadmodum ex igne calorem, & ex ſole ſplendorem, propter hanc cauſam præter omnem voluntatem & abſque intentione ulla, vel ſollicitudine influit vel operatur illam. Mors igitur non eſt niſi privatio influentiæ iſtius quod eſt dicere vitæ ex anima influentis, ſive redundantis in corpus; non enim advenit corpori à parte animæ tanquam alveus areſcat à copioſitate vitæ, ſed magis à parte propria, videlicet cum efficitur irreceptibile. Et intendo cum amittit idoneitatem recipiendi vitam, quod eſt per morbos, per vulnera, & alias operationes quas eſt medicorum noſſe. Quemadmodum vides in aëre qui ex denſitate nubium, vel ex multitudine locuſtarum, vel interpoſitione lunæ, aut terræ inter ipſum & ſolem ſæpiſſime obtenebratur, quod eſt dicere impeditur ab illuminatione ſolis. Et ſimile invenies in membris paralyticis, & in quibuſcumque fortis eſt opilatio ut quouſque prohibeat ab eis influentiam vitæ, quæ ex anima eſt, ibi neceſſe eſt eadem areſcere, & putreſcere. Interdum autem opilatio hujuſmodi neque tanta eſt, neque tam fortis, ut vitam prohibere ſufficiat, ſed ſolum motum aut ſenſum, ſicut incidit in quibuſdam membris artericis, quæ quidem vivunt ut partes plantarum, non autem habent motum, aut ſenſum.

Dico inſuper quod naturalis plenitudo & copioſitas non areſcit, aut deficit, niſi aut defectu, aut deſtructione ſubjecti in quo eſt. Quemadmodum vides in luminoſitate ſolis quia nec minuitur nec deficit apud ipſum, nec minui, vel deficere poteſt per aliquid exterius. Cauſa autem in hoc eſt, quoniam ab intimis, ſive ex intimo ſuo eſt ei: & eodem modo ſe habet de calore ignis. Non enim poſſibile eſt ut deficiat apud eum, vel in ipſo, niſi eſſentia ipſius deſtruatur; & cauſa in hoc non eſt, niſi hoc videlicet quoniam eſſentia ejus conjunctiſſima eſt, & non ſeparabilis à radice, ſive fonte ex quo eſt ei calor. Flamma vero extinctionem recipit ſui caloris & luminoſitatis: cauſa autem in hoc eſt quoniam calor ille adventitius eſt flammæ. Jam autem didiciſti ex ſcientia naturali, quia flamma non eſt niſi fumus incenſus, incenſio autem accidit fumo, & nullo modorum eſt ei eſſentialis: ſimiliter accidit & carboni, & ferro ignito: & hinc eſt quod recipiunt extinctionem, & privationem caloris videlicet ſimiliter & ſplendoris. Declaratum eſt igitur tibi per hoc quia non eſt poſſibile ſeparari eſſe vel vitam ab anima humana per aliquid quod poſſit prohibere ab ea influentiam vitæ qua vivit, & quæ non eſt ei niſi ex præſentia creatoris in ipſa vel apud ipſam. Non eſt autem poſſibile alicui creaturæ, cũ influentia hæc ex fonte illo per ſolũ Dei beneplacitum ſit & redundet in illam: non enim eſt voluntas creatoris in poteſtate creaturæ, ſed in poteſtate voluntatis ejus creaturæ ſunt, & ſub illa ſubjectione pleniſſima.

Sed

Nulli creaturæ possibile est separare animã humanam à fonte essendi, sed nec vitiis possibile est.

Sed neque possibile est ulli creaturæ, ut quacumque interpositione separet animam humanam à fonte, & datore vitæ : neque possibile est animam humanam non capacem effici vitæ nec receptibilem ipsius : passiones enim spirituales quæ sunt vitia & peccata, non est possibile ut auferant ei receptibilitatem vitæ, aut ipsius esse, quin potius manifestum est ex magnitudine, & vehementia ipsorum eam confortari quantum ad illa, & quantum ad esse in nullo deficere & debilitari. Non enim est possibile substantiam debilitari quantum ad esse ex quacumque dispositione cum ex illa invalescat in operationibus ipsius : Exempli gratia, considera vitium avaritiæ, & videbis ipso crescente invalescere animam ipsius avari in operationibus avaritiæ tam interioribus, quam exterioribus : v. g. in operatione quæ est concupiscere divitias, ardere super illas, gaudere de illis, & tristari de amissione ipsarum, irasci fraudantibus, & rapientibus illas : similiter irasci in servos negligentes in custodia, & acquisitione earum, & si vires corporis suppeterent operationes exteriores, quibus avaritiæ servitur, vel ultra modum invalescerent, & multiplicarentur apud avarum, & istæ operationes sunt furari, rapere, laborare omni labore ad acquisitionem, sive custodiam divitiarum. Jam igitur manifestum est tibi quod per avaritiam invalescunt operationes animæ humanæ quibus avaritiæ servitur. Quapropter non est possibile, ut per illam anima humana efficiatur debilior quantum ad esse suum, neque minus idonea ad recipiendam seu sustinendam influentiam ipsius esse, sive vitæ quæ in ea est sive apud ipsam ex creatore qui est fons unicus veruſque, & ad hunc modum se habet de vitiis & peccatis. Quod si peccata & vitia quæ adeò contra naturam ipsius sunt, non est possibile ut debilitent ejus esse, vel lædant ullo modorum. Quamvis enim bene se habere ex toto fere te impediant : passiones autem corporales ad eam penitus nec attingant, nec perveniant, sed stent, vel sistant naturali fixione, & notabiliter adhærentes substantiis corporalibus; manifestum est nullis passionibus, seu dispositionibus destructibile esse, aut læsibile aliquomodo esse humanæ animæ; cum omnes bonæ dispositiones ipsum esse ipsius adjuvent, & confortent. Amplius non est dubium quin anima humana nata sit naturaliter proficere semper in majus & melius sapientiæ videlicet, & virtutum.

Quod omnis anima humana potest naturaliter proficere. *Est argumentum par. 37. in Cod. Carnot.*

Quod si dixerit quis quod non est generale hoc, imo manifestum est quasdam animas humanas in nullo posse proficere, quales vivunt animæ hominum qui vocantur communi nomine moriones qui indocibiles, & inerudibiles omnino habẽtur apud omne genus hominum. Dico igitur in hoc quia quemadmodum se habet de phreneticis, melancholicis, atque maniacis, qui impedimenta patiuntur ex parte corporum suorum, quæ interdum peritia medicorum curantur, & tolluntur ab eis qui durantibus impedimentis hujusmodi nullo genere eruditionis vel doctrinæ proficere possunt : sic & in morionibus se habet, quia durante corporali illo impedimento eos proficere ad eruditionem vel sapientiam non est possibile. Si tamen ea esset artis medicinæ possibilitas ut per eam impedimentum hujusmodi curaretur, appareret in animabus eorum à præfato vinculo liberatis naturalis possibilitas proficiendi ad sapientiam & virtutes; quemadmodum manifestũ est de his qui naturaliter muti sunt, quia soluto vinculo linguæ eorũ proficiunt ad eloquentiam, si ad hoc debitũ operationẽ dederint.

Idem probat ex eo quod omnes animæ sint ejusdẽ speciei.

Amplius cum omnes animæ humanæ ejusdem speciei probabilissimè sint, quemadmodum & omnes homines, necesse est eas in omnibus suis communicare, & similes esse. Naturalia enim omnia & essentiis, vel essentialibus suis sunt omnibus individuis, sive individualibus substantiis : & propter hoc essentiis, & essentialibus suis simillimæ sunt, propter quod & unum specie & sunt & communiter dicuntur.

Inde colligit omnes animas natas esse sẽper vivere.

Non est igitur possibile quod aliqua naturalis possibilitas, vel potentia sit alicui ex animabus humanis cujusmodi non sit similis unicuique aliarum : quapropter si aliqua ex eis naturaliter possibilis est proficere in prænominata bona quæ sunt scientiæ & virtutes, sic necesse est omnes natas esse proficere ad eadem, vel in eisdem, & propter hoc natas esse semper esse : esse autem semper est eis semper vivere. Quapropter necesse est eas natas esse perpetuas, & propter hoc naturaliter esse perpetuas, & omnino nunquam mori, vel deficere in non esse; omne enim cui possibile est naturaliter quodcumque, ad illud necesse est naturaliter & moveri, esse vero manifeste consequens est ad proficere, propter quod eo posito ponitur, & non è converso : imo illo remoto, videlicet esse, removetur & proficere, unumquodque enim quod proficit esse necesse est : non autem omne quod est, proficere necesse est.

Quod hõmo pervertus potest naturaliter proficere. *Argumentum par. 38. in Cod. Carnot.*

Quod si quis dixerit quia non est verum omnem animam humanam natam esse semper proficere duabus de causis. Primum quia de multis manifestum est eas non semper proficere ad sapientiam & virtutes; imo plerumque è contrario, manifestum est eas deficere tam à sapientia quam virtute, & in contrarium perverti. Respondeo in hoc quia naturalis est ei potentia, sive possibilitas ad profectum hujusmodi, sive utatur hujusmodi potentia, vel possibilitate, sive non utatur eadem. Nec est intentio sermonis antedicti quod naturale sive intimum sit eis proficere, sed ipsum posse proficere naturale, sive innatum intelligo esse eisdem, quam potentiam, sive posse, non aufert vel extinguit ignavia earum, licet prohibeat ab eis actum hujusmodi, vel profectum.

Quod anima in infinitũ potest proficere. *Ist argument. p. 39 in Cod. Carnot.*

Secunda causa intentionis propositionis istius forsitan videatur alicui finis, & perfectio, sive completio potentiæ, sive possibilitatis antedictæ, tanquam intelligat idcirco non esse natam animam humanam semper proficere posse ad sapientiam, & virtutes quia finem habet completionem profectus illius ultra quam progredi vel proficere non potest anima humana naturaliter.

Quod etiãsi finis esset profectus animæ humanæ, necesse sit tamen concedere illius immortalitatem.

Per hanc vero viam non effugitur quin necesse habeat concedere immortalitatem ipsius, si cut experimento te scire faciam, & forsitan non aliter intelligit sermonem antedictum animam humanam esse natam semper proficere : & intendo ei esse potentiam, vel possibilitatem semper proficiendi, intelligit, inquam, ille homo cum determinatione, vel conditione hac, videlicet dum est, vel dum vivit, quasi diceret in suo esse sempiterno, sicut quidam loquuntur ei posse proficere. Quæro igitur utrum continuo sic proficiendo possibile sit eidem pervenire ad completionem, sive perfectionem profectus istius : & intendo completionem istius, sive perfectionem, ultra quam scilicet nihil quærat, vel appetat naturaliter. Et si dixerit quis quia non est possibile eam pervenire ad ejusmodi perfectionem. Manifestum igitur est profectum, sive proficere istius nõ esse terminabilem, neque habere ultimum sui, cum semper ultra omne quod ejus est restat quærendum aliud animæ humanæ Ultra terminum autem vel ultimum uniuscujusque profectus, vel motionis, manifestum est proficienti, sive moventi nihil esse quærendum in viatione, sive motione hujusmodi. Manifestum igitur est profectum animæ humanæ, sive proficere infinitum esse, & intransibile. Quapropter consequens est potentiam ei esse innatam sive naturalem ad proficiendũ

in infinitum, & ad acquirendos profectus infinitos unum post alium, & nunquam quiescere in aliquo eorum, cum nullus sit ultimus. Est igitur ac si diceretur de corpore aliquo quia est ei potentia ad movendum in infinitum, & per infinita loca, & in nullo eorum quiescere : quapropter potentia ejus est ad motus infinitos, qui non possunt expleri, vel fieri in tempore finito. Erit igitur ex hujusmodi potentia potens moveri per tempus infinitum, sive per infinita tempora : non est autem possibile aliquid moveri in infinitum nisi quod est potens esse in infinitū; non enim possibile est moveri non ens.

Sicut ex potētia corporum cœlestium ad motum infinitum colligere licet cœlos semper esse, sic & de anima.

Declaratum igitur tibi est per hoc quod animæ humanæ est potentia qua est potens naturaliter esse in infinitum quod est absque termino, sive fine : & propter hoc perpetua. Necesse est igitur ipsam esse perpetuam ; moveri enim nec dat ei esse, nec addit ad ejus esse, cum ejus esse sit fundamentum ejus quod est moveri, & sic sustinens ipsum. Ponam autem tibi exemplum de hoc manifestum in anima cujusque cœlorum, & in unoquoque ipsorum secundum eos qui cœlos animatos ponunt ; neque enim unaquæque illarum posset cœlum suum movere in infinitum, nisi ipsum potens esset esse in infinitum : & intelligo movere vel moveri in infinitum, hoc est in tempore infinito sive motibus æqualibus infinitis.

Probat animā humanā esse æternam quia potest moveri in infinitum proficiendo.

Amplius cum manifestum sit possibile esse sic se habere ad posse moveri, sicut esse ad moveri ; proportionalia enim sunt potentiæ & actus, hujusmodi erunt eodem addito proportionalia, ut sicut posse esse in infinitum ad posse moveri, vel movere in infinitum, sive tempore infinito. Quare sicut moveri in infinitum sive tempore infinito, non possibile est ut sit alicui, nec eidem sit esse infinitum sui in tempore infinito ; ita non erit possibile quod moveri in infinitum sit alicui naturaliter, nisi sit eidem naturaliter posse esse in infinitum, sive tempore infinito. Quapropter quoniam manifestum est, quia posse moveri, sive movere in infinitum, proficiendo videlicet, est naturaliter, sive innatum animæ humanæ necesse est & innatum esse ei, sive naturaliter esse posse in infinitum, sive tempore infinito. Quare naturaliter potens est anima humana esse in infinitum, sive esse perpetuo : & quia naturalis potentia, sive posse naturale naturaliter non est possibile, ut sit privatum perpetuo & universaliter tam nobili tamque necessario effectu suo, necessario, inquam super omnia alia necessaria ; nihil enim necessarium adeo est animæ humanæ, vel cuique alij creaturæ, ut ipsum esse & conservatio sive perduratio illius. Quapropter hæc potentia naturalis, sive innata animabus humanis impossibile est ut privata sit, sive carens effectu hujusmodi perpetuo sive fine, est igitur in omni anima humana effectus hujusmodi. Effectus autem iste est esse in infinitum, sive tempore infinito, quare essendi perpetuitas est naturaliter omni animæ humanæ. Omnis igitur anima humana est esse, sive existentiæ perpetuæ : quapropter nec moritur, nec ullo aliorum modorum esse desinit.

PARS VIGESIMASEXTA.

Quod anima humana habet potentiam naturalem ad semper esse.

Exponit dictū Aristotelis quod quorumdā natura est ad semper esse quorūdam autem ad semper non esse.

DEbes igitur reminisci sermonis Aristotelis quem dixit in libro cœli, & mundi ; videlicet quod quorumdam natura est ad semper esse, quorumdā autem ad semper non esse. & altera istorū sunt perpetua & necessaria, altera vero impossibilia, & intendit Aristoteles necessaria per se, & impossibilia per se : quod manifestum est per hoc quod dicit quia virtus est quibusdam ad semper esse, & quibusdam ad semper non esse ; tanquam si diceret quod naturali virtute sua firmata, sive fixa sunt in esse necessitate inconcussibili : quædam vero in non esse necessitate simili. Et de his quorum virtus est illis ad semper esse, dico esse animam humanam. Si enim est eis virtus ad semper proficere, cum esse sit eis in primis, & maxime, & longe prius atque magis quam ipsum proficere, erit multo fortius eisdem virtus innata, seu naturaliter ad semper esse. Si enim virtus earum esset ad quandoque esse, & quandoque non, juxta sermonem Aristotelis in eodem libro, esset eis ex necessitate ad quandoque proficere, & quandoque non proficere ; cum quandoque non esse non patiatur semper non esse tanquam contradictio ipsius : & propter hoc non est possibile ut patiatur semper proficere ; cum semper esse necessaria concomitantia sequatur semper proficere. & non intendo semper proficere nisi augeri in melius & elongari ab imperfectionibus.

in Cod. Carnot. par. 40.

De profectu animæ in infinitū ex prophetis.

Quod si fortè dixerit animabus humanis non innatam esse sive naturalem virtutem, sive potentiam qua sint naturaliter potentes, semper proficere juxta modum antedictum, contradicit hujusmodi homini sensus, & experientia manifestè. Quantumcumque enim sapiētia, & virtutibus proficere quicumque sibi videtur ad proficiendum sublimior & amplior profectus semper videtur esse initio proficiendi, juxta sermonem propheticum quo dictum est à quodam ex prophetis excellentibus Hebræorum. *Et dixi nunc cœpi.* & per quemdam alium ex sapientioribus ipsorum juxta eamdem intentionem dictū est, *cum consummaverit homo tunc incipit* ; & alibi juxta eamdē sententiam dictum est ab eodem, *multiplicationem ingressus sapientiæ quis intellexit* ? quantum mihi videtur in hoc sermone quod ipso profectu & incremento sapientiæ multiplicatur ingressus ipsius, id est in ipsam ; quia amplius & amplius ingredi sibi videtur in ipsam, qui amplius & amplius proficit in ipsa, nec unquam sibi videtur intus esse, videlicet in illa ; sed solummodo in ingressu : Est sermo prophetæ alterius quo dicit ex persona creatoris ad animam peccantem, & ad ipsam convertendam, *post me ingredi non cessabis.*

Psal. 76. 11.

Eccli. 18. 6.

Eccli. 1. 1.

Ierem. 2.

Quod probat ex dicto Platonis, unum scio quod nescio.

Adjuvat autem ad hoc ipsum sermo Platonis qui cum crederetur quovsque in philosophia profeciisse ut nihil ulterius ei cognoscendum restaret dixisse dicitur, hoc solum scio quod nescio : quasi dicat, solum cognosco ignorantiam meam, quæ cognitio sine dubio est initium verum veræ sapientiæ. Fuit igitur iste sermo Platonis, & intentio ipsius in hoc sermone, quod erat ipse adhuc in intentione, sive ingressu sapientiæ. Quapropter si prohibitum esset ultra progredi sive ulterius proficere in sapientiam, prohibitione, inquam, naturali, quæ est naturalis impossibilitas hujusmodi profectus ; frustra est ei innatum, vel naturaliter inditum posse in hujusmodi initium, vel ingressum & hoc est inconveniens : hoc est enim quemadmodum si quis dicat januam in domo aliqua esse factam, cum non sit possibilis ingressus ad illam, de qua nemo intelligens dubitare posset, quin inutiliter prorsus facta esset hujusmodi janua. Et quia à sapiente Architecto nec ejusmodi domus, nec hujusmodi janua facta esset : & est apta comparatio de domo & janua ad sapientiam vel ingressum ipsius sive in illam.

Déclarat dictum Aristotelis quod quædam habent potentiam ad semper non esse.

Et quoniam sermone isto utitur Aristoteles, & sequaces ejus in fundamento certissimo & radice demonstrationis, non est deglutiendus in hoc loco, vel à me, vel à te : quod apparebit tibi cum declarata fuerit intentio ipsius. Dicit igitur Aristoteles, quemadmodum audivisti, quia quibusdam est virtus ad semper esse, quibusdam autem ad semper non esse, quibusdam vero tantū ad quandoque esse, & ad

Est argumentum par. 41 in Cod. Carnot.

& ad quandoque non esse; & quoniam semper esse, & semper non esse contraria sunt, & medium illorum est quandoque esse, & quandoque non esse: invenitur autem alterum contrariorum in universo, videlicet semper non ens, sive semper non esse; & invenitur medium quod est quandoque ens, & quandoque non ens, esse necesse est ut inveniatur alterum extremorum videlicet semper ens.

Aristotelis ratiocinationem hoc niti principio quod posito uno contrariorum, ponatur & alterum.

Procedit igitur ista ratiocinatio quantum procedit suppositio, & quantum per se nota sit, videlicet omnem contrarietatem completam esse, & non habere defectum in universitate sua. Neque enim completum esset universum, si in aliqua ex contrarietatibus quæ in eo sunt aliquem ex defectibus hujusmodi pateretur: parte enim quacumque incompleta, & defectum in quacumque specie patiente hoc est defectum cujuscumque speciei, non esset completum totum. Quemadmodum si albedo, vel nigredo naturaliter deesset in genere, sive universitate colorum, non esset completum genus coloris, & ipsa colorum universitas remaneret imperfecta, cum tanta sui parte careret. Juxta modum istum se habeant necesse esse impossibile esse, & velut medium inter ea est possibile esse & non esse, videlicet quod nec semper est, nec semper non est, & cui non est virtus ad semper esse, & ad semper non esse.

Attamen nō ens dici non potest habere potentiam ad non essendum.

Miretur autem & dubitet non immerito aliquis qualiter Aristoteles semper non enti posuit virtutem ad semper non esse, cum in semper non ente neque virtutem, nec aliud esse possibile sit. Nec minus admiratione dignum est quod ad semper non esse virtutem & potentiam posuit, cum generaliter non esse, & semper & quandoque nihil sit, & ex impotentia, sive debilitate, atque defectu virtutis & potentiæ esse solummodo videatur.

Virtutem illam nihil esse cum à creatore non sit.

Amplius hujusmodi virtus unde, vel à quo esset semper non enti? non potest somniare quod virtus aliqua vel potentia sit, vel esse possit nisi ab omnipotentissimo creatore: qualiter autem creator daret semper non enti, & in non esse, ut ita dicatur, perpetuo permanenti, quod nec retinens esse potest nec intelligi?

Creator nō potest dare potentiā ad nō esse quia esset in destructionē ipsius.

Amplius qualiter daret ei creator virtutem, vel potentiam ad non esse? hoc enim non faceret nisi in destructionem ipsius. Omnis enim virtus, vel potentia quæ est ad non esse cujuscumque manifestè est ad destructionem ipsius.

Superfluum est dare non enti potentiam ad non esse.

Amplius dare potentiam, vel virtutem non enti ad nō esse, supervacuum esset; hoc enim est ut si diceretur dare virtutem, vel potentiam grammatico, ad hoc ut sit grammaticus, hoc autē supervacuum est evidenter. Jam enim grammaticam habens non habet opus vel virtute, vel potentia ad habendam vel acquirendam grammaticam.

Item quia semper habuit potentiam ad non esse.

Amplius cum semper non ens, semper non sit, non fuit ei data virtus, vel potentia ad non esse antequam non esset, id est antequam haberet ipsum non esse, ut ita dicatur, cum semper habuerit illud, & habiturum sit ipsum; sed neque postquam est habens illud, hoc est dicere postquam habet ipsum non esse, danda ei fuit propter habendum vel acquirendum illud; hoc enim nisi supervacue fieri non potest, cum ei nihil sit necessarium, nulloque penitus indiguerit unquam propter habendum vel acquirendum illud cum semper id habuit.

Item quia dici non potest in quo sit potentia ad semper non esse.

Amplius quomodo est virtus, vel potentia ad semper non esse ei quod est hominem esse asinum, & ubi est virtus illa, vel potentia? Respondeo in hoc quia prohibita est compositio hæc, sive conjunctio duarum istarum specierum ab eodem individuo, vel subjecto, & prohibita, inquam, ex utraque parte, hoc est ab utraque specie; utraque enim alteram repellit, & prohibet à subjecto in quo est; repellit, inquam, & prohibet prohibitione naturali, & repulsione, quæ repulsio, vel prohibitio, non est nisi repugnantia earum naturalis ad invicem, per quam sese in eodem subjecto esse simul non patientur. Non enim debes intelligere prohibitionem, vel repulsionem actum aliquem, sive motum, sed contrarietatem, sive repugnantiam qua ex affirmatione, sive positione alterius de quocumque subjecto sequitur negatio alterius ab eodem. Est igitur virtus & potentia utrique duarum illarum specierum, in remotione, sive negatione alterius de eodem, sive ab eodem subjecto. Cum revera hominem esse asinum nihil sit, & semper non sit ei virtus, vel contrarietas, sive repugnantia quæ est inter subjectum illud, & prædicatum ad semper non esse, sicut & impossibilitas ad semper esse, & etiam ad quandoque esse.

Exponit Aristotelem in eo sensu quasi dixisset albedinē virtutē esse ut non sit nigredo.

Et intelligis ex hoc quæ fuerit intentio Aristotelis in eo quod dicit virtutem, vel potentiam: hoc enim dicit, quemadmodum si diceret albedini virtutem esse ad non esse nigredinem, & è converso. Istud quippe non propriè verum est, cum albedo non sit per se propriè ad destructionem vel non esse nigredinis, licet ex ea sequatur. Non enim creavit ad hoc creator omnipotentissimus albedinem, ut nigredo per eam destrueretur, vel non esset, licet albedo propria virtute, sive potentia quæ non aliud est quam ejus præsentia, quemadmodum in præcedentibus scire te feci, potens sit naturaliter destruere illam, & è converso.

Quod diameter incōmensurabilis sit costæ ex sua essentia.

Juxta hunc modum tibi sentiendum est & respondēdū, in exemplo illo quod Aristoteles posuit, videlicet quod diametrum, à symmetrum esse costæ semper est, & propter hoc est ei virtus ad semper esse. Et virtus ista incommensurabilitas est diametri ad costam; proportio namque diametri ad illam prohibita est naturali impossibilitate esse in numeris, sive numeri ad numerum. Hoc est quantitas, sive excessus quo diametrum excedit costa prohibita est esse pars, vel partes ipsius diametri. Et quoniam omnis numerus minor majoris aut pars est, aut partes, sicut apud arithmeticos demonstrativa declaratione jam patefactum est, similiter si fuerint duæ quantitates commensurabiles ad invicem, sive communicantes, proportio earum ad invicem est, sicut numeri ad numerum; & econtrario prohibita est costa à cōmunicantia, seu commensuralitate diametri, prohibita, inquam, prohibitione naturalis impotentiæ, ita videlicet ut quemadmodum quod est pars alicujus firmatum est ex necessitate naturali ad esse partem illius, & quod non est pars alicujus firmatum est necessitate naturali ut hoc non sit pars illius: sic secundum Aristotelem est ei virtus, vel potentia ad esse partem illius, & illi ad semper non esse partem alterius.

Quod binarius non sit pars septenarij & hoc essentia sua habeat.

Horum autem sunt exempla binarius ad quaternarium, & ternarius ad septenarium; binarius enim juxta sermonem Aristotelis virtutem habet sive potentiam ad hoc ut semper sit medietas quaternarij: eodem modo est virtus ternario ad semper non esse partem septenarij, quoniam ad non esse medietatem, ad non esse tertiam, & ad non quartam illius, & ita de singulis aliis. Pars enim est ut alibi didicisti quantitas minor majoris, cum minor majorem numeret, hoc est aliquoties superata præcise totam reddat vel efficiat, quemadmodum faciunt medietas, tertia, quarta, & ita de aliis in infinitum: ipsa igitur essentia ternarij prohibet naturali impossibilitate illum quominus sit medietas, tertia, atque quarta, aut alterius denominationis pars septenarij. Quapropter in eo aliud non potest dici virtus hujusmodi quam ipsa essentia quæ sic semetipsa naturaliter determinata est, ut nec major

nec minor esse possit, & propter hoc tamen non sit pars septenarij, impossibile est ipsam unquam fieri, vel esse partem illius. Est igitur ei virtus vel potentia hujusmodi ad semper non esse partem illius, juxta antecedentem improprietatem, seu tropum. Non enim creavit creator omnipotentissimus binarium propter hoc, nec ita limitavit, seu determinavit essentiam ipsius ad hoc ut esse posset pars septenarij, sed revera illud consequens est essentiæ ipsius consecutione necessaria videlicet, ut nec sit, nec esse possit pars septenarij, nec medietas possit esse ejusdem, nec medietate minor pars, majór autem medietate juxta prędictam distinctionem, pars nulla esse possit.

CAPITVLVM SEXTVM.

PARS PRIMA.

Ostendit quod anima humana non est determinata ad quandoque non esse.

Si anima esset determinata ad certum quoddam temporis spatiũ puta centũ annorum non posset semper proficere.

HOc igitur ita explicato revertar ad id in quo eram, & dicam quod non est determinatum animæ humanæ quandoque non esse, si virtus est ei naturaliter indita, vel innata, sive potentia semper proficere: quemadmodum enim si virtus, vel potentia innata est ei, vel naturaliter indita ad quandoque esse, & intendo quia si limitatum est ei esse, & determinata existentia sua certa mensura temporis vel durationis, impossibile est antedictum profectum ipsius, sive proficere ejusdem infinitum esse, cum ejus proficere extendi non possit ullo modorum ultra, sive post ejus esse. Exempli gratia, si ei non est virtus, vel potentia ad esse nisi spatio centum annorum, ad id vero quod non est naturaliter possibile, nulla potentia naturalis, vel virtus, vel intellectus, vel imaginatio recipit hoc videlicet ut potentia sit vel virtus naturaliter ad impossibile.

Profectus animæ non potest extendi ultra durationem animæ.

Amplius quis intellectus retineat hoc ut accidens extendatur extra substantiam: & intendo ut esse accidentis, quod est profectus sive proficere extendatur duratione ultra substantiam animæ rationalis cujus accidens est, & in quo necesse habet fundari tanquam in fundamento suo, & propter hoc eo desinente esse, tanquam substracto fundamento, necesse habet cadere in non esse: hoc enim est ac si diceretur quod homo naturaliter potest diutius comedere quam vivere vel esse. Restat igitur non esse virtutem, vel potentiam naturalem, sive naturaliter inditam animæ humanæ, ad proficiendum in infinitum, & intendo neque ad proficiendum in tempore infinito, neque ad proficiendum profectibus quorum nullus sit maximus, vel ultimus, ultimitate, inquam perfectionis. Revertar igitur & dicam quod necesse est proficere hujusmodi habere ultimitatem temporis, vel perfectionis, vel utriusque. Quod si habuerit ultimitatem perfectionis, erit igitur aliquis hujusmodi profectuum maximus, videlicet supra quem non sit major, & ultimus ultra quem non quæratur animæ humanæ alius, nec possibile sit eidem acquiri.

Duo inconvenientia adducit quominus anima dici possit in aliquo ultimo profectu quiescere.

Quærendum igitur est ab hujusmodi homine utrum cum venerit ad hujusmodi profectum anima humana possibile sit ei quiescere in illo, seu permanere, an non. Quod si non est ei possibile, hæc duo inconvenientia sequuntur. Primum frustra est & motus hujusmodi profectus, & frustra principium motus hujusmodi, & hoc est virtus, vel potentia innata quæ movet ad illum animam humanam, movet, inquam, naturali motu spirituali, qui est amor, vel desiderium naturale sive appetitus illius: frustra namque moveretur anima humana ad statum vel profectum in quo naturaliter prohibita est quiescere vel manere, vel quicquam agere: hoc enim est ac si diceretur quod homo moveretur ad locum aliquem formaliter in quo non est possibile eum quiescere vel manere, & in quo necesse est ut moriatur. Ubi accidit aliud inconveniens videlicet quod sit naturaliter virtus vel potentia animæ humanæ acquirendi statum vel profectum sibi mortiferum, cui annexa est mors ejus annexione naturali & necessaria, quod nemo nisi omnino expers, & ignarus scientiæ naturalis unquam dixit. Nulla enim virtus, vel potentia data est alicui in ejus mortem vel destructionem.

Motus naturalis est ad locũ vel statum subjecto convenientem.

Amplius motus naturalis ad quietem est, & ad locum vel statum subjecto quod movetur naturaliter convenientem. fuga etiam naturalis est omnis motus à loco, vel statu subjecto moto naturaliter inconvenienti: convenientia autem non solum non destruunt aut lædunt ipsum, sed etiam adjuvant & confortant. Quapropter necesse est ut profectus ille de quo agitur illam adjuvet & confortet.

Operatio nõ destruit potentiam.

Amplius quis unquam tam delirus auditus est ut diceret operationem quamcumque naturaliter destruere potentiam sive virtutem ex qua est, & perfectionem destruere subjectum quod perficit.

Anima nõ destruitur sua malitia, ergo nec sua perfectione.

Amplius si anima humana in ipsa imperfectione & malitia potentialitatis & imperfectionis vivit, & permanet illæsa quantum ad esse, quanto fortius in ipsa sua perfectione ejus illæsa permanebit?

Bene esse nõ destruit esse.

Amplius quis dicat sapientiam consummatam, & virtutes perfectissimas destruere animam humanam? qualiter cogitabit aliquis quod ipsum bene esse destruat esse, & ipsum bene se habere non patiatur ipsam esse?

Nulla substãtia morti proxima naturaliter censeri debet cum optime se habet.

Amplius status ille & profectus ultimus, & maximus animæ humanæ nõ est solummodo bene esse illius, aut bene se habere, sed etiam optime esse, & optime se habere. Impossibile autem unum est, ut vel anima humana, vel aliqua alia substantia etiam morti, & destructioni proxima sit naturaliter; cum optime se habet, vel optime illi est; proxima inquam, naturaliter, qua scilicet possibile est hoc juxta modos consuetos, & tibi non incognitos: didicisti siquidem ex historiis antiquis nonnunquam reges magnos, & principes sublimes tunc interfectos esse, vel ab ipsis cubiculariis suis, vel ab hostibus manifestis, cum in summo flore prosperitatis & in culmine essent. Sed nec dubium est proximitatem illam ad mortem, & interfectionem suam non à natura ipsorum esse, quin potius præter intentionem naturæ ab hominum cupiditate hominum alienorum à regibus ira, vel odio, vel aliqua hujusmodi passione: hic autem non ago, nec intendo nisi de morte naturali, & quæ est per se quod est dicere, per intentionem naturæ, sive defectum illius naturale. Manifestum est autem tibi per hoc quod perfectio ultima animarum humanarum, vel profectus ultimus non inducit naturaliter mortem earum, vel destructionem aut defectum ipsarum ab esse.

Vitia sunt ægritudines animæ, scientiæ & virtutes sanitas eius.

Amplius nemo hactenus adeo delirus visus vel auditus est qui ignoraverit vitia, seu peccata ægritudines esse, vel vulnera animarum humanarum: similiter sapientiam, & virtutes sanitatem esse earumdem. Quapropter maximas scientias, maximasque virtutes maximam esse sanitatem ipsarum: nemo autem unquam opinatus est ex sanitate mortem alicui naturaliter provenire. Quia igitur maximus profectus ultimaque perfectio animarum humanarum maximæ scientiæ, maximæque virtutes, manifestum est maximam sanitatem esse animarum humanarum, & propter hoc non solum impossibile est mortem ex eis naturaliter prove-

nire, ſed etiam neceſſe eſt jure conſervationem & ſtabilitatem ex eis eſſe.

Quo major eſt ſanitas eo longius diſtamus à morte.

Amplius quoniam ſanitas contraria eſt læſionibus, & omnes eas repellens naturaliter per ſe, ſolæ autem læſiones vitæ defectum ejus, & deſtructionem inducunt, manifeſtum eſt quia ſanitas cauſas omnes mortis à ſubjecto ſuo naturaliter prohibet & repellit. Quapropter ſicut manifeſte longe à morte ſanitate maxima, ſic neceſſe eſt mortem animarum multo fortius maximè longe eſſe eis ſanitate hujuſmodi, & non ſolum diſtantia, ſive elongatione contrarietatis, quæ inter eas eſt, & repugnantiæ, ſed etiam longitudine temporis. Quapropter quemadmodum profectus, & appropinquatio ad ſanitatem elongatio eſt à morte naturaliter, & hoc elongatione temporis: ſic perventio ad maximam ſanitatem maxima elongatio naturaliter eſt à morte; elongatio enim tempore ut prædixi. Amplius quis unquam dubitavit ſanitatem conſervationem eſſe vitæ ſubjecti in quo eſt, & propter hoc maximam ſanitatem maximè conſervativam eſſe vitæ: & propter hoc maxime prohibitivam mortis, maximeque longe facientem illam à ſubjecto in quo eſt. Quapropter cum in ultimitate profectionis ſuæ fuerit ſanitas, neceſſe eſt & mortem in ultimitate elongationis eſſe à ſubjecto illius. Amplius quis dubitat ſaniſſimos homines morti eſſe remotiſſimos, quemadmodum ægerrimos morti eſſe viciniſſimos ſive propinquiſſimos.

Quoniam debilitas animæ provenire non poteſt ex vitiis aut ex virtutibus ſequitur à nullo prorſus eam debilitari aut deſtrui poſſe.

Amplius ſi in eas proveniret proculdubio provenire deberet ex ſolis vitiis, & peccatis. Jam autem removi hoc in præcedentibus, ubi vidiſti evidenter quanta fortitudine vigeant, & quanto vigore invaleſcant ex vitiis, & peccatis, & hoc quantum ad vires appetitivas & apprehenſivas, quod oſtendunt aſtutiæ, & adinventiones eorum in iis quæ vitiis, & peccatis eorum deſerviunt. Quis enim poſſe ſufficiat fraudes & dolos quos nectunt, ſed & labores operum ipſorum quos pro acquirendis, ſeu cuſtodiendis vitiis aut conſervandis, quis vigilias, quis jejunia, omniſque generis dolores, quos ob eamdem cauſam ſuſtinent enarrare valeat? propter quod in gente chriſtianorum vulgariter dicitur. Quod ſi tot, & tanta pro gloria, & honore creatoris ſuſtinerent inter ſanctos & electos Dei merito haberentur: Et ut breviter dicam vitia, & vires animarum corporales, hoc eſt quæ per corpus, & in corpore, operantur, etiam ſpirituales quæ ſunt virtus cognitiva, & voluntas adeo confortant, atque fortificant, ut infatigabiles hominibus videantur, & admirationi ſint omni audienti. Quia igitur impoſſibile eſt confortari vires cujuſcumque ſubjecti, & debilitatem eſſe ejuſdem, impoſſibile eſt per ejuſmodi vulnera, & ægritudines, & intendo vitia & peccata; impoſſibile eſt igitur multo fortius debilitari ipſum vel quocumque modo lædi per ſcientias & virtutes, & quoniam alia, non ſunt vulnera animarum humanarum, impoſſibile eſt eas debilitari, vel lædi quacumque ex cauſa: & propter hoc multo fortius impoſſibile erit ipſas ullo modorum deſtrui.

Animæ humanæ nec febricitant, nec aliis ægritudinib° laborant.

Amplius manifeſtum eſt quod animæ humanæ nec febricitant, nec aliis ægritudinibus laborant. Qualiter igitur intelligit eas deſtrui vel mori quicumque erroneus: omnes enim hujuſmodi viæ ſunt & cauſæ mortem inducentes, & mors finis omnis hujuſmodi. Quia igitur animæ humanæ immunes ſunt ab hujuſmodi cauſis, neceſſe eſt eaſdem immunes eſſe ab effectu earum, & fine qui eſt mors: non enim poſſibile eſt effectum naturalem eſſe in ſubjecto, vel apud ſubjectum in quo, vel apud quod non eſt poſſibile invenire cauſam illius effectus.

PARS SECUNDA.

Quod infirmitates & debilitates non ſunt in anima, ſed in corpore.

Objiciunt animas teſtes eſſe ſuæ infirmitatis.

QUod ſi dixerit quis quod ipſarum animarum teſtimonio maxime credendum eſt de ſeipſis, præſertim in his quæ de ſeipſis ſentiunt, & apud eas, & in ipſis ſunt. Ipſa enim anima humana eſt quæ per organa vocis & locutionis loquitur. quæ dicit ego febricitor, ego infirmor uſque ad mortem, ego morior per infirmitatem iſtam, ego ſentio me deficere in mortem, non eſt dubium quin multæ animæ multoties de ſeipſis ſic locutæ ſunt. Quapropter ſi maximè ſibi notæ ſunt, & maximè diſpoſitiones ſuas cognoverunt, maximè credendum eſt eis de ſeipſis. Quia igitur tibi teſtificantur de infirmitate ſua, de doloribus, de debilitatibus ſuis, & defectibus in mortem, credendum eis ex neceſſitate ſuper his. Quare credendum eſt eas mori morte corporum ſuorum ſicut ipſemet teſtificantur.

Propter conjunctionem animarum cum corpore ea quæ corporis ſunt animæ attribuere oſtendit exemplis.

Reſpondeo igitur in hoc quod modi loquendi animarum humanarum noſtrarum ſciendi tibi ſunt ad certum, & diſtinguendi, ſimiliter & ſtatus earum & diſpoſitiones in quibus ſunt quando loquuntur: plerumque enim diſpoſitiones corporum ſuorum, & paſſiones de ſeipſis affirmant propter vehementem conjunctionem ad illa. Quemadmodum vides de avaris hominibus qui paſſiones divitiarum ſuarum ſive rerum quas poſſidere videntur ſibi ipſis attribuunt, & de ſeipſis illas affirmant ac ſi eas ipſimet paterentur vel paſſi eſſent maximè vulgari gallicano loquentes. Omnis enim avarus vulgari idiomate loquens, cum ejus domus combuſta eſt, dicit ſe combuſtum, & cum vinea ejus degrandinata eſt dicit ſeipſum degrandinatum, & cum res ejus deſtructæ ſunt, dicit ſeipſum deſtructum. Cauſa autem in hoc eſt vehementis amoris conjunctio, & tanquam unitas quædam, & tanquam unio ipſorum avarorum ad res ſuas. Quod inde eſt manifeſtum quia ipſi eaſdem membra ſua nominant. Communiter enim dicit unuſquiſque eorum de meliori prædio quod habet quod ipſum eſt melius membrum quod habet. Quid igitur mirum ſi animæ dolores paſſioneſque, & alias diſpoſitiones corporum ſuorum ſibimet attribuunt propter longe majorem & proximiorem conjunctionem ſuam ad illa, & illa de ſeipſis affirmant & prædicant. Majorem autem conjunctionem animarum omnium ad corpora ſua quam ad res alias habere, inde manifeſtum eſt, quod non ſolum naturalis eſt conjunctio earum ad corpora, ſed etiam eſt vita corporum ipſorum, & propter hoc ſeparatio ipſorum ab illis mors eſt eorumdem. Ex quo etiam videre potes evidenter, quanta eſt hæc conjunctio animæ humanæ, ſcilicet ad corpus ſuum cujus operatio contraria mors corporis ſit ipſius. Extenditur autem modus iſte locutionis longe amplius, videlicet ut id quod eſt equi attribuatur equiti, videlicet ut ſi equus deungulatus, aut deferratus hoc ipſum de equitante dicere non dubitant homines; & propter hoc cũ vident alicujus equitantis equum deungulatum vel deferratum, dicũt ei quod ipſe eſt deungulatus vel deferratus. Non eſt igitur negandum ullo modo quod vera ſit confectio & ædificatio animarum humanarum, ut prædictis exemplis, ſed intellectu & intentione quam prædixi, ipſos enim avarorum ſermones præmiſſos concedendum eſt veros eſſe ſecundum tropos & figuras, quas audiviſti: Mors enim corporis uniuſcujuſque animæ, ipſius vero eſt animæ quidem ita, non quia ipſa anima moriatur, ſed quia moritur ejus corpus cum

familiariter, tantaque unione naturali conjunctiſſimum, ſicut dixi de avaro degrandinatio vineæ ſuæ non degrandinatio ipſius eſt, ſed damnificatio ipſius : & propter hoc degrandinatio ipſius ſua quodammodo eſt avari, non quidem ut ſibi propria, ſed ut rei quæ ſua erat eidemque amoris inordinati vehementia conjuncta.

Idem aliis exemplis probat.

Amplius autem eſt illis quidem conſuetum dicere nigerrimum interdum hominem monachum album eſſe : eſt igitur homo ejuſmodi monachus albus, non albedine quæ in ipſo eſt, ſed albedine habitus ſui quæ quodammodo ſua, quemadmodum eſt habitus, qui ei profeſſione & voto conjunctiſſimus eſt. Suppetit tibi innumerabilium copia hujuſmodi exemplorum, nec ignoras qualiter homo flavus vel criſpus dicatur, non ſolum propter partem quæ caput eſt ipſius, ſed etiam propter capillos qui non ſunt partes ipſius, ſed ornatus partis hujuſmodi. Juxta eumdem tropum, ſive figuram dicit homo pulcher, aut niger ſe eſſe nigrum aut pulchrum, & propter hoc dicitur hoc anima ipſius, ſicut jam ſcire hoc te feci, hoc eſt in præcedentibus. Attribuit igitur ſibi anima illius, & affirmat de ſe pulchritudinem corporis ſui, ſimiliter & nigredinem, & hoc veriſſime, licet illi nec pulchritudo corporalis, nec color ullatenus competat propriè, ſive conveniat. Hoc enim non dicitur niſi ſecundum tropum, ſive figuram antedictam.

Alia adducit exempla ut probet cogitationes adeo vehemẽtes ut quandam veluti unitatẽ faciant apparere inter animã & res quaſdã externas.

De eo vero quod prædixi tibi quod confitendus eſt ſtatus animarum in quo de ſeipſis loquuntur. Scire te oportet quemadmodum cogitationes adeo vehementes ſunt adeoque profundatę in animabus ipſis, ut quaſi quandam unitatem ſive unionem faciant eis apparere inter ipſas, ſunt enim quaſi rapientes animas ipſas in res illas. Quemadmodum accidit in illo qui gallum ſe eſſe credebat, & vocem galli atque cantum pro poſſe effigiabat, nolens uti alia voce, vel cantu, videbatur enim ſibi quod alia voce aut cantu nullatenus uti poſſet, quoniam gallus erat ut ſibi videbatur. Ego etiam memini me vidiſſe hominem qui ſibi videbatur eſſe quæcumque avicula quæ coram eo volitaret, & interdum videbatur ſibi quod erat Dei filius, interdum quod eſſet ſpiritus ſanctus, nonnunquam vero quod eſſet antichriſtus. Quibus aliis vocibus, vel locutionibus putari poteſt uſus fuiſſe niſi eis ſolis quæ rebus congruerent, quas ſe eſſe opinabatur. Vidi etiam alios qui ſe reges eſſe ac principes, vel ſummi ſacerdotes eſſe opinabantur, regalibus ſermonibus atque pontificalibus loquebantur, imperantes ac judicantes, aliaque officia, regum & pontificum, ſive aliorum magnatum exercere opinantes, vel potius ſomniantes. Jam enim audiviſti in præcedentibus paſſiones illas, & ſimiles ſomnia tantum eſſe, ſed fixa & non facile evaneſcentia, ſicut ipſo ſomno alia ſomnia in evigilantibus continuo evaneſcunt.

Vnde à fortiori oſtendit ſibi ab anima quæ ſui corporis ſunt propter majorẽ coniunctionem tribui poſſe.

Non debet igitur videri impoſſibile tibi ſi tanta proximitas tantaque conjunctio corporis ad animam humanam faciat ſibi eam aſſumere, & in ſe transfundere paſſiones, & alias diſpoſitiones quæ verè & propriè ſolius ſunt corporis, quales ſunt defectus & mors ſicut dixi. Longe enim minus incomparabiliter poſſe debet ſimilitudo cujuſcumque rei forinſecæ in animam humanam, quam corpus proprium in eandem, longeque minus poſſibile videtur rei cuicumque per ſimilitudinem ſuam hoc poſſe in animam humanam, ut non ſolum diſpoſitiones ſuas ſibi aſſumat in ſe, & transfundat, ſed etiam eſſentiam ſuam quam corpore ſuo humano quod tanta proximitate tantaque unione verè eidem cõſtat eſſe conjunctum. Verumtamen utrum doloribus corporalibus, & intende de doloribus qui per corpus ingeruntur aut inferuntur verè do-

leat, ac propriè anima humana in ſequentibus lucidius & perſcrutatius declarare intendo.

PARS TERTIA.

Quod cum limitatione animæ ad eſſe non ſtat eſſe proficere in infinitum.

Quod non poſſit ſtare cum limitatione exiſtentiæ animæ humanæ quod poſſit proficere in infinitum.

INterim autem revertar ad id à quo occaſione quæſtionis iſtius digreſſus ſum, & dicam quod jam declaratum eſt tibi, quoniam non eſt poſſibile ut potentia naturalis vel virtus ſit animæ humanæ ingenerata, & naturaliter indita ad proficiendum in infinitum ſapientia, & virtutibus. Et intendo in infinitum duobus modis, videlicet tempore infinito, & profectibus infinitis, videlicet quorum nullum poſſibile ſit eſſe maximum vel ultimum, non, inquam, poſſibile eſt alterutrum iſtorum cum limitatione exiſtentiæ, ſive vitæ humanæ. Et dedi tibi cauſam in hoc, ſcilicet quia non eſt poſſibile longioris durationis dipoſitionẽ quamcumque animæ humanæ eſſe, quin ſit ejus eſſe, ſive vita ipſius. Quemadmodum non eſt poſſibile ut ultra exiſtentiam ejus vel vitam ſit vel extendatur aliqua diſpoſitio ejus ; alioquin neceſſe eſſet illam eſſe poſt mortem ſubjecti, & abſque ſubjecto. Similiter non eſt poſſibile ut virtus vel potentia cujuſcumque ſubjecti ſit ad diſpoſitiones, vel perfectiones à quibus naturaliter prohibitum eſt ſubjectum.

Requirunt tempus infinitũ acquirendis perfectionibus infinitis, quales ſunt in ſcientiis infinitæ propoſitiones.

Cum enim limitata ſit tempore vita animæ humanæ, ſive exiſtentia ipſius, & talis vita ſufficere non poſſit naturaliter infinitis perfectionibus vel acquirendis, vel recipiendis, non eſt poſſibile ut limitetur vita ipſius, quin limitatæ ſint & numero & tempore perfectiones ipſius. Cauſa autem in hoc eſt, quoniam unaquæque perfectionum & diſpoſitionum hujuſmodi tempus requirit, & hoc intendo, ſi per viam naturalis acquiſitionis acquirantur. Cæterum ſi deſuper tantum, hoc eſt revelatione, vel inſpiratione creatoris, non eſſet neceſſe ut temporum moroſitate, vel menſuratione acquirantur. Verum manifeſte eſt quia non ſolum una ſcientia, vel ars acquiſitionem non habet tempore limitatam & menſuratam, ſed etiam unumquodque principium, & unaquæque propoſitio ejuſdem. Omnes enim artes vel ſcientiæ cum aggregatę ſunt in ſimul, ex neceſſitate requirunt tempus infinitum in acquiſitionibus ſuis, cum manifeſtum ſit non eſſe verum numerum propoſitionũ ipſarum. Quot enim inventa ſint circa lineas, & quot poſſibile ſit circa eaſdem invenire, ſimiliter & circa ſuperficies omnes, circa triangulos & unamquamque ſpeciem ipſorum ; eodem modo & circa circulos, & circa figuras inſcribentes eos, vel inſcriptas ab eiſdem ? quis cogitare ſufficiat quot & quanta eſſet à viris exercitatis in talibus inveniri ; Similiter ſe habet de innumeris generaliter ſcientiis, de quibus ſi diligenter attenderis invenies eas proculdubio infinitas & inſcrutabiles. Quapropter manifeſtum eſt quia ſi finita eſt virtus intellectiva animæ humanæ quantum ad ſuum eſſe, ſive vitam, ſive exiſteniam, impoſſibile eſt ut ſit eidem infinita virtus, & potentia naturaliter ac infinitus profectus quales prædixi. Quemadmodum ſi finita eſt virtus motiva cujuſcumque cœlorum quantum ad exiſtentiam, ſive vitam, ſive durationem, impoſſibile eſt eam eſſe infinitam quantum ad revolutiones illius. Et hoc eſt dicere quia impoſſibile eſt illam efficere infinitas revolutiones cœli ſui. Amplius unaquæque ſubſtantia impartibili nihil poſſibile eſt eſſe fortius & potentius de his quæ ejus ſunt quam ipſa ſit. Similiter nihil eſſe durabilius aut longioris exiſtentiæ quam ipſa, vel ſuum eſſe. Quapropter impoſſibile aliquid ipſius infinitum eſſe

ipſa

ipsa existentia finita. Necesse igitur est operationes ipsius finitas esse secundum utrumque modum, quod est dicere & numero & tempore, si ipsa finita est secundum vitam suam vel tempus.

Quod sit potentia infinita?

Debes autem scire & intentionem potentiæ infinitæ in parte ista: potentia namque est infinita in operatione sua quæ non habet ultimum in operationibus. Quemadmodum dicitur de potentia, vel virtute motiva uniuscujusque cœlorum, de quo secundum Aristotelem manifestum est, quod non habet ultimum in operationibus quæ sunt revolutiones ipsorum cœlorum, & intelligo ultimum naturaliter, & hoc est dicere ultimitate naturali. Hujusmodi enim ultimitas prohibet posse esse aliam revolutionem post illam prohibitione naturali, naturali dico quæ est impossibilitas naturalis essendi illam. Et hoc manifestum indubitanter, quia nulla est, vel fuit, vel futura est quæ prohibeat naturaliter esse aliam, & hoc est dicere, postquam non sit possibile naturaliter succedere aliam: similiter autem se habet, & de potentia numerandi, quia nulla numeratio est naturaliter ultima, videlicet postquam non sit possibile esse aliam. Causa autem in hoc est, quoniam cum potentia numerandi cadat simpliciter super numeros infinitos, & super numeros omnes. Quapropter non stabit finaliter in alicujus numeri numeratione quin possit ultra progredi, & alium post illum numerare. Alioquin super illum determinate caderet, & ad numerationem illius solius potens esset. Nulla enim substantia potens est nisi super illud super quod cadit ejus potentia. Quare non esset potens anima humana ultra numerum illum aliquem alium numerare.

PARS QUARTA.

Quod ægritudines corporis non lædant animam.

Objicitur quod animæ vita possit esse longa, sed ei per vim auferri.

SI vero dixerit quod potens est anima humana ad vitam longam, verumtamen auferri potest ei, quemadmodum multi homines sunt potentes vivere plusquam vivant, sed mors quocumque casu superveniens eis abscindit vitam eorum sive præscindit. Manifestum est enim in pueris qui in pueritia moriuntur, & in juvenibus qui in juventute moriuntur, & in quibusdam etiam senibus quia impossibilitate naturali non sunt prohibiti ulterius vivere quam vivant, vel vixerint. Naturaliter autem plus vivere potuissent, ægritudines enim & vulnera, cæteræque viæ mortis non naturales sunt hominibus, imo contra naturam ipsorum. Et generaliter nulla læsio naturæ naturalis est subjecto naturæ illius. Omne enim quod naturale est cuicumque subjecto possibile est ut naturaliter fugiatur ab illo, vel ut naturaliter pugnet contra illud. Quia igitur naturaliter fugitur mors ab hominibus, & naturaliter pugnatur ab ipsis contra illam, manifestum mortem inimicam esse hominibus naturaliter, & propter hoc esse innaturalem eisdem, hoc autem declarabitur tibi in sequentibus irrefragabiliter perscrutanti.

Respondet prædictæ objectioni.

Respondeo igitur ad id quod prædixit, quod videlicet quemadmodum vita non est limitata hominibus naturalibus limitibus seu causis quibus finitur præter naturam, imo contra eam evenit eis ex læsionibus & occisionibus ægritudinum, vulnerum, & læsionum aliarum, sic evenit mors animabus humanis, non limitatione naturali. Dico etiam intolerabiliter errare hominem hujusmodi, & insipienter declinare responsionem propositæ quæstionis. Quærebatur enim hic utrum virtus, vel potentia naturalis esset animæ humanæ ad semper esse, vel ad semper non esse, quemadmodum quædam semper sunt hoc est sine fine in tempore virtutis, sive vigoris, & potentiæ naturalis illorum, qua sic firmata sunt in esse, & prohibetur ab eis deficientia, & læsio, atque mors & non esse. Quibus autem non est virtus sive potentia naturalis nisi ad quandoque esse, manifestum est hoc eis esse ex paucitate virtutis, atque diminutione ipsius, istud autem longe est substantiæ animæ humanæ naturaliter, & hoc inde apparet quia si hæc esset complexio corporis humani, ut lædi non posset antedictis occasionibus, ægritudinibus, atque vulneribus, aliisque hujusmodi passionibus, non propter hoc aliquid adveniet vitæ animæ ipsius sive animæ ipsi quantum ad esse. Receptibilitas enim, sive alia quæcumque bona dispositio subjecti in quod agit virtus, vel potentia quæcumque nihil agit virtute vel potentia ejusmodi. Addet igitur indubitanter ipsi patienti occasionaliter, & non effective quia proculdubio bona receptibilitas via est, & expedimentum virtuti, vel potentiæ agenti, ut magis & majus influat patienti.

Soli nihil detrahit aut addit aëris caligo vel puritas.

Exemplum autem hujus evidentissimum est in sole cujus luminositati nihil addit puritas aëris, ac subtilitas, sed revera ipsum aëra expedit, & idoneum efficit ut plus luminis influat sol in ipsum. Manifestum quoque similiter est quod nubilositas, vel grossities ipsius aëris nihil detrahit soli, nec luminositati ipsius, apud ipsū vel ipsā, sed impedit in parte & prohibet aëra, licet nō totaliter à receptione luminis à sole sic ad interius ratione nemo negare potest, quia si corpus humanum receptibile esset vitæ, & perpetuo prohibitum ab impedimentis receptivis hujusmodi, quia non propter hoc aliquid adderet animæ humanæ vel copiositati ipsius vitæ in corpus. Quapropter neque impedimenta prohibentia corpus à receptione influentiæ illius aliquid detrahet animæ humanæ, vel vitæ illius.

Sic nec animæ aliquid detrahunt ægritudines sed corpori.

Manifestum autem est, quia ægritudines, vel læsiones aliæ quæcumque accidentes corpori humano, licet illud impediant, & in parte prohibeant à receptione vitalis influentiæ, nihil tamen detrahunt substantiæ animarum humanarum, vel vitæ in seipsis vel apud ipsas; & tu jam alibi didicisti quod operationes, & obstructiones viarum per quas eveniunt ab ipsa anima tanquam effulgentiæ vel influentiæ quædam ad membra illa utique impediuntur & detrahunt ipsis, ac prohibent ab eis vitam, & sensum, & motum. Fonti vero omnium istorum qui revera anima est nihil omnino detrahunt in se ipsa, vel apud ipsam. Quemadmodum si viæ aquarum emanantium à fonte obstruuntur, vel impediuntur quocumque modo, ne per eas aquæ ex fonte manantes fluant, manifestum est tibi quia non propter hoc minuuntur copiositas, aut redundantia aquarum in fonte aut aliquatenus læditur, licet revera impediantur, vel prohibeantur loca, vel vasa, vel quæcumque alia receptiva aquarum; impediuntur, inquam, vel prohibentur ab influentia, vel receptione aquarum fluentium.

Anima fons est vitalium operationū.

Quia igitur nulli intelligenti dubium, vel ignotum est animam humanam fontem esse verissimum vitalium influentiarum, quæ sunt vita, sensus & motus, emanantium ex illa in corpus & membra receptibilia illarum, manifestum ex obstructionibus, sive oppilationibus viarum per quas in ipsa fluunt influentiæ hujusmodi, vel ex aliis impedimentis, sive occisionibus membrorum illius corporis, nihil læsionis, vel impedimenti inferri ipsi fonti quem animam esse dixi. Attende diligenter exempla ista & comparationes eorum videlicet solis & fontis ad aëra & corpus humanum densitatum, nubilositatum, omniumque interpositorum impedimenta receptionis luminis in aëre, similiter oppilationes, obstructiones, aliaque impedimenta receptionis influentiarum vitalium in corpore &

membris ejus,& placebit tibi ratiocinatio ista.

Idem ostēdit exemplo instrumentorum musicorum.

Quod si respexeris ad instrumenta forinseca artificialium operationum qualia sunt cithara fistula, dolabra, aliaque hujusmodi. Deinde ad operationes, & ad virtutes, & artes quibus operantur, habebis comparationes convenientissimas; cum evidenter videas ineptitudines, læsioneſque, & alia impedimenta instrumentorum nihil læsionis afferre, vel inferre operario, vel virtutibus, vel artibus illorum quantum ad esse vel ipsorum, vel ipsarum. Exempli gratia si nervus in cithara ineptus fuerit, vel pars citharæ quolibet modo impedita, si fracta, vel putrefacta. Manifestum est ex his occasionibus nihil nocumenti esse quantum ad esse citharœdum. Eodem modo si nervus ruptus fuerit in corpore nihil ex hoc læsionis venit in animam quantum ad esse ipsius, sed revera impeditur operatio quæ, vel perficienda erat vel adjuvanda per nervum illum. Et verum est indubitanter quia tanquā harmonicæ sunt operationes animæ humanæ in corpore & per corpus. Et propter hoc mediante contemperantia ad influentias antedictas consonant membra & partes illius, & resonant, & nihil impedimenti penitus habent, & resonantiæ quædam sunt veluti harmonicæ, propter quod dicit Aristoteles quia medietas quædam est harmonia. Quemadmodum enim in harmoniis omni diminutione, vel superfluitate sensibili acuminis aut gravitatis destruitur consonantia, & fit dissonantia offendens auditum, & discrepans ab eodem,imo percutiens ipsum, sic in membrorum dispositionibus, si quis vel plus, vel minus à debita contemperantia habuerit, læditur & impeditur operatio quæ per illa facienda est. Eodem modo se habet ex excessu, & diminutione rerum sensibiliū;propter hoc dicit Aristoteles quia extrema corrumpunt sensum, hoc autem non est eis nisi per excessum superfluitatis : minima vero non adjuvant ipsum sufficienter propter diminutionem suam, & propter hoc non completur operatio sensus ; non enim perfectè videntur, vel audiuntur minima in coloribus vel minima in sonis.

Nihil læditur anima ex mutilatione sensuum, sed suppletur defectus unius sensus per alterū.

Si enim ad experimenta intenderis vel intendere volueris, invenies in corporibus mutilatis, & magnis atque nobilibus membris suis detruncatis, animas integerrimas atque fortissimas tanquam si interius suppletum esset eis si quid ex defectu membrorum eisdem sublatum vel ablatum videbatur. Quorum unum exemplum evidentissimum est in cœco campsore, & in arte campsoria quousque jam perito atque probato ut omnes monetas regni in quo esset, licet plurimæ essent, dijudicat infallibiliter,& discernit solo tactu.Manifestum igitur est in eo quod quasi suppletus est ei defectus oculorum & visus in sensu tactus. Sic se habet & de illo cœco nato qui fuit bellator strenuissimus, de quo feci tibi mentionem in tractatu de substantiis abstractis nobilibus, cui indubitanter suppletus videtur fuisse in virtute imaginativa defectus visus. Uniuscujusque autem istorum animam si interrogaveris, proculdubio respondebit se non esse mutilatam, vel detruncatam oculis, sed penitus integram esse in totalitate essentiæ suæ, prorsusque illæsam quantum ad esse suum solummodo autem hoc sibi videtur obstrusas, vel obstructas esse sibi fenestras domus suæ, quæ domus proculdubio est corpus, ejus vero fenestra oculus, juxta sermonem propheticum quo dictum est, *intravit mors per fenestras*.

Hier. 9. 2.
Nec ex mutilatione membrorū.

Per modum eumdem respondebunt tibi omnes animæ quarum corporibus abscisi sunt pedes, vel manus, vel aures,& dicent in semetipsis, vel apud semetipsas nihil se detruncationis,aut diminutionis passas in mutilationibus istis, sed integerrimas ac fortissimas remansisse atque persistere quantum ad esse ; & amissionem manuum nihil esse apud eas, nisi quasi quamdam amissionem forcipum quibus trahebant, & attrahebant quæ manibus tractabilia erant. Nec aliter loquuntur de amissione manuum istarum quam faber ferrarius de amissione forcipum suarum. Eodem modo se habet de amissione linguæ, os enim quantum ad officium vocis, & loquelæ non judicat anima erudita, & docta nisi sicut instrumentū quod vulgari gallicano tartana ad similitudinem soni quem reddit. Quapropter linguam corporis projici non reputat, nisi tanquam partem instrumenti istius quæ vulgo dicitur batarellum eo quod agit actione sua, & verberatione sive admissione ad partes instrumenti illius sonus perficitur quem prædixi. Quapropter anima erudita & docta ut prædixi loquens de amissione linguæ corporalis suæ non aliud diceret nisi se amisisse batarellum tartanæ suæ. Eodem modo sciendum est tibi quia & arterias vocales non reputat nisi fistulas per quas vocem emittit, & format loquelas & cantus: certissimum habens illas non esse de essentia sua,neque inseparabiliter, vel actu, vel ratione sibi congenitas, licet naturalia instrumenta sint, & ad prædictas operationes. Juxta hunc modum manifestum est ei coxas & tibias corporis sui columnas,& bases esse,& ad sustentationem & subventionem corporis.

Conjunctio animæ cum corpore facit ut ea quæ corporis sunt sibi attribuat.

Verum sicut difficile est ei cogitare se, & videre abstracte,sive separatim à corpore propter vehemētem conjunctionem suam ad illud, & propter consuetudinem contrariam, videlicet ei contrario cogitandi, & loquendi de se, & attribuendi sibi quæ corporis sui sunt, nec absque difficultate verè & propriè loquitur de se & corpore suo. Sed aliquando juxta sermonem propheticum *reddetur ei labium electum, & separabit pretiosum à vili, ut sit sicut os creatoris*, juxta sermonem alterius prophetæ qui ex persona Dei altissimi dixit, *si separaveris pretiosum à vili quasi os meum eris*. In quo sermone rectè intelligitur pretiosum ipsāmet, & vile corpus. Cum igitur separaverit se à corpore abstractione qua intelligat essentiam suam nobilem, & perfectiones pulcherrimas lucis quæ sunt ei apud semetipsam, & in semetipsa, verè ac propriè tunc erit quasi os creatoris, videlicet loquens vera & recta, ac propriè de se, quod est unum de his quæ congruunt ori creatoris, nec reputes leve malum, aut modicum nocumentum loquendi non rectè consuetudinem ; multum enim potest consuetudo ejus ad pervertendos intellectus simplicium, & non eruditorum. Quapropter consilium saluberrimum est erudiendis illis rectis propriisque uti sermonibus : fingere namque abusiones locutionum sicut vicinæ, & proximæ sunt falsitati juxta planum & proximum intentionum suarum, sic à veritate abstrahunt. & in falsitatem protrahunt assuetudine sua, videlicet indoctos homines.

Sopho 3. 9.

Hierem. 5. 19.

PARS QUINTA.

Quod ex ægritudinibus corporalibus anima multoties sanatur.

Similes non esse ægritudines animæ & corporis.

His autem ita declaratis revertar ad prosecutionem quæstionis, & dicam quia dicit erroneus de morte, & vita hominum, quia potest longior esse vita hominibus, & mors festinatior eisdem. Hoc indubitanter verum est, quia sæpissime occasiones mortis hujusmodi quandoque averti possunt, quandoque retardari, videlicet ne tam cito eveniant, vel ne tam cito operentur : interdum autem impediri, sicut vides impediri febres ne tam durè affligant patientes. Quod si intelligit erroneus iste similes causas esse animarum, vel illas eisdem quæ causæ sunt mortis corpori, ipsa

sensuum

ſenſuum experientia contradicit evidenter ipſi.

Ægritudines corporis faciunt animam ſanioremorem, & mors corporis vita eſt animæ.

Primum quia in gravioribus ægritudinibus manifeſtum eſt animas ſanari à propriis ægritudinibus, juxta ſermonem ſapientis, quo dixit quia *infirmitas gravis ſobriam animam reddit.* Quia igitur anima intelligens ignorat vitium omnem ebrietatẽ eſſe, ſicut & ægritudinem, neceſſe eſt ſobrietaté animarũ ſanitatem eſſe earumdem; quapropter ſobriã facere animam indubitanter eſt facere eam ſanam. Quapropter manifeſtum eſt graves infirmitates corporum ſanitates efficere animarum & à proportione, ſeu proportionale mortem corporum vitam bonam efficere animarum, non dicam vitam quantum ad eſſe, ſed quantum ad bene ſe habere. Innumerabilibus autem exemplis manifeſtum eſt innumerabiles homines per ægritudines corporum ſanatos fuiſſe ab ægritudinibus animarum.

Cogitatio mortis à vitiis liberat.

Amplius ſi ipſa memoria, vel recordatio mortis corporis animas liberat, & hoc naturaliter ab ægritudinibus vitiorum & peccatorum, quanto fortius ipſa veritas, & recogitatio ipſius, eas in hoc amplius adjuvabit, & hoc proculdubio ſapiens inſinuare voluit ſermone ſuo quo dixit, *fili memorare noviſſima tua, & in æternum non peccabis.*

Eccli. 7. 40.

In morbis confortatur intellectus.

Amplius quot & quantas vidimus ſecundum vires ſuas præcipuas, invaleſcere & cõfortari, & ad ea poſſe in graviſſimis ægritudinibus corporum ſuorũ quæ in ſanitate minimè poterant eorumdem, & de virtute quidem intellectiva, vel experientia ſcitum eſt quod quovſque confortabitur ægritudinibus corporum graviſſimis ut animæ multæ, & mortes corporum ſuorum prædicerent, & prophetarent, & interdum etiam aliorum. Hæc autem in ſanitate, & fortitudine corporum ſuorum non poterant.

Invaleſcit & voluntas.

Similiter & de virtute motiva nobili quæ eſt voluntas vel volendi potentia quantum invaleſcat, & confortetur, & quam victorioſa efficiatur ex vicinitate mortis corporis, & ſenſus defectus, omnibus intueri volentibus, & valentibus in palam eſt. Qualiter enim vincat concupiſcentias omnes, qualiter conculcet & proſternat eaſdem, quantum erecta, quamque magnificè ſtet contra ipſas & alias turpes, & noxias paſſiones contra quas quaſi nihil in ipſa ſanitate & fortitudine corporis poterat? quis enim & in ſe, & in plurimis aliis non potuit experiri, ſi tamen per quodcumque periculum mors ei ſui corporis appropinquavit, quod ſeipſam animam humanam de fortitudine iſta ſive voluntate interroges, reſpondebit tibi, non ſolum ſe eſſe fortem, ſed etiam invincibilem adverſus peccata, & vitia, à quibus ſe deffendere non valens, proſtrata ab eis, debilis & languida, turpiſſime ſerviebat eiſdem utpote victa & ſuccumbens, & graviſſime vulnerata, nec valens ſe erigere contra eas? Vides igitur evidenter animam invaleſcere, & confortari atque fortiorem eſſe in ſe, & apud ſe ex eis cauſis quibus corpus infirmatur, & debilitatur, & tandem in mortem deficit, & etiam in ipſa infirmitate, & deficientia corporis. Impoſſibile autem eſt ut alicui proficiendo naturaliter defectus adveniat, & confortando, id eſt dum confortatur debilitas; ſimiliter & dum ſanatur infirmitas: eodem modo & dum vivificatur mors. Quapropter impoſſibile eſt ut ex cauſis invaleſcentiæ, & confortatione fortitudinis, & firmationis, &, ut dixi, vivificationis naturalis eveniat ei mors.

Vires etiam animæ humanæ augeri in laborantibus phrẽneſi & in melancholicis.

Quod ſi etiam ad vires animæ humanæ reſpexeris quæ fortè dicitur corpus humanum vel homo, ſecundum illud invenies etiam illas augeri, & confortari ſupra modum ex ægritudinibus corporalibus ejuſdem, ſicut apparet in ægritudine quæ vocatur phrenefis, & in ipſa furioſitate furentem, ſive inſanientem, vix quatuor homines tenere poſſunt tempore furoris quem alio tempore duo, vel unus teneret. Manifeſtum enim plus poſſe viribus dum inſanit quam ſanus poſſet. De melancholicis ſimiliter manifeſtum eſt quod ambulando, & circumagendo vix fatigabiles ſint, qui tamen tempore ſanitatis medietate laborum circumvagationes ſuæ fatigarentur. Jam igitur manifeſtum tibi quod ægritudinibus corporum, non ſolum confortantur, & invaleſcunt atque fortificantur vires animarum humanarum ſuperiores ac nobiles, ſed etiam inferiores, imo etiam infimæ proximioreſque corporibus, videlicet motiva, hoc eſt executiva motus.

Sicut ægritudines corporis animam non lædunt nec mors corporis mortem ipſi animæ infert.

Quapropter modis omnibus manifeſtum eſt læſiones ſive morbos corporum, nihil detrimenti, vel læſionis afferre, vel inferre animabus. Quapropter manifeſtum eſt nec ipſam mortem corporum ullatenus lædere eſſe, vel eſſentias ipſarum, cum ipſa mors maxima ſit & ſuprema læſio ipſius eſſe vel eſſentiæ cui aderit. Neceſſe eſt enim minores læſiones ſimiles inducant animabus, ſi mors corporis mortem ejus ingerit, vel inducit: proportionalia namque ſunt læſiones utrimque, & mortes, ſicut cauſæ & effectus. Quare ſicut mors ad mortem, & ſic læſiones inducentes mortem corporis ad læſiones inducentes mortem animæ ſe habere neceſſe eſt. Quapropter cum non ſit poſſibile ut læſiones illæ corporales læſiones ingerant, vel influant animabus humanis quantum ad eſſe ſuum; non eſt poſſibile ut mors corporis ſive corporalis mortem ingerat, aut ullatenus inferat animabus.

Conjunctio corporis nõ eſt cauſa vitæ in anima, igitur nec ſeparatio corporis cauſa erit mortis animæ.

Amplius cum manifeſtum ſit conjunctionem corporis non afferre, vel conferre vitam animabus, manifeſtum debet eſſe omni intelligenti ſeparationem illius corporis nec detrahere, vel auferre vitam animabus; contrariorum enim generaliter contrarios effectus neceſſe eſt eſſe: ſicut evidenter vides quoniam quemadmodum conjunctio animæ ad corpus cauſa eſt vitę illi, ſic ſeparatio ejuſdem ab illo cauſa eſt mortis eidem, & vitam quam conjunctio animæ ad corpus confert, corpori contraria ſeparatio aufert eidem.

Anima eſt cauſa vitæ corporis, nec proinde defectus vitæ corporis mors eſt animæ.

Amplius vita corporis diſpoſitio eſt corporis, & in eo tanquam accidens in ſubjecto, diſtractio vero accidentis per ſe non eſt poſſibile ut ſit deſtructio ſubjecti per ſe ac naturaliter. Quod evidentiſſimum eſt ex ipſa definitione, ſeu ratione accidentis qua dicitur accidens eſt quod adeſt, & abeſt præter ſubjecti corruptionem. Manifeſtum igitur eſt quod deſtructio vitæ corporis non eſt niſi deſtructio accidentis ipſius, quare non eſt deſtructio corporis ipſius. Quanto minus igitur poterit eſſe deſtructio hominis, hoc eſt ac ſi diceretur quod obtenebratio aëris quæ non eſt niſi deſtructio luminis in aëre, luminis inquam accidentalis, eadem deſtructio eſt ſive cauſa deſtructionis luminis, ſive luminoſitatis ſolaris; hoc enim eſt non ſolum proportionale ad ea de quibus hic agitur, ſed etiam ſimillima ſunt. Et jam multa ſuper hoc audiviſti, & declaratum eſt tibi multipliciter, & irrefragabiliter, quia vita animæ humanæ nullo modorum pendet è vita corporis ſui, ſed magis è converſo. Manifeſtum etiam per ſe eſt, & nulli hominum ignorant qui nomine hominum digni ſunt quod vita animæ humanæ confert vitam corporis ſui, ſed non è converſo. Quia igitur vita non eſt cauſa animæ ipſius, non erit mors ejuſdem cauſa mortis illius, & ratiocinatio iſtius fundata eſt ſuper radices contrarietatis, & proportionalitatis.

Animę præcipua cauſa creationis eſt præter corpus adeoque eſt ipſius eſſe.

Amplius anima humana non eſt creata propter corpus, neque propter operationes quas in corpore, & per corpus operatur, vel ad minus non in primis, & principaliter, cum ſint incomparabiliter perfectiores atque nobiliores aliæ. Manifeſtum autem inconveniens eſt ut non maximè ſit atque principaliter creata propter maxima & principalia

bona quæ vel ex ea esse debent vel ei pro illa debita sunt ac possibilia acquiri. Cum igitur præter corpus sit & principalitas, & maximæ operationes per quas possibile est ei acquirere, vel bona maxima sua quæ sunt perfectiones ejus nobiles, vel finem ultimum qui est fœlicitas & gloria æterna, præter corpus tota causa suæ creationis, aut saltem principalis, atque præcipua: eadem autem est illi causa suæ creationis quæ est illi, & sui esse. Quapropter præter corpus est ei præcipua causa secundum esse. Cum igitur amittit corpus per mortem ipsius, remanet adhuc ei tota, vel saltem principalis atque præcipua causa sui esse, saltem quod in ea principale atque præcipuum.

Adducit testimonium Aristotelis de parte animę quam separabilē dicit.

Et hoc forsitan concedet aliquis propter sermonem Aristotelis in libro suo de anima, partem animæ separabilem illam videlicet qua intelligit, & forsitan ex hoc sermone sumet aliquis directionem dicendi quod pars illa animæ humanæ qua vidētur homines communicare cum aliis animalibus separabilis est corpore, & propter hoc immortalis. Non intelliget homo iste in hoc quia Aristoteles dicit partem animæ speciem animæ, quod indubitanter verum est, sed partem potius quæ sit de totalitate, & integritate animæ ipsius. Iste autem intellectus non solum erroneus est, sed impossibilis. Jam enim declaratum est tibi in eis quæ præcesserunt in hoc ipso tractatu declarationibus multis, & demonstrativis animam humanam incorruptibilem esse, & quoniam non est in ea pars & pars, neque potentiæ quæ ei attribuuntur sunt ullo modorum partes ipsius, neque aliqua earum est in ea tanquam pars.

Gaudia spiritualia sūt perfectiones animæ humanæ, quare est ipsi vita præter corpus.

Amplius, gaudia spiritualia, & perfectiones sunt animæ humanæ apud ipsam; gaudia enim quæ in corpore sunt, & per corpus nec possibile est esse gaudia, nec gaudiorum nomine digna, sed illusiones potius, & inquinamenta animarum, & sicut jam audivisti multipliciter noxia, ac pernitiosissima eisdem destruentia nobiles ac sublimes perfectiones earumdem, & destructio ista scripta est tibi in tractatu de destructione stultitię saracenorum, & corporalis pararadisi quem gens illa somniat. Sunt igitur naturaliter animæ humanæ gaudia spiritualia veræque delitiæ in suis perfectionibus nobilibus, sive acquirat, propter quod dixi naturaliter, Innumerabiles namque sunt animæ humanæ quæ vel ignorant, vel negligunt istas spirituales delicias, nobilesque perfectiones suas. Quapropter manifestum non solum vitam esse animabus humanis naturaliter præter corpus & seorsum à corpore, sed etiam sublimem atque beatam, & ad ejus comparationem fœlicitas corporalis quantamcumque possibile sit eam esse in vita præsenti, non solum nulla est, sed ex miseria abominabilissima atque vilissima.

Corp⁹ perpetuo viveret si nullas pateretur infirmitates adeoque anima seipsa potens est præstare vitam perennem.

Amplius quoniam non est possibile mori corpus humanum in statu sanitatis suæ, quod est dicere quamdiu bene valet & sanum est, necesseque habet mori. Manifestum igitur est non posse mori nisi tempore ægritudinis, vel vulneris, & etiam ex illa. Quemadmodum enim sanitas conservativa est vitæ, sic ægritudines, & aliæ læsiones corporis destructivæ sunt vitæ illius quapropter illis cessantibus perpetuo necesse esset cessare mortem corporis, impossibileque est mortem corpori advenire, cum evidenter necesse sit cessante causa cessare & effectum. Quapropter esset corpori humano vita perpetua, seu perennis. Manifestum igitur est tibi per hoc quia animæ humanæ est virtus, & potentia naturalis præstandi corpori vitam perpetuam, seu perennem, & hoc si corpus esset aptum perenniter, seu perpetuo recipere illam. Nullum autem est impedimentum corpori humano quo prohibeatur, vel impediatur vitam recipere ab anima sua, nisi antedictæ læsiones.

Anima potens est naturaliter perennem vitam corpori suo præstare.

Quapropter manifestum est quod generaliter virtuosa est, & potens anima humana in naturalitate sua perpetuam ac perennem vitam præstare corpori suo, & quia quandoque istud non efficit non ex defectu ullo ipsius est, sed potius ex ineptitudine, vel impedimento uno, vel pluribus corporis antedictis. Cum jam tibi declaratum sit ex præcedentibus sanitatem, vel aliam quamcumque diffusionem corporis nihil addere vitæ, vel vivacitati animæ humanæ, cum ex illa vita, vel vivacitate animæ ipsius sit effective totaliter vita corporis sui. Quia igitur potens est, seu virtuosa anima humana quantum in ea est vitam conferre perpetuam seu perennem corpori suo influere, nec potest conferre naturaliter vel quod non habet, vel minus quam habeat, necesse est ipsam habere naturaliter vitam non minorem quam perennem sive perpetuam. Exemplum autem ad hoc convenientissimum est in sole, & aëre, ibi namque manifestum est quod si perpetuo cessarent impedimenta ab aëre quibus prohiberi potest, vel impediri à receptione luminis à sole perpetuo illuminaretur ab eodem, puritas enim in aëre quantum ad receptionem luminis à sole sic est quemadmodum sanitas in corpore quantum ad receptionem vitæ ex anima, impedimenta vero illuminationis in aëre sic sunt sicut impedimenta vivificationis in corpore.

Animæ humanæ communicant cū substantiis abstractis, adeoq; sunt & ipsæ immortales quantum ad id quod est in eis nobilissimum.

Amplius substantiæ abstractæ nobiles non dubitantur immortales esse, animæ humanæ vero nobiles vires suas atque superiores communicant cum ipsis, nec differre videntur ab eis nisi fortè secundum magis & minus, & quia illæ liberæ sunt ab omni obscuritate, sive obtenebratione, aliisque impedimentis, quæ vel animabus humanis adveniunt à parte corporis. Et propter hoc neque mors, neque ulla alia læsio attingit ad eas à parte corporis. Quantum igitur ad eas vires quas animæ humanæ cum substantiis illis communicant. Et hoc est dicere quantum ad illud quod est in eis præcipuum ac nobilissimum immortales eas esse necesse est. Licet enim multa & gravia eis adveniant à parte corporum, esse tamen earum nec destruunt, nec minuunt, nec ullo modorum lædunt. Sed ipsum bene se habere earum gravissime lædunt atque impediunt, & in malè se habere convertunt, ut sæpius audivisti.

Anima non senescit cū corpore.

Amplius aut limitata est animæ humanæ vita sua limitatione, aut mensuratione corporis, aut infinita secundum tempus: quod si infinita secundum tempus,, jam est quod intendebatur & quærebatur, videlicet vitam ejus perpetuam esse, nec finiri morte corporis vel alia. Si limitata est vita sua ei, ita ut terminetur corporis morte, tunc necesse est ut senescat, ac debilitetur donec perveniat ad ultimitatem deficientiæ seu defectus, & hoc non est nisi mors. Quod si senescit & debilitatur appropinquatione sua ad mortem, tunc necesse est ut quanto amplius senescit, hoc est quanto longiori tempore vivit tanto debilior fiat, & hoc naturaliter sive secundum naturam, manifestum autem est econtrario se habere quoniam nobiles ac superiores vires ipsius in senectute fortiores, agiliores que, & expeditiores sunt quam in juventute, vel adolescentia. Sapientia namque & virtutes quarum integritate honestas perficitur in senibus, & senectute corporum maximè vigere apparent evidenter, & hoc quousq; ut magis se corpore senuisse quam animo, ut ita dicatur, certissime sentiant, & cognoscāt. Videbis evidēter hoc in illis qui diuturno morbo dyssenteriæ corpore moriuntur, videbis, inquam,

inquam, eos animo ſaniſſimos, & non ſolummodò nihil eos paſſos animo à tanta debilitate corporis quantam morbus ille inducere conſuevit, ſed etiam animo illuminatos, confortatos, & fortificatos ſcientiiſque ſpiritualibus, & virtutibus omnibus, aut pluribus. Sed ſi eos interrogaveris defectus omnes, & debilitates ſpirituales morbi illius beneficio depoſuiſſe, & in ſpiritualis juventutis vigorem & pulchritudinem refloruiſſe. Reſpondebunt caligantiam oculorum interiorum ab anima ſua deſertam, & incurvationem erectam, virtuoſitatem animi reſtitutam & renovatam, & hoc tanto amplius, quanto eas mors corporis appropinquavit.

Animus morte appropinquâ te vegetior.

Hæc omnia promptiſſima ſunt experiri volentibus, & qui etiam ad modicum ſenectutem ſpiritualem animarum, & juventutem apprehendunt. Sentiunt ſiquidem ipſimet exitum ſuum de corpore, atque diſceſſum ſuum ex hoc; & propter hoc ſalutatis adſtantibus, & licentiâ recedendi ab eis acceptâ corpora ſua deſerunt, & relinquunt in mundum alium venientes, & ſani videntes. Quemadmodum narratur de Socrate qui cum in extremis ſuum corpus ageret à bonis exhortationibus adſtantium non ceſſabat, factumque eſt ex hoc ut non mori, ſed vivens in cœlum aſcendere videretur. Sic videbis & in hujuſmodi morbo corpore morientibus, ut non mori, ſed exire viventes ex hoc ſæculo videantur. Tunc enim quantum permittit debilitas corporum maximè prudenter maximéque diſcretè, de rebus divinalibus ad ſalutem atque purificationem animarum pertinentibus adſtantibus loquuntur. Ejuſmodi locutiones non deficientium ab eſſe ſive morientium animarum ullo modorum eſſe poſſunt, ſed exeuntium habitationem corporum quaſi domicilium mutâtium, & in aliam regionem migrantium, &c.

PARS SEXTA.

Quod cujuſlibet animæ vires naturaliter vigere natæ ſunt in ſenectute.

Occurrit objectioni factæ quod paucis contingat quæ ſuperius dixerat.

QUod ſi dixerit quis quod paucis animabus contingit hoc, & propter hoc licet appareat per hoc immortalitas earum, ſive vitæ perennitas, non tamen declarata eſt adhuc in aliis. Reſpondeo igitur homini iſti quod ſi caſu, vel aliàs non ſecundum naturam iſta in animabus fierent, revera non per hoc eſſet animarum immortalitas generaliter declarata. Quamobrem cauſam ego adjiciebam in iſta ratiocinatione adverbium, naturaliter, ſciens quoniam quando rarus eſt caſus per hoc non eſt neceſſe ut quæ tam paucis accidunt generaliter accidant omnibus. Verum in eis quæ ſecundum naturam ſpeciei fiunt econtrario ſe habet; omne namque quod naturale eſt alicui individuorum cujuſcumque ſpeciei, neceſſe eſt & omnibus aliis individuis naturale eſſe.

Quod naturale ſit omnibus animabus appropinquâte morte vigere quantum ad partes ſuperiores.

Quapropter quoniam naturale eſt hoc videlicet vires ſuperiores & nobiles animarum humanarum in ſenectute corporum vigere, & ad operationes ſuas nobiles fortiores, expeditiores, & agiliores eſſe, vel fieri, concéſſum eſt hoc animabus omnibus humanis naturaliter convenire. Quapropter non ſolum præter naturam, ſed etiam contra naturam contrarium quibuſcumque animabus humanis accidit. Accidit autem indubitanter animabus negligentibus ſe, & nobiles perfectiones ſuas non quærentibus, vel curantibus, in quibus evidenter quaſi ſopitum & ſepultum eſt id quod habent præcipuum ac nobiliſſimum, videlicet ſecundum quod imago Dei eſſe dicuntur ſecundum doctrinam chriſtianorum, & legem Hebræorum. Jam igitur declaratum eſt tibi per hoc animam humanam naturaliter juveneſcere corpore ſeneſcēte. Quemadmodum autem ſeneſcere eſt debilitando ad mortem appropinquare, ſic neceſſe eſt juveneſcendo per confortationem elongari à morte. Quapropter conſequens eſt evidenter corpore humano appropinquante ad mortem ſuam, animas humanas elongari à morte ipſarum. Impoſſibile autem eſt rem quamcumque elongando pervenire, vel etiam appropinquare ad id à quo elongatur. Manifeſtum igitur eſt impoſſibile eſſe animam humanam quantacumque duratione, ſeu longitudine dierum pervenire ad mortem, vel etiam appropinquare.

PARS SEPTIMA.

Quod mors non advenit animæ ex conſortio corporis mortalis.

ADhuc autem eſt quæſtio utrum mors iſta quā erroneus ſomniat de anima humana inſit ei ex conſortio mortalis corporis aut ex propria defectibilitate. Quodſi dixerit quia eſt ei ex conſortio mortalis corporis, attendit igitur homo iſte, ſi tamen hominis nomine dignus habendus eſt, quia corpus humanum non ſolùm mortale eſt in ſeipſo, ſed etiam mortuum. Et intendo mortuum vita carens. Cum igitur tantum poſſit vita, ſivé vivacitas animæ humanæ, ut mors iſta qua dixi corpus mortuum nō obſiſtat quin de vita, & vivacitate recipiat, multominus poterit auferre vitam eidem. Quemadmodum ſi tenebroſitas aëris quæ per ſemetipſam eſt carens lumine, non poteſt obſiſtere luminoſitati ſolis, & prohibere receptionem luminis ſolaris ab aëre, multo minus poterit ſoli auferre luminoſitatem ſuam, & obtenebrare ipſum.

Corp⁹ quod de ſe vita caret & vitam ab anima recipit non poteſt prohibere vitam ab anima.

Amplius etſi mortuum fuerit corpus humanum ut prædixi, hujuſmodi tamen morte non eſt vitæ contrarium aut contradicens, vel ullo modorum repugnans, quin potius eſt ſociabile eidem & conjungibile conjunctione fortiſſima, & amicabiliſſima, adeoque naturali ut ſeparatio ejus ab illa mors ipſius ſit, quam continuè ſequitur corruptio, & putrefactio ipſius. Manifeſtum igitur eſt tibi per hoc quia de conſortio corporis non poteſt naturaliter provenire mors animæ humanæ. Evidentiſſimum enim eſt incomparabiliter fortiorem eſſe vitam ſive virtuoſitatem animæ humanæ, quam ſit mors antedicti corporis humani, cum illa reſiſtere non valente vitam requirat corpus ex vita ſeu vivacitate ipſius, & quaſi mors fugiat, mors dico corporis à facie, hoc eſt præſentia vitæ, & vivacitatis ipſius. Præſertim cum ſicut jam ſcis non ſolummodo non poſſit reſiſtere, vel contradicere naturaliter hujuſmodi vitæ, vel vivacitati, tanquam naturaliter infirmior, ſed etiam magis naturaliter adjuvat illam, & ſi non quantum ad eſſe ſaltem quantum ad bene eſſe. Servit enim ei multipliciter, & in multis operationibus quas operatur anima humana in corpore & per corpus.

Vivacitas animæ fortior eſt corporis mortalitate.

Amplius quæ lex natura pateretur hanc tam perverſam retributionem, ut corpus pro vita quam ab anima ipſa recipit retribueret ei mortem.

Quod corpus animæ mortem retribuere nō debeat pro vita.

Amplius cum omnis ſubſtantia ipſo magiſterio naturæ omne noxium atque mortiferum naturaliter declinare, ac fugere edocta ſit, ſi corpus humanum eſſet animæ ſuæ naturaliter noxium atque mortiferum, omnis igitur anima humana fugeret naturaliter corpus & conſortium ejus, non igitur appeteret illud, vel diligeret naturaliter. Quantus autem ſit ei naturaliter amor ad corpus, manifeſtum eſt ex ſollicitudinibus, & laboribus quibus quærit ei naturaliter alimenta & alia ſuſtentandæ, & conſervandæ vitæ corporis neceſſaria. Noverat hoc ſcientiſſimus ille, & ſapientiſſimus qui dixit in lege

Anima non diligeret corpus noxium ſibi & mortem afferens.

christianorum *nemo carnem suam odio habuit, sed*
Ephes. 5. *diligit & fovet illam.* Relinquitur igitur ut dicat erroneus ille, quod non ex consortio corporis naturaliter possibile est mortem esse animæ humanæ; alioquin vel dolorem ingereret animabus humanis mors, nec esset eis horrifica, vel odibilis, quin potius desiderabilis, utpote mors tam pestilentis inimici, ut est corpus secundum errorem istum.

Non posset esse naturalis conjunctio corporis ad animã si adeo inimica esset.

Accideret etiam & aliud quia consortium hujusmodi sive conjunctio non posset esse naturalis ullo modorum, adeo enim inimicorum, adeoque in alterutrum pestilentium non potest esse conjunctio nisi violenta. Contrarios enim valde imo repugnantissimos in alterutrum habent effectus, cum anima vitam conferat corpori, corpus vero animæ inferat mortem consortio suo eidem. Necesse igitur habet dicere quod ex propria defectibilitate advenit animæ mors quam somniat de ipsa.

PARS OCTAVA.

Quod mors non advenit animæ ex propria defectibilitate.

Quod possibilitas opposita necessitati absolutę qualis Deo cõpetit non faciat animam esse mortalem.

QUæro igitur ab hujusmodi homine quid intelligat, vel intendat defectibilitatem illam esse. Si enim intelligit eam esse ipsam possibilitatem quæ opposita est necessitati, quæ necessitas propria est, ac singularis creatoris, & nulli alij ullo modorum communicabilis, tunc manifestum est quod hujusmodi defectibilitas omnibus substantiis creatis communis est. Quapropter si illa est causa desitionis, & defectionis ab esse, erit effectus hujusmodi communis omnibus substantiis. Quapropter impossibile erit aliquam substantiarum esse durationis, sive existentiæ perpetuæ, seu perennis Quapropter & ipsæ substantiæ nobiles abstractæ limitatæ erunt durationis, aut mensuratæ, & propter hoc finietur earum esse in tempore, finietur, inquam, morte. Et eodem modo necesse habebunt concedere de cœlis, & stellis, atque luminaribus, sive ponant ea animalia sive inanimata. Et hoc est quoniam si substantiæ spirituales abstractæ ejus defectibilitatis sunt quæ prohibeat ab eis existentiam & perpetuam & perennem, multo fortius necesse est ut corporales, sive animatæ, sive inanimatæ majoris defectibilitatis sint, & propter hoc existentiæ brevioris, verum nemo auditus est hactenus hoc dixisse.

Voluntas divina est causa animarum humanarum & immortalitatis earum.

Plato enim in sermone suo quem in præcedentibus audivisti, etsi posuit substantias illas quas Deus Deorum vocat natura dissolubiles, nihilominus dixit eas creatore sic volente indissolubiles, tanquam quod revera intendebat voluntate creatoris immortales essent circa naturalem dissolubilitatem. Quapropter relinquitur immortales natura esse substantias hujusmodi, videlicet nobiles abstractas nonobstante possibilitate hujusmodi. Quare defectibilitas juxta prædictam intentionem non est in causa prohibens perpetuitatem vitæ in animabus humanis. Cum igitur esse earum non sit nisi ex voluntate creatoris, necesse est ut non esse earum esse non possit nisi ex voluntate creatoris, cum aliunde non pendeat ullo modorum. Non possunt etiam destrui ullo tempore, seu non esse, nisi creatore volente ipsas ulterius non esse. Quapropter necesse est cessare causam, sive finem immediatum existentiæ, & durationis earum. Quapropter si impossibile est cessare causam hujusmodi, impossibile est cessare existentiam earumdem.

Quia perpetua est exilis animabus gloria creatori.

Et quoniam fuit alia causa creatori creationis earum animarum humanarum, nisi bonitas, & nobilitas ipsarum, quæ inæstimabilem laudem & gloriam creatori parit apud eos, vel ipsas animas cum seipsas cognoverunt, licet pauciſſimis datum sit hoc, & apud omnes alias substantias quæ creatorem laudare & glorificare noverunt, & possunt. Causa igitur existentiæ ipsarum perennis est, videlicet laus & gloria creatoris: quia igitur effectus causam sequitur quantum possibile est ei, & concomitatur eam; similiter necesse est ut cum per existentiam animarum perennem, sive perpetuam sit perennis hujusmodi laus & gloria creatori, eadem est ei causa perpetuandi, sive perpetuo conservandi animarum humanarum existentiam, quæ fuit ei causa & creandi. Quare sicut creavit eas ex illa causa, ita & perpetuo conservat ex ipsa, sive propter ipsam.

Ex cõmunicatione animarum, cum animabus irrationalib⁹ provenit eis mutabilitas, adeoque ex communicatione cum substãtiis separatis immortalitas.

Amplius quantum ad nobiles, sive superiores vires animarum humanarum eis est commune sive communicatio cum substantiis abstractis, quemadmodum quantum ad inferiores est eisdem communicatio cum animabus irrationalibus, adeo ut istæ naturæ duæ communicare videantur in una specie quæ est anima humana, videlicet natura substantiarum separatarum nobilium, & natura animarum irrationabilium, ita ut merito inter alias mediæ videantur. Quapropter quemadmodum habent dicere eam communicare mutabilitatem cum animabus irrationalibus quantum ad vires inferiores quas cum eis communicat, ita necesse habent dicere communicare eam immortalitatem cum substantiis separatis quantum ad vires superiores nobiles quas cum eis communicat. Hoc est autem illud præcipuum ac nobile quo animabus irrationalibus præcellit anima humana, & quod secundum doctrinam christianorum est & dicitur imago Dei. Id igitur quod est in anima humana præcipuum, ac nobilissimum immortale est. Quapropter cum jam declaratum sit tibi eam impartibilem esse, declaratum est tibi consequenter jam simpliciter immortalem ipsam, aut quod est in ea præcipuum, ac nobile.

In hoc differunt animæ humanæ à substãtiis separatis quod ab iis sit vita corporum.

Amplius in hoc est differentia inter animas humanas, & substantias hujusmodi quod animæ humanæ miscibiles sunt corporibus, & naturaliter potentes, ut corporibus tanquam organis sive instrumentis suis naturalibus utantur, illæ vero non, ut multis videtur. Istæ igitur sunt potentes præstare vitam corporibus vitâ, & vivacitate sua, atque abundantia vitæ suæ. De abundantia vero vitæ contra naturam videtur esse ut adveniat eis defectus contrarius, hic autem est defectus vitæ, sive mors: & quoniam quod sunt conjungibiles corporibus non aliud est nisi quod de abundantia vitæ suæ, sive vivacitate potentes sunt dare vitam, seu sensum & alia quæ sequuntur vitam sicut motũ & sensum. Impossibile igitur est ut ex hac jungibilitate, sive sociabilitate corporum proveniat eis mors. Quapropter cum nec à propria vita, sive vivacitate, nec desuper impossibile sit evidenter mortem eis à parte Dei provenire, mors enim supra ipsas locum non habet; in ipsis autem morti repugnat vita, sive vivacitas earum.

PARS NONA.

Quod propter mortem corporis nihil de esse ipsius animæ deperit.

Si substantiæ nobiles abstractæ vivificarent corpora ea traherẽt ad immortalitatẽ suam.

SEd fortè si dixerit quis nobiles illæ substantiæ abstractæ jungibiles sunt corporibus, & assumunt corpora, atque vivificant ea. Quod & multi dixerunt & dicunt adhuc, tunc necesse habent dicere illas esse mortales per modum eumdem, & causam quibus dicunt animas humanas esse mortales, & hoc est deliramentum hactenus inauditum. Si enim in seipsis immortales sunt, non est possibile ut mortalitas corporum eas abrumpat ab immorta-

litate ſua naturali, & non poteſt eas trahere in partem ſuam quæ eſt mors ſeu mortalitas; quanto fortius neceſſe eſt ut immortalitas quæ fortiſſima virtus eſt ex potentia naturali abrumpat corpora mortalia illa à mortalitate ſua, & trahat in partem ſuã, videlicet vitam, & vitæ perennitatem, ſi tamen illius receptibilia ſunt. Mortalitas enim impotentia eſt, & infirmitas, atque debilitas. Exemplum autem evidentiſſimum eſt unum de hoc in corporibus cœleſtibus ſecundum illos qui ea animata, & viventia eſſe ponunt, quæ & in vitam, & in vitæ perennitate trahuntur, & tenentur ab animabus ſuis, utpote receptibilia talis vitæ. Aliud vero exemplum in corporibus humanis quæ poſt hanc vitam reſurgent in vitam perpetuam, quam indubitanter ab animabus ſuis tunc recipient; ea enim virtus eſt, & modus reſurrectionis ut illa ad recipiendum vitam hujuſmodi idonea & apta efficiat.

Si ceſſaret corporum humanorũ infirmitas perpetuo viverent.

Quare manifeſtum eſt ſi ceſſaret iſta corporum humanorum infirmitas, atque debilitas per quam ſeneſcendo debilitantur, & tandem per mortem deficiunt, proculdubio perpetuo viverent. Nemo enim ex medicis adhuc ignoravit, vel dubitavit iſtam defectibilitatem vitam eſſe corporibus humanis, ſcilicet ut jugi conſumptione ſæpiſſime deficerent, niſi reſtauratio ſic conſumptorum per nutrimenta fieret eidem. Perpetuo igitur viverent ſi ea ſoliditate firmarentur, ut reſtauratione hujuſmodi non egerent; non autem viverent niſi ex animabus ſuis, & hoc ex vita, & vivacitate earum. Multo fortius igitur perpetuo viverent animæ eorumdem.

Vita animarum non eſt ex corporibus ſed è converſo.

Et quoniam vita, vel vivacitas animarum nec eſt vita corporum, nec ab illa adjuvatur quantum ad eſſe ſuum, licet quantum ad bene eſſe adjuvetur ab eadem, & intendo propter operationes, & perfectiones quæ per illam acquiruntur eiſdem. Quapropter ſublata vita corporum manifeſtum nihil deperire vitæ, vel vivacitatis animarum humanarum, quia cum vita corporum in nullo adjuvet vitam animarum quantum ad eſſe, inde manifeſtum eſt quod vita corporum totaliter, & ſimpliciter effectus eſt vitæ animarum. Et propter hoc nullo modorum cauſa ipſius eſt. Quemadmodum enim adjumentum, quod eſt adjumentum ad eſſe cujuſcumque rei cauſa quędam eſt eſſe ipſius, & prius ex neceſſitate: quapropter manifeſtum eſt vitam corporis humani nullo modorum vel cauſam eſſe vel adjumentum vitæ, vel vivacitatis animæ ipſius. Et hoc eſt quod intendebatur, quia ſublata vita corporis nihil deperit animæ humanæ quantum ad vitam ſeu vivacitatem ipſius. Et propter hoc morte corporis in nullo læditur anima humana quantum ad eſſe, ſeu vitam ſuam. Manet igitur in exiſtentia ſua ſeu vita poſt corporis proprij mortem

Idem dici nõ debet de animabus irrationalibus quarum vita utilis eſſe non poteſt extra corpus.

Et ſi dixerit quia hoc ipſum quod dicitur hic & multa alia de præcedentibus dici poſſunt ſimiliter de animabus irrationabilibus, & corporibus earum. Oportet te reminiſci eorum quæ ſuper hoc audiviſti in præcedentibus, in quibus oſtenſum eſt tibi evidenter animas omnes irrationales pendere ex corporibus ſuis, quoniam nec eſſe, nec vita earum utilis eſſe poteſt niſi in corporibus, & per illa, & propter hoc non debet, nec eſſe poteſt vel conſervari, vel ſalvari niſi in illis, & per illa.

Omnis operatio animæ irrationalis pẽdet ex corpore adeoque & omnis virtus ejus & omne eſſe.

Amplius quoniam omnis ſubſtantia cujus omnis operatio pendet ex corpore, neceſſe eſt ut ipſa pendeat ex eodem, ſimiliter & omnis virtus ejus: & in hoc generaliter omnes conſentiunt, atque conveniunt ut unde penderet operatio, inde & virtus: & propter hoc penderet operatio inde omnem virtutem operantis pendere neceſſe eſt. Et quoniam inde pendet omnis virtus, & omnis operatio totum eſſe operantis pendere neceſſe eſt; conſequens eſt evidenter omne eſſe cujuſcumque animæ irrationalis ex corpore ſuo pendere, pendere, inquam, quantum ad eſſe & vitam, hæc enim eſt intentio mea in ſermone iſto quo dixi virtutes, operationes omnes cujuſcumque animæ irrationalis ex corpore pendere ipſius. Quapropter manifeſtum eſt quod ſubſtracto eidem corpore per mortem ipſius, & conſequenter extrahi eidem eſſe neceſſe eſt.

Diſcrimen animæ rationalis ab irrationali.

Propter quod non immerito mirum videtur quod errorem ſuum iſtum in parte ſua cognoſcere non potuerunt contradictores immortalitatis animæ humanæ. Cum certiſſimum eſſet eis quoniam alia cauſa non inducebat ad ponendam mortalitatem animarum irrationalium niſi dependentia earum ex corporibus ſuis quantum ad eſſe omne Hanc autem dependentiam non judicabant eis niſi vires, & operationes earum quas videbant evidenter miniſteriis & exiſtentia corporum indigere. Debuerunt igitur manifeſtè cognoſcere, quoniam animam humanam quantum ad vires & operationes quibus corpore non indiget, morte vel ſubjectione corporis in nullo lædi quantum ad eſſe. quapropter perſiſtere eam, & permanere quantum ad illud quod habet, ut ſæpe dixi præcipuum ac nobiliſſimum morte corporis non obſtante. Et propter hoc immortalitatem ejus cognoſcere in parte potuerunt, & intendo in ſermone iſto in parte ſaltem immortalem negare non potuerunt.

Anima rationalis non indiget corpore niſi ſecundario propter vires inferiores.

Amplius cum anima humana propter corpus non ſit nec propter vires quibus operatur in corpus & per corpus, niſi forſitan ſecundario & in parte; cum alię vires ſint in ea principales: & ut ita dicatur, ipſæ præcipuum ac nobiliſſimum ſui eſſe ſcire potuerunt & debuerunt, in hoc quod ſubſtantiæ corporis atque membrorum ſive organorum corporalium nec poterat, nec debebat eis ſubſtrahere totum eſſe ſuum, cum non niſi pars ſui eſſent, ut prædixi, etiam ſecundum eos pendere ex illis. Quapropter quantum ad reſiduum poſt ſubſtractionem illorum debuit eſſe etiam ſecundum ipſos remanere illæſum; cum ſicut prædixi cauſa ipſius illis ſubſtractis remaneat integra & illæſa. Apparet igitur cœcitas eorum in hoc quia cauſa ipſa quæ inducit ipſos ad ponendam mortalitatem earum potuit eos inducere ad hoc ut contrarium cogeret eos ad ponendam immortalitatem ipſarum. Cauſa enim illa dependentia antedicta fuit, quapropter abſolutio & libertas contraria debuit eos inducere ad ponendum immortalitatem earum quantum ad illud quod in ea evidenter erat abſolutum, & liberum à corpore & membris corporalibus.

Expoſitores Ariſtotelis fatentur quod pars animæ ſit immortalis.

Debes autem ſcire quod multi de expoſitoribus Ariſtotelis, & ſequacibus ipſius in hoc conſenſerunt, & conſentiunt adhuci, ſut pars animæ immortalis ſit Et hoc eſt quod dicitur præcipuum ac nobiliſſimum, quo ſcilicet præcellit animabus irrationalibus, & quæ eſt imago creatoris ſecundum legem Hebræorum & doctrinam chriſtianorum. Propter quod etiam Mercurius in libro ſuo de Deo Deorum dixit eam eſſe divinæ ſimilitudinis formam. Hi ergo loquuntur de ipſa tanquam ipſa ex partibus compoſita ſit, & non impartibilis, quod jam removi tibi in præcedentibus remotione irrefragabili.

Animas humanas utpote nobiliores creatas non eſſe propter bona corporalia & corpora ipſa.

Volo autem te ſolerter atque ſollicite intendere in radicem iſtam quæ revera radix fortiſſima eſt ad ſtabiliendam immortalitatem animarum humanarum, & hæc eſt radix illa quæ dicitur creatorem optimum ac ſapientiſſimum non curaſſe animam humanam propter corpus vel operationes quas in illo, & per illud operatur. Sed nec etiam propter bona quæcumque corporalia ſeu temporalia, & intendo temporalia in tempore, & cum tempore tranſeuntia. Declaratio vero radicis iſtius eſt radix

apud philoſophos notiſſima quæ eſt re nobil. non eſſe creatas propter res viliores. Si interdu res viliores adjumenta nonnulla ſint vitæ & co ſervationis rerum nobiliorum, ſicut v les quia adjumentum non modicum vitæ, & co ervati hominum quæ incomparabiliter nobiliores ſun quam panis vel vinum, & lac aliaqu hujuſmo nutrimenta quibus vita hominum ſuſtentatur conſervatur. Quia igitur nulli intel renti i tum vel dubium eſſe poteſt animas hu nas l præſtantiores & nobiliores eſſe co poribus q ſtultitia hominum magna bona reputa facit. M nifeſtum eſt propter hujuſmodi bona non e tas animas humanas.

Fœlicitas temporalis non eſt vera fælicitas, ſed miſeria potius.

Ipſa namque fœlicitas temporalis quæ apud ho mines ſtultos, bonum præcipuum re utatur ne ſolum fœlicitas non eſt, ſed etiam illuſio & dec ptio miſerrimarum, & inſatiabiliter er ntium marum Fœlicitas quidem non eſt cu ſoa te miſeriam, quod utique faceret ſi veri nominis fo licitas eſſet: omne enim duorum contrariorum po ſitione ſua alterum tollit ſeu remove reliquu Quapropter ſi vera fœlicitas eſſet, p uidi contraria eſſet miſeriæ, & propter hoc move totaliter eam à ſubjecto ſuo. Valen bus autem volentibus agnoſcere veritatem eviden er appare quam iſti ſtulti ſomniant fœlicitatem orp non ſolũ non tollere miſeriam, ſed etia dit liter adaugere: quod indubitanter p r ſingu partes miſeriæ invenies, auget enim cupiditate terrores, & dolores, ſervitutes, & oppreſſion & de aliis partibus ſic ſe habet, &c.

PARS DECIMA.

Quod anima non eſt creata propt liquod bonum ſenſibile.

Quod bona ſenſibilia homines in multa pericula inferant.

INſatiabiliter namque cupidos nor ios inve nies homines, quam illos qui divitiis abundare maximè videntur, & reputantur, ſic d quia midos & tremulos illos maximè experi , qui maximè terrentur ab aliis hominibus, cauſa autem in hoc eſt, quia undique circumdati ſunt periculis non ſolum rerum ſuarum, ſed etiam ſui ipſorum: rerum ſiquidem, quia jam te ſcire feci q l peri cula ſunt eas amantium hominum ſcili amore inordinato eis inhærentium; quapropt quanto plures & majores ſunt res hujuſmodi hominum, tanto plura & majora ſunt pericula eor m, qua propter & timores: præſertim cum per la hu juſmodi timores vehementiſſimos pariant, ſui quo què ipſorum pluribus & majoribus p r t pericu lis quantoplures & majores ſunt à quibus ipſi ti mentur, non enim timeri ſimul hujuſmod & amari poſſunt à ſubditis ſuis. Terrent etiam eos la quæ audiunt ſuis ſimilibus eveniſſe, videlicet de proditionibus etiam cubiculariorum, & de aliis malis quæ proditores irrogare conſueverunt confiden bus in illis.

Affluentia delitiarum corporaliũ voluptatem minuit,

Noſti inſuper quod deliciarum corpor am affluentia voluptatem minuit, & faſtidium i ipſius parit, quemadmodum dixit egregius ille philoſophus Italicus, cum videris inquit iſtos ones velut opimos boves terrore ſudare, tunc i elliget eos qui maximè ſequuntur voluptatem, eam minimè aſſequi, eſt igitur voluptas in deſiderio non in ſatietate etenim quoniam morales philoſophi Latinorum præcipuè declaraverunt hoc declar ionibus evidentiſſimis in libris ſuis, tibi quoq ſufficere poſſunt in parte iſta quæ à me tam multiplicater, & tam multoties audiviſti. Manifeſtum igitur eſt ex omnibus his quod non aliud eſt dicere creatorem creaſſe animam humanam ad fœli atem

tenebris, & aliis paſſionibus quas in præ-
bus audiviſti. Manifeſtum quoque eſt tibi
rmiens vivus in eo quod dormiens, ſive
tem iſtum impotens eſt cogitare de ſe, aut
o ſuo: ſimiliter impotens veritatem cog-
vel videre, quia potius quamdiu dormit
ber ſequi phantaſmata ſomniorum. Sed
ſomnio ipſe ſuo, neque de ſomno poſſi-
rectè aut verè judicare. In eo enim ſtatu
lle habeat ſimilia phantaſmata, & inter-
ſibilia pro veritate habere & amplecti.
pter hujuſmodi animam videlicet ſic ſo-
tepitam de ſe ipſamet interrogare, vel
demque aliis cum ea velle philoſophari
ltrum eſt quam etiam dementiæ intole-
propter hoc dixit ſapientiſſimus ille He-
a ſermone ſuo *cum dormiente narrat* *Eccli. 22.*
ream, & alius ſapiens de gente eadem 9.
ſultus verba prudentiæ, niſi ea dixeris *Prov. 23.*
er in corde ejus; phantaſiæ namque &
animam ejus ita occupaverunt, ut ve-
apud ipſum locum non habeant.

Animæ ſopitæ ſomnolentia.

dmodum apud animam dormientem, &
phantaſmatibus jam repletam veritati
n patet ingreſſus. Notum etiam eſt
ita pertinacia paratus eſt deffendere
ſomnians falſitatem ſomniorum ſuo-
rtam veritatem repugnare, & prius
am circa illam veritatem conſentire,
fixus eſt in errore iſto phantaſtico,
atus eidem, ut nullorum quorum-
rum teſtimoniis nullis, nullis dif-
ultis etiam precationibus averti poſſit
er hoc amatores divitiarum inordi-
pidi, & avari dicuntur dormientes
monibus prophetarum, & ſapien-
um. Quemadmodum in ſermone illo
dormierunt ſomnum ſuum, & nihil *Pſ. 75. 6.*
nes viri divitiarum in manibus ſuis,
ites, quia revera divites hujuſmo-
ſomniant. Sed cum evigilant eva-
dicet phantaſmatibus falſæ illius opi-
reniunt in manibus ſuis quibus ſe
tias contrectare. Et huic intelle-
s ſermo ſapientis antiquorum, quo
dormierunt nihil ſecum affert, & evi- *Iob. 28. 13.*
verunt.

Erroribus ſomniorum ſimiles ſunt paſſiones vitiorum.

c verè intelligentibus apparet iſte
ratio ejus quod eſt in anima hu-
am ac nobiliſſimum; apparet in-
ebes cupidorum, & avarorum ho-
tem ad vera bona quæ ſunt ſpiri-
lia oculos ut ita dicatur cordium
habent adeo ut illa videre non
am ligatum habent ſenſum interio-
ſpiritualem ita ut ad ea vel cognoſ-
da evigilare vel excitari non poſ-
de hujuſmodi bonis ſermo ad
gitur quaſi abſurdiſſimum illum
veritas bonorum talium intrat
eos eorum vel apud illas. Non eſt
um ſi animæ humanæ ſic ſopora-
phantaſmatibus depreſſæ atque
de ſemetipſis ignorant, & eidem
veritas nulla locum apud ſom-
loſophantē, tamē etſi aliquatenus
videantur, non tamen ex toto
aliter recipiunt veritatem. Ejuſ-
ſaciente originali corruptio-
dvertur vel diſcedit ab anima hu-
fortiſſima illuminatione ac re-
humanæ quam tibi jam decla-
ſolo lumine divinæ bonitatis,
ſtrina chriſtianorum divina gra-

Hunc ſomnum animæ impedire quominus audiat veritatem, quī nōniſi gratia Dei ſolavi poſſit.

apud philoſophos notiſſima quæ eſt res nobiliores non eſſe creatas propter res viliores, etſi interdum res viliores adjumenta nonnulla ſint vitæ & conſervationis rerum nobiliorum, ſicut vides quia eſt adjumentum non modicum vitæ, & conſervationis hominum quæ incomparabiliter nobiliores ſunt, quam panis vel vinum, & lac aliaque hujuſmodi nutrimenta quibus vita hominum ſuſtentatur & conſervatur. Quia igitur nulli intelligenti ignotum vel dubium eſſe poteſt animas humanas longe præſtantiores & nobiliores eſſe corporibus quæ ſtultitia hominum magna bona reputari facit. Manifeſtum eſt propter hujuſmodi bona non eſſe creatas animas humanas.

Fœlicitas temporalis non eſt vera fælicitas, ſed miſeria potius.

Ipſa namque fœlicitas temporalis quæ apud homines ſtultos, bonum præcipuum reputatur non ſolum fœlicitas non eſt, ſed etiam illuſio & deceptio miſerrimarum, & inſatiabiliter errantium animarum Fœlicitas quidem non eſt cum non tollat miſeriam, quod utique faceret ſi veri nominis fœlicitas eſſet: omne enim duorum contrariorum poſitione ſua alterum tollit ſeu removet reliquum. Quapropter ſi vera fœlicitas eſſet, proculdubio contraria eſſet miſeriæ, & propter hoc removeret totaliter eam à ſubjecto ſuo. Valentibus autem & volentibus agnoſcere veritatem evidenter apparet, quam iſti ſtulti ſomniant fœlicitatem corporalem non ſolũ non tollere miſeriam, ſed etiam incredibiliter adaugere: quod indubitanter per ſingulas partes miſeriæ invenies, auget enim cupiditates, terrores, & dolores, ſervitutes, & oppreſſiones: & de aliis partibus ſic ſe habet, &c.

PARS DECIMA.

Quod anima non eſt creata propter aliquod bonum ſenſibile.

Quod bona ſenſibilia homines in multa pericula inferant.

INſatiabiliter namque cupidos non alios invenies homines, quam illos qui divitiis abundare maximè videntur, & reputantur, ſic dico quia timidos & tremulos illos maximè experieris, qui maximè terrentur ab aliis hominibus, cauſa autem in hoc eſt, quia undique circumdati ſunt periculis non ſolum rerum ſuarum, ſed etiam ſui ipſorum: rerum ſiquidem, quia jam te ſcire feci quod pericula ſunt eas amantium hominum ſcilicet amore inordinato eis inhærentium; quapropter quanto plures & majores ſunt res hujuſmodi hominum, tanto plura & majora ſunt pericula eorum, quapropter & timores: præſertim cum pericula hujuſmodi timores vehementiſſimos pariant, ſui quoquè ipſorum pluribus & majoribus patent periculis quantoplures & majores ſunt à quibus ipſi timentur, non enim timeri ſimul hujuſmodi, & amari poſſunt à ſubditis ſuis. Terrent etiam eos mala quæ audiunt ſuis ſimilibus eveniſſe, videlicet de proditionibus etiam cubiculariorum, & de aliis malis quæ proditores irrogare conſueverunt confidentibus in illis.

Affluentia deliciarum corporaliũ voluptatem minuit,

Noſti inſuper quod deliciarum corporalium affluentia voluptatem minuit, & faſtidium ſui ipſius parit, quemadmodum dixit egregius ille philoſophus Italicus, cum videris inquit iſtos epulones velut opimos boves terrore ſudare, tunc intelliget eos qui maximè ſequuntur voluptatem, eam minimè aſſequi, eſt igitur voluptas in deſiderio, non in ſatietate etenim quoniam morales philoſophi Latinorum præcipuè declaraverunt hoc declarationibus evidentiſſimis in libris ſuis, tibi quoque ſufficere poſſunt in parte iſta quæ à me tam multipliciter, & tam multoties audiviſti. Manifeſtum igitur eſt ex omnibus his quod non aliud eſt dicere creatorem creaſſe animam humanam ad fœlicitatem hujuſmodi quam ad illuſionem & deceptionem; & ut expreſſius loquar, ad hoc non quidem ut fœlix & beata ſit, ſed ad hoc ut iſtud ſomniet de ſeipſa, & intendo ut ſe eſſe ſubſtantiam ſomniet, & tãdem ad hoc ut per hujuſmodi illuſionem ſeu ſomnium ipſum deſerat creatorem, adeo ut nec ipſum curet, non enim ſe compati poſſunt amor hujuſmodi illuſoriæ fœlicitatis, & amor rectus atque ſanctiſſimus creatoris.

Fœlicitatẽ iſtam deliciarũ ebrietatem eſſe & inſaniam animarum.

Amplius nemo unquam ſapiens fuit qui tempore ſapientiæ ſuæ fœlicitatem iſtam delitiarum non fugeret tanquam peſtem, & ebrietatem quandam, & inſaniam animarum. Quapropter manifeſtum non ad hanc, vel propter hanc creatam fuiſſe animam humanam. Et quoniã propter bonum aliquod quod non ſolum animæ bonum ſit ipſius, ſed etiam perfectio nobilis ac deſiderabilis, & in qua ſit ei quies jocunda creatam eſſe neceſſe eſt; conveniens eſt evidenter ipſam eſſe creatam propter bonum ſublimius atque nobilius quam ſit hujuſmodi fœlicitas, vel aliud quodcumque, propter bonum incorporale videlicet, quod nec eſt corpus, nec in corpore, nec bonum corporis, ſed perfectio eſt animæ humanæ incorporalis. Hæc igitur perfectio eſt animæ humanæ finis debitus naturaliter, & perfectio quæ eidem ex creatione ſua debetur. Quapropter manifeſtum eſt finem creationis animæ humanæ exiſtentiæque, atque durationis eſſe præter corpus, & ſeorſum à corpore, & ut prædixi, non pendere ex corpore: ſubſtracto igitur corpore ſalva eſt ei cauſa creationis & exiſtentiæ ſuæ, finiſque ei naturaliter debitus, & propter hoc ſalva eſt ei exiſtentia ſua atque duratio ſubſtracto ei corpore cur mortem ipſius corporis, &c.

PARS UNDECIMA.

Quare non omnes animæ attingunt ad finem ſuum.

Privari finẽ illo ſublimi animas multas pervertitate corruptionis originalis vel alia quavis.

QUod ſi dixerit quis quod innumerabilia millia animarum ſunt, & creantur quotidie, & creabuntur donec generatio hominum finiatur quæ finem iſtum non obtinebunt, verum utique dicit ipſe qui hoc dixit. Reſpondemus in hoc quod cauſæ ſunt defraudationis atque amiſſionis tam nobilis finis atque perfectionis dum ſe diſtorquent, & deviant ab intentione naturæ ſuæ, & detinent eas in viis. Quibuſdam autem evenit hoc præter voluntatem ſuam, videlicet ex ſola perverſitate corruptionis originalis, de qua tam multa in præcedentibus audiviſti, quibuſdam vero ab aliena perverſitate, quemadmodum ſeductis perverſitate doctrinæ & exemplorum hominibus.

Sicut & ipſo fine virtutum & ſcientiarum multi ſæpe carent & privantur.

Nec tibi mirum videatur quod cujus uſus naturaliter hominibus debeatur caſibus multis privantur illo vel impediuntur ab ipſo. Sic manifeſtum eſt ad lucẽ ſcientiarum, & virtutum honeſtatem natas eſſe naturaliter animas humanas, & tamen ad contraria errorum ſcilicet, & vitiorum innumerabilis multitudo declinat. Manifeſtum eſt eam eſſe contra naturam, & naturæ animarum humanarum intentionem. Quia quæcumque animæ ſanæ ſunt ab hujuſmodi peſtibus, eas in omnibus aliis, & oderunt & perſequuntur.

Corpora mutilata non ſunt alterius naturæ quã integra, idem de animæ naturæ.

Et quemadmodum licet hominum multitudo ſint contracti membris, multi corpore incurvati, multi tibiis & pedibus ita impediti, ut gradi non poſſint, nonnulli vero variis occaſionibus manuum à manualibus operationibus prohibiti, non tamen propter hoc minus de jure, & intentione naturæ debetur eis, & rectitudo ſtatus, & greſſus debitus, & conveniens operatio manuum. Sic ſe habet in animabus humanis, quod, & multiplicitate

ac

ac varietate membrorum, & partium prohibentur ab operationibus ſuis naturalibus, atque perfectionibus. Et propter hoc quemadmodum corpora humana prædictis modis & aliis occaſionata, & prohibita ab eis quæ eiſdem naturaliter conveniunt, non tamen judicantur alterius naturę quam ſana corpora. Nec ab aliquo dictum eſt adhuc minus eis deberi naturaliter operationes aut diſpoſitiones à quibus prohibentur occaſionibus hujuſmodi, quam ſanis aliis humanis corporibus. Sic morbidis &occaſionatis prædictis modis animabus nemo imponere debet quod alterius naturæ, vel naturalis conditionis ſunt quam aliæ animæ humanæ ab hujuſmodi occaſionibus liberæ & ſanæ. Quapropter manifeſtum eſt tibi per hoc omnibus animabus humanis, eumdem eſſe finem naturalem, & naturaliter debitum, ſive convenientem, & omnia antedicta impedimenta vel ſimilia quibus perventio earum ad finem hujuſmodi impeditur in nullo poſſe immutare debitum vel intentionem naturæ ipſarum, nec attingere eſſe, vel eſſentiam earum, quouſque in aliquo lædat ipſam.

Quod culpa ſua careat animæ ſine illo.

Quod ſi quæſierit quam ob cauſam creator benedictus & optimus tantam multitudinem animarum humanarum permittat fraudari tã nobili fine, tamque naturaliter debito eidem. Jam reſponſum eſt illi in ſecundo tractatu primi ſapientialis ac divinalis magiſterij, in parte videlicet quæ eſt de providentia atque cura & gubernatione creatoris, quoniam manifeſtum ſit ibi quod voluntariè ab hujuſmodi fine ſe avertunt, & in via errorum & vitiorum ſponte ducuntur à via rectitudinis quæ majores ſuos duxit ad finem hujuſmodi, non immerito neque injuria aliqua fine hujuſmodi privantur. Nec alicui imputare poſſunt hoc niſi ſibi ipſis, quando fraudem hujuſmodi ſive detrimentum nonniſi ſuo vitio uno vel pluribus patiuntur. Potes igitur hæc repetere quæ alibi ſunt convenientius collocata.

PARS DUODECIMA.

Quod anima per originalem corruptionem effecta eſt dormiens & ſomnolenta.

Diviſio quædam vitium inferiorum.

VErum antequam ad alias vias quibus declarabitur immortalitas animarum humanarum tranſeam. neceſſe eſt ut exponam tibi cauſas quæ laborem iſtum videlicet ſtabiliendi immortalitatem earum & mihi, & pluribus aliis induxerunt, & ad illum ingrediendum cogerunt. Noſti ſiquidem inferiores vires animæ humanæ, quibus videlicet per corpus, & in corpore operatur tam apprehenſivas ad apprehendendum, quam motivas ad motus convenientes rebus ad quas ſunt ſive à quibus ſunt: quidam enim motus corporum noſtrorum ſive membrorum ſunt ad quaſdam res accipiendas, contrectandas, vel in nos ipſos trahendas. Similiter eſt quidem motus corporum noſtrorum, & membrorum ſunt ad quædam loca, ut in eis vel quieſcamus, vel operemur aliquid: eodem modo quidam motus ſunt nobis à rebus & locis, ſicut fuga & receſſus; ſimiliter retractio membrorum noſtrorum, & excuſſio ab eis, & projectio eorum à nobis, quemadmodum projicimus ſordida, & noxia quæque.

De diſcrimine dormientis & vigilantis quantum ad cognitionẽ ſpectat.

Non cures autem in his ſermonibus meis utrum dicam vires animæ humanæ vigilantes an animam ipſam ſecundum vires hujuſmodi, & eodem modo in dormitione & ſomno, vel ſomnolentia ejuſdem, vel earum eſſe cognoveris intentionem meam. Attende igitur quod ipſa anima humana vires ſuperiores ſuas ac nobiles originali corruptione qua dormiens & ſopita, & quaſi ſepulta eſt quaſi demerſa in tenebris, & aliis paſſionibus quas in præcedentibus audiviſti. Manifeſtum quoque eſt tibi quod dormiens vivus in eò quod dormiens, ſivè per modum iſtum impotens eſt cogitare de ſe, aut de ſomno ſuo: ſimiliter impotens veritatem cognoſcere vel videre, quin potius quamdiu dormit neceſſe habet ſequi phantaſmata ſomniorum. Sed neque de ſomnio ipſe ſuo, neque de ſomno poſſibile eſt ei rectè aut verè judicare. In eo enim ſtatu eſt ut neceſſe habeat ſimilia phantaſmata, & interdum impoſſibilia pro veritate habere & amplecti.

Animæ ſopitæ ſomnolentia.

Quapropter hujuſmodi animam videlicet ſic ſopitam ſeu ſepultam de ſe ipſamet interrogare, vel de quibuſcumque aliis cum ea velle philoſophari non tam ſtultum eſt quam etiam dementiæ intolerabilis, & propter hoc dixit ſapientiſſimus ille Hebræorum in ſermone ſuo *cum dormiente narrat ſtulte ſapientiam*, & alius ſapiens de gente eadem *non recipit ſtultus verba prudentiæ, niſi ea dixeris quæ verſantur in corde ejus*; phantaſiæ namque & ſtultitiæ ejus animam ejus ita occupaverunt, ut veritatis verba apud ipſum locum non habeant. *Eccli. 22. 9.* *Prov. 18.*

Errotibus ſomniorum ſimiles ſunt paſſiones vitiorum.

Quemadmodum apud animam dormientem, & ſomnorum phantaſmatibus jam repletam veritati contrariæ non patet ingreſſus. Notum etiam eſt tibi quod tota pertinacia paratus eſt deffendere ſic ſopitus, & ſomnians falſitatem ſomniorum ſuorum, & contrariam veritatem repugnare, & prius in gladio quam circa illam veritatem conſentire. Adeo quoque fixus eſt in errore iſto phantaſtico, adeoque alligatus eidem, ut nullorum quorumcumque ſapientium teſtimoniis nullis, nullis diſſuaſionibus, nullis etiam precationibus averti poſſit ab illis. Propter hoc amatores divitiarum inordinati, qui verè cupidi, & avari dicuntur dormientes dicuntur in ſermonibus prophetarum, & ſapientium antiquorum. Quemadmodum in ſermone illo quo dictum eſt *dormierunt ſomnum ſuum, & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus ſuis*, ſubaudis evigilantes, quia revera divites hujuſmodi ſe divites eſſe ſomniant. Sed cum evigilant evaneſcentibus ſcilicet phantaſmatibus falſæ illius opinionis nihil inveniunt in manibus ſuis quibus ſe ſomniabant divitias contrectare. Et huic intellectui, & ille alius ſermo ſapientis antiquorum, quo dixit dives *cum dormierit nihil ſecum affert, & evigilabit, & nihil invenit.* *Pſ. 75. 6.* *Iob. 28. 19.*

Hunc ſomnum animæ impedire quominus audiat veritatem, quī nõniſi gratia Dei ſolvi poſſit.

Rectè igitur ac verè intelligentibus apparet iſte ſopor, ſive ſoporatio ejus quod eſt in anima humana præcipuum ac nobiliſſimum; apparet inquam in animabus cupidorum, & avarorum hominum qui quoniam ad vera bona quæ ſunt ſpiritualia atque ſublimia oculos ut ita dicatur cordium non ſolum cluſos habent adeo ut illa videre non poſſint, ſed etiam ligatum habent ſenſum interiorem videlicet ſpiritualem ita ut ad ea vel cognoſcenda vel ſentienda evigilare vel excitari non poſſunt: unde quotics de hujuſmodi bonis ſermo ad eos vel fit, vel dirigitur quaſi abſurdiſſimum illum non audiunt, nec veritas bonorum talium intrat ullatenus in animas eorum vel apud illas. Non eſt igitur tibi mirandum ſi animæ humanæ ſic ſoporatæ, ſic pauciſſimis phantaſmatibus depreſſæ atque illigatæ veritatem de ſemetipſis ignorant, & eidem contradicunt; cum veritas nulla locum apud ſomniantẽ habeat philoſophantẽ, tamẽ etſi aliquatenus evigilare incipere videantur, non tamen ex toto vigilant atque totaliter recipiunt veritatem. Ejuſmodi namque ſomnus faciente originali corruptione non totaliter ſolvitur vel diſcedit ab anima humana niſi nobili ac fortiſſima illuminatione ac reformatione animæ humanæ quam tibi jam declaratum eſt eſſe ex ſolo lumine divinæ bonitatis, quod in lege & doctrina chriſtianorum divina gratia nominatur.

Diſcuſſo illo ſomno nihil latet animam de eſſentialibus ſuis.

Quapropter ubi plena eſt illuminatio hujuſmodi pleneque diſcuſſus eſt ſomnus nihil latet animam humanam de eſſentialibus aut naturalibus ſuis. Quod ſi quis interroget quo fructu vel fine diſputatur de natura animæ humanæ cum hujuſmodi dormientibus tanquam gravi ſopore depreſſis. Reſpondeo quod philoſophia qualem profeſſuri ſunt illi quos homines eſſe reputant nec permittit nec etiam efficere poteſt, ut iſte ſomnus ſeu ſurditas interior totaliter auferatur ab animabus hujuſmodi, & ut plenè vigilent, ſed tamen non modicum eſt quod ſuas tenebras, & ſoporationem ſeu ſepulturam ſuam animabus vel ad modicum philoſophia innoteſcere facit. Non enim modicũ eſt adjumentum ad acquiſitionem perfectæ ſanitatis ipſam ægritudinem vel in parte cognoſcere; cum manifeſtum ſit eos quibus ægritudo ſua ſaltem in parte cognoſcitur ad curationem ipſius, & ad perfectæ ſanitatis acquiſitionem ut norunt, & putant ſolummodo laborare, alias vero nec ipſam ægritudinem declinare velle, nec curare etiam ſanitatem. Scito igitur quod ſi anima humana ſic præſto habet ſemetipſam, & totam potentiam, ſuaque eſſentialia omnia, & naturalia, ſic facillimum eſt eidem videre, & conſpicere omnia hæc. Quapropter nulla eſt ei ignorantia, nulla dubitatio de omnibus ſuis. Omnia quippe iſta ad ſenſum interiorem paterent ipſi cum ſenſus hujuſmodi liber, & abſolutus ſit à depreſſionibus & illigationibus antedictis.

PARS DECIMATERTIA.

Ducit immortalitatem animæ ex inclinatione ſua naturali quam habet ad Deum.

Inclinatio naturalis hominum ſurſum eſt, adeoq; ſurſum aſcendit ſpiritus earum. *Eccl.* 3. 24

His autem ita determinatis procedam ad examinandam & determinandam quæſtionem quam ſapientiſſimus ille rex Hebræorum propoſuit in quodam ex libris ſuis ita dicens. *Quis novit ſi ſpiritus jumentorum deſcendat deorſum, & ſpiritus filiorum hominum aſcendat ſurſum*, inſinuans in hoc ſermone ſuo admirabilem ſcientiam quæſtionis iſtius & earum. Dico igitur quod ſpiritus filiorum Adæ aſcendant ſurſum, & hoc manifeſtum eſt per inclinationem eorum naturalem in ſurſum. Jam enim dixi tibi quod inclinationes naturales omnes animarum humanarum, ſimiliter & motus in ſurſum ſunt, & ab infimo, ſive ab eo quod eſt deorſum. Et tu jam noſti quod motus iſti ſpirituales ſunt, & non corporales, exempli gratia naturale deſiderium motus ſpiritualis eſt in anima humana, ſimiliter naturalis amor, & naturale odium, & de aliis ſimiliter ſe habet, videlicet de timore naturali & dolore.

De ſpe & timore.

Notum etiam eſt tibi quod timor fuga ſpiritualis, ſpes vero inſequentia: & horum duorum motuum fines ſunt effugium, ſive evaſio; & obtentus, ſive aſſecutio: fugiens enim per modum quo eſt fugiens, intendit evaſionem ſive effugium, quapropter illa acquiſita ceſſat motus fugæ naturaliter. Similiter manifeſtum eſt tibi quod omnis inſequens aliquid, intendit aſſecutionem illius: & propter hoc illo obtento, ſive aſſecuto ceſſat ab inſecutione ejuſdem.

De oppoſitione boni, & mali, fœlicitatis & miſeriæ.

Notum etiam eſt tibi quod bonum & malum non ſunt ejuſdem ordinationis, ita videlicet ut alterum ſit alteri è regione; quin potius alterum ſuper alterum, & alterum ſub altero. Quapropter in ordine rerum naturalium infimum eſt extremum ſive ultimum malum naturale. Hæc autem non eſt niſi mors vel deſtructio, & juxta hunc modum ſe habent fœlicitas, & miſeria, videlicet ita ut extrema miſeria ſit omnium malorum infimum, & extrema fœlicitas ſit bonorum omnium ſupremum in ordine ſuperioritatis primum. Et intentio mea in ſermone iſto eſt de bonis acquiſibilibus & effugibilibus. Reſtat igitur videre utrum innata ſit animabus humanis, ſive naturalis fuga ab infimis malis iſtis, & inclinatio ſive motus ad bona contraria. Quod ſi ita eſt, manifeſtum eſt quod motus eorum naturales ſunt aſcenſiones in ſurſum, & receſſiones ab infimis, ſive deorſum: & quoniam infima ſunt mors ſive deſtructio, & extrema miſeria, manifeſtum eſt quod motus ab iſtis ſunt animabus humanis naturales. Quapropter motus ad illa ſunt, & contra naturam: quare & perventio ad illa. Impoſſibile igitur eſt naturaliter venire animam humanam in mortem vel extremam miſeriam, quapropter naturaliter immortales ſunt.

Animabus nõ eſt quies niſi ubi perpetuitas eſt & fælicitas.

Amplius quoniam motus earum non eſt niſi ſurſum, non eſt illis locus morti vel miſeriæ, ſed fœlicitati tantum, ac perpetuitati: quocumque autem eſt motus, ibidem eſt & quies moventibus ſive motis illuc. Quapropter naturalis quies ſive manſio eſt eis ubi perpetuitas eſt atque fœlicitas.

Omnes animæ naturaliter intendunt acquirere ſtatum perpetuitatis & fœlicitatis.

Amplius quoniam nihil naturaliter intendit acquirere, niſi quod eſt ei naturaliter conveniens, & cujus eſt naturaliter receptibile: naturaliter autem intendunt acquirere animæ humanæ ad ſtatum ſive ad regionem perpetuitatis ſive fœlicitatis. Naturaliter igitur ſunt ſuſceptibiles hujuſmodi ſtatus, quapropter immunes eas à contrario ſtatu eſſe neceſſe eſt. Quemadmodum enim omne quod in ſurſum mobile eſt quantum eſt de intentione ſuæ naturæ ſemper ſeorſum eſt à loco contrario, qui eſt locus infimus ſeu medius. Sic omne quod in ſublimem ſtatum qui eſt fœlicitatis naturalis mobile eſt, à contrario ſtatu neceſſe eſt naturaliter eſſe immunem atque ſeorſum. Manifeſtum etiam ex his non eſſe animam humanam mobilem naturaliter ſive potentem moveri in deorſum hujuſmodi. Quapropter non eſt poſſibile eam per naturam venire in mortem vel extremam miſeriam: cauſa autem in hoc eſt ut prædixi quia uniús mobilis naturaliter, non eſt niſi unus motus, & ab uno ad unum: quapropter cum ſit ei motus naturaliter in ſurſum ſublime quod dixi non eſt poſſibile ut ſit ei motus naturalis contrarius qui eſt deorſum, ut antedictum eſt.

Omnis anima rationalis naturaliter movetur in regionẽ quam non attingit mors.

Amplius omne quod movetur in regionem quam non attingit corruptio vel mors, movetur, inquam, motu naturali & intentione naturæ ſuæ, habet virtutem vel potentiam perveniendi ad illam. Et propter hoc eſt ei virtus, vel potentia naturalis ut ſit ei in illa, & quieſcat quiete naturali. Hæc autem videlicet quies naturalis non eſt tempore limitata quantum eſt de intentione naturæ, quin potius omne quod quieſcit naturaliter in ſtatu vel regione aliqua perpetuo quieſcit in eo, nec eſt ſeparabile ab eo per naturam ſuam: alioquin ei eſſent duo motus naturales contrarij, videlicet motus ad regionem hujuſmodi, & motus ab illa ſi per naturam ſuam eſſet mobile vel ſeparabile à ſtatu vel regione hujuſmodi. Quapropter manifeſtum eſt animam humanam non eſſe mobilem vel ſeparabilem à ſtatu vel regione hujuſmodi. Quare conveniens eſt ut ei ſit perpetua quies, & manſio in illa.

Cur animæ irrationales fugiãt mortem & miſerias corporales, non autem animæ humanæ.

Quod ſi hoc ipſum poteſt dici de animabus irrationalibus, qualiter enim fugiunt mortem, & alia omnia ſimiliter, & miſerias famis & ſitis, & alias corporales? Dico igitur in hoc quod animæ irrationales merito fugiunt mortem corporum ſuorum, quoniam tota vita eorum eſt eis in corporibus ſuis, & cauſas multas ſuper hoc audiviſti. Eadem cauſa etiam eſt eis fugiendi miſerias corporales; illæ enim ſunt veræ miſeriæ, & maximæ earum: aliis enim miſeriis nullis obnoxiæ ſunt:

Mora

Mors vero corporis humani præſertim in ſtatu miſeriæ, & mortalitatis præſentis non ſolum non eſt pars miſeriæ animarum humanarum, ſed etiam liberatio ipſarum eſt ab innumerabilibus, & magnis miſeriis quales ſunt carceralis captivitas in qua eis alligatæ detinentur dum vivunt in ipſis. Et ut uno verbo me expediam, tota ærumnoſitas vitæ iſtius ceſſat ab animabus humanis per mortem corporum earum. Quapropter non immerito non ſolum non fugitur mors corporis ab animabus expergefactis, & vigilantibus à ſopore, & corpore originalis corruptionis & depreſſionis, ſed etiam vehementer deſideratur & ſuſcipitur gaudenter, utpote liberatio à tot & tantis malis. In ſtatu vero naturalis ſaniratis libertatis, & puritatis, de quo feci jam tibi mentionem in præcedentibus longe aliter eſt, atque etiam fuit in principio conditionis ſeu creationis humanæ, & futurum eſt in futura reſurrectione, & intendo quantum ad ſalvandos homines & glorificandos; tunc enim corpora humana non ſunt ſarcinæ piis animabus, neque carcerali, ut ita dicam, cuſtodiæ, nec ullius miſeriæ cauſa vel occaſio. In ſtatu vero futuræ reſurrectionis animabus glorificatis erunt corpora ſua incogitabilis gloriæ. Nec ſolum tunc immortalia futura ſunt, ſed etiam ad hoc fuerunt ſecundum quemcumque modum, quem tibi intendo, ſi Deus voluerit, in ſequentibus declarare. Non eſt igitur mirabile ſi vel ab initio amore inſeparabili diligebant corpora ſua primæ animæ illæ humanæ, & ſeparari nullo modo volebant ab illis, cum eis tota obedientia ad innumerabilia miniſteria deſervirent, cum nihil eis moleſtiæ vel miſeriæ, vel ingererent, vel afferrent, & multo minus in ſtatu futuræ gloriæ quæretur ab illis ſeparatio corporum ſuorum, cum ſicut prædixi tantæ gloriæ futura ſint eiſdem.

Ægritudo ſeparabilis eſt ab anima.

Amplius cum originalis ipſa corruptio totaque præſentis vitæ miſeria ægritudo ſit, vel ægritudinis ſequela neceſſe eſt ipſam eſſe ſanabilem naturaliter, & ab ipſa anima humana ſeparabilem, cum ſit non ſolum de adventitiis. Sed & innaturalibus quæ contra naturam ſuam ſuſtinent animæ humanæ in corporibus ſuis. Quamvis enim medicorum peritia vel arte medicinæ quædam vulnera inſeparabilia ſint, quædam ægritudines tamen naturaliter ſunt ſeparabiles à corporibus. Et propter hoc quantum eſt de natura corporum poſſibile eſt ut ſint ſine illis, licet non ſit forſitan qui hoc ſciat vel valeat procurare. Nec dubitavit adhuc aliquis vel ignoravit quantumcumque delirus, quin creatori omnipotentiſſimo cui ſoli poſſibile fuit, & ſemper eſt formare animam humanam tam ſecundum animam quam ſecundum corpus poſſibile ſit, & reformare eamdem vel in ſtatum priſtinum, vel in melius, vel etiam redigere illam ad deterius. Quod autem poſſibile eſt creatori poſſibile eſt ſimpliciter; & propter hoc quidquid ſanabile eſt illi ſimpliciter ſanabile eſſe neceſſe eſt. Dico igitur quod ægritudo hoc eſt, & tota ſequela quodammodo ſanabilis eſt, & liberabilis eſt ſimpliciter natura humana ab eodem, & quantum ad animam, & quantum ad corpus.

Dilectio bonorum naturalium & fuga miſeriæ naturaliter inſunt animæ adeoque nõ frustra.

Amplius bonorum naturalium indita eſt animabus humanis naturaliter dilectio dum habentur ab illis, ſimiliter & deſiderium cum ſe carere eiſdem vident. Sanitas autem priſcæ ægritudini contraria, & immunitas ac tota ſequela illius bona naturalia ſunt animarum humanarum. Eſt igitur bonorum iſtorum eis innatus amor ac deſiderium juxta perfectum modum: & quoniam nullus motus naturæ naturaliter fruſtra eſt, non eſt poſſibile hujuſmodi amorem vel deſiderium naturaliter fruſtrari eſſe. Quia igitur omnis motus à ſuo fine naturali impoſito prohibitus neceſſario eſt fruſtra, verum eſt amorem hujuſmodi, & deſiderium non eſſe naturali impoſſibilitate prohibitum ab eo cujus eſt vel ad quod eſt. Ab hujuſmodi igitur ſanitate, & à miſeriis immunitate non eſt hujuſmodi amor, & deſiderium prohibitum impoſſibilitate naturali; quapropter naturaliter poſſibilis eſt perventio animarum ad hujuſmodi ſanitatem & immunitatem, de quibus non eſt dubium quin ipſa ſint fœlicitas & immortalitas. Et cauſa in hoc eſt quoniam immunitas à miſeriis excludit à ſubjecto ſuo non ſolum mortem, ſed etiam omnem appropinquationem ad illam, cum excludat ab illa omnem miſeriam. Manifeſtum quippe eſt nec eſſe appropinquationem ad mortem, neque appropinquans ſive adducens ad illam miſeriam. Quapropter ubicumque & quandocumque, & à quocumque ſubjecto excluſa prohibita eſt omnis miſeria, prohibitum eſt ab eadem omne appropinquans, & omne inducens eandem. Quia igitur omne ſubjectum à quo prohibita, & excluſa ſunt omnia appropinquantia vel inducentia in mortem, prohibita eſt mors ab eodem, & omne à quo naturaliter prohibitum eſt, immortale eſſe per naturam neceſſe eſt. Cuicumque namque virtus eſt ad fugiendum mortem, & deſtructionem ſuam ſive potentiam, eidem neceſſe eſt eſſe motum, & potentiam naturalem ad evadendam ſive effugiendam illam. Alioquin fruſtranea eſſet illi virtus ſive potentia hujuſmodi, & etiam fuga, ſi naturali impoſſibilitate prohibita eſſet ab eo evaſio hujuſmodi ſive effugium; natura enim, ut ſæpe dixi, nihil fruſtra de naturalibus vel potentiis inſerit rebus naturalibus, nec motum aliquem fruſtra operatur.

An & quomodo bruta fugiant mortem.

De hoc quoque opinantur multi quod animalibus innatum eſt fugere mortem, & alias miſerias vel moleſtias quibus eis mors ingeritur. Scito eos non mediocriter errare in opinione ſua hac. Primum quoniam fortaſſis nec de morte ipſa aliquid quidquam æſtimant. Quid enim ſit mors etiam pauci homines plene vident; ſi enim mors eſt ſeparatio animarum humanarum à corporibus, manifeſtum eſt quia non cadit mors in æſtimatione earum; nec enim de ſeparatione hujuſmodi neque de conjunctione circa quidquam cadit in imaginatione vel æſtimatione ipſorum. Contendendum tamen eſt hujuſmodi quia quædam animalia revera manifeſtè fugiunt à facie quorumdam, & ſenſu naturæ ſive virtute æſtimantia ſua abſterrentur vel timent ab eis tanquam à noxiis ſibi naturaliter & inimicis. Mortem vero iſtam non apprehendunt, ipſis enim evidentiſſimis, & in rebus philoſophicis exercitatiſſimis difficile valde, & apprehendere vitam, quanto fortius ergo minus erit poſſibilis animalibus hujuſmodi apprehenſio. Senſibiles igitur paſſiones ut ſunt dolores, & delectationes quæ ſunt ſecundum corpus ſentiunt, conſequentia vero eorum minime apprehendunt. Sentit quidem canis dum panem vel carnem comedit, delectationem vero ex ea ſecundum quod ex ea nutriatur aut quod ex illa ſit ei vita vel vitæ conſervatio non cognoſcit. Sic ſentit & dolorem illum vulneris, ſed mortem corporis ſui ex illa ſecuturam nec ſcit, nec ullatenus attendit.

Quod miſerias non fugiãt animæ eruditæ.

De cæteris autem miſeriis, manifeſtum eſt tibi quoniam animæ eruditæ vigilantes curamque ſui debitam gerentes eas non ſolum patiuntur, ſed etiam appetunt & exquirunt tanquam medicamenta ſaluberrima contra morbos ſpirituales, qui ſunt vitia & peccata, delitias vero quæ ſunt

ſecundum corpus & illam omnem, quam ſtulti & prædicti homines inſaniſſimam otioſitatem fœlicitatem vocant, omnimodo fugiunt tanquam inimicam & peſtem mortiferam; & in hoc non eſt cuique intelligenti dubitatio: quapropter manifeſtum in hujuſmodi ſanitatem animarum conſiſtere vel conſervationem ipſius eſſe earum: & quoniam bene eſſe ſive ſe habere ipſius omne repellens eſt, & prohibens ab illa ſuum contrarium quod eſt male eſſe vel male ſe habere. Neceſſe eſt multo fortius ipſum peſſime eſſe ſeu peſſime ſe habere. Hoc autem evidenter eſt, ſi tamen tale adeſt quod maximè noxium eſt animæ humanæ, maximè vero noxium eidem quod etiam bonum vitæ abſcindit eidem; cum manifeſtum ſit ademptione hujuſmodi videlicet vitæ; ipſi enim adimit omne bonum, & nihil eidem boni relinquit. Manifeſtum igitur eſt ſanitatem prænominatam procul facere ab ipſa anima omnem deſtructionem ſui eſſe ſive mortem.

PARS DECIMAQUARTA.

Quod vitia quæ dicuntur ægritudines animæ non tollunt immortalitatem ejus.

Objiciunt ægritudines inducere mortem.

QUod ſi dixerit quis quia poſtquam ægrotabilis eſt anima humana, & obnoxia ægritudinibus quæ, ut dictum eſt, ſunt vitia & peccata, erit igitur ex neceſſitate mortalis. Si enim corpus humanam inægrotabile eſſet, ut ita dicatur, eſſet neceſſario & immortale; ægritudines namque & vulnera ſolummodo mortem indicunt eidem, & ſolæ videntur eſſe cauſæ mortis illius.

Reſpondet vitia quæ ſunt ægritudines animarum non attingere eſſe earum.

Reſpondeo igitur in hoc quod vitia, & peccata non attingunt eſſe animæ humanæ ita ut ullo modorum lædant ipſam, ſed revera ipſum bene eſſe, ſeu bene ſe habere deſtruunt, & ab ea repellunt. Quemadmodum & de ipſa ſanitate quia ipſa non præſtat eſſe corpori, nec ex ea eſt ei eſſe, ſed ſolummodo bene eſſe ſeu bene ſe habere; hoc enim eſt indubitanter ſibi ex ſanitate. Sic ægritudo ſimpliciter, & generaliter eſſe corporis non deſtruit, ſed ut prædixi bene eſſe ipſius, ſive bene ſe habere ejuſdem ab eo prohibet, & repellit, non enim eſt ægritudo contraria ſimpliciter, & generaliter ipſi eſſe corporis, ſed ſolummodo ipſi bene eſſe ipſius; quoniam ipſi ſanitati ſola contraria eſt ægritudo: unde quod ægritudines, & aliæ corporum læſiones mortem inducere videntur, inde proculdubio eſt, quod corpus ineptum efficiunt inhabitationi, & miniſterio operationum animæ ipſius, ineptum etiam ipſum efficiunt ſuſceptioni vitæ, quam ex præſentia inhabitantis animæ continuè recipit, dum ipſum inhabitat. Quapropter deſerit ipſum anima humana, quemadmodum inhabitator domum ſibi ad inhabitandum minus aut non ſatis idoneam, aut operarius inſtrumentum quam cito cognoſcit illud inutile ſuis operationibus, & ineptum. Nec de his oportet ut diffuſius loquar tibi, cum de his audieris in præcedentibus, quæ merito ſufficere debent tibi.

Anima vita ipſa eſt non participatio vitæ adeoque mori non poteſt.

Amplius convenienter dicitur, & verè quod anima humana vita eſt corporis, & hoc non poteſt intelligi, niſi altero duorum modorum ſcilicet ut ſit vita eſſentialiter. Quemadmodum color albus eſſentialiter albus eſt, & non participatione; eſt enim albus in eſſendo ipſa albedo, non in participando vel habendo ipſam albedinem: & ſi hoc modo anima vita eſt cum non ſit poſſibile ut aliquid recipiat contrarium eſſentiæ ſuæ vel privationem ipſius, quemadmodum color albus non poteſt nigrefieri vel nigredo albari, ſic hujuſmodi vita non poterit mori quemadmodum neque videre aut viſus cœcari, aut cœcitas videre. Et puto hanc fuiſſe intentionem Platonis in libro ſuo quem ſcripſit de immortalitate animæ quem vocant phædonem, intendens ſiquidem ibi ſtabilire immortalitatem ejus, aſſumpſit radicem iſtam, quod per ſe movetur ſemper movetur, intelligens vitam iſtam motum. Quemadmodum & ipſum vivere moveri: ridiculoſus autem eſſet ſermo ipſius, ſi intelligeret moveri motu continuo & corporali, quem declaravit Ariſtoteles in libro phyſicorum. Atteſtatur autem huic intentioni meæ ſermo Avicennæ quo dixit, quod anima eſt primus motus, & prima proceſſio exitus à creatore. Quod igitur per ſe movetur ſemper movetur, idem eſt ac ſi diceretur quod per ſe vivit ſemper vivit; quoniam numquam deeſt ei cauſa vivendi, cum nihil unquam defuit vel deeſſe poſſit ſibi ipſi, vel ſubſtrahi ſibi ipſi, vel elongari à ſeipſo. Merito igitur ſecundum hanc intentionem arbitratus eſt Plato ſe ſtabiliiſſe immortalitatem ipſius animæ.

Si anima vita ſit ut recipiens vitam ab alio, & ſic quoque immortalis eſt.

Altero vero modo vita intelligi poteſt ſecundum participationem, & influentiam alienam vivens. Quod enim anima vivens eſt, neceſſe eſt ut hoc ſit juxta priorem modum. Et tunc manifeſtum eſt immortalem illam eſſe. Aut erit vivens ex influentiâ hujuſmodi, tunc neceſſe eſt ut influentia hæc ſit à ſuperiori, & nobiliori eſſentia quam ipſa ſit, & inſuper à magis habente vitam; cum omne datum apud datorem magis, & majus eſſe neceſſe ſit. Quapropter neceſſe eſt illud eſſe perennis influentiæ: cum enim anima humana perennis influentiæ ſit quantum in ipſa ſit; ſed impeditur influentia hæc vitæ per ineptitudinem corporis quod ægritudinibus aut aliis læſionibus inhabile efficitur, aut irreceptibile vitæ. Sed ſicut audiviſti ſi non prohiberetur corpus vel impediretur à receptione vitæ, anima humana perenniter influeret vitam in ipſum, quia ex fonte ſuo; cum ipſam non ſit dubium immunem eſſe, liberrimamque ab occaſionibus, & læſionibus prohibentibus & impedientibus influentiam iſtam. A paſſionibus namque corporalibus manifeſtum eſt ipſam eſſe liberam & immunem, cum ipſa ſit ſubſtantia ſpiritualis. Quemadmodum cuicumque etiam parum intelligenti certiſſimum eſt omne corpus irreceptibile eſſe diſpoſitionum ſpiritualium: & quoniam jam declaratum eſt tibi quod diſpoſitiones ſpirituales etiam malæ & noxiæ non lædunt ipſum eſſe, vel vitam animæ humanæ; & multo fortius bonæ, & ſalutares lædere eſſentiam ipſius vel vitam non poſſunt. Manifeſtum eſt conſequenter in animam humanam non poſſe cadere diſpoſitiones quæ prohibeant eam vel impediant à receptione vitæ. Quapropter neceſſe eſt influentiam vitæ perennem eſſe in animam humanam: non enim impoſſibile eſt abſcindi continuitatem influentiæ iſtius ab anima humana niſi per impedimenta, & occaſiones quæ ſunt ex parte animæ humanæ recipientis, & hoc jam remotum eſt à parte eſſentiæ vitam in animam influentis. Et hoc ſimiliter patefactum eſt non eſſe poſſibile, cum fontem influentiæ illius fortioris ac copioſioris eſſe inundationis ac redundantiæ in animam ipſam conſtet eſſe, quam ipſa ſit ad corpus. Quod etiam inde apparet evidenter quia longe major ac nobilior eſt influentia vitæ in animam humanam, quam influentia vitæ ex illa in corpus ſuum; tum

tum quia fonti ſuo vicinior atque propinquior, tum quia longe fortior atque nobilior eſt vita ipſa qua vivit anima quam vita quæ ex illa redundat in corpus. Quis enim ignorare poteſt animam humanam longe fortius ac ſublimius copioſiuſque vivere quam ipſa vivificet corpus ſuum ; niſi qui ignorat vel ignorare poteſt ſolem copioſius fortiuſque lucere quam aëra nubiloſum qui illuminatur ab ipſo.

PARS DECIMAQUINTA.

Oſtendit immortalitatem animæ ex infatigabilitate ipſius.

Intellectus non fatigatur vehementer intelligibilibus.

POſt hæc autem procedam aliis viis, & dicam quod ſubſtantias mortales in operationibus ſuis comitatur laſſitudo, & debilitatio, & defectio in operationibus ſuis, præſertim cum vehementes, & longi temporis ſunt, ſicut apparet in hominibus, & in animalibus quæ vehementibus, & longi temporis operationibus primum fatigantur, poſtmodum debilitantur, & ſi amplius prolixitatis ſit in hujuſmodi operibus deficiunt omnino. In animabus autem humanis econtrario ſe habet ſicut evidenter apparet de virtute interna quæ intellectionibus quanto vehementiores ſunt, quanto etiam tempore longiores tanto magis invaleſcit, & confortatur in illis : in vehementer enim maximeque intelligentibus intelligendo ea non laſſatur vel debilitatur, ſed etiam invaleſcit & confortatur : ſicut dicit Ariſtoteles quia intellectus non corrumpitur vehementer intelligibilibus, & voluit oſtendere quia ſenſus harmonia quædam eſt medietas, pro eo videlicet quod extrema corrumpunt ipſum, ut ei viſum eſt, quia revera lædunt inſtrumenta ſenſibilia, & deſtruunt contemperantiam per quam idonea ſunt recipere paſſiones, & immutationes quibus apprehenſiones ſenſibiles perficiuntur. Et quoniam dixi tibi alias quod intelligibile ſive ſenſibile non eſt niſi lucens ſive lucidum ad virtutem intellectivam, manifeſtum eſt tibi quod vehementer intelligibilia vehementer lucida ſunt intellectui.

Vehemētia lucis intelligibilis nō lædit intellectum, nec excellentia bonitatis voluntatē.

Quapropter manifeſtum eſt quod vehementia lucis intelligibilis ſive ſpiritualis non ſolum non lædit intellectum, ſed etiam confortat atque clarificat illum. De quo patefactum eſt tibi conſequenter quod vehementia ſive excellentia bonitatis confortat ipſam virtutem motivam movens eam ſive illuſtrans potius atque decorans amore ſcilicet. Hoc nemo intelligens hactenus ignoravit videlicet quin quanto majus bonum propter bonitatem ſuam diligitur, tanto amor melior ſit, & virtuti in qua eſt convenientior, & magis decens illam. Quapropter neceſſe eſt ipſam ex hoc confortari & invaleſcere. Omnis enim perfectio cujuſcumque virtutis eo ipſo quod perfectio eſt illius indubitanter eam confortat, atque decorat, & propter hoc quanto diutius in ea vel apud eam fuerit, tanto eam in vigore ſuo amplius, & amplius adjuvabit.

Cur nimia refectio faſtidium pariat.

Et ſi quis objiciat de refectione quæ eſt ex alimentis quæ revera virtutes corporis adjuvant & confortant, prolongatio autem ejus appetitum ejus debilitat, & in faſtidium vertit Reſpondeo in hoc quod ipſe appetitus eſcarum ſive alimentorum limitatus eſt ſi naturalis eſt, nec extendit ſe ultra id quod ſatis ſive ultra ſufficientiam eſcarum. Cum ergo ultra limites ſuos alimentum apponitur non eſt mirum ſi in illum exceſſum eſcarum vel debilis eſt vel nullus. Et propter hoc non eſt mirum ſi vel inſipidum eſt ſic ſumenti nutrimentum, vel etiam ſit moleſtum. Et propter hoc dictum eſt à quodam de nobilioribus gentis chriſtianorum quod hæc eſt differentia inter corporales delicias & ſpirituales. Quia corporales deliciæ abundantia ſua faſtidium ſui pariunt, ſpirituales vero abundantia majus ſui deſiderium accendunt. *Gregor.*

Quod idem de diuturnitate ſentiēdum ſit atq; de abundātia in intelligibilibus.

Et ſimiliter ſe habet de diuturnitate ſive duratione ; alioquin peſſime eſſet ſanctis ac beatiſſimis ſubſtantiis abſtractis quibus eſt incogitabilis affluentia deliciarum ſpiritualium duratioque perennis. Amplius beatitudo & fœlicitas ſpiritualis ſecundum hoc nulla eſt : non enim eſſet & fœlicitas ſi brevis vel modica eſſet, non enim minus miſeros efficeret deciſione ſive amiſſione ſua, quam beatos obtentu. Quemadmodum & divitiæ non minori dolore amittuntur quam gaudio poſſideantur, non poteſt autem ullo modorum æſtimari fœlicitas quæ tantam miſeriam doloris ingerit, & etiam timoris de imminēte hujuſmodi dolore & amiſſione ipſius.

Spiritualis vita tempore limitata non eſt.

Quapropter patefactum eſt tibi per hoc ſpirituale vitam non eſſe tempore limitatam, ſed neque etiam harmonia ſive medietate. Quapropter neceſſe eſt illam conſiſtere in eis quibus non eſt finis in tempore. Similiter neceſſe eſt eam conſiſtere pro parte virtutis intellectivæ in eis quorum non eſt luminoſitas finita : ex parte motivæ in illis quorum non eſt bonitas terminata. Et intendo in ſermone hoc tam de uno quam de pluribus videlicet, quia ſi unum eſt in quo vel cujus adeptione conſiſtit fœlicitas virtutis intellectivæ, intelligo inquam quia luminoſitas ejus ſpiritualis eſt infinita : & ſi unius ſimiliter obtentu ſive acquiſitione conſiſtit fœlicitas virtutis noſtræ motivæ nobilis ac ſuperioris Dico bonitatem illius eſſe ſimiliter infinitam : & intendo ſuper omnem comparationem ad bona omnia quæ citra fœlicitatem ultimam acquiri poſſunt, vel ab omnibus, vel ab animabus humanis.

PARS DECIMASEXTA.

Quod vera fœlicitas eſt infaſtibilis.

Vera fœlicitas infaſtibilis eſt quia immunis à miſeriis & puriſſima eſt,

DEclaratum igitur eſt tibi per hoc quod fœlicitas veræ rationis & nominis inimica eſt per omnem modum miſeriis ratione contrarietatis quæ eſt diſtantia maxima, & differentia completa eorum quorum eſt Eſt & infaſtibilis propter veritatem & puritatem boni cujus obtentus eſt, & propter munditiam & incorruptionem virtutis appetitivæ interioris, ac nobilis cui neceſſe eſt ſemper ſapere ſuaviter ac delectabiliter quod eſt verum ac purum bonum, quapropter impoſſibile eſt ut ex illo ſit ei faſtidium. Generaliter namque vera bona & pura virtutem iſtam appetitivam confortant, & deſideriis ſuis accendunt & inflammant. Cauſa autem in hoc eſt quoniam applicatio ſive conjunctio illorum ad ipſam non poteſt eſſe niſi recta ac ordinata, & per omnem modum conveniens. Corporalia autem bona & temporalia inordinata ſui applicatione ad illam, & conjunctione non convenienti corrumpunt illam atque pervertunt : & vera bona tandem in deſipientiam vertunt, quod eſt dicere ei ut deſipiant faciunt ; indigna quippe ſunt amore, appetitu, & deſiderio iſtius virtutis quæ ad tam ſublime tamque nobile bonum obtinendum ordinata eſt & creata.

Eſt etiam inamiſſibilis, & diminutionis ipſe capax.

Eſt & inamiſſibilis totaliter ſive univerſaliter, & intendo ut non in toto nec in parte amiſſibilis ſit, & propter hoc neque ullo modorum imminorabilis. Quod & ipſe Ariſtoteles intellexiſſe videtur in ſermone ſuo in libro ethicorum quo dixit videlicet quod fœlicitas eſt actus intranſmutabilis, & intendo in hoc quod dixit actus carentiam omnem, & potentialitatis effectum Ariſtotelem

excluſiſſe ab illa: in hoc vero quod intranſmutabilis proculdubio inamiſſibilem eam eſſe intellexit, & inſuper quod ultra eam ſive poſt eam non expectetur vel quæratur acquiſitio ulterioris ſeu amplioris boni. Tranſmutatio enim amiſſio eſt ejus quod habetur, & acquiſitio ejus quod non habetur.

Colligit tres qualitates veræ beatitudinis inamiſſibilitatem, puritatem, & infaſtibilitatem.

Attende igitur diligenter tria iſta quæ aſſignavi fœlicitati, videlicet immiſcibilitatem ad contrarium ſuum quod eſt miſeria. Deinde infaſtibilitatem ad contrarium ſuum quod eſt miſeria quam ex parte magna efficiet indignitas, & inordinata conjungibilitas ſeu applicabilitas bonorum ad virtutem appetitivam: nulla enim bona faſtidiuntur ab animabus noſtris ſi eis digna ſint, & debite atque convenienter eiſdem applicentur. Quapropter declaratum eſt tibi per hoc quod virtutes animarum humanarum ſuperiores ac nobiles perpetuo conquieſcunt in bonis illis, quorum obtentu ſive acquiſitione ultima perfectione perfectibiles ſunt, hoc eſt dicere fœlicitabiles ſive beatificabiles ſunt.

Ex aptitudine naturali ad hanc beatitudinem colligit animæ humanæ immortalitatem.

Propter quod nulla tibi in parte iſta relinquitur dubitatio ſi naturalis eſt ei fuga à miſeriis, & naturalis appetitus contrariæ fœlicitatis, quando naturaliter aptæ ſive idoneæ ſunt evadere ab illis, & pervenire ad illam. Quapropter naturalis eſt ei virtus atque potentia fiendi immunes, & liberæ à miſeriis, ſimiliter & fiendi fœlices quod eſt dicere prædictam fœlicitatem obtinentes. Ex quo etiam ſequitur aliud, ut quoniam fœlicitas hæc non eſt conveniens niſi ſubjecto immortali, neceſſe ſit omne ſubjectum cui naturaliter conveniens eſt hujuſmodi fœlicitas, & naturaliter immortale eſſe. Cum enim nulla ſubſtantia amet vel appetat niſi quod ei naturaliter convenit, & naturaliter eidem acquiſibile eſt: appetit autem omnis anima humana naturaliter immunitatem à miſeriis, & fœlicitatem antedictam. Naturaliter igitur eſt ei conveniens tam illa immunitas quam iſta fœlicitas, non eſt autem naturaliter conveniens, niſi ſubjecto naturaliter immortali, naturaliter igitur eſt immortalis omnis anima humana.

PARS DECIMASEPTIMA.

Quod immortalitas non eſt diſpoſitio adveniens animæ cum fœlicitate.

Fœlicitas non poteſt cõmunicare immortalitatẽ quæ debeat quoque competere miſeriæ contrariæ.

QUod ſi fortè dixerit quis quod immortalitas non eſt diſpoſitio naturalis animæ humanæ, ſed eſt ei adveniens cum ipſa fœlicitate tanquam pars ipſius aut communicans. Reſpondeo in hoc quod cum fœlicitas hæc habeat miſeriam contrariam videlicet puram & univerſalem, & ratione contrarietatis immixtæ ſint, non communicabunt partem: quapropter non communicabunt immortalitatem ſubjecti: communicarent autem ſi immortalitas eſſet pars fœlicitatis, quoniam neceſſe eſt eam eſſe partem contrariæ miſeriæ quam neceſſe eſt eſſe perpetuam ut ipſam fœlicitatem. Temporalis enim miſeria, & fœlicitas perpetua nullo modorum contrariæ eſſe poſſunt, cum omnia contraria æqualia eſſe ſive paria neceſſe ſit.

Idem probat quia contraria eodẽ modo debẽt ineſſe ſubjectis ſuis.

Amplius non eſſent contraria niſi ſecundum idem, & eodem modo ineſſent ſubjectis ſuis. Multum autem differunt modi iſti videlicet temporaliter & perpetuo; præſertim cum fœlicitas naturaliter, & perpetuo inſit, & perpetua ipſa ſit, miſeria vero ſecundum errorem iſtum naturalis ſit, & tempore limitata.

Non eſſent in eodem genera.

Amplius nec in eodem genere eſſent, cum altera naturaliter perpetua ſit, altera vero naturaliter temporalis.

Fœlicitas perpetua non poteſt eſſe niſi in ſubjecto perpetuo.

Amplius cum ipſa fœlicitas perpetua ſit, nec alterius modi in quodam ſubjecto eſſe poſſit, videlicet niſi perpetua, nec poſſit eſſe niſi in ſubjecto perpetuo, neceſſe eſt ut quemadmodum ſubjectum præceſſit illam fœlicitatem, ſic perpetuitas ſubjecti perpetuitatem fœlicitatis neceſſe eſt ut præcedat. Quapropter prius naturaliter perpetuum eſt ſubjectum omne fœlicitatis quam ipſa fœlicitas. Non eſt igitur poſſibile ut perpetuitas ſubjecti hujuſmodi ſit à perpetuitate fœlicitatis, cum nihil ſit à poſteriori ſeipſo.

Bona ſpiritualia quibus fœlix eſt anima obtineri poſſunt, ne ſit ipſa naturaliter addicta miſeriis.

Amplius aut ſunt bona ſpiritualia quorum obtentu ſive acquiſitione fœlix poſſit eſſe anima humana, aut non ſunt naturaliter. Quod ſi non ſunt: prohibita ergo eſt anima humana à fœlicitate. Et quia non eſt medium inter fœlicitatem & miſeriam, neceſſe eſt eam naturaliter eſſe addictam & obligatam miſeriis, quibus autem naturaliter addicta & obligata eſt ad illa creata eſt, & naturaliter ordinata. Quapropter ad miſerias creata eſt naturaliter anima humana, & ad illas naturaliter ordinata eſt. Et quoniam pœnæ ſunt ſive pœnales omnes miſeriæ, conſequens erit ex his evidenter ipſam eſſe naturaliter pœnis, & ærumnis traditam & deputatam. Qualiter autem hoc poſſibile erit? ſi enim naturales ſunt iſtæ pœnalitates & ærumnæ, non erunt igitur irrogatæ ex cauſa aliqua culpæ.

Pœnæ & miſeriæ nõ poſſunt eſſe naturales.

Amplius iſta duo non ſeſe compatiuntur, videlicet ut aliquæ diſpoſitiones pœnæ & miſeriæ ſint, & tamen naturales; & intendo naturaliter inditæ, vel natæ, ſive ex naturalibus, naturali intentione quæſitæ vel acquiſitæ. Et quoniam hoc impoſſibile ſit, inde apparet quod miſeriæ omnes agnoſcentibus eas, & ſcientibus naturaliter fugiantur.

Naturalia delectationem non dolorem afferunt.

Amplius ipſa quæ naturalia ſunt nec dolorem, nec timorem ingerunt ſuſtinentibus ea, quin potius delectationem & gaudium.

Si nulla eſſent bona intelligibilia fruſtra datæ eſſent vires ſuperiores animæ.

Amplius ſi non ſunt bona hujuſmodi naturaliter quibus perfectibilis ſit anima humana perfectione quam dixi videlicet ultima quæ eſt fœlicitas ejus ex neceſſitate. Fruſtra igitur creata eſt; & vanæ datæ ſunt ei vires ſuperiores, & nobiles. Quemadmodum ſi naturaliter non eſſet viſibile, fruſtra eſſet viſus: ſimiliter ſi non eſſet tangibile, fruſtra & vane eſſet tactus. Quapropter ſi non eſſent intelligibilia in quibus naturaliter perficerentur, & quieſcerent hujuſmodi vires, fruſtra, & vane eſſent vires antedictæ.

Sive ſit animæ quies in bonis illis intelligibilibus, ſive non ſit attamen illam eſſe immortalem.

Quod ſi dixerit quis quia revera ſunt hujuſmodi intelligibilia quibus perficiatur, non autem perfectione ultima, & in qua ſit eis quies naturaliter: non ſunt igitur ei fines operationum ſuarum. Quapropter aut naturaliter ſunt ei bona tranſibilia hujuſmodi aut non. Quod ſi tranſibilia ſint, & hoc naturaliter: ſunt igitur ei per modum viæ aut viarum. Quapropter creata eſt anima humana ut viator, & via data ei tantum & non finis: Quare creata eſt ad ambulandum ambulationibus ſpiritualibus per viam vel vias hujuſmodi, & hoc ſine fine ſive in infinitum, & ſine quiete; & eſt ei virtus ſive potentia naturaliter ad gradiendum ſine fine, & propter hoc multo fortius ad eſſendum ſine fine. Si vero bona hujuſmodi non ſunt ei tranſibilia, & intendo ut ultra ea naturaliter moveant, neceſſe eſt igitur illi eſſe quietem naturalem in eis, & propter hoc perpetuam. Impoſſibile namque manifeſtum eſt aliquid corrumpi, vel deſtrui, vel etiam lædi naturaliter quocumque modo ab eo in quo naturaliter quieſcit, vel ab ipſa quiete naturali. Alioquin non eſſet motus naturalis ipſius ad illud, neque quies ejuſdem naturalis in illo, cujus exemplum eſt quietudo piſcis cum fuerit extra aquam.

Deus eſt finis animæ.

Debes autem ſcire quod libertate philoſophica ſunt ſermones iſti, & propter hoc non examinati. Et hæc cauſa propter quam nunc unum bonum perfectibile, ac finale animarum humanarum, nunc

plura dico : vel quia unum ipſum eſt revera, & hoc creator benedictus : vel quia plures ſunt ei perfectiones ex illo, vel quia etiam apud ipſum eſt pluralitas ſicut etiam trinitas, ſicut jam feci te ſcire in tractatu ſingulari de ipſo, & hic tractatus prima pars primi ſapientialis ac divinalis magiſterij.

Meminit tractat⁹ de Trinitate.

PARS DECIMAOCTAVA.

Quod anima à depreſſionibus liberata naturaliter figitur, & quieſcit in ſuo fine inſeparabiliter.

Quod virtus appetitiva nobilis fixa ſit in aliquo bono non vaga.

HOc igitur ita determinato revertar ad id in quo eram, & dicam quod ſi fixa eſt intentio naturæ in anima humana, cum ipſa eſt in ſtatu libertatis à ſæpedictis depreſſionibus, fixa inquam in acquiſitione certi ac determinati finis, & perfectionis : non enim eſt virtus appetitiva naturalis, ſuperiorque ac nobilior hujuſmodi vaga ſeu vagabunda, & non intendens quietem ſuam ſeu permanentiam in bono aliquo ; vagatio enim & vana eſt & ſupervacua : & propter hoc non admittit eam natura, maximè in ſubſtantia nobili ac libera, & quæ naturali inſtinctu ſive intentione movetur. Quod ſi quis dixerit quod virtus viſibilis nõ quieſcit in aliquo ex viſibilibus naturaliter ; alioquin violenta eſſet ſeparatio ejus ab illo, & tranſitus ejus ad aliud viſibile, vel ad alia. Cauſa autem in hoc eſt quoniam operatio viſus non eſt ei ex ſe, ſed imperio alieno ; ex voluntate namque videntis transfertur nunc ad unum viſibile, nunc ad aliud. De virtute vero intellectiva habere poſſet forſitan quæſtionem : & de aliis in tractatu de virtutibus, & moribus multa jam per me audiviſti. Verum ſive ex proprio deſiderio naturali, ſive ex imperio virtutis motivæ nobilis ad ſuas perfectiones, & per illas ad unam ultimam moveatur non refert : quoniam ad intentionem meam in tractatu præſenti manifeſtum eſt ſciendi, & cognoſcendi deſiderium & amorem in animabus, & apud illas maximum eſſe quæ maximè in ſcientiis profecerunt, & provectæ ſunt ; in aliis autem econtrario juxta ſermonem ſapientis quo dicit *qui edunt me adhuc eſurient, & qui bibunt me adhuc ſitient* Quod ſi deſiderium iſtud inexplebile eſt, & inſatiabile, impoſſibile ut ſit naturale ; natura enim omnis omni motu ſuo finem certum intendit, & illo acquiſito ceſſat à motu ſuo.

Eccl. 24. 29.

Omne naturale deſiderium explebile eſſe adeoque & ſciendi appetitum.

Quia igitur certiſſimum eſt ſciendi, & cognoſcendi deſiderium omne naturale eſſe juxta ſermonem Ariſtotelis quo dixit quod omnes homines natura ſcire deſiderant, neceſſe eſt ipſum explebile ſive ſatiabile eſſe. Quapropter neceſſe eſt ſcientiam aliquam vel cognitionem expletivam eſſe ſive ſatiativam deſiderij iſtius ; ea igitur acquiſita neceſſe virtutem intellectivam quieſcere in illa : omnis enim motus naturalis acquiſito fine in quem erat neceſſe eſt ut ceſſet, ſicut alibi didiciſti. Relinquitur igitur inquirendum cujus ſit ſcientia hæc & quoniam non tam ſublimium incorporalium quam etiam corporalium, non ſolum magnorum, ſed etiam minorum ſcientia ſeu cognitio naturaliter deſideratur ab animabus humanis, non enim eſt invenire animam humanam quæ non teſtetur deſiderare ſe & velle omnia ſcire. Deſiderare inquam & velle naturaliter, licet deſiderium & voluntas hujuſmodi in multis animabus impedita ſit ex occaſionibus quas audiviſti.

Quænam ſit ſcientia quã omnes naturaliter deſiderant.

Scientia igitur hæc quam hic inquiro ſcientia totius eſt & univerſi. Et intendo omnium, & ſingulorum quæ univerſi ſunt, & ipſius creatoris benedicti præter cujus cognitionem quantiſcumque ſcientiis clarore videatur anima humana in magnis & profundiſſimis tenebris eſt. Intendo etiam omnium & ſingulorum quorum cognitio addit ad perfectionem virtutis intellectivæ, & quorum defectus perfectionem iſtam minueret. Hoc autem dico quia forſitan alicui videatur non eſſe completam perfectionem ſcientiæ in anima humana ſi deficeret ei ſcientia numeri arenæ maris, & guttarum pluvialium. Verum quoniam de hoc jam audiviſti intentionem meam in tractatu de ſcientia ſubſtantiarum nobilium abſtractarum, ſuperſedeo hic loqui amplius de hoc. Et quoniam audiviſti quod vis intellectiva potentia eſt intelligendi ſimpliciter, neceſſe eſt ut ipſa reſpiciat, & cadat operatio ejus naturaliter ſuper intelligibile ſimpliciter. Quapropter completio perfectionis eſt intelligentia omnis ſcibilis, & hoc eſt perfectio ſcientiæ iſtius ſecundùm numerum ſive multitudinem ſcibilium, poſtquam nec unius cognitio eidem deeſt. Nobilior autem eſt ejus perfectio alia, & hæc eſt certitudo, & claritas ipſius. Quemadmodum enim non omne videre perfectum eſt evidenter ; cum contingat & unum, & multa magis, & minus videri ; non enim æquè videtur ſol ſub nube ab eis qui cum in fulgore mundi intueri non poſſunt, ut oculus aquilæ qui temperamento luminoſitatis ipſius ad planè videndum ipſum non indiget ſicut dicitur à quibuſdam. Neceſſe igitur eſt ſcientiam completæ perfectionis in ultimitate eſſe certitudinis, aut claritatis, ultimitate dico ſecundum gradum, & ſpeciem atque receptibilitatem ſeu poſſibilitatem virtutis noſtræ intellectivæ.

Promiſſa hominibus æqualitas cũ Angelis in cœlis. *Matth.* 22. 30.

Fortaſſis autem virtus intellectiva animarum noſtrarum non eſt naturalis tantæ tamque nobilis receptibilis ſcientiæ, quantæ ſunt virtutes intellectivæ ſubſtantiarum nobilium abſtractarum Quod igitur in lege chriſtianorum ab ipſo legis illius latere evidenter dicitur quia æquandi ſunt homines angelis in reſurrectione futura, proculdubio verum eſt ; quia ſi exaltanda atque ſublimanda eſt natura animarum humanarum per gloriam illam futuram ; ut quod minus habeat ex ſe naturaliter, eiſdem perfectio fœlicitatis illius ſuppleat. Iterum igitur iſtud ità ſit tibi determinatum quod indubitanter ad æqualitatem gloriæ ſubſtantiarum illarũ nobilium animæ humanæ glorificandæ proculdubio exaltandæ ſunt ; ſive æquandæ ſunt in receptibilitate naturalis, & nobilis illius cognitionis.

Quod magnitudo claritatis rerum ſenſibilium nõ lædit intellectum.

Et quoniam manifeſtum eſt quod magnitudo claritatis quæ non eſt niſi evidentia, & apparitio veritatis rerum ſcibilium, non ſolum non lædit virtutem intellectivam, ſed etiam confortat, adjuvat, illuſtrat, atque decorat, ac per omnem modum perficit, manifeſtum eſt in ea eſſe quietem perpetuam ac jocundiſſimam illius. Quapropter & conjunctionem virtutis intellectivæ ad illam neceſſe eſt eſſe naturaliter inſeparabilem, & quietem ejuſdem in ipſa inconcuſſibilem naturaliter. Natura enim quæ movet virtutem intellectivam ad illam non eſt poſſibile ut moveat illam ab illa ; unius enim naturæ unus eſt naturaliter, & ſolus motus non contrarij.

Quod hujuſmodi ſcientia ſit intellectui finis completæ perfectionis.

Amplius ſi naturaliter mobilis eſſet ab illa indubitanter eſſet ei naturalis motus ſive tranſmutatio ab illa ad aliud. Quare eſſet ei via ad illud : non eſſet igitur eidem finis intentionis ſuæ, & motus naturaliter ; jam autem poſitum erat quod hujuſmodi ſcientia erat ei finis completæ perfectionis.

Anima humana non poteſt ſeparari à ſuo fine jã adepto nec per voluntatem nec per violentiam.

Amplius ſeparatio hæc ſive receſſus ab hujuſmodi fine, & perfectione non eſt poſſibilis eſſe niſi altero duorum modorum videlicet aut per violentiam, aut per voluntatem. Et per violentiam quidem non eſt ſomniare quis eſſet illator aut inflictor violentiæ hujuſmodi. Non enim eſt ſomniare placiturum creatori ſpoliare velle animam humanam

tanto bono tam nobilis perfectionis, postquam id ei contulerit: præsertim cum non sit possibile ut offendat quacumque culpa creatorem. Non enim possibile est ut in illo statu aliquid illam delectet vel moveat etiam motu levissimi desiderij quod displiceat creatori. Si enim in levissimis nostræ consuetudinis raptibus quoad creatorem raptæ sunt, & in corporibus de nullo quod eum offendat cogitare permittantur: quanto fortius in illum totaliter raptæ, & beatissimo gaudio ipsius totaliter immersæ atque absorptæ, non erit possibile eis aliud vel cogitare, vel desiderare quam ipsum?

Nullus aliquando in præsenti statu locus est peccādi in Deum.

Amplius etiam in ista præsenti vita ubi tam exiguus, & exilis est amor animarum humanarum in creatorem ita se conferunt in illum, & colligunt ad ipsum longe si faciemus totis studiis, & viribus ab offensionibus creatoris: quanto fortius illa præclara cognitione ipsius, & pro mensura ejusdem cognitionis amore ipsius creatoris inflammatæ, vel quod est verius ignitæ longissimè erunt ab omnibus quorum cogitatio vel desiderium posset eas vel ad modicum abstrahere à creatore? Manifestum igitur est tibi per hoc nullum esse locum offensionis creatoris in statu illo tam luminosæ cognitionis creatoris.

Nec ullis doloribus abstrahi possunt ab illa beatitudine.

Quod si fortè dixerit quis quod injuriis, & læsionibus, vel aliis quibuscumque passionibus quæ per corpus quolibet modo perveniunt ad animas dolores, vel delectationes eisdem ingerentes avocari, & abstrahi possunt ab hujusmodi claritate virtutes intellectivæ, & gaudio. Attendat hujusmodi homo quia in consuetis raptibus de quibus feci mentionem interdum nec vulnera corporis sentiuntur ab animabus raptis. Quanto fortius igitur etiamsi vulnera adeo gravia inferrentur aut mortem illius inducerent, non sentirentur ab animabus humanis in sublime antedictæ claritatis, & perfectionis raptis, in ibi totaliter occupatis atque suspensis, nec ad illas pervenirent?

Idem ostēdit ex eo quod & ipsæ scientiæ philosophicæ ab omnibus aliis cognitionibus abstrahunt.

Amplius si scientiæ philosophicæ adeo abstrahunt animas humanas à rebus aliis adeoque in se rapiunt easdem ut de aliis cogitare nec velint, nec possint, quin potius molestus sit eis omnis alius cogitatus, quid credendum est de scientia ista tam nobili tantæque claritatis, & gaudij? cui videri posset ut ad cogitandum de aliis abstrahi animam humanam modo quolibet patiatur. Adjuvabit etiam te ad hoc ipsum consideratio clarissimorum, & abstractorum spirituum quos in aspectu, & admiratione pulchritudinis suæ, & in gaudio, & in fruitione bonitatis suæ sic totaliter detinet, & occupat creator benedictus, ut nec de aliis bonis adipiscendis sit eis ulla cura vel desideriū, nec de malis quibuscumque fugiendis aut evitandis est eis timor aliquis vel sollicitudo. Quapropter manifestum est quod status perfectionis istius de quo agitur omnino seorsum facit animam humanam, omninoque liberans, & immuniens ab omni timore & molestia, ab omni dolore, & tristitia, ab omnibus etiam desideriis boni cujuscumque alterius ab illo vel ab illis, in quo vel in quibus consistit perfectio seu fœlicitas superiorum virium ac nobilium ipsius. Quapropter cum naturalis ejus intentio, & desiderium in hujusmodi fœlicitatem sunt, quam non est possibile esse nisi in subjecto ad eam idoneo ejusdemque receptibili. Hoc autem non potest esse nisi naturaliter immortale. Manifestum est animam humanam naturaliter esse immortalem.

PARS DECIMANONA.

Quod ægritudo originalis plurimas animas impedit ab adeptione sui finis.

Ægritudo originalis in causa est cur rarissimæ animæ in hāc beatitudinem intendant.

NEc te conturbet quod pauciſſimæ atque rariſſimæ ex animabus humanis in hanc fœlicitatem intendant tam fuga quam amore vel desiderio, manifestum namque est tibi ægritudinem originalis corruptionis adeo pervagatam pestem esse, ut nulla ex animabus humanis ab ea immunis sit nisi miraculo omnipotentis virtutis, & gratiæ creatoris. Quantum vero ægritudo ista corruperit atque perverterit eis vim appetitivam interiorem ac nobilem, quantumque obtenebraverit virtutem intellectivam in ipsis, hoc est tibi certissimum indicium, quia vera ac sublimia bona ab omnibus illis, pauciſſimis dumtaxat exceptis, & hoc gratiæ ut prædixi privilegio vel odiosa sint illis effecta vel omnino negligantur ab ipsis. Falsa vero bona & vera mala tam studiose, tam sumptuose, & tam laboriose tantisque laboribus, & doloribus quæruntur ab ipsis ignorare non permitteris, hoc est ex ægritudine antedicta. Jam etiam didicisti, & incessanter experieris salutares escas non solum abominabiles, sed etiam odiosas ægrotantibus, ipsosque perversissime judicare de ipsis. Scis insuper neminem sapientem stare judicio ægrorum de cibis, aut potibus; neminem etiam interrogare eos super hoc, palato namque sano soli credendum esse non dubitat de saporibus, & clare videntibus de coloribus; vigilantibus quoque solis de somniis, & somniorum phantasmatibus. Dormientes enim omnes in illusionibus sunt, nec habent in potestate utà phantasiarum erroribus se avertant, neque ut aciem mentis convertant, & dirigant ad intuitum veritatis. Manifestum igitur est tibi de animabus humanis in quo statu de semetipsis hoc est de natura sua, & naturalibus suis possem vel investigare per se, vel ab investigantibus edoceri.

Quod duo sint motus animæ, fuga, & desirium, & desiquiete ipsius.

Et quoniam jam feci te scire per ea quæ præcesserunt, quoniam animabus humanis sunt duo motus naturales duæque inclinationes sive intentiones, quarum altera est à miseriis, & hæc est fuga naturalis ab eis, & finis ipsius est effugium sive liberatio ab illis. Altera autem est ad fœlicitatem, & intentio sive inclinatio in illam est amor naturaliter sive desiderium ipsius. Et propter hoc necesse est ut uterque istorum finium sit naturaliter possibilis acquiri; licet manifestum sit grandem multitudinem animarum humanarum ab acquisitione finium istorum vel propria voluntate se avertere, vel antedictis occasionibus impediri. Patefactum est etiam tibi quoniam in ipsa naturali fœlicitate esset eis quies perpetua, nisi prælarga creatoris bonitas nobiliorem eis fœlicitatem providisset, & ejusdem desiderium vel naturaliter, vel pro naturalibus earum super appositam gratiam addidisset. In hac igitur naturali fœlicitate videlicet creatæ animæ primorum hominum præter illam aliam inquisissent, nisi eas ad hoc divinæ voluntatis beneplacitum per antedictam gratiam induxisset.

PARS VIGESIMA.

Quod anima in primo statu suæ libertatis habuit fœlicitatem naturalem incomparabilem supremæ fœlicitati.

An primus homo fuerit creatus ad fœlicitat

QUæstionem namque habere potest utrum ex solis virtutibus nobilibus suis cognoscibilibus eis fuerit nobilissima illa completæ perfectionis fœlicitas, in qua verisimile est eas Angelos ipsa sexta

sexta die qua creati fuerant vidisse constitutos. Amplius magnitudo vel immẽsitas fœlicitatis non impediunt illas vel prohibent quominus illam cognoscerent, alioquin tam longe supereminentem omnibus creatorem qualiter cognovissent, illum enim ignorare non poterant ullo modorum. Verisimile igitur est eas illam ex nobilibus virtutibus suis naturalibus cognovisse. Sed quod ad illam exaltandæ essent in statu illo forsitan non scivissent donec per gratiam creatoris hoc eis innotuit. Tanta namque fuit mysterij profunditas ut eam multæ ex Angelicis substantiis ignorassent quod in lege christianorum expresse dicitur his verbis *Ephes. 3. 10.* *ut appareat multiformis sapientia Dei principatibus & potestatibus in cœlestibus.*

In quo cõsistit fœlicitas in primo statu.

Esset igitur quædam fœlicitas animabus humanis tranquillitas naturalis à miseriarum universarum tumultibus, claritasque scientiæ sive cognitionis, & pulchritudo perfectionis illi statui congruentis, licet nullo modorum illi supremæ ac nobilissimæ fœlicitati comparabilis. Et de utraque fœlicitatum istarum jam feci te scire, quoniam ipsa est perpetua, & nonnisi ab immortali subjecto obtentibilis. Causa autem in hoc est quoniam non est possibile ut limitata sit tempore quies animarum in illa, cum per naturam non sit eis separatio ab illa, neque læsiones naturales, neque fastidium, neque molestia ulla attingat ad illam. Quapropter immunis est ex necessitate, & libera ab omnibus mutationum tumultibus & inquietudinibus.

Quod gratia perficiat naturam, tu supernaturalis beatitudo naturalem.

Addo etiam hoc quia superveniens illi præstantior alia fœlicitas non tam destruit vel imminuit vel ullo modorum lædit; quoniam neque gratia, neque gloria naturam destruit, aut lædit, quin potius illam incogitabiliter exornat, decorat, ac perficit. Nec possibile est alicui intelligenti ut ignoret hoc, videlicet non esse possibile quodcumque ex perfectibilibus destrui vel aliquatenus lædi ex perfectione sua. Alioquin perficere, destruere, vel lædere esset in illo; neque consequens est ut si ex aliqua perfectione aliquid venire possit in aliam nobiliorem atque præstantiorem, ut illa prior una tantum sit, in qua quiescere naturaliter non possit subjectum ipsius. Quemadmodum vides in honoribus & dignitatibus sæcularibus; multi namque ex hominibus juxta congruentiam meritorum suorum quiescere possent, & deberent in consulatu, & in illo contenti essent; inde tamen ad regnum vel imperium non indebitè, nec contra justitiam exaltantur. His igitur quantum in ipsis erat finis pacatæ quietis fuerat consulatus, non autem via ad regnum vel imperium, cum per illum ad illud ascendere nec intenderent, nec ambirent. Cum autem sic intendunt proculdubio consulatum illum viam faciunt ad regiæ fœlicitatis fastigium, cum meritis eorum convenienter satisfacerent consulatu, atque in eo tanquam in fine meritis suis congruo quiescere possent, & juxta sæcularium militiarum consuetudinem deberent.

PARS VIGESIMAPRIMA.

Ostendit immortalitatem animæ ex comparatione dispositionum & accidentium ad ipsam.

Fœlicitas indestructibilis est, ideoque, & subjectum ejus quod sit anima.

ADdam igitur & alias declarationes eis quæ præcesserunt evidentiores eas tamen sive ex ipsis consequentes. Dico igitur quoniam non est possibile secundum naturam, ut dispositio subjecti cujuscumque sit fortior ipso, cum dispositio hujusmodi actus sit ipsius. Manifestũ autem est omne indestructibile naturaliter fortius esse, eo quod naturaliter destructibile est. Cum igitur fœlicitas utraque antedicta indestructibilis sit, & indesinibilis sicut feci te scire per ea quæ præcesserunt, nec possibile eam esse fortiorem subjecto suo quod est anima humana. Quapropter cum omne quod moritur morte destruatur, necesse est animam humanam morte indestructibilem esse, & propter hoc immortalem, cum esse immortale nihil aliud sit quam morte indestructibile esse.

Idem eadẽ ratione cõcludit.

Amplius si mortalis est anima humana aut remanet mortalitas ista postquam advenerit eidem illa fœlicitas, aut non; si sic, fuerit igitur in ea mortalitas, simul & moriendi potestas, & illa de qua nunc agitur fœlicitas. Quapropter possibile est illam mori quod est morte destrui: posito igitur quod moriatur non sequetur ex illa ullum impossibile. Ponatur igitur istam mortuam esse sive destructam: aut igitur post mortem ipsius remanebit fœlicitas ejus, aut destruetur morte ipsius Utrumque autem istorum est impossibile manifestum; cum enim fœlicitas de qua agitur actus sit animæ ipsius humanæ impossibile est eam remanere post destructionem illius. Eodem modo cum indestructibilis sit ipsa fœlicitas, & omnino subjecto suo inamissibilis, impossibile est illam destrui. Quia igitur non erat possibile animam humanam mori; & ex illo ostensum est tibi alterutrum duorum sequi, quorum utrumque manifestum est impossibile esse. Cumque ex nullo possibili sequi impossibile sit possibile, & quoniam immortale est omne quod mori impossibile est, manifestum est animam humanam immortalem esse.

Quod non potest amittere esse non potest amittere bene esse.

Amplius quis ignorat vel ignorare potest omne quod potest amittere esse posse amittere, & bene esse; alioquin videlicet si possibile esset alicui amittere suum esse salvo sibi sive salvato suo bene esse, cum ut prædixi ex posito possibili non sit possibile ut sequatur impossibile. Eodem modo & ex duobus possibilibus non sit possibili ut sequatur impossibile: posito igitur hoc videlicet ut aliquid amiserit esse salvato sibi bene esse, erit igitur ei bene esse cum non sit ei ipsum esse; Quapropter bene erit non enti, & hoc est dicere accidens esse non enti, & quod magis est inconveniens tale accidens quod est bonitas seu bonitas essendi. Sed impossibilitatem illius quis adeo cæcus est ut non videat; cum bonitas essendi fundata sit in ipso esse: hoc enim est ac si diceretur bene currere esse ubi non potest currere: similiter bene agere esse ubi agere non est: & verbo dicam non est aliud ponere quam ponere accidens esse sine subjecto.

Idem ostendit ex eo quod subjectum omne firmius sit accidente quod sustentat.

Amplius cum omne accidens debilioris esse sit quam ipsum subjectum suum, quod & ipsum nomen accidentis ostendit; ab accidendo enim, quod est dicere ad substantiam, vel subjectum cadendo, accidens nominatum est, tanquam non valeat seipsum sustentare pro infirmitate, & debilitate essentiæ suæ. Quare cum fœlicitas de qua agitur ejus sit fortitudinis in esse suo, tantæque firmitatis, ut destructionem ab ea perpetuo inaccessibiliter prohibeat, multo fortius necesse est hanc esse fortitudinem essentiæ ipsius subjecti fœlicitatis ejusdem, hæc autem est anima humana. Quapropter necesse est esse essentiæ animæ humanæ multo fortius hac vitæ fortitudine quæ ab ea est, & mortem, & omne genus destructionis perpetuo inaccessibiliter prohibeat. Necesse igitur est ipsam esse sua ipsa essendi fortitudine immortalem.

Anima beata immunis est à læsionibus omnibus, ideoque & à morte.

Amplius postquam necesse est fœlicitatem antedictam animæ humanæ adeo seorsum, & procul esse à corruptione, omnibusque læsionibus ipsius esse, & procul ab omnibus iis, cum dubitari non debeat, nec ab aliquo intelligente ignoretur ipsam essentiam ipsius sublimiorem viciniorem creatori cum dispositione sua; manifestum autem sit creatorem esse in ultimitate elongationis ab omnibus

læsionibus, & tribulationibus quibus esse vel lædi possibile est, vel turbari. Manifestum igitur est tibi per hoc ad essentiam animæ humanæ non possibile esse naturaliter attingere mortem, vel ullam aliam ex læsionibus antedictis. Si enim non potest attingere ulla earum ad antedictam dispositionem animæ humanæ, multo fortius non est ei possibile ascendere ad esse vel essentiam eiusdem quam necesse est superiorem esse omni dispositione ejus.

Inclinatio animæ ad sublime spirituale indicat patriam ejus, & immortalitatem.

Amplius omnis substantiæ inclinatio naturalis, & motus indicant regionem ejus & patriam, & lætum statum in quo est conservatio, & salvatio sui esse; ut apparet in corporibus levibus, & ponderosis quæ suis inclinationibus & motibus declinant, & fugiunt à locis, & regionibus naturis suis contrariis, & requirunt regiones, & loca naturis suis congruentia. Hoc idem apparet in piscibus quorum motus naturaliter est ad aquas, & in eas; cum vita eorum, & conservatio eorum in aquis sit: quia igitur inclinationibus, & motibus naturalibus substantiarum spiritualium sic se habere necesse est, consequens est evidenter inclinationes, & motus naturales animæ humanæ, regionem ipsius, & patriam naturaliter indicare. Quapropter per illas declinat & fugit à miseriis, & molestiis, omnibusque aliis tribulationibus, & inquirit sublime spirituale, congruum videlicet in quo sit ei per convenientiam conservatio & salvatio sui esse, & hoc non est nisi bene esse. Manifestum sublime hujusmodi regionem, & patriam ejus esse, & in quo est ei conservatio & salvatio sui esse, non quidem à morte & destructione quibus tuta est ipsa essendi fortitudine naturali, sed à perturbationibus, & inquinamentis vitiorum, & peccatorum, aliisque impedimentis omnibus perfectionum, & ordinationum suarum

Animam ut adesse sic ad bene esse natam esse.

Amplius cui dubium est animam humanam non solum natam esse ad esse, sed etiam ad bene esse? quale tibi tam sæpius nominavi: esse namque ipsius nudum, & præter bene esse longe minus est quam ipsum bene esse. Præterea hoc esset ac si diceretur quoniam ad hoc naturaliter est ut sit, & hoc est dicere idem causam sui ipsius, etiam finalem.

Anima nata propter bonum honestatis & ultimæ fœlicitatis.

Amplius omnis substantia est propter maximum bonum quod ei acquisibile est, vel quod ex ea esse potest. Quemadmodum si diceretur quia homo propter fœlicitatem est, quia ipsa maximum bonum acquisibile. Eodem modo propter bene vivere seu propter vitam aut honestatem; illa enim est maxima omnium quæ ex ea esse possunt: nemo namque dicit hominem natum esse ad ædificandas domos vel colendos agros, quemadmodum neque propter currere vel cursum dicit unquam aliquis hominem esse. Quapropter manifestum animam humanam natam esse, & ad perfectionem honestatis, & bonum ultimæ fœlicitatis. Quapropter utrumque istorum est ei naturaliter debitum, & ipsa utriusque jure, & lege naturali debentur sibi ipsi: & ipse creator eidem debitor utriusque. Quapropter manifestum est quod in seipsam, & in creatorem gravissimè peccat anima humana quæ se ab utroque bonorum istorum avertit, & à via rectitudinis, per quam ad illa pervenitur, deviat, & declinat, & propter hoc tantis tamque magnificis bonis semetipsam privat atque defraudat. Ipsi etiam creatori qui tanta bona per honestatem præsentem, & per futuram fœlicitatem eandem optimam possidentur semetipsam substrahit, & offert indignissimis se possessoribus, vitiis scilicet, & malignis spiritibus se tradit turpissima atque durissima scilicet servitute possidendam, & post hanc vitam perpetuo, sed justissimè cruciandam.

Patria animæ humanæ.

Declaratum igitur est tibi per hoc regionem, & patriam animæ humanæ naturalem regionem esse pacis, & quietis, & libertatis, atque fœlicitatis, morti, & destructioni, omnique corruptioni, & læsioni, omnique perturbationi, & molestiæ inaccessibilem. Quapropter declaratum est tibi consequenter vitam istam, & regionem terrenæ hujusmodi inhabitationis vitam eidem esse exilij, & carceris, & captivitatis, & afflictionum innumerabilium. Propter quod etiam evidenter apparet regionem ejus naturalem, & patriam alibi quam hic habere, quoniam profecto totis inclinationibus suis, & motibus naturalibus inquireret, totis studiis atque conatibus virium suarum ad illam festinaret incessanter, nisi etiam originalis corruptionis tenebrositas, atque depressio à viis rectitudinis illam averteret, & in mala contraria bonaque fallacia inclinaret, ipsamque ut verè cæcam captivamque perversarum concupiscentiarum de via detorqueret.

Naturæ est regio pacis, quietis, & libertatis.

Corruptionis originalis mala.

De quibus concupiscentiis manifestum est tibi, & omni intelligenti, quod innaturales sunt, & tanquam symptomata quædam originalis ægritudinis, & febris cujusdam spiritualis, qua tota multitudo hominum febricitans nascitur, exceptis paucissimis, quibus eximio privilegio gratiæ divinæ subventum est, videlicet ne venenositas corruptionis istius qua natura carnis humanæ vitiata, & toxicata est hujusmodi febrem in animas ipsorum induceret, & ne calore inordinato desideriorum carnalium inflammaret. Ex ista eadem febre sunt timores, & tremores quibus timent, & tremunt homines à rebus quibus nec timendum est eis nec tremendum. Juxta sermonem propheticum quo dictum est *trepidaverunt timore ubi non erat timor.* Ps. 18. 6. Et quemadmodum vides homines febricitantes sive pueros, sive alios mente alienari à sensu suo, & aliena loqui tanquam revera extra se raptos. Sic videre potes ex ista febre à rectitudine rationabilitatis naturalis alienatos, eaque loquentes quæ non minoris insaniæ evidenter hominibus apparent sanę mentis, quam somnia ægrotantium, seu aliena quæ mente capti seu febricitantes loquuntur, cum in alienatione rapti fuerunt. Quapropter cum hæc, & alia quæ ex morbo seu ægritudine corruptionis originalis hominibus ea laborantibus proveniunt evidenter videbis hujusmodi ægritudinem febrem spiritualem non immerito nominatam.

PARS VIGESIMASECUNDA.

Proponit modos ponendi immortalitatem animæ primo ex bonitate creatoris.

Proponit quatuor modos, 1. per bonitatem, 2. per justitiam, 3. per magnificentiam, 4. per gloriam Dei.

POst hæc autem aggrediar stabilire immortalitatem animæ humanæ per vias probationum sapientialium ac divinalium; quoniam hujusmodi probationis stabilitio hæc ad sublimem, sapientialemque theologiam pertinet manifestè, quod ex hoc absque ulla dubitatione omnibus intelligentibus elucesit, videlicet quia error contrarius veritatem religionis, & honorificentiam divini cultus, virtutum & morum nobilissimam excellentissimamque perfectionem extinguit radicitus, & extirpat, sicut alibi didicisti Divinales vero probationes propter hoc nominandas dixi quoniam ipse Deus altissimus radix est fortissima, & irrefragabilis omnium illarum, & primum quidem per bonitatem suam, sive per quod bonum, vel in quantum bonus. Secundo per justitiam vel in quantum justus. Tertio per magnificentissimam largitatem suam. Et intendo per hoc quod est magnificentissime largus. Quarto per gloriam suam sive per quod gloriosus est. Et intendo gloriæ suæ donator justissimus ac modestissimus, atque dator discretissimus.

Incipiam

Creator bonus bona omnia fecit & bene esse voluit.

Incipiam & dicam igitur quod cum bonitas prælarga creatoris, & ſuper omnem cogitatum diffuſiva ſimilitudinis ſuæ juxta ſermonem Platonis quem ſæpius audiviſti, quod cuncta ſimilia ſibi eſſe voluit. Et hoc eſt dicere bona, & adjecit Plato prout unaquæque res beatitudinis particeps eſſe poterat. Et quoniam beatitudo magis ipſum bene ſe habere quam bonitatem ipſam ſive bonum eſſe ſignificat, rectiſſimè intelligitur in ſermone iſto Platonis, creatorem ex magnificentiſſima bonitate ſua voluiſſe unamquamque creaturarum non ſolum bonam eſſe, in quo videlicet aliquantum ſimilis eſſet creatori, ſed & bene eſſe ſive bene ſe habere in quo eſſet ei multo ſimilior. Creator namque benedictus ſicut non ſolum bonus eſt, ſed etiam præcellentia bonitatis optimus, ſic ſupereminentia bene eſſendi, ſive bene ſe habendi neceſſe eſt ut ſit beatiſſimus. Quapropter cuncta non ſolum bona, ſed etiam bene eſſe, ſive bene ſe habere, & propter hoc bona eſſe voluit; omne namque bonum naturale eſt eſſe etiam bene ſe habens quod complementi eſt atque perfectionis. Et quoniam magis nihil decuit largitatem magnificentiſſimam ac ditiſſimam creatoris quam facturas ſuas non ſolum facere quod bonæ eſſent, ſed etiam perficere quod eſt dicere ut bene eſſent, ſive in ipſo bene eſſe ſe haberent, neceſſe fuit non neceſſitate violentiæ aut compulſionis, ſed ex copioſiſſima atque fontali redundantia bonitatis ipſius ut juxta meditationem Platonici ſermonis unamquamque rerum creaturum bene eſſe ſive bene ſe habentem in ſuo eſſe faceret, vel potius perficeret.

Deum providiſſe bona ſingulis pro conditione naturæ ſuæ.

Quia igitur nulla earum vel bene eſſe vel ſe bene habere in eſſe ſive beata eſſe poterat, niſi obtentu ſeu participatione bonorum naturæ ſuæ congruentium, ipſamque perficientium, meliorantium, & illuſtrantium, neceſſe creatorem omnipotentiſſimum, & optimum talia bona unicuique earum providiſſe. Et propter hoc ſpiritualibus ſpiritualia bona, corporalibus corporalia, & mediis videlicet quæ in parte corporales, in parte vero ſpirituales creaturæ ſunt, providiſſe juxta ordines ſuos, & maneries providentia naturali propter hoc qua ſæpius audiviſti quod multæ & innumerabiles ex hujuſmodi ſubſtantiis hanc providentiam contra ſe impediunt, antedicta bona vel reſpuentes, vel negligentes, vel per ignorantiam ea penitus non curantes. Conſequens igitur eſt ex hoc creatoris prælargam bonitatem hominibus ſive animabus humanis ſublimiora bona providiſſe & deputaſſe, quam cæteris animalibus vel animabus earum. Quia vero jam multipliciter declaratum eſt tibi, & etiam evidens eſt per ſe ipſum nec corporalibus bonis, & temporalibus bene eſſe, vel eſſe poſſe hominibus, vel animabus humanis neceſſe creatorem optimum majora ac ſublimiora bona eiſdem providiſſe, talia videlicet quibus in eſſe bene ſe habeant. Et quoniam in miſeriis nulli poſſibile eſt bene eſſe, ſive in eſſe bene ſe habere, neceſſe eſt evidenter bona illa talia eſſe, quæ ſeorſum illos vel illas faciant à miſeriis, & quibus bene ſcit eis quibuſque bene ſe habeant in ſuo eſſe.

Animę perfici nō poſſunt quādiu ſunt in corporibus obnoxiis corruptioni.

Quia igitur in animabus humanis dum in corporibus ſunt non eſt poſſibile ut eis cōpleatur ſive perficiatur iſtud, neceſſe eſt quod alibi, quod eſt dicere extra corpora, eſſe iſtud compleatur vel perficiatur. Cauſa autem propter quam non poteſt animabus humanis in corporibus quamdiu durat præſens corruptio, & paſſibilitas corporum manifeſta hæc eſt: quoniam neceſſe habet anima humana paſſionibus hujuſmodi obnoxia eſſe, & patiens, vel compatiens ab illis, ſicut evidenter vides in vulneribus & ægritudinibus quibus adeo vides eas confligi ſeu cruciari.

Et ipſos etiam ſanctos qui in adverſitatibus gaudēt ſecundum ſuperiorem partem, ſecundum inferiorem tamen partem graviter torqueri.

Quod ſi dixerit quis quod vitio ſuo & culpa ſua talia patiuntur, quoniam animæ ſanctæ à vitiis & peccatis purgatæ gaudent, & gloriantur in talibus. Reſpondeo in hoc quod quantumvis verum ſit de ſanctis, & immaculatis animabus quæ gaudent in hujuſmodi, & etiam gloriantur: hoc indubitanter eſt ſecundum quid; quoniam ſecundum ſublime ſuum ac nobile, verumtamen ſecundum vires inferiores graviter valde torquentur in iſtis; nihil enim prohibet dolorem, & gaudium in anima una humana ſimul eſſe ſecundum diverſas vires, quemadmodum velle & nolle: juxta quod dictum eſt *vult & non vult piger*, & hoc jam in aliis tractatibus eſt pluries ſatisfactum. Nulli igitur dubium eſſe debet in corporibus miſeriis innumerabilibus obnoxiis, & ſubjectis bene eſſe non poſſe animabus humanis. Neceſſe enim eſt in parte ſaltem malè eſſe eiſdem, dum tot & tantis miſeriis corporum tam multipliciter tamque miſerabiliter moleſtantur. *Prov.13.4*

Quare vel extra corpora perfici debent animæ vel in corporibus tranſmutatis unde infert immortalitatem earum.

Ex quo manifeſtum eſt alterum duorum neceſſe eſſe, videlicet ut vel extra corpora ſit eis bene eſſe hujuſmodi vel in corporibus, & tranſmutatis ipſis ab ipſa paſſibilitate, & obnoxietate moleſtiarum & miſeriarum. Et ſi extra corpora debet eſſe eis iſtud bene eſſe, erit igitur eis vita, & ſalvatio ſecundum eſſe, cum abſque eſſe neque ipſis, neque aliis poſſibile ſit bene eſſe. Si vero in ipſis corporibus permiſſum eſt eis à creatore bene eſſe tranſmutatis ipſis corporibus, ut prædixi, videlicet ſublata ab ipſis paſſibilitate, & obnoxietate ægritudinum, cæterarumque læſionum: tunc igitur erit ex neceſſitate ipſis corporibus vita perpetua ſeu perennis; mortem enim eis advenire in eo ſtatu non erit poſſibile; cum illam eis accidere nonniſi per ægritudines aut alias antedictas læſiones poſſibile ſit. Vides igitur non eſſe hic effugium erroneis, cum neceſſe habeant alterutrum iſtorum duorum recipere, videlicet ut vel extra corpora ſit eis bene eſſe, quod eſt non ſolum vivere, ſed etiam bene eſſe ac bene vivere: aut in ipſis corporibus ſit eis vita perennis, & etiam cum ipſis, &c.

PARS VIGESIMATERTIA.

Oſtendit immortalitatem animæ ex parte providentiæ creatoris.

Quamvis miſeriæ reſerventur in remedium paſſionum, miſerias tamen cum paſſionibus detinere neceſſe eſt.

QUod ſi dixerit quis tanta eſt bonitas perfectionum ſpiritualium in anima humana, quod propter illas moleſtiæ, cæteræque miſeriæ corporales etiam reſervandæ ſunt à creatore animabus humanis, ſimiliter, & corporum ipſorum paſſibilitas & infirmitas, quoniam incredibiliter adjuvant, confortant, & deffendunt ipſas contra deſideriorum carnalium, cæterarumque corruptionum paſſiones tanquam quædam medicamenta, & antidota contra illas. Verum utique dicit ſecundum quid, & ad tempus utique neceſſe eſt ſicut ſæpe audiviſti. Verum nullo modorum decet bonitatem creatoris ut iſtam quam dicit medicationem nunquam perficiat, & finem animarum corporibus non imponat. Quapropter cum ægritudinibus earum medicationum hujuſmodi finem habere neceſſe eſt. Quamvis enim miſeriæ hujuſmodi magnas, & multiplices utilitates præſtent animabus humanis ad tempus, perpetuitate tamen ſua incomparabiliter majus quam earum ſunt utilitates, animabus humanis ingererent detrimentū, impedirent enim, & etiam prohiberent, ſicut præ-

dixi miseriæ propter hoc maximè utiles sunt, quoniam ad acquisitionem illius adminicula multa præbent. Quare ipsa perpetuitate sua intentioni obsisterent creatoris, & largitionem boni præstantissimi quod est bene esse, sive beatitudo ab animabus ipsis perpetuo prohiberent.

Quod sapiens medicus non debeat in perpetuum differre sanationem.

Amplius quis sapiens medicus non accelerat curationem ægrorum quorum curam suscepit? quis eam differret in perpetuum si eam omni tempore perficere posset? Quod si dixerit quis ista ratiocinatio ad hoc deducit rem ut hoc nec etiam ad horam permittere debeat creator animas humanas talibus miseriis affligi; cum omnipotentissimo bonitatis ejus beneplacito possit subito curare illas, & ab hujusmodi miseriis liberare. Respondeo in hoc quod hoc jam notissimum est creatori quoniam dilatio curationis, & liberationis animabus expediat; alioquin videlicet nisi dilationem hujusmodi utilem eis fore prænosceret, nec etiam ad punctũ temporis eas in hujusmodi miseriis sustineret. Verum de istis utilitatibus in aliis tractatibus Theologorũ gentis christianorum, & etiam per me plura jam audivisti, quæ merito sufficere debent tibi.

Quamvis paucæ salventur animæ nõ esse dubitãdum de bonitate creatoris.

Si vero dixerit quia pauciſſimis ex animabus humanis de ipso bene esse consulitur, pauciſſimæque ad illud perducuntur, de hoc jam tibi est sufficienter in præcedentibus, & etiam in multis aliis locis patefactum. Hoc autem dico ne bonitas creatoris propter hanc causam, & intendo propter paucitatem, & raritatem, vel imperfecta, vel diminuta cuiquam aliquatenus videatur, pro eo videlicet quod tam paucas ex animabus humanis ad bene esse dirigit, ac perducit, cum idipsum de tota multitudine earum posset efficere non solum absque difficultate, sed etiam solo verbo. Non enim dubitandum est bonitatem creatoris, & prælargam esse magnificentissimeque fusam in omnia quæ bonorum ejus receptibilia sunt, sed etiam in ultimitate prudentiæ circumspectam, & quid cuique ex creaturis ab ea faciendum sit plenè ac lucidissime nosse. Scit enim omnis intelligens bonitatẽ maximè quæ est in ultimitate perfectionis, non solum sapientissimam esse, sed etiam sapientiam, essentialiter ipsam esse. Quapropter relinquenda est ei dispositio, & meditatio tota donorum & beneficiorum suorum, & absque ulla dubitatione credendum nihil in omnibus partibus vel donis, vel beneficiis diminutum esse, vel inordinatum, nihil prorsus indecens, nihil se habens aliter quam oportet.

Deum bona distribuere pro conditione uniuscujusque.

Amplius nihil magis congruit bonitati creatoris quam bona prout eam decet profusissima largitate diffundere, & mala exterminare vel ordinare, vel reprimere, & hæc omnia juxta ordinẽ donorum ipsorum, & receptibilitatem ipsorum quibus beneficia hæc, & dona præstantur. Quapropter magis & majorum bonorum receptibilibus majora, & minoribus, minora, & temporalibus, & tempore limitatis tempore mensurata; & perpetuis perpetua, quantum est in ipso, ordine suæ bonitatis largitur.

Exponit quomodo proficiat anima per gratiam.

Quapropter animæ humanæ non solum receptibiles sunt ipsius esse, sed etiam ipsius bene esse cujus pars est. essendi perennitas earum, totalitas vero ipsius fœlicitas; necesse est ut sicut dedit eis esse, sic & perenniter atque fœliciter esse det eisdem, verumtamen modo quo decuit, illæ receptibiles talium vel sunt, vel fuerunt, vel futuræ sunt. Hic igitur est status earum ut tenebris involutæ, & ægritudine originalis corruptionis non solum depressæ, sed etiam absorptæ conjunctione corporum efficiantur. Deinde juxta incrementa corporum paulatim vires earum evigilant, & licet ad modicum invalescant, & cum omnibus adjutoriis doctrinarum & disciplinarum, exemplorum & miseriarum atque molestiarum, præsertim liberari quovsque non valeant ut originali illi dominari possint, vel etiam resistant, donec divinæ virtutis eis auxilium quod universaliter vocatur gratia, tribuatur: & hoc notissimum in lege & doctrina gentis christianorum, & in sermonibus sapientum, & doctorum ejusdem. Post istam vero liberationẽ non est eis, ut præ[illegible]i in corporibus bene esse, sicut jam multoties [illegible]isti. Et intendo in corporibus mortalitatis & passibilitatis istius, atque obnoxietatis ad læsiones, & molestias vitæ præsentis.

Donec à miseriis quibus obnoxia est liberetur.

Quapropter necesse est ut bonum omne detur à creatore ab animabus vel extra corpora; & tunc necesse est ut sit eis vita extra illa: vel in ipsis corporibus; & tũc necesse est ut à morte omnino libera sint, & læsionibus atq. molestiis antedictis Et propter hoc in statu immortalitatis, & impassibilitatis transmutata sive translata. Utrumlibet autem ipsorum duorum dicatur, vides evidenter, quoniam in altero est vita beata animabus, & etiam corporibus vita immortalis, & impassibilis simul.

Dei benignitatis esse mala illa pœnæ & culpæ ab animabus exterminare.

Amplius qualiter dicere potest bonitatẽ creatoris cujus non est mensura, nec terminus, cujus omnipotentiæ nihil resistere possibile est, sustinere tot & tanta mala in animabus humanis, tot & tanta dona suæ largitatis impedientia, & ab eisdẽ prohibentia. Et intendo mala sive mala perversitatis sive mala adversitatis, quod est dicere mala culparũ, malaque pœnarum. Quia igitur utraque maxima bona divinæ largitionis impediunt, & prohibẽt ab animabus humanis videlicet quæ sunt partes ipsius bene esse, quod est omnium donorum creatoris maximum ac præstantissimum: necesse est bonitatẽ creatoris ista ab humanis animabus quantũ est ex ipso suo ordine exterminare, nisi eadẽ bonitas sibi nihil deservire noverit, vel etiã ipsius bene esse partibus militare.

Debuit Deus providere hominibus bona majora quam brutis.

Amplius si providit divina bonitas irrationabilibus bona congruentia quæ non est possibile esse nisi corpora vel corporalia, quomodo non providit animabus humanis bona tanto majora, atquæ præcellentiora, quanto ipsæ animæ rationales animabus irrationalibus antecellunt? cum neque æqualia, neque minora eis congruere possibile sit.

Perpetuitas necessaria est ad bene esse animarum.

Amplius cum bene esse animarum humanarum non sit possibile esse nisi perpetuum, ut jam te scire feci in præcedentibus, quomodo vitæ perpetuitatem eis creator non contulit: cum ipsa antecedens sit atque bonum necessarium ad ipsum bene esse illarum, & mortalitas animarum sit avertens, & prohibens ab eisdem bene esse. Contrarius igitur esset ipse sibi creator omnipotentissimus. & optimus animas humanas ad bene esse obtinendum creasset, & malum mortalitatis quæ illud ab ipsis avertit, & prohibet ab eisdem non removisset.

Frustra creasset Deus animas humanas, si nõ possent ad bene esse pertingere.

Amplius cum eas receptibiles creaverit tanti boni quod est earum bene esse sive fœlicitas earumdem; si creasset eas prohibitas naturali impossibilitate à fine hujusmodi, frustra, & vanè, imo insipientissime creasset. Omnes enim scienter intendens impossibile, & intendo scienter intendens ad impossibile, non solum vanè & frustra intendit, sed etiam insipienter. Quia igitur omnis insipientia in ultimitate est inaccessibilitatis ad creatorem, manifestum est ipsum eas creasse in potentia sive possibilitate assequendi vitam hujusmodi. Quapropter cum debilitas vitæ quæ mortalitas est prohibeat eas impossibilitate ab assecutione finis illius, necesse est eas creatas esse seorsum ab illa, immortales igitur eas creatas esse necesse est.

Mortalitas ipsa læsio est sanitatẽ

Amplius si ipsum bene esse animarum & sanitas, & salus earum est, & etiam cõpletæ perfectionis status optimus. Omne autem quod impedit sanitatem & salutem

& ſalutem impediens.

& ſalutem cujuſcumque ſubjecti læſio ipſius eſt, vel plaga : mortalitas igitur læſio, & plaga eſt ſanitatem, & ſalutem impediens. Et hoc manifeſtiſſimum ex ipſo effectu vel fine ipſius ; mors enim effectus & finis eſt indubitāter mortalitatis, quapropter læſio vel plaga eſt animarum humanarum effectus iſte. Quis autem paterfamilias plagam mortiferam ſive mortem inducentem ſuſtineat in filiis ſuis, vel etiam in pecoribus ? quis rex in populo ſuo peſtilentiam illum interficientem ſuſtineat ?

Mortalitatem peſtem eſſe quam ab hominibus propulſare debeat Deus.

Quod ſi quis dixerit homines ſive animas humanas non eſſe ſicut filios ad Deum patremfamilias, nec eſſe ſicut populum ad regem, ſaltem eas eſſe ad ipſum ſicut ejuſdem pecora non negabit. Quia igitur de pecoribus verum eſt quia nullus paterfamilias peſtem hujuſmodi videlicet mortiferam pervagari patitur in pecora ſua, quanto minus bonitas creatoris hoc patietur. Quod ſi hanc mortalitatem non patitur bonitas creatoris, multo minus igitur eam illis naturaliter vel indidit vel ingeſſit. Nulli autem dubium eſt ſi mortalitas diſpoſitio naturalis eſt animarum humanarum quia à creatore ſit eiſdem ; omnia enim naturalia uniuſcujuſque ſubſtantiæ à creatore ſunt in illa. Neceſſe igitur plagam iſtam vel in parte ſaltem quandoque ſanari. Quod & ſermo propheticus habet ubi dicitur, quia *præcipitabit Dominus Deus mortem in ſempiternum*, & iterum, *in die qua alligaverit Dominus vulnus populi ſui, & plagam percuſſuræ illius ſanaverit* : Quod de ipſa morte corporali populi electorum & dilectorum Dei non inconvenienter intelligitur. Et propter hoc ſi mors animarum eſſet, quemadmodum & corporum humanorum, neceſſe eſſet ut plagam mortis hujuſmodi, & malum peſtis iſtius quandoque tolleret & ſanaret.

Pſal. 25. 8. 30. 26.

Neque ex parte Dei neque ex parte cauſarum naturalium, neque ex parte corporis repeti poſſe cauſā mortalitatis animæ humanæ.

Amplius. Anima humana naturaliter aut eſt potens vivere in perpetuum, aut eſt ei naturalis debilitas, & impotentia prohibens eam ab ipſa perpetuitate. Quod ſi naturaliter potens ſit vivere : eſt ei igitur ex divina bonitate virtus vivēdi perpetuo; aut impeditur naturalis hæc virtus in ea, atque potentia. Si dixerit quoniam vivit in perpetuo hoc eſt quod jam intendebatur. Si vero impeditur virtus hæc, atque potentia, neceſſe eſt ut impediatur vel à parte corporis, vel à ſemetipſa. Et à parte corporis non eſt poſſibile ut impediatur ; nihil enim habet corpus ad ipſam niſi quod vivificatur, & regitur, eique ſervit multiplici miniſterio in operationibus ſuis: hæc autem omnia effectus ipſius animæ ſunt humanæ ; non eſt autem poſſibile ut naturaliter effectus cauſam ſuam deſtruat naturalem, vel ut ejuſdem eſſe impediat naturaliter. Et multominus impoſſibile eſt ut à parte creatoris impediatur naturaliter ; tunc enim creator operaretur impedimentum ſuæ operationis, & deſtructionem operis ſui. Non igitur eſt reperire cauſam impedientem eſſe animæ humanæ, vel prohibentem eam ab illo, cauſam dico naturalem, & naturaliter hoc agentem, cujuſmodi autem innatam non eſt poſſibile eſſe cauſam, multo fortius non eſt poſſibile eſſe effectum. Quia igitur non eſt invenire cauſam naturalem naturaliter prohibentem eſſe ab anima humana vel impedientem illud, non eſt poſſibile invenire in naturalibus hujuſmodi effectum ; hic autem effectus mors : impedimentum enim eſſendi, & læſio indubitanter eſt, quod deſtructionem illius vel mortem inducit. Quapropter non eſt poſſibilis naturaliter mors, vel deſtructio animarum humanarum, cum non ſit naturaliter poſſibile ei eſſe cauſam.

In quo conſiſtat bonitas.

Amplius bonitas per hoc quod bonitas aſſimilativa eſt aliorum ad illud cujus ipſa eſt, & diffuſiva ſimilitudinis ſuæ in omnia receptibilia ipſius, atque aſſociativa aliorum ad id quod ipſa eſt vel habet : Tales namque viros bonos dicimus videlicet qui cauſam, & ſimilitudinem aliorū gerunt ſcilicet in hoc, ut eos bonos efficiant, & à malis atque malitiis eos liberent, & immunes efficiant, quatenus eis datur poſſe efficere, & illos idoneos eſſe recipere, quomodo & id quod habent bonitatis, quæcumque illa ſit, in illos diffundere ſive per doctrinam, ſive per diſciplinam, ſive per exemplum, ſive quibuſcumque aliis viis, & hoc eſt ſi id ſibi vident poſſibile Similiter & bonos homines dicimus illos quibus eſt attenta & ſollicita intentio attrahere alios ad perfectionem quam ipſi habent, vel ad obtinendum bonum quod ſibi ipſis intendunt, & quærunt cupientes alios habere ſocios atque participes illius.

Admiranda bonitas creatoris cui acquirendæ, & ſingulariter poſſidendæ nemo debet intendere contra quā ſe habeant bona temporalia.

Inde admiranda eſt ſupra modum bonitas creatoris, cui acquirendæ, & appetendæ nemo vult intendere ſolus, ſed neque etiam ſingulariter obtinere, quin potius ad hoc maximè intendunt, & in eandem intentionem alios inducere, & attrahere maximè ſtudioſi ſunt. Similiter & qui illam maximè obtinent maximè illam aliis deſiderant, & ut illam obtineant maximè procurant, ſed & eis qui illam obtinent maximè in hoc congratulantur & congaudent. Econtrario vero per omnem modum ſe habet in bonis temporalibus & tranſitoriis. Non enim qui divitias cupiunt aliis illas deſiderant, vel exoptant, & ad hunc modum ſe habet de aliis bonis quæ non propter illud ſupereminentiſſimum bonum quod eſt creator vel appetuntur, vel expetuntur, ſicut eſt videre de ſcientiis, potentiis, honoribus, cum non amore creatoris vel quæruntur vel amantur. Cauſa autem evidentiſſima in hoc eſt quia poſſeſſio divitiarum non acquiritur ab aliquo quin ab aliis dimittatur vel ſaltem careatur ; non enim patiuntur divitiæ à pluribus verè totaliter, communiter poſſideri. Bonitas vero creatoris ejus eſt communicabilitatis, & ſocietatis, ut à nullo pati poſſit ſingulariter poſſideri, quin etiam poſſeſſores ſuos univerſaliter quouſque bonificat ut ipſam animabus quibus poſſunt communicare illam ipſi ſtudeant, & provt eſt eis poſſibile procurent. Merito igitur bona iſta minora, & nobilitate animarum humanarum indigniſſima poſſeſſores ſuos dividunt ab invicem, & diſpergunt. Bonitas vero creatoris communicat poſſeſſores ſuos, & amatores conſociat paceque & dilectione invicem. Ex hac igitur diviſione, & incommunicabilitate bonorum minorum hujuſmodi ſunt bella, & lites inter homines, iræ, & invidiæ, ſeditiones & rixæ, cæteræque peſtes hujuſmodi quibus humana pax turbatur & diſſipatur.

Ex tanta bonitate creatoris eſt quod curā gerat animarum humanarū, & ad beatitudinem perducat.

Manifeſtum igitur eſt ex tanta præcellentia bonitatis creatoris curam eidem eſſe de bonitate animarum humanarum, de quibus nulli intelligenti dubium eſt quin receptibiles ſint naturaliter ſublimium ac nobilium donorum ipſius inter quæ præcipuus eſt amor quo ipſe creator ſincerè ac verè diligitur. Et propter hæc alia quæ amor ejus amanda eſſe ſuggerit propter illum, receptibiles etiam illas eſſe naturaliter hujuſmodi cōmunionis ac beneficentiæ quibus creator aliis communicari, & ab eis quæritur poſſideri. Et hoc à ſenſu accipere nulli videnti difficile eſt, cum tot amici & amatores ipſius evidenter appareant qui ad communionem, & participationem, ſocietatemque bonitatis ipſius creatoris tantopere ſtudeant, & laborent homines adducere, atque in idipſum amplius, & amplius promovere. Quapropter ſi boni & ſancti viri, Dei ſcilicet altiſſimi amatores, & amici tantam curam gerunt atque ſollicitudinem tantoſque labores perferunt propter beatificandas animas humanas atque inducendas ad ſocietatem participationis divinæ bonitatis, & hoc ex modica ſtilla ſeu ſcintilla

bonitatis qua ipsi boni sunt: quanto fortius fontalis illa, & aliis causalis bonitas creatoris non curare non potest, ut animæ humanæ bonificentur? Quapropter necesse est bonitatem creatoris & intendere, & amare, & velle bonitatem animarum humanarum: & propter hoc multo fortius finem, bonitatis ejusdem. Hic autem finis beatitudo earum est, propter hanc enim bonæ sunt. Valde autem indecens est, & omnino incongruentissimum viam ad quemcumque finem creare, & finem ipsum negligere. Quapropter necesse est cum bonitatem animarum tantopere intendat, & curet creator omnipotentissimus & optimus, ut & ipsam beatitudinem earum intendat & creet. Quia igitur dat bonitatem animabus humanis, & tam multopere procurat ipsam eisdem, necesse multo fortius ut & ipsis beatitudinem largiatur, dummodo pravitas earum non prohibeat vel impediat istud, & quoniam beatitudo cum præsentibus miseriis esse non potest necesse est ei ut juxta modum antedictum à miseriis liberas efficiat & immunes. Quapropter cum hoc fieri non possit eis in corporibus antedictæ passibilitatis, & obnoxietatis ad miserias; necesse est ut vel extra corpora hoc illis fiat vel in ipsis corporibus à præsentis passibilitatis læsionibus, & molestiis in statum alterum demutatis.

Quod bonitate sua Deus conferat bona, pietate vero miserias tollat & à morte liberet.

Amplius manifestum est quod largitas est bonitas humidans seu inundans in alia, pietas vero est bonitas superfluens, & superhumidans. Quia igitur bonitas creatoris in ultimitate est omnimodæ excellentiæ & perfectionis, necesse est & ipsam non solum largitatem esse inundantem, sed etiam pietatem superhumidantissimam; pietas autem est in miserias vel tollendas omnino, vel mitigandas consolationibus quamdiu bonitati militant subjectorum suorum. Quapropter cum animæ humanæ quæ in creatoris obsequiis atque honore ejus, & gloria jugiter laborant & affliguntur, miserationibus creatoris dignissimæ sunt, necesse est ipsum misereri miseriis earum & quousque misereri ipsis, ut totaliter liberet eas ab eisdem, & nihilominus consolationibus eas submitiget, quamdiu bonitati & beatitudini earum ipsas cognoverit militare, vel modo quolibet expedire. Jam autem nosti quod non est possibile ut perpetuo militent, vel serviant bonitati, vel beatitudini ipsarum Earum enim perpetuitas beatitudinem ipsam perpetuo prohibet, & animabus eam advenire nullatenus patiuntur. Manifestum enim est tibi beatitudini miserias repugnare. Quapropter necesse est finem habere tandem miserias præsentes aut animabus humanis beatitudo nullatenus conferetur. Quæ igitur est ista misericordia creatoris, vel pietas si dilectos, & electos suos tantis miseriis non liberat, præsertim cum in ipsis gravissimis sibi obsequiis, & pro ipsis tantis doloribus affligi, tantisque eos tormentis videat cruciari. Vix igitur hoc de hostibus pati posset humana crudelitas absque miserationis effectu quæ creator benignissimus, ac piissimus dilectis, & electis suis sustinet irrogari. Quapropter nulla erit pietas omnino etiam in suos charissimos; jam enim nosti quia ea quæ de creatore per se dicuntur prima & maxima, atque in primis & maximè sunt eidem, quare pietas humana nullo modo comparabilis est pietati ipsius, & nullo modorum etiam comparanda. Quapropter juxta quod prædixi, si scintilla vel stilla humanæ pietatis talia in suis minimè pati potest, multo imo incomparabiliter fortius divina pietas in charissimis suis tantas ac tales miserias non poterit sustinere. Quapropter necesse ut divinæ pietatis miseratio animas charorum suorum liberet à miseriis antedictis, & aliis miseriis. Et quoniam mors extrema & suprema miseria, & malorum hujusmodi maximum impossibile est ut liberationem istam mors sequatur, alioquin non esset liberatio hæc de qua agitur, sed miseriarum omnium cumulus qui adjectionem non recipit. Hoc igitur est ac si diceretur liberari maleficum, qui post multas afflictiones, & tormenta morte punitur. Liberationem igitur hujusmodi sequitur vita quieta, & libera, & ab omnibus miseriis & molestiis & pacatissima, & immunis.

Bonitatis est benignissimi creatoris mérita remunerari.

Amplius aut apud bonitatem creatoris locum habent merita, aut non habent. Quod si non habent, quæ igitur est ista bonitas quæ quàtiscumque, quantumcumque gratis obsequiis induci non potest ad hoc ut remuneret obsequentes? ubi est immensitas, & magnificentia ipsius? nec enim adeo pravus in hominibus etiam nequissimis inveniri potest ut gratis obsequiis servientium non aliqua remuneratione respondeat. Quanto fortius igitur prælarga ac providens bonitas creatoris non juxta quantitatem aut qualitatem obsequiorum sibi impensorum, sed incomparabiliter super quam digni sunt, & meruerunt remunerabit suos servitores?

Merentur homines quàtumvis Deo omnis obsequiorũ debitores sint, & de iis quæ Dei sunt Deo serviant.

Quod si dixerit quis quod quantumcumque grata creatori sunt humana servitia, non tamen remuneratione aliqua sunt apud eum digna, quoniam de suo seu suis servitur ei, & servitiorum omnimodorum sunt eidem homines debitores Respondeo in hoc quod contra seipsum loquitur homo hujusmodi; propter hoc quippe & bona, & grata creatori sunt hujusmodi servitia, quantum de bonis, & bonis ipsius sunt. Quapropter si propter hoc remunerabilia sunt apud ipsum quoniam bona & grata eidem sunt: propter hoc profecto remunerabilia sunt ab eodem, quoniam de bonis, & de donis ipsius ei fuerunt. Ad id vero quod dicit quod debitores omnimodorum servitiorum sunt homines creatori, & propter hoc quibuscumque servitiis nihil merentur penitus apud ipsum, nec propter hoc ulla remuneratione dignos se exhibent, vel eum remunerationum sibi non faciunt debitorem.

Tum propter divinas promissiones tum propter retributionẽ condignã.

Manifestum enim est quoniam solutio debiti per modum quo est solutio debiti in nullo obligat creatorem. Hæc autem indubitanter vera sunt, quia quicumque ex hac intentione creatori quocumque modo serviunt, videlicet quia se debitores hujusmodi servitiorum cognoscunt, & à debito isto liberari intendentes serviunt, proculdubio per hanc intentionem solam nihil apud creatorem remunerationis merentur, quia nec hoc intendunt ipsi. Verum si promissionibus aut juramentis, aut pactis obligavit se creator ad remunerationem servitorum suorum, absque determinatione intentionis eorum indubitanter ex hujusmodi promissionibus, juramentis pactis, fecit se suis servitoribus debitorem. Hæc autem in utraque lege Hebræorum scilicet, & christianorum notissima sunt, videlicet promissiones pactionum, & juramenta creatoris, quibus se servitoribus suis obligat ad remunerationes. Aliis autem si amore & devotione, non attendentes debitum, creatori serviunt homines, servitia hujusmodi gratis impendunt, & reddita imputanda sunt hujusmodi non servitia, sed donata; omne enim quod impenditur ex amore solo donum est Et propter hoc ad redonationem seu retributionem condignam seu congruam obligat receptorem, & de hoc in tractatu qui est de meritis, & retributionibus perscrutatius ac latius audivisti.

PARS VIGESIMAQUARTA.

Quod anima non ſufficienter præmiatur in hac vitâ per virtutes. & opera earum.

Virtutes, & dona arma potius ſunt quam præmia, quare eo major à Deo ſperãda eſt merces,

SI vero dixerit quis quod ipſæ virtutes atque ſervitia quæ inde creatori altiſſimo impenduntur non requirunt remunerationem aliam juxta ſermonem Poëtæ quo dixit, *Ipſaque virtus præmium ſibi*, ac ſi dixerit quia tanta bona ſunt, tantaque Dei altiſſimi dona, virtutes, & gratiæ, quibus ei ſervitur, ut pro eis vel earum ſervitiis altera bona nec quærenda ſunt, nec reſpicienda. Reſpondeo hujuſmodi homini quod quantumcumque pretioſa ſunt arma quæ quis rex dat militibus ſuis, non tamen in remuneratione ſunt militiæ deputanda, nec propter hoc minus egregia opera militaris ſtrenuitatis à rege hujuſmodi remuneratione digna ſunt habenda. Quare quoniam virtutes, & dona gratiarum cæterarum, cæteraque adjumenta ſanctæ militiæ qua creatori militatur, arma militiæ illius ſunt; merita, nõ merces habenda ſunt militationis iſtius, imo longe ex illa præſtantior remuneratio à creatore debetur militibus ſuis. Relinquitur igitur per hæc omnia ut bonitas creatoris gratiſſimorum ſibi impenſorum obſequiorum remuneratura ſit, & non ſolum juxta qualitatem, aut quantitatem eorum, ſed etiam juxta prælargam magnificentiam ipſius. Majora igitur munera largiturus eſt militibus ſuis quam ſunt arma virtutum, & quæcunque alia dona gratiarum ipſius, quibus eidem in vitæ iſtius miſeriâ militatur. Et quia nulla majora vel meliora ſunt in vitæ iſtius miſeria vel eſſe poſſunt; neceſſe eſt ut creator militantibus in vita altera redonet. Quapropter neceſſe eſt alteram eis eſſe futuram vitam quam ſit iſta præſens & miſera. Quia igitur vivere non poſſunt mortuis animabus, neceſſe eſt poſt iſtam vitam præſentem ipſas eſſe victuras.

Fore aut avaram, aut invidam Dei, bonitatẽ ſi merita ſervorum non remuneret.

Ampliùs aut eſt ſperanda à bonitate creatoris remuneratio obſequiorum ſibi impenſorum, aut non: quod ſi non ſperanda, ſciendum igitur eſt de ea quod vel non curat hujuſmodi ſervitia, aut quod reputat ea remuneratione indigna; aut quia avara eſt nolens tanta munera largiri quanta debet eſſe remuneratio ipſorum; aut quia invida eſt, & propter hoc non vult tantis bonis præditos eſſe ſervitores ſuos. De avaritia autem, & invidia manifeſtum eſt quod procul ab ea ſunt.

Deus non poteſt dici non curare obſequia hominum.

Relinquitur igitur ut vel non curet, omninoque negligat ſervitia iſta, aut ut ea reputet remuneratione ſua indigna. Quod ſi negligit vel non curat grata ſibi impendi ſervitia, non curabit igitur de bonitate hominum, qui eo ſolo, & ad hoc ſolum boni ſunt, quia creatori pro beneplacito voluntatis ejus ſerviunt. Et ex hoc conſequens eſt ut bonitas ejus nec etiam bonitas ſit, ſicut evidenter apparet ex rationibus quę aſſignavi bonitati in quibus aliquatenus definitur. Amplius omnis bonus gerit curam & ſollicitudinem, ut alij boni ſint, & in hoc eos adjuvat & provehit. Quomodo igitur creator qui in ultimitate bonitatis eſt bonus non curabit quod homines boni ſint, & bonitatem eorum negliget? Amplius. Sed in hoc non curabit quod bene vivant homines, cum hoc ſolum bene vivere illorum ſit videlicet ipſius gratis obſequiis ſervire. Amplius. Sed in hoc non curabit etiam an boni an mali ſint homines, quod in toto regno omnium ſæculorum maximè cura indiget, & curatione. Quid igitur curabit divina bonitas humano genere ita neglecto?

Nec illa reputare remuneratione indigna.

Si vero obſequia hujuſmodi remuneratione ſua indigna eſſe reputat, iſtud eſſe non poteſt niſi propter parvitatem ipſorum, & magnitudinem remunerationis ipſius; quia tam parva obſequia tam magna remuneratione indigna ſunt. Dico igitur in hoc quia iſta reputatio non congruit bonitati creatoris ullo modorum. Magnificentia namque bonitatis & largitatis ipſius non attendit quid vel quantum parvitas exigit meritorum, ſed potius quid eam deceat etiam modicis meritis elargiri. Non enim decet illam vacare ad calculos ad hoc ſcilicet ut fragmenta ponderet, & minutias dinumeret meritorum, tanquam ſibi præcavens ne pluſquam debeat largiatur, & ne fortè magnitudo multitudoque munerum parvitatem aut paucitatem excedat in aliquo meritorum. Hæc enim nec humana largitas attendit: vile etiam reputatur apud homines calculatio hujuſmodi. Attende etiã quod exigua, viliſſimaque munuſcula reges & principes licet homines ſint tribuere dedignantur: & magis ex hujuſmodi donationibus irrideri formidant, quam laudari affectent. Ex omnibus igitur his aggregatis evidenter eluceſcit tibi ſperandum eſſe in bonitate prælarga atque magnifica creatoris bene utentibus donis ipſius jam receptis quorum bonus uſus non eſt niſi gratum creatoris obſequium.

Quod regẽ & divitem deceat largiri munera juxta magnificentiam regni, & divitiarum ſuarum.

Amplius. Quanto ditior quantoque major eſt quicumque ex Regibus, vel Principibus apud homines, tanto decet ut ſit largitate diffuſior, atque propenſior: & niſi juxta divitias regnique ſui amplitudinem largus, atque magnificus in muneribus fuerit, irridetur apud homines, & honore regio, regalique gloria reputatur indignus quantumcumque alias laudabilis quicumque de Regibus, vel Principibus videatur. Neceſſe igitur habet unuſquiſque eorum largiri munera, juxta magnificentiam atque divitias regni ſui. Cum igitur perpetua fœlicitas etiam minus donum ſit creatoris comparatione divitiarum, & gloriæ regni ſui; minus inquam creatori quam ſit ſuſtentatio vitæ etiam ad totam vitam, vel affluens ditatio ejus Regi cuicumque terreno, neceſſe eſt uti magis incomparabiliter deceat largitatem ac magnificentiam creatoris dare fœlicitatem perennem quam alicui ex regibus terrenis dare ſic ſuſtentationem vel divitias ad totam vitam alicui ex ſervis ſuis. Scilicet & principes terreni decentiſſime hoc faciunt in ſervientes ſibi, & milites ſuos multo magis neceſſe eſt magnificentiſſimum ditiſſimumque creatorem dare fœlicitatem hujuſmodi ſervientibus & militibus ſuis; alioquin non faceret quod eum facere deceret in parte iſta. Quis igitur facit quod decet etiam facere ſi creator iſtud non facit?

Regum eſt & principũ providere etiam hæredibus familiæ ſuæ poſt vitam.

Amplius. Quis de regibus aut principibus terrenis non provideat familiæ ſuæ de bonis temporalibus ita ut bene ſit illis quatenus congruit meritis eorum, & poſſibile eſt eis bene eſſe ex bonis hujuſmodi, quod non eſt poſſibile niſi ad modicum temporis brevis vitæ iſtius. Interdum etiam ut bene ſit hæredibus familiæ poſt illam cura eſt regibus & principibus terrenis. Faciunt igitur quod ſolum poſſunt, quia & brevis eſt potentatus eorum, & vita, & in ſolis temporalibus ſive terrenis bonis poteſtatem habent. Si igitur iſti quod eos decet facere de proviſione atque ditatione prout poſſunt, & quatenus poſſunt faciunt, quanto fortius dominantiſſimus omnium ſæculorum creator in familiam ſuam faciet, ut bene ſit eis prout condecet, eique poſſibile eſt? poſſibile autem eſt eidem, imo facillimum providere eis bona quibus bene ſit eis perpetuo, & in his ſive ex his fœlicitas eorum perpetua. Et hæc eſt perfecta ditatio ultra quam nil requirant, & cum qua nullo etiam valeant indigere.

Expedit eã comparationes ſimiles attendere.

Expedit tibi comparationes iſtas, & ſi fas eſſet dicere proportionalitates diligenter attendere; ſi enim ita feceris erunt tibi radix validiſſima, & fun-

damentum firmiſſimum ad declarandum, & fulciendum immortalitatem animarum humanarum. Necignorare potes inter quæ comparationes iſtæ, ſeu proportionalitates iſtæ tibi conſiderandæ ſunt, quoniam inter reges terræ temporales videlicet, & æternum; inter largitatem iſtorum, & largitatem illius; ſimiliter inter divitias ejus, & divitias eorum; & inter familias, & inter divitias utriuſque, ſimiliter & potentias. Quapropter quod decet iſtos facere in ſibi ſervientes, juxta potentiam, divitias, atque congruentiam recipientium, & qualitatem ſive maneriem bonorum quæ dantur ab ipſis regibus & principibus familiis ſuis, neceſſe eſt ipſum regem dominantiſſimum omnium ſæculorũ in ſuos ad ſimilitudinẽ, & proportionẽ antedictas.

Amiſſio beatitudinis plus inferret miſeriæ propter privationem perpetuam quam obtentio quæ temporalis eſſet afferret gaudij.

Amplius. Si non provideret dilectis ſuis, & electis creator omnipotentiſſimus, & optimus ut bene eis eſſet bonitate ſeu beatitudine perpetua, ſed temporali ſolummodo. Dico quod iſta proviſio nec beatitudinis eſt nec fœlicitatis. Declaratio autem eſt quod vel amaretur ab obtinentibus illam vel non amaretur. Si non, nihil igitur gaudij vel fœlicitatis affert habentibus illam; bona namque quæ ſine amore poſſidentur, & ſine gaudio habentur, & ſine dolore amittuntur. Si autem amarentur, cum amore igitur haberentur, & cum dolore amitterentur: non amitterentur autem niſi per mortem. Quapropter amitterentur perpetuo, non haberentur niſi ad tempus ſecundum proportionem iſtam. Si igitur tanto dolore amitterentur quanto gaudio poſſidentur: ergo non minus miſeriæ afferrent habenti quam conferrent ei fœlicitatis & gaudij cum dolor omnis miſeria ſit. Addo etiam ad hoc quod plus inferrent miſeriæ incomparabiliter quam præſtarent fœlicitatis & gaudij: cauſa autem in hoc eſt quoniam obtentus ejus eſſet ad modicum, ad brevitatem videlicet vitæ temporalis: amiſſio vero vel carentia illius eſſet perpetuo; cum erroneus iſte non ponat reſurrectionem animarum.

Adeoque idem eſſet ac ſi nihil conferret. Si Deus dilectis ſuis non providit alia bona quam temporalia, melius proviſum eſſet impiis.

Amplius ſi tantum afferret miſeriæ, & doloris quantum conferret, ex omnibus modis perinde eſt ac ſi nihil conferret eidem.

Amplius aut bonitas creatoris providit aliqua bona dilectis ſuis, & electis alia quam temporalia & præſentia; & intendo quæ in præſenti habentur, aut non. Si non providit, igitur nec liberationem à præſentibus miſeriis, neque fœlicitatem, ſive bene eſſe; cum in præſenti vita non ſit eis poſſibile alterutrum obtinere: neque enim in miſeriis poſſibile eſt bene eſſe, neque in miſeriis poteſt eſſe fœlicitas, ut præaudiviſti. Quia igitur ipſi ſunt qui maximè hic doloribus affliguntur, neceſſe eſt conditionem, & ſtatum eorum deteriorem eſſe, quam ſit etiam malorum hominum. Quapropter vani fiunt juxta ſermonem qui dictus eſt: *Vanus eſt qui ſervit Deo, & ſine fructu ſunt labores eorum*. Decepti igitur miſerabiliter ſunt, & inſipientiſſime agunt ſapientiæ credentes, & ſapientiam ducem habentes: ipſi vero mali qui præſentia, & temporalia ſola bona amant, quærunt, & obtinent ſoli ſapienter vivunt.

Mal. 3 14

Fœlicitas in bonis tẽporalibus eſſe non poteſt quæ fugiunt continuo.

Amplius innumerabilibus viis, atque probationibus declaratum eſt tibi temporalibus bonis nulli poſſe bene eſſe in corporibus, quamdiu læſionibus, & moleſtiarum paſſionibus obnoxia ſunt. Quia divinam providentiam vel errare, vel falli manifeſtum impoſſibile eſt, conſequens eſt evidenter divinam bonitatem non providiſſe bona quibus ſolis bene eſſe poteſt animabus humanis, non inquam providiſſe eis dum ſunt in corporibus, læſionibus & paſſionibus obnoxiis & ſubjectis. Quare ut jam ſæpe audiſti ea illis providiſſe vel extra corpora, vel in ipſis corporibus ſed ab hujuſmodi paſſibilitate ad impaſſibilitatis ſtatum tranſmutatis. De temporalibus ſiquidem manifeſtum eſt quoniam illa non providit Deus animabus humanis, ut bene illis per ea, & in eis eſſet; cum hoc non eſſe poſſibile manifeſtum ſit. Quare providit eis bona aliqua hujuſmodi; videlicet quibus bene eſſet illis, & ex quibus fœlices eſſent: providit eis indubitanter bona non temporalia, neque corporalia quæ cum vita præſenti fugiunt, ſed ſpiritualia & permanentia. Cauſa autem in hoc eſt quia fœlicitas quæcumque illa ſit ſi ex bonis ſive in bonis fugientibus, neceſſario tranſit, & fugit ab illis. Quapropter non eſt poſſibile ut ſit vera fugiens iſta continuâ rapiditate fœlicitas. Quomodo enim obtineri poterit quæ nec teneri ad quantamcumque modicam particulam temporis poteſt?

Fœlicitas ipſa miſeria eſt ſi ſimul ut acquiritur amittatur.

Amplius ſi ſua acquiſitione vel obtentione fœlicem ac beatum efficit amiſſione ſua miſerum, & infœlicem efficiet. Quapropter cum ſimul acquiratur & amittatur, ſimul efficiet miſerum & fœlicem, & quod eſt mirabilius cum ipſa ejus acquiſitio amiſſio ejuſdem ſit ſecundum veritatem, neceſſe eſt ut ipſa hæc fœlicitas miſeria ſit.

Nec beatus eſſe poteſt qui ſuam fœlicitatem ſemper fugere & recedere cognoſcit.

Amplius qualiter beatus vel fœlix dici poteſt qui bonum quo beatus vel fœlix dicitur, imo ipſam fœlicitatem ſuam inceſſanter fugere, ab eoque recedere cognoſcit? Hoc eſt enim indubitanter, quemadmodum ſi daretur alicui inceſſanter pecunia, vel quæcumque munera pretioſa quæ ea velocitate qua darentur in manibus ejus, elaberentur & effugerent ex ipſis, ita ut nihil omnino ex hujuſmodi muneribus tenere poſſet ad quantamcumque particulam temporis; numquid aliquando dives effici poſſet homo hujuſmodi per datas ſibi per hunc modum divitias, & per hunc modum ablatas? Et intendo quæ dantur ei auferendo, & auferuntur recipiendo, & quod majus eſt quarum donatio non eſt niſi ablatio earumdem.

Vnde concludit bona non permanentia eſſe non poſſe beatitudinẽ hominis.

Jam igitur feci te ſcire per hoc quod non eſt poſſibile ut bene eſſe ſive fœlicitas animarum humanarum ſit in bonis non permanentibus, vel ex illis; cum in hujuſmodi bonis non ſit ei quieſcere poſſibile, nec illa ſimul toraliter imo niſi punctatim ſive præſentialiter poſſidere. Neceſſe eſt igitur bonitatem creatoris providiſſe animabus humanis fœlicitatem permanentem, & in qua ſit eis quies, & pax ab omni genere inquietudinum & moleſtiarum. Hanc autem ſicut jam tibi declaratum eſt non eſt poſſibile ut obtineant in corporibus præſentis mortalitatis & paſſibilitatis. Quapropter neceſſe eſt ut propter illam obtinendam tranſferantur à corporibus vel ut eiſdem corpora juxta quod prædictum eſt immortalia, & impaſſibilia efficiantur. Relinquitur igitur ex omnibus his in bonitate divina confidendum, & ab ea ſperandum bonum quo bene ſit quandoque bonis animabus: omnino enim indecens eſt ipſi ut bonis animabus malè eſſe ei ſemper placeat, & liberationem earum à malis nunquam creet.

Si nihil ſperandum ſit à bonitate Dei, nec ab ea quid timendum.

Amplius ſi non eſſet ſperandum in ea vel ab ea bonum aliquod quo bene eſſet animabus humanis quandoque: ergo eadem ratione neque timendum, & juxta hanc viã neq; veneranda neque honoranda eſſet; quapropter vanæ eſſent, & ſupervacuè preces, & ſupplicationes ad ipſam, ſi nec bona obtineri poſſent precibus, & ſupplicationibus ab ea vel veniæ delictorum. Si enim bona quibus bene ſit poſtulantibus ab ea obtineri non poſſent vel impetrari, multo minus indulgentiæ malorum, & remiſſiones ab ea poterunt obtineri. Cauſa autem in hoc eſt manifeſta quoniam pietas ut pietas humidationis, & profuſionis eſt bonitas, ſicut præaudiviſti. Quapropter vana & ſupervacua erit omnis honorificentia cultus Dei altiſſimi, & revera religio nihil erit, ſed ſuperſtitio vaniſſima quidquid eidem

cultus

cultus ab hominibus exhibetur. Cum enim nulla humana obsequia apud ipsum gratiam vel recommendationem habeant non solum vane, sed inutiliter ei etiam impenduntur.

PARS VIGESIMAQUINTA.

Quod creator non solum providet animabus de esse, sed etiam de bene esse.

Non potest dici hoc solo præmiari à Deo obsequia nostra quod ei grata sint.

QUod si dixerit quis quod gratiam habent apud eum in hoc solummodo quod ei grata sint, & placita, licet nihil pro eis beneficiis rependat impendentibus illa, ridiculose loquitur homo ille de bonitate creatoris : nec enim de bonitate humana adeo exiliter sentiendum est. Quis enim bonus ex hominibus ista gratia contentos velit esse eos qui gratis, & servitiis obsequuntur, videlicet ut nihil eis ab eo sperare liceat vel sperari velit ? & ut pro beneficio habeat, & remuneratione quod ei pro voluntatis suæ beneplacito serviant. Ex hoc enim accidet ut quantoscumque labores & dolores in servitiis suis sustineant, & etiam mortem ipsam eis computet in mercedem. Quod est ac si diceretur sufficiant tibi tormenta quantumcumque gravia, quæ pro me sustines, & etiam mors ipsa, & sint tibi hujusmodi servitia in mercedem : homo enim hujusmodi vult eidem esse obsequium apud omnem intelligentem, ut prius causa sit remuneratione sua.

Ad bonitatis Dei manifestationē esse quod aliqui propter iniquitatem puniantur.

Aggrega igitur omnia hæc, & attende diligenter rationes divinæ bonitatis, sive definitiones quales in præcedentibus audivisti : & cognosces evidenter, quia cum animæ humanæ immortalitate, & fœlicitate naturaliter assimilabiles sunt creatori pro modo tamen suæ inferioritatis, & ordinis, atque congruentiæ suæ, necesse est ut divina bonitas in eas magnificentiam suæ largitatis quousque extendat, ut immortales eas naturaliter creet, & fœlices quandoque pro moderamine tamen justitiæ suæ eas efficiat, quod moderamen nullo modorum adversari divinæ bonitati possibile est, quin potius eidem modis omnibus deservire. Quod enim amatis, & indignis aliquibus divinæ bonitatis largitas dona sua vel minuit, vel restringit non contra illam est, sed potius propter illam, & secundum illam ; nihil enim ei magis convenit aut magis decet illam quam ordinatio donorum suorum, videlicet ut per injuriam & contumeliam suam non profundatur in abusores ipsius, & ut in eos qui idonei vel digni sunt recipere, gratosque eidem ac devotos per omnia exhibere largissimam se exhibeat & profusam. Hoc autem nec alieni videatur quod in paucas animas humanas larga est divina bonitas, in plurimas vero avara ; pauciſſimis enim atque rarissimis largitur, ac providet verum ac purum bene esse operationis in comparatione multitudinis earum quas in miseriis derelinquit, licet justissimè hoc faciat, & incomprehensibiliter per omnem modum Neque enim pura ac vera esset bonitas ipsius si iniquitatem vel injuriam in quocumque suorum operum sustineret ; cum injustitia omnis, atque iniquitas evidenter malitia sit, & propter hoc necesse est ut eis divina bonitas adversetur, atque ab ipsis anima se, & singula sua corpora mundificet, ac depuret. Observatio igitur ordinis, & mensuræ divinæ bonitatis magnificentissimam magnificentiam consideratis omnibus non imminuit, nec restringit, nec impedit ullo modo, quin potius adjuvat, & adauget, & decorat. Cum ordo & mensura bonitatis quædam sint pulchritudines, & ipsa quoque justitia sit bonitas manifestata.

Bonitatem etiam Dei in eo erga impios manifestā esse quod tanta bona eis impendat quibus ad se convertantur.

Amplius debes hic scire, quod quædam providit bonitas creatoris ut essent propter alia, videlicet ut essent eis in adjutorium vel essendi, vel bene essendi : sicut videre evidenter de eis quibus utuntur homines vel in escam, vel in vestimentum, & in alias utilitates quibus sustentantur, vel conservantur, vel deffenditur, vel alias adjuvatur vita, & esse earum : ex quibus etiam ad acquirendum bene esse quod est status fœlicitatis multa per hoc adminicula præstantur eidem. Quemadmodum est cognitio largitatis, & magnificentiæ creatoris, quæ tot & tāta humanis indigētiis, & usibus necessariis incessanter largitur. Quis enim ignorare potest rēdundantissimæ creatoris bonitatis profusissimam largitatem, tanta immensitate, tantaque multitudine donorum, & beneficiorum illam tam evidenter palam indicante, & communiter omnibus atteſtante ? præsertim cum nec à malis, & ingratis se quantum ad hujusmodi beneficia prohibeat nec avertat. Quis est adeo ignorans adeoque rusticus ut non etiam suadeat ei tanta largitas beneficentiæ creatoris gratitudinem, & devotionem in ipsum ? de quibus duobus non est dubium quin adjumentum magnum sint ad promerendam ab ipso gratiam ampliorem.

Quod majora Deus providerit ad bene esse, quam ad esse.

Manifestum igitur est ex his quia rebus hujusmodi providit creatoris bonitas bene esse ; cum propter homines eas esse voluerit, & ut eisdem non solum laboribus, sed etiam mortibus, & innumerabilibus destructionis modis hominum utilitatibus, & usibus deservirent ; hominibus vero necesse ut providerit bene esse, atque adminicula multa majora & plura, quibus adjuvarentur ad illud. Si enim tot & tanta providerit eis ad esse, quanto fortius, incomparabiliter plura, & majora ad bene esse ? esse namque non debet hominibus divina bonitas nisi propter bene esse. Quapropter bene esse principale in intentione creatoris, & finis creationis hominum : & intendo finem propter quem creati sunt ab eodem : alioquin non curasset creatoris bonitas plus homines, quam cætera animalia. Si enim non curasset de hominibus nisi quod essent, quod & curat de cæteris animalibus quibus, & providet antedicta adjumenta in quibus adjuvantur ad esse, proculdubio inordinata esset, & ejus prudentia, & bonitas ; cum præstantiora ampliori cura ab omni sapiente curanda sint quam alia.

Si non curasset Deus miserias hominum in sui pernitiē creasset ipsos.

Amplius secundum hoc non esset ei curæ de ipso malè esse hominum, & intendo de omnibus miseriis, læsionibusque, & destructionibus cæterisque malis omnibus, quæ homines hic patiuntur, quapropter non solum vane, sed etiam in omnimodam sui pernitiem creasset eos.

Debuit esse intelligibile quo impleatur desiderium virtutis intellectivæ.

Amplius aut est virtuti intellectivæ intelligibile cujus cognitio impleat desiderium ejus naturale. Quod expressit Aristoteles in principio metaphysicorum dicens *omnes homines scire desiderant* ; aut non. Si non, in miseriam igitur, & tormentum à quo non est ei liberatio creata est vis intellectiva : sic enim vis appetitiva in tormentum famis creata esset, si non esset ei prorsus cibus quo satiaretur, & fames ejusmodi sedaretur.

Ne esset frustratum desiderium imo & pernitiosum. Hoc autem intelligibile aliud non est à Deo.

Amplius fames hujusmodi frustra esset, & desiderium non solum inutile, sed pernitiosum, cum nihil animabus humanis afferat nisi tormentum.

Amplius fames insatiabilis non fames naturæ est in corpore, sed morbus potius : sic & in anima humana sciendi desiderium non naturale esset, sed naturæ læsio, & naturaliter incurabilis morbus. Naturalis enim cura famis naturalis, & naturalis medicina ejusdem refectio est atque cibus : quapropter si huic fami spirituali, quod est sciendi desiderium, non est cibus ipsam sedans, neque refectio illam farciens, erit proculdubio virtutis intellecti-

væ non naturalis motus, ſed potius morbus, hoc autem quis dicat vel cogitet, videlicet deſiderium ſciendi virtutis intellectivæ ægritudinem eſſe, cum vitæ ſit finis, & propter illam creata ſit, reſtat igitur, & ſcibile eſſe cujus ſcientia, & cognitione, & fames iſta ſedaretur, & vacuitas ex qua eſt repleretur. Manifeſtum autem eſt à ſenſu, & experientia ſcientias omnes alias à ſcientia creatoris, non ſedare famem iſtam. Hoc autem omnes maximè qui in hujuſmodi ſcientiis profecerunt ſentiunt in ſemetipſis, & ipſe Plato de ſe teſtificatus eſt.

Quia inter omnia ſcibilia nobiliſſimá eſt.

Amplius inter ſcibilia omnia nobiliſſimum etiam eſt creator, & ſcientia ejus tanto amplius aliis deſiderabilis, quanto ipſe omnibus ſcibilibus ſupereminet, aliorum igitur ſcibilium ſcientiis ſi eſſet poſſibile acquiſitis reſtaret deſiderium, & fames cognitionis ipſius creatoris: abſque cognitione igitur ipſius non eſt poſſibile naturaliter ut quieſcat deſiderium hujuſmodi vel ſedetur fames, vel antedicta vacuitas impleatur.

Et ignorantia creatoris omnium turpiſſima.

Amplius quæ ignorantia turpior vel indecentior cogitari poteſt in anima humana quam ignorantia creatoris ſui.

Cujus cognitio debeat eſſe lucidiſſima & certiſſima ut ſit ejus amor ferventiſſimus.

Amplius cum amabilis ſit animæ humanæ creator ſuper omnia, & amari non poſſit incognitus, & juxta modum cognitionis ſit proportionaliter, & menſura dilectionis ipſius, neceſſe eſt ſuper omnem cognitionem eſſe cognitionem ipſius: neceſſe eſt enim ipſum in ea menſura amari qua noſcitur; quapropter lucidiſſimam ac certiſſimam neceſſe eſt eſſe cognitionem ipſius, quemadmodum ferventiſſimam eſſe dilectionem ipſius: alioquin qualiter amaretur præcellentia luminoſitatis ſuæ.

Deus ſolus lux eſt cujus illuminatione perficitur intellectus & bonitas cujus obtẽtu, & fruitione plenè delectatur voluntas.

Amplius ſicut omnium aliarum rerum cognitiones non ſufficiunt virtuti intellectivæ ad plenam atque perfectam illuminationem ipſius. Sic nec omnium earum obtentiones ſeu fruitiones nõ ſufficiunt ad perfectam jocunditatem ſeu beatificationem virtutis motivæ nobilis, ex qua fiunt amores ſublimes, & deſideria nobilia. Relinquitur ergo neceſſe eſſe ut creator ſolus ſit lux illa unica, cujus irradiatione completa plenè illuminetur virtus intellectiva animarum humanarum; ſimiliter & ipſe ſit bonitas, cujus obtentu, & fruitione plenè jocundatur virtus motiva nobilis earumdem. Quapropter manifeſtum creatorem bonum illud unicum, & ſolum eſſe, cujus communicatione convenienti, & perfecta obtentione ſive poſſeſſione perfectibiles ſunt animæ humanæ ac beatificabiles: neceſſe igitur eſt propter illud obtinendum & acquirendum illoque plenè fruendum cætera eſſe, omniaque adminicula quibus ad hoc adjuvari poſſunt eis data eſſe, quemadmodum ſunt ſenſus, & inferiores vires motivæ, & cætera hujuſmodi quæ ad hunc finem attingere non eſt poſſibile in quantum talia ſunt.

Quod obtentio tanti boni non eſt poſſibilis ſubſtantiæ mortali.

Jam autem oſtenſum eſt tibi alias, quod obtentus & fruitio tanti ac talis boni non eſt poſſibilis ullo modo ſubſtantiæ mortali, quia minima etiam deguſtatio ipſius hominibus mortalibus videlicet aut mortem corporis, aut penè mortem inducit, juxta ſermonem propheticum quo dictum eſt ex perſona ipſius, *non videbit me homo & vivet*. Quoniam vita hæc mortalis qua vivitur ab animabus noſtris in corporibus paſſibilitatis, & infirmitatis præſentis quouſque debilis eſt, ut perfectiones tam ſublimes, tamque nobiles ſuſtinere non valeat, ſicut apparet tibi ex paſſionibus vehementibus quæ penè mortem hujus vitæ contrariam inducant: ſicut audis evidenter de vehementia gaudij, & de vehementia doloris. Et ad hunc modum ſe habet de aliis. Et hujus rei exempla ſunt extaſis, & raptus, & diſpoſitio illa qua dicuntur homines eſſe in ſpiritu. Quod ſi deguſtatio perfectionis, & fœlicitatis antedictæ vitam corporum præſentem adeo debilitat, & interdum extinguit, quid de ipſa perfectione fœlicitatis eſſe debere judicetur? Ex his igitur manifeſtum eſt tibi quod ipſum bene habere ſe animarum humanarum in completione ſuæ perfectionis animas humanas totaliter abſtrahit à corporibus, & in ipſum creatorem rapit, ipſiuſque luminoſitate ac jocunditate ſic eas replet, & occupat, ut de vivificatione, gubernatione corporum non ſolum non curent, ſed etiam vel eis inde liceat cogitare, & intendo de præſenti vivificatione ac guberhatione corporum quæ & onerosa eſt, & moleſta; in ſtatus namque futuri gloria nec oneri, nec moleſtiæ, nec diminutioni, nec læſioni ulli fœlicitatis illius erit vivificatio ſeu gubernatio corporum animabus vivificatis: cauſa autem erit in hoc impaſſibilitas earumdem quæ prohibent per omnem modum læſiones omnes atque moleſtias quæ hic per corpora ingeruntur eiſdem.

Inſeparabilitate animarum humanarũ ab illius boni amore & poſſeſſione.

Attende igitur quia inſeparabiles erunt animæ humanæ à bono illo ſuo, cujus obtentu incogitabiliter beatæ futuræ ſunt, & fœlices, quatenus amor erit in illud. Si enim amores præſentes adeo illigant, aſtringunt, & agglutinant eos in quibus ſunt rebus etiam temporalibus, ut inde vix etiam per mortem avelli vel abrumpi poſſint. Quod tibi ſentiendum eſt de amoribus animarum humanarum quibus in fœlicitate illa ſua ardent in creatorem, non enim niſi ſcintillæ ſunt amores hujuſmodi ad caminos illos: & propter hoc vincula ſeu ligaturæ iſtorum, nec fila aranearum ſunt ad fortitudinem, & irrumpibilitatem illorum. Quapropter ibi & lucidiſſimè videbunt, & profundiſſime ac beatiſſime ſentient immortalitatem ſuam animæ humanæ, cum pleniſſime cognoverint fonti vitæ ſe totas totaliter, & tam inſeparabiliter adhærere: non enim eſt poſſibile ſubſtantiam quamcumque mortalem natam eſſe fonti vitæ non ſolum adhærere inſeparabiliter, ſed etiam & beatiſſima copula, & nulla virtute diſſolubili vivet. Si enim modica deguſtatio illius ſive applicatio ad fontalem illam bonitatem creatoris omni mortali ſubſtantiæ mortem ingerit vel inducit, manifeſtum eſt non eſſe poſſibile ſubſtantiam ad perfectam cognitionem ſive applicationem hujuſmodi natam mortalem eſſe.

Hominem natum eſſe ut poſſideat Deum hoc perfecto modo ſecũdum animã non ſecundum corpus.

Quod ſi quis dixerit quod ſecundum hoc non eſſet natus homo ad hujuſmodi cognitionem vel applicationem quæ eſt ut prædixi completa fœlicitas. Reſpondeo in hoc quod homo non eſt natus ad hujuſmodi applicationem vel cognitionem ſecundum totum vel totalitatem ſuam, & intendo ſecundum id totum quod eſt homo, ſed ſecundum animam ſolam: & propter hoc quantum ad illam vel ſecundum illam neceſſe eſt ipſam eſſe immortalem, quamquam etiam ſecundum corpus homo ſit immortalis, quemadmodum & expoſitum, & declaratum eſt tibi in tractatu qui vocatur cur Deus homo. Et ex hoc etiam adjuvaris in ipſum, videlicet per hoc ipſum quod mortem corporis inducit hujuſmodi fœlicitas. Impoſſibile autem eſt in unoquoque genere ut perfectio rei cujuſcumque mortem vel deſtructionem illi ingerat vel inducat. Quapropter manifeſtum eſt fœlicitatem iſtam non eſſe perfectionem hominis. Et intendo ut hominis quod eſt dicere ut prædixi ſecundum totalitatem ſuam ſive ſecundum id totum quod homo eſt.

Hæc beatitudo poteſt acquiri à ſapientibus non per modum effectionis, ſed per modum receptionis.

Amplius hujuſmodi perfectio deſiderabilis eſt ſuper omnia deſiderabilia, & etiam deſideratur ab innumerabilibus animabus, & præponitur omnibus aliis deſiderabilibus quæ ab eiſdem deſiderantur: deſideratur autem à ſapientibus ſolis. Eſt igitur eis naturaliter acquiſibilis ſaltem per modum receptionis; per modum enim effectionis manifeſtum

Exod. 33. 2.

ſtum eſt illam non eſſe ipſis acquiſibilem. Adjicio etiam ad hoc quia naturali deſiderio deſiderabilis eſt ab animabus humanis ; cauſa enim quoniam perfectio perfectibili ſuo naturali deſiderabilis eſt, non eſt dubium quin multo fortius etiam deſiderio ſapientiali ſeu gratiæ deſiderabilis ſit ab eiſdem : quapropter naturali intentione, & conatu, & intendere, & conari poſſibile eſt eas ad illam. Et quoniam non eſt poſſibile ut obtineatur niſi dono creatoris, non eſt poſſibile ut obtineatur niſi gratis obſequiis, & devotis petitionibus : ſi tamen & per hoc inclinari poteſt ad donum tam magnificum largiendum. Quod igitur abſque ulla difficultate, & abſque omni incommodo largiri poteſt creator fœlicitatem iſtam, neceſſe eſt ut eam prout decet ad illam conantibus largiatur. Neque enim in homine uno bono inveniri poteſt iſte defectus vel potius avaritia, aut invidia, ut id quod dare poſſit abſque omni incommodo, & detrimento ſuo dignis, & idoneis denegare poſſit. Quanto igitur minus denegabit creator largiſſimus, & optimus illam placitis ſibi obſequiis ſervientibus, & ad illam obtinendam ab eo prout decet conantibus : præſertim cum ad tantam ei cedat gloriam hujuſmodi largitio, ut inter ejus opera magnifica quibus glorificatur, & magnificatur in ſæcula, hæc ſit de præcipuis atque præſtantiſſimis.

Nec intenditur, nec deſideratur niſi inſtinctu creatoris, adeoque nec ab eo denegari poteſt.

Amplius nec intenditur etiam nec deſideratur ipſa niſi inſtinctu creatoris ; omnis enim intentio naturæ, omne deſiderium gratiæ ſeu ſapientiæ ſuggeritur à creatore. Quapropter & fallax, & proditor eſſet creator optimus, & benedictus ſi quod ejus inſtinctu quæritur, quod ejus ſuggeſtione deſideratur & petitur, ab eodem quærentibus, & petentibus denegaret. Ipſa ergo bonitate ſua qua intentionem iſtam animabus humanis indidit, & deſiderium obtinendi accendit neceſſe eſt in hoc eis perficiat. Eodem modo eſt dicere de ſpe qua fœlicitas æterna ſperatur ab ipſo, & hoc à ſapientibus ſolum : non enim habent ſpem futurorum mali bonorum, cum præſentia bona ſola totis deſideriis amplectantur, totis ſtudiis atque conatibus acquirere laborent. Spes igitur iſta non eſt niſi ſapientibus animabus quia non eſt eis niſi ex dono, & gratia creatoris, neceſſe eſt ut bonitas creatoris quæ ſpem iſtam eis indidit eas ad obtinendum quod ſic ſperant non patiatur ullatenus defraudari, &c.

PARS VIGESIMASEXTA.

Oſtendit immortalitatem animæ ex parte juſtitiæ creatoris.

Iuſtitiam Dei nec ex ignorantia, nec ex difficultate à reddendo debito impediri poſſe.

POſt hæc autem proſequar tibi probationes & rationes quarum radix eſt juſtitia creatoris : intendo juſtitiam quod eſt in ratione ſeu comparatione juſtitiæ, ex qua in quantum talis eſt fiunt remunerationes, & vindictæ atque redditiones univerſaliter debitorum, & intendo omnium quæ debentur. Propter quod & juſtis donatione juſtitiæ hujuſmodi debitorem ſe fatetur, & gerit in quantum hujuſmodi eſt. Quare liberari à debito redditionis intendit per opera juſtitiæ hujuſmodi : intendit enim ſemper reddere ex hac virtute. Manifeſtum igitur eſt ex his quod juſtitia hujuſmodi, ſi viva & vera eſt, neceſſe eſt exire in judicium, nec vel ignorantia, vel impoſſibilitate, vel difficultate faciendi quod juſtum eſt prohibeatur, vel impediatur ab hoc. Quia igitur viva ac vera ſemper eſt juſtitia creatoris, neceſſe eſt eam exire in judicium, & reddere pro meritis unicuique, videlicet bonis bona pro gratis obſequiis, & malis mala pro iniquis operibus ; cum apud illum non habeat locum ignorantia vel merentium, vel meritorum. Similiter neque impoſſibilitas, neque difficultas exequendi juſtitiæ officium ; alioquin quæ eſſet iſta juſtitia ; neceſſe enim eſſet eſſe velut habitum dormientem, & malo potentialitatis depreſſum. Jam autem declaratum tibi alias ea quæ ſunt creatoris ſive de eo dicuntur per ſe in ultimitate actualitatis eſſe apud ipſum, prima quoque, & maxima eſſe.

Iuſtitiam creatoris non eſſe ſicut potentiam, ſed ſicut actum actualiſſimum.

Manifeſtum igitur eſt juſtitiam creatoris non eſſe ſicut potentiam, ſeu habitum dormientem, ſed eſſe ſicut actum in ultimitate actualitatis, ut prædixi & in ultimitate expeditionis, & promptitudinis vigilantiſſimum : neceſſe igitur eſt ipſum exire in judicium omnimoda libertate pro beneplacito voluntatis ſuæ, & intendo quæcumque ei placuerint, & quomodo, & quatenus, & pro quibuſcumque, & contra quoſcumque eidem placuerit. Quapropter in omnipotentiſſimæ voluntatis ſuæ beneplacito totaliter eſt quando judicet, quando remuneret, quando puniat, quando omnibus debita reddat. Quia igitur in vita iſta præſenti juſtitia Dei non exercet judicium totaliter, cum mali innumerabiles bona hic tantum recipiant, & boni ſimiliter innumerabiles mala hic ſolummodo patiantur : neceſſe eſt ut in altera vita fiat redditio, ſeu retributio uniuſcujuſque debiti per hanc juſtitiam.

Quod pœna ſit graviſſima malitia ipſa ; non tamen ab impiis ita exiſtimetur.

Quod ſi dixerit quis quod cuique malitia pœna graviſſima eſt malorum, quia gravior infligi non poteſt, verum utique dicit. Etenim malitia pœna quædam, & horrifica inferni ſimilitudo, quod evidenter videt qui cognoſcit tenebras quibus involuti ſunt, flammaſque irarum, & odiorum, cupiditatum, & aliorum deſideriorum, quorum inceſſanter ardoribus cruciantur, deinde timores quibus tanquam frigoribus quibuſdam ſpiritualibus continuè torquentur ; hæc enim omnia cruciatibus infernalibus ſimilia ſunt. Verum quia in iſtis nec apparet pulchritudo juſtitiæ nec talibus deterrentur, quia nec ipſas pœnas reputant, neceſſe eſt propter quas iſtas cauſas in alias pœnas eorum exurgere juſtitiam creatoris.

Sic tantum à ſeipſis punitur impij, non à Deo.

Amplius ipſas pœnas ipſi mali ſibimet irrogant, & à ſeipſis ſolummodo illis ſunt. Quapropter nihil in hujuſmodi ſuum exercet vel agit creatoris juſtitia, niſi quia eos juſtiſſimo judicio ſuis inſaniis derelinquit. Non exit igitur in judicium contra eos, quæ per hoc ſoli ſibimet irrogant vel infligunt. Neceſſe autem habet connecti vel exurgere judicium : neceſſe eſt igitur alterius modi ſive aliis pœnis illos punire juſtitiam creatoris. Quia igitur in hac vita non fit iſtud juxta exigentiam culparum illarum, neque juxta quod requirit rectitudo juſtitiæ creatoris, neceſſe eſt in alia vita hoc ſuppleri. Jam enim declaratum eſt declarationibus demonſtrativis peccatum omne mortale, ſive delictum infinitum eſſe, & infinitam pœnam pro eodem deberi ei qui illud commiſerit, & intende mortale peccatum vel delictum quo vera mors incurritur. Hæc autē eſt ſeparatio animæ à Deo qui eſt vita animarum, hic quidem vita gratiæ, qua rectè ac ſanctè vivitur ! In futura vero vita gloriæ qua tunc beatè fœliciterque vivetur. In eodem tractatu etiam feci te ſcire quantum pœna duratione infinita, ſive durationis infinitæ pro omni hujuſmodi pectato vel delicto debetur, nec oportet ut iſtas declarationes iterum repetam tibi Quapropter non ſatisfaciet creator juſtitiæ ſuæ, neque immenſitati culparum mortalium ſi pœnam durationis infinitæ taliter peccantibus non reddiderit. Eſt igitur vita malis hominibus poſt iſtam vitam ! dico interminabilis, in qua paſſuri ſunt pro peccatis, & delictis hu-

juſmodi pœnas perpetuas, quapropter eſt eis vita poſt iſtam, & propter hoc animabus eorum cum homines ſine animabus vivere poſſibile non ſit.

Quod ad juſtitiam creatoris pertineat mala omnia à regno ſuo arcere.

Quod ſi dixerit quod hujuſmodi juſtitia non eſt juſtitia creatoris, & quia non placet ei mors peccatorum, nec delectatur in perditione hominum, quin potius diſplicent ei cruciatus, & tormenta ipſorum, nec reputat decere bonitatem ſuam ut exerceat tam duram carnificinam. Licet ad hoc in proximè nominato tractatu ſufficienter ad hoc tibi reſponderim. Reſpondeo tamen in hoc quod cum verus rex, veruſque dominus omnium ſæculorum ſit, nihil magis decet eum quam exercere juſtitiam: cum enim juſtiſſima ſit per quam maximè exterminantur vitia, & peccata, & diffunduntur virtutes, & boni mores cuſtodiuntur, & conſervantur, propagantur, & multiplicantur. Quapropter manifeſtum eſt ad regem præcellentiſſimæ bonitatis ac ſupereminentiſſimæ pietatis modis omnibus pertinere malitiam omnem, & iniquitatem de finibus ſuis profugare, & exterminare, bonaque omnia in regno ſuo nutrire, deffendere, & agere.

Injuſtitia eſt non ſolum facere injuſtum, ſed etiam non facere juſtum.

Amplius ſicut juſtitia judicio omni, & bonum eſt, & bonitas; injuſtitia eodem judicio, & malum, & malitia: quapropter ſicut malùs eſt quis non ſolum in faciendo malum, quod ei non faciendum eſt, ſed etiam in non faciendo bonum quod ei faciendum eſt, & quod bonitas ejus requirit, nec facit: ſic injuſtus eſt non ſolum in faciendo quod injuſtum eſt, ſed etiam in non faciendo quod juſtum, & quod requirit juſtitia ut faciat. Quapropter ſi creator non reddit juxta merita operum malis & bonis, hoc eſt neque in vita altera, manifeſtum eſt ipſum & malum, & injuſtum eſſe, cum nec hic, nec alibi faciat quod requirit juſtitia ipſius. Quare quoniam iſtud eſt inconveniens, & impoſſibile manifeſtum, neceſſe eſt creatorem vel facere hic vel facturum eſſe in alia vita, & bonis, & malis quod juſtum eſt ſecundum merita ipſorum. Et quoniam manifeſtum eſt eum non facere hic in vita iſta, neceſſe eſt ipſum in altera vita iſtud eſſe facturum, quapropter neceſſe vitam alteram poſt iſtam eſſe futuram.

Iuſtitiam utpote injuſtitiæ oppoſitam, & bonam, & bonitatem eſſe.

Amplius cum juſtitia & injuſtitia contra ſint evidenter, manifeſtum autem ſit injuſtitiam, & malum, & malitiam eſſe, neceſſe eſt juſtitiam, & bonam, & bonitatem eſſe. Quod ſi dixerit quis quod prodigalitas, & avaritia evidenter contraria ſint, utramque cauſam manifeſtum eſt; & malam, & malitiam eſſe. Reſpondeo in hoc quod in his quæ ſecundum ſuperfluitatem, & indigentiam ſive diminutionem dicuntur, manifeſtum eſt ea, & contraria eſſe, & mala ſive malitiam. Injuſtitia enim non dicitur ſecundum alteram earum, imo removet utrumque, non juſtus enim eſt qui vel plus vel minus reddit quam reddendum ſit ſecundum quod, quantum, & qualiter, & quando, & cui.

Bonitas regũ & principum juſtitia eſt.

Amplius manifeſtum quod ex juſtitia reges, & & principes, omneſque potentes viri boni nominantur ſicut dixit nobilis ille philoſophus Latinorum, videlicet quia in ea eſt ſplendor maximus honeſtatis ex qua viri boni nominantur.

Iuſtitiam non eſſe ſcientiam atque adeo virtutem & bonitatem eſſe.

Amplius qualiter communiter laudaretur, & pulchritudo animarum haberetur, cum non ſit poſſibile pulchritudinem animarum eſſe, niſi quod decorat vim apprehenſivam nobilem in eis, & hoc non eſt niſi ſcientia, vel virtutem motivam in eiſdem, & hoc non eſt niſi virtus vel bonitas, quapropter cum manifeſtum ſit juſtitiam hujuſmodi non eſſe ſcientiam, neceſſe eſt ipſam virtutem, & bonitatem eſſe.

Oſtendit pulchritudinem juſtitiæ ex oppoſita turpitudine injuſtitiæ.

Amplius quis non videat opera juſtitiæ, & bona eſſe & pulchra; & ipſos operatores decentia: ſicut enim retinere alienum ſeu debitum non poteſt eſſe niſi indecens atque turpe: ſic reddere quod debetur non poteſt eſſe niſi pulchrum, decens pariter & honeſtum; non eſt autem poſſibile ut opera vitiorum ſint niſi turpia, indecentia, & inhoneſta. Quapropter neceſſe eſt in radicibus eorum, ſive principiis ſimiliter ſe habere; cum rami operum pulchritudinem numquam habeant, niſi ex radicibus ſeu principiis habituum atq; diſpoſitionum ex quibus ſunt. Quapropter neceſſe eſt, & juſtitiam pulcherrimam eſſe, & injuſtitiam turpiſſimam Manifeſtum igitur eſt ex omnibus his juſtitiam bonitatem eſſe, & pulchritudinem animarum in quibus eſt. Apparet etiam ex turpitudine contrarij, malitia videlicet injuſtitiæ, & hoc per partes ſingulas ipſius. Quid enim rapacitate ipſius, quid fraudulentiâ, & fallitate deformius, quid crudelitate horribilius? & ad hunc modum ſe habet de aliis partibus injuſtitiæ.

Si juſtitia bona non eſſet nullus eſſet locus legib⁹, omneſque res humanæ confuſioni paterent.

Amplius ſi nec juſtitia bona nec bonitas eſt, ad quid igitur leges? ad quid tribunalia? ad quid punitiones maleficorum? Si enim juſtitia hæc nec bona, nec bonitas eſt, proculdubio nec iſta omnia bona erunt, nec facienda! juſtitiæ namque iſti hæc omnia deſerviunt, & tanquam opera quædam, & executiones ipſius ſunt. Quapropter ſi illa nec bonitas, nec bona eſt, iſta omnia nec bona, nec facienda erunt. Evacuandæ erunt igitur leges, ſubruenda tribunalia, non exercenda judicia, ceſſare debent, & punitiones maleficorum. Quapropter exponendi erunt homines, & res humanæ omnes inſidiis latronum, rapacitatibus prædonum gladiis, & cædibus ſervorum, iniquiſſimis oppreſſionibus tyrannorum, ceſſandumque erit ab omni coërcitione, & diſciplina malorum, derelinquendæque erunt res humanæ omni turbationi, omnique confuſioni; cum omnibus malis iſtis maximè per juſtitiam occurratur, & ſine illa omnimodo non valeant curari. Non eſt igitur dubitandum juſtitiam eſſe bonam, & bonitatem per quam ſolam conſequenter tot, & tantis malis occurritur.

Omnis bonitas ſimilitudo diminuta eſt divinæ bonitatis.

Cum autem omnis bonitas ſive magna, ſive parva, & mediocris ſimilitudo quædam, licet pertenuis atque modica, & vix etiam dicenda veſtigium primæ ac puræ fontaliſque bonitatis quæ eſt bonitas creatoris, quemadmodum alibi audiviſti, & dicisti quia in hujuſmodi comparatione ſe habet omnis potentia ad potentiam creatoris, & omnis ſcientia ad ſcientiam ipſius, & omnis pulchritudo ad pulchritudinem ipſius; & ad hunc modum ſe habet de omnibus aliis diſpoſitionibus de creatore juxta congruentiam ſuæ ſupereminentiæ dicitur. Quapropter erit juſtitia de qua hic agitur ad juſtitiam creatoris ſecundum modum iſtum: eſt igitur juſtitia creatoris non quæcumque, aut quantacumque, ſed ſuper omnem comparationem major juſtitia hominum vel humana. Quapropter ſi ex juſtitia humana quæ ſeorſum eſt ab omnibus antedictis impedimentis neceſſe eſt exire judicium, ſive judicia, retributioneſque, & vindictas, neceſſe eſt incomparabiliter fortius ex juſtitia creatoris exire pro beneplacito ſuæ voluntatis juſtiſſima judicia, retributioneſque, & vindictas! & intendo pro beneplacito voluntatis ipſius, qualiter, & quando voluerit. Ex hac igitur ratiocinatione manifeſtum eſt judicium ei faciendum eſſe de hominibus, retributioneſque reddendas ab eodem, vindictaſque juſtiſſimas inferendas: & propter hoc ſicut prædixi vitam eſſe alteram poſt hanc; cum in hac juſtitiam tantum incipiat, non autem perficiat, aut conſummet, ſed potius conſummationem ipſius atque perfectionem futuræ vitæ reſervet.

PARS VIGESIMASEPTIMA.

Quod mali non possunt nisi quantum permittit creator justissimus.

Cur Deus pessimis, adeoque insipientissimis det quãdoque potestatem in alios.

QUod si quis dixerit quia cũ dare potẽtiã insipienti non sit nisi dare gladiũ in manu furentis; ipse verocreator pessimis potẽtibus, quos nemo dubitat insipientissimos esse, sciens & prudens, tantas dat, & dare consuevit super alios homines potestates, quid aliud vult nisi eos sævire, & furiose debacchari, & in electos, & dilectos suos, & in omnes alios super quos habent potestatem? Apud homines namque non alia de causa datur furiosis clava, vel gladius; nisi ut vel in semetipsos, vel in alios furorem suum exerceant. Stultissimus etiam reputatur qui furoris sævitias vindicare vellet contra furiosum, cui ipsemet gladium, vel clavam sciens dedisset & prudens. Respondeo tamen in hoc quia novit sapientissimus creator quid boni, vel potius quæ, quanta, qualiaque bona elicitura sit bonitas ipsius ex malitia insanissima potestate quam eis tradit abutentium. Nec illam eis tradit sic, ut non eam in manu sua totaliter retineat. Nec liberum aut possibile est eis sævire in alios pro voto insanissimæ iracundiæ ipsorum, sed quousque solummodo ipse permiserit, ipsisque patientibus expedire, bonitatemque suam & gloriam decere præviderit. Et hoc declaravit sermo propheticus quo dictum est *Isa.* 10. 15. *numquid gloriabitur securis contra secantem in ea.* Quemadmodum enim non est in potestate securis secare, sed in potestate solummodo tenentis eam, & in ea percutientis, atque secantis: sic non est in potestate malorum occidere, & torquere pro suæ voluntatis insania, sed in potestate sola creatoris, in cujus potestate & manu, & voluntate plenissima, atque libertima sunt, quẽadmodum securis in manu secantis; de hoc etiam plene satisfeci tibi in tractatu de universo & in capitulo de cura & providentia creatoris circa gubernationes universi.

Solvit objectionem petitam ex eo quod homines comparentur bestiis, & ostendit de ipsis tamen Deo curam esse.

Quod si dixerit quia juxta sermonem propheticum fecit homines creator sicut *pisces maris & sicut reptilia non habentia ducem*, & juxta alium sermonem propheticum, *venatio leonis onager in eremo, sic pascua divitum sunt pauperes*: hoc modo non curat quid homines, vel contra se invicem agant vel pro se, cum minores in direptionem & prædam potentiorum dederit, immo in devorationem, & mortem. Et juxta alium sermonem propheticum probat homines similes esse bestijs cum in mutuam stragem & devorationem alios alijs tradidit: quapropter nulla cura est & de ipsis, sed dimisit eos insanijs suis. Respondeo tibi jam in hoc quia postquam cura est ei de creatione hominum, de fabricatione membrorum ipsorum, & decora ædificatione corporum eorundem, & sicut audivisti de pilis superciliorum eorundem, quomodo non erit ei cura de conservatione, de vita, & de conditione, omnimodaque gubernatione ipsorum: alioquin frustra & *vane constituit omnes filios hominum.* *Hab.* 1. 4? *Eccli.* 13. 23. *Ps.* 88. 48. Cum creationem eorum non nisi vanitas aut miseria sequatur, flos namque malorum hujusmodi quod ipsi fœlicitatem falsissime nominant, vanitas tantum est sicut feci jam te scire. Miseria vero secundum hoc quid est, nisi miseria cujus finis ultimus est mors secundum hoc. Florentes igitur manifestè vanè constituit, miseros vero longe deterioris conditionis esse voluit, quos scilicet malis, & novissimè morti secundum hunc errorem posuit, cum nec his nec illis post mortem corporum aliquid boni vel mali sperandum sit, vel timendum.

Exempla justitiæ Dei contra impios donec pro meritis post hanc vitam puniantur.

A sensu accipi potest ex certissimis historiarum narrationibus; quia hic exercet vindictas justitiæ suæ, creator optimus, licet nec plene, nec totas, sicut apparet ex submersionibus civitatum, & destructionibus regnorum, quas præcesserunt comminationes ipsius creatoris. Præterea de miraculis quæ tam magnifica contra impios pro Dei electis & dilectis patrata sunt, quæ non solum in genere Hebræorum notissima sunt, sed etiam in genere Christianorum celeberrima & absque numero incessanter leguntur, & continue recitantur. Ex his igitur est accipere tanquam à sensu divinæ justitiæ judicia, & executiones certissimas illius, sed quales ante prædixi. Plenitudo namque judiciorum ipsius & perfectio consummata in vitam alteram necesse est reservetur. Ridiculosum enim & omnino incongruens est magnificentiæ & gloriæ ipsius tam ad modicum incipere hic exercere justitiam, & finem consummationis atque perfectionis eidem non dare: hoc enim esset quemadmodum si latro dignus suspendio, aut alterius modi mortis supplicio festuca una percuteretur, & hoc semel tantum; cum manifestum sit percussionem festucæ etiam unicam incomparabiliter majorem esse ad quantumcumque corporalis mortis supplicium quam sit pœna quæcumque præsentis vitæ ad æternæ mortis & interminabilis cruciatus. Cum enim sit finitum quantæcumque acerbitatis supplicium, non est possibile ut infinitum sit ad festucæ unius percussionem unicam.

PARS VIGESIMAOCTAVA.

Ostendit immortalitatem animæ ex parte magnificentiæ & largitatis creatoris.

Ex abundanti largitate quá sol & similes creaturæ se diffundunt idem à fortiori de Deo dicendum esse ostendit.

POst hæc prosequar tibi probationes quarum radix est magnificentia largitatis creatoris. Dico igitur quia non est possibile apud eam ut minus largiatur, quam deceat ipsam, dum tamen recipientis idoneitas, atque capacitas ad hoc accedat atque concordet. Judicium autem certissimum rei hujusmodi est largitas evidentissima creaturarum. Hujusmodi exemplum unum vides in sole, & luminositate ipsius, pro capacitate namque illuminabilium lumen in ea dispergit atque diffundit, & propter hoc in purissimum proximumque quodammodo eidem adeo propensior est atque profusior irradatio ipsius. Et ad hunc modum se habet de omnibus passibilibus qualitatibus & substantiis earum. Quod si tanta largitas est in ipsis creaturis quæ nisi rivuli fontalis ac universalis largitatis dicendi sunt, quanto majorem necesse est esse in fonte? Si igitur natura humana naturaliter idonea est vitam perpetuam recipere, naturaliterque propinquior ipsi fonti indeficienti largitate redundantissimo, quam sunt corpora cœlestia: corpora autem cœlestia vitam perpetuam recipiunt, & habent ab ipso fonte: quanto fortius igitur in animas humanas extendit se creatoris largitas ad hoc ut vitæ perpetuitas ei detur.

Vitæ mortalitas opposita est veræ fœlicitati.

Amplius jam multipliciter declaratum est tibi quod vitæ mortalitas atque terminabilitas contraria est, omnique modo repugnans perfectioni ultimæ animarum humanarum; cum perfectio illa fœlicitas sit veri nominis, & rationis: & propter hoc inamissibilis & interminabilis.

Immortalitas est præparatio necessaria ad fœlicitatem.

Amplius cum omnia dona naturalia non det creator largissimus animabus humanis, nisi propter ultimum & maximum donum quod intendit largiri eisdem: & hoc est benè se habere earum, sive fœlicitas antedicta. Dat igitur dona eisdem naturaliter quibus adjuventur ad illam, & immortalitatem qua sive per quam non parum neque mediocriter adjuvantur ad ipsam. Est igitur velut dis-

positio firmans eas, & præparans eas ad receptionem illius, & ad ipsam sustinendam, quemadmodum mors atque mortalitas impediunt eas, & omnimodo ineptas efficiunt, atque inhabiles ad recipiendum eandem; necesse igitur est ut creator prædonet sive largiatur hanc dispositionem animabus humanis.

Sine illa immortalitate nec per modica illius beatitudinis degustatio est.

Amplius si prædonet atque largiatur creator benedictus dona gratiarum, & virtutum, & scientias sapientiales animabus humanis, & per eas præparantur ad recipiendam futuram gloriam ipsaque dignæ efficiantur, necesse est similiter ut prædonet eis immortalitatem per quam stabiliatur, & firmetur esse earum ad receptionem, & suscipiendam gloriam hujusmodi. Igitur ut audivisti debilitas vitæ etiam degustationem permodicam gloriæ illius sustinere non valeat, sicut apparet tibi in exemplis quæ præmisi tibi de raptu & similibus.

Anima quãtum ad vires superiores similis est Angelis adeoque, & gloriæ capax.

Amplius nulli animæ seipsam intelligenti dubium est quin animæ humanæ quantum ad vires superiores, & nobiles, & beatificabiles, & glorificabiles sint beatitudine, & gloria antedictis: quantum ad illas namque similes naturaliter sunt substantiis nobilibus abstractis, & propter hoc similiter aptæ natæ beatificari & glorificari. Nisi igitur corruptio originalis vel vitiorum, & peccatorum fœditates indignas illas beatitudine, & gloria hujusmodi efficiant, necesse est prælarga bonitas creatoris in beatitudine, & gloria antedictis hujusmodi substantiis assimilet, & adæquet, juxta sermonem legislatoris christianorum, quo dixit de glorificandis hominibus quia filij Dei sunt, & filij resurrectionis, & æquales sunt Angelis.

Etsi animæ seipsis indignæ sint tanta beatitudine, attamen hoc divina magnificentia dignissimũ est.

Quod si dixerit quis indignam esse naturam animarum humanarum glorificatione, & adæquatione hujusmodi. Respondeo homini illi, quod etsi illa tanta exaltatione, & gloria digna non est, magnificentiâ tamen divinæ largitatis digniſſimum est, ut tanta dona & majora incomparabiliter largiatur; neque enim veri nominis aut rationis largitas ista turpiter ad calculos vacat meritorum, & dignitatum eorum quibus largiri bona data sua intendit, sed potius quid deceat divitias suas, atque magnificentiam attendit. Alioquin nec mundo toti, nec cœlis, nec syderibus, nec elementis, aut aliis creaturis unquam esse dedisset. Quapropter cum tanta sit bonitas profusiva creatoris ex largitione donorum suorum, & decentia hujusmodi, & intendo in hoc quia non aliud in eis quæ bona data sua seu dona recipiunt considerat, vel intendit nisi ut & eam tanta, & talia donare deceat, & illa recipere. Plerique namque incliti reges & principes ex pluribus hominibus serviſque infinitis, & ignobiliſſimis magnos, ac divites efficiunt; non propter hoc quod illi tantis ac talibus digni sunt, sed propter hoc ut ipsi magnificentiam suæ largitatis exerceant, & officium suæ liberalitatis in eosdem adimpleant; quanto magis igitur decet magnificentiam gloriæ creatoris profusivam largitatem in ipsas animas humanas quousque exercere, ut naturalis idoneitas, & habilitas earum exigit & requirit, & prænominata impedimenta non prohibent.

Quod fundamentum ædificio est hoc immortalitas beatitudini.

Amplius quis ædificaturus quam grande permagnificumque palatium non ante ædificium prævidet, & prospicit de fundamento illius, videlicet ut tantæ stabilitatis ac firmitatis sit ut sustentationi sufficiat tam præclari operis & ædificij. Quia igitur naturalia in animabus humanis, & intendo naturales vires sive virtutes fundamentum sunt certiſsimum ejus ædificij quod in præsenti vitâ ædificatur ex gratiarum virtutumque muneribus, ejusque similiter quod est incomparabiliter nobilius atque magnificentius quod ex scientiis quæ gloriæ sunt ædificandus est: necesse est sapientiſsimum artificem, & operatorem creatorem ea firmitate stabilire virtutes naturales animarum humanarum ut tanto ædificio congruant supportando. Non est autem hoc possibile absque firmitate ut prædixi immortalitatis, cum mors ædificium hujusmodi funditus subruat, & mortalitas ad supportandum illud nequaquam sufficiat, & à parte igitur fundamenti quod est naturales vires, & à parte ædificandi operis necesse est juxta prædictos modos divinam largitatem in animas humanas extendi: non enim decenter largus est in domum qui vel in fundamentum, vel aliam quamcumque partem illius fuerit diminutus.

Philosophi multis rebus quæ sunt propter hominem perpetuitatem imponunt.

Amplius & balsamo, & multis aliis ex rebus creatis imponunt philosophi perpetuitatem essendi; cum manifestum sit illa omnia non esse, nisi propter animas humanas, & intendo non nisi ad usus, & utilitates earum: multo fortius igitur est ut animabus humanis sit essendi perpetuitas naturalis. Si enim equus aut aliud quodcumque ex animalibus non est nisi propter usus vel utilitates hominum, qualiter possibile est ut sit perpetuus, & immortalis? homines autem mortales, & vitæ brevis! Nullo modorum enim congruens vel rationi consonum ut causa sit brevioris aut infirmioris esse quam effectus, vel utilitas cujusque rei fortioris, & longioris esse naturaliter quam ipse utens.

Corpora naturaliter immortalia sunt quanto magis animæ.

Quod si fortè quis objiciat de ferro, aut ære, aut alio quocumque hujusmodi quia fortioris esse sunt quam homines, vel eorum corpora; quia ferro, & ære facillimè destruuntur, neque eis valent resistere: & eodem modo, & igne, & aqua, & lapidibus. Respondeo in hoc quod jam declaratum est tibi in tractatu, quem vocavi cur Deus homo, corpora naturaliter immortalia esse, & ab hujusmodi impassibilia, & illæsibilia: si ea quæ ibi audivisti tibi non sufficiunt addam tibi hic & alia. Addendum autem est tibi quod si corpora humana immortalia naturaliter sunt, quod est dicere à morte, & moriendi necessitate naturaliter libera, conveniens est ex necessitate Logicæ consecutionis animas humanas multo fortius immortales esse. Ordine vero naturæ immortalitas animarum proculdubio præcedit immortalitatem corporum, utpote causa illius; manifestum enim est vitam animarum causam efficientem esse corporum. Nec mireris quod largitatem vocavi per quam datur à creatore viribus superioribus animarum humanarum tanquam fundamento cuidam prænominatorum ædificiorum firmitas essendi sive stabilitas; cum creator nec esse, nec aliud quidquam det alicui ex creaturis nisi ex largitate, & gratuitate meraque liberalitate.

PARS VIGESIMANONA.

Ostendit immortalitatem animæ ex parte gloriæ creatoris.

Plus conferunt ad gloriam creatoris animæ humanæ quam corpora per quascũque dispositiones suas.

POst hæc prosequar tibi juxta præmissum ordinem probationes immortalitatis animarum quarum radix est gloria creatoris sive ipse creator in quantum glorioſus. Dico igitur quod gloria creatoris quæ non est nisi ostensio sive evidentia magnificentiæ ipsius ac prælargæ bonitatis ejusdem tanto amplior, tantoque clarior per animas humanas earumque nobiles dispositiones, quam per corpora, & dispositiones eorum, quanto ipsæ & dispositiones ipsarum præstantiores sunt corporibus & dispositionibus illorum. Una autem ex dispositionibus nobilibus earum immortalitas est per quam tanto magnificentior apparet creator, quam per vitam ipsam! quanto largitio immortalitatis largi-

tione vitæ præeellentior est, & hoc est quantum vita perpetua sive vitæ perpetuitas vitâ in quantum vita melior est. Qui igitur immortalitatem negant animarum tanto magis detrahunt gloriæ creatoris quam qui vitam ipsarum negant.

Negare immortalitatẽ animarum est negare gloriã earũ, ex qua Dei laus æterna provenit, sicut etiam ex vindicta impiorum.

Amplius qui immortalitatem negant animarum, negant consequenter & futuram glorificationem earum: quapropter non minus detrahunt creatori quam si negarent gloriam substantiarum nobilium abstractarum. Cum nec pauciores, nec minores gloriæ imo plures, & æquales gloriæ futuræ sint animæ glorificandæ quam sint substantiæ hujusmodi, sunt inquam futuræ tales si immortales sunt animæ humanæ. Quantum autem detrahunt gloriæ ipsius in parte justitiæ ejusdem similiter in præcedentibus audivisti, quanta enim futura sit pulchritudo justitiæ, quantaque laus, & magnificẽtia creatoris ex illa si animæ humanæ immortales sint evidenter apparet ex his quæ præaudivisti. Quantum enim deceat creatorem impios, & contumaces corrigi, quámque pulchrum sit in eos exercere vindictas justitiæ, nemo intelligens permittitur ignorare. *In perditione enim impiorum erit laudatio*, sicut ait sermo propheticus. Quapropter perpetuitas justissimarum vindictarum in animas impiorum incorrigibilium perpetuæ pulchritudinis laudem pariunt creatori. Ipsis autem justis glorificandis tanquam justitiæ amatoribus perennem lætitiam generabit juxta alium sermonem propheticum quo dictum est *lætabitur justus cum viderit vindictam*: In hac etiam præsenti vita licet miserrima quicquid honoris, & gloriæ est creatori ab omnibus honorificentia est cultus ejus, & religiositas. Hujusmodi autem fundamentum, & radix fortissima credulitas sive scientia immortalitatis animarum humanarum. Quapropter eam negare vel destruere proculdubio est illam evertere, & radicitus extirpare, quapropter nec hic, nec in futuro parcunt hujusmodi homines gloriæ creatoris quantum est à parte generis humani.

Prov. 11. 10.

Ps. 54. 11

Negando immortalitatẽ destrui cultum, honorem & regnũ Dei.

Amplius attende, & considera quam enormiter mutilant, seu detruncant regnum creatoris, & gloriam, qui & hic, & in futuro homines, & animas humanas de illo auferunt, cum in solis religiosis evidenter regnet hic; illos enim solos regit, & imperio suo moderatur! mali enim & impij concupiscentiis suis, & aliis passionibus feruntur, & exagitantur instar brutorum animalium, nec ullo moderamine ducuntur. Propter quod dixi creatorem in solis illis regnare quos regit hic, & qui voluntate ejus subditi mandatis ejusdem, & legibus vitam suam moresque componunt. Quapropter in eis solis merito regnare dicitur: in hominibus autem incompositis atque perversis pestes, ut sæpe audivisti, concupiscentiarum suarum regnant, & aliarum brutalium passionum, cum in eis plenissimè dominentur, ipsi quoque mali spiritus in ipsis non immerito regnare dicuntur: quoniam tanquam ipsorum servi voluntates ipsorum, & desiderium implent pro viribus, cum perversitas vitæ humanæ voluntas, & desiderium sit spirituum malignorum cui animales homines totis studiis, & viribus invigilant & insistunt. Manifestum igitur est tibi per hæc quod ignorantia immortalitatis animarum humanarum, & incredulitas ipsius radix est totius inordinationis, & incompositionis vitæ humanæ per quam totaliter benedictus offenditur, & plerumque etiam blasphematur: per hanc etiam religio funditus destruitur, per quam ut prædixi solum Deus altissimus ab hominibus honoratur. Omnis etiam honestas, omnisque pulchritudo virtutum negligitur, nec curatur: & propter hoc futuræ gloriæ fœlicitas amittitur. Manifestum igitur est per hoc in quantum creatoris injuriam, & contumeliam deducit erroneos ignorantia ista, vel incredulitas: in quantum ipsorum perniciem, cum & hic tantam vitæ honestatem auferat, & futuræ vitæ fœlicitatem eis acquirere seu promereri non sinat.

Negare immortalitatẽ unius animæ sanctæ detrahit magis gloriæ creatoris quam negare de omnibus animabus impiorum.

Addam & aliud quod tibi forsitan mirabilius videatur, & dicam quod negare unam animam sanctam, & justam immortalem esse est magis detrahere gloriæ creatoris, quam negare de omnibus animabus malorum ipsas esse: causa autem in hoc est manifesta; quoniam anima una sancta & justa melior est, & magis opus creatoris, quam omnes animæ impiorum. Declaratum etiam est tibi istud alias per hoc videlicet, quod gratia creatoris qua gratam sibi facit animam humanam majus bonum est, & magnificentius creatoris donum, quam naturæ animæ humanæ, & hoc super omnem proportionem, quapropter, ut prædixi, melior est una anima sancta, & justa omnibus animabus impiorum simul acceptis. Quanto autem magis aut magnificentius bonum est quodcumque opus creatoris sive Domini ipsius, tanto magis detrahitur gloriæ ejus à quocumque de ipso negetur: quemadmodum si quis diceret Deum altissimum mundum istum non creasse, aut non dedisse ei esse longe amplius detrahere largitati magnificentiæ illius, quam ille qui diceret ipsum non creasse solem vel lunam: & in tanto amplius, quanto major est gloria ex toto mundo sive creatione ipsius, quam ex sole vel luna, sive creatione alterius eorum: generaliter enim tanto magis detrahitur gloriæ creatoris, quanto majus est quod dedisse negatur.

PARS TRIGESIMA.

Ostendit immortalitatem animæ ex resuscitatione mortuorum.

Hoc ostendit testimonio poëtarũ & prophetarum veteris legis.

POst hæc autem aggrediar stabilire immortalitatem animarũ humanarũ per testes, & testimonia à sensu ipsarũ animarũ, quibus datum est sentire vitam suam post mortem corporum suorum: & intendo sensum istum interiorem, ac spiritualem, quo unaquæque animarum humanarum sentit se esse, se vivere, se gaudere, se justam esse, quorum nullum aliquo ex sensibus particularibus sentitur: animas autem non solum semetipsas post mortem corporum suorum, sed etiam alias cognoscere sive cognovisse certissimum ex testimoniis historiarum non solum gentilium, sed etiam Hebræorum, & potissimum christianorum. Quis enim historiam Romanorum vel ad modicum legit qui non legit in eis patrem Romanorum descendisse ad inferos, & ibi vidisse animam patris sui, & locutum fuisse cum ipsa? & hoc proculdubio fuit ante urbem Romam conditã: filius enim illius qui ad inferos descendisse dicitur urbem illam condidit. Qualiter autem illuc descenderit, utrũ scilicet in visu, aut in visione, aut in corpore hoc supersedeo declarare; nec volo multum insistere sermonibus Poëtarum, qui ex majori sui parte fabulis vanissimis refertissimi sunt. In gente vero Hebræorum puer unus per unum ex prophetis gentis illius suscitatus narratur, & restituta anima illius corpori suo, quæ nisi vixisset post mortem corporis, nec restituta videretur; novam vero animam illi corpori creatam, & datam nullo modorum possibile est; cum ipsa anima pueri illius certissimè recordaretur se redijsse, atque reminisceretur multorum ex his quæ ante mortem corporis sui gesserat in illo. Ad resurrectiones vero mortuorum quæ in gente christianorum penè innumerabiles factæ sunt veniam, quoniam nullum dubitationis relinquunt vestigium de vita animarum post mortem corporum.

De reſuſcitatione Lazari, & aliis reſſuſcitationibus ſive apparitionibus mortuorũ. Jo 11.14.

Per ipſum quippe legiſlatorem chriſtianorum mortuus unus quatriduanus reſſuſcitatus eſt ad vocationem ejus de monumento, de quo vocatus ſtatim prodijt ligatus manus & pedes inſtitis, qui & poſtea multis annis vixit, & Epiſcopale officium exercuit. Dicet-ne aliquis erroneus novam animã creatam fuiſſe in corpore illius, & non potius redditam corpori illi fuiſſe priorem. Præſertim cum anima illa redditam ſe vitæ iſti, & corpori ſuo certiſſimè ſciret, & ſorores ſuas cum quibus diu converſatus fuerat, abſque ulla dubitatione cognoſceret, & cognoſceretur ab eis: cujus ſi alia anima eſſet nihil omnino iſtorum vel ipſi, vel ſororibus ejuſdem factum fuiſſet: novus enim homo eſſet indubitanter, & nihil ad eum de mulieribus illis pertineret. Ipſe autem certiſſimè ſciebat cum illis ſe fuiſſe annis plurimis converſatum. Affuerunt huic reſurrectioni multi Judæi qui cum eſſent inimici fidei chriſtianæ ſtupore tanti miraculi ad fidem & religionem chriſtianam converſi ſunt. Reſſuſcitati ſunt multi in eadem gente chriſtianorum qui & de vita alia, & de animabus charorum ſuorum multa hominibus annunciaverunt, & ſtatum charorum ſuorum quis, aut qualis eſſet, & quibus ſuffragiis, vel auxiliis indigerent, & propter quas etiam cauſas ſive peccata in igne purgatorio detinerentur patefecerunt.

Reſſuſcitatio Trajani & ſalus animæ ejus precibus ſancti Gregorij.

Per hujuſmodi vero ſuffragia liberatio eorum facta multotiens poſtmodum revelata eſt. Memoriter autem tibi tenendum eſt de ipſo Rege & Imperatore Romanorum, qui mundo toti terreno dominabatur, & qui precibus cujuſdam ſancti Pontificis ſuſcitatus à morte corporis, & anima ejus educta ab inferis, atque corpori ſuo reſtituta, qui poſt reſſuſcitationem multis annis vixit in ſæculo iſto, & pœnitentiam agens de vitiis ſuis, & peccatis idolatriæ in quibus vixerat, factuſque chriſtianus miſericordem ſibi placavit creatorem, fineque optimo conſummavit vitam ſuam. De quo dubitandum non eſt quin multa narraverit de his quæ apud inferos ſenſerat & viderat, & de aliis quæ ad vitam animarum poſt corpora pertinent.

Quod credendum ſit reſſuſcitatis hominibus.

Quia igitur de his quæ ſunt vel fiunt, vel facta ſunt in India, & Armenia, & Britannia, cæteriſque longinquis regionibus teſtimoniis eorum creditur qui ibi fuerunt, eaque viderunt: ſic & redivivis, ſive reſſuſcitatis hominibus credendum de his quæ in ſæculo altero ſe vidiſſe teſtantur. Cur enim non creditur animabus redivivorum ſeu reſſuſcitatorum hominum de his quæ in vita altera cognoverunt, & potiſſimum de ipſis, præſertim in his quæ ignorare nullo modorum potuerunt? Se enim eſſe vel ſe vivere, ſicut jam feci te ſcire, nulla anima, nulla ſubſtantia intelligens permittitur ignorare.

Alioquin fides omniũ hiſtoriarum periclitabitur.

Amplius ſecundum errorem iſtum evacuabitur omnium hiſtoriarum fides, atque credulitas: & propterea antiquitatum ſeu rerum antiquarum nulla erit apud poſteros memoria ſive credulitas. Si enim non eſt credendum hominibus qui res hujuſmodi ſcripſerunt, utpote qui eas viderunt, & certiſſimè cognoverunt. Aliis autem de hujuſmodi minimè credendum eſt utpote rerum illarum ignaris, profecto nulli generi hominum in parte iſta credendum erit, quia fruſtra, & vanè ſcriptæ ſunt omnes antiquitatum hiſtoriæ, cum omnino credendum non ſit ſcriptoribus earum.

In qualibet ſciẽtia credendum fidei, & experientiæ priorum.

Amplius in omni arte, omni doctrina, & in omni diſciplina accipiuntur quædam à ſenſu, non dico à ſenſu ſingulorum, ſed ſolum eorum qui in rebus philoſophicis experimentum, vel plura de eis acceperunt, ſicut vides in ſcientiis Aſtrologiæ & Medicinæ, ubi à prædeceſſoribus ſuis poſteri medicorum, & aſtrologorum plurima acceperunt credenda experimentis, & conſiderationibus eorum, ſicut manifeſtum eſt tibi de Ptolomeo philoſopho qui conſiderationibus Abrachi à ſenſu ejuſdem acceptis credidit: & proprio etiam ſenſu ſuo acceptis ipſe Ptolomæus poſteris credendum relinquit, & ſcriptas in libris ſuis tradidit. Qualiter igitur in iſta ſcientia de anima tam certis experientiis, & indubitabilibus teſtimoniis non creditur?

Credẽdum proinde eſſe libris hiſtoriarum ubi talia miracula referuntur.

Quod ſi legere tibi licuerit, & libuerit libros hiſtoriarum in quibus narrantur & miranda, & ſalutari eruditione pleniſſima, audituque jocundiſſima miracula, audies tibi de altera vita, & ſæculo altero, & partibus ipſius, atque de his quæ ibi fiunt profunda & occulta, & philoſophicis inveſtigationibus nullatenus attingenda. Audies inquam de ſuppliciis damnatorum animarum, de purgationibus, & liberationibus earum quæ ibi ſub ſpe obtinendæ fœlicitatis, & gloriæ quam ſanctæ à Deo vocatæ abſtractæ ſubſtantiæ jam poſſident, in regione purgatoria detinentur. Audies ibidem de gaudio, & gloria animarum humanarum quæ ad cõſortium hujuſmodi ſubſtantiarum aſſumptæ ſunt diſcere ibi quæ & qualia ibi ſint. Quod ſi quis hiſtoriis hujuſmodi credendum non dixerit, vel non eſſe credendũ putaverit, non video cujuſmodi teſtimoniis: vel crediderit, vel credendum eſſe opinari poſſit. Non enim invenire poteſt vel certiores, vel veraciores ipſis animabus quæ illic fuerunt, & inde ad vitam hujus ſæculi redierunt; majori namque luce, & certitudine neceſſe eſt clareant, quam in carceribus corporum, & vitæ præſentis tenebris obtinere potuerunt.

Credẽdũ eſt teſtib' illis qui nec mẽdare, nec ignari eſſe eſſe poſſunt in rebus hujuſmodi.

Tota namque iſta præſens vita velut nox quædam cum multiplicibus tenebris involvens hic viventes: quapropter cum ex hac vita tranſeunt quaſi creſcit eis lux, & veritas rerum quæ nocte iſta operiebatur luceſcit eiſdem, & propter hoc abunde vident, poſtquam nox iſta eiſdem tranſivit, juxta ſermonem authenticum, qui in lege chriſtianorum ſcriptus eſt *videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.* Quapropter verum eſt quod prædixi, quia nec veriores, nec certiores teſtes de rebus hujuſmodi inveniri poſſunt: certiores quidem propter præſentiam veritatis rerum hujuſmodi; veriores vero quoniam certiſſimæ ſunt animæ hujuſmodi quanta mala quæ ſupplicia reddat creator optimus, & juſtiſſimus mendacibus, utpote quæ illa tanquam præſentia conſpiciunt: quapropter illa maximè reformidant; & ideo mentiri minimè audent, præſertim de rebus, de quibus nemo mentitur ſine injuria perennis creatoris; tales autem ſunt vitæ animarum poſt corpora, aliaque quæ in præcedentibus tibi nominata ſunt abſque ulla dubitatione. Quod ſi dixerit quis quia teſtes hujuſmodi multum de longinquo veniunt, & de rebus ignotiſſimis teſtimonium perhibent: verum utique dicit; ſed quia inde veniunt, & mentiri nullo modorum volunt, & rebus de quibus teſtificantur proximi, & viciniſſimi fuerunt, credendum eſt eis utpote teſtibus de ſcientia, de certitudine, & de viſu. *1.Cor.13.*

PARS TRIGESIMAPRIMA.

Oſtendit immortalitatem animæ ex teſtimonio SS. & Prophetarum.

Viſio prophetica ſublimior eſt cognitionibus philoſophicis.

ADducam autem teſtes alios ex proximo omni exceptione majores tam vitæ ſanctitate quam ipſarum rerum certitudine. Hi autem ſunt quos irradiat ſplendor propheticus, & quos exceſſus mentis, qui extaſis dicitur, elevat, quos ad ſe rapit præſentia rerum ſublimium occultarum, & ſpiritualium, quibus & datur eſſe in ſpiritu. Loquar igitur aliqua de iſtis quatuor, & dicam in primis quod

quod ſplendor propheticus viſio eſt longe ſublimior atque nobilior cognitionibus atque ſcientiis philoſophicis, & eſt divinæ irradiationis lumen, ſive illuminatio: imo & revelatio occultorum ſive abſconditorum, quæ lumine intellectus aut ſenſus humani videri vel cognoſci non poſſunt. Propter quod & revelatio non immerito dicitur tanquam relatorum develatio, ſive detectio: viſio namque per anthonomaſiam, ſive præcellentiam videndi nominata eſt; propter quod & qui nunc propheta dicitur vidēs antiquitus dicebatur, quoniam quantum ad res prophetales, videlicet quæ ſolo ſplendore prophetico videbantur ſoli prophetæ videntes erant, & adhuc ſunt: cæteri vero homines vel non videntes, vel cœci comparatione hac non immerito habendi ſunt.

1. *Reg.* 9. 9.

Comparatio prophetarum cum hominibus acuti viſus.

Quemadmodum igitur nonnulli ex hominibus, & pilos gracillimos, & fila tenuiſſima videre prævalent acumine viſus ſui. Qui autem vel hebitudine, vel groſſitie viſus ſui talia videre non poſſunt, & propter hoc quantum ad ea illi videntes, hi vero cœci non irrationabiliter reputandi ſunt: ſic ſe habet de prophetis ad cæteros hominum, cæteris namque hominibus inviſibilia prophetis viſibilia ſunt. Quemadmodum igitur hominibus acuti perſpicuique viſus de rebus quæ ſolis illis viſibiles ſunt, & creditur ab omnibus, & indubitanter credendum eſt: ſic ſolis prophetis de rebus prophetalibus.

Quib⁹ proinde in reb⁹ propheralibus credendum eſt, ut minus perſpicaces, & cœci credunt oculatioribus.

Quod ſi quis dixerit, & propter hoc recuſat credere prophetis de rebus hujuſmodi, quia ipſe non videt, nec videre poteſt illas, neceſſe habet hujuſmodi homo non credere hominibus acuti viſus de rebus quæ illis ſolis viſibiles ſunt; & deveniet res per hanc viam ad hoc ut cœci nec credant, nec credere debeant de rebus viſibilibus: nos autem videmus evidenter inceſſanter quia cœci de rebus hujuſmodi non ſolum credunt videntibus, ſed etiam cœcus unus comiti ſuo credit de viis, & viarum diſcriminibus, illumque ducem habet, & ducatu ejus utitur quocumque ierit, utitur & ducatu baculi ſui per tactum qui ſenſus in eo læſus non eſt, credit igitur ſenſui tactus qui alios de rebus hujuſmodi ſibi conſulere non poteſt: quia igitur nemo niſi inſani capitis dicere audet videntibus non eſſe credendum à cœcis, nemo dicere debet non eſſe credendum prophetis de rebus prophetalibus à cæteris hominibus, cum illi ſoli videntes evidenter ſint, in rebus hujuſmodi, cæteri autem hominum cœci. Porro res prophetales ſunt altera vita, ſæculumque altius, ſæculumque infimum quod eſt inferius, reſque hujuſmodi ſæculorum, & vitæ, ſic & eventus rerum futurarum maximè quæ ad gubernationem hominum, & rerum humanarum pertinent.

Credēdum etiam eſt prophetis propter eorum ſanctitatem.

Quantum autem prophetæ cæteris hominibus, & vitæ ſanctitate, & ſapientia divinali promineant atque præfulgeant, atque profulſerint, nemo dubitat qui nomine hominis dignus ſit. Ipſi enim ſemper fuerunt duces populorum rectè ambulantium, prophetici viſus lumine ac ſplendore in via merum ducatum eis tanquam cæcis præbentes: propter quod rectè abſque offendiculo ambulaverunt quamdiu in ducatu hujuſmodi perſtiterunt: recedentes autem à ducibus hujuſmodi, & ducatu eorum tanquam propriis tenebris ſemetipſos committentes in omnia offendicula, in omnia errorum devia inciderunt, & aberraverunt. Quia igitur manifeſtum eſt tibi quæ & qualia prophetæ teſtificati ſunt, & de vita animarum poſt mortem corporum, & de futuro judicio univerſali; patefactum eſt tibi conſequenter quia illa abſque ulla dubitatione tantorum teſtium aſſertionibus credenda ſunt. Qualiter vero fiant irradiationes hujuſmodi videlicet perfectionis ſplendores, in tractatu de ſubſtantiis abſtractis nobilibus, ut poſſibile fuit, jam declaratum eſt tibi.

PARS TRIGESIMASECUNDA.

Quid eſt exceſſus mentis, & qualiter accidit.

Quid ſit extaſis.

VErum de extaſi quia nihil ibi locutus ſum, vel alius cujus ſermones ad me pervenerit, loquar hic aliqua de ipſa ſecundum datum divinæ dignationis. Hæc dicam quod extaſis exceſſus eſt mentis juxta nominis ipſius interpretationem, & propria elevatio mentis humanæ ſupra ſe, quaſi in altitudine quadam: unde & ſe, & ſua, & de aliis tanquam ſub ſe videat juxta ſermonem propheticum quo dictum eſt, *Gaudebit ſolitarius & tacebit, quia levavit ſe ſupra ſe*, tanquam in altero quodam conſtitutus unde in ſe, & in aliis videat propter quæ ſolitarius tacere debeat, quem ſenſum alius ſermo propheticus cōfirmare videtur quo dictū eſt, *Ego autem dixi in exceſſu mentis projectus ſum à facie oculorum tuorum.* Pro eo namque ſtatu in quo peccator deo odibilis & abominabilis fuerat, affectuque creatoris indignus, hoc dixiſſe videtur: hujuſmodi namque ſtatum, & creatoris adverſus ſe indignationem nemo videt, niſi ſuper ſemetipſum levatus, & tanquam ex alto ſe proſtratum, & projectum in imo peccatorum ſuorum reſpiciens & cognoſcens. Certum namque eſt ex hiſtoriis Hebræorum prophetam iſtum non ſolum ſemel, ſed etiam pluries graviſſimè peccaſſe, & creatorem multipliciter offendiſſe, ubi tamen eum non deſpexit creator benigniſſimus, quin potius reſpexit eum, & illuminavit hujuſmodi mente quovſque mente exceſſit, ut quæ audiviſti de ſeipſo cognoſceret.

Thren. 3. 8.

Pſ. 30. 23.

Peccata tenebræ ſunt, & ſordes viſum interiorem occludentes.

Cum enim vitia, & peccata tenebræ ſint, & ſordes viſum interiorem ac ſpiritualem occludentes, ita ut nec ſe videri permittant, nonniſi divinæ gratiæ lumine illuſtratus peccator vel ſe, vel illa in eo ſtatu videre prævalet, neque adverſus creatoris indignationem, quam vocat hic projectionem à facie oculorum ipſius, tanquam faciem ſuam & oculos ab illo creator averterit fœditates, & abominationis illius afflatum ferre non ſuſtinens, vel potius ipſum peccatorem pro illis. Propter quod dixit idem propheta loquens ad creatorem, *averte faciem tuam à peccatis meis*, & non dixit averte faciem tuam à me, ſed potius à peccatis meis propter quæ illam avertis à me.

Pſalm 5.

Quæ eſt cauſa extaſis, ubi de ſtupore, & attonitione, & raptu.

Si autem quærat unde, & per cujus cauſam fiant hujuſmodi exceſſus. Reſpondeo quia nata eſt anima humana per ſigna rerum rapi ad illas; quantoque res quarum ſigna veniunt in ipſam majores atque nobiliores, magiſque inſuetæ fuerint, tanto magis ac vehementius rapi ad illas, & inde ſunt ſtupores & attonitiones. Stupores non ſunt niſi vehementes admirationes: attonitiones vero ſunt per quas adeo ſeorſum fiunt animæ humanæ ab aliis rebus, ut nec coram poſitas illas videant, aut aliter ſentiant inter ſe colloquentes homines, aut alia coram eis agentes, & quid dicatur, & quid agatur omnino attendere nequeant hora illa: & ſi diligentius conſideres; quidam quodammodo raptus ſunt omnia hæc. Differunt autem quoniam raptus non eſt abſque nova illuminatione: attonitio vero ſola abſtractio eſt à ſenſibus, & cogitatibus: attoniti namque nihil ſentiunt vel cogitant in hora attonitionis hujuſmodi, ſed ſunt tanquam patientes ſpaſmum quemdam ſpiritualem.

Exceſſus eſt quædam ebrietas mentis.

Debes autem ſcire quia exceſſus mentis propriè dicitur contra menſuram humanæ poſſibilitatis ſicut inſinuat ſermo authenticus qui in lege chriſtianorum ſcriptus eſt quo dicitur *ſive mente excedimus*

Deo sive sobrij simus vobis, 2. ad Corinth. cap. 2. Sobrietatem cõtra ponens evidenter excessui mentis : tanquam excessus mentis ebrietatis species quædam quodammodo sit, & ebrietati corporali assimiletur. Ebrij namque non solum ex sensu proprio vident, vel loquuntur; sed magis ut vulgariter dicitur ex vino. Extra sensum igitur proprium videre sibi videntur atque loquuntur, & propter non sobriè sive commensuratè quod est dicere juxta mensuram proprij sensus, sed etiam longe ultra, vel supra. In hoc igitur assimilatur ebrietati, videlicet in excessu mensuræ ! differt, quia non nisi veritatem vident vel loquuntur qui mente excedunt. Ebrij autem quodammodo, & mente capti sive mente alienati aliena, & deliramenta vident atque loquuntur. Intellexit igitur vir iste sanctus, & sapiens in sermone suo præmisso quod *si mente excedimus, Deo mente excedimus & loquimur*. Quod est dicere si limites aut mensuram humanæ possibilitatis vel videndo, vel loquendo excedimus, Deo hoc facimus. *Si vero sobrij sumus* quod est dicere si scientiam nostram, atque sermones ad mensuram humanæ possibilitatis, atque capacitatis restringimus, hoc vobis facimus condescendentes parvitati capacitatis vestræ. Quemadmodum nutrices balbutire consueverunt cum parvulis suis, quos nutriunt, utpote rectos, & perfectos sermones intelligere vel capere non valentibus.

Potest etiã dici recessio qũædam à mente propria.

Quod si quis dixerit quod excessus mentis cessio vel recessio est à mente propria seu sensu proprio, non irrationabiliter dicere putandum est, neque consuetudo est verè aut rectè philosophantium est de nominibus aut nominum etymologiis decertare, vel corrixari.

PARS TRIGESIMATERTIA.

Quod ex vehementi amore accidit animæ raptus sive excessus mentis.

De discrimine raptus à morbo quodam amoris.

DE raptu aliqualiter latius vel perscrutatius loqui conveniens est, & præsenti tractatui expediens. Debes igitur reminisci eorum quæ incessanter experiris : vides quod amor quidam raptus est sicut ille qui dicitur, morbus eros, qui & morbus vehemẽtissimus est, quo qui amat adeo raptus est ut præter mulierem quam sic amat aliud cogitare difficile permittatur. Differt autem à raptu de quo hic intenditur, quoniam amor hujusmodi furor est, & mentis alienatio gravissima. Iste autem raptus directio est, & illuminatio mentis nobilissima : in hoc tamen assimilatur raptibus hujusmodi. Quoniam per ipsum rapiunt res nobiles atque sublimes animas humanas à seipsis, & aliis totam earum sollicitudinem in se transferentes, seu conferentes : ita ut hora illa animas humanas totaliter occupent, & in se suspensas detineant.

Quod animæ nostræ rapiuntur à rebus divinis eo fere modo quo ferrum à magnete.

Si quis autem quærat utrum natura, vel voluntate, an violentia ferantur animæ humanæ in res hujusmodi ? Respondeo in hoc quia natura animarum hæc est ut à talibus recipiantur, & in eas ferantur, cum eis appropinquaverint : exemplum autem declarans istud est in rerum etiam insensibilium pulchritudinibus atque suavitatibus, de quibus nemo ignorare permittitur quin in eas ferantur, & rapiantur animæ humanæ, eisque penè inseparabiliter adhæreant. Verum hoc est ex originali corruptione quæ tanquam natura in eis inolevit, pariter & inhæsit. Est aliud exemplum de ferro, & lapide magnete vel adamante, qui ferrum ad se sic attrahunt & rapiunt : sic res sublimes & nobiles animas humanas naturali quodam amore in se rapiunt, cum eas juxta antedictum modum appropinquaverint. Tertium exemplum do tibi de creatore cujus pulchritudinem atque suavitatem si animæ humanæ existenti in corpore intueri liceret à corpore illam omnino abstraheret, & in se totaliter raperet. Propter quod ipse creator dixit in lege Hebræorum, ut alibi jam audivisti, *non videbit me homo & vivet*. Gaudium enim visionis istius mortalitas hujus vitæ non sustinet. *Exod.* 33.

Ex raptu colligit immortalitatẽ animæ.

Apparet igitur evidenter ex his quod naturalis motus spiritualis est animabus humanis à corporibus suis ad hæc : quapropter impossibile est eas inseparabiliter infixas esse, sive alligatas corporibus suis, præsertim in hoc statu, cum etiam ea deserere, & ad res antedictas ab ipsis corporibus fugere natæ sint, morte etiam corporum nonobstante. Si autem immortalia essent corpora, & impassibilia longe minus obsisterent raptibus hujusmodi, & longe minus in semetipsis tenerent humanas animas naturaliter aptas seorsum fieri à corporibus, etiam sine læsione, aut etiam morte corporum, sicut requirit præsentis mortalitatis miseria : sive absque læsione ipsorum si corpora humana libera totaliter essent ab hujusmodi miseria. Manifestum igitur est eas non esse sic alligatas corporibus ut mortem ipsorum mors sequatur illarum, vel etiam læsio læsionem quantum ad esse, cum esse earum evidenter augeatur, & melioretur, atque illustretur ex hujusmodi elongatione, sive separatione à corporibus, cum evidenter & magis vivant in statu raptus, quam in statu contrario : deceat autem eis quantum ad istum vivendi modum, cum reversæ sunt ab hujusmodi statu ad corpora ; quia vita eorum, & obscurior, & miseriis magis obnoxia.

Quoniam esse in corporib' quale nunc habent animæ contrariũ est raptui illarum innaturale est adeoque separabile.

Amplius si rapi sic est eis naturale, motus contrarius qui est reversio ad corpora est eis innaturalis alterutra duarum causarum videlicet aut propter ineptitudinem corporum, per quam prohibentur vel saltem impediuntur operationes illæ sublimes, atque nobiles, atque irradiationes quas operantur, & recipiunt in ipso raptu. Aut propter hoc quoniam reversio hujusmodi motui raptus contraria est, utralibet autem dicatur manifestum est quod esse in corporibus, quale habent in eis tempore præsentis miseriæ, innaturale est eisdem ! Omne autẽ innaturale innaturaliter separabile est ab omni eo cui innaturale est ; quapropter esse hujusmodi separabile est ab animabus humanis, & animæ ab illo : est igitur eis esse sine illo : quapropter vel extra corpora, vel in corporibus contrariæ conditionis, & status sicut sæpe audivisti.

In quo differat raptus ab illo recessu animarum à corpore propter merum terribilium.

Debes autem scire ex eis quæ præcesserunt quia quidam recessus à corpore sit animabus humanis interdum à rebus terribilibus, à quibus timore vehementi deterritæ quasi fugientes colligunt semetipsas ad se, ita ut solitudinem, & gubernationem corporum deseruisse videantur. Quemadmodum paterfamilias sibi tremens ignem aut gladium fugit deserens domum suam, & recipiens se in penitiorem partem ipsius, aut alicubi extra. Verum raptus non est fuga hujusmodi ; sed potius insecutio rerum nobilium, & motus ad illas quarum appropinquatio, seu apparitio animas humanas sic abstrahit ab illis, & in se rapit. Possibile tamen est, & interdum accidit etiam quod fuga ista etiam animam humanam approximet, & conjungat regioni lucis spiritualis, quemadmodum evenit fugientibus quod in loca veniunt, & rebus appropinquant ad quas non ex intentione vel proposito movebantur. Solum enim recessum, & effugium intendebant à rebus terribilibus, non autem acquisitionem rerum hujusmodi vel locorum ad quæ vel ad quas per fugam venerunt. Accidit igitur revelatio, & divinatio tanquam à casu, quoniam præter intentionem prorsus.

Quod quibusdã ægris

Propter hoc quibusdam ægris ex apparitionibus rerum

rerum terribilium, vel ipſa gravitate ægritudinum, tanquam ſi animæ eorum impedirentur, & expellerentur aliquantulum à corporibus ſuis, regioni lucis ſtatim approximant, & ingeruntur, indéque ſunt eis revelationes, & divinationes: ſicut ſenſuerunt nobiliores ex philoſophis Latinorum. Vicina etiam exiſtentia quibuſdam morte corporum ſimilia ſunt propter approximationem ad regionem lucis: proxima enim eſt corporibus humanis à parte ſuperiori regio hujuſmodi: & propter hoc ad modicum elevantur vel irradiantur ab illa, & quidam quidem continuo, quidam vero cum interpellationibus alienationum, & hoc videbis in quibuſdam melancolicis, & quibuſdam aliis ægris qui à tanta ſublimitate ſermonum loqui incipiunt ut ſermones eorum prophetici videantur. Statim autem ita deſcendunt quaſi aſcendentibus fumis ad cerebrum in alienationes inundinantiſſimas, & ridiculoſiſſimas.

Quare prophetæ in ſuo raptu neſciant an in corpore an extra corpus fiat *Pſ.* 143. 5.

Quidam vero continuo, & abſque interpellatione alienationum, ut propter hoc ſublimia, & diſerta, & interdum prophetica loquantur. Cum autem juxta ſermonem propheticum *ab alto fuerit emiſſa mutatio.* Tunc fit raptus animarum quem dixi, irradiatione deſuper adveniente rapiente animas humanas ipſis ignorantibus utrum ſpiritualiter tantum an etiam loco rapiantur: ſicut dixit ſapiens ille, & ſanctus ac doctor egregius in gente ac lege chriſtianorum loquens de raptu ſuo quo raptum ſe dixit uſque ad tertium cœlum. *Scio*, inquit, *raptum*

2. *Cor.* 12. *hujuſmodi hominem uſque ad tertium cælum: & utrum in corpore vel extra corpus neſcio, Deus ſcit.* Cauſa autem ignorantiæ ipſius eſt quia utrolibet modo raptus hujuſmodi fieri poſſunt. Quemadmodum enim navigantibus ipſa terra ad quam appropinquant moveri ad ipſos eis videtur. Sic res quæ per hujuſmodi irradiationes quaſi præſentes efficiuntur per hujuſmodi raptum venientibus, vel poſſibile eſt ut ipſis videatur quod res hujuſmodi quaſi per translationem localem appropinquant: & propter hoc localiter rapti etiam ad eas ſibi videri poſſunt. Poteſt etiam fieri ut ipſæ res ad eos quaſi per tranſlationem localem appropinquaſſe videantur.

Quod & hoc cognoſcere poſſent ſi attendere vellent.

Quod ſi quis quærat qualiter vir tantæ ſapientiæ, & prophetici ſpiritus ſe ignoraſſe dicit an in corpore, an extra corpus raptus fuerit. Reſpondeo in hoc quia facile fuit tantæ ſanctitatis tantæque ſapientiæ viro iſtud cognoſcere, ſi in hoc attendere voluiſſet Non autem judicavit ſcientiam hujuſmodi neceſſariam eſſe vel ad magnificandum creatorem, vel ad ædificationem, & ſalutem hominum quibus duobus finibus totum intendebat, totumque ſcribebat, &c.

Quod anima in raptu clare & nude intuetur ipſas res.

Sciendum vero tibi eſt quia tanta eſt claritas irradiationis in raptibus hujuſmodi, ut ipſa mens quæ ſic rapitur res ipſas quæ ſibi oſtenduntur tanquam præſentes ſibi videat, & interdum cum eis ſive in medio earum eſſe ſibi præſentialiter videatur: propter quod raptum ſe fuiſſe dicit uſque ad tertium cœlum. Raptus autem dicitur viſio, ſeu revelatio hujuſmodi propter ſolutam abſtractionem à ſenſibus corporalibus, & ab aliis ſollicitudinibus ſeu cogitationibus, ſubitamque apparitionem rerum in eo viſarum. Sicut autem præter motum localem revertitur à raptu hujuſmodi mens humana ad ſenſus corporis, & ad videnda ſenſibilia; & hoc ſubito, & non in tempore: ſic & ab hujuſmodi ſtatu per ſubitum raptum aſcendit ad videnda ea quæ ſibi per raptum hujuſmodi revelantur. Ex quo apparet ipſam eſſe tanquam in horizonte cõmuni duorum mundorum naturaliter ordinatam, ſeu conſtitutam, & in libera ipſius voluntate naturaliter eſſe poſitum utri iſtorum mundorum duorum ſe accommodet vel applicet. Verum originalis corruptionis depreſſio alligatam eam detinet corpori, & incurvatam ad mundum ſenſibilium, quouſque ut ad mundum intelligibilium levare ſe non poſſit niſi adjuta vel viſitatione ab altiſſimo, ut audiviſti, vel aliis occaſionibus, quas prædixi Et inſinuavit hoc ſermo Mercurij philoſophi, Ægiptij quem prædixi, quo & ipſe dixi, quia animam detinet corpus aut avertit abſtorto collo, in quo rectè ſubintelligitur, ne erigere ſe, & extendere valeat in mundum intelligibilium, quem & regionem lucis nominari ſæpe audiviſti.

Eſt argument. p. 35 in Cod. Carnot.

PARS TRIGESIMAQUARTA.

Quid eſt eſſe in ſpiritu, & qualiter evenit?

Eſſe in ſpiritu in quo differat à raptu *Par* 36 *in Cod. Carnot.*

ESſe vero in ſpiritu per intentionem qua eſt eſſe in ſpiritu non differt à raptu, & quantum ad ipſam infuſionem ſplendoris, ſive revelationis unũ prorſus eſt: verum cum intentio hæc, quâ nominatur eſſe in ſpiritu nihil de abſtractione à ſenſibus, nihil de motu vel ſpirituali, vel corporali nobis inſinuet, niſi fortè ex conſequenti, per hoc videlicet quod animæ humanæ dum eſt in corpore, non eſt poſſibile ut ſit in ſpiritu, quin fiat ei hujuſmodi abſtractio à ſenſibus, & motus qui dicitur raptus. Quia igitur eſſe in carne vel corpore prout contrarium eſt ei quod eſt eſſe in ſpiritu, & propter hoc animæ humanæ eſſe in tenebris quantum ad viſionem occultorum quæ per Dei altiſſimi ſpiritum revelantur; conſequens eſt evidenter quia eſſe in ſpiritu non eſt niſi eſſe in luce ſpirituali, & tanquam in quodam die qui ex ſpiritus irradiatione illuceſcit. Quapropter eſſe in carne per modum contrarium & intentionem, non eſt niſi eſſe in quadam nocte ſpirituali in qua apparere, & videri non ſinuntur occulta hujuſmodi. Seorſum igitur à carne revera eſt qui eſt in ſpiritu quocumque modo hoc ei factum ſit: & propter hoc manifeſtum eſt ſpirituales ſubſtantias abſtractas quas malitia non obtenebravit ſemper eſſe in ſpiritu, & hoc eſt dicere in luce hujuſmodi ſpirituali. Debes autem ſcire quia irradiationes iſtæ ſecundum datum efficiuntur, & beneplacitum creatoris: & intendo ut juxtà beneplacitum ſuum, & quantum voluerit, & qualem voluerit illuminationem irradiet in quam animam voluerit. Interdum enim adeo nudam ab omnibus obumbrationibus figurarum illam emittit ut res ipſas ad nudum, provt ſunt, oſtendat: interdum autem ſub velamentis figurarum, nonnunquam etiam cum tantis obſcuritatibus ænigmatum illas involvit, ut nonniſi nova prophetici ſplendoris illuminatione intelligi valeant. Sicut evidenter apparet in prophetia prophetæ illius Hebræorum qui in Babylone prophetavit, & vocatus fuit Ezechiel: in expoſitione namque primæ viſionis ipſius & Hebræi, & Latini, & nonnulli philoſophi non mediocriter laboraverunt, nec tamen quouſque in hoc profecerunt ut ſaltem ſatisfacerẽt ſtudioſis. Cauſæ enim diverſitatum iſtarum videlicet propter quas nunc clarè, nunc obſcurè, nunc inexplicabiliter, & involutè hominibus placeat creatori veritatem ſecretorum ſuorum loqui prophetas ſuos apud ipſum ſunt, & intendo ei ſoli notiſſimæ.

Oſtendit quæ & ibi eſt regio lucis in qua videt anima quando eſt in ſpiritu. *Eſt argumentum par.* 37 *in Cod. Carnot.*

Si quis autem quærat de regione lucis quæ ſit; ubi, & an corporalis ſit habens amplitudinem, & ſpatioſitatem corporalem? Reſpondeo in hoc quod cœlum empyreum ultimum ac nobiliſſimum quod eſt habitatio ſanctorum ac beatiſſimorum ſpirituum necnon & ſanctarum ac beatiſſimarum animarum quæ jam in conſortium ipſorum vel aſſumptæ, vel receptæ ſunt, vel in poſterum ſunt aſſu-

mendæ. Merito igitur regio lucis est habitatio hujusmodi quam sol justitiæ, & intelligentiæ, Deus videlicet ac Dei filius continua irradiatione sua splendificat, quam & beatissima lumina, & radiantissima prænominatorum civium perpetuo inhabitant. Ibi igitur est dies continuus plenus luminis & ardoris, quem neque nubes, neque nubilum vel ad modicum obscurat, neque nox abscondit. Est regio luminis ipse creator luminosissimus ac præfulgidus. Tertio vero regio lucis intelligitur status irradiationis hujusmodi, sive ipsum lumen irradiationis istius.

Quod Deus non in solo empyreo, sed ubicúque certas irradiationes immittat.

Cum enim in omni parte terræ certæ fiant à creatore irradiationes hujusmodi non est arctanda luminositas creatoris ad lucendum in una regione sola, & illuminationes hujusmodi lucis in una regione sola faciendas. Quamlibet igitur insulam vel aliam totius terræ partem facit creator lucis seu luminis, cum in qualibet terræ parte pro beneplacito suo lumen istius intelligentiæ, & solem justitiæ illucere, & sic diescere facit animabus pro solo suæ beneplacito voluntatis. Hoc autem inde evidenter apparet quod in tam multis regionibus & viri, & mulieres prophetasse, aliisque prædictis irradiationibus illuminati inventi sunt, & usque hodie inveniuntur.

Quid ad immortalitatem animarum cognoscendâ conferant irradiationes istæ?

Si quis autem quærat qualiter adjuvantur ad stabiliendam vel cognoscendam immortalitatem animarum humanarum per istas antedictas irradiationes. Respondeo in hoc quia quemadmodum in omnibus doctrinis, & disciplinis adjuvamur testimoniis, & experientia sensuum, sic & hic: à sensu enim animarum quibus istæ irradiationes fiunt ostenditur certitudo immortalitatis earum: & propter hoc omnium aliarum. Causa autem in hoc est, quoniam animæ istæ sentiunt, & aliam habitationem, aliamque vitam eis esse quam habeant in corporibus. Quoniam in illis sentiunt sibi noctem esse, multisque tenebris se involutas esse, juxta sermonem quo dixit, *Nos quippe involvimur tenebris*. Sentiunt etiam in corporibus depressas se esse servitute corruptionis atque obnoxias innumerabilibus molestiis quæ eis imminent à parte corporum: ibi vero per omnia econtrario; ibi namque sapiunt sibi diem esse spiritualis luminis, & vitam liberam, longéque seorsum ab antedictis miseriis seu molestiis.

Job 37.19.

Ex sensu & experimento libertatis quam sentiunt animæ in illa regione lucis cognoscunt se non esse alligatas necessitate naturali à rumnis corporis.

Quapropter manifestum est illis à sensu spirituali, & experitentia non se alligatas esse vinculo necessitatis naturalis corporibus; cum certissimè sentiant sibi melius esse per omnem modum ex hujusmodi elongationibus ab illis: certissimè inquam sciunt per hoc, & duas vitas sibi esse, & duas inhabitationes; & alteram quidem vitam sentiunt irradiationibus hujusmodi, non autem plene neque usque ad satietatem, sed tanquam prægustatione quadam permodica, sic tamen per eam innotescit illis vita plenæ ac prædictæ fœlicitatis, quemadmodum ex degustatione exigua vel etiam odore partis totius tibi vel aromaticæ speciei saporitas, & suavitas innotescit. Forsitan autem facit ad hoc sermo propheticus quo dictum est, *Gustate & videte quoniam suavis est Dominus*, multaque de hujusmodi cognitionibus, comestionibus & satietatibus leguntur in legibus, & doctrinis tam Hebræorum quàm Christianorum.

Psal. 33.9.

Ostendit immortalitatem animarum ex perfecta sanitate corporum.

Adducam autem, & ratiocinationem unam ad ea quæ præcesserunt de immortalitate animarum humanarum, & dicam quod causæ propter quas moriuntur corpora humana non solum apud medicos notissimæ sunt, & in libris medicinalibus studiosè ac perscrutatè descriptæ sunt, sed etiam vulgo tam virorum quam mulierum notæ. Quia igitur cessantibus causis hujusmodi, cessaret & mors eorum ex necessitate, manifestum est, corpora humana nunquam moritura esse, si omnia hujusmodi tollerentur. Quapropter necesse esset animas perpetuo vivere cum ex illis sit vita corporibus.

Est argumentum par. 8. *in Cod. Carnot.*

Quod mors animæ non possit adduci ut causa moriendi corpori ipsi.

Amplius cum causæ hujusmodi manifestæ sint propter quas scilicet moriuntur humana corpora, manifestum est non ex defectu vel morte animarum ea mori, sed ut sæpe tibi dictum est ex occasionibus, quas nec vulgus ignorat. Si autem morerentur animæ humanæ proculdubio morte earum morerentur & corpora, quemadmodum vivunt vita eorum. Exemplum autem est in sole convenientissimum, de quo manifestum est quod si lux ejus extingueretur, necesse esset obtenebrari omnia illa quæ sola luce illius lucent seu illuminantur. Quia igitur adhuc posuisse nemo auditus est causam mortis humanis corporibus præter illas quæ medicis notæ sunt: manifestum est mortem animarum humanarum non esse causam mortis corporum humanorum, esset autem indubitanter causa ejus si animæ humanæ morerentur, quemadmodum in proposito exemplo vides evidenter: non moriuntur igitur animæ humanæ, &c.

PARS TRIGESIMAQUINTA.

Quod magis propriè corpus est in anima quam anima in corpore.

Proponit de quibus sit agendū.

POst hæc igitur juxta præmissum ordinem aggrediar perscrutari, & modum essendi animæ humanæ in corpore, modumque intrandi ipsius in illud: necnon & quid sit eam esse in corpore, & an conveniens sit ut dicatur esse in corpore, an potius corpus in illa, hoc enim visum est aliquibus ex præcellentioribus, qui de hoc locuti sunt vel scripserunt. Deinde an conveniat eam potius esse in una parte corporis quam in alia; an in quibusdam. De hoc agitur. Plato & Aristoteles contraria sentire visi sunt.

Quod multi propter spiritualitatem animæ putaverint, non esse quærendum de loco ejus.

Dico igitur in primis quod nonnulli ex philosophis quæstiones hujusmodi ridiculosas reputant, & irrident, proponentes eas, & de rebus hujusmodi dubitantes. Videntur namque qui in hujusmodi dubitāt vel de hujusmodi referūt, quæstiones ignorare, quia non sunt quærenda corporalia loca rebus spiritualibus, quemadmodum neque econtrario. Quis enim corpori cuicumque locum spiritualem inquirat? neque enim apud hominem veri nominis quæstio unquam fiat in qua bursa, vel arca grammatica, vel musica, vel alia quæcumque ex scientiis sit. Similiter se habet de virtutibus. Quapropter cum anima humana substantia spiritualis sit evidenter, sicut jam te scire feci in præcedentibus quærere locum ejus, vel ipsi, ridiculosa quæstio videtur hujusmodi hominibus, quemadmodum si quæratur utrum in capite, vel corde, vel pede corporis sui sit. Dixit autem quidam quod cum esse animæ in corpore non sit eidē nisi movere illud, & regere; hujusmodi autē operationes seorsum sint ab habitatione quæ est esse in illo, sive in alio, quid est in causa propter quod oporteat quærere, an in qualibet parte corporis, an in aliqua, vel aliquibus potissimum sit, & singulariter anima humana? Non enim propter quod sol illuminat aëra necesse est ut sit essentialiter in aëre vel in aliqua parte illius, vel aliquibus, & jam de hoc suppetit tibi multa numerositas exemplorum.

Sciendum

Recitat opinionē cujuſdam exiſtimantis animā non eſſe in corpore, ſed corpus in ipſa, ſimulq; rationes illius adducit.

Sciendum tamen eſt tibi quoniam anima humana juxta opinionem cujuſdam, de quo feci tibi mentionem in præcedentibus, quod anima humana non eſt in corpore humano, ſed potius illud in ipſa, ipſa vero eſt corpus circumdando illuminans, & illuminando circumdans.

Primum ex eo quod operator non ſit in inſtrumento ſuo.

Amplius in quibus operariis, ſive operatoribus contingit quod ipſe operator ſit in inſtrumento quo operatur? quis cogitavit uſque in hodiernum diem quod cytharœdus in cythara ſua eſſe neceſſe haberet, vel in ea eſſe, aut carpentarius in dolabra ſua? Cum igitur totum corpus humanum ut inſtrumentum ſit animæ humanæ, vel inſtrumenta ejuſdem aggregata, unde iſtud cogitatum eſt vel unde venit in quæſtionem quod anima humana in illo, vel in illis eſſe debeat.

Deinde quia anima non movet corpus niſi per imperiū quod non eſt in eo cui imperatur.

Amplius anima humana non movet membra neque operatur per illa, niſi imperio: imperare autem quædam, quæcumque diſpoſitio intelligatur, apud ipſam eſt, & in ipſa. Exempli gratia velle imperare eſt ſicut vis imperativa, & voluntas. Manifeſtum autem eſt quod velle non quærit hoc ut volens ſit in eo de quo, vel per quod vult aliquid fieri. Non enim neceſſe eſt ut volens cytharizare in inſtrumēto ſit per quod vel exercere, vel exerceri vult operationē hujuſmodi. Quod ſi addideris ipſam ſcientiam cytharizandi quæ revera neceſſaria eſt ad peragendam hujuſmodi operationem. Dico quod nec adhuc aliquid adjeciſti propter quod neceſſarium ſit cytharizantem in cythara eſſe, neque enim ipſum velle cytharizare neceſſe eſt eſſe in cythara, ſed neque ipſam cytharizandi ſcientiam. Quare id totum quod pertinet ad animam humanam de ipſo opere cytharizandi juxta corpus eſt, & totum in anima, cum nihil aliud de opere hujuſmodi ad ſcientiam pertineat quam ſcire, & velle operationem iſtam.

Item quia operatio eſt in inſtrumento non in virtute operatrice.

Amplius ipſa operatio tota eſt in inſtrumento. Motus enim chordarum cytharæ, & ſonoritas ipſius, atque reſonantia chordarum in ipſa cythara eſt, vides igitur quod ab invicem ſeparata ſint virtus operatrix cytharizationis, & ipſa cytharizatio, & quam longe à ſe operetur operationem hujuſmodi. Manifeſtum igitur debet videri tibi per hoc, quod non eſt neceſſe ut operatrix virtus vel operator quicumque eſſentialiter ſive præſentialiter ſit in inſtrumento quo operatur.

Subſtantiæ ſpirituales abſtractæ operantur in rebus corporalib⁹ in quibus non ſunt.

Amplius manifeſtum eſt ſpirituales abſtractas ſubſtantias operari in rebus corporalibus, & per illas, cum in illis nullo modorum ſint, cauſa autem in hoc eſt, quoniam ſolo imperio res hujuſmodi movent, & operantur in illis, aut per illas. Sicut vides in projectionibus lapidum, quos dæmones, quos fatuos ſeu ſatyricos vocant, efficiunt, non enim poſſibile eſt eos lapides jacere niſi imperio ſolo, cum non ſit eis virtus ad jaciendum niſi voluntas, nec ſint eis ulla inſtrumenta illi operationi congruentia. Quæ igitur neceſſitas coget animas humanas in corporibus quæ movent ſolo imperio eſſe; cum imperium ſive vis imperativa, quantum in ſe eſt, iſtud non requirat.

Contra ſuperius recitatam opinionem aſſerit requiri conjunctionē qua imperium deferatur ad illud cui imperatur.

Dico igitur in hoc quod neque virtus imperativa, neque imperare quantum in eis eſt requirunt exiſtentiam ſuam eſſe, ſive præſentiam in corporibus quæ ſolo imperio animæ humanæ moventur: ſed perfectio motus hujuſmodi requirit hoc, ut imperium veniat ab imperante ad ipſum cui imperium fit. Propter quod neceſſe eſt membrum quod ab anima ſic movetur eidem convenienti conjunctione cōjunctum, & aptatum naturaliter ſit, quemadmodum ſi per membrum movendum ſit aliquod inſtrumentum, ut cythara vel dolabra quæ digitis, & manibus moventur, neceſſe eſt ut digitis, & manibus applicentur, digitique & manus illis: non enim reſonat cythara, nec movetur dolabra ad imperium cytharizantis, atque dolantis niſi per manus, & digitos veniat iſtud imperium ad illa: ſicut & multi ex philoſophis ſpiritus quoſdam medios, & deferentes imperium animarum ponunt inter ipſas, & corporum ſuorum membra, & hujuſmodi quidem imperium deferunt ad nervos, & muſculos, ad chordas, & ligamenta. Deinde per hæc pervenit ad membra: & tunc demum perficitur in eis motus imperatus.

Sed neque ſubſtantias abſtractas poſſe agere in diſtans aut quod libuerit efficere.

In ſubſtantiis autem abſtractis virtus imperativa longe fortioris atque profuſioris imperij; & propter hoc non requirit præmiſſa adjutoria, tanquam per ſeipſam ſibi ſufficiens, requirit tamen appropinquationem localem aliquam, non enim ſufficit aliquis hujuſmodi ſpiritum qui in oriente eſt ſolo imperio voluntatis ſuæ projicere lapides qui in occidente ſunt, ſed neque cujuſcumque magnitudinis corpora movere, vel transferre à locis ſuis. Fortitan enim monticulum aliquem movere poteſt aliquis ex illis: totius vero terræ commotionem ſeu tranſlationem efficere quemquam poſſe nulla adhuc experientia mihi claruit. Similiter ſe habet de malis, experimentis namque certitudinis innotuit fluctus, & inundationes eos concitaſſe: ut autem totum mare commoverent, & generalem in illo tempeſtatem facerent nondum inventum eſt: & intendo generalem tempeſtatem quæ totum mare aliquod ex magnis maribus occuparet; quemadmodum ſi totum mare Indicum concitaret, & innavigabile efficeret. Quapropter manifeſtum eſt diffinitam ac limitatam eſſe virtutem imperativam hujuſmodi ſubſtantiis, & hoc in tractatu de ipſis jam ſcire te feci.

Vnde concludit requiri præſentiam, & exiſtentiam animæ in corpore proprio.

Apparet igitur tibi ex his omnibus quod exiſtentia animæ humanæ in corpore humano, & in membris ipſius, atque præſentia in ipſis requiritur ad hoc ut operetur in illis. Et cauſam aliam in hoc non video, niſi imperfectionem, & debilitatem virtutis imperativæ ipſius. Quemadmodum enim reges & principes miniſtris indigent qui mandata eorū ſive juſſa perferant ad fines regnorum ſuorum; alioquin non adimplerentur in ipſis, quoniam neque illuc pervenirent: ſic ſe habet anima humana quoniam mediis multis indiget deferentibus imperium ſuum ad membra, quibus imperat, nec ſufficit præſentia ipſius ſive propinquitas quantacumque ad hoc, ut membra imperium ejus ſentiant vel recipiant, & intendo de membris compoſitis.

Relinquit philoſophis diſputandū de natura ſpirituum quorū beneficio deferatur animæ imperium.

Viſum autem eſt philoſophis qui primi de nunciis, ac deferentibus imperium ejus locuti ſunt, & ſcripſerunt, quod proximi animæ ipſi, primique ejus imperium ſentientes corpora ſubtilia ſunt quæ ipſi ſpiritus vocaverunt, de quorum natura nullus tractatus eorum adhuc pervenit ad me, ſed ſolum nomen ſpirituum mihi, & aliis poſteris reliquiſſe videntur: utrum autem ſint corpora viva, an mortua, & ſi viva utrum ſenſibilia, vel inſenſibilia, an ſint res imperfectæ nullam per ſe operationem habentes, vel efficere valentes; ſed miniſterio ſolo, & immediationi quas audiviſti ſervientes per ſemetipſas, aut nihil penitus operantes, inveſtigandum, ac perſcrutandum aliis reliquerunt. Verum quoniam perſcrutari de his præter propoſitum eſt, & intentionem præſentis tractatus medicis, naturæque humanæ perſcrutatoribus hoc ipſe relinquo.

PARS TRIGESIMASEXTA.

Qualiter concedendum eſt quod anima eſt in corpore.

Quid ſit ſentiendum de dicto philoſophi illius qui putat animam eſſe ſubſtãtiam quæ corpus illuminã lo circumdet, & circumdando illuminet. *Eſt pars 40. in Cod. Carnot.*

REvertar igitur ad id in quo eram, & dicam quod philoſophus iſte cujus ſermo fuit, quod anima humana eſt ſubſtantia corpus illuminando circumdans, & circumdando illuminans; ſermo magis rethoricus eſſe videtur, quam philoſophicus. Aut enim intellexit circumdationem iſtam localem, ſive corporalem quemadmodum cœli ſuperiores circumdant inferiores ſibi contiguos: aut intellexit circumdationem virtutis & potentiæ, quemadmodum dicitur creator omnipotentiſſimus mundum continere, & intra immenſitatem virtutis potentiæ ſuæ totum incluſum tenere. Et de circumdatione corporali ſive locali quod impoſſibilis ſit animæ humanæ jam ſcire te feci in præcedentibus, cum anima ſubſtantia ſpiritualis, & incorruptibilis eſſe evidenter oſtenſa tibi ſit. Si vero juxta ſimilitudinem, quod eſt divinæ potentiæ, & virtutis, non minus forſitan vel mirabilis, vel impoſſibilis videbitur hominibus brevis intellectus, & paucæ exercitationis in rebus ſpiritualibus pariter, & naturalibus.

Quod ſicut circũdatio virtutis nõ excludit Deum ab univerſo, ita nec animam à proprio corpore.

Iſta namque circumdatio non excludit animam humanam à corpore quemadmodum neque creatorem ab univerſo. Et apparet autem evidenter omnibus, quibus aliquod verum apparere poteſt, exiſtentia, ſive præſentia creatoris in univerſo; & hæc eſt tam magnifica, tamque multiplici mirificentia operum; quemadmodum in qualibet officina præſentia artificis ſeu operatoris abſque ulla dubitatione oſtenditur ex operibus quæ in illa inceſſanter efficiuntur. Niſi fortè quis ſomniet quod extra mundum reſidens creator in ſolio gloriæ ſuæ operatur quæcumque in iſto mundo fiunt de operibus ſuis. Jam autem feci te ſcire in prima parte primi ſapientialis ac divinalis magiſterij, creatorem præſentialiter eſſe in toto univerſo, & præſentia omnipotentiæ virtutis ſuæ portare univerſum, & ſingula ne corruant in non eſſe & retinere.

Quod anima non vivificet corpus ſolo aſpecto ſicut ſtruthio pullos ſuos ut nonnullis videtur.

Et quoniam ſunt qui dicerent quia conjunctio animæ humanæ ad corpus ſuum non eſt niſi aſpectus quidam, & habitudo quædam ad ipſum, nolo præterire ſermonem ipſius; habet enim ſpeciem philoſophici ſermonis, non autem veritatem. Si enim intellexit aſpectum hujuſmodi apprehenſivum eſſe, quemadmodum putaverunt quidam de ſtruthione quod aſpectu ſuo cubaret, & vivificaret pullos ſuos in ovis ſuis, licet ſeorſum ab illis, de quo aſpectu ovorum veriſimilius eſt quod fiat ab ipſa ſtruthione ad cuſtodiam ovorum, quam propter aliam cauſam. Sufficit enim ad fovenda ſeu cubanda ova illa calor arenæ, ſi tamen & hoc verum eſſet quod de ipſa ſtruthione putaverunt in anima tantum humana locum nullatenus habere; cum longe antequam aſpectum apprehenſionis habeat corpus humanum vivificet, & intendo antequam de corpore ſuo quicquam cogitet vel cogitare poſſit; in cunabulis enim parvuli nihil de corporibus cogitant.

Quod nec aſpectus ille poſſit eſſe qualis eſt ferri ad adamantem aut planetarum ad metalla, ſed ſicut forma ad materiã

Quod ſi aſpectum hujuſmodi intellexit qualiter ponitur planetis, aut rebus aliis ſive ferri ad adamantem ſive magnetem: aut fortè ſicut eſt aliquibus planetarum, ad aliqua ex metallis vel lapidibus, vel etiam humoribus: nemo dubitat nullum ex hujuſmodi aſpectibus eſſe animæ humanæ ad corpus ſuum, ſed revera ſecundum Ariſtotelem comparatio ſive habitudo ipſius ad illud eſt ſicut formæ ad materiam ſuam, quæ ſupellectilem ejus multiplicem continet, multaque ejuſmodi inſtrumenta, & ſicut paterfamilias ad domum multitudine utenſilium ornatam & præparatam, & ſicut equitis ad equum, & de his comparationibus multa audiviſti in eis quæ præceſſerunt.

Reſpondet ad quod dictum eſt, illud quod movet per imperium non debet eſſe in eo quod movet.

De hoc autem quod dicit quod movens per imperium non habet neceſſe quod ſit in ipſo, quod ſic movet. Jam reſpondi tibi ad hoc quia ſi ſolum ejus imperium ſufficeret ad hoc ad motum, videlicet, & ad hoc ut per ſe perveniret ad ipſum cui fit; & ipſum ſufficere ad exequendum hujuſmodi imperium, locum haberet quod dicit. Sed indiget anima humana internunciis, & mediis deferentibus imperium: ipſa etiam membra ad peragendum motus, quos imperat, indigent prænominatis adjutoriis. Vides inſuper quia inſtrumenta, videlicet forinſeca multa movet anima humana, cum ſit extra ea quemadmodum dixi de cythara & delabra: quædam autem movet per hoc quod eſt in eis, vel intra ea, ſicut vides de nauta, ſive rectore navis, qui non movet, nec dirigit motum ejus, niſi cum eſt in ea. Eodem modo ſe habet de navigantibus remigantibus qui exiſtentes in navibus movent eas, & regunt, diriguntque motus earum; hoc etiam evidens eſt in tenentibus gubernacula navium, qui motu gubernaculorum movent naves in quibus & ipſi ſunt. Nihil igitur eorum quæ objiciunt prohibet animam humanam eſſe in corpore quod vivificat, movet & regit.

Exponit verbũ philoſophi ſupra citati de cõtinentia virtuali, & poteſtativa qua anima continet corpus.

De verbo vero philoſophi quidem præmiſſi non eſt dubitandum quin anima humana virtute ſua circumdet, & penetret totum corpus, atque contineat, quod eſt dicere ſimul teneat, & conſervet in eſſe, & quaſi intra ſeipſam contineat ad quandam ſimilitudinem creatoris intra ſe omnia continentis & ambientis. Et qualiter ſit hoc declaratum eſt tibi in ſecundo tractatu primi ſapientialis ac divinalis magiſterij. His autem indicium eſt, quia ſi interrogatus fuerit aliquis ex hominibus utrum habeat partes, & membra Reſpondebit indubitanter quia intra ſe & in ſe? Cauſa autem reſponſionis hujuſmodi continentia virtualis eſt, & poteſtativa; quia corpus, ut prædixi, circumdat & penetrat ad quandam ſimilitudinem creatoris, ut prædixi. Non enim continentia vel ambitione locali corpus intra ſe quaſi incluſum ambit, & continet, cum impartibilis ipſa ſit ſecundum eſſentiam ſuam, corpus vero tam multipliciter partibile, & ejus impartibilitatem jam feci te ſcire in eis quæ præceſſerunt.

Qualiter conveniat dici animã eſſe in corpore?

Qualiter autem conveniat dici eam eſſe in corpore jam apparere tibi poteſt evidenter ex ſermonibus Ariſtotelis, & in eis quos hic audiviſti. Sermo namque hic Ariſtotelis in libro ſuo de anima hic eſt, corpus quidem materia, anima vero forma. Secundum ipſum igitur anima humana in corpore ſuo eſt; non ſicut quævis forma in ſua materia, ſed ſicut hujuſmodi forma in hujuſmodi materia. Materiæ namque elementorum, & aliorum corporum non viventium, non ſunt formis ſuis inſtrumenta ad operandum, neque formam vel figuram habentes convenientem operationibus inſtrumentalibus; & hoc eſt dicere quæ per inſtrumenta fiunt. Quapropter de ſtellis ipſis laudat ipſe naturam dicens, quia benefecit natura non dans eis inſtrumenta ad motum, quoniam non moventur motu videlicet ſuo, aut virtutis ſuæ, ſed motibus tantum cœlorum in quibus ſunt. Vellem autem ut ipſe Ariſtoteles declaraſſet, & ſcripſiſſet cujuſmodi inſtrumenta dedit natura cœlis ad motum. Dicet autem aliquis fortaſſis, quia ſiniſtrum & dextrum dedit natura cœlis, & ipſum dextrum eſt tanquam inſtrumentum in eis ad motum.

PARS TRIGESIMASEPTIMA.

Recitat opiniones de loco proprio animæ in corpore.

Sententia Platonis quod ſedes animæ ſit in capite, Ariſtotelis, quod ſit in corde, Chryſippi, quod ſit veluti in medio telæ aranææ.

ET quoniam nec Plato, nec Ariſtoteles, nec Chryſippus conſentiunt doctrinæ chriſtianorum de modo exiſtendi animæ humanæ in corpore ſuo; cum doctrina chriſtianorum ponat eam eſſe non in parte una corporis, ſed in omnibus, in quibus ſentit ad minus vel in omnibus viventibus. Plato vero poſuit eſſe ſuum in capite ſolo, Ariſtoteles autem in corde, Chryſippus in medio telæ ſuæ, & inde ſentire omnes motus qui fiunt in quocumque filo telæ illius. Verumtamen non eſt veriſimile ut medium iſtud intellexerit Chryſippus medium ſecundum locum. Nunquam enim ibi videtur eſſe aranea niſi fortè cum præda ejus id eſt muſcula, vel alia beſtiola ibi fuerit. Intellexit igitur ibi medium qui eſt ſecundum virtutem, & intendo habitaculum ex quo poſſit omnes motus quos prædixi ſentire propter beſtiolas quibus inſidiatur, & quibus telam ſuam quaſi retiaculum extendit & tetendit. Et hoc evidenter apparet juxta telas aranearum quibus alligata, & conjuncta texunt hujuſmodi habitacula, unde tanquam de ſpecula quadam inſidiantur muſculis, & captionem proſpiciunt earum. Porro nobiliſſimum membrum in corpore animalis viſum eſt caput, & hoc propter omnes ſenſus qui utique vigent in capite, & inſtrumenta ſua habent in eodem videlicet oculos, & aures, nares, & os cum partibus ſuis, & inſtrumentis.

Platonem exiſtimaſſe caput eſſe totum hominem reliqua membra veluti totius columnam.

Poſuit autem Plato quouſque ut ipſum caput animalis eſſe diceret, & ipſum caput humanum hominem totum, reſiduum vero corporis ſui humanam columnam eſſe diceret, ad ſuſtinendum, & geſtandum in ſublimi caput tanquam præſtantius in homine, imo tanquam ipſum hominem. Quapropter perſpicuum eſt Platonem ſenſiſſe animam humanam aut perfectionem capitis humani eſſe ſolummodo, aut principaliter atque potiſſimum.

Ariſtotelis ſententiam proponit.

Et idem contra Ariſtotelem proculdubio dici poteſt de corde, videlicet quia anima humana perfectio cordis eſt ſolius, aut principaliter atque potiſſimum perfectio eſt illius. Cauſa autem quæ Ariſtotelem ad hoc induxit hæc fuiſſe videtur quia compreſſo ad modicum corde ceſſat omnis motus, & ſenſus in corpore toto: quemadmodum accidit in paſſione nocturna quam medici nominant epilepſim. Quia igitur compreſſio venæ illius ſive nervi procedentis à corde prohibens eſt promanationes ſenſus, & motus in totum corpus, arbitratus eſt Ariſtoteles à corde per venam & nervum hujuſmodi promanationes iſtas procedere, & propter hoc eſſe earum in corde non immerito eſſe.

Anima videtur eſſe principaliter in aliqua parte corporis ſicut ſol in una parte cœli.

Certiſſimum autem eſt animam humanam in parte corporis aliquam ſedem principaliter habere, & inde totum corpus regere & adminiſtrare. Quemadmodum enim ſol in una parte ſui cœli conſtitutus radios luminis & caloris ſui in totum orbem ſuum hoc eſt in totum aërem receptibilem dividit & diſpergit, ſic anima humana in una aliqua parte corporis ſui reſidens inde in totum corpus radios vitæ ſenſuum, & motuum, aliarumque virtutum influit, &c.

Aliis exemplis idem exponit.

Amplius faciunt ad hoc exempla de rege, de patrefamilias, de nauta, & artifice, ſive operatore; non enim eſt paterfamilias in aliqua parte domus ſuæ aliqua hora, quin potius in omni hora in una ſola parte, & regens inde, & adminiſtrans totam domum atque familiam ſuam, & ad hunc modum ſe habet in aliis exemplis. Quapropter ſufficit ad vivificationem, & adminiſtrationem totius corporis exiſtentia animæ humanæ in una aliqua parte illius. Evidentius autem eſt exemplum de rege qui in palatio ſuo vel civitatis ſuæ parte totum regnum ſuum vel civitatem inde regit, & adminiſtrat. Hoc autem facit per miniſtros, & ſervos pro parte majori: per ſe enim ſive perſonaliter minorem partem negotiorum regni rex omnis gerit & exequitur. Cum igitur anima humana tantam habeat copiam, atque frequentiam miniſtrorum ſecundum medicos & phyſicos, & inſtar regis ſit in corpore humano, corpus vero humanum ſit tanquam regnum & civitas gubernationi ſuæ, & adminiſtrationi commiſſa, debet reſidere in parte aliqua corporis, ex qua toti corpori decenter vita, ſenſu, & motu provideat, quantum ſcilicet neceſſarium eſt, & quantum oportet. Hanc igitur partem arbitratus eſt Plato caput eſſe, Ariſtoteles vero cor.

Quod creator omni rei præſens eſt, & indiſtans. *Argum. par. 42. in Cod. Carnot.*

Mirabile autem videtur, & mihi ſi non de ipſo creatore, & exiſtentia ejus in univerſo ſimiliter cenſuerunt; videlicet ut ex aliqua parte univerſi tanquam in palatio gloriæ ſuæ congruentiſſimo reſidens, totum inde mundum adminiſtret, & regat, & in alia parte univerſi omnino non ſit, ſed per miniſtros, quorum ei eſt copia innumerabilis totum univerſum gubernet, totique provideat; juxta quod unicuique parti congruit vel expedit provideri, quia iſtud jam removi tibi remotionibus irrefragabilibus in tractatu primo, nec eſt neceſſe ut hic amplius de novo removeam ſeu deſtruam illud. Reminiſcere tamen quod Ariſtoteles ſic ſenſiſſe videtur in libro cœli & mundi, ubi inducit opiniones Græcorum, & aliorum qui Deum eſſe credebant, & ipſum in cœlo eſſe dicebant. Tu igitur reminiſcere quia eſſentia altiſſima ac nobiliſſima creatoris non ſolummodo neceſſitas eſt in eſſe, hoc eſt neceſſe eſſe per ſe, ſed etiam neceſſitas eſt creatæ ſubſtantiæ vel eſſentiæ: & intendo neceſſitatem in hoc, quia omni creaturæ ſeu eſſentiæ adeo neceſſaria eſt intima præſentia creatoris, ut ſine ea nullo modorum eſſe poſſent.

Quod omnia recidérent in non eſſe ſi Deus ab eis ſe ad momentum ſubtraheret.

Ipſa enim eſt ſuſtinens, & ſupportans omnia ne recidant in non eſſe, & ipſa eſt retinens omnia ne refluant & deficiant in nihilum, reipſa eſt circumdans, protegens, & conſervans à malo potentialitatis quod naturaliter ad ſeipſum revocaret atque retraheret tanquam innata eis defectibilitas, niſi præſentia ejus hoc averteret & prohiberet, malumque potentialitatis compeſceret, atque tanquam ligatum, & depreſſum teneret præſentia ſua, quoniam ſi vel ad punctum temporis cujuſcumque creator ſubtraheret ſe, ſtatim in ipſum non eſſe ſive nihilum rediret. Hoc igitur eſt quod de creatore vel non attendiſſe vel forſitan ignoraſſe non immerito alicui videatur.

PARS TRIGESIMAOCTAVA.

Quod anima eſt tota in qualibet parte ſui corporis ſentiente.

Quod aliæ partes hominis ſint quæ nec vivant ut humores, nec ſentiant ut pili & oſſa. *Eſt pars 43. in Cod. Carnot.*

VErum quoniam doctrina chriſtianorum econtrario ſentit Ariſtoteli & Platoni, eorumque ſequacibus de exiſtentia animæ humanæ in corpore humano, conveniens eſt ut affirmetur hic probationibus, & errores contrarij deſtruantur. Dico igitur quod multa ſunt in corpore humano quæ non vivunt, licet vitam adjuvent corporis humani, ſicut quatuor humores, ſicut medulla, & cerebrum, in illis ergo non videtur anima humana eſſe, cum manifeſtum ſit ea nec vivere, nec animata eſſe ſicut, & ibi alia quæ vivunt, ut pili, & dentes, & ungues, & oſſa, de quibus manifeſtum eſt quod vivunt, & non ſentiunt.

Propter quod expoſuit quidam ex eis qui reputati

An ſit aliquis ſenſus in oſſibus ubi exponit locũ ex libro Iob. cap 5.

ſunt philoſophi verbũ ſapientis quo dicit Job. c. 5. quia de humo non egredietur dolor, dicens quod os in corpore humano terreſtriſſima pars eſt, & propter hoc homines in ſermone illo ſuo vocavit illud humum. Eſt igitur intellectus ejus, & intentio quod de humo id eſt de oſſe non egredietur dolor: quoniam propter terreitatem ſuam non eſt aptum ſenſui doloris, nec alij. Si quis autem contra eum dixerit, quia dolor dentium paſſio graviſſima eſt, & multi ex hominibus vexantur dolore dentium, & clamant, & teſtificantur ſe pati graviſſimum dolorem in dentibus: quapropter ſenſu indigens fuit homo qui hoc dixit. Dico in hoc quod quamvis expoſitio hæc hujuſmodi ſermonis mihi approbãda nullo modo videatur. Tamen quidam ex medicis evidenter dixerunt quia dolor hujuſmodi non in dentibus eſt, ſed in gingivis, & in eo quod intra dẽtes, & in dentibus aliter conjunctum eſt, propter quod dimittendum eſt hoc medicis determinandum. Verum ſermo ille alterius eſt intentionis prorſus, & de hoc apparet ex eo quod præcedit de verbis ſapientis illius ſermonem iſtum: præcedit autem hoc, *nihil fit in natura ſine cauſa*, ac ſi diceretur nihil fit in terra fruſtra, & abſque providentia creatoris. Non enim fruſtra operatur qui vel pœnam, vel præmium opere ſuo à creatore meretur, *non egredietur de humo*; id eſt non recedet dolor pœnalis, *de terra* Quemadmodum non recedit culpa vel pœnæ meritum ab inhabitantibus humum, & cauſa in hoc eſt, quia creatoris providentia, & juſtitia non relinquit culpas inhabitantium terram impunitas, vel propter hoc ab *humo non egredietur dolor*, ideſt non recedet; quoniam nec boni, nec mali ſunt in terra ſine doloribus; nec bene enim, nec malè vivitur in terra ſine doloribus Vel propter hoc non recedit de humo dolor, quoniam neceſſarius, imo perutilis ac ſaluberrimus eſt in terra Et de ejus utilitatibus plurima per me pluries audiviſti.

56.

Animã neceſſe eſt eſſe ubi operatur, adeoq; ubi ſentit quę propria eſt ejus operatio.

Ratio autem evidenter declarans animam humanam in qualibet parte corporis ſui quæ ſentit, vel in qua ſive per quam ipſa anima ſentit, hæc eſt; ſentire namque, & ſenſu cognoſcere, ſive apprehendere operatio propria animæ ipſius eſt, perſeque ſoli ſibi conveniens eſt, & de illa ſola verè prædicabilis. Quia igitur in omni parte corporis hujuſmodi ſui ſentit apprehenditque, ſive cognoſcit per ſenſum anima humana; non eſt autem poſſibile ipſam operari niſi ubi ipſa eſt: ipſam igitur in corporis parte omni hujuſmodi eſſe neceſſe eſt.

Hoc teſtari animam ipſam cum teſtatur ſe dolere in aliqua corporis parte.

Amplius interroga ipſam, vel audi loquentem de ipſa, cum pes, vel manus, vel alia quæcumque ex hujuſmodi partibus læditur, audies indubitanter eam dicentem in hac parte lædor, in hac parte doleo, in hac parte ſentio. Manifeſtum eſt igitur ex teſtimonio, & aſſertione uniuſcujuſque animæ humanæ ipſam ſentire ſenſu tactus in qualibet parte corporis ſui ſentiente hujuſmodi ſenſu ſive ſenſibili.

Imo evidens eſſe operationẽ illam non poſſe eſſe niſi ubi eſt anima.

Amplius ipſum ſentire, & ſenſu apprehendere ſive ſenſu cognoſcere, & animæ humanæ eſt, & in ea totaliter: non enim poſſibile eſt, ut ſit extra eam videlicet in corpore: & hoc ipſa evidenter cognoſcit, imo ſentit apud ſe, & in ſe ipſa. Quia igitur in omni parte corporis ſentiente, ſive ſenſibili invenitur hujuſmodi operatio ſeu diſpoſitio quam non eſt poſſibile eſſe, niſi in anima, & neceſſe eſt ut multo fortius non ſit poſſibile eam eſſe niſi ubi anima eſt. Neceſſe eſt igitur in qualibet parte corporis humani eſſe animam humanam; cum hujuſmodi operationem non ſit poſſibile eſſe ubi anima ipſa non eſt. Quod ſi dixerit quis quia anima humana non dolet, ſed condolet corpori ſuo vel membro ſuo læſo; in nullo evadit qui hoc dicit quoniam de ipſo condolere idem neceſſe eſt dicere quod de ipſo dolere: videlicet quia ipſum condolere in anima ſola eſt, & propter hoc non eſt poſſibile illud eſſe ubi anima non eſt. Quapropter cum in hujuſmodi parte corporis humani condolere iſtud inveniatur, neceſſe eſt in qualibet hujuſmodi parte animam humanam eſſe.

Dolorem non poſſe eſſe totũ in corpore quia contrarium teſtatur anima, nec partim in corpore, partim in anima, quia partes non habet.

Amplius ipſum dolere ſive ipſe dolor cum evidenter actus ſit, neceſſe eſt ut in ſubjecto ſit. Quapropter vel in anima totaliter, vel in corpore totaliter, vel partim in hoc, & in illo. Quod ſi dixerit illum in anima eſſe totaliter, tunc impoſſibile eſt ut effugiat, quin cogatur concedere ubicumque in corpore dolor eſt, ibi & ſubjectum doloris eſſe, & propter hoc animam humanam; cum ipſe dicat eſſe ſubjectum illius. Si vero dixerit totaliter in corpore dolorem eſſe, neceſſe eſt ut dicat ipſum extra animam totaliter eſſe; cum non ſit poſſibile ipſum totaliter eſſe in corpore, nec partem ſui habere in anima. Accidet igitur hujuſmodi homini ex hoc ut cogatur concedere corpus ſentire, & dolere anima omnino immuni exiſtente à dolore, & nihil penitus ſentiente. Quis igitur eſt qui dicit ſe dolere in homine? corpus enim neque loquitur, neque cogitat, neque gubernat linguam in operatione locutionis, & quemadmodum audiviſti in præcedentibus quouſque adducetur erroneus hujuſmodi ut dicat corpora diſputare, philoſophari animabus omnino quieſcentibus, & nihil prorſus cogitantibus. Quapropter ſecundum ipſum, & fruſtra, & vanè ponerentur animæ humanæ eſſe in corporibus, cum corpora humana per ſeipſa operarentur; & intendo per ſeipſa, hoc eſt ſine animabus, & hoc eſt dicere animabus omnino nihil ſentientibus, vel cogitantibus. Et de his multa audiviſti in his quæ præceſſerunt in hoc ipſo tractatu. Si vero dixerit quia dolor nec totus eſt in corpore, nec totus eſt in anima, ſed partem ſui habet in anima, & partem in corpore. Dico hujuſmodi homini quod ipſe eſt non intelligens ſemetipſum in iſto ſermone ſuo, ponit enim partes eſſe doloris quas omnino non intelligit nec diſtinguere, nec aſſignare eas ſcit aut nominare

Quod pars doloris non poſſit eſſe niſi dolor.

Amplius pars doloris quam ponit eſſe in anima aut eſt dolor, aut non. Quod ſi eſt dolor, redit ratiocinatio ad id in quo erat prius, videlicet ut dolorem eſſe confiteri cogatur in omni parte corporis humani in qua eſt ſenſus tactus. Quapropter & animam humanam ibidem eſſe; cum dolor hujuſmodi pars doloris ſit in anima tanquam in ſubjecto exiſtens. Quod ſi dixerit quia pars hujuſmodi dolor non eſt, dico etiam quod nec fingere, nec ſomniare poterit quid aliud ſit quam dolor.

Quod vulnera attribuit ſibi anima ratione corporis, dolore vero propriè ratione ſui.

Amplius ſi pars illa non eſt dolor, parte igitur illa non dolet anima humana, nec illa dolet occaſione punitionis, vel vulneris illius; ipſa tamen teſtificatur, & clamat ſe dolere, & ſe ſentire punctionem, ſeu læſionem hujuſmodi. Quod ſi dixerit quia ſermones hujuſmodi topici ſunt, ſive figurativi, & non veri, ſermones inquam quibus anima dicit ſe dolere ex punctionibus, vel vulnerationibus corporis, quemadmodum & ſermonibus quibus dicit ſe pungi, & vulnerari; hoc enim nec verè propriè ei propter ſe, ſed ratione corporis ſolummodo ſibi attribuit, & hujuſmodi tropi ſive figuratæ locutiones creberrimæ ſunt apud homines, videlicet quibus ea quæ corporum ſuorum ſunt, vel aliarum rerum ſuarum ſibi ipſis attribuunt, ſicut quando vulneratos aut ſanguine minutos ſe dicunt, quod procul dubio de ſeipſis ratione corporum ſuorum ſolummodo dicunt. Procedunt etiam in majorem abuſum ſermones hominum, cum ea quæ veſtium ſuarum, aut domorum, aut agrorum, ſive vinearum, aut equorum ſuorum ſunt ſibi ipſis attribuunt: dicunt enim ſe laceratos, cum veſtes eorum laceratæ ſunt, & ſe combuſtos cum domus eorum combuſtæ ſunt.

ſunt, & ſe degrandinatos, vel tempeſtates cum agri, vel vineæ eorum degrandinatæ fuerunt, aut alia tempeſtate læſæ: & generaliter quoties res eorum deſtructæ ſunt deſtructos ſe dicunt: deferratos autem, & deungulatos ſimiliter ſe dicunt quoties equos ſuos deferratos & deungulatos vident. Cauſa autem in hoc eſt quoniam res hominum hujuſmodi ſuæ ſunt. Et propter hoc quæcumque rerum ipſarum propria ſunt, ſua quodammodo, & eorum ſunt. Hæc igitur eſt cauſa quare ea ſibi attribuunt tanquam ſua. In tantum igitur ſibi attribui debent in quantum ſua ſunt, & ea ratione; & de his in illis quæ præceſſerunt aliqua audiviſti. Dolorem igitur attribuit ſibi anima humana, & ſenſum doloris tanquam verè ac propriè ſuum; & in ipſa eſt tanquam in proprio ſubjecto: vulnerationem vero ratione corporis; in tantum enim ſua eſt, quia corporis ſui, & ea ratione ſola illam ſibi attribuit.

Quod propriè loquēdo ſolutio quantitatis non ſit dolor ut patet in homine vulnerato jā mortuo.

Si quis autem obviat de ſermone philoſophi qui dicit quod dolor eſt ſolutio quantitatis. Reſpondendum eſt ei quod ſermo iſte ſecundum planum intellectus ſui non eſt verus; ſolutio namque quantitatis, quæ non eſt niſi diviſio vel privatio ipſius, in corpore ſolo eſt, in quo & ejus contrarium quod eſt quantitas. Jam enim notum eſt tibi ex aliis quod privatio, & habitus econtrario omnino circa idem, & in eodem naturaliter ſe habent, & eſſe, & fieri. Amplius ſolutio quantitatis remanet in membro vel corpore hominis vulnerati, & vulnere mortui, cum nec dolor ullus, vel in homine, vel in corpore illius ſit. Non eſt igitur ſecundum veritatem & eſſentiam ſuam dolor ſolutio quantitatis, cum hoc remanere, ille ex toto eſſe deſierit.

PARS TRIGESIMANONA.

Quod anima non eſt in oſſe, & aliis partibus viventibus, & non ſentientibus.

An ſit anima humana in iis partib' quæ viunt nec tamen habēt ſenſum.

His igitur ita determinatis revertar ad id in quo eram, & dicam quod tibi jam declaratum eſt per hoc animam humanam eſſe in omni parte corporis humani, in qua vel per quam eſt vel perficitur ſenſus: de partibus vero quæ vivunt, ſive in quibus vita eſt tantum, non autem ſenſus, videatur forſitan alicui quod in eis anima humana non ſit, ſcilicet propter id quod ipſa anima humana ſe ibi eſſe nec ſentit, nec aliter hoc cognoſcere videtur: quoniam in ea vita corporis qua vivit operatio propria, & immediata eſt animæ ipſius. Et intendo quod ipſa anima per ſemetipſam, & per hoc quod eſt anima operatur vitam corporis ſive vivificat corpus: & propter hoc neceſſe eſt ipſam eſſe ubicumque operationem iſtam perficit. Non enim eſt poſſibile vivere corpus quod non eſt animatum, nec poſſibile eſt eſſe animatum quod non habet animam in ſe. Quapropter quæcumque partes corporis humani vivunt in eodem animatæ ſunt, & animam habentes in ſe. Et quoniam non eſt poſſibile hominem vel duas, vel tres animas habere, neceſſe eſt animam ipſam humanam eſſe in omni parte vivente corporis humani.

An pili, dētes & ungues ſint partes corporis humani.

Si quis autem quærat de pilis, & dentibus, & unguibus an ſint partes corporis humani. Reſpondeo quod hujuſmodi magis ad bene ſe habere ſunt, & ornatum corporis humani, quam de neceſſitate eſſentiæ ipſius aut de totalitate eſſentialis integritatis ipſius: & hoc apparet ex ipſa mutatione dentium, de quibus manifeſtum eſt quod mutantur, & cadunt, & alij novi in loco eorum ſuccedunt. De pilis ſimiliter manifeſtum eſt quod tota die vel tonduntur, vel avelluntur, vel ægritudinibus, aut aliis paſſionibus cadunt. Nec dicuntur homines propter caſus hujuſmodi vel mutationes membris aliquibus mutilati, vel partibus truncati. Quemadmodum utique diceretur, ſi talia partes corporis humani putarentur. Debes autem ſcire quod non eſt neceſſe in hujuſmodi corporis humani ornatibus animam humanam eſſe vel inhabitare. Generatio enim illorum ex ſuperfluitatibus eſt ex humano corpore reſolutis.

Quod hæc omnia vivant in corpore hominis ſicut plantæ in terra.

Vivunt tamen hæc omnia ſicut plantæ in terra, & de terra; cum omnino manifeſtum ſit eas non eſſe partes terræ. Et quoniam ut prædixi ad bene ſe habere ſunt atque decorem, & ornatum corporis humani fiet reparatio eorum, cum fiet reformatio corporum humanorum, & hoc eſt in reſurrectione generali. Dico etiam quod non eſt neceſſe neque cogitur quis per hoc concedere, quod hujuſmodi ornatus vivant ex anima, & per animam humanam immediate. Quemadmodum non eſt neceſſe quod plantæ vivant ex anima vel vita quam habeat terra, ſi terra animam vel vitam haberet: ſed vivit potius unaquæque plantarum anima ſibi propria atque vita. Senſu igitur ſive teſtimonio ſenſus non eſt ſcitum apud animam humanam quod ipſa ſit in qualibet parte vivente corporis ſui, ſed magis ratione, & probatione quam audiviſti.

Quod in ſtatu puritatis & libertatis etiam naturalis qualis in primis parentibus liberata fuerit anima ab ignorantia munerum ſuorum.

Fortaſſis autem anima liberata à depreſſionibus præſentis miſeriæ & à tenebris, quibus involvitur in hac vita, lucidiſſimè ac certiſſimè videbit ſe vivificantem omnes hujuſmodi partes, & vitam operantem in ipſis. Et videtur mihi quod in ſtatu puritatis ac libertatis naturalis hoc viderint animæ primorum hominum vel videre potuerint, ſi ad hoc attendere vel intendere voluerunt. Ignorantia namque hujuſmodi videlicet de exiſtentia ſua in corpore, & modo exiſtendi, & de virtutibus ſuis, & operationibus quas in eodem corpore exercet, pœnalis mihi videtur, & propter hoc culpam ſive peccatum cauſam habuiſſe. Non enim plenè novit ſeipſam anima humana quæ de ſe talia ignorat. Quapropter cum nulla cognitio magis naturalis ſit ei quam cognitio ſui ipſius, non abſque læſione naturæ ſuæ ignorantiam iſtam, hoc eſt diminutionem ſuæ cognitionis patitur. Quia igitur omnis læſio omne detrimentum naturalis cujuſcumque boni in quocumque ſubjecto pœnale eſſe manifeſtum eſt, nulla relinquitur tibi dubitatio quin ignorantia hæc apud animam humanam pœnalis ſit. Quapropter non ſolum in ſtatu futuræ gloriæ in quo nihil pœnalitatis locum habere unquam poterit, ſed etiam in ſtatu naturalis innocentiæ, in quo culpa nulla locum habuit, & propter hoc neque pœnalitas; neceſſe eſt ignorantiam iſtam non futuram eſſe, & etiam non fuiſſe in animabus humanis.

PARS QUADRAGESIMA.

Oſtendit modum infuſionis animæ in corpus.

Expoſit Platonis ſententiam de deſcenſu animarum è cœlo in corpus.

Post hæc perſcrutabor de quæſtionibus quæ ſequuntur hanc poſitionem doctrinæ chriſtianorum, & aggrediar determinare eas ſecundum poſſibile, & ponere tibi exempla quibus erigatur, & & elevetur mens tua ad imaginandum, & intelligendum eſſe animæ humanæ, & exiſtentiam, modumque exiſtendi ipſius in corpore humano. Quia igitur Plato poſuit animas humanas de cœlo deſcendere, & poſt completum numerum ſive tempore præfinitum eis habitationis ſuæ in corporibus ad cœlum reverti, ibique in ſtellis comparibus ſe demum habitare Poſuit cancrum & capricornum duas portas cœli, per quarum alteram ad corpora deſcenderent, & per alteram vero ad cœlū redirent: neceſſe habet Plato ponere unamquamque earum ingredi corpus ſuum. Et quia in corpore formato atque in totalitate membrorum ſuorum, & partium

constituto, & non prius vivit pars una quam alia, necesse habet ponere unamquamque animarum humanarum simul intrare partes omnes, & membra corporis sui. Si tamen voluerit eam ponere esse in unaquaque partium illius juxta positionem doctrinæ christianorum. Hoc autem est inconveniens quia innumerabilia consequuntur impossibilia.

Refellit ingressum animæ in corpus quia inde sequeretur eam moveri motibus contrariis in ipso ingressu.

Necesse enim erit secundum hoc eam moveri motibus contrariis innumerabilibus; à quacumque enim parte corporis incipiat diffundi per corpus, & intrare partes illas, necesse est ipsam moveri in deorsum, sinistrorsum, & dextrorsum. V g. si à capite incipiat, quod ipse Plato sensisse videtur, necesse habebit moveri in brachia duobus motibus videlicet in dextrorsum & sinistrorsum, & interim in digitos utriusque manus. Quapropter movebitur simul decem motibus in decem digitos manus, & idem accidit eidem circa pedes, & digitos pedum. Manifestum est autem quod istud non patitur natura, sed neque intellectus recipit positionem hujusmodi in rebus naturaliter motis. Quis enim hoc recipiat in rebus hujusmodi videlicet, quod in una & eadem simul viis innumerabilibus moventur, & ad loca innumerabilia atque motibus contrariis.

Item quia motus illi animæ vivificarent simul corpus suo ingressu, & mortificarent suo egressu.

Amplius esto quod incipiat aliqua anima humana motus hujusmodi à capite corporis sui, vel aliunde, videlicet à quacunque alia parte: dico quod vel recedit à parte inceptionis motuum vel non. Si non recedit ab illa, non movebitur igitur ab ipsa etiam in unam partem. Si recedit ab illa, relinquit igitur illam mortuam; omne enim corpus moritur per recessum animæ suæ ab illo, imo non aliud est mors quam recessio animæ à corpore quod vivificat. Quapropter accidit Platoni animam humanam per motus istos mortificare simul, & vivificare partes corporis sui: quoniam motus illi sicut sunt ingressus, & conjunctiones ad quasdam partes corporis humani, sic sunt recessus, & separationes ab aliis. Quod si volueris in motibus illis nec totum corpus, nec partem ipsius aliquam vivificari non modo uno: videlicet si posuerit Plato animam post istos motus, & penetrationes in aliqua parte ipsius corporis eam quiescere, & residere, & hocmet Plato posuit alligans ei sedem principalem in capite humani corporis: motus autem, & penetrationes quas dixi quid utilitatis ei conferent per quas, & à quibus factæ fuerint, si in illis anima quiescere non permittitur? sciendum tamen est tibi quod principalitas sedis non prohibet animam humanam esse, & operari in aliis partibus: motus autem istos, & ab anima humana, ab omnique substantia impartibili removit Arist. in lib. suo de naturalibus, quem vocavit auditum: & propter hoc non est necesse ut inferatur remotio seu destructio hujusmodi præsenti tractatui.

Quomodo superior ratiocinatio conveniat cum doctrina christianorum.

Porro doctrinæ christianorum, & positioni qua ponunt animam humanam in qualibet partium viventium corporis sui non adversatur ratiocinatio ista de motibus, cum per motum non ponat eam intrare corpus, nec venire in illud, imo in ipso illam creari nec extra corpus illam fuisse creatam. Si revera quæstio ista locum habet in reversione animarum humanarum ad corpora quæ reversio fiet in generali resurrectione hominum, & eodem modo locum habet in omni resurrectione cujuscunque hominis. Et tu jam audisti quod resurrectiones hominum multæ factæ sunt jam in gente christianorum, merito ergo quæritur qua de causa, & qualiter in qualibet parte corporis humani creetur anima humana, parte dico vivente: cum enim per motum non intret aliquam ex partibus, sed in ipso puncto creationis suæ conjungatur eidem, creatur in qualibet parte, & hoc non habet parvam vel levem admirationem. Necesse enim est ut hoc fit vel una creatione, vel multis, nec solum multis, sed etiam infinitis, cum infinitæ sint partes viventes in corpore humano vivente; infinitis ergo creationibus, & infinita creabitur unaquæq; anima humana.

Creatione simul, & semel datur anima singulis, & omnibus partibus corporis.

Dico igitur quod una creatione sola anima humana in omnibus partibus hujusmodi creatur, & una datione datur omnibus. Exemplum autem hujus rei in rege est qui creatur vel præficitur regno alicui. De quo non est dubium quin creetur, & præficiatur unicuique civitati, & castro, aliisque partibus regni, & una datione qua datur ei regnum vel ipse regno, datur ei regnum, & omnes, & singulæ partes illius; & similiter regno, & singulis partibus ejusmodi: & est similitudo conveniens, & exemplum hoc congruentissimum. Anima enim humana velut rex, & rector quidam est totius corporis humani. Quod si dixerit quod creatio vel constitutio regis non facit debere esse regem in qualibet parte regni cui creatur rex, aut præficitur, & propter hoc creatio animæ humanæ juxta similitudinem istam non debet facere, neque cogere animam humanam esse in qualibet hujusmodi partium corporis sui. Respondeo in hoc quod creatio vel electio regis non dat regi ut per semetipsum sive per essentiam suam dominetur, aut præsit regno, vel partibus regni, neque potestas regia potestas est quæ sit regi ex se, vel per se, sed per obedientiam solam, & voluntatem subditorum, & forsitan potestas regia non aliud est apud regem hujusmodi, nisi voluntas aut obedientia subditorum. Hoc autem manifestum est quia cessante, vel sublata prorsus voluntate vel obedientia subditorum sublata est omnino ab eo potestas regia: & propter hoc nihil potest in subditos, vel in alios in quantum rex sit, sed in quantum homo tantum, & hoc est dicere ex naturalibus viribus suis, & intendo si fortitudine, & viribus prævalet adversus illum, vel illos quemadmodum leo potest in oves, vel alia animalia.

Potestas Dei in creaturas comparata potestati animæ in membra corporis.

Potestas autem creatoris qua rex est dominantissimus omniũ sæculorũ non est aliunde vel à foris, nec dependet ullo modorũ ex voluntate, vel obedientia cujuscumque, vel quorumcumque. Nec potest creator omnipotentissimus quicquam per alios vel alia à se: quin potius alia nihil possunt nisi ipso, vel per ipsum: & propter hoc ubicumque potest ibi & est, cum nihil possit alicubi nisi per se, & ad hunc modum licet multum distante similitudine, anima in totum corpus cui præficitur potest per semetipsam, non per obedientiam membrorum vel aliorum; quoniam ipsa obedientia membrorum non exhibetur ei nisi propter ipsam, & ipsa obedientia membris est ex animæ potestate naturali sive essentiali eidem. Quapropter quemadmodum si rex aliquis præficitur regno alicui, & partibus ejus ita ut virtute sua propria, & non aliena possit in totum illud, & in singulas partes ipsius, dubitari non potest quin esset essentialiter sive personaliter in toto regno, & singulis partibus ipsius.

Potentia animæ in corpus cõparata potestati regis & principis in subditos.

Quia igitur sic se habere de anima humana manifestum est ipsam sua virtute propria, & essentiali, sive naturali totum corpus, & partes ejus quas prædixi, propriaque virtute essentiali, seu naturali posse in totum illud, hoc est, & in singulis partibus viventibus istius. Manifestum est ipsam esse essentialiter sive principaliter in toto corpore, & singulis partibus ejus. Non enim est animæ humanæ potestas movendi & regendi corpus, & membra singula ipsius ab illo, vel ab illis, quia nec ipsis est virtus hujusmodi, aut potestas qua ipsa se moveant: sed animæ ipsi est virtus hujusmodi essentialis, & imperium naturale super illis, cui necesse habent naturaliter obedire pro posse, & viribus suis. Verum

rum obedientia ſubditorum ad reges ſuos, & principes in regnis, & principatibus hominum voluntaria tantum eſt. Propter quod interdum ab obedientia recedunt hujuſmodi, & hoc voluntate ſua ſive juſta, ſive perverſa. Quapropter ipſi qui reges, & principes eorum fuerant hujuſmodi vel principali, vel regia poteſtate deſtituti homines tantum remanent ſolas vires naturales, & potentiam ſuam naturalem ut cæteri homines retinentes. Sunt igitur ut cæteri homines poſt amiſſam obedientiam voluntariam ſubditorum.

Quod ut in creatione ſic & in reſurrectione non diffundatur per motum anima in corpus

Et propter hoc ſoluta eſt ac determinata debitè quæſtio præmiſſa videlicet de reverſione animæ ad corpus ſuum. Quemadmodum enim ipſa creatione ſua, & conjunctione ad corpus toti corpori, & ſingulis partibus ejuſdem viventibus præſtatur, tanquam naturali, & propria virtute ſive poteſtate eidem per ſemetipſam ſubditis: ſic & in reverſione ad illud, totum corpus jure priſtino, atque ſubjectione naturali eidem reſtituitur; nec per motum ſeu motus quales prædixi in partes corporis, & membra ſingula ſe transfundit atque diffundit: quin potius ſicut in ipſo puncto ſuæ creationis toti corpori, & membris ſingulis datur & infunditur. Sic & in reverſione ad corpus reſſuſcitatum, ſive reſurgens tota ſimul toti corpori, & membris ſingulis redditur, & ipſa ſibi. Quapropter nec inceptio eſt ibi ab aliqua parte nec motus antedicti.

Quare anima ex una ſolum parte in qua reſideat non poſſit totũ corpus regere.

Si quis autem quærat unde hoc ſit animæ humanæ, ut non in parte aliqua corporis ſui reſidere ſola poſſit, & inde regere vel adminiſtrare reſiduas corporis partes. Reſpondeo in hoc quia in hoc gerit quandam ſimilitudinem creatoris. Quemadmodum enim creator eſt naturaliter dans ſemetipſum, & diffundens in omne quod eſt receptibile ipſius: ſic anima humana in omne corpus, & partem corporis eſt naturaliter dans ſemetipſam, & intrans illam, atque diffundens ſe in illas ſive per illas, nõn diffuſione diviſionis atque diſperſionis, qua ipſa dividatur per partes, vel rarefiat: ſed tantum ſuffuſione integra ſuæ totalitatis: & hoc idem eſt ei à parte ipſius. Eſt ei etiam à parte corporis, & membrorum ipſius, qua non ſunt nata vivere ſive vitam recipere, niſi ex potentia animæ ipſius: neque ulla pars eorum aliter vivificabilis eſt, quam potentia totalitatis animæ ipſius: quemadmodum in creaturis, & in creaturarum partibus ſe habet, & de creatore, quia uniuſcujuſque eſſe requirit præſentiam ipſius, quemadmodum expoſui tibi in eis quæ præceſſerunt. Nec te conturbet quod hic nominavi totalitatem animæ humanæ, de qua feci te ſcire ipſam eſſe impartibilem.

Totalitas animæ intelligenda eſt nõ quaſi anima habeat partes.

Totalitas autem veri nominis, & rationis non habet locum apud ſubſtantias impartibiles; non enim propriè, & ſecundum veritatem totalitatem hic dixi vel intellexi, ſed magis ſecundum abnegationem, intendẽs animam ſecundum totalitatem ſuam præſentialiter eſſe in qualibet parte vivente ſui corporis, id eſt quia nihil quod anima vel de ipſa ſit deeſt alicui ex partibus hujuſmodi. Quemadmodum ſi diceres ipſum creatorem totum eſſe in qualibet ſubſtantia, & parte qualibet univerſi.

Sol & aliæ planetæ inſtrumenta ſunt Dei, quibus reſpondent ſeptem membra corporis principalia.

Debes autem ſcire quod hic ſermo quem dixit quidam ex philoſophis antiquis videlicet quod ſol eſt in manu creatoris omnipotentis tanquam ſecuris in manu carpentarij, ſermo verus ac philoſophicus eſt; & eſt ac ſi diceretur quod ſol eſt in manu creatoris ſicut inſtrumentum in manu operantis per illud; per ipſum enim operatur creator operationes quæ notæ ſunt apud philoſophos naturales, & aſtronomos. Nec intendo fatidicas operationes quas decepti, & indocti homines de ſole ſomniant non abſque injuria vel contumelia creatoris, ſicut jam per me pluries, & in pluribus tractatibus auviſti. Quemadmodum autem hoc de ſole dixit hic philoſophus, ſic de Jove, & unoquoque aliorum planetarum dicere potuiſſet, cum unuſquiſque illorum inſtrumentum ſit ſimiliter creatoris ad varias operationes naturales, quæ philoſophis naturalibus ex parte aliqua notæ ſunt. Juxta hunc modum atque ſimilitudinem invenies ſeptem membra corporis humani tanquam inſtrumenta principalia in manu, hoc eſt in poteſtate, & virtute animæ humanæ, eamque operari per illa notas medicis, & philoſophis operationes, ipſaque membra harmonias quod eſt dicere conſonantes, & reſonantes habere virtutes, & operationes ad ſeptem planetas.

Cordis cõparatio ad ſolem, cerebri ad lunã, & ſic de cæteris.

Horum primum eſt cor cujus harmonia ad ſolem: quemadmodum enim ſol quidam fons vitæ eſt huic mundo inferiori & creato: propter quod & pater vegetabilium dicitur ab Ariſtotele, ſicut terra mater eorum; ſic cor tanquam quidam fons vitæ eſt corpori humano, & ſingulis membris ipſius. Propter hanc cauſam unus ex majoribus philoſophis Italicis dicit de ſole, quod ipſe eſt mens mundi, & temperatio. Juxta hunc modum cerebrum harmoniam habet ad lunam: propter hoc augmenta, & detrimenta luminis in luna ſequitur, ſimilibus augmentis & detrimentis. Et etiam frigidus & humidus complexione, quemadmodum & luna, & virtute; non enim intendo quod frigiditas vel humiditas aut aliqua alia qualitas corporum mundi ſublunaris in cœlo vel cœleſtibus corporibus locum habeat ullo modo. Et hoc ipſum ab Ariſtotele, & ejus ſequacibus addiſcere potuiſti. Similiter & cor humanum calidum, & ſiccum non complexione, ſed virtute, & operatione philoſophi dixerunt atque ſcripſerunt. Spiritum etiam vitalem calidum, & ſiccum medici putarunt non calore diſſolvente, nec ſiccitate conſumente aut alias lædente, tractare autem de natura hujuſmodi ſpirituum, ſicut prædixi tibi, reliqui medicis. Ad hunc modum de ſplene & Saturno; & de felle & Marte; de mẽbris genitalibus, & Venere; de lingua, & labiis, & Mercurio; de hepate, & Jove: quorum omnium membrorum cum virtutes, & operationes diligentiſſima ſolertia conſideraveris, invenies conſonantias & reſonantias, quas prædixi tibi, quas nonnulli ex philoſophis & aſtronomis ſcripſerunt: & quoniam omnes virtutes iſtæ, & operationes planetis attribuuntur ut vitæ generatio Veneri, loquela Mercurio, animoſitas Marti. Ad hunc modum de aliis erit circumſpectionis tuæ conſiderare, qualiter, & quatenus omnia hæc membra ad planetas harmonizent.

Idem de humoribus explicat.

De humoribus idem non ſolum manifeſtum, ſed etiam tritum apud aſtronomos qui in ſcientia rerum naturalium profundaverunt, provt ipſimet dixerunt, & in ſuis tractatibus poſteris tradiderunt: quemadmodum de melancholia naturali quod ad Saturnum harmonizet, ſanguis ad Jovem, cholera ſanguinea ad Martem, cholera rubea naturalis ad Solem, flegma dulce ad Veneré, cholera aduſta ſive melancholia innaturalis ad Mercurium, flegma naturale ad Lunam, ſic enim aliquibus hujuſmodi philoſophorum viſum eſt. Habet tamen ſermo iſte plures ac difficiles quæſtiones, & de ipſo ordine, videlicet quomodo, aut qua de cauſa primus & ſummus planetarum Saturnus ad noviſſimum, & minimum humorem, videlicet melancholiam, naturalem habeat harmoniam, & de ipſo ſplene quam ob cauſam operatio riſus, & quatenus, & attribuitur, cum & ſaturno, & melancholiæ, & triſtitia, & dolor attribui conſueverint. Et juxta hoc facile eſt tibi dicere, & videre quæſtiones quæ circa hanc quæſtionem emergunt ſapientibus. Ad primum autem capitulum non pertinet, neque determinationes earum, ſed hac de cauſa adductæ ſunt hic, ut ſimilitudinem quãdam animæ humanæ ad creatorẽ

in his quæ audiviſti cognoſceres, & intendo quod quemadmodum creator omnipotentiſſimus ad ſeptem planetas operatur in mundo inferiori operationes quæ virtutibus eorum congruunt. Sic anima humana in corpore ſuo per ſeptem iſta membra operationes quæ virtutibus eorum congruunt. Debes autē attendere, qualiter nec vel per animoſitatē, aut iracundiam, nec per purgationem aut ſuperfluitatem melancholiæ quæ in ſplene naturale receptaculum habet, propriè riſum vel gaudium operatur. Quod ſi quis dicat quia ſol choleram naturalem exacuit, & inflammat, & ex hujuſmodi inflammatione excandeſcit animoſitas, & audacia in ardorem iracundiæ, erit hoc ei explicare; ſiccitas enim fellis à purgamento choleræ quod recipit, felle videlicet, nec evacuari, nec minui videtur per iram.

Quo ſenſu dici poſſit ex ſplene & melancholia riſū eſſe, ſicut ex felle iracundiam.

Amplius hujuſmodi receptaculum innatum eſt purgare choleram naturalem, & purgamentum ejus in ſemetipſum trahere, & in ipſam choleram refundere. Quia igitur omnis exceſſus cholera ipſius purgandus eſt, & naturaliter ad receptaculum antedictum trahitur ab ipſo: manifeſtum eſt non propriè dictum eſſe quia felle iraſcantur. ſicut nec illud ſplene ridere; niſi forſitan quis dicat quia in ira fel ceſſat ab officio ſuo naturali, videlicet non trahens ad ſe exceſſum choleræ, ſed magis occludens ſe contra illum, & repulſus à felle aſcendit ad cor. Quod Ariſtoteles ſenſiſſe videtur per ſermonem quo dicit, quod ira eſt aſcenſio vel accenſio circa cor juxta hūc modum, videtur dictum illud ſplene ridemus, colligens enim melancholiam de circa cor intra. & ſe concludens aufert occaſionem triſtitiæ, & dilatationi cordis quæ eſt ex gaudio viam quodammodo parat, & aperit. Gaudium autem vel riſus nullo modorum per ſe, aut propriè poteſt eſſe ex melancolia vel receptaculo ipſius. In tantum igitur commonitionem quandam de hac ſimilitudine tibi factam eſſe in præſenti capitulo ſufficiat; non enim expedit ut in ea quæ ad illas ſcientias, & doctrinas pertinent profundius me ingeram modò.

PARS QUADRAGESIMAPRIMA.

Oſtendit ſi anima eſſet in una ſolum parte corporis utrum poſſet reſiduum corporis vivificare.

Anima quæ majorem virtutē habet quam corpora videtur poſſe diffundere operationē virtutis procul à ſubjecto in quo eſt. *Par. 46. in Cod. Carnot.*

HAbes autem quæſtionem quæ tamen in parte ſibi determinata eſt in eis quæ præceſſerunt videlicet, utrum ſi anima humana in parte una corporis ſui ſolūmodo exiſtat poſſit reſiduum corporis vivificare, & eadem quæſtio ſolet fieri de ſingulis partibus hujuſmodi v. g. ſi in capite alicujus nervi ſit, an poſſet inde nervuum totum vivificare, & vitā extendere ſive diffundere extra punctum in quo eſt, ita tamen ut in illo ſolo ſit. Quod ſi dixerit quia poteſt hoc lōge infirmior, & incōparabiliter minotis influentiæ eſt virtus atque potētia omnibus virtutibus corporibus; cū virtutes corporales tā longe à ſe, & extra ſe diffundāt operationes virtutū ſuarū, ut apparet in ſole, & igne qui tam longe à ſe ſplendores ſuos, & colores emittant & diffundant.

Nihil præterea videri in cauſa eſſe cur mēbra non poſſint recipere vitam ab anima niſi immediate

Amplius quid eſt in cauſa propter quod membra omnia, & partes ſingulæ viventes corporis humani non poſſunt recipere vitā niſi ab ipſa anima immediate, quod eſt dicere in ſe animam ipſam; cum unaquæque illarum quantumcumque parva ſit habeat illam præſentem in ſemetipsâ, & intendo quoniam ſecundum hoc anima exiſtentia ſua ſola non poteſt vivificare quantumcumque parvam particulā corporis ſui: quin potius neceſſe ut ad numerum partium, imo, & ad numerum punctorum cujuſcumque particulæ ſit in illa: & intendo quod quot puncta ſunt in quacumque ex particulis, totiens neceſſe eſt ipſam eſſe in illa, & hoc eſt dicere infinitis. Quapropter in infinitū minoris influentiæ, ac debilioris virtutis erit anima humana omnibus corporalibus; cum calor, & lux, & cæteræ hujuſmodi qualitates corporales, tanta largitate influant à ſole, & igne in uno loco ſolummodo exiſtente, neque indigeant ad tam longinquas influentias, niſi quod ſol in uno loco vel parte ſolummodo ſit ejus totius quod illuminat aut calefacit.

Reſpondet tamen non defectu, ſed ex abundātia potius virtutis eſſe quod anima adſit parti cuilibet quam vivificat.

Dico igitur in hoc quia iſtud quod audiviſti non eſt ex parvitate influentiæ nec ex debilitate virtutis animæ humanæ, quin potius ex virtuoſitate atque fortitudine ipſius, & hoc manifeſtum eſt per exemplum quod de creatore ipſo pereximio audiviſti: totum enim omne in quo eſt in poteſtatem ſuam imperioſiſſimam redigit, quæ poteſtas non eſt ei aliunde vel à foris, ſed ex ſemetipſo, & propter hoc in omni ſubſtantia hujuſmodi neceſſe eſt ipſum eſſe totaliter, quod eſt dicere ſecundum omnem partem ipſius. Eſt etiam alia cauſa, quia omnis ſubſtantia partibilis indiget potētia ipſius totaliter, hoc eſt ſecundū omnē partē ſui. Sic & de anima humana ad corpus ſuum, & ad omnem partem ipſius viventē, & non oportet ut amplius ſuper hoc loquar tibi.

Quomodo anima poſſit eſſe totaliter in aliqua parte, puta manu, ita ut parē illa non ſit homo,

Si quis autem quærat qualiter anima humana ſit in manu, vel in pede, vel quocumq; alio ex mēbris, utrū ſicut forma vel perfectio illius; non irrationabiliter quæret hoc. Si enim eſt in manu ut forma, & perfectio ipſius: erit igitur manus ſubſtantia cōpoſita ex anima rationali, & corpore; & propter hoc amplius manus eſt ſubſtantia animata anima rationali, & corpore, quapropter erit homo. Amplius cum ſit animata ſubſtantia, erit habens animam partem ſui: & quia anima hujuſmodi anima rationalis eſt neceſſe erit ipſam eſſe ſubſtantiam animatā habentem rationalem animam partem ſui. Et propter hoc hominem, & ſubſtantiam animatā eſſe neceſſe erit. Debes etiam hic reminiſci ſermonis quē dixit Ariſtoteles in libro ſuo de anima, de oculo extincto, vel mortificato, & de oculo vivo, de quibus dixit quod oculus non univoce, ſed æquivoce dicitur. Sic neceſſe eſt ſe habere de manu abſciſſa & mortificata, & de manu vivente. Amplius erit-ne conveniens ut manus vivens in corpore humano dicatur ſubſtantia animata? ſi enim vivat indubitanter neceſſe eſt ipſam eſſe animatam, vel animam: & ex hoc neceſſe erit, ut & ſit, & dicatur ſubſtantia animata ſenſibilis, vel inſenſibilis; non enim videtur ullo modorum potius debere dici animata quam ſenſibilis, aut inſenſibilis, quam inanimata. Facit ad hoc ſermo Platonis quo dicitur matricem in animalibus animam eſſe.

Reſpondet manum licet vivat nō dici ſubſtantiam animatam propter principalitatem unionis animæ ad corpus.

In hoc igitur reſpondeo tibi quoniam, etſi vivat manus per animam, non propter hoc cōveniens eſt ut ſubſtantia animata dicatur, ex principalitate nāque cōjunctionis, & unionis animæ ad corpus, corpus animatum dicitur, ſimiliter & compoſitum ex illis animabus. Eodem modo ſe habet, & de ſenſibili, & exemplum ad hoc conveniens, & declarans illud eſt de rege, & regno quod præaudiviſti; non enim quod regitur à rege quocumque ſeu per illum regnum eſt vel dici debet, omnis enim pars regni ſecundum hoc & regnum eſſet, & diceretur quoniā omnis pars regni à rege ipſo, vel per ipſum regatur, ex principalitate namque regis ad id quod regere habet, & regnum dicitur regis illius; & rex ſimiliter rex ejuſdē nominatur. Quapropter quod nulli parti principaliter aut per ſe cōjungitur rex, ſed per ſe & principaliter toti; ipſū totū cui datur aut præficitur rector ſive gubernator regnū propriè, & per ſe illi⁹ eſt: partibus autem non datur niſi ſecundario rex, & ex conſequenti. Sic eſt de anima humana quæ toti corpori & principaliter, & per ſe conjungitur, ſecūdario autē, & ex conſequenti unicuiq; partiū ipſius; principalis namque eſt, & per ſe conjunctio illa quæ facit & animatū, & animal, & ſenſibile: ſecundaria

daria autem, & quæ eſt ex conſequenti conjunctio nihil horum efficit, vel perficit ſicut exemplificavi tibi de partibus regni, & de conjunctione regis ad ipſas; quoniam nulla earum efficit regnum illius, vel ipſum regem alicujus illarum.

Objicit ut truncata manu reliquum corpus non definere eſſe hominem.

Quod ſi dixerit quis quia cum fuerit manus præciſa à corpore, remanebit tamen homo licet mancus; homo enim mancus, & homo exoculatus homo eſt: remanet igitur compoſitus ex natura, & parte corporis tantum reſidua ſcilicet à manu, ut ita dicatur, propter hoc erit anima unita parti corporis, & per illas detruncationes corporis conſequens eſſe videtur, ut etiam minoribus partibus eam eſſe unitam contingat.

Reſponſio ad objectionem.

Reſpondeo in hoc quod ſi quis dicere voluerit hominem mancum non eſſe propriè ac verè hominem, ſed per figuram, & tropum dici hominem, non uſquequaque irrationabiliter dicet maximè ſecundum uſum certiſſimum, quo homines corpus humanum partem hominis dicunt. Qui etiam figuram locutionum hujuſmodi quouſque extendunt ut etiam corpus hominem dicant: propter quod & hominem occidi dicũt, & hominem eſſe mortuum; cum corpus ſolum ejus occidatur, & ſolum illud mortuum ſit. Et homines hujuſmodi loquuntur juxta illud quod dicit Ariſtoteles, quod alba dicuntur quæ nihil de albere deficere videntur, licet aliquid deſit eis, ab eo quod eſt perfectè albere: quemadmodum & domus eſſe dicitur fabricata cui modicum deeſt; non enim propter defectum duorum lignorum aut lapidum, dimittunt homines quin fabricatam hujuſmodi dicãt. Debes autem ſcire quod cum dicitur manus aut pes pars hominis, & de viva & de non viva manu convenienter intelligitur: verum enim eſt corpus cui tota anima conjuncta eſt, & etiam ſi mortuum eſſet pars hominis veriſſimè eſt. Similiter & cum vivens eſt ipſum corpus, nihilominus pars hominis eſt: eodem modo ſe habet, & de manu.

CAPITVLVM SEPTIMVM.

PARS PRIMA.

Oſtendit quod potentia intellectiva cognoſcit non ſolum univerſaliter, ſed etiam ſingulariter.

Proponit de quibus ſibi agẽdum ſit in hoc capitulo.

POſtquam autem jam completæ ſunt ſex partes tractatus iſtius juxta poſſibile, & juxta quod ex largitione primi atque univerſalis largitoris omnium bonorum accepi, conveniens eſt ut aggrediar ſeptimam ejuſdem quæ eſt ut præaudiviſti de ſimilitudinibus, & comparationibus animæ humanæ ad creatorem benedictum, qui eſt Trinitas glorioſa ab omnibus in ultimitate honorificentiæ venerandа, atque colenda: & qualiter anima humana imago ipſius ſit, & ſimilitudo, vel ad imaginem, & ſimilitudinem ipſius creata, facta, & formata. Ubi primum perſcrutandum erit de natura intellectus, & de operationibus ejus, utrum una an plures ſint, & de ipſis ſcientiis, & de ipſo ſcire qualiter in anima humana veniunt, deinde quid eſt ipſe intellectus materialis, quid intellectus adeptus; quid intellectus theoricus; quid intellectus practicus, & quæ differentiæ, & operationes eorum, nec non de aliis quæ occaſione ipſorum inveſtiganda atque declaranda emerſerint.

Quod intellectus ſit apprehenſivus ſingularium & maximè creatoris.

Dico igitur imprimis quod intellectus eſt virtus apprehenſiva ſpiritualium & abſtractorum, ſive ſpoliatorum & inviſibilium ſive ſingularia ſint, ſive univerſalia; & jam removi tibi atque deſtruxi errorem eorum qui dixerunt intellectum virtutem eſſe apprehenſivam univerſalium tantum, feci te ſcire quod erronei iſti auferunt intellectui operationem propter quam potiſſimum creatus eſt. Hæc autem eſt viſio lucidiſſima & immediata creatoris; manifeſtum enim eſt creatorẽ unũ eſſe eſſentialiter in ultimitate unitatis, & incommunicabilem per eundem modum in ultimitate ſingularitatis: quapropter ſi intellectus de natura ſua apprehenſivus eſſet ſolummodo univerſaliũ inapprehenſibilis eſſet ei creator: apprehenſio autem creatoris videlicet lucidiſſima & immediata præcipua eſt ac nobiliſſima operatio intellectus. Quod ſi dixerit quis, quod non eſt poſſibile intellectum apprehendere abſque medio creatorem, neceſſe habet confiteri creatorem per ſe inapprehenſibilem eſſe, & intendo per ſe per naturam ſcilicet, vel per eſſentiam ſuam: hoc autem eſt ac ſi diceretur, quoniam non eſt apprehenſibilis niſi ex teſtimoniis ſenſibilium creatorum, vel intelligibilium. Quærendum igitur eſt ab hujuſmodi hominibus, an creator ſit amabilis per ſemetipſum, & in ſemetipſo, cùm dixerint quod ſic: attingit igitur illum, & ad illum vis motiva animarum humanarum nobilis, quanto fortius vis apprehenſiva nobilis, quæ eſt intellectiva attinget ad illum? & propter hoc apprehendit illum per ſe; quod enim non apprehenditur niſi per aliud, proculdubio non attingitur à virtute apprehendente, quemadmodum apparet in ſenſibilibus ſingularium quæ non apprehenduntur niſi ſenſu, & niſi per ſenſibiles diſpoſitiones ſuas. In his enim manifeſtum quod ſenſus non attingit ipſas ſubſtantias rerum hujuſmodi, ſed ſolas diſpoſitiones earum ſenſibiles: vis vero cognoſcitiva ſuperior animæ humanæ prætendit ſubeſſe diſpoſitionibus hujuſmodi quiddam, hoc autem quoniam ſuſtinet totam illam circumveſtionem ſenſibilium accidentium, poteſt eſſe ſubſtantia, & hæc ſubſtantia, de qua dicunt philoſophi ſequaces Ariſtotelis quia ipſa eſt ſubſtantia ſuſtinens decem prædicamenta. De hoc autem feci tibi mentionẽ in eis quæ præceſſerũt, & adduxi tibi ſermonem philoſophi Italici quo dixit quod ſenſus nihil integritatum percipit, quod eſt dicere nullam ſubſtantiam integrè percipit, propter quod & ſubjungit, ſed uſque ad proximum venit quaſi non valens penetrare circumveſtionem illam ſenſibilium accidentium, deinde adjicit, ratio vero quid ſubeſſe perpendit, quod eſt ut prædixi tibi ſubſtantia quæ ſuſtinet totam illam veritatem ſenſibilium accidentium: ſuper quod providè, & circumſpectè dixit ſubeſſe tanquam ſubjectum, & fundamentum ſuſtinens, & ſupportans illam.

Si virtus intellectiva non poſſit apprehendere creatorem nec perfectibilis, nec beatificabilis eſſet.

Manifeſtum eſt igitur tibi per hoc quod virtus intellectiva animæ humanæ non eſt attingens creatorem, nec penetrare valens apprehenſione ſua uſque ad illum ſecundum errorem iſtum; neque poſſibile eſt ei cognoſcere creatorem vel videre niſi quemadmodum cognoſcitur rex ſub operimento, cujus ſcilicet operimentum ſolum propriè, & per ſe cognoſcitur & videtur. Cujus exemplum eſt corpus mulieris nullo apparatu & ornatu veſtimentorum circumdatum. Aliud exemplum de hoc eodem eſt ſol nube obtectus, cujus luminoſitas ad modicum, & tenuiter apparet in nube. Sic juxta hujuſmodi erroneos creator benedictus non apparet nec videtur niſi tanquam ſub nube, & operimento univerſi. Manifeſtum autem eſt quod cognitio ſeu viſio non ſolum non eſſet viſio completa, vel pleni luminis; ſed neque viſio verè, & propriè dici poteſt, quapropter nec verè perfectio completa virtutis intellectivæ. Ex quo ſequitur evidenter virtutem intellectivam non eſſe verè ac propriè perfectibilem; & propter hoc nec verè beatificabilem, nec verè glorificabilem: quapropter anima humana non erit tota beatificabilis, aut tota glorificabilis, ſed ſecundum virtutem tantum motivam nobilem. Propter quod nec beatificabilis ſimpliciter, nec

perfectibilis, quoniam beatitudo imperfecta beatitudo vera vel verè dici non potest, neque perfectio incompleta perfectio vel haberi, vel reputari debet.

Si hæc natura esset intellectus ut sensibilia particularia nõ cognosceret, nec à Deo & substantiis abstractis cognoscerentur.

Amplius si hæc est natura virtutis intellectivæ ut particularia & sensibilia apprehendere naturaliter non possit, necesse est ut negetur & removeatur à creatore, de quo manifestum est intellectum dici imprimis, & maximè, sicut dicit sapiens in sermone suo videlicet quia intellectus solius Dei est, & admodum paucorum hominum. Quapropter cum non sint creatori cognoscenda particularia & sensibilia, necesse est removeri ab eo cognitionem ipsorum: erit igitur creator ignorans particularia, & sensibilia, quapropter ignorabit homines, similiter & bona, & mala eorum, & propter hoc preces eorum quibus orant ipsum, servitiaque omnia quibus ei serviunt, & omnem honorificentiam cultus quo ab hominibus colitur. Quare vanè, & frustra impenduntur ei omnia hæc; cum nihil horum intelligat vel cognoscat, vel sciat sibi impendi, & eadem ignorantia atque cœcitas accidet ex necessitate omnibus substantiis intelligentibus abstractis. Qualiter igitur dabunt responsa? qualiter consulent hominibus? Et de malignis spiritibus eodem modo se habere necesse est: nullæ erunt ejus operationes magorum quæ ministerio malignorum spirituum solo fiunt. Ad hoc igitur inconveniens deveniunt ut creatori auferant omnem cognitionem sensibilium atque particularium, similiter & omni substantiæ nobili abstractæ.

Sensus circa sensibilia particularia erroneus, nec error ille corrigi potest nisi ea cognoscat intellectus.

Amplius cum tot ac tanti sint errores circa sensibilia qui non nisi à sensu proveniunt, v. g visus solem renunciat pedalis esse magnitudinis: quia igitur intellectus non attingit aliquid ex sensibilibus particularibus, nullo modo credendum est ei de ipsis, quare solum sensibus credendum erit de illis, & propter hoc persistendum in errore ipsorum: erit igitur ignorata, & magnitudo solis; cum nec sensu cognosci possit propter remotionem nimiam ab ipso; nec intellectu, cum & ab eo, & ab omni alio particulari sensibili prohibitus sit naturaliter intellectus.

Error quia particulare est adeoque ad intellectum nullatenus pertinebit.

Amplius nullus error ad ipsum perveniet, vel cognoscitur ab eo; cum omnis error particulare aliquod sit, nullum igitur corriget.

Sed nec ad intellectum pertinebunt disputationes, demõstrationes, & quæ particularia sunt.

Amplius quid erunt disputationes, collocutiones, demonstrationes, & aliæ probationes; cum enim unumquodque eorum particulare sit, nihil horum perveniet ad intellectum nec secundum intellectum omnia hæc, sed à sensu solo, & secundum illum: erit igitur possibile asinis, & aliis brutis animalibus disputare & philosophari, cum sensibus vigeant, non minus quàm homines.

Ex eo quod scientiam nostrã cognoscamus concludit intellectu cognosci particularia intelligibilia.

Amplius scientia quæcumque, quæ est in anima humana cognoscitur ab illa, & scitur ab eodem apud ipsam, & in ipsa esse: omnis enim sciens Arithmeticam scit se scire illam, & cognoscit illam certissimè esse apud animam suam, & in ipsa, cujus indicium certissimum est, quia cum acquisierit illã cessat laborare amplius, & studere & audire circa numeros, dicens non opus sibi esse ut laboret amplius circa illos. Quia igitur certissimum scientiam veram aliquid numero, & particulare esse, dubitari non potest virtutem intellectivam particularia saltem spiritualia apprehendere posse; scientia enim omnis spirituale particulare est, nec nisi virtute intellectiva apprehensibilis est, & cognoscibilis: eodem modo se habet de opinionibus, dubitationibus, ignorantiis, similiter de gaudiis, & doloribus. Et de his audivisti aliqua in eis quæ præcesserunt, passiones enim suas, & alias dispositiones non est possibile animæ ignorare.

PARS SECUNDA.

Quod scientia de creatore est summa perfectio potentiæ intellectivæ.

Frustra esset intellectus si finẽ suũ assequi non posset.

REvertar igitur, & dicam quod sicut est virtuti motivæ nobili animæ humanæ suum bonum, suum perfectibile, suum beatificativum: ita necesse est ut virtuti intellectivæ sua lux, suum illuminabile, sive illuminativum, & suum beatificabile, sive suum delectativum, & suum perfectibile sive perfectivum, suum beatificabile sive beatificativum: unumquodque enim istorum finis est creationis ipsius, alioquin frustra & vane creata esset: frustra namque & vane fit quidquid non ad congruum & debitum finem fit, hoc enim frustra, & vane fieri dicitur quod sine causa fit. Causa ergo finalis intelligitur hic propter quid: & frustra laborasse dicitur, ac sine causa, qui finem congruum, & debitum laboris sui per ipsum non assequitur.

Necesse virtutem intellectivam satiare posse famem spiritualẽ sive desiderium sciendi, & quidem plene.

Amplius certissimus est sermo Aristotelis quo dicit quod omnes homines natura scire desiderant. Quia igitur desiderium hujusmodi fames spiritualis est, pariter & naturalis; frustra autem indita est fames, cujus naturaliter impossibilis est satietas, necesse est satietatem sciendi possibilem esse apud animam humanam: & quoniam hujusmodi fames non est animæ humanæ nisi secundum virtutem intellectivam, necesse est virtutem intellectivam satiabilem esse satietate quæ famem hujusmodi planè repleat, nullumque ejusdem vestigium in virtute intellectiva relinquat: & quoniam fames scientiæ non habet satietatem, nisi ipsam quæ esuritur scientiæ plenitudinem; necesse est scibile illud, cujus scilicet scientia satietas est plena virtutis intellectivæ nostræ, ejus luminositatis esse ut nihil omnino tenebrarum, & intendo tenebrarum ignorantiæ, opinionis, & dubitationis in virtute intellectiva relinquat, sed eam irradiatione sua totam satiet ac repleat.

Non potest scibile aliquod præter Deum omnes fugare tenebras intellectus, illiusque irradiatione sua totum replere & satiare.

Porro scibile hujusmodi non potest esse nisi creator benedictus, omnibus enim aliis scibilibus quantacumque perfectione cognitionis notissimis, illo autem solo ignorato remanet apud animam humanam in virtute intellectiva ipsius tenebrositas ignorantiæ creatoris, & fames vehementissima cognitionis illius. Eo vero juxta plenitudinem antedictam, & irradiationem cognito, cessat totaliter fames hujusmodi; cessant & tenebræ antedictæ, nullo earum in virtute vestigio derelicto. Quia igitur est per se quo posito ponitur, & quo remoto removetur aliquid, manifestum est tibi quod scientia creatoris sola satietas est, ac plenitudo virtutis nostræ intellectivæ. Causa autem in hoc est quoniã creator est universum intelligibile, exemplum lucidissimum & distinctissimum universi, in quo reluceat universum, & apparet apparitione lucidissimæ expressionis: propter quod & virtus nostra intellectiva, si conjuncta ei fuerit conjunctione convenientissima & immediata, erit juxta congruentiam suæ possibilitatis, & inferioritatis secundum intelligibile. Et hoc de emicantia, sive irradiatione creatoris in ipsam.

Quod declarat exẽplo speculi.

Hujusmodi autem exemplum est in duobus speculis visibilibus cum fuerint longe inæqualis munditiæ, & tersionis, & consideraveris alterum alteri convenienti oppositione oppositum, tunc enim proculdubio fiet emicantia ex mundiori, & crassiori in aliud: & oppositiones illius etiam videbuntur in alio, licet disparitèr sive inæqualiter propter disparitatem, & inæqualitatem antedictas in tersione atque munditia. Sic imaginandum est tibi creatorem benedictum velut quoddam speculum

esse universalis apparitionis ; quoniam in eo apparent universa, & singula lucidissima, expressissima, distinctissima apparitione, licet unum sit in ultimitate simplicitatis, & juxta modum suæ puritatis assimilanda est ei virtus intellectiva nostra, & futura secundum intelligibilem modum, & juxta modum atque mensuram à creatore eidem positam ac limitatam, & hoc est gloria & perfectio ultima, atque plena fœlicitas ejusdem, quod & Aristoteles, & sequaces ejus, & dixerunt, & scripserunt.

Deus vero licet instar speculi cujusdam sit, se tamen liberè, & quib⁹ vult, & quatenus vult communicat.

Debes autem scire quod creator benedictus atque sublimis, licet speculum sit quale audivisti, & nihilominus est in ultimitate claritatis, & radiositatis clarâ ac luminosâ, illuminans juxta beneplacitum bonitatis suæ quos voluerit, & quando, & quatenus voluerit ad intuendum se. Non enim possibile est alicui ut videat vel intueatur illum, nisi cui & qualiter, & quando, & quatenus se ipse ostendere voluerit. Et hæc est causa propter quam non omnes substantiæ abstractæ, & nobiles quæ aspectu illius secundum virtutem intellectivam suam beatissimæ sunt, omnia præterita, scilicet, præsentia, & futura in eo conspiciunt, sed de his omnibus ea sola quæ ipse vult eas conspicere & videre. Non enim est de speculo hujusmodi sicut, & de speculis visibilibus quæ apud nos sunt; quoniam non est in potestate speculi visibilis detrahere aliquid de apparitionibus quæ in eo sunt aspectui intuentis in illud. In potestate autem est hujus speculi universalis apparitionis ut dixi quid quantum, & quando unusquisque intuentium in eo videat aut speculetur; quia & ipsum intueri donum gratuitum ac per omnia voluntarium est dignationis ipsius. Apparet autem tibi per hoc intellectus sermonis prophetici quo dictum est *satiabor cum apparuerit gloria tua.* Quod evidenter intelligitur ante apparitionem gloriæ creatoris non cessare famem cognitionis ipsius, in eis quibus datum est esurire illam, magnificum namque ac præclarum donum creatoris est fames qua esuritur apparitio gloriæ ipsius.

Ps.16.15.

PARS TERTIA.

De intellectu agente, & intellectu materiali, & quod non sint distincti.

De intellectu agente, & patiente, & de comparatione utriusque cum luce & colore.

ET quoniam in tractatu de scientia substantiarum nobilium abstractarum de natura intellectivæ virtutis alias audivisti, quæ tibi cum his non immerito sufficiant ad obtinendam certitudinem super hoc, videlicet quod non solum universalium, sed etiam particularium tam materialium, quam immaterialium, tam spiritualium quam corporalium apprehensiva est, transibo ad perscrutanda alia quæ restant de natura virtutis intellectivæ sive intellectu & operationibus ipsius. Dicam igitur in primis quod fuerunt philosophi, & alij post eos sequaces Aristotelis, ut eis videtur, qui operationem posuerunt intellectus, quæ est intelligentia, duobus perfici actione videlicet, & passione seu receptione. Et propter hoc posuerunt intellectum materialem tanquam receptivum seu receptibilem passionum quæ sunt signa intellectus, per quæ intellectus apprehendit intelligibilia. Posuerunt etiam hujusmodi passiones seu receptiones intellectui agenti, cujus operatio est educere signa antedicta quæ potentialiter sunt in intellectu materiali in actum, seu effectum essendi, & propter hoc vocaverunt ipsum intellectum agentem; quoniam ejus actio est hæc quam dixi, & ejus actione educuntur formæ illæ intelligibiles sive signa antedicta, & propter hoc dixerunt comparationem ejus ad intellectum materialem comparationem lucis ad colores, & quod juxta opinionem ipsorum quemadmodum lux irradiatione sua educit colores de potentia in actum essendi; sic intellectus agens formas ipsas intelligibiles quæ potentia erant in intellectu materiali de potentia hujusmodi in actum essendi.

Quare intellectus agens vocetur formalis, patiens vero sive passibilis materialis appelletur?

Intellectum etiam istum agentem videlicet vocaverunt formalem quasi formantem, seu informantem, seu inscribentem, seu imprimentem formas antedictas intellectui materiali. Alium vero propter similitudinem quandam, quam ipsum habere ad materiam opinati sunt, materialem dixerunt. Et similitudo ista est in antedicta potentia, seu potentialitate qua potentialiter habet in se formas prænominatas. Et iterum in receptibilitate formarum hujusmodi; materia namque omnis potentialiter habet in se omnes formas, quarum est receptibilis; & similiter receptibilis est formarum omnium quæ de potentia, seu potentialitate ipsius, educi possunt in actum vel effectum essendi.

Intellectum agentem & patientem si vires sint animæ nihil aliud esse quam animam ipsam quæ impartibilis est. *Est pars 4. in Cod. Carnot.*

Et quoniam multi deglutiunt positiones istas absque ulla investigatione discussionis, & perscrutationis recipientes illas, & etiam consentientes illis, & pro certissimis eas habentes; conveniens est de ipsis considerationes facere, præsertim cum ex multis causis, & rationibus veritas ecõtrario se habere nõ immerito videri possit. Quærendũ in primis quid est quod dicunt intellectum materialem? & quid intelligunt intellectum agentem sive formalem: & intendo utrum partes seu vires animæ humanæ, an aliqua acquisita, & adventitia eidem, quæ non sunt de essentia, seu necessitate essendi ipsius, & de intellectu ipso agente sive formali, an formaliter sentiant ipsum esse extra animam humanam: an conjunctum sive in ipsa. Quod si intelligant istos duos intellectus partes quasdam animæ humanæ esse, non oportet ut repetam tibi ea quæ in præcedentibus audivisti in quibus declaratum est tibi declaratione sufficienti animam humanam esse impartibilem. Verum de intellectu agente & de intellectu materiali utrum sint substantiæ, & utrum sint substantiæ viventes, vel vivificabiles, necesse habent aperire intentionem suam. Quod si sint substantiæ viventes cum sint conjunctæ corporibus humanis, quid aliud putare possunt eas esse quam animas humanas.

Intellectus agens non potest esse substantia diversa ab anima.

Amplius ipse intellectus agens aut est substantia, aut non: quod si substantia, aut est ipsa anima humana, aut pars ejus, aut alia quædam prorsus ab illa diversa, & pars quidem illius esse non potest; jam enim remota est ut prædixi tibi ab ea partibilitas in eis quæ præcesserunt. Est igitur intellectus agens substantia quædam diversa prorsus ab illa: de qua restant quæstiones utrum sit vivens, aut intelligens, aut neutrum horum, aut alterum. Quod si non est vivens, neque intelligens; qualiter igitur est ei virtus ista ut animam humanam intelligere faciat in effectu. Amplius substantia mortua qualiter intellectus nominatur.

Idem probat quia substantia illa quæ daret animæ intelligere deberet esse intelligens.

Amplius cum omne datum, & magis, & majus sit apud datorem, necesse est ut hęc substantia quam somniant intellectum sit magis intelligens quam ipsa anima humana; cum intellectus agens sit dans per se animæ humanæ secundum intellectum materialẽ. Hoc enim est ac si diceretur de alia substantia mortua quod ipsa esset animæ humanæ intelligere in effectu; cum illud non habeat ipsa nec actu, nec potentia.

Sensibilia extrinseca quãvis imprimãt species sensibiles in organis sensuum non dicitur visus agens idem.

Quod si quis dicat quia signa illa intelligibilia sive formæ intelligibiles quas intellectus educit de potentia essendi in effectum sive intelligere in effectu, ipsa dant animæ humanæ intelligere in effectu, & faciunt eam intelligentem in effectu. Dico in hoc quia forinseca sensibilia, sive formæ sensibiles faciunt nos videre in effectu, quoniam signa

faciunt esse in organo sensuum in effectu; cum secundum errorem istum esse hujusmodi signorum in effectu, in organis sensuum sit videre, vel sentire essentialiter in effectu, nemo autem dicit sensatum sive sensibile visum agentem licet agat in videnté, & faciat ipsum videre in effectu. Solem vero cujus operationem ad confirmationem sui erroris inducunt nemo dicit esse vel cogitavit etiam, ut dicendus esset vel nominandus visus agens, licet sit educens ut ipsi opinantur colores de potentia essendi in effectum Manifestum etiam est quod libri quos inspicimus faciunt nos intelligere in effectu quæcumque in eis addiscimus : nemo tamen unquam ausus fuit nominare quemcumque ex libris intellectum agentem ; manifestum igitur est tibi per hoc quam irrationabiliter nominaverunt hujusmodi substantiam mortuam intellectum agentem.

Quŏd intellectus agens non possit esse substantia vivens aliunde.

Quod si dixerit quod intellectus agens substantia vivens est : procuidubio non dicet ipsam esse substantiam viventem aliunde,& intendo substantiam animatam, quæ scilicet esset pars ejus, vel ei conjuncta, quemadmodum est anima humana corpori suo, & ad hoc destruendum sufficiunt tibi ea quæ in præcedentibus audivisti de anima humana, & de materia quam ei quidam posuerunt, sed in tractatu de materialitate substantiarum abstractarum nobilium multa audivisti super hoc.

Intellectus ille agens debet esse semper in actu ne alio intellectu agente opus habet, & sic in infinitũ.

Revertar igitur, & dicam quod intellectus agens de quo hic agitur est substantia vivens per se, cum non possit esse substantia corporalis,necesse est eam esse substantiam spiritualem, & cum non sit anima substantia separata spiritualis, & propter hoc intelligens etiam per semetipsam actu continuo intelligendi : si enim potentia tantum intelligens esset, nullo modo congrueret ei nominatio hæc qua nominatur intellectus agens. Amplius necessarius ei esset alius intellectus agens per quem educeretur de potentia in effectum intelligendi, & hoc modo iret res in infinitum: neque enim numerus esset neque finis intellectuum possibilium & agentium.

Si vero sit intelligens per semetipsũ omnia intelligibilia cõtinuo cognoscit.

Amplius intellectus hujusmodi cum sit intelligens per semetipsum solum esset intelligens omnia intelligibilia : & hoc intelligere continuo sempiterno ; cum extra ipsum nullo indigeat adjuvari ad intelligendum quodcumque ex intelligibilibus. Amplius intellectus hujusmodi cum sit intelligens per semetipsum solum, esset intelligens omnia intelligibilia, & hoc intelligere continuo ; cum extra ipsum nullo indigeat adjuvari ad intelligendum quodcumque ex intelligibilibus.

Intellectus agens ut sit vere agens non debet esse recipiẽs aliunde.

Amplius cum sit veræ rationis, & veri nominis intellectus agens, non erit recipiens aliunde, vel à foris disposition em aliquam, qua adjuvetur ut fiat intelligens aliquid in effectu;alioquin non esset intellectus agens,sed potens, possibilis, & materialis. Si autem pars animæ esset ipsa anima tota esset per ipsum intelligens omnia continuo in effectu : hoc autem manifestum est per visum, & quemcumque aliorum sensuum. Si enim visus esset visus agens juxta modum illum, & intendo videret per semetipsum in effectu omnia visibilia, esset anima humana videns per illum omnia alia, & hoc visione continua sempiterna. Similiter se habet, & de auditu. quod si dixerit intellectũ agentem esse ipsam animã totã essentialiter, tũc multo fortius necesse erit ipsã animam humanam intelligere omnia intelligibilia intellectione actuali continua sempiterna. Non est igitur possibile ullo modorum intellectum esse substantiam, necesse igitur erit ipsam esse de genere accidentium : quapropter erit habitus innatus, vel acquisitus : & erit anima humana quemadmodum scientia materialis, sive innata, & lumen quoddam nativum, cujusmodi scientias in sanctis ac beatis substantiis abstractis esse ab ipso suæ creationis initio in præcedentibus didicisti. Et quoniam anima humana impartibilis est sicut feci te scire in præcedentibus, necesse est animam humanam hujusmodi luce lucere totaliter, & nihil ejus tenebra contraria eclipsari. Necesse erit insuper ipsam lucere in actu, sive in effectu continuo lumine isto. Et quoniam lucere istud non est aliud quam scire, vel intelligere, sicut lumen istud non est nisi scientia vel intellectus, necesse est ipsam per hujusmodi lumen intelligere, & scire omnia sibi naturaliter intelligibilia atque scibilia. Quod si dixerit ipsum intellectum agentem non esse intelligentem per semetipsum, sive in se; tunc necesse habet dicere nihil intelligere vel esse intelligens in anima nisi intellectum materialem. Quapropter ipsa anima non erit nisi intellectus materialis solus : manifestum enim est quod anima humana intelligens est.

Quia anima intelligit se intelligere per se totã infert ipsã intelligere intellectu materiali qui sit idem cum ipsa.

Amplius manifestum est unicuique intelligenti per semetipsam quod ipsa intelligens est, ipsaque intelligit se intelligere, & non intelligit se intelligere in parte, sive in partem sui, sed ut ita dicatur intelligit aliquid sui, sive de se non intelligere, & sicut sæpe audivisti in præcedentibus ipsa intelligit, & suum intelligere, & suum esse impartibile esse, quapropter manifestum est ei quod suum intelligere in sua essentia est, non autem est nec esse potest, nisi in ipso intellectu materiali. Manifestum igitur est ipsi quod essentia sua non est nisi intellectus materialis : & propter hoc intellectus agens sive formalis, nec ipsa essentia ejus est, nec de ipsa.

Quod intellectus agens non possit dici influere in intellectum possibilem.

Amplius de intellectu agente aut aliquid emittitur,& effluit intellectui materiali,aut nihil : quod si nihil malè utuntur comparatione illa lucis ad colorata ; cum manifestum sit aliquid de luce effluere, & emicare super corpora colorata, perfunduntur enim lumine ex luce fluente. Amplius falsè & vanè nominabunt ipsum agentem intellectum; non enim agit in patiens quodcumque, nisi quod aliquid illi imprimit:& quoniam id quod imprimitur ab agente cuique patienti ejusdem est passio illata, & influens ab ipsa super ipsum patiens : manifestum est ab intellectu agente fluere passiones intellectui materiali tanquam ab agente in patiens. Et quoniam omne quod naturaliter, ac per se ipsum agit vel aliquid imprimit, imprimit vel similitudinem suam, vel similitudinem quæ in ipso, & apud ipsum est, necesse est passiones omnes seu quascumque dispositiones quæ influentur intellectui materiali ab intellectu agente similitudines esse ipsius intellectus agentis, vel dispositionis unius aut pluriụm quæ in ipso vel apud ipsum sunt. Quapropter unaquæque earum est agens, vel similitudo intellectus agentis secundum aliquam dispositionem quæ in ipso vel apud ipsum est. Quare hujusmodi dispositiones vel intellectus sunt in effectu, sive intellectiones, sive scientiæ in effectu; cum non sit possibile confingere ut aliter similitudines sint intellectus agentis. Quare intellectus agens erit intellectus, sive scientia in effectu, & per hoc redibit ratiocinatio ad id ut necesse habeant confiteri qui ita ponunt animam humanam esse intelligentem vel scientem omnia intelligibilia sibi naturaliter scibilia in effectu ; & hoc sive intellectus agens sit pars animæ humanæ sive ipsa anima humana, sive habitus aliquis ut præaudivisti. Quod si ea quæ fluunt vel emicant ex intellectu agente in intellectu materiali non sunt intellectiones neque scientiæ, erunt igitur aliæ dispositiones : intellectus autem materialis non est creatus nisi propter recipiendas scientias in effectu sive intellectiones. Quapropter supervacuæ erunt & inutiles, & in nullo juvantes dispositiones hujusmodi quæ nec scientiæ sunt. nec scientiarũ partes,pars enim omnis sciẽtiæ est sciẽtia.

Amplius

Si intellectus agens fuerit anima ipſa ſive pars ejus ſive habitus, ōnia in actu cognoſcet.

Amplius intellectus agens ſi quis eſt non eſt creatus niſi propter illuminandum materialem; cum in ſeipſo nec ſibi luceat ad cognitionem aliquam, cum nihil cognoſcat. Quapropter ſoli intellectui materiali lucet, & ipſi eſt lux, ſimilitudinemque ſuam imprimit. Si igitur ſcientiam in effectu imprimit intellectui materiali; neceſſe eſt ipſum intellectum agentem eſſe ſcientiam in effectu vel ſcientem in effectu per ſemetipſum; & propter hoc ſcientem omnium naturaliter ſcibilium. Quapropter ſi vel ipſa anima eſt, vel pars ejus, ſive habitus, neceſſe eſt ipſam animam humanam per ipſum ſive ſecundum ipſum ſcientem eſſe omnium naturaliter ſcibilium; cum in ſeipſa naturaliter habeat ſcientiam in effectu omnium hujuſmodi ſcibilium.

Cum non habeat intellect' materialis niſi ab agente quod ſit ſciens in actu ipſe magis intellectus agens erit intelligens in actu.

Amplius cum intellectus materialis non habeat niſi potentialiter quantum in eo eſt ſcientiarum ullam in effectu; aut quamcumque illarum habeat per irradiationem illius, & cum verè ſciens, & in effectu ſciens eſt, & eſt, & dicitur per irradiationem illius. Quanto fortius ipſe intellectus agens erit ſciens per ſemetipſum in effectu, ſcientia ſcilicet actuali: & intendo ſcientiam quæ eſt actus continuus per quem ipſemet eſt ſciens in effectu per ſemetipſum, & ſemper in effectu Amplius quid eſt lumen in intellectu materiali per quod illuminatus dicitur, niſi ſcientia qua ſciens in effectu perficitur: erit igitur, & ipſe intellectus agens ſcientia actu; cum omnis operatio naturæ quæ per ſe eſt per ſimilitudinem ſit.

PARS QUARTA.

Oſtendit quod inter intelligibilia, & intellectum poſſibilem non eſt ponendus intellectus agens medius irradians intellectum materialem ſive poſſibilem.

Quid ſit lux & quomodo à colore diſtincta. *Eſt pars 5. in Cod. Carnot.*

QUod ſi dixerit, quod id quod à ſole vel luce ſolis ſuper corpora colorata infunditur non eſt color, ſed neque ipſa lux ſolis color eſt: & omnis etiam lux ſcilicet propter vehementiam ſuam, & puritatem magis lux quam color dicitur: quod verò lucet ex irradiatione, & diſpoſitione corporum, & apparet in ſuperficiebus eorum quaſi compoſitum eſt ex illis duobus. Et propter hoc proceſſerunt ulterius quidam, & dixerunt quod lux eſt hypoſtaſis omnium colorum. Et hoc apparere videtur ad ſenſum in corporibus diaphanis, & etiam in aliis dummodo polita ſint; id enim quod lucet ex vitro rubro irradiato à luce ſolis, vel aliâ non aliud apparet quam lumen rubrum; & de aliis coloribus ſimiliter ſe habet, videlicet ex vitro viridi lumen viride, vel viror lucidus: utrumlibet autem dixeris vel lumen rubrum, vel ruborem lucidum. Similiter lumen viride vel virorem lucidum, compoſitum ſive mixtum ex lumine, & diſpoſitione quæ erat in corpore ſignificat.

Quæ ſit diſſimilitudo in comparatione lucis, & coloris ad intellectū agentem, & patientem.

Illa autem diſſimilitudo eſt exempli quod inducunt de luce, & colore ad intellectum agentem, & intellectum materialem; intellectui namque materiali ſecundum ſe nulla diſpoſitio eſt actualiter niſi ſola receptibilitate: in corpore vero omni colorato actualiter eſt diſpoſitio illa quam volunt colorem potentia, quæ proculdubio adeo tenuis eſt, & debilis, ut nonniſi adjutorio ſupereffuſi luminis in inſtrumentum viſus agere ſufficiat. Et propter hoc cum deeſt illi adjutorium luminis ceſſat ab immutatione inſtrumenti viſus ipſius: quemadmodum calor exiguus, & debilis non prævalet immutare inſtrumentum tactus, præſertim in eis qui cutem carnis duram, & ſpiſſam habent. Manifeſta igitur eſt tibi diſſimilitudo intellectus materialis, & corporum coloratorum in parte iſta per hoc. Et quoniâ non eſt verum colores non eſſe de nocte, niſi colores intelligunt quemadmodum dixi, videlicet reflexiones mixtas ex diſpoſitionibus corporum, quas ipſi vocant colores ſcilicet potentiales, & lumine corporibus ſuperaſperſo. Scientiæ verò quæ in intellectu materiali per irradiationem intellectus agentis in effectum eſſendi veniunt, non ſunt aliquid mixtum vel compoſitum juxta modum antedictum. Quare neceſſe eſt ea quæ ab intellectu agente veniunt in intellectum materialem ſcientias eſſe completas, cum partes earum eſſe non poſſint, nec omnino aliud venire ab eo in intellectum materialem, & ita non habet locum exemplum ſolis, ſive irradiationis ejus ad corpora colorata & colorem; cum manifeſtum ſit irradiationem à ſole vel luce ejus ſuper corpora non eſſe colorem.

Inter ſenſibilia, & ſenſum non datur ſenſus agens mediastigiatur neque inter intellectum, & intelligilia intellectus agens,

Amplius ſi inter ſenſus, & ſenſibilia non eſt neceſſaria virtus media agens in ſenſus quæ faciat ſenſata ſenſibilia quę potentiâ ſunt in organis ſenſuum exire in effectum, & ea eſſe in effectu: ſed ad hoc ſufficiunt ſenſibilia quæ extra ſunt. Quomodo non ſufficiant intelligibilia ad imprimendas ſimilitudines ſuas intelligibiles in intellectum materialem: & ut clarius hoc dicatur ſicut non eſt ſenſus agens, ut ita dicatur inter ſenſibilia, & ſenſum medius, ita non eſt neceſſe ut ſit intellectus agens inter intelligibilia, & intellectum materialem, & attende diligenter quod comparatio iſta convenientiſſima eſt. Senſus enim ad modum intellectus materialis eſt potentia habens formas ſenſibiles ſive ſimilitudines earum: quemadmodum intellectus materialis potentia tantum eſt habens formas intelligibiles ſive ſimilitudines.

Idem probat quia intellectus cenſeri non debet imperfectior ſenſu.

Amplius cum intellectus ſive vis intellectiva nullo modorum imperfectior ſit virtute quacumque ſenſitiva; cum virtus ſenſitiva non indigeat niſi rebus ſenſibilibus propter illas apprehendēdas. Quomodo virtus intellectiva non erit contenta rebus intelligibilibus ad apprehenſionem earum?

Actione & paſſione nō minus ſenſum, quam intellectum conſtare.

Amplius unde ſomnium iſtud videlicet ut vis intellectiva duplex ſit, ſive duas partes habeat, alteram ſcilicet agentem, quam vocant intellectum agentem, & alteram patientem, & in ſenſitiva non erit ſimiliter duplex, ſive duas habens partes alteram ſcilicet agentem, & alteram patientem? præſertim cum actione, & paſſione perficiatur omnis ſenſatio, quemadmodum, & omnis intellectio noſtra.

Si daretur intellectus agens, deberet habere omnes formas intelligibiles in actu ſicut intellectus poſſibilis ōnes habet in potentia. Nominé intellect' dōnandus non eſt intellectus agens cum nec ipſe intelligat, nec aliud ipſo formaliter.

Amplius ſi verè correlativa ſunt intellectus agens, & intellectus patiens ſive materialis, & verè contrarij, ſicut & nominationes ipſorum oſtendunt, neceſſe eſt ut quemadmodum intellectus materialis omnes formas intelligibiles naturaliter habet in potentia tantum, ſic intellectum agentem neceſſe eſt naturaliter habere in ſe in effectu omnes formas intelligibiles.

Amplius quomodo & qua de cauſa nominatur intellectus agens ſi nec ipſe intelligat per ſemetipſum, nec alius eo, ſive per illum, & intelligo eo formaliter: non enim nominari poteſt niſi irrationabiliter, & falsè ſcientia quæ nec ſit, nec aliud eſt ſciens ipſa, ſive per ipſam formaliter: quemadmodum albedo nominari non poteſt verè vel propriè quod nec albet, nec aliud participatione ipſius.

Si intellect' agēs agat in materialem voluntariè ſi eſt ſubſtantia intelligens, adeoq; ipſa anima quæ provide omnia ſcibilia cognoſcet.

Amplius irradiatio ſive illuminatio intellectus agentis ſuper materialem, aut eſt naturalis ipſi intellectui agenti, aut eſt voluntaria. Si voluntaria & intendo voluntate ipſius fluens ſuper intellectum materialē. Quod ſi eſt, tunc manifeſtū eſt intellectū agentem ſubſtantiam eſſe intelligentem, voluntas enim non eſt poſſibile ut ſit niſi ſubſtantiæ intelligentis pariter & volentis. Quapropter conſequens erit ipſum eſſe vel animam humanam, vel partem ipſius vel ſubſtantiam, ut præaudiviſti, ſeparatam: & de intelligentia agente ſeparata audiviſti in tra-

ctatu de intelligentiis quæ tibi merito sufficere debent. Si vero intellectus iste agens vel est pars animæ humanæ, vel ipsa tota, ex utroque eorũ necesse est sequi animã humanam naturaliter intelligentem esse sive scientem per ipsum omnia sibi naturaliter intelligibilia & scibilia, & tunc incidit Aristoteles, & sequaces ejus in sententiam Platonis cui contradicebat, videlicet in hoc quod ipsi ponebant vacuam creatam à scientiis, licet receptibilem earum. Plato vero econtrario, videlicet creatam illam esse in perfectione, & plenitudine scientiarum.

Si vero naturaliter egat necesse est irradiationem ejus esse continuam, nec potest assignari impedimentum ullum quominus fiat.

Quod si dixerit quod irradiatio ista sive illuminatio naturalis est, tunc necesse est ipsam esse continuam, & nunquam interrumpi nisi impedimento aliquo quod non potest esse nisi à parte intellectus materialis. De quo impedimento relinquitur eadem quæstio videlicet an naturale sit, an adventitium; quod si naturale est, tunc non est possibile ut auferatur, sicut albedo non aufertur à nive naturaliter: non erit igitur tunc possibile irradiationem hujusmodi fieri super intellectum materialem. Quapropter necesse est impedimentum hujusmodi casuale, vel adventitium esse; cum nulla animarum prohibita sit impossibilitate naturali ab actu intelligendi. Cum igitur erit impedimentum istud, manifestum est, quoniã non erit nisi à parte intellectus materialis: & propter hoc non erit nisi uno ex modis quos dicam, videlicet aut de aversione sive attentione intellectus materialis, aut ex occupatione phantasiarum. Et ex aversione vides evidenter quosdam ita aversos ab eis quæ habent coram oculis posita, vel quæ eis etiam audibili voce dicuntur, ut nec illa videant, nec ista audiant, nec facile revocari possunt ad hoc ut his intendant, quemadmodum accidit somniantibus, vel in raptu existentibus. Eodem modo accidit de his qui circa alia vehementer attenti sunt; & propter hoc non facile avocantur ab illis, vel redeunt ad alia cogitanda juxta sermonem sapientis quo dixit, *Non recipit* *Prov.8.2.* *stultus verba prudentiæ, nisi ea dixeris quæ versantur in corde ejus*. Et hoc frequenter sonat in labiis eorum videlicet depressio intellectus materialis per phantasias. Mirabile autem valde est cum intellectus materialis inclinatus essentialiter sit, & natus ad requirẽdas irradiationes intellectus agentis; à phantasiis autem non fit; non enim creatus est principaliter, & maximè propter illas, sed videlicet ipsæ tantæ virtutis sunt super intellectum materialem, quantæ intellectus agens super eundem. Quapropter non videntur posse resistere irradiationi ejus quin veniat super intellectum materialem, etsi forsitan efficere possunt quominus lucide aut tardius veniant. Quare non possunt portare nisi breve, & debile impedimentum.

Si intellectui materiali liberũ non sit cogitare nil est in potestate illius de operationibus ipsius.

Amplius intellectus materialis nonne habet in potestate avertere à phantasiis hujusmodi, & convertere se ad illam, & aptare irradiationes ipsius? si enim non est in potestate ipsius ut cogitet quæ velit, & de quibus velit, necesse est nullam ex operationibus suis esse in potestate ipsius, cum omnium operationum illius cogitatio leniissima sit causa prima, atque radicalis aliarum maximè voluntariarum. Si nulla enim ex operationibus voluntariis agitur, vel impletur nisi cogitando, & per cogitationes intellectuales sicut apertè vides in operatione quæ est scribere, à quâ si vel ad nutum oculi cogitatio intellectualis cessaverit ipsa scriptura corrumpitur atque pervertitur. Relinquitur igitur ut cogitare sit intellectui materiali liberum; alioquin ut prædixi nihil est in libera potestate ejusdem ex operationibus.

Si intelligere sit ex irradiatione

Amplius intelligere in ipso intellectu materiali est, atque perficitur ex irradiatione intellectus agentis, aut non. Si est ei notum, ut quid igitur laborat intelligere, & scire per alia, sive ab aliis? cum intellectus agens per semetipsum sufficiat illuminare ipsum scientiis, & cognitionibus intellectivis omnium scibilium, præsertim cum irradiationes intellectus agentis nullum laborem requirant. Ad quid igitur tanto labore scribuntur, & imprimuntur libri scientiarum? ad quid audiuntur magistri sive doctores earum? ad quid frequentantur scholæ earum? cum apud unamquamque animam sit intellectus tam promptus, tamque expeditus infundere intellectus, & scientias intellectui materiali, secundum quem solum, & etiam quo solo anima humana intelligit, & cognoscit intellectualiter.

intellectus agentis nullus studio, nullus laboris locus aut disciplinæ.

Nec dici potest quod aliquã difficultatẽ patiatur intellectus patiens ut se conjungat intellectui agenti.

Quod si dixerit quia non est in potestate intellectus materialis ut se sic aptet, & conjungat intellectui agenti sicut requirunt irradiationes hujusmodi, attendant comparationem solis sive lucis ipsius, qua in nutritione suæ opinionis tam crebro utuntur, & videbunt quod sol sive lux ejus longe magis præsto sunt visui nostro quã corporũ colores; nec minus facilis est animæ humanæ aptare visum, & vertere ad solem vel ad lucem ipsius, quam ad alia corpora vel colores eorum. Quapropter manifestum est secundum opinionem istorum tam facilem esse acquisitionem scientiarum omnium scibilium quam facile est nobis acquirere visionem coloratorum visibilium.

Ipsa quæ utũtur comparatione solis ostendentis omnia sensibilia probat nullo labore statim ostẽdi posse omnia intelligibilia irradiatione intellectus agentis.

Amplius sol una radiatione brevissima, & secundum quosdam subita ostendit animæ humanæ per visum totam multitudinem visibilium. Quanto igitur fortius intellectus agens una irradiatione vel subita, vel brevissima ostendet intellectui materiali multitudinem innumerabilem intelligibilium: præsertim cum intellectus materialis non minus expeditus ac promptus sit naturaliter recipere formas intelligibiles, quam visus formas visibiles: intellectus quoque agens non minus potens sit aut promptus seu expeditus ad irradiationes suas intelligibiles, nec intellectus materialis ad formas intelligibiles, quam corpora ad colores actuales sicut ipsi ponunt.

Quomodo dici possit intellectum sive agentẽ, sive materialem tempore indigere.

Amplius autem intellectus agens indiget tempore, aut non indiget; & intendo quoniam aut efficit eas subito, aut in tempore, & tantum per partes. Jam autem audivisti, & declaratum est tibi animam humanam impartibilem esse; & propter hoc quidquid recipit quod unum sit recipitur in instanti, sive ex necessitate in intellectu materiali. Si vero est multa, possibile est autem si formæ hujusmodi ordinem habuerint ad invicem prioritatis, & posterioritatis; quemadmodũ est in propositionibus, & principiis scientiarum doctrinalium; ibi enim forsitan non simul fit irradiatio qua cognoscantur, deinde irradiationes quibus alia cognoscuntur in eadem scientia. Si vero non habent ordinem prioritatis, & posterioritatis ad invicem, tunc non est necesse ut prius fiat irradiatio ad cognitionẽ unius, quam ad cognitionem alterius; quemadmodum manifestum est tibi de corporibus coloratis, in quibus evidenter vides, quod irradiatio solis non prius educit colorem unius de potentia essendi in effectum quam colorem alterius, sed sicut simul cadit irradiatio ejus super illa, sic simul exeunt colores illorum in effectum essendi. Quapropter in rebus quæ ordinem ad invicem non habent necesse est simul exire formas earum intelligibiles in effectum essendi, & semper una irradiatione omnes illas simul intelligi: intelligi inquam actu; cum formæ illæ actu simul sint in intellectu materiali. Hoc autem est quod unusquisque in seipso cognoscit esse impossibile; non enim intelligere neque cogitare possibile est animæ humanæ tam multa tamque diversa ab invicem, & inconnexa. Quod si

non

non eſt notum intellectui materiali à quo vel unde ſic illuminetur atque perficiatur intellectionibus, & cognitionibus non erit notum animæ humanæ; cum quidquid notum eſt animæ non ſit notum ei niſi notitia quæ eſt intellectus materialis. Qualiter igitur notum non eſt intellectui materiali ſive animæ humanæ in ipſo; cum illuminatio ſenſus unde ſit, & à quo ſit tam nota ſit eidem; neque enim ignorare poteſt anima humana unde vel à quo illuminetur viſus aut tactus. Cum igitur irradiationes ſive illuminationes ſenſuum ab intellectu materiali cognoſcantur, num poſſibile ſit eidem ignorare propria, adeo propinquas illuminationes, imo etiam intimas, videlicet quæ ab intus, & intra eſſentiam ipſius ſint?

Non datur voluntari adjutor ſive virtus agẽs, cum ſcientiis virtutes præcellant: ergo multominus dabitur intellectus agẽs.

Amplius cum longe præſtantiores ſint virtutes quam ſcientiæ, & propter ſcientias datus ſit intellectui materiali intellectus agens ut irradiationibus ejus perficiatur ſcientiis: quanto fortius dandus ſit ſimiliter adjutor ſive perfector virtuti motivæ nobili, ſive viribus motivis nobilibus, ſi plures ſint, cujus adjutorio, & operatione perficerentur virtutibus. Quemadmodum enim in intellectu materiali potentiâ, ſive potentialiter ſunt ſcientiæ, nec eſt potens per ſemetipſum educere eas de potentia eſſendi in actum, ſeu effectum eſſendi, & propter hoc indiget alio datore ac perfectore ad hoc. Sic & in motiva nobili ſive viribus motivis nobilibus ſi plures ſint, nulli dubium eſt quin ſit potentia ſive potentialiter virtutes, quas per ſeipſam educere non poteſt de hujuſmodi potentialitate in actum eſſendi. Quia vero non minus indiget eductore ſeu perfectore ad hoc, perfectioque virtutum longe nobilior, atque præſtantior eſt, longeque ſalubrior, & utilior animabus humanis, multo fortius, & decuit, & oportuit prælargam, omnipotentiſſimamque bonitatem creatoris providere eidem vel eiſdem viribus de eductore ſeu perfectore hujuſmodi. Quapropter ſicut poſuerunt intellectum agentem propter antedictam neceſſitatem, & indigentiam, multo fortius neceſſe eſt ponere virtutem agentem, ſive vim agentem hoc eſt in actum eſſendi educentem ipſas virtutes. Manifeſtum eſt autem tibi quod de virtute hujuſmodi nec etiam mentionem fecerunt.

Eandẽ virtutem activam ad virtutes refellit iterum.

Amplius virtus hujuſmodi activa ſcilicet virtutum non ſolum bona in ſemetipſa eſſet, ſed etiam bonifica, atque boniflua, & tanto unaquæque virtutum melior, atque perfectior eſt virtus, quanto cauſa efficiens in rationali ordine præcellit effectum. Quapropter cum omnis bonitas naturali bonitate ſive virtute longe inferior ſit, neceſſe erit hujuſmodi vim non ſolũ virtutem eſſe, ſed etiã virtuosã, & virtutificã ſive virtutifluã. Quapropter, & ſapientiſſimam eſſe, cum abſque ſapientia nec virtus hujuſmodi, nec virtuoſitas eſſe poſſit, & tunc redeunt quæſtiones quas in præcedentibus audiviſti, videlicet an ſit pars animæ humanæ vis hujuſmodi? an ſit ipſa eſſentia animæ humanæ? an habitus naturalis ipſius? an aliquid adventitium ſeu acquiſitum? an ſubſtantia ſeparata, quod eſt dicere vel intelligentia ſeparata vel ſubſtantia & ſimilia? quodcumque autem horum ſit, manifeſtum eſt non eſſe poſſibile ut ipſa ſit cauſa efficiens perfectionis virtutum: cum enim virtus nobilior ſit atque præſtantior ipſa natura quam illuſtrat, & perficiat: natura vero vel eſſentia animæ humanæ non poſſit eſſe opus vel effectus niſi ſolius ſublimis, & omnipotentis creatoris; multominus erit poſſibile ut virtus vel una, vel plures opus, vel opera ſint alterius quam ipſius, opera inquam ab altero effecta. De ſublimibus quoque, nobiliſſimiſque ſcientiis quibus præclari illique beatiſſimique ſpiritus præditi ſunt, non eſt dubitandum quod alterius non poſſunt eſſe effectus, quam ipſius creatoris, nec auditum eſt apud nos adhuc quod ab alio eas acceperint beatiſſimæ illæ ſubſtantiæ. Quare manifeſtum eſt ſimiles ſcientias in humanis animabus aliunde eſſe non poſſe. Non eſt tamen negandum quin animæ humanæ ad hujuſmodi ſcientias obtinendas multis adminiculis adjuventur; à doctoribus enim in libris, & orationibus, & vitæ munditia, atque ſanctitate ad hoc proculdubio adjuvantur, ſicut illuminatio domus operatione, & amplificatione feneſtræ ad recipiendum lumen fit aptior: verumtamen lux ſolaris ſola cauſa efficiens eſt hujuſmodi illuminationis.

Principia ſcientiarum non eſſent nota per ſe, ſi aliunde videlicet per intellectum agentem materiali advenirent.

Amplius principia ſcientiarum quæ ſunt nota per ſemetipſa, & vocantur maximæ propoſitiones, dignitates, & communes animarum conceptiones non veniunt per aliud, ſed per ſe ſola in intellectum materialem, alioquin non eſſent nota per ſe, ſed per alia; unde & ipſi philoſophi primas impreſſiones iſta nominant. Manifeſtum autem eſt quia cum ſyllogiſtica complexione ordinata fuerint, & aptata concluſionibus ſuis, & hoc eſt dicere quæ per ſe, & immediate ſequuntur, inducunt concluſiones in intellectum materialem, & ſic ſunt cauſæ concluſionum, erit ſcientia ſive cognitio eorum cauſa ſcientiæ concluſionis ſuæ. Proportionalia enim ſunt principia, & concluſiones ſcientiis ſuis: & propter hoc neceſſe eſt ut quemadmodum principia ad concluſiones: ſic ſcientiæ principiorum ad ſcientias concluſionum. Quapropter ſi principia cauſa vel cauſæ ſunt concluſionum, erunt ſcientiæ principiorum cauſa vel cauſæ ſcientiarum concluſionum. Quapropter cum ſcientiæ principiorum per ſe ſint in intellectu materiali, & non per aliud, erunt ſcientiæ concluſionum per ſcientias illorum in intellectu materiali, & non per aliud, & propter hoc non per intellectum agentem.

Poſita cognitione principiorũ ponitur cognitio concluſionem nec proinde opus eſt intellectu agente.

Amplius per ſe eſt ut dicit Ariſtoteles unumquodque quo poſito ponitur, & quo remoto removetur: quia igitur poſitis ſcientiis principiorum abſque ullo alio ponuntur ſcientiæ concluſionum: ex ſcientiis igitur principiorum per ſe abſque ullo alio ſunt ſcientiæ concluſionum. Supervacuè igitur, & fruſtra ponitur quantum ad ſcientias intellectus agens. Amplius non eſt poſſibile ſcire aliquem principia ordinata, ut prædixi, quin neceſſe ſit ipſum ſcire concluſiones illarum; ſublata etiam omni alia cauſa, ſive ſit intellectus agens, ſive alia; quare neque adjuvans ullo modorum ſit intellectus agens ad hujuſmodi ſcientias acquirendas. Amplius ipſa doctrina, & modus docendi ſcientias hujuſmodi hoc evidenter oſtendit: diſcentibus etiam ſola principia proponuntur, & aptantur eis, atque ordinantur in formam ſyllogiſticam, nullo alio adhibito tanquam arbitrantibus doctoribus illa ſufficere ad perficiendam ſcientiam in diſcipulis; ipſis quoque diſcipulis contentis exiſtentibus illis, & nihil aliud requirentibus; figmentum igitur eſt tantum, & vaniſſima poſitio intellectus agentis. Verè igitur rectèque philoſophantes cum ſint qui per vias demonſtrationum ambulant, manifeſtum eſt quia nec ponunt, nec curant, nec cogitant etiam intellectum agentem; arbitrantur autem ſic aſſequi acquiſitionem ſcientiarum quam intendunt.

PARS QUINTA.

Oſtendit quod non eſt ponendus intellectus agens ſeparatus, & appropriatus intellectui poſſibili.

Ariſtotelem ſenſiſſe intellectum agentem nō alium eſſe quam noviſſimam, & decimam intelligentiam quam putant creatricem animarum noſtrarum.

IAm igitur ſcire te feci per hoc intellectum agentem non eſſe apud animam humanam vel vim, vel partem animæ ipſius, vel ipſam eſſentiam ejus, vel habitum naturalem, aut acquiſitum in ea ſecundum intentionem eorum, videlicet qui ſit lux irradians intellectum materialem, & educens formas intelligibiles irradiatione ſua, & potentia in actum. Nec Ariſtoteles, quem ſequi ſe creduntin errore iſto, hoc unquam poſuit, vel cogitavit, verum intelligentiam agentem ſeparatam, & ſpoliatam poſuit tanquam ſolem quemdam intelligibilem, cujus irradiatione ſcientiæ fiunt in intellectu noſtro materiali, & eam poſuit decimam, ac noviſſimam, infimamque intelligentiarum ſeparatarum; propter quod videlicet per infidelitatem ſuam poſuit eam poſſe creare animas noſtras quæ ſunt longe minoris nobilitatis quam ipſa ſit.

Contra quē oſtendit intelligētiam illam non poſſe creare.

Cauſa autem in hoc eſt quoniam virtus intelligentiæ agentis non eſt potens in creationem tam nobilis ſubſtantiæ ut eſt intelligentia. Quapropter faciens quod ſolum poteſt cauſat animas humanas ſecundum opinionem illorum, ſuper quo tamen jam multa audiviſti in tractatu ſingulari de intelligentiis; & reminiſci debes radicis iſtius quam à me alibi audiviſti, videlicet quod omnis cauſa creans de ſe ſola, & per ſe ſolam eſt adæquans, & aſſimilans ſibi per omnia creatum quod per modos iſtos creat, & propter hoc non eſt poſſibile ut diverſificetur in ſe ſic creatum à ſic creante, neque ut diſſimiletur eidem in aliquo de diſpoſitionibus quæ ſunt de eſſe, vel de ipſo bene eſſe. Quare manifeſtum eſt quia ſi intelligentia agens cauſat quamcumque ſubſtantiam, cum non ſit poſſibile ut cauſet eam niſi de ſe ſola, & per ſe ſolam, & ſecundum ſe ſolam; neceſſe eſt ut adæquet eam ſibi adæquatione perfecta, & aſſimilet eam ſibi aſſimilatione completa. Quia igitur animas humanas non cauſat de materia ut jam doctus es, neque per aliud à ſe, niſi ſecundum ſe, non ſubeſt alia cauſa diverſitatis ſive diſſimilitudinis ſecundum eſſe, vel ſpeciem inter ipſam, & animam humanam: & quia dixi quamcumque ſubſtantiam non intellexi neque intendi niſi de ſubſtantiis immaterialibus.

Oſtendit ut ſupra nō neceſſe eſſe recurrere ad intelligentiam ſeparatā, quandoquidem principia cauſæ ſint concluſionum.

Revertar igitur ad id in quo eram proximè, & dicam quod non eſt dubitatum apud philoſophos adhuc quoniam ſcientiæ demonſtrativæ ſeu doctrinales ſunt ex principiis, & per principia, ſeu cauſas, & elementa, & quin cognitiones concluſionum ſint ex cognitionibus eorum juxta ſermonem Ariſtotelis quem dixit omnis doctrina, & omnis diſciplina ex præexiſtenti fit cognitione. Quia igitur nulla cognitio præcedat in hujuſmodi ſcientiis cognitionem principiorum, manifeſtum eſt ex cognitione principiorum fieri cognitionem concluſionis. Quapropter nihil ad intelligentiā agentem pertinet de ſcientiis: neque Ariſtoteles etiam de illa mentionem fecit vel in libro poſteriorum, ubi docet vias, & cauſas cognoſcendi per demonſtrationem, neque in principio libri phyſicorum ubi per ſola principia, & cauſas, & elementa rerum naturalium, & inveſtigat, & tradit ſcientiam naturalem.

Quæruntur ſolūmodo principia

Amplius non alia de cauſa quæruntur principia, & cauſæ, & elementa niſi quia arbitrantur homines ſe ſcire poſſe per hoc ſolum res quarum ſcientiam inquirunt, intellectum vero agentem nec requirunt, nec curant, ſed nec etiam cogitant propter ſcientiam acquirendam, ſcientes indubitanter ſibi ſufficere hoc ad omnem ſcientiam quam philoſophi acquirere intendunt. ad acquirēdam ſcientiam.

Amplius à quo vel quando ignoratum eſt cauſam ſufficientem atque conjunctam non ſufficere ad eſſe cauſati: & propter hoc ſcientiam ejus ad ſcientiam illius. Fruſtra igitur, & vanè ſomniant intellectum agentem propter ſcientias, cum nemo requirat illam propter ipſas vel etiam curet aut cogitet. Quorum cognitio cauſa ſufficiens eſt, & conjuncta ſcientiæ cōcluſionum.

Dicam igitur hic dictionem per ſemetipſam evidentem, & cujus probationem aut declarationem nemo intelligens requirat: hæc autem eſt, quod quemadmodum lux eſt viſui corporali ſive exteriori quæ ſeipſum quidem per ſe, alia vero per ſeipſam ſeu medium oſtendit. Sic viſui ſpirituali qui eſt intellectus lux intelligibilis ſive ſpiritualis eſt, quare ſe ipſam illi immediatè per ſe ipſam oſtendit, alia vero oſtendit eidem ſimiliter per ſeipſam ſeu medium ad illa. Hoc autem eſt ac ſi diceretur quod lux eſt in ſeipſo, ſive per ſemetipſum quod intellectui lucet per ſemetipſum, & hoc eſt idipſum videlicet quod per ſeipſum abſq; alio medio ſe ipſum oſtēdit, intellectui ſeu intelligenti, ſimiliter & cujus lumine ſive irradiatione lucet ſive oſtenduntur eidem, & eſt hoc ac ſi diceretur ejus notitiâ alia cognoſcuntur: & exemplum hujuſmodi evidentiſſimum eſt in luce ſolis ſive ſole, & in aliis quæ ipſius lumine ſive irradiatione videntur. Quapropter manifeſtum eſt quod principia ſcientiarum & doctrinarum, quæ per ſemetipſa nota ſunt, lumina ſunt per ſeipſa lumine ſeu cognitione illuminantia eandem; quoniam ipſa ſunt cognitione ſuâ oſtendentia concluſiones, & facientia eas relucere ad ipſam; & hoc eſt facientia ipſas cognoſci: propter quod ſublatis ipſis vel ignoratis tanquam abſcondita luce fit nox ſpiritualis apud virtutem intellectivā, & iſta nox eſt prohibens videri ſive cognoſci cōcluſiones. Quemadmodum ſublata luce ſolari fit nox in regione à qua ſublata lux eſt, & prohibentur videri quæ illuminatione ſolis antea videbantur. Quod principia ſcientiarum ſunt lumina per ſeipſa naturaliter illuminantia potentiam cognitivā. *Eſt argumentum par. 7. in Cod. Carnot.*

Et quoniam principia hæc non ſunt niſi res in abſtractione univerſali, & compoſitione circa quā eſt veritas, circa contrarium vero falſitas, neceſſe eſt ipſas eſſe ordinatas atque compoſitas in cōpoſitione judicativa, ſive enunciatione; hoc enim modo ordinata lumina ſunt corā poſita viſui ſpirituali; quod eſt dicere virtuti intellectivæ noſtræ ſicut prædixi, neque poſſibile eſt ut claudat ſe viſus hujuſmodi vel repellat à ſe, & intrare in ſemetipſum prohibeat lumina iſta, vel ut diſcordet ab eis diſcredens illa, vel ignorans, & hoc eſt quod Ariſtoteles intellexit in ſermone ſuo quo dixit quod principiis non eſt contradicere ad interius rationi. Quemadmodum enim nō eſt poſſibile viſui noſtro corporali niſi ex impedimento inſtrumenti nō admittere lumen ſolare vel contradicere, & dicendo ipſum eſſe tenebroſum, vel non lucidū; ſic nō eſt poſſibile viſui noſtro ſpirituali qui eſt intellect⁹ nō admittere veritatē principiorū intra ſe, atque contradicere eis aut veritati eorum. Principia ſunt res ipſe in abſtractione ordinatæ, & cōpoſitæ.

Manifeſtū igitur eſt tibi ex his quoniam principia hujuſmodi non indigent adjutorio intellectus agē-tis, ad hoc ut in ipſum noſtrum intellectum intrent, neque ad hoc ut ipſi luceant, vel eidem nota fiant, ſicut res per ſemetipſas lucētes, & quæ in ſemetipſis lumina ſunt, non indigent alio adjutorio ad hoc ut viſui noſtro luceant, vel per ipſum viſum nobis appareāt, vel innoteſcant: ſed per omnia ſicut ipſa quę in ſemetipſis lumina ſunt, per ſemetipſa abſq; alterius adjutorio viſibilia ſunt, ſic & iſta per ſemetipſa intelligibilia ſūt, ſive viſibilia viſui noſtro ſpirituali, quapropter ſupervacuè ponitur intellectus agēs. Vnde concludit principia hujuſmodi non indigere ope intellectus agentis.

PARS

PARS SEXTA.

Oſtendit ubi & in quo ſunt principia, & eorum ſignificationes.

A quo abſtrahantur, & ordinentur principia.

HAbet autem quæſtionem de principiis his ubi ſint, & quis ea ita abſtraxit, vel ordinavit, & utrum ipſa ſint res ipſæ quæ enunciationibus hujuſmodi ſignificantur, an ſint rerum ipſarum per enunciationes hujuſmodi ſignificatarum, formæ intelligibiles ſive ſimilitudines? Aggravat autem iſtam quæſtionem ſermo Ariſtotelis quo dicit quod diametrum coſtæ ſuæ à ſymmetrum eſſe, ſemper eſt. *Eſt par. 8. in Cod. Carnot.*

Nulla eo omnino exiſtente verum eſſet de quolibet eſt affirmatio, vel negatio.

Amplius nulla re omnino exiſtente nihilominus verum eſt quod de quolibet eſt affirmatio vel negatio, & quod non de eodem affirmatio vel negatio. Quemadmodum autem nullo ſenſibili exiſtente non eſſet poſſibile ſenſui vel per ſenſum aliquid cognoſcere vel cognoſci: ſic videri poteſt nulla re de diſciplinabilibus exiſtente non eſſe poſſibile ſcientiam aliquam de diſciplinabilibus, & doctrinabilibus eſſe.

Quæ non ſunt ſenſibilia nō ſunt, ergo pariter quæ nō ſunt nō videntur intelligibilia eſſe.

Amplius ſi non eſt poſſibile ſentire alicui ſenſibilia quæ non ſunt, nec ipſa etiam quæ ſenſibilia dicuntur ſenſibilia ſunt ſi omnino non ſunt, erit poſſibile intelligere intelligibilia quæ non ſunt, ſed nec ipſa eſſe intelligibilia eſt poſſibile ſi omnino non ſunt.

Reddit rationē quare vera ſunt quæ non ſunt, & æternaliter vera.

Debes igitur reminiſci hic eorum quæ audiviſti in tractatu ſecundo primi ſapientialis ac divinalis magiſterij in capitulo de veritate, quare veræ ſunt quædam negationes quæ quoniam puræ negationes ſunt, manifeſtum eſt eas non eſſe, tamen æternaliter veræ ſunt; quale eſt illud non eſt poſſibile hominem eſſe aſinum de quo non eſt dubium quin ab æterno verum fuerit, & quin in æternum verum futurum ſit. Nec veritas ejus requirit exiſtentiam vel hominis, vel aſini, vel cujuſcumque rei; antequam enim homo vel aſinus eſſet verum fuit illud, & etiamſi nec homo, nec aſinus eſſet unquam, nihilominus verum eſſet. Qualiter autem eſt verum, aut qua vel quali veritate, & utrum veritate quæ ſit in aliquo, vel quæ ſemper tibi lucidiſſimè ac certiſſimè determinatum eſt ibi, pleneque declaratum quod non eſt neceſſe omnem veritatem qua aliquid verum eſt vel in aliquo eſſe, vel etiam eſſe.

Non imprimuntur formæ intelligibiles à principiis quia univerſalia ſūt, nec proinde agere poſſunt.

Quoniam autem non eſt poſſibile animam intelligere ſine phantaſmate, & intendo ſine ſigno vel forma intelligibili; quemadmodum non eſt videre viſui exteriori ſive corporali ſine ſigno vel forma viſibili. Manifeſtum eſt prædictum exemplum nec ſciri, nec intelligi poſſe quin intelligantur formæ hominis & aſini, quæ quoniam intelligi ſine ſignis aut formis intelligibilibus nullatenus poſſunt, neceſſe eſt apud intellectum intelligentem eſſe ſigna intelligibilia ſeu formas antedictas: & propter hoc merito quæritur unde illa ſigna ſeu formæ venerunt in intellectum. Et eodem modo ſe habet de intellectu ſive intellectione principiorum ſcientiarum, quæ per ſeipſa nota ſunt; utrum ab ipſis principiis ſigna ſeu formæ hujuſmodi ſub quibus, aut per quas intelliguntur, & imprimuntur intellectui noſtro; aut aliunde. Et ab ipſis principiis, imprimi nullo modo eas poſſibile eſſe videtur, primum quoniam principia univerſalia ſunt, univerſalia autem vel agere, vel pati non videtur eſſe poſſibile. Amplius quemadmodum nulla paſſio ex univerſalibus imprimi poteſt, exempli gratia homini in univerſali paſſio nulla imprimi vel infligi poteſt; nō enim poſſibile eſt hominē percuti in univerſali, quod eſt dicere ita ut nullus ex hominibus percutiatur. Quapropter non erit poſſibile ut actio aliqua ſit ab univerſali per ſe: exempli gratia non eſt poſſibile ut homo legat, cantet, vel diſputet, vel philoſophetur, ita quod nullus; manifeſtum igitur eſt à principiis hujuſmodi, quoniam indubitanter univerſalia ſunt, nullam poſſe eſſe actionem, & propter hoc nullam paſſionem, vel impreſſionem poſſe fieri ab eis in animabus noſtris.

Quare ſenſerint Plato & Ariſtoteles ab aliquo particulari imprimi, quæ eſt intelligētia agēs.

Quia igitur ſigna iſta ſive ſimilitudines aut formæ intelligibiles cauſam habent imprimentem eas neceſſario, & principia hujuſmodi non poſſunt eſſe cauſæ imprimētes illas, neceſſe eſt ab alio vel ab aliis eas imprimi animabus noſtris ſecundum virtutē intellectivā. Et quoniā ab univerſalibus non eſt poſſibile hoc fieri, juxta quod videtur Plato ſenſiſſe, neceſſe eſt ut hæ impreſſiones fiant ab aliquo quod ſit particulare ſeu ſingulare: & hoc eſt quod Ariſtoteles poſuit intelligentiam agentem, intendens eam eſſe formam plenam formis plenitudine jocundiſſima, quod eſt dicere formam forinſecam, atque formifluam, & ſcientiam ſcientificam, ſive intelligentiam intelligificam juxta ſermonem philoſophi quo dictum eſt, omnis intelligentia plena eſt formis, & hic eſt intellectus plenitudinis videlicet formalis.

Quod anima humana in horizōte duorum mundorum intelligibilis conſtituta à ſolo Deo regulas veritatis & honeſtatis recipit.

Secundum doctrinam autem chriſtianorum quam neceſſe eſt per omnia, & in omnibus eſſe veriſſimam, & ab omni falſitate, & errore depuratiſſimam ponendum eſt animam humanam velut in horizonte duorum mundorum naturaliter eſſe conſtitutam, & ordinatam. Et alter mundorum eſt ei mundus ſenſibilium cui conjunctiſſima eſt per corpus: alter vero creator ipſe eſt in ſemetipſo ut exemplar, & ſpeculum univerſalis ac lucidiſſimæ apparitionis univerſalis primorum intelligibilium: hic autem ſunt omnes regulæ veritatis, regulæ inquam primæ, ac per ſe notæ: ſimiliter ac regulæ honeſtatis, nec non & univerſitas abſconditorum ſcibilium, ad quæ non attingit intellectus creatus, niſi dono & gratia revelationis divinæ. Eſt igitur creator æterna veritas, & æternum exemplar lucidiſſimæ expreſſionis, & expreſſivæ repræſentationis, & ſpeculum ut prædixi mundiſſimum atque puriſſimum univerſalis apparitionis. Hoc igitur ut prædixi conjunctiſſimum eſt, & præſentiſſimum, naturaliterque coram poſitum intellectibus humanis, & propter hoc in eo legunt abſque ullo alio medio antedicta principia, & regulas antedictas; ex eo igitur tanquam ex libro vivo, & ſpeculo formifico legit per ſemetipſum duo illa genera regularum, atque principiorum; & propter hoc creator ipſe liber eſt naturalis, & proprius intellectus humani: ab illo igitur fiunt impreſſiones de quibus agitur, & inſcriptiones ſignorum antedictorum in virtute noſtra intellectiva, & ipſe eſt lumen de quo dicit ſanctus, & ſapiens *ſuper quem non fulget lumen ejus.* *Iob. 25. 3.* Et de hoc eodem propheta ille inſignis Hebræorum, *Signatum eſt*, inquit, *ſuper nos lumen vultus tui Domine*, & intendo ſignatum, id eſt clauſum, ſive occultatum; quoniam perpaucis revelatum eſt hoc, videlicet quod lumen vultus luminoſiſſimi creatoris ſuper nos naturaliter ſic fulgeat, ut virtutes noſtras intellectivas quantum ad antedicta lumina illuminet. Tamen nihilominus verum eſt, quia quantum ad multa profundiſſimaque ſecreta, atque myſteria clauſum eſt lumen hujuſmodi: & de his licet multa in mentibus prophetarum effulſerint, longe ampliora clauſa remanſerunt eiſdem; illa etiam quæ in cordibus prophetarum lumine licet tenui, & modico emicuerunt, Apoſtolorum mentibus multo amplius claruerunt. *Pſal. 4.*

Quod ſpeculum illud proūt vult ſe communicat qui

Debes autem ſcire differentias longiſſimæ diſtantiæ inter viſibilia, & ſpeculum illud univerſalis apparitionis, & ſpeculationis; illud enim claudit ſe, & aperit pro beneplacito voluntatis ſuæ quibuſ-

bus, & quãtum vult.

cumque vult, & hujuſmodi exemplum licet incogitabilis diſſimilitudinis eſt liber innumerabilium foliorum ſive voluminum, quem qui tenet in manu, & aperit, & oſtendit inſpectori quodcumque vult ex foliis vel voluminibus. Et de eis, ſive in eis quamcumque vult paginam, quodcumque vult, & quantumcumque vult, exempli gratia verſum unum vel plures, vel fortè dimidium, aut deciſionem unam : interdum & unum nomen ſolum per revelationem divinam cognoſcitur, interdum tria verba, ſicut manifeſtum de quodam rege Babylonis qui vidit ſcripturam trium verborum in pariete quæ fuerunt illa, *Mane, Techel, Phares*. Multis autem ex prophetis emicuerunt ex libro illo revelationes magnæ quibus libros grandes impleverunt, ſuper quo non eſt dubitatio ; cum libri illi in tribus legibus notiſſimi ac vulgatiſſimi ſint. Creatoris igitur beneplacito liberrimum eſt de ſeipſo facere quidquid facere poſſet de libro quem prædixi. Et hæc cauſa eſt diverſitatis quæ invenitur in animabus humanis quantum ad ſcientias, & cognitiones ipſarum quantum in eis eſt, hoc eſt in animabus humanis ; aliunde namque ſicut à parte doctrinarum, & experientiarum eſt eis in cognitionibus multiplex diverſitas.

Hoc confirmat authoritate ſacræ ſcripturæ.

Quod autem ſic ſe habeat veritas teſtificati ſunt ſapientes gentis Hebræorum, & gentis chriſtianorum : ſimiliter & prophetæ utriuſque legis, & gentis antedictarum. Quidam enim eorum dixit *fons ſapientiæ verbum Dei in excelſis* : & propheta ille de quo audiviſti *ſignatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine*, & alibi petebat hoc orans dicens *illuminet vultum ſuum ſuper nos*, in lege vero chriſtianorum expreſſe legitur, *erat lux vera quæ illuminat omnem hominem* : & alibi, *civitas illa non eget ſole neque luna, ſed claritas Dei illuminat illam*. Verum quia non credunt homines increduli vel verbis ſapientum, vel etiam divinis oraculis, faciam te ſcire hoc juxta conſuetudinem meam, & hoc eſt dicere certitudine demonſtrativâ.

Eccli. 1. 5. *Pſalm.* 4. *Pſal.* 66. 2. *Ioan.* 1. 9. *Apoc.* 21. 23.

PARS SEPTIMA.

Oſtendit quod inclinatio naturalis potentiæ intellectivæ eſt determinate ad ſummam, & luminoſiſſimam veritatem.

Vtraque facultas hominis intellectiva & appetitiva non niſi Dei veritate & bonitate perfecte ſatiari poſſunt.

Dico igitur quod duo ſunt circa quæ naturaliter verſantur, & in quæ intendunt naturaliter, & ad quæ habent converſionem ſuam ſive inclinationem naturalem virtus intellectiva, ſive cognoſcitiva animæ humanæ, & vis motiva nobilis ejuſdem. Hæc autem duo ſunt veritas & bonitas : quæ autem inquirunt ex his duobus duæ iſtæ vires ſunt illuminatio, & jocundatio. Manifeſtum quoque eſt tibi quoniam illuminatio perfecta non poteſt ei eſſe niſi ex virtute prima luminoſiſſima quæ eſt creator benedictus. Etenim ſi omnes aliæ omniumque aliorum veritates pleniſſime lucerent, hoc eſt cognitione perfectiſſima in vi intellectiva animæ humanæ, veritas autem creatoris non luceret in ea illuminatione perfecta, manifeſtum eſt quod deeſſet ei pars illuminationis ſuæ præcipua ac nobiliſſima videlicet completa cognitio creatoris. quemadmodum ex parte virtutis nobilis motivæ ſi deeſſet gaudium ex optata perfectione vel fruitione completa creatoris, proculdubio deeſſet ei ea pars gaudij ſive beatitudinis ſuæ ad quam reſiduum nullam habet comparationem. Quapropter non eſſet beata, neque gaudens gaudio pleno, & propter hoc neque perfecta perfectione completa. Manifeſtum igitur eſt quod ſicut in obtentu, ſive fruitione inquam completa tota conſiſtit beatitudo virtutis noſtræ intellectivæ, & quoniam omnis cognitio non eſt niſi luxio ſive irradiatio ex cognito ſuper cognoſcens illud, manifeſtum eſt creatorem lucem eſſe, cujus luxione, ſive irradiatione completa impletur atque perficitur virtus noſtra intellectiva.

Inclinatio naturalis noſtræ facultatis intellectivæ eſt primum verum.

Amplius quemadmodum virtus noſtra motiva nobilis eſt inclinata naturaliter, & propendens in bonum quod eſt creator ; in alio enim non eſt poſſibile ut ſi ei quies neque ſatietas : ſed virtus noſtra intellectiva eſt naturaliter inclinata in verum, & non in verum intentione univerſali, ſed in quoddam verum, & in quandam veritatem. Non enim poteſt eſſe vagus, & indeterminatus finis naturalis inclinationis, & intentionis, ſimiliter neque motus naturalis. Quapropter manifeſtum eſt quod intentio naturalis, & inclinatio virtutis noſtræ intellectivæ eſt primum verum, ac luminoſiſſimum ſive in primam ac luminoſiſſimam veritatem, cum quemadmodum prædixi vel in alio vero, ſeu veritate quieſcere eam, nec ab alio impleri lumine ſcientiæ completæ eidem poſſibile ſit. Manifeſtum igitur eſt bonum virtutis noſtræ mobilis in quod ſcilicet eſt naturalis inclinatio ſive intentio ; ſic verum illud ſeu veritas eſt naturale lumen virtutis noſtræ intellectivæ, videlicet in quod eſt ei naturalis inclinatio ſive intentio.

Idem probat eadem cõparatione intellectus, & voluntatis.

Amplius ſicut verum ſe habet ad intellectum, ſive ad virtutem intellectivam : ſic bonum ad affectum noſtrum nobilem ſive ad virtutem noſtram affectivam ſuperiorem. Quemadmodum enim intellectus ſe habet ad id quod eſt cognoſcere ; ſic voluntas ad id quod eſt amare, velle, deſiderare. Quapropter ſicut bonum ſolum eſt ſuum amabile ſeu deſiderabile antedicti affectus, ſic verum eſt ſuum, & proprium cognoſcibile intellectus : & propter hoc quemadmodum maximè bonum, & maximè amabile ſeu deſiderabile eſt illi, ſic maximè verum maximè erit ſcibile, & illuminativum illius, & propter hoc maximè lumen ipſius.

Maximè bonum eſt maximè delectabile, maximè verũ maximè cognoſcibile.

Amplius quemadmodum maximè bonum, maximè delectabile eſt virtutis noſtræ motivæ nobilis ſeu affectus : ſic maximè verum maximè cognoſcibile, maximeque illuminativum intellectus, & propter hoc maximè lumen.

Veritas motiva non inquirit niſi bonum, intellectiva non niſi verum.

Amplius ſicut veritas ad intellectum, ſic bonitas ad virtutem motivam nobilem ſeu affectum ; quapropter ſicut illa non inquirit naturaliter niſi bonum quantum eſt de intentione ſeu inclinatione naturali ; ſic illa non inquirit niſi verum, non inquirit autem niſi lumen, cum non quærat niſi illuminari.

Verum eſt intellectui ſicut lux viſui.

Amplius quid eſt virtus intellectiva niſi viſus interior ſpiritualis ac nobilis : quia igitur ſolum verum eſt hujuſmodi viſui viſibile, neceſſe eſt veritatem lucem eſſe hujuſmodi viſus.

Falſum, & non ens viſibile eſt viſui ſpirituali.

Amplius ſublata veritate à quocumque ſublata eſt, & cognitio, & ſcibilitas ab eo : neque enim falſum, neque non ens viſibile eſt viſui hujuſmodi. Quapropter quia ſolum lucidum corporale viſui corporali viſibile eſt, ſic ſolũ lucidũ ſpirituale viſui ſpirituali viſibile eſt, viſus autem ſpiritualis vis intellectiva in nobis eſt ut ſæpe audiviſti : ex quo etiam manifeſtum eſt, quod lux vel luciditas ſpiritualis, non eſt niſi ipſa veritas, in qua, & per quam eſſe hujuſmodi ſpirituale lucidum lucet intellectui noſtro ſive virtuti intellectivæ noſtræ : veritas igitur eſt qua poſita ponitur viſibilitas ſpiritualis in omni ſpiritualiter viſibili, & qua remota removetur : ipſa igitur eſt lux virtutis noſtræ intellectivæ ſive viſus noſtri interioris. Manifeſtum etiam eſt ex hoc quod verum ſive veritas eſt ſuum ac proprium ſcibile ſive cognoſcibile virtutis intellectivæ noſtræ, atque ſuum, & proprium viſibile viſus interioris ac ſpiritualis noſtri ; ex quo manifeſtè

consequens est visum nostrum spiritualem sive interiorem creatum esse seu natum ad hujusmodi visibile spirituale, & ad hanc lucem seu lucidum quæ non est nisi veritas, aut verum.

Quod illud verum debeat esse certum, & determinatum adeoq; ipsum luminosissimum qui Deus est à quo omnis intellectus sit illuminabilis.

Jam igitur declaratum est tibi per hoc intellectivam vim nostram natam esse illuminari à veritate sive vero, quemadmodum vis nostra motiva nobilis ac superior nata est jocundari seu perfici à bonitate seu bono : & quoniam utraque inclinationem habet naturalem sive intentionem non vagam neque communem, sed in unum certum, & determinatum finem, & intendo quod hæc in unum, & determinatum verum sive in unam certam & determinatam bonitatem, & illa in unum certum, & determinatum bonum, sive in unam certam, & determinatã bonitatem, intelligo autem tam unum quam unum hinc inde numero, hoc autem non est possibile esse nisi potentissimam ac luminosissimam veritatem, sive primum ac luminosissimum bonum. Debes etiam scire hoc quod istæ duæ vires sunt in animabus nostris sicut visus, & gustus, propter quod verissimè atque certissimè dicitur quod verum seu veritas est quod naturaliter lucet intellectui, bonitas vero sive bonum quod naturaliter sapit affectui qui est virtus motiva nobilis nostra, propter quod verum, & veritas per modum quemdam dicuntur ad intellectum, bonum vero & veritas per modum similem dicuntur ad affectum, quod est dicere ad vim motivam superiorem ac nobilem nostram. Jam igitur declaratum est tibi per hoc creatorem esse veritatem radiantissimam ad intellectum non solum nostrum, sed etiam ad omnem alium, similiter ipsum esse bonitatem suavissimam ad omnem affectum, in eo igitur manifestum est totam perfectionem, totam beatitudinem, & gloriam omnium substantiarum intelligentium totaliter, & integrè consistere, & hoc est dicere ipsum esse per se illuminativum omnis intellectus illuminatione completa ipsumque esse beatificativum omnis affectus sublimis gaudio pleno, & propter hoc ipsum esse perfectivum uniuscujuscumque substantiæ hujusmodi perfectione cui nihil desit, & impletivum plenitudine quæ adjectionem aliam non requirat. Similiter ex altera parte manifestum est tibi per hoc omnem substantiam intelligentem à parte virtutis intellectivæ esse speculum ab ipso, & per seipsum informabile, & visum ab eo illuminabilem, & librum ab ipso solo designationibus intelligibilibus omnium intelligibilium inscriptibilem.

Tres modi quibus formas recipit intellectus à mundo inferiori primo sensu.

Nihilominus tamen ab ipso mundo inferiori, & informationem, & illuminationem, & inscriptionem juxta modos quos audis receptibilem esse vim intellectivam nostram manifestum est. Fit autem istud tribus modis. Primum sensu qui substantias sensibiles, & intellectuales corporibus junctas adducit ad intellectum, verumtamen non pingit in eo formas intelligibiles ipsarum, quoniam nec formas hujusmodi ipsarum ipsemet recipit, sed intellectus per semetipsum substantias illas sub esse varietatibus sensibilium accidentium perpendit. Apprehendit igitur sive videt virtus intellectiva sub operimento substantias hujusmodi, ut jam audivisti, sic ipsam animam humanam ex motibus, & gubernatione corporis tanquam sub veste, vel sub operimento seu vestimento videt, & non ad nudum, sive ut ita dicatur, facie ad faciem; alioquin inter Socratem & Platonem qualiter esset altercatio vel disputatio; cum alter alterum intellectu nec cognosceret, nec videret.

Secũdo per abstractionẽ quæ non est nisi privatio apprehẽsionis formarũ individualiũ.

Secundus modus est per abstractionem : & jam declaratum est tibi quid sit abstractio seu spoliatio aut denudatio : hæc enim non est nisi privatio apprehensionis formarum individuantium sive individualium, & posui tibi exemplum de hoc in imagine Herculis eidem simillima, & intẽdo quæ clarè videnti, & è proximo inspicienti non nisi Herculem repræsentare posset. Si autem elongaretur ab illa pro modo elongationis, imminueretur apprehensio formarum hujusmodi; donec veniret ad hoc ut imago illa non repræsentaret ei nisi hominem vagum, non potius unum quam alium; hic est igitur modus abstractionis seu denudationis formarum ad phantasiam sive imaginationem à sensibilibus venientium, ex quibus non est dubitandum quin intellectus occasionaliter inscribatur formis abstractioribus, & naturæ suæ congruentioribus. Qualiter autem inscriptio hujusmodi fiat, videlicet ab ipsa phantasia, an ab ipsa vi intellectiva, an aliunde quæstionem habet quam alibi tibi pro parte determinavi, & hoc si Deus voluerit supplèbo, si quid minus habet determinatio illa.

Tertio per connexionẽ puta causę, & effectus.

Tertius modus est per connexionem sive per colligationem, & intendo quod quædam res colligatæ sunt quovsque ad invicem, ut sicut una sine altera esse non potest, sic neque cognitio alterius sine cognitione reliquæ, cujus exemplum est evidens in causa efficienti conjuncta, & in effectu ejusdem, &c.

PARS OCTAVA.

Quomodo scientia causæ inducit scientiam effectus.

Quod scientia causæ non inducit scientiam effectus aut econverso per modum causæ efficientis.

HAbet autem istud admirationem non modicam videlicet quàliter scientia causæ inducat scientiam effectus, aut è converso; utrum effectivè scilicet, aut per occasionem tantum; & effectivè quidem naturaliter esse posse non videtur; cum omnis effectio vel operatio naturæ per similitudinem sit. Tu autem vides quam diversarum formarum sint interpositio terræ inter solem & lunam, & prohibitio seu privatio luminis à luna. Qualiter igitur erit altera causa effectiva alterius eodem modo se habet, ideſt eandem quæstionem habet de scientia indicativa quæ vocatur scientia quia, quæ est scientia causæ per effectum suum.

Quâ ratione res colligatæ & connexæ propter cõnexionem cognoscantur.

Dico igitur in hoc quod virtus intellectiva nostra nata est per signa rapi ad res, & applicari illis per illa, & applicatione hujusmodi inscribi ab illis seu pingi, verumtamen nonnisi signis, & formis intelligibilibus, eodem modo per unum colligatorum ad invicem nata est rapi, & applicari aliis si multa sunt, & alij si unum solum est. Et hæc est causa radicalis locorum tam dialecticorum quam rhetoricorum, similiter inventionis mediorum syllogisticorum & demonstrativorum, colligationes enim inseparabiles, & necessariæ certitudinem faciunt syllogizantibus ab uno colligatorum ad aliud aut alia Colligatio vero sive cognitio quæ non habet necessitatem, aut inseparabilitatem non sufficit efficere nisi fidem aut opinionem. Et hoc est exemplum satis conveniens de solertia quæ est facilitas seu promptitudo inveniendi medium, sicut apparet in exemplo Aristotelis de illo qui videt aliquem cum campsore loquentem, & ex hoc opinatur quod de mutuandâ ab eo pecunia tractat cum ipso, aut de aliis rebus hujusmodi quæ ad artem vel artificium campsoris pertinent. Aliud exemplum dedi tibi in aranea quæ ex motu vel concussione telæ suæ statim rapitur ad imaginandum casum muscæ, vel alterius bestiolæ; cum tamen motus tanta dissimilitudine distet à musca, & captione ejus; est istud igitur per hoc quod prædixi videlicet per comitantiam seu colligationem antedictam, sunt igitur hujusmodi formæ intelligibiles potentia promptissima, vel potius habitus qui est tanquam mors in anima aranea. Et ad hunc modum se habet de vir-

tute noſtra intellectiva, cum promptiſſima fuerit ad unum colligatorum perpendendum ex alio, ſeu per aliud. Attende diligenter quod dixi tibi de habitu hujuſmodi, videlicet quia eſt ſicut mos. Jã enim didiciſti alibi quod mores ſunt habitus ex quibus ſine præmeditatione eſt frequentia operum.

Quod non ab intellectu hæ formæ producantur, ſed à Deo quod ſpeculum eſt ad quod omnia relucent.

Verum non immerito quæritur quæ ſit cauſa efficiens hujuſmodi formarum intelligibilium, quæ promptitudine reſultant ſive apparent in effectu in virtute intellectiva. Si enim ipſa virtus intellectiva eſt efficiens eas in ſemetipſa, erit ſimul agens & patiens, dans & recipiens illa; & quoniam iſta contraria eſſe videntur, non inerunt eidem ſecundum idem. Inerunt igitur eidem ſecundum diverſa[4]: ſecundum aliud igitur agens formas hujuſmodi, & ſecundum aliud patiens illas: ſimiliter ſecundum aliud ſui dans, & recipiens eaſdem. Quapropter jam reduxi te ad id quod declarare tam ſtudioſè curaveram in eis quæ præceſſerunt: hoc autem eſt error de intellectu agente, & intellectu materiali. Dico igitur quod virtus intellectiva efficitur habitus intelligendi promptè & expeditè, & efficietur actu, & ultima ſua perfectione qua futura eſt ſecundum intellectuale relucens ut prædixi tibi ad ſpeculum lucidiſſimæ, expreſſiſſimæque univerſalis apparitionis quod eſt creator benedictus.

Quod virtus intellectiva indigeat adjutore ad hoc ut reducatur in actũ.

Tu autem vides quod virtus intellectiva ex eo quod eſt virtus intellectiva potentia eſt intelligendi tantũ non potens per ſemetipſam exire in actum intelligendi, ſed indiget ut ſæpe audiviſti eductore & adjutore alio. Per habitum vero efficitur non ſolum potens, ſed etiam promptiſſima, expeditiſſimaque ad actus intelligendi, & efficitur ſicut fons inundantiſſimus, & copioſiſſimus inundans in ſemetipſo ſive intra ſemetipſum: non enim eſt fons ſive ſcaturigo aquarum ſcientialium ſive ſapientialium tantum, imo etiam eſt alveus, & receptaculũ. Quemadmodum aqua maris vel fluminis non eſt tantum potens aut generativa piſcium, ſed etiam habitatio & receptaculum: ſic habitatio quædam, & receptaculum ſcientiarum per naturam propriam eſt virtus intellectiva. Fons autẽ inundativus earum, generativus earum in effectu eſt per habitum acquiſitum: acquiſitum autem intelligo ſuperinfuſum, qualis fuit ſapientia regis illius ſapientiſſimi, atque incliti Hebræorum quæ eidem à Deo altiſſimo infuſa eſt. Doctrina etiam & experientia ſapientiales, & ſcientiales habitus, ſicut tibi manifeſtum eſt, ſæpiſſimè acquiruntur. Eſt ergo hoc quod hic dico quemadmodum de ſpeculo, de quo certum eſt tibi quod naturaliter receptibile eſt, & receptaculum in eo reſultabilium ſubſtantiarum ſive formarum, non autem generativum earum in ſe ipſo, ſed extra ſe tantum, videlicet in aliis ſpeculis. Verum ſi ei vel viſui habitu ſeu frequentia reſultationum, ut generativum efficeretur illarum de ſemetipſo abſque inſpectore generaret illas; & eſſet non ſolum ſpeculum, ſed etiam ſpecioſum, & intendo ſpeciebus plenum plenitudine redundativa earum. Sic eſt habitus ſcientialis vel ſapientialis in ſpeculo intellectivæ virtutis, videlicet ut plenitudo, & fons redundans ſive inundans in eadem ſcientias in effectu. Et adjuvat te in hoc teſtimonium legiſlatoris chriſtianorum qui indubitanter eſt magiſter unicus veritatis. Dicit enim ore ſuo benedicto quod *qui biberit ex aqua quam ego dabo ei fiet in eo fons aquæ vivæ ſalientis in vitam æternam.* Et proculdubio de ſcientia ſalutis, & ſapientia ſalutari, & de ſcientia vivifica hoc intellexit ſicut & antiquus ille rex Hebræorum de quo tibi feci in proximo mentionem dixit *aqua profunda verba ex ore viri, & torrens redundans fons ſapientiæ viri.* In quibus omnibus ſermonibus nihil omnino intelligi poteſt fons, vel aqua, vel profunditas niſi

Io.4.14.

Prov.18.4

Prov.20.5

habitus ſcientialis vel ſapientialis implens virtutem intellectivam uſque ad redundantiam.

Modus generationis ſcientiarum in intellectu.

Determinatum igitur eſt tibi per hoc quod virtus intellectiva non eſt agens, & patiens ſcientias in effectu, neque dans, & recipiens illas ſecundum idẽ ſed recipiens eſt illas ex naturali aptitudine ſeu receptibilitate ſua. Dans vero ſive inundans illas eſt ex plenitudine hoc eſt ex habitu redundante in eam, & intra eam. Et quoniam plenitudo hujuſmodi habitus tanquam fons eſt ſcientiarum actualium inundans eas de ſe in capacitatem ſive amplitudinem atque profunditatem virtutis intellectivæ. Quemadmodum in alveum proprium, & eſt nonnulla ſimilitudo inter generationem ſcientiæ ſeu ſapientiæ actualis, de qua agitur hic, & generationem primogenitæ ſapientiæ quæ eſt Dei altiſſimi filius. Sicut enim Deus pater de propriæ fœcunditatis plenitudine, *eructavit verbum illud bonum* quod eſt dicere genuit intra ſemetipſum; ſic vis intellectiva quaſi imprægnata, & fœcundata hujuſmodi habitu de plenitudine illius eructat & gignit ſcientias in effectu in ſemetipſa, & intra ſemetipſam; ſcientiam autem in effectu non intelligo niſi formas intelligibiles ſive ſigna intellectualia reſultantia in effectu, & actu apparentia in ſpeculo virtutis intellectivæ.

Quod liberum eſt uti habitibus illis ſive ſpeciebus illis ad generandam nunc unam, nunc aliam ſcientiam.

Debes autem hoc ſcire in hoc quod voluntarium eſt ac liberum virtuti intellectivę generationes iſtas facere in ſemetipſa, cum imprægnata fuerit habitu vel habitibus hujuſmodi. Et propter hoc juxta velle ſuum nunc generat unam ſcientiam in effectu, nunc aliam. Quemadmodum enim vir locuples habens in cellario ſuo multa vaſa vinaria plena extrahit juſſu vel beneplacito ſuo de quo vult ex illis, & nunc de uno, nunc de alio. Sic vis intellectiva habens multos habitus penes ſe, vel apud ſe extrahit in effectum ſive in actum ſcientias actuales: de illis autem nunc unam, nunc aliam, & nunc de uno, nunc de alio. Magis autem verè, magiſque propriè hujuſmodi habitus fontes dicti ſunt; quoniam habitus quantum ad plenitudinem ſuam in nullo imminuuntur per exitum ſcientiarum actualium de illis, quin potius adaugentur, & confortantur, & hoc non ita ſe habet de vaſis vinariis.

Tres affert cauſas cur dormiunt aliquando ipſi habitus ſive fontes ſcientiarum quæ ſunt attentio ad alia, ſomnus, & imperium voluntatis.

Si quis vero quærat cur quandoque dormiunt habitus iſti ſive fontes, & hoc eſt quod non emanent ex illis rivi ſcientiarum actualium. Reſpondeo in hoc quod clauduntur hujuſmodi fontes vel obſtruuntur ad modicum per attentiones virtutis intellectivæ ad alia. Similiter per ſomnum, & dormitionem corporalem; interdum inquam, nam etiam in ſomno fiunt emanationes hujuſmodi tanquam ſomnia: nec mirum ſi de reliquiis aliarum cogitationum vel cognitionum ſomnia interdum proveniunt, quemadmodum ex hujuſmodi habitibus ſcientiæ actuales in dormientibus aliquando emanant vel apparent in effectu. Dico etiam quod virtus intellectiva in ſubjectione, & obedientiâ conſtituta eſt naturaliter voluntatis, quemadmodum & viſus exterior; videmus enim cum volumus, & quæ volumus, & avertimus viſum ab his quæ videre nolumus. Tres igitur cauſę ſunt evidenter oſtenſæ tibi per quas non ſunt continuæ generationes iſtæ ſcientiarum actualium ſive apparitiones in ſpeculo virtutis intellectivæ, videlicet ſomnus, & attentio ſive occupatio ejus circa alia. Tertio imperium voluntatis cui omnino ſubdita eſt virtus intellectiva.

Quod fluãt ſcientiæ ab habitibus iſtæ per generationem quandam.

Quod ſi quis quæſierit qualiter ex habitibus hujuſmodi fluant formæ iſtæ? Reſpondeo in hoc quod ex habitibus hujuſmodi videlicet ſcientialibus ſive ſapientialibus fluunt per generationem, quod eſt per exitum de potentia eſſendi in actum; in habitu enim hujuſmodi ſunt non ſolum potentia qualicumque,

cumque, ſed potentia promptiſſima, atque pleniſſima, & ad generationem iſtam paratiſſima. Ex habitibus vero melioribus exeunt tanquam ex theſauro ; & hoc eſt dicere tanquam repoſita, & propter hoc exeunt tanquam vetera, juxta ſermonem quem dixit magiſter veritatis in lege chriſtianorum videlicet quod *omnis ſcriba doctus in regno cœlorum ſimilis eſt homini qui profert de theſauro ſuo nova & vetera.* Vetera quidem quantum ad theſaurum memoriæ, nova vero quantum ad ſcientias actuales, quarum generatio fit juxta antedictum modum. Debes etiam hic reminiſci de virtute quæ vocatur ingenium ſive ingenioſitas, ex qua eſt facilitas inventionis mediorum ad probationes, & probationum ſive argumentorum : & videtur nominatum ingenium ab eo quod eſt intus, & gignendo : ingenioſos enim dicimus qui ab intus, hoc eſt à ſeipſis, facile gignunt media, & probationes in doctrinis, ſimiliter in doctrinis eos qui faciles ſeu prompti ſunt ad excogitanda vel facienda nova opera, ad quæ vel invenienda, vel facienda alij homines difficiles, vel tardi ſunt : & dixit quidam ex ſequacibus Ariſtotelis quod bonitas memoriæ pars eſt bonitatis ingenij ſive ingenioſitatis.

Matth. 3. 32.

Quid ab ingenio differat memoria.

De quo manifeſtum eſt quoniam errant : ingenioſitas enim ad inventiones ſe habet. Nec enim alios conſuevimus ingenioſos dicere, niſi illos quos uſualiter vocamus homines bonæ inventionis, quod eſt dicere faciles, & ſubtiles ad invenienda etiam difficilia, quorum inventiones merito homines admirantur. Dico ergo quod memoria ſua bonitate non parum adjuvat ingenium, cauſa autem in hoc eſt, quoniam omnes res propter colligationes, & concomitantias antedictas viæ ſunt aliæ ad alias, & intus ducunt aliæ ad alias virtutem intellectivam juxta modos quos audiviſti, ſicut cauſa introducit effectum ad illam, & effectus ad cauſam, & de aliis concomitantibus ſe, ſive connexis ad invicem ſimiliter ſe habet. Quemadmodum exterius ſenſibiliter vides de duobus ad invicem colligatis corporibus, ſi ad aliquam partem alterum trahitur, neceſſe eſt, & reliquum in eandem trahi. Debes autem ſcire hic quod non eſt neceſſe ut omnia ſigna rerum ſimilitudines earum ſint, ſicut expreſsè vides in nominibus rerum, & ſignis litterarum, inter quæ, & res quas ſignificant nulla eſt omnino ſimilitudo, ſimiliter inter figuras numerorum, & numeros quos ſignant nulla eſt vel etiam tenuis ſimilitudo, &c.

PARS NONA.

Vtrum cauſa per ſeipſam vel per aliquam ſimilitudinem inducat notitiam effectus.

Res non ſunt in intellectu niſi per ſigna ſua, & ſimilitudines, adeoque nec cauſa ducit in cognitionem effectus niſi per ſimilitudinem ſuam.

QUæſtionem autem habet utrum cauſa per ſemetipſam abſque ullo alio videlicet vel ſimilitudine, vel ſigno quocumque oſtendere ſufficiat effectum ſuum, & introducere in virtutem intellectivam. Hoc enim videri poteſt ; cum poſita hujuſmodi cauſa ubicumque, & quandocumque, neceſſe ſit, & tunc, & ibi poni effectũ, de cauſa namque hujuſmodi intendo hic qua poſita in vi intellectiva neceſſe eſt & poni effectum in eadem, non eſt igitur opus ad hoc ſimilitudine vel ſigno alio : non igitur eſt verum quod dixit Ariſtoteles in ſermone ſuo videlicet quod impoſſibile eſt intelligi ſine phantaſmate. Reſpondeo igitur in hoc quod ponere res in virtute intellectiva non eſt niſi ponere ſigna earum in illa : aliter enim non ſunt res forinſecæ apud animam niſi videlicet per hoc quod ſigna eorum in illâ, vel apud illam ſunt : quemadmodum aliquis eſſe vel ſcribi dicitur, ubi nomen ejus eſt, vel ſcribitur : ſimiliter & pingi vel eſſe cum imago ejus, vel eſt, vel pingitur. Amplius ſicut ipſa cauſa in virtute intellectiva eſt, vel apud illam, ſic in ea ponit effectum ſuum, vel introducit in illam. Non eſt autem in ea vel apud illam, niſi per modum quem dixi, videlicet, per deſignationem : & propter hoc non aliter introducit effectum ſuum in illam vel ponit in illa. Quod ſi quis dixerit quod nota hujuſmodi cauſa etiam excluſis ſignis effectus neceſſe eſt effectum eſſe notum : non dicit verum quia nata eſt vis intellectiva per ipſam cauſæ hujuſmodi notitiam capere ſibi ſive in ſe deſignationem ſive ſignum effectus, quod non eſt niſi actualis ſcientia, ſive notitia propria effectus.

Affert ſententiam cuiuſdam doctoris chriſtiani qui animã putabat formare ſibi ſpecies quoties excitata fuiſſet per ſenſum.

Quoniam autem quidam ex nobilioribus chriſtianorum doctoribus dicunt virtutem intellectivam formare in ſe ſigna rerum intelligibilium, & hoc mira agilitate, cum ad cogitandum de iis fuerit excitata, ſive per ſenſum aliquem, ſive ab intus per memoriam, aut imaginationem, repetam antepoſitam quæſtionem videlicet qualiter iſtud efficiat anima humana in ſemetipsâ ſive virtus intellectiva. Hoc enim eſſe videtur ut prædixi agere, & pati ſive dare, & recipere ſimul à ſeipſa. Qualiter autem aget vel dabit quod non eſt apud animam, ſive quod non habet ? Si autem habet redimus, & ego, & tu ad errorem de intellectu agente vel ad errorem Platonis de perfectione animæ humanæ in ipſa creatione ſua.

An ſubita ſit generatio ſimilitudinum in intellectu.

Dico igitur in hoc quod ſemen omne natum eſt ex ſe ipſo generare ſpeciem cujuſmodi eſt ſemen, & ovum natum eſt ex ſe ipſo, & in ſeipſo generare pullum. Verum generatio in his non eſt ſubita imo indigens tempore, propter naturam corpoream cujuſmodi generatio per corruptionem alterius fit quarum neutra poteſt fieri niſi in tempore. Accidit autem hoc propter infirmitatem, & imperfectionem virtutis generativæ quæ non poteſt complere operationem tanta velocitate ut tempus non exigat. Operatio vero creatoris, quam per ſemet operatur propter nobilitatem ac ſupereminentiam fortitudinis, tempus non exigit, & cito in uno tempore completur, & ſubito : quod ſi hujuſmodi eſſet virtus ſeminis, tunc ſubito complerentur generationes quæ fiunt ex eis. Et propter hoc ex uno grano ſinapis ſubito complerentur generationes, & radicum, & ſtirpis, & frondium, & granorum quorum tanta numeroſitas ex illo uno eſt. Neque neceſſe eſt ut omnis exitus de potentia in actum ſit per actionem, & paſſionem, ſicut vides in exitu virtutis motivæ in motum ſuum ; alioquin omnem motum præcederent infiniti. Nata igitur eſt virtus intellectiva una excitatione etiam levi recipere multas deſignationes, & fieri liber multarum deſignationum : cauſa autem in hoc eſt, quoniam excitatio hujuſmodi applicat illam rebus, atque conjungit conjunctione ſpirituali. Et propter hoc ſicut dicitur de animali quod chamæleon nominatur ; ſic ſe habet, & de virtute intellectiva quæ omnium rerum, quibus hujuſmodi applicatione conjungitur ſimilitudines vel ſigna in ſe recipit : & ſicut de ſimia manifeſtum eſt quod opera quæ videt ab hominibus fieri provt valet effigiat, & ſe eis operationibus aſſimilat : ſic virtus intellectiva nata eſt rebus ſic applicata ſe aſſimilare, ſimilitudineſque vel ſigna earum aſſumere ; ad hoc enim nata eſt naturaliter ut efficiatur liber in effectu ſibi ipſi rerum quibus ſic conjungitur.

Qualiter anima patiatur à rebus univerſalibus atque etiam non exiſtentib⁹.

Quod ſi quis quærat qualiter à rebus hujuſmodi patiatur quæ fortè vel univerſales ſunt, vel adeo abſtractæ, & elongatę ab ipſa. Reſpondeo in hoc quod etiam rebus non exiſtentibus applicabilis eſt, & conjungibilis eſt per hunc modum, nec ſolum ipſa, ſed etiam vis motiva, ideſt imperativa motus

tam ſuperior, quam inferior. Contingit igitur animam humanam, & amare interdum, & deſiderare quædam quæ non ſunt. Plerumque enim eſuritur cibus vel potus qui nondum eſt, & concupiuntur montes auri qui omnino non ſunt. Si igitur amores, & deſideria, & ſitis, & fames ſunt animæ humanæ à rebus quæ non ſunt, non debet tibi videri nec irrationale vel falſum ſi à ſemetipſa per applicationes hujuſmodi fiunt in ea deſignationes ſeu deſcriptiones intelligibiles. Si à rebus non exiſtentibus adjuvatur ad hoc, quanto fortius à ſeipſa. Hoc igitur eſt agilitas ipſius, & virtus naturalis, ut etiam quæ non ſunt deſignet, & deſcribat in ſemetipſa. Cum etiam poſſit, & faciat extra ſe in ſcripturis & picturis, quanto fortius igitur hoc debet poſſe facere in ſemetipſa? cum hæc ſit natura ejus ut res alias libros ſibi ipſi faciat, & ipſa nata ſit ut ſæpe dixi fieri liber rerum omnium Non immerito igitur vir ille ſanctus, & ſapiens dixit quod mens humana in ſemetipſa, & per ſemetipſam formet imagines ſeu deſignationes rerum omnium quas intelligit: & non eſt mirum, cum ſemetipſum conjunctione ſpirituali conjungat, & applicet etiam rebus non entibus.

Quomodo intelligi debeat dictū Ariſtotelis quod ſentientes calidum caleſcimus, non autem intelligentes.

Amplius dicit Ariſtoteles quod ſentientes calida caleſcimus, non autem intelligentes calidum propter hoc caleſcimus, hoc autem non eſt poſſibile ut ſit, niſi propter alterutram duarum cauſarum quas dicam aut propter ambas ſimul, videlicet, quia ſimilitudo caloris non pertingit ad vim intellectivam, ſimilitudo inquam vel impreſſio quæ calor dici poſſit aut debeat, ex ejus vero impreſſione, quod calor nec dici poteſt, nec debet, nihil caleſieri poſſibile eſt. Cauſa vero altera eſt elongatio ſive diſtantia ab intellectu, quæ diſtantia adeo imminuit ſive impedit virtutem caloris ut in tam remoto ſubjecto impreſſionem expreſſæ ſimilitudinis ſuæ facere non poſſit, adjuvat etiam ad hoc natura ipſa virtutis intellectivæ quæ paſſionum hujuſmodi videlicet ſenſibilium nullo modorum naturaliter receptibilis eſt.

Quod ſigna quæ ſunt in intellectu non ſunt ſimilitudines rerum verè & propriè.

Quapropter ſignum caloris quod in virtute intellectiva, & eſt, proculdubio non eſt ſimilitudo caloris verè ac propriè: ſicut vides in nominibus, & numeris, & in ſcripturis eorum quæ nullam habent ſimilitudinem eorum quorum figura ſunt. In ipſa etiam pupilla oculi, quæ utique corpus eſt, ſignum quadratæ, & triangulatæ figuræ non eſt ſimilitudo illius, & tamen figura hujuſmodi clarè, & plenè videtur. Qualiter autem eſſe poteſt ut ſignum unum in pupilla exiſtens tantæ rerum varietatis ſimilitudo eſſet: cum enim arbor una cum frondibus foliiſque, & floribus ſuis conſpicitur, quod ſignum poteſt eſſe in pupilla oculi quod ſit ſimilitudo ipſius arboris, & frondium ejus, florumque, & foliorum. Tibi etiam notum eſt quod cauſa ſignum quidem eſt effectus, & econverſo, & omnia ſibi invicem connexa ſeſe concomitantia mutuo ſe invicem deſignant virtuti noſtræ intellectivæ, atque oſtenduntur, uſualiter etiam dicitur fumus ſignum caloris vel ignis.

Concludit nihil impedire quominus vis intellectiva ſecundum aliud recipiat inundationem, & ſecundū aliud in ſemetipſam exundet.

Jam igitur ſcire debes per hoc quod nihil prohibet virtutem intellectivam inundare ſuper ſemetipſam, cum alveus ſit ex naturali receptibilitate ſuâ aquarum ſcientialium, ſeu ſapientialium, & fons, imo fontes ex additis ſibi plenitudinibus in habitibus ſeu moribus antedictis. Quapropter ſecundum aliud exundat ſive emicat ſuper ipſam, & ſecundum aliud recipit inundationem ſeu emicationem hujuſmodi. Conſidera igitur ſimilitudines & exempla, atque aggrega in ſimul, ſimiliter conſidera generationem primogenitoris, & exemplum quod tibi poſui de ſpeculo formifico, ſeu formiſino, & non miraberis in virtute noſtra intellectiva rationem iſtam, & receptionem. Quod ſi attenderis ſic egreſſus in effectum de potentia hujuſmodi non habet contrarietatem inter potentiam, & actum, imo alterum eſt perfectio alterius. Quemadmodum effectus eſt quædam inundatio ex copioſitate, & emicantia ex luminoſitate, iſti vero ponunt intellectum materialem alveum tantum nihil ex ſe potens emanare, ſive fluere, ſimiliter & ſpeculum mortuum manere in ſeipſo & vacuum, & librum ut prædixi cujus inſcriptio adventitia tantum ſit, & à foris ei ſolum adveniens, nihil amplius ad inſcriptionem ſuam potens, niſi quod charta, vel pergamena, aut tabula raſa.

Recapitulatio præcedentium.

Iterum igitur declarata eſt tibi animæ humanæ natura per hoc quantum ad virtutem intellectivam quod ipſa nata eſt fieri fontes ſive fontales ſcaturigines ſcientiarum actualium, & hoc quantum ad habitus ſcientiales ſive ſapientiales. Eodem modo nata eſt fieri theſaurus, & repoſitorium, & hoc quantum ad virtutem memorativam, & feci jam te ſcire differentiam inter fontes iſtos ſeu ſcaturigines ſcientiarum actualium, & theſauros antedictæ memorativæ virtutis. Declaravi etiam tibi quod poſſibile eſt ut fontes iſti de inundatione primi ac univerſalis fontis veniant atque ſcateant, ſicut apparent in ſcientiis quæ per revelationem Dei altiſſimi fiunt, quales ſunt ſcientiæ contemplativæ, quibus dignatione ſua illuſtrat, & replet intellectus virorum ſanctorum, tales ſunt, & prophetici ſplendores. Nihilominus autem, & aliunde, videlicet doctrinis, & inveſtigationibus philoſophicis repletur vis intellectiva, ita ut efficiatur fontes multi ſive ſcaturigines ſcientiarum actualium. Accidit & hoc ſibi de memoriis, & experimentis juxta ſermonem Ariſtotelis in ſuo libro metaphyſicorum. Et juxta eoſdem modos fiunt mores, & habitus in anima humana quantum ad virtutem ſuam motivam nobilem; fiunt enim ex frequentia operum juxta quod dicit Ariſtoteles, & nihilominus ex prælarga bonitate creatoris in his qui ex ſolo dono gratiæ ipſius tanta promptitudine plerumque præditi ſunt, ut nec præmeditari neceſſe habeant, neque ulla alia præparatione indigeant ad quædam bona peragenda, manifeſtum enim eſt tibi in quibuſdam viris ſanctis paratiſſimas eſſe quaſdam virtutes ad operationes ſuas: tantus enim amor Dei altiſſimi fervet in quorundam virorum ſanctorum cordibus, ut ad omnem nominationem ipſius, & ad quamcumque mentionem flammeſcant deſiderio ipſius, vel deficiant, & liquefiant, atque langueant amore ipſius modis quibus talia contingere ſolent in illis qui turpi etiam amore ſe invicem diligunt. Eodem modo ſe habet in habitu timoris cum vehementia exterminat, ſic in habitu doloris, & aliis hujuſmodi.

PARS DECIMA.

Quæ eſt natura intellectus ſpeculativi.

Quod intellectus ſpeculativus qui eſt circa divina non ſit alia potentia ab intellectu qui eſt circa res inferiores.

POſt autem aggrediar declarare tibi ac determinare quid eſt intellectus qui dicitur theoricus ſeu ſpeculativus, & quid ille qui dicitur practicus. Sciendum igitur in primis eſt tibi quod fuerunt erronei, & imbecilles quidam, & adhuc de hujuſmodi hominibus aliqui ſunt, qui dixerunt intellectum theoricū ſive ſpeculativum vim quandam animæ humanæ, quæ non intendit niſi rebus divinalibus ac theologicis. Hoc autem non eſt poſſibile videlicet ut propter res divinales, & theologicas oporteat habere per ſe vim intellectivam quæ aliorum apprehenſiva non ſit, & hanc imbecillitatem memini me audiſſe etiam his verbis videlicet quoniam alia eſt vis intellectiva quæ divinis

nis ac cœleſtibus ſe intermittit ſolummodo, alia quæ de rebus humanis & terrenis. Hoc autem evidenter eſt ac ſi diceretur quia alius eſt viſus quo videmus cœlum, & cœleſtia corpora; & alius quo videmus terram, & terreſtria, quo falſo nullum manifeſtius. Amplius contrariorum, & omnium oppoſitorum eadem eſt diſciplina; & eadem ſcientia, ſicut & idem ſenſus; & intendo quod non poteſt eſſe quorumcumque duorũ oppoſitorum niſi unus ſenſus, & una ſcientia. Qualiter igitur eſſet rerum divinalium, & non divinalium diverſus intellectus? Amplius qualiter erit vis intellectiva ſecundum intelligibile in futura ſua gloria; ſi non etiam ſpiritualia & corporalia videamus, & inde in eadem ſimul reluceant? Non autem eſt poſſibile ſecundum hunc errorem ut in eadem ſimul iſta reluceant vel appareant ſi de natura ſua creata eſt ad alterutrum; neceſſe igitur eſt ut ponat duas partes ipſius, vel duas eſſe vires intellectivas, alteram quâ intelligantur divinalia ſive ſpiritualia, alteram quâ cognoſcantur corporalia, ſive mavis dicere quæ ſpiritualibus æterna, & quæ corporalibus temporalia. Amplius intelligere cum unus actus ſit ſecundum ſpeciem, erit neceſſario ex una in numero potentia.

Quod intellectus theoricus non ſit pars ſuperior rationis, quia impartibilis eſt ſicut & ipſa anima.

Proceſſerunt autem in errorem intolerabilem quidam alij, qui dixerunt intellectum theoricum priorem partem eſſe rationis, intendentes rationem vim nobilem apprehenſivam animæ humanæ, cui ſi poſuerunt partem errore intolerabili indubitanter poſuerunt, cum jam declaratum tibi ſit animam humanam impartibilem eſſe: quanto fortius igitur impartibilem eſſe neceſſe eſt virtutem cognoſcitivam ipſius nobilem; veriſimilius enim longe eſt de qualibet virium animæ humanæ ipſam eſſe impartibilem quam de ipſa anima tota. Manifeſtum igitur eſt tibi per hoc quod nec vis animæ humanæ nec pars eſſe vel dici poteſt intellectus theoricus.

Quid ſit intellectus theoricus, & in quo differat à practico?

Dico igitur quod intellectus theoricus intellectus eſt, ſive ſcientia intellectiva, aut intellectualis theorematum uniuſcujuſque doctrinæ vel diſciplinæ? unde & theoricos vocamus qui ſcientiam habent hujuſmodi; hæc enim eſt ſcientia propter quid, & uſualiter theorica uniuſcujuſque practicæ ſcientia dicitur propter quid ejuſdem. Sic & intellectus practicus ſcientia eſt propriè quæ acquiritur per experientiam operum, & vocatur appropriata nominatione ſcientia, quia nec eſt prohibita vis intellectiva humana per ſcientiam propter quid ab ipſa ſcientia quia, aut econverſo, imo adjuvatur ab utraque parte ad alteram. Quapropter manifeſtum eſt quod ſcientia propter quid, & ſcientia quia in eadem intellectiva ſunt, & ex altera nominatur intellectus practicus, & ſimul altera illarum, ut prędixi, nominatur intellectus theoricus, ſicut & ipſæ nominationes hujuſmodi ſonant: practicus enim Græcè, Latinè operativus, vel operator. Sic & theoricus contemplativus & contemplator, & ſpeculativus & ſpeculator, & frequens eſt in ſcientia medicinæ, & in ſcientia geometricę, atque arithmeticæ; multi enim inveniuntur qui habent ſcientiam theoricam, & ſunt valde periti in theoricis ſeu in theorematibus, ignari vero in practicis, ſive in operationibus.

Practicus intellectus frequentius ad operationes morales refertur unde diviſio vitæ practicæ, & contemplativæ.

Sciendum tamen eſt tibi quod practicæ ſcientiæ, & practicus intellectus frequentius in uſu noſtro ad operationes morales referuntur, ſicut & theoricus ad ſpeculationes ſublimes ac nobiles videlicet theologicas ſive divinales. Animæ enim ſpeculationes, & operationes viles ſunt apud ſapiẽtes in lege, & gente chriſtianorum, & juxta hanc diviſionem diviſæ ſunt virtutes in theoricas, ſcilicet & practicas: & theoricas quidem ſive contemplativas, quarum intentio ſurſum eſt tantum, & ad operationes quæ aſſimilantur operationibus beatiſſimarum ſubſtantiarum Deo aſtantium, & hæ operationes ſunt aſpicere in pulchritudinem creatoris, & in ejus magnalia, mirari, laudare ipſum, & gaudere in ipſo, & de ipſo. Practicæ vero virtutes ſunt, quarum operationes miniſteria ſunt ad utilitates hominum, vel etiam aliorum, ſi quæ alia ſunt, quæ miniſteriis hujuſmodi indigeant. Interdum enim, & revelationes fiunt à majoribus hujuſmodi ſubſtantiarum ad minores, juſſaque, & mãdata creatoris per majores ad minores veniunt. Et juxta iſta duo genera virtutum, duæ vitæ à ſapientibus, & ſanctis gentis chriſtianorum diſtinguuntur, quarum alteram contemplativam, alteram vero vocant activam: & contemplativam quidem per quam totaliter juxta antedictos modos vacatur creatori. Activa vero qua utilitatibus hominum ſpiritualibus in primis inſiſtitur, ſecundario corporalibus ſeu temporalibus, & hoc amore creatoris, alias enim neque activa habetur hujuſmodi, nec vocatur. Agricolæ enim & vinitores pro mercede temporali ſolummodo in agris & vineis operantur: doctrina vero chriſtianorum activos nec nominat, nec reputat, cum amore creatoris non exerceant.

Quod vitæ activæ nomen non merentur, operationes niſi ſint propter amorem Dei in quo quidem utraque vita conſiſtit.

Cauſa autem in hoc eſt quoniam omnium virtutum nobiliſſima, & creatori gratiſſima, & hominibus dilectio ipſius eſt quam gens illa charitatem uſitato nomine dicit: & quoniam ex ipſa diligunt ſe invicem homines propter ipſum creatorẽ, oriuntur ex hujuſmodi dilectione vitæ duæ, vel vita una ex duabus illis compoſita, altera ſcilicet quâ Deo ſoli vivitur, altera qua hominibus propter ipſum: & intendo Deo ſoli videlicet non inſpecta utilitate hominum: ſic & ipſa utilitas cum impenditur hominibus, & non amore creatoris non eſt reputanda operatio antedictæ vitæ. Licet enim fabri & agricolæ, cæterique hujuſmodi artifices plurimas utilitates temporales impendant hominibus, cum eas amore creatoris non exhibeant, non tamen in parte iſta vita eorum activa reputanda eſt, nec ipſi activi. Cauſa autem in hoc eſt, quoniam nec opera hujuſmodi, nec operæ, nec ipſa vita eorum in hujuſmodi artificiis de radice procedit antedictæ dilectionis.

Benignè explicandi ſi qui ſuperiorem partem rationis ab inferiori diſtinguere videantur.

Cum igitur audiviſti ſermones ſapientum dicentium quod ſuperior pars rationis ſupernis rebus intendit aut divinalibus, ſanè debes intelligere eos, pars enim apud eos dicta eſt pro eo quod eſt in parte ſive particulariter. Eodem modo ſe habet quod dictum eſt quod pars inferior rationis rebus terrenis ſeu temporalibus adminiſtrandis intendit. Quemadmodum & practica vocata eſt ipſamet actio propter operationes, quibus peragendis, & ordinandis amore creatoris intendit.

PARS UNDECIMA.

Quid eſt intellectus adeptus.

Oſtendit quod intellectus adeptus nõ eſt alius à practico, & ſpeculativo.

DE intellectu vero qui dicitur adeptus non eſt poſſibile ut ſit vel pars animæ humanæ, vel aliquid novum in illa aliud ab intellectibus quos tibi nominavi: declaratio vero hujus eſt quia intellectus iſte eſt quo ipſa anima humana intelligit ſe eſſe intelligentem. Quia igitur intellectus quo intelligit ſe gaudentem aut dolentem non eſt aliud quam dolor ipſe, vel gaudium quo gaudet & dolet ipſa: ſic etiam intellectus aut intelligens quo ſuum intellectum, vel ſuum intelligere intelligit, non aliud eſt ab ipſo intellectu vel ipſo intelligere; alioquin impoſſibilia plura, & inconvenientia intolerabilia ſequerentur.

Primum quoniam iret res hujuſmodi in infini-

Primum ne detur processus in infinitum.

tum : si enim intellectu suo non intelligeret illud, necessarius esset ei alius intellectus ad intelligendum ipsum similiter, & aliud intelligere ad intelligendum illud : & de aliis similiter necesse esset, ut alio intellectu, & alio intelligere intelligerentur, & ita in infinitum.

2. Quia essent duo intellectus ejusdem speciei in eodē subjecto.

Secundū quia intelligere quo intelligeretur aliud intelligere esset ejusdem speciei cum alio quo intelligeretur. Alterum enim esset signum alterius, & impressum ab altero in virtute intellectiva, & propter hoc essent ejusdem speciei, essent igitur duæ formæ ejusdem speciei in eodem subjecto, & hoc secundum idem ; cum in virtute intellectiva non sit possibile esse partem, & partem.

3. Quia unū & idem nō potest sibi imprimere formam similem ei quā habet.

Tertium quia forma existens in subjecto imprimeret aliam sibi similem eidem. Hoc autem est, ac si diceretur quod album per albedinem suam imprimeret sibi albedinem aliam. Manifestum autem est quod album per hoc quod album non est receptibile albedinis, neque ullum aliud subjectum est receptibile formæ quam habet in actu, & omnino nullius formæ vel dispositionis receptibile est aliquod subjectum, nisi ejus solius quam habet in potentia tantum, quod est dicere non in actu ; album enim non est receptibile albedinis quam jam habet in effectu, sed neque illius coloris quem habet in potentia ; quoniam hoc prohibet albedo quæ occupavit illud ; & impossibile est duos colores ejusdem speciei esse in superficie una secundum totum vel secundùm partem eandē ; sive sint unius speciei, cum nihil albere possit duabus albedinibus, ita ut utraque simul : sive sint duarum specierum, quoniam tunc esse contrarij.

4. Quia ubi prætens est ipsa res necessarium non est signum quo cognoscatur.

Quartum vero inconveniens est quia secundum hoc plus possit signum, ad ostensionem rei cujus est signū quam præsentia veritatis illius, imo ipsa præsentia veritatis quasi nihil posset ad ostensionem sui ipsius ; cum nisi per signum apparere sive cognosci non posset. Nemo autem intelligens ignorat ubi est præsentia veritatis, signum vel designationē quamcumque necessariam non esse, juxta sermonem Aristotelis in libro elenchorum, quo dicit quod nō est disputare res ferentes quòd est dicere, quod si qui utantur disputantes propter rerum absentiam, quia si præsentes essent signis disputantes nō indigerent. Sicut igitur gaudium suum vel tristitiam ipsa præsentia veritatis utriusque cognoscit anima humana, nec signū propter illas cognoscendas requirit ; sic se habet de intellectu suo, & ipso intelligere ; tanto nāque lucidius, expressiusque unaquæque res sua ipsa præsentia veritatis semetipsam ostendit, quā ipsum signum & ejusdem, quanto ipsa veritas sibi proximior est quam ipsum signum ejusdem. Quis enim dubitare potest quin Hercules incomparabiliter lucidius expressiusque seipsum ostendit præsentialiter ipsum spectantibus quam imago illius ? Manifestum igitur est quod intellectus adeptus juxta intentionem hujusmodi non est aliquid novum in anima humana aliud ab iis quæ nominavi tibi intellectibus.

Anima nō intelligit intellectum suum donec fixus sit intellectus.

Debes autem scire quod anima humana non intelligit intellectum suum, & intelligere, donec fixus atque firmatus sit in eo intellectus, sicut dicit Themistius expositor Aristotelis supra librum posteriorum ejusdem. Ned aliud intelligo fixum vel firmatum esse intellectum quam acquisitum, & assuetum rebus intelligibilibus tanquam earum assuefactione circa eas firmatum & delatū. Scito tamen hic quod quidam intellectum istum non aliud posuit esse, quā statum in quo anima humana intelligit se habere intellectum sive virtutem intellectivam. Cujus sermonem si perscrutatius inspexeris, invenies eum nihil novum in anima humana posuisse nisi solum nomen status. Verum quod status aliquis dicatur intellectus non solum apud philosophos usus loquendi non habet, sed etiam absurda, & præter rationem videtur hujusmodi nominatio.

PARS DUODECIMA.

Quis est ille intellectus quem petebat propheta dicens, da mihi intellectum ut sciam mandata tua.

Intellectus ille erat spiritualis desuper infusa cognitio.

SI quis autem quærat de illo nominatissimo propheta Hebræorum quem intellectum sibi dari petierit, dicens : da mihi intellectū ut discam mandata tua, cum super senes se intellexisse gloriaretur, ut paucis me, & te expediam sublimem illum ac nobilem, sanctumque intellectum, quantum capere valeo, petebat, qui est cognitio internorum desuper infusa cognitio, & interna vel intima spiritualia intelligo quorum veritas illuminat, pascit & reficit, firmat, atque jocundat, & delectat virtutem intellectivam.

Duo sunt genera hujusmodi intelligibilium, 1. rationes, & causæ mandatorū Dei, 2. mysteria velaminibus figurarum absconditæ.

Et videtur ex alio sermone ipsius quod duo sunt genera hujusmodi intelligibilium, quorum alterum est causæ, & rationis mandatorum quæ in lege Dei continentur. Secundum vero genus est mysteria ipsa velaminibus figurarum in ipsa lege absconditа & operta ; quæ utraque indubitanter, & profunda sunt, & miranda. Quia igitur alibi hoc est alio suo sermone dicit, *da mihi intellectum & scrutabor legem* ; cum scrutanda sint intestina, & interiora animalium, scrutari legem necessario erit interiora legis intellectu penetrare ; intelligebat igitur sanctus, & sapiens iste legem habere intima, & profunda, ad quæ perscrutanda, seu penetranda non nisi desuper dato, vel infuso intellectu videret pertingere se non posse. Et quoniam alibi dicit *revela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua*, evidenter ostendit mirabilia subesse legi, quæ si nihil haberet nisi exteriora quæ per planum litteræ manifeste cognoscitur, nihil haberet admiratione dignum. Puerilibus enim & imbecillibus planum legis manifestè cognoscibile est, & quia jam patefactum est tibi per me quanta subsit philosophiæ profunditas in ipso primo capitulo legis Hebræorum, & reminiscēris eorum quæ ibi audivisti, non miraberis si vir ille sanctus, & sapiens petebat sibi dari intellectum ad perscrutanda mirabilia legis divinæ. Quia vero causæ, & rationes mandatorum eorum etiamque absurda videntur secundum planum litteræ suæ, non nisi rationabilissimæ pulcherrimæque esse possint, ipsamque legem non parum amorem faciunt intelligentibus eas petebat sibi dari intellectum, ut custodiret illa. Nihil enim adeo facit legem custodibilem, ut amor ejusdem. De figuris autem, & mysteriis tam ipsius tabernaculi, quam vasorum ejus, omnique cultu & ornatu ipsius, de ipsis etiam sacrificiis, cæterisque operibus quæ in eo fieri divina lege præcepta sunt, quam profundos, quam mirabiles intellectus habeat doctrina christianorum, & lex evidenter cognoscere petebat : ad hæc igitur intelligenda petebat sibi dari intellectum ad quæ nulla via philosophiæ humanæ pertingere posse sciebat. Reminiscere etiam hic eorum quæ audivisti in tractatu de virtutibus, ubi scire te feci quod quemadmodum omnis virtus omni arte certior est, ac melior est juxta sermonem Aristotelis : sic & de ipsis virtutibus ampliores ac nobiliores tractatus scribi possent ab intelligentibus, & eruditis in eis, quam de artibus quibuscumque vel jam facti sunt, vel fieri possunt. Quod si dixerit quis quomodo vir iste sanctus, & sapiens, & spiritu prophetiæ tam eminenter præditus non habuit intellectum rerum mirabilium antedictarum : quis sperare audeat

vel

vel præſumere ſe obtenturum, vel jam obtinere intellectum hujuſmodi, ſi tanto prophetæ datus non eſt. Reſpondeo in hoc quod obſcuritas atque profunditas per latorem legis chriſtianorum eluxit, & claruit: in primis autem, & maximè primitivis, & maximis quos ipſe ad hoc elegit ejuſdem legis doctoribus, ſeu datoribus, & propter hoc dicit unus ex eis, *Nos igitur transferimur à claritate in claritatem tanquam à Domini ſpiritu.* Et alibi *nos igitur revelata facie gloriam Dei contemplantes*, & hæc eſt revelatio oculorum quam propheta ille petebat cum diceret, *Revela oculos meos*: ſub umbra ſiquidem, & operimentis figurarum videbant myſteria ſapientiæ divinalis Patres populi illius Hebræorum, & quamvis multi ex iis eſſent ſplendore prophetico illuſtrati: iſti vero ſanctiſſimi beatiſſimique doctores tanquam revelata, & ad nudum coram eis poſita intuebantur.

2. *Cor.* 3. 18. *Ibidem.*

PARS DECIMATERTIA.

Oſtendit quid eſt ſyndereſis quæ ponitur eſſe ſuperior pars rationis.

Syndereſis eſt ſuperius officium rationis, ſcilicet de ſublimibus bonis rectè ſentire.

QUia vero nonnulli ex præcipuis chriſtianorum doctoribus ſyndereſim ſuperiorem partem rationis poſuerunt, & nominaverunt, non eſt prætermittendum hoc. Nec econtrario tantis doctoribus dicere videar vel ſentire. Dico igitur ſicut prædixi quod pars ſuperior non intelligitur ab iſtis ſapientibus, & ſanctis doctoribus ſecundum veram, & rectam rationem partis; ipſi enim non poſuerunt diviſionem in anima humana ſecundum partes, ſed ſecundum officia tantum. Idem igitur fuit ſecundum intentionem ipſorum dicere ſuperiorem partem rationis, quod eſt dicere ſuperius officium; & nulli intelligenti dubium eſt quin ſuperius, ac nobilius officium rationis ſit de ſublimibus bonis verè ac rectè ſentire, & deterioribus malis contradicere. Et dico iſtud eſſe ſuperius ac nobilius officium cui ſervire debent alia omnia. Quod enim cognoſcitur veritas, quod ei aſſentitur à virtute intellectiva propter hoc potiſſimum ac principaliter eſt ut bonitatem habeat, & ei ſe conjungat, & vivat vis motiva nobilis, & vis intellectiva etiam propter hoc potiſſimum ac principaliter propter vim motivam nobilem eſt, eique ſervit jure naturali pleniſſimo eidem ſubdita, ſicut audiviſti.

An ſyndereſis aliquãdo extinguatur.

Quoniam autem ſyndereſim ponunt ſemper contradicere malis, & reclamare contra ea, perſcrutanda erit mihi hic de hoc præſertim propter ſermones erroneorum, & imbecillium; quoniam quæcumque legunt abſque inveſtigatione deglutiunt, quod eſt dicere abſque examinatione credunt. Procedunt etiam quouſque, ut inextinguibilem eandem dicant, & quod eſt majoris admirationis ut neque eam ſilere poſſe à contradictione ſua, neque errare in eadem, neque malo unquam conſentire poſſit. Et quoniam dicit unus ex præcellentioribus theologis chriſtianorum quod nec in primo homicida qui fuit primogenitus primi hominis videlicet Caïn extincta fuit.

Extingui probat. 1. exemplo inſanorũ, & furioſorũ.

Quantum autem errant ſic ſentientes ſenſu, & experientia jugi manifeſtum eſt: illi enim qui moriones vocantur nullum prorſus habent uſum vel officium rationis, ſimiliter neque furioſi quocumque genere furoris inſaniant.

Item eorũ qui tranſierunt in affectũ cordis.

Amplius manifeſtum eſt quoſdam ſic tranſiſſe in affectum cordis, ut nihil cogitent niſi ut expleant libidines ſuas.

Item hæreticorũ qui adeo pertinaciter erroribus ſuis adhærent.

Amplius ſecundum hoc nullus hominum ſimplex crederet, alicui de erroribus impietatis: credulitas enim non habet in corde credentis rebellionem aliquam vel contradictionem. Si igitur hoc eſſet, non credulitas eſſet hujuſmodi, ſed opinio vel opinione debilior; cum opinio ſicut alibi didiciſti ſit cum formidine contradictionis: nihil autem rebellio vel contradictio quam formido hujuſmodi. Quapropter non aſſentitur alicui errori ſimpliciter qui ex parte diſſentit, imo per ſyndereſim iſtam ad interius rationi contradicit. Aut igitur credere erroribus impietatis non eſt malum, aut omnino non eſt alicui poſſibile. Si enim malum poſſibile eſt: ergo contradicit ipſe qui ponitur credere, contradicit inquam per hanc ſyndereſim, & diſſentit ab eodem per illam. Non credit igitur ſimpliciter imo ut præinſinuavi nec etiam opinatur. Si autem non eſt malum credere erroribus impietatis, quid igitur erit malum. Quod ſi dixerit quis quod impij homines quos gens chriſtianorum vocat hæreticos omnino nõ credunt erroribus impietatis ſuæ, proculdubio errat intolerabiliter, cum manifeſtum ſit ita pertinaciter erroribus ſuis adhærere; cum non ſolum ſuaſionibus, & probationibus ab eis averti non poſſint, ſed nec etiam effuſione ſanguinis, vel ſupplicio mortis. Amplius quid clamatur crebrius ab univerſis ſanctis doctoribus, atque ſcholaribus fidem mortuam eſſe, quæ ſine operibus eſt? Manifeſtum igitur eſt opera fidei vitæ ipſius atteſtari: quapropter & opera hæreſis quæ tam laborioſa tam dura inveniuntur apud hæreticos indubitanter atteſtantur vitæ, ita dicatur, & fortitudini impiæ credulitatis eorum.

naciter errores ſuos tuentur.

Quod ſyndereſis non ſit partis intellectivæ. *Rom* 7. *Ibid.*

Amplius cum duobus modis diſſentiatur à malo videlicet, & contradicendo ſive diſſuadendo, & repugnando ſeu rebellando. *Caro enim concupiſcit adverſus ſpiritum, & ſpiritus adverſus carnem*, neceſſe habent duas ſyndereſes ponere alteram ſcilicet quantum ad vim intellectivam, alteram quantum ad virtutem motivam nobilem. Qui enim dicebat, *quod nolo ago*, evidenter exprimebat repugnantiam ſeu rebellionem voluntatis ſuæ quæ eſt virtus motiva nobilis contra malum quod nolle dicebat quin intelligeret, & cognoſceret hoc eſſe malum quod ſe nolle dicebat, & tamen agebat. Quapropter ſi virtutis intellectivæ juxta hunc tropum loquendi ſyndereſis eſt ſuperior, videlicet ac nobilis pars rationis ſive virtutis cognoſcitivæ, contradictionemque mali, & dicunt ſemper obloquitur, & eadem ſemper diſſuadet; multo fortius neceſſe eſt partem ſuperiorem juxta eundem tropum virtutis motivæ nobilis ſyndereſim eſſe quandam, cum majus ſit malum reſiſtere, ac rebellare, quam ea diſſuadere vel eis contradicere.

Reclamatio partis ſuperioris non videretur eſſe de malis quæ non cognoſcuntur mala per naturã.

Amplius iſta contradictio ſive reclamatio aut eſt illi parti ſuperioris rationis ex natura aut ex gratia: ex gratia quidem eſſe non poteſt; cum & in habentibus gratiam, & in non habentibus communiter inveniatur. Si autem ex natura: cum mala ſunt quæ per naturam cognoſci non poſſunt; non contradicit igitur illis nec diſſuadebit ea pars illa ſuperior rationis, ex. gr. multi ſunt ex articulis communibus fidei ad quorum fidem vel cognitionem intellectus humanus, vel ratio per naturam aut virtutem propriam non contingit: malum autem eſt diſcredere quæcumque illorum; huic igitur malo non contradicet neque diſſuadebit illud ſyndereſis, cum gratia adjuta non fuerit.

Videri etiã ſyndereſim, ſi ſit naturalis quædam ratio; cõtradicere aliquibus bonis puta fidei quorũdam articulorum.

Amplius & intellectus, & ratio naturaliter contradicunt hujuſmodi articulis, videlicet quæ ſuper naturam ſunt, & contra ipſam eſſe videntur, & diſſuadent credulitatem ipſorum, ſive igitur pars alterius eorum, hoc eſt intellectus & rationis, ſive ambo ſimul, ſive alterum ponatur ſyndereſis. Manifeſtum igitur ſyndereſim non ſolum reclamare, & contradicere malis, imo etiam & quibuſdam bonis videlicet credulitatibus hujuſmodi articulorum.

Esse & alia tam bona quàm mala quæ major pars hominũ dignoscere non possit.

Amplius sunt & alia etiam tam bona, quam mala, quæ major pars hominum dignoscere ac dijudicare non sufficit, an bona, an mala sint, & an facienda, an vitanda Quemadmodum ad illa igitur otiosa est, & nihil potens synderesis; neque enim contra alterutra eorum reclamare potest neque pars alterutriùs clamare.

Quod si fuerit synderesis lumen naturale posset deviare à bono vel errare à vero; si fuerit autem lumẽ gratiæ extingui posset.

Amplius omnes hujusmodi ponunt synderesim nunquam errare, nulla autem est vis in anima humana quæ non errare à vero, nec deviare à bono possit, maximè cum nec omnia vera, nec omnia bona nota sint per se naturaliter. Quapropter synderesis lumen naturale est vel vis naturaliter quousque non limitata ut errare non possit, necesse est omnia bona, & omnia vera circa quæ ipsa versatur, nota esse naturaliter per se. Hoc autem de manifestè falsis, tunc enim frustra esset donum consilij, atque donum scientiæ; similiter & virtus prudentiæ atque donum intellectus, cum synderesis per semetipsam omnia facienda, & declinanda ostenderet, vel videret. Si vero lumen est gratiæ, & donum creatoris appositum animæ humanæ ab eodem super naturales virtutes ipsius; tunc manifestum magnitudine peccatorum lumen illud posse extingui: ipsi autem ponunt lumen synderesis inextinguibile esse.

Donum sciẽtiæ sufficienter ostendere quid sit bonum, & quid sit malum.

Amplius donum scientiæ quæ est boni & mali, numquid non sufficienter ostendit quid bonum, & quid est malum? & propter hoc quid est declinandum, & quid fugiendum? De hujusmodi etiam scientia manifestum est quoniam errare non potest nec suggerere aliquid vel faciendum, vel declinandum, nisi verè: reclamare autem spiritualiter vel contradicere ne aliquid fiat non est nisi scire, vel opinari in actu alterutrum duorum, videlicet illud faciendum esse vel non faciendum sive declinandum. Hoc autem sufficienter fit per donum scientiæ antedictæ, sive per scientiam legis Dei: supervacuè igitur ponunt synderesim istam: & tanto melius per scientiam quam per opinionem vel credulitatem, quanto certitudo scientialis opinione, & credulitate præstantior est, atque infallibilior, verumtamen ipsi non ponunt synderesim opinionem, vel credulitatem esse, vel alterutram earum efficere.

Frustra esset donum consilij frustra esset prudentia.

Amplius donum consilij, & virtus prudentiæ omnesque rami ejusdem videlicet circumspectio, cautela, & cætera hujusmodi supervacuè ponerentur, si synderesis tam clarè, & tam infallibiliter ostendit facienda & vitanda.

Nulla etiã esset inter homines, & maximè doctos dissensio.

Amplius nulla esset inter homines, & maximè sapientes, & doctos dissensio; cum synderesis in quolibet sit homine, & juxta mores nullum errare patiatur; cum unicuique ostendit quod rectum est faciendum, similiter quod pravum est declinandum. Quapropter necesse est nullum hominem circa ea quæ ad mores pertinent errare: quicumque autem non errant circa quamque rem necesse est eos consentire? Dissentientium enim quorumcumque duorum juxta eandem rem necesse est alterum errare.

Præsertim circa mores.

Amplius cum omnes istud solum sentiant quod synderesis unicuique propria non ostendit nisi quod rectum est. Nullus igitur sentit circa ea quæ sunt de moribus, nisi quod rectum est: quia igitur rectum vero nunquam est contrarium, vel repugnans; nulla est dissensio inter homines de moribus.

In iis quæ mores spectant necesse est interdum eorum esse.

Amplius ea quæ sunt de moribus voluntaria cum sint, & propter hoc particularia, & contingentia: nulla est igitur habilitas in eis. Quapropter necesse est errores, & direptiones interdum esse juxta ea.

Experientia ipsa demõstrat circa mores dissensionem esse.

Amplius quis non videt dissensiones, & contradictiones inter homines de his quæ ad mores pertinent? quis non audit eos ad invicem contradicentes dum alius dicit aliquid esse rectum, alius contendit illud esse pravum. Amplius secundum hoc nullus malè ageret illud contra conscientiam suam. Manifestum igitur est ex omnibus his neque vim aliquam esse neque partem alicujus ex viribus animæ humanæ, nulla enim est ex viribus ejus quã non possibile sit errare, licet juxta quædam vis intellectiva certissima semper sit. Quemadmodum circa principia scientiarum quæ communes animarum conceptiones communiter nominantur. Verum circa agenda, & non agenda nulli dubium est quin sæpissimè anima humana errori, & falsitati absque rebellione, & murmure ullo consentiat.

Redit ad explicationem illius, an extincta fuerit synderesis in Caino.

Quod autem dicitur quod nec in primo homicida extincta fuerit synderesis verissimè hoc dicitur, non enim ignorare poterat innocentem occidere fratrem grande peccatum esse. Quapropter sciens & prudens, seu providens fratricidium in fratrem innocentissimum commisit.

Quid sit synderesis tandem definitur.

Quapropter manifestum est quod ex lege naturali quæ regulas honestatis omnes continet certissimum erat proditionem velut fratricidium immanissimum scelus esse; nec aliunde potest contradicere vel remurmurare vis intellectiva semper, & sine errore malis operibus, quam ex illo splendore seu lumine quod in ea naturaliter splendet ex irradiatione etiam veræ ac luminosissimæ veritatis, & intendo contradicere, & remurmurare incessanter, & absque errore; non enim cessat unquam splendor ille, nec tenebrescit, nec eclipsatur nisi in mente captis, & morionibus pravis vel aliter quocumque modo desipientibus. Ex his igitur omnibus manifestum est tibi quod synderesis nunquam errans, & nunquam cessans à contradictione, & rebellione malorum non potest esse vel dici in anima humana nisi splendor iste legis naturalis aut vis intellectiva in quantum splendet lumine hujus legis scilicet naturalis.

PARS DECIMAQUARTA.

Quod conscientia non est potentia naturalis virtutis intellectivæ.

Non est in anima potentia potentiæ contrariæ, est autem conscientia cõscientiæ cõtrariæ.

QUoniam autem quidam alij erronei, & imbecilles super inducere conati sunt novam aliam quandam vim, quam ipsi conscientiam nominant, licet tanta sit erroris ipsius imbecillitas, ut neque contra eam disputandum sit, ut obmutescere tantum faciam in parte ista tantam imprudentiam hominum ignorantium, dicam hic aliqua contra illam. Dico igitur in primis quod nulla ex viribus animæ humanæ contrarium habet, manifestum est autem conscientiam conscientiæ esse contrariam, & duos homines sæpissimè contrarias conscientias habere.

Item homines aliqui conscientiã non habent circa aliquid, nemo autem caret potentia naturali.

Amplius in omnibus animabus humanis idem est numerus virium naturalium, & operationum ipsarum animarum, nec ulla ex animabus caret aliqua ex hujusmodi viribus, nos autem invenimus sæpissimè in uno homine conscientiam rei alicujus, & omnes alios carentes conscientia hujusmodi.

Nemo etiã deponit vim naturalem, deponit autem conscientiam.

Amplius nulla ex viribus naturalibus vel deponi potest ab anima humana, vel relinqui: nos autem incessanter invenimus animas humanas relinquẽtes conscientias suas, & alias assumentes contrarias. Quapropter manifestum est conscientiam vim naturalem nullo esse modorum.

Naturalia laudem nõ habent nec vituperium.

Amplius quæ naturalia sunt unicuique nec laudem habent, nec vituperium; vituperamus autem homines habentes erroneas conscientias, & suademus eis deponere illas atque mutare. Manifestum igitur est, cum hoc bene, & laudabiliter fiat, conscientias hujusmodi non esse naturales.

Nemo suadet potentiam naturalem deponere.

Amplius quis adeo desipiat, ut alij suadere audeat relinquere vel deponere aliquid ex viribus suis naturalibus. Amplius conscientia interdum adest & abest præter subjecti corruptionem, quapropter necesse est ipsam accidere, & adventitiam esse.

Conscientia nihil aliud est quam scientia vel credulitas vel opinio.

Amplius quid est contra conscientiam propriam agere, & intendo contrarium ejus quod scit, vel credit, vel opinatur agendum facere? nihil igitur aliud est conscientia quam scientia, vel credulitas, vel opinio. Amplius tolle hæc tria ab anima humana juxta quodcumque agendum vel non agendum, & intendo ponere animam humanam de aliquo hujusmodi neque habere scientiam, neque credulitatem, neque opinionem quod agendum vel non agendum. Hic necessario removisti ab ea conscientiam circa illud. Posito autem quocumque illorum trium in anima humana circa illud, posuisti conscientiam illi de ipso, & hoc quibuscumque aliis, vel positis, vel sublatis: nihil igitur quidem conscientia in anima humana nisi aliquid istorum trium.

Quod conscientia, & synderesis idem non sint.

Debes autem scire quod quidam de hujusmodi erroneis, & imbecillibus posuerunt conscientiam, & synderesim idem esse: contra quos non est opus ut à me hic audias ampliora.

Quod synderesis non sit ipse Angelus custos.

Nonnulli autem synderesim posuerunt angelum unicuique deputatum ad custodiam, quorum error de hoc manifestus sit, quia sacris doctoribus contradicit. Amplius secundum hoc synderesis non esset aliquid animæ humanæ idest nec vis, nec dispositio illius. Ampli us secundum hoc possibile esset animæ humanæ absque synderesi esse, cum possibile sit angelum hujusmodi auferri pro exigentia, & meritis peccatorum, & vitiorum suorum, sicut alibi audivisti. Amplius possibile esset uni homini multas syndereses esse unam post aliam, quemadmodum de regnis factum est, quia Michaël Angelus qui alij deputatus fuit ad custodiam scilicet synagogæ Hebræorum, vitiis, & peccatis illorum hoc merentibus, translatus est ad Ecclesiam christianorum, & eorumdem custodiæ deputatus.

PARS DECIMAQUINTA.

Quod scientiæ non corrumpentur in morte propter defectum phantasmatum.

Objicitur dictum Aristotelis impossibile esse intelligere sine phantasmate.

NEc prætereundum est tibi de scientiis animarum humanarum utrum auferantur eis per mortem corporum suorum an non auferantur, & visum est quibusdam qui se gerunt simias philosophorum, quod scientiæ intellectivæ auferuntur eis per mortem corporum; quoniam, inquiunt, impossibile intelligere sine phantasmate, sicut dicit Aristoteles, omne autem phantasma indubitanter per mortem corporis destruitur. Quapropter & omnis intellectus simul. Amplius phantasmata, quæ ipsi vocant intellecta, morte corporis abraduntur à phantasia, in illa enim ponunt illa esse, & illa ponunt signa esse, quorum abstractione seu spoliatione perficitur operatio virtutis intellectivæ. Quia igitur illa morte corporis afferuntur, & abraduntur ab ipsa phantasia, in qua velut in thesauro reposita erant, necesse est perire & intellectus, & scientias, quæ non nisi erant per ipsam, perire inquam morte corporum.

Respondet necesse esse ut memoriæ multæ pereant præsertim rerũ particulariũ quorum signa in cellula capitis sola cerebri impressa sunt, non autem in anima.

Dico igitur in hoc quod possibile est, & fortè necesse ut memoriæ multæ pereant, præsertim rerum particularium, & sensibilium quæ sunt occultæ in thesauro memorativæ, quod dico propter hoc quod memoriæ quæ in anima sunt, hoc est quarum signa in ipsa anima impressa sunt, non est necesse ut abradantur ab ea per mortem corporis; illa vero quæ in ipsa antedicta cellula capitis solummodo impressa sunt, in ea tanquam in thesauro reposita, revera non solum per mortem corporis, sed per vulnerationem interdum ipsius cellulæ amittuntur. Hujus autem exemplum est in eo qui scit utique legere, & intelligere in libro suo cum illum inspicit solummodo: quam cito autem ei subtrahitur, subtrahitur illi scientia illorum quæ legebat, & intelligebat in illo: causa autem in hoc est, quoniam de lectis, & intellectis nihil apud animam suam thesaurisavit, nec ex lectione vel intellectione hujusmodi gravatus est in anima illius habitus scientialis. Phantasmata igitur quæ extra animam sunt videlicet in quacumque ex tribus cellulis humani capitis non est mirum si sublato capite toto, vel vulnerato aliquæ illarum in toto vel in parte amittuntur, ea vero quæ in ipsa animæ essentia jam collocata, & fixa sunt non est necesse. Quod si dixerit quis quod interdum per ægritudinem amittuntur scientiæ, & propter hoc multo fortius per mortem corporis amitti debeant, jam dixi tibi, ubi ægritudo vel læsio quæcumque corporis debet esse causa amissionis hujus, & hoc est ubi læsio vel morbus librum vel radicem aufert, à quo vel à qua non est separabilis hujusmodi scientia, juxta sermonem Aristotelis, quo dicit quod pereunte uno sensu perit una scientia, quod non est ita intelligendum, ut quidam stultorum putant; non enim necesse est ut pereunte sensu autium, qui utique auditus est, pereat apud musicum scientia musicalis, & ad hunc modum se habet de aliis. Verumtamen indubitanter verum est quia si non fuisset auditus iste, peritus musicus musicalem scientiam non acquisivisset, non propter hoc quod alia via quam per acquisitionem doctrinalem scientia illa dari eidem non posset vel potuisset: est enim Deus altissimus *scientiarum Dominus*, dans quas, quantas, quales, & quibus vult, & quando vult. 1. *Reg.* 2. 3.

Scientiæ morte non destruuntur quia nec virtutes læsionibus corporum.

Et quoniam quidam qui scioli reputantur ab indoctis, & ineruditis in errore isto pertinaces sunt, & incorrigibiles, conveniens est ut destruam hic errorem istum destructionibus irrefragabilibus. Dico ergo si scientiæ animarum humanarum morte corporum delerentur in illis vel ab illis, necesse esset hoc idem fieri de virtutibus, & moribus earumdem. Jam autem audiisti, & declaratum est tibi in eis quæ præcesserunt in hoc ipso tractatu quod ægritudines, & læsiones corporum incredibiliter adjuvant animam humanam ad nobiles scientias obtinendas: & quoniam ad splendores propheticos per corporum impedimenta hujusmodi sæpius elevantur.

Item quia appropinquante morte sapientiæ, & virtutes cõfortantur.

Amplius in ipsa appropinquatione ad mortem corporum, & sapientiæ, & virtutes inveniuntur in eis confortari, & adaugeri, & ad videnda ea quæ in sanitate corporum suorum videre non prævaluerant illustrari.

Idipsum constare de scientiis quæ sunt à Deo de rebus spiritualibus.

Amplius cum scire te fecerim quod quædam scientiæ desuper scilicet ex irradiatione primi luminis animabus humanis infundantur: de quibus manifestum est quod nihil ad eas de corporibus; cum nec per corpora acquisitæ sunt, nec adacquisitæ sunt, nec ad acquisitionem earum corpora adminiculum ullum præbuerunt, nec de corporibus, aut corporalibus sint; non est dubitandum quin etiam mortuis aut sublatis corporibus remaneant apud animas, & in ipsis. Manifestum enim est nullam esse causam colligationis vel comitantiæ inter eas, & corpora, quæ prohibeat illas sublatis corporibus permanere.

Item perniciosa esset separatio animæ à corporibus suis.

Amplius pernicioſa esset ejus separatio à corporibus suis; cum per eam quidquid pulchritudinis atque perfectionis habent, amitterent.

Amplius non solum vanum, sed & insanissimum esset desiderium virorum sanctorum quo desiderant

Item vanũ esse desidetium sanctorum quo cupiunt dissolvi à corporibus.

dissolvi à corporibus ad vitam alteram suspirantes, cum vita illa pene mors esset, cum & sine sensu, & intellectu, & sine omni voluntate vel desiderio vanissimè ibi viverent.

Idē melius non esset sanctis animabus quã sceleratis.

Amplius secundum hoc sanctæ, & justæ animæ nihil amplius à sceleratis, & impiis, vel per mortem corporum, vel post illam habituræ essent, cum pariter deformatæ, pariter excœcatæ, pariter omni sensu, & cogitatione privatæ, & propter hoc omnium pulchritudine virtutum spoliatæ de corporibus exirent.

Imo melius esset sceleratis quæ morte mũdarentur à vitiis, cum sanctæ ornatu suo maximo spoliarẽtur.

Amplius melior esset conditio impiissimarum atque flagitiosissimarum, quam sanctissimarum atque justarum. Illæ enim speciositate scientiarum, & virtutum per mortem corporum privarentur. Illæ vero à spurcitiis, & deformitatibus vitiorum suorũ omnino mundarentur per mortem: quare fœlix, & desiderabilis esset eis exitus de corporibus suis, illis vero infœliciissimus ac pernicioisissimus.

Adeoque æquales sisterentur divino conspectui.

Amplius nec pulchriores, nec mundiores apparent ante conspectum creatoris sanctæ ac justæ animæ quam sceleratæ, & omnibus vitiis prostitutæ; cum nec in illis ullam relinquat maculam mors corporum, nec in illis ullum vestigium pulchritudinis aut deformitatis.

Denique error iste justitiã Dei evacuat, & omni legi contradicit. *2. Cor. 5. 10.*

Vides ergo ex his quod error iste justitiam Dei evacuat, & futuro Dei judicio contradicit, & etiam omni legi: omnis enim lex de tribus nominatis justitiam Dei ponit, & universale de hominibus judicium, in quo recipiet unusquisque *prout gessit in corpore suo sive bonum sive malum.*

Confirmat veritatem ipsam testimonio divitis epulonis. *Luc. 16.*

In lege vero christianorum legitur ex ore, & testimonio ipsius legislatoris de anima cujusdam divitis quæ apud inferos sepulta erat, quod pro fratribus suis quos in mundo isto reliquerat interpellabat ut aliquem ex mortuis ad illum Deus mitteret, qui commoneret eos à peccatis recedere, ne & ipsi venirent in locum tormentorum ubi ipse torquebatur. Memoria igitur fratrum, quos in vita ista reliquerat, ei erat. Similiter, & pauperis cujus ipse noluerat misereri, quem in vita ista recordabatur se vidisse egentem & mendicantem.

Amissione instrumenti non amittitur scientia artificis.

Amplius ubi invenitur hoc quod amissione instrumenti cujuscumque artificij amittatur, & scientia illius? quis cytharœdus amisit unquam amissione cytharæ suæ scientiam musicalem? operari quidem prohibetur operationem cytharizationis amissione cytharæ suæ, quia operatio illius nisi per instrumentum peragi non potest.

Præsertim illa ad quã non pertinet instrumentum.

Amplius si ipsam artem vel scientiam cujus operatio non nisi per instrumentum perfici potest non amittit artifex amissione instrumenti hujus: quanto fortius non erit possibile ut per illam amissionem amittat aliam scientiam, de qua nihil pertinet ad instrumentum. Manifestum igitur est tibi per hoc, quod scientiæ de sublimibus spiritualibus sive incorporabilibus non est necesse ut amittantur morte sive amissione corporum.

liorum Dei translatæ sunt, difficile tamen est nobis certitudinem habere de libertate hujusmodi, videlicet an tanta sit ut scientias tanta certitudine animabus infixas abjicere possint, debes tamen scire hic quod nulla scientia infructuosa simpliciter est, quia etsi alius fructus ex illa non sit, ipsa tamen in semetipsa perfectio quædam est; quemadmodum ignorantia ei contraria nonnullus est defectus, aut imperfectio in anima cui deest.

Sed nec splendor unius scietiæ is esse potest ut aliã quamcũque excludat.

Si quis autem dicat quod in animabus glorificandis non possunt remanere scientiæ quæ acquisitæ sunt in vita ista propter vehementiam luminositatis, & incomparabiliter majorem fulgorem supereminentium scientiarum gloriæ, dici potest homini hujusmodi, quod scientia propter quid licet majoris luminis sit quam scientia quæ nominatur scientia quia; & generaliter quantacumque sit varietas luminositatum in scientiis, sese tamen compatiuntur, nulla alicui ex aliis ullum præstans impedimentum. Quemadmodum in cœlo stellarum fixarum omnes oculi conspiciunt tantam varietatem claritatis in stellis non solum absque impedimento in alterutrum, sed etiam manifestæ adminiculo pulchritudinis.

Scientia nõ potest esse cũ fide contraria sunt invicẽ, idem de spe & comprehẽsione rel.

Attende autem quod non propter hoc necesse est ut fides cum fulgore scientiæ, quæ merito fidei danda est, & fidei successura in gloria, remanere debeat; hoc enim non est possibile videlicet ut simul ambæ illæ sint: verum causa in hoc non est majoritas, & minoritas claritatis, sed cõtrarietas manifesta quę videlicet est inter fidẽ & scientiã; fides enim est non visorũ, seu apparentiũ, atque non præsentiũ. Scientia vero illi contrario se habet per omnia, quoniam ipsa est visorum atque præsentium, quoniam ipsa est, & visio eorum quæ in hac vita creduntur, & apparitio eorum quæ in hac vita abscondita sunt, & præsentatio sive præsentia absentium quantum ad vitam præsentem. Propter hoc in lege, & doctrina christianorum scriptum est quod *videmus facie ad faciem*, & quoniam *filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus; cum autem filius Dei apparuerit, similes ei erimus quoniam videbimus eum sicuti est*: quod est dicere revelata facie absque operimento sive ad nudum. Et quemadmodum dixi tibi de fide, & scientia eidem successura: sic se habet de spe, & de re sive gloria quæ speratur; spes enim ex necessitate evacuatur cum res adest, sive obtinetur quæ sperabatur Contrarietas enim est quædam inter spem & rem, quemadmodum inter fruitionem & præsentiam, propter quod spes suspendit animam sperantis in futurum, & prohibet ab eo rem speratam, sive obtentum ipsius sperantis in futurum præsentialem, & hoc adimit, sicut legitur in lege & doctrina christianorum, *quod enim videt quis sperat*? res autem sive rei præsentialitas non immerito evacuat, & prohibet spem, quoniam prohibet suspensionem in futurum, cum res futura præsentialiter teneatur.

Rom. 13.
1. Ioa. 3. 2.

Rom. 8.

Adducit rationes quibus probari videatur superfluus esse scientias in alia vita.

Quod si quis dicat quod indignum sit claritate, & gloria vitæ illius, si scientiæ quæ hic acquiruntur vel habentur illuc deferrentur, vel quolibet modo sint; cum ipsæ non sint nisi sicut umbræ quædam ad fulgorem scientiarum gloriæ, non improbabiliter forsitan hoc diceret. Quemadmodum lucernæ quæ solummodo in nocte, & tenebris necessariæ sunt, non nisi otiosæ, & insipienter de die clarissima adhibentur ad videndum, juxta sermonem sapientis, qui dicit quod *supervacuis laborat impendiis qui suis facibus solem nititur adjuvare.* Amplius in lege christianorum, & doctrina scriptum est ex persona prophetæ cui revelatio hujusmodi facta est, *& civitas*, inquit, *illa non eget sole neque luna; claritas Dei illuminat illam.* Quanto minus igitur indigebit tenuissimis imo omnino lutosis

Apoc. 21. 23.

PARS DECIMASEXTA.

Quod licet scientiæ non erunt necessariæ ad fœlicitatem, tamen ad decorem, & ornatum ipsius beatitudinis probabile est eas remanere.

Scientia ulla censeri debet infructuosa, quia ipsa per se perfectio est.

DIcet tamen aliquis fortassis quod scientiæ de mathematicis licet de incorporabilibus esse videantur, amittuntur tamen amissione corporum, non alia de causa, nisi quod in altera vita inutiles, & infructuosæ essent animabus glorificatis, propter quod animæ humanæ non curant illas secum deferre, & ideo sponte deserunt illas, & hoc est eis liberum ex libertate qua in libertatem gloriæ fi-

lutoſis lucernis ſcientiarum præſentium. Amplius quemadmodum ſole lucente in die clariſſimo nemo lucernam aliam requirit, nemo ad aliud lumen attendit: ſic in civitate illa ubi ſol intelligentiæ atque juſtitiæ in virtute ſua quod eſt dicere abſque ullo obſcuritatis nubilo clariſſimè lucet, lumẽ aliud non requiritur, & ad nullum aliud attenditur vel reſpicitur. Amplius quid opinandum eſt de ſanctiſſimis ac beatiſſimis ſubſtantiis ſeparatis? numquid minor eſt fœlicitas illorum, & gloria beatitudine quam animæ humanæ habituræ ſunt, cum in conſortium illarum aſſumptæ fuerunt, minor, inquam, pro eo quod hujuſmodi ſcientias non habent. Quod ſi propter hoc minor non eſt, nihil igitur additur hujuſmodi ſcientiis gloriæ animarum humanarum, cum defectus earum, vel abſentia nihil detrahat gloriæ ſubſtantiarum abſtractarum: quapropter ſcientiis his ſublatis nihil deperiret gloriæ animarum humanarum, in nulloque minueretur; ſupervacuè igitur atque inutiliter eas ad futuram gloriam deferre, eaſque ſecum retinere non immerito videri poſſunt.

Nõ improbabiliter tamen remanere dicuntur hæ ſcientiæ ut magis luceat claritas dei, & ipſa varietas lucis ornat' quidam ſit.

Verum ſi dixerit quis quod ex parvitate earum, abſque obſcuritate gratius atque pulchrius lucet ibi Dei claritas, & relucent ibi jocundius ſcientiæ illæ nobiliſſimæ, quæ ſcientiæ vocantur, non arbitror improbabiliter hoc dicere, ſicut prædixi de ipſa varietate ſtellarum, ex hoc quod ipſum cœlum, & pulchrius ornatur, & amplius decoratur. Quapropter quamvis non neceſſitate aliqua vel indigentia ſcientias hujuſmodi ſecum deferrent animæ humanæ de corporibus exeuntes, & in illam beatitudinis gloriam tranſeuntes, ad hoc tantum eas ſibi ſervari non videtur mihi improbabile, vel inconveniens. Propter varietates enim luminum non parum augetur lucis ſpecioſitas, & ornatus, quemadmodum ut prædixi, nec varietate ſtellarum illarum ſpecioſitas cœli. Doctores quoque, & theologi gentis chriſtianorum tanquam cœlum quoddam ſpirituale dixerunt animam humanam eſſe, ſcientias autem, & virtutes quibus ipſa perficitur, & decoratur tanquam ſtellas quaſdam micantes in ea velut in cœlo ſibi congruentiſſimo poſuerunt.

Reſpondet ad rationem ſupra ellatã de ſubſtantiis quod hujuſmodi ſcientiæ nec gloriæ, nec naturæ earũ convenientes ſint.

De hoc vero quod prædictum eſt quod in nullo minuit abſentia hujuſmodi ſcientiarum, ſive defectus gloriam beatiſſimorum ſpirituum, indubitanter verum eſt hoc, & etiamſi adeſſent nihil gloriæ illarum adderent, imo potius detraherent, quoniam neque naturam ipſorum, neque gloriam decerent, aut ei nullatenus convenirent. Secus autem eſt in animabus humanis quibus naturales perfectiones ſunt hujuſmodi ſcientiæ, & propter hoc naturaliter conſiderantur ab ipſis, &c.

PARS DECIMASEPTIMA.

Quod ſcientiæ, virtutes & dona gratiarum non remanebunt in ſtatu gloriæ.

Si remanerent ſcientiæ, & virtutes præſentis ſtat', ſtatus gloriæ non eſſet ſtatus novitatis.

NOn levem tamen quæſtionem habet judicio meo ſi poſt mortem remanerent hujuſmodi ſcientiæ in animabus humanis quin oporteat remanere pariter & virtutes, omniaque dona gratiarum quibus animæ humanæ perficiuntur in vita præſenti his duntaxat exceptis quæ contrarietatem aut repugnantiam aliquam habent cum virtutibus gloriæ futuræ. Quod ſi eſt, non igitur futurus ille gloriæ ſtatus tantum, ſed etiam gratiæ, eruntque ſimul virtutes gratiæ, & virtutes gloriæ in animabus humanis, nemo autẽ uſque modo iſtud ſomniavit, vel ſomniaſſe auditus eſt. Aggrediar igitur examinare quæſtiones iſtas, & dicã quod nec veriſimile eſt nec poſſibile ullo modo videtur utraque ſimul eſſe poſſe in animabus humanis, & præſertim in ſtatu gloriæ; primum quoniam ſtatus ille totus novitatis eſſe videtur, & totus novus juxta prophetiam quæ legitur in lege chriſtianorum qua dictum eſt, *ecce ego nova facio omnia*. Qualiter igitur remanebunt vel ſcientiæ iſtæ vel virtutes quæ velut primæ veſtes ſunt, & ornamenta vetuſta, cum novitas illa gloriæ totam veſtiet animam humanam.

Idem quoq; eſſet atq; ſi nova, & pretioſiſſima veſtimenta vilibus ſuperimponerentur.

Amplius qualiter non veſtimenta iſta vetera deponerentur quando nova iſta veſtimenta virtutum, & ſcientiarum gloriæ animæ humanæ induent? quid hoc aliud eſt dicere, niſi quod ſartis, & aliis quibuſcumque vilibus veſtimentis veſtimenta nova, & ineſtimabilis pretioſitatis, incogitabiliſque pulchritudinis ſuperimponerentur animabus.

Vetuſtatem ſuam omnẽ deponent corpora, ergo & animæ.

Amplius nonne corpora humana vetuſtatem ſuam deponent? videlicet tarditatem, ponderoſitatem, groſſitiem, obſcuritatem, & cætera hujuſmodi ſi qua ſunt quę ad vetuſtatem ejus pertineant. Qualiter igitur non innovabuntur animæ humanæ, itaut veterum veſtimentorum ornamentum eis remaneat, cum illo præſtantiſſimo decore gloriæ induentur?

Dona gratiæ quibus maxime opus habent animæ cedent dotibus gloriæ, quanto magis iſta naturalia?

Amplius ſi ipſa dona gratiarum quibus maximè opus habent animæ humanæ, maximeque decoratæ ſunt, ac perfectæ fuerunt in vita iſta neceſſe eſt ut cedant poſterioribus gloriis, & cedant eis advenientibus; quomodo non magis ſcientiæ illæ à quibus penè nullum adminiculum habuerunt in vita iſta ad promerendam gloriam futuram non remanere debent cum gloria illa illis adveniet?

De errore aliquorum qui putaverunt gratiã ipſam tranſire in gloriam.

Scito igitur cum aliis quæ audiviſti in capitulo iſto quia fuerunt, & adhuc ſunt imbecilles, & erronei qui opinati ſunt, & opinantur adhuc quod gratia tranſibit in gloriam, & eſt intentio eorum in ſermone iſto, quod eadem virtus quæ nunc gratia eſt, erit tunc gloria, & hoc eſt dicere creſcet in gloriam: cum igitur gloria ut gloria incomparabiliter major ſit quam gratia ut gratia, neceſſe erit gratiam quæ creſcit in gloriam creſcere in infinitum. Exempli gratia ipſa charitas qua hic charus habetur creſceret quouſque incomparabiliter major ſit in gloria quam ſit hic manens una, & eadem in numero, verum non eſt iſtud paucæ aut levis admirationis.

Cõtra quos oſtendit nõ poſſe explicari incrementum illud infinitum.

Si enim quæratur ab eis ubi tantum recipit incrementum aut quando, non poterunt reſpondere quod hic: quoniam hic nunquam habet hujuſmodi intentionem ſeu magnitudinem infinitam: in futura vero gloria non videtur eam poſſe recipere, cum nunquam illa careat in eadem gloria videlicet.

Ex quo ſequetur unam charitatem alia charitate majorem eſſe.

Amplius ſecundum hoc nulla charitas in gloria illa futura erit major alia; infinitum enim ex ea parte qua infinitum eſt non habet majus ſe, quemadmodum ſi duæ lineæ ex eadem parte infinitæ fuerint neutra excedet alteram, & hoc tibi in prima parte tractatus de univerſo declaratum eſt per me declaratione demonſtrativa.

Idem probat argumento mathematico quo ſcilicet in quãtitatibus ejuſdem ſpeciei non eſt poſſibile ut una aliam in infinitum excedat.

Amplius in quantitatibus ejuſdem ſpeciei non eſt poſſibile ut una aliam in infinitum excedat, quod dico propter angulum contingentiæ quo quilibet angulus rectilineus, & quilibet angulus proportionis in infinitum major eſt, ſicut alibi didiciſti, infinitas autem majoritatis in rectilineis eſſe non poteſt. Tu vero non dubitas angulum cõtingentiæ aut angulum proportionis longe diverſarũ ſpecierũ eſſe ab angulis acutis recti lineis: ſecundum hoc igitur æquales futuræ gloriæ eſſent omnes animæ humanæ; cum omnes ibi virtutes in eodem ſubjecto ſint æquales; & propter hoc infinitæ, ſicut charitas nulla ibi eſt major alia. Quapropter cum gloriæ animarum humanarum non ſint niſi virtutes, ipſæ erunt omnes gloriæ eorum neceſſario

æquales : hoc autem eſt unum de impoſſibilibus; cum certiſſimum ſit merita, & præmia, ſeu gloriam proportionalia eſſe, & propter hoc quemadmodum merita ſe habent ad invicem, ita & præmia neceſſario ſe habebunt. quia igitur non omnes animæ æque bonæ, vel juſtæ ſunt hic, neque omnes æqualis gloriæ vel præmiorum futuræ ſunt ibi.

Proportionalia etiam debent eſſe merita præmiis.

Amplius quod eſt quod inceſſanter ſonat in libris ſacrorum doctorum, & diſcipulorum ſuorum quod proportionalia ſunt merita vitæ præſentis præmiis futuræ gloriæ; cum nulla ſecundum hoc proportio ſit meriti ad præmium, ſive gratiæ ad gloriam, utpote finiti ad infinitum.

Deinde ſcientiæ & virtutes præſentis vitæ ſunt habitus, in altera vero ſunt actus continui.

Amplius manifeſtum eſt quod præſentis vitæ ſcientiæ, & virtutes habitus ſunt ſecundum eſſentias ſuas; illæ vero actus continui. Non enim poſſibile eſt dormitare ſcientias ibi, vel virtutes, quod eſt dicere ceſſare ad punctum temporis ab actibus ſuis : ibi enim ſcientiæ non erunt ſicut dormitantes habitus, ſed erunt ſicut actuales, & vigilantiſſimi cogitatus & intuitus. Quemadmodum ſi dicatur ſcientia erit ibi viſio, & ſcire non erit niſi videre : impoſſibile autem manifeſtum eſt ut habitus efficiatur actus ſuus, tunc enim cauſa efficietur effectus ſuus proprius, & tranſibit in actum ſuum.

Item quia alia eſt viſio in ſpeculo claro, quam quæ in obſcuro.

Amplius clarificato in immenſum ſpeculo, vel viſu inſpectoris, non eſt poſſibile poſt eandem imaginem eſſe, quæ in ſic clarificato ſpeculo reſultabit, imagini quæ reſultabat in eodem ſpeculo prius obſcuro vel eandem viſionem inſpectoris ex illa obſcura imagine, & viſu obſcurato quo videt. Quia igitur virtus intellectiva ut eſt viſus interior, & ut eſt ſpeculum clarificabitur in immenſum ſuper claritatem quam hic habet, neceſſe eſt inſpectricem animam alia viſione videre hic in ſpeculo ſuæ intellectivæ virtutis per obſcuras imagines, & obſcurato, ut prædixi, viſu, quam futura ſit viſio in gloria ventura.

Eandē urget comparationē.

Amplius cum ſcientiæ non ſint niſi rerum formæ vel imagines in ſpeculo virtutis intellectivæ reſultantes, vel apparentes : non autem poſſibile eſt imagines quæ in ſpeculo illo ut eſt hic obſcurato apparent eaſdem eſſe numero cum illis quæ in ſpeculo illo ſicut dixi clarificato reſultabunt. Quemadmodū nō eſt poſſibile ut ab eodē inſpectore in ſpeculo, & terſo, & eodem incraſſato eadem imago reſultet; ſicut nec in eodem ligno prius viridi, & poſtmodum arido eandem poſſibile eſt fieri impreſſionem ab eodem igne; cum enim aridum eſt imprimitur ei diſpoſitio quæ eſt arſio vel uſtio ſeu crematio : cum autem viride eſt non imprimitur ei niſi calor quo ſolummodo calidum ſeu calefactivum, & nullatenus ardens vel uſtum dicitur. Manifeſtum igitur eſt quod receptibilitas major vel minor diverſificant impreſſiones, non tamen ſecundum majus & minus, ſed etiam ſecundum eſſentiam, & unitatem in numero, interdum autem ſecundum ſpeciem. Quare manifeſtum eſt non eaſdem numero ſcientias quæ hic ſunt in animabus humanis remanere poſt mortem corporum in eiſdem.

Eadem utitur comparatione nec non, & ligni viridi, & ſicci; ceræ duræ & mollis.

Amplius ſi intelligeretur ſpeculum obſcurum clarifieri ſive clarificari, numquid forma inſpectoris obſcura remaneret in eo? & efficeretur expreſſior atque lucidior, per hoc ipſum ſolum quod ſpeculum clarificaretur? videturque nullo modo; ſi enim lignum quod eſt viride arefieret, non propter hoc calor quem viride ſuſcepit, ardor efficeretur. Neque ſi cera quæ tum erat dura ſigilli impreſſionem propter duritionem ſuam tenue, & ad modicum ſuſcepit emolliretur per ſolam emollitionem efficietur tenuis illa forma impreſſionis expreſſior aut perfectior. Juxta ſimilitudinem igitur iſtam clarificatio virtutis intellectivæ quæ non eſt niſi præparatio, & augmentum receptibilitatis ipſius ad formas intelligibiles in nullo immutabit eas quæ apud illam ſunt, ſi nihil aliud circa ipſam immutetur, & intendo ſi non nova aliqua impreſſio ei fiat vel adveniat exterius. Manifeſtum igitur eſt exemplis iſtis, & ſimilitudinibus non eſſe poſſibile ſcientias præſentis vitæ remanere in eiſdem poſt mortem corporum in gloria futura.

Denique res à quibus formæ impreſſæ ſunt applicabuntur ſpeculo virtutis intellectivæ, ergo aliæ, æque perfectiores imprimentur.

Amplius res illæ à quibus hujuſmodi formæ impreſſæ ſunt applicabuntur ſpeculo virtutis intellectivæ applicatione intellectuali propinquiori, & convenientiori quam applicatæ fuerunt eidem in vita iſta, & intēdo hoc in ſtatu futuræ gloriæ. Quapropter alias, & fortiores impriment quam hic impreſſerunt eidem. Quemadmodum ſi ceræ melius paratæ, & aptatæ ad recipiendas ſigillationes imprimatur denuo ſigillum, imprimatur inquam, preſſius atque profundius, impreſſionem priorem deſtruet, & novam fortiorem atque profundiorem in cera imprimet, præſertim ſi tenuis, & paucæ expreſſionis prior ſigillatio fuerit. Quia igitur ita ſe habet de impreſſionibus, & ſigillationibus quibus animæ humanæ reformabuntur, & ſigillabuntur impreſſionibus, & ſimilitudinibus : neceſſe eſt ut novæ atque fortiores fiant in eis hujuſmodi ſigillationes illæ gloriæ, cum hinc exeunt, & illuc veniunt; non ſunt igitur eædem, nec illæ advenientes patiuntur iſtas remanere in animabus humanis.

PARS DECIMAOCTAVA.

Oſtendit quomodo intelligitur illud quod charitas nunquam excidit.

Exponit exēplis quomodo una cenſeatur charitas viæ & charitas patriæ quia non dicitur perire quod cedit nobiliori. 1. *Cor.* 13.

His ergo rationibus non immerito videri poteſt quod vetera hujuſmodi omnia tranſeunt in animabus humanis, cum ex vitæ præſentis miſeria ad futuram gloriam aſſumentur, neque obſtat quod legitur in lege, & doctrina chriſtianorum videlicet quod *charitas numquam excidit*, cum manifeſtum ſit illam ſæpiſſime extingui in animabus mortaliter peccantium, quod eſt dicere, impiis & gravibus peccatis, quibus creator offenditur, & iraſcitur peccantibus. Intelligendum igitur eſt non propter hoc charitatem quæ hic habetur excidere, quia cedit nobiliori incomparabiliter, & ea adveniente recedit, & hæc eſt cauſa propter quam dicitur permanere, vel non perire, ſicut vides in igne qui eſt flamma, de quo manifeſtum eſt quod ſecundum veritatem corrumpitur continue; cum enim flamma non ſit niſi fumus incenſus, continuè autem & incendatur novus fumus ex lignis, neceſſe eſt ut continuè corrumpatur fumus; ex igne illo tamen non judicatur extingui ignis vel flamma, imo judicatur permanere, & eſſe idem ignis in fine diei, qui fuit in principio ejuſdem, & creditur ab indoctis durare; quoniam non apparet corruptio illa vel extinctio propter continuam ſucceſſionem, & inflammationem fumorum hujuſmodi. Sic & aquæ in eodem alveo fluminis, ſive per eundem fluens eadem eſſe judicatur propter identitatem alvei per quem fluit; cum longe ſit aqua quæ tranſit per alveum in mane unius diei ab illa quæ per illam tranſit in veſpere. Sic & ſplendor diei in meridie non judicatur à multis alius, quam ſplendor diluculi, cum creſcere dicatur ab eiſdem in fulgorem meridianum : cum nemo intelligens dubitare poſſit quin alius ſit ſplendor primæ horæ diei, quam fulgor meridianus quoniam in alio ſubjecto eſt, quoniam in alia parte aëris. Duabus igitur de cauſis charitas nunquam excidere dicitur, primum quia longe major atque nobilior ei ſuccedit juxta ſermonem ſapientis, quo dictum eſt *mortuus eſt pater ejus, & non eſt mortuus, meliorem enim ſe relinquit heredem.* Eccli. 30. 4.

Alia

Secundam affert rationē quia eadem manet diſpoſitio in ſubjecto, & eodem nomine donata.

Alia verò de cauſa, quia etſi non remanet idem, tamen nomen numero, & eadem diſpoſitio quæ illi ſuccedit charitas eſt veri nominis; fides autem & ſpes evacuantur & excidunt, quoniam diſpoſitiones quæ illi ſuccedunt nec nomina etiam fidei, & ſpei retinent, quoniam quemadmodum audiviſti nec fides, nec ſpes apparentium eſt, ſive præſentium: & propter hoc apparentibus atque præſentibus rebus de quibus erant fides, & ſpes recedunt ambæ.

Quod licet charitas gloriæ ſuper omnem proportionem ſit ad charitatem patriæ non tamen ſit infinita, idē de cognitione glorię ad fidem.

Sciendum tamen eſt tibi hic quod quamvis charitas patriæ ſeu gloriæ ſuper omnem proportionem ſit ad charitatem quæ eſt præſentis vitæ ſeu viæ, non tamen propter hoc neceſſe eſt ipſam eſſe infinitam, ſicut apparet in angulo recto, & angulo contingentiæ; licet enim angulus rectus ſuper omnem proportionęm major ſit angulo contingentiæ, non tamen eſt infinitus. Juxta eumdem modum non eſt neceſſe ſi verum eſſet quod quidam dicunt quod charitas præſens quæ uſualiter charitas viæ dicitur, creſcit in charitatem gloriæ, quod propter hoc creſcat in infinitum: quemadmodum ſi angulus contingentiæ creſceret in angulum rectum, non propter hoc creſceret in infinitum; cum omnis angulus rectus finitus ſit. Scito etiam quod cum fides tranſit in præſentialem cognitionem gloriæ, tranſit indubitanter in infinite majorem cognitionem quam ipſa fides ſit; non enim eſt proportio præſentialis cognitionis gloriæ ad fidem, & hoc modo intellexi infinitum hic, quod eſt dicere ſuper omnem proportionem in aliis, non quod ipſa cognitio patriæ ſeu gloriæ infinita ſit.

Quod diverſitas ſit ſecundum ſpeciem inter charitatem gloriæ & charitatem vitæ præſentis.

Tunc enim ut prędixi non eſſet ibi cognitio aliqua major alia, ſeu minor, ut videri poteſt per oſtenſam rationem: & quoniam fides, & charitas hic in eodem ſubjecto hic æquales ſunt: ſimiliter & in ſtatu gloriæ eſſent cognitio illa gloriæ, & charitas ibidem æquales. Quapropter ſicut cognitio illa ad fidem ſe habet, ſic & charitas illa ad charitatem quæ eſt cum fide. Quare quoniam cognitio illa ſuper omnem proportionem major prę-ſenti charitate, quæ, ut prędixi tibi, charitas viæ tuto ſermone nominatur; propter quod non immerito alterius ſpeciei eſſe vidętur. In rebus enim ejuſdem ſpeciei non videtur eſſe poſſibile ut una alia quæcumque in infinitum major ſit, licet majoritas & minoritas accedant. Linea namque ad punctum, & ſuperficies ad lineam, & corpus ad ſuperficiem, ſic indubitanter ſe habent, & manifeſta eſt diverſitas ſecundum ſpeciem in eâ.

PARS DECIMANONA.

Quod charitas viæ, & charitas patriæ ſint diverſæ in ſpecie.

In patria non diligitur Deus ſecundum idem, & eodem modo ſicut in via.

QUod ſi dixerit quis quod charitates ſive dilectiones cum fuerint unius, & ejuſdem, ſecundum idem, & propter idem, neceſſe eſt ipſas eaſdem eſſe ſaltem ſecundum ſpeciem: alia enim via non eſt ad cognoſcendam identitatem eorum ſecundum ſpeciem, non improbabiliter dicit. Quod ſi ex hoc arguere voluerit charitates iſtas ſive dilectiones Dei eaſdem eſſe, ſicut & ego quandoque memini me feciſſe, videtur mihi non eſſe verum, quod permittit videlicet quod dilectiones iſtæ ſive charitates ſint unius, & ejuſdem, & ſecundum idem, & propter idem: hoc autem manifeſtum eſt ſi imaginari potueris divinæ majeſtatis immenſitatem qualiter hic ut ita dicatur tanquam involuta, & implicata diligitur, in ſtatu vero futuræ gloriæ tanquam explicata & evoluta. Ipſa enim eſt lux puriſſima ac radiantiſſima, & pulchritudo deſiderabiliſſima, & jocundiſſima, & bonitas ſuavitate redundantiſſima, & poteſtas univerſalis imperioſiſſima, & ad hunc modum ſunt, & alia quædam quæ cum ſe manifeſtaverint immenſitas gloriæ creatoris tanquam explicatam, & evolutam quodammodo ſe exhibeat aſpectibus beatarum animarum: ſicut & modo patenter quantum poſſibile eſt, & evolute ſe exhibeat aſpectibus ſpirituum ſublimium abſtractorum. Quemadmodum igitur qui diligit librum quem non clauſum cognoſcit, cum ei evolvuntur, & explicantur ejus volumina, non ſolum amore majori diligit illum, ſed etiam novo, utpote cui nova bona, ſive novæ bonitatis ejuſdem per explicationem ſeu evolutionem hujuſmodi innoteſcant: ſic & bona ſive præeminentiæ, & alia de creatore innoteſcunt in ſtatu illo tanquam evoluta, ut prædixi, & explicata, quæ hic quaſi clauſa in ipſo creatore, & tanquam ſub involuto amabatur. Non igitur ſecundum idem, & propter idem per omnia diligitur hic creator, & diligetur illic, ſicut evidenter apparet in exemplo quod de libro audiviſti.

Idē probat exēplo ignis ſive caloris, & ardoris qui duo effectus ignis ſpecie differunt.

Nec mirandum eſt tibi ſi tam diverſæ cognitiones ut eſt fides, & viſio diverſos amores pariunt creatoris; qui enim imaginatur amicum quem non videt, nec ejus ſimilem, non eſt mirum ſi alio amore ipſum diligit quam cum ipſum in pulchritudine ſua, & gloria intuetur, nec rem ipſe miraris ſi appropinquatione aliqua ad ignem calorem alium tibi generat, vel ingerit quam ipſius ignis attactus. Attactus enim ardorem ingerit cremabili arido, appropinquatio vero modicam calefactionem muliebrem, & ſalubrem. Porro calor ille qualitatis illius ardor eſt, & ignitio qua igniti ſunt beatiſſimi illi ſpiritus. Qui autem creatorem hic maximè diligunt vix calidi dicendi ſunt, ſeu calentes: notiſſima vero diverſitas eſt ſecundum ſpeciem inter calorem, & ardorem, ſimiliter inter calidum, & igneum vel ignitum. Manifeſtum igitur eſſe tibi debet per hoc non eſſe admirandum aliam eſſe ſecundum ſpeciem charitatem gloriæ illius, videlicet qua Deus diligitur ab illa qua hic diligitur, & quoniam non per eadem, ſive per idem uſquequaque diligitur hic creator, & ibi; multa enim ſecundum rationem innoteſcunt ibi de ipſo ad nudum & liquidum quæ hic ad modicum etiam non cognoſcuntur.

Reſpondet objectioni quod utrobique diligatur Deus ſecundum quod Deus & propter quod Deus.

Quod ſi dixerit quis quod Deus nec ibi, nec hic diligitur niſi ſecundum quod Deus, & propter hoc quod Deus. Reſpondeo illi quod non eſt verum, cum manifeſtum ſit illum ibi diligi quia pulchertimus, quia optimus, quia lucidiſſiſſimus, quia potentiſſimus, & aliis operationibus quæ omnes ibi ad liquidum, & nudum innoteſcunt, & de quibus hic nec cogitatur juxta ſermonem in lege, & doctrina chriſtianorum, *quod nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit*, & in ſermone prophetico, *oculus Deus non vidit abſque te, quæ ſeparaſti diligentibus te.* Adjuvat igitur adhuc ſermonem iſtum uterque iſtorum ſermonum quos dixi quia in ſtatu illo futuræ gloriæ apparebunt magnalia creatoris multa, de quibus nec hic cogitatur, quæ illum nobis, & magis amabilem efficient, & magis amare compellent. Quod ſi dixerit quis quod omnia illa unum ſunt quæ enarravi, & quæ hic etiam cogitare prævaleo, utique verum dicit: ſed quoniam multa ſunt ratione quæ non innoteſcunt hic, manifeſtum etiam eſt tibi, quoniam vel multiplices amores implere perfectionem ipſam cognoſcentibus generant, vel unum ex multis conferunt atque conſtituunt longe diverſum ab ambobus quibus creator amatur

1. Cor. 2. 9. Iſ. 64.

hic, quoniam non amatur in hoc ſtatu, niſi quatenus & cognoſcitur in eodem.

Concluſio. Jam igitur feci te ſcire qualiter, & quam ob cauſam charitas nunquam excidere, & virtutes non perire ab animabus humanis dicantur, cum eis nobiliores ac ſublimiores ſuccedant; quemadmodum nihil amittere dicatur qui loco amiſſorum multo majora ac pretioſiora acquiſivit. Exempla etiam convenientiſſima de uſu, & conſuetudine ſermonum noſtrorum ſuper his audiviſti.

PARS VIGESIMA.

Quare animæ defunctorum non viſitant amicos viventes.

Reſpondet multoties id factum eſſe. QUoniam autem admirationi magnæ pluribus eſt de animabus charorum ſuorum defunctorum, quæ ad conſortium ſanctorum ſpirituum, & gloriam aſſumptæ ſunt, quod ad eos hic non veniant, eoſque in tantis, & tot præſentis vitæ miſeriis non viſitant, non conſolantur, non informant de his quæ agenda ipſis ſunt, nec præmuniunt de periculis quæ imminent eiſdem, & utile eſt, & præſenti tractatui non incongruit admirationi hujuſmodi reſpondere. Dico igitur in primis quod multoties iſtud fit videlicet quod vel ipſæ animæ defunctorum charis ſuis hic apparent, vel angelicæ ſubſtantiæ in ſpecie eorum. Propter quid autem non ſemper, & omnibus hoc faciat.

Cur autem non ſemper & omnibus hoc fiat, hanc 1. rationē reddit quia eximia quædā gratia eſt iſta apparitio. Dico quod non eſt parvæ gratiæ apparitio iſta, vel viſitatio angelica. Tu vero jam edoctus es propter quas cauſas frequentationes, & viſitationes; & etiam ipſa Angelica cuſtodia vel ſubſtrahitur, vel denegatur hominibus. Quare conſequenter, & certum eſſe debet quibus de cauſis, & rationibus iſtæ gratiæ viſitationis ſcilicet, & apparitionis charorum ſuorum defunctorum non fiant viventibus: non enim ex oblivione, vel incuria animarum defunctorum, ſed hoc dono gratiæ indigni ſunt viventes, aut eo non indigent.

De triplici ſtatu poſt mortē unde rationes alias depromit. Nihil enim oblivionis hujus aut incuriæ talis locum habet in animabus glorificatis, in eis vero quæ in purgatorio ſunt manifeſta eſt occupatio illa pœnalis, qua detinentur ut inde exire non permittantur, niſi magno munere gratiæ, & hoc alterutra duarum cauſarum, vel ut ipſæ præſtent, & emendicent à charis ſuis viventibus ſuffragia quibus adjuvantur ad celeriorem liberationem ſuam, vel ut ipſos præmoneant, atque præmuniant de malis quæ ipſis imminent, & inſtruant de agendis. De animabus vero quæ in infernis detinentur non debet habere quæſtionem apud intelligentes, propter quid incarcerati, & vincti tam longe à vita iſta ad charos ſuos non veniunt: non enim in poteſtate eorum eſt exire de carcere, & vinculis hujuſmodi, &c.

PARS VIGESIMAPRIMA.

Quod animæ defunctorum poſſint ſcire ea quæ fiunt in præſenti vita.

Animæ glorificatæ cognoſcunt preces quæ ad eas fiunt. SI quis autem quærat utrum animæ defunctorum ſciant quæ hic fiunt, vel à charis ſuis, vel ab aliis hominibus, facile eſt ei cognoſcere quod illæ quæ in ſplendore gloriæ ſunt, & propter hoc fiunt orationes, & deprecationes ad eas à viventibus; alioquin vanè rogarentur, ſi preces rogantium eis non innoteſcerent.

Quomodo innoteſcant ea quæ hic fiunt ſive ab animabus in ſtatu gloriæ ſive ab animabus in purgatorio detentis. Si vero quærat quis qualiter innoteſcant eis. Reſpondeo quod ex luminoſitate gloriæ in qua ſunt quæ non permittit eos latere aliquid quod deceat eas ſcire. De his vero quæ ſunt in purgatorio, manifeſtum eſt quod ſuffragia quæ eis impenduntur innoteſcunt eis per ipſa beneficia quæ inde ſentiunt. Conveniens quoque eſt ut eiſdem innoteſcat à quibus, & quæ fiant eis, ut cum liberatæ fuerint de purgatorio, & in gloriam Angelorum aſſumptæ, gratiam ſuffragatoribus ſuis rependant, pro eis apud largiſſimum miſeratorem omnium Deum intercedentes: non enim poſſibile eſt ut ingratitudo vel aliud quodcumque vitium locum habeat in gloria illa. Dubitandum etiam non eſt quin ab animabus quæ ex hac vita in purgatorium deſcendunt multa addiſcant. Quis autem ſit modus locutionis ad invicem animarum à corporibus exutarum, jam patefactum eſt tibi in tractatu de ſubſtantiis ſeparatis. Idem enim modus neceſſe eſt ut ſit eis, & collocutio fiat, qui & ſubſtantiis hujuſmodi, & per eaſdem vias probationum per omnia ſtabiliendum eſt, ac declarandum.

Quidquid cognoſcitur à damnatis in pœnam, & ſuppliciū eorum vergit. De animabus autem quæ in inferno, non eſt tibi multum curandum, quæ vel qualia ſciant. Totum enim ſcire, & cognoſcere earum eſt in tormentis & pœnis ipſarum; mala enim propria ſic cognoſcunt, & ſentiunt, ut inde torqueantur, bona vero quæ malis ſuis meritis facientibus non ſunt aſſecutæ non niſi cum dolore cognoſcunt aut cogitant: bona quoque aliorum & gaudia, & præmia Dei electorum, ac dilectorum non ſunt in refocillationem aliquam vel mitigationem tormentorum in quibus ſunt, quin potius in dolorem, cum ſe ad illa & creatas eſſe, & adjumenta multa pro illis obtinendis recepiſſe conſpiciunt, & tantis bonis irrecuperabiliter defraudatas.

Probat damnatos cognoſcere gloriā beatorū exemplo animæ divitis epulonis. *Luce 16.* Quod autem gloriam beatarum animarum videant ex ipſa lege chriſtianorum, & teſtimonio legis ipſius latoris apparere poteſt exemplo animæ divitis illius de quo tibi feci in præcedentibus mentionem: de ipſo namque inferno ubi ſepulta erat intuebatur glorificatam quam in corpore ulceribus pleno in hac vita cognoverat, nec tamen ejus voluerat miſereri. Verum quamdiu, videlicet utrum ſemper an ad tempus determinatum ſolummodo liceat animabus quæ in inferno ſunt vel futuræ ſunt videre gloriam beatarum animarum, ex ſacris & divinalibus eloquiis non eſt uſquequaque perſpicuum. Si autem dicat quod ipſam gloriam quam videre contempſerunt in gaudium, viſuri ſemper ſunt in tormentum, ita ut ipſa gloria quæ debuit eis eſſe in gaudium beatitudinis, ſit eis in æternæ miſeriæ cruciatum, non improbabiliter dicet, nec eſt contra Dei juſtitiam, aut communis fidei veritatem, quin potius multum conſonat ſermo iſte & veritati fidei, & juſtitiæ creatoris.

Retractat ſi quid contrariū alicui videatur ſentendū ſacrorum doctorum. Debes autem ſcire quod in ipſis ſermonibus prophetarum invenies quæ videantur intelligentibus contraria. Ego vero non ſuſcepi hic expoſitionem ſermonis hujus, licet facillima ſit expoſitio eorum. Enimvero erit attendere ſacrorum doctorum expoſitionibus atque ſententiis, & ab earum fide nullatenus deviare; nec ſermones meos ſermonibus illorum unquam præferas qui vides propoſitum, & intentionem meam ad hoc ſolum eſſe, ut veritatem eorum per vias probationum aſtruam, & contraria deſtruam eorumdem, &c.

PARS VIGESIMASECUNDA.

Quomodo anima ad imaginem, & similitudinem Dei creata sit.

Imago Trinitatis in anima glorificata cum perficietur ejus fœcunditas generatione sapientiæ cõpletæ, & amor ejus erit sanctissimus, & perfectissimus.

POst hoc autem aggrediar partem ultimam tractatus istius in qua patefacere tibi curabo qualiter anima humana ad imaginem, & similitudinem Dei creata vel formata sit: & quoniam hoc declaratum est tibi per me in prima parte primi sapientialis ac divinalis magisterij, non repetam tibi declarationem illam, sed addam hic novas. Quia igitur Deus altissimus intelligitur Trinitas gloriosa quam gens christianorum novit. Et hęc Trinitas est pater, & filius, & spiritus sanctus, unus scilicet, verus ac Deus solus. Dico animam creatam esse ad imaginem, & similitudinem hujus beatissimæ ac semper venerandæ Trinitatis, & intendo ad hoc ut ipsa tandem hoc est in ultima perfectione sua sit imago & similitudo Trinitatis, & secundum hoc præpositio, ad, finalis est, sive causæ finalis: tunc enim indubitanter ipsa erit imago patris ipsa generatione sive fœcunditate sapientiæ completæ; tunc enim perficietur ejus fœcunditas, & erit in effectu suo ultimo ac perfecto cum generabit sapientiam perfectam de seipsa vis ejus intellectiva. Tunc enim perficietur ex omnibus modis suis anima humana, & propter hoc perficietur ejus fœcunditas quæ naturaliter est generativa sapientiæ, ita ut tunc generet sapientiam perfectam simul totam, sapientiam inquam non quæ sit habitus dormiens, sed potius actus vigilans qua erit sciens in effectu omnia quorum naturaliter scibilis est. Nunc autem sicut alibi per me edoctus es, aborsus tantum facit, & frustatim, atque particulatim generat partes scientiarum, sicut & particulatim seminantur in ea. Erit igitur ex illa perfectione fœcunditas imago patris completa completione ultima; & ex prole seu sapientiâ nobili, atque gloriosâ, erit imago & similitudo filij: ex fervore vero sanctissimi amoris quo in creatorem inextinguibiliter, & incogitabiliter ardebit, erit imago & similitudo spiritus sancti, qui est caminus, & fornax spiritualis ardoris, hoc est sanctissimi amoris, cujus immensitatis nec est mensura nec numerus. Erit igitur sicut ferrum ignitum fulgore: & ex his duobus fulgore, scilicet & ardore, erit imago, & similitudo primogenitæ prolis, qui est primogenitus summi patris filius, ex ardore vero ut prædixi imago primi, & inęstimabilis doni, qui est spiritus sanctus; & hæc alibi tibi lucidius declarata sunt per vias probationum.

In tractatu de Trinitate.

Eandem similitudinẽ sanctissimæ Trinitatis in potestate, sapientia, & sanctitate declarat.

Addo autem hoc quoniam juxta morem divinalium eloquiorum, & potestas attribuitur patri videlicet primogenitori, & sapientia filio, quod est dicere ejus primogenito, bonitas vero spiritui sancto; quia cum potestas animæ liberata fuerit, & tanquam depurata ab omni impotentia & infirmitate, factaq; fuerit imperiosissimæ dominationis in omnia sua, erit imago & similitudo summi patris per potestatem hujusmodi. Cum vero purgata fuerit ab omni labe errorum, dubitationum, & ignorantiarum, atque ab obscuritate opinionum, & effecta erit luminositate sapientiæ fulgentissima, erit imago primogenitæ sapientiæ per hujusmodi plenæ luminositatis sapientiam. Juxta eundem modum cum gratia benignitatis à Deo illustrata fuerit, ut omni bono gaudeat gaudio statui gloriæ congruenti ab omni malitia, & malignitate adeo longe facta, ut neque cogitatus ei approximet, erit per hujusmodi tantæ benignitatis dulcedinem imago, & similitudo spiritus sancti.

Imago Trinitatis in tribus viribus animæ in virtute intellectivâ concupiscibili, & iracibili.

Debes autem scire quod in tribus viribus suis nobilibus imago, & similitudo pulcherrimæ expressionis futura est semper adorandæ semperque benedicendæ hujus Trinitatis, & per virtutem intellectivam sicut prædixi. Per virtutem concupiscibilem quoniam in ipsa erit amor in effectu, amor, inquam perfectissimæ rectitudinis, & completæ sanctitatis, & incogitabilis, ut prædictum est, ardoris. Licet autem Deus pater intellectus merito nominetur, non tamen intelligendus est tibi quod ipse lumen sit frigidum aut extinctum, quin potius lumen vivax, & ignem immensitate spiritualis ardoris flammans. Sit & de filio qui sapientia ex ipso genita rectissime, verissimeque creditur, intelligendus est tibi, quoniam ipse est splendor igneus, vel potius ignitus ardore spirituali qui amor est essentialiter ardens; alioquin non esset imago patris ad idem eidem respondens. Tibi etiam patefactum est in eis quæ præcesserunt quoniam amor sapientia viva est, & ut consuevi dicere scientia sapientialis, juxta sermonem propheticum, quo dictum est *dilectio Dei honorabilis sapientia*. Declaratio autem sermonis istius est, quia si dilectio qua nos rectè, sapienterque diligimus in nobis sapientia est, necesse est in ipso exemplari, & fonte sapientiæ multo fortius sic se habere, videlicet ut amor ibi rectissimus, atque sanctissimus. Eadem via per omnem modum erit in statu gloriæ futuræ imago, & similitudo spiritus sancti. Ipsa namque vis iracibilis in statu futuræ beatitudinis erit in effectu suo sive actu ultimo nobili, & glorioso benignitas; omnes namque vires omnesque virtutes erunt in statu gloriæ absque dormitatione habitualitatis, & potentialitatis, erunt, inquam, in actu vigilantissimo, continuo, sempiterno. Nec te conturbet quod amorem dixi filium, cum ejus Ecclesia de eo cantet *in his paterna gloria, in his voluntas filius*. De ipso namque quia primogenitus filius non solum verbum est quo dixit, & facta sunt; sed etiam imperium, vel mandatum quo mandavit, & creata sunt; imperium autem & mandatum non est nisi voluntas in effectu, sicut ipsum velle imperare est essentialiter atque verissimè. Nec est ullo modorum inconveniens si amor ex amore per generationem procedit, sicut intellectus ex intellectu, & verbum ex sapiente, & intelligente, atque loquente: alias autem sicut declaratum est tibi amor ex amante procedit, sicut donum ex donante, non autem sicut ignis ex igne; hoc enim esset per generationem, verum ita ad certum & liquidum declarare alterius est difficilioris & sublimioris negotij. Arbitror autem sufficere tibi debere super his ea quæ hic dicta sunt cum his quæ alibi didicisti. *Eccl.* 1. 14.

Item in tribus istis vita, sensu, & affectu.

Quod si volueris ex alia via, apparebit tibi imago, & similitudo veræ & gloriosæ Trinitatis istius in anima humana, & etiam in omni anima animali. In anima namque humana evidenter vides vitam, sensum, & affectum. De vita sensus procedere videtur; ipse enim sensus vita est, à filio vero qui similiter vita est ex utroque procedere videtur, affectus. Vita igitur imago erit patris, sensus autem propter cognitionem vel apprehensionem imago erit filij qui sapientia est sicut nosti: affectus vero imago erit spiritus sancti; affectuosos namque benignos atque benevolos dicimus. Nec intendo affectum, iram, aut odium; quoniam ira & odium dicuntur à multis non esse affectiones radicales per se, sed ex radice amoris eas procedere, intelligentes quod homo qui alicui rei irascitur, ex amore rei alterius irascitur illi, & odit illam. Sicut ex amore sanitatis qui irascitur ægritudini, & odit illam. Causa autem in hoc est, quia dispo-

sitio, in quam naturaliter ac per se est amor, naturaliter est in rebus. Et hoc non est nisi bonitas; dispositio namque malitiæ in quam vel propter quam sunt ira, & odium, cæteræque hujusmodi non est per se, ac naturaliter in rebus, sed secundum accidens, aut cui, aut secundum quid, & hoc in destructione erroris Manichæorum plenè didicisti. Est igitur in his imago, & similitudo Trinitatis licet longe minoris expressionis; in ea namque est vita, & sensus quidem sicut apparet in palma, & corylo quæ vitæ, & sibi necessaria aut convenientia amplectuntur.

Imaginem Dei magis relucere in primis hominibus.

Quod igitur formavit Deus hominem secundum animam ad imaginem, & similitudinem suam de primis hominibus magis clarum est, quam de aliis: quoniam animæ eorum in suis perfectionibus naturalibus creatæ sunt, aliorum vero hominum animæ longe ab eis. Imago quoque & similitudo hæc quantacumque appareat in eis, potentialiter tantum est in ipsis comparatione futuræ actualitatis, atque perfectionis. Quia etiam ad perfectionem gratiarum non nisi potentialiter apparet in illis: quanto igitur fortius ad comparationem perfectionum gloriæ. Et hic finem facio tractatus istius: tuum autem erit, quem Deus honoret, mihi deputare quidquid defectus, aut imperfectionis in eo inveneris. Auctori autem ac largitori omnium bonorum largissimo creatori quidquid rectè, ac laudabiliter dictum, vel scriptum in eo cognoveris.

FINIS

GUILIELMI

GVILIELMI PARISIENSIS SVPPLEMENTVM TRACTATVS NOVI DE PŒNITENTIA.

CAPUT XVIII.

Oratio Pœnitentis ad Deum.

Pœnitens deflet coram Deo calamitatem ſuam.

AA, a, Domine pater miſericordiarum, audeo-ne venire, & apparere in conſpectu ſanctorum angelorum tuorum infœliciſſimus, & miſerrimus? Ego tot, & tantorum tuorum ingratus ſuſceptor donorum, tam impudens, & tam execrabilis abuſor? qui toties, & tam diu ipſis beneficiis tuis diabolo militare contra te toties, & tam diu non erubui? qui ipſa dona tua in arma diabolica convertere non timui? qui me ipſo tam abominabiliter abuti præſumpſi, ut me ipſum ſervũ auſus eſſem exhibere diabolo, & membra mea arma eidẽ facere, quibus te creatorem meum, & membrorum meorum largitorem impugnaret. Nunquid nõ ego ſum domine Deus meus, qui me ipſum toties exhibui gladium acutum, flammeum & ignitum diabolo ad vulnerandas animas, quoties armari contra te in alienam mortem voluit? Linguam meam arcum mendacij toties exhibui, quoties ſagittas detractionis, aut adulationis in alios miſi. Non ſufficio miſericordiſſime, & dulciſſime pater enumerare, vel exprimere membrorum meorum nefarias abuſiones, quibus & diabolum armavi, & te clementiſſimum ac benigniſſimum impugnavi. Ego ſum ille, quem de nihilo creaveras, & de maſſa peccati, & perditionis, in filium gratiæ elegeras, & in confratrem, & cohæredem unigenito tuo Deo, & domino noſtro Jeſu Chriſto, adoptaveras, ad honorem, & gloriam regni tui tanta, & tam indebita gratiæ largitate vocaveras, qui & abundantiam hujus tantæ ſuavitatis oblitus, & tanta bona mea projiciens, ſpreto honore regni cœleſtis in ſpurium filium, & degenerem me converti, & diabolo diſtrahendum per ſterquilinia luxuriæ, & ſpineta avaritiæ, & allidendum ſcandalis, & flatibus, & procelloſitati ſuperbiæ, me tradidi.

Calamitatẽ ſuam exponit Deo peccator.

Ego ſum ille cœcus mercator qui pretioſiſſimis talentorum tuorum divitiis tantam tamque miſerabilem inopiam & nuditatem, & æterna ſupplicia mercatus ſum, qui munditiam ſterquilinio luxuriæ, & divitiarum tuarum ſuaviſſimam, ac jocundiſſimarum pacem ſpineto avaritiæ; & humilitatis ſecuriſſimum portum procella ſuperbiæ, æternam lucem æternis tenebris, æterna gaudia æternis doloribus, æternam gloriam æterno opprobrio, & regnum Dei ſervitute diabolica cõmutavi. Ego ſum inſaniſſimus ille qui velut ſignum ad ſagittam jaculis peccatorum confodiendum, & vulneribus lacerandum me expoſui. Qui velut cadaver canibus infernalibus, & omnibus volucribus diſſecandum, & dilaniandum me projeci, à civitate ſanctâ tuâ, quæ eſt ſanctorum amicorum tuorum ſancta & jocundiſſima ſocietas; qui vermibus vitiorum comedendum, & corrodendum me tradidi.

Item vitiorum ſuorũ fœditatem.

Quam abominabilis appareo ſanctis oculis tuis! cœno fœtidiſſimo teterrimoque luxuriæ immerſus, & ſordidatus, igne iræ, & avaritiæ ſemiuſtus, vermibus odij, & invidiæ obeſis membris, vento ſuperbiæ tumidus, & monſtruoſus atque ſtrumoſus! totus ulceroſus, totuſque confoſſus, tot tantorumque peccatorum meorum tot & tantis vulneribus, tot & tam horribilibus diabolicæ turpitudinis ſigillatus, maceratus, carbonatus characteribus. Scio, ſcio, domine miſerator, quia merito, & juſtiſſime negare me potes, & non recognoſcere non ſolum filium tuum, ſed & creaturam tuam in eo quod talis ſum: nec enim horrenda hæc omnigenarum turpitudinum monſtruoſitas facies eſt creationis aut recreationis tuæ. Non eſt abominatio imago aut ſimilitudo in quarum altera me creaſti & alterâ recreaſti Verum ſimilitudo diabolicæ turpitudinis me oſtendit diaboli hactenus fuiſſe filium, & tormentorum infernalium hæredem. Hæc eſt mutatio & commutatio quâ cœcorum cœcus dementiſſimus ego tuæ ſimilitudinis gloriam, & decorem abominabiliſſima, & viliſſima fœditate mutavi. Non ideo pater ſancte pretioſiſſima illa,

talenta tradideras mihi ad negotiandum, ut pro usuris horrendam istam abominationem in fascem tibi reportarem. Non ideo me tot & tantis beneficiis tuis impleviſti, & ditasti, ut in impugnationem tuam ea converterem : non erat intentio bonitatis tuæ armare me contra te, nec armare diabolicam militiam bonis tuis. Ecce totus hio vulneribus, nec ullo sensu doloris torqueor. An possum me dubitare mortuum qui tot & tantis vulneribus confossus non doleo ? video me cœcum qui tot & tantas turpitudines meas, & nuditatem non erubesco. Verè insensibilis & stupidus sum corde qui tot & tanta damna mea, qui mortem meam lugere non valeo ; verè corde lapideo sum qui nec imminentia mihi supplicia æterna timeo ; verè corde congelatissimo, quem tanta beneficia velut ingens pyra amore clementissimi patris calefacere non sufficit ; verè letargum me deprehendo quem nec tuba sanctæ prædicationis, nec comminationum suarum terrifica tonitrua sufficiunt exterritare. Ubi est quæso dolor ille pœnitentialis, dolor compunctionis quo totam illam diabolicam duritiam conterere & diruere deberem, & totum lapidem duritiæ, & obstinationis illius comminuere ? ubi est, Deus, pudor ille quo ante oculos tuos, & totius curiæ cœlestis confundi deberem ? ubi est timor ille vindictæ tuæ, quo totus ante conspectum tuum contremiscere deberem ? ubi est amor ille, & desiderium pacis & amoris, & gratiæ tuæ recuperandæ, quo totus inardescere deberem ? ubi est devotio orationis qua te mihi placatum, & propitium reddere deberem ?

Indignum se divina misericordia profitetur.

Quo me vertam misericors, & miserator pater qui nihil dignum respectu misericordiæ tuæ offero majestati tuæ ? quo fugiam piissime pater, qui tam vacuus omni bono, qui tam plenus omni malo appareo in conspectu oculorum sanctorum tuorum, & sanctarum militiarum cœlestium ? Scio Domine Deus meus, dator vitæ meæ, omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum esse à te patre & fonte luminum, scio me nihil posse acceptum afferre coram te & gratum nisi de fonte bonitatis tuæ illud præhauserim ; & hoc utique te docente & illuminante scio ; hac enim arcâ misericordiæ tuæ me prævenire dignatus es. Scio dulcissime pater, quia bona tua nec vi, nec fraude ulla tibi eripere, aut auferre possum ; sed nec ullis meritis meis obtinere posse me gratiam qua ad te revertar, & tibi placeam confido. Quid enim meritis meis deberi potest adhuc nisi mortis æternæ supplicium. Scio quod in beneplacito sancto tuo non est disperdere me secundum multitudinem ingratitudinum, flagitiorum, & facinorum, & negligentiarum, & obmissionum mearum ; sed reformare me, & facere me tibi acceptabilem secundum divitias inæstimabilis misericordiæ tuæ, qui solus reformator es creaturæ tuæ quam solus formasti, & nunc misericors pater ad te confugio sciens quod non est fuga à te, nisi ad te. Quis enim potest me liberare de manibus tuis, nisi tu solus ? Liberare me potest misericordia tua quam tot & tantis iniquitatibus meis non solum demerui, sed etiam impugnavi ab ira justissima tua quam infœliciſſimus, & ingratissimus merui. Qui ergo me trahis suscipe me dignare revertentem ad te, & averte obsecro oculos sanctos tuos ab ingratitudinibus meis, atque spurcitiis. Ad temetipsum respice obsecro, cui nunquam sine spe misericordiæ supplicatum est. In temetipso invenies unde, & propter quid miserearis, abundantiam scilicet suavitatis tuæ, & immensitatem misericordiæ tuæ.

Orat Deũ ut avertat

Noli obsecro ad me respicere quia nihil invenies nisi unde debeas irasci, nihil nisi morte æterna dignissimum. Averte obsecro oculos sanctos tuos à conspectu turpitudinum, & abominationum mearum, quas si ipse lucide ac plene conspicerem, videre præ horrore nimio non sustinerem, sed me ipsum horrerem & fugerem. Averte obsecro nares tuas à fœtoribus meis, & ad te ipsum converte. Scio Domine quod mundi sunt oculi tui sancti, & horrorem deformitatis meæ videre non possunt. Scio quod tota curia cœlestis avertit oculos suos, & nares obturat, abominationes meas ferre non sustinens ; sed tu miserator pater ad fontem illum misericordiæ tuæ convertere, cujus nec numerus est, nec finis, & pro hac sereno vultu respice creaturam tuam in me ; creatura enim, Domine, tua sum, & opus manuum tuarum. Reforma igitur obsecro quod in me feciſti, & destrue quod odisti in me : quod tu utique non feciſti, sed ego miser, hoc reforma, & respice quod tu ipse feciſti & formasti. Hoc enim tuum, Domine Deus meus, hoc est quod odisse non potes ; *nihil enim odisti eorum quæ feciſti.* Hoc destrue in me quod meum est, & quod utique feci, hæc est abominationum mearum horrenda monstruositas, hanc destrue misericors & miserator Domine ; hanc enim odisti, & hanc ut odire incipiam, jam mihi largitus es.

oculos suos à peccatis eius.

Respiciat vero ad misericordiæ suæ fontẽ.

Respice quæso ad illam misericordiæ tuæ exundantissimam abyssum quæ velut diluvium ablutionis unigeniti filij tui pretiosissimũm vivificumque sanguinem in mundi totius emundationem exundavit, cujus morte placuit bonitati tuæ etiam hostes vivificare, & in ejus sanguine etiam eos lavare : quâ etiam filiũ tuum mundo *scutum bonæ voluntatis tuæ* largitus es, quo se & ab irâ tuâ protegeret, & mortem quam merueram ipso velut scuto justitiæ tuæ, & justissimæ iræ tuæ objecto exciperet. Ubi quantum nobis parcere velles ostendere dignatus es, dum filium tuum velut scutum iræ tuæ opponere pro nobis dignatus es, & ipsum placuit misericordiæ tuæ, & naturam tuam, & mortem nostram excipere, ut nos immunes, & illæsi evaderemus iram quam merueramus & mortem ; ipse vero unigenitus tuus mortem nostram solus portaret. Reminiscere obsecro miserationum tuarum, & conanti ad te creaturæ tuæ porrige dexteram, adjuva infirmitatem conantis ad te, & trahe ipsum qui scis ipsum non posse venire ad te nisi tu traxeris eum amore & desiderio tuo. Fac me servum tibi acceptabilem, & placitum qui scis me aliter nõ posse placere tibi nisi tu dederis dona quibus soli tibi placeam, qui das bona data petentibus te. Fac quæso ut tu solus sis amor & desiderium meum, tu solus amor meus, & timor meus, vindica me totum tibi, qui scis me totum quod sum, totum quod vivo, totum quod sapio, totum quod moveor debere tibi soli.

Petit se totum divinæ laudi addici.

Totum me converte in laudem & gloriam tuam qui totum me debeo laudi & gloriæ tuæ, ne tradas hostibus tuis obsecro creaturam tuam : tu eam retine tibi cujus solius est jure pleniſſimo & singulari : confirma in me quod feciſti, & confirma quod operatus es, exaudi obsecro orationem istam, cujus tu largitor, & inspirator es. Antequam invocarem te, antequam orarem te misertus es mei, præveniens me hoc munere orationis istius. Miserere igitur invocantis & orantis, & respice supplicantem qui necdum orantem sic respicere dignatus es. Non in vacuum misericors Domine orationem istam inspirare dignatus es, non frustra eam largitus es mihi, ad hoc utique eam mihi largire dignatus es ut exaudies, ad hoc ut supplicarem dediſti, ut miserearis. Miserere igitur & qui eam arrham mihi misericordiæ tribuisti, istam largiri residuum est. Recupera me Domine Deus meus, & erue de

manibus

f. Arrhã.

manibus inimicorum meorum qui & tui sunt, qui nihil oderunt in me nisi quod tu diligis in me, qui nihil oderunt in me nisi quod aut diligo te, aut quod enitor ut diligam te. Hoc omnibus studiis suis, omnibus viribus suis, & tota fraude moliuntur ne diligam te, ne glorificem te, ne omnino quæram te: ne prævaleant igitur adversum me hostes gloriæ tuæ, sed magis confundantur in multitudine misericordiæ tuæ, videntes me totum conversum in laudem & gloriam tuam, totum quærere gloriam cui insidiantur, & imminutionem intendũt. Ne expleri patiaris obsecro tam iniquam, tam execrabilem voluntatem eorum de me contra me.

Animam suam provocat ad divinas laudes.

Magnificet igitur te Deus anima mea, annumera me laudis & gloriæ tuæ præconibus, ut totus gloriæ tuæ de cætero vivam tota vita mea te glorificans, & exemplo meo alios ad glorificandum invitans & provocans. Absterre quæso vilissimos immundissimosque, & abominabiles tenebrarum spiritus à me præsentiâ luminositatis, suavitatis, & gloriæ tuæ quam sustinere non possunt. Dirumpe vincula mea, & educ me de conclusione, & carcere horrendo, & tenebroso, teterrimoque de lacu miseriæ & de luto fæcis, de profundo maris, & tenebrarum in libertatem, & admirabile lumen tuum. Illumina me fide saluberrima tua, lætifica me, & & firma me spe jocundissima & certissima, & vivifica me dilectione forti tua & castissima. Reprime & humilia atque custodi me timore sanctissimo atque fortissimo, & victoriosissimo tuo, confunde salubriter me pudore pulcherrimo, & glorioso tuo quotiens ante oculos tuos aliquid quod eos offendat offero, torque me & afflige dolore mulcebri, & suavissimo, & compunctione medicinæ tuæ efficacissimæ, ne recedam à facie misericordiæ tuæ vacuus & confusus, sed obtineam quidquid te largiente petam, & quidquid petentibus te promisisti. Sentiam misericors & miserator Domine quod non in vacuum ad misericordiam tuam fugitur, & quod præsto es quærentibus ad inveniendum, & quod non est differentia apud fontem misericordiæ quàm de profundo eripias, aut quam, & quot, & quanta indulgeas. Ea quippe facilitate omnipotentissimæ sapientiæ, & bonitatis tuæ qua dixisti, & facta sunt omnia, ea facilitate misericordiæ tuæ formabuntur deformata Ecce omnipotens & misericors pater tót & tanta, & tam indebita beneficia tua quæ recepi enumeravi, tot & tanta mala quæ bonitati tuæ reddidi infœlix ego, & ingratus tot & tanta mala quæ me manent, & mihi imminent enarravi, & adhuc arido, gelido, duro, & impudenti, emortuo, & stupido corde sum coram te in tot & tantis latrociniis deprehensus, & solum expectans infernale patibulum nec timore concutior, nec dolore torqueor, nec pudore confundor, nec amore tam placatæ, tamque amabilis bonitatis accendor.

Ne differat Deus misericordiæ suæ donũ.

An expectas & differs dulcissime pater respicere in me, & misereri mei quousque misericordia tua dignus ante te compaream, & dignum aliquid respectu & exauditione tua ante te offeram. Ecce cadaver mortuum, & vermibus vitiorum scatens quadriduanum, & fœtens ad te vitæ unicum largitorem attuli, ecce cæcũ illuminandũ offero omnipotenti misericordiæ tuæ, & languidum sanandum, & tot & tantis debitis obligatum absolvendum, nudissimum & pauperrimum ditandum, in cujus oculis facile est honestare pauperem. Non aliud possum clementissime Deus nisi offerre meipsum qualis sum, & ostendere mortem, & vulnera mea, nuditatem, & paupertatem, debita pro quibus mortis æternæ carcerem timeo, ostendere inquam oculis tuis misericordiæ tuæ, si quomodo conversaris & ignoscas, & effundas gratiam benedictionis tuæ super me: nec enim possum me convertere ad te tot & tantis vulneribus, & ægritudinibus, & morte ipsa pressus, & impotens effectus. Sed misericors pater converte me, & convertar ad te, converte me Domine, & contere, & contribula cor meum, & sensum vivifici doloris immitte: non est enim fons bonorum præter te, non est à quo accipiam timorem, amorem, dolorem & pudorem quibus coram te misericordia dignus inveniar nisi de prælarga misericordia tua illos super me indignissimum effuderis. Domine si vos ista mihi concesseris, beatus ero, si in me flagitia, & facinora mea vindicare secundum judicium & justitiam tuum dignatus fueris, fœlix sum; non autem secundum iram tuam quæ rebelles & contumaces misericordiæ tuæ comprehendit in fine, & hæc est justitia & judicium tuum misericors pater, quia timore, pudore, amore, & dolore agitur in cordibus veraciter pœnitentium, & ad bonitatem tuam redeuntium. Fac me obsecro, toto corde esurire te, & sitire te totis visceribus totoque desiderio amplecti te, fac totis viribus me adhærere tibi soli, toto studio quærere quæ beneplacita sunt coram te. Confige igitur latronem istum igne amoris castissimi tui, afflige malefactorem istum dolore vivifico, & saluberrimo tuo, confunde impudentissimum prævaricatorem pudore tuo glorioso, afflige sceleratum istum cruci pœnitentialis laboris acceptabilis misericordiæ tuæ; tibi enim unigenito Deo, & Domino nostro Jesu Christo, & spiritui sancto paraclito dono sanctissimo tuo est honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

CAPUT XIX.

De confessione secretâ sacerdoti facta de peccato luxuriæ.

De gravitate peccati mollitiei.

SI dicat peccator, Domine vigilans naturam meam pollui tangendo propriis manibus semen emisi. Confessor: Gravissime peccasti, & gravius videtur peccare sic faciens quam si matrem suam cognosceret; nam gravius est cognoscere consanguineam, quam extraneam, & quanto proximior persona tanto peccatum gravius quod fit cum illa: sed nulla persona proximior est homini quam ipse sibi: unde gravissime peccat qui sic se polluit. Tunc confessor: Amice fuisti-ne unquam confessus de hoc; si dicat, Domine non, consolandus est peccator; si vero dicat, Domine nesciebam quod esset peccatum contra naturam. Confessor: Ista ignorantia non excusat vos, quia tenebamini hoc scire, unde crassa est sive affectata, de qua propheta *ignorans ignorabitur*. Item confessor: Emisistis-ne aliquando alio modo semen vestrum quam per proprium contactum. Peccator sic: potest hic descendere ad contactum manibus suorum, & tunc grave peccatum sicut prius, & detestabile, & ad contactum qui fit in abusu, qui est quando naturalis usus commutatur in eum qui est contra naturam scilicet masculi cum masculo, vel hominis cum pecude, & sic de aliis, ubi sunt enormes casus: istum abusum vocat Apostolus, Rom. 1. passionem ignominiæ: & passionem vocat tum quia natura patitur sui corruptionem, tum ab effectu, quia plerumque mala passione feriuntur qui hoc vitium sectantur, scilicet igne infernali vel morte subitanea & horribili. *1. Cor. 14. 38.*

Et habetur exemplum in multis. Unde versus: De quibus morte repentina sacra tangẽs, frons pecuiha semen dãm pecca-

tis quæ subitanea morte puniuntur.

& effundens moritur, monitumque retundens. Frons pecuina dicitur quæ sicut sus indifferenter mundum & immundum vel stercoribus infectum ponit in cibum suum, & passim sacrum sicut non sacrum tangit. Sic multi accedunt ad sacra maximè ad sacramentum Eucharistiæ contra quos, primæ Corinth. 11. *Qui manducat & bibit indigne, &c.* usque *non dijudicans corpus Domini*, & sequitur, *ideo multi inter vos infirmi*, scilicet febribus & varijs infirmitatibus, *& imbecilles scilicet* longa invaletudine, *& dormiunt multi*, id est moriuntur morte corporali, sicut exponit ibi Glos. De effundente semen habetur exemplum Genes. 38. ubi dicitur quod Judas dicit ad Onam filium suum, *ingredere ad uxorem fratris tui & sociare illi ut suscites semen fratri tuo. Ille sciens non sibi nasci filios introiens ad uxorem fratris sui semen fundebat in terram, ne liberi fratris ex nomine nascerentur, & idcirco percussit eum Dominus eo quod rem detestabilem faceret.* Similiter de sacra tangente habetur exemplum de Oza qui tetigit arcam Domini, 2. Reg. 6. 5. De retundente monitum Prov. 19. Viro qui corripienté dura cervice contemnit repentinus superveniet interitus superioribus versibus additur versus ille, securusque nimis comes est & Apostata primis, vel sic, cui pax stulta datur, & Apostata consociantur. De pace stulta dicitur 1. Thessal. 5. *Scitis quia dies Domini sicut fur in nocte veniet.* Cum enim dixerint pax & securitas tunc repentinus eis superveniet interitus. Similiter de homine Apostata, Prov. 6. *Homo Apostata vir inutilis graditur ore perverso*, & sequitur, huic exemplo veniet perditio sua, *& subito conteretur nec habebit ultra medicinam.* Additur etiam iste versus, & mendax Saphyra cum conjuge mox nece dirâ. De Saphyra & Anania marito suo habetur, Act. 5. Quod mentiti sunt Petro de pretio agri in quo notantur mentientes in confessione, unde ibi dicitur Anania, *cur tentavit satanas cor tuum mentiri te spiritui sancto, & fraudare de pretio agri*, id est de peccatis, quæ omnia poni debent ad pedes Petri, & sequitur *non es hominibus mentitus, sed Deo. Audiens autem Ananias hac verba cecidit & expiravit.* In hoc etiam notantur proprietarij in religione, & si ita puniti sunt qui sua appropriati sunt, quid fiet de illis qui communia appropriati sunt, & celant, vel dant consanguineis suis vel meretricibus.

Iterum exponit gravitatem dicti peccati.

Item gravius hoc peccatum scilicet semen suum extra proprium vas effundere quam propriam matrem cognoscere: nam hoc posset esse pro eis generatio quæ Deo serviret, sed ibi natura destruitur, & hoc in duobus quandoque in se per homicidium, & in suo simili per Sodomiam. Item dicitur ignominiæ peccatum quasi non dignum nomine, unde non est aliquis qui ipsum audeat nominare in prædicando, & super id Genes 18. *Descendam & videbo.* Gregorius. Magna enormitas tibi nimis quæ scientem omnia dubitare coëgit; unde dicunt quidam sancti quod etiam ipso nomine peccati aër inficiatur, & in tantum vile est hoc peccatum ut etiam diabolus ipsum erubescat, Ezech. 16. Dabo te in animas odientium te filiarum Palestinarum quæ erubescant super viâ tua sceleratâ. Item in tantum est detestabile, quod Deus in propria persona de ipso vindicavit cum esset naturam hominis accepturus, ut dicit Genes. 19. Pluit ergo Dominus, &c. Propter quod sic peccantes non recognoscuntur à Domino esse homines, sicut dicitur Isaiæ 33. *Projecit civitates*, scilicet illas, *non reputavit homines.* Item dicitur passio ignominiæ quia hominem Sodomitam mutum facit in confessione coram Domino, & celantem peccatum, unde Sodomita muta interpretatur. Deberet ergo dicere confessor, amice multum debetis Deo regratiari eo quod evasistis, & eum diligere qui vos à tali passione, & infernali morte liberavit.

De inordinatus oscu-lis.

De inordinato osculo (peccator) Domine osculatus fui mulierem ore aperto, & posui linguâ meam in os ejus, & me momordit. Confessor: Fuistis-ne unquam confessus quæ est magna lecacitas, & vilissimum sic osculari mulierem sicut stercus, quia mulier fornicaria *sicut stercus* in via; hoc enim abominabile est, & non tantum odiendum, unde Psalm. iniquitatem odio habui, & abominatus sum, osculari enim stercus non inquinat nisi corpus, sed osculari mulierem sic inquinat etiam, & animam, & hominem coram Deo fœtidum facit. Item de illicito contactu peccatorum, Domine tetigi mulierem, ubi credidi eam provocare ad peccatum, & maxime tetigi naturam ejus. Item peccator Domine alterius tetigi naturam scilicet socij mei unde provocavi eum ad libidinem; Tune confessor amice in duplo peccasti in te scilicet, & in alio, sicut patet ex præhabitis, & gravissime. Item confess. Amice & naturam vestram tetigistis vos unquam sine seminis effusione; unde tamen provocaremini ad peccatum, vel voluntatem habuisti peccandi (peccator) Domine sic pluries. Confess. Amice ipsa sola voluntate committitur peccatum, etsi non sequatur actus; & periculosissimum est sic facere, nam fornicari cum alio potest fugi juxta Apostolum *fugite fornicationem*, idest causam vel occasionem fornicandi quæ aliunde venit, sed causa quæ à se sumitur sicut nec se homo non potest ita fugere, quia ut ait Boëtius, *Nulla pestis efficacior ad nocendum quam familiaris inimicus*, unde vobis vinculum feciſtis per quod diabolus vos tenebat secundum quod dicit Augustinus 8. lib. Confess. *Ligatus etiam non ferro alieno, sed ferrea mea voluntate meum velle tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & constrinxerat me quippe ex voluntate est libìdo, & dum servitur libidini facta est consuetudo, & dum consuetudini non resistitur facta est necessitas, quibus quasi anfulis quibusdam sibimet innexis, unde catena applicata tenebat me obstrictum.* Sic igitur patet quod feciſtis diabolo cordam ad suspendendum vos. Tunc confessor. Amice ostendisti-ne unquam naturam vestram sociis vel aliis. Tunc peccator Domine sic ostendi. Confess. ad minus peccasti peccato fornicationis quia quantum in vobis est alium ad tale peccatum provocastis, quod sic patet, quia vix animus membrum bruti potest videre quin ex turpi cogitatione ad peccatum carnis provocetur, quanto magis si naturam hominis, & mulieris nudam viderint. Item aliud est quod potest dicere confessor in detestationem prioris vitij, sed caveat quibus dicat, & est tale quod mos Sodomitarum est sibi invicem virilia ostendere, & ad hoc signum se cognoscunt, & vilissimum est Sodomitis assimilari. Hoc tutius illis dici potest qui plus ardenter mulieres appetunt, & peccare cum eis assueti sunt: Item confess. Fuistis ne aliquando comptus, & ornatus coram mulieribus. Peccator, sic fui. Confess. Amice gravissime peccasti: nam Chrysost. *Si vir vel mulier se ornaverit, & vultus hominum in se provocaverit, etsi nullum inde sequatur damnum, judicium tamen patietur æternum; venenum enim obtulit, & si non fuit qui biberet.*

CAPUT XX.

An & quomodo confessori liceat interrogare pœnitentem.

c.19. Deuteron. 24. *CVm repetes à proximo tuo rem aliquam quam tibi debet non ingredieris domum, nec pignus auferes, sed stabis foris, & ille tibi proferet quod habueris, Deuter.* 24. Ex hac authoritate magnus Clericus prædicavit Parisius quod confessor non debet inquirere nec scrutari peccatum confitentis, sic exponens illam authoritatē moraliter *non ingredieris domum*, ideſt conſcientiam peccatoris ut auferas id est, ut elicias peccatum quo obligata est anima ejus diabolo, &c. Sed male intelligebat sic exponens, potest enim confessor in generali peccata inquirere, & hoc notatur per hoc quod dicitur rem aliquam, sed non debet in speciali, & nominatim peccata inusitata inquirere, ne ducat confitentem in tentationem. Item si domus id est conscientia proximi habet privata bona quæ non expedit alij revelare, non debet ea ab eo scrutari ne inde glorians illis bonis proximus efferatur in gloriam vanam. Secus est si proximus habeat domum plenam latronibus volentibus eum interficere, non ne debet aperire illi qui venerit ad bonum, ut illos latrones effugaret à domo sua? & numquid liceret tali domum introducere talem adjutorem? utique: sic & confessor potest intrare conscientiam confitentis ut peccata fuget, & bene licet, & magnum dedecus est, quod magnus Clericus nescit unam vetulam à morbo curare in confessione peccati, nec remedia contra peccatum apponere suppositis antecedentibus, ad confessionem. Et 1. debet dicere confessori sic confitens: confiteor Deo omnipotenti, beatæ Virgini, & omnibus sanctis & vobis pater, quæ sit ratio hujusmodi quid singula ista pretendunt alibi dictum est.

Sententia cujusdam Parisiensis quam refellit.

Quod non debeat pœnitens diffiteri quominus etiam graviſſima peccata cõfessori aperiat, 1. ex parte confessoris.

Tunc confessor primo dicat peccatori, amice non diffidas nec timeas dicere omnia quæ fecisti, quia quanto major peccator fuisti, tanto erit major gloria de te in curia cœlesti si rectè confitearis: unde Dominus in Evangelio, *majus gaudium est Angelis Dei super uno peccatore, &c.* Et majus gaudium super magno peccatore. Dico & similiter confessori pro medico quod majus gaudium super uno peccatore magno bene confitente quam haberem super omni alia re, & magis eum diligo post confessionem, quam ante, quantacumque enormia peccata dicat mihi; & hoc multis rationibus quia melior est, quam ante, & hoc constat mihi si bene confessus est & verè. Alia est ratio quia magnam familiaritatem ostendit quando secreta sua quæ patri vel matri nullatenus diceret revelavit mihi, quæ non possum revelare, si mihi deberet propter hoc caput amputari. Et pro uno peccatore bene confitente non acciperem mille libras quia inappretiabilis est mundanis rebus. Item confessor: habuisti aliquando confusionem de peccato ita quod celares in confessione, si peccator dicat quod sic, tunc confess. amicè modo per gratiam Dei vicisti bellum, & superasti diabolum, confitere igitur quia majus peccatum, & periculosius dixisti, potes ergo secure alia dicere, nam valde grave est mentiri in confessione, Psalm. *Odisti omnes qui operantur iniquitatem, perdes omnes qui loquuntur mendacium.* Gloss. August. *Meritò perditur mentiens quia declinat ab eo quod est, ad id quod non est.* Item August. in originali, *notate verba ponderate, majus enim est perdere quam odire*: Dicebat enim Cardinalis Odo quod mentiens in confessione tria peccata incurrit mortalia scilicet mendacium pernicioſum, & hypocrisim, & quod existens in mortali recipit sacramentum confessionis, similiter Jerem. 17. cap. *Peccatum Juda scriptum est stilo ferreo in ungue adamantino*, quod indelebiliter est scriptum Judas interpretatur confessio, unde peccatum Juda est peccatum in confessione.

Deinde ex parte Dei, & quod cõfessio sit cura misericordiæ.

Item Deus habet duas curias scilicet curiam justitiæ, & curiam misericordiæ, in curia justitiæ amiseras querelam sicut scitis bene, quia pro quolibet peccato mortali obligatus est homo ad pœnã æternam, & non est recursus nisi ad curiam misericordię quæ est spiritualiter in confessione: magnæ enim misericordiæ est quod in confessione peccati dimittitur & restituitur homo ad hæreditatē gloriæ; unde si quis perdat in ista curia causam suã irrecuperabiliter perdit eam, sicut hucusque fecisti, unde periculosum est. Tunc peccator; Domine verum est, sed ignorabam hoc. Confessor: Propter hoc non eratis excusatus quia dicit Ambrosius, graviſſime id est periculosiſſime peccat qui peccatũ occultat in confessione, & est exemplũ de excluſa quoniam quanto plus de aquæ retinet major est, sic est peccatum illud grandius quo ad hoc quod plus opponitur, & quod magis resistit fluxui aquæ fontis, scilicet spiritus sancti, hoc est celare peccatum in confessione, cum septem sint peccata mortalia quæ in hoc versu nominantur luxus, avar. superb. ac. invidus, ira, gula, vos estis modo in curia misericordiæ. Scitis enim quod truncati, & infirmi pauperes ostendunt transeuntibus membrum magis morbosum, ut eos ad misericordiam & compassionem magis alliciãt; est enim misericordia miserorũ sive miseriæ corda, unde ubi major miseria magis locum habet misericordia, & maximè illa quæ Dei est quæ est infinita. Debetis igitur peccata graviora, & quæ plus vobis nocuerunt primo dicere; signum enim est quod homo non debeat bene confiteri qui à minori peccato inchoat.

Quod debeat pœnitens confiteri circumstãtias peccati luxuriæ.

Tunc peccator. Ego Domine peccavi peccato luxuriæ. Confessor: amice tu debes dicere, & confiteri omnes circumstantias quæ aggravãt peccatum, quarum quædam nominantur in hoc versu. Quis, quid, ubi, cum quot quotiens, cur, quomodo quando. Quis, quæritur utrum laïcus, vel clericus, utrum uxoratus, vel non beneficiatus, vel non, quia quanto persona est in statu altiori, gravius peccat. Unde Gregorius, *quanto gradus altior tanto casus gravior*, quis etiam quærit de persona cum qua peccaverit, utrum cum virgine, moniali, corrupta, consanguinea, vel affini, vel non, affinitate spirituali, vel carnali, utrum cum maritata, vel soluta, vel vidua. Si peccator dicat quod cum puella peccavit: tunc Confessor amice, graviſſime peccasti quia destruxisti quod Deus reparare non potest, unde cum Deus omnia possit, non potest de corrupta incorruptam facere. Item occasionem dedisti ei peccandi cum aliis, & prostituendi se scilicet ut vadat ad prostibulum, & quotiens peccavit occasione tua, peccasse videtur quia jura dicunt quod qui occasionem damni dat, damnum dedisse videtur.

De gravitate adulterij.

Si peccator dicat, Domine cum maritata peccavi. Confessor: amice graviſſime peccasti quia quantum in vobis est octo peccata mortalia commisisti, quæ sunt luxuria, fides mentita, furtum, proditio, sacrilegium, transgressio mandati Domini, incestus, sive peccatum caninum, exhæredatio proprij filij alterius, de primo patet quod ad alterius thorum accessisti illicite. Similiter de fide mentita patet, nam mulier juravit se marito suo fidelitatem servaturam quam pro te fregit,

unde eodem peccato peccasti, agentes, & patientes pari pœna puniendi sunt. Sed par non est nisi propter parem culpam, & ita de cæteris. Item quia facis furtum, quia inscio, & invito detrahis marito uxorem suam cui te copulasti; est enim furtum contrectatio rei alienæ invito Domino. Quarto proditionem fecisti quia in occulto proximo, & non advertenti nocuisti. Quinto transgressus es mandatum Domini quod est, non concupisces uxorem proximi tui: & si vitium est concupiscere, gravius est libidinose concupiscere. Sexto sacrilegium commisisti, scilicet rem sacram violando sive deturpando, nam si sacramentum Ecclesiæ defœdares, & si pedibus conculcares in lectum, dicereris sacrilegus, & hæreticus. Sic sacramentum matrimonij, de quo Apostolus: hoc autem matrimonium sacramentum Christi & Ecclesiæ in turpitudinem luxurię conculcasti, quia turpitudo vilior est, & immundior omni latrinâ Proverbior. *Mulier fornicaria conculcabitur ut stercus in via*, & ibidem, *profunda fovea est meretrix*. Septimo incestum sive peccatum caninum commisisti. Nam sicut canes cum matre, & cum sorore cohabitant sicut cum aliis, & econtra fieri potest quod cum filio vel cum filia mulieris cum qua habitasti vel quam genuisti, consanguinei tuim atrimonialiter vel fornicarie copulentur, quorum reus eris sicut & ipsi. Item octavo exhæreditatio aliorum quæ pœnis est, & salubri consilio indigens, quia sapientiores confessores de mundo vix scirent apponere consilium, sed perplexi essent. Nam si quis rem habuisset cum regina Franciæ de qua haberet primogenitum, & rex Franciæ de illa sua uxore haberet etiam filium, primum consequeretur hæreditatem regni de facto licet injuste; nec crederet matri si vellet dicere quod non esset de rege illo, & quod illa sola esset in testimonio illo, & filius est quem nuptiæ demonstrant. Teneretur tamen regina illa revelare filium primum non esse hæredem regni quia in periculo animæ suæ possideret regnum. Quemadmodum ergo commisisti octo criminalia peccata pro quorum quolibet verè pœnitens obligatus est ad pœnam 7. annorum, vide quam insanus, & incircumspectus fuisti, qui si velles denaritam pomorum emere velles bonum forum, & berguignares bene, & tu animam tuam pro vilissima delectatione, & momentanea dedisti diabolo in æternum cruciandam: unde Greg. *Momentaneum est quod delectat, æternum est quod cruciat*, non enim fuisti bonus mercator; de quo Salomon, *Malum est, malum est, dicit omnis emptor, & cum recesserit gloriabitur*. Tunc peccator Domine bene dicitis, bene erravi excœcatus, nec unquam ista adverti. Confess. Amice diabolus lusit usque modo de verbis ad absconsionem Gallicè ad repouans, absscondit enim se à nobis, & nos decepit: quia ultra dimidium pretij, sed erit in curia misericordiæ, pete ergo pactum rescindi, & fiet tibi. Item confess. habuisti aliquando voluntatem cognoscendi aliquam cum qua tamen non habitasti. Domine, sic, dicit peccator. Dicit confess. quotiens, vel cum quot habuisti consensum, & voluntatem cohabitandi: fornicatus es, voluntas enim pro facto reputatur: unde Dominus, *Si videris mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus es in corde tuo*.

Eccli. 9. 10. *Prov.* 22. 14.

Idest Gallicè denrée, *ut & vox forũ, & berguignare mere Gallicismi sunt ut & vox bene, & alia multa in hoc trãctatu. Prov.* 20. 14.

Matth. 5. 28.

De peccatis contra naturam.

Item quid quærit de genere peccati utrum videlicet secundum naturam, vel contra naturam. Peccator, Domine, quid est peccatum contra naturam, amice quotienscumque emiseris extra vas debitum mulieris in vigilando, & hoc dico propter nocturnas pollutiones peccatum fit contra naturam, & vero quod pollutio fit quatuor modis, duobus modis est peccatum, aliis duobus non est peccatum. Primo fit cum ex cogitatione vigilantis oriatur illusio in mente dormientis; patet enim tunc reatus finis, videt enim à qua radice illa inquinatio processerit, quia quod cogitavit sciens, hoc protulit nesciens. Secunda est causa quando omnino ultra modum appetitus gulæ in sumendis alimentis ut in crapula, vel ebrietate, unde humorum receptacula gravantur, habet enim animus aliquem reatum. Tertia est causa ex illusione diaboli quando menti dormientis ostenduntur imagines quibus natura movetur ad pollutionem, quam procurat diabolus etiam in viris sanctis non ante somnium affectibus cogitationum præventis, & hoc ut expergefacti de illis imaginibus cogitantes inordinate exeant, & inde concupiscant: sed sic non est peccatum nisi delectatio vel consensus sequatur, tamen confitendum est quia nescit ex qua causa acciderit, quia dicit Gregor. *Bonarum mentium est ibi culpam agnoscere ubi non est culpa*. Quarta ex vera infirmitate, & superfluitate, & hæc non est timenda quia in valde sobriis, & jejunantibus in pane, & aqua hoc accidit: tamen bonum est ut de hoc confiteatur, tamen peccatum non est, & hanc pollutionem animus nesciens pertulisse magis dolendus est, quam fecisse. De hac materia habetur satis Gregorio & Isidoro 6. D. primæ partis cap. 1. & 2. unde versus. Crapula præmeditatio languor & humor abundans in somnis maculant extrema duo sine culpa.

Quod multæ sint luxuriæ species, & de gravitate turpiū sermonum.

Si peccator dicat Domine ego nescio plura peccata luxuriæ me commisisse. Tunc Confess. amice adhuc infinita sunt, & multa alia, sed diabolus usq; modo duxit vos vita supposita oculis. Tunc quærat confessor, dixisti unquam turpia verba luxuriæ coram sociis, vel coram aliis. Peccator Domine sic, Confess. totiens luxuriatus es quotiens dixisti, & cum tot, & coram quot, quantum in te est gravissime peccasti: & gravius quam si templum beatæ Virginis combussisses, nam illud templum non est hominum, nec dicitur templum nisi propter concentum, scilicet propter congregationem fidelium, sed homo dicitur templum Dei propriè in quo habitat tota Trinitas. Unde Paulus 1. Corinth. 3. *Nescitis quoniam templum Dei sanctum est quod estis vos, & spiritus Dei habitat in vobis: si quis autem templum Dei violaverit disperdet eum*, id est diversis modis perdet eum Dominus. Item sicut pessimus reputatus esses si omnia templa civitatis Parisiensis combussisses, quanto magis qui per ignem luxurię multorum corda combussisti quantum in te est 11. q Ignis, &c. Item confessor: amice fuisti unquam osculatus mulieres? Domine sic, & inordinate. Domine quomodo inordinate? hic caveat sibi confessor ad speciales modos osculãdi inordinate descẽdere, sicut nec descendẽdum est ad alia peccata contra naturam, ne occasionẽ det unde corruat in peccatum. Sed dicat amice in Missa quando pax sumitur bene scitis quomodo se habent homines, si aliter deosculatus estis, inordinate deosculatus estis. Item confessor: amice posuisti unquam manum tuam inordinate super mulierem, si peccator dicat sic, quomodo inordinate? non descendat confessor, sed dicat potest tangi sine peccato sicut ponendo manum super humerum, vel super brachium, potest & alibi tangi inordinate. Item ubi quæritur de loco in quo scilicet sacro vel non sacro, quia gravius est peccatum in loco sacro quam in alio, similiter in occulto vel aperto. Item cum quot, quærit de societate, scilicet qui & quot fuerunt socij peccati, & quorum fuisti occasio. Unde confessor de sociis tuis fuisti unquam confessus, peccator, Domine non, quid ad me de peccatis aliorum? immo certè quia conscius

Expositio circumstãtiarum loci & societatis.

conſcius eis fuiſti, unde Pſalm. *ab occultis meis munda me Domine*, ideſt à propriis peccatis : *& ab alienis*, id eſt aliorum peccatis, *parce ſervo tuo*. Item cum quot ſociis, & quæ eorum circunſtantiæ, utrum corrupti prius, vel caſti, ordinati vel non ordinati, & hujuſmodi circunſtantiæ, nec tamen nominentur ſocij à peccatore. Dicat & confeſſor, amice de iſto peccato non poſſum te abſolvere, nec Papa; nec omnes ſancti niſi uno modo ſcilicet niſi velis reſtituere damnum ſcilicet ſpirituale quod feciſti ei *quia non dimittitur peccatum niſi reſtituatur ablatum*. Unde debetis ſocios trahere ad bonum, & ſi non eoſdem poteſtis, ſaltem alios pares, vel meliores : nec dico quod idem faciatis de mulieribus cum quibus peccaſtis; quia periculoſum eſt eas vos iterum reviſitare, ſed pro eis reſtituere ; bene enim à debito ſe abſolvit qui pro obolo denarium reddit, & ſi hoc non vultis facere, non eſtis bene confeſſus.

Quantum ſit peccatū alios ad peccandum inducere.

Item vultis eſſe ſalvus ? Domine volo, non habet jus in Paradiſo, qui non vult tantum facere pro Deo quantum fecit pro diabolo, ſed hucuſque ſerviviſtis diabolo, quia alios traxiſtis ad malum, & ad diaboli ſervitium per facta, per verba : nunc oportet quod econtrario ſerviatis, unde ad Rom. *Humanum dico propter infirmitatem carnis veſtre, ut ſicut exhibuiſtis membra veſtra ſervire iniquitati ad iniquitatem, &c.* De magis ſeu regibus dicitur, *quod per aliam viam reverſi ſunt in regionem ſuam*. Unde ſicut ſapiens medicus poſt curationem acceſſionis febris laborat cauſas febris eradicare, ne ulterius invaleſcat ; ſic à vobis omnis cauſa vel occaſio peccati debet expelli ; contraria enim invicem ſe expellunt : unde deſiderium bonum permanendi in gratia non poteſt eſſe cum voluntate ſervandi mores, ſive geſtus exteriores mundanorum, quia qui hoc retinent de facili recidivant. His præmiſſis adhibenda ſunt remedia, ut ſi peccator per amorem ad pœnitentiam non poſſit trahi, ſaltem per timorem reducatur ad eam, quia dicitur in Iſai. *A timore tuo Domine concepimus, & peperimus ſpiritum ſalutis*, ideſt contritionis.

De lepra morbo venereo.

Confeſſor quærat amice velles-ne vos eſſe leproſus ? non pro toto mundo. Valde ergo fuiſtis fatuus, quia naturale eſt quod qui cognovit mulierem cum qua leproſus rem habuit, efficitur leproſus, & propter hanc cauſam multi facti ſunt leproſi. Peccator, in hoc mihi bene peccavi quia ſocium meum feci mulierem illam prius cognoſcere. Confeſſor, certè, & in hoc periculoſiſſime peccaſti ; quia tria peccata mortalia commiſiſti : peccatum in te, ſcilicet luxuriæ : ſecundum in ſocio, quem peccare feciſti : tertium eſt proditio, quia quantum in te eſt ſocium tuum prodidiſti. Et ſic tibi malè caviſti quia melius eſſet tibi ſi leproſus fuiſſes, quam quod alterum iſtorum perpetraſſes ; nam in morte lepra corporalis finitur, ſed non culpa, niſi per pœnitentiam deleatur. Similiter lepra ſolum corpus inficit, non animam, ſed culpa inficit, & animam, & corpus, & ſic plus nocuiſti tibi quam ſocio tuo, & plus te decipit diabolus. Item lepra morbus eſt qui eſt corruptio naturæ, qui corpus inficit, & ſicut dicunt medici : quanto plus durat, tanto plus inficit ; ſemper enim invaleſcit. Unde hæc infectio ſi infuſa eſt in corpore mulieris ſemper creſcit, & ita plus poteſt inficere illum qui ultimo cohabitat cum illa, quam illum qui primo. Si ergo te euſtodivit Deus uſque nunc, de cætero caveas tibi ; quia in magno periculo fuiſti ſcilicet in corpore & in anima, & magna amentia fuit quod pro nihilo dediſti paradiſum, & major quam ſi rex Franciæ regnum ſuum daret pro picta. Si fortè peccator dicat, Domine ſi in tanto periculo fui, multo plus mulier quæ in ſe habuit corruptionem lepræ, & citius deberet infici lepra, quod videmus eſſe falſum. Confeſſor, amice non ſic ; nam medici dicunt quod mulier habet intra ſe pelliculam, & foſſiculas ſcilicet in matrice quæ retinent in ſe illam maſſam, & reſiſtunt, ne inficiat totum corpus ; ſed inter omnes partes corporis membrum viri tenerrimum eſt, & ideo contingens illam maſſam corruptam citiſſime inficitur, & per conſequens totum corpus : unde ſi non eſſet infernus vel paradiſus, deberes hoc vitare.

De aliis morbis luxuriâ conſequentibus ubi refert hiſtoriam ſcholaris cujuſdam.

Item alia ratione quod homo multi coïtus abbreviat vitam ſuam, ſicut dicunt medici, & philoſophus de vita & morte ſupereffuſa multa ſumma cognoſcunt, & ſequitur, quod ſemen amplius deſiccat objectum. Hoc etiam dicit Pſalm. *Viri ſanguinum & doloſi non dimidiabunt dies ſuos*. Item accidit quibuſdam ex nimio coitu tanta capitis debilitatio quod inſani vel alienati ſint, & ratio hujuſmodi eſt quod ſperma quod eſt deciſum à cerebro pro majori parte ſecundum Hippocratem per nimium coitum tollitur, quaſi ex quadam violentia nutrimentum & fomentum ejus, & ideo de neceſſitate ſequitur ejus debilitatio, & ex conſequenti ſenſuū qui ibi sūt debilitati alienatio. Unde audivi dici quod quidā ſcholaris venit ad quendam cōfeſſorem Pariſius prope Paſcha, & coram multis ſcholaribus aſſiſtentibus clamavit; Domine pro Deo audiatis me in confeſſione. Confeſſor reſpondit, amice non poſſum modò, quia nunquam te aliàs audivi, nec te poſſum leviter expedire : tunc ille multum inſtanter cœpit clamare, Domine pro Deo audiatis me ad minus unum verbum. Tunc confeſſor libenter : & dixit tantam debilitatem capitis patior, & ſentio quod ferè inſanio, & conſilium quæſivi à medicis nec aliquid profuit, unde non credo quod poſſim pervenire uſque ad domum meam priuſquam inſaniam, & ſecurior eſſem ſi eſſem bene confeſſus : faciatis ergo voluntatem noſtram quia non poſſum tunc. Confeſſor ad aſſiſtentes dixit pro Deo placeat vobis ſuſtinere donec audiverim clericum iſtum, quia infirmus eſt, nec differre poteſt, & hoc ſatis oſtendebat facies ejus, quia pallidus erat in facie, & extenuatus. Tunc cœpit dicere confeſſionem ſuam de maxima incontinentia quam exercebat de die & de nocte. Tunc confeſſor expoſuit ei cauſas ſui morbi præmiſſas, hoc ſignum ei dedit quod in mane cum tota nocte jacuerit cum quadam muliere, & ideo plus dolebat ei caput. Et addidit confeſſor, non eſt mirum ſi medici ignorantes cauſam illam non curaverunt illum ad ſimilitudinem mulieris de qua in Evangelio ſcribitur quod patiebatur fluxum ſanguinis, & totam ſubſtantiam ſuam expenderat in medicos, quam ſolus Dominus curavit. Tunc peccator cognovit ſe erraſſe, & quæſivit à confeſſore quod remedium poſſet adhibere. Tunc confeſſor ; equus juvenis debilitatus, macilentus quando bene cuſtoditur cibo convaleſcit, & reſumit vires ſuas, ſed equus antiquus nequaquā. Vos eſtis adhuc juvenes, vobis de cætero caveatis, & eſtote quietus in camera veſtra, & deſiſtatis ab hujuſmodi incōtinētia, & Dominus per ſuā gratiā vos ſanabit, & ſatis fuit.

Quod inde etiā ſequatur totius debilitatio corporis.

Itē ex cohabitatione cum muliere totius corporis debilitatio provenit. Nam dicit Hippocrates, quod à cerebro deſcendit ſperma per quaſdam venas, quibus abſciſſis non ſpermatizat homo. Galienus dicit quod ab hepate originaliter, & à cerebro pro majori parte, & ſic ex nimio coitu fit deperditio in ſingulis membris etiam ejus quod neceſſarium eſt ad nutriendum, & maximè in duobus membris principalibus. Unde citius moritur homo luxurioſus, nec mirum nam olla poſita ad ignem ſi plena

fit aqua ex bullitione nunquam effundit, paulatim tamen tota consumitur, sic luxuriosus humorem suum naturalem effundit ardens igne luxuriæ. Nam de luxurioso dicitur quod pro nimia † lecatione sua totus ardet, & ira dissolutus est quod non tenet guttam. Quoriens quærit de numero de quo considerandum est quod homo pro quolibet mortali peccato obligatur ad pœnam æternam, & debet peccator diligenter pescrutari conscientiam, sicut bonus marescallus pedem equi inclavati; quia dicit Apostolus *modicum fermentum totam massam corrumpit*, & Gregor. peccatum quod per pœnitentiã nõ diluitur mox pondere suo ad aliud trahit. Debet ergo dicere peccatori quod debet posse suum facere ad inquirenda singula peccata sua, nec plus exigit Deus, quia hoc facto, sicut ait Augustinus, aut Deus ignoscit, aut Deus revelabit.

† *Idest salacitate supra vocat lecacitatem tanquam ab Hebræo* Lakak *quod est lingere.* 1. *Cor.* 5.

De circumstantiis quæ sunt causa, qualitas & tempus.

Cur quærit de causa utrum videlicet ex modica tentatione vel magna, utrum pro pretio, vel non; utrum confidentia vel non; utrum incitatione sociorum vel non, & de aliis: & secundum majus impulsivum ad peccandum vel modicum, judicatur peccatum majus vel minus. Item quomodo quærit de qualitate peccati; utrum videlicet cum magna libidine, & improba voluntate, vel modica; utrum cum magno contemptu Dei, vel modico, vel mandatorum ejus: sic enim peccatum intenditur vel remittitur, ita etiam est de aliis modis peccandi vel peccati. Ovidius, *mille modi veneris*. Quando quærit de tempore, utrum scilicet in festo die Domino vel alicui sancto dedicato, vel in die feriato scilicet in tempore jejunij, vel alio, utrum in quadragesima vel extra, & sicut est furiosum luxuriam suam facere coram altari vel super altare, sic est furiosum facere in die sanctorum, vel in die sancto, & melius esset comedere carnes in quadragesima quam fornicari in quadragesima: nam Episcopus vel Papa posset dispensare cum aliquo ut carnes comederet in quadragesima, sed non ut luxuriam faceret. Item confessor: ornavisti te unquam in diebus sacris festivis, an aliquo tempore alio ut transiens coram mulieribus vel hominibus eis placeres. Domine sic, sed non intentione alliciendi eos ad peccatum. Confessor: Gravius peccasti quia Apostolus dicit: si hominibus placerem Christi servus non essem, scilicet si placere vellem, sed esse servum Dei non perditur nisi pro mortali peccato.

De signis luxuriæ.

Item amice etiam habetis amicum quemcumque vobis charum, si vos appellaret in pleno fore, & vos reputaret ribaldum, gallicè *houllier*, credo quod irasceremini multum contra eum. Domine non habeo talem amicum. Tunc confessor. Si circulus ponatur in ostio tabernæ signum est quod ibi venditur vinum. Similiter circulus capillorum nuptiarum in capite, & corrigia ferrata, nodali argentei vel aurei, chirotecæ in manibus, solabares stricti, & hujusmodi sunt signum lasciviæ, nec tamen in circulo tabernæ est oblata de vino, nec in corrigia ferrata, & hujusmodi est luxuria, sunt tamen signa luxuriæ. Item si diceretur illi qui pendet circulum in ostio suo, & haberet cellarium apertum, quod venderet vinum, & inde irasceretur, quid diceretis de illo, & maximè qui circulum undique poneret circa domum suam? Domine certè ego illum reputarem factum. Confessor: Amice sic potest dici de vobis, quia signa luxuriæ portasti, non tamen dico propter hoc fuisti luxuriosus, sed clamastis tabernam diaboli in vobis: nam forma quæ est exterius, est ejus qui interius est præco. Et sicut dicit Chrysostom. Eccli. cap. 19. *Amictus corporis & risus dentium, & gressus hominis enunciant de illo.* Dixit etiam Philosophus quod voces sunt notæ, & signa passionum quæ sunt in anima: fatuus usque nunc fuistis qui ostendistis vos leccatorem & lascivum, nec sustinuistis quod aliquis vos sic nominaret tũc. Item dicat confessor. Amice diabolus hucusque tenuit tabernam suam in vobis, vultis igitur ut Deus teneat suam in vobis? Peccator, Domine sic volo, amice justum habetis, aliter non essetis bene confessus, oportetque signum humilitatis, & contrariũ prioribus portentis ostendere, & in cõtinenti signa diaboli tollatis: *Hæc est enim mutatio dextera excelsi*, sicut dicitur in Psalmo. Et hæc est doctrina Evangelij, nam tres reges qui quæsierunt Dominum, & cum venerunt per Herodem, id est gloriantem in pellibus quæ significant mundum, ibi amiserunt stellam in qua figuratur gratia. In quo ostenditur quod illi qui gloriantur in pellibus idest in apparatibus scilicet mundanis gratiam perdunt. Et sequitur: dimisso Herode invenerunt stellam, & dominum, quo invento per aliam viam reversi sunt in regionem suam. Similiter si invenisti Dominum in confessione oportet vos per aliam viam incedere. Et quia multi nolunt tantum facere pro Deo quantum pro diabolo, ideo perdunt Deum, nec Deus in ipsis remanet, quia signa sua dimiserit. Faciatis igitur juxta consilium Apostoli dicentis, *sicut portavimus imaginem terreni, sic & portemus imaginem cœlestis*; & alibi, *ab omni specie mala abstinete vos*. Hoc enim vobis est contrarium: nam in signis diaboli mundanis peccastis saltem occasionaliter & fatue amando, unde oportet quod ea expellatis, & sic in eis puniemini. Nam in libro sapientiæ dicitur per quæ peccat quis per hæc & torquetur. Item omnis bestia per naturam se conservat in esse, & in bene esse quantumcumque potest per naturam, sed luxuriosus utraque destruit per suam luxuriam, unde insipientior est omni bestia. Quod autem suum esse destruat patet ex prædictis; dicit enim Apostolus: qui fornicatur in corpus suum peccat, & in psalmo ad nihilum redactus sum: similiter suum bonum esse; quia infamis efficitur, & perdit gratiam Dei. Item confessor: Oportet quod vos diligatis bona in vobis, & in aliis, utique & mala fugiatis omnino; sunt enim talis naturæ quod si bona diligatis venient ad vos, si vero mala similiter: sic enim eradicandum est illud peccatum luxuriæ quantum fieri potest.

1. *Cor.* 15. 1. *Thess.* 5. 22.

CAPUT XXI.

Confessio cæterorum peccatorum capitalium.

Confessio peccati avaritiæ.

SEquitur de Avaritia. Domine, emi bladum in terra ut ibi possem lucrari panem meum. Confessor: Amice quomodo hoc feciśti? usura potest ibi esse. Peccator: Non credo, quia Presbyteri sic emunt. Sed distinguunt Presbyteri si ematur ad mensuram, certam sic est usura, non autem si purè ematur quod est herba: & hoc propter periculum; quia potest ibi esse damnum, sicut lucrum: unde bonum mercimonium. Sed hic quæratur, 1. si non daretur pecunia tempore emptionis, sed tunc primo cum reciperetur bladum in Augusto, & hoc fieret pro pacto, haberetur ne hoc pro tanto? Si respondeatur quod non: tunc dicendum est ibi fuisse usuram, maximè cum asserat venditor libenter te dedisse ultra sortem temporis Augusti, & pericula omnia in se recepisse velle. Sed si sic tunc. Vel fieret pactum in tempore Augusti quo recepturus esset bladum emptor, nec quicquam juris in eo haberet, aut si vellet posset gratis dare emptor denarios suos venditori, & bene faceret, maximè si indigeret, & vilissimum est pro istis transitoriis temporalibus à Deo se avertere, & in istis cor suum ponere,

ponere, de quibus Apostolus, *omnia arbitratus sum ut stercora* : & parum appretiatur cor suum qui in stercoribus ponit illud, quod facit avarus, unde Dominus, *ubi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum*. Hic nota etiam alia quæ ad detestationem avaritiæ faciunt, & ejus specierum : & hæc invenientur in summa de vitiis.

De superbia. Sequitur de superbia quia maximè est detestanda quia inter omnia alia vitia, hæc maximè facit hominem diabolo subditum, juxta illud Job 16. *Ipse est rex super omnes filios superbiæ*. Facit etiam hominem Deo odibilem, & in tantum quod Luciferum quem Dominus in tanta vera excellentia condiderat, tamen propter superbiam suam expulit eum de paradiso in infernum, secundum quod habetur Isai. 14. Fecit etiam animam diabolo servilem, quia si anima superba videri posset oculis corporis in deformitate sua sensum perderet, nisi eam Deus conservaret, ut si videret diabolum. Quod sic patet, si duo panni ejusdem coloris vel similis in eadem tinctura ponerentur, post extracti eumdem colorem haberent. Sed Angelus primus ante casum erat similis beato Michaëli, & similiter anima in statu innocentiæ : anima vero projecta in tinctura peccati per superbiam, in quam Angelus cecidit, similis erit diabolo : & insania est esse velle tam deformem. Unde de superbia dicit Gregorius : cum omnia vitia à Deo fugiant sola superbia Deo se opponit. Unde Psalm. Dominus concidet cervices peccatorum id est criminosos, scilicet peccatores.

De Acidia. Sequitur de Acidia quæ licet à multis ignoretur tamen est gravissimum peccatum : est enim acidia tædium boni, sive pigritia, ut sicut homo post comestionem fructus antequam maturus sit habet dentes stupidos, & acidos, ut comedere non possit : sic acidiosus bonum formidat, & facere negligit vel omittit quod est Deo delectabile. Unde Apocalypsis 3. *Scio opera tua quia nec calidus*, per amorem vel fervorem boni, *vel frigidus* per timorem, vel veram contritionem de peccato, *Vtinam esses frigidus aut calidus, sed quia tepidus es, incipiam te evomere ex ore meo.*

De Ira. Sequitur de Ira quæ valde pernicioſa est quia à Deo separat ; est enim Deus pacis, non rancoris. Similiter proprio subjecto nocet tollendo gratiam Dei, *quæ in malevolam animam non, &c.* Sic est odium valde detestabile Deo, quod per se patet.

De Invidia. Sequitur de Invidia quæ est valde detestabilis; nã proprium subjectum destruit, & cruciat sicut patet per diffinitionem invidiæ in Proverb. *Putredo ossium invidia, & magna perversitas est*, quoniam cor invidi bonum alterius capere non potest.

De Gula. Sequitur de Gula, & quoniam lingua in duo opera naturæ congruit scilicet in gustum, & loquelam, primo de peccato in gustu dicendum est. Grave est peccatum quia corpori nocet, & animam deturpat, usum rationis immutat, vitam abbreviat, possessionem consumit, hominem infamem reddit, & Deo odibilem facit, peccat enim quis in gula, vel per gulam in cibo, potu, crapula, & ebrietate, & hoc multis modis qui notantur in hoc versu præ propere, lautè, nimis, atdenter, studiosè.

De peccatis linguæ. Secundo est peccatum in locutione quod fit multis modis si peccator dicit, Domine peccavi in male loquendo de bonis, & ubi non videbam bona signa bonum judicabam esse malum. Confessor : amice tales excommunicati sunt à summo Pontifice Deo dicente per Prophetam Isaiam, *Va vobis qui dicitis bonum malum, & malum bonum.* Dicat ergo confessor. Amice vultis amplius ista facere ? si dicat non. Confessor : oportet ergo vos econtrario facere scilicet bonum commutare, & invitare alios ad bonum operandum, & vitia persequi, & si inde derideamini sicut alios derisisti, gaudeatis quia hoc vobis perutile erit, quia contraria contrariis curantur. Item peccator ; Domine peccavi detrahendo, & diffamando. Confessor : amice plus peccasti quam si esses furatus omnem substantiam pauperum istius villæ, cæteris paribus : unde Salomon dicit, *quod melius est nomen quam divitiæ multæ.* Et sicut inhumanum, & crudelissimum est homini existenti in medio mari cujus navis fracta esset qui adhæret trabi vel ligno, trabem vel lignum cui adhæret ei auferre, sic homini famam suam quæ multis est retinaculum ne in peccatis corruant, qua amissa effrontes fiunt ad peccandum. Nam quando aliquis cogitans se facturum peccatum nec propter Deum dimittendum, vel propter timorem inferni, timens ne per peccatum infamis fiat apud illos qui de illo bene opinantur, occasionem sumit fugiendi peccatum.

De verbis scurrilibus, & otiosis, & maledictionis. Item peccator : Domine verba scurrilia, & otiosa sæpe dixi, quorum nescio numerum etiam per negligentiam. Confessor : amice hoc periculosum est quia in die districti judicij Dei de omni verbo otioso oportebit reddere rationem : unde in Eccles. in fine *cuncta quæ fient adducet Dominus in judicio sive bona, sive mala*, super hoc tribunal oportebit reddere rationem de omnibus verbis otiosis, & ignoranter prolatis. Item peccator : Domine sæpe maledixi aliquos. Confessor : amice hoc gravissimum est peccatum quia directè contra charitatem sine qua non est salus.

De periuriis, & mendaciis. Item peccator : Domine juravi per Deum pro falsis affirmandis. Confessor : amice hoc est gravissimum peccatum quia hoc est Deum reputare mendacem, quia per Deum jurare sicut dicunt sancti est Deum testem invocare. Item dicit peccator. Domine juravi per caput & membra Christi, & Sanctorum. Confessor : in hoc fuisti crudelior Judæis qui si Christum crucifixerunt, tamen integrum reliquerunt, & tu dilacerasti, & demembrasti eum. Sequitur de mendacio, & aliis peccatis oris, scilicet blasphemiæ & hujusmodi. Similiter de transgressione decem mandatorum quæ notantur in his versibus : sperne Deos, fugito prjuria, sabbatha serva, sit tibi patris honor, sit tibi matris amor Ne sis occisor, fur, mœchus, testis iniquus, vicinique thorum, resque caveto suas. Similiter de transgressione sive omissione septem operum misericordiæ ; unde versus visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo, similiter de satisfactionibus omissis confitendum est in generali de omnibus omissis bonis, & de malis perpetratis, & per negligentiam ignoratis, & de ipsa negligentia debet confiteri.

De secreto cõfessionis. Facta autem confessione debet gaudium interius sentire peccator quia habet sententiam pro se in curia superiori scilicet misericordiæ. Si vero tristior sit debet eum confessor consolari, sicut audivi de quodam scholari Parisiensi qui socio suo dedit fidem suam de facienda confessione sua ne à proposito resiliret, & in die crastino facta confessione ipse qui erat pulcher clericus, pallidus factus est, & exsanguis. Hoc videns confessor quæsivit quomodo ei esset. Qui respondit pessime, quia in angustia intolerabili erat. Confessor : cœpit mirari qui non viderat hoc in aliis, & quæsivit unde angustaretur, qui respondit Domine prius eram amicus vester, & de me bene sentiebatis ; & eram multum familiaris vobis, unde de cætero non audebo in conspectu vestro apparere. Confessor : amice creditis vos sacramentum confessionis, &

ejus virtutem? dixit sic Domine. Confessor: creditis similiter quod ego credam? respondit Domine credo quod multo melius quam ego. Confessor: amice hoc sacramentum tam secretum, tam inclusum est ut nemo aperire possit. Unde *claudit & nemo aperit, &c.* Unde August. nihil minus scio quam id quod per confessionem scio, & quod nescio magis scio. Et ratio hujusmodi est quia quod nescio possum addiscere, & postea aliis dicere, non autem illud quod per confessionem scio, in quantum scio per confessionem. Item tantum secretum est sacramentum confessionis quod Deum qui omnia novit etiam immemorem facit delictorum, sicut dicit Propheta, *omnium iniquitatum ejus non recordabor amplius in quacumque hora ingemuerit peccator, &c.* Item peccatori dicit. Confessor: amice signum amicitiæ efficacissimum ostendisti mihi quoniam secreta vestra quæ nulli alij quantumcumque amico vel patri nec matri revelassetis quam confessionem etiam mihi dixistis. Unde Proverb. 25. *Causam tuam tracta cum amico tuo, & extraneo non reveles secretum tuum.* Item si bonum diligendum est, & magis bonum, & maximè bonum quando cognitum est esse bonum, quia dicit Augustinus. *Invisa possumus diligere, incognita nequaquam*, credere debetis quia verè confesso dimittuntur peccata, & confertur gratia, & ego similiter credo de vobis quod prius ante confessionem vos ignorabam, unde teneor vos magis diligere, quam ante. Tunc ille jocundus factus est, & dixit, non vellem nunc modo habere pro ista confessione C. marchas, nec mirum quia verè confessus est, in parvo paradiso; nam ubi est Deus ibi est paradisus; dixit enim Christus latroni in cruce hodie mecum eris in paradiso, nec tamen Christus ante ascensionem cœlos ascendit nec latro, Augustin. ubi es Domine in corde confitentium tibi.

De peccato contra naturam, & ejus gravitate.

Sic revertendum est ad peccatum contra naturam scilicet quid sit vitium Sodomiticum sive cum extra locum ad hoc deputatum effunditur semen scienter, & vigilando. Videamus igitur quantum sit detestabile, & qui magis tali vitio sunt laborantes. Et nota quod licet sit grave hoc vitium quidam tamen nullum reputant, & quasi in quibusdam regionibus publica abutuntur homines, & quasi ex quadam curialitate vocant illos gratiosos cum quibus hoc vitium perpetrant pessimum. Item videndum quæ mala ex hoc exorta sunt, & oriuntur quotidie, item qua pœna puniuntur hoc vitio laborantes. Item quæ fuit causa hujus peccati, & ad primum redeamus hoc vitium est detestabile, quia magis peccant hoc vitio laborantes quam si propriam matrem cognovissent, unde August. 21. cap. 7. ait adulterium malum vincit fornicationem, & vincitur ab incestu, pecus pejus est vitium Sodomiæ, sed omnium aliorum est pessimum vitium quod est contra naturam ut si vir membro mulieris non ad hoc concesso utitur male hoc facit cum meretrice, sed execrabile sit cum muliere propria uxore, habetis ergo vitium pejus esse, quam cognoscere matrem. Item propter hoc vitium violatur societas quæ cum Deo esse debet: unde August. ait 32. q. 7. Flagitia quæ contra naturam sunt, ubique ac semper sunt repudianda atque punienda qualia Sodomitarum fuerunt quæ si omnes gentes facerent eodem criminis reatu divina lege tenerentur, quæ sicut non fecit homines ut illo uterentur modo. Violatur quippe ipsa societas quæ cum Deo nobis esse debet, cum eadem natura cujus ipse est author libidinis perversitate polluitur. Item propter detestationem hujus peccati quandoque loqui de ipso non audemus ne os dicentis, & aures audientis polluantur 32. quæst. 7. auris tua in ea fornicator, &c. Item audivi scriptum esse à quodam sancto, nec tamen vidi quod Angelus bonus in tantum se elongat à colloquentibus de hoc vitio, licet non ad peccandum, sed ad vitandum in quantum sonus vocis protenditur. Item peccatum Sodomiticum gravissimum est, nec alicui dimittitur nisi nominatim confiteatur si potest confiteri, & hoc propter insanas turpitudines, & nefandas carnis voluptates quas exercent bestialiter, & inordinate, quas Apostolus vocat, *Passiones ignominiæ*, ubi ait Haymo, *Voluptates quæ sunt carnis si delectentur sunt.* Passiones nec sunt nominandæ, & hujusmodi abusiones, & fœtidissima scelera, non sunt digna relatu, & qui committunt hujusmodi peccata non pœnitentes moriuntur, & in inferno sepeliuntur. Contra tam pessimos Judas, Apostol. in Canonica sua ait, *Sicut Sodoma & Gomorrha, &c.* Nota quod dicit, *post carnem alteram*, quæ est ac si diceret masculus pollutus cum masculo, & fœmina cum fœmina. Et quid sit exfornicari, id est extra naturam fornicari: certè tales sunt digni non solum morte temporali, sed etiam æterna.

De pœna hujus peccati.

Item quod mala orta sunt inde, & oriantur quotidie, & est dicendum quod hoc vitium fuit una causa præcipua quare Dominus diluvium induxit, & humanum genus destruxit dicit beatus Methodius in historia scholast. de causis diluvij. Item qui laborant hujusmodi vitio sunt destructores hominum, atque possum dicere æmulatores, & adulatores naturæ. Sicut iste qui effundit sperma, & semen super terram, & contra naturam percussus est à Deo. Sequitur videre qua pœna puniuntur hoc vitio laborantes. Quia per legem divinam morte moriuntur: unde Moyses dicit Levit. 20. qui dormierit cum masculo coitu femineo uterque operatus est nefas morte moriantur. Item quæ fuit causa quod sit hoc peccatum hæc fuit, *abundantia panis, & otium.* De istis dicit Apostolus ad Romanos, *propterea dedit illos Dominus in passiones ignominiæ, nam fœminæ immutaverunt usum naturalem.*

CAPUT XXII.

De motivis conversionis ad Deum.

Misericordia Domini qui servum etiam contumacem invitat.

COnvertimini ad me in toto corde vestro in jejunio, & fletu, & planctu: & scindite corda, & non vestimenta vestra. Non est mirum si servus rogat Dominum, vel si ille qui fecit injuriam rogat eum, & invitat ad concordiam qui passus est injuriam: sed hæc est mira, & incomprehensibilis salvatoris clementia & misericordia qui cum sit Dominus rogat servum, cum fuerit injuriam passus ad concordiam invitat. Quid ergo fiet de servo contumace qui negligit, & dedignatur cum Domino pacem habere? *Durum est contra stimulum calcitrare*, contra summè potentem pugnare qui nunc rogati nolunt cum ipso habere amicitiam, aliquando ipsi rogabunt, sed nunquam pacem cum ipso habere poterunt.

De tribus necessariis ad conversionem contritione, confessione, & satisfactione.

Nunc autem cum ipso pacem habere possumus si tres legatos pacis tanquam fidelis pacis mediatores præmisimus scilicet veram cordis contritionem, plenam oris confessionem, sufficientem operis satisfactionem. Hac enim via communi trium dierum itinere ad Deum reverti debemus, ut sicut corde peccávimus per malam voluntatem, & ore per indebitam locutionem,

& opere

& opere per illicitam actionem, ità in corde satisfaciamus per contritionem, ore per confessionem opere implendo pro posse nostro injunctam pœnitentiam, secundum illud Ozeæ, *Visitabit nos per duos dies*, & die tertia *suscitabit nos*. Et Lucæ 13. *Ecce ejicio dæmonia, & sanitates perficio hodie, & cras, & tertia die consummor*. Prima die, & secunda id est cordis contritione, & oris confessione ejicio dæmonia, id est mortalia peccata ejiciuntur, & peccator justificatur, tertia vero die pro satisfactione consummatur, & perficitur purgatio, ut arca veri Noë tricamerata per contritionem, confessionem, & satisfactionem, & confunditur diabolus dum per hæc tria amittit animam quam firmiter possidere se putabat: propter quod Isai. ait *in tribus annis quasi mercenarij auferetur omnis gloria Moab*. Mercenarius est pœnitens qui pro mercede æterna servit in humilitate, & multiplici labore; qui tribus annis contritionis, confessionis, & satisfactionis recedens à diabolo auffert ei seipsum, in cujus deceptione gloriabatur. Propter has tres dictas dicitur in Geneli 22. quod Abraham die tertia venit ad locum ubi debuit immolare filium suum: his enim tribus diebus sacrificium justitiæ perfecte Domino immolamus. Unde Dominus per Isaiam dicit, *Recedite, recedite, exite*, & iterum in eodem, *elevare, elevare, consurge Ierusalem*, & in Cant. 4. *Veni de Libano soror mea, veni de Libano, veni coronaberis*. Veni per contritionem, veni per confessionem, veni per satisfactionem, per hæc tria coronaberis in vitam æternam. Contritio enim pungit aposthema, confessio educit saniem, satisfactio vulnera ligat, & emplastrum apponit, & ita sanatur anima pœnitentis: juxta illud *commovisti terram, & conturbasti eam, sana contritiones ejus, quia commota est*. Non enim anima sanari potest nisi commoveatur, & conturbetur per doloris contritionem, & confessionis pudorem, & laborem satisfactionis: ex hac enim salubri conturbatione conturbatur, & confunditur inimicus, nec finitur in anima quiescere, sicut scriptum est in Psal. *Erubescant & conturbentur omnes inimici mei, & erubescant valde velociter*: Conturbentur in contritione, erubescant in confessione, convertantur in satisfactione. Ambulans enim inimicus per loca arida & inaquosa, quia requiem ibi non invenit, recedit; non enim pœnitentium asperitate valet sustinere, sed sicut canis duris lapidibus obruitur, & effugatur, quoniam inde per fructum lardi percussus nunquam fugaretur, sed potius alliceretur, audiant delicati & molles pœnitentes qui in deliciis, & carnalibus voluptatibus jejunant.

Item de tribus prædictis.

Converti igitur dicitur peccatori ad Dominum in toto corde ut perfectè pœniteat; quia mens divisa non impetrat, nec potest duobus Dominis servire; non enim potest gaudere cum mundo, & regnare cum Christo: perfecta autem pœnitentia in tribus consistit, in fletu, & planctu contritionis, in apertione cordis per virtutem confessionis: propter quod dicit Propheta in jejunio, non tantum in cibis corporalibus, sed à vitiis, & ab omnibus illicitis. Primo dicitur peccator converti in corde, ut suscitetur mortuus in conclavi. 2. Dicitur converti ore ut suscitetur mortuus in porta civitatis. Et dicitur satisfacere in opere ut suscitetur Lazarus vetus, fœtidus & quatriduanus. Hi enim tres modi suscitandi peccatorem per tres mortuos quos Dominus suscitavit significantur: cujus mysterium in confessione peccatoris designatur: in percussione enim peccatoris, contritio cordis, in sono, confessio oris, in manu satisfactio operis denotatur. Hi sunt tres panes refectionis quos Sara ex tribus satis farinæ fecit, ut legitur in Genesi.

De virtut pœnitentiæ

Hæc igitur tria sacrificia cordis, oris, operis continent in se unam pœnitentiam quæ est secunda tabula post naufragium, per quam non solum commissa delentur, sed amissa restituuntur, virtutes fundantur, & sanitas perficitur. Ipsa enim de impio facit pium, de injusto justum, de inimico amicum, de superbo humilem, de lupo agnum, de servo liberum, de filio perditionis filium adoptionis: per quam vitatur gehennna, & acquiritur vita æterna. Et quoniam tanta est virtus, & efficacia pœnitentiæ Joannes Baptista prædicationem suam inchoavit dicens, *Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum*. Et Petrus in die Pentecostes Judæis qui Deum crucifixerant ait *pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum*. Est autem pœnitentia ut ait Augustinus quædam dolentis vindicta, qua pœnitens in se punit quod dolet commisisse.

Quod pœnitentia exterior sine interiori nihil prosit.

Quædam autem pœnitentia est exterior quæ non prodest sine interiori, propter quod dicit Propheta, *Scindite corda vestra, & non vestimenta vestra*: Interior pœnitentia dicitur cordis contritio, quando vel homo gratia Dei præveniente ex recordatione peccatorum suorum conteritur interius, & & quasi in pulverem cor ejus contribulatum redigitur in humilitate. Unde David *sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum, &c.*

Ad veram contritionem requiri dolorem, & peccati detestationem.

Ad hoc autem quod vera sit contritio vel confessio, oportet ut doleat cum cordis amaritudine, & peccati detestatione; oportet enim quod pœnitens cum amaritudine doleat, & de dolore gaudeat, & se non semper doluisse doleat. Jerem. *Luctum unigeniti fac tibi planctum amarum*, & Joël Propheta, *Plange quasi virgo accincta sacco super virum pubertatis suæ*. Sic igitur plus plangenda anima propria quam caro aliena, unde August. sciat se culpabiliter dolere qui deflet damna corporis, vel damna amici, & mortem amici; & dolorem peccati non ostendit in lachrymis. *Quoniam igitur sanat Dominus contritos corde, & alligat contritiones eorum*, Recogitemus annos nostros in amaritudine animæ nostræ, dicentes cum sapiente muliere, *Nolite me vocare Noëmi, id est pulchram, sed vocate me mara, id est amaram quia amaritudinibus replevit me*. Talis enim amaritudo, vermes malæ conscientiæ, & carnalium desideriorum interimit. Sit ergo pœnitens ita pronus ad lamentationem quantum fuit ad culpam, & qualis fuit intentio ad peccatum talis sit ad pœnitendum & lugendum, & risus dolore misceatur, & extrema gaudij luctus occupet juxta illud Jacobi, *Miseri estote & lugete*, & Ezech. *Panem tuum in perturbatione comede, & aquam tuã cum festinatione, & mœrore bibe*. Hic est panis lachrymarũ, & contritio pœnitentiũ refectio, panis subcinericius, & vas aquæ, panis humilitatis, & aqua purgationis: de quo pane dicit Job. *Antequam comedam suspiro*. De qua aqua dicit Ieremias, *Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum*. Igitur in amaritudine moretur oculus pœnitentis, & in cubili cordis sui compungatur, ut nubes tristitiæ, & interioris doloris in pluviam lachrymarum erumpat, & ex fumo compunctionis lachrymas extorqueat: magnitudo enim fumi signum est ignis interioris, & magni hospitis, *qui tangit montes, & fumigant stabit spiritus ejus, & fluent aquæ*. In terra evilat id est lugentiũ & dolentium ubi invenitur bonum aurum scilicet aurum sapientiæ, ut dicitur in Genesi, ex libro Reg. dicitur, quod cum esset Anna amaro animo oravit Dominum flens largiter, & ideo petitionem suam obtinuit à Domino. Unde Psalm. *In cubilibus vestris compungimini*: id est interius in cordibus

quod fit quando fumi congregantur ſicut in utre aquæ maris, ideſt peccatorum amaritudines in utro memoriæ per recordationem conſliguntur ; aquæ enim quæ ſub cœlo ſunt congregantur in unum locum dum priſtinæ voluptates ante mentis oculos ponuntur ad recordandum peccata præterita: unde Joann. Chryſoſt. nullum peccatori tale remedium eſt quam continua memoria delictorum, unde Jerem. *Leva oculos tuos in directum, & vide ubi proſtrata ſis*, ideo Pſalm. de diabolo ait, *dediſti eum eſcam populis Æthiopum*, quod fit per ruminationem, & recordationem peccatorum. *Et Dominus ait Adam ubi es*, id eſt ſtatum tuum conſidera, & peccata tua ad memoriam revoca ; dum enim ad memoriam cum amaritudine animæ ſuæ peccata reducuntur, lachrymis pœnitentiæ, ut ait Origenes, dæmon obruitur. Et in Proverb. *Cor quod cognovit amaritudinem animæ ſuæ, in gaudio ejus non miſcebitur extraneus*, id eſt diabolus, in Eccleſ. *eſt qui multa redimat modico pretio*, id eſt cordis contritione. Et Auguſt. non tam cõſideranda menſura temporis quam doloris, unde & agnus præcipitur manducari cum lactucis aggreſtibus. Igitur ſecundum Jeremiæ conſilium pœnitens ſtatuat ſibi ſpeculum, ponat ſibi amaritudines, unde Iſai. ad quem reſpiciam niſi ad pauperculum ſcilicet ſpiritu, &c. Et Job. *Facies mea intumuit à fletu, & palpebræ meæ caligaverunt*. Oportet graviori uti medicina ut ferro contritionis abſcindantur vulnera inveteratæ conſuetudinis.

De variis motivis doloris.

Doleat autem non ſolum de malis commiſſis, ſed de bonis amiſſis, de tempore quod male conſumpſit. *Qui in uno offendit, multa bona perdit*, ut dicit Salomon : omnis enim virtus ab uno vitio patitur detrimentum, quia *modicum fermenti totam maſſam corrumpit*. Doleat autem de ingratitudine qua Deum offendit qui multa bona ei contulerat, & idcirco magis peccavit. Unde Auguſtinus ideo Adam peccavit plus, quia omni bono abundavit. Lugeat quia peccata prius commiſſa redierunt, & repetuntur uſque ad ultimum quadrantem, *qui enim in uno offendit omnium eſt reus*, ut dicit Jacobus. Lugeat quia Deum à ſe fugavit, & contumeliam ſpiritui ſancto fecit, diabolo ſe ſubdidit, animam ſuam coinquinavit, & lethaliter vulneravit, proximos ſuos exemplo malo corrupit, bonis triſtitiam intulit, inimicis ſuis gaudium : orationes & beneficia Eccleſiæ ne ſibi prodeſſent amiſit ; Chriſti incarnationem, crucem, & ſanguinem, & fructum paſſionis, quantum in ſe eſt, amiſit vel evacuavit, & ſibi inutilia reddidit ; æternam hæreditatem per malam conſcientiam quantum in ſe eſt amiſit ; mortem æternam, & cruciatus inferni promeruit. Ecce quanta eſt doloris ; & amaritudinis materia verè pœnitenti dum cõſiderat omnia damna ſua : ſic enim ei dolendum eſt, ut ait beatus Auguſt. quod ſi fieri poſſet quaſi quidam ſanguis animæ eliciatur.

Variæ conditiones doloris pœnitentialis.

Fructuoſe autem dolere debet ſcilicet cum ſpe veniæ ; Judas enim valde doluit, ſed quia veniam non ſperavit laqueo ſuſpenſus perijt. Dolendum eſt præterea cum voluntate, & propoſito ſatisfaciendi, non enim dimittitur peccatum niſi reſtituatur ablatum vel in pœna, vel in pecunia. Unde Apoſtolus ad Romanos, *Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſervire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem, ita exhibete membra veſtra ſervire juſtitiæ in ſatisfactionem*. Non enim dignos facit fructus pœnitentiæ niſi ſecundum qualitatem criminum offerat Deo pro poſſe ſuo ſacrificium bonorum operum ut reſpondeat ei in via virtutis ſuæ. Debet præterea dolere cum peccatorum deteſtatione, ut non ſolum abominentur peccata præterita, ſed & futura ; non recordentur præterita cum delectatione, futura autem tanquam venenum mortiferum abhorreant ; non ſolum enim peccare abominabile eſt, unde Dominus ad mulierem, *Vade & amplius noli peccare*, id eſt peccandi voluntatem non habeas. Sicut autem mortale dum diſplicet fit veniale, cum placet ex contemptu fit mortale. *Vera enim pœnitentia eſt*, ut ait Ambroſ. *Mala præterita plangere, & plangenda iterum non committere*, id eſt committendi voluntatem non habere, quod eſt peccatum deteſtari : quia, ut ait beatus Gregorius, *qui ſic alia deplorat ut tamen alia committat, pœnitentiam agere aut ignorat, aut diſſimulat*. Et Iſidor. *Irriſor eſt, & non pœnitens qui adhuc agit quod pœnitet*. Hinc videtur Deum non poſcere ſubditus, ſed ſubſannare ſuperbus. Si quis lavat laterem crudum, quanto magis abluit, tanto magis facit rubeum. Hæc igitur quatuor in vera contritione exiguuntur, ſcilicet cordis amaritudo, peccati deteſtatio, ſpes veniæ, propoſitum ſatisfaciendi.

De compunctione, & de neceſſitate confeſſionis ſaltem in voto.

Compunctio autem dicitur cordis humiliati cum devotione ſeu lachrymis punctio, ſive ex recordatione delicti, ſive beneficiorum, ſive ex Chriſti paſſione, ſive ex timore gehennæ, ſive deſiderio vitæ æternæ vel quacumque alia cauſa pungatur ad pœnitentiam, & ad devotionem animæ : ex qua punctione lachrymę ab oculis eliciuntur, ſicut ſcriptum eſt, *Punge oculum & educet lachrymam*: Ubi autem lachrymæ abundant ſordidæ cogitationes non approximant, compunctio enim hominem purgat, mentem illuminat, ſpiritum confortat & corroborat ; non enim ſufficit cordis compunctio, niſi ſubſequatur oris confeſſio ad ſalutem ſi poſſit habere copiam ſacerdotis cui confiteatur ; ſi vero ille cui confitetur abſolvendi poteſtatem non habet, ſit tamen dignus venia ex deſiderio ſacerdotis qui confitetur ſocio turpitudines carnis, ſicut Auguſt. ait ; qui enim conteritur dummodo loco, & tempore peccatum confiteri non contemnat in ipſa contritione peccatum dimittitur, ſicut ſcriptum eſt, *Dixi confitebor & tu remiſiſti : quacumque enim hora ingemuerit peccator, & converſus fuerit*, omnium iniquitatum ejus non recordabitur Dominus. Unde leproſi cum irent ad ſacerdotes mundati ſunt, & Lazarus 1. in ſepulchro à Domino ſuſcitatur, & poſtea diſcipulis ſolvendus traditur. Si autem peccator non habet voluntatem confitendi vel poſt habitam contritionem contemnat confiteri omnia peccata illi illico imputantur, ac ſi non fuiſſet contritus. Confeſſio enim oris de præcepto eſt tam in novo quam in veteri teſtamento, unde Iſai. *Dic tu iniquitates tuas, ut juſtificeris*, & in lege præcepit Dominus ut lepra oſtendatur ſacerdotibus ad quos pertinet diſcernere inter lepram & lepram. Unde in Pſalm. *Introite portas* ſcilicet indulgentiæ, & divinæ miſericordiæ *in* peccatorum *confeſſione* ; confeſſio enim medicus, & pulchritudo, & animæ purgatio in conſpectu ejus hæc eſt medicina animæ quam medicus ſpiritualis debet exhibere, unde Jerem. *Numquid reſina eſt in Galaad, aut medicus non eſt ibi ?* & in Proverb. *qui abſcondit peccata non dirigetur : qui autem confeſſus fuerit, & reliquerit ea miſericordiam conſequetur*. Et in Eccli. *Non confundaris peccata tua confiteri*, & iterum, *ante mortem confitere à mortuo, velut ab eo qui non eſt peritæ confeſſio*. Diſſolvat igitur peccator colligationes impietatis de quibus dicit, *colligata eſt iniquitas Ephraim*, abſconditum eſt *peccatum ejus*. *Narra*, inquit Iſai. *ſi quid habes ut juſtificeris* ; qui enim ſe non accuſat in præſenti, actuſatio ejus in fine diabolo reſervatur. David autem non audivit *tranſtulit Dominus peccatum tuum à te*, niſi poſtquam confeſſus eſt Nathan peccatum ſuum. Propter hoc dicitur in Cantic. *Oſtende*

de facie tuam mihi, sonet vox tua in auribus meis, & cum David posset peccator dicere, *Deus vitam meam annunciavi tibi.* Judas enim id est confessio debet præcedere semper ad bellum, & adducere Benjamin id est pœnitentem qui est filius dexteræ ad verum Joseph. Non enim debemus carnem manducare neque edere suffocatum, sed sanguinem ipsorum peccatorum effundere per confessionē. Unde Job. *Non parcam ori meo loquar tribulationem spiritus mei.* Et iterum, *si abscondi ei hoc peccatum meum, & celavi in sinu iniquitatem meam.* Et David in persona eorum qui peccata sua sub silentio abscondunt ait, *quoniam tacui inveteraverunt ossa mea,* & in lib. numer. viri sive mulieres cum defecerunt ex omnibus peccatis quæ solent hominibus accidere, & per negligentiam transgressi fuerunt mandatum Domini atque deliquerint peccatum suum confitebuntur.

Quod confessio præcepta sit in novo testamento.

In novo autem testamento expresse præcipitur confessio, unde Dominus in Evangelio leprosis ait, *Ite, ostendite vos sacerdotibus*, & Lazarum de monumento suscitavit offerens discipulis solvendum, per hoc ostendens solvendi potestatem sacerdotibus esse concessam. Quo enim modo sanabitur beneficio Ecclesiæ qui morbum suum non vult aperire? quomodo enim vis ligandi atque solvendi ad solos sacerdotes pertinet, si quisque arbitrio suo potest se absolvere & ligare? & si non vult peccatum suum sacerdotibus ostendere? frustrat enim claves Ecclesiæ qui sine arbitrio sacerdotis vult pœnitentiam agere, unde in Matth. dicitur de Joanne Baptista, *Tunc exibat ad eum omnis Judæa, Jerosolyma, & omnis regio circa Jordanem, & baptizabantur ab eo in Jordane confitentes peccata sua*, & in Actibus Apostolorum multitudo credentium veniebat ad Paulum, *Confitentes & annunciantes actus suos.* De levibus autem, & quotidianis peccatis dicit Jacobus, *Confitemini alterutrum peccata vestra*; Majora enim sacerdotibus debemus confiteri qui habent potestatem à Domino ligandi atque solvendi. Petro enim, & vicariis ejus dictum est, *quodcumque ligaveris super terram, &c.* Licet autem abjecta turba suscitasset puellam in conclavi præsentibus tamen patre & matre, Petro quoque Jacobo & Joanne vitæ reddita est. Peccatum enim quodvis occultum sit ministerio sacerdotum dimittitur, & per supplicationem; propter quod vocati sunt pater & mater puellæ, unde beatus Augustin. *Taciturnitas peccati ex superbia nascitur cordis eo quod non vult talem se apparere in conspectu hominis qualem se exhibuit ante conspectum Dei.* Idem, *sine humilitate nemo potest reconciliari Deo* Unde beatus August. super hunc locum, *Non me demergat tempestas aquæ, &c. Non imponet super te putens os suū, nisi tu prius clauseris os tuum.* Et iterum, *dum veritas confessionis oritur de terra cordis, justitia de cælo prospicit dicens, parcamus huic, quia non sibi parcit, illi ignoscamus, quia agnoscit peccatum. Si enim homo detegit Deus tegit, si accusat Deus excusat.* Unde Dominus cum invitaret Adam ad confessionem post peccatum dixit ei, *Adam ubi es?* ipse autem peccatum non negavit, sed non fuit humilis confessio ideo quod per mulierem voluit se excusare. Caïn similiter invitans ad confessionem ait, ubi est Abel frater tuus? ipse vero occultavit peccatum suum dicens, *nescio Domine*, & idcirco veniam non meruit: juxta illud Isaïæ. Ut quid profundi estis corde ut à Domino abscondatis consilium, quorum sunt in tenebris opera? & dicunt, *quis videt?* & Amos, *si abscondunt se in medio mari, ibi mandabo serpenti, & vorabit eos.*

Multas causas narrat propter quas necessaria sit confessio.

Debet igitur pœnitens vulnera sua detegere medico spirituali cujus est discernere inter lepram, & lepram: ad pondus enim sanctuarij ponderanda sunt omnia, unde nec proprio arbitrio, sed sicut determinatur ab Ecclesia pœniteat. Unde in Levitico sacerdos numerum annorum usque ad jubilæum supputabit; ejus enim arbitrio pœnitentiæ tempora definiuntur; mali enim peccata sua vel ignorant, vel minora quam sint æstimant: unde necesse est ut à sacerdotibus instruantur. Non solum autem propter peccati cognitionem judicata est confessio, sed ut superbo humilitas incutiatur, dum ad pedes sui confessoris prostratus eidem suas turpitudines aperit, & ejus increpationes, & correptiones sustinet. 3. Causa est propter verecundiam quæ magna pars est pœnitentiæ. Unde August. *Quanto pluribus confitetur cum spe veniæ turpitudinem criminis, tanto facilius consequetur gratiam remissionis.* Quod fit propter confusionem erubescentiæ & pudoris. De his qui de peccatis non erubescunt ait Propheta. *Frons meretricis facta est tibi, noluistis erubescere*, & in Ecclesiastico dicitur, *est confusio adducens peccatum.* 4. Causa propter cautelam ut ei timor incutiatur; multi enim peccare nolunt eo quod peccata sua revelare oportet, & manifestare graviter sumitur edulium quod necesse sequi habet antidotum confessionis & satisfactionis. 5. Causa est ut suffragia consequatur confessoris cujus efficitur filius spiritualis, sacerdos videns jumentum fratris sui in foveam cecidisse secundum legis mandatum tenetur ipsum sublevare. 6. Causa est propter devotionem, & peccatorum recordationem; multi enim accedunt qui cum lachrymis, & devotione recedunt, & dum peccata sua confitentur quandoque redeunt ad memoriam multa quæ oblivioni tradiderant. Propter hanc confessionis virtutem ait David, *Confitebor Domino nimis in ore meo.* Unde legitur quod quidam dum esset in periculo maris coram omnibus quoddam peccatum abominabile confessus est: cessante autem tempestate nullum peccatum ejus ad memoriam potuit reducere De alio legimus quod cum quidam dæmoniacus peccata sua exprobraret, ipse verecundia ductus confessus est sacerdoti peccata, cumque ad dæmoniacum rediret nihil ei potuit sicut prius exprobrare.

CAPUT XXIII.

Conditiones ad bonam confessionem necessariæ.

AD hoc autem ut fructuosa sit, & Deo placens, oportet quod quatuor conditiones habeat, quod sit pura, integra, frequens, festinata. Pura ex corde puro & contrito; nisi enim præcedat contritio non prodest sequens confessio, *in inferno autem quis confitebitur?* id est in peccato mortali, dicit Propheta, *Vivens, vivens, ipse confitebitur*, vivens non solum vita naturæ, sed vita gratiæ, teste beato Augustino; nisi enim veteris vitæ pœniteat, novam inchoare non potest; multi enim sine contritione & dolore peccata confitentur per jactantiam, qui lætantur cum mala fecerint, unde Propheta *peccatum suum quasi Sodoma prædicaverunt*; talis confessio non solum veniam non meretur, sed provocat iram. Sit & præterea pura, & sine simulatione vel falsitatis immixtione, sicut quibusdam qui causa fictæ humilitatis sive superstitionis confitentur peccata quæ non commiserunt, teste enim beato Augustino, quando quis causa humilitatis mentitur in confessione, quod vitabat efficitur, scilicet superbus: talis enim hypocrisis species est superbiæ. Quando vero de aliquo dubitatur, utrum sit peccatum, vel aliquis credit esse peccatum id quod peccatum non est; vel veniale credit esse

1. De triplici puritate.

mortale, tunc debet ipsum confiteri, & conscientiam suam liberare; bonarum enim mentium est ibi culpam agnoscere vel timere ubi culpa non est. Item sit pura sine duplicitate vel tergiversatione sine fermento vel excusationis, vel malitiæ, non faciat ibi perizomata cum primis parentibus. Plane & nude confiteatur, sic se accusans, ut Deus excuset, sicut scriptum est, *dimittam adversum me eloquium meum*. Item, *Dixi confitebor*, &c. Nullum præter se accuset, neminem nominet, aliena peccata non confiteatur, non excuset se per ætatem, vel per infirmitatem, vel per generis nobilitatem, neque per malorum societatem, neque per naturam vel consuetudinem, *Non declinet cor suum in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis*. Nemo enim compelli potest ad peccandum, voluntas cogi non potest, nec esset peccatum nisi esset voluntarium. Non igitur se excuset, non se deffendat, non attenuet sua peccata.

De integritate confessionis.

Sit integra confessio ut omnia quæ recolit cum omnibus, circumstantiis aggravantibus peccatum uni soli sigillatim, & diligenter cum omni cautela & humilitate confiteatur? Non enim unum peccatum sine alio dimittitur, *Non est conventio Christi ad Belial*, non recedit avis infernalis ab anima quamdiu nidum suum reperit in ea, teste beato Augustino. Quædam impietas infidelitatis est ab eo qui justus est in justitia dimidiam sperare veniam; totum enim hominem sanavit in sabbatho. Unum autem vulnus sufficit ad mortem: unde Beda, quid prodest si tota civitas custodiatur, & unum foramen per quod hostes intrent relinquat. Unde David, *effundite coram ipso corda vestra*. Et iterum, confitebor tibi in toto corde meo, non divido sicut nuntij David quibus Amon rex Ammonitarum rasit dimidias barbas & medias vestes proscidit usque ad nates. Male quidam pecus excoriat qui totam carnem à pelle non expellit, vel seperat. Confiteatur præterea omnia peccata sua quæ reducere potest ad memoriam uni Sacerdoti, unde beatus Augustinus: caveat pœnitens ne verecundia ductus dividat apud se confessione ut diversa diversis velit sacerdotibus manifestare, quædam uni celant quæ alij manifestanda servant, & se laudare est ad hypocrisim tendere, & venia carere, hoc est enim scindere vestimenta confessionis quibus vestita est anima peccatoris. Si autem pœnitens postquam confessus fuerit aliquod peccatum recolit, quod prius tradiderat oblivioni illud potest alij dicere sacerdoti, tutius tamen est quod dicat priori si ejus copiam habere potest. Sit præterea integra confessio ut omnia peccata non solum specialiter, sed etiam individualiter in quantum potest sub certo numero actionum, & personarum manifestet, juxta illud, *Lavabo per singulas noctes lectum meum*, scilicet conscientiæ meæ. Singulas noctes peccatorum ut omnis sanies testa radatur, & ita colligationes impietatis dissolvantur. Unde Isai. *In die illa radet Dominus in novacula acuta in rege Assyriorum, & in his qui trans flumen sunt caput, & pilos pedum, & barbam universam*. Advepiente enim Christo gentes qui Deum ignorabant novacula confessionis renovari sunt deponentes veterem pellem, exuentes veterem hominem cum actibus suis. Et quoniam peccata multa traduntur oblivioni quæ in generali contritione dimittuntur, utile est semper in fine confessionis generalier confiteri quæ tradita sunt oblivioni.

Quod ad integritatē cōfessionis necessariū sit declarare circumstantias peccatorum.

Sit confessio integra ut confiteatur pœnitens non solum peccata, sed circumstantias peccatorum; multi enim confitentur peccatum, sed supprimunt modum: abscondunt enim sibi sub Rachele idola Laban sub fimo id est peccata sub stercoribus pœnitentiæ, & non solum idola, sed cum Jacob omnia phylateria idolorum, sub terebinto confodiunt, id est omnem circumstantiam per memoriam crucis seipsum mactando sepeliat, nihil retineat de anathemate Jericho, sed cum Moïse Ægyptium sub sabulâ sepeliens vitulum conflantem in pulverem minutissimum redigat; detracta enim pelle hostiæ per peccati nudationem artus in frusta concidantur, ut omnes circumstantiæ aperiantur, & panis sartaginis minutatim dividatur, ut præcipitur in Levitico, & in eodem dicitur qui præfert hostiam pacificam, offerat simul libamenta id est peccatorum circumstantiæ prorumpant, ne forte tradatur tortoribus, nisi restituat usque ad ultimum quadrantem. Circumstantiæ vero attenduntur in loco, tempore, numero, & persona, secundum ætatem, scientiā, gradum, & sexum, ordinem, ingratitudinem, si facile, vel libenter, præveniens appetitum, si frequenter, si apertè cum scandalo vel malo exemplo, si perseveranter vel inordinate, quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, &c. Unde Isaias, ad animam peccatricem ait, *Sume cytharam, circui civitatem, bene canta, frequenta canticum*.

Ysaias peccatorum.

Quod non sit differenda cōfessio.

Sumenda est sponte non coacte cythara confessionis quæ dulciter sonat in auribus Domini, circuire debet civitatem animæ suæ, & quemlibet angulum conscientiæ suæ, ut nulla circumstantia peccatorum in anima remaneat: unde cavere debet ut sit confessio pura & aperta, debet frequentare canticum, ut cito, & sæpe confiteatur: festinata debet esse confessio, quia peccatum quod statim per confessionem non deletur suo pondere ad aliud trahit: sanguis enim sanguinem tangit, nescitur enim quid pariat crastina dies, morte quidem nil certius, hora mortis nihil incertius, non ergo sibi thesaurizet iram in die iræ, Dominus enim Adam post peccatū statim ejecit de Paradiso, ut confestim ageret pœnitentiam: unde Augustinus: si vis agere pœnitentiam quando jam peccare non potes peccata te dimiserunt, nō tu peccata. Numquid qui cadit in foveam vel in lutum non adjiciet statim ut resurgat. Non dicamus cum reprobis Judæis, *nondum venit tempus reædificandæ domus Domini*, sed sit castigatio nostra in matutinis, *Surge*, inquit sponsus, *propera amica mea*. Et in Exod. dicitur, *& comedetis festinanter*, & in Evangelio dicitur quod cæcus exiliens venit ad Jesum. Unde Jeremias, *Egredimini de Babylone, fugite à Caldæis*. Filij Israël exierunt ita festinanter ex Ægypto quod non occurrit eis quidquam parare, & discipuli ita in mente Christum sequebantur quod non poterat quisquam ad manducandum parare, sed spicas vellebant, & grana cruda comedebant. Ita pœnitentes festinare debent juxta consilium Salomonis dicentis, *Fili ne tardes converti ad Dominum*. Et iterum, *Ne dicas amico tuo vade, & revertere, & cras tibi dabo, cum statim possis dare*. Fatuus enim est qui fasciculos deprimentes projicere à se non festinat. Unde in numer. dicitur si mortuus fuerit homo coram Nazareo radet illico eodem die caput, idest mentem novacula compunctionis: *Abyssus enim abyssum invocat*, & aliud peccatum aliud attrahit.

De periculo differendi cōfessionē ad mortem usque.

Quanto autem quis citius talentum à diabolo fœneratore mutuatum persolvit, tanto minus obligatur usuræ. Econtra de peccatore reprobo dicit Psalm. *Mutuabitur peccator, & non solvet, servetur fœnerator omnem substantiam ejus*. Justus enim si præoccupatus fuerit aliquo criminali peccato, in æterno supplicio erit: *quia mors peccatorum pessima*: Peccatoris autem consuetudo non facile potest avelli, unde versus, *quo semel est imbuta recens servabit*

ſervabit odorem teſtadin. Facile eſt ad cõſueta reverti, ſed difficile eſt inde avelli, unde Baſilius, *Sicut homo non poteſt dediſcere maternam linguam, ita vix poteſt dimittere longam conſuetudinem.* Fit enim via ejus tenebræ, & lubricum, & facile corruit in ea, & idcirco contra eminentia pericula, & maximè contra mortem ſubitaneam oportet feſtinare eum; neſcit enim qua hora fur venturus eſt, uſque ad mortem differt converti, abſorptus ab infirmitate vix poteſt intendere confeſſioni, illuc enim tota intentione mentis fertur ubi eſt vis doloris, unde magis gaudet de præſentia medici corporalis quam de adventu confeſſoris. Homine enim exiſtente ſano tanta difficultas eſt pœnitendi, quod ſicut ait beatus Ambroſius, *Facilius inveni qui rectè ſervaverit innocentiam, quam qui congrue egerit penitentiam.* Facilius eſt ſanitatem cõſervare quam amiſſam recuperare: qui enim lapide conſuetudinis premitur vinctus in mendicitate, & ferro quaſi Lazarus quadriduanus fœtens, non niſi cum lachrymis, & magna difficultate poteſt ſanari. Vix enim Æthiops poteſt mutare pellem ſuam, & Pardus varietates ſuas. Cum autem totam vitam noſtram Domino debeamus, quomodo una hora modica ſatisfacere poterimus? præſertim cum amor uxoris, & filiorum, & divitiarum, & vis morbi totam occupet hominis intentionem. Non igitur debemus, differre confiteri ne fortè inveniamur imparati. Si enim peccator confiteatur ut pœnam gehennalem evadat, timere tamen debet purgatorij pœnam quæ major eſt omnibus tormentis quæ in hac vita poſſunt cogitari.

Quarta cõditio quod confeſſio ſit frequens.

Quartum eſt quod in vera confeſſione oportet eſſe, ſcilicet ut frequenter fiat, & pluribus ſacerdotibus, ut plures habeat conſiliarios, & apud Deum interceſſores, & ſi fortè non poteſt erubeſcere coram uno, erubeſcit coram alio; ſicut enim pluries peccavit, ita pluries confitendo ſatisfaciat; frequenter enim homo labitur in peccatum, unde oportet quod frequenter currat ad confeſſionis remedium. Quoties enim peccata iteramus toties confeſſionem iterare debemus; & ſi bonum conſilium requirimus, conveniens eſt etiam omnia peccata noſtra in confeſſione iterare, eo quod peccata redeunt, & quia cognitis antiquis vulneribus nobis poterit conſulere melius. Qui autem ſemel in anno ſcilicet in quadrageſima peccata confitentur quidquid boni faciunt ante confeſſionem amittunt ſi in peccato mortali ſint, ſicut qui congregat mercedes miſit eas in ſaccum pertuſum; iteranda eſt pœnitentia quæ fit in peccato mortali; quæ autem in charitate fit, & ſi labatur poſtea non eſt iteranda; omnia enim bona redeunt: unde Ezechiel. *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis quæ operatus eſt, & cuſtodierit præcepta mea, & fecerit judicium, & juſtitiam, vita vivet, & non morietur, omnium iniquitatum ejus quas operatus eſt non recordabitur, in juſtitia ſua quam operatus eſt vivet.* Et Joël, *reddam vobis annos quos comedit locuſta, brucus, rubigo, eruca.* Frequenter igitur, & ſollicitè confiteamur, ut impleatur in nobis quod ſcriptum eſt, *Anticipaverunt vigilias oculi mei, exercitabar, & ſcopebam ſpiritum meum,* ſcopis ſcilicet confeſſionis; in hoc enim judicio confeſſio condemnat, in judicio vero divino abſolvit reum & juſtificat. In primo à judice convincitur, in ſecundo vincit diabolum, & apud ſummum judicem abſolvitur.

Contra eos qui multis de cauſſis timent peccata confiteri.

Multi autem impediuntur timore ſatisfactionis, vel pœnæ temporalis peccata ſua confiteri, vel quia à prælatis diliguntur, & honorantur, & timent ne vilipendantur, vel aliquod detrimentum temporale incurrant ſi prælatis ſuis peccata manifeſtarent. Hinc autem admonendi ſunt quantum pœnam æternam magis timeant quam temporalem, & opprobrium ſempiternum quam tranſitorium, patienter enim ſuſtineant temporalem pœnam ut poſſint evadere æternam; qui enim pruinam timet irruet ſuper eum nix. Alij pudore ſubticent, & confiteri non audent, quibus dicendum eſt, ut non erubeſcant dicere ea quæ non erubuerunt facere; iſtud enim bonum eſt, illud autem malum; iſtud medicina, illud culpa. Sed ſi hæc non deteguntur, nihil abſconditum quod non reveletur: & quia ſine confeſſione non dimittuntur peccata, neceſſe eſt manifeſtentur, maximè quia non dicuntur ſacerdoti tanquam homini, ſed tanquam Deo, quæ ſi modo aliquis revelaverit, deponatur; gravius enim peccat ſacerdos qui revelat confeſſionem, quam ille qui peccatum commiſit, magis autem debuit peccator erubeſcere coram Deo, & Angelis quam coram ſacerdote uno. Debet igitur detegere peccatum, ut à Deo tegatur. *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, &c. quorum tecta ſunt peccata.* Unde Apocalyp. *veſtimentis albis induaris, ut non appareat confuſio nuditatis tuæ.* Melius enim eſt erubeſcere coram paucis, quam in futuro coram pluribus.

Cõtra præſumptionẽ divinæ miſericordiæ, & contra deſperationem.

Alij ſpe diu vivendi vel honorem acquirendi vel ut ſancti videantur peccata confiteri omittunt, vel præſumptione divinæ miſericordiæ. Hi autem admonendi ut reducant ad memoriam, quod dicitur in Evangelio, *Stulte ac nocte repetent animam tuam à te, ipſe autem,* neſcit neque diem, neque horam, Dominus menſurabiles poſuit dies ſuos, ipſe autem tanquam fœnum velociter areſcet, & quemadmodum olera herbarum cito decidet. Item dicitur quod gloria peccatorum ſtercus & vermis eſt, hodie extollitur, & cras non invenietur. Præſumptioni, divinæ ſeveritatis opponatur diſtrictio, cujus potentia invincibilis, cujus ſapientia ineffabilis, cujus juſtitia inflexibilis, qui Angelis non pepercit, qui primos parentes pro eſu cujuſdam pomi cum omni poſteritate exilio condemnavit. Alij deſperationis baratro abſorpti peccata ſua confiteri recuſant: ſicut ſcriptum eſt, peccator, *cum venerit in profundum vitiorum contemnet.* Quibus perſuadendum eſt, quod divina miſericordia major eſt omni peccato, quæ cum eſſemus ejus inimici reconciliavit nos ſibi in ſanguine filij ſui: nemo autem debet deſperando credere quod ſe à peccatis poſſit abſtinere; *Fidelis enim Deus qui non permittit hominem ſupra id quod poteſt tentari, ſed facit etiam cum tentatione proventum.* Præſertim quia ex confeſſionis virtute efficitur ſervus Dei qui prius erat ſervus peccati, & virtutem recuperat reſiſtendi, & univerſalis Eccleſia pro ipſo orat ex quo factus eſt membrum Chriſti, qui prius erat membrum diaboli. Guſtate igitur & videte quoniam ſuavis eſt Dominus, & quoniam beatus homo qui ſperat in eum.

Contra eos qui cõtemptu Presbyteri nolunt peccata ſua confiteri.

Quidam autem contemptu Presbyteri peccata ſua nolunt confiteri, quibus dicendum, ut non attendant presbyterum velut hominem, ſed tanquam illum qui loco Chriſti eſt, quem venerari, & diligere debent, ut vicarium, & miniſtrum Chriſti. Eligat autem pœnitens talem ſacerdotem qui ſciat diſcernere inter lepram & lepram, qui noverit velut peritus medicus variis infirmitatibus varias, & competentes adhibere medicinas: alioquin *ſi cæcus cæcum ducat ambo in foveam cadunt.* Si ſacerdos ejus idiota ſit eat ad ſuperiorem ſuum, vel ab ipſo ſacerdote petat licentiam ut poſſit confiteri ſapienti; aliud eſt enim favore vel odio proprium ſacerdotem contemnere, aliud cæcum vitare: ſi autem ſacerdos dare noluerit, confiteatur omnino, & ab-

solvetur, & tunc quemcumque alium voluerit consulere poterit. Unde Augustinus qui confitetur omnino confiteatur †. Judas enim pœnitens ivit ad Pharisæos relinquens Apostolos, nihil invenit auxilij nisi augmentum desperationis; dixerunt enim *quid ad nos? tu videris*. Quasi dicerent, quid nobis est misericordia? qui iret ad fratres qui oraverunt pro socru Petri, & pro Chananæa post Christum clamante.

† *f. Suppl. sacerdoti suo.*

Qualitates confessoris.

Tales deberent eligi Pontifices qui scirent compati infirmitatibus; sapientes enim medici oleum animarum habent, & vinum Samaritani, ubera matris in principio ut alliciant infirmos ne fortè nimis confundantur, in fine vero verbera patris habent aliquantulum increpando duros, & rebelles, & asperitatem pœnitentiæ tanquam vinum pungitivum vulneribus infundendo. In his autem de quibus dubitat sacerdos semper cum sapientibus consilium habeat, vel pœnitentem ad suum superiorem transmittat. Ipse autem confessor qui curam suscipit animarum mediocriter debet esse litteratus; alioquin non præsumat audire confessiones si sit idiota, & imperitus, qui non noverit separare pretiosum à vili, qui nescit inter sinistram, & dexteram: ars enim animarum salutis est ars artium. Oportet enim quòd sciat instruere pœnitentem, & inquirere de fide ejus, & moribus, & ideo de articulis fidei, de septem sacramentis, saltem mediocriter debet esse instructus, de operibus etiam misericordiæ, & de decem mandatis decalogi, de virtutibus & vitiis, & de septem criminalibus, & eorum contentis, de carnalibus & spiritualibus peccatis, de his præcipuè quæ per quinque sensus delinquendo committimus, ut sciat ignorantibus peccata detegere vel ea quæ oblivioni tradita sunt ad memoriam reducere, ut sciat fodere parietem ut videat abominationes majores; & ad instar venefici incantantis sapienter eliciat aspidem de caverna ut obstetricante manu sapientiæ educatur coluber tortuosus, ut videat mirabilia in profundo id est in abysso cordis peccatorum.

De quibus debeat cõfessor interrogare pœnitentem.

Caveat autem ne scrutinium suum incipiat donec peccator ex ore suo ea quæ noverit, confessus fuerit; melius est enim ut ore suo confessionem spontanea voluntate faciat, quam ex ore alieno. Unde dicitur, *cum petes à proximo rem aliquam quam debet tibi, non ingredieris domum ejus, ut pignus auferas, sed stabis foras, & ille tibi proferet quod habuerit*; Melius est enim peccatum dicere sponte quam per interrogationem extorquere. Postquam vero ex ore suo quæcunque noverit dixerit, tunc sacerdos considerans peccatum, & qualitatem pœnitentis aliqua poterit perscrutari peccata quibus hujusmodi personæ solent obligari, sicut in Ecclesiastico dicitur, *Cum viro irreligioso tracta de sanctitate, & cum injusto de justitia, & cum muliere de his quæ æmulatur, cum timido de bello, cum negotiatore de detractione, cum emptore de venditione, cum impio de pietate, cum inhoneſto de honestate, cum operario agrario de omni opere; cum operario annuali de consummatione anni, cum servo pigro de multa operatione*. Ut autem illi in certitudine omnia inquirendo reducantur, & in talibus confusio devitetur.

CAPUT XXIV.

Interrogationes confessoris continet.

Scrutatur confess. de peccatis superbiæ.

AD septem criminalia, & quinque sensus corporis, & trãsgressionẽ decalogi universa reducantur in hunc modũ. Frater si peccasti in superbia extollens te corde, ore, vel opere super alios propter divitias tuas, vel propter potentiã, vel pulchritudinem, vel genus, vel nobilitatẽ, vel scientiã, vel vestes, vel laudem popularem, vel quod gravius est propter malitiam gloriando in peccatis tuis, vel propter opera tua, vel appetens laudari, vel credens ea ex te habere, vel à Deo pro meritis tuis, vel plusquam alij, vel falso jactans te habere, vel etiam credens te habere bona quæ non habes. Et quoniam radix omnis peccati superbia est odibilis coram Deo, & hominibus, initium enim superbiæ est apostatare à Deo, ex ea procedant septem, primum est inanis gloria. Dic ergo fili: si peccasti in vana gloria, in jactantia, in hypocrisi, in arrogantia, in præsumptione, in singularitate, in novitatum inventione, in inobedientiâ, & si qua sunt similia.

2. De peccatis Invidiæ.

De secundo si peccasti in secundo criminali peccato quod dicitur invidia? si habuisti gaudium in adversitate, vel tristitiam in prosperitate proximi tui? si per invidiam detraxisti occulte proximo tuo, vel aliquam proditionem fecisti in occulto; undemalum ei accideret? si susurro fuisti, vel contra eum injustè murmurasti, vel rancorem in animo habuisti?

3. De Ira

Si peccasti in tertio criminali peccato quod dicitur ira scilicet in corde latens, in verba prorumpens, injurias ore exercens. Si habuisti iram inveteratam in cordo quæ dicitur in corde ödium, si indignationem, impatientiam, audaciam, temeritatem, rixas, contumelias, clamores, blasphemias, lites, homicidia, & similia per iram incurristi?

4. De Acedia.

Si in quarto criminali peccato quod dicitur acidia peccasti, si tædium boni cum mœrore, & tristitia inutili habuisti? si cordis obdurationem, si pigritiam, & somnolentiam? si indevotus, & tepidus in Dei servitio? si suspicioſus, & malitioſus fuisti? si verbum Dei, & increpationes contempsisti?

5. De Avaritia.

Si peccasti in quinto criminali peccato quod dicitur avaritia? si Deum offendisti cum nimio ardore, & immoderato amore acquirendo temporalia, & retinendo per usuras ultra sortem aliud recipiendo, mutuando pecuniam, vel quamcumque aliam rem carius ad terminum propter expectationem vendendo? si bladum in terra, vel aliam rem pro modico pretio soluto emisti? si mutuum dedisti inde sperans recipere, aliàs non daturus? si furtum, si rapinam, si incendium, vel vastationem agrorum, vel vinearum fecisti? si alio aliquo modo proximo damnum intulisti? si decepisti aliquem, vel fraudem aliquomodo fecisti, vel proximum circumvenisti in aliqua negociatione in pondere, vel mensura, vel alio modo? si collectas, vel indebitas exactiones, si calumniam vel quamcumque aliam injuriam proximo fecisti? si debitum vel commissum, vel rem inventam non reddidisti?

6. De Gastrimargia.

Si peccasti sexto criminali peccato per gastrimargiam in cibo vel potu? vel ebrietatem, vel crapulam incurrendo sensus hebetationem, rationis perturbationem, immunditiam multiloquium scurrilitatem, ineptam lætitiam, & consimilia? si horam debitam prævenisti? si nimis frequenter, vel minus avide manducasti, vel bibisti? si nimis delicata, & sumptuosa cibaria comparasti, & præparari fecisti? si nimia quantitate sumens mensuram excessisti?

7. De Luxuria.

Si in septimo criminali peccato quod est luxuria Deum ad iracundiam provocasti per simplicem fornicationem solutus cum soluta, vel per adulterium cum conjugata, vel per incestum cum consanguinea, vel per stuprum cum virgine, contra naturam, vel in sexu consimili, extraordinario loco, vel molliciei carnis contactu in his peccatis, & quibusdam inusitatis,

inuſitatis, & incognitis caute oportet interrogare confeſſorem quaſi à remotis per inſinuationem, ut experti poſſint intelligere; inexperti vero novos peccandi modos non poſſint addiſcere. Verbi gratia, interrogemus ſi peccaverit in ſomnis per fragilitatem, & poſtea ſi pollutus fuerit vigilando aliquotiens vel aliquo alio modo inquiratur. Præterea ſi aliorum luxuriam procuravit vel ſi indebito modo propriam uxorem cognoverit, ſi quis cum ſanctimoniali pollutus vel coinquinatus ſacrilegium cum luxuria commiſit. Eodem modo cum mulieribus fiat inquiſitio, & maximè de ſuperfluitate veſtium, & choreis, & ſpectaculis, de ornatu proprij corporis, de ſortilegiis quæ propter luxuriam fiunt.

Inquiſitio circa quinque ſenſus.

Poſtea inquiratur circa quinque ſenſus corporis ſi in viſu peccavit intuendo quod non oportuit? ſi in auditu verba inutilia, vana, laſciva, detractoria, adulatoria, falſa, & conſimilia libenter audiendo? ſi guſtu ſalſamentis, & ſaporibus cum nimia delectatione palatum incitando? ſi olfactu ſpeciebus aromaticis, & unguentis immoderate, & ſumptuoſe utendo? ſi tactu impudice tangendo quod non oportuit, mollibus veſtiendo in mollitie etiam veſtis, & lecti, & in balneis, & conſimilibus peccant homines delicati & effeminati, ſimiliter mulieres.

Inquiſitio circa decem præcepta decalogi.

Fiat præterea diligens inquiſitio circa tranſgreſſionem ſeptem præceptorum decalogi, de quorum tranſgreſſione nemo excuſatur; omnes enim ea tenentur implere.

Circa primum.

De primo. Si peccaſti contra mandata decalogi, quorum primum eſt de cultu Dei, ut homo non adoret Deos alienos. Si credas unum Deum in Trinitate, & alios fidei articulos, ſicut tenet ſancta Eccleſia? ſi dubitaſti de fide, vel in aliquo quod ad fidem pertineat dubitaſti? ſi credidiſti maleficis, & ſortilegis, & incantationibus, & auguriis, & illuſionibus dæmonum, & hujuſmodi?

De ſecundo. Si peccaſti contra ſecundum mandatum quod eſt non accipies nomen Dei tui in vanum? ſi mendaciter, ſubdole, & inutiliter pro nihilo juraſti? ſi Deum falſo invocaſti, & nomen ejus in vanum aſſumpſiſti vel in opprobrium? ſi per corpus vel pedes, vel alia juramenta feciſti? an fidem datam non obſervaſti, vel votum non adimpleviſti, ſaltem in voto baptiſmi peccaſti, Deo promittens quod non reddidiſti?

3. De obſervatione feſtorum.

Si peccaſti contra tertium mandatum quod eſt memento ut diem ſabbathi ſanctifices? ſi dies dominicos, & alios dies ſolemnes, ſicut in Eccleſia præcipitur, obſervaſti, vacãdo divinis, & abſtinendo non ſolum ab operibus mechanicis, ſed ab omni opere ſervili, & ab omni peccato? ſi in diebus dominicis, & feſtivis tabernas & choreas frequentaſti; minus enim eſſet malum tibi terram arare quam choreas ducere, & tabernas frequentare immoderate bibendo? ſi in vigiliis & jejuniis, & magnis feſtivitatibus ab uxore tua, vel à quacumque alia muliere abſtinere noluiſti? ſi ſabbathum cordis vel corporis ſpiritualiter obſervaſti? ſi diſtractus per varias, & inutiles occupationes, & ſollicitudines pacem corporis, & quietem mentis non obſervaſti?

4. De honorandis parentibus.

Si quartum mandatum tranſgreſſus es quod eſt honora patrem & matrem tuam ut ſis longævus ſuper terram? ſi parentibus indigentibus neceſſaria non miniſtraſti? ſi eis reverentiam non exhibuiſti? ſi dure & contumaciter contra eos locutus es? vel ſi manus in eos injeciſti? ſi parentes ſpirituales ſcilicet ſacerdotes, & alios Eccleſiaſticos miniſtros inhonoraſti, non obediendo prælatis tuis, male contra eos loquendo, vel in eos ſeu quoſcumque clericos, vel in perſonas regulares manus violentas injeciſti? ſi matrem tuam ſpiritualem ſcilicet ſanctam Eccleſiam, ſi in ea ſacrilegium furando vel luxuriando feciſti? ſi verba otioſa vel inutilia in ea locutus es, quæ eſt domus orationis non vanitatis, ſi clamando, litigando vel quocumque alio modo divinum officium perturbaſti? ſi decimas & debitas oblationes Deo non reddidiſti? & diebus ſaltem ſolemnibus ad parochialem Eccleſiam non iviſti? ſi aliquos ordines indebite ſuſcepiſti, ſi aliquam incurriſti irregularitatem? ſi es de legitimo matrimonio an non? ſi liberæ vel ſervilis conditionis? ſi legitimis temporibus, & de licentia Epiſcopi tui, vel ætate legitima ordines ſuſcepiſti? ſi ſaltum feciſti in ordinibus? ſi bigamus vel homicida, vel ſimoniacus, vel excommunicatus ordines ſuſcepiſti, vel in ſuſceptis ordinibus miniſtraſti, & ita irregulariter? ſi animas tibi commiſſas cum diligentia tota curaſti? ſi confeſſiones aliquomodo revelaſti, & cætera hujuſmodi quæ contra honorem matris Eccleſiæ fuerint?

De 5. præcepto, non occides.

Si peccaſti contra mandatum quintum quo præcipitur non occides? ſi manu, vel mandato, vel auxilio, vel conſilio homicidium commiſiſti? vel ſi aliquem vulneraſti? vel homicida ſis mortem alterius deſiderando, vel in corde tuo odium retinendo; *qui enim odit fratrem ſuum homicida eſt*? Si urgente neceſſitate potuiſti ſubvenire, & non ſubveniſti? ſicut ſcriptum eſt, *paſce fame morientem ſi non paveris occidiſti*. Si fuiſti homicida animarum, inducendo ad peccatum, vel peccatis aliorum conſentiendo, quod eſt gravius homicidio corporis?

De 6. mandato, non mœchaberis.

Si tranſgreſſus es ſextum mandatum quod eſt non mœchaberis id eſt non cuilibet miſcearis excepto fœdere matrimonij? ſi aliquomodo cum delectatione ſemen ex te emiſiſti, niſi fortè dormiendo, vel cum propria uxore ſpe prolis, vel cauſa vitandi fornicationem, vel ut redderes debitum?

De 7. non furaberis.

Si ſeptimum mandatum non obſervaſti quod eſt non furtum facias? ſi rem alterius uſurpaſti? vel vi contractaſti invito Domino? vel ſi ſcienter rem furtivam emiſti, vel in cuſtodia recepiſti?

8. De falſo teſtimonio.

Si octavum tranſgreſſus es quod non loquaris contra proximum tuum falſum teſtimonium? hic prohiberi intelligimus omne genus mortalis mendacij: ſi falſus teſtis contra aliquem gratia vel amore, vel odio, vel pretio fuiſti, ſi in cauſa aliquem injuſtè, & calumnioſe tractaſti, ſi falſus advocatus vel judex iniquus fuiſti, ſi perſonarum acceptionem habuiſti, ſi aliqua falſitate aliquem læſiſti, vel falſum crimen ei imponendo vel alio modo, ſi aliquid promiſiſti, & ſolvere noluiſti, ſi mercedem mercenarij defraudaſti & retinuiſti.

9. De non concupiſcenda uxore proximi.

Si nonum mandatum non obſervaſti quod eſt non concupiſces uxorem proximi tui, ſi voluntatem habuiſti in corde peccandi aliquo genere luxuriæ, ſi moroſam delectationem vel conſenſum abſque opere habuiſti; hæc enim mortalia reputantur.

10. De non concupiſcenda re qualibet aliena.

Si decimum mandatum obſervaſti quod eſt non concupiſces domum proximi tui, non agrum, non vineam, non ſervum, non ancillam, non bovem, non aſinum, & univerſa quæ illius ſunt. Ubi generaliter intelligimus cupiditatem divitiarum, & ambitionem honorum. Vide igitur ſi cujuſlibet rei alienæ concupiſcentiam habuiſti in corde; multi enim furarentur, vel raperent niſi pœnam temporalem timerent.

De omiſſione bonorum operũ.

Non ſolum de commiſſis, ſed etiam de omiſſis interrogandus eſt pœnitens. Dic frater ſi omiſiſti facere proximis quod tibi merito facere voluiſſes, ſi per negligentiam vel pigritiam bona quæ debuiſti vel potuiſti facere non feciſti; ſed talentum Dei

multiplicare contempsisti, si opera misericordiæ, vel orationes, vel vigilias, si jejunia vel alia opera misericordiæ pœnitentiâ tibi injuncta non feciſti, si tempus à Deo tibi concessum in vanitate, & otio consumpsisti, ludendo cum deciis, cum aleis, & cartis ut tempus tædiosum hujusmodi vanitatibus redimeres. Si de beneficiis susceptis Deo, & hominibus ingratus extitisti. Si charitatem, humilitatem, patientiam, discretionem, & alias virtutes quas habere debuisti non observasti, & bona quæ feciſti minus purè feciſti, vel cum murmuratione, vel cum scandalo proximorum, vel finem debitum omittendo, vel mala intentione ea feciſti, si per crassam, & vincibilem ignorantiam, vel per oblivionem aliqua omisisti quæ facere tenebaris. Hæc & hujusmodi similia prudens & diligens confessor cum omni cautela debet inquirere, nõ omnia ab omnibus, sed à diversis diversa provt viderit expedire; in fine autem generaliter subjungat multa tradidisti oblivioni in quibus Deum offendisti, de quibus generaliter debes confiteri cum proposito confitendi si ea ad memoriam reduxeris: peccasti enim corde per malam cogitationem, & malam voluntatem ore peccasti mentiendo, detrahendo, otiosa dicendo, proximos deridendo, secreta aliorum revelando, quibusdam adulando, alios nimis corripiendo in contentione, in turpiloquio, in scurrilitate, in contumelia, in blasphemiis, & aliis hujusmodi. Opere peccasti faciendo aliud quod tibi non velles fieri, mandata Dei transgrediendo, mala exempla aliis dando, &c.

CAPUT XXV.

De satisfactione.

De injunctione pœnitentiæ.

POstea cautus sit in pœnitentiis injungendis, considerando statum personæ, & qualitatem criminum quantum poterit fieri ut semper pœna respondeat culpæ per contrarium: ut superbis principaliter injungat quæ pertineant ad humilitatem; invidis ea quæ pertinent ad benignitatem & charitatem; iracundis ea quæ pertinent ad mansuetudinem & patientiam; avaris ea quæ pertinent ad liberalitatem & largitatem; gulosis & luxuriosis ea quæ pertinent ad carnis afflictionem, & sic de aliis, ita quod pœna respondeat culpæ. Si peccavit in multiloquio & garrulitate, satisfaciat per silentium; si in vestium superfluitate, satisfaciat in nuditate; si malum exemplum dando, de cætero det omnibus bonum exemplum; si publice peccavit, publicè satisfaciat; si alios ad peccata induxit, laboret pro posse suo ut animas quas Deo abstulit illi restituat. Diligenter autem observet inter cætera quatenus satisfactionem in quatuor partes dividat. Quia enim peccator Deum offendit, injungat ei orationes; quia proximum offendit, injungat ei eleëmosynas, & alia opera misericordiæ; quia in proprium corpus peccavit per illicitam delectationem, injungat ei jejunia, & alia quæ ad corporis afflictionem pertinent; si ab alio injustè habuerit vel aliquem damnificavit, injungat ei restitutionem pro posse suo; semper enim in fine admoneat pœnitentem ut vitet fœtidum; scriptum enim est, *Vade & noli amplius peccare ne forte aliquid deterius tibi contingat*; *vulnus enim iteratum*, ut ait beatus Augustinus, *tardius sanatur, frequenter peccans, & lugens vix veniam meretur*. Unde Isaias, *lavamini mundi estote*, lavatur & mundus est qui peccata præterita plangit, & plangenda non committit; *qui autem baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid ei prodest lavatio.* Propter quod præceptum est Loth non solum ut exiret de Sodomis, sed de omni regione, ut secundum legem in eodem loco castrorum perfectè sanetur; maledictus enim qui reædificavit Jerico. Admoneat præterea ut vitet omnes peccandi occasiones, scilicet choreas, & spectacula, & malum consortium, & consimilia, admoneat insuper ut si (quod Deus avertat) in peccatum reciderit, non differat confiteri; qui enim in sordibus est sordescit adhuc. quod præscribit transgressio deleat cõfessio.

Satisfactionem non perfunctorie obeundã esse.

Tandem autem admoneat eum ut negligentiam satisfaciendi non habeat, sed semper in pœnitentia, & bonis operibus permaneat: frustra autem velociter currit qui prius quam ad metum deveniat deficit; pœnitere enim est pœnitentiam tenere ut semper puniat peccator in se ulciscendo quod commisit peccando. Unde beatus Augustinus, *tamdiu gaudeat, & speret de gratia, quamdiu sustentatur à pœnitentia.* Abstineat autem à multis licitis, quia multa commisit illicita, & præcipuè à negociatione quæ vix sine peccato potest exerceri, unde Leo Papa, *pœnitenti melius est dispendia pati quam periculis negociationis astringi*, quia difficile est inter vendentis, & ementis commercium non intervenire peccatum. Ergo sicut in Exodo legitur primogenita asini mutentur ove, id est primordia vitæ præcedentis innocentia sequentis. Hi enim sunt hædi quibus libenter vescitur Isaac, id est opera misericordiæ. Unde Joël, *Infirmus dicat quod fortis sum*. Quanto autem austerior est cura vulnerum, tanto salubrior est medicina peccatorum; unde beatus Ambrosius, *qui culpam exaggeravit exaggeret pœnitentiam*; majora enim crimina majoribus abluuntur fletibus. Vix tamen invenitur aliquis qui tantum laborare velit satisfaciendo quantũ laborant homines in arando & seminando. Noë centum annis laboravit arcam fabricando ut mortem evaderet temporalem; quanto magis laborare debet pœnitens ut mortem evadat æternam? Sit ergo victus pœnitentium tenuis, lectus difficilis, somnus brevis, habitus vilis, oratio jugis, sermo gravis, incessus humilis, tollat crucem suam, abneget semetipsum, mundana relinquendo, seipsum contemnendo, proximorum negotia procurando ut violentiam violentiâ, & dolorem dolore præveniat, quia non coronabitur nisi qui legitime certaverit.

Arma pœnitentium.

Arma verè pœnitentium sunt cinis, cilicium. Ut autem in bello non deficiant diligenter ad memoriam reducant cilicium, & locustas Joannis Baptistæ, nuditatem, & radices; peccatricis Ægyptiacæ labores, Pauli vigilias, Bartholomæi saccum, & panem cibarium Hieronymi, sudarium & lachrymas Arsenij, calumniam & vermes Simeonis. Unde versus, sit tibi potus aquæ, cibus aridus, aspera vestis dorso. Virga, brevis somnus, durumque cubile flecte genu, tunde & pectus, nuda caput orans; hæreat os terræ, mens cœlo, lingua loquatur, cor dictet; sit larga manus, jejunia crebra mens humilis, simplex oculus, caro munda, pium cor, recta fides, spes firma, duplex dilectio semper ferveat, assiduis precibus justis tamen ora.

De triplici satisfactione.

Qui igitur trinum Deum offendit, qui triplicem legem naturæ, scripturæ, & gratiæ prævaricatus est, tripliciter sicut prædictum est satisfaciat in contritione, confessione, opere: & velut his tribus lapidibus, Goliath perimatur, & his quasi tribus panibus quos postulat amicus nocte ab amico reficiatur anima pœnitentis. Convertimini igitur fratres ad Dominum in toto corde vestro qui per peccata vestra alieni estis ab eo in jejunio ut in futuro satiemini, in fletu ut rideatis, in planctu ut consolemini.

Crimina

Crimina præterita deſle fugiaſque futura
Index flectetur, iram deponet, & ipſi
Obtenta venia ſancto jungeris amore
Scindite corda veſtra ſcalpello.

Cujus manubrium lignum crucis, ferrum ejus clavi, calibs lancea qua perforatum eſt latus ejus. Scindite corda veſtra per contritionem, ut ſanies peccatorum eliciatur; per confeſſionem, ſacerdoti ut aperiantur; per proximorum compaſſionem, ut operibus miſericordiæ affluatis. Veſtimenta autem veſtra non ſcindantur, nam & unica Chriſti inconſutilis inciſa non fuit, veſtes animę veſtræ virtutes ſunt quæ ſcindi non poſſunt, vel à ſe invicem ſeparari; qui enim unam virtutem habet, omnes habet; qui una caret omnibus caret, & beatus qui cuſtodit veſtimenta ſua ne nudus appareat.

CAPUT XXVI.

Quomodo ſe gerere debeat confeſſor audita confeſſione.

Monita pœnitenti poſt confeſſionē danda.

DEbet humiliter & devote audire totum, non inſpicere vultum confitentis, maximè mulieris, ne confundatur maximè mulier confitens; & ne capiatur confeſſor laqueo oculorum non debet abhorrere quantumcumque magna peccata, non debet de peccatis inconſultis expreſſe interrogare, ſed ſapienter & à longe, ita ut ſi illud ſentitur, vel fecerit confitens ſtatim interrogat, ſi non fecerit vel non audierit neſciat quid dicatur, debet pœnitenti promittere veniam ſi ceſſet à peccato, debet docere modum confitendi; & ſi peccator neſciat confiteri debet juvare, ad hoc modis omnibus tendens, ut peccator abrenunciet peccato, non dico juramento, ſed firmo propoſito, & ut pœnitens nullum peccatum præ rubore occulter debet ei oſtendere genera peccatorum: 1. per 7. capitalia 2. per quinque ſenſus corporis, 3. per decem præcepta, inde per cogitationes, & concupiſcentias cordis, per loca, per tempora.

Perquiſitiones per ſeptem peccata capitalia.

Debet quærere ſi ceciderit per aliquam ſpeciem ſuperbiæ quæ ſignatur hoc verſu,

Ex ſe, pro meritis, falſo, plus omnibus inflans.

De iracundia quærat utrum doluerit de bono alterius, vel de malo gaviſus ſit. De avaritia quærat quatuor ſpecies avaritiæ, quæ ſunt furtum, rapina, fœnus, ſimonia: & hæc etiam fiunt tribus modis, actu, conſenſu, participatione; & de his omnibus quærat. Quærat etiam de circumſtantiis quis, quid, ubi: & de aliis prædictis. Deinde ſi habuerit rancorem in corde, opprobria & contumelias, in ore, afflictionem vel damnificationem rerum in opere. De acidia an ſi confitens de ſeipſo diffiderit ad bonum faciendum, quod ſæpe nimiam triſtitiam introducit, aut diffidentiam habuit, ex intuitu boni ardui, & difficilis; & generat diſplicentiam, & tædium boni, & etiam aliquando tædium vitæ, & deſperationem. De gula ſecundum quamlibet ejus ſpeciem, quæ ſunt, præpropere, laute, nimis, ardenter, ſtudioſe. De luxuria cujus ſunt ſpecies, Sodomia, mollities, abuſus, inceſtus, ſtuprum, adulterium, fornicatio, & iterum ſpiritualis conſanguinitas, affinitas. Item ſpiritualis triplex, vel religionis, vel ordinis, vel paternitatis ſpiritualis: qui enim filiam ſpiritualem cognoſcit dupliciter inceſtum committit, unde tali quinque anni pœnitentiæ injunguntur, mulieribus autem ut rebus ſuis pauperibus diſtributis in monaſterio vivant ut 30. q. 1. ſi quis ſacerdos. ubi dicitur ſacerdos, quia malum exemplum dedit hominibus ab omni officio deponatur, & peregrinando 25. annis pœniteat, poſtea ad monaſterium vadat, ibique cunctis diebus vitæ ſuæ deſerviat. Item dicitur, de Presbytero ſi cognoſcat illam quæ ſibi fuerit confeſſa, & de ſacerdote quod magis peccat ſacerdos filiam ſpiritualem cognoſcens, vel ſibi confeſſam, quam uxorem alterius, quia pro hoc non injungitur niſi pœnitentia decem annorum. De tribus primis parum inquirat ſacerdos ad hoc videndum quærat, habuiſti unquam pollutionem dormiendo? ſi dicat ſic, quærat quomodo; ſi dicat, non, taceat ſacerdos.

De quinque ſenſibus & aliis.

Poſt hæc de quinque ſenſibus quærat hoc modo, de viſu an impudice velit videre vel videri, an ſe in vultu pinxerit, & molliorlbus, & pretioſioribus induerit ut pulchrior appareret? utrum in occurſum proceſſerit, ut videretur vel videret? an nutus fecerit? an oculos vagos habuerit? De auditu ſi choreas libenter audivit aut mala de proximis, aut curioſa, & vana aut ſcurrilia, ſi Dei verbum audire faſtidivit. De odoratu ſi aromata vane appetat aut comedat, aut ſecum tulit ut placeret. De loquela ſi adulatus eſt, ſi mentitus, ſi detraxerit, ſi falſum tulit teſtimonium, ſi verum negavit, ſi falſum aſſeruit, ſi pejeravit, ſi falſum crimen calumniando impoſuit, ſi blaſphemavit, ſi orationes debitas ſolvit. De tactu de quo labore vivit, & fraudes circa illud requirat ſapienter. De cogitatione ſi cor vagum in oratione habuit, ſi aliud in corde, aliud in ore in promiſſis, ſi cogitavit de peccatis ad delectandum. Item quærat de tranſgreſſione decem præceptorum per ordinem. Item de fide articulorum, & de fide ſacramentorum omnia hæc, & adhuc ampliora circa hæc ſunt quærenda, cum confitens idiota eſt aut ignorans.

FINIS.

GVILELMI PARISIENSIS TRACTATVS DE COLLATIONE BENEFICIORVM.

PROLOGVS.

Vmbram Behemoth exponit perverſam redituũ, & officiorum Eccleſiaſticorum adminiſtratibnem.

VMBRAM Behemoth ſicut ſcriptum eſt Job. 40. umbræ protegunt, umbram ſcilicet opacam, in qua & latet voluntariè ignorans, quæ & præſtat ei umbraculum contra radios ſolis intelligentiæ, & juſtitiæ qui eſt Chriſtus Dominus, ſicut legitur Sapientiæ 5. Et mala umbra iſta eſt detentio ſive occupatio iniqua beneficiorum ſive redituum Eccleſiaſticorum. Sub hac umbrâ quieſcit diabolus, & reficitur omni genere refectionis ſuæ, quæ eſt mors animarum humanarum. Hîc eſt ſecretum thalami ubi dormit, ſicut in eodem ejuſdem Job legitur: hęc loca humantia in quibus voluptatur: nec dormit ibi utcumque, ſed inexpergibiliter, & inevigilabiliter, ut videtur. Nec enim tonitrua diverſarum comminationum, nec clamores publicarum declamationum, nec clamantes ſtimuli ſacrorum eloquiorum ipſum ſufficiunt excitare. Denique umbra iſta tanta tenebroſitate obumbrat, ut veri ſolis ſplendor ipſam non penetret, tanta frigiditate obrigeſcit, ut à calore ejuſdem in ea Behemoth ſe abſcondat. *Circumdant illum ſalices*, ut in eodem legitur, *torrentis*; hoc eſt infructuoſi: in ipſo torrente affluentiæ temporalis, quæ veluti torrens velociſſime tranſit & exſiccatur, corda radicaliter infixa ſunt. Circumdant, inquam, illum munientes, & vallantes quemadmodum armata fortitudo principem non illum obſidens, ſed deffendens.

Vmbras hujuſmodi quatuor enumerat.

Umbræ iſtæ quatuor ſunt. 1. avaritiæ, quam terram ideſt terrenam ſubſtantiam vero ſoli, & humanis mentibus interponit. 2. Eſt eclipſis ambitionis, ſive ſuperbiæ, quæ mundanæ inſtabilitatis vanitate radios ſolis, inſtar lunaris eclipſis, & verum ſolem eiſdem abſcondit. 3. Eſt nubes opaca peſſimæ, quæ per carnales habitus in prælatis inolevit conſuetudinis, quæ lucem nec videre, nec intueri ſinit. 4. Umbra eſt peſſimarum affectionum teterrima nebula quæ diem mentis obnubilant, & veritatem obumbrant.

Quam pernicioſa ſint Eccleſiæ Dei vitia Clericorũ.

Quam pernicioſa ſit hæc peſtis Eccleſiæ Dei, quanta ſpecioſitate membrorum eam detruncavit ſeu mutilavit, quanta monſtroſitate membrorum ſuorum eam deturpavit, quanta ſpurcitia vitiorum illam fœdavit, quantum decorem virtutum & gratiarum ab ea deleverit, & abraſerit; ſed & ipſum creatorem quantum ſui cultus, & honorificentiæ parte ab eo tempore quo cœpit defraudaverit, & adhuc inceſſanter defraudet, pia corda non abſque dolore vehementi cogitant. Ipſam enim Dei domum ſcilicet orationis domum quam decet ſanctitudo ſacrificiumque, quã Deus ædificavit ſanctuarium, quam proprio ſanguine Dei filius conſecravit, tabernaculum quod ſibi ſanctificavit, templum Dei ſanctum pro parte non modica ſpeluncam efficit latronum, habitationem reptilium, & penè omnium immundorum animalium. Contrà igitur umbram iſtam, & umbras eam protegentes aliquos radios de fonte luminoſiſſimæ veritatis producere, & adhibere contra deffenſiones ſalicum iſtarum, & jacula de fabrica ſacrarum doctrinarum acuere tanto ſalubrius eſſe manifeſtum eſt, tantoque Deo gratius quanto, & ipſas perniciosiores, & in mortem animarum; Deique contumeliam peſtilentiores eſſe, à ſane ſapientibus, & rectè intelligentibus dubitari non poteſt.

Propoſitum Authoris, & diviſio operis.

Dicemus igitur primo puritatem vocationis, deinde vocationis maculas, tertio puritatem ingreſſus, & poſt illam ingreſſus maculas, quinto puritatem, & dignitatem detentionis, & ejus maculas, ſexto loquemur de pluralitate ipſorum in una perſona an ſit licita, an non & quomodo non; incedentes per vias probationum cum ipſius ſacri textus teſtimoniis, ſacros canones, & leges ſæculares quæ ad hoc faciunt ſuis profeſſoribus atque doctoribus relinquentes.

CAPITULUM I.

De officiis Patris, Architecti & Ducis quæ Prælato conveniunt.

Ex officio prelatorum qui patres ſunt oſtendit quæ deberat eſſe puritas intentionis in vocante.

DIcimus ergo in primis quod unum ex officiis Prælatorum eſt officium patris ſive generantis, propter quod & ſponſus eſt, & annulum qui eſt in ſignum caſtitatis erga Eccleſiam ſponſam ſuã in digito geſtat. In hac ergo, & ex hac debet filios gignere, filios, inquam, qui ſint ſemen fratri defuncto, ideſt Chriſto Domino, ut legitur 25. Deuter.

Non debet ei ſupponere partus alienos, ſcilicet qui adverſus Chriſti domum vel Chriſtum Dominum inſurgant in electionibus, & aliis quæ in Eccleſiis contra ipſum plerumque fiunt. Non filios Belial debet Eccleſiæ ſupponere, non catulos Lamiarum juxta 4. Thren. Non filios iniquitatis, quia quot canonicos in Eccleſia prælatus conſtituit, tot ibi filios vel Chriſto Domino, vel diabolo gignit, tot filios legitimos in eadem Eccleſia cui præeſt ſuſcipit, vel tot partus diabolicos intolerabili fraude vel malitia eidem ſupponit. Quod qui faciunt vel fieri procurant, proculdubio ſimiles ſunt dæmonibus incubis, qui interdum mulieribus, ut vetulæ fabulantur, filios ſuos ſupponunt, qui vulgo cambiones vocantur ab hujuſmodi campſione. Hi vero ſemper dicuntur triſtes eſſe, ſemper ejulantes, lactis inſatiabiles, ubera nutrientium uſque ad ſanguinem emungentes. Hujuſmodi prælati ſimiles ſunt cuculis qui ſua ova aliis animalibus ſupponunt, ovis eorum primitus devoratis, quæ ova cum alienæ matres foverint, & pullos exinde excluſos nutrierint ab iiſdem, quam cito roſtro, & unguibus nutrientibus prævaluerint, devorantur. Hanc fraudem cucullariam mali prælati faciunt Eccleſiis, hanc nutrituram faciunt Eccleſiæ in hujuſmodi filiis, dum ab iiſdem tandem proditioſiſſime devorentur. Hoc igitur primum requiritur, vocationis puritas in prælatis vocantibus. Idoneitas autem perſonæ vocandæ, quæ, & cujuſmodi eſſe debeat, melius patebit ex aliis officiis prælatorum, quorum primum eſt officium Architecti, ſicut de ſe dicit Apoſtolus in 3. 1. ad Corinth. *Vt ſapiens Architectus fundamentum poſui.*

Quod Prælati officiũ ſit ædificare domũ Domino.

Prælati igitur officium eſt ædificare domum Domino inſtar Salomonis qui ædificavit domum Domini ex lapidibus grandibus, & pretioſis, & dolatis atque quadratis, & hoc quantum ad fundamentum ſicut in 2. Paralip. legitur. Nec prætereundum eſt quod ſculpſit Cherubin, & palmas, & cœlaturas valde prominentes, operuitque omnia laminis aureis opere quadrato ad regulam ſicut legitur ejuſdem 6. & iterum in eodem ejuſdem ædificavit atrium interius tribus ordinibus lapidum politorum, & uno ordine lignorum cedri. In iis igitur qui vocantur, ſicut apparet in ipſo textu, vocantur, inquam, ut ſint portæ vel de portis domus Domini debet eſſe non ſolum pictura Cherubin, quæ interpretatur plenitudo ſcientiæ, non pictura, inquam, ſcientiæ litteralis, ſed ſculptura quæ eſt veritas ſapientiæ intimæ: nec pictura palmarum ſolummodo in apparitione tonſuræ & habitus, ſed veritas victoriæ triumphalis de vitiis. Similiter & cœlaturæ valde prominentes, nõ picturæ exterioris apparitionis, quam diximus ipſi ædificio abſque ulla elongatione adhærentes, ſed inſculptæ intimæ virtutes, plebeis ac vulgaribus eminentes, longeque præſtantes. Et primum quidem ad doctores, & propugnatores Eccleſiarum pertinet, videlicet Cherubin, & inſculptæ imagines, in quibus intimè impreſſa eſſe debet ſimilitudo ſapientiæ, atque puritatis & ſanitatis Angelicæ, & ſimilitudo palmarum ad prælatos qui ſunt duces exercitus, quoniam in eis apparere debet victorioſitas evidenter contra vitia & dæmones, ita ut deſperatum ſit utriſque eos vincere à quibus multotiens victa ſint. Palma enim in ſigno victoriæ eſt de qua brevitatis cauſſa multa prætermimus. Cœlaturæ longe prominentes ad minores ſacerdotes, & clericos pertinent, quorum vita foris eminere debet procul ab aliis, longeque ſupereminere aliis ſanctitate.

Deplorat vitia Clericorum ſui temporis.

De temporum noſtrorum fecibus, ne dicam finibus, nec in portis Eccleſiarum, ideſt in prælatis, pictura Cherubin aut palmarum eſt, quare nec aliquid cœleſtis, angelicæque ſapientiæ, nec aliquid bellicæ virtutis aut ſtrenuitatis eſt, nec victoriæ quicquam apparet, ſed magis econtrario pro magna parte eorum; magis enim turpitudinis effigies magis mors, & ſervitus vitiorum in multis eorum inſculpta apparet. Similiter in minoribus ſacerdotibus & clericis non prominentia, ſeu præeminentia virtutum, ſed omnium ſpurcitiarum, ac monſtroſitas vitiorum tanta foris in eis patet, ut non ſimpliciter peccatores, ſed magis ſcelerati, & peccata eorum non peccata ſimpliciter, ſed peccatorum monſtra terribiliſſima merito ſint dicenda: ut Eccleſia Dei in ipſis non Eccleſia Dei, ſed magis Babylon, Ægyptuſque & Sodoma videatur.

Quod prælati non debeant ædificare domum Dei ex ſpinis & paleis.

Prælati igitur officium eſt in eo quod Architectus ædificare domum Domino, & hoc ex quadris, & cedris ſicut legitur Iſaiæ 9. non ex ſpinis & paleis: ex ſpinis enim & fragmentis lignorum picæ, & aliæ aves ſolent ædificare, & compingere nidos ſuos. Prævaricatores enim ſpinæ ſunt ſicut legitur Reg 2. 23. in noviſſimis verbis David, *Prævaricatores autem quaſi ſpinæ evellentur univerſi.* Similiter & paleæ ſunt ſicut legitur Lucæ 3. ex verbis Joannis, *Congregabit triticum in horreum ſuum*, Paleæ autem comburentur igni inextinguibili. Quid igitur eſt Eccleſia cathedralis vel quæcumque conventualis ex triginta vel quadraginta hujuſmodi paleis aut feſtucis niſi nidus paſſeris aut alterius aviculæ. Et revera prophetatum videtur de hujuſmodi Architectis illud, *paſſer invenit domicilio, & turtur nidum ſibi ubi reponat pullos ſuos*, ſcilicet nepotulorum ſuorum, & interdum filiorum. O quanta fraus adverſus Deum cui ædificandum eſt regale, permagnificumque palatium, quantaque contumelia, dum pro hujuſmodi palatio nidus picæ vel paſſeris reddatur! quantum teſtimonium in pernitiem infidelitatis, & perditionis adverſus prælatum nidus hujuſmodi, & nidor ipſius ſit? Quis non rideat? quis non ſubſannet? quis non excachinnet iſta ridicula, tamque exſibilanda opera hujuſmodi Architectorum? Denique in tam præclaris ædificiis pro columnis cedrinis fortiſſimis feſtucas modicas ac debiliſſimas nepotulorum, & aliorum parvulorum ponit, quis non ſimul irrideat, & doleat? Ecquid regi cœlorum tanta infidelitate, tanta impietate tam crebro, paſſimque illuditur? pro functione petitur à multis, & vix eſt qui doleat vicem ejus, & cum monſtrum ſit inter alia pectata tam execrabilis illuſio; tamque deteſtanda Dei proditio, jam penè illam nemo formidat aut horret. *Pſal. 83. 4.*

Quod prælati excuſare ſe non poſſint propter preces magnatum.

Audivimus excuſantem, & dicentem in parte iſta non poſſumus reſiſtere precibus magnatum, cui reſpondiſſe meminimus, quod Architecto litterali nemo auderet hujuſmodi preces porrigere, videlicet ut pro columna fortifeſtucam fragilem in ædificio, cujus fabrica fidei ejus commiſſa eſt, poneret: & ſi fortè eovſque aliquis inſaniret ut præſumeret & diceret, magiſter ego feſtucam iſtam diligo ultra modum chariſſima mihi eſt, rogo te quantum poſſum honora eam, & pone in loco honorabili, videlicet in loco columnæ fortis, & altæ, numquid ſubſannari ſe ab illo adverteret, & in faciem ejus ſpueret? Et quoniam levis eſt jactura ædificiorum litteralium in comparatione ædificiorum ſpiritualium improportionabiliter inexorabiliores ſe deberent habere prælati contra ruinam, & alia detrimenta ſuorum ædificiorum ſpiritualium, quam litterales Architecti pro ſuis artificiis. Sed infirmitas infidelitaſque prælatorum audaciam dedit hujuſmodi inſaniis; ſemel enim fracta precibus aperuit viam rogantibus ut verè poſſint dicere cum Job, *quaſi rupto muro, & aperta janua irruerunt ſuper* Iob. 30. 14

me; & iterum ejusdem 19. *Simul venerunt latrones ejus, & sibi fecerunt viam per medium*; nam ex propriis nepotibus ac filiis ruinam, & confusionem parant Ecclesiæ, nec habent frontem resistendi rogantibus pro aliis.

De ædificatione corporis mystici Christi domini quæ prælatis incumbit. *Psal.* 39.7.

Addimus etiam officio Architectorum quod non solum eorum est ædificare palatium aut templum Domino, sed etiam corpus mysticum Christo Domino. De quo corpore ipsemet dixit in Psalmo, *Corpus autem perfeciſti mihi*. Membra igitur quæ tanto capiti congruant in corpore Ecclesiæ ponenda sunt: nemo autem dubitat peccatores dici membra esse diaboli. Quare qui peccatores in Ecclesiis suis constituunt non corpus mysticum Christo Domino, sed corpus utique quale decet diabolum, diabolo ædificant, ex membris videlicet putridis omnique deformitate horribilibus. Vide impietatem istam sacrilegam quæ pro Christi sacratissimo corpore corpus Behemoth omni monstrositate vitiorum horridum ædificant, & sacris omnibus contrectandis, & administrandis spurcissima diaboli membra præficiunt, sacramenta eis tradenda committunt, sacris altaribus ministros illos abominabiles offerunt, & ad cumulum exhonorationis Dei, & contumeliæ ipsum vivificum Christi corpus, & sanguinem pollutissimis manibus talium conficiendum, contrectandumque committunt, omnibus honoribus Ecclesiasticis honorant membra diaboli. Proh dolor qui lugeat aut doleat pro corpore Christi mystico corpus diaboli in Ecclesia sedere, & consequenter propter hoc pro Christo diabolum in eadem regnare, & deturbatum atque dejectum de cœlo litterali diabolum in cœlo Ecclesiæ quod est longe sanctius atque præclarius prælatorum perfidia restitutum, & solium ejusdem *super astra Dei*, id est super viros sanctitatis & doctrinæ luce radiantes, impietate eorum sacrilega exaltatum? Quid plura? membra diaboli deificata prælationibus, & sacris officiis, sicut supra tetigimus, loca sanctorum occupare, viros sanctos sub pedibus ipsorum gemere, opprimi, conculcarique ab eis? quod piis oculis est extremi doloris spectaculum. An igitur lapis vel lignum tam præclaro ædificio conveniens, an membrum tam nobili corpori, tam sacro capiti congruens, persona vocanda diligentissimè consideranda est hujusmodi Architecto, qui si vocare intendat personam quæ non idonea sit utrique ædificio intentio ejus impiissima est, atque sacrilega per ea quæ diximus.

De officio ducis.

Secundum officium prælati est officium ducis ad eligendos & colligendos bellatores ad præliandum contra diabolum & exercitum ejus. Quapropter in intentione ejus esse debet, ut ad stipendia Ecclesiastica eligat fortes & doctes ad bella. An igitur parvuli, an mortui, scilicet mortalibus peccatis extincti ad prælianda prælia Domini eligendi sunt, quis non judicet? Deinde qui non noverit gladium spiritus, quod est verbum Dei, qui non noverunt arcum sacrarum disciplinarum, sacrorum eloquiorum sagittas, scutum fidei, galeam salutis, loricam justitiæ, scilicet de quibus legitur in 6. ad Ephesios, & omnino ignaros armorum lucis, de quibus in 12. ad Romanos, quis eligat ad bellandum nisi damnabilissimus Domini sui proditor, quique hostibus ejus de eo quærit victoriam? Similiter & eos qui usum non habent armorum quis nisi inimicus Domini sui ad bella vocabit? propter quod & David arma Saül recusavit pondus eorū ferre non valens in 16. Reg. Magni ponderis est, & ultra vires multorum armatura humilitatis quæ frontem protegit, & totam faciem contra opprobriorum & vitiorum tonsiones, atque detractionum, & adulationum jacula, & propter hoc facile projicitur ab insuetis, & parum ad hoc fortibus, similiter & thorax patientiæ; propter quod facile abjicitur ab his etiam qui in exercitu Dei.

Deplorat vitia Clericorum ut imbellium & inermiū militum.

Velut cunei & acies sunt conventus Ecclesiastici sive capitula. Heu quanta damnatione digna est ducum perfidia qui greges nepotulorum aliorumque parvulorum, multitudinemque, imbellem, inermem, omninoque ignaram belli pro cuneis fortium, pro aciebus ad bella doctissimorum in Dei exercitum adduxerunt! Et quod est ad cumulum perditionis, non solum hujusmodi multitudines, sed etiam innumerabilem multitudinem inimicorum Dei Ecclesiasticorum redituum stipendiis donaverunt?

Quod hostes Dei esse non debeāt duces Ecclesiæ.

Verissimum enim est quod lugebat quondam Jeremias in 3. Threnorum, quia *facti sunt hostes ejus in capite*, & quoniam *inimici ejus locupletati sunt*, non enim solummodo in capite ideſt in arce potestatis hostes Dei, & Ecclesiæ ejus sunt qui utique Archiepiscopatus est, sed etiam in capite ipsius exercitus, quia & capitanei sunt exercitus illius, & capitales inimici primi contra Deum pugnantes, & hoc est quod veritas dicit Matth. 12. *Qui non est mecum contra me est*, & Lucæ 12. *Qui non est mecum adversum me est*, apertius autem Jacobi 3. *Quicumque voluerit amicus esse sæculi hujus inimicus constituetur Dei*. Isti inimici sive magni ut prælati sive parvi ut subditi locupletati sunt redditibus Ecclesiasticis manifestè. Intentio ergo prælati debet esse ut diximus ut persona quam vocavit in Ecclesiam suam ad percipiendum stipendium Ecclesiasticum bellator sit fortis, & doctus, & hoc eidem incumbit ex officio ducis.

CAPITULUM II.

De *officio Pastoris & reliquis prælati officiis*.

De officio Pastoris.

TErtium officium est pastoris scilicet principale, quo officio non solum pastor est, sed princeps pastorum ex quo incumbit ei vocare electos pastores, non qui pascant semetipsos, sicut legitur Ezech 33. sed pascant populum scientia & doctrina, sicut legitur Jer. 3. non pastores qui sint idola deserentes gregem quibus maledixit Zacharias in 11. sed magis qui cum Jacob possint dicere Domino, *oves & capreæ tuæ non fuerunt steriles, arietes greges tui non comedi, nec captum à bestia ostendi tibi, ego omne damnum reddebam, quidquid furto peribat, à me exigebas, die ac nocte æstu urgebar & gelu, fugiebatque somnus ab oculis meis*, sicut legitur Geneseos 31. Similiter & cum David possit dicere, *Veniebat leo vel ursus, & tollebat arietem de medio gregis, & persequebar, eruebamque de ore eorum, & illi consurgebant adversum me, apprehendebam mentum eorum, & suffocabam interficiebamque eos, nam & leonem & ursum interfeci ego servus tuus*. Debent habere pastores calamum & fistulam, canem, & baculum, id est gratiam doctrinæ multiplicem, dulcedinem exhortationis, baculum correptionis, canem id est terrorem increpationis, sive objurgationis: baculo namque pastoris, & latratu canum luporum sævitia deterrenda est, ut ait Isidorus. Cavendum est ergo prælatis ne tales ad pastorale vocent officium qui non illud exequi, sed solummodo lac, & lanam ex ovibus quærant, non qui luporum rabiem in oves exerceant, & pastoralis pietatis sollicitudinem omnino non curent, sicut legitur Ezech. 1.

Quod prælat⁹ habeat

Quartum officium est officium procuratoris, & illud dividitur in tria horum. Primum procuratoris officium

officiū procuratoris cauſſarum.

officium in cauſa animarum, ex quo incumbit prælatis eligere animabus patronos, ſive advocatos qui favorem & gratiam cœleſtis judicis habeant, ne ſi is qui diſplicet ad impetrandum mittatur, irati judicis animus ad deteriora provocetur. Similiter & qui allegare cauſam animarum noverit, & modos allegationum omnes, qui non ſolum noverunt cantare, pſallere, legere ad aures hominum, ſed & ad aures Dei quibus ſuaviſſime ſonant internarum cantionum tripudia, quæ ſunt virtutum concentus. Sicut confeſſio laudis & peccati, ſpes, & timor, gaudium, & dolor, & cætera hujuſmodi, quæ omnia in expoſitione canticorum latius diximus: alleganda eſt enim cauſa animarum non ſolum exteriorum vocum ſtrepitu muſicali, ſed gemitibus, planctibus, ſuſpiriis, rugitibus, ululatibus & luctibus, & vehementiſſimis internis clamoribus. *Veraciter enim orare eſt*, ut ait Gregorius, *amaros compunctionis gemitus, non verba compoſita reſonare.* Propter defectum advocatorum periclitantur miſerabiliter cauſæ innumeræ animarum.

Item procuratoris vineæ.

Secundum officium iſtorum trium eſt officium procuratoris vineæ. Incumbit ergo ex illo officio prælato eligere, & vocare vinitores fideles atque peritos in ſpirituali vinearum cultura: *Vinea quippe Domini ſabaoth domus Iſrael eſt, & viri Iuda delectabile germes ejus*, ſicut legitur Iſai. 10. & in Pſalmis, *Vineam de Ægypto tranſtuliſti*, Matth. 22. legis de vinea, & operariis, & procuratoribus. Similiter & Marci 12. & Jer. 2. *Plantavi te vineam meam omne ſemen verum.* Quod igitur diceretur de procuratore perfido vel fieret, qui deberet vocare operarios fideles atque peritos, & non vocat, niſi extirpatores, aut parvulos qui nec fodere ſciunt, aut plantare, nec plicare, aut paſtinare vineam vel aliquid eorum quæ requirit cultura ſpiritualis.

Item procuratoris infirmorū.

Tertium officium eſt procuratoris infirmorum, ex hoc officio incumbit prælato eligere, & vocare medicos animabus curandis. Qualos autem debeant eſſe hujuſmodi medici ex comparatione medicorum litteralium manifeſtum eſt. Nemo enim audet ſe gerere vel dicere medicum hujuſmodi qui artem medicinæ litteralis non didicit, vel qui morbos, & vulnera eorumque cauſas ignoret. Similiter nec qui virtutes herbarum, qui unguenta vel ſpecies aromaticas vel alia medicamēta nō noverit. Quod autem prælatus procurator ſit domus hujuſmodi apertè legis, Lucæ 10. in parabola Samaritani ubi vocatur ſtabularius, & committitur ei infirmus à Samaritano dicente, *curam illius habe.* Ex quibus verbis manifeſtum eſt quod non ſolum medicorum ſpiritualium electot atque vocator eſt ex officio Epiſcopali, ſed etiam medicus. Et hoc omnibus manifeſtum eſt de quolibet ſacerdote curato vel curam gerente, &c.

Item villici.

Quintum officium prælati eſt officium villici. Ex quo incumbit, ſpeculatores, janitores, alioſque cuſtodes ad cuſtodiam diœceſis cui præfectus eſt ad hoc eligere, & vocare. Quales autem debeant eſſe ſpeculatores, cæterique cuſtodes, an cœci debeant eſſe an proditores, aut buccinam ſonare neſcientes, vel non valentes, ſimiliter & vigilare non potentes tanquam omnibus manifeſta præterimus.

Item Auriga, & ductoris myſtici currus.

Sextum officium prælati eſt officium Aurigæ id eſt ductoris currus, de quo dicitur in Pſalmo, *Currus Dei decem millibus multiplex*, Regum 3. de Helia, *Currus & auriga ejus*, incumbit ergo prælato non alligare hujuſmodi currui niſi equos, & boves, & fortes, domitos hujuſmodi laboris aſſuetos, non recalcitrantes, quare non pullos equinos, aut bovinos, non tauros cervicoſos qui in rectores efferuntur, & currum ſubvertant: propter hoc enim in luctum converſus atque ſubmerſus eſt hodie Dei currus, tauri enim pingues hi ſunt Clerici & Prælati divites qui jugum diſciplinæ dominicæ non ferentes recalcitrationibus ſuis currus iſtius regimen & curſum impediunt, & ſubverſum ut diximus in luto divitiarum, & deliciarum erigi ac relevari non ſinunt. Hi ſunt tauri pingues de quibus conqueritur Dominus Chriſtus in Pſalmo, *Tauri pingues obſederunt me.* Horum *taurorum congregatio eſt in vaccis populorum ad hoc ut excludant eos qui probati ſunt argento*, excludunt, inquam, à poteſtate & officio regendi currum iſtum, & hoc ne relevetur per eos; non enim amant in curru illo niſi immerſionem in luto divitiarum & deliciarum.

Quod ex his prælati officiis intelligatur quęnam debeat eſſe intentio ejus in vocatione miniſtrorum.

Præterimus multa alia officia prælatorum, ſex iſta tibi ſufficere arbitrantes ad declarādum quanta perfidia, & perniciositate maculant intentiones ſuas prælati circa perſonas quas male vocant, ex cauſis dico moventibus ſive efficientibus, ſimiliter & ex ipſis finibus, ſcilicet ſi Dei honor, & animarum ædificatio, atque ſalus in iſtis vocationibus intenditur finaliter ab eis, fine debito & proprio fine ſanctum opus privant atque detruncant tanquam gratam Deo oblationem mundorum ac vivorum animalium cauda mutilam. Modus etiam vocationis non abſque præmiſſa oratione vocantis atque confeſſione, & purificatione vocati à ſanctis Epiſcopis fieri conſuevit, quod & in ingreſſu religionum ſive vocationibus ad religiones generaliter obſervatur. Sæculares vero ſeu ſæcularium Eccleſiarum Canonicorum Eccleſiæ ſolam raſuram coronæ hodie, & reſciſionem capillorum requirunt, alia negligentes, vel vocatorum fidei committentes. In inveſtitione vero vocatorum panem & librum adhibent, ſignantes per panem temporalis ſuſtentationis victum, per librum ſervitium Eccleſiæ quod in libro illo vel alio continetur, exprimiturque ei qui ſic vocatur ad ſervitium Eccleſiæ hujuſmodi quod ipſum ei præſtatur hujuſmodi beneficium, & iſti qui vocantur ſub hac forma recipere, & recipi ſolent: unde non ſunt illa de ſubſtantia collationis ſeu veſtitionis, ut multis viſum eſt, & bene proculdubio dummodo interiora quæ per hoc ſignantur adſint. Si enim prælatus non intendit facere canonicum quem vocat, nec vocatus intendit fieri canonicus implicitè, ut uſualiter dicitur vel explicitè, nec iſte facit canonicum, nec iſte fit canonicus, & iſte eſt error quem declarare intendimus, ſcilicet quod multi credunt facere canonicos, & non faciunt, & multi credunt fieri canonici, & non fiunt.

Quod reditus nō onera curent Epiſcopi, Archidiaconi & Canonici.

Hæc autem ex ea procedunt deſipientia qua nomina officiorum, onerum, & operum militiarum in ſtipendia, emolumenta, & beneficia temporalia detorſerunt; nemo enim ſani capitis dubitat quin Epiſcopus, Archidiaconus, Canonicus, & ſimilia omnia nomina ſint officiorum omnium militiarum clericalium, & operum, non reddituum, aut præbendarum, aut emolumentorum. Ipſi tamen canonici redditus tantum, ſimiliter & Archidiaconus, & Epiſcopus nominant: cum manifeſtum ſit veros Epiſcopos pleno jure fuiſſe, ſimiliter & veros Archidiaconos antequam redditus eſſent; accedentes enim fructus temporales officiis Eccleſiaſticis non ea conſtituerunt aut creaverunt, & utinam in multis non abſorpſiſſent.

Quatuor intentionis malæ genera.

Jam autem diximus quod macula prima intentionis Epiſcopalis in vocatione perſonarum eſt ex ipſa materia perſonarum, cum non fuerit idonea. Secunda macula eſt contra ipſum finem vocationis v g. ſi intendit ad quem intendere non debeat in vocatione perſonæ, quemadmodum ſi intendat

perſonam tantum ditare, aut honorare, aut eidē Eccleſiæ nō providere. Tertia macula eſt ex cauſa quæ movet ipſum utpote pecunia aut carnalis affectio. Quarta ſi non reverenter, & ſancte iſta officia imponat ſancta, & corpori ſancto Eccleſiæ ſuæ indevote membra ſociet aut conjungat. Nonnulli enim ex prælatis ſæculariter tantum, & prophane vocationes iſtas ſanctiſſimas faciunt, non aliter vocantes ad iſta officia quam ad fœtida ſæcularia, & ſtercora temporalium. Sic enim introducendæ ſunt perſonæ in Eccleſiis, ut animalia ſancta ad immolandum jugibus divinorum officiorum exercitationibus, ſicut munera pretioſa, ſicut grata Deo examina, ſicut ſanctiſſimæ oblationes ſuper altare, quæ omnia raſura nova, & habitus ſignificant in ingreſſu eorum. Quæ autem oblatio offerri poteſt Deo adeo accepta ut perſona immaculata, & ſancta honeſtate decora, luminoſa in Eccleſia ſua ad ſerviendum ipſi longe eſt ab hujuſmodi oblatione latronum in ſpeluncas introductio, & ſcorpionum ac reptilium animalium immundorum in habitacula ſua immiſſio ſive inductio, quod utique nunc ſæpe fit, ſed aliter rariſſime, &c.

CAPITULUM III.

Ad quæ ſe extendat conferendi poteſtas.

Poteſtas conferendi limitata eſt ad dignos ſicut poteſtas mandatarij ad ea quæ in mādato habet.

IN primis igitur quærimus hic an poteſtas prælatorum limitata ſit circa perſonas idoneas, quemadmodum poteſtas mandatarij. Quod ſi eſt limitata hoc modo : Quemadmodum igitur ſi mandatarius excedat fines mandati, irrita ergo eſt collatio vel vocatio prælati ſi eam faciat de non idonea perſona, ſicut & nos cuidam amico noſtro de nobiſmetipſis reſpondiſſe meminimus. Cum enim accepiſſet à quodam Epiſcopo mandatum per litteras ejus expreſſum ut prebendam quandam in Eccleſia ejus vacantem conferret bono viro, & nobis eam offerret, reſpondimus ei quod non habebat poteſtatem conferendi niſi bono viro, nec poterat excedere fines mandati ipſius, ideo non poterat eam conferre nobis, qui hoc non eramus : & hac via evaſimus per Dei gratiam illa vice. Quare ſi limitata eſt poteſtas prælatorum in hoc, ut non ſit commiſſum conferre niſi perſonis bonis, & idoneis, irrita eſt collatio & ipſo jure non valens, ſi aliis perſonis eam facere præſumpſerint. Qualiter autem melius vel expreſſius limitari poteſt poteſtas hujuſmodi, quam expreſſa & certa præceptione quibus danda ſunt hujuſmodi beneficia, & manifeſta prohibitione ne aliis dentur. Sicut enim ipſa præceptione poteſtas datur talibus dandi, ſic prohibitione aufertur poteſtas aliis dandi. Amplius quis dubitat quin omni mandato quod à ſuperiori recipitur id ſolum faciendi quod mandatum continet poteſtas datur ; quoniam ſi extra hoc præſumptum fuerit irritum ſit ipſo jure.

Sicut etiam poteſtas diſpenſatoris ad diſpenſandum fideliter.

Amplius nemo dubitat quin prælati in parte illa diſpenſatores ſint Dei ut dicit Apoſtolus in 4. 1. ad Corinth. Quare cum fidelitas requiratur à diſpenſatoribus ſicut ibidem legitur ; ſequitur quod qui infideliter diſpenſant fures, & latrones ſunt cum Juda qui diſpenſanda pauperibus dedit uxori & filiis : nemo autem dubitat quin uxor participans cum Juda in hujuſmodi furto, furti rea fuerit, ſi ſcienter participaverit, & quin hæc reſtituere teneretur. Quare qui ab hujuſmodi furibus prælatis Eccleſiaſtica bona ſcienter receperit, nihil juris habent ex hujuſmodi collatione, & ea nullo jure detinere poſſunt. Quod ſi dixerit quod hæc ignorantes ſcilicet furtum prælati, ignorantia excuſat eos. Reſpondemus quod ſi ignorantia excuſat eos à culpa, non tamen facit eis jus collatio illa ; cum ex collatione ſola legitima acquiratur jus ſi aliquid de præmiſſis non obſtit : hoc enim eſt quemadmodum ſi aliquis non eſſet legitimus filius, ſi credens ſe eſſe legitimum detineat hæreditatem ejus cujus ſe credit eſſe filium, ille excuſatur à culpa detentionis per hujuſmodi ignorantiam vel errorem ; verumtamen non propter hoc habet jus.

Idem probat quia commiſſum eſt prælatis ut conferāt talibus ſolummodo, non ad libitum.

Amplius aut eſt commiſſum prælatis, ut talibus conferant ſolummodo, aut eis commiſſum eſt, ut conferant pro voluntate & libito ; aut commiſſum eſt fidei, & fidelitati ipſorum. Quod ſi eſt commiſſum ut talibus tantū : ergo redimus ad id in quo eramus prius, videlicet de mandatario excedenti fines mandati, & de judice dicente jus extra territorium. Cum ergo in diſpenſandis beneficiis Eccleſiaſticis hoc ſolum prælati in mandatis recipiant ut ea diſpenſent perſonis idoneis, quidquid ultrà præſumunt irritum eſt ipſo jure, nec ſolum eſt uſurpatio poteſtatis non commiſſæ, ſed etiam prohibitæ, cum apertè prohibeantur perſonis illa conferre. Amplius qualiter commiſit Deus diſpenſatori facere quod eumdem prohibet, & vindicat, & punit. Quod ſi commiſſum eſt eis ut pro voluntate, contradicit Apoſtolus in ultimo 2. ad Corinth. His verbis *poteſtatem quam dedit nobis Deus in ædificationem, non in deſtructionem.* Et iterum, *non poſſumus quid adverſus veritatem, ſed pro veritate.* Amplius ſi ita commiſſum eſt ut pro voluntate & libito, ergo Deus ratum habet quod ſic fecerint, non ergo vindicabit quod tam malè, & malis abutentibus conferant. Quare tam iniquam tamque fraudulentam adminiſtrationem non vindicabit Deus ? quid ergo vindicabit, ſi hanc impunitam relinquat ?

Item oſtendit authoritate B. Bernardi.

Amplius dicit beatus Bernardus in libro quem ſcripſit de diſpenſatione, & præcepto exponens verbum id regulæ beati Benedicti : omnia ſunt in diſpoſitione Abbatis, non enim inquit dictum eſt in libera voluntate Abbatis, ſed in diſpoſitione hoc eſt in prudentis ac fidelis ſervi diſpenſatione. Quod ſi nec unus conſpectus, aut nutus monachi, aut verbum commiſſum eſt liberæ voluntati Abbatis, tanto fortius tantorum officiorum atque beneficiorum collatio unius aut multorum non eſt commiſſa liberæ voluntati prælati Eccleſiæ.

Item quia hoc repugnare ſapientiæ Dei.

Amplius cum nihil infidelius nihil inſanius inveniatur hujuſmodi voluntate prælati qualiter credendus ſapientiſſimus, & optimus Deus commiſiſſe tot, & tanta tam infidelis, tamque inſani voluntati ? quis enim hominum tam infideli diſpenſatori tantos denarios cuſtodiendos aut diſpenſandos committeret. Pulchrè ſiquidem Epiſcopum habentem pyrum onuſtam fructibus, & volentem Archidiaconatum quidem conferre Robinulo nepotulo ſuo quidam deluſit : cum interrogaret Epiſcopus cui pyrum illam committeret cuſtodiendam, & reſponſum eſſet à quodam ut illam memorato Robinulo committeret. Epiſcopus reſpondit, abſit, quia pyra illa omnia devoraret : dicit Epiſcopo, Domine qualiter committetis Robinulo tot millia animarum cuſtodienda, cum tam pauca pyra committere non audetis. Quod ſi dixerit quod non eſt ita commiſſum voluntati ut Deus ratum, & gratum habeat quidquid inde facere voluerit, ſed poteſtas eis eſt ſicut Pilato crucifigendi Deum, videat ipſe Pilatus ne abutatur eadem, quoniam abuſionem ejus non relinquit Dominus impunitam. Permiſſio igitur eſt non commiſſio, & Deo permittente ita diſſipat, non diſpenſat prælatus. Quare non habet poteſtatem in his niſi ſicut fur in rebus furtivis.

Amplius

Beneficia sunt in dispensatione prælatorũ sicut eleëmosynæ in dispẽsatione eleëmosynarij.

Amplius bona quæ pro eleëmosyna tradita sunt ex officio eleëmosynario, vel commissa, pauperum statim sunt postquam in ejus manibus posita fuerunt, nec est de cætero nisi pauperum nuntius aut dispensator. Quare dominium aut proprietatem manibus non potest eleëmosynarius in alios transferre: & si alij de manibus ejus acceperunt eam non poterunt retinere. Manifestum est prælatos hujusmodi beneficia aliis quam idoneis conferrè non posse, vel ea sua facere, quare manifestum est alios nihil juris habere ex hujusmodi collationibus, & ita nec esse canonicos ita nec esse Archidiaconos. Quod si dixerit aliquis quod non voluntati, sed bonæ fidei commissa est collatio hujusmodi beneficiorum Dico potestas ista limitata est bona fide, quare extra bonam fidem nihil habet: si igitur contra bonam fidem pro voluntate præsumpserit, ipso jure ut supradictum est, nihil agit, quare ipso jure non sunt canonici taliter instituti.

Beneficia sunt in manu prælatorum non tanquã sua, sed quasi aliena quæ idoneatum personatũ sint.

Amplius aut ista beneficia tradita sunt ei ut sua, aut ut aliena: & manifestum est quod non ut sua, quia nullum eorum potest propriis usibus applicare vel in alios usus transferre. Sed nec habet illa ut depositarius; cum necesse habeat illa dispensare: in manu ergo ejus sunt sicut in manu dispensatoris, quemadmodum eleëmosyna ut diximus in manu eleëmosynarij. & tanquam aliena, alieno quodam jure nondum facto, nec possessione; quærimus ergo quorum sunt jure beneficia ista, aut personarum idonearum, solummodo aut malarum. Cum ergo nemo audeat dicere malarum aut ineptarum, jure sunt solummodo bonarum personarum. Si ergo aliis præsumat prælatus conferre de facto, raptor est, & ipse qui confert, & ipse qui scienter recipit: ipse quidem quod jus aufert ab ipso cujus est, quantum in ipso est: recipiens vero quod detinere præsumit alienum jus, & hoc sive scienter, sive ignoranter ut supra diximus.

Vrget officium eleemosynarij.

Intelligè autem quod diximus de officio eleëmosynarij quia postquam portio distribuenda est pauperibus eidem ad distribuendum tradita fuerit à Domino suo statim in jus pauperum transivit, & nomine pauperum eleëmosynarius eam custodit, nec licet hujusmodi portionem nisi quasi mutuo acceptam aliis usibus de cætero applicare, & hoc notum est ex consuetudine Abbatum.

Item de officio dispẽsatoris.

Amplius manifestum est generaliter dispensatores possidere ea quæ sibi tradita sunt ad dispensandum nec habere ejus dominium. Habet igitur ea ut servus non solum ejus à quo recipit, sed etiam familiæ cui dispensare habet bona sibi commissa. Quærimus ergo cujus dispensator familiæ sit à Deo constitutus in beneficiis ecclesiasticis: nemo autem audet dicere quod constitutus sit á Deo dispensator officiorum, & beneficiorum Ecclesiasticorum ad opus familiæ diabolicæ, vel in parte, vel in toto: quare ad opus bonarum personarum, & idonearum tantum constitutus est dispensator. Quare & ad opus earum, & nomine earum habet in manibus officia, & beneficia ecclesiastica. Non ergo nisi per furtum, & rapinam tam sumentium quam recipientium potest eam transferre in alias personas.

Beneficia ecclesiastica sunt Ecclesiæ, nec possunt usurpari sine furto.

Amplius officia omnia & beneficia ecclesiastica ipsius corporis Ecclesiæ sunt jure indubitato, usurpatio igitur est rapinæ & furti. Amplius ex verbis Domini in Evangelio non est bonum panem filiorum sumere, & mittere canibus: quare non licitum est, neque justum; magis autem illicitum est, & injustum auferre filiis. Auferetur autem filiis panis temporalis sustentationis, & mittitur canibus, cum dignis & bonis personis substrahitur, & malis confertur. Vides ergo manifestè in his furtum, & rapinam malorum prælatorum. Quod si quis dixerit bonæ & idoneæ personæ jus habent in beneficiis ecclesiasticis, sed non actionem veram, differt utrumque quod nullus habet actionem singulariter in quocumque beneficio ratione bonitatis aut idoneitatis suæ, verumtamen ubi prælatus tutor generalis totius Ecclesiæ Dei contulit, bonarum omnium, & singularum personarum est. Quare pro omnibus & singulis potest agere jus suum quod tam nequiter, tamque impudenter defraudavit idoneis personis restituere, furesque & latrones tam male conferentes de medio tollere, & potestate qua sunt abusi privare.

Prælatum Ecclesiæ comparat procuratori domus pauperum.

Amplius numquid quævis domus pauperum non habet procuratorem, aut saltem habere potest, licet nullus eorum per se aliquam actionem habeat in bonis illis, cur non, & omnes pauperes pariter illius poterunt habere communem procuratorem, quare & omnes pauperes christiani, & boni qui officiis, & bonis ecclesiasticis idonei sunt communem unum habere procuratorem potuerunt. Quidquid autem fit de illis, numquid Ecclesia unaquæque potest contra prælatum agere super eo, quia eam non ædificat ut bonus & fidelis Architectus.

Quod indignum non teneatur Ecclesia recipere.

Amplius tenetur-ne quælibet Ecclesia recipere in canonicum fratrem suum quemlibet quantumcumque criminosum & infamem. Certum est quod non, imo tenetur repellere, sive non admittere, non autem potest vel tenetur repellere aliquem qui jus habeat; quare nullus hujusmodi sortitur jus in hujusmodi beneficio ex collatione prælati: non valet igitur collatio prælati, nec aliquo jure extenditur hæc potestas prælatorum usque ad personas non idoneas; non enim propter hoc si ignoratur crimen vel criminositas personæ alicujus propter hæc vitia criminositatis suæ, præstant ei jus, sed impedimentum ipsius Ecclesiæ revera præstat quominus ipsum vel non admittat vel repellat.

De limitatione potestatis conferendi beneficia.

Quod si dixerit quis quod libera est potestas prælatorum in parte ista licet prohibiti sint vel malè, vel malis conferre. quod si potestas liberi arbitrij libera est in homine ad percutiendum alium, & à Domino prohibetur. Percutere male; tamen si percusserit, percussum est, & percussio aliqua non est nulla ullo modo: eodem modo si contulit prælatus collatum est, & collatio aliqua non est nulla ipso jure. Respondemus quod percussio mere in facto consistit, nec pendet ullo modo ex jure. Quare nec potestas liberi arbitrij jus est, imo magis jus naturale: potestas autem dispensandi beneficia Ecclesiastica jus est, & officium ipsis prælatis certis finibus limitatum. Quare ex hujusmodi officio non potest nisi quantum de jure potest prælatus: hoc autem consistit infra limites hujus potestatis, & limitatio ista apparebit melius in sequentibus.

CAPITULUM IV.

An requiratur intentio vocantis.

Quod ea collatio nõ valeat qua solũ emolumentum temporale non item onus conferre intendit Prælatus.

POst hæc quærimus utrum ad hoc quod aliquis fiat verus canonicus. vel verus Archidiaconus requiratur intentio prælati conferentis; vel instituentis, intentio inquam qua intendat eum facere canonicum vel Archidiaconum veri nõminis. V. g. si prælatus intendat eum facere divitem solummodo, sive conferre ei temporalia, nullo modo intendens eum onerare officio, non cogitans, neque curans de officio vel onere nec in grosso, nec in

gracili, hoc est nec implicitè, nec explicitè, nec in universali, nec in particulari : ubi apertè videtur quod cum principale sequitur accessorium, & non econverso, cum non intendat nisi accessorium emolumenti temporalis, & nullo modo temporalis oneris diximus quod in hoc casu ex necessitate, & si conferret emolumentum temporale, vel fructus; non conferret canonicatum & Archidiaconatum, quoniam Canonicus, & Archidiaconus nomina sunt officiorum, & onerum, non emolumentorum. Quare non esset Archidiaconus secundum veritatem, vel canonicus sic vocatus, vel receptus; cum hujusmodi officium non esset ei impositum vel collatum: & si administraret hoc solummodo per usurpationem faceret, non prius. Quemadmodum si Abbas aliquid intenderet alicui conferre in Abbatia sua, monachalem scilicet victus, & vestitus temporalis portionem, non intendens eum facere monachum, non haberet utique hujusmodi homo victus, & vestitus temporalis monachalem possessionem; cum omnino monachus non esset. Similiter si valeret præscripta prælati collatio haberet sic vocatus ab eo canonicalem vel archidiaconalem temporalium proventuum portionē. Verum quoniam portio illa temporalium annexa est officio archidiaconali vel canonicali, & oneri, nec potest confetri sine illo : manifestum igitur est, quod in præscripto casu non conferret illi sine onere, nec cum onere; cum onus omnino incollatum permaneat, si ad ejus collationem intentio requiratur.

Quod non sufficiat prælato intendere in generali impositionem oneris.

Quod si dixerit quod sufficit, quod prælatus intendat in generali sive in universali onus vel officium imponere personæ quam vocat, licet principaliter intendat emolumentum temporale conferre. Dicimus quod in hujusmodi casu intentio illegitima est, & perversa creatio; econtrario enim debet intendere personæ & facere; debet enim principaliter onus, & officium imponere personæ vel quod secundum Deum magis est personam officio, & oneri providere. Quia igitur hæc est lex Dei in cordibus omnium rectè intelligentium, & sapientium scripta lex secundum quam instruendi, & creandi qui officiis, & dignitatibus ecclesiasticis præficiuntur, manifestum est illos non esse Archidiaconos vel canonicos qui non secundum hanc legem creati vel instituti sunt : quemadmodum lex sæcularis dicit decurionem non esse qui secundum legem creatus non est, quanto magis qui contra legem creatus.

Non valet hujusmodi collatio, quia est cōtra Deum, contra rationem, & contra officium Prælati.

Amplius hujusmodi vocatio est contra Deum, & rationem; ergo nec canonica, nec legitima est. Amplius non ex officio sic vocat prælatus, imo contra officium abutens ipso : imo quod verius est usurpans quod non est suum. & quod non pertinet ad officium suum, imo est contra illud; non valet ergo ipso jure quod facit.

Quod dici non possit, non necessaria intentio Prælati.

Quod si dixerit intentio nō requiritur ullo modo prælati, adeo manifestus est error ejus ut indignum illum penitus disputatione judicemus. Necessaria igitur est intentio prælati qua intendit officium, & onus imponere personæ quam ad hoc vocat. Quare necesse habet credere vel scire prælatus de persona hujusmodi quod idonea sit exequi officium, & portare onus; alioquin frustra imo ridiculose intenderet. Manifestum igitur est limitatas esse potestates ipsius, & officium, cum intentio ejus limitata sit atque credulitas, cum necessè habeat intendere, & onus, & officium imponere personæ idoneæ, & etiam credere quod persona vocata idonea sit ad utrumque. Multo fortius necesse habet ex officio vocare idoneos, quare non licet ei ex officio vocare alios alterius modi, quare per usurpationem, & excedens fines officij alios vocat. Amplius quærimus si vocaverit impotentem ad officia ecclesiastica ex toto, v. g. impotentem psallere, legere, & cantare, puta mutum, valeret-ne hujusmodi vocatio de jure ad ista officia. Quod si valet de jure erit iste lector vel Psalmista ex hujusmodi vocatione, quod si vocatione sola, vel nuda confertur hujusmodi officium personæ quæ non est hujusmodi officij susceptibilis, eadem ratione posset, & statuam vocare lapideam, vel ligneam. Idem dicendum videtur de parvulo qui impotens est exequi archidiaconale officium. V. g. nec docere potest populum, nec judicare, nec correptiones, aut visitationes facere, ex quo sequitur archidiaconatus multos jam multis annis vacasse videlicet annis parvulitatis detinentium, & metropolitanis subreptasse, aut eos non solum negligenter, sed damnabiliter dissimulasse.

CAPITULUM V.

An requiratur consensus vocatæ personæ.

Parvuli muti, & alij qui consentire nō possunt fieri non possunt canonici.

POst hæc quærimus an requiratur consensus personæ vocatæ ad hoc ut fiat canonicus, vel Archidiaconus, & cujusmodi consensus, & in quid, & manifestum est quod mutus, aut omnino nesciens non potest fieri canonicus nec esse quamdiu est mutus, cogique potest per censuram ecclesiasticam, sicut & in prælationibus fieri consuevit, sed ad hoc ut de voluntate fiat, vel efficiatur volens. Quod si requiratur consensus personæ vocatæ manifestum est quod parvuli vocati ad canonias, vel personatus ecclesiasticos, nec efficiuntur canonici, nec personæ tales; cum consentire in ea ætate non possint.

Debet ille qui vocatur consentire portando oneri, & officio præstare.

Amplius cum vocetur ad officium vel onus qui ritè vocatur, necesse ergo habet consentire in officium exequendo, & portando onus ad quod vocatur; onus autem vel pars oneris est canonicum Ecclesiæ ad quod vocatur servitium, nisi ergo consentiat in dicendum servitium Ecclesiæ illius, & faciendum juxta morem Ecclesiæ, non efficietur canonicus Ecclesiæ illius, ex hoc etiam in ipsa vocatione præbendæ de consuetudine vocatus exprimitur his enim verbis investiri consueverunt, investimus te de præbenda quæ fuit illius ad honorem, & servitium Ecclesiæ; quare obligatur expresse ad dicendum horas canonicas juxta morem Ecclesiæ illius.

De obligatione vocati ad officium ecclesiasticum.

Amplius sicut Ecclesia ei obligatur ad emolumentum temporale, & alia quæ debet Ecclesia filiis suis, sic & ipse qui ad eam vocatur obligatur Ecclesiæ ad portandum onus Ecclesiæ illius pro rata sua, hoc est prout ei competit ut filio, & membro illius potissima aut pars omnis est officium ecclesiasticum : quare obligat se ex necessitate ad illud. Quod si non potest se obligare ad illud quacumque de causa, sive quia obligatur ad aliud quod istud servitium non patitur secum, manifestum est ipsum non posse consentire in hujusmodi nisi absolutus recedat ab alio : cumque consensus in duo se non patiantur, impossibile est quod obliget ad ambo. Quare vel ad neutrum obligat, quod est inconveniens vel ad alterum solum, & ita absolvit per consequens ab alio.

Sine consensu in officium, & onus non efficitur quis Canonicus.

Amplius si non consentit in officium, & onus portandum, ergo non consentit ut fiat canonicus, cum fieri canonicum non sit nisi suscipere officium, quare non efficitur canonicus ullo modo nec Archidiaconus.

Amplius

Non poteſt fieri canonicus Eccleſiæ immaculatæ, & ſanctæ qui perſiſtit in macula ſua. Hæc & ſequentia argumẽta ſane intelligenda ſunt. Qui non eſt eſt de corpore Chriſti myſtico non poteſt incorporari Eccleſiæ particulari.

Amplius fieri canonicum alicujus Eccleſiæ eſt fieri membrum & filium Eccleſiæ illius, ponamus etiam quod illa ſit ſancta & immaculata macula mortali, certum eſt quod malus qui vocatur, & perſiſtit in macula ſua non efficitur membrum corporis Eccleſiæ illius; & ſi putetur non efficitur filius; immo remanet adulter: ergo non efficitur canonicus Eccleſiæ illius.

Amplius tota illa Eccleſia eſt ante adventum illius de corpore Chriſti myſtico & vivo, quia totum vivit de ſpiritu Chriſti hoc eſt de ſpiritu ſancto, vivit utique vita gratiæ, ille autem totus foris eſt, & foris remanet totus in corpore diabolico, non efficitur ergo de gratia illa poſt hujuſmodi vocationem, nec incorporatur illi Eccleſiæ, etſi forinſecus videtur ei conjungi. Amplius lapis iſte remanet in vera Babylone; incomparabiliter enim magis diſtant ſpiritualiter Babylon, & ſpiritualiter Jeruſalem, quam litterales corporaliter. Amplius iſte lapis remanet in ædificio civitatis diaboli quæ eſt Babylon ſpiritualis; remanet, inquam totaliter, ergo non aſſumitur in officium ſpirituale.

Quod ad ſacra officia non liceat accedere in peccato mortali.

Amplius numquid tenetur vocatus homo ſic mutare vitam ſuam in malam ex ipſo debito vocationis? ad ſacra enim officia non licet cuicumque accedere in peccato mortali; quare eo ipſo quo non corrigitur, nec recedit à malitia priſtina deterior efficitur, quam eſſet prius; quare ædificio Babylonis profundius affigitur, & tenacius agglutinatur, non ergo in ædificium veri nominis aſſumitur Eccleſiæ.

Manere Eccleſiam uno mẽbro detruncatam cum indignus ſit canonicus.

Amplius Eccleſia remanet adhuc detruncata uno membro, videlicet canonico pro quo vocatur iſte, & aliquod membrum ei pro illo non reſtituitur, quare locus membri illius remanet vacans; iſte enim non eſt poſitus in loco ejus cum de loco ſuo quem habet in ædificio Babylonico ſeu dæmoniaco motus omnino non ſit, ſi contingat ergo ſimiliter de membris aliis omnibus, Eccleſia illa tota vacans eſt & vacua; ædificium enim Babylonicum non reſtituit nec reſarcit detrimenta bonorum Eccleſiæ ac vivorum lapidum.

Quod Prælatus teneatur ædificare ſanctam Eccleſiam, non Babylonem.

Amplius aut prælatus tenetur ædificare veram, & ſanctam Eccleſiam, cum ſuppetat ei copia quadrorum & cedrorum, aut non tenetur, aut iterum prohibetur ædificare Babylonem, aut non prohibetur: quod ſi tenetur ædificare Eccleſiam, & prohibetur ædificare Babylonem, manifeſtè limitata eſt poteſtas ejus circa bonas, & idoneas perſonas cum ex aliis non poſſit ædificare veram Eccleſiam. Quod ſi dixerit quod non prohibetur ædificare Babylonem, quicquid autem prohibetur permittitur & eſt licitum: permittitur igitur, & licet ei ædificare Babylonem, contra quod inconveniens non eſt diſputandum niſi igne & gladio.

Conſenſus requiſitus in perſona vocata eſt ſicut conſenſus matrimonialis.

Amplius ejuſmodi conſenſus qui requiritur in perſona vocata ad hoc ut fiat canonicus veri nominis, eſt-ne ſicut conſenſus matrimonialis? quod ſi eſt, neceſſe eſt igitur ut conſentiat in reddendum debitum ſpirituale, ſive copulam: debitum autem ſicut diximus eſt canonicum officium, & onus. Quare nec qui proponit hujuſmodi debitum numquam reddere, nec qui non proponit ipſum reddere contrahit hujuſmodi matrimonium, cum aliter expreſſè diſſentiat à copula ſpirituali ſive à redditione debiti, alter vero non conſentiat in ipſum. Amplius ſi quis virgo perſiſtat corde in propoſito virginitatis quicquid dicat exterius non contrahit matrimonium cum in carnalem copulam non conſentiat. Quare ſi iſte perſiſtat in propoſito contrario ei, vel officio quod deſignatur per hujuſmodi nomen canonicus, non matrimonialiter conſentit in illo vel in illud.

Amplius ſi quis in corde retinet ſæcularitatem hoc eſt proponat in ea perſiſtere, quicquid dicat vel faciat exterius, non efficitur veri nominis monachus, ſed eſt fictus, ſive pictus, & falſus monachus. Ergo ſi aliquis retineat in corde propoſitum vivendi econtrario vitæ canonicali, quidquid dicat vel agat exterius non veri nominis, ſed fictus, & pictus, & falſus efficitur canonicus. Amplius habitus, & tonſura exterior, & quæcunque alia foris apparentia non faciunt monachum, ſed ſignificant, & oſtendunt. Vita ergo monachalis, vitæque illius propoſitum monachum verum, & veri nominis faciunt: ſic canonicum non tonſura canonicalis, & habitus exterior, cæteraque exteriora converſationis apparentia non canonicum verum aut veri nominis efficiunt, ſed ſignificant, & oſtendunt. Quare qui totum haberet contrarium interius non canonicus eſſet veri nominis, ſed fictus, pictus, & falſus.

Quod ſicut nõ efficitur monachus qui perſiſtit in voluntate vivendi ſeculariter, ita nec canonicus qui proponit agere vitam canonicali contrariã.

Amplius religio clericalis eſt quam unuſquiſque in ſuſceptione primæ tonſuræ dicuntur aſſumere. In prima enim oratione dicitur. Oremus dilectiſſimi Dominum Deum noſtrum pro hoc famulo ſuo, ut donet ei ſpiritum ſanctum qui habitum religionis in eo perpetuum conſervet à mundi impedimento vel ſæculari deſiderio cor ejus defendat. Et in ſecunda oratione dicitur: hunc famulum benedicere dignare cui in ſancto tuo nomine habitum ſacræ religionis imponimus. De quacumque autem religione manifeſtum eſt, quod nullus eam ſuſcipit, vel intrat qui contrarium ejus in corde propoſitum geſtat, quare qui laïcaliter vivere corde proponit clericatum non ſuſcipit, ſed falſum ejuſdem ſignum ſolummodo, & inanem ſive vacuam à veritate picturam. Quod ſi nec clericatum quis ſuſcipit, quanto magis nec canonicatum: qui nec clericus unquam fuit nec canonicus eſt, nec Archidiaconus, nec Epiſcopus, niſi fortè ſicut diximus pictus, & fictus.

Quod in ſuſceptione primæ tonſuræ intelligatur ſuſcipi habitus religionis clericalis.

Sane intelligas.

Amplius ſi eſt corde hæreticus quamquam exterius non eſt, non eſt verus, aut veri nominis chriſtianus: ſimiliter ſi Sarracenus, ſi Paganus, hoc eſt idolatra: ſi ergo corde totalis ſit laïcus, non eſt veri nominis clericus, ſimiliter & ſi corde ſit irregularis non eſt veri nominis canonicus: hæc autem intelligimus propoſito, & voluntate.

Quod ſicut is qui hereticus eſt in mente chriſtianus non eſt, ita nec clericus eſt propoſito, & voluntate qui mente laïcus eſt.

Amplius ſi ſigna exteriora non faciunt veri nominis canonicos, aut monachos, aut etiam clericos, vel quod minus videtur chriſtianos. Qui ergo nihil aliud habent niſi ſigna exteriora nihil habent quod efficiat eos tales: quare nil habent niſi ſicut canonici, vel monachi, vel clerici: quare nec canonici ſunt, nec clerici, nec aliquid hujuſmodi. Item ſi clericatus eſt religio, quanto fortius & canonicatus, manifeſtum autem quod illam religionem non ſuſcipit nec ingreditur, qui nec de religione illa vel alia curat, cogitat, vel intendit; quare qui nec religioſi effici, nec religioni aſtringi intendunt, canonici omnino non efficiuntur. Et quoniam nulla eſt religio vel ampla, vel arcta quæ præcipuum ſui vel principale ſanctitatem vitæ non habeat. Secundaria vero & annexa illi ea ſunt ſecundum habitum, officium Eccleſiaſticum ac proprias ſpeciales obſervantias, manifeſtum eſt quod non conſentit in religionem qui præcipuum ejus aut principale, hoc eſt vitæ ſanctitatem, qualem illa religio requirit vel omittit, vel excludit, intentione & corde. Qui nec cogitat, nec intendit; excludit, qui contrarium proponit, manifeſtum autem eſt hoc in omni alia religione.

Quod religio quælibet non cõſiſtat in exterioribus, ſed in interiori ſanctitate.

Amplius ſi nomen religionis quis abhorret vocetur canonicalis honeſtas illa quæ requiritur in canonicis, vel canonicalis ſanctitas. Quærimus an illam ſuſcipiendam, obſervandam, & conſervandam, conſentiant, & illi ſe alligent qui ad talia ve-

Item comparat ſtatũ canonicalẽ monachali.

cantur : videtur enim quemadmodum monachus ad perfectionem monachalem se habet, sic canonicus ad sanctitatem vel saltem honestatem clericalem, quare si ille non efficitur verus monachus nisi ad perfectionem monachalem se obliget, & astringat spontaneo consensu, sic nec iste efficitur canonicus, nisi ad canonicalem sanctitatem se astringat, sed foris remanet, & sic ille fur est, & latro nisi ad sanctitatem, & honestatem illam spontaneo consensu se aliquomodo obliget, non dicimus voto, quia forsitan licet inde resilire ut ipsi assueverunt, quod tamen hic non diffinimus ; non enim levem habet facileque determinabilem quæstionem. Addimus ergo aliquo modo se obligant quasi tacito pacto, vel quasi matrimoniali consensu sicut dicimus ad honestatem illam seu sanctitatem, quemadmodum non intrat monachus monachatum nisi consentiat in monachalem perfectionem, sed foris remanet tanquam famulator mendax, sicut nec iste in canonicum nisi consentiat in canonialem sanctitatem, & ad illam se astringat, sed foris remanet, & sic ille fur est, & latro inter veros monachos, sic iste inter veros canonicos : non enim ille ibi, vel iste hic, nisi pro temporalium illa portione, quæ ratione monachalis perfectionis aut sanctitatis canonicalis debetur.

Idem de obligatione monachi & canonici.

Amplius sicut consentit intrans monachalem religionem vel monasterium in hoc ut de monasterio illo, vel conventu, & ut sit monachus monasterij illius, & renunciet omni contrario, & ei quod non pateretur ipsum esse monachum talem monasterij illius : eodem modo iste intrans Ecclesiam, si canonicus ejusdem efficitur, renunciat omni ei quod non pateretur ipsum esse canonicum loci illius : renunciat ergo omni peccato mortali ; omne enim peccatum mortale non patitur istum esse de corpore Ecclesiæ veri nominis, sed nec etiam de corpore Ecclesiæ totius universalis.

Idem quod sicut monachi sic etiã clerici & canonici à clericatu per apostasiam decidant.

Amplius sicut apostasia monachum præcidit ex toto à monachatu ita ut de monacho non habeat nisi solum caracterem monachalem, & vincula votorum quibus astrictus est, ad hoc ut sit verus monachus : sic & clericus apostata, & à clericatu suo vel canonicatu non habet nisi caracterem clericalem, & obligationem qua obligatus est ad hoc ut sit clericus vel monachus veri nominis. Sicut ergo non est monachus qui à monachatu sive à monachali religione recedens ad contrarium se transfert, sic non est canonicus vel clericus qui relinquens honestatem vel clericalem sanctitatem ad contrarium se transtulit. Quare non canonici vel clerici sunt sæculariter solum, & lascive viventes. Quemadmodum nec monachi apostatice viventes monachi sunt, nisi quis dicat eos esse canonicos vel clericos propter caracterem clericalem, & obligationem sicut de monachis, quare manifestum est quod remanentes in sæcularitate, & lascivia sua non efficiuntur clerici veri nominis, vel canonici, quemadmodum nec efficiuntur monachi.

Clericalis professio cum christiani professione confertur.

Amplius persistens in Judaïsmo vel Saracenismo non efficeretur Christianus veri nominis. Igitur persistens, in contrario clericatus aut monachatus non efficeretur clericus, vel canonicus veri nominis.

Quodnam sit præcipuè canonici officium.

Amplius clericatus contrarium laïcalitas est similiter & canonicus aliquid habet contrarium. Quid est illud servitium quod in Ecclesia Dei cantando, psallendo, orando, agitur, nisi animarum patrocinium ? quare qui ad hujusmodi officium instituitur animarum patronus, patronus inquam sive advocatus prædictis modis, obligatus est ad allegandam causam animarum, vel quod magis est sacrificium. Manifestum ergo est quia canonicus non efficitur qui causam animarum non suscipit allegandam. Quemadmodum enim patronus, nec advocatus in causa aliqua constituitur qui eam agendam non suscipit : qui ergo non curat de causa animarum in institutione sua, imo potius intendit contrarium animas scilicet peccatis alligare non efficitur clericus veri nominis, vel canonicus. Amplius qui nihil scit de hujusmodi allegationibus vel cogitat, nec audivit, nec in cor ejus ascendit, nec de causa, nec de patrociniis, nec advocatus in hujusmodi causa esse potest, nisi quis fortè dicat asinum posse esse advocatum hujusmodi vel patronum. Eodem modo potest objici de stipendiariis, medicis, vinearum, & agrorum operariis, de speculatoribus, jaculatoribus spiritualibus, & de omni genere operariorum, & artificum qui comparantur, & assimilantur clericis titulatis.

Rasuram capillorum, & habitus canonicales attestati sanctitati canonicorum.

Attestantur autem eis quæ diximus rasura capillorum, atque tonsura quæ canonicis instituendis sive clericis canonicandis inducuntur. Similiter & habitus canonicales, nec-non & modus collationis, sive institutionis; si vero corde non abradit à se, nec circumcidit quicquid est honestati canonicali contrarium, si propter hoc non induit novum hominem quantum ad honestatem hujusmodi, proculdubio non efficitur verus canonicus, quemadmodum similiter in monachalibus non efficitur verus monachus. Quemadmodum etsi aliqua Abbatia non haberet nisi simulatores vel simias, hujusmodi non esset vera Abbatia, vel Monasterium veri nominis; sed esset umbra sive pictura, & talis qualis effigies veræ Abbatiæ : sic similiter se habentes canonicales Ecclesiæ sive canonia umbræ sunt, & picturæ, & simiæ, & tales quales effigies verarum canonicalium Ecclesiarum, verarumque canoniarum, & loca habitationis hujusmodi hominum habitationes sunt simiarum. Sequitur etiam ex hoc ut prælati qui tales instituunt non Ecclesias ædificant, sed pingunt, non lapides veros ac vivos colligentes in structura ædificij ponunt, sed magis picturæ eorum aggregant.

Quare canonici aliter vitam instituentes sunt tantum canonici picti, non veri, sed æquivoce dicti.

Amplius qui sic accipitur vel instituitur non quæritur fieri canonicus, sed significari tantum ; quare secundum intentionem Ecclesia sua non est nisi statua vel pictura veri canonici. Quod si dixerit quis quod fortè accedens ad baptismum est verus christianus, & verus clericus habetur quicumque habet primam tonsuram propter hoc ut verus clericus deffenditur, alioquin malè esset Ecclesiæ Dei si clerici, & peccatores laïci locum in ea haberent.

Respondemus quia manifestum est quod æquivoce dicitur clericus verus, & signis exterioribus solis pictus sicut homo animal, & quod pingitur sicut dicit Aristoteles. Sicut igitur vacaret tota Abbatia aliqua, sic se habens à monachis ; sic & vacat canonia omnis proportionaliter se habens à canonicis.

Infert multas proinde Ecclesias & Abbatias vacare.

Amplius si aliquis Abbas sit ex hujusmodi pictis monachis tantum totam abbatiam instituerit vel potius occuparet, immo quod verius est pingeret, nec intendens ei dare, nec ulli recipere nisi temporalia signa monachatus nisi solummodo propter illa, imo tota Abbatia vacaret à monachis, & Episcopus loci cum principe fundatore potest omnia bona occupare, & veros ibi canonicos instituere. Si autem in tota Abbatia hoc potest, cur non & in omni corpore? similiter & in una persona? Heu quæ abbatiæ, canoniæ, episcopatus vacant vel in toto, vel in parte ! quod si dixerit, quod latet hoc summum pontificem, & principes, verum quidem dicit ; sed nos de veritate agimus hic, quæ veritas multis patet, & pluribus patere potest, vel posset nisi, *vanitatem diligerent, & quærerent mendacium*, sicut ait Psalmista. *Apprehenderunt multi mendacium, & noluerunt reverti*, sicut dicitur Jerem. 8.

Multis enim certissimum est quod nec intraverunt nec intus sunt, imo foris, videlicet in signis solis exterioribus, & mendacio temporalium, & ut vulgo dicitur pedem suum intus non habent, nec unquam pedes suos intus habuerunt id est in ipsa veritate canonicalis honestatis, & aliorum spiritualium. Et etiam manifestum quod Ecclesia universalis intus vacua est in majori sua parte, foris autem præclaris statuis, & picturis sicut diximus plena est : & hoc est quod dicit Jerem. 1. Thren. *Quomodo sedet sola civitas plena populo*, non ait clero, quia magis populus est clerus populariter vivens, quam clerus, juxta quod Isai. 24. *& erit sicut populus sic sacerdos.*

Quod sicut vacaret abbatia à clericis quamvis bonis occupata multo magis vacet Ecclesia à malis canonicis occupata.

Amplius si debent esse monachi sanctissimi, & vellent instituere unum vel duos clericos sæculares licet valde honestos qui tamen monachalem perfectionem omnino renuerent, numquid non adhuc vacarent loca duorum monachorum ? & ad hunc modum si singulis decedentibus similiter clericos substituerent, numquid non post mortem omnium monachorum monasterium illud vacaret ? & de monachatibus dubitari non posset quin omnino vacent : quare & redditis monachatibus dediti seu annexi vacant saltem de jure, clerici ergo sic subrogati nihil juris habent in temporalibus abbatiæ illius. Quia ergo magis distant mali clerici à clericis honestis quam illi à monachis sanctissimis, & minus omni bono digni sunt, multo fortius nihil juris habent in canonicatibus, seu aliis beneficiis Ecclesiasticis.

Idem probat ex dispositione legatorum, & donationum Ecclesiis factorũ.

Amplius si quis de legato in testamento contra voluntatem testatoris disponere præsumpserit ex ipso jure nihil agit, & cui inde aliquid dederit nihil juris in eum transfert cum ad implendum voluntatem testatoris nullus executor ab ipso constitutus sit : beneficia autem ecclesiastica quantum ad temporalia in parte magna bona sunt testamento fidelium deffunctorum legata Ecclesiis ; quare contra voluntatem eorum vel intentionem de eis præsumere seu usurpare vel dando, vel recipiendo ipso jure non valet, nec sic recipientibus jus in eis aliquod acquiritur, idem est de aliis donationibus dotatorum, & ditatorum atque fundatorum Ecclesiarum intentio fuit ut Dei servi, & fideliter ei servientes soli beneficia quę Ecclesiis largita sunt obtineant, quare si contrarium vel aliud de ipsis agitur præter intentionem ipsorum est, & per usurpatam, & non commissam potestatem, & nihil juris transferre videntur qui hoc præsumunt in tales receptores beneficiorum.

Quod is qui cadit in mortale peccatum fiat membrum diaboli.

Amplius si quis in Ecclesia beneficiatus vel titulatus cadat in mortale peccatum certum est quod efficitur membrum diaboli, & desinit esse membrum Ecclesiæ illius, deseritque locum suum contra illud quod dicit Ecclesiast. 10. *Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris*, transfertur ergo iste à spirituali Jerusalem in Babylonem, & ædificatio corporis mystici in ædificium corporis diaboli. Vacat ergo locus ejus, & de jure, & defacto secundum veritatem, licet forte non appareat : vacat, inquam, locus ejus, ille utique quem deserit vacat, & officiũ spirituale cujus prima, & fundamentalis pars & officium est rectè vivendi, hoc enim officium sponte deserit. Similiter vacat onus, & utique secundum veritatem, licet foris non appareat. Qualiter ergo authoritate sua hujusmodi homines resumunt officia, & percipiunt similiter temporalium emolumenta ? licet in aliquo forsitan aliter videatur ; quia non videtur onus ex toto projicere, vel officium ex toto deponere ; quia ad horam tentationis hoc est. Sed quid si proponat animo numquam resumere onus vel officium ? de hujusmodi homine dubitari non potest quin tanquam fur, & latro temporalia emolumenta percipiat, & si exterius hoc appareret vel confiteretur, indubitanter abjiciendus esset de Ecclesia, imo de tota christianitate.

Quanto periculo qui malè vivunt bonis Ecclesiasticis utuntur.

Quod si quis dixerit ergo, *cum nemo sciat an amore, an odio dignus sit*, an de Jerusalem, an de Babylone sit, quibus titulatus & beneficiatus in Ecclesia discriminibus se committet stipendia temporalium ibi percipiendo ? quia fortè ut fur & latro, & fortè ut servus fidelis. Respondimus in hoc revera periculosissimè habentur hujusmodi beneficia : propter quod & viri timorati, & timore, & tremore illa percipiunt atque recipiunt : & quod residuum est eis à moderata, & præcisa sustentatione erogant pauperibus, & præcipuè talibus qui animarum patrociniis eos adjuvant, & supplent eorum defectum. Væ autem illis qui econtrario faciunt, videlicet qui superflua sua vel idolatriæ per avaritiam, vel luxuriæ & vanitati depascenda atque consumenda exponunt. Videamus autem manifestè quia propter antedictum periculum multi magni hujusmodi emolumenta sive stipendia vel relinquunt, vel penitus renuunt. Qualiter autem dispensanda vel exponenda sunt bona ecclesiastica expressè docet Dominus in libro Levit. cap. 6. Ubi sancta omnia & sanctis, & in loco sancto expendenda sunt ; omnia enim hæc sanctificata Domino sunt, & oblata pia devotione fidelium. Quare sacrilega impietas est hujusmodi bona vel meretricibus, vel histrionibus dari vel in aliis vitæ humanæ corruptionibus expendere. Scimus autem nostris temporibus fuisse magnos doctores, & ante etiam tempora nostra qui dicerent, quod quæcumque quis de hujusmodi bonis perceperat toto tempore quo in peccato mortali perstiterat restituere tenebatur, si posset : & hoc ea ratione qua toto illo tempore regi Babylonis id est diabolo militaverat ; quare toto illo tempore Christi stipendiis privandus erat ; & illa ei jure penitus auferenda. Beatus quoque Augustinus dixit quod talis indignus pane quo vescitur ; Apostolus enim in ultimo 2. ad Thessalonic. expressè dicit, *qui non laborat non manducet*, quod non de quocunque labore intelligi potest, sed de solo labore qui fructum habet remunerationis : ut non tantum labor ille exterior legendi, psallendi, cantandi sufficere videatur ad patrocinium animarum, nisi puritas cordis, & sopor devotionis illum condiverit, & Deo acceptum reddiderit. Et per hoc quod dicit Amos 6. *Auffer à me tumultum carminum tuorum, & cantica lyræ tuæ non exaudiam.* Isai. 1. *Cum multiplicaveritis orationem non exaudiam.* Isidorus. Si is qui displicet mittitur ad interrogandum irati judicis animus ad deteriora provocatur.

Bona Ecclesiastica præsertim propter bonam vitam data esse.

Amplius quia incomparabiliter validius, & efficacius intercedit vita sanctorum pro animabus quã ipsa oratio sicut dicit. Genes. 3. quia respicit Dominus Abel, & ad munera ejus, ad Caïn autem, & ad ejus munera non respicit ; quia videlicet propter Abel respicit munera, & non econverso. Sic & orationes sanctorum, & totius Ecclesiæ pter ipsos, & propter ipsam Ecclesiam exaudiuntur, & non ipsi propter eas. Ergo hoc sublato, videlicet gratia qua sancti Deo accepti sunt, & ejus Ecclesia ei placita est sublatum est patrocinium animarum, & à suffragiis, & orationibus earum. Sicut ille cæcus natus dicit 12. Jo. *Peccatores Deus non audit.* Intentio igitur largientium hujusmodi bona vita est percipientium : in primis enim, & maximè in bona vita est servitium Deo : secundaria vero ipsa suffragia canonici servitij, cum hæc suffragia non sint patrocinia nisi propter illam. Organizantibus maximè, & cantantibus aliaque servitij ecclesiastici exteriori decore, & ad pulchrius aut melius

facientibus danda esse. Nunc apparet ergo tibi quantum damnificat datorem aut donatorem ditatoremque suum quæcumque congregatio male vivens, & † credibiliter conversans sicut de nonnullis conventibus regularium plurimum audivimus. Verum & suffragiis istis in tractatu de sacramentis, & in cap. de ordine sacerdotali, qualiter faciendum sit vel fiant nos plenè determinasse meminimus, ubi & errorem aliorum detraximus qui virtutem sacramentorum, & utilitatem suffragiorum destruebant per indignitatem ministrorum.

† *f. Increbibiliter.*

CAPITULUM VI.

De singularitate Beneficiorum.

Dubiũ facit rem periculosam adeoque illicitum est plura habere beneficia.

POst hæc autem aggrediemur disputare ex hoc, an licet uni personæ multa habere beneficia quorum unum sufficiat ad competentem ipsius sustentationem. In primis ergo forsitan si videatur alicui dubitandum quia à multis, & magnis sentitur quod sic, à multis autem quod non: & propter hoc temerarium similiter videri potest de hoc præsumere diffinire. In quo diximus quia si dubium est, utrum liceat vel non liceat, ipsa dubietas certitudo est, & determinatio quia proculdubio non licet. Nulli enim dubium est quod non licet alicui committere se discrimini: discrimini autem se committit qui aliquod facere præsumit de quo dubitet an peccatum mortale sit. Quare sicut dicimus quod ipsa dubietas efficit hoc discriminosum, & propter hoc vitandum ex necessitate, quare & illicitum.

2. Quia nõ est credendum alicui pro se testimonium dicenti.

Amplius nullus dicit hoc videlicet quod liceat nisi vel qui plurima habet hujusmodi beneficia, vel qui ea habere intendit: quare in causa sua, & pro se ipso dicit hujusmodi testimonium: non ergo verum sive conveniens est testimonium ejus, & ideo non est credendum ei. Qui autem econtrario dicunt quodammodo se obligant ut plurima in futuro non habeant, & uno contenti sint tali beneficio, sicut legitur Proverb. 13. *Qui detrahit alicui in futurum se obligat*, subaudis ne illud faciat.

3. Quia qui non laborat dupliciter non debet manducare dupliciter.

Amplius *qui non laborat non manducet* ex ultimo 2. ad Thessalonic. Ergo qui non laborat dupliciter non manducet dupliciter, & similiter qui non laborat tripliciter: & sic de aliis: quemadmodum syllogismus similiter ex propositionibus similiter, sic & similis hujusmodi ex propositionibus ad hoc.

4. Quia nõ datur merces nisi proportione laboris.

Amplius si ratione laboris, & operationis debetur cibus sicut dicit veritas Matth. 10. & quia dignus est mercenarius cibo suo, & Lucæ 10 *Dignus est mercenarius mercede sua*: ergo non debetur duplex cibus nisi ratione duplicis laboris, & ita de aliis, & huic rationi attestatur ipse modus, & forma collationis, & investitionis beneficiorum; ibi enim dicitur à prælato expresse, conferimus tibi istud beneficium ad honorem Dei, & servitium istius Ecclesiæ. Nullo ergo modo licet alicui habere plurima hujusmodi beneficia, nisi exsolvat quotidie hujusmodi servitia; quare 3. prima hujusmodi servitiorum oportebit exsolvere habentem hujusmodi tria beneficia, alioquin defraudabit mortuos, & viventes uno vel duobus servitiis, & tanquam fur, & latro percipiet unum vel duo illorum emolumentorum.

5. Idẽ probat intentione eorũ qui Ecclesias dotaverunt.

Amplius quis dubitat de fundatoribus Ecclesiarum prębendariarum; quoniam sicut certum numerum voluerunt habere servitiorum, sic & servitorum, & iterum ipsa servitia juxta morem earum Genes. 5. ut in Ecclesia Carnotensi servitium Carnotense, & Parisiensi Parisiense. Quod si dixerit quis quod una est Ecclesia, & ideo qui deservit in una deservit in duabus vel in tribus; illa ergo ratione in omnibus. Quare injuste agitur cum eo in eo quod non percipit in omnibus, & æqualiter; cum in omnibus æqualiter serviat. Causa enim quam ponit in omnibus serviendi æqualis est, in omnibus videlicet unitas Ecclesiæ universalis. Amplius si uno servitio sufficienter satisfacis Deo de tribus Ecclesiis, & animabus pro quibus fundatæ sunt, sicut satisfit eisdem de tribus servitiis, ad quid ergo est tanta multitudo, & varietas servitiorum, vel etiam servitorum?

6. Ex parte quia in una Ecclesia non potest quis duas habere prębendas ubi Ecclesiarũ Carnotẽsis & Parisiensis exemplũ affert propter earum celebritatẽ.

Amplius una est magis in se Carnotensis Ecclesia quam sit cum Parisiensi vel cum quacumque alia: sicut ergo unitas illa qua sibi invicem unitæ sunt efficit hoc ut unus canonicus, vel servitor sufficiat pro duabus, & unum servitium pro duabus, & una persona possit duas illarum Ecclesiarum prebendas habere, multo fortius unitas ipsius Ecclesiæ Carnotensis in se sufficiet hoc efficere ut una persona obtineat in Ecclesia Carnotensi duas præbendas vel plures: hoc autem nullus eorum ausus est adhuc dicere, nec aliquis Episcoporum unquam hoc præsumpsit ut habenti unam præbendam in Ecclesia Carnotensi conferret aliam.

7. Quia cõmodius potest quis servire in una Ecclesia propter duas præbendas, quã in diversis.

Amplius facilius, & commodius, & melius per omnem modum potest quis deservire duas prebendas vel plures in eadem Ecclesia quam in diversis diversas, quia in una collectus est totus, in diversis dispersus atque divisus: & iterum ibi assiduus, illic vero interpolatus: ergo multo fortius licet unicuique personæ plures prebendas obtinere in eadem Ecclesia quam in diversis.

8. Idem argumentum prosequitur.

Amplius nemo dubitat quin tres servitores, & tria servitia æqualia per omnem modum hoc est in magnitudine, & numero, & merito triplum sint ad unum servitorem, & ad unum servitium: quare qui Deo & animabus non dat nisi unum illorum servitorem, unumque servitium, triplo minus dat Deo quam tres illorum servitorum, triaque servitia: similiter & Ecclesiis, & animabus. Si igitur fuerunt duo prælati ita facientes, quid audebit dicere quod æque bene faciant qui Deo & Ecclesiæ suæ, & animabus non dat unum servitorem atque servitium ut ille qui dat triplum per omnem modum. Quod si dixerit quis quod melius faciat qui dat tres servitores ac servitia quotidiana, quam qui non nisi unum, sed utrum sufficit quærimus cui sufficit, animabus enim qui torquentur in igne purgatorij non sufficit eum magis accelerem liberationem eorum tres missæ quam una earum: & ita de aliis suffragiis, si enim tantum valeret eis missa una quantum tres, eadem ratione quantum mille, & ita supervacue, & inutiliter quantum ad hoc multiplicarentur pro eis Ecclesiastica suffragia, quod nemo audet dicere christianus. Quod si dixerit quod sufficit Deo; & hoc manifestè factum est quod ad majorem gloriam sunt ei multi præcones laudum ipsius quam unus illorum; alioquin ad quid institutæ essent tot & tantæ Ecclesiæ collegiatæ, totque chori canentium laudes ipsius. Si autem dixerit quod hoc sufficit ipsis Ecclesiis: & hoc quis dubitat esse falsum; quæ enim Ecclesia est, nisi fortè malignantium quam Deus odivit, quæ nolit habere integritatem corporis sui, & universitatem membrorum suorum, quæ inquam etiam quæ portione sui contenta velit esse pro toto, nisi quæ magis est synagoga sathanæ quam Ecclesia. Quod si dixerit quod sufficit prælato vel intelligit, sufficit ei ad meritum, hoc est impossibile manifestum, sed revera ei sufficit ad gehennam: defraudare enim dominum præconibus gloriæ suæ atque præconiis, & ipsam etiam membris suis, & membrorum officiis; animas vero tam mortuorum, quam vivorum patronis similiter & patrociniis, sive suffragantibus atque suffragiis sufficiens meritum est, & causa damnationis

damnationis æternæ. Quod ſi dixerit quod ſufficit habenti vel recipienti unum ſervitiũ pro multis beneficiis, reſpondemus quod intolerabilis præſumptio eſt eovſque æſtimare ac appretiare ſervitium ſuum, videlicet ut unum ejus ſervitium valeat tria, vel novem, vel decem, vel mille ſervitia totidem bonorum virorum ſive ſanctorum videlicet ut una miſſa decem alias, una oratio decem alias ſimiles bonorum virorum neminem aut adhuc videmus qui in iſtum impudentiæ auſum prorumperit.

9. Idẽ probat exẽplo vinitoris. Amplius conductus vinearius ad unam vineam excolendam ſi quis eum tempore conducere voluerit repellet eum, & dicet ſe eſſe conductum ad aliam excolendam, ſuam operam jam locaſſe, & durante hujuſmodi contractu conductionis ſive locationis non poteſt ſimili ſervire contractu. Nullus etiam procurator vineæ vel agri audet utiliter facere de conducendo operarium ad illam operationem conductum donec illam compleverit, & ab hujuſmodi contractu liberatus ſit Si ergo hujuſmodi operarij in iſtis minimis tantæ fidei. & veritatis ſunt, ut ad duas operationes ſe conduci non patiantur ſimul, quanto fortius in ſpiritualibus hoc magis obſervandum eſt, ut cõductus pretio ſtipendij æterni, & etiam temporalis ad operandum in una eccleſia quæ & vinea, & ager ſpiritualis eſt, ſicut dicit Apoſtolus cum conductus eſt aliquis, id eſt metitus ad operandum non debet ſuſtinere ſe conduci donec ſit abſolutus ab hujuſmodi conductione ſeu contractu.

10 Exẽplo advocati qui non poteſt ſimul & eodẽ tempore plures cauſſas agere. Idem eſt, & de advocatis; conductus enim advocatus ad aliquam cauſſam agendam aliquo tempore non patitur ſe conduci ad aliam agendam in illo eodem. Quia ergo omnis in Eccleſia beneficiatus ſeu titulatus ad agendam cauſam animarum ad Eccleſiam illam pertinentium ſpiritualiter advocatus conſtitutus eſt, & ad certas allegationes pro eadem proponendas quas ei mutare non licet aut ſubticere, manifeſtum eſt quod non poteſt cauſam ſimilem ſuſcipere eodem tempore ventilandam: allegationes autem de quibus diximus Pſalmi, lectiones, ſive collectæ, ſive orationes, & cantiones quas nec mutare cuique licet contra Eccleſiæ ſuæ morem nec ea propter niſi culpabiliter ſubticere. Et ſi enim generaliter ſervitores Eccleſiarum ſive generales advocati conſtituti ſunt animarum ſpiritualiter tamen, & ſpirituales advocati conſtituti ſunt animarum quarum beneficiis temporaliter ſubſtentantur, eorum quæ parochiæ ſunt Eccleſiarum ſuarum aut comparochianæ eorum. Quia igitur uno, & eodem tempore pluribus cauſis, & allegationibus ſatisfacere non poteſt unus, & idem advocatus hujuſmodi, manifeſtum quia non poteſt advocatus hujuſmodi eſſe advocatus plurium hujuſmodi cauſarum: hoc autem eſt eſſe canonicũ duarum Eccleſiarum aut plures canonicatus habere: cum inſeparabilis videlicet advocatio ſit & limitata, ſive patrocinium. Ad idem ſolemus inducere ſimilitudinem de feudis ſicut in ratione uniuſcujuſque feudi debetur certum ſervitium, ita & ratione uniuſcujuſque prebendæ. Quare quemadmodum quot feuda unuſquiſque tenet tot debet inde ſervitia, ſcilicet quot præbendas vel beneficia unuſquiſque detinet tot debet inde eccleſiaſtica ſervitia hoc eſt tot paria horarum, & aliorum omnium.

11. Quod pluralitas beneficiorũ magna ex parte detruncat Eccleſiam. Amplius Eccleſia Dei nihil habet ſubſtantialius quam corpus ſuum, & membra quibus compacta eſt, & conſtructa; nihil habet Deo acceptius quam ſanctitatis gratiam divini cultus ſervitium: hæc autem pluralitas præbendarum, & aliorum beneficiorum eccleſiaſticorum, & Eccleſiæ corpus magna in parte detruncat ac mutilat dum pro decem membris non habet niſi unum, & quandoque pro tribus vel quatuor non habet niſi unũ. Cum enim aliquis obtinet loca decem prebendarum, & decem Eccleſias, decem illæ Eccleſiæ pro decem ſuis membris non habent niſi unum, & ad hunc modum de aliis. Reſpice igitur Eccleſiam Dei quantum ad clerum, & vide quot ſunt quibus inſtar dæmonij illius Evangelij legio merito nomen eſt, quia multi ſunt; unuſquiſque enim illorum unus eſt in perſona, multi autẽ in officiis, & beneficiis: reſpice inquam multitudinem hujuſmodi hominum, & videbis quanta ſui portione detruncetur per eos corpuſculum, & videbis quia alius detruncat ipſum duobus membris, alius tribus, alius quatuor, alius pluribus uſque ad numerum incredibilem. Quod ut clarius eluceſcat ponamus hoc: ſi enim licet uni perſonæ habere quadraginta præbendas, eſto quod quadraginta ſint Eccleſiæ unaquæque quadraginta canonicorum, & ponamus quod quadraginta perſonæ habeant omnes illas præbendas, ergo vides manifeſtè quia pro quadrageſies quadraginta perſonis non habet Deus niſi quadraginta perſonas, & pro quadraginta canentibus nonniſi unum, ſimiliter & pro mille ducentis membris glorię præconum, & laudes ſuas cantantibus non habet niſi quadraginta. Jam ergo manifeſtum fecimus quod diximus quia quod habet Eccleſia Dei ſubſtantialius, videlicet corpus ſuum ita detruncat iſta peſtis, ac mutilat quod habet acceptius, videlicet honorificentiam cultus divini. Quam pernicioſa ſit ergo hæc peſtis Eccleſiæ Dei ex his manifeſtum videtur, quare exterminanda totis viribus, totis ſtudiis ab eadem, ut ignis devorans ipſum corpus Eccleſiæ, & membra ipſius, & ut peſtis idolatriæ, avaritiæ, & ambitionis † vocatis ex magna parte honorificentia divini cultus.

† f. l. Vacante.

12. Quia nõ poteſt quis habere plura beneficia ex charitate, ſed ex cupiditate. Amplius quærimus ab hujuſmodi avaris, & ambitioſis ut videtur utrũ ex charitate detineant multa hujuſmodi beneficia, an cupiditate vel ambitione? quod ſi ex charitate ſentiant non eſt qui eis credat; non enim ex charitate Dei, & proximi tanta damna ſuffragiorum, nec ipſi Eccleſiæ quæ incomparabiliter magis diligenda eſt quam quivis proximus tantam ſui corporis vaſtationẽ facerent. Quod ſi ex cupiditate vel ambitione ex ore ſuo judicentur, manifeſtè enim confitentur quia malè.

13. Quod monſtrum eſt ut in natura ſic in Eccleſia eſſe membrũ duorũ corporum. Amplius unaquæque Eccleſia collegiata vel conventualis corpus unũ eſt per ſe inſeparabile: unum autem membrum eſſe non poteſt duorum corporum naturaliter niſi per errorem naturæ mõſtruoſe illud communicent: quemadmodum illud accidit in mulieribus quæ ab umbilico ſupra duæ erant, ab umbilico autem unum corpus. Cum ergo corpus naturæ exemplum ſit corporis gratiæ quod eſt Eccleſia, ſicut oſtendit Apoſtolus in 12. ad Corinth. non poteſt eſſe niſi monſtruoſa in corporibus gratiæ hujuſmodi membrorum unitas ſive communicatio. Et ſi enim *multitudinis credentium ſit cor unum, & anima una* ſicut legitur in 4. actuum unitate ſcilicet fidei cõtra diviſionem hæreſum, & unitate charitatis contra ſciſſuras ſchiſmatum: tamen eſſentialiter multa ſunt membra univerſalis Eccleſiæ, & magna, ut Parochiæ ſeu conventus, & minima ut ſingulæ perſonæ: & quemadmodum diverſitas officiorũ in corpore diverſitatem requirit membrorum, & ſicut corpore naturæ *omnia membra non eumdem actum habent*, nec unum ſunt, plures in corpore gratiæ debent eſſe quod tanto debet eſſe ab omni difformitate monſtruoſitatis longius quanto nobilius Deoque gratius. Hoc autem indubitanter monſtruoſitas eſt ut oculus manus ſit, & manus oculus; non poteſt ergo eſſe ut qui eſt Archidiaconus in una Eccleſia ſit præpoſitus in alia.

14. Idẽ proſequitur argumentum. Amplius ergo iſte obtinet officium vel beneficium in una Eccleſia eſt de corpore illius, & mem-

brum ipsius. Si ergo vocetur ad Ecclesiam aliam, aut remanet in priori aut non remanet: si remanet, ergo non transfertur nec collocatur in ædificiis illius, sive in corpore ipsius, sicut lapis qui remanet in ædificio domus alicujus non collocatur in ædificio alterius. Si non remanet hujusmodi ergo quod intendimus, & considera diligenter similitudines istas; quia valde expressæ sunt, Ecclesiæ enim & domus, & civitates, & ædificationes Dei sunt *Ierusalem enim ædificatur ut civitas* sicut dicit Psalmista, & Apostolus in 3. ad Corinth. *Dei cultura est Dei ædificatio.*

15. Impossibile est eandem arborem in diversis agris esse plantatam.

Amplius veritas in Evangelio Matth. 7. *Omnis arbor quæ fructum non facit*, & Eusebius in Homelia *quædam arbores sumus in agro Domini complantata & diversæ*: ergo Ecclesiæ diversi agri sunt. Impossibile est autē eandem arborem in diversis agris simul esse complantatam, & si plantata fuerit in uno impossibile est ut nisi evulsa fuerit plantetur in alio: quia ergo canonicorum institutio in Ecclesiis plantatio spiritualis est arborum in hortis, impossibile est clericum plantatum hoc est institutū in Ecclesia una nisi avulsus fuerit, plantari, id est institui in alia, & idem est de vineis & vitibus. Amplius nemo est qui vellet habere servum comedentem quantum tres vel quatuor, & non operantem nisi quantum unus, similiter neque equum; & si quis vellet ei dare non gratanter acciperet, imo recusaret. Quid igitur si hujusmodi clerici qui decem clericorum comedunt beneficia, & non reddūt nisi singula vel unica servitia nisi servi vel equi quos dicimus. Sed de dispensatore suo quid faceret quicumque Dominus si uni ex servis vel equis daret decem prebendas, singulis autem aliorum nonnisi singulas, numquid eum tanquam malum dispensatorem puniret. Similiter & rex si dux exercitus sui daret uni ex bellatoribus qui tamen non bellet nisi unum decem bellatorum stipendia, numquid non fraudem faceret Domino, & victoriam adversarij cōtra ipsum procuraret? Ubi enim debet habere mille bellatores per hanc viam non haberet nisi centū. Quantum minuat Dei exercitū ista pestis, quamq; gravi plectendi sunt sive feriēdi sunt à Deo hujusmodi proditores duces primo exemplo manifestum est satis. Nullus enim hujusmodi multipliciū atque multiplicatorum hominum audet dicere vel excogitare quod ipse valeat tot bellatores in Dei exercitu quot stipendia obtinet; bellatores inquam qui bellatorum nomine digni sunt. Similiter & de advocatis se habet, & de vinitoribus, & de aliis operariis, nullus enim eorum unquam ausus fuit dicere, & excogitare quod tantum posset in causa animarum alleganda quantum decem boni advocati, vel in vinea Domini excolenda quantum decem boni vinitores, & ita de aliis Quomodo ergo decem salaria vel decem mercedes operariorum percipere vel detinere præsumunt nisi per fraudem & furtum? Quam ridiculosum autem sit, quod quidam dicunt quod potest habere quælibet, & quantumcumque pinguia temporaliter beneficia quævis dum ea bene expendat, ex his apparet. Licet enim medicus salarium in quantumcumque pios usus expendat quod ab ægro pro eo medicando recepit, omnino propter hoc satisfacit ægro, qui nec minus ægrotat. Idem dicimus, & de bellatore quantumcumque large, & magnifice expendat stipendium, non propter hoc minus exhæredatur rex cujus bellum debuit agi. Similiter & de vinitore, & de advocato eis objici potest; non enim solam dispensationem temporalium suscipiunt proventuum clerici institutione vel evocatione sua, sed officia medicandi sauciatum: de quo loquitur Lucæ 10. Est officium agendi bellum Dei similiter & officium allegandi causam animarum, & officium operandi in vinea Domini.

Quod non sint attēdēda bona tēporalia beneficiorum, sed ipsa officia & munera.

Quod si dixerit quis quod in beneficiis ecclesiasticis inveniuntur quædam quæ sunt dupla vel tripla, vel etiam decupla ad alia, & de æque possunt haberi decem parva simul, ut unum pingue quod vàleat decem alia. Hic est homo qui loquitur ut cogitat; loquitur enim nisi beneficium hujusmodi non haberet nisi temporalitatem, tunc enim proculdubio parvum esset habere unum tale vel decem talia, nec cogitat hujusmodi homo onus uniuscujusque sufficienti seu competentis beneficij, quod pro quantitate unum satis honorat unam personam: neque considerat hujusmodi homo quod officium ecclesiasticum & religionis, religiosum est officium ligans, arctans personam suam ad hoc ut alius non usurpet nec etiam imponi sibi patiatur. Et revera hujusmodi canonici horreales sunt sive sæculares affixi sunt ut stellæ suis cœlis, sed horreis & cellariis corde incubant, & vinculis avaritiæ illis alligati sunt, vel potius in illis affixi. Et sicut monachos quosdam solemus dicere coquinarios aut refectarios pro eo quod corde in coquina vel refectario solummodo versantur. Sic & istos non veri nominis canonicos, sed magis horreales ut dicimus aut cellarios, & ut loquamini assertius inter veri nominis canonicos aut clericos nec clerici, nec canonici, sed magis asini vel equi habendi sunt utpote præsepibus ad comedendum alligati corporaliter; non enim prebendam clericalem vel portionem spiritualium bonorum videlicet gratiæ & gloriæ vel quærunt, vel diligunt, sed solas præbendas asinarias, vel equinas, quæ utique passiones bonorum temporalium sunt: qui nostri & asini corpora nostra sunt, de quibus in declamatoriis sermonibus multa jam diximus.

Varias excludit tractationes pluralitatis beneficiorum, & exceptionem ponit de insufficientibus.

De beneficiis autem insufficientibus manifestum est quod non requirunt singula servitia, & propter hoc alia vel adduntur, vel uniuntur. Si quis vero adjecerit nobis ex Ecclesiis in quibus non compellitur fieri residentia, diximus quia non est libertas ex constitutione vel fundatione, sed magis ex longa consuetudine, & clericorum malitia usurpata, si tamen in aliquibus est in pauciſſimis. quod si abjecerit nobis de dispensationibus Apostolicis. Respōmus quod illæ supra nos sunt, & quod diligentius consideratæ irritæ sunt, & de omni dispensatione facta idem sentimus nec interpretari præsumimus. Econtrario tamen indubitanter sciendum est quod Romanus Pontifex quantumcumque largam dispensationis gratiam videatur facere in benefitiis cumaliquibus personis; tamen non dispensat cum avaritia, cupiditate, vel ambitione earum, nec indulget eis indulgentiis suis, & his vel aliis vitiis: nō enim intendit pascere vel nutrire pestes vitiorū de bonis temporalibus ecclesiasticis quæ plene novit ad sustentationem servorum Dei in ejus servitio certificata esse Domino, & ablata. Et hic quidem tractatus illius finem facimus materiam disputationis, & vias declarandæ veritatis in conferendis & obtinendis beneficiis ecclesiasticis, prout desuper accepimus tradentes, & si quæ sunt certa hæc majora majoribus relinquentes.

Explicit tractatus Guilielmi Parisiensis de collatione Beneficiorum.

FINIS.

INDEX RERVM MEMORABILIVM
QVÆ IN GVILLELMI PARISIENSIS
Supplemento continentur.

Prior numerus paginam, posterior columnam indicat.

A.

ABBATIÆ multæ vacant quia non habent nisi fictos & pictos monachos. pag.256. col.2.
Abbas intendens solum dare alicui portionem monachalem, monachum non facit. pag.254. col 1.
Abortus intellectus quis? p.21. col.1.
Accidens eget subjecto existente per se. p.10. col.2.
Accidens nec vivit, nec vitam præstare potest. p.69. col.1. & 116.1.
Accidens non potest intelligere. pag. 92. col.1.
Accidentia non faciunt idem vel diversum. pag. 42. col.1.
Acidiæ peccatum. 237. 1. & 244. 2
Actio & passio idem sunt subjecto. 43. 1
Actiones sunt propriè animæ non corporis. 101. 2
Adeptus intellectus quid sit. 217. 2
Adjectiva de Deo pluraliter dicuntur. 57. 2
Adulterij peccatum quam grave sit. 233. 2
Ægritudines corporis animæ nihil detrahunt. 159. 2
Ægritudines animæ & corporis dissimiles. 160. 2
Ægritudo peccati ab anima separabilis est. 169. 1
Æqualitas filij & spiritus sancti cum Patre. 27. 1
Æqualitas cum Angelis promittitur hominibus. 173. 2
Æternitatem mundi impugnat contra peripateticos. 14. 1
Albumazari sententia de infusione animæ. 109. 2
Alexandri Aphrodisei error refellitur. 114. 2
Alimenta sunt immediatè propter corpus. 79. 1
Amantium creatorum non est unus amor, quia essentia una non est. 28. 2
Amicitia prima inter patrem & filium una est.
Amor est singularium. 142. 1
Amor ignis est seu calor amanti. 137. 2
Amor facit ut nihil nisi amatum cogitemus. 140. 2
Amoris unitas ab unitate bonitatis & ab amati, & amantis unitate. 28 2
Amoris unio summa consistit in unitate objecti. 27. 2
Amor Dei fornax est ignis spiritualis. 13. 1
Amor patris & filij unus est. 27. 2
Amor necessario intercedit benignitatē inter & exteriora dona. 26. 1
Amor ab amante procedit. 26. 2
Amor est passio seu vulnus ab amato inflictum. 26. 2
Amor divinus non procedit nisi de pura bonitate. 26. 2
Amor purus, quis? 26. 2. & 9. 2
Amoris processio quomodo differat à processione filij. 27. 1
Amor qui procedit à filio procedit etiam à patre. 28. 1
Amor immediatus nexus est patris & filij. 29. 1
Amor alius non procedit à primo amore qui spiritus sanctus est. 29. 1
Amor non generatur. 20, 2
Amor Dei nimius esse non potest. 20. 2
Amor bonorum spiritualium non potest esse inordinatus. 140. 2
Amoris casti ab impuro discrimen. 139. 2
Angeli cognoscunt singularia, & mittuntur ad certa loca 141. 1
Animæ definitio. 65. 1. & 118. 2
Anima non est numerus seipsum movens. 73, 2
Anima non est aër, vel ventus, vel ignis. 78. 1. & 2
Anima non est corpus. 77. 2.
Anima non est corpus merum & purum. 75. 1
Anima non est corpus cœleste. 76. 1. & 78, 1
Anima non est accidens. 71. 2. & 116. 1
Anima non est harmonia. 73. 2
Anima non est contemperantia humorum. 115. 2
Anima non est sphericæ figuræ. 78. 1
Anima est substantia 117. 2
Anima est fons vitalium operationum. 159. 2
Anima non potest esse ex potentia corporis. 118. 1
Anima humana non est ex temperantia elementorum. 115. 1
Animæ humanæ existentia negari non potest. 66. 2. & 72. 2
Animæ humanæ dignitas 65. 1. & nobilitas. 68 1
Anima sit-ne propriè pars hominis. 100 1
Anima ferreo vel æreo corpori si jungeretur, non esset homo. 66
Anima rationali homo vivit & sentit. 71. 1
Animæ humanæ omnes sunt ejusdem speciei. 153. 1
Anima humana est divinę similitudinis forma. 65. 2
Anima humana prorsus incorporea est. 67. 1. & 81. 2. non est corpus vivens. 86. 1. non dependet à corpore. 147. 2
Anima est caussa vitæ corporis. 161. 2. 162. 1. & 165. 1
Anima ea quæ corporis sunt sibi tribuit propter unionem. 157. 2. & 160. 2
Anima est corpori quod navi Gubernator. 72. 2. Regit motum corporis. ibid. Imperat toti corpori imo & spiritibus motui deservientibus. 84. 2. & 147. 2
Anima humana movet corpus per imperium. 195. 1. nutrimento corporis providet. 143. 2
Anima est in omnibus partibus viventibus. 199. 1. ex una parte non potest regere totum corpus. 201. 1. an sit principaliter in aliqua parte. 197. 2
Anima non crescit secundum quantitatem corporis. 84. 1
Anima infunditur quadragesimo sexto die. 109. 2. à solo Deo creata. 112. 2. non creatur extra corpus. 124. 2. non ingreditur corpus per motum. 200. 2
Animæ natæ sunt sequi signa sensibilia. 104. 1
Anima quomodo substantia sit quæ corpus illuminando circumdet. 196. 1
Animæ vivacitas fortior est mortalitate corporis. 163. 2. vita ipsa est, nec mori potest. 170. 1. non destruitur destructione corporis. 150. col 2. & 151. 2. ejus depositione confortatur. ibid.
Animæ affectiones impartibiles & spirituales sunt. 83. 2
Anima speculum est intelligibile. 119. 2
Animæ pars aliqua separabilis secundum Aristotelem. 162. 1
Anima subjectum est scientiarum & virtutum. 83. 1. nullas dispositiones corporales suscipit. 83. 1
Animæ vires superiores activæ sunt. 123. 1. maximè intellectivæ. 123 1
Anima nobis notissima. 104. 2. & quidem notitiâ certissima. 72. 2. essentialia sua ignorare non potest. 84. 2 accidentalia vero potest. ibid. seipsam incorpoream esse intelligit. 84. 2. separata an possit intelligere secundum Aristot. 82. 1
Anima rationalis non est creata propter bona temporalia. 165. 2. & sensibilia. 135. 2. In statu puritatis suæ hærere non potest in sensibilibus. 138. 2. creata est propter bonum honestatis, & ultima fœlicitatis. 211. 6. impedimentis quibusdam à spiritualibus avertitur. 136. 2. ejus status triplex post mortem. 226. 1
Anima quomodo inficiatur à corpore? 144. 2. ægritudines ejus non attingunt esse ejus. 170. 1. perfici non potest in corpore obnoxio corruptioni. 177. 1. obtenebratio ejus unde proveniat. 144. 1. & 145. 2
Animæ in statu libertatis & puritatis an liceat exire de corpore? 150. 2. in eo statu firmiter inhęret bonis spiritualibus. 137. 1 nec à fine suo jam adepto separari potest. 173. 2
Animarum sanctarum destruendarum nulla subest Deo caussa. 151. 1
Anima quamvis non habeat necessitatem absolutam, non tamen mortalis est. 164. 1
Anima brutorum accidens non est. 68 2. differt essentialiter ab anima humana. 34. 1. ejus ab anima rationali discrimen. 147. 1. & 2. & 165. 2
Animæ irrationales, & ipsę infunduntur corporibus jam formatis. 100. 1. instrumenta earum sunt corpora 67. 2 pendent ex corporibus. 165. 1. iisque serviunt 148. 1. & ab iis conservantur. 148. 2. earum vita extra corpus inutilis est. 165. 1
Animæ irrationales mortales sunt. 72. 6. cur fugiant mortem? 168. 2
Animal non est ex solis dispositionibus corporalibus. 69. 1
Animal mortuum differt à vivente plusquam accidentaliter. 69. 1
Animalia vivaciora quædam & sagaciora. 120. 1. quædam imperfecta. 142. 2
Appetitus naturalis ad beatitudinem. 172. 1
Appetitus scientiæ in intellectu. 98. 1. non potest satiari nisi cognitione Dei 204. 2
Appetitus ad visionem beatificam. 184. 1. & 2
Apprehensio intellectus est principium omnium operationū, 22. 1
Appropriata personis divinis. 29. 2. 30 1. 62. 1. & 39. 1
Aristoteles minime sequendus. 82. 1. & 112. 2
Aristotelis sententia de parte animæ immortali 165. 2. quod anima sit in corde. 197. 1. quod Deus sit in cœlo. 197. 2. quod intellectus agens sit separatus. 210. 1
Ars citharizandi est in anima. 102. 1

INDEX RERUM MEMORABILIUM.

Artifex non operatur niſi prægignantur in mente ejus exemplaria. 22. 2. non eſt quid unum cum inſtrumento ſuo. 100. 2. ipſi ſufficit unum exemplar. 24. 2
Artificis perfectio tribus cõſtat, poteſtate, ſapientia & volũtate. 13. 1
Attentio ad unum ab aliis nos avertit. 140. 2
Attonitio mentis, quid ſit? 191. 2
Avaritia 236. 2. & 244. 2
Avicennæ ratio qua probat animæ humanæ ſpiritualitatem. 82. 2. ejus ſententia de unitate viventis per totam vitam ratione animæ. 73. 1

B.

Baptiſmi neceſſitas. 130. 2
Beatitudo non communicat immortalitatem animæ, ſed ſupponit. 172. 1
Beatitudo conſiſtit in cognitione & amore. 29. 2
Beatitudo non conſiſtit in bonis temporalibus. 182. 1
Beatitudo ſupernaturalis nec deſideratur, nec intenditur niſi inſtinctu creatoris. 185. 1. vide ſupernaturalis.
Beatus eſſe non poteſt qui cognoſcit ſe ſuam amiſſurum fœlicitatem. 182. 2
Bene eſſe animæ non eſt ex corpore. 150. 1. Bene eſſe non deſtruit eſſe 156. 2
Beneficia nulla ſunt quæ reſidentiam non requirant niſi ex mala conſuetudine. 260. 2
Beneficia ſunt in diſpoſitione prælati ſicut eleëmoſynæ in diſpoſitione eleëmoſynarij 253 1. non quaſi ſua bona, ſed quaſi aliena, & idonearum perſonarum. ibid.
Benignitas eſt exundans bonitas. 28. 2
Binarius non eſt pars ſeptenarij. 155. 2
Bonitatis definitio & natura. 179. 1
Bonitas omnis ſimilitudo divinæ bonitatis eſt. 186. 2
Bonitas & malitia motiva ſunt voluntatis. 97. 2
Bonitatis Dei excellentia. 179. 2. non minor eſt quàm fœcunditas ejus. 26. 1
Bonitas Dei mere gratuita eſt 13. 2. ſingulariter non poſſidetur, quemadmodum bona temporalia. 179. 2. elucet quamvis paucæ animæ ſalventur. 178. 1. mala culpæ & pœnæ exterminat. 178. 2. manifeſtatur aliquorum punitione. 183. 1. erga impios etiam benefica. 183. 2
Bonum aliud ſecundum participationem, aliud ſecundum eſſentiam. 1. 2. vel eſt neceſſarium, vel ſuave; vel utile, vel magnificum. 26. 1
Bonum & malum oppoſita ſunt. 168. 1
Bona propria providit hominibus Deus. 131. 2
Bona ſpiritualia obtineri poſſunt ab hominibus. 172. 2
Bona Eccleſiaſtica data ſunt propter bonam vitam Clericorum præcipuè. 257 2. eorum adminiſtratio quanto cum animæ periculo fiat. 257. 2
Bruta non libertate, ſed neceſſitate aguntur. 85. 1. bonis ſenſibilibus melioribus abundant quam homines. 136. 1. quomodo fugiunt mortem. 169. 2

C

Caloris naturalis vis mirabilis. 79. 2
Canonicorum inſtitutionis forma. 251. 2. quibus capilli reſcinduntur. ibid.
Canonicus & Archidiaconus nomina ſunt officiorum non emolumentorum. 254. 1. & 2
Canonicus & Archidiaconus non fit niſi qui conſentit ad onus, & in dicendum ſervitium Eccleſiæ talis. 254. 2
Canonicus effici non poteſt qui malus eſt, & perſiſtit in macula ſua. 255. 1
Canonici conſenſus in officium eſt ſicut conſenſus matrimonialis ad conjugium. 255. 1
Canonicus non efficitur niſi qui proponit vitam canonicalem vivere. 255. 2
Canonicus pictus & fictus eſt qui ſola tonſura canonicali, habitu & converſatione exteriore talis videtur 255. 2
Canonicus qui non proponit ſibi Canonicalem ſanctitatem fur eſt, & latro inter veros Canonicos. 256. 1
Canonicus non eſt niſi qui renunciat omni peccato mortali. 256. 2. & ad Canonicalem ſanctitatem ſe aſtringit. ibid.
Canonicus non eſt nec Clericus qui relicta ſtatus ſui ſanctitate ad contrarium ſe tranſtulit. 256. 1. & ſæculariter & laſcive vivit. 256. 1
Canonici quodnam ſit proprium officium? 256. 1
Canonicorum ſanctitatem teſtantur ratura capillorum, atque tonſura & habitus Canonicalis. 256. 2
Canonici horreales, quinam? 260. 2
Cauſſa dicitur ex ſubſecutione effectus. 45. 1. nihil ei accidit ex eo quod agit. 42. 2
Cauſſa media ſeipſa non eſt ſufficiens. 7. 1 ad ſenſum non autem propriè & verè cauſſa eſt. 16. 2
Cauſſalitas cauſſarum ſecundarum in quo conſiſtat. 16. 1. eſt ſolummodo præparare materiam 112. 1
Cauſſalitas effectiva propriè & verè attribui non poteſt niſi cauſſæ primæ. 113. 1
Cauſſatio duplex alia forinſeca, alia intima. 3. 1
Celare peccatum in confeſſione quàm grave ſit peccatum. 233. 1
Charitas nunquam excidit, quomodo intelligendum? 224. 1
Charitas patriæ differt ſpecie à charitate viæ. 225. 1. & ſicut ardor à calore. 225. 2
Chryſippi ſententia quod anima ſit in corpore, ſicut aranea in medio telæ. 197. 1
Circumciſio erat in remedium peccati originalis. 145. 2
Circumſtantiæ actionum quæ ſint? 236. 1
Circumſtantiæ peccati in confeſſione aperiendæ ſint. 245. 2. & 242. 1
Clericorum vitia, Eccleſiæ quam pernicioſa? 248. 2. 249. 1. & 250. 2
Clerici mali derogant contra jus omne intentioni donatorum. 257. 1
Cœleſtia corpora non ſcintillant vitam. 76. 1. & 2
Collatio beneficij facta non idoneo valida non eſt. 253. 2. neque ea quæ facta eſt ad ſolum emolumentum temporale. ibid. nec niſi prælatus intendat principaliter onus conferre. 254. 1
Conferendi poteſtas limitatur ad dignos. 252. 1
Cogitationis vehementis effectus. 158. 1
Cognitio eo major eſt quo res cognoſcens minus alligatur materiæ. 13 1
Cognitio communium & univerſalium non eſt propria & vera cognitio rei. 141. 2
Cognitio eſt aliquid præter formas intelligibiles. 121. 2
Compoſitum eſt forma in materia 101. 1
Complexiones corporum quomodo animæ inſerviunt? 114. 1
Complexiones hominum diverſæ. 120. 2
Compunctio cordis. 240. 1
Concupiſcentia mortificatur per baptiſmum. 130. 2. reviviſcit per peccatum. ibid.
Confeſſori an liceat ſcrutari peccatum confitentis. 233. 1
Confeſſoris electio 243. 2. & quę debeant eſſe confeſſoris qualitates. 244. 1
Confeſſionis ſecretum. 237. 2
Confeſſionis ſacramentum. 238. 1
Confeſſio vera parvus paradiſus. 238. 1
Confeſſionis neceſſitas. 240. 2. & 241. 2. & præceptum in novo teſtamento. 241. 1. in ea graviora peccata prius aperienda ſunt. 23. 2
Confeſſionis bonæ conditiones. 241. 2. debet eſſe pura tribus modis. ibid. debet eſſe integra. 242. 1. non eſt differenda. 242. 2. debet eſſe frequens. 243. 1
Conſcientia non eſt potentia naturalis. 220. 2. differt à ſyndereſi. 221. 1
Contraria nata ſunt fieri circa idem. 72. 2
Contrariorum altero poſito ponitur alterum. 155. 1
Contritio dolor eſt & deteſtatio peccati. 139. 1. ejus motiva. 240. 1
Converſionis ad Deum motiva. 238. 2
Corporeitas non præſtat vitam. 75. 1
Corporea forma non generatur extra materiam. 125. 1
Corpus ponitur in definitione hominis. 101. 1
Corpus potentia vitam habens quodnam ſit. 66. 1
Corpus non deſtruitur in morte animalis. ibid.
Corpus hominis manet idem per totam vitam. 73. 1
Corporis partium diſtributio. 73. 1. Deo tribuenda. 108. 1
Corpora duo ſimul non poſſunt eſſe in eodem loco. 77. 2
Corpus non participat diſpoſitiones ſpirituales. 117. 2
Corpori puro nulla qualitas adveniens prohibet eſſe corpus purum. 70. 1
Corpus quod non habet partem ſui ſpiritalem merum eſt corpus. 85. 1
Corpori cuicumque mero non competit vivere. 117. 1
Corpus non poteſt eſſe animal per formam corporeitatis. 69. 1
Corpus inſtrumentum eſt animæ. 65. 2. propter quam eſt, cui & ſervire debet. 67. 2
Corpus non eſt animæ cauſſa vitæ. 161. 2 nec eam poteſt prohibere à vita ſua. 163. 2
Corporum diſpoſitiones non faciunt diverſitatem ſpecificam animarum. 114. 1
Corporum diverſitas ex diverſitate animarum repetenda eſt. 114. 2
Corporales animarum operationes fiunt per corpus. 81. 2
Corpus eſt potius in anima quam anima in corpore. 194. 2. nec vivificatur ſolo aſpectu ab anima 196. 1
Corpora humana ſemper viverent ſecluſis infirmitatibus. 165. 1
Corpus tormentum eſt animę & ſarcina. 150 2
Correctivæ virtutis neceſſitas in homine. 93. 1
Creari poſſunt animę quędam quæ tamen non creabuntur. 14. 2
Creaturæ à tribus perſonis communiter procedunt. 54. 2. ſunt veſtigia creatoris. 139. 1
Credendum non eſt defenſoribus pluralitatis beneficiorum in ſua cauſſa. 258. 1
Culpatur voluntas propter libertatem. 85. 2. nec niſi culpa ſua carent animę ſuo fine. 167. 1

D.

Dæmonis malitia non eſt propria cauſſa perverſitatis originalis. 127. 1
Damnati, ſi quid cognoſcunt totum id vergit eis in ſupplicium. 226. 2
Dans ſecundum ſe dat neceſſario quod habet. 18. 1
Defectus hominis quantum ſpectat ad regimen vitæ ſuæ. 126. 1
Defunctorum animæ cur ſæpe non viſitant amicos. 226, 1
Delectationes ſpirituales non lædunt animas. 136. 2
Deliciæ corporales peſtis animarum. 166. 2. & inſania. ibid.

Dentes

INDEX RERUM MEMORABILIUM.

Dentes in corpore hominis vivunt ut plantæ in terra. 199. 2
Desperatio de divina misericordia. 243. 2
Dei nomine quid significetur. 61. 2
Deus est æternus, ingenitus, simplex, primum ens, spoliatissimum ab omnibus accidentibus, non est quid universale, sed maximè unum, 4. 1. & 2. est essentia altissima. 17. 1
Dei attributa omnia prima sunt, optima, & maxima. 11. 1
Deus est ubique quia est esse omnium, 9. 1. omni rei præsens est & indistans, 197. 2. nec circumdatio virtutis ejus excludit eum ab universo. 196. 1
Deosduos nequidem concipere potest intellectus. 57. 1
Deus est vita omnium sicut anima est vita corporis, 8. 2. an sit esse omnium immediatè? 9. 1. potest solus dare esse. 112. 1. & 113. 1
Deus solus veri nominis causa est, 17. 1. causa est rerum per cognitionem & electionem, 12. 1. & 2. totum vult non inductus, non suasus, non illectus, non coactus, 17. 1. omnia sustinet ne in nihilum recidant, 197. 2. potest animam hominis in nihilum redigere, 151. 1. solo jussu operatur. 96. 1
Deus quatenus ens imprimitur intellectui nostro ex primis apprehensionibus, 6. 1. sub nube universi conspicitur, 7. 2 intelligibile primum est quo solo impletur virtutis intellectivæ desiderium, 185. 2. est omnium scibilium nobilissimum, 184. 1. est veluti speculum in quo omnia relucent. 204. 2
Dei dilectio erga homines, 63. 1. facit voluntatem de nolente volentem & vice-versa, 96. 1. non est author peccati, 96. 2. curat hominum obsequia. 181. 1
Diaboli membra Ecclesiæ Dei præesse non debent. 230. 1
Diameter ex sua essentia incommensurabilis est costæ. 155. 2
Diligunt se pater & filius spiritu sancto, quomodo intelligatur? 55. 1
Dispensatoris potestas non est nisi ad dispensandum fideliter. 252. 1
Dispensatores nõ habent dominiũ eorũ quæ sibi credita sunt. 253. 1
Divina explicamus secundum nostrum concipiendi modum. 46. 1
Donum nullum est nisi ex amore. 26. 1
Donum maximum est à datore maximo, 26. 1. & à maxima benignitate 27. 1
Donum amoris à patre & filio procedit, 29. 1. unum est. 28. 1
Dominatio Dei quomodo differat à dominatione creaturarũ. 56. 2
Dolor impartibilis est, 198. 2. quia ejus pars non potest esse nisi dolor. ibid. Dolor non est propriè solutio quantitatis. 199. 1
Doloris pœnitentialis conditiones. 240. 1
Dormientis à vigilante discrimen. 167. 1
Dubium omne actionem periculosam facit. 238. 1

E.

Ebrietas vitiorum. 139. 2
Ebrietas animæ ex delitiis corporalibus. 166. 2
Ecclesia ædificari non debet ex spinis & paleis, qui Clerici mali sunt, & inutiles, 249. 2. non tenetur indignum recipere à Prælato. 253. 2
Ecclesiæ multæ vacant quia non habent nisi fictos & pictos Episcopos & Canonicos. 256. 2
Ecclesia universalis intus vacua est in majori parte propter fictos ministros. 257. 2
Ecclesiarum dotatores officia fieri instituerunt juxta morem uniuscujusque Ecclesiæ. 258. 1
Effectus dicitur ex præcessione causæ. 45. 1
Elementa in mixto corrumpuntur, 115. 2. vitam præstare non possunt, nec ante mixtionem, nec in mixto corrupta. 117. 1
Emanatio prius competit Deo secundum se quam secundum aliud. 17. 2
Emanatio prima plurimum actualitatis & minimum potentialitatis habet, 18. 2. est prorsus idem essentiâ cum suo fonte. ibid.
Embryo in ventre matris an vivat antequam habeat formam humanam, 105. 2. non vivit per animam matris. ibid. animam non habet nisi post perfectã formationem, 106. 1. non vivit per proprium spiritum vitalem, 107. 1. non est propriè in specie, 108. 2. non format sibi membra. 109. 2
Empyreum cœlorum ultimum & nobilissimum est habitatio sanctorum. 193. 2
Ens secundum essentiam & secundum participationem dicitur. 1. 2
Ens in quantum ens nudissimum & spoliatissimum est. 19. 2
Ens Dei nomen est proprium unde cætera attributa deducuntur. 5. 2
Ens compositum ducit in cognitionem simplicis. 8. 1
Ens potentiale non venit ad esse per solam potentialitatem. 8. 2
Entia superiora prius sunt ordine essendi & cognoscendi. 8. 1
Episcopi reditus amant, non onera Ecclesiarum, 251. 2. ficti & picti sunt qui laycaliter vivunt. 255. 2
Esse accipitur vel pro essentia, vel pro existentia. 2. 2
Esse pro existentia sumptum est præter essentiam uniuscujusque creaturæ. 2. 2
Esse de solo Deo dicitur secundum veritatem. 3. 2
Esse secundum essentiam non est creatum. 3. 2
Esse ipsum est essentia una, pura, solitaria, immixta admodum sparsi luminis. 8. 2
Esse creaturæ est esse indigentiæ, esse potentiale, esse falsum, esse fluens, esse pendens, 6. 2. unde probat existentiam Dei. 7. 1
Esse derivativum deducit ad primitivum. 8. 1
Esse creaturarum non est earum essentia. ibid. esse uniuscujusque creaturæ est Deo adhærere.
Esse idem est materiæ & formæ. 32. 1
Essentia divina non est genita nec generans, 38. 1. multiplicari non potest, 60. 1. de personis dicitur, non ipsę de se invicem, 36. 2. an persona dici possit. 39. 1
Essentialia prædicantur de personis divinis in quid, 56. 1. pluraliter dici non possunt. ibid.
Excusationes eorum qui peccata confiteri renuunt. 243. 2
Extasis sive excessus mentis quomodo fiat? 191. 2. est elevatio mentis supra seipsam. ibid. est quædam ebrietas mentis. ibid.
Exteriora sola nec Canonicos, nec Monachos, nec Clericos faciunt, ut nec Christianos. 255. 2
Exterioritas multiplicativa est, interioritas adunativa. 28. 1

F.

Facies rerum sensibilium est varietas accidentium. 30. 1
Falsum testimonium. 245. 1
Fames est appetitus animę pro necessitate corporis. 148. 1
Fatigatio animalium ex vehementi operatione. 171. 1
Febris & aliæ ęgritudines non sunt in anima. 157. 2
Festorum observatio, 245. 1. in iis melius esset arare, quam choreas ducere & tabernas frequentare. 245. 1
Fides non potest esse cum scientia. 222. 2
Figura animæ nulla. 78. 1
Filius Dei per generationem non potest accipere nisi totam essentiam divinam, 19. 2. est Patri simillimus, 20. 1. & coæternus, 21. 1. habet ea quæ patris sunt tribus modis, unitate essentiæ, hereditate, & dono amoris, 28. 2. & 29. 1. per eum ut formantem & sigillantem sunt omnia. 29. 2
Filiatio æterna an sit ab alio & quomodo? 51. 2
Filiorũ animę nõ sunt à parentibus, 110. 2. vel ab eorũ anima. 111. 1
Flamma est fumus incensus. 80. 1. & 112. 1
Flores & folia postquam deciderunt idem sunt quod prius. 66. 1
Fœlicitas temporalis vera non est. 166. 1
Fœlicitas & miseria opposita sunt. 168. 1
Fœlicitatis veræ conditiones quod sit pura infastidibilis, inamissibilis, 171. 2. & 172. 1. ejus subjectum indestructibile. 175. 1
Fœlicitas primorum parentum. 174. 1
Forma quælibet à Deo infunditur & creatur. 112. 1
Formæ intelligibiles non imprimuntur à principiis, 211. 1. quomodo recipiuntur à sensibilibus? 213. 1. à Deo recipiuntur, 214. 1 an possint formari ab anima, 215. 2. earum generatio an subita sit, 215. 1. an sint propriæ similitudines rerum, 216. 1. non sunt ab intelligentia agente, 122. 1. earum acquisitione fœcundatur intellectus. 20. 2
Furtum. 245. 2

G.

Gaudium & delectatio affectiones sunt impartibiles. 85. 2
Gaudia spiritualia sunt perfectiones animæ. 162. 1
Gaudia corporis, gaudia non sunt, sed illusiones potius. 162. 1
Gaudiũ maximũ est Deo de seipso, 30. 2. patri de filio & vicissim. 18. 1
Gastrimargia. 244
Gelicidium animæ duplex mortiferum & salutare. 130. 2
Generatio competit primę potentię, 19. 2. differt à donatione. 20. 2. sapientiæ est non voluntatis. 20. 2
Generatio prima est & perfectissima omnium causationum. 19. 2
Generatio quorumdam animalium sine parentibus. 112. 1
Generare in patre divino non est nisi dare essentiam filio. 45. 2
Generari in filio non est nisi recipere essentiam à Deo patre. ibid.
Genus nullum Deo superius est. 5. 1
Gloria creatoris elucet in rebellione partis inferioris. 145. 2
Gloria est creatori ex animabus humanis. 164. 1
Gloriam soli Deo canunt christiani. 113. 1
Gloria supernaturalis aliquo modo potest cognosci naturaliter, 147. 1
Gratię necessitas. 144. 1. 2. & 167. 2
Gratia perficit naturam. 175. 2
Gratiam amittit homo culpa sua. 145. 1
Gratiæ dona cedent donis gloriæ. 223. 2. an gratia in gloriam transeat. 223. 2
Gratias agunt soli Deo christiani. 113. 1
Gratis colendus Deus, & quomodo? 113. 2
Gratuitus amor donum est. 26. 1
Gratuito communicat Deus lumen suum. 118. 1
Gulæ peccatum. 237. 2
Gustus spiritualis depravatio signum est ægritudinis spiritualis, 131. 2

H.

Habitus sunt fœcunditates intellectus. 20. 2
Habitus scientialis & scientia in effectu una scientia est, 21. 1. idem sunt essentialiter, sed diversus est habendi mõdus. 22. 2
Habitus & operationes naturales viæ sunt ad gloriam. 146. 2
Heracliti de anima sententia refellitur. 78. 1. & 79. 1
Historiis quomodo habenda fides. 190. 1
Homicidij reus ne sit qui procurat abortum. 106. 1
Homicidium spirituale & corporale. 245. 2
Homo est anima in humo, 101. 2. per eandem animam & homo, & animal est. 107. 1
Homo quomodo assimilatur brutis? 144. 1
Honor parentibus debitus. 245. 1
Horizon est utriusque mundi anima nostra. 193. 1. & 211. 2
Horologio comparatur corpus viventis. 72. 2
Humanitas non est sola anima, 66. 2. est animalitas. 107. 1
Humores non sentiunt. 70. 2
Humores corporis septem planetis respondentes. 201. 2

INDEX RERUM MEMORABILIUM.

I.

IDem in quantum idem non facit diversum. 18. 1
Identitas in essentialibus est quod similitudo in accidentalibus. 42. 2
Identitas essentiæ divinæ cum tribus personis. 59. 2
Idololatria est finaliter quiescere per amorem in creatura. 139. 1
Ignis generatio an fiat in instanti, 109. 1. naturalis ab elementari discrimen. 79. 2
Ignorantia Dei omnium turpissima. 84. 1
Ignorantia sui unde proveniat in quibusdam animabus. 103. 1
Ignorantia & tenebræ perversitas intellectus. 132. 1
Illuminatio fieri non potest in instanti. 80. 2
Imago Dei patris simillima filius. 23. 1
Imago & similitudo quomodo differant. 36. 2
Immensitas Dei propter eius omnipotentiam. 11. 2
Immortalitas animæ humanæ. 86, 2. & 147, 1
Immortalitas est præparatio necessaria ad fœlicitatem. 187. 2
Immortalitas animæ humanæ ostenditur testimonio animæ ipsius, 147. 1. ex profectu continuo animarum, 153. 2. ex inclinatione earum ad sublime spirituale, 176. 1. bonitate creatoris, 177. 1. justitia, 151. 2. & 185. 1. magnificentia Dei, 187. 2. ex gloria Dei, 188. 2. quia destruunt cultum, honorem, & regnum Dei qui immortalitatem animarum negant, 189. 1. ex resuscitatione mortuorum, 189. 2. ex raptu animæ ipsius, 192. 2. quia ipsa corpora immortalia sunt, 188. 1. & ex perfecta eorumdem corporum sanitate, 194. 1. ex providentia creatoris. 177. 2
Immortalitatem animæ non tollunt vitia quæ sunt ægritudines eius. 170. 2
Impartibilitas intellectionis, 81. 1. subjecti eius, 81. 2. & animæ humanæ. 87. 2
Imperativæ virtutis necessitas in homine. 94, 1
Improbi non à seipsis solum, sed etiam à Deo puniri debent, 185. 2. cur bonis aliquando prævaleant. 187. 1
Incendium in anima duplex mortiferum & salutare. 130. 2
Infinitum intransibile est. 14. 1
Infinitum tempus requiritur acquirendis infinitis perfectionibus. 158. 2
Infinita potentia quid sit. 159. 1
Infirmitas voluntatis est bonum debiliter velle. 132. 1
Infirmitates corporales non sunt in anima, sed in corpore. 157. 2
Inhærentia nihil est ab accidente distinctum. 89. 1
Injustitia est & facere injustum, & non facere quod justum est. 186. 1
Innascibilitas an sit notio. 53. 2
Inquisitio peccatorum per decem præcepta, 245. 1. per quinque sensus, ibid. de commissis & omissis. ibid. per septem peccata, 247. 1, & 2. de circumstantiis, ibid. per quinque sensus. ibid. an & quomodo fieri debeat à sacerdote, 244. 1
Instinctus canum. 85. 2
Instrumentum supponit operatorem principalem. 127. 2
Intellectus separare potest quæ habent diversas essentias, 41. 1. non læditur vehementia lucis intelligibilis. 171. 1
Intellectus est potentia sui ipsius correctiva, 93. 2. est intellectivus generaliter, & appetitivus singulariter, 99. 1. est apprehensivus singularium, 203. 1. etiam sensibilium, 204. 1. non intelligit per solam receptionem specierum, 121. 1. & 123. 1. infatigabilis est in intelligendo, 173. 1. indiget studio & labore. 208. 2
Intellectus est exemplum rerum. 6. 1
Intellectus agens & patiens, 205. 1. patiens comparatur colori. ibid. agens comparatur soli & luci. ibid. & 123. 1
Intellectus agens & patiens non sunt animæ partes 205. 2
Intellectus agens non est substantia diversa ab anima. ibid. deberet esse semper in actu, 206. 1. nullus admittendus est. 207. 2 & 210. 1
Intelligentia agens separata creatrix animarum nulla, 110. 1. 112. 2. quia nec potest esse in omnibus locis ubi generantur homines. 113. 2
Intelligentiæ separatæ non possunt imprimere intellectionem corpori humano. 119. 2
Intellectus Dei qui perfectissimus est habet partum perfectissimum, 21. 1. per seipsum lux est. 21. 1
Intelligere divinum sumitur vel essentialiter, vel pro dictione verbi. 22. 1
Intelligere se est gignere verbum. 35. 2
Intelligere non convenit homini secundum se totum, 67. 1. nec secundum corpus. ibid. nec secundum ullam corporis partem. 119. 1
Intelligere non potest quis se non esse, 68. 2. quia quod intelligit non esse impossibile est. ibid.
Intelligere fit in instanti. 80. 2
Intellectus an indigeat tempore in cognitionibus? 208. 1. an debeat speculari phantasmata. 221. 1
Intellectus separatus intuetur seipsum ut est in se. 35. 1
Intellectus non nisi Dei veritate fatiari potest, 212. 1. ejus perfectio est cognitio Dei. 203. 2. & 204. 2
Intelligibilia sponte se ingerunt intellectui, sicut sensibilia sensui. 134. 1
Invidiæ peccata. 237. 1. & 244. 1
Ira peccatum. 237. 1. & 244. 1
Iracundia quomodo sit ex felle. 202. 1
Judicem cæcum fieri prohibent leges. 96. 2
Justitia Dei causa est perversitatis originalis. 127. 2
Justitiæ Dei est animas malorum in esse conservare post hanc vitam. 151. 2
Justitia Dei à remunerando prohiberi non potest. 185. 1
Justitia Dei actus est actualissimus. 185. 2
Justitia bonitas quædam est. 186. 1
Justitiæ Dei exempla. 187. 2

L.

LAbor hominis in multiplicibus operationibus corporis. 135. 1
Largitio prima essentialis est. 27. 1
Laus perennis debet esse Deo ex vindicta malorum. 151. 2
Lecacitas quam grave peccatum. 232. 2. 236. 1
Lepra morbus venereus. 235. 1
Lethargicorum animæ an sint aptiores ad intelligendum. 136. 2
Libertas voluntatis divinæ. 11. 2. 205. 1
Libertas electionis in quo consistat. 82. 1
Libertas voluntatis non est circa necessaria & impossibilia. 94. 1
Liberi arbitrij explicatio. 94. 2
Libertas animæ humanæ etiam post peccatum. 133. 2
Liberum est intellectui materiali cogitare. 208. 1
Libertas nulla in brutis. 85. 2. & 148. 1
Libri & litteræ scientia non sunt. 82. 2
Ligna post abscissionem idem remanent. 66. 1
Linguæ peccata. 237. 1
Locus quomodo tribuatur Deo. 63. 1
Locus est aliquando causa conservativa corporum. 148. 2
Locus an quærendus sit rebus spiritualibus. 194. 2
Loquela primi & maximi intellectus perfectissima est. 23. 2
Lucernæ accensio ab alia quomodo fiat. 112. 1
Lux quid sit, an à colore distincta. 207. 1
Lux non est loci repletiva. 76. 2
Luxuriæ species. 232. 2. 234. 2. 244. 1. & 245. 1
Luxuria causa est debilitationis totius corporis. 235. 2
Luxuriæ signa. 236. 1

M.

MAgnificentia reges & divites decet. 181. 2
Malitia quamvis pœna sit gravissima, non ita æstimatur à malis. 185. 2
Masculina sunt nomina personarum. 39. 2. & 58. 1
Martyres laudantur propter virtutem qua passi sunt. 123. 2
Materia obtenebrationis causa. 13. 1
Materia prima nullum habet esse eorum quæ sunt post ipsam, 31. 2. secundum se non est intelligibilis. 32. 1
Materiæ & formæ idem est esse. 32. 1
Mathematicæ parum conferunt ad pietatem. 142. 2
Media non sunt causa efficiens finis. 116.
Medicus sapiens non differt curationem in perpetuum. 178. 1
Medietas maxima pars est quantitatis. 156. 2
Melancholicis augentur vires animæ. 161. 1
Membri amissione nihil animæ perit. 150. 1. 160. 1
Membra corporis principalia septem planetis respondent. 201. 1
Memoria quomodo differat ab ingenio. 215. 1
Memoriæ rerum particularium pereunt. 221. 1
Merces datur proportione laboris. 258. 1. & 224. 1
Merita hominũ in quo consistant, 180. 2. ea remuneratur Deus. ib.
Miseriæ omnes in pœnam peccati sunt, 127. 1 etiam in parvulis, 127. 1. sunt tanquam medicamenta contra morbos spirituales, 169. 2. non possunt esse naturales. 172. 2
Missio filij & spiritus sancti. 63. 1
Modi per se, & per accidens. 2.
Modi simpliciter & secundum quid. 2.
Mollitiei peccatum. 231. 1
Monachi coquinarij, quinam. 260. 2
Monstrum est ut in naturâ, sic in Ecclesiâ membrum esse duorum corporum. 259. 2
Monstra casualia sunt, & propter gloriam Dei. 106. 1
Morbis confortantur intellectus & voluntas. 161. 2
Morbus amoris. 192. 1
Mores nostros, non autem alienos certo cognoscimus. 103. 1
Morosa delectatio mortale peccatum. 245. 1
Morientium animæ an intelligant? 136. 2
Mors corporis non est mors animæ. 161. 2
Mors corporis communis est homini cum brutis. 164. 2
Mortis propinquitate animus est vegetior, 163. 1. sapientia & virtutes confortantur. 221. 2
Mortis cogitatio à vitiis liberat. 161. 1
Morte subitanea puniuntur peccata quædam. 232. 1
Motus naturalis non est nisi ad statum & locũ convenientem 156. 2
Muliebris species gladius flammeus. 137. 2
Multiplicationum omnium prima est generatio. 60. 1
Multitudo per resolutionem ducit ad unitatem. 5. 2
Mundus archetypus est sapientia Dei, ars universi, exemplar omnium rerum. 13. 2
Mundus est in tempore quia voluit Deus. 14. 1
Mundus est verbum Dei, & nutus, & liber, & tabula. 17. 1
Mundus est verbum Dei exterius. 23. 1
Mundus inferior locus non est animæ humanæ. 146. 1
Mundus gloriæ creator. ibid.
Mundus superior latior est inferiore. 146. 1

INDEX RERUM MEMORABILIUM.

N.

NAtivitas duplex animalis & ſpiritualis. 130. 1
Natura tota ſervit divino imperio. 15. 2
Naturales amoris, odij, & iræ diſpoſitiones in voluntate. 137. 2
Naturale deſiderium animarum ad bona ſpiritualia. 138. 1
Naturalis animæ inclinatio ſurſum tendit. 168. 1
Naturale deſiderium explebile eſt. 173. 1
Natus eſt homo ut poſſideat Deum perfecto modo. 184. 2
Neutrius generis nomina & pronomina eſſentiam ſignificant. 39. 1. & 58. 2
Negociatio interdicta pœnitentibus. 246. 2
Negociatio vix poteſt eſſe ſine peccato. 246. 2
Nomen Dei proprium qui eſt. 5. 2
Nomina Dei & Domini gloriam Dei potius quam eſſentiam ſignificant. ibid.
Nominationes primi eſſe. 8. 1
Nomina ſapientiæ increatæ. 21. 2
Notionalia ſignificant perſonarum comparationes. 39. 2
Notiones nihil addunt perſonis, 39. 2. & 40. 1. de notionibus variæ ſententiæ conciliantur. 48. 2
Notionum numerus, 52. 1. diverſitas. 53. 2. quinarium numerum augeri nihil vetat. 54. 2
Novi effectus productione non mutatur Deus. 15. 1
Novi nihil accidit Deo ſive effundat, ſive detineat fluxum copioſitatis ſuæ. 16. 2
Novitas ſtatus gloriæ. 223. 1
Novorum vocabulorum uſus evitandus. 57. 2
Nugatio eſt verbi ejuſdem repetitio. 24. 2
Numeralia quomodo in divinis prædicentur. 63. 2
Numerorum rationes aliquot exponuntur. 155. 2

O.

OBedientia univerſarum creaturarum indicium largitatis Dei. 16. 2
Obſequia hominum curat Deus. 181. 1
Occaſiones peccati evitandæ. 246. 2
Oculus non eſt inſtrumentum & operator. 69. 2
Oculi uſus animæ eſt. 149. 1
Officiis ſacris in peccato mortali fungi non licet. 255. 1
Omnipotentia Dei in amplitudine & fortitudine conſiſtit. 11. 2
Operationes non ſunt à materia, ſed à forma. 87. 1
Operationum multitudo non multiplicat animas. 108. 1
Oratio pœnitentis ad Deum. 229. 1
Origo omnium Deus Pater. 29. 2
Originalis perverſitatis cauſſa non eſt natura aut caſus. 126. 2. 132 2
Originalis perverſitas in parvulis. 129. 1
Originalis perverſitas communicatur ardore concupiſcentiæ in generatione, 129. 2. deterior eſt animalium brutalitate. ibid. permittitur à Deo propter multas utilitates, 131. 1. animam de ſtatu debito deturbat, 132. 2. non eſt eſſentialis, ſed accidentalis & ſeparabilis, 133. 1. quam Philoſophi ignoraverunt, ibidem. contra quam providit Deus remedia. 144. 2
Originalis perverſitas gratia extincta revivifcit. 145. 1
Originalis rebellionis pugna cedit in bonum hominis. 145. 2
Originalis perverſitas non prohibet animam à cognitione ſuæ immortalitatis, 151. 2. In cauſſa eſt tamen cur animæ quædam à ſuo fine deficiant. 166. 2. & 174. 2
Originalis corruptionis damna. 176. 2
Oſculorum inordinatorum confeſſio. 232. 2
Oſſa an ſentiant? 70. 2. & 198. 1. an ſint partes corporis? 199. 1

P.

PAralyticorum animæ an intelligant? 136. 2
Paſſionum nomina nihil dicunt in Deo. 62. 1
Paſſio non laudatur aut vituperatur, ſed actio. 123. 2
Paſſiones contra animam rebellantes culpa non vacant. 129. 1
Pater habet eſſentiam divinam fontaliter & primitivè. 17. 2
Pater qui maximè pater eſt filium maximè diligit. 25. 2
Patrem eſſe nihil aliud eſt quam habere filium. 44. 1
Pater non eſt copioſior filio, licet generare poſſit, non autem filius. 59 2
Patris nomen & pronomen demonſtrativum, iſte, idem ſignificant. 46. 1
Paternitas nihil omnino ponit in Deo patre. 44. 1. 45. 1. & 50. 1
Paternitas non poteſt eſſe à patre, 44. 2. nihil aliud eſt quam pater ipſe, 44. 2. an ſit aliquid? 46. 2. eſt magis patris quam filij, 47. 2. non genuit propriè loquendo. 48. 2
Paternitas & pater qua ratione differunt. 49. 1
Paternitatem nihil eſſe an dici poſſit? 51. 2
Paternitas ab alio non eſt. 51. 2
Pax cum vitiis perverſitas eſt iraſcibilis appetitus. 131. 2
Peccatum primorum parentum. 127. 2
Peccati gravitas infinita. 185. 2
Peccata tenebræ ſunt & ſordes mentem occludentes. 191. 2
Peccata contra naturam. 234. 1. & 238. 1
Peccata contra primum præceptum. 245. 1
Perjurij peccatum. ibid.
Perſonarum differentia alia eſt quam relationis. 37. 1
Perſonæ earumque differentiæ ſubjecto & eſſentia unum ſunt. 49. 1
Perſonæ non ſunt concretæ ex eſſentia & relatione. 50. 1
Perſonæ eſſentia Logica. 58. 2
Perſona divina ſimplex eſt in ultimo, 61. 1. non habet individuationem aut particulationem. 61. 1
Perſonalia pluraliter dici poſſunt. 58. 1
Perſonale eſſe non eſt commune per modum generis aut ſpeciei. 60. 2
Perverſitas animarum in quo conſiſtat, 97. 2. eſt ægritudo contra naturam, 125. 2. nec poteſt eſſe naturalis. 126. 1
Perverſitas hominis in iis quæ mores ſpectant. 126. 2
Phantaſmata intellectui ſunt inſtar libri, & ſcripturæ, 101. 1
Philolai ſententia de anima. 73. 2
Philoſophi plus juſto tribuunt cauſis ſecundis, 113. 1. illis credendum non eſt contra Prophetarum eloquia. 116. 2
Phreneticis contingunt aliquando viſiones mirabiles. 120. 2. in iis animæ vires augentur. 161. 1
Pietas Dei quomodo ab ejus bonitate differat. 180. 1
Pili vivunt in corpore ut plantæ in terra. 199. 2
Platonis ſententia de anima, 73. 2. de diſſolubilitate ſubſtantiarum ſeparatarum, 151. 1. quod anima ſit in capite, 197. 1. de deſcenſu animæ è cœlo in corpus, 199. 1. de capricorno & cancro, quas portas cœli vocat. ibid.
Platonis dictum *unum ſcio quod non ſcio.*
Pluralitas prima propius accedit ad unitatem, minima eſt, quare nec eſſentialis, 18. 1. cõmunicat primum unum eſſentialiter. 18. 1
Pluralitas ne quidem fingi poteſt in eo quod modis omnibus unum eſt. 56. 1
Pluralitas animarum in homine admittenda non eſt. 104. 2
Pluralitas miniſtrorum ad gloriam Dei eſt & Eccleſiæ obſequium. 258 2
Pluralitas beneficiorũ non defenditur niſi ab habẽtibus plura. 258. 1
Pluralitas præbendarum in eadem Eccleſia illicita eſt. 258. 2
Pluralitas beneficiorum detruncatio eſt membrorum Eccleſiæ, 259. 1. non poteſt eſſe niſi ex mala cupiditate, 259. 2. variis exemplis illicita eſſe probatur, 260. 1. excuſari non poteſt per bonum uſum. 260 1. nec alias excuſationes admittit. 260. 2
Plura habens beneficia tot debet ſervitia Eccleſiaſtica, tot paria horarum, & aliorum omnium. 259. 1
Plura beneficia habere an ſit idem atque habere unũ pingue. 260. 2
Pœna peccati eſt privatio luminis in anima rationali. 127. 2
Pœnitentia eſt curia miſericordiæ. 233. 2
Pœnitentiæ partes contritio, confeſſio, & ſatisfactio. 238. 2
Pœnitentia exterior ſine interiori nihil prodeſt. 239. 2
Pœnitentia quæ ſit in peccato mortali iteranda eſt. 243. 2
Pœnitentiæ injunctio. 246. 1
Pœnitentem hortatur ad graviſſima peccata confitenda. 233. 1
Pœnitentium arma cilicium & cinis. 246. 2
Pollutionis quatuor cauſſæ. 234. 2
Poſſe amare, & poſſe amari quomodo differant. 91. 2
Poſſe per ſe prius eſt quam poſſe per aliud. 18. 1
Poſſibili poſito nullum accidit impoſſibile. 15. 1
Poſſibilitas non eſt niſi à cauſſa efficiente. 10. 2
Poſſibilitas mundi eſt potentia creatoris. ibid.
Poſſibilitas eſt idoneitas recipiendi impreſſiones potentiarum activarum. 10. 1
Poſſibilitas non competit propriè proceſſioni perſonarum divinarum. 18. 2
Poſſibilitas rei nihil addit. 91. 2
Poteſtas regis non eſt niſi obedientia ſubditorum. 11. 2
Poteſtas Dei eſt univerſale imperium coërcens omnia. 13. 2
Poteſtas creaturarum ſola eſt voluntas creatoris. 16. 1
Potentia, poſſibilitas, & poteſtas quomodo differant. 10. 2. & 93. 1
Potentia triplex ad agendum, ad imperandum, ad reſiſtendum. 9. 2
Potentia prima cogi non poteſt aut prohiberi, 10. 2. non eſt acquiſita, 11. 1. eſſentialis eſt. ibid. non eſt irrationalis, 12. 1. eſt ſuper poſſibile abſolutè quia eſt abſolutè prima, 14. 2. eſt ipſemet creator, 90. 2. eſt veriſſima & puriſſima potentia. 90. 2
Potentiæ imperfectiones arctatio ad unum appoſitorum, coactio, prohibitio. 11. 2
Potentia in iis quę per ſe ſola non poſſunt aliquid addit. 91. 1
Potentia ſumitur vel pro virtute activa, vel pro poſſibilitate. 91. 2
Potentia eſſe dicimus quorum eſſe non eſt longe ut ſit. 118. 1
Potentia ad ſemper eſſe, 154. 1. ad ſemper non eſſe. 154. 2. & 155. 2
Potentiæ animæ non diſtinguuntur ab anima. 88. 2. & 92. 2
Prædeſtinatio divina ex gratia eſt. 62. 2
Prælatus habet officium patris, 248. 2. architecti, 249. 1. ducis 250. 1. paſtoris. 250. 1. procuratoris cauſſarum, 251. 1. procuratoris vineæ, 251. 1 procuratoris infirmorum. ibid. eſt auriga & myſtici currus. ibid. villici officium habet. ibid.
Prelatis non eſt commiſſum ut ad libitũ beneficia conferant. 252. 2
Prælati perſæpe Babylonem pro Eccleſia ædificant. 255. 1
Præmium obſequiorum noſtrorum eſt quod Deo grata ſint, non tamen unicum. 183. 1
Præpoſitiones, a, vel, ab, & ſimiles nihil addunt ſubjecto. 43 2. 45. 2
Præſumptio miſericordiæ divinæ. 243. 2
Primi homines in ætate perfecta creati. 128. 2
Primi homines in ſtatu integritatis ad inferiora non attendebant. 140. 2
Primum eſſe neceſſe eſt eſſe ſingulare. 5. 1
Primum ens non poteſt eſſe mutum & ſine verbo. 23. 1
Primum principium debet eſſe unum & primæ multiplicationis 60. 2
Principia alia agunt ſine ſui mutatione, alia non item. 43. 2

INDEX RERUM MEMORABILIUM.

Principiorum primorum ignoratio in nullum cadit intellectum. 68. 1
Principia qui negat cum eo non est disputandum. ibid.
Principiorum ordinatorum scientia, conclusionum etiam scientia est. 209. 2
Principia & regulas honestatis & veritatis à solo Deo recipit anima. 211. 2
Principia scientiarum quomodo nota per se? 209. 2
Principiorum cognitio sufficit ad cognitionem conclusionum. 210. 1
Principia scientiarum sunt lumina illuminantia potentiam cognitivam. 210. 2
Principia sunt res ipsæ in abstractione ordinatæ. ibid. & 211. 1
Profectus animæ humanæ naturalis est, 153. 1. extendi non potest ultra durationem animæ, 156. 1. extenditur in infinitum, 154. 1. & 158. 2. per gratiam est. 178. 2
Proficere possunt naturaliter maximè perversi. 152. 2
Pronominum masculinorum & neutrorum prædicatio. 58. 1
Propheticæ illuminationes. 122. 2
Propheticæ visiones sublimiores sunt philosophicis cognitionibus. 190. 2
Prophetis est credendum propter eorum sanctitatem. 191. 1
Provident Deus singulis propria bona. 177. 1
Providit Deus bona majora hominibus quam brutis. 178. 2
Pugnæ animalium inter se 124. 1
Pugna contra passiones continua. 126. 2
Purgatorij animæ quomodo cognoscant quæ hic fiunt. 216. 2
Pythagoræ sententia de anima. 73. 2

Q.

Quadratum potentia lineę. 10. 2
Qualitas quomodo de Deo dicatur? 63. 1
Qualitates & quantitates propiores sunt substantiis quam relationes. 89. 1
Quantitas quomodo de Deo dicatur? 63. 1
Quies animæ non erat in primo statu innocentiæ, 146. 1. falsa est in bonis sensibilibus, 146. 2. non potest esse nisi in fine. ibid. non est in statu naturæ quamlibet nobili, 146. 2. non est nisi in fœlicitate & perpetuitate. 108. 2
Quiescit anima in mundo spirituali. 146. 1

R.

Raptus mentis quid sit, 191. 2. debilitat corpus, confortat animam, 110. 2. est aversio animę à sensibilibus & à proprio corpore, 134. an sit animæ naturalis, 192. 2. quibusdam ægris quandoque contingit. 192. 2
Rapitur anima à divinis ut ferrum à magnete. 192. 1
Raptus in corpore an extra corpus fiat quomodo nesciunt Prophetæ, 191. 1. cum anima in raptu res ipsas clare intueatur. 193. 1
Raptus quomodo differat ab eo quod est esse in spiritu. 193. 2
Rasura coronæ in Canonicis. 251. 2
Ratiocinandi potentia non est accidentalis animę. 88. 2
Rationalis anima scit seipsam esse spiritualem. 83. 1
Rebellio virium inferiorum in homine, 85. 2. propter rebellionem animæ contra Deum. 128. 2
Rebellio nulla corporis in brutis. 129. 1
Receptio non est proprium materiæ, sed substantiæ primæ. 87. 1
Receptibilitas specierum non facit oculum videre. 110. 2
Refectio nimia fastidium parit. 171. 1
Reflexio lucis intellectivæ in seipsa est perfectissima. 22. 1
Regio lucis quid sit. 193. 2
Regio pacis patria est animæ. 176. 1
Reges familiæ suæ provident etiam post mortem. 181. 2
Regno comparatur totus homo. 85. 2
Regni interioris bona administratio. 86. 1
Religio quælibet non consistit in interiori, sed in exteriori. 255. 2
Relationes quodammodo accidunt personis divinis. 38. 1
Relationes non possunt primo accidere essentiæ divinæ. 38. 1
Relatio sola non generatur aut generat. 38. 2
Relationes non sunt res à personis distinctæ. 39. 1
Relatio est veluti à foris affixa. 40. 2
Relatio sola ex omnibus prædicamentis modum proprium servat in Deo. 40. 2
Relationes non sunt res superadditæ rebus. 41. 1
Relatio similitudinis duarum albedinum causam non habet. ibidem.
Relationes duæ intellectu separari non possunt. 42. 2
Relationes pereunt absque ulla subjecti mutatione. 42. 1
Relativum supponit esse ad se. 38. 6
Relativum esse non est esse personale. 39. 1
Reprobatio ex demeritis. 63. 1
Res in Deo essentialiter dicitur & personaliter. 63. 1
Respiratio & expiratio. 77. 1
Restitutio damnorum pœnitenti injungenda est. 246
Restituenda sunt quæ ex beneficiis percepta sunt in statu peccati mortalis.
Retractat author si quid contrarium scripserit sacris doctoribus. 226. 2
Reversio animę in corpora per resurrectionem. 200. 2. & 201. 1
Risus quomodo ex splene fit & melancholia. 202. 1
Romanus Pontifex non dispensat cum ambitione & avaritia eorum qui plura habent beneficia. 260. 2

S.

Sanctissimi & ipsi quoque sapientissimi sunt. 97. 1
Sancti ipsi secundum partem inferiorem graviter aliquando torquentur. 177. 2
Sanctorum animæ cognoscunt preces quæ ipsis fiunt. 226. 1
Sanitas animæ scientiæ & virtutes. 156. 2
Sanitas animæ ex corporis ægritudine. 161. 1
Sapientia Dei est fons omnis luminis. 13. 1
Sapientiæ increatæ nomina. 21. 2
Sapientia Dei essentialis est ei, 12. 2. libera est non obligata rebus. ibid.
Sapientiales scientiæ, quid sint? 99. 1
Satisfactio perfunctorie obeunda non est, 246. conveniens esse debet peccato. 246. 1
Scientia divinalis non sicut ars, aut disciplina, sed sicut lex tradita est. 1. est victoria veritatis. ibid. thesaurus pretiosissimus. ibid. cujus inventio reges facit. ibid.
Scientia de anima humana pertinet ad divinale magisterium. 65. 1
Scientiarum aliæ scientiales, aliæ sapientiales. 97. 2. 98. 2. & 99. 2
Scientia appetitur propter veritatem. 98. 1
Scientia caussæ inducit scientiam effectus. 213. 2
Scientiarum generatio in intellectu. 214. 2
Scientiæ an superfluæ sint in alia vita? 222. 2. non destruuntur morte. 221. 2
Scientiæ in hac vita habitus sint, in altera actus continui. 224. 1
Scintillæ aëris candentis ex animalibus propheticis emicantes, quid sint? 76. 1
Scintillæ quæ attrahuntur per respirationem an sint incorporeæ? 76. 1
Scintillæ cœlestes incorruptibiles ne sint ut cœlum ipsum. 77. 1
Semina non sunt ejusdem speciei ad quam sunt. 109. 1
Senectute corporis anima non senescit. 162. 2
Senes prudentia & sapientia pollent. ibid.
Sensibilia æquè sunt propter animas irrationales. 136. 1
Sensibilia bona non obtenebrant animas nisi quæ inhærent illis inordinate. 136. 2. inducunt homines in multa pericula. 166. 1
Sensibilia an propter propinquitatem magis moveant voluntatem quam spiritualia? 138. 1
Sensibilia quantum est ex se ab amore sui inordinato nos revocant. 138. 2
Sensibilia cognoscuntur ab anima in statu suę libertatis. 142. 1
Sensibilia viæ sunt ad magnificandum creatorem. 143. 1
Sensationis subjectum. 70. 2
Sensus consistit in nervis & spiritibus. ibid. non est in carne aut cartilagine. ibid.
Sensus errori obnoxij sunt. 93. 1
Sensus intima substantiarum non pervadunt. 143. 2
Sensuum actiones exercet anima mediante corpore tanquam instrumento. 149. 1
Sensus vegetior fit alterius deperditione. 149. 2
Sensus unius defectus suppletur per alium. 160. 1
Sensuum mutilatione non læditur anima. 160. 1
Sensus læditur à vehementi sensibili. 171. 1
Sensus esse non potest nisi ubi est anima. 198. 1
Sensus agens nullus est. 207. 2
Sentire corpori inesse non potest per dispositionem quamcumque quæ spiritalis non sit. 70. 2
Sentire, imaginari & reminisci non sunt dispositiones corporales. 69. 1
Sentire duo dicit receptionem formæ sensibilis, & judicium. 69. 2
Sentire dicitur univoce de homine & aliis animalibus. 70. 2
Sentire non est actus corporis per modum quo est corpus 77. 2
Simoniacus amor quis? 26. 1. & 35. 1
Similitudo impedit apprehensionem. 74. 1
Singularia cognoscuntur ab anima 141. & à Deo. 141. 2
Somnolentia animæ, 167 2. prohibet ne essentialia sua cognoscat. 168. 1
Societas in peccato aperienda in confessione, 135. 1. hujus peccati gravitas. ibid.
Species intelligibiles. Vide formæ.
Spes est insequentia spiritualis. 168. 1
Speculativus intellectus quomodo differat à practico. 216. 2
Spiratio in Deo una est, & quomodo, 35. 1. an sit notio. 48. 1
Spirituales dispositiones certius cognoscuntur quam sensibiles. 102. 2
Spirituales operationes sunt volatus hominis. 135. 2
Spirituales substantiæ obnoxiæ non sunt oppressionibus corporum, 151. 2. an operentur ubi non sunt. 195. 1
Spirituales delitiæ non pariunt fastidium. 171. 1
Spiritualis vita limitata non est. 171. 2
Spiritualitas & corporalitas opponuntur. 75. 1
Spiritualitas invenitur in multis substantiarum speciebus. 75. 1
Spiritualitas animę humanæ. 83. 1
Spiritualitas brutalitati opposita quid sit. 130. 1

Spiritus

INDEX RERUM MEMORABILIUM.

Spiritus ſancti proceſſio. 25. 1
Spiritus ſanctus donum eſt non filius, 28. 2. ſua proceſſione alterius eſt dono, non iure. ibid. in eo ſunt omnia tanquam in ſinu quodam & gremio amoris, 29. 2. non habet notionem oppoſitam innaſcibilitati, 54. 1. à patre & filio communiter procedit. 54. 2
Spiritus motui deſervientes corpora ſunt nobiliſſima, 85. 1. quid ſint? 195. 2
Spiritus non participat diſpoſitiones corporales. 117. 2
Spiritus & anima quomodo differunt 78. 1
Struthio an ſolo aſpectu pullos excludat. 190. 1
Stupor quid ſit? 191. 2
Suffragiorum utilitas, & ſacramentorum virtus non deſtruitur per indignitatem miniſtrorum. 258. 1
Superbiæ peccata. 217. 1 & 244. 1
Supernaturalis beatitudo perficit naturalem, 175. 1. ea indignæ ſunt animæ ex ſeipſis, 188. 1. non autem ſpectata Dei magnificentia. 188. 1
Surdi ſunt qui clamorem univerſitatis de Deo non audiunt 9. 1
Syndereſis an ſit de ſublimibus bonis rectè ſentire? 219. 1. an aliquando extinguatur? 219. 1. an ſit partis intellectivæ? 219. 2. quid tandem ſit? 220. 2. non eſt Angelus cuſtos. 221. 1

T.

TEmporalium adminiſtratio prudens non minuit amorem creatoris. 134. 2. & 140. 1
Temporalia quomodo poſſint diligi amore ſincero 135. 1
Temporalium amor propter Deũ amor eſt potius creatoris. 140. 1
Tempus quomodo de Deo prædicetur. 63. 2
Timor eſt fuga ſpiritualis. 168. 1
Timor Domini ſapientia eſt. 97 2
Trajani reſuſcitatio, & animæ ejus ſalus. 190. 1
Trianguli exemplum ad ſolvendam difficultatem de notionibus. 49. 2. & 50 1. ad explicandum myſterium Trinitatis. 53. 1
Trinitas in Deo eſt. 17 2
Trinitatis perſonarum comparationes inter ſe. 29. 2
Trinitatis veſtigia. 30. 1. In accidentium ſubjecto, ornatu, & amore mutuo. 31. 1. in artefactis. 31. 2. in rebus naturalibus. ibid. in materia forma, & eſſe 32. 1. in materia forma & mutuo complexu. 32. 2. in triangulis. 33. 1
Trinitatis imago in vita, apprehenſione & affectione animę. 33. 2. in anima rationali. ibid. in intellectu glorificato. 35. 1 227. 1
Trinitas perſonarum ſimplicitati divinæ eſſentiæ non derogat. 36. 2
Trinus quomodo dicatur Deus? 62. 1
Triplex non dicitur Deus ne multiplicetur eſſentia. ibid.
Turpium ſermonum confeſſio. 234. 2

V.

VAnitas eorum qui veſtigiis Dei inhærent Deo omiſſo. 139. 1
Varietas operum Dei. 108. 1
Vegetabilis anima in homine diverſa eſt à forma plantarum. 107. 2
Verbum divinum eſt perfectiſſima imago Dei Patris. 22
Verbum exterius nullum ſine interiori, 23. 1
Verbum divinum eſt ab æterno, 23. 1. eſt primus actus primæ virtutis intellectivæ, 23. 2. eſt exemplum Dei Patris, exemplar autem creaturarum, 24 1. non eſt niſi unum. ibidem. non poteſt eſſe generativum alterius verbi. 24. 2. & 25
Verbum producitur ab intellectu glorificato. 36. 1
Verba quæ prędicant notiones nomina eſſentialia transferunt ad perſonas. 63. 1
Verba ſcurrilia. 237. 2. otioſa. ibid. maledictionis. ibid.
Veritas una eſt, 24. 2. an conveniat rebus quæ non ſunt? 211. 1
Veritas & falſitas ſunt objectum intellectus. 97. 2
Vinculum animæ cum corpore. 151. 2
Virium inferiorum diviſio. 167. 1
Virtutes ſunt diſpoſitiones impartibiles. 87. 2. ſunt [illegible] quædam, 97. 1. ſapientię, 99. 2. quantum ſapiant [illegible] ſapiant impiis, 100. 1. ſunt omni arte certiores & meliores [illegible] nihil malitię compatiuntur. ibid. ſunt principia operationum laudabilium, 123. 2. amantur naturaliter 137. 1. majores ſunt vitiis, 119. 2. ſufficiens præmium non ſunt 181. 1
Virtutis abundantia eſt in animâ quod ſit in qualibet parte corporis. 202
Viſio duo requirit receptionem ſpeciei & diiudicationem, 121. 1
Viſio Dei electis promiſſa, 242. 1. eſt gloria ſanctorum. ibid. eius poſſibilitas. 114. 1
Viſio in ſpeculo claro alia eſt ab ea quæ eſt in obſcuro. 224
Viſiva potentia non dependet ab organo, 149. 1 remanet poſt mortem in anima humana, 149. 2. non eſt oculi ſed animæ. 149. 2
Viſum præter cæteros ſenſus diligimus. 34. 2
Viſus agens nullus. 205. 2
Vita corporis non eſt niſi umbra vitæ animæ. 34. 1
Vita, intellectus & affectus ſunt una eſſentia. 34. 1
Vita non poteſt præſtari ab elementis inanimatis. 115. 1
Vita brutalis eſt ſervire ſenſibus. 85. 1
Vita & eſſe animabus non eſt niſi à creatore. 152. 1
Vitæ copioſitas ex parte animæ deficere non poteſt. 152. 2
Vitæ practicæ & contemplativæ diſcrimen, 217. 1. utraque in amore Dei conſiſtit. 217. 2
Vitia quomodo obſcurent animæ cognitionem? 103. 2. ſunt ægritudines animæ, 139. 1. & 156. 2. non poſſunt ſeparare animam à fonte eſſendi, 153. 1. nec eſſe eius deſtruere. 157. 1
Vitiorum paſſiones erroribus ſomniorum ſimiles. 167. 2
Vitiorum fœditas. 229. 2
Vivere in homine & in animalibus eſt eſſe. 69. 1
Vmbra Behemoth eſt iniqua beneficiorum detentio. 248. 1
Vngues vivunt in corpore ut plantæ in terra. 199 2
Vnitas prior eſt multitudine. 5. 2
Vniverſitas creaturarum Dei ſapientiam, potentiam & bonitatem clamat. 17. 2
Vniverſaliora unitiora ſunt, & ſimpliciora. 28. 1
Vniverſalium cognitio beatos non efficit. 141. 2
Vocationis malæ quatuor genera. 251
Vocatio alicujus qui non poteſt pſallere, legere & cantare, putà muti, non valet. 254. 2
Vocantis quam pura debeat eſſe intentio. 248. 2
Vocatus ad beneficium obligatur ad portandum onus Eccleſiæ pro rata ſua. 254. 2
Voluntati vis inferri non poteſt. 85. 1
Voluntate imperat anima intellectivo ſuo. ibid.
Voluntas ſuæ poteſtatis eſt, 94 1. cum rege comparata, 95. 1. cui ſervit virtus intellectiva, 95. 2. ipſius perfectio melior eſt perfectione intellectus. ibid. cœca non eſt, 96. 2. non ſolum deſiderativa eſt, ſed etiam cognoſcitiva. 98. 2 deſiderativa generaliter intellectiva particulariter. 99. 1. non lædituv vehementia bonitatis, 171. 1. vaga non eſt, ſed fixa in aliquo bono, 173 1. non poteſt ſatiari niſi bonitate Dei. 212. 1
Voluntas agens nulla. 209. 1
Voluntas Deo eſſentialis eſt, 12. 1. eſt cauſſa ordinis in rebus, 14. 1. animarum humanarum & immortalitatis earum. 164. 1
Voluptas minuitur affluentia delitiarum corporalium. 166. 1
Votorum baptiſmi obligatio, 245. 1. ea violare eſt contra ſecundum præceptum ibid. quæ violatio attendenda eſt in confeſſione. 245 1
Vſura. 244. 2
Vulnera ſunt corporis, animæ vero dolor. 198. 2

FINIS.

ERRATA SIC CORRIGE.

PAg. 1. lin. 2. magiſtri lege magiſterij. ibid. l. 29. non habeat. dele, non. p. 3. 1. lin. 62. & 64. in textu, & ad marginem formata, lege forinſeca p. 8. 1. l. 60. & 61. ſi enim invenitur nec cauſſa, nec cauſſatum, & cauſſatum. dele, & cauſſatum. p. 20. 2. l. 71. perſcrutationem atque rationem, l. perſcrutationum atque rationum. p. 21. 1. l. 60. ad marg. lege, noſtrum inter intellectum. p. 21. 21. l. 4. à Deo, l. adeo. p 23. 1. l. 26. f. leg. quod neceſſario eſt in effectu eſt ab æterno. (eſſe in effectu eſt eſſe in actu apud Guillel. Pariſ.) p. 27. 2. l. 37. ad marg. primis l. primi. pag. 33. 2. l. 12 l. expreſsè. ibid. l. 19. moneat. l. moveat. p. 30. 1. l. 12. ad marg. abundare. lege abundant. ibid. col. 2. l. 74. leg. quæ facies quædam eſt. p. 45. in tit. cap. 34. deſtinatæ. l. diſtinctæ. p. 50. 2. l. 74 ad m. lege eſſentiam inter & perſonas. pag. 64. ad calcem magiſtri. l. magiſterij. p. 69 2. l. 9. corporales. l. corporalis. p. 69. 2. l. 38. ad marg. etiam etiam. l. eſſet etiam. p. 70. 1. l. 9. ad m. putreſcens. l putreſcente. p. 77. 2. l. 56. utrum. l. utrem. p. 78. 1. l. 41. heraclij l. Heracliti. pag. 78. 2. ad m. l. 55. viſa. l. vita. p. 79. 2. l. 20. dele. & latina. p. 88. 2. l. 69 ſeatum. l. ſcutum. p. 97. 2. ad m. l. 73. vera. l. vero. p. 113. 1. l. 15. ſepararentur. l. ſperarentur. p. 118. 2. l. 51. quidam. l. quidem. ibid. lin. 52. approbabilitate. l. à probabilitate. p. 123, 2. ad m. l 61. & agere l. eſt agere. p. 136. 2. l. 71. animalibus l. animabus. p 144. 1. l. 10. ad m. & eſt. l. &c. p. 140. 2. l. 58. ſyneptoma. l. ſymptoma. p. 151. 1. l. 28. ad m. extat. l. citat. p. 164. 1. l. 72. ad m. exilis. l. ex illis. p. 165. 2. l. 16. judicabant. l. indicabant. p. 172. 1. l. 72. ad m. genera. l. genere. p. 179. 1. l. 27. ad m. Pſ. l. Iſaiæ. p. 180. 2. l. 59 aliis. l. alias. p. 184. 1. l. 13. ad m. nobiliſſimam. l. nobiliſſimum. ibid. col. 2. l. 20. ad m. inſeparabilitare. l. inſeparabilitas. p. 211. 1. l. 14. ad m. eo, l. re. p. 212. 2. l. 46. ad m. veritas, l. virtus. p. 212. 1. l. 59. ad marg. eſt l. non eſt. p. 212. 1. l 67. ad marg. ulla l. nulla. p. 223. 2. l. 58. ad marg. eſſe. l. non eſſe. p. 224. 1. l. 64. ad marg. viridi. l. viridis p. 225. col. 1. l. 34. muliebrem. l. mulcebrem. p. 232. 1. l 32. exemplo. l. extemplo. p. 234. 1. l. 18. quia. l. quæ. p. 235. l. 73. picta, l. pitta, *sive pite*, oboli media pars eſt. pag. 234. 1. l. 54. ad repouans f. leg. ad reponent. vox Gallica obſoleta. ibid. de verbis. l. de vobis p. 251. 1. l. 32. dele Eccleſiarum, p. 260. 2. l. 47. abjecerit. l. objecerit. Cætera facile deprehendet prudens lector.

Ex Typographiâ FRANCISCI HOTOT, Typographi Regis & Bibliopolæ. 1673.